R. P. VINCENTII HOUDRY ... BIBLIOTHECA CONCIONATORIA ETHICES...

R. P. VINCENTII

HOUDRY

E SOCIETATE JESU

BIBLIOTHECA

CONCIONATORIA

Ethices Chriſtianæ præcipua continens argumenta; ordine Alphabetico digeſta.

E Gallico ſermone in Latinum translata.

TOMUS PRIMUS.

A—D

VENETIIS,

Ex Typographia Balleoniana.

MDCCXLII.

Superiorum Permiſſu, ac Privilegiis.

PRÆFATIO.

Um christiana religio verbo Dei acceptam referre debeat institutionem suam, nullus ambigendi locus superest, quin ad eamdem tuendam, latiusque fines illius protendendos divinum idem verbum requiratur, quo populis & fidei veritas, & Evangelii præcepta tradantur. Attamen inter Apostolos, qui primi infidelibus prædicarunt, ac ministros Domini, qui hodie fidelibus divinas leges annuntiant, illud interesse discriminis affirmari potest, quod Apostoli quidem una cum missione scientiam omnem, quæ ad creditum sibi munus rite obeundum requirebatur, acceperant; oratores vero evangelici eamdem prolixis laboribus sibi comparare tenentur, atque ad provinciam illam cum laude procurandam sese disponere primum quidem precibus, mox etiam jugi, assiduoque studio, quo conciones suas meditentur, diligentiori lima perficiant, atque, si opus fuerit, ad incudem revocent, illas hujus sæculi genio accommodaturi: quæ res plurimos deterruit viros alioquin zelo, ingenio, ceterisq; dotibus abunde præditos, quæ necessariæ ducuntur, ut quis cum laude, atq; fructu hoc tanto munere perfungatur. Fatendum enim aliquando est, eam difficultatem, quæ permultos sæpe ab hoc dicendi studio avocavit, hodie ob auditorum difficile ingenium ad summum percrebuisse, ita ut infiniti propemodum operis sit hujus artis perfectionem attingere, ubi non minus arduum est enitescere, quam in profana eloquentia, in qua olim ex sæculorum numero perfectorum oratorum numerus censebatur. Nunc autem cum adinventa ratio fuerit non perficiendi solum quaslibet artes, ac scientias, verum etiam ad illas sternendi viam breviorem, facilioremque, opem ferente eorum labore, atque industria, qui easdem complanarunt, atque aperuerunt, cumque hoc pacto imminutus fuerit aliis studiorum labor, atque diuturnitas; de illis tamen, qui operam suam navarunt, ut aliquam facilitatem afferrent concionaturis, (quorum munus adeo utile, vel necessarium potius est religioni christianæ) nonne dici potest, quod de iis prædicatur, qui ceteras artes in majorem facilitatem, lucemque vocarunt; hos videlicet eorum gloriæ participes esse, qui primi artes easdem invenerunt, atque excoluerunt?

Hoc autem novissimis hisce temporibus quidam, id vero multiplici ratione, præstare conati sunt: alii enim in lucem edidere conciones summa elaboratas industria, quæ tanquam præclara haberi possunt exempla; alii vero tyronibus rerum copiam suppeditarunt, Bibliorum, Sanctorumque Patrum locos simul congerentes, quod profecto subsidium est non contemnendum: alii sermonum texturas, ac lineamenta quædam proposuerunt, quæ quilibet pro modulo suo repleret, atque exornaret indicatis vestigiis insistens; alii denique communium locorum ingentia edidere volumina, ubi in singula argumenta quidquid apud sacros, profanosque auctores legerant, collegerantque, & quæcumque in oratione sacra locum habere posse videbantur, sedulo congessere. Hic sane labor insignem laudem meretur, quippe maxima inde emanat utilitas, quandoquidem concionaturis & tempus, & laborem imminuit. Verumtamen cum singulis propemodum sæculis prædicandi ratio alia fuerit, atque alia; hæc omnia subsidia, quibus majores nostri utiliter adeo usi sunt ævo suo, nullius ferme sunt utilitatis hoc tempore, in Gallia vero præsertim, ubi concionum elucubrandarum ratio ita prorsus immutata est, ut sit omnino alia ab ea, quæ ante annos quinquaginta consueverat. Ut igitur susceptum munus aggrediar, operæ me pretium facturum puto, si statim operis totius specimen proposuero; mox vero tradidero, quomodo utendum sit, & quænam inde percipi possit utilitas; ac demum singillatim diluero, quæcumque in singulas partes objici posse videantur.

Cum jam edidissem conciones aliquot in omnia Ethicæ christianæ argumenta, hanc mihi provinciam susceperam, ut amplissimam, locupletissimamque colligerem earum rerum congeriem, quæ de suggestu prædicari possent hodierno concionandi stylo accommodatam. Hoc opus eo concionatoribus acceptius esse debet, quod ad hanc usque diem nihil tale extitit, unde tamquam ex generali, uberrimoque fonte haurire possent ea, quæ ad conciones elaborandas prodessent, & quibus illi uterentur, qui vel concionandi munere jam perfunguntur, vel ad stadium hoc percurrendum vocantur. Re quidem vera ex illis, qui tanti operis, laborisque curriculum ingrediuntur, quidam zelo fervent; verum cum in ipsis necessaria scientia desideretur, gradum sistere coguntur: alii egregias quidem dotes, ut hoc munere cum laude perfungantur, a natura sortiti sunt, ingenium, ardorem, firma latera, vocem, sed aliis vacantes negotiis carent tempore, & commodo conciones suas præparandi, authographos consulendi, celeberrimos concionatores audiendi, ut ad eorum exemplar erudiantur. Et sane quodnam satis felix ingenium marte suo invenire potest ea omnia, quæ ad prolixas, solidasque conciones elaborandas in tot, ac tam variis argumentis requiruntur? Non desunt, qui egregiam se navasse operam putent, si sermo sit politus, atque calamistratus; si verba exquisita, ac sonantia, academicas quæstiones potius, quam suggestum redolentia; quin illud sibi negotium facessat, utrum concio ad erudiendum sit satis apta, utrum validis argumentis, iisque apte suo loco dispositis suffulta, atque ut verbo me expediam, utrum sit ad animos auditorum persuadendos, atque movendos idonea. Alios curam, laboremque perosos non pudet alienas recitare conciones, minime veritos, ne plagiarii nota suo nomini inuratur, ita ut labore contenti memoriter ediscendi, ac recitandi, quæ ab amanuensibus, vel ab iis, qui concionum a se compo-

positarum mercaturam exercent, emerunt, præclarum laborum suorum fructum se nactos putant, ubi minimo sumptu eam celebritatem, & gloriam acquirunt, quam concionatores, qui multis vigiliis, atque sudoribus opus suum ad incudem perfecerunt, vix adipiscuntur. Itaque neque oleum, neque operam me putavi amissurum, si primis quidem ea suppeditarem, quæ eorum captui, studiisque supplerent; secundis, si tempori ab illis in aliis negotiis transigendo consulerem; tertiis, si depravata eorum studia redarguerem; novissimis tandem si curam, laboremque iisdem imminuens negligentiam ipsorum excuterem, & ad agendum ipsorum animos excitarem. Propositum vero finem me consecuturum arbitratus sum: si in quibuslibet Ethicæ christianæ argumentis materiam ad conciones perficiendas, elaborandasque suppeditarem, qui aliis hoc unum laboris relinquerem, ut hæc mea collectanea summa industria, ac labore parata, quatuor enim, iisque ingentibus voluminibus continentur, adirent, atque consulerent. Ubi hoc opus absolvero, mens est, si Deus adsit, atque ætas, jam senio proxima, tantum vitæ, ac valetudinis permiserit, ut immensi operis exitum videre possim, ad præcipuos Panegyricos elaborandos eadem ratione supellectilem locupletissimam in medium afferre.

Hoc opus inscripsi, Bibliotheca Prædicatorum: *non quod magnificum hunc titulum affectaverim, ut illud a* Locis *distinguam* communibus, *&* Collectaneis, *quæ ad curam fontium adeundorum imminuendam congesta fuere: sed quod re ipsa hic titulus unus omnium maxime idoneus quamplurimis visus est ad operis usum, atque utilitatem indigitandam; potest enim unum hoc esse Bibliothecæ loco prædicatori, qui illius subsidio adjutus reliquis carere poterit. Primo enim multas continet concionum ideas in singula argumenta pertractandas; in quarum copia difficile puto nequaquam inveniri posse, quæ arrideat; præterquamquod aliæ etiam ex ipsis adhiberi poterunt tamquam probationes, rationes, & divisiones ad eam, quæ electa fuerit, explendam, vel ad eam, quæ ex allatarum idearum monitu oborta fuerit, pertractandam, atque amplificandam. Secundo: cum Scriptura præcipuum sit fundamentum, cui præsertim inniti oportet argumenta a concionatoribus afferenda, inde expromuntur loci ad probandum maxime idonei, necnon ex veteri, novoque testamento afferuntur exempla, & aliquorum locorum applicationes, quæ concioni, quæ omnino christiana esse debet, decorem, atque amplitudinem præbeant. Tertio: his adnectimus Patrum sententias, locosque, ut iis, quæ dicta fuerint, hinc accedere possit auctoritas; immo alios indicamus libros, atque auctores, qui illud ipsum argumentum pertractarunt, diligentius consulendos, ubi operæ pretium censuerint. Quarto, in compendium Theologorum sententiæ proferuntur in medium; etenim concioni succus, ac nervi deesse non possunt, ubi argumentis ex Theologiæ penu depromptis, atque oratorio stylo elaboratis fulciatur. Quinto demum delecti proponuntur ad imitandum loci, iique satis extensi, ex asceticis, neotericisque concionatoribus desumpti. Hoc, mea quidem sententia, illud est potissimum subsidium, quod expetere possit prædicator juxta hujus temporis consuetudinem concionaturus; ideoque minime reor nimis speciosum huic Operi titulum apposuisse, illud* Prædicatorum Bibliothecam *appellans; metuendum immo mihi potius est, ne hunc ex aliis, qui ante me eodem, atque in simili re usi sunt, videar mutuatus fuisse; sed cum ordinis ratio, methodusque materiam instruendi, ac ordinandi omnino peculiaris sit, hæc mea semper erit propria, omnibusque singularis videbitur.*

Quod spectat ad operis elucubrationem alphabeticum ordinem secutus sum tamquam faciliorem, commodioremque; & quoniam argumentorum, quæ de suggestu pertractantur, multitudo me impulisset, ut in totidem titulos opus dividerem, illos in centuriam, vel ad summum ad centum, ac viginti redigere conatus sum, sive virtutes, oppositaque his vitia, puta Humilitatem, & Superbiam *simul conjungens, sive ad eumdem titulum ea revocans, quæ inter se non admodum distant, veluti* Invidiam, & Zelotypiam; *sive demum ea simul pertractans, quæ licet prorsus differant, aliqua tamen ratione, & vinculo connectuntur, uti Blasphemia, & Juramentum. Hoc pacto quam paucissima argumenta me fefellisse comperies, & quamvis obiter, ac per transennam aliquod a me pertractetur argumentum, satis tamen superque copiæ invenire poteris, ut concio ad justam usque mensuram amplificetur. Verum quoniam hoc in ordine confusio quædam suboriri, & in argumentis secernendis difficultas posset occurrere, cuilibet titulo singula præposuimus monita, ubi explicite, quæ fuerit in eo pertractando mens nostra, & quæ de re ibi agatur seorsim ab aliis argumentis, quæ cum proposito rationem aliquam habere videri possunt, significatur. Fateor equidem, nihil mihi magis crucem fixisse, quam hanc generalium titulorum, ad quos reliqui referendi essent, electionem; nam hinc quidem magis obvia eligenda fuerunt argumenta, quæ juxta alphabeticum ordinem sese primum offerunt menti; inde vero adnitendum, ut omnia volumina ad parem ferme molis magnitudinem crescerent. Ad hanc autem proportionem servandam, nemo non videt, multum mihi elaborandum fuisse, ut titulos omnes ita in ordinem cogerem, ut quilibet eo in loco, ubi collocandus erat, reperiretur; qui tamen nisi statim occurrat, tabula erit consulenda, quæ ad præcipuum titulum remittet, ubi, quod quæritur, satis ample tractatum invenietur.*

Hæc ea sunt, quæ ad operis consilium, atque ordinem spectant. Verum quo facilius est usum concipere, in quem concionatores hoc opus convertere possunt, eamque intelligere utilitatem, quam uberrimam inde percipient; eo difficilius est mortalium omnium ingeniis placere, easque superare difficultates, quæ sese mihi obtulerunt, ut ab operis editione deterreret. Cui bono, ajebant nonnulli, idque serio, cui bono prædicationem adeo communem afficere, ad eam cuique facillimum aditum aperiendo? Quot imperiti adolescentes, illitterati, memoriæ paulum, temeritatis vero multum afferentes hac ope

sug-

suggestum ascendent, eamque sibi provinciam vindicabunt, quæ tantum ingenii requirit, & in qua alii tantum temporis, laborisque impenderunt? Hi cum eruditissimo quoque de vera concionandi gloria disceptabunt: numquid vulgus indoctum, cujus pars maxima in concione sedet, potest ferre judicium, utrum triduanus orator suo marte ea afferat omnia, quæ profert? Qui modico pollet ingenio, nonne discerpta concionum membra adeo belle, & eleganter connectere potest, ut ipsis etiam oratoribus fucum faciat, & suis auditoribus imponat, qui rerum, quas audiunt, elegantiæ acquiescentes, id unum quærunt, utrum, quæ afferuntur, sint bona, præsertim vero cum difficile intelligi possit, utrum sint hinc inde petita, si graphice, atque opportune fuerint colligata, atque connexa? Ad hæc nonne hoc pacto foves multorum inertiam, qui sese prodere festinantes, ac priusquam didicerint, docere gestientes, repente sese tanquam doctores, theologos, atque ejus scientiæ magistros, cujus vix discipuli esse possunt, venditabunt? Denique nonne hæc ratio est sexcentis ecclesiasticis adolescentibus ansam tribuendi, ut incuriosam, inertemque vitam traducant, ac hujus operis subsidio eruditorum, atque supra ætatem sapientium auram aucupentur? Profecto, si huic objectioni species aliqua veritatis, vel sani sensus inest, in jus omnes illi sunt accersendi, qui cæterarum artium faciliorem usum efficere conati sunt, atque exprobrandi, qui rati se de re publica meritos fuisse perquam bene, illi potius attulere perniciem, eo quod aliorum laboribus pepercerunt, qui ex eorum studiis, vigiliisque tantum utilitatis hauserunt. Arguendum igitur erit, ab ipsa adolescentia manus admovere difficilis provinciæ exercitationi, ineptum esse consilium, ut quis in eo munere perficiatur. Inferendum erit, causam esse, ut alii jacturam temporis faciant, illum, qui laborem imminuit sexcentos auctores adeundi, & ibi ea quærendi, quæ plerumque non inveniuntur. Asserendum tandem erit; ut Dei verbum ubique prædicetur, non postremum hoc esse consilium, si evangelicorum præconum numerus imminuatur; quandoquidem illi perstringuntur, atque damnantur, qui opellam suam navant, ut sacrorum oratorum augeatur frequentia, eisque faciliorem aperiunt viam, ut citius propositum sibi finem consequantur. Hoccine igitur negligentiam fovere tot pastorum, missionariorum, ferventiumque ecclesiasticorum, qui confessionibus excipiendis, aliisque optimis operibus obeundis occupati præ temporis angustia conciones suas præparare non possunt, illis ferre opem, ut munus hoc cum aliis conjungant, atque citra tot præparationum labores, ac moras Dei verbum annuncient? At enim hinc Dei verbum nimis vulgabitur, atque commune fiet, & plures hoc sibi ministerium vendicandi occasionem arripient? Verum iis, qui hæc loquuntur, nonne id reddi potest, quod Moyses olim enixius flagitantibus, ut probiberet, ne illi, in quos Spiritus Dei descenderat, ut ipse, Dei mandata annuntiarent. Quis tribuat, ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum suum? *Num. 7. Nonne ad majorem ecclesiæ, atque religionis utilitatem optatius esset, ut omnes evangelii veritates promulgarent? Qui vero præbet adminicula, quibus illi suppleatur scientiæ, atque studio, quæ ad id maxime requiruntur, nonne eorum zelo velificatur, qui ad præstantissimum hoc munus divinitus evocantur? Unam Dei gloriam in ministerio adeo sancto perquirimus, & cum summo ille Legislatore ex animo cuperemus, ut omnes prophetarent, illi saltem super quos fieret spiritus Domini. Verum hic metus, præterquamquod injustus est, non satis validis rationibus innititur. Eruditi quippe concionatores, atque in hoc dicendi genere exculti satis se produnt, & sicubi alienis utuntur inventis, ea ita applicant, ita exornant, ita distribuunt, ut satis liqueat, egregium artificem majorem semper addere perfectionem materiæ illi, quam elaborat. Adde his, si lubet, collectionem hanc licet omnibus utilis esse possit concionatoribus, in eorum tamen gratiam fuisse concinnatam, quibus non satis scientiæ, studiique suppetit, ut citra alienam opem hoc munere valeant perfungi.*

Præter hanc objectionem, quæ generatim ad opus universum pertinet, aliæ plures æquius in singulas partes, in quemlibet nempe paragraphum proponuntur. In primum quidem multiplicem sermonum synopsin in dato argumento continentem; nonne satius fuisset, ajunt, tria tantum, vel quatuor ad summum concionum systemata adferre cum divisionibus, ac subdivisionibus suis, quam majorem afferre numerum, ubi evitari non potest, quominus alia in aliis reperiantur, & sæpe nonnisi varius verborum circuitus adhibeatur, ut veritas eadem latius proferatur, majoremque in lucem vocetur? Fateor quidem, has concionum texturas meliores futuras, ac minori cum labore adimplendas, quod consilium statim quidem cogitanti mihi obvium occurrit, verum cum ex plurimis concionatoribus idem argumentum pertractantibus raro contingat, ut duo in omnino eamdem cogitationem, eamdemque divisionem concurrant, operæ me facturum pretium arbitratus sum, si postquam unam, alteramve ex hujusmodi structuris concionum satius extendero, deinde plures subjiciam generali, succinctaque divisione contentus, ad quas exornandas ex sequentibus capitibus satis copiæ suppetere valeat: præterquamquod hoc pacto aliorum mentes excitamus ad nova concionum systemata excogitanda, si quis propria præferre mallet inventa; vel ad duas, tresve simul ex allatis partitionibus conjungendas, si una tantum nimium sterilis videretur.

Quod ad alterum paragraphum pertinet, qui satis amplam auctorum continet nomenclaturam, qui in propositum argumentum elaborarunt, sanctos videlicet Patres, Asceticos libros, concionatores neotericos, & eos, qui ingentem ejusdem materiæ supellectilem compararunt, ea, quæ ab aliis dicta fuerunt, colligentes: quamvis fortasse pluribus in rebus defecerim, meminerint tamen lectores, quidnam mihi proposuerim, cum hoc immensi laboris opus suscepi, quin aliquod exemplar ob oculos meos versaretur; ac deinde cogitent rationem, qua susceptum opus explevi, quin aliter facere possem: hæc enim

quæ-

quædam erit veluti generalis responsio ad ea, quæ objici possunt; plura enim occurrunt objicienda, ubi res non practice, sed theoretice solum consideratur. Primum quidem objici potest, sanctos patres servato temporis, quo vixerunt, ordine in medium fuisse afferendos; quippe S. Augustinum ante S. Cyprianum collocare, & Origeni, ac Tertulliano S. Hieronymum præponere, incuriæ saltem vitium est, quod statim agnoscitur, & quod levi negotio corrigi, vel evitari potuisset. Hoc quidem patere videtur: verum antequam ostendam, quænam hac in re fuisset difficultas futura, quid quæso hoc ad concionatores pertinet, in quorum gratiam, atque utilitatem catalogus hic instituitur, utrum hic, vel ille pater prior, vel posterior afferatur? Numquid de aliquo hic Chronologiæ puncto res est? Prædicatores ipsi cum sanctorum Patrum afferunt testimonia hunccine ordinem servant? & dummodo locum, vel auctoritatem inveniant, qua suam sententiam confirment, nonne hoc unice quærunt, quin de hujus, vel alterius prioritate laborent; nisi fortasse quædam agatur controversia, vel traditio, ubi temporis antiquitas posset argumenti locum obtinere? Ad hæc videmusne eos, qui eorumdem sanctorum Patrum sententias, locosque in quodlibet argumentum collegere, puta Granatensem, Busæum, Peraldum, Joannem Lopez, Dandinum, aliosque complures hoc sibi religioni vertisse? Hi quidem auctorum attulere nomina nulla habita ratione vel temporum, de quibus non quæritur, vel ordinis, quem obtinent, vel auctoritatis, quam majoris, minorisve ponderis habent in ecclesia. Attulerunt illi, quod & ipse præstiti, auctores, locos, facta, prout sese ipsis offerebant, vel prout in ipso fonte legentibus occurrebant, & hac una in re omnem operam, curamque suam collocarunt, ut nihil scriptis suis insererent, quod non apte proposito conduceret. Neque in eo immoratus sum, ut auctores ipsos ex sua quemque professione cognoscendos proponerem; illos enim ex nomine tantum, operibusque indigitavi, ne sæpius repetens cujus vel ordinis essent, vel professionis, innuere velle viderer in hac potius, quam in alia plures excelluisse in concionibus elaborandis, quæ res conflare scribenti posset invidiam; dum e contra illos ex nomine, vel operum titulo designans ratus sum omnem a me inanis curæ captandæ suspicionem, quæ semper abfuit, longius abfuturam. Secundo quamplures ignotos libros memoravi, immo nonnullos, qui in lucem emissi non satis benigne excepti fuere; qua in re me quispiam forte improbabit, eos tantum in medium afferendos esse contendens, qui in genere suo cohortem ducerent, vel eos saltem; qui optimi haberentur, & vocarentur. Id si fecissem, majorem procul dubio operi meo brevitatem comparassem; verum non satis locupletem rerum supellectilem instruere potuissem, quod unice mihi proposueram; præterquamquod pauci sunt ascetici libri, unde non aliquid notandum, atque in finem meum perutile possit hauriri. Cur ergo, quin ea improbentur, quæ ibidem improbanda inveniuntur, iis uti nefas sit, quæ illic optima occurrunt? Tertio nonnumquam etiam anonymos, & manuscriptos libros protuli, quorum auctores me latent, vel quorum nomina palam proferre non licuit; quandoquidem id unum animo meo est obversatum, ut scilicet concionandi ministerio facilitatem quam maximam conciliarem, quin eorum gloriæ consulerem, ex quibus rerum copiam deprompsi. Quod ad illos attinet, qui operibus suis nomen proprium noluerunt affigi; quemadmodum illi ipsi censuere operam suam legentibus nihilo minus utilem futuram, hoc satis est, ut mihi iisdem utendi facultatem tribuerent. Quarto, fateor tamen de industria me aliquorum nomina reticuisse; cum enim eorum scripta apud mortalium existimationem laborent, nomini quoque meo obfutura fuissent, & operi notam aliquam inustura. Quod si eadem de causa quis mihi objecerit, nequaquam depromendos fuisse ex illis fontibus eos locos, qui ciere possent desiderium & auctores ipsos cognoscendi, perlegendique, non sine periculo gradum faciendi ab auctorum existimatione ad existimationem doctrinæ, quis mihi vitio vertet, quod Tabernaculum Ægyptiis manubiis exornare fuerim conatus? Ne autem aliquis eorumdem erroribus inquinetur, nonne satis cautum est, cum auctores ipsos ignotos reliquimus? Sin autem hac ipsa regula usus non sum cum aliquibus, qui aliqua erroris, ac novitatis suspicione minime carent; credidi, cum nulla notati essent censura, vel interdicto, cumque alioquin præ omnium fere concionatorum manibus terantur, me & occasionem auferre inde ea, quæ sunt mala, eligendi, & eorumdem percurrendorum laborem aliis evitare, & illis, qui hæc qualiacumque collectanea mea legerint, hanc voluptatem afferre, quod nihil non orthodoxum invenire possint, ac inoffenso pede percurrendum. Quinto injustitiæ nomine me redarguent ob Asceticorum, aliorumque librorum electionem, qui ea pertractant argumenta, de quibus loquar; quod scilicet plures prætermiserim, qui minime iis cedunt, qui a me cum laude afferuntur, & qui longe plurima, eaque optima ad conciones exornandas poterant suppeditare. Quid huic respondeam objectioni, nisi quod cum hujusmodi librorum numerus, quorum in singulos dies novi quidam prodeunt, fere sit infinitus, omnes non potuerunt afferri, ac illis tantum usus sum, quos invenire licuit, & qui ad meam usque cognitionem pervenerunt; atque eos præ cæteris optavi, qui singulares in aliquod argumentum tractatus edidere; hi quippe ea de re fusius locuti sunt, remque ipsam intus, ut ajunt, & in cute explorarunt, & quidquid ab aliis per occasionem, ac transennam allatum est, ad examen vocarunt, & collegerunt. Illis etiam tantummodo usi sumus, qui gallice scripserunt, cum enim gallice concionaturis hoc præsertim opus consulere cupiebamus, cumque inde rerum seges invenire licuerit, quæ pluribus concionibus elaborandis satis esse visa est, non opus fuit, alios auctores adire, qui alio idiomate elucubrati sunt. Hæc autem fortasse non contemnenda esset idea, si quis nationis alterius eruditus vir, ut gentis suæ concionatoribus similem suppeditaret dicendi copiam, eademque insistens via eos proferret auctores, qui vernaculo sermone eadem argumenta tractarunt. Ipse ego novi, eam concionandi rationem, quæ viget in

Gal-

Gallia exteris nequaquam displicere, & longe plures sese eidem accommodare, gallicumque sermonem ediscere, ut id facilius assequantur.

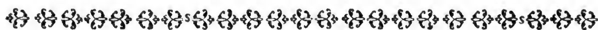
Circa eos sanctorum Patrum locos, quos quarto Paragrapho attulimus, si quis objecerit, quod non satis per extensum fuerint exscripti, quemadmodum plurimi auctores fecerunt, qui librorum suorum margines longis citationibus repleverunt, quas nonnumquam textui ipsi inseruerunt characterum varietate notatas: hoc operæ futurum fuisse pretium ducerem, si de aliquo doctrinæ articulo, vel de controversia ageretur, ubi auctoris sententia colligitur ex iis, quæ allatum locum vel præcedunt, vel consequuntur; sed hoc nullius utilitatis futurum fuisse puto concionatoribus, qui brevioribus indigent sententiis, quibus aliquid singulare, & nitens vel in sensu, vel in verbis adsit, sive ad ea, quæ dicunt, confirmanda, sive ad conciones suas exornandas. Præterquamquod nimium excrevissent volumina ejus operis, quod jam satis amplum est, ac rebus magis necessariis refertum. Sufficit ergo sanctorum Patrum, aliorumque auctorum locos iis indicasse, qui eosdem in ipso fonte conferre voluerint.

Quod ad quintum Paragraphum attinet ea continentem, quæ ex Theologiæ penu depromi possunt ad propositum argumentum fusius pertractandum, ut eas omnes difficultates, quæ in hac re possent occurrere, omnino tollamus, considerandum est, hic nos loqui de Theologia suggestui accommodata, non de abstracta, atque contentiosa Theologia, quæ traditur in scholis. Itaque quin in controversis opinionibus in alterutram partem concedamus, constantia, & generalia traduntur principia ab omnibus doctoribus probata, quæ pro virili iis explanare argumentis adnitimur, quæ extra vulgi captum non sint, & potius concionatoris, quam theologi more. Ideo unum D. Thomam in medium attuli, quippe cujus doctrina in rem nostram magis futura visa est; horum enim temporum consuetudo, ac ratio non sinunt, ut alii citentur, quorum sensus colligere, & afferre suppresso nomine satis fuit.

Hic mihi reliquum est, ut Lectori meo faciam satis circa ea, quæ ad postremum attinent Paragraphum reliquis omnibus simul sumptis plerumque fusiorem, ac prolixiorem. Continet autem delectos Asceticorum, neotericorumque concionatorum locos, hoc est excerpta quædam, quæ concionatoribus vel pro materia, vel pro exemplari esse possunt utilia. Qua in re animadvertendum est, 1. ut argumento, de quo agitur, accommodentur, necessario ex proprio loco fuisse divellenda, quod fieri minime potuit, quin aliqua vocula, vel aliquot etiam lineolæ adderentur, & locutiones nonnullæ immutarentur; non secus ac in quovis operum genere materia adhiberi nequit, quin disponatur, poliatur, aptetur; quod proculdubio in concionibus, aliisque sermonibus locum habere magis debet, cum ea, quæ ibi pertractantur, argumenta longe inter se differunt, ac distant. Exempli gratia, in quodam volumine de alia quappiam re pertractante insignis aliquis effulget locus, qui ad illud, quod præ manibus est, argumentum opportune traduci potest; hoccine fieri potest, quin verba, aut sensus aliquantulum inflectantur? Ita auctores, quorum loci a nobis afferentur, subirasci nobis minime debent, neque nos tamquam rerum suarum falsarios insimulare, si aliquot lineolas obtruncatas viderint, ut brevitati consuleretur; vel aliquot adjectas offenderint, ut ipsorum sententia majorem in lucem vocaretur; non enim ea nobis est mens, ut censoria nota aliquid expungere, aut castigare, sed imitari, atque egregium aliquem locum ex ipsis mutuari velimus; immo potius non injucundum illis accidere debet, eam mihi in eorum operibus facultatem usurpasse, quam & ipsi fortasse in alienis sibi vindicarunt. 2. Neque mirum esse debet, si omnes illi delecti loci non æque venusti sint, atque nitentes: persuasum enim omnibus est, ea quæcumque in sermone aliquo continentur, non esse ejusdem roboris, & venustatis, quemadmodum in tabula non omnes colores æqualiter nitent: quidam enim ibi obscuri ad umbras exprimendas, atque ut ex eorum oppositione alii magis effulgeant, requiruntur; & quodvis argumentum modo prorsus diverso pertractandum est, nisi forte rebus in omnibus characterem sublimem affectas. Respondere nihilominus possum, me nihil ex auctore quoppiam delegisse, ubi non inveniretur aliquid singulare seu propter sententiam, seu propter eamdem efferendi varietatem, leporemque, seu propter characterem egregie expressum; quod si non omnia ejusdem erunt speciei, ac dignitatis, nihil tamen humile inveniri, quod humi repat, ac orationi dedecus, ac vitium possit afferre. Neque negotium alicui facessere debet styli diversitas; hi enim loci ex variis auctoribus deprompti sunt, quorum singuli suam habent cogitandi, scribendique rationem. Illud autem a me evitari nullatenus potuit, quod videlicet quemadmodum auctores, ex quibus loci desumpti sunt, in eamdem sententiam concurrunt, ac verbis tantum differunt, iisque schematum lenociniis, quibus cuique illam placuit efferre; accidit nonnumquam, ut sententia eadem aliter, atque aliter expressa pluribus in paginis inveniatur. At enim nonne satius fuisset hæc omnia deinceps collocari, quin ita transferentur, vel eamdem sententiam semel tantum proferre? Id æquius futurum fuisse non diffiteor, at certe consilio meo minus aptum fuisset, quippe hoc mihi propositum est, ut non solum varias in idem argumentum sententias, verum etiam varias ejusdem sententiæ efferendæ rationes afferrem. Ceterum quantam legentibus nauseam movisset videre eodem in loco rem eamdem aliis aliisque verbis recoctam!

Unum tantummodo mihi reliquum est diluendum, in quo non satis video, qua ratione excusare me possim, nisi aperte fatear, mihi nequaquam felicius ingenium esse, neque in hoc scribendi genere magis exercitum, quam illis, qui ante me molam eamdem versarunt, qui sæpius lapsi sunt, ubi auctores, & eorum opera, ex quibus sua compilarunt, citandi fuere. Diligentissimus quisque, & illi ipsi, qui optimorum criticorum laudem sunt nacti, decepti nonnumquam fuere, aliosque deceperunt, qui ipsos subsequuti

sequuti sunt alium pro alio auctorem desumentes, vel sententiæ alicujus locum negligentius, ac falso notantes. Igitur me ipsum hoc errore non purgo, qui certe inevitabilis videbitur in tot auctorum collectione, tot operum citatione, ac tanta varietate, qua auctores opera sua diviserunt. Fieri ne posset, ut ne unus quidem error obrepsisset? Quid tamen hac in re ceperim consilii, nunc afferam. Quod ad Scripturæ locos pertinet, eos ad unguem protuli, & vario charactere notandos curavi; sicubi vero brevitatis gratia, vel ut sententiæ perspicuitati consulerem, ea quæ distabant, conjungenda fuere, atque aliter efferenda, margini quidem locum adscripsi, in contextu vero nullam characterum mutationem fieri volui. In locis vero sanctorum Patrum afferendis non adeo religiosus, & diligens fui; affirmare tamen audeo, ubi brevitatis ergo illos de verbo ad verbum exscribendos esse non censui, me tamen adnisum fuisse, ut hoc sine sententiarum detrimento efficeretur. Verum cum ea, quæ a me afferuntur, in ipso fonte lecta minime fuerint, loci illi, quos fidei auctorum, qui eos collegerant, innixus attuli, a me ad unguem descripti fuerunt; & fieri potest, ut editionum, & ordinis ipsius, quem interpretes, atque critici sanctorum Patrum operibus tribuerunt, quemadmodum S. Augustini, Ambrosii, aliorumque libris accidit, varietas efficiat, ut in eo, qui memoratur, loco minime inveniantur; qua in re tamen lectorem monitum volo, in collectaneis meis sanctorum Patrum locos juxta primævas, antiquasque editiones citari. Quod vero ad neotericos auctores spectat, ex quibus decerpimus aliqua, pro certo haberi potest, illos in memoratis libris, & locis inventum iri, quamvis paulo immutatos propter eas rationes, quas superius attulimus. Operæ tamen pretium non duximus semper locum, caput, vel articulum proferre, ubi sunt inveniendi.

NOI REFORMATORI
DELLO STUDIO DI PADOA.

HAvendo veduto per la Fede di Revisione, & Approbatione del P. Fra Paolo Tomaso Manuelli Inquisitor di Venezia nel Libro intitolato: *Bibliotheca Prædicatorum Moralis Christianæ &c. Auctore R. P. Vincentio Houdry Societatis* JESU, *Tomi quatuor*; non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Segretario nostro, niente contro Prencipi, & buoni costumi, concedemo Licenza a *Sebastiano Coleti Stampador di Venetia*, che possi esser stampato, osservando gl' ordini in materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, & di Padoa.

Dat. li 15. Decembre 1741.

Alvise Mocenigo Cav. Procurator Reformator.
Zuane Querini Procurator Reformator.

Registrato in libro a carte 21.

Agostino Bianchi Seg.

17. Detto. Registrato al Magistrato Eccellentiss. degl' Esecutori contro la Bestemia.

Francesco Agazzi Seg. alla Bestemia.

PRO-

PROLEGOMENON PRIMUM.

DE HODIERNA CONCIONANDI RATIONE.

Uantumvis incuriosius, & oscitantius advertatur animus ad eam concionandi rationem, quæ proximis hisce temporibus invaluit; innotescet facile, in omnibus fere ab ea discrepare, quæ elapsi sæculi initio obtinuerat, & quæ quinquaginta circiter ante hanc diem annis omnino ferme absolevit. Quamobrem dicere audeo, si Dei verbum semper fuit idem cum propter eas, quas docet veritates, tum propter finem, quem sibi proponit, populorum videlicet instructionem, & conversionem animarum; hodie prorsus esse immutatum quoad formam, atque rationem illud enuntiandi; atque per varias quodammodo ætates traductum ad illum tandem perfectionis gradum pervenisse, quem admiramur, & qui a nobis pro virili tuendus est. Cum autem ego ipse viderim, immo etiam utrumque concionandi morem fuerim expertus; nec non variis subinde temporibus celeberrimos oratores audiverim; & ad hæc, meliorem vitæ meæ partem expenderim in iis legendis, & notandis, quæ aptiora arbitratus sum, ut ex hac divini verbi enuntiandi ratione fructus quam uberrimus perciperetur, operæ facturum me pretium ratus sum, si illis, qui hujusmodi sacris initiari cupiunt, quibus concionum elaborandarum ingentem hic materiam exhibeo, paucis etiam indigitarem formam, vel saltem ideam, quam ipse concepi de moralibus concionibus, quæ passim magis utiles, atque necessariæ censentur; quia recta ad conversionem morum, bonorumque operum exercitationem tendunt. Etenim, licet Deus ille sit, qui magnos hos in animabus operatur effectus, & gratia ejusdem eam imprimat vim, quam omnes simul rhetorum canones, & penitiora artis arcana producere nequeunt; attamen nihil oratori prætermittendum est, quo minus omnibus naturæ, atque artis subsidiis utatur, ut mentes quidem persuadeat, animos vero commoveat; qui finis est oratoris. Igitur tutæ, certæque ad magnum hunc assequendum effectum requiruntur regulæ; docet enim experientia, non semper concedere Deum peccatorum convertendorum gratiam illis, qui artem omnem contemnunt, & non præcepta, non ordinem in concionibus habendis tuentur. Quin autem verba faciam de qualitatibus, quæ in iis requiruntur, qui sanctum hoc ministerium cupiunt exercere; utque prætermittam ingenii vim, naturæque bona, quæ nihilominus in hoc munere obeundo principem habere locum, & summæ necessitatis esse videntur; ea leviter tantum attingam, quæ ad artem pertinent moralem, christianumque sermonem elaborandi, juxta præsentis temporis consuetudinem. Primum vero meum esse puto cum veteris, tum recentioris concionandi rationis obiter defectus notare; quin ideo ausim tot præstantissimos oratores perstringere, ac improbare, qui conciones suas in vulgus edidere, in quibus ea, quæ dicturus sum, animadverti. Hæc tamen in lucem prodire passus non essem, nisi viros doctissimos, disertissimosque consuluissem, quorum sententiam secutus sum.

Primum igitur fateor, jure optimo plurima ex veteri concionandi ratione fuisse antiquata, hodie meliorem methodum institui; æquius argui; ad propositum finem recta tendi; solidioribus principiis sacras orationes fulciri; argumenta melius deduci, ac illa, quæ auditorem utilius movere possunt, eloquentius efferri. Verum dissimulare non possum, plurima mutata, vel amputata fuisse, unde sane magna verbo Dei ponderis fiebat accessio. Quidam Scripturæ loci pathetice prolati, atque explicati hodie obsoleverunt; neque proferuntur amplius varii illi sensus, quos sancti Patres illis tradiderunt; quæ res latissimum profecto sternebat campum, ut oratoris sese effunderet copia, & instrueretur auditor. Negare non ausim sensum aliquem hodie ornatius pertractari, ac veritatem aliquam majorem in lucem proferri, sed magna illa vis eloquentiæ, qua mentes rapiebantur, ac potentes illi motus, qui peccatorem sternebant, qua in re nonnulli præteriti temporis concionatores excellebant, non sunt amplius ita frequentes, quia non pertractantur amplius præcipuæ christianæ religionis veritates; sed ut novitate dicendi laus comparetur, nova quoque argumenta quæruntur, quæ occasionem quidem tribuunt eam moralis partem tractandi, quæ minus trita est, sed quæ minus est movendis animis apta.

Esto quidem ex concionibus aliquis fructus quæratur, neque nuperi veteribus zelo cedant concionatores; verum mihi persuadere non possum, uberioris fructus percipiendi rationem esse solemnioribus tantum festivitatibus, quibus maximorum religionis mysteriorum memoria recolitur, de his pauca facere verba in exordiis, reliquumque sermonem ad morum disciplinam convertere; ut qui sacro Dominicæ nativitatis, vel resurrectionis die de pœnitentia, & de morte in peccato loquuntur. Quod alia in occasione non inutile videretur, in hac absonum est. Plurimi etiam hodierna die illud audacter usurpasse videntur, quod olim tanquam perperam factum improbabatur; omnia videlicet argumentorum genera ad quodlibet evangelium trahunt, vel longis verborum ambagibus, vel ope violentæ alicujus sanctorum Patrum interpretationis. Sæpe animadverti, auditorem ægre pati eos, a quibus ita eluditur; & opus esse, ut aliquid ipsam expectationem superans inveniatur, ac oratori succenseat, auditor, qui tunc concionem disertissimam esse non negabit quidem, sed extra tempus, locumque irrupisse contendet. Et sane quantumvis bonus, scitusque sit aliquis sermo, tunc melior certe, & eloquentior videtur, cum opportune, & loco suo accidit; & quod tempori aptius, & accommodatius est argumentum, hoc etiam videtur acceptius.

Ut autem huc afferam meam de moralis concio-

nis forma, & constructione sententiam, methodus vetustissima, & quæ diutissime in ecclesia viguit, est homilia, quæ mera est evangelii explicatio non alium ordinem, nexumque secuta, quam factorum, & dogmatum, quæ in ipso continentur evangelio. Hac sane methodo, quæ simplicissima habetur, omnes fere Patres sunt usi; neque dubitaverit quispiam unctionis plurimum eidem inesse, eamque ad pietatem ciendam, fovendamque videri accommodatissimam, cum magno sit ingenio elaborata, necnon ardentis zeli igne succensa. Methodum hanc hodie eruditi quidam viri excoluere, eique argumenti unitatem, ac probationes ad eumdem scopum collimantes non sine vulgarium concionum ornamentis addidere. Quibus hoc accidit, ut ita evangelio sua connectere possint argumenta, ibique rationes, ac probationes eorum, quæ confirmanda proponunt, invenire, hi profecto omne punctum ferunt: sed cum hoc fortuito solum occurrat, neque certæ methodi hujus artes tradi queant, hæc argumenta felicia, fortunataque appello. Velle enim semper præstantissimæ huic methodo hærere, hoc profecto esset vim inferre evangelicis verbis ad argumentum propositum detorquendis, ac interim missas facere probationes magis obvias, ac faciles, quæ longe melius veritatem ostendunt.

Si nostris hisce temporibus argumenti electione minus torquemur, quam olim; audeo tamen dicere, arctiores a nobis orationi cancellos constitui, atque abscindi plurima, quæ olim in concionis partem accessissent. Satis enim est elapsi sæculi fortuito sermonum scriptores adire, ut primo statim intuitu sese legentibus offerant quamplurimi historiarum flosculi, prophanorum auctorum sententiæ, populorum leges, & consuetudines, rerum physicarum scitæ animadversiones, quarum supellex nonnunquam omnem concionum probationem, ornatumque præbebat: atque tempus fuit, cum didicisse Plinium, atque Plutarchum, idem erat, ac summam sacri oratoris laudem occupasse. Hodierna die suggestus christiana religione dignior effectus est; & nisi inde omnigenæ eruditionis copia auditur amplius; eruditio tamen, quæ tantopere ostentabatur, ad mores formandos minimum proderat. Jure ergo igni, & aqua interdictum est superfluis id genus ornamentis; nisi forte obiter aliquid ex eo fonte delibetur; non enim hoc magis dedecere puto, quam elegantem afferre similitudinem, atque disertam allegoriam concinnare.

Vanæ huic scientiæ ostentationi alia concionandi methodus successit nihilo sequior, & quæ nihilo secius de suggestu concionandi rationem corrupit; tunc enim verbo Dei subrogatæ fuerunt sententiæ fallaci nitore commendatæ, atque ex longinquis regionibus in Galliam advectæ, quæ satis diu hic obtinuerunt. Hoc autem nomine appello applicationes verborum Spiritus sancti, quæ sine ulla auctoritate fiebant; Scripturæ locos in alium sensum detortos, ac locutiones emphatice prolatas, & ex auctoribus, quos sæculi barbaries aliter loqui coegit, decerptas: adnitebantur enim concionatores, sententiarum eorumdem nitorem assequi, & aliquod acumen nancisci in mystico verborum ambitu, nihil sæpe significantium. Tandem aliquando optimo dicendi, sciendique gustu reflorescente, videlicet cum in sermonibus id quæri cœpit, quod solidum est, prior ille nitentium sententiarum amor obsolevit; & hæc loquendi ratio maxime simplex ad ipsas etiam divisiones sese extendit, quæ non sunt amplius, ut olim, adeo exquisitæ, &, ut ita dicam, calamistratæ, sed eorum, quæ dicenda sunt, apertiorem adstruunt ideam, ita ut inde æquissimum de sermonis soliditate feratur judicium.

Hac naturali divisione vetus concionandi ratio cœpit reformari; sed evenit, ut qui methodi amantiores fuere, quique in sermonibus magis diligentem ordinem sequi voluere, confusionem illis offuderunt, in tot partes dividentes, ac subdividentes membratim propositiones suas, ut ferme utilius fuisset nullam prorsus divisionem afferre. Hæc etiam methodus e scholis accersita, tanquam salebrosa nimis, atque impedita tandem explosa fuit; neque enim satis amplum eloquentiæ campum præbebat, neque patiebatur, ut singulæ probationes in eam, quæ par erat, magnitudinem extenderentur, ne oratio in immensum opus excresceret. Generatim, hæc temporum nostrorum concionatoribus laus est tribuenda, quod concionandi rationem eo provexerint, ut nulla in re elapso concedat sæculo, sed illud in argumentorum delectu, concionum dispositione, dicendique vi longissime superet. Loquor autem de ea tantummodo perfectione, quam ars potuit comparare; naturæ enim bona, devotio, pathetica pronunciandi ratio, qualia in veteribus extiterint, a nobis existimari non possunt, nisi ex fide illius celebritatis, quæ ad nos usque descendit, & quam editi ab ipsis sermones hodierna die tueri non possent: ægre enim illos etiam pati possumus, qui olim tanta cum laude, populorumque plausu fuerunt excepti.

At seu hoc rerum omnium sit fatum, ut cum ad extremum perfectionis apicem pervenerint, paullatim excidant; seu ab iis corrumpantur, qui eas longius provehere student; mea quidem fert opinio, sacram eloquentiam jamjam in senium vergere, ac sensim interituram, nisi nonnullorum delicato nimis ingenio obices statuantur. Hæc autem ea sunt, quæ hac in re censui notanda.

Primum omniū qui sermonem expolire nimium cupit, illi plurimum roboris, ac majestatis aufert, immo etiam quidquid in ipso ad persuadendum, movendumque est accommodatius. Incipit enim sanctorum Patrum auctoritates abscondere, latinos Scripturæ locos, Sanctorum facta, & exempla, atque argumenta latius paulo pertractata præterire, ut locus pateat morali meræ, quæ sermonis, ac locutionum elegantia tantum suffulta, non alium obtinere potest effectum, quam ad breve tempus auditorum aures palpare, mentisque aciem perstringere; post quæ nihil reliquum superest, ajebat non ita pridem magnus quidam antistes, quam plausus ille, veluti cum exquisitissimos musicarum fidium modulos excepimus; quam pulchrum! quam suave! sed nihil ex iis, quæ audita sunt, retinetur, levis enim eorum dumtaxat remanet idea. Ad hæc ne in ea incidat, quæ vulgaria sunt, & communia, sæpe inanes vitiorum umbras impugnat; penitiores humani cordis latebras, sinusque consulit, ut ibi inveniat flagitia, & affectus, quorum effectus sese extrinsecus minime produnt; atq; ad sciti moralis philosophi auram captandam eos sibi mores effingit, qui in usu non sunt, & publica insectari vitia detrectat, ut particularibus hæreat, quorum eum characterem, censuramque comminiscitur, qui ad paucissimos spectat. Non desunt alii, qui ut ad magna sese exemplaria componant, in populi cœtu ea dicunt, quæ in aula dicenda essent, quasi mortales omnes iisdem sceleribus essent obnoxii, & potissimum concionatoris officium non esset morum doctrinam auditorum suorum qualitati, & captui accommodare. Si quæ in volumine aliquo edita est, probro huic non adeo patet; hanc tamen reor mor-

mortalibus omnibus esse debere communem, quia liber in manus mortalium omnium potest deferri.

Non ideo tamen omnem sermonis elegantiam, ubi desit adfectatio, neque morum hypotiposin, quæ character vocatur, neque vitiorum censuram censeo proscribendam: in iis enim excessus tantummodo damnandus est.

Injuria quoque censoria nota omnes morum descriptiones perstringerentur; eæ quippe nimium sunt necessariæ: sed parcius adhibendæ sunt, non autem, ubi quælibet sese offerat occasio, congerendæ. Hæc autem concionandi ratio satis diu summo cum plausu excepta fuit, ut integri sermones extiterint, qui nihil aliud præterea complectebantur. Hæc etiam paulatim obsolevit consuetudo, atque intellectum est, antequam veritas aliqua solidis probaretur argumentis, characteres hos, qui opportune, importune ingeruntur, & invectivas, quibus libenter adhibet aures populus, sæpe ansam præbere malignis interpretibus, qui eas præsentibus, & absentibus applicant, quæ res nonnunquam grave aliquod concionatoribus negotium facessit. Eorum profecto labor, ac tempus impenderentur utilius, si morbi causa detecta, medicinam proponerent, atque ad eam amplectendam adhortarentur. Adde, has sæculi morum picturas, cum ad exiguum sane mortalium numerum spectent, quam primum exhauriri; quid enim inquient illi, qui hac insistunt via, post frequentes, prolixasque omnium statuum, omniumque conditionum inductiones, ut contra omnia scelera invehendi occasionem arripiant? Nonne hujusmodi concionatorum vicissim æquissimum characterem facere possemus, dicentes, duos, vel tres illis pulcherrimas esse conciones, ubi universam morum disciplinam complectuntur; sed quemadmodum eandem semper tundunt incudem, eademque mutatis tantum vocabulis recitant, ita satis esse bis, vel ter eos audivisse.

Non desunt alii, qui hunc evitaturi defectum in alium prorsus oppositum decidunt: adeo enim pauca tot verborum ambitu dicunt, ut auditoris mens inanis remaneat, postquam prolixam audiit concionem, quæ propositi argumenti summum, ut ita dicam, florem delibavit. Cum enim absoluta concione discedimus, neque magnum aliquem de concionatoris ingenio conceptum imbibimus animo, neque vitæ rationem immutandi consilium inimus, nisi gratiæ virtus suppleat sermonis imbecillitati; quod nonnunquam iis prædicatoribus accidit, qui magna sanctitatis laude florebant. Sed extraordinarius hic effectus non expectatur ab illis, qui quin argumentum sibi propositum solide tractent, vel quin ea saltem dicant, quæ præcipua, & validiora sunt, exiles nullius momenti circumstantias consectantur, vel sermonem in duplicem, eamque satis levem considerationem partiuntur, quæ vim magnam obtinere non possunt.

Opus est ergo ad magnum hunc consequendum affectum tutos afferre canones, rectamque methodum instituere; docet enim experientia, Deum nequaquam semper conversionem concedere peccatorum illis, qui hæc negligunt, atque in sermonibus suis nullam methodum, nullasque regulas consectantur. Ut autem missa faciamus, quæcumque pertinent ad eas dispositiones, & qualitates, quæ in concionatore quæruntur, ut satis digne tanto munere perfungatur, atque de ingenio, aliisque naturæ bonis, quæ huic muneri obeundo necessaria sunt, ac primum obtinent locum, verba facere prætermittamus; illud tantum attingam, quod ab arte pendet, & eloquentia, ut moralis concio, & christianus sermo habeatur.

Ex quo homiliarum usus fere penitus antiquatus est, quæ quidem concionandi ratio est vetustissima; subinde in sacros suggestus variæ invectæ sunt methodi, de quibus hactenus sermo; verum cum aliæ quidem parum solidæ, aliæ vero inutili, molestaque eruditione refertæ judicatæ fuerint; quædam etiam nimium theoreticæ, & aliæ denique nimis magnificæ, & menti oblectandæ, quam cordi movendi aptiores; rediit tandem nostra hæc ætas ad priscorum oratorum ingenium, atque intellexit, in eo positam esse veram eloquentiam, ut veritas aliqua solidis probetur argumentis, atque in lucem, quam meretur, naturalibus rationibus, & ex ipsa, de qua agitur, re petitis, afferatur. Et profecto inani labore alia tentabitur via, ut orator in auditorum animos irrepat, ibique, quod contendit, evincat. Ad hæc cum argumenta, de quibus ex suggestu sermo est habendus, maximæ sint necessitatis, ut quicumque audiunt illa, ibi suam nanciscantur utilitatem, atque dicenti latiorem eloquentiæ campum aperiant, nemo sanæ mentis objiciet, si veteres oratores imitati tutiorem sequamur methodum, eamque ad christianas veritates probandas aptiorem; quemadmodum nemini visum est nefas, quod veterum templa numinibus dicata in usus nostros fuerint conversa.

Verum quamquam ad veterum oratorum eloquentiam hac in re propius accessimus, & hæc ætas plurima eloquentiæ opera edidit veteribus minime posthabenda, negari profecto nequit, tantum adhuc discriminis interesse, sive argumenta, quæ pertractantur, sive ordo, ac dispositio, quæ servatur, seu finis propositus consideretur, ut dici vere possit hoc orationis genus omnino aliud esse, aliisque, quam Ciceronis, Fabiique præceptis indigere. Verum quidem est, pium, atque eruditissimum Ludovicum Granatensem, aliosque nonnullos ad artem, methodumque sacram redegisse eloquentiam, neque eas prætermisisse regulas, quæ magnæ esse possunt utilitatis; verum nunquam peculiaria quædam tetigerunt acu, ita ut animadversiones, quas afferam, non inutiles censeam futuras. Has autem ad tria potissimum capita redige, electionem videlicet, ac dispositionem argumenti in morali concione pertractandi; illud amplificandi, probandique rationem; ac tandem ad elocutionem, ac stylum in hujus generis orationibus adhibendum; quin de pronunciatione, ac gestu verba faciam, quæ satis omnibus comperta, exploratque sunt, & in quibus, quid novi afferam, mihi non suppetit.

Pro electione argumenti, quod in morali concione tractandum assumit orator, id intelligo, quod Rhetores propositionem, & partitionem appellant, vel divisionem sermonis in sua membra distribuendi, ut ille instituatur ordo, quem nos secuturos pollicemur, ut ad propositam metam deveniamus, & illuc deducamus auditorem; quod cuilibet orationum generi non commune solum, verum etiam est necessarium. Sed in morali sermone plurima sunt diligentius advertenda, quæ si desint, numquam justa erit oratio, neque plurimum afferet fructum.

Illud autem principem locum obtinere mihi videtur, si oratori tamquam præcipua regula traditur, ut ea dicat, quæ proposito argumento minime abludant, multo magis cavendum esse, ut ipsum quoque argumentum loco, ac tempori ac-

accidat opportunum; videlicet ne nimis longe ad proprium diei, vel temporis argumentum trahatur, ita ut fallat auditorem de hac, vel illa veritate verba sibi fieri expectantem. Alibi ostendi, hujusmodi importunas conciones, quæ auditorum exspectationem frustrantur, non satis æquum de concionatorum eloquentia conceptum adstruere; & sane affirmare possum me non esse solum, qui abnormem hanc agendi rationem fastidiat; sæpe enim mihi audire contigit, doctissimos viros a concione abeuntes cum indignatione, qui se cohibere non potuerunt, quominus dicerent; bonum hoc esset, si esset opportunum; elaboratum sane opus est, & ab auctore in deliciis habitum, quod illum minime puduit extra omnem locum, tempusque proferre. Et sane quidquid majori tornatum cura potest afferri, longe majoribus laudibus exciperetur, si non vi facta irrumperet, sed sese ultro offerret.

Non inde sequitur tamen, ad hoc ut justum sit, aptumque argumentum, satis esse, ut sponte ex evangelio ejus diei fluat, & loco, tempori, audientibusque conveniat (quæ omnia quam diligentissime sunt advertenda); opus deinde est, ut quasdam habeat conditiones, quæ non in omnibus moralibus veritatibus inveniuntur. Has autem conditiones triplici verbo complector. Opus est, ut probanda veritas, quæ pro concionis argumento usurpatur, simplex, ac determinata sit, atque ad auditorem erudiendum, ædificandumque collimet. Illud autem simplex, unicumque dicitur argumentum, non quod dividi nequit; cum enim efficere debeat corpus orationis, omnes illi suppeditare partes, & membra debet juxta varias rationes, quibus spectari potest; veluti cum de pœnitentia verba facimus, considerare possumus illius necessitatem, conditiones, quæ in ea requiruntur, & utilitates, quæ ex ea percipiuntur. Hoc simplex est argumentum, virtus, ex qua moralem veritatem elicere possumus, quæ tot partes, seu puncta habeat, quot ad justæ orationis materiam suggerendam sufficiant. Conditio altera, quæ determinatum quærit argumentum, excludit ea, quæ vaga sunt, in quibus nihil certum, ac distinctum est, & quæ menti confusam tantummodo virtutis, aut vitii ideam repræsentant; qualia essent, si quis de christiani hominis officiis generatim loqueretur, quin adderet, quo in statu, vel occasione; vel de linguæ vitiis, quæ plurima sunt, & quorum singula concioni integræ materiam possunt suppeditare: vel de viis ad salutem deducentibus, aliisque id genus plurimis, quæ sunt libri, vel tractatus cujusdam magis propria argumenta, quam sermonis, qui unitatem habere debet magis specificam, minusque late patentem. Hæc eadem simplicitas excludit etiam argumenta omnia, quæ ad plura transferri possunt subjecta, vel quæ tot partes complectuntur, ut nulla potior ratio de aliis sermonem velit instituі, quales sunt sermones illi, quibus hic appingitur titulus: *Ratio sese ad talem festum diem, vel tale mysterium præparandi*; hæ quippe rationes ubique eædem sunt, quod dici non potest de præparatione ad sacram Synaxim recipiendam, quæ pecularis est actio, atque propriam de præcepto exigit dispositionem, ut digne hoc munere perfungamur. Hac denique argumenti simplicitate, vel unitate exploduntur conciones illæ, quæ tot alias complectuntur, quot partes habent, eo quod nullo inter se vinculo continentur, neque ulla ratione sibi cohærent. Ita me olim audiisse memini quamdam de restitutione orationem, cujus punctum primum de usurpatorum, vel injuste raptorum bonorum restitutione agebat; alterum de alienæ existimationis restitutione, cui per obtrectationem labes fuerit offusa; tertium de injuria per scandalum proximo illata. Justæ concionis regulas eum nequaquam assecutum, oportet, qui in hunc errorem labitur recto sensui prorsus oppositum.

Sed multiplicitatem in argumenti electione evitantibus quam diligenter cavendum est, ne in aliud extremum ruant, videlicet ne adeo arctos sibi cancellos circumscribere velint, ut latius sese extendere nequeant sine aliorum argumentorum ope, ut ad dicendum parem copiam inveniant; quod illi facere tenentur, qui sese ad aliquas actionis, vel parabolæ evangelicæ circumstantias coarctant. Ut concionis argumentum justum sit, complecti debet, quidquid magis necessarium est, & ad vim animis inferendam accommodatum. Similiter non desunt argumenta quædam, quæ moralis concionis partem aliquam efficere possunt, at concionem omnem explere minime possunt; qualia essent percurrere occasiones magis obvias exercendæ erga proximum charitatis, vel suggerere media ad virtutem aliquam indipiscendam utilia, quin pro argumento hæc eadem virtus sumatur, atque mox hæc ipsa illius acquirendæ media inserantur, quę inductioni instituendæ, & copię ad argumentum distinctius pertractandum suggerendæ videntur aptiora.

Tertium denique, & illud præcipuum in moralis argumenti electione considerandum hoc est, quod illi nomen dedit; videlicet ut ad erudiendos auditorum mores tendat, ut inde ad vitam suam rite instituendam, atque in salutis via proficiendum, uberrimum fructum percipere possit. Hac re concio christiana ab academica oratione, nonnumquam aliquam morum quæstionem pertractante, quę ad politiam potius, ac rei publicę bonum tamquam finem refertur, potissimum distinguitur. Hæ si rite considerentur conditiones, non ita facile in errorem impelli poterit concionis eligens argumentum, quod continere debet moralem practicam, audientibus congruam, & quæ ad ęternam salutem indipiscendam adducat. Sin autem in argumentorum copia, quę in eodem evangelio sese possunt offerre, consilii hæreas incertus; ego auctor ero semper, ut magnas, ac præcipuas religionis christianæ veritates antеferas, tum pro auditoris utilitate, qui iisdem magis movetur, cum ipsius concionatoris habita ratione, cui major suppetit ad has egregie tractandas supellex; neque illi negotium facessere debet, utrum argumenta hæc sint nimis obvia, ac sæpius repetita, neque enim nimis crebro iterari possunt, neque nimis alte mentibus imprimi.

Ab argumento, & moralis, christianæque concionis propositione ad dispositionem gradum facio, quæ illi cum reliquis omnibus orationibus communis est; quod nequaquam prohibet quominus hæc divisio, quæ concionis structuram delineat, & ostendit, quo contendat orator, peculiares canones habeat religiosius, quam in cęteris partibus observandos; facile quippe, ne vulgatum dicam, est aberrare extra argumenti cancellos evagando, atque morum disciplinę partem aliquam ultra, quam par est, producendo; qua in re nostrorum temporum conciones & ęquiores videntur, & prę veteribus ad sequendum, atque retinendum faciliores. Hęc enim partitio, quemadmodum ab artis institutoribus appellatur, vix percipi potest in eloquentissimis Gręcorum, Latinorumque scriptorum, quę nobis supersunt, orationibus, quamvis quicumque de oratio-

tionis conficiendæ methodo pertractarunt, illam hac in re potissimum, tamquam maxime necessaria ad illius pulchritudinem, & elegantiam constituerunt. Nescio vero, quo consilio, vel arte celeberrimi oratores effecerint, ut nisi diligentissima adhibeatur attentio, vix, ac ne vix quidem structura illa, & partitio possit deprehendi; & paucissimæ orationes occurrant, ubi liquido, & palam distinguatur. Quod enim spectat ad sanctorum Patrum homilias, diversæ evangelii, quod explicant, partes omnem earum partitionem constituit; quamobrem illæ nequaquam in orationum loco sunt habendæ, sed potius veluti commentarii, & sensuum, verborumque Biblicorum explanationes existimandæ. Non desunt profecto ad artis præcepta elaborati sermones inter opera sanctorum Chrysostomi, Basilii, & Gregorii Nazianzeni; sed illi ætatis suæ consuetudini sese conformarunt; ibi enim divisiones vix deprehendere licet, & sæpe argumentorum, quæ ibi tractantur, varietas efficit, ut nos ipsi partitionem in illis statuamus, vel credamus, voluisse illos sibimet eum ordinem, quem sunt secuti, præscribere.

Hæc autem divisio, quæ proprie orationem justam facit, ubi eam diligentissime sequatur orator, suas habet regulas satis exploratas, & quas huc afferre operæ pretium non reor. Hoc unum ajo, per ea membra, vel partes oppositas, quæ in ea requiruntur, non esse intelligendam semper antithesim elaboratam, ac ut plurimum affectationem redolentem; sed satis est, ut hæc membra aliquam inter se rationem habeant, tamquam effectuum ad causam, vel argumentum ex variis locis spectari possit, quorum unum cum alio non congruat; & hæc divisio sit simplex, naturalis, atque ita argumenti propria, ut statim intelligatur in proposito argumento nihil validius, solidius, utiliusque inveniri, quin negotium tibi facesset, utrum ante te alii hac eadem partitione usi fuerint. Concionatores ex S. Hilarii sententia eumdem ecclesiæ agrum excolunt, omnes idem virtutum semen effundunt, vitiorum autem convellunt. Quid interest ergo, utrum eadem ratione hoc plures exequantur? Ea ratio, qua quilibet suam instituit orationem, eamque exornat, semper satis est varia, nisi quis plagii reus ex alio describere malit, vel nimis fideliter, ne dicam serviliter, illum imitari. Verum profecto est concionem illam, cujus est felix divisio, non exiguam in elucubratione facilitatem habere; sed illæ etiam partitiones, quę nimium nitentes sunt, & conquisitæ, vel sub variis rationibus consideratæ, tenebras, & caliginem orationi offundere, & efficere, ut minus intelligatur, multum pollicentur, & sublimem adstruunt ideam, cui ea, quæ sequuntur, non semper respondent: quod naturale est in hoc etiam, ut in reliquis, maxime placet, atque majori excipitur plausu.

Ubi moralis concionis argumentum ita expositum fuerit, atque divisum, descendendum est ad probationem propositæ veritatis, atque ad delineatæ structuræ elucubrationem, quam rhetores præcipuam, & maxime necessariam orationis partem faciunt; bene deducere, bene probare, bene veritatem argumentis fulcire, ut inde necessariæ erui possint illationes. Non hanc mihi arrogo provinciam, ut hoc in loco singillatim edocere velim, quid sit narratio, quid amplificatio, quid confirmatio; neque peculiariter fontes innuere, locosque, unde concionis educi possint argumenta. Sed quemadmodum probandi ratio omnino differt ab ea, quæ in profanis orationibus adhibetur, & hic erudiendus sit auditor de veritate ad salutem necessaria, vel persuadendus de aliquo moralis disciplinæ præcepto ad vitam conformandam perutili, vel ad alicujus virtutis praxin impellendus, hoc unum dico, probationes ex solidis rationibus esse desumendas, ex Scripturarum auctoritate, ex sanctorum Patrum testimonio, ex constanti ecclesiæ consuetudine, ac traditione, & nonnumquam etiam ex Sanctorum, exemplo, quorum insigniora facta, atque nostræ conditioni accommodatiora nobismetipsis tamquam tot exemplaria sunt proponenda. Id unum agitur, ut scite, ac opportune hæ afferantur rationes, quarum singulæ suam vim, suum pondus habent. Hæc autem, mea quidem sententia, optima est dispositio, quæ sermoni alicui tribui possit; videlicet ut singula puncta, vel quælibet concionis pars in duas, vel tres solidas, optimasque rationes secetur, quarum quæ posteriores sunt, prioribus sint validiores. Probabimus, exempli gratia, pœnitentiam, & conversionem differendam non esse; primum quia in discrimen adducimur, ne nos umquam pœniteat; secundo, quia pœnitentia hac dilatione fit difficilior; tertio quia periculum est, ne ad extremum usque vitæ finem dilata rite fiat, ideoque magna timendi causa, ne si fiat, inutilis sit. Tres ipsæ rationes eloquenter expositæ, & amplificatæ orationem efficient bene repletam, atque propriis, naturalibusque rationibus comprobatam. Verum opus est, ut hæ rationes diserte, ac oratorie, non autem scholastice, atque theologice; hoc est arida, iejunaque locutione in lucem suam proferantur. Ad hæc fulciendæ sunt Scripturarum auctoritate, Patrum sententiis, comparationibus, ac similitudinibus, quibus nihil humile, nihil abjectum sit, exornandæ, & solidis perspicuisque animadversionibus, quæ simul & ornamento sint, & probationi, amplificandæ. Postquam vero omnia ad justam magnitudinem fuerint amplificata, tunc de una ad aliam rationem gradum facere debet orator, postquam auditorem suum ad eam disposuerit, & sensim illuc deduxerit.

Hæc amplificandæ, ornandæque moralis concionis ratio una omnium maxime solida mihi videtur; tandem enim, si cuilibet concionatori hic propositus finis esse debet, ut persuadeat, concionator ullam ne tutiorem invenire viam potest, ut ad eum finem perveniat, quam argumentationem; quandoquidem homo non nisi allatis rationibus potest persuaderi? Sed ne nimium jugi ratiocinatione, quæ assiduam exigat mentis attentionem, fatigetur auditor, miscenda est rationi auctoritas; atque illud subinde animo reputandum est, quod argumentari, & adferre argumenta inter se longo discrepant intervallo; oratorie enim argumentari est argumentum amplificare, in lucem suam proferre, omnemque illius vim, ac robur explicare; argumenta vero argumentis agglomerare, quin eorum aliquod amplificetur, idem est ac in arcta via inter confectam populi turbam progredi velle; ibi enim potius impediris, quam progrediaris, ac citius ad propositum finem pervenires, si omnes singillatim, ac unus post alium incederent. Hoc, ut omnia verbo complectar, auditorem obruere potius est, quam erudire. Illi igitur enuncianda primum veritas est, ac sensim in illius animum immittenda, tempusque permittendum, quo eam mente assequatur, ut ibi impressionem efficere possit.

Non desunt concionatores aliter probationes suas commutantes; primam enim orationis suæ partem Scripturæ auctoritate confirmant, cujus efferunt locos, exemplaque selectiora; alteram vero probant sententiis Patrum, quorum auctoritas maximi ponderis est in ecclesia; tertiam denique validis rationibus roborant. Unam eamdemque, ut plurimum, veritatem pertractant, & unam, eamdemque propositionem, quam triplici

hoc probationis genere statuunt; illis enim persuasum est, se hoc pacto ea colligere omnia, quæ sunt validiora, christianæ concioni aptiora, & ad animos fidelium movendos utiliora. Ambigere nemo potest, quominus hæc concionandi ratio sit solida; auctor tamen oratori non essem, ut huic mordicus vellet inhærere: fatigatur enim auditor locorum idem affirmantium congerie; & quæcumque adhibeatur cura in iis disponendis, ut semper majus orationi robur accedat, hujusmodi citationes tædium gignunt, quæ non ita facile retineri possunt, ut rationes, quæ altius insiguntur animo, prout majorem ibi impressionem efficiunt. Quod vero ad sacra pertinet Biblia, quæ proprie Dei verbum sunt, illis nova ponderis fit accessio, cum explicantur, atque enucleantur apposita argumentatione, quæ omnem vim eorum ostendant.

Id unum diligentissime curandum est, ut rationes, quibus veritas proposita confirmatur, simplices sint, & argumenti propriæ. Simplices eas voco, quæ sensato viro sese statim offerunt, non eas, quæ nimis longe ductæ sunt, atque seria meditatione opus fuit, ut excogitarentur; argumenti vero proprias appello eas, quæ directe probant, quin oporteat ex aliis magis generalibus principiis illas inferre; veluti si ex majori Dei gloria peteres argumentum, quo jejunium, & corporis mortificationem necessariam esse probares. Hæc ratio neque directe, neque immediate eam probat conclusionem, quam inde elicere cupis; ratio enim maxime simplex, & naturalis est, corpus domandum esse, ac spiritui subjiciendum; jejunium vero ad illud subigendum viam esse magis propriam, atque communem. Hoc si feceris, evitabis paralogismos, atque sophismata, quæ omnes odio plusquam vatiniano oderunt; inde enim sequitur, ut oratio tota in irritum cedat, nihilque probet, cum nimis probare contendit. Itaque quamtumvis speciosa primo statim intuitu ratio aliqua videatur, semper diligentius ad examen est revocanda, utrum vera sit, an ad fallendum apta potius, quam ad persuadendum; utrum vere concludat, & ullo modo possit impugnari. Omnibus enim probata veritas hæc esse debet, orationi nullam vim, nullumque robur inesse, nisi quod ex iis probationibus, quibus fulcitur, recipere potest. Quibus addo, cavendum, ne sub hoc soliditatis prætextu rationes nimium theoreticæ sint, & abstractę, atque ex reconditioris Theologiæ penu depromptæ. Quamobrem quemadmodum morale tractatur argumentum, ita opus est, ut illius pertractandi ratio moralis sit, videlicet facilis, auditorum captui accommodata, sensibilibus probata argumentis ex ipsa rerum experientia, & iis, quę inter homines accidunt, petitis. Quod si quædam Theologica sint immiscenda, concionatoris interest ea ita explanare, omnesque voces scholam redolentes amovere, ut, quid illæ sibi velint, quærendum non sit.

Quod attinet ad Scripturæ, sanctorumque Patrum auctoritatem, & exempla sanctorum, unde lux aliqua, & robur accedere possit propositæ veritati, superius jam monui, concionem illis non esse ita infarciendam, ut locorum, & auctoritatum congeries videatur potius, quam jugis oratio. Verum inanis, ac irridendus timor est metuere, ne orationis filum abrumpatur aliqua Scripturarum voce, vel aliqua sanctorum Patrum sententia, & affectationem sapit a consuetudine, quæ apud omnes late percrebuit, prorsus abhorrere; præterquamquod hoc pacto non externum christianæ eloquentiæ subsidium abjicitur; liquet enim, Spiritus sancti verba peculiarem vim habere; & hoc persuasum esse debet, sanctorum Patrum locos majorem vim habituros, quam quidquid ex nobis, proprioque marte dicere possumus, quantumvis sit Scripturæ, sanctorumque Doctorum sensibus congruum. Sufficiat igitur, e suggestu prorsus profanorum auctorum proscripsisse nomina, factaque ex historiis decerpta, quibus præteriti seculi conciones erant refertæ. Interest enim majestatis concionatoriæ, ac sacri oratoris, qui Patrum ecclesiæ doctrinam explicare profitetur, nonnumquam saltem eorum afferre verba; ac dummodo id mediocriter fiat, non reor, illa prætermitti posse, non secus ac aliquando afferenda esse puto sanctorum exempla, cum delecta sunt, ac apposita conditioni eorum, ad quos sermo est; quoniam exempla ut plurimum majorem vim habent, quam argumenta ad animos ad virtutis alicujus exercitationem impellendos. Saltem nos docet experientia, ea libentius audiri, facilius retineri, & fortasse majorem impressionem efficere.

Hæc ea sunt, quæ pertinent ad rationem amplificandi, probandique moralem veritatem, quæ alioquin æque abhorrere debet ab utroque extremo, quo fructus inde percipiendus potest præpediri. Ita hi duo sunt scopuli a concionatore quam diligentissime evitandi. Alter est eorum, qui arctioris morum disciplinæ auram capturi, quale est hodierna die plurimorum ingenium, strictiores consectantur sententias, atque opiniones, quæ sunt dubiæ, tuentur, dummodo sint severiores. Hoc sæculi ingenium est; hominibus placet sermo de austerissimis veteris disciplinæ regulis, quod concionatores impellit, ut extremum rigorem affectent. At qui severas hasce opiniones adoptant, non semper sanctiores, doctioresque sunt, non secus ac illi, qui eas audire oblectantur, non ideo tamen illas exercere desiderant. Evangelicæ veritates prædicandæ sunt quales sunt, ac illud cogitandum est, quod qui ab auditoribus exigit ultra id, quod ab illis præscribitur, eos potius a veris officiis suis avertit, quam ad altiorem perfectionis gradum adducat. Scopulus alter longe magis periculosus est, atque manifesta esset sacri ministerii prævaricatio, laxiorem morum disciplinam fovere, ac humanæ infirmitati plura concedere, quam evangelium, ecclesia, & communis doctorum consensus illi permittant. Prudens, doctusque concionator æque utrumque scopulum evitare debet, tum laxiores, tum severiores sententias effugere, sed veritatem, ut est, exhibere, omnesque ad eam sequendam, qualis esse potest, excitare.

Hic tantummodo mihi restat actus, ut aliquid de styli genere, ac ornamentis, quæ in concionibus adhiberi possunt, pauca dicam. Qua in re dissimulare nequeo, hodiernam concionandi rationem, quæ jure elapsorum sæculorum consuetudini est præferenda, paullatim a veterum oratorum, quos imitari conata est, methodo degenerare. Emundata est ecclesiastica eloquentia a profana illa eruditione, quæ olim ibi erat in deliciis; proscriptæ sunt sententiæ illæ fallaci nitore commendatæ, quas tamdiu concionatores deperiere; remotæ sunt scholasticæ salebræ, atque ratio invecta est, qua oratio fieret simul justa, solida, & elegans. Sed nimia fortasse elegantia eloquentiam, ac dicendi vim fecit enervem; & audeo dicere, ea, quæ inani eruditioni, dicendi acumini, ac abstractæ Theologiæ substituta fuere, nequaquam tuto ad eum finem adducere, quem in concionibus proponere sibi debet orator; plerique enim calamistratas, beneque comptas orationes efficiunt, qui aptas ad movendum, ac docendum conciones afferre deberent. In hujusmodi sermonibus eximia deprehenduntur ornamenta, locutiones exquisitæ, sermo nobilis, ac floridus, qui a carceribus ad metam semper

effulg-

effulgeat. Ita ut cum de cogitandi rectitudine, & componendi peritia sermo est, vulgo de elocutione, non autem de ordine, argumentis, sententiis, ac rebus, quæ pertractantur, intelligatur. Ego equidem, si quod hac in re sentio, dicere fas est, vereor, ne nimis bene, ac eleganter omnia elaborare cupientes corrumpant omnia; & qui post nos venturi sunt, ut extremum perfectionis gradum ecclesiasticæ tribuant eloquentiæ, plures defectus nostros emendare teneantur, quemadmodum nos quoque superioris sæculi defectus plures de medio sustulimus. Hæc igitur sunt, quæ hac in re mihi visa sunt præceptis artis, & doctissimorum virorum sententiæ adversantia.

Fateor equidem e suggestu scite, ac eleganter esse loquendum; sermo enim, & elocutio partem eloquentiæ constituit, & hoc sane adepti sumus, ut dicendi barbaries, incuriosa negligentia ferri ultra non potest. Verum quemadmodum meminisse oportet, hanc esse debere christianam eloquentiam, & proposito sibi fini conformem, ita naturalis esse debet, magnifica, fortis, ac citra omnem affectationem; sese in animum viam aperire debet, ibique eos excitare sensus, quibus oratorem ipsum affectum esse opus est. Unde tria sunt inferenda, quæ totidem præcepta sunt ab artis hujus institutoribus tradita.

Primum, verba rebus exprimendis esse accommodanda. Sublimes, ingentesque res magnificum, ac sublimem dicendi characterem exposcunt; quod vero inservit, ut auditor ad aliquid majus præparetur, communibus, ac naturalibus vocabulis est exprimendum: alioquin, si omnia sunt magna, nihil injicit admirationem; & ubi omnia niteant, nulli rei peculiariter humanus animus hæret. Et profecto si sedulo veterum oratorum elucubrationes inspicias, quædam negligere, ac oscitanter proferre videntur, ut quæ majoris sunt momenti potissimum elucescant, pictores imitati, qui tabulis suis umbras allinunt, neque ubique coloribus iisdem utuntur. Itaque in absolutissimis etiam celeberrimorum scriptorum orationibus partes quasdam nanciscimur, quæ longius eminent, & aliæ, quæ ad id unum inserviunt, ut illæ magis, magisque niteant; cum in plerisque concionibus, quæ nunc habentur, nihil peculiariter auditoris attentionem conciliet, quia orator illum ubique attentum desiderat. Omnia nitescere vult, præstare omnia, in minimis etiam non deesse spiritum, ac vim, ac sublimem dicendi characterem æque ubique effulgere. Hac sublimis, & uniformis styli affectatione vetus eloquentia a naturali ea pulchritudine cœpit degenerare, quam in primis oratoribus admiramur, & quæ hodie paullatim corrumpitur, eo quod flores, ut ita dicam, & ornatus ubique serere cupiunt.

Quod secundo loco ex hoc eodem principio arbitror esse inferendum, illud est, quod falsam concionis ideam sibi efformat, qui putat, ut felici eventu in id incumbere possit, satis esse, sermonis elegantia pollere; & hoc unum omnis scientiæ, ac doctrinæ locum obtinere, quin illud quærat, utrum oratio sanguine, & succo repleta sit, utrum argumentum sit rite delectum, argumenta valida sint, ac probantia, dummodo conceptus sui belle tornati sint, eosque feliciter exprimant, hoc eloquenter concionari nuncupant. Hinc nonnumquam suggestum conscendere videmus homines omni scientia destitutos; Scripturarum, sanctorumque Patrum doctrina penitus vacuos, in theologiæ studiis rudes, & hospites, & ipsius etiam arguendi facultatis ignaros. Sed mundum norunt, illius consuetudinem, moresque diligentius inspexerunt, ideoque toti sunt in morum descriptionibus efficiendis, ac vitiis, quæ ibi grassantur, luculenter tanquam in tabula exhibendis; nihilque præterea in illorum concionibus invenitur. Sed licet hujusmodi descriptiones ex eorum ornatuum sint numero, quos usurpat eloquentia, ut sibi auditoris attentionem conciliet, & qui in oratione locum habere possunt; abusus est, ac bipalmaris error, in hoc laudem orationis statuere, quæ laudanda non est, nisi persuadeat, & moveat. Hæ autem picturæ, ac graphicæ descriptiones, quantumvis ad verum elaboratæ sint, possunt quidem exhibere mores, & vitia, at illa emendare non possunt, neque persuadere ab illis recedendum: non enim ad vitam mutandam impellunt, neque peccati metum, & horrorem inspirant. Hinc fit, ut a concione tales redeamus, quales ad illam accessimus; neque alius inde fructus percipitur, nisi injusta concionatoris existimatio, cujus elegantia, spiritus, & luculenta dicendi ratio laudatur. Nequaquam, iterum dico; concionis artificium in hoc nequaquam positum est, sed in eo, ut a vitiis deterreat, & ad virtutem amplectendam impellat, atque disciplinæ moralis præcepta doceat; qua in re longe plura quæruntur, quam delectæ dicendi rationes, ac rerum inania verba, quemadmodum vetus nescio quis auctor illa vocat. Sed qui sapiunt, numquam improbabunt illum, qui in suo immoratur argumento, qui inde omnem, quam continet, doctrinam elicit, ac illud in quamcumque partem verset, ut audientium animo validius infigat, atque potenter ad malum quidem effugiendum, bonum vero consectandum hortetur; quandoquidem hic finis est moralis concionis, non autem mundi vias aperire de nulla ferme alia re verba faciendo, quam de illius versutiis, commerciis, solatiis, quæ opportunis, importunisque ingeruntur inductionibus, quæ nullum inveniunt finem, auditoremque fatigant.

Tertio, ac postremo inferendum est (quod ipsum, qui eloquentiæ præcepta scriptis edidere, etiam, atque etiam monitum voluere) nimis exquisitam, tornatamque dicendi rationem minus aptam esse ad movendum, & persuadendum, quam magis simplex sit, minusque elaborata locutio: docet enim experientia, mentem illis attentam dicendi flosculis, quibus orator sensus suos exprimit, quodammodo ab ea distrahi attentione, quam integram rebus, de quibus agitur, opus esset impendi. Hoc ipsum quilibet in sanctis Patribus, antiquisque oratoribus, qui varii argumenti opera reliquerunt, per se deprehendere potest: eorum videlicet conciones, publicosque sermones, quos orationes vocant, minori cura expolitos esse, ac minus diligenti elocutione conscriptos, quam libros, atque tractatus, quos in varia argumenta edidere; cum enim orationes hasce recitare deberent, quærebant potius quomodo persuaderent, quam placerent; metuebantque, ne auditorum mens verbis potius vacaret, quam rebus, de quibus erant erudiendi. Non id.m de libris, tractatibusque judicium ferebant; ibi enim per tempus lectores attendere possunt & iis, quæ docentur, & vocibus, quibus illa exprimuntur.

Hic autem Canon nequaquam minus est necessarius ad auditorem movendum, quam ad persuadendum; sicuti enim moralis concio flexanima debet esse, non alia ratione magis alios movere potest orator, quam si ipse commotus sit, iisque sensibus hæreat, quos excitare studet in aliis. Quis autem illum ex corde loqui arbitrabitur, qui non loquatur lingua cordis, quæ ab omni artis fuco, & omnibus verborum lenociniis abhorret? Qui misericordia motus est, vel acri dolore percitus, vel alio quopiam agitatus affectu, quem in aliis ciere desiderat, naturaliter sensus suos exprimit: natura tunc ipsa lo-

loquitur: mens in id unum occupata, ut sensus cordis aperiat, non cogitat antitheta, non verborum lusus inquirit, neque eos ambitus scrutatur, qui sese dicenti sponte non offerunt. Studio, ac meditatione opus est, ut hæc inveniantur; quod profecto abhorret ab eo, quo tunc agitamur, affectu; & hæc, mea quidem sententia, ratio est, propter quam ex concionibus hodierna die adeo modicus fructus percipitur. Diligentius conquiruntur verba, & calamistrati sermones, quam pondera argumentorum; quin illud attendatur, sermonis finem esse solidis persuadere rationibus, & movere animos naturali quidem, vividaque eloquentia, sed nobili simul, magnifica, ac Dei verbo congrua; qualis erat olim in ore Prophetarum, quæ vera sunt concionatoribus ad imitandum proposita exempla.

PROLEGOMENON ALTERUM.

De ratione imitandi notæ melioris Concionatores.

Animadversionibus superiori dissertatione propositis de hodierna concionandi ratione finem impositurus operæ me facturum duxi pretium, si non prætermitterem, quod maxime necessarium, ac utile dicendi, scribendique magistri censuere, eorum videlicet imitationem, qui in utroque genere tamquam exemplaria absolutissima habentur. Mihi autem non ea mens est, ut Aristotelis, Tullii, Fabiique afferam præcepta, sed illa ad argumenta ecclesiasticis concionibus propria transferam in eo, quod ad orationis elucubrandæ rationem pertinet; quin de pronunciatione verba faciam, in qua sacra eloquentia forensi, & academicæ minime præstat. Quamobrem qui sacro divini verbi enuntiandi ministerio initiandi sunt, ut cœptis eventus respondeat, illis primum persuasum esse debet, esse imitandum; deinde nosse, quid sibi ad imitandum proponere debeant, optimo eorum concionatorum delectu, ad quorum exempla sese conformare adnitantur; & demum intelligere, quomodo imitandum sit. Circa quæ tria versantur animadversiones, quas doctissimorum virorum consilio, & auctoritate aliis adjeci animadversionibus, quas in quodlibet concionum genus in sermonum meorum præfationibus edidi.

1. Ut quis in concionandi arte, non secus ac in reliquis, præstet, necessum omnino est, ut eos imitetur, qui majorem nominis celebritatem sibi pepererunt. Hoc autem a nemine in dubium vocandum esse putarem, nisi plurimos cognovissem, qui gloriæ sibi vertentes a nullius exemplis pendere, ac marte suo omnia elaborare, quidquid in lucem edunt, ad inventionis palmam anhelant, imitationis honorem aliis relinquentes: eo usque ut doctorum omnium judicium sibi æquum putent futurum, si persuadere possunt, aliquid novi a se in arte fuisse adinventum; a se ita operum suorum auctores esse, ut nihil alicui acceptum referre teneantur; similes hac in re eximiis pictoribus, qui naturam tantummodo inspiciunt, aliorumque opificum negligunt exemplaria. Alios imitari, inquiunt illi, idem est ac fateri, se nihil marte suo in medium proferre posse; id enim aliunde mutuaris, quod domi tuæ minime possides.

Si, qui ita loquuntur, adeo felici essent ingenio, ut alienis luminibus non indigerent contenti propriis, ad hoc a benigna natura efformati, ut aliis in exemplum proponerentur, gratularer equidem ob tantum hoc boni, quo divinitus cumulati fuerunt; iisque id dicerem, quod magnus ille Pontifex concionatori cuidam, quem de altissimis religionis nostræ mysteriis admirabili eloquentia differentem audiverat: Hauri aquam e cisterna tua, & bibe ex rivulis de tuo fonte manantibus; id memento solum, ut & aliis hanc copiam communices, ac in publicam utilitatem sinas effluere. Sed cum paucissimi inveniantur hujus ingenii, & adeo fœcundæ mentis homines, quibus nihil aliunde sit mutuandum; qui non hac vi pollent, neque tantam sibi eloquentiam compararunt, quanta in concionaturo requiritur, alieno egent auxilio: nihil facere, conarive possunt, quod præsentis temporis gustum sapiat, quin ob eorum oculos illustria versentur exempla, ut id perficiant, quod natura rudi quadam informatione inchoavit.

Hoc autem non est ita proprium sed profanæ, seu sacræ eloquentiæ, ut commune minime sit cum omnibus artibus, quarum vel ipsa rudimenta percipi nequeunt, quin alius doceat, unde incipiendum, & quænam regulæ servandæ sint, ut opus ad perfectionem suam deducatur. Pictores omnes nonne præstantissimorum opificum alumnos fuisse gloriantur? Sculptores, & architecti nonne sequuntur, hi quidem sibi delineata vestigia, illi vero authographos, qui ob oculos ipsorum versantur? Nonne ars ipsa naturam imitatur; & ars, quæcumque illa sit, aliquid ne perfectum producere potest, quin excolatur, & quin ad id pervenire contendat, quod in eodem genere numeris omnibus est absolutissimum? In scientiis, non secus ac in artibus, ad proficiendum alienis agemus auxiliis. Philosophia, Theologia, Medicina, Astronomia ad eum ne apicem, quem assecutæ sunt, pervenissent, nisi a peritissimis artium magistris præclara relicta fuissent præcepta, & nisi eorum discipuli commendabili æmulatione illorum vestigia diligenter legissent? alioquin enim scientiæ omnes in primæ originis imperfectione substitissent. Nonne tandem in ipsa virtute perficimur? Nonne ab cultorum, piorumque vivorum exemplis ipsam morum disciplinam haurimus? Ut verbo me expediam; quodcumque boni exemplum in terris parit, nonne late per imitationem communicatur?

Tantum profecto abest, quod eloquentia, præsertim vero ecclesiastica, communi hac lege minime teneatur, ut immo affirmare possimus, hanc nullibi magis esse necessariam, quam in hac arte, quæ docet sibi in hominum cor aditum aperire, affectus permovere, eosque vel ciere, vel lenire, prout feret voluntas; ut enim hoc e voto cedat, natura opus est, & industria; ingenio, & arte; vi, ac versutia, ut in animos sese insinuet orator, ut persuadeat, ut moveat; quod tutius, faciliusque disci non potest, nisi accuratius ea perpendantur, quæ hos effectus gignere consueverunt. Quamobrem ex omnibus præceptis, quæ a rhetoribus ad id traduntur, principem locum obtinet imitatio. At enim, numquid experientia admirabilem artem hanc

hanc nos edocere non potest? Potest quidem procul dubio plurimum opis afferre; sed vix totus vitæ brevis curriculus sufficere posset ad experientiam hanc acquirendam. Studium quoque, ac præcepta plurimum prosunt; at viam hanc priori minus longam non esse nostis. Brevior igitur via, & compendiosa methodus est exemplum; neque nisi per imitationem ad praxin redigi potest exemplum. Supponendum est igitur, eloquentiæ latifundia naturam esse, ingeniumque, eam vero ab arte perfici per exercitationem, atque imitationem. Plurimum quidem, quis neget? prodest exercitatio, ac vulgo dicunt, tyronem temporis beneficio magistrum fieri; sed præ cæteris omnibus magis prodest imitatio; hæc enim ideas nostras dirigit, hæc mentem attollit, hæc defectus omnes corrigit, hæc supplet iis omnibus, quæ desunt; hæc tandem efficit, ut brevi temporis intervallo ingentes progressus efficiamus: ita ut mihi persuasum sit, eum, cui vel mediocre sit ingenium, optimum oratorem evasurum, si præstantissima tantum exemplaria sibi imitanda proponeret.

Hoc ipsum probare possem summorum virorum, qui in hac arte enituerunt, testimonio. Unum tamen eligo, sed pluribus parem, eum videlicet, qui præstantissima nobis de sublimi dicendi genere præcepta reliquit. Multi alieno spiritu concitati, numine perinde afflantur „ atque Pythia dicitur, „ cum ad tripoda accedit: ubi est terræ caverna, „ ex qua, ut ajunt, anhelitus divinus exit, quo „ ea repleta vim divinam, & potestatem consequitur, & ex eo divino inflatu statim oracula „ fundit; sic ab antiquorum naturali animi magnitudine, ac præstantia, tamquam ex oribus sacris, „ fluxiones quædam permanant ad eorum animos, „ qui illos imitantur, a quibus ipsi spiritu afflati, „ sed non valde insanientes, aliorum magnitudine „ divinitus concitantur.

Itaque affirmare, ut quis in concionandi arte excellens evadat, summos illi imitandos esse concionatores, idem est, ac ad ecclesiasticam transferre eloquentiam præceptum, quod omnes bene dicendi magistri ad eloquentiam generatim indipiscendam tradidere; idem est, ac se se dedere eorum testimonio, qui temporum suorum habiti sunt eloquentissimi, qui prius fuerunt discipuli, quam magistri, & qui loqui alios audiendo, & scribere præstantissimorum auctorum, qui eos præcesserunt, scripta legendo didicerunt. Quamobrem non verebor uti comparatione cujusdam celeberrimi ætatis nostræ concionatoris, qui ajebat, hos homines, qui ingenium satis commune habentes nihil habere volunt cum aliis commune, hos homines, inquam, araneis similes esse, qui semet ipsos exhauriunt, ut ex sui ipsorum substantia telam ordiantur, qua muscas tantummodo illaqueant; cum interim apes flosculos delibantes inde ceram, ac mel elaborant. Nihil fusius dicam de veritate, quæ adeo patet, ac nitet; contentus indigitandi illis, qui hoc stadium ingrediuntur, quinam illi sint concionatores, ad quorum exemplum se ipsos conformare debeant, & quid sit imitandum in illis, qui proponuntur in exemplum; qua in re plurima sunt animadvertenda.

Nemo statim non videt, eos, qui in hoc eloquentiæ genere maxime floruerunt, ad imitandum esse proponendos; etenim quemadmodum naturaliter quilibet in arte sua perfectus esse desiderat; ita perfectissimorum exemplis hærere debet, ac toto pectore in id incumbere, ut se illis quam simillimum præbeat. Præstantissimos autem concionatores intelligo, qui recta cor ipsum pervadunt, & quorum sermones morum excipit immutatio; non autem illos, quos auditorum grex sequitur, & quorum fructus in inani plausu, potiusquam in peccatorum conversione, & justorum consolatione consistit. Hic non instituo sermonem, ut divini verbi præcones excitem ad sese tanto munere dignos præbendum. Equidem scio, cœli gratiam, opinionem, quæ de concionatoris sanctitate percrebuit, zelum quo loquitur, aliasque conditiones, quæ non semper pendent a nobis, magis ad ingentes hosce effectus conferre, quam prosit ars, ac studium illius, qui divini spiritus organum tantummodo est; de eo loquor, quod hujus verbi minister ex se conferre debet, hoc est, de imitatione eorum, qui admirabilem hanc artem movendi cor invenerunt; ut videat orator, quam illi rationem sequantur, ut veritatem altius humanis mentibus infigant. Hoc docet S. Augustinus cap. 3. & 5 de doctrina christiana. Hoc unum addo, videlicet falli nos posse in concionatorum imitandorum delectu; qua in re ad errorem vitandum publicæ existimationi inhærendum est, & judicandum de arboris qualitate ex fructibus, quos parit, ex effectibus, quos eorum conciones gignunt in nobis, ac denique consulendi, qui sanum, integerrimumque judicium ferre possunt.

At quæret ex me aliquis fortasse, utrum, postquam prudens habitus fuerit concionatorum delectus, uni dumtaxat hærendum sit, an plures imitandi, qui etiamsi non eumdem perfectionis obtineant gradum, aliquid tamen eximium continent, alius quidem defæcatam, luculentamque eloquentiam, alius vim, atque motum, alius vero ordinem, ac dispositionem. Cæterum cum perraro accidat, ut omnibus numeris absolutus inveniatur orator, qui illam exæquet ideam, quam nos ipsi mente fingere possumus, videntur a pluribus ea esse petenda, quæ in uno tantum inveniri non possunt. Hæc ait insignis orator, gloriosusque martyr Edmundus Campianus in exiguo tractatu, qui inter ejusdem opera invenitur. Ille quidem de stylo tantum, & elocutione loquitur, sed eadem argumenta pro reliquis etiam oratoriæ partibus apte concludunt. Tutius, ac facilius est uni acquiescere, qui absolutissimus habeatur, licet non æque excellat in omnibus, quam imitari plures, atque ut ita dicam, ex eorum spoliis ditescere. Plurimæ id suadent rationes.

Primo varii sunt eloquentiæ characteres, ingenia varia, variæ disponendi, & tractandi argumenta rationes, ideoque operam ludere videtur, qui eas omnes in una, eademque persona complecti contendit; sæpe enim una aliam evertit, vel saltem excludit; neque vehemens, rapida, & figurata eloquentia cum styli fluentis, suavisque dulcedine potest conciliari. Itaque cum hæ scribendi, loquendique rationes in oratoribus æque differant, ut vocis tonus, nemo illas omnes imitari potest, quin alia aliam enervet, atque corrumpat, vel quin ex hac immixtione monstrosum aliquid, & irregulare proficiscatur; quapropter cum dicitur, ut quis perfectus evadat orator, illi præstantissimos in arte imitandos esse, hoc intelligendum est habita ratione ingenii illius, qui imitatur. Si Tullius Demosthenis characterem imitari voluisset, semper pugnantem, ac detonantem, numquam æque enituisset, ac suum secutus ingenium, illud Platonis, Isocratis, aliorumque imitatione perficiens, quorum minus vehemens est eloquentia. Itaque suum corrumpit ingenium, ac proprias amittit vires, qui naturam suam exuit, ut induat alienam. Nonnullos novi, quibus imitatio coacta eripuit, quidquid boni erant a natura sortiti, & qui, si illud excoluissent, summam laudem essent consecuti; & alios,

qui

qui,eo quod e suggestu tonare voluerunt, Æsopi ranam imitati sunt, quæ sese inflans tauri mugitum imitatura sese disrupit; & alios denique, qui, quod imitari voluerunt quosdam concionatores, qui nominis celebritate florebant, in insanam degenerarunt affectationem, quæ omnia corrupit.

Adde his, paucissimos esse adeo solidi judicii, emunctæque naris, ut bonum a malo in iis, quos audiunt, valeant secernere; nec deesse, qui ex omnibus aliquid in rem suam velint convertere, tamquam corpora variis innutrita alimentis, vel quæ pluribus sese ingurgitant, quam quos digerere possint; suffocant enim calorem naturalem, & quin ex tot epulis contrarias habentibus qualitates aliquid in sanguinem, succumque transferant suum, brevi suam vitiant valetudinem. Inde igitur cum prudentissimo oratore, quem nuper memoravimus, inferendum videtur, longe minus adesse periculum, unum tantummodo sibi ad imitandum proponere, quam fieri velle Pandoram poetarum sese omnibus ornamentis, quæ in aliis deprehenduntur, excolendo.

Ego quidem huic consilio, quod alioquin sapientissimum, doctissimumque videtur, aliquod adjicere vellem temperamentum, ut videlicet omnibus quidem numeris concionator absolutissimus eligeretur, cui hæreremus, quem manibus versaremus, in cujus imitatione primam curam collocaremus, & quem, ut ita dicam, in singulos gressus sequeremur: verum cum vix, ac ne vix quidem perfectus, absolutusque in summo gradu esse possit; quandoquidem Cicero, princeps ille Romanæ eloquentiæ, dolebat, ipsum etiam Demosthenem ideas suas non replere, neque auribus suis omnino satisfacere; non video, quod imminere periculum possit, si quod huic deest, mutuemur ex altero. Et sane hic in argumentationibus suis pressior est, ac vehementior, sed major quædam elegantia nequaquam dedeceret illum, lenireque, quidquid durius aliquando illi excidit, quod delicatas aures offendit. Ille magno eloquentiæ flumine fertur, quo auditores nonnumquam rapiuntur; verum si unctio quædam, & quædam pietatis accederet species, quæ virum Dei nomine loquentem maxime decet, longe uberrimum fructum referret. Alius in concionibus suis æquissime instituit argumenta, numquam a proposito sibi scopo deerrat; placet, & persuadet; verum si paulo magis affectibus ciendis vacaret, nullus dubito, quominus conscientias moveret. Igitur quod huic deest, ab alio pete, qui & ipse suum meritum, suas laudes habeat. Inter plures, qui idem stadium currunt, ut plurimum accidit, ut alius alium aliqua in re superet, ac rursus in alia ab eodem superetur. Itaque si ex duobus absolutissimus fieri potest orator, quis vetat, ne imitemur, quiquid in utroque optimum judicabitur? Ita ex Ethnicis oratoribus Cicero princeps eloquentiæ vocatur, eo quod imitatus est suavitatem Isocratis, acumen Lysiæ, numerosam Æschinis dictionem, ac pluribus in rebus Demosthenis vim, qui omnes, quilibet in genere suo, præstantissimi oratores fuerunt. Idem nonne in operibus suis expressum nobis reliquit characterem eorum, qui ipsum præcesserant, & quos cognoverat, ita ut facile intelligamus, in illis imitandis oleum, & operam non perdidisse? Quis ergo prohibeat, ne hoc ipsum efficiamus cum eloquentissimis ætatis hujus concionatoribus? Quin enim de iis loquamur, qui vivunt adhuc, & qui nulla in re cedunt iis, quorum opera existunt, recordamur, qua vi, ac vehementia detonaret P. Delingendes, qua suavitate in animos obreperet P. Castillon: recordamur majestatem Sarlatensis primum, mox vero Matisconensis Antistitis Delingendes; eloquentem fluiditatem Petrogoricensis Episcopi le Boux; patheticos motus Præsulis Aginensis Joly; soliditatem Domni Biroat, & Patris Girouft; elegantiam, ac pietatem P. Cheminais, rarasque aliorum plurimorum dotes, qui horum ætate floruerunt. Mihi persuasum est, eos, qui sacro huic ministerio initiari voluerint, in excellentissimorum horum virorum operibus inventuros, quod quisque secundum ingenium, voluptatem, ac talentum suum imitetur.

Neque tamen ex solis concionatoribus putes recte concionandi rationem edisci. Sacra Biblia, Patrum lectio, atque ipsum cum veteribus profanis oratoribus commercium miram afferre possunt utilitatem. Primum quidem in Scripturis præstantissimæ occurrunt de Deo, divinisque ejus perfectionibus sententiæ: styli simplicitas sublimitati ejusdem non officit; egregiæ adsunt virtutum, ac vitiorum imagines, & descriptiones ubique fere effusæ, in Prophetis vero potissimum; neque melior concionatoribus, qui eloquentes esse cupiunt, tradi præceptor potest, quam idem Spiritus sanctus, qui in sacris loquitur monumentis. Itaque sacra Scriptura fons est inexhaustus divitiarum pro omni characterum dicendi varietate. Ad spiritum erigendum aptus est Isaias; Jeremias recte cor ipsum aggreditur pathetico, animatoque dicendi genere; Ezechiel terrorem animis infert; Daniel amorem, ac devotionem inspirat; omnesque generatim Prophetæ vim habent, granditatem, & naturalem eloquentiam, quam in profanis oratoribus frustra perquires. Ubi magis pios sensus invenies, quam in Davidicis Psalmis? ubi morum doctrinam enucleatius, ac melius traditam, quam in Salomone? Ubi solidiores argumentationes, quam in Epistolis Pauli? Quin de reliquis novi testamenti scriptoribus loquar, quod est religionis nostræ fundamentum, & continet, quidquid populis est prædicandum. Verbo; Scriptura proprius esse debet concionatoris liber: inde mutuari debet arma, quibus contra vitia, omnesque Dei hostes confligat; hic liber est, quem meditari debet, ut illum possideat potius, quam imitetur. Quo plura inde haurit, eo melius concionatur; proprie enim Dei verbum annuntiare debet auditoribus suis; ac me jampridem audivisse memini dicentes, ut quis patheticus sit, ac simul eloquens concionator, opus esse, ut nocturna versaret manu, versaretque diurna Prophetas omnes, Psalmos David, ac S. Pauli Epistolas, quibus suo tempore, ac loco uti posset.

Quoad sanctos Patres attinet, novi equidem quanam cum reverentia de magnis his viris sermo habendus sit, qui ætatis suæ fuerunt oracula, qui religionem suis humeris sustinuerunt, ac Dei verbo vineam Domini excoluerunt. Nihil ergo melius fieri posse videtur, quam illos imitari, eorumque sequi vestigia. Deus avertat, quod ego eorum hoc in genere gloriam detrere audeam, vel debitas laudes denegare. Verum enim vero aliud judicium ferendum est de sermonibus, quos nobis reliquere, ac de illorum moribus, & vita; non quod pluribus in rebus imitandi non sint; etenim mihi arridet disertissimi, prudentissimique nostra hac ætate Scriptoris * de illorum operibus testimonium hoc perhibentis: „ in ipsis major eloquentia deprehen-

* De la Bruyere.

„ henditur, major elegantia, & ingenium; „ major vis, ac vehementia, amplificationes „ magis vividæ, leporesque magis naturales, „ quam in plerisque hujus temporis operibus „ niteant, quæ cum voluptate leguntur, & au- „ ctoribus suis gloriam, ac nominis celebrita- „ tem conciliant. Verum si ex nostra scribendi „ ratione de illis judicium ferre velimus, illos „ non omnes, neque in omnibus imitandos es- „ se innotescet. Eorum quidam seculis parum cultis, & fortasse rudibus etiam floruerunt; & quemadmodum sese temporum ingenio accommodarunt, nunc minime tuerentur existimationem, quam tunc adepti fuerunt, nisi methodum, cogitandique rationem inverterent. Diligenter igitur habendus est eorum delectus, qui ad imitandum sunt proponendi.

Ex Græcis Patribus Sancti Basilius, Gregorius Nazianzenus, & Chrysostomus admirabili floruere eloquentia; qua in re nemo inficias ire potest, ab illis Latinos Patres fuisse superatos. Illorum profecto sermones non eam methodum accurate servant, quam hodierna die notæ melioris concionatores sectantur; verum vim habent, & elegantiam; argumenta naturalia sunt, scite deprompta, belle explanata, ac ut plurimum ex Scripturis decerpta; præsertim vero in D. Chrysostomo, cujus non sententiæ solum ad imitandum desumi possunt, verum etiam earum efferendarum venustissima ratio, & modus, quo moralem veritatem pertractat, & propositum argumentum amplificat. Licet enim in adhortationibus, quas post evangelii explanationem habet ad populum, non semper in eadem veritate immoretur, neque argumenti unitatem ea servet diligentia, quæ hodie consuevit haberi, quin immo duo, vel tria nullo exquisito, ac eleganti nexu simul conjuncta persequitur: attamen quidquid proponit, solidis rationibus probat, admirabili eloquentia, quæ concionatoribus exemplo esse potest, exponit, & latius amplificat.

Latini Patres omnes ea scripserunt ætate, qua eloquentia prorsus exciderat; quamobrem in eorum sermonibus, quæ homiliæ ut plurimum sunt, inquirendus non est ordo ille, ac ornatus, qui in hodierno usu sunt positi; multo minus artis, & elegantiæ, quam Greci Patres, habent; quod acceptum referendum est vario sæculorum ingenio, moribus, & gustibus hominum, qui non sunt semper iidem. Hoc tamen non prohibet quominus pluribus in rebus sint imitandi; in sententiis, & conceptibus, quorum plurimos, eosque pulcherrimos, ac solidissimos in sanctis Cypriano, Ambrosio, & Augustino reperies; in explicationibus locorum Scripturæ, cui diligentissimam navabant operam, & quam melius, quam nos, intelligebant; in moralibus considerationibus, in quibus sancti Augustinus, & Bernardus excelluerunt, immo etiam in descriptionibus malorum, ac scelerum, quæ ipsorum ætate committebantur, quarum plures apud Salvianum, divumque Bernardum invenies: licet generatim dici queat latinorum Patrum sermones non esse optima eorum opera, & in quibus plura, quam in aliis, occurrant imitanda.

Superest igitur, ut ad examen ea vocemus, quæ hauriri possunt ex profanis oratoribus, & concionatoribus, quæ duobus elapsis retro seculis floruerunt. Quod pertinet ad priores, liquet, ecclesiasticæ eloquentiæ plurima esse communia cum forensi, & academica, ac plurima inveniri posse, quæ imitemur apud auctores, qui in utraque excelluerunt; atque argumentorum, quæ ibi tractantur, differentiam non prohibere, quominus scribendi, componendique ratio, æque ac dicendi, similis esse possit; quod citra imitationem obtineri non potest. Apud profanos autem, cum hi sint omnium vetustissimi, qui non præcepta solum eloquentiæ nobis tradiderint, sed qui ejusdem perfectissima nobis exempla reliquerint, quod facile intelligi potest ex absolutissimis orationibus, quæ superant adhuc, multa imitatione digna inveniuntur; & hac in re dicere possumus, licere, immo præclarum esse Ægyptum late depopulari, ut illius opibus populus Dei locuples fiat. Novi eruditissimum quemdam virum, ac supra ætatem doctissimum, qui ut concionandi ministerio sese præpararet, in Cicerone studebat rationi veritatis bene probandæ, ac in lucem afferendæ; cumque illi objecissem, ecclesiasticis argumentis nihil esse commune cum iis, quæ a præstantissimo hoc oratore tractantur: verum quidem est, reddidit ille; at hic rectum sensum admiror ubique nitentem; video quomodo rem suam persequatur, ubi causæ difficultas posita sit, statim deprehendat, & iis omnibus occurrat, quæ sibi objici posse prænoscit; quomodo rationes enucleet, atque aliter, aliterque efferat, donec tandem audientium animos pervadant. Hoc imitandum mihi propono, & hoc mihi erit utilius, quam magnificus aliorum sermo, qui in hoc uno totam positam putant eloquentiam.

Redeo tandem ad concionatores cum veteres, tum recentiores inspecturus, quinam ex omnibus sit potissimum ad imitandum proponendus. Veterum nomine eos intelligo, qui intra ducentos, tercentosve ante hanc diem annos floruerunt. Verum est, reliquis omnibus in rebus antiquitatem laudibus celebrari consuevisse; sed cum de eloquentia agitur longe aliter se habere debet res; plurimi enim extant veteres sermonum scriptores, qui ætate sua summam sibi compararunt laudem, & quos vix hodie legendos esse censemus; de quibus æquius judicium, quod ferre possumus, est, si nostra hac ætate vixissent, methodum, elocutionem, cogitandique rationem prorsus fuisse immutaturos; in iis enim, quæ scripta reliquerunt, adeo parum artis, rectique sensus occurrit, res ex trivio desumptæ, & adeo pingui, ut ajunt, Minerva elaboratæ, ut ex illorum concionibus intelligere liceat, quantam ex eo tempore hæc studia perfectionem fuerint adepta. Cum vero nobis obtruduntur insignes illi fructus, quos prædicationis ministerio attulerunt, credendum est, zelum, fervoremque, quo verba animabant sua, præsertim vero sanctitatis eorumdem opinionem hanc illis auditorum turbam congessisse; vel potius Dei spiritum, qui infirmissimis etiam utitur instrumentis, ut admirabiles operetur effectus, sermonibus eorum vim, virtutemque adspirasse. Deinceps prout excoli cœperunt ingenia, eloquentia quoque perfectionem est assecuta; atque in Granatensi, & Osorio, aliisque elapsi sæculi nonnullis occurrunt amplificationes, argumenta, veritates enucleatæ, atque ut verbo me expediam, optimi characteris sermones. Verum plurima adhuc in illis reformanda supersunt, ut proponi possint veluti perfectissima exempla; longius processit ars, ac tandem eum eloquentiæ nitorem adepta est, quem adhuc

huc in insignibus antiquitatis oratoribus admiramur. Verum si ea spectentur argumenta, quæ concionum materia sunt, affirmare audeo eximios hujus ætatis concionatores longe ad alios formandos aptiores esse, quam veteres illi oratores, quorum scripta eo sermone edita sunt, qui a nostrate procul abhorret, quæ si in aliud transferantur idioma, jam dimidium vis, ac venustatis amittunt.

Qui igitur concionibus frequenter adsunt, non solum ut sua perdiscant officia, sed ut se aliis vicissim erudiendis pares efficiant, in id attenti esse debent, quod ipsos movet; studere quomodo in hominum animos aditum sibi aperire possint; videre quomodo res præparatæ sint, atque dispositæ, ut quod in semet experiuntur, suis etiam auditoribus inspirent. Neque satis esse putent vivam concionatorum vocem audire, mortuos etiam, vel eos, qui scriptis tantummodo concionantur, sedulo consulant, & ad eorum stylum inveniendi, disponendique rationes se ipsos componant. Licet enim hæc opera non eam in animis obtineant vim, ac ea, quæ viva voce efferuntur; in illis e contra per tempus licet serio meditari, diligenter probationum pondus inspicere, ac denique ea, quæ placent, facile retinentur, ut ubi occasio tulerit, valeant usurpari.

Sin autem quæris, quid sit potissimum imitandum, sive præstantissimos concionatores legas, sive audias; nihil dicam de gestu, actione, totoque exteriori concionatoris habitu, licet hæc omnia plurimum conferant eloquentiæ; hæc enim pars oratoris, cui Demosthenes primas deferendas esse censebat, naturæ munus est, quod talentum vocatur, & quod ars ipsa perficere consuevit, præterquamquod nihil mihi suppetit præceptis addendum, quæ rhetores hac in parte præscribunt, namque ecclesiastica eloquentia hac in re nihil habet peculiare. Illos tantum admoneo, quibus in hoc non adeo benignam se præbuit natura, posse defectum hunc aliunde pensari, vel saltem corrigi studio, & imitatione, ut aliis bonis qualitatibus suppleatur.

Qui concionatorem audit, eumque imitari conatur, tria potissimum debet in illo animadvertere, inventionem videlicet, dispositionem, & elocutionem. Inventio respicit argumenta, quæ ille sibi tractanda proponit, & eas veritates, de quibus agere instituit. Quamobrem ad illum imitandum magnas veritates persequi opus est, quæ amplissimam præbent dicendi materiam, & afferendi ea, quæ moveant, ac auditores ad frugem valeant revocare; ea deligere argumenta, quæ tribuant occasionem aliquam moralis disciplinæ partem in lucem afferendi, & quæ auditores maxime moveat; necnon utilia curiosis, minusve communibus præferre. Dispositio complectitur concionis structuram, ordinemque, & quidquid ratio argumentum aliquod pertractandi appellatur.

Qui igitur solidum, methodicumque concionatorem proposuerit ad imitandum, ad hæc omnia animum appellere debet, ut argumenta, ac materiam, qua uti voluerit, scite disponat. Denique imitari debet stylum, naturales, vehementesque locutiones, schemata, ac orationis ornamenta ad persuadendum, movendumque auditorem aptissima; non oblitus opus esse, ut concionatoris stylus a quacumque affectatione, & nimis exquisita elegantia, quæ vim sermonis enervat, & auribus blanditur potius quam animos moveat, abhorreat. Itaque concionantem audiens discere debet concionatoriam elocutionem, quæ ab academica, & scholastica prorsus est alia, dicendi puritatem cum vi, ac dignitate conjungens; at non prohibens, quominus auditor simul æque & rebus, quæ afferuntur, & verbis, quibus efferuntur, attendat. Et profecto hoc neque postremum est, neque minus necessarium inter ea, quæ sunt imitanda; quandoquidem veteres oratores hoc ante cætera diligentissime consectabantur, quemadmodum ex Demosthene legimus, qui ut succo, nervisque plenum Thucididis stylum assequeretur, auctoris hujus historias septies manu propria conscripserat.

Hæc in bonis concionatoribus mihi videntur imitanda. Verum cum nihilominus perperam imitari possis, quod in se præstantissimum est, ac dignissimum, quod proponatur veluti exemplar illis, qui huic ministerio vacare cupiunt; tertio loco ajo, artem adesse bene imitandi concionatores; & artem hanc plurimos canones, plurimasque complecti observationes, quarum princeps hæc est, hoc persuasum esse debere, sicuti nosse bene imitandi viam, via tutissima est, ut perfectus evadas, & illi simillimus, quem referre conaris; ita prava imitatione plerumque oratorem corrumpi, ac prohiberi, ne ad eam perfectionem perveniat, ad quam, hoc obice semoto, ingenio suo potuisset adniti. Quamobrem vulgo ajunt, & docet experientia, ab egregiis concionatoribus pessimos sæpe fieri, quia illorum defectus ad imitandum sibi proponunt; vel quia quod huic est naturale, invitum, coactumque in imitantibus est propter affectationem, quæ aliquid semper ridiculum continet. Et sane nihil est, in quod acrius, ac vehementius invehantur, qui eloquentiæ præcepta ediderunt, quam in malam imitationem, quam *Cacozeliam* appellant. Ad hanc autem evitandam eos afferam defectus, in quos plerique labi consueverunt, mox fusius ea persecuturus, quæ ad bene imitandum sunt observanda.

Primus defectus per excessum committitur, cum adeo accurate alterius orationem imitamur, ut eam nobis vindicemus, vel totam, vel majorem illius partem usurpantes, quod plagium, furtumque, non autem imitatio vocatur. Plurimi sunt, qui sibi religioni minime vertunt hanc furti speciem, quæ licet justitiæ legibus neque plectatur, neque vetetur, tamen turpissima habetur, & a doctis viris damnatur; & satis est plagii reum fuisse convictum, ut omnis prorsus existimationis fiat detrimentum, nullo unquam labore, ac nisu reparandum. Verum enim vero defectus iste, mea quidem sententia, venia dignus est tum in illis, qui animarum cura premuntur, & gregem suum divini verbi pane enutrire tenentur, sed plurimis distenti negotiis per tempus nequeunt elucubrari sermones; tum in iis, qui propter studii, doctrinæque delectum muneribus suis perfungi minime possent sine alieni laboris auxilio; tum denique in illis, qui vero zelo succensi hac ratione putant proximo se profuturos; hunc enim sanctæ actionis meritum cum sermonis auctore partiuntur, qui sæpe hoc uno consilio elucubrationes suas publici juris fieri desiderat.

Defectus hic sese statim prodit; neque aliquis est, qui nigrum thita non affigat illi, qui plagiarius est, non imitator. At non deest alter huic geminus, neque minori vituperatione

ne dignus, licet ab indoctioribus non ita facile deprehendatur: videlicet membratim hinc, inde locos decerpere, atque ex variis variorum auctorum sermonibus centonem assuere pictorum instar, qui nolentes haberi tamquam alienorum operum meri imitatores, ex hoc hominis imaginem, & alio aliam mutuantur figuram. Sciti tantummodo pictores intelligunt, unde membra singula fuerint desumpta, sed qui delineandi artem minus callent, vident earum partium congeriem tyronis alicujus esse, non viri omnibus artis numeris absoluti. Hos autem alienorum operum consarcinatores Cornicis fabella monere debet, quod ubi quilibet jure, quod suum est, poposcerit, nihil ipsis reliquum fore, quam pudorem, eo quod se plumis omnibus exutos irrideri conspicient.

Eorum tamen causam tueri hoc in loco debeo, qui plagii nomine possent insimulari, licet suo tantum jure utantur; in eo videlicet, quod ad argumenti seu moralium concionum, seu mysteriorum, seu panegyricarum orationum delectum spectat. Cum enim eadem semper de suggestu pertractentur argumenta, difficile fieri potest, ne dicam fieri omnino non posse, ut in ejusdem argumenti structura, systemate, ac divisione duo, pluresve simul conveniant; nisi forte ista divisio tot esset notis distincta, ut celeberrimi alicujus esse oratoris, qui primus eadem usus fuisset, palam cognosceretur. Alioquin hoc commune bonum est, in quo omnes jus habent, vel commune est argumentum, quod ab unoquoque potest elaborari. Forma dumtaxat, quæ adhibetur, unum est operum, opificumque, qui manus illis addidere, discrimen.

Hoc mihi revocat in mentem satis facetam contentionem aliquot ante id tempus annis obortam inter concionatores duos, qui ætate sua magna nominis celebritate floruerunt, & quos merita sua infulis decorarunt. Alter, qui nondum episcopatus munere insignitus erat, cum in Divi Andreæ, quem artium vocant, Domini Jesu Passionem prædicaret, pro textu illa delegit verba: *manus omnium contra eum*, ejusque argumentum fuit, triplici manu Dei filium percussum ea subiisse tormenta, quæ in evangelio narrantur; manu videlicet æterni Patris, qui talem ab eo satisfactionem exegerat; manu propria, quia se ipsum obtulerat morti, omnibusque vehementioribus affectibus suis facultatem præbuerat cor suum confodiendi, affligendique; manu denique inimicorum, atque carnificum, a quibus in eum statum redactus fuit, quem Isaias descriptum reliquit. Cum hoc argumentum summo cum eruditę caveæ plausu fuisset acceptum, delatum fuit ad concionatorem alterum ad infulas jam evocatum, qui nuperrime hoc ipsum argumentum, eamdemque propositionem in regiis ędibus prędicaverat, pro textu illa assumens verba: *Propter scelera populi mei percussi eum*. Suum hoc esse, tunc repente exclamavit ille, neque deesse plurimos testes affirmavit, qui hoc argumentum sępe & in aula, & in pręcipuis Lutetię templis a se tractatum audiverint. Alter vero, ut plagii notam elueret, se illum nactum fuisse testatus est in Meditatione 114. Patris Burgoin, ubi de Purgantibus loquitur animabus; & ipsum quoque P. Burgoin illud ex alio concionatore, quem olim audiverat fuisse mutuatum. Biroat, qui sub idem tempus concionabatur, hoc ipsum typis edidit argumentum in Quadragesima, textu variato, & nonnihil sermonis structura deformata. Hinc liquido patet, rem esse vulgatam, quod plures in idem argumentum impingant, & eos qui alios plagii nomine insimulant, hac in re eodem vitio redargui posse, quod & ipsi plagium in eo patrarint, quod tamquam proprium volunt haberi.

Tertius occurrit in imitatione defectus, difficilius evitandus; trahimur enim torrente consuetudinis, ac turba eorum, a quibus probatur. Est autem, quod si quis concionator recenti aliqua componendi ratione nominis gloriam assequitur; licet illa deficiat, & vitio minime careat, eam tamen omnes imitari adnituntur. Ita non ita pridem conciones sectę, ac in divisiones, atque subdivisiones membratim concisæ in more erant positæ, eo quod insignis quidam concionator earum invexerat consuetudinem, quæ nonnisi post vigesimum annum obsolevit; licet omnes palam faterentur, eam veræ eloquentiæ oppositam esse, quæ poscit, ut probationes, & argumenta latius effundantur, ut in lucem suam possint efferri. Alter quoque defectus obrepsit, qui prope fuit, ut omnem prædicationis vim, & soliditatem everteret. Fuit autem, sermones ita morum descriptionibus, atque characteribus replere, ut omne tempus transigeretur ea narrando, quæ fiunt in mundo; consuetudines, negotia, libidines, pompas; quin harum rerum horror injiceretur, atque mortales, qua validas afferendo rationes, qua divinæ justitiæ metum incutiendo, ab illis averterentur. Excessus proculdubio vituperandus erat; verum omnes cæce in illum ruebant, & ex eo, quod concionis esse potuisset ornamentum, si hujusmodi character suo tempore, ac loco fuisset productus, verus fiebat defectus, cum opportune, importune descriptiones hujusmodi ubique ingererentur.

Non desunt alii, qui quod duas, tresve bonas audierunt, legeruntve conciones, illas assumunt in exemplar omnium, quas elucubrantur, vitiosa imitatione; non enim advertunt, quod hoc in argumento, dicendique genere bonum est, in alio ferendum non esse. Qui ita agunt, satis ostendunt, se neque satis ingenio pollere, neque plura didicisse; cum velint in omnem trahere occasionem, quod ipsi olim in alio admirati sunt, illudque quocumque pretio omnibus sermonibus suis inserere. Adsunt etiam longe plurimi, qui concionatorem se egregie imitatos putant, ubi aliquibus usi fuerint locutionibus eidem familiaribus; sed affectationem produnt eas singulis ferme periodis iterantes. Ita novi concionatorem, qui eo quod alter ipso doctior, ubi res maximi momenti allaturus erat, monere consueverat: Ad hoc animum advertite; attendite quæso; diligenter audite; hoc ita frequenter repetebat, ut auditores fatigaret, & attentionem efflagitans efficiebat, ut minime sibi præstaretur attentio. Si quidquid dicis, notandum est, quondam peracta concione illi dictum fuit; semel hoc dixisse sufficiat; vel dic res notatu dignas, & notabuntur.

Pro ultimo tandem imitationis defectu recenseo, ad alienos conceptus enucleandos, explanandosque, tot verba congerere, ut deformentur, neque possint amplius agnosci; vel illos adeo paucis verbis complecti, ut illis omnis venustas, & decus auferatur. Summa opus est arte, ut in compendio eadem proportio servetur, atque diuturna polleat experientia, ut iis, quæ justam obtinent mensuram, satis ampla

pla tribuatur extensio. Hac in re præstabat Cicero, qui quæ ex aliis auctoribus imitabatur, ita & in compendium redigere, & latius amplificare noverat, ut earumdem venustatem retineret. Sed postquam præcipuos defectus attulimus, in quos sæpissime labimur excellentissimos oratores imitando, nunc afferenda puto, quæ animadvertenda censui, ut ita illos imitari, eosque ita cominus sequi possimus, ut exemplari imitatio non cedat; vel concessa inventionis gloria illi, qui primus extitit auctor, qui ejus legis vestigia felici imitatione non minorem laudem mereatur; quod profecto eveniet, si quæ mox afferimus, diligentissime exerceantur.

Primum illud est, quemadmodum jure servilis, ac pressa nimis imitatio damnatur, qua ita aliorum conceptus, aut vocabula sequimur, ut nihil addere, nihil demere audeamus, e contra ad bene imitandum opus est omnia nostro ingenio accommodare, ea decerpere, quæ argumento nostro maxime inserviunt, alia relinquere; uti assolet in convivio exquisitissimis cujusque generis dapibus cumulatissimo, ubi singuli ea, quæ sibi placent, & quæ necessaria sunt, tantum delibant. Hoc pacto sancti Patres imitati sunt eos, qui sibi præcessere, aliorum mutuati sensus, quos aliis expressere vocabulis, vel novo verborum ambitu protulerunt, veluti ornamenta, de quorum pretio, & pulchritudine nihil deperit, cum ex proprio dempta loco, in alium non temere translata sunt. Ita videmus S. Bernardum plurima a D. Augustino fuisse mutuatum; Divum Augustinum a S. Cypriano; hunc vero a Tertulliano, quem magistrum suum appellabat, & cujus scripta indesinenter legebat. Id genus imitatio libera dicitur, quia non coarctatur ad verba, ac satis putat, si mentem auctoris assequatur, ejusque sensum in succum, sanguinemque suum transferat, quin admonere opus sit, unde fuerit depromptum, qua in re imitatio a citatione differt, quæ alienis non utitur nisi, ut ita dicam, impetrata facultate.

Alia imitandi ratio huic admodum similis, & quæ licet æque, & non minorem laudem meretur, ea est ex alieno idiomate sensus quosdam depromere, quibus nostratis proprium decus, ac venustas tribuitur. Plurimi sunt concionatores, qui hac mente variis student linguis, & qui eo utuntur jure, quod auditores illis in dubium revocare non possunt: nisi velint piraticam exercere, quia alii etiam populi vicissim nostris utuntur concionibus, ac nostratem concionandi rationem incipiunt sequi. Per me hoc faciant, licet, dummodo non sit mera translatio, sed nostro accommodentur gustui, quæ ab aliis populis desumuntur: alioquin furti crimine illos non excusarem; licet quidam ex celeberrimis concionatoribus nostris hujusmodi plagii accusatus responderit, qui alienos ita depopulantur, dicendos esse manubias potius referre, quam suffurari. Opinor autem, verius dixisset, si commercii nomine fuisset usus, & meminisset, has ut plurimum merces esse cum vectigalium fraudatione delatas, nisi usibus nostris reddantur appositæ.

Nescio utrum istic tertium adjicere debeam imitandi genus, quod nonnulli potius congeriem, vel collectionem vocant variarum sententiarum, ac locutionum ex ignotissimis auctoribus, & ex libris obscurissimis, aliquod tamen habentibus pretium, decerptarum; quas concionatores tanta arte concinnant, ut has de fonte suo manare putares: quemadmodum de celeberrimo legimus Virgilio, qui Ennii opera volvens acute dicebat, se aurum quærere in sterquilinio. Credo eos, qui hoc ipsum in antiquis concionum scriptoribus fecerint, nequaquam esse vituperandos; etenim inter res tritas, e trivio desumptas, male tornatas, ac pejus expressas occurrunt nonnunquam uberes eloquentiæ fontes, patethici motus, ac insignes sententiæ, quæ in optimum usum possunt transferri. Hoc sane esset adamantem expolire, vel de cœni sordibus educere, ut eo collocaretur in loco, ubi nitescere posset; hoc demum esset in opus inducere partes præstantissimas, quæ ex mala oratione divulsæ, meliori non leve, & spernendum ornamentum afferrent.

Ne quid missum faciam, quod concionatoribus prodesse queat, dicam optimam, vel potius verissimam imitandi rationem eam esse, quam præstantissimi exercuerunt oratores, qui conati sunt eos exæquare, vel etiam superare, quos imitari sibi gloriæ vertebant, in iis saltem locis, ubi facilius hæc deprehenditur imitatio; alienos sensus in nitidiorem afferentes lucem, eique novum perfectionis gradum tribuentes, qui in primi auctoris opere desideratur. Ita plurimi notarunt, a Cicerone superatum semper fuisse Demosthenem, ubi liquido patet illum huic imitando studuisse; cujus rei ultra viginti afferuntur exempla, ex quibus iis, qui comparatione facta hoc intelligere cupiunt, satis erit conferre eloquentissimę orationis, quam Demosthenes *pro Corona* elucubratus est, exordium, cum initio Tullionę orationis pro Muræna, ubi liquido constat Gręcum oratorem a Latino victum esse; amplificationem, qua eamdem effert sententiam, venustiorem esse, & vocabula selectiora; totum denique hoc exordium summa tornatum esse industria, ideoque imitationem ipso exemplari esse elegantiorem. Ita vellem imitari concionatores; certus enim sum futurum, ut mediocres brevi excellerent, & meliores recentem perfectionem acquirerent. Quibus insignis auctor ille, de quo alibi accidit sermo, Longinus addit, utilissimum fore, si argumentum aliquod pertractantes cogitaremus, quam in partem versaretur ab illo, quem imitandum suscepimus; quomodo hunc, illumve sensum exprimeret, vel quodnam de nobis judicium ferret, si nostrum opus legeret, vel nos concionantes audiret. Si consilium hoc ad sublimem stylum comparandum prodest, operæ pretium est etiam pulcherrimum locum aliquem ad imitandum deligere, & mox inspicere, utrum auctor in hac sui imitatione se ipsum cognosceret.

Circa vero locos adeo eloquenter ab oratoribus aliunde expressos, quorum nomen, & meritum alios ad imitandum possunt allicere, hæc quæ sequuntur arbitror esse advertenda. Primum oratori quatumvis præstantissimo non esse erubescendum, eo quod imitatur, vel aliquot aliorum sensus adoptat; tandem enim cum humana mens exiguis finibus coerceatur, fieri potest, ut alius alio aliqua in re magis diserte locutus fuerit, &, ut ea fiat oratio, ubi omnia niteant, non alia fere suppetit ratio, quam qua usus est celeberrimus Pictor ille, qui elegantissimas ætatis suæ puellas collegit, ut quidquid in singulis formosissimum esset, imitaretur. Ego vero nullus dubito, in absolutissimis optimorum oratorum, quorum opera extant, concionibus, si diligentius scrutari velimus, quidquid in aliis imitati sunt, tot hinc in-

inde expressos locos inventum iri, quot ingentibus explendis voluminibus satis esset; quandoquidem quotidie auribus nostris accidunt loci, vel desumpti, vel prudenti imitatione expressi ex Granatensi, Patre Delingendes, aliisque, qui opera sua publici juris facientes publico voluerunt consultum bono, omnibusque jus contulerunt illis utendi.

Secundo animadvertendum est, imitationem, ubi de concionibus sermo est, a plagio quam longissime abhorrere. Plagium enim honorem aufert cum re illi, cujus opus plagiarius sibi vindicat; quemadmodum poeta Virgilius (a) facete illum perstringit, qui se auctorem jactaverat carminum, quæ admirabilis ille vates fuerat elucubratus; e contra vero imitatio non ingloria est illi, qui ad imitandum proponitur; neque enim magis præ nobis ferre possumus, quanti opus ejusdem a nobis fiat, quam illum imitari studentes: & licet mos non obtinuerit, ut hac in occasione autographi nomen exprimatur; cum primus auctor agnoscit, se in exemplum fuisse delectum, non ideo succensere, sed sibi plaudere debet.

Tertio semper meminisse oportet, imitationem similitudinem quamdam esse debere, non usurpationem, ideoque imitari non esse impune alieni operis partem describere, ac sibi vindicare; sed adniti, ut aliud opus fiat illi par; quæ dicitur æmulatio, quæ nullo modo potest vituperari. Sin autem opus integrum adoptatur, quod fecit Menagius, ut cujusdam amicissimi sui liber inter opera sua ederetur, curans, cui *Adoptivi libri* nomen affixit, declarandum est genuini Patris nomen, quemadmodum sapientissimus idem auctor præstitit.

Postremo eos, qui concionatores audiunt, etiam, atque etiam monitos volo, ne succenseant, si ab aliquo id audiunt, quod jam ex alio audiverunt; sed meminerint, cum eadem argumenta toties cusa, recusaque fuerint, difficillimum esse, ut aliqua in re non conveniant, qui eumdem actum agunt; cumque idem sensus, eædemque probationes, præsertim quæ propriæ sunt, ac naturales, usurpatæ fuerint ab illis, qui ea tractarunt argumenta, illis, qui deinceps subsecuti sunt, nihil sæpe dicendum superfuisset, nisi usi fuissent eodem jure, ac illi, qui primi inventores fuisse putantur; qui & ipsi alios imitati sunt, qui antea molam eamdem versarunt.

(a) *Hos ego versiculos feci, tulit alter honores; Sic vos non vobis &c.*

INDEX

INDEX

ARGUMENTORUM CONTENTORUM

In hoc primo tomo.

BIBLIO-

BIBLIOTHECA CONCIONATORIA.

ADOLESCENTIA.

Adolescentiæ institutio; vitia, in quæ prona est; virtutes ab ea comparandæ; ejus Officia; pericula illi impendentia &c.

MONITUM.

Dolescentiæ educatio, de qua peculiarem Titulum instituimus, argumentum est longe nimis, lateque extensum, quodque librum potius, quam sermonem deceat, si de virtutibus omnibus, quæ ad eam ætatem pertinent, deque affectibus, ac vitiis, quibus est obnoxia, verba facere velis. Potest nihilominus ad justam Sermonis formam coarctari, dummodo temet inter unius, vel duarum propositionum cancellos contineas, quæ ad mores formandos, imbuendamque adolescentiam pertineant, quemadmodum in primo Tractatus hujus paragrapho præstare adnitemur. Hoc autem fieri præsertim debet iis in locis, iisque in puerorum cœtibus, ubi quis eos erudire, atque ad virtutem manuducere tenetur.

Notandum est tamen hoc de instituenda adolescentia argumentum minime cum filiorum educatione confundendum esse, quæ ad Parentes proprie pertinet: licet enim permulta sint, quæ utrobique dici queant; hæc tamen est materia prorsus alia, uti videre est ex variis officiis tum eorum qui erudiunt, tum eorum, qui sunt erudiendi.

In tam amplo argumento illis, qui sanctissimam hanc navant operam, & iis præcipue, qui pueros palam sermonibus, vel hortatiunculis ad eorum statum, ætatemque accomodatis instruunt, auctor sum, in hoc præsertim adnitantur, ut illi facile intelligant, ex adolescentiæ tempore reliquum vitæ curriculum, ideoque maximum salutis æternæ negotium pendere; nihilque antiquius esse debere, quam ab ineunte ætate virtutum habitus imbuere, præclara pietatis, & religionis semina jacere, peccatum perhorrescere. Illis ob oculos exhibenda sunt pericula, indicandique scopuli, in quos ea ætas solet impingere: quæ omnia cum unico sermone in illam, quæ par est, lucem nequeant afferri, necesse puto, in plures adhortationes esse partienda. Videamus aliquando materiam.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum hoc in argumento construendarum delineatio.

I. NUllum Christianæ Adolescentiæ aptius, utiliusque eligi argumentum posse reor, quam in medium eas utilitates proferre, quæ illis uberrimæ cedunt, qui a teneris unguiculis Deo famulantur; hæc enim ætas, hoc præstare facile potest, atque adeo salubre consilium amplecti. Duplex, eaque insignis utilitas, quam illi percipiunt, qui a pueris se Deo devovent, partitionem concionis instituet. Prior autem hæc est, eos videlicet qui ab ineunte ætate se Deo mancipant, non eos labores, neque eas difficultates experiri, quæ virtutum exercitationi, ac divino famulatui quodammodo inhærent. Altera vero, quæ aliquid continet positivum, hæc est, illos qui ira Dei servitio se se dedunt, & qui tenella ætate virtutem excolere gestiunt, omnem ejusdem suavitatem percipere.

Pars Prior. Primæ hujus utilitatis rationes ex Prophetæ Jeremiæ verbis desumuntur, qui cum dixisset: [illegible] *Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua*: hæc subdit, *sedebit solitarius, & tacebit, quia levavit se super se*; quæ quidem verba juxta SS. Patrum interpretationem triplicem propositæ veritatis rationem comprehendunt. 1. *Sedebit*; quiescet, hoc est juxta D. Thomæ sententiam, minime perturbabitur procacis, salacisque adolescentiæ affectibus, quos qui ferimcoercere student, ægre, ac non nisi cum labore illorum æstum, atque impetum cohibent. Quis enim ignorat in hoc positum esse virtutis studium, ne tuis affectibus decipiaris, sed primos eorum motus conteras, atque animum in omne vitium ruentem moderereris? quod efficit, ut alii jugum Domini, quod velis nolis, serius ocyus subeundum est, si salvus esse cupis, in diem semper subire differant; alii postquam illud subjere, statim excutiant; alii demum illud omnino detrectent illecti, aut victi pravis affectibus suis, qui sæpe indomiti evadunt. Non exigua est igitur utilitas servientibus Deo jugum ferre ab adolescentia, quo tempore affectus, qui deinceps non spernendum afferrent obicem, nondum vigent, neque illud obtinent imperium, quod in adultioribus sævius exercere consueverunt. 2. Affectuum quies, atque tranquillitas nequaquam unica est causa, quæ virtutem præbeat faciliorem; Propheta adjicit silentium quod quidem a turba, & sæcularium negotiorum sejunctione procedit: *Sedebit solitarius, & tacebit*. Licet enim, D. Bernardus hæc de illis explicet verba, qui Religiosum statum amplectuntur, ubi vere ab omnibus sæculi rumoribus, negotiorumque impedimentis absunt, intelligi nihilo secius possunt de quovis hominum statu, & conditione, ubi mente saltem, corde, atque affectu a sæcularibus curis omnino secedendum est, ut Deo quemadmodum oportet, serviatur. Hæc autem non in postremis est utilitatibus, quibus adolescentia perfruitur, quæ nondum est negotiis implicita, & propter bonos habitus, quos ex recta institutione adepta est, facilius in pietatis exercitatione, ad quam fuit exculta, potest perseverare. Namque alioquin non secus ac mundi voluptates, errorosque sæculi levi nego- *Ibidem.*

negotio adolescentum corrumpunt animos; ita negotia, rumores, sæcularesque curæ, eos distrahunt, dissipant, atque avertunt a qualibet salutis æternæ cura, atque a Dei famulatu, quæ quidem facili oblivione obruuntur. 3. Adde cum Propheta: *Quia levavit se super se.* Qui Domini jugum ab adolescentia gestaverit, supra semet ipsum se attollet; hoc est, Divina opem ferente gratia super naturam ipsam se efferet, supra aliorum sensus, atque infirmitates; supra metus, qui infirmas deterrent animas, supra humanos respectus, qui obsunt plerumque, ne plurimi tn Dei partes palam concedant, ac se pro virtute stare profiteantur, ita ut in via Domini celeriter currant, dum reliqui vix gradiantur; namque se a teneris Deo mancipantes non modo omnem virtutis laborem evitant, verum etiam omni illius suavitate fruuntur: quæ altera sermonis est pars.

Pars altera. Hæc luce clarior est veritas, non deesse virtuti suavitatem suam quibuslibet etiam sensuum voluptatibus præferendam: verum nequaquam affirmare dubitaverim quidquid inde lætitiæ, suavitatis, atque solatii dimanat, partem esse innocentium animarum, quæ ab ineunte ætate se Deo devovent. 1. Conscientiæ pacem, & quietem, cui nihil potest comparari, & quam Biblia perenne convivium appellant; quemadmodum ex adverso nullum excogitari supplicium potest, quod acres exæquet stimulos, ac gravissima pœnitentiæ fastidia qui in sceleribus consenuere. 2. Huic Conscientiæ quieti, qui primus est quodammodo fructus, quem virtus constans demetit, alterum etiam Patres adjiciunt, interiorem scilicet unctionem, quam Deus super suum jugum effundit, qua non solum levius, verum etiam suavissimum efficitur, & jucundissimum, ubi a puero gestetur. 3. Tertia, atque postrema ratio est, eum, qui id fecerit, ampliora mercedi præmia, majoraque ad Cœli acquisitionem sibi merita comparare &c. *Depromptum ex sermone secundo in festum Præsentationis B. Virginis diem Auctoris Sermonum in omnia Ethica Christianæ argumenta.*

II. Instius quoque sermo potest, ubi probetur a Deo experi, eique acceptissimam esse adolescentiæ servitium; cujus hæc esse poterunt argumenta, quæ si in lucem suam vocentur, Concionis partitionem subministrabunt.

Prima autem ratio hæc est, tempus adolescentiæ esse vitæ primordium. At liquido constat Deum præsertim primordia sibi deposcere. Quamobrem in veteri lege præceperat, ut cujuslibet rei sibi primitiæ offerrentur. De fructibus, eos qui primi colligerentur, sibi offerri jubebat; de animantibus primogenita sibi mactari; de hominibus etiam eos, qui primi in lucem fuissent editi, suo templo voluit præsentari eodem inservituros, licet ut dein redimerentur, permitteret. Qua institutione ostendebat, quamvis omnia æque juris essent sui sibi tamen magis accepta esse primogenita, quippe quæ sibi potiori jure præ ceteris deberentur, & quæ gratitudinis nomine postulabat. Hinc cum adolescentiæ tempus, sit pars prima, vitæque principium, eam expetit Deus, sibique jubet offerri, ut pie, sanctæque in ipsius famulatu ducatur. Latius etiam explicari potest injuria, qua Deum lacessunt, qui hoc illi principium deferre detrectant, atque vitæ in turpi Mundi famulitio transactæ, reliquias illi reservant.

Ratio altera, qua tempus adolescentiæ Deo acceptissimum esse probetur, ea est, quod communiter, atque secundum naturalem rerum ordinem loquendo hæc prior est vitæ pars, & quam vitia minus depravarint. Ea ætate nondum tanta peccati habetur cognitio; neque tanta peccandi suppetit facultas, & occasio. Judicium nondum iniquissimis Mundi præceptis perversum est, neque mores, ac studia impiorum contagione corrupta. Adhæc gratia in Baptismo recepta adhuc recens Deo hanc ætatem efficit cariorem, in iis saltem, qui innocentiæ suæ jacturam non passi sunt. Hinc etiam judicium ferri potest de eorum improbitate, qui pueros pravissimis exemplis corrumpunt, nec non de illorum apud Deum meritis, qui adhortationibus, præceptisque puerorum student saluti, eosque in virtutum detinent exercitatione &c.

Ratio tertia, ex qua altera Sermonis hujus pars concinnari potest, hæc est; adolescentiæ præsertim tempore plurimas occasiones adesse, quibus te vere Dei amore flagrare demonstres. Illud primarum tentationum est tempus, quibus acrius sollicitaris ut Dei amorem exuas ejusque famulatum excutias. Tui te affectus pertentant, primum tunc impetum exerentes; tui te socii tentant, qua sermonibus, qua exemplis in vitium impellentes; te Mundi tentant illecebræ, & ea omnia, quæ oculis objiciuntur: adde communem nostræ salutis hostem, nihil intentatum relinquentem, ut nos a Dei servitio divellat: ita ut ætas illa proprie dici queat prælii, ac certaminis tempus, quo palam ostendere debes, te vere Deo famulari, eum amare, illi fideliter adhærere. *Gobinet in institutione adolescentiæ.*

Ostendi potest rectam, sanctamque institutionem tamquam signum prædestinationis habendam. III.

1. Per hanc enim tollitur, quidquid naturale peccat ingenium; boni pietatis, religionisque sensus imbuuntur; sancta ediscuntur præcepta, quæ ut plurimum in omni vitæ curriculo retinentur; si quis aliquando ceciderit, surgit facilius, & ea pietatis rudimenta, quibus imbutus est, boni seminis instar fructus tempore suo ferre non cessant. 2. Quia Deus qui peculiari eos amore prosequitur, qui a teneris usque unguiculis se se illi devoverunt, peculiaribus etiam cumulat gratiis, tuetur, deducitur, illisque ea præbet adminicula, quorum ope in sancto ipsius servitio perseverent. Si enim ut plurimum finalem iis elargitur perseverantiam, qui fidelem serviunt servitutem, numquid eam illis abnuet, qui ab infantia eum colere, eique obsequi inceperunt? Ita videmus eos, qui majori sanctitatis laude floruerunt, & quos Deus ad altiorem gloriæ verticem evocavit, plerumque ab incunabulis, nonnisi singularissima præoccupatos gratia incepisse. 3. Nam per bene institutam adolescentiam boni assumuntur habitus in reliquum vitæ spatium permansuri, qui virtutis exercitationem nobis faciliorem exhibent, ac post vitam cum sanctitate, ac virtute transactam ad æternę felicitatis possessionem immittunt.

Duplex hæc veritas Concionis argumentum, atque partitionem poterit suppeditare. IV.

Prior. Eos, qui in adolescentia virtutem excolunt fere in reliquo vitæ curriculo ab ea non recedere; vel saltem illis non deesse valida adminicula, singulares que gratias, ut id consequantur.

Altera. Eos e contra qui ab adolescentia se se vitiis, ac libidini mancipant ægre resipiscere, ac fere ad finem usque in vitiorum suorum nequitia versari.

Quod autem spectat ad eorum munus, qui puerorum instituendorum curam gerunt. V.

1. Nihil excellentius, nihil utilius est hoc munere adolescentes in pietatis operibus ac Dei timore edocendi. 2. Nullum hoc officium charitatis præstantius est, & quo majora merita acquiras. Primum propter muneris ejusdem pretium, ac dignitatem, quippe inter ea censetur, quæ spiritualis eleemosinæ vocabulo nuncupantur. Secundo propter maximam eorum indigentiam, quibus tantum boni defertur. Tertio propter rationem, ac finem, propter quem ea cura suscipitur, qui quidem egregius est, ac maxime excellens. 3. Non aliud munus ad nosmet sanctificandos aptius potest excogitari.

1. Injuria, qua Deus lacessitur ab iis, qui adolescentiam in impudicitiis, effrænique vivendi licentia traducunt. Mundi servitus, voluptas propria, atque omnia ferme creata præferuntur Deo; ac ille tunc temporis læditur, quo eidem majori cura famulari tenemur, &c. 2. Jactura, quam ipsi patimur; ad quodlibet enim obeundum officium nosmet ineptos efficimus; immatura morte vitæ ipsius spatium imminuimus; plerumque in mentis cęcitatem, & cordis obdurationem corruimus; atque apertissimum damnationis æternæ periculum subimus. VI.

Quam maxime interest adolescentes ad virtutem insti- VII.

instituti; In hoc enim res Ecclesiæ, reipublicæ, familiarum, publica, privataque agitur, quæ singula facili negotio probari possunt experientiæ testimonio, ac eorum malorum congerie, quæ ex rectæ educationis defectu proficiscuntur. 2. Quanam in re sancta hæc institutio consistat; ut scilicet pueris pietatis, ac religionis sensus instilles; ac sana consilia, quorum ope, atque ductu omnem vitæ curriculum transigant; illos seu studiis, seu alia quapiam exercitatione detineas, ut otium, vitiorum omnium parentem effugiant, eisque suadeas, ut cum hominibus frugi, virtute, sapientiaque præditis consuescant.

VIII. De rectæ educationis necessitate: 1. hoc enim tempus vitæ est periculosissimum, quo animus facile, & bona ebibit, & mala præcepta, alioquin sibimet regendo impar: & licet a natura felix ingenium sortitus sis, semper tamen facili negotio ab iis, quibuscum verseris, si improbi sint, seduceris ac similium tuorum exemplis corrumperis. Quis igitur inficias ibit, opus adolescentibus esse egregio duce in hac via, ubi errare non minus facile est, quam perniciosum? 2. Quinam autem Dux iste esse debet? Non enim minoris momenti illius habenda est electio, seu magister, aut præceptor, sive custos futurus sit; hinc enim recta pendet educatio. Hic igitur exploratæ sit oportet probitatis, ut iis quos erudit, non exemplo minus præeat, quam præceptis. Vigilans esto, atque muneri suo rite obeundo intentus, de salute eorum, qui ipsius curæ crediti fuerint, rationem redditurus. Habeat demum tantum auctoritatis, quantum requiritur, ut discipulorum, vel alumnorum suorum, quos suavitate potius, quam severitate moderari debet, unà timorem, amorem, obsequium, existimationemque sibi conciliet.

PARAGRAPHUS II.

Fontes Auctoresque unde hauriri queat materia ad propositas Concionum structuras exornandas.

Sancti Patres. SAnctus Augustinus *Serm.* 247, *de Temp.* prolixam habet orationem, qua pueros ad virtutem excolendam hortatur.

S. Ambrosius *l.* 1. *Offic. c.* 17. adolescentibus præclara tribuit documenta: hoc ipsum præstat libro secundo, ubi inter cetera illos hortatur ut sapientibus, probisque viris consuescant ex bonis illorum exemplis affluentem fructum percepturi.

Idem in Psal. 118. ostendit adolescentiam procacem esse, ambitiosam atque præsumptioni obnoxiam earumque rerum adfert rationes.

Idem in Psalmum eumdem quantopere præstet ab adolescentia Deum colere ostendit.

Idem in ea Psalmi ejusdem verba: *Adolescentulus sum ego, & contemptus*, plura adfert eorum exempla, ex quorum adolescentia vix spes ulla concipi poterat, quos tamen Deus ad maximas res transigendas elegit.

Idem in illa ejusdem Psalmi verba: *In quo corrigit adolescentior viam suam*, loquitur de illis, qui in ipso adolescentiæ flore, spiritus maturitatem, præcocemque gravitatem, & senilem prudentiam sunt consecuti.

S. Basilius *in cap.* 3. *Isaiæ* de vitiis loquitur, quibus magis obnoxia est adolescentia.

S. Chrysostomus *hom.* 50. *in Matth.* quod inter probam, improbamque adolescentiæ institutionem intercedat, ostendit.

Idem *hom.* 60. *in eundem eos*, qui puerorum erudiendorum curam gerunt iis comparat, qui equos subigunt, & ad equitandum instituunt.

Idem *Hom.* 1. *in Epist. ad Hebræos* de puerorum regimine loquitur, & de bono exemplo, quod eorum institutores illis debent ad imitandum proponere.

S. Bernardus prolixum Tractatum composuit, cui titulus: *De ordine vitæ, & morum institutione*; Alias *de doctrina puerorum, & correctione morum*: ubi de adolescentiæ virtutibus late differit, ac docet quo pacto illa sese gerere debeat, & regenda sit &c.

Idem *in floribus de adolescentia* verba facit, de eorum qualitate, quibus credenda est puerorum institutio; deque reverentia, qua sunt illi a pueris ereditis excipiendi.

Gobinet eo in libro, cui titulus: *Instruction de la Jeunesse en la pieté Chrétienne*, quidquid in hoc argumentum dici potest, collegit, ita ut hac in re ille unus esse queat instar omnium; ideoque illinc pleraque hausimus, quæ sunt a nobis deinceps dicenda. Ejus autem libri hic est ordo, hæc divisio. Ascetici aliique.

In parte prima eas adfert rationes, quibus ab adolescentia virtutem excolere tenemur.

In altera de necessariis ad virtutem in adolescentia consequendam adminiculis differit.

In tertia agit de obicibus, qui a virtute persequenda pueros detorquent.

In quarta demum de virtutibus, quæ in adolescentibus requiruntur, verba facit.

Pater le Brun eo in libro, cui titulus *Juventus sancta sive institutio juventutis Christianæ* in pluribus capitibus de virtutibus agit, quæ in adolescentibus requiruntur, deque vitiis ab iisdem fugiendis, atque singula aptis probat exemplis.

Eusebius Nierembergius in *asceticis* Hom. 14. probat jugum Domini esse leve, si ab adolescentia gestetur.

Cambolas in Christianæ vitæ exemplari cap. 5. ubi de filiorum educatione verba facit, pluribus in sectionibus quomodo instituere pueros oporteat, edisserit.

In libro cui titulus: *Instruction Chrétienne pour l'education des filles* in præfatione, pluribusque locis de puellarum agitur institutione.

P. Croiset *dans les Reflexions Chrétiennes* tractatum habet de puerorum educatione.

Liber, cui titulus: *la Connoissance du monde, ou l'art de bien elever la jeunesse* late differit, de iis omnibus, quæ ad hoc attinent argumentum.

In libro, cui titulus: *Regles Chrétiennes établies sur les maximes de Jesus Christ, & de l'Eglise pour vivre saintement dans le mariage*, Dialogum reperies de puerorum correctione, ac adolescentiæ regimine.

In libro, qui inscribitur. *Jesus en son bas age pour servir de modele a la jeunesse Chrétienne* plura adsunt hac de re documenta.

Alius libellus inscriptus: *Reflexions Chrétiennes pour les jeunes, qui entrent dans le Monde.*

Libri, in quibus de filiorum educatione tractatur, suppeditant quoque nonnulla adolescentibus etiam recte instituendis communia. Eorum autem præcipuos in titulo de Filiorum educatione in medium attulimus.

Inter Petrarchæ dialogos unum de adolescentia instituenda invenire est.

Plures supersunt adhuc tractatus breves, monita consilia, præceptaque ad utriusque sexus adolescentes instruendos continentia.

Non defuere inter ethnicos nonnulli, qui argumentum hoc pertractarunt, & ea monita, eaque tradidere præcepta, quæ Christianis etiam adolescentibus perutilia sint.

Plutarchus hac de re data opera tractatum elucubravit; Cicero in Officiis; Seneca passim, præsertim vero Epistola 110.

Omnes fere nuperi concionatores hoc de puerorum institutione argumentum cum parentum cura de Liberis educandis, atque in Dei timore erudiendis commiscuerunt ducti fortasse utriusque argumenti similitudine; ideoque eos potes consulere, quos in titulo de filiorum educatione in medium proferemus. Concionatores.

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta secundo mysteriorum tomo, & secunda in Deiparæ Præsentationem Oratione, sermonem integrum habet de utilitate Deo a teneris unguiculis, ac primo pueritiæ flore inserviendi.

Busæus de statibus. *Titul. de adolescentiæ statu.* Qui in hoc argumento collectanea ediderunt.

Berchorius. *Titul. adolescentia.*

Lohner. *Titul. Educatio.*

Theatrum vitæ humanæ. *Titul. Adolescentia.*

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Bibliorum ad hoc argumentum,

SEnsus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Genes.8.

Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos secundum dies, quibus Deus custodiebat me? Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando erat Omnipotens mecum? Jobi 29.

Ossa ejus replebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient. Idem, c.20.

Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris. Psalm.24.

Adolescentulus sum ego, & contemptus: justificationes tuas non sum oblitus. Psal.118.

In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos. Psalm.118.

Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Prov.22.

Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquievit cor meum? Nec audivi vocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam? Prov.5.

Quæ in juventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua invenies? Eccli. 25.

Fili a juventute tua excipe doctrinam, & usque ad canos invenies sapientiam. Eccli.6.

Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ. Eccle.12.

Adolescentia & voluptas vana sunt, (id est transitoria.) Eccli.11.

Adolescens in medio magnatorum non præsumas, & ubi sunt senes, non multum loquaris, & pro reverentia accedet tibi bona gratia. Eccli.32.

Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua, Thren.3.

Erant filii Israel, & filii Juda jugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua. Jerem.32.

Adolescentes subditi estote senioribus. 1.Petri c.5.

Qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. Daniel.12.

Exempla Veteris, Novique Testamenti.

QUemadmodum ea omnia, quæ istic afferenda sunt de puerorum institutione, in id unum collimant, ut illi ad Deo quamprimum inserviendum, innocentiam tuendam, gravissimumque peccati horrorem imbuendum excitentur, eos subjicimus, quos ex veteri lege sibi ad imitandum proponere possunt, & quibus recte instituta adolescentia potissimum profuit, ut Deus illos ad sublimiorem sanctitatis gradum proveheret.

Exemplũ innocentis Abel A sanguine justi Abel &c. Primus inter Sanctos, atque Prædestinatos, qui in orbe, immo in orbis ipsius primordiis extiterit, est innocens Abel, quem JESUS CHRISTUS justum vocat in Evangelio. Scriptura ne verbum quidem facit de primis annis ejusdem; verum probabile admodum videtur, eum summo cum dolore spectasse miserrimum statum, in quem parentes sui propter scelus inciderant; quorum infidelitatis horror effecit, ut arctius adhæreret Deo fidelissima charitate, quam nihil unquam concutere valuit. Non aliud de ipso, traditum nobis fuit, nisi quod Deo sacrificia offerebat, eique deferebat cultum, qui unum illum decet, & alteri cuipiam incommunicabilis est, seu quod Adam ejus pater ita illum erudiverit, seu quod pietas ipsa illum de hoc officio, quod supremo Enti unice debetur, admonuerit. In hoc igitur pietatis opere se exercuit, & quidquid optimum erat in gregibus suis obtulit Deo, ut omnium bonorum suorum Auctori, & gratum, & devorum animum testaretur.

Samuelis adolescentuli exemplum. Samuel, cujus nativitatem orationum vi, ac virtute impetratam excepit educatio parentis optimæ, quæ illum Deo, antequam in utero conciperetur, devoverat: filius hic lacrymarum, & precum usum rationis vix attigit, cum conceptam de se expectationem implevit. Ejus quippe innocentia, pietatisque sensus, quibus fuerat imbutus, illum ad eam cum Deo familiaritatem disposuere, quæ parvulum puerum in magnum Prophetam convertit, cujus opera jam ex tunc Deus usus est, ut Heli Summo Pontifici cœli minas, ac insigne supplicium portenderet ob ejusdem nimiam in filios indulgentiam, singula describens mala, quæ ipsi, totique familiæ impendebant. Reliquus vitæ cursus magni hujus viri ab adolescentiæ sanctimonia minime abhorret, cumque in dies virtute, ac sanctitate proficeret, illum elegit Deus, ut populum suum regeret, eique sua jussa depromeret.

Salomonis exemplum in adolescentia. Non multo post Salomon floruit, qui Dei jussu ad solium evectus duodecimum agens annum populo Dei ea præfuit sapientia, quæ sibi divinitus concessa fuerat, præmium (nullus enim ambigendi locus est) pietatis, ac timoris Dei, in quo altus fuerat, atque institutus. Donec virtute felix illud excoluit ingenium, quod fuerat Deo favente fortitus, omnes homines sapientia, Reges omnes gloria antecelluit: felix si ad finem usque perseverasset, & nisi ad senium vergens tenebras comparatæ sibi gloriæ offudisset, nomini suo infamiæ notam inurens flagitiis, atque impietate, quemadmodum scriptura testatur.

Exemplũ S. Patriarchæ Ioseph. Exemplum Sancti Patriarchæ Joseph, in cujus pueritia verum virtutis specimen eluxit, liquido nos docet, ea in ætate innocentiam tueri, atque a Dei timore ne minimum quidem deflectere, viam esse ad Cœli præsidium sibi demerendum omnibus in periculis, quibus in toto vitæ curriculo sumus obnoxii, atque ad veram sanctitatem indipiscendam. Nemo ignorat, hunc sexdecim annos natum ita flagitia quælibet perhorruisse, ut morum suorum integritas pravis fratrum exemplis fœdari nequiverit, quorum improbitatem cum ferre non posset, patrem Jacob identidem certiorem faciebat. Vitæ rectitudo, ac virtus propter quam & Deo, & parenti acceptus erat, fratrum ipsi conflavit invidiam, qui prope fuerunt, ut cruentas in illum manus injicerent. Verum non id, neque alia, quæ virtus illius pericula subiit, sed ejus tantum integritatem admiror, quam in gravissimis etiam, quibus lacessitus fuit, adversitatibu, servavit incolumẽ. Timor Dei, quem ab ipsa imbuerat infantia, effecit, ut nequissimum horreret adulterium, ad quod ab impudica Domina & minis, & illecebris alliciebatur. Neque in rebus prosperis minori cura suam erga Deum fidelitatem probavit, quam in adversis, qui duo sunt periculosissimi virtutis scopuli, nisi hæc fuerit educationis sanctitate roborata, qualis fuit hujus Sancti Patriarchæ virtus, qui ad extremum usque senium in utraque fortuna semper se eumdem ostendit.

Exemplũ Tobiæ. Sanctus vir Tobias ipse quoque virtutis exemplar est; adolescens enim mira edidit sanctitatis specimina, quæ leguntur in Bibliis. *Hic cum esset junior omnibus in tribu Nephtali, nihil tamen puerile gessit in opere. Denique cum irent omnes ad vitulos aureos, quos* Tobiæ 1. *Jeroboam fecerat Rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium, sed pergebat in Jerusalem ad Templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel, omnia primitiva sua, & decimas suas fideliter offerens.* Post quæ Sacer Textus addit; *Hæc, & his similia secundum legem Dei puerulus observabat.* Quam præclara est pueri nihil puerile agentis, videlicet nihil virtuti oppositum operantis vita; qui se non patitur pravorum exemplorum torrente rapi, sed constans in Dei servitio persistit, tunc cum cæteri illum turpiter derelinquunt. Adolescentiam egregie ad eo traductam nonnisi sancta senectus excipere poterat, qualem scriptura in vitæ ejusdem historia describit.

Prophetæ Danielis exemplũ. Neque Danielis Prophetæ exemplum præterire decet, qui cum in pueritia sanctissime institutus fuisset, Deo fidelis permansit, & in captivitate sua impii Regis vi, minisque nequaquam deterritus integritatem, Religionemque servavit incolumem. Hic divina prorsus sapientia repletus fuit quam Reges potentissimi consuluerunt; ac meritus est, ut Deus magna sibi revelaret mysteria, quæ Messiæ personam, & ultionem spectabant, quam de morte Christi sui Deus sum-

pturus

pervenerat, cujus quidem tempus disertissimis verbis aperuit. Puer hic nondum duodecimum annum attigerat, cum impudicissimos senes, qui Susannæ vim inferre studuerant, confundit; cumque suscitavit Deus innocentis mulieris patronum, eo quod ipse quoque innocentissimus erat.

Congeries eorũ qui virtute, & sanctitate excelluerunt, eo quod a pueritia virtutem adepti sunt.

In Bibliis eos fere omnes, quos Deus ad altiorem sanctitatis apicem, vel ad præclaras res gerendas vocavit, a teneris usque unguiculis non communem virtutis speciem præ se tulisse conspicimus, fundamentaque magnitudinis suæ jamentia in sancta educatione jecisse. Talis fuit Isaac ab Abrahamo optimo parente suo domi, quæ virtutis erat Schola, educatus. Talis sanctus ille Job ab adolescentia promus adeo in misericordiam, ut misericordia ipsa cum illo genita fuisse, atque cum eodem adolevisse videretur. Talis Jeremias, qui decimum quartum vel decimum quintum agens annum, a Deo jussus domine ipsius ad Reges, & populos loqui, licet suam prætexeret pueritiam, agnovit hanc non obesse præclaris rebus peragendis, ubi Deus alicujus uti voluerit ministerio. In magno Regum Juda numero, qui, post Salomonem imperitarunt, sex recensentur, qui toto vitæ suæ spatio pie, sancteque vixerunt, eo quod ab adolescentia vitam recte instituerant, videlicet Asa, Josaphat, Ozias, Joathan, Ezechias, Josias; cum interim, qui scelesti fuere, qui quidem longe majori censentur in numero, omnes ferme ab ipsa pueritia flagitiosa, atque impia, quales essent futuri, non obscura dederant documenta.

Exemplũ J. C. in pueritia.

Quamvis Mundi Redemptor quamlibet vitæ suæ partem, atque momentum ætatum omnium saluti, atque sanctificationi devoverit; in ipso tamen præsertim nativitatis exordio, primaque infantia clariora præbuit exempla paupertatis, obedientiæ, humilitatis, eorumque præceptorum quæ deinde ætate provectior edocuit. Ii, qui de mystica vita tractarunt, fatentur etiam, hæc eadem exempla, quæ in ipsa tradidit adolescentia majorem nescioquam vim, illecebramque obtinere ad hominum animos in sui imitationem alliciendos, rapiendosque. Illud tamen certe certius est, ipsum e re maxime futurum censuisse, si ab ipsis usque incunabulis virtutum earum tradidisset exempla hominibus, qui easdem toto vitæ spatio exercere debebant, quod fieri nullo fere modo potest, nisi ab ipsa incœperint adolescentia.

Exemplũ B. Mariæ V.

Quid de primis Beatissimæ Virginis annis dicam, quæ primo statim vitæ suæ momento sese Deo addixit? Nullus ambigendi locus est, quominus illos in omnium virtutum exercitatione transegerit, & quidquid vel minimum ipsa operata est, longe superasse insigniora, ac præstantiora aliorum Sanctorum merita, qui maxima sanctitatis laude floruerunt. Hæc enim Ecclesiæ, hæc Doctorum omnium sententia est, eamdem in singula momenta & gratia, & sanctitate profecisse, ut se tandem Divina maternitate dignam præberet.

Exemplũ S. Jo. Baptistæ.

Quæ autem virtutis, ac sanctitatis exempla gloriosus J. C. præcursor tradidit S. Jo: Baptista? Hujus nativitas miraculo non caruit; pueritia in eremi solitudine transacta prodigii loco habita est; pœnitentia, atque austeritas ipsius naturæ vires excessisse videtur; ideoque tantæ virtutis lumen deserti sui tenebras superavit tantumque fulgoris emisit, ut omnes undique ad illum confluerent, dubitarentque, utrum ipse ille Messias esset, cujus se vocem tantummodo, præconem, præcursoremque appellabat. Oportebat autem, eam existimationem quæ de ipsius merito, atque sanctitate percrebuerat, tantam esse, ut ipsius testimonium missionem Salvatoris in Mundum sua auctoritate probaret, ac populus Juda hunc talem vere esse, ex illius affirmatione teneret; ita ut ipse quoque Dei filius eumdem in testem assumeret, ejusque testimonio, tamquam argumento confirmaret missionem suam, quæ, licet tot miraculis propalam patratis suffulta, in dubium tamen revocabatur.

Exemplũ S. Jo. Evangelistæ.

Quis autem ignorat, ideo præ ceteris a JESU CHRISTO singulari affectione distinctum illum fuisse discipulum, qui dilectus ab eodem vocatur, quod inter Apostolos ætate minor erat, cæteris vero innocentior, purior, quodque in ipso ætatis flore Divino adhæserat præceptori, sese ejusdem addicens servituti statim ac fuit ab eodem vocatus? Hanc adfert caussam D. Hieronymus, quæ tamen nequaquam excludit virtutes cæteras, quæ eidem JESU CHRISTI amorem conciliarunt, & quæ totidem erant Cœli munera, ac beneficia.

Testimonium S. Pauli de Timoth.

S. Paulus de Timotheo Discipulo suo verba faciens ait, hunc a nemine propter adolescentiam esse contemnendum, qua in re satis ostendit, quanti faceret virtutem illius, prudentiam, zelum, cæterasque dotes, quæ illum in eo, quo fungebatur, munere, dignissimum efficiebant: ita ut nihil puerile in eo inveniretur præter ætatem, cui virtutes, mores, provectiorisque ætatis præcox prudentia satis, & abunde supplebant.

Plura conscribenda essent volumina, si afferre vellemus eorum omnium exempla qui omnibus in regionibus, omnibusque sæculis post institutam Christianam Religionem floruerunt, qui ab ipsa adolescentia Domino fideles extiterunt, & ex primis usque pueritiæ suæ rudimentis præclarum futuræ, sanctitatis specimen præbuerunt; quos Deus sanctissima educatione ad magna obeunda munera disposuit, atque preparavit, quibus illi hac ratione pares se præbuerunt.

Quorumdam Scripturæ locorum ad id argumentum applicatio.

Dilicuło serviendũ Deo.

MEmento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ. Ecclesi. 12. Jubet Deus, sibi ab ipsa pueritia servitutem præstari. Hoc autem indigitavit, cum in veteri Testamento præcepit, ut sibi hominum, brutorumque primogenita, fructuumque omnium primitiæ offerrentur. Quid autem magis æquum est, quam toto vitæ curriculo famulari Deo, qui nobis & esse, & vivere largitus est, Parenti optimo, qui tanta libertate nos alit, nobisq; præclaram adeo promittit hæreditatem? Non ne indignum, ac nefas est mundo vividiorem, florentioremq; vitæ partem impendere, Deo autem servare corpus & senio confectum, & flagitiis plerumque nequissimis debilitatum? Non ne hoc imitari est infelicem Cain, quidquid in grege macie confectum erat, offerentem? Non ne hoc est se se iis maledictis objicere quibus fuit ille percussus? Ab adolescentia igitur Deo inservias, alioquin inobedientiæ, ingratitudinis, injustitiæ nota damnandus, ac immenso orbandus eorum meritorum thesauro, quem tibi comparare valuisses, si a teneris usque unguiculis virtutem exercere incœpisses: *Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ*. Historias Sanctorum evolve, & ubi unum invenies, qui provectiori ætate conversus egerit pœnitentiam, sexcenti occurrent, qui ab ipsis fere incunabulis præclara præbuerint ejus sanctitatis indicia, ad quam deinde pervenerunt:

A pueritia Divina lex edisscenda, ejusque ad implenda ratio.

Fili a juventute tua excipe doctrinam, & usque ad canos invenies sapientiam &c. Eccli. 6. Audite pueri, auribus percipite Spiritus Sancti verba, studentis, ut Domini legem discatis. Verum ab adolescentia inchoandum est: *A juventute tua excipe doctrinam.* Ex eo tempore percipienda est ratio inserviendi Domino, virtutesque Christianas exercendi, quas Divina lege docemur. Verum vim verborum attendite: *Excipe doctrinam*. Hæc quidem est excipienda, non enim nobiscum nascitur, sed de Cœlo proficiscitur, sed ex Libris Sanctis, & ex Sapientis Præceptoris magisterio percipitur; quamobrem *si videris sensatum*, inquit Sapiens, *evigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus: Cogitatum tuum habe in præceptis Dei, & in mandatis illius maxime assiduus esto: & ipse dabit cor tibi, & concupiscentia Sapientiæ dabitur tibi.* Nonne præposterus error est, ut humanas scientias acquiras, Præceptores audire, sic autem supernaturalem, divinamque sapientiam assequaris, nullius opem inquirendam esse arbitrari? Fateris, te citra Rhetoris præcepta elo-

Eloquentiam non posse percipere, & sine sapientis doctoris consilio te perfectum Christianum futurum esse censebis? *Fili excipe disciplinam.*

Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro, viam viri in adolescentia. Pr.30. hoc est quartum quod me prorsus latet Judicium est de homine in adolescentiæ statu ferendum. S. Hieronymus ait accentare notandum esse, quid afferat sapiens de iis, quæ sibi negotium in hoc judicio ferendo facessant. Adolescens in affectuum suorum æstu, omnem habet aquilæ rapiditatem, atque impetum; in voluptatum, votorumque suorum varietate, omnes habet serpentis plicas, & sinus; in variis cogitationibus, quibus in diversa trahitur, atque in objectorum, quæ appetit, multiplicitate, omnem præsefert motum, quo navis ventorum, ac tempestatis viribus acta agitatur. In hoc autem statu adeo incerto, ac inquieto, quid agent, sine præceptore, sine duce, qui hujus aquilæ volatum regat, huic serpenti viam indicet, & navim hanc inter procellas, & scopulos tuto, ac feliciter in portum adducat.

PARAGRAPHUS IV.

Sanctorum Patrum in hoc argumentum loci, atque sententiæ.

Adolescentes magis metu quam ratione revocantur a vitio. Ambrosius, lib. de Joseph Patriarcha.

Vicina est lapsibus adolescentia, quia variarum æstus cupiditatum fervore calentis inflammatur ætatis. Idem, l.1. de Davide.

In adolescentibus verecundia commendatur. Idem, l.1.Offic.

Verecundia, cum sit omnibus ætatibus & personis apta, tamen adolescentes, juvenilesque animos maxime decet. Idem, ibidem.

Est bonorum adolescentum, timorem Dei habere, deferre parentibus honorem, habere senioribus reverentiam, castitatem tueri. Idem, ibid.

Vita immaculata senectutis stipendium est. Idem, lib.2.Offic.c.20.

Difficulter eraditur quod rudes animi perbiberunt. Hyeronym.Epist.7.

Recens testa, diu saporem retinet, & odorem quo imbuta est. Idem, ibidem.

Habent in se (adolescentes) lentum quiddam & molle, quod facile formari queat, usque ad arbitrium volentis trahi; & in cunctis fere rebus citius assuescitur omne quod tenerum est. Idem, vel quivis alius, Epist.ad Demetr.

Proprium adolescentum est ut pudici sint tam mente quam corpore, tam opere quam cogitatione: ut nulla sit in adolescentibus suspicio turpitudinis. Idem, in Epist. ad Tit.

Juventus insipientiæ copulata est. Idem, in cap. 11. Eccles.

Onus istud (nempe jugum Christi) maturi ad obediendum anni ægre ferunt; ætas tamen gravis oneris molestiam per virtutis incrementa non sentit. S. Hilarius, in Psalm. 118.

Sicut in senibus sobrietas & morum perfectio requiritur: ita in adolescentibus obsequium, & subjectio, & obedientia. Cyprian. lib. de 12. abusion.

Sicut fructus non invenitur in arbore in qua flos prius non apparuerit; sic in senectute honorem legitimum consequi non poterit, qui in adolescentia disciplinæ alicujus exercitatione non laboravit. Idem, ibidem.

Indigne transacta adolescentia odiosam efficit senectutem; ex honeste acta superior ætas fructus capit authoritatis. Cassiodor. in Epist.

Divitiæ senum non sunt canities capitis, sed industria juventutis; nec plurium annorum circulis, sed præteritorum laborum stipendiis metienda. Idem, ibidem.

Litterarum doctrinæque studiis nullum aliud tempus accommodatius fingi potest. Gregor. Naziazen. Epist. ad Nicobut.

Otiosa juventus impudenter educata, omni ferocissima bestia immanior est. Chrysost. Homil. 38. in Math.

Qui in hac ætate se domant, & Deo se sociant, offerunt Deo hostiam viventem, Deo placentem, immaculatam. Hugo a Sancto Vict.

Infelix qui legem vitæ & disciplinæ abjicit, & majorum gubernari magisterio refugit. Bernard. lib. de ordine vitæ, & morum instit.

Multos videmus juniorum, super senes intendere moribus dies, & antiquiorum tempora prævenire meritis, & quod deest ætati virtutibus compensare. Idem, Epist. ad Theobald. militem.

PARAGRAPHUS V.

Ea quæ ex Theologia, Ethicaque penu ad hoc argumentum possunt depromi.

Adolescentiæ educatio bifaria potest considerari; 1. quatenus ad eos attinet, qui illius regundæ, erudiendæque curam susceperunt, 2. quatenus spectat ad pueros ad officia sua rite peragenda imbuendos. Hæc Institutio, si spectetur quatenus ad illos pertinet, qui adolescentibus erudiendis præsunt, non aliud est, quam attenta, ac sollicita cura instituendi mores eorum, sana in illo consilia immittendi, eosque virtutis, urbanæque viæ officiis imbuendi. Quatenus vero ad pueros edocendos attinet, in hoc posita est recta educatio, ut diluculo bona pietatis, ac religionis edi-scant rudimenta, bonos habitus in omnem vitæ curriculum permansuros efforment; & quoad urbane vivendi rationem, a teneris iis assuescant moribus, qui officiosos viros, piosque Christi asseclas maxime decent. In hoc recta puerorum educatio sita est, non enim hic verba facimus, quomodo alendi sint, atque in officio continendi, quod ad parentes pertinet, de quorum officiis alibi erit sermo. Scias etiam adolescentum nomine a nobis istic minime indigitari eos, qui nondum ad rationis usum pervenerint. *Quid sit, & in quo sita Adolescentiæ institutio.*

Quocumque modo, & qualicumque in sensu educatio ista consideretur; liquet, prorsus Christianam esse debere; cumque in ea tum docentium, tum docendorum salus agatur, & plurima inde oriri possint in utramque partem seu bona, seu mala; liquet inquam, hanc tamquam maximi momenti rem esse habendam, Quævis utilitatis, humanorumque respectuum ratio huic cedat, oportet; ideoque nihil ommittendum, quod huic prodesse, omnia evitanda, quæ huic officere posse credantur. Ii omnes, qui hanc suscepere provinciam puerorum instituendorum, Pastores, gubernatores, præceptores Deo se rationem sciant reddituros, si quid mali ipsorum incuria, exempla prava, vel indulgentia pepererint; ipsi vero adolescentes reputent omnem hujus, futuræque vitæ felicitatem ex iis pendere præceptis, quæ sana, atque recta in hoc ætatis flore perceperint. *Quanti referat adolescentes recte educari.*

Absurdum profecto videtur pueros tanta cura profanas edocere scientias, cum interim omnis negligatur cogitatio eisdem salutis scientiam tradendi, quæ omnium est difficillima, & quæ una omnium maxime, immo unice est necessaria. Hinc fit, ut præclare, quis actum existimet, si pueros primis Christianæ Doctrinæ rudimentis imbuerit, quæ tunc discuntur, cum vix aliquot verba reddere possunt, atque prorsus ea ratione carent, quæ ad verborum eorumdem sensum percipiendum requiritur: licet reliquum vitæ spatium in sanctiorum mysteriorum eorumque præceptorum, quæ in Christiana morum disciplina per quam necessaria sunt, nequissima ignorantia traducant. A teneris igitur incipiendum est, cum suppetit tempus, majorque est discendi facilitas. Hoc tempore erudiendi sunt homines ad christianarum virtutum exercitationem; memoria eorum *A teneris Dei lex est addiscenda, ac Religionis præcepta percipienda.*

Evan-

Evangelicæ disciplinæ rudimentis est imbuenda, ut norint, quid Deo, superioribus, inferioribus, & paribus debeant. Si provectiori ætate ad Philosophiam vel ad juris scientiam, aliamve facultatem excolendam animus traduceretur, nemo sane in illis excelleret; igitur si diutius Divinæ legis studium differtur, qui hoc fecerit, næ ille quidem semper imperfectus erit, & suæ Religionis ignarus.

Excellentia muneris eorum qui pueros erudiunt. Nullus dubitandi locus est, quominus Charitas ceteris virtutibus præstet; neque minus liquet, zelum perfectissimum esse Charitatis opus; non enim aliud est, quam fervor, atque divini amoris effusio, qui cum cordis angustiis capi nequeat, superefluit, quod plenitudinis indicium est. Hic nobis judicium ferre licet de præstantia muneris eorum, qui pueritiæ excolendæ operam navant, eamque student ad virtutem traducere. Profecto cum contrariorum eadem sit ratio, ac disciplina, cum nullum adsit peccatum, in quod Filius Dei vehementius insurrexerit, quam scandalum, ex quo flagitia ediscunt pueri pravis exemplis ad imitandum illecti: *Væ Mundo a scandalis*; cumque inter scandala illud habeatur nequissimum, atque flagitiosissimum, quod præbetur adolescentibus, quos exempla scelerum facili negotio movent, atque corrumpunt; inferendum est inter ea bona, quæ Deo acceptissima præstare possumus, illud potissimum esse, proximum videlicet, (adolescentulos vero præsertim qui magis susceptibiles sunt, & quorum fructus in omnem vitam protenditur) ad virtutis exercitationem, amoremque excitare.

Matt. 18.

Horum zelus perfectissimus. Inter eos autem, quos zelus ad proximorum salutem, communemque ciet utilitatem, principem profecto locum ii teneant, oportet, qui pueris erudiendis sese devovent. Ethnicos ipsos, licet solum rationis lumen ipsis affulgeret, hæc veritas minime latuit. Asserit Plato nihil esse divinius, quam pueros ad virtutem formare: ejusque discipulus Aristoteles addit, omnia ex eorum institutione procedere; intelligit autem, & privatorum, & Reipublicæ bona. Privatorum sane bonum inde fluit, boni quippe mores fructus sunt plantæ bene excultæ, ac rite institutæ adolescentiæ. Moralis vita, non secus ac naturalis suos habet ortus, & incrementa. Puer in lucem editus aliquo cum defectu corporis, omnium dierum suorum spatio informis erit; cum enim defectus, ac vitium in ipso exstiterit vitæ primordio tamquam insanabile tenendum est. Hoc ipsum de illo dicendum est, qui a pueritia male fuerit institutus; & miraculi instar credendum est, si senectutem a vitiis alienam traduxerit. Hoc ipse testatur Spiritus Sanctus per os Salomonis: *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.*

Prov. 22.

Bene instituta pueritia prædestinationis indicium. Patrum æque, ac Theologorum constans sententia est, rectam sanctamque educationem habitam semper fuisse tamquam prædestinationis initium, indiciumque ob eas, quas attulimus causas, numquam satis repetendas. Hinc enim bona, sanctaque vita procedit: hinc pietatis, & religionis spiritus accipitur: hinc præcepta ad vitam pie transigendam hauriuntur, hinc denique boni habitus efformantur, propter quos tuemur innocentiam, & in bonorum operum exercitatione persistimus, quæ nobis Dei amorem, & finalis perseverantiæ gratiam promerentur, qua prædestinatio nostra confirmatur.

Qui adolescentiā in vitiis traduxerunt, raro, ac difficile convertuntur. Perperam autem inquiunt nonnulli, ut adolescentiæ licentiam probent, vel saltem eam tolerent, quin medicinam studeant afferre; Perperam, inquam, ajunt, non defuisse impuros homines, qui ubi ætatis deferbuerit æstus, pœnitentiam egerint serio, & deinde frugi, castamque vitam duxerint. Hæc enim exempla perrara sunt; & ex Patrum sententia, miracula in ordine gratiæ æque sunt inaudita, ac mortuorum resurrectio in ordine naturæ; eaque non sine præsumptione sperari possunt, quæ ipsa præsumptio iisdem nos præstat indignos. Secundo, conversio tunc longe difficilior est; si enim in adolescentia studia nostra nobiscum nata in malum proclivia frænare non valemus; num illis, ubi accesserit habitus, ac ex habitu robur, frenum injiciemus? Denique unde didicimus nos antea diem non obituros? Dei clementiam eo usque lacessere, ut ex eo quod infinite misericors est, ejus lædendi occasionem accipiamus, non ne idem est, ac se immatura, funestaque morte dignos exhibere?

Fallitur, qui adolescentiæ tempus voluptatibus addicendum putat, ut patet ex ejus verbis. Inter perniciosissimos dolos, quibus utitur Dæmon, ut adolescentes in effrænem vivendi licentiam, flagitiosamque libidinem impellat, ille cohortem ducere videtur, quo suadere conatur, ætatem hanc non virtutis, pietatisque, sed voluptatum, ac solatiorum tempus esse: ita enim illum sapiens inducit pueros alloquentem: *Lætare juvenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus juventutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum.* At Rex ille vera sapientia repletus, te, inquit, admoneo, Deum ex te rationem flagitiorum tuorum expetiturum, & quamvis conniveant homines, & adolescentiæ nomen tuæ impuritati prætexant, aliter ante Omnipotentis Tribunal statutum iri. *Scito, quod pro omnibus his adducet te Deus in judicium.*

Eccl. 11.

Nemo ignorat incredibilem pravorum habituum vim, qui ubi semel radices jecerint, inde non nisi summo cum labore possunt divelli: hoc illis proprium est, quod diutius perseverant, & difficile dilabuntur. Verum ex pravis habitibus illi, qui ab ipsa induuntur adolescentia, acerrimi sunt, atque vix ulla cura evellendi. Et ratio constat; affectus enim, qui sunt vitiorum instrumenta, nisi eo tempore virtute regantur; cum ætate adolescunt, atq; adolescendo vitium augent, solidantq; quod, cum in dies illi novæ accedant vires, tandem nulla potest arte superari. Hinc Scriptura indigitare cupiens vim habitus pravi ab ipsa pueritia conflati, sententiam adfert jugiter ob adolescentum oculos statuendam: *Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus*: hoc est vitia, ac mala adolescentiæ studia eo usque procedunt, & altas adeo in anima radices figunt, ut ibi ad mortem usque persistant; quod quotidiana docemur experientia.

Job. 20.

Mala ex adolescentiæ flagitiis procedunt. Si verum est, adolescentiæ vitia ægre emendari; hinc profecto sequitur, pleraque flagitia, quæ in hominibus grassantur, illinc originem trahere, quod flagitiosa fuerit adolescentia: id vero clarius in illis patet, qui dum inter studia versarentur, a vitiis minime abhorruerunt. Ea autem ratio est, quod hi & Ecclesiasticos, & Seculares honores adipiscuntur, & hoc in statu ab adolescentiæ suæ vitiis, sceleribusque non recedunt, neque eas exuunt impressiones, quas ab ineunte ætate imbiberunt. Cum autem hoc in gradu flagitiosam traducant vitam, malum non in ipsis tantummodo continetur, verum ad omnes late diffunditur, qui ab illis documenta, atque exempla percipiunt, & vitiorum imitationem, morumque corruptionem ediscunt.

Nihil Dæmoni antiquius quam pueros in suas partes allicere. Dæmon perfidus ille humanæ salutis inimicus nihil magis expavescit, quam recte institutam adolescentiam, ideoque tunc temporis violentius tentat, omnesque conatus exerit, ut in peccata pueros impellat; id si fecerit, certus futurum, ut hi in nullam reditus spem intereant. Novit ille, pravam hujus ætatis culturam funestos exitus subsequi, pertinaciam, cæcitatem indurationem, impœnitentiam; ac demum intelligit, nullam ad omnem terrarum orbem sceleribus implendum, atque homines certissimæ damnationi addicendos viam esse certiorem. Hac de causa nihil intentatum relinquit, ut adolescentiæ corrumpat innocentiam, veluti salutis, bonorumque omnium originem. Scit ille ad fluminis aquas veneno inficiendas, satis esse, si virus fonti immittatur, qui facili negotio rivis omnibus labem communicat.

Institutio bona non solum ex bono ingenio puerorum procedit, sed cura opus est, atque industria. Quemadmodum educatio proprie est ars pueros excolendi, illos qua scientiis, qua rectis moribus imbuendi, eosque docendi omnia tum urbanæ, tum christianæ vitæ officia; hæc neque naturalis ingenii fructus esse potest, neque quorumdam præceptorum opus, quæ sine arte, sine methodo, incomposite, inconditeque tradantur. Cura, tempore, scientia, ordine opus est, ut probe adolescentia excolatur. Nulla, mea quidem sententia, magis communis, magisq; necessaria scien-

scientia esse potest: versatur enim circa ea omnia, quę ad honestum virum, perfectumque Christi asseclam efformandum conducunt.

Adolescentiæ educatio supplere debet experientiæ defectui.

Affectus nobiscum nascuntur; neque diu infirmi sunt; immo & rationis infirmitate, atque indulgentia, qua prima ætas excipi solet, semper abutuntur. Educatio experientiæ defectui supplere debet: hæc docet illos subigere, antequam per ætatem sint metuendi, & nisi vitiorum horror rationem, ut ita dicam, prævertit; hoc saluberrima consilia, & egregia Documenta nimis sero afferuntur.

Optime educatus facilius redit ad officium.

Adolescens recte institutus, si ceciderit, facilius ad frugem redit, quam qui non ita belle fuit educatus. Flagitiosus juvenis nulla excultus disciplina multis caret subsidiis, & vere dicere possumus, institutione animam fieri dociliorem. Vitium spiritum quidem hebetem efficit, numquam tamen penitus tollit prima honestatis, ac religionis rudimenta. Idem ferme accidit, ac in seminibus, & plantis, quæ diutius abditæ, atque insepultæ jacent, veluti mortuæ, nive, hyemalique glacie obrutæ, sed hoc eodem in statu vitæ principium retinent, quo vere quodammodo renascuntur, temporibus suis fructus optatos allaturæ: ita rite educatus adolescens si ad tempus sui obliviscatur, si a Dei servitio recedat, si in peccato mortuus videatur; accepta institutio in eo vitæ germen relinquit, cujus ope ad gratiam reviviscet, ubi Deus mentem ejus illustraverit, quod identidem præstare non cessat, & cor ejus calefecerit, in quo plures annos Charitas intepuerat.

Recta institutio faciliorem efficit virtutis exercitationem.

Cum doceat educatio a teneris frænare affectus, amorisque proprii studiis habenas immittere; extra omnem dubitationis aleam positum est, eamdem maximum ad virtutem acquirendam adjumentum adferre, ejusque exercitationem, efficere faciliorem. Tradit hæc modestiæ regulas, & documenta, quæ virtus libenter adoptat, & perficit. Quemadmodum enim urbani, officiosique modi qui inter honestos viros jucundam efficiunt consuetudinem separari nequeunt ab ea morum suavitate, ac ratione, quæ erga illos, quibuscum agitur, est habenda; pietas agrum invenit minus incultum, minus, ut ita dicam, veprium, quas evellat, invenit, minusque obstaculorum, quę infringat. Profecto ii omnes, qui exculti sunt, & mundum norunt, non omnes devoti sunt, neque virtute præditi; urbanitatis enim officia servari possunt, cum interim Evangelii negligatur officium. At raro inveneris aliquem vera ornatum virtute, qui non sit urbanus, suavis, affabilis, honestus.

Educatio bona sit Christiana.

Institutio, ut bona sit, christiana esse debet. Non ingenia tantum puerorum sunt excolenda, quod tanti laboris non esset; eorum jure affirmare possumus in morum scientia voluntatem potius, quam intellectum esse exercendam. Sin autem mores ab Evangelicis dissentiunt præceptis, illi profecto Christiani non sunt; ideoque horum doctrina maximam educationis partem constituat, oportet; educatio enim imperfecta est, si id negligas vel quod voluntatem, vel quod mentem informat. Qua in re notandum est mundi facilius, quam salutis scientiam acquiri. Minori difficultate urbanitatis, quam Evangelii documenta discuntur; alia tamen aliis inserviunt, mutuisque fulciuntur subsidiis; atque optime instituta educatio alterum ab altero non sejungit.

Ars educandi pueros requirit magistros.

Ad pueros autem erudiendos, nequaquam satis est zelo, ac pietate præditum esse; immo nec satis est artes omnes, quæ habentur in pretio callere; sed tenere, opus est, artem virtuti, ac scientiæ amorem conciliandi apud adolescentes, qui suopte ingenio neutram diligunt. Diutius studere oportet, quid adolescentiæ conducat, ut apte possit erudiri. Ingenium supplere nequit experientiæ defectui. Intus & in cute explorandi sunt puerorum animi, innataque studia; & corda eorum concilianda. Nescio quid amplius requiritur, quam eorum sibi amorem, ac reverentiam comparare, ut bene instituantur. Numquid ergo mediocre ingenium requiritur? numquid vulgaris sufficit experientia, ut quis idoneus habeatur, ad pietatis amorem cum scientiarum voluptate, urbanitatem morumque suavitatem cum virtutis, studiique cura in alumnis ciendum?

Remedia contra vitia adolescentiæ.

Quidam sunt ætatis defectus, & quidam defectus naturalis indolis in adolescentia; illi quidem communia, atque universalia remedia possunt admittere; horum vero natura penitus est investiganda, ut statim opportuna, præsensque medicina applicetur. Blandiri morbis, idem est, ac eos nullo pharmaco sanandos efficere; nonnumquam tamen vereri, ne nimis eisdem blandiaris, idem est, ac eos irritare. Medella ex moderata severitate, prudentique suavitate constare debet; scire oportet, pro temporis ratione, & increpare, & laudare, dissimulare nonnumquam, aptare præcepta, ac ipsam rationem præcipiendi sedulo expendere, puerorumque ingenia, captumque explorare ita ut jure affirmari possit, nemini plura esse præcavenda quam illis, quibus adolescentiæ instituendæ cura demandata est, si rite velint suo munere perfungi.

Ingenia quædam sunt adeo felicia, ut facile instituantur.

Non desunt animi præclaris adeo decorati dotibus, corda ita bene nata, ingenia, adeo felicia, ut virtutem exiguo illis labore constare dici queat, & vix aliquid institutioni perficiendum relinquant; at quam raro hæc accidunt! illi quoque indigent cultura, & asseri etiam posset, licet egregium quis a natura fortitus fuerit ingenium, id parum esse, nisi summa cura excolatur. Alia vero adeo mala sunt, & facili adeo negotio in malum feruntur, ut ingentis sit operis ea reformare, nisi ars doctæ manus accesserit. Sed ut generatim loquamur, nullum est adeo rude, atque informe, quod tandem non expoliatur, & ad virtutem vocetur; si a teneris inchoetur, dummodo & idoneus cultor adsit, & opportuna methodus adhibeatur. Sollicitæ curæ, ubi de pueris instituendis agitur, numquam felici effectu destituuntur.

Natura corrupta efficit, ut ad virtutem acquirendam accedere debeat institutio.

Doctores non pauci, qui in hoc argumentum elucubrati sunt, animadverterunt, adolescentiam ut in magnis flagitiis, ita præstantibus virtutibus amplectendis parem esse: cum hoc tamen discrimine, quod humana natura parentis peccato corrupta in semet flagitiorum omnium fontem habet, atque principium, ita ut vi opus sit ad virtutem capescendam, ad vitium vero amplectendum satis sit, tuis te studiis tradas; ideoque virtutem longe esse difficiliorem eo quod ejus actiones perfectam requirunt integritatem, cum omnibus circumstantiis ejusdem; ubi e contra unius rei necessariæ defectus sufficit, ut cætera pessum eant. Hinc nullo Doctore malum indiget, ut discatur; & nonnumquam videntur pueri adeo nequam, qui ea committunt peccata, quorum nomen ipsum ætas illa ignorare debuisse videtur; cum e contra, ut quis constanter virtuti adhæreat, sancta, rectaque educatione sit erudiendus.

Nullum est adeo in malum pronum natura, quæ recta educatione corrigi nequeat.

S. Ambrosius, aliique nonnulli in rem nostram animadverterunt, nullum esse naturale ingenium adeo pronum in vitia, quod in adolescentia corrigi nequeat, si recta institutio adhibeatur, & ea, quæ par est, cura, & Divinæ gratiæ subsidium adsit: nam ad rerum etiam naturam corrigendam, earumque immutandam qualitatem tot rationes adinventæ fuerunt. Esto exempli gratia duplex arbor, altera quidem acerbos, amaros altera fructus gignentes, quarum ingenium veluti quoddam, acerbitas sit, & amaritudo: nihilominus ars fuit excogitata, qua utriusque fructus ad saporis suavitatem vocarentur, atque utriusque natura immutaretur. Quod igitur ars, atque industria agriculturæ in arborum præstitit natura, id non poterit gratia cum recta institutione conjuncta ad hominum ingenia temperanda, in adolescentia præsertim, quæ facile & bonis, & malis præceptis imbuitur?

PA-

PARAGRAPHUS VI.

Loci ex Asceticis, & Concionatoribus Neotericis in hoc argumentum deprompti.

Omnis hominis vita ut plurimum ab exacta pueritiæ ratione dependet.

HOC primum animo altius sibi infigere debet adolescens, omnem suæ vitæ curriculum ab ea ratione pendere, qua adolescentiam ipsam transegerit. In pueritia facile habitus contrahuuntur, qui non nisi cum labore summo deinde exuuntur. Si a puero Deum times, virtutem colis, peccatum odisti; reliquo vitæ tuæ spatio sapiens eris; at si egregia, quæ tibi traduntur, documenta contemnens te omnibus corruptæ naturæ vitiis mancipas, hæc vitia ipsam usque ossium tuorum medullam pervadent, inveterascent in te, non nisi ægerrime a te divellentur, tibique ad obitum usque mordicus inhærebunt: *Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient: Recens Auctor.*

Job. 20

Prava educatio multorum interitus est causa.

Si originem æterni tot reprobatorum interitus altius scrutari velimus, quotnam occurrent, qui perniciem suam referent acceptam incuriæ, qua innutriti fuerunt, atque ad christianam pietatem instituti? Tantumne videretur in hominum moribus corruptelę ac parum adeo religionis in adolescentia, si pueri accuratius erudirentur? Omnia illis in mundo sunt metuenda, & nisi admoneantur offendiculorum, & laqueorum, quæ ipsis parata sunt, & qua ratione illa possint effugere, possunt ne illis non decipi, cum nihil sibi timeant, neque suæ prospiciant incolumitati? Non ne communis est sententia ejusdem Spiritus Sancti oraculo confirmata, primos habitus ab ipsa adolescentia contractus ad finem usque vitæ servari; & quicumque flagitiose vitam traduxerit, nisi divinitus magnum aliquod miraculum accidat, passim reproborum mortem oppetere? *Alius neotericus Auctor.*

Educatio iis etiam necessaria, qui optima sunt natura præditi.

Quamtumvis vivida sit mens adolescentum, quamtumvis egregium a natura sortiti fuerint ingenium, hoc rude semper est, atque diligenti institutione excolendum. Numquam nimis cito culturæ huic manus admovetur. Quo adolescentior, eo flexilior est animus; qui ubi fuerit recte imbutus flectitur aliquando, non tamen semper ad pristinam rectitudinem revocatur. Educatio, ut ita dicam, rationem ipsam debet prævertere, tum ad urbanitatis officia, tum ad Christianæ vitæ præcepta excipienda. Quot alioquin pręclara ingenia in tenebris consenuere, eo quod illis prima hæc defuere subsidia? Profecto incipit quidem natura, sed perficit institutio; quæ si absit, frustra fructum expectas. In toto vitæ spatio quædam Religionis munera adimplenda sunt, urbanitatis officia exercenda, scientiæ comparandæ. Licet præclara natura, indole præstanti, ægregiisque dotibus ornatus sit adolescens, institutio si desit, hic ad summum fertilis erit ager, sed incultus, ac non nisi vulgares afferet flores, sylvestresque fructus, qui nunquam ingenitam amaritudinem exuent. *P. Croiset dans les Reflexions tom. 2.*

Difficile est, citra optimam institutionem adolescentes a mundi contagione præservari.

Cum omnia sint adolescentibus in mundo pertimescenda, purissimum opus est aerem adspirasse ad se met, immunes ab ea, quæ ubique fere locorum grassatur, contagione præstandos. Acutis opus est oculis, ne quis falsa tot errorum luce fallatur. Cum ratio, per ætatem exilis sit adhuc, adolescens nulla imbutus disciplina, nulla edoctus experientia longe facilius in omne criminum genus præceps ruit. Ille verum a falso non satis dignoscit: eumque ingenii, ac voluptaptis improbitas in errorem inducit; nec dimidia tantum errat via, ubi naturam suam sequitur ducem. Mundus vias habet ridentes, florentesque: quomodo nam laqueos effugiet adolescens, nisi in ipso ætatis exordio de omnibus periculis admoneatur? Hæc scientia primus procul dubio fructus est christianæ educationis. *Idem.*

Recta educatio vitæ christianæ simul, & urbanæ prodest.

Recta institutio mentem, ac mores instruens docet simul christianæ, & urbanæ vitæ officia; animumque scientiis erudiens, adamussim illum excolit præceptis urbanitatis, iisque omnibus, quæ possunt hominem efficere suavem, sapientem, ac virtutibus omnibus decoratum, idque in omne vitæ spatium; prima enim rudimenta, quibus ab ipsa adolescentia fuimus imbuti, & religionis præcepta, quæ tunc nobis fuerunt tradita, non ita levi negotio solent excidere. Dei timor in hominum cordibus diu viget, si ibi una cum ratione sedem figere incœperit. *Idem.*

Adolescentes aliquando licet bene instituti delinquunt.

Optima quidem institutio non prohibet semper, quo minus mores corrumpantur: *Obscuratum est aurum*, inquit Propheta, *mutatus est color optimus.* Felicia illa ingenia, tanto labore exculta, egregii illi alumni, ob quos tantopere institutores sui gloriabantur, aberrant aliquando, pravorumque exemplorum torrente se rapi sinunt; ita primæ illæ impressiones licentia infirmantur; optima intereunt studia, ac vivendi ratione immutata, sensus etiam immutantur: veruntamen fatendum est, egregie illa semina, quæ in prima pueritia jacta fuerunt non parum prodesse ut resipiscant, ubi juventutis insanus ille æstus defferbuerit. *Idem.*

Thren. 4.

Error eorum, qui non satis aptos eligunt viros, quibus pueros credant imbuendos.

Illi proculdubio falluntur, qui putant puerorum educandorum provinciam cuilibet demandari posse, artemque adolescentiæ rectę instituendæ non admodum esse difficilem. Quotnam defectus tollendi sunt? verum ut eventus e voto cedat, correctioni quoque ipsi amor est conciliandus. Non satis est magistri vices gerere; tamquam exemplar proponi etiam oportet. Inania sunt documenta, nisi docentis exemplo confirmentur. Aliquis modice virtute ornatus, parum sapiens, excultus parum egregiæ institutionis ductor esse non potest. Nullam artem inveneris, quæ in docente tot, tantaque exquirat. Tanta opus est arte, ac scientia, ut dumi etiam, vepresque, ut ita dicam, ad flores fructusque ferendos cogi queant. *Idem.*

Fallax opinio de adolescentia.

Fallax est, licet communis, mortalium sententia permittendum esse, ut impure deferveat adolescentia. Hæc, inquiunt, voluptatum est ætas, non deerit tempus pietatem amplectendi; ætas maturior aptior est ad perseverandum; omnia tempus habent. Nempe vitæ humanæ primitiæ Deo devovendæ non sunt, primi illi anni, utpote magis florentes omnes in voluptatibus sunt transigendi; residuum vero, ac illud incertum quorumdam dierum languentium, atque ferme extinctorum spatium illi servandum est, cui singula vitæ nostræ momenta debentur: satis semper Deo aptus erit, qui nulli rei amplius erit idoneus. Hoc perniciosa illa Mundi sententia significat: Permittendum est, ut adolescentiæ furor deferveat. Cui nam rationi nefarium hoc innititur effatum? Numquid ætas ad excolendam virtutem aptior, atque in vitia proclivior, legis jugum ferre non debet? Eoquod torrens nimio fertur impetu; omnes ideo argines, omnia valla sunt convellenda? adolescentis animus facili negotio corrumpitur; igitur sinendum est, ut labes cor ipsum pervadat? Adolescentes in malum magis sunt proni; charitatis ergo est, vel prudentiæ illis liberiorem ad interitum viam patefacere? Transeat adolescentia opus est; verum prava adolescentum studia, flagitiosi habitus, quos fovent, aluntque, & qui in singulos dies majores vires acquirunt, numquid transibunt? Deus vero, qui justitias etiam judicaturus est, numquid rationem expetiturus non est ex impiis quidem de impietatibus adolescentiæ; ex illis vero quibus eorum credita fuit educatio, de ipsorum insana indulgentia, quæ tot homines nequam effecit, quot erant alumni? Proh Deus omnipotens! Numquid erit tempus, quo liceat Christianis te impune lacessere, per omne flagitiorum genus grassari, sibi honori vertere, quod nihil sancti, divinique credant, sanctissima etiam Religionis mysteria in jocum, visumque traducere, sacras leges flocci facere, atque eos contemptui habere, qui tuæ servituti fideliter hærent? Prima hæc erunt illorum studia, ut artem ediscant cor indurandi adversus gratię stimulos, ac sese omni scelerum genere coinquinandi. Hęc ea sunt, quę ferenda esse mundus innuit, cum ait permittendum esse, ut adolescentia pertranseat. Heu! pertransibit quidem, & nimium cito hęc adolescentia; at numquam fortasse

crimi-

scientia esse potest: versatur enim circa ea omnia, quę ad honestum virum, perfectumque Christi asseclam efformandum conducunt.

Adolescentiæ educatio supplere debet experientiæ defectui.

Affectus nobiscum nascuntur; neque diu infirmi sunt; immo & rationis infirmitate, atque indulgentia, qua prima ætas excipi solet, semper abutuntur. Educatio experientiæ defectui supplere debet: hæc docet illos subigere, antequam per ætatem sint metuendi, & nisi vitiorum horror rationem, ut ita dicam, prævertit; hoc saluberrima consilia, & egregia Documenta nimis sero afferuntur.

Optime educatus facilius redit ad officium.

Adolescens recte institutus, si ceciderit, facilius ad frugem redit, quam qui non ita belle fuit educatus. Flagitiosus juvenis nulla excultus disciplina multis caret subsidiis, & vere dicere possumus, institutione animam fieri dociliorem. Vitium spiritum quidem hebetem efficit, numquam tamen penitus tollit prima honestatis, ac religionis rudimenta. Idem ferme accidit, ac in seminibus, & plantis, quæ diutius abditæ, atque insepultæ jacent, veluti mortuæ, nive, hyemalique glacie obrutæ, sed hoc eodem in statu vitæ principium retinent, quo vere quodamodo renascuntur, temporibus suis fructus optatos allaturæ: ita rite educatus adolescens si ad tempus sui obliviscatur, si a Dei servitio recedat, si in peccato mortuus videatur; accepta institutio in eo vitæ germen relinquit, cujus ope ad gratiam reviviscet, ubi Deus mentem ejus illustraverit, quod identidem præstare non cessat, & cor ejus calefecerit, in quo plures annos Charitas intepuerat.

Recta institutio faciliorem efficit virtutis exercitationem.

Cum doceat educatio a teneris frænare affectus, amorisque proprii studiis habenas immittere; extra omnem dubitationis aleam positum est, eamdem maximum ad virtutem acquirendam adjumentum adferre, ejusque exercitationem, efficere faciliorem. Tradit hæc modestiæ regulas, & documenta, quæ virtus libenter adoptat, & perficit. Quemadmodum enim urbani, officiosique modi qui inter honestos viros jucundam efficiunt consuetudinem separari nequeunt ab ea morum suavitate, ac ratione, quæ erga illos, quibuscum agitur, est habenda; pietas agrum invenit minus incultum, minus, ut ita dicam, veprium, quas evellat, invenit, minusque obstaculorum, quę infringat. Profecto ii omnes, qui exculti sunt, & mundum norunt, non omnes devoti sunt, neque virtute prædití; urbanitatis enim officia servari possunt, cum interim Evangelii negligatur officium. At raro inveneris aliquem vera ornatum virtute, qui non sit urbanus, suavis, affabilis, honestus.

Educatio bona sit Christiana.

Institutio, ut bona sit, christiana esse debet. Non ingenia tantum puerorum sunt excolenda, quod tanti laboris non esset; eorum jure affirmare possumus in morum scientia voluntatem potius, quam intellectum esse exercendam. Sin autem mores ab Evangelicis dissentiunt præceptis, illi profecto Christiani non sunt; ideoque horum doctrina maximam educationis partem constituat, oportet; educatio enim imperfecta est, si id negligas vel quod voluntatem, vel quod mentem informat. Qua in re notandum est mundi facilius, quam salutis scientiam acquiri. Minori difficultate urbanitatis, quam Evangelii documenta discuntur; alia tamen aliis inserviunt, mutuisque fulciuntur subsidiis; atque optime instituta educatio alterum ab altero non sejungit.

Ars educandi pueros requirit magistros.

Ad pueros autem erudiendos, nequaquam satis est zelo, ac pietate præditum esse; immo nec satis est artes omnes, quæ habentur in pretio callere; sed tenere, opus est, artem virtuti, ac scientiæ amorem conciliandi apud adolescentes, qui suopte ingenio neutram diligunt. Diutius studere oportet, quid adolescentiæ conducat, ut apte possit erudiri. Ingenium supplere nequit experientiæ defectui. Intus & in cute explorandi sunt puerorum animi, innataque studia; & corda eorum concilianda. Nescio quid amplius requiritur, quam eorum sibi amorem, ac reverentiam comparare, ut bene instituantur. Numquid ergo mediocre ingenium requiritur? numquid vulgaris sufficit experientia, ut quis idoneus habeatur, ad pietatis amorem cum scientiarum voluptate, urbanitatem morumque suavitatem cum virtutis, studiique cura in alumnis ciendum?

Remedia contra vitia adolescentiæ.

Quidam sunt ætatis defectus, & quidam defectus naturalis indolis in adolescentia; illi quidem communia, atque universalia remedia possunt admittere; horum vero natura penitus est investiganda, ut statim opportuna, præsensque medicina applicetur. Blandiri morbis, idem est, ac eos nullo pharmaco sanandos efficere; nonnumquam tamen vereri, ne nimis eisdem blandiaris, idem est, ac eos irritare. Medella ex moderata severitate, prudentique suavitate constare debet; scire oportet, pro temporis ratione, & increpare, & laudare, dissimulare nonnumquam, aptare præcepta, ac ipsam rationem præcipiendi sedulo expendere, puerorumque ingenia, captumque explorare ita ut jure affirmari possit, nemini plura esse præcavenda quam illis, quibus adolescentiæ instituendæ cura demandata est, si rite velint suo munere perfungi.

Ingenia quædam sunt adeo felicia, ut facile instituantur.

Non desunt animi præclaris adeo decorati dotibus, corda ita bene nata, ingenia, adeo felicia, ut virtutem exiguo illis labore constare dici queat, & vix aliquid instructioni perficiendum relinquant; at quam raro hæc accidunt! illi quoque indigent cultura, & asseri etiam posset, licet egregium quis a natura sortitus fuerit ingenium, id parum esse, nisi summa cura excolatur. Alia vero adeo mala sunt, & facili adeo negotio in malum feruntur, ut ingentis sit operis ea reformare, nisi ars doctæ manus accesserit. Sed ut generatim loquamur, nullum est adeo rude, atque informe, quod tandem non expoliatur, & ad virtutem vocetur; si a teneris inchoetur, dummodo & idoneus cultor adsit, & opportuna methodus adhibeatur. Sollicitæ curæ, ubi de pueris instituendis agitur, numquam felici effectu destituuntur.

Natura corrupta efficit, ut ad virtutem acquirendam accedere debeat institutio.

Doctores non pauci, qui in hoc argumentum elucubrati sunt, animadvertunt, adolescentiam uti magnis flagitiis, ita præstantibus virtutibus amplectendis parem esse: cum hoc tamen discrimine, quod humana natura parentis peccato corrupta in semet flagitiorum omnium fontem habet, atque principium, ita ut vi opus sit ad virtutem capescendam, ad vitium vero amplectendum satis sit, tuis te studiis tradas; ideoque virtutem longe esse difficiliorem eo quod ejus actiones perfectam requirunt integritatem, cum omnibus circumstantiis ejusdem; ubi e contra unius rei necessariæ defectus sufficit, ut cætera pessum eant. Hine nullo Doctore malum indiget, ut discatur; & nonnumquam videntur pueri adeo nequam, qui ea committunt peccata, quorum nomen ipsum ætas illa ignorare debuisse videtur; cum e contra, ut quis constanter virtuti adhæreat, sancta, rectaque educatione sit erudiendus.

Nullum est adeo ingenium pronum natura, quod recta educatione corrigi nequeat.

S. Ambrosius, aliique nonnulli in rem nostram animadverterunt, nullum esse naturale ingenium adeo pronum in vitia, quod in adolescentia corrigi nequeat, si recta institutio adhibeatur, & ea, quæ par est, cura, & Divinæ gratiæ subsidium adsit: nam ad rerum etiam naturam corrigendam, earumque immutandam qualitatem tot rationes adinventæ fuerunt. Esto exempli gratia duplex arbor, altera quidem acerbos, amaros altera fructus gignentes, quarum ingenium veluti quoddam, acerbitas sit, & amaritudo: nihilominus ars fuit excogitata, qua utriusque fructus ad saporis suavitatem vocarentur, atque utriusque natura immutaretur. Quod igitur ars, atque industria agriculturæ in arborum præstitit natura, id non poterit gratia cum recta institutione conjuncta ad hominum ingenia temperanda, in adolescentia præsertim, quæ facile & bonis, & malis præceptis imbuitur?

PA-

PARAGRAPHUS VI.

Loci ex Asceticis, & Concionatoribus Neotericis in hoc argumentum deprompti.

Omnis hominis vita ut plurimū ab exacta pueritiæ ratione dependet.

HOC primum animo altius sibi infigere debet adolescens, omnem suæ vitæ curriculum ab ea ratione pendere, qua adolescentiam ipsam transegerit. In pueritia facile habitus contrahuuntur, qui non nisi cum labore summo deinde exuuntur. Si a puero Deum times, virtutem colis, peccatum odisti; reliquo vitæ tuæ spatio sapiens eris; at si egregia, quæ tibi traduntur, documenta contemnens te omnibus corruptæ naturæ vitiis mancipas, hæc vitia ipsam usque ossium tuorum medullam pervadent, inveterascent in te, non nisi ægerrime a te divellentur, ubique ad obitum usque mordicus inhærebunt: *Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient: Recens Auctor.*

Job. 20.

Prava educatio multorū interitus est causa.

Si originem æterni tot reprobatorum interitus altius scrutari velimus, quotnam occurrent, qui perniciem suam referent acceptam incuriæ, qua innutriti fuerunt, atque ad christianam pietatem instituti? Tantumne videretur in hominum moribus corruptelę ac parum adeo religionis in adolescentia, si pueri accuratius erudirentur? Omnia illis in mundo sunt metuenda, & nisi admoneantur offendiculorum, & laqueorum, quæ ipsis parata sunt, & qua ratione illa possint effugere, possunt ne illis non decipi, cum nihil sibi timeant, neque suæ prospiciant incolumitati? Non ne communis est sententia ejusdem Spiritus Sancti oraculo confirmata, primos habitus ab ipsa adolescentia contractus ad finem usque vitæ servari; & quicumque flagitiose vitam traduxerit, nisi divinitus magnum aliquod miraculum accidat, passim reproborum mortem oppetere? *Alius neotericus Auctor.*

Educatio iis etiam necessaria, qui optima sunt natura præditi.

Quamtumvis vivida sit mens adolescentum, quamtumvis egregium a natura sortiti fuerint ingenium, hoc rude semper est, atque diligenti institutione excolendum. Numquam nimis cito culturæ huic manus admovetur. Quo adolescentior, eo flexilior est animus; qui ubi fuerit recte imbutus flectitur aliquando, non tamen semper ad pristinam rectitudinem revocatur. Educatio, ut ita dicam, rationem ipsam debet prævertere, tum ad urbanitatis officia, tum ad Christianæ vitæ præcepta excipienda. Quot alioquin preclara ingenia in tenebris consenuere, eo quod illis prima hæc defuere subsidia? Profecto incipit quidem natura, sed perficit institutio; quæ si absit, frustra fructum expectas. In toto vitæ spatio quædam Religionis munera adimplenda sunt, urbanitatis officia exercenda, scientiæ comparandæ. Licet præclara natura, indole præstanti, ægregiisque dotibus ornatus sit adolescens, institutio si desit, hic adsummum fertilis erit ager, sed incultus, ac non nisi vulgares afferet flores, sylvestresque fructus, qui nunquam ingenitam amaritudinem exuent. *P. Croiset dans les Reflexions tom. 2.*

Difficile est, citra optimam institutionem adolescentes a mundi contagione præservari.

Cum omnia sint adolescentibus in mundo pertimescenda, purissimum opus est aerem adspiraſſe ad se met, immunes ab ea, quæ ubique fere locorum grassatur, contagione præstandos. Acutis opus est oculis, ne quis falsa tot errorum luce fallatur. Cum ratio, per ætatem exilis sit adhuc, adolescens nulla imbutus disciplina, nulla edoctus experientia longe facilius in omne criminum genus præceps ruit. Ille verum a falso non satis dignoscit: cumque ingenii, ac voluptatis improbitas in errorem inducit; nec dimidia tantum errat via, ubi naturam suam sequitur ducem. Mundus vias habet ridentes, florentesque: quomodo nam laqueos effugiet adolescens, nisi in ipso ætatis exordio de omnibus periculis admoneatur? Hæc scientia primus procul dubio fructus est christianæ educationis. *Idem.*

Recta educatio vitæ christianæ & urbanæ prodest.

Recta institutio mentem, ac mores instruens docet simul christianæ, & urbanæ vitæ officia; animumque scientiis erudiens, adamussim illum excolit præceptis urbanitatis, iisque omnibus, quæ possunt hominem efficere suavem, sapientem, ac virtutibus omnibus decoratum, idque in omne vitæ spatium; prima enim rudimenta, quibus ab ipsa adolescentia fuimus imbuti, & religionis præcepta, quæ tunc nobis fuerunt tradita, non ita levi negotio solent excidere. Dei timor in hominum cordibus diu viget, si ibi una cum ratione sedem figere inceperit. *Idem.*

Adolescentes aliquando licet bene instituti delinquunt. Thren. 4.

Optima quidem institutio non prohibet semper, quo minus mores corrumpantur: *Obscuratum est aurum*, inquit Propheta, *mutatus est color optimus*. Felicia illa ingenia, tanto labore exculta, egregii illi alumni, ob quos tantopere institutores sui gloriabantur, aberrant aliquando, pravorumque exemplorum torrente se rapi sinunt; ita primæ illæ impressiones licentia infirmantur; optima intereunt studia, ac vivendi ratione immutata, sensus etiam immutantur: veruntamen fatendum est, egregie illa semina, quæ in prima pueritia jacta fuerunt non parum prodesse ut resipiscant, ubi juventutis insanus ille æstus defervuerit. *Idem.*

Error eorum, qui non satis aptos aligunt viros, quibus pueros credant imbuendos.

Illi proculdubio falluntur, qui putant puerorum educandorum provinciam cuilibet demandari posse, artemque adolescentiæ recte instituendæ non admodum esse difficilem. Quotnam defectus tollendi sunt? verum ut eventus e voto cedat, correctioni quoque ipsi amor est conciliandus. Non satis est magistri vices gerere; tamquam exemplar proponi etiam oportet. Inania sunt documenta, nisi docentis exemplo confirmentur. Aliquis modice virtute ornatus, parum sapiens, excultus parum egregiæ institutionis ductor esse non potest. Nullam artem inveneris, quæ in docente tot, tantaque exquirat. Tanta opus est arte, ac scientia, ut dumi etiam, vepresque, ut ita dicam, ad flores fructusque ferendos cogi queant. *Idem.*

Fallax opinio de adolescentia.

Fallax est, licet communis, mortalium sententia permittendum esse, ut impure deferveat adolescentia. Hæc, inquiunt, voluptatum est ætas, non deerit tempus pietatem amplectendi; ætas maturior aptior est ad perseverandum; omnia tempus habent. Nempe vitæ humanæ primitiæ Deo devovendæ non sunt, primi illi anni, utpote magis florentes omnes in voluptatibus sunt transigendi; residuum vero, ac illud incertum quorumdam dierum languentium, atque ferme extinctorum spatium illi servandum est, cui singula vitæ nostræ momenta debentur: satis semper Deo aptus erit, qui nulli rei amplius erit idoneus. Hoc perniciosa illa Mundi sententia significat: Permittendum est, ut adolescentiæ furor deserveat. Cui nam rationi nefarium hoc innititur effatum? Numquid ætas ad excolendam virtutem aptior, atque in vitia proclivior, legis jugum ferre non debet? Eoquod torrens nimio fertur impetu; omnes ideo argines, omnia valla sunt convellenda? adolescentis animus facili negotio corrumpitur; igitur sinendum est, ut labes cor ipsum pervadat? Adolescentes in malum magis sunt proni; charitatis ergo est, vel prudentiæ illis liberiorem ad interitum viam patefacere? Transeat adolescentia opus est; verum prava adolescentum studia, flagitiosi habitus, quos fovent, aluntque, & qui in singulos dies majores vires acquirunt, numquid transibunt? Deus vero, qui justitias etiam judicaturus est, numquid rationem expetiturus non est ex impiis quidem de impietatibus adolescentiæ; ex illis vero quibus eorum credita fuit educatio, de ipsorum insana indulgentia, quæ tot homines nequam effecit, quot erant alumni? Proh Deus omnipotens! Numquid erit tempus, quo liceat Christianis te impune lacessere, per omne flagitiorum genus grassari, sibi honori vertere, quod nihil sancti, divinique credant, sanctissima etiam Religionis mysteria in jocum, visumque traducere, sacras leges flocci facere, atque eos contemptui habere, qui tuæ servituti fideliter hærent? Prima hæc erunt illorum studia, ut artem ediscant cor indurandi adversus gratię stimulos, ac sese omni scelerum genere coinquinandi. Hęc ea sunt, quę ferenda esse mundus innuit, cum ait permittendum esse, ut adolescentia pertranseat. Heu! pertransibit quidem, & nimium cito hęc adolescentia; at numquam fortasse crimi-

criminosæ adolescentiæ flagitia transibunt. *Idem dans les Reflexions tom. I.*

Ejusdem argumenti continuatio.

Juventus, inquiunt, ætas est voluptatum: rectius dicerent, si hanc delictorum ætatem vocarent; ideoque illam ex omnibus, quæ una majori indiget cura, atque mortificatione. Quanam vero de causa, quo jure ætas, in qua affectuum turbas magis est pertimescenda, ætas voluptatum est existimanda? Cur in Christiani vita aliquot erunt anni, quibus præcipua Christianæ Legis officia ille non teneatur explere? Nequaquam satis est tibi roboris, ut vincula nondum intorta perfringas, & ea fracturum te putas, cum fuerint illa quidem roborata, vires autem tuæ infirmatæ, ac propter tot annorum habitum tabidæ, & senescentes. Procaces pueri, arbitramini, ridentes hos ætatis nondum effœtæ dies, minime devovendos esse Deo, qui vos creavit, atque tuetur, nimis speciosos esse, ut sancti sint; ideoque illos vestris voluptatibus adjudicatis. Quid igitur Deo dabitis? Si omnes dies vestri numerati sunt, & si omnes, quod certissimum est, Dei sunt eo jure, quod mutari, alienarive non potest; numquid dies, quos Deo vos devoturos putatis, minus illi debentur? Quamvis in optimum usum postremi illi effœtæ senectutis dies valeant converti, nihil tamen Deo tribuitur, quod ipsi non debeatur. Quodnam igitur aliud tempus tantam diuturnæ juventutis perniciem reparabit? quæ pernicies si nullo est pretio reparanda; quanam spe christianæ vitæ officia in aliud tempus erunt rejicienda? *Idem.*

Quanti referat ab adolescentia viam virtutis amplecti.

Vobismet consulite, dum tempus adest, Christiani adolescentes; hæretis in bivio, atque utriusque viæ finem, terminumque exploratum habetis; utra igitur vobis erit ingredienda? Gradus, quem primum efficietis, alterutram ineuntes, vos procul deducet; agitur hic, utrum in firma, stabilique via, an in lubrico & præcipiti pedem figatis. Quam bene prima adolescentiæ momenta impenderentur, si jugiter elato in cœlum animo, præclara hæc Judithæ fieret oratio: *Deduc me, Domine, in illo tempore*, hoc est, rege primos gressus meos; eos quæso, rege, neque permittas me errore viarum decipi ita ut quæ bona est, relicta, malam ingrediar, de me enim actum esset in æternum. *Recens Auctor.*

Mors in peccato iis potissimum impendet, qui in adolescentia in omnia sunt flagitia.

Mors, & mors in peccato, uno, eodemque tempore contingere potest: verum nunquam magis est præceps, quam cum se se aliquis affectuum, voluptatumque suarum libidini mancipat a pueritia. *Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos*, ait Scriptura, ac sæpe ob oculos terribilem hunc Divini judicii effectum nobis experientia proponit. Quot funestissimos exitus intuemur? Numquid frequentius accidunt, quam ubi per omnes nequitias traducta fuerit adolescentia? Quot clades non sine iis circumstantiis, quarum vel ipsam ideam perhorrescimus? Cor turpissimorum flagitiorum labe corruptum; mens sui minime compos; ratio, vino, vel ira nebulas offundentibus, obscurata; sanguis nequissimis succensus ardoribus, ac simul cum vita defervens, non ne eæ sunt circumstantiæ, quæ ut plurimum flagitiosæ juventutis funestissimum exitum comitantur? *Idem.*

Otium in adolescentia fugiendum.

Adolescens in impurissimas libidines ruit? Ratio in promptu est, inquit Poeta, namque otiosus erat. Hoc in adolescentibus quam sæpissime usu venit. Sanguis fervens, affectus effrænes, nequissimæ licentiæ consuetudo, frequens occasio, hæc omnia in vitium certe certius impellunt, nisi quis sibimet frænum injiciat; quod frænum non nisi in aliqua occupatione invenitur. Hæc utiliter gratis ignem absumit, hæc imaginationis inquietudinem figit, hæc peccatorum occasiones removet, hæc animo honestas exercitationes suadet, eaque studia, quæ ad eum statum, ad quem a Deo quisque vocatus est, & quem est amplexurus, apte conducant. Mens, ubi cuipiam utili negotio admota sit, quæcumque sit ætas, ibi quomodo se se occupet, invenit; neque putat, omnibus voluptatibus esse indulgendum, ut tempus transigatur. Quod ratio docet, opus esse, ut adolescentia exerceatur; hoc palam experientia confirmat; ubi enim tutæ, constantisque probitatis homines inveniuntur, qui a pueritia constanter, jugiterque occupati non fuerint? *Idem.*

Mortificatio adolescentibus necessaria ad ea fugienda vitia, quibus ætas illa patet.

Etiamsi quælibet vitæ nostræ pars debetur Deo; pœnitentia tamen numquam magis est necessaria, juxta S. Basilii sententiam, quam periculosissimo hoc tempore, quo natura primos adolescentiæ affectus, eorumque sensus excitat. Satis experientia confirmat, quod Scriptura docet, præsumptionem, voluptatem, vanitatem, juventutem unum ferme, & idem esse, atque adolescentis viam desideriis agitatam simillimam esse viæ navis in mari, nauta, gubernaculoque carentis, quæ ventorum, ac tempestatis ludibrium est. Ubi rationem adeptus est, eam fere statim depravat, nequissimis impressionibus obnoxius, monitoribus asper, cereus in vitium flecti, alieno confirmatus exemplo, atque consuetudine omnibus se se voluptatibus ingurgitat, meliorem, sed magis fatalem vitæ suæ partem in suis desideriis absumit, quæ sæpe varia sunt, at semper vel inania, vel criminosa. Quocumque transit, ibi suæ impuritatis vestigia relinquit, quodque magis deplorandum est ex ipsis defectibus suas excusationes desumit; peccata ætatis suæ egregia putat esse facinora; postquam deliquerit, gloriatur, & si recte fecerit, pudore suffunditur. Si ergo mortificatio fideli unquam necessaria est ad affectus subigendos, eorum vim coercendam, cursum, effectusque inhibendos, atque ut in posterum præcaveatur; numquid in ipsa potissimum adolescentia requiritur, tunc enim malum inchoat, nulla deinceps passurum remedia, nisi statim manus admoveatur? *Fléchier in S. Sulpicii Panegyrico.*

Ad Mundi corruptionem auferendam, adolescentia recte est instituenda.

Spiritus Mundi, qui confusionis, atque perturbationis est Spiritus, cum in plerisque Fidelium animis pietatem ab ipsis usque fundamentis evulserit; perniciosissimo huic torrenti, universale excidium Christianæ Religioni minitanti forte vallum objiciendum est; cumque ille ab adolescentiæ corruptione sumat exordium, ejus originem scrutari necesse est, & adniti, ut reviviscat, pristinamque dulcedinem acquirat, ea unice ratio est, semen ex illo eductum in excultam, pinguemque terram jacere; tunc enim germinat, frondes, folia, & fructus emittit. Ut in ordine gratiæ Christianæ Religionis spiritus, qui in animis Fidelium ferme extinctus est, reviviscat; hæc una superest ratio; videlicet ut adolescentiæ excolendæ opera detur diligentissime; certe quippe Ecclesia Paradisus esset, & Respublicæ, ac imperia essent felicia, atque florentia, si illi, quibus puerorum erudiendorum cura concredita est, egregie suo fungerentur officio; cujus defectus hanc parit morum corruptionem, ex qua rerum publicarum, familiarumque divisiones, atque interitus proficiscuntur. *Episcopus Cameracensis in præfatione ejus libri, ubi de Virginum educatione verba facit.*

In puerorum institutione Ecclesiæ gloria, & Reipublicæ utilitas agitur.

In tanta hac morum labe, quæ hoc tempore terrarum orbem infecit, unica ratio tot malis medicinam afferendi ea est, si serio animus ad pueritiam in pietate, ac virtute excolendam admoveatur. Agitur Ecclesiæ gloria, si fideles a teneris unguiculis sint optime imbuti, atque sanctissimis eruditi præceptis. Agitur etiam Reipublicæ utilitas, nam ex Ethnicorum ipsorum sententia hoc maximi momenti negotium est, ubi nihil est negligendum. Ideo Romani, & Lacedemones juventutis educationem gravissimis Reipublicæ negotiis anteferebant. Ita cum ex quodam celeberrimo, sapientissimoque Romæ Senatore quæreretur, quænam inveniri ars posset, quodnam consilium capi, ut Romana res eamdem gloriæ, ac magnitudinis laudem, qua tunc fruebatur, jugiter tueretur; nullum aptius consilium fore, ait, quam si adolescentia diligentissime instrueretur, & illæ Academiæ, ubi prætextati erudiebantur, in omni exercitationum genere fierent celeberrimæ, ac florentissimæ. *Xenophon in Cyropæd.* Hoc ipsum illis reddi posset, qui reformandi corruptos plerorumque fidelium mores viam vellent invenire; nulla enim aptior excogitari potest, quam in id toto pectore incumbere, ut adolescentes Christianæ religionis præceptis, ac omnium virtutum exercitatione excolantur. *Idem.*

R

Intemperantia, & impudicitia præ cæteris vitiis juventuti evitanda.

Ex omnibus flagitiis, a quibus sibi diligentius caveredebet adolescentia, intemperantia præsertim, atque impudicitia eminent. Hi scopuli sunt, in quos innocentia plerumque naufragium patitur. Heu quot juvenes ingentem sanctitatis laudem fuissent adepti, si a pueritia castitatem, sobrietatemque coluissent; qui tamen æternis sunt ignibus comburendi, eo quod inanibus turpissimarum voluptatum illecebris se falli passi sunt! Nullum scelus graviorem animæ cladem affert, quam impuritas, & ebrietas. Hæc duo vitia pietatem extinguunt, mentem excæcant, animam prorsus carnalem efficiunt, Religionem delent, Apostatas, Atheosque constituunt: *Vinum, & mulieres apostatare faciunt sapientes.* Licentiosus quilibet projectus est ad libidinem; libido sensim in vivendi licentiam cordatissimos etiam inducit; quid fiet ergo de juvenibus ea in ætate, in qua pietas, ac ratio nondum convaluerunt, si sese in hæc adeo perniciosa peccata projiciant? Pro viribus ergo, Fidelis adolescentia, cave; hos syrtes effuge; impudicitiam detestare; hic enim hostis est æque callidus, ac fortis. Sed cum vehemens hic affectus, te licet invictam insectetur, ratio crudelissimam evitandi servitutem, in quam te conatur pertrahere, aliaque fugiendi mala, quæ plurima tamquam ex fonte illinc emanant, hæc est, ut statim eidem adverseris, ejusque vincula conteras, donec per ætatem licet; ne ubi convaluerint, te illaqueatum detineant. Neque minori solertia potus intemperantia est evitanda, quæ in hac quoque vita Dei maledictionem in se trahit, atque multorum malorum est causa. *Recens Auctor.*

Eccli. 19.

Ad iuventutem non ordi ligiant sodales ...

Inter infames scopulos, in quos juventus allidere consuevit, quantumvis a pueritia rite fuerit exculta, omnium maxime fatalis est scelestorum hominum societas, consuetudo, contubernium. Facile eorum, quibuscum assuescimus, imitamur exempla, ac illorum sensus inbuimus, quibus necessitudinis vinculo adhæremus. Ubi cupiditati exemplorum accedat auctoritas, haud ægre eam verecundiam infringit, quæ causa erat, ut ad rerum turpium aspectum pudore suffunderemur, easque abominaremur; verum ubi illius jacturam passi sumus, suppudet etiam nonnunquam, si ab iis, cum quibus versamur, flagitiis vincamur. *Qui se jungit fornicariis, erit nequam.* Si cum impiis consueveris, impius eris. Quapropter te Sapiens monet, ne flagitiosorum hominum, qui te in eamdem scelerum societatem vellent pertrahere, fucatis, subdolisque verbis decipi sinas; illorum blanditiæ, atque promissiones illecebræ sunt, perniciosam labem, ac mortale virus tegentes. *Si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis.* E contra vero si cum sapientibus tantum versatus fueris, si bonos tantum sermones bibulis auribus exceperis; si amici tui pietate, ac virtute fuerint decorati, sermones illorum tuis te officiis admonebunt, eorumque exempla te excitabunt, ut eadem rite persolvas. Os justi fons est vitæ, ait Salomon, ejusque opera ad illam deducunt. *Idem.*

Eccli. 19.

Prov. 1.

Prov. 10.

Adolescentes vitæ statū eligere debent, & quomodo

Adolescentiæ exercitatio non est status ille, qui sit eligendus, bene tamen ad statum eligendum conducit. Verum inter varios, qui sese offerunt status, quinam est præferendus? Respondet Sapiens, Dei opus esse nos ad id determinare; nostra enim cognitio, citra gratiæ subsidium, nimis tenuis est, atque incerta, ut eam sequamur in tanti momenti negotio, ubi lapsus æque facilis est, & perniciosus. *A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam.* Facile est adolescentulum inexpertum, & crebro affectibus agitatum a Providentiæ consiliis recedere. Fallax deceptoris mundi fulgor, parentum reverentia urgentium, ut juxta vota sua status eligatur: insana illa, quæ viget consuetudo, unigenito uxorem semper esse ducendam, primogenitum Deo numquam esse devovendum, ac minores natu dumtaxat sacris admovendos, omnia ad illum decipiendum conducunt. Attamen quis satis explicare posset quam perniciosum sit humanis rationibus potius, quam Providentiæ impulsu vitæ statum amplecti? *Idem.*

Prov. 20.

Adolescentes a... ...

Ex omnibus statibus adolescentiæ status magis indiget duce, & auxilio; sive enim experientiæ defectus, sive sanguinis fervor, & affectuum impetus, seu ingenii nobilitas, & ad consilium in re capiendum difficultas; seu proclive illud naturæ studium, quo mala potius, quam bona exempla sequitur, spectentur, omnia ad eam fallendam, perdendamque concurrunt. Cuinam rei utilis erit hæc nullis exculta documentis adolescentia? quam viam ingredietur? Hoc a tecu latet, ut palam fateatur sapiens, mysterium esse nulli intelligendum. Igitur sperare futurum ut juventus sibimet tradita, nullius consilio, vel auxilio suffulta ea insistet via, quæ ad salutem adducit, idem est ac putare inter procellas, ac syrtes tuto incedere posse navim, quæ a nauta non gubernetur; agrum spinis, vepribusque consitum, quin purgetur, excolaturque, frugibus ferendis aptum esse; hominem in ignota regione, concubia nocte ad propositum finem pervenire posse sine duce, qui præcedat, ac iter ostendat. *Desumptum ex Morali dictionario, secundo sermone de Matrimonio.*

magis indigent in adolescentia, quam in reliquo vitæ cursu.

Publicū, privatūq; bonum ab adolescentiæ recta institutione dependet.

Non privatum tantummodo, verumetiam publicum bonum ex recta institutione procedit. Philosophorum princeps jure adolescentiam succum, & sanguinem Reipublicæ vocat; ut enim sanguis non est corporis membrum, quoniam neque animatus est, neque continetur, & ab eo corporis vita pendet, ac valetudo: ita pueri membra quidem Reipublicæ non sunt, veruntamen ab eorum recta educatione bonus Reipublicæ status procedit. Ideo, inquit ille, magna opus est vigilantia, ac eruditi præceptores sunt eligendi. Quamobrem populi quorum maxima erat cura publicæ utilitatis, sapientissimum quemque eligebant, qui adolescentiam erudiret; alii huic provinciæ præficiebant senes, quos in universo Regno cordatissimos inquirebant; alii præstantissimis Magistratibus, quos juventutis magistros institutoresque nuncupabant, curam hanc relinquendam censebant; & quidam ex sapientioribus Ethnicis Philosophis tria requirit in eo, qui huic provinciæ, in qua summa agitur Reipublicæ, est præponendus; primum ut vir sit sapientia plenus: 2. ut huic muneri tantæ utilitatis penitus addictus sit, atque devotus: 3. ut hoc opus aggrediatur ad honestum finem, hoc est ad publicam utilitatem. Verum ubi nam hujusmodi homines poterūt inveniri? *Neotericus Auct.*

Senec. lib. de Tranquillitate.

Quā curā adolescētiæ instituendæ Christiani Reges susceperint.

Christiani Principes in hac instituendæ juventutis cura antiquis sapientibus non concesserunt: Legimus enim in Capitularibus Caroli Magni Imperatoris, Principem hunc omnibus Imperii Superioribus Cœnobiorum, mandasse, ut domi suę nobiles pueros alerent atque erudirent, ut, inquit ille, ex pia, & religiosa illorum consuetudine, multi Dei servitio adjungerentur. Hac eadem de causa magnus ille Rex scientia æque ac virtute præditus Parisiis celeberrimam illam instituit Accademiam, quæ deinde fecit nationum omnium Collegium, omniumSapientum seminarium, Galliæ decus, & ornamentum. Ejus imitatus exemplum S. Ludovicus duos ex filiis suis in S. Francisci, ac Dominici monasteriis innutriri voluit, teste vitæ ejus Auctore, ut sanctorum Religiosorum consuetudine & ipsi consilium inirent sese Deo devovendi, vel saltem ibi solidæ pietatis in omne vitæ spatium diligentissime custodiendæ jacerent fundamenta. *Idem.*

Guilliel. de Belloi.

Quinam pueritiæ instituendæ sint aptiores.

Quamvis omnes viri probi ad munus hoc, unde tantum utilitatis Reipublicæ cedit, idonei videantur, tamē si qui hanc provinciam suscipiunt, eidem procurandæ voto aliquo addicti sint, idque exerceant, veluti munus Instituti sui; melius plerumque hoc persunguntur officio quam qui ad id non sunt vocati: cum enim hæc fuerit illorum vocatio, ad eam pro dignitate exercendam peculiarem vim, atque gratiam a Deo consequuntur. Hi sapientiæ institutores utilissimæ huic exercitationi devoti, specioso titulo ad Dei gloriam, proximorumque salutem rite, ac recte tantum munus adimplent, *Id.*

In Cœlo multæ mansiones sunt, ait Evangelium: ibi dantur throni gloriæ alii ab aliis diversi; non omnes magnitudine æquales sunt; sed sublimiores illis esse assignandos qui bene, & fecerint, & docuerint, ipse Filius Dei profitetur. Ubinam ergo illi collocabuntur, qui adolescentes erudivere tot curis, atque laboribus? qui illis viam, qua ad Cœlum tenditur, ostenderunt? qui me-

meliorem vitæ suæ partem in hoc munere exercuerunt, sponte libertatis suæ jacturam perpessi, quemadmodum pii quidam Religiosique viri facere consueverunt, qui se se, libertatemque suam devoverunt huic muneri i tantis laboribus circumcepto, Ecclesiæ adeo necessario, Deo in paucis accepto, reipublicæ, omnibusque mortalibus maximæ utilitatis? Quodnam erit solatium, quænam confidentia in extrema exitus illorum hora, ubi totum vitæ suæ spatium in tantæ patientiæ, & charitatis opus transmiserint? Satis est, inquit S. Jacobus Apostolus unum tantummodo peccatorem ad pœnitentiam revocasse, ut quis salutem suam certam fore, peccatorumque suorum veniam se impetraturum tuto sciat. Quid igitur metuant viri illi, qui sanctam adeo provinciam obeuntes ingentem animarum vim ab æternæ mortis periculo avocarunt, qui plurimas fortasse familias sanctificarunt, qui vetuerunt, ne tot in omne vitiorum genus prorruerent, qui severunt, virtutisque radices jecerunt altius in animos plurimorum; qui Deum orant, celebrantque tot labiis, quot fuere pueri, quibus tradidere quo pacto Religionis suæ præceptis satisfacerent, qui denique Deum tot cordibus diligunt, quot cœlesti igne inflammarunt? Quanti apud Deum est meriti hæc illorum provincia, quandoquidem tot hominibus bonorum omnium maximum procurare possunt, quemcumque alumni sui ex eorum egressi disciplina statum amplectantur, tot jam salutaribus præceptis imbuti? Non ne de illis cum Propheta Daniele dici jure potest? *Qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. Idem.*

Ex ipsis. Fidei, rationisq; lumine satis innotescit, sanctum esse oportere, qui alios adnititur sanctificare, quemadmodum eruditum, doctumq; esse decet, qui alios edocet, atq; erudit; causa enim effectui suo eam tribuere nequit perfectionem, quam ipsa non habet. Ideo qui juventuti excolendæ, virtutisq; præceptis imbuendæ operam navant, ipsi primum perfecti sint, oportet, hoc est, suis affectibus mortui, in virtutum omnium exercitatione consumpti; ut enim, docet experientia, exempla, & manus longe majorem, quam voces, & lingua ad persuadendum vim obtinent, ac eloquentiam. Docere quidem potes adolescentulos, modestia opus esse, honestate, reverentia, pietate; præclara licet illis suggeras documenta, numquam fidem adhibebunt nisi harũ virtutum in te exempla cõspexerint. Vitium longe facilius ediscitur, quam virtus. Pueri magistros, tamquam vitæ suæ exemplar, suæq; perfectionis normã intuentur. Severi isti sunt Censores, ac minime parcunt illis, quos ad examen revocant. Si quid in rectoribus suis deficere intelligunt, vel hos contẽnũt, vel horum facta imitandi jus esse sibi arbitrantur. *Idem.*

Gersonis exemplũ pueri ros erudiendis. Gerson pius ille, ac sapiens Parisiensis Universitatis Cancellarius, qui Conciliis adfuerat, ac multa cum dignitate coram maximis Terræ Principibus prædicaverat, munus erudiendi pueros veluti fortem suæ pietatis censebat eo usque, ut infantes ipsos fidei rudimenta doceret, ad JESUM Dei filium imitandum, ajebat ille, pueros per se, quin hanc operam Discipulis suis relinqueret, erudientem. Non satis probant, dicebat, a me Religionis nostræ prima puerulis tradi rudimenta; & cuperent ingenium illud, quo a Deo donatus fui, provectioribus erudiendis impendi: quid ergo, magnus ille vir ait, Doctorem id facere dedecet, quod Homo Deus ipse fecit? Numquid aliud magis necessarium, præclarũ vel utile fingi potest, quam ad virtutem formare pueros, qui aliquando Reipublicæ, Ecclesiæq; corpus sunt compositu i? Major quidem, nec diffiteor, gloria cõparatur concionando: utrum vero major utilitas, haud scio. *Id.*

Tunc adolescentibus præceptores auferuntur, dum eorum magis indigent auxilio. Jure animadvertit S. Chrys. in ipso juventutis aditu custodes, atq; institutores auferri, quo tempore, ait ille, major illorum necessitas incipit. Ab hac ætate nihil adhuc solidum expectatur; caret enim experiẽtia, & quidquid sapientissimus quilibet dicat, ut eam ætatem informet, negotium minime facessit, atque veluti invidiæ effectus habetur. *Pater de la Colombiere Tom. 2. sermon.*

Vitia adolescentiæ propria. Hac in ætate ut plurimum cæca præsumptio cum magna inscitia conjuncta regnat; imbecillitas, quæ nullum infringere potest obicem, imprudentia, quæ nullum vitat discrimen, amor proprius, crassus adeo, cæcusque, ut se se statim prodat, ac omnibus patefaciat, te a te ipso minime nosci. Quam anxie id properas dicere, quod esset tacendum, & id quæris, quod effugiendum esset? Quomodo te met, ut ita dicam, tuis defectibus ornas, de iis gloriaris, quorum pudere opus esset; te vero eorum suppudet, si quid bene feceris; sequiora semper amplectens consilia, laudas, quæ vituperanda sunt, & ea improbas, quæ communi sapientum suffragio probantur. *Idem.*

Licet omne peccatorũ genus peccatoris intellectui tenebras offundat, atq; voluntati frigiditatẽ afferat, ideoq; directe inspirationibus, atq; actualibus gratiis adversetur, quæ mentẽ quidẽ illustrãt, ut quod bonũ est, intelligat, & fovẽt voluntatẽ, ut quod mẽs intellexerit, ãplectatur; tamẽ adolescẽtiæ flagitia peculiarẽ omnino cæcitatẽ immittũt; seu quod illa cũ furore, atq; imprudẽti impetu cõjũcta sunt, quæ quidẽ in adolescẽtia sæpius, quã in ætatibus aliis inveneris; seu quod innocentiæ florẽ flocci facientes, ac Deo vitæ suæ primitias denegãtes, quarũ quidẽ zelotes est, eum magis irritant, atq; cogunt, ut gratiæ suæ adminicula amoveat. *Auctor recentior.* *Juventutis peccata sæpius quam cætera afferunt cæcitatem.*

Verũ adolescẽtiæ meritũ, juxta eas, quæ vulgo receptæ sunt, ideas positũ est in naturalibus mẽtis, & animi qualitatibus, atq; in earũ usu ad nominis sibi existimationẽ cõparãdã, vitæq; dignitatẽ provehẽdã. Hæ ipsæ qualitates in ordine gratiæ prodesse possunt, ac debent, ut virtutis jura asserantur, vel saltẽ, ut insidiarũ, quæ in hoc mundo passim struũtur, pericula evitentur. Itaq; hoc age, ut ibi se tibi obtulerit occasio, mentẽ, prudentiã, sciẽtiã, captũ facilẽ, ostendas, & ea quæ cogitas, apta, atq; eleganti oratione aliis aperias. Fac, ut in te alii alias etiã animi qualitates, quæ majori habẽtur in pretio, dignoscãt, virtutẽ, pietatẽ, æquitatẽ; cũ omnibus suavis esto, levis, officiosus; te generosum, prudentem, circumspectũ, erga amicos fidelem, vitiorum osorem proba; quæ si honesto viro dignæ præclaræq; dotes te ornaverint; omnes te diligent, atque admirabuntur; omniumque existimationem, laudemque mereberis. *Neotericus Auctor.* *Quanam in re adolescentiæ meritum consistat.*

Pravorũ hominũ cũ quibus adolescentes versantur, exẽplũ potens est illecebra, qua ut plurimũ decipiuntur. Igitur ad virus, quod sensim mũdi tabẽ, atq; contagionẽ inspirat, eluendũ, ac semet salutaribus cogitationibus, sensibusq; imbuendos, satis est cũ iis cõsuescere, quibus pariter mens sana sit, ac recta voluntas. Magistri, atq; custodes adolescẽtiæ huic rei proculdubio maxime prosunt ubi tales fuerint, quales decet; veruntamen hoc nondũ satis est; quidquid enim illi dicunt, præcepti speciem induit, quod ætas illa pati non potest. Certior, ac tutior utilitas ibi esset, si illi, quos adolescentes suæ vitæ socios nacti sunt, vel elegerunt, scientia, gratia, morum suavitate, amicitia, & quod caput est, vera, solidaq; pietate præditi inveniantur. Vix credi potest quantopere hæc societas, & consuetudo ad eos excolendos, ac omni virtute imbuendos proficiat. Dicta, cogitata, & sensus eorum, quibuscum familiariter versamur, mirũ in modum pervadunt animos, præsertim vero minime suspiciosos; ita ut quemadmodum numquam efficacius obrepunt vitia, quam cum aliquam utilitatis speciem induunt, & quidquid intus grave, molestumque est, cõtegunt; ita virtus nequaquam facilius, feliciusq; sese effundat, quam si in sapiẽtum societate ejus suavitas percipiatur. Profecto optari quidem potest, non exigi, ut pueri semper in hujusmodi societate versentur; hoc enim libertatem, cujus tantopere amantes sunt, torquere videtur: at saltem si subinde, ac per intervalla hujus caracteris homines viderint, nullus ferme dubitandi locus est, quominus subsequatur effectus. *Idem.* *Interest adolescentum, hos viris virtute præditis conjungi.*

Si particularis tantum familiæ, fortunarum, & quietis vitæ suæ ratio habeatur, cui non malo hæc omnia objiciuntur, ubi in adolescentia vita flagitiosa, omnibusq; coinquinata sceleribus agitur? Quã miseræ clades ejus ætatis licentiam excipiunt, nullum affectionũ suarũ ducem habentis. Bonorũ jactura, proximorũ, cognatorũq; simultas, inimicitiæ, odia, æxistimationis detrimentum, res familiaris exhausta, corporis valetudo tabescẽs, morbi libidinũ pretia, turpitudo, ac senectutis ad mẽdicitatẽ redactæ dedecus, & infamia præclari sũt effectus adolescẽtiæ in omne scelus omnemq; impudicitiã ruentis. *Id.* *Maxime interest puerorum si rectam vivendi rationem incant.*

Si omũ illud auferretur, quod post elapsũ studiorũ curriculũ ad illud usq; tẽpus intercedit, quo quis alicui se addicit muneri, quod ejus animũ ac mẽtẽ valeat occupare; quot uno ictu mala prohiberentur? Quã præclari *Otium adolescentibus fugiendum.*

ferent in virtutibus, ac pietate progressus? Querela frequens auditur, adolescentibus magni momenti negotia committi, verum incommodum hoc, de quo tantopere conqueruntur, non ne longe plura, magisque metuenda mala prohibet? Experientiæ defectus in iis etiam rebus, quæ difficiliores esse censentur, minime parit effectus æque noxios ac pravi habitus, quos adolescentia in omni vitiorum cæno volutata relinquit. Fugite ergo adolescentes Christiani otium adeo perniciosum; neque illud exilibus, nugacibusque exercitationibus evitari posse credatis; hæ quippe totidem sunt pessimarum affectionum causæ, & nutrimenta. Otium non nisi seria occupatione evitatur; neque ulla aptior esse potest occupatio, quam quæ nos iis addicit officiis, quæ eum decent statum, ad quem nos evocat Providentia. Licitis vero, honestisque solatiis, subcissivis horis, illud tantumodo spatium relinquendum est, quod satis sit, ut majori cura, animoque alacriori ad ea, quæ nostrum munus expetit redeamus. *Idem*.

Pietatis exercitia remedium sunt adolescentibus contra sæculi corruptionẽ.

Fieri non potest, ut adolescens cordis, & conscientiæ puritatem tueatur, quin pietatis operibus vacet. Hi sunt rivi, per quos Dei gratia fluit; ac per eosdem ille nobis subsidium, quo indigemus, communicat. Adolescens viribus, animoque destitutus, ætatis suæ fragilitati traditus, in præcipiti versatur; verum si ad cælos sui cordis evehit suspiria, Deus illum audit, ac tegit. Tobias in adolescentia, non secus ac alii, versabatur in mundo omnibus corrupto flagitiis, imo etiam Idolorum cultui mancipato: veruntamen pergebat in Templum Religionis officia fideliter persoluturus, quod fuit veluti vallum quoddam adversus perniciosum malorum exemplorum torrentem, qui alioquin illum rapuisset in interitum. At si ab officio recessisti, cave, ne spem ad officium redeundi statim objicias, pietatis exercitationes relinquens, quæ tutissima est ad pœnitentiam via. *Idem*.

Adnitendum, ut Dei vocatio intelligatur.

Piæ juventutis exercitationes nondum certum vitæ statum constituunt; sed tantum præparationes quædam sunt ad eum amplectendum. Hinc sedulo investigandum est, atque adnitendum, ut quid a nobis expetat Deus, diluculo intelligamus, ut cum eo de statu vitæ, quem secuturi sumus, deliberemus. Etenim varios inter status, qui nobis se se exhibent, potius quem debemus eligere? Respondet sapiens, Dei esse nos determinare; cognitionem nostram, si gratiæ desit auxilium, nimis infirmam atque incertam esse, quam in tanti momenti negotio, unde æternæ salutis ratio dependet, sequamur. Deus enim, cum nos in lucem edi voluit, certæ professioni destinavit, eaque simul præparavit adminicula, quæ ad salutem nostram in illa comparandam proficerent. Adolescentem vero omni carentem experientia, ac sæpe affectuum æstu agitatum a Providentiæ consiliis recedere, facillimum est; & licet vivendi consilium non rite initum rectificari valeat, hoc tamen est perdifficile. Quamobrem ad cæleste lumen hac in re consequendum, quin vel affectionum motus, vel parentum monita, vel mundi voces audiantur, cum David dic Deo: *Paratum cor meum Deus*; & mox cum S. Paulo: *Domine quid me vis facere*: eaque verba regii prophetæ usurpa: *Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me*; vel ea: *notam fac mihi viam, in qua ambulem*. At eodem tempore, quo Deum precaris, ut tibi loquatur, cave, ne ejus responsione te indignum exhibeas. Adolescens, qui inter flagitia vitam vivit, meretur ne, ut sibi loquatur Dominus sibique cælestis affulgeat lux, quæ Dei in ipsum voluntatem aperiat? Et licet hæc illi lux affulgeret, hanccine affectionum suarum nequitia excæcatus videret? Heu quam sæpe in eligendo vitæ statu decipimur in anteactæ vitæ supplicium! *Recens Auctor anonymus*.

Psal. 56.
Act. 9.
Psal. 24.
Psal. 142.

Ad pueros rite instituendos ante omnia illorũ ingenium investigãdum est.

Ad pueros autem rite instituendos illud ante omnia requiritur, quod scientiæ hujus adeo necessariæ caput est, ut bene illorum noscas ingenia, qui a te sunt erudiendi; si enim Medicinæ aphorismus est, morbum curari non posse, nisi prius cognoscatur, nemini etiam pharmacum propinandum est, nisi illius vires, & effectus, qui expetitur, sint explorata. Idcirco quemadmodum in corporis ægritudinibus curandis ægrotorum naturam sequi opus est, omnis enim medicina hoc agit, ut naturæ opem ferat: ita ad corrigendos animi morbos, qui salutem æternam in periculum adducunt, specifico opus est pharmaco, quod se se eorum accomodet temperamento, quibus medendum est. Ad hoc igitur & malum, & remedii virtus comperta, exploràtaque esse debet; immo morbi ipsius origo investiganda est, hoc est ingenium, studia, & affectus, quibus potissimum obnoxii sunt illi, qui sunt adjuvandi, corrigendi, ad officium revocandi. Quomodo autem manus admoveri potest, si lateat, unde morbus profectus fuerit, quanam medicina opus sit, qui modus adhibendus, qua ratione auxilium ferendum iis, qui jam virtutis viam sunt amplexi? Quis non intelligit ex iis, quæ dicta sunt, quanta prudentia, quanta experientia in iis requiratur, qui adolescentiæ regundæ preficiuntur? Ad singulos per eam, quæ cuique accomodatior est, viam deducendos, ad flectendum in virtutem ingenium, ac bonas animi propensiones, quibus a Deo donatus est, item e contra ad corrigendum naturale studium, quod in malum rapitur: quot, & quam variæ adhibendæ sunt medicinæ, quot, & variis modis agendum est? Qua arte opus est, ut singulos ad eam cum voluptate, vel saltem non ægre sequendam viam, quæ illis ostenditur, & per quam coguntur incedere, persuadeas? *Idem*.

Virtus longe facilior est ubi a pueritia incipiat quæri

Non tutior solum verum etiam suavior, atque facilior ad æternam beatitudinem via hæc est, si ab ipso adolescentiæ flore Deo servire, ac virtutem quærere incipias. Ex quo Christiani esse incipimus, ignorare minime possumus nos ob id in hoc mundo versari, ut supremo Domino, a quo nobis & esse, & vivere datum fuit, inserviamus: videlicet ut eum colamus, diligamus, veneremur, ad hoc enim creati sumus. Sed addere possum, nos hoc ante cetera oblivioni mandare; & alios quidem procrastinando numquam incipere; alios tunc incipere velle, cum tempus non est amplius, alios tunc solum incipere, postquam diu mundo inservierint, jamjam contumeliarum, quibus ab eodem affecti fuere, pertæsos. Verum ne igitur est, Domine Deus, qui unicus es, ac verus universorum Dominus, cui Cæli, ac sydera parent, cujus mandata tanta cum celeritate Angeli capessunt, cui certatim quodammodo creata quælibet famulantur; verum ne, inquam, est homines, qui in id unum creati fuere, & quorum ideo unicum negotium, ac sola cura esse deberet, ut tibi inservirent, secius, quam fieri potest, incipere, ac sinentes elabi tempus, quo majori non solum cum facilitate, verum etiam utilitate id præstare possent, discrimen subire, ne numquam hoc peragant? Refert igitur a puero inchoare, antequam pravi contrahantur habitus, qui virtutis exercitationem efficiunt longe difficiliorem. *Auctor Sermonum in omnia Ethica Christianæ argumenta. Sermone de Præsentatione Virginis*.

Sunt quædam ingenia, quæ ad virtutẽ efficta videntur, & quæ statim ærationis usu donantur se se Deo devovent.

Non desunt ingenia quædam ita ad virtutem efficta, quæ ab ipso nativitatis exordio præparat gratia, & cujus præclaræ dotes, quibus a natura ornata fuere, aptissimæ sunt dispositiones ad cæli afflatus excipiendos; itaque hos statim sequuntur, ac vix Deum cognoscere incipiunt, cum ejusdem servitio se se devovent. Animæ electæ, quarum Deus maturato possessionem recipit; & quæ vicissim se se illi addicunt, statim ac ratione magistra intelligunt, se Dei esse, ac, ut illi inservirent, se fuisse creatas. Verum quidem est, non omnes homines tantum boni a natura ipsa sortiri: immo e contra non desunt, qui præter commune illud mortalibus omnibus studium, quod peccati originalis effectus est, alterum habere videantur proprium, ac peculiare, quo in malum, licentiamque rapiuntur, cor pravum gratiis, cælestibusque afflatibus rebelle, in omnia scelera proclive, omnium virtutum inimicum, imperii impatiens, atque suis tantum affectionibus parens. Hoc, fateor equidem, obstaculum est servitio Dei, ad id enim docilis mens requi-

requiritur, cor divinæ obtemperans voluntati, ac celeritas, quæ gratiæ motus sequatur, ut quemadmodum ars fuit adinventa ferocissima subigendi animantia, feras cicurandi, immo ex eorum servitio utilitatem capiendi, ubi nondum ætate provecta capiantur: ita nullum ingenium adeo ferox est; & indocile, quod non erudiatur, adeo rebelle, quod non flectatur, adeo pronum in vitia, quod ad virtutem non traducatur, si a pueritia recta educatione instituatur. *Idem.*

Magna felicitas est Deum colere ab adolescentia.

Nonne præstans bonum est, & magna felicitas, quemadmodum Propheta testatur, jugum ferre ab adolescentia, cum affectus, qui nobiscum nascuntur, sentiunt adhuc ætatis infirmitatem, ideoque nondum satis habentes virium vel non adeo crudele nobis inferunt bellum, vel non tanta cum difficultate superari possunt, quam cum per ætatem convaluerunt, atque ita citra illud periculum præliandum est, cui sese objiciunt, qui hostibus locum, tempusque relinquunt se se communiendi, majores vires comparandi, atque secus viam eos obices statuendi, quos non ita facile perfringamus, ubi nostræ vires etiam fuerint attritæ. Jugum alioquin adeo grave non est, cum ab adolescentia eidem assuescimus, cum onus, quod gestamus infra vires est, & via, qua incedendum est, æqualis, ac strata est, & nihil tandem nos prohibet, quominus curramus, atque magnis, ut ita dicam, gradibus procedamus. Felices igitur illi, quibus cum Dei servitutem, jugumque detrectare minime liceat, ei humeros subjiciunt ab adolescentia! &c. *Idem.*

Qui Deo se se devovere differs, periculum est, ne se illi numquam devoveat.

Si provectiorem præstolamur ætatem, qua divino cultui nosmet addicamus, quam metuendum est, ne animi ægritudines moram injiciant melioribus consiliis, & ne procrastinando efficiant, ut sancta cogitatio evanescat, ac opus meditatum eo ipso temporis momento, quo adimplendum est, penitus deleant? Illud certissimum est, quo majores nectimus moras, eo gravius nobis jugum, eo difficiliorem, molestioremque virtutis exercitationem futuram, ac plures obices nobis obviam ituros, nonnisi summis conatibus, totoque pectore superandos; cum e contra levi negotio ad virtutem flecti possit ingenium, tenellum adhuc, & patens, præceptis omnibus, quæ illi traduntur. Quocumque se vertat, quidquid semel impressum est, diu permanebit, ac fortiter aget; & si flectatur in vitium, illudque animo inhæreat, non inde poterit divelli, nisi efficacis gratiæ subsidio; idque summa cum difficultate; plurimum enim erit decertandum, plurimi, iique validissimi obices conterendi. *Idem.*

S. August. exemplo satis ostendit quam difficile sit sanctã vitam agere, ubi hoc fieri cœperit ætate provectiori.

Veritatem autem hanc unde melius, quam ex D. Augustino discere possumus, qui profecto præclarum nobis præbet exemplum tum ejus constantiæ, qua perfringenda sunt vincula, quibus prohibemur, ne Deo addicamur, tum etiam laboris, ac difficultatis, quæ ingruit illis, qui statim a pueritia hoc præstare minime inceperunt? Tu quidem, o Augustine, interiisses, nisi speciosissima Dei gratia, quam non omnes jure suo præstolari possunt, quandoquidem unice a Dei pendet misericordia, tibi adstitisset. Omnibus licet intueri in libro Confessionum ejusdem descriptionem, ubi quadam veluti in tabula mentis suæ turbas, & cordis sui agitationes delineans exhibet languescentis voluntatis incerta consilia, quę nunc quidem surgere adnititur, & mox relabitur; quæ progreditur paulo, ac mox retrocedit, quæ explorata quidem habet pericula, moras nectenti imminentia, & quæ nihilominus statim incipiendi consilium capere nescit. Cogita illius animum hinc inde raptum in diversa, & affectibus contrariis quodammodo laniatum; illum audi gemitus ac suspiria sub catenarum suarum jugo gravissimo effundentem, quod quidem excutere vellet, nollet que, & de ea molestissima servitute, unde emergendi consilium capere nescit, conquerentem. Nihil tale expertus fuisset ille, si ab infantia Deum colere incepisset. Hoc ille in cordis amaritudine confitetur; cujus consilium potius quam exemplum moræ, quæ eumdem in cæcæ, inconsideratæque juventutis nequitias egit præcipitem, si fueris imitatus, tot difficultatibus, laboribusque non eris obnoxius. *Idem.*

Maximus virtutis labor effugitur, cum illa a puero incipit exerceri.

In eo potissimus virtutis labor est, ut objectorum illecebris te capi non sinas, ut fortunæ quidem bona possideas, non te tamen iisdem mancipes, ut inter honorum, dignitatumque fulgores cordis humilitatem retineas, atque inter negotiorum tumultus Deo semper adhæreas. Heu quam multi hunc laborem experiuntur, cum senescentes incipere volunt servire Deo, omnemque curam ad animæ salutem transmittere! Tunc tanta illis apparet difficultas, ut nulla vi, nulla ope superanda videatur. At si Deus illos ad se trahat tunc temporis, cum ætas viget adhuc, postquam adolescentiam per omnes scelerum gradus traduxerit; quam grave illis est, atque molestum, Christiani munere, ut patet, persungi; tot inanes curas abjicere; illis obsistere exemplis, quibus toties victi fuere; iisque adversari moribus, præceptisque, quibus olim fuerunt innutriti, atque imbuti? Hæc omnia vitant, qui a teneris usque unguiculis Deo se addicunt; a mundo enim divelli, cum nondum adhæseris, vel nondum arcto quodam vinculo eidem fueris adstrictus, magni laboris non est; cor hactenus indivisum, minori cum difficultate Deo famulatur; quemadmodum e contra ubi duo simul invicem arctius fuerint agglutinata, separari minime possunt, quominus frangantur, & aliqua alterius particula, etiam post separationem alteri inhæreat. Ut hoc igitur citra quemcumque laborem, ac difficultatem peragatur, maturato opus est, neque expectandum, ut adhæsio fiat, & cor nimis in flagitia proclive te vinculis detineat non ita levi negotio infringendis, atque sæcularibus negotiis se se altius immergat, unde sine summo labore nequeat emergere, animumque ad cælestia, salutisque suæ curam traducere. *Idem.*

Licet feliciter natura donamur, hanc statim vitia corrumpunt, nisi recta, necessaria institutio.

Quis ignorat, quantumvis eximio a natura donati fuerimus ingenio, ac ultro ad virtutem properante, hoc statim vitiis corrumpi, nisi recta, sanctaque institutione confirmetur, ac egregiis imbuatur habitibus, propter quos ea, quæ cæteris sunt difficillima, illi faciliora reddantur? Quotusquisque est, qui innocentiæ integritatem ad extremum usque vitæ suæ tueatur? Hoc quidem jure Cælesti gratiæ, divinæque largitati acceptum referendum est, verum cum in nobis positum sit, hoc in numero versari, & Deus ad id necessaria tantum auxilia suppeditet; nullam credo inveniri posse certiorem, tutioremque viam, ut summa fide serviatur Deo, quam ab ipsa pueritia inchoare; tunc enim efficitur habitus, quo fit, ut difficillima quæque facillima videantur, cum illis diu consuevimus. *Idem.*

Juvenes sibi felicitatem spondent, atque omnia sibi e voto cessura putant.

Adolescens inani tot objectorum fulgore deceptus, libidinosi cordis impudicitia deceptus, affectuum violentia raptus, cæce in omnia pericula ruit, ambitiosa init consilia, omniaque sibi e voto cessura opinatur. Mala quæ passim occurrunt, calamitates, quæ in singulos ferme gressus ingruunt, juxta ipsius ideam, eidem adversari minime debent. Mundus, qui sectatoribus suis se adeo asperum præbet, aliter cum illo agere debet, nihilque debet futuram ipsius felicitatem perturbare. Omnia votis ejus arrident, atque in stadio suo flores tantum nanciscitur. Hæc est ars illa, qua amor proprius utitur; ut fallat adolescentes. Parum illos movent exempla, alienas calamitates eorum insaniæ referunt acceptas, ac sibi meliorem exitum pollicentur. Mare, quod arant, procellosum quidem est; verum sperant, se nulla tempestate agitandos esse, at omnes scopulos se evitaturos. Nequicquam illos mones, ac pericula ob eorum oculos objicis; inimicum putant, quicumque sibi adversatur; illum unum, metuunt, ac oderunt, quod suis votis opponitur. *P. Croiset. Tomo secundo Spiritualium considerationum.*

Præcepta adolescentibus tradenda ut satis ad ea quæ futura sunt, erudiantur.

Postquam tradita fuerint præcepta adolescentibus rationis capacibus, alia illis adhuc tradenda supersunt, ut in mundo vivere discant, atque ab affectuum perturbatione se se tueantur, quæ, ubi quis proprios animi motus sequatur, simultates parit, ac inimicitias, quæ civilem societatem infringunt, hominesque

quæ a mutua charitate sejungunt, postquam eosdem a Dei charitate separaverint. Docendi sunt, quomodo variis hominum ingeniis, atque temperamentis sese accommodant; Mundum, norint opus est, antequam in illum ingrediantur; & quia illorum foveatur jucundus ille, suavisque conceptus, quem ob experientiæ defectum animo imbiberunt, dum adhuc sub magistro, vel custode tenerentur; mundi ipsius inanis vanitas intus & in cute aperienda est, eorumque animi præparandi ad ea, quæ in hominum consuetudine, gravia, & molesta solent accidere, & quæ ab iis, qui rebus sæcularibus vacant, nequeunt ulla ratione evitari. Denique non solum mundi studia, verum etiam labores ostendendi sunt, & quam sæpissime hoc illis repetendum, ut ad finem præparentur, ad quem sunt deducendi. *Liber cui titulus: Maximes, & Reflexions sur l'éducation de la jeunesse.*

Præmonendi sunt adolescentes de iis jurgiorum occasionibus, quæ illis fortasse excitabuntur.

Ne adolescentes decipiantur, ubi custode remoto, in Mundi lucem prodeuntes non alium sequentur ducem, quam bonos habitus, si quos forte contraxerint, & præcepta, quibus eruditi fuerint, operæ pretium est, eos admonere futurum ut nanciscantur, qui illos oderint, ipsorum consiliis adversentur, desideriis obsistant, & nonnumquam etiam immerito objurgent, increpentque; sed cavendum sedulo ne eorumdem agendi, vivendique rationem imitentur; eorumque vestigiis insistant. Non honestas dumtaxat, sed propria etiam utilitas suadet, ut in hujusmodi occasionibus sapientes sint, ac contineant; ne se se importune efferant, suumque honorem lædi arbitrentur; & minus quam fieri potest hujusmodi inofficiosis occursibus adjiciant animum, quibus si respondere coacti fuerint, id citra impetum, furoremque exequantur, sed vultu intrepido, atque constanti, qui pudorem illis afferat, a quibus impetiti fuerint, atque spectatorum animos in sui admirationem convertant. *Idem lib. 2. cap. 3.*

Ejusdem argumenti continuatio.

Nulla in re magis adnitendum est, quam ut adolescentibus proclivis hic in iracundiam motus animi auferatur, quo solent efferri; ubi sibi injuriam factam putant, vel se dicteriis, aculeatis jocis, æquivocis, vel contemptibilibus verbis lacessitos existimant: nihil enim magis eisdem obesse potest, nihil magis negotium illis facessere, pluresque inimicitias, & simultates conflare; quas ut effugiant, caute ab initio procedant, opus est; illud vero potissimum caveant, ne quid temere effutiant, agantque, omniaque non naturæ, vel affectuum suorum, sed rationis, atque honestatis consilio operentur. *Idem.*

Quam ridicule se se plerique gerant adolescentes, ubi primum in mundum prodeunt.

Illud vero plerosque adolescentum, qui recens in Mundi luce versantur, non ferendos efficit, quod obstinato sunt animo, quod facile quælibet exempla imitantur, quod se magis ridiculos præbent ficto, quem affectant, urbanitatis lepore, fucataque morum venustate, quam defectibus suis. Quemadmodum numquam sui juris fuerunt, adepta libertate statim abutuntur, ut omnibus se se avide ingurgitent voluptatibus, verborum licentiam præseferant, male audiant ob patrata flagitia, omnesque honestatis, atque urbanitatis leges teruntii ducant. Putant suavitatem illam, quam in moribus suis ostendere gestiunt, atque elegantiam, de qua gloriantur, omnium animos sibi demereri, atque in omnibus societatibus amorem conciliare; quapropter superbia tument, atque existimant, beatum esse, qui illos, licet tot diffluentes vitiis, in amicorum numero possit adscribere. Videntur toto volitare foro, omnique in frequentia versari, atque sibi merito verti, si decoris vestibus indutì capite fictitiam niveamque cæsariem excutiant; vel etiam nonnumquam negligentiam quamdam ostentent, qua non minus quam affectato corporis cultu omnibus se præbent irridendos. *Idem.*

Innocentia amittendæ pericula, in quibus versatur adolescentia.

Quot ubique pericula occurrunt? Quodnam vitæ spatium est, ubi plurima non sint extimescenda? Quot malis est juventus obnoxia, ubi affectiones tunc germinantes per fas nefasque ruunt, nihilque intactum relinquunt? Quam vero cladem afferunt cordi, quod adhuc est recens? Experientiæ defectus, rationis imbecillitas; inanis tot objectorum fallentium, atque placentium fulgor, mollis eorum indulgentia, qui torrentem cohibere deberent, omnia plurimum conferre videntur ad eam ætatem perdendam, in qua maximi est momenti, innocentiam tueri, & in qua lapsus omnes ad salutem sunt funestissimi. Quam difficile est, stare in lubrico, ubi omnia ad innocentiam subvertendam fœdus impium inivisse videntur! Animi ægritudines magis sunt vehementes, objecta majorem ad fallendum habent illecebram, occasiones frequentiores adsunt, & major inimicorum numerus instat. Cor deditione facta rebellat, sensus ipsi conjurationis participes sunt, bellumque domi inclusum est. Vanitas sollicitat, pravorum exemplorum torrens rapit. Gratia potens est quidem, ac nemini deest; at adolescentum voluntas infirma. Affectuum fervor, objectorum multitudo, morum licentia, voluptatum illecebræ prohibent, ne iis, quæ suppetunt, utantur auxiliis, neque insidiæ, quas jugiter struit hostis, detegantur. *P. Croiset Tomo 2. suarum Considerationum.*

Ille, cujus pueritia recte fuit instituta, facilius provectiori ætate resipiscit.

Cum juxta Christi præcepta instituta fuit adolescentia, numquam penitus deleri potest amor eorumdem; & habituum piorum, ac innocentium, qui tunc contracti fuerunt; eorum memoria semper grata est, atque suavis. Ita cor voluptatis illecebra captum, quod repente penitus immutatum videbatur, paulatim ad pristinum statum redit; prout voluptatibus fatigatur, ac desuescit, ad primos redit sensus similemque initio finem vitæ sortitur. Hic peccati status erroris species vocari potest; qui enim labuntur, locum habent sperandi, fore ut divina opem ferente misericordia resipiscant. Namque propter bene institutam pueritiam manent alta mente reposita sapientiæ, & religionis semina, serius, ocyus fructum suum allatura; cum e contra, qui nullum pietatis habitum adepti sunt, dum per ætatem illorum animus æque bonis, ac malis impressionibus patebat, hanc in se met opem non habent, neque ut fortiter stent, sicubi casuri sunt; neque ut in viam redeant, si aliquantisper ab illa recesserint. *Liber cui titulus: De l'éducation des Enfans par le Sieur Jean Pic.*

Quam necessarium sit munus pueritiæ educandæ & quid requirat.

Ars adolescentes erudiendi, artium omnium princeps est, ac nobilissima. Nihil æque præclarum ac hominum animos, mentesque formare; in illos magnarum actionum semina jacere, eosque præceptis atque exemplis ita instituere, ut se met regere norint, aliis etiam aliquando egregia exempla daturi. Verum cum ars eadem tot amplectatur officia, cumque ejus objectum sint tot varia ingenia, propensiones, ac studia, quot sunt alumni, nulla profecto hac majorem exigit curam, laborem, assiduitatem, prudentiam, præparationem, patientiam, cognitionem. *Idem.*

Plurimi refert, si adolescens præclarum suæ virtutis specimen dederit.

Ex primis illis ideis, quas de se apud alios adolescentulus adstruit, semper imposterum de eodem fertur judicium; quamobrem plurimi refert præclara ponere primordia; videlicet nihil temere, ac sine ulla præcautione operari, præsertim vero præ se minime ferre quamdam licentiæ, ac libertatis speciem, quæ familiaris admodum solet esse eorum plerisque, qui de obedientiæ statu egrediuntur; ita enim reparare velle videntur omne illud temporis spatium quod in voluptatibus nequiverunt impendere. Qui hoc de se specimen ab ineunte ætate præbuerit, diutius communi existimatione, atque approbatione perfruitur; verum admonendus est, si turpis nomini suo nota inuratur a puero, hanc vix, ac ne vix fortasse delendam; atque rem immensi operis, ac laboris esse, ut nominis gloria, cujus subiit jacturam, reflorescat. *Idem.*

Præcepta, quibus adolescentes optimæ educationis existimationem sibi conciliare possunt.

Ut autem facilius adolescentes egregium aliquod suæ virtutis specimen tribuant, ne conflatam sibi haud æquam existimationem delere teneantur, maturato præparandi sunt, ut multa primis illis initiis audiant, animi impetum moderentur, amicos sibi comparent, ad quorum vivendi rationem se ipsos informent, alienis advertent defectibus, ut sibi caveant, ne in eosdem illabantur: æquis excipiant auribus

bus

bus, quin adversentur, laudes eorum, quæ ipsis placere minime possunt; ipsi vero perraro laudibus alios extollant, quæ enim ea in ætate laudes tribuuntur, illi ipsi, cui tribuuntur, non satis ad honorem prodesse videntur; numquam judicium in re dubia ferant, de re nulla glorientur, quidquid sibi dictum fuerit, æqui bonique faciant, ingenium solidum potius habere malint, quam vanum; suas probent sententias, quin tamen illis mordicus hærere videantur; & rationis, & urbanitatis causa cedant illis, qui pertinaciter nimis suas asserunt opiniones; suavi, lenique vocis tono loquantur, attamen citra affectationem sicubi acciderit occasio, in qua solent alii vocem attollere; numquam effutiant seu ex imbecillitate, seu ex vanitate, seu ex loquendi cacoethe, quod propriæ creditum fidei alto est silentio obruendum. Demum vel prorsus non loquantur, vel semper opportune loquantur. *Idem*.

Quomodo se se gerant adolescentes, ubi primum in mundi lucem prodeunt.

Inter gravissimos juvenum defectus, ubi primum in mundi lucem egrediuntur, ille jure censendus est, quod honorem suum in re minimi momenti agi putant. Illis persuasum debet esse, nominis famam non esse in eo positam, si aliquid insulse dictum deprehendant, vel si iracunde respondeant. Qui quædam habent Religionis principia, immo & qui mundum norunt, ac sciunt quanam in re honor sit positus, nequaquam injuriis repellunt injurias; immo quod alii stolide effutiunt, etiamsi ad ipsos pertineat, labi sinunt; gloriam suam in stultorum, imperitorumque verbis minime sitam putant; & cum se se continere non possunt, quin à se illatam calumniam depellant, non superbo, neque irato animo alienis dictis adversantur, sed moderate, sapienterque respondent.... Nihil est, ubi magis sit adlaborandum, quam ut huic medeantur juvenili iracundiæ, qua statim corripiuntur, ubi se injuria putant affectos, & alienis dicteriis, falsisque jocis petitos. Ex omnibus affectibus, quibus obnoxii sunt, nullus hoc perniciosior esse, nullus magis negotium facessere potest. *Idem*.

Adolescentes, ubi remoto custode libertatem nacti sunt, illico malum, quod ignorabant ediscunt, atque illud gloriæ sibi vertunt. Quin libertate, qua frui incipiunt, in id utantur, ut tradita sibi egregia præcepta sequantur; e contra in vetitum ruunt, eamque vivendi rationem instituunt, quæ neque religione, neque ratione coercita prorsus & honestati, & utilitati, & conscientiæ, & quieti ipsorum opponitur. Non defectus tantum naturales, & acquisitos multiplicant; verum eos etiam sibi vendicant, quos fortasse habere non possent, ne inferiores illis videantur, qui ad extremum usque flagitiorum omnium pervenerunt: ita ut graviter aliquando delinquant non quod illuc a natura corrupta rapiantur, sed ut in omni scelere prostituti videantur. Propter habitum in ea ruunt flagitia, in quæ ingenio suo non feruntur; atque naturam in malum pronam, uti sæpe in bonum conamur, efficere student proniorem. *Idem*.

Ejusdem argumenti continuatio.

Plerique fortunarum suarum, vel nobilitatis opinione efferuntur; ideoque superbi sunt, inofficiosi, contemptores eorum, quos infra se putant, eos vero, qui & honoribus & opibus præstant, nulla excipiunt reverentia, honore nullo; alienorum officiorum censores, zelotes, & erga æquales asperi, difficilesque. Nihil præter aureas vestes, ornatusque cogitant, multa se stipatos famulorum caterva circumspectant, ac plura moliuntur sibilis, atque cachinnis excipienda. Summa pernicitate in omni voluptatum genus ruunt, & nihil ipsos a suscepto itinere detorquere posse arbitrantur. Honestatis, amicitiæ, prudentiæ, immo etiam Christianæ Religionis officia illis importuna, ac minime ferenda videntur. *Idem*.

Rectæ institutionis defectus omnia vitæ civilis incommoda parit.

Eorum ætas, quibus ab ineunte ætate recta, ac religiosa præcepta minime fuerunt tradita, in affectuum suorum nequissima perturbatione adolescit, ideoque probitas, ac fides in fidelibus, iis etiam, qui magis frugi cordatique censentur, deinceps tantopere desideratur. Ecclesia conqueritur; res publica luget; diffident familiæ; publica utilitas jacturam subit; juventus in omne fas, nefasque ruit; vita humana calumniæ, perfidiæque commercium est; senectus vitiorum, nequitiæque schola; mors vero scelerum, vel desuetudo, vel supplicium. Verum hæc omnia mala ex hoc uno fonte profecta putanda sunt, quod pueritiæ negligitur institutio. *Liber cui titulus: De Mundi Cognitione*.

Cum illis gratulandum est, quos felix, atque Christiana educatio ab ineunte ætate docuit animi ægritudines in ipso superare primordio, inconditosque appetitus cohibere: licet enim unusquisque in lucem prodeat non sine corruptionis labe, ac enorme pondus singulos ad malum trahat fere antequam cognoscatur; dici nihilominus potest, educationem, primosque habitus in utramque partem, seu ad vitia, seu ad virtutes amplectendas plurimum conferre. Qui ergo a pueritia ea sibi denegare consueverint, quæ legi atque rationi adversantur, ubi Dei servitio se addicere velint, maturato virtutis gustum, suavitemque percipient, quin ejus difficultatibus deterreantur.

ADU-

ADULATIO.

Qui eam patiuntur, & faciunt; Complacentia &c.

MONITUM.

Itium hoc, in quod non Christiani tantummodo Patres, verum etiam Ethnici philosophi toto pectore invecti sunt, nunc quoque non secus ac olim passim viget, atque grassatur; quamobrem non satis miror, quod Evangelici verbi praecones de suggestu zelum suum in adulatores, atque in adulationes, quae apud omnes plurimorum flagitiorum causa, immo etiam maximarum calamitatum origo habitae sunt non satis ostendant. Pauci profecto in hoc argumento sermones inveniuntur, & equidem me nullum audivisse confiteor. Quaenam vero hujus negligentiae causa afferenda est? Num Concionatores, quia non semper eas laudes respuunt, & plausus, quibus suae conciones excipiuntur, ideo huic vitio pepercere, cui & ipsi obnoxii videntur? an quia & ipsi nonnumquam iis blandiuntur viris, quos satagunt delinire? De illis, qui adeo sancto munere perfunguntur, tantum nequitiae non crediderim; reor potius, hoc illis argumentum non satis affluentem rerum, sententiarumque copiam visum suppeditare, ut ad justae orationis mensuram excrescere posset oratio; ideoque illos vel satis suo muneri fecisse arbitratos, si, ubi se se obtulisset occasio, in hoc vitium erumperent, vel potius contemnendum, quam totis viribus impugnandum censuisse. Ad id igitur eam, quae sufficere valeat, materiam instructurus in ordinem cogam, quid quid hac de re contigit collegisse, postquam monuero.

1. *Adulationem inter, atque Complacentiam tantum similitudinis interesse, ut alteram ab altera sejungendam minime duxerim; cum in hos tantum differant, quod complacentia potest quidem aliquando esse virtus, & quidem in hoc vitae commercio necessaria; cum adulatio semper vitiosa sit, ac in sequiorem partem semper accipienda.*

2. *Alienorum defectuum, vitiorum, flagitiorumque tolerantiam, quorum torrens cohiberi non potest, vel quae dissimulantur, ut his graviora scelera prohibeantur, a complacentia, atque adulatione esse distinguendam; eumque operae facturum pretium, qui de utriusque discrimine auditores suos commonuerit.*

3. *Adulationem, cui aures praebentur, quaeque fit, duplex esse peccati genus, ad quod evitandum varia consilia, atque rationes sunt suggerendae; posse tamen de utroque in eadem concione verba fieri; alterum enim sine altero esse vix potest.*

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum hujus argumenti lineamenta.

I.

Bifariam considerari potest adulatio, ratione tum eorum, qui sibi laudes gestiunt deferri, tum eorum, qui aliis adulantur; quod concionis argumentum, atque partitionem potest suppeditare.

In priori parte, 1. ostendetur infirmitas haec adeo perdite vanitatem, hominumque aestimationem aucupandi, quae fluxa, fragilis, atque animo vere Christiano indignissima est. Ita enim ostendimus, quam male id intelligamus, quod nostram aestimationem meretur, & quam parum ad illud indipiscendum adlaboremus. Licet enim Sapiens horteur, ut sedulam nominis nostri curam geramus; ejusdem jacturam facimus, cum vitae nostrae rationem juxta adulantium approbationem instituimus; qui dummodo nobis placeant, omnia promiscue probant, atque laudibus celebrant. Interim nobis apud cordatos viros contemptum, atque indignationem conflamus, qui quo majori gloriae desiderio nos flagrare cognoscunt, eo magis nos ignorare veram ejusdem consequendae rationem; immo in aliam prorsus viam aberrare conspiciunt. 2. Imbecillitatem hanc etiam satis aperte praeseferimus, eo quod amicos nobis temere, ac imprudenti electione comparamus; praeferimus enim assentatores, homines malos, dubiae fidei, propriam tantum utilitatem quaerentes, ac se met solum amantes, veris posthabitis fidelibusque amicis, qui nostris studerent commodis, salutaria monita suppeditarent, atque non spernendam conferrent opem, ut meliores, atque perfectiores evaderemus. 3. Haec autem magis aperte se se imbecillitas prodit, quod non intelligimus, nos ab adulatoribus decipi, in errorem induci, ac verti in ludibrium; tunc saepius cachinnis excipi, ubi coram nimiis laudibus extollimur; & conscientiam nostram longe fidelius nobis testimonium exhibere virtutum, aut vitiorum nostrorum, quam assentatorum mellita verba, quae ne flocci quidem facienda sunt. 4. Apparet denique in eo nostra imbecillitas, quia non satis ea cavemus pericula, quae subimus, passi nobis fucum fieri, ac fictis mendacium amicorum laudibus, atque approbationibus decipi. Haec autem pericula sunt; quod numquam ea corrigimus mala, quae nomini, salutique nostrae maxime officiunt; in pravis habitibus inveterascimus; quotidie in novos defectus illabimur, quibus adulatores applaudunt, ac Dei tandem ipsius odium ciemus, quemadmodum ex pluribus Bibliorum exemplis innotescit.

Pars Altera. Adulatio argumentum est ignaviae in illis, qui mellitis verbis assentantur. 1. quia hoc ut plurimum praestant animae serviles, atque turpis lucri cupidae, quae eorum, quorum gratiam captant, quodlibet factum laudibus efferunt; quamobrem frequentius in Principum aula, & apud eos, qui honoribus, opibusque florentes sunt, potissimum inveniuntur; eorum enim ope magnum aliquid consequi, atque suas fortunas provehere arbitrantur. Hac illi spe illecti, se ipsos torquent, miserrimam serviunt servitutem, atque in omnem fortunae habitum se se componunt, ut placeant; quidquid alii dicunt, vel faciunt, approbant, eorum insolentiam tolerant, vitia in virtutes convertunt; & magnum aliquid praestant, nisi iniquissimarum, pessimarumque affectionum, ac libidinum ministri fiant, quemadmodum earumdem sunt seduli approbatores. 2. Hi enim sunt, vel servi infideles, vel tecti inimici amicorum personam gerentes, qui eos perdere gestiunt, quibus adhaerent, & quibus tamquam vilissima mancipia se se addixerunt; nam suis adulationibus coelant, quid de ipsis vere caeteri sentiant, efficiunt, ne veritati adi-

tus ad viros principes pateat, qui tot laudum cumulo intumescentes, se illas mereri opinantur; qua in re minimum detrimentum, quod ab indignis capiant adulatoribus, hoc est, quod eorum omnium, quæ bona gesserunt, ammittant merita ob eam superbiam, inanisque gloriæ sensus, quos ex illorum assentantionibus percipiunt. Itaque vere dici potest, assentatores virtutis hostes habendos esse, propter immeritas laudes, quas tribuunt, & amicos, vel potius vitiorum omnium fautores, quia illa excusant, vel etiam probant, licet ratio, & conscientia longe aliter ipsis persuaserit. 3. Adulatores indigni palam ostendunt se omni non solum honestate, verum etiam conscientia, religione, & probitatis sensu carere, malum, & bonum promiscue laudantes, atque per hoc se reos, ac participes omnium malorum præbentes, quæ probant, omnium vitiorum, quæ laudant, scelerumque omnium, quibus causam afferunt, alienis flagitiis, atque peccatis blandientes.

II. 1. Malum, quod adulanti parit adulatio. Peccat contra proximi charitatem; Reus est delictorum omnium, in quæ vel suadendo alios impellit, vel quæ fovet laudando. Se indignum fide præbet, tamquam infidelis, & proditor. 2. Malum, quod infert adulationem amanti, vel inquirenti. Efficit enim ut bonarum actionum merita amittat; prohibetque, ne ad frugem redeat, eumque in sceleribus, flagitiisque suarum laudum auctoritate confirmat.

III. 1. Adulator contra sinceritatem delinquit, vel fictitiis vel immodicis laudibus proximo fucum faciens, quod præ omnibus mendaciis perniciosissimum est. Non enim operosum est probare, neminem impudentius mentiri, blandius fallere, ac facilius efficere, ut pro bono malum accipiatur, quam assentatorem; quoniam ultro illum diligimus, ei favemus, eiq; credimus in iis, quæ ad nostram laudem pertinent. 2. Contra justitiam peccat, illos laudibus cumulans, qui eas non merentur, eorumque scelus approbans, qui non elogiis, non laudibus, sed censuris, atque suppliciis digni sunt; ideoque in hujusmodi homines ex decidunt maledictiones, quas Deus per Isajam Prophetam effudit: *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, dulce in amarum.* Is. 5. 3. Peccat contra Charitatem, proximo suis assentationibus suadens, ut in sceleribus perseveret, & prohibens, ne resipiscat, atque ex cœno flagitiorum emergat, quod profecto malorum est maximum.

IV. 1. Adulator omnia violat civilis societatis jura, cui perniciem, molitur efficiens, ut malum pro bono, ac vitium pro virtute habeatur, & mentem, moresque illorum corrumpens cum quibus init familiaritatem. 2. Amicitiæ leges perfringit, cujus ille præcipuus est finis, ut amico indigenti opituletur, nutanti salutaria afferat consilia, eumque ad virtutis amorem accendat: liquet enim, adulatorem, ea prorsus quæ sunt opposita, facere. 3. Omnia charitatis christianæ fundamenta subvertit, proximo pro virili malorum omnium maximum procurans, æternam videlicet calamitatem, illum in vitiis detinens, atque ne ex illis emergat, obsistens.

V. Adulatio vitium est, quod omnes jure vituperant, at plerique tamen cum voluptate patiuntur; quoniam amori proprio velificatur, vanitatem fovet, defectus, & crimina excusat. 2. Vitiorum omnium infensissimum est, in quod mortales omnes invehuntur, & nihilominus præ cæteris magis requirunt. 3. Vitium turpissimum est, contemptibiles enim efficit hujus viæ viros; verum tamen hoc maxime adfectatur, atque usu recipitur, ab iis a quibus officiosi hominis aura captatur.

VI. De mundi complacentia. 1. Fieri non potest ut omnibus placeamus, quin displiceamus Deo: oportet enim, hos quidem palpare, cum illis dissimulare, criminosos imitari, ac se illis præbere similes, quibus placere studetur; vel saltem eos laudare, illis plaudere, quod Evangelii, & conscientiæ legibus adversatur. 2. Nulla æque infelix servitus est, neque christianæ libertati magis opposita, quam se se alienis submittere affectibus, studiis, propensionibus, vitiis, & cogi nonnumquam, ut aduleris, dissimules, conniveas, quin hiscere audeas, ne dicam monere, sensusque tuos liberiori spiritu promere. Hinc studium illud; quo ut amicis, immo & iis omnibus, quibuscum vivimus, placeamus, adnitendum est, numquam eo usque progredi debet, ut superioribus assentemur, æqualium vitia dissimulemus, ac inferiorum toleremus improbitatem.

1. Oblectatio illa, qua perfundimur cum palpantium laudibus celebramur, vulgo pro levi culpa tantummodo habetur; verum quanta illius sit gravitas, & quam metuenda ex effectibus liquido innotescit. Ambitionem enim, ac superbiam fovet, nos in vitiis, defectibusque nostris detinet, & quodammodo incorrigibiles efficit. Cum vitiorum approbatores invenimus, atque pro censuris, & correptionibus encomiis excipimur, impune in omne scelus abdimur. 2. Præcautiones, atque remedia, quibus uti debemus, ne hac alienarum laudum oblectatione alliciamur. Prima est intus & in cute nostros defectus introspicere, aque conscientiæ stimulis aures diligenter præbere. Secunda cogitare quam dolosa, & mendacia sunt mortalium judicia, & quam parum fidendum sit alienis elogiis, atque suffragiis. 3. intelligere nos reipsa tales esse, quales coram Deo sumus; nihilque ad nostram salutem attinere quidquid de nobis homines sentiant, atque effutiant. VII.

1. Palpator nocentior est invidente, licet æque utique turpitudo, atque infamia adhæreat. 2. magis metuendus est quam obtrectator; majorem quippe proximo infert injuriam. 3. Magis perniciosus est apertissimo, infestissimoque inimico; magis enim officit. VIII.

1. Adulatio laqueus est Dœmonis perniciosissimus, majori enim arte in nos præparatus est, & minus inde nobis prospicimus; quamobrem facile in illum impingimus, & ab illo capimur. 2. Rationes dolosissimi hujus laquei evitandi hæc sunt: Primo blandis harum syrenum cantibus aures obstruere, ne illecti statim seducamur; palpatores ipsos inofficiosa asperitate repellere, quemadmodum Filius Dei Scribas, & Pharisæos repulit, qui venerunt, ut mellito verborum lenocinio eumdem deciperent: *Quid me tentatis hypocritæ?* Matth. 22. Eos tamquam seductores vitare, & fugere efficiendo, ut fraudem suam satis esse compertam intelligant, nosque minime fore ipsorum dolis capiendos, sciant. IX.

1. Nullum magis nequam vitium est, & quod melius personam gerere norit, quam adulatio. Cum enim illam repellamus, quæ se se facile prodit; subdolo verborum circuitu, fucatisque sermonibus utuntur palpatores, ut quidquid blandientes inquiunt, clanculum irrepat, atque in audientium animos sibi aditum aperiat. 2. Nihil magis periculosum, vel perniciosum est, ubi semel jucunde admittatur; ita ut assentatoribus ea Prophetæ verba possint applicari: *Molliti sunt sermones ejus super oleum, ipsi autem sunt jacula.* Psalmo 54. X.

1. Quanta sit ejus improbitas, qui ut alterius amicitiam aucupetur, assentationibus utitur, virtutem, ac bonum, quod in illo deprehendit, exaggerans, seu ejusdem vitia, & crimina laudibus celebrans, eaque facta probans, quæ jure ab aliis improbantur 2. Quantum sit eorum periculum, qui adulationem diligunt, atque verba sibi dari cupiunt. XI.

1. Adulatio turpis est servitus 2. criminosa complacentia, 3. ficta, & infidelis amicitia. XII.

1. Adulatores pro virili e terris, ac hominum societate veritatem exterminant, 2. vitium in loco virtutis constituunt, 3. neque bonis, neque malis quod æquum est, tribuunt; laudant enim, qui laudes non merentur; XIII.

vel

vel plus quam par est, exigua aliorum merita extollunt.

PARAGRAPHUS II.

Fontes Auctoresque unde haurire liceat copiam ad propositas Orationum partitiones tractandas,

Sancti Patres

SAnctus Cyprianus *Serm. de jejunio, & tentat. Christi* de adulatione verba facit occasione desumpta ex verbis, quibus Dæmon Salvatori assentatus est,

S. Ambrosius *l. 2. Offic. c. 21.* ostendit immodicum complacendi studium, esse amicitiæ genus haud nimium diuturnæ.

S. Hieronymus *Epist. 14. ad Celantiam* ostendit quam perniciosum, atque commune sit hoc vitium.

Idem in caput 27. *Prov.* ostendit adulationem non minus obesse, quam obtrectationem.

Idem, vel Auctor Epistolæ *ad Demetriadem* detegit adulantium dolos, & qua ratione in principum virorum animos irrepere adnitantur.

Idem in Epistola ad *Galatas* illa explicans Apostoli verba: *Ergo inimicus factus sum vobis, veritatem dicens* ait, perniciosissimum adulationis genus esse veritatem celare.

S. Jo. Chrysostomus *Hom. 88. in Matth.* ostendit, adulationibus mortales effici ignaros, atque inertes; objurgationibus vero, etiam importunis, corrigi, & excitari.

Idem in *Psalmum* 11. ea prophetæ verba explanans: *labia dolosa in corde, & corde locuti sunt*, probat nullum cor minus esse sincerum, magisque dolosum, quam cor adulantis.

S. Gregorius *l. 8. Moral. c. 4.* eas affert maledictiones, quas per os Prophetarum Deus in adulatores ejaculatur.

Idem *l. 18. moral. cap. 4.* illa Ezechielis explicans verba: *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus*; pravissimos adulationis effectus ostendit.

Idem *l. 31. moral. cap. 12.* cladem amplificat, quam afferunt assentatores, quos comparat locustis, quæ olim omnem late Ægyptum depopulatæ fuerunt.

Idem *l. 4. moral. c. 29.* peccatores incorrigibiles ab adulatoribus effici ostendit.

S. Augustinus *Epist. 135. ad Severum Abbatem* probat amicitiæ adulationem opponi.

Idem *contra litteras Petiliani* ait adulationi aures non præbendas, cum teste conscientia cognoscimus nos tales reipsa non esse, quales ab adulantibus exhibemur.

Idem in Psalmum 39. explicans ea verba: *Confundantur, qui dicunt mihi Euge, euge*, docet quosnam deceat esse sensus nostros, ubi quis nos laudat, vel nobis assentatur.

Idem *in Psalm. 9.* ostendit adulationem vitium esse, criminosos criminum suorum amatores magis efficiens.

Idem *in Psal. 49.* probat eum, qui viro nequam adulatur, participem alienæ fieri nequitiæ.

Idem *in Psal. 69.* adulantium linguam nihilo minus esse perniciosam quam obtrectantium.

Idem, vel Autor Sermonum *ad fratres in Eremo serm. 29.* ob oculos ponit, quanto persequi odio adulatores oporteat.

S. Bernardus *in lib. sentent.* hæc 4. cap. Canticorum verba, *Mel, & lac sub lingua tua*, interpretaturus ostendit adulantium discrimen, & eorum, qui cum zelo, & pudore vitia corripiunt.

Idem in Epist. *ad Ramaldum Fusmascensem Abbatem* ostendit nullum nobis graviorem esse inimicum, laudante, atque blandiente.

Ascetici, aliique.

P. Suffren Anni Christiani tomo 1. de conversatione 3. Puncto.

Liber cui titulus, *la guerre aux vices*, fusius de adulationis vitio verba facit.

P. Heliodorus de Parisiis Capucinus, sermone 7. de Conversatione de bono, & malo complacendi studio late disserit.

P. Jacobus d'Autun Capucinus Tomo 1. *de la Conduite des illustres* cap. 20. de adulatione verba facit, cujus excessum lenitati inquit opponi; & capite sequenti de remediis contra adulationem loquitur.

Essais de Morale Tom. 3. c. 12. ubi præcepta traduntur ad adulantium linguam intelligendam.

Drexellius in *Phaetonte*.

Chresolii Mystagogus *l. 4. c. 23. & 24.*

Concionatores.

Matthias Faber *Concion. in Domin. 22. post Pentec.*

Essais de Sermons Tom. 3. Serm. pro Feria 3. Hebdomadæ Passionis.

Essais de Sermons pro Dominicis, Sermone pro Dominica 11. post Pentecostes;

In libro, cui titulus *Discours Moraux* unum de adulatione reperies,

P. Giroust in Quadragesimali feria 3. post Passionis Dominicam de Mundi complacentia loquitur.

Auctor Sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta Tomo 2. Sermonum particularum, hoc argumentum fusius pertractat, idemque de eodem in Quadragesima in Concione de Amicitia sermonem instituit.

Collectores.

Peraldus Tom. 2. *De peccato linguæ c. 7.*

Summa prædicantium. Verbo *Adulatio*.

Theatrum vitæ humanæ.

Labata in Thesauro propositiones habet 22. hujus argumenti.

Stapleton in Promptuario Morali in Domin. 2. Adventus.

Lohner in *Bibliotheca Manuali*. V. Adulatio.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, Bibliorumque applicationes ad hoc argumentum.

QUi dicunt impio, justus es, maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus.* Proverb. 24.

Simulator ore decipit amicum suum. Prov. 11.

Qui justificat impium, & qui condemnat justum, abominabilis est uterque apud Deum. Proverb. 17.

Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam. Prov. 16.

Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum magis quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit. Prov. 28.

Homo, qui blandis, fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus ejus. Prov. 29.

Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis. Prov. 27.

Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, sic probatur homo ore laudantis. Ibidem.

Melius est a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi. Eccle. 7.

Laudatur peccator in desideriis animæ suæ. Psalmo 9.

Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Psal. 140.

Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Isaiæ 3.

Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Isaiæ 5.

Væ qui justificatis impium. Ibid.

Loquimini nobis placentia. Isaiæ 30.

Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ

atatis ad capiendas animas. Ezechiel. 13.

Digni sunt morte, non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Ad Rom.1.

Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem. Ad Rom.15.

Per dulces sermones, & benedictiones, seducunt corda innocentium. Ad Roman.16.

An quæro hominibus placere? Ad Galat.1.

Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis. 1.ad Thessalon.2.

Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis? Ad Galat.4.

Exempla ex veteri, novoque Testamento deprompta.

Primorū parentū exemplū.

ADulatio in utramque partem accepta sive fiat, sive audiatur, eamdem cum terrarum orbe jactat originem; hinc enim humani generis pernicies incœpit. Quis enim ignorat, quo astu dæmon sit usus, ut Evam deciperet? Sexus imbecillitatem noverat, qui sibi laudes deferri gestit, ideoque illuc vim suam convertit qua facilius imperium se facturum putavit, eidem chimericam immortalitatem, perfectamque boni, malique scientiam promittens. Valida quidem erat tentatio, & laqueus tectus; in hunc mulier impegit, & licet adulatio satis esset patens, & crassa, illa tamen decepta, victaque fuit. Ecce primam omnium malorum nostrorum originem. Non omnino tamen actum erat, nisi per summam ignaviam vir mulieri placere studuisset; sed in totius posteritatis interitum, ne illam contristaret, quam Deus illi sociam adjunxerat, Creatoris sui præceptum perfregit, hanc tantum suo imperio obedientiam præstolantis, ut amplissimam utrique in terra, & in cœlo felicitatem propriam faceret, æternamque.

Absalonis exemplum.

Qua assentatione usus est Absalon, ut populum in suas partes alliceret, & contra patrem suum suscitaret? Licet ferox, atque indocilis esset, præ foribus tamen regiis, singulos ingredientes, & egredientes accersebat, amplectebatur, quid negotii haberent, percontabatur, & seditiosa contra Regem miscens colloquia, dolosis blanditiis, fictisque promissionibus, in eorum animos rebellionis jaciebat semina, illisque sensus suos communicabat. Vix credi potest quantam in populi corda vim hujusmodi illecebræ habuerint; crediderunt sibi per quam utiliter consulturos, si Absalonem in Regem eligerent; ejus quippe suavitas, & comitas illos in spem adduxerunt omnia futura sibi tranquilla, atque jucunda. Itaque moræ impatientes ne momentum quidem expectare voluerunt, atque armis juverunt filium bellum patri inferentem.

Adulatio Pseudoprophetarum Achab.

Achab Rex Israel cum bellum inferre vellet, quadringentos consuluit Pseudoprophetas, totidem videlicet adulatores, quos enutriebat, eosque percontatus est, utrum bellum, quod erat suscepturus justum esset, & an exitus ejus e voto esset cessurus. Nullum hoc justius unquam fuisse bellum, palpatores illi reddidere; atque Dei nomine certissima Regi victoriam spoponderunt: *Ascende, & dabit eam Dominus in manu Regis*. Micheas unus veri Dei Propheta hanc assentationem ferre non potuit, atque divino afflatus numine pernicioso consilio, quod conductitii Prophetæ dederunt, adversatus est; & quo magis hi conabantur persuadere Regi, ut castra moveret; eo magis nihil tale aggrediendum Micheas affirmabat. Quid inde? Micheas eo quod intrepide veritatem asseruerat, male habitus fuit, atque in carcerem conjectus; sed Achab funesta morte luit pœnas criminis sui, quod blandis Pseudoprophetarum lenociniis aures præbuerat.

3.Reg.c.22.

Adulatio aulicorū Assueri Esther.c.1

Enim vero nequius inveniri ne potest adulationis exemplum, quam quod Mamucha præcipuus Regis Assueri Minister suppeditat? improbus hic consiliarius numquam probare debebat Regis imperium, uxoris ejusdem verecundiæ maxime contumeliosum. Inter celeberrimi illius convivii pateras, cum jam in poculis rationis usus evanuisset, Rex ut ostentaret pulchritudinem Vasthi, hanc accersivit, intuitus, & fortasse concupiscentiæ Aulicorum suorum objectum futuram. Sapiens mulier parere noluit imperio, quo æque lædebatur, & ipsius pudor, & lex Persarum, qua cautum fuerat, ne mulieres hujusmodi cœtibus interessent. Reginæ excusationem suæ auctoritatis contemptum Rex arbitratus est; atque iræ impotens uxorem adeo sapientem, ac tanta virtute ornatam abdicavit. Hæc tamen adeo manifesta injustitia tot suffragatores in Regis aula adinvenit, quot adulatores, qui adeo perfrictæ frontis fuere, ut Vasthi Majestatis ream esse affirmarent; quod ut probaretur, non defuerunt rationes ab adulatione excogitatæ, & Mamucham prior dedecus hoc ad omnes Assueri successores censuit pertinere; quin interim pudicissima mulier ne unum quidem innocentiæ suæ patronum inveniret.

Quid non ausus Salomon, ut idololatris mulieribus, quas deperibat, placeret? quousque hoc eisdem gratificandi studium provexit? vel potius quousque hoc eisdem gratificandi studium Regem hunc, olim sapientissimum, non traduxit? Ipse quoque idolis thus adolevit, dereliquit Deum patrum suorum, ut inanes Deos coleret, omnis penitus sapientiæ oblitus, ut nequissimo amori, quo urebatur, faceret satis. Indignū Salomonis facinus, ut pellicibus suis placeret.

Dignum profecto, quod notetur in Evangelio illud est, quod Dei filius, qui summa cum lenitate flagitiosissimos etiam peccatores excepit, ac neminem repulit, qui ad ipsum accederet; tamen ferre minime potuit adulatores, quin illis indignationem suam testaretur, & eos acrius increparet. Hoc autem accidit, cum quadam die venerunt Scribæ & Pharisei illum tentaturi. Incœperunt illi quidem laudibus, atque ad animum captandum composito officio: *Magister, scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces* Matth. 22. Novimus nihil te movere auctoritatem eorum, qui aliquo honore fulgent, dic ergo, ea qua soles libertate, quid sentias de hac re, quam sumus expositiri ...... Quomodo nam existimatis ab illo, qui erat veritas eadem, simulatum hoc officium adulationis refertissimum exceptum iri? Num putatis, illum reciproca urbanitate illis, quid sentiat, prolaturum, vel eamdem præ se laturum reverentiam erga illos, quam ipsi erga eumdem verbis adeo officiosis fuerant testati? Haud ita. Non fefellit ipsum illorum improbitas; ideoque eos acriter increpavit quemadmodum merebatur eorum nequitia; qua, ut deciperent, adulabantur. Adde, quod hic idem Dei filius, qui numquam passus est, quemquam sibi adulari, licet ipsius sermones, miraculorum fama, ac vitæ sanctitas omnes populi plausus, ac laudes conciliarent: hic, inquam, summis, principibusque viris aures palpare minime voluit; & licet magnificis verbis Sancti Joannis elogium celebraverit; hoc tamen eo præsente præstare noluit, ad omnem adulationis suspicionem evitandam, ne sibi videretur conciliare velle hominem adeo probatæ sanctitatis, cujus fama late percrebuerat. Dei Filius ferre non potuit adulatores.

Exploratum est, a Pilato morti adjudicatum fuisse JESUM CHRISTUM, hac una de causa, ut placeret quidem Judæis, Cæsari vero non displiceret; quod unum exemplum satis esse potest, ut intelligatur, quot scelera perpetrare potest; qui alicujus gratiam, vel aucupari contendit, vel timet amittere. Pilatus ea in occasione ignavissimum ostendit animum, & ea indignum Romana probitate, atque inflexibili constantia quam hactenus præ se tulerat. Palam enim fatebatur illius innocentiam, quem tamquam Majestatis reum in judicium adduxerant; & Evangelium explicitis verbis asserit, illum non ignorasse, quod per invidiam urgerent Judæi ut JESUS de viventium numero tolleretur; immo pronunciasse, nullam a se in hoc reo suspicionem ejus criminis deprehendi, cujus nomine accusabatur. Ipse etiam obstiterat, Judæorum clamoribus, urgentium, ut mortis sententiam ferret. Pilatus, ut Judæis placeret, Jesum damnavit.

Verum ubi audiit Pilatus sibi Cesaris iram intentari; cessit tandem, atque turpi timore perterritus credidit, ut turbis placeret, JESUM earum petitioni esse adjudicandum.

Scelera ex turpi complacendi studio profecta.

Legimus in Evangelio Herodem Tetrarcham S. Jo. Baptistæ cædem inferri jussisse, ut placeret Herodiadi, quæ magni hujus Prophetæ caput propoposcerat. Quamvis hunc Princeps ille & magni faceret, & de Regno Dei differentem libenter audiret, atque non nisi ægre, & cum tristitia iniquissimæ petitioni subscripserit; plus tamen complacendi valuit desiderium quam ipsius conscientiæ reprehensio. Herodes alter, cui nomen Agrippas primus, & illius successor, postquam de medio sustulisset S. Jacobum ut placeret Judæis JESU, discipulorumque ipsius persecutoribus, quemadmodum in Actis Apostolorum narratur; in carcerem quoque conjecit S. Petrum reliquorum Principem, & Ecclesiæ caput, ut ipsum eodem mortis genere afficeret: *sciens quia placeret Judæis*. Et aliquanto post Felix Præses, qui liberare debuerat S. Paulum, qui omnia ad unguem diluerat crimina, quæ eidem fuerant objecta, passus tamen est, eum in carceris squalore sordescere simili ductus gratificandi voluptate Judæis, qui a Festo Præsidis hujus successore Paulum damnatum iri sperabant.

Act. 12.

Insigne Agrippæ supplicium qui ad populi adulantis vocem lætabatur.

Neque silentio prætereundum est justum, subitumque illius Herodis Agrippæ, quem supra memoravimus, supplicium. Deus, qui insigni quodam ultionis exemplo nequaquam in illum animadvertit propter duplex scelus, quod in magna illa Apostolatus lumina Sanctos Petrum, atque Jacobum patraverat; repente eum lem percussit sibi met plaudentem, atque tumentem adulationibus populi, ad quem de theatro veste auro, lapillisque fulgenti concionem habuerat. Vix enim extrema protulerat verba, cum plaudentium clamoribus gaudens, atque lætis auribus excipiens blandas adulantium voces, quæ circumundique resonabant; quasi non mortalis hominis sed ipsius Dei vox ab illis fuisset audita; tanta affectus fuit voluptate ex hac impia assentatione, ut tamquam lucifer gravissima ambitione intumuerit. Tunc vero statim pœna subsecuta est, nam, Scriptura testante, ab Angelo Domini percussus fuit, ac paulo post a vermibus depastus interiit.

Applicatio Quorumdam Scripturæ locorum huic argumento.

Homines laudum cupidi libenter adulantibus præbent aures. Isaiæ 30.

Loquimini nobis placentia. Isaiæ 30. Ita loquebantur olim Judæi, qui salutaria Isaiæ Prophetæ monita contemnentes, qui Dei nomine ipsos alloquebatur, atque illos tantum audire cupientes, qui suis consiliis velificabantur, Pseudoprophetis dicebant: *Loquimini nobis placentia*. Læta nobis nuntiate, non tristia, quæ Cœlum nobis portendit. Ita illi etiam, qui sunt laudum cupidi, quibusque sermones adulantium, ac fallentium placent, loqui consueverunt. Nolunt sibi veritatem dici, sed illa solum, quæ fovent vanitatem, ambitionem, eumque affectum, qui in ipsis dominatur. Si te consulunt aliqua de re, quam sunt aggressuri, cave, ne illos a proposita sententia deterreas, licet hoc tibi injustum, ac non ferendum videatur; alioquin eorum tibi conflas invidiam; non enim sapientum consilia, sed approbantium laudes inquirunt. Si quid sentias de eo, quod egerunt, & quod illis attulit ignominia sciscitantur; factum suum tua auctoritate firmare adnituntur, ut, ubi alios id improbantes audierint, hoc te auctore se fecisse profiteantur. Si, ut amicum decet, illos alloqueris, te veluti alienum putant, neque places, nisi eorum facta commendes: *loquimini nobis placentia*. Denique nisi quod volunt, & ipse velis, nisi omnia & dicta, & facta probes, nisi illis velificeris; eisdem numquam placebis: *Loquimini nobis placentia*.

Duplex cor adulantium.

Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt. Psalm. 11. Hæc verba non aliter melius, quam adulatoribus applicari possunt; cor duplex est illis; aliter cogitant, aliter loquuntur; cum te laudant ex corde loqui videntur; sed aliud cor illis est prorsus oppositum dicens, teque clanculum improbans. Cor alterum sincerum quidem videtur; simulat enim particeps esse lætitiæ, qua perfunderis eo quod omnia tibi e voto cesserunt; sed alterum te contemnit, atque irrisiones, censurasque tantummodo meditatur. *In corde, & corde locuti sunt*. Ita ubi hujusmodi assentatores te coram adstant, pro te loquuntur, te approbant, te laudibus extollunt; at ubi recesseris, veros sensus nequeunt dissimulare, & in probra, & cachinnos erumpunt. Duplex cor, lingua similis gladio ancipiti, ut ait Propheta: amicus infidelis, palpator, subdolus, seducendo, atque fallendo semper intentus. *Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt*.

Adulatores numeris musicis comparata.

Audiunt sermones tuos, & non faciunt eos, quia in canticum oris sui vertunt illos. Ezechiel. 33. Dicebat Deus Ezechieli Prophetæ, Populum cum ille ad eum loquebatur, quidquid audiebat, in quoddam veluti canticum, numerosque musicos convertisse. Verum hoc de illis omnibus affirmari potest, quibus adulantium verba placet audire. Nullus gravior concentus est laudibus nostris; hoc jucundum melos vix aures tetigit, cum cor ipsum pervasit, ibique tamquam impressum permansit. Hinc autem fit, ut veluti qui numerosam audivere symphoniam, intra se repetunt, siquid retinuerunt; ac efficere nequeunt quominus auditos numeros, ac verba, nonnumquam integro horarum spatio secum meditentur; vel saltem quominus hi numeri, & hæc verba subinde illius subeant cogitationem, eaque illi conentur exprimere intercisis motibus, ac vocis modulamine, quod ne cogitanti quidem elabitur: ita qui simulatis oblectantur elogiis grato eorum sono capiuntur, has laudes animo retinent, frequenter eas meditantur, ac in earum recordatione toties repetunt scelus criminosæ illius oblectationis, qua in fictitiæ virtutis suæ perfunduntur imagine quam deinde abjicere nequeunt.

Attendite a falsis Prophetis Matth. 7. Hæc JESU CHRISTI verba non minus ad eos pertinent, qui conscientias fallunt, quam ad illos, qui mentes in errorem inducunt. Gravissimæ sunt Dei querimoniæ illæ, & graviora mala, quæ in Scripturis annuntiat doctoribus cæcis, atque complacere gestientibus, qui subtilissimas excogitant rationes, ut Deum cum mundo concilient, qui turpi conniventia peccatorum numerum in immensum augeri patiuntur, qui, cum debeant animas a flagitiorum semita detorquere, eas fovent potius, ne speratum inde lucrum amittant. Væ, inquit Deus per os Ezechielis Prophetæ, Væ illis qui peccatoribus pacem annuntiant; *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus* Ezechiel. 13. Væ illis, qui nihil exigunt ab hominibus, quod dolorem adferat, atque molestiam.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, sententiæque Sanctorum Patrum hujus argumenti.

Falsa laus adulatio est, falsa laus adulatoris; hoc est oleum peccatoris. Aug. Comment. in Psalm. 140.

Tales (adulatores) mendacia diligunt, veritatis destructores, odiorum inventores, Sathanæ mediatores. Idem, in Ps. 119.

Beata mens quæ perfecte hoc vitium vincit; quæ nec adulatur aliquando, nec adulatori credit; quæ nec decipit alterum, nec ipsa decipitur. Idem, Epist. 17. ad Demetr.

Adulantium lingua alligant animas in peccatis; delectat enim ea facere, in quibus non solum non metuitur reprehensor, sed etiam laudator auditur. Idem, in Psalm. 9.

Duo sunt genera persecutorum, scilicet vituperantium & laudantium; sed plus persequitur lingua adulatoris, quam manus persequentis. Idem, in Psalmo 59.

Adulatio est fallaci laude deceptio, Idem, in Psalm.

Si laudes iniquum, eo ipso quod iniquus est, nonne & tu iniquus es? Idem, in Psalm.134.

Falsa laus adulatoris, & simulata dilectio, mentem a rigore veritatis emollit. Idem, in Ps. 59.

Adulatio amicitiæ inimica. Aug.Epist.135. ad Sever.Abbatem.

Non facis mala; sed si laudas male facientem, hoc non parvum malum est, Idem, in Ps. 49.

Laudator errans confirmat errorem, & adulans illicit in errorem. Idem, in Procem. libr. de Trinit.

Qui laudari vult ab hominibus vituperante te, non defendetur ab hominibus judicante te, nec corripietur damnante te (o Deus.) Idem, lib.10. Conf. c.36.

Hoc in nostra ætate vitium crevit, & in ultimo fine stetit, nec augeri potest. Idem, Epist.14.

Semper insidiosa, callida, blanda est adulatio. Hieron.lib.1.contra Pelagianos.

In multis, isto maxime tempore regnat hoc vitium; quodque est gravissimum, humilitatis ac benevolentiæ loco ducitur: eo fit, ut qui adulari nescit, aut invidus, aut superbus putetur. Idem, Epist.ad Cœlantiam.

Natali ducimur malo, & adulatoribus nostris libenter favemus; & quamquam respondeamus nos indignos, & callidus rubor ora perfundat, tamen ad laudem suam anima intrinsecus lætatur. Idem, Epist. 121.

Nihil est quod tam facile corrumpat mentes hominum, sicut adulatio; plus enim nocet lingua adulatoris, quam gladius persecutoris. Idem, supr. Psalm.

Adulatores corrumpunt fictis laudibus leves animas, & male credulis mentibus blandum vulnus infigunt. Idem, vel Author Epistol. ad Demetriad.

Hæc est conditio veritatis, ut eam semper inimicitiæ sequantur, sicut per adulationem perniciosam amicitiæ corrumpuntur: libenter enim quod delectat auditur, & offendit omne quod nolumus. Idem, in Epist.ad Galatas.

Adulatio recte definitur blandus inimicus. Idem, lib.2.adversf.Pelagianos.

Palpantes adulatores quasi hostes fuge. Idem, Epist.13.

Sicut adulantes amici pervertunt, sic inimici litigantes plerumque corrigunt. August. libr. 9. Confess.

Magis optabo a quolibet reprehendi, quam ab adulante laudari; nullus enim reprehensor formidandus est amatori veritatis; laudator vero errat & confirmat errorem. Idem, libr. 2. contra Petilianum.

Justos laus sua cruciat, iniquos exaltat. Greg.l.26. Moral.c.23.

Quisquis male viventibus adulatur, pulvillum sub capite jacentis ponit, ut qui corrigi ex culpa debuerat, in ea fulcitus laude quiescat. Idem, Homil. 4. supr. Ezech.

Impinguat caput oleum peccatoris, cum demulcet mentem favor adulantis. Idem Homil. 12. in Evang.

Nemo adulantem se, neque adulandum cuiquam exhibeat; alterum enim calliditatis est, vanitatis alterum. S.Ambrof.

Vectigalis amicitia. Idem, lib.de Offic.c.16.

Multi sunt qui pro bonis malas actiones comprobant, & vitia virtutibus vicinis honestare contendunt. Basil. in Ps.27.

Cognatum virtutibus vitium adulatio. Cypr. Serm. de jejun.& tentat.Christi.

Amicus videri vult adulator; nihil amico inimicum magis. Idem, ibid.

Adulatorum assentationes velut quasdam pestes animæ fuge; nihil est quod tam facile corrumpat mentes hominum, nihil quod tam dulci & molli vulnere animum feriat. Sanctus Paulin. ad Cælantiam.

Insipiens gaudet laudari in faciem; sapiens autem quando laudatur in facie, flagellatur in corde. Greg. Hom.17.in Matth.

Collaudare delinquentes longe plus est, quod ad supplicii pertinet æstimationem, quam delinquere. Chrysost.Hom.2.de David.& Saul.

Nulla gravior tentatio, quam in dolosum hominem (adulatorem) incidere; is enim est quavis fera truculentior. Chrys.in Psalm.119.

Adulatores magis quam contumeliosos vitemus; major enim non attendentibus ex adulatione pestis, quam ex vituperatione oriri solet. Idem, Homil. 89. in Matth.

Dæmonum minister adulator, superbiæ dux, bonorum demolitor, erroneus ductor. Climac. Grad. 22.

Emolliri adulationibus non solum fortitudinis non est, sed etiam ignavia esse videtur. Ambrof.lib.2.de Offic.

Qui de amore non venit honor, non honor, sed adulatio. Bernard.sup. Cantic.

Pessima vulpes occultus detractor; sed non minus adulator blandus. Idem, Serm. 63. in Cantic.

Habet vera amicitia nonnunquam objurgationem, adulationem nunquam. Idem in Epist.

Peccati nutrix adulatio. Beda, in Luc.lib.1.

Venit ad me pro amico blandus inimicus. Seneca, Epist.21.

Cito nobis placemus, si invenimus qui nos bonos viros dicant, qui prudentes, qui sanctos. Idem, Epist.60.

Habent hoc in se naturaliter blanditiæ, etiam cum rejiciuntur, placent. Idem, in præfat. l.4. natural. Quæst.

Amici vitia si feras, facis tua. Idem.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia depromi possit ad hoc argumentum.

ADulatio ex S. Augustino *est fallaci laude deceptio*; cui definitioni adde, ut in decepti amicitiam irrepas, vel illi placeas eumdem in bona suæ virtutis opinione confirmans, vel illi persuadens, quod sit aliqua virtute decoratus. *Adulationis definitio.*

Aliam adfert definitionem D. Thomas, sed quæ eamdem adstruit ideam; est, inquit ille, immodicum alicui placendi desiderium verbo, vel opere expressum. Sed ad veram adulationis notionem assequendam, considerari ipsa potest tum ratione adulantis, tum ratione illius, cui adulatur, vel cui laudari placet. Prior illa, teste S.Ambrosio, turpis est, servilis, ac animo generoso, & nobili indigna; alterum vero superbiæ peccatum est, quod omne actionum nostrarum meritum corrumpit, atque subvertit; unde infertur de duobus his vitiis aliter esse disserendum, atque variis utendum argumentis ad ea corripienda. *2.2.qu.115*

Notandum est tamen apud Philosophos, Theologosque in virtutum album relatam fuisse quandam indulgentiæ speciem, quæ efficit, ut eorum, quibuscum versamur moribus, & ingeniis nosmet accomodemus; videlicet ea laudemus, & probemus, quæ in hominibus laudanda, probandaque occurrunt, citra tamen effectationem, nec sine modo; eaque virtus affabilitas nuncupatur. Itaque laudare aliquem coram eodem, & bonum esse potest, & malum juxta laudantis animum, occasionem, modumque laudandi. Si enim hæ laudes modicæ sint, atque prudenter prolatæ, quę non officiant veritati, ut aliquis ad recte operandum excitetur, nullus dubitandi locus est, quominus hoc sit zeli, & charitatis officium. Si hac laude eam probare cupis virtutem, quæ in laudato enitescit, justitiæ actus est; si urbanitatis ergo, atque ut ostendas te ex illius bono lætari, hoc est amicitiæ testimonium, atque officium, quod quibusdam in occa- *Quoddam placendi studium honestum est.*

sio-

sionibus a nobis honestas expetit. Sed si hoc feceris adulandi causa, vel utilitatis spe, vel consilio illum decipiendi, semper vitium est, ac grave peccatum.

Adulatio pluribus virtutibus adversatur.

Adulatio in communi significatione desumpta opponitur veritati fictitias, immodicasque laudes, deferens; charitati, laudatum decipiens, eique superbiæ tribuens occasionem; at præsertim justitiæ duplici modo, duplicique de causa. Primo quia veram laudem corrumpit, quæ virtutis unius merces est, ita ut quamvis assentator jure laudet virum vere dignum laude, nulla unquam fides habetur hujusmodi existimationis, honorisque testimoniis, quoniam horum prodigus habetur erga illos, qui eadem nequaquam merentur: Secundo, quia adulator ut plurimum vitiis virtutum speciem, ac nomina tribuit; hac in re ipsis monetarum adulteratoribus nocentior, qui in fictitio metallo Principis excudunt imaginem; non enim hominem, sed ipsum Deum lædit, laudans peccatum, quod ille perhorrescit, & cujus est acerrimus hostis.

Gravitas peccati adulantium.

Peccant illi, qui alienas virtutes, & facta celebrant ultra quam par est, & quemadmodum loquitur Sanctus Thomas, illa extollunt ultra eos cancellos, intra quos laus humana contineri æquum est. Hinc vero concludit, adulationem, qua alicujus turpe facinus commendatur, grave peccatum esse, atque lethale, quia Dei quidem primum charitatem, atque justitiam, mox vero & proximi charitatem offendit. Hoc ipsum dicendum quoque tum de illa, qua quis ad aliquem decipiendum, eique magnum aliquod damnum seu spirituale, seu temporale conflandum abutitur, tum de illa, quæ alicui peccandi præbet occasionem eo modo quo per scandalum peccari potest. Hoc Sanctus Thomas verbis docet disertissimis. Quod vero ad illam spectat, qua ex sola placendi cupiditate, vel ad malum aliquod evitandum, vel ad aliquod obtinendum beneficium, quis adulatur; hæc non semper æque noxia censenda est, licet semper ex natura sua sit criminosa.

Hoc vitiū ingentiū malorum causa.

Mala, quæ parit adulatio, tum palpatoribus, cum palpari gestiantibus, gravissima sunt; quapropter hoc vitium semper habitum fuit veluti pestis civilis societatis, & gravissimorum malorum origo. Sanctus Thomas, aliique plures hinc idololatriam profectam afferunt; populi quippe ut Imperatoribus, Regibusque adularentur, eos in Deorum numerum solemnibus apotheosis ritibus retulere; quæ impietas etiamsi nunc minime sit metuenda, mortales enim majori sunt luce illustrati; negari tamen minime potest, hanc summis viris inspirare superbiæ sensus, neque Deo, neque hominibus ferendos. Hac arte in vitiis, sceleribusque suis detinentur; ultiones, quas exercent, laudantur; eorum impotentia, & tyrannice facta probantur: libidines illorum excusantur, & vitiis, quæ turpissima sunt, atque teterrima, virtutum nomina deferuntur. Sin autem illud ad examen revocetur malum, quod parit adulatio in iis, qui eamdem, tamquam quæstuosissimam artem exercent: quidam cum Div. Joanne Chrysostomo sentiunt, adulationem ipsa obtrectatione esse nequiorem, majorem enim proximo infert injuriam; putant alii, pejus esse malum, aliena peccata verbis laudibus celebrare, quam eadem perpetrare; censent alii, alieni sceleris participem fieri illius laudatorem; alii denique affirmant, malum, quod laudato parit adulatio, semper minus esse malo, quod sibi met infert. Verum cum hæc omnia hinc inde possint disputari, si ad rectam judicii trutinam ponderentur, dicimus tantum, adulationem peccatum esse tum adulanti, tum illi, cui placet adulatio, perniciosissimum.

Modus in laudibus adhibendus.

Quemadmodum, & omnibus placere velle, & nemini, utrumque vitium est æque civili oppositum societati; Fidelis interest utrumque hunc scopulum evitare. Hæc autem præcepta sunt quæ in rem hanc & a morum Philosophia, & a Religione traduntur. 1. Ne quid laudes, nisi quod tuam, alienamque approbationem mereri putas, numquam vero vitium, aut id quod aliquam mali speciem præsefert. 2. libentius, & ut ita dicam, liberalius viros, quorum insigne meritum est, absentes, quam præsentes extollas; tunc enim magis quidem sincera, minus vero suspecta nostra habentur elogia. 3. Si facere non possumus, quin Summos, Principesque viros, & qui supra nos sunt, coram laudemus, atque probemus, has laudes neque immodicas esse oportet, neque fictas, alioquin veræ sunt adulationes. 4. Nisi omnia probare possumus, quæ dicunt, vel faciunt homines, cum quibus versamur, tamen ne adeo asperos ac difficiles nosmet præbeamus, ut improbemus omnia; si palam se se malum non prodit, & in meliorem partem explicari potest, tunc eo usque indulgentia nostra procedat, ut quod sentimus, dissimuletur, potiusquam criticorum, censorumque importunorum supercilium induamus.

PARAGRAPHUS VI.

Loci ex Asceticis, recentioribusque Concionatoribus in hoc argumento delecti.

Discrimē inter invidos, & adulatores.

Animadvertit S. Basilius, vitiis, virtutibusque nonnullis adeo similes colores esse, ut dignosci haud ita facile possint. Prodigalitas exempli gratia, quamdam præsefert speciem Magnificentiæ, temeritas fortitudinem imitatur, hypocrisis quemdam habet extrinsecus pietatis habitum, quæ res duplici flagitiosorum hominum generi tribuit occasionem hac abutendi similitudine, invidentibus scilicet, atque adulantibus. Adulator enim vitia in virtutes convertit, invidus e contra virtutes in vitia; ille Principum virorum flagitia celaturus illis virtutum colorem tribuit; hic virtutem fulgorem obscuraturus, illis vitiorum colorem appingit. Si prodigus es, adulator te magnificum appellabit; si liberalis, invidus prodigum dicet. Si temerarius adulator fortem, atque generosum loquetur; si fortis, invidus tibi temeritatis notam inuret. Quid adulator fictis laudibus contendit? nempe ut ditior fiat, ac gratiam aucupetur. Quid invidus? ut aliorum opibus officiat? *Pater Novet Tomo 5. Meditationum.*

Principibus viri omnes fere adulātur, pauci eos de ipsorum defectibus audent admonere.

Invenient quidem viri nobiles servos fideles, qui eos de periculis aut vitæ, aut fortunis impendentibus moneant; qui illis diligenter obtemperent, qui eorum temporalia negotia integerrima fide procurent; at quotusquisque erit ille, qui de vitiis eorum ipsos admoneat, periculum veritus, ne eorum gratiæ jacturam subeat? Hæc quidem summa integritas est, cujus vix, & ne vix quidem exemplum invenies. Si dissimulas, certo scis te placere; si veritatem prodis, magnum aliquid consequeris, si minime displices. Quis autem negligere poterit eam cupiditatem, qua quilibet eum sibi conciliare quærit, a quo felicitatem suam consequi potest. Illi etiam, qui animarum curam gerunt, se magnum aliquid præstare putant, si ea tantum dixerint illis, quæ dicere tenentur: verum nihil prætermittunt, quod molestam hanc veritatem lenire possit; neque illa proponunt ea vi, quæ de rebellibus etiam animabus triumphat; non audent in majorem lucem proferre, non audent vitium ostendere quantum est, & quantam illis conflet invidiam. Quinam igitur hoc tanti momenti officium illis præstabit? *Pater de la Colombiere in Considerationibus.*

Adulatio animas probat.

Docet Spiritus Sanctus laudes viris bonis idem esse, ac ignem auro; & quemadmodum hujus metalli puritas probatur, si elementi illius vi omnia combu-

tequi restiterit; ita animæ magnæ certissimum argumentum esse, atque indicium, si iis restiterit sensibus, quos corruptum os adulantium conatur immittere, atque eas denegare gratias, quas fictitiis laudibus attentatores emendicare elaborant. Hi enim semper lucelli alicujus spe ducuntur; statim quidem laudare incipiunt, sed laudes sunt petitionis proemium: contendunt enim, ut laudum suarum sonitus animæ soporem immittat, eamque jucundo lenocinio delinia, ut earum vi extra se rapta, dum se ipsam intueri gaudet in speciosa imagine sui ipsius, quam adulator ementitis coloribus illinit, de manibus ejus decidat, quod primum arctius premebat; atque vanis illecebris capta his nequeat amplius resistere. Omnes hæc improba Syren fefellit, fallitque; ultro ea credimus, quæ de nobis venditat adulatio veritatis personam gerens. Adulatio adeo callide omnia componit, ut arbitremur quascumque illa pingit imagines nos ad unguem imitari. Nemo adulantibus aures penitus obstruit; sufficit ore ad modestiam composito laudes repellere, cum interim avidissime percipiuntur. *Mascaron in quodam Panegyrico.*

Qui nobilibus viris adulantur, eos in erroribus detinent.

Oseas propheta sancto zelo succensus in ministros Domini invehitur, ubi videt, eos temporalis alicujus lucelli jacturam metuentes conticescere, & hominum increpare delicta non audere. Vix privatorum scelera audent exprobrare; quod vero miserrimum est, cum peccatores sunt potentes, nobilesque viri, ipsis etiam defectibus adulantur, quos monitis suis corrigere deberent, veriti, ne loquendi libertas apud eosdem sibi conflet invidiam, atque ideo eam desinant percipere, quam consueverunt, utilitatem. Animabus eorum adulantur, inquit Propheta, eosque in suis detinent iniquitatibus; quamobrem ipsi facti sunt in interitum illis quorum saluti invigilare deberent per quam diligenter. Debebant ipsi curam omnem impendere, ne eorum animæ in tot errores, a quibus seductæ fuerunt, vel in morum corruptelam deciderent; propter quam a via Domini longius aberrent; & e contra facti sunt in laqueum, quem Demon illis tetendit, ut in suas traheret insidias, quin se se inde valeant expedire. *Liber cui titulus.* La vie des Prophetes. *In vita Oseæ Prophetæ.*

Adulatio personam nobis accommodat.

Si laus virtutem alit, ac fovet; adulatio eam subvertit, vitium vero confirmat. Verumtamen inter utramque tantum similitudinis interest, ut altera ab altera vix dignoscatur. Verum enim vero inter plures caractères, quibus distinguuntur, tres præsertim elucent. Adulatio defectus ipsos tamquam virtutes celebrat; invenit sæpe in laudato eas qualitates, quæ ibi non sunt; ea vero, quæ sunt, nimis extollit. Hinc fit, ut assentator numquam te tibi exhibeat, qualis profecto es; tu te ipsum semper ignoras; putas augere virtutes tuas, & auges vitia; nullo amplius nisu contendis, ut virtutibus tuis accedat cumulus, & quæ in te desiderantur acquiras. Quandoquidem ille tibi suadet, omnium virtutum possessionem te jam obtinuisse, non quæris ultra ad majorem gloriæ gradum provehi, putas enim te jam illius verticem attigisse. *Depromptum ex Tractatu de Amicitia Domini de Sacy.*

Adulatio efficit, ut veritatem oderimus.

Hunc errorem statim ferme universale veritatis odium subsequitur; quæ deinde inutili conatu exhibetur. Cum enim tuæ mentis ideas juxta eas, quas de te adulationibus suis assentator adstruxit, composueris; quicumque tibi audet adversari, vel te increpare; inimicus est, injustus, vel saltem cæcus, qui, quanti valeas, satis intueri non potest. Ita ille inani te pascens gloria, veræ tradit infamiæ; palam quidem virtutibus tuis plaudit, clam vero tuam irridet insaniam; tu temet admiraris; omnes vero te negligunt, atque contemnunt. Præsentissimus hujus veneni effectus est, quod ea, quæ infert mala, nulla sunt arte curanda. Nulla nisi in sinceritate superest medicina, quam tamen illi, qui semel hoc veneno imbuti fuere, detestantur. *Idem.*

Adulatio opposi-

Hæc passim consuetudo viget iis, quos colimus, atque veremur adulandi, & quidquid fecerint, dixerintque laudibus celebrandi. Non opus est probare omnia, si vis esse sincerus; ita neque hanc tibi vindicare licentiam par est, omnia superbe nimis, audacterque increpandi. Nihil magis incommodum, quam importuna, rudisque sinceritas, quæ nulla habita temporum, locorumque ratione effutit omnia. Nisi tibi vis inest, errorem auferendi ab eo, qui insana meritorum suorum cogitatione superbit, ejusque tandem oculos aperiendi; ne foveas tamen ejus stultitiam, improbitatem ipsius laudibus efferens. Dicis illi, ac sollicite dicis, te ex amicorum ejus numero esse, ille credit; laudas, quod novissime ab ipso palam factum est, ille tamquam syrenum cantu, tuis laudibus capitur: tu illi inspiras assentatiunculis tuis recentem superbiæ causam, ob quam magis insanit, & numquam resipiscet. Hoc malum parit sinceritatis defectus; Ideo perquam raro sincerum hominem reperies, quod omnes compositas adulantium voces adamant. Assentatio ad illorum amorem comparandum tuta via est; fere semper e voto cedit, cum laudantis habitus sumitur, aliorumque vivendi ratio, suavitas, ac virtus opportune celebrantur. Severissimus quisque laude movetur, præsertim si hoc fiat loco, ac tempore; veluti legitimum tributum excipitur, quod est assentatio mera; non enim dignoscitur, & quivis commentitiæ virtutis laude facile capitur. *Abbas de Bellegarde in Tractatu de sinceritate.*

Aur. sinceritas.

Concilia petentes plerumq; ubi alios gestiunt adulari.

Ultra mores nostros sinceri esse debemus, ut bona fide loquamur ad eos, qui nos iis in rebus consulunt, ubi verba sibi dari desiderant; quandoquidem ex eorum oris habitu facile potest intelligi, ab ipsis non consilia, sed laudes exquiri. Accedit quispiam tibi opus aliquod recitaturus, quod sibi egregium, ac recte elaboratum videtur; affirmat ille quidem sententiam tuam illi acceptissimam futuram, seque consilia tua oraculorum loco habiturum; verum ubi censoria nota voculam aliquam loco movere volueris, subirascitur, & licet jure a te corrigatur, statim infrendens abit, & alio pergit aliquem inventurus minus difficilem, qui vel ut ejus gratiam ineat, vel propter inscitiam, erectis ad admirationem superciliis opus summis laudibus celebrabit. Non quod correctionis sint cupidi, nonnulli ex te petunt, quid factu opus sit; sed tuum extorquere suffragium exoptant, seque in suas partes pertrahere: si enim ad eos sincere locutus fueris, & quid de ipsis dicant homines, aperueris, immutatus oris habitus illos prodit, veros statim animi sui sensus ostendunt, neque iram, quæ tua illis sinceritas peperit, ulterius abscondunt. *Idem.*

Omnibus in rebus verba nobis dari cupimus.

Quot in mundi commercio evitarentur mala, si consilia potius, quam adulantium lenocinia placerent: at amor proprius censoris nomen odit, cum interim qui adulantur, qui sensus nostros probare simulant, longe suaviores videantur. Hoc efficit, ut ad senium usque proveniamus, quin corrigamus in nobis imperfectiones quasdam, virtutem ipsam quodam veluti veneno inficientes; seu quod illæ nobis exploratæ non sint, seu quod adulantium amicorum indulgentia prohibet, ne ea cogitemus, quæ necessaria sunt, ut nosmet corrigamus. Repellenda est turpissima quorumdam hominum assentatio, qui palam quidem commendant, quod clam vituperant; hi proditores sunt sensuum suorum, non audent quippe dicere, quod sentiunt, ne molesti sint illis, quibus parcere cupiunt. Nonne præstaret illos sinceris monitionibus aliquo dolore afficere, quam eos ipsorum vitiis, atque infortuniis in nullam spem reditus tradere. *Idem.*

Quædam complectiam est evitanda.

Qui aliis placere gestiunt, ut plurimum sinceritate cavent; maluntque ineptiis applaudere, quam quid sentiant, exprimere. Nimium hoc placendi studium turpe est, neque cedit in ejus honorem, qui illac in animos aliorum studeat irrepere. Illi in sermonibus suis rationem minime consulunt; affirmant, negantque pro loquentis arbitrio, neque audent iis resistere, quæ apertissime iniqua sunt, atque

atque criminosa. Attamen libenter cum hujus fariæ hominibus versamur, qui faciles nostræ semper arrident sententiæ, nobis placere contendunt, nobis blandiuntur, atque opportune, importune adulantur. Ultro hos homines diligimus, illos industrios, ac gnavos opinamur, norunt enim, merita nostra in lucem afferre, flagitia nostra excusare, atque meditato verborum circuitu eadem ita efferre, ut vix dignoscantur. *Idem.*

Ad laudes fugiendas rejicimus, indiciũ placere adulationem.

Quædam pudoris reliquiæ efficiunt, ut primo statim occursu, eas, quæ nobis coram laudes afferuntur, excipere non audeamus; illas renuimus perinde quasi nos indignos existimaremus: verum hæc mera affectatio est, ut eos, a quibus laudamur, cogamus producere sermonem, quo valde oblectamur. Quorsum hæc simulatio? nisi nos palam irrideant, quid opus est hujusmodi simulata verecundia, cum propter ea commendamur, quæ re ipsa laudanda sunt? Existimatio nostra minime pendet ab hominum arbitrio, & a laudibus, quibus cumulamur, sed in virtute posita est, & in iis, quæ digna laude operamur. Verum si quæ afferuntur, meram adulationem sapiunt, facile est os illis obstruere, qui adeo prodigi sunt laudum, quæ nullo ipsis stant pretio; par pari tunc illis rependi potest, ac similia eisdem officia persolvi, ut id genus laudis teruntii a nobis æstimari cognoscant. *Idem.*

Quidam sunt laudum cupidi, ubiq; eos quærentes qui sibi adulentur.

Quod in hominum consuetudine unum maxime omnium vereor, est genus quoddam virorum quibus laudum est avidissima esuries, & qui nihil intentatum relinquunt, ut undequaque hujusmodi capient officia. Si eorum amicus esse cupis, thus semper adoleas oportet; si quid sentias interrogent de hac, vel illa re, quæ ipsis perplacet, verba omnis assentationis genere refertissima vix eorum cupiditati facient satis. Quis autem labor est viro probo, & cordato, ne alienam subeat invidiam ea laudibus celebrare, quæ non merentur, & palam probare, quod intrinsecus odit? Vel enim probes oportet, vel cerres. Nullibi tutus patet ab iis, qui laudem quærunt, recessus. Plurimi tamen affabilitatis esse putant, quævis indiscriminatim probare, & quin spatium temporis sumant singula ad examen revocaturi, pro qualibet ineptia euge, recte, belle, exclamant, laudes laudibus per fas, nefasque cumulant, neque loqui possunt cum quoquam, quin illi adulentur. *Idem in tractatu de Adulatione.*

Quorum virtus caret ... absque conscientiæ jacturam.

Intelligendum est usquequo progredi fas sit, ut alteri placeas; laudes immodicæ non sint, neque injustæ, sed personarum merito, dignitati, & caracteri accomodatæ, ne in adulationem degenerent, neque aliquid turpe contineant, quod animum servilem, atque lucri gratia inservientem indicent. Dici quidem jure potest placendi studium animam esse civilis societatis; hæc enim consuetudinis suavitatem constituit, efficiens, ut omnium ingeniis te accommodes. Virtus est comis, & facilis; præstat, ut omnes tibi placeant, vel si non placent, tanta diligentia tuum dolorem contegas, ut minime erumpat; ac nemini innotescat. In hoc omnibus placendi studio quædam inest illecebra, cui resistere difficillimum est; facile capimur amore eorum, qui affabiles sunt, atque suaves, qui quidquid dixerimus, probant, neque si quid illos offenderit, indignantur. Hæc tamen adeo commoda ingenia admonenda sunt, si ultra cancellos hæc ipsorum evaserit complacentia, tandem tædium allaturam, ac ipsis contemptum parituram. Adulatoris est fanda, infandaque omnia audire, ac pati, ut omnes impune quidquid velint, effutiant. Affabilitas, non secus ac cæteræ virtutes, suis finibus continetur; se se ridiculum præbet, qui futilia quæque commendat, atque in admirationem, & acclamationes erumpit, si ille, cui gratificari studet, pueriles tantum ineptias proferat. *Idem.*

Mala, & bona Cõplacentia.

Nihil magis jucundum hominem reddit, efficitque, ut studiosius perquiratur, quam prudens aliis placendi studium, ubi modo, loco, ac tempore adhibeatur, hoc est, ubi nihil affectatum, atque adulationem redolens adsit. Verum enim vero qui ultro, ac naturaliter aliis placere gestit, nisi diligentius attendat, facile fit adulator. Id genus hominibus adeo placere cupientibus non satis creditur; etenim finem suum conantur assequi, servili modo id, cujus indigent aucupantes. Mirum in modum callidi sunt, atque minima quæque norunt exaggerare, perinde ac essent maxima. Omnes fere virtutes teneat oportet, qui complacere velit. Oportet enim, ita sibimet, suis verbis, gestibus, affectibusque imperitare, ut nihil elabatur, quod alios possit lacessere, vel illis de nobis conquerendi occasionem præbere... Affabilitas habet nescio quid humani, & officiosi, ejusque præcipuus scopus est quibuscumque ingeniis accomodari; sed pauci sunt, qui veram obtineant affabilitatem. *Idem.*

Affabilitas difficilis est virtus.

Nequaquam operosum est, affabilem esse, cum omnes blandiuntur, applaudunt, assentantur; sed tunc esse, cum aliquis te improbat, contemnit, ac in jocum traducit, hic labor, hoc opus est. Si quis injuria te vituperat, modeste factum tuum excusa, quin te furor; inquietudo, & ira succendat: si adhuc perstiterit, postquam tuas rationes attuleris, obmutesce, ne extra cancellos egrediaris: Expecta donec errorem suum intelligat, neque putes adnitendum, ut alii in partes tuas, & ad rationis cognitionem injuriose dictis, vel factis adducantur. *Idem.*

Adulator expectat, ut vicissim laudetur.

Severa sinceritas, quæ nemini parcit, jam de hominum consuetudine sublata est; peccatur potius immodico placendi studio; ac præstat vulgo contra sententiam suam loqui, quam aperte dicere veritatem. Videtur ex adulationis usu ars facta, vel tributum potius, quod erogatur, ut par pari referatur. Difficile dignosci potest, quando aliquis sincere nobiscum loquitur, vel irridet, existimatio, quam de meritis nostris imbibimus, efficit, ut putemus laudes, quæ ex mera adulatione tribuuntur, nobis deberi: verum ut errorem hunc exuamus, nobismet persuadeamus oportet nostris sumptibus alios oblectamentum capere, quemadmodum nos oblectamur alienis, quibus laudum nostrarum thura prodigimus ex adulatione mera, & contra ea, quæ ipsi sentimus. Conamur autem his laudibus ea nobis officia demereri, quæ ex solo favore deferuntur, quin illa mereamur.... Si quis te laudibus effert, ne ideo intumescas; neque ea vera putes, quæ tibi dicuntur, laudantium hic finis est, ut mutuo laudentur; & dolent, si sibi ea renuantur encomia, quibus alios perquam affluenter excipiunt. *Idem.*

Nosce te ipsum ut affectationis periculum vites.

Ut a fictitiis laudibus, atque adulatione tuto tibi caveas, nulla potior inveniri potest ratio, quam laudibus ipsis tui metipsius, tuæque coram Deo improbitatis cognitionem opponere. Regius Propheta inter aulæ suæ adulatores hoc præstare consueverat..... *Iniquitatem meam*, ajebat ille, *ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper*; quamobrem tantum abest, me tuas laudes mereri, ut tuam tantum misericordiam perquiram. Enimvero nemo aptior esse potest nostrum ipsorum judex, quam nostra conscientia; hujus monitu vera a falsis secernimus, certo intelligimus inter gratissimum omnium acclamationum concentum nos laudibus esse indignissimos. *Essais de Sermons pour le Careme Sermone in feriam 3. post Dominicam Passionis.*

Psal. 50.

Adulatio periculosa est tentatio pro justis.

Fatendum est hoc periculosissimum esse genus insidiatum, quod animabus justis Diabolus instruit; suavis hic laudum fumus statim illos extollit, quibus deferuntur, eosque lapsibus, gravissimisque erroribus objicit. Postquam tentator nequiquam omnes conatus exemit, ut bona illorum consilia subverteret, hoc fortissimum telum contorquet, videlicet inanem illis inspirat ambitionem, eo quod omnia ipsis e voto cedant; & gloriam, quam ex virtutibus suis merentur, in laqueum ipsorum convertit, ut meritorum, quæ ex recte factis fluunt, subeant jacturam. Quamobrem S. Augustinus, os adulantium fornaci comparat, ubi virtutis aurum mundatur, & nullam ait tutiorem esse ad solidæ pietatis periculum faciendum viam, quam laudes ipsas: *Probatur homo ore laudantis*. Neque ambigit eas quamdam persecutionis speciem vocare eo perniciosiorem,

Prov. 27.

quo

quo jucundiorem; neque minus esse difficile, ait, adulantium illecebris, quam tyrannorum minis obsistere. Quid autem cogitatis o vos, qui adeo prodigi laudum estis? Scitote, nisi has Deo detuleritis, quamdam idololatriæ speciem a vobis patrari, atque non minus esse criminosum hominibus, quam Idolis thura adolere? Non ne hoc ipsum videntur mortales sentire, qui in vulgato sermone laudare, ac thus adolere synonyma esse arbitrantur? perinde ac ii omnes, quibus adularis, totidem essent idola, quæ thure venereris. Attamen nemo religioni sibi vertit, si laudet, atque assentetur; putat enim hoc licere sibi, quandoquidem ut plurimum nulla in laudibus nostris invenitur sinceritas; ac opinatur illas eodem animo recipi, quo tribuuntur; cum interim virus sensim penitiores etiam animæ latebras pervadat, & licet cognoscas vulgo laudes esse mendacii refertissimas, tamen in te ipso illas probas sincerasque putas, atque intus reperis in corde, quod alii primoribus tantum labiis enuntiant, illorumque verbis eam, qua carent, sinceritatem largiris. Immo quin nimis ab illis dictum putes, plerumque dictum amplificas eorum innixus auctoritati; & hæc labes sæpe ad sanctuarii ipsius aras penetrat; sanctissima quælibet officia æque coinquinat, ac profanat; neque pudet, Ministris Domini eadem offerre munera, quæ opificibus iniquitatis tribuuntur. *Essais de Panegyriques pro die Annuntiationis.*

Adulantium caracteres.

Hæc sunt ingenia, callida, quæ facile irrepunt, se se cuilibet accommodantia, officiosa, affabilia, quæ alienæ submittuntur facilitati, id laudantia, quod ab iis, quibus placere cupiunt, sentiunt approbari, id autem vituperantia, & improbantia, quod damnari cognoscunt; tristia cum mærentibus, hilaria cum lætantibus; sed in id semper intenta, ut quæ vere sunt numquam videantur, ideoque nullam habeant justitiam, nullam sinceritatem. Tibi plaudunt, quod cumque seu recte, seu male feceris; quos amas, diligunt; persequuntur, quos odisti, & ut Bibliorum vocibus utar, cubito tuo pulvillos substernunt. *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus.* At nondum ne eorum impietatem, ac dolum intelligis? Non te amant, sed opes tuas; amant se ipsos. *Essais de Sermons pro 4. post Pentecostes Dominica.*

Ezech. 13.

Quam perniciosa sit adulatio.

Officiosa adulatio, tentatio laudum, quam es metuenda! Duo persecutorum genera mihi perniciosissima videntur, ait S. Augustinus, calumniatores, atque adulatores. Illi quidem conviciis, ac detractionibus virtutem persequuntur; hi vero illam impetunt laudibus; illi patientiam, hi auferunt humilitatem. Calumniantium dicteria sunt *sagittæ acutæ*; officiosæ adulantium illecebræ, ut David loquitur, sunt *oleum peccatorum*. Illi percutiunt, isti osculantur, sed *meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis*, Sapiens ait. Cum mihi quis obtrectaverit, conscientiam appello, sed cum fuerit assentatus, ipsa etiam conscientia sæpe pro me loquitur contra me. *Depromptum ex Morali Dictionario, sermone primo de humilitate.*

Psalm. 54.

Ejusd. argumenti continuatio.

Perniciosissima est adulatio. Numquam adulari debes, vel adulantibus aures præbere, inquit S. Paulinus, quoniam nihil blandius animas fallit, nihilque gratiora vulnera infligit. Assentantium voces suaves sunt, sed illas cor ipsum confodere, monet sapiens. Hoc tamen vitium apud mortales omnes vulgatissimum est; illud vero miserrimum puto, quod invidum, superbumque putamus, qui nobis non adulatur. Porro mira, ac fatalis est ars alios laudare, ut lauderis, efficere, ut alter nobis referre gratiam debeat, quod illum deceperimus, ac laudes eo pretio venumdare, ut majorum laudum copia referatur! Quæ vanitas est, quæ insania minus inniti conscientiæ suæ testimonio, quam subdolis aliorum vocibus? minima fallacis elogii aura decipi, ad blandum sirenum concentum sopore capi, & tamquam præclarum aliquod munus, urbanam, officiosamque irrisionem assumere? *Idem in moralibus considerationibus de detractione.*

Adulatio

Amicis blandiri, eisque assentiri cum æquitas, & ratio postulat, semper habitus fuit affectus sincerissimæ necessitudinis; at hominibus blandiri, ut eos prodas, illis complacere, ut decipias, hæc semper fuit pessimæ adulationis ars, quæ ut finem suum assequatur, veri amici personam induit, ac speciem. Ita dissimulatus inimicus sexcenties nocentior est hoste apertissimo, qui nos palam offendere cupiens, satis monet, quid nobis consilii capiendum, ut nos quidem tueamur, ejus vero contumelias propulsemus: Quamobrem Sapiens ait; *Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis. Desumptum ex libro, cui titulus, Guerre aux vices.*

nonnumquam ad fallendū prodendumque instituitur.

Prov. 27.

Peccata, quæ nobis blandiuntur, diligentissime sunt evitanda; majorem enim in modum amori proprio perplacent, atque peccatorum studiis, atque ingeniis obtemperant. Hac de causa pauci sibi ab hujusmodi vitiis cavent, & longe pauciores sunt, qui in eadem minime impingant. Non placet enim inimici loco illud vitium habere, quod adeo callide novit affectibus incompositis, atque pravis naturæ corruptæ ingeniis parere. *Semper blanda, & insidiosa est adulatio:* quod inde patet, quod præ vitiis omnibus adulatio maxime complacere gestit, & jucunde in sensus omnes, ac studia mortalium illabitur, ut illis in eo, quod perperam egerint, complaceat. Oppositum omnino præstat ab eo, quod præstabat Apostolus; illa omnibus fit omnia, ut omnes, qui sibi aures præbuerit, perdat; & non favet tantummodo peccatorum ingeniis, verum auctrix est eisdem, ut incompositos omninm affectuum suorum motus sequantur, eorum gratiam aucupatura. Affectatis plausibus laudat summorum Principum, divitumque scelera, & iniquitates. Sed harum fraudum pernicies longius adhuc procedit, cum mavult justitiam damnare, ac virtutem ipsam vituperare, quam impio non favere, ejusque nequitiam laudibus non extollere; licet in se Dei ipsius maledictionem detorqueat: *Væ qui justificat impium, & qui condemnat justum. Idem.*

Adulatio vitium est seducens ideoque maxime evitanda.

S. Hieron. contra Pelag.

Prov. 17.

Si nosse cupis ea mala, quæ parit adulatio, hæc quidem singillatim recenseri non possunt, verum generatim potest affirmari, per hanc prodi veritatem, animos decipi, corda etiam rectissima corrumpi; virtutis contemptum, ac vitii æstimationem foveri; obicem statui, ne peccatores resipiscant, eosque in nequissimis peccatorum habitibus confirmari, atque ut eorum cladi cumulus accedat, effici, ut in iis, quæ factu sunt indignissima, sed quæ audiunt laudibus extolli, quamdam voluptatem nanciscantur. *Delectat ea facere*, ait S. Augustinus, *quæ videmus laudari.* Hi sunt perniciosi effectus, qui ex noxiis adulantium illecebris proficiscuntur. *Idem.*

Mala, quæ parit adulatio.

Ex omnibus, qui lucri sunt cupidi, adulator primas obtinet; licet enim laudes ac plausus illis nullo stent impendio, non tamen pro nihilo hasce distrahit merces; sed ex eadem ingentem quæstum facere adnititur. Si enim aliena approbat vitia, ideo approbat, ne sua damnentur; si malum pro bono, & vicissim haberi studet, res agitur sua, ut hoc ipsum de eodem sentiatur. Si parcit, obtemperat, favet, assentatur summis, atque locupletibus viris, id agit, ut eorum sibi captet benevolentiam, eorumque auctoritate fulciatur. Si quemcumque laudibus excipit, ipse quoque par pari se relaturum sperat, ac egregie operam suam collocaturum; quamobrem videmus, cum laudes liberalius in illos effundere, a quibus cum fœnore par, vel aliquid melius, quod cupiat, se sperat recepturum. *Idem.*

Adulatores ut plurimū lucri cupidi sunt.

Nemo fuit umquam simplex adeo, ut sibi persuaderet eos, a quibus fallitur, atque seducitur, ubi tales adnoscantur, veros esse posse amicos, dolus enim semper habitus fuit tamquam species proditionis, quæ nonnisi ex inimico amici personam gerente proficiscatur. Ita nos ab adulatoribus decipimur, atque reducimur; eorum enim assentatiunculæ efficiunt, ut errorem pro veritate amplectamur. Nos in præceps propellunt, tantum abest, ut retrahant; nostra probant vitia, tantum abest, ut sapientibus consiliis, vel salutari objurgatione ab iisdem deterreant; nostris flagi-

flagitiis plaudant, quin opem ferant, ut inde avellamur, efficiuntque, ut nos felices esse arbitremur, cum in miserrimo, deterrimoque statu versamur. *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* Numquid potest aliquis nequius, atque nocentius decipere, quam alicujus vitia probando, atque laudando peccata, ne inde unquam emergant, atque ut in iisdem intereat? *Idem.*

Isaiæ 3.

Illi etiam in adulatorum numero censendi sunt, qui promiscue notos, atque ignotos, probos, atque improbos, bonum, malumque adfectatis laudibus prosequuntur. Ita in admirationem rapiunt vanitates, solatia, luxum, ac ineptias mundi, tamquam ingentia quædam, atque præclara: servili ratione nobiles, divitesque viros venerantur, qui magnifice, atque opipare vivunt, atque superbas domos ædificant, sive propriis sumptibus, sive alienis. Hinc fit, ut in mundo bonum a malo non secernatur amplius, justi ab impiis non distinguantur; vitium quidem colatur, virtus vero flocci fiat; impii honoribus, boni contumeliis afficiantur. Hoc pacto adulatores omnia corrumpunt, ac fallunt omnes, qui eorum illecebris capti de iis, quæ bona, vel mala sunt ferunt judicium ex eorum approbatione, quorum numerus sensatorum, cordatorumque virorum numerum longe antecellit. *Idem.*

Ut adulationē effugias, cave ne in oppositum vitiū decidas.

Qui cavet, ne in aliquod vitium ruat, caveat ne in oppositum decidat; neque censoris non ferendi criterium adfectet, qui adulari noluerit. Sancti, qui mutuis se se laudibus reverenter excepere, non erant adulatores; immo nos docuere in iis, qui virtute sunt præditi, virtutem æstimare, celebrare, & diligere. *Bonæ vitæ, & virtutis & solet, & debet esse laudatio*, inquit Augustinus. Plerique boni viri, cum humiles essent, ac timidi, excitandi justis laudibus erant, ut recte facerent: ac pro certo habendum est non esse minus iniquum denegare laudes, quas boni merentur, quam illas tribuere iis, qui per nequitiam, & scelus iisdem se se præbuerunt indignos. *Idem.*

lib. Conf.

Temperamentum inter sinceritatem & adulationē servandum.

Justum hoc temperamentum in tribus præcipue consistit; primum, ne homines mali unquam laudentur, eorumve agendi ratio probetur; sed ut taceas potius, quam de illis loquaris; sin autem, quid sentis, cogeris proferre, tunc palam citra exaggerationem dicas, quanam in re factum illud probari non posse tibi videtur. Alterum, ne laudes aliquem, nisi propter ea, quæ vere laudes merentur, idque ex animo peragas. Tertium, ut modice viros bonos coram laudes, sed eosdem colas, & absentes debitis laudibus celebres iis in occasionibus, ubi id fieri liceat citra affectationem, & quin eas perquæsivisse videaris. Hoc pacto adulationem, mendaciumque auferemus, ac simul ea, quæ ad justitiam, & charitatem pertinent, præstabimus. *Idem.*

Adulatio honesto viro indigna.

Ex omnibus vitiis nullum servilius, ac indignius est adulatione, qui hac utitur non tamquam amicus, neque tamquam honestus homo operatur, immo se veluti mancipium vilissimum ostendit. Novi quidem urbanitatis non esse, omnes liberiori censura corripere, eorumque defectus redarguere; sed vir honestus numquam eo usque proditor erit conscientiæ suæ, ut dicat bonum esse malum, & contra. Neque dicas, assentationes mera esse officia, atque ineptissimum esse iis animum, auresque adhibere, quæ ex mera urbanitate dicuntur: paucissimi enim sunt, qui laudibus non moveantur, atque inde non intumescant; paucissimi, quorum virtus ita sit confirmata, ut fictarum laudum illecebris non afficiatur, velut olim Sanctus Gregorius Taumaturgus, qui medius per turbam eorum, qui virtutibus miraculisque ipsius plaudebant, ingrediebatur, quasi per invios saltus, ac nemora ambularet, ubi arbores tantum conspiceret, & avium cantum audiret: & multo pauciores, qui sanctum illum Pontificem, qui patiebatur quidem adulatores, sed eo consilio, ut ex laudibus, quæ sibi deferebantur, & quas ementitas esse putabat, quænam sibi deessent virtutes, & quibus indigeret, agnosceret. *Auctor neotericus.*

Joannes XXIII ut refert Æneas Sylv. l. 1. de dict. & fact. Alph.

Qui inanis hominum æstimatio.

Coguntur nonnumquam homines intrinsecus nos probare, ac licet invitos tamen intra se nos ipsos commendare. At num inde nobis justitiam reddunt, & intra se cogitationibus, & extra qua laudibus, ut par est, virtutem nostram celebrantes, qua factis nobis obsequentes, faventes, ac muneribus cumulantes? Hoc usitatissimum est coram hominibus scelus, ac venia indignissimum; si quis rite suo munere perfungatur, atque ab omni labe vacuus vitam integerrimam vivat. Quæ bene feceris, invidiam cient, & tantum abest, alios hæc verbis extollere velle, ut immo ea conentur detergere. Quot nihil laudant, laudem quippe eodem oculo, ut ita dicam, quo pecuniam intuentur? Sibi enim imminui putant, quidquid aliis erogaverint. Quot vero oppositam prorsus ingressi viam in aliud incidunt vitium? Omnia laudant, seu virtutes, seu vitia; omnes laudant, seu bene, seu male merentes; ita ut in laudatorum turba sine ullo discrimine verseris, & confundaris? Sin autem æquius sua distribuant elogia, si eorum laus solidior videatur, quid tandem hæc laus, hæc elogia sunt, ut illa promereri servili complacentia studeamus? Tanta ne sunt, ac tanto pretio comparanda? Ideo ne tot ferenda, dissimulandaque sunt, ut ne id quidem quod vel sentis, vel cupis, dicere, aut facere audeas? Hoccine pretio libertatis jactura est subeunda, ac tot induendæ personæ, ut mortalibus omnibus placeas? *P. Girouft. Sermone de complacentia Mundana.*

Qui adulantur plurima, ea quæ dicunt, minime credunt.

Plura notanda sunt in iis, qui ementitas laudes tribuentes essentantur. Illud primum occurrit, quod longe aliter credunt, ac dicunt; contemnuntque tantum intrinsecus eos, quos encomiis exornant, quantum extrinsecus in pretio habere simulant. Alterum depromitur ex natura laudum, quas eligunt; earum enim materiam ut plurimum desumunt ex iis rebus, quæ vere dignæ sunt laude, & quas illis falso tribuunt, quibus adulantur. Itaque, qui hujusmodi laudibus decorantur, illinc inferre non debent, vel se reipsa iis ornatos esse qualitatibus, quæ sibi deferuntur, vel aliquem esse, qui hæc vera arbitretur, sed tantum eas dotes profecto laudibus esse dignas, atque omnibus votis optandam earumdem acquisitionem; hoc est, se inde posse quidem cognoscere non quid sint, sed quid esse debeant. Tertium denique nos monet adulatio, adulatorem non solum non credere, quæ dicit, verum etiam supponere, quod ille, cui assentatur, sit ita fatuus, ac simplex, ut verba sibi dari patiatur, ac commentitias laudes pro veris accipiat; & quemadmodum nemo ficta probare potest encomia, nisi qui sibimet adulatur, ita ab assentatore intra se illusionis, ac vanitatis nomine redargui eum, cui adulatur. Demum quemadmodum ob quæstum, non ultro alteri assentaris, & adulatione uteris tamquam medio, ad ea quæ cupis, obtinenda; adulatores censeant, oportet, eos, quibus illudunt, suimetipsorum ita cæcos amatores esse, ut fucum adeo aperte fieri sibi patiantur. *Essais de Morale, Tom. 3. cap. 12.*

Divites numquam veritatem intelligūt in iis, quæ ad ipsos pertinent.

Nemo difficilius regi potest, quam, qui sibi adulatur, vel sibi alios adulari permittit. Quotusquisque inter principes viros erit, qui sibimet non blandiatur, atque vel in ultione justitiam, vel in avaritia prudentiam, vel in furore fortitudinem non inveniat? Quotusquisque nativitatis splendore, aut felicitatis suæ specie non capitur? Omnibus affectus proprii adulantur; at non minus adulantur ii, qui circumstant, amici; qua in re miserrima est optimatum conditio, in iis enim, quæ ad ipsos pertinent, numquam audiunt veritatem, quæ licet etiam per sexcentas ambages, verborumque involucra apud illos aditum inveniret, eam tamen pati minime possent. *Auctor anonymus.*

Difficile est esse affabilem.

Credit aliquis, ut affabilitatis auram captet, omnia, quibus boni species inest ultra modum, mensuramque esse laudanda, atque occasionem hoc pacto suppeditabit, ut tamquam adulator, aut illusor habeatur; alius vero se affabilem fore putabit, si omnibus arriserit. Hoc sane epulas est condire perperam, cum

cum tantum dulcoris immisceatur. Conversatio odit hoc placendi studium adeo molle, atque universale, quo fit turpis, & languida. Nulla res magis quam affabilitas nos jucundos, suavesque potest efficere; sed quæcumque ratio nobis suadeat, ut affabiles simus; numquam nobis agendum est contra sensum communem, neque obsistendum veritatibus meridiana luce clarioribus. Nihil magis dedecet, quam adulari vel immodice, vel importune laudando. Laudes, quæ modum ac tempus negligunt, neque laudantibus honori cedunt, neque laudatis. Quandoque de alicujus virtutibus verba faciens, eas ita amplificas, ut pertinaciæ, vel imbecillitatis tuæ potius effectus esse, quam meritis deberi videantur, ideoque ubi aliquem eas ob res commendas, quibus ipse caret, profers potius in apricum ejus defectus, qui ex collatione laudum immerito collatarum magis elucent. *Alius anonymus Auctor sermone de Urbanitatis officiis.*

Qui & Deo, & hominibus placere cupiunt.

Non desunt qui & Deo, & hominibus se placere posse arbitrentur; virtutis amatores sunt, ubi cum virtutis cultoribus versantur; neque sibi religioni vertunt in vitium ruere, ubi cum improbis consuescunt; fontium, & speculorum instar, quæ cælum, terramque, umbras, ac lucem exhibent, quin hanc vel illas potius diligant, ad mutationem æque, ac jugiter semper disposita, Hoc hominibus placendi studium Deo placere non potest; non enim ut Deo obediant, hujus viæ homines aliquando virtutem exercent, sed tantumodo ut Mundo placeant; ac Deus meritis nostris non imputat, quæ recte facimus, nisi ipse eorum finis sit, atque objectum. Hinc S. Paulus sine ullo discrimine ait, se non fore JESU CHRISTI famulum, si placeret hominibus, non quod malum sit hominibus recte agendo placere; sed quod malum est recte agere ex mera hominum complacentia & hoc uno intuitu, ut iisdem qualibet in re satisfacias. *Pater Heliodorus de Parisiis Capucinus, Sermone nono de Conversatione.*

Adulatio causa flagitiorum omnium quæ a Principibus patrantur.

Adulatio, præsertim vero apud viros principes, ut plurimum, causa est omnium scelerum, quæ ab ipsis patrantur: *Hæc est causa omnium malorum, hoc est quod virtutem maxime evellit*: & si a Regum aula adulatores omnes eliminarentur, qui ad id conducti videntur, ut quæcumque ab illis fiunt, laudibus extollant, næ cito omnia illinc vitia exularent. Quid enim intentatum reliquunt assentatores, ut principibus placeant? Hos in aliquem ira succensos vident? oleum camino addunt; vel si ultio jam sumpta fuerit, hanc celebrant, tamquam actum justitiæ, admirantes immo eorum patientiam, quod nimis diu inimici hominis insolentiam, qui temeritate sua tantam sibi conflavit cladem, pertulerint. Si princeps aliquis subditos per vim emungit, atque immania extorquet tributa: non ne statim adulatores accedunt, qui illum absolutum esse bonorum, quæ a privatis possidentur, dominium profiteantur? Non ne huic persuadent id, quod in aliis esset injuria, in ipso jus esse, & nativitatis privilegio, & dignitatis auctoritate firmatum? Si turpis, & probrosa vivendi cupiditas illum rapit, non ne id repetunt, quod olim Imperatori cuidam metuenti ne sui nominis gloria emarcesceret nescio quis asserebat, illius esse leges condere, atque ejusdem exemplo ablatum iri opprobrium, ac turpitudinem, quam hujusmodi flagitiis inhærere arbitrabatur? *Desinunt probri esse loca purpurata flagitia*: quod ævo suo contigisse D. Cyprianus testatur. Itaque cum nullum sit vitium, nullum scelus, nulla cupiditas, quibus adulatores personam inducere non noverint, qui eos audiunt, & patiuntur, vel a fictis, venenatisque laudibus sibi non cavent, jugi in periculo versantur sexcenta mala patrandi, ac in omne scelerum genus ruendi. *Sermo Manuscriptus.*

Efficit adulatio, ut vitia virtutum loco habeantur.

Adulatio non judicium tantummodo, rectumque sensum depravat, sed ipsam etiam voluntatem pervertit efficiens, ut vitium habeatur loco virtutis, atque hac ratione, quin illius horrorem, ut par est, inspiret; in illud eos impellit, qui jam ultro illuc feruntur. Ita luxus, prodigalitas, sumptusque insani, si adulatoribus credideris, inditia sunt animi generosi, liberalis, magnifici; turpissimæ, libidines solatia sunt, vel ad summum peccata, quæ facile veniam consequuntur; sordida avaritia sapiens est in futurum providentia, vel sola ratio qua præsens rei familiaris jactura reparetur. Ita adulatio cuicumque vitio novit honestum adjicere nomen, quo illius turpitudo celetur; ac illi eam personam inducere, ut nemo se ipsum agnoscat, tum maxime cum per scelera, atque flagitia aliis sese tradit liquido cognoscendum. Huic malo obnoxii præsertim sunt viri opibus, & auctoritate pollentes, qui ingenti adulatorum vi stipati ne unum quidem habent amicum verum; quod efficit, ut veritas ad eorum aures numquam perveniat; numquam enim hæc in mendacissimo adulantium ore versatur. *Idem.*

Adulator plura simul peccata committit.

Cum adulatio finem suum obtinere contendit, atque sub veritatis, & amicitiæ, quas penitus odit, integumento vult apparere, tunc verborum ambagibus utitur elaboratis, modestis, ad reverentiam compositis, humilibus, sinceris, ab omni quæstus specie remotis. Vis enim scire quænam adulantis linguæ sit definitio? *Universitas iniquitatis*. Jacob. 3. Vis cognoscere, quinam verus sit adulantis caracter? est peccator, qui in uno scelere multa coacervat, atque sincerum, bonumque amicum simulans, perfidus est proditor. *Desumptum ex Sermonibus Moralibus; eo Sermone, qui est in hoc argumentum.*

Adulatores sunt seductores.

Natura semper simplex, atque sincera, veram præ se fert imaginem, ingenuamque notam sui ipsius; adulatores vero subdoli, & a veritate secedentes ejusmodi signis utuntur, ut fratrum suorum simplicitatem, bonamque fidem fallant, & in errorem inducant. Cum hypocritæ formas, figurasque sibi prorsus oppositas, & a cogitationibus suis toto cælo abhorrentes assumunt; dolis, ac mendaciis naturam, ac se ipsos dedecorant. Haberi volunt sinceri, & non sunt; loqui affectant, ut illi, quorum labiis cor ipsum intueris, sed anima eorum calliditate, atque improbitate est referta, ut ait Propheta. *Loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.* Psal. 27. Ingenuæ quidem eorum voces videntur, pacis, ac benevolentiæ plenissimæ, at latens in corde nequitia sexcentas induit species pro eorum affectuum, quibus premuntur, varietate. *Idem.*

Adulationes quædam magis exquisitæ.

Assentationes quædam minus apertæ sunt; sed quæ cum majori sint industria concinnatæ, exquisitissimæ adulationis inventa sunt, quibus, quin nobismet vim facere videamur, callide alienis vitiis indulgemus: nihil dicimus, nisi diu meditatum, nihil facimus, nisi & loco, & tempore accommodato, nihilque perperam aggredimur. Modo æquivoca verba tamquam in incertum projicimus nihil ulterius dicturi, si displicuerint; sed ex illis fusius differendi ansam capturi, si arriserint. Modo oculis, & gestu, quod sentimus, præ nobis ferimus, atque modesti silentii, ad quod callide nosmet componimus, eloquentia nimis loquimur. Unicum adulantium negotium est hominis, cui placere desiderant, ingenium scrutari, ut ubi, quod amat, vel odit, cognoverint, subdole veluti escam, quidquid suavius eidem futurum perspexerint, objiciant. *Idem.*

Naturali ducimur malo, inquit S. Hieronymus, *& adulatoribus nostris libenter favemus*. Licet modestum oris habitum præ nobis feramus allatas laudes renuendo; eas tamen intrinsecus majori cum voluptate colligimus. Erubescimus quidem audientes illas; atque nos intuens, nobis eas injucundas esse putares: sed cor extrinsecam hanc, dolosamque speciem mentitur, ac verum est, nos ex eo testimonio, quo facta nostra probantur summa oblectatione perfundi. Frustra laudem nequaquam mereri testamur, immo ejus repulsam nobis merito vertimus: frustra eam frigide excipimus, perplacet immo ea, quæ de nobismetipsis cogitamus, aliorum cogitationibus approbari. Fortasse de nobis superbe non loquimur; hæc enim nimis insana esset ambitio; sed alios de nobis cum laude verba facientes libenter excipimus.

For-

Fortasse hos ipsos leviter incusamus; at ut ab aliis excusemur: adeo vana ambitione insanimus, tanta est in nobis meritorum nostrorum æstimatio; tam immodica laudum aviditas. *Idem.*

Illi quib. adulamur oblatas se mereri laudes facile credunt.

Qui laudes, & assentatiunculas diligit, eo usque iisdem mentem replet, ut licet nequissimus sit, peccatum suum nosse, & illius pœnitentiam agere nequeat. Adulantium linguæ, ex S. Augustini sententia, sunt quædam veluti vincula, quæ illos, quibus adulantur, cum ipsorum peccatis ita connectunt, ut inde se se expedire minime valeant. Se intrinsecus non alios esse putant ab iis, qui aliorum laudibus exhibentur; se ipsos fallunt, atque animo ea repetentes, quæ sibi dicuntur; propriorum meritorum æstimatio facile cum alienis hujusmodi testimoniis concordat. Tunc vero quinam spei locus esse potest, futurum ut resipiscant; obstruunt enim omnes aditus gratiæ, salutaria contemnentes monita, quæ sibi suppeditari possent, atque eam foventes ideam, quam sibi aliorum adstruunt adulationes? *Idem.*

Nullum honorem adferunt adulantium encomia.

Quinam sunt, qui te laudant, & quem ob finem te laudant? Si eorum personas intueor, animæ sunt mercenariæ, ac serviles, turpe, ac ignavum pecus, homines, qui ex ipsorum Ethnicorum sententia semper infames habiti sunt. Verum enimvero quam præclara sunt encomia ex hac hominum fæce profecta? Si eos quæris laudum tuarum præcones, quorum fides in pretio sit; homines quære probatæ virtutis, boni nominis, integerrimos, atque sinceros, qui æque & vitium laudare, & vituperare virtutes æstimescant; sed tamquam pestem teterrimam eos subdolos homines fuge, qui adulationum suarum illecebris te fallere gestiunt. *Longe sint a te blandi, ac fraudulenti lactatores, qui cum in faciem te benedicunt, orbis tibi fabulam pariunt, imo te fabulam orbi.* Bernard. Epist. 78. *Deprompsum ex Moralibus sermonibus.*

Se contemptibilem præstat, qui sibi adulari permittit.

Vos quem præceps fortuna repente, divites, ac potentes effecit, stipati estis adulatoribus, qui magnificis laudibus commentitia vestra merita extollunt, & in omne obsequii genus proni vos encomiis celebrant; at num ideo majori in æstimatione mundus vos habet? Necessitudo, qua venalibus hujusmodi assentatoribus adhæretis, præstat, ut propius intus & in cute introspiciamini, ut a majoribus ipsis origo vestra petatur, ut unde profecti, ex quibus orti, qua arte & quæstu celeriter adeo ad magnitudinis fastigium evasistis diligentius quæratur. Numquid vero apud adulatores ipsos majori æstimationis aura fruimini? Vos quidem præsentes colunt, ac clam vertunt in ludibrium; Vos plurimi faciunt, cum novos favores, ac uberrima laudum suarum præmia se putant relaturos; at ubi aliqua calamitas incidit, laudes cum fortuna vestra collabuntur. Tunc ficte laudabant, nunc sincere vituperant, lucri spe vobis adhærebant, ac per summum dedecus vos derelinquunt; a nutu vestro tamquam conductitii pendebant, donec felices fuistis; ex quo felices esse desiistis, vos ipsos irrident. *Idem.*

Adulatores illudunt illis, quibus blandiuntur.

O Mulier, quam fluxa pulchritudo tot hominum idolum effecit, te mancipiorum caterva circumundique septam vides, id unum quærentium, ut tuis cupiditatibus obsequantur, vel easdem irritent; secreta lætitia perfunderis abjectissima illorum officia percipiens, & oris habitu partim ad severitatem, partim ad suavitatem composito eorum laudes, ac famulitium dignaris excipere. Te felicem prædicant, quod tot dotibus ornata refulgis; ac mihi crede, tibi illudunt: *Qui te beatam dicunt, ipsi te decipiunt.* Isai. 3. Norunt imbecillitatem tuam, explorant defectus tuos, ac te absentem in jocum traducunt; & nisi forte victima es irrisionum suarum, te saltem longe plurimis objiciunt irridendam, qui majori pollent rationis usu, atque prudentia. *Idem.*

Ejusdem argumenti continuatio.

Tu quicumque es, qui cæcus in hunc humanarum adulationum incidis laqueum, scito ab illis, a quibus commendaris te decipi: *Qui te beatum dicunt ipsi te decipiunt.* Quorsum? quia dicunt non quod es, sed quod esse deberes. Te prudentem, sapientemque vocant, cum in te prudentia, ac sapientia magis desideretur; liberalem, cum tuas prodigas opes, zelotem quum sævias; humilem, honestumque cum ad vilia quæque te te demittas, vigilantem, cum præceps sis; amicorum fautorem, cum injustum aliquid patres; severum vitiorum censorem, cum in contumelias erumpas; ab omni avaritiæ suspicione alienum, ac liberalem, cum tuum patrimonium obligurias. Sed ubi præclara adeo de te prædicant, tunc tibi maxime irrident &c. *Idem.*

Discrimē inter amicum & adulatorē.

Quid inter amicum verum, atque adulatorem intersit facile cognosces. Ille te in spiritu charitatis redarguit; hic spe quæstus tibi blanditur; ille medelam afferre studet; hic celat, quidquid indiget medicina; ille te, hic opes tuas amat; ille tuam, hic suam quærit utilitatem; ille bona fide loquitur, hic te fallit, & decipit.... Eo in negotio, quod non tui tantum nominis existimationem respicit, sed ipsam salutem tuam, adulatores fuge, quemadmodum infensissimum quemlibet hostem vitares, & coram Deo eam Davidis precem effunde: *Avertantur retrorsum & erubescant, qui volunt mihi mala. Avertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi Euge, Euge. Idem.*

Adulatio amicitiæ contraria est.

Adulatio, & amicitia æque sibi mutuo adversantur, ac vitium, & virtus. Nihilominus hoc monstrum virtutis nonnumquam personam gerit, & adulator perfecti amici imaginem sumit. Oculus maxime perspicax vix simulationes ejus detegere potest, quia exquisita conteguntur industria, & malum, quod boni speciem assumit, non ita facile potest dignosci... Credimus blandos gestus, officiosa, adulantiaque verba sinceræ necessitudinis effectus esse, quamquam eorum causa sit adulatio; fictus enim hic amor ita sibi animum nostrum devincit, ut blandientis linguæ lenociniis in cor nostrum irrepat, quin ne ullam quidem calliditatis, & doli suspicionem relinquat..... *Hæc est conditio veritatis*, S. Hieronymus inquit, *ut eam semper inimicitiæ sequantur, sicut per adulationem perniciosam amicitiæ corrumpuntur, libenter enim quod delectat, auditur, & offendit omne, quod nolumus. Desumptum ex P. Jacobo d'Autun dans la conduite des Illustres, parte secunda cap.* 10.

Turpis adulantis captivitas.

Adulator turpi servitute, quidquid fit, probat; atque tunc minus delinquit, cum dissimulat ea, quæ male fieri videt ab auctore fortunæ suæ, ne illi displiceat. Ubi dicenda sunt, quæ lædant, obmutescit, atque secreto consensu semet scelerum participem præbet, metuens, ne illum, cujus gratiam aucupatur, offendat. Sed cum principes viri nimia efferantur superbia, non satis est illis, si eorum flagitia dissimulentur, sed ab iis vituperari se putant, a quibus non laudantur, se lædi ab iis, qui ipsis non adulantur, & ab iis, qui illos colere abnuunt, contemni. Lingua nequaquam est unicum adulatoris instrumentum; adulatio novas ad fallendum artes excogitavit. Dicunt omnia inservire ad amoris magnitudinem significandam; adulator nihil non adhibet, ut se jucundum illis præbeat, quorum gratiam affectat. Umbra numquam melius solidi corporis ambitum exhibet, quam adulator eos, quos videt, gestus imitatur; & quandoque turpem adeo sibi servitutem imponit, ut natura ipsa erubescat. Aliorum defectus in semetipso multiplicat, ut hos excuset in illis, quibus placere contendit: eos ad unguem habitu corporis exhibere studet, si per hanc membrorum deformitatem finem suum se sperat assecuturum; ac sibi videtur naturales aliorum imperfectiones corrigere, cum illas sibi communes præstat, atque easdem imitari contendit. Verum tamen est verborum adulationem, quam gestuum esse callidiorem; non enim naturæ solum, sed morum quoque defectus probare novit, & quadam magiæ specie conatur efficere, ut ibi sit bonum, ubi non est, vel si sit, fucatæ orationis artificio illud amplificare. *Idem cap.* 20.

Adulator laudat & apparētes & veras virtutes in eo, cui placere studet.

Adulator inani virtutis utitur specie eos laudaturus, cui placere conatur; actiones, quæ ab eadem longe nimis distant, ope industriæ ipsius propius accedunt, timidum dicet verecundum, pusillanimem vocabit modestum. Spiritus Sanctus hoc adulationis genus ferre non potest, ac per Prophetam, in illos maledi-

lediĉtionem ejaculatur, qui malum bonum, bonumque malum appellant. Qui veras laudes tribuunt minus sunt criminosi, non tamen innocentes, & quoniam in laudibus modum non retinent, mendacium meliorem encomiorum partem absumit. Excessus nihilo minus a virtute abhorret, quam oppositum ipsius; & immodice laudans laudati virtutem æque in suspicionem revocat, ac ille, qui frigide laudat. *Idem.*

Adulatores aulici. *Tacit. l. 2. annal.* Hic aulicorum est mos, ait Auctor quidam profanus, indiscriminatim omnia principum virorum facta seu honesta, seu inhonesta laudare. Adulantium sermones Principum fortunam potius, quam personam petunt; & cupiditas proficiendi illos æque & calumniæ, & mendacii constituit mancipia. Eorum impudentia nullo fine coercita naturæ, eorumque disciplinæ leges infringunt, atque miro conatu malum immutat in bonum, ac vitium in triumphum adducit. Verum cæli maledictio primum adulationis eorum instat supplicium; illis enim hæc mala imprecatur Sapiens: *Qui dicunt impio, justus es, maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus.* Prov. 24. *Idem.*

Utrum nequius sit adulari, an adulantes pati. Adulari, & pati adulantes duo morbi sunt æque perniciosi; verum uti minime deest servitus quædam ipsa libertate suavior; quidam etiam morbi inveniuntur, ex quibus convalescere quamquam non licet, ipsa tamen bona valetudine sunt jucundiores. Ita licet adulatio illi, cui fit, plerumque suspecta habeatur, & adulator ipse novit falsitatem laudum, quas longe impertit, atque adulationis turpitudinem; hæc tamen illis non displicet: ibi enim res agitur sua. Itaque alter suam diligit vanitatem, quia sui ipsius idololatra est; alter eam fovet, quia inde percipit utilitatem. Verum quidem est ardnum esse dignoscere uter nocentior sit, ille ne cujus lingua venalis semper est ad adulandum parata, an ille, qui laudes suas audiens intumescit; hujus quidem cæcitas est vituperanda, sed improbitas alterius hunc excæcantis non est innocentior. Si adulator nequam est, qui illum patitur, non est minori dignus vituperatione; nam si hic prior sibimet minime adularetur, adulantium illecebris haud ita facile moveretur. *Idem.*

Adulatori non fidendum. Non ne semper nobis ab illo cavere oportet, qui omnes decipit, qui cum eo necessitudine habent? Ipse etiam assentator, cui non alius sit finis, quam nos fallere, nonne suspicione carere non debet? Finis Oratoris est persuadere dictione; finis Medici morbos pharmacis tollere; sed finis adulatoris est verborum suorum lenociniis in errorem impellere. Si nobis ea esset mens, ut par pari adulantibus referremus; illos procul semoveremus, neque sollicite adeo festinarent nobis id thus oblaturi, quod omnibus offerunt. Speciosa verba non semper sunt cogitationis imago, vel cordis interpres. Ne credas illis, qui te laudant, S. Hieronymus inquit, vel potius, ne aurem præbeas illis, qui te irrident, & qui, ubi assentatiunculis suis os tibi sublevérint, clanculum tibi illudunt; & si dorsum habes incurvum cervicem inflectunt, humerosque attollunt, vel similibus gestibus te in jocum traducunt. Ita contemptus, atque irrisiones, quibus ab adulatoribus excipiuntur, qui oblatas laudes libenter excipiunt, vel sibi fucum fieri patiuntur fictitiis laudibus, quibus ornantur, digna est irridendæ vanitatis illorum remuneratio. *Idem.*

Remedium contra vitius adulationis. Tenuitatis nostræ cognitio efficere deberet, ne adulatorum lenociniis afficeremur. Qui te ipsum, penitioresque conscientiæ suæ latebras novit, extrinsecis laudibus numquam movetur, neque alienam approbationem emendicat. Ethnicus quidam hæc olim amico suo monita fuggerebat. Scrutare te ipsum, ajebat ille Philosophus, atque ut quinam sis, cognoscere possis, haud alienos sensus require. Nemo integrius de nobis judicium ferre potest, nisi nos ipsi, neque citra vitium eorum scelera pati possumus, qui injustis nos laudibus cumulant, ut nostra tegant flagitia. Hoc in sensu S. Hieronymus ad insignem virtute mulierem scribens, ostendit dolorem, quo afficiebatur, quod ab amicis in pretio haberetur, & alius ab eo, quem se esse affirmabat, teneretur; atque conqueritur, quod non ipse, sed alius sub nomine suo ab illis diligeretur. Qui hac arte uteretur, næ ille quidem adulantium illecebris numquam deciperetur. *Idem.*

Si nemo autem præberet adulatoribus, assentationes in labiis eorum interirent, non secus ac si acceptatores furum exterminati fuissent, nulli amplius latrones grassarentur. Neque vereor hoc prodigos laudum largitores latronibus comparare; re enim vera a latores gloriam furantur, quæ viris virtute nitentioribus debetur solum, ut eam hominibus tribuant, in quibus nil laude dignum inveneris. Ita nihil adulatione turpius est, nihil servilius, nihil indignius, ipsa enim vilium animarum est propria, quæ mendacii, atque impudentiæ mercaturam faciunt principum virorum gratiam aucupaturæ. Cæterum si nihil homini jucundius esse potest, quam libertas, & si arduum est illam tueri, cum in adulationem simus adeo propensi, non ne adulator hoc vitium a se procul arcere debet, nisi omnem honestatis sensum, atque viri probi, honestique existimationem velit projicere?..... Abjectarum animarum vitium est adulatio. Ita maxime contemnuntur id genus homines, qui semper habentur tamquam avidi quæstus, sine fide, ac sine probitate, quorum verbis fidendum non est; sed qui ingentem sibi promittunt ex illis, quibus blandiuntur, utilitatem; sperant enim futurum, ut aliquando laborum suorum uberrimos fructus percipiant: quos ubi fuerint assecuti, primo omnium in fabulam vertent eos, quibus tanta sinceritatis specie sunt adulati. *Idem.*

Credis fortasse non deesse tibi occasionem complacendi in laboribus tuis, quandoquidem reipsa laudibus cumularis, atque summam de te existimationem apud alios percrebrescere intelligis? Sed proh Deus immortalis! cur nam te ipsum fallere gaudes? Parumper animo volve, quæ accidunt in vita, atque invenies, te a paucissimis has existimationis notas excipere; apud hos vero nequaquam illo haberi in pretio, quo opinaris: hæc ipsa elogia sexcentis passim delata fuisse, quæ tu ipse quotidie illis deferre consuevisti, quos flocci pendis. Quis hodie non commendatur, seu ut mutuæ laudes extorqueantur, seu ut gratia captetur? exploratum quippe est in animis omnium aditum adulationi patere. Numquamne plurimos præsentes miris celebrari encomiis audivisti, quos absentes, ubi liberius loquendi facultas fuit, contumeliis, atque opprobriis lacessiri intellexisti? Nonne tibi met adularis, si te unum esse putas, quem omnes bona fide commendent, & de quo sincere ea dicantur, quæ de aliis per jocum, atque ludibrium dicuntur; vel ad summum, quæ ob id proferuntur, ut ea urbanitatis officia præstentur, quæ mos necessaria quodammodo effecit? *P. de la Colombiere dans les Reflexions Chretiennes.* Nosmet ipsos fallimus vere laudari arbitrantes.

Inter virtutes recensetur affabilitas quædam, quæ efficit, ut nosmet eorum moribus accomodemus, cum quibus versamur; & hæc virtus; quam Dei lex jubet, quædam est indulgentia, studiumque officiosum, quo aliis cedimus, eosque, ut inquit Apostolus, obsequio, honore, ac reverentia prævenimus. *Honore invicem prævenientes.* Ad Rom. 12. eorum sensus amplectimur, illorumque consilia, ubi virtuti, officioque nostro non sunt opposita, approbamus. D. Chrysostomus adfert in hoc argumento S. Pauli exemplum, cupientis, quatenus sua conscientia patiebatur, omnibus cujusque conditionis placere mortalibus, omnibusque in occasionibus, ut eos Domino lucraretur. *Per omnia placeo. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.* 1. ad Cor. cap. 10. & 9. At cavendum ne hujusmodi indulgentia in adulationem degeneret; & magnus ille Apostolus, qui se ipsum proponit tamquam virtutis adeo necessariæ ad omnes lucrandos, neminemque offendendum exemplar, passus non est, aliquam de se adulationis suspicionem oriri: *Neque enim fuimus aliquando in sermone adulationis, sicut scitis.* 1. ad Thess. 2. *Desumptum ex P. Giroust Tom. 3. Quadrag. sermone de mundana Complacentia.* Quædam est christiana indulgentia quæ non est adulatio.

Ami-

Amicitia ab adulatione debet abesse

Amicitia quidem studium parit placendi amicis, eorumque imbecillitatibus indulgendi. Amicorum affectionibus nosmet accommodemus oportet, eorumque defectus patiamur; quod charitas æque, ac amicitia suadet: non ideo tamen illis debemus adulari, si quid peccaverint, neque pravis illorum studiis favere, si corrigi possint. Hoc ratio, hoc religio prohibent, quarum utraque suadet, ut sapienter, prudenterque illis ea, quæ ignorant, officia detegamus; quæ vero norunt, ut hæc opere compleant, toto pectore incumbamus. *P. Nepueu in tractatu de Vita Christiana.*

Adulatio non est Charitatis officii.

Adulatio nequaquam est charitatis officium, licet doceat Apostolus hanc benignam esse, atque patientem; sed potius est amor proprius, lucri avidus omnia ad se referens; adulator enim blanditur, ut sibi blandiatur, laudat, ut laudetur, plaudit omnibus iis, quæ a viris principibus fiunt, ut sibi eos devinciat, in illorum amicitiam irrepat, aut beneficium aliquod obtineat. Hoc vitium præterea Divinæ charitati adversatur; probat enim, quod damnat Deus, laudat, quod Deus vituperat, permittit, quod Deus vetat, atque scelera, & vitia, quibus divina Majestas læditur, justificat, ut iis placeat, qui in illorum cæno volutantur, ac denique in adulatores divinam hanc maledictionem detorquet: *Væ qui dicunt impio, justus es.* Prov. 24. *Auctor Anonymus.*

Laudes impiis deletæ efficiunt, ut se se viros bonos opinentur.

Vitiis diffluere magnum est malum, sed in vitiis ipsis laudari malum est majus; non enim ulla ad pænitentiam relinquitur via.... Injustæ quippe laudes, quibus impii cumulantur, illos ita excæcant, ut quo in statu sint, non intelligant. Cum vero injustis laudibus urbanitatis quædam accedere soleant officia, atque non spernenda beneficia, fit, ut qui laudibus extolluntur cum probis hominibus fere sese confundant, ac sensim eam amittant ideam, quam de se ipsis primum habebant, neque mos semet amplius agnoscant. Itaque naturali decepti cupiditate, qua qualibet se laudari desiderat, sibi ea inesse putant merita, quibus omnino carent, atque ob fictitias virtutes superbiunt. *Desumptum ex libro cui titulus: Civilis vitæ officia cap.* I.

Uter imbecillius sit adulari, an pati adulatorem.

Operosum est affirmare, uter majorem imbecillitatem præseferat, ille ne, qui aliis adulari non erubescit, an qui alios gestit sibi adulari. Alter quidem parum sinceritatis, integritatis, honestatis præsefert, alter vero ingenii sui vanitatem, atque tenuitatem excusare non potest. Adulator verba sua verbis mentitur; immodice laudat, atque laudis ipsa magnitudo probat, a se nullo in pretio laudatum haberi; quem si vere magni æstimaret, vereretur ne eidem displiceret ejusdem eximias dotes amplificans. Hunc sapientia, modestia, & æquitate vacuum putat; sperat enim se ejus initurum gratiam, sapientiam, modestiam, æquitatemque lædendo. Qui libenter assentatiunculas audit, mentitur meritum, cui laus unice debetur. Vera virtus fucata odit ornamenta; ex se met satis subsistit, & affectatus fulgor, non lucem, sed nebulam, tenebrasque eidem offundit. Te satis probas vera indignum laude, ubi laudes immodicas audire gaudes. Qui adulatur, se contemptui objicit, nam se nimis demittit; humi quodammodo repit, ut illud, quod minime decet, alteri red lat obsequium; & impudentissima temeritas est ei, quem honorare cupis, thus, quod dedecus afferat, adolere...... Adulatio, sive illam exerceamus, sive illam patiamur, nostram auget indignitatem, atque ambitionem; omnes enim nobis irrident, quin intelligamus contemptum illum, vel quo excipimur, vel quem meremur. *Liber cui titulus: Observationes in varia Religionis, atque Moralis philosophiæ argumenta.*

Inania officia & adulatione refertaj.

Numquam novi quid esset officius certare, neque illum nosce unquam volui; rem enim ignaviæ plenam utramque duxi, & in illa se se effundere, & iisdem affici; atque Christianum, honestumque virum magis decere putavi alios monere, quid vere sint, & quid facto sit opus, quam adulari ob ea, quæ non habent, vel polliceri, quæ habere non possunt. Plurimi quidem sexcentis urbanitatis officiis tibi obsequentur; Omnes, quos nosti, & plurimi etiam, quos ignoras, jam in obsequium compositi vel te coram salutatum venient, vel per epistolas. Omnes tibi significare contendent, se dolore tuo maxime tangi; verum in hujusmodi locutionibus multum adulationis, parum inest sinceritatis. *Pater le Valois Epistola octava de solitudine.*

Deus maledictione eos percutit, qui adulari quærunt, & gaudent.

Væ, dicit Evangelium, *cum benedixerint vobis homines: secundum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum. Luc.* 6. Asserere nequaquam possum hoc maledictum in eos absolute contorqueri, qui laudibus ornantur; sed in eos, qui laudari quærunt, & cupiunt; qui sibimet adulantur, qui in illis complacent sibi, atque eas sibi gloriæ vertunt, non Deo: nullum enim bonum est, quod ab eo non emanet. Ita Deus sua maledictione non percutit eos, qui laudes recipiunt, sed qui illas adfectant, qui ab adulatoribus sibi fucum fieri patiuntur, qui superbiunt, qui intumescunt, qui illis abutuntur, qui ex ea opinione virtutis, quam alii testantur, falso de se ipsis judicium ferunt; cum immo se se demittere, atque humilitatis sensus concipere deberent intuiri defectus suos, imperfectiones, ac secreta flagiria, quæ intra se contegunt, & quæ si omnibus comperta essent, atque explorata, illos pudore, & confusione suffunderent. *Abbas Trappensis in considerationibus suis in S. Lucæ Evangelium.*

Malum, quod laudes pariunt.

Sæpe laus majus nobis damnum infert, quam injuriam; quamobrem scriptum est: *Ante mortem ne laudes hominem quemquam.* Eccli. 11. Quin hoc in argumento latius immoremur, asserere possumus lenocinia, blanditias, assentationes, officia, affabilitates, omnes humanas consuetudines, omnes existimationis, atque honoris notas, quas ab illis recipimus, qui nos amare profitentur, vel simulant, tantam vim in animos nostros habere, & ob superbiam, quam pariunt, & ob bonam nostrum ipsorum opinionem, quam cient in nobis, & ob ideam, quam nobis adstruunt virtutum earum, quas non assecuti sumus, quasi illas obtineremus; ut merito illa prophetæ verba queant applicari: *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.* Isaiæ 3.

AFFECTUS.

Eorum perturbatio, & mortificatio. Affectus prædominans, ejus subigendi necessitas.

MONITUM.

PHilosophi in Libris suis, atque in Orationibus Oratores aliter affectus considerant, ubi eos quæstionum, sermonumque suorum argumentum constituunt. Cum nos autem hic de illis verba facturi simus, quatenus ad suggestum pertinent, aliis quidem relinquimus curam eorum naturam, causas, effectusque explorandi, aliis vero artem eosdem ciendi, aliis denique munus tradendi, quomodo illis utendum sit, ut hominis rationalis mores, actionesque regantur. Verum ut Concionatorum more loquamur, quatenus videlicet ad Christianum hominem referuntur, eorum perturbationes, eorumque coercendorum necessitatem ostendamus, oportet; ut quod vitiorum omnium est fons, virtutum omnium fiat instrumen-

mentum. Quæ in re tria occurrunt animadvertenda. 1. Cum incompositi affectus nos in peccatum rapiant, multa esse communia huic, & Tentationum argumento, de quo suo loco dicemus; & quod consulere poterit, qui opus esse censuerit. 2. Singulis affectum aliquem præ cæteris vehementius imperitare, qui quidem illius propensionem efficit, atque est primum quodammodo elasterium, quo cætera commoventur. Hunc singillatim Sacer Orator oppugnare potest, ac expugnare, si late nimis patere censuerit argumentum in omnes generatim affectus rationum suarum aciem instruere. 3. Supponendum esse, atque auditoribus explicandum, Christianam mortificationem, veteris hominis mortem, vitam spiritus, angustam viam, quæ ducit ad vitam, in affectuum subjectione, atque victoria consistere, mortificationemque corporis non aliud esse, quam medium, ad spiritus mortificationem assequendam, quæ quidem est, flagitiosa studia, concupiscentiam, propensionemque in malum cohibere; hæc enim omnia nomine mortificationis affectuum continentur, atque in hoc argumento satis affluentem rerum copiam suppeditant, ut quovis in sensu accepta replere valeant orationem, quin ea sint lustranda, quæ de singulis affectibus seorsim dicenda sunt.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum in hoc argumento Synopsis.

I. NEcessitas, qua in Christiana Religione affectus nostros tenemur subigere; adminicula, quæ ad illos infringendos nobis suppetunt; utilitates, quas ex hac victoria consequimur, triplicem Concionis partem constituent.

Pars prima. Præceptum idem, quo peccatum effugere, ac illud in nobis pro virili delere jubemur, imperat quoque, ut affectibus nostris bellum inferamus, eosque injecto fræno cohibeamus. 1. Quia licet peccata non sint (erraret quippe, qui hoc crederet; Deus enim affectus constituit in nobis, ut per illos bonum quidem amplecteremur, malum vero effugeremus) attamen cum post originale peccatum perturbati fuerint, atque ut plurimum omnium peccatorum nostrorum sint causa, interest nostra, omnem causam auferre, ut illius perniciosi effectus tollantur. 2. Quia etsi in se met peccata non sunt, facile peccata fiunt, cum sint peccatorum materia; si enim eorum impetum, atque vim sequimur, qua nos in scelus propellunt, reos nos efficiunt, atque sunt criminosi. 3. Quia inexhausti sunt flagitiorum fontes, quorum cursum nisi inhibeamus fontem ipsum exsiccantes; efficient, ut jugiter in nova scelera proruamus.

Pars altera. Cum Deus in nobis affectus nostros reliquerit, postquam prorsus peccatum originale delevit, eorumque permiserit tumultum, ut inde merendi occasionem nancisceremur, ac virtus ipsa posset exerceri; non reliquit nos tamen sine validis adminiculis, quorum ope eos cohibere possemus, ac prohibere, ne nos in peccatum impellant. Hæc autem adminicula sunt. 1. Gratia, quæ nunquam deest nobis, ita ut licet in potestate nostra non sit primos motus prohibere, possumus tamen divina opem ferente gratia, quantumvis violenti sint, eorum progressus retardare, immo etiam precibus majora obtinere ad eos expugnandos subsidia. 2. Vigilantia Christiana ad eas prævidendas occasiones, in quibus affectibus nostris moderari non possimus. 3. Timor Dei, atque præceptis ejusdem obedientia; quoniam jubet fluctus hos compescere; quemadmodum imperavit mari, ut tumentes fluctus suos in statuta littora allideret.

Pars Tertia. Utilitates, quæ ex affectuum nostrorum victoria dimanant hæ sunt. 1. Pax cordis, & quies conscientiæ. 2 Christiana libertas, quæ ex dæmonis, mundi, atque peccati servitute illos eripit, qui suis affectibus serviunt. 3. Certitudo remunerationis æternæ, quæ illis promittitur, qui affectus suos debellarint.

II. Quoad affectum prædominantem, ostendendum est, illi qui se se Deo mancipat, ut in virtutis via progrediatur, se se pietati devoveat, ac penitus conetur evertere corpus illud peccati, de quo loquitur Apostolus, incipiendum esse ab affectus prædominantis oppugnatione, atque victoria; aliter enim omnia vel essent inutilia, vel non satis magnum effectum obtinerent; idque triplici ex causa, quæ triplicem sermonis partem potest constituere. 1. Quia hic hostis est perniciosissimus, atque metuendus, a quo nihilominus non satis nobismetipsis cavemus. 2. Fortissimus, qui nos infirmiores efficit, & quem vincere difficillimum est. 3. Pertinacissimus, qui post aliorum cædem viget adhuc, & contra quem nobis toto vitæ spatio sustinendum erit certamen, nisi fortiter illi bellum inferamus, & nisi quam primum ab ipsa adolescentia toto nisu in eum impetum faciamus.

Quoad primam rationem: Hostis est perniciosissimus. 1. Omnium enim maxime occultus, at minime notus est, atque ideo talis, ut nobis met ab eo non satis cavere possimus. Boni personam induit, atque hoc pacto clanculum lethifera infligit vulnera, a quibus nos met tueri, maxime est arduum. 2. Hac ratione, atque sub virtutis prætextu criminosissima quæque approbat flagitia, ita ut furor pro zelo, avaritia pro laudabili œconomia, ultio pro justa indignatione habeatur &c. 3. Nos prodit; cum externis hostibus, æque ac cum internis insidiis secreta init consilia &c. Unde inferre necesse est, hunc hostem esse perniciosissimum, & maxime timendum; quem nisi statim convellere conabimur, frustra reliquos omnes delebimus.

Pro ratione altera. Hostis est fortissimus, quem tamen infirmius, ac imbecillius oppugnamus, cui parcere studemus, ac metuimus, ne deleatur. Ergo illum tales nos præbemus, qualem se præbuit Saul erga Amalecitas; libenter quidem sacrificamus quod magis contemnendum est, sed quod pretiosius videtur, atque perdere metuimus, id nobis reservamus.

Pro tertia. Hic etiam pertinacissimus est hostis, qui diutius conatibus nostris resistit, qui etiam post aliorum internecionem viget, qui nostro innixus ingenio, atque temperamento, omnium actionum nostrarum particeps est, atque ad mortem usque nobis inhæret, nisi quamprimum eum de medio tollere adnitamur, sanctam, piamque vitam traducturi. Animi nostri ægritudines mentem ipsam excæcant, III.
quamobrem in omnia ruimus flagitia, nulli consilio, vel rationi aurem præbemus; fidei, atque gratiæ luminibus oculos obstruimus, quod ex Davidi, Salomonis, aliorumque plurimorum exemplis innotescit. 2. Agitant, dividunt, discerpunt cor ipsum, ubi ortæ sunt; quoniam illud in diversa rapiunt affectus oppositi; quales sunt avaritia, ambitio, timor, desiderium, &c. 3. Illum, qui alicui paret affectui, & incompositas animi perturbationes sequitur, in servitutem omnium maxime turpem, miseram, gravemque detrudunt.

Pro concionis argumento, ac partitione duplex IV.
hæc veritas assumi potest.

Veritas prima. Omnes contra affectus esse impugnandos, expugnandosque. 1. quia vitiorum omnium origines sunt; 2. quia sunt virtutibus omnibus obices. 3. quia sunt omnibus officiis nostris impedimento.

Veritas altera. Facilius esse, quam vulgo putetur, affe-

affectus suos superare. 1. quia operosius est illis parere, quam eos mortificare; quia ubi illis serviatur, sævissimam tyrannidem exercent. Unde inferri potest plura ferenda esse ab iis, qui mundo inserviunt, hi quippe affectibus suis obtemperant; quam qui Deo famulantur, qui se ipsos debent abnegare. 2. quia gaudium, & pax, quæ in affectuum victoria percipitur longe antecellit oblectationi, qua perfruitur ea possidens, quæ ardentius concupivit. 3. Quia gloria, quæ ex affectuum victoria proficiscitur vera est, solida, ac tuta, cum in eorum satietate nihil nisi pudoris, & confusionis causa inveniatur.

V. Quæ vero ad affectus nostros infringendos, subigendosque excitare nos debent potissimum sunt. 1. gloria, quæ uberrima cedit seipsos vincentibus, longe profecto uberior, quam si externus debelletur hostis ex Ethnicorum ipsorum sententia, qui hac in re sapientiam, virtutemque omnem collocarunt. 2. Gratiæ subsidium, quæ nobis suppetit, ita ut eidem satis sit, esse fideles, eique obsequi, ut ad optatum finem perveniamus. 3. Præmii magnitudo, quod hanc victoriam subsequitur, a remuneratore Deo expectandum.

VI. 1. Primum præcipuumq; Christianæ vigilantiæ munus est affectibus nostris cavere, ne ab iis decipiamur; omnia removere objecta; eos intus, & in cute explorare, atque pro viribus moderari. 2. Fidelis viri fortitudo, ac virtus in hoc posita est, ut illis reluctetur, eisque bellum indicat. 3. Christiani gloria est absolutissimam de affectibus victoriam referre; in hoc enim virtus, atque altissimus perfectionis apex consistit.

VII. Considerari generatim possunt animi ægritudinum natura, & effectus; atque inde practicæ conclusiones ad vitæ nostræ regimen depromi.

1. Affectus nostri suapte natura indiscriminatim in bonum, malumque feruntur. Ideo elaborandum, ut ad bonum potius amplectendum traducantur, illis sancta exhibendo objecta, quorum intuitus nos sanctiores efficiat; ita ut dici queat, nos in bonum pronos esse, nobisque optima inesse studia. 2. Affectus nostri, ut plurimum rationem ipsam prævertunt, pervertuntque; ideo a nobis antevertendi sunt, evitando, aut removendo illa objecta, a quibus possunt excitari. 3. Nostram sæpe captivant libertatem, coguntque nos suis obsequi studiis; ideo quamprimum adnitendum, ut illis adversemur, eosque oppugnemus, ne convalescant.

VIII. Duplex etiam hæc veritas justæ concionis hoc in argumento materiam nobis potest suppeditare.

Prior. Affectuum nostrorum rebellio nobis exhibet lapsum de statu illius felicitate, in quo primus hominum parens a Deo creatus fuerat, idque tribus in rebus, quæ toto vitæ spatio a nobis lacrymas debent elicere. 1. in imperio, quod in animi nostri motus, videlicet in affectus nostros obtinebamus, qui nunc dominati sunt nobis, ac nos in misertimam dæmonis, atque peccati redigunt servitutem. 2. In intellectus nostri corruptione, qui terrestrium, periturarumque rerum ideis est repletus. 3. In corruptione cordis, sensibilia tantum bona quærentis.

Veritas altera hæc est, quod per affectuum nostrorum victoriam primum illum felicitatis statum iterum assequi possumus.

1. Quia per eamdem amissum recuperare possumus imperium, ex ea tādem emergentes servitute, in quam affectus nostri nos conjecerunt. 2. Quemadmodum actiones nostræ pendent ab ideis, quas de rebus ipsis concipimus, per affectuum victoriam æterna amplectimur dogmata, ideoque alias animo imbibimus æternæ felicitatis, ad quam evocati sumus, ideas. 3. Cor denique nostrum reluctans propensioni, qua in sensibilia fertur bona, necessario ad ea concupiscenda bona extollitur, quæ una ejus votis satisfacere, ac illud beatum efficere possunt.

IX. 1. Affectuum nostrorum victoria proculdubio una est omnium amplissima, perfectissima, & Christiano viro dignissima, cujus vita juge prælium est, & cui nulli sunt hostes, quos magis metuere debeat, quam se ipsum. 2. Difficillima est, & maximo labore comparanda ideoque una omnium gloriosissima, quas de externis hostibus referre possit, quicumque tandem illi sint. Hoc enim satis docet eorum omnium celeberrimorum Ducum experientia, qui cum innumeros fere populos, immensasque regiones suo subjecissent imperio, ab affectibus suis turpiter fuere devicti. 3. Hæc omnium una constantia, atque fortitudine indiget; prælium enim in omne vitæ spatium producitur, & hostes, quibuscum decertamus, tunc etiam cum prostrati fuerunt, rursus insurgunt, atque convalescunt; quod efficit, ut jugis esse debeat victoria.

1. Affectus nostri violenti sunt, & nonnisi summo labore coercendi; idcirco a puero illis bellum est indicendum, ubi nondum diuturnioris habitus vi convaluere. 2. Crudeles sunt, atque tyrannicum in nos exercent imperium, ubi nostri fuerint dominati. 3. Inexaturabiles sunt, & quo majora illis permittimus, eo plura postulant, uti avaritia, quæ semper opes congerere quærit, at numquam satis esse dicit; & ambitio, quæ ad altiorem semper gradum contendit, & indesinenter ad majora fastigia dignitatum anhelat; & sic de aliis. X.

Affectus nostros mortificare tenemur. 1. Quatenus Christiani. Gratia enim, quæ nos christianos facit; exigit, ut omnibus sensibilis vitæ, corruptæque naturæ moribus moriamur. Idcirco in Baptismate, ubi eam qualitatem recipimus, omnibus affectuum nostrorum objectis abrenuntiare jubemur. 2. Quatenus peccatores. Non enim tantum affectus illi, qui in vitium nos præcipites dedere sunt per pænitentiam mortificandi, sed etiam prævertenda sunt ea mala, quæ parere possunt, eos subigendo, atque frænando. 3. Quatenus homines: nam cum in hominum societate versemur, plura nobis incumbunt officia, non sine labore, ac difficultate adimplenda; quamobrem quavis in occasione, & quolibet in statu simus, assidua cura nos met continere, atque etiam torquere debemus. XI.

Cum affectus morbi sint animæ; ut illis necessaria medicina accommodetur, interest primum magnitudinem mali, & ægritudinis, qua laboramus, exploratam habere, secundo nosse artem, rationemque medendi, ac tertio ægroti vires, ac temperamentum, & quæ pharmaca ferre possit, intelligere; ne ille obruatur potius, quam curetur. Hæc corporis morborum curatur ad curam animæ traducatur, tria sunt adnotanda, quæ triplicem concionis partem possunt constituere. XII.

1. Quanta sit magnitudo ægritudinum animæ nostræ, hoc est affectuum nostrorum.

2. Quænam sint ea pharmaca, quæ a supremo animarum nostrarum Medico, Salvatore nostro præcipiuntur.

3. Quæ in nobis dispositio requiratur, ut & nos aliquid ad nostram salutem conferamus. *Desumptum ex Biroat sermone 1. pro quarta Quadragesimæ Dominica.*

Ut in pace cum proximo vivamus, atque charitatem servemus 1. animi impetus cohibendi sunt, ex quibus veluti ex fonte jurgia, rixæ, contentiones, simultates oriuntur. 2. cavere, ne affectus alienos excitemus, foveamus, ac ne, ut ajunt, oleum camino addamus. *Desumptum ex adventu Patris Masson.* XIII.

Affectus prædominantis nequitia ad tria capita redigitur, quæ per gradus ostendunt, quam periculosæ opus plenum sit aleæ, eum fovere, eique obtemperare, & quantæ sit utilitatis eumdem subigere. XIV.

1. Causa est omnium, quæ patramus, flagitiorum. 2. fons est fallacium dogmatum, quibus conscientiam nostram imbuimus. 3. Via est, quæ ut plurimum ad finalem impænitentiam deducit. Quid unquam potest illi in nobis majus odium conflare, quam tria hæc, quæ exposcimus? *Desumptum ex Sermone P. Cheminais in hoc argumentum.*

In idem prædominantis affectus argumentum.

1. Hic infestissimus est inimicorum omnium, cum quibus nobis est decertandum; omnium, quæ in nos ineuntur, conjurationum est particeps; cæteros affectus suscitat, atque in prælium vocat; hostis pertinacissimus, atque difficillimus, qui superetur &c. 2. Attamen hic ille est, in quem imbelles minori vir- XV.

tute confligimus, cui parcimus, quemadmodum pepercit Saul Agag Regi Amalecitarum, quamvis Deus imperasset, ut nemini parceretur.

In idem argumentum.

1. Necessitas cognoscendi affectus, qui dominatur in nobis, ut illi bellum inferamus; hæc enim nos magis excæcat, ejusque cognitionem negligimus. 2. Necessitas illius impugnandi, ut expugnetur.

In eumdem prædominantem affectum, quem maximum nostræ salutis obicem ostendere possumus.

1. Hic est omnium defectuum, flagitiorumque nostrorum causa, & origo. 2. Hic quæcumque a nobis recte fiunt, coinquinat, atque corrumpit, efficitque, ut agentes impetu potius, quam virtute ducamur. 3. Hic nobis aufert correctionis, ac pœnitentiæ locum, ideoque causa est, ut in peccato moriamur, quod malorum omnium pessimum est, atque teterrimum.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, auctoresq; unde peti potest argumentorum copia ad propositas concionum partitiones adimplendas.

Sanctus Augustinus *in Psalm.* 136. docet affectuum nostrorum motus quamprimum inhibendos esse, atque in ipso ortu extinguendos.

Idem *l.* 14. *de Civit. Dei* ostendit, amorem virtutis esse causam affectuum omnium in viris justis, in impiis vero pravos affectus a pravo amore excitari.

Idem *l.* 9. *de Civit.* in Stoicos insurgit, eosque perperam sensisse demonstrat.

Idem capite octavo libri ejusdem ostendit qua ratione, Christianus debeat affectus suos in rectum usum convertere. Hoc ipsum docet in tractatu 60. in Joannem hæc explicans verba: *Cum hoc dixisset JESUS turbatus est.*

S. Ambrosius *l.* 1. *Officiorum* c. 47. ostendit quomodo, & quare ab affectibus nostris cavendum sit.

Idem *Sermone* 19. docet affectus a puero coercendos esse.

S. Hieronymus *l.* 2. *in Pelagianos* affectus recenset, docetque, ex quo fonte proficiscantur.

Idem *lib.* 2. *in cap.* 5. *Isaiæ* ostendit quamcumque inordinatam affectionem perturbare spiritum, & quamdam ebrietatis speciem vocari posse. Hoc ipsum præstat in caput 43. Ezechielis libro primo, in 4. caput Osee, & primum Joelis.

Idem *Epistola* 9. *quæ est ad Salvinam Viduam* ostendit, hac in vita fieri minime posse, ne affectus insurgant, sed a nobis posse coerceri.

Idem *Epist. ad Ctesiphontem adversus Pelagium* ostendit fieri non posse, ut affectus omnino ex animo evellantur.

S. Gregorius *l.* 14. *Moral.* docet, a Dæmone illos excitari affectus, quibus magis obnoxii sumus, ac nos ex ea parte oppugnari, qua nos imbecilliores esse cognoscit.

Idem *l.* 2. *Moral. c.* 10. ostendit pios, justosque viros nequaquam sensu, affectibusque carere, sed illos viam coercendarum animi affectionum cognoscere.

S. Jo. Chrysostomus Exhortatione in quintum S. Matthæi caput, monet affectus cuilibet esse metuendos, iisque subigendis operam, quam diligentissime navandam esse.

Idem Exhortatione in caput 18. Ejusdem S. Matthæi, hominis affectionibus suis obtemperantis miseram conditionem describit.

S. Basilius *Homil.* 9. *in Psalm.* 37. ostendit, quomodo nos nostri affectus excæcant, prohibentque, ne bonum a malo dignoscere valeamus.

Idem *Homil.* 10. *in Hexam.* docet illum, qui affectibus suis famulatur, de hominis liberi gradu, atque dignitate deturbari.

Idem *in Const. Mon. c.* 8. monet, quomodo affectibus utendum sit ad Christianas virtutes excolendas.

Origenes *Homil.* 7. *in c.* 10. *Levitici* ostendit, incompositam quamlibet affectionem in anima quamdam parere ebrietatem, eique rationis lumen auferre; quod ipsum docet. *Hom.* 2. *in cap.* 50. *Jerem.*

S. Gregorius Nazianzenus *Hom.* 11. *in Genesim* indignum esse ostendit illum, qui imperat aliis, suarum esse affectionum mancipium.

S. Gregorius Nyssenus *Orat.* 2. *de Beatit.* ostendit, quo consilio Deus homini affectus dederit, & quomodo sit illis utendum.

S. Joan. Climacus *Grad.* 6. *art.* 159. docet affectus per se malos non esse, mortificationem vero ad id adhibendam, ut eorum excessus tantummodo auferatur.

Theodoretus *in cap.* 7. *ad Rom.* docet, cur a Deo affectus traditi fuerint hominibus, & in quem usum sint ab hominibus convertendi.

S. Bernardus *Serm.* 58. *in Cant.* ostendit numquam cessandum esse ab affectuum oppugnatione, eorumq; excessum esse resecandum; semper enim reviviscunt.

Idem *Serm.* 35. *ex parvis* ostendit, nos ab affectionibus nostris vel in Cælum evehi, vel ad inferna detrudi, prout bonum, malumve objectum illis exhibeatur; & *Sermone* 6. ait, recto affectuum nostrum usu nos Sanctos, quemadmodum pravo sceleſtos fieri.

Idem *Hom.* 4. *super missus est* describit prælium, quod nonnumquam in hominum corde affectus cient.

Cassianus. *Coll.* 5. *c.* 14. *& Coll.* 24.

Granatensis in peccatorum regimine *l.* 1. *c.* 18. §. 2. verba facit de servitute illa, in quam nos affectus nostri conjiciunt, & c. 19. libri ejusdem loquitur de interiori bello, quod ab affectibus suis impii patiuntur. Ascetici, aliique.

Idem in Tractatu de Oratione & Meditatione c. 2. §. 3. describit tumultum, quem in animo affectus excitant, ac ibidem optima tradit consilia ad affectus moderandos utilia.

Idem in tractatu de amore Dei c. 6. de mortificatione desideriorum, naturaliumque studiorum verba facit; capite vero 7. docet, quomodo sint mortificanda.

Alphonsus Rodriguez parte altera Tractatus de mortificatione cap. 2. 3. 4. 7. 9. 10. 14. de affectuum mortificatione verba facit.

P. Sanit Jure l. 3. de cognitione, & amore Domini nostri cap. 10. sect. 3.

P. Jacobus Alvares *de Orat. l.* 3. *part.* 1. *c.* 7. de interiorum sensuum, appetituum, affectionumque mortificationis necessitate disceptat.

Idem tom. 2. part. 3. de interioris hominis mortificatione pluribus capitibus disserit.

P. Hieronym. Platus *l.* 3. *c.* 5. *de bono status Religiosi.*

P. Croiset tom. 2. Considerationum Christianarum. Idem volumine eodem de affectionum effectibus loquitur.

P. Caussinus in præfatione Tractatus de affectibus.

P. Guillorè t. 2. spiritualium consiliorum, de affectu prædominante satis prolixum habet tractatum.

P. Camaret t. 2. quinto virtutis obstaculo, ubi fusius de affectibus generatim, ac speciatim verba facit, de prædominante affectu late satis disserit.

P. Haineuve lib. de Ordine Vitæ, ac Morum part. 1. serm. 18. tract. de ratione appetitus, affectusque moderandi, ac sermone sequenti ostendit, quomodo illis ratio uti debeat.

P. Antonius de Sancto Martino *de la Porte* in libro cui titulus: *Les conduites de la grace*, part. 2. de affectibus loquitur, tamquam criminum causis.

P. Senault tom. 4. Hominis criminosi, serm. 4. ostendit affectus mobiles esse, vel feroces.

P. Dozenne in Morali JESU CHRISTI tit. 9. de cordis, affectuumque mortificatione verba facit.

Non recensemus hoc in loco eos, qui de affectibus Philosophorũ ritu disseruerunt, quin eos ad mores referrent.

Biroat in Adventu Serm. nono loquitur de Mundi impetu, qui proprie affectus est. Concionatores neoterici, qui de hoc argumento tractarunt.

Idem Sermone primo, & secundo in feriam quintam post tertiam Quadragesimæ Dominicam.

P. Cheminais t. 1. Serm. habet de affectu prædominante.

Auctor Sermonum in omnia Ethicę Christianæ argumenta hoc ipsum argumentum pertractat *Tomo* 1. *Domin. Serm. pro* 4. *post Epiphaniam Dominica.*

Busæus *in Panario. Tit. Immortificatio Passionum.* Qui collectanea in hoc argumentum edidere.

Lohner. *Tit. Mortificatio.*

Labatha. *Tit. Mortificatio.*

Ii omnes qui generatim de Mortificatione disseruerunt, nequaquam præteriere interiorem mortificationem, quæ præcipua est, & ad animi affectus pertinet.

PARA-

PARAGRAPHUS III.

Loci, Exempla, Bibliorumque applicationes ad hoc argumentum.

Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Genes. 4.

Tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Idem.

Dimisi eos secundum desideria cordis eorum. Psal. 80.

Post concupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua avertere; si enim præstes animæ tuæ concupiscentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis. Eccl. 18.

Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium. Proverb. 16.

Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Matth. 16. & Luc. 9.

Inimici hominis domestici ejus. Mich. 7. & Matth. 10.

Intrate per angustam portam: quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem. Matth. 7.

Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis vestris. Ad Roman. 6.

Consepulti sumus cum Christo per Baptismum in mortem. Ibidem.

Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati. Ad Roman. 7.

Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Ad Galat. 5.

Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis. Ibidem.

Radix omnium malorum est cupiditas. 1. ad Timoth. 6.

Impii quasi mare fervens. Isaiæ 57.

Veteris, Novique Testamenti Exempla.

Exemplũ mortificationis affectuum omnium in S. Patriarcha Abraham

SAnctus Paulus, qui tot laudibus celebrat fidem, ac spem Patris Fidelium, Abrahæ, æque poterat laudare, atque admirari ejusdem charitatem, ac perfectam affectuum mortificationem: quæ (ut de illa verba faciam, quæ affectus omnes complexa est) in obedientia, quam Deo præstitit, præsertim eluxit. Affectus omnes in Sancti hujus Patriarchæ animo vehementissimam tentationem conflarunt, ubi ille jussus fuit unigenitum Isaac, quem non sine quadam miraculi specie genuerat, ad aras mactare. Scriptura non reticuisset varios metus, doloris, tristitiæ, amoris, desiderii, tumultus, si in ejus animo affectus aliquis contra Dei mandatum insurrexisset; verum ille hoc imperium tanta omnium naturalium sensuum submissione excepit, quasi non ea in parte lacessitus esset, ubi dolor gravissimus erat. Quod vero maxime videtur mirum, illud est, quod cum Angelus ictum inhibuisset, atque pro Isaac aliam victimam subrogasset, generosum, ac fidele parentis amantissimi cor nihilo magis naturali lætitiæ sensu affectum fuit, quam ad cædis imperium doloris sensu fuerat perculsum.

Hujus mortificationis exẽplum in Moyse.

Alterum nobis præbere potest exemplum Moyses, quandoquidem illum S. Ambros. l. de Cain & Abel hoc in argumento proponit, dicens eumdem de omnibus affectibus suis luculentam retulisse victoriam: *Etenim victor fuit omnium passionum.* Hanc ille quidem prætulit Pharaonis pertinaciam ferendo, atque obstinatissimi hujus Principis conversionem expectando. Cupiditas cor hujus numquam corrupit, addit ille: *nec ullis captus illecebris*; Et S. Paulus hoc asserit explicite, cum ait, Moysem sponte omnem vanitatem, omnesque aulæ divitias abdicasse, ita ut nec voluptas nec honor, nec opes, quæ tria sunt potissima affectuum humanorum objecta, illum umquam turbare, ejusque animum concutere valuerint. Per hanc sensuum mortificationem perfectam adeptus fuerat submissionem spiritus Deo, & carnis spiritui, atque hac ratione id fuerat assecutus, ut omnium hominum fieret mitissimus, humanissimus, patientissimus, atque sui met ipsius dominator potentissimus: *Mitissimus hominum.* Num. 12.

Exemplũ David.

Hic omittendum non est Davidis exemplum, hominis illius juxta Dei cor, sancti illius Regis, in quo uno plura nobis suppetunt iræ, ultionis, aliorumque affectuum, qui difficilius superari possunt, mortificationis exempla. Hæc autem tunc præsertim enituit, cum a Saule exagitatus, licet sæpius inimicum hunc haberet in potestate, ejusque interitu posset eam sibi comparare coronam, ad quam fuerat inunctus; non solum minime persecutus est injurias, quibus fuerat lacessitus; quod ira ipsi suasisset nisi perfecta mortificatione fuisset subacta: verum nihil intentatum reliquit, ut officiis crudelem, potentemque inimicum sibi deliniret, qui post toties factam gratiam datam fidem perfregerat, in cujus manus si cecidisset, jure metuere debebat, ne confossus invidiæ ejusdem victima occumberet. Deinde Sanctus hic Rex, cum filius quidem suus Absalon ipsum persequeretur, proditor vero Semei maledictis obrueret; non solum, neque in filium parricidum, neque in rebellem subditum exarsit; sed fidelium Ducum suorum, qui nocentium morte læsæ majestatis crimen eluere meditabantur, iras compescuit. Alia ne hac insignior affectuum suorum victoria fingi potest?

Exempla Esther, & Judith.

His Sanctorum veteris testamenti exemplis, addi quoque possunt exempla duarum legis ejusdem illustrium Sanctarum, Esther videlicet, ac Judith. Quid excellentius mortificatione Esther, quæ dixit Deo: *Scis quod numquam lætata sit ancilla tua, nisi in te Deus Abraham?* Esth. 14. Non hujus Aulæ fulgor, non hujus coronæ in capite meo nitentis decor, non delitiæ, non potentissimi Regis opes cor hoc afficere potuerunt, ut vel minimum quidem lætitiæ sensum perciperet: immo e contra hanc opulentiam, hanc voluptatum omnium affluentiam, vanitatem hanc semper sum aspernata. Nonne hoc perfectissimum est mortificationis exemplar?

Judithæ exemplum satis exploratum, compertumque omnibus est, quin diu eidem necesse sit immorari. Viduam florente juventa, omnibus naturæ, fortunæque bonis affluentem omnibus vitæ hujus commodis vale dicere, meliores ætatis suæ annos in jejuniis, oratione, pœnitentia, ac cilicio traducere; non ne hoc est præclarum de affectibus suis retulisse triumphum ea in ætate, eoque in statu, ubi ardentiores, & ad vincendum, vel regendum difficiliores esse consueverunt.

Cætera mortificationis exempla, quæ ex Bibliis depromi possent, prætereo, alia quædam allaturus scelerum, ac malorum, quæ prædominans affectus parere consuevit, ubi nullis coerceatur habenis, atque impune grassari permittatur.

Exempla malorum, quæ in Saule prædominans affectus peperit.

Saul quidem antequam ad Regni apicem eveheretur, virtutibus præfulgebat, quæ illi, & Dei gratiam, ac tantam dignitatem promeruere: at simulac passus est, invidiam quamdam adversus David in animum suum irrepere, quot ex hoc venenato fonte flagitia effluxerunt, quæ animum, ac mentem illius depravarunt? Statim suspiciosus factus fuit; laudes, quibus Davidis virtus celebrabatur, ipsi tristitiam peperere; diffidens omnes illius scrutatur actiones; censor id ipsum, quod omni sceleris suspicione vacat, in deteriorem partem detorquet; ingratus obliviscitur quam bene de ipso, totaque Republica adolescens ille nuper meritus fuerit; injustus, æquis nequit amplius oculis intueri eum, quem tamquam suæ gloriæ, atque auctoritatis æmulum intuetur; licet quam diligentissime David utrique provideat. Ignavus fit, atque timidus, mærore affectus propter adolescentis hujus felicitatem, secretis obtrectationibus ejusdem fidem in suspicionem adducere studens; deceptor, ac dissimulator, non alia nisi illius perdendi init consilia; in crudelitatem usque prorumpit. Omnibus his peccatis addit perjurium; ac jus illud jurandum infringit, quo Jonathæ pollicitus fuerat, se nihil ultra contra David ausurum. Stuporem cient tot scelera in eo Principe, in quo olim tot virtutes elucebant; verum nil mirum; ubi affectus prædominans ea omnia, quæ committimus, scelera gignit, atque affectus reliquos usque deque miscet, ut sibi satisfaciat.

Jezabel exemplũ cujus prædominans affectus erat regnandi cupiditas.

Jezebel erat Regina superba, & imperiosa; ambitio, ac regnandi libido eidem imperitabat: illinc ea profecta est plurimorum criminum cohors, quæ in sacra historia leguntur. Hæc in virum suum tumultus ciet; adversus eos, qui sibi audent resistere violenta; injusta erga Naboth, cujus conatur invadere hæreditatem; superba, ferox, contemptrix, pessimorum consiliorum artifex. Contra Naboth excitans indignationem Achab, quem suæ auctoritatis zelotypum efficit, eo usque procedit, ut a calumnia minime abstineat; hunc enim in judicium rapi jubet, quasi de Rege oblocutus esset, atque nomen Domini blasphemasset. Tot, tantisque sceleribus addit impietatem, atque irreligionem, contemnens monita Eliæ prophetæ a Deo missi, ut illam corripiat. Crudelis etiam eo usque, ut innocuum virum ultimo supplicio afficiendum curaverit, & persecuta fuerit Eliam prophetam, vera sibi quidem, sed tristia, atque ominosa portendentem. Hi fuerunt effectus ambitionis, atque superbiæ, quæ impiæ huic mulieri dominabatur.

Exemplũ superbi Amani.

Quin singula afferamus exempla, quæ ex Bibliorum penu in hoc argumentum essent depromenda, Amani exemplum *Esth.* 3. satis persuadere potest, affectum aliquem, ubi dominatus fuerit nobis, in teterrima quævis flagitia impellere posse, & cæterorum esse delictorum originem. Aman, aulicus ille, cui ipsa obsequi fortuna visa est, coram quo Regis jussu cives omnes genu flectere tenebantur, se infelicem putat eo quod homo quidem, qui contemptibilis erat in oculis ejus, hoc illi detrectabat obsequium. Odium, & ira eo usque in ejus corde accenduntur, ut jam jam ineat consilium perdendi Judæos omnes in Assueri imperio late diffusos, ut generali internecione unus ille involveretur. Tristitia, furor, desperatio illum dilaniarunt, afflixerunt, ita ut aperte fateri non dubitaverit, se licet tot bona possideret, ea omnia flocci facere, ac requiem invenire non posse, donec viderit Mardochæum præ Regiis foribus sedentem, ac sibi officium, quod tantopere cupiebat, detrectantem. Post hæc vero in quæ crimina, atque infortunia affectus ille prædominans hunc præcipitem minime dedit?

Exemplũ Salvatoris, voluntatem suã abnegãtis.

Cum in JESU CHRISTO nihil esset incompositum, inconditumque, nihil in eo mortificandum extitisse videtur: attamen ipse quoque voluntatem suam quantumvis æquissimam, sanctissimamque, abnegavit, ac palam se in mundum venisse professus est, non ut suam, sed ut Patris sui voluntatem expleret, factus usque ad mortem, mortem autem Crucis, obediens. Similiter licet sanctissima essent illius naturalia studia, & ab æquitate minime dissidentia, qualis fuit vitæ, gloriæque suæ cura; utramque tamen & Patris sui gloriæ, & hominum saluti devovit. Affectibus suis permisit, ut non rebellarent quidem, sed ut ad eorum objectorum, quæ ipsis erant contraria, conspectum commoverentur, ut ea vis, qua illos expugnare est adnisus, eo usque, ut labor cruentum sudorem eliceret, nobis animos faceret, affectuumque oppugnandorum, expugnandorumque rationem doceret. Hoc utitur argumento Paulus Apostolus, nos ad fortiter pugnandum contra nostros affectus excitaturus. *Recogitate eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes, nondum enim usque ad sanguinem restitistis adversum peccatum repugnantes.* Hebr. 12.

Exemplũ Apostolorum.

S. Petrus Apostolorum Princeps, & S. Joannes, discipulus ille dilectus aliquam sane animi perturbationem præsetulerunt; primus quidem metus, alter iracundiæ; ille Magistrum suum negans ad ancillæ interrogatiunculam, hic indiscreto zelo petens, ut de Cœlo in urbem quandam infidelem ignis descenderet. Sed uterque, & reliqui etiam Apostoli, qui aliquam testati fuerunt imbecillitatem Dominicæ Passionis tempore; ubi Spiritus Sanctus in illos delapsus est, perfectæ omnium affectuum suorum mortificationis gratia donati sunt; atque de omnibus asserit Scriptura, quod quin metuerent, mœrore tabescerent, animum despondenent, ac spem abjicerent, id, quod conabantur, assequendi, eas videntes persecutiones, quibus Ecclesiæ incunabula exagitabantur, ibant immo gaudentes, quoniam digni habiti erant pro nomine JESU contumeliam pati.

S. Paulus, aliique Sancti pluribus agitati fuerunt affectibus quos ægre superarũt.

S. Paulus, vir ille prorsus divinus, vas electionis, & per antonomasiam Apostolus, nonne dolet, nonne se miserabilem vocat, eo quod affectuum omnium turpissimo sit adhuc obnoxius? Non ne enixas ad Deum preces fudit, ut stimulus ille a se procul amoveretur? Ipse quidem se nihil precibus assecutum fatetur, nisi Dei gratiam, cujus ope eidem resisteret, certus alioquin quod virtus in infirmitate perficitur. Si ergo S. Paulus in altissimæ perfectionis statu affectuum perturbatione vacuus non fuit; quis putet, alium quemlibet, licet sanctus, licet perfectus vel sit, vel esse possit, iisdem vacuum esse, perfectamque affectuum mortificationem in eorum immunitate consistere, ita ut sibi nullum amplius negotium facessant?

Prædominans S. Pauli affectus erat iracundia; verum cum Dei filius de illo triumphavit, nequaquam ille abstulit fervens hoc temperamentum; sed illius objectum tantummodo immutavit, & quodammodo affectum eumdem consecravit ope gratiæ suæ, quæ persecutoris iram in zelum convertit Apostoli, pro Magistri sui gloria ferventis. Hoc ipsum dici de Magdalena potest, insigni illa peccatrice, sanctaque Evangelii pœnitente. Cum Dei filius in ejus corde regnare cœpit, numquid amorem inde expulit? Haud ita sane; sed illius objectum convertit. Non avulsit ille studium, quo ad amandum ferebatur; sed peccatorum ipsius principio gratiam insevit; & amor ille naturalis, & noxius, affectio illa perniciosa & profana in prorsus divinam charitatem fuit immutata. Ita gratia nostro ingenio, nostrisque se se aptat affectibus, ut illos sanctificet, atque in eum usum convertat, qui Dei ipsius consiliis obsequatur.

Admirabilis effectus prædominantis affectus in Juda.

Judas prædominantis avaritiæ affectu torquebatur, atque inde in mentis cæcitatem, ac tot scelera corruit. Quid illum de Apostolo Apostatam fecit, nisi hæc turpissima lucri cupiditas? Quis credidisset vitio adeo turpi Apostolum laborare potuisse, ac defectum hunc, qui initio statim non admodum metuendus videbatur, eo tandem fuisse evasurum? Verum sedulo perpendendi sunt progressus, per quos affectus ille in calamitosissimi hominis animum inolevit. Ex furtibus exiguis majorum cupiditas sensim oborta est, sibi displicere simulavit Magdalenæ largitatem, quæ super Domini caput sua effudit unguenta. Ulterius procedit, cumque conscientiam suam prodidisset, Magistrum suum vendidit, eoque in statu cum reliquis Apostolis communicans, cæteris criminibus impiissimo sacrilegio cumulum addidit. Quæ scelerum catena in Apostolo in JESU CHRISTI schola innutrito, atque miraculorum ejus teste! Post hoc exemplum, si hujusmodi affectus dominatus fuerit in nobis, non ne teterrimum quemcumque finem expavescere debemus, nisi omni conatu eumdem maturato superare adnitamur? Non illud tantum nobis considerandum est, quid mali in præsens afferat; illud serio præcavendum, quod potest adferre, quod etiam fortasse jam attulit aliis, quibus minor, quam nobis erat, gratia, virtus, ac bona voluntas.

Quorumdam Scripturæ locorum ad hoc argumentum applicatio.

Affectus sunt venti, qui nos in hoc mundi pelago exagitant.

Imperavit ventis, & facta est tranquillitas magna. Matth. 8. Venti, in hujus Mundi fluctibus nos agitantes non alii sunt, nisi incompositi affectus, qui intra se digladiantes, vehementissimas in nobis cient tempestates. Hujusmodi sunt voluptas, avaritia, superbia, ambitio, invidia, & ultionis cupiditas. Ad illud autem naufragium, mortemque evitandam, quam nobis hæ minitantur procellæ, omnia in mare sunt projicienda, ne fluctibus navis submergatur. Nulla habenda ratio est auri, argenti, aliarumve opum, quibus est navis onusta; omnia relinquuntur, ut vita servetur. Vis ne inter pro-

cello-

cellosos hujus vitæ fluctus tuæ incolumitati studere? ad ventorum, tempestatumque vim infringendam ea omnia abs te projice, quæ earumdem sunt causa, & objectum; amorem videlicet divitiarum: cor tuum ab iis rebus divelle, quarum pondus, certissimum tibi minitatur interitum &c. Propterea quemadmodum venti agitant mare, atque vehementi flatu illius malaciam perturbant, ita affectuum nostrorum incompositi motus in cordibus nostris cient tempestates, ejusque tranquillitatem evertunt. Nunc ira procellas excitat, nunc superbiæ, ac vanitatis ventus perflat; nunc impatientia, invidia, libido susque deque omnia commiscent. Si vis, ergo, vel si nosti potius affectuum, atque appetituum tuorum ventis imperare, illos mortificans, rationique subjiciens, pace, atque admirabili tranquillitate frueris. *Imperavit ventis, & facta est tranquillitas magna*. Matth. 8. & Luc. 8.

Deus affectibus nostris cancellos præscripsit ultra quos egredi prohibentur.

Huc usque venies, & confringes tumentes fluctus tuos. Job. 38. Confer perturbationem affectuum procellis pelagi; dices aliquando, hoc elementum tempestatibus actum Cælo minas intentare, terrasque submergere velle; attamen statim ac littus attigit, pedem sistit, atque ibi se se continere jubetur: *hucusque venies, & confringes tumentes fluctus tuos*. Mare præcepto huic, ut ita dicam, occurrens Dei digitis in littore scripto, obsequii & obedientiæ causa se se continet, atque recedit. Mihi videtur inter sensitivum appetitum, ubi vigent affectus, atque voluntatem, ubi rationalis residet appetitus, inveniri posse quoddam vallum, & quamdam littoris speciem alterum ab altero sejungens; Dominum vero JESUM inter utrumque medium consistere, videlicet inter voluntatem, atque affectus, ibique imperare: *Huc usque venies*. Hinc ille ad voluntatem loquitur: senties quidem hujus appetitus impetum; sed non progredieris; inde vero ad affectus: *Huc usque venies*. Intra primos motus vosmet continebitis, neque ultra ad voluntatem usque progredi audebitis. In hujus præcepti obedientia affectuum nostrorum victoria consistit.

Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Ad Rom. 6. Peccatum nonnumquam in nobis tantum pertransit, idque accidit, cum delinquimus, quin delicti habitus nobis inhæreat, vel cum peccatum non ex ea causa procedit, quæ sæpius illuc nos rapiat, quemadmodum præstare solet violentus animi affectus, qui, ubicumque se se obtulerit occasio, nos statim in scelus præcipites agit. Tunc nondum regnat peccatum, nondum suum exercet imperium, uti accidit, cum affectus alicujus impetu impellimur, rapimur, eique citra quamlibet resistentiam obsequimur. Igitur per allata verba non jubet Apostolus, affectus nostros omnino radicitus convelli; hi quippe naturæ nostræ insiti sunt; sed jubet a nobis nihil intentatum relinqui, ne illos nobis, & corporibus nostris per obedientiam dominari patiamur: *ut obediatis concupiscentiis vestris*. Ad Rom. 6.

Ceteros affectus mortificantes prædominanti parcimus.

Pepercit Saul, & populus Agag, & optimis gregibus ovium;.... quidquid vero vile fuit, & reprobum, hoc demoliti sunt. 1. Reg. cap. 15. Præceperat Sauli Deus per Samuelem, ut Amalecitas funditus everteret, quin ulla sexus, ætatisve ratio haberetur; sed internecione ipsas etiam oves, atque cetera armenta deleret. Attamen Saul, populusque pepercit Agag, iisque omnibus, quæ in gregibus, atque manubiis optima erant, ac speciosissima; ea vero, quæ nullo habebantur in pretio igne, ferroque vastavit. Quamplures ita agunt; quibusdam in rebus nullius momenti se se mortificant; in iis vero, quæ cordi suo inhærent, sibi maxime indulgent, prædominantem affectum non attingentes. Hujusmodi autem homines moneo, iis in rebus, quæ magis pretiosa nobis sunt, & clariora, mortificationem esse adhibendam, atque inde acceptissimum Deo sacrificium offerendum. Quid autem Samuel? convenit Saulem, Dei verbis illum acriter arguit, ad se Regem Amalec adduci jubet, adductumque trucidat. Ecce quid vobis faciendum; Rex Amalecitarum jugulandus est; videlicet per mortificationem Deo est devovendus affectus ille, qui magis regnat in vobis, vanitas, ambitio, gloriæ, laudisque cupiditas, impatientia, ingenium illud ferox, atque intractabile, quod præpollet in vobis.

In eundem prædominantem affectum.

Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac. Genes. 22. Quoties interior vox auribus cordis intonuit præceptum illud, quod Deus olim Abrahami imposuit? Victimam, quam a te mactari sibi cupit, ille est dilectus appetitus, suavis ille filius, quem tanta cura cor tuum genuit, atque enutrivit. Alia quævis hostia non satis placet. Frustra conatus es eam gratiam effugere, quæ te persequebatur; semper vigilans, atque tuæ intenta saluti, quin recederet, numquam destitit quominus ementitam conscientiæ tuæ pacem turbaret. Si dixeris, te toto pectore adlaborasse, ut affectus tyranni vim, impetusque crebros repelleres; respondere potero, te multo majores conatus edidisse, ut validis gratiæ illecebris, quam toties abjecisti, neglexisti, oppugnasti, resisteres.

In idem argumentum.

Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum & votum faciens immolat debile Domino. Malach. 1. Illi divina imminet maledictio, Propheta ait, qui in gregibus suis habens, quod dignum offerat Deo; illud tamen, quod macie, senioque confectum est, eidem sacrificat. Non ne hoc ipsum præstat, qui Deo plures vitæ suæ actiones sacrificat, at sibi nihilominus peculiarem, ac dominantem affectum reservat, ac illi maxime parcit? Oblationes, aliaque sacrificia licet prodigus offeras; hæc Deo non placebunt donec eidem non immoles affectum, quem tantopere diligis. De oblationis pretio judicium laturus Deus, id respicit, quod adamas; cumque affectus hic tibi maxime arrideat, illius sacrificium Deo unice esse potest acceptum.

Semper præliandum est contra affectus.

Bonum certamen certavi, cursum consummavi. 2. ad Timot. 4. Innuit Apostolus se non contra externos tantum, verum etiam contra domesticos inimicos iniviffe certamen. Affectibus nonnullis torquebatur, qui mortificandi erant, ut vincerentur, & continerentur in officio: quod cum ope divinæ gratiæ præstitisset, victoriam reportavit: *Bonum certamen certavi*: ecce prælium, primusque mortificationis effectus: *Certavi*: ecce affectuum clades, atque triumphus: *Cursum consumavi*: suum peregit cursum, arma tenens manibus occubuit, ejusque prælium cum vita finem invenit. Hoc est eximium exemplum, quo ad finem usque cum affectibus nostris bellum gerendum esse, docemur.

Baptismus nobis injicit necessitatem affectibus nostris moriendi.

Quicumque baptizati sumus in CHRISTO JESU in morte ipsius baptizati sumus; consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem. Ad Roman. 6. Ex allatis S. Pauli verbis validum argumentum desumimus ad eam necessitatem probandam, qua tenemur; quatenus Christiani, affectus nostros mortificare; quia Baptismus imago est mortis, & sepulturæ CHRISTI JESU, qui ex eo tempore nobis præcepit, ut affectibus nostris, omnibusque carnis desideriis moreremur. Itaque hoc vitæ sacramentum, secundum Apostolum, mortis sacramentum est, atque simul, & incunabula, & sarcophacus; nobis enim & vitam, & gratiam tribuens, qua Christiani efficimur, vult nos in singula sensualis vitæ, corruptæque naturæ momenta mortem oppetere. Hoc ipsum etiam indigitatur, iis ritibus, quibus in Baptismo renuntiare cogimur, cum enim teneamur Dæmoni, operibusque illius, mundo, ac pompis ejus renuntiare; non ne renuntiare quoque jubemus omnibus sensuum voluptatibus, omnibusque Mundi pompis, ac vanitatibus? Hæc autem non ne præclara est mortificationis exercitatio?

Affectus omnes se su Christi imperium detrectant.

Nolumus hunc regnare super nos. Luc. 19. Hoc in quadam Evangelii parabola dixerunt seditiosi illi cives Principi, qui ad eos miserat nuntios, ut ab iisdem Rex haberetur; hoc ipsum Deo dicunt quotidie rebelles affectus. *Nolumus hunc regnare super nos*; Nolo JESUM CHRISTUM regnare super me, inquit ira; ejus leges lenitatem præcipiunt, quæ non placet: Illum Regem nolo, ait avaritia, illius Evangelium paupertatem suadet, quam perhorresco: illius jugum non patiar, inquit superbia; illud enim mihi humilitatis necessitatem injiceret, quæ me prorsus everteret. Ita singillatim affectus quilibet JESU CHRISTI legibus obtemperare detrectat.

PARAGRAPHUS IV.

Sanctorum Patrum loci, atque sententiæ in hoc argumento.

JUssisti Domine, & sic est, ut pœna sua sibi sit omnis animus inordinatus. August. l. 1. Confess. c. 11.

Victoria nostra intus est: quomodo vicit Christus, vincere appetat Christianus. Idem, Serm. 44.

Te vince, & mundus victus est. Idem, Serm. 5.

Qui dominari nescit cupiditatibus, quasi equus raptatur indomitus, volvitur, obteritur, laniatur, affligitur. Ambrof. l. 3. de Virginit.

Servilis est omnis passio. Idem l. 2. de Jacob & vita beata, c. 3.

Voluptatem vicisse voluptas est maxima, nec ulla major est victoria, quam ea quæ a cupiditatibus refertur; magna sane victoria, & nullo non sanguine & sudore emenda. Cyprian. 9.

Affectus & perturbationes, quamdiu in tabernaculo corporis hujus habitamus, & fragili carne circumdamur, moderari & regere possumus, amputare non possumus. Hieron. Epist. 8. quæ est Demetriad.

Leones subigimus, eorumque animos cicures reddimus; & dubitas, an passionum feritatem ad mansuetudinis felicitatem possis traducere, Chrysost. Serm. 2. in Genes.

Vere liber, & solus princeps, & rex regum ille est, qui passionibus immunis est. Idem, Homil. 59. in Matth.

Difficile est, quin potius impossibile, perturbationis initiis carere quempiam, quas Græci passiones vocant. Hieronym. Epist. 9. quæ est ad Salvinam viduam.

Sine vitiis nemo nascitur, optimus ille qui minimis urgetur. Idem, ibidem.

Sane in hoc creatus es princeps, ut imperites affectibus, ut domineris bestiis, reptilibus, &c. Basilius, Homil. 11. in Hexam.

Quamvis navis gubernatori concessum non sit tranquillitatem mari pro arbitrio & voluntate imponere, nobis tamen integrum est vitam omni vacantem perturbationem constituere. Idem, orat. 21. de felic.

Nihil unicuique tam expetendum, quam ut animi pace fruatur, affectibusque imperet. Gregor. Nazianz. orat. de pace.

Unusquisque affectus ac perturbatio, cum prævalet ac dominatur, animi nostri tyrannis existit. Greg. Nyssen. in funere Pulcheriæ.

Merito Rex diceris, qui te recte regere noveris. Origenes.

Hoc est opus nostrum in hac vita, actiones carnis, passiones, spiritu mortificare, quotidie affligere, minuere, frænare. Climacus, Serm. 13. de Verb. Dom.

Mortificatione voluntatum vitia extirpantur & marcescunt universa. Cassian. l. 4. Instit. c. 43.

Credite mihi, vitia putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta, sopita denuo excitantur. Bernard. Serm. 58. super Cant.

Hoc deberet esse negotium nostrum, vincere videlilicet seipsum, & quotidie seipso fortiorem fieri. De Imitat. Christi, l. 1. c. 3.

Si temetipsum perfecte viceris, cætera facilius subjugabis; perfecta victoria est de semetipso triumphare. Idem l. 3. c. 58.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia in hoc argumentum afferri possit.

Affectus definitio. *PAssio est motus sensibilis potentiæ appetitivæ ob imaginationem boni, vel mali.* Ita affectum definit S. Joan. Damasc. apud D. Thom. 1. 2. *qu.* 2. *art.* 9. quæ definitio his verbis concepta, illorum vim intelligenti affectuum naturam plane demonstrat; nullum enim adest verbum, quod lucem non afferat. 1. Dicitur *motus*. Cum enim affectu aliquo perturbamur in nobis experimur motum aliquem vel affectionis, quo bonum optamus, vel aversionis, quo malum effugimus. Affectus autem non aliud est quam hic animę motus, quem ipsi sentimus. 2. Hic motus est *sensibilis*, semper enim parit mutationem aliquam, quæ extrinsecus etiam apparet, in facie nonnumquam per erubescentiam, atque pallorem, & in voce, quæ vel attollitur, vel contremiscit. Cumque semper sensibilis aliqua contingat mutatio, ita fit ut passiones potius quam actiones appellentur motus illi, qui easdem producunt. 3. Motus iste sensibilis est in *potentia appetitiva;* hoc est, affectus non est in animæ parte superiori, quam rationem, & voluntatem dicimus, sed in ea, quæ homini cum brutis est communis: hoc est in irascibili, atque concupiscibili appetitu.

Quomodo affectus appetitu excitetur. Philosophis intactam relinquimus provinciam explicandi fusius, quo pacto quilibet affectus excitetur, vel insurgat in anima; quænam sit causa physica, & proxima, & quæ per vitales spiritus impressio fiat. Id afferam tantum, quod Ethica docet; videlicet in animæ potentiis non deesse quasdam subordinationes; sensusque exteriores semper primos esse ad agendum; hos esse, qui bonum malumque sensibile detegunt, ac illud imaginationi repræsentant: huic inesse appetitum sensitivum, & simulac, vel etiam antequam intellectus præmoverit, ac ratio viderit, quid sit, sæpe contingere, ut appetitus ipse commoveatur: hunc prohibere non posse, quominus se invito passiones excitentur, neque integrum eidem esse, harum sedare motus, ubi fuerint commotæ: sed voluntati per JESU CHRISTI gratiam, potestatem adesse illis non assentiendi, immo illas oppugnandi, expugnandique; sed quoniam hæc sua potestate non semper utitur, neque illud, quod suppetit, auxilium adhibet, dicimus, quod reipsa contingit, cum, qui affectibus perturbatur libenter affectuum eorumdem subire jugum, ac pati se ab illis in miseram trahi captivitatem.

Quo in sensu Paulus concupiscentiam, & affectus vocet peccata. Cum S. Paulus passiones vocat peccata, non ait, illas vere peccata esse, nec quoad habitum, vel principium, neque quoad actum. Affectus habituales non sunt peccata, namque remanent post baptismum, post quem de fide est nihil in homine permanere, quod sit vere peccatum: actus similiter affectuum peccata non sunt; cum enim rationem, libertatemque prevertant, non sunt voluntarii. Quorsum igitur Apostolus passionibus nomen tribuit peccatorum? Duplici ex causa 1. quia sunt facilis, & idonea materia ad peccati nequitiam recipiendam 2. quia sunt activa principia libertatem excitantia, ut motibus ipsorum indulgeat, eaque committat scelera, in quæ illam detrahunt.

Quandonam passiones incipiant fieri peccata. Quærunt Theologi quandonam affectus de illa, in qua erant, indifferentia egrediantur, & criminosi esse incipiant; atque respondent tunc accidere præsertim, cum ratio, quæ primæ eorum commotionis impetu quodammodo erat perturbata, & obscurata, ad se se redit, ac videre incipit, malum esse; & cum voluntas assentitur, licet hoc malum videat, atque intelligat; atque incompositum illum affectuum motum probat. Tunc quod antea primus dumtaxat motus erat, incipit criminosum esse, incipiens esse voluntarium ob eum consensum, qui vel tacite, vel explicite præbetur.

Inter sensitivum appetitum ad peccatum sollicitantem, atque inter rationem, & voluntatem, ubi deliberatus consensus perficitur, naturalis quædam intercedit sympathia, atque propensio; eadem quippe anima per utramque facultatem operatur; ita ut appetitus numquam passionis inde liberatę actum efformet, quin voluntas, & ratio ad actum similem eliciendum, ac appetitus motum sequendum sollicitentur. At difficile est, voluntatem resistere illecebris affectuum adeo proximorum; & moraliter est impossibile, animam, quæ duplici adeo opposita facultate operatur, violentam hanc divisionem perpessam, diutius incertam permanere, quin se vinci permittat, & voluntatis suffragio id malum probet, quod sine ipsa inchoavit.

Gratia naturalibus utitur affectibus & studiis ad supernaturales actiones producendas. Satis liquet, virtutes supernaturales esse effectus gratiæ, atque longe supra naturæ vires ac dispositiones positas esse, fatendum nihilominus est, hanc eamdem gratiam iis uti, quæ in nostra natura nanciscitur suis consiliis idonea; atque nostros ipsos affectus, & propensiones adhibere; eas etiam, quæ nos in scelus impulerant, ut inde nostrarum virtutum primordia, nostræque sanctitatis subsidia elaboret. Illa has attollit, eisque objecta, ac rationes supernaturales tribuit, ut mirabilem hanc mutationem operetur, in ira utitur, ut zelum effingat; amorem adhibet, ut

charitatem accendat; tristitiam ac dolorem affectuum omnium maxime infirmos, inutilesque ad pœnitentiam efformandam usurpat. Theologi quidam hanc affectuum immutationem, & hoc gratiæ secretum appellant artem gratiam naturæ, & virtutes vitiorum causis inserendi. Veluti cum sylvestri stipiti bona inseritur arbor; ex ea commixtione contingit, ut arbor bona malam corrigat, ac immutet; & germen insitum, & stirps simul commiscentes virtutes suas commune efficiant principium bonorum fructuum ex utroque prodeuntium. Ita gratia affectibus, naturalibusque studiis, quæ erant causa vitiorum, insita, noxiam eorum fœcunditatem corrigit, atque ad gignendos fructus gloria dignos extollit.

Nemo affectibus vacuus est. Constat liquido, neminem affectibus carere; appetitus enim sensitivus concupiscibilis, vel irascibilis in omnibus invenitur. Ipse hominum parens in felici Originalis justitiæ statu, in quo illum creaverat Omnipotens, affectibus vacuus non erat quemadmodum S. Thomas testatur. Afficiebatur amore, & lætitia bonorum, quæ possidebat; eorum vero, quæ possessurus erat spe, atque cupiditate; sed utrumque sine labore, & cum perfecta rationi obedientia. Vacuus profecto fuit dolore, atque mæstitia, cæterisque affectibus, qui circa malum aliquod versantur; namque in eo felicitatis statu omni carebat malo; quod de posteris ejus dici non potest. At quemadmodum nemo affectibus caret, ita nemo est, cui non sint impugnandi affectus illi, a quibus in malum propellitur, nemo cui virtus sua exercenda non sit, & adlaborandum, ut alios quidem in bonum usum convertat, alios vero ad virtutem in dies magis inflammet.

Quid bonum, malumve in affectibus insit. In his appetitus motibus, quos affectus nuncupamus distinguendum est quidquid boni illis inseruit natura, ab eo, quod mali deinceps addidit corruptio peccati. Illud autem boni invenitur, hoc est, quod si eosdem inspiciamus in semetipsis, nihil sunt aliud, quam naturales propensiones, quæ efficiunt, ut bonum quidem sectemur, malum vero fugiamus. Quod vero in illis malum existit, illud est, quod hæc peragunt præcipiti quodam tumultu, atque ut plurimum nituntur in vetitum, & in id quod homines nocentes efficere potest. Hinc autem adversus stoicos inferendum est, affectus nostros in se malos non esse, quippe Naturæ Auctor illos efformavit in nobis, eosque tradidit finibus æquissimis, atque sanctissimis: ita ut si quid resecandum est, illorum dumtaxat excessus rescindendus est, eorumque perturbatio, quam peperit culpa. Immo injuria tamquam noxii damnantur; quandoquidem illos in virtutes novit convertere voluntas nostra, ubi libitum fuerit, eos in officio continens, illorum perturbationem prohibens, eorumque excessum intra cancellos æquitatis compescens. Ipsa etiam gratia iisdem utitur, ut Christiano viro dignas, ac supernaturales actiones operetur.

Cum superior animæ pars, cujus interest regere, & coercere motus appetitivæ potentiæ, non moderatur, sed illuc sinit eos rapi, quo festinant, quin eorum excessus inhibeat, illos excitat, quin errores corrigat: illos immo suo consensu approbat, ac denique per ignaviam, aut improbitatem illis paret, non imperat: tunc affectus illi criminosi fiunt, nostræ quietis, atque æternæ felicitatis inimici. Sed cum ratio novit jus suum tueri, atque auctoritatem suam in hos motus, qui numquam, nisi ipsa permittente sunt mali; cum denique ita sibi subjicit appetitum, atque affectus, ut numquam noxie rebellent, nisi cum ipsa quoque rebellat, vel eorum fovet defectionem: tunc affectus ipsi virtutes fiunt, & motus eorum meriti occasiones evadunt.

In statu innocentiæ homo affectibus suis dominabatur. Nemo unus ignorat, a Deo primum hominem creatum fuisse cum perfecta libertate; atque huic quamdam supremæ auctoritatis speciem fuisse concessam, absolutumque dominium in omnes terrarum orbis creaturas, ac præsertim affectuum suorum ita constitutum fuisse Dominum, ut hi non nisi ad ejus nutum agere possent, atque ad unguem ejusdem imperata facerent. Atheu quantula fuit hujus dominationis duratio! quam cito mortalis homo de hac possessione dejectus in calamitosissimam cecidit servitutem, eo quod per obedientiam se se Deo submittere noluerit, quæ res non nisi in maximam eidem cedere poterat auctoritatem! Et tunc in seipso affectuum suorum a ratione rebellantium tumultum expertus est, cum antea perfecte ejusdem parerent imperio. Ex tunc inter inferiorem, superioremque animæ partem juge illud occæpit prælium, quod semper deinde viguit; atque illud intestinum bellum, quod nullam umquam pertulit pacem, aut fœdus. Ita hominum parens de suæ auctoritatis gradu dejectus, amisso, quod in affectus suos obtinebat, imperio, in miseram captivitatem lapsus est, in qua sub jugo peccati, atque concupiscentiæ, quæ peccati originalis effectus est, & sequela, omne humanum genus involvit. Verum quidem est, nos Salvatoris gratia de peccati servitute, dæmonisque captivitate evasisse; at perfectam libertatem, qua primus homo ante lapsum perfruebatur, assecuti non sumus, neque eamdem in affectus nostros auctoritatem obtinemus. Hi nobis licet invitis rebellant, eamque permisit Deus rebellionem, ut fieret nostræ virtutis exercitatio.

Utrum Salvator passiones habuerit. Quærunt Theologi utrum Salvator passionibus fuerit obnoxius, atque in se appetitus sensitivi motus, quos cæteri homines sentiunt, fuerit expertus. Quamquam hoc passionum nomen quibusdam Sanctorum Patrum insolens fuerit visum propter tumultum, atque perturbationem, quam in nobis cient, & mitiori vocabulo eas *propassiones* appellare maluerint; fatendum nihilominus est, illum, ubi naturam hominis induit, omnes etiam humanos sensus induisse, eumque fuisse obnoxium iis motibus naturalibus, quos passiones in reliquos nuncupamus. Hoc probat D. Thomas *part. 3. qu. 15. art. 4.* ea ratione, quod ille, quidquid hominis est proprium assumpsit. Aliquod tamen inter illius passiones, ac nostras discrimen intercedit. 1. Ex parte objecti, affectus nostri promiscue feruntur in bonum, & malum; & in JESU CHRISTO erga legitima tantum, ac sancta objecta rapiebantur. 2. Ex parte principii, affectus prævertunt, atque perturbant rationem, quæ eosdem regere deberet; at affectus Salvatoris naturalem hunc ordinem numquam perturbarunt, semper rationis lumen secuti. 3. Quatenus spectat ad passionum effectus, ex, quibus torquemur, sæpe auferunt libertatem, eamque suis motibus obtemperare cogunt; & in filio Dei semper illius voluntati paruerunt, nec unquam nisi ad illius nutum aliquid conatæ sunt.

Libertas filiorum Dei est affectuum suorum imperiū. Cum S. Paulus passim de libertate filiorum Dei verba faciat, Sancti Patres, atque Theologi mystici quærunt quanam in re illa consistat, & quid ejus nomine sit intelligendum? Atque ore uno respondent, non aliud esse, quam immunitatem ab affectuum captivitate, qui nos in quadam servitutis specie retinent, & quibus plerique cæcam serviunt servitutem. Hæc est illa libertas, quam parit in nobis Spiritus Sanctus, tamquam munerum, fructuumque suorum maximus: *Ubi Spiritus, ibi libertas*, 2. ad Cor. 3. neque dubitandi locus est, quominus per gratiam hunc felicitatis statum obtinere possimus. Licet enim ex Sancto Paulo discerimus, nos obnoxios esse primis affectuum motibus, ex quo peccatum regnavit in omne genus humanum, attamen favente Deo tantum opis nacti sumus, ut nobis integrum sit, affectibus nostris dominari, atque per hoc frui felici libertate filiorum Dei, quæ in hoc posita est, ut illi rebus in omnibus pareamus, omnesque gratiæ motus sequamur.

De passione prædominante. Quidquid diximus, & deinceps dicturi sumus de affectibus generatim, peculiariter, immo potiori jure dici potest de passione, quam dominantem vocamus propter imperium, quod in nos, animumque nostrum adepta est; ita ut si juxta Sapientum quorumcumque consilium passiones aliæ post alias debellandæ sunt; ex illa initium ducendum est, nam ex ejus clade de reliquis omnibus victoria dependet; ac alias vincere, uni vero illi parcere, idem est ac arboris ramos, frondesque amputare, at intactum relinquere stipitem, radicef-

radicesque, unde jugiter recentes rami, ac frondes germinabunt.

Præcipue vero illud notandum est, quod docent Theologi, Baptismum, licet nos originali culpa liberaverit, quæ causa est defectionis affectuum nostrorum, non tamen liberasse ab appetitus rebellione contra Deum, & contra rationem, neque a concupiscentia, quæ *peccati fomes* vocatur. Ex justo judicio, atque admirabili providentia voluit Deus, ut ajunt Theologi, defectionem hanc in nobis semper subsistere, ut videlicet superbia nostra puniretur, atque infringeretur, necnon ut imbecillitatis, atque indignitatis nostræ consideratio nobis coram eo humilitatis sensus infunderet. Hominem creans eumdem bonore, ac dignitate cumulaverat, eumque muneribus, & gratiis suis locupletaverat, quorum pretium cum numquam homo satis intellexisset, atque erga creatorem suum fuisset ingratus, iisdem privari meruit, ac similem fieri brutis animantibus, cum iisdem appetitibus, iisdemque propensionibus se se præbuisset obnoxium.

Affectus rationem turbāt, & auferunt vim discernendi.

Hæc meridiana luce clarior veritas est, quæ Ethnicis ipsis effulsit, passiones, quæcumque illæ sint, rationis muneribus maxime afficere; atque passim obsistere, ne ea, quæ par est, rerum discretione utatur in iis, quæ ad ipsam pertinent. Ubi fortes sunt, atque vehementes, illam quodammodo invitam trahunt; ubi vero lenes, eam illecebris fallunt. Nisi statim judicium subverterint, illud majori cum pernicie corrumpere, ac seducere adnituntur; si cor ipsum non traxerint, eidem inspirant suavitatem quamdam eo funestiorem, quod post lapsum in gravissima scelera illud sine ullo pænitentiæ sensu relinquunt. Hoc ipsum Ethnicorum morum disciplina perspexit.

PARAGRAPHUS VI.

Loci ex Asceticis, neotericisque Concionatoribus ad hoc argumentum delecti.

De affectuū mortificatione.

CUm Deus hominem rectum creasset, inquit Scriptura, nullus in eo defectus aderat, perturbatio nulla; obtemperabat rationi appetitus, & ratio Deo; singula ordinem servabant; at originale peccatum in totum hominem tumultum injecit, perturbans admirabilem illum consensum, eamque perfectam inferiorum facultatum superioribus subjectionem, quæ primum in illo inveniebatur. Nunc mortificationis est omnia in ordinem cogere, & quodammodo in originalis justitiæ felicitatem hominem revocare; ita ut dici queat, mortificationem esse originalis justitiæ supplementum; eaque omnia reparare mala, quæ in primo homine peccatum peperit, inferiores facultates superioribus, rationi appetitum, ac Deo rationem submittendo; atque efficere, ut ægre & cum labore id præstet, quod per justitiam originalem non solum citra laborem, verum etiam cum voluptate præstabat. Verum mortificatio Christiana in id potissimum debet incumbere, ut affectus subigat, eos vero potissimum, qui magis validi sunt, ac perniciosi; quemvis incompositum motum compescat; prohibeat ne rationis lumen, & voluntatis impetum prævertant; eos ad officium revocet, & sicubi erraverint, puniat eisdem illa denegans objecta, ad quorum intuitum extra cancellos eruperunt. Dici quoque potest, prælium contra affectus nostros primam, principemque esse christianæ mortificationis exercitationem; sed opus esse, ut fervens, juge, & constans sit; fervens, ne difficultatibus deterreatur; juge, ne ullum præterire diem sinat, quin vacet eisdem; ita ut vera Christiani hominis nota ea debeat esse D. Pauli: *Quotidie morior*; denique constans, nam quousque spiritum ducemus semper in nobis domestici aderunt inimici, contra quos sit decertandum. Omnis devotio, quæ ad hunc scopum minime collimat, inanis est, ac illusio. *P. Nepeu in Spiritu Christianismi Tractatu octavo capite primo.*

Ista affectuū mor- ... *tificatio etiam atque etiam commendatur in Evāgelio*

Affirmare possumus, in Evangelio nullius virtutis exercitationem magis a JESU CHRISTO commendatam fuisse, quam affectuum nostrorum mortificationem. Bona pars Evangelii eo tendit, ut hujus necessitatem intelligamus; ac nullam veritatem vel apertius, vel sæpius repetitam ibi reperies. Ibi Sermo non instituitur nisi de cruce, passione, morte, voluntatis abnegatione, odio sui ipsius, violentia, quam sibi quisque inferre debet, angusta via, per quam necessario ad vitam ingrediendum est.... Dei filius modo ait, quicumque vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me; modo testatur, post Joannis Baptistæ prædicationem, hoc est, post annunciatam Evangelii doctrinam, Regnum cælorum vim pati, ac a violentis tantummodo rapi; modo viam, quæ ducit ad vitam angustam esse monet, ac paucos illam obtinere; ideoque ut contendamus, hortatur, illuc ingressuri. Quid autem per hanc ferendæ crucis, suimet ipsius abnegandi, angustam viam ingrediendi, ac sibi met vim faciendi necessitatem vult Salvator innuere? nisi obligationem, qua tenemur naturalium affectuum nostrorum motus inhibere; cum enim ex corrupto fonte derivent, fere semper incompositi, perturbatique sunt, ac juge bellum passionibus nostris indicere, iis vero præsertim, quæ magis vividæ sunt, ac perniciosæ, quoniam plerumque nos in vitium proripiunt. *Idem.*

Passionū mortificatio necessaria est, ne earum vi rapiamur.

Si mortificatio transactis morbis est pharmacum, est etiam futuris antidotum. Nos, quatenus Adæ filii cum originali peccato quamdam in bonum quidem repugnantiam, in malum vero proclivitatem hæreditario veluti jure obtinuimus. Hac autem in malum propensione minime rapi non possumus, neque illam in bonum renitentiam non sequi, quin juge bellum nobis affectibusque nostris inferamus. At hæc nonne est præcipua Christianæ mortificationis exercitatio? Omnes nati sumus superbi, ambitiosi, iracundi, ultionis cupidi, avari, libidinosi: hæc nostra natura est; quam prorsus abjicere debemus, si Christiani esse volumus; si ad salutem nostram toto pectore incumbere cupimus. Ad id autem nonne assidue nobis metipsis invigilare; non ne perenne bellum bellare, ideoque in assidua mortificationis exercitatione versari debemus? *Idem.*

Nisi maturato in hos rebelles auctoritatem acquiramus, nisi vix orti in officio contineantur, illis numquam dominabimur. Cum ætas diuturna, diuturnique habitus, ac licentia consuetudine roborata illis vires addiderint, tunc insolescent, præscriptionis jura jactabunt, defectionis suæ diuturnitatem tamquam jugem possessionem, atque veteris juris usum venditabunt, & quod initio erat mera tolerantia, postmodum fiet invicta necessitas. *Pater le Moine in tractatu de Modestia.*

Quomodo ab effectibus torqueatur ille, qui eos sibi patitur dominari.

Isti domini inter se discrepant, nisi forte in hoc uno consentiant, ut videlicet mancipia sua torqueant, ac efficiant infeliciora. Nihil in hoc argumento rectius, & eloquentius dici potest, quam quod Venerabilis Petrus Abbas Cellensis ait: *Imperant ei vitia, non Domini, sed tyranni; imperant, sed sine misericordia; mandant, sed sine discretione; conregnant super uno, sed sine consensione.* Tyranni isti sæpe inter se bellum cient: exempli gratia, voluptatis affectus prodigalitatem exquirit, avaritia parcitatem; ambitio sollicite, atque summis laboribus conatibusque ad honores contendi jubet, huic vitæ, & quietis amor adversatur. Tyranni isti, addit S. Augustinus, inter se de nostri cordis imperio decertant. *Certant in meipso, de meipso, cujus potissimum esse videar.* Nequaquam reor, S. Ambrosius inquit, criminosum hominem, quatuor equis in diversa raptatum torqueri magis, quam hæc mancipia, quorum præcordia affectuum adeo oppositorum dissensione laniantur. Ubi libidinis dæmon animæ nostræ fuerit dominatus, hanc omni turpitudini subjicit, quæ naturam ipsam dedecorat; cogit immensos erogare sumptus, ut impurissimis satisfaciat cupiditatibus; at statim dæmon avaritiæ præses excitatur, atque vicissim imperitare contendit; eamque cogit fanda, infandaque omnia subire, ut illatam reparare valeat jacturam; ita ut si peccator ex alicujus passionis cat-

ere

cere evadit, in alterius vincula decidat. Dominum quidem commutat, non mutat captivitatem. *P. Novet in meditationibus.*

Qui sæculi vitiis irretiti sunt, non nisi per affectus suos, qui quidem mendacissima sunt specula, objecta intuentur. Hi vero illis varios colores appingunt, ac speciosis prætextibus contegunt. Ambitiosus se nihil agere nisi, magnanimitatis, publicæ utilitatis causa arbitratur; avarus putat turpissimas sordes temperantiæ, & moderationis effectus; libidinosus in impurissimis stupris nihil injustum, & non necessarium nanciscitur; iracundus omnia ex justitia, & zelo se metiri fatetur; atque hoc pacto effectus alium rebus colorem tribuunt, prohibentque, ne quales vere sunt, videantur. *Desumptum ex libro, cui titulus Essais de Sermons.*

Affectus modum ignorant.

Omnibus affectibus nostris hoc inest commune, quod in rebus omnibus modum, finemque non habent. Omnes nostri cordis motus circa determinata objecta versantur; affectus circa excessum dumtaxat, eique proprium, atque essentiale est nullis cancellis contineri; at rationis est, sibimet fines præscribere, atque intra eosdem se continere. Aperi aliquando affectibus stadium, ne speres, futurum, ut illos compescas; desiderium hoc alterum fovet, ignis accenditur, furit, & late per omnia, quæ sibi occurrunt obvia, bacchatur. Numquid ergo extingui non potest? Haud ita profecto; sed temporis momento affectus in nos nimis validum usurpavit imperium, neque illis obtemperat, qui imperare non norunt. *Depromptum ex sermonibus P. Cheminais.*

Affectus nostri nos excæcant efficiuntque ut malum pro bono capiamus.

Quantumvis plura lumina mortalibus effulgeant, ex quo non aliud, nisi affectuum suorum lumen persequuntur, periculum est, ne errent, & in singulos gressus labantur. Amor proprius, qui ubique comes adhæret, ubique dubios, fallacesque radios effundit, quorum ductu in singula momenta cespitamus, atque viarum errore decipimur. Modo secreta vanitate hallucinamur, atque via illa, quam ad magnum aliquid putamus adducere, in ridiculum nescio quid desinit. Modo lucri cupiditas nobis aliquid sub eo reddit aspectu, quo illam intueri gaudemus, & injuriam facimus, cum eam nos pati arbitramur. Nonnumquam nos fervor rapit, & in eam præcipites agit calamitatem, quam modica patientia evitasset. Nonnumquam ambitio, quæ breviorem amplecti viam cupit, nos ad agendum impellit, antequam ratio suæ consuluerimus; eoque nos adducit, quo progredi nolebamus. *Saus tractatu de amicitia l. 2.*

Affectuū mortificatio ad animæ pacem assequendam est necessaria.

Ethnici quoque Philosophi unanimi consensu testantur, sapientiam in quadam animæ tranquillitate consistere, qua perfruitur, qui sensibilem appetitum omnino compescuit. Tunc nullæ amplius sunt vehementes passiones, quæ incompositis motibus, atque intellectui ipsi tenebras offundentibus animæ pacem perturbant; passionum quippe hoc proprium est rationem excæcare, ac in nobis liberi arbitrii facultatem imminuere. Sed ubi affectus quiescunt intellectus quidem purioribus gaudet luminibus, ut bonum cognoscat; voluntas vero, ut illud amplectatur, facultatem habet liberiorem. Hæc autem pax, & quies illud est, quod Deus in corde nostro requirit, ut ibi quiescat, ac super nos sapientiam suam, suaque munera effundat; sed ad pacem hanc assequendam, atque hoc tranquillitatis bono fruendum, unica via est, effectus nostros, incompositosque appetitus mortificare. Pax non nisi bello obtinetur; nisi tecum habere vis bellum tuos affectus coercens, tuis desideriis obsistens, ac teipsum vincens; pacem hanc numquam assequeris; & nisi de te ipso victoriam retuleris, tibimet numquam dominaberis. *Rodriguez secunda parte tractatu de mortificatione, capite primo.*

Certissimæ veritatis loco habendum est, appetitus nostri perturbationem, atque concupiscentiam carnis nostræ, maximum esse nobis obicem non solum ut salutem assequamur, verum etiam ut in virtutum via progrediamur. Ita vulgo dici solet, carnem infensissimum nobis esse inimicum, inde enim omnes passiones, flagitia, lapsus proficiscuntur. *Unde bella, & lites in vobis?* S. Jacobus interrogat, *Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?* Impudicitia, concupiscentia, amoris proprii perturbatio sunt causa omnium bellorum, quæ intra nos cientur, peccatorumque omnium, & scelerum quæ patramus, ideoque maximus obex, quem in salutis, & perfectionis via invenire possimus; unde facile arguere possumus, in eo veram mortificationem consistere, si hanc affectuum perturbationem effugiamus, hoc est si in nobis prava studia, amorisque proprii tumultum coerceamus. *Idem.*

Affectuū mortificatio excellentior est mortificatione corporū per austeritatem.

Duplex est abstinentiæ, crucis, mortificationis genus, ex D. Augustini sententia, alterum corporeum, alterum spirituale; alterum affligit corpus, ut jejunium, cilicium, sine molli strato recumbere; aliæque pœnæ, quæ carnem mortificant, eique sua auferunt commoda; quam nos mortificationem, vel exteriorem pœnitentiam vocamus: alterum vero sublimius est, majorisque pretii, & in eo positum, ut affectibus nostris imperitemus, severam in nos ipsos censuram exerceamus, jugiter pravis studiis, quibus rapimur, bellum inferamus, voluntatem nostram abnegemus, proprium judicium exuamus, iram infringamus, impatientiam, aliasque animi ægritudines coerceamus. Itaque ubi affectus nostros subegimus violenti Regnum Cælorum rapimus: fortes, ac strenuos esse oportet, ut illud valida expugnatione capiamus. Hæc autem interioris mortificationis species longe excellentior est altera; magis enim meremur, spiritum subigentes, honorem, ac mundi existimationem flocci facientes, quam jejunio corpus atterentes, cilicio, aliisque austeritatum generibus illud castigantes. Ad hæc quemadmodum hæc eadem mortificatio nobilior est, ac majoris meriti, quam altera; longe etiam difficilior est, ac non solum majori labore comparanda; verum etiam cum longe majori gloria conjuncta. Hinc factum est, ut Joseph majorem coram Deo gloriam fuerit adeptus sibi met imperitans, & turpissimæ dominæ blandis illecebris resistens, quam mox cum toti Ægypto late dominatus est; & David insigniorem, ampliorem que victoriam reportaverit, cum de Saule ultionem capiendi oblata occasione uti noluit, quam cum Goliathi caput abscidit. *Idem.*

Passiones humani cordis, ventis mare perflantibus comparantur: non secus enim ac venti agitant mare, atque vehementi flatu ejus malaciam perturbant, ita affectus motibus suis, inordinatisque appetitibus cient in corde nostro procellas, ejusque subvertunt tranquillitatem. Modo ira ibi tempestatem ciet, modo ambitionis ventus perflat, modo furit impatientia, modo sævit invidia. Hinc Propheta ait, impios esse veluti æstuosum pelagus quietis impatiens; veruntamen ubi venti sævire desierint, statim fluctibus redire malaciam. *JESUS imperavit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna.* Si ergo nosti affectuum tuorum ventis imperitare, læta pace, & admirabili tranquillitate frueris. *Idem.*

Jugis eorum conflictio, qui parent affectibus, & pax eorum qui eos subegerunt.

Cum Deus hanc nobis vitam elargitus est, hunc etiam laborem inflixit, ut affectus nostros impugnaremus; hoc animæ nostræ negotium est, hic præliorum nostrorum curriculus, hic victoriarum campus, ubi coronas tandem metere debemus. Qui affectus suos negligit mortificare, non solum Ethnicorum more vivit, sed etiam vitam vivit miserrimam, semper captivus, semper desideriorum suorum catenis vinctus, semper libidinis mancipium; cupit, & languet; sperat, & expectatione sua destituitur; lætatur, & pœnitet; boni millies concupiti possessionem sæpius incusat; quodcumque contendit, obices invenit, Cœlum, terramque detestatur; tædet ipsum sui, atque ab omnibus contemnitur. Hi proprie sunt crudeles illi tyranni, in quorum manibus se Ægyptum traditurum Deus minitatur. E contra quam admirabile, divinumque spectaculum est, animam intueri, quæ scit sibi moderari, vota sua regere, impetus suos cohibere, verbo, affectibus suis imperitare! Hæc vitam suavitatis, lætitiæ, gloriæque refertissimam ducit; intra se quidem gaudet tranqui-

quillitate conscientiæ suæ, quam nullus tumultus perturbat; extra vero suavissimum exemplorum suorum odorem effundit; hæc est Cœlum serenum, cui ne ulla quidem nubecula tenebras offundit; ubi ratio motus omnes æquissima regit constantia, & eo consensu, quem nihil unquam valet perturbare. *P. Caussinus in præfatione Tractatus de Affectibus.*

Quomodo affectus subigendi sint.

In hoc certamen ingrediendum est ardenti cum desiderio, constantique consilio salutis suæ negotium suscipiendi, atque factum Josue imitandi; hoc est, neque clypeum, neque ensem abjiciendi, nisi rebelles affectus, qui nobis bellum indixere, victi, subactique sint, & quodammodo arbitrio victoris dediti. Inde virtutis nostræ progressus retardatur, quod non satis strenue hoc bellum suscipimus; altera tantum manu decertamus, in hostes non toto nisu, viribusque ruimus, immo illos omnino expugnare nolumus; si enim aliquando obfirmato animo arma susciperemus, atque ad hanc comparandam victoriam excitaremur, divina opitulante gratia, quæ indigentibus numquam deesse poterit, illam assequeremur. Ubi hoc fit consilii captum, teipsum cognosce, perpende quinam affectus majus in te obtineat imperium, quandonam inceperit, quousque processerit, quam in corde tuo potestatem fuerit assecutus, quanam re irritetur, quanam sedetur, atque leniatur, unde vires acquirat, quæ res illum foveat, atque confirmet: hoc enim sapientes omnes intellexere, affectum illum, qui prior in animum nostrum irrepit, eumdem postremum omnium inde egredi, atque præ ceteris majus nobis toto vitæ spatio negotium facessere. *Idem.*

Si homo mentis suæ tantum lumina, rationemque ducem sequeretur: nec tot præceptorum ambagibus Philosophia, & Religio indigerent, ut eumdem a naturalium affectuum, & cordis concupiscentiæ sequela distraherent; at jam diu mens facta est cordis ludibrium; secretæ passionum illecebræ in naturalium rationis luminum locum successerunt; & tunc mens judicat, cum cor illi & sensu, & voce præiverit. Plerique non amamus res eo quod veras credamus; sed ideo veras putamus, quia illas diligimus. Quod ingenio nostro conforme est, jam non abhorret a ratione; quod placet, æquissimum est; quod oblectat, justum est; & quovis sibi in rationis locum affectionem subrogante, quod placet in corde, obtinet veritatis gradum in mente. Itaque Concionator, atque Orator ad mentem per cor iter instituat, oportet; utque rationem evincat, necesse est, antea affectum sibi conciliet. *Abbas de Breteville lib. 4. de Ecclesiastica, & forensi Eloquentia.*

Affectus detegunt quidquid latet in corde.

Vulgo inquiunt, cor hominis esse abyssum, cujus latebras nemini penetrare licuit; esse pelagus, cujus ima pars nequit attingi; quamdam esse recentis mundi partem adhuc detegendam: verum enimvero quantumvis tectum, abditum sit, illud in apricum proferet affectus; hic illius penitiores latebras, & secreta aperit consilia, & serius ocyus extrinsecus prodit, quidquid intus tanta calliditate celatur. Oculi, frons, vultus denique totus, actiones cordis ipsius sermo quidem tacitus est: ibi omnes tamquam in speculo affectuum imagines exhibentur, quæ diligentius inspiciendæ sunt, ut liquido cognoscantur. *Idem.*

Ne ille quidem male cor humanum intelligit, qui illud affectibus carere contendit: ideo animæ affectus datus est, ut eamdem sursum ad Cœlum attollat; & illi affectus adimere, idem est, ac alas, quibus regitur, ac sustinetur, abscindere. Stoici illi, qui virtutem in sensuum stupore collocandam putabant, ipsi quoque sævissimis patebant affectuum suorum imperiis; quorum aliquem si jugulare adnitebantur, illud suæ mactare gestiebant ambitioni, quæ potissimum in ipsis dominabatur. Si vanitas eos palam fulciebat, secreta cordis flagitia illos clanculum torquebant, eaque ambitiosa negligentia, quam coram hominibus affectabant, multis laboribus comparabatur. Homini passiones auferre idem est, ac illi auferre animam, & cor. Christiana igitur Religio relinquit affectus homini, quos non potest adimere, quin eumdem destruat; sed eum docet, quomodo illos vincere debeat, regere, & moderari. Gratia nonnumquam naturale sequitur studium, sed illud sanctificat; se se nostris propensionibus aptat, illis quidem auferendo, quidquid pravum inest, relinquendo vero, quidquid ibi boni nanciscitur. Universa Christianæ Moralis ars in eo sita est, ut affectibus verax objectum tribuatur, quo prohibeantur, ne fallacibus se se dedant objectis, quæ illos perturbent, atque corrumpant; quæ si adhibita fuerit, nulla passio inveniri poterit, quæ nequeat ad virtutem traduci. *Idem.*

Gratia sanctificat affectus, eorum objectum immutans.

Nulla passio inveniri potest, quam gratia in virtutem nequeat convertere; hæc amori aufert cæcitatem; eique purum, & spirituale tribuens objectum, illum in virtutum omnium nobilissimam mutat; timori adimit tumultum, qui eidem comes esse consuevit, eumque facile in prudentiam convertit: spei inquietudinem confirmat, & sensim in eam virtutem traducit, quæ confidentia appellatur. Per hanc ira fit justitia; audacia fortitudo; invidia in æmulationem, zelotypia in zelum, ac tristitia in omnium voluptatum hujus mundi contemptum immutatur. Immo ipsa etiam desperatio quamtumvis furibunda sit, ex illa bonum ingens haurire novit gratia, efficiens, ut coacta necessitas in voluntariam virtutem convertatur, atque vires, animusque in ipsa infirmitate, ac desperatione inveniatur. Et profecto plures fortasse reperies, qui desperationi potius, quam spei felicitatem suam acceptam referre teneantur. Tanta est gratiæ in corda, & affectus nostros potestas, ut quemadmodum ipsi libuerit, eosdem invertat. *Idem.*

Si affectuum perturbatio cum absoluta potestate conjungitur, eheu quam arduum est illos regere, ac moderari! jure illos Scriptura comparat aquis summa cum pernicitate fluentibus. Privatorum desideria rivuli sunt sensim, ac sine ullo rumore labentes, quorum lapsus facile cohibetur, & qui non officit, nisi adsummum alicui arbusto, vel floribus, qui nimis prope litus nascuntur; sed Principum desideria torrentes sunt, quorum impetum aggeres, vallaque sustinere non possunt, & qui quo magis fluunt, eo magis intumescunt. Talis est Principum conditio, seu quod magnis acti cupiditatibus vehementius afficiuntur, seu quod nullum invenientes obicem, majori vi eisdem se mancipant, seu quod plerumque perniciosis eorum, quibus stipati sunt, consiliis excitantur. Tu, Deus, cum cor suum in manibus tuis constituerint, eos unice regere potes, eisque illa immittere studia, ac motus, quos illis tribuere tua providentia decrevit. *Flechier in S. Ludovici Panegyrico.*

In ipsa etiam solitudine, & secessu ab affectibus salvi non sumus.

Etiamsi solitudo ab iis affectibus, atque habitibus, qui passim in Mundo regnant, hominem tueatur, huic tamen ipsi neque de virtute sua præsumendum est, neque suæ integritati fidendum. Passiones ubique locorum adolescunt; natura ubicumque invenitur; & licet procul ab occasionibus absis, numquam tamen extra periculi aleam versaris, dum tecum es. At ubi affectus humani sub prætextu religionis agunt, quot mala non pariunt, in iis etiam ipsis, qui pietatem profitentur? Omnia sibi contra proximum licere, omnia sibi fas esse arbitrantur. Et fallacis quadam justitiæ specie omnia in judicium capiuntur, omnia promiscue damnantur; suspiciones citra religionem aliquam subeunt, pietatis nomine sumitur ultio; innocentia ipsa sub recte intentionis colore exagitatur; peccator simulata correctione exacerbatur, & non magis severitas sancta, quam crudelis censoria nota exercetur; nihilque non aggrediuntur, ubi nihil sibi licere non putent. Numquid fingi potest status infelicior, quam titulo viri boni improbum esse, & efficere, ut personati affectus ipsaque crimina sub dubia quadam zeli specie, quam præseferunt, pro virtutibus habeantur. *Idem, partim in S. Benedicti, partim in Conversionis S. Pauli Panegyrico.*

Putant vulgo satis esse peccata delere; at ne minimam quidem navant operam, ut affectus, quibus in vitium rapimur, mortificent. Credunt exempli gratia satis esse, aliena bona minime possidere, neque

vidett immodicum bonorum appetitum minime culpa vacare, Censent satis esse de inimicis ultionem minime sumpsisse; at motus illi, qui ultionis cupiditatem cient minime cohibent. Existimant satis esse in adulterium, vel aliud quodpiam infame scelus, non cecidisse, & nemo fere confitetur licentiam parum honestam, quam sibi arrogat, nemo molles, tenerosque affectus redarguit, qui viam flagitiis aperiunt. Ita fortasse vestra fert sententia, o Fideles, ideoque in vobis metipsis ardentes affectus fovetis, at vestra vos fallit opinio. Exuite *veterem hominem*, inquit Apostolus, *& induite novum hominem*. Quinam autem sunt habitus exuendi, quænam veteris hominis opera? Hæc profecto non peccata tantum sunt, verum etiam affectus qui peccatis viam adstruunt, teste Augustino, His induti estis, his estis exuendi. Ne satis esse putetis, si opprobria, inhonestaque verba procul absint a labiis vestris; frænum oti vestro immittite atque eum auferte, qui viget in vobis, non satis apte, extra modum, locumque loquendi cachoetem. *Joly Tomo 1. suarum adhortationum pro Dominica infra Nativitatis Octavam*.

Affectus peccatorum origines sūt mortificandi.

Affectus a S. Augustino peccatorum fontes vocantur; inde enim quemadmodum aquæ ex fonte, omnia scelera emanant, Ita quemadmodum laterem lavaret, qui fluviolum exhaurire vellet, quin ad ejus fontem ascenderet; sic etiam necquiquam fatigaretur, si quis peccatorum ausum inhibere vellet, quin affectus ipsos, illa gignentes compesceret. Interim nisi peccatorum cursus prohibeatur, quomodo nam huic torrenti gratia obluctabitur? Ex hoc fluviolo quamtumvis aquarum hauri, recentes semper affluent; cur? Quia fontem ipsum non exhauxisti, neque fluenta alio divertere conatus es: ita, S Augustinus ait, licet consilium ineas omnia abdicandi flagitia, atque in virtutibus proficiendi, numquam hoc tibi cedet ex voto, nisi affectus ipsos subegeris, non ut eorum fontes penitus exhaurias, quod fieri minime potest, sed ut pauperiores fiant, vel ut alio detorqueantur. *Idem*.

Eo quod radicitus affectus nostros convellere non studemus, quoties in detestata scelera incidimus! Quot illi sunt, qui se sanctissimam vivere velle vitam professi, & qui diu juxta Christianæ Religionis præcepta viventes, ac ab gravioribus illis sceleribus, in quæ tot alii passim ruunt, se se abstinentes, denique ad vomitum rediere, atque post conversionem multo, quam ante, facti sunt deteriores? Quorsum autem ista calamitas? inde profecto, quod mali fons exploratus non fuit, quod prædominans affectus neglectus est, quam illius mortificandi nulla fuit cura suscepta, quod opera non fuit adhibita, ut intra cancellos suos coerceretur, atque legibus Evangelii submitteretur...... Occultus affectus in penitiori corde latebat; mali fons neque alio conversus, neque exsiccatus erat; ideo in scelera sursus relapsi sunt. Ita scis funesta doctus experientia, te sæpius in eadem flagitia relabi. Numquid illa confessus non es? Numquid eorum veniam a Deo non petiisti? Numquid nòn ex toto corde illa detestatus es? Veruntamen licet hæc omnia feceris, iterum relaberis, ac in singulos dies eadem peccata committis. Quare? Ne aliam causam inquiras; id unum perpende, utrum satis diligentem operam navasti, ut affectus tuos mortificares; & fatere, id si præstitisses, te tot scelerum originem penitus fuisse exsiccaturum. Sed affectus tui qui exiguo cinere tecti erant, ubi primum se se illis obtulit objectum, excitati flammam corripuere; & causa semper eamdem remanens, eosdem semper pariet effectus. *Idem*.

Passiones nequiores sunt salutis nostræ inimici

Ex omnibus salutis nostræ inimicis nemo est magis metuendus, & propter quem gratiæ jacturam pati possimus, quam nostri affectus. Scis omnes inimicos nostros tres, non plures esse: Mundum, Dæmonem, & carnem; quorum nemo nobis officere potest, nisi opem, ac suppetias ferentibus effectibus nostris. Verum quidem est, Mundum nobis suum exhibere luxum, pompas, opes, voluptates, honores; quæ totidem sunt blandientia objecta, quæ objicit oculis nostris, ac totidem laqueos, quos animæ struit; at verum quoque est, nisi in ejus partes affectus nostri concesserint, nunquam futurum, ut tot fictis illecebris, totque lenociniis nos Mundus decipiat.

Hoc ipsum de dæmone dictum puta; phantasiam quidem turbare potest, aliquot animæ nostræ aditus occupare, humores nostros ciere, commovere; at nostrum ex torquere consensum nisi affectus ipsi illi ferant opem, non potest. Demum si caro ullam in nos obtinet potestatem, ideo nos perdere potest, quoniam passiones vividiores sunt, atque ardentiores; nam sine passionibus nihil nobis potest officere; hæ quippe illi suppeditant arma nequitiæ, & injustitiæ; hæ illam rebellem efficiunt rationi, & gratiæ; hæ in causa sunt, ut in membris nostris sentiamus legem legi mentis nostræ repugnantem. *Idem*.

Ratio servandi gratiam in cordibus nostris est mortificare affectus nostros.

Ex omnium, quæ effluxerunt, sæculorum decursu da mihi hominem, qui in gratia perseveraverit, atque vel tantillum in virtute profecerit sine affectuum suorum mortificatione. Unum dumtaxat memora, qui alia quopiam ratione officiis suis semper fidelis extiterit, Scio equidem, alias rationes minime deesse; at ceterarum ne una quidem sine hac aliquid potest conferre. Preces, quoad libuerit, effunde; austeritatibus corpus castiga, nisi affectuum accesserit mortificatio, reliqua omnia erunt inania. Exteriores etiam, quæcumque adhibeantur mortificationes, ne minimum quidem proderunt, S.Bernardus inquit, si spiritus mortificatio defuerit. . . . Quidquid boni egeris, id quidem coram Deo ingentis meriti loco esse potest; sed affectus, quorum vi te perturbari sinis, omnem fructum auferent. Hæc omnia bona opera, omnes hæ mortificationes externæ sunt velut corpus sine anima, neque spiritum, neque sanctitatem habent, sine affectuum nostrorum sacrificio. *Idem*.

Complures suis confidunt eleemosynis, precibus, jejuniis, & aliquando Deo dicent, quod olim Judæi apud Isajam c.58. *quare jejunavimus, & non aspexisti: humiliavimus animas nostras, & nescisti*. Sed illis reddet, quod olim Judæis ipsis Deus: Jejunastis quidem, vosmet humiliastis, effudistis preces, erogastis eleemosynas; sed vestra voluntas semper in actionibus vestris eluxit, numquam affectus vestros mortificastis; non ideo minus in vobis metipsis, ac fictitiis virtutibus vestris confidistis. Quemnam affectum mortificastis? Quanam in re ferox illud, ac imperiosum ingenium, quod semper in vobis emicuit, coercuistis? Numquid minori cura quæstus cupiditati satisfecistis, & commoda vestra quæsivistis? Quanam ratione usi estis, ut oblivione eam deleretis injuriam, quæ *radix est amaritudinis*, de qua loquitur Apostolus, & quæ perfecit, ut inimicis vestris tantum robur accederet? Pro zelo religionis id accepistis, quod invidiæ, atque simultatis effectus est; & in omnibus actionibus vestris, vosmet semper quæsivisti. *Idem*.

Omni nisu contēdendum ut vincātur affectus, si salus optetur.

Maximam, potissimamque excusationem, quam efferunt homines contra hanc effectuum suorum subigendorum necessitatem hæc est, quod arduum, & ut ajunt, impossibile sibi videtur, naturam mutari. Respondeo tamen, licet omnes occurrant difficultates, hoc tamen esse præstandum; nam opus nostræ salutis, ac perseverantiæ in gratia ab effectuum nostrorum victoria dependet. Facile, vel difficile factu sit, faciendum tamen est: nostra interest ea præstare, quæ possumus; petere, quæ minime possumus. Post tot annorum spatium, quo affectus tui tibi dominantur, quem exeruisti conatum qua ratione usus es, ut iisdem obsisteres? Post annos viginti, vel etiam triginta numquid vel minime quempiam defectum castigasti? Ubi efficax voluntas adsit, omnia tandem consequimur; & sicubi insuperabilis difficultas occurret, tibi quoque, ut olim S. Paulo dicet Deus: *Sufficit tibi gratia mea*, 2. *ad Corinth.* 12. id cave, ne tu vacuum illam recipias. *Idem:*

Affe-

Affectibus simul omnibus bellum inferre, magnum quidem est; sed illos singillatim in singulare certamen accersere, ac unum post alium debellare, non ita difficile videri potest. Ingens flamma uno ictu nequit extingui, S. Gregorius ait; sed prunæ se met invicem accendentes, ubi in eamdem massam collectæ sunt, possunt semoveri, semotæque facili negotio extinguuntur. Affectus tui magnum constituunt ignem, quem si uno flatu cupis extinguere, quanto labore opus est! at illos sejunge, alios ab aliis divide, omnesque summa cum facilitate superabis. *Idem.*

Affectus in rectum usum adhibendi.

Cor hominis maris est instar; illud quoque abyssus habet, scopulos, flexus, sinus, immobilitatem, tempestates, malaciam; affectibus, tamquam ventis turbatur, & agitatur. Verum quemadmodum scitus nauta omnibus ventis uti novit; discamus nos quoque affectibus uti, & quomodo illos convertere valeamus, ut virtutibus famulentur. Si eos delere non licet; adnitendum est, ut eosdem regamus, sanctificemus, eisque honestum, licitumque objectum præbeamus. Ambitionem subigere nequimus, ventum sane perniciosum superbiæ nostræ lintea perflantem, ratemque nostram in scopulos detrudentem? eadem utamur ad gloriam spe, ac expectatione nostra toto cœlo majorem indipiscendam. Avaritiam superare non possumus? hanc usurpemus, ad thesauros nobismet in Cœlo comparandos, ubi *nec ærugo, neque tinea demolitur.* Voluptatis cupiditas dominatur in nobis? eamdem transferamus ad ineffabiles eas voluptates promerendas, quas *præparavit Deus diligentibus se* . . . . . . Hæc maxima utilitas est, quam ex affectibus nostris haurire possumus, de quibus conqueri jure non licet, quandoquidem illos ad nostræ salutis opus non parum conferre posse conspicimus: bipalmaris quippe error est eorum, qui putant in eo virtutem positam, ut simus omnino ab affectibus vacui: JESU CHRISTI gratia eos regit, non extinguit; sanctificat, non evertit. *Abbas de Monmorel Homilia in Evangelium Dominicæ quartæ post Epiphaniam.*

Non satis humanum cor est illi exploratum, qui illius ignorat calamitatem, ubi affectuum suorum patitur servitutem. Illud lætitia dissipat, prosternit dolor, disrumpit invidia, excitat æmulatio; extra, illud spes rapit, efficitque, ut ea quæ cum summo
I. labore sunt conjuncta, amplectatur; intra, illud cogit metus, & eo torquet gravius, quo interius. Ita homo fit dignior miseratione, quam invidia; licet felix sibi arrideat fortuna, omnium est humanarum passionum ludibrium. *Idem,*

Affectus, qui a nobis essent debellandi aluntur, atque foventur.

Potissimum hominis Christiani munus est, affectibus suis vim inferre; verum hoc ipsum quam negligenter explemus! Quin enim omnes nervos intendamus ad eos superandos, sæpius in id unum contendimus, ut eosdem foveamus, iisque velificemur. Illorum ideæ passim revocantur, eorum memoria perplacet; adnitimur, ut objecta, quæ ab oculis absunt, semper ante imaginationem versentur, ut acrius animus afficiatur. Verum profecto est nonnumquam vel per naturalem ingenii inconstantiam, vel pro vario ætatum discrimine, objecta, immo & affectus etiam mutari; sed hoc etiam verum est, alios alios statim succedere, ac fere numquam omnes simul Domino in holocaustum offerri. *Idem Homil. in 9. Dominicam post Pentecostes.*

Ubinam avarum invenies, qui minime putet, quod sibimet, aliisque omnia negare, prudentiæ sit, & œconomiæ rationabilis actio? Ubi sycophantam reperies, qui minime credat, quod imponere, fallere, decipere, ad sapientiam, politicamque facultatem, sit referendum? Quem iracundum videbis, qui insanos furores suos a fortitudine, atque justitia nequaquam abhorrere arbitretur? Quem ultorem, qui æquitatem quamdam, vel necessitatem in ultionibus suis non agnoscat? Quem impurum, qui in illis, quas alienæ pudicitiæ struit, insidiis affabilitatem, urbanitatemque non deprehendat? Quem denique incomptum, rusticumque, qui moribus suis severitatem inesse non putet? Adde his, neminem in alienis vitiis oculatiorem, in propriis vero magis cæcutientem, esse quam qui affectuum perturbatione torquetur; in horum moderatione negligentiam, in illorum fervore furorem deprehendet; at nullam in se dignoscet ægritudinem, ita ut qui majoribus agitatur affectuum æstibus, is se alte quiescere opinetur. *Auctor Anonymus.*

Quacumque armata manu viam sibi sternere, copias in aciem instruere, omnem hostium conatum prævertere, oppida oppugnare, urbes capere via est, qua ambitio ad gloriam traducit Heroas: sed affectibus suis jura dare, cavere, ne umquam ab illis decipieris, atque vincaris, seditionem, quam cient, dissipare, eosque obedientiam, quam rationi debent, docere: via est, quam nobis indigitat fides, ut primum domesticorum inimicorum victoriam, mox vero immarcessibilem gloriam assequamur. Quam dedecet Principes, ac Imperatores in id unum quidem contendere, ut hostes suos sibi subjiciant, ut vero affectus suos subigant ne minimum quidem laborare! *Actions Chrestiennes Tom. 4.*

Ratio pacis nobiscum, & cum aliis statuendæ est affectus suos coercere.

Numquamne eam florere pacem videbimus, quam omnes homines cupiunt, jugibusque precibus poscunt? Debemus, Fideles, quantum in nobis est, pro virili contendere, ut eam statuamus, ac nihil intentatum relinquere, ut nobis vitio verti non possit, nisi efflorruerit. At qua arte opus est, ut acquiratur, vel foveatur? Morbi ipsius radix petenda est. Si nulli nobis inessent affectus; pax inter nos late regnaret, mutuo diligeremur. At nimis vehementes in nobis passiones dominantur, nec desunt in illis, quibuscum vivimus; non æque sane in omnibus ferventes, sed illis nemo penitus caret. Cupiditas nisi nobiscum non moritur; immo nonnisi in Sanctis moritur. Ratio igitur pacis tuendæ cum illis, cum quibus versamur, non est, affectus nostros convellere, & alienos comprimere; hoc enim fieri nullo modo potest; sed illos in nobis quidem subigere, & coercere, in aliis vero pati. *P. Masson 9. Serm Advent,*

Ejusdem argumenti continuatio.

Affectus nostros intueri debemus tamquam obices paci tam nobiscum, quam cum proximis nostris; ita ut si habenas illis remiserimus, nulla sit amplius futura pax, nullus consensus, nulla tranquillitas in familiis, Urbibus, Rebuspublicis: tunc non nisi error, & perturbatio, ac bella existent e contra vero, si eosdem in nobis metipsis moderati fuerimus, nihil extra perturbationis erit. Quid hac apertius veritate? Si singuli incompositos affectus suos intus frænare conarentur, numquid ulla in familiis, ac societatibus perturbatio videretur? Ad examem, amabo vos, harum dissensionum originem revocemus. Omnia susque, deque commixta sunt in Republica; juge bellum adversus externos hostes gerendum, vires exhaurit, Provinciis solitudinem infert, quamplurimos aperto marte trucidat. Omnes dolent, & conqueruntur, pax concupiscitur, invocatur, exposcitur; & nihilominus pax ipsa recedit, ac bellum magis, magisque exardescit, Hic quidem status est miserrimus; verum unde nam hæ calamitates, tumultus, dissidia proficiscuntur; nisi ab ambitione, invidia, ultione, aliove simili incomposito affectu, late omnia commiscente, ac perturbante? *Idem,*

Turbæ, quas inordinatus parit affectus.

Num aliquid adfero, fideles, quotidiana experientia non satis probatum? Perpendite, si lubet, turbas omnes, quæ post mundum conditum evenere, has quidem ex secreta quadam, vel manifesta passione ortum duxisse innotescat, quæ domita minime fuit; omniaque hæc mala sensuum, mentis, & cordis non mortificatis affectibus accepta referenda esse invenietis. Vultis ne mecum omne tempus, omnesque locos percurrere? Scriptura, cujus singula verba totidem sunt oracula, uberem late campum suppeditat. Ingrediamur spiritu in eum locum, unde JESUS CHRISTUS ait, se vidisse Sathanam, lucis Angelum ea pernicitate descendere, qua fulgur micat, & evanescit. Mirum! In Cœlo, ubi Deus pacis imperat *Factum est prælium Magnum* Apoc. 12. Voluisset, quidem hic Spiritus improbitatis, Deum supre-

supremam potestatem amittere; sed ille gloriæ suæ pondere oppressus fuit. Quis autem ignorat prælium illud ex inordinato regnandi appetitu profectum? Oculos conjicite in paradisum voluptatis, de quo Spiritus Sanctus verba facit in Genesi. Hominum parens se allici sinit promissione, qua Deo se futurum similem sperabat; atque Dei ipsius detrectaturus imperium, eo vescitur fructu, quem ne attingeret, sibi a Domino fuerat interdictum. In hoc scelere, quod ex inordinato affectu profectum est, semen extitit divisionum omnium, quæ deinceps terram universam late sunt depopulatæ. Nunc quoque homines ultro citroque sibi inferunt bella; non enim internos hostes, affectus videlicet suos superare conantur. Mundus semper theatrum est, ubi crudeles exhibentur tragediæ, quæ plerumque sanguinis effusione complentur; sed quibus argumentum semper aliqua affectuum perturbatio suppeditat. *Idem*.

Ejusdem argumenti continuatio.

Nisi terrarum orbis perpetua pace perfruitur, si nullus inter homines consensus invenitur iis succensere debemus, qui affectus suos renuunt mortificare. At quinam affectus coercendi sunt, ut pro virili consensionem, ac pacem comparemus? Omnes quidem sunt frænandi, verum istic illi memorari possunt, qui ad animos sejungendos videntur aptiores. Cupiditas se se ad altiorem gradum evehendi mihi quidem satis turbulenta videtur. Altera, nihilominus crudelis priore, ex qua originem ducit, & quam improbitate antecellit, est invidia. Vide Cain intra seipsum violenta hac passione agitatum; perturbat ille primæ, quæ in mundo extiterit, familiæ tranquillitatem, & primus humano cruore terram imbuit. Multa quidem singulorum affectuum exempla possem afferre; sed quæso, illa sufficiant, quæ ante cætera animo occurrunt. Eheu quam seditiosus est amor impurus! Nullus in terris unquam tumultus extitit, ubi hic perniciosus effectus meliorem, potioremque partem non jactet. Liquet, quot dissensiones in civitatibus, domibusque, atque inter amicos ex venenato hoc fonte procedant. *Idem*.

Impii, & peccatores neque sunt impii, neque peccatores, nisi quod sibi noxium quempiam affectuum imperitare patiuntur. Alios quidem superbia Dei inimicos constituit, eosque contra providentiæ decreta jugiter extollit; *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper*, Psalm. 73. Alios avaritia ad opes congerendas, quibus suum cor penitus abdunt, sollicitat: *Ubi thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit*. Matth. 6. Multi se trahi sinunt voluptatum cupiditate, qua ita capiuntur, ut undequaque sibi recentes voluptates exquirant. Omnes vero certum adeo inire consilium inordinatis cupiditatibus suis satisfaciendi, ut quicumque eorum conatibus fuerit adversatus, jamjam inter inimicos censeatur, & plerumque parati sint, ut de hoc acerrimam ultionem deposcant. *Idem*.

Quomodo affectus quisque sanctificari.

Cum affectibus tuis id fac, quod callidus nauta cum ventis. 1. Quoad potest, se se defendit, atque ut eorum impetum frangat, nihil intentatum relinquit, seu vela coercens, seu anchoras jaciens. Demitte superbiæ tuæ carbasa; aliquid solidum amplectere adhærens Deo ardenti fide, ac forti spe, quam S. Gregorius *anchoram salutis* appellat. Ita venti, ac procellæ affectuum nihil in te virium obtinebunt, sed inconcussus permanebis. 2. si nauta ventos superare nequit, illis saltem uti conatur, atque obliqua eis vela pandit, eosque in latus excipit, dummodo ad itineris sui finem aliqua ratione perveniat. Admirabile Christianæ Religionis arcanum, quo docemur ipsis etiam affectibus uti, ad animæ salutem assequendam! Si affectus tuos nequis subigere, eos tamen sanctificare potes, ac illis uti, ut ad Cœlum contendas. Nequis exempli gratia ambitionem, quæ in corde tuo regnat, subigere? hac utere, ut te met ad æternæ beatitudinis possessionem accendas. Avaritiam tibi imperitantem expellere non vales; hac utere ad æternitatis thesauros acquirendos, & sic de aliis. Ne dixeris ergo affectus tuos interitus causas esse, immo felicitatis origines essent, si iisdem uti scires. *Desumptum ex libro cui titulus: Essais de Sermons pro 4. post Epiphaniam Dominica*.

Omnes ferme affectus suos veluti duces sequuntur.

Affectuum imperium passim in orbe viget, plerique enim homines illis obtemperant, atque in moribus, negotiisque suis eos dumtaxat duces sequuntur. Tres tantum sunt faces, quarum fulgor in tenebris nobis eluceat. Ratio, fides, & affectus; Ratio quidem ut homines, fides, ut Christianos, affectus secundum eam facultatem nos regit, quæ naturæ brutorum est particeps. Pauci profecto sunt, qui rationis lumen sequantur, ejusque consilium, ubi consulto opus est amplectentur: qui vero juxta fidei præcepta, ac ad Evangelii lucernam se se componant, longe sunt pauciores; reliqui igitur videlicet omnes fere mortales affectuum motus sectantur, & mendax illorum lumen sequuntur. Equidem scio in hac agendi ratione turpitudinem non deesse, & neminem facile, se ita vitam ducere pecorum ritu, fateri; verum si conscientiæ illorum penitiores scrutemur latebras, innotescit, quidquid agunt, ex hoc fonte emanare. Vides navim ingentem super maris æquor tuto incedentem, spumantes fluctus arantem, atque de tempestatibus triumphum referentem? Attamen hæc immensi operis moles gubernaculo, exigua videlicet tabula, quæ omnis fere latet, dirigitur. Non sine stupore, atque admiratione ea intuemur negotia, quæ in Judicum subselliis, Regum penetralibus, populorum cœtibus transiguntur. Tot maximarum actionum initium scrutemur, ac inveniemus hæc omnia occulto quodam affectu regi, animari, moveri; ac tot consiliorum veram causam, & originem vel immodicæ ambitioni vel furenti iracundiæ, vel inordinatæ cupiditati esse referendam. Neque mirum esse debet, si hoc passionum imperium tam late patet, ac tantum est; homines, saltem plerique nihil conantur, quod earum impetum valeat infringere, numquam divinæ gratiæ opem deposcunt &c. *Biroat 9. Sermone Adven.*

Qui aliquo affectu perturbatus est, Christianas veritates intelligere nequit.

Ut divinæ leges, veritatesque Christianæ aliquem in corda nostra impetum faciant, rationi temporis aliquod intervallum relinquendum est, ut perpendere possit eorum, quæ facienda sunt, rationes, ac utilitatem. At quomodonam animus tot ægritudinibus perturbatus his cognitionibus adverti potest. Profecto speculum fixum, atque immobile sit oportet, ut ea, quæ sibi objiciuntur, exhibeat: donec mare tranquillum quiescit, in hoc pacato elemento cœli, ac sydera conspiciuntur; verum ubi procellis æstuat, fluctuum agitatio illas perturbat imagines, quæ singulis momentis perfractæ objecta illa nonnisi confuse possunt repræsentare. Quid est cor impii? est mare ventis, ac tempestatibus actum, inquit Scriptura: *Impii quasi mare fervens*. Isaiæ 57. Cœlum, ac cœlestes veritates inter affectus confusæ inspiciuntur. Quomodonam mens adeo turbata Dei voluntatem, uti par est, cognoscere poterit; quomodo leges ejus audiet? quomodo ea, quæ ibi præcipiuntur, explebit? *Idem in sermone pro feria quinta post quartam Quadragesima Dominicam*.

Quodcumque doceat Philosophia, ratio una non sufficit ad rebelles affectus rationi eidem subjiciendos; quippe in corrupta natura vitia quidem nostra nimis roborata sunt, libertas vero nimis est infirma, quam ut de illis perfectam victoriam valeat reportare. Scio equidem, Philosophos olim id sibi tamquam peculiare munus vindicasse, ut virtutibus suis affectus perfecte subigerent, eo usque, ut quidam ausi sint affirmare, sapientem omni penitus affectionum perturbatione vacare. At in ficta hac illorum victoria cum S. Augustino, atque Theologis duplex discrimen invenio; alterum est, illos affectus suos in speciem tantummodo, atque extrinsecus domuisse; moderationem quidem oris habitu præseferebant, sed in corde iram, ultionemque fovebant. Alterum vero; licet etiam affectibus suis fuissent moderati, tamen alto affectu domuisse, metu iram, amorem avaritia, ceterasque passiones vanitate, & inanis sapientiæ affectatione expulisse. Una tantum Christianæ Religionis morum disciplina his caret defectibus; illa una est, quæ divini

ni

ni verbi gladio affectus ipsos in penitioribus usque cordis latibulis persequatur, eos ad radices obtruncet: hæc enim omnes generatim virtutes regit ea ratione, quæ omnes animi propensiones, omnesque naturæ motus exsuperat; verum ad id opus est, ut rationi gratia opituletur. *Idem.*

Quomodo affectus in salutis nostræ instrumenta sint convertendi.

Oportet affectus nostros obedire Deo, qui eisdem leges irrogavit; nonne enim amori professus est, se illius objectum esse velle? Sin autem cor patiatur, ut amor alteri cuipiam præter Deum adhæreat, non ne reus est? jubet ille, odium adversus peccata exerceri, hæc persequi, hæc perhorrescere, hæc tamquam perniciosissimos scopulos evitare; jubet tristitiæ objectum esse jacturam gratiæ, mœrendum esse ob eam calamitatem, qua propter scelus humanum cor afficitur, atque divini objecti longinquitatem unicam causam esse mœroris. Ita singulis affectibus suum munus distribuit, ut, si illi nobis perniciem afferre possunt, intelligamus tamen non inutiles esse. Verum quomodonam iisdem utimur? non ne naturalibus, sensibilibusque rebus illos applicamus? Non ne illos impendimus, ut nostras voluptates, utilitatesque diligamus, ut proximum nostrum odio persequamur, ut ob naturalis cujusdam boni jacturam lugeamus, atque ad excessum usque ab illis rapiamur? Hoc non est affectus subigere, sed potius fovere, ac noxios facere: cum enim Deus necessariam nobis elargiatur gratiam, ut immodicum affectuum nostrorum æstum castigemus, vel eorum vim inhibeamus; eadem uti tenemur, ne in extremam infelicitatem proruamus. *Idem.*

Affectus tantam habent cum virtutibus affinitatem, ut si parvo labore excolantur, in virtutes possint commutari. Metus prudentiæ famulatur; sapientes fere sunt timidi, ac verentur, ne quidquam sibi cedat e sententia. Audacia naturalis est fortitudo. Virtus non minus naturæ, quam Moralis opus est; & si corporis temperies nihilum confert, ut quis animo sit forti, quælibet Philosophorum præcepta numquam evincent, ut gloriosam mortem inquirat. Ira quamdam habet cum justitia similitudinem, & nisi modum sequitur, acceptas injurias persequens, ideo non sequitur, quod cæca est; & amor sui, quo regitur, efficit, ut cancellos erumpat. Tristitia, & dolor mirum in modum pœnitentiæ suffragantur, suasque commiscent lacrymas, ut eadem peccata deleant, & peccatoris conversio naturæ simul, & gratiæ opus est. Misericordia semper laudibus est digna, & miseratio alienę infelicitatis, qua cor nostrum afficit, adeo justa est, ut ne a barbaris quidem damnari possit. Indignatio, quam ob bonorum quidem miseriam, improborum vero felicitatem experimur, naturalis est æquitas, quæ nullum adeo rigidum censorem adhuc est nacta, a quo notaretur. Verecundia, quæ ad bonorum, errorumve nostrorum intuitum nos rubore suffundit, tantam habet cum modestia rationem, ut vix sejungendæ videantur. Quid ergo facilius esse potest, quam affectus in virtutes convertere, cum inter utrosque tantum similitudinis intercedat, ut sæpius alii pro aliis mutuo desumi consueverint. *P. Senault in Homine criminoso.*

Post originale peccatum affectus a ratione defecerūt cui ut iterum subjiciantur multum laboris perquiritur.

Donec per innocentiam ratio in homine imperitabat, pacati erant affectus, omnesque motus eorum ordinati; ira nihil injustum patrabat; omnes ejus sententiæ cum æquitate erant conjunctæ, & injuriarum magnitudo semper erat norma supplicii. Odium peccata tantummodo persequebatur; amor virtuti adhærebat, singulis affectibus bonum publicum conspirante, & unanimi consensu faventibus. Ast postquam mortalis originalis justitiæ jacturam subiit; affectus ejus rationis imperium detrectarunt, & amissa ea reverentia, quam Deo debebat, amisit quoque auctoritatem, quam obtinebat prohibiturus, ne illi rebelles subditi deficerent. . . . Exinde affectus peccati partibus adhæsere, nec umquam ita spiritui paruerunt, ut defectionem minime spectarent. Rationi tunc solum obediunt, cum placentia imperat, atque ut illa his uti possit, vel minis deterrere, vel promissionibus tenetur allicere; illique occasiones potius, quam subsidia ad virtutem exercendam esse videntur. Illis esca proponenda est, ut subjiciantur; eorumque natura quodammodo est immutanda, ut illorum impetus vel coerceatur, vel infringatur. *Idem.*

Argumenti ejusdem continuatio.

Primi affectuum nostrorum motus in nostra potestate non sunt, & licet omnes industriæ nervos intendamus, ut illos ad officium redigamus, semper citra nostrum nutum insurgunt. Subditi sunt, quibus ingenita est deficiendi libido; feræ sunt, quæ numquam mansuescere possunt; infideles milites, qui sæpius pro vitio, quam pro virtute decertant. Sancti se beatos putant, ubi post tot exantlatos labores aliquem sibi ex domesticis hostibus vincere contigit; eorum vita non est satis diuturna, ut omnes penitus subigant, cumque illos se perdomuisse arbitrantur, intelligunt, ipsis ex accepta etiam clade, atque infirmitate vires accedere. Adhæc nullus est in homine affectus, qui virtutes aliquas non aggrediatur, ac sæpius omnes conjurant, ut illas expugnent . . . . Qui etiam ex illis meliores sunt eo in statu, in quem a peccatis redacti fuere, fere semper inordinati sunt; qui magis innocui putantur, semper vel parum, vel multum sunt criminosi, & qui cum virtutibus confunduntur, aliquam semper habent cum vitiis affinitatem. Nisi eos gratia reformaverit, plerique motus illorum violenti sunt, & licet multum sibi promittat morum disciplina, discit experientia, numquam fidendum esse feris, quæ cicures esse videntur. *Idem.*

Videmus quotidie illos, qui voluptatibus sese manciparunt, jugiter torqueri, ac laborare, commodum suum, atque gaudendi occasionem quærentes: quid enim intentatum relinquunt, ut voluptatibus perfruantur? Sin autem præterea ambitiosi sint, vel avari, quod in semet certamen non sentiunt in affectuum adeo oppositorum conflictu, quorum alter alteri concedat oportet, licet utrique satisfacere cupiant; quoties in discrimen adducenda erit existimatio? quot erogandi sumptus? quot locupletandi occasiones erunt contemnendæ? Quamdiu ergo celeriter adeo in inanissimam hanc voluptatem feruntur, putatis ne, ipsos nullo dolore torqueri quod honorem, lucrumque deferere coguntur, quorum affectu non minus tenentur, quam eo voluptatum desiderio, cui cetera litare jubentur? Hoc igitur pacto hujus vitæ viri, quod obiter dictum sit, cum minime possint futuram præstolari vitam, ut sint calamitosi, in præsenti infernum inchoant, & ex affectibus, ac vitiis suis tot sibi Dœmones, ac furias parant, quibus jugiter torqueantur. *P. Hainenve prima parte de ordine Sermone* 18.

Quæ sit eorum lætitia, qui affectus suos subegerunt.

Quo gaudio, qua consolatione perfrueris, ubi affectus tuos subegeris, viceris, eisque dominatus fueris? Hi præclaram quidem triumphi tui pompam augebunt. Qui antea profanus, & nefarius erat amor fiet sanctus, atque divinus objecto immutato, & propensio illa, quæ te in res creatas rapit, creatorem versus te attollet. Quod impetus erat, & furor, zelus erit; nulla umquam zelotypia, nisi pro Domini gloria laborabis; nullus tibi metus incedet, nisi ne illi displiceas; nullus tibi erit dolor, nisi eidem displicuisse; nullum desiderium, nisi illius colendi, ac gratiæ ipsius diligenter tuendæ, ut te dignum præbeas, qui æternam possideas gloriam, quam ille præparat iis, qui strenue conflixerint, suosque affectus debellarint. *Joly Tom. 1. suarum adhortationum eo sermone, qui est in hoc argumentum.*

Quantumvis incompositi sint affectus, & peccatum illos ad eum statum redegerit, ubi plerumque nocentiores sunt, quam innocentes; nihilominus ratio, opem ferente gratia illis egregie uti potest, atque audeo dicere, neminem esse adeo contemptibilem, ut in eximiam virtutem nequeat converti. Illis adimi potest, quidquid ex corrupta natura accepere, eaque reddi tranquillitas, qua in innocentiæ statu gaudebant. Nulla se se offert occasio, ubi illis bellum inferri, ac inde referri victoria non possit; & dummodo illos subigere calleas, facili negotio una cum ipsis

cantiā

omnia quoque vitia superabis. Quamobrem citra dubitationem affirmari potest, omnem Christianam morum disciplinam in hoc esse positam, ut affectibus tuis recte uti scias. *P. Senault in Præfatione libri, cui titulus, Passionum usus.*

Affectus omnes, si bene instituuntur, virtutibus prosunt.

Affectus omnes, ubi quis eos recte moderetur, virtuti prodesse plurimum possunt, & veteres illi Philosophi, qui tantopere in eosdem invecti sunt, satis prodiderunt, sibi eorum usum, ac meritum numquam fuisse exploratum; etenim ne unum quidem ex eorum numero invenire licet, qui non secus ac spes si bene regatur, ad præclara, ac difficilia facinora excitare non possit. Audacia, si ratio adsit, milites invictos efficit; & affectus, qui præ ceteris insolentiores videntur, rationi possunt inservire. Itaque illos toto vitæ spatio non exercere idem est, ac inertia relinquere instrumenta, quæ nobis ad præclarum aliquid aggrediendum suppeditant. Ipsa quoque virtus esset iners, si nullos quos superaret, regeretque affectus haberet; cujus qui munera præcipua velit perpendere, hæc ad nostrum affectuum regimen pertinere repetiet. Fortitudo metui perdomando vacat, & hæc virtus ab agendo cessaret, nisi homo metueret. Modestia efficit, ut desideria, ac spem nostram metiamur; & si nullæ ambitiosæ cupiditates existerent, nulli in rerum prosperitate modesti invenirentur. Temperantia, & continentia voluptates coercent, & nisi natura omnibus vitæ nostræ actionibus aliquid voluptatis immiscuisset; utraque hæc virtus inutilis esset. Clementia iram mulcet; at nisi Principes hoc affectu ad vindictam deposcendam raperentur, virtus, quæ eamdem moderatur, nullam profecto laudem mereretur. *Idem sermone primo.*

Veram sanctitatem adipisci non possumus, nisi nobis met ipsis vim intulerimus; sanctitas vero nonnisi juxta gradus vis, quam nobis met facimus, adolescit. Ad Deum enim ire opus est per viam illi prorsus oppositam, quæ nos inde divellit; at nihil magis nos illinc divellit, quam propensio naturalis cordis depravati. Hæc illa sancta vis est, quæ nos ab iis, quæ displicent Deo, sejungit, ut id amplectamur, quod placet eidem; hæc est felix captivitas, in qua consistit libertas filiorum Dei; hæc recta est via, quæ ducit ad vitam; hæc, ut verbo me expediam, est abnegatio sui ipsius, quæ omnes animæ sordes eluit, tum eas, quæ ex se habet, tum quas ex aliorum consuetudine contrahit. Has affectus undequaque congerunt, non secus ac fluvii colluviem omnem in pelagus ferunt; & necesse est, ut anima nostra non secus ac mare quidquid impurum continent, suo motu projiciat. *Pater Dozenne in Morali Jesu Christi sermone in hoc argumentum.*

Non est cur ob affectus doleamus; illis enim uti cum quæstu possumus.

Ne tantum doleas ob affectuum tuorum importunitatem, quin immo gaude, cum ex iisdem exiguo conatu summam valeas utilitatem percipere. S. Paulus, qui & ipse de illis conquerebatur, in iisdem nihilominus gloriabatur: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis* 1. ad Corinth. 12. Virtus quæ exercetur in prælio, pulchriorem expetit coronam, quam quæ exercetur in pace; ibi fortis esse potes, quin temeritatis tibi nota inuratur. Memento in affectibus tuis non deesse occasionem merendi, quam Angeli non habuere: sed licet utilius esset nullo affectu perturbari, quandoquidem eisdem obnoxius es, adnitere, ut illos in tuam utilitatem convertas: insurgunt in te, illis adversare; tibi dominari conantur, illis dominare; tibi bellum cient, cave ne ab illis vincaris; hostes quippe sunt quibus ex pravis habitibus tuis facta est virium accessio; summa ope adnitendum est, ut deleantur; jugiter tibi dolos, ac insidias struunt, cave ne illis recentes vires adjicias. *Idem.*

Affirmare, affectus esse naturalia vitia, a Deo animabus nostris insita, blasphemia est; nos immo, contra Dei jussum, in vitia convertimus qualitates, quæ nobis sunt propriæ, & quæ nobis inditæ sunt, ut eas ad virtutis exercitationem traducamus. Exempli gratia natura in nobis iræ motus impressit, ut illis contra veros inimicos salutis nostræ uteremur; nos vero iisdem abutimur in fratres nostros, pro quibus ac pro nobis idem nos sentire jubemur; illa nobis æmulationem infudit, ut alienas virtutes imitaremur, nos vero eamdem ad illorum imitanda flagitia usurpamus; illa in nobis gloriæ cupiditatem inseruit, at cœlestis gloriæ, non terrenæ &c. *Idem.*

Ezechiel Propheta quadrigam intuitus est, quæ mysticis quatuor animantibus vehebatur, quorum primum faciem hominis, alterum leonis, tertium aquilæ, quartum bovis referebant. Hæc visio, ex S. Dionysii sententia, imago est Filii Dei solium suum in corde Christiano constituentis; at reor significari quoque posse auctoritatem, quam anima in affectus suos debet obtinere; super molles affectus, qui hominis specie exhibentur, ut ille Deum unum amet, eique affectionem omnem devoveat; super feroces affectus, quos leonis aspectus indigitat, ut ira in nos tantum exardeat, & ex iis, quæ patravimus scelera, ultionem deposcat; in generosos affectus, qui aquilæ facie exprimuntur, ut indesinenter ea, quæ sunt sublimiora, petantur, atque voluptas omnis in iis, quæ sunt difficiliora, constituatur; in terrenos affectus, qui bovis imagine explicantur, ut appetituum propensioni numquam indulgeatur. *Auctor Christianarum actionum Tom.* 4.

Qui affectus suos sequitur non vivit secundum rationem & minus adhuc secundum fidem.

Numquam ad rationis, ac multo minus fidei normam vitam instituetis, donec affectus vestros sequemini. Affectus sensuum ductu regitur, sequitur imaginationem, opinione rapitur. Affectus rationem prævertit, omnibus ejus luminibus tenebras offundit, virtuti adversatur, dogmata refellit, eamque in partes suas pellicere novit, ut quemadmodum ipse, & illa quoque suis motibus pareat. Si fides, quæ ratio est supernaturalis atque divina, nobis opem tulerit, ut vitam Christiano, hoc est fideli, & homini justo dignam vivamus; affectus contra fidem insurgit, atque opinione, imaginatione, ac sensu roboratus fidei veritates imminuit: *Diminutæ sunt veritates a filiis hominum* Psal. 11. Illis ecclipsim quamdam inducit, ut ultra non videantur. Denique affectus, si adhæseris illi, efficiet, ut fidei facias jacturam: *Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes, erraverunt a fide.* Hoc est S. Pauli Apostoli *ad Timoth.* 6. Oraculum. *Auctor Anonymus.*

Brutorum vita tota est secundum appetitum; tota in alicujus boni perquisitione, quod sensus alliciat, & in oppositi mali fuga consistit. Omnes eorum passiones illa rapiunt in utramque. Amorem habent, desiderium, metum, gaudium, mœrorem, at cujusnam rei? Non alius nisi boni, vel mali sensibilis; hanc autem vitam animalem dicimus, vitam potius homine indignam dixerim, cui cum sit anima spiritualis, ac rationalis; aliud aliquod bonum non sensibile, quærendum est? Quid autem dicendum de illo, qui eam sectatur? Non ne animalem vitam vivit brutorum passiones secutus? Bruta quoque in affectibus suis finem, & modum aliquem habent; præterquam quod enim paucioribus patent; duobus enim, vel tribus tantum communioribus sunt obnoxia; hi ipsi quantumvis pauci circa pauca objecta versantur, in quibus etiam naturalis quidam instinctus, quibus reguntur, eos moderatur. At affectus hominum rationem ducem minime sequentium, prætterquamquod & specie, & numero multiplices sunt, circa infinita propemodum objecta versantur; quæ etiam in singula fere momenta sensibus eorum objiciuntur. *P. Camaret t. 2. obstaculo 5. de Passionibus.*

de Affectu dominante.

Dicere possumus prædominantem affectum esse quoddam originalis peccati genus, cum peccati quidem sit species, sed cætera peccata confirmet. Quorsum autem? Quia ubi te regit affectus, atque in tuo corde imperium exercet, in omnia te impellit flagitia, ex quibus aliquid hauriri possit, quod suæ faciat

ciat satis cupiditati. Licet cetera vitia naturali quodam horrore abominareris, si prædominanti placuerint affectui; hoc pondus est, quod illuc te pertrahit, illecebra, quæ te fallit, lex, quæ te cogit. *P. Cheminais Tomo primo Sermone qui est in hoc argumentum.*

Prædominans affectus multorũ scelerum causa.

Prædominans affectus fons est peccatorum. Ambitiosi, exempli gratia, fortunas suas provehere student, & si nequeunt nisi per aliorum excidium, quo contendunt, assequi; quot obtrectationes, quot fictæ calumniæ, quot proditiones, quot crimina, quot iniquitatis mysteria, ubi tota hominis exercetur improbitas? Libidinosus, impurus qui violenta libidine torquetur, eique satisfacere cupit, quibus non se obruit sceleribus? inani forma captus, cujus arbitria veneratur, nihil nefas sibi putat, dummodo illi placeat. Samson secretum suum prodit; Herodes Joannem Baptistam obtruncat: furores, zelotypiæ, immodici sumptus, familiarum dissidia, sacrorum contemptus, Dei ipsius oblivio malum hoc necessario subsequuntur. Illos increpa, corripe, insimula; donec illorum cor brutali mancipatur affectui, omnibus vitiis patere debet; nequicquam omnes hujus arboris ramos resecueris, donec vigebit stipes, nova inde jugiter flagitia germinabunt. *Idem.*

Hominum, Principum vero præsertim, quibus placere, interest nostra, affectus explorare, & inquirere adnitimur; hac enim ad eos nobis aditum patere arbitramur, & vix credi potest, quot ineantur consilia, ubi ejus, cujus gratiam aucupamur, prædominans affectus exploratus fuerit, atque compertus. At illi, quorum maxime refert, blandiri ei, qui in se dominatur, passioni; apertos habent oculos, & hanc videant ac intenti sunt in ea omnia, unde illius cognitio possit hauriri. Eam omnia produnt, sermones, adspectus, vivendi, agendi, cogitandi ratio, omnia in hunc finem collimant: apud talem virum hic unus, ajunt, aditus patet; opus est illius voluptatibus indulgere, odia ejus persequi, ambitioni illius velificari, suffragium redimere, socios libidinum delinire; hac via facilis aditus ad cor ejus aperiri potest; id si feceris quocumque libuerit ad injustitiam usque, & impotentiam flectetur. Ita prædominans affectus pars est in nobis infirmior, qui ubi fuerit compertus, illac semper oppugnamur. *Idem.*

Prædominans affectus efficit ut ea tanquam recte facta probemus, quæ peccavimus.

Alius effectus, unde prædominantis passionis improbitas innotescit, hic est, non solum eam esse peccatorum nostrorum originem, verum etiam fontem errorum, quibus ipsi conscientiam nostram decipimus. Non enim satis est suam explere cupiditatem, eam etiam probare cupimus: *Sanctum est, quod volumus;* inquit D. Augustinus. Parum esset affectibus trahi, nisi eos cuperemus absolvere: conscientiæ stimulis jugiter exagitaremur, si quod agimus, sub horrida peccati imagine se se nobis semper objiceret: sexcentæ ambages delicatæ, quædam involuntariæ dubitationes nostris cupiditatibus adversantur... Hæc momenta amaritudinem voluptatibus nostris immiscere possent, si dominantis affectus proclive sequeremur. Verum affectus iste mentem ab iis omnibus avertit, quæ illi officia sua possunt exhibere, eique perpendendas eas tantum objicit rationis, quæ sibi suffragari videntur. Quæcumque suboriatur dubitatio, statim tollitur, non latentem veritatem inquirendo, quæ prava est conscientiæ licentia. In alia quavis re severi censores erimus, etiam ultra Evangelium; & in iis, quæ ad prædominantem affectum pertinent ita indulgentes sumus, ut nimis laxas sententias adaptemus. *Idem.*

Si quis simili affectu occupatus fuerit, huic resistere non audemus; si enim veritas odium parit, id tunc potissimum accidit, ubi prædominans affectus attingitur. Hic locus est maxime sensibilis; si quis audeat adversari, illi succenses; ideoque mundus dolis refertus est in iis, quæ ad conscientiam pertinent; nos enim & a nobis, & ab aliis decipimur. Ita æneam frontem adversus querimonias, & murmurationes induimus, semper parati ut errorum nostrorum excusationem afferamus, neque intelligimus, jugem hanc nosmet tuendi necessitatem argumentum esse perspicuum vitæ perperam institutæ, ac nobis eam insidere, mordicus opinionem, quæ ab universis damnatur. *Idem.*

Nemo a prædominante affectu est immunis.

Nemo unus est, cui non aliquis dominetur affectus: hos ambitio trahit, illos avaritia; iracundiæ, vel invidiæ, vel obtrectationi sumus obnoxii. Denique uti talenta, ita & defectus divisi sunt; cum hoc tamen discrimine, quod homo quoscumque defectus habere potest, hos habet; bonarum vero qualitatum, quibus ornari potest, plerosque contemnit. Nostrum est igitur passionem nobis imperitantem cognoscere, ut eam impugnemus, ac, si fieri potest, expugnemus. Ubi semel illi dominati fuerimus, alios defectus facile superamus, dummodo vel parum voluntas illis se se expedire contendat. Affectus, qui dominatur in nobis communis est maximorum scelerum causa: donec illi paremus, ne cogitamus quidem minores defectus superare, & eos vix quidem cognoscimus; qui tamen ingentes videntur nobis, ubi majoribus non sumus obnoxii. In id igitur, quod maxime interest, contendamus: superemus propensionem hanc, qua trahimur: prout dominantis passionis imminuetur imperium, nobismet religioni vertemus ea, quæ antea flocci esse facienda, ducebamus *Liber cui titulus, de Urbanæ vitæ Officiis Tom. 2.*

Prædominans affectus cognoscendus est ut impugnetur.

Affectus impugnandi sunt, hoc potissimum esse debet Christiani hominis negotium; verum non omnibus simul bellum inferendum est; sed ut hostis vincatur facilius, vires ejus sunt dividendæ. Ex prædominante passione initium ducendum est; quæ ubi fuerit devicta facili negotio de reliquis victoria refertur; illa enim ceteris motum tribuit, & omne robur suppeditat. Verum si opus est, illam bello lacessere; opus quoque est easdem cognoscere, quod difficile habetur; vel enim adhuc imbecillis est, vel jam convaluit, si primum, vix sentitur, atque in ceterarum turba confusa difficile dignoscitur; sin alterum, nimis sentitur, immo mentem ipsam excæcat, ac prohibet, ne vel ipsam, vel saltem mala, in quæ nos impellit, agnoscamus. *P. Nepueu 3. Tomo Considerationum Christianorum pro die octava Julii.*

Plerique hominum Saulem imitantur, qui a Deo Jussus universum Amalecitarum populum internecione delere, non hominibus, non pecoribus, non Regi, non subditis non urbi, non agris parcere, partim quidem imperata fecit, partim illa præteriit. Populum quidem cæde mactavit; Regem autem reservavit: ea quæ minori habebantur in pretio, vel quæ asportare non potuit, igni, ferroque vastavit; at iis, quæ optima, ac pretiosissima erant pepercit. *Pepercit Saul Agag, & universis, quæ pulchra erant* 1. Reg. 15. Hæc est peccatoris imago, qui aliquot sane defectus, vel peccata, quibus minus adhæserit corriget; non tamen tollet Agag, affectum hunc animo suo absolute imperantem, inveteratum odium, furantem ambitionem, turpem libidinem: *Pepercit Saul Agag, & universis quæ pulchra erant. Ozier in quodam sermone.*

Difficile est prædominante affectum superare.

Quædam adsunt objecta, quæ præ ceteris diligimus, quibus incessanter hæremus; affectus quidam, qui nobis perplacent, peccata, quæ nobiscum nata esse, & adolevisse videntur, quæ nobis intima sunt, & familiaria, peccata, quæ tot vinculis cordibus nostris conjuncta sunt, ut ea solvi fere impossibile sit, nisi ope gratiæ efficacis, quæ de natura triumphum refert, eamque permutat. Quem sibi vim inferre animus debet, ut id genus passiones deleantur! In hoc statu anima malum suum fere non agnoscit; se minus nocentem putat, quoniam vitia sibi sunt familiaria, atque tale suum temperamentum esse testatur, perinde quasi peccata minus essent perniciosa, quia magis naturalia, vel majorem ideo veniam mererentur, quia sæpius committuntur, vel ideo apud Deum causa illius esset probata, qui intus nullis stimulis agitatur, & extra nullo rubore suffunditur. *Flechier in S. Ignatii Panegyrico.*

Sanctum imperiosi hujus affectus concipere decet horrorem, ut illum indesinenter persequamur; illac

illac enim, ubi quippe majorem in nobis intelligit esse infirmitatem, nostræ salutis inimicus aciem instruit, cor ipsum animæ sedem oppugnaturus; ideoque hæc una victoria a vehementioribus tentationibus nos tuetur. . . . Quemadmodum affectibus reliquis nonnisi raro satisfacimus; hi quidem alieni, ut ita dicam, a nobis videntur; ita nullum cum ipsis fœdus initur: sed quia prædominans affectus mentem, animumque occupat, qui ad ejus nutum operatur, omnesque animæ nostræ motus regit, & secreto quodam influxu ea omnia, quæ facimus, operatur: hi actus reiterati ut altius radices ejusdem jaciantur, efficiunt...... Affectum hunc superare potes, neque id ambigis; verum illum impugnare non audes, Hoc malum est, quod amas; hostis est, cui blandiris; eam times victoriam, quæ cum voluptatis alicujus jactura comparanda est. *P. Cheminais sermone de hoc argumento.*

Vera pietas est prædominantem affectum subigere.

Cum nihil magis perfectæ servituti, quam Deo debemus, obsistat; dicendum est; sinceram pietatem, & magnum in via perfectionis progressum in hoc esse positum, ut prædominantem, tyrannumque hunc affectum convellamus. Verum hoc delicatum est malum, cui manum admovere metuimus, cum interim frustra reliquis animæ nostræ ægritudinibus medelam afferre studemus. Profecto in nostrum unoquoque prædominans quidam affectus inest, qui tantam obtinet vim, ac potestatem, ut plerumque omnibus actionibus nostris moderetur. Hic in nobis summum exercet imperium, hoc quodammodo nostrum caracterem constituit, hic in nobis post humanam, alteram gignere videtur naturam. Quæri posset, unde fit, ut in virtutis exercitatione parum adeo ad effectus hujus victoriam animum advertamus; quandoquidem alioquin nihil progredi licet. Respondetur hoc inde profectum, quod illi, qui sese pietati mancipant, aliquid præclarum operantur, quod velum quodammodo obtendit affectui, & prohibet, ne facti dignoscatur improbitas. Qui nimis teneras, naturalesque colit amicitias, earumdem malum minime intelligit; sentit enim animum sibi inesse misericordem, & ad ea, quæ miseratione sunt digna, flexibilem. Qui iracundus est, atque impatiens, semet in hoc excæcat affectu, rapitur enim boni publici zelo, ac sanctitatis amore: Qui ambitiosus est, & cui honorum libido dominatur; videt, se quædam proximo utilia operari; idque integumentum aliquod passioni ejus prætendit, ne amplius criminosa videatur. Hoc itaque præstat ut hic affectus non habeatur amplius tamquam perniciosus, ac nemo ab eodem sibi cavendum existimet. Verum enimvero notandum est, passionem hanc, quæ numquam satis metuitur, hinc quidem fortem, illinc esse delicatam: at pauci sunt, quibus in virtute persequenda tantum sit animorum, ut hujus naturæ inimicum aggredi velint; fortis est, quia ejusdem imperium diuturno habitu roboratum est; delicata est, quamtumvis enim parum attingatur, statim erumpit. In aliis affectibus mortificationem perquirere haud ita quidem pigebit, dummodo prædominanti parcatur: reliqui potius mactabuntur, quam hunc delere contendatur. At nescis, si hæc semel evertatur, hanc esse columnam eversam, ædificii totius ruinam secum trahentem? Metropolis est, cujus captivitatem reliquæ imperii civitates sequuntur; corpus est, cujus dejecto capite, truncus inanis superest sine robore, sine viribus. *Desumptum ex Patre Guillaure tractatu de affectu prædominante.*

Prædominans affectus hostis est latens, & secretus, summo nisu detegendus.

Licet plura perdomuerimus vitia, veluti totidem salutis nostræ inimicos; aliquod tamen superest, non solum non domitum, sed etiam dominans; quod sæpe usuvenit in regionibus recens ditioni subjectis, ubi semper aliquod seditionis remanet caput adhuc subigendum. Palam fortasse se se talem non fert, ne legitimi Principis in se robur convertat; sed quæcumque se se obtulerit occasio, tunc se ipsum prodet. Ita ne dubites, quo minus dominans aliquis affectus in te delitescat, latet enim fortasse, & nisi summo cum labore illum deprehendes; Seditionis est auctor, sed occultus, omnibus ignotus; nihil igitur prætermittendum, ut detegatur. Sæpe virtutis colorem induit, at ab hac simulata virtute prorsus abhorret. Exempli gratia ita tibi dominatur ex ignito flagrantissimæ bilis ingenio profecta, sed quod aliquem tibi fovere videris sensum amoris Dei, & Religioni adhærere; huic affectui campus aperitur sub specioso zeli integumento prodeundi, quo prætextu omnia tibi licere videbuntur; omnibus conatibus tuis hoc nomen prætexes, ultiones tuæ tamquam justæ indignationis effectus censebuntur; obtrectationes tuæ totidem erunt veritati debita testimonia, & ut verbo me expediam, nullum erit scelus, quod hac specie minime excuses. *Pater Camaret Tractatu de hoc argumento Tomo 2.*

Non ne apertissima veritas est, cujus lumen Ethnicis etiam affulsit, affectus, quicumque tandem illi sint, mirum in modum obesse rationis officiis, ac prohibere plerumque, ne ea qua par est utatur cognitione in iis, quæ ad suum munus referuntur? Cum fortes sunt, atque vehementes, illam quomodo licet invitam obripiunt; cum vero mites, camdem pelliciunt. Nisi statim judicium ipsum prævorterint, perniciosius illud corrumpere, ac fallere student; si animum non statim evincerint, illum demulcent. Hoc ipsis etiam Philosophis compertum fuit; qui affectus ipsos insanias, ac ebrietates quasdam vocarunt; semper enim mentem illius, quem possident, perturbant, eique caliginem quamdam offundunt: quod efficit, ut licet mundi sermo suspicione minime careat in ea, quam adstruit, vitiorum idea; tamen, cum aliquis dicitur, ex passione operari, hic rationem ducem in actionibus suis minime sequi intelligatur. *P. Champigny Sermone de cæcitate spirituali.*

Necessitas mortificationis affectuum in lege nova.

Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis, inquit Apostolus ad Galatas. 5. Gentium Doctor in hoc populo omnem erudit Ecclesiam docens, esse inutile scientia crescere nisi & virtute crescas: ac opus esse, ut per affectuum, pravorumque desideriorum mortificationem satis callere ostendas, quid sit gratia JESU CHRISTI. Licet omnem etiam S. Pauli cognitionem assecutus esses, nisi desideria carnis, quæ affectus sunt, mortificaveris: si adhuc bonis, honoribus, & voluptatibus adhæseris; si tuam quæsiveris existimationem, tuamque utilitatem, procul dubio ad veterem Legem spectas; nondum legem gratiæ cognoscis; Judæus es professione licet nomine sis Christianus; videri fortasse potes Dei servus, ejusque opera facere, sed adhuc es Dæmonis Mancipium. *Liber inscriptus: Instructions Chretiennes pro decimaquarta post Pentecostem Dominica.*

Verum quidem est; Ethnicos superstitiones inter nos desiisse, at si inanes Deos, inanemque eorum cultum abdicavimus, mores tamen, ac scelera retinuimus. Quid enim quæso varii sunt affectus illi, quibus agitamur, nisi quædam species idololatriæ? Num, Domine, hos Spiritus sanctus edocuit? Avaritia idololatria est, cujus idola sunt opes; impudicitia idololatria est, cujus Dii sunt voluptates; ambitio idololatria est, quæ non aliud, quam fortunam numen adorat. Ut verbo me expediam, prædominans affectus suus cuique Deus est! Totidem igitur Deos colimus, quot res tibi uno, ac vero Deo præferimus: itaque contra te aliam statuimus Religionem, cujus & sacerdotes, & victimæ nos quidem sumus, Dii vero affectus nostri, ac Dæmon, a quo illi excitantur. *Auctor anonymus.*

Affectus tenebras menti offundunt.

Sanctus Gregorius Nyssenus egregiam quidem attulit passionum definitionem, ubi illas: *Mentis apparitores* vocavit. Quemadmodum enim hujus viæ homines neminem apprehendunt, nisi ut

giumque invenientes naturam, temperamentum, immo pietatem ipsam eludunt. Nobis semper id suadent, quod sibi perplacet, & nisi jugiter nobis met ipsis invigilemus periculum est, ne in eorum ludibrium traducamur. Omnes unanimi, conflatoque consensu in salutem nostram conjurant; nullus non Evangelicæ disciplinæ adversatur, nullus non a postremo nostro fine divellit nos sensibus nostris subjiciens. *Idem*.

eo magis affectibus parcimus eo maiores vires acquirunt

Affectus, ubi illi blandiaris, statim imperitat, Inordinatas cupiditates tuas sequeris, inquit Ecclesiasticus; quamprimum tibi dominabuntur . . . . . Quandonam comperis non amplius parere inimico, qui foedus ipsum, vel minimum, victoriam putat? Inimico, qui semper tamquam tyrannus regnat, nisi servire cogatur; qui numquam deditionem facit, & qui non subigitur, nisi, omnibus neglectis conditionibus, ad extremum usque debellatur. Profecto affectui cuipiam parcere, idem est ac illi arma suppeditare. Qui illum paullatim vinci posse putat, decipitur. Ex patientia vires, ac robur acquirit. At longe magis decipitur, qui eidem satisfaciens se se eodem liberari posse arbitratur. Illi cedis? licentius bacchatur; ejusque impetus eo magis crescit, quo magis ea quæ obicem, frænumque eidem injicere possunt, amoventur. Eidem parcere, ac multo magis parere, tyrannidem illius confirmant potius, quam infringunt. *Idem*.

Surdo fabula narratur; dominum, cui libenter famulamur, & quem amore prosequimur, irritare non prodest. Quilibet de affectuum suorum vi queritur, ac interim secreta cum iisdem confusione conspirat; at absint de illorum vi, atque tyrannica dominatione querimoniæ; nobis enim debent, quidquid virium obtinent. Nos eos facimus, quales sunt, ea studentes efficere, quæ illi nobis suaserint. Immo fateamur opus est; affectus nostri violenti sunt, quia nostra voluntas infirma est . . . . . Defectus, errotesque nostri inimicorum viribus accepti non sunt referendi: gratia enim JESU CHRISTI, quæ nemini umquam deest, sufficit, ut eosdem vincamus. Nosmet nimis amamus; hæc malorum omnium origo est. Passiones amorem nostrum illiciunt, hic nodus est necessitudinis quam cum illis habemus, & secreti consensus, quem illæ cum nobis habent. Ne dicamus amplius; nimis infirmi sumus: proprie loquendo, infirmitas est nostra prava voluntas. *Idem*.

Non desunt affectus minime turbidi, at nihilominus timendi.

Sæculi nostri elegantia ab hominum consuetudine procul exterminavit omnes hos furentes affectus, iram, ultionem, aliosque id genus. Passiones minus turbidæ, ac minus manifeste in mundo elegantiori dominantur, at non adeo minus passiones sunt. Dici immo potest illas mansuetiores factas fuisse, ut tutius regnarent, ac facilius nocerent. At heu nimium hoc illis e voto cessit! Plurimi ne reperiuntur, qui affectibus non ducantur? Ipsi illi, qui moderatiores videntur, non alios duces videntur sequi. Affectus hi faciles sunt, ac facile se se accommodant; exteriorem religionis speciem non auferunt; optimam institutionem, honestique hominis existimationem non tollunt. De corde tantum victoriam referre conantur: ubi vero cor sit eorum mancipium, quænam erit improbitas mentis? quæ motum corruptio? quæ in omni vita nequitia? Externus modestiæ habitus, probitatis simulata species, officiosi mores, vultus compositus, elegans, suavisque affabilitas, omnia prosunt, ut sub persona quadam tegatur affectus. *Idem*.

De prædominanti passione.

Reliqua vitia tamquam a nobis aliena esse possunt; at passio prædominans nostrum caracterem constituit. Quinam conatus adhibendi, ut impugnetur? Qui virtutem profitentur; hi etiam eidem parcunt. Cæteris licet indicatur bellum, cum hac tamen foedus icitur. Numquid est metuenda minus? nequaquam; immo non aliam adeo funestam inveneris; ac perraro defectum aliquem reperies ex alio fonte profectum. Cur ergo sedula habetur ratio, ut inimico adeo pernicioso parcatur? ideo habetur, quia impugnari non potest, quin amor proprius lædatur: utrumvero plures sint, qui se ipsos parum amant, an qui multum, satis liquet. *Idem*.

De passionibus generatim.

Nemo unus ignorat tristes omnium passionum effectus. Quæ febris ardentior ira? Quæ magis maligna, quam invidia? Zelotypia febris lenta est; superbia violentum virus, avaritia hydropisis. Passiones sunt animi ægritudines, quarum nulla malignitate caret, nulla caret periculo; & paucæ, quæ necem inferre minime valeant; ac illud mirum est, quod eas quilibet in aliis horreat, in se vero nemo vel credat, vel metuat. Quod vero contra earum contagionem antidotum esse potest; quodnam ut eas curemur, pharmacum propinandum est? Et mirabimur, tot homines hujusmodi morbis affectos interire! . . Considerationes tristium effectuum, quos passiones gignunt, passionum earumdem præsens est medicina. Populi quidam filiis suis iratum hominem proponebant, ut passionis hujus horrorem illis injicerent. Si avarus, superbus, ambitiosus ita possent intueri imagines suas ad vivum delineatas; hic solus intuitus eorum passionem proculdubio enervaret, & ille cui eadem dominatur, ultro pudore suffunderetur. *Idem*.

De prædominanti affectu vitiisque leguntur.

Non loquimur hoc in loco de nefaria morum corruptela, deque ea cordis, mentisque licentia, quam nemo nisi cum horrore audit, & quam honesti viri omnes improbant. Loquimur autem, de vitiis, quæ mansuefacta sunt, de affectibus, qui cicures evaserunt, de quibus perpauci diffidunt, cum philaucia rationem sit nacta, qua illi pacatum obtineant imperium. Prædominans passio hac plerumque utitur sorte. Torqueat, fatiget, utatur, ut sibi lubet, & corpore, & animo; nemo eidem molestus est, & ipsius dominatio est semper tranquilla. Excusatur, probatur, immo ad excessum usque; nihilque magis mirum, quam ea æquitatis, probitatis, pietatisque systemata, quæ quisque sibi elaborat . . . . . Non cedunt tantum, verum etiam omnia concurrunt ad regni ejusdem tranquillitatem comparandam; neque intenditur animus, ut illius tyrannis detegatur, sed ut ejusdem pondus, atque sævitia diligatur . . . . Prædominans affectus ea eliminat omnia, quæ regnum suum perturbare possunt; sopor, ac perniciosa severitas inter primos recensetur effectus, qui ab illo gignuntur. Clamet Concionator aliquis zelo succensus, & eloquentia suffultus; invehatur in avaritiam, inertem vitam, cupiditatem; in eodem cum Concionatore sententia versamur, & cum eodem illorum sortem deflemus, qui tot flagitiis se se manciparunt. Mirum! eadem vehimur navi, eique plaudimus, perinde ab omni vitiorum suspicione vacui essemus. *Pater Croiset Tomo secundo Considerationum Christianarum*.

Affectuum meorum, Domine, improbitas mihi satis comperta est, atque explorata; sed dummodo tuam mihi non deneges gratiam, citra quam nihil utile vel cogitare, vel agere licet, illorum motus confringam; cordi meo invigilabo, neque mihi met ipsi adhibebo fidem; ac ubicumque ingruat occasio, quæ illud excitare valeat, omnem animæ meæ virtutem accersam, nihilque prætermittam, quominus prohibeam, ne minimos quidem motus, minimamque cieant tempestatem. Dicam melius; in id toto pectore incumbam ut contra eosdem omnibus sensibus utar omnibusque luminibus, quibus a te donatus fui, atque in usum redigam memoriam eorũ omnium, quę sanctę opera tua es, mihiq; tamquam vivendi documenta, & exempla reliqui-

sti. *Abbas Trappensis in Moralibus Considerationibus*.

Quamvis divitiarum amor affectuum omnium perniciosissimus sit, improbissimus, atque sævissimus; eique mortales primas inter ceteros deferint propter vim, ac injustitiam, quas passim exercet, & quarum est causa; attamen nullus affectus suis caret periculis; nullus non objicit gravissimis malis eos, qui se se eidem mancipaverint. Omnes igitur oppugnandi sunt, ubi dignosci inceperint, atque subori untur; ubi enim convaluerint, ac altius in animis radicem jecerint, ingenia ipsa infirmant, atque corrumpunt, ita ut libenter, ac festinanter ea faciamus, quæ alioquin perhorruissemus; cum tollunt obicem, qui ab omni crimine patrando nos posset deterrere, atque in nobis æque Dei, ac hominum timorem jugulant. Nihil est adeo vetitum, quod nobis non persuadeant, ut quod petunt, ipsis permittamus; & si humanæ rationes nonnumquam prohibent, ne exterioribus actibus id palam faciamus, non ideo tamen in animabus nostris omnis illa improbitas deest, quæ potest adesse: Hoc autem dici potest de invidia, amore, gloria, ultione, aliisque malis, quæ ex humano corde, tamquam ex inexhausto fonte dimanant. *Idem in Considerationibus moralibus in Evangelium S. Matthæi*.

De Passione prædominante.

Loquor de prædominante passione, quæ versus particulare aliquod objectum nos rapit, & quæ, ubi adest occasio, se se statim prodit tunc etiam, cum reliquis in rebus a virtute ne latum quidem unguem aberrare videtis. Hæc autem in his superstitiosus est propriæ valetudinis amor, in illis commodorum omnium inquieta perquisitio; in aliis pertinacitas in sententia suscepta cum mira indocilitate conjuncta, qua alienas cogitationes refellunt, quin ab eo, quod sibi semel proposuerint consilio, unquam dimoveantur. De hac autem affirmo, quamvis multa bona opera exercuerimus, anteactæ vitæ sedulo pœnitentiam egerimus, devotisque pietatis sensibus imbuti simus; nisi in id præsertim incubuerimus, ut peculiarem passionem hanc stirpitus eradicemus, hanc fortasse tale in animas nostras imperium adepturam, ut non solum in gravissima quæque nos scelera impellat, verum etiam in æternum damnationis statum, unde nullo fere modo valeamus emergere, præcipites agat. Ita magni nominis viros, qui virtute ingentem celebritatem sibi comparaverant in Ecclesia, vidimus perniciosas opiniones tueri, & quod vel propriis, vel amicorum suorum sententiis mordicus nimium hærere voluerint, in hæresim incidisse. Quot autem quotidie conspicimus, qui eo quod statim prædominantem passionem subigere quibusdam in rebus detrectarunt, in gravissimos errores, atque in maxima flagitia labuntur? *Pater Surin tom. 3. spiritualium Dialogorum*.

Affectus sæviores sunt, quam tyranni.

Quin hoc in loco Stoicorum mutuemur sententias; quis nescit, sævissimorum Tyrannorum mancipia ex meliore sui parte, quæ spiritus est, liberos esse. Non ne voluntas integerrimam libertatem in ipsis etiam compedibus, & carceris squalore tuetur? Quæ enim captivitas a tyrannis excogitari potuit, quæ mentem, animumque nervo, ac vinculis coerceret? quænam catenæ cogitationes, ipsasque hominis affectiones cogere potuerunt? *Corpus est, quod Domino fortuna tradit, interior illa pars mancipio dari non potest*, Seneca inquit. Corpus dumtaxat minor nostrum pars ferro potest adstringi; anima semper libertate perfruitur. Verumtamen hanc eamdem animam affectus ipsi captivant, quin eidem liberum usum permittant, vel cogitationum, & sensuum, vel etiam cupiditatis ex ipsa servitute aufugiendi, quod tamen captivo cuicumque naturale est. At ne putes animam hanc suis affectibus subditam ideo minus esse infelicem, quod suam amat servitutem: immo, e contra, miserior est, quia vult, & non vult; inde enim egredi metuit, & suam nihilominus libertatem exoptat; eo gaudet statu, ac simul dolet; hoc est variorum affectuum tyrannide torquetur, ac variis dominis parere cogitur. Qui ex omnibus servis miserrimus est, uni tantum Domino morem gerere, ac satisfacere tenetur; quem cum sedula opera, fidelique servitute delinieverit, vel libertatem merebitur, vel æquius tractabitur; sed anima suis subjecta passionibus, & quæ earum captiva facta est, tot ancillatur dominis, qui plerumque sibi mutuo adversantur, & licet nihil prætermittat, ut illis velificetur, tamen eisdem satisfacere nequit. Mors demum reliquorum servorum captivitati finem potest imponere, sed anima, quæ numquam moritur de corporis ergastulo egressa secum suas feret passiones, totius videlicet æternitatis carnifices, *P. Camaret Tomo 2. ubi de affectibus verba facit*.

Ex affectuum nostrorum captivitate emergere possumus: ac per summam ignaviam inde non egredimur.

Hujus autem servitutis sævitiam, durumque imperium, quod in te passiones exercent, o Christiane, cognoscens potes diutius hanc ferre captivitatem? Ex eorum potestate effugere, tibi integrum est, immo illas superare, ac subigere potes. Quis umquam captivus, qui, cum ex crudelis tyranni compedibus fugam arripere possit, quam citissime non aufugiat? Immo si posset, non ne in eumdem carcerem dominum, cui paruit, conjicere vellet? Tu potes. Potes utique hoc gravissimum jugum excutere, libertate frui, ac passiones ipsas in servitutem redigere, cur ergo non audes? numquid hanc servi conditionem rationali, ac libero homine indignam libertatis, ac rationis bono præferendam putas? Memento, quid es; agnosce dignitatem Filii Dei, ad quam natus, & institutus es; noli ab hac nobilitate degenerare sensus eo, quem obtines gradu, indignissimos fovens. Qui Regem videret ad Imperii habenas regendas natum stipulas, vel aliquam terræ particulam amore suo prosequentem, quid ex ejusdem mente, animoque sentiret? Proh indignum! pro nefas! cur magnitudini, ac dignitati suæ pares sensus non fovet? *Idem*.

Ratio domandorũ affectuum est contrarios actus elicere.

Prohibere solum, vel remorari motum appetitus, hoc non æque passiones lacessit, ac illas oppugnare, eisque bellum inferre actibus, qui sint iisdem prorsus oppositi; uti inimici ictus detorquere, eique oppugnanti resistere, non tam est cum illo decertare, quam se ipsum tueri. Hoc ipsum de passionibus nostris dicendum est; ut illas subigamus, & cum utilitate mortificemus; non solum eisdem resistere opus est, hoc enim dumtaxat est, ictus declinare, ac vim propulsare; verum necesse insuper est, lethalia vulnera infligere contrarios actus eliciendo. Adversus iram lenitatis, contra odium proximi, charitatis actus eliciendi sunt; contra rerum vetitarum desideria, fuga est exercenda, & sic de reliquis, hæc enim potissima ratio est de affectibus nostris victoriam referendi cumulatissimam, dummodo in hac exercitatione persistas. *Idem*.

Sublimis mortificationis gradus est, ad quam non nisi post diuturna, & gravissima prælia perveniri potest, nullis passionum motibus agitari, qui antea ingentes ciere procellas consueverant, vel cum passiones ipsæ ita mortificatæ sunt, ut nullum in nos impetum facere possint, & qui eisdem antea erat obnoxius, post diuturnum bellum nulla amplius earum agitatione torqueatur. Inimicus, exempli gratia, occurret, quo ad ejusdem intuitu ullus in nobis iracundiæ sensus excitetur; nobis contumelia inferetur, quam sine ulla ultionis cupidi-

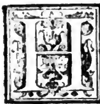
piditate, im mo cum voluptate patiamur. In hoc positus est summus christianæ mortificationis gradus, & cui per factio ad quam velis, temisque contendendum est. *Idem*.

Oratio ad expetendam a Deo alicujus passionis, ac præsertim voluptatis victoriam.

O liberator Israel, qui brachii tui virtutem exercuisti, ut populum tuum de captivitate Pharaonis educeres: veni, contere passionis hujus, quę in me dominatur, catenas, infringe vincula habitus noxii, qui me in servitutem asseruit. Dissipa funestam illecebram, qua res creatæ sensus meos fascinarunt, & fac, ut ob oculos meos affulgeant illa aeternæ illius speciei, quæ una vere amorem nostrum meretur. Ostende mihi, Domine, miserrimum cordis ejus statum qui sub gravissimo captivitatis jugo ingemiscit; mala, quæ in anima parit ignis ille, qui, ut Spiritus Sanctus ait, pietatem radicitus usque consumit; aperi mihi tristem, calamitosumque finem, quo insanæ redigunt affectiones, & funestos scopulos, in quos tot animæ impingunt; dissensiones in conjugiis, discordias in familiis, insignia scandala in mundo, æternam pœnitentiam, generalem totius ordinis vitæ perturbationem; intermissionem bonorum operum, integram fidei extinctione; bonorum, existimationis, ac valetudinis jacturam; omnium animæ facultatum corruptionem, & vulnus in omnem conscientiam late expansum, quod plerumque curari non potest. *Abbas du Jarus sermone de Sancto Sacramento*.

A M B I T I O.

M O N I T U M.

OC ambitionis argumentum cum titulo de superbia vel inani gloria conjunxissem; quippe & hoc vitium est æque humilitati Christianæ oppositum; verum cum animadverterem, præterquam quod nimis late pateret, ac vagaretur ea concio, quæ hæc omnia simul complecteretur, ambitionem, etiamsi in propria significatione usurpetur, satis affluentem suppeditare posse copiam, qua plures sermones conficiantur; hæc me impulit ratio ut argumenta sejungerem, licet re adhuc integra mihi proposuissem, titulos vel argumenta minus quam fieri posset multiplicare. Nonpotui tamen facere quin aliquando ambitionem cum superbia, & honorum, dignitatumque, circa quæ versatur ambitio, mobilitate confunderem: hæc enim argumenta mutuis, ut ita dicam, vinculis ita arcte sibi cohærent, ut vix penitus sejungi valeant. Ambitionis autem vitium insectari possumus, vel ostendendo inanitatem ac mobilitatem ejus boni, quod tantopere deperimus, vel ob oculos subjiciendo affectus illius, qui nuncupatur Ambitio, errores, causas, effectus, injustas vias, quibus ad propositum sibi finem pervenire contendit; verbo, ea omnia, quæ eamdem criminosam efficiunt, & nos ad illam fugiendam impellunt.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex sermonum de ambitione structura.

I. EMO in hac etiam vita magis calamitosus haberi potest viro ambitioso, idque tribus de causis, quæ concionis partitionem possunt efficere.

Primo propter labores, servitutem, & voluntarium captivitatem, cui se subjicit ut votorum suorum summam assequatur; hoc est, ut ad eos dignitatum gradus, quo contendit, perveniat. Quis enim ignorat, quam turpi, humilique ratione sese demittant homines Principum virorum gratiam aucupaturi? quam illis assiduam servitutem exhibeant? quomodo seipsos torqueant, ut aliorum ingenio, atque libidini accomodentur? Hæc Sanctus Bernardus considerans in ea erupit verba: *Oh ambitio ambientium Crux*? Hoc argumentum locum præbet Ambitiosi hominis imaginem, atque caracterem per hypothiposim describendi, & ostendendi, quo pacto sese demittat, ac repat, ut mox extollatur; quomodo diuturnam serviat servitutem, antequam dominetur: quo sane in loco latissimus dicendi campus aperitur. Quo metu, qua sollicitudine ipse torquetur incertum consiliorum suorum eventum præstolatus? quo mœrore conficitur, ubi nequicquam se conari intelligit, atque semet de spe sua dejectum intuetur?

Altera est ratio, quod ambitiosi sese, & Deo, & hominibus invisos efficiunt. Hoc ipsa etiam protulit Veritas de superbia verba faciens, quæ ab ambitione divelli non potest: quippe ambitiosis conatibus juxta Spiritus Sancti oraculum Deus resistit. Immo videtur hic oblectationem percipere illorum insanis consiliis sese objiciens, eorumque cogitationes evertens; arrogantia enim superbia, & audacia, ambitioni semper adhærent. Exempla ex Bibliis deprompta luce clarius hanc veritatem ostendunt. Neque minus sibi apud mortales odium conflant, qui naturali quadam, occultaque superbia pati minime queunt se ab aliis superari; unde fit, ut clanculum eorum consiliis adversentur, nisi palam audeant resistere, & secreta cordis lætitia perfundantur, sicubi ambitiosorum hominum consilia subverti cognoscunt.

Tertio denique propter pericula, quibus semper patent seu a Competitoribus, aliisque honorum candidatis, seu ab ipsa expetitarum dignitatum natura: cum enim hæc omnia fluxa sint, & fragilia, sexcenta oriri possunt quæ vitæ ipsorum tranquillitatem perturbent.

Cum honor bonum sit extra nos positum, & omnino ex aliena opinione dependeat; ubi per ambitionem appetatur, plerumque tria illa usu veniunt, quæ Sanctus Bernardus his verbis complexus est, quæ justæ concionis, & argumentum, & partitionem possunt tribuere: *indebite venit, præpropere affectatur, periculose captatur*. II.

1. *Indebite venit;* ostendendum est gradum hono-

remque expetitum non fuisse promeritum. Ambitio hoc ipsum liquido probat; nam merito, quo deficimus, & quod ad id unice quæritur, supplere conamur officiis, ambitu, aliisque rationibus, quæ satis ostendunt, nos eo quo contendimus, justa, ac legitima via pervenire non posse; vel saltem non adesse nobis quantum satis est modestiæ, moderationis, & humilitatis, ut honores ultro ab aliis deferri expectemus.

2. *Præpropere affectatur*; nimis festinamus, altius quam par est ambitionem provehimus, atque pondus humeris nostris non ferendum assumimus. Hinc est quod magis apparet meritorum nostrorum exilitas; quam si in priori conditione subsistere maluissemus; honoris enim amplitudo, & fulgor dignitatis, quem per ambitionem assequimur, in majorem lucem adducit ingenii, atque virtutis nostræ tenuitatem; itaut mortalium contemptui nosmet objiciamus, dum eorum existimationem appetimus.

3. *Periculose captatur*; non fine periculo, & quin plura subeamus discrimina, honorum dignitatumque quas tantopere concupivimus, possessionem assequimur: plerumque enim ea abutimur auctoritate, quam hac ratione sumus adepti, ac periculum urget, ne illius jacturam cum rubore & confusione subeamus. Quod vero magis metuendum est licet plerumque expendatur minus illud est, quod in aperto salutis nostræ periculo versamur.

III. Ambitio omnia salutis nostræ subvertit principia. Ad hanc tria requiruntur; innocentia, obedientia omnibus religionis legibus, rectus gratiarum, quibus a Deo cumulamur, usus. Hic totus est Christianæ religionis spiritus: quem ambitio omnino subvertit.

1. Sanctitatem atque innocentiam per ea, quæ suadet, scelera delet.

2. Evertit pietatem, ac religionem; inspirat enim inobedientiam. Immo tollit etiam eam, quæ debetur Deo, observantiam nos contra eumdem attollens.

3. Divinis abutitur gratiis, quæ efficiunt, ut omnem mundi gloriam contemnamus. *Deprompfum ex libro, qui inscribitur: Essais des Sermons pro feria tertia post secundam Quadragesime Dominicam.*

IV. Pro argumento & partitione concionis & desumi possunt verba, quæ superborum ambitiosorumque omnium protulit antesignanus: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.* Isaiæ 14.

1. Ambitio ambitiosorum inflammat desideria qui numquam voti compotes sunt, & nunquam satis dicunt; *Ascendam*. Hoc est ambitionis ingenium, ut semper velit ascendere, & numquam in præsenti, quem tenet, statu subsistere: longius semper provehit cogitationes suas, nec ullos eidem cancellos constituit.

2. Auctoritatem affectat, potestatem, jurisdictionem in alios; Ambitiosus enim, & dominari vult, & ubique *super altitudinem*. Verum quomodo nam hac utitur potestate? quem aliis sese præbet? quo oculo illos, qui infra se positi sunt, intuetur?

3. Ea appetit officia, quæ longe & genus, & meritum suum excedunt; suimet obliviscitur, & dignioribus viris semet exæquat; *Similis ero Altissimo.*

V. Ambitio primum in cogitationibus, & cupiditatibus suis cæca est: *Nescistis quid petatis;* quibus verbis Dei Filius Zebedæi filiis respondit.

2. Arrogans est in sensibus suis. Duo illi discipuli responderunt: *Possumus*; salvatori sciscitanti utrum Calicem suum bibere possent.

3. Periculosa est; & odiosa in effectibus: *Et decem indignati sunt. Hæc est partitio P. Bourdalove in iis sermonibus qui sub ejus nomine circumferuntur.*

Ambitio ipsa propriam urget eversionem duplici ratione. Primo veram deferens gloriam, quæ ex virtute & sanctitate profecta nos coram Deo extollit, profluxa, inani, fragilique gloria, quam petit: Secundo ea insistens via, qua ad irreparabilem perniciem, extremamque confusionem abducit juxta Evangelii verba: *Qui se exaltat, humiliabitur.* VI.

Ambitio criminosa est, 1. in conatibus suis; 2. in iis quibus utitur rationibus, ut quod contendit, evincat. *Fromentieres, & dictionarium morale.* VII.

Ambitio 1. vitæ nostræ quietem perturbat sollicitudinibus, timoribus, & mæroribus, quos parit. 2. Conscientiæ nostræ quietem perturbat injustis rationibus, quibus utitur, ut consiliorum suorum finem assequatur, & sceleribus, quorum est causa. *Auctor sermonum in omnia Ethica Christianæ argumenta in Dominicali.* VIII.

Duæ res ambitiosos homines coram Deo nocentissimos exhibent. IX.

1. Cæca & præceps audacia sese evehendi, quæ ideo efficit, ut nihil æquum, iniquumque intentatum relinquant, ac sexcenta committant scelera.

Altera: indignans, ac non ferenda eorum superbia, ubi fuerint evecti. *Ex morali dictionario.*

Primo, ambitio in natura sua considerata est sese attollendi festinatio, quæ affectum hunc maxime periculosum efficit. X.

2. In rationibus, quas usurpat, est injusta, commentitium meritum suum in propriæ indignitatis supplementum convertens.

3. Est in exitu funesta, seu tempus, seu æternitatem spectemus.

Pro concionis partitione assumi possunt illa regii Prophetæ verba; *Exaltatus autem humiliatus sum, & conturbatus.* 1. Plerumque enim per summam injustitiam exaltamur; *exaltatus*. 2. Hæc exaltatio nonnisi propriæ tranquillitatis jactura comparatur: *Conturbatus*. 3. Peculiari Divinæ ultionis supplicio semper humiliamur; *Humiliatus sum. Auctor Sermonum Christianorum.* XI.

Honor, ad quem ambitiosus anhelat. 1. Inanis est propter fundamentum, cui innititur; quippe res est fluxa, fragilis, & Christiano homine indigna; deinde propter hominum judicium, qui & ipsi falluntur; denique turpi pœnitentiæ subjectus est. XII.

2. Injustus est; concupiscit enim atque illud sibi vendicat bonum, quod ad se minime spectat.

3. Fatalis est, atque æternæ felicitati perniciosus. *P. Texier in Dominicali.*

Ambitio ex omnibus sceleribus illud est quod 1. secum certissimum adfert supplicium propter curam, & sollicitudinem eidem inhærentem. XIII.

2. Imprudentissimum est, & maxime cæcum, cum enim attolli cupit, in præceps ruit.

3. Minus certum est id assequendi, quod appetit, & facile, ubi illud obtinuerit, potest amittere.

Tria omnem hominem ab ambitione debent deterrere. XIV.

1. Quod honor quod tanto ardore perquiritur, inanis est, fluxus, & fragilis.

2. Quod difficile servari potest; qui enim illuc evasit, invidiæ, calumniæ, & obtrectationibus patet.

3. Quod juge instat periculum, ne & in hac vita & in futura salus amittatur.

Ambitio 1. Excæcat mentem efficiens, ut id conemur quod ultra vires virtutemque nostram positum est, ac prohibens, ne nosmetipsos agnoscamus. XV.

2. Corrumpit animum illi superbiam & inanis gloriæ cupiditatem immittens.

Sæculi honores, quos tanta aviditate nostra ambitio persequitur triplici ratione considerari possunt juxta triplex objectum ad quod referuntur. Primo: quoad Deum, qui eorum est distributor. Secundo: quoad proximum, supra quem XVI.

illi

illi nos extollunt. 3. & quoad nosmetipsos, qui eos vel possidemus, vel possidere conamur.

Quoad primum sæculi honores, quatenus ad æternæ prædestinationis ordinem pertinent; totidem sunt Dei vocationes, quas nostra polluit ambitio, illas appetens tamquam utilitates mere temporales. Hæc prima pars erit.

Quoad alterum, hujus sæculi honores nos vere subiiciunt, ut proximo inserviamus; & illis abutitur ambitio nostra eosdem requirens, ut vanum imperium, superbamque dominationem exerceat. Hæc erit pars altera.

Quoad tertium, hujus sæculi honores nos multa agere; & pati citra quamlibet excusationem cogunt; & ambitio nostra eosdem corrumpit eo consilio appetens illos ut ibi tranquillam, jucundamq; vitam inveniat. *Desumptum ex veris sermonibus P. Bourdaloue concione pro feria 4. post secundam Quadragesimæ Dominicam.*

XVII. In duabus concionis partibus osten lere possumus, primo, nihil insanius esse ambitioso in cogitationibus suis; secundo, nihil esse infelicius ambitioso in effectibus.

Quod ad priorem pertinet partem, duplici ratione probari potest. 1. Quod ambitiosorum conatus voluntati adversantur illius, qui unus efficere potest, ut e voto cedant. Hæc igitur temeritas est, quæ ab insania vix abest: 2. Quod ut cogitatum finem assequamur, ea inimus consilia, quæ aptiora sunt, ut voto fruatemur.

Rationes partem alteram comprobantes hæ sunt: 1. Quod hac eadem via Deus ad contumeliam, quæ suæ infertur providentiæ, ulciscendam, plerumque permittit, ut ambitiosi cogitatus in eorum denique cedant perniciem, qui sua imperia detrectant. 2. Quod ad Æternitatem pertinet, si ambitiosi hominis conatus feliciter cedunt, hinc ille terrenis rebus magis inhæret, ideoque minus alterius vitæ bona recogitat, & minus par est, salutem suam operatur.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde hauriri copia queat ad allatas partitiones amplificandas.

Sancti Patres.

S. Joannes Chrysostomus 71. *in Matthæum cap.* 22. exhortatione illa ubi ostendit, quam perniciosum hoc vitium sit, & quam variis rationibus in animum irrepat, loquitur etiam de pravis effectibus, quos parit in nobis inanis gloriæ cupiditas.

Idem *homilia* 30. *in Genesim* ubi hæc explicat verba. Gen. 11. *Venite, faciamus nobis Civitatem, & Turrim, cujus caput erit usque in Cœlum &c.* describit ambitionis ingenium, inanesque cogitatus, quos Deus gaudet confundere.

Idem *in caput* 23. *S. Matthæi* in ea JESU verba Pharisæorum Ambitionem redarguentis; *amant primos accubitus in mensis, salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi*, ea deplorat mala, quæ peperit in Ecclesia Ecclesiasticorum ambitio, & fusius de hujus affectus injustitia & indignitate verba facit.

Idem in homilia 68. in S. Joannem ea explicans verba Joan. 12. *dilexerunt gloriam hominum magis, quam gloriam Dei*, ambitionis naturam, perniciosos ejusdem effectus, & servitutem, quam serviunt illi, quibus hic dominatur affectus, ostendit.

Idem homilia 2. in S. Pauli ad Titum Epistolam, ea mala describit, quæ perniciosissimus hic effectus ubique parit, ˑtis præsertim qui ab eo possidentur. Hoc præstat homilia 43. ad populum Antiochenum, ubi affectus ejusdem vim comparat ventis mare agitantibus, atque subvertentibus,

& ea cientibus naufragia, quæ sæpius accidunt, quo quidem in loco doctoris nitet eloquentia.

Origenes *tract. 2. in Job*. Sanctum hunc virum exhibet in Herquilinio tamquam divinum præceptorem omnes homines erudientem, atque docentem exemplo, quonam redigatur mundi gloria quæ est humanæ ambitionis objectum. Hoc ipsum perficit *homilia* 3. *in Psalm.* 36. *& homil.* 2. *in Psal.* 38.

Sanctus Gregorius Papa lib. 2. moralium illa explicans verba Job cap. 13. *Memoria vestra comparabitur cineri*, describit artes, atque rationes, quibus ambitiosi sese evehere, & gloriam adipisci contendunt.

Idem *libro primo Epistol.* de pastorali munere verba faciens ejus felicitatem ostendit, qui ambitione vacuus vitam tranquillam ducit, & e contra sollicitudinem, & laborem hominis ambitiosi, qui semet inanibus torquet contentionibus.

S. Bernardus sermone 6. in Psalm. *Qui habitat*, paucis ea omnia complectitur, quæ de ambitione dici possunt.

Idem libro tertio & quinto de consideratione palam exprimit mala, quæ ævo suo hoc vitium, quod tunc impune grassabatur, in Ecclesia pariebat.

Cardinalis Bona in principiis Christianæ vitæ *capit.* 26. 27. ambitiosi hominis imaginem exhibet, cujus ingenium, labores, & perniciosos conatus describit. Ascetici aliique.

Moralis Christiana in *Pater libr.* 5. in ea verba *Fiat voluntas tua* artic. 4. acriter in illos invehitur, qui per ambitionem Ecclesiasticas dignitates affectant.

Eusebius Nierembergius *libro 6. de arte voluntatis capite quarto* ostendi flocci faciendam esse hujus mundi gloriam, quam ambitiosi conantur acquirere.

Pater Nepueu in Christianis considerationibus pro singulis anni diebus in ea consideratione, quæ est pro septima die Martii, loquitur de natura, & ingenio ambitionis, de injustis rationibus, quibus ambitiosus sese conatur attollere; & ostendit quantopere hoc vitium religionis nostræ præceptis adversetur.

P. Croiset in Christianis considerationibus *Tom.* 2. *in tit. pecul.* plurima, eaque egregia in hoc adfert argumentum.

P. Baeza in allegoricis, ac moralibus commentariis pluribus in locis ostendit ambitionem cæcitatem hominibus offundere, eosdem in magna scelera impellere a præcipuis virtutibus detorquere, ejusque remedium esse difficillimum pag. 174. 208. 515. 682. 374. & 377.

Dandinus lib. 35. hoc argumentum fusius quinque capitibus prosequutus est.

Drexellius *in palæstra Christiana* p. 2. cap. 3.

La Vega duo de hac re capita confecit.

Reina *serm.* 15. *Quadr.* ostendit quantum terrenus honor inanis sit, & perniciosus, & numero sermonis ejusdem 12. loquitur de ambitione.

P. Oliva in hoc argumentum speciosas affert animadversiones in sermones 14. 16. 31. ac in eo præcipue, qui est in diem festum S. Nicolai. Concionatores Neoterici.

P. Matthias Faber tom. 3. sermonum suorum hoc argumentum pertractat.

P. Dolingendes *serm.* 2. *in* 4. *Quadrag. Dominicam*, occasione arrepta ex JESU CHRITI fuga, cum turbæ illum Regem sibi constituere cupiebant, loquitur de vanitate, ac mobilitate honorum Mundi, & de his omnibus circa quæ plerorumque hominum ambitio versatur.

Maimbourg. *Serm. pro* 4. *feria post* 3. *Quad. Dominicam* de perniciosis ambitionis effectibus verba facit.

Fromentiere in sermone quem in hoc argumento est elucubratus, ambitionem semper noxiam esse demonstrat.

Auctor sermonum Christianorum concione *pro 10.post Pentec.Dominica* fusius miseram Ambitiosorum conditionem amplificat.

P.Duneau concione *in Evang.feria 4.post 3.Quadr. Domin.*

Idem, sermone *pro 15.post Pent.Domin.* de honorum mundi vanitate, & de quærentium eosdem Ambitione disceptat.

La Volpilliere in quodam sermonum suorum argumentum hoc pertractavit.

P. Bourdalove in iis sermonibus, quibus suum nomen inscribitur concione, *pro fer.4.post 3.Quadr.Domin.*

Idem in sermonibus vere suis in idem Evangelium de Ambitione verba facit, sed alia insistit via, aliamque huic sermoni formam tribuit.

Inter morales sermones unum de Ambitione reperies.

In libro, qui inscribitur. *Essais de Sermons* pro Quadr. tom.1.pro fer.3. 2. hebdomadæ in Quadr. conc.4.

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta sermone *pro 16.post Pent.Domin.*

Granatensis in locis communibus.

Peraldus tom.2.cap.6.

Busæus in *Panario* V.*Ambitio*.

Labatha *in Thesauro morali* V.*Ambitio*.

Lohner, V.*Ambitio*.

Berchorius, *in Dictionario Morali*.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturæ in hoc argumentum.

Venite, faciamus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad Cœlum, & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras. Genes.11.

Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus; sed dominabitur vobis Dominus (aiebat Gedeon.) Judic.8.

Sublevavit te cor tuum, contentus esto gloria, & sede in domo tua. 4.Reg.c.14.

Inimici Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient. Psal. 60.

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam. Proverb.17.

Elevasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me valide. Jobi 30.

Noli quærere a Domino ducatum, neque a Rege Cathedram honoris. Eccl.7.

Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Eccl.7.

Non adjicies exaltari amplius in Monte sancto meo. Sophon.3.

Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister. Matth.20.

Nescitis quid petatis: potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus. Ibidem.

Scitis quia Principes gentium dominantur eorum, & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Ibidem.

Quod altum est hominibus, abominatio est ante Deum. Luc.16.

Charitas non est ambitiosa. 1.ad Cor.c.13.

Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Ad Hebr.5.

Qui potestatem sibi assumit injuste, odietur. Eccli.20.

Dilexerunt gloriam hominum magis quam gloriam Dei. Joan.12.

Exempla ex Veteri Testamento desumpta.

Parentum nostrorum Ambitio.

Asserere possumus inordinatam hanc sese attollendi cupiditatem effecisse quodammodo, ut primi parentes sese crimine adstringerent, antequam etiam Dei legem infringerent. Cum enim a dæmone audivissent, futurum, ut, si vetito vescerentur fructu, Deo similes fierent boni, malique cognitionem adepti; inanis hæc elationis atque commentitiæ Divinitatis illecebra, quam illis Spiritus tentator proposuit, rebellionis illorum causa extitit, eosque una cum posteris in eas præcipites egit calamitates, quæ eumdem cum terrarum orbe finem sunt habituræ. Quamquam vero videatur Ambitio, quæ tunc majorem patiebatur in homine excusationem, cum adhuc esset gloriosis innocentiæ privilegiis ornatos; post scelus illud, quod tot eidem conflavit miserias, subsistere non debuisse, attamen vitium hoc per eadem illa, quæ hoc auferre debebant; percrebuit, atque inolevit. Homo reus miserior factus est, & simul Ambitiosior; amor hic propriæ excellentiæ iis egressus finibus, quos Divina Sapientia præscripserat, verum objectum suum inanibus magnitudinis, dignitatisque speciebus confundens, animam nostram inextinguibili inanis gloriæ siti replevit.

Pœna Core, Dathan, Abiron.

Core, Dathan & Abiron viventes adhuc terra deglutivit, eo quod inani Ambitione tumentes in Moisem atque Aaronem insurrexerant, & pro illis populo Dei imperitare voluerant; vel quod illorum imperium pati non poterant per Ambitionem quodlibet imperii genus detrectantes. *Sufficiat vobis*, ajebant illi, Numer. 16. *quia omnis multitudo Sanctorum est, & in ipsis est Dominus.* Quid nobiscum cum Ducibus, atque Principibus? nonne præest populo suo Deus? Cur isti [Moysem, & Aaronem indigitantes) supra cæteros sese attollere cupiunt, atque Principatum, sibi vendicare? Hæc verba satis superque spiritum Ambitionis ostendunt, quo legitimam detrectabant auctoritatem, quam Deus duobus summis illis viris a se ad illud ministerium evocatis, concesserat.

Quibus artibus utebatur Absalon Regnum affectans.

Qua arte usus non est Absalon, ut populi benevolentiam, animumque sibi deliniret, Regnum, quod affectabat assecuturus? Illum intuere simulatis blanditiis amplectentem quoscumque regias ædes introire cerneret, ut ibi sua, negotia transfigerent. Simulabat sibi corde esse eorum causam, a se eamdem probari, eisque gratiam, favoremque pollicitus in partes suas singulos allicere conabatur, ut sibi a patre deficienti opitularentur; Ambitione suadente, ut artes, dolosque necteret antequam in vim apertam erumperet parentis optimi solium occupaturus.

Spiritus Sanctus non sine quadam voluptate in calamitosissimi Amani persona exhibere voluisse videtur Ambitionis caractere, ejusque curas & dolores quæ efficiunt, ut numquam quies illa inveniatur, quam quilibet in honorum acquisitione perquirit. Cum Aman eum honorum cumulum assecutus esset, qui vix sperare potest, nullo habebat in pretio dignitates, Principis gratiam, gradum, quem in aula obtinebat, & omnia Regis Assueri beneficia, qui cum eo solium, regiumque imperium divisisse videbatur; eo tantum quod nescio quis e populo ipsum tamquam inertem hominem contemnebat, eique prætereunti vel salutem dicere, vel assurgere detrectabat. Nonne ille confessus est, se majori ob eum contemptum dolore, ac tristitia affici, quam ob honores, & bona, quæ possidebat, lætitia, & voluptate afficeretur? Ex quo ut ultionem caperet nonne omnia cum ipsa vita miserrime amisit?

Alexandri Magni exemplo Scriptura docet ambitiosos numquam votorum suorum compotes fieri.

Spiritus Sanctus primo Macchabeorum libro Ambitiosis omnibus in Alexandri Magni persona videtur illudere. Hic e Regibus ortus erat; quod illum felicem efficere poterat, nisi nimis felix esse maluisset. Sorte sua non contentus toti etiam Græciæ voluit imperitare. Hanc suæ ditioni subegit; non acquievit tamen, sed vota inquie-

inquieta ad Persarum, Medorumque imperium extendit. Hoc etiam post terribilium Exercituum cladem potitus est: at nunquid ideo contentus? non ita sane: Indiæ licet in immensum terræ tractum portenderentur, ab ejusdem ambitione appetuntur; quibus etiam suo imperio subjectis nondum suorum votorum est compos. Cum nullum ultra optandum Regnum occurrat; recentes sibi terras, recentia sibi fingit imperia: in quibus cum nihil reale nancisceretur, quod suæ satisfaceret cupiditati, obiit diem dolens, quod ambitioni suæ minime satisfecisset: *& post hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur* 1. Macch. cap. 1. Terribile toti naturæ spectaculum eorum malorum, quæ in corde humano parit Ambitio.

Exempla alia malorum, quæ parit ambitio. Plura adhuc supersunt in scripturis exempla eorum consiliorum, sive furentium, sive insanorum in quæ hominum allidit Ambitio, insigniumque pœnarum, quas ex illis deposcere Deus consuevit. Insigniora tamen hæc ferme sunt: crudelis Ambitio Zambri 3. *Reg.* 16. qui cum Regem suum sustulisset, Regnum ejusdem occupaturus, septem dumtaxat regnavit dies; nam cum hostium persequentium manibus elabi, eorumque ultionem non posset effugere, intra Regias ædes conclusus igne, undecunque injecto cum Regia domo conflagravit: Ambitio Nabuchodonosor universam terram imperio suo subjicere meditantis, quemadmodum secundo libri Judith capite refertur: *Vocavit duces & bellatores suos, dixitque sibi cogitationem esse, ut omnem terram suo subjugaret imperio:* Ataliæ Ambitio matris Ochoziæ Regis, quæ filii sui mortem intuita adeo furenti regnandi libidine exarsit, ut eos, quicunque Regii sanguinis supererant inhumana internecione deleret, dempto uno Joas, qui furentis manus evasit, quemadmodum 4. Regum lib. cap. 11. legimus.

Exempla ex novo Testamento desumpta.

Exemplū filiorum Zebedæi. Vigesimo S. Matthæi cap. legimus, Matrem filiorum Zebedæi ad JESUM accessisse, eoque adorato dixisse: *Dic ut sedeant hi duo filii mei unus ad dexteram tuam & unus ad sinistram in Regno tuo.* Cum duo illi discipuli tantum sibi licentiæ capere minime auderent, ut per se hoc efflagitarent, Matris precibus usi sunt, ut voti sui damnarentur. Cum nondum Regnum hoc spirituale nossent, de quo toties apud illos sermonem JESUS habuerat, illudque Regno terreno simile existimarent; liquet, Ambitionem, atque sese supra cæteros extollendi libidinem illos, ut id peterent, impulisse. Quomodo excepti fuerint, & quid in occasione adeo insigni contigerit, nemo unus ignorat. Mundi Salvator (Patres inquiunt) nobis aperiens quid mali esset in horum discipulorum Ambitione, Ambitionis nostræ magnitudinem ostendere voluit, ut quæ illis præcepta tradidisset de re hac adeo necessaria, nobis quoque prodessent, nobisque sanctam humilitatem citra quam nulla salus inicerent.

Ambitio Pharisæorum, ac Doctorū Legis. Ambitio non postremum fuit eorum vitiorum, propter quæ Dei filius contra Pharisæos invectus est, quippe quod præ ceteris magis adversabatur ejusdem consilio, medicinam scilicet afferendi superbiæ, atque arrogantiæ nostræ assidua humilitatis exempla suppeditando. Itaque nullam elabi passus est occasionem ambitionis eorumdem perstringendæ, quam in iis etiam deprehendebat actionibus, quæ in speciem sanctiores videbantur; neque fatigabatur hoc vitium increpans, quæ inter præcipua humanæ salutis obstacula recensetur. Quam ob rem 20. *S. Luc. cap.* eos quos erudiebat, admonet; ne hos superbos & ambitiosos legis doctores imitentur, qui latis togis incedere gaudent, qui in publicis plateis omnium salutationes excipere gestiunt, qui primas in Synagogis Cathedras, primosque in conviviis recubitus diligunt.

Mirum sane est, & quod palam ostendit, quam naturale sit hoc hominibus vitium, & quam arduum illud abjicere; intueri Salvatoris ejusdem discipulos in humilitatis schola innutritos, ante quorum oculos tot virtutis hujus exempla versabantur, & qui nihil ferme præterea ex ore Divini Præceptoris audiebant; hos inquam discipulos ambitioni adeo patuisse, ut invicem contenderent, atque disceptarent, *quis eorum major esset.*

Quorumdam Scripturæ locorum ad hoc argumentum applicatio.

Ambitio primum mōdi peccatum, ac cæterorū origo. Eritis sicut Dii. Genes. cap. 3. Dæmon videns hominem ad Dei ipsius imaginem, ideoque ob nobilem aliquem finem creatum, arbitratus est, nullas eidem inesse posse cogitationes, quæ naturæ suæ dignitati minime responderent. Hac de causa, uti S. Ambrosius animadvertit, illum tentavit ex hoc loco, sperans futurum ut eum perderet, atque de felici statu, quo fruebatur dejiceret hac eadem via, qua ipse Dei, hominumque inimicus de suo statu deciderat; nempe per Ambitionem, eidem suadens, ipsum Deo similem futurum, atque altiorem assecuturum dignitatem præ illa, in qua a Deo fuerat constitutus. Inde vero S. Ambrosius *l. 4. in Evang. Lucæ*, concludit, ambitionem primum fuisse parentis nostri peccatum, & reliquorum originem: *non Evam cibus inflexit, non mandatorum oblivio destituit; sed promissi honoris ambitio illecebrosa decepit.*

Ambitio passim in mundo regnat. *Venit Princeps hujus mundi, & in me non habet quidquam.* Joan. 14. S. Augustin. *lib. de Agone Christ.* quærit, cur Dei filius dæmonem *mundi principem* vocet, & ideo vocari respondet, quia ibidem absoluta fere cum potestate dominatur per triplicem concupiscentiam, de qua loquitur S. Joannes, quarum omnium quæ magis late pateat, majorem vim, majoremque tyrannidem exerceat, ambitio est, per illa verba indigitata: *Superbia vitæ.* Reliquæ profecto neque adeo universale, neque adeo absolutum tenent imperium. Non pauci Avaritiam superarunt; quidam etiam carnem suam cum ejusdem concupiscentiis crucifixerunt, uti loquitur S. Paulus: at nemo fere ambitione vacuus est, nemo qui mundi hujus honoribus non afficiatur.

Ambitio efficit, ut ea omnia fiant, quæ charitas jubet. *Charitas patiens est, benigna est &c. non est ambitiosa* 1. ad Corinth. 13. Licet ambitio in iis omnibus quas Apostolus expetit, qualitatibus charitati adversetur, tamen eamdem in omnibus fere agendi rationibus imitatur; quam ob rem eruditus quidam Interpres illam simulatam, personatamque charitatem appellat. Hæc enim, uti charitas, patiens est; sexcentas enim repulsas, atque contemptus patitur, ut cogitatuum suorum finem assequatur. Si charitas de omnibus studet benemereri, nonne ambitiosus sese affabilem, officiosumque præbere nititur, ut hominum benevolentiam aucupetur? Charitas omnia suffert, omnia credit, frigus, æstumque patitur: Hæc etiam patitur ambitio, ut quod contendit, evincat.

Efficit ambitio, ut numquam contenti simus, & numquam pace fruamur. *Ignis nunquam dicit, sufficit* Prov. 30. Ignis Ambitionis est symbolum: o vos sæculi curis abditi, quid vetat, ne læta pace fruamini, & numquam voti compotes sitis? Felices esse cupitis; felicitatem vero numquam acquiritis; verum vobis metipsis, & ambitioni, quæ dominatur in vobis, & cui vosmet, tradidistis, succensete: Ambitioni, quæ, licet vos Deus tot bonis in hac vita cumulaverit, prohibet, ne contenti sitis eo, quod estis, & vos cogit, ut id esse, velitis, quod minime estis: Ambitioni, quæ per teterrimum ingrati animi vitium erga Dei providentiam efficit, ut nullo habeatis in pretio, quod habetis, & semper id cupiatis, quod minime habetis; eo usque ut hac de re indesinenter fatigemini: Ambitioni, quæ in corde vestro tot humiles, turpesque sollicitudines ciet; quæ alienas prosperitates vobis in amarissima doloris argumenta convertit; quæ insanos in vobis furores excitat, ubi aliquem conatibus vestris adversari cognoscitis; quæ tot odia, ac simultates parit, ubi quis consiliis vestris obstiterit...... Verum cum aliquando tandem affectum hunc exueritis, qui omnem vitæ vestræ pacem perturbat; cum Christiana, atque sapienti moderatione vosmet eo in ordine continere didiceritis, in quo vos Deus ipse consti-

constituit; deinceps subjecti Deo id unum cogitabitis, ut vosmet in statu vestro sanctificetis; quin semper inanem felicitatis ideam persequamini, quam vos quidem vobismet veluti summum bonum exhibetis; sed cujus inanis spes vos jugiter torquet.

Ambitio non nisi post multos exantlatos labores ad gloriam extollit.

Elevans allisisti me Psalm. 101. quot curas injicit ambitio illis, qui honorum hujus sæculi cupiditate abripiuntur? quot illi pati coguntur? elevans illos allidit. Dei Filius sibi multa ferenda fuisse testatur, ut in gloriam suam ingrederetur: qua in re videtur ambitio Deum ipsum imitari voluisse, cælestesque leges easdem esse, ac terrenas. Mundus enim, si quid habet gloriæ, hoc nonnisi post exantlatos labores impertit; & Crucis humilitas, quæ Cœli via est, est quoque via dignitatum, ad quas ambitiosi anhelant. Reliqui affectus clam eos torquent, quibus dominantur; una ambitio palam torquere gestit; nos extollit, ut facilius, ac melius dignoscamur, & semper in suæ crudelitatis spectaculum convertit.... oh ambitio! quomodo placere potes, dum crucifigis? nulli sunt dolores in terris, qui tuos exequent, & nihilominus te deperimus? homo ille, cujus conditio invidiam, & admirationem ciet illum suspicientibus, & qui nihil felicitati suæ par inveniri arbitratur, illuc nonnisi actionibus servilibus, turpibusque potuit evadere. Quamdiu ferre conatus fuit summi alicujus viri, a quo se provehendum esse arbitrabatur, ingenium asperum, atque contemptum? quoties eidem illa præstitit officia, quæ iis, qui hujusmodi obsequiis deliniri gestiunt, adulatio, & quæstus cupiditas deferre consueverunt?

Qui ascendit, nō per ambitionē in ipso gloriæ fastigio se timet humilitatem.

Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Psalm. 130. Domine numquam passus sum, me decipi hoc inani fulgore, qui circum me undique nitet, neque me impulit unquam ambitio, ut id conarer, quod meas vires, statum, geniusque superaret. Hoc ipsum ille de se dicere potest, qui quantumvis dignitatibus polleat intra modestiæ, atque Christianæ humilitatis cancellos se continet. Qui vere Christianus est, licet in oculis mundi magnus sit, semper tamen est exiguus in suis, & quin altius evehi contendat, sublimioresque dignitates affectet, eum etiam, quem obtinet gradum, non sine quodam mærore intuetur. Non est eorum similis, qui vertigine laborant, ubi in aliquem sublimem locum elati, inferiora despiciunt. Christianus humilis corde, licet ad honorum fastigium se evasisse conspiciat; quemadmodum non per ambitionem illuc ascendit, præsto est, ut per humilitatem descendat. Quamvis fortem mutet; non mutat sensum atque cum Regio Propheta profiteri potest: *non est exaltatum cor meum, neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.*

Non patitur Deus, nos per ambitionem ex eo egredi statu, in quo nos Providentia constituit.

Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui. Jerem. 49. his verbis olim Idumæos superbum ambitiosumque populum Deus increpavit. Contumeliæ, quas providentiæ meæ ambitio tua intulit, mihi dolorem attulere. Sedulo perpendi singula vestigia tua: superbæ ideæ illæ, quæ mentem tuam excæcabant, effecerunt, ut res ipsas aliter, quam sunt, intuereris, atque prohibuerunt, ne de illis æquum ferres judicium. Numquid ergo temere effeceram, ut mediocrem conditionem nancisceteris; ego vero citra indignationem te de eo statu in quo, ut tuæ consulerem incolumitati, collocaveram, emergere intuebor? videbo te impune nihil intentatum relinquentem, ut ad id, quod conaris, pervenias? *Qui habitas in cavernis petræ, & apprehendere niteris altitudinem collis*. Apage, temet incompositis ambitionis tuæ cupiditatibus abde, iisdem satisfacere, cura si potes; elevatio tua tibi æternum offundet opprobrium, efficietque, ut majori cum dolore eam sentias humilitatem, in quam te rursus immergam. Vix primos criminosæ cupiditatis tuæ fructus primoribus labiis degustabis, cum in te exardescet furor meus, atque, ut insignior fiat pœna tua, illud ipsum præstolabor temporis momentum, quo ad hoc munus, quod tanto ardore concupiscis, aggredieris. Licet solium ipsum teneas, te inde dejiciam: *Cum exaltaveris quasi Aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus*. Lapsus tuus stuporem injiciet omnibus, quibus fortunæ tuæ fulgor admirationem injecerat. Quamprimum hanc adorantium turbam evanescere, tibique thus indignum denegari conspicies, quod modo quæstus cupiditate potius, quam existimatione tibi defertur. Quin tui misereantur, omnes tuæ illudent calamitati: *& erit Idumæa deserta: Omnis, qui transibit per eam, stupebit, & sibillabit super omnes plagas ejus*. Quilibet stupore percussus sciscitabitur, quidnam fortunam tam solide constitutam everterit: ego vero, dicit Dominus, sciscitantibus respondebo; ambitionem tuam fuisse tui lapsus originem, & me efficere voluisse, ut tot infelicium, quos oppressisti, desinerent querimoniæ; imo me mihimet ipsi jus reddere voluisse, ac providentiam meam tot insanis cogitatibus lacessitam ulcisci.

PARAGRAPHUS IV.

Loci ac sententiæ SS. Patrum in hoc argumentum.

Non fere quisquam est qui careat amore dominandi, & humanam non appetat gloriam. S. August. super Psalm. 1.

Quoties hominibus præesse desiderio, toties Deo meo præesse contendo. Idem, ibidem, & Bernard. Serm. 1. super missus est.

Locus superior, sine quo populus regi non potest, etsi administretur ut decet, tamen indecenter appetitur. Idem. lib. 19. de Civit. Dei, cap. 19.

Cum iis, qui naturaliter sibi pares sunt, dominari quis affectat, intolerabilis omnino superbia est. Idem lib. 1. de Doctrina Christ.

Honor querere te debet, non ipsum tu. Idem, lib. 50. Homil. Homil. 13.

Etiam in sinu Sacerdotum ambitio dormit; ibi sub umbra recubat, in secreto thalami se fraudulenter occultat. Cyprian. Serm. de Jejunio & tentat.

Mirentur alii signa quæ fecit, mirentur incredibilem abstinentiam; ego nihil ita stupeo, quam gloriam illum & honorem calcare potuisse. S. Hieron. Epist. 51. Quæ est de vita B. Hilarionis.

Ut sævi quidam venti in tranquillum mare delati totum ab imo subruunt, ut & arena cum undis misceatur; sic & ambitio, & turpis quæstus animam subeuntes omnia subvertunt. S. Chrysost. Homil. 43. ad Popul. Antioch.

Excæcat mentis intuitum præsertim gloriæ furor, Idem, ibidem.

Omnibus servis magis est servus, gloriæ cupidus, Idem, Homil. 49. ad Popul. Antioch.

Primatus, fugientem se desiderat, desiderantem fugit. Idem, in imperfect. opere. Homil. 35.

Hoc est quod humanum genus potissimum perdidit, quia non vult naturæ suæ mensuram agnoscere, sed majora semper desiderat, & quæ supra suam sunt dignitatem, votis concipit. Idem, Homil. 30. in Genesim.

Blandum nomen honos, mala servitus, exitus æger. Epist. 36. S. Paulini ad S. Augustinum.

Sæpe quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia subvertere, facit ambitio criminosos. S. Ambros. super Luc. lib. 3.

Resipiscat unusquisque a furore secularium dignitatum, quæ mentem, animumque perturbant, ut compos sui esse non possit. Idem, ibidem.

Ambitiosus, ut dominetur aliis, prius servit: curvatur obsequio, ut honore donetur; & dum vult esse sublimior, fit remissior. Idem, ibidem.

Ambitio est quædam simia charitatis; charitas enim patiens est pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis; charitas benigna est pauperibus, ambitio divitibus. Charitas omnia suffert pro veritate; ambitio pro vanitate: utraque omnia credit, omnia sperat; sed longe dissimili modo. Salvianus in Serm.

Locus regiminis desiderantibus negandus est, fugientibus offerendus; virtutibus ergo pollens, coactus ad regimen veniat. S. Greg. in Pastor.

Ordi-

Ordinate ad ordines accedendum est. Nam casum appetit qui ad summa loci fastigia propositis gradibus, per abrupta ascensum quærit. Idem, Ibidem.

Qui primatum quærunt, sibi ipsis dedecori sunt, ignorantes hoc se pacto in infima detrudere. Chrysost. Homil. 66. in Matth.

Principatus, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupavit, etiamsi moribus aut actibus non offendit, ipse tamen initii sui est perniciosus exemplo: & difficile est ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. S. Leo, Epist. 85. *Ambitio furoris causa.* Bernard. Epist. 126.

Ambitio subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem. Idem in Psal. 90.

O Ambitio! ambientium crux. Quomodo omnes torquens omnibus places! Nihil acerbius cruciat, nihil molestius inquietat. Idem lib. 3. de Consid.

Nullum tibi venenum, nullum gladium plus formido, quam libidinem dominandi. Idem, ibid.

Ambitiosi cum honorem adipisci desiderant, cæteros sibi prius per amorem acquirunt; cum vero adepti fuerint, elati potestate, eos ipsos per tumorem sibi postmodum subjiciunt, quibus prius privati non terrorem, sed amorem exhibebant. Idem, Serm. 3. ex parvis.

Propter ambitionem, paratos ambitiosos videas universa pericula subire, scandala suscitare, sustinere odia, opprobria dissimulare, negligere maledicta. Idem, de Convers. ad Cleric. c. 32.

Sicut peremptoria est altitudo quæsita, ita periculosissima est oblata. Cyprian. l. de Jejunio, & tentatione Christi.

Dic, quæso te, omnibus istis laboribus nostris quo ambimus pervenire? Majorne esse poterit spes nostra in palatio, quam ut amici Imperatoris simus? Et ibi quid non fragile, plenumque periculis? & per quot pericula pervenitur ad grandius periculum? August. lib. 8. Confess.

Relinque ambitum: tumida res est, vana, ventosa; nullum habet terminum; tam sollicita est ne quem ante se videat, quam ne alium post se.... confragosa in fastigium dignitatis est via. Seneca, Epist. 852.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ fontibus ad hoc de ambitione argumentum potest afferri.

Ambitionis natura. AMbitio incompositus affectus est, quo rapimur cupiditate nosmet attollendi: vel immoderata est honorum, ac dignitatum cupiditas, quæ nobis mortalium obsequium, & existimationem conciliat. Hanc illius notionem tradit S. Thomas 2. 2. *quæst.* 131. *art.* 1. quod intelligi, & explicari potest de inordinato affectu semet provehendi ultra generis, status, præsentisque conditionis fines, & quæ ideo cæca est fervensque cupiditas paribus quidem antecellendi, majores æquandi, immo nonnumquam etiam hos superandi, quin vires, captum, virtutesque nostras metiamur. Hinc fit, ut semper sit conjuncta cum superbia, & arrogantia, quarum quædam est species, vel pars.

Peccatum est. Hinc infertur, 1. Ambitionem malam esse, & peccatum; efficit enim ut honores optemus, & persequamur inordinate, videlicet contra ordinem Dei, qui illos quidem optari jubet, quatenus ejusdem prosunt cultui, & ut credito nobis munere perfungamur; deinde vero eos nonnisi legitimis rationibus vult obtineri. Hoc autem Sallustii in Catil. testimonio probavit Angelicus; huic enim ex solo rationis lumine fuerat veritas illa probata, ubi ait bonos æque, ac improbos adniti, ut magis progrediantur, altioremque gradum obtineant; cum hoc tamen discrimine, quod boni illuc recta tendent; atque justa ineant consilia, ut votorum summam assequantur; alii vero per viarum ambages videlicet per scelera, dolos, fraudes, improbitatem ac vim illuc perveniunt.

Quot modis ambitio sit inordinata. Infertur 2. tunc ambitionem esse inordinatam, cum honores, quos minime mereris, concupiscis, atque persequeris; veluti si tamquam sapiens ac virtute præditus haberi cupis, cum scientia, & virtute careas; vel si aliqua scientia aut virtute præditus majorem honorem, observantiam, & laudem exigis, quam merearis. Denique inordinata est ambitio, cum Deo acceptum non refers honorem, quo cumularis, sed eumdem te mereri putas, illumque tamquam ultimum finem, atque præcipuum objectum tibi proponis. Hoc profecto in Christiano viro rarum est, ac difficile; si enim hunc sensum Religionis suæ principiis prorsus oppositum foveret, ne ille quidem Christianus esse desineret. Plerique tamen ambitiosi ita vivunt, quasi hoc in errore versentur.

Infertur 3. licere quidem perquirere, & arripere occasiones conditionis suæ provehendæ; hoc est emendi, vel acceptandi eas dignitates & munera, quibus nos pares censemus, & quæ captum nostrum minime excedunt, dummodo ad Dei nutum exquirantur, atque acceptentur, neque ad id incomposito quodam affectuum tumultu rapiamur. Opus quippe est, uti ait S. Augustinus, primos æque, ac novissimos gradus in Republica repleri. Sed licet idoneus sis, ut satis digne gradum aliquem teneas, jam te indignum præbes, cum ostendis te a temet ipso dignum existimari, hoc enim ratione ambitionem tuam prodis.

Dignitates recipiendæ nõ sunt, nisi ut proximo prodesse possimus, aliter est ambitio. Infertur postremo honorum, dignitatumque desiderium tunc etiam esse inordinatum, cum quin hic honor in proximi utilitatem conferatur (ita enim præcepit Deus, ut summi viri infimos tuerentur, eisque opem ferrent) eodem potius abuteris ad eos opprimendos, vel despiciendos. Itaque cum super alios ratione quapiam evectus fueris, justa licet, atque legitima, si pauperes dedignaris amplecti, vel cum illis te superbe geris, hoc satis probat, te eum dignitatis gradum unius ambitionis ergo quæsivisse. Hæc ego ex pluribus Theologis; vel si mavis ex Auctoribus quos hoc nomine appellandos censui, quoniam de ambitionis natura & effectibus Theologorum more loquuntur, hæc inquam collegi, quorum doctrinam in compendium cogere studui.

Quid sit honor, & quomodo expeti possit. Ut hujus vitii penitiorem, perfectioremque cognitionem habeamus, sciendum est; honorem nihil esse aliud, quam testimonium exterius interioris opinionis, quam de alicujus merito concipimus. *Honor testificationem quamdam importat de excellentia alicujus*, inquit S. Thomas 2. 2. *quæst.* 103. *art.* 1. Ideo ambitiosi cupiditates suas adeo sollicite præseferunt, & nihil intentatum relinquunt, ut aliquem honoris gradum obtineant. Verum licet proprie loquendo, virtus una existimationem, honoremque mereatur; nos tamen non solum possidentes illam, sed aliquam etiam virtutis speciem præseferentes colimus, & cum honore excipiendos putamus, quod eo in statu versantur, in quo sine virtute esse non debent.

Hæc ea ratio est, propter quam colere debemus Principes, Præsules, Magistratus, licet sint improbi; cum enim Deus potestatis suæ radium illis infuderit, illos ad eum gradum evexit, qui in ipsis meritum, virtutemque supponit; unde inferendum est, non semper vitio esse vertendum, quod quis honorari cupiat; honor quippe virtutis est merces; sed tunc solum cupiditatem hanc vitio esse adscribendam, cum aliquod ex allatis rationibus fuerit inordinata. Itaque si quis se honore dignum præbere contendit, idque ad honestum finem referatur; hæc non amplius ambitio censenda est, quæ semper in sequiorem partem accipitur; sed virtus, de qua in Ethicor. 4. Philosophus verba facit.

Quodnam peccatum sit ambitio. Ambitio sese attollendi majus est malum, quam existimetur; de cujus peccati gravitate ferri judicium potest & ex ipsius natura, injustisque rationibus, quibus utitur, ut finem suum consequatur; & ex iis suppliciis, quibus Deus vitium hoc persequi consuevit.

Ex

Ex natura sua inordinata est honoris cupiditas, superbiæ filia quemadmodum loquitur Propheta, *Psal.* 73. *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper*. Rationes vero, quibus utitur, ut plurimum crimine non vacant: deficientibus enim meritis dolus & fraus adhibetur; vel super alienæ existimationis ruina honoris nostri tollitur ædificium. Quod vero spectat ad supplicia, quæ Deus in ambitiosos exercet; paucos hujus viæ viros in Scripturis videmus, quos Deus funesta, tragicaque morte non percusserit; quorum præcipua exempla superius attulimus.

Discrimen inter gloriæ, & dominandi cupiditatem.

S. Augustinus *lib. 5. de Civitate Dei cap. 19.* hoc statuit discrimen inter gloriæ cupiditatem, & dominandi, seu aliis imperitandi libidinem (utrumque enim tanquam scopum, & finem sibi proponit ambitio) quod illi, quos immoderata gloriæ acquirendi cupiditas tenet, cauti sunt; atque metuunt, ne quid aggrediantur, quod efficere possit, ut existimatio, quæ apud alios de ipsorum virtute percrebuit, vel penitus evanescat, vel deteratur: at ille qui ardenti flagrat imperitandi cupiditate, non gloriam spectat, sed dominationem, atque imperium in alios exercendum, & nihil seu fas, seu nefas relinquit intentatum, ut quod sibi proposuit obtineat, quin hominum existimatio sibi negotium facessat.

Ambitio, quæ semper est cum superbia conjuncta jure vocari potest vitium quodammodo generale, atque universale; secum enim trahit cætera, quæ ad propositum finem conducere valent; quam ob rem a S. Bernardo vocatur: *Doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, vitiorum origo, criminum fomes*.

Ambitio opposita est magnanimitati, illa quippe immoderata est honoris cupiditas, hæc vero honoris ejusdem desiderium justum, & rationabile: quod efficit, ut illa quidem vitium sit, hæc autem moralis virtus, quæ fieri potest Christiana, si Sancto regatur intuitu. Hujus oppositionis rationes vide si lubet in Pantheologia Reynerii, ubi quæritur, quodnam majus sit peccatum inter pusillanimitatem, arrogantiam, & ambitionem.

Insignes illæ mutationes, subitæque revolutiones, quæ ambitiosorum hominum conatus, & fortunam evertunt, inde proficiscuntur, quod res peritura per se non subsistunt; cumque subsistentiam ex alieno cognoscant imperio, patiantur, opus est, vel infirmitatem suam, vel interitum; ubi primæ causæ placuerit.

Unde nascatur ambitio, & quænam sint ejus principia.

Cum Theologis notandum est duplex esse ambitionis principium, vel illam ex duobus vitiis oriri, quæ illius sunt causæ, eamque ut ita dicam componunt; superbia videlicet, atque cupiditas. Ideo ambitiosus es, quia superbus, & quia bona desideras, ut reliquis superior fias. Hæc duo sunt corruptionis animarum principia: superbia quidem mentem; cupiditas vero cor ipsum depravat, quod efficit, ut ambitio sit quoddam veluti ex duobus his vitiis compositum, quæ sunt peccatorum omnium, omniumque malorum in terris origines.

PARAGRAPHUS VI.

Loci ex Asceticis, Neotericisque concionatoribus delecti.

Pœna Nabuchodonosor.

Divinæ in ambitiosos ultionis exemplum tale præbet Nabuchodonosor, ut in sacris, profanisque historiis nihil simile inveniatur. Rex iste ad aliquod temporis intervallum & Regem, & hominem esse desiit, rationem simul & coronam amittens. Sermonis quoque usum reliquit ad id redactus, ut tamquam bos & mugitus ederet, & fœno vesceretur; qui cum supra cæteros mortales sese attollere cuperet, factus est minor etiam mortalium minimo, de Regiis ædibus ejectus, quas tantopere deperibat, & in quibus illa accidit tragica immutatio, cui similis in ulla unquam Regum aula contigerat. Magnifica ædificia, quæ originem infelici ejusdem superbiæ præbuerant, eidem perfugium, suppeditare non potuerunt, cum in pœnitentiæ suæ squalore versaretur, & majestas illa, quæ nutu oculi universo terrarum Orbi injiciebat metum, repente qualibet honoris nota caruit. Nabuchodonosor in ipso Nabuchodonosor perquirebatur, in ipso nec parentem filii, nec Regem subditi noverant. *Auctor qui Prophetarum vitas conscripsit, in vita Danielis.*

Injustæ ascendi rationes, quibus utitur ambitio.

Ut propositum tibi finem assequaris, opusne putas innocenti calumnias struere, viros probos opprimere, ipsos etiam amicos prodere? Ambitio hiscas, satis est. Si hac aditus patet, fiet: hoc tantum perquiritur. Dignitas aliqua comparanda est, periculosa adeunda provincia ut occasio ex Urbium, populorumque manubiis locupletandi arripiatur? Ut beneficium aliquod captes, opus ne putas quibusdam certare officiis suspicione minime vacuis; vel existimatione, ambitu, & gratia scientiæ & pietati supplere, quibus dumtaxat Sanctuarii aditus patere debet? Ut principibus viris te necessarium præbeas, injustæ rationes excogitandæ sunt, quibus suadeas eisdem licere pauperum bona possidere? Ut eorum amicitiam aucuperis similes affectus, induendi sunt, ac temet voluptatum ministrum, omniumque scelerum participem præbeas oportet. Ad eorum gratiam ineundam, tuendamque officium suum prodere, nomini suo turpitudinis notam inurere, caracterem suum summo dedecore afficere necessum est? Ambitio tu una præscribere debes, quid facto opus sit. Illuc perveniendum est. Qua autem via? tuum est imperare. *P. Aurelianensis in quodam serm.*

Quot mala inter homines hæ injustæ, atque turpes ad summos honores obrependi rationes gignunt? quid ab illis præstolandum, qui dignitatem suam sceleribus debent? quæ justitia ab illis expectanda, qui per injustitiam provecti sunt? quod jus ab eo magistratu, quem quis contra jura assecutus est? quid ab Pastore, qui postquam aulicus fuit, Pastor evasit? Eo instrumento, cujus aliquando usum sumus experti, & cujus ope voti damnati fuimus, non semel utimur: & raro injusti, atque fraudolenti pro una tantum vice sumus: cum enim per injustitiam & fraudem dignitatum fastigium affecuti simus ad utramquo confugiendum est, ut quod obtinuimus, retineamus. *Idem.*

Insatiabilis ambitio.

Aliquis in caput suum omnes togæ, fagique dignitates congescit, cumque nondum satis crevisse putet, sese demittit, ut altius ascendat. In id omnia adhibet naturæ talenta; omnia impendit fortunæ bona, omnibus utitur temporum occasionibus, generis nobilitate, calliditate, gratia, existimatione, scientia, mente, veris fictisque meritis: nihil prætermittit, ut quod petit, obtineat; licet scelus ipsum adhibendum esset. *Idem.*

Ecce ubi terrenæ dignitates infringuntur. Ambitiosi ventis comparandi sunt perstrepentibus, vel tempestatibus naufragia excitantibus. Ecce quid ex eorum festinatione proveniat, qui honores supra ordinem atque conditionem suam exquirunt: familiarum divisiones, & detrimenta, connubiorum dedecora atque dissidia. Nonne præstaret intra modestiæ terminos sese continere, extra conditionis suæ limites non egredi, & communibus naturæ institutis parere, quæ inæqualia conjugia pati non potest? Verum quænam illorum calamitas est, qui intra suæ humilitatis cancellos nequeunt subsistere; qui sese excitant, commovent, attollunt, nihilque prætermittunt, ut ad superiorem regionem ascendant; qui in mundo statum libidini suæ parem exquirunt, qui de altiori gradu sese jactare, atque plures spectatores habere contendunt quam vel providentia voluerit, vel ea quam gerunt, persona deposcat? *P. Le moine in tract. de modestia.*

Præcipitia ambitiosi.

Omnes naturæ, prudentiæ, atque politicæ regulas evertit ambitio. Hanc arrogantia vix in corde hominis peperit cum seipsam agnoscere dedidicit, & repente maximis sive Reipublicæ, sive Ecclesiæ dignitaribus se parem existimat: *possumus*, uti ajebant filii Zebedæi. Undenam putas, tot aliis præesse velle, qui neque semetipsos regere norunt? temerariæ hujusmo-

Jusmodi cogitationes ex eorum ambitione procedunt: *possumus*. Hoc certius est, illa m gravissima, quacumque in conditione inveniatu r, mala parere, ac sæpius ipsam sui ipsius esse suppli cium. *Fromentiere in serm. de ambitione*.

Ambitiosorum impudentia. Magnus quidem fulgor honor ibus inest, sed insunt & onera: suspiceris, sed & o neraris; insignibus quidem honorum notis affulges, sed hæ ipsæ notæ gravissimas Cruces tegunt, quæ duo, qui sejungere velit, sese tradit in interitum; eaque in re ambitiosi cogitationibus suis ipsi damnantur. Interroganti Domino utrum Apostoli calicem suum essent bibituri, *possumus* responderant; quæ quidem nota erat ipsorum audaciæ: verum & ignaviæ & infirmitatis simul argumentum fuisse crediderim. Ut ad honorum fastigium evehamus, omnia & facere, & pati præsto sumus. Connivere opus est assentatiunculis, & lenociniis blandiri? *possumus*. Contumeliis nosmet objicere oportet, turpesque repulsas pati, ut illuc evadamus? hoc quoque *possumus*. *Idem ibidem*.

Ambitio, quæ in Ecclesia grassatur. Ambitio non in Ecclesia minus, quam alibi dominatur, & cum pudore fatendum est, omnia ad horrorem usque esse immutata. Olim ut Ecclesiasticæ dignitates effugerentur, latebræ quærebantur; vis sæpius erat adhibenda, ut viri probi honores excipere cogerentur: & primis illis Ecclesiæ temporibus, qui se honoribus offerebat, se indignum iisdem probabat. Non aliud sæpius inter Canones occurrit: hodie vero non solum te offers, sed multa misces, amicorum gratiam, atque existimationem impendis, ut Ecclesiæ dignitates assequaris. Quem abusum ne satis quidem deflere possumus, cuperemus tamen, ut illi, quorum est ad Ecclesiæ munera provehere, id sibi persuaderent, quod Eugenio Pontifici S. Bernardus suadere adnitebatur; *pro quo rogaris, sit suspectus; qui pro se rogat jam judicatus est*. *Idem ibidem*.

Hæc una consideratio eam apud primos fideles vim obtinebat, ut non postrema illorum cura esset fuga dignitatum. Nostin, ait Tertullianus, quid sit fidelis? afferam illius definitionem duobus verbis explicitam: *homo ab omni gloria, & dignitatis ardore frigescens*. Imperatores: nequicquam edicto nobis ad honores aditum obstruitis; quos licet nobis exhiberetis, aspernaremur: nequicquam minas intenditis futurum ut dignitatibus & muneribus, quæ hæreditario jure a parentibus nostris excepimus, nosmet exuatis; ultro illas abdicamus: circa unum dumtaxat ambitio nostra versatur; id autem unum est dignitas Christianorum, videlicet hominum, qui nulla honorum cupiditate tanguntur. *Idem ibidem*.

Ambitio doctrinæ Evangelicæ opposita. Nullum est vitium, quod Evangelium quidem magis improbet, mundus vero probet magis, quam ambitio; omnis Evangelica morum disciplina directe opponitur huic affectui, quo mundi gloriam deperimus, cumque Dei filius non doctrina solum verum etiam exemplo condemnat. Pedibus suis omnem mundi fastum contrivit, atque ea sapientia, quæ humanæ prudentiæ ruborem immittere debet, humilitatem omnibus terræ honoribus prætulit. Homines tamen id unum cogitant, ut crescant, & ascendant; ambitione tantum in corda eorum imperium exercente ut passionis hujus motu unice regantur, & quin hoc improbent vitium, tamquam insignem virtutem commendant. Hanc omnium illustrium virorum virtutem esse inquiunt; hanc efficere, ut summi viri memorabilibus rebus gestis fiant insigniores, satisque operibus immortalitatem acquirant. *De la Volpilliere serm. de Ambit.*

Servitus ambitiosi. Si quis gloriam comparare sibi velit insigni quapiam dignitate, quid intactum relinquit affectui suo obtemperaturus? quid turpe, ac humile non agit, ut se ad honores extollat? quantum seipsum deminuit, ut ad altiores gradus ascendat? quot indignitatibus ad summas dignitates viam sibi sternit? quibus rationibus iniquis, atque violentis potiores in Republica gradus inquirit? *Idem ibidem*.

Ambitiosus semper in actione, sollicitudine, cura, labore versatur, sive ut confusionem avertat, sive ut contemptum ulciscatur, calumniam purget, illum, quem alteri deferri videt, honorem præripiat; hunc, quem suis cogitatis honoribus obfuturum intelligit, tollat; aliis in officiorum distributione præferatur, cæteris candidatis in dignitatis suffragatione antecellat, sive demum ut honorem aliquem obtineat, quem nonnisi plurimis laboribus, vigiliis, curis, assentationibus, dolis, conatibus, variisque fraudibus potest obtinere. *Idem in Sermon. de Humilitate*.

Ambitiosus paratus est ad omnia scelera patranda. Qui gloriæ hujus mundi cupiditate tenetur, hic secreto quodam consilio paratus est, ut fanda infanda omnia, quæ profutura putat, committat insatiabili desiderio, quo possidetur, facturus satis. Oportet ne per vim, ac scelus comparare bona, ut servorum superbus comitatus alatur, vel ambitiosus conatus aliquis expleatur? Ad eam dignitatem assequendam operæ facturum te pretium putas, si proximo insidias comparaveris? Consanguineo tuo nex est intentanda ut in illius dignitatem succedas? super amici interitum assurgendum est? insignis aliquis in mundo gradus est multorum pauperum oppressione obtinendus? strenui fortisque viri nomen acquirendum est temeritate, singulari certamine, cæde? hæc præstabit omnia, quin conscientiæ stimulis dilanietur, quin ne effuso quidem cruore erubescat. *Idem ibidem*.

Ambitio aliquem nobilitatis caracterem præsefert. Ambitio licet in se criminosa quemdam nihilominus magnitudinis fulgorem secum adfert, quo fit ut non legitima solum, verum quodammodo gloriosa etiam videatur. Hæc quamdam Divinæ magnitudinis imitationem adfectat; hoc scelus est Angelorum, & Principum vitium vocatur: quo fit ut in aula magnifice incedat, & quemadmodum omnia prosunt, ut magis effulgeat, omnia quoque aliquid conferunt, ut ab aliis probetur. Heu! quidnam fidelem virum ab hoc tentationis fulgore tuebitur? diei fulgorem hunc metuebat Propheta dicens: *ab altitudine diei timebo*? Psalm. 55. non hostium meorum vim, non armorum aciem extimescam, sed timorem mihi injicit fulgor ille, qui me circumdat, fulgor videlicet dignitatis, ac fortunæ meæ, quarum radii oculis meis affulgentes in corde accendere possent affectus meis officiis oppositos. *In Orat. funeb. Episc. Melden.*

Gloria tantum obtinet in cordibus nostris imperium, tot jactat asseclas a quibus colitur, ut persuaderi vix possit mortalibus, hanc esse malorum omnium originem. Nihil enim adeo sacrum est, quod minime polluatur, nihil conscientiam nostram adeo prope attingens, quod non contemnatur; dummodo expleatur ambitio, & comparetur gloria; quin cum ignibus suis infernus vel Cœlum cum suis coronis satis habeant vitium, ut hanc cupiditatem coerceant. *Auctor Anonymus*.

Gaudet Deus ambitiosos deprimere. *Dejecisti eos dum allevarentur*. Psalm. 72. tu Domine superbos, atque ambitiosos homines tunc evertisti, cum illorum ambitio conatus suos exerebat, ut illos attolleret. Quid hæc ejusdem Prophetæ, *Psal.* 101. verba significant: *a facie indignationis tuæ elevans allisisti me*? Heu Domine satis intelligo me in ira tua sublatum fuisse; tunc enim tu me contrivisti, atque dejecisti cum æquitas tua ambitioni meæ concupitam dignitatem concedere voluit. Hoc ipsum idem Propheta *Psal.* 36. nos docet luculenta usus similitudine cum ait ambitiosos homines tamquam fumum evanescere: *deficientes, quemadmodum fumus deficient*. Fumus ascendit, & sursum attollitur: sed ascendentem evanescere conspicimus; neque propius ad finem accedit, quam cum elatior est atque a terra remotior. Hoc de ambitioni, ambitiosisque sæpe accidit: *deficientes quemadmodum fumus deficient*. Omnes eorum elationes totidem sunt dissipationes, & quo magis evehuntur, eo graviores sunt illorum lapsus, atque interitus. *De S. Martino in sermone quodam de ambit.*

Hoc vitium homini ingenitum. Quam ingenitum est homini hoc vitium? hoc ex ipsorum Apostolorum exemplo, quinam inter ipsos major esset disceptantium innotescit. Hi pauperes piscatores erant, Præceptor illis humilitatem unice suadebat, conditio vilis erat, genus infimum, mens rudis; unde licet conjicere, utrum nati essent ad coronas

ronas & ut Regni alicujus prima subsellia occuparent. Hic tamen ambitiosus cogitatus mentem illorum subit, efficitque, ut de honore atque præstantia contendant. *P. Novet in meditationibus suis.*

Qui sedulo mundi statum velit inspicere, inveniet facile pleraque ejus mala inde profecta, quod Apostoli monitum contemnitur. Nemo fere cogitatus suos circumscribit; quilibet se omnia posse opinatur, neque intra eum statum se continet, in quo a Deo fuit constitutus. Quis metuit aliis præesse? Simplex quilibet Sacerdos Pastor esse vellet; Pastor quilibet esse vellet Episcopus, ac si fieri posset ultra supremæ hujus dignitatis fastigium se attolleret. In mundo etiam, sæcularibusque dignitatibus idem usuvenit; hæ magna requirunt ingenia, magnos animos, ut probe exerceantur: non ideo tamen deterrent aliquem, quominus eo conetur evadere, si possit. Nostram ambitionem, atque utilitatem consulimus; neque in certo quodam statu subsistimus, nisi quod altius provehi non possumus. *Liber qui inscribitur Essais de Morale tom.* 5.

Ambitiosi non ascendunt. Quemadmodum illi, qui impuræ sese libidini mancipiant, mulierum cultores effecti, & mancipia; earum sæpe contemptus atque probra merentur: ita ambitiosis etiam contingit: quo magis attolli cupiunt, eo dejiciuntur magis, & eo longius ab ipsis fugit gloria, quo ardentius perquiritur. Homines enim suopte ingenio superbi sunt, atque invidi; cumque gloriosum aliquem virum intuentur, ut reliquis antecellat adnitentem, eidem obsistere gaudent, ejusque temeritatem atque insolentiam infringere. Hinc autem oritur, quod hoc hominum genus inanem gloriæ speciem quolibet pretio tueri cupientes, nihil ignaviæ, turpitudinis, & assentationis prætermittunt, ut quod contendant assequuntur. *S. Joan. Chrysost. in Matth.*

Ambitio iniqui animi omnium audacissima, & insolentissima nullum servat modum, in precibus suæ utilitatis avida, in dejectionibus hypocrita, in conatibus furens, insatiabilis in votis, temeraria in consiliis, nihil intentatum relinquit, seu fas, seu nefas, sive opportunum sive importunum, ut satis suæ libidini faciat. *Serm. Moral. de ambit.*

Omnes ambitiosi arrogantes. Quidnam ambitionem parit, nisi arrogantia, cæca suarum virium confidentia, & adeo insana suimet ipsius existimatio, ut sibi omnia polliceatur licet plerumque re ipsa nihilum possint? Hinc turpia officia, importunitates, clientelæ, labores, emendicata consanguineorum, amicorumque subsidia. Ambitio licet superba, S. Cyprianus ait, honorem non redimit nisi honoris ejusdem imperio. Hinc sublimes ideæ, quas de se fovent ambitiosi sese temere jactantes, contemnentes alios, avertentes oculos, ne defectus suos agnoscant, sed commentitia merita intueantur & pro acquisita perfectione, quæ omnino requiritur, ut proximo inserviant, eam jactitent, quam se aliquando sperant acquisituros. *Idem.*

Ambitio injusta, & crudelis est. Cur laboribus ambitiosi exerceantur? videlicet ut alios de loco deturbent, atque prosternant; ut seipsos super eosdem attollant; ut conscientiæ, quietisque suo impendio ea inquirant, quæ ad magnitudinis auram captandam videntur idonea. Hoc satis ostendit ambitionis iniquitatem, & quomodo ambitiosi omnia ad suam referant utilitatem; fiunt mortalium omnium, immo sui etiam ipsorum inimici. Generis nobilitatem ostentant, majorum suorum cineres excitant, & per eosdem jus se nactos fuisse putant cæteros conterendi, & humiliandi. Statim ac patitur aliquis ambitionem sibi dominari, nihil sibi nefas ducit; injustitiam & crudelitatem exercet, leges perfringit, societatis jura contemnit, amicos prodit, mactat inimicos, fidem, æquitatem, religionem abjicit. Ignis est, obvium quodlibet, sanctum, profanum, Dei cultui devotum, humanis necessitatibus destinatum absumens, inquit S. Chrysostomus. *Idem.*

Ambitiosorum crux. Cum bona, honoresque non sine difficultate & acquirere, & tueri possimus, quidnam ambitioso viro adnitendum est; quibus sese negotiis immisceat oportet, quæ difficultates superandæ ut inimicum quidem dejiciat, fortunam vero suam vel provehat vel tueatur? Quot illi dolores, quot curæ ferendæ, ubi de gradu deturbetur, atque fortis adversarius obsistens illius evertat consilia? Qui furor ubi se contemptum videat? qui metus, ne & ipse vicissim dejiciatur? nonne hæ cruces sunt homini ambitioso haudquaquam ferendæ? Martyres non a virtutibus semper fieri, sed nonnunquam ab affectibus etiam & vitiis Petrus Damianus docet: non pro Deo solo patimur, patimur etiam pro mundo; Ambitio non secus atque charitas suas victimas habet. *Idem.*

Ambitiosus non revocat ad examen eas rationes, quibus sese contendit evehere; ubi ambitionis suæ velificatur: injusta quælibet sibi videntur æquissima; quidquid prodest, ut attollatur, rectum putat; terminum quo contendit, unice suspicit; quin viam, qua graditur, habeat exploratam; difficilis sit licet & aspera, æqua tamen, ac strata videtur dummodo illuc attingat. Ambitio ipsius Idolum est, cui omnia jura, legesque sacrificat, vel potius nullas habet leges præter illas, quæ sibi ab hoc affectu irrogantur. Ubi multum est ambitionis, fere nihil religionis est. *P. Neveu in Christ. considerat. tom.* 1. *p.* 282.

Hominis ambitio ultra mortem protenditur. Mors eadem, quæ omnes homines humiliat efficiens, ut communem filiorum Adæ legem subeant, vix delere potest vanitatis ambitiosorum reliquias. Fulgent hæ quoque in magnificis monumentis, quæ construuntur, & quæ triumphales arcus existimarentur, nisi cadaver macie taboque fluens, de quo mors egit triumphum, ibidem contineri innotesceret. Fulgent etiam in marmoreis, æneisque simulacris mortem illorum deflentibus, cum interim superstites gaudeant: fulgent in Epitaphiis cubitalibus, aureisque caracteribus inscriptis, ubi decessus illorum dies, & anni, quos vixere notantur; perinde ac posteritatis interesset, scire, qua die interierit homo, qui non majori erat in pretio, quam alius quilibet; & qui tantum erogabat opum, quantum vix sexcenti; homo fortasse, qui nunquam meritus est, ut obitus sui dies memoriæ proderetur, nisi quod nihil melius fecerit, quam quod mortem oppetiit. *Dictionar. moral. in consider at. de ambit.*

Turbo, quo rapimur nobiscum quoque omnia mundi bona, hoc magnificum nihil, has vanitates splendidas rapit, quas prætereuntes vidimus iterum non visuri; atque sepulcrum versus & nobilitatem, & opes, & sceptra, & coronas pertrahit. Tempus quod paulatim nos detegit, & ea etiam, quæ magis duratura videntur, obsumit, instar est ignei fluminis, quo tamquam placato tranquilloque mari vehimur accensa conclusi rate, quam circumundique flammæ pervadunt, quamprimum in cineres redigendam. Transeunt omnia, vel jam transiere; quomodo vero nos ex nobismet ipsis felices erimus, quoniam ne subsistere quidem possumus? Stoici superbi, qui non diutius, quam vestræ vanitatis somnia, permansistis; vilissimi terræ vermes, qui modo in vestro nihilo estis obsumpti; olim terra tanta ambitione animata; terra, cinis, pulvis, si tamen tempus vobis tristia hæc nomina reliquit, saltem in sepulcris vestris ambitiosos esse desinite: *quid superbis terra & cinis?* Eccli. 10. Docete saltem quanam in parte vestri inquirere debeamus excellentiam, easque dotes de quibus tantopere vos olim fuistis gloriati. *Ex lib. cui titulus hominis Christiani caracteres.*

Vanitas dignitatum mundi, quæ objectum sunt ambitionis. Ubinam modo est vetus illa Roma totius magnificentiæ theatrum, omnium mundi nationum Patria? quæ Europam, Africam, Asiamque catenis quodammodo onustas triumphalem currum sequi conspexit, quæ sub victricium Aquilarum suarum alis fulmina procul adeo tulit, ut in terris ignota haberetur ea natio, vel regio quæ Romanorum triumphis minime patuisset? Urbs illa ex plurimorum Regnorum excidio percreverat; at plurima Regna in ejus excidio manubiis ejusdem locupletata sunt: modo vero quidnam superest? superest amphiteatrum, quod cum semel admirationis spectaculum fuerit ob ea, quæ ibi repræsentata fuere, modo factum est perenne misera-

ratio-

rationis spectaculum: olim innumerum fere populum murorum ambitu continebat, nunc vero ne unus quidem illac pertransit, nisi cum metu ac terrore; divulsi enim lapides ac prope casuri ne subeuntem opprimant, minitantur. *Bartol. lib. cui tit. paupertas contenta.*

Affirmare prudentiam, de qua filii hujus sæculi tantopere gloriantur, rectæ rationi adversari; nihilque insanius esse, quam consilia melius inita, contrarius maturius institutos, atque ambitiosorum hominum rationes majori studio meditatas: hoc sane ab hominum plerisque tamquam paradoxum habetur, minime probandum. Mens præjudiciis educationis referta, animus illecebris voluptatis deceptus, quæ in opulentiæ rapitur admirationem, putant, sese attollendi cupiditatem quoddam esse meriti genus; hanc præclaram esse ingentium animarum passionem; hanc heroas efficere. Fallax mundi sermo veritatis inimicus! Quid tituli adeo magnifici significant? cur vitium sub virtutis imagine exhibetur? si ambitioni proprios colores tribuamus; quid ibi recto sensui conforme inveniemus? nonne satis est dicere, hanc superbiam esse occultam, & nemini, qui eam deprehenderit, non ferendam; immodicam cupiditatem, insatiabilem sitim? Heu quam agitationem hic affectus parit in corde, cui dominatur! quibus laboribus non torquet? quæ eidem ferenda non sunt antequam finem suum consequatur? hoc autem diuturnum tormentum (satis ne intelligi poterit?) ob fluxa, & exigua bona toleratur, quæ fere numquam acquiruntur, & quorum possessio non prohibet, quominus alia æque fictitia bona appetamus, eo magis inexaturabiles, quo magis adnitimur, ut saturemur. Semper desideriis nostris torquemur, quæ semper revivescunt; atque jugiter illud felicitatis phantasma persequimur, quod effugit indesinenter. Satis esset itaque ambitionis principium, effectus, rationesque scrutari, ut ea pateret illusio, qua sua decipit mancipia. *Desumptum ex manuscript. serm.*

Ambitiosus contra Dei voluntatem se attollere cupit; quid mirum si voto frustretur. Admirabili sapientiæ consilio voluit Deus, inter homines quamdam non deesse subordinationem. Ad præclarum hunc rerum ordinem tuendum, eam statuum & conditionum varietatem condit, quæ speciosam adeo in hoc terrarum orbe constituit œconomiam, & quæ sapientiam conditoris sui eloquenter enarrat. Alios quidem inter opum affluentiam, rerumque copiam oriri jussit, alios vero in pulvere, & ægestate; illis quidem honores ac dignitates distribuit, aliis ea suppeditare contentus, quæ ad victum essent necessaria: illi in lucem prodierunt, ut imperarent; hi ut imperata facerent; ideoque si homines infirmi summorum indigent ope, summi quoque infimorum egent opera, itaut utrique mutuis firmentur auxiliis. O admirabilis ordo providentiæ, quem tamen ambitiosus conatur evertere! numquam sua sorte contentus illam contendit altius provehere, atque propriæ virtutis tumens existimatione se numquam in eo, quod meretur pretio esse putat, & nullam de se, quæ par sit, rationem haberi. Si alius quippiam attollatur, hoc in præjudicium suum factum existimat, eique subit invidia. Cum vero de se agitur, honores, quibus cumulatur, æquissima est merces meritorum suorum; eorumque nullam partem suo generi, sanguini, fautoribus suis, amicorumque suffragiis relinquit. Ita cogitant, ita loquuntur mundi sectatores: vos melius me ipso nostis, quot in mundo videantur, quibus de meritis suis persuasum est? quot vero hoc in numero sunt, quibus hæc fallax propriæ virtutis idea tamquam sibi minime parem illum exhibeat gradum, in quo ipsos divina providentia constituit? hoc ex vobis quæro, quorum est favores distribuere, quibus concredita est cura, remunerandi officia, ac merita dignoscendi; quarum sollicitudinum enixarumque precum quotidie testes estis? quoties hæc propriæ ambitionis mancipia summo ingrati animi vitio erga Dei providentiam nullo in discrimine habere vidistis, quidquid ab eadem accepere; atque fortunæ suæ sanctissima etiam officia sacrificare? Quod si æquissimo Dei supplicio spe exciderint sua, in quas querimonias erumpunt? quos furores, quam desperationem alterius gignit elatio, quam tamquam contumeliam vel injustitiam sibi illatam existimant? quid mirum igitur si Deus hujusmodi consilia contra ipsius voluntatem, atque providentiæ ordinem suscepta subvertat? *Idem.*

Ejusdem argumenti continuatio. En quousque nostræ ambitionis cæcitas nos rapiat! numquid animadvertimus umquam? quicumque sese contendit attollere, sus deque vertit divinæ providentiæ consilia. O cogitationem ei viro terribilem, cui vel fidei tantillum reliquum est! Hic intra se dicere debet, quam providentiæ inferunt injuriam conatus mei? noluit Deus, ut eum honorem, quem adeo sollicite persequor, ne tentare quidem auderem; & nihilominus quid intentatum relinquo ut illuc perveniam? nonne mihi Deus satis superque contulerat id me efficiens, quod sum; ego vero beneficiis ejus ingratus ita ago, quasi nihil ipsi deberem; atque sapientiam ejus improbare videor quod beneficiis meritum meum, vel potius meam aviditatem non exequaverit. Sperare ne possum, ut post insignem adeo contumeliam meis conatibus faveat? haud ita peccator, ne id speres; noverit Deus ulcisci providentiam suam, & illatas eidem contumelias persequi. Ita olim est ultus, insigni supplicio in Aman, aliosque ambitiosos viros animadvertens. *Idem.*

Ambitiosi super æquos, & iniqua finem suum assequi student. Post primi hominis lapsum affectus ex una parte adeo invaluerunt in homine; ille vero præsertim, quo sese evehere studet, adeo percrebuit, ut sine ingenti rationis conatu, & gratiæ subsidio resistere nequeat illi, qua trahitur, cupiditati: ex altera vero lumina ejusdem adeo infirma sunt ac imbecillia, & meritum ei muneri, quod expetit, impar adeo, ut ulterius progredi justa, licitaque via desperans, quamprimum consilium init illis adhærendi præceptis, quæ mundana tradit sapientia. Heu quidnam docet hæc a Deo reprobata sapientia ac toties in scripturis anathemate perculsa! speciosum est, inquit illa, primas obtinere sedes; ut illuc pervenias, nihil omittendum est; omnia sacrificanda. Quære, inveni, omnia adhibe, remove omnia, quæ esse possunt impedimento: fas sit, an nefas quid interest? nihil non tentandum est, ut fortunæ id arripias, quod nativitatis jure assecutus non es. Hujusmodi sunt perniciosa mundi consilia, quæ nunc temporis maxime vigent: illa enim quis hodie summa fide non sequitur? veritati perhibete testimonium, omnes fautores. Quæ non patrantur scelera quotidie ad insatiabilem opum, honorumque sitim extinguendam? obest ne candidatus virtute & gratia superior? quid in ausum relinquitur, ut illi struantur insidiæ? numquid extremi conatus non adhibentur? hunc perdere honori ducitur, atque majorem honorem ille percepturus videtur, qui apertius fecerit. Omnes humanitatis, & urbanitatis leges, affinitatis, & amicitiæ vincula infringuntur; nimis quippe imbecillia sunt, ut affectus adeo ferventis vim valeant coercere: ipsa etiam religio nihil satis validum opponit, ut ejusdem furorem inhibeat, ad quem leniendum nihil requiritur minus quam æmuli mors, vel saltem æterna dejectio, quæ nullam eidem reditus spem possit relinquere. *Idem serm.*

Ambitio in iis etiā invenitur, qui Ecclesiasticas ambiunt dignitates. Hæc ambitiosorum labes nonne de sæculo in ipsum etiam sanctuarium migravit? ita est, fideles: cum ipsius religionis ignominia fatendum est. Inter ipsos usque Sacerdotes videntur omnes ambitioni devoti, qui ut ad eas dignitates evehantur, quorum adeo terribile est ministerium, nihil censent prætermittendum, in singulas fermæ horas oris habitum, ac sermonem immutant; ut principum virorum existimationem ac benevolentiam acquirant, ea omnia aggrediuntur quæ ipsi placere possunt, eorum desideria prævertunt, atque voluntati velificantur. Desunt ne, qui ut beneficiorum Ecclesiasticorum distributoribus fucum faciant, quorum æquitatem, & curam in probitate remuneranda cognoscunt; exterius quidem austerissimam virtutem simulent, & pharisaicæ pietatis devotissimam speciem ostendent? verum frustra id videri conantur, quod minime sunt, sed quod esse de-

se deberent. Scinditur aliquando hoc velum, turpesque hypocrisis eorum fraudes quamprimum deteguntur; omnesque intelligunt, ipsorum quidem odium in illos flagrare, qui expetunt beneficia; invidiam vero in eos, qui eadem assequuntur, iram denique in illos, qui eadem distribuunt. Verum quid ut plurimum accidit? id accidit, ut quamvis Deus eorum damnet improbitatem, qui turpes detegunt adeo criminosæ politicæ ambages; patiatur tamen eas detegi ut puniat ambitiosorum hominum passionem sacrilegium redolentem, atque ut inanem eorum prudentiam confundat, qui contra ejusdem consilia evehi conantur. *Idem*.

Ambitiosi Absalonis crudelitas.

Talis fuit olim o ambitiose Absalon furor tuus; antes obstruxisti naturæ vocibus, ut audires vocem affectus tui; omnino dissimilis hac in re a Sancto Rege, cui vitam debes, & cui mors tibi imminens plurimo lacrymarum, atque ejulatuum constabit impendio. Velles eumdem tuæ mactare superbiæ, tantum abest, ut illius studeas incolumitati, qui paulo post nequicquam tuæ studebit enixius. Regnandi cupiditate excæcatus, temet libenter tradidisti impii Achitophel consiliis. Tantæ ingratitudinis monstrum, vos irritat Christiani auditores; verum murmura vestra suspendite, quamprimum videbitis filium hunc ab omni naturæ sensu remotum justas ambitionis suæ luere pœnas; videbitis quo pacto criminosa ejusdem exsuffientur consilia; vix enim aurem præbebit Achitophel consulenti, cum suscitabit Deus fidelem Israelitam, cujus sapiens consilium perfidi illius rationibus præpollens, conatus tanta arte elaboratos dissipabit: *Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel. Idem*.

Symbolū ambitionis.

Narratur in Bibliis infelix Israelitici populi conatus contra Benjamitas, cui causam præbuerat privata quædam querela, uti juxta Mundi consuetudinem assolet. Post plures illatas, relatasque clades, cum hinc inde vicissim anceps penderet victoria, tandem aliquando completi, consumatique triumphi signum extitit fumi columna: *cum cernerent filii Israel in ipso certamine constituti quasi columnam fumi de civitate consurgere*. Judic. 20. Hoc sane symbolum est trophæorum mundi: inanes gloriæ vapor ad instar fumidæ columnæ sese attollens primum quidem concrescit; sed statim conatuum nostrorum mobilitas evanescit, atque in imaginariis elationibus nostris fumum tantummodo parit. *Recens Auctor & Anonymus*.

Ambitiosi temeritas, & arrogantia.

Quid quæso nobis videtur homo ille, cui nefarius hic affectus imperitat? homo est, S. Ambrosius respondet, qui omne munus, quæsitæque dignitatis pondus se sustinere posse arbitratur; homo, qui pro vario statu, cui addictus est satis sibi virium putat suppetere, satis luminum, zeli, integritatis, ut præcipuas Ecclesiæ sedes occupet, atque ipsa Regum adeat consilia. Nullam recipit umquam mercedem quam sibi deberi, nullam gratiam, quam se promeritum fuisse, non putet. Ex ipso quærite, utrum eo in munere satis digne suo sit perfuncturus officio, utrum nihil sibi desit eorum, quæ requiruntur, utrum tantum assiduitatis, mentis, diligentiæ, constantiæ, cognitionis suppetat, quantum ad jus omnibus dicendum requiritur, ne opprimat innocuum, nocentem vero condemnet; quærite utrum animo sit adeo forti ut alienas censuras, & murmurationes contemnat, atque extra earum jactum sese constituat: reddet statim cum duobus Zebedei filiis; uiiq, possum. *P. Bourdoloue in iis sermonibus, qui ejusdem nomine circumferuntur, ex concione, quæ est in hoc argumentum*.

Variæ ambitionis species.

Hoc in loco non loquor de crassa quadam ambitionis specie per vim dignitates occupantis, per dolum ad illas obrepentis, per fas & nefas easdem comparantis; alios quidem emendicatis commendationibus prævertentis, alios vero calumniis & nequissimis detrectationibus evertentis, quæ post adeptos honores non quiescit, quæ alienis sumptibus sese attollit, quæ fortunam suam quocunque modo potest, ipsius etiam virtutis excidio, constituit. Loquor de abditæ, delicatæque ambitionis genere, quæ melius convenit illi, qui sub præclara integritatis specie mundanas spes, & vota fovent ardentia. Non enim deest ars quædam ad honores accedendi sub recusantis specie, sæculi spiritum obtegendi dolosis pietatis integumentis, & externo quodam oris habitu ad sanctitatem composito, ut facilius propositus finis obtineatur, atque hominum approbatio carpatur suadendo illis jam nos Deo probati. *Flechier in S. Sulpicii Panegyrico*.

Ambitiosi nunquam contenti.

Unicum Amani exemplum ad veritatem hanc liquido ostendendam sufficit. Aman vir ille, cui præ cæteris fortuna velificata est, coram quo Regis jussu tenebantur omnes genu flectere, se putat infelicem; quoniam homo quidam qui in oculis ipsius contemptibilis videbatur, hoc ipsi detrectat officium. Odium, atque ira eo usque animum ejusdem pervaserunt ut consilium ineat Judæorum omnium, quot quot in Assueri Imperio invenirentur ubique, delendorum, ut in generali populi hujus internecione unus ille involveretur. Cogitemus, si fieri potest, quomodo affectus animum illius contorserint, ac dilaniaverint; cum enim uxori, filiisque suis testatus esset, se humanæ felicitatis apicem attigisse; ingenue fatetur se hæc omnia possidentem, nullo in discrimine eadem habere, neque se felicem existimare posse, donec Mardochæum præ Regiis foribus sedentem conspexerit: *& cum hæc omnia habeam nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum Judæum sedentem ante fores Regias. Abb. de Monmorel. serm. in 4. Domin. post Epiph.*

Honores, atque dignitates in se ipsis bonæ sunt, earumque institutio, atque auctoritas, a Deo procedit, Apostolo teste. Si quis autem tantum inesse virtutis sibi noverit, ut jure illas desideret; tantum moderationis ut a Deo vocatus tunc solum illas suscipiat: nulla profecto sive sæcularis, sive Ecclesiastica dignitas est, de qua illud prædicari nequeat, quod de Episcopatu S. Paulus docet; *qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*. Verum enim vero eo usque evasit humani cordis ambitio, ut quod olim virtutis, modo sit temeritatis objectum, quod olim a Dei vocatione expectabatur, nunc per ambitionem occupetur: quod nemo ausus fuisset recipere, nisi qui in semetipso tantum virtutis quantum muneri digne obeundo satis esset, cognosceret; nunc ut plurimum nonnisi illegitimis rationibus affectetur. Hodierna die ut plurimum non Deus, sed injustitia, superbia, amor proprius, imperandi cupiditas attollit; immo idem ille spiritus nequam, qui JESUM CHRISTUM ad omnes Mundi dignitates provehere voluit, cui super altissimo montium jugo translato omnia Mundi regna ostendit, atque spondit. *Auct. Serm. in omnia anni Evangel. Domin. 10. post Pentec.*

Quomodo se se extollant ambitiosi.

Quid non audent ambitiosi, ut ardenti satisfaciant affectui, quo votorum suorum summam assequi desiderant? cum virtute, atque meritis destituantur eos imitantur, qui trochleis, ergatisque utuntur, ut ad fastigium ædificiorum ingentia illa, vel quaerna, vel marmorea pondera attollant, quæ omnem substructioni decorem, ac speciem afferunt, & quæ sine illorum instrumentorum adminiculo fortasse neglecta vel in pulvere jacerent, vel in terræ visceribus delitescerent. Nullæ sunt artes, quas in usum non vocent; nulla itinera, quæ non suspiciant; nulla consilia quæ intentata relinquant; adulatio nulla, quæ apud principes viros non abutantur; nulla hypocrisis, qua non induantur ut pro vera inanem quandam, fictamque virtutem ostentent. Extrinsecus humiles sunt, quia intus superbi. Cœli bonis intenti videntur, ut terræ bona rapiant; suopte ingenio inofficiosi, per dolum officiosi fiunt, atque opellas suas identidem nectentes sensim ex plurimis rivulis ingentem fluvium efficiunt, quo illi, quocunque libuerit, vehuntur. Quantumvis re ipsa lucri sint cupidi, bonis suis non parcunt, ubi officia ac mollia verba satis non esse cognoverint; aliorum simplicitatem promissionibus decipiunt; probitatem aliorum muneribus corrumpunt. *Idem ibidem*.

Vulga-

Vulgatissimus est ambitiosorum hominum mos per alios urgere, atque sollicitare, ut ipsi quieti, atque taciturni modestiam, & humilitatem simulent; sed silentium eorum nihilo secius, quam ministrorum suorum verba, ipsorum prodit ambitionem. Hæc immo eo perniciosius est, quo callidius; personam induit, ut melius fallat, tacet, ut opinione bona, quam aliis propriæ virtutis adstruit, persuadeat. Hoc animadverterat Sanctus Bernardus, cum Eugenium Pontificem monuit, ne dignitates conferret illis, qui eas consequi vel per alios, vel per se adniterentur; qui enim per alios petunt suspicione non carent, qui per se, jam sunt damnati. *Idem Ibidem.*

Ambitiosus violentus. Ex quo hæc passio dominari cœpit alicui, nulla amplius lex est, nulla religio, non metus, non pudor, non reverentia, qua coerceatur; omnia sibi licere putat, omnia æqua esse, & justa, dummodo quo contendit ascendat. Ut regnes, jus omne violandum est, ambitiosus quidam olim ajebat; sed dictum illius plurimi ejusdem imitatores, atque discipuli exercent quotidie pedibus obterentes omnia Divina, atque humana jura ut ex violata justitia solium sibi substernant. *Idem ibidem.*

Elevatio fere semper periculo est proxima. Catenæ possunt quidem speciosiores fieri, non leviores; tot habent Dominos, quot dignitatis suffragatores, tot vincula, quot desideria acquisitum honorem tuendi; tot denique servitutes quot cupiditates; ab eo quod possident, possidentur, ac nulla alia in re calamitosis hominibus præstant, quam quod amaritudinem Scypho ebibunt pretiosiore. *Idem ibidem.*

Ambitionis, ambitiosique character. Ambitio affectus est, quo homo sese studet altius evehere, quam debet: est igitur semper injusta, & insatiabilitas partem caracteris ejus constituit. Quæ unquam passio magis est nostræ quietis inimica? indignabunda, invida, inferiores contemnit, pares ferre non potest; nulla passio magis est odiosa. Ambitiosus eum semper spectat terminum, quo contendit, parum sollicitus de via, qua graditur; difficilis, iniqua sit, nullo in discrimine habetur, dummodo ad optatum finem adducat. Gressus omnes, qui ascendenti opem ferant, recti videntur. Ejus ambitio idolum est, cui officia, amicitia, gratitudo, divinæ, humanæque leges sacrificantur; nullus affectus ferocior est, & a religione remotior. Quibus artibus utendum non est, ut optatus finis obtineatur? ambitus, mendacia, intercessiones, turpia etiam, ac servilia officia in usum vocantur; nullam non gerit personam ambitiosus, amici, supplicis, adoratoris, raro tamen hominis honesti, Christiani vero rarius. Conscientiæ numquam aures præbentur; religio minus adhuc consulitur; in ambitioso corde passio una dominatur. Hinc ea statuum confusio, & morum depravatio. Hinc sacra etiam mysteria polluuntur, omnesque fere conditiones dejectæ sunt, atque contemptæ. *P. Croiset. tom. 2. confid. Christ.*

Ambitio, seu Providentiæ dispositioni se subtrahit; & sine meritis dignitates affectat. Efficit ambitio, ut mundi honores non amplius tamquam ordines Divina providentia constituti, sed tamquam affectuum nostrorum objecta, calliditatis fructus, vel dona fortunæ audaciorum virorum conatibus patentia spectentur. Quidam præcipuos Reipublicæ honores majorum suorum meritis, & rebus præclare gestis deberi putant. Alii honores licet sanctissimos tamquam generi suo debitos persequuntur, satisque arbitrantur ex opulento Patre originem hausisse, ut præcipuæ dignitates veluti suo jure ab ipsis quærantur. Ideo licet indigni sint, atque muneri obeundo minime pares, omnia tamen ambiunt, conantur omnia; possident beneficia, imperant, regunt, de hominum bonis ac vita dijudicant. Affirmare quidem potes Deum consulendum ab eo vocationem expectandam; neque Deum consulunt, neque a Deo vocantur: illos ambitio vocat; supplet omnibus ambitio. Quod unquam scelus horrent ambitiosi, ubi illud consiliis suis prodesse putent & tamquam utile spectent? quid ergo mirum si in familiis, ac rebus publicis tot accidant mala? tollatur ambitio; statim malorum omnium fons exarescet. *Idem.*

Ambitio ordinem Providentiæ subvertit. Ambitio, ut ita dicam, omnem providentiæ œconomiam subvertit, illius consiliis adversatur, suis tantum cogitationibus inhæret. Hæc una eas, quas ambiat, eligit dignitates, ipsa primos gradus occupat. Quilibet super æquales attolli cupit; quilibet altius eo, in quo est loco, festinat ascendere. Hinc alii dignitates ambiunt, ubi sæpius ex capite laborant, alii Magistratus, ubi officiorum pondere obruuntur; hi ingentia negotia, quibus submerguntur, illi insignes ausus, in quibus intereunt, labores immensos, quibus exinaniuntur; semperque tamquam in procelloso pelago versantur, ventorum, fluctuumque ludibria: *Deus meus pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.* Psalm. octuagesimo secundo. Ita Propheta Divinæ gloriæ zelo succensus, & indignans propter contumeliam, quam ambitiosi Divinæ inferunt Providentiæ, Deum orat, ut ambitiosorum hominum conatus confundat: hos dele, ac subverte; harum ferocium, superbarumque animarum ambitionem infringe, quæ supra cæteros homines evehi non quærunt, quin simul ut in te ipsum insurgant. Hæc illa ambitio est, quæ adeo generatim & tranquillæ regnat in in terris. *Idem.*

Ambitio callida est. Ambitio non semper eam præfert speciem tumultus, quo susque deque omnia subvertit, atque perturbat; novit illa cedere tempori atque personis, quin suis cedat cupiditatibus: mitis, officiosa, comis, subdola omnia in usum convertit. Indignabunda, invida, arrogans ambitio repellit, efficitque ut consiliis suis obices statuantur, sed quæ dissimulatior est, atque flexilior, semper est efficacior: cumque fere ex externa specie judicium feratur, ambitiosus es, quin censearis; & quod magis est mirum, studes, ut temetipsum fallas eodem artificio, quo cæteros fallis. Moderatio in speciem composita nos tranquillos efficit, licet interim mens quidem inanes cogitatus, cor vero inexplebiles foveat cupiditates. *Idem.*

Inanis ambitionis consilia. Vitam omnem traducimus commentitiam fortunam, atque inane gloriæ phantasma persequentes. Locus, quem obtinemus, dum altiorem conspicimus, cujus allicimur desiderio, displicet; ideo vero quid intentatum relinquimus? ad quæ nosmet non dejicimus? dicere possemus, plerosque hominum imitari temerarios illos filios Noe in id unum intentos, ut ædificium suum in Cœlum usque tollerent. Ambitiosa consilia conatus audaces, quos confundens lætatur Deus, quanto statis impendio? quæ vero est vestra diuturnitas? calamitas, funestus aliquis eventus, mors præceps in ictu oculi hæc omnia ambitionis opera subvertit. Ingentia hæc gigantum simulacra luteis pedibus innituntur. Lætabaris, quod super æquales gradibus aliquot ascenderas; sepulchrum te ipsum sub inferiorum tuorum pedibus statuit. Ita ambitio illis omnibus illudit, quorum supplicium est: nulla passio crudelius torquet, nulla minorem quietem relinquit, nulla minus cor humanum satiat. Proh Deus! quam aperte hæc ipsa insatiabilitas probat nos ad solidiorem gloriam creatos esse, quæ melius satis cupiditatibus nostris facere valeat? Christiana virtus objectum est unice dignum ambitione nostra. Deus unus cor nostrum replere potest, Deus unus illud satiat; cor nostrum uni Deo factum est. *Idem P. Croiset.*

In cœtibus Religiosis ambitio non deest.

Illud autem magis mirum est quod hic imperiosus affectus, viam sibi aperit in eos etiam status, qui sanctiores sunt, atque ipsa humilitatis Christianæ perfugia. Hujusmodi societates adeo religiosæ ad JESU CHRISTI mentem, exemplumque confirmatæ numquid semper hac labe vacant? Spiritus ambitionis nonne ibi etiam, progressus facit; nonne ibi etiam ambitus meritis prævalet? proh pudor! eos viros quibus non aliud exemplar esse debet quam hominis Dei annihilatio, quibus non aliæ leges irrogatæ sunt, quam quidquid in Evangelio perfectius est; primos recubitus diligunt, & nihil intentatum relinquunt, ut principes gradus obtineant? Quam digna miseratione conditio! pauperes religione, humiles statu, tot curis exagitari, ut in pulvere superbiant, & in ipsa recessus caligine fulgorem ambiant. Quam jure Propheta *Psalm.* 39. hos honores vocat minuta irreligiosæ ambitionis objecta, vanitates atque insanias fatuis irridendisque erroribus refertissimas? *vanitates & insanias falsas. Idem.*

Amaniam bitio, ejusque exitus.

Aman in sublimi fortunæ gradu nitet, atque Principis potentissimi gratia illud gloriæ fastigium tenet, quod subditis sperare vix liceat. Omnia illius voluntati cedunt; nemo adeo nobilis est qui coram illo non flectat genu, nemo dives qui gratiam illius non aucupetur. Quinam illo felicior? Nemo sane; si eam subigere novisset passionem, cujus semper est victima, qui illius mancipium est. Ex eo honorum, atque prosperitatis fastigio intelligit Aman, vilem hominem nescio quem, & sine nomine, eum sibi honorem detrectare, qui a reliquis deferebatur. Ignoti hujus hominis inurbanitas merebatur, ut ne mens quidem adverteretur: attamen ad vivum usque superbus Aman se lacessitum ait. Nihil esse putat Regis gratiam, populi obsequium, Principum officia, donec se præsente steterit Mardochæus. Ira superbi illius hominis irritata, nullam eidem quietem relinquit; mœrore tabescit, odio inflammatur: adeo verum est passiones mutuis fulciri subsidiis, atque ubi una defecerit, cæteras quoque rebellare, ac sibi mutuo suppetias ferre. Immensa bona, insignes honores, efficere non potuerunt, quominus Aman se omnium hominum infelicissimum arbitraretur, uno Mardochæo salutem dicere detrectante. Vix crederemus unam dumtaxat passionem in hanc dementiam impellere aliquem potuisse, nisi Scriptura testatum id reliquisset. Sed quidnam pariet irritata ambitiosi hominis iracundia? Mardochæi caput furori ejusdem leniendo satis esse potest: sed odium longius quam ambitio progreditur. Mardochæus Judæus est: opus est, ut natio universa illius interitu involvatur; dies statuitur nefariæ cædi. Proh inauditum furorem, qui nonnisi populi totius cruore leniri potest? id autem, quod advena nescio quis ambitiosum hominem præpollentem salutare abnuit. Profecto aliter disposuit Providentia: cito subsedit procella, & Aman ex eadem Cruce pependit, quam paraverat Mardochæo. Ita plerumque solvuntur nodi, quos nectit ambitio; hic fructus est conatuum hujusmodi ..... Vilia quælibet, ac turpia officia, intercessiones, doli, omnia prosunt, omnibusque utimur, ut quod contendimus, assequamur. Quot captiosa artificia, quot ambitus clandestini, ut suffragia acquiramus, quæ licet majus aliquod jus præbeant ad dignitates, non adeo tamen nos efficiunt digniores, *Idem.*

Honores ambitu quæri fleur, quin expectetur, ut ad illos evocemur a Deo.

Honores mundi juxta æternæ prædestinationis principia totidem sunt vocationes Dei: sed fidelibus scandalum est, illos hodie tamquam aliquid profanum haberi; namque S. Paulo ejusque præceptis in contemptum conversis sine vocatione appetuntur, & dolo, & ambitu obtinentur. Quicumque illi sint tamquam suo generi debiti respiciuntur, & tamquam meritorum mercedes affectantur. Per illos familiæ, domusque fortuna constituitur; ex majori, minorive redditu existimantur, denique objectum fiunt ambitionis; hæc autem omnia citra quemcumque conscientiæ stimulum, & inquietudinem; nam commentitiæ præscriptionis, & fallacis usus auctoritate probantur, quasi flagitiosus humanorum morum abusus contra Dei jura jus aliquod præbere posset. Quid autem nobis deflendum erit, nisi abusus hujusmodi lacrymis prosequamur? *P. Bourdalove in veris concionibus suis. Feria quarta post secundam Quadrag. Dominicam.*

Quid autem plurimorum hominum conatur ambitio? nisi ut familiam suam honorifice constitutam videant; honorifice inquam juxta mundi ideas. Filios suos honoribus auctos intueri desiderant, alios quidem in Ecclesia cum eo omni fastu, qui in mundo assolet, alii in mundo, cum omni fastu gentilitatis; illos populorum exuviis, hos Ecclesiasticis bonis locupletes; hos super Templi pinnaculum constitutos ubi sæpius vertigine laborant; illos in magistratibus, ubi officiorum pondere obruuntur; & quoniam morum corruptio fere succedit; hinc utrique in statu suo improbi sunt, & flagitiosi, *Idem.*

Ambitio timet, ne quid auctoritas detrimentum patiatur.

Cum hæc Imperii, atque ambitionis cupiditas dominetur, ex mera Zelotypia justitiam, atque virtutem facimus. Auctoritatis Zelotypia heu quam funesta tentatio es! quæ mala quotidie non affers, quot scandala non paris, quot ultiones auctoritate tua non probas? quot malorum initium non fuisti, quot vero bonorum obstaculum? Si humilitas, qualem nobis proponit Evangelium, affectus hujus tamquam antidotum, vel medicina adhiberetur, quantum gloriæ Deo cederet? & hæc jura, quæ nos tantopere afficiunt, quanto melius servarentur immunia? verum quoniam modus minime adhibetur, & dummodo voti damnemur, ferox atque superbum ambitionis sequimur ingenium; pro jure quopiam, quod sepe vel exiguum, vel dubium, vel chimericum est, pax perturbatur, consensus, atque concordia tollitur, opprimitur innocentia, patientia torquetur, odium, atque ira animos pervadunt, & inane quoddam phantasma, ubique dissidium, atque confusionem immittit. *Idem.*

Illud autem magis mirum est, quod qui magis sunt imperiosi, illi ut plurimum sunt ad quos affectatum imperium minus spectat. Homines, quos si intus & in cute scruteris, nihil sunt, ex tenebris, & nihilo prodeuntes, sed qui dolis, atque astu in aliquam magnitudinem excreverunt; hi illi sunt qui majori cum ostentatione loquuntur, qui majori cum auctoritate operantur, & qui ut inanissimam suam magnitudinem extollant, gloriæ sibi vertunt, si eos, qui vere magni sunt de gradu dejiciant, eisque dominentur. At non satis: homines & statu, & professione devoti Deo, qui hac ipsa de causa omnem humani fastigii speciem exuere, vel saltem contemnere tenerentur, nonnumquam præ cæteris in sensibus suis pertinaciores sunt, mandata sua severius expleri volunt, & jura sua diligentius tuentur. Qui illis obsistere, vel contradicere, aut cum illis disceptare auderet, quot malis & ruinam pœnitentiæ sese objiceret? Quæ enim inde scandala non extiterunt? *Idem P. Bourdal.*

Ambitio non in aula Principum tantum, sed in Ecclesia etiam regnat.

Non solum in Principum aula, neque in sæculo dumtaxat reperitur ambitio; ibique tantum omnes suam gaudent exercere potestatem, & efficere, ut ab aliis agnoscatur: sed nihil hoc magis vulgatum est (o sæculi nostri nescio an melius dixerim sæculorum omnium opprobrium!) nihil hoc magis vulgatum est in eadem Ecclesia; in Ecclesia nempe illa, quæ JESU CHRISTI humilitati innixa est, contra Apostoli consilium suadentis, ne quæramus dominari in Clerum: *neque ut dominantes in Cleris* 1. Petr. 5. Dignitates ipsæ sanctissimæ ideo expetuntur, quod aliorum observantiam, atque obsequium conciliant, non quod conjunctæ sunt cum laboribus, qui, velis, nolis, ab illis sejungi minime possunt.

possunt. Obliviscuntur se Patres esse atque Pastores, se vero Dominos esse tantummodo meminerunt. *Idem.*

Ambitio cæcitat. Quamvis nullus sit affectus, qui homini cæcitatem non afferat, atque patiatur res ita videri ut revera sunt; regendo id, quod sunt, atque ostendendo, quod minime sunt; verissime tamen dici potest caracterem hunc ambitioni præsertim convenire: quod adeo verum est, ut teste S. Augustino, Ethnici quoque istud cognoverint. Quantumvis ambitiosi fuerint illi antiquitatis sapientes, ad quemcumque gloriæ apicem illorum arrogantia eosdem evexerit, se tamen hac in re cæcos esse confessi sunt; quæ enim cæcitas, ajebant, semper concupiscere, ut id sis, quod numquam esse potes; ut semper sollicitum & inquietum esse, in eo oblectationem statuere, si teipsum curis obruas; & idipsum tibi gloriæ vertere? nonne cæcitas est in profundæ voraginis proclivi ædificare, vitamque vivere, tamquam mancipium, atque captivum, neque Dei esse, neque sui, sed infeliciter a tot hominibus pendere, quot vel superiores habes, vel competitores? Hæc tamen funesta sors est ambitionis, quæ licet superba, honorem emit suæ felicitatis, & libertatis impendio. Quot enim serviles assentationes, quot secretæ mortificationes, quot turpes submissiones, quot contumeliosæ objurgationes ferendæ non sunt, ut propositum tibi finem assequaris? postmodum vero quoties spe tua excidis, quoties conatus tui vota frustantur, quæ in ore dumtaxat blasphemiam, in corde iracundiam relinquunt? numquid similis huic cæcitas fingi potest? ita gentilitatis sapientes argumentati sunt, Sanctus Augustinus inquit; sin autem nihilominus ambitiosi fuerunt, ideo fuerunt, quia satis eisdem fuit his meditationibus detineri, quin easdem exercerent, vel quia huic affectui Divini tantum Reparatoris gratia medicinam erat allatura. *Idem. In primis sermonibus, quibus ejusdem nomen inscribitur, sermone in idem Evangelium.*

Omnis ambitiosus vel injustus, vel arrogans est. Insignis est, atque ingenti sensu referta Sancti Ambrosii sententia, cum ait; cum, cui dominatur ambitio esse debere, vel maxime injustum, vel insane arrogantem; injustum quidem, si honores appetat, quibus se credit indignum; arrogantem, si dignum putat; cum vero accidat perraro, ut aliquis ita justus sit, ut se iis rebus indignum putet, quas cupit; S. Præsul concludit usitatius tamen principium, quo ambitiosus ad agendum impellitur, esse cæcam meritorum suorum arrogantiam. Profecto ambitiosus omnia persequitur, ideoque se honoribus omnibus parem, dignumque putat. Ambitiosus nullos votis suis præscribit cancellos, ideo neque existimationi, quam de propria virtute fovet. Primos in Ecclesia, atque Republica persequitur gradus; ideo hoc de se perhibet testimonium, quod ceteris perfectione antecellat. si enim se illis inferiorem putaret, noller hanc injustitiam admittere semet supra eosdem attollens. *Idem P. Bourdalove.*

Quocumque in munere sit, hic numquam satis bene suo fungitur officio, nisi tunc cum diffidit viribus suis, inquit Sanctus Augustinus: quæ diffidentia tamquam ex diametro opponitur ambitiosi hominis cogitatui, qui infatuatus est, & qui se virtutibus cumulatum existimat. His adde, eos, qui muneribus gerendis magis impares sunt, fere semper ardentius, ut sese attollant, adniti. Vix sensatum hominem reperies, qui de virtute sua testimonium audeat perhibere, ac dicere; omnes habeo qualitates, quæ ad provinciam hanc rite obeundam requiruntur. Hujusmodi audacia levem dumtaxat spiritum, ac virtutibus vacuum decet. Hinc est, quod ex philosophi sententia temporibus omnibus modestia perfectorum fuit virtus, arrogantia vero vitium ignorantium atque infirmorum. *Idem.*

Cur sæpe primæ dignitates ab indignis occupentur. Cum honores mundi plerumque pendeant ab ambitu, & petitione, qua ambitiosi excupitam dignitatem assequi conantur; fere contingit, ut prima subsellia ab indignissimo quolibet repleantur, cum interim illis, qui majori sapientia ac virtute præfulgent, nulla demandetur provincia. Quorsum autem? quia ambitioso homine nihil audacius, nihil est insolentius. Ubique sese immiscet, se laudibus extollit, sibi spondet omnia, & licet indignus, tamen absolutum in alios occupare conatur imperium. *Idem.*

Ambitiosorum lapsus. Dæmon qui Simonem Magum in aera sustulerat, eumdem dejecit, & crura perfregit illi, qui ad volandum alas usurpare voluerat. Ita dæmon non attollit, nisi ut dejiciat, ambitio non evehit, nisi ut præcipites agat: *ascendunt usque ad Cœlos, descendunt usque ad abissos.* Psalm. 106. Nisi mavis dicere, mortales, qui non aliud sunt, quam pulvis, & cinis, prout sese per ambitionem efferunt, Divina potentia dissipari; iisque id evenire, quod de fumo, inquit Propheta, *Psalm.* 36. qui in elatione sua suum interitum invenit: *deficientes quemadmodum fumus deficient. Abbas de Mommorel. serm. in 4. Domin. post Pascha.*

Alius ambitiosi character. Ambitiosus humilis videri affectat; verum cor illius dissimulatione refertum in id unum vacat, ut quocumque pretio sese attollendi rationem inquirat. Officiosus videtur, affabilis. At ne credas; animum ejus corrodit invidia: hujus enim origo est honoris cupiditas juxta Apostoli verba. Donec ambit, in obsequium sese componit, ruit in amplexus, omnibus salutem dicit; at ubi voti damnetur, intelligis omnia illa simulata fuisse, neminem quippe amat, observat, colit, seipsum tantummodo diligens. Gloriatur sæpe, diligenter se observare quælibet exteriora religionis officia; at velum aufer, perpetuum alienarum actionum censorem videbis, amore proprio præventum, sibi plaudere, & ubique ambitionis suæ notas effundere. In iis, quæ ejus vanitatem attingunt facilis ad iracundiam; inexorabilis, plenus superbia, ac simulata pietate, qua homines, Deosque tantæ injuriæ ultores irritat. *Idem Homil. in 4. Quadrag. Domin.*

Videte fratres, Sanctus Augustinus inquit, id, quod ab hominibus elevatio, magnitudo, gloria vocatur, a Regio Propheta, *Psalm.* 93. vel dicam melius, a Deo ipso, qui prima veritas est, foveam & abissum vocari: *donec fodiatur peccatori fovea.* Quid igitur agit Deus, ubi permittit ambitioso viro quæcumque fluere e sententia, ipsumque in vitiis suis prosperari? permittit, ut sibi foveam fodiat; & si diuturnius eidem concedit tempus, ut superbos conatus adimpleat; finit, ut foveam, qua tumulandus est, eruat ingentiorem. Homo deceptus, illususque sese attollere cogitat, & nihilominus seipsum dejicit; putat honores suos, dignitates, humanam magnitudinem provehere; Deus vero restatur hunc eodem tempore ad turpiorem, perniciosioremque lapsum sese disponere. *Hoc se ille putat sublimiter ire, & hoc Deus foveam vocat. P. Texier in Dominicali serm. 10. post Pentecost.*

Ambitiosi status in altera vita. Heu! quid ambitiosis hominibus prodest historiarum monumenta præclaris rebus gestis replevisse, si de libro vitæ nomen illorum deleatur? quid prodest Provinciæ vel Regni totius laudes fuisse promeritos, si Deus illos in æternum contemnat? quæ voluptas erit omnium hominum approbationem obtinuisse, si a Deo reprobentur? in vita optimates, principesque fuisse, si in morte Deus illis dicat; *nescio vos?* Matth. 25. quæ fatalis gloria amplissimas in tempore dignitates possedisse, si Deus in æternitate illos afficiat contumelia; eorumque fronti indelebilem ignominiæ caracterem inurat, quemadmodum per Jeremiam cap. 25. minitatur; *dabo vos in opprobrium, & in ignominiam æternam, quæ numquam oblivione delebitur.* O vos superbi, qui reprobati estis loquimini aliquando, ut auditores mei edoceantur: *quid vobis profuit superbia; aut divitiarum jactantia, quid contulit vobis?* Sapient. 5. quodnam modo solatium vobis est in æternum a facie Domini projectis, memoria repetere illustres eas dignitates, omnemque fallacis gloriæ fulgorem, quo nituistis in terris? inanis

nis æque, inutilisque memoria vestrum auget supplicium, cum fateri cogimini vos solidam, æternamque gloriam a Deo propositam renunciasse, ut funestam, ac peritutam gloriæ speciem persequeremini: *transierunt omnia sicut umbra.* Sapient. 5. *Idem eodem serm.*

Quot curis torquentur homines avidi gloriæ, ut nominis sui consulant immortalitati? sed illorum curæ quam inutiles sunt! Cippus, qui eorum ossa tegit, contegit quoque nomen eorum cum actionum eorumdem memoria. Nobilitas, atque scientiæ injiciunt cogitationes superbiæ, atque contemptus cæterorum hominum; aliis antecellere te vides & fortunæ bonis & mentis cognitione: sed hæc auferenda sunt integumenta ut te ipsum, qualis revera sis, intuearis. Fateberis quidem humanas scientias non adeo in pretio habendas esse, iisdem plus vanitatis quam soliditatis inesse, erroribus esse permixtas, nec valere tantum, quantum valet labor, qui ad illas acquirendas impenditur. *Abbas de Bellegarde in librorum Sapientialium paraphrasi.*

Ambitio alias excitat passiones.

Cum hoc possidetis affectu, fieri fere non potest, quominus in ea præceps mala ruas, unde exitus difficilis patet. Invidia, ira, superbia nostras seducunt animas; videre non possumus alios gloriam inquirentes, & ad eam breviori, faciliorique via pervenientes, quin nobis suboriatur invidia; eorum felicitas odium, iramque nostram excitat. Nullæ satis validæ leges non possunt coercere; affectuum nostrorum vi natura ipsa, officiumque superantur; nihil denique adeo sacrum, & religiosum est, quod non facile violetur; ubi de illis expetitur ultio, qui obicem quemdam injecisse videntur, ne ad optatum in mundo honoris gradum aggrederemur. Hæ primæ passiones sunt, quæ ambitiosorum hominum gloriam quærentium torquent animum; quam qui attigerit, quibus animi ægritudinibus obnoxius non est? tunc non ferenda sese prodit superbia; omnia infra nos posita existimamus; amicitiam maxime sinceram, & arctissima sanguinis vincula obliviscimur; imo tantam cæcitatem hic nobis affectus offundit, ut nosmetipsos minime noverimus: non reminiscimur amplius, quod fuimus, neque timemus futurum, ut in pristinum statum aliquando relabamur. *In collectione orationum quarumdam Parisiensi Accademiæ oblatarum Anno 1675. ferm. 4.*

Cum in dignitatibus gloria tantum spectetur, atque avertantur oculi ab iis curis, quibus circumseptæ sunt non secus, ac ab oneribus, quæ illis inhærent; illas ardenter appetimus, subdole captamus, ad eas dolose obrepimus; in illis vero superbe nos gerimus, imperium ostentamus, neque nisi per vim easdem relinquimus. Quæsita dignitas plerumque ad majorem obtinendam gradus est; cumque ambitio sit semper inexplebilis, nonnumquam supremam etiam dignitatem appetimus. Spem fovet eventus, cumque in aliis conatibus res e voto cesserit, in audacissimo etiam omnia e sententia cessura confidimus. Hoc autem malum ardenti gloriæ cupiditati, atque injustæ honorum distributioni, quæ fit potius in eorum gratiam, qui eosdem requirunt, quam, qui illos respuunt, acceptum referendum est. *De la Volpilliere serm. de gloria.*

Artes, quibus ad dignitates provehitur ambitio.

Ubi desit meritum, ut eo, quo contendimus perveniamus; sepius arcessitur astus, ambitus, intercessio, & favor; existimatio, & necessitudo ut plurimum meliorem obtinent partem; dolus & fraus adhibetur; importunitas etiam adjicitur; quælibet persona geritur, supplicis, emptoris, adorantis, atque clientis: *adorans, & petens*, uti de matre duorum discipulorum JESU CHRISTI loquitur Evangelium *Matth.* 20. Neque artes hujusmodi dissimulantur, immo aperte, quid velimus, ostendimus; urgemus, instamus, atque nihil intentatum relinquimus ut votorum summam consequamur; cumque nihil humile vel turpe etiam prætermiserimus, gloriamur etiam, si feliciter nobis cesserit, quasi illud arte, officiis exercendis, assequuti fuerimus. Aperte dicam, ad honores per infamiæ januam ingredimur, atque ut nobis viam ad illos sternamus, hunc pollicitationibus, illum muneribus, alium minis corrumpimus: denique ut tuto perveniamus, vitio quoque, atque improbitate utimur, quibus suffragia comparemus. Hæc autem cum sint passim communia, innocua, legitima, atque honesta, existimantur. Qua in re quænam non solum religionis Christianæ, sed etiam moralis probitatis, atque honestatis eversio? qui id fecerit, aliquis huic honoris sensus inesse putandus est? *P. Bourdolove in veris sermonibus suis pro Feria quarta post secundam Hebdom. Quadrag.*

Efficit ambitio, ut nobismet persuadeamus de inani quodam jure, quod mordicus asserere cupimus; quoniam vero Christianam humilitatem non consulimus, jus illud seu verum, seu fictum quocumque pretio conamur vindicare, licet charitati vulnus inferatur & proximi detrimento afficiantur. Hoc opus est tueri, hoc persequi ad unguem, ne minimum quidem cedere, nullam compositionem admittere, nullas conditiones audire. Cur autem? quia hic imperii, ac dominationis spiritus viget, qui sæpius id quod mera ambitio est, ac mera authoritatis zelotypia, virtutem, atque æquitatem esse arbitratur. *Idem.*

Per ambitionem, religio, salus, conscientia in discrimen adducuntur.

Cum ambitio nos agit, atque immensum illius currimus stadium, heu quoties delinquimus? ullamne in his ambitiosis conatibus partem habet religio? Evangelium tunc norma est consiliorum, quæ capimus, quæ inimus, & eorum quæ audemus? bona valetudo, vita ipsa nonne in discrimen vocantur? ubi magnam aliquam captas dignitatem, salus semper in magnum periculum adducitur. Quibus ambagibus, dolis, artibus opus est, ut suffragia aucupemur? viæ autem, quas capescimus, ut quod cupimus, assequamur, semper ne rectæ sunt? quot secreta itinera, quot obliquæ semitæ, ac parum tutæ? Competitorum multitudo, invidorum improbitas, cupiditas, utilitas, crebro in periculum vocant bonam fidem, rectitudinem, ideoque & conscientiam & nisi salutis æternæ desiderium longe præstiterit honorum cupiditati, nihil non contra conscientiam nostram audebimus, sicubi occasione affectus illicitur. *P. Croiset tom. 2. considerationum.*

Insignis ambitio plurimis malis, atque periculis salutem objicit: quanto labore adnitendum est, ut ascendas? id numquam sine difficultate contingit, tunc præsertim cum per inaccessa, atque invia obrependum est. Quot obices superandi? quot iniqua viarum loca sternenda? quot sudores? quot vigiliæ inter tot labores autem conscientia nullis umquam stimulis agitatur? attamen hoc non adeo metuitur. Ubi consilium aliquod ad summum dignitatum apicem evehendi, mentem occupat, hoc omnem absorbet spiritum, omnes jugiter ad arma vocat affectus. Hoc idolum est, cui omnia nuncupantur vota: cor desideriis tenetur, mens exercetur industria, nihil metuitur, nisi ne e voto res minime cedat, nec satis bene provisum fuerit ut quod quæritur, acquiratur. *Idem.*

Numquã forte nostra contenti altius conamur ascendere.

Pauci sua sorte contenti nascuntur. Quantumvis elatus sis, semper altius evehi contendis. Nulla in terris conditio est quam serius ocyus non fastidiamus. Mediocritas displicet, inflat abundantia, nobiscum adolescunt desideria, quo magis illa foventur eo magis fiunt inexaturabilia. Vita nostra non aliud est, quam insanarum inquietudinum series; & jure affirmare possumus, cor nostrum plerumque infestissimum esse quietis nostræ inimicum. Creata bona tunc nos alliciunt, cum absunt; ubi illis perfruamur, illorum tædium subsequitur. Licet insignem in terris fortunam nacti simus, iis tantum, quæ desunt, advertimus animum. Quæ sinistre accidunt, nostra irritant desideria, quæ vero prospere, eadem accendunt. Nobis ingenita est ambitio, nonnisi cum ipsa vita peritura, ac semper in imo gradu subsistere credimus, cum altius evadere posse speramus. *Idem.*

Ambi-

Ambitio affectus est durus, atque austerus. Dicere quidem possumus hunc amori proprio blandiri; huic tamen non parcit sollicitudo; cura, labor assiduus, ipsa etiam mortificatio adhibetur, cum omnia ad propositum finem profutura speramus. Quæ humilitas, quæ docilitas, quod obsequium ut aucupemur illius gratiam, atque existimationem quem de nobis benemereri posse confidimus? imperata facimus, in hominum societates ingredimur, nihil abnuimus, interdiu, noctuque laboramus, ut fortunæ gradum aliquem obtineamus. Si Ecclesiasticas dignitates perquirimus eorum animum, ingeniumque scrutamur, qui nos votorum compotes efficere possunt. Austeri sunt? eos imitamur; de severitate dumtaxat, moribusque reformandis verba facimus. Pii sunt, oris habitum ad pietatem componimus, eorum etiam defectus adoptamus, in eorum negotia transimus; ex quo ambitiosi sumus, fere semper histriones agimus. *Idem.*

Deus ambitiosorū hominum conatus evertit.

Quæro ex illis ambitiosis hominibus, qui vitam suam traducunt, mente varia evolventes consilia, aureos sibi montes polliciti, chimericæ magnitudinis ideas concipientes, facinora facinoribus, fortunas fortunis cumulantes; qui dicunt, quod stulti illi, de quibus loquitur Scriptura: Genes. 11. *Venite faciamus nobis Civitatem, & Turrim, cujus culmen pertingat ad Cœlum:* quæro inquam ex illis, quid sibi hæc effrænata ascendendi cupiditas prosit? dissipat Deus hæc illorum consilia, velut fumum, in pulverem redigit ita, ut nihil reliquum sit, nisi pudor confusio, & desperatio, eo quod adeo insane cogitatuum suorum vanitate fuerint abusi. Quot eo, quo loquor temporis momento, oculis objiciuntur, quorum fatum deplorandum est, neque sine dolore recogitandum! Ego inquit Propheta *Psal.* 35. somnii eorum testis fui; ego illos vidi in hoc mortis sopore cum ipsi vitam suam tamquam curriculum fugentem, atque gloria refertum intuerentur tanta cum voluptate, quanta si nullo unquam fine, aut limite fuisset circumscribenda. Eos percussisti, Domine, cum id ne cogitarent quidem; atque asserere possumus eorum nomen, atque memoriam interiisse, eosque ex illorum numero esse, de quibus Propheta *Psalm.* 87. loquitur: *sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius. Abb. de La Trappe in considerationibus moralibus in Evangelio S. Matthæi.*

Ambitiosus pacem cordis nō invenit.

Vos qui mundo mancipati estis, veram cordis pacem delibare numquam potestis, æterna sollicitudine & cura agitabimini. Hanc quidem pacem præ cæteris cupitis, ideo enim cætera cupitis, ut ad eam perveniatis. Attamen numquam pervenistis, neque vobis succensendum est, nisi vobismetipsis, & huic ambitioni, quæ dominatur in vobis, & cui quodammodo vosmet mancipastis: huic ambitioni, quæ, licet Deus tot bonis vos cumulaverit, prohibet tamen ne umquam eo contenti sitis, quod estis; ac semper efficit, ut esse velitis, quod minime estis; huic ambitioni quæ per teterrimum ingrati animi vitium erga Providentiam efficit, ut flocci faciatis ea omnia, quæ habetis; illa vero quæ minime habetis, tanto ardore quæratis, ut indesinenter fatigemini, ac vosmet torqueatis; huic ambitioni, quæ in corde vestro tot humiles, turpesque ciet Zelotypias; quæ alienas felicitates in acerbissima doloris argumenta convertit, quæ violentos adeo in vobis furores excitat, ubi aliquis consiliis vestris adversetur; quæ internecina odia, vobis inspirat, ubi aliquis conatibus vestris obluctetur. Cum huic passioni aliquando abrenunciaveritis; cum sapienti atque Christiana moderatione cum tenere locum didiceritis, in quo vos Deus ipse constituit, cum intellexeritis, quod non intelligitis; sed velitis, nolitis erit aliquando intelligendum, fatebimini Deum pro vobis nimis etiam fecisse; tunc pacis thesaurum possidebitis; hoc est tunc Domino in statu vestro benedicetis, quin alieno invideatis: tunc Deo subditi id unum cogitabitis, ut in statu vestro vosmet sanctificetis, quin persequamini inane phantasma, quod vobis quidem tamquam perfectum bonum exhibetis, sed cujus chimerica spes vos tantummodo torquet: tunc forte vestra contenti, eadem tranquille perfruemini, nihilque adeo vobis metuendum erit, quam ne eadem noxie abutamini. *P. Bourdalouë serm.* 1. *de Nativite JESU CHRISTI.*

Quis non videt, nihil esse usitatius, quam id genus calamitates? quid enim tandem illa Regii Prophetæ verba significant? *Dejecisti eos dum allevarentur.* Quid rursus illa Prophetæ ejusdem *elevans allisisti me.* Quid adhuc illa? *sicut deficit fumus, deficiant?* Fumus ascendit; hoc nostis; sed simul evanescit, dissipatur. Hoc ipsum summis accidit viris in mundo: videntur quidem altius ascendere; verum eodem temporis momento descendunt: illorum elatio majores lapsus parit, nam quo major eorum est dignitas, eo pœna erit gravior, quemadmodum ait Tertullianus: *quanto amplior erit dignitas, tanto major exigetur censura pœnarum. P. de la Ruë serm. de status electione.*

Ambitio majora quæ in mundo extitere mala, peperit.

Ambitio centies terrarum facies immutavit, & universale diluvium non æque terras depopulatum est, ac bellatorum vanitas, & ambitio. Pleræque magnitudinis eorum notæ funestæ sunt: ex eversarum urbium ruderibus alias Urbes ædificarunt. Ab impotentia, atque injustitia victoriæ illorum initium duxere. Triumphus fere numquam virtutis eorumdem pretium fuit; qui audacior, fuit plerumque felicior. Universus terrarum Orbis Alexandri ambitionem timuit; unus homo universis terræ populis vel cladem intulit, vel terrorem. Ob acquirendæ gloriæ cupiditatem hostium suorum cruori innatavit: hæc passio bonis successibus fovebatur; relatæ victoriæ in nova prælia eumdem impellebant; quo felicior, eo erat insolentior: nisi mors victoriæ cursum fregisset, omnem fere naturam gemere coegisset. Terrarum Orbis nimis arctus illius ambitioni videbatur: Regnorum usurpatio ejusdem vanitati videbatur justa; cupiditas enim, quæ illum excæcabat, non patiebatur eum cogitare, Provinciarum depopulationem esse latrocinium, atque exercituum cladem esse occisionem. *P. Senault in homine criminoso tract.* 4. *serm.* 4.

Labores quos affert ambitio.

Quot laboribus non exercet ambitio eos, quibus dominatur? hæc ex ipsa ferme infantia nobiles pueros de quietis sinu revellit, ut eorum corpora laboribus exerceat, atque ad armorum disciplinam informet. Ubi adoleverint eos sexcentis objicit periculis, cogitque, ut ad gloriam sibi comparandam honores sanguinis pretio mereantur. Cum vero hæc nos detinet ambitio in togæ exercitationibus; numquid minus amaritudinis effundit in animos, qui eidem famulantur? Ut ad honorum cumulum perveniamus, quem forensium judiciorum exercitatio promittit, quot studiis, iisque morosis, molestisque insumenda est adolescentia? quæ vis vividioribus inferenda est affectibus ut moderatus, integer vitæ, scelerisque purus videaris? quid cavendum, ut ea tegas flagitia, quæ si innotescerent adeo seriam vivendi rationem professis? status omnes ad examen revoca, & fateberis ambitiosi hominis vitam asperam esse &c. *Serm. manuscript. P. Francisci Catrou.*

AMICITIA.

Amicitia Christiana, Amicorum electio, cum viris bonis familiaritas, veri & falsi Amici.

MONITUM.

Aud itapridem de Christiana Amicitia agi de suggestu ceptum est: veteres Concionatores vel nihil prorsus de hac dixerunt, vel eamdem cum proximi charitate commiscuerunt, cujus quidem pars est; licet idem & unum non sint. Ethnici philosophi hoc spectarunt tamquam præcipuum inter disciplinæ suæ argumenta, illudque tandem Concionatores adoptarunt veluti ad fidelium vitam instituendam moresque formandos utilissimum. Cum enim inter amicos omnia sint communia, & ultro citroque virtutes, & vitia sibi metipsis illi communicent; docet experientia, probam, improbamque fidelium vitam ex bona, vel mala amicorum electione quodammodo proficisci: & sane ex eadem de hominum probitate, vel secus, passim feruntur judicia.

Fatendum est tamen argumentum hoc sterile aliquantulum videri; licet enim nullum ferme sit, ubi profani Auctores uberiora, atque utiliora præcepta tradiderint, atque hæc ut ita dicam fuerit eisdem virtus jucundissima: hoc tamen in loco de amicitia tamquam Christiana virtute nobis est differendum, de qua Auctores perpauci loquuti sunt. De hac sane liber extat inter Sancti Augustini opera; verum alteri cuipiam Auctori censetur ille referendus; ipse vero Augustinus in iis qui dubio procul ab eodem conscripti fuerunt, libris nonnisi obiter de eadem verba facit. D. Joannes Chrysostomus amicitiæ adhortationem elucubratus est, sed breviusculam immo eamdem fere cum charitate Christiana confudit; & S. Ambrosius, qui de eadem plura in officiis habet, illam ferme tamquam virtutem mere naturalem intuetur.

Hoc autem pertractantibus argumentum illud potissimum observandum est, ne ex proximi charitate, quod quidem aliud est argumentum satis amplum & affluens, mutuemur nisi, quæ amicitiam ad Christianæ virtutis charitatem attollere possunt; mihique persuadeo utilissimam de amicitia institui posse Concionem, ubi aliquid immisceatur de recta amicorum electione, de mutuis amicorum officiis citra ullum conscientiæ detrimentum; de rationibus, quæ ad ineundam cum hujusmodi viris necessitudinem nos debent impellere; de iis defectibus, qui in hanc amicitiam possunt obrepere, atque de utilitatibus, quæ ad æternam salutem inde possunt hauriri.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum de Christiana amicitia Synopsis.

I.

Riplex bonorum genus, quibus in hac vita frui datur, in Christiana amicitia, æque, ac in civili continetur; bonum videlicet, utile, honestum, delectabile. Primo nihil hac utilius, si æternæ salutis ratio habeatur, ad quam res omnes hujus mundi sunt referendæ, & juxta quam omnem eorum utilitatem metiri debemus. Secundo nihil honestatis atque rationis præceptis esse potest, conformius quam sancta amicitia. Tertio nihil suavius, nec voluptas ulla jucundior ea, qua in mutua necessitudine perfruuntur amici, ubi circa eum finem versetur, ut mutuo sese ad virtutem excitent atque inflamment. Hæc autem justæ Concionis esse potest partitio.

Primo mirum in modum prodest saluti æternæ; cum enim familiaritatem ineamus cum hominibus sanctitate ac virtute præditis; evitamus improborum necessitudinem qui profecto inter primos & maxime perniciosos, in quos vita nostra allidere consuevit, scopulo recensetur; non satis tueri nos possumus a pravorum exemplorum vi, quæ alios quoque in scelus pertrahunt, & satis explorata, atque comperta sunt ea omnia mala, in quæ amicitia cum nefariis hominibus inita nos præcipites agere consuevit. E contra vero quæ nobis nosmet sanctificandi præbet adminicula amicitia, ubi cum hominibus virtute ac pietate florentibus ineatur? boni sermones, bona exempla, increpationes, si quid malum nobis exciderit, salutaria consilia, quæ subinde amici suggerunt, ut vitam frugi instituamus, nonne totidem subsidia sunt, ut salutem nostram cum utilitate operemur? Afferi etiam potest citra quamlibet dubitationem inter ea, quæ magis patent nostræ prædestinationis indicia, necnon inter insignia beneficia propter quæ Divinæ Providentiæ gratias æternas referre debemus non postremum obtinere locum amici fidelis, ac virtute præfulgentis electionem.

Secundo honestum quoque bonum in sancta amicitia invenitur. Primum hoc statuetur principium Ethnicis ipsis satis exploratum, qui præclara hac de re præcepta in Ethicis tradiderunt; nihil scilicet esse honore dignum, nihilque existimationem nostram magis mereri, quam virtutem, quæ vere ac proprie honestum bonum est: quod ipsum æque constat in Christiana morum disciplina, quæ circa supernaturalem virtutem versatur. Sed Christiana amicitia non solum virtus est æque ac amicitia civilis alicui natu-

rali

rali honestæque rationi innixa, verum etiam nobilissima est virtus charitatis proximi partem constituens: & præterea via est ad virtutes alias acquirendas, tuendasque, & ad sese mutuo non fine sanctissima æmulatione accendendos; cum enim bona fiant inter amicos communia, certissime inferendum est communes quoque fieri virtutes, bona videlicet reliquorum omnium præstantissima. Hinc fit, ut Christiana amicitia jure sanctum virtutum commercium vocari possit: quod quidem nobis magno cedit honori coram hominibus, & longe majori coram Deo; efficitque, ut illa viam nobis sternat ad Dei amorem comparandum, semperque magis quotidie in eo progrediendum.

Tertio, quod spectat ad bonum delectabile, quotidiana satis ostendit experientia amicitiam suavissimam, solidissimamque esse hujus vitæ voluptatem! Nemo ignorat quo solatio in tribulationibus afficiamur ab amicis; quo perfundamur gaudio, ubi quid boni cesserit, alios nobiscum lætantes intuiti. Satis est ea consulere, quæ Sanctus Augustinus testatur, de jucunditate atque lætitia, quæ sibi ab amico Alipio offerebatur, & Cælestem prorsus voluptatem qua in Sancta mutuaque necessitudine Sanctissimi viri Basilius, & Gregorius Nazianzenus perfruebantur! Tantum vero abest a religione Christiana, quæ voluptatibus omnibus indicit bellum, hanc improbari, ut immo probetur, atque celebretur; & putet hanc partem esse præmii quo ipsa virtus afficitur, ubi hæc amicitia sit spiritualis; licet terrenas increpet, oderitque amicitias, quæ sensuum dumtaxat voluptatibus innituntur. Nostra igitur interest attollere amicitias, easque, ubi plerumque morales sint, Christianas, ac sanctas efficere, ut gradus sint ad salutem, æternamque felicitatem comparandam.

II. Amicitia, quam cum improbis hominibus jungimus, nobis nocentior, atque perniciosior est, quam odium inimicorum infensissimorum. Hoc est argumentum concionis de prava amicitia: de ea scilicet, quæ male impenditur. Veritatis hujus probatio desumi potest ex triplici bonorum genere, quod studet inimicus illi eripere, in quem odium fovet irreconciliabile. Primo. Eum perdere quærit fortunæ bonis exuens, modo clam lites excitans; modo palam vi aperta, atque per summum nefas, omnesque eas rationes, quas odium potest suggerere. Sed in hujusmodi criminosis amicitiis in periculum vocatur innocentia, gratia, virtus, vera utique bona, quorum statim jacturam subimus. Secundo. Hæc amicitia honorem ipsum evertit. Inimicus quidem in id toto pectore incumbit, ut nomini officiat tuo; at inimico non semper aures, fidemque adhibemus; sed impiorum commercium hoc tuto præstat, ut qui, cum ipsis ineunt necessitudinem, omnem existimationem amittant; mortalibus quippe persuasum est, amicitiam inter similes facile coire; & licet non statim nequam fueris, tamen non multo post junctum amicitiæ fœdus te nefarium fore putant; ideoque omnis qua perfruebaris, interit existimatio. Tertio. Inimicus in inimicum sævire ulterius non potest, ubi vitæ ejusdem struxerit insidias; sed amicus nequam te ad æternam mortem adducit.

III. Triplex amicitiæ genus inter homines reperitur, quorum singula ad Christianæ amicitiæ dignitatem attolli possunt, atque ut attollantur, enitendum est: quod Concionis argumentum, atque partitionem potest instituere. Prima quidem est naturalis amicitia, quæ inter parentes & filios, atque inter fratres invenitur; eaque sanguinis ejusdem innititur communioni. Hæc profecto amicitia justa est, honesta, atque legitima, non tamen semper rite instituta; amor enim parentum in filios sæpe oppositum est amori, qui debetur Deo; filii vero non semper ea omnia parentibus præstant, quæ jure tenentur. Ratio autem naturalem hanc amicitiam attollendi, atque sanctificandi hæc est, ut ultro citroque sese propter Deum diligant, atque filii quidem in parentibus Deum ament, parentes vero filios in Dei timore atque servitute foveant, atque nutriant. Secundum amicitiæ genus, quod humanum est, ac rationabile, officiorum, ingeniorum, professionis, studiorumque similitudini innititur: quæ quidem amicitiæ licet honestæ ac laudibus dignæ esse possint, non tamen semper Christianæ sunt, nisi hæc necessitudo ad super naturalem finem dirigatur, & qui hoc amicitiæ fœdus iniere sese mutuo ad virtutem, atque sanctitatem excitent. Quod quidem per amicitiam facilius est, cum ad id varias rationes suppeditet. Tertia est civilis amicitia, qualis inter Concives, inter Accolas, & ejusdem muneris socios &c. intercedit. Hoc quoque genus amicitiæ per Christianam charitatem sanctificari potest, si foveatur consensus, & mutuis invicem officiis ea sibi præstent amici, quæ Christiana charitas postulat.

Ex recta amicorum electione vitæ nostræ felicitas pendet; liquet enim maximum vitæ ejusdem bonum esse amicitiam; sed amicus fidelis suavis, & cui ea omnia insint quæ ad veram jungendam amicitiam requiruntur, rarus est, & ex millibus eligendus, quem qui invenerit tandem, a Spiritu Sancto felix nuncupatur. Primum igitur ostendendum est, quanti referat hanc rite electionem facere, quomodo facienda sit, ubi hujus caracteris amicus sit inquirendus, & qua ratione colendus: deinde cum ex hac electione plerumque æterna felicitas pendeat, ostendendum est, quænam causa ad id nos possit impellere, & quo consilio necessitudo sit ineunda. Denique quo pacto ex hac amicitia, quæ primum quidem moralis virtutis fines minime videtur excedere, fieri possit virtus vere Christiana; videlicet quomodo semper charitatis intuitu agendum sit, quæcumque amicis nostris præstemus officia; non autem ex sola animi propensione vel spe aliqua, vel alia quapiam mere humana ratione. IV.

Quæcumque ad amicitiam pertinent, atque efficiunt, ut mutuo hoc fœdus jungamus, ad aliquod ex tribus capitibus referuntur: primum est ingeniorum, atque naturalium studiorum conformitas, quod est amicitiæ principium: alterum, mutua secretissimarum cogitationum confidentia, quæ ejusdem est veluti essentia: tertio reciproca, quæ ultro citroque præstantur, officia, ubi ingruat occasio, quæ amicitiæ quædam est consummatio. Ostendendum igitur est, ubi jungatur necessitudo cum iis, quibus nulla virtus, nulla est conscientia, periculum adesse, ne triplici hac semita in improbitatis viam habeamus, & in nullam reditus spem intereamus. *Hoc ipsum ostendit P. Cheminais in eo sermone, ubi de amicorum electione verba facit.* V.

Tria nos impellere possunt ad consuetudinem, & amicitiam cum illis ineundam, qui in flagitiis versantur, & quos scelestam vitam ducere intelligimus. Primo. Propensio, aut voluptas quam ibi perquirimus. Secundo. Necessitas quæ nos omnino cogit; sæpe enim accidit ut consanguineos, fratres, atque parentes evitare minime possimus, licet plerumque eorum vivendi ratio omnino dissentiat. Tertio. Charitas etiam crebro ad id nos impellit. En autem tria officia, quæ hæc necessitudo, & societas postulant. Primum si nostris studiis, aut voluptate a nobis quæsita rapimur ad amandum; personæ hujusmodi evitandæ sunt, quin cum illis fœdus ullum ineamus; & hoc ipsum si forte initum fuerit, antequam illarum mores nobis fuerint explorati, statim est infringendum. Secundo si nos necessitas cogit, ut cum id genus hominibus versemur, neque nobis integrum est ab illis recedere; tunc illos pati oportet, atque satis existimare si moribus, ac vivendi ratione, ab iis recedamus, atque omnem navemus operam ut aliquid proficiamus ea patientia, cujus exercendæ tribuunt occasionem. Si denique zelus & charitas nos ad fœdus cum illis sanciendum impellit, pro viribus adnitendum est, ut eosdem meliores efficiamus, sensimque eos ab improbitate removeamus, quin nos eorum pravissima exempla pervertant. *Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta in Domin. tom. I.* VI.

Prima Concionis pars, utilitas, quam ad æternam salu- VII.

salutem percipimus ex amicitia cum personis virtute & sanctimonia præditis inita. Quamprimum illis evadimus similes; pericula ruendi in scelus effugimus; illorum exemplis excitati in virtute proficimus &c.

Pars altera, pericula fere inevitabilia, quibus amicitia, atque arcta cum improbis necessitudo nos objicit.

VIII. Primo, amicitia, quam cum viris bonis jungimus, tutissima ratio est Divinæ amicitiæ & acquirendæ, & tuendæ; non enim apertius desiderium nostrum testari possumus inserviendi Deo, quam eos sequendo, qui amici ejusdem sunt atque fideliter eidem famulantur: ita enim nos eosdem imitari, eorumque consilia, & exempla imitari velle profitemur. Secundo, fœdus cum impiis inire, idem est ac sese in manifestum objicere discrimen amittendi amicitiam Dei, qua nihil antiquius esse decet; eamque in posterum numquam resarciendi: non enim apertius Deo bellum indicere possumus, quam in partes hostium ejusdem concedendo, & cum ejusdem conjurando; amicitia enim cum improbis sancita efficere non potest quominus in omnia scelera præcipites agat, atque in flagitiorum cœno detineat.

IX. Ad Concionem de amicitia elaborandam hoc etiam assumi potest argumentum. Primum, ostende quanti referat eos diligenter eligere, cum quibus arcto amicitiæ vinculo verseris: Secundo, quousque hoc vinculum adstringendum sit, ne Dei amicitia infringatur; & quænam sint vera amicorum officia.

Maximi profecto momenti hæc electio censenda est, plerumque enim in eorum mores transimus cum quibus consuescimus, atque peculiarem necessitudinem habemus: quæ quidem veritas nulli non comperta est, atque explorata. Interest quoque in omnem vitæ nostræ curriculum sedulo amicos eligere; nam si perperam electio fiat, illis scelera nostra probantibus, in flagitiis nostris convalescimus, senescimusque sub amicitiæ specie; si enim vitæ rationem immutare vellemus, optimorum quoque amicorum necessitudo esset infringenda. Demum salus nostra in apertissimum discrimen adducitur &c.

Quod ad amicitiæ pertinet officia, tria fere sunt: fidelitas, quæ generosa, & constans esse debet, sed suis finibus circumscripta; necnon ad religionis atque conscientiæ normam instituta: zelus, & charitas ut amicorum vitia redarguamus, eisque ad pœnitentiam diligenter instituendam feramus opem: affabilitas quæ ab adulatione, atque turpi servitute abhorrere debet. *Auctor serm. in omnia moralis Christianæ argumenta. Hæc autem partitio desumpta est ex Concione pro Feria tertia post tertiam Quadrag. Dominic.*

X. Institui quoque sermo potest de amicitia, quæ cum impiis jungitur, atque in priori parte illa quidem ostendi bona, quibus nos exuit, Dei videlicet amicitia, speciali ejusdem protectione, particularibus gratis; in posteriori vero, quæ nobis conflet mala in hac vita atque in altera.

XI. Primo, amicitiæ naturam explicantes, prohibere debemus ne quis decipiatur; secundo, ostendentes quæ bona ex sancta amicitia hauriri possint, ad eam inquirendam debemus impellere: Tertio, ejusdem proponentes officia ad eadem adimplenda excitare debemus.

XII. Amicitiæ munera ad hæc duo potissima redigi possunt: primum ut amici tui rerum prosperitate lætantis affectibus obsistas; alterum, ut amici adversa agitati fortuna egestatibus opem feras: ubi duo hæc tanti momenti præstiteris non parum ejusdem saluti scias te profuturum.

XIII. De amicitiæ usu, 1. Cum amicis conversandum est quin illorum familiaritate abutamur, ubi explicandum occurrit, quanam in re hic abusus consistere possit.

Secundo, amici servandi sunt, quin eorum vitiis, & defectibus indulgeamus. Tertio, defendendi sunt, quin eorum sceleribus faveamus.

XIV. Hæc tria sunt veræ amicitiæ argumenta, quæ eamdem vere sanctam efficere possunt. Primum. Beneficiis acceptis gratias referre. Secundum. In Consiliis, quæ petuntur, vel dantur, sincerum esse. Tertium. In secretis servandis esse fidelem, nec umquam illis, quæ nostræ fidei concredita fuerint, abuti.

Primo. Quantum amicis prosit amicitia cum eorum affectiones mutuæ sanctæ sunt. Secundo. Quantum obsit cum alter alterum ad justitiæ ac pietatis leges infringendas impellit. XV.

De amicitia, quam impii inter se conjungunt vel sceleribus, vel ex sola ingenii similitudine ostendi potest. Primo. Hujusmodi amicitiis nosmet perversioni cumulum addere ob mutuam contagionem, quam flagitiosus amicus amico simili facile communicat. Secundo. Duplex hoc pacto supplicium & duplex periculum impendere cum peccatorum sarcina augeatur cum præter propria scelera accedant etiam aliena. Nihil majorem adfert ad peccandum audaciam, quam si ab aliis probatus fueris: & omnia scelera quibus vel minimam adfers opem, vel auctoritatem, tu ipse facis. Certum itaque cape consilium immutandi mores; tunc enim te pati poterunt viri boni: cumque eorum societas unice tibi esse tanquam frænum possit; illa nequaquam te objiciet tot malis, in quæ eorum hominum, qui nullam infamiæ, vel interitus sui rationem habent, amicitia præcipites agere consuevit; illa immo tot Cœlo tibi suavior videbitur, atque jucundior. XVI.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque unde suppetere copia queat ad allatas propositiones amplificandas.

Sancti Patres. SAnctus Hieronymus epistola secunda ad Nepotianum loquitur de notis, atque periculis nimiæ familiaritatis.

Idem *libro quarto in cap. 7. Isaiæ* ostendit, in mundo immo etiam inter consanguineos raro amicitiam inveniri.

Idem *lib. 2. in 9. Jeremiæ cap.* ait; veros amicos paucissimos esse.

Idem *libro secundo in 7. Michææ cap.* satis prolixum habet sermonem, ubi veram amicitiam raram esse demonstrat.

Idem *epistola* 32. quæ est ad Abigaum Præsbyterum docet; quomodo cum litteratis viris necessitudo sit ineunda.

Idem *in 4. cap. Eccles.* loquitur de amicitia.

S. Ambrosius *lib. 1. Officiorum cap.* 32. de amicitiæ officiis late disserit.

Idem *lib. 3. cap.* 15. quo usque hæc amicitia progredi debeat, ostendit.

S. Augustinus *tom.* 4. integrum habet librum de amicitia, ubi varias verorum amicorum qualitates, & amicitiæ conditiones recenset. Vix tamen crediderim illum libri hujus Auctorem cap. 3. de variis amicitiæ generibus loquitur cap. 12. varios amicitiæ gradus persequitur. Cap. 18. Amicorum qualitates enumerat.

Idem eo libro, qui homilias quinquaginta continet, homilia 38. recenset adhuc humanæ amicitiæ species varias.

Idem Confessionum *lib. 4. cap. 8. & 9.* de fovendæ amicitiæ rationibus disserit.

Idem *epistola* 121. *ad Probam* sine fideli amico nihil in terris esse posse jucundum ostendit.

Idem *lib. 19. de Civitate Dei* in quavis humana necessitudine plus amaritudinis quam suavitatis inesse probat, & *cap. 18. libri ejusdem*, quam inquietudinem amicitia parere consueverit, ostendit.

Idem *quæst. 83. lib. quæst. 71. & serm. 21. de verbis Apostol.* docet, quomodo sint probandæ amicitiæ.

S. Joannes Chrysostomus *lib. 2. de Sacerdotio*, ut ostendat, quam diligenter Amicus eligendus sit, adfert exemplum S. Basilii.

Item

Idem in *Matthei cap.*18. de Christianis amicitiis habet adhortationem, atque ostendit, eas raras esse, easque ab omni utilitatis specie esse debere alienas.

Idem homilia secunda in primam ad Thessalonicenses epistolam ad calcem, plurima de amicitia dicit.

S. Laurentius Justinianus de conversationis monasticæ disciplina, atque perfectione cap.12. acriter in perniciosas amicitias invehitur.

S. Franciscus Salesius in introductione ad vitam devotam 3. p. cap. 17. fusius hoc tractat argumentum.

Ascetici. Rodriquez *p.*1. *tr.*4. *cap.* 13. Omnes vitiosæ species persequitur.

P. Caussinus in Aula sancta tract. de Passionibus duo habet, vel tria capita in hoc argumentum.

P. Croiset tomo 1. Considerationum Christianarum de particularibus amicitiis verba facit.

Rossignolus *de disciplina Christiana perfectionis* lib.4.c.27.

Concionatores. P. Cheminais serm. de amicis diligendis a Christiano viro.

P. Aurelianensis serm. de amicitiis.

Auctor sermonum in omnia moralis Christianæ argumenta Concionem habet de Christiana amicitia Feria 3. post 3. Quadrag. Domin.

Idem multa habet de amicitia in S. Joannis Evangelistæ Panegyrico.

Idem *tom.*1. *Dominic.* sermonem habet de conversatione cum impiis, & amicitia, quæ cum illis jungitur.

Qui panegyricas Orationes de S. Joanne Evangelista scripsere.

Abbas de Monmorel peculiarem habet de amicitia tractatum.

Veteres ac recentiores, qui philosophice de amicitia tractarūt. Aristoteles in Ethnicis.

Cicero lib. de amicia, qui inscribitur *Lælius*.

Plutarchus librum edidit de amicitia, deque amici atque adulatoris discrimine.

Themistius Orationem habet hujus argumenti.

Petrarca *l.*1. *Dialog.*50. *& seqq.*

Erasmus quoque de adulatore, & amico tractatum conscripsit.

P. Theophilus Renaud lib. 4. de virtutibus, & vitiis *sect.*2. *cap.*1.

Janus Nycius Erithræus in dialogis.

Ribadeneira lib. 2. cap. 30. Principis Christiani,

P. Senault lib. de usu passionum,

De la Mothe le Vayer prolixum habet hoc de re tractatum.

De Sacy tractatum pulcherrimum habet de amicitia in tres libros divisum.

Collectores. P. Ludovicus Granatensis in locis communibus.

Buseus *in Viridario tit. Amicitia.*

Idem *in Panario tit. Familiaritas & Societas.*

Labata *in Thes. morali*) Verbo, *Amicitia.*
Lohner *in Bibl. manuali*)

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturæ ad hoc argumentum.

Cave ne cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias, quæ sint tibi in ruinam. Exod.34.

Diliges amicum tuum sicut te ipsum. Levit. 19.

Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris: & idcirco iram Domini merebaris. 2. Paralipom.c.19.

Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit; amicus stultorum similis efficietur. Prov.13.

Cum viro sancto assiduus esto, quemcumque cognoveris observantem timorem Dei. Eccl. 37.

Noli amicus esse homini iracundo, neque habitaveris cum viro furioso; ne forte discas vias ejus. Prov.22.

Omni tempore diligit, qui amicus est. Prov.17.

Fidem posside cum amico in paupertate illius; ut & in bonis illius læteris. Eccli.22.

In tempore tribulationis illius permane illi fidelis; ut & in hereditate illius coheres sis. Ibidem.

Amicus fidelis protectio fortis; qui autem invenit illum, invenit thesaurum. Idem c.6.

Amico fideli nulla est comparatio: & non est ponderatio digna auri & argenti contra bonitatem fidei illius. Ibidem.

Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis, Ibid.

Bonis amici consiliis anima dulcoratur. Proverb. 27.

Beatus qui invenit amicum verum. Eccli.25.

Est amicus secundum tempus, & non permanebit in die tribulationis. Eccli. 6.

Est autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis. Ibidem.

Qui timet Deum, æque habebit amicitiam bonam; quoniam secundum illum, erit amicus illius. Ibidem.

Non agnoscitur in bonis amicus, & non abscondītur in malis inimicus. Eccli.12.

Non derelinquas amicum antiquum; novus enim non erit similis illi. Ibidem c.9.

Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat. Non feci; aut si fecerit, ne iterum addat facere. Idem c.19.

Amici divitum multi. Prov.14.

Divitiæ addunt amicos plurimos; a paupere autem & hi, quos habuit, separantur. Idem c.19.

Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam. Prov.16.

Ei qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis. Prov. 20.

Quomodo dicis quod amas me, cum animus tuus non sit mecum? Judic.16.

Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique: tu vero homo unanimis, dux meus, & notus meus, &c. Psalm.54.

Non est auxilium mihi in me; necessarii quoque mei recesserunt a me. Jobi c.6.

Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis. Prov.19.

Fili, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum a semetis eorum. Prov.1.

Qui communicaverit superbo, induet superbiam. Eccli.6.

Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris. Prov.c.27.

Vir amicabilis ad societatem, magis amicus erit quam frater. Prov.c. 18.

Noli fieri, pro amico, inimicus proximo tuo. Eccli.6.

Causam tuam tracta cum amico tuo; & secretum extraneo ne reveles. Prov.25.

Ne obliviscaris amici tui in animo tuo; & non immemor sis illius in opibus tuis. Eccli.37.

Qui conviciatur amico, dissolvit amicitiam. Idem, c. 22.

Denudare amici mysteria, desperatio est animæ infelicis. Idem, c.27.

Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coæqualis, & in domesticis tuis fiducialiter aget. Eccli.6.

Melius est esse duos simul quam unum; habent enim emolumentum societatis suæ. Si unus ceciderit, ab altero fulcietur. Eccle.4.

Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana; qui autem fidelis est animi, celat amici commissum. Proverb.11.

Est amicus solo nomine amicus. Eccli.37.

Occasiones quærit qui vult recedere ab amico: omni tempore erit exprobrabilis. Prov.18.

Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi unus de mille. Eccli.6.

Pondus super se tollet, qui honestiori se communicat. Idem, c.13.

Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non

non inveniet amicum ad animum suum. Idem, cap. 27.

Dilige proximum, & conjungere fide cum illo. Ibidem.

Qui negligit damnum propter amicum, justus est, Proverb. 12.

Sodalis amicus conjucundatur in oblectationibus, & in tempore tribulationis adversarius erit. Eccli. 37.

Ubi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Matth. 18.

Vos dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis. Joan. 15.

Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Luc. 22.

Amicitia hujus mundi inimica est Deo: quicumque ergo voluerit esse amicus hujus sæculi, inimicus Dei constituitur. Jacob. 4.

Exempla Veteris Testamenti,

Exempla David, & Jonathæ

CElebberrimum amicitiæ constantis exemplum in Davide & Jonatha vetus suppeditat testamentum; exemplum proculdubio perfectissimorum Amicorum iis omnibus anteferendum, quæ hac in re jactet gentilis antiquitas. Jonathas filius Saul, Scriptura 1. Reg. 18. inquit, *dilexit David quasi animam suam, quia anima illius erat conglutinata animæ David*, proprias vestes, atq; arma eidem largitus est, nihilq; habebat, quod cum Amico non esset commune. Ita quanto odio Saul Pater David persequebatur, ejusq; petebat interitum; tanto eumdem amore filius prosequebatur, qui & auctoritatem & conatus omnes impendit ut illius studeret incolumitati; itaut jure liceat affirmare nullum umquam amicorum par fuisse fortius, fidelius, atque Constantius. Non satis fuit Jonathæ sese in verba, pollicitationes & officia quæ frequenter inutilia sunt, effundere: sed re ipsa amorem suum apertissime testatus est pro eodem omnem operam collocans apud Regem parentem suum. Cum enim Saul secreta ureretur invidia contra David, eumque de viventium numero deturbare decrevisset; adolescens ille assiduis officiis patrem delinivit, eique ostendit relatam a Davide victoriam de Goliath, qui in omnem late exercitum Israel terrorem injecerat, in summam Imperii dignitatem, atque utilitatem cessisse; ac neminem esse, qui præ Davide fidelius Regi adhæreret. Ceterum si manus suas militis adeo strenui, atque fideli sanguine imbueret, crudelissimum facinus patraturum, quod populi universi Regi conflaret invidiam. Saul his verbis actus Sacramento pollicitus est, se nihil contra David ausurum: *quæ cum audisset Saul, placatus voce Jonathæ, juravit; vivit Dominus, quia non occidetur*. 1. Reg. 19. David autem quo se dolore confectum fuisse testatus est, ubi auribus suis nuncium accidit mortis Jonathæ, cujus filium post charissimi parentis obitum adamavit, atque in honore habuit? Ita duorum horum Principum amicitia tamquam fidelissimæ necessitudinis exemplum haberi potest,

Cusai fides erga David.

Memorabilis etiam est Cusai fidelitas erga David propter insignem operam quam illi præstitit laboranti. Hic fidelis amicus cum Regem in aperto periculo constitutum videret amittendi Regnum, ac vitam propter Absalonis defectionem, inauditum excogitavit stratagema. Cum enim prænosceret Absaloni cuncta cessura esse e sententia, si consiliis Achitophel, qui Davidem per summum scelus deseruerat, & in rebellis filii partes concesserat, adhæreret; sapiens hic, fidelisque subditus, se quoque a Rege deficere simulavit, quod omnes fere Davidis amici præstiterant, perniciosa eversurus consilia, quæ traditurus erat Achitophel, & quæ proculdubio certissimum Davidi interitum erant allatura, Consilium effectu non caruit, atque ita Cusai duplici ratione fidem suam testatam reliquit, primo quod fidelis Regi suo, quem reliqui deseruerant, adhæsit; deinde vero, quod perniciosa subvertit consilia Achitophel, quæ certissimum Davidis festinassent excidium.

Salomonis, & Regis Hirã amicitia.

Salamonis etiam, Regisque Hiram amicitia in Bibliis memoratur, ubi legimus quomodo, ubi opus esset, Reges illi ultro citroque sibi opem ferrent. Dicendum profecto est Regem adeo sapientem, qualis erat Salomon, in Principe sibi finitimo egregias deprehendisse dotes, ut cum eodem non solum pacem adeo diuturnam, verum etiam amicitiam adeo constantem tueretur.

Fideles amici Job.

Si Amicitia rebus adversis probatur, atque in illis cognoscitur, Job qui dum prospera rerum fortuna perfruebatur, tot amicorum caterva stipatus erat, in eo calamitosissimo statu, in quem deinceps redactus fuit, a plerisque amicis suis se derelictum, desertumque conspexit. Non omnes tamen ab eo recesserunt; quidam etiam illum convenerunt solatium aliquod in tanta rerum omnium egestate, atque tot doloribus allaturi; immo non defuerunt, qui cum statum in quo eumdem videbant, cum eo, in quo nuper viderant, conferentes adeo miseratione fuerint affecti, ut septem dies coram eodem adstiterint, quin verbum proferrent, oculis ut ita dicam tantummodo locuti; quod profecto gravissimum illorum mœrorem testatur,

Exempla Novi Testamenti.

Amicitia, qua JESUS S. Joannem prosecutus est.

IN novo Testamento nullum sanctioris, suaviorisque amicitiæ magis elucet monumentum, quam amor filii Dei S. Joannem discipulum diligentis, qui in ipso etiam Evangelio vocatur *Discipulus, quem diligebat Jesus*. Familiaritas, confidentia, communicatio bonorum, hoc est favorum, & prærogativarum, quas illi concessit, hoc satis probant. S. Joannes vero minime defuit quominus tantæ dilectioni pro viribus responderet; itaut sanctæ amicitiæ nullum præstantius exemplar supersit.

Idem mundi Salvator Lazarum Marthæ, atque Magdalenæ fratrem summo est amore prosecutus, Hunc ipse etiam amicum suum vocat Joan. 11. *Lazarus Amicus noster dormit*. Super tumulum ejusdem est etiam illacrymatus, quam ob rem, qui aderant dixere: *ecce quomodo amabat eum*, cap. 11. Deinde vero sua auctoritate usus est, eumdem ad vitam revocaturus. Fidei consonum est Lazarum quoque tot beneficiis cumulatum, atque intelligentem illius dignitatem, qui ipsum sua dignabatur amicitia, ardentissima charitate omni vitæ suæ spatio Deum, Salvatoremque suum prosecutum fuisse.

Amici S. Pauli.

Lacrymæ quas effuderunt amici S. Pauli eumdem ad navim usque prosequentes, eique vale dicentes Epheso Hierosolymam revertenti insignis amicitiæ testes sunt: S. Paulus etiam illis utilissime profuerat, in fide eosdem erudiens, atque in viam salutis adducens.

Applicationes quorumdam locorum Scripturæ ad hoc argumentum.

Post mortem etiam in amicorum memoria vivimus.

A*Micus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis*. Eccli. 6. amicus in vita civili id præstat, quod pro naturali arbor vitæ in Terrestri Paradiso præstitisset: non enim satis est illi, si ejus opera suaviter traducamus, exiguum illud annorum spatium, quo vivendum est; verum etiam nostræ aliquid confert immortalitati, ut post mortem ipsam vivamus adhuc in memoria illius, qui in terris nobis erat jucundissimus. Hoc est eruditi cujusdam Interpretis in allata verba consideratio.

Ecce confidis super baculum arundineum confractum istum. . . . cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam. Isaiæ 36. Hæc verba quibusdam Interpretibus locum dedere ostendendi, quam parum amicis fidendum sit; sed confidentiam omnem a Christiano viro esse in Deo collocandam. Vide cuinam rei homo hic imprudens, & cæcus incumbat; calamo videlicet, qui symbolum est imbecillitatis, & fragilitatis humanæ. Adde quod calamus hic confractus est; quod innuit, illum ipsum,

sum, in quo spes omnis constituitur, alieno indigere subsidio. Hinc autem fiet, ut calamo huic satis sit virium ad incumbentis manum vulnerandam, atque perfodiendam, non autem fulciendam. Hoc ut plurimum amici faciunt in quibus confidimus: possunt illi quidem in calamitatem suam nos pertrahere, non autem tueri, & ab inimicorum nostrorum contumeliis defendere.

Humanae amicitiae instabilitas.

Necessarii quoque mei recesserunt a me, ... fratres mei praeterierunt me, sicut torrens, qui raptim transit in Convallibus, Job. cap. 6. Haec alia est satis elegans amicitiae humanae instabilitatis imago, quam S. Job torrenti comparat pertranseunti, & mox penitus arescenti. Cognoscere quippe licet hanc necessitudinem non solum esse brevissimae diuturnitatis, verum etiam plerumque inutilem esse, & nullum ex eadem fructum percipi posse; hoc enim discriminis interest torrentem inter ac fluvium, quod fluvius jugiter fluit, ac eamdem fere semper aquarum copiam vehit eademque rapitur celeritate: torrens vero nunc quidem praeterfluit, mox vero exarescit. Tunc praeterea torrentes tument, agrosque inundant, cum nullum aquarum est opus; imbres enim Coelo dilapsi arboribus, satisque irrigandis sufficiunt; ubi vero opus est, tunc ipsi quoque aquis destituti prodesse non possunt, *Pineda aliique in hunc locum*.

Fictorum amicorum descriptio

S. Joannes in Apocalypsi locustas vidit ex fumo puteorum abyssi egredientes quarum facies quidem hominum vultus referebant, caudae vero scorpionum caudis similes erant. Hanc, Interpretes nonnulli putant elegantem esse fallacium amicorum figuram: hec enim rustica insecta aristis, atque herbis ita inhaerent ut easdem deposcant atque absumant; quas ubi radicitus devoraverint; alibi pabulum inquirunt. Hoc ipsum amici mensae, quemadmodum illos appellat Scriptura, facere consueverunt, illos quippe amant, a quibus saginantur; & scorpionum caudas habent; laedunt enim primi eos, a quibus recipiuntur, & illis insultant, cum nihil ultra sperari posse deprehendunt.

Amici probandi

Tamquam aurum in fornace probavit eos, Sap. 3. Scriptura, Amicos a Deo tribulationum, atque afflictionum igne probari docet; verum docet quoque hanc generatim esse rationem, qua Amici Amicorum suorum periculum faciunt: neque desunt Interpretes eruditi, qui Amicos fallaces ac suae tantum utilitati inservientes mercurio comparent, qui auro quidem ita adhaeret, ut inde separari non possit; sed si aurum in fusoriam fornaculam injiciatur, tunc illico recedit & evanescit.

Corripiet me justus in misericordia, Psalm. 140. Maximum divinae erga nos misericordiae beneficium censendum est, ubi fidelem Amicum nostra perstringentem, & corrigentem vitia nacti fuerimus; cui nisi aurem, animumque praebuerimus, atque ex monitis ejusdem Christiana charitate refertis fructum perceperimus, hoc beneficio sumus indigni, *Bellarminus in hunc locum*.

JESUS se nostrum dici amicum.

JESUM CHRISTUM mortalium amicum appellare, quandoquidem ipsi terrarum Reges hunc titulum sua putant indignum auctoritate, nae quidem minime auderem, nisi hoc ille sibi nomen vendicasset, homines Amicos suos vocans. Ille enim Apostolos alloquens profitetur se eosdem non tamquam servos, sed veluti veros amicos habiturum, quibus cor suum aperit nullum celaturus arcanum, quod sibi fuerat a Patre communicatum. S. Joannem sponsi amicum dicit, atque ut ostendat hoc nomine non praecursorem, & Apostolos suos tantum a se decorari, testatur in amicorum suorum albo eos omnes, qui sua praecepta servaverint esse recensendos: *Vos amici mei estis, si feceritis ea quae ego praecipio vobis*. Joan. 4. Utrum autem admirer potius, Dei ne benevolentiam, qui ita sese abjicere dignatus est, ut mortales amicos sibi faceret; an mortalium ingratitudinem, qui tanto honore adeo parum afficiuntur? mereor equidem Domine Deus haberi tamquam inimicum tuum, nisi pro virili tantae benevolentiae par pari rependero, ac me dignum praebuero eo, quo me dignaris honore, me amicum tuum esse jubens.

PARAGRAPHUS IV.

Loci & sententiae Sanctorum Patrum de amicitia.

Nolite amare vitia amicorum vestrorum, si amatis amicos vestros. S. Augustinus, in quodam Sermone.

Non omnis qui parcit, amicus est, nec omnis qui verberat, inimicus. Melius est cum severitate diligere, quam cum lenitate decipere. Idem libr. 9. Confess.

Amicitia in malo esse non potest. Idem, Epist. ad Censorin.

Amicitia pauperum certior quam divitum. Id. l. de Amicit. seu alius quis incertus Author.

Solus est qui sine amico est. Idem, l. 6. de Civit. Dei.

Amicitia vera non est, nisi cum eam Deus agglutinat inter cohaerentes cum illo. Lib. 4. Confess. cap. 4.

Providendum est non solum ut simus justi, sed ne cum peccatoribus moremur; quia hoc in peccati ac miseriae parte ducit Propheta. S. Hieron. Epist. 142.

Vera illa amicitia est quam non utilitas rei familiaris, non praesentia corporum tantum, non subdola & palpans adulatio, sed Dei timor, & divinarum Scripturarum conciliant studia. Idem, in Epist. ad Paulinum.

Amicitia parem aut facit aut accipit; ubi inaequalitas, & alterius eminentia, alterius subjectio, ibi non tam amicitia quam adulatio est. Idem, super Mich.

Eadem velle, & eadem nolle, firma amicitia est. Idem, Epist. ad Demetr.

De amicitia omnis tollenda est suscipio, & sic cum amico quasi cum altero seipso est loquendum. Idem, in Epist.

Amicus diu quaeritur, vix invenitur, difficile servatur. Idem in cap. 7. Mich.

Amicitia quae desinere potuit, numquam fuit vera. S. Ambros. l. de Offic.

Non potest homo hominis esse amicus, qui Deo fuerit inimicus. Idem c. 16.

Quid est amicus nisi consors amoris, ad quem animum adjungas atque applices, & ita misceas, ut unus fiat ex duobus; cui te tamquam alteri tibi committas? Idem l. Offic. 5. c. ultimo.

Non vectigalis amicitia; non quaestus: quia non pecunia quaeritur, sed gratia; non licitatione praemiorum, sed benevolentia. Ibidem.

Objurget amicus amicum, non jactantiae studio, sed affectu charitatis. Idem de Offic. lib. 3.

Ea amicitia probabilis quae honestatem tuetur; praeferenda est opibus, honoribus, potestatibus, Idem l. 3. c. 13.

Pietatis custos amicitia est. Ibidem.

Solatium hujus vitae est, ut habeas cui pectus aperias, cui arcana communices, cui secreta pectoris tui committas. Idem l. 3. de Offic.

Facilis vox & communis, totus tuus sum; sed paucioris est effectus. Ibidem.

Amicitia, & prosperas res dulciores facit, & adversas communione temperat, & leviores reddit. Idem l. 3. de summo bono.

Cum incaute malorum amicitiis jungimur, eorum culpis ligamur. Greg. in Past.

Amicus animae custos dicitur. Idem, in Moral.

In prosperitate incerta est amicitia; nescitur enim utrum persona an felicitas diligatur. Idem.

Necessitas amicum probat. Cassiod. in quadam Epist.

Amicitia tanto certior est quanto vetustior. Idem.

Sine

Sine amicis cogitatio est tedium, omnis operatio labor, omnis terra peregrinatio, omnis vita tormentum; sine quorum solatio vivere esset mori. Idem.

Vera amicitia tantum inter bonos oritur, inter bonos proficit, inter optimos consummatur. Idem in Psalm.

Fidis amicis nil puta præstantius. S.Greg.Naz. in carminibus.

Illa est vera amicitia, quæ nihil in rebus amici quærit, nisi solam benevolentiam; scilicet ut gratis amet amantem se. S.Bernard.

Habet vera amicitia nonnumquam objurgationem; adulationem, numquam. Idem in Epist.

Paupertas verum demonstrat amicum: quod divitiis non potes scire, paupertate scies. S.Laurent.Justin.de Paupert.c.2.

Nullum tam certum est amicitiæ indicium, atque non connivere delinquentibus fratribus. S.Chrys.Serm.18. in Epist.ad Ephes.

Est nobis solem hunc extingui jucundius, quam amici consuetudine privari; jucundius in tenebris agere, quam amicis privari. Idem, Homil.2.in Epist.ad Thessal.

Loci ex quibusdam Profanis Auctoribus delecti.

Si amicum aliquem existimas, cui non tantum credis quantum tibi, vehementer erras, & non satis nosti vim veræ amicitiæ. Senec.Epist.3.

Diu cogita an tibi in amicitia aliquis recipiendus sit: cum placuerit tibi, toto eum pectore admitte; cum eo omnia delibera; sed de ipso, prius. Idem.

Utilitatis causa acceptus amicus, tamdiu placebit, quamdiu utilis fuerit. Ibid.

Nullus eligeret vivere sine amicis, habens alia omnia bona. Arist.l.8.Ethic.

Non facile fit ut quis sit multis amicus valde, Idem, lib.9.

Nullæ sunt occultiores insidiæ, quam quæ latent in simulatione officii, aut aliquo necessitudinis nomine. Cicero l.de Amic.

Est is amicus quidem, qui est tanquam alter idem; alterum enim acquirit, cujus animum ita cum suo commiscet, ut efficiat pene unum ex duobus. Idem.

In hoc præstat amicitia propinquitati; quod ex propinquitate benevolentia tolli potest; ex amicitia, non potest. Idem.

Nulla est excusatio peccati, si amici causa peccaveris; nam cum conciliatrix amicitiæ virtutis opinio fuerit, difficile est amicitiam manere, si a virtute defeceris. Idem.

Solem e mundo tollere videntur, qui amicitiam a vita tollunt. Idem.

Omnibus rebus humanis, anteponenda est amicitia. Idem.

Adversa difficile esset ferre sine eo, qui etiam illa gravius quam tu ferret. Idem.

Amicitia absentes adsunt, egentes abundant, imbecilli valent; &, quod difficilius dictu est, mortui vivunt. Idem.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologicis, Ethicisque fontibus ad argumentum hauriri possit.

Amicitiæ definitio.

Amicitia, ex D.Thomæ sententia, amor est mutuæ benevolentiæ cognitus atque apertus in alicujus boni communicatione positus. Hæc definitio, quæ præ cæteris communior est, atque acceptior, paucioribus verbis exprimi potest: Amicitia est benevolentia mutua non latens. Quod fusius etiam ita explicari consuevit: catena est sacra, & mutua animas & corda duorum ita conjungens, ut mutuis auxiliis ultro citroque & bona sibi cupiant, & facere admirantur. Hinc infertur animos nostros nulla inanimatarum vel irrationabilium, rerum tangi amicitia, quas e contra respicimus tanquam nostrarum egestatum, atque utilitatum, quas inde percipere possumus objecta. Si enim mortalium sibilis, & probris objiceret fatuus ille, qui canem, equumve suum amicitia prosequi diceret; hæc quippe animalia blandientibus par pari referre non possunt, neque gratiam exsolvere gratia; quos tamen si tuemur, & habemus in pretio; voluptatem atque utilitatem inde perceptam tantum respicimus. Veritatis autem hujus principium est, quod amicitia ex omnium moralium Theologorum sententia virtus est ad justitiam pertinens, quæ cogit, ut in benevolentiæ gerere debitis nostris satisfaciamus, atque amorem rependamus amori pari benevolentia nec sine quadam beneficiorum æqualitate.

Affectio, Benevolentia, Amor, & Amicitia differunt inter se. Affectio quidem amoris est inchoatio nondum satis constituti, & confirmati. Benevolentia est bona voluntas, vel propensio quædam erga aliquem, licet minime satis agnoscatur, qua erga alterum quempiam non afficimur: quemadmodum accidit nonnumquam ubi ex duobus, qui inter se digladiantur, alterutrum potius victoriam referre cupimus, quantumvis nullam cum ipso familiaritatem habeamus. Amor affectio est jam confirmata in id tendens, ut objecto, quod amat, arctius conjungatur. Amicitia denique mutuus est amor benevolentiæ innixus boni alicujus communioni. unde sequitur, eos omnes, qui amant, non ideo amicos esse, sed amare omnes, qui vere sunt amici.

Animadvertendum est quoque non unum esse amicitiæ genus: Primum, quod naturale vocatur, nobis est cum brutis commune. Ita Mater, filios; Filii eos, a quibus geniti fuere, diligunt; quæ affectio cum ejusdem sanguinis communioni innitatur, naturalis amor dicitur, & naturalis amicitia, si amor hic mutuus sit, quemadmodum plerumque usuvenit. Quamquam hæc amicitia cæterarum non sit perfectissima, una tamen est omnium maxime necessaria, quippe sine eadem Mundus subsistere non posset. Altera species amicitiæ humana vocatur, eam quippe ratio constituit. Innititur autem triplici bono, quo homo gaudere potest videlicet utili, delectabili, atque honesto. Bonum utile societatem instituit inter homines, quos in mutuum commercium vocat, & mutuam consuetudinem, ut egestatibus suis vicissim consulere possint, quæ res Civitates, & Imperia constituit, atque tuetur. Bonum delectabile est illius amicitiæ principum, quæ coalescit inter politiorum artium, atque scientiarum cultores, puta, eloquentiæ, poeseos, philosophiæ, aliarumque id genus: non enim virtutibus adscribuntur amicitiæ voluptatum, commessationum, libidinumque & illæ quibus simul homines nefarii conjunguntur. Vera hominum amicitia, quæ laudabilis est & quam philosophi omnes veram virtutem moralem esse arbitrantur, ea tantum est quæ eidem innititur virtuti; quæ proprie illud est bonum, quod honestum vocatur: Cum duo sese mutuo diligunt propter prudentiam, constantiam, fidem, cæterasque ægregias dotes, quas in amico quilibet vicissim deprehendit, atque hanc necessitudinem ob id data opera contrahunt, ut sese mutuo in virtute proficiant. — Multiplex genus amicitiæ.

Tertium amicitiæ genus, de quo Concionatoribus loquendum est, non est tantummodo honestum, insuper Sanctum est, & ratio præstantissima sese perficiendi in sanctitate. Amicitiam hanc merito Christianam vocare possumus, ut illam ab honestis amicitiis distinguamus, sed mere moralibus, quales apud ipsos etiam Ethnicos inveniuntur. Hæc igitur Christianis, ac supernaturalibus virtutibus innititur, nec non Cœlestibus donis, & gratiis, quas in illis deprehendimus, quos amicos eligimus, & cum quibus necessitudine prorsus sancta conjungimur; quæ utrisque admirabilem affert auxilium, ut in virtute proficiant.

Licet Christiana amicitia fere sit cum proximi charitate conjuncta, itaut plerumque cum eadem confun- — Quid Christiana amicitia, & proximi Charitas differant.

fundatur: non potest tamen dici unum atque idem esse omnino; differunt enim objecto, ratione, & ipsa etiam notione, quæ de utraq; hac virtute est habenda. Charitas generatim universum terrarum orbem complectitur; amicitia vero intra paucorum hominum numerum continetur: Charitas, ut perfecta sit, nullam habere debet rationem qualitatum, dignitatum, aliarumque rerum; amicitia vero electionem petit, ac plurimum naturali tribuit ingenio, & propensioni: Charitas numquam excidit, quæcumque urgeat causa; amicitiam vero, cum plurima præcavenda sit, ut arcto necessitudinis vinculo conjungamur, tenemur nonnumquam infringere, & cum iis, quos amicos habebamus, communem dumtaxat charitatem habere. Itaque amicitia non nihil adjicit charitati; mutuum videlicet amorem, atque nonnullas peculiares rationes, quibus fovetur. Hinc liquet Christiana religione, quæ tantopere charitatem foveri jubet, non everti amicitiam, quæ nobis cum infidelibus communis est, sed perfici, sanctaque fieri, cum nobis magno esse possit auxilio ad Dei amicitiam comparandam.

Amicitia nonnisi inter viros bonos esse potest. Prima lex, vel prima veræ amicitiæ conditio hæc est, ut inter viros bonos inveniatur; quod ipsum Ethnici quoque, qui hac de re scripsere, confessi sunt: Ita Cicero in libro, quem de amicitia elucubratus est, ait: *Hoc primum sentio, nisi in bonis amicitiam esse non posse*. Cum vero explicat, quinam sint hi viri boni, eos esse ait, qui ita vivunt, & agunt, ut eorum recta fides, probitas, amor justitiæ, ac generosa libertas ab omnibus probata sit; neque ulla de ipsis vel avaritiæ, vel libidinis, vel temeritatis suspicio suborlatur. Ubi auctor ille palam affirmat, amicitiam, quæ virtuti nequaquam innititur, non posse subsistere; qua in re consentit non solum cum aliis scriptoribus Ethnicis, qui hoc argumentum pertractarunt, verum etiam cum omnibus Sanctis Patribus, qui de eodem disseruerunt. Quamobrem neque latronum, neque libidinosorum, neque eorum, qui ad scelus aliquod patrandum simul coaluere, societas, licet arctis vinculis adstricta, vera amicitia esse non potest: quamtumvis illi mutuis fulciantur auxiliis, atque ultro, citroque sibi met opitulentur.

De particularibus amicitiis. Cum amicitia ex altera parte inter paucos esse possit, ex altera vero vitæ nostræ adeo sit necessaria, ut quidam asserere non dubitaverint, ab hominibus amicitiam eripere, idem esse ac mundo solem auferre; undenam ergo profectum est, quod nonnulli SS. Patres vehementer invehuntur in particulares amicitias, quas ineunt illi, qui virtutem profitentur; alii vero econtra illas suadeant tamquam ad exercitia pietatis incitamentum? hac in re spiritualis vitæ magistri pro vario personarum statu, qui amicitiam iniere, judicium ferunt. Quod enim ad Monachos pertinet, qui in communi vivunt, & qui unanimes, adeo perfectam charitatem servant, ut charitatem eamdem infringeret, qui ab aliis se vellet sejungere cum aliquo initurus familiaritatem, hoc quidem neque ex recta ratione oriri potest, neque rectum gignere effectum: quam ob rem S. Basilius & alii, qui communitates, vel instituerunt vel rexerunt, amicitiam non tamquam unionem, verum potius tamquam divisionem inter fratres putant, & simultatum originem, & causam propter quam regulæ perfringuntur. Quod vero ad eos spectat, qui in Mundo, & sæculari statu versantur, ubi plurimi in vitiorum cœno volutantur, aliosque secum trahunt, vel saltem a virtute, atque exercitatione pietatis avertunt; facillima ratio ab iis secedendi, qui vitæ sanctitati, quam in mundo etiam persequi eos omnes decet, qui propriæ student saluti, obicem statuunt, hæc profecto est necessitudinem cum illis inire, quorum eadem mens est, ac idem consilium: quemadmodum docet S. Franciscus Salesius in Introductione ad vitam devotam. Quod si in ipsis etiam cœnobiis, ubi plurimi simul communem vitam ducere tenentur, aliquis tepor, vel aliqua remissio inveniretur, neque omnes eadem charitate eodemque zelo flagrarent; tunc ipsi spiritualis vitæ magistri non renuunt, quo minus illi, qui majori religionis amore succensi sunt, magis particularem necessitudinem ineant sese mutuis ad virtutem exemplis excitaturi; dummodo prudenter agatur, neque imminuatur charitas communis erga alios, neque illis rationabilis ulla scandali præbeatur occasio.

Quæ ad amicum deligendum, retinendumq; requiruntur. Antequam amicitiæ vinculis conjugamus alicui, sano, atque perspicaci opus est judicio, ut egregias illius, quem in amicum sumus adoptaturi, dotes intueamur; nihil enim nostra magis refert, quam ne decipiamur in re hac, unde & vitæ hujus & futuræ felicitas pendet. Ubi statuta fuerit electio, nosmetipsos diligentius inspiciamus, oportet, atque videamus, utrum erga hunc, quem amicum elegimus, vere animus noster inclinetur; cum alioquin amicitia non sit diutius permansura; utrum eadem sit ingenii similitudo easdem exercitationes amantis; utrum mens ab omni spe utilitatis vacua, ne amore proprio vincamur; utrum cor satis apertum, & sine ulla exceptione, ut amico nosmet secretaque nostra communicemus, atque in eo fidem omnem constituamus; utrum ea nobis adsit sapientia, quæ requiritur, ut intra urbanitatis fines amicitiæ testimonia contineamus, ac prudenter amici nostri utilitatibus consulamus, quin eidem vel nimis indulgentes simus vel nimis graves. Hæ si desint qualitates, nemo amicitiæ capax est, ac neminem inveniet, cum quo necessitudinem inire possit, vel qui sibi constanter adhæreat.

Igitur in amico bono hæc requiruntur; probitas, citra quam amicitia virtus non erit, neque diu subsistere poterit; officiosum ingenium; necessitudo enim beneficiis fovetur, atque ea opera, quam ubi adsit occasio, ultro citroque amici sibi præstare tenentur: Constantia; quomodonam enim cum levi, atque mutabili homine, qui in singulos dies recentes quærat amicos, ac ne unum quidem verum habeat, jungi potest necessitudo? Prudentia; quam decet experiri antequam in alicujus amicitiam te tradas; etenim te ipsum deciperes, si imprudenti viro cui fidendum non est, teipsum, secretumque tuum committeres: Suave demum & affabile ingenium; inde enim consuetudinis jucunditas pendet. Quam ob rem stabilis, & solida amicia contrahi minime potest cum illo, qui ferox est, iracundus, ambitiosus, superbus, qui ubique dominari cupit, nemini cedere, sententiam susceptam, numquam deserere, nec aliquid de suo jure concedere.

Per quæ amicitia frigescere & extingui possit. Perfectiones, quæ ad amicitiam tuendam necessariæ sunt, eædem sunt quæ ad illam conciliandam requiruntur: quemadmodum in reliquis rebus patet, ubi singula eadem ratione servantur, qua esse inceperunt. Quæ vero amicitiam remittere, illi teporem inducere, eaque tandem penitus extinguere possunt, hæc ferme sunt: Oblivio, Negligentia, Contemptus, Diffidentia, Inæqualitas, Impatientia, & Infidelitas. Oblivio quidem cum amicum non sæpe videmus; cum eodem non frequenter versamur, vel cum non convenimus; itaut post elapsum aliquod temporis intervallum, eorum, quæ mutuo polliciti, ac professi fuimus, obliviscamur; cum enim eo tempore alter alterius societate caruerimus, sensim consuescimus, ut semper careamus. Negligentia nihil minus officit amicitiæ; argumento enim est vel ea, quæ ad amicum pertinent, nobis cordi non esse; quandoquidem eidem operam nostram præstare negligimus; vel nobis esse ignavam, atque indifferentem naturam, quæ fugit quærere occasionem amico inserviendi; vel nos e manibus eas, quæ sese objecerunt eidem gratificandi occasiones, labi passos fuisse. Contemptus, qui cordato viro ferendus non est, ita opponitur amicitiæ, ut quemadmodum amor ex præcedenti existimatione nascitur, ita contemptum semper subsequatur secessus, & aversio illius, qui benevolentia indignus existimatur. Cum itaque in Amicum electus se contemni cognoscit, vicissim in contemptum suam existimationem, in odium amorem suum convertit, quod ipsum, ubi primum sese obtulerit occasio, aperte testabitur. Diffi-

Diffidentia, & suspiciones ubi inter amicos suboriantur, ostendunt jam infirmatam esse amicitiam, quandoquidem deficit in quadam non postrema illius qualitate, nempe Confidentia: unde fit, ut nimia credulitas, qua aures adhibemus iis, quæ contra amici fidem narrantur, proxima quædam sit dispositio ad amicitiam infringendam, exercendumque odium, quod non multo post palam innotescet. Inæqualitas demum, & Impatientia ejus hominis, qui arbitrio regitur suo quamprimum pariet discordiam, & dissensionem: alioquin enim amicitia in turpem servitutem converteretur, si amicus omnem pati amici sui inæqualitatem, atque libidinem teneretur. Sed Infidelitas atque Perfidia cum amicitia omnino simul esse non possunt: simulac enim deprehenduntur, nulla est amplius confidentia, affectio nulla, statimque omnis tollitur consuetudo; qua in re Christianus aliquis hoc lucrari potest, ut erga infidelem, atque proditorem, qui sanctissimas amicitiæ nobiscum initæ leges violaverit, foveat charitatem.

Veræ amicitiæ signa, & effectus

Effectus simulque certa sinceræ amicitiæ argumenta ad quatuor hæc rediguntur. Primum est Benevolentia, vel Affectio, qua prosequimur aliquem propter ejusdem merita, non autem propter eam, quam recipere possumus, vel speramus utilitatem; ut enim S. Ambrosius loquitur, amicitia mercenaria non est: *virtus est amicitia non quæstus; non pecunia paratur, sed gratia*. Alterum est unanimis, conflatusque consensus ex S. Hieronymi sententia, qui ex veteribus philosophis hoc effatum mutuatus est: *eadem velle, eadem nolle, ea demum perfecta amicitia est*. Tertium, communicatio bonorum, quæ sunt inter amicos communia, quod morum Magistri mutui beneficii nomine indigitarunt. Quartum denique Constantia, atque Fidelitas in adversis; illis quippe potissimum veri amici, & probantur, & cognoscuntur; qui enim se amicos simulant, fortunam sequuntur; eadem recedente recedunt, & nos derelinquunt, cum se nihil a nobis ultra putant consequuturos.

Quænam sint amicorum officia satis liquet ex qualitatibus, quas in amicis requiri, supra docuimus. Illud tamen generatim affirmari potest, nos per amicitiam adigi, ut famulemur amico iis in rebus, quæ in nostra sunt potestate dummodo divinis præceptis minime adversentur, neque nostram conscientiam offendant: hoc enim illud unum est, quod Ethnici quoque excipiendum censuerunt in ea amicitia, quam tamquam virtutem moralem tantummodo perspexerunt: quo igitur potiori jure excipiendum est, si tamquam virtus Christiana spectetur, quæ validum nobis præbere debet auxilium, ut in perfectione, & sanctitate proficiamus?

De amicitia cum impiis inita

Ut nihil prætermittamus, quod ad propositum argumentum pertineat, de sancta, laudabilique amicitia, ut par est, sermo institui non potest, nisi prava etiam, atq; perniciosa familiaritas cognoscatur. Hoc autem nomine eam vocamus, quam cum flagitiosis hominibus jungimus, quæ efficere nullo modo potest, quin scelerum eorumdem fiamus participes, atque mox in illorum calamitates præcipites ruamus. Hæc sane amicitia est criminosa, & nefaria, neque satis umquam nobismet cavere possumus ne hac in re decipiamur. Criminosa quippe fit, quoniam vel placendi studio, eadem peccata committimus, vel pravis illorum exemplis cum quibus fœdus sancitum est in scelus pertrahimur. Omnes eorum improbæ cogitationes nobis sunt exploratæ; ideoque eorum omnium, quæ ab ipsis nefarie fiunt, participes sumus. Hac de causa Scriptura, & Patres hujus amicitiæ genus tamquam periculosissimum scopulum, in quem vita nostra allidere possit, considerant.

Qui amicitiam intra duos tantum coarctare adnituntur, hi in humanæ infirmitatis gratiam cuperem amicitiam spectarent, tamquam suavissimum bonum, quo fruimur, neque illius usum arctis adeo finibus circumscriberent, ut eamdem fere inutilem præberent. Tot enim dies accidunt, quæ nos ab amicis divellunt, vel quæ nobis amicos eripiunt, ut cum tantum temporis ad eos comparandos requiratur; qui unum dumtaxat nos habere jubet, in periculum abducat, ut nullum plerumque habeamus. Unitas amici gradus est perfectionis magis admirabilis, atque speciosæ, quæ in voluminibus proponatur; sed pluralitas amicorum re ipsa utilior est, atque commodior. Si enim amicorum est nostra consilia regere, conatibus nostris favere, delinire mala, voluptatem augere; cum prospera flat fortuna, moderari, cum adversa, opem ferre; nonne liquido patet hæc omnia officia plenius, atque efficacius a pluribus, quam ab uno posse præstari?

Quid veram, christianamque amicitiam constituat

Quod vero amicitiam essentialiter constituit, eamque ab reliquis omnibus societatibus, quibus homines coalescere possunt, distinguit; est profecto amicorum cognitio atque integritas rationis ejus, propter quam amico adhæremus. Frustra magna alicui conferimus bona, si eadem recipientis egestatem, meritumque ignoramus. Ut liberalis nomen jure merearis, largiaris oportet illi, qui dignus est, vel a quo minime speras, te plura iis, quæ dedisti, recepturum; quocumq; enim alio modo largiaris, largiris quidem, sed citra liberalitatem. Hoc ipsum de amicitia dicendum est; ut merito dicaris amicus, amicum cognoscas oportet, cumque citra lucelli alicujus spem diligas; quocumque enim alio modo diligas, diligis quidem, sed citra amicitiam. Verumtamen ut hæc attollatur amicitia, & Christiana fiat; Deus eidem sese immisceat, oportet, & illa ob supernaturalem tantummodo rationem est suscipienda.

Honesti interest viri, amicis suis favere, illorum fortunæ adhærere, atque in eorum gratiam ea omnia præstare quæ honor & conscientia non prohibent. Immo neque satis est amicis gratificari; id apto loco, ac tempore, nec sine zelo præstandum est. Summum amicitiæ fastigium ille attigit, qui æque amicis suis adhæret, cum ab omnibus deseruntur, ac tunc cum prospera eisdem arrisit fortuna. Credo equidem inter maximas vitæ hujus voluptates hanc esse præcipuam, quod amico utilem præstare operam possis, eique dum necessitate urgetur, opituleris. Hæc docet moralis philosophia Ethnicis simul atque Christianis communis.

PARAGRAPHUS VI.

Loci ex Asceticis, Neotericisque concionatoribus delecti.

Eorum felicitas, qui bonos sibi elegerunt amicos.

BEatus ille, qui Amicum sapienter, atque prudenter elegit, & qui perperam particularem necessitudinem non iniit cum hominibus virtute ac probitate carentibus: *Beatus qui non abiit in consilio impiorum*. Psal. 1. Profecto cum meliorem vitæ tuæ partem cum illis traducas, quos amicos elegisti, affirmari potest susceptam amicitiam de recta vel prava vitæ tuæ ratione quodammodo decidere posse: quia de te omnibus adeo persuasum est, ut alicujus mores cognoscere cupientes non aliam certiorem inveniamus viam, quam si amicorum ejusdem mores intueamur. *P. Cheminais de serm. de elect. amic.*

Videmus eos homines, qui antea nefarie vivebant, ubi Dei manu tanguntur, eorumque mens gratiæ luminibus illustratur, ablata fatali vitta, quæ illorum oculos obnubebat, incipere aliquando, amicitiam illam, quam jam pridem junxerant & quam sibi religioni minime vertebant, tamquam validum suæ conversionis obicem considerare, eosque coram Deo fatentes audimus, hanc fuisse omnium scelerum suorum originem, eamque penitus in posterum abdicare. Sin autem econtra illi; quibus cum consuevimus, vitæ parum Christianæ, ac minime frugi pertæsi ad Deum revertantur, & nos in sceleribus nostris relinquant, jam nobis invisi fiunt, atque molesti, neque illos respicimus nisi tamquam importunos actionum nostrarum censores, quorum rectum vivendi genus flagitia nostra indesinenter redarguit. Nequicquam illi prudenter, atque discrete nobis loquuntur, modestoque silentio corripere videntur ea vitia, qua ipsorum

rum

cum etiam conscientiæ vulnus inferunt; eorum enim intuitus nobis molestus est, atque illis flagitiosorum hominum apud Sapientem utimur vocibus, *gravis est nobis etiam ad videndum* Sap. 2. Morosus est, difficilis, cum quo omnis penitus necessitudo tollenda est. Hujus caracteris homines non placent; illorum etiam aspectus est gravis. *Idem.*

Amicus nam cum [...] trahit in scelus.

Quemadmodum nemo est adeo nequam, ut aliquando rectum sensum fovere non possit, ita etiam nullus est vir tanta virtute præditus, qui pravæ alicui impressioni non pateat. Ita conscientia olim timida atque ad sceleris conspectum expavescens a pravo amico aliquando confirmatur, cujus consilium sequitur: ita lacessitus homo, qui inter ultionis cupiditatem, & acceptæ injuriæ oblivionem incertus hæret plerumque ad iracundiam violentis corruptorum amicorum consiliis excitatus: Ita adolescens, qui in mundum ingreditur Religionis rudimentis satis imbutus, & qui fidei veritatibus ne ullam quidem afferre vellet dubitationem, sensim impii hominis ambagibus capitur, atque difficultatibus præbens aurem, ne fide excidat, periclitatur; Ita integerrimus aliquis vir, & recti servantissimus, nulla congerere studens bona, eaque sceleribus suis se debere detrectans, ab improbo tentatus amico viam impiorum ingreditur, ut celerius ingentes divitias assequatur. Ita denique pudica Virgo, cui Sancta institutio levissimorum etiam criminum horrorem injecit, familiaris cujusdam mulierculæ lenociniis decipitur, quæ sensim omnem honestatis, atque virtutis amorem extinguit. *Idem, P. Cheminais.*

Ubi curas, doloresque tuos infidelis amici sinum effundis, eique aperis consilium ultionis v. g. persequendæ, quæ a tua passione probatur; tunc fidelis consiliarius oleum vulneri infundit, irritatos animos sensim demulcet; rationem, quæ aberraverat, ad rectum sensum revocat; seipsum statuit tamquam adversarium tibi, ut tibi prosit; aditum sibi aperit in cor tuum, atque ut ipsi libuerit, omnibus affectibus tuis moderatur. Quin relucteris, certum hunc Ducem sequeris, qui te iterum in rectam semitam abducit; in te illud exercet imperium, quod detractare tibi minime licet: & si dum ira fervet, extrinsecus eidem videris obsistere, relinquit tamen aculeum in corde, & recedens locum præbet, ut intra te ipsum eas animo ratione revolvass, quibus iracundiam tuam delinire contendit. *Idem.*

Vitiorum amici nostrorumque participes sumus.

Juxta communes amicitiæ regulas, vel potius juxta illorum officia, qui se fideles gloriantur, præsto sis, oportet, ut omnia aggrediaris, omnia coneris; opus videlicet est, ut particeps fias jurgiorum, dissensionum, impuritatum, ultionum, iniquitatum, in quos amici libido omni religione, ac virtute carentis te studet impellere. Per hanc fatalem necessitatem, quæ nos mancipat omnibus amicorum affectibus, quam plurimi, quibus non alii insunt defectus proprii, ob eorum, cum quibus consueverunt, flagitia redarguuntur. Tui Dominus es, atque in teipsum illud, quod satis est, tenes imperium, ne quid tibi negotium facessat; at Amicus ambitiosus, & furens te in suam pertrahit iracundiam. *Idem.*

Cum amicitiæ commercium intra inæqualis conditionis homines invenitur, status dissimilitudo efficit, ut qui inferior est, turpem serviat servitutem, atque tibi honori vertat, si potentis Amici! conatus sequatur. Quidam etiam, cujus mens divinæ legis æquitatem, & rectitudinem clarius intuetur, necnon horribilem perspicit heri sui cæcitatem a quo tamquam amicus habetur; incedit tamen furentem hunc Ducem sequens, obedit contremiscens, & id audet nonnumquam, quod horret. Frustra recedere cogitat; sua quippe fortuna ab hoc homine pendet, cujus imperia ad unguem tenetur explere; & quamcumque inde speret utilitatem, hæc plerumque esse debet criminis pretium. *Idem.*

Quidam sunt, cum quibus amicitia jungi non potest

Quonam pacto ea dilectione, quam sociabilis vita requirit, quædam hominum amari possunt ingenia, quæ inofficiosa, injucunda, immo etiam austera, atque molesta nihil oculis exhibent, nisi justa aversionis objecta, & causas, propter quas illos odeimus? quomodo amari potest homo subdolus, nefarius, sine ulla affabilitate, sine ulla morum suavitate, ac plurimis diffluens vitiis, quæ omnes in illo deprehendunt, & quæ ipse unus, uni sibi cæcus, neque videre vult, neque corrigere? numquam dixerim, aliquem teneri, ut cum id genus hominibus arctam ineat amicitiam; satis enim est eos communi charitate complecti, quæ nemini est deneganda. *P. Aurelianensis serm. de proximi charitate.*

Ficti amici.

Versamur in sæculo dolorum, insidiarumque refertissimo ubi Hieremiæ prophetia ad unguem adimpleta deprehenditur: *omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudolenter incedet.* Jerem. 9. Frater fratrem non observat, nisi supplantaturus, non attingit nisi vulneraturus, non amplectitur, nisi facilius suffocaturus: si ad examen ejus revocat verba, inde contentionis alicujus nanciscitur occasionem; si beneficia commendat, eidem ruborem suffundere quærit, atque post omnia ille, quem necessarium nostrum esse putamus fit simulator noster, dissimulatusque inimicus; & qui in speciem nos tueri videbatur, te ipsa latro in nos ipsos evadit. Hoc est regnum hominum nequam: illis arridet fortuna, cum interim sinceris hominibus terga vertit, quasi sinceritas crimen sit, quod subsequi debeant paupertas, calamitas, & egestas tamquam tria infortunii ipsorum instrumenta. Falsa amicitia moneta est hoc tempore vulgatissima: Licet adulterina sit, tamen de manu in manum pertransit, quin vel eidem oppositio fiat; vel nimis conquiratur. Ipsius qualitas est nota, irrisorem a vero amico non satis distingunt; non solum inter ejusdem Civitatis incolas, & societatis, membra, verum etiam in familiis, ubi qui easdem constituunt, discordias serere non abnuunt, cum in rem suam cessuras existimant. *Serm. manuscr.*

Liquido patet, eos homines, qui venali affectu nos prosequuntur, atque suam tantummodo spectant utilitatem, in verorum amicorum numero habendos non esse; illi enim par pari non referunt, nec mutuis certare cupiunt officiis. Quamvis summo amore illos complectamur, nostræ tantum adhærent fortunę, suam festinantes provehere. Qui si nosmet diligere ex animo profitentur, illusores sunt, sensus suos mentiuntur atque produnt veritatem. Re quidem vera manus semper apertas habent, ut nostra recipiant beneficia; sed cor eorum semper clausum est, ut nobis mœrentibus solatium afferant. Vetus quidam Auctor id genus homines temporis, non autem personæ, aut virtutis amicos vocabat. Ut verbo me expediam, hi ficti sunt amici ex eorum numero, de quibus loquitur Filius Dei, & qui *in tempore tentationis recedunt.* *Idem.*

Vera amicitia constans est.

Egregie quidem Salomon, vel potius Spiritus Sanctus per os ejusdem testatus est, amicum verum numquam sensus suos, vel studia immutare. Quamcumque faciem amico fortuna ostendat, eumdem æque semper quavis in occasione, & quovis tempore diligit; & certum est, neque prosperitatis auram, neque letitiæ fulgorem majorem obtinere illecebram ad cor ejusdem occupandum, quam vel nubes adversitatis, vel imbres luctus est lacrymarum: *omni tempore diligit amicus.* Asserit idem etiam amicitiam veram adeo validis, tenacibusque vinculis amicos jungere, atque connectere, ut tempus edax, quod potest quidem calybem ipsum rubigine conficere, atque æs deterere, illa nequeat confringere; & mors eadem, quæ conjunctissimum quodque dissolvit, nequeat amicorum animas, & corda sejungere, licet corpora illorum in cineres redigere valeat. *Idem.*

Hoc amicitiæ proprium est, ut plerumque unum dumtaxat verum amicum eligat, quem unicum facit suarum cogitationum sequestrem, atque totius cordis thesaurum. Veteres omnes, qui de amicitia loquuti sunt, in hoc consentiunt; unum dumtaxat verum amicum habendum esse. Et sane quod temperamentum servandum esset, quod consilium capiendum, si cor nostrum pluribus esset amicis divisum, quorum res, atque sententiæ oppositæ sibi mutuo adversarentur?

tur? num alteri prodendus esset, ut alteri servaremus fidem? Ita profecto utriusque amicitiam servare non possemus. Numquid sensus nostri tegendi vel dissimulandi? hoc ipsum leges amicitiæ perstringeret mysteriorum integumenta, & simulationum ambages abhorrentis. Adde his cum natura unum tantummodo cor nobis præbuerit, ratio postulat, ut unum tantummodo amicum inquiramus, cui ubi semel nosmet tradiderimus, injustum est vel nosmetipsos partiri, vel collatum munus repetere. Hac de causa cum veteres amicos suos jactitant, ex quibus tanta sæculis suis gloria cessit, illos dumtaxat per paria, ac binos enumerant. *Idem manuscr. serm.*

Vera amicitia nonnisi inter bonos esse potest.

Vera amicitia virtus est, duos jungens homines, in communione insignium cognitionum, & affectionum sanctarum; ita illorum voluntates connectens, ut interim tamen ipsorum conscientiæ plena libertate fruantur, & nullas nectens catenas, quarum materiam quidem non suppeditet, anulos vero minime disponat Deus; *amicitia vera non est, nisi cum eam Deus agglutinat*: amicitiæ nostræ in terris, S. Franciscus Salesius inquit, componi debent ad exemplar amicitiæ Beatorum in Cælo: semper injustæ sunt, cum Divino amori adversantur, virtutumque exercitationi opponuntur, & quemadmodum Arca testamenti inter duos Cherubim erat posita, eadem ratione adsit opus est Deus inter duo corda sese ultro citroque diligentia; & Dei gratia sacrum horum vinculorum nodum, atque amicitiæ gluten inviolabile efficiat. *Idem.*

Adulatio virtus amicitiæ.

Adulatio ficta est amicitia, quippe D. Th. omnesque morales Theologi, fatentur, hoc extremum esse vitiosum sinceram amicitiam evertens, atque suapte natura artem esse intentissimam fallendo, ac decipiendo sub inani fictarum laudum, & quorumdam officiorum specie quæ efficit, ut vera putemus, quæ ficta sunt, & defectum ipsum perfectionis loco habeamus: *Adulatio, est fallax verborum sub specie amicitiæ deceptio*. Hæc autem adulatio illum, qui eamdem patitur in flagitiis, sceleribusque ipsius detinet; immo fictis laudibus occasionem præbet recentia peccata veteribus accumulandi, quod profecto est proximi charitatem evertere. *Idem.*

Accidit ut plurimum inter homines, ut qui ex calamitoso statu emergunt, & ad aliquem gloriæ, fortunæque eminentis gradum evehuntur, obliviscantur, atque contemnant amicos suos pristinæ paupertatis socios ac testes. Ab oculis atque memoria procul amovent, quidquid præteritæ infelicitatis imaginem, atque speciem potest excitare. Sua occupati magnitudine, atque sibi metipsis placere gestientes putant dignitatis suæ Injuriam allaturos, si sese ad necessitudines adeo inæquales demiserint; & seu difficilius sit prosperam, quam adversam fortunam pati, seu in hac humanarum necessitudinum infirmitate necessario perquiratur æqualitas; ubi pristinam relinquunt conditionem, primos quoque amicos relinquunt, & hoc non tam infidelitatis, atque inconstantiæ suæ inditium, quam fortunæ effectum, & præsentis conditionis decus esse arbitrantur. Adeo superbia atque avaritia omnes rationis, & amicitiæ leges invertunt. *Flechier pro die Pent.*

Amici veritas, ac sinceritas præcipue dignoscenda.

Cum nimia excæcatus amicitia in amico id esse putas, quod minime est, tunc non illum amas, sed alium sub nomine illius; hoc enim non est amare quod est, sed quod minime est. Amicitia veritati non adversatur: quemadmodum justitiam, & æquitatem diligit, ita odit simulationem, atque adulationem. Ficta laus, quin sapienti viro placeat, illum rubore suffundit; quippe honorem suum non in hoc positum putat, ut laudibus, licet veris, cumuletur, sed ut eas mereatur. Amici tui perpendere debent, quid ipse merearis; tu vero, quid mereantur amici. Cum lucri cupiditas potius, quam existimatio jungit amicitiam; cum passio potius, quam sapientia necessitudinem conflat, ibi fere occurrit infidelitas: Quam ob rem ubi amicus eligendus est, sinceritas præ cæteris est inquirenda. *P. Dozenne lib. de moral. Jesu Christi.*

Sapiens, modestusque amicus, ubi consilium præbet, ægre ferre non debet, nisi hoc alii amplectantur: verum melius, aptiusque consilium illis suppetere, debet arbitrari. Hoc immo eidem placere deberet; quandoquidem de rerum eventum omnem exuit sollicitudinem, de quo, si sua sententia arrisisset, rationem quodammodo redditurus videbatur. Fatetur S. Bernardus, meum, ne quod ipse suaserat, cederet e sententia, gravissimum sibi onus fuisse. Et sane si prudenter nos ipsi luminibus nostris fidere nequaquam decet, cur contendendum est, ut alii iisdem adhæreant. *Idem.*

Inter amicos officiorum, & familiaritatis excessus vitandus est.

Amicitia semper esse debet officiosa tam in exteriori specie, quam in sensu interiori; verum quemadmodum excessum incommodæ Urbanitatis evitat, ita fugit quoque nimiam familiaritatem. Hoc solum cavet, ne bona, quæ præstat officia, sint cum aliqua rusticitate conjuncta; novit enim repulsas quasdam esse nonnumquam muneribus ipsis gratiores. Nihil tamen renuit, quod præstare queat; sed cum renuere cogitur, palam, vel per impotentiam, vel justa alia de causa se renuere demonstrat; & tunc etiam supplet suavibus verbis, hilari vultu suum gratificandi desiderium testata. *Idem.*

Quam bonum ait Regius Propheta, *& quam jucundum habitare fratres in unum?* verum nihil prodest in eodem contubernio versari, si morum oppositione distemus; quemadmodum non officit locis abesse, si virtutum exercitatione simus conjuncti. Docet experientia, diuturnam amicorum absentiam, vel longinquitatem teporem quemdam inferre ardentioribus amicitiis, & sæpe etiam illas penitus extinguere. Non dixerim tamen consuetudinem nimis frequentem, diuturnamque in eodem loco permansionem nunquam obesse amicitiæ propter contentiones & jurgia, quæ debet utrinque foveri; si enim hinc quidem alterius tepore infirmetur, inde vero alterius virtute fulciatur, licet hic infirmioris rationem habeat, eumque patiatur; infirmior tamen plerumque propriæ infirmitatis pondere vincitur, & ipsa etiam patientia, quæ ab amico toleratur, eidem fit intolerabilis. *Idem.*

Cum illis tantum ineunda est amicitia, qui ad salutem nobis conferre possunt.

Ne ullam in eas necessitudinem nisi cum illis, quorum consuetudo tuæ saluti prodesse valeat; ut quo magis eadem consuetudo perficitur, eo magis ipsa etiam perficiatur amicitia: Si commercium hoc litterarum erit, & scientiæ; necessitudo honesta erit, & laude digna; si virtutis, pietatis, ac perfectionis; amicitia erit meriti atque pretii infiniti, quippe a Deo profecta vos adducet ad Deum. Quam sancta est hujus generis amicitia? ultro citroque communicare vota sua, sancta Deo inserviendi consilia; qua via quisque ad gloriam tendat; & ejusdem intuitu unum dumtaxat cor, animam unam habere? tunc reciprocus Sanctorum affectuum excitatur æstus, tunc virtutis cupiditas inflammatur, tunc nobili æmulatione certatur, quinam in virtutum via celerius progrediatur, & perfectionis meliora præbeat indicia. *Desumptum ex dict. mor. de amore proximi.*

In quo Christiana, & Mundana amicitia differant.

Mundana amicitia, & Christiana plures habent caracteres, quibus distinguntur. Mundanæ quidem fundamentum est oris species, ingenii suavitas, hilaritas, aliaque id genus; cum christiana amicitia virtuti tantum incumbat. Mundana amicitia mentem excæcat, animumque corrumpit; hinc illa affectio morum integritati adeo perniciosa; intuitus nimium curiosi; inordinata suspiria; querelæ, quod par pari non referatur; suaves, atque meditatæ loquendi rationes; enixæ postulationes, ut apertiora amoris præbeantur indicia; quæ omnia imminentem pertendunt honestatis, atque pudoris interitum. Christiana amicitia econtra puros habet oculos desideria puriora. Amicitiæ mundanæ finis, ut plurimum tædium est, morositas, diffidentia, mortalis zelotypia, objurgatio, contumelia, nonnumquam etiam iracundia: cum amicitia Christiana semper sibi constet, semper Urbana sit, suavis, ac nullis mutationibus obnoxia. Procul ergo absint criminosæ amicitiæ, ubi ipsi etiam affectus,

ac

ac vitia in amicis quemadmodum in nobis met-ipsis diligimus, ubi jungimur atque mutuis fulcimur auxiliis in impudicitiis, pravisque commerciis. Hoc non est sese vicissim propter Deum, & in Deo, sed propter æternam damnationem diligere, quemadmodum inquit Sanctus Chrysostomus. *Idem*.

Hominis proprium est amare hominem; sed virtus est illum amare, quia virtute præditus est; amicitia enim, quæ innititur probitati, sapientię, probæ indoli, fidei, vel aliis quibuscumque virtutibus, virtus est; atque laude dignum est eas amore persequi dotes, quæ in seipsis dignæ sunt laude. Verumtamen ubi ita amaveris, hæc ipsa gentilis est amicitia: Ethnici quippe diligunt a quibus diliguntur, & qui qualitates habent dignas, quæ diligantur. Quid igitur est amare tamquam Christianum, & Christianam colere amicitiam? hoc est, ut huic mutuo amori, sese mutuis fovendi consiliis ille proponatur finis, ut quotidie majorem sanctitatem, majoremque in Dei amore fervorem adipiscamur, ac mutuis excitemur adhortationibus, ut simus perfectiores. *P.Rapin lib. de Spiritu Christianæ religionis cap.2.*

Amicorū objurgationes cō. dicendæ sunt.

Si amicus corripiendus, vel admonendus est artem calleas oportet ipsis etiam monitis quidem dulcedinem quamdam afferendi, objurgationibus vero auferendi quidquid inest severitatis, atque asperitatis. Immiscendæ sunt eæ verborum ambages, quibus facile in amicorum sinum irrepimus, & quibus uti nos decet, ut amicum ab interitu vindicemus. Commoda fandi tempora, locus, & occasio, investigandi sunt; nonnulla, ubi liceat, excusanda, ne amici animus exasperetur, atque acrimonia verborum avertatur. Medici demum imitandi sunt, qui ut ægroto medeantur, cujus valetudo pretiosa est, curam adhibent, ne quidquid ad leniendum dolorem usurpant, vim pharmacorum imminuat: *Auctor Anonim. & Neoteric.*

Quemadmodum Christiana Charitas in amicitia necessario requiritur, utraque eadem habent officia, cum hoc tamen discrimine, quod amicitia vicem sibi reddi postulat, charitas vero in proprio sensu accepta alios amare cogit, licet etiam par pari non referatur. Amici itaque non solum sibimet mutuam opem, & muta auxilia in egestatibus ferre debent: sed mutuo pro virili prævertenda sunt ipsa mala, quæ impendent; atque prohibenda ne accidant. Levamen afferendum, si penitus malum auferri non potest; nisi malum potest imminui, consolatio adhibenda; vel si neque consolatione opus est, saltem miserationi locus tribuendus. Oportet alienis affici malis, eadem imminuere se se illorum participes efficiendo; patienter alienos tolerare defectus, eisdem medelam afferre, quin exasperentur; eosque dissimulare, si corrigi nequeant, &c. *Idem*.

Amicus probandus est, antequam amicitia jungatur.

Ubi sors, vel nostra felicitas nobis aliquem amicitia dignum obtulerit, illius periculum faciendum est non spiritu diffidentiæ, sed actu prudentiæ quæ docet, non amandum esse, ut cognoscas, sed cognoscendum, ut ames. Si enim diligentius perpendimus eam domum, quam sumus conducturi; cur non diligentissime illud cor exploremus, in quo cor nostrum, gaudium, doloremque omnem sumus effusuri? verum ea ratio, quæ monet, ne amicum nobis ex aula accersamus, monet etiam, ne illum ex conviviis eligamus, neque ejusdem, dum nobis fortuna favet, periculum faciamus. Si enim non alios habuerimus amicos, quam quos mensa, atque prosperitas tribuunt; quamprimum amicis carebimus: quicumque enim fortunam sequitur, facile ab amicis recedit. Adversitas tantum amicos probare potest; hac utamur occasione, opus est, ut eum cognoscamus. Tunc patebit, utrum ob utilitatem suam, an ob generositatem nobis adhæserit, utrum divitem, an divitias quæsiverit &c. *Lib. qui inscrib. la Conduite du Sage.*

Amicitia homini naturalis.

Amicitia proculdubio innocentissima voluptas est, qua omnes in societate perfruantur. Barbari ipsi nomen hoc reverentur; qui Urbanitatis leges contemnunt, leges amicitiæ non aspernantur; inter saltus suos, ac nemora vivere nequeunt, quin aliquem habeant necessarium, qui eorum exploratas habeat cogitationes, qui prospera eorum fortuna lætetur, & doleat adversa. Latrones ipsi, qui publicam libertatem impugnant, qui pacis tempore bellum cient, qui hunc suffocare velle videntur amorem, quem natura ipsa inseruit hominibus; ipsi etiam amicitiam colunt, intra se aliquam societatis imaginem retinent, sibique fidem servant, quamvis Reipúblicæ perniciosissimam. Populi denique per hanc virtutem subsistunt, quæ si aufferretur ab hominibus, Urbes ipsæ solo essent æquandæ, atque mortales iterum in deserta mittendi. Hæc legibus ipsis potentior est, quæ si in Republica satis bene institueretur, nullis amplius opus esset tormentis, atque suppliciis, ut nefarii homines in officio continerentur. *P. Senault tract. de usu passionum 2. p. 3. serm.*

Veræ amicitiæ præcepta.

Amicitia, ut justa sit, suos fines habere debet: ut vera sit, pietati debet inniti. Qui se amari cupiunt, in Fide sint oportet, eosdemque foveant sensus religionis. Illorum Amicitiæ debet esse studium virtutis, & mutua communicatione in id laborandum, ut meliores evadant: eorum animas confusas potius, quam conjunctas esse opus est, ex qua unione perfecta rerum omnium communio proficiscatur, bona non amplius sint divisa, penitusque tollantur frigida illa verba meum, ac tuum, quæ omnem mundi divisionem peperere. Ubi hujusmodi conditiones occurrant; nemo sanæ mentis amicitiam improbabit, quandoquidem divina potius est, quam humana, & gratiæ innixa potius, quam naturæ. *Idem*.

Amicitia est vitæ severitas, & æquior voluptas, qua in terris perfrui possimus, neque inter cæteras voluptates ullam hac innocentiorem, atque veriorem inveneris: Verum secum suos habet dolores, quibus ferendis sese disponere debet, qui incipit diligere. Absentia brevis est mors; mors vero absentia æterna; quæ tanto dolore nos conficit, quantam præsentia afferrebat voluptatem. Qui amici jacturam subit, amittit dimidium sui; mortuus, ac vivus simul est, & mors cum vita consentit, ut illam efficiat miseriorem. Licet etiam fatum eorum ita fœlix esset, ut illos eadem die simul efferret, minime tamen evitare possent miserias, quæ vitam concomitantur. Cum enim affectionibus conjuncti sint, majorem tribuisse locum fortunæ videntur, animamque ipsorum ideo migrasse in duo corpora, ut majori dolore illinc divelleretur. Verum quidem est dolores hujusmodi jucundos esse, atque juxta amoris dispensationem aliqua voluptate semper esse permixtos. Dulces sunt lacrymæ, ubi illas elicit amicitia, efficiuntque, ut duo amici in communi calamitate veram voluptatem inveniant. Ita eorum calamitas secum adfert medicinam; quandoquidem, & qui illam patitur, & qui illam prosequitur lacrymis, æque mutuam fidem agnoscunt. *Idem*.

Amicitia sexus diversi.

Arduum est regere virorum cum mulieribus amicitiam, limitesque ei circumscribere affectui, qui se verum esse minime putat, nisi sit maximus. Ita plerique Theologorum illam damnant, & licet ideo tantum sit criminosa quod periculosa usum illius jure interdicunt, ut periculum evitetur. Profecto virtus hæc numquam ita pura est, ut nullis sit nubeculis perturbata; facile e spiritu in corpus descendit, & quamvis citra periculum esse posset, non esset tamen citra scandalum. Sæculum nimis corruptum est, nec sincere de hujusmodi necessitudine judicium ferre potest; quæ si palam pro-

probarentur, esse posset quarumcunque libidinum integumentum; & quilibet amicitiæ speciem prætexens amatorie mulieres deperire libere posset. Novi quidem transactis sæculis sanctas non defuisse hujus generis amicitias; at calumniis patuisse hoc quoque novi. *Idem P. Senault.*

Affectiones, quæ inter diversi sexus personas inveniuntur, raro culpa vacant. Sermonibus ipsis, quibus earum mens detinetur, voluntas impugnatur, & amor sub suavitatis, atque urbanitatis nomine in cor sensim irrepit. Ægritudo efficitur, antequam cognoscatur; & virus ipsa etiam invasit præcordia, antequam te illud hausisse cognoscas. Periculum undique par est: consuetudinum libertas viros efficit insolentiores, earum vero jucunditas mulieres audentiores. Quam ob rem eam numquam probaverim amicitiam, quæ majus afferre detrimentum potest, quam utilitatem, & quæ propter inanem sensuum voluptatem in discrimen adducit salutem animarum. In ea religione vivimus, & ab eo Præceptore instituti sumus, qui Discipulis imperat, ut oculos sibi potius evellant, præscindantque manus, quam patiantur, ut manus, oculique sibi scandalum afferant: nos vero pravam quandam consuetudinem prætexentes contendimus, ut liceat nobis nimis teneras affectiones colere, quæ ut plurimum a pravis propensionibus initium ducunt, inutilibus sermonibus foventur, & in criminosas desinunt voluptates. Pudicitia quidem plurimis periculis patet, quin eidem recentes struamus insidias; vestimentorum luxus, conversationis licentia, & id, quod Urbanitas appellatur, satis apertum inferunt continentiæ bellum, quin ad eam fallendam lenocinia, doli, & artes accedant. *Idem.*

De amicitiis spiritualibus. Fateor equidem, nonnullos statu, ac professione adigi sua, ut sæpius alterius sexus personas videant; mulieres quæ pietatem colunt, confidere debere illis qui conscientiæ ipsarum regundæ provinciam subjere, & quos illæ sibi metipsis duces elegere; fateor etiam perfectam, quam quis testatur confidentiam, esse veræ amicitiæ argumentum omni prorsus suspicione vacuum, & ab omni censura remotum. Modus tamen servandus est; ea enim adhæsio, quæ eo usque procederet, ut apud homines male audiret, probari non posset. Ut intra sanctæ spiritualis amicitiæ terminos contineatis, diffidendum est, atque utrobique cavendum ab affectionibus, quæ nimis sensibiles sunt, ab illis absentiæ tædiis, quæ nimis sollicitant animos, a suspicionibus, zelotypiis, inanibus servitutis oblationibus, officiis, assentatiunculis, inutilibus bonæ voluntatis protestationibus, querelis; objurgationibus, quod non satis amoris rependatur; importunis munusculis, quæ gratum animum torquent, eique sæpe auferunt libertatem; cæterisque omnibus, quæ in ipsis etiam sæcularibus viris tamquam nimis officiosa, & periculosa spectantur. *Desumptum partim ex Pater Haineufue prope calcem tom. 3. de Ordin.*

Amicitia inter paucos esse debet. Inter eas rationes, quæ efficiunt, ut qui de summo fortunæ apice lapsi sunt, paucissimos veros amicos inveniant, non in postremis hæc est habenda, quod scilicet nimis multos amicos habere voluerint; qui ubi plures adsint, perfecta esse non potest necessitudo. Profecto amici plurimi potius admiratores sunt, quam veri amici, & proprie loquendo communis amicitia nihil aliud est, quam honestum pro vitæ commoditate commercium. Ne credas majorem amicitiæ voluptatem in majori amicorum copia esse positam; licet jucunda sit, nostræ prosit existimationi, immo quibusdam etiam in occasionibus afferat utilitatem. Hæc enim voluptas potissimum in veri amici electione consistit, cum quo summam habeas necessitudinem, a quo petere, cui dare consilia possis, qui ita tuis afficiatur, ut tu ipsius rebus afficeris, cui cor tuum detegere, omnia secreta committere, immo, si quæ sunt, infirmitates etiam aperire possis; verbo, qui alter sit tu. Verum ubinam hujusmodi amicus inveniri potest? *Liber cui titulus Les conversations. Conv. de amicitia.*

Amicitia bona. Inter veros amicos æqualis utrimque esse debet confidentia, quæ jugis est secretorum permutatio, quæ efficit, ut ubi adsit occasio, illa subsidia, quibus indigemus, ultro citroque petantur, ut gaudiorum æque ac dolorum omnium amicos in partem vocemus; atque ut verbo me expediam: heroica duorum amicitia efficit, ut duo corda in unum tantummodo coalescant. Ut autem constans, perfectaque jungatur amicitia, oportet, duos illos qui sese mutuo diligunt, vicissim quodam sympathiæ vinculo detineri, mutuam fovere existimationem, immo etiam admirationem, & habere cor generosum, molle, ac facile, ut alienis afficiantur officiis, aliosque suis vicissim prosequantur. Ad hæc ad bene amandum, constantia requiritur; oportet enim audenter omnia subire pericula, ut illi, quem amas, gratificeris; oportet eidem in quavis calamitatis genere famulari; oportet eam gloriam persequi, quæ in mutuo, ac fideli amore invenitur, atque ut omnia verbo complectar, virtus, non ineptæ voluptates, non spes utilitatis amicitiæ hujus vinculum esse debent. *Idem.*

Amicitiæ nulli insunt Amoris defectus; & nisi illa virtus æque generosa est, ac amor Christianus, & Spiritualis; semper tamen est virtus, quam Christiana religio non improbat, quam immo tamquam ad amorem purissimum, atque maxime spiritualem veluti dispositionem quamdam considerat. Quinam verbo assequi eam posset jucunditatem, quam in amicitia experimur? etenim profecto citra hanc virtutem nulla in hac vita sperari potest vera felicitas. Hæc æquissima est voluptas, qua in terris perfrui valeamus, neque ullas uspiam vel magis innocuas, vel magis veras delicias invenies. Quam ob rem sapiens eum Beatum appellat, cui verum amicum contigit reperire: *Beatus, qui invenit Amicum verum*..... Eccli. 25. Amicitia omnes habet amoris suavitates, quin ejusdem habeat infirmitates, & mala: cum enim existimationi, atque virtuti innitatur; inconstantia, libido, fastidium, zelotypia, diffidentia, incertitudo numquam veri amici tranquillitatem perturbant. *Abbas de Bresseville in tract. de Ecclesiastica, & Forensi eloquentia l. 4.*

Amicitia eumdem cum vita finem habere non debet. S. Ambrosius in funebri Oratione, quam quadragesimo post Theodosii Magni obitum die habuit; *dilexi*, inquit, *& prosequar eum usque ad regionem vivorum, donec fletu & precibus inducam virum, quo sua merita vocant.* Magnum hunc Principem & dilexi, & adhuc diligo, neque ulla unquam prætermittam meæ necessitudinis argumenta, pro virili par referre studens illi affectioni, qua dum viveret me prosequutus est, donec precibus, lacrymisque illi Cœlorum januam aperiam, quo a suis ille meritis evocatur. Imitamini, o fideles, insigne hoc Christianæ amicitiæ exemplum, & quandoquidem vos bonos, verosque amicos esse gloriamini, & huic homini, dum hac luce perfrueretur toties vos tales estis professi, ne quid prætermittatis, quin in majori necessitate promissionum vestrarum veritatem, atque animæ vestræ sinceritatem cognoscat. Ubi egestas, & necessitas ingruit, tunc veri cognoscuntur amici: *miseremini mei saltem vos amici mei.* Hunc audite, non consanguineos, non hæredes vocantem; novit quippe consanguineos & hæredes non semper esse meliores amicos; sed amicus verus semper amicus est: *omni tempore diligit qui amicus est*, præsertim vero tempore miseriæ & necessitatis. *Auctor Neotericus.*

Ut cum aliquo amicitiæ fœdere jungeris, non satis est illius existimationem fovere, quæ licet usque ad admirationem perveniret, nisi erga illum te secreta quædam attrahit illecebra, ex Oris habitu, morum

rum elegantia, totoque vitæ caractere profecta, quam facilius experiri est, quam exprimere; illum quidem toto vitæ tuæ spatio admiraberis, quin illius unquam vere amicus sis. Mores, atque ingenium optimam alicujus adstruunt opinionem; temperamentum, & officia cicut desiderium eidem inhærendi: verbo, amicitia sine existimatione esse non potest, esse tamen potest existimatio sine amicitia. Existimatio judicium mentis est meritis exploratis: amicitia, cordis est propensio erga illum; quem & mens tamqua existimatione dignum exhibet, & cor tamquam amore dignum existimat. *Sacer lib.1. tract. de amicitia.*

Amicitia constans non est, nisi virtuti innixatur.

Amicitia constans esse debet, atque inviolabilis: habet enim principia, quæ mutari non possunt, quemadmodum nec virtus, a qua dependet. Quomodo vero constantiam hanc in scelestorum hominum consortio inveniri posse putemus? Quid mutationi obnoxium magis, quam avaritia, quæ quidem consortii ejusdem fundamentum est? tempora, occasiones, circumstantiæ, animorum vel negotiorum dispositio nonnumquam repente mutantur: hinc fit ut ipsum, quem olim tanta dilectione prosequi videbantur, & quem vitæ etiam discrimine tutati aliquando sunt, postmodum ob leviusculæ utilitatis speciem relinquant. Fideles vel perfidi, sinceri vel subdoli, æque ad vituperandum atque laudandum, ad impugnandum ac propugnandum, ad impellendum in interitum ac ab interitu vindicandum parati, cor suum illuc agunt, ubi sua vocat avaritia, & omnia ex propria utilitate metiuntur. Quam ob rem hoc improborum hominum consortium non alio nomine vocari potest, quam conjuratio, infamis, atque funesta societas, quam abominari, ac perhorrescere debemus. *Idem.*

Abs re puto hoc in loco immorari eas recensendo qualitates, quæ sunt in amicorum electione requirendæ. Omnia dixit, qui animadvertit amicorum ingenia satis explorari non posse, antequam cum illis ineas amicitiam; eos vero tantum amicitia dignos esse, qui virtute sunt præditi. Cætera pendent a morum similitudine, ingenio, secreta quadam illecebra, cujus rationem afferre operosum est, & quadam facilitate incundi necessitudinem. *Idem.*

Lætitia, qua in hac cordis effusione perfunduntur amici, fortasse præ reliquis potissima est. Hinc pars, quam amicus in calamitatibus nostris sibi vendicat, earum pondus nobis imminuit; hinc voluptates nostræ protenduntur latius, cum in animo illius, quem diligimus, iterum producuntur. *Idem.*

Amico auxilium ferendum non est in iis quæ probitati opponuntur.

Quotiescumque amici nostri necessitas nos evocaverit, non currendum, volandum est: verumtamen si deprehenderis ipsum te iis in rebus abuti, quæ per honestatem, ac probitatem tibi metipsi minime licerent; tunc audenter ab illo recedendum est. Satis est amicum tamquam seipsum diligere: ne tibi credas, cum illum a te plusquam te diligi, juras: hoc in natura malum est; & prudentia non patitur, ut huic malo fides ulla habeatur. Si nosti e. g. litem ab eodem susceptam iniquam esse, idque ita aperte scias, ut nullus dubitandi locus superstit; hic blande admonendus est, atque vi etiam, si fieri potest, revocandus, nihilque prætermittendum, ut in justitiæ viam reducatur: quod si inanes fuerint conatus nostri, non aliud superest, quam querela. Non enim ulterius eidem morem gerere possumus, quin participes simus ejus sceleris, quod ipsi improbamus. *Idem Sacy.*

Amicus in adversis non deserendus.

Amicitia numquam illos probaverit, qui ab amicis, dum adversa perflat fortuna, recedunt. Ipsa enim numquam lucidius nitet, numquam viridior est, quam cum adversis jactaris, non enim turpis politicæ, jugo cervicem flectere potest. Cum sapiens sit, non eo usque irrito labore procedet, ut tecum intereat principibus ipsis insultans: verum cum sit intrepida, si fuerit opus, te ipsam tuebitur, amicus verus potius discrimen adibit, ut tecum in præceps ruat, quam minime conetur, ut ferat opem: atque constantia, & fide sua eam merebitur approbationem, & existimationem, quam ambitiosus ignava complacentia conatur surripere. *Idem.*

Amicum deserere, ubi per infirmitatem nutat, vel labitur, hoc sane est, præcipuum amicitiæ officium contemnere. Amicorum opera nullibi magis requiritur, quam ut in ardua virtutis semita mutuis fulciantur auxiliis, & ubi alter exciderit, alterius ope consurgat. Hoc potissimum est munus amicitiæ. Hominis est labi, lapso manum tendere, amici est; inhumanum denique eum, qui lapsum fuerit, pedibus conculcare. *Idem.*

Propinquitas amicitiæ causa.

Veritas est facile rerum experientia probanda, propinquitatem non solum esse fontem amicitiæ, verum etiam affectiones ipsas immutari pro gradu propinquitatis, qui interest eum illis, quos affectione prosequimur. Hominum qualitas, quæ nobis omnibus insita est, generalem hanc benevolentiam constituit, quam dicimus humanitatem. Si duo tantum in hoc essent terrarum orbe; hi profecto mutua dilectione seipsos complecterentur: sed cum hæc generalis propinquitas cum infinito variarum relationum numero, quæ inter homines intercedunt, commisceatur; accidit, ut illa naturalis affectio ex eadem genita evanescat in eo affectuum tumultu, quos in corde nostro tanta parit copia objectorum. In proximo nostro hominis qualitatem minime intuemur, ubi conspicimus in illo hominem invidum, ita nostræ felicitatis inimicum, ut nos suæ. Propinquitas, quæ ex ipsa nationis conditione proficiscitur, eam ut plurimum hominibus infundit benevolentiam, qua qui in patria tellure versantur non satis afficiuntur; ea quippe illorum numero infirmatur cum quibus communis est; verum tunc magis percipitur, cum duo, vel tres idem natale solum sortiti in aliena terra hospites inveniuntur. Tunc nostrum metipsorum amor, qui subsidio eget, atque solatio, quod quidem in eorum persona nanciscitur, quibus idem est negotium, eadem propinquitas; semper propinquitatem hanc diligentius attendit, nisi fortiori quapiam ratione prohibeatur. Hoc de illis dici potest, qui ex eadem familia sunt & eadem consanguinitate, necnon potiori jure hoc accidit in Christianis amicitiis, quæ inter illos intercedunt, qui eamdem religionem profitentur. *Auctor cui tit. Ars semetipsum cognoscendi.*

Si amicitiæ vis inest animas, quas natura diviserat, iterum conjungendi, hinc profecto sequitur, quod nihil amici pati possint, quin nos ipsi patiamur. Re vera eorum calamitates nos torquent, dolores sollicitant, lacrymæ affligunt, vulnera feriunt; cumque una tantum anima in multis corporibus inveniatur, in omnibus necessario eum experitur dolorem, quem in uno tantummodo recipit. *Formentieres in S. Joannis Panegyrico.*

De fidis amicis. Amicitia cum bonis tantum ineunda.

At enim inquies arcto amicitiæ nodo cum hoc sum conjunctus: ipse est fidelis mearum cogitationum sequester, huic uni committo quidquid mihi grave est, & quæcumque res me tangat, in hujus consuetudine solatium, atque perfugium invenio. Heu quam male amicos nosti: ignorasne præcipuas veræ amicitiæ leges, quæ semper in eo, cum quo fœdus jungitur, probitatem, integritatem, fidemque supponit? Hinc sapientes inferunt numquam solidam amicitiam cum flagitioso esse jungendam: si enim Dei sui, ac propriæ conscientiæ proditor est, nulla suadet ratio, ut illum tibi speres fideliorem futurum. At homo hic elegantis est ingenii, & officiosi; ejus consuetudo ita jucunda, & ut summa voluptate perfundat; nescio quod sympathiæ vinculum me tenet, & ex omnium mortalium numero, quos novi, neminem adhuc reperi, qui mihi magis arrideat. Verum non consideras inani hac illecebra te falli, & illac dæmonem te in sua retia per-

trahere? *De la Polpilliere, serm. de Bono exemplo.*

Propensio, quæ in aliis est cæca effusio naturæ, & quidam secrete impetus simpathiæ nullum ducem sequutæ, in hoc Principe prudentiæ erat deliberatio: qui ab eodem diligebatur, antea virtutibus ornatus quam amabilis supponendus erat, atque credendum, ante rationem ac mentem exploratam fuisse, quam animum. Quin enim ob infirmitatem aliquam judicium naturali studio submitteret, ipsum naturale studium ad judicii sui lumen prudentia, atque constantia regebat. Igitur illis quos tantæ mentis Princeps amicitiæ suæ honore dignabatur gloriæ cædebat, quod amarentur; hæc enim amicitia perspicuum erat virtutis eorumdem argumentum, quemadmodum illius mentem perspicacissimam esse probabat. *Auctor Anonymus.*

Quorum amicitia sit magis periculosa

Non semper illi magis perniciosi inter amicos habendi sunt, qui sunt nequiores, ac student apertius in scelus impellere. Sæculum nunc temporis callidius est, atque ubi de vitiis agitur, servatur modus; urbanitas (absit verbo invidia) in vitiis etiam ipsis retinetur. Qui alicui alterius sexus impudicum aliquod facinus repente proponeret; tamquam impudens, atque imprudens statim repelleretur: sed ubi primum amicitia captatur, atque officiorum assiduitate virus fovetur, cum peccata honestorum vocabulorum in volucro teguntur, & affectionis, atque inviolabilis amicitiæ nomen prætexitur; tunc homines hujusmodi eo sunt nocentiores, quominus ab iisdem cavetur, & quo magis nequitiam, & prava consilia dissimulare conantur. Hæc præsertim amicitia timenda est, inde præ cæteris innocentiæ majus periculum imminet. *Pater Bourdalove in Sermon. qui ejus nomine circumferuntur.*

Idea, & character veri amici.

Hic vere perfectus erat amicus, vos qui eumdem estis experti, vos mihi testes adeste; numquid aliquem uspiam nacti estis, qui diligentius fidem, & sacra amicitiæ jura servaret? vos, quibus ea felicitas contigit, ut summus ille vir dilectione sua dignaretur, ejusdem memoriam revocate, & dicite num aliquando vobis defuit? Num negotia vestra in nullo habuit discrimine? num fuit vestris, malis affectus? excidit ne unquam illi secretum, quod eidem credideratis? ullam ne ex illis infirmitatibus invenistis, quibus Principum virorum patet amicitia, vel quæ potius efficiunt, ut summi viri jura amicitiæ non norint? Numquid ejus diffidentia, atque tepiditas vobis sollicitudinem attulit? numquid ingenii ejusdem inæqualem mobilitatem estis experti? num turpem aliquam servitutem poposcit, cum vobis sua obtulit beneficia? numquid ea tumide jactavit? . . . Nemo unquam tot habuit delectos amicos, adeo ab omni quæstus suspicione vacuos, qui illum propter ipsum inquirerent, atque diligerent; tot amicos ex omni statu, & conditione delectos, &c. *Idem in funebri Oratione Ludovici Condæi Principis.*

Impiorum amicitia, & societas

Improbi flagitiorum societate coalescunt, cum enim æque sint criminosi, nihil habent, quod alter alteri obiiciat: ideoque in sceleribus suis mutuis sese confirmant auxiliis, atque approbationibus. Homo in vitiis, cum se solum invenit, nutat semper, & fluctuat; alieno indiget auxilio, atque auctoritate, ut convalescat, atque confirmetur: opus est ut ab aliis sua probari flagitia cognoscat, quod unum desiderat. Affectus enim non quærunt solum suis perfrui voluptatibus, sed sine pudore, sine stimulis, sine redargutione tuto frui volunt: & hoc ipsi quærunt in eorum hominum consortio, quos iisdem criminibus obnoxios esse cognoscunt. Qui inhoneste vivunt, suæ impudicitiæ socios inquirunt, ut suffocent propriæ conscientiæ ipsos corripientis objurgationes, & facilius aliqua in te aliena se conscientia tueantur. *Dans les Essais de morale tom. 5.*

Quid non profecere verba illa, quæ de nobili quodam viro narrat Augustinus, qui Sancti Antonii vitam legens ad frugem conversus est: *Amicus Dei si esse voluero; ecce nunc fio?* Hæc verba omnem obtinuerunt effectum, quem reciprocæ amicitiæ vis eisdem præbere poterat: centies fortasse eadem consideratio menti subierat; verum illa ex amici labiis emanantia audire verba, exemplo probata videre, ac mutua affectione animata, profecto tantam vim obtinet ut vix, ac ne vix quidem eidem possis obsistere, *P. Cheminais.*

Amicitia ob humanas utilitates instabilis.

Ubi Amicitia humanis tantummodo ducitur utilitatibus, neque ardens esse potest, nec jugis; ad minimum contemptum, suspicionem, lucri spem, evanescit, quoniam eas radices non jecit, quæ veras tuentur amicitias, easque efficiunt stabiles, & inconcussas. Nihil humanum, atque terrestre ea potest vincula infringere, quæ omnino sunt spiritualia. Christiana amicitia, quæ virtuti innititur, solida est, constans, invicta, neque suspicionibus, calumniis, periculis, immo neque ipsa morte concutienda, Qui amat eo, quod amatur, amare cessat, statim ac se levi putat affectum injuria ab amico; at in sancta amicitia hoc numquam accidit. *Auctor recens & Anonymus.*

Amicitia in adversis tamquam necessarium bonum est existimanda, nam juxta communem hominum sententiam infelices essemus, nisi amicorum consolatio suppeteret, quæ ex omnibus consolationibus æquissima, honestissima, & jucundissima habetur. Addere etiam possumus, eamdem in prosperis etiam æque necessariam ducendam esse; dives enim felix esse non posset, nisi amicum haberet affluentiæ participem: sapienti viro, atque erudito tot eximiæ lucubrationes nullam oblectationem afferrent, si deesset amicus, cui sua communicaret inventa, & a quo eadem augerentur: qui in honore versatur, sui voti compos non est, nisi secum habeat amicum suæ letitiæ consortem; neque tantum providentiæ debemus, quod sua nobis beneficia elargitur, quantum eidem debeamus amicum præbenti, cui eadem communicare possimus, *Liber qui inscribitur. la conduite du Sage.*

Veri, fictique amici discrimen.

Sapiens ait, amantem omni tempore amare, & fratrem in adversis cognosci, videlicet eum, qui vere in prosperis amicus est, esse tamquam fratrem in adversis, Ut plurimum amicitiæ humilibus, infimisque negotiis innituntur, & propter vitæ hujus necessitates foventur: illud amamus, cujus amicitia nobis affert honorem, voluptatem, vel utilitatem; ideo si quid adversi amico cædat, si prævideamus illum nobis honerosum futurum, qui antea utilis erat; non hoc dico; illud a nobis cor repeti quod eidem numquam tradideramus, sed ab eodem propter easdem causas recedimus, propter quas eidem accesseramus. Econtra vero Sanctus Chrysostomus *Homil. sexagesimaprima in Matth.* inquit, quidquid humanas amicitias evertit, Christianas confirmat, atque corroborat. Profecto quo magis amicus jactatur adversis, eo magis amicitia nos cum illo conjungere debet quoniam magis indiget nostri; virtus ejusdem tribulationis igne probata, nobis majorem de eosdem adstruere debet existimationem, & hæc prædestinationis indicia, quæ in eodem deprehendimus, efficere debent, ut in ipsa etiam calamitate, eum veneremur, Reliqui illum vituperent, ac turpiter derelinquant; nos vero palam commendabimus eum, qui a Deo habetur in pretio, atque ostendemus charitatem, sine qua vera amicitia esse non potest, numquam evanescere, atque re nulla flammas ejusdem extingui: *charitas numquam excidit.* 1. ad Corinth. decimoquinto. Itaque seu pro illo perorandum sit, seu quæ

quæ contra eumdem afferuntur refellenda, seu consolatione, seu ope indigeat, seu mala ejusdem dividenda sint, aut nostra fortuna cum illo communicanda, æque semper firmam, generosam, invictamque amicitiam ostendimus. Quod virtus conjunxit, nonnisi crimine sejungendum est: quod solido innititur merito, temporalium bonorum jactura concuti nequit. Tales nos præbebimus, ubi amici adversa fortuna jactentur, si nostra Christiana fuerit amicitia. *Abbas de Monmorel serm. in 2. Evangelium Adventus.*

Cum Dei filius Apostolis dixit, eosdem gavisuros fuisse, quod ad Patrem rediret, si ab ipsis vere diligeretur; non innuit se ab iisdem nequaquam dilectum fuisse, verum significat solum amorem eorum nimis fuisse naturalem, qui si defæcatior, & magis spiritualis fuisset, ejus discessus non dolorem, sed lætitiam ipsis fuisset allaturus. Cum aliquem vere diligimus propter ipsum, & propter ejusdem utilitatem diligendus est, alioquin nosmet in amicis amamus neque amicos propter ipsos diligimus. Hic est communis humanæ amicitiæ defectus, quo Apostoli ipsi laborabant Dei Filium amantes: amabant quippe propter eam qua efficiebantur, voluptatem ex ejusdem consortio, propter consuetudinis ejusdem suavitatem, propter lenitatem, qua ipsorum ferebat infirmitates, & propter bona quæ singulis momentis percipiebant; ideoque mœrorem prohibere non potuerunt, illum quam primum audientes abiturum. Quamvis enim dixisset, nisi ipse in Cœlum ascenderet, super illos Spiritum Sanctum non descensurum, maluissent Spiritum Sanctum non recipere, quam Salvatoris aspectu carere. *Idem tom. tertio in homil. Dominic. Pentecost.*

Pauci sunt veri amici Christiani. Si fidelium amicitias ad examen revocare velimus, patebit profecto omnes fere ex vili quadam utilitate profectas, & propter vitæ hujus necessitatem dumtaxat foveri. Id si nosse cupis, perpendas licet varias causas, quæ dissensiones gignunt, & quæ in hominibus pariunt inimicitias. Cum enim amicitia humanis tantum, fluxisque rebus innitatur, ardens & jugis esse non potest: ad quamlibet contemptus, zelotypiæ, utilitatis auram evanescit: non enim animę adhæret Cœlesti illa radice, quæ una nostras fovet amicitias, easque firmas, atque stabiles efficit. Quę inter homines in JESU CHRISTO conjunctos intercedit amicitia, solida est, constans, invicta, nullis suspicionibus, calumniis, periculis, immo neque ipsa morte infringenda. Qui amat eo, quod amatur, ubi aliqua ab amico afficiatur molestia, non amplius amat. *S. Chrysostomus adhortatione in 22. S. Matthæi cap.*

Vera amicitia rara est, sed licet hodie extorris projecta videatur, occurrunt in dies tamen ejusdem exempla. Corruptio non adeo universum terrarum Orbem infecit, ut nemo incolumis evaserit: bona fides, integritas, non sunt mera atque inania nomina, immo res sunt, quæ quotidie ob oculos accidunt. Has habere qualitates, & alterum, cui insint, cognoscere, satis est ut jungatur amicitia. In eo tamen tota res vertitur, ut virtus hæc ad amicitiæ christianæ dignitatem attollatur. *Abbas de Monmorel in peculiari tr. de amicitia.*

Amoris, & amicitiæ discrimen. Talis est amoris natura, ut sine ulla cognitione, & sæpe fortuito nascatur, atque donec viget, fit instar ignis comburentis quidem, sed sine lumine. Hoc de amicitia dicendum non est: ex meritis, & ratione ortum trahit, existimatione alitur, & confidentia: ignis est, sed menti lucem affert, animum vero fovere potest, non urere. Cæterum hæc virtus ideo tantum rara est, quia nobilis. Profecto amicitia essentialiter requirit probitatem, prudentiam, generositatem, vel ut paucis omnia complectar, ut perfectus habearis amicus, opus est te perfecte esse honestum. Ita ratio eadem, propter quam pauci sunt in terris amici, efficit, ut propter amorem proprium quilibet se amicum esse glorietur: cum enim aliis persuadere vult se bonum amicum; innuere vult, se ideo sincerum esse, fidelem, generosum. *Idem.*

Amicitiæ bona. Quas autem nobis utilitates parit amicitia? asserere possumus hanc in utraque fortuna vitæ oblectamentum esse, & suavitatem, bonorum quidem omnium condimentum, malorum vero medicinam. Quæ enim prosperitas placeret si sine teste gauderes? vel quam tristis esset ærumna, nisi ex condolente amico aliqua suavitate afficeretis? triplex dumtaxat bonorum est genus, honestum, utile, atque jucundum: honestum honestatem parit, utile utilitatem, jucundum voluptatem: una amicitia hæc omnia simul bona largitur. *Idem in peculiar. tractat. de amic.*

Utilitas, ac voluptas quæ ex amicitia percipiuntur. Quid utilius duorum amicorum necessitudine; qui ut ita dicam mente ad mentem vel potius animo loquuntur ad animum? in hujusmodi liberis sincerisque colloquiis mutua fit cogitationum, cognitionumque permutatio, ubi lumina a singulis acquisita sine communicantis detrimento vicissim communicantur, & ubi alteruter sine alterius jactura ditescit; sed eam, quam amicitia parit, voluptatem melius experiri licet, quam exprimere. Amici cordis latebras omnes scrutari, illi cor suum tanta confidentia, quanta sinceritate detegere, illum prævertere beneficia conferendo, ab eodem recipiendo præverti, eadem affici lætitia, vel ipse de te, vel de eodem tu merearis optime; experiri, doloris nostri imminutionem, ubi ille partem sibi vendicat; & lętitiæ, incrementum, cum & ipse lætatur; eidem, ubi indiguerit, celeriter opem adferre, atque illius gignere felicitatem, cum in maxima prosperitatis jucunditate nihil jucundius sit, quam amicum ejusdem facere participem, fingi ne potest gratior, majorque voluptas? *Idem.*

Certum est amicitiam inter duos tantum esse posse; difficile inter tres. Cor non ideo factum est, ut dividatur: dimidiatum dare, idem est ac nihil prorsus dare; dare pluribus, idem est ac dare nemini; plurimum deperit de confidentiæ voluptate, si dividatur; alioquin vero secretum longe minus tutum est, ubi multorum manibus teritur. Non ideo tamen dixerim, benevolentiam nonnisi inter duos esse posse, & cæteros homines nullo in discrimine habendos. Cor pro uno tantum esse potest; licet plures digni esse possint nostra existimatione, & amore, atque mereri, ut iisdem nostra præbeamus officia. Amicitia zelotypia non laborat: corda, animosque dilatat, non coarctat: permittit ut sis bonum universale, dummodo apud te Principem, distintumque locum amicus obtineat, & omnibus anteferatur.

Dolor ob amici jacturam. Nulla jactura cum fidelis amici jactura conferenda est. Natura universa faciem immutasse videtur; dies magis sereni nobis nubili sunt; cogitationes tristes, somnia funesta, quidquid circum nos est, displicet, vel alienum videtur. Indesinenter eo, quod amisimus, occupati, reliqua omnia nullo indiscrimine nobis esse videntur. Nequicquam conaris lenire dolorem, curas ipsas, quas sedula suscipit benevolentia, fastidimus; quocumque trahimur, nos sequitur dolor, quæcumque menti nostræ cogitationes ingeruntur, eo semper revertimur, ut amici jacturam defleamus. Si mens ipsa evanescit, amicum quasi adhuc viventem inquirimus; suavis consuetudo eo nos rapit, ubi sepius cum amico versabamur, sed illud vix pedem intulimus, cum omnia, nos mærore conficiunt. Solitudo nobis est jucundissima societas, & si præterea aliquem patimur, ille est, qui dolori nostro non adversatur, sed illum alit, fovet, & nobiscum partitur. Illi quibus cor æneum non est, & qui hujusmodi jactu-

jacturas sunt passi, quid dicam, intelligunt. *Sacy tract. de Amic.*

Ideo nulli ferme in terris inveniuntur amplius amici, quod omnes propriæ studeant utilitati; nulla habetur aliorum ratio, nisi quatenus prosunt. Integritas tamen est veluti anima amicitiæ; sed pauci inveniuntur amici ab omni utilitatis cogitatione vacui: qui largitur, beneficium amplificat, qui recipit, illud imminuit: leviuscula molestia appenditur in statera, ut cum maximi momenti gratia exæquetur: qui ex animo ea non pollicentur officia, quæ ex ipsis petuntur, ne illi quidem melius facerent, si omnino negarent: dolor, qui in eorum faciem sese prodit, negotium illis facessit, quibus gratificari arbitrantur: *L'Abbé Girard de Ville-Thierry tract. de Adulatione.*

Amici sese mutuo admonere, & corrigere debent.

Non postremum inter præcipua amicorum officia illud est, ut ultro citroque se corripiant, atque admoneant, & monita, atque redargutiones æqui bonique faciant. Apage cæcos amicos, qui indiscriminatim quæcumque amicus fecerit, probant; amicos adulatores, qui amicorum defectus excusant, & approbant, metuentes ne si corripiant, molestiam adferant. Apage hos molles amicos qui salutaria amicorum monita recipere nequeunt, quin doleant. Hujusmodi cæcæ, atque adulatrices necessitudines mundanæ amicitiæ characterem constituunt: at viri boni prorsus aliter consueverunt. Cum enim se mutuo diligentes suum tantummodo in virtute profectum inquirant, nihil illis gratius accidere potest, quam si defectus sui ob oculos objiciantur ut corrigi possint; atque sciunt non meliorem amico operam præstari posse, quam si ubi erraverint, admoneantur. Corripe, Salomon inquit, amicum tuum, ne si temere peccaverit, se innocuum putet, atque iterum labatur in scelus, ibique perseveret, ubi illud cognoverit, quod correptus non fuerit. Addit etiam Div. Ambrosius non esse a correptione cessandum, licet amici correptionibus non moneantur; immo quamvis injuria ab amicis redargueremur, quin succenseamus, eorum zelum commendare debemus, eisque gratias habere; nisi enim illi nos vehementer amarent, operibus nostris minime invigilarent, & nos minime redarguerent. *Auctor Neotericus, & Anonymus.*

Principes amicitiam nesciunt.

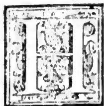
Principes ut plurimum amicitiæ voluptatem non norunt. Sublimis illorum dignitas vel aliis aditum obstruit, vel alios exhibet contemptibiles. Reverentiam, quæ honori debetur, cum amicitia, quæ debetur personæ, confundunt. Se coli magis cupiunt, quam amari; vel si aliorum amorem conciliare sciunt, ipsi tamen numquam amant. *P. Massillon in panegyrico Principis de Conty.*

Amicum alterum tenetur corripere.

Ut in amicitia generosam illam tueamur libertatem, quam Sanctus Augustinus se plurimi facere testabatur: *ubi est libertas Amicitiæ?* cum amicum aberrantem cernimus, illum statim in viam revocare tenemur. Si deliquerit, quin delictum agnoscat, leviter admonendus est, eique ob oculos malum objiciendum: neque illi unquam indulgere nos decet, cum quod cupit, adversatur Deo, & quod agit, agenti afferre potest interitum. Veri amici est tunc amico resistere; proditor esset, qui eum sequeretur. Quamvis primum quidem graviusculæ esse possint objurgationes illi, quem corripimus; hic tamen, ait Sanctus Augustinus, gratias nobis habebit postmodum, atque fatebitur, nisi eidem obstitissemus, nos interitus sui causam futuros fuisse, & una cum ipso fuisse interituros. Qui aliam agendi rationem sequuntur, & qui sua metiuntur verba, prout placent, vel displicent illis, quorum aucupantur gratiam, quod insignis est illorum auctoritas, & non inutilis amicitia; illi vere sunt, qui scandalum afferunt, & animas in præceps impellunt: quoniam illos in omnibus excusant, & ipsam etiam approbant iniquitatem, ut iniquis adulentur. Hi quidem sapientes videri possunt humana sapientia, & ab illis laudari, quorum Dux passio est, & finis utilitas; sed illos abominabuntur quicumque veritatem diligunt, immo aliquando illi ipsi, quos turpi indulgentia interire passi sunt, eos detestabuntur. *Liber cui titulus instructions Chrétiennes in Evangelium secundæ Dominicæ Adventus.*

AMOR DEI.

MONITUM.

HOC argumentum ex illis est, in quibus rerum copia atque varietas obruere potius, & confundere possunt Concionatorem, quam eidem materiam ad sermonem replendum suppeditare. Cum magnum sit, nihil non exquisitissimum afferendum est. Difficile tamen esset aliquid novi in hoc argumento invenire post ea, quæ Sancti Patres, Ascetici, & Concionatores ipsi attulere; ea enim omnia edita sunt, quæ vel mens excogitare, vel animus potuit experiri. Ut igitur aliquem huic rei ordinem afferamus, illud primum supponendum est, hoc in loco sermonem institui solum de amore, quo nos Deum prosequi debemus, non autem de eo, quo Deus homines prosequutus est; hæc enim duo sunt varia argumenta, licet alterum priori subnecti possit, tamquam ex potissimis rationibus una, quæ ad Dei amorem excitandum maxime valet; & hoc pacto rerum illarum, quæ aliorum collectiones adaugent satis magnam partem abscindimus. Secundo supponendum est nos hoc in loco de charitate erga Deum dumtaxat verba facere, quin loquamur de illa, quæ proximo debetur, seorsim pertractanda, licet hæ duæ virtutes sejungi minime possint. Supponendum est tertio, ea omnia quæ locum invenire possunt in sermone de amore Dei, ad aliquod ex subsequentibus capitibus esse referenda; ad Divinæ hujus charitatis præstantiam, præceptum Dei; modum, quo est adimplendum; rationes, quæ amorem excitare, atque inflammare possunt; insignes effectus, quos gignit in nobis; quomodo sacer hic ignis foveri, atque ali debeat; ac tandem ad actum, & actualem virtutis hujus exercitationem, vel habitum, qui vulgo cum sanctificante gratia confunditur. Ad hæc omnia capita referuntur illa, quæcumque in hoc argumentum congessimus.

PARA-

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum in hoc argumentum Synopsis.

I. Oncionis partitionem indigitare possunt hæc Divi Bernardi verba: *Duplicem ob causam diligendus est Deus; quia nihil justius, & quia nihil diligi fructuosius potest; suo scilicet merito, & nostro commodo.*

Punctum primum. Nihil justius. 1. quia actus est justitiæ ea amare, quæ amari merentur, & quæ bona, atque perfecta sunt. Hic uberrimus quidem patet campus de perfectionibus Dei differendi, quæ sunt dignissimum nostræ affectionis objectum: unde inferendum est maximam, nequissimamque injustitiam patrare, qui Deum amare detrectat. 2. Quia Deus jus habet in omnes nostri cordis affectus, quatenus Creator, qui nobis & esse, & vivere dedit, qui nos tuetur, & sine quo ne uno quidem momento subsistere possumus: ubi recensenda sunt præcipua beneficia, quibus divina largitas nos cumulavit, & quorum singula omnem amorem nostrum promerentur. 3. Quia ipse prior dilexit nos, neque enim æquius aliquid esse potest, quam diligentes diligere. Hæc etiam optima est ad amorem conciliandum via alios sua dilectione prævertere. At quantus fuit Dei erga homines amor, erga nos vero præsertim &c.

Punctum alterum. Perpendendi sunt fructus, quos ex nostra erga Deum charitate recipimus. Licet in amore utilitas spectanda non sit, hæc tamen facit ut ad amandum magis magisque excitemur. Prima igitur, quæ inde in nos emanet utilitas, hæc est; quod charitas nostrum meritum, nostramque magnitudinem coram Deo constituit; hæc est mensura existimationis, quam de nobis fovet, & dilectionis, qua nos complectitur: ad hæc fons est omnis nostræ felicitatis in terris, atque in Cœlo: & propterea hanc Sanctus Bernardus animæ quantitatem appellat, quæ fit major aut minor pro ejusdem charitatis mensura. 2. Hic in re perfectio, & sanctitas nostra consistit, itaut quæcumque aliunde merita habere possumus, nihil sint, si charitas absit. 3. Nostræ charitatis mensura in terris, in Cœlis erit gloriæ nostræ mensura. Omnium harum veritatum argumenta haud operosum est invenire, atque amplificare; moralis autem, quæ hinc est haurienda affectu refertissima esse debet. Hæc tandem erit conclusio, Dei amorem primum esse debere atque potissimum hujus vitæ negotium, ut beatam hanc exercitationem in omnem producere liceat Æternitatem.

II. Altera sermonis partitio esse potest. 1. Rationes magis validæ quæ nos ad Deum diligendum impellunt. 2. Modus, quo diligendus est; quæ justæ Concionis utramque partem conficere possunt.

Pars prima. Rationes quibus Deum tenemur diligere in tribus illis Evangelii verbis continentur: *Diliges Dominum Deum tuum.* Bonum, quod est amoris objectum, triplici ratione considerari potest, unde triplex amoris species existit: si enim in seipso spectetur, perfectio vocatur, atque a nobis exigit amorem Justitiæ, quem iis omnibus debemus, quæ in se bona sunt, atque perfecta. Si hoc bonum effulgeat, atque extrinsecus sese prodat, ita ut placeat, alliciat, tunc Pulchritudo vocatur, quæ non aliud est quam bonum, quod placet, allicit, & vim quodammodo affert, ut diligatur. Si demum bonum hoc sese communicet, atque effundat extrinsecus, Liberalitas appellatur, quæ ex benefaciendi studio proficiscitur, atque gratitudinis amorem exposcit. Cum autem Deus non solum Bonus sit, sed unice Bonus, quemadmodum inquit Evangelium; neque tantummodo Bonum sed etiam omne Bonum, quemadmodum ipse Moysi testatus est; est etiam triplicis hujus amoris objectum, Justitiæ, Affectionis, & Gratitudinis. Esse ejusdem perfectissimum nostram dilectionem meretur; hæc notio est quam nobis effingimus de Deo, *diliges Deum.* Illius pulchritudo omnia hominum corda allicere potest, atque in illis per hanc suum imperium constituit, quemadmodum inquit Propheta: *Specie tua & pulchritudine tua &c.* quod per illa intelligere possumus verba: *diliges Dominum.* Denique infinita ejusdem beneficia omnes animi nostri gratos sensus exquirunt, quoniam per eadem totus est noster; *Deum tuum.* Quæ tria ubi fuerint diligenter enucleata, atque explicata, fieri nequit, quominus in nobis Dei amor excitetur.

Pars altera. Quomodo Deum amare nos deceat ab ipso Dei præcepto edocemur in illis Evangelii verbis: *diliges ex toto corde tuo, & tota anima tua, & omni mente tua.* Debemus illum ex toto corde diligere: hic explicandum est quomodo hæc verba intelligi oporteat; non secus ac quid sit ex tota mente diligere; & rationes afferre, quæ passim apud eos omnes occurrunt, qui istud argumentum pertractarunt; & demum quid sit illud ex tota anima, totiusque viribus amare, quod cum illa cohæret S. Bernardi sententia ubi ait veram nostri amoris erga Deum mensuram hanc esse, ut sine mensura diligamus.

Tertia hæc esse poterit Concionis partitio; amorem videlicet nostrum erga Deum illi conformandum esse, quo nos Deus ipse prosequitur, atque charitati nostræ, data paritate, easdem tribuendas esse dimensiones, quas tribuit S. Paulus Divinæ erga nos charitati, his verbis: *Ut possitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum.* 1. Deus tota cordis sui latitudine amavit; eo enim nos amore dilexit, quo seipsum amat; ideoque omnem cordis nostri latitudinem expetit: *Diliges ex toto corde tuo*, videlicet nullam patitur divisionem, exceptionem nullam: cor nostrum totum quantum est petit; itaut nihil ametur, nisi in ipso, & propter ipsum &c. 2. Amoris ejusdem longitudo omnem complectitur æternitatem: *in charitate perpetua dilexi te:* in omni æternitate, quæ præcessit, nos amavit, amabitque per omnem, quæ sequetur, æternitatem, & exigit, ut anima nostra, quæ est immortalis, quæ illum, & cognoscere, & diligere potest, eumdem diligat semper; ut amor sit constans, atque æternus, namque nisi velis, nihil charitatem eripere potest: *Diliges ex tota anima tua.* 3. Sublimitas, atque profundum amoris divini illinc intelligitur; quod cum id ille sit, quod est, dignatus est in nos oculos suos convertere, nosque sine ullis meritis nostris amare: ideoque jubet; amorem nostrum supra creatas quascumque res attolli, ut ipsum ante cætera deligamus. Hoc autem intelligendum est per ea verba: *ex omni mente tua:* amore videlicet existimationis, & prælationis. III.

Deus est *principium, & finis*, atque propter duplicem hanc qualitatem ex toto corde, tota anima, mente, viribusque omnibus est diligendus. IV.

Pars 1. Deus primum principium est, propter quod sumus, ideoq; ad ipsum pertinemus. Ipse jus habet in õnes nostri cordis affectiones, quod neq; potest Deo reddere, quidquid debet eidem. Hoc natura ipsa nos docet;

hoc leges omnes divinæ simul, ac humanæ præscribunt, & quemadmodum in ordine charitatis illi sunt anteferendi, quibus vita ipsa accepta referenda est; liquido patet Deo potissimam cordis nostri sedem esse devovendam &c.

Pars altera. Noster finis est: in illum Amore quidam necessario ferri, verumtamen libero tantum amore ad eumdem pervenire debemus. Numquam felices erimus, nisi Deum diligentes. In eo autem latius proferri debet Oratio, quod Deus propter se cor nostrum effinxit, & Deus cordis ejusdem est finis, & cor ipsum semper inquietum est, donec in uno Deo requiescat.

V. Sanctus Chrysostomus in Psalm. quadragesimoprimo tria esse ait, quæ hominum amorem conciliare consueverunt scilicet perfectiones, quæ alicui insunt, beneficia, quæ nobis contulit, & amorem, quo nos prosequitur. Hæc autem tria in gradu præstantissimo inveniri in Deo, ostendendum est. 1. Quam vim Divinæ ipsius perfectiones habere debeant ad charitatem nostram inflammandam: 2. quot beneficiis quibusdam veluti vinculis nos sibi conjunxerit. 3. Quo nos amore prævertit, ut nostrum mereretur amorem.

VI. Ostendi potest quomodo Divinum charitatis præceptum servandum sit.

1. Illum amare debemus amore plenitudinis omnem ipsius legem servantes: *plenitudo legis dilectio*. Qui enim in una tantum re deliquerit, charitatem evertit; hic amplificari poterunt illa Salvatoris verba, ubi se ab illis amari ait, a quibus sua præcepta servantur.

2. Amore unico diligendus est. Quinam autem hic amor est, qui uni illi debetur? Quemadmodum cultus illi unice debetur, unicus etiam esse amor debet adorationis, desiderii, jugisque perquisitionis, cui ens illud infinitum solummodo potest terminos afferre. Amor hic explicandus est; qui non est aliud quam hoc perenne desiderii, atque attentionis tributum erga postremum finem nostrum, in quem omnia consilia, actiones omnes intentæ esse debent.

3. Amandus est amore prælationis: itaut fides, quam illi debemus quoscumque alias considerationes contemnat. *P. Bourdaloue in iis sermonibus qui ejusdem nomine circumferuntur.*

VII. Duplex ratio, propter quam non diligimus Deum, licet ad ejusdem amorem natura, & gratia impellamur. Prima est cæcitas nostra: non cognoscimus enim, quam amabilis Deus sit, neque Amoris, quem eidem debemus, naturam intelligimus. Lumen ergo cæcis afferendum est atque ostendendum quo amore dignus sit Deus, & quomodo sit diligendus. Altera est nostri cordis duritia, & ingratitudo, quæ ipsi Deo hæc terrena anteponit. Adnitendum ergo, ut cordis hæc duritia molliatur cogitatione beneficiorum Dei, & amoris, quo nos ille prius dilexit.

VIII. Primo injuria, qua lædimus Deum eidem cor nostrum denegantes, quod tamen omni jure debetur, eidem cum noster Creator sit, Dominus, Redemptor, & ille, qui per sui ipsius possessionem futurus est summa nostra felicitas. Hæc omnia jura simul perfringimus.

Secundo injuria, qua nos metipsos afficimus. Nos enim in nullam reditus spem in interitum præcipites damus, immo neque in hac etiam vita contenti esse possumus &c.

IX. Præceptum amoris Dei duo præcipua complectitur officia, quæ Concionis partitionem præbere possunt: primum est Deum amandum præ cæteris rebus eo prælationis amore, ut quæcumque alia eidem post habeamur: Alterum Deum unice amandum, hoc est; nihil aliud amandum cum ipso, nisi propter ipsius amorem ametur. *La Font.*

X. 1. Quid sit amare Deum, uti decet, & in quo ea consistat charitas, quam Deus petit & jubet; *Diliges ex toto corde &c.* 2. Præcepti hujus æquitatem, atque justitiam expendere, rationes ejusdem afferendo. *P. Texier in Domin. Domin. 12. post Pentec.*

Cum omnis amor oriatur in nobis, vel ex cognitione meritorum, quæ insunt illi, quem diligimus, vel ex gratitudine ob ea beneficia, quæ accepimus; id amamus quod est amabile, & id amamus, a quo amamur. Quam ob rem ut ad Dei amorem excitemur, videbimus primum illum, a quo noster amor expetitur, esse infinite amabilem; deinde vero nos ab eodem infinite amari. *P. De la Colombiere.* XI.

De charitatis præcepto. Primo, Præceptum hoc magnum est propter extensionem; etenim omnes homines obligat, ac nulla prætexi potest excusatio. Secundo Magnum est propter diuturnitatem; cuncta enim amplectitur tempora. Tertio, Magnum est propter utilitatem, quam inde percipimus. *Desumpto ex Dictionario morali.* XII.

Ut perfecta charitate diligamus, requiritur 1. Objectum, quod omnes in se perfectiones contineat; hoc autem nonnisi Deus esse potest. 2. Exemplar quod eam amoris perfectionem, quo contendendum est, nobis ostendat. Hoc autem exemplar ipse Deus est in ea dilectione, qua nos complectitur. 3. Sapiens Magister, qui nos doceat, & dirigat; hic autem est Filius Dei dicens: *Diliges ex toto corde &c. Autor recentior, & Anonymus.* XIII.

1. Nihil exæquat vim amoris Divini, uti videre est in Martyribus, iisque omnibus, qui eumdem vere dilexerunt. 2. Nihil exæquat eam suavitatem, qua Deum vere diligentes perfunduntur. *Sermo manusc. P. Stephani Chamillart.* XIV.

Quid amor Dei in nobis efficere debeat. 1. curam rerum omnium, bonorum, consanguineorum, amicorum &c. superare debet. 2. In omnia debet influere; namque sine charitate nihil sumus, cum charitate omnia habemus, & omnia uni Deo accepta referre debemus. 3. Regit omnia, & omnia ab amore Dei sunt regenda &c. *P. Nepueu tom. 4. considerat. Chris.* XV.

PARAGRAPHUS II.

Fontes atque Auctores unde rerum copia suppetit ad conciones hujus argumenti elaborandas.

INter Patres Sanctus Augustinus sæpius, atque passim in operibus suis hac de re sermonem instituit. In quarto operum ejusdem tomo librum integrum *de substantia dilectionis* invenies; & quamvis illius opus hoc esse minime censeatur; plurima tandem non spernenda complectitur. Ibi vero inter cætera videri potest amoris generatim sumpti divisio in amorem inordinatum, quem Auctor Cupiditatem appellat, & amorem, qui ordinem servat ab eodem Charitas nuncupatus. In libro *de Conflictu vitiorum & virtutum*, qui & ipse Sancti Augustini opus minime existimatur, sed in nono operum ejusdem tomo refertur, de duplicis amoris conflictu, amoris nempe Dei, & mundi tractatur. Idem serm. quinquagesimoquarto *de verbis Domini* tom. decimo loquitur de effectibus amoris Dei, & de amore mundi. Tomo 1. *in libro de moribus Ecclesiæ capit. decimoquinto* fusius explicat quomodo in una charitate virtutes omnes contineantur. Tomo 3. *in Enchiridio* fidem, atque spem inanes esse, omniaque præcepta ad amoris Dei præceptum referri ostendit. Scripsit tractatum *de laudibus charitatis* ubi ea omnia videntur, quæ in virtutis hujus encomium possunt excogitari. In libro *homiliarum quinquaginta homilia trigesimaseptima* agit § Patres.

de

de ordine, quem charitas habere debet; quomodo crescat, atque perficiatur. Tomo 4. *libro de Catechizandis rudibus cap.* 4. ostendit quomodo a nobis amandus sit ille, qui prior nos dilexit. Tom. 9. libro, qui inscribitur *Manuale* Auctoris incerti cap. 24. religiosissimi sensus adsunt, atque aptissimi ad homines, Dei amore inflammandos. Alibi etiam passim de Amore Dei sermo est: lib. 15. de *Trinit.* cap. 18. in Psalm. 34. 39. 53. 55. 66. In tract. 123. in S. Joannem cap. 4. lib. 10. *de Civitate Dei*, & lib. 4. cap. 28. In libro de *Agone Christiano*. In sermone 72. *de tempore*, & alibi passim.

S. Basilius homilia 16. in Psalm. 114. loquitur de vi charitatis, atque illa Apostoli amplificat verba: *qui nos separabit a charitate Christi &c.* Idem libro *de regulis & libro de vera virginitate*.

Sanctus Gregorius *lib. 25. moral.* ostendit nos Amore Divino esse debere succensos. Idem *lib.* 28. illa explicans verba Job: *quis conclusit ostiis mare*.

S. Hieronymus *in Epist. 22. quæ est ad Eustochium* ostendit charitate, labores, doloresque omnes leniri. Theodoretus eximiam habet de charitate Orationem.

S. Ambrosius *Orat. de fide resurrectionis*.

Origenes *homil. 2. expos.* 1. *in Cant.* docet, quinam ordo in Dei amore debeat inveniri. Idem *homil.* 3. *expos.* 2. Idem *in Epist. ad Rom.* ostendit jugum Domini per Dei Amorem levius fieri, atque suavius.

S. Chrysostomus *homil. 52. in Acta Apost.* latius probat gloriosum esse pati pro Amore JESU CHRISTI. Idem *homil. in Epist. ad Roman.* probat nihil obesse, vel adversari posse diligenti Deum.

S. Bernardus pulcherrimum edidit *de Deo diligendo* tractatum, ubi hoc argumentum fusius pertractat; sed inter cætera fusius persequitur multitudinem beneficiorum Dei ad amorem ipsius excitandum. Quam plura etiam habet ad hoc argumentum spectantia serm. 1. 10. 28. 43. 52. 74. 79. *in Cantica*.

Dionysius Chartusianus *p. 2. Opusculorum lib.* 4. qui integer hujus est argumenti.

Si nosse cupis varios effectus, quos in animabus amor operatur, legenda sunt opera S. Dionysii Areopagitæ, quæ scilicet ejusdem nomine circumferuntur. Opera S. Theresiæ, aliique Auctores mystici, quibus hac in re peculiaris est lingua, nonnisi cum moderatione a Concionatoribus usurpanda.

Ascetici. Didacus Stella *libro integro de Amore Dei*.

Bernardinus Rossignolus, *de disciplina religiosa lib. 3. cap. 6.*

Petrus Sanchez *lib. de Regno Dei*.

Jacobus Alvares *tom. 2. lib. 3. pag. 2. cap. 5.*

S. Franciscus Salesius ingens edidit volumen functione refertissimum, ubi nihil prætermisit, quod ad hoc argumentum pertineat.

Ludovicus quoque Granatensis duos, eosque amplos tractatus edidit, ubi de charitatis præstantia, atque utilitate; de virtutibus & exercitationibus, quibus acquiritur, necnon de rationibus, quibus excitatur, late disserit.

P. Saint Jure librum habet de cognitione, & amore Domini nostri in cujus prima, alteraque parte de amoris hujus exercitatione, atque affectibus verba facit.

Boudon *lib. 3. Christiani Incogniti*.

P. Croiser tom. 2. recessuum pro una die cujusque mensis.

Plurima eaque fere infinita suppetit librorum supellex in hoc argumentum, quos referre singillatim immensi laboris esset.

Concionatores. Biroat in Adventu concionem habet de mundi insensibilitate damnata ab Incarnatione, quam vocat amoris mysterium, ubi ostendit quantopere Deum amare mortales teneantur.

Idem in Concione pro tertia Quadrag. Dominica loquitur de cordis nostri divisione propter amorem, quem debemus Deo, atque ostendit primum dividi non posse Imperium Dei, quin destruatur. 2. Injustam esse hanc divisionem, quoniam aufertur Deo, quod ad ipsum pertinet, & quod ipsi debetur.

Inter sermones Ludovici Granatensis 17. post Pentec. Domin. sermo est de amoris Dei dignitate, atque præstantia, ubi ostenditur præceptum quo a Deo ipsum amare jubemur, maximum esse, atque primum legis præceptum; deinde vero docetur, quomodo ad hujus Divini amoris perfectionem adspirare teneamur.

Inter paucas, quæ supersunt Conciones, celeberrimi Concionatoris P. Coton, una est hujus argumenti ad hodiernam Concionandi rationem propius accedens.

Pulcherrima quoque, atque solidissima extat concio inter eas, quibus P. Bourdalove nomen inscribitur; altera etiam inter morales sermones, cujus Synopsim superius attulimus.

P. de la Colombiere; Auctor serm. in omnia Christianæ moralis argumenta; Lambert. homil. in 12. post Pent. Domin. P. Duneau, P. Texier; de la Volpilliere, aliique sexcenti hujus argumenti sermones ediderunt; & nemo fere Conciones in vulgus protulit, quin aliquam in hoc ipsum argumentum fuerit elucubratus.

Ingens etiam reperietur Auctorum numerus, qui Scripturæ, Patrumque locos de amore Dei collegerunt. Inter cæteros tamen, qui sequuntur, selectiores videntur. Granatensis in locis comm. Busæus in Viridario; Lohner; Auctor Alemannus. Præter SS. Patrum locos plurima etiam alia in hoc argumentum collecta sunt, ubi apte eligendi ratio requiritur. Collectores.

La Vega in lib. de Virtutibus & Vitiis. Dandinus in lib. cui titulus *Ethica Sacra*; qui cum sit Auctor Emunctæ naris nihil non exquisitum adfert in hoc argumento.

P. Nepueu in Christianis considerationibus tom. 1. pag. 120. habet multa in hoc Divini Amoris præceptum, uti etiam tom. eodem pag. 236. tom. 2. pag. 72. loquitur de multitudine beneficiorum Dei, & gratiis eidem per amorem nostrum rependendis. In eodem tomo pag. 347. ostendit, quam late pateat hoc Divini Amoris præceptum tom. 4. pag. 142. de iis verba facit, quæ hic amor in nobis efficit: & pag. 375. tom. ejusdem de cordis nostri divisione sermonem instituit.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & Scripturarum applicationes ad hoc argumentum.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Deuter. 6.

Hoc tantum diligentissime præcavete, ut diligatis Dominum Deum vestrum. Josue cap. 23.

Diligam te Domine, fortitudo mea: Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Psalm. 17.

Custodit Dominus omnes diligentes se. Psalm. 144.

Oculi Dei in diligentes se. Eccli. 34.

Ego diligentes me diligo. Prov. 8.

Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Cant. 8.

Fortis est ut mors dilectio; dura sicut infernus æmulatio.... Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Ibidem.

Præbe fili mi cor tuum mihi, & oculi tui vias meas custodiant. Prov. 23.

Ordinavit in me charitatem. Cant. 2.

Qui diligunt Deum, conservabunt viam illius. Eccli. 2.

Qui diligunt Deum, replebuntur lege ipsius. Ibid.

In omni virtute tua dilige eum, qui te fecit. Eccli. 7.

Omni vita tua dilige Deum, & invoca illum in salute tua. Eccli. 13.

Universa delicta operit charitas. Prov. 10.

In charitate perpetua dilexi te. Jerem. 31.

Traham eos in vinculis charitatis. Osee 11.

Si diligitis me, mandata mea servate. Joan. 14.

Qui

Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me; qui autem diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Idem, ibidem.

Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ibid.

Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur? Luc. 12.

Finis præcepti est charitas. 1. ad Tim. c. 2.

Plenitudo legis est dilectio. Ad Rom. c. 13.

Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. 1. ad Corinth. c. 13.

Charitas numquam excidit. Idem, ibidem.

Sectamini charitatem. 1. ad Cor. c. 14.

Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? Ad Rom. c. 8.

Certus sum quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque instantia, neque futura, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu. Idem, ibid.

Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos. 1. Joan. 4.

Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filii Dei nominemur & simus. Ibidem c. 3.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua; hoc est maximum, & primum mandatum. Matth. 22.

Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema. 1. ad Corinth. 16.

Scimus quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Ad Roman. 8.

Exempla Veteris Testamenti.

Probat Deus amorem Abrahæ.

GEnerosi, constantis, probatissimique amoris exemplum S. Patriarcha Abraham nobis suppeditat. Numquam amor gravius periculum subiit, neque magis unquam enituit ille prælationis amor, qui debetur Deo, quam cum ille Unigenitum Isaac sacrificare fuit jussus. SS. Patrum hac in re mittet eloquentia. Non satis est Deo, S. Ambrosius ait, præcipere, ut Filium sacrificet; immo Filium ejus, vocat Filium Unigenitum, atque Unigenitum ex toto corde dilectum: *tolle Unigenitum tuum, quem diligis Isaac:* Genes. 22. id autem, ut patrium amorem torqueat, ut cor parentis optimi flectat ad miserationem intuentis filium, quem tanto amore prosequebatur, ad aras vocari. Ad hæc jubetur Abraham in longinquum montem ascendere, ibi optatissimam victimam oblaturus; ut illo in itinere magis jacturam subeundam animo reputet, ut miserationi amplior ad agendum locus tribuatur, ut benevolentiæ, atque misericordiæ vividiores sensus excitentur. Permittit præterea ut in via cum filio de Sacrificio, quod est oblaturus colloquatur, & ex patre sciscitetur filius, ubi nam comparanda sit victima: quæ omnia eo consilio instituta fuerunt, ut liqueret utrum benevolentia in corde Patris excitata efficere posset, ut Dei negligeretur imperium, atque ut amor ejusdem tot variis rationibus quasi quibusdam tormentis probaretur. Mirum ne esse debet, si postquam Abraham hoc pacto sui erga Deum amoris magnitudinem probavit, Deus eidem præclarum illud perhibuerit testimonium: *nunc cognovi quod times Deum?* neque putes hoc a Deo antea perfecte cognitum non fuisse: illud enim cognoverat, sed deinceps alia ratione cognovit, postquam periculum fecerat: quam ob rem Patriarcham illum deinde amicum vocavit, eum vicissim summa dilectione prosequutus est, eumque subinde suis refertissime benedictionibus cumulavit.

Moyses enixius hoc præceptum commendat.

Duodevigesimo Deuteronomii capite legimus Moysi nequaquam satis fuisse ante reliqua præcepta, quæ Dei nomine promulgavit, illud statuere, quo Deum ex toto corde omnibusque viribus amare jubemur; sed summus Legislator, in cujus corde hic amor insculptus erat cum eumdem imprimere quoque vellet in corde populi, cujus duritiam cognoverat, legi ipsi eas addidit rationes, quæ maxime valerent ut Israelitæ ad illud diligentissime servandum excitarentur: Divinas videlicet perfectiones, beneficia, quæ ab ipso receperant, atque illis etiam explicavit quomodo magnum hoc præceptum servari oporteret: *& nunc Israel, quid Dominus tuus petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, & servias Domino tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua; custodiasque mandata Domini &c.* Deinde vero populo eas exhibet utilitates, quas ex hujus præcepti observantia est recepturus; videlicet patrocinium supremi hujus universorum Domini, benedictiones, quibus cumulabitur, & quæcumque excogitari possunt, ut corda licet saxea flectantur ad amandum Deum, qui prior ipsos tantopere amaverat.

Josue morti proximus hoc ipsum commendat.

Josue qui Moysem subsequutus Israelitico populo præfuit, cum extremam sibi diem imminere præsentiret prædecessorem suum imitatus omnes collegit vires, animumque omni populo Dei legem prælecturus, ut eumdem ad hanc servandam hortaretur, atque ut fœdus olim jam percussum cum Domino instauraret. Verum inter cætera hoc illi præsertim commendavit: *hoc tantum diligentissime precavete, ut diligatis Dominum Deum vestrum.* Josue 23. Poterat ne summus ille vir suum erga Deum Amorem testari magis, quam ea utens potestate, atque auctoritate quam habebat in populo, eidem præ cæteris Dei charitatem commendaturus?

Davidis exemplũ.

David præ reliquis fortasse veteris testamenti hominibus flagrantissimum erga Deum suum amorem nobis testatum reliquit; hoc enim præclarum eidem perhibet testimonium Ecclesiasticus: *de omni corde suo laudavit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum.* Eccli. cap. 47. Ipse quoque dicebat Deo: *diligam te Domine fortitudo mea,* Psalm. 17. Et alibi passim exprimit animi sui sensus, & desiderium quo videndi, ac possidendi Deum suum tenebatur: *quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Illum cordis sui Deum appellat, & profitetur se nihil præter illum quærere, & diligere, atque se velle fideliter legi ipsius adhærere: *quid enim mihi est in Cœlo, & a te quid volui super terram? defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum...... mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino spem meam.* Psalm. 72. Denique de illo vocibus summo repletis affecta ita loquitur, ut legentibus, vel audientibus eumdem amorem inspirent.

Exempla Novi Testamenti.

Amor S. Petri erga Dominũ.

SAncti Petri amor erga JESUM præsertim enituit; nulla enim occasio defuit, ubi apertissime testatus non sit illum, quo flagrabat, charitatis ardorem: hoc tamen peculiari quodam modo præ se tulit; cum ter ab eodem inter rogatus, utrum ipsum amaret, & plusquam cæteri amaret, dolore inde confectus fuit perinde ac credidisset Salvatorem ipsum de ejusdem dilectione dubitare: ipsius autem responsio satis liquido hunc cordis sui aperit sensum, ubi ait: *Domine tu omnia nosti; tu scis quia amo te.* Joan. 21. Verum cum satis non sit profiteri verbis, quod a nobis diligatur Deus; & Deus ipse penitiores cordis latebras intueatur, tutiora ad hoc probandum requiruntur argumenta, nempe actiones. Quinam certius hoc Apostolo probavit se toto vitæ spatio dolore contabuisse eo quod Præceptorem suum, ac Dominum passionis ejusdem tempore negaverit; qui deinde laboribus confectus fuit, ut eumdem a cæteris amari adniteretur; qui demum Crucis mortem subiit, ut similis illi fieret, qui pro mortalium omnium salute illud ipsum supplicium pertulerat?

S. Joannis amor erga Dominum.

Quis dubitare posset de ea charitate, quam dilectus inter discipulos S. Joannes illum prosequutus est, a quo prius tantopere fuerat dilectus? si ille præ cæteris dilectus fuit; nonne inferendum est, ipsum ideo magis, quam cæteros dilexisse. Amicitia enim non

aliud

aliud est, quam mutuus inter duos amor, quibus unum tantummodo est cor. Cum autem hujus amor discipuli responderet affectui, quo eumdem Filius Dei complectebatur; nonnisi ardentissima charitate charitatem pensare poterat; quapropter in singulos dies Domino suo jucundior, gratiorque fiebat, qui eumdem præverterat, ac prior illum amaverat, hac unice de causa, ut se eidem præberet amabilem. Hinc jure charitatis Discipulus appellatur; quoniam eadem totum illius cor undequaque flagrabat, neque de alia quapiam re loquebatur; ipse etiam nos in quadam Epistola docuit, amorem hunc in verbis non consistere, sed factis esse testandum.

Profani amoris in divinum immutatio in Magdalena.

Necesse minime puto istic afferre Magdalenæ exemplum, cujus elogium ipsum etiam Evangelium contexuit, & quæ ex eodem Salvatoris ore hæc verba meruit audire: *remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Luc. 7. Gratiæ virtutem tantummodo admiremur, oportet, quæ profanum amorem, cujus sordibus illa peccatrix erat coinquinata, repente in Sanctum Divinumque amorem convertit, atque lascivam mulierem in pænitentiæ sanctissimum exemplar immutavit.

Amor S. Pauli erga JESUM CHRISTUM.

Ut intelligamus, qua Dominicæ charitatis flamma S. Pauli cor ureretur, licet antea infensissimus fuisset nominis Christiani persecutor & hostis, satis est, Epistolas ejusdem perlegere. Modo enim omnes creatas res, & omnia vitæ hujus pericula provocat, ut experiantur, utrum ipsum a JESU CHRISTO divellere possint, cui arctis adeo vinculis per charitatem adhærebat: *qui nos separabit a charitate Christi &c.* ad Rom. 8. Modo anathema in eum ejaculatur, qui Divinum hunc Salvatorem non diligit: 1. *ad Cor.* 16. modo se nonnisi per illum, atque propter illum vivere profitetur: *vivo autem jam non ego; vivit vero in me Christus*: ad Galat. 2. Palam testatur se non aliud nosse quod CHRISTUM JESUM & tunc Crucifixum: in Epistolis suis non alio se nomine appellat, quam servum JESU CHRISTI: denique profitetur Salvatorem hunc omne bonum suum esse, suas opes, suam felicitatem: reliqua omnia flocci faciens, atque arbitrans tamquam stercora dummodo lucrifaciat, possideat, atque sibi metipsi conjungat JESUM CHRISTUM ardenti charitate, quæ mutuo Divini hujus Præceptoris amorem vicissim conciliat. Poterat ne verbis magis disertis testari charitatem qua erga illum flagrabat, qui summa erga eumdem usus fuerat misericordia?

Quorumdam Scripturæ locorum huic argumento applicatio.

Quid sit amare Deum amore existimationis, & prælationis.

Diliges Dominum Deum tuum.....*in tota mente tua*. Matth. 22. *Deum in tota mente* diligere, idem est, ac eumdem prosequi amore existimationis, atque prælationis. Quid porro istud est, Deum amore existimationis diligere? profecto est eumdem præ omnibus creatis amare, illi cor suum præbere tamquam tributum, quod ens entium omnium perfectissimum decet, & cui citra injustitiam negari non potest. Anima, quæ meditatur, atque divinas perfectiones scrutatur, earum pulchritudine ita capitur, ut cætera, quæ non sunt Deus, aspernetur, atque contemnat. Intelligit quippe creata omnia in se nihil esse, & quodcumque possident a Deo recepisse, immo quodcumque in illis speciosum magis elucescit, exiguum dumtaxat esse radiolum fulgoris illius, quo omnes Divinæ perfectiones circumdatæ effulgent. Insanum putat Deum relinquere, ut creatis rebus adhæreat: Supremi hujus entis magnitudinem cognoscens, atque divinis ejusdem illecta perfectionibus de eodem præstantissimas sibi adstruit ideas; ubi accidit sermo, cum laudibus, observantia, admiratione, summoque dilectionis affectu loquitur; ultro atque libenter illius mandata capescit; quidquid sibi pretiosius inest, libenter sacrificat; generatim quidquid ad eumdem pertinet, veneratur. Quemadmodum lucidissima sydera, ubi sol primos radios emiserit, evanescunt; ita quidquid in terris pulcherrimum, amplissimum, locupletissimum est cum illa idea collatum, quam de Deo ipsa concepit, adeo humile, exile, tenue, atque contemnendum videtur; ut satis nequeat mirari terrena hæc tanto in pretio esse apud mortales.

Invicta vis charitatis.

Fortis ut mors dilectio. Cant. 8. S. Augustinus hæc explicans verba in Psalm. 47. & 121. ait; Charitatem æque fortem esse, ac mortem vel eo quod, quemadmodum morti nemo resistit, neque resistere potest quacumque arte, vel amuleto eamdem removere, vel evitare conetur; ita nihil possunt homines contra vim charitatis. Vel alio in sensu: quod sicuti mors fortis est, ut corporis vitam eripiat, charitas econtra fortis est, ut a nobis mortem æternam propulset: vel demum quod charitas quamdam mortis speciem nobis infert, efficiens, ut omnibus terrenis rebus oculos claudamus, Deo tantum, ac propter Deum vitam hanc traducturi.

Charitas comparatur igni ab Israelitis in Persidem abducendis humi defosso.

Cum Dei populus captivus abduceretur in Persidem, Propheta Jeremia suadente, Sacrum ignem occuluit secreto quodam in loco mortalium paucissimis explorato. Cum autem post plurimorum annorum intervallum Jerosolymam postliminio reversus esset, summa sollicitudine conquisitus fuit ignis ille, qui in profundo loco, quodam quasi puteo, fuerat defossus; nihilque aliud ibi contigit invenire, quam lutulentam aquam, frigidam, & crassam. Cum autem Nehemias Deo vellet offerre, sacrificia, quæ præcipiuntur in lege, hanc eamdem lutulentam aquam super Altare jussit afferri, eique ligna superimponi. Tunc vero summa cum omnium adstantium admiratione ignis exarsit quemadmodum in Macchabæorum historia narratur; quod factum Interpretes nonnulli ita explicant. Hoc idem, inquiunt illi, in hominis corde accidit, qui quidem profundus est locus, ubi Deus Divini sui amoris ignem effundit quemadmodum loquitur S. Paulus ad Rom. 8. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. Cum autem sæpe contingat, ut propterea quod Cœlestes, veritates neque cognoscimus neque meditamur, ignis iste deferveat, atque penitus extinguatur; propter labem voluptatum hujus mundi, quibus sese omnino tradit cor ipsum, in lutulentam aquam convertitur. Ubi vero Justitiæ sol, qui Deus est, aliquem misericordiæ suæ radium, vel aliquod gratiæ suæ lumen in ferventi quapiam meditatione dignatur emittere; tunc flamma charitatis licet sopita, atque extincta rursus accenditur, atque iterum Deum diligere incipimus, & sacrificia nostra eidem accidunt perjucunda.

Ignis amoris, quo animæ in terris flagrant differt ab illo, quo Beati uruntur in cœlo.

Apparuit Dominus in flamma ignis de medio rubi. Exod. 3. Cum Dei amor in Bibliis appelletur Ignis, quo in Cœlo quidem Beati, in terris vero animæ flagrant; dici potest in Cœlo similis esse rubo illi ardenti, qui olim apparuit Moysi, ardenti quidem quin combureretur; nihil enim vel purificandum, vel comburendum ibi esse potest, ubi nihil pollutum potest inveniri. Sed charitas Sanctorum in terris est ignis comburens .... *Deus tuus ignis consumens est:* Deut. 4. neque illi satis est omnes peccatorum nostrorum reliquias Sancta contritione consumere: per pœnitentiam, & jugem mortificationem ipsa etiam consumit corpora; consumit vitam martyrum teterrimis quibuscumque tormentis; consumit vires, ac valetudinem Apostolorum assiduis laboribus, quos propter eumdem subire tenentur. Efficit, ut illi quidem omnia fortunæ, animique bona sibi sacrificent; alii vero opes suas in eleemosynas, ac bona opera impendant, suæ libertatis abrenuncient; consumit denique quodcumque humanum, vel terrenum in corde repererit.

Discrimen aliud inter beatorum, atque mortalium Charitatem.

Dixit Dominus, cujus ignis est in Sion, & caminus ejus est in Jerusalem. Isaiæ cap. 31. Luculentum sensum, his verbis tribuit S. Gregorius. Quemadmodum enim fornax aliquid amplius dicit, quam ignis simpliciter; ignis enim in minima etiam quantitate esse potest; fornax vero accensa ignem majorem atque ardentiorem complectitur: ita quoque S. Pontifex ait; Charitatis flamma hic in terris incipit

pau-

paulatim Sanctis accensa meditationibus vel rerum Divinarum contemplationibus quod vox illa *Sion* videtur innuere; cum interim in Cœlo (quod quidem Jerusalem est, vel visio pacis) perfecta erit, & quadam veluti in fornace, ubi omnia Beatorum corda conflagrabunt, & in æternum non extinguentur. *S. Gregorius homil. 21. in Ezecchielem.*

Ordinavit in me Charitatem, seu vexillum ejus super me Charitas, Cant. 2. Charitas, inquit S. Franciscus Salesius est tamquam Christianæ militiæ vexillum; est veluti vexillifera virtutum omnium, quibus contra vitia confligendum est: illam reliquæ sequi debent, atque sub ejusdem vexillo in aciem descendere; & ut paucis dicam, sub Charitatis vexillo Dei Filius, noster Imperator, certare nos jubet.

Nihil erat in Templo, quod non auro tegeretur 3. Reg. cap. 6. Quorsum præcipit Deus, ut Templum suum aureis circumundique laminis contegatur? nemo unus ignorat, aurum esse charitatis Symbolum, atque ea tantum intelligenda Apocalypsis c. 3. verba, ut hoc innotescat: *suadeo tibi emere a me aurum ignitum.* Jubet ergo Spiritus Sanctus, animam nostram purissimo charitatis auro indui, atque exornari, & nihil in eadem nonnisi micans atque refulgens inveniri.

Deus cor nostrum beneficii sibi voluit delinire.

In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. Oseæ 11. Deus homines trahit in funiculis Adam, ubi minas adhibet, atque suæ iræ flagella exercet ad se nos revocaturus, postquam ab eo recessetimus: cum vero beneficiis utitur, promissiones immiscet, & præmia; tunc ut nos in sui observantiam alliciat vinculis utitur charitatis; nihil enim aptius est ad cor aliquod conciliandum beneficiis, quæ quædam sunt affectionis nostræ ergà aliquem testimonia, atque ut ita dicam, cordis est lingua.

Deus quidem totū petit cor, Dæmon vero illius patitur divisionem.

Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur, 3. Reg. c. 3. Ex duabus illis mulierculis coram Salomone certantibus utrius esset quidam infantulus; quæ pati non potuit, ut hic divideretur, atque secaretur bifariam, manifesta tribuit documenta, se vere ejusdem esse parentem; illa vero, quæ divisioni assentiebatur, se ejusdem matrem esse suppositiriam ostendit: *nec mihi nec tibi, sed dividatur.* Ita loquitur dæmon ille cordis humani usurpator. Similis fictæ huic matri, patietur ille coram Salomonis solio filium hunc bifariam cædi, quin ullo miserationis sensu afficiatur; urgebit immo atque instabit, ut hoc citius adimpleatur; cum enim sciat hunc ad se nullo jure spectare, divisum vellet: *dividatur.* Cum ad illum minime spectemus, libentissime hanc patitur divisionem, dimidium potius possessurus, quam totum amissurus. Haud ægre fert nos ab eodem ad tempus recedere, dummodo in æternum ab eo non divellamur. Hoc tamen tibi non placet Deus meus? cum supremus & unicus sis cordis nostri Dominus, nullam pateris divisionem: cum summa nos prosequaris Pater amantissime benevolentia, malles potius penitus nostrum ipsorum jacturam subire, quam intueri cor nostrum dividi, ejusque partem offerri tibi, reliquam vero mundo atque dæmoni infensissimis hostibus tradi.

Super eminentem scientiæ charitatem: ad Ephes. 3. Ex allatis verbis liquido patet, S. Paulum Apostolum existimasse, chatitatem scientiæ toto Cœlo præstare; idem enim est ac si diceret: *Charitatem, quæ supereminet scientiæ,* vel ex nonnullorum sententia innuere vult, camdem charitatem scientiam esse præstantissimam, quasi diceret: *Supereminentem scientiam charitatis:* quicumque enim illam possidet, celeriter altissimam Dei cognitionem assequitur. Inter divinarum, naturaliumque rerum cognitionem hoc discriminis interesse docet Sanctus Augustinus, quod altera quidem necessario præcedit amorem, quo terrena quæruntur; ejusdem enim est causa: Charitas vero ut plurimum antecedit ea lumina quæ a Deo recipimus, ipse enim sese communicat diligentibus illum, quemadmodum JESUS CHRISTUS Apostolis dicebat: *vos dixi Amicos, quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis.* Quam ob rem accidit, ut nonnumquam simplices intueamur homines, rudes, atque illitteratos, qui de Deo sublimiora, ac digniora sentiunt, quam eximia quævis ingenia; quoniam illi Deum ardentiori charitate complectuntur; in charitate vero cognitio sequitur potius, quam præcedat amorem, & Deus mentem hominum suis replet luminibus prout cor eorumdem est charitate repletum.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, atque Sententiæ SS. Patrum in hoc argumentum.

Ponderibus suis aguntur omnia, & locum suum petunt: Amor meus pondus meum; illo feror quocumque feror. S. August. l. 13. Confess.

Minus, Domine, te amat, qui aliquid tecum amat, quod propter te non amat. Idem, lib. 10. Confess. cap. 29.

Qui amat aliud, Deum amare non potest: occupatam habet animam. Idem, alio in loco.

O ignis qui semper ardes, & numquam extingueris! o amor qui semper uris, & numquam tepescis! Accende me, & accendar: Accende, inquam, ut totus te diligam solum. Idem, in Medit.

Quisquis cognoscit te, diligit te, se obliviscitur; amat te plusquam se, relinquit se, ut veniat ad te. Idem, in Soliloq. c. 6.

Quid tibi sum ipse, ut amari te jubeas a me, & nisi faciam, irascaris mihi, & mineris ingentes miserias? Hei mihi! parumne est ipsa miseria, si non amem te? Idem, l. 1. Confess. c. 5.

Verus amor non sentit amaritudinem, sed dulcedinem; quia soror amoris dulcedo est, sicut soror odii est amaritudo. Idem, l. 13. Confess.

In te delectatur justus, quia amor tui suavis & quietus; nam pectora quæ possides, dulcedine & suavitate reples: e contra, amor sæculi & carnis, anxius est & perturbatus. Animas certe quas ingreditur, quietas esse non patitur. Idem, in Medit. c. 35.

Qui amat non laborat; & omnis labor non amantibus gravis est: solus amor est qui nomen difficultatis erubescit. Idem, l. 13. Confess.

Quomodo grave est mandatum Dei? Aut enim quisque non diligit; & ideo grave est: an diligit: & grave esse non potest. Idem, lib. de Natura & Gratia c. 9.

Væ animæ audaci, quæ speravit, si a te recessisset, se aliquid melius habituram! Versa & reversa, in tergum & in latera: & dura sunt omnia, & tu solus requies. Idem, l. 6. Confess. c. 16.

Cælum & terra, & omnia quæ in eis sunt, ecce undique mihi dicunt, ut te amem; nec cessant dicere omnibus, ita ut sint inexcusabiles. Idem, l. 10. Confess. cap. 6.

Ipsum Deum si amare pigebat, saltem nunc redamare non pigeat. Idem, lib. de Catechiz. Rudibus.

Nihil tam durum atque ferreum, quod non amoris igne vincatur. Idem l. de Morib. Eccl.

Charitas in omnibus Dei donis ita excellit, ut etiam Deus dicta sit; Deus enim est Charitas. Idem, Epist. 143. ad Julian.

Nulla major est ad amorem invitatio, quam prævenire amantem; & nimis durus est animus, qui, si dilectionem nolebat impendere, nolit rependere. Idem, lib. de Catechiz. Rudibus.

Nescio utrum magnificentius Charitas commendari possit, quam ubi dicitur, Deus Charitas est: brevis laus, sed magna laus; brevis in sermone, magna in intellectu. Idem, tract. 5. in Epist. Joan.

Nihil prosunt cætera dona sine Charitate: adde Charitatem, & prosunt omnia; detrahe Charitatem, & nihil sunt cætera. Idem, Serm. 50. de Verbis Domini.

Ubi Charitas non habitat, non ibi habitat Deus; si autem Charitas ibi habitat, Deus ibi habitat. Idem, in Psalm. 149.

In omnibus Scripturis, supereminentissimam viam, supereminentissimum locum Charitas obtinet. Idem, in Psalm. 103.

Quidquid habeas, si Charitatem solam non habeas, nihil prodest tibi: alia si non habeas, hanc habe, & implesti legem. Idem, tract. in Epist. Joan.

Ubi Charitas est, quid est quod possit deesse? Ubi autem non est, quid est quod possit prodesse? Tract. 80. in Joan.

Quæ una Charitas si adsit, omnia recte fiunt; si autem desit illa, omnia frustra fiunt. Idem, l. 2. contra Cresc. c. 12.

Sicut corpus sine anima mortuum est, sic anima sine charitate mortua reputabitur. Idem, Tract. 9. in Joan.

Charitas est animæ pulchritudo: quantum in te crescit amor, tantum crescit pulchritudo. Idem, Tract. 9. in Epist. Joann.

Charitas sine gaudio esse non potest. Idem, in Psal. 76.

Breve præceptum tibi præcipitur: dilige & fac quod vis. Idem, Tract. 7. in Epist. Joan.

Nos ipsos tanto magis diligimus, quanto diligimus Deum. Idem, lib. 8. de Trinit. c. 8.

Qui plenus est charitate, plenus est Deo; quia aperte scriptum est: Deus charitas est. Idem, in Psalm. 98.

Firmamentum est salutis, habere radicem charitatis. Idem, Tract. 2. in Epist. Joan.

Charitas est columna, & firmamentum diligentibus Deum. Idem, in communibus, Serm. 6.

Animus velut pondere, amore fertur quocumque fertur: jubemur itaque detrahere de pondere cupiditatis, quod accedet ad pondus charitatis. Idem, Epist. 89. ad Hilar.

Si mundi amor habitet, non est qua Dei amor intret: recedat amor mundi, ut inhabitet amor Dei; melior accipiat locum. Ideo cum exhauseris cor tuum amore terreno, hauries amorem divinum. Idem, Tract. 2. in Epist. Joan.

Non est amandum quod amanti & fruenti amatori auferri potest. Cujus ergo rei amor amandus est, nisi qui non potest deesse dum amatur? Idem, lib. 83. Qu. quæst. 35.

Diligamus id, quo nihil melius est, hoc est Deus: cui si aliquid, diligendo, vel præponimus, vel æquamus, nosmetipsos diligere nescimus. Idem, de 50. Homil. Homil. 35.

Disco amare in creatura Creatorem, & in factura factorem; nec teneat te quod ab illo factum est, ut amittas eum, a quo & ipse factus est. Idem, in Psal. 39.

Quid est amandum? Quod nobiscum potest esse æternum. Idem, Homil. 37.

Cum dicit Scriptura, toto corde, tota mente, Deum esse diligendum, nullam vitæ nostræ partem relinquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re frui velit; sed quidquid aliud diligendum occurrit, illuc rapiatur, quo totius dilectionis impetus currit. Idem, lib. de Doctrina Christ. c. 22.

Sero te amavi bonitas tam antiqua, & tam nova! sero te cognovi. Idem, lib. 10. Confess.

Facile qualibet bona possunt perire, quæ non possunt sine charitate prodesse. S. Ambros. lib. 2. de Vocat. Gent. cap. 3.

Nihil amantibus durum, nullus labor difficilis; amemus & nos Deum, & facile videbitur. S. Hieron. quodam in Serm.

Præcipis mihi Domine Deus, ut diligam te: hoc & possum & debeo. S. Cyprian. Serm. de Christi Bapt.

Thesaurus indeficiens est amor divinus, quem qui habet, dives est; quo quicumque caret, pauper est. S. Basil. in Hexam.

Quo magis in rebus divinis versatus quis fuerit, eo magis accendit flammam dilectionis. Theodoret. in orat. de Charit.

Altare Dei est cor nostrum, in quo jubetur ignis semper ardere; quia necesse est ex illo ad Deum, flammam charitatis indesinenter ascendere. Greg. l. 15. Moral. c. 7.

Divinus Sermo cum Deum diligi præcipit, non solum narrat ex quo, sed etiam informat ex quanto, cum subjungit ex toto corde; ut videlicet qui perfecte Deo servire desiderat, sibi de se nihil relinquat. Idem lib. 10. Moral.

Numquam est amor Dei otiosus; operatur enim magna, si est; si autem operari renuerit, amor non est. Idem, Homil. super Ezechiel.

Charitas omnium virtutum apex ac veluti arx. Joan. Damasc. Orat. de Domini Transfigurat.

Nullum habere terminum debet charitas, quia nullo potest claudi fine divinitas. S. Leo, Serm. 10. de Quadrag.

Ne mihi dicas; diligo Deum, etiam plusquam meipsum. Verba sunt ista: ostende hoc ipsis operibus. Si diligis eum plusquam teipsum; dilige plusquam argentum: & tunc credam, quod & plusquam teipsum illum diligas. Cum vero pecunias propter Deum non contemnas, quomodo teipsum contemnes? S. Chrysost. Hom. 5. in posteriorem Ep. ad Thessal.

Rationalis animus, qui sine dilectione esse non potest, aut Dei amator est, aut mundi. In dilectione Dei, nulla nimia; in dilectione mundi, cuncta sunt noxia. S. Leo, Serm. 5. de Jejunio septimi mensis.

Machina mentis est vis amoris, quæ hanc dum a mundo extrahit, in alta sustollit. S. Gregor. l. 6. in 5. cap. Job.

Cum amat Deus, non aliud vult quam amari: quippe non aliud amat nisi ut ametur, sciens ipso amore beatos qui se amaverint. S. Bernardus Serm. 83. in Cant.

Non sine præmio diligitur, qui sine præmio est diligendus. Idem alicubi.

Quantitas cujusque animæ æstimatur de mensura charitatis quam habet. Ser. 27. in Cant.

Amor dignitatis nescius, dignatione dives, affectu potens, suasu efficax. Quid violentius? Triumphat de Deo amor. Quid tam non violentum? Amor est. Idem, Serm. 64. in Cant.

Vere dulcis & suavis cibus charitas, quæ fessos alleviat, debiles roborat, jugum veritatis facit suave. Idem, Tract. de Gradib. humil.

Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Urget me ratio & justitia naturalis totum me tradere illi, a quo me totum habere sentio; & ex me toto diligere. Idem, in Tract. de amando Deo.

Causa diligendi Deum Deus est. Idem, ibidem.

Dignus plane qui redametur: quia ipse prior dilexit nos. Ibidem.

Modus diligendi Deum est diligere sine modo. Idem, ibidem.

Dulcis Tyrannus amor, Gregor. Nazianz. orat. 28.

Martyrium cordis. Bernard. Serm. in Signum magnum.

Sit in te charitas, & erit plenitudo scientiæ: quid enim nescit qui scit Deum diligere, qui charitas est? S. Aug. in Psalm. 79.

Non præcipit Scriptura nisi charitatem, nec culpat nisi cupiditatem. Idem, lib. 3. de Doctr. Christ. cap. 10.

Non tam virtus potens, quam virtutum potentia dicenda est charitas, omnium intima vis ac medulla. Richard. a Sancto Victore.

Solus amor est quem a nobis Deus exigit, aut cum beneficiis obruit, aut cum flagellis corripit: denique quidquid divina lege indicitur, ad solum amorem reducitur. Solve tributum amoris, & Domino noveris esse satisfactum. Idem.

Charitas virtus est in qua nec minimum opus respuitur, & sine qua nec maximum acceptatur; non prædicatio, etiam si fiat linguis Angelorum; non fides, etiam si montes transferat; non eleemosyna, etiam si facultates exhauriat. Idem.

Charitas sponte potest deseri, non violenter auferri; offertur omni, aufertur nulli; ita ut nullus, nisi suo vitio, illa careat. Idem.

O insuperabilis virtus charitas! quæ ipsum quoque insuperabilem superasti, dum victus amore Deus humilia-

miliavit semetipsum, formam servi accipiens! Hinc illa fidelium intrepida constantia, qua supplicia & mortem calcantes læti per medias mortis fauces ad patriam revertuntur. Idem.

Vere magnus est qui magnam habet charitatem. Lib. 1. de Imitatione Christi.

Non colitur Deus, nisi amando. August. in Psalm. 77.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia ad hoc argumentum hauriri possit.

Charitas erga Deum definitio.

CHaritas erga Deum, ex Magistro Sententiarum 3. *dist.* 27. Amor est vel dilectio, qua Deus amatur propter ipsum: vel ex S. Augustino, *lib. de Doctr. Christ.* est motus Animæ, quo rapimur ad fruendum Deo propter ipsum. Hic tamen potius per habitum quam per actum definienda videtur; infusa videlicet virtus, qua homo Deum amat propter ipsum, proximum vero, & reliqua propter amorem Dei, quæ quidem definitio magis congruit cum Apostoli sententia dicentis *ad Rom.* 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*, ubi S. Augustinus, lib. de Spiritu & Littera, hæc inquit: *Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit amatores suos*. Cum dicit Apostolus charitatem esse in cordibus nostris diffusam, non ea intelligenda charitas est, qua Deus ipse nos amat, sed illa, quæ efficit ut ametur a nobis. At actualis amor, quo Deum amamus, non est in cordibus nostris infusus, sed potius ex cordibus effusus in Deum: hæc igitur verba de habitu charitatis intelligenda sunt; quod notandum erat, ne aliquid in hoc argumento confunderetur.

Virtutis hujus præstantia.

Charitas proculdubio virtutum omnium est præstantissima, Deum enim immediate respicit, & per se ad illum nos trahit. Itaque inter virtutes, quæ Theologales vocantur primum obtinet locum, atque ab ipsis Theologis reliquarum virtutum forma, anima, & vita, omniumque meritorum nostrorum fons & principium vocatur. Dicitur omnium supernaturalium virtutum forma, quoniam earum perfectio est, eisque tribuit esse vim, & actionem, quandoquidem sine charitate nullius prætii sunt coram Deo. Illarum quoque vita est; ubi enim charitas abfit, cæteræ virtutes mortuæ sunt; ideoque mortua fides est cum non operatur per charitatem, quemadmodum inquit S. Paulus; qui ubi docet nos a fide justificari, intelligendus est de fide, quæ vivificata est per charitatem. Vocatur denique etiam meritorum omnium principium, radix, vel fons; seu quod sine illa quæcumque bene fiunt, nullum in æternitate præmium merentur; seu quod minima etiam, & quæ in seipsis indifferentia videntur, summum nanciscuntur pretium, cum fiunt propter charitatem. Quapropter ut omnia quæcumque facimus in hoc spiritu charitatis faciamus, suadet Apostolus: 1. Cor. 16. *Omnia vestra in charitate fiant*.

Charitatis præceptum legem omnem complectitur.

Lex universa duplici hoc præcepto charitatis continetur, ut videlicet Deum super omnia, proximum vero tamquam temetipsum diligas. Verbum Incarnatum, quod & abbreviatum dicitur, in compendium redegit, atque universam doctrinam suam in duobus his præceptis comprehendit, ad quæ cætera rediguntur: *in his duobus universa lex pendet, & Prophetæ*. Matth. 22.

Hic est legis totius finis, quemadmodum cæmentorum, lapidum, lignorum, cæterarumque rerum congeries respicit ædificium tamquam finem, ad cujus constructionem reliqua omnia referuntur. Quam ob rem licet hoc præceptum sit unicum, virtualiter tamen reliqua omnia complectitur; & nullum est, quod per illud non compleatur, nam quemadmodum JESUS ipse ait apud S. Joannem cap. 14. *Qui habet mandata mea, & servat illa, ille est qui diligit me*,

Præceptum hoc, quo Deum ex toto corde &c. jubemur diligere, maximum est, atque primum omnium. Maximum quidem est 1. propter necessitatem; nisi enim hoc adimpleatur salvi esse non possumus; quam ob rem hoc unum sufficere ait Sanctus Augustinus: *Sola charitas sufficit si adsit: cætera omnia nihil prosunt, si charitas sola desit*. 2. Propter charitatis præstantiam, quam Sanctus Paulus, 1. *Cor.* 13. appellat virtutum omnium maximam, atque amplissimam: *major autem horum est charitas*. 3. Propter utilitatem; hujus enim præcepti observantia reliquorum omnium observantiam complectitur: 4. Propter facilitatem, & suavitatem, quoniam rationali naturæ conformis est, & nihil suavius, & jucundius esse potest quam summum bonum diligere.

Cur hoc Præceptū maximum & primum vocetur.

Sanctus Thomas 2. 2. *quæst.* 184. *art.* 3. post Sanctum Augustinum docet: Amorem Dei super cætera non esse consilium simplex, sed præceptum, æque late patens, ac legis ejusdem verba; licet magnum hoc præceptum in terris nequeat expleri ea cum perfectione, qua adimpletur in Cœlis: Hoc est a nobis Deus est diligendus, quantum in nobis est, atque hoc præceptum non est sicut cætera certis finibus conclusum, ultra quos non sit nisi Consilium: sed nobis Deus ex totis viribus amandus est nobisque toto pectore incumbendum ut vires ipsæ in nobis augeantur, majorem in dies gratiam studentibus assequi, ut magis, magisque in hoc amore progrediamur, quemadmodum ait S. Paulus.

Amor Dei præceptum est, non consilium.

Idem S. Thomas 2. 2. *quæst.* 24. *art.* 8. considerans hominis perfectionem in Dei amore consistere, & JESUM CHRISTUM in Evangelio præcipere, ut simus perfecti, quærit, utrum in hac vita perfecta charitate Deum possimus diligere. Ad quæstionem hanc solvendam supponit, hanc amoris perfectionem spectari posse, vel quatenus ad objectum amoris qui Deus est: vel quatenus ad eum, qui diligit; hominem videlicet in hac vita positum: vel demum quatenus ad veri amoris circumstantias, & conditiones pertinet.

Quomodo illud in hac vita adimplere possimus.

Quatenus ad Deum spectat, norma atque mensura hæc amantibus servanda est, ut sine ulla mensura diligant, quemadmodum ait Sanctus Bernardus. Ut igitur Deus hoc pacto diligeretur, infinito amore diligendus esset, quod mera Creatura præstare minime potest, cum Deus unus seipsum tantum amare possit, quantum meretur amari. Hoc igitur nobis est adnitendum, ut in hac re nullos nobismetipsis limites circumscribamus, sed in dies semper majorem in nobis charitatem inflammare studeamus. Quatenus ad amantem pertinet, charitas perfecta vocari potest, vel quod ad actualem atque perennem amoris fervorem, vel quod ad complementum conditionum earum quas requiri superius dictum est, & quarum rationem tertio loco spectandam esse diximus. Quod pertinet ad fervorem actualem, assiduumque, charitas in hoc mundo perfecta esse non potest, sed tantum in Cœlo; namque vitæ hujus egestates, atque occupationes non sinunt mentem, animumque semper atque indesinenter Divino huic objecto vacare. Verum enim vero si conditiones, & veræ charitatis circumstantias intueamur, quæ petunt, ut Deum ex toto corde, atque ex omnibus animæ nostræ viribus sine ulla divisione, atque exceptione diligamus: non solum potest, verum etiam debet charitas nostra esse perfecta in hac vita; atque inter reliquos Calvini errores hic quoque recensetur, quo videlicet charitatis præceptum in hoc sensu, & hoc modo desumptum, hominibus in hac vita servari posse negavit.

Eodem quoque natura nos docet a nobis Deum ante cætera esse diligendum, idque duplici ex causa: primo, quod ultro id amamus, quod in se bonum est, pulchrum, atque perfectum. Verum de Deo non aliam nobis ideam ratio adstruit, quam quod sit ens summe perfectum ea omnia possidens, quæ amorem nostrum sibi possunt conciliare. Secundo, naturali quodam instinctu id amamus, quod nobis benefacit: bruta ipsa quoque sentiunt beneficia, ut

Præceptū naturale est Deum super omnia diligere.

eos

eos amant, a quibus nutriuntur. Hinc Sanctus Bernardus post Sanctos Basilium, atque Chrysostomum tenet naturali hoc præcepto infideles quoque teneri ut Deum super omnia diligant; naturæ enim vox palam sonat in imo cordis nostri, & naturalis justitia docet, ex toto corde eum esse diligendum, cui homines, omnia, atque semetipsos debere ignorare non possunt. Quod tamen de naturali tantum amore intelligendum est: supernaturalis enim nequit haberi sine habituali charitate, quam debet Deus in cordibus nostris producere, & sine actuali gratia, qua ad Deum diligendum impellimur.

Si igitur Deus amore actuali & assiduo in vita, hac semper amari non potest; quæret fortasse quispiam ad quid explicite præcepti hujus, ut a quo & in Veteri & in Novo Testamento nemo unquam liber extitit, teneamur. Respondent Theologi; teneri primum, ne quid audeamus, quod sit oppositum amori, quem debemus Deo; vel quod unum & idem est, ne huic amori quodcumque aliud bonum anteferamus; quapropter si sese nobis offerret occasio, vel subeundi bonorum, amicorum, immo vitæ ipsius jacturam, vel præceptum hoc infringendi; amor, quo Deum prosequi debemus, efficere debet, ut libentius quarumcumque rerum detrimentum patiamur. Ad hæc per intervalla exercere tenemur, atque elicere actus amoris; hoc enim præceptum non negativum tantum est, quod semper obliget, & ad semper; sed etiam affirmativum; quod aliquando in opus redigi debet, & aliquando non obligat, & obligat sæpe.

Quomodo Deus amandus.

Addit etiam Sanctus Thomas per hanc legem, atque præceptum Deum nequaquam nobis præcipere amorem benevolentiæ, atque sensibilem, qui non semper est in nostra potestate: ideoque ait ille, animi quies perturbanda non est, si nonnumquam majorem in nobis pro rebus creatis, quam pro Deo, experiamur amorem; satis est a nobis Deum ante cætera diligi, atque ut ubi concursus adsit, reliqua potius abdicemus, quam Dei charitatem. Ad hæc docet per hanc cordis, animæque totalitatem, quæ in hoc præcepto continetur, non prohiberi ordinatum rerum creatarum amorem. Hoc plane constat, nam secunda lege, proximum tamquam nosmetipsos amare jubemur: quod supponit legitime nos amare posse nosmetipsos post Deum tamquam primos; quandoquidem postulat, ut hic sapiens amor, quo nosmetipsos complectimur, sit tamquam exemplar illius, quo proximum amare tenemur. Idem docet demum, qua ratione a nobis diligendus sit Deus ex toto corde, atque ex tota anima; quod bifariam ait esse intelligendum: tamquam finem nostrum, & appretiative; videlicet Deum a nobis esse diligendum veluti postremum omnium amorum nostrorum finem, & centrum omnium affectionum nostrarum; itaut si aliud quidpiam diligimus, illud in Deo, at propter Deum diligamus. Quod vero ad amorem appretiativum pertinet, diximus jam, Dei amorem cæteris quibuscumque rebus præferendum esse, nosque paratos esse debere, ut cætera omnia huic amori sacrificemus.

Quid charitati adversetur.

Hinc inferre possumus cum eodem Sancto Thoma 2. 2. *quæst.* 24. *art.* 12. peccata omnia, quæcumque tamdem illa sint, huic amori adversari tamquam unum extremorum ejus. Peccatum mortale velut infensissimum sibi hostem respicit, cum quo ne minimum quidem momentum potest permanere; Veniale autem tamquam actum actibus suis contrarium, licet cum habitu suo minime repugnantem. Inter omnia tamen peccata venialia illa magis abominatur, per quæ creatis quibuscumque rebus ultra quam par est animus noster afficitur, & in Dei charitate tepescit. Post hæc vero, si liceat assignare extremum aliquod excessus in amore Dei contra quem, vere loquendo, non nisi per defectum peccatur; illud erit, nempe in excessum impingere, cum Deo amorem nostrum testari cupimus per ea, quæ eidem non placent; vel cum plura conamur efficere, quam status noster, ratio, & gratia postulent.

Essentia charitatis non secus ac fidei indivisibilis est.

Charitatis essentia non secus ac fidei indivisibilis est. Quemadmodum si ultro de uno tantum articulo ab Ecclesia ad credendum proposito, dubitavero; nullum jam divinæ fidei articulum credo: ita cum negligo, vel infringo aliquod legis præceptum, nulla jam in me charitas est. Licet enim, ut ait D. Thomas, & major, & minor charitas sit; minor tamen æque, ac major ad præceptorum omnium observantiam sese debent extendere, ideoque legis plenitudo vocatur non solum propterea quod hoc præceptum reliquis præstat; verum etiam particulariter, quod in unitate sua omnia præcepta complectitur, nullum excludit. Ita Amor Dei in illius anima, qui vere amat, generalem quamdam statuit dispositionem, ut ea omnia faciat, quæ jubentur, nihil vero faciat ex iis, quæ vetantur. In hoc sensu intelligenda sunt illa Sancti Jacobi cap. 2. verba: *quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.*

Quomodo virtutes omnes ad charitatē redigantur.

Illis, quæ hactenus dicta sunt, id etiam addi potest, quod a S. Augustino docetur, videlicet quemadmodum præcepta omnia ad Dei amorem rediguntur: ita omnes etiam virtutes quodam in sensu unam tantummodo, eamdemque charitatem efficere, quæ multifariam variatur, atque varia desumit nomina pro objectorum, quibus adhæret varietate. Hinc sequitur etiam omnia, quæcumque a veris fidelibus fiunt, unum eumdemque esse Divinæ charitatis actum, qui varias species, atque formas desumit: *omnia bona opera unum opus sunt charitatis*: quæ sunt Divi Augustini verba in Psalm. 89. Id vero nequaquam putes intelligendum, quasi præter charitatem alia nulla sit virtus, vel ea, quæ aliarum virtutum consilio facimus, neque meritoria sint, neque Deo accepta: hoc tamen est intelligendum, virtutes illas a charitate vel præscriptas, vel ordinatas esse debere, vel saltem cum eadem esse conjunctas, ab eo videlicet exercitas, qui habeat charitatem.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Marc. 12. 30. quæ verba a plerisque doctoribus ita explicantur. Deum *ex toto corde* diligimus, cum ad illum accedimus, & cum illo conjungimur omnibus cordis nostri motibus, atque in eumdem omnes affectus nostros convertimus. *Ex tota mente* diligimus cum mens in ipso uno occupatur, cum ipse est præcipuum cogitationum nostrarum objectum, & in eo curam omnem impendimus; ut divinas ipsius perfectiones, æternasque veritates meditemur. Diligimus illum *ex tota anima*, cum in omni facultatum animæ nostræ usu eumdem respicimus, & in id unum intendimus, ut digne ipsi inserviamus. Eum denique *ex tota virtute* diligimus cum eidem sedulo obtemperantes in iis rebus omnibus, quas nobis præscripsit, eumdem semper ob oculos habemus, & minutissima quæque ejusdem præcepta servantes, illum nobis tamquam unicum omnium actionum nostrarum finem statuimus. Hæc tamen, quam attulimus, explicatio non obest quominus iisdem verbis aliæ etiam æque naturales applicationes deferantur, quemadmodum Concionatores non pauci præstiterunt.

Quo amore Deus sit diligendus.

Sanctus Franciscus Salesius *tract. de Amore Dei* considerat Divinum hoc præceptum amandi Deum a Concilio Tridentino dilectionis potius, quam amoris nomine indigitari; quamvis enim dilectio amor est, tamen non est simplex amor, sed amor cum electione conjunctus, uti verba significant; atque ipse etiam Divus Thomas animadvertit. Quorsum autem isthæc? ut intelligamus Deum electionis amore diligendum esse, amore videlicet, qui amoribus omnibus prævalere debet, omnibusque affectibus nostris imperitare; amore, qui ardentissimus, & generalis sit; qui toto cordi nostro dominetur; qui omnes animæ facultates occupet; qui maxime sublimis, & constans sit; qui mentem omnem repleat, & totum animum, atque virtutem exerceat &c.

Hæc omnia alii verbo explicant, dicentes: Amare Deum, quemadmodum lege jubemur, non aliud esse,

esse, quam eumdem amore prælationis diligere; videlicet illum non ex aliqua utilitatis nostræ ratione, vel aliquo sympathiæ ductu diligere: sed primam illi sedem tribuere, ipsi sexcentis de causis debitam, quin aliquid unquam cum eo comparetur: semper paratos esse, ut ejusdem amicitiam tueamur, eique in omnibus rebus placeamus quarumcumque etiam rerum impendio; ita ut Dei magnitudine, atque perfectionibus rite exploratis cum Archangelo Michaele dicamus: *quis ut Deus?* Quid unquam esse potest, quod cum Deo valeat comparari?

Justorum amor in terris quibusdam in rebus superat Beatorum amorem in cœlo.

Licet amor, quo S. S. Viri erga Deum in hac vita flagrant, sit toto Cœlo minor, minusque perfectus, quam Beatorum in Cœlo charitas! hoc tamen eidem privilegium inesse videtur, quod majus aliquid est amare Deum sub fidei integumento absconditum; cumque etiam nos affligentem atque percutientem diligere. Hoc saltem constat, Beatorum amorem & necessitatis, & gratitudinis amorem esse, qui non crescit amplius, nec efficit, ut illorum sanctitas augeatur: cum interim Sanctorum amor in terris amor sit electionis, & meriti, amor, qui in dies semper & recipere, & virtuti recentia dare potest incrementa.

Verum est nos, quamdiu vivimus, certos esse non posse, utrum habeamus charitatem, quemadmodum sapiens ait: *nescit homo utrum amore, an odio dignus sit*; quod non solum intelligi potest de amore quo nos prosequitur Deus, verum etiam de charitate, qua illum diligimus; si enim alterum liquido innotesceret, sequeretur, ut alterum etiam teneremus. Non desunt tamen notæ quædam, quæ moralem nobis amoris hujus certitudinem possunt adstruere: quarum hæ præcipuæ sunt. Prima; reputare utrum Dei præcepta diligamus: hoc enim indicium ipse Dei Filius suppeditat: *qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.* Joan. 14. Altera utrum parati simus non solum ad mortem potius subeundam, quam audendum aliquid quod Deo possit displicere; verum etiam ad ea omnia cum alacritate, & hilaritate præstanda, quæ eidem accepta esse cognoscimus; & non ægre ferendas Cruces, tribulationes, & persecutiones, quibus ille nos probare desiderat. Tertio denique utrum sæpe recogitemus Deum, utrum illi cor nostrum offeramus, easque occasiones inquiramus, quibus amorem nostrum eidem testari possimus cum S. Petro dicentes; *Domine tu scis quia amo te.*

Causa nostri erga Deum amoris, amor est Dei erga nos.

Sanctus Augustinus hanc proponit quæstionem; utrum Deus nos amet, quod illum diligimus; an potius utrum eum diligamus, quod nos amat. Nos illum diligimus, inquit Sanctus Joannes Apostolus, eo quod ipse prior nos dilexit: unde Doctor ille concludit; donum Dei esse amare Deum, & ipsum nobis largiri, ut eum diligamus; quoniam qui ab eo dilectus non est, illum non diligit. Absit tamen quod hæc argumentandi ratio nostræ faveat infirmitati; neque putes, si frigidus es, si Divino Amore non flagras, hinc esse quod a Deo non amaris: etenim nonne Deus satis suum erga te amorem testatus est Filium suum tradens pro te? Ad hæc quot gratis, & peculiaribus beneficiis amorem erga te suum testatus non est?

Quod spectat ad alterius vitæ felicitatem non una est Theologorum sententia: Illam positam esse putant nonnulli in manifesto Dei ipsius intuitu; credunt alii in Beatorum amore consistere; alii denique in utroque simul arbitrantur esse collocandam. Hoc tamen nemo ambigere potest, quin summa in terris mortalium felicitas hæc sit, Deum unice amare: primo quia hæc unica & necessaria est ratio acquirendæ felicitatis alterius vitæ, quæ eo major atque perfectior erit, quo noster hic in terris amor major extiterit: secundo quod postremus finis, qui summum bonum nostrum debet constituere, superare minime debet eorum vires, qui ad ipsum bonum anhelant; alioquin inutilis esset, atque inanis ea propensio, quam nobis inserit natura, ut ad summum bonum, atque postremum finem nostrum tenderemus. At nemo est, qui Divina opitulante gratia, quæ nemini unquam deest, amare minime possit Deum eo modo quo, ab hominibus amari desiderat, cum paucissimi sint, qui illum cognoscere possint, immo etiam cum nemo eumdem perfecte in hac vita cognoscat.

Quo modo amari velit Deus.

Quod pertinet ad modum, quo Deus a nobis amari jussit: ex rationali creatura ea omnia petiit, quæ in eadem prætiosa magis inveniuntur. Omnes cogitationes poposcit, præcipiens ut ex tota mente diligeret; affectus omnes efflagitavit, imperans ut ex toto corde amaret; actiones omnes atque motus exegit, præscribens ut tota anima, quæ actionum motuumque omnium principium est, illum prosequeretur. Ita per hoc præceptum homini nullam se ipso vacuam partem relinquere voluit; totum illum replevit, ut nulla alia re replendum relinqueretur: *nullam partem vacuam in ipso reliquit, ut nulla re alia velit frui*: quidam ait.

Si verum est, amorem ad perfectionem contendere, ante cætera amandus est, qui perfectos efficit se diligentes. Hoc sane præstare nequeunt res creatæ quantumvis perfectæ sint: sed amantes Deum, qui summa est perfectio, eidem similes evadimus, & in ipsum quodammodo immutamur juxta dilecti discipuli verba: *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* 1. Joan. 4. Hæc est Sancti Augustini doctrina: Memento, inquit ille *tract. 2. in epist. 1. Joan.* te unum ac idem fieri cum objecto quod amas; si terram amas, terrenus es; si Cœlum, Cœlestis; si Deum, in Deum quodammodo immutaris, quod semper tamen moraliter intelligendum est; *talis quisque est qualis est ejus dilectio: terram diligis, terra eris: Cœlum diligis, Cœlum eris: Deum diligis, Deus eris.*

Dei amor essentialis est Religionis Christianæ.

Amor Dei ita religioni Christianæ est essentiale, ut illa in hoc potissimum differat a Synagoga, quæ timoris legem accepit servos efficientem, cum ipsa acceperit legem amoris filios gignentem. Hac de causa prima illa lapideis tabulis ad Judaici populi duritiem indigitandam: altera vero econtra ipsis hominum cordibus insculpta fuit, quemadmodum Deus per Prophetas spoponderat. Effudit ille in corda nostra amorem suum per Spiritum Sanctum qui datus est nobis, quemadmodum inquit Sanctus Paulus; ideoque Salvator testatus est, se in terras ob id unum venisse, ut amoris ignem afferret: *ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?* Luc. 12.

At enim unus ergo Deus amandus est, neque creatura alia amari potest, quin huic amori supremo, quem Creatori debemus, inferatur injuria? possumus, immo proculdubio debemus creatas etiam aliquas res amare; sed hæ propter Deum, non propter ipsas amandæ sunt. Ita non dividitur cum illis amor, qui Deo uni debetur: in ipsis enim diligitur Deus. Namque cum Deum ex toto corde diligere teneamur, quemadmodum Sanctus Augustinus *in Psalm.* 123. animadvertit; opus est, ut quidquid extra Deum diligitur, ad Deum referatur: *ut quidquid aliud diligendum venerit, illuc rapiatur quo totius dilectionis impetus fluit.* Hoc modo explicantes præceptum amoris Dei, præceptum quoque dilectionis proximi, & rationem, qua diligendus est, explicamus.

Amandi modus, qui Deo uni debetur.

Unus tantummodo Deus a nobis est eo amoris genere diligendus, in quo voluntas nostra quiescit, & quod a Sancto Augustino: *Dilectio mansoria* appellatur; amor videlicet, in quo immoramur, quin procedamus, & quin eumdem ad alium finem, & aliud amoris objectum referamus eo præstantius, cujus amore tenemur. Deus unus, iterum dico, hoc amore diligendus est; ipse enim unus finis postremus est, summumque illud bonum, ad quod omnes actiones generatim, omnesque nostri cordis motus, haud temerando æternæ legis præcepto, referre tenemur. Sed creaturas alio quodam inferiori amoris genere diligere possumus, in quo voluntas nostra non quiescit, & quod ab eodem Sancto Augustino: *dilectio transitoria* vocatur; hanc enim dilectionem referimus ad superiorem affectum, qui regnat in cordibus

dibus nostris, & quo omnes animæ nostræ motus reguntur. Hac de causa magnus ille Doctor Ecclesiæ, cum dixisset alibi, nos horum tantum alterum diligere posse vel Deum, vel res creatas, primumque amorem Charitatem dixerit, quæ bonorum omnium est principium, alterum vero cupiditatem, quæ radix est omnium malorum: ut præcepti hujus veritatem apertius ob oculos poneret, hæc addit in lib. de Disciplina Christ. c. 2. *non quod non sit amanda creatura; sed si ad Creatorem refertur ille amor, non jam cupiditas, sed charitas erit.*

Amor, quo Deum prosequimur, factis ostendendus est.

Cum Scriptura docet, Deum omnibus viribus esse diligendum, intelligit, amorem quo Deum prosequimur non continendum esse intra cordis angustias, sed producendum extrinsecus per actiones, & agendum, quatenus vires nostræ sinunt, ut ostendatur amor, quo Deum diligimus, non esse theoreticus tantum, atque sublimibus ideis inanibusque cogitationibus solum intentus, sed practicus, & qui non tepide, nec ignave, sed cum omnibus animæ, corporisque viribus operatur. Hoc ex nobis requirit S. Joannes ubi ait: *Filioli mei non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate;* 1. Joan. cap. 3. Non bona tantum desideria requiruntur: opera etiam spectantur, ac frustra nos ex toto corde, omnibusque viribus Deum amare censebimus, nisi amor sese per actiones prodiderit, & verbis vita ipsa fuerit adversata.

Ex quo amare possumus, possumus ne summum bonum, bonorum omnium originem, solum ac verum bonum agnoscere, quin ejusdem amore flagremus? quid in universo terrarum orbe animum nostrum potest allicere, quod Deus minime possideat? magnitudo, pulchritudo, potentia, bonitas in creatis quibuscumque rebus nihil aliud estis, quam umbræ imperfectissimæ: Deus unus magnus est, sapiens, potens, ac bonus. In creatis rebus qualitates amabiles in variis subjectis divisæ sunt, & ibi tot permixtæ defectibus inveniuntur, ut placere minime possint, nisi eminus conspiciantur. In uno Deo perfectiones omnes inveneris sine ulla immixtione, quæ displiceat; quo magis illas videmus comminus, eo admiramur magis; nihilque reperitur, quod eorumdem amorem non cieat. Majestas quidem inter homines observantiam meretur, non conciliat amorem: Deum econtra infinita ejusdem magnitudo efficit amabiliorem. Mens quidem in infinito harum perfectionum oceano confunditur; cor vero ibi veram felicitatem nanciscitur.

PARAGRAPHUS VI.

Loci ex Asceticis, & Neotericis Concionatoribus in hoc argumento delecti.

Obligatio diligendi Deum satis patet.

CUm inter omnia Divina præcepta primum, atque magis necessarium illud sit quo Deum amare jubemur; nullum est, ad quod servandum, liquidiori, & apertiori ratione teneamur. Videtur hoc ignorari non posse, nisi ab illis, qui ita essent cæci, atque calamitosi, ut supremum adesse rerum Dominum non intelligerent; & jure asserere possumus, si Cœli, & ea omnia quæ in universo rerum orbe continentur, indesinenter Dei gloriam enarrant; simul etiam nobis præscribere, Deum hunc esse diligendum. Quomodo enim fieri posset, ut creatarum quarumcumque rerum auctorem intelligeremus, hæc omnia miracula bonitatis, & potentiæ ejusdem effectus esse, atque ex infinito hoc omnium divitiarum fonte in res omnes emanasse quidquid pulchrum, atque bonum in ipsis elucet cognosceremus; quin putaremus nos ad eumdem diligendum teneri? *Abbas de la Trappe in libro de Vita Monastica Sanctitate, atque Officiis capite 7.*

Æque illū amare, ac adorare tenemur.

De amore Dei idem est sentiendum, ac de cultu ejusdem, dummodo eumdem amare, & colere inter se distinguantur. Suprema ejusdem majestas objectum est nostræ adorationis; infinita vero ejusdem bonitas objectum est amoris, quo ab hominibus diligendus est: quemadmodum vero Dei colendi præceptum non aliud est, quam confirmatio illius obligationis, quam omnes homines contrahunt, ubi incipiunt esse, ita ejusdem amandi præceptum eam tantummodo confirmat legem immutabilem, cum qua nascimur: & quamvis Deus illa non protulisset verba: *Diliges Dominum Deum tuum*, non ideo minus illum teneremur diligere. Verum quin generalibus hujusmodi considerationibus immoremur, temetipsum inspice, & hanc veritatem in tui cordis intimo sensu reperies multo melius, quam in hominum animadversionibus & argumentis. Moyses dicebat populo Dei, quoniam explorata atque comperta ipsi erat cordis ejusdem duritia: *interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, majores tuos, & dicent tibi* Deuteron. capite trigesimo secundo. Ego vero te ad temet ipsum remitto: interroga conscientiam tuam, diligenter ea omnia perpende, quæ tam in ordine gratiæ, quam in ordine naturæ tibi præstitit Deus..... Tunc viscera tua commovebuntur, neque aliud officium, aliudve præceptum cognosces quam quo Deum amare juberis. *Idem.*

Gratitudinis amore Deum prosequi debemus.

Postquam dixit Deus, se eo usque homines dilexisse, ut nobis Filium Unigenitum traderet, ut quicumque in ipsum crederet, non periret, sed vitam æternam haberet; nullus dubitandi superest locus, qua dilectione illum prosequi teneamur. Non enim ignorare possumus, gratiam infinitam, infinitam animi gratitudinem mereri, atque exigere. Gratitudo justitiæ simul & charitatis est affectio; hic est sensus cordis; quam beneficii naturam, atque qualitatem & rationem, propter quam confertur meritur: quibus in rebus, cum nihil non infinitum reperiatur, ad æqualitatem servandam, gratitudo infinita esse profecto deberet. Hoc tamen fieri nullo modo potest; cum enim homo sua natura finitus sit, finitus est quoque in omnibus sensibus, ac dispositionibus suis; saltem vero diffiteri non potest, se Benefactori, ac Deo suo omnem, cujus compos est, debere gratitudinem, ac se ad eumdem ex toto corde, omnibus viribus, omnibusque facultatibus suis diligendum teneri. *Idem.*

Credendum est etiam, idque non temere, Dei amorem non externa quadam doctrina comparari, sed ex ipso nativitatis nostræ momento naturam ipsam rationabilem nobis facultatem infudisse, quæ effecit, ut in nobis metipsis hanc erga Deum amoris propensionem inveniremus..... Nullis indigemus documentis, inquit Sanctus Basilius, ut ardentius diligamus ea, in quæ naturali quodam impulsu, ac domesticis considerationibus ferimur; naturæque ipsius studium nos amare cogit illos, qui de nobis meriti sunt bene. Quid magis admirandum est, quam Dei pulchritudo? possumus ne jucundiorem ideam mente concipere, quam magnificentiæ ipsius ideam? quid violentius fingi potest ea cupiditate, quam cier Deus in animabus Divina charitate vulneratis? *Idem.*

Sanctus Augustinus virtutes omnes ad unam redigit charitatem, quam varia mutuari nomina docet, prout varie movetur, & circa varia objecta versatur: hanc modo vocari Temperantiam, cum vetat, ne amor, quo Deus est diligendus, voluptatibus corrumpatur; modo Fortitudinem, cum prohibet, ne adversitas ulla nos a Dei charitate divellat; modo Justitiam, cum non patitur alteri cuipiam thus adoleri, atque diligi; modo Prudentiam cum singula discernere studet, ne quo dolo, aut simulatione fallatur. *Idem.*

Quomodo cognosci queat, utrum prælationis amor habeatur.

Videamus, inquit Sanctus Augustinus *in Psalm.* 85. Videamus parumper utrum parati sitis ad Deum ex toto corde diligendum, uti opus est, videlicet ad diligendum Deum super cætera amore prælationis. Cor tuum, inquit ille, interrogo, non os tuum; *respondeat corvestrum fratres*, dic mihi si tibi Deus omnium bonorum possessionem, honores, omnes voluptates, perfectamque valetudinem in terris concederet, atque diceret, hæc tibi trado omnia, tu hæc in æternum possidebis numquam moriturus: Verum simul edico, te numquam in gloriam meam ingressurum, neque visurum faciem meam: responde quæso; gauderet ne cor tuum? in æterna creatorum bonorum possessione mens tua conquiesceret? *an gauderes? si gauderes nondum cæpisti esse amator Dei*, inquit Augustinus: cor tuum nondum eam nactum est dispositionem quæ ad legem Dei servandam requiritur; aliquid enim est, quod ipsi Deo censet præferendum. Gaudium illud ostendit, terrenarum rerum amorem amori Divino præstare, & nihil ultra requiritur, ut charitatis ordo violetur. *P. Texier 12. post Pentec. Domin.*

De cordis divisione inter Deū ac Mundum.

Facile patietur mundus humani cordis divisionem cum Deo, neque tæderet hominem, invenire viam, qua & Dei, & mundi amorem conciliare posset: verum enim vero primo præceptorum suorum prohibet Deus hujusmodi divisionem. Diliges, ait ille, Deum tuum ex toto corde, ex tota mente, ex omnibus viribus tuis, tuam voluntatem voluntati ejusdem omnino subjiciens, judicium tuum in obsequium mandatorum ejus componens, omnesque facultates tuas in fideli mandatorum ejus observatione exercens. Nemo potest duobus dominis servire eodem tempore, ait JESUS CHRISTUS; si enim alterum diligis, alterum oderis opus est. Ad hæc æquum ne putas Creatorem hominis humani cordis particulam possidere tantum, ut pars altera ejusdem inimico relinquatur? quæ nos causa ad hanc divisionem ineundam potest impellere? quæ nobis utilitas cederet, si illi, quorum cor divisum est statim intereunt? *divisum est cor eorum, nunc interibunt. Depromptum ex P. Dozenne in morali JESU CHRISTI.*

Adde his, anima mea! licet Deus tuus non esset æque amabilis uti est, nonne hac una de causa diligendus esset, quod dilexit te tunc etiam, cum a te non diligebatur. Æternus Pater amavit te ex tota mente sua tradens tibi filium suum, sapientiam videlicet suam, ac terminum cognitionis suæ; ex toto corde suo, tradens tibi Spiritum Sanctum, personalem amorem, omniumque donorum suorum principium; ex totis viribus seipsum inseparabiliter tibi tradens, postquam omnem suam fœcunditatem exhauserat. Facere ne posses, quominus mortalium omnium novissimum diligeres, si te infinite minori charitate diligeret? *Idem.*

Amor erga Deum integerrimus esse debet.

Amorem, quo erga Deum flagrare debemus, illi similem esse oportet, quo Deus nos diligit, & quamvis ipse nos non diligeret, nos tamen illum diligere teneremur, quin aliquid ultra hanc dilectionem spectaremus. Vera charitas seipsa contenta est, & puri amoris fructus est solus amor; ego amo, quia amo, dicebat Sanctus Bernardus, & non alia de causa amo, nisi ut amem. Adeo integer amoris sensus fructu, & mercede non caret; verum est tamen amorem minus purum, dummodo Sanctus sit, semper esse necessarium, atque perutilem. *Idem.*

Hic Divinus ignis similis est igni elementari, numquam dicenti satis; quo magis Deum suum amat anima ejusdem amore capta, eo magis eumdem amare cupit; quoniam illum cognoscit amabiliorem. Effectus numquam votis ejusdem respondent; ac se nihil præstitisse putat, cum ea omnia præstiterit, quæ viribus suis licuerunt, atque in hoc se a Deo recepisse plura, quam sé eidem contulisse, profitetur. Quia humani cordis amor objectum infinite amabile æquare non potest, magis magisque inflammatus in dies; & cor istud tanta flamma succensum cuperet creaturas omnes eodem igne flagrare. In ea tamen ardenti cupiditate, qua anima vota adeo flagrantia nuncupat, semper tamen contenta est, atque satis putat, si ea in se perficiantur tantum, quæ Deo placuerit sibi permittere. *Idem.*

Quam felix est anima, cum adeo præclara ejecit charitatis fundamenta! Ex iis etiam, quæ obfutura videbantur, plurimum capit utilitatis: *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Nonne charitas una omnia simul vitia impugnat, atque profligat, cum reliquæ virtutes singillatim vitium tantummodo sibi oppositum evertant? nonne actiones ipsas, quæ nullo in discrimine sunt, sanctas efficit, eisdem suum spiritum impertiens? nonne virtutes ipsas ultra ipsarum gradum extollit meritum earumdem amplificans? Perfecta vero charitas nonne est perfectionis gradus maxime sublimis? verum hæc perfecta charitas æque rara est, ac amor proprius communis est; illisque Esdræ verbis quæ lib. 4. leguntur, *dabit terram multam unde fiat fictile, parvum autem pulverem, unde aurum fiat*, non temere hic sensus posset appingi: multum quidem amoris proprii invenitur, charitatis autem parum. *Idem.*

Considerationes ad amorē Domini excitandum.

Amori tuo Domine non satis fuit homini tot tantaque beneficia contulisse, sed ut tibimet satisfaceres opus fuit hominem Deum gravissimos dolores, & maxima supplicia subiret. Æterne Pater pro me tradens filium tuum, mihi tradidisti illum, quem æque, ac temetipsum diligebas, ac visus es dilexisse me plusquam illum, eumdem pro mei amore sacrificans. Oh amor, qui adeo suavis, & bonus es erga miserrimum peccatorem, quomodo potuisti esse adeo severus erga Sanctum Sanctorum? Oh anima mea si illos etiam, qui te oderunt, amare juberis, quo amore eum prosequi debes, qui tantopere te dilexit? Verum si nequis sanguinem reddere pro sanguine, quis prohibet quominus pro amore reddas amorem? Domine, si mihi integrum non est tanto te amore complecti, quanto diligi mereris, cur saltem nequeo te tantum diligere, quantum omnes te Cœlestes spiritus diligunt? *Idem.*

JESUS CHRISTUS ea omnia possidere vult, quæ suo sanguine acquisivit; cor, amoremque nostrum tanto redemit pretio, ut ipse unus eodem perfrueretur; hanc sibi reservat gloriam cum nemine dividendam: tu vero Christiane vis, hujus gloriæ participem fieri demonem, cui per summum nefas teipsum tradis? væ inquit Spiritus Sanctus, vę duplici corde? verum quid inde occidit? hoc profecto, quod Deus contemptu, & injuria lacessitus, quæ sibi per hanc indignissimam divisionem infertur, recedit ab anima, eamque totam in dæmonis possessione relinquit. *Ex S. Augustino tract. 7. in S. Joan.*

Quemadmodum Deus nos ab æterno dilexit, vult a nobis amari statim ac per ætatem licet. Ad illum tot de causis spectamus, ut mirum esse deberet, nisi omnes cordis nostri affectiones inquireret. Ipse primus nos diligere incæpit, & eo amore diligere, quo seipsum amat; amore videlicet æterno, atque infinite liberali, & magnifico. Si ejusdem providentiæ adeo cordi sumus, si ipsius misericordia nos post lapsus attollit; hæc omnia uni ejusdem in nos charitati accepta referenda sunt. *Ex Dictionario Morali.*

Quot modis Deum amare possimus.

Quidam amor naturalis est, quo filii parentes suos, hi vero suos filios diligunt. Alius est sympathiæ, quo eos amamus, quibus eadem insunt studia; alius reciprocus, quo mutuo illos diligimus, a quibus diligimur; alius considerationis, & approbationis quo eos amamus, quos amabiles esse censemus; nec deest tandem amor complacentiæ, quo eos prosequimur, qui nobis placere gestiunt. Multiplici hoc amore Deum diligere possumus, & charitas quam Spiritus Sanctus effundit in cordibus nostris quamcumque amoris speciem attollit, ubi Christianæ religionis præcepta sequamur. *Idem.*

Præ-

Cur charitatis præceptum magnum vocetur.

Præceptum, quo Deum amare jubemur, magnum Antonomastice appellatur. Primo. Magnum est, quoad extentionem, omnes enim homines generaliter obligat; æger jejunii, prolixarum precum legibus solvitur, Deum vero semper amare tenetur: Egenus elemosynam erogare non cogitur, at Divinæ charitatis lege non solvitur. Hæc ea ratio est ex Divi Augustini sententia, propter quam hoc præceptum a Davide *Psalm.* 118. latum nimis vocatur: *latum mandatum tuum nimis*. Secundo. Præceptum hoc magnum est quoad dignitatem; quam ob rem passim comparatur auro, atque igni, quorum alterum inter metalla, alterum vero inter elementa maxime præstant. Tertio. Magnum denique dicitur propter diuturnitatem; omnia enim complectitur tempora, atque in omnem æternitatem vigebit. In Cœlo nulla amplius erit, fides, quandoquidem facie ad faciem videbimus Deum; nulla spes, illum enim possidebimus; misericordia nulla seu spiritualis, seu corporalis, nemo quippe misericordia ultra indigebit: Prophetiæ, Christianæ virtutes cessabunt omnes, inquit Apostolus; charitas una minime cessabit. *Idem.*

Quam præstat reliquis omnibus virtutibus charitas, quandoquidem per eamdem unum & idem evadimus cum Deo! numquid humana natura aliquid præstantius cupere potest? tu nobis, Domine, divinam similitudinem tuam in ipsa creatione dedisti; asserere tamen possumus ejusdem lineamenta nobiliori modo in nostra correptione duxisse per eam charitatem, quam effudisti in cordibus nostris. Primam quidem Imaginem manibus tuis effinxisti: alteram vero per Spiritum tuum delineasti. Tunc primum homines tantum fecisti, sed per charitatem tuam iterum fecisti nos filios tuos, amicos, hæredes; per hanc charitatem tuam in hac etiam vita possidere te incipimus eodem fere pacto, quo Sancti tui in Cœlo te possident; tu vero nos incipis possidere, prout in dies tua charitate nos reples. Beatos igitur Spiritus, qui tibi uni vacant, imitemur, oportet; te cogitemus unum, in uno te gaudium nostrum collocemus, ab omnibus creatis rebus divellamur, quemadmodum illi sejuncti sunt a terrenis quibuscumque rebus, ut jugiter atque unice tibi vacent. Ita nobis vivendum est, ut nostrum erga te amorem testemur, & summa, assiduaque diligentia adnitamur eum tibi amorem probare, quo te prosequimur, eamque cupiditatem, qua tibi placere conamur. *Recens Auctor.*

Quam ab hominibus amatus sit Deus.

Amor sexcentis modis gignitur; Mens objecto, quod diligit semper intenta numquam fatigatur, semper de eodem verba facere vellet, neque oblectatur nisi in iis, quæ eidem placent. Qua cura & sollicitudine ea peragit omnia, quæ illi voluptatem censet allatura, quo fervore ejusdem negotia transigit; ejusdemque studet utilitati? at ex hujusmodi indiciis intelligimus ne, Deum a nobis amari? namque quin infiniti fere infidelium numeri, a quibus non cognoscitur Deus, ratio habeatur, quotus quisque est inter fideles ipsos, qui eumdem vere diligant? numquid flagitiosi omnes illi, quibus nulla ferme religio est, & qui effrænata furunt in omnes scelus audacia, diligunt Deum? numquid mundi voluptatibus addicti, turpia affectuum suorum mancipia, vel fuimet ipsorum Idololatræ amant Deum? amatur ne ab illis, qui eumdem quotidie fluxæ, fragilique mactant voluptati, atque turpissimo quæstui postponunt; qui legem ipsius atque præcepta contemnunt, qui ipsius amorem nauci ducunt? Ex iis autem Israelitis veris, qui genu Idolis non flectunt, quot sunt, qui vere diligant Deum?... Me miserum! Deus adeo bonus liberalis, atque amabilis non amatur! Ipse cor nostrum petit, quod eripere vel invitis posset; sed non vult ab invitis amari; nos vero, qui ultro cor istud primo tradimus occupanti, illud ipsum Deo uni renuimus? *P. Croiset Vol.* 2. *Recessus pro unico cujusque mensis die.*

Oh homines ingratos! numquid non satis adhuc præstitit Deus, ut cor vestrum mereretur; dicebat Moyses populo Israel: recentia adhuc beneficia, recentia miracula quæritis? obliti ne estis pendulos fluctus, ut ex inimicorum vestrorum manibus vos eriperet; mannam de Cœlo delapsam ut vos aleret; aliaque id genus sexcenta, quæ Deus pro vobis operatus est? *popule stulte* tot beneficiis referti, tot miraculorum testes, aliud quodcumque præter ipsum diligitis! quod Deus homines diligat profecto summa, & mira benignitas est; verumtamen illos tandem homines diligit, quos creavit: quod vero homines non diligant Deum, quam prætexere possunt causam, ingratitudinem teterrimam, atque indignissimam excusaturi? ubi serius hoc impium facinus animo revolvatur, mens quidem indignatur, atque in ipsum cor suum exardescit. Opus fuit ut explicite homini præceptum amandi Deum irrogaretur? proh indignum humani generis dedecus! illi, qui ratione polleret, nonne satis erat permittere, ut Deum suum amare liceret? Cum vero præceptum accesserit num ideo magis diligitur Deus? *Idem.*

Nescimus utrum vere diligamus Deū, & ejus amore digni simus.

Quandonam sperare potero a me Deum ex toto corde, & omnibus viribus amatum iri? Conscientia mea numquid jucundissimum hoc mihi testimonium perhibere potest, quod una dumtaxat die ipsum dilexerit? quoties me amor proprius fefellit, ubi Dei charitate maxime flagrare arbitrabar! quoties in ardentissimis votis amor proprius delituit? quot humani respectus, cum magis puro zelo me succensum existimabam? in ipsis etiam pietatis exercitationibus, quæ humanæ affectionis permixtio fuit? profecto si homo intelligere nequit, utrum odio, an amore dignus sit, nihilo minus certum est, utrum Deus ab homine diligatur eo modo, quo est diligendus. *Idem.*

In nequissimorum peccatorum cordibus excitantur nonnumquam adeo teneri pietatis sensus erga Deum, ut omnis impietatis conatus illos nequeat extinguere. Affectus hujusmodi a Tertulliano vocantur *Eruptiones animæ*, quæ suam intelligens calamitatem, ad Deum ferri vellet, & cum eodem conjungi. Anima hæc sub ipso etiam passionum pondere, quo obruitur, nonnumquam auditur emittere gemitus, atque suspiria ad Deum suum, & aliquando concupiscere ut cum eo conjungatur. Impii etiam, ubi affectibus suis sese manciparunt, atque voluptatibus sese abdiderunt; in quædam suspiria erumpentes audiuntur opem Dei sui imploraturi; in ipsis etiam corporis ægritudinibus, divina opem ferente gratia, Omnipotentis Medici manum exposcunt. Quid istud tamen? numquid ita præceptum dilectionis Dei putas adimpleri? haud ita sane. hi quidem sensus amoris sunt, non actus: opus est, ut ultra sensum actus progrediantur. Hæc non conversio, inquit Sanctus Bernardus, sed inquietudo est animæ, quam affectus sui torquent, agitantque, quorum tyrannidem vellet illa quidem effugere. Hi sunt conatus, & emissiones animæ sursum votorum suorum flammas propellentis, ac Deum amare cupientis: *Eruptiones animæ*: hoc in animabus nostris invenitur ab ipsa natura & gratia in illis insculptum. *Desumptum ex serm. qui reputant P. Massillon de Amore Dei.*

Explicatio verborum quibus præceptum amādi Deum côtinetur.

Cum Deum ex tota mente jubemur diligere numquid reliquis omnibus cogitationibus fuisse interdictum, existimandum est? non ita: non prohibemur aliis etiam rebus cogitationes nostras impendere; sed hujus præcepti verba significant, cogitationes nostras amore Divino regi oportere, omnesque ad ipsum referri, quod sedulo est animadvertendum: Ita cum præcipit Deus, ut ipsum ex toto corde diligamus, ideoque in ipsum omnem affectionem convertamus; numquid ideo quemlibet amicitiæ sensum vetat, omnemque jubet erga fratres nostros benevolentiam extingui? neque istud profecto: non vult

vult hos amicitiæ, & benevolentiæ erga fratres nostros auferre sensus, cum immo jubeat ipsos a nobis amari; sed hoc tantum innuit, hujusmodi amicitias ab omni sceleris affectione vacuas esse debere, ut cum omnis dilectionis centro, qui Deus est, possint conjungi. Cum imperat, ut ipsum ex tota anima diligamus; numquid imperat, ut nonnisi propter ipsum agere & versus eumdem moveri possimus? haud quaquam non est hæc voluntas Dei, ut nihil in terris agamus; cum immo quædam sint, quæ præstare jubemur: sed hoc exigit a nobis, ut ea quecumque agimus ita regantur, atque instituantur, ut amore Dei animari possint & ad ipsum referri. *Idem.*

Ideo repugnat, quamlibet amoris speciem cum Dei amore inveniri, quod cum humanum cor aliquod objectum diligat, alterum eodem amore complecti non potest; cor enim finitum est, plura simul capere objecta nequit, & quod alteri traditur, aufertur alteri. Quomodo ergo Deum tuum potes diligere, qui totum, quantum est, cor tuum deposcit; simulque deperire divitias, voluptates, vanitatem hanc, cui tamquam vile mancipium obsequeris? putas ne Deum, qui se zelotem esse profitetur, admittere posse amorem ex diviso corde profectum? ubi ergo imperat, ut ex toto corde, & ex omni benevolentia illum diligamus; hoc imperat, ut ipsum sine ulla divisione cordis amemus. *Idem.*

Cum preces, atque Orationes effundimus, aliquæ nobis de Deo cogitationes subeunt: sed cætera mundo devota sunt. Cum aliqua devotionis opera aggredimur, aliquid pro Dei cultu præstamus; postmodum vero omnia voluptatibus atque solatiis abdicuntur. Cum pietatis Christianæ exercitiis incumbimus, nonnihil Deo vacamus: at præterea omnia creaturis impendimus. Hoc igitur illud regnum est divisum, quod Salvator desolatum iri docuit; hæ duæ partes illæ, quæ in Evangelio damnantur. Illud tamen magis adhuc miserandum est, ac prodigii instar, quod Deo quidem sequior tribuitur pars, melior mundo; ac Deo minus, quam creaturis defertur. *Idem.*

Plerique Deum se amare profitentes ore tantum hoc dicunt. Vos, o mundi sectatores, alloquor; cor vestrum interrogate: potestisne dicere Deo, utique Deus te amo, quomodo jubeor amare? hoc dicitis fortasse; sed intelligitis ne, quid dicatis? hæc vocabula nullam in ore vestro vim obtinent: ego vero cum hinc quidem vos terrestribus desideriis inhærere, fluxa hæc, atque fragilia deperire, ac amore proprio teneri videam; inde autem intuear præcepti hujus vim, quo Deum ex tota mente, ex toto corde, ex tota anima tenemur diligere: arguo non posse vos jure affirmare, quod asseritis: amo te Domine quemadmodum præcipis: atque statuo, hoc a vobis dici non posse, citra mendacium; si enim dixeritis, ex tota mente diligo; quid tandem dicent omnes illæ cogitationes, quas terrenis rebus, divitiis, atque voluptatibus impenditis? &c. *Idem.*

Quam felices essemus, si cum veritate affirmare liceret, Deum a nobis amari! hoc est Christiani viri officium, hæc Sanctorum occupatio, hæc vita æterna, Deum videlicet cognoscere, & amare. Verum id putem esse amare Deum, vix ejusdem veritatem credere? verbum ipsius sine ulla cupiditate percipere? voluntatem ejusdem incuriose adimplere? numquid amare Deum est, cor suum & Deo, & mundo dividere, & vitam semi-Christianam, & semi-paganam traducere? numquid amare Deum est, cor ac mentem inanibus honorum, atque divitiarum ideis replere; fluxis, quæ possidentur bonis acquiescere, atque æternorum, quæ sperantur, oblivisci? numquid amare Deum est, obmurmurare, si quæ accidunt mala, quasi vita nostra esse deberet fortunatorum eventuum series non intermissa, & quasi ea lege soluti essemus, qua tenetur quisque conformis esse imagini JESU CHRISTI atque passionum ejus socius, & particeps? *Flechier in Paneg. S. Augustini.*

De præcepto amandi Deum. Dei Filius novum tantummodo pondus adjecit præcepto illi, quo jam tenebantur omnes etiam antequam ille in terras descenderet. Scriptum est: diliges Deum tuum; ubi vero scriptum? insculptum est in cordibus nostris. Præceptum diligendi Deum æque vetus est ac homo ipse. Poterat ne homo ea Genesis verba legere: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: & præsit piscibus maris & volatilibus Cœli, & bestiis, universæque terræ*, quin putaret se teneri ad Deum amandum, qui sibi nobilem adeo formam, atque adeo ingentem potestatem contulerat? Cœli, quemadmodum inquit Prophæta, enarrant gloriam Dei: Cœli, inquam, & quidquid in universorum ambitu continetur, simul nos edocent, qua charitate Deum ex toto corde amare cogamur. Numquid ignorare possumus, quinam sit horum omnium operum Artifex; hæc omnia miracula ab illius Omnipotentia esse profecta; ipsum unum esse vitæ fontem; creatas quascumque res a Deo mutuatas fuisse quidquid nitet in ipsis; nihil in terris, vel in Cœlis esse, quod Deum tamquam principium suum, supremumque Dominum non agnoscat & colat: Hæc inquam scire possumus, quin illum a nobis diligendum esse credamus? *Lambert homil. in Evang.* 12. *post Pentec.*

Quid sit Deum ex toto corde diligere. *Diliges Dominum ex toto corde tuo*, hoc est, diliges Dominum magis, quam aliud quodvis objectum, neque ita injustus eris, ut æqualem & Creatori, & Creaturæ in corde tuo locum præbeas. *Diliges Deum ex toto corde tuo*; hoc est, quidquid in terris dilexeris, consanguineos, amicos; diliges omnia propter Deum, quoniam Deus hoc tibi præcipit; & eo diliges modo quo Deus tibi præcipit. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*; hoc est, voluntatem ejus explorabis, ut ardentius ea quidem, quæ illi placent concupiscas, illa vero diligentius evites, quibus ipse læditur, & quæ præceptis ipsius adversantur. Hoc lex jubet; hoc in ipsa perleges; hoc ex eadem inferes, si recte sensum ejusdem scrutari velis. Oh utinam sanctæ hujusmodi veritates vestræ damnationis sententiam minime efficiant! Utinam Deus, qui se cordis nostri zelotem esse profitetur, sese nobis inexorabilem minime præbeat, eo quod ipsum rerum omnium Creatorem, creaturæ posthabendum esse censuimus. *Idem.*

Factis, non verbis probatur amor: & quicumque operam suam illi præstare detrectat, quem se diligere profitetur, palam hunc a se minime diligi ostendit. Jacob Rachelem amabat, quam ut a Labano obtineret quatuordecim annorum pertulit servitutem. Hoc exemplum fideles omnes sequi debent, ut probent Deo suo, se ejusdem amore teneri. Huic serviant, opus est, non quidem ad tempus, sed toto vitæ hujus curriculo, ut eumdem in altera vita possidere mereantur; hæc enim servitus, hæc sollicitudo, qua illius mandata servare conantur, hæc perseverantia, qua patientiæ, atque passionum ejusdem participes fieri ad ipsam usque mortem non detrectant, certissimum est amoris ipsorum argumentum: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*, 1. Joan. 3. Hic igitur lapis est lydius, quo nosmetipsos probare possumus, ut cognoscamus, utrum vere Deus a nobis ametur; videlicet Divinæ legis obedientia. *Abbas de Monmorel in hom. pro Domin. Pentec.*

Considerationes in hoc præceptum. Dei Filius sciscitanti scribæ quodnam esset mandatum magnum in lege, respondit, *diliges*; non ait ille, timebis: diligere enim multo magis significat, quam timere: timor quidem est initium sapientiæ, sed amor ejusdem perfectio est; & amor perfectus timorem expellit. Deus igitur non solum vult tamquam Dominum metui, sed tamquam Patrem amari. *Diliges Dominum*; illum, qui cum sit rerum omnium Dominus, jure obedientiam nostram expetere potest, & qui cum omnia terræ bona cordi nostro posthabeat

habeat, satis putat, hoc imperare, ut ametur. *Diliges Deum*, hoc est ens illud primum, atque supremum, ideoque summo dignum amore: *Deum tuum*, cui servis, qui te elegit in populum sibi, qui te omnibus terræ gentibus prætulit, qui te beneficiis cumulavit. Hæ sunt rationes propter quas Deum amare tenemur; ubinam validiores, atque potentiores occurrere possunt? *Idem in 17. Domin. post Pentec.*

Proh vanissimam hominum cæcitatem! Præcipuum hoc præceptum non amplius servatur, quam postremum, atque eodem est in loco, ac si minimique momenti haberetur. Disputant quidam, utrum adimpleri possit; putant enim ita supra hominum vires esse positum, ut nonnisi in altera vita adimpleri posse arbitrentur: alii de ejusdem certant necessitate, & illud ita coarctant, ut a Christianis hominibus nonnisi quosdam actus amoris Dei, quibusdam in occasionibus, quæ perraro accidunt, exigendos esse censeant. Intelligamus aliquando præceptum hoc non esse impossibile, quandoquidem illud nobis irrogat Deus. Mandatum, quod vobis hodie propono, ait ille per Moysem, non est supra eos, neque procul a vobis..... Sed ut illum perfecte amemus, prout nostra facultas patitur, quin amoris actus tunc proferamus tantum cum necessitas cogit; quin disputemus, utrum eos proferre teneamur an secus; nosmet ad perfectum hunc amorem debemus attollere repetitis actibus, qui æque ferventes sint ac frequentes, nihilque prætermittere, ut in dies augeatur in nobis, ejusque perfectionem qua precibus, qua bonis operibus adipiscamur. *Idem, ibidem.*

Quomodo Deus amandus.

Hoc munus explebis, ubi dilexeris Deum eo modo, quo diligendum esse docet Divus Bernardus: hoc est sine modo, sine mensura: *modus diligendi Deum est diligere sine modo.* Cum nihil habeamus, quod a Suprema Dei largitate non obtinuerimus, quæ indesinenter invigilat, ut illud esse, quod nobis tradidit, tueatur, cumque nullum momentum elabatur quo ille nobis non præbeat infinitæ suæ dilectionis, qua omnes homines complectitur, argumenta; exigit quoque, ut jugiter gratum animum habeamus; nobisque quidquid virtutis, atque facultatis est, exhauriendum, atque exprimendum est, ut sensu cordis nostri, atque operum, & actionum nostrorum fidelitate immensis ejusdem beneficiis, atque largitatibus gratias referamus. Amor noster nullis circumscriptus esse debet terminis præter illos, quos fragilitas nostra præscribit. Hoc pacto mandatum illud explebimus quo eumdem ex toto corde, ex tota mente, atque ex tota anima jubemur diligere. *Abb. de la Trappe in Collect. in omnes anni Domin. Domin. decima secunda post Pentec.*

Si me amas, ait JESUS CHRISTUS, observa mandata: qui illa audit, & servat, hic me diligit; neque aliud amoris tui indicium est, quam præceptorum observantia. Nequicquam amare credis, nisi agis: verus amor iners esse non potest, neque amorem invenies nihil agentem: *Dilectio*, inquit Sanctus Augustinus *vacare non potest: da mihi amorem vacantem, & nihil operantem.* Amor, qui sincerus est, sese prodit operibus, non illis autem, quæ absensuum, manuum, & linguæ adminiculo pendent, sed intrinsecis operibus, ipsis animi motibus, quorum exteriora opera non aliud sunt, quam effectus. Charitas in anima ipsa efformari debet, ibi nasci, ut cum occasio tulerit, inde tamquam ex principio suo, & fonte dimanet. *Idem. Collect. in decima nona Dominica post Pentecost.*

Mirū est, quod a Deo, ipsi amari jubeamur.

Diliges Dominum Deum tuum &c. Hæc JESU CHRISTI verba numquam mecum tacitus reputo, quin eum Divo Chrysostomo obstupescam, homines qui pro Deo facti sunt, qui propter Dei beneficia subsistunt, qui propter Dei dona locupletes sunt, qui a Dei misericordia mercedem expectant, esse nihilominus adeo cæcos, ingratos, ac ferreos, ut explicito sint constringendi mandato, ut Deum suum diligant. Hortandi non estis ut amicos, patronos, consanguineos vestros diligatis: illis omnem benevolentiam, omnemque curam impenditis, omnem operam vestram præstatis, gratumque animum testamini. Neque excitandi estis ad creatarum rerum amorem: quot enim sunt, qui easdem ad insaniam usque depereunt? siccine tu, Domine, unus es, pro quo sensus eosdem minime foveamus? siccine, licet clementissimus, potentissimus, atque amantissimus sis, beneficiis tuis adeo parum movemur, ut non monendi solum, verum imperio cogendi simus, ut te diligamus? *Joly serm. pro 12. post Pentec. Domin.*

Diliges Dominum Deum tuum. Quam jucundum hoc verbum auribus accidit! hinc intelligo, cor meum majori in pretio esse, quam arbitrabar; quandoquidem illud expetit Deus, eique injurius sum, si quid humilius perquiro. Terrena objecta, quam miser vos olim dilexi! jam abiistis, jam nullo apud me estis in pretio. Jam mihi persuasum est, Deum mereri dilectionem meam, & quidquid infra ipsum est, esse meo amore indignissimum. Ille unus est, qui est; ego sum nihil; ille Creator, ego creatura; ille Dominus, ego mancipium. Verum nihil interest: novi me ab eodem in pretio haberi, amorem meum ab ipso perquiri: profitetur ille, si quid præter ipsum dilexero, insignem sumpturum ultionem, atque in eas exarsurum iras, quibus irritatus amor corripitur, ubi contemnatur. *Auctor serm. Christian. in 17. post Pentec. Domin.*

Audi Israel, *Deus*, inquit in Deuteronomio, *Deus Dominus unus est.* Quid inde inferendum est Domine? hoc nempe; diliges illum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, atque omnibus viribus tuis. Qui enim esse potest nexus inter Dei unitatem, atque præceptum amandi illius ex toto corde, nisi ut doceamur alterum ex altero consequi; & cum Deus unus sit, integrum non esse nobis, cor nostrum dividere, ut partem illius creaturæ impendamus?.... Cor nostrum quantum est, totum Dei est; non petit illud a nobis tamquam vectigal, sed tamquam depositum, omnino ad ipsum pertinens, & cujus sors ipsa, & fructus spectant ad illum. *Idem Auctor.*

Cū Deus unus sit; cor non est dividendum.

In lege veteri præceperat Deus, ut Sacer ignis in Altari semper arderet, & mandaverat Sacerdotibus, ut nova suppeditantes alimenta noctu æque, ac interdiu jugiter illum foverent. Ignis ille symbolum erat charitatis, quæ semper ardere debet in corde fidelium tamquam in ara. Ignis hic noctes, diesque alendus est bonis operibus, Sancto usu omnium vitæ nostræ momentorum jugi in Deum applicatione, prout nostra infirmitas patitur, ac summa fide qua tot acceptis beneficiis gratias tenemur rependere. Qui ignem hunc interire sinunt, vel de cordibus suis abjiciunt, ut profano ardeant igni, nihil minus nocentes sunt, quam Nadab, & Abiu, qui contra Domini præcepta in acerra communem, vulgatumque ignem attulere, quo Deo thus adolerent. Illis non minus funesta mors imminet, quam duobus his filiis Aaron, quos in sceleris pœnam flamma vorax absumpsit, atque in cineres redegit. *Idem.*

Vim sibi infert, qui Deum non amat.

Naturale est illum amare, qui bonus est: magis igitur naturale est illum diligere, qui summum est bonum, & maxime naturale Deum nos amantem amare. Ubi ab hoc objecto summopere amabili avertimus oculos, mentis nostræ lumen extinguimus, cordi nostro vim facimus; ac ne illud studium suum naturale sequatur, prohibemus. Sibi metipsi inferre vim, ne Deus ametur, & effugiatur ille, qui unus nos beatos potest efficere, nonne idem est, ac sibi necem consciscere, atque esse propriæ felicitatis inimicum? Aurem præbeamus rationi, cordi vero liberam sinamus viam, ne illi vim adeo

adeo funestam nobis metipsis afferamus. Quandoquidem propter Deum cor factum est, permittamus ut ipsum inquirat, & in ipso quiescat. Cor nostrum factum est, ut diligamus Deum, atque ut ipsum unum diligamus: numquam erimus tranquilli, numquam læta pace fruemur, donec objecta creata cor nostrum repleverint, ac per summum facinus Creatori creaturam ipsam prætulerimus. *Lambert. in Sermon. de Vita Eccl. Serm. 6. de Amore Dei.*

Omnia simul collige beneficia, quibus te cumulavit Deus, titulos omnes, quibus te decoravit, promissiones omnes, omnia bona, & quæ possides & quæ te possessurum speras; cum Propheta dic, multiplicasse Dominum misericordias suas; cum eodem Propheta exclama: quis intelliget misericordias Domini? Verum quem in te gignet affectum harum misericordiarum aspectus? scio equidem, quo grati animi sensu afficereris hominem intuitus, qui de te meritus esset per quam bene: novi cor tuum, te generosum jactas, ubi audis exprobrari hominum ingratitudines, atque obliviones quæ pudorem, & dedecus afferunt; fremis iræ impatiens, atque fieri minime posse putas, ut in ejusmodi vitia prolabaris. Verum Divina oblivisci beneficia, amore ejusdem non tangi, eidem denegare cor, quod unice petit ex nobis nonne ingratitudinum omnium iniquissima est atque teterrima? *Idem.*

Nullam rationem habemus, propter quam Deo cor nostrum dare abnuamus. Verum quam rationem afferre potes, propter quam Deo cor tuum præbere recusas? cui vero tradis cor illud, quod aufers Deo? maximus te rubor suffundet cum in statera hinc quidem appendes Deum, inde vero illud, quod Deo censes præferendum. Licet enim injustitiam tuam dissimulare coneris, satis liquet hanc a te comparationem institui. Deus se tibi offert, hoc nosti, neque ambigere potes, nimis enim sæpe suam sensam explicuit: mundus quoque se tibi offert, ac sua tibi exhibet bona: tuum est, utrum mavis eligere Deum ne, an mundum. Certum est igitur, ubi sententiam protuleris, illum, cui litem adjudicabis, de corde tuo victoriam esse relaturum. Quid ais? Deum ne, an mundum inimicum Dei, sequi cupis? Verum (me miserum!) quid sententiam præstolor? jam lata est; jam turpe judicium prolatum est, jam in corde dixisti mundum magis esse amabilem, quam Deum. *Idem Lambert.*

Cum de re aliqua non cogitamus, argumento est, nos eadem non affici. Hoc autem eo verius est, ubi agitur de Deo, quod ea omnia, quæ occurrunt oculis, nos monent, ut ejusdem reminiscamur: igitur si illius nos capit oblivio, dicendum sane est cor nostrum ferreum esse, neque ulla affici charitate. Num quantumvis parum nos Divina bonitas alliceret, quomodo fieri posset, ut non sæpissime de eo cogitaremus inter illa objecta, quæ perfectionum ejusdem memoriam revocant? Creatis quibuscumque rebus sermo suus inest, & nihil est, quod de Deo non loquatur. Si audire voluero (Sanctus Augustinus ait) vocem rerum omnium, quas creavit Deus; si illas consuluero, nulla erit, quæ licet tacite de eo mihi non loquatur, atque eumdem amandum esse non doceat. Ille sane parum amat, qui Dei sui obliviscitur, cum ea omnia, quæ accidunt oculis, ut ejusdem reminiscamur invitent. *Idem.*

Dei amor efficit, ut conemur omnia. Quid igitur? Divinus amor majorem non habebit vim, quam amor sæculi, qui mera corruptio est? Vide quid amor sæculi suis mancipiis imponat, quibus laboribus, curis, tædiis, ærumnis, periculis illos objiciat? qui pro Deo id faceret, quod amatores sæculi quotidie pro inanibus idolis operantur, per apotheosim inter Sanctos recensendus videretur. Verum Dei amor minimum prophano amori concedet: qui eodem flagrabunt, virtutem ejus ostendent. Ignis est, ait Augustinus, qui non extinguetur, licet tentationes eadem vi nobis ingruerent, qua rapidissimi fluvii feruntur. *Idem.*

Una tantummodo ex passionibus legitime colenda est, amor videlicet Dei: amor, qui reliquos amores subigere deb[illegible], qui reliquos amores debet in vincula conj[illegible] amor, qui sese debet extendere ad omnes [illegible] tempora, cogitationes omnes, desideria, actiones, ne ullum quidem vacuum relinquens locum, ac ne permittens quidem, ut alius quilibet affectus in nobis locum inveniat. Si hujusmodi fuerint sensus nostri, nullæ amplius erunt Mundi illecebræ, quæ nos fallant, atque captivent, tristitiæ nullæ quæ nos prosternant: ea ignorabimus omnia, quæ ibi transiguntur; rebelliones, aliique eventus ad nos usque minime pervenient, atque tunc solum ea cogitabimus, cum ante aras ea mala deflebimus. Sancta correpti impatientia propter exilii nostri diuturnitatem, ut olim Sanctus Paulus, exui cupiemus hoc mortali corpore, quo detinemur in terris; amor noster adeo invictus erit, ut ejusdem ardorem vix pati possimus; adeo vero jugis, ut nihil unquam illum intercidere valeat. Enitescet ubicumque sive in laboribus, sive in conversationibus, sive aliis quibuscumque rebus &c. *Auctor Panegyricorum quibus titulos, Actiones Christianæ Sermone de Officiis Vitæ Religiosæ.*

Quam amandus sit Deus. Mirum profecto est, esse adhuc argumentis probandum, quod Deum diligere teneamur. Ex quo per ætatem eumdem amare nobis licuit, potuimus ne, supremum bonum, bonorum omnium fontem, unicum verum bonum cognoscere, quin a nobis diligeretur? dicendus profecto est, Deus non satis cognosci, quandoquidem adeo parum diligitur. Nisi Deus nobis charitatis præceptum irrogasset, diceret fortasse quispiam, se propter reverentiam amore illum prosequi, non audere; sed cum ille non permittat solum, verum etiam præcipiat amorem, quisnam illum potest non amare? quænam res in terris esse potest, quæ cor nostrum afficere valeat, nisi Dei amore afficiatur? magnitudo, species, potentia, bonitas, in omnibus creatis rebus non aliud estis quam umbræ levissimæ: Deus unus magnus est, sapiens, potens, & bonus. In creatis rebus amabiles qualitates divisæ sunt, immo sunt tot permixtæ defectibus, ut sæpe non nisi Eminus placeant; Deus unus omnes obtinet perfectiones sine ulla immixtione, quæ displiceat; nihil habet, quod non sit summopere amandum; majestas quidem inter homines, reverentiam conciliat; verum non semper aliena sibi corda captivat; in Deo vero infinita ejusdem magnitudo illum efficit amabiliorem; in infinito hoc perfectionum Oceano mens ipsa confunditur, sed animus ibi veram invenit felicitatem. *P. Croiset in Recessus pro die cujusque mensis tom. 2.*

Licet præclaris dotibus fulgeat, atque amorem sibi conciliet objectum illud, cui cor nostrum adhæret in terris; hoc tamen ne uno quidem momento felix inde esse posset. Quot molesti eventus, quot non præmeditatæ mutationes, quot mala quietem nostram perturbant! metus ne amittatur, sollicitos tenet; amor enim rerum creatarum ab omni cura, & dolore sejungi non potest. Tu Deus, qui unus felicitatem meam constituis, meus esse potes quamdiu voluero; non ærumnæ, non mala, non potestates te ex anima mea possunt eripere. Ego vero in adeo amabili objecto nullam molestiam, nullam immutationem debeo metuere. Deus hic adeo amabilis non solum cor nostrum non dedignatur, verum etiam in eo complacet sibi, & quasi delicias suas putat. *Idem.*

Deum amare tenemur, quia ab illo diligimur. Quinam gratitudinis, atque amoris sensus in animo nostro accenderentur, si intelligeremus potentissimum terrarum principem nosmet sua dignari benevolentia? tu, Domine, amas me! omnia probant amorem tuum erga me, ego vero te non diligam? ita est; Deus non solum infinite amabilis est, verum etiam infinito nos amore complectitur; si enim beneficia manifeste probant amorem; nonne iisdem a Deo in singula momenta cumulamur, tunc etiam cum illis contra ipsum abutimur? omnia dicunt, nos a Deo ama-

amari: quandonam vere dicere poterimus, a nobis diligi Deum? *Idem.*

Si alienus (nescio quis, mihique ignotus vel minimum ex illis beneficiis, quibus quolibet momento me cumulat Deus, præstitisset mihi, summa profecto illum benevolentia complecterer, etiam si numquam illum vidissem, & nihil ultra expectarem: tu unus ergo, o Deus, neque ipsorum beneficiorum pondere & numero cor illud delinire nequis, quod aliis quibuscumque ultro prodigimus? tibi uni amorem nostrum renuimus? Hæc quidem beneficia omnibus communia sunt; non ideo tamen iisdem minus affici debemus. At desunt ne peculiares rationes quædam, quæ singulos ad Deum amandum impellant? numquid obliti sumus amabiles Divinæ providentiæ curas in qualibet ætate nostra; quænam subsidia adeo necessaria, & adeo inexpectata? quot gratiæ tunc etiam temporis, cum iisdem indignissimi eramus?.... Nemo est, qui in semetipso plurima Divinæ providentiæ miracula fuerit expertus, nemo, qui ab ejusdem largitate majora adhuc minime expectet: qui vero sunt grati animi sensus, quæ charitas nostra erga Deum beneficum adeo, & liberalem. *Idem.*

Nostra nos utilitas cogit, ut Deum diligamus. Non solum æquum est, Domine, ut tibi omnem amorem impendam, verum etiam nonnisi in te amando maximam nanciscor utilitatem. Nullum gaudium verum, nulla pax, nulla felicitas in terris nisi in te diligentium corde invenitur. His quidem me invidere profiteor: verum quid obstat cur hac ipsa felicitate ego quoque non perfruar? quid prohibet, ne diligam te? Heu quanam desperatione moriturus obruerer, nisi te dilexissem! Quam magna calamitas est morienti non amasse te? Cur ergo vivens amore tui non teneor, non capior, non uror? *Idem.*

Præcepisti mihi Domine, ut te diligerem, & non diligenti gravissimas minitatus es calamitates. Numquid calamitas ulla tanta esse potest, quæ calamitatem te non diligentium exæquet? Attamen ultro, atque libenter in hac ipsa calamitate versor, atque miserrima cæcitate sæpius in eamdem relabor. Quidnam igitur erat in Deo adeo magno, atque misericordi, quod videretur contemnendum, vel potius quod non esset infinito amore dignum? Verumtamen quasi vel de tuæ pulchritudinis illecebra, vel de cordis mei duritie diffideres; nonne imperio me adegisti ut amarem te? tu me beneficiis impulisti, gratia sollicitasti, promissionibus excitasti, imperiis coegisti; denique cum amore hoc perfectionem meam, meam requiem, gloriam, felicitatem, & hujus vitæ & futuræ conjungere voluisti. Cum Omnipotens sis, aliquid ne amplius præstare poteras, ut me ad te amandum allicceres? Ego vero plura ne præstare potui, ne te amore prosequerer? miserum me! pudore enim undequaque suffusus fateri cogor me vel nondum, vel sero, vel parum te dilexisse: *sero te amavi, pulchritudo tam antiqua, & tam nova, sero te amavi!* Fac igitur Deus, ut in posterum te unum diligam, etsi adeo infelix fui, ut tot annos viverem, quin tuo amore flagrarem, ne unum quidem temporis, quod superest mihi, momentum fluat, quod amori tuo minime impendam? fac, ut amoris mei fervor id reparet, quod ejusdem deest diuturnitati; fac ut tantum te amem, quantum a me læsus fuisti; fac ut peccatorum meorum magnitudo amori meo, & argumentum præbeat, & mensuram. *P. Nepueu lib. cui tit. Ratio sese præparandi ad mortem.*

Omnium malorum maximum est, non diligere Deum. Nisi te dilexero Domine, ingentia mihi mala minitaris, quasi gravius aliquod malum inveniri possit, quam te non amare. Haud ita Domine, si mihi terrorem incutere vis, ne intentes mihi ignes inferni, sed minitare solum me amoris tui igne minime conflagraturum; hæc enim pœna inferno ipso gravior erit. Nam infernus si cum amore tuo posset inveniri, quemadmodum inquit Salesius, verus esset Paradisus; & hæc mihi saltem esset consolatio, & lætitia, quod nullum amore tuo locum vacuum inveneret: Paradisus vero sine amore tuo, si inde exulare posset, in verissimum infernum converteretur. *Idem. in Christianis Considerat. tom. 1.*

Si Sancta hac excitati essemus charitate, & Cœlesti hoc igne flagraremus, extra nosmetipsos, ut ita dicam, rapti, unice adhærentes Deo, ejusdem amore repleti, & zelo gloriæ ipsius succensi, æque contemneremus quidquid vel magis terribile, vel magis jucundum in terris est, & neque pœnis, neque præmiis alteris vitæ, vel territi, vel illecti cum Sancto Paulo diceremus: *certus sum quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit non separare a charitate Dei. In Collect. Elucub. oblat. Parisiensi Accademiæ anno* 1689.

Charitatis præstantia. Charitas id animæ, est quod corpori cor; pars occultior, sed pretiosior; quandoquidem reliquis virtutibus prætium tribuit, & quin ex ornamentis, quibus circumsepta est fulgorem emendicet, ipsa illis pretium confert, atque virtutem. Sine charitate Fides Vitam; Spes Motum; Prudentia Lumen; Fortitudo Robur; Justitia Pondus; Temperantia Meritum; Merita vero præmium non habent: & dici potest, amisisse omnia, qui Dei amorem amisit; cætera enim nihil sunt, & ille unus rerum omnium locum obtinet. Deum uno tantum charitatis actu diliges; omnes ita jacturas reparas, efficis, ut omnia bona opera reviviscant, amissa jura iterum recipis, & debita quæcumque persolvis. *P. Novet tom. 2. Medit. de Sanctis.*

Quomodo possumus non diligere Deum, qui nos tot, tantisque beneficiis cumulavit? Possumus hæc quidem recipere, & illis frui; sed illa intelligere ac recensere non possumus. Recensenda enim illa sunt juxta rerum creatarum numerum, quarum ne una quidem pro nobis creata non fuit, & quæ ideo non sit Divini erga nos beneficium, & argumentum amoris. Cœlum, Terra, & omnia; quæ in eis sunt, indesinenter clamant, ait Sanctus Augustinus, ut amem te: verum me miserum! vocibus earum aures obstruo. Hæc omnia beneficia ex omnibus vitæ nostræ momentis erunt memoranda, quorum ne unum quidem iisdem vacuum reperaris: imo numeranda essent ex omnibus vitæ Salvatoris nostri momentis, & ex omnibus motibus mentis, & cordi ipsius, quorum ne unum quidem ille nobis minime impendit. *P. Nepueu tom. 2. Considerat. Christ.*

Vis Divini amoris. Amori Divino invicta quædam inesse vis mihi videtur de quocumque obice triumphans. Cum homo aliquis violento amore terrenam quampiam deperit formam, quid non ille licet arduum non præstat? Licet repulsam ferat, persistit tamen; in malis patiens est, quin sciat, utrum eorum habenda sit ratio; aliis quibuscumque objectis non afficitur, licet oculis suis alia amaro longe pulchriora accidant; munera large, effuseque donat; res suas maximi quamvis momenti contemnit, paratus etiam vitam suam in discrimen afferre, ut quidquid felicitatis suæ adversatur, amoveat. Haudquaquam Domine; non diligimus te quomodo diligendus esses, o infinita pulchritudo, qui certa es illorum felicitas, qui in te uno perquirendo perseverant! invenerunt quidem Gentiles prodigia ad profani amoris vires amplificandas; majora sane miracula Sanctus amor patere novit. Hic effecit, ut inter ipsas Synagogæ persecutiones Apostoli, atque Discipuli Redemptoris præ lætitia exultarent; hic Divo Laurentio ardentes prunas in delicias convertit; hic effecit ut tot Virgines de omnibus mundi illecebris victoriam reportarent; hic plurimos impulit Sanctos, ut in corpus innocuum pœnas quasdam morte ipsa graviores exercerent. Hunc adeo strenuum, fortemque amorem mihi, o Domine, infunde ut super sensus meos extollens omnes mundi illecebras negligam; infringe omnia vincula, quæ me terris mancipiant, everte cogitationes omnes, quæ tibi non placent, atque compelle rebelles nostras volun-

voluntates, ut ad te redeant, & tibi obsequantur. *Auctor Neotericus.*

Discrimē quo justi in terris, & Beati in Cœli diligunt Deum.

Si in illa beatissima versaremur Patria, ubi Deus infinitas perfectiones suas electorum omnium oculis detegit, nullis opus esset argumentis, ut Deum amandum esse probaremus. Minimum quodvis radiolum ex Divinitate ejus emanans, in cordibus nostris excitare posset incendia, & efficere, ut æternis ardoribus illum diligeremus. Tunc tamen necessario illum diligeremus; quia nihil nonnisi perfecte amabile in ipso intueremur. Cum autem nulla in amore libertas esset, nullum quoque inesset meritum, atque non amplius in via, sed in supremi boni possessione versaremur: cumque animæ nostræ beatitudo in Dei visione consisteret, ens illud infinite perfectum intuiti, Beatissima Gloria perfruemur. *De la Volpilliere serm. de Amore Dei.*

Quid sit amare Deum.

Deum vere amare nequaquam est dicere Deo, ipsum a nobis amari, & exoptari; non secus ac Deum perfecte diligere & cupere non est dicere Deo, ipsum a nobis perfecte diligi & expeti. Hæ voces, hæ cogitationes in mente concipiuntur, ibique resident. Non ideo tamen ea omnia, quæ in mente sunt, sunt etiam in corde: quam facile esset perfectam virtutem acquirere, si omnes hujusmodi cogitationes, atque sermones veri sensus essent, & veri motus cordis nostri? cum liquido constet, ut justi simus, satis esse Deum super cætera amare; atque ut perfecte justi simus, satis esse Deum perfecte diligere; nihil est adeo facile, quam singulis momentis justificari: non enim ullum momentum est, ubi citra difficultatem dicere possimus, a nobis Deum perfecte, atque unice diligi. Non lingua, nec mente, sed corde vere ac perfecte diligitur. *Liber cui tit. Traité de l'Oraison.*

Licet quilibet Amor Dei sanctus sit, non ideo tamen verum est, nos a quolibet Dei amore sanctificari, atque peccatorum nostrorum maculas abstergi posse: hoc enim ad illum tantummodo pertinet amorem Dei, qui reipsa cor nostrum a qualibet criminosa affectione divellit; qui efficit, ut Deum quibuscumque rebus, non sterili quodam desiderio, sed certo, constantique consilio, præferamus. Hic ille Dei amor est, qui ad peccatorum nostrorum veniam promerendam requiritur. Verumtamen hunc amorem sæpe diu infirma desideria, levesque cupiditates præcedunt, quæ cum bonis cogitationibus conjunguntur, qui motus cum propter infirmitatem nondum deserant Deo nostri cordis imperium, neque solidam veramque pœnitentiam producant, neque locum præbeant affirmandi Deum vere diligi a nobis; nequaquam ad Dei gratiam reparandam sufficiunt. *Idem.*

Amor dei præferendus iis omnibus, quę Deus non sunt.

Hoc in loco ad examen revocandum non censeo, utrum amor, qui nostram cum Deo reconciliationem operari debet, esse debeat amor puræ benevolentiæ, an concupiscentiæ: illud tantum assero, quod Scriptura, Patresque docent, eum vere diligere, qui quidquid Dei est, generatim, atque absolute præfert iis omnibus, quæ Deus non sunt, & quæ prohibere possunt, ne Deo adhæreamus, atque illi unice obtemperemus. Quin creatæ alicujus rei amorem cum Dei amore conjungamus, quin ad examen vocemus, utrum amor ille ex charitate liberali, an ex utilitate proficiscatur; rebus omnibus anteferendus est. Deus igitur eo amore diligitur, qui ex nobis quæritur, cum supra quæcumque bona diligitur, & supra quæcumque mala metuitur. Jugulemus oporter, in corde nostro alium quæcumque amorem præter charitatem Dei; itaut nihil prohibeat, quominus eumdem amemus, ac metuamus uti par est; ne foveamus amplius in nobis filiorum nostrorum amorem, ac metum, ne illis displiceamus; non libertatis amorem, ac metum ne illam imminuamus; non amorem existimationis nostræ, ac metum, ne eidem officiamus; non amorem valetudinis nostræ, ac metum, ne illam evertamus; non bonorum amorem ac metum, ne illorum jacturam subeamus; nullum denique amorem, metum nullum, qui Dei nostri amore ac metu non diligatur. Hac in re cor tuum consule: suum profecto consulebat Paulus Apostolus cum animo revolvens omnia præsentis vitæ bona atque mala inde inferebat: *certus sum quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei. Paneg. Magdalenæ impressus sine nomine Auctoris.*

Affirmo, Deum non esse amoris tui objectum, nisi illum prætuleris rebus omnibus, quæ obsistere possunt, ac prohibere, ne illum diligas; nisi abdicaveris, vel saltem nisi paratus fuerit, ut abdices hæc omnia terræ bona, corpus, vitamque tuam. Deum reliquis rebus non præfers, nisi quibuscumque interrogationibus, quæ fieri possunt, præsertim vero circa vitæ hujus mala, respondere præsto sis; hæc omnia ab ea charitate quam debeo Deo meo, me numquam divellent; *certus sum quia neque mors, neque vita &c. Idem.*

Nulla est adoratio sine amore, quemadmodum, nullus esse potest amor supra cætera sine adoratione. Supremus amor est adorationis essentia; adoratio vero intrinseca est, vel extrinseca hujus amoris professio. Cultus ille, quem Angelis & hominibus exhibere possumus, licet sincerus, atque profundus sit, vera adoratio non est; aliquid enim est super illos diligendum, scilicet Deus. Filii sæculi, qui vehementi affectu mulierem aliquam depereunt, eo usque ut Dei obliviscantur, illam se adorare profitentur. Verus quidem illorum sermo esse potest; sed hæc vera impietas est, atque idololatriæ species, quoniam ad creaturam transferunt amorem, atque honorem qui uni debetur Deo, amorem scilicet super cætera. *Liber cui tit. L'idee veritable de l'Oraison cap. 3.* Dei cultus sine amore esse non potest.

Fieri ne posset, o Æterna Beatitudo, o bonitas infinita, ut cum animam tecum unione perfecta conjungis, hæc te perfecte minus amaret, quam nos amicos nostros diligamus, neque se ardentem æque ostentaret ad inquirendam gloriam tuam, ac nos eorum, quos diligimus, honori velificamur? nihil est quod intentatum relinquamus, ut amicis nostris animi sensus testemur; non solum ubi eorum societate gaudemus, sed licet absint, ab eorum amore non cessamus; si qui illos lacessunt, vel de illis honorifice parum loquuntur, illos tueri contendimus, atque de nobis ipsis agi putamus. Te unum igitur, o Deus, infirmo, tenuique amore diligemus? te unum amabimus, & gloriam tuam negligemus? Zelus domus tuæ nos non excitat amplius, adventus Regni tui nos sollicitos minime tenet; tibi contumelias inferunt, & patimur; nobis coram nominis tui Sanctitas violatur, nos vero ne tantillum quidem moveri videmur. Ubinam essemus, Domine, si ita nos dilexisses, quemadmodum diligimus te? *Idem part. 2. cap. 14.*

Amor, quo a Deo fuimus dilecti, petit ut mutuo illum diligamus.

Non loquimur de perfectionibus Dei, quarum illecebris affici deberemus; ipse enim fons est omnis beatitudinis, atque felicitatis: meminerimus tantum suæ erga nos dilectionis. Ipse ultro dilexit nos, quin vel merita nostra, vel servitus, vel alia quæpiam causa ipsum impelleret; nos ille primus ab æterno, atque in tempore dilexit: dilexit ille nos ardenter atque sollicite, atque audeo dicere, sine modo; dilexit suæ etiam quietis gloriæ, atque vitæ impendio: nos ex tot gentium numero elegit, ut in nos sua effunderet beneficia, suos discipulos, amicos, filios, atque hæredes efficeret. Quid autem? amicitia adeo sincera in qua ne modus quidem servatus est, si fideles minime afficiantur, animam & cor iisdem inesse putandum est? si ut Deum diligant, non satis est cogitare se tantopere a Deo amatos fuisse, humanos prius sensus objiciant oportet antequam exuant Christianus. *Liber cui titulus Considerationes in varia Religionis, atque moralia argumenta tom. 3.*

Finis.

Rationes, propter quas Deus a nobis est diligendus.

Finis, atque perfectio legis in Dei amore consistunt. Patres, Concionatores, Theologi eas omnes suppeditant rationes, quæ excogitari possunt, ad cor nostrum hoc amore inflammandum, idoneæ: nihil prætermittunt, quod hac in re teporem nostrum excitare possit, Dei magnitudinem, infinitas perfectionum ejus illecebras, beneficia, misericordiæ excessum, incomprehensibilia nostræ justificationis, & redemptionis mysteria, amabilem gratiæ vim: nos ipsos ex nostra utilitate movere student, nos excitant, grati animi sensus cient, & nihil omittunt quod rationabilem, atque immortalem animam valeat excitare. Hic monet, ille hortatur, omnes indesinenter sollicitant, ut Deum diligamus: neque diligere non possumus, quin nosmet objiciamus conscientiæ nostræ redargutionibus, & creaturarum quarumcumque rerum exprobrationibus, quæ circum undique supremi Creatoris nostri amorem testantur. Quid autem hæc omnia probant, nisi nos Dei charitate non tangi; adhortationibus, sollicitationibus, præceptis indigemus, ut diligamus Deum; nulla vero arte opus est ut proximos, benefactores, amicos diligamus? quid cogitandum est? unde geniti, quomodo alti, & nutriti sumus? proh maximum nostræ infelicitatis opprobium! *Idem.*

Homo hominum flagitiosissimus, sed tamen Christianus, huic quæstioni respondeat: nonne verum est, ea omnia, quæ amorem conciliare possunt, atque cor rectum efficere, hæc in Deo reperiri? a Deo tamquam fonte eas omnes perfectiones emanare, quæ placere possunt, ad Deum tamquam centrum referri, quidquid speciosum, & præclarum extra Deum invenitur? Næ ille quidem fatebitur, perfectionem nullam in Deo desiderari. Nihilominus Deus in quovis perfectionum genere infinitus hominem diligit; homo vero infinite imperfectus, si cum Deo conferatur, non diligit Deum!... quænam rerum subversio in anima rationabili, supremam pulchritudinem, supremamque bonitatem non inquirente? huic fidei lumen affulget, & primo principio postremoque fini suo sese conjungere negat! potest ne hæc anima studium suum, officium, atque felicitatem ignorare? quomodonam fieri potest, ut ratiocinatione sua ita aberret, ut ad finem suum, quo fertur, non collimet; ut fide sua ita cæca sit, & corrupta, ut ab unico recedat objecto, quod ipsius tranquillitatem, requiem, lætitiam, felicitatem, potest constituere? *Idem.*

Illud unum quodammodo amoris nostri erga Deum teporem excusare posset, quod habita ratione, & magnitudinis ejus, & nostræ humilitatis, eidem nullo in discrimine habendum videri possit, utrum ipsum diligamus, necne. Verum hunc quemcumque teporis nostri prætextum abstulit Deus: se amari patitur: immo jubet, gravissimasque minitatur pœnas non diligentibus, neque in nos irritatur, nisi cum non amatur a nobis. Cæterum amorem nostrum tanti facit, ut ad eum promerendum seipsum nobis tradiderit. Majus ne dedecus, vel contumelia, major inferri Deo potest, quam illum non diligendo? appendit in statera, ut ita dicam, majestatem suam cum nostra charitate; eumque non amantes vilissimum nihil ejusdem majestati anteponimus. Tradidit seipsum nobis tamquam suæ existimationis pignus: tradamus nosmet illi tamquam pignus nostræ gratitudinis. Nos illi debemus, & quidquid sumus, & quidquid meriti in nobis est, ut illum amemus; ipse enim hæc omnia tradidit, ut ipsum amaremus. *Idem.*

Quomodo creaturæ in Creatore diligendæ.

Qui omnia pulchra creavit, pulchrior sane est omnibus pulchritudinibus quas creavit, S. Augustinus exclamat; quidquid amas, in Deo reperies, si illud amiseris, hunc inventurus. Disce Creaturas in Creatore diligere; metue, ne perituris adhærens pulchritudinibus æternam pulchritudinem amittas: illas licet fluxas, fragilesque immortales effice, diligens easdem in eo tantum principio, unde egrediuntur, & ubi subsistunt, postquam tempus illas deleverit: neque tenues istæ Divinæ pulchritudinis Imagines, in quibus sese Deus ipse pinxit, tibi non præcipiant prototypum pulchritudinis, cujus illę non aliud sunt, quam levissimæ participationes; *qui pulchra fecit, pulchrior est omnibus, quæ fecit;* hæc ajebat summus ille Amator supremæ, atque immutabilis pulchritudinis Dei S. Augustinus. Voluisset ille in omnium corde admirabilem eam parere mutationem, quam in suo gratia pepererat; in omnem terram effundere scintillas charitatis, qua flagrabat; atque ut ita dicam generale incendium excitare ex Sacro illo igne, quem JESUS CHRISTUS in terras attulerat. *Abbas du Jarri Paneg. S. August.*

O Æterna pulchritudo principium pulchritudinum omnium divinarum, humanarumque? Pulchritudo tam antiqua, & tam nova? sero te amavi? Domine, quonam tenebrarum caligine obrutus eram, donec cæcus temporalium pulchritudinum adorator, non venerabar pulchritudinem tuam, cujus illæ Imagines sunt? O me infelicem? te quærebam Deus a te recedens, quin id cogitarem; umbram pro corpore amplectebar, fluxas voluptates tanquam veræ felicitatis meæ objectum persequebar, & fictitii colores, quibus mendacium sese ornare consuevit mentem æque, animumque fallebant. Heu! numquid hæc sine horrore reputare possum? te in ipso etiam scelerum centro cupiebam; funestam peccati suavitatem amabam, quæ me a te divellebat, atque tui ipsius locum tenebat in me. Attamen inter profundæ hujus noctis tenebras subinde oculos convertebam ad te, atque radii nonnulli, statim tanquam fulgura evanescentes meum mihi errorem detegebant. Quamdiu in servitute peccati illacrymatus sum? quoties genua flexi coram carneis, atque luteis Idolis? *Idem.*

Cor non, quam nisi in Creatoris amore quiescit.

Cor infinitum est in desideriis suis, & quidquid Deus non est, insaturabilem illius sitim explere non posset; omnes deglutit ambitionis honores, avaritiæ divitias; libidinis voluptates. Nequicquam inani humanæ pulchritudinis specie deceptum totum, sese profano tradit amori, quem illa inspirat. Perfecta, quam sibi promittit, felicitas, ubi votis damnetur, liquido ostendit, in ipsis erroribus ab eo profundam eam pacem requiri, qua beata gaudet anima, dum æternæ Dei pulchritudinis voluptate perfunditur: sed tædium illud, quod creatæ rei possessionem subsequitur, eam statim aufert illecebram, qua vis passionis, atque sensuum illusio deceperant. Suaves illæ species, quas voluptatis mancipia sæpius mendaci sermone describunt summam felicitatem amplificantia, qua duo corda ultro, citroque diligentia perfruuntur; inanes sunt splendidæque ideæ rei, quæ in terris non reperitur. Hinc illi, de illusionibus abeunt in illusiones, & modo uni, modo alteri Idolo sacrificant. Ficta hęc, quæ colunt Numina, postmodum in verum colentium supplicium convertuntur; amaritudo deprehenditur, vel in decursu, vel in fine amoris illius, qui adeo suaviter cœperat; & cor quod pro Deo factum est, semper avidum & inquietum est, donec in Deo conquiescat, atque eo saturetur. *Idem.*

Adorare Deum, non aliud est, quam illum præ cæteris amare: non enim coli potest, nisi eo amore, qui rerum omnium amorem excedat: illi uni serviendum est, ipse unus amandus est, vel nihil nisi propter ipsum amandum est. Deum colere, Deum amare idem est, ac quibuscumque creatis rebus illum præferre, & efficere, ut de reliquis amoribus triumphet; & malle potius bonis, & honoribus hujus vitæ penitus exui, quam aliquid contra ipsius voluntatem patrare. Quandoquidem hic est modus amandi Deum, amare sine modo; & amor, quem a nobis expetit, omne cor nostrum debet occupare, omnes animæ nostræ facultates subigere, omnem mentem nostram replere. Itaque Dominum Deum nostrum adorare, atque diligere tenemur, ut præceptum illud adimpleamus, quo jubemur illum ex toto corde, ex tota anima, ex

tota

tota mente, atque ex totis viribus diligere. Illum unum diligere non aliud est; quam sine divisione amoris illum diligere; velle enim Creatorem, atque creaturam amare, idem est; ac velle duobus oppositis Dominis inservire. *Auctor recens homil. in Evang. 1. Domin. Quadrag.*

Quam magnos coram Deo nos efficiat charitas habitualis.

Da alicui universorum Imperium cum illa auctoritate, quam maximam habere potest; possideat omnes honores, divitias, voluptates, quæ expeti possunt: illi tribue perfectissimam sapientiam: sit alter Salomon, neque ignoret quidquam ex iis rebus, quas mens humana cognoscere potest. adde etiam patrandorum miraculorum potestatem; remoretur, si lubet, solem, dividat maria, mortuos resuscitet, atque Divinæ potestatis particeps fiat eo in gradu, quem maxime cupis. Ad hæc accedat prophetiæ donum, spirituum discretio, secretorum cordis cognitio: affirmo tamen minimum sanctitatis gradum, qui in hoc homine reperietur, minimam actionem charitatis, quam operabitur, iis omnibus longe antecellere; per hanc magis ad supremum bonum accedere, atque præstantiorem apud Deum obtinere gradum, quam quem illi ea omnia conferre possent, quæ superius dicta sunt, si omnia in ipso invenirentur. *Alius Auct. recens Anonymus.*

Ideo divino amore digni sumus, quod sumus opus manuum ejus, & quod nobis ille cor tribuit, quod ipsum diligere posset: cætera sunt inutilia ac nullius pretii. Mentis acies, morum elegantia, natalium dignitas, fortunæ bona, oculos quidem suo fulgore perstringunt; verum non efficiunt eor magis aptum ac melius dispositum, ut Deum Creatorem nostrum diligamus. Ita novissimus quilibet e plebe ignorare non potest, Regibus atque Principibus nullum potius esse jus, quod præ ipso ad Dei amorem valeant afferre. Quam jucunda est hæc cogitatio! quam aperte Religionis nostræ sanctitatem probat! cum alioquin certo constet a Deo justo, & sancto illos amandos esse, a quibus amatur, quomodonam ab illo nos vere atque sincere amatum iri sperabimus, si hoc nobis metipsis testimonium perhibeamus, ipsum unicum esse votorum nostrorum objectum: nos qui gloriamur colere Deum qui testis est secretiorum cogitationum nostrarum, & penitiores cordis nostri sinus scrutatur; nos qui sæpe experimur Deum intrinseca voluptate nos consolari, cum metuere videmur, ne diligamur ab ipso, & qui animi nostri minimam etiam exprobat mœstitiam, qua diffidentiam testamur? *Serm. manusc. P. Steph. Chamillard.*

Deus quã amabilis sit.

Intellectus omnes hanc de Deo sibi effingunt ideam tamquam entis summe perfecti, & summopere amabilis; quandoquidem omnes possibiles perfectiones complectitur, & Deus esse non posset, si quid ulterius acquirere posset. Quænam ergo, o fideles, amabilitatis origo in ipso invenitur, ut præ cæteris rebus amor ipsius anteferendus sit; quandoquidem, uti Scriptura ait de Increata Sapientia, quæ idem est Deus; creatarum quarumcumque rerum perfectiones pro nihilo haberi debeant, neque cum perfectionibus Dei sint uno modo comparandæ: *omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari* Prov. 3. Quidquid in hoc mundo videmus, quidquid oculos nostros perstringit, omnis illa potestas quæ in nobis stuporem ciet, omnis magnitudo, & majestas, quam admiramur in terris, non aliud est, quam tenuissima emanatio supremi illius entis, & quæ ideo comparari cum illo non potest: *huic non valent comparari*. In quæ verba cum S. Thoma notandum est, Scripturam non solum asserere, Deum majorem esse, quam omnia bona, quæ in terris sunt; verum etiam præstare bonis omnibus, quæ mente concipi possunt, & desiderari: *omnia quæ desiderantur:* neque dicere solum, ipsum bonis omnibus antecellere: sed omnia simul bona eum ipso conferri nullo modo posse. Inter magnum aliquod bonum, & alterum licet minimum, quædam esse potest comparatio; & excessus proportio efficit, ut boni utriusque discrimen metiri possimus; sed Deus adeo perfectus est, ut proprie loquendo dici minime possit creatis rebus major: omnia enim creata simul nihil sunt coram ipso secundum illa Prophetæ verba: *omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo.* Unitas comparari potest cum millenario numero, vel cum myriade, si lubet; nam illam sæpius multiplicans, aliquando myriadem etiam æquabit: aquæ gutta cum Oceano universo comparari potest: tot enim guttæ coacervari possunt, ut efficiant mare æque late expansum ac illud, quo terræ ambiuntur: sed creatarum omnium rerum perfectiones, nullam habere possunt rationem cum perfectionibus Dei; ad quemcumque enim cumulum perveniant, semper infinita erit distantia, ideoque nulla proportio. Ita Deus olim Moysi dixit: *ego sum qui sum*; hoc est, ita perfectus sum, ut coram me nihil perfectum haberi possit. Diceres eam potentiam, quæ rebus omnibus dedit esse, hoc iisdem eripere, ubi cum ea conferantur: eam bonitatem, quæ universa ex nihilo eduxit, eadem rursus redigere in nihilum, ubi cum ea comparentur; & creata omnia quæ ex illius sinu prodierunt, evanescere, atque interire, nihilum enim sunt: ubi comparentur cum eo, qui unus magni, perfectique nomen meretur. Cum igitur aliquid aliud magis amas, quam Deum, nostin, te non solum meram umbram persequi, & verum bonum relinquere; verum etiam illud ipsum, quod amas, atque enixius persequeris, cum Deo collatum non esse aquæ guttam cum immani Oceani totius latitudine comparatam? *Author Neothericus Anonym.*

Deus omnes rerum creatarũ perfectiones continet.

.... Præterea quidquid amare potes in mundo, si tamen aliquid tuo amore dignum est, hoc invenitur in Deo, qui omnia complectitur. Quemadmodum si colligeretur quidquid magnum, exquisitum, & admirabile in terris est, ut in uno, eodemque objecto coacervaretur: in hoc reliquorum entium amorem complecteretis, & quod olim mentem, animumque tuum partiebatur, omnes admirationes, omniaque vota in illo uno conjungeret. Dicam melius, si infinitæ essent creaturæ; quarum singulæ infinite essent perfectæ, atque mox omnes illæ perfectiones in una tantum congererentur, hæc non solum reliquas superaret, verum etiam haberet quidquid cæteræ habere possunt: hoc ipsum de Deo dicendum est; ita mens nostra concipere potest supremum illud bonum, quod in essentiæ suæ simplicitate infinitatem infinitarum perfectionum complectitur, quoniam nihil est in Deo, quod Deus ipse non sit. Quamobrem S. Anselmus exclamat; *quid per multa vagaris homuncio, quærens bona animæ & corporis? ama unum bonum, quod est omne bonum, & satis est.* Cor humanum cur tantopere fatigaris, undique amandi causas inquirens, omnibusque te tradens objectis; illi primo, ac supremo bono adhære, qui bona cuncta complectitur, qui omnem eorum amabilitatem continet, omnesque possidet eorum perfectiones? *quid per multa vagaris?* tu hic bonum quæris, ibi aliud, hic opes, ibi honores, alibi voluptates: oh te miserum! divisum es, & quodlibet objectum te trahit in diversa. Sed si Deum dilexeris, lineas omnes in centro, rivos omnes in fonte, radios omnes effusos in sole conjunges: *ama unum bonum, quod est omne bonum:* ama Deum, qui est omnia, & simul omnia. Respice, considera, reputa quidquid tibi placere, atque tua vota inflammare potest; honores, opes, delicias; puta illas & magnitudine & diuturnitate infinitas esse; hæc omnia in Deo, sed longe perfectius, invenies: *ama bonum, quod est omne bonum, & sufficit.* *Auctor Idem.*

Aliqua Divinæ pulchritudinis idea.

Ut Divinæ pulchritudinis illecebras vere intelligeremus, opus esset, ut Deus vultus sui majestatem nobis detegeret, atque in animas nostras unicum effunderet radium ejus gloriæ, quam ipse in Cœlo constituit; nostrum cor, quod modo tot indiget rationibus, atque considerationibus, ut ad amandum divinum hoc objectum excitetur, tunc necessario studiorum suorum pondere atque tota vo-

torum suorum extensione illuc raperetur; eidem prorsus adhæreret, quin ne cogitaret quidem de seipso, & quin ne ad breve temporis momentum ulla unquam re posset inde divelli. Quæso itaque quanta illecebra polleat opus est, objectum, illud, quod Angelorum omnium hominumque mentes explere debet per omnem æternitatem, quin unquam fatigentur? quæ perfectiones in illo supremo ente debent esse, ut in Beatis reliquarum rerum amorem extinguant, nova semper cientes desideria citra quodlibet tædium, & societatem; immo semper e contra cum recenti admiratione, voluptate, & amore? Verumenim vero cum hoc verbis exprimere posse diffitear, permitto vobis, ut mente quæcumque reputetis bona, atque ea omnia simul congeratis, quæ in creatis rebus nitent, quæ animum vestrum alliciunt, & rapiunt, atque fortasse a Dei servitute divellunt; & postquam singula lustraveritis, quæ oculos afficere possunt, imaginationi liberam finatis viam, atque animo concipiatis quidquid artis ingenium naturæ venustatibus adjicere potest: dummodo hæc mecum consideretis: heu nos miseros! hæc omnia non aliud sunt, quam rudis, atque incomposita imago speciei illius, quæ in Deo elucescit; levia sunt lineamenta, atque vestigia, quæ Deus in creatis rebus effudit, ut nos ad primæ illius pulchritudinis amorem impelleret! Ille, qui floribus, & syderibus cæterisque rebus tantam contulit speciem; quantum ipse speciosus erit? si tantum aliis tribuit, quantum ipse retinuit? si singula nos capiunt, quid ille, quæ possidet, & continet universa? Divina hæc pulchritudo tanta profecto est, ut Deo ipsi sufficiat; cum propriæ pulchritudinis contemplatio illum ab æterno occupaverit, atque beatissimum effecerit: *amat Deus* inquit S. Bernardus, *neque aliunde hoc habet, sed est ipse, unde amat*. Hujus supremæ pulchritudinis solus aspectus omnia inferorum tormenta in Paradisi delitias convertere posset: si, quis omnia damnatorum supplicia perferret, si inter flammas, quibus excruciaretur, si inter comburentes ardores, incombustus arderet; si, inquam, inter omnes calamitosissimi loci ejus horrores unicus Divinæ hujus pulchritudinis radius tenebrarum illarum densitatem perfoderet: eodem tempore infelicissimi illius hominis rabies, atque desperatio in inexplicabilem lætitiam converterentur; ad illum intuitum omnes pœnæ mitescerent, atque ipse voluptatum Oceano innataret. Animo igitur finge, si potes, quænam hæc esse debeat pulchritudo, cujus aspectus Paradisum, privatio vero infernum ipsum constituit; cumque altiorem illius ideam animo conceperis, obstupesce atque de te ipso mirare, quod hactenus eandem tam sero, & adeo parum amaveris: *pulchritudo tam antiqua, & tam nova! sero te amavi! Idem.*

De cordis nostri inter Deum, & creatas res divisione,

Petit Deus cor nostrum totum quantum est, neque ullam pati potest divisionem. Hac arte usus est Salamon in celeberrimo duarum mulierum judicio disceptantium utrius esset puer quidam, ut veram matrem cognosceret. Vix enim Rex ille præceperat, ut puer bifariam cæderetur cum haud ægre quæ patiebatur pueri ejusdem sectionem atque divisionem, palam ostendit se matrem esse suppositițiam: ea vero quæ hanc divisionem, atque sanguinis effusionem pati non potuit, aperte probavit sanguinem illum ad se pertinere. Dæmon suppostitiam matrem hanc imitatur: *dividatur* ait; illico nequaquam petit totum cor; & satis putat si vel minimam ejusdem particulam assequatur; novit quippe, se illud jam obtinuisse totum: scit enim Deum, ubi divisio fuerit instituta, totum illi cessurum. Verumtamen Deus, cui debetur totum, tuetur jus suum, nihil de illo remittit: cor nostrum totum quantum est ipsius est; ipse ergo totum vult habere. Et profecto si intelligere possent homines, quantum illud sit, quod debent Deo, viderent sane nihil esse dividendum, ubi debitum immensum est, & ubi quidquid persolvere possumus, tantillum est. Pallium est nimis arctum, ait Isaias Propheta, duos tegere nequit, ita cor quoque nostrum nimis angustum est, quam ut in plura objecta dividatur. *Idem.*

Exordium concionis de amore Dei.

In ipso statim Orationis exordio menti occurrit, quod in Vitis Sanctorum Patrum me legisse memini de Veteri quodam Anachoreta, qui inter lustra ferarum, atque inter nemora consenuerat, qui postremis vitæ suæ diebus cupiditas oborta fuerat scientiæ indipiscendæ, quo quidem tempore scientia in aliud usum prodesse non potest, nisi ut bene moriendo ferat opem. Ad hoc igitur se contulit in celeberrimam quandam Academiam, ubi artes ac scientiæ magis, quam alibi terrarum florebant, ibique ex Magistro sublimis veræque scientiæ, factus est discipulus, ut hominum scientiam perdisceret. Vix autem in gymnasium pedem intulerat auditurus, cum Doctor quidam speculationibus referto capite quas auditoribus suis venditaret exedras ascendit; qui statim eam, de qua agimus quæstionem in medium protulit, utrum Deus sit ex toto corde diligendus. Sanctus ille Vir stupore percussus cum in dubium revocari videret hanc propositionem; statim loco cessit, atque gymnasium valere jubens, iterum specus relictos petiit; pietas enim ipsius lacessita fuerat, ubi audiit in utramque partem agitandum proponi primum illud principium, quod sua quidem sententia adeo erat manifestum, ut nemo unquam hominum de eodem posset ambigere. Postmodum vero lacrymis liberam aperiens viam ad hominum cæcitatem, inanemque suam curiositatem deflendam; nunc video, ait, me majori scientia præditum esse, quam existimabam; triginta enim, atque ultra elapsi sunt anni, ex quo certissime illud scio, de quo inter præcipuos sæculi Doctores hactenus disceptatur. Utinam Auditores lectissimi, idque ex corde maxime cupio, nobilis hæc audientium corona eamdem mihi hodie contumeliam afferret! mecum præclare actum censerem, atque tenui huic apud vos disserendi gloriolæ libenter eam voluptatem præferrem, qua perfectionem vestram intuitus afficerer. Verumtamen satis intelligo neque vos, neque me eousque perfectionis evasisse, ut metuendum mihi sit si vos hodierna die istic immoratus fuero de uno ex primis Fidei nostræ rudimentis verba faciens, ac probaturus Deum esse diligendum &c. *Exord. serm. manusf. P. Catillon,*

Omnia ad Deum amandum invitant.

In singulis creatis rebus quædam lingua est, ac valida vox, quæ nos ad Deum impellit, atque ad illum amandum invitat. Omnes res eloquentes sunt, inquit S. Augustinus, *in Psal.* 102. & quocumque in statu considerentur, ipsæ etiam earum imperfectiones, vel defectus, totidem variæ voces sunt, quibus Deus utitur, ut nos accersat, *vocat undique: clamat Cœlum, clamat Terra, non me diligas sed Deum*. Ita opes illæ, quas vides, aurum quod nitet oculis tuis, thesauri omnes, quos possides, dicunt, non ipsos a te esse ex corde diligendos, sed illud unum, qui eadem largitur, & qui omnis affluentiæ fons est inexhaustus. Ut Æquum non est, munera datori suo ferre injuriam; ita æquum non est, imaginem quæ nonnisi imperfecta esse potest, magis quam prototypum, diligi, & exigua quædam perituræ pulchritudinis lineamenta, supremæ, atque immortali pulchritudini amorem nostrum præripere. Quantacumque sit horum objectorum illecebra, omnia tamen fatentur, aliquid esse infinite speciosius, quod potiori jure amorem nostrum promereatur. *Pater Champigni in delector. Sermon. Collect. tom. secundo sermon. primo.*

Quæritur, utrum modus aliquis servandus sit in amore Dei, qui absolute atque essentialis necessitatis supponitur: verumtamen quæstioni huic non alia solutio adhibenda est, quam tritum illud D. Bernardi adagium, modum omnem in Dei amore servandum hunc esse, ut sit sine modo. Deum mi-

minime amare possumus, nec quantum meretur amari, nec quantum amare tenemur: igitur, quantum possumus, amandus est, nisi possumus illum amare, quantum amandus est. Gravissimus error esset, si quis hac in re, excedere posse putaret; cum enim Deus infinite perfectus sit, atque sit postremus finis noster, liquido constat illum sine modo, atque in infinitum, si fieri posset, a nobis esse diligendum. Aliquæ tamen servandæ mensuræ sunt in usu mediorum; eorum quippe aptitudo, quæ major esse potest, vel minor, & quæ suos limites habet, norma esse debet, quatenus referuntur ad finem: econtra vero amor finis nullos habet limites, quia ultra finem nihil est. Quod occasionem præbuit D. Augustino, ut ad JESUM CHRISTUM ita Orationem converteret: doce me Domine quis modus in Dei amore sit mihi retinendus; vereor enim ne vel nimis, vel parum hoc amore succendar. Amandum est ex toto corde, inquit JESUS CHRISTUS: nec satis est: ex tota anima: at ne id quidem satis: ex tota mente. Quid vis amplius? Aliquid fortasse vellem, si quid amplius esse posse intelligerem. *Auctor Anonymus.*

August. l. de morib. Ecclesiæ.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, & omnibus viribus tuis; itaut ad Deum omnes cogitationes, omnis intellectus referatur quemadmodum quæcumque habemus uni Deo accepta referenda sunt. Cum enim illum amare jubemur ex toto corde, ex tota anima, & omnibus viribus; ne minimam quidem partem nobis reliquit, qua eumdem non diligere, atque ut ita dicam alteri cuicumque rei locum præbere nobis integrum esset. Sed opus est, ut amoris nostri in Deum currentis impetus, pernicissimi torrentis, vel maximi fluminis instar secum trahat, atque illuc ferat alia quæcumque objecta, quæ ad amorem nostrum captandum sese nobis obiiciunt. Neque prodest asserere, Divinæ charitatis præceptum cum affirmativum sit, obligare minime posse pro quovis tempore, & pro omnibus, singulisque vitæ momentis, hæc enim regula locum habere nequit in primo præcepto, quod ostendit necessitatem adhærendi Deo per amorem tamquam postremo fini nostro. Cum nihil sit, quod ad hunc finem referri non debeat, amandi necessitas generatim ad omnes vitæ actiones extenditur: non eo quod omnibus vitæ momentis actus amoris Dei teneamur elicere; sed quod in omnibus vitæ nostræ actionibus non alium præter hunc finem nobis proponere teneamur. *Idem.*

Explicatio præcepti amoris Dei ex D. Augustini sententia.

Cum omnis Christiani viri perfectio in præcepto amandi Deum ex toto corde, ex tota anima, omnibusque viribus contineatur, quemadmodum dubitandi locus non est; liquido constat, Christianos omnes necessario teneri, ut ad perfectionem adnitantur, atque ipsos contra primum præceptum peccare, ubicumque huic amori defuerint. Itaque ad perfectionem contendere, non aliud est, quam in dies magis magisque in amore Dei convalescere, quod tunc acquirimus, cum numquam nisi ex charitatis principio, atque motu operamur. Non alia præter hanc ratio est proficiendi, adeptamque perfectionem tuendi. *Idem.*

Sedulo perpendamus, amabo vos, JESU CHRISTI verba maximum præceptorum omnium irrogantis. Diliges Deum, inquit ille, ex toto corde tuo, ex tota anima, ex tota mente & omnibus viribus tuis. Numquid Deus ex tota mente diligitur, cum exiguo adeo habetur in pretio infinita magnitudo adorabilis majestatis ejusdem? profecto Divinus hic Magister aperte dixit; quod mundus illum non noverat. Si enim justam illius ideam animo conciperemus, videremus sane creata omnia nihil esse coram eo. Id enim si cognosceremus quomodo terræ bona, voluptates, honoresque ullo in pretio habere possemus? quomodo hæc illarum rerum existimatio cum Dei amore simul esse posse? At Deus amandus est etiam ex toto corde, & omnibus viribus. Oh nos miseros, quantum ab hoc præcepto abhorremus! Verum est, Avaros pecuniam, atque fluxa hujus mundi bona ex toto corde diligere; libidinosos voluptatum suarum objecta deperire; ambitiosos mundi hujus honores, atque dignitates persequi: hi ergo nil aliud cogitant; de illis, quæcumque sese offerat occasio, loquuntur; illis sunt unice intenti; terram, atque terrena diligunt, idque & verbis, & factis satis ostendunt. Sed quodnam indicium est diligi Deum? numquid aliud quidpiam majori quam Deus, oblivioni traditum est? si videre possemus, quid in hominum mente volutetur, quam parum Deo vacare, omnibus creatis rebus penitus abditos, intueremur! si audire possemus, quidquid dicunt in corde suo, quam paucos in universo terrarum orbe inveniremus, qui loquantur de Deo. Regum aulæ aulicis refertæ sunt; fora iis qui lites transigunt; officinæ Mercatoribus, atque Artificibus; agri Colonis, at quotusquisque in tot officiis exquirit Deum? quotusquisque de Deo in conversationibus loquitur? hæc tamen veritas est; ea cogitantur, quæ amantur; de illis loquimur, illis vacamus; sed mundus numquam loquitur de modo, quo Deus diligendus est, quia Deus ibi neque cognoscitur, neque diligitur. *Liber cui tit. Le Chretien Inconnù.*

Non solū Deus parum diligimus, sed quomodo diligendus sit, pauci cognoscunt

Consideremus hanc legem, qua Deum amare jubemur: *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.* Verba hæc plane demonstrant, Deum expetere, ut facultates omnes, viresque nostræ, quantæ illæ sunt, ipsi uni vacent. Omnia postulans nihil excludit: ideoque si Deo tribuerimus, quidquid illi tribuendum est, nihil vel pro nobis, vel pro creatis rebus, nisi ad Deum referantur, reliquum fiet. Si enim aliquid amoris nostri creaturis impendimus, quin referatur ad Deum, tantumdem vires nostras imminuimus, neque amplius Deo eam præbere possumus cordis plenitudinem, quam petit a nobis. Quod in Evangelio JESUS CHRISTUS docet, neminem duobus Dominis servire posse, nihil significat aliud, quam quod Deus hac prima lege præcepit. Non patitur Deus amorem nostrum inter ipsum, atque creaturas dividi: non patitur JESUS CHRISTUS servitutem nostram duobus Dominis impendi. Præcipit ille, ut Dei unius servitus a nobis quæratur, eique uni placere velimus; cæterum ejusdem prudentiæ unice nosmet tradamus. *Desumptum ex tom. 1. spirit. Epist. P. Surain.*

Magna hæc lex amoris Dei, *diliges Dominum ex toto corde tuo &c.* ut juxta Dei ipsius mentem adimpleatur, magna requirit officia, neque animo concipere possumus, ad quem usque limitem a nobis observari velit Deus: verumtamen in hac vita plurima passim occurrunt, ubi magnum hoc præceptum rite adimplere prohibemur. Nullum oculis nostris sese offert objectum, quod non avertat cor nostrum, nisi nobis metipsis cautius invigilemus. Creaturæ quæcumque tot laquei sunt incautis, ac nulla circumspicientibus pericula, quorum ingens est numerus: nulla enim ex illis est quæ vel illecebris suis, vel sua oppositione prohibere nequeat, ne cor humanum sese tradat Deo, quemadmodum tenetur. Heu! magna illa, quæ Deus de se nobis revelavit; mirabilia opera, quæ pro nobis operatus est; objecta illa illecebris affluentia, quæ oculis nostris objecit amorem nostrum capturus; hæc inquam omnia non merentur, ut eidem penitus adhæreamus, eique omnem benevolentiam, amoremque nostrum devoveamus? *Idem.*

Integrum amorem, integramque cordis nostri, omniumque facultatum nostrarum incomparabili huic objecto applicationem exposcit Deus. Exposcit totum cor, quia ipse totum cor efformavit: *totum me fecisti, ut totum me haberes.* Meretur totum quia infinitas habet illecebras, quæ omnia studia nostra pos-

Deus integrum, ac indivisum amorem postulat.

possunt attrahere; & quia omnia vota nostra potest explere. Quomodo vero hanc illi, quæ debemus, & quam ipse postulat dilectionem deferre possumus, si illam cum creatis rebus dividamus? Illum infinite amare deberemus, si vires nostræ id ferrent; & quamvis infinita corda nobis essent, illa omnia uni illi deberemus: sed cum unum dumtaxat sit in nostra potestate, hoc illi integrum tradendum est, cujus si particulam auferamus, jam quod ille meretur, eidem nequaquam tribuimus. Hoc in aliis objectis non accidit; quorum plura simul amari possunt; cum enim finitum sit eorum meritum, finem quoque habere debet amor, quo illa prosequimur: sed Deus unus cor nostrum mereri potest, ipse enim unus infinitus est; quod privilegium si creatæ cuicumque rei deferimus, hoc ex affectione nostra potius, quam ex merito ejus contingit. Ego Deum amare non possum amore prælationis; hoc est, eo amore qui dignus sit Deo, nisi eumdem ex toto corde dilexero, & nisi amor, quo illum prosequutus fuero nulla fuerit divisione imminutus: *amor Dei in corde esse non potest, ubi non est solus*. Ratio vero ex hujus amoris natura petitur, qui amor est appretiationis, atque prælationis, quæ Deum pluris æstimat, qua omnia simul creata. Ad hæc petitur etiam ex ipsius cordis natura, quæ simul habere nequit duplicem amorem prædeterminantem; atque contradictio voluntatis est velle rebus omnibus præferre Deum, & aliquid præferre Deo; *aut solus est, aut summus non est*. Cum sit amor prælationis, solus esse debet; & quamquam nobis liceat, res etiam creatas amare, cum alieni amores huic primo tamquam legitimo subordinati sint, cumque objecta cætera propter Deum tantummodo diligantur; jure affirmare possumus, amorem hunc solum esse, quoniam per hunc reliqui amores moventur. Hic amor est etiam Dominus, quoniam nihil oppositum patitur. Sentire quidem possumus internos motus amori Dei reluctantes; hæc tamen sunt seditionum primordia, & rebellionis semina, quæ amor Dei suffocare potest, antequam libertas illa probaverit: verumtamen si cor nostrum cum voluptatibus atque divitiis dividamus, si has amemus cum Dei præjudicio, & sine illa subordinatione, quam dixi superius; liquido patet nos evertere Dominans illud amoris imperium, atque Dei charitatem ex corde nostro projicere. Cur autem? quia illa nequit esse in corde nisi imperium obtineat. Hoc autem imperium Domino, aufers, ubi cor tuum cum creatura dividis; absoluti Domini qualitatem adimis illi, cum aliquam adimis illis cordis particulam. *Biroat serm. 3. pro 3. Quadrag. Domin.*

Deus totū vult cor, Dæmoni pars satis est.

Discrimen illud, quod reperitur inter Deum, & hominem in cordis nostri possessione, illud ipsum est, quod intercedit inter tyrannum, atque legitimum Regem, cui certum jus, absoluta potestas, atque suprema auctoritas est. Hic petit totum imperium tamquam bonum sibi debitum, ac solus vult dominari; tyrannus vero cui nullum est jus, particulam etiam Regni obtinere gaudet, atque eidem sufficit, si dividatur. Ita Deus, qui absoluta habet jura in cor nostrum, hoc integrum deposcit, illius Dominus absolutus esse vult; Dæmon vero cum nulla sibi suppetant jura, cor integrum postulare non audet, & præclare actum putat, si particulam suffuretur dicens cum impia muliere, cujus tertius Regum liber meminit: *nec mihi nec tibi sit, sed dividatur*. Hæc dormiens filium suffocaverat, acceptoque clanculum mulieris alterius prope cubantis infantulo, suum in ejus locum substituit. Inde lis orta est, atque coram Salamone utraque hæc mater accessit. Affirmabat utraque superstitem filium suum esse; cum hoc tamen discrimine, quod Mater legitima puerum dividi noluit, maluitque eodem carere, quam bifariam cæsum intueri; fallax vero Mater cruentæ divisioni præbuit assensum. Ita de humano corde loquitur dæmon longe crudelior: *nec mihi nec tibi sit, sed dividatur*. Quantumvis capiat sibi Deus, dummodo mihi cordis hujus pars relinquatur; satis est. Verumtamen quod ipse manibus suis præstare non potest, dæmon, id quotidie manibus nostris assequitur. *Idem*.

Hæc divisio iniquior adhuc videtur, si illum cogitare velimus, cui cor nostrum tradimus, vel cum quo illud dividimus, Domino, cujus unice est, contumeliam inferentes. Cuinam vero illud tradimus? mundo videlicet, opibus, voluptatibus, atque ut verbo me expediam, creaturis illis, quæ non merentur illud, quæ immo indignæ sunt, neque citra iniquitatem, & Divinæ gloriæ contumeliam illud petere possunt; nihil enim in ipsis est, quod jus aliquod in cor nostrum mereatur. Ad hoc nihil habent, quod nobis tradant, & quo remunerari possint prodigam obedientiam, perfectamque animi nostri servitutem. . . . Aurum, atque argentum, quibus cor nostrum adhæret, esto quidem, crimine vacent, innocua sint; immo quatenus per illa vitæ nostræ egestatibus consulere possumus, esto, curam, & affectiunculam quamdam mereantur; sed heu! si hujusmodi objecta in seipsis nocua non sunt; nocua tamen fiunt ubi hominum avaritiam pertentant, & furantur cor, quod uni debetur Deo. Hæc illa instrumenta sunt, quibus utitur Dæmon ad nos perdendos. *Idem*.

Sanctus ille contemtus, quo excipimus quidquid Deus non est, & ad gloriam ejus non pertinet, manifestum argumentum est perfectæ obedientiæ voluntati Dei, atque perfectæ charitatis. Profecto quotidie videmus hominem, qui magnum aliquid molitur, vel cui violentus quipiam affectus dominatur, nihil affici iis omnibus quæ ad consilium, affectumque suum non referuntur. Nequicquam illum dissuadere conaris, vel jucundo quopiam spectaculo, quod illi obiicias, a proposito flectere; oculos haber, & nihil videt; aures haber, & nihil audit. Talis est illius animę status, quæ nihil vult, nisi quod Deus vult; attentio ipsius in Deum, atque in gloriam ejus unice intenta, ita mentem ejus occupat, amor pro utroque ita omnes cordis vires exhaurit, ut reliqua omnia in nullo habeat discrimine. Sed quominus illis objectis afficitur, quæ passim Christianis hominibus placent, eo magis quærit quæcumque pertinent ad Deum, collectæque ipsius vires mirabiles conatus exerunt, seu ut sibi Dei possessionem certam faciant, seu ut Deum ipsum glorificent. *Desumptum ex libro manusc.*

Qui Deū perfecte diligit, nullo habet discrimine cætera.

Nemo unus meritum charitatis ignorat; nihil prorsus adjici potest mirabilibus elogiis, quibus Patres eamdem celebrarunt. S. Clemens Alexandrinus illam primum in hominis Christiani officium vocat; Sanctus Chrysostomus præstantissimum donorum Dei; Sanctus Gregorius Nazianzenus, maximum scientiæ Sanctorum articulum; Sanctus Hieronymus virtutum omnium parentem; S. Prosper, omnium bonorum operum compendium. Nemo denique est inter Sanctos Doctores, qui de incomparabili hac virtute verba faciens citra quamlibet dubitationem primas illi deferat inter ea omnia, quæ in ordine gratiæ magis sublimia inveniuntur. Cæterum hujusmodi tituli in eo majorem cedunt charitatis gloriam, quod non aliud sunt, quam fidelis interpretatio eorum, quæ Apostoli, immo ipse JESUS CHRISTUS nos docuerunt. *Ex eodem*.

Deus ab Æterno cum nobis amicitiæ fœdus sancire cupit. Ipse etiam primos gressus movere, atque cor nostrum exposcere, dignatur non solum apertis verbis, verum etiam tot organis, quot insignia beneficia numerare possumus quibus nos ipse prævertit. Quid dico ipsum nobis præcipere ut eum diligamus? hoc immo unicum præceptum est, quod irroget nobis; quæcumque enim alia ad hoc referuntur, atque vias multiplices ejusdem exercendi amplectuntur. Denique teterrima ipse nobis minitatur supplicia alio amorem nostrum convertentibus. Domine, quid est homo, clamandum est cum Sancto Job? quare tanti illum facis, tanto illum amore prosequeris? Liceat per te mihi, o Deus amoris, atque misericordiæ, expe-

tere

acre ac efflagitare, ut rationis hujus sensum aperias, qua cum hominibus operaris. Si huic homini aliquid inesset rationis, justitiæ, atque sapientiæ, numquid posset non diligere te? cur ergo præcipis, ut te diligat? sin autem adeo ratione destitutus est, ut ad te amandum sit opus imperio, illene tanta felicitate dignus est? O incomprehensibilem bonitatis abyssum! nequaquam dignus est homo, qui a Deo diligatur; sed hæc ipsa causa est propter quam Deus tantam illi conferre gratiam dignatur: ita non justitiam suam, sed misericordiam vult Deus ostendere; ejus vero misericordia numquam magis elucet, quam cum nil tale merentes suis cumulat beneficiis. *Auct. Neothericus, & Anonymus*..

Quanto nobis solatio hæc veritas esse debet? si ut nostrum amorem tibi, Domine testaremur opulenta afferenda essent munera, difficillia facinora suscipienda, gravissimi labores ferendi, quid fieret de egeno, atque infirmo? sed cum tibi sufficiat cor rectum, plena, atque integra voluntas, nostrum scelus est, nisi insignia amoris nostri testimonia præbemus. Quid enim tandem facilius est quam eum diligere a quo tot, tantisque beneficiis cumulati, & cum quo arctis adeo vinculis conjuncti sumus? Hoc, Christiani, hoc sæpius animo reputandum est ut excitemus in cordibus nostris desiderium unicum illud, quod præstare possumus Deo, bonum deferendi; hoc est pro virili gloriam illius procurandi. Quid enim tandem est amare aliquem, nisi eidem velle ea, quæ putamus bona? asserere autem hoc nos bonum cupere, quin pro viribus adnitamur ipsum & quærere, & procurare, ubi sese offerat occasio; hoc sane illudere est, vel adsummum inanibus officiis immorari. *Idem*.

Nihil a Dei amore excusare nos potest.

Amoris Dei facilitas ex ipsa natura, atque studio cordis nostri petitur; cor sibi metipsi vim inferat necesse est, ne diligat Deum; vim, inquam, crudelem æque, ac funestam, quæ illum bonorum omnium maximo privat. In rebus reliquis, S. Augustinus ait, aliquam excusationem prætexere possunt mortales; sed quod Deum minime diligunt, sese nullo pacto possunt excusare. Dicere quidem potes, jejunare non valeo; numquid vero potes asserere, amare non possum? amor motus est humano cordi maxime naturalis, ac facilis; vim illi inferret, qui diligere, prohiberet; adeo ad amorem natum est; & si natum est, ut amet, numquid illum amare non potest, qui unice amabilis est?.. Nonne ingratitudinis monstrum est, S. Chrysostomus exclamat, Deum non diligere: Deum, qui licet opera nostra non egeat, nos tamen diligit? nos vero e contra illius amandi consilium inire non possumus, cum indesinenter ope ejusdem indigeamus? præferimus fortunæ bona, hominum amicitiam, corporis nostri requiem, & commoda, atque hujus mundi gloriam, illi, qui nihil nobis voluit anteferre, & qui cum unicum haberet filium, hunc pro salute nostra nobis tradidit moriturum. *Abbas de Breteville lib. cui tit. Sacra & Forensis Eloquentia lib. 2.*

Si voluptas amoris illecebra est atque esca; ille super omnia diligendus est, qui nos veris replet voluptatibus. Huic amori absentia non officit; nulla in vacuum emittuntur suspiria, nullæ effunduntur querimoniæ, quæ non exaudiantur; Deus semper est propior illis qui cupiunt ipsum; in omnibus itineribus comes est; semper cum illis permanet; immo etiam in illis; eorum amaritudines lenit; non solum verbis, verum etiam cogitationibus eorum respondet; & si quid unquam pro eodem patiuntur, pro fluxo dolore sexcentas solidas, æternasque voluptates impertit: præterquam quod quicumque Deum amat, certus est, se amari a Deo; immo se a Deo amatum fuisse, antequam amaret Deum, & amorem quo Deum prosequitur, effectum esse amoris, quo a Deo diligitur. Nonne satis valida ad Deum amandum ratio est, certo scire. nos a Deo amari. *Desumptum ex collect. orationum Parisiensi Academiæ oblata. Anno 1703.*

Quomodo Deus sit diligendus, & charitatis præceptum servandum.

Deum *ex toto corde* diligimus, cum ad ipsum pergimus, atque illi adhæremus omnibus cordis nostri motibus, eique omnes affectus nostros impendimus. Diligimus illum *ex tota mente* cum mens ipsa uni illi vacat; cum ille præcipuum est cogitationum nostrarum objectum; cum in eo posita est cura nostra ut illius pulchritudinem consideremus, æternasque veritates meditemur. Illum *ex tota anima* diligamus, cum in usu omnium animæ nostræ facultatum ipsum respicimus, atque uni illi inserviendo vacamus. Ipsum denique diligimus *ex tota virtute*, cum eidem exactissimam rebus in omnibus, quam nobis præscripsit obedientiam praestamus, semper ante oculos nostros habemus, atque ad unguem minimum etiam mandatorum ejus servantes illum nobis tamquam unicum operum nostrorum finem proponimus juxta illa Apostoli verba: ad Coloss. 3. *omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in Domini Jesu Christi facite Abbas Trappensis tom. 1. de vitæ Monasticæ Officiis. De Amore Dei cap. 7.*

Supernaturalis Christiani hominis affectio est amor Dei; amor prælationis; amor sine divisione, amor ardens, & constans. At Christianus vere ne amat Deum? illum ne magis amat, quam ea omnia, quæ in mundo sunt? Illum ne unice, ardenter, atque constanter amat? si Deum amaret, nonne Deum unum cogitaret? si Deum præ cæteris rebus diligeret, nonne cæteras mundi res oblivioni traderet, ut Deo uni vacaret? si Deum unice, ardenter, atque constanter inquireret, nonne qualibet hora, quolibet momento ad Deum suas cogitationes referret? *P. le Valois tom. 4. operum spiritual. exhort. de Præsentia Dei.*

Amor hic donum donorum omnium pretiosissimum, petendus est.

Si accidit, ut Deus suas omnes sensibiles gratias amoveat, & anima, quæ illum suo amore flagrantem intuetur, nulla erga illum amoris flamma se corripi sentiat: hæc tunc summo rubore suffunditur, illius amandi tam ardentia concipit vota, ut quidquid dici & cogitari valeat, longius excedant. Me amat Deum, ego illum non amo? ille flagrat propter me, ego propter ipsum frigeo! cur ergo Deus me diligis, nisi vis diligi a me? quomodo vero te diligam, nisi tu ipse mihi tuum amorem tradideris? reliqua mihi aufer Domine, ac permitte, ut super cetera hoc a te petam, ut diligam te. *Idem*.

DE

DE AMORE

INIMICORUM, ET INJURIARUM VENIA.

MONITUM.

UAMQUAM preceptum, quo Deus inimicos diligi jussit sub generali Charitatis precepto contineatur, quo Proximum amare tenemur; attamen argumenti amplitudo causa est, ut Concionatores seorsim duo hac argumenta pertractent, quorum alterum ab altero supponitur, vel augetur, atque ad altissimum perfectionis apicem attollitur. Qua in re Filii Dei consilium sequuntur, qui ut Christianis omnem auferret ansam se se ab amore Inimicorum excusandi, hoc peculiari mandato diligendos precepit: Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros. *Matth. 5.*

Hoc tamen preceptum, quod seorsim consideramus, quatenus precepti de Proximi Charitate partem constituit, duo habet pracipua membra, que hoc in loco propter arctissimam eorum connexionem confundimus; primum scilicet partem ejusdem precepti seorsim sumptam, qua Deus nobis injuriarum precipit veniam; alterum vero positivum mandatum, quo inimicos etiam amare jubemur; non enim alios existimamus nobis inimicos, quam illos, a quibus lacesciti fuimus, & aliqua injuria affecti; & quamvis facilius veniam illis elargiri vellemus, semper tamen licere nobis arbitraremur aliquam nancisci causam qua ab illis positiva charitate diligendis excusaremur. Ad hoc igitur argumentum pertractandum, quacumque insistatur via, hec duo tamen semper sunt conjungenda; quemadmodum generatim pretermitti non potest sermo de effectu, ubi de illius causa pertractandum est; neque vicissim satis bene explicari potest natura effectus, quin de causa ipsius verba fiant; tunc vero precipue cum de iis agitur, que ad morum pertinent disciplinam: quod tamen non prohibet quominus inter utrumque aliqua fieri possit precisio. Verum cum in duobus hisce precepti ejusdem partibus varii adhuc extensionis gradus sint considerandi; queritur enim quid ille complectantur, & quousque ea se se extendat obligatio, quam nobis injiciunt; quandonam pressius, quando mitius preceptum hoc obliget, & quenam sint officia sublimiora circa eadem objecta, que consilii tantummodo sunt, atque perfectionis; hic afferam quidquid aptius, ac fructuosius, mihi undequaque colligere contigit, ut rite pertractari queat argumentum ex universa Morali Christiana maxime necessarium, & quod numquam satis de suggestu tundi, retundique potest.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum structura de Amore inimicorum, & venia injuriarum.

1. RO concionis argumento, ac partitione duo hoc possunt assumi, quæ ad veram, perfectamque reconciliationem sarciendam maxime requiruntur. Primum est injurias, quibus affecti fuimus remittere, & eos diligere, qui nobis aliquod sensibile incommodum attulere, vel qui ad hoc inferendum parati sunt, propter odium, quo flagrant in nos, & qui nobis vere sunt inimici. Alterum est, exterius nosmet cum illis reconciliare, cum quibus jam necessitudinis vinculum fuerat, & quorum adspectum effugiebamus. Horum alterum ostendet, a Deo internum odium prohiberi, alterum vero, præcipi, ut exterius resarcitæ gratiæ manifesta quædam præbeamus indicia. Ex illis, qui se parcere velle jactitant alii sibi persuadent satis esse, si minime in fratres suos odium testentur, cum interim, animo mortales foveant inimicitias, alii sufficere arbitrantur interius veniam concedere, quin ipsis negotium facessat exterior reconciliatæ gratiæ species, post insignem inimicitiam, quæ ingens scandalum attulit. Duplex error duplici Concionis hujus parte impugnandus.

Primum autem ostendendum est, nihil vulgatius esse, quam secretum odium fovere sub exteriori benevolentiæ specie. Non enim in aulis tantum usus est dissimulatione, ubi hilari vultu excipiuntur illi, quos male perditos cuperes; sed in omnium conditionum genere accolæ accolas, consanguinei etiam consanguineos; hi competitore suos, illi homines, quibuscum non alia odii suppetit causa, quam antipathia, internicino odio persequuntur. Numquid simile nobis inest? Omnino ex animo revellendum est, ut vere gratiam resarciamus. Hic afferendæ rationes sunt, hanc necessitatem probantes; formale, præcisumque Salvatoris præceptum exponendum est, quo non odisse tantum, verum etiam inimicos nostros amare jubemur: *Diligite inimicos vestros:* Matth. 5. mox hujus mandati perfectio ostendenda; superat enim quamcumque Philosophorum moderationem, quaslibet Politicæ regulas, quævis urbanitatis officia. Charitas ipsam mali scrutatur originem, atque illud radicitus convellere studet. Cum Proximo reconciliari debemus, quemadmodum Deus nobiscum reconciliatur; obliviscitur injuriarum, nullam fovet simultatem, & nos eadem excipit hilaritate, quasi nulla unquam a nobis fuerit lacessitus injuria. Hinc ostendendum est, quomodo alioquin ad ultionem sensim procederemus, ubi se se offerret occasio: hoc præceptum justum esse, atque futurum ut alioqui nos jugiter odio, & invidia erga Proximum agitemur &c,

Secundo, Neque minus certum est, gratiam penitus esse resarciendam, licet hoc nihilo minus in dubium vocetur. Omnes diluendæ sunt causæ, quæ prętexi possunt ab hominibus, ut se ab hoc pręcepto excusare adnitantur; videlicet nos injuriam minime intulisse, hanc immo nobis illatam fuisse; nostrum non esse gressus primos ad amicitiam reconciliandam movere; illum hac nostra infirmitate abusurum; ceterum vero, si ille accesserit prior, a nobis summa cum benevolentia exceptum iri, alięve id genus, quæ omnibus compertæ, exploratæque sunt, & quæ passim usurpari consueverunt,

Deo iracundiam, atque ultionis cupiditatem remittentes maximum gratissimumque offerimus sacrificium; quod quamdam habet cum antiquæ legis sacrificiis similitudinem.

Primum erat holocaustum, ubi victima tota penitus erat absumenda; quod accidit, ubi Deo ultionem sacrificamus. Cum enim bona existimatio, facultates nobis ereptæ fuerint, vitaque nostra in summum fuerit discrimen adducta, si nihilominus præsto sumus, ut ex animo condonemus omnia, neque inde ultionem ullam expetamus, nihil jam superest nobis, quod offeramus Deo. Sacrificium istud integrum est, nihil de victima reliquum est.

Alterum erat sacrificium Propitiatorium, quod vulgo *Sacrificium pro peccato* appellatur; quo nomine jure vocari potest ultionis nostræ sacrificium; neque enim, nisi inimicis acceptarum injuriarum veniam concesserimus, numquam a Deo scelerum nostrorum veniam consequemur; e contra vero si ex animo pepercerimus, nulla sunt crimina, vel numero, vel magnitudine adeo gravia, quorum venia operanda non sit. Hic autem uberrimus Oratori ad dicendum campus aperitur.

Tertium erat *sacrificium in honorem*; non quod reliqua etiam sacrificia ad Dei honorem minime pertinerent; sed quod hoc nomine distinguuntur a propitiatorio sacrificia quæcumque ab Holocausta diversa, in quibus victimæ pars vel ministris Tabernaculi, vel illis, quorum nomine offerebantur, cedebat. Quamvis autem verum sit, eos, qui ex corde injurias remiserint, & illos, a quibus lacessiti fuerunt, dilexerint, offerre Domino sacrificium integerrimum illius præsertim rei, quæ maxime negotium facessit, & quæ honoris punctum vocatur; hoc tamen non prohibet, quominus fidelis, qui generose hujus oblationis quodammodo sumptus erogat, partem consequatur sibi reservatam a Deo honoris ipsius, qui pleno affectu immolatur, vel potius, non prohibet quo minus ex hac præclara actione alium toto cœlo suaviorem, nobilioremque honorem excipiat, ex primi cineribus quodammodo existentem. Itaque hæc venia, hic amor & Deo, & homini maximo honori cedit; Deo quidem propter rationes, quas in parte priori vidimus: non enim melius suprema illius dignitas, ac summa auctoritas recognoscitur, quam in re tam difficili eidem obtemperando: homini vero, quia nihil majus, nihilque magis heroicum præstare potest, eo quod nobis metipsis majorem honorem, & coram Deo, & coram sapientioribus viris possit acquirere: Itaq; jure cuicumque fideli propter cœlestem pacem, insignemque voluptatem ex hoc sacrificio emanantem id dicere possumus quod Spiritus Sanctus in Scripturis ait de sedulis observatoribus legis, qui statis temporibus accedebant in Templum sacrificia sua Sacerdoti-

III. bus oblaturi: *Et Epulaberis, in omnibus, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.*

In præcepto de injuriarum venia, & amore inimicorum Deus a nobis magna, & difficilia petit; sed obtemperantibus longe majora, nobisque utiliora promittit. Hæc esse potest Concionis partitio, quæ quidquid in hoc argumento spectabilius est, complectetur.

Pars prima. 1. Petit sinceram injuriarum, quibus affecti fuimus veniam, neque operosum est ostendere quantopere huic rei nostra repugnet natura, & eam explicare difficultatem, quæ superanda nobis est, ut in hac re nosmetipsos vincamus. 2. Sincerum erga inimicos nostros amorem; contra quod præceptum omnes affectus nostri rebellant. 3. ut illis bona velimus, & pro viribus procuremus, qui nobis mala, & volunt, & faciunt. Hoc magnum quidem est; magnæ victoriæ, magnæ actiones.

Pars altera. Quid nobis vicissim promittat Deus; 1. Omnium scelerum nostrorum veniam; 2. Suam

IV. cum divina adoptione amicitiam; tertio æterna præmia, æternasque coronas.

Quantumvis difficilis sit lex a Filio Dei irrogata de remittendis injuriis, diligendisque inimicis; rationes tamen, quibus ad eam diligentissime observandam impellimur, potentes sunt, atque præferendæ quibuscumque considerationibus, quas natura, consuetudo, ac leges Mundi Evangelicis contrariæ opponere possunt.

Prima vero, & validissima ratio est suprema legem hanc irrogantis auctoritas; jus, quod penes ipsum adest eamdem ferendi; quid nos illi debeamus, facultas, quam habet impetandi, minas, quibus utitur, nisi paruerimus &c.

Altera est pars illa, quam in nostris inimicitiis sibi vendicat; videlicet quid bonum, malumve, quod Proximo afferimus, sibi allatum putat; quod odia, ultiones, contumeliæ, quibus inimicos nostros prosequimur, in ipsum quoque redundant; & quod illum nostris odiis insectamur, & tamquam inimicum excipimus. Principium hoc diligentius enucleandum atque evolvendum est, quod illius innititur verbo, qui eadem est Veritas.

Tertia, injuria, qua nosmetipsos afficimus exiguum Proximo nostro debitum remittere detrectantes; cum nobis persuasum esse debeat, Deum alioquin in nos misericordia minime usurum, neque remissurum immensa debita, quæ cum ipso contraximus, peccata videlicet, quæ commisimus. V.

In eo præcepto; quo a Filio Dei injurias condonare tenemur, adorabilem hunc Legislatorem considerare debemus, tamquam Dominum, Patrem, & Exemplar; has enim ipse qualitates assumit nobis hoc præceptum imponens.

Primum, tamquam Dominus nostram possit obedientiam in re æquissima, ubi de publica, ac nostra peculiariter agitur utilitate, & quæ ad rectum etiam Rerumpublicarum ordinem est necessaria.

Secundo, tamquam Pater vult nos sibi similes esse ea una in re, in qua aliquam cum ipso similitudinem habere possumus; scilicet in misericordia: *Ut sitis filii Patris vestri*, Matth. 5. atque ut alio in Evangelii loco scriptum est: *Ut sitis similes*.

Tertio tamquam Exemplar, ingentia enim nobis exempla præbet parcendi, & imperat, ut ea sequamur, & imitemur. VI.

Ut præceptum hoc eo modo servetur, quem præcipit JESUS CHRISTUS, duo nobis superanda sunt, quæ Concionis partitionem possunt efficere.

Primo superandi sunt affectus validiores, & qui difficilius vincuntur; ira, quæ nonnumquam etiam æquior videtur; odium; ultionis cupiditas, quæ nobis naturalis est.

Secundo prætextus magis speciosi, & qui videntur æquissimi. Quinam autem ii sint, satis constat. VII.

Triplex hominum genus huic obtemperare legi detrectant, quam Dei filius irrogavit, & quam voluit diligentissime observari.

Dicunt quidam: non possumus; his ostendendum est, præceptum hoc nequaquam esse impossibile quemadmodum Ethnici quidam, & nonnulli Hæretici crediderunt, & licet difficile sit, Deum tamen ad illud servandum vires suppeditare.

Dicunt alii: non debemus; atque opponunt rationem, consuetudinem, mundi opinionem, honorem nominis, suæ conditionis officia. His vero demonstrandum est, quam arcta sit hæc in Christiana Religione obligatio; quam æqua lex hæc. VIII.

Dicunt alii tandem non volumus. Hi perfrictæ frontis sunt homines audacissimi, omni vitiorum generi mancipati, cujus obstinatio superanda est, illis exempla, promissiones, & minas Filii Dei ob oculos statuendo.

Dei elucet Misericordia, atque Justitia in hoc præcepto, quo imperat, ut inimici diligantur, & remittantur injuriæ.

1. Misericordia quidem in eo, quod cum sola nos cogere possit auctoritate ad sanctissimam legem hanc adimplendam, nos ad hoc invitat, pollicitus nos similiter criminum nostrorum veniam consecuturos, ejus gratiam iterum adepturos, tamquam filios suos exceptum iri, atque Cœlesti hæreditati esse reservandos. Ideoque quin lex hæc habeatur tamquam reli-

qua-

quarum Christianæ Religionis una omnium severissima; e contra, ubi ad examen vocetur, laudibus celebranda illius misericordia, quæ effecit, ut tantulo impendio tot bona mereri, & adipisci possemus.

2 Neque Divina minus elucet Justitia in hac lege, quandoquidem in hac etiam vita adeo terribilem in illos ultionem exercet, qui eidem obtemperare detrectant. Uxores enim iisdem afficit suppliciis, quibus in rebelles filios utitur Ecclesia, illos de sinu suo ejiciens, & anathemate illos percutiens; eos enim ab altaris sacrificio removet, orationum Ecclesiæ facit expertes, in filiorum suorum albo non recenset amplius, omnemque consequendæ veniæ spem illis adimit, nisi ipsi inimicis suis veniam inceperint elargiri.

IX. Nos met continere possumus in ea tantum præcepti parte, qua inimicos diligere, iisque parcere jubemur, atque ostendere.

1. Quia magna, & inevitabilis nobis incumbat necessitas inimicos amandi, ac illis parcendi; & cuinam rei illa innitatur.

2. Modum, quo Deus vult parci, & amari desumptum ex suavitatis ejus exemplo, qua nos recipit, nobisque misericordiam suam implorantibus, large, effuseque suæ erga nos benevolentiæ tribuit argumenta.

X. Hæ duæ propositiones Concionis argumentum esse possunt.

1. Deus severus est vindex in eos, qui ulciscuntur.

2. Deus misericors est in eos, qui parcunt; atque ita nobis talem se se præbet, quales nos fratribus nostris, a quibus contumelia fuimus affecti.

XI. Hæ item duæ propositione a præcedentibus minime abhorrentes.

1. Ut inimicis parcamus, normam capiendam esse ab ea venia, quam nobis concessit Deus propter ea scelera, quæ contra divinam ipsius Majestatem commisimus. Nobis ille plurima, & gravissima condonavit peccata; pluries nobis pepercit; cujus figura sunt decem illa mille talenta, quæ servo nequam Pater familias remisit; denique nobis, licet ipsius misericordia indignissimis pepercit. Hæc norma est, hoc exemplum, quod sequi debemus.

2. Propter peccata, quæ imposterum fortasse patrabimus, Deum exemplum desumpturum ex venia, quæ iis, a quibus lacessiti fuerimus, a nobis vel concessa fuerit, vel denegata.

XII. In hæc Scripturæ verba. *Mihi vindicta, & ego retribuam*, Quæri potest, quid retribuet Deus, & quid se retributurum polliceatur; ac deinde afferre, & explicare Dei responsionem.

1. Illis, qui ulciscuntur, vel ultionis sumendæ consilium inire, promittit ultionem pro ultione relaturum, sed ultionem longe terribiliorem. Explicandum autem est quænam sit hæc ultio futura.

2. Illis, qui nos læserint, ultionem se desumpturum pollicetur; dummodo integrum hoc illi relinquamus neque per nosmetipsos jus nostrum persequi adnitamur.

3. Erga illos, qui pepercerint, omnesque ultionis sensus extinxerint, misericordia usurum, eisque æternam mercedem elargiturum.

XIII. Duæ peculiares leges, quæ in hoc eodem præcepto continentur, lex scilicet injuriarum remittendarum, & lex inimicorum diligendorum locum tribuunt duplici veritati enucleandæ.

1. Quod injurias condonare, & illis, a quibus læsi sumus, parcere, est Deo maximum obedientiæ nostræ argumentum, maximumque observantiæ testimonium præbere.

2. Sincere inimicos diligere, licet propter illatas, contumelias ratio naturalis expeteret, ut illos odio persequeremur, est ad altissimum, quo Christianus admitti possit, perfectionis apicem pervenire.

XIV. Ad ostendendam magnitudinem sceleris, quod in ultione committitur, solido probari potest duplex hæc propositio, quæ locum aperiet dicendi, quidquid in hoc argumento in animos hominum majorem impetum facere possunt.

1. Illum, qui ulciscitur majus delictum committere, quam qui prior fratrem injuria affecit.

Hic satis erit eas adferre rationes, quas P. Delingendes attigit Sermone 4. de amore Inimicorum.

2. Peccatum illius difficiliorem invenire veniam, & graviori supplicio puniri.

Conditiones veniæ, quæ inimicis est concedenda. XV.
Hę autem ad tria potissimum capita referuntur.

1. Hæc venia sincera esse debet, qualis esse debet charitas, quam Proximo nostro debemus.

Ubi referri possunt plerorumq; Christianorum illusiones, qui se parcere putant, & numquam parcunt.

Joly eas collegit in propositione pro 22. post Pentecostē Dominica.

2. Hæc venia universalis esse debet respectu omniū hominum, occasionum, & injuriarum.

3. Prompta esse debet, neque diu differri; si enim aliquando, cur non statim parcendum est?

P. Deligendes 1. Serm. de amore inimicorum.

Duæ leges sunt a duobus rogatæ Legislatoribus circa inimicos, & veniam iis concedendam. XVI.

Prima Mundi lex est: nullam ferendam injuriam esse, sed ultionem de iis, a quibus læsi fuimus, exposcendam. Ostendendum hic est, quantopere Deo injuriosa, humanæ societati perniciosa, singulis vero hominibus injusta sit hęc lex.

Altera est IESU CHRISTI: Injurias remittendas esse, & diligendos inimicos. Hic legis hujus necessitas, atque justitia est ostendenda; citra quam Urbes, & Regna subsistere non possent, atque universa Christiana Religio corrueret. *Idem Serm.* 4.

Dei Filius Dominus est, Exemplar, & Iudex. XVII.

Primum tamquam Dominus, omni usus est auctoritate sua rem adeo difficilem, qualis est injuriarum venia, præcepturus.

Secundo tamquam Exemplar pulcherrima, ac præstantissima hujus rei specimina præbuit.

Tertio tamquam Iudex maxima nobis pollicetur prēmia legem hanc observantibus, eidem vero obtemperare detrectantibus gravissima supplicia minatur. *Jolis in 20. post Pentecosten Dominicam.*

1. Nihil quidam in sensu difficilius, quam inimicos diligere. XVIII.

2. Nihil tamen Jucundius, nihil, quod majus afferat solatium, & cui magis ex animo nos met subjicere debeamus.

Deus, ut nos ad amorem inimicorum impellat, triplici utitur voce, quæ ab omnib. hominib. exaudiatur. XIX.

1. Vox est Auctoritatis, qua præcipit ut parcamus.

Altera vox est Amoris, ad hanc veniam suadendam afferens argumentum amoris, quo nos prosequitus est & qui meretur, ut quod ipse postulat, elargiamur.

3. Vox est Promissionis, & Minarum, si pepercerimus veniam scelerum nostrorum promittens; Nisi parcere voluerimus gravissima quælibet intentans supplicia. *Biroat* in Quadragesima.

Evangelii leges Mundi legibus circa ultionem opponi possunt. XX.

1. Mundus ultionis cupiditatem facile concipit pro minima quapiam injuria, & quasi pro nihilo. Hanc violenter exequitur, nihil cavens, & omnibus se se periculis obiiciens. Eam pertinaciter fovet, ac retinet.

2. Dei Filius in Evangelio tria prorsus opposita pręcepta constituit. Imperat, ut sentiamus quidem injurias, sed statim sensum ipsum jugulemus. Prohibet omnino ob acceptas contumelias ulcisci. Injuriarum ne memoriā quidem servari jubet. *Idem in Adventu.*

A venia concedenda nosmet excusamus, vel quod injusta est, vel quod nimis difficilis, vel quod veniæ obligationem ad quædam coarctamus officia, quibus ægre acquiescimus. Ostendi autem potest. XXI.

1. Justitia hujus legis; quæ tam justa est, quam ultio injusta; id vero ratione habita Dei, Proximi, Magistratus, & illius etiam, qui ulciscitur.

2. Facilitas ejusdem, ubi omnia singillatim perpendantur, quæ ad legis hujus pertinent observantiā. Hic ostendenda sunt pericula, & curæ illius, qui ulcisci cupit, aliæque rationes, quæ lenire possunt rigorem præcepti, quod quidem per se omnibus favet, sed quod primo statim intuitu nihil non durum, & grave præsefert animo ad ultionem concitato.

3 Legis ejusdem extensio, quæ nullam excipit injuram, quæ dimittenda non sit &c. *P. Cheminais Tomo tertio sermonum*.

XXII. Veræ Reconciliationis Conditiones.

1. Gratia citius quam fieri potest resarcienda est; hæc urgens est obligatio.

2. Gratia bona fide est resarcienda; eaque obligatio est inevitabilis. *Ex Diction. Morali*.

XXIII. Bona, quæ parcendo nobis met ipsis comparamus.

1. Legem a Deo nobis impositam adimplemus.

2. Nostram cum Deo statuimus reconciliationem, per gratiam sanctificantem.

3 Nos dignos exhibemus gloria, quam ille spopondit. *Ibidem*.

XXIV. Actionis hujus magnitudo, ac præstantia duplici hac propositione potest ostendi.

1. Nihil vero Fideli dignius esse, quam inimicos diligere; quia si Christianus est, & Dei filius, illum imitari tenetur; si amicitia Dei dignus est, eam tueri debet veniam hanc concedendo; si cœlestibus gratiis cumulatus est, in grati animi indicium Dei gloriam procurare tenetur, quod melius, utiliusque facere non potest, quam heroicam hanc veniam elargiendo.

2. Nihil rationabili homine dignius est, quam parcere inimicis. Sermo MS. *P. Stephani Camillard*.

XXV. Ostendi potest necessitas obtemperandi præcepto diligendi inimicos, quæ quidem desumi potest.

1. Secundum arctam illam obligationem, quam Dei Filius imposuit: *Nisi remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris*.

2. Secundum Religionis nostræ principium, ubi omnia nos ad inevitabile hoc officium compellunt.

3. Secundum propriam utilitatem cum lege permixtam. *Desumptum ex sermone, qui P. Massillon attribuitur*.

XXVI. 1. Ostendi potest legis hujus æquitas contra inanes prætextus, quibus ultio probari videtur.

2. Deinde illius ostendi potest necessitas, atq; extensio contra eos, qui illam impugnant, vel male interpretantur; Hoc est, in priori parte lex ipsa probanda est; in posteriori vero regulæ illius præscribendæ.

XXVII. IESU CHRISTI exemplum duo nos docet.

1. Parcere, uti nobis parcit.

2. Parcere, quia nobis parcit. In priori parte Dei exemplum nobis esse debet pro prototipo; in posteriori, Dei exemplum esse debet pro causa. *P. Giroust in Quadragesima*.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde hauriri queat copia ad has Concionum partitiones pertractandas, & exornandas.

Ex SS. Patribus

ORigenes Homilia 9. in librum Numerorum.

Idem Homilia 2. in Psal. 37.

Idem Homilia 1. in Psal. 38.

Idem Homilia 16. in Matthæum cap. 20.

S. Basilius oratione 9. de ira.

Idem Oratione de Inimicitiis.

Idem Homilia 10. & 29. in varia argumenta.

Idem Homil. 24. ad adolescētes, ubi eos docet, quomodo ex Ethnicor. libror. lectione proficere possint.

S. Io. Chrysostomus Homil. 9. & 52. in Genesim.

Idem ea oratione, ubi ostendit, neminem nisi a se met ipso injuriam pati posse.

Idem Homil. *de Simultate*, ubi ostendit, cum nullo dispensari posse, ne parcat; quomodo potest, ne jejunet, ne oret, & sic de aliis pietatis officiis, ubi legitimæ urgeant causæ.

Idem Homil. 30., & 78. ad Populum Antiochen.

Idem Homiliis 16., & 22. de diversis.

Idem in tribus Homiliis de David, & Saule, ubi disertissimis verbis amplificat victoriam, quam David parcendo Sauli, quem occidere poterat, ampliorem reportavit.

Idem Homiliis 2. 80. & 88. in Matthæum.

Idem Homil. 38. in Ioannem.

Idem Homilia 2. de *Cruce, & Latrone*.

Idem Homil. 1. in Epistol. ad Philemonem.

S. Cyprianus libro *de bono Patientiæ* de injuriarum venia late disserit.

S. Ambrosius lib. 5. in Lucam hæc illius explicans verba cap. 6. *Diligite inimicos vestros*.

Idem lib. de *Officiis* prioribus sex capitibus.

S. Gregor. lib. 10. Moralium c. 11., & lib. 22. c. 6.

Idem Homil. 27. in Evangelia.

S. Hieronymus Epistola ad Demetriadem.

Idem in Commetario in cap. 5. S. Matthæi.

Idem lib. 2. in cap. 3. Lamentationum Ieremiæ

Idem in Psal. 119.

S. August. Epist. 5. quæ est ad Marcellinum.

Idem libro *Contra Adamantium*.

Idem Serm. 59. *de Tempore* ostendit præceptum hoc non esse impossibile, & Serm. 59. fusius de venia injuriarum verba facit.

Idem Serm. 2. *de Sanctis*, & Ser. 5. de S. Stephano.

Idem Ser. 68. de Tempore de amore, quo inimici excipiendi sunt, loquitur.

Idem in Psal. 7. hæc explicat verba: *Domine Deus meus si feci istud .... si reddidi retribuentibus mihi mala*.

Idem in Psal. 54., & 62.

Idem Tractatu primo in primam Canonicam S. Ioannis Epistolam.

Idem Serm. 6. de Verbis Domini.

S. Petrus Chrysologus Serm. 132. hortatur, ad parcendum, ut Deus nobis parcat.

Cassianus *Collat. 16. cap. 29. & collat. 9. cap. 21.*

Ex Asceticis

Bellarminus lib. de septem IESU CHRISTI verbis de Cruce, in verbi primi explicatione.

Recupitus in 6. *Prædestinationis signo*.

P. Ludovicus de Ponte. Tomo primo de Perfectione Tractatu 1. c. 6.

P. Caussinus: Tractatu 2. Aulæ Sanctæ Axiomate 12. de Vindicta.

P. Saint Jure lib. 3. de Domini nostri cognitione, & Amore cap. 12. sect. 2. 3. & 4.

Cornelius à Lapide in cap. 12. Epist. ad Romanos.

Didacus Stella in cap. 6. Evangelii S. Lucæ; ubi ostendit actum esse magis meritorium coram Deo inimicos, quam amicos diligere.

Bartholomæus Carranza. Tractatu de Oratione Dominicali.

Molinier. Sermone pro 6. feria Cinerum.

Ex Concionatoribus

Osorius Sermone primo de septem verbis Domini de Cruce.

Idem Sermone pro 6. feria Cinerum.

P. Delingendes 8. habet Sermones ad hoc argumentum spectantes Tomo 1. Quadragesimæ.

Joly duas habet conciones alteram pro 21., alteram pro 22. post Pentec. Domini.

Auctor Sermonum in omnia Christianæ Moralis argumenta Concionem habet pro adventu, & alteram pro Quadragesima hujus argumenti.

P. Faber tertia operum suorum parte Serm. 2. pro Domin. 21. post Pentec.

Engelgrave in *Luce Evangelica* Tom. 2. Embl. 49.

P. Texier. Sermone pro 21. post Pentecostem Dominica.

Idem in Quadragesima pro feria sexta Cinerum.

Maimbourg. Concione pro eadem die.

Fromentieres in Quadragesima.

Lambert. Hom. 52. pro 21. post Pentecost. Domin.

De la Font in ejusdem Dominicæ Evangelium.

P. Duneau in idem Evangelium.

Idem pro feria sexta Cinerum.

P. Giroust in quadragesima pro feria 6. Cinerum.

Sermo, qui Patri Massillon attribuitur, in hujus Quadragesima pro die eadem.

Pater de la Colombiere, & P. Aurelianensis uterque Sermonem habent hujus argumenti.

P. Cheminais 3. Tomo Sermonum.

P. Reina Sermone pro feria 6. Cinerum præcipuas adfert causas, quibus ad veniam injuriarum elargiendam impellimur.

Omnes

Omnes fere qui morales edidere Sermones, aliquem habent hujus argumenti.

Alii quoque Auctores de hac re locuti sunt, ut Petrarca in Dialogo de Ultione, Seneca passim in Epistolis, & in libris de Ira.

Ludovicus Granatensis in locis Communibus.

Qui colligenda ... Busęus in Panario (verbo) *vindicta*.

Dandinus l. 6. c. 3. Sanctorum Patrum rationes, & auctoritates in hoc argumento affert.

Peraldus, *Summa Predicantium*.

Labatha, Lohner &c.

PARAGRAPHUS III.

Loci, Exempla, & Scripturarum applicationes huic argumento.

MEa est ultio, & ego retribuam. Deuteron. c. 32.

Non oderis fratrem tuum in corde tuo . . . ne habeas super illo peccatum. Levit. 19.

Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. Ibidem.

Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Psal. 7.

Non extendam manus meas ad eum; quia Christus Domini est. 1. Reg. c. 24.

Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus. Proverb. 7.

Qui dissimulat injuriam, callidus est, (id est prudens.) Proverb. 12.

Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum: Ibidem, c. 24.

Omnis injuriæ proximi ne memineris, & nihil agas in operibus injuriæ. Eccli. 10.

Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Ibidem, c. 28.

Homo homini reservat iram, & a Domino quærit medelam! Eccli. 28.

Memento novissimorum, & desine inimicari. Ibid.

Qui vindicari vult, a Domino inveniet vindictam: & peccata illius servans servabit. Ibid.

Altissimus impiis & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ. Eccli. 12.

Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te; relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo; & tunc veniens offeres munus tuum. Matth. 5.

Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos; & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui est in cœlis. Ibid.

Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & Publicani hoc faciunt? Ibid.

Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Idem, c. 6.

Si dimiseritis hominibus peccata eorum; dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra. Ibid.

Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Ibid.

Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. Luc. 6.

Si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt. Et si benefeceritis his, qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? si quidem & peccatores hoc faciunt. Ibid.

Diligite inimicos vestros . . . . . & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. Ibid.

Dimitte, & dimittemini. Ibid.

Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Idem, c. 3.

Benefacite persequentibus vos. Ad Rom. 12.

Si esurierit inimicus tuus, ciba illum . . . . hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput ipsius. Ibid.

Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus. Idem, Ibid.

Non vinci a malo, sed vince in bono malum, Idē, ibid.

Nulli malum pro malo reddentes. Idem, ibid.

Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat. 1. ad Thessalon. 5.

Estote invicem benigni, & misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis. Ad Ephes. 4.

Supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos. Ad Coloss. 3.

Commendat charitatem suam Deus in nobis; quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus, Christus pro nobis mortuus est. Ad Roman. 5.

Judicium sine misericordia, illi qui non fecit misericordiam. Jacobi 2.

Positis autem genibus, clamavit voce magna (Stephanus), *dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum; & cum hoc dixisset, obdormivit in Domino*. Act. 7.

Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. 1. Joann. 2.

Qui non diligit, manet in morte; omnis qui fratrem suum odit, homicida est. Idem, c. 3.

Ne dicas, quomodo fecit mihi, sic faciam illi; reddam unicuique secundum opus suum. Prov. 24.

Ne dicas, reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te. Prov. 20.

Bibliorum Exempla ad hoc argumentum spectantia.

CUm duo Madianitarum Reges Iudeos quosdam mortem deprecantes ultimo supplicio affecissent, in Gedeonis manus tandem cecidere; qui cum ad se illos jussisset adduci, eosque interrogasset, quinam illi fuissent, quos in Thabor occiderant; responderunt, illos *similes* Gedeoni fuisse, unum ex illis quasi filium Regis sibi visum fuisse. Bene dicitis, tunc Gedeon Iudic. c. 8. Respondit: *Fratres mei erant*; ac per Deum juro, si vos illis vitam minime abstulissetis, me vos hodie morti nequaquam adjudicaturum fuisse: sed quoniam in illos crudelitatem vestram exprompsistis, vos ipsi moriemini, atque consurgens & in eos irruens gladio confodit. — Permittit Deus, ut aliis eodem nos mensura metiantur, qua alios metiti fuerimus

David post Saulis mortem omnibus illis favit, & gratificatus est, qui Regem hunc aliquo cognationis vinculo attingebant, quantumvis ab illo summis fuisset affectus injuriis. *Numquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum illo misericordiam Dei?* inquit ille. 2. Reg. Et bene *misericordiam Dei* dixit, si enim hominis fuisset non Dei, cito exhausta & exinanita fuisset. — Davidis erga Saulis Domū clementia

Idem res omnes ultionis sensus repressit contra Semei a quo calumniis & lapidibus impetebatur, cum in summa afflictione squaleret summus ille Princeps, cui hæc injuria nequaquam videbatur ferenda. Immo cum illi, quorum corona stipatus erat in obtrectantem insurgerent, insignemque de illo vindictam deposcerent, eos inhibuit dicens. 2. Reg. 16. *Quid mihi, & vobis filii Sarviæ? Cur efficimini mihi hodie in Satan*. Sinite illum, ut lubet sævire; ex quibus verbis satis liquet, quo usque Davidis Religio procederet. Maledicta, quibus a scelesto hoc homine obruebatur, Dei putabat mandatum, cui obsistere nefas esse arbitrabatur; & Dei voluntati potius, quam Semei improbitati acceptum referebat, quidquid ab hoc patiebatur. — Davidis erga Semei clementia

Dolor, quo Rex idem affectus fuit ex Absalonis Morte, satis ostendit, quomodo cor ejus ad lenitatem facile flecteretur; quandoquidem defectio filii, qui omnem naturæ sensum exuerat, minime potuit paternum amorem, vel suffocare, vel extinguere. Testatus quippe est palam, sibi charum adhuc fuisse hunc perfidum, ingratumque Filium, qui Patri cum vita imperium conabatur eripere, tunc enim cum Absalon ardentius illum persequebatur, cogebatque, ut fuga sibi consuleret, David omnem — Amor, quo erga Absalonē licet rebellem se. flatus est,

in illum patris affectum fovebat, eaque mandata dabat, ut si victus in manus exercitus sui cecidisset, servaretur incolumis: *Servate mihi puerum Absalom*, 2. Reg. 18. In quem vero doloris sensum erupit, ubi auribus suis mortis ejusdem nuncium accidit?

Quomodo se gesserit David in Saulem

Maximum tamen Davidicæ lenitatis exemplum illum est, quod omnes inhibuerit ultionis sensus adversus Saulem crudelissimum, apertissimumque inimicum. Plurimis lacessitus injuriis tandem aliquando illum David nactus est in specu quodam, ubi eumdem impune confodere poterat, atque per ejusdem interitum certum sibi facere imperium, & pacatam ducere vitam, ab omni penitus metu vacuam. Attamen satis illi fuit oram palii ejusdem secuisse, ut ostenderet sibi fuisse integrum, si voluisset ipsi, necem inferre: quod moderationis exemplum adeo apud inexorabilem Saulem valuit, ut cum Davide gratiam vellet resarcire. Hoc tamen diuturnum minime fuit, postmodum enim odium, quod primum ex invidia profectum fuerat, rursus exarsit; cum interim amor, quem semper integerrimum David erga Unctum Domini aluerat, eo usque processit, ut inimici hominis mortem lacrimis prosequeretur, & præmiis illos afficeret, qui exanime Regis cadaver exequiis, ac funebri pompa decoraverant 1. Reg. 31. S. Ioannes Chrysostomus eloquentiam depromit suam generosum Davidis animum celebraturus; quam etiam P. Delingendes integro Sermone commendat; & Reina quoque in concione de diligendis inimicis summis encomii extollit.

Exemplā Iob

Sanctus Vir Iob ante ipsum Davidem heroicę hujus virtutis insigne documentum præbuerat, inimicos videlicet esse diligendos, ac malum pro malo retribuendum non esse; Deum quippe testem vocat, se nihil unquam mali iisdem optasse, & si quid illis adversi contigisset, se numquam eorum infortuniis fuisse lætatum: *Si lætatus sum ad ruinam ejus, qui me oderat, & gavisus sum, quod invenisset eos malum: non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus*. Iob. 31.

Venia a Patriarcha Iosepho fratribus concessa

Nihil umquam in Veteri Testamento repereris, quod legentis animum afficiat magis quam venia a Patriarcha Iosepho suis fratribus concessa, & humanitas, qua ab eodem illi excepti fuere, postquam in illum adeo inhumane sævierant. Legi profecto illius siccis oculis nequit historia. Non enim solum illis eam remisit injuriam, qua tamquam vile mancipium venumdatus fuerat; verum etiam eos plurimis muneribus cumulavit. Illud autem magis notandum occurrit; quod cum fratres ejus veriti, ne ipse post Parentis sui Iacob decessum, de acceptis injuriis ultionem esset experiturus, ad eum accessere, testaturi, inter cętera, quæ Pater moriturus pronuntiaverat, imperasse, ut nomine suo illum orarent, ne meminisse vellet, quod olim Ismaelitis venditus per summum scelus fuisset: hilari vultu Ioseph respondit: *Nolite timere; vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illum in bonum: ego pascam vos, & parvulos vestros. Consolatusque est eos, & blande, ac leniter locutus est*.

Deus Labanū deterret de Iacob ulcisci cupientem

In Genesi legimus etiam, cum Patriarcha Iacob clanculum de Labani Soceri sui domo aufugisset, secumque filias, ac Deos ejusdem abstulisset, hunc collecta servorum manu, eaque omni armorum genere instructa fugientem fuisse insectatum, atque tandem in monte Galaad assecutum, ita illum allocutum fuisse: Vides, inquit, te esse in potestate mea ac mihi integrum tandem esse insignem deposcere ultionem ob eam, qua me affecisti, contumeliam: sed *Deus patris vestri heri dixit mihi: Cave ne loquaris contra Iacob quidquam durius;* Gen. 32. Statimque rursus icto amicitiæ fędere, confirmatisque prioris affinitatis vinculis recessit.

Odium Esau adversus fratrem suum Iacob

Habemus etiam irreconciliabilis odii exemplum in Esau adversus Iacob fratrem ipsius: *Oderat semper Esau Iacob pro benedictione, qua benedixerat ei pater*. Odium hoc erat inveteratum, & alte jam radices jecerat in animo illius. *Oderat:* dicebatque intra se; diem extremum obibit tandem pater, atque tunc nihil ultra veritus insignem de fratre meo ultionem deposcam? *Dixit in corde suo: venient luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum*. Gen. 27.

Odium, quo Saul contra Davidem flagrabat, adeo erat ingens, & inexorabile, ut late se se ad eos omnes extenderet, qui Davidi gratificarentur. Cum enim Achimelech ei extrema victus inopia laboranti sanctificatos aliquot panes dedisset, Saul non solum eum cum octoginta quatuor Sacerdotibus, qui erant in Nobe, interfecit; verum etiam insano furore correptus quoscumque Sacerdotalis illius civitatis incolas internetione delevit, quin vel lactentibus pueris, vel ipsis pecoribus parceret. 1. Reg. 33. Tantum erat odium, & vindictæ libido, quibus Regis animus torquebatur.

Exempl. I. C.

In Lege nova Dei Filius primum, pulcherrimumque præbuit veniæ injuriarum, inimicorumque dilectionis exemplum, ita ut dici possit, quemadmodum ipse præceptum dilectionis ejusdem proposuit, ac illud novum appellavit; ita novum etiam toto vitæ suæ tempore exemplum præbuisse; in morte vero potissimum; cum enim cruci esset affixus, vulneribus confossus, & sævissimis doloribus excruciatus primo, quod protulit, verbo pro suis crucifixoribus veniam deprecatus est. Luc. 23. *Pater dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt*.

Exempl. S. Steph.

Primus, qui Salvatorem in facto adeo laude digno imitatus fuerit, S. Stephanus enumeratur, qui pro illis, a quibus lapidibus petebatur, orabat, & genibus flexis deprecabatur, ut illis veniam facilius consequeretur: *Positis genibus oravit, dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum*. Actor. 7. Ubi S. Augustinus opportune animadvertit, illum pro se orantem stetisse, pro inimicis vero deprecantem genua flexisse, ut summam obtinendæ pro illis veniæ cupiditatem testaretur.

S. Paulus apud Philemonem pro servo intercedit

Satis ostendit S. Paulus sibi curæ fuisse, ut primi Fideles hoc Salvatoris præceptum, dimittendi videlicet acceptas injurias, diligentissime tuerentur; quandoquidem apud Philemonem intercedit pro Onesimo, qui ejus servus fuerat suffuratus. His autem verbis scribit: ad Philem. *Si habes me socium suscipe illum sicut me; si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, mihi imputa. Ego Paulus scripsi manu mea: ego reddam: ut non dicam tibi, quod te ipsum mihi debes*.

Parabola Servi, cui decem talentorum millia fuerant remissa

Parabolam, quam Salvator in Scriptura proposuit, eorum suppliciorum, quibus Pater familias sævìit in servum, qui alicui e conservis suis exiguum remittere debitum detractavit, cum sibi a Domino longe majus dimissum fuisset; hæc inquam, Parabola instar omnium est exemplorum, ut ostendatur Deus nequaquam usurus misericordia in eos, qui Proximi sui misereri noluerit, atque severissime in eos animadversurus, qui alii parcere detrectaverint. Parabola, hæc satis est cognita, eamque refert S. Matthæus cap. 18. Ibi vero diligenter adnotanda sunt verba, quibus utitur Pater familias adversus inhumanum hunc creditorem: *Serve nequam, nonne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me? nonne ergo oportuit, & te misereri conservi tui*. Gratiam, quam tibi concesseram, revoco. *Sic*, concludit *Salvator*, *& Pater meus cælestis faciet vobis* &c. Matth. 18.

Applicationes quorumdam Scripturæ locorum.

Quid nobis sentiendum, cum ad ultionem sumendā urgemur

NOn *extendam manum meam in Dominum meum, quia Christus Domini est*. Hæc secum Sanctus David ajebat tunc cum Saulem, quem in spelunca nactus erat, occidere poterat, at propter illius dignitatem, manus continuit. Hic Christus est, hic est Unctus Domini; absit, me in illud manus injicere. Hoc nos quoque cogitare deberemus, hoc animo reputare, cum ultionem sumpturi sumus ob injuriis, quibus nos affecit inimicus. *Christus Domini est*: Christianus est, frater meus est, gerit imaginem Dei mei; consecratus quodammodo est

San-

Sanguine IESU CHRISTI, cujus nomine insignitus est, & cujus patrocinio suffultus. Absit, me illi manum inferre, ac ne levi quidem malo illum afficere.

Obsecro, ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum. Gen. c. ult. Hæc sunt verba, quæ Iacob moriturus referri jussit Ioseph filio suo, & quę hujus fratres eidem retulere veriti, ne ob illatam injuriam ulcisceretur. Nos autem cogitare debemus I. C. Patrem nostrum de cruce moriturum nobis hæc eadem verba dicere, ubi ob acceptam injuriam in fratres nostros ultionem meditionum. *Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum.*

Nobis etiam eodem in sensu applicare possumus verba, quę Labanus dixit Iacob socero suo, quem persequebatur eam ulturus injuriam, qua se ab eodem affectum pręseferebat: *Deus Patris vestri heri dixit mihi: cave ne loquaris contra Iacob quicquam durius.*

Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. Exod. 25. Hoc dici potest homini ultionem anhelanti post exemplum, quod nobis in Calvario tradidit IESUS CHRISTUS. Quid ille a carnificib. atq; illis, qui cõtra vitam ipsius conjurarunt, perpessus non est? At numquid vos ut ille morti adjudicati fuistis, numquid ut ille cruci suffixi? numquid venumdati, flagellis dilaniati? Hoc tamen divinum exemplar imitamini; parcite; & facite, quod ille fecit.

I. C. exemplū sequi debemus

Qui odit fratrem suum homicida est. Cujus autem homicida? quærit S. August. hæc S. Ioannis Evangelistæ verba interpretaturus. Non illius, quem odit; non enim semper ultor eo rapitur odio suo, ut inimico auferat vitam; sed, Pater hic ait, homicida est suipsius, animæ suę, cui per enorme scelus mortis vulnus infligit. Hoc in sensu illud intelligendum est, quod quidam ex amicis Iob ait: *Vere stultum interficit iracundia*; & alter hic S. Ioannis locus: *Qui non diligit* (fratres) *manet in morte. Lanciza in tractatu de dilectione inimicorum.*

Quo in sensu, qui fratrem odit, sit homicida

Commendat charitatem suam Deus in nobis (inquit S. Paulus ad Rom. 5.) *quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus Christus pro nobis mortuus est.* Sedulo ponderandum est, ait D. Thomas, hoc verbum *commendat*, quod immensam Dei erga nos charitatem significat, eo quod pro ingratis, ac inimicis suis mori voluerit; tunc enim commendabilis charitas est, cum est gratuita, & sine ulla spe remunerationis. Quomodo autem melius ostendi potest infinita Dei Charitas erga nos, quam probando eamdem omnino fuisse gratuitam, propter obices illos, qui eamdem prohibituri videbantur, & propter inauditos misericordiæ, ac largitatis excessus, qui eamdem semper sunt subsecuti? Inter nos, aliosque homines verum adhuc est asserere, mirum esse, si pro dilectione dilectio retribuatur; at nihil est, quod magis gratuitum videatur, & quod ob id ipsum magis commendandum sit, quam suos inimicos diligere. *Idem Lanuza.*

De præcepto dilectionis inimicorum Interpretes explicant ea Regii Prophetæ verba: *Latum mandatum tuum nimis*; & ad hoc S. August. allusisse videtur, ubi de præcepto eodem loquitur: *Si coarctantur vasa carnis, dilatentur spatia charitatis.* Si carnalis hominis cor nimis angustum est, quam ut amicos simul, & inimicos complecti valeat, opus est, ut gratia charitati afferat latitudinem, ut id etiam diligat, quod sensibus nostris, immo & rationi eidem minime videtur amabile. Sensus, ratio, natura præcepto huic adversari videntur; sed christiana charitas, quæ latior est, & meliori lumine illustrata amicum ab inimico non distinguit, æque utrosque complectitur: *Si coarctantur vasa carnis, dilatentur spatia charitatis.*

Vox Sanguinis fratris tui clamat ad me de terra Gen. 4. Vox sanguinis Abel ad Cęlum usque ascendit ultionem expetitura fratricidii in se perpetrati. Aliud vero prorsus contingit in Sanguine CHRITI IESU pro nostris sceleribus, ac per nostra scelera effuso; hic enim sanguis, quin contra inimicos ultionem deposcat, pro illis misericordiam deprecatur: *Clamat in nobis verba pacifica*, quemadmodum ait S. Cyprianus.

I. C. sanguis non misericordiam, sed ultionem contra ultores deposcit

Verum addi potest, illum nequaquam emissurum esse hanc misericordię vocem pro inhumanis ultoribus, qui parcere detrectant, & cædem, atque vindictam anhelant. *Desumptum ex Biroat.*

Domine retribue pro me, ajebat Deo S. Rex David Psal. 137. quibus verbis hunc sensum tribuit S. Augustinus in eumdem Psalmum: Ego, Domine, ultionem de inimicis meis, qui me injuste persecuti sunt, expetere nolui; hanc tibi integram reservavi; tibique curam reliqui, ut cognosceres justitiam meam, eamque mereris. Melius, quam ego, tu nosti, quam pęnam illi mereantur; & quemadmodum jus hoc tibi reservasti, illud mihimet usurpare minime volui. *Domine retribue pro me: ego non retribuo: tu retribues pro me. Saviant inimici quantumlibet, tu retribues, quod ego non possum.*

Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Magna hæc misericordia quam a Deo petit David, venia est peccatorum suorum. Hæc quidem maxima est misericordia, quia status peccatoris maxima est miseria, ad eam autem obtinendam preces effundimus... Hæc autem Dei misericordia illis tantum promissa est, qui & ipsi maximam omnium misericordiarum exercuerint, hoc est, qui contumelias, quibus affecti fuerunt, remiserint: quemadmodum enim idem S. Augustinus affirmat, hæc actio est maximæ, præstantissimæque misericordiæ, quam Christianus valeat exercere. *Desumptum ex Auctore Neoterico.*

Injurias remittere maxima est misericordia, quæ valeat exerceri.

Ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos. Quærere fortasse quispiam posset, cur Dei Filius horum maluerit meminisse beneficiorum, quæ promiscue bonis, & malis impertit; quod scilicet Solem suum oriri faciat super bonos, & malos, & pluat super justos & injustos. Sed responderi potest. 1. Deum nemini id genus beneficia renuere, ut innuat, neminem a beneficiis nostris removendum, quantumvis nefariam in nos foveat voluntatem. 2. Quia hæc sunt præcipua: ne & nos de inimicis nostris benemereri refugiamus, ubi urgeat occasio. 3. Quia per hæc alia quæcumque victui nostro necessaria bona præbet; ut intelligamus, nihil eorum, quæ in nostra sita sunt potestate, esse cuiquam negandum. 4. Quia hæc sunt beneficia communia, ut discamus, si minime tenemur peculiares gratias erogare; tamen facere non posse, quin erga inimicos ea præ nobis feramus officia, quæ debemus omnibus. 5. Quia Deus hujusmodi bona tribuit affluenter, ut doceat, quid nobis cum Proximo agendum. *Desumptum ex P. Delingendes Sermone 3. de injuriis remittendis.*

Cur Deus oriri faciat solē suum super bonos & malos

Esto consentiens adversario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius Iudici &c. Matth. 5. Hæc verba ex nonnullorum Interpretum sententia in memoriam revocare debent, nos nequaquam esse inimicorum nostrorum judices; ideoque nostrum non esse, in causa nostra judicare; sed communem adesse judicem, qui utrosque judicabit, ac nos certissime damnabit, si illis parcere, & quamprimum parcere detrectaverimus. *Ibidem, Sermone primo ejusdem argumenti.*

Nobismet jus dicere non licet

PARAGRAPHUS IV.

Loci, ac Sententiæ Sanctorum Patrum in hoc Argumento.

Christus addidit legem, certa nos sponsione constringens, ut sic nobis peccata dimitti postulemus, sicut nos debitoribus nostris dimittimus. S. Cyprian. de Orat. Domin.

Quale crimen est nolle dimittere; quod martyrio non potest exorari! Idem, ibidem.

Patienter expectemus ultionis diem, nec ad vindictam doloris nostri, querula festinatione properemus. Idem, de bono patientiæ.

Omnis injuria, cum patientiam offenderit, eodem exitu dispungitur, quo telum aliquod constantissima duritia

duritia libratum & obtusum: concidit enim ibidem irrita opera, & infructuosa; & nonnunquam repercussum, in eum, qui emittit, reciproco ictu saeviet. Tertull. lib. de Patientia.

Quid refert inter provocantem & provocatum, nisi quod ille prior in maleficio deprehenditur, at ille postremo? Idem, ibidem, c. 10.

Christianus, nullius est hostis, Ibidem, l. ad Scapul. c. 1.

Ad rationem obsequii prior est Majestas imperantis. Idem.

Amicos diligere omnium est; inimicos autem, solorum Christianorum. Idem, ad Scap. c. 1.

Quid est ad pacem Dei accedere sine pace; ad remissionem debitorum, cum retentione? Quomodo placabit Patrem, iratus in fratrem? Idem, l. de Orat. ca. 5.

Qui cito movetur injuria, facit se dignum videri videri contumelia, dum vult indignus videri, Ambros. l. 1. Offic. c. 6.

Beneficium se putabat accepisse augustae memoriae Theodosius, cum rogaretur ignoscere; & tunc proprior erat veniae, cum fuisset commotio major iracundiae, & optabatur in eo, quod timebatur in aliis. Idem, de obitu Theodos.

Si te non laesit frater, obsequium meretur ut diligas; si laesit, magis obsequium meretur ut vincas: haec enim nostrae Christianitatis summa est, ut amantibus vicissitudinem, laedentibus patientiam rependamus. Idem Serm. 10.

Christus cum posset ulcisci, maluit immolari, Idem.

Qui referre injuriam nititur, eum ipsum a quo laesus est, gestit imitari. Lactant. lib. 6. institut. ca. 18.

Magnificentissimae bonitatis est signum, ut tuum quoque inimicum diligas, & ei, qui tibi malum vult & facit, tu bona semper velis, faciasque, dum possis, Augustin. in Enchirid. c. 73.

Si non dimiseritis, non dimittet Deus. Ad tam magnum sonitum qui non expergiscitur, non dormit, sed mortuus est. Idem, ibidem, c. 74.

Nihil mirabilius in rebus humanis, quam diligere inimicos. Idem, in Confess.

Quem vis contemnere, pretium ejus attende, & cum morte Christi totum mundum appende. Idem, de verbis Domini.

Quisquis pacem differt, occasionem quaerit nunquam ignoscendi. Idem.

Recole in omnibus justificationibus Domini; nihil mirabilius, & difficilius est, quam ut suos quisque diligat inimicos. Idem, Serm. 7. in Psal. 113.

Sciendum est Christum impossibilia non jubere, sed perfecta, quae David fecit in Saul & in Absalom, Idem, Serm. 58. de Temp.

Per amorem hominis inimici efficeris amicus Dei, imo non solum amicus, sed etiam filius. Idem, Serm. 5. de Sanctitatis.

Sacrificium Christianorum. Idem, lib. de 50. Homil. 29.

Licet hominem vindicari, & nondum est Christus vindicatus. Ibidem, Homil. 42.

Non est aliud majus sacrificium, quod Deo debeamus. Ibidem, Homil. 6.

Si ergo prior dimisi, dimitte vel postea: invenis Patrem; imitare Patrem; si enim imitari non vis, exhaeredari disponis. Idem.

Non putes te fortem, quia percutis pugno, victus convicio: non est ista fortitudo si conviciatus pertuties, quoniam ab ira victus es; & valde stultum est hominem victum, fortem dicere. Idem, in Psal. 92.

Hoc est imaginarium, Deum credere esse propitium iis, qui iram portant in corde. S. Gregorius.

Charitas vera est cum & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus. Idem, Hom. 38. in Evang.

Illud imperium beneficium est. (loquitur de mandato diligendi inimicos.) Hieronym.

Dum negas fratri misericordiam, tibi claudis Patris indulgentiam. S. August. Serm. 182. de Tempore.

Qua fronte dices Domino, remitte mihi multa mea peccata, si tu pauca conservo tuo non remiseris? Cyrill. Hierosol. Catech. 2.

Si quando animus tuus acceptae injuriae dolore exarserit, fac tibi Christus, Christique vulnera in memoriam veniant; quantulaque pars haec sint eorum, quae Dominus tuus perpessus est: hac ratione animi dolorem, velut aspersa aqua extinxeris. Gregor. Nazianz. in Sentent. tetrastich.

Imitatione Dei gloriosius est injuriam tacendo fugere, quam respondendo superare. Idem.

Vindicta coelestis, inimicum diligere. S. Paulinus.

Magna & ineffabilis misericordia! cum in se quidem peccatum est, ad nudas tantum preces servo remittit; cum autem in conservum videt crudelem, suam revocat liberalitatem. (alludit ad servum cui Dominus remiserat decem millia talenta.) Crysost. Hom. 27. in Genes.

Nihil Deus ita odit & aversatur ut hominem ultionis avidum, & in animo suo perpetuas inimicitias servantem. Tantum ejus peccati damnum est, ut misericordiam Dei revocet, nec locum habere sinat. Idem, ibidem.

Si tantummodo non laedis eum qui te laesit, avertas te tamen ab eo, nec libenter eum videas; manet sine dubio vulnus in pectore, & dolor augescit in corde. Idem, de Compunct.

Nihil facit homines ita Deo similes, sicut inimicis parcere. Idem, Homil. 27. in Genes.

Qui vindictam adornat, seipsum tormento afficit, iram sibi uti carnificem apponens, sua ipsius viscera dilanians. Idem, Homil. De Simultate.

Non exactor sit vindictae qui petitor est veniae. S. Leo, Serm. 5. de Quadrag.

Imitatio Dei, dilectio est inimici. Cogita te non inimico, sed tibi ipsi benefacere; non inimicum diligere, sed Deo obedire. Chrysostom. Homil. 7. in Epistol. ad Ephes.

Qui inimico infensus est, semper habet peccatum, vivitque in peccato. Joan. Damascen.

Libera conscientia ante tribunal Christi dicere poterit: Dimitte Domine, quia dimisi. Caesarius, in Admonit. 2.

Quantumvis dimitti tibi cupis, dimitte; imo, homo, intellige, quod remittendo aliis, veniam tibi tu ipse dedisti. Petr. Chrysol. in Sermonib.

Se peccatorem & peccaturum homo cogitet, & tunc incipiet amare veniam, non amare vindictam. Idem, Serm. 139.

Remitte peccanti, remitte poenitenti, ut cum peccaveris, repensetur in veniam. Idem, ibidem.

Vicit poenam, judicem praevenit, evasit judicium, qui remittendo, ante, sibi veniam, quam delinqueret, jam providit. Idem, ibidem.

Homo, penes te est potestas veniae, in te est indulgentiae jus, tu tibi remissionis author es constitutus. Idem, Serm. 71.

Mihi, adversus eos qui intulerunt injuriam, satis gravis poena est referendae poenae potestas. Gregor. Nazianz. in Orat. ad 150. Episc.

Malum inferre, peccare est; reddere malum, gravius est. Origenes.

Qua fronte volo ut Deus mihi dignetur dimittere multum, cum ego non acquiescam dimittere parum? S. Leo.

Mira res! Judaei clamabant Crucifige, *& Jesus clamabat* Ignosce. (S. Bernard.)

Vincar injuriis, vincam obsequiis; invitis praestabo, ingratis adiiciam; honorabo & contemnentes me. Idem, Epist. 253.

Diligere inimicos magis divinum est quam humanum. Idem, Tract. de Passione.

Flagellis caesus, spinis coronatus, clavis confossus, affixus patibulo, omnium tamen injuriarum immemor, Ignosce, ait, illis, quia nesciunt quid faciunt. Idem, Serm. 4. de Pass.

Magna

Magna virtus est si non lædas a quo læsus es; si cui nocere potuisti, parcas; nobile vindictæ genus est ignoscere victo. Hugo Victor. l. 7. de anima.

Nulli Christiano, quemcunque odisse permittitur. S. Leo.

Amare amicos humanitas est, inimicos Christianitas. S. Hieronym.

Non dedignetur, quod fecit Christus, facere Christianus. S. August.

Multa deliquimus, in multis offendimus, & Dominus ex sua humanitate dedit hanc viam reconciliationis. S. Chrysost. Hom. de Simultate.

Dominus jussit: dura jussit, sed magna promisit. S. August. Serm. 254. de Tempore.

In eo quod malus est quis eorum, utrum usque in finem perseveraturus sit ignoramus; & plerumque cum tibi videris odisse inimicum, fratrem odisti, & nescis. Idem, in Psal. 54.

Grave præceptum, sed grande premium. August. Serm. de sancto Stephano.

Diligere inimicos, culmen est bonitatis, pietatis fastigium, divinæ Philosophiæ documentum. S. Chrysolog.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ penu depromi possit in hoc argumento de inimicis diligendis, ac remittendis injuriis.

Inimici etiam nomine Proximi continentur, ideoque diligendi sunt

CUm Charitas Proximi generatim ea complectatur omnia, quæ sub hoc nomine continentur; eadem auctoritate, iisdemque de causis, quibus Proximum amare tenemur, tenemur quoque inimicos diligere quamcumque illi nobis injuriam attulerint; unde inferendum est, non licere nobis aliquem ab ea excludere charitate, quam omnibus debemus; neque ulli eam veniam denegare, quam inimicis præstare jubemur. Hic erat Pharisæorum error, qui Proximi nomine amicos tantum censebant esse intelligendos: *Audistis, quia dictum est antiquis: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.*

Ut charitatis præceptum adimpleatur, opus est, ut ita erga inimicos nostros affectos nos esse, ut semper eisdem opem, operamque nostram præstando parati simus, quæcumque urgentis necessitatis occasiones occurrant; alioquin dici posset nullam nos in eos charitatem fovere; quæ res Evangelii præceptum palam infringeret. Præter autem gravissimæ necessitatis occasiones, nisi scandalum adsit, atque nimis manifestum inimici animi indicium; perfectionis est, non necessitatis ad salutem consequendam, eidem propter Dei amorem gratificari.

Quo inimicos diligere possimus

Charitas igitur præcipit, ut inimicos diligamus, non tamquam inimicos, vel quatenus inimicos; hoc enim esset participes fieri peccati illorum, eorumque damnationem velle; sed illos amare debemus quatenus proximos nostros, ad ejusdem beatitudinis perfruitionem, ac nos evocatos; quæ distinctio a Theologis adoptata est post S. Clementem Alexandrinum. 4. Strom. Verum non inde potest inferri, ut illos quatenus inimicos odisse possimus; quippe illorum personas amare jubemur, quæcumque in illis vitia, atque defectus deprehendantur. Distinctio altera: Illos debemus amare propter Deum, non propter egregias qualitates, quæ in ipsis alioquin effulgere possent; eisque unice propter Dei charitatem injurias dimittere. Illos enim naturali studio prosequi, & erga illos eadem affici benevolentia, qua erga amicos afficeremur, hoc ut plurimum a nobis præstari non posset; ideoque ad hoc IESU CHRISTI præceptum nequaquam extenditur.

Attamen in dubium revocari non potest, utrum Fidelis extrinsecus aliquot præ se ferre debeat hujus amoris notas erga inimicos, eas saltem, quæ communes sunt, & quæ universis debentur; puta, dolorem testari, si quid illis mali acciderit; lætari, si quid boni evenerit, præsto esse, ut illis opem ferat, ubi opera nostra indiguerint aliaque id genus. Verum hoc etiam persuasum esse debet, amorem, quem illis debet non in solis verbis immorari debere, sed ubi adsit occasio, effectus etiam requiri. Quod vero spectat ad peculiaris affectionis notas, & benevolentiæ demonstrationes, quibus erga necessarios utimur, iisdem erga inimicos uti, consilii dumtaxat est.

Notæ, ex quib. gratiam nequaquam bona fide refarcitam fuisse deprehendimus

Notæ vero, ex quibus facile judicari potest, injurias ex animo vere non dimissas fuisse neque veram foveri charitatem erga eos, a quibus contumelia fuimus affecti, hæ ferme sunt: Fugere eorum conspectum, contra quos ad iracundiam excitati sumus, nisi prius illi se se nobis subjecerint, nostroque dolori fecerint satis: cum illis non nisi in speciem habere necessitudinem, atque ita cum ipsis in gratiam rediisse, ut invitos, & ægre id fecisse innotescat; ubi adsit occasio nihil eorum præstare, unde illi intelligere possint, nullam inesse animo nostro amaritudinem; de illis non nisi per contemptum sermonem instituere; cum illis non colloqui, vel ubi id evitari minime queat, non sine indignatione quadam, frigide, eoque vocis tono, & oris habitu id facere, unde mentis nostræ perturbatio liquido cognoscatur: Illorum occursum evitare; & nullam cum ipsis vel societatem, vel rem habere velle.

Ex animo illis parcere, a quibus læsi fuimus, est ita acceptas oblivisci injurias, ut cum iisdem æque nosmet geramus, ac si nulla ab ipsis affecti fuerimus contumelia; cupere, ut nullas criminis pœnas luant; & non solum non expetere, ut vel nos ipsi, vel alii ultionem de illis repetant, verum etiam ne optare quidem ut in illos divina ultio deseviat, atque in corde eamdem erga inimicum fovere dilectionem, ac si numquam ab amicitiæ nostræ officio recessisset.

Ita nobis parcendum est, ita enim cuperemus nobis a Deo parci, atque ita ille reipsa parcit, ubi nostra tactus pœnitentia nos gratiæ suæ reddere dignatur. Ita etiam Dei Filius testatur futurum ut nobis eadem mensura remetiatur, qua alii mensi fuerimus.

Parcendum etiam antequam veniam petat inimicus

Abs re autem hic puto animadvertere, cum Deo dicimus, nos illis parcere, a quibus lacessiti fuimus, non esse in hoc sensu intelligendum, quasi satis esset, nos præsto esse veniæ illis concedendæ, ubi inimici deprecati fuerint, quemadmodum oramus Deum, ut nobis parcat; debemus enim illis parcere, antequã petant. Hoc aperte docuit IESUS CHRISTUS apud S. Marcum ca. 11.: *Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem, ut & Pater vester, qui in cœlis est dimittat vobis peccata vestra.* Quod S. Augustinus his verbis confirmat lib. 2. de serm. Do. ca. 28. *Illo prorsus præcepto, quo jubemur orare pro inimicis nostris non pro his jubemur, qui veniam petunt: Jam enim qui tales sunt non sunt inimici. Nullo modo autem quisquam vere dixerit orare se pro eo, cui non ignoverit.*

Quamvis Theologi nonnulli docent, Deum nonnumquam revocare veniam illis concessam, qui parcere detrectant, quorum sententia inniti videtur Parabolæ servi nequam, qui conservo suo exiguum remittere noluit debitum, postquam Pater familias ingentem auri vim ab hoc sibi debitam remiserat: tamen, quemadmodum numquam pænitet Deum gratiæ, quam peccatoribus elargitus est, & ipsius beneficia, teste Apostolo, immutari non possunt, hac in re nihil certius afferri potest, nisi, repulsam hanc, qua homo homini parcere detrectat, adeo enorme delictum esse, ut quadam oratione omnia, quę dimissa jam fuerunt, exequet peccata; & licet non revocet Deus olim concessam peccatori misericordiam, qui aliorum misereri non vult: hunc tamen ob unum istud delictum mereri adeo severa supplicia, ac si præterita scelera a Deo ipsi minime remissa fuissent: Et profecto hoc illi peccatum Deus dimittere non vult; quod quidem manifesto est argumẽto, peccatum hoc majorem Dei ciere indignationem, & magis quam cętera, divinę misericordiæ adversari. Hoc autem non abludit ab eo, quod S. Iacobus Apostolus epist. 2. inquit *judicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam*.

Quamobrem Dei Filius Parabolam his verbis conclusit Matth. 10. *Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis, unusquisque fratri suo, de cordibus vestris.*

Præceptũ hoc non est impossibile, ut nonnulli dictitant.

Cæterum præceptum hoc licet arduum, ac difficile, non est tamen impossibile, non secus ac alia quæcumque nobis a Deo irrogata fuere; & qui secus assereret, Deum injustitiæ nomine redargueret; hominibus enim ea præcepisset, quæ adimplere in eorum potestate non esset. Quapropter supponendum est semper, Deum nobis vires sua gratia præbere ut sibi obtemperetur ea in re, qua nihil ipsi videtur antiquius. Ad hæc quidquid Ethnici quidam, atque nonnulli ultionis cupidi sua excæcati iracundia, effutierint, liquet tamen, quod ob humanas tantum rationes parcere ne ipsas quidem naturæ vires excedit, quandoquidem extitere nonnumquam infideles, qui bona fide gravissimas sibi illatas injurias remisere, atque eos dilexere, a quibus probris, atque conviciis affecti fuerunt.

Præceptum hoc diligendi inimicos, ac injurias dimittendi, quamtumvis arduum, & difficile videatur, justum est, & æquitati naturali conforme. 1. Licet enim solam illius spectaremus auctoritatem, a quo fuit irrogatum; ad aliquid enim probandum, scire sufficit, Deum id velle, quin alia afferenda sit ratio; illi jus fuit legem hanc imponendi, ergo justa est. 2. Ad hæc non defuit æquissima ratio, propter quam hoc nobis præciperetur, videlicet nequis eam sibi vendicaret auctoritatem, quæ unum Deum decet, nempe nequis esset in propria causa judex; quod omnia simul divina, humanaque jura prohibent; alioquin enim terra cędibus ac rapinis esset referta, quæ proculdubio contingerent, si cujcumque integrum esset ultionem suam persequi. 3. Quia Deus unus & injuriæ magnitudinem, & huic debitam pęnam cognoscit; & si quis in causa sua judex esset facile in pęnis infligendis excederet, & ultiones æternas persequeretur. Ita & publico, & privato bono a Deo hæc lex constituta est; qui enim præcipit nobis, ut Proximo nostro parcamus, præcipit etiam Proximo, ut vicissim nobis parcat, & hac ratione publicę securitati consultum est.

Qua via liceat petere ut jus sibi fiat, ob acceptas injurias

Cum Dei mandatum vulgo satis validum non sit, ut ultionem coerceat, cumque alioquin homines, qui vellent omnes, quæ sibi inferrentur, contumelias dimittere, eorum paterent insultibus, qui Dei metum penitus exuerunt; communicavit Deus suæ auctoritatis radiolum Iudicibus, & Magistratibus, ut scelera persequerentur, & prohiberent, ne viri boni ab improbis opprimerentur. Hinc autem sequitur, quod licet, immo nonnumquam etiam decet ob gravem injuriam acceptam jus suum repetere; ideoq; opus esse, ut ad id viæ quædam forenses pateant, quibus interdictum non sit. Quamobrem in veteri Testamento quædam erant justificationis rationes a Deo constitutæ, & nunc quoque constituti sunt Judices, & Tribunalia, ad quæ confugere licet, seu ad se met defendendum, seu ad propulsandam injuriam; non enim semper dissimulare jubemur vel silentium tueri, quæcumque se se offerat occasio; & dummodo necessaria moderatio retineatur, atque charitas servetur, licet jus suum persequi, & petere, ut jus sibi reddatur, ob probrum, quod fuerit illatum.

Ne quid hoc in argumento ultra fas, & æquum videamur asserere, fatendum est, habita quorumdam Spectabilium virorum ratione, qui atroci aliqua injuria fuerunt affecti, nullã eos necessitate teneri, ut suum prævertant inimicum eidem licet non petenti veniam largientes; hac enim fortasse notam quamdam dedecoris inureret eorumdem dignitati, & occasionem pręberet ut ex eorum facili lenitate ansam arriperent homines improbi alienæ humilitati illudendi. Veruntamen ex hac doctrina non decet generale aliquod effectum constituere, quo plurimi possent abuti.

Quomodo inimicos diligendo simus Filii Dei.

Quemadmodum hoc præceptum parcendi, immo etiam gratificandi inimicis est difficile, atque huic ipsa natura adversari videtur, Salvator illud lenire dignatus est præmiorum magnitudine, inter quę hoc facile primum sibi vendicat locum, quod per hoc Dei Filii, & eidem similes evadimus. Licet enim per Baptismi gratiam simus Filii Dei, ejusque familiam ingrediamur; hæc tamen filiatio quæ nobis cum omnibus Christianis communis est, nullius nobis erit utilitatis, nisi eo fulciatur amore, quo inimici sunt diligendi. Diligite illos, Salvator ait, ut sitis filii patris vestri, qui in cęlis est; non igitur eritis filii, nisi illos dilexeritis, S. Ioannes Chrysostomus concludit.

Dei Filius, ut nos ad injurias dimittendas impelleret, hanc tamquam inevitabilem conditionem constituit ad scelerum nostrorum veniam consequendam, ita ut fieri nulla ratione possit, ut delictorum nostrorum veniam obtineamus, nisi prius inimicis pepercerimus. Hoc autem ex pluribus rationibus consequitur. Primo Deus tamquam supremus gratiarum suarum arbiter, quamcumque sibi libuerit conditionem potest apponere; at peccatorum nostrorum veniam veniæ injurarum connectere placuit, quemadmodum ex pluribus Evangelii locis plane colligitur. Secundo. Quia fieri nequaquam potest, ut vero criminum nostrorum dolore tangamur, donec hoc adversus inimicos foveamus odium, quod gravissimum scelus est. Tertio. Quia hoc peccatum in se peculiariter opponitur Misericordiæ Dei, indesinenter parcentis. Ita cum velit Deus, nos sibi similes esse; in hoc præcipue similes esse cupit; quia non in potentia, vel majestate, reliquisve perfectionibus, sed unice in misericordia illi similes esse possumus. Ut autem ad id nos inducat ratione ex eodem, quod urget, argumento desumpta, pollicetur futurum, ut si parcere voluerimus, in nos misericordia sua utatur, qua tantopere indigemus, quam alioquin nullo pacto obtinebimus; & quam ne petere quidem ab eo possumus, quia nos ipsi in nosmet condemnationis sententiam feramus.

Quid peccati hujus gravitatẽ cõstituat.

Iracundia, & acceptarum injuriarium recordatio ob hoc præceteris sceleribus nequiores sunt, quod sunt diuturniores, atque fere sine intermissione perseverant, neque in memoriam contumelia revocatur, nisi ut rursus peccetur. Rei hujus rationem S. Ioannes Damascenus adfert; videlicet quod aliorum peccatorum actus paulisper durant: qui cędem, furtumve comittit, cito explet votorum suorum summam; & illa peccata inter breve temporis spatium complentur, quo expleto actus non durat. In hujusmodi etiam peccatis, ut plurimum pœnitentiæ intervallum relinquitur, & licet peccati idea subinde excitetur, non ideo tamen illico probatur, & hanc ob causam non comittitur scelus; sed ultionis cupidus singulis peccat momentis, quibus non parcendo perseverat; Numquam acceptas recogitat injurias, quia ultionis suæ cupiditatem foveat, atque exasperet, aliosque non addat recentes actus peccati. Unde inferendum est ipsum, donec eo in statu permanserit, nihil boni agere posse, sed potius iniquitati addere iniquitatem: *Qui inimico infensus est, semper habet peccatum, vivitque in peccato:* Pater hic ait.

Ultio quam injusta.

Ultionem, si effectus illius perpendamus, injustam esse liquebit: primo quia fere numquam inter offensam, & supplicium servatur æqualitas; pro una injuria, sexcentę referuntur; pro exigua obtrectatione, per fas, & nefas, opportune, ac importune aliena existimatio laniatur. Secundo, quia ad ultionem quacumque via curritur; omnia contra inimicum licere videtur, & cupimus, ut iracundiæ nostræ sensu quicumque afficiatur. Tertio ultor injustus est ratione habita Magistratus, cui publica adhæret auctoritas, cum justitiæ postulet ordo, neminem in propria causa judicem esse. Quarto injustus est erga se ipsum: licet enim pressius loquendo, justitia, & injustitia semper referantur ad alterum; hoc minime prohibet, quominus tibi insignem inferas injustitiam, in te Divinam ultionem extorquens.

Qui ulciscitur, contra omnia rationis principia operatur. Rationi adversatur, sibi metipsi lethale vulnus infligere, ut illi, a quo lacesciti fuimus, leve malum inferamus. Rationi adversatur nollę parum

dare

dare, ut plurimum referas. Rationi adversatur, obedientiam Deo decretare, ut suæ pareas iracundiæ. Rationi adversatur, se se crudeli tradere inimico, qui nos in æternum perditurus est, ut inimico injuriam afferamus, qui in salutis nostræ negotio nobis nequit officere. Si ultionis cupidus adhuc sane alicujus cogitationis est compos, tandem aliquando rationis consilio aures non deneget.

Quo in sensu vim vi repellere liceat

Cum dicitur, per leges licere vim vi repellere, hoc minime significat, licere contumeliam pro contumelia respondere illi, qui prius nobis injurius fuit, atque ut dici solet, par pari referre, sed cum tibi infertur injuria, te met opponere posse, & prohibere, si fieri potest, ne inimici hominis conatus e voto cedat; non autem, ubi dedecore affectus fueris, integrum esse tibi ultionem reposcere. Alioquin liceret tibi eorum etiam depopulari Domos, qui injuste sua bona diripiunt. Quot eheu inde existerent mala! Ideo Lex, quæ vim vi repelli patitur, non spectat nobis illatam injuriam, sed eam tantummodo, quam alii inferre contendunt.

Hoc ne prohibet quidem, quominus jus nostrum in foro persequamur, eaque repetamus bona, quæ per vim, & scelus nobis rapta fuerunt; ac tandem quominus legitimum pro Republica bellum suscipi possit. Charitas enim Justitiæ non adversatur, & fieri potest, ut exteriores effectus in hujusmodi occasionibus notæ sint apparentis odii, cum interim verus amor in corde regnet; Verum cum hoc arduum sit, ac difficile, merito Patres, Theologique testantur, periculosę opus plenum aleæ esse litem intentare, ac bellum indicere, neque hęc extrema tentanda esse remedia, nisi postquam reliquæ omnes tentatæ vię fuerint, & postquam nihil prætermissum est, ut omnia ultro citroque amice transigantur.

Ultio opus fortitudinis non est

Honoris species, ac nostræ existimationis amor ut plurimum ultioni causam substernunt; times enim ne ignarus videaris, nisi vitę ipsius impendio jus tuum persequeris. Huc autem afferam veritates nonnullas, quæ fusioribus indigent argumentationibus, & quæ diligentius enucleantur a P. Delingendes in tribus postremis sermonibus, quos de Inimicorum dilectione elucubratus est. Prima, actum esse non christianæ solum, verum etiam moralis fortitudinis, ferre injurias, easque dimittere; Aristoteles id probat quarto Ethicorum, & rationes adfert. Altera; nullum esse fortitudinis caracterem persequi ultionem injuriæ; solus enim naturæ impetus, & iracundia, quæ infirmiorum propria est, eo nos impellit. Tertia; verum honorem ex sapientum virorum existimatione, & judicio esse existimandum; unde inferendum est, singulare certamen furentis potius esse, quam fortis.

Quemadmodum nullum præceptum est hoc utilius, ita nullum est cujus observantia quidem enixius commendetur, violatio autem gravioribus suppliciis puniatur. Inde hominum præsertim societas, & rerum bonus ordo procedit: oportuit igitur, ut Dei filius nihil missum faceret, quod homines ad illud adimplendum adigeret. Verum non alia potior adinventa fuit ratio, quam proprium ejusdem exemplum, cum ab inimicis suis mortem unam omnium maxime sęvam perpessus, inter gravissima, quibus efficiebatur, tormenta pro illis deprecatus est, a quibus torquebatur.

PARAGRAPHUS VI.

Loci ex Asceticis, Neotericisque Concionatoribus delecti.

Nemo ab injuriis dimittendis excusari potest

PLurimi ad hanc quoque diem contendunt hoc inimicorum diligendorum præceptum observari minime posse, quod olim Ethnici nonnulli censuere. Haud ita Fideles; hæc, quam prætexitis, impotentia non ex se ipsa, sed ex animi vestri improbitate profecta est. Nullam hic excusationem afferre potestis, veluti cum jejunare vos minime posse dicitis vel propter infirmitatem, vel propter temperamenti imbecillitatem; bona enim, vel adversa valetudo hic locum non habet. Neque de eleemosynis agitur; ubi egestatem vestram causari possitis. Non arduum, ac laboris plenum opus exigitur, non altæ meditationes, quas extra vestrum captum positas dicatis; id unum quæritur, ut illi, a quo lacessiti fuistis, parcatis. Injuria vobis illata, personalis est; eam potestis remittere; neque alio vobis stabit impendio, quam exigua vis vobis met ad cęlum acquirendum illata; quæ in terris etiam uberrimum sane fructum nancisceretur, animi videlicet requiem, quam parcendo assequemini. *P. Cheminais Sermone de injuriarum venia Tomo* 3.

Hic locus esset describendi animum, quæ ultionis cupiditas tenet; verum cui nam id facilius esse poterit, quam vobis qui vires illius estis experti? Non ne præcox infernus est, die, ac nocte ardentibus uri flammis, quæ indesinenter in memoriam illius imaginem revocant, quem persequimini, tamquam sævissimum monstrum; quæ acceptam injuriam amplificant, iracundiam cient, atque ad inimici conspectum vehementius urunt? Quis dolor si felix est, omnesque illi e voto conatus cedunt! Quæ indignatio, si bene audit! Quæ desperatio, si in honore habetur! Quæ invidia, si potens est? Qui metus, si superior! Quæ suspicio, si prudens, & callidus! Quæ cura, ut ea evites consilia, quæ molitur in te! Quæ affectuum sibi met indesidenter succedentium procella! Proh quoties clanculum optastis, numquam hanc vobis peperisse tempestatem, neque eum movisse lapidem, qui tot in caput vestrum mala pertraxit. Attamen humani respectus causa loco non ceditis; curas duplicatis, nihil intentatum relinquitis; omnia adhiberis, pecuniam amicos, existimationem, vires, dolos, & post incredibiles exantlatos labores, ut ultionem vestram persequeremini, dicitis, non possum parcere, quia hoc est nimis difficile. Si lege lata, præcepisses, Domine, ut mortalis eos omnes perferret labores, quibus ultionis cupidus torquetur, quis eam observaret? quis se omnino id non posse testaretur? quis legem tuam, tamquam tyrannica non condemnaret? Idem.

Parcendum est exemplo JESU CHRISTI

Si quis unquam jure suo ultionem exercere potuit, hic sane fuit J. C., qui tot iisque gravissimis opprobriis fuerat effectus. Illum videtis sine honore, Cruci affixum, inter latrones, nudum, felle potatum, maledictis impetitum, & tamquam hominum abjectissimum habitum. . . . . Si magnitudo injuriæ crescit pro ratione personę cui infertur, non obliviscar profecto dignitatis, sanguinisque vestri; at ne vos quidem meriti ejusdem obliviscamini. Ille tandem minime ignorabat quanam in se honor verus situs esset, neque falli poterat hac de re ferens judicium. *Vidisti pendentem*, S. Augustinus ait, *audi clamantem*. Injuriæ omnem intelligitis magnitudinem; hæc efficit, ut vestra fides ipsa quasi labefactata concutiatur: *Audi clamantem*. Quod ille dicturus est hoc in statu, non jam dici post acceptum dedecus, sed in ipso injuriæ fervore, in ipso convicio, in accessu mortis turpissimæ vestram procul dubio iracundiam infringet: *Pater dimitte illis*. Non ait: O viventium æque, ac mortuorum judex, oppressæ innocentiæ vindex; his ad odium excitandum aptissimis vocibus non indiget; Pater; Sed Patris utitur nomine ad illius benevolentiam excitandam, & id, quod petit facilius assequendum. *Dimitte illis*: Dimitte proditionem, perjurium, calumnias, vim, invidiam, denique infame, quod perpetrant, Deicidium; *Pater dimitte*; omnia hæc obliviscere crimina, quorum sola species suam iram extimulat, & id unum cogita, te meum Patrem esse, & te a moriente Filio rogari. *Illis*; Sed quinam illi? Populo huic ingrato, quem omnibus terrarum gentibus prætuli, Judæ, qui me prodidit, Pharisæis, qui me tradiderunt; Pilato, qui me morti adjudicavit; Herodi, qui me fatuum censuit; carnificibus, qui me cruci affixerunt; Pater dimitte illis: *Nesciunt enim quid faciunt*. Sceleris sui magnitudinem nesciunt. Hæc, o Christiani, ultio est, qua Deus vester mortem suam persecutus est pro inimicis preces effundens. *Idem*.

Quan-

Quandonam parces? Cur non statim, in ipso Templi exitu? Expectas ne, quoad mors iracundiæ tuæ finem injiciat, ac odium tibi in corde deprehendat? Cur differs? Hoc vulneri virus addit: *Quisquis pacem differt, occasionem quærit numquam ignoscendi*, S. Augustinus ait. Hic accidit, inquit S. Chrysostomus, uti in osse, quod motum est, quod statim facile suo redditur loco, at si multum temporis elabatur, majori cum difficultate medica manus adhibetur. At enim jam pridem invicem non occurrimus, neque nos videmus. Quid ergo! putatis ne, odium præscriptionem habere posse, & inimicitias legitimas fieri, eo quod inveteratæ sunt. Quænam hæc coram Deo excusatio! Sed e contra quænam ædificatio Proximo cedit, cum illi, quorum simultates tantum civitati scandalum afferebant ad officium redeunt, atque invicem reconciliantur, *Idem.*

Ultionis cupidus Dominicā orationē recitare non potest, quia se ipsum condemnat.

Dei Filius ea in oratione, quam quotidie effundimus peccatorum nostrorum veniam exoraturi, hæc inseruit: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*: ita ut Fidelis, qui aliqua fuit affectus injuria, & qui illius ultionem exquirit, inimico suo parcere detrectans, hanc Orationem proferens Deum rogat, ne sibi parcat. Hæc oratio orantis fit condemnatio: & Deus illi secreto dicit: *Ex ore tuo te judico*. Me rogas, ut tibi parcam, quemadmodum parcis iis, qui te læserunt; tu autem non vis illis parcere, rogas ergo, ne tibi parcam. Hoc & ego volo; tuis precibus flector tuam orationem exaudio. Ita cum ultionis cupidus hanc precem effundit; odium adhuc fovens in inimicum suum; Deus profert damnationis ejus sententiam. Ita S. Chrysostomus ait, vult Deus, ut a nobis ea pendeat venia, quam nobis concessurus vel negaturus est, atque in nostra manu statuit eam sententiam, quam aliquando est prolaturus. *Auctor Neotericus.*

Amor inimicorum proprie est I.C. disciplina.

Neque Socratis, neque Moysis disciplina; neque Philosophia, neque Lex antiqua veritatem hanc cognovere. Præceptum diligendi inimicos est novi Testamenti; mandatum hoc adeo sanctum non nisi ex Ecclesia Dei emanare potuit, adeo supra homines positum est. Itaque illius auctor est IESUS CHRISTUS, hic ore proprio nos edocet. Math. 5. *Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros*. Hæc verba sunt Salvatoris mundi, hæc nostra fides, nostrum Evangelium, nostra disciplina, ac verus Religionis nostræ caracter. Aliæ Christianę Religionis notæ, pietas, pęnitentia, spes in Deum, humilitas, ipsum quoque Martyrium æquivocę erunt fortasse; at unius inimicorum amor ambiguus non est; per hunc tantummodo verus Christi fidelis distinguitur; & qui Fidem amplectitur, subit onus diligendi persecutorem diligendo persecutionem. *P. Rapin in libro de Christiana Religionis Spiritu cap. 2.*

Cum Mundus in eo collocet dignitatem suam, si minime pepercerit, atque ultionem ipsam loco virtutis habeat; cumque in eo positus sit altissimus Christianæ perfectionis apex, ut inimicum suum diligat; hac in re Christiani hominis charitas præcipue debet enitescere. Philosophia hujusque evadere nondum potuit; & hoc in Christiana fide majoribus difficultatibus, quam cætera obnoxium est. Sed postquam I.C. hac in re nobis suam voluntatem aperuit, & exemplo, & verbo; Christianus omnem debet iracundiæ sensum, omnemque naturæ infirmitatem exuere, ut illatam sibi dimittat injuriam, si tamquam Christianus velit operari. Verum est inter gentilitatis tenebras quamdam veluti umbram hujus virtutis Ethnicis affulsisse; cujus quidem in insignioribus illorum rebus gestis rudia apparent vestigia; verum enim vero si intus, & in cute hæc omnia explorare velimus, ob quemdam jactantiæ, & vanitatis spiritum illos pepercisse, patebit; eorumque clementia non aliud erit quam secreta superbia, fastum, & existimationem requirens. Christiana vero clementia e contra non aliud quærit, quam illius utilitatem, cui parcit, & nihil magis, quam vanitatem perhorrescit. *Idem cap. 3.*

Quid dicam de æternis odiis, inveteratisque aversionibus, quæ tanto cum scandalo foventur? Cum eo, a quo læsi fuimus, loqui non possumus, immo illum ne oculi quidem patiuntur, & credimus justam esse iracundiam eo, quod fuimus lacessiti. Quid hoc magis adversatur Spiritui Religionis, qui nullum pati potest teporem, nullam frigiditatem? Ipsam etiam conscientiam nostram fallimus, ubi odia, atque simultates innutrimus; credimus, nos nequaquam odisse, neque velle mala illi, a quo detrimento fuimus affecti; sed ubi huic adversitas ulla contigerit, prę lætitia exultamus; cumque dicimus: Illum non odi, sed eum videre non possum, neque ullam cum eo necessitudinem pati: hoc illum christiana prosequi charitate vocatur. *Idem cap. 6.*

I.C. nobis præbuit exemplū amoris inimicorū

Amor, quo Filius Dei homines prosecutus est, numquam magis, quam in ejusdem Passione eluxit: quippe illa eadem nocte, qua homines contra vitam illius conjurabant, clementissimus ille Deus id unum cogitabat, quomodo hominibus charitatem suam testaretur. Sacratissimum corpus suum illis in animarum cibum tradidit eodem tempore, quo unus e discipulis suis per summum nefas cum inimicis prodebat, a quibus erat crucifigendus. Moritur autem opprobriis, & contumeliis oneratus, cumque de Tribunali ad Tribunal raptatus fuisset, a suis derelictus, desertus ab omnibus, non sine gravissima infamiæ nota cruci affixus inter terras carnificum blasphemias moritur; sed ea moritur animi tranquillitate, suavitate, patientia, silentio, pace, ut carnifices ipsi mirarentur .... atque inter mortis crudelissimæ turpissimæque funestos horrores, licet tristitia, & amaritudine confectus non aperit morientes oculos, neque illos sursus ad Cęlum attollit, nisi ut Patris sui misericordiam imploret pro illis, a quibus male torquetur; sanguinem suum effundit, ac moritur pro impiorum, a quibus cruci affigebatur, salute. O magnam charitatem humanis mentibus numquam satis percipiendam! Iure affirmabat S. Chrysostomus, maximum Divinitatis IESU CHRISTI argumentum fuisse, quod eos etiam, a quibus enecabatur, diligeret: oportet enim Deum esse, ut hoc modo, qui adeo hominis captum excedit, diligere valeas. *Idem cap. 1.*

Excusari possunt inimici ob id etiam, quod nos persequūtur

Insignis quidam vir egregia sanctitate conspicuus, licet injuria ab inimicis suis damnaretur, dicere consueverat, illis fortasse secretam aliquam rationem adesse, cui nihil fortasse habuisset, quod responderet, si hanc sibi aperire voluissent. Hoc sane est illum perfectionis apicem attigisse, quem elapsa retro sæcula minime cognoverunt. Patientiæ vocabulum non satis est amplum ad egregiam hanc animi lenitatem, quæ omni penitus caret exemplo, indigitandam. O vos, quos minima quæcumque irritat injuria, & qui levissimas ob causas internicina odia, numquam intermoritura, suscipitis; vos, quos nulla umquam lenire potuit vindicta, insigne hoc tandem exemplum intuiti, rubore suffundiminor, ac vos met æquiores, mitioresque præbete. *Desumptum ex Auctore Anonymo, & Neoterico.*

Inimici diligendi sunt ex animo, neque ii imitandi, qui quodammodo sibi vim afferunt, ut Deum pro inimicis suis deprecentur, & qui id meditate faciunt, non ex vera animi propensione, ac ea voluntatis plenitudine, quam Dei Filius exposcit: *Nisi remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris*. Illi inimicos suos ore potius amant, quam corde. Non vult Deus, illos a nobis invitis amari, atque peccato odii inanem gloriam fictitiæ charitatis adjungi. Scrutatur ille, ac penetrat cordis nostri latebras penitiores, & quemadmodum per Apostolum suum dixit homicidam esse, qui fratrem suum odit, inter Christianos ingentem conspicit numerum homicidarum, quorum quidem manus innocuæ sunt, cor vero atro veneno perfusum. *Liber cui titulus, Vita Sanctorum veteris Testamenti, in vita Sancti Patriarchæ Ioseph.*

Ut intelligas hanc Religionis legem cum naturali æquitate consentire, hæc mecum considera: Si fas esset

esset cuilibet ultionem persequi, quænam late in rebus publicis, atque imperiis mala grassarentur? Judices essent sine imperio, Magistratus sine auctoritate, societates sine disciplina, urbes sine regimine. Cum enim ultio semper acceptam injuriam excederet, omnia injustitia replerentur; cumque in ea, quæ exigitur reparatione, semper injuria gravior ultione ipsa haberetur; semper inter homines ira, furorque debaccharetur. Cæterum cum aggressor semper jus sibi esse putaret contra illum, quem aggressus est, fieretque judex in causa propria; numquam gratia resarciri posset, nemo penes se injuriam esse mallet, atque inde in familiis irreconciliabiles inimicitiæ, & in conjugii divortia proficiscerentur. Ad hæc si privato cujcumque liceret ultio adversus parem, vel inferiorem, licere quoq; deberet in superiorem. Quænam tunc esset verum omnium perturbatio! quis Iudex pro Tribunali jus dicere auderet? Quis enim se jure damnatum existimaret? Quis Magistratus &c; atque proinde quomodo omnia susque deque permiscerentur! Ultiones quotidie percrebescerent; mundus nihil amplius esset, quam furentium cætus semper sibi invicem infensorum, atque alternis alienum meditantium interitum, ac in id intentorum, ut viam sibi met ultro citroque excidium inferendi quærent. *In Sermonibus, qui P. Massillon attribuuntur, Sermone de injuriarum venia.*

Quæ mala ingruerent, si ultio licita foret

Hoccine improborum insolentiam probare, violentiam, atque impotentiam, & contumelias invehere putabitur, eam legem statuere, quæ tot prohibet mala, quæ familiis requiem, Rebus publicis pacem procurat, atque ubique rectum ordinem, atque consensionem constituit? O pii, atque Sancti homines primorum temporum! numquid inter vos turbæ, atque inimicitiæ vigebant? Christus ex omnibus unam tantummodo animam, cor unum efficiebat, easdem cogitationes, eamdem voluntatem, sensus eosdem. Hæc lex charitatis omnes bonis, virtutibus, voluptatibus exæquabat, & quin conditionis inæqualitas obsisteret; justitiæ, & misericordiæ qualitas, in ipsis dominabatur. Nulli erant inimici, nullæ vindictæ, nullæ iracundiæ. Hoc hodie quoque veniæ lex gigneret, si diligenter observaretur. *Idem.*

Cum inimicus tuo gaudet excidio, teque supplantat, ut de acquisitis honorum gradibus decidas, cum alius detractionibus suis omnem tibi abrogat fidem, & existimationem, atque fortunam tuam, quæ uni fortasse nominis tui famæ innitebatur subvertit, si in illum irasceris, ne tu quidem vehementer erras. Non illi accepta referenda sunt ea, quæ tibi mala cedunt, sed illo utitur Deus, vel peccata tua puniturus, vel probaturus virtutem. Horum infortuniorum causæ in terris quæruntur, cum eorum auctor in cœlis sit; atque illinc ea egrediatur invisibilis manus, a qua percuteris. Sursum oculos attolle, ac intelliges Deum esse, qui inimicorum suorum passionibus utitur, ut per eorum convicia munderis. *Idem.*

In injuriis quib. afficimur Dei percutientis manus est consideranda

Numquid IESUS CHRISTUS mortem suam tamquam opus iniquitatis inimicorum suorum respexit? numquid in illos culpam omnem rejecit? quin immo non ne carnifices ipsos excusavit, quasi ignorarent id, quod faciebant? Sevissimam hanc necem non alium esse putavit, quam amarum calicem, sibi ab Æterno Parente ab ipso sæculorum primordio præparatum. Talis etiam fuit justorum sententia erga illos, a quibus sevissime torquebantur, & ea venerabantur flagella, quibus ad eos plectendos Dominus utebatur. Primi Fideles reverebantur manum se percutientem; Cesarum potentiam Religioni infensissimam colebant; & gladios fratrum suorum cruore imbutos tamquam gloriæ suæ instrumentum, & divinæ erga se misericordiæ notas spectabant. Denique primi illi Christiani nullius erant inimici, Tertullianus ait, atque mortales omnes indiscriminatim diligebant. Tu illos docuisti, Domine, homines quantumvis infesti sint inimici, nihil tamen in servos tuos posse, nisi illis desuper potestas fuerit collata. Fidelis igitur in terris exagitatus in acceptis contumeliis amicam manum spectare debet, quæ ipsum percutere, & humiliare conatur, ut eumdem puriorem, atque gloriosiorem efficiat. *Idem P. Massillon.*

Quorsū autem renues imitari Salvatoris de Cruce pendentis exemplum, atque pro carnificibus suis veniam petentis? Numquid rivuli Sanguinis de illius corpore fluentis ultionem miserorum hominum, ad quos redimendos in terras delapsus est, extinguere non poterunt? Cur hoc lancea vulneratum, lethalibusque plagis confossum nequit Fidelium cor erga fratres ipsorum aperire? Hæc moriens lingua novissimum conatum exerens carnificum salutem ex Æterno Patre petitura non excitabit I. C. discipulos, ut leves injurias dimittant. *Idem.*

Erubescere non debemus imitantes hac in re Salvatorē

Ad sedandam in Christiano viro ultionis cupiditatem, illi quidem sufficeret dicere, mea sententia. Memento, quinam tui sensus sint erga Deum, ubi a te lacessitus fuit, & inde percipies, quem debeas fratri tuo sensum, a quo injuria affectus fuisti: Peccans Deo injuriam attulisti; ideoque factus est ultionis ejusdem objectum; a justitiæ ipsius pendes arbitrio, ac ille te plectere potest, ubi eidem placuerit. Nonne verum est, se ex animo cupere, ut tibi parcat Deus? tibi maxime sollicitudinis causam esse, quod de ipsius erga te misericordia dubitare tenetis? te nullam pacem invenire posse, donec ille tibi fuerit inimicus? Te irritavit frater tuus contumelia; tu vero illi parcere detrectas: vix intelligere possum, quomodo ex corde veniam optare possis, qua indiges coram Deo, atque simul obstinato, obduratoque animo negare veniam, quam debes. Numquid aliqua causa est, propter quam Deus se tibi præbere debeat indulgentiorem? numquid injuria, cujus ultionem persequeris, illa gravior est, cujus ultionem expavescis? Vis, Deum oblivisci sceleris tui, tu vero hominis errorem oblivioni tradere negas? Tanta est sensuum tuorum confusio, ut inde satis indignitatem suam percipere valeas. Probare possem, juxta Christianæ Religionis principia apertissime inter se opponi hanc duplicem voluntatem, qua & coram Deo obtinere vis misericordiam, & erga Proximum tuum misericordia uti non vis; ideoque tibi negotium minime facessere, utrum Deus ulciscatur, nec ne; cum te ultionem exoptas. Verum satis esse puto ex te quærere, quomodo nam possis simul conjungere ideam veniæ, quam cupis, cum idea veniæ, quam renuis. *Liber, cui titulus, Considerationes in varia Religionis, ac morum disciplinæ argumenta. Tomo 3.*

Dei Filius Dominus est & lædentis, & læsi, ipse sanguinem suum effudit, ipse pro utroque mortuus est, & hoc misericordiæ suæ testimonio ita utrumque conjunxit, ut cessare a mutua dilectione non possint, nisi ab ejusdem amore cessent. Ad ipsum æque pertinent, neque possunt se se mutuo prosequi odio, ac ultro, citroque detrimentum inferre, quin injurii sint Domino, a quo redempti sunt, & cui eamdem debent obedientiam. Non satis fuit Dei Filio eos simul conjungere, eodem redimens pretio; se ipsum illis conjunxit vinculis, quæ frangi non possunt, quin se lus illius contemnatur, & persona contumeliis coinquinetur. Se se hominem faciens illos Dei filios effecit, ac ipse factus est frater eorum; ita ut per hanc affinitatem ictus, qui in alterutrum feruntur, in ipsum relabantur. Nullus Fidelis adeo nequam est, ut honori suo minime vertat hoc fœdus, quod Salvator cum ipso percutere dignatus est; non desunt tamen fideles adeo nequam, ut fedus hoc in Proximo dedecorare non vereantur. Hic, quem persequeris, quem perditum cuperes, eque ac tu frater est IESU CHRISTI; quo igitur ore, ut illatam injuriam ultione persequaris, in ipsum IESUM CHRISTUM audes irasci? *Idem.*

A Proximi dilectione cessare non licet, quin ab amando Deo cessetur

Conemur Sanctorum Patriarcharum, primorumque Martyrum, quorum laudes magnificis encomiis Scriptura celebrat, sequi vestigia. Iosephum illum imitemur, qui insigni injuriæ, qua a fratribus lacessitus fuerat beneficia rependit: Moysem, qui deprecatus est pro rebelli populo, qui jugiter seditiones, ac jurgia serebat; Davidem, qui semper Sauli Regi pro

malo

malo bonum reddidit; Sanctum Stephanum, qui cum etiam lapidibus obrueretur, pro tortoribus suis veniam petebat; S. Paulum, qui, indesinenter pro Iudæorum conversione laborabat, qui illum crudeliter persequebantur. Insignia hæc exempla nonne efficere debent, ut Dei unius intuitu de ipsis etiam sevissimis inimicis mereri per quam bene adnitamur? *Auctor Anonymus, & Neoterius.*

Credebat S. Petrus, multum sibi oneris assumere, qui septies usque se injurias dimissurum esse polliceretur. Proh infirmum humanæ rationis lumen, quam arctis finibus coerceris! O infellix cupiditas, quam ægre tibi vim facis. Qui septies pepercit, nihil adhuc præstitit, sed usque *septuagies septies* parcendum esse Petro IESUS CHRISTUS respondit: quod juxta S. Ioannis Chrysostomi expositionem significat, Fidelem numquam fatigari debere, ac semper paratum esse oportere ut fratri suo parcat quotiescumque ab eodem lacessitus est, quin unquam vel injuriæ magnitudine, vel inimici hominis ab injuria minime cessantis improbitate deterreatur. Ut hanc veritatem intelligeremus, proposuit IESUS CHRISTUs misericordiam, qua ea, quæcumque debemus dimittit, in servi nequam exemplo, qui domino suo decem millia talenta debebat. *Lambert Homil. 5.*

Parcendo fatigari non debemus

Sedulo cogitemus conditionem illam, quam Salvator illi inseruit orationi, qua a nobis Patrem rogari vult dicendo: *dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Patebit obtinendæ peccatorum nostrorum veniæ facilitas, ubi intueamur, velle Deum, ut quodammodo a nobis metipsis dependeat: nobis enim jus est a Domino scelerum nostrorum veniam exigendi, si Proximo illatas nobis injurias dimiserimus. Non satis laudari potest hoc IESU CHRISTI consilium. Cum enim in id semper intendisset, ut inter hominem certam, firmamque charitatem statueret, ad id usus est ea necessitate, qua propter infelicitatem nostram ad magnam illius misericordiam confugere tenemur, hoc est nobis maximum ex suis muneribus voluit elargiri, nostrorum videlicet peccatorum veniam, quandoquidem status peccati infelicissimus est: quam tamen ut nobis elargiretur, hanc nobis conditionem imposuit, ut Proximo vicissim maximum, quod a nobis exhiberi possit munus, hoc est injuriarum, quibus ille nos lacessivit, veniam offeramus. Ita ut hoc quoddam sit veluti tacitum pactum nobiscum initum. Ultis ne me erga vos maxima uti miserationum mearum, hoc est, vultisne vobis peccatorum vestrorum veniam concedam? Id ego quoque volo, hac tamen proposita conditione si maxima, quam præstare vos ipsi possitis, miseratione vicissim erga fratres vestros usi fueritis, hoc est si cujcumque injurias, qua fuistis affecti, dimiseritis, easque protsus oblivioni tradideritis. *Bartholomeus de Carranza. Tractatu de Oratione Dominicali.*

Ita, ex S. Ioannis Chrysostomi hom. 19. in Matth. Sententia, efficit Deus, ut a nobis pendeat venia, ab eodem vel concedenda, vel neganda: ita nos arbitros efficit Sententiæ illius, quam aliquando prolaturus est: quemadmodum fratrem vestrum judicaveritis, ita vos judicabo. Quæ cum ita sint, quam excusationem prætexere poteritis, fratri vestro parcere detrectantes? Numquid sine causa vos ab eodem injuria affectos fuisse? Hoc autem supponitur, quoniam illi parcere jubemini: Si facto injustitia abesset, & peccatum abesset; petitur ergo, ut hanc illius iniquitatem, peccatum hoc dimittatis: quandoquidem propter similia, vel etiam fortasse majora peccata petitis, ut a Deo vobis parcatur. Verum antequam vobis veniam concedat, vobis gratiam impertit efficiens, ut hac ratione petatis, ac docens quomodo in fratres vestros lenes, ac misericordes esse debetis. Quibus igitur supliciis erimus vapulaturi, si postquam Deus salutem nostram in nostra potestate constituit, sponte in interitum ruimus, nos met ipsos prodentes? Quomodo audemus rogare Deum, ut nobis indulgeat, ut misereatur nostri, si in ea re, quæ a nobis pendet in nos met ipsos crudeles sumus, atque inhumani?

Ut vere parcamus illis, a quibus læsi fuimus, ex ipsa memoria delendæ sunt injuriæ, quasi numquam illis affecti fuerimus, atque ex animo eadem fovenda charitas erga illos, a quibus affecti fuimus, quasi numquam ab amicitiæ officio recessissent. *Idem.*

Vox hæc *sicut* bifariam intelligi potest; vel enim vim habet comparationis, & similitudinis, & hoc in sensu a Deo petimus, ut quemadmodum injurias nobis illatas dimittimus, ipse nobis peccata dimittat; vel conditionalis est particula, quo in sensu a IESU CHRISTO usurpatum: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester Cælestis delicta vestra.* Sed in utrovis sensu accipiatur, æque indigitat necessitatem parcendi; & si cupimus, ut a Deo peccata nostra dimittantur, opus esse, ut dimittamus illis, a quibus fuimus lacessiti. Uult enim Deus ut mutua sit dilectio; quandoquidem objicit, contemnitque eorum sacrificia, & oblationes, qui cum fratribus suis in gratiam non rediere. Hæc quoque naturæ lex est præcipientis, ut nos tales erga alios præbeamus, quales alios erga nos se se præbere exoptamus. *Ex Catechismo Tridentini Concilii de Oratione Dominic.*

Sensus eorum verborum, dimitte nobis debita &c.

In ipso etiam veteri Testamento nequaquam satis erat Domino intueri manus populi sui fraterno sanguine minime imbutas, fœdatasque; sed exigebat adhuc, ut eorum cor odio careret. Ita enim undevigesimo Levitici capite loquitur: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo*, hoc est, uti S. Augustin. explicat; non satis est violenter factis hominum societatem non perturbare; non satis est manus fraterno sanguine non imbuere, oportet etiam cor esse tranquillum, sine felle, sine amaritudine, & quemadmodum eo in amore, quem a te peto, non exteriorem obsequii speciem, sed veram animi dilectionem intueor: ita ex corde tuo primum odii, atque inimicitiæ sacrificium exposco, ne oderis inimicum tuum. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo. Sermo Manuscriptus.*

Non postremum amoris nostri erga Deum testimonium est inimicum diligere propter illius amorem, qui præcepit, ut illum diligeremus. Ratio autem petitur ex ea difficultate, qua illum amamus, a quo læsi fuimus. Nequaquam operosum est amare, nos eo inclinat natura; alios homines amare haud est difficile, hoc nobis ratio suadet: sed inimicum diligere, hic labor, hoc opus est, videtur quippe naturæ contrarium, rationi oppositum, atque omnibus mortalium opinionibus prorsus reluctans. Quemadmodum autem in fidei materia, quo difficiliores in se ipsis sunt veritates, quas novimus, eo majorem testamur reverentiam verbo, & luminibus Dei, quæ toto cœlo mentem nostram excedunt; idipsum dicendum est de charitate: quo enim odio nostro digniora ea videntur objecta, quæ amamus, eo majorem erga Deum charitatem testamur, qui amoris nostri causa est. Hunc autem amorem fortissimum esse opus est, ut omnes, quæ adversantur difficultates eludat. Quod terribile objectum est inimicus, qui nos afficit contumelia, inquit Augustinus, *ubi nil oculus videt, nisi quod displicere videtur!* ubi nihil occurrit, quod amorem nostrum conciliat, ubi omnia odium fovent; ubi omnes naturæ qualitates, quæ illum amabilem efficiebant, deletæ, & ut ita dicam absorptæ sunt injuriis, quibus nos cumulavit. *Biroat. Sermone pro sexta feria Cinerum.*

Cur Deo accepta sit inimicorum dilectio

Admirabilem dispositionem, S. Gregorius Nyssenus exclamat, quæ quodammodo participes nos efficit potestatis Dei, cujus unius est peccata dimittere! Ego peccata dimitto, eaque mihi metipsi dimitto, cum inimico eam injuriam dimitto, quam intulit mihi. Rebus in reliquis Deum imitari debeo tamquam exemplar; in hac autem Dei Misericordiam ad me ipsum imitandum impello, cum sancto hoc doctore dicens: *Fac, quod feci, imitare servum tuum: peccata dimisi, & tu dimitte.* Feci quod præcepisti; imitare veniam meam tua: injurias, quibus lacessitus sum, dimisi, tu mea dimitte peccata: Fidem tuam testor, & promissionis tuæ effectus præstolor. *Idem.*

Hoc

Nisi pepercerimus, nulla pronobis erit misericordia.

Hoc prorsus est nimis torquere hominem, dicet fortasse aliquis in ultionis persequendæ cupiditate obstinatus; parcere nolo, & satis, atque abunde causarum mihi suppetit, ne parcam. Non vis parcere? O funestam vocem, & quæ ex dæmonis potius quam Fidelis ore egressa videtur. Sed antequam ulterius procedamus: nosti in quid dicas? Non vis parcere inimico? Non vis ergo, Deum tibi parcere; aliter enim fieri non potest, ut peccatorum tuorum veniam assequeris, nisi injurias, quibus affectus fuisti dimiseris. Nec dicas hanc de te victoriam referre non posse; improbum cor tuum ante omnia superandum est; hoc & propter charitatem; & propter obedientiam præstare debes: sin autem repetis, te nolle; scias oportet, certissimam esse reprobationem tuam, eo quod parcere inimico detrectas. O miserum! quod de te fiet, postquam vitam in peccatis traduxeris? Si hac vita excesseris peccatorum venia non impetrata; nonne de te actum erit? Si in tua pertinacia mordicus perstiteris, quam misericordiam sperare poteris, cum proximo tuo misericordiam denegaveris? *Idem*.

Deus tamquam supremus mundi gubernator publicæ societati consultum efficaciter voluit, ideoque se ipsum præbuit tamquam patronum vitæ, bonorum, & honoris hominum; & quoniam infensissima societati huic est ultio, omnem impendere voluit auctoritatem suam, ne quod illa detrimentum pateretur. Hanc enim irrogavit legem, ut vicissim ab alternis nos tueretur injuriis. Si hinc præcipit, ut inimicos diligamus, inde imperat, ut ab inimicis diligamur; si inimicos protegit nostros, ut ab ira nostra eos tueatur; nos etiam protegit, ut ab eorum furore defendat; & ex hac mutua protectione publica procedit securitas, quam Deus in Mundi conservatione requirit. Propter eam utilitatem, quæ nobis ex hoc præcepto redundat, ad illud diligentissime servandum S. Hieronymus nos adhortatur: *Ingrati animi sumus, si resistimus ei, cujus imperium beneficium est*. *Idem*.

In inimici persona J. C. spectare deberemus.

Cum nobis & facultas suppetit pœnas de inimico homine deposcendi, tunc dicere debemus, quod olim David militibus suis eundem hortantibus, ut tandem de Saule insignem sumeret ultionem: *Non extendam manus meas ad eum, quia Christus Domini est*; inter sceleris ejusdem nebulas, video Deum ipsum hoc mihi prohibentem; hæc est causa, propter quam illi parco. Eheu! si qui nobis ignaviam exprobraverit, si percontatus fuerit, cur inimico parcamus, huic Christum Cruci affixum ostendentes dicamus: hæc unica ratio est concedendæ veniæ; intra, atque extra hunc hominem considero *Jesum Christum* hærentem Cruci; hic Dominus est præcipiens, ut parcam.

Scio equidem, vellemus posse Salvatoris sanguinem a cruore inimici sejungere, cuperemus licere nobis alterum ab altero dividere. Cogitatione saltem Dei jura, a jure hominis adnitimur separare, ut liberius hominem odio persequi liceat, seorsim illum tamquam separatum a Deo considerantes. Sed nos docet Evangelium hujusmodi sejunctionem fieri non posse, *Jesum Christum* proximo nostro inhærere, ideoque alterum odisse non possumus, quin & alterum eodem scelere involvamus; eadem, præter propter, ratione, qua Eucharisticæ species profanari non possunt, quin simul lædatur Corpus Dominicum, quod ibi continetur, & sub earum integumento celatur. Inimicum tuum odisse vis: at odium, & ultio in fratre tuo non subsistit; ignorare nequis, Filium Dei impune abire non pati eum, a quo læsus fuerit, & odium, quo hunc persequeris hominem ad Deum usque pervenire; ac te in hominis illius persona odisse Deum tuum. *Idem in adventu*.

Quam violenta, & periculosa sit ultio.

Ultio affectuum omnium nequissimus est, atque perniciosissimus. Illam Scriptura duabus comparat rebus, quæ in rerum natura maximæ violentæ sunt, tempestatibus maris, & igni, ut duplici hac similitudine duplicem ultionis statum exhibeat. Donec est in corde, similis videtur furenti procellæ, mare perturbanti, atque fluctus omnes susque deque evertenti; hæc imago est animi ultionem meditantis; sexcentis agitur desideriis, sexcentis turbatur curis, totidemque conscientiæ stimulis dilaniatur, atque ut pœnas de inimico reposcat se ipsam crudeliter torquet: *Cor impii, quasi mare fervens*. Cum vero sese extrinsecus prodit ultio, ignis vim, impetumque obvium quodlibet depopulantem, absumentemque imitatur. Modo ex oculis erumpit, atque obtutu minas in illos intentat in quos exarserit iracundia; modo linguam occupat, atque obtrectationibus alienam existimationem lacessit; sed ut furori cumulus accendat, eorum, quos animat, manibus arma distringit, ut inimico inferat cædem. Hæc temperat venena, hæc gladios, acuit, hæc interneciones parit, singularia certamina, parricidia. O Miseram Galliam! quæ toties & testis, & theatrum fuisti violentæ hujus passionis effectuum; geris adhuc in sinu suo funesta violentiæ hujus monumenta filiorum tuorum imbuta sanguine, qui tot in prœliis jugulati sunt; nec satis unquam delenda eorum lacrymis, qui supersunt hanc vastitatem deploraturi, ejusque originem damnaturi. *Idem ibidem*.

At enim Ignavum est injuriam pati, ac dimittere; cum contumelia illata toleratur, alia statim iminet contumelia; ubi vero de eadem ulrio sumitur, ultionem sequitur gloria. Ita cum ratio his corrumpatur effatis, & gloriæ cupiditas se se cum vindictæ desiderio commisceat hoc malum incurabile fit in ipsis Fidelium animis, & efficit, ut mundus quamdam Inferni exhibeat imaginem, ubi ultiones semper subsistunt, & odia æterna sunt. *Idem*.

Ex duobus his alterum: vel enim decrevisti aliquando parcere inimicis tuis, vel illis numquam illatas injurias dimittere. Numquam illis parcere, quæ insania est! quis furor! Licet tot effunderes lacrymas, quot aquæ guttæ in mari inveniuntur, licet corpus tuum ad sanguinem usque laniares, licet gravissima quæque perferres supplicia; si inimico numquam parcere decrevisti, tibi numquam parcet Deus: hoc est articulus fidei. Sin autem decreti aliquando parcere cur non parcis hodie? Cum differs gratiam resarcire, differs in Amici loco habere illum, quem vis, ut aliquando tecum amicitiæ fœdere jungatur. Ad hæc ad illud usque tempus, quo parces, manifesto damnationis periculo temet objicis; si enim te mors inopina deprehenderit, quis tibi affirmaverit, Deum rationem habiturum propositæ, atque futuræ reconciliationis, cum liqueat, Deum secundum præsentem statum, quo te repererit, esse judicaturum. *Dictionarium Morale. Sermone altero de amore inimicorum*.

Periculum, cui se exponit qui veniam procrastinat.

Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros. Quæ lex! Lex tamen qua nemo se potest exolvi. Nisi jejunaveris, causam afferre potes ex stomaci imbecillitate, ac virium infirmitate desumptam; at nisi inimico peperceris, nullam prætexere causam potes, quæ prohibeat, ne cum illo redeas in gratiam. Æquissima lex, atque plurimas ob causas diligentissime adimplenda. 1. Ob eamdem irrogantis auctoritatem; qui Deus est: quis enim impune illi parere detrectavit? 2. Ob eam partem, quam sibi vendicat Deus in ementitis inimiciciarum nostrarum causis. Inhumane quippe in eum sævimus, qui nos persequitur, sed si fidei nostræ oculos intenderimus, viderimus Deum persecutiones has permittentem, atque pro nostra utilitate immittentem. 3. Ob injustitiam, qua afficimus Deum, nobis jus illud arrogantes, quod ad ipsum tantummodo pertinet. 4. Ob injuriam, quam nobismetipsis infligimus, inimicis exiguum dimittere debitum detrectantes, quod si dimitteremus, ea quæcumque Deo deberemus, atque jure suo ipse a nobis expetere potest debita, dimitterentur. *Idem in considerationibus de eodem argumento*.

Actum est de salute illius, qui parcere detrectat.

Qui injurias dimittere detrectat, spem omnem abjicere debet veniæ peccatorum suorum ideoque & saluti suæ, quandoquidem inutiles effici, efficacissimas etiam salutis suæ procurandæ rationes. Ipse sibi met ipsi dicit anathema; nullæ preces, nulla sacramenta, nulla pro ipso amplius sunt sacrificia: remedia saluberrima eidem sunt noxia; orare non potest, quin se ipsum condemnet, oratio in tetertimam illi imprecationem convertitur, non aperit os, nisi ut

a Deo

a Deo suam damnationem exposcat. Quænam Oratio! .... Numquid vel inimicus, vel ipse dæmon majus illi vel inferre, vel optare malum potest, quam quod ipse sibi & optat, & infert? Nonne opus est, ut ultionis cupiditas hominem excæcet in hanc illum insaniam redactura? Hæc non est amplius passio, insania est, furor est. *P. Nepueu, in considerationibus pro singulis anni diebus Tomo secundo.*

Auctoritas Dei præcipientis, ut parcamus

Nihil hominis naturæ magis conforme, quam ubi læsus fuerit ulcisci velle; ideoque nihil difficilius est quam injuriam dimittere, & inimicum diligere, licet hoc nihil magis necessarium inveniatur. Deus unus hoc nobis imperare potest, & nemo nisi verus Fidelis hoc potest adimplere. Ita Videmus Dominum, prout Deum loqui, cum ait Matth. 5. *Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros.* Vox illa Ego magnas rationes continet; innuit enim: Ego qui sum Deus vester, qui omnia vobis imperare possum; cui vos obtemperare debetis: ego, qui mihi vindictam reservavi, quam vobis vendicare non potestis, quin jus meum usurpetis: ego, qui quod justum est, vobis retribuam, nisi hoc vobis præripere ausi fueritis, & qui erga vos non utar misericordia, nisi hac erga fratres vestros usi fueritis: ego, qui adeo gravia scelera vobis dimisi, neque aliud peto, nisi ut leves injurias vobis met ultro citroque dimittatis. Debitores decem mille talentorum, quæ dimisi vobis, ægre dimittetis centum denarios fratri vestro, me postulante; me, qui eodem tempore, qui imperio meo vobis præcipio, ut parcatis, qui ad id & exemplo meo impello, & adjuvo gratia? Me, qui vobis, si peperceritis, æternam felicitatem polliceor; si renueritis, æternam calamitatem intento? Ullum ne adeo ferreum, ac durum est cor, quod his rationibus non molliatur? quantumvis frigidum sit potest ne omnibus his flammis minime incendi? *Idem Tomo 1.*

Injuriarum venia acceptissimum est Deo Sacrificium.

Non aliunde melius humana mens intelligere potest Dei, tamquam primæ Veritatis auctoritatem, quam cum cogitur per fidem judicium ferre omnibus præjudiciis suis oppositum, & veritates credere, quæ sibi concipi nequaquam posse videntur; nihil similiter adeo palam Dei tamquam primæ Legis imperium ostendit, quam cum hominem agere cogit contra omnia studia ipsius, & amare, quod amabile non est; immo quod odio penitus dignum videtur; hoc est inimici personam. Deus hoc dixit; sensus, & ratio repugnant; attamen credendum est. Deus hoc præcepit; animus, atque affectus omnes adversantur: attamen faciendum est. Rationis captivitas acceptissimum, perfectissimumque sacrificium est, quod homo Deo, tamquam primæ legi possit offerre. Quodvis aliud sacrificium sine hoc, illi displicet atque rejicit.... Si hoc tibi magno stat sacrificium, cogita illud offerri Deo, sed illi Deo, qui sese obtulit pro te sacrificium, quod quidem quanto illi steterit impendio? *Idem.*

Exemplum *Jesu Christi*, Hominis Dei, in Cruce morientis magis quam cætera nos debet afficere; ibi enim fulgidius ipsius nitet clementia; non enim solum inimicis parcit, & carnificibus, a quibus cruci affixus fuit; verum etiam vitam ipsam pro iis sacrificat, qui tanta sævitia hanc illi eripiunt, ita ut major sit læsi erga lædentes charitas, quam erga ipsum lædentium sit rabies. *Vide pendentem*, S. Augustinus ait, *audi precantem*. Vide Salvatorem cruci suffixum, vide illius patientiam, vide charitatem erga inimicos ipsius, vide & hoc exemplum imitare: *Audi precantem, & tanquam de tribunali præcipientem*. Exemplum hoc sanctum excitavit Stephanum, ut adeo constanter suis parcere inimicis: quamobrem exemplum hac in re ab homine profectum liquido ostendit, quod ipsius Dei Exemplum imitari possimus. *Idem.*

Ad quid nos obliget Religio erga inimicos nostros.

Licet lex, qua inimicos amare cogimur, atque injurias dimittere jubemur, non esset adeo sancta, ac necessaria, sola tamen Religio illam ita nobis commendat, ut facere nequeamus, quin eam, quam diligentissime custodiamus. Hæc enim in omnibus hominibus quemdam nobis exhibet Divinitatis caracterem, quem omnes in fronte gerunt insculptum; quem cum nulla res in aliquo ex fratribus vestris delere possit, delere nequaquam potestis ex animo reverentiam, & amorem, quibus erga eosdem vos affici oportet. Peccatores, & justi; nobiles, & ignobiles, omnes divinitatis signo signati sunt; omnibus inusta est nota opificis sui, a quo ex nihilo educti fuere. Sunt quædam veluti animata magni hujus Regis simulacra, a quo sculpta sunt, & quæ fædare contumeliis non potestis, quin illi afferatis injuriam, ac vos iracundiæ ipsius præbeatis obnoxios. Quocumque damno, quacumque ignominia vos affecerit inimicus, gerit semper notam divinitatis, neque illum odisse licet, quin simul oderis, quidquid dignius in ipso constituit Deus. Quamtumvis crudelis, & nequam sit, semper tamen inductus est hac divina similitudine, quam suus, ac vester Creator sibi contulit, quam si nescitis, profecto nescitis præcipuum vestræ Religionis officium. *P. Massillon Sermone de injuriarum venia.*

Inimicum odisse ultio est prorsus inutilis, & quæ uni tibi obest. Si quem odisti, minus potens non est; animi tui acerbitas, atque iracundia nihil statum ejus immutat; tu unus fers omne pondus odii; præterquamquod hoc odium ultio est tibi perniciosa. Te frater tuus oderat, non ideo tamen minus acceptus eras Deo. Si hanc injuriam patienter tulisses, ipse unus sceleris sui pœnas luisset; tu injuriam ipsam consecrasses, & per hoc tua conditio ipsius statum longe superasset. Sed ex quo ulciscendi mentem suscepisti, ac illum odio persequeris, tu omnem injuriæ pœnam pateris, quæ alioquin tibi quidem utilitati, fratri vero tuo detrimento cessisset. Odium denique, quo in fratrem tuum succensus es, sententia est, quam contra temetipsum profers, non enim magis Deus tibi parcet, quam tu fratri peperceris. Hanc in te protulit sententiam *Jesus Christus*; tu vero eam certam, ratamque facis injuriarum ulciscendarum cupiditate. *Idem.*

Nostis Saulis Historiam; ullus ne unquam Rex fuit tanta iracundia jactatus? licet Rex esset, quis unquam meliorem nactus est occasionem dies suos in summa rerum tranquillitate ducendi? Ad thronum evectus, cum a subditis amaretur, a finitimis Regibus metueretur, cum illi Dominus opem ferret, & Samuel sapientissimis consiliis opitularetur, quid unquam optandum erat? quid ultra petendum ut tranquillitate summa perfrueretur? Ille tamen de David ultionem sumere cupit; & hæc una ultionis cupiditas eum mortalium omnium infelicissimum efficit. Hinc odium illud, quo laniatur, hinc furiæ, quibus torquetur, hinc insignes, aperteque ultiones, quæ totius Israel odium, invidiamque in ipsum conflarunt; hinc tristes illæ sollicitudines, atque insani furores. Nemini credit, ita ut de se ipso etiam ferme diffidat; sexcentas cogitationes animo fovet, vita quoque ipsi gravis est, ita ut odium ne unum quidem momentum relinquat, quo Regni sui gloriosa voluptate fruatur. Felix vixisset, si sine odio vixisset: ultionis cupiditas illum reddidit infelicissimum. *Idem Pater Massillon.*

Quam sollicitudinem pariat ultionis cupiditas.

Tuam ipsam conscientiam appello, cum odisti inimicum, ac de illo pœnas reposcere decrevisti: nonne illud odium gravissimum pondus est cordi tuo, quo impeditur, agitatur, plurimisque curis distrahitur? Hæc ultionis libido nonne secretum est animæ virus, quod voluptates omnes amaritudine inficit, quod inter ipsa solatia tristem, inquietum, amicis importunum, ac tibi metipsi gravem reddit, efficitque, ut in re quacunque tibi passionis tuæ objectum occurrat? Si ultionis deposcendæ consilium iniisti, quot tibi præcavenda sunt? quot curæ animo versandæ antequam illud exequaris? quæ sollicitudo, ut exequendi opportunum temporis spatium nanciscaris? quæ artes, ut injustitiam tuam celes? qui labor, ne inimicus, vel qui eidem favent, fraudes tuas, & illos, quos struis, laqueos, intelligant? O Deus! licet lege lata non præcepisses, ut inimicos diligeremus, non ne hanc nobis metipsis legem irrogare debuissemus? *Idem.*

Davidis virtus, & fortitudo inter omnes Reges Israel maxime enituit: Leones discerpti, Gigantes victi, Reges profligati, debellatique minorem triumpho-

phorum ipsius partem constituebant; omnia gloriæ illius inserviebant; & si Victor aliquis inimicum persequi, atque acceptas ab eodem injurias debuisset ulcisci; huic proculdubio hoc fuisset efficiendum. Ubi vero Saul illius manus decidit; hic non est amplius invictus ille Palestinæ domitor, gentiumque terror, sed agnus, lenitate sua inimicum deliniens, ac mulcens; atque David lenis, & patiens majores sibi benedictiones, laudesque promeretur, quam David fortis, atque terribilis; & Princeps, qui leniter fert injurias sibi ab inimico illatas, gloriosior est quam inter Filiarum Israel lætum peana, festivasque acclamationes. *Idem.*

Accepta injuriam semper cogitatio nobis majorem exhibet.

Ille, a quo te læsum putas, id ne scit quidem, neque cogitavit unquam. Te judicem facis eorum, quæ in animo suo tantum versantur; verba ipsa innocua, & simplices actiones in sequiorem partem a te detorquentur, illis virus adspergis, atque tetros adeo colores, mentemque adeo improbam allinis, ut, qui te audit conquerentem, putet, hominem illum in id unum incumbere, ut te afficiat incommodo. *P. Cheminais. Sermone de injuriarum venia.*

Quodcumque lethale peccatum debitum est mille talentorum, ut Evangelicis utar vocabulis, cui solvendo cum minime pares simus, æternis possumus adjudicari suppliciis. Deus misericors, & clemens hæc toties nobis dimisit debita, quoties eumdem rogavimus: Quæso autem, æquum ne est ut severi simus exactores adversus fratres nostros cum in nobis Deus adeo liberalis extiterit? Centum denarii, quos aliquis ex fratribus nobis debet, potest ne comparari cum tanta myriadum copia, quam potenti huic Creditori debemus? Injuriæ, quibus nos frater affecit, nostras in Deum injurias exæquat? Illius ingratitudo aliquid ne cum nostra similitudinis habet? Me contumelia affecit: esto: me flocci fecit: non abnuo: mihi plurimum debebat propter egregiam, quam toties ipsi operam præstiti; oblitus est; plurimis a me cumulatus fuit beneficiis; ingratus est; mihi debet, quidquid habet, substantiam, honorem, vitam: hoc multum quidem est; verum quantulum istud est si cum præclaris, innumerisque beneficiis comparetur, quæ in te Creatoris largitus contulit? Quomodo fratrem condemnare audeamus, Dei judicio quærentes, absolvi? Quomodo in animo nostro fovebimus odium contra illius imaginem, cujus amicitiam inquirimus? A Deo petimus ut immensam debitorum vim nobis dimittat; & pro tantula re nosmet rigidos adeo exactores præbebimus? *P. Daneau Sermone pro 21. Dominica post Pentec.*

Pauci sibi acceptam referunt illatæ contumeliæ causam.

Nonnullorum agendi ratio evitanda est, qui acceptam ob injuriam conqueruntur, sed minime dolent, quod per imprudentiam eamdem sibi conflarunt; qui nequitiam eorum, qui sibi officiunt, redarguunt, sed numquam eam rationem insimulant, qua eamdem sibi promeriti sunt; qui succensent, si quid accidit, quod sibi displiceat, sed qui numquam id acceptum referunt incuriæ suæ, qua illi vel occurrerunt, vel eamdem a se deflectere conati non sunt. Non ideo credendum est, eos, qui virtutibus præditi sunt insensibiles esse, tamquam veteres Stoicos; donec virtus nos met invulnerabiles non præbuerit, non obsistet, quominus aliquem dolorem testemur; sed aliud est, animum suum gemitu secreto levare, aliud inire consilia ulciscendæ injuriæ, quam nobis illatam fuisse dolemus. *Liber cui titulus, la Conduite du Sage.*

Nequicquam aliis irrogamus leges, si has ipsi adimplere negligamus, & fere semper in Christiana Morum disciplina id accidit, quod in Politica, leges, quæ bono auctorum suorum exemplo non confirmantur, in populo querelas tantum, obmurmurationes, ac seditiones excitare. Sed ubi mandatum aliquod exemplo regitur, & præmio, omnia consentiunt ad illius faciliorem observantiam adstruendam, & nemo illud jure potest detrectare. Hoc ipsum præstitit Dei Filius, ubi nobis præcepit, ut inimicos diligeremus. Primum quidem legem tulit Matth. 5. *Diligite inimicos vestros*, quæ quidem adeo absoluta, atque universalis est, ut amor proprius nullam prætexere causam possit, ne illam observet; sed primus etiam legi adjecit exemplum pro nequissimis peccatoribus moriens, orans pro illis, a quibus cruci fuerat affixus, precesque pro tortoribus suis ad Patrem effundens. *Auctor Sermonum Christianorum, sermone pro 21. post Pentecosten Dominica.*

Præceptum diligendi inimicos & veteris, & novæ Legis est.

Præceptum de inimicis diligendis, nullo illis inferendo malo, omnibus, etiam procurandis in eorum gratiam bonis olim jam in veteri Lege irrogatum fuerat: quandoquidem prohibet Deus per Zachariam, ne quis recogitet corde injuriam, qua a fratre fuerit affectus: *Malum vir fratri suo non cogitet in corde suo*. In Levitico etiam edicto cautum est, ne quis injuriarum a concivibus suis sibi illatarum ultionem persequatur, immo ne earum meminerit, & Proximum oderit: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo; non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum*. Per Os Sapientis vetat, ne quis ex inimici interitu, vel excidio Lætetur: *Cum occiderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus non exaltetur cor tuum*, & alio in loco præcipit, ut si inimicus fame, vel siti laboraverit, illi esca, & potus præbeatur: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, & si sitierit, da illi bibere*... At in Lege nova majorem huic præcepto contulit latitudinem, voluitque, ut longe perfectius observaretur. Ut enim in terris nemo sit, qui hujus amoris sit expers, præcipit, ut homines se se mutua prosequantur charitate, quæcumque in ipsis qualitas consideretur; quin amicorum conditio inimicorum, qualitati præpoleat; namque pro utrisque mortem æque subiit. *Idem.*

Judæi ex gregibus eas victimas Deo immolabant, quæ iram, atque ultionem significabant, quam interim animo fovebant; hodie vero hujusmodi figuræ, atque victimæ nullæ sunt; sed præcipit Deus, ut in cordibus nostris eos jugulemus affectus, qui ab illis significabantur. Diligite inimicos vestros. Præcepti hujus complementum adeo est ad salutem necessarium ut Deus non sine misericordiæ excessu intermitti velit cultum, quem quis ad aras sibi offerre incohaverit, ut abeat gratiam prius cum inimico reconciliaturus. Quod procul dubio innuit, acceptissimum, quod ipsi offerri possit sacrificium, esse ultionis affectum. *Idem.*

Justa defensio, ab injusta ultione distinguenda est.

At enim docet natura, ne ab aliis nos opprimi, atque conculcari patiamur, neque sinamus, aliquem impune nobis quodcumque detrimentum afferre, quem dolorem nostrum testemur. Hoc nobis jus est, ad quod nati sumus, & quod abdicare non possumus: bruta etiam animantia, natura duce, ea ferre non possunt, adversus quæ antipathia quadam rapiuntur, quin irruant in illa, ut unguibus, dentibusque dilanient. Aliquid simile occurrit, cum nobis obvius fit inimicus: statim enim ac oculis accidit nostris, excitatur iracundia, biles incalescit, sanguis fervet & ultionem tantummodo anhelamus. Hæc futilis, ac nefaria argumentatio ex ea tantum proficisci mente potest, quam excæcavit ira justam defensionem cum injusta vindicta confundens. In defensione justa nihil damnandum est; vis vi propulsari potest, idque nos docet natura; sed acceptæ injuriæ ultionem persequi nequaquam decet. Licet quidem tibi prohibere, ne quis te lædat; at prohibet divina lex, ne læsus ultionem perquiras. Judicum, ac Magistratuum a Deo institutorum est, illis, qui læsi fuere, jus dicere. *Cardinalis Bellarminus in Opusculo de septem verbis Jesu Christi in Cruce.*

JESU CHRISTI hac in re exemplum potentius est rationibus omnibus, quæ possint afferri. Propheta ait, ipsum os suum non aperuisse ut conquereretur, tamquam Agnum, qui coram tondente obmutescit; & S. Petrus addit illum nequaquam respondisse contumeliis, quibus afficiebatur; neque minas intentasse illis, qui eum conviciabantur, sed sese tradidisse potestati, ac subjecisse sententiæ Judicis, a quo adeo injuste damnabatur. Sed tum patientiæ suæ cumulum adjecit; cum in cruce infirmus, omnibusque viribus exhaustus propter totius sanguinis effusionem, tanta licet esset imbecillitas sua, summa tamen vi exclamavit, non ultionem contra inimicos suos, & carnificum

cum sævitiam expetiturus, sed pro illis veniam deprecaturus, atque crimen illud excusaturus, quod adeo inexcusabile videbatur. *P. Nepueu libro de Christianæ Religionis Spiritu Tract. 5. cap. 3.*

Vis, qua in nos Dei mandatum habere debet ut parcendo nos obligat.

Ego sum, Dei Filius ait, Ego sum, qui loquor vobis: *Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros*; Ego id vobis præcipio, ut inimicos vestros diligatis. Si quis mortalium hoc vobis præscriberet, objicere eidem posſetis injuriæ magnitudinem, & iracundiæ vestræ æquitatem. Si quis a vobis in honore habitus hoc diceret, eidem forsitan redderetis vos aliis in rebus ipsi obtēperaturos, at in hac nimio dolore affectos vos esse. Si Princeps, aut Rex hoc juberet, ultionem forsitan differretis, & aliqua etiam extrinsecus præberetis levia reconciliatæ gratiæ documenta, cum interim occultam animo foveretis simultatem, serius, ocyus se se proditurain. At Deus vobis loquitur; Deus jubet: *Diligite inimicos vestros, & benefacite iis, qui oderunt vos*. Tam manifesto mandato quid habetis, quod respondeatis? *Ad rationem obsequii prior est majestas imperantis*, Tertullianus ait. Ex omnibus illis rationibus quibus parere cogimur, princeps illa est, majestas videlicet, ac infinita dignitas jubentis. Affectus igitur tacete, humanæ ratione, ultionis libido, injutiæ atrocitas, indignitas inimici tacete; Deus loquitur; huic obsequi necesse est. *Joly. Propositione pro 21. Post Pentecosten Dominica.*

Ne dixeris: Hoc diligendorum inimicorum præceptum est difficile. Numquid minus erat difficile Davidi, vel Stephano? Difficile quidem est: sed illud irrogat Deus, difficile est, sed una ejus voluntas omnes has auferre debet difficultates. Si in violenta Fidei persecutione, ut olim ex tot Martyribus, ex te vitam tuam expeteret, si omnem sanguinis tui effusionem deposceret; nonne illum hilariter, ac libenter offerre deberes? Præcipit autem, ut inimicum diligas, eique parcas; hoc satis est, ut mandatum illius adimplere tenearis. *Idem.*

Inimico venia danda ante quam nobis satisfecerit.

Tandem aliquando agnoscendus, & evellendus est perniciosus æque, ac vulgatus error, foveri posse odium adversus inimicum, donec nobis non satisfecerit, vel ostendere a nobis satis æquis oculis videri non posse, donec ea non præstiterit, per quæ nobiscum in gratiam redire mereatur. Præceptum quo inimicos amare jubemus novum est, & ab ipso JESU CHRISTO nobis irrogatum: *Mandatum novum, Mandatum meum*. Si præcedentem supponeret satisfactionem inimici, hoc neque mandatum novum esset, neque mandatum, quod Salvator primus tulisset; hæc enim lex est, quam nos natura docuit, humanitas nobis præscripsit, & cui Ethnici quoque ipsi ultro paruere. Oportet igitur, mandatum Filii Dei, ut aliquam novitatis gratiam obtineat, peculiares aliquot habere circumstantias, quæ in aliis præceptis numquam extitere; hæc autem peculiaris circumstantia est, ut eos diligamus, qui oderunt nos, & quin reparare velint injurias, quas intulere, pertinaciter nos persequuntur. *Idem.*

Quotidiana docemur experientia, gratiam plerumque per hypocrisim, ac dissimulationem resarciri. Ultio differtur, ulciscendi opportunitas expectatur, inimicitia, atque odium dissimulatur, aliquot extrinsecus amicitiæ, & benevolentiæ signa tribuuntur; sed intus rodit invidia, fervet iracundia, & sæpe Dei honor ultionis causa prætexitur, ut injuriam nobis illatam persequamur. Biblia hujusmodi amicitiis, proliticisque reconciliationibus plena sunt. *Idem.*

Deus in inimicis considerandus.

Fides, quæ efficit, ut JESUM CHRISTUM in Christianis omnibus inveniamus, efficere debet, ut eumdem etiam in inimicis nostris agnoscamus delentem, quidquid ibi grave est, divinitatis speciem afferentem iis omnibus, quæ humana sunt, ac ita personam eorum penetrantem, ut illos nulla ex parte aggredi valeamus, quin nobis occurrat Deus prohibens, & clamans. *Diligite inimicos vestros. Fromentieres Sermone pro sexta feria Cinerum.*

Inter ea omnia, quæ nobis præcipit. Evangelium nihil sanctius, nihil sublimius est quam quod amorem inimicorum, & injuriarum veniam respicit. Hoc non natura, non ratio, non consuetudo, non mundi sapientia; sed sola Christiana Religio nos docuit. Hoc præceptum prorsus divinum est, hæc lex est a suprema Dei auctoritate, non aliunde profecta, & non nisi supernaturalis gratiæ subsidio observanda. *Diligite inimicos vestros*. Hæc est Evangelii disciplina; non consilium tantummodo, sed præceptum, quod Dominus, ac Magister noster ore proprio promulgavit, vere dignum illo, qui in Bibliis Princeps Pacis nuncupatur; præceptum utique par illi, quam profitemur, religioni; præceptum, quo nemo solvi potest, quippe quod in amore positum est, neque cor ullum amando impar est; præceptum naturæ quidem difficile, gratiæ vero virtuti facillimum. *De la Volpilliere sermone de amore inimicorum.*

Dei Sapientia in hoc mandato refulget.

Admirabilem Dei Sapientiam, quę in Mundi regimine, Ecclesiæque suæ institutione artem invenit omnes simul animos conjungendi, atque alios ab aliis tuendi inter inimicitias, quæ inter ipsos suboriuntur, atque inter injurias, quas sibi ultro, citroque inferunt in ea societate, in qua indesinenter versantur! Æquissimam Providentiam, quæ hac lege charitatis Fideles omnes ita arcte conjunctos tenet, ut illos inviatos omnibus Infernorum conatibus, atque de omnibus terræ potestatibus victores efficiat. *Idem.*

Cum amicos nostros diligimus, magnas in illis nanciscimur illecebras, quæ nostrum amorem alliciunt: nos amant, nobis gratificantur, secretas quasdam, atque ut ita dicam magneticas vires habent, quæ corda nostra pertrahunt, nodosque occultos, quibus nos nectunt; sed cum inimicos amamus, nihil in illis deprehendimus, quod nostram solliciter charitatem; immo deffectus tantum occurrunt, qui contemptum merentur, inimicitias fovent, odium excitant; contumelias nobis inferunt, quæ nos provocant ad iracundiam, ita ut vim naturæ ipsi faciamus, cum imperamus cordi eorum dilectionem. Non est ergo ambigēdum, quominus noster amor supernaturalis fit, atque divinus. *Idem.*

Rationes propter quas Dei Filius hoc suum mandatum appellat.

Dei Filius præceptum hoc suum appellat: *Hoc est præceptum meum*, seu quod ipse unus juridice legem hanc præscribere possit per imperium, quod obtinet in corda nostra, & potestatem, quam habet amorem ibi quidem accendendi, odium vero extinguendi; seu quod cum venerit hominibus pacem allaturus, eosque cum Deo in gratiam revocaturus, ipsius cum jus est pacem inter homines constituere, atque illos invicem reconciliare; seu demum, quod hæc una lex est, quam ipse in terris promulgaverit. Non enim liquet ex Evangelio ipsum aliam tulisse legem: ubique enim alibi monita, & consilia suggerit; istic vero præceptum facit, legem instituit, tamquam Dominus loquitur, & tamquam Legislator mentem suam aperit. *Idem de la Volpilliere.*

Ut hæc charitatis lex facilior adhuc videatur: cum præcipit Deus, ut inimicos vestros diligatis, atque oretis pro iis, qui vos persequuntur, nequaquam jubet, vos eadem benevolentia illos complecti, qua amicos prosequimini, neque omnia illis officia præstare, quæ benefactoribus vestris, neque jubet depositis odiis, & iracundia, omnia etiam deponi jura: permittit enim, ut legitimis rationibus ipse existimationis vestræ reparationem persequamini, & bona injuste rapta repetatis: at prohibet hoc vel inimicitiæ affectu, vel vindictæ libidine fieri. Patitur, ut ad judices auctoritatis suæ ministros confugiatis, obicem alienæ impotentiæ oppositur; sed prohibet, ne hostilitatis vel ultionis actum suscipiatis, veritus, ne passio, quæ ut plurimum in excessum ruit efficiat, ut omnes rationis cancellos, omnesque leges æquitatis contemnatis. *Idem.*

Difficultas parcendi inimicis, eo modo, quo jubet Evangelium.

Christiana reconciliatio longe plures complectitur difficultates, quam simplex venia injuriarum. Non parcitur Christiani more, quomodo parcitur more Ethnicorum. Cum Ethnicorum more venia conceditur, neque in omne tempus, neque omnibus in circumstantiis conceditur, parcitur, cum ita despectus est inimicus, ut neque iracundiam nostram mereri ducatur; parcitur, cum ipsa fortuna curam ultionis persequendæ sumpsisse videtur, nobisque libidinem abstulit officiendi illi, quem jam satis superque

suis

suis infortuniis afflixit; parcitur, cum eum fortunæ gradum attigimus, unde puder descendere, ut obscuram, ignobilemque ultionem quæramus, in qua non nisi humili, atque contemptibili cruore manus fœdari possunt; parcitur, cum inimicus jam victus, nostramque clementiam implorans neque facultatem nocendi haber, neque voluntatem; sed inimico potenti, ac felici; inimico feroci, superbo, atque armato non parcitur. Aliter consuevit Fidelis: Fidelis in omne tempus, omnibus in circumstantiis, omnibus æque personis indiscriminatim seu nobilibus, sive ignobilibus, inferioribus, paribus, subjectis, rebellibus debet parcere; præcipit enim Deus ut omnibus æque parcat. Præterea aliquid adhuc accedit. Cum Ethnicorum more parcimus, dimidiata solum venia conceditur; parcimus enim injuriam vel oblivioni mandantes vel contemnentes, vel erga inimicum frigiditatem quamdam servantes: non ita vero parcit Christianus; reconciliationis præceptum neque oblivionem meram, neque contemptum, neque frigiditatem permittit. Amandum est, ut ante; ubi opus adsit, opem ferre decet, ut ante; sese mutuo videre, & colloqui secum ut ante. *P. Aurelianensis serm. de inimicitiis, & reconciliatione.*

Quid sibi velit perfecta reconciliatio. Jampridem hunc errorem de mortalium mentibus auferre, conantur Oratores, non peccari videlicet contra reconciliationis præceptum, ubi ne cui scandalum inferatur, servata extrinsecus societatis specie, intus retinetur fomes iracundiæ, qui sese qualibet occasione prodat: vel cum ad servandum charitatis præceptum depositis intrinsecus omnibus vindictæ desideriis, extrinseca societatis officia mutuo præstare detrectamus. Errorem inquam: non enim servatur reconciliationis præceptum, nisi injuria dimittatur ex animo; nisi ad litteram præceptum charitatis expleatur: non expletur autem, nisi sincere, & ex animo diligamus; & ut omnia verbo complectar, nisi tamquam nosmet ipsos amemus. *Idem.*

Suprema Legislatoris hujus auctoritas, atque absolutum Numinis imperium cui, & esse, & vivere debemus, nos adigunt, ut cum reverentia præceptum ejus audiamus; numquid enim possumus eidem respondere id, quod est apud Ecclesiastem c. 8. *Sermo illius potestate plenus est, nec dicere quisquam potest, quare ita facis?* Silete sensus injusti, ultiones, iræ, indignationes; Deus enim loquitur: Soph. 1. *Silete a facie Domini?* Verbum illius tempestates frenat, fluctuum impotentiam infringit, non poterit autem odiorum vestrorum motus, furoresque iræ vestræ comprimere? *P. Texier serm. pro fer. 6. Cinerum.*

Quid in nobis J. C. exemplis debeat efficere. JESU-CHRISTI exemplum intuiti S. Stephanus genu flectit pro iis, a quibus lapidibus petebatur deprecaturus, S. Sabinus Spoleti Episc. cruenta adhuc brachia ad Cælum attolit veniam carnifici, a quo manus sibi præcisæ fuerant, impetraturus; & ut verbo me expediam, martyres omnes tot ora, quot vulnera, aperuere pro persecutorum suorum salute preces effusuri. Nos vero cum Magistri ejusdem simus discipuli, & Crucifixum æque ac illi adoremus æterna fovere possumus odia, atque ultra sepulcrum, & cineres nostras proferre inimicitias? Fieri ne posset, J. C. morientem flectere potuisse Patris sui justitiam, eumq; compellere, ut Deicidis parceret, clamando, *Pater ignosce illis;* eumdem vero de Crucis ara ad nos eadem dirigentem verba: *Fili ignosce illis*, animorum nostrorum duritiem superare, & quod cupit, obtinere non posse? Si modo quadam novitate miraculi Crucifixus hic Dominus loqueretur, iisque omnibus, qui odii sensum animo fovent, diceret, obtestor vos per illius amorem, cujus ego simulacrum sum, ut hæc odia deseratis, atque inimicis vestris parcatis, quinam esset, adeo ferreo, & obdurato corde, qui miraculo non afficeretur, & ex animo non parceret? O vos miseros! Vos imago moveret, & ipse JESU CHRISTI ejusdem verba non movent? *Idem.*

Injuriarum oblivio, & amor inimicorum adeo nobilis virtus est, ut non nisi Dei ipsius os illam homines posset edocere; opus erat, ut illi divini exempli auctoritas accederet, ac ipse JESUS eamdem exercens moveretur, ut illius amorem, atque existimationem infunderet. Illa autem adeo nobilis est, & adeo difficilis, ut Ethnici, qui ejusdem pulchritudinem admirati sunt, ejus difficultatem extimuerint, neque intelligere potuerint, quomodo divina lex ex humana imbecillitate hanc deberet exigere. Ita hic extremus est charitatis conatus, cumulus perfectionis, & christianæ disciplinæ complementum; *Culmen est bonitatis, pietatis fastigium, & divinæ Philosophiæ documentum*, S. Chrysologus inquit. *P. Senault in S. Andreæ Panegyrico.*

In ultionem natura proni sumus; illuc tanta pernicitate rapimur, ut sæpe nobis auferat rationis sequendæ, vel etiam consulendæ facultatem. Hinc fit ubi hujusmodi occasiones adsint, non Dei solum, sed & nostri obliviscamur; & ad ultionem sine metu, sine armis, ac nihil nobis met ipsis præcaventes curramus. Quam nobis met ipsis vim inferamus oportet, ut huic naturæ vi resistamus?...... Ad hæc ægre iracundiam dissimulamus, ubi vel utilitas, vel ambitio, vel majoris mali metus videntur exposcere: ac vehementes exerendi conatus sunt, ne vel factis, vel dictis noster se se prodat affectus. Quæcumque adhibeatur cura, ut cordi serenitas redeat, quodcumque post acceptam injuriam temporis spatium effluxerit; solus adspectus illius a quo læsi fuimus, vel simplex injuriæ memoria nonnumquam momento rationis, temporisque opus evertit, & rursus naturam excitat, quæ jam credebatur extincta. Vel invitis nobis sanguinem incalescere deprehendimus; conturbantur oculi, faciei color immutatur, artus omnes contremiscunt, mens ipsa confunditur, ac sui ipsius compos non est. *Pater de la Colombiere, in Meditationibus suis de Passione.*

Mala quæ ultio in animo gignit. Eo tempore, quo injuria afficimur, vel cum acceptæ injuriæ memoria adhuc est recens, non satis exprimi possunt ii motus, qui seu in anima, seu in corpore a natura excitantur. Ego quidem videre mihi videor mare, in quo furentes debacchantur Austri, & quod sævæ tempestatis vi sexcentis modis susque deque miscetur: modo ad cœlum usque attollitur ac mox in abyssum dehiscit; modo in littus tanto impellitur impetu, ut uno tantum fluctu continentem omnem absorbere videatur; mox tanta pernicitate recedit, ut alveum immutare, vel in inferno submergi velle credatur; non aliud vides, quam præruptos aquæ montes, nubibus ipsis minitantes, se se invicem confringentes, atque terribili fragore se se collidentes? *Idem.*

Religiosi homines iracundiam suam tegere adnituntur zeli, vel justitiæ colorem prætexentes, sed paucissimi sunt, qui illam conentur extinguere. Improbi insignem ultionem palam deposcere non verentur; qui se pie vivere profitentur, occulte ultionem suam persequuntur, quin ne illi ipsi eamdem agnoscant; illi armis, ac vi passim utuntur, ut suum jus expetant; hi silentio nonnumquam, & quadam modestiæ specie ulciscuntur. Illi denique, qui per se ultionem persequi minime possunt, per alios nonnumquam ultionem sumere quærunt; si viderint, illum, qui ipsis officere conabatur in eos, quos alteri parabat, laqueos cecidisse, lætantur; si illius vitam ab honestis viris improbari audierint, gestiunt; si quid adversi eidem acciderit, gaudent. Id profecto non aliud est, quam verissimam ultionem exercere.

Charitas amicos, simul & inimicos complectitur. Jure profecto S. Augustinus asseruit, novum hunc amorem, quem Dei Filius in terras tulit, novam dedisse hominum cordibus latitudinem. *Latitudinem charitas facit.* Cor hoc antea erat coarctatum, angustisque finibus circumscriptum: Deus ibi exiguum obtinebat locum, Proximus fere nullum, & Inimici nullum omnino; vel siquis pro illis patebat locus, hunc odium sane, atque vindicta occupaverat; verum tandem sacer ille ignis, quem ut accenderet, in terras J.C. descendit, cor ipsum de ipsius angustiis eripuit, atque in eam latitudinem redegit, quæ & Deum, & amicos, & inimicos reci-

recipere posset. *In Collectione Abbatis de Breteville.*

Ratio nobis suadet ultionem; sed Filius Dei rationem hanc reformat; exemplum suum opponens exemplo Mundi. Si ullum sequendum exemplum est, patet profecto Dei potius quam hominum exemplum amplecti oportere. JESUS CHRISTUS sævissimis pepercit inimicis, eisque atrocissimas dimisit injurias, & qui internecino illum odio persequebantur, amavit. Humana ratio, non ultra tibi aures accomodo! non aliud mihi quod sequar exemplum est, quam Dei. Docet Mundus ulciscendum esse, oppositum Deus docet: præceptum illud a Mundi sectatoribus servatur, sed a JESU CHRISTO damnatur, uter eorum rationis nostræ suffragium meretur, exemplum ne Filii Dei, an Mundi exemplum? *Idem.*

Præcepti hujus difficultas. Ex omnibus Dei mandatis nullum mea quidem sententia hoc difficilius est, quo inimicum diligere, & injuriam dimittere jubemur. Nihil vel in natura, vel in humana ratione, vel in Mundi prudentia invenitur, quod persuadere possit tamquam nos met ipsos diligendum esse inimicum, qui nos internecino persequitur odio; ac multo minus occurrit aliquid, unde mandati ejusdem praxi facilitas aliqua accedat. Natura docet vim vi repellere, non autem injuriæ acceptæ oblivisci; experientia, ratio, prudentia, politica, humani respectus nequaquam estis impenetrabile scutum telis irritati furoris: vobis nullum satis validum suppetit argumentum, quo animum adversus iræ, atque ultionis aggressiones regatis, ac roboretis. Sæculi prudentia docet, injuriam tunc dissimulandam, cum ultioni reposcendæ intercluſus est aditus; minime vero parcendum. Docet utilitas, compescendam esse vindictæ libidinem, ubi hoc rei nostræ, atque existimationi profuturum speramus; at quid sit injuriam pati, atque inde virtutis occasionem nancisci; hoc prorsus ignorat. Denique ratio docet, suspiciosum esse non debere, neque levem ob causam succensere; sed iracundiam coercere, illum a quo injuria afficeris, diligere; pro malo bonum eidem reddere, hoc omnes illius vires, hoc omnia longe naturalia lumina excedit: ut enim te in hujusmodi occasionibus vincas, id perferendum est, quod in natura magis est molestum, atque difficile. *Pater Nouet in meditationibus suis.*

Si rationes omnes, quas hucusque attulimus nondum satis validæ sunt ut vos commoveant, Calvarium ascendite, ibique Salvatorem vestrum in agone positum contemplemini, magnos clamores emittentem, ut veniam peccatorum vestrorum ex Patre deposcat atque in Cruce permanentem, ibique vos obtestantem, ut fratri vestro ignoscatis? Mitissimam ejus vocem audite. *Pater dimitte illis*; hoc abs te peto ego læsus. O Divinæ charitatis magnitudinem! O humanæ crudelitatis portentum! Deus ignoscit, homo vero ulcisci desiderat! Deus misericordiam efflagitat; Homo illam negat! O cor rupibus ipsis durius non audis hanc vocem de Christi tui vulneribus exeuntem? Ad te illa mittitur, abs te petit, ut miserearis: Ignosce, inquit Salvator moriens, ignosce fratri tuo, mihi hanc injuriam largire, vel si tibi certa voluntas est ultionem sumendi, ex me illam sume; has manus propter amorem tuum perforatas percute; hos clavos tunde, hos hiatus dilata &c. *Idem.*

Zeli specie nonnumquam fumuntur. At enim propter justitiæ, divinæque gloriæ zelum non parcis; at vereor ne zelus hic sit fallax, neque secundum scientiam; sed arrogantiam tuam veram esse, charitatem inanem, atque fucatam, animi amaritudinem realem, ac te sequi indignationis tuæ motum, non æquitatis consilium, & in oculum fratris tui paleas altius intrudere, non inde auferre. Deus nullam tibi missionem dedit, ut causam suam susciperes, ac illatas ipsi contumelias persequereris; nihilque petit abs te, nisi ut miseratione ac benevolentia utaris, ut eum, qui per summam infelicitatem ab officio recesserat, ad illud pro viribus revoces. *Abbas Trappensis in Collationibus.*

Singula J. C. verba pro inimicis prolata in Cruce ponderanda sunt. Ponderemus singula verba, quæ Cruci affixus Salvator pro inimicis protulit. *Pater.* Illum Patrem vocat, non Deum, non Dominum; hac enim in occasione Patris indiget bonitate non Judicis severitate. *Ignosce:* quasi diceret, ego qui filius tuus sum, ignosco, licet singulis artubus ingentes dolores patiar; tu quoque illis ignosce. *Illis*; qui videlicet adeo injuste, adeoque crudeliter sæviciunt in me. Pilato, qui contra quod ipse sentiebat, me tamen morti adjudicavit; Principibus Sacerdotum, qui per odium, & invidiam me in illius manus tradidere; carnificibus, qui me cruci confixere; toti populo, qui mortem meam depoposcit; omnibus hominibus, qui ejusdem causa fuerunt. *Non enim sciunt, quid faciunt.* Eorum scelus excusare vult, ideoque eorum causatur ignorantiam. O admirabilem JESU CHRISTI charitatem, quæ omnem sensum exsuperat, inquit Apostolus! huic uni vacare, ut illis procuret bona, a quibus æqua, iniqua, fanda, infandaque omnia passus est, atque tunc vacare, cum majoribus & suppliciis, & contumeliis afficitur; hæc sane charitas est æque fortis ac mors; charitas est omnia sustinens, & quam omnes tribulationis aquæ nequeunt extinguere. *Neotericus Auctor in Homiliis de Passione.*

Deus est, qui præcipit, sed Deus, cui debitores sumus. Dicit Evangelium, Servum quemdam Regi suo decem mille talenta debuisse, ipsi vero conservum centum tantummodo denariis fuisse obæratum. Quantula summa est centum denarii, si cum decem talentorum millibus comparetur? Hac utitur similitudine Dei Filius, ut intelligamus, id quod fratres nobis debent, nihil esse, ubi cum iis, quæ debemus Deo, conferatur. Deus tamen dummodo centum denarios dimittamus, nobis decem talentorum millia remittit, & abnuimus! Deus nobis peccata dimittit, dummodo fratribus ignoscamus, & conditionem hanc respuimus! Nimis dura videtur, malumus a Deo non ignosci, & in manus ejus decidere, ne ignoscamus. Hæc est Evangelici servi, & eorum, quorum sævitia manifesta est, injustitia. *Lambert. Homil. 12. 21. post Pentec. Domin.*

Explicatio Parabolæ de Servo nequam. Illi minime parcunt, quibus vis facienda est, ut inimicos videre compellantur, vel qui, cum ignoscunt, eas afferunt restrictiones, quæ satis arguunt cor eorum esse exulceratum. At enim dicet aliquis, mihi inimicus illudet; verum si peperceris, boni viri laudabunt; & nisi id feceris, Dei Filius iis te mancipabit suppliciis, quæ multo difficilius erunt perferenda, quam flagitiosi, irreligiosique hominis probra. At ille nimis gravi me affecit injuria; sed non ne tu graviorem attulisti Domino præcipienti ut ignosceres? Ego vero jam pluries peperci; at oblitus ne es, quid D. Petro JESUS responderit. Amen dico tibi non usque septies, sed usque septuagies septies? At ego lacessitus fui; nemo hominum est, qui eamdem prætexere causam nequeat; hoc idem loquitur inimicus tuus; qui non ne & ipse causam sibi meliorem esse, quam tibi gloriatur? Cur non convenies fratrem tuum illum JESU CHRISTO lucraturus, omnia semoturus scandala, quæ ut plurimum inimicitias consequuntur, ac tot, tantaque flagitia, quæ tibi tua exprobrat conscientia, expiaturus? Vereris quippe ne nimis JESU CHRISTO præstes, qui pro te tot, tantaque protulit? Si Christianus es, inimicum præverte, ne præstoleris donec ipse veniat ad te; ad illum perge, ei salutem dic, illum amplectere. *Idem.*

Perpendi tur venia a J. C. inimicis in Cruce concessa. Si spectator fuisses miserimæ necis, quæ in Calvariæ vertice patrata fuit, videns Dei Filium affixum cruci, capite spinis coronato, pedibus, manibusque clavis perforatis, corpore flagellis dilaniato, ulceribus referto, & sanguinem diffluente, coram carnificibus doloribus, atque contumeliis irrisiones, & cachinnos addentibus; si illum clamantem audivisses, quin intelligere potuisses, quid diceret, quidnam putasses illum hoc in statu

a Pa-

a Patre suo petiisse. Credidisses profecto, illum poposcisse, ut a gravissimis, quibus angebatur, malis liberaretur, vel ut ultionis suæ effectus in eos depromeret, a quibus tanta indignitate tot doloribus, & probris afficiebatur; sed quam longe a vero aberrasses! *Audi clamantem: ignosce illis*..... Hoc unum abs te peto, Pater, ut meis inimicis ignoscas, mihique pro illis deprecanti concedas, ut impunes abeant ob eas, quibus me afflixere, contumelias &c. *De la Font dans les Entretiens Ecclesiastiques pro 21. post Pentecosten Dominica.*

Salvator die novissimæ cœnæ postquam Apostolorum suorum pedes abluisset, dixit eis: Si ego me ad pedes vestros abjeci Dominus, & Magister, non ne ubi feret occasio, hæc eadem ultro, citroque vobis præstare debetis officia? Hæc eadem mihi videtur de Cruce clamare: Si Judæis mortem meam dimisi inter tot convicia, & opprobria, nonne similiter dimittere debetis fratribus vestris illatas vobis injurias? nisi hoc propter amorem illorum præstare vultis, non ne hoc facere debetis propter vocem, imperium, exemplumque meum? Quod nam discrimen est inter conditionem vestram, & meam; inter contumelias quibus & vos, & ego fuimus affecti? Ego illos verbo dumtaxat disperdere poteram, vos autem mancipia estis, & nihilum flatu meo animatum. Si ergo inimicis meis ob adeo indigna scelera peperci, quomodo nam ferventem adeo, diuturnamque iracundiam fovere potestis ob injuriam levem, & quam plerumque falso vobis illatam existimatis? Quæ unquam institui comparatio potest inter ea, quæ ego pertuli mala, & ea, quibus vos affectos doletis? Quæ ratio inter hæc opprobria, & contumelias, atque inter leves injurias, propter quas tantopere succensetis. Numquid diuturnum adeo fovendum est odium pro re adeo levi? Cur diutius differenda est cum proximo reconciliatio, ob voculam acutius dictam, vel ob gestum cum aliquo contemptu conjunctum? *Idem*.

Quandonam veniam petere non tenemur.

Fateor tamen, ut plurimum non adeo arcta necessitate nos teneri, ut inimicum præversamus, ac priores moveamur, cum eo in gratiam redituri, a quo injuriam fuerimus affecti; hoc enim, ex Sancti Augustini sententia, inimici aleret ambitionem, ac foveret iniquitatem, prohibens, ne ille, quod perperam fecit, intelligat. Animadvertendum est, inquit Sanctus Augustinus, Dei Filium non præcipere, ut inchoatum sacrificium intermittatur, nisi cum frater tuus habuerit aliquid contra te; hoc est cum a te læsus fuerit; cum enim tu læsus fuisti, nulla teneris necessitate illud prævertendi, & veniam ab eo petendi, a quo tibi illata fuit contumelia. Tunc autem a nobis non aliud exigit Deus, nisi ut in corde, nullum odii, atque vindictæ sensum foveamus, & parati simus ignoscendo. *Idem*.

Si Deo nulla satis justa fuisset causa præceptum tam difficile hominibus irrogandi, putares ne, ullam tibi legitimam esse causam posse non obtemperandi, & injuriam, qua effectus fuisti, ulciscendi? Nonne Deo imperandi potestas est, & cogendi, ut imparata facias alioqui mortis supplicium subiturus? Cur autem non ita ipsius etiam honoris impendio, si de hoc ageretur? Non ne Deus honoris, æque ac vitæ tuæ Dominus est? At enim hac in venia, quam concedere jubeor, hominis mei existimatio laborat: esto, licet hoc falsissimum sit: at agitur quoque de honore Dei, cujus interest, ut ejusdem imperio pareas: Numquid autem Dei honor minori in pretio habendus, quam honor tuus? Æquum ne est, te quidem honorem tuum retinere, Deum vero amittere suum? Sed rectius ratiocinemur: numquid est honorem amittere, illum in discrimen adducere propter adeo legitimam causam, qualis est supremi hujus Domini legibus obtemperare? Tandem vero putasne te honorem hunc tueri posse, contra Dei voluntatem, & ejusdem providentiæ mandatum? Numquid alia deest via; qua hunc tibi honorem eripiat in pœnam superbiæ tuæ, qua tuum suo honorem prætulisti? *Qui contemnunt me erunt ignobiles*. Vitam reddere potest, & cum fœnore iis reddit, qui eamdem prodegerunt, ut eidem famularentur, & causam ipsius tuerentur: cur non poterit æque centupli fœnore eum reddere honorem, qui propter ipsius honorem fuerit neglectus? *P. Delingendes in quodam ex sermonibus suis de inimicorum amore*.

Deo debemus, quod adeo utilē legem irrogaverit.

Ut hoc ipsis etiam rationis luminibus consideremus, non parum debemus Deo quod hanc de injuriis dimittendis legem statuerit. Et sane fingamus animo, Deum tulisse legem prorsus oppositam, atque præcepisse, ut ultionem persequamur, eodem rigore, quo imperat, ut inimicis ignoscamus: in quæ pericula sæpius adduceremur. Si enim te potentior, injuria te affecit; si ab æquali insigni aliqua contumelia lacessitus fuisti, si plures simul conjurarunt, ut te pessum mitterent, quomodo nam ultionem ex illis deposcere posses? Ubi Sanctus Isidorus Pelusiota animadvertit, in infinitum procederent inimicitiæ, injuria enim ultionem provocaret; hæc ultio non sine recenti injuria fieri posset, cui altera ultio succederet, quin huic injuriarum, ultionumque vicissitudini, quæ se se mutuo, & necessario exciperent, finis unquam imponeretur; cum interim qui patienter suffert, eodem tempore inimicitiam extinguit &c. *Idem*.

Si fas est ultionem persequi, legibus tacendum est; eorum inutile est ministerium, justitium indicendum est; quilibet peculiare sibi tribunal extruit, ac tamquam Judex in propria causa, ea exequitur judicia, quæ pronunciavit? Non illud mihi propositum est, ut hujus mali enarrem effectus; satis enim eos quisquis intelligit, ubi acceptæ injuriæ factus æstimator, quo usque libet, illius reparationem protendit; & libra, gladiusque, quos Justitia in Magistratuum manibus collocaverat, in fortissimi, audacissimique manus transferuntur. Omnes homines alii in alios armati civilem societatem in primam confusionem rejiciunt, unde tanto labore Legislatores illam educere conati sunt. *De Saci libr. 3. de Tractatu Amicitiæ*.

Nulla nobis speranda venia est, nisi inimicis pepercerimus.

Hac in re, o Christiane, cognosce quid tibi faciendum sit, & quod tibi consilium ineundum supersit. Deo parere non vis. Non metuis ab illo defficiens in te illius fulmina, atque anathemata detorquere? Numquid saluti tuæ abrenunceias? Numquid damnari vis? Eheu frater, quæ insania, quis furor? Verum si ita placitum, abi, ulciscere. Si Religio, Cœli indignatio, animæ tuæ negotium; æterna damnatio, si hæc omnia satis virium non habent, ut iram tuam compescant, non satis video, quidnam habere possit, at te tibi met ipsi desero. At nondum huc pervenisti? nondum omnes Christianæ pietatis sensus exuisti? Te Dei minæ movent; & ejus supplicia cupis effugere? Ut verbo me expediam; cogitas ne, quomodo saluti tuæ consulas; & serio cogitas? Felices dispositiones! Eas sequere; fratrem tuum festinanter quære, atque cum illo in gratiam redi. Ad id ipsam quoque aram, incœptumque sacrificium relinque: maximam, atque acceptissimam, quod offerre Deo valeas victimam, est cor tuum: quomodo autem? eam litem obtruncans, quæ ex quadam potius animi aversione, quam ex juris affectione profecta est; eam auferens dissensionem, quæ nimis processit, atque in singulos dies semper magis procedit; eos criminales actus, rectasque minas relinquens; atque illum etiam amplectens, cujus excidium quæsiveras, illum excipiens, atque prævertens. Hac in re consilium cape: delibera; media nulla via est; quam sequaris. *P. Giroust in Quadragesima Feria sexta Cinerum*.

Adlenitatem, inquis, flectere nequeo, ut ignoscam: abi ergo, fel tuum in inimicum evome, qui oculis tuis gravis est, & cujus adspectum fastidis. Quid tamen inde? Ictus eodem tempore recidet in te. Tu illum, te Deus odio persequetur. Tu illum; te Deus percutiet. Tu illum, te Deus disperdet. Numquid Christiane, hoc, uti par est, animadvertis? Hoc satis intelligis? Non possum ultionem persequi, quin duos simul habeam inimicos; alterum videlicet, quem persequor, alterum nempe Deum, qui me persequitur. Ille, quem perdere conor, mihi potest obsistere: ego vero nequeo obsistere Deo; alter quidem ex manibus meis elabi potest, ego vero ex manibus alterius non effugiam? In me omnem Dei potentiam, omnemque justitiam provoco; ego igitur omnes impotentiæ meæ pœnas luam magis quam inimicus, quem effectus illius experiri desidero. Cur hac terribili idea repleti non sumus. Deus inimicus, Deus vindex! Quantum iræ meæ motus vel sequor, vel coerceo; tantum terribilem iram suam in me vel sævire sinit, vel cohibet; si gladium, ut feriam, assumo; ipse fulmen arripit, ut me interimat. Ubi autem ad rectam judicii trutinam bonum, malumque appendantur, & ponderentur; numquid adeo magnum, atque optabile bonum videbitur inanis cupiditas ultionis explendæ inimici interitu, qui æque ac ego homo est, cum interim severis me objicio suppliciis Dei, qui toto cœlo major me est? *Idem.*

Cum legem a Deo latam minime observas, non dicis, hoc nequeo, sed hoc nolo. Ex quo Deus hoc præcepit, jam illud potes; nihil enim præcipit, quod fieri non possit. Difficile quidem est non diffiteor; sed tantum erit difficile, quantum tibi placuerit. Deus jubet, satis est. Potes etiam, immo hac uti difficultate debes, ut majorem obedientiæ laudem feras. Tu hoc vis, Deus, non abnuo; satis videt quanti hoc stet animo meo. Sensus omnes, ii etiam, qui sunt magis naturales, suffocandi sunt; opus est, me a memet ipso quodammodo divellam, ut hoc verbum proferam, ut novum hoc amicitiæ testimonium præbeam cui propter te instaurandæ præsto sum, & quæ justissime fracta videbatur: sed quo major est difficultas, quo magis repugnat animus, eo magis rationem habebis conatuum, qui ut id evincam, mihi sunt exerendi. Tibi ostendere volo amoris mei magnitudinem, id amans, quod, ut mihi videtur, minus est amabile. Si minus mihi decertandum esset, ac minor difficultas superanda, minor tibi cederet gloria, ac minor mihi fidei meæ testandæ pateret occasio. Quod facio, parum est; veruntamen cum tu infirmitatis meæ testis sis, palam intelligis me nihil majus præstare posse. *Idem.*

Non esse respectus contemnendi, ut parcas.

Quid ad me quodcumque blatteraverint homines, si tibi, o Domine, placeo? mihi illudent, me in jocum, fabulamque versent, quid ad me? Quamquam omnem in me unam notas censorias traducant, eam, Domine, quam debeo, præstabo tibi obedientiam; hæc agitur salus mea; qua quid mihi esse debet antiquius? Nonne videmus eos qui magis obstinato sunt animo, sese morti proximos reconciliare? Cur vivam eo in statu, in quo mori nollem? cur non eadem est mihi hodie constantia, quam tunc maxime cuperem: Qui morti proximus est justo afficitur terrore judiciorum Dei, qui unius mandati inobedientiam æternis suppliciis persequitur; at hic idem Deus hodie minus terribilis est? mandata illius sunt ne minus terribilia, ac severa? Tu hæc mihi nuntiari voluisti; tu ipse, Domine locutus es, & loqueris adhuc; illa ignorare non valeo; neque mihi alius restat actus, nisi, ut eadem diligenter adimpleam. *Idem. P. Girousſt.*

Injuriarũ venia nos Patris cœlestis Filios esse declarat.

Ex hoc prorsus divino caractere Deus vos suos filios agnoscet. *Ut sitis filii Patris vestri.* Non significant verba hæc, tunc vos, ob id Dei filios futuros, sed futurum ut pro filiis Dei agnoscamini. Non semper id esse videmur, quod sumus; non enim vivendi ratio, atque actiones cum ea congruunt dignitate, qua sumus induti, sed ignoscentes ostendetis vos peculiari nomine ad Deum pertinere, quoniam Dei geretis imaginem, atque magis distincta, insignique nota notabimini: *Ut sitis filii Patris Vestri.* Quid enim facit Pater hic communis? Oriri facit solem suum super bonos & malos, pluit super justos, & injustos; atque ut aliquid magis particulare addamus; nos licet rebelles patitur, neque satis est nos pati, prævertit etiam, neque illi satis adhuc est, si præverterit, nos etiam tunc præstolatur, cum majori nequitia a nobis contemnitur; denique postquam diu fuerit præstolatus, eo nos recipit momento, quo secum in gratiam redire volumus. Præclara sane præcepta! Præcepta personalia, quoniam hæc omnia nobis met ipsis accidunt, Præcepta, ut ita dicam quotidiana, & semper præsentia! His sedulo studeamus, non solum ut intelligamus illa, verum etiam ut opere compleamus. *Idem.*

Quam delicati sunt homines, cum agitur, uter prior ad resarciendam gratiam primum movere lapidem debeat? si quis reconciliationi consensum præstat, numquam vult cogi, ut prior inimicum conveniat, & alloquatur; quilibet rationes jactat suas, neque de jure suo cedere patitur. Quænam agitantur consilia, ut conveniendi, & colloquendi ratio neutri indulgentior inveniatur? Quærendus est locus indifferens, ac neuter; gressus omnes hinc inde mensurandi sunt, & voces omnes, quibus utrinque utendum, æqua lance ponderandæ, atque omnia diligentissime præcavenda, atque movenda. At Deus noster, licet maximus, licet Omnipotens non ne e contra prior nos invitat, revocat, quærit? *Idem.*

Quid J. C. illis exprobrabit qui parcere noluerunt.

Eheu! quid respondebitis, Fideles, cum Deus evocatis ad Tribunal suum vobis dixerit, quod olim Evangelicus ille Pater familias; *Serve nequam omne debitum dimisi tibi*, omnem pro te severitatem meam abjeci: *Nonne ergo oportuit, & te misereri conservi tui?* None igitur & tu eadem erga fratrem tuum uti indulgentia debueras? Loquere: quam afferes excusationem? Dignitatem fortasse, honoremque tuum? At quinam ego sum! qui tu? Ego tamen quamvis Deus, tibi peperci. Numquid injuriæ magnitudinem? At num æque indigne exceptus, æque injuste contemptus fuisti, ac ego a te ipso? ignovi tamen. Quid tu? Tu æ temet tradidisti iracundiæ; nihil frænare potuit furorem tuum; sed timorem injicere conatus es, & profecto te nimis formidabilem effecisti; nullæ intercessiones, nullæ satis validæ sollicitationes fuere, ut te ad lenitatem vocarent? Hanc igitur imposterum sequar regulam, ubi de sorte tua mihi erit judicandum; eadem utar mensura; eam deferam, quam sequebar, ac tuam ipsam amplectar. Toties dixisti: Dimitte, sicut dimittimus; voti damnaberis, non ignovisti, ut ego; non ignoscam ut tu: nulla mihi erit amplius indulgentia, lenitas nulla, sed eadem, ac tu, severitate utar, ut ex te rationem exigam, atque omnia reposcam; nulla amplius erit pro illo venia, apud quem nulla fuit venia. *Sic Pater Cœlestis faciet vobis.* Nos hæ attentos efficiant minæ, quippe hactenus pro nobis minæ sunt; earum prævertamus effectus, & adnitamur, ut aliquando vere, & sancta cum severitate possimus dicere Deo: Fac, Domine, quod feci; dimisi, dimitte. *Idem.*

Perpendite diligenter causas, unde odium proficiscitur, inanes esse plerumque, futiles, ac pueriles; vox aliqua, repulsa, non præstitum obsequium, & aliquid etiam fortasse minus his. Si duo simul accerserentur inimici, atque ex illis simultatis causa quærerentur, hi plerumque adlaborarent, ut aliquam satis æquam causam afferrent. Nihilominus, quot obtrectationes, quot calumniæ, quot fictæ hinc inde relationes! quot intentatæ minæ, quot damna ultro citroque illata! Quam inundationem late peperit fons adeo exiguus, & hic quo vos non abripiet?.... Adhuc tempus est illius coercendæ, odium ex animo prorsus abiicite, ex sancto hoc loco pedem non afferte, nisi prius illud penitus extinxeritis; de vobis met ipsis eam re-

reportare victoriam cum nullo dividendam, & tanto minus vanitatis nomine suspectam, quod illi Deus unus testis accedet. *Sermo manuscriptus P. Francisci Catrene*.

Tenemur exteriora prabere resarcitæ gratiæ indicia.

Non minus extrinseca resarcitæ gratiæ tenemur inditia præbere, quam intus ex corde ignoscere; sed audeo dicere, hoc in dubium vocari consuevit: inter eos enim, qui cum scandalo servant inimicitias, major est resarciendæ gratiæ difficultas, quam ignoscendi. Ita loquuntur ii, qui obstinato animo fovent odia; Ego, inquiunt, non odi, nullam intus in animo simultatem gero; si exterior habitus oris, ac gestus haud ita lenes videantur, saltem cor omni culpa vacat; totius iracundiæ meæ sacrificium obtuli Domino, hoc ad Aram ipsius illud instauro. Verum cum hujusmodi homines hortamur, urgemusque, ut reconciliationem æque publicam faciant, ac eorum dissidia cum scandalo fuere conjuncta; tunc omnem naturæ suæ revocant superbiam, ac inanes peccatorum suorum excusationes inquirunt. *Idem*.

Videamus utrum Dei Filius præceptum reconciliationis solis animi sensibus circumscripserit, an exteriorem etiam quamdam speciem quæsiverit. Ita ille ait: *Vade reconciliare fratri tuo.* Vade: Jam hoc non est amplius præceptum, quod in solo corde terminetur; sed aliquid etiam ulterius agendum est. Nec satis; descendit etiam ad peculiares loci, temporisque circumstantias; temporis quidem, cum frater aliquis nobis justam fovendæ simultatis occasionem acceperit: loci vero; ara enim relinquenda sacrificium intermittendum, ubi irritatus animus leniendus est: *Relinque munus tuum ante altare*. Quasi diceret Dominus: licet Sanctuarium, ubi offers munus tuum locus sacer sit, & cultui meæ sanctitatis devotus; licet ad aram meam offerendum sit odii holocaustum, cordis tamen sacrificium mihi non sufficit. Abi, relinque, & munus, & Sanctuarium, fer osculum pacis fratri tuo, antequam temerarium os ad mensam meam adferas; neque accedas ad me, nisi prius accessetis ad fratrem suum: *Relinque munus tuum*. Præceptum igitur constans est, at nihilo minus justum est. *Idem*.

Utique, auditores, Christi Lex imperfecta fuisset, nisi exteriorem, publicamque reconciliationem præcepisset. Namque in præceptis, quorum immediatum objectum est Deus, cor sufficit, & externi actus inutiles sunt. Te a me amari jubes, Domine; tu amorem meum in intimis etiam cordis mei latebris intueris: satis est hic amor, ut dignus fiam & justificatione, & dilectione tua. Sed in iis præceptis, quæ ad Proximum referuntur, cor unum non sufficit, sed manus etiam requiritur. Deus, qui ad societatem nos effinxit, charitatis præcepta proposuit, quæ ejusdem societatis utilitati prodessent. Quid autem mea refert, utrum fratris mei cor odio vacet, si ille mihi urbanæ vitæ officia, solatia, opem, & consuetudinem negat? Quodnam monstrum in Republica est videre filium a patre, uxorem a viro, fratrem a fratre, a cive civem diffidentem? Oportebat igitur præcipere, ut eo modo quo secesserant, iterum mutuo in unum redirent. *Idem*.

Perfectio Legis J.C exteriorē poscit reconciliationem.

Numquid aliquid est, quod melius conferre possit Mundi totius felicitati, quam sedula legis adeo sanctę observatio, qua injurias dimittere, & inimicos amare jubemur? Si ille, qui odii objectum est, quem injuste, atque indigne persequimur, diligit persequentes; si de nobis mellito ore loquitur, si nobis benefacere gestit; aliquid ne magis idoneum excogitari potest, quod prohibeat, ne vulneretur ictibus inimicorum, quod omnes evellat inimicitias, omnem ultionis libidinem, ac tumultus, quos natura in eorum corde excitare posset, ibique pacem tueri, quam felix hæc insensibilitas? Quid aptius fingi, vel potentius potest ad inimici iram flectendam, vehementem affectus perturbationem, quo agitatur, leniendam, furorem pacandum, tunc etiam cum ad extremum usque illius evaserit iracundia, quam suavitas illa, qua excipitur, quam charitas, quæ illi pro illatis contumeliis retribuitur? Hoc sane est aquam super ardentem materiam effundere, ignitosque carbones super inimici caput congerere. Ita inimicus homo victus ea bonitate, quæ erga ipsum adhibetur, omnem, qua tumebat, dissipat iracundiam: *Abbas Trappensis in Moralibus Considerationibus in Evangelium Sancti Matthæi*.

AMOR,

ET CHARITAS ERGA PROXIMUM.

MONITUM.

ILLUD primum in hoc argumento notandum occurrit, Amorem Proximi, Charitatem, qua illum complecti jubemur, plurima comprehendere officia, quæ unico Sermone pertractari non possunt, cum singula satis affluentem materiæ copiam suppeditent, ut integra concio expleatur. Hoc igitur in loco de charitate erga Proximum verba facturi sumus generatim tantummodo sumpta; alioquin cum ex Apostoli sententia præcepta quæcumque nostram cum proximo vivendi rationem respiciunt, ad hoc unum redigantur, qui omnes hujus partes complecti, easque singillatim persequi vellet, næ ille quidem argumentorum omnium latissimum, atque diffusissimum pertractandum aggrederetur. De inimicorum dilectione, correctione fraterna, aliisque erga Proximum charitatis officiis singillatim loco suo pertractabimus, atque ad dicendum supellectilem ornatissimam afferemus; hic vero nobis met ipsis eos cancellos constituimus ut de solo fratrum diligendorum præcepto, hoc est de ea sincera dilectione, qua illos prosequi tenemur, & arcta, insolubilique necessitate eosdem semper fratrum loco habendi verba faciemus.

Alterum vero notandum haud abs re puto, hanc scilicet virtutem sejungi nequaquam posse neque ab iis rationibus, quæ nobis illam exercentibus debent obversari, neque a mediis eamdem acquirendi, neque ab officiis, quæ Proximo præstare debemus ita ut quemadmodum de illa sermonem nequit institui, quin vitia eidem opposita ostendantur, ita fieri nequaquam possit, quominus hæc omnia licet obiter, & generatim attingantur, quin tamen aliqua particularis species ex professo tractetur; neque concinnemus orationem vel de Eleemosyna, vel de injuriarum venia, vel de Obtrectatione, vel de temerario judicio, licet hæc omnia charitatem respiciant.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum de Charitate erga Proximum sistema.

I. Pro textu, atque divisione Concionis illa assumi possunt Apostoli 1. *ad Corinth.*13. verba: *Charitas patiens est, benigna est;* atque in parte priori ostendi; in hoc positam esse charitatem, ut feramus in proximo, quidquid ab illius amore nos divellere posset, si ex solo naturæ, vel rationis etiam sensu ageremus; in altera vero, virtutem eamdem in eo consistere, ne quam nos patiendi occasionem proximo tribuamus. In exordio charitatis supra ceteras virtutes bona explicari possunt, eaque elogia afferri, quibus Scriptura, Sanctique Patres eam decorarunt: veluti cum ajunt hanc totius Christianæ perfectionis fundamentum esse, ac vinculum, quo omnia in statu suo continentur; hanc a Dei filio testamento Apostolis relictam fuisse postrema ea concione, quam ad ipsos habuit; ipsumque voluisse, ut hic esset caracter, quo Discipuli sui a ceteris hominibus distinguerentur. Verum cum amor non in corde tantum debeat includi, sed extrinsecus etiam se se prodere factis, hæ duæ sunt rationes (illæ videlicet, quas supra memoravimus) omni plane ambiguitate carentes.

Prima autem, quæ primum punctum constitui t est pati, 1. personales proximi defectus ejus inæqualitatem, imperitiam, asperitatem, insuavitatem. 2. injurias, vel injustitias, quas nobis infert, & quas licitis rationibus prohibere non possumus. Latius hic sermo institui potest de delicato hominum ingenio, qui ultro, citroque pati nequeunt vel minimum aliquid, quo se lædi putant; ac ostendi, charitatis esse, quantum fieri potest, proximi facta excusare, modo quod lædendi mens illis non fuerit, modo quod inscienter id fecerint, & ex errore magis, quam ex prava voluntate peccaverint. 3. ingrati animi vitium, infidelitatem, ea etiam mala, quæ minus excusari posse videntur, & quæ magis obsuere, ideoque animi nostri impetum frænare, ac proximum, licet nos oderit, amore complecti; ita ut ubi in naturalibus amicitiis amor amorem conciliat, in charitate christiana odium, quo Proximus nos prosequitur, ratio fit, propter quam majori illum affectione prosequamur, atq; illius misereamur, eumdem vitio adeo rectæ rationi adversanti videntes obnoxium.

Altera christianæ charitatis nota, quæ alteram concionis partem constituit, hæc est, ne cui nos ferendi occasionem præbeamus. *Charitas benigna est*; quod quidem assequemur, 1. si ea diligenter evitabimus, quę proximum lacescere valeant; neque putabimus ea minimi esse momenti; ac flocci facienda, sed eadem ex nobis metipsis existimabimus, sæpe enim, quod nos leve censemus, alios graviter lædit. 2. si omnes proximo gratificandi occasiones, ac malum bono vincere quæremus; 3. si eas, quæ forte a nobis illatæ fuerunt injuriæ, reparabimus. Præcæteris numquam nobis est oblivioni tradendum præcipuum illud charitatis præceptum? quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.

II. Alia Concionis delinatio ea omnia colligens, quæ de Charitate aptiora, atque utiliora dici possunt est, 1. ostendere necessitatem, qua generatim proximum amare tenemur; 2. officia, ad quæ hoc amore obligamur.

Pars Prior. Necessitas proximum diligendi innititur primo explicito Domini præcepto, cujus æquitas, utilitas, ac necessitas possunt ostendi; ubi ob oculos proponendum est; hoc peculiariter esse JESU CHRISTI præceptum, mandatum novum, & quibus de causis. 2. Rationibus, quæ Proximum nobis amabilem exhibere debent, nulla quamvis ipsi bona qualitas naturalis insit, quæ affectionem nostram promereatur. Ipse factus est ad imaginem Dei cujus similitudinem gerit; Filii Dei sanguine redemptus est, & Deus illum eo usque dilexit, ut pro eodem vitam suam traderet. Præter naturæ similitudinem, quam habet nobiscum, habet quoque similitudinem gratiæ a nobis longe majori habendam in pretio; eidem, ac nos, fini est destinatus, nobis fidei, & Religionis vinculis, eorumdemque Sacramentorum communione conjunctus adhæret.

Posterior pars. Charitatis officia generatim ad hęc duo referuntur. Primum alteri damnum ne inferatur; quod explicatur per ea, quæ in prima ad Corinthios Epistola cap. 13. fusius S. Paulus enumerat. Alterum, ut illi optemus, & pro viribus omnia procuremus bona; illius negotia foveamus, ejus faveamus utilitati; si quid boni eidem acciderit, lætemur; e contra vero si quid mali, condoleamus, eique solatium, atque opem feramus; atque ut me verbo expediam ei quidquid boni pro virili parte possumus, seu temporale sit, seu spirituale, sponte, atque hilariter afferamus. Opera misericordiæ utriusque speciei satis cognita sunt, eaque leviter, obiterque attingere haud abs re fortasse videbitur.

Pro Concionis de Fraterna charitate argumento, ac divisione duplex hæc assumi potest veritas, quarum probationes faciles sunt, atque perspicuæ. III.

1. Quicumque fratrem non amat, ab hoc Deum vere non diligi; quamcumque prætexat causam, ut suæ vel non satis enixæ dilectioni, vel odio suo, quo in illum æstuat, a quo se lacessitum fuisse existimat, & quamcumque sibi adesse rationem putet, ne fratrem diligat: duplex enim hæc charitas erga Deum, & Proximum sibi invicem cohærent, atque altera ex alterius mensura æstimatur. Ad hæc Dei mandatum satis apertum est &c.

Altera; Deum reciproco amore eum prosequi minime posse, qui fratrem suum oderit, vel eumdem non dilexerit; nam præterquamquod harum veritatum altera consequatur alteram; arctis inter se nexibus conjunctæ sunt; ac Deus hanc semper conditionem suæ gratiæ substernit, quæ ab ejusdem amicitia sejungi nullatenus potest.

Evolvi, & enucleari ea possunt officia, quibus charitatis christianæ præceptum nos subjicit. IV.

1. Ut Proximum in JESU CHRISTO diligamus, hoc est dilectione sancta, & vera, cujus hic finis sit fratrem virtutibus ornatiorem efficere, eique quantum in nobis est, æternam felicitatem procurare, eidem ut se se sanctificet & consilia, & auxilia præbendo; ita enim unanimi consensu a Sanctis Patribus explicatur.

2. Ut illum pro JESU CHRISTO diligamus, hoc est propter amorem, quo Salvatorem prosequimur, hunc in fratribus considerantes, ac illi omne procurantes bonum hoc animo, quasi Salvatori nostro præstaremur; ubi latior ad dicendum campus aperitur: *quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

3. Denique ut illud amemus, quemadmodum eum JESUS CHRISTUS ipse dilexit, qui omnia fecit, omnia passus est, omnia propter ipsius amorem suscepit. Hoc sane est charitatem ipsam ad altissimum ipsius cumulum provehere; ea non solum quæ præcepti, sed quæ consilii sunt, etiam observantes.

Dei Filius, qui severe adeo præcepit, ac sæpe amorem Proximi commendavit, docuit etiam qua ratione hic a nobis esse amandus; quod ipsum nobis Concionis argumentum potest suppeditare. Hæc enim ratio generatim tria spectare potest exempla, quæ nobis tria officia demonstrant. V.

1. Proximum nostrum diligere eo amore, quo nosmetipsos amamus: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Matt. 22. Hoc sane plura complectitur; præsertim

vero

vero significat, quemadmodum amor, quos nos met ipsos amamus, cæterorum maximus, fortissimus, ac potentissimus est, similem esse debere nostram erga Proximum charitatem.

Alterum est illum diligere quemadmodum nos ab illo diligi cupimus: *Omnia quæcumque, vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis*. Luc.6.

Tertium illum amare, quemadmodum a JESU CHRISTO amati fuimus. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*. Scis autem quousque nos dilexerit Deus &c. *Desumptum ex P. Nepueu in Christianis Considerationibus*. Joan.15.

VI. Pro concionis argumento, ac partitione assumi possunt præcipue qualitates christianæ erga proximum charitatis.

1. Supernaturalis esse debet in fine, quæcumq; enim proximo præstamus ad illius salutem sunt referenda.

2. Universalis esse debet in extensione; scilicet christiana charitate omnes homines sunt diligendi quicumque illi sint, cujuscumque regionis, fortunæ conditionis, dignitatis &c.

3. Constans esse debet in duratione; numquam enim ab amore cessandum, licet proximus nobis odii, ac simultatis tribuat occasionem.

VII. Charitas vult ea nos Proximo præstare, quæ amor proprius nobis met ipsis facere suadet. Sedulo ea quærimus, quæ ad nos pertinent; vitæ hujus commoda, utilitatem, honorem; illa summa sollicitudine appetimus; si quis illis obstiterit, ira concipimur; si quis abstulerit, mœrore gravissimo obruimur. At erga proximum omnino oppositum accidit; nulla tangimur cura sive quid boni, sive mali cedat, immo inflexibiles sumus, invidi, & maligni. At charitas, uti dictum est, docet, ut his omnino contraria operemur: vult in nos duros esse, indulgentes in alios; vult ut illis dolentibus condoleamus, & gaudeamus, si quid ipsis feliciter cesserit; vult, ut ipsorum minimas etiam res cordi habeamus, ac sæpius in eorum gratiam aliquid de jure nostro concedamus. Hæc sunt charitatis consilia; ubi duplicem considerare possumus utilitatem, quam illi percipiunt, qui ita affectibus suis dominantur, ut eadem exequi valeant. Inde autem duo concionis puncta possunt efformari.

Punctum primum. Id si fecerimus, metuendum non est, ne per excessum delinquamus, ac opera nostra facile justos cancellos prætergrediantur, veluti cum de nobis agitur; 1. limites enim præscripti, ubi pro nobis met ipsis agitur, multo sunt angustiores, quam cum proximo inservimus; neque alicui unquam Sancto viro probro versum est, si quid in aliorum præstitit gratiam, quod sibi met ipsi licere non credidisset, quin nimis sibi blandiretur. 2. Hæc facilitas, & largitas generalis, atque fratribus omnibus communis ex aliqua passione oriri non potest; passio autem illa est, quæ efficit, ut adeo facile modum negligamus, ubi de nostra agitur utilitate, vel eorum, quibus vel sanguinis communione, vel alio quopiam naturali, & peculiari nexu sumus conjuncti; qui ut plurimum ex philaucia proficiscitur.

Punctum alterum. Metuendum non est, quin opera nostra meritoria non sint, & ad æternam salutem consequendam inutilia, quod ut plurimum accidit, cum commoda nostra nimia sollicitudine quærimus. Quærere requiem suam, voluptatem, fortunam, gloriam, licet etiam hac in re in nullum impingeremus extremum, quod ex se vitiosum videretur, quidnam adeo supernaturale invenitur? At rebus in iisdem pro fratribus suis esse sollicitos, & ea angi cura, quam nobis met ipsis nequaquam licere arbitraremur; mortificatos in iis omnibus, quæ ad nos pertinent, erga alios suaves esse, atque indulgentes; quidquid illis placere potest, prævertere, cum aliunde nefas minime sit; hoc sane nonnisi ex supernaturali principio, & ex generoso amore, quem voluit JESUS CHRISTUS Christianorum notam esse, ac proprium caracterem, potest oriri.

VIII. Quid sit amare, ut Christianum decet; & Charitate supernaturali diligere.

1. Amare est id, quod in se nihil habet amabile; ideoq; amare Proximum, licet imperfectum, ingratum infidelem, proditorem; quemadmodum in fide id credimus quod ratio comprehendere nequit; & numquam vividior Fides est, quam cum obscurior; ac plurimi obices superandi sunt. Dilectione prosequi, ac lenes, suavesque se se præbere erga illos, qui in nos severi, durique sunt, velle, & facere bene illis, qui nobis, & volunt, & faciunt male, hoc est amare, uti decet discipulos illius, qui nos adhuc peccatores dilexit, ac se ipsum tradidit pro nobis: *cum adhuc peccatores essemus*.

2. Licet plurimos in fratribus defectus deprehendamus, aliquod tamen in ipsis amabile invenire, errata excusare, quod in ipsis minus erroneum est invenire, & matres imitari, erga filios suos, industrios, & indulgentes oculos habentes; præsertim vero spectare supernaturalem, ac verum finem, qui in his omnibus rebus nos dirigit, in Proximo Dei imaginem contemplari; eam intueri partem, quam in eadem obtinuit redemptione, vocationem illius ad eumdem finem pertinentem, prædestinationem ejusdem fortasse statutam, decretamque, licet adhuc in errorum suorum cœno volutetur &c.

Charitas erga Proximum efficere debet, ut fratres nostros in Christianæ Religionis, vel JESU CHRISTI spiritu diligamus. IX.

Punctum Primum. Explicare fusius quinam sit hic spiritus, qui amorem ab omni utilitate vacuum, benevolentiæ, & non cupiditatis, amorem cordis, purum, sanctumque deposcit: *de corde puro, & de conscientia bona*, quemadmodum ait S. Paulus 1. *ad Timoth.* 1.

Punctum alterum. Ostendere paucissimos esse, qui christiana, ac vera charitate proximum diligunt, easque varias recensere rationes quibus homines sese ultro citroque amant; quarum quidem aliæ malæ sunt, & criminosæ, aliæ indifferentes, ac mere morales, quæ nullius sunt meriti. *Quam Mercedem habebitis*? ipse ait JESUS CHRISTUS: *Nonne, & Ethnici hoc faciunt*? Matth. 1. Ostendendum igitur per hoc charitatis officia non adimpleri.

Ostendere, Deum charitatis nostræ finem, & exemplum. X.

1. Finis esse debet: proximum enim propter Deum debemus diligere. Hic enucleandum est, quid sit, & quid significet amare Proximum propter Deum; quemnam finem nobis proponere debeamus proximum diligentes, & quænam inditia sint, ex quibus cognoscere valeamus, utrum ipsum vere propter Deum diligamus.

2. Exemplar quoque esse debet. Proximum amemus, quemadmodum Deus ipse nos amavit. Amavit autem 1. nos prævertens, ac prior amorem nostrum inquirens. 2. nos diligens sine ulla specie utilitatis, quin nostri indigeret, cum ipse per se beatissimus sit. 3. nos immenso amore complectens; nihil enim omisit, ut nobis ardentem amorem suum testaretur: *Hoc argumentum pertractatum fuit ab Auctore Sermonum in omnia Ethica Christiana argumenta, in Adventu*.

Christianæ Charitatis conditiones.

Prima. Amor esse debet sincerus, & verax, ex ipso corde profectus, neque in solis verbis, exterioribusque officiis consistens, quæ omnia nullo sunt in discrimine habenda. XI.

Altera. Esse debet universalis, neminem excipiens, sed paratus, ut omnibus seu pauperibus seu divitibus gratificetur, quin locum iis cogitationibus præbeat, qui cor, charitatemque ipsam coarctant; licet in eadem charitate ordo servandus sit, & ubi plures adsint, qui eamdem operam nostram exoptent, alios aliis præferre possimus, immo debeamus etiam; e.g. alienis consanguineos &c.

Tertia. Debet esse Practicus, & Efficax, qui nos ad opera charitatis erga Proximum exercenda, eorumque exercendorum perquirendas occasiones impellat. *Ex morali Dictionario*.

In Charitate erga Proximum considerare possumus. XII.

Primo; præcepti naturam, quod nos eumdem sincere diligere jubet, quin unquam eidem officiamus, & quæcumque illi possumus, pro virili bona procurate.

Secundo; Ordinem, qui per præceptum præscribitur, seu rationem, qua diligendum est.

Tertio, mentem præcepti rationes indicantem, propter quas proximum diligere debeamus. *Ibid.*

Bona, quæ ex charitate percipimus, & quæ in his Sapientiæ verbis contineri mihi videntur; *Est in illa spiritus intelligentiæ, Sanctus, Unicus, Multiplex*, Sapient. 7.

Primo: Unionis, & Charitatis spiritus, quem Dei Filius dedit discipulis Dei, ut illos a reliquis hominibus secerneret, spiritus est Sanctitatis: *Sanctus*: neque dubitari potest, quin nos sanctificet; per illum enim, ut ait S.Paulus, alia Evangelii præcepta observamus, & omnes Christianæ Religionis virtutes, omniaque dogmata exercemus, ubi Charitatem exerceamus.

Secundo; *Spiritus unicus*, Charitas Christianorum corda, & voluntates conjungens unicum tantummodo cor efficit, unicam voluntatem: *Cor unum, & anima una*. Act.4. quod de primis fidelibus dictum est, & hoc pacto quilibet cæterorum bonis, & felicitatibus gaudet; fortis est, dives, potens ex vi, ac opibus eorum omnium, quos diligit, & a quibus mutuo diligitur. Quænam felicitas. Quæ bona!

Tertio; Spiritus Charitatis nos ita conjungens, nosmet eodem momento multiplicat; efficit enim, ut in tot personis agamus, quot illi sunt, qui nobis suavi, ac pretioso hoc vinculo devincti sunt; cum quilibet alienarum virtutum, bonorum operum, ac meritorum particeps fiat: *Spiritus multiplex*.

XIV. 1. Christianus proximum suum propter Deum, & amore supernaturali diligere debet.

2. Illum amare tenetur amore universali, qui neminem quacumque de causa ab ejus excipit dilectione. Hi sunt christianæ charitatis caracteres, qui sermonis partitionem efficere possunt. Supernaturalis esse debet, & universalis.

XV. Fratres nostros amare debemus; 1. quia amantur a Deo, hic eos etiam, ut nos, ad imaginem suam, & ad eumdem, ac nos, finem creavit &c. 2. Quia illos diligit JESUS CHRISTUS; eodem redempti sumus pretio; pro illis æque ac pro nobis mortuus est eamdem sequimur legem, eadem habemus Sacramenta, eidem famulamur Domino &c. Hæc totidem vincula sunt, quibus invicem sumus conjungendi, 3. quia Deus, & JESUS CHRISTUS præceperunt, ut proximum diligeremus. Ita Deus Creator, Deus Redemptor, Deus Legislator jubent Proximum a nobis amari.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde hauriri valeat rerum, sententiarumque copia ad proposita Concionum systemata explenda.

Ex S. Patribus. S. Gregorius Magnus *l.3.moral.c.4.* præceptum Charitatis explicat, ac fusius de illis disserit qualitatibus, quas S. Paulus huic virtuti adscribit.

Idem *Hom.8. in Ezechielem* loquitur de vi, ac robore, quod hæc virtus nobis contra Dæmonem tribuit.

Idem *lib.10.moral.* explicat, atque ostendit utriusque præcepti charitatis unionem; quid faciendum, evitandumve sit erga Proximum, ut divinæ legi obtemperemus.

Idem *hom.38.in Evangelia* explicat quid sit Charitas, & in quo consistat, & quid sit diligere Proximum propter Deum.

S. Augustinus de hac passim verba facit *in Psalmo 21.47.65.67.98.*

Idem *lib.de Unitate Ecclesiæ contra Epist. Petil. in lib. de Natura, & Gratia; & in lib. de Spiritu, & Littera.*

Idem *in tractatu 65. in S.Joannem, in tract. 7. in primam Canonicam ejusdem Apostoli epistolam; in sermone 21. de Verbis Apost.*

Idem *in Epistola 59. ad Paulinum, in Epistola 62. ad Cœlestinum*; præsertim vero in *Epistola 137. ad Volusianum*, ubi ostendit, omnia Politicæ præcepta; omnemque statuum societatumque omnium felicitatem, ac perfectionem, in charitate, & concordia tantum consistere, & per easdem vigere. Denique de hac virtute pluribus in locis verba facit.

S. Ambrosius *serm.9. de unitate charitatis*, ostendit conjunctionem, & propinquitatem, quam Christiani habent in JESU CHRISTO ipsa etiam consanguinitate esse majorem.

Idem in Epistolam ad Romanos ea explicat Apostoli verba: *Quis nos separabit a Charitate Dei*, ad Rom. 8.

Idem in primam ad Corinthios epistolam hæc explicat verba: *Scientia inflat, charitas ædificat.* 1. ad Cor. 8.

S. Hieronymus *in Regul. Monach. ad Paulum, & Eustochium*, latius de charitatis merito disserit, sine qua reliqua omnia nihil sunt.

S. Joannes Chrysostomus *Homil.32. in epist.1. D. Pauli ad Corinth.* loquitur de Charitatis præstantia, de modo, pro Proximus diligendus est, de præcepto, quo a Deo illum amare jubemur, & de Charitatis hujus officiis.

Idem *Homil.33.* fusius eas persequitur qualitates, quas Charitati tribuit Apostolus: *Charitas patiens est, benigna est*, &c. ac adfert exempla ex sacris Bibliis deprompta. Alibi etiam passim de hoc loquitur argumento.

S. Bernardus, vel quicumque Auctor est Tractatus *de diligendo Deo* primis quatuor capitibus de Charitate etiam erga Proximum loquitur.

S. Bonaventura aliquot habet hujus argumenti sermones.

S. Leo sermonem habet de laudibus Charitatis, ubi de omnibus ejus speciebus verba facit.

Hugo a Sancto Victore, *in erudit. Theol. de Sacram.*

Infiniti propemodum laboris esset omnes istic Sanctorum Patrum locos afferre, ubi de hoc argumento sermo est; quid autem alios auctores recensere? Eos tamen potissimum memorabimus, qui Concionaturis majorem rerum copiam possunt suppeditare.

Granatensis in memoriali ostendit unam eamdemque virtutem esse Dei, & Proximi dilectionem, ac deinde eas adfert causas, propter quas Charitatem habere tenemur; quod fusius adhuc in Peccatorum Duce pertractat, ubi virtutis hujus ostendit Officia. Ascetici.

Alphonsus Rodriguez satis amplum hac de re tractatum elucubratus est, ubi de hac ipsa virtute, ac fraterno amore verba facit: cujus utilitatem, ac necessitatem aperit, & quomodo foveatur, edocet, nihil prætermittens quod ad hoc argumentum referatur.

Ludovicus de Ponte satis prolixe de hac re loquitur; *tom. 2. tractatu 3. tomo tertio tractatu 1. cap. 5. alibique.*

Petrus Canisius. *Tract.1.c.3.*

Petrus Sanchez *in Regno Dei p.6.*

P. Rapin in hoc argumento librum composuit, quem inscripsit, *Spiritus Religionis Christianæ*, ubi octo capitibus, quidquid magis notandum est, scite collegit.

P. Nepueu in libro, qui eodem inscribitur titulo, de Charitate erga Proximum agit, ubi capite primo de illius Natura, & Effectibus, in secundo de regulis charitatis a JESU CHRISTO traditis; in tertio de JESU CHRISTI de hac virtute Doctrina; in quarto, de ejusdem Exemplis; in quinto de rationibus, quæ nos ad Charitatem erga Proximum inflammare debent; & in sexto denique loquitur de mediis hanc virtutem acquirendi, atque conservandi.

P. Senault in libro de Homine Christiano *cap.5.& 6*

P. Saint Jure libro 3. de cognitione, & amore Domini

mini nostri, ostendit quinam sit proximus noster, & quinam in charitate servandus sit Ordo.

P. Haineufue in libro de Ordine 3. parte sermone 10.

PP. Arias, Pinelli, Lancicius, aliique plurimi argumentum hoc pertractarunt, & paucissimi sunt Ascetici libri, qui de eodem minime differant.

Ex Concionatoribus. P. Faber. *Domin.* 12. *post Pentecost.*

P. Texier sermone pro 3. Quadragesimæ Dominica, ubi de Fidelium per charitatem unione verba facit.

P. Aurelianensis.

De la Font. propositione pro 12. post Pentecosten Dominica.

Lambert, Sermone de Ecclesiastica vita sextodecimo.

Abbas de Monmorel. Homilia in 17. post Pentecosten Dominica.

Auctor sermonum in omnia Moralis Christianæ argumenta 2. tomo Adventus.

Idem sermonem concinnavit de concordia, & charitate, quæ in Cænobiis esse debet. Tomo 4. Sermonum peculiarium.

P. de la Colombiere. *Tomo* 4. *Sermone* 71. qui est de Christiana charitate.

Essais des Sermons pro Dominicis. Serm. pro 17. *post Pentec. Dominica.*

Idem. Dominica quinta post Pentecosten loquitur de lenitate Christiana, quæ in eo posita est, ut 1. nullus odii, vel simultatis ad Proximo sensus habeatur, 2. ut adnitamur, ne aliquis ex malignis id genus affectibus se se prodat exterius.

Qui de charitate collectanea ediderunt. Idem. *Sermone pro* 4. *feria post quartam Quadrag. Dominic.*

Granatensis in locis communibus.

Busæus *in Viridario (verbo) Charitas Dei, & Proximi.*

Drexellius, *in Rosisp.* 1. *c.* 3.

Stella in Expositione in 10. S. Lucæ caput.

Labata *in Apparatu (verbo) Dilectio Proximi.*

Didacus de la Vega. *cap.* 5. *de Charitate.*

Peraldus. *Tom.* 1. *de Charitate, cap.* 8.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Bibliorum ad hoc argumentum.

Diliges.....proximum tuum sicut teipsum. Luc. 10.

Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri feceris. Tob. 4.

Numquid non Pater unus omnium nostrum? numquid non Deus unus creavit nos? Quare ergo despicit unusquisque nostrum fratrem suum? Malach. c. 2.

Diligetis advenam quasi vosmetipsos. Levit. 19.

Dilige proximum, & conjungere fidem cum illo. Eccli. 27.

Universa delicta operit charitas. Prov. 10.

Qui despicit proximum peccat. Ibid. c. 14.

Ordinavit in me charitatem. Cant. 2.

Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Ibid. c. 8.

Ne avertas faciem tuam a proximo tuo. Eccli. 41.

In his duobus mandatis universa Lex pendet & Prophetæ. Matth. 22.

Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Idem, c. 24.

Diligere proximum tanquam se, majus est omnibus holocautomatibus, & sacrificiis. Marci 12.

Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Luc. 6.

In hoc cognoscent omnes, quia Discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Joan. 13.

Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Idem, c. 15.

Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Ibidem.

Hæc mando vobis, ut diligatis invicem. Ibidem.

Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Idem c. 13.

Charitate fraternitatis invicem diligentes. Ad Roman. 12.

Necessitatibus Sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes. Ibidem.

Qui diligit proximum, Legem implevit. Ibidem, c. 13.

Plenitudo ergo Legis est dilectio. Ibidem.

Dilectio proximi malum non operatur. Ibidem.

Dilectio sine simulatione. Idem, c. 12.

Unusquisque vestrum proximo suo placet in bonum, ad ædificationem. Idem, c. 15.

Multi unum corpus sumus in Christo; singuli autem, alter alterius membra. Idem, c. 12.

Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis. Ibidem, c. 13.

Charitas patiens est, benigna est; non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, &c. 1. ad Corinth. 13.

Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Ibidem.

Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam; charitatem autem non habuero, nihil sum..... Et si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, nihil mihi prodest. Ibidem.

Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, ...charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Ibidem.

Alter alterius onera portate; & sic adimplebitis legem Christi. Ad Galat. 6.

Patientes estote ad omnes. 1. ad Thess. c. 5.

In charitate radicati, & fundati. Ad Ephes. 3.

Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos. Ibid. c. 5.

Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis. Ad Coloss. 3.

Finis autem Præcepti est charitas, in corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. 1. ad Timoth. 1.

Ante omnia, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes; quia charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Petri c. 4.

Omnis Lex in uno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Ad Galat. 5.

Charitas fraternitatis maneat in vobis. Ad Hebr. 13.

Implete gaudium meum; ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, idipsum sentientes. Ad Philipp. 2.

De charitate fraternitatis non necesse habemus scribere vobis; ipsi enim vos a Deo didicistis, ut diligatis invicem. Ad Thessal. 4.

Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte. 1. Joan. c. 3.

Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas in nobis perfecta est. Ibidem.

Qui diligit fratrem suum, in lumine manet. Ibid. cap. 2.

Hæc est annunciatio quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum. Ibid. c. 3.

Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Ibid. c. 4.

Qui non diligit fratrem suum quem videt; Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Ibidem.

Si sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Ibidem.

Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Ibidem, c. 4.

Diligamus nos invicem, quia charitas ex Deo est. Ibidem.

In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam ille pro nobis animam suam posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Ibid. c. 3.

Exem-

Exempla Scripturæ in hoc argumento.

Exemplū Abrahæ. ABraham quemadmodum in Testamento veteri fuit Pater fidelium propter fidei suæ meritum; haberi quoque potest tamquam exemplum perfectæ erga proximum charitatis; quandoque stabat præ foribus domus suæ, ut occasionem præstolaretur, alienigenis panem frangendi. Statim ac eminus illos prospiciebat, non solum illis obviam ibat, sed currebat etiam, S. Joannis Chrysostomus inquit, ne ab alio quopiam in hoc opere charitatis prævetteretur. Rogabat illos, ut sibi liceret, eisdem cœnam instruere, putabatque, Saræ uxori suæ consultum per quam bene, si eidem præberetur occasio manus suas in hoc opere charitatis exercendi, quemadmodum se inde maximum gloriæ fructum percipere arbitrabatur. Charitas ipsius erga Loth fratrem suum insignis est; ut enim illum de eorum manibus liberaret, qui eumdem cum tota familia, omnibusque bonis in servitutem abduxerant, audacissimum quemque ex servorum suorum numero collegit, atque exigua militum manu in aciem educta, persecutus est raptores fratris sui, qui hoc titulo eidem carus fuisset, licet etiam adeo arcto consanguinitatis vinculo eidem conjunctus esset; & de eorum manibus prædam extorsit. Suam quoque apud Deum interposuit auctoritatem, *Genes.* 14. ut Sodomorum cives præsenti periculo liberaret, ac prohiberet; ne illorum civitas cælesti igne demisso in cineres redigeretur; qua in re licet damnatus voti non fuerit, non defuit tamen quominus omne charitatis meritum obtineret.

Charitas Job. Sanctus quoque Job perfectum esse posset charitatis exemplar, nisi patientia, quæ in ipso maxime enituit virtus, illum celebriorem effecisset, sane quæ præ virtutibus reliquis omnium in se oculos, mentesque convertit. Hoc tamen minime prohibet, quo minus ipse acceptam referre debeat charitatis operibus sanctitatem suam, amorem illum, quo Deus ipsum complectebatur, & eam nominis celebritatem, quam sibi apud homines comparaverat; ipse enim de se fatetur, misericordiam, quæ quidem est aliis benefaciendi studium, quo alienis egestatibus opem ferre gestimus, secum natam fuisse, ac secum pro annorum suorum numero adolevisse. Deum etiam testem vocat operum charitatis, quæ ille exercebat, cum cæci oculus esset, claudi pes, atque omnium calamitosorum hominum asylum.

Charitas Moysis. Hæc etiam virtus Moysem populo Israelitarum commendavit, non eo solum quod illum de Ægypti jugo subduxerat, & de Pharaonis tyrannide liberaverat: verum etiam quod suas apud Deum preces effuderat, ut justitiæ ejusdem brachium coerceret, postquam populus ille per summum nefas aureo vitulo, thus adolevisset. Magnus hic legislator, qui in Bibliis mediatoris etiam nomine designatur, se se tamquam victimam obtulit, iram Domini leniturus; & eo usque ipsius charitas exarsit, uti deleri mallet de libro vitæ, quam oculis suis justam ultionem intueri, quam Deus de rebelle hac populo se sumpturum fuerat minitatus: *Obsecro, Domine peccavit populus iste peccatum maximum, feceruntque Deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam; aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Exod. 32.

Exemplū Nehemiæ. Talis etiam fuit Nehemiæ charitas, quæ in illius sollicitudine enituit, qua libertatem procuravit populo Dei, qui erat adhuc transmigrationis residuum, nec non in iis omnibus, quæ in populi sui gratiam operatus est, cum jam rediisset Jerosolymam. Hæc autem in secundo Esdræ libro narrantur.

Tobiæ Charitas Tobiæ quoque charitas insignis eluxit, uti liquet, ex operibus illis, quæ cum suis concaptivis operabatur: quod illi conflavit invidiam Sennacherib, qui eumdem perdere statuerat, nisi sanctus ille vir aufugisset, atque cum tota familia in latebras sese recepisset.

Cætera exempla præterea, quæ ad alias virtutes referri possunt, & quæ singula locis suis proferentur.

Novum quoque Testamentum longe plura nobis suppeditat, quorum præcipua ad charitatem generatim spectantia hic afferemus.

1 Primum, maximumque hujus virtutis exemplar est Verbum incarnatum, qui quatenus Deus est ipsa charitas, & quatenus Homo Deus illius præstantissima in omnibus vitæ suæ partibus dedit exempla: ut enim illius nativitatem, atque mortem prætermittamus, quæ charitatis ipsius præstantissima sunt documenta, eam præsetulit. Primo. Discipulorum, Populorum, & Pharisæorum defectus tolerans, cum aliorum ignorantia, aliorum importunitas, & ingratitudo, reliquorum vero odium, & nequitia sexcentas ipsi in singulos dies occasiones præberet. Secundo. Cujusvis generis hominum seu corporales, seu spirituales morbos miseratione ductus ad sanitatem revocans. Tertio. Omnibus summa cura, & dilectione benefacere gaudetur. *Apparuit benignitas, & humanitas Salvatoris nostri*, quemadmodum loquitur Apostolus *ad Timoth.* 3. *J.C. maximum charitatis exemplum erga proximum.*

S.Pauli charitas. Admirabilis fuit Sancti Pauli Charitas, neque enim major esse poterat, quam cupere, ut pro fratribus suis a JESU CHRISTO esset anathema: licet enim genuinus horum verborum sensus longe sit alius ab eo, qui vulgo illis soleat appingi, semper tamen zelum, & charitatem, qua erga fratres suos succensus erat, significat: *Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem*, ad Rom. 9.

Evangelicus Centurio. Si Evangelici Centurionis fides in se JESU CHRISTI admirationem convertit, & ab eo meruit laudari; ejusdem profecto charitas & nostram admirationem, & elogia nostra meretur, quod cum adhuc Ethnicus esset, ipse ægrotantis servi sui curam suscepit, ac JESUM adiit illum oraturus, ut laboranti servo Medelam, ac salutem allaturus accederet. *Matth.* 8.

Primorū fidelium charitas. Quænam fuerit primorum fidelium concordia, & insignis charitas, nemo unus ignorat. Sacer textus illis unum cor, unamque animam fuisse testatur: *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una.*

Quorumdam Scripturæ locorum huic argumento applicatio.

TErribilis *ut castrorum acies ordinata*. Cant. 6. Sanctus Gregorius hæc explicans verba, ait hac locutione ingentem sensum contineri; scilicet, quemadmodum exercitus in aciem productus instructusque tunc hostibus formidabilis est, cum ordines coarctantur, quin vacuum, vel intervallum relinquant, qua lacescentibus aditus pateat; ita & nos salutis nostræ inimicis terrorem incutimus, cum vinculis charitatis invicem sumus conjuncti.

Charitas universalis est. *Latum mandatum tuum nimis*, inquit Regius Propheta *Ps.* 118. quæ verba S. Augustinus explicat de charitate dicens, non alios charitati nostræ cancellos esse statuendos, quam terræ totius terminos, si vere JESUM CHRISTUM diligimus, membra enim ipsius ubique diffusa sunt. Si eorum, qui ad ipsum pertinent, partem amas, ait ille, divisus es, & si ita divisus es, non es amplius membrum corporis ipsius; & si non es amplius membrum corporis hujus, non es amplius sub hoc Capite: *Tract.* 1. *in Epist.* 1. *Joann.*

Quomodo christiani sibi met simul adhærere debeant. Ecclesia in Scripturis ædificium vocatur, cujus christiani omnes totidem sunt tamquam vivi lapides, qui se se mutuo fulcire debent: quemadmodum enim si in ædificio lapis quidam ab aliis sejungeretur in fornice, totum corrueret ædificium fornici incumbens, ita in Ecclesia, ac in Fidelium societate contingeret, si illi, qui eam componunt, dividerentur. Nisi, eos artius conjungat charitas, quæ tamquam calx est hujus ædificii, quomodonam hoc ædificium subsistere poterit? Ita SS. Augustinus atque Chrysostomus hunc Scripturæ locum interpretantur.

Eodem in sensu jubetur Ezechiel Propheta dicere casurum esse illud ædificium, in quo calx arenæ commi-

mixta non fuerit: *Dic ad eos, qui liniunt absque temperatura, quod casurus sit.* Ezechiel. 13. Quid hæc verba significant, eruditus nescio quis Interpres interrogat; nisi charitatem calcem esse, sine qua simul connecti lapides nequeunt, quibus ædificium spirituale construendum est? Alioquin hoc opus primo venti flatu labefactatum corruet, quoniam omnes illius partes simul agglutinatæ non erunt.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Luc. 1. Significat autem proximum nostrum a nobis vera charitate esse diligendum, non eo solum pacto, quo res necessarias, atque utiles amamus, puta panem, Domum, aviculam, aliaque id genus, quæ nostram utilitatem, vel oblectationem respiciūt, neque diligendum tantummodo tamquam nos ipsos sed propter nos: Amandus quippe est eo modo quo nos ipsos diligimus summa dilectionis integritate, non autem tantummodo propter nos. Hæc animadversio est S. Bernardini Sennensis *Tomo 2. Serm.* 7.

Cur charitatis præceptū novum dicatur.

Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem. Joan. 13. Plures occurrunt rationes, propter quas Dei Filius mandatum hoc novum appellavit, inter quas hæc quoque invenitur ad nos ipsos pertinens; videlicet earum legum, quæ recens irrogatæ sunt diligentiorem observantiam efflagitari, cum reliquæ temporis spatio nonnihil de sua severitate remittant, eo neque ut desuetudo sæpius contra æquissimas, saluberrimasque leges præscribat. At JESUS vult charitatis præceptum novum esse, hoc est eamdem semper obtinere vim, atque omni tempore diligentissimum observari, quin alia quælibet lex, vel contraria consuetudo contra illud umquam præscribere valeat. *Gilbert. serm. 19. in Cantic.*

Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem. Joan. 13. Reges, atque Principes passim leges irrogant studiis suis, ac naturali ingenio conformes; ita Dei Filius, qui suopte ferebatur ingenio, ut omnibus hominibus benefaceret, & qui tanta flagrabat erga homines charitate, ipse quoque legem rogavit benefico illi suo studio conformem, quod effecerat, ut de Cœlo in terram dependeret. Eo modo quo arbor ex telluris sinu prodiens satis ostendit seminis ab olitore defossi naturam, ita lex ista, quid in corde Salvatoris continetur, aperte demonstrat. *Lanuza in quodam ex Tractatibus de Amore inimicorum.*

In charitate radicati, & fundati. Ad Ephes. 3. Duplici hac ex arboribus, ædibusque desumpta similitudine ideo Apostolus utitur, Sanctus Thomas inquit, quia ut utraque solide constitutæ sint, arbores quidem radicibus ædes vero præaltis indigent fundamentis. Christianus autem bonis operibus suis, dum vivit, attollit ædificium, ita enim in Scripturis loquitur Spiritus Sanctus: oportet igitur, ut huic ædificio charitas pro fundamento substernatur, quo recte facta omnia fulciantur, quæ alioquin nullius essent meriti habenda. Ad hæc Fidelis, ait JESUS CHRISTUS, arbor est, quæ fructus pro vita æterna producere debet: nisi hæc arbor pro radice Charitatem habuerit, quamprimum evertetur, vel erit arbor emortua, quæ cito exarescet. *Idem Lanuza tract.* 4.

Fratres sumus unū in cœlis habentes Patrē, & invicē tamquam fratres nosmet amare debemus.

Pater noster, qui es in cælis. Matth. 6. Noluit Dei Filius, eum qui hanc a se nobis traditam orationem recitaret, dicere *mi Pater*, sed *Pater noster*, ut, Sanctus Joannes Chrysostomus inquit, cogitantes nobis omnibus in cœlis communem esse Patrem, re ipsa tamquam fratres nosmet cogitaremus, & quatenus fratres eo ferventiori charitate ultro citroque diligeremur, quo vehementior esse debet gratia, quam natura. Et profecto ejusdem vocationis ad vitam supernaturalem vincula, & ejusdem cœlestis hæreditatis spes procul dubio majorem habere vim debent, quam ejusdem sanguinis vincula, si præter hæc non alia ratione connecteremur. *Sanctus Joannes Chrysostomus Orat. de instituenda secundum Deum vita.*

Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis. Ad Roman. cap. 12. Deus nostrum Dominus est, cui propter supremam ipsius in nos dominationem, aliaque sexcenta jura, quæ obtinet in nos, amorem, quemcumque cor nostrum capere potest, unice debemus. Ideo illud a nobis exigit, atque explicite id nobis imperat, ita ut si cor capax esset amoris infiniti, hunc Deo supremo unice deberemus. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Hujus vero infiniti debiti, quod ea excedit omnia, quæ unquam præstare possumus, & ideo efficiet, ut Deo semper debitores futuri simus, ipse partem cedit fratribus nostris, quæ quidem pars ad ejusdem sit naturæ, ac pars altera, quippe jus est in eodem fundamento consistens; numquam eidem satisfacere poterimus, ad omnimodam debiti extinctionem; neque magis hoc erga proximum, quam altero erga Deum debito liberari.

Alia ratio propter quam mādatum hoc novum appellatur.

Mirum profecto est, quod JESUS CHRISTUS de charitatis præcepto verba faciens illud mandatum novum appellaverit. *Mandatum novum do vobis.* Quid enim recens est in hac lege, quæ æque, ac humanitas ipsa videtur antiqua? Ex quo homines sumus, ideoque in hominum societate versari tenemur, non ne ex ipsius societatis, cujus membrum sumus, natura ea omnia cogimur præstare charitatis officia, quæ JESUS legis novæ vocabulo indigitat? Ante JESUM CHRISTUM numquam nefas erat proximo eam afferre contumeliam, quam nemo sibi allatam cuperet? Numquid omni semper tempore, ac ab ipsis usque Mundi primordiis jus fuit, indigenti fratri opem ferre, illius existimationem obtrectationibus non lacessere; domesticam, vel civilem pacem odiis, simultatibus, criminosisque furoribus non perturbare? Hæc proculdubio sunt omnium temporum, locorum, religionum, legumque omnium officia. Cur ergo hoc præceptum suum *mandatum novum* appellat? Quia charitatis præceptum simul & antiquum, & novum est, antiquum quoad substantiam, ac materiam præcepti; sed novum propter rationem, qua voluit a nobis fratres amari; scilicet propter Deum; non amplius simpliciter tamquam propter Legislatorem, ac Dominum præcipientem, vel propter Patrem id indicantem; sed tamquam propter Patrem id sollicite urgentem, Redemptorem id enixius obtestantem eo usque, ut se nobis debiturum, ac sibi fieri, quidquid fratribus præstitum fuerit, existimaturum profiteatur.

PARAGRAPHUS IV.

Sanctorum Patrum in hoc argumento loci, atque sententiæ.

Non diligis proximum tuum, si non ad bonum, ad quod ipse tendis, adducis S. August. de Morib. Eccles.

Nihil æque amicum probat, quam oneris portatio. Tantum quisque portat, quantum amat. Idem in Apocal.

Ut sciat homo diligere proximum tamquam seipsum, prius debet, diligendo Deum, diligere seipsum. Idem in Psalm. 118.

Redeat unusquisque ad seipsum, & si ibi invenerit charitatem fratris, securus sit, quia transiit de morte ad vitam. Idem, Tract. 5. in Epist. Joann.

Nihil nocet corporis separatio, ubi est animorum vera & sincera conjunctio. Idem, Serm. 42. de Tempore.

Aut cupiditate amatur, aut charitate; non quod non sit amanda creatura; sed si ad Creatorem referatur ille amor, jam non cupiditas, sed charitas erit: tunc enim est cupiditas, cum propter se amatur creatura. Idem, l. 9. de Trinit.

Dilectio proximi certus gradus est ad dilectionem Dei. Idem l. contra Adimant. c. 6.

Omnibus pari dilectione vita æterna optanda est, si non omnibus eadem possunt exhiberi dilectionis officia. Idem, in expos. Epist. ad Galat. c. 6.

Charitas quanto plus impenditur, tanto plus debetur; & nos tanto magis eam debemus, quanto amplius impen-

impenderimus; cujus nos perpetuos debitores ostendit Apostolus. Idem, Epist. 35. ad Severum.

Semper debeo charitatem, quæ sola, etiam reddita, semper detinet debitorem: redditur enim cum impenditur; debetur autem etiam si reddita fuerit; quia nullum est tempus quando impendenda non sit, nec cum redditur, amittitur, sed potius reddendo multiplicatur, Idem, Epist. 62. ad Cælestin.

Proximus, non sanguinis propinquitate, sed rationis societate pensandus est. Idem, Epist. 52.

Omnis homo homini proximus. Non est cogitanda longinquitas generis, ubi est natura communis. Idem, l. de Doctr. Christ.

Charitas est glutinum animarum, societas fidelium, otio non frigida, actione non fracta, non fugax, non audax, non præceps. Idem, l. de Doctr. Christ.

Charitas aliis blanda, aliis severa, nulli inimica, omnibus mater. Idem, l. de Catechiz. Rudib.

Per amorem Dei, omnes ei adhæremus; per amorem proximi omnes ad invicem unus sumus: ut bonum commune omnium, fiat singulorum, & quod quisque in se non habet, in altero possideat. Idem, lib. de spiritu & littera.

Talis est natura sancti amoris, & veræ charitatis, ut erogando crescat, & quantum in aliis plus expenditur, tantum in se abundantius cumuletur. Idem, Ser. 206. de tempore.

Charitas & cupiditas simul esse non possunt; nisi una radicitus evulsa fuerit, alia plantari non poterit. Sine causa aliquis conatur ramos incidere, si radicem contemnit evellere; radix enim malorum omnium est cupiditas. Idem, lib. 50. Homil. Homil. 8.

Per amorem Dei amor proximi gignitur; & per amorem proximi amor Dei nutritur. Greg. l. 7. Moral. c. 10.

Quid diligit Deum, non eum contemnere potest, præcipientem diligere proximum: & qui sancte ac spiritualiter diligit proximum, quid in eo diligit nisi Deum? August. Tract. 65. in Joan.

Nemo cæteris virtutum exercitationibus magnum quid se consequi putet, nisi recte fratres diligas. Cyrill. Alex. l. 9. c. 24. in Joan.

Proximum diligere pure non potest, qui Deum non diligit. Oportet ergo diligi Deum prius, ut in Deo diligatur & proximus. Bernard. lib. de dilig. Deo.

Non recipio consolationem, ubi video fratris desolationem. Idem, Epist. 70.

Mandatum charitatis proximi simile est mandato charitatis divinæ: quoniam hoc illud inducit, ab illo rursus munitur. Chrysost. Homil. in Matth.

Hoc in primis habet charitas, quod cum utilitate, sit facillima, atque jucundissima. Idem, Homil. 2. in Job.

Quemadmodum multi Religiosi per charitatem sunt unus, ita per eandem charitatis unionem, singuli sunt multi. Idem, Homil. 77. in Joann.

Charitatis debitum, etiamsi semper solvatur, semper debetur. Idem, Epist. 22.

Tanta charitatis vis est, ut cælo latiorem faciat animam; unde Paulus dicebat: dilatamini. Idem, Hom. 44. in Act. Apost.

Alius amat quia redamatur, alius quia honore afficitur, alius quia utilitati sibi esse aut fore hominem putat; Christi vero causa difficile quemquam invenies, qui amicum, ut oportet, diligat: omnes fere sæcularium vinculorum nexu vinciuntur. Idem, Hom. 61. in Matth.

O nimiam Dei clementiam! o ineffabilem charitatem! Præmium nobis pollicetur, si nos mutuo diligamus, & ea nobis præstemus, quibus nos invicem indigemus; & nos ingrato animo renitimur ei, cujus imperium beneficium est. S. Laurent. Justinian.

Tale est bonum pacis quod ex mutua charitate oritur, ut in rebus creatis nihil delectabilius concupisci, & nihil utilius possideri possit. Idem.

Par est latitudo charitatis & mundi; unam Rempublicam, cælum fecit & terram. Hildebertus, Episcopus Turonensis.

Bonum utile & jucundum est sola charitas. Hoc privilegium soli charitati servatum est, ut cum sit, non solum bonum, sed omnium bonorum maximum, sit quoque jucundissimum. Omnis quoque alia virtus pœnam habet annexam. Sanctus Thomas a Villanova in Conc.

Charitas in adversis non deficit, quia patiens est; inimicis non rependit, quia benigna est; felicitas eam aliena non cruciat, quia non æmulatur; conscientia mala non pungit, quia non agit perperam, &c. Bernard. Tract. de Charit.

Charitas, quæ Christi causa fundatur, firma, stabilis, atque invicta est; nec ulla re conquassatur: non obtrectatione, non periculis, non morte, &c. Chrysost. Homil. 61. in Matth.

Quicumque proximum suum, ut seipsum diligit, quidquid boni sibimet cupit, & illi cupit pariter. S. Justinus dialog. cum Trif. Judæo.

Apud Christianos, lex & norma amicitiæ quisque ipse est; atque eadem proximis velle, quæ & sibi ipsis Gregor. Nazianzen.

Hoc plane est charitatis quæ est secundum Deum, omnes complecti. Si autem hunc quidem diligis, illum vero minime, est amicitia secundum hominem: sed nostra non est hujusmodi. Chrysost. Homil. 7.

Maxime propterea Christus advenit, ut cognosceret homo quantum eum diligat Deus; & ideo cognosceret, ut in ejus amorem, a quo prius dilectus est, inardesceret. August. de Catechiz. Rudibus.

Facies & imago Christi nobis insculpta, qua sui esse cognoscimur, charitatis gloria est. Cyrill. in Joan. cap. 15.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ penu in hoc de Charitate erga Proximum argumento depromi possit.

CHaritas erga Proximum virtus est, qua Proximum diligimus propter Deum: ita ut ex D. Thomæ 2. 2. q. 25. sententia amor Dei, & amor Proximi unus dumtaxat sit habitus, qui tamen principium est diversorum actuum; hoc est, ut Theologicis verbis utar, amor, quo persequimur Deum, & qui dilectio vocatur, non uni adhæret Deo, sed in Proximum quoque sese effundit, seu quod qui diligit Deum, debet particulariter eos omnes amare, quos Deus sibi amicos elegit; seu quod actus qui ex se ejusdem speciei esse inveniuntur, vel (quod idem est) qui ad eumdem principalem finem rediguntur ad unum eumdemque habitum pertinent. At actus, quo Deum diligimus propter ipsius infinitas perfectiones, & actus, quo diligimus Proximum, quatenus æque ac nos ad Dei amicitiam vocatum, & æque ad infinitæ hujus bonitatis possessionem anhelantem, inter se simul adeo conjuncti sunt, cum uterque ad hanc eamdem bonitatem referantur, quæ utriusque postremus finis est, ac præcipuum objectum, ut idem habitus, qui ea virtute pollet, ut ex nobis primum eliciat, facere non possit, quo minus eliciat & alterum. Ex hac rationis superabundantia, quæ ciet in nobis actus charitatis erga Deum, qui inde tamquam sine ullo conatu, & non ægre procedunt, charitatis etiam actus erga fratres nostros oriuntur. Hæc si deesset Proximi dilectio charitas vera non esset, non enim esset Theologica virtus, neque aliam charitatem proprie dictam cognoscimus, quam quæ in trium Theologicarum virtutum numero recensetur. Hinc fit, ut hæc duplex charitatis species ratione diversarum operationum habita, tamquam duplex, eaque diversa virtus consideretur, utque duplex rivus ab eodem fonte emanans; duplex linea ex eodem centro ducta, ideoque in eodem conjungenda; duplex annulus catenæ ejusdem, duplex ejusdem arboris ramus jure optimo vocetur; & ut verbo me expediam duplex actus, vel duorum actuum effectus ex eadem habituali virtute proveniens. Quid sit charitas erga proximum.

Hinc infertur, horum amorum alterum sine altero subsistere nequaquam posse; eadem enim charitas, Amor Dei, & amor Proximi separari non possunt.

qua diligimus Deum, efficit, ut proximum diligamus tamquam perfectissimum atque charissimum opus illius, imaginem, atque objectum affectionum ejusdem: & ea, quæ efficit, ut proximum diligamus, efficit quoque ut simul, atque, ut ita dicam, actu eodem diligamus Deum, quoniam non diligimus proximum nisi propter amorem Dei, & propter ea bona, quæ in eodem constituit Dominus, illud vero præsertim, quo ipsum æternæ beatitudini destinavit, quæ re ipsa non aliud est quam ipse Deus. Ita amor Dei necessario proximi amorem producit; tunc vero præcipue, cum explicitum accedit præceptum, quo invicem amari jubemur, cum fieri nequaquam possit, ut Deum sincere diligamus contemnentes seu legem hanc, quam irrogavit, seu magnum hoc exemplum fratres diligendi, quod tradidit: Et amor proximi alit, fovet, roborat amorem Dei, non enim fratres nostros, uti opus est diligeremus, nisi hunc amorem referremus ad Deum, & proximum in Deo, & propter Deum amaremus. Hoc disertissimis verbis docet S. Gregorius l. 7. Moral. c. 10. *Per amorem Dei amor proximi gignitur, & per amorem proximi, amor Dei nutritur.*

Facile est intelligere non amantes Proximū, non amare Deum.

Quamquam propter necessarium nexum, qui inter duplicem hunc amorem invenitur; alter ex altero inferatur; hoc tamen inter utrumque discriminis est, idque S. Augustinus in Epistola ad Galatas animadvertit, quod facili negotio homines sibi falso persuadent, a se diligi Deum; quoniam non adeo sæpe occasiones occurrunt hunc amorem probandi: quod vero ad proximi amorem pertinet, injustitiæ, ac rusticitates, quas quotidie in illum vel exercendi nobis occasio suppetit, vel sæpe etiam exercemus, nimis aperte significant, ipsum a nobis nullo in discrimine haberi; & quemadmodum Deus ab iis, qui proximum odere, amari non potest, ex quo nos erga fratrem simultatem, vel odium fovere deprehendimus, statim tuto inferre debemus, illum qui utrosque creavit, non diligi a nobis.

Charitas ad creaturas ratione carentes se se extendere nequit; ipsa enim natura sua est amicitia in mutuo amore consistens, quo vicissim ultra, citroque cupitur, & pro viribus, ubi adfuerit occasio, verum bonum procuratur, hic enim agitur de charitate Christiana, cujus homines tantum compotes esse possunt. Irrationabilia quidem amare possumus, propter utilitatem, quam inde percipimus, propter honestam, licitamque voluptatem, quæ inde cedit; immo debemus etiam hæc omnia ad subliniorem finem referre, qui est Dei honor, & nostra salus; verum amanda sunt ita, ut nimis iisdem non adhæreamus, quod inordinatam, & criminosam affectionem nostram efficeret. Præterquamquod licet illa æquo, compositoque amore diligimus, ea propter nos non autem propter ipsa diligimus. Itaque ex iis omnibus, quæ circa nos sunt, homo tantum proximi loco est habendus, ideoque ipse unus esse potest veræ charitatis objectum.

Angeli proximi nomine non continentur.

Verum est, Angelis non solum communicare nobiscum, & participes esse ejusdem beatitudinis, quæ Christianæ amicitiæ fundamentum est, verum etiam hoc illos præ nobis excellere, quod beatum hunc finem jam sunt consecuti; ideoque, uti Sanctus Thomas animadvertit omnem nobiscum proximitatem habere necessariam, ut participes esse possint charitatis ejus, quam proximo debemus: attamen Sancti Patres Proximi nomine hominem solum comprehendunt, quia majores profecto in hoc amore superandæ sunt difficultates, propter quas necesse fuit, ut hoc præceptum irrogaretur, & frequentes, usitatæque occasiones illius observandi homines tantum respiciunt.

Quid intelligendū ut per proximitatē, qua alter alterum tamquam proximū habere, ac diligere tenetur.

Non satis est nosse, quid proximi nomine intelligendum est, nisi teneatur etiam quid hanc efficiat proximitatem, & unde proprie accipienda, ut sit ratio amoris, quo fratres nostros prosequi debemus. Hæc autem proximitas, quemadmodum S. Thomas ait, proprie a natura minime desumitur, sed ratione gratiæ consideratur. Non ex eo quod originem ab illis duximus, qui nos genere, proximitas sanguinis appellatur, sed ex hoc, quod omnes divino caractere notati sumus, omnes ad Dei similitudinem creati, omnes eodem sanguine redempti, omnes ad obediendum eidem Patri, & Domino eidem serviendum vocati, omnes ad hoc nati, ut aliquando bonum idem, hoc est æternam felicitatem possideamus. Hoc efficit, ut charitas omne hominum genus amplectatur generatim, & singulos peculiariter, tamquam proximos suos consideret, quin aliquis excipiatur, licet pluribus difluat imperfectionibus; cum amicitia humana, naturali tantum alicui qualitati innixa, sæpe objecti sui, tenuitatem intelligat; præterquam quod falli possumus id amantes, quod non meretur, vel etiam nobismetipsis fingentes aliquas inesse alicui perfectiones, quæ numquam fuere: sed proximum diligentes propter Deum, quicumque ille sit in semetipso, semper dignus est dilectione nostra, eumque semper considerare debemus tamquam proximum nostrum, quem a Deo jubemur amari, licet mortalium omnium imperfectissimus esset, & maxime contemptibilis.

Peccatores quidē amare possumus, non peccata.

Hinc sequitur, quod Proximi nomen omnes homines indiscriminatim comprehendit ex S. Augustini sententia; ideoque peccatores etiam, quandoquidem non solum homines sunt, uti nos, nobisque naturæ vinculis conjuncti, sed etiam uti nos ad beatitudinis participationem vocati, quæ, rursus dicam, totius charitatis est fundamentum. Hoc tamen sedulo est animadvertendum, illos a nobis nequaquam diligendos esse propter peccata; peccatum enim ad beatitudinem impedimentum est, & particeps fieret sceleris eorum, qui iisdem conniveret. Quamobrem duo in peccatore sunt distinguenda: primum ipsius natura, & persona; alterum vero ipsius peccatum, quorum alterum amare opus est, alterum odisse, odio illo perfecto de quo loquitur Propheta: *perfecto odio oderam illos*, hoc est præscindendo ab illius natura, & persona, quæ a Deo profecta ad Deum est reditura. Cæterum altera quoque distinctio facienda est inter hæc duo vocabula naturæ, atque personæ. Natura numquam esse potest odii nostri objectum, & hujus habita ratione nefas est ipsum etiam Dæmonem odisse; hoc enim in sensu non aliud exhibet, quam Dei creaturam; & Deus ea omnia, quæ creavit non solum bona, sed valde bona invenit, ideoque hoc in sensu nihil odit eorum, quæ fecit. Sed in peccatore, ut cum Sancto Augustino loquamur, duo sunt, humana natura, quæ homo est, quod est opus Dei, & status, seu qualitas peccatoris, quod unice hominis opus est. Hæc autem peccatoris qualitas absolute pertinet ad personam cui quodammodo se se commiscet: persona omnes recipit denominationes morales, atque cum illis quamdam veluti essentiam omnino diversam constituit. Et sane Deus Dæmonis odit personam, licet naturam nequeat odisse, ac nos ipsi dignum evadimus divinæ abominationis objectum, ex quo graviter peccamus, quæ quidem abominatio non in peccatum tantummodo, sed etiam in peccatis personam refertur. Quæ cum ita sint, certum est tamen, hominem, donec est in via, in qua salutem consequi potest, eo non est veluti dæmon, qui illam assequi nullo modo potest, in quem jam lata sententia est, & cujus persona apud Deum æque ac apud nos horroris, & abominationis objectum est; hominem, inquam, donec est in via a nobis in sensu absoluto esse diligendum; adhuc proximum nostrum esse; habet enim adhuc in natura, & persona sua id, quod inter ipsum, & nos hanc proximitatem constituit, quæ efficere debet, ut illum diligamus, donec viget, & quæ in hoc posita est, ut possit ad beatitudinem pervenire. Licet nobis liqueret, ipsum jam reprobatum esse, illi tamen superest adhuc sese convertendi facultas; & nisi aperta intercesserit revelatio, nescimus, utrum ille, non secus ac plurimi, qui se justos putant, per conversionem suam ad beatam pervenire valeat immortalitatem.

Quemadmodum ea ratio, qua proximum amare tene-

tenemur, est ipse Deus, hinc sequitur, neque omne amoris genus, quo illum prosequi possumus, neque omnem amicitiam, quæ inter homines potest intercedere, licet arcta sit, & arcto necessitudinis vinculo conjuncta, atque etiam honesta, non semper veram esse charitatem Christianam, vel eam, quam Dei Filius tantopere a Christianis exegit. Quidam amor est, qui a studio quodam mere naturali proficiscitur; amicitia quædam quæ temperamenti, studiorumque similitudini innititur, per quam cupiuntur, vel etiam mutuo temporalia bona, valetudo, pax, divitiæ procurantur. Hæc amicitia, si aliunde honesta sit, in se vituperabilis nequaquam est; quandoquidem moralis est virtus, quam Ethnici sæpius excoluere, majori etiam perfectionis in gradu, quam ipsi Christiani; cui si aliqua ascedat ratio a Fide proveniens, eamque supernaturalem efficiens, jam hæc esse poterit sancta, & salubris amicitia. Verum si hæc ratio ex ipsa Fide mutuo accepta, quantumvis sublimis sit, ea non est, quam explicuimus, hæc iterum dico, non erit christiana charitas saltem in magis proprio magisque vero sensu desumpta. Quod si illi Fides nequaquam se se immiscuerit, omnem jam omisimus mercedem, ut ait IESUS CHRISTUS; & generatim tantum de charitatis nostræ merito deperit, quantum humanarum rationum eidem immiscemus, quæ eamdem vel corrumpunt, vel infirmant.

Charitatis, & humanæ amicitiæ discrimen

S. Ioannes Epistola prima cap. 4. ait, illum, qui audeat asserere, a se diligi Deum, donec oderit fratrem, mendacem esse, atque manifestum mendacium proferre. Hujus veritatis ratio, præter ea quæ jam dicta sunt, ex pulcherrimo Theologiæ principio desumitur, videlicet christianarum virtutum principia esse indivisibilia, & æque ubicumque inveniantur, agere debere. Ita in principio suo fides invisibilis est, illud quippe est auctoritas Dei, quæ nobis sanctas illius veritates aperuit. Si principii hujus consideratione ducti aliquem fidei articulum credimus, intellectum nostrum in divinorum Oraculorum obsequium subjicientes, nosmet subjicimus etiam reliquis, qui similiter revelati fuere. Ita fidem suam dividere velle, alium quidem credere articulum, alios vero non item, idem est ac fidem destruere, ac nullam efficere. Hoc ipsum de charitatis principio dicendum est, qui ipse est Deus, quem toto corde, totisque viribus amare debemus. Hæc autem ratio indivisibiliter super Deum, ac super Proximum nostrum se extendit; ideoque separare velle amorem quem Proximo, ab eo, quem Deo debemus, idem est ac utrumque tollere, & nullam charitatem habere.

Quemadmodum amor, quo Proximus diligendus est, in eo continetur amore, quo diligendus est Deus; videtur e re futurum fuisse, si non duo, sed unum tantummodo præceptum de utroque irrogatum fuisset; hanc quæstionem proponit D. Thom. 2. 2. *qu.* 42. *art.* 2. Sed quamvis charitas, quæ Deum, Proximumque complectitur, una sit, & eadem virtus, necesse fuit tamen duo diversa præcepta proponere; hæc enim virtus duo diversa habet objecta, quorum alterum alteri subordinatum est, Deum videlicet, & Proximum: ac proinde generatim etiam duos habet diversos actus, quorum alter alterum, tamquam finem suum respicit. Ad hæc adiicere possumus, non omnes homines intelligere posse, alterum in altero contineri, quemadmodum in speculativis scientiis omnes illi qui aliquod principium norunt, non ideo tamen omnes norunt conclusiones, quæ virtualiter ibi continentur. Hac de causa necesse fuit, ut seorsim, ac sigillatim utrumque irrogaretur præceptum, non enim ab unius cognitione ad cognitionem alterius adeo facilis transitus patet; cum ad hoc ratiocinatione opus sit, quam non omnes possunt efficere.

Cur Deo irroganda fuere præcepta amoris videlicet & Dei, & proximi

Operæ itaque pretium est adnotare, in Evangelio alterum hoc præceptum diligendi proximum, primo illi, quo Deum amare jubemur, esse simillimum. Simillimum autem est, namque, ut S. Chrysostomus ait, illius effectus est, & ex illo consequitur; huc respiciunt, qui utrumque mandatum confundunt, & ex duobus unum efficiunt; utrumque enim congruit in principio, qui Deus est, & in fine, ad quem tendunt; In hoc sensu dicunt, uti una tantum fides est, una spes, ita etiam charitas una, ideoque unum tantummodo pro eadem mandatum. Quamobrem illam repræsentant, non jam simpliciter, quatenus ad habitum spectat, ut jam superius dictum est, sed quatenus ad exercitationem ejusdem, cum semper eadem sit virtus, duo tamen extensa habens brachia, quorum altero Deum, altero complectitur Proximum. Dominus, ait D. Augustinus, ita duo hæc præcepta ordinavit, ut illud, quod Deum spectat, sit tamquam finis; alterum vero, quod Proximum, sit tamquam medium, quod nos ad finem illum deducere debet. Ita illa simul conjuncta sunt, ita sibi mutuo cohærent, ut alterum servari minime possit, quin simul servetur & alterum.

Quæri potest, cur Dei Filius hoc amandi Proximi præceptum vocaverit Mandatum suum: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem*. Ioan. 15. Huic quæstioni responderi potest, 1. Præceptum hoc illi magis cordi fuisse, illud præ ceteris enixius commendasse, illud diligentius servari voluisse, illud sibi fuisse acceptissimum, atque illud maxime necessarium ab ipso existimatum fuisse. 2. Quod omnem auctoritatis, quam a Patre acceperat, plenitudinem, & omne jus, quod suo Sanguine acquisiverat, impendit, ut nos ad illud diligentissime servandum obligaret; quod efficit, ut pollicitationes etiam, ac minas adhibeat, atque quocumque pretio velit, ut huic legi homines se se subjiciant. 3. Illud ita appellat, quia voluit, hujus præcepti observantiam notam esse, atq; caracterem, quo Discipuli sui a cæteris hominibus dignoscerentur. 4. Quia voluit hoc præceptum peculiariter haberi pro suo, quoniam illud, tamquam Evangelii sui fundamentum constituit, atque curavit, ut quæcumque alia nobis irrogavit mandata in illo uno continerentur.

Cur Dei Filius preceptū hoc vocaverit suū.

Si præterea quæras quonam in sensu novum dicatur: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*; respondeo. 1. Præceptum hoc novum esse in causa sua, non enim fluit ex veteris Testamenti Spiritu, D. Thomas inquit, sed ex spiritu Testamenti novi, qui amoris, & suavitatis est Spiritus. 2. Novum esse in effectu, qui est homines innovare, ut docet Augustinus: *Novum quia innovat homines*: nam, ut addit Sanctus hic vir, amor Proximi per IESUM CHRISTUM instauratus effecit populum novum ex omnibus gentibus, quæ Idolis thus adoleverant, & ex omni genere humano in tot sectas, opiniones, inauditasque, ac nefarias superstitiones diviso: *Hæc dilectio proximi gentes, de universo genere humano, fecit novum populum. D. August. Tract. 65. in Ioan.* 3. Novum esse, quod illos, a quibus servatur in *Novas Creaturas* convertit, hoc est, homines miræ prorsus vitæ, ac sanctitatis, quæ olim in Ethnicis ipsis tantam excitavit admirationem. 4. Novum esse in Idea sua, ut ajunt SS. Chrysostomus, atque Cyrillus; illi enim novam veluti formam tribuit, voluitque, novo ac toto cælo perfectiore modo servari, quam olim in lege veteri observari deposceret: *Mandatum novum, quia modo novo servandum*. Olim tamquam amoris, quo Proximus diligendus erat, exemplar propositus ille fuerat amor, quo nosmetipsos amamus: *sicut seipsum*; at Salvator exemplar hoc nimis imperfectum esse censuit, & nos ignorare, quomodo nosmetipsos, uti oportet, amemus; ideo legem hanc innovavit, tutius, ac perfectius proponens exemplum, amorem videlicet, quo ipse dilexit nos: *Sicut dilexi vos.* (*ut & vos diligatis invicem*;) & nobis eam proponens amicitiam, quæ inter ipsum, atque Patrem suum intercedit: *Ut sint unum, sicut & nos unum sumus .... ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.* 5. Novum quoque esse propter rationem, qua Proximum nostrum amare jubemur; videlicet propter amorem IESU CHRISTI, qui sibi factum duxit, quidquid minimo suorum famulorum factum fuerit: *mihi fecistis*: & propter amorem Dei in hoc etiam sensu peculiari, quod lex Evangelii tot modis duplicem hunc amorem semper conjungit, quod sane mi-

Cur Mandatū hoc novum dicatur

nime

nime expressum est in lege per Moysem rogata. Aliter locutionis hujus explicationem tradidimus supra Paragrapho secundo, ubi vidimus quamobrem Salvator novum appellet hoc fratrum amandorum præceptum. Jure igitur præceptum hoc novum vocatur.

Quod intelligendum hoc, quod proximum sicut nos metipsos amare jubemur.

Verba, quæ addit JESUS CHRISTUS, tamquam explicationem hujus præcepti, quo proximum nostrum amare jubemur, majorem involvunt difficultatem: *Diliges proximum sicut te ipsum*. Hæc verba, S. Thomas ait, *non æqualiter, sed similiter significant*; Deus enim non jubet proximum æquali, ac nos ipsos dilectione esse complectendum; ordinata quippe charitas a nobis metipsis incipit; & cor, utpote rationale, sibi meliorem partem assumit; sed hæc similitudo, ex ejusdem Doctoris sententia, significat, quemadmodum me ipsum amare debeo justo, sancto, & vero amore; ita amori, quo proximum complecti debeo, easdem inesse debere conditiones. S. Gregorius *lib.* 10. *Moral.* docet, præceptum hoc per duo magna naturalia præcepta esse explicandum, videlicet, ne alteri fiat, quod æque, ac rationabiliter nobis factum minime vellemus; sed e contra, ut illi eam præstemus operam, quæ secundum sapientiæ, atque justitiæ ordinem præstari nobis cuperemus. Hæc explicatio Sapientis auctoritate probatur, qui *Eccli. c.* 31. docet nobis cognoscenda ea, quæ proximo debemus, ex iis, quæ nobis deberi existimamus. Credimus nobis adverse jactatis fortuna miserationem, indigentibus opem, prospero rerum eventu lætantibus gratulationem deberi; censere debemus hæc ipsa a nobis erga proximum nostrum esse præstanda. At non credimus, cum utrinque paria concurrant jura, a proximo nostro sibi metipsi nos esse præferendos; ergo nulla nos cogit necessitas, ut proximum nobis præferamus.

Ex verbiis iisdem, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, inferunt Theologi, nos posse, immo debere nosmet ipsos per charitatem diligere. Deus enim nos minime cogeret, ut proximum sicut nosmetipsos diligeremus, nisi juberet simul & nosmet ipsos eodem amore diligere. Charitas, qua proximum nostrum prosequi debemus debet ad illius charitatis normam componi, qua nosmet ipsos prosequimur. Verum quidem est, amorem hunc, qui in nosmet ipsos refertur, proprie non esse amicitiam; amicitia quippe duas supponit personas, cujus corda, animosque connectit; sed cum cætera sint paria cum amicitia, amor hic præstantior est, atque perfectior; innititur enim unitati, quæ illud est principium, cui quælibet unio propius contendit accedere. Sed quemadmodum bene institutus nostrum met ipsorum amor, non principium solum est, verum etiam norma illius amoris, quo alios complecti debemus; D. Thomas 2. 2. *q.* 25. *art.* 7. explicaturus, quid sit iste verus amor, duplicem in nobis deprehendit amorem, quo nosmetipsos diligimus, quorum alter vulgo amor proprius vocatur, quo omnia ad nosmetipsos referimus, vel quo exteriorem tantummodo diligimus hominem, hoc est, nostrum corpus, cui omnes voluptates, omnia vitæ commoda procuramus, qui nefarius est, atque inordinatus; alter vero, quo interiorem hominem amamus, & quo omnem vitæ nostræ viam secundum rationis legem instituimus, qui a Sancto Doctore amore ordinatus, bonus, & justus vocatur. Ad hujus amoris normam charitatem erga proximum nostrum instituere debemus. Hæc autem sapiens consideratio non est solum D. Thomæ, sed ex Sancto Augustino desumpta videtur, qui ait: l. 1. de Vit. Conf. c. 15. *Prius vide, si nosti diligere te ipsum, & tunc tibi commendo proximum, quem diliges sicut teipsum*, cui S. Prosper addit: *Tunc diligimus proximum, quando ad bonos mores, & ad vitam æternam sequendam, sicut nobis, eorum saluti consulimus.* Hinc sequitur charitatis præceptum ab eo non expleri, qui amat proximum sicut semetipsum, eidem procurans voluptates noxias, eique præbens manum, ut ea, quæ turpiter, ac flagitiose concupiscit, obtineat: amor enim, qui proximo debetur, non patitur, ut ipsi malum inferatur, quemadmodum nolle deberemus nobis inferri; at malum ne majus inferri potest alicui, quam ejusdem sceleribus velificando?

Quid sit vere proximum tamquam semetipsum diligere.

Quod attinet ad rationem, qua proximus est diligendus, ut vere dici possit, a nobis tamquam nosmetipsos amari; procul dubio & corde, & opere diligendus est; corde quidem, illi ea omnia desiderando bona, quæ ipse sibimetipsi cupere potest: opere vero pro virili ea procurando. Quicumque proximum sicut semetipsum diligit, inquit S. Augustinus, illi cupit bona eadem, quæ sibimetipsi desiderat; & ubi adfuerit occasio, eidem omnia illi procurabit bona, quæ sibi, si posset, procuraret. Verum cum unicum sit bonum, quod esse debet omnium votorum nostrorum meta, felicitas nempe Deum in hac vita diligendi, eodemque in altera fruendi: amare proximum tamquam nosmetipsos idem est ac propter illum facere, quæ nobis propter nosmetipsos facienda sunt; hoc est, illud, quantum in nobis est ad perfectum Dei amorem inflammare, ut illuc, quo nos contendimus, assequatur. Aliter illud amare, si nihil admittatur, quod illum ab amore Dei deflectat, vel illum objiciat, ut ab hoc principali fine secedat, sed sit satis efficere, ut temporalia vitet mala, vel innocuas voluptates obtineat; hæc esse potest amicitiæ species, quemadmodum dictum est, longe inferior; fallaci vero misericordia, vel fallaciori affectione motos ei opem ferre, ut animæ suæ dedecus afferat, vel interitum; hoc omnino est proximum non amare.

Inter charitatis erga proximum effectus alii negativi sunt, alii positivi. Negativi in eo consistunt, ut oppositi charitati defectus evitentur; quorum meminit S. Paulus in prima ad Corinthios Epistola, videlicet ira, simultas, inofficiosa verba, contumeliæ temeraria judicia, invidia, superbia, ambitio, iniquæ suspiciones, malignæ intentionum proximi nostri interpretationes, secreta, atque maligna propter illius infortunium lætitia, ac denique immoderatus nostræ utilitatis amor. Effectuum positivorum objectum est tum bonum, tum malum proximi; malum quidem cujuscumque generis sit, ut ab eo liberemus, bonum vero, ut hoc illi procuremus. Si charitas illum a malo liberare non potest, eidem consolatur; si consolari nequit, illius miseretur; defectus illius, ubi medicinam afferre nequit, tolerat; omne bonum, quodcumque potest seu spirituale, seu temporale, pro viribus efficit; quod si efficere nequeat, saltem desiderat.

Præcipuæ rationes, quæ nos ad proximum amandum impellunt.

Rationes, quæ nos agere debent, ut proximum nostrum eo modo, quem Deus petit, & quem explicuimus, diligamus, sunt 1. Quia imago Dei est, in creatione delineata, atque ex eo tempore destinata, ut gratiæ subsidiis longe melius perficeretur, unde sequitur, si diligimus Deum, hanc etiam illius ad vivum expressam imaginem, quam proprii effinxit manibus, & quam ideo creavit, ut ab ipsa amaretur, & cognosceretur, esse diligendam: 2. Quia proximus noster redemptus fuit Sanguine JESU CHRISTI; propter illum enim Salvator æque ac propter nos mortem oppetiit. Si ergo Dei Filius huc usque illum dilexit, ut pro illo vitam suam traderet, atque totum suum cruorem effunderet; quo amore illum nos complecti debemus; quandoquidem Divinus ille Redemptor præcipit, ut vicissim nosmet diligamus, quemadmodum ab ipso dilecti fuimus? 3. Quia membrum est mystici corporis Salvatoris, ipsius videlicet Ecclesiæ; qua ratione præsertim Apostolus *ad Rom.* 12. utitur: *Multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra*, & ad Cor. 12. *Pro se invicem sollicita sunt membra. Si quid patitur unum membrum compatiuntur omnia membra.*

Non natura solum, & qualitas amoris, quo proximum nostrum prosequi debemus, exprimitur, uti jam dictum est, in iis verbis præcepti: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*; verum etiam gradus, vis, magnitudo, & perfectio, ad quam hic amor attollendus est, in ea notione, quam tradidimus continetur. Cum enim velit Dei Filius, amorem, quo nos-

nosmetipsos amamus, per generales conditiones suas, & principium, quod illius essentiam constituit, esse mensuram, normam, & exemplar charitatis, qua erga proximos sumus afficiendi; qui etiam talem esse & per ferventem amorem, atque per constantiam suam. At constat generatim duorum, quo nosmet ipsos fovemus, reliquorum amorum, qui nos hic in terris cum quopiam conjungere valeant, majorem esse, perfectiorem, potentiorem, ad agendum paratiorem, & quodammodo difficiliorem, qui dissolvatur; Talis ergo, ut jam diximus, data paritate, esse debet amor, quem a nobis exigit Deus erga proximum nostrum. Quamobrem non ait ille, proximum a nobis esse diligendum eo modo quo amicus ab amico diligitur, nec quo frater amatur a fratre; fraternus enim amor sæpius in odium internecinum convertitur: nec demum quo pater filium, vel filius patrem diligit; satis enim frequentia occurrunt odii, atque inimicitiarum exempla, quæ omnes etiam naturalis charitatis sensus extinguunt; sed proximum amari jubet eo modo, quo nosmetipsos amamus; reliqui enim naturales amores huic uni cedunt, qui magnus est, ac simul constans, fortis, extensus, profundus, & vastus.

Quam perfecta sit hæc virtus in semetipsa. Sin autem, quin singula diligenter ad examen vocentur scire cupimus, quam perfecta in se met hæc virtus sit, judicium ferre debemus ex eo pretio, in quo a se illam ostendit haberi Dei Filius, qui hanc tamquam fundamentum legis suæ, & signum, atque caracterem, ex quo veri ipsius agnoscuntur discipuli, constituit. Satis est etiam cum S. Paulo perpendere ipsam vinculum esse perfectionis: *Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.* ad Colos. 13. Et sane illa simul connectit, continet, & conjungit plurimas virtutes, quæ sine illa minime exercerentur, patientiam, & humilitatem in injuris misericordiam &c. Ita ut non solum in nostro corde charitas habitualis deficiat, quam quidem defecisse certo scimus, ex quo aliquem ex fratribus nostris oderimus, & reliquæ virtutes nostræ, licet multæ eæque insignes essent, meritum suum amittant, dissipentur, & evanescant: *Nihil mihi prodest*: verum etiam ea non præstemus proximo officia, quæ charitas ipsa suadet, iisque desimus, quæ a nobis Deus præstolatur. Fraternæ charitatis officia, atque effectus adeo late patent, ut una illa plurimas peculiares virtutes exerceat. Omnes secundæ Tabulæ leges ad ipsam pertinent; ideoque Apostolus, ubi eas recensuit, affirmat omnem præceptorum turbam in hoc fraternæ dilectionis mandato contineri: *Et si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Dilectio proximi malum non operatur. *Plenitudo ergo legis est dilectio.* Nihil etiam nos prohibet quominus affirmemus charitatem erga proximum absolute esse vinculum omnis perfectionis, quia non solum est amor proximi, sed propter effectum magnæ illius causæ, qua animatur, est etiam verus amor Dei, & hoc pacto facere nequit, quominus omnia conjungat: cum duplex hic amor sit tamquam centrum, quo leges omnes tendunt, & virtutes omnes collimant.

Ordo in proximi charitate servandus. Cum omnis Christianæ Religionis perfectio in charitate ferme consistat, quæ omnium officiorum nostrorum est forma; hæc propterea virtus præ cæteris christianis virtutibus maxime ordinata esse debet; nihil enim in ipsa magis essentiale est, quam ordo. Hæc sunt, quæ unanimi, conflatoque consensu hac in re docuere Theologi. 1. Hic ordo metiendus est ex ea propinquitate, vel distantia, quam diversa habent objecta ab eo summo principio, quod super cætera diligendum est. Itaque ubi de Deo agitur, atque de proximo, liquet, Deum proximo esse anteferendum; quoniam Deum amare debemus magis, quam cætera. Attamen cum ea bona officia, quæ proximo præstare possumus ad Deum ipsum aliquando pertineant; neque desint occasiones, ubi Deus ipse relinquendus est, ut fratribus inserviamus, hoc a S. Augustino *Tract. 17. in Joan.* affertur temperamentum. *Dei dilectio prior est ordine præcipiendi; proximi autem dilectio prior est ordine faciendi.* Hoc igitur primum præceptum est, Deum supra cætera amandum esse; in illum mentem, animumque nostrum statim ferri debere, ac illum unum indesinenter cogitare. Cæterum si vult Deus, cultum suum deseri, vel potius differri, non ideo tamen relinquendus est amor, qui uni illi ante quodcumque objectum debetur, sed praxis officiorum fraternæ charitati adhærentium, tunc pretius urget, atque ubi hæc adsit circumstantia, Deo ipsi, Dominorum omnium suavissimo, atque mitissimo placet magis, quam si iis vacaremus exercitationibus, quæ magis directe ad ipsum referuntur. 2. Post Deum, nosmet ipsos ante proximum debemus amare in iis, quæ ad animam pertinent; sed ubi spirituale proximi concurrat bonum cum bono temporali quod ad nos ipsos referatur, tunc possumus, ac debemus nobis metipsis proximum anteferre, & nonnumquam etiam propriam vitam in discrimen adducere, ut spirituali fratrum incolumitati consulamus. Adi, si lubet, casuistas, apud quos videre est occasiones, & circumstantias, ubi hoc liceat, vel deceat, & omnino faciendum sit: quæ ut de his istic disceptaremus, ad examen essent diligentissime revocandæ. Ubi occasiones adsint, in quibus temporalia tantum aguntur inter nos, fratresque negotia, ad ipsos, nosque solum pertinentia; charitas generosa est, lites non amat; plura sibi demandari petit; in nos austera, commoda in alios, licet semper prudens, non utitur pro nobis eo jure prælationis, quod spectare velle possemus: sed in hoc etiam magis ostendit prudentiam suam, eligit enim, atque minutis lucellis antefert eam causam, quæ longe majorem spiritualem utilitatem complectitur. 3. Ubi diversarum personarum egestates concurrant, cæteris paribus, charitas opem suam regere debet, juxta sanguinis, vel affinitatis propinquitatem, amicitiam, patriam, aliosque nexus magis, minusve arctos, communes, vel particulares, qui cum hominibus possunt occurrere. Cæteris inquam paribus; alioquin habenda ratio est majorum egestatum, bonorum virorum, eorum, quibus magis devincti sumus, & occasionum, ubi Deo majorem gloriam cessuram prænoscimus.

PARAGRAPHUS VI.

Loci delecti ex Asceticis libris, & Concionatoribus Neotericis.

Quam late pateat charitatis præceptum. PRæceptum charitatis est adeo universale, ut nemo quovis colore sese eodem exolvere possit. Hæc legis est plenitudo, disciplinæ essentia, summa Evangelii, atque ut cum Tertulliano loquar totius Christianæ Moralis compendium, ita ut Domino cum Propheta dicere valeamus, *latum mandatum tuum nimis*. Arbor est in plures se se dividens ramos; charitas ipsa semper agit; pro his quidem laborat, pro aliis miseratione ducitur; pro his sese submittit, pro aliis sese attollit; erga alios mitis est, quin aliquid de suo jure concedat; erga alios austera, quin tamquam inimicos habeat; omnibus tamquam bona, & communis mater, benefica. *Fromentieres Sermone de Episcopi consecratione.*

Duo hæc separari non possunt; si Deum diligo, oportet, & fratres diligam, seu quod ad ipsos Deus jus suum extendit, ut D. Chrysostomus inquit, seu quod amor meus JESU CHRISTI amorem imitaturus est, qui Patrem suum diligens, nos quoque dilexit, ut ait S. Augustinus. Fax est duos in uno illuminans cubiculo; si pro altero hanc facem extinguere velim, hanc pro altero quoque extinguam necesse est; eo quod æque illuminat utrumque: *Hoc mandatum habemus, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.* Hoc idem præceptum est, idem amor; si Deum amo, & proximum amo, si proximum non amo, nec Deum amo, neque amplius in me illa charitas est, qua me animari necesse est.

Sæpe difficile est Deum in rebus creatis amare. Quorsum ait S. Joannes Apostolus: *Qui non diligit fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt quomodo potest diligere?* perinde ac difficilius esset amare Deum, quam proximum suum, & supernaturalis

talis charitas non esset fraternæ charitatis, vel principium, vel exemplar? Videtur enim animæ cælesti lumine afflatæ non esse valde operosum amare Deum, licet non videatur. Infinitæ illecebræ, quæ in hoc invisibili objecto affluenter abundant, adorabiles perfectiones, quæ in hoc Ente summopere bono, atque amabili elucent, pulchritudo hæc semper vetus, & semper nova, majestas hæc propriæ essentiæ radiis circumornata alliciunt, repiuntque animam tot rationibus, ut licet miraculi habeatur loco, quod igne divino succensa flagrat, prodigii instar habendum sit, inquit S. Bernardus si eodem minime comburatur. Hoc vero non accidit, cum Deum in creatis rebus amare jubemur; his quippe paucissimæ sunt perfectiones, eæque etiam tot defectibus conjunctæ, ut defectus ipsi magis contemnendum efficiant animum, cui insunt, quam ab omnibus, quibus prædiius est perfectionibus amabilis efficiatur. Quid enim difficilius est, quam has diligere perfectiones in egenis, vel ægrotantibus, ubi oculi nostri nihil non miseratione dignum intuentur, ubi aures nostras ejulatus, & querelæ percellunt? Attamen quid hoc magis est necessarium. *Fromentieres Sermon de Nostre Dame des Anges.*

Si illi, qui numquam antea Gallici Regis magnificas ædes vidisset, easque tandem intuitus percontaretur, cujus nam ea nobilis esset domus, responderetur: Nescis hoc Regis esse habitaculum? At quid hæc verba significant? Numquid Regem unum ibi immorari? Haud ita profecto. Quid enim ibi solus ageret? Significant ergo, eos omnes, qui ibi incolunt, peculiarem habere cum Rege ipso rationem, tamquam illius Domesticos, atque Ministros. Ita interrogantibus cujusnam sit hoc cor? respondetur: in parvuli hujus ædificii fronte eam perlege epigraphem visibilibus inscriptam caracteribus: *Domini ego sum*. Numquid ergo Deus unus eo in corde moratur? Numquid amicis, consanguineis, filiis aditus omnis interclusus est? Haud ita sane; verum nihil illuc ingreditur, vel habitat ibi; vel potius nihil ibi immorandi jus obtinet, quod ad Deum minime referatur. Hæc est S. Francisci Salesii similitudo. *P. Texier in Dominicali.*

In Proximo spectandus est I. C., ut ille amabilis inveniatur, Scisci tare ex Sancta Elisabeth Thuringiæ duce, ac Hungarici Regis filia, quid ipsa amabile invenerit in leprosa anicula, cujus curam ipsa gerere voluit? quam illa deprehendit illecebra in egeno infantulo, quem illa una pati potuit? Ipsa enim tibi reddet: ne ita loquaris; non ne inter hæc vulnera, tabidumque squalorem vides IESUM CHRISTUM? Hæc leprosa mulier divina specie coruscans mihi videtur; puer hic Domini mei cruore perfusus est. Sciscitare etiam ex tot piis hominibus charitatis igne fragrantibus, quot amoris rationes, quot illecebras in ignotis pauperibus, & in vulneribus, sanie, taboque fluentibus inveniant? Reddent illi, hæc a te minime cognosci; se vero Fidei lumine illustratos videre hæc eodem amore dignissima, quem debent IESU CHRISTO. *Idem.*

Ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. 1. Ioan. c. 3. O christianæ Religionis Officium quam parum intelligeris! Illi profecto officium hoc minime intelligunt, qui ubi rogantur, ut aliquantulum de suo jure decedant, ut asperum alicujus, cum quo vivere tenentur, ingenium patiantur, ut aliqua erga proximum utantur indulgentia, superbe, ac iracunde respondent: quinam hic aut ille? Cur illi cedam? cur illi, quod petis, elargiar? Volo, sciat, me illi nihil debere. O nos miseros! Hoc si verum est, falsum ergo est, quod S. Ioannes affirmat, cum ait: *debemus*. Iure quidem interrogas; quinam hic, aut ille; liquet enim a te non cognosci. Percontare primum ex Christiana Fide, quam profiteris, quinam sit; reddet illa, hunc esse hominem, quem licet tibi gravis, & molestus videatur, proposito æternæ damnationis supplicio amare teneris. At enim nihil te huic debere, instas; at respondet Fides, si Christi Fidelis es, te illi pro odio amorem, & pro ingratitudine beneficia debere: *Benefacite iis, qui oderunt vos. Matth. 15.* IESUM interroga, quinam hic sit, & dicet tibi, hunc esse hominem, cui ipse contulit, quid quid sibi debetur a te. Si ergo huic nihil debes, ut ais; nihil ergo vel debuisti umquam, vel debes adhuc IESU CHRISTO. *Idem.*

Præcepta amandi Proximi, sicut nosmetipsos. Nihil nostra erga Proximum melius ostendit officia, quam mandatum illud, quo hunc tamquam nosmetipsos amare jubemur; hæc regula omnem tollit prætextum, omnem aufert dissimulationem. Quæso, enim, aliquid ne in mundo meliori fide diligitur, quam quivis a semetipso? Amor proprius nobis persuadet, nos multo meliores esse, quam reipsa simus; excæcat nos, proprios defectus contegit; minima, quæ patimur, mala efficit ut longe graviora videantur; nosmet erga nos teneros efficit, delicias ipsas petit &c. Hæc ea sunt, quæ Proximo nostro præstare tenemur.

Quam suave hoc mihi præceptum Domini videtur! quam humanum! quam divina Sapientia, ac bonitate dignum. Quam æquum est, eos homines, quibus eadem natura est, Religio, idem Pater, qui in eadem vivere societate tenentur, qui sunt tamquam ejusdem itineris socii, qui eadem via, ad eumdem terminum tendunt, qui in Cælo simul æterna sunt beatitudine perfruituri, quam æquum est, inquam, ut sese hic in terris incipiant amari, atque mutuo ea omnia officia præstare, quæ sibi quisque præstari desideraret! *Idem.*

Ordo in charitate servandus. Omnes homines fateantur necesse est, a Deo constantem, immutabilemque ordinem constitutum fuisse in iis, quæ pertinent ad charitatem; & quamvis ipse unicum sit nostræ dilectionis objectum, ac noster futurus sit finis, quemadmodum est principium; hoc tamen non prohibet, quin alii aliis nobis sint propinquiores, alii aliis remotiores, quos amare nobis licet, & per quos opus est, ut affectus, & vota nostra tamquam per medium transeant, ut ad ipsum usque veluti finem extremum ascendant. Si quid enim extra illum diligimus, quod propter ipsum non diligamus, ordinata non est nostra dilectio, quemadmodum docet Sanctus Augustinus. Itaque circa diversa hæc objecta certus est ordo, atque immutabilis, secundum quem diversos occupant gradus in cordibus nostris, & alia aliis præferenda sunt, quod officiorum nostrorum distinctionem, & inæqualitatem constituit. Deus igitur præcipuum objectum est, ac primum in charitate obtinet gradum; de iis, quæ nobis metipsis debemus, non loquor; inde succedunt parentes, fratres, consanguinei, aliique. Hæc officia universalia sunt; nihil ea immutat, vel tollit; neque eorum aliquod aliis obesse potest. Accidit tamen sæpe, ut horum officiorum praxis, & eorumdem explendorum ratio aliquam inveniat obicem, ita ut omnibus simul satisfacere nequeamus; ita ut subsidium, quod fratribus nostris cuperemus impendere, ab eo prohibeatur, quod ex nobis exigunt parentes; & cultus, quem Deo præstare debemus a quibuscumque exterioribus officiis nos revocet. *Abbas Trappensis Tomo secundo de Monasticis Officiis.*

Præcipua charitatis officia. Charitas non in eo solum posita est, ut Proximi mala prohibeat, verum etiam ut ei omnia bona præstet, quæ plurima potest. Charitas enim, teste S. Paulo, benefica est; efficitque ut Proximum in pretio habeamus, colamus, sincero amore prosequamur, eique testemur tum existimationem nostram de eodem cum laude, & honore loquentes, tum obsequiam, officiis cum eodem certantes, tum amorem omnia illi cupientes bona; ob ea, quæ possidet, lætantes, ea, quibus indiget, illi procurantes; nihilque eorum, quæ a nobis expectare possit, denegantes. *Pater Repneu in Christianis considerationibus.*

Alia, qua nobis CHRISTUS IESUS tradidit, regula est Proximum nostrum ea charitate complecti, qua nos ab eodem cuperemus amari, ipsumque eadem ratione excipere, qua ab illo nos excipi expeteremus. O divinum præceptum! Adeo visum est Ethnico Principi admirabile, & æquum, ut satis validum esse censuerit argumentum ad Religionis nostræ veritatem, ac sanctitatē probandum. Hoc teneamur, & justi, sanctiq; erimus. Hac in re norma ex nostro amore proprio desu-

desumenda est; qui licet inordinatus sit, illius tamen motus debemus consulere, & sequi; & licet injustus, efficiet tamen nos erga alios æquissimos. Cor igitur nostrum, eosque motus, quos pro nobis metipsis insperat, consulamus; ubi cum Proximo acturi sumus, sæpius nosmetipsos interrogemus, vellem ne, hoc, vel illud mihi fieri? in me alios asperos esse? me ab aliis contemni? mihi obtrectari? me improbe illudi, & irrideri? levissimos etiam defectus meos in apricum proferri, & amplificari? virus intentionibus meis inspergi? De me ipso ex levi aliqua specie nequissimum judicium ferri? alios defectus meos minime pati? infirmitatibus meis non indulgere? mei nullam rationem haberi? Non ne oppositum immo servari cuperem? Cur ergo cum aliis oppositum non servabo? *P. Repuen libro cui titulus Christiana Religionis Spiritus.*

Tertullianus ait, charitatem magnum esse Fidei Sacramentum. Significat autem, quemadmodum in Sacramentis Deum colimus sub figuris, quæ per se viles sunt, atque contemptibiles; ita præter propter in charitate, illum amandum esse in iis etiam personis, quæ odio potius, & contemptu dignæ videntur...... Si quæsiveris ergo, cur abs te peto amorem erga eum, quem odio, atque abominatione dignum arbitraris; respondebo, in illo magnum moralis nostræ Sacramentum contineri, cujus quidem ille cortex est, sub quo docet fides Deum delitescere voluisse. *P. Aurelianensis Sermone de amore Proximi.*

Deus in Proximo considerandus

At enim hic homo, quem amare jubeor, nihil habet amabilitatis in se. Esto quidem, at non ne satis est, Deum profiteri, eumdem a se diligi, ut illum diligere tenearis? Quomodo autem cogitare potes, nihil amabile in eo reperiri, quem Deus tanta dilectione prosequitur? Potest ne ille temere amare? Immo potest ne aliter amare, quam infinita ratione ductus? O amplissimam eorum diligendorum rationem, quos ratio omnis nequaquam diligendos esse suaserit! *Idem.*

In Proximi charitate perfectio est

Proximi charitas perfectionis est apex. Cum enim Perfectio in Dei amore consistat, & Dei amor perfectus non sit, nisi cum sese extendit ad Proximum; satis liquet in perfectione, amorem proximi contineri, & sine hac proximi dilectione nullam esse perfectioné. Ita Deus nobis tradere volens perfectionis exemplar in primis nascentis Ecclesiæ Fidelibus, non meminit fere virtutum aliarum præterquam quod ejus concordiæ, propter quam dici poterat in ipsis. *Cor unum, & animam unam. Actor. 4.* inveniri. Non loquitur nisi de hac ardenti charitate, quæ omnia illorum bona communia reddebat, efficiebatque, ut divites bona sua venumdarent, ne quis esset pauper. *Idem.*

Verus Christianismus subsistere nequit cum aliqua rerum earum, quæ Proximi charitatem evertunt; non cum simultatibus, asperitatibus, aliorumque contemptu, immo neque cum amore frigescente, & quadam, ut ita dicam, indifferentia. Frustra mundo, & pompis, & commerciis illius abrenunciastis, si in eo, quem constituitis, cœtu fovetis adhuc odia, quæ patent, invidiam, quæ se se prodit, & seditiones, quæ scandalum afferunt. Frustra voluptates abdicastis, si rei vestræ solliciti curatores ex eorum estis numero, qui nullam habent alienæ utilitatis rationem. Frustra in precum vestrarum fervore devotio lacrymas elicit, si inter illos adscribendi estis, quorum impatientia, pravum ingenium, asperitas, ne unum quidem veræ lętitiæ momentum suis domesticis relinquunt. *Idem.*

Defectus charitati oppositi

Si vere hoc spiritu charitatis animaremur, non adeo maledici in colloquiis essemus; non adeo in irrisionibus aculeati, non adeo aliorum contemptores in officiis, non adęo censores in judiciis, & asperi in verbis; nequaquam oblectaremur hujus quidem defectus in lucem proferentes, illum ad irracundiam provocantes, eos, qui nobis displicent, contumeliis afficientes.... Alienæ infirmitatis misertí, ac ferentes invicem, ut ait S. Paulus, mutuos defectus, ea, quæ displicent evitaremus, hominum ingeniis parceremus, infirmiorum rationem haberemus, ne alteri graves essemus, caveremus; non solum a nobis, quod ignoratur, nimia cura non perquireretur, sed eorum etiam, quæ novimus, oblivisci conaremur; non solum ea, quæ non sunt conjectando non divinaremus; sed iis etiam, quæ sunt, oculos clauderemus; non solum virus iis, quæ culpa vacant, non immisceremus; sed ipsis etiam, quæ virulenta sunt, dulcedinem, ac salubritatem afferre studeremus; & non solum nostris questibus, & clamoribus insanabile malum non fieret, cui quod patientia, & dissimulatio mederi possent; sed patientia, & dissimulatione nostra antidotum pararemus contra odium, & mala, quæ illud subsequuntur. *Idem Sermone de inimicitiis.*

Charitas, ut vera sit, alienis malis affici debet, eorumque misereſcere. Gloriabatur Iob, miserationem secum genitam fuisse, & secum ab adolescentia crevisse. Sive hæc innata esset indolis ipsius bonitas, seu futurarum ærumnarum præscientia, quo plures ærumnosos intuebatur, eo majori miseratione cor ipsius frangebatur. Deus per Prophetam suum nobis, & misericordiam, & miserationes præscribit; supponit autem nobis plures esse miserationum species, & plura corda erga proximum, sive ut eorum necessitatibus opem feramus, seu ut quæ prævidentur ærumnæ, avertantur, seu ut afflictos consolatione recreemus, seu ut infirmis subsidio aliquo opitulemur. Charitas enim, ait S. Augustinus, his omnibus patet affectibus, pro alienis sollicitudinibus, angoribusque suas habet curas, & turbas; pro periculis, quæ præsentit, suos metus; pro miseriis, quas novit, suos mœrores; & quemadmodum multiformis est gratia Dei, ut spiritualibus infirmitatibus nostris medeatur, Charitas Dei multas habet, easque varias misericordias, ut temporalium omnium pęnarum, atque afflictionum misereatur. *Flechier Sermone pro Comitiis statuum Linguedocca.*

Charitatis erga Proximū elogium

Charitas hęc secundum obtinet locum inter divinas Leges; immo proprie secúdus est amor Dei extra Deú; & licet non æque nobilis videatur, ac altera, dici tamen quodammodo potest, huic aliquid magis admirabile inesse. Licet enim S. Ioannes Apostolus dicat, illum, qui fratrem suum, quem videt, non amat, vix diligere posse Deum, quem minime videt; non videtur tamen tantæ operæ, ac difficultatis esse amare, & colere Deum, ubi in se ipso spectetur. Hoc pacto ibi pulchritudines omnes sine ullo defectu inveniuntur, ibi nihil non splendore, & majestate fulgens deprehenditur, & tantum abest, ut miraculum habendum sit, si quis hoc divino igne flagret, ut cor sine amore ad hujus objecti conspectum, majus esset prodigium, quam homo sine corde. Deum autem in illius creaturis quibus exilis adeo species, & decor inest, cum tot defectuum caterva conjunctus, diligere; eumdem in iis amare, qui per se odio, & contemptu sunt digni; illum in pauperibus, vel ægrotis amare, eique famulari, ubi oculis nostris squalor, ac sanies tantum accidit; illum amare in peccatoribus, ubi divinæ pulchritudinis species nisi fœdata, saltem conjuncta est, cum iis, quæ in inferno magis sunt horribilia; hoc sane eximium amoris opus est, atq; miraculum. Ibi vero voluntas nostra, licet naturaliter reluctetur, amore suo complectens objecta adeo fœda, ac insuavia, majori eum laude exercere videtur præceptum, quo Proximum, immo ipsos etiam inimicos amare jubemur. Attamen hoc illud est, quod charitatem constituit; eodem tempore, quo homini accommodat alas, in Dei usque sinum volaturo, ut se se cum eodem conjungat, illi simul grave onus imponit, quo deprimitur, ac terram versus retorquetur. Hæc virtutum Regina, quæ humanum cor ingressa, illi nobilitatem adfert, eiq; jus tribuit ad immortales coronas, illud ipsum hominum minimo subjicit, atque dum Creatoris amicum facit creaturarum famulum reddit. *Abert Abbas de Cerefi in Vita Cardinalis de Berulo l. 3. c. 9.*

Cum naturalis affectus, ac studium, vel utilitas potius, quam ratio, & gratia, nos ad aliquem amandum impellunt; cumque huic majora, quam vel officium, vel vires nostræ sinant, bona studemus comparare; satis patet hoc extremum esse, quo vera charitas nó pertingi, quæ Deum unum diligere debet. Verum cum etiam cor nostrum omnibus hominibus obstruimus, & nosmetipsos tantú amamus, cęteros nullo in discrimine habentes; vel si alicujus amore ducimur, alios tamquam affectione nostra indignos dedignamur, neque

tangi

tangi volumus sensu adeo rationabili, & necessario; cum de iis conquerimur, a quibus vel exigua afficimur molestia, & defectus nostros ab aliis ferri cupimus, quin eosdem in aliis ferre teneamur; cum inofficiosi sumus, & aliis gratificari abnuimus; cum amicis adulamur potius, quam eorum vitia libere redarguere audeamus; cum illis qui felices sunt, invidemus; & eos, qui miseri sunt, aspernamur, ac levi nimis de causa homines odimus; nequaquam difficile est judicare, hos actus a Proximi charitate nequaquam produci. *P. Haineufve in lib. de Ordine Serm.* 20.

S. Ioannis dilecti discipuli exemplo

Dilectus discipulus, qui divinum tantummodo amorem cogitabat, & de hoc uno loquebatur, jam moriturus Discipulis suis ajebat, *filioli, diligite alterutrum*, quod toties in vitæ suæ decursu ad satietatem usque illis repetere consueverat. Diligite alterutrum, hoc enim amantissimi Præceptoris, ac Domini nostri mandatum est. Profecto hoc illud est amoris præceptum, quod IESUS CHRISTUS peculiariter suum appellabat, cum asserebat, se se ad id in terras venisse, ut novam hanc legem irrogaret. *Idem.*

Cum diximus Proximum ob supernaturales tantum causas esse diligendum, non dicimus naturæ sensus omnino esse extinguendos, ut gratiæ inspirationibus regamur; atque ut spirituales simus, non alio amore esse afficiendos. Poscit ratio, ut fratres, & consanguineos diligamus, ut iis, qui de nobis optime fuerunt meriti, gratum animum, amicis vero studium nostrum testemur. Neque obstat gratia: verum opus est, ut hæc naturalia studia, hæ affectiones semper rationi, & gratiæ motibus pateant, atque in consanguineorum affectione magis adhæreamus legi Dei, qui consanguinitatis gradus constituit, quam carni, & sanguini; atque in amicorum nostrorum necessitudinibus officium potius nostrum, quam animi studium cogitemus.... Hoc in sensu loquebatur Dei Filius, cum ajebat opus esse, ut patrem, matrem, fratres, sorores, eosque omnes, qui nobis cari esse debent, oderimus. Non enim intelligit hos adeo justos naturæ sensus in nobis esse abolendos; verum nihil illis contra Dei legem permittendum esse, eorumque excessum penitus esse rescindendum. *Idem.*

Ideo Filius Dei factus est Homo, S. Bernardus ait, ut simul Deum, & Proximum amare possemus, incarnatam illius Personam diligentes; & ut soliti hunc amare Hominem, quem adorare debemus, haud ægre propter illum cæteros homines diligeremus. Nescis ne amorem, quem illi debes, & ea ignoras bona, quibus de te perquam bene meritus est? Quantumvis ingratus sis, illi tamen adeo justum debitum negare non potes. Ille autem suum jus cessit illis omnibus, qui a te gratiam aliquam, & amoris testimonium deposcunt; ipse nequaquam hoc indiget. Tibi etiam significavit, quidquid ipsi debes, se remissurum, dummodo egenis quos ad te misit, opem feras; testatus est, se æque tuto in pauperum manibus, ac in suis pecuniam quam illi debes, collocaturum; quæcumque subsidia afflictis hominibus contuleris sibi collata, arbitraturum, atque tibi obnoxium futurum æque, ac si a te beneficio fuisset affectus; ipsum tibi pro creditore debitorem futurum, si hoc sibi debitum a te persolutum fuisset, centupli fœnus etiam in hac vita tibi præstiturum, atque in altera æterna mercede pro iis omnibus, remuneraturum. *Idem.*

Dei Filius vult, Proximo esse impendi dilectionem, quã ipsi debemus

Dici potest, hoc Proximi diligendi mandatum, ordinem temporum quodammodo secutum fuisse, suumque habuisse principium, progressum, ac plenitudinem; principium quidem in naturali lege; progressum vero in lege scripta; plenitudinem denique in lege gratiæ. Deus semper homines huic præcepto parere voluit; non semper tamen eadem de causa, neque in eodem gradu perfectionis. Illius in lege naturæ fundamenta jecit, cum enim plures homines creare posset, ex uno tamen omnes prodire voluit, ut nos ad unitatem revocans, inter nos concordiam, & charitatem servare teneremur.... In lege scripta hæc mutuæ charitatis officia latius adhuc patuere..... Verum in lege gratiæ, quid prætermissum fuit a IESU CHRISTO, ut huic amori latitudo, & perfectio omnis accederet? Non enim solum confirmavit, quod jam fuerat institutum; sed recentes addidit rationes, validasque considerationes præcipiens, ut Proximum ea charitate prosequeremur, qua hic Homo Deus nos dilexerat. *Desumptum ex Morali dictionario Sermone primo de Proximi amore.*

Hujus præcepti utilitas

Produc, si licet, Moralem sapientius institutam, atq; societati utiliorem. Cum enim Proximo meo præcipitur, ut me diligat, mihi opem ferat, mihi cor suum præbeat; ego quoq; simul jubeor iisdem certare officiis, hæc ipsa eidem persolvere. Officia mutua sunt, nihilq; ulterius requiritur, ut societas suavis, atq; æterna jungatur. Præceptum hoc Rerum publicarum propugnaculum est, publicæque tranquillitatis, & quietis principium; & si fraternæ charitatis præceptum diligentissime servaretur, nullum jam furtum esset, nulla cædes, nullum adulterium; pax, & concordia ubiq; dominarentur; Proximus meus negotia mea æque ac sua procuraret, mihique gratificari adniteretur, quemadmodum & ego de eodem benemereri conarer. Nullum mihi negotium facesseret fortunæ adversitas; nulla metuerem opprobria, eademque charitate me ab omnibus his malis tuente, in aliis idem fraternum cor invenirem, quod erga alios & ipse foverem. Verum proh humani cordis nequitiam, atque tyrannidem! proprio amore tumentes ab omnibus diligi cuperemus omnes nobis inservire, nobis obsequi vellemus, nos vero fratribus nostris hæc eadem charitatis officia negabimus! Ex charitatis præcepto ea nobis vindicamus, quæ nobis metipsis utilia sunt, idem vero privilegium Proximo nostro renuimus! Quid nequius? *Idē Ser.* 2.

Adsunt fortasse nonnulli, quos tamquam nosmetipsos diligimus, sed noster erga illos amor quolibet odio pejor est, eos enim inordinate diligimus. Talis est amor, quo pater suum prosequitur filium, quem eo collocat in gradu, a quo propter ingenii imbecillitatem procul abesse deberet, vel in ea conditione, ad quam divinitus evocatus non est. Hoc amoris genere hominum plerique ultro citroq; diliguntur, quod sane opus est cupiditatis, vinculum a carne, & sanguine efformatum, atq; ex mutuis avaritiæ, voluptatis, vel libidinis etiam rationibus proveniens. Inde vero minime intelligimus injuriam a nobis ita diligentibus Proximo illatam, quod ita nos quoq; metipsos amamus, & ab aliis optamus amari. Ut huic malo medicina afferatur, illius origo est repetenda, atq; discendum, quomodo sit diligendus; hoc est salutem ipsius cæteris quibuscumque rebus esse præferendam, quemadmodum pro nostra quidquid carissimum, ac pretiosissimum nobis adest, devovere nos decet. *Abbas de Monmorel Homil. pro* 17. *post Pentecosten Dominica.*

Diligentius exploranda est causa, propter quã Proximo gratificamur.

Quis nostrum gloriari potest, se uti par est, charitatis præceptum servare? Quidquid fit, S. Aug. inquit, vel ex charitate, vel ex cupiditate procedit: sin autem singillatim omnium actionum nostrarum principium diligentius scrutari velimus, has plerumque ex cupiditate proficisci innotescet; ideoq; tot opera bona, quę testimonium perhibent, a nobis Proximum diligi, eleemosynas erogatas, ægrotantes ope recreatos, operas indigentibus summa cum eorum utilitate impensas, detentos in carceribus utili visitatione confirmatos, æquivoca esse charitatis indicia; quippe quæ ex hypocrisi, amore proprio, ac vanitate tamquam ex causa procedere possunt. Ne spectemus igitur actiones nostras in ipsis magis, quam in principio, unde existunt; ac inveniemus proculdubio, nos iisdem sæpius abuti. *Idem.*

Spectanda proculdubio diligenter est ratio, qua charitas (erga fratrem suum) exercetur, ne lædatur potius, vel illi detrimentum inferatur, cum eidem prodesse studemus. Aliquem enim periculo liberare, aspere nimis ejusdem factum exprobrando; hoc sane est nimiam voluptati amaritudinem immiscere, quam ut jucunda accidere possit; occultis æqualis alicujus hominis egestatibus opem ferre, nimium sibi auctoritatis in ipsum vendicando; de eodem male mereri est, cum illum tibi inferiorem efficere studeas; pauperi solatium afferre, ejusdem paupertatem illudendo; est virus cordi illius adspergere, dum

enim corpori esca præbetur: nimis leniter ea pertractare mala, quæ vim, vigoremque deposcunt; est vulnus fovere, quod ferrum, & ignem efflagitat: aspere nimis, ac severe iis malis occurrere, quæ suavitatem petunt; exacerbare est, non curare. Hæ satis ostendunt circumstantiæ, si multi sunt, qui charitatem erga Proximum fovent, & qui de eodem bene mereri adnituntur, paucissimos tamen esse, qui rite hoc munere perfungantur. *Desumpt. ex anonymo auct.*

Proximi amor ad omnes homines se se extendere debet.

Communis erat apud Judæos error Proximi amorem in sola consanguineorum charitate, vel in sola gentis, populique sui dilectione coarctare, & omnes alios excludere. Fatebantur quidem, lege divina præcipi, ut fratres suos tamquam semetipsos diligerent; sed per legis corruptionem, vel mendosam ejusdem interpretationem Proximum arctis adeo finibus circumscribebant. Hanc illi qualitatem auferebant iis omnibus, quos, sibi adesse aliquam putabant causam non diligendi, & apertissima charitatis fractura amor, quo nationis suæ homines prosequebantur, in causa erant, ut quoscumque alios terrarum populos odio persequerentur. Quamobrem cum Dei Filius injustam hanc ex illis mentem eripere vellet, ipsis ostendit, omnes homines nemine excepto eum esse Proximum, quem diligere oportet; nullum habendum esse discrimen amicum inter, & inimicum; concivem & alienigenam; fidelem, & infidelem; pauperem & locupletem; sed veram charitatem nullis unquam finibus posse contineri, & quin ulla ratio habeatur, vel longinquitatis locorum, vel diversitatis religionum, vel oppositionis ingeniorum, omnes homines esse diligendos? *Nullum hominem excipit, qui præcipit, ut diligas proximum; omnis homo omni homini proximus est; nec cogitanda longinquitas generis, ubi est natura communis. De la Font dans les Entretiens Eccl. pro 12. post Pent. Dom.*

Amor, qui Proximo debetur effectivus esse debet.

Teneris, quatenus Christi fidelis amare Proximum tuum tamquam temetipsum; hac de re non ambigis; verum illud advertendum est, Dei Filio præcipiente, ut fratres diligamus, non satis esse illi sterilem amorem, quem frustra animo te fovere gloriaris; sed juberi amorem practicum, qui se se extrinsecus prodat, & fructus suos proferat. Qui credit sibi tantummodo se natum esse, qui sui ipsius tantum curam gerit, qui Proximo prodesse non quærit, ubi potest, minime adimplet præceptum illud, quo fratres amare tenetur ..... Qui Proximo inutiles sunt, vel qui eidem opem ferre non curant, similes sunt Sacerdoti, ac Levitæ, de quibus loquitur Evangelium: prætergressi enim sunt, quin opitularentur viatori, qui, cum in latrones incidisset, bonis omnibus expoliatus, vulneribus confossus, ac semianimis relictus fuerat. At, qui charitatem operantur, qui semper erga fratres suos sancta miseratione ducuntur, & proximo suo prodesse lætantur, Samaritano similes sunt . . . Egregium hoc nobis exemplar ipse IESUS CHRISTUS proponit dicens, si nostram erga fratres charitatem testatam facere velimus, Samaritanum illum esse imitandum: *Vade, & tu fac similiter*. Luc. 10. Hoc est, si cum frater tuus in squalore versatur, pertransis, quin illi opem, solatiumque feras, quemadmodum Sacerdos ille, ac Levita; nec tu amoris erga Proximum præceptum minime adimples. Ut huic legi satisfacias; Proximus, ubi eguerit, adjuvandus est; amor effectivus sit oportet; nobisque persuasum esse debet nos in hoc mundo ideo vivere, ut ultro citroque mutuis fulciamur auxiliis. *Lambert in Sermonibus de Vita Ecclesiastica Sermone 6.*

De Proximi charitate idem dicendum est ac de amore Dei. *Non omnis, qui dixerit Domine, Domine*; hoc est, non omnis, qui a se Deum amari affirmaverit, intrabit in Regnum Cœlorum, opera, & hujus amoris argumenta quæruntur: ille solum in Regnum Cœlorum ingredietur, qui Cælestis Patris voluntatem perfecerit. Hoc ipsum de Proximi charitate dicamus. Non satis est dicere, Proximum diligi; hic amor operibus probandus est, & tamquam Christi fidelis, necessario Proximum tuum amare teneris; quem liquido patet a te non amari, cum paratus non es, ea illi omnia præstare, quæ potes. *Idem.*

Charitas debitum est, quod numquam dissolvitur.

Amor Proximi, juxta S. Pauli verba, debitum est, quod ut alia nequaquam dissolvitur; ibi enim nihil debetur, ubi semel ære alieno fueris liberatus. Quidquid feceris pro fratribus tuis, semper illis obstrictus es: quamobrem S. Paulus ait, nos semper amorem debere, quem vicissim nobismet præstare tenemur. Quo majorem amorem, & charitatem impendimus, eo majorem debemus, inquit S. Augustinus. Qui non credit, se debere semper charitatem Proximo suo, S. Fulgentius ait, gaudere non debet, quasi debitum hoc dissolverit, sed mærere, tamquam charitate destitutus. Ne credamus ergo fratribus nostris gratificari, cum illis amoris nostri argumenta præbemus; meminerimus, hoc debitum esse, a quo persolvendo excusari non possumus. Fratribus nostris debitores sumus, propter nexum, qui inter nos, ac ipsos intercedit; Sumus ejusdem corporis membra; si charitas in nostro corde non est, hunc nexum infringimus, cumque fratribus nostris non amplius adhæreamus, non habemus amplius pro Capite IESUM CHRISTUM. *Idem.*

Opus non est, hoc in loco ea describi, quæ Redemptor operatus, ac perpessus est, ut amorem, quo homines prosequebatur, ostenderet; ad quem statum suæ majestati, atque gloriæ contumeliosum se se demiserit, quot in vita labores, quot in morte opprobria, ac tormenta pertulerit, ut illos de servitute dæmonis eriperet. Adeo illustria amoris sui erga homines testimonia, nonne validæ rationes sunt, quæ nos ad illos amandos impellant, quin eorum defectibus deterreamur? & S. Ioannes non ne jure inde argumentatus est, quod *si sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere*? . . . 1. Ioan. 3. Imposterum ne leve aliquod subire incommodum tenues, ut fratribus tuis gratum facias, & egestatibus eorum opem feras, cum ea videris, quæ pro illis Dei Filius operatus est? *De la Font propositione pro 12. post Pentecost. Dominica.*

Quod parum charitatis hodie in Fidelibus vigeat.

Si Christianæ Religionis Spiritus in charitate consistit, fateamur necesse est, in ipso Ecclesiæ sinu vix hunc spiritum inveniri; & raro charitatem, quæ sit universalis, deprehendi. Unquam ne tot odia, simultates, invidiæ, zelotypiæ, diffidia, immortales inimicitiæ, inter proximos tanta extitit indifferentia, parva adeo inter concives, vel Societatis alicujus mēbra concordia viguit? Quis affirmaret hujus ævi Fideles successores esse fidelium primorum temporum, quibus, teste S. Luca, cor unum erat, & anima una; quorum charitas, Tertulliano auctore, adeo insignis erat, atque flagrans, ut ipsi quoque Ethnici Christianos ab aliis ex hac nota dignoscerent, sibi mutuo dicentes: *Videte quomodo se diligant!* Videte quomodo mutuis certent officiis, sibi invicem opitulentur, & perfectæ charitatis munere perfungantur. At non ne potius dicendum est, fideles non spectare se se amplius tamquā fratres, ac nos jam ad novissima illa, & calamitosa tempora, a mundi Salvatore prænuntiata devenisse, ubi homines se se mutuo debebant odisse, jugiter bella, diffidia, & assiduas exercere inimicitias primigenio Christianæ Religionis spiritu penitus extincto. *Idem.*

Vera charitas, & S. Paulo, pura, ac integerrima esse debet; in amore, quo Proximum complectitur, nihil esse debet, quod ad suam utilitatem referatur. *Non quærit quæ sua sunt*. 1. ad Cor. 13. Talis non est, qualem postulat Deus, nisi omni propriæ utilitatis suspicione careat, vel si eo bono, quod cupit, vel pro viribus Proximo suo procurat, aliam petat mercedem, quam gratificandi voluptatem. Cum tu te amas, inquit S. August., te ne propter alterius amorem amas? non ne te propter te amas? Ita Proximus tibi amandus est; neq; enim eum diligere decet, quod ille tibi utilis est, & quod inde bonum aliquod speras te percepturum. Si illum diligis, quod bonis diffluit, minime diligis, ut opus est; te tantum diligis, ad te unum eam refers dilectionem, quam Proximo tuo testaris. Secundum hanc regulam (ne dissimulemus, quod satis constat) quid quæso sunt omnes mundi amicitiæ, nisi vel utili-

utilitatis, vel politicæ commercia, nisi sordida beneficiorum mercatura, quæ præstantur spe referendi paria, vel longe etiam majora? Cor in hujus commercii partem non venit. Amor qui omnem vel ad propriam utilitatem, vel ad suam voluptatem refert, ullum ne caracterem habet, minimamque notam singularis, integerrimæque illius charitatis, quam inter homines instituturus Dei Filius in terras descendit? Ipse amor, quo plerique proximum suum complectuntur innixus est carni, & sanguini, nihilque habet illius charitatis, quam nobis imperat Deus. *Idem*.

Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Matth. 25. Quemadmodum IESUS CHRISTUS in proximum nostrum ea transtulit jura quibus amorem, operamque nostram exigere potest, S. Ioannes ex eo amore, quo nos diligit, infert obligationem, qua Proximum nostrum amare tenemur, tamquam illum, cui a Deo jus suum cessum fuit. Ubi creditor alteri cuiquam redit pecuniam, quæ sibi debetur a te, efficit, ut æs alienum cum ipso conflatum illi persolvere teneatis, cui hanc cessionem fecit, tamquam sibimetipsi. Quorsum autem? quia cessionarius ille primi creditoris personam refert, illius obtinet jura, & in ejus locum subrogatur. Nosti infinita jura quæ in nos habet Dei Filius; te illi debere quidquid habes, & quidquid es, eo quod te per suam potentiam creavit, atque per amorem redemit. Verum cum minime possit effectus nostræ gratitudinis excipere, illos transtulit in fratres nostros, voluitque, ut his ea dissolveremus, quæ sibi a nobis debentur. *Idem*.

Deus Proximo cedit partẽ juris illius quod habet in nos

Charitas minime prohibet, quin coram Iudice jus nostrum tueamur, & pro Republica in legitimo bello arma sumamus: charitas enim justitiæ non adversatur; vitia ipsa odisse possumus vitiosos amantes, & fieri potest, ut exteriores affectus notæ sint odii, quod in speciem tale videtur, cum interim verus amor dominetur in corde. Perfectum hoc odium conceperat David, cum dicebat: Ps. 138. *Perfecto odio oderam illos*; & hoc illud est, quod nobis præcipit IESUS CHRISTUS. Nisi Proximum amas, S. Augustinus ait, animam tuam odisti; & si peccatorem odisses, in te odium tuum relaberetur. *P. Dozenne in lib. de Morali I. C.*

Charitatis hujus primitiæ nitent in Actis Apostolorum, quę Historia est institutionis Fidei nostrę. Quemadmodum enim Historicus inquit, Christiani adeo concordes erant, ut *cor unum*, *animamque unam* habere viderentur. Bonorum proprietas, quæ passim mentes sejungit, concordiæ huic non erat obstaculum; quippe illorum bona erant communia. Redditus, possessiones, contractus, & omnes divitiæ, quas quisque singillatim possidebat, certatim ad pedes Apostolorum conferebantur. Hæc a rebus omnibus alienatio magis magisque eorum consensum confirmabat: illis unus erat Spiritus, quia unum omnibus erat negotium. *P. Rapin in libro, cui titulus, Spiritus Christianismi*.

Primorũ Fidelium charitas

Ethnici de Fidelibus loquentes, dicebant, officiosi sunt, benefici, misericordes, ergo Christiani sunt; quia eorum fides, morum disciplina, evangelium est diligere Proximum suum, atque omnibus benefacere. Nova hæc Religio vera credebatur, quia docebat Proximi amorem, atque Ethnici in Religionis Christianæ castra transibant, videntes eam consensionem, quæ inter omnes Fideles vigebat. Eorum lenitas, probitas, affabilitas, modestia, gratificandi studium, melius, quam miracula, eam persuadebant doctrinam, quæ adeo beneficam virtutem profitebatur; & fides maxime profecit per eam opinionem, quæ apud populos percrebuit de sanctitate illius, qui adeo puræ legis auctor fuerat, juxta illud, quod Salvator de fidelibus loquens a Patre suo petiit: ut, ajebat ille, in nobis illi conjuncti sint, & mortales hanc mirati consensionem, putent, me a te, o Pater, missum fuisse. *Idem*.

Hic autem unionis, & charitatis spiritus enituit præcipue in quadam terribili peste; quæ atrox civile bellum subsecuta fuit, quo parum absuit quominus Alexandriæ civitas sub Imperatore Gallieno funditus everteretur, & cujus meminit in historia sua Eusebius Cæsaræensis. Videbantur fideles, Eusebius ait, morientibus adstare, & morti sese forti animo objicientes illos hortari, ut præclarum vitæ suæ, & voluntatis sacrificium offerrent Deo, cumque extrema collegissent cum voluptate morientium suspiria, eorum abluebant corpora, osculabantur, efferebant; cum interim apud Ethnicos accola accolis suspectus fieret, amicus de amico diffideret, consanguinei a consanguineis in ultimo spiritu deserentur, pater filium relinqueret, & matres amantissimæ filiorum suorum corpora de fenestris projicerent. Christiani, qui in adeo ferventis charitatis officiis mortem oppetiere, tantam apud populos venerationem promeriti sunt, ut Alexandrina Ecclesia illos in Martyrum albo descripserit. *Idem*.

Charitas sincera est. Amemus, inquit S. Ioannes, sed amorem nostrum factis non verbis profiteamur. Humanæ dilectionis caracter consistit tantum in urbanitatis officiis, inanibus servitutis oblationibus, amoris protestationibus, fictis necessitudinibus, coacto complacendi studio; fucatis verborum lenociniis, fallacibus promissionibus, cæterisque id genus simulationibus, quæ vulgatissimam humanæ vitæ consuetudinem constituunt. Sed Christiana charitas fucum omnem, & simulationem abominatur; ea dicit, quę cogitat; ea cogitat, quæ sentit, ea sentit, quæ perficere cupit. Verba illius actionibus non opponuntur, actiones sunt semper menti conformes; quippe sincera est, nec alias habet mentis suæ explicandæ rationes, quam opera. *Charitas de corde puro ...... & fide non ficta 1. ad Tim. c. 1. Idem P. Rapin*.

Amor erga proximum quã sincerus esse debeat

Vera charitas Deum unum respicit, & uni illi placere studet. Itaq; numquam agit ob humiles terrenasq; causas, propter quas homines agere consueverunt.... Cum benefacit in id unum est intenta, ut se se tegat, ne agnoscatur. Si eleemosynam erogat, illam abscondit in sinu Pauperum, ut ait Scriptura; velum obducit beneficiis suis, ne ab aliis intelligantur, ac si fieri possit, libenter ea, quæ confert beneficia, ne ipsa quidem vellet cognoscere, sed silentio involvere cuperet, ne suæ efficerent modestiæ. Voluptas, qua benefaciendo perfunditur, mercedis amplissimæ, locum habent; & hanc omnibus mortalium encomiis censet anteferendam. Cum propter Deum agat, illum testem unicum actionum suarum petit. Ille unica est bonorum operum causa, & satis amplam mercedem se putat consecutam, eo quod omnia sunt oculis ejusd. aperta. *Idem*.

Charitas æqua esse debet

Spiritus æquitatis præcipuus esse debet Christianæ charitatis caracter? & præ omnibus virtutibus nulla illi antiquior est, quam justitia, quæ prodest, ut æquã servet inter se, & Proximum trutinam. Vulgatum illius munus est, tueri, opem ferre, inservire fratribus suis; id vero tanta affectione, tantoque zelo pręstat, ut nemo quodam in sensu tam se ipsum diligat, quam verus Fidelis amat Proximum suum. Illi enim magis cordi est res Proximi sui, quam sui; & minus propria afficitur gloria, quam fratrum suorum. Quidquid utilitatis Proximo contulerit, sibi contulisse putat; aliena gaudia in sua lætitiam convertit; & admirabili affabilitate se in fratrum suorum ingenium transformat, & ipsam ut ita dicam, illorum mentem nonnumquam assumit. Hic ille est universalis homo, qui, ut S. Paulus, est omnibus omnia. Hic mærentium solatium est, debilium fulcrum, egenorum subsidium, profugorum asylum, laborantium consilium; denique nulla est umquam infirmitas, cujus non misereatur; nulla calamitas, qua minime afficiatur. *Idem*.

Nulla in Religione Christiana virtus est, cujus usus magis sit universalis, quam charitas: ubique illius exercendæ occurrit occasio, ubique enim calamitosi homines inveniuntur; & malorum excessus, quibus homo est obnoxius, tantus est, & tam late patet, ut ad omnes conditiones se se extendat. Ita charitas erga divites, & pauperes, erga felices, & infelices, erga gnaros, & ignaros, superbos, & humiles, viventes, & mortuos exerceri potest. Hæc publice, hæc privatim, domi, foris, in foro, & in solitudine locum invenire potest; & ex omnibus conditionibus illa præ ceteris Christiano vero est jucundissima, ubi charitatis exercendæ passim invenitur occasio; quemadmodum ex omnibus

talentis illud est auferendum, quod Proximo esse potest utilissimum. *Idem*.

Charitas prudens esse debet.

Charitas numquam cum imprudentia conjuncta esse debet; imprudentia quippe ordinem subvertit, quo charitas est exercenda. Per imprudentiam ea omnia accidunt importune, quæ hanc virtutem evertunt. Hinc sepius contingit, ut post publicas obtrectationes eo modo existimatio reparari quæratur, qui obtrectationibus ipsis magis est metuendus, & qui vulnus exasperat potius, quam cicatricem inducat. Hinc aliis opem ferre cupimus, cum nobis integrum non est, ut dives ille nequam, qui mortuus curam gerere videtur salutis fratrum suorum, eosque flagitiorum suorum monitos cuperet, qui dum viveret, charitatem ne de nomine quidem cognoverat. Hinc elemosynæ erogantur, at æs alienum non dissolvitur; illis, qui detinentur in carceris squalore, subsidium fertur, & domestici deseruntur; morituris postremis tabulis plurima pie, sanctéque legantur, & familiæ pax, atque consensus aufertur; illi, qui vere pauper est, ea denegentur, per quæ ex paupertate posset emergere, cum interim large, effuseque in erronis nescio cujus sinum congeruntur opes, ad illius inertiam alendam, atque fovendam &c. *Idem P. Rapin*.

Charitas secundum Apostolū non est ambitiosa.

Sedulo evitandus est spiritus imperii, atque dominationis, qui passim in charitatis exercitationem irrepit. Haud ægre in omnium bonorum operum partem accedis, dummodo tamen penes te eorum sit cura, & directio; nulla opera charitatis fiunt, quorum non sis particeps propter eam suavitatem, quæ cum quadam auctoritate conjuncta in rebus regendis percipitur, & propter voluptatem parvuli hujus imperii exercendi, quod quidem exerces, in Proximi egestatibus cognoscendis, atque stipe illis eroganda. Vulgo interes cœtibus piorum virorum, occasionem præclaram aucupaturus te te prodendi; ac ubi nova quædam pie instituantur, rei familiari non parcis, ut ibi regnes. Hoc eodem spiritu actus audenter negotium omne capescis; sollicitus te tamqnam necessarium haberi cupis; turbas amas, ut in conciliandis hominibus, atque in suscipiendis arbitriis quærás temperamenta; charitatem ostentas, te quibuscumque rebus immisces; mentem versatilem geris, atque consiliis uberem; ut omnibus consulas, & liberaliter sane, quid omnibus, quid singulis faciendum sit, sententiam tuam promere gaudes. Hic est caracter charitatis, quæ hoc tempore viget; illa dominari quærit, & omnia moderari. Hic idem spiritus efficit, ut zelo flagres pro iis tantum bonis operibus, quorum es auctor; & ea solum probas, quæ bene a te fiunt; & sepe inveniuntur homines, qui pati nequeunt, protegi virtutem; nisi ab ipsis lumen, ratio, methodusque petatur. Cætera, quantumvis bona, improbantur; & quia eorum pars aliqua non sumus, illa nullo in discrimine habemus. *Idem*.

Charitatis obices

Maximus charitatis obex est Spiritus mundi ex diametro spiritui IESU CHRISTI appositus, hæc prudentia carnis, hæc mundana sapientia, quæ tot nefaria tradit consilia, dolo, ac insidiis Proximi existimationem labefactandi, apud eos, a quibus in honore habetur, in contemptum vocandi, sanctissima jura infringendi, omniaque susque deque miscendi, dummodo propositus finis obtineatur. Eodem hoc spiritu nobiles adolescentuli edocentur, ultionem nobilium virorum virtutem esse; nihil esse ignarius, quam injurias acceptas oblivisci. Odia, invidiæ, inimicitiæ, libidines, ambitus, magna negotia, vehementes animorum perturbationes, quæ vulgo effectus sunt spiritus ejusdem, adeo regnant in mundo, ut nulla ibi esse queat charitatis scintilla. Qui enim, inquit Apostolus, mundi hujus amicus esse voluerit, inimicus Dei constituitur. *Idem P. Rapin*.

Tuta, atque certissima ad hanc virtutem assequendam via est paulatim operibus illius exercendis assuescere: detentum enim in carceribus invisentes, afflictum consolantes, egenis opem ferentes, ignarum erudientes, quæ quidem quotidie & facere possumus, & debemus, ex quo Christiani sumus, sensim charitatis habitum induimus, & cæleste sapientiam acquirimus, quæ pars est humillima, & quę sine studio; & discursu effudit in cor interiorē unctionē spiritus Dei, quo docemur, quomodo Proximus sit diligendus. *Id.*

Quomodo charitas inter Fideles intepuerit

Si Christianæ Religionis spiritus non alius est, quam spiritus charitatis, quod ex huc usque dictis satis innotescit; videamus, utrum charitatis spiritum habeamus, ut inde judicium feramus, utrum simus vere Christiani: etenim lex charitatis, lex est novi Testamenti per Sancti Spiritus impressionem in cordibus nostris insculpta. Itaque mirum esset, si fideles in schola charitatis eruditi, iisdem præceptis imburi, eodem redempti sanguine, eodem pane nutriti, quibus una fides est, una spes, & qui aliquando eadem simul gloria sunt perfruituri, eumdem spiritum non haberent, & sese mutuo non amarent. Verum cum hæc ita se habeant, quid inde? Num charitas vicissim viget? utilitas, ambitio, flagitium in omnes seculi mores late diffusum, non ne quocumque dissensionis, atque discordiæ spiritum effudere? Quodnam autem judicium ferendum est de Christianis novissimorum horum temporum, ubi simultates invidiæ, lites, jurgia, injustitiæ, ultiones late grassantur? Unquam ne tot in familiis discordiæ, tot in conjugiis secessiones, tantus inter consanguineos tepor, atque indifferentia extiterunt? Nullam habemus charitatem erga illos, quos novimus, quam autem habebimus erga illos, quos ignoramus? Qui nobis sanguine conjuncti sunt, hos non diligimus; quomodo autem, qui nullo nobis vinculo adhærent diligemus? In domesticos graves, ac sævi sumus, quomodo Suaves, ac mites erimus in alienos? Numquid Christiani sumus, mores adeo languidos habentes? Hæc novissima illa tempora, quibus homines mutuo sese odisse debent, quibus fidelium charitas debet extingui; illa inquam tempora, quæ IESUS CHRISTUS ventura portendit, numquid jam accessere? *Idem*.

Si Concionatores hanc Christianis hominibus charitatis legem persuadere possent, civitates omnes instaurarentur, omnia exularent vitia, virtutes omnes reflorescerent. Proh Deus! quanam illi perfunderentur lætitia, si adeo felici eventu suam missionem explerent! Nulla esset amplius avaritia, nulla erga pauperum egestates duritia, nulla vexatio, nullum scandalum; invidia, odium, ultio nulla; Civitates hoc pacto instauratæ, ac reformatæ essent Ierosolymæ cæleſtis imago, in qua pax, & consensus maxime vigent, quod perfecta inter cives beatissimos charitas invenitur. *P. Texier Sermone pro tertia Quadragesimæ Dominica*.

Dilectis Discipulis docuit, si vel unicum nobis insit bonum, quod pro dilectione Proximi nolimus impendere, amorem nostrum veram nequaquam esse charitatem. Quid, quæso, ex omnibus terrenis rebus nobis debet esse antiquius? Vita profecto. Non possumus ergo majorem Proximo nostro charitatem testari, quam pro illo vitam nostram in periculum adducentes, ut idem Discipulus ait: *Majorem hac charitatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Ioan. 15. *In hoc* autem, idem Apostolus in 1. cap. 1. 3. subdit, *cognoscimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit*. Quæ cum ita sint, idem, ibidem ait, Salvatoris vestigia secuti. *Et nos debemus pro fratribus animas ponere*. Apertius ne loqui poterat? *P. Bourdaloue iis in sermonibus, qui ejusdem nomine circumferuntur*.

Quædam occasiones occurrunt, in quibus vitam pro salute Proximi tenemur objicere, quemadmodum inquit S. Cyprianus in Tractatu, quem de lue conscripsit, quæ ævo illius omnes homines in Carthaginis urbe late depopulabatur. Quidnam efficit hoc malum? *Pestis illa explorat animas, & voluntates singulorum*. Ostendit, quid fratres fratribus debeant, quid filii parentes, quid parentribus liberi, & ut verbo me expediam, quid sibi ultro citroque homines debeant; hoc est subsidia, & mutua charitatis officia. Et quoniam fratres in periculo versantur, quoniam ubi in extremis laborant, illis opem ferre decet, licet non sine periculo nostro illi opitulari valeamus, periculum tamen subire tenemur. *Idem*.

Licet

Utrum contra charitatē sit in foro lites persequi

Licet ne jus meum in foro persequi? hiccine amor Proximi jubet, me sibi, dum hæc se se obtulerit occasio, omnes res meas sacrificare? Discite, auditores, quid debeatis. Hæc ex iis quæstionibus est, quę maximi momenti habentur. Utique, licet vobis, ubi justitia cum charitate consenserit. Cum enim charitas lęditur, lis est injusta, quia vobis temporale bonum procurans, efficit, ut summum, æternumque bonum amittatis. Hoc autem sexcentis accidit in circumstantiis, ubi simul & jus suum, & charitas servari non potest; veluti, cum non aliud nobis propositum in litibus consilium est, quam adversarium sumptibus ad paupertatem redigere, quod passim usuvenit; tunc enim, etiamsi penes nos est justitia, jus omne non injustum dumtaxat evadit, verum etiam barbarum, & crudele. Hę duæ virtutes iterum simul esse non possunt, si ubi ingenii nostri periculum fecerimus, scimus nos litem persequi minime posse, quin iracundia, contemptus, odium, obtrectationes, calumniæ sese immisceant; tunc enim charitas nobis magis pretiosa esse debet, quam omnes simul hujus mundi divitiæ. Itaque omnes improbare lites, ignari est; non secus ac omnes probare, prævaricatoris; hoc tamen constat litium usum charitati semper esse perniciosissimum; eo quod cum gravissimo periculo conjunctum. *Idem.*

Charitas debet esse ab omni avaritiæ sensu remota

Spiritus Sanctus perfectam animorum, affectumque consensionem in Fidelibus instituturus, primum voluit illis omnem temporalium bonorum amorem eripere, atque omnem quæstus cupiditatem auferre. Hæc integritas ab omni avaritiæ sensu remota fuit tamquam primitiæ charitatis illius, cujus spiritus deinceps viguit in Ecclesia. Legimus enim, postquam fidem receperunt, & per Baptismum fuerunt regenerati, ita secundum Spiritum fuisse renovatos, ut non iidem amplius essent, qui prius; Etenim adeo unanimæ erant, ut se ipsos tamquam fratres existimarent, & re ipsa ita se ipsos vocarent, vere tamquam fratres vitam ducentes, & nihil proprium habentes. Illorum Domus, agri, hæreditates, redditus, omnesque facultates communes erant, ut quibus unus erat spiritus religionis, una etiam esset vivendi ratio, ut ait S. Augustinus, & omnia illis essent communia, quibus una erat fides, & quibus IESUS CHRISTUS erat omnia. Ultro citroque sibi opem ferebant, eo quod amicitia, quæ in IESU CHRISTI amore fundatur fortior est, quam sanguinis vinculum, & arctius corda mentesque conjungit. *Essais de Sermons pro Feria quarta post quartam Quadragesimæ Dominicam.*

Exhibe quadam veluti in tabula depictam Proximi tui Effigiem ita deformatam, ut nihil fædius fingi queat; ad mentem illius delineandam teterrimos adhibe colores; dic si lubet, animam illius ignaram esse, perfidam, ambitiosam, avaram; illud violentum esse, impudicum, nullam ipsi inesse fidem, nullum honorem, nullam Religionem. Licet talis ille sit, eum tamen Deus patitur, illi benefacit, eum diligit, ac abs te jubet amari. At enim me persequitur, me odit, mihi necem molitur. Eum nihilominus diligit Deus; & quidquid amat Deus, meretur amari; eo autem magis, quod ille cum Deo æque, ac tecum agit; illum lædit, dedecorat, prodit, & nihilominus amatur a Deo.... Quodnam autem cor nostrum esset, quis sensus noster, si amore nostro indignum eum censeremus, qui a Deo amabilis existimatur? *P. de la Colombiere Tomo 4. Sermone de charitate christiana.*

Ratio charitatis erga Proximum universalis est, & quomodo

Ratio christianæ charitatis, quam proximo debemus, est universalis, hoc est se se super omnes homines extendit, quemadmodum fidei ratio æque ad omnes fidei sese extendit articulos; ut & quomodo ut fidei jactura fiat, satis est de uno tantum Religionis articulo dubitare, ita ad charitatis jacturam subeundam satis est si unum oderis hominem. Si mortales omnes amore complecteris, uno tantum excepto, dicendum est, quamdam te habere aliorum amandorum causam, quæ in uno hoc non invenitur. Hæc autem causa naturalis est, si enim supernaturalis esset, ac divina, sese ad illum etiam, quem minime diligis, extenderet; ideoque cum propter Deum minime diligas, hæc profecto charitas christiana non erit. *Idem.*

Primis Ecclesiæ temporibus, licet fideles præclara ederent omnium virtutum exempla, illorum tamen præcipue charitas elucebat. Profecto narrat Tertullianus, Ethnicos hanc præ ceteris in Christianis hominibus observasse, & admiratos fuisse: *Videte*, ajebant illi, *Videte, ut se invicem diligant, & alter pro altero mori sint parati.* Videte quæso, ut homines ipsi sese mutua dilectione prosequantur, quomodo præsto sint, ut alter pro altero operam suam collocent, ac si forte alter alteri injuriam intulerit, mutuo sibi veniam largiantur. *Videte, ut se invicem diligant!* Non ne admiramini suavissimam hanc facilitatem, qua suo jure cedunt, ac nequaquam eos persequuntur honores, quos jure exigere possent? Nonne diceretur hæc una esse familia, illis unum esse cor, anima una? Quam sancta ea Religio esse debet quæ adeo perfecte animos conjungit omnis ætatis, qualitatis, professionis!... At me miserum! Non ne de ævi nostri fidelibus in sensu penitus opposito ironice dici posset. *Videte, ut se invicem diligant!* Videte, quæ charitas inter fideles vigeat, & quomodo IESU CHRISTI spiritum servaverunt! Quænam illius modo supersunt vestigia? *Videte ut se invicem diligant!* Videte potius quomodo obtrectationibus se se mutuo lacessant, quomodo adnituntur, ut sese vicissim perdant, ac destruant! Videte quomodo alter alterum fallere, alter alterius nomini officere adlaborent! quomodo obloquantur, & mutuo bona, & honorem sibi conentur eripere! Videte, quomodo facti sint hodie scandalum Infidelium, quibus olim erant admirationi. *Idem.*

Charitas in nos quidem severitatem, in alios vero indulgentiā petit

Cogit nonnumquam charitas, ut in Proximum austeri simus, talis ea debet esse, superioris erga subditos, ubi ad eorum defectus corrigendos, salutemque eorum procurandam hoc profuturum censetur. Verum cum homines plerumque rerum ordinem invertant, accidit, ut severitatem omnem in proximos, indulgentiam omnem in nos met ipsos reservemus. Illis nihil concedere, nobis semper parcere volumus; cum e contra christianæ charitatis postulet ordo, ut austeritatem, severitatemque in nosmet exerceamus per pænitentiam, rigidamque mortificationem; (quippe juxta Evangelii præcepta tunc nosmet ipsos vero amore prosequimur); cum autem charitas, Apostolo docente, benigna sit, præcipit, ut omnem erga Proximum indulgentiam expromamus, dummodo in turpem adulationem, quæ vitia fovet, tandem non migret. Nos vero hac abutimur doctrina; Severas Evangelii leges, ubi nostræ utilitati adversantur, in mitiorem sensum detorquemus; ubi vero de proximo agitur, mitiores quascumque explicationes expungimus. In alios ea utimur severitate, qua Deus in nos uti jubet; pro nobis vero eam habemus suavitatem, quam erga alios haberi præcipit Deus. *Essais de Sermons pro 17. post Pentecost. Dominic.*

Charitas nota est, qua I. C. Discipuli dignoscuntur

Dei Filius profitetur ex fide præsertim, qua charitatis præceptum servabimus, cognitum iri, nobis spiritum suum inesse, ac suos esse discipulos, hoc est veros Christi fideles; quasi innuere vellet, quemadmodum S. Augustinus animadvertit, non ex potestate eiiciendi dæmonia, mortuos resuscitandi, omniaque patrandi miracula, neque ex dono linguarum, vel Prophetiæ Discipulos suos agnitum iri; alii enim etiam, qui nequaquam sunt veri ejusdem Discipuli hæc dona consequi possunt, sed ex charitate, quam illi inter se mutuo coluerint. Et profecto Salvator ipse prædicit futurum, ut novissimi Iudicii die, dicant non pauci: Domine non ne prophetavimus, Dæmonia ejecimus, & plura in nomine tuo miracula operati sumus? quibus reddet, se illos nescire. Cur autem illos nesciet? Quod eo nequaquam notati erunt caractere, qui discipulos suos ab aliis distinguit, videlicet charitate. *P. Nepueu libro, qui inscribitur; l'Esprit du christianisme. Tractatu de charitate.*

Naturalis affectio præcipua est, atque simul vulgatissima ex illusionibus, quæ in spiritum charitatis irrepant. Proximus diligitur, verum est, sed propter quas dilectione dignus videtur; atque ex ea tantum parte respicitur, quæ magis arridet, & quæ nobis jucundissima accidit. Mens, dignitas, temperamentum, ingenium perpenditur, & magis hac carnis, & sanguinis illecebra, quam virtutis, & gratæ præstantia homines afficiuntur. Putant, se diligere Proximum uti opus est, & charitatem diligentissime tueri cum omnibus, si nemini molesti sint, si aliorum habeant rationem, erga omnes urbanitatis exerceant officia, atque extrinsecus amicitiæ nonnulla edant indicia, quæ intus perspecta nihil significant. Sanctissimum charitatis nomen coinquinat, qui eodem appellat actiones, quæ plerumque motus sunt propensionis corruptæ, & affectus meri habitus, quo suum sequuntur ingenium. *P. Rapin libro de Spiritu Christianismi*.

Christianos omnes cujuscumque tandem regionis, & conditionis fuerint, tamquam pares, & fratres existimare debemus, cum pateat omnes ex eadem origine profectos, omnes IESU CHRITI sanguine divinitus in Baptismo regeneratos, eumdem cum nobis habere Patrem, qui Deus est, eamdemque præstolari hereditatem. Hæc fuit mens IESU CHRISTI, cum nos ad Fidem suam evocavit, ut videlicet in cordibus nostis charitas, & mutua dilectio regnarent; homines omnes inter se æquales fecit, ut omnes æque dicerent Deo: *Pater noster*. Itaque communis hæc est omnium Ecclesiæ Patrum sententia, Deum per hoc extinguere voluisse inimicitias, superbiam cohibere, invidiam eliminare, & charitatem in animos nostros invehere. Hęc autem æqualitas, quam Dei Filius inter Fideles constituere voluit, illi innititur unioni, quam inter se habere debent, eo quod omnes simul IESU CHRISTI corpus componunt. Hoc docet Apostolus per ea verba: *Omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi; & omnes in una Spiritu potati sumus*. Hoc est, cujuscunque conditionis simus secundum mundum nos, qui in IESU CHRISTO baptizati fuimus, pauperes, vel divites; nobiles, ignobiles; liberi, servi; omnes quatenus filii Dei, sumus æquales, omnesque tamquam fratres amare tenemur. *Bartholomæus Carranza Tractatu de Oratione Dominicali*.

Charitas pati debet proximi defectus

Ut hanc habeamus charitatem Proximi defectus ferentem, quot nobis victoriæ sunt referendæ de affectibus, ingenio, ac temperamento nostro! Quid ferendum non est? Quot eorum quibus cum vivimus, prava studia, quot molestias pati debemus? quot importuna, morosa, ingrataque officia toleranda? Quot simultates, & naturales antipathiæ superandæ? Ut hanc assequamur charitatem, quoties nobis met ipsis vis est inferenda? Exempli gratia quoties tacendum est; ubi maxime loqui cuperemus; quoties quiescendum, ubi resistere tentaremur, excusandum, ubi omnia ad examen revocare optaremus; quærendum potius, minus affabiles, facetosque in hominum cętu videri, cum salsis jocis aliquem perstringere cuperemus? Quoties de ipso jure nobis concedendum est? Quotnam in rebus, & occasionibus, in quibus facile nobis lis adjudicaretur, pro pacis bono, cedendum est, & recedendum? *P. Bourdalove in sermonibus suis, secundo adventu, Sermone de severitate Evangelica*.

Magnum intercedit discrimen inter humanam amicitiã, & charitatẽ christianam

Proximum suum diligere, Auditores lectissimi, lex est necessaria, quam humanitas ipsa animabus nostris insculpsit, & quam, ut ita dicam, ex cordibus nostris elicuit Creator, ut inde hominibus exterius, ac sensibile mandatum irrogaret: *Diliges proximum tuum*. Hoc principium est, cui ne unusquidem adversatur; Scytha, Barbarus, Iudæus, Gentilis hac in re cum Christiano consentiunt. Debitum ergo se se diligendi, mutuam opem ferendi, ubi in aliqua societate vivimus, ex ratione atque natura pendet, ibique nullam partem obtinet Religio. Verum enim vero certo certius est, Christianam Religionem perfecisse naturam in charitate, S. Augustinus ait: quia, neque enim fallimur, magnum interesse debet discrimen inter necessitudinem, quam Ethnici ultro citroque aluerunt, & charitatem, quæ inter Fideles vigere debet. Illis inhærere terminis, quos natura generatim universis præscripsit, ubi de amore sermo est, hoc nimis parum est IESU CHRISTI discipulis: naturali affectu diligere; amorem, operamque suam iis reservare, cum quibus sympathia, vel nativitatis sors ipsa conjunxit, Christiano viro satis non est: *Nonne, & Ethnici hoc faciunt*? Matth. 5. Si ergo mihi hodie ipsam tantum rationem allocuturus essem, satis putarem, in cordibus vestris humanitatis sensus excitare: diligite, clamarem, eos, cum quibus sanguinis jura vos conjunxere, & quos fortuna intra ejusdem urbis mænia conclusit; consanguineos, affines, concives vestros; tunc enim hæ humanæ causæ rationi procul dubio sufficerent. At longe aliam hodie instituo viam; de mutuo consensu, qui inter nos esse debet, verba faciens vestram alloquor fidem; ideoque non legem humanitatis, sed christianæ charitatis præceptum revoco ad examen. *Sermo Manuscriptus P. Catrou*.

Nostra erga Proximum charitas esse debet universalis

Charitas Dei, ut divinam imitetur, quæ illius esse debet exemplar, universalis sit oportet, ac late ad omnes sese homines extendat, quemadmodum Dei cura ad omnia, quæ creavit, extenditur. Et sane Deus tamquam creator deest ne unquam egestatibus creaturarum? Impiorum agri non ne imbribus æque irrigantur, ac eorum, qui fide summa illius mandatis adhærent? Mundi servator non ne dona naturæ æque & super justos, & super injustos effundit? *Qui pluit super justos, & super injustos* Matth. 5.; Talis esse debet Christiana Charitas; justos, vel injustos omnes complecti debet. *Iustos:* Illis censuræ virus minime adspergam; virtus mihi validissima erit illecebra, ut omnes necessitudines meas conjungam, & amicos mihi consociem. *Injustos*: Minus perfecti a mea charitate non aberunt; flagitiosissimo cuique amorem meum non denegabo; criminosis parcam; in illos non invehar; neque animo meo solatium afferam virtutes meas cum vitiis eorum conferendo. Si improborum conventum effugere cogar, recordabor simul, illum a me diligendum esse, neque christianæ charitatis subsidium eidem esse negandum. Hęc duo præcepta minime opponuntur. Nisi mihi hæc demandata fuerit provincia, ut peccatores ab iniquitatis ad virtutis viam convertam, flagitiosorum hominum commercium effugiam, ut meę saluti caveam; at in eos minime fovebo amaritudinis zelum, quo exasperentur; illos potius qua precibus, qua exemplis juvare adnitar; ac pro illis mea apud Deum vota, measque orationes impendam. Idem.

Validissimam nobis suggerit rationem Apostolus, propter quam fratres nostros amare debemus, ubi IESU CHRISTI nomine inquit: *Commendat charitatem suam Deus in nobis; quoniam cum adhuc peccatores essemus.... Christus pro nobis mortuus est*. ad Rom. 5. Satis ne intelligistis, quid hæc sibi velint verba? Si fratres nostros amare tenemur, quia pro illis mortuus est; omnes profecto a nobis amandi sunt, quia pro omnibus Christus mortem oppetiit. Fratrem meum Sanguine Dei sui imbutum video; huic rationi quęnam inimicitia, quod odium præpollere poterit? At enim improbus est, sexcentis me contumeliis affecit; me internecino persequitur odio, nomini meo labem conatur offundere, me in hominum invidiam rapit sexcenta mihi ingerens crimina; illius furores, atque rusticitates neque mihi præsenti parcunt! Verum tamen illum diligit Deus meus; pro illo æque ac pro me Salvator sanguinem suum effudit; cur hoc minime erit mutuæ necessitudinis vinculum? Me amas Domine; hunc etiam, quem abominor, amas. Communis amicus remotissimos etiam conjungit, & sævissima etiam odia placat. Ita erit imposterum: nullum habebo inimicum, nemo quippe mihi inimicus esse potest, qui Dei mei, ac Salvatoris mei amicus non sit. *Idem*.

Ne-

Charitas Christianorum nota.

Nequaquam fallimur: Charitas una sine fuco, sine simulatione nota est, qua Christianus dignoscitur. Hic certus est pietatis character; cætera æquivoca sunt: *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Joan. 13. In hoc:* Non ex modesto oris habitu, vel mortificata exteriori specie de veræ pietatis solliditate judicium feram. *In hoc*, non ex pio, orationis pacatæ atque tranquillæ sensu de hominis alicujus contemplationibus addicti sanctitatem dimetiar. *In hoc*: non ex austeræ pænitentiæ severitate, neque ex altissimæ devotionis subtilitate &c. Sed ex charitate omni terreno affectu per supernaturalem causam defæcata, atque ad omnes æque se se extendente, omnibusque ea quæ potest, officia præstante &c. *Idem*.

Per Baptismi, & regenerationis gratiam facti sumus Patris ejusdem filii; per consecrationem, adoptionemque nostram facti sumus ejusdem ædificii lapides, ejusdemque corporis membra. Unum jam sumus, inquit Apostolus, unum omnes Salvatorem habemus, unum Creatorem, unum Deum. Eodem brachio suffulti, omnes conjuncti sumus in JESU CHRISTO, qui nos omnes suo redemit sanguine, omnesque ad eamdem dignitatem evexit. Omnes ad eamdem contendimus beatitudinem; omnes ad eamdem facti, instituti que sumus. Salvator murum separationis, quo inter nos erat, everteos in omnibus populis linguam eamdem posuit, & ex omnibus Tribubus, atque nationibus, unum dumtaxat corpus constituit. Denique Christiani omnes in illo, ac per illum in unum coaluere, & charitatis vinculo conjuncti sunt. Idem, quem a nobis exigit, cultus, eadem, ad quæ nos evocat Sacramenta; eadem, qua nos ali vult, doctrina, disciplina eadem, quæ nos regit; omnia conducunt ad omnes homines simul jungendos, atque arcto charitatis vinculo simul connectendos. *Sermo, qui P. Massillo attribuitur, pro feria sexta Cinerum*.

Prima tuendæ charitatis ratio est defectus alienos pa-

Prima tuendæ charitatis ratio, quam Apostolus reliquis omnibus præceptis, tamquam unam omnium magis necessariam, atque utilissimam anteponit, est patientia: *Charitas patiens est*. Velle pacem servare in cætu, quicumque tandem ille sit, quin aliqua hinc inde ferenda sint, hoc sane est humanam infirmitatem, ac fragilitatem ignorare. Fieri ferme non potest, ut homo semper adeo caute loquatur, & agat, ut vel per iocum, vel per jocum numquam illi vocula excidat aliqua, vel operatio, qua nos lædi putemus. Licet cætus ille e Sanctis viris conflatus esset, & licet singuli caveant diligentissime, ne quem lacessant, adhuc tamen nonnulla invicem erunt ferenda. Numquam mentes, atque judicia sibi adeo quadrant, ut quod uni æquum videtur alteri quoque necessario tale videatur. Majora Ecclesiæ lumina, ipsi etiam Apostoli non ne aliquando dissensere, & altercati sunt? Si ergo ubi hujusmodi occasiones ingruunt, patientia de esset, statim charitas ipsa labefactaretur. *Auctor Anonymus*.

Quid dicam de communi Christianorum cætu, & de occasionibus, quas ultro, citroque sibi præbent charitatis vincula infringendi? Quot amara, contumeliosaque verba, quot iræ, furores; quot irrisiones & contemptus; quot lites, jurgia, doli, insimulationes vel malignæ, vel imprudentes? Charitas tamen S. Paulus ait, ob hæc non irritatur, atque invictam adfert patientiam, ut omnia sustineat. *Non irritatur: omnia sustinet*. 1. ad Cor. 13. Notate quæso, Apostolum, ubi charitatis characterem describit, a patientia initium ducere, ac in patientia desinere. Cur autem? quia, S. Cyprianus inquit, Patientia charitatis fundamentum est, fulcrum, & radix; & citra patientiam charitas, neque subsistere potest, neque sui officia adimplere: *Tolle charitati patientiam & desolata non durat; tolle sustinendi, tolerandique substantiam, & nullis radicibus, & viribus perseverat. Idem*.

Christianus quilibet per

Christiani omnes per spiritum gratiæ in unum corpus Mysticum, cujus JESUS CHRISTUS caput est, coaluerunt. Hæc est S. Pauli doctrina. Quomodo autem in naturali corpore, si quod membrum dolore afficiatur, reliqua etiam compatiuntur; opus est etiam ut in Mystico Ecclesiæ corpore fideles singuli eorum, qui laborant, misereantur. Hoc autem addit S. Augustinus. Si pes, inquit ille, pars omnium a capite remotissima, vulneratur, statim lingua conqueritur, & sibi dolorem inferri clamat; auris non clauditur, oculi vulnus respiciunt, manus ad illud extenditur, inclinatur caput, & membra singula ad læsæ partis dolorem condolent. Vulnus quidem membris omnibus non est commune; sed omnia membra pro eo, quod torquetur, miseratione tanguntur. Hæc tamen tunc tantum accidunt, cum membra corpori conjuncta adhærent; si enim eorum aliquod divulsum sit, & reliqua dilanientur, vulnerentur, torqueantur, illud minime compatitur, quoniam amisit vitæ spiritum, eamque naturalem societatem, propter quam aliorum malo afficiebatur. Hoc ipsum de Christi fidelibus sentiendum est, sanctus hic doctor inquit. Donec in uno, eodemque corpore conjuncti sunt sub Filio Dei, qui eorum caput est invisibile, donec animati sunt Spiritu Charitatis, qui illis vitam impertit, aliorum invicem infortuniis afficiuntur; & hic Spiritus amoris sanctam illis miserationem communicat, quasi calamitas, qua minima sacrati hujus corporis particula afficitur, esset communis. Cum autem Fidelis omnem compatiendi affectum amisit, & aliorum membrorum Ecclesiæ malis non tangitur; jam ab illa divulsus est, amisitque charitatis spiritum, a quo animabatur. Spiritus Filii Dei recessit; jam membrum est, atque invisibiliter a fidelium corpore recisum; quæ separatio eo magis funesta est, quod secreto ad JESU CHRISTI Tribunal lata est ejus sententia. *Abbas d'Aubignac, de Eleemosina*.

charitatis unionem afflictionibus aliorum compati debet.

Consideremus, Fratres mei (S. Basilius ait) amorem, quem unius corporis, membra se se invicem diligunt, se se mutuo tuentur, sibi auxiliantur, se protegunt, si quod dolet, alia etiam dolore eodem afficiuntur. Talis esse debet Fidelium consensus, quos JESUS CHRISTUS in se tamquam tot ejusdem corporis membra conjunxit. Unionem hanc spiritualem Tertullianus quamdam secundæ naturæ speciem appellat omnes homines connectentem, & conjungentem: *Naturificatæ jam spiritualis conditionis germanitatem*. Hoc illud est JESU CHRISTI mandatum, quod super omnia præcipit, ut proximum tamquam nos met ipsos diligamus: Hoc illud mandatum est, quod S. Bernardus summam, & quodamodo spiritum totius Evangelii appellat: *Hoc præceptum totius Evangelii Breviarium. Idem*.

De priorum Fidelium charitate

Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Eadem credebant, unum tantummodo amabant, eorum, ut ita dicam, una mens erat, una voluntas. Verum quomodonam inter se poterant ita conjungi, nisi quod in Deo omnes conjuncti erant? Charitatem Fraternam divina charitas producebat; credebant eadem; una quippe illis erat fides; unum tantummodo amabant, quoniam unice Dei amore tangebantur. Itaque easdem amplectebantur veritates, ad eadem bona anhelabant, & hæc erat necessitudinis illorum causa. In mundo eadem velle, plerumque dissidium parit. Inter eos, qui Mundo se se addixere cogitationum, votorumque conformitas est perniciosa; cum enim simul possidere nequeant bona eadem, quæ cupiunt, & ad quæ toto pectore incumbunt, inde inter ipsos oriuntur inimicitiæ. Eadem habent principia, eumdemque appetunt finem sed tamquam rivales, sibi met ipsis satisfacere nequeunt, quin alterum alter spe dejiciat. In Religione e contra cogitationum, votorumque conjunctio conjunctionem parit voluntatum. Cum Deus idem omnibus sufficiat, omnes eidem inhærent objecto sine zelotypia, ideoque sine dissensione. Unanimi voluntate, conflatoque ut ita dicam, consensu ad æternitatis acquirenda bona adlaborant; stadium ipsum percurrunt, ac mutuis sese adhortationibus excitant ut bravium consequantur. *In collectione Orationum Accademiæ Parisiensis anno 1673*.

Quot

Quot fratribus suis gratificantur, humanis dumtaxat rationibus ducti! Videri volumus amore flagrantes, atque benevolentia ducti erga Proximum, ut hac amoris, & suavitatis specie id assequamur, quod petitione nimis libera, vel imperata obtinere non possumus. Omnia in commercium vocantur; causæ, vigiliæ, officiosa verba, servitutis oblationes, labores, munuscula, blanditiæ; & si de aliquo bene mereri studemus, avaritiæ causa latet. Huc usque amoris proprii simulatio & dolus procedit. Nulla virtus est, quam in speciem non imitetur; hic de avarorum manu largitiunculas aliquas in egenorum subsidium extorquet; hic nobilissimos etiam viros ita demittit, ut carcerum tenebras, squaloremque dignentur invisere, ac illis exteriorem humilitatis, & miserationis habitum tribuit: Omnes vitæ status varii considerentur, quamplurimi occurrent, qui Proximo faventes, uni sibi prodesse contendunt. *Ibidem*.

Veræ charitatis caracter.

Numquam vel iniquitas, vel ingratitudo mortalium prohibent, ne vera charitas sua eroget beneficia. Nihil illi antiquius est quam summi Opificis gloriam, ideoque Operis ejusdem curam non intermittit; atque amor, quo Creatorem prosequitur, se se super creaturas non cessat effundere, licet imperfectissimæ inveniantur. Imitatur quodammodo charitatem Dei, qui eorum, quos diligit, nulla supponit merita; sed hæc in illis constituit, eosque amabiles efficit sua dilectione. Egenis tabo, sanieque fluentibus, a quibus non sine quodam horrore mortales avertunt oculos, qui charitate ducitur, compatitur, eorumque miseretur. Fides quippe huic in ipsis detegit caracteres obsequio excipiendos: Sanguis JESU CHRISTI, quo abluti sunt, illis decorem impertit, atque in oculos ejus jucundos efficit; & quo magis natura ab hujusmodi objectis, quæ adeo parum amabilia videntur, abhorret, eo magis ea gaudet in pretio habere, ac illis inservire. *Ibidem*.

Sæpe diligimus homines, quin ullam qualitatis eorum rationem habeamus, & de illis bene mereri gaudemus, quin expectemus, ab iisdem beneficiis præverti, & gratia præoccupari; at conquerimur, illos molestos esse, atque difficiles. Autem præbeamus Apostolo docenti: *Supportantes invicem in charitate. Ad Eph.* 4. Non debet ergo intepescere charitas propter defectus, quos in aliis deprehendimus, neque cessandum est, quominus gratificemur alicui, eo quod gravis sit, molestus, & imperfectus; hæc enim ferentes charitatem exercere debemus. Virtutis quippe constantia in hoc maxime nitet, si infirmiores patiamur juxta illa S. Pauli ad Rom. 15. verba: *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere*, quemadmodum corporum robur in eo deprehenditur, si ea quæ corpori gravia sunt sustineantur, ita spiritus fortitudo, & charitatis virtus elucet, si quæ spiritui gravia sunt, atque molesta, ferantur. Si charitatem in eos tantum exercere cupis, qui suaves sunt, affabiles, grati, ac propter virtutem amabiles, hac in re charitate opus non est; id sola præstare potest concupiscentia, idque præstat quotidie; nequaquam opus est Christianum esse, satis est hominem esse. Ethnici quoque se se mutuo amore prosecuti sunt, ac vicissim opera sua alii aliis Juverunt. *Liber, cui titulus Instructiones Christianæ institutione pro decima sexta post Pentecostes Dominica*.

Charitas erga proximum constans esse debet

S. Paulus *Ephes.* 3. a Deo petit, ut Fideles sint *in charitate radicati, & fundati* hoc est, ut eorum charitas firma sit, atque constans. Charitatem habere possumus, quin in ea radices jecerimus; quod aperte docet Evangelium Luce c. 8. ubi de quibusdam ait: *Et hi radicem non habent*. Omnem similiter pietatis speciem habere possumus, quin hæc solido fundamento innitatur, quemadmodum alia testatur Evangelii Parabola. Hæc igitur ex præcipuis circumstantiis, ac potissimis conditionibus christianæ erga Proximum charitatis est, ut nihil illam unquam concutere valeat: *In Charitate radicati, & fundati*. At nos miseros! Si hanc regulam secuti de charitate plurimorum nostræ hujus ætatis Fidelium judicium ferre volumus, credere ne possumus illam veram esse, cum adeo sit infirma, atque inconstans, ut sanctissima illius vincula ob minimam quamlibet causam, quæ nobis dolorem afferat, aut molestiam, repente infringantur? *Ibidem secund. part.*

Liquet, quid vulgo dici soleat, ut homines a Proximi dilectione se excusent. Hic inquiunt, adeo flagitiosus est, tot vitiis disfluit, ut nullo amoris erga illum sensu affici valeamus. Verum enim vero in hac erga Proximum charitate numquid animi nostri propensio quærenda est, ut eorum infirmitates patiamur, an JESU CHRISTI præceptum a nobis sedulo est custodiendum? Non opus est, Christianum esse, ut hoc pacto diligatur, satis est hominem esse. Amor, quam JESUS CHRISTUS nobis præcipit, est, ut quæcumque in fratribus nostris deprehendantur vitia, eos tamen tamquam nos metipsos, & quemadmodum nos a JESU CHRISTO amati fuimus diligamus: *Sicut dilexi vos*. Cum JESUS CHRISTUS nos dilexit, numquid omni defectu carebamus? Aliquidne amore dignum inerat nobis? Si adorabile Redemptoris corpus in Eucharistia, in fædo aliquo loco & minime illius sanctitatem decente inveniretur, num ideo illud obsequio, & cultu nostro censeremus indignum? Ita JESUS CHRISTUS est in Proximo nostro, quamtumvis flagitioso, & nos illum amare respuimus? Igitur Proximi defectus minime considerentur; eos omnes charitas contegit, & ea, quam debemus JESU CHRISTO, reverentia, efficere debet, ut illis ne animum quidem advertamus. Ubi sic peccato remedium attulerimus, affirmare licebit, nos unum ex illis defectibus exuisse, in quos facilius ruimus, & qui difficilius agnoscuntur. Præterea palam charitas læditur, quia Proximum tamquam nosmetipsos amare debemus; cum igitur debemus pati quemadmodum nosmet ipsos patimur. Et notandum est, Apostolum, cum omnem legem ad unum Proximi amorem redegisset, omnem deinde Proximi charitatem in eo constituisse, quod alter alterius defectus pateretur. Ille, inquit, qui Proximum suum diligit, legem adimplet; alibique: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. *Idem*.

Charitas, qua Primi Fideles bonis suis se se mutuo juvabant.

Primus motus, quem nobis charitas tribuit, cum fratres nostros diligimus est, illis adesse, eosque in bonorum nostrorum partem vocare. Amor avarus esse non potest, immo ita ab omni avaritiæ suspicione vacuus est, ut nihil nisi in communi valeat possidere. Ideo S. Joannes affirmat fieri nequaquam posse, ut charitas, quam præcipit Deus, in nobis permaneat, si hujus mundi bona possidentes, ac fratrem in egestate constitutum videntes, illi opem ferre negamus. Profecto primis Ecclesiæ temporibus, cum charitas hæc plena erat, atque integra, videmus Fideles omnia bona, quin aliquid sibi reservarent, degisse, quemadmodum totum cor suum impendebant: Quamobrem in Apostolorum Actis legimus, cum credentium multitudini unum esset cor, & anima una, neminem ea, quæ possidebat tamquam propria censuisse, sed omnia inter illos fuisse communia. Hinc fit, primo ille Ecclesiæ tempore, nemo fuit apud Christianos locuples; qui enim divites erant agros, domosque vendebant, ac pretium ad Apostolorum pedes afferebant. Immo apud illos neque pauperes inveniebantur, quoniam divitum alebantur bonis, quæ cum facta essent communia, singulis pro eorum necessitatibus distribuebantur. Mutua hæc dilectio, qua Christiani ultro, citroque se ipsos complectebantur adeo erat insignis atque tot effectibus probata, ut Ethnicos latere non posset: Videte, ajebant illi, quomodo se mutuo diligant! *De Sancta Martha Tomo* 2. *Tractatus Asceticorum. Tractatu de Eleemosyna eroganda obligatione*.

Charitas inter Fideles frigescens.

Nullum fere superest vestigium charitatis, quæ olim inter primos Fideles vigebat: omnes quærunt, quæ sua sunt, quæ aliena minime curant. Nos novissimis his temporibus accidimus, ubi propter peccatorum nostrorum multitudinem, cum intepuerit charitas, ne una quidem reliqua est ignis ejus scintilla,

la, quem JESUS CHRISTUS in terras attulit. Nullam erga fratres nostros charitatem habemus; amore proprio omnes repleti sumus; & fideles nomine tenus Christiani videntur, nihil enim habent, quod Christi discipulis est essentiale. Nulla ferre professionis ipsorum nota in eorum moribus deprehenditur. Ethnicorum more sibi vicissim inferunt bella; fratres suos calumniis, litibusque opprimere certant, sexcentas rationes inveniunt iniquitatis patrandæ; neque eam patrare abnuunt, ubi suæ fortunæ suffragari posse arbitrentur. Itaque si Ethnici modo mores nostros perpenderent; næ illi quidem minime, ut olim, dicerent; Videte, quomodo se mutuo diligant! sed neque illud: Videte quomodo parati sunt, ut alii pro aliis vitam in discrimen objiciant! Sed potius! Videte quomodo se ad necem usque persequantur! Non admirarentur amplius videntes, quomodo se tamquam fratres vicissim excipiant: sed illis exprobrarent, quod facti sint invicem inimici, ac tandem a JESU CHRISO per summum nefas defecerint, amorem hujus abdicantes, partibus illius adhæsuri qui ab ipso mundi primordio fratres suos odit. *Idem*.

AMOR SUI.

Inordinatus amor sui ipsius, utilitatis suæ cura, Præceptum quo nosmet odisse jubemur &c.

MONITUM.

UAMTUMVIS vastum, atque indeterminatum primo adspectu hoc videatur argumentum, peculiaris tamen concionis fieri materia potest, ubi Amor Proprius in semetipso consideretur, quin latius evagemur in effectus illius, qui plurimi profecto sunt, & quorum non pauci variarum concionum esse possunt argumentum. Notandum itaque.

Primo Amorem Proprium nomine tenus, vel ad summum ex varia contra divinam Legem agendi ratione a Concupiscentia distingui. Concupiscentia enim, quæ peccati Originalis effectus est, ea est propensio, ac naturale studium, quo ad sensibilia rapimur bona, ibi nostram voluptatem inventuri; Amor vero proprius efficit, ut vincta ad nos metipsos tamquam ad eorum finem referamus, & nosmet in rebus omnibus, quæ se se nobis objiciunt, perquiramus.

Secundo, Amorem Proprium, de quo hic sermo, non esse omnino idem ac Amorem sui; prior enim in sequiorem partem accipitur, nec unquam culpa vacat, semper enim inordinatus est amor sui; alter vero virtus est, ubi rite instituatur; quandoquidem in ordine Charitatis nos post Deum obtinere apud nosmetipsos locum debemus.

Tertio, Quamvis adniti ut Amor Proprius radicitus convellatur, atque evertatur, idem sit ac mortificationem exercere, affectus subigere, seipsum vincere, atque corrupte naturæ studiis adversari; hoc tamen Proprii Amoris nomen, quod magis est generale locum præbet, ut magis directe vitia omnia, tamquam in unum redacta simul impugnentur, & satis amplam ad dicendum suppeditat copiam, quin evageris verba faciens de sensuum mortificatione, affectibus, propria voluntate ceterisque rebus, quæ aliquam cum hoc argumento similitudinis rationem habere possent.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Variæ Concionum in hoc argumento Structuræ.

I. Robari potest Amorem Proprium infestissimum esse animæ nostræ inimicum, quoniam maximum statuit obicem. 1. Saluti nostræ. 2. Perfectioni Christianæ, idque præsertim in statu Religioso: unde inferendum, nobis toto vitæ nostræ tempore adlaborandum, quantum in nobis est, ut illum eradicemus, eique irreconciliabile bellum inferamus.

Pars Prior, Fidelis, ut salutem suam operetur in id generatim debet incumbere, ut a malo divertat, & bonum faciat. Inordinatus autem Amor sui (qui proprie loquendo non aliud est, quam concupiscentia illa, & naturale studium erga sensibilia bona, quod nobis ingenitum est, & nobiscum semper perseverat tunc etiam cum originale peccatum per sacram Baptismatis undam ablutum est] Amor, inquam, inordinatus sui, quem Amorem Proprium dicimus nos ad malum rapit, ideoque nobis est gravissimus, atque perniciosissimus hostis; primo, quia ipse principium est malorum omnium, hoc est omnium peccatorum, ac vitiorum, quæ maximum, & unicum sunt nostræ salutis obstaculum ipse igitur est primus inimicorum omnium, & qui ceteros deinceps in prælium accersit. 2. Domesticus est inimicus, qui in nobis castra sua posuit, quem nobiscum quocumque gerimus, qui nostræ insitus est naturæ, & ideo qui non nisi cum nobis extinguitur. 3. Inimicus est callidissimus, & ad fallendum aptissimus, æque ac pertinacissimus. 4. Inimicus nonnisi maxima cum difficultate superandus, qui infirmari, & subigi quidem potest, omnino deleri non potest. Hinc arguendum est, hunc majorem salutis nostræ obicem esse, quam institutionem, quam pravum ingenium, quam pravum exemplum; hæc enim omnia vim non habent, ut nos in interitum tradant, nisi quatenus amorem proprium fovent, alunt, & nutriunt.

Alterum, quod est omnino ad salutem necessarium est facere bonum: *Declina a malo, & fac bonum* Psal. 3. Nemo Fidelis de hoc potest ambigere; licet in praxi plurimi a se præclare gestum putent, nisi ea patraverint scelera, ac nefaria peccata, quæ & superi, & Mortales odere; alteram vero officii partem negligant, quæ est bona opera exercere, ad quæ adulti non minori necessitate tenentur; unde communis & vulgata illa extitit divisio præceptorum in negativa, quæ obligant semper, & ad semper, & in positiva, quæ quibusdam tantummodo in occasionibus, & circumstantiis obligant. Hoc posito quinam potest ambigere, quo minus amor proprius magnum sit obstaculum christianarum virtutum exercitationi? 1. Nos inde avertit difficultatibus, vel realibus, vel fictitiis, quæ vel occurrunt, vel metuuntur, eadem enim animi propensio, quæ efficit, ut nostra inquiramus commoda, efficit quoque ut laborem, ac difficultatem effu-

effugiamus. 2. Omnia corrumpit bona opera, quæ necessario operari debemus, ibi propriam gloriam, hominum approbationem? illis placendi cupiditatem, vel aliam quamlibet humanam rationem inquirentes, cum eadem propter Deum, vel bonam aliquam causam efficere teneamur. 3. Optima etiam opera, quæ in se vere laude sunt digna, in gravissima convertit scelera, quæ zeli curæ, pro Dei gloria susceptæ nomine regit &c.

Pars altera Amor proprius maximum est ejus perfectionis, obstaculum, ad quam nobis est contendendum, & quam Deus petit a nobis eo in statu, in quo nos Divina Providentia constituit. Ut hoc nobis persuasum sit, notandum est, perfectionem, cui adipiscendæ adnitendum est, in tribus rebus positam esse, videlicet in affectuum omnium mortificatione, in sedula, ac regulari omnium status sui officiorum observantia, ac tandem in fervore charitatis, quæ efficit, ut cum gaudio, sancta lætitia, ac pari celeritate in via Sanctitatis ambulemus. Tribus autem hisce rebus amorem proprium adversari, facile probari potest: 1. Quod spectat ad affectuum mortificationem: neque enim dubitandi locus est, quominus ille perfectissimus censendus sit Christianus, ac Religiosus, qui illis dominatur, qui constanti, ac jugi mortificatione illos omnino perdomuit. At quidnam est Amor proprius, & quanam in re sese prodit? in quo ille consistit, nisi in hoc, quod effectum suorum sequatur motus, cupiditatibus suis satisfaciat, atque in affectionibus inordinatis nullam rationem, nullumque modum retineat? 2. Si in eo posita est perfectio, ut ad unguem, & diligentissime status quisque sui adimpleat officia; numquid amor proprius, ibi torquetur cum nullo modo pati possit, hanc vivendi rationem, quæ ipsi adversatur, cumque coercet? 3. Quod pertinet ad fervorem qui ad perfectionem acquirendam requiritur, & qui efficit, ut animus numquam fatigetur, sed constanter suum stadium percurrat; quis ignorat amorem proprium, propter quem voluptates, bona, & commoda nostra diligimus, nos ignavos, atque inconstantes efficere? &c.

II. 1. Amor Proprius oppositus est amori, quem Deo, Proximo, nobisque met ipsis debemus, omnemque charitatem evertit.

2. Oppositus est gratiæ, seu habituali propter criminosam prælationem, qua nos, resque nostras, Deo, divinisque rebus anteferimus, seu actuali, cum cæleste rejiciuntur afflatus, vel illis resistitur, ut naturale studium sequamur, quo ab bona sensibilia rapimur.

3. Oppositus est virtutibus omnibus, omnibus bonis operibus, omnibusque pietatis actionibus, ne sibi vim inferat, quæ necessaria est ad eam difficultatem, laboremque superandum, qui cum recta vivendi ratione conjunctus est.

III. Amor proprius, & amor sui non semper est unum, & idem, licet uterque satis crebro confundatur; quemadmodum enim superius admonuimus, amor sui, ubi ordinatus, ac rite institutus sit, virtus est, & charitas, quam sibi quisque debet; at amorem proprium semper intelligimus concupiscentiæ perturbationem, qua rapimur, ut rem, voluptatemque nostram quæramus. Hac explicata difficultate ad Auditorum instructionem, ac spiritualem directionem ostendi potest:

1. Quid amor proprius habeat commune cum charitate, quam nobismetipsis debemus, ut detegantur fraudes, ac doli inordinati hujus amoris, quibus fallimur, atque decipimur, ac semper nobismet ipsis invigilemus, ne nobis auferat bonorum operum fructum, & meritum. Primo quidem nihil poscere videtur quod non sit fas, ac deceat; sed non subsistit in iis, quæ sibi proponit, sensim cancellos, quos sibi circumscripserat latius protendit, atque perniciosas aperit vias &c.

2. Non differt quædam statuere principia, & præferre cogitationes palam nefarias. Hoc etiam explicandum est, & perficiendum, ut liquido innotescat discrimen illud, quod inter utrumque hunc amorem interest, quorum alter æquus est a Deo imperatus, alter iniquus, & Evangelica lege prohibitus; nec non ostendendum, quænam sint veræ notæ, quibus dignoscuntur, ut alter quidem confirmetur, alter vero evellatur.

Amor ut plurimum exhibetur oculos vitta obnuptos habens, ut cæcus esse intelligatur, sed quod Ethnici de amore generatim dixere, liquido in amore proprio deprehenditur, qui omnes ferme homines excæcat cæcitate eo magis funesta, atque periculosa, quo minus cognoscitur, atque intelligitur ut autem id liquido appareat, & medicina ei afferatur morbo, qui insanabilis videtur, cum Tertulliano animadvertendum est, duplicem esse cæcitatis speciem, quæ amori proprio conveniunt: videlicet: *non videre quod est, & videre, quod non est.* IV.

1. *Non videre quod est.* Amor proprius efficit, ut defectus nostros non intueamur, licet ab omnibus palam videantur: ideoque ut illos exuamus alienis oculis utendum est, ac amicorum consiliis, & hortationibus eorum, qui in nos auctoritatem obtinent, fidendum est.

2. *Videre, quod non est.* Auget virtutes nostras, talenta, perfectiones, ac nos nobis met ipsis exhibet longe alios ab iis, qui sumus. Et duplici hac cæcitate proficiscitur superbia, atque arrogantia, quæ prohibent ne nosmet ipsos agnoscamus; ita ut de iis gloriemur, quæ non habemus, vel quæ laudem non merentur; neque nos pudeat eorum, quæ efficere deberent, ut humiliter de nobismeipsis sentiremus.

1. Amor proprius est origo, causa, & principium vitiorum omnium, quemadmodum vera charitas ex D. Augustini sententia causa est, atque principium virtutum omnium, eas continet, se in illas transformat, eas omnes animat, atque vivificat; quod ostendi potest per inductionem, quæ ex Tractatus hujus decursu innotescet. V.

2. Illud vero deplorandum est, & causa, ut hic idem proprius amor sit intentus, atque reprobationis nostræ principium, quod donec sequimur hujus inordinati in nosmetipsos amoris motus, numquam vitia nostra relinquimus, neque defectus nostros emendamus. Horum etiam tamquam custos, & fulcrum est, non solum principium.

Duæ etiam concionis partes institui possunt juxta duplicem hanc Evangelii veritatem circa quam tota, JESU CHRISTI doctrina verti videtur. VI.

1. Amorem proprium verum esse odium sui; cum enim inordinato hoc amore nosmet diligimus, Dei legem infringimus, Domini odium, iram, & ultionem in nos ipsos conflamus, ideoque æternam damnationem, infelicitatum omnium cumulum. *Qui amat animam suam, perdet eam.*

2. Odium sui, quale ab Evangelio præcipitur, verum esse erga animam, corpusque nostrum charitatem; utrique enim æternam comparat felicitatem, bonorum videlicet omnium cumulum: *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.*

Amor proprius apertissimus est inimicus Dei, evertit enim consilium ipsius, propter quod homo factus est, obicem statuens saluti nostræ, quæ laborum, passionum, & mortis ejus finis est. VII.

2. Hic infensissimus est nostrummet ipsorum inimicum; non enim solum est fons omnium, quæ nobis accidunt mala propter originale peccatum, quod ex ipsa hausimus nativitate, cujus quidem ille particeps fuit; verum etiam scelerum omnium, quæ actu committimus; Dei enim legem infringimus, ut rem nostram, atque voluptatem quæramus.

Ut Auditor ad agendum impellatur ob rationes christiano homine, ac eo viro dignas, cui aliquis honestatis, atque pietatis sensus est; duplex hæc probari veritas potest. VIII.

1. Mentem nostram non alia re magis excæcari, quam amore proprio, qui omnia ad seipsum refert; ideoque illum sequi ducem, & tamquam vitæ normam sectari idem esse ac vitam incertam, injustam, ac infelicem efficere. Hoc in prima parte videndum est.

2. Cor

2. Cor nostrum non alia re magis corrumpi, quam hoc ipso amore proprio, qui res suas omnibus antefert cogitationibus tum Dei, ac Religionis, tum Proximi iis in occasionibus, ubi eorum nobis ratio habenda est diligentissime. Ita cæcitas mentis, & cordis corruptio cum sint gemini effectus, qui sui met ipsorum amatores & coram Deo fontes, & coram hominibus invisos præbeant, concionis etiam partitionem efficient.

IX. Quæritur cur concupiscentia, & amor proprius, quem liquet originalis peccati effectum, immo etiam pœnam esse, adhuc in omnibus persistat hominibus, postquam peccatum illud deletum fuit; & vulgo respondent, ut virtuti nostræ exercitationis campus præbeatur, quæ alioquin nullum haberet hostem, quem oppugnaret, nullam difficultatem, quam superaret, ideoque nullam occasionem sibimet vim inferendi, ad cœlum, æternamque felicitatem promerendam; quandoquidem post primi parentis peccatum Cœlum nobis non nisi tamquam merces, ac præmium promissum est. Cæterum cum hic inordinatus amor nostri indesinenter salutem nostram in discrimen adducat, hoc in sermone hæc duo vobis ostendam 1. Nobis justissimam esse causam metuendi domestici hujus inimici, cavendi ne ab illo fallamur, & quomodo ea evitare possimus mala, quæ nobis potest inferre. 2. Bona, quæ inde acquirere possumus.

1. Ut videamus rationes, propter quas inimicum adeo periculosum metuere debemus; eique minime adhibere fidem, sufficit inimici hujus qualitates ad examen vocare. Interior est, domesticus est; dominus est quodammodo arcis, quam obsidet; sibi devinctas habet creaturas, omnes, omniaque exteriora objecta; plurimos habet dolos, & fraudes, quibus diligentissimam etiam fallat vigilantiam, secretam fovit cum ipsis animæ nostræ facultatibus conjurationem, quæ solæ ipsum reprimere possunt; ac tandem nos undique aggreditur.

2. Bona, quæ inde acquirere possumus, probantur, quia in singula momenta occasionem tribuit asserendæ, atque testandæ nostræ erga Deum fidelitatis, semper virtutibus, & meritis proficiendi, acquirendi conscientiæ requiem, & pacem victoriis, quas reportamus, ac denique coronas coronis pro cælesti gloria quotidie accumulandi.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, auctoresque unde hauriri queat rerum copia ad has concionum structuras exornandas.

Sancti Patres; SAnctus Augustinus *lib. de substantia amoris* ostendit, amorem instar fluminis esse se in duos fluvios dividentis, quorum alter charitatem, alter cupiditatem, vel amorem proprium constituit.

Idem *l.14. de Civit. c.28.* elegantem instituit allegoriam, qua sub Jerosolymæ, ac Babylonis nomine de duplici amoris genere loquitur, quorum alterum bonum est, amor videlicet Dei, alterum malum, hoc est amor sui inordinatus.

Idem *tract. 123. in Joan.* hæc S. Pauli explicans verba: *Erunt homines seipsos amantes*, ostendit omnia vitia, de quibus illic Apostolus loquitur, ex hac amoris proprii origine fuisse profecta.

Idem in Psalmum 122. qui incipit, *Ad te levavi oculos meos* ostendit illum vere placere Deo, qui displicet sibi.

Idem, vel quicumque auctor est libri *de Spiritu, & Anima* ostendit ex amore sui rite, vel secus instituto, virtutes, & vitia procedere.

S. Bernardus *Serm. 3. de Resurrect. Dom.* acriter invehitur adversus propriam voluntatem, quæ idem est, ac amor proprius, vel saltem ejusdem effectus.

A scriptoribus aliisque. Granatensis passim de amore proprio verba facit; in Peccatorum Duce, l. 2. c. 6. ubi ostendit peccata omnia ex D. Thomæ sententia originem ab amore proprio duxisse: in Memoriali lib. 7. cap. 5. ubi ostendit, amorem proprium potissimum esse obstaculum ad Deum diligendum, atque in Tractatu de Amore Dei cap. 3. ubi docet primam divini amoris acquirendi rationem esse amoris proprii victoriam.

Alvares de Paz Tomo 2. egregium, prolixumque tractatum habet de Amoris proprii mortificatione.

Thaulerus *Conc. 2. de Sanctiss. Sacram.* ostendit fieri non posse, ut cor Deo adhæreat, nisi amore proprio vacuum fuerit.

Julius Fatius. *De mortif. Considerat. 5.*

Drexellius, *in recta intent. l. 2. c. 6.*

Nicolaus Lancinius Opusc. 10. c. 17.

Bernardinus Rosignolius *de Discip. Christ. Perfectione.*

Thomas Stapletonus *Conc. 10. in Dominic. 1. Quadrag.*

Raynerius de Pisis. Titulo, *Amor generalis.*

P. Senault *in usu Passionum* parte secunda, sermone secundo, ubi de pravo Amoris usu loquitur, & sermone quinto, ubi de usu Odii verba facit.

Idem in *Homine Criminoso* 5. Sermone, ubi de Concupiscentiæ natura loquitur, ostendit mala, quæ amor proprius gignit, & Sermone 7. probat amorem proprium non aliud esse, quam ipsam concupiscentiam.

P. Saint jure in lib. cui titulus *Homo Religiosus* cap. 8. ubi verba facit de annihilatione sui ipsius, fusius loquitur de amore proprio,

P. Camaret libro, qui inscribitur, *Purus, atque Perfectus Christianismus* obstaculo 4. ad Domini nostri imitationem hoc argumentum funditus pertractavit.

In libro cui titulus *Les Essais de morale* Tomo 3. Tractatus secundus circa Charitatem, & amorem proprium versatur.

P. Guillore lib. 2. ubi agit de viis, quæ ducunt ad Deum, axiomate quarto loquitur de sui destructione; quod de amoris proprii eversione intelligendum est,

P. Du Sault Tomo secundo Operum Spiritualium, Tractatu, cui titulus *Spiritualis institutio* Considerat. 11. & 12. loquitur de amore sui ipsius.

Pean Tomo tertio Spiritualium sermonum, unum habet de amoris Proprii, & alium de propriæ voluntatis mortificatione.

Liber, cui titulus Ars cognoscendi se ipsum, peculiariter de amore proprio agit, qui prohibet, ne quis se ipsum bene norit.

Ex concionatoribus inveni neminem præter auctorem sermonum in omnia Moralis Christianæ argumenta, qui hac de re sermonem instituit sub titulo *l'Esprit d'Interet.* Invenitur autem tomo secundo Argumentorum particularium.

Qui collectanea ediderunt.
Granatensis in *locis Communibus*)
Labata *in Thesauro*)
Loher Titulo) *Amor Proprius.*
Spaner *Polianthea Sacra*)
Busæus *in Fanario*)

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & Bibliorum applicationes huic argumento.

SEnsus & cogitatio hominis, ad malum prona sunt ab adolescentia sua. Genes. 8.

Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Psalm. 13.

Universa propter semetipsum operatus est Dominus. Proverb. 16.

Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Psal. 10.

Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Matth. 16.

Si quis venit ad me, & non odit... animam suam, non potest meus esse Discipulus. Luc. 14.

Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius. 1. ad Corinth. 10.

Ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis. Ibidem.

Charitas non quærit quæ sua sunt 1. ad Corinth. 13.

Non

Non quæro quæ vestra sunt, sed vos. 2. ad Corinth. 12.

Omnes quæ sua sunt quærunt. Ad Philipp. 2.

Ego non quæro gloriam meam: est qui quærat & judicet. Joann. 8.

Qui amat animam suam perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Joann. 12.

In novissimis diebus erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, &c. 2. ad Timoth. 3.

Veteris, novique Testamenti Exempla in hoc argumento.

Per amorem proprium parens hominum in Creatorē suum peccavit.

DE Fide est, originale peccatum malorum omnium fontem esse, atque principium: sed si recte perpenderimus cujus naturæ fuerit primum illud peccatum, cujus omnes homines pœnas luunt, innotescet fuisse amorem proprium primi parentis, qui explicito Dei præcepto suam prætulit voluptatem, maluitque suam explere cupiditatem, qua se Deo similem futurum opinabatur boni, ac mali scientiam acquirens juxta suæ conjugis votum, quam Deo illam, quam debebat, suæ mentis, atque animi submissionem, obedientiam, honoremque præstare.

Quid amor proprius fecerit in Cain.

Qui omnia recensere vellet exempla amoris proprii, qui in filiis Adæ primus est peccati originalis effectus, omnia illi recensenda essent flagitia, quæ post primi parentis lapsum in mundo extitere; singula enim inde orta sunt, atque ejusdem amoris proprii sunt effectus. Sufficit autem exemplum afferre Cain, quod primum est, & gravissimum inter ea, quorum Biblia meminerunt. Cain, & Abel Deo offerebant sacrificia, ut honorem, & cultum, qui Creatori debebatur præstarent, sed natu major in ipsis etiam Mundi primordiis ostendit, in oblationibus suis potiorem, melioremque partem amorem proprium sibi vindicare, quam amorem, & gratitudinem, quam supremo rerum omnium Domino debebat. Nam Abel offerente quidquid optimum habebat in grege, Cain e contra cum facere non posset, quin observantiæ suæ quædam præberet testimonia, sibi reservatis iis omnibus, quæ optima existimabantur, Deo illa offerebat, quæ tabida, & macie, senioque erant confecta; ex eo usque tempore ostendens proprii amoris ingenium in iis, qui mundo, vanitati, ac libidini suæ ea mactant, quæcumque sibi in bonis, filiis, cæterisque rebus charissima sunt, Deo vero id offerunt, quod nequius, ac majoribus defectibus scatet, & quorum jactura ne minimam quidem ipsis sollicitudinem affert. Hoc autem in causa est, ut Deus in illos, ut in Cain, animadvertat, nullam munerum eorumdem rationem habens, cum interim accepta illa habeat, quæ sincero, & vero amore offeruntur, & in quibus Dei, tantum gloria, & cultus respicitur. Sed quinam sunt, ut plurimum inordinati hujus amoris effectus? Invidia zelotypia, ira, quæ sæpe sævam ultionem parit, quemadmodum in Cain reproborum antesignano constat evenisse.

Discrimē proprii, verique amoris in affectione qua Isaac, & Rebecca prosequebantur Esau, & Jacob cōmunes suos filios

Videtur autem Scriptura eo in amore, quo Patriarcha Isaac, & Rebecca prosequebantur, alter quidem Esau, altera vero Jacob filios suos, proprii, sincerique amoris indigitare voluisse discrimen. Hæc sunt sacri Textus verba Gen. 25. *Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus illius vesceretur*, & paulo post: *Rebecca diligebat Jacob*, quin hunc amorem, vel ad ipsam diligentem referat, vel ad lætitiam, quam ex hoc filio tam mitis, ac suavis ingenii capiebat. Affectus Isaac erga Esau ferebatur; sed non medicam sibi vendicabat partem ratio utilitatis, vescebatur ejus ferina; & voluptas, quam inde percipiebat, causa erat, ut non paucos filii defectus contemneret, qui naturalem patris dilectionem erga hunc primogenitum, quem familiæ principem constituturus erat, potuissent imminuere. Rebecca e contra maxima charitate Jacob complectebatur; sed amor proprius, quemadmodum eruditus quidam interpres animadvertit, nullam hujus affectionis particulam usurpaverat, quæ quidem magis mystica videbatur, quam naturalis, quippe ab ejusdem naturæ Auctore inspirata, ut illud expleretur, quod ipse de Jacob proposuerat.

Amoris proprii exempla in Saule, & Absalon.

Alia etiam suppetunt in Scripturis exempla melius adhuc distincta impotentiæ, injustitiæ, amoris proprii, non secus ac officiorum in omne obsequium se se demittentium, in Saule, & Absalon. Cum enim Saul ex Samuele didicisset se a Domino abjectum fuisse, a quo, si summa fide imperata fecisset, regia dignitas in familia sua servata fuisset; Saul inquam dolorem aliquem testatus est ob peccatum suum, at non vero pœnitentiæ sensu, sed amoris proprii affectu conturbatus est. Eo enim tempore, quo sceleri, magnitudinem cogitare, debebat, in id unum incubuit, ut Samuelem oraret, ut eumdem, quem antea consueverat, sibi honorem adhiberet, eamdemque observantiam, ne sua in populo existimatio jacturam pateretur, & alia regni decora, quoad viveret, tueretur.

Aliud quoque exemplum, unde liquido patet amorem proprium imitari, vel potius personam charitatis gerere, in Absalone deprehenditur, qui blandis, officiosisque verbis excipiebat populum, eosque omnes, quibus aliqua apud Regem erat controversia, pollicitus se illis suffragaturum auctoritate sua; hac arte illos ad defectionem sollicitare studens atque in suas partes allicere, ut eorum opera ad regnum occupandum, ac Patrem de solio deturbandum uteretur. Amor proprius, qui crudelem hanc illi ambitionem immisit, nullas fraudes, nullosque prætermisit dolos, ut voti damnaretur. Neque arduum fuit eos filii nequam in hanc mentem injicere; sed huic omnia suggessit concilia, ac omnes artes ad populi animos in eamdem nequitiam impellendos.

Exemplū integerrimi Amoris in persona David.

Quemadmodum amor Dei, & Proximi amori proprio tamquam ex diametro opponitur, non desunt illustria in Bibliis eorum virorum exempla, qui aliis bona vel procurantes, vel cupientes, quin ibi suam spectarent utilitatem, Deum tantummodo, vel illos de quibus bene mereri conabantur, respexere. Inter hos David est recensendus, qui cum vidisset exterminatorem Angelum, plurima hominum millia interficientem, atque urbes, agrosque vastantem, in penam vanitatis ejus, propter quam scire voluerat numerum eorum, quos suæ adscribere militiæ, & vires, quas hostibus suis opponere potuisset, si forte ingruisset bellum, pati non potuit, ut alii præter se peccati sui pœnas luerent acerbissimas. Ideo ad Dominum conversus clamavit 2. Reg. 24. Ego Domine, *sum qui peccavi*, ego inique egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? *Vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei*. Ita Esther, & Mardochæus se se mortis periculo objecerunt, ut Judæorum populum salvum facerent, & in Novo Testamento S. Paulus nihil frequentius memorat, quam ea mala, quæ passus est, quin aliud spectaret, quam Dei cultum, & salutem eorum, pro quibus libenti, ac generoso animo se se in tot discrimina adduxerat. Alii etiam Apostoli, Sanctique Martyres, aliique quam plurimi se se integerrimæ charitatis exemplo pro suorum proximorum salute devoverunt.

J.C. in mundum venit, ut proprium amorem everteret

In Lege nova Dei Filius, qui ejusdem auctor est, & qui ad eam constituendam Charitatem pro fundamento jecit; Dei Filius, inquam in Mundum venisse ad id unum videtur, ut amorem proprium absolutum ibidem exercentem per tot sæcula imperium everteret. Ideo ille palam edixit, opus esse, ut quicumque eum sequi, atque in Discipulorum suorum albo vellet adscribi, se ipsum abneget, hoc est inordinatum sui amorem abjiciat, atque in sanctum odium convertat. Profecto quid dicto, vel facto intentatum reliquit, ut hunc tyrannum prorsus everteret? Ipse amavit homines ea dilectione, qua non alia vel major, vel perfectior excogitari potest; ac ea dilectio illum coegit omnia pro hominum salute & facere, & pati, quam omnium cogitationum suarum objectum, laborum finem, & mortis fructum sibi proposuerat; ita ut cum Deus se se integerimi amoris proposuerit exemplum, nobis bigis, atque quadrigis adnitendum est, ut in nobis metipsis hunc evertamus amorem proprium,

prium, qui inimicus est amoris, quo Deum ipsum debemus diligere.

Amor proprius in Sanctissimorum virorum votis, & factis nonnumquam occurrit; eumque videmus in Principe Apostolorum, qui præ cæteris Domini Discipulis charitate flagrabat. Namque in Transfigurationis Mysterio, cujus eum J. C. testem esse voluit, summo perfusus gaudio, quod exiguam gloriæ particulam ex beatissima Salvatoris anima in corpus ejusdem adhuc mortale resilire intuebatur, totus illi vacabat felicitati, qua perfruebatur, quin animum ad eos labores, atque ærumnas adverteret, per quas sibi aliisque stabilis æternaque gloriæ possessio erat acquirenda. Quamobrem jure addit Evangelium, ipsum ignorasse, quid diceret; sui enim amor, ac præsens, qua gaudebat, felicitas effecerant, ut oblitus esset illius conditionis, qua proposita Dei Filius illum ad Apostolatum evocaverat.

Amor Proprius effecit ut J. C. cognati illum urgerent, ut se se proderet.

Neque minus Apostoli ipsi etiam Jesu Christi Cognati hoc amoris proprii veneno caruerunt; in Evangelio quippe legimus, illos videntes mira prodigia, quæ Salvator operabatur, atque ægre ferentes, adeo insignes actiones inter privatos parietes ignotas, occultasque delitescere, illum urgebant, ut se se proderet, ac majorem in lucem tot egregie facta proferret. At quæso, hujus Divini Hominis illi gloriam spectabant, atque cupiebant? Haud ita sane, D. Chrysostomus inquit; sed ipsi etiam proprio urgebantur amore, ut has illi exprobrarent latebras, minime dubitantes futurum ut gloriæ, quam inde ille consecuturus erat, radius in ipsos etiam reflecteretur, & nominis celebritas, quam in terris erat comparaturus, eorum quoque existimationi prodesset.

Ita Scribæ, & Pharisæi si quid ipsis faciendum esset amorem proprium tantummodo consulebant, & suam quærebant utilitatem, licet inde & conscientia, & Deus detrimentum pateretur. Hoc autem præsertim in celeberrimo illo enituit consilio, quod habitum fuit, ut ratio quæreretur tenebras offundendi Miraculis JESU CHRISTI, & prohibendi, ne populus, a quo tamquam Propheta habebatur, illum tanto studio sequeretur. Unica odii ratio, quo eumdem persequebantur erat amor sui, ac metus, ne suam existimationem amitterent prout novi hujus Prophetæ fama invalescebat; & color, quo sunt usi, ut odium suum celarent, fuit commentitius ille timor, ne Romani gentem ipsorum internecione delerent.

Quorumdam Scripturæ Locorum ad hoc argumentum applicationes.

Allusio ad quamdam Historiam sanctæ locum comparatio Ismaelis & amoris proprii.

E*Jice ancillam, & filium ejus; non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.* Genes. 21. Sancti Patres, vitæque spiritualis magistri duplicem nobis detegunt amorem, utrumque in duobus Abrahæ filiis expressum Ismaele, & Isaac. Ismael quidem filius erat ancillæ Agar, Isaac vero Dominæ Saræ; ille major, hic minor natu, quæ sunt per allegoriam dicta, ex D. Pauli Sententia. Quod antem hic generatim explicat de duobus Testamentis: de Lege scripta, vel Naturali, & Lege Gratiæ, atque Charitatis, id S. S. Patres peculiariter nostro applicant argumento. Hi duo sunt amores nostri, amor videlicet proprius, & ordinatus amor sui, qui a Dei, & Proximi Charitate non differt. Amor proprius ex originali concupiscentia ortus est: *Secundum carnem natus fuerat* ad Galat. 4. peccato videlicet corruptam, & hic est filius ancillæ. Amor vero sui ordinatus, & Amori divino conformis ex recta, ordinataque charitate proficiscitur: *secundum repromissionem*; Hic est filius gratiæ e servitute peccati eructus, & natu minor. Sed quemadmodum tunc Isaac, qui natus erat secundum spiritum, gratiæ, & repromissionis filium, addit S. Paulus, Ismel filius ancillæ persequebatur: hoc hodie quoque accidit: hic amor proprius ex concupiscentia natus, peccati filius, persequitur filium gratiæ, ex divina genitum charitate, quæ quidem est amor nostri ordinatus, secundum Deum, non autem secundum carnem, & sanguinem natus. At quid inquit scriptura ad Galat. 4. Quid Abrahæ imperatum fuit? *Ejice ancillam, & filium ejus* &c. ut videlicet ancillam, ejusque filium ejiceret; non enim ancillæ filius hæres erit cum filio liberæ. Hoc autem mysterium in nobis adimplendum est; hæc S. Pauli conclusio; procul a nobis eijciendus est hic amor proprius, cum originali concupiscentia, quæ in nobis remanet post acceptam Baptismatis gratiam, cujus vi non sumus amplius filii naturæ corruptæ, neque servi peccati.

Amor Propriu. per Ismaelem repræsentatus, alludit altera.

Manus ejus contra omnes, & manus omnium contra eum. Genes. 16. Hæc de Ismaele dicit Scriptura, qui amoris proprii figura est. Hic Ismael secundum Angeli prædictionem factus est magnus, & potens in mundo, neque cessavit unquam quin fratres suos persequeretur. Hæc quidem, uti dictum est; figura est amoris proprii, de quo, uti de Ismaele dici potest, in omnes fratres suos insurgere, & numquam ab iis exagitandis cessare: verum enim est, hunc amorem proprium liberi arbitrii nostri, nostræque concupiscentiæ filium, semper adversari amori & Dei, & Proximi, & charitati, quam nos nobismetipsis debemus, cæterisque aliis virtutibus acquisitis, cunctisque bonis operibus, quæ sunt tamquam, gratiæ, liberique arbitrii nostri productiones, & filii: sed opus est, ut verus amor amori proprio resistat, eique jugiter reluctetur. *Dure accepit hoc Abraham* Gen. 21. Naturalis affectio, qua Abraham Ismaelem filium suum prosequebatur, effecit, ut ipsi grave nimis, ac onerosum videretur imperium illud, quo a Deo filium ejicere jussus fuit, nihilo tamen secius imperata fecit. Ita Cor humanum ægre proprium amorem convellere nititur; sed vim sibi inferat oportet ut id aggrediatur: gratia illum nihilominus cogit. *Non tibi videatur asperum: omnia, quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus* Genes. 21. Gratia, charitas divina dominetur oportet, non concupiscentia, & natura per peccatum corrupta, cujus illa durissimam subiit servitutem.

Non veni pacem mittere, sed gladium. Matt. 10. Gladius hic, Sanct. Paulus ad Hebr. 4. ait, pertingit *usque ad divisionem animæ* ad separationem, & abscissionem rerum omnium, quibus anima nostra hærere non potest: aufert amori proprio quidquid illi satisfacere potest, eique bellum infert, tamquam bonorum omnium inimico: *Inimici hominis domestici ejus* Matth. 10. Quomodo inimicus excipitur? quam male habetur! Eorum, quæ vult, vel nihil vel minus, quam fieri potest illi conceditur. Ita cum nobis metipsis agendum. Amori proprio ea neganda omnia sunt, quæ negari possunt; hic infestissimus hostis est; illi, & quæcumque possumus, sunt auferenda, nihil permittendum, & si fieri potest in singulas horas, immo in singula momenta victoria aliqua ex eo reportanda, & referendæ manubiæ.

Domini crux ferenda est, ut amor proprius vincatur.

Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam &c. Matth. 16. Ut amor proprius vincatur, illius oppositum, hoc est, Dei amor illi objiciendum est. Heu quam libenter calamitosus ille amor proprius mundi, ac dæmonis cruces gestabit, in illis gloriabitur, has levissimas putabit; idque cum animæ, salutisque nostræ detrimento; propter turpe aliquod lucellum, propter exiguam, pudendamque utilitatem, propter commentitium honorem; renuet autem subire crucem JESU CHRISTI, nos vero obmurmurationibus, & querimoniis aures præbebimus, eique molli, effeminataque indulgentia paremus.

Amor proprius idolum est, quod omnes adorant.

Quorum Deus venter est. Ad Philipp. 3. Si nos metipsos sedulo inspexerimus, propriumque amorem diligentius exploraverimus, minima dubitabimus de infinito eorum numero, a quibus in terris colitur, quoniam *Nosmet* fallax est objectum, quod ab omnibus adamatur, idolum est, quod adoratur ab omnibus, & adorandum esse censetur. Hoc S. Augustinus lib. de vera Relig. c. 69. docet, ubi illos irridet, qui nihil adorare volebant, & nihil etiam adorandum esse putabat. *His rebus, quibus quisque beatus vult effici, serviat, necesse est, velit, nolit.* Suimet

met ipsorum idololatræ sunt, earumque rerum, quas amant, cultores: nemo enim velle potest absolute beatitudinem suam in rei alicujus possessione statuere, quin illius necessario sit famulus, & adorator. Innuit autem Doctor ille, intra nosmetipsos dolum proprium delitescere, videlicet *nosmet*, quod amamus; & præterea quidquid creatum extra nosmetipsos amamus; hoc etiam nobis esse idolum. Hæc si vera sunt, nonne Mundus idolis refertissimus est? At si omnes, illi saltem, quibus mundi spiritus inest, tenent, ipsos semet diligere posse, atque inhumanitatem esse, se ipsos non amare; non ne hæc universalis quædam est conjuratio, qua & idololatria fovetur, & contenditur, ut creatura qualibet, quam dilectione prosequimur, sit verum idolum? Quemadmodum enim putamus nobis adesse jus nosmetipsos diligendi, credimus etiam jure amare posse creaturas, quas nonnisi propter nosmetipsos amare possumus, quin illas in tot idola immutemus.

Disperdam habitatorem de campo Idoli. Amos 1. Campus hic Mundus est: idolum creaturæ omnes, quæ ibi amantur. Dei vero filius legem constituens, qua nosmet ipsos abdicare jubemur, nullum in mundo reliquit idolum, quia idolum amoris proprii nequit everti, quia idolum amoris Mundi evertatur; & fieri non potest, ut si *Nosmet*, quod primum est idolum, fuerit eversum, illum aliud supersit; cum primum illud sit tamquam cæterorum principium; hoc est cum fieri nequeat ut in mundo aliquid diligamus, nisi nosmet dilexerimus; cum nostrum met ipsorum amor sit causa omnis amoris, quo & mundum, & quæcumque creata diligimus.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, & Sententiæ Sanctorum Patrum in hoc argumento.

D*Uo amores, alter bonus, alter malus, alter dulcis, alter amarus, non se simul in uno capiunt peccatore; & ideo si quis præter te aliud diligit, non est charitas tua, Deus, in eo*. S. Augustinus, in Meditationibus.

Sic condita est mens humana, ut numquam sui non meminerit, numquam se non intelligat, numquam se non diligat. Idem, de Trinit. capit. 14.

Magna sane ac mira sententia quemadmodum sit hominis in animam suam amor ut pereat, odium ne pereat: Si male amaveris, tunc odisti; si bene oderis, tunc amasti. Noli amare in hac vita, ne perdas in æterna vita. Idem, tract. 51. in Joann.

Disce amare te, non amando te. Idem.

Prima hominis perditio fuit amor sui. Idem, Serm. 47. in c. 7. Matth.

Si totum hominis bonum est amare Deum, totum hominis malum erit amare seipsum. Idem cap. 26. Manual.

Fecerunt civitates duas amores duo; terrenam scilicet, amor sui usque ad contemptum Dei; cælestem vero, amor Dei usque ad contemptum sui: illa in seipsa, hæc in Domino gloriatur. Idem, lib. 14. de Civit. c. 28.

Nescio quo inexplicabili modo, quisquis seipsum, non Deum amat, non se amat; & quisquis Deum, non seipsum amat, ipse se amat. Idem, tract. 123. in Joann.

Vitium illud (amor sui) *maxime cavendum, a quo tanta mala procedunt*. Idem, ibidem.

Fieri non potest, ut seipsum, qui Deum diligit, non diligat; imo vero solus se novit diligere qui Deum diligit: siquidem ille satis se diligit, qui sedulo agit, ut summo & vero perfruatur bono. Idem, l. de moribus Eccles. c. 26.

Anima, per odium mundi & sui, proficit in amorem Dei & proximi, Idem, sive quis alius Auctor, lib. de spiritu & anima.

Majus est contemnere seipsum, quam mundum, quem multi propter vanitatem contempserunt. Idem, ibidem.

Tibi Deus placere non poterit, nisi tu tibi displicueris. Idem, in Psalm. 122.

Cum recte diligimus, nihil in rebus conditis, anima nostra carius amamus. Gregor. l. 3. Moral. in Job. 11.

Scimus quia vehementer claudit oculum cordis, amor privatus. Idem, Homil. 4. in Ezechiel.

Fortasse laboriosum non est homini relinquere sua, sed valde laboriosum est relinquere semetipsum: minus quippe est abnegare quod habet, valde autem multum est abnegare quod est. Idem, Homil. 32. in Evang.

Tanto amplius se quisque amat, quanto amplius se pro Dei amore non amat. S. Leo.

Quam difficile reperiuntur qui ordinato amore velint diligere se! Nemo certe diligit se, qui Dei mandata negligit, qui ipsius voluntatem implere non satagit. Laurent. Justinian. de Discipl. Monast. capit. 22.

Ille profecto sanctus est, qui voluntati propriæ renunciavit. Joannes Climacus.

Fuge sanguisugam hanc, & omnia reliquisti: hæc enim omnia trahit ad se: pone hanc, & jugum quammultiplex abjecisti. S. Bernard. Serm. 71. in Cantic.

Stipendium amoris proprii mors est; initium omnis mali. S. Basilius.

Scito quod amor tui ipsius magis nocet tibi, quam aliquas res mundi. Ex lib. de Imitat. Christi, l. 3. cap. 27.

Ex hoc vitio, quod homo seipsum nimis inordinate diligit pene totum pendet, quidquid radicaliter vincendum est; quo devicto & subacto, pax magna & tranquillitas erit continuo. Idem, l. 3. c. 53.

Melior & sanctior nostri amor locum in nobis accipiat; nec enim fuerit quo intret ad te amor Dei, nisi exulet amor tui. Idem, l. 3. c. 5.

Non se diligendo magis diligit, qui propterea non se diligit, ut eum diligat, de quo vivit. S. August. Serm. de S. Laurentio.

Habent parvuli originale peccatum, non per animam, sed per carnem utique contractum, animæque refusum: carni namque ita unitur anima, ut cum carne sit una persona. Idem, l. 6. contra Julianum.

Concupiscentia seu libido, nihil est aliud quam rei creatæ desiderium, cujus impetus mortiferos, anima ante gratiam patitur, invita compellitur pati post gratiam. Idem.

Concupiscentia nato quidem inest, & obest; renato autem inest quidem: sed obesse non potest. Idem, l. 2. de Gratia & Peccato, c. 38.

Peccatum vocatur (scil. concupiscentia) *quod & peccato facta est, & quod peccatum, si vicerit, facit*. Idem, l. 1. ad Bonifac. c. 23.

Admodum legitime factum est, ut homo, qui noluit obedire Domino suo, non ei serviret caro ejus. Supra te Dominus tuus, infra te caro tua; servi meliori, ut serviat tibi inferior: contempsisti superiorem; torqueris ab inferiore. Beda, in Epist. ad Rom. cap. 8.

Hoc peccati nomine appellas, unde oriuntur cuncta peccata; id est ex carnali concupiscentia: quidquid enim est peccatorum, in dictis & cogitationibus, in factis, non exoritur nisi ex mala cupiditate. Idem, ibidem.

Lex peccati dicitur concupiscentia, quia suadet peccata, atque ut ita dixerim, jubet. August. l. 1. Operis imperfecti.

Nonne hinc apparet, in quod velut pondere suo, proclivis & prona sit vitiosa natura? August. l. 22. de Civit. c. 22.

Voluntatem dico propriam, quando quod volumus, non ad honorem Dei, non ad utilitatem fratrum, sed propter nosmetipsos facimus. Bernardus, Serm. 3. de Resurrect.

PA-

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia ad hoc argumentum depromi valeat.

Amoris proprii natura, & definitio.

AMor proprius, generatim loquendo non aliud est, quam naturale studium voluntatis, quo rapimur ad id inquirendum, quod nobis utile commodumque fere censemus; quamobrem amor concupiscentiæ vocatur, ut distinguatur ab amore amicitiæ, quo bonum aliquod cupimus, non propter nos quatenus nobis est utile, sed quatenus utile est alteri cuipiam, quem benevolentia complectimur.

Duplex amoris proprii species, altera proba, altera improba.

Ne quid in hoc argumento confundatur, duplex distinguendum est amoris proprii genus, quorum alterum rationi conforme, justum est, & rectum, charitas videlicet, quam nobis metipsis debemus; iniquum alterum, cum nosmet inordinate diligimus, atque in id unum incumbimus, ut per fas, & nefas cupiditatibus nostris satisfaciamus. Hoc in sensu amor sui plerumque usurpatur, licet generatim in utramque partem accipi queat. Amor sui ordinatus, & conformis Legi Dei naturali præcepto jubetur, quod JESUS CHRISTUS supposuisse videtur præcipiens, ut Proximum tamquam nosmet ipsos diligeremus: inde enim sequitur, nos posse, immo debere rationabili amore nos prosequi; quandoquidem illius amoris, quo Proximus diligendus est illum statuit tamquam exemplar, ac normam. Neque mireris, quod Deus nullum explicite præceptum irrogaverit amoris hujus æqui, ac rationabilis, quem nobis metipsis debemus vel in veteri, vel in nova lege; eum quippe satis docet lex naturalis; verum necesse fuit prohibere nimium ejusdem amoris effectum; quod enim ad principium ejusdem attinet, nobiscum natum est, & naturæ nostræ quodammodo insitum.

Hinc sequitur, quemadmodum Fides, Theologia, & experientia nos docent, hunc amorem proprium, quatenus in malum, ac sensibilia bona nos rapit, esse in omnibus hominibus generatim, quin aliquis, una excepta Dei Mater, quantumvis sanctitate, & gratia floruerit, eodem immunis in hac vita fuerit, vel sit; hic enim est originalis peccati effectus, qui omnem naturam humanam corrupit atque perturbavit: (*in quo omnes peccaverunt*, Sanctus Paulus inquit) & hujus peccati effectus adhuc permanet in nobis post Baptismum. Hinc inferendum est quemlibet hominem in omni, & toto eo quod est, esse corruptum, animam cum omnibus facultatibus suis, corpus cum sensibus omnibus esse perturbata, ac totum hominem jacturam fecisse rectitudinis ejus, qua originalem justitiam servare poterat, & illius facilitatis, qua ad Deum omnibus factis, votis, & cogitationibus poterat evehi. Ita amor, quo se ipsum prosequitur, non solum permanet semper, sed in illo radices jecit, ac se se tamquam virus effudit in omnem animam, & corporis, & ipsam etiam illius essentiam pervasit, cum nulla sit actio vel animæ, vel corporis, vel interior, vel exterior erga Deum, erga nos, erga Proximum nostrum erga quamlibet creaturam, ubi amor proprius se se non immisceat, ac suum venenum inspergat.

Amor proprius non aliud est, quam concupiscentia.

Quamvis Teologi concupiscentiæ tot affinxerint nomina, quot peccatorum est causa, & quilibet illam exhibeat prout vel in aliis deprehendit, vel in se ipso experitur, in hoc tamen omnes consentiunt, inter omnia illius nomina hoc amoris proprii esse præstantissimum, ac præ cæteris melius ejusdem naturam exprimere. Quemadmodum enim Charitas virtutes omnes complectitur, ita amor proprius omnia vitia comprehendit; quemadmodum Charitas nos Deo conjungit, ac nos a nobis metipsis divellit, amor proprius, illius inimicus nos a Deo separat, ac nobis metipsis adnectit; quemadmodum denique Charitatis nihil antiquius est, quam Deum amare, & ut ab omnibus ametur, efficere; amor proprius non violentius in homine gignit desiderium, quam ut se ipsum diligat, efficiatque ut ametur ab omnibus, & omnes illius cupiditatibus velificentur.

Voluntas nostra cum propter libertatem, & imperandi facultatem sibi a Deo concessam, sit tamquam omnium facultatum nostrorum motrix, & quidquid in nobis est ab illa, ejusque mandatis pendeat, illius error pro amoris proprii errore sæpe desumitur: & profecto quidquid amori proprio tribuitur, reciproce tribui potest propriæ voluntati, uterque eadem mala parit, eosdem gignit effectus; ideoque Sancti Patres, atque Theologi passim utrumque confundunt, ut dictum est, ita ut, vel unum, & idem sint, vel alterum ex alterius motu operatur, & utrumque eadem cura regere oportet.

Amor proprius tanta calliditate se ipsum tegit, ut vix deprehendi possit.

Inde autem fit, ut amor proprius perniciosissimus sit inimicus noster, quod licet in nobis sit, atque, ut ita dicam, nobis medullitus inhæreat, tamen adeo occultus, & abditus est, tam callide, atque subdole se ipsum tegit, ut oculos nostros fallat, & summa cum difficultate deprehendatur, primum enim, quod animæ infert malum, cæcitas est, ne videat artes, quibus utitur, ut eo, quo contendit, perveniat, ita ut sine peculiari Dei gratia, atque lumine speciali, illum anima detegere nequeat tunc etiam, cum agit ex illius consilio, ejusque sequitur motus. Quæ cum ita sint, illa nequaquam omnes suas exerit vires, ut, quem non novit, evertat; immo sæpe illum virtutem esse putans, fovet, & nutrit.

Quamvis amor proprius omnino charitati adversetur, vel potius illius sit apertissimus hostis, nihil tamen adeo charitatis effectus imitatur, quam effectus amoris proprii; ita enim eadem insistit via, ut illa, in quam charitas nos impellere debet, melius nequeat intelligi, quam si illa videatur, quam amor proprius suam quærens utilitatem, atque ad finem, quem sibi proposuit contendens amplectitur. Bonum cupit, odit malum; quærit, capitque consilia, quibus illo quidem fruatur, hoc autem effugiat; zelum fervoremque suum testatur, ut propositum sibi finem assequatur, numquam fatigatur, bonum a malo scite discernit, & electio consiliorum, quibus utitur, satis ostendit, eidem scientiam, atque prudentiam non deesse. Totum ergo inter utrumque discrimen positum est in causa, & fine, quæ ex duabus actionibus, quæ eædem prorsus videntur, alteram vitium, alteram virtutem constituit; exempli gratia; charitas alienis subvenit necessitatibus propter Deum, qui jubet beneficiis suis nos referre gratias proximo ferentes opem: similiter illis amor proprius opitulatur propriam spectans utilitatem: quæ actionum conformitas? Certe dici potest, nulla esse bona opera, quæ nobis suadet charitas Deo placere studens, quæ ipsa amor proprius suadere minime possit; ut hominibus placeamus. Itaque unus est acutus, & perspicax oculus Dei, qui exteriori non afficitur specie, sed judicat de intentione, & qui bonum a malo, & a vitio virtutem discernit.

Unde amoris proprii error proveniat, & in quo consistat.

Deus unus, qui universa creavit; cum rebus omnibus tribuerit essentiam; illas extra se produxit, tamquam eorum principium, & propter se, tamquam eorum ultimum finem: *universa propter se operatus est Dominus*. Ita in innocentiæ, & rectitudinis statu, in quo a Deo creatus fuerat homo, quemadmodum a Deo proficiscebatur, ita recta tendebat ad Deum, ac se ipsum cum omnibus facultatibus suis ad illius gloriam referebat; voluntas ipsius Deum super omnia diligebat, atque ad illam actiones, votaque omnia dirigebat. Seu comedisset, seu quievisset, seu aliud quodpiam fecisset, ita dispositus erat, ac si secundum natu-

ræ suæ propensionem in ea rectitudine creatæ sibi in rebus omnibus proposuisset Deum tamquam finem suum, & non quæsivisset se ipsum. Peccatum vero rectum hunc ordinem subvertit, atque admirabilem hunc concentum perturbavit, ita ut homo qui cum in primo illo statu rectus esset, Deum suum super omnia diligebat, & ad supremi hujus Entis gloriam se ipsum, & omnia referebat, mox erga se ipsum incurvatus se magis quam Deum, & reliqua omnia diligit, atque hujus amoris proprii vi sibi uni vacat, se unum cogitat, ac in rebus omnibus se unum perquirit.

Amor proprius est principiũ omnis peccati secundum D. Thomam

Vera, & immediata peccati causa inde repetenda est, quod cor nostrum inordinate creaturis, vel fluxo, & perituro alicui bono adhæret, idque in causa est, ut actio quælibet criminosa procedat ex inordinato boni alicujus naturalis amore, qualis est voluptas, divitiæ, honores. Hæc sunt ipsissima S. Thomæ verba 1. 2. qu. 77. art. 4. ad 5. *Inordinatus amor sui est causa omnis peccati: in amore autem sui includitur appetitus boni, unusquisque enim appetit bonum ei, quem amat, unde manifestum est, quod inordinatus appetitus boni est causa omnis peccati.* Dixerat autem superius. *Quod autem aliquis appetat inordinate aliquod temporale bonum, procedit ex hoc, quod inordinate amat se ipsum: hoc enim est amare aliquem, velle ei bonum. Unde manifestum est, quod inordinatus amor sui est causa omnis peccati.*

Amor proprius quodam in sensu est, quælibet passio, quodlibet vitium, & quodlibet peccatum: est enim inordinata affectio bonorum cujuscumque generis, quæ sensus, imaginationem, appetitum, mentem, animumque illiciunt; idque contra conscientiam, quodcumque obstet interdictum, quodcumque immineat periculum ledendi Deum, & Proximum; & e contra odium est eorum omnium quæ sensibus, commodis, voluptatibusque propriis opponuntur. Desiderium est boni, quod non obtinetur, & quod cupitur, & fuga eorum omnium, quæ dolorem tædiumve in Divinæ legis observantia possunt afferre. Timor est mali, quod prævidetur, ac imminere putatur, quod æquo animo, ac libenti ferendum esset secundum Deum; ideoque simul est temeritas flocci faciens eas omnes difficultates, eosque labores, qui ferendi sunt, ut quis sibi met satisfaciat. Ira est, quæ furit in id omne, quo prohibetur, vel quod optati boni possessionem, vel differt, vel præripit. Gaudium est, quod in ejus boni possessione percipitur quod vel nefas est, vel fas tantum, si referatur ad Deum; eademque de causa tristitia est, vel dolor mali, quod quis ægre patitur, & invitus. Spes est boni, quod nos assecuturos confidimus, licet plurimæ obstent difficultates viribus nostris freti. Addi etiam potest hanc sæpius esse desperationem: sed ad extremum hoc malum non perveniri, nisi per excessum amoris, quod cupidissime persequimur, & quod obtinere non possumus. Simili inductione ostendi etiam potest, amorem proprium quodlibet esse vitium, atque peccatum; nonne enim Superbia *appetitus est excellentiæ inordinatus*; Avaritia *inordinata appetitio divitiarum*, Luxuria *delectationis carnalis appetitus*; Invidia, & zelotypia amor proprius ex alieno bono condolens: *Tristitia de bono proximi*; Gula, *cibi*, *& potus inordinatus appetitus*; Ira amor proprius ultionem quærens, *appetitus vindictæ*; Acidia, amor proprius quietis; *Tristitia & tædium actionum laudabilium &c.*

Amor proprius omnibus virtutibus adversatur.

Si quodlibet vitium est amor proprius, ergo quælibet virtus est amoris proprii abnegatio, contrarium enim numquam magis elucescit, quam ex contrarii sui comparatione, si alterum alteri opponatur. Igitur si cognoscitur malum, quod affert amor proprius, hoc nempe vitium universale privatione boni virtutum omnium, quas aufert, quælibet virtus spectari debet tamquam amoris proprii destructio, qui infirmatur, & aliquam quodammodo sui partem amittit, ubi vitium aliquod singillatim evertitur. Cum autem ille quocumque irrepat, atque omnibus bonis etiam operibus nostris se immisceat, & parum absit, quominus illas intentionis, quam inspirat, impuritate depravet, atque corrumpat, seu in ipso actionis primordio, seu, si non ita feliciter cesserit, in medio, vel fine, opus est, ut cujuslibet virtutis habitus corrigat, atque rectificet omnes actiones nostras ita ut omne vitium radicitus evellatur, quemadmodum amor proprius justitiam omnem convellere admititur.

Spiritualis vitæ Magistri absolutissimam, quam anima de amore proprio victoriam reportat, sui abnegationem appellant. Neque ratio deest, cum enim inordinatus amor in anima, & corpore nostro alte adeo radices jecerit, illum impugnare non possumus, nisi omnium facultatum animæ nostræ, sensuumque omnium corporis mortificatione, neque victoriam referre, nisi postquam utraque & rationi, & Divinæ Legi subjecerimus. Ad id autem omnis auferendus est earum rerum usus, quæ Legi Dei adversantur, ac interdicenda quæcumque voluptas ex creatis objectis percipi potest; quod in Scripturis sui abnegatio, & mortificatio vocatur, & profecto mortis species est quædam, nam per hanc vim, quam sibi quisque facit, moritur vitæ sensuum, ut vitam spiritus vivat. Ita Evangelium, & Sanctus Paulus loquuntur: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum* Matth. 16. *Si facta carnis mortificaveritis, vivetis*, ad Rom. 8. Nosmet ipsos deserimus, & quodam modo annihilamus, ita ut nos non simus ultra nos ipsi, amorem proprium, & corruptæ naturæ studia abdicantes.

Illud autem nos cogit, ut hunc amorem proprium mortificemus, quod non alia nobis ratio suppetit internæ pacis acquirendæ, sine qua Deum possidere non possumus. Homo in statu innocentiæ maxima tranquillitate perfruebatur, cum inferior animæ pars omnino ratione pareret; donec calamitosus ille Dei mandata perfringens repente hac caruit prærogativa: tunc enim anima illius, quæ antea suavissima hac pace perfruebatur, tumultu, & confusione fuit perturbata. Profecto æquum erat, ut quia Domino suo defecerat, concupiscentiæ suæ, in quam antea absolutum obtinebat imperium, rebellionem experiretur; & qui pacem cum Deo fregerat semper ea agitatione, quam amor proprius in eodem parit, irrequietus versaretur. Sed ratio efficiendi, ut suavis hæc tranquillitas reviviscat, & felix status ille reflorescat, hæc est, ut amor proprius ita mortificetur, ut animæ nostræ pacem ulterius nequeat perturbare; cum enim illum non cohibemus, ipse dominatur nostri; e contra vero cum per mortificationem illum Divinæ legi subjicimus, efficimur domini nostrummetipsorum, atque totidem veluti Reges; quandoquidem hoc nomine Scriptura eos appellat, qui passiones, & concupiscentias suas subegere.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Ascetis, Neotericisque Concionatoribus loci in hoc argumentum.

Amor proprius, qui & originali peccato nascitur fōs est omniũ malorum.

EX Originali peccato nascitur tyrannicum amoris proprii imperium, qui in se ipsum redit, inordinata affectione se magis, quam reliqua, immo magis quam ipsum Deum diligens. S. Thomas ait, falsum hunc amorem peccatis omnibus, quæ in terris patrantur, immisceri, eorumque originem, & causam esse: quod verissimum est; nemo enim peccat, nisi ut eo, quod amat, & quod Deo, ac præceptorum ejus observantiæ anteponit, bono perfruatur. Flagitia quæcumque in mundo grassantur, mali sunt fructus ex hac mala arbore nati. Hinc fluit ingens illa sollicitudo, qua omnes homines

nes res suas quærunt, & mira ea negligentia, qua quidquid pertinet ad Deum flocci faciunt; hinc illa facilitas ad iracundiam, ubi vel minimam suo honori labem inferri putent; cum interim parum Dei honore moveantur. Hinc adeo sunt ardentes in iis, ubi res agitur sua, & adeo ignavi in iis, quæ ad Deum pertinent; nulli unquam labores ipsis videntur difficiles, ubi aliquam sperant utilitatem, & propter Deum ne pedem proferre quidam volunt: ob minimum temporalium bonorum acquirendum omnem operam, ac nervos intendunt; at negotium illis minime facessit animæ bonorum, quæ ad immortalitatem provehunt, jactura; tantopere voluptates, & solatia depereunt; laborem, virtutemque aversantur, atque ut verbo me expediam, indesinenter laboribus exercentur, ut præsentis vitæ commoda inquirant, futuræ autem vitæ beatissimam requiem ne cogitant quidem. *Granatensis lib. 6. Memorialis Sermone de cognitione sui.*

Amoris proprii descriptio atque character. Amor proprius est amor sui ipsius, & rerum omnium propter se; homines efficit sui idololatras; nullam extra se requiem nanciscitur, neque in externis objectis immoratur, nisi tamquam in floribus apes, ut, quod melius, exsugant. Nihil vehementius votis ipsius nihil efficacius consiliis; ejus artes describi nequeunt, ejus transformationes, atque metamorphoses concipi minime possunt, & inviæ sunt viæ illius. Profunditas ejus nequit attingi, neque abyssorum ejus tenebræ penetrari; lyncei quoque oculi illum explorare non possunt; sibi invisibilis, concipit, nutrit, fovet, quin id sciat, plurimas affectiones, & odia, quorum quædam adeo turpia, ac monstris similia parturit, quæ ubi pepererit, ne cognoscit quidem, vel adduci nequit, ut illa cognoscat. Ex hac, qua obruitur caligine, ea proficiscuntur, quæ de se sibi ficta, & ridicula persuadet, & inde errores, ignorantiæ, & ineptiæ hac in re. Hæc tamen densa caligo, quæ illum sibimet ipsi tegit, non obest, quominus perspicue ea deprehendat, quæ sunt extra ipsum, qua in se oculis nostris simillimus est, qui omnia vident, & se videre non possunt. Et sane ubi de re sua agitur, atque in iis, quæ sua maxime intersunt, ubi votorum suorum vis omnem intentionem deposcit, videt, sentit, audit, suspicatur, penetrat, omnia divinat &c. Vota ipsa ab illo potius, quam a specie, meritisque objectorum cientur; gustus ipsius pretium est, quo commendantur, & fucus, quo decorantur; denique post se ipsum currit, & suam persequitur voluptatem, ubi illa sequitur, quæ ipsi placuere. Imperiosus est, & obediens; sincerus, & dissimulatus; misericors, & crudelis; variaque habet studia pro temperamentorum varietate. Inconstans est, & præter mutationes, quæ illi ab externis accidunt causis, plurimæ in ipso, & ex ipso nascuntur. In omnibus vitæ statibus, & conditionibus reperitur: ubique vivit, ex omnibus vivit, & ex nihilo; & ubi vincitur, & jam deletus existimatur, in ipso cædis suæ triumpho invenitur. *Le Duc de la Rochefoucault.*

Cogita, quam difficile sit se ipsum rite cognoscere, & contra quam facile decipi, atque nimis lene de se met judicium proferre. Quis nescit amorem proprium rebus personam inducere, & naturale studium, quo nos met ipsos plurimi facimus, efficere, ut defectus nostros fere non videamus, virtutes vero nostras, nimis etiam, ut ita dicam, videamus? Duplex nobis pondus est, & statera duplex, altera pro peccatis, quæ pro viribus imminuimus, illa extenuantes, excusantes, & ad nihilum fere redigentes; altera pro bonis qualitatibus, quos summa animi lætitia exageramus illas sexcentis undequaque petitis coloribus linientes, ut oculis nostris perplaceant, atque infinite ultra naturalem ipsarum ideam amplificantes. Refert igitur nostra serio nos met ipsos examina introspicere, ne hujusmodi illusiones prolabamur. *Liber cui titulus, Examen sui metipsius.*

Nos amor proprius excæcat. Quæcumque ex te habere possis lumina, ubi hæc tantum non alia sequeris, periculum adest, ut vel erres, vel labatis. Amor proprius, qui nos quocumque sequitur, ubique incerta effundit lumina, quæ efficiunt ut in singulos gressus cespitemus. Modo secreta vanitas nos excæcat, & ad id adducit, quod ridiculum est, credentes id, quod magnum est aucupari; modo concupiscentia aliquid nobis exhibente sub ea specie, sub qua illud intueri gaudemus, injustitiam facimus, cum illam pati putamus. Modo agendi nimis sollicitus ardor nos præcipites in ea mala tradit, quæ facili negotio evitassemus, si lentius agere placuisset. Modo ambitio breviorem arripere viam contendens, atque efficiens, ut agamus, antequam certum consilium initum sit, eo nos trahit, quo pervenire numquam cupiebamus. *De Sacy l. 2. Tractatus de Amicitia.*

Sapientes omnes postquam hominem diligentius inspexere, intellexerunt, primum, & fortasse unicum etiam hominis studium esse amorem proprium. Quodcumque consilium capiat, quidquid dicat, vel faciat, se ipsum tamquam objectum, centrumque constituit, quo omnia collimare, ac referri deceat. Hic proprius amor sexcentas induit personas, ex quibus aliæ minus, aliæ magis horribiles sunt, sed sub earum varietate eamdem semper retinet potestatem. Donec ille non abjiciatur, numquam recta capi consilia poterunt; humanum cor ea ex parte vertendum est, que illius spectat utilitatem, si motus illius viridos esse cupis, atque diuturnos. *Idem.*

Amor proprius, qui deceptos homines in omnibus eorum gressibus sequitur, illis ita os sublinit, ut eis persuadeat, ipsos juxta recta principia operari, eorumque opera justa esse. Secreta voluptas, qua perfunduntur, ubi se laudari audiunt, amor ille, quo vitæ commoda depereunt, tristitia illa, qua ad minimam paupertatis suspicionem anguntur, inordinata ubique dominandi cupiditas, omnesque in sententiam suam redigendi; denique illa oblectatio, qua identidem sua facta intuentes complacent sibi, illis nequaquam probro dignæ videntur. Si illos audis loquentes; nihil rectius fingi potest ipsorum vivendi ratione. Cum laudantur, in ipsis laudatur Deus; cum eorum facta celebrantur; ea bona est opinio, quam meritis suis charitas tribuit: cum laborem, & curas aufugiunt, id agunt, ut se se penitus devoveant Deo; cum supra cæteros superiorem aliquem gradum affectant; tunc ob proximi utilitatem operantur. *In Orationum collectione, quæ Accademiæ Parisiensi oblata fuere anno 1685.* Amoris proprii illusiones

Hodie fictæ virtutes veris vitiis minime sunt pauciores; & charitas præsertim, quæ in praxi magis est necessaria, latiusque patet, pluribus etiam illusionibus est obnoxia. Hæc hodierna die in plerisque fidelibus non est amplius cælestis illa virtus, quæ omnia refert ad Deum & propter illius gloriam operatur; mera quippe est amoris proprii mercatura; hominibus non gratificamur, nisi quod cum fœnore parpari relaturos speramus; si illis nostra præstamus officia, vicem exigimus, ipsaque amicitia in lucro ponitur. Nonnumquam solum animi studium nos rapit; alienis tangimur ærumnis, eisque vel secreta propensione, vel naturali miseratione opem ferre studemus. *Ibidem Serm. 6.*

Videntur etiam nonnulli immortificati iis etiam in præceptis mortificationi, quæ aliis tradunt, ubi propriis tantum commodis student. Difficile est mente assequi quo usque progrediatur amoris proprii calliditas in Religioso viro imperfectionibus obnoxio, & sanctitatis auram aucupante. Quodnam studium ad ea omnia diligentissime semovenda, quæ in statu suo molesta sunt? Quænam secretæ præcautiones? Quænam ars, ut in omnibus suam faciat voluntatem? quænam sollicitudo, ut eo, quo conatur, perveniat? quænam curæ, quot labores, quot simulationes, ut omnia commoda sibi perquirat? Affluentia, atque delitiæ in ipsa etiam paupertate inveniuntur. Omnia ad optatum finem detorquens ipsa egestate sua sibi reverentiam conciliat; quod vero mirum vide-

videri debet, illud est, quod gloria Dei propriæ illius gloriæ subordinata color est perpetuus, quo suos etiam defectus probat, ac regit. Inde illa consuetudo ea omnia, quæ ad vitam necessaria sunt, sollicite perquirendi, ac modeste conquerendi, si quid molestum acciderit: inde secretum illud odium, atque simulata invidia, qui eumdem vitæ statum ingressi, eumdemque zelum professi majoribus nitent meritis, atque virtutibus; inde ille insolens cachoetes labores suos indesinenter exaggerandi, & bona opera sua opportune importune laudibus extollendi. Qui hunc hominem audiat, miraculi instar, patet, opus est, illum pondere nequaquam vinci, & zeli sui ardoribus non absumi; Qui vero illum diligentius intus, & in cute perpendat satis inertem, atque inutilem esse deprehendet, Proximi sui salutem ob id inquirentem, quia propriæ utilitati conjunctam, ac zelum suum ad urbanitatis, ac sanitatis consilia regentem. *P. Croiset in Spiritualibus Operibus.*

Amor proprius fons vitiorum, & passionum. Omnia animæ vitia, & passiones diligentius excute; in illis tandem amorem proprium invenies. Hinc illa ortum ducunt, & omnes vitiorum causæ hinc repetendæ sunt, quod ea quærimus, quæ nobis placent, & quæ ad illud *Me* referuntur, quod primum obtinet locum inter cognitionum, affectionumque nostrarum objecta, & quod illis vitam, æque affert, & aufert. Ubi enim duæ passiones violenter digladiantur, hinc exempli gratia metus, inde ultio; anima se se colligit, at amorem proprium tantummodo consulit, utrum sequatur, & prout amor proprius faciendum censuerit, atque ultionem necessariam esse, vel secus judicaverit, tunc illa vel ultionem sumendam, vel moderatione utendum esse decernit. Dici immo potest, amorem proprium in virtutum, ac vitiorum definitione essentialiter adeo inveniri, ut sine illo neutra satis valeant intelligi. Generatim quippe vitium est prælatio suimetipsius reliquis omnibus, & virtus prælatio videtur aliorum sibimetipsi; videtur, inquam, re enim vera liquet virtutem esse modum semetipsum amandi præ ceteris magis nobilem, atque sensatum. Quid vero dici potest de ea passione, ad quam incomposita omnia studia nostra referantur, ad quam vitia omnia rediguntur, & quæ his & ortum, & occasum tribuit, eaque frænat, & cohibet, nisi eam esse generalem perturbationem, unde omnia nefaria opera proficiscuntur, atque primam esse omnis nequitiæ, & corruptionis nostræ radicem? Liber cui titulus: *Ars cognoscendi se ipsum: Parte secunda.*

Oculos habemus, sed nobis; nos ipsos videmus, & oculis circumferimus; quod nobis prodest, inquirimus, in quolibet negotiorum genere nosmet, & quæ ad nos pertinent, intuemur. Utilitas animi, vitæque nostræ magnes est; illa actionibus nostris motum impertit, ita ut in iis etiam bonis, quæ magis spiritualia, & defæcata censentur, nosmet ipsos a nobis amari innotescat. *Idem.*

Amor proprius efficit ut cômodis nostris afficiamur. Ea res, qua maxime cor humanum afficitur, utilitas est; cætera, quæ extrinsecus accedunt, illud concutere possunt, non autem possunt ipsum determinare, nisi quatenus adhærent supremæ huic passioni amoris proprii; nam ex quo homo peccans se ipsum tamquam finem assumpsit, se ipsum tantummodo diligit, & si quid extra se diligit, propter se, & propter speratam inde utilitatem tantummodo diligit. Gratitudinis, amicitiæ, ipsius etiam justitiæ rationes suos habent fines; aliquando nos movent, aliquando vero nos tantum attingunt, prout illis nostra refert; sed insignis alicujus utilitatis ratio fere semper nos trahit; ac in aliarum causarum æqualitate semper præponderat; neque potest quispiam vehementius ad aliquod consilium ineundum impelli, quam cum propriæ utilitatis ratio proponitur. *Desumptum ex Tractatu de Religione contra Atheos.*

Amor proprius, qui tot personas gerit, qui modo pium, ac zelotem, modo mortificatum, ac pœnitentem simulat, gestit præsertim verum humilem imitari, & funesto hoc dolo in nobis met ipsis superbiam nostram occulimus gloriam quærentes, tunc potissimum, cum illam aspernari videmur. Ita peccatum hoc suo nos veneno corrumpit, ac putamus majores esse, quam aliis videamur, neque turbamur, nisi quod quibusdam ex causis majores plausus, & elogia mereri putamus, quam quæ ab aliis nobis deferuntur. *Desumptum ex sermonib. moralib.*

Amoris proprii perturbatio. Quemadmodum Deus est rerum omnium principium, ita & finis earum est, & sicuti omnia ab illo procedunt, ita omnia ad eumdem reverti debent. Nos tamen universa ad nos revocamus, atque jugiter ad nos redeuntes, omnia ad nos met ipsos referimus. Miram amoris proprii perturbationem, qui nihil supra se suscipit, & non alicui principium, neque finem alium præter se videtur agnoscere? *De la Volpilliere.*

Ex primo illo momento, quo primus hominum parens oblectatus est dolosa illa audiens verba, quæ ipsi Diabolus suggessit. *Eritis sicut Dii* Genes. 3. se tamquam sui ipsius Deum constituit; amor proprius locum usurpavit amoris Dei, & fuit tamquam pondus, quo undique ad centrum suum, videlicet ad semet ipsum rapiebatur; cum antea in Deum tenderet, ac Deum in omnibus operibus suis unice inquireret. Ex eo omnium calamitatum primordio, in se ipsum tantummodo tendit, ac se unum in omnibus quærit actionibus, & quomodo antea a Deo declinare non potuit, nisi vi facta; ita in præsentiarum non nisi vim adhibens ad Deum potest attolli. *Liber, cui titulus: Interioris Christiani Exercitationes.*

Verum ne, Deus, est, amorem proprium in operationibus suis adeo celebrem esse, ut voluntatem ipsam prævertat, quæ lentius incedit, & antequam statuerim actionem meam ad majorem nominis tui gloriam dirigere, ejusdem primitias ab illo delibatas fuisse; ac necesse esse, ut si opus meum tibi offerre voluero, illud tamquam de latronis manu violenter eripiam? Me miserum! quænam mihi doloris, & erubescentiæ occasio esse debet cogitanti, quoties cumque naturali studio rapi me patior, quin mihi eam adhibeam violentiam, quæ rapit regnum Cælorum; nihil a me effici, nisi propter me, & amoris proprii consilio? Quot actiones in vitæ meæ spatio sine ullo merito exantlatæ, eo quod non satis ipsis peragendis invigilaverim! &c. *Idem.*

Amor proprius plerasque virtutes fictitias efficit. Non amplius ambigitur, quin humanarum virtutum pleræque fictitiæ sint, atque mendaces. Liquet ipsam ab omni quæstu integritatem ut plurimum callidissimam esse avaritiam; liberalitatem, ambitionis esse mercaturam, quæ donatæ rei donandi gloriam censet anteferendam; modestiam, artem vanitatem suam dissimulandi; urbanitatem, adfectatam, quam ipsi facimus, aliorum prælationem, ut ea cooperiatur prælatio, qua vero nos ipsos omnibus anteferimus, pudorem, adfectatum studium non proferendi verba eas res significantia, quæ cum voluptate reputamus; de aliis benemerendi cupiditatem, secretum esse desiderium de se met benemerendi eosdem sibi devinciendo; omnes etiam virtutes generatim totidem satellites esse, quorum opera utitur proprius amor prohibiturus, ne vitia quæ intrinsecus latent, extrinsecus agnoscantur...... Experientiam consule; docebit illa si efficaciter vitium aliquod fueris persecutus, aliud a te iri confirmatum, si avaritiam delere volueris, illam impugnandam iis rationibus esse, quæ foveant superbiam; si superbiam, rationes ex avaritia esse petendas. Amor proprius tollatur; illi omnia bona, quibus mordicus adhæret, auferantur, illatum reparare damnum conabitur, vel omnia fortunæ bona contemnens, vel calamitates suas patienter ferens. Amor proprius in solio Tyrannos facit, in pulvere Philosophos, id, quod obtinere minime queunt, contemnentes. Dispositione minime immutata mutabit objectum: superbia illius post ipsius interitum superstes viget, & licet cladem suam nequeat avertere, dissimulat tamen, atque hilari vultu periturus triumphat. Quidnam

nam vere mortem inferet hydræ huic ex ipsa cæde renascenti? Christiana profecto morum disciplina, non aliud. *Desumptum ex Tractatu de Christianæ Religionis veritate.*

Amoris proprii ingenium.

Mediocri profecto humani cordis cognitione opus est, ut scias, amorem proprium cuncta ad se referre, ac nosmet in Dei loco statuere, cui uni tendere debent universa. Ille sibi omnia sacrificat, omnia cupit, ac propriis affectionibus deceptus, ea vult, quæ sibi adversantur. Omnes ipsius motus particulares sunt rationes ad hunc finem tendendi, desideria eorum, quæ ad ipsum non pertinent, conatus ad gloriam, vel ad voluptatem, quæ duo præcipua sunt ejus objecta; mystici incessus, ut illuc assequatur, vel integritas simulata, quæ ea omnia contendit arripere, quæ renuit. Quid refert, utrum corpus se se ingurgitet voluptatibus, an superbia animam gaudiis inebriet, illi dominetur avaritia, hypocrisis fallat, ea quærat ambitio, quæ ad eamdem minime pertinet? Quodcumque rebus nomen tribuatur: in humano corde virtutes, & vitia non aliud sunt, quam mera amoris proprii mercatura. Quidnam fieri potest, ut error hic auferatur, atque statuatur virtutis principium æque legitimum, atque solidum, illius scilicet fontem esse impurum, ac illegitimum amorem proprium. *Idem.*

Non alius agentibus nobis propositus finis esse debet, quam Deo placendi, ac unum illum quærendi: verum nisi jugi, ac seria cura nobis metipsis, omnibusque motibus nostris invigilaverimus, nisi nobis met contra amorem proprium cautum fuerit indesinenter; adeo prope nos metipsos sumus, ut nos met sinere, ac deserere nequeamus. Proprius amor ad nos fallendos ita industrius est, nos vero adeo faciles, qui decipiamur, ut tunc etiam cum ille ultro videtur egredi, vias norit, qua clanculum redeat, neque magis adsit, quam cum longius abesse videtur. Ut defectum hunc effugiamus, sæpe sed bona fide cum agimus, nos met interrogemus: in hac, vel illa re numquid unice Deum quæro? *Pater Nepueu 3. Tomo Considerationum.*

Quisnam verus, ac legitimus sit sui ipsius amor.

Omnes affectiones nostræ ex ordinato nostrum metipsorum amore sunt regendæ. Nihil est adeo æquum, naturale ea, necessarium, quam seipsum diligere, dummodo, & quam Deum petit, ratione peragatur. Quidam enim, ex D. Augustini sententia, amor est nostrummet ipsorum, qui rectius loquendo verum est odium, & quoddam sanctum est nostrum metipsorum odium, quod verus est amor. Qui omnia suis permittit affectibus, se magis amare videtur, quam qui omnia illis renuit; attamen liquet, omnia illis renuentem, ut salutem sua operetur, se ipsum magis amare, omnia sibi permittente, ut in interitum ruat; quemadmodum ægro permittens ea, quæ noxia, quia illi jucunda sunt, hunc magis amat, eidem renuente ea, quæ jucunda sunt, quia noxia. Tandem enim verus amor sui in hoc situs est, ut quis sibi vera procuret bona, & vera mala fugiat: verum de bonorum, malorumque veritate judicare non possumus, nisi ex eo fine, quo nos illa deducunt; ita ut bona, quæ ad summum nos detrahunt malum, mala sint, & mala, quæ ad summum nos bonum adducunt, sint bona. Hinc inferendum facile est, ea tantum amanda, quæ saluti nostræ inserviunt, ita ut plus, minusve amabilia videri debeant prout plus, minusve huic ultimo fini per eadem accedimus. Si magnum hoc Ethnicæ Christianæ principium nobis, ut par est, probatum esset, fideles, prudentiores essemus, atque in affectionibus nostris æquiores; non detineremur tot vinculis inutilibus, vanis, perniciosis: ubi in corde aliqua ex affectionibus his suboriretur, serio coram Deo ponderaremus, utrum inde aliquem ad sanctitatem fructum possimus percipere; & statim in ipso ortu conaremur eos amores extinguere, qui difficili negotio evelli possunt, ubi diutius convaluerint, ac radices suas jecerint. *Essais de Sermons. Pro sexagesimæ Dominica.*

Amor proprius scitus est veneficus, fucum allinens objectis omnibus, quæ nobis exhibet, & efficiens, ut nobis prorsus alia ab iis, quæ vere sunt, videantur. Verum fatendum est numquam majori cum periculo esse conjunctum, quam cum de pietate agitur. Quemadmodum enim gratia nonnumquam nostris se se accommodat studiis tanta cum facilitate, ut natura sola operari videatur; ita hic amor proprius adeo callide gratiæ operationes imitatur, ut gratia nos deducere putetur, dum amore proprio maxime ducimur. Penitiores igitur cordis vestri latebras scrutemini, atque ostium occludite cuicumque rei, quæ severum conscientiæ vestræ examen posset perturbare. Amor ne proximi causa est, ut jugibus vigiliis, assiduisque studiis vitam meam feram, ut illius prosim eruditioni? Numquid vera a mundanis rebus avulsio efficit, ut vitam in solitudine transigam? Stimuli conscientiæ, quibus agor, proficiscuntur ne ex vero dolore scelerum, quibus Deum lædere ausus sum? *Ibid. Sermone pro Domin. Passionis.*

Quid sit amor proprius ejus natura, & effectus.

Non sufficit amoris proprii nomen scire, ut illius effectus, & naturam intelligas: pluribus enim modis amari potest; & aliæ addendæ sunt circumstantiæ, ut veram illius ideam tibi adstruas. Hæ autem sunt, corruptum hominem non solum semet ipsum amare, sed sine ullo fine, ac modo se ipsum amare; se solum amare, ac omnia ad se unum referre; omnia sibi bonorum, honorum, ac voluptatum genera cupere; eaque sibi uni, vel propter unum se cupere; se ipsum rerum quarumcumque centrum statuere, ac rebus omnibus dominari velle; & optare, ut quæcumque creata fuere; in id unum vacent, ut ipsius vota expleant, laudes celebrent, atque admirentur. Hæc tyrannica dispositio omnium mortalium cordibus insculpta illos violentos efficit, injustos, crudeles, ambitiosos, adulatores, invidos, insolentes, litium amantes, & ut verbo me expediam, omnium scelerum semina continet a levissimo ad maximum. Hoc illud monstrum est, quod in pectore gerimus. Absolute vivit, & regnat in nobis, nisi Deus ejus imperium subvertat, alium inferens cordibus nostris amorem. Hoc principium est omnium actionum quæ a natura corrupta proficiscuntur: & quin nobis horrorem ingerat, ea quæ extra nos sunt, non amamus, neque diligimus, nisi prout studiis illius conformia sunt, vel adversantur. *Essais de morale. Tom. 3. tract. 2.*

Quilibet primos statim occupare adnititur gradus ea in societate, in qua est; ad quos si aditus intercludatur, ad illos, qui statim subsequuntur, advertitur animus; & ut brevi dicam, pro virili quisquis extollitur, & nonnisi ægre cogitur subsidere. In quolibet statu, & conditione aliquam semper dignitatis, auctoritatis, jurisdictionis, speciem affectamus, atque potestatem latius, quam fieri potest extendimus, alter alterum deprimere, ac de gradu deturbare conamur; & si bella ultro, citroque illata æque cruenta non sunt, ac illa, quæ a Regibus bellantur, non ideo tamen minus acres, vividæque sunt passiones, sed ut plurimum ea metuuntur supplicia, quæ leges illis intentant, qui violenter armis utuntur. Ita amor proprius illos quidem ad conatus audaces impellit, hos retrahit. *Ibidem.*

Amoris proprii in honestis quærendis astus.

Ea quæ vel ex metu humano, vel ex crassa fiunt avaritia, sæpe facili negotio ab iis secernuntur, quæ ex motu charitatis procedunt: idem nihilominus nequaquam dicendum est de ea cura, qua hominum amorem, atque existimationem inquirimus. Hoc studium adeo callidum est, atque simul tam late patet, ut nihil sit, quo obrepere nequeat; & belle adeo charitatis personam gerere didicit, ut arduum omnino sit cognoscere, quanam re ab ea distinguatur. Eadem enim insistens via, eosdemque pariens effectus, mira calliditate omnia delet vestigia, omnesque caracteres amoris proprii, a quo profectum est; intelligit enim se nihil eorum, quæ contendit, consecuturum, si deprehendatur. Ratio vero in promptu est, nihil enim magis perhorrescimus, quam amorem proprium; qui se se prodere nequit, quin odium ciet. Hoc autem nos ipsi experimur, ubi amorem proprium in aliis de-

deprehendimus; quem statim ac innotescit, ferre non possumus, unde conjicere liquet, neque alios in nos gratiosiores fore, ubi amorem proprium in nobis detexerint. *Idem*.

Dici potest, secundum Sancti Augustini sententiam, omnes ferre morales virtutes cum amore proprio, vel secreta superbia esse conjunctas, qui ubicumque adsit, semper tamen notas, atque effectus suæ perturbationis relinquit. Videmus quamplurimos constanti, insignique probitate conspicuos, eam sibi existimationem apud omnes conciliantes, qua a reliquis distinguuntur: illos probamus; in illis hanc integritatem, qua commendantur, admiramur, verum ubi propius ad examen vocamus, quid in ipsis excellat, cum eorum facta ad sanæ doctrinæ trutinam ponderantur, tunc apparet, ubique illusiones adesse, deceptos illos, nos quoque decipi; & virtutis nomen illis rebus tribui, quæ temperamenti, affectuumque suorum effectus sunt. *Abbas Trappensis collatione pro die Omnium Sanctorum*.

Amor proprius verax est nostrum metipsorum odii.

Quemadmodum æquum, sanctumque sui odium, quod nos docet JESUS CHRISTUS, fons est bonorum omnium, omniumque virtutum parens; e contra amor proprius fons est omnium malorum, vitiorumque universorum principium. Possumus ne apertius testari nos esse nobis infestissimos hostes, quam irruentes in omnium calamitatum, ac flagitiorum abyssum, quo amor proprius nos adducit necessario? Non ne est se ipsum odisse, animam suam in omnem æternitatem amittere, atque ob turpes, fluxasque voluptates se se infinitis æternumque duraturis, mancipare suppliciis? Dicebat S. Paulus ad Ephes. 5. *Nemo carnem suam odio habuit*; at quomodo nam hæc probari possunt verba de plerisque fidelibus, qui corporibus suis æternos ignes, æterna supplicia succendunt? Non ne fatua diceretur illa muliercula, atque sui ipsius inimica, si ut formæ suæ decorem adjiceret, atque in se omnium oculos in chorea quadam ad duas horas converteret, eo facto uteretur, quo oculi sui sanie essent corrumpendi, ac facies turpissimo ulcere fœdanda? Sed heu quidnam est hæc vita præsens? non ne duabus etiam his horis brevior, si cum æternitate conferatur? Nos tamen propter fluxas, fragilesque voluptates corpora, animasque nostras æternis non veremur adjudicare suppliciis? Dicamus ergo cum S. Augustino, justos omnes sese non amantes se ipsos melius amare hac ipsa de causa, quia se nolunt amare, ut Deum ament vitæ suæ principium; & e contra peccatores omnes sese in speciem amantes vere non amare; nam se amore proprio diligentes, diligunt suæ mortis principium, & suæ infelicitatis originem. Oderimus ergo verum hoc odium, quod sub amoris specie contegitur, ut amplectamur, atque exerceamus solidum hunc amorem, qui in apparentis odii severitate deprehenditur. *P. Texier in S. Laurentii Panegyrico*.

Duo sunt, quæ nobis auferre possunt veritatis intuitum, & cognitionem, vel nimia objectorum propinquitas, vel eorum nimia longinquitas. Cum objecta oculos attingunt illa nequaquam intuemur; ubi vero nimis recesserint, eos similiter, nisi confuse, non videmus. Amoris autem proprii caracter est, nos met nobis ita prope connectere, & ab alia quacumque re ita procul semovere, ut cum nullum relinquatur liberum spatium nos inter ac nos, ut de nostra agendi ratione judicemus, nimiumque statuat intervallum inter nos, ac alios, ut similiter de eorum actionibus, præsertim vero de animo eorum aliquid statuamus, defectus nostros intueri non possumus, at in aliis deprehendere admittimur; non videntes ea, quæ sunt, & ea quæ minime sunt videre credentes. *Liber cui titulus; Christiani sermones pro diebus Dominicis sermone de Humani spiritus improbitate*.

Homo adeo naturaliter amat se ipsum, ut Deus, quin hunc illi amorem præciperet, Scripturam præceptis repleverit, quibus hanc illi affectionem interdiceret, ac nimium ejusdem excessum cohibere contenderet. Qui se nimis amat, haud ægre violat quidquid in Religione sanctius est, ut sibi faciat satis. Cupiditas, quæ in illius corde imperitat, malorum omnium est radix: ignis est omnia in se ipsum convertens, & sufficit sibi met nimium indulgere, ut omnes simul humanitatis sensus amittantur, quos a nobis erga fratres nostros christianæ charitatis exigit ordo, atque ut omnia nostræ utilitati, ambitioni, & voluptatibus sacrificentur. Satis est oculos conjicere in eam charitatis descriptionem, quam S. Paulus proposuit, ut hæc nobis probentur. Charitas enim ex ejusdem sententia: *patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit, quæ sua sunt, non imitatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati; omnia suffert &c.* Quomodo vero his perfungi licet officiis, si cor amore sui fuerit repletum? *Idem*.

Amoris proprii proditoria injustitia.

Gravissima est doloris causa ei viro, qui cum multis laboribus, atque sumptibus domum a se incolendam ædificaverit, eam ab hoste occupatam reperit, januam obstruente, ac aditum domino prohibente. Ita amor proprius agit in Deum. Condidit Deus corda nostra ibi sedem suam, atque delitias suas constituturus, eorum potitus est amor proprius inimicus illius; ipse vero sanguinis, vitæque suæ pretio redemit illa; & postea ubi se se obtulit, ut reciperetur, improbus ille amor proprius ostium clausit, quemadmodum videtur Deus ipse conqueri vocibus ad affectus ciendos aptissimis, atque amaro sensu refertis, Quis vineam plantavit, & de fructu ejus non vescitur? quis agrum coluit, & segetes ejus non demetit? Non ne hæc illa injuria est, & contumelia, qua Deus ab amore proprio lacessitur? Deus enim indidit cordibus nostris omnia bona studia; ipse omnia virtutum semina jecit; ipse eas colit, & suarum gratiarum irrigat rore, cum tamen interim omnes fructus illius amor proprius decerpat. *P. du Sault Tomo 2. Operum Spiritualium*.

Amor proprius semper intra se conclusus est, unde si quando per aliquod præclare factum, videtur egredi, puta per aliquam humilitatis actionem, illuc tamen statim per laudem, quam hinc se putat consecuturum revertitur. Quamobrem Propheta Regius ait: *Impii in circuitu ambulant*; statim enim ac extra se ipsos egrediuntur, illico redeunt referentes quidquid ad propriam gloriam, suamque voluptatem explendam fecere: cum Dei amor semper extra se feratur, quidquid ait, cogitat, facit ad majorem Dei referens gloriam. Apertius loquar: amor proprius propter se ipsum est; suas respicit utilitates, & nihil facit, nisi ut sibi aliqua cedat utilitas; amor vero Divinus quæ sua sunt minime quærit, se se omnibus tribuit; Dei gloriam, & proximi salutem tantummodo spectat, paratus utrique procurandæ cum jactura etiam eorum omnium, quæ possidet. Pean. Tomo 3. Spiritualium 3.

Amoris proprii victoriæ initium ducere debet a corporis mortificatione.

Ut proprium hunc amorem cohibeamus, & subigamus, a corporis nostri mortificatione initium sumere oportet; ut enim huic inserviamus, ejusque voluptatibus satisfaciamus, laboribus angimur; nihilque intentatum relinquimus, ut nihil illi desit, omniaque illius commoda comparemus. Profecto non desunt, qui ita amant, atque anxie, sollicitreque sua commoda quærunt, ut in terris ad id unum versari videantur, ut volutentur in croceis, atque valetudini suæ unice studeant, verbo, qui ita suis corporibus curandis vacant, ut ne ipsum quidem mortificationis, & pœnitentiæ nomen agnoscant. Quod in causa est, ut facile secum ab omnibus Ecclesiæ jejuniis, cæterisque Christianæ Religionis austeritatibus dispensent. Ut igitur Christianæ vitæ initium aliquando fiat, ejiciendus omnino est inordinatus hic amor, quo corpus hoc nostrum complectimur, quod quidem nostri pars est, licet abjectior, & contemptibilior, sed plerumque potissimum curarum nostrarum objectum. *Idem*.

Peccatum naturam nostram subvertit, & naturalem, erga bonum, amorem in amorem proprium convertit;

vertit, bonorum omnium fontem in originem malorum omnium immutans. Quippe in innocentiæ statu homo propter Deum se tantummodo diligebat, & natura ita belle cum gratia consentiebat, ut omnia illius studia essent cum sanctitate conjuncta. In beata illa conditione charitas cum amore proprio erat permixta & homo non verebatur, quin se ipsum amans proximo inferret injuriam; ast post inobedientiam, amor illius naturam mutavit, qui eodem affectu & aliena & propria spectabat negotia, hæc separare occœpit, & oblitus, quid deberet Deo, se ipsum in Deum extulit; omnes innocentiæ leges confudit perinde ac solus esset in mundo; societatis suavitatem abdicavit; consilium iniit affectus suos ad propriæ utilitatis normam instituendi, neque aliud amandi, quam quod sibi vel prodesset, vel placeret. Hæc autem perturbatio se se tamquam virus in omnem naturam effudit, & nisi gratiæ subsidium adsit, ratio se se inde expedire non potest. *P. Senault in usu Passionum Tractatu de amore, & odio. Sermone secundo.*

Dei Filius venit in Mundum ut amorē proprium everteret. Dei Filio in terras advenienti, ibique docenti non alia proposita ratio fuit, quam proprii amoris excidium. Illum omnibus præceptis suis impugnat, neque ullum ferme ex divino illius ore procedit, quod illi vulnus lethale non inferat; atque profitetur, se in Discipulorum suorum albo non relaturum, qui amorem proprium in sanctum sui ipsius odium non converterit; neque se passurum aliquem in regno suo, qui præsto non sit, ut pro Domini sui gloria vitæ quoque suæ detrimentum patiatur. Opum excessum, honorumque desiderium non damnat, nisi quod inordinatum hunc affectum fovent, & alunt, neque jubet inimicos ipsos amari, nisi ut nos ipsos odisse discamus. Mortificatio, & humilitas, quæ sunt doctrinæ ipsius fundamenta in id tantum collimant, ut inordinatam illam affectionem evertant, qua ingenium, corpusve nostrum diligimus. Denique nobis tribuit charitatem, ut amorem proprium tolleret, & in cruce mortuus est, ut mortem inferret huic inimico, qui tot dissidia, & mala peperit. Ita fatendum est in hoc malo cetera, contineri omnia, nullumque in terris flagitium esse, quod inde suum non ducat initium. *Idem.*

Non solum reor, eum, qui se immodice diligit, bonum Christi asseclam fieri non posse; verum juxta politicæ, ethicæque leges, virum bonum, bonumque civem fieri non posse profiteor: justitia quippe omnino in his omnibus conditionibus necessario perquiritur, & hæc virius cum amore proprio subsistere nequit. Postulat justitia, ut æquus homo spiritus sui studia studiis corporis anteferat, & illi omnia, auctoritatis suæ jura tueatur; amor vero proprius, qui carni maxime suffragatur, vult dominum a servo regi, & corpus spiritui imperitare. Postulat justitia, ut vir bonus numquam ea vota nuncupet, quæ merita sua, vel generis sui ordinem excedant, doceatque ut felix, & innocens sit, desideriis suis limites esse circumscribendos: amor vero proprius e contra præcipit, ut nostra sequamur studia, & ad vanitatis nostræ normam desideria foveamus; alit ambitionem, & ut in animum irrepat, ea quæcumque placent, licere docet. Postulat justitia, ut bonus civis publicam domesticæ præferat utilitati, præsto sit bonorum subire jacturam, ac vitam ipsam in discrimen adducere, ut reipublicæ consulat incolumitati: amor vero proprius efficit, ut homo suæ tantum gloriæ, atque voluptati serviat; illum omnium actionum ipsius finem constituit, eumque intra se ipsum ita concludit, ut ne integrum quidem illi permittat ea, quæ ad rempublicam pertinent cogitare; cui si opellam aliquam præstat, proprie tantum inservit utilitati. *Idem.*

Tres inordinati amores ex amore proprio profecti. Ex amore proprio tamquam malorum fonte tres emanant fluvii terras omnes inundantes, atque terribile diluvium efficientes, ex quo fuga est difficilis: nam ex inordinato hoc amore tres alii amores oriuntur, qui animabus omnibus suum virus inspergunt, atque virtutes omnes ex mundo extorres ejiciunt. Primus est amor formæ, qui incontinentia vocatur; alterum amor divitiarum, qui dicitur Avaritia, tertius amor gloriæ, & Ambitio nuncupatur. Hi tres infestissimi humanæ salutis, & quietis inimici, quidquid in ipso est corrumpunt eumque fontem in anima, corpore, bonisque constituunt. Difficile quoque est, quod nam ex triplici hoc monstro difficilius sit ad vincendum; quia præter naturales eorum vires alienas quoque recipiunt, quas ex nostris studiis, vel habitibus hauriunt, & quæ illa adeo terribilia afficiunt, ut citra miraculum superari vix possint.

Imperat Dei Filius, ut odium sui sit doctrinæ suæ fundamentum. Nullos in schola sua Discipulos excipit, quibus hoc præceptum minime tradat: Videtur hoc illi esse consilium, ut scilicet amorem proprium prorsus eliminet, inconditamque affectionem hanc in sanctum odium convertat: Nos monet fontes esse, & si Divinæ justitiæ zelo flagramus, odisse debere, quod illa detegatur, & in id animadvertere, quod illa punit: Denique odium, & amor duæ illæ virtutes sunt, quæ in ejus schola addiscuntur; sed has ita vult institui, ut amorem omnem proximo impendentes nobis metipsis odium tantummodo reservemus. Verum tamen est præceptum hoc in speciem magis, quam re ipsa esse severum, quantumvis enim severitatis præseferre videatur, semper tamen suavissimam redolet charitatem, sub odii nomine nomen celans amoris, præcipiens quippe, ut nosmet ipsos oderimus, imperat, ut nos recte diligamus. *Idem Sermone sexto de bono usu Odii.*

Descriptio magnifica, quæ concupiscentia, & amor proprius pacis. Hic tyrannus est, qui ex peccato natus illius imperii fines proferre contendit, atque omnes homines tamquam servos eidem subjicere. Thronum illius in anima statuit, ejus tenebras menti offundit, nequitiam in voluntatem effundit, & memoriam omnium iniquitatum recordatione refercit. Omnibus corporis nostri partibus abutitur, curas omnes ad consilia sua exequenda impendit, tanta calliditate se se omnibus desideriis nostris immiscet, ut egestatibus nostris satisfacere cogitantes, illius pareamus tyrannidi, & rem æquam facere putantes, iniquissimam perpetremus. Si vescimur, excessus, & nimia voluptas adest, si dormimus, somnum non necessitas, sed mollities in diem multam producit; si loquimur, non charitas, sed obtrectatio verba depromit; & quod pro valetudine nostra præstare putamus, sæpius nostræ voluptati tribuimus. *Idem in Homine criminoso. Sermone de corruptione Naturæ per peccatum.*

Potest quidem gratia concupiscentiæ, atque amoris proprii in hac vita vim imminuere; sed hunc omnino tollere vix potest. Sancti quoque sub legum illius sævissimo gemunt imperio, & contra inimicum viribus adeo ferocem mortis invocant subsidium; & scientes, animam, donec in hoc inclusa est carcere, eodem liberari non posse, inde egredi flagitant. Denique pro cumulo malorum effectuum, quos nobis nefarius hic habitus parit; quemadmodum rami, & radices, flores, ac fructus in uno semine continentur; ita cædes, parricidia, obtrectationes, blasphemiæ, adulteria, & incestus in concupiscentia, & amore proprio comprehenduntur. Quicumque hoc monstrum in sinu suo gerit, omnia secum fert peccata, quæ licet explicita non sint, sunt tamen, ut loquuntur Philosophi, in potentia, & quodammodo inchoata; & quamvis nos minime noxios efficiunt, semper tamen efficiunt calamitosos. Dæmon cum hoc fideli improbitatum suarum ministro nihil non conatur; scit ille, quocumque ille recedat, semper tamen sibi unanimem esse, sibique assentiri. Nemo salutis suæ certus est, donec domestico huic inimico locum præbuerit; ac spes nostra semper cum metu debet esse conjuncta, donec gratia infelicissimum hunc nostrum metipsorum amorem prorsus extinxerit. *Idem.*

Amor proprius institutis charitati penitus opposit. Maximum charitatis consilium, ac præcipuus effectus est hominem Deo ita arcte conjungere, ut nihil illum divellere possit,

possit, ac tantum amoris in illius anima accendere, ut ibi amorem proprium extinguat, vel in tantum sui ipsius odium convertat. Divina hæc virtus nihil perfectius conari potest; præclara est metamorphosis, præstantissimus est virium ipsius conatus; neque potest Deus aliquid ulterius petere ex illis, a quibus diligitur, qui ut perfectius eum diligant, ad ipsum suimet ipsorum odium pervenere. Amor autem proprius viam ingreditur viæ charitatis ex diametro oppositam, atque rationibus prorsus oppositis hominem a Deo conatur divellere, ac illum sibi, vel creatis rebus conjungere; atque pro virili delere annititur studium illud, quo anima in Deum suum fertur; quod si nequit extinguere, inflectere conatur, ac videns humanum cor vacuum esse non posse, illi creaturarum exhibet formas, ac pulchritudines, ne creatoris eximia specie capiatur. *Idem.*

Nobis semper adnitendum ut divinæ gratiæ subsidio amorem proprium in nobis evertamus.

In hoc etiam amor proprius, & charitas opponuntur, quod huic non aliud inest vehementius desiderium, quam efficiendi, ut Deus ab omnibus diligatur, atque in omnia mortalium corda divini hujus amoris flammæ effundantur. Anima enim divino hoc igne succensa sciens a se Deum tam amari non posse, quam amabilis est, cupit, ut omnes sui corporis partes in corda, & ora convertantur ad amandum, laudibusque celebrandum unicum sui amoris objectum; verum quemadmodum videt vota sua in irritum cedere, ut suæ suppleat impotentiæ, cupit, ut omnes homines omnibus viribus suis illum adament, quem ipsa suis satis amare non potest. Amor vero proprius e contra, qui hominem cogit, ut ex se met sibi Deum efficiat, illi desiderium immittit efficiendi, ut ipse ab omnibus diligatur, quamobrem se tamquam idolum proponit adorandum, & putat verissimam, maximamque terræ hujus felicitatem in eo esse positam, si ab omnibus ametur, laudetur, existimetur, colatur. *Idem.*

Cum amor proprius tale in nos exerceat imperium, omnia depravet, optimasque actiones corrumpat, adniti procul dubio debemus, ut illum evertamus, & perniciosa illa vincula infringamus, quibus se nobis metipsis devinxit, quod divina favente gratia obtinere possumus, nisi plene, integreque, saltem quantum opus est ad vires illius infirmandas, atque prohibendum, ne nobis fructum auferat eorum omnium quæ a nobis bene fiunt; illud tamen scientes, animos abjiciendos non esse, si post omnes conatus, omniaque contra domesticum hunc inimicum suscepta, victi aliquando fuerimus, ac sæpius ille rebellaverit. Arcte adeo nobis vinctus est, vel ut dicam melius, in nobis altas adeo radices jecit, ut quicumque conatus fiat, in hac vita omnino convelli non possit. Ideo quodcumque adhibeatur temperamentum, quodcumque remedium usurpetur, quos natura nostra pati queat, hæc semper natura ex se met ipsa corrupta est, ac illi agro simillima, qui, quamvis summa adhibeatur ad malas herba colligendas, evellendasque cura, recentes semper subinde producit. Quamobrem in altera tantum vita adimplebitur illud, quod Deus per Isaia cap. 15. pollicitus est: *Ecce ergo creo cœlos novos, & terram novam*, homini tribuens corpus ex limo quidem effictum, sed ex peccati servitute, ac studio illo, quo naturaliter fertur in malum liberatum. Quod unum in hoc mundo facere & possumus, & debemus, est, terram hanc sarculo emundare, malas herbas convellere; quin posse cogitemus omnino illi eam auferri dispositionem, quam erga peccatum habet, & amorem proprium penitus tolli. Hoc temperamento intelligenda sunt ea, quæ de sui ipsius abnegatione, vel abdicatione, & de christiana mortificatione dicuntur &c. *P. S. Jure in libro primo Hominis Religiosi.*

De amore proprio id dici potest, quod Sanctus Bernardus ait de propria voluntate: nullum videlicet futurum infernum, si nullus esset amor proprius; nullum quippe peccatum esset, cum nihil est amori, ac voluntati Dei oppositum. Quodlibet peccatum est amor proprius, quemadmodum hic amor proprius in potentia est quodlibet peccatum, cum amori Dei sit prorsus oppositum. Et profecto hic amor est propriæ rei contra rem, & ut ita dicam, cum jactura rerum omnium Dei; amor est propriæ voluptatis cum Dei ipsius dolore, ac tristitia. Hoc ipsum de iis quæ ad proximum pertinent, dicendum est, cujus nullam rationem habet amor proprius. Utrum aliqua in re proximi agatur utilitas, honor, voluptas necne, hoc nihil ad amorem proprium: hæc omnia ille contemnit, dummodo suæ consulat rei, atque utilitati. Hinc licet conjicere quantum sit mali amor proprius, ac propria boni sui voluntas, quin ulla Dei, ulla Proximi ratio habeatur; ita ut de ipso dici queat, quod Judex ille nequam de se met dicit in Evangelio. Lucæ 18. *Deum non timeo, & hominem non revereor*, Pater Camaret *libro cui titulus. Purus, Perfectusque Christianismus Tom. 2. Obstaculo 4.*

Amor proprius primo adversatur præcepto; ideoque species est idololatriæ.

Primum Legis mandatum est Deum unum adorare, tamquam nostrum primum principium nostrumque ultimum finem, eus summum, & absolutum, & a quo reliqua omnia entia dependent essentialiter; quod ea cogit, ut primum illud Ens debita veneratione, qua ipsum unum colendus est, recognoscant. Contra primum hoc mandatum amor proprius insurgit; quin enim ad Deum, tamquam finem nostrum referat quidquid habemus, & sumus, quippe qui nihil habemus, vel sumus nisi per essentialem ab hoc principio dependentiam; ad se ipsum refert supremum hunc honorem, nosmetipsos in Dei locum constituens. Ita longe decipimur si non aliud esse idololatriæ genus arbitramur, quam quæ parvo thure perficitur, quod ante simulacrum aliquod adoletur. Quam materialis est hæc idololatriæ species, quam famus hic cultus, si in hoc uno consistit! Putatis ne, animæ, cordisque humani sacrificium nihilo pretiosius esse quam aliquot granorum thuris oblationem, atque interiorem hominem, qui existimationis, & affectionis prælatione se se devovet nihilo magis faciendum esse, quam capitis inclinationem, vel etiam totius corporis prostrationem, vel aliud quodpiam exterioris cultus indicium? Deus, qui merus est spiritus spiritualem ab hominibus expetit cultum. Hunc vero ipsum nonne amor proprius denegat Deo, ut illum homini, rei suæ, honori, voluptati impendat, ad se ipsum tamquam postremum finem, ubi conquiescit, omnia mundi referens bona, ac ita se ipsum creaturarum idolum efficiens? *Idem.*

Quis est ex omnium fidelium numero, qui Divina fretus gratia dicere nequeat: Omnes provoco inimicos meos, ut mihi vel minimum gratiæ, virtutis, gloriæ gradum eripiant, vel minimum mihi afferant detrimentum, nisi voluero? Unus est amor proprius, qui nobis hæc bona valeat auferre. Licet enim Infernus omnes suas vires exereret, & mortales omnes conjuratione facta omnes conatus, artesque omnes adhiberent, nihil tamen valerent adversum me, nisi amor proprius boni alicujus ficti specie, ac fraude deceptus in eorum partes concesserit. Dæmon quidem tentare potest, Mundus vim potest inferre, caro illecebris sollicitare potest; verum nisi amori proprio assentiri voluero, quid inde? Totidem immo gratiæ gloriæque gradus lucrabor; tantum aberit, ut aliquid patiar detrimenti. Unus igitur amor proprius ignave sensibilis alicujus boni illecebra captus, vel mali alicujus violentia victus afficere potest, ut spiritualis boni, quod quidem bonorum omnium est maximum, jacturam patiar. *Idem P. Camaret.*

Amor proprius saluti nostræ præ ceteris adversatur.

Si verum earum, quæ saluti nostræ magis noxias existimamus, inductionem instituere velimus, ubique nobis amor proprius occurret. Prava educatio magnum profecto malum est; & inter maxima, quæ in Christianis hominibus vigeant, recensendum; verum universum illius venenum, in quo positum est, nisi ut amor proprius excitetur, foveatur, roboretur voluptatibus, & corporis commodis, & oblectamentis; opibus, honorumq; fulgore, & illecebra, ad quos nos mala institutio educat contra ea, quæ in Baptismo sumus polliciti? At enim pravum naturæ studiũ magis est

est metuendum! Numquam satis mortificatur, semper reviviscit; & insignia nobis mala parit. Esto, id licet se ita habeat, quidnam pravo huic naturæ studio vires addit? vel quomodo nam, nisi per amorem proprium, vires exerit suas? Ubi singula excusseris, invenies tandem bonum, malumque naturæ studium non aliud esse, quam bonum, malumve amorem. Diximus jam amorem proprium omnem esse affectum, omne vitium, omne peccatum. Numquid alterius requiritur, ut nullum nobis inferiorem esse inimicum, credamus, nullumque majus saluti nostræ obstaculum esse, quam amorem proprium? *Idem*.

Adversus internecinum hunc hostem concipere debemus odium in omne vitæ spatium permansurum. In memoriam revocate solum eorum, quæ intulit, vel inferre vobis potest, malorum partem, atque fatebimini vobis majorem esse causam propter quam amorem proprium magis quam omnia Mundi mala, ac perniciosissimos hostes oderitis. Tandem enim quod odium meretur perfidus ille, qui vobis assentatur, ac lethale vulnus infligit, proditor qui vos amplectitur, atque suo in amplexu vos jugulat; tectus, & dissimulatus inimicus, qui vos deosculatur, & osculo virus infundit? Hæc omnia præstat amor proprius, sed ratione eo majori cum periculo conjuncta quo tectior est, atque occultior; semper enim est vobiscum; graditur, assidet, vigilat, dormit prope latus vestrum; cibum, & requiem capit non solum prope vos, sed in vobis. Nihil majori dignum est odio, quam proditor; at quinam in terris nequior proditor esse potest, quam amor proprius, qui toties vos prodidit? Nebuloni, ac fraudolento viro numquam fidem habemus; at vos miseros! quis vos sæpius in fraudem induxit quam amor proprius, qui nunc etiam, dum vos alloquor, vobis illudit? Detestamini statim omnem hujus inimici nequitiam, omnes seductoris hujus artes, ac dolos, omnes proditoris hujus perfidias. *Idem*.

Pro viribus mors inferenda est huic amori proprio; qui nobis necem conatur inferre.

Neque satis est, odio, immo irreconciliabili odio amorem proprium persequi, quædam mala necessaria sunt, & ferri debent, quodcumque eorum malorum odium conceptum fuerit; at aliter cum amore proprio est agendum. E contra enim id consilii tandem capiendum est, ut totis viribus eum conemini evertere, vos alioquin eversurum. Videte cum quonam hoste vobis res sit: nisi illum de medio abstuleritis, vos auferet; alterutrum horum necessarium est, vel clades vestra, vel illius; vel interitus vester, vel illius. Numquid mora opus est ad consulendum, & ut certi sitis, quid consilii capiendum? Nondum ne vobis persuasum est, hostem hunc ea omnia, quæ potest, vobis inferre mala? attamen ille nihil potest, nisi velitis, ac vestrum ipsi præbeatis assensum. Nonne hic ille est, per quem maximam, eamque optimam gratiarum Dei partem amittitis? Nonne hic plerasque virtutes, atque meliores actiones vestras corrupit efficiens, ut in illis aliquem oblectationis fructum decerperetis? Cum prohibere minime potuit, quominus gratiæ cooperaremini, non ne aliquid inanis gloriæ, atque voluptatis immiscuit? Quoties propter Deum incæpistis, atque propter vos desistis? Hoc pacto fortasse melior bonorum operum vestrorum pars interit. *Seminastis multum; intulistis parum*. Aggæi 1. Multum adlaborastis, & nihil perfecistis; cumque eritis morituri, inanes, vacuasque manus vestras invenietis; omnia enim vobis amor proprius eripuit. Non ne absoluta necessitas est illum protsus exscindere? Quid vero dicendum, si vestros affectus excitat, si ad vitia, & nequissima scelera vos rapit; neque illum perdere conamini? semper ille magis convalescet, ac in dies roborabitur; vos autem quotidie infirmabimini, & gratia, semper minus fortis erit, & efficax. *Idem*.

Amoris proprii, charitatisque, discrimen ex operum utriusque, ac motuum diversitate dignoscitur. 1. Amor proprius efficit, ut ille, qui motus ipsius sequitur, in iis, quæ bene agit, se unum spectet, ut sibi clanculum plaudat, vel ut omnes ipsum palam admirentur, alienas vero laudes non nisi cum dolore, ac tristitia audit: e contra vero charitas facit, ut aliorum virtutes, tamquam singulare aliquid laudemus, atque admiremur; sin autem in se oculos convertit, se putat veluti objectum cœlestibus altioribus dignum. 2. Amor proprius violentus est, vehemens, ferox, imperiosus, vult, quod jubet, & cupit, illico adimpleri: charitas autem, ex Apostoli sententia, suavis est, lenis; facile cedit aliis, & operum suorum ac divinæ largiratis effectus patienter expectat; cumque adversis agitur, iis benedicit, a quibus patitur persecutiones. 3. Amor proprius semper intra se conclusus est, & si quando recte factis illinc egreditur, eo tamen redit quamprimum acceptam, vel speratam laudem secum ferens. 4. Amor proprius pro se tantum est, sua unice curat, nihil aggreditur, nisi ut aliquam percipiat utilitatem: Charitas vero *non quærit, quæ sua sunt*, sed Deum tantummodo respicit. 5. Amor proprius est singularis, eas tantum cogitationes admittit, quæ a communi, & vulgo abhorrent: peculiares etiam devotiones adoptat; rebusque in omnibus distinctionem quærit, & diligit; charitas autem quodcumque singulare videtur, odit, ac nihil vult, quod sibi sit peculiare. 6. Amor proprius in pietatis exercitationibus suavitatem, & requiem inquirit, cumque hæc desint, despondet animos, ac omnia deserit; sed charitas in iis, quæ ad pietatem pertinent, Dei voluntatem quærit, quod præstat, ut æque fidelis, & constans sit in ariditatibus, & desolationibus, ac in spiritualibus consolationibus. 7. Denique amor proprius non alium pati ducem potest, quam arbitrium, voluntatemque suam; cum interim charitas Dei semper mandatis subjecta sit, & eorum consiliis, quorum est eam tegere, & ad æternam salutem instituere. *Desumptum ex Auctore Anonymo*.

Vigilandum semper est contra dolos amoris proprii

Sibi met, omnibusque cordibus suis motibus jugiter est invigilandum, ut inhibeantur plurimæ rationes humanæ, ac proprii amoris effectus fere imperceptibiles, sed fere juges; tot secretæ rerum suarum perquisitiones; tot astus amoris proprii, qui sanctissimis etiam hominibus elabuntur, nisi sibi met ipsis sedulo invigilent; denique tot rationes minus defæcatæ, quæ se se sanctissimis actionibus immiscentes, meritum earum imminuunt, ac efficiunt ut plurimi se ipsos torqueant, & parum proficiant. Putamus a nobis Deum unum quæri, cum semper nosmetipsos tantum inquiramus; commoda, existimatio, occulta superbia, amor proprius secreta sunt, ac magna machinamenta, quæ plerosque homines movent. *Idem*.

Nihil magis verum est, quam quod ait Sanctus Paulus, omnes videlicet quærere quæ sua sunt, non quæ JESU CHRISTI. Nihil profecto amamus, nisi nosmetipsos, & ea, quæ ad nos referuntur: sumus tamquam centrum, quo quidquid ferri debet. At numquid magis oppositum Evangelio fingi potest, quam hic amor, hæc relatio, hoc centrum? Numquid apertius est, atque magis explicitum quam hæc principia. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum . . . Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam, qui autem perdiderit animam suam propter me inveniet eam?* Matth. 16. Natura, gratia, ratio, fides apertissime docent, quod cum quidquid sumus, ex mera Dei largitate simus, ut inquit Apostolus, tenemur omnino esse Dei, a quo cum omnia habuerimus, omnia jure ad eum referre debemus, atque hac in re fluvios imitari, qui jugiter fluctus agunt suos, ut tandem eos mari, a quo eosdem recepere, restituant. *Liber cui titulus: Colloquia Abbatis Joannis, & Eusebii Presbyteri*.

Amor proprius in omnibus ætatibus invenitur.

Amor proprius numquam senescit: cum annis regni sui ejusdem crescit auctoritas: adolescentibus non sine quodam impetu, senibus vero cum quadam specie

specie tyrannidis imperat. Inde illa pertinax obstinatio in sententiis suis mordicus asserendis, & consilio numquam mutando. Tunc mens nequaquam sola ratiocinatur; passio, naturale studium, habitus prima semper suppeditant principia; cor majorem ibi semper obtinet partem, quam mens; hinc senibus numquam contradicimus, quin eos exasperemus, & offendamus. Cordis præventiones semper vehementiores sunt, atque pertinaciores; studia, quæ nobiscum adolescunt, ac nutriuntur, sunt omnium præjudiciorum origo. *P. Croiset tomo 2. Considerationum Christianarum.*

Amor proprius principium est omnium malorum, quæ in nobis sunt; omnium criminum scelera in se continet; & cæteros homines neque amamus, neque odimus, nisi prout eorum erga nos vivendi ratio amorem nostri met ipsorum vel allicere, vel lacessere nobis videtur. Hic ergo inordinatus amor impugnandus est. Neque satis esse debet, illum in effectibus suis impugnare, hoc est nos met corrigere, omnesque defectus auferre, in quos ille nos illexit, & impulit, sed ille ipse pro viribus oppugnandus, hoc est in ipso etiam ejusdem principio infirmandus est. Amor proprius non solum in nobis patit voluptatum amorem, & cupiditatem, sed seipsum quodammodo in corde nostro reproducit hoc in sensu, quod cum nos mortui esse videmur iis omnibus, quæ propter ipsum deperibamus, non possumus hoc inire consilium, ut tandem nobis etiam metipsis moriamur. *Liber cui titulus De filiorum educatione, per J. Pic.*

Amor proprius non solum ea omnia producit mala, quæ a nobis proficiscuntur; verum ea etiam bona, quæ agimus, omnia corrumpit: hic fons immundus, ac lutulentus, in nobis existens generatim ea omnia depravat, quæ inde emergunt; hæc omnium incompositorum affectuum anima est; hic amor ille prædominans, ac universalis, qui semper ubique reperitur, & qui ubi reperitur, imperitat. Affectus reliqui eas tantum vires habent, eum motum, quem ab illo recipiunt: odium eorum omnium, quæ nobis utilia sunt, & amor eorum, quæ nobis sunt noxia, duo sunt hujus proprii amoris effectus. Ut illum in nobis infirmare conemur, illum in utroque hoc effectu oppugnemus oportet; superandum est odium, quo ea quæ nobis sunt profutura, perhorrescimus; auferendum est illud studium, quo in ea ferimur, quæ nocent; pro ut se se nobis obtulerit occasio. **Amor proprius omnium quæ facimus malorum origo.**

ANIMA HUMANA.

Ejus Excellentia, Pretium; Quæ illius cura sit habenda &c.

MONITUM.

DE Animæ nostræ natura, dignitate, perfectionibus, pretio, cæterisque dotibus, quibus a brutorum anima distinguitur sermonem instituens videbor fortasse argumentum eggredi nimiis speculationibus refertum, nimis vagum, vel generale, atque a Philosopho, vel Theologo potius, quam a Concionatore pertractandum. Verum si animus advertatur ad eam rationem, qua potest tractari, ad eas veritates, quas complectitur, & morales conclusiones, quæ inde possunt hauriri, nescio, utrum aliud invenietur argumentum ad morum disciplinam utilius, ad homines ad sanctum vitæ genus amplectendum impellendos aptius, quam illis ob oculos, ut par est, objicere, ipsorum animam manuum Dei eximium opus esse, ab eo creatam, ut ipsum agnosceret, diligeret, eique hac in vita famularetur, eodem postmodum in Cœlis perfruitura. Ita enim excitari anima Christiana potest, ne terrenis rebus adhærens dignitati suæ summum dedecus afferat ut suum finem, ad quem creata est, secum crebro recogitans ad Cœlestem gloriam assequendam sedulo, atque indesinenter incumbat.

Quæ quidem veritates cum præcipua sint Ethicæ Christianæ fundamenta; licet conjicere, argumentum hoc non utile tantum, ac necessarium esse, verum etiam aliter, aliterque posse pertractari ita tamen, ut semper vanæ ejusdem pertractandi rationes ad mentem, animumque fidelium excitandum maxime prosint. Earum autem præcipuæ a nobis in medium proferentur. Illud tamen cavendum est, si peculiarem de hac re concionem velis instituere, ne cum aliis, cum quibus multum similitudinis intercedit, hoc argumentum permisceas; hujusmodi porro sunt salutis nostræ negotium, cura, qua tutam, certamque æternam felicitatem procurare tenemur, dignitas Apostolici muneris, quod est ad salutem animarum incumbere, aliaque id genus: quod facilius evitari poterit, si tibi eos cancellos statuas, ut de Anima hujus dignitate, pretio, fine; ejusdemque irreparabili excidio, ubi illius jactura fiat, quanti a nobis æstimanda sit, & quanti ab ipso Deo æstimetur, loquaris. Consulenda sunt insuper argumenta, quæ materiam hanc proprius videntur attingere, quorum singula proprio loco tractabimus. Operæ tamen pretium puto, scire, in Scripturis Animæ vocabulum ad hominem significandum passim usurpari; & eas prærogativas omnes, quæ homini tribuuntur, huic ob id unice convenire, quod ad Animam, partem ipsius nobilissimam pertinent.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum in hoc argumento Scriptura.

PRO textu illa afferendo verba, *Cujus est imago hæc, & superscriptio? Matth. 22.* tres institui quæstiones possunt, vel tres verbis iisdem sensus appingi, qui justam concionis partitionem suppeditent.

Primus sensus, vel prima quæstio: *Cujus est imago hæc?* Quem repræsentat, ad quem prototypum effi-

effecta est? Hæc sane Dei ipsius est imago perfecta, hæc illum refert; unde inferri potest, quod cum juxta præstans adeo exemplar efformata fuerit, nihil nisi magnum, ac sublime potest repræsentare. Deinde ostendendum est, quanam in re illum repræsentet, natura videlicet, operationibus, libertate, duratione, vel etiam quomodo tres animæ potentiæ vere constituant imaginem Entis illius infiniti, intelligentis, omnipotentis &c. atque inde inferendum quemadmodum anima naturæ divinæ perfecta imago est, ita eumdem exprimere etiam debere moribus, & sanctitate, quæ quidem ultima sunt lineamenta, quæ addere oportet; & ad hoc a Deo animam fuisse creatam.

Quæstio secunda: *Cujus est imago hæc?* Quis ejus est auctor? Quemadmodum egregiam aliquam intuentes tabulam quærere consuevimus, cujus sit, quinam artifex adeo eximium opus elaboraverit? Tunc vero respondebitur; Dei esse, Deum animam creasse, eamque ad imaginem, ac similitudinem suam compegisse. Ubi de animæ præstantia judicium ferre est; ex eo modo, quo creata fuit, qui enarratur in Bibliis. *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ*. Genes. 2. Hinc ostendendi aditus patet, illam spiritualem esse, ac præ brutorum anima nobiliorem; eamdemque mox a Deo per gratiam, quæ longe præstantiorem pulchritudinis gradum tribuit, quam omnes simul naturæ perfectiones conferre possint, fuisse reformatam. Unde arguere licet, sedulo inspiciendum esse, ne illa iterum per peccatum coinquinetur &c.

Tertia interrogatio: *Cujus est imago hæc?* Ad quem pertinet? Quinam illius Dominus est? quis de illa disponere potest? Facilis patet responsio, ejus esse, qui eam creavit, & creavit sibi, propter gloriam suam, & ut sibi ancillaretur; ut opifex, qui in usus suos, & secundum mentis suæ arbitria opus aliquod perficit. Hinc sequitur, non licere nobis, nosmet alteri cuipiam tradere; animam nostram pro Deo factam esse, nihilque præter unum Deum eidem satisfacere posse, eumque animæ nostræ, tamquam rei suæ ex nobis rationem expetiturum.

II. De exiguo eo pretio, in quo ab hominum plerisque habetur anima, quod triplici testantur abusu, qui in eorum vivendi, agendique ratione deprehenditur.

1. Nobilis, & pretiosa est, quoniam ad Dei imaginem, & similitudinem effecta, eamque Deus quibuscumque creatis rebus anteponit: attamen non ne parvo a nobis habetur in pretio? Quis non videt, qua negligentia virtutes quæramus, quæ ejusdem ornamentum sunt, ac divitiæ? quam parum caute peccata, quæ illam coinquinant, atque dedecorant effugiamus? &c.

2. Libera est, actionum suarum Domina, immo ad id facta, ut quibuscumque rebus hujus terræ dominetur: & nihilominus miseram servit servitutem, passiones suas sibi patitur dominari, se se corporis subiicit, atque ut Sanctus Paulus ait, facit voluntatem carnis, ac sub Dœmonis servitute versatur per peccatum ejusdem imperium acquirentis.

3. Immortalis est; ideoque facta, ut bonis perfruatur æternis. Plerique tamen vivunt, quasi Anima una cum corpore esset interitura, ac nihil aliud sperandum in altera vita superesset.

III. Hoc ipsum argumentum aliter efferri potest ostendendo 1. Animam cum in substantia sua sit spiritualis, a nobis dejici, ac de suæ dignitatis gradu deturbari terrena tantummodo cogitantibus. 2. Illam factam esse, ut præsit corpori, eoque iis in actionibus utatur, quibus finem suum, hoc est æternam felicitatem potest acquirere; illam tamen se se huic corpori subdere, quod semper suis subjectum imperiis habere deberet, prohibens, ne contra spiritum rebellet. Tertio creatam esse, ut æterna in Cœlis gaudeat felicitate; quæ tamen æternum permanere vellet in terris, eo quod per summum nefas terrena diligit, atque illis inhæret.

Quo in pretio a nobis anima sit habenda, & quibus de causis iis omnibus, quæ Deus minimæ sunt, sit præferenda. IV.

1. Illud exquisitum, & tamquam maximi pretii habendum est, quod tale æstimatur ab illis, qui rite illud noverunt, & qui præstantiæ, ac meriti ejusdem judices esse possunt.

2. Quod invidiam ciet possidenti; & quærunt alii quavis ratione hoc tantum bonum eripere.

3. Quam in magnum illius cedit utilitatem, ad quem pertinet. At ex hoc triplici loco anima summo est a nobis habenda in pretio. Plurimi æstimatur a Deo, eam quippe suo sanguine censuit redimendam; eamque omnibus mundi hujusce rebus antefert. Dæmonum invidiam ciet, qui nihil intentatum relinquunt, eidem interitum allaturi; Infinita nobis parit bona, Cœlum videlicet, ac ipsius Dei possessionem.

1. Anima nostra acquisitio est, ac possessio Filii Dei; hic illam suo acquisivit sanguine, eamque redemit; hanc igitur illi intactam servemus, oportet; & ab hostibus ipsius, qui hanc inde eripere conantur, tueamur. V.

2. Illius est Sponsa, eique integerrimam servare fidem tenetur; ipse enim pati nullo modo potest, ut per affectionem creato cuipiam adhæreat bono, & cum eodem cor, amoremque partiatur, &c.

3. Ejusdem est Templum, ut ait S. Paulus 1. *ad Corinth.* 13. & 2. *ad Corinth.* 6. Cavendum igitur est diligentissime, ne polluatur, ambitionis, avaritiæ, voluptatis &c. idolis sacrificans.

Primo. Hoc maximum bonum est, quo donati fuerimus a Deo, cæterorum enim bonorum origo est, & fundamentum. Oportet igitur a nobis in eodem haberi pretio, in quo apud Deum est, ut & beneficii magnitudinem intelligamus, & eam, quam idem gerit, ipsius curam geramus. VI.

2. Hoc maximum quoque munus est, quod vicissim Deo possimus adferre. Oportet igitur navare operam, ut illud quam fieri potest, eidem acceptum, eoque dignum præbeamus, Animam hanc virtutibus, meritisque exornantes.

1. Sublimis conceptus, quem habere debemus de Anima nostra, ejusque nobilitate, præstantia, ac pretio; non ut inflemur, atque superbia efferamur, sed ne nosmet ipsos dejiciamus nosmet rebus indignis demittentes. VII.

2. Ostendenda est existimatio, atque idea, quam de eadem concepimus, ex ea cura quæ a nobis suscipienda est, Animam hanc excolendi virtutibus, quæ illam Deo efficere possint gratiorem.

Anima est imago Dei, ad ejus similitudinem facta; illum quippe spiritualitate sua repræsentat; nihil enim materiale in illius natura invenitur, vel ad ejus productionem concurrit; eum sua libertate imitatur, quæ ipsam actionum suarum dominam facit; eique bonum, malumque faciendi tribuit potestatem: ejus denique exhibet immortalitatem; illius quippe vita omnium sæculorum stadium excedit nullum umquam finem habitura. Debet ergo 1. bona quærere spiritualia, eaque materialibus quibuscumque rebus antefere. 2. Uti libertate sua debet, ut bonum operetur, & peccatum, quod unicum in Mundo malum est, perhorrescat. 3. Æternis dumtaxat rebus esse debet intenta, quin hæc terrena, fluxa, & fragilia cum tempore labentia ipsam immorentur. VIII.

1. Animæ nostræ felicitas in hac vita est Deum per gratiam possidere, illum cognoscere, amare, eique famulari. IX.

2. Hujus Animæ infelicitas est Creatorem suum offendere, & subire periculum ejusdem amittendi, eoque in altera vita in æternum, carendi.

Natura, gratia, & gloria Animam nostram efficere debent majorem in modum pretiosissimam, ac nos cogere, ut illius curam quam diligentissimā suscipiamus. X.

1. Na-

1. Natura; hæc enim nobis ejus aperit præstantiam in ortu, ac fine ipsius; Deus enim omnia propter illum creavit; ipsa vero propter Deum creata est.

2. Gratia; hæc enim illam ornat, eamque amore, ac sollicitudine Dei dignam præbet.

3. Gloria; facta enim est, ut sit æternum beata; quod bonum cæterarum rerum impendio ipsi est perquirendum. *Hæc est partitio Biroat in suo Quadra-*
XI. *gesimali.*

Deus creavit animam hominis, quæ illum cognoscere, atque amare posset. Hoc illi cum Angelis est commune, & in hoc potissimum ejus præstantia, ac dignitas sita est; sed cum corpori inhærens peccati labe inficiatur, tres ad hunc finem nanciscitur obices, non nisi summo studio, ac labore infringendos. Primus est altissima rerum ad salutem suam spectantium ignorantia. Secundus, incredibilis erga sensibilia bona propensio; tertius, inordinatus, nimiusque proprii corporis amor. In hac igitur vita in id vacare debet, ut Deum agnoscat, ut se se a terrenis rebus divellat, ut carnis suæ amorem compescat, illum subigendo, atque spiri-
XII. tui, subjiciendo.

Anima considerari potest. 1. Quoad Deum, qui eidem esse dedit, & cui tamquam Creatori domino esse debet subjecta, & omnino ab ejus nutu pendere. 2. Quoad corpus, cui adhæret, cui dominari, non famulari ipsam decet. 3. Quoad Mundum, in quem ingressa est, & cujus potissimam partem constituit; debet enim super eumdem se attollere, neque se eidem mancipare; quandoquidem hæc sua pa-
XIII. tria minime est, neque diutius istic est permansura.

Quandoquidem Anima nostra ad Dei imaginem, atque similitudinem creata est; Tria in Deo perpendere possumus: Esse ejusdem spirituale, ac necessarium: operationes ejus, quæ sunt intelligentiæ, ac libertatis; ejus denique durationem, quæ æternitas est. Ostendi autem potest, quomodo triplicem hunc Animæ characterem communicet, ac inde justæ illationes possunt depromi. Videri potest; 1. Ejus essentia in Animæ spiritualitate. 2. Operationes in intelligentia actionum Animæ. 3. Æternitas in Animę immortalitate.

XIV. De Animæ nostræ pretio judicium ferri potest ex magnitudine jacturæ, quam subimus, eamdem amittentes.

1. Jactura hæc est universalis; cum enim ea sit creatarum quarumcumque rerum finis; omnia quippe propter illam creata fuere, eamdem amittentes reliqua amittimus omnia, quæ in illius gratiam dumtaxat facta sunt.

2. Hæc jactura est irreparabilis, ac nullo umquam pretio resarcienda; unam enim habemus Animam: *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur.* Matth. 16. Cętera vero, vel in seipsis, vel in æquivalentibus possunt reparari.

3. Hæc jactura est infinita; anima quippe amissa Deus ipse, æterna felicitas, æternęque Cœli divitiæ amittuntur: vel ipsa est infinito æstimata pretio, quippe quæ divino sanguine redempta. *Desumptum ex Auctore Sermonum in omnia Moralis Christianæ argumenta Tomo 3. Dominic. 3. post Pentecost. Domi-*
XV. *nica.*

Hominum plerique ex eorum numero sunt, quos Propheta dicit, animam suam in vanum recepisse.

1. Alii eam inutilem efficiunt, illius saluti nequaquam studentes, neque æternam illi beatitudinem procurantes, qui quidem ipsius finis est: quamobrem in Mundo sunt, quasi non essent; cætera quippe flocci facienda sunt: *Hoc est enim omnis homo*, Sapiens ait Eccles. 12.

2. Alii eadem abutuntur illis rebus intenti, quæ fini animæ suæ opponuntur, & eadem indignæ sunt: *Cui laboro, & fraudo animam meam bonis?* ut Sapiens loquitur Eccles. 4.

3. Alii denique thesauri hujus sunt prodigi, eum que dissipant, Animam suam temporali bono, fluxæ voluptati, rebusque pretii nullius posthabentes. *Ibid.*

Cum anima facta sit ad imaginem Dei, & sit præstantior corporis pars; toto cœlo spiritualem XVI.
pulchritudinem anteferre debemus formæ corporis, ex qua homines sibi, ac aliis idolum constituunt.

2. Cum anima facta sit, ut Deo perfruatur, eumque æternum possideat: hæc nobis unica, & potissima cura esse debet, ut tantum boni eidem procuremus.

1. Ostendere possumus, Animam nobilem esse XVII.
in Creatione; quoniam Deus illam suis manibus condidit, & ob alias circumstantias, quæ in Scriptura afferuntur.

2. Animam pretiosam esse in sua Redemptione; quoniam Deus illam redemit sanguine suo, nihilque prætermisit, ut eam lucrifaceret:

3. Animam felicem esse in sua glorificatione, quoniam Deus illam propria beatitudine coronavit. *Hoc argumentum non longe abhorret ab illo, quod superius allatum est. D. Biroat; Desumptumque est ex Pater Simeone a B. Virgine, concione de animæ dignitate.*

1. Anima est imago Dei; ne illius lineamenta vi- XVIII.
tiis, atque peccatis coinquinemus.

2. Anima est acquisitio Dei; infinito illi stetit impendio; ne igitur vili pretio eamdem abjiciamus. Non enim alteri eam tradere possumus, quin tantum nobis offerat, quantum obtulit Deus, qui seipsum tradere voluit, ut eam possideret.

3. Anima est Sponsa Dei; ne igitur hæc fœderi contemnamus. *Ex eodem loco desumptum.*

1. Omnem Animæ nostræ curam nos gerere opor- XIX.
tet; unicum hoc nobis est in terris negotium; cętera nihil prosunt, dummodo anima servetur.

2. Eam animæ alienæ curam gerere debemus, quam majorem possumus; hoc enim Deus ipse præcepit, ex nobis rationem expetiturus, si per nostrum scelus illa interierit.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, atque Auctores, unde rerum copia hauriri queat ad proposita Concionum lineamenta pertractanda.

Sanctus Gregorius Nyssenus eximium de Animæ SS.Patres
immortalitate sermonem est elucubratus.

S. Ambrosius librum composuit, qui *de bono mortis* inscribitur.

S. Augustinus quoque librum integrum habet *de Immortalitate Animæ.*

Sanctus Gregorius Magnus in Moralibus per hanc immortalitatis animæ nostræ considerationem, meritum illius, qui animæ saluti cooperatur, illi probat anteferendum, qui corpus liberat ab interitu.

Sanctus Bernardus eodem innixus fundamento tres animarum Sanctorum status repræsentat. Primum est in corpore corruptibili; alterum sine corpore; tertium in gloria, atque in consummata felicitate.

Idem quasdam de Anima proposuit Meditationes.

Sanctus Basilius fusius hoc argumentum in oratione vigesima secunda prosequitur.

Tertullianus libro de Animæ testimonio.

Sanctus Joannes Chrysostomus Orationem de Anima composuit, quæ in Tomo quinto invenitur.

Idem Tomo eodem Epistola 5. loquitur de Animę pulchritudine, ac ostendit formæ corporis esse præferendam.

Idem

Idem Homilia 8. ad populum Antiochenum, hortatur ad Animæ curam reliquis quibuscumque rebus anteponendam.

Idem Homilia 12. in Genesim animæ dignitatem, & quantum hæc corpori antecellat, ostendit.

Idem in Sanctum Mattheum Homil. 60. invheitur contra plurimorum in animæ gerenda cura negligentiam.

Idem in primam ad Corinthios Epistolam egregium habet de zelo animarum sermonem, alterumque ejusdem argumenti invenies *Serm.* 10.12. 22. *cap.Genesis.*

S. Gregorius Magnus in Ezechielem *cap.*40.ostendit, quomodo per animæ nostræ cognitionem ad Dei cognitionem ascendere possumus.

Sanctus Augustinus, vel quicumque auctor est *Serm.*48. *ad Fratres in Eremo* loquitur de cura, quam de anima nostra habere debemus.

S. Bernardinus Sennensis *in Serm. de diversis* loquitur de affectionibus animæ, variisque nominibus, quæ illi tribuuntur.

Idem *Tom.*1. *Serm.*51. de Animę dignitate, atque præstantia verba facit.

S. Laurentius Justinianus *lib.* 1. & 2. differit de morte Animæ per peccatum, deque illius spirituali resurrectione.

S. Hieronymus *Epist.* 46. de Animæ origine loquitur.

Asceticі. Gerson *Part.*3. *Tractatu de vita spirituali animæ.*

Henricus Harphius *in Theolog. Myst. l.*1. *part.* 2. loquitur de vulneribus, quæ Animæ originale peccatum inflixit.

Guillelmus Parisiensis de Anima librum composuit.

Dinoysius Chartusianus *in Oper.min.tom.*1.

Joannes Franciscus Picus de animæ immortalitate tractavit.

Lessius Tractatum de eadem conscripsit; at prætermittimus Theologos Scholasticos, qui argumentum hoc pertractarunt ea ratione, quæ ad Cathedram magis, quam ad suggestum pertinet.

Sillhon alium gallice conscripsit, ubi hanc veritatem per Dei existentiam, cæterasque rationes ostendit.

Richelieu in libro de perfectione Christiana caput habet de Animæ immortalitate, alterumque, quo incipit egregium librum de cura, quam salutis suæ gerere debent Christiani ex consideratione dignitatis animæ suæ.

P. Senault Presbyter Oratorii libro de corruptione naturæ per peccatum tractatu 2.

P. Caussinus tract. 2. Aulæ Sanctæ pro Religionis fundamento veritatem de animæ immortalitate constituit.

P. Antonius de Sancto Martino in libro, cui titulus *Conduite de la Grace* parte 4. eamdem probat veritatem.

P. Guilleminot libro, qui inscribitur, *Sapientia Christiana.*

P. Delingendes Sermonem habet de anima a corpore secreta. Sermone 4. pro feria 6. post Quartam Quadragesimæ Dominicam.

Biroat sermone 2. pro feria 4. Cinerum de Animæ præstantia loquitur.

Eusebius Nierembergius Homilia 8. tomo Homil. plures habet, easque præclaras in hoc argumentum animadversiones.

Matthias Faber in Festo Dedicationis *Sermone 6. num.*4. & *Sermone* 8. *num.*3. *ac sermone* 10. *per totum.*

Joly Tomo 1. Operum mixtorum Sermone ultimo de animæ dignitate, & salutis ejusdem cura verba facit.

P. Simon a Virgine Camelita Reformatus Tom.2. Actionum Christianarum hujus argumenti sermonem habet.

Auctor Sermonum in omnia Christianæ Moralis argumenta: hoc non prætermisit. Illudque pertractavit *Tomo* 3. *Dominic. sermone pro tertia post Pentecostes Dominica.*

Idem Tomo 1. Argumentorum particularium sermone 2. de Ecclesiæ dedicatione de Anima loquitur tamquam de Templo Deo consecrato.

Idem Tomo 2. Dominic. sermone pro secunda post Pascha Dominica de zelo salutis animarum loquitur.

Granatensis in locis Communibus *Verbo anima.* Qui collectanea ediderunt
Summa Prædicantium. V. *Anima.*
Beschorius V. *Anima.*
Drexellius *in Trismeg. l.*3. *c.*1.
Labatha V. *Anima.*
Theatrum vitæ humanæ. V. *Anima.*
Pantheologia Raynerii de Pisis. V. *Anima.*
Lohner Bibliotheca manualis. V. *Anima.*

PARAGRAPHUS III.

Loci, Exempla, & applicationes Scripturæ huic argumento.

Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Genes.1.

Sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Genes.8.

Educ de custodia animam meam; me expectant justi, donec retribuas mihi. Ps.141.

Justorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis; visi sunt oculis insipientium mori; illi autem sunt in pace. Sap.3.

Est vir sapiens animæ suæ sapiens. Eccli. 37.

Fili, in vita tua tenta animam tuam, & si fuerit nequam, non des illi potestatem. Idem Ib.

Peccantem in animam suam quis justificabit? & quis honorificabit exhonorantem animam suam? Idem c.10.

Recupera proximum tuum, secundum virtutem tuam. Idem c.29.

Fulgebunt....qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Daniel.12.

Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Sapient.9.

Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Matth.10.

Quid prodest homini si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Idem 16.

Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat. Luc.15.

Lucratus eris fratrem tuum. Matth.18.

Factus est homo in animam viventem; novissimus Adam in spiritum vivificantem. 1. ad Cor.c.15.

Ego libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris. 2. ad Corinth.c.12.

Scientes quod non corruptibilibus, auro vel argento redempti estis; sed pretioso sanguine quasi agni immaculati. 1. Petri 1.

Empti estis pretio magno. 1. ad Cor.6.

Qui converti fecerit peccatorem ab errore vitæ suæ, salvabit animam ejus a morte, & operiet multitudinem peccatorum. Jacob.c.5.

Miserere animæ tuæ placens Deo. Eccli. 30.

Scripturæ exempla, atque testimonia de Anima immortalitate.

Sola ratio, qua homo divinis manibus compactus fuit, ex Tertulliani sententia satis aperit animarum nostrarum nobilitatem, præstantiam, atque immortalitatem. Videmus enim in Genesi, cum cætera creata fuere animantia, eorum corpora, & animas una, eademque simul actione fuisse producta; atque inde ea, quæ sunt, repente extitisse. *Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, & reptilia, & bestias terræ secundum species suas; factumque est ita* Gen.1. At ubi Deus hominem voluit effingere, tunc dupli- Ratio, qua homo creatus fuit, animæ dignitatem ostendit.

duplicis actionis penitus diversæ fit mentio; alterius quidem, cum ejus corpus e limo efformatum fuit; alterius vero, cum Creator in effectum corpus inspiravit animam viventem; qua fuit animatum. *Formavit Deus hominem de limo terræ*: hæc prior actio fuit, posterior vero: *inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ; & factus est homo in animam viventem*. Gen. 2. Ita anima hominis e limo efformata non fuit, neque ex alia quapiam re materiali desumpta, sed ab uno Deo creata: & inspirationis verbo utitur Scriptura, ut ostendat, animam corpori ab extra accessisse, ac divino afflatu in corpus jam dispositum, atque compactum infusam fuisse: ita ut cum nihil materiale, corporeum nihil in illius formatione inveniatur; tota sit spiritualis, ideoque immortalis, & naturæ prorsus a ceterorum animantium animabus diversæ.

Anima nostræ nobilitas, ac dignitas est, ad Dei imaginem fuisse creatam.

Neque minus est dignitatis, atque spiritualitatis animæ nostræ argumentum, ex sacro Textu intelligere, quod Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam efformaverit, quod hominis corpori convenire non potest; nihil enim materiale in Deo est, qui purus est Spiritus. Dicendum est ergo, animam hominis in omnibus facultatibus suis ad Creatoris imaginem fuisse efformatam, in intellectus, atque per spicacitatis extensione, in voluntatis libertate, quæ est actionum suarum domina, atque ut omnia verbo complectar in naturæ similitudine; nam purus est spiritus, ut Deus. Hinc oritur quod nulla creatura illi auferre possit essentiam, quam eidem tribuit Deus; ideoque everti, & annihilari non possit.

Quod anima post corporis interitum adhuc subsistat, apertissimo probatur exemplo, quod Biblia 1. Reg. 28. suppeditant in anima Samuelis, quæ apparuit Sauli; satis enim est eas perpendere voces, quibus utitur Scriptura, ubi de eadem loquitur apparitione, ut intelligamus non phantasma quoddam, sed Prophetæ animam huic Principi apparuisse: Spiritus enim Samuelis repente apparuit, & antequam Pythonissa, quam Saul personatus adierat, illum evocasset, atque consuetas cantiones adhibuisset; hoc pacto ostendens se illuc accedere a Deo quidem missum, non autem Magicorum notarum virtute excitatum. Ita ipsa quoque obstupuit videns hunc contra aliorum morem assurgere, atque timore conterrita exclamavit; *Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul*. Ad hæc ratio, qua Samuel locutus est: *quare me inquietasti, ut suscitarer*? Saulis responsio, prædictio Prophetæ, qua portendit, & illum quoque crastina die ad plures abiturum; hæ omnes circumstantiæ dubitandi locum auferunt, quominus ea esset Samuelis anima post corporis obitum adhuc superstes.

Præcipui loci ex veteri testamento, qui animarum nostrarũ immortalitatem supponũt

Sexcenti occurrunt in Veteri Testamento loci probantes, vel supponentes animarum nostratum immortalitatem; hi autem præcipui sunt. Primus ex illis desumitur verbis; *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob*, ex quibus ipse Dei Filius apud S. Lucam infert: *non est Deus mortuorum, sed vivorum*. Si animæ illorum eumdem cum corporibus finem habuissent, numquid Salvator ita fuisset locutus? Hæc eadem veritas inferri potest ex eo loquendi modo, quo sæpius utitur Scriptura de Regibus Juda loquens, quorum mortem somnium appellat. *Dormivit cum Patribus suis*; cum ita monere voluerit Spiritus Sanctus, ipsos usque ad sæculorum finem quiescere, & aliquando tandem novissimi Judicii die esse resurrecturos.

En rursus alii ex veteri Testamento insigniores loci qui totius Religionis fundamentum vocari possunt. 1. Verba illa Sancti viri Tobiæ: *filii Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus quam Deus daturus est his qui fidem suam numquam mutant ab eo*. Tob. 2. Impiorum, reproborumque verba quibus Sanctos intuentes felicem horum conditionem, hanc cum sua conferunt. Hæc autem in Sapientiæ libro cap. 5. referuntur. *Nos insensati vitam eorum putabamus insaniam &c.* Quæ verba non ne supponunt post mortem alteram pro justis, pro scelestis alteram vitam superesse? 3. Alia hæc item verba ex eodem Sapientiæ libro decerpta non ne illud ipsum aperte confirmant? *Justorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori . . . . . Illi autem sunt in pace*. Sap. 3. 4. Generosus ille Martyr, de quo sermo est 2. Macchabæorum ea ne ratione Tyrannum, cujus imperio ad necem rapiebatur, fuisset allocutus si animam suam cum corpore credidisset interituram. *Et si in præsenti tempore*, ajebat ille, *suppliciis hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam*. 5. Responsio sanctissimi senis Eleazari, qui cum ab eodem Tyranno torqueretur, ac quadam simulatione uti ab aliis suaderetur, ut gravissimis, quibus afficiebatur, suppliciis liberaretur; non ne eamdem supposuit sententiam, quæ in lege veteri, æque ac in recenti semper habita fuit tamquam certissima?

Exempla, ac Testimonia ex novo Testamento desumpta.

Ceteræ omnes Christianæ Religionis veritates hanc supponunt.

Universa Lex Filii Dei, omnia ab eodem constituta Religionis præcepta, non aliud, ut ita dicam, sunt, quam variæ ex hac veritate illationes; alteram scilicet adesse vitam, animasque nostras esse immortales. Salvatoris resurrectio adeo fulgens, ac tot probata argumentis, frequentes ipsius coram Discipulis apparitiones, crebri de Cœlesti Regno sermones, æternæ beatitudinis promissiones, æternorum suppliciorum minæ, virtutes, quarum præclara præbuit exempla, mortui, quos suscitavit, præcepta, quæ hominibus irrogavit, causa, propter quam in mundum descendit, ac mors, quam pro nobis subiit, nonne totidem sunt hujus veritatis argumenta, de qua nulla Christianæ Fideli dubitatio suboriri potest.

Epulonis Historia, vel Parabola, quæ de justorum quidem in altera vita felicitate, reproborum supplicjis nos admonet, mera esset fabula, nisi corporibus superstes esset anima, ac immortalis non esset. Parabola villici qui heri sui bona dissipaverat non ne Filio Dei occasionem præbet suadendi, ut amicos nobis conciliemus mammona iniquitatis, hoc est opibus injustis rationibus acquisitis, ut post obitum nos in tabernacula æterna recipiant? Quid hæc innuerent, si eodem saxo anima simul cum corpore tegeretur?

Apostolis, ac Discipulis JESU CHRISTI satis erat hæc veritas probata, non ne enim, ut salutem animarum procurarent, Evangelium toti Mundo annuntiarunt? S. vero Paulus præsertim non ne fragrantissimum testatur desiderium, quo sibi hujus corporis vincula dissolvi cupiebat, ut cum JESU CHRISTO æterna felicitate perfrueretur? Non ne enixius urget? *quis me liberabit de corpore mortis hujus?* ad Rom. 1. his innuens verbis futurum ut felici vita, & ab omnibus mundi hujus ærumnis prorsus vacua fruatur.

Quorumdam Scripturæ locorum huic argumento applicationes.

Alienarũ animarũ saluti, qui studet, suæ studet.

Lucratus eris fratrem tuum. Animæ & suæ, & proximi sui salutem concupiscere duo sunt, ita arcte inter se conjuncta, ut separari minime posse videantur: alienæ vero saluti studere, certissima fere ratio est, propriæ consulendi. Si enim Jonathas olim a Patre suo morti adjudicatus, eo quod virga favum mellis tetigerat, dum victoriam de Philisthiim persequeretur, enixis, populi precibus, qui adolescentis Regii virtute de præsenti discrimine fuerat ereptus, supplicio liberatus est, Patre severissimam hanc sententiam revocante. Certum profecto est, quantumvis magnum scelus peccator admiserit, quamtumvis gravem in illum Deus sententiam protulerit, si quid ille animarum saluti profuerit, has ad solium Omnipotentis accessuras, ut ejusdem misericordiam inflectant & æque elata voce conclamaturas, ac olim populus a Jonatha servatus, æquum non esse, ut qui tot alios servarit, intereat.

Reddet animam pro anima Deuter. 19. In veteri lege hominis anima repetebatur pro anima fratris ipsius, hoc est, illi vita auferebatur, qui vitam proximo abstulerat; quod hodie quoque in humano jure servatur; sed

sed in quodam applicationis sensu dici potest futurum, ut Dei justitia potiori jure animam pro anima petat; hoc est, si quis animam fratris sui perdiderit, vel scandalis, vel negligentia eidem non ferens opem, ubi indiguerit, iis in rebus, ubi possit juxta charitatis præceptum: *Unicuique mandavit Deus de proximo suo*. Eccli. 17. ambigi nequit, quominus anima sua animæ illius jacturam reparare teneatur, & interitus ejus animæ, quæ ob nostrum defectum, vel pravum exemplum perierit, æternam nobis damnationem sit allaturus. *Reddet animam pro anima*.

Deus; ac Dæmon animas possunt.

Da mihi animas cætera tolle tibi. Genes. 14. Hæc ajebat Rex Sodomorum Abrahæ a quo homines tantum sibi reddi poscebat, reliqua nullo in discrimine se habere significans. At hæc verba nunc JESU CHRISTO applicari possunt, qui ex omnibus hujus mundi bonis animas tantum quæsivit, cetera vero contempsit; nunc dæmoni quoque, omnem perscrutanti rationem, qua animas perdere possit. Hic exhiberi potest, tamquam si Ecclesiasticis se se offerret, quibus Deus curam animarum commisit, eisque diceret: *Da mihi animas, cætera tolle tibi*. Illis ultro relinquit opimos beneficiorum redditus, dignitates, honores; eos finit his omnibus rebus frui, dummodo eidem animas deferant, quas unice petit. *Da mihi animas, cætera tolle tibi*.

Erue a framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam. *Psalm*.21. Animam videlicet; hæc enim unica nobis est, unicumque bonum a nobis servandum: vel unica, & primogenita, quæ a nobis diligenter tuenda, & amanda, tamquam res unica, cujus in hoc Mundo curam gerere teneamur. Sed oppositum prorsus accidit: nihil enim magis negligitur, omnibusque periculis objicitur, quam anima, quin animadvertatur, non aliam suppetere, quæ in illius locum subrogetur, ubi ejusdem passi fuerimus detrimentum. Hæc fuit responsio, quam Summus quidem Pontifex Oratori nescio cui urgenti, ut Regi suo permitteret aliquid, quod ille citra conscientiæ suæ detrimentum permitti minime posse censebat, reddidit. Si duas haberem animas, inquit ille, alteram libenter pro Rege tuo in discrimen adducerem; sed cum unam tantum habeam, ægre ferre non debet, si perquam diligenter caveo, ne ejusdem patiar jacturam.

Anima nostra thesaurus est in vase fictili.

Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus 2. *ad Corinth*.c.4. Quidam locum hunc explicant de gratia Dei, quæ fragilis est, atque jugibus obnoxia periculis, donec inter vivos versamur; alii vero de virtutibus, quarum jactura est facilior. Verum optime explicari posse reor de anima nostra, quæ cum reipsa in fictili corpore contineatur, omnibus illius infirmitatibus patet, & donec in illo permanet similis est thesauro in testaceo vase recondito; ita ut summa cura custodienda sit, tamquam aliquid pretiosum simul, & fragile.

Anima mea in manibus meis semper. Psalm. 118, *& animam meam porto in manibus meis* Job. 13. Sanctus Thomas in hæc Regii prophetæ verba, hoc dictum putat, ut intelligamus quanto in pretio habenda sit anima nostra, & quam metuendum, ne illius jacturam subeamus. Quemadmodum enim quod habemus in pretio, ac metuimus ne vel auferatur vel elabatur, semper in manibus teneamus, atque tunc illud in tuto esse arbitramur; ita animam nostram tueri opus est; in manibus habere semper, ne affectuum illecebris decipiatur, ac mundi contagione fœdetur, & contabescat. *Anima mea in manibus meis semper*.

Deus unicam animam tam diligit, quam simul omnes.

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam? Luc. 15. In hæc verba Tertullianus ait, gregem universum unica ove non esse cariorem. *Grex una ovicula carior non erat*. Eam amissam quærit, ac illa una amissa, gregem omnem se amisisse putat. Et S. Chrysostomus in Epistolam ad Galatas in animarum nostratum solatium hoc animadvertit, animas singulorum a Deo ita amari, perinde una tantum esset anima in toto terrarum orbe; ideoque unum hominem æque Deo carum esse, & acceptum, ac omnes simul mortales. Quamobrem Dei ipsius exemplum secuti, addit ille, eamdem animæ nostræ curam gerere debemus, ac si illius saluti totius humani generis salus esset conjuncta, atque a singulorum profectu in virtutis via, omnium hominum perfectio, & sanctitas perficiscerentur. Hoc autem disertissimis verbis a S.Ambrosio confirmatur: *Christus pro omnibus quidem mortuus est, hoc est quantum in ipso est, ejus momenti est, unius, cujus momenti est omnium perditio*.

Empti estis pretio magno. 1. ad Corinth. 6. In quæ verba S. Augustinus ait, Deum ex pretii quo animam nostram redemit, magnitudine satis ostendisse, quantopere hominem diligat; id autem, ut intelligamus, quanta fuerint ab ipso expianda delicta; non enim ad hominem redimendum misit Angelum, neque Archangelum, sed Unigenitum suum, qui omnem sanguinem ad extremam usque guttam prorsus effunderet. Quapropter cum anima nostra tanto steterit impendio, tantoque a Deo habeatur in pretio, pudendum est, cum toties animam hanc pro vili, fluxaque re tradiderimus, & illam, quæ coram Deo tanti pretii est, pro bonis adeo fragilibus, ac perituris, qualia sunt omnia vitæ hujus bona, vendiderimus. Ita memoratus Pater allata explicat verba.

Verumtamen animam illius serva Job. 2. Hæc dixit Dæmoni Deus, cum illi permisit, ut Sancti Job virtutem experiretur; illi quippe contulit potestatem in omnia ejusdem bona, filios, ac pecora; at ne vitæ ejusdem detrimentum afferret, prohibuit. Hoc enim anima ibi significat: *Verumtamen animam illius serva*. Verum nihil aptius videtur, quam verba eadem de anima nostra explicare dicendo corpus quidem nihil esse, hujus vitæ bona flocci esse facienda, ac ipsam etiam vitam nullo in discrimine habendam, dummodo animæ consulatur, eaque rerum quarumcumque impendio servetur: *Omnis homo in anima est*, inquit S.Ambrosius; si animæ jactura fiat, cætera quæcumque pereunt; ideoque sedulo servanda est: *Verumtamen animam illius serva*.

Anima servanda est ceterarum rerum detrimento.

Deum time, & mandata ejus observa, hoc est enim omnis homo. Eccles. 12. Omnis homo in hoc positus est, ut metua Deum, legem illius servet, atque ita animæ suæ salutem operetur. Ita quicumque es, S. Ambrosius inquit, *attendite tibi; tibi inquam non possessionibus tuis; tibi inquam, non viribus corporis; tibi inquam, hoc est animæ tuæ, in qua te potiorem esse nosti*. Hoc verbum altius menti figendum est; Nulla unquam oblivione deleatur ex animo; scias a te rationem Deo esse reddendam hujus thesauri, quem sibi servandum commisit. Nulli parcendum labori est; negotium hoc tibi uni concreditum est, cujus curam Deus tibi ita imposuit, ut tu unus illum procurare tenearis, de eodem rationem redditurus.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, ac Sententiæ SS. Patrum in hoc argumentum.

INvanum accipit animam, qui sola præsentia cogitat, & quæ sequuntur in perpetuum, non attendit, & qui ejus vitam negligit, & ei carnis curam anteponit; non autem accipiunt eam in vanum, qui ad ejus utilitatem, intentione continua referunt, quæcumque corporaliter operantur. S.Greg.Moral.7.c.19.

Si magna mercedis est, a morte eripere carnem, quamquam morituram; quanti est meriti a morte liberare animam in cœlesti patria sine fine victuram? Idem Hom.26.Moral.

Sic conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, & anima possideat corpus. Idem.

Totum hominem animus circumfert, & quo vult transfert. Tertull.l.ad Martyres.

Quod majus lucrum potest esse, aut quod pretiosius, quam si humanam animam quis lucretur? S. Hieron, in Epist.ad Titum.

Pre-

Pretium unusquisque animæ suæ consequitur, cum concupiscentiæ satisfecerit. Cyprian. in Symbol. Apostol.

Animus author culpæ, caro autem ministra. S. Ambros. Offic. 1.

Deus operis sui idoneus æstimator. Idem l. 7. in Luc.

Anima hominis aut a Deo aut a Diabolo regitur. S. August.

Animas mortuas multi in corpore vivo habent. Id.

Animæ mortuæ sepulchrum est corpus. Idem.

Vis ut animæ tuæ caro tua serviat? Deo serviat anima tua; debes regi, ut possis regere. Idem.

Væ animæ audaci, quæ speravit, si a te recessisset, se aliquid melius habituram. Versa & reversa, in tergum & in latus; & dura sunt omnia, & tu solus requies. Idem l. 6. Confess.

Sicut Deus omnem creaturam, sic anima omnem creaturam naturæ dignitate præcellit. Idem de Gen. ad litteram.

Omnis anima aut Christi sponsa, aut Diaboli adultera est. Idem ibidem.

Quemadmodum fatendum est animam non esse quod Deus est; ita præsumendum, nihil intra omnia quæ creavit, ipsi Deo esse propinquius. Idem l. 10. Confess.

Cum te Deum quæro, vitam beatam quæro. Quæram te, ut vivat anima mea; vivit enim corpus meum de anima mea; & vivit anima mea de te. Idem ibid.

Ut vita carnis anima est, ita vita beata hominis Deus est. Idem Epist. 56. ad Dioscorum.

Anima habet mortem suam, cum vita beata caret, quæ vera animæ vita dicenda est. Idem l. 14. de Trinit. c. 4.

Mors animæ fit cum eam Deus deserit: sicut corporis mors cum eam deserit anima. Ergo totius hominis mors est, cum anima a Deo deserta, deserit corpus. Idem l. 3. de Civit. c. 2.

Immortalis est anima tua, & vivificat mortalem carnem tuam: immortalem dico animam tuam ad utrumque; si credit, immortalis est ad vitam; si non credit, immortalis est ad pœnam. Id. l. 3. de Symb.

Quando me intellexi Christi sanguine emptum, nolui amplius me exhibere venalem. Idem.

Christus pependit in ligno vitæ; vide quanto emit, & videbis quid emit. Idem in Ps. 43.

Imago Dei, Dei capax & particeps; capax per cognitionem, particeps per amorem. Idem l. de Trin.

Magna res est anima, quæ Christi sanguine redempta: gravis animæ casus, qui non nisi Christi cruce potuit reparari. S. Bernard. Epist. 54.

O anima! insignita Dei imagine, decorata similitudine, desponsata fide; redempta sanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, rationis particeps, quid tibi cum carne, qua haud aliud vilius sterquilinium invenisti? Idem in meditat.

Ad imaginem Dei facta est anima rationalis; ceteris omnibus occupari potest, repleri omnino non potest; capacem enim Dei, quidquid Deo minus est, non implebit. Idem Serm. de Dedicat.

Totus quidem iste mundus, ad unius animæ pretium, æstimari non potest. Idem in meditat.

Sublimius est animæ pretium, quæ non nisi sanguine Christi redimi potuit. Idem ibidem.

Quid majus his tibi facere potuit, quam ut ad similitudinem suam conderet factor tuus? attende igitur diligenter primæ conditionis tuæ excellentiam. Idem Serm. 67. De inter. domo.

Dignissima compensatio effusi sanguinis Christi. Id. (sic animam vocat.)

Mira res anima, quæ Christi sanguine redempta est. Idem Epist. 54.

Damna animæ totum penitus secum auferunt; nec quicquam homo omnino habere potest, qui seipsum damno animæ pereuntis amittit. Salvian. l. 3. ad Eccles. Cath.

Quis furor, viles a vobis animas haberi: quas etiam Diabolus putat esse pretiosas? Idem ibidem.

O anima! quid miraris syderum altitudines, & profunditatem maris? Animi tui abyssum intra, ac mirare si potes. Isidor. l. 2. de summo bono.

Salus creaturæ lucrum est Creatoris. S. Hieronym.

Anima cara & amica possessio Dei, cujus causa formatum est Cœlum, & extensum est mare, fundata est terra; propter quam Sol oritur & occumbit. Aug. Serm. 223. de tempor.

Anima Civitas Dei est, de qua tam gloriosa dicta sunt, quod ad imaginem Dei facta est. Idem l. de spirit. & anima.

Unusquisque animam suam Diabolo vendit, accepta tanquam pretio, dulcedine temporalis voluptatis. Idem in Epist. ad Rom.

O anima! erige te; tanti vales! Idem in Psalm. 102.

Si animam negligamus, nec corpus salvare poterimus; non enim anima pro corpore, sed corpus pro anima factum est. S. Chrysost. l. de recuperat. lapsi.

Vis scire quantum sit pretium animarum? redempturus eas Unigenitus, non mundum dedit, non hominem, non terram, non mare, sed suum pretiosum Sanguinem: vidisti magnitudinem pretii. Quando ergo tuam tanti emptam perdideris, quomodo poteris eam deinceps emere? Idem in Psalm. 48.

Nihil est quod animæ possit æquiparari, ne universus quidem mundus. Itaque si immensas pecunias eroges pauperibus, plus tamen effeceris, si unam converteris animam. Idem Hom. 3. in 1. ad Corinth.

Pecuniam qui amisit, aliam pro amissa potest afferre; similiter qui ædes, qui servos, qui cætera hujusmodi amisit: animam vero si perdas, aliam pro ea dare numquam poteris. Idem Homil. 56. in Matth.

Pretiosum depositum, quod sibi Christus Sanguine proprio pretiosius judicavit. Bernard. Serm. 3. de Tripl. Advent.

In hac anima totus es o homo; quia sine hac nihil es, sed es terra, & in terram resolveris. Ambrof. l. 6 exam.

Nobilem vult esse vitam tuam, qui tibi commisit imaginem suam. Eufeb. Emiffen. in Homil. 2. de Symbol.

Quam pretiosus sis, si factori forte non credis, interroga redemptorem. Idem ibidem.

Tam copioso munere redemptio agitur, ut homo Deum valere videatur. Idem Homil. 6.

Transiisse ipsum vides in pretium meum. Idem Homil. 6. de Pasch.

In trutina Crucis, non aurum, vel argentum, sed semetipsum passus est auctor salutis appendi: ut homini, naturæ suæ dignitatem, vel ipsa ostenderet pretii magnitudo. Idem de Symbol.

Ergone majus erit suscitare carnem iterum morituram, quam animam æternum victuram? Ergone majus erit carnem revocare ad gaudia mundi, quam animæ restituere gaudia Cœli! O qualis dos! quanta dignitas, talem gratiam a Deo accipere! Richard. a S. Vict. l. Benjam. min. c. 44.

Opinio immortalitatis animæ fundamentum religionis & honestatis; quam quis non credit, tollit spem alterius vitæ, & nihil restat nisi prostitutio virtutum. Guill. Parif. l. de immort. anim.

Cum optimus quisque posteritati serviat; esse aliquid verisimile est, cujus is post mortem sensum sit habiturus. Cicero. Tuscul. quæst. l. 1.

Præstantes viri numquam tanta conati essent, quæ ad posteritatis memoriam pertinerent, ni animo vidissent, posteritatem ad se pertinere posse. Idem in Cat. maj.

Animorum nulla in terris origo inveniri potest; nihil enim mixtum atque concretum; aut quod ex terra natum, atque fictum esse videatur: nec invenietur unquam unde venire possint nisi a Deo. Idem l. 1. Tuscul. quæst.

Mihi quidem numquam persuaderi potuit, animos, dum in corporibus essent, vivere; cum exiissent, emori. Idem l. de Senect.

Hoc habet argumentum divinitatis suæ, quod eam divina delectant Senec l. 1. natural. quæst.

CA-

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ fontibus ad hoc argumentum possit hauriri.

Animæ definitio, & finis.

SAnctus Augustinus Animam definit, substantiam creatam, invisibilem, spiritualem, ac immortalem in se Creatoris sui imaginem referentem; unde infert, postquam in tempore vixerit, quod suis, certisque finibus circumscriptum est, ex naturæ ipsius privilegio in æternitate, quæ nullis finibus continetur, eidem esse vivendum. Cum enim Deus animarum nostrarum sit auctor, easque ad imaginem suam efformaverit, æquum est, ut aliquando ad auctorem suum revertantur, ita ut cum ipse sit efficiens hominis causa, non alium esse debeat felicitatis ejusdem objectum; unde sequitur ex ejusdem Doctoris sententia, Animam nullam invenire posse requiem, nisi ad Deum ipsum redierit.

Animæ dignitas, & præstantia.

Animæ dignitas consideranda est, vel ex ejus origine, vel natura, vel fine, vel pretio, quod pro ipsius redemptione persolutum est. Hæc quatuor non solum supra cæterorum animantium animas, verum etiam supra purissimas quoque creaturas illam extollunt, ac afficiunt, ut Deus ipse, tanquam præstantissimum operum suorum eamdem respiciat. Propter illam enim Cœlum, terramque condidit, ac in illa nobilissimas similitudinis suæ caracteres impressit. Ita cum de hac anima propter scelus actum esset, ipse venit in Mundum, vitam suam tradidit, totumque effudit sanguinem, ut illam redimeret; quod monet, ne nos illam flocci faciamus, neque iterum de gradu ipsius deturbemus peccato, quod præclara delet divinitatis lineamenta, eamque tandem in calamitosissimum interitum præcipitem tradit.

Ejus spiritualitas.

Primus Divinitatis caracter, qui animæ nostræ inustus sit, quoddam veluti intellectus & immortalitatis suæ fundamentum, atque principium, spiritualitas est; videlicet independentia a materia, cui inhæret, & quæ nihil ad ejusdem contulit existentiam; cum anima toto cœlo corpori præstet, atque supra quæcumque sensibilia ordinem præstantiorem obtineat. Fateor quidem, difficile esse hanc mentis nostræ sublimitatem intelligere, anima quippe corpori adhæret, & ut plurimum per ejusdem organa cognoscit; & quia operationes suas extrinsecus facit, qua in se habet aliquid cum brutis ipsis commune. Hinc mentes magis obesæ, ac rudes de animæ nostræ dignitate dubitant; verum eamdem ipsis apertissime ostendere possunt, & mentis operationes, quæ penitus eamdem aperiunt, & secreti instinctus, anterioresque sensus, quos in nobismetipsis experimur, qui efficiunt, ut animæ spiritualitatem non cognoscamus solum, verum etiam sentiamus.

Ad hæc si verum est, intellectum nostrum operari quædam sine quovis corporis adminiculo, verum quoque est operationes quasdam ipsius mere spirituales esse, ideoque ipsum quoque spiritualem esse debere: quoniam actio qualibet suo principio conformis est, neque supra ejusdem naturam se se potest attollere juxta tritum illud Philosophorum axioma, operatio sequitur essentiam. At certum est, intellectum nostrum quasdam habere operationes, quæ a corpore minime pendent, & spirituales sunt; quandoquidem cognoscit Deum, & Angelorum naturam, quæ sane objecta sunt mere spiritualia, & non nisi spirituali actione intelligenda.

De Animæ libertate.

Alter divinæ imaginis caracter, quam Dei manus omnipotens insculpsit animæ nostræ, libertas est; atque ita duas Theologorum opiniones de imagine Dei in anima nostra dissidentes conciliare possumus. Dicunt quidam illam positam esse in imperio, quod in mundum universum obtinemus; alii vero eam statuunt in ratione, atque intelligendi vi, qua hæc anima prædita est. Sed nihil obest, quo minus utramque sententiam conciliemus dicentes, per rationem, atque libertatem hominem fieri Divinæ dominationis participem, atque imperii speciem quamdam in omnia Mundi objecta fuisse assecutum: nam cum exempli gratia in nobismet motus, & studia quædam experimur, quibus ad res sensibus nostris subjectas rapimur, & ad illas sequendas impellimur, nobis integrum est & assequi parere, & illius vim propulsare. At quæso unde nam hæc in utramque partem libertas? Tuto respondere possumus, eam ex illa libertate emanare, qua anima a Deo donata est, atque ab præclara illa dignitate, qua a materia, quæ natura sua est determinata, distinguitur.

Tertius, ac postremus divinæ in anima nostra imaginis caracter est immortalitas, quæ ex S. Joannis Chrysostomi sententia totius Religionis nostræ fundamentum est; nam omnes promissiones, Prophetarum vaticinia, Evangelicæ minæ hanc æternitatem respiciunt, sine qua fides nostra est inanis, & vacua; si enim anima nostra immortalis non esset; hæc omnia effectu carerent, ac meræ illusiones essent. Quamobrem Deus tum intra nos, tum extra tot faces accendit, quæ hanc nobis veritatem ostenderent; ad quam probandam, atque confirmandam omnia fidei, ac rationis lumina confluunt. Hujus rei probationes fusius apud Theologos, atque Auctores, quos supra memoravimus videre est, qui hac præsertim de re singulares tractatus, ac volumina ediderunt; quorum quidem nonnullas minus abstractas, ac magis morales afferemus. — Ejus immortalitas.

Quicumque animæ nostræ immortalitatem impugnant, errorem suum alio errore confirmant, tati animam nostram esse materialem. Verum cum liquido probetur ex animæ operationibus, spiritualis esse, immortalis quoque inde esse probatur. Nemo Philosophorum hanc illationem improbaverit, quæ negari non potest; cum constet, ea omnia, quæ intereunt, suam amittere essentiam, vel propter contrarium suum, vel propter causæ illa servantis defectum, vel propter subjecti sui corruptionem. At ob nullam ex tribus memoratis rationibus substantia spiritualis potest interire; non ex prima, spiritualis enim substantia nihil habere potest contrarium, quo destruatur; cum qualitates omnes, quæ eidem oppositæ censentur, sint materiales; ergo anima, quæ spiritualis est, nihil in natura sua habet, quod earum actionem, & vim pertimescat: non ex altera; cum enim Deus spirituum Creator sit, eorumdem est quoque servator, neque illis deesse potest, nisi absoluta voluntate, quæ una creata quæcumque penitus delere potest: neque tandem ex tertia; hoc enim agitur de spirituali substantia; & ea tantum accidentia, quæ perituris inhærent subjectis, esse desinunt, ubi subjectum ipsorum esse desierit. — S. Thom. l. 1. contra Gen. c. 76.

Nemo unus ignorat, materiales facultates singularia tantum objecta cognoscere: exempli gratia, visum intueri tantummodo colorem peculiarem: qui est in subjecto; gustum percipere solum saporem illum, qui in hac, vel illa esca invenitur; auditum non nisi sonum illum, quod auribus accidit, percipere; quod de ceteris quoque materialibus facultatibus dicendum est, quæ numquam in objecta universalia operantur. Intellectus vero universalia concipit, & generatim definit, quod sensus particulariter tantum cognoscunt; quod innotescit in scientiis, quæ non aliud habent objectum, nisi id, quod est universale. Ita rationis vis inferre nos cogit, intellectum nequaquam esse facultatem materialem. Præterquamquod non solum cognitionis suæ objectum, sed ipsam quoque cognitionem suam cognoscit, in quam in infinitum suas considerationes extendit; cum interim materialis potentia actionem suam cognoscere nequeat; exempli gratia, nequeat oculus videre actionem, qua videt, sed tantum objectum, quod ab ipso videtur. — Probatur animæ spiritualitas, unde ipsius infertur immortalitas.

Ea, quæ vera omnibus semper sæculis a sapientissimis quibuscumq; habita sunt, tamquam vera, citra quamlib. dubi-

dubitationis aleam habenda sunt. Hoc docet Philosophus disertissimis verbis initio Ethicorum suorum: error enim, qui ex nonnullorum tantummodo ignorantia procedit, numquam in iis reperitur, quæ universe prudentissimi, sapientissimique viri crediderе. At si huic axiomati inniti velis; immortalitas animæ certissima est existimanda; hæc enim omnibus sæculis ab omnibus terrarum gentibus, licet regionum infinitis propemodum spatiis distantibus, nullo unquam commercio conjunctis, Religione, opinionibus, sententiis, moribusque prorsus oppositis credita fuit. Unde vero hæc adeo vetus, adeo conformis, adeoque universalis sententia fluere potuit, nisi ab Auctore naturæ, qui eam in cordibus nostris insculpsit? Sin autem existere quidam, qui hanc impugnaverint opinionem, præterquam quod hi numerabiles profecto sunt, utpote pauci, ac nominis fama laborant, atque a ceteris exploduntur in ipsis etiam Ethnicæ religionis tenebris; semper tamen animadversum est vitæ ipsorum flagitia, ac libidinosissimum vivendi genus hanc ipsis injecisse mentem, ut cogitationem, metumque suppliciorum, quæ sceleribus suis debebantur, averterent: *Malunt enim extingui, quam ad supplicia reservari*: Minutius Felix inquit.

Quæ mala ex opposita sententia oriuntur.

Si homini non alia adesset vita præter eam, quam in hoc mundo traducit, impii, qui se se criminosis ingurgitant voluptatibus, præ bonis longe feliciores essent; omnesque jure in id unum vacarent, ut summam felicitatem in terrenarum suavitatum perfruitione statuerent, atque vitia sua pro virtutibus ostentarent, cum enim vita hæc eorum esset finis extremus, jure apud illos virtutis locum obtinerent. Hæc moralis ratio tantam vim habet, ut D. Chrysostomo locum præbuerit asserendi, negare animæ immortalitatem, ac Dei existentiam negare, unum & idem esse; hoc enim pacto Deum injustum esse crederemus, qui bonos quidem sine præmio, eo quod omnes hujus vitæ voluptates abdicaverint, impios vero sine pœna, quod omni flagitiorum genere se se proluerint, relinqueret. At in Deo injustitiam admittere, idem est, ac tollere divinitatem.

Si verum est nihil in terris inveniri, quod ad ultimum aliquem finem minime tendat, ubi bonum, ac requiem suam nanciscatur, quam tamen assequi nequit; quod ignis sursum, lapidis vero deorsum tendentium exemplis confirmatur; nonne anima quoque ad illud bonum contendere debet, quod sibi satisfacere, ipsamque felicem efficere possit? At naturali docemur lumine, bono alicui, ut hunc parere possit effectum, duplicem inesse debere conditionem; alteram quidem, quod in se ea omnia contineat bona, quæ anima expetere possit; alteram, vero, quod illa tuto possideat, quin eorum jacturam sit subitura. At ex omnibus creatis bonis nulli duplex hæc inest conditio; nemo enim aliorum perfectiones possidet, immo neque æternum eas possidet, quæ sibi sunt propriæ, ac peculiares; ideo animæ requies, & felicitas in alicujus creati boni possessione consistere nequit. Confugiendum est ergo ad increatum bonum, quod Deus est; qui tamen cum in hac vita possideri minime possit, eo modo, quo opus est, ut felicitas adsit; requiritur necessario, ut hoc bonum in altera vita inveniatur ab anima, ubi Deum, æternum, ac summum bonum perfecte, atque in æternum possideat; quod profecto esse non potest, nisi anima sit immortalis.

Anima habet naturale immortalitatis desiderium.

Ad hæc videmus, naturam omnibus hominibus immortalitatis desiderium injecisse; unde sequitur, ut nemo naturaliter mortem non timeat, ac in æternum vitam traducere minime cupiat. Anima violentum hoc sentit desiderium; cumque nequeat semper in terris versari, contendit tamen in hominum memoria saltem vivere, & quamdam nomini suo comparare æternitatem; quod quidem alii præclaris rebus gestis, alii vero scientiis, editisque operibus conantur acquirere. Hinc fit, ut ambitiosi semper altius provehi cupiant, & avari in futurum tempus opes congerere studeant. Pauci tamen horum motuum causam intelligunt, quæ non alia profecto est, quam violentum illud desiderium, quo anima nostra quocumque in loco, & omni tempore esse cupit, atque per hanc inquietam sollicitamque cupiditatem satis ostendit, ipsam eumdem cum tempore finem nequaquam habituram, sed ad eum finem contendere, qui non habet finem, quemadmodum loquitur S. Augustinus. Hoc igitur desiderium adeo violentum, atque universale frustra esse non potest; non secus ac instinctus ille, quem naturæ Deus omnibus animantibus indidit; & inclinationem illã, quam entibus omnibus impressit, ut ad suum finem ferantur.

Longe plures rationes suppetunt, aliæque probationes immortalitatis animæ nostræ seu physicæ, seu morales, quas Theologi flagitiosorum hominum quæstionibus, atque objectionibus responsuri fusius pertractant; quarum singulis licet neque metaphysice perspicuitas, neque mathematica insit demonstratio, omnes tamen simul adeo validæ sunt, tantumque roboris habent, ut Ethnicos ipsos persuadere potuerint, eosque cogere, ut victi manus darent, ubi vel crassæ ignorantiæ tenebris obruti, vel cæcæ obstinationis perfidia obdurati non essent. Quod tamen ad Christianos homines pertinet, præter scripturæ locos, quos superius attulimus, nemo unus ignorare potest, hunc fidei nostræ, ac symboli articulum esse; eamque veritatem ab universali Ecclesia fuisse definitam sexta Generali synodo, ac deinde Lateranensi Concilio confirmatam ita ut de eadem ambigere, idem censendum sit, ac eodem tempore & rationalis, & Christianis hominis qualitatem exuere.

De anima in sua naturali, & gratia considerata.

Sciendum est, juxta S. Pauli doctrinam, in nostrum unoquoque duplicem quodammodo reperiri hominem interiorem scilicet, atque exteriorem, animam videlicet, & corpus; quæ cum in nobis duplex vitæ genus constituant, duplici mortis generi sumus obnoxii; Corporalem habemus vitam cum brutis communem; & animæ vitam, quæ nos Angelis similes efficit. Hæc quidem spiritualis est, pura, sancta, & ab iis omnibus, quæ terrena, & carnalia sapiunt, expedita. Principium vitæ corporis, anima est; animæ vero Deus, qui in anima per gratiam inhabitans efficit, ut supernaturalem, divinamque vitam vivat, quemadmodum anima præstat, ut corpus naturali vita fruatur. Ita non secus ac postquam anima secessit corpus moritur, ita moritur anima eodem temporis momento, quo ab illa recedit Deus. Cum autem anima longe præstantior sit corpore, & Deus infinite superior anima, cum Deus animam deserit, & ab illa divellitur, hæc mors animæ per Dei secessionem inflicta procul dubio gravior est, ac magis deflenda, quam mors corporis, quæ tunc contingit, cum a corpore anima excedit.

Peccatum animæ vitam aufert.

Si quid in terris est, propterquod peccatum tamquam malorum omnium maximum perhorrescere teneamur id præcipue censendum est, quod mortem animæ nostræ infligit; nobis gratiæ vitam eripiens, nobisque Deum auferens, summum videlicet, unicumque bonum, quod in æternum nos felices efficere valeat, & quod deinde nos iis omnibus meritis exuat, quæ virtutum exercitatione potuimus acquirere; quod illi cum naturali morte commune est, homini omnia bona, omnesque divitias auferente.

Notandum est, juxta Christianæ Religionis principia, animæ nostræ duplicem essentiam inesse alteram quidem naturalem, supernaturalem alteram, eamque secundum supernaturalem essentiam non esse immortalem, quemadmodum S. Hieron. inquit, potest enim amittere gratiam, quæ vita ipsius est supernaturalis; immortalem vero esse secundum naturalem essentiam ex naturæ suæ statu, suæque substantiæ incorruptiore. Nullum habet vel intra, vel extra se principium, quo deleri possit, Deus unus illam in nihilum redigere potest: immo neque in se ullum habet corruptionis principium, essentia illius est forma simplex; neque ulla exterior est causa, quæ illam possit destruere, quia spiritus est, & materia in spiritum agere nequit, cumque proprietates ejus sint essentiæ simplicis, indivisibilis, atque incorruptibilis, dubitandum non est, quominus sit immortalis.

Anima naturaliter immortalitatem desiderat.

Illud autem ostendit animam naturæ legibus obnoxiam non esse, quod naturale ipsi inest immortalitatis desiderium. Quorsum homines magnificas ædes extruunt, belli tot pericula subeunt, tot posteris scripta relin-

relinquunt, tumulis suis exquisitissima inscribunt Epitaphia, nisi ut in hominum existimatione superstiti immortalitate fruantur? At hoc naturale desiderium inane penitus esse non potest: nequeunt homines mentes suas in æternitatem extendere, immo neque æternitatis cogitationem concipere possunt, nisi illam animæ ipsorum valeant possidere. Igitur immortales sunt, idque voluit Deus, ut magnificentia, atque justitia sua æternum enitesceret, magnificentia quidem in cumulatissimo gloriæ suæ premio, justitia vero in sævissimo scelerum omnium supplicio.

PARAGRAPHUS VI.

Loci ex Asceticis libris, Neotericisque Concionatoribus delecti.

De animæ præstantia, quam ex se dignitatem suam intelligere non potest.

SAnctus Gregorius Nyssenus ait, quemadmodum oculi, qui reliqua objecta quæcumque intuentur, seipsos tamen nisi in speculo intueri non possunt, ita animam, quæ omnia cognoscit, se ipsam, tamen cognoscere minime posse nisi in speculo scripturarum de ipsius creatione loquentium. Ibi illa discit, se manu Dei elaboratam fuisse, hunc flatu suo humanum corpus animasse; ibi intuetur, Deum, qui in cæterorum operum creatione est usus imperio, in homine efformando, deliberatione usum esse, atque consilio; ibi etiam intelligit, Dei imaginem in se insculptam fuisse, atque cognoscit tot caracteribus dignitatis suæ se fuisse consecratam *Faciamus hominem ad imaginem nostram*. Gen. 2. *Biroat*.

Fieri ne potest, inquit S. Bernardus, ut anima, quæ omnia ferme hæc terrena cognoscit, ignoret, quomodo, & quem ad finem creata sit? Vel si cognoscit, sciens se ad imaginem Dei sui factam fuisse, & ob id factam, ut illum in æternum possideat, haud ægre hoc tantum boni relinquat carnis corruptionem secutura? Ad hæc, si Dei sanguis nostræ redemptionis est pretium, & si ratio vult, ut rem, quæ redempta fuit, ex illius sanguinis pretio æstimemus; possumus ne animarum nostrarum salutem contemnere, quin sanguinem Filii Dei contemnamus, scientes illum mortem oppetere voluisse, ut hanc revocaret ad vitam? Nonne in nos metipsos barbari, ac sævi essemus animabus nostris minime consulentes, ita ut vitam morte adeo pretiosa acquisitã illæ conservare non possent? *Richelieu l. de Perfectione Christiana cap. primo*.

De Anima morte per peccatum.

Si verum est, uti anima vita corporis est, ita Deum esse vitam animarum nostrarum, vellene ipsa poterit recedere a Deo, non solum vita sua, verum etiam vitæ suæ felicitate? Præcipue vero si consideret, se peccatis mancipari non posse, quin sæviorem patret necem, quam quæ animas a corporibus sejungit, necem, quæ locum præbuit S. Bernardo exclamandi: gloriari ne potestis aliquem vobis inesse Christianæ pietatis sensum, si corpus intuitos, a quo recessit anima, vos miseret, non miseret vero ejus animæ, a qua Deus recessit? Si amici alicujus interitum videre non potestis, quin in inutiles lacrymas erumpatis; animæ vestræ mortem siccis oculis spectare poteritis? Eos defletis mortuos, quos lacrymæ suscitare minime possunt, quin animarum vestrarum mortem defleatis, quas per pœnitentiæ lacrymas ad vitam revocare potestis? *Idem*.

Quænam animarum nostrarum dignitas putanda est, quandoquidem Dei ipsius imaginem referunt, ejusque spiritualitatem, intelligendi vim, immortalitatem imitantur? Verumtamen existimatio, quæ de anima habenda est, non simpliciter theorica, sed etiam practica esse debet, ita ut animam nostram pro ipsius dignitate habeamus in pretio, atque subinde nobis met ipsis dicamus id, quod olim CHRISTUS JESUS Judæis: *Cujus est imago hæc?* Quoniam vero Dei imago est, eam illi, quæ par est, reverentiam præstemus. *Nobilem vult esse viam tuam, qui tibi commisit imaginem suam*. Vult Deus, n. nobilem, divinam, dignamque Deo vitam ducamus, quandoquidem nobis hanc dedit imaginem, ut illius curam geramus, eamque diligentissime custodiamus. *Biroat 2. sermone pro feria quinta Cinerum*.

Quanti a Deo fiat anima nostra.

Dicendum profecto est, existimasse Deum, hanc animam in seipsa admodum pretiosam esse, ac plurimum gloriæ suæ conferre posse; quandoquidem tot, tantaque subiit, ut illam quocumque scelere ablueret. Quemadmodum si pictorem quempiam viderem omnia bona sua tradere ad tabulam a se depictam, licet luto coinquinatam, atque deletam redimendam: inde arguerem, opus illud ab auctore suo præstantissimum existimari, atque inter tot macularum fœditatem pretiosum aliquid ab ipso deprehendi, cum tanto illud velit pretio comperare: ita cum video, Deum ex ipso vitiorum cæno, atque flagitiorum volutabro animam eruere, illam tanta anxietate perquirere, tot, tantaque mala pati, vitamque suam ad illam redimendam impendere, tunc quidem intra me dico, quantum prætiosa, atque excellens hæc esse debet, quandoquidem tot adspersa maculis tanta cura perquiritur, tanto labore, tantoque pretio redimitur? Tunc cum S. Bernardo concludo: *Mira dignatio Dei quærentis, sed mira dignitas hominis quæsiti*! *Idem*.

Hac de causa Apostoli ardentissimo zelo succensi animarum salutem quæsiverunt, atque cum S. Paulo dicere potuerunt: *Ego autem libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris* 2. ad Cor. 12. Ite Apostoli, maria percurrite, provincias peragrate hac una spe ducti futurum, ut aliquam animam salvam faciatis. Præclara est laborum vestrorum merces; ipsa enim Dei, tamquam Creatoris imaginem refert; ipsius virtutum particeps est, tamquam Redemptoris; & per hanc redemptionem digna fit, ut in æternum fruatur aspectu ejusdem tamquam Glorificatoris. *Idem*.

Quanta sit animæ dignitas, & quanti momenti ejus salus.

Intellige, quanti momenti sit salus, & cognosces, quanta sit animæ dignitas. Si illius spectas originem, ex Dei manu prodiit; ab illo, quidquid ipsa est, accepit; ille hanc fecit non tamquam infirmum aliquod suæ potestatis indicium, ut cetera animantia rationis usu carentia; sed tamqnam suæ cognitionis, atque sapientiæ vivam imaginem. Si ejusdem naturam perpendis, ipsa est invisibilis, spiritualis, immortalis substantia, in se Creatoris sui imaginem gerens, quę ex ipso conditionis suæ privilegio, postquam in tempore vixit, quod statis finibus circumscribitur, in æternitate nullos habitura fines vivere debet. Si illius finem respicis, hæc ideo creata est, ut in æternum Deum laudet, & colat. Itaque quidquid Deus non est, illam detinere quidem potest, replere non potest; Deus unus illi satis esse potest; & licet tranquilla pace frui videatur, numquam tamen vera quiete fruetur, nisi iterum cum principio suo conjungatur. Sin autem pretium consideras, quod pro eadem redimenda persolutum est, invenies illam fructum esse passionum JESU CHRISTI, sanguinis ipsius pretium, & quamdam veluti novam novi mundi Creaturam, cujus Deus est Creator, atque Redemptor. *Flechier in adhortatione prima pro Clericali*.

Anima nostra Dei opus est: de effectu ex ejusdem causa judicandum est. Ipsa imago Dei est; ejus dignitas ex ipsius similitudine censenda est. Facta est, ut diligat Deum; ejusdem præstantia ex munere suo est intelligenda. Pretium est sanguinis, & mortis Dei, quanti valeat, ex pretio ipsius reputandum est. Nihil hac nobilius, nihil præstantius; nihil tamen magis illa negligitur quoad officia, quæ animabus præstare tenemur. Illæ seducuntur erroribus, falluntur illecebris, vulnerantur scandalis; modo pravis consiliis, modo nefariis exemplis necantur; ipsarum libidini traduntur, in sua nequitia foventur, in ignorantia deseruntur: & satis misericordes esse putamus, si corpus, a quo recessit anima, prosequimur lacrymis, cum animam, a qua recessit Deus, siccis oculis intueamur. *Idem*.

Quot animæ famelicæ, ac Dei verbum esurientes petunt panem, neque inveniunt aliquem, a quo sibi frangatur? Quot cæci quibus si oculatus adstitisset dux, tuto in Domini vias fuissent ingressi, una cum cæco duce præcipites cadunt in foveam? Quot oves erran-

errantes, & vagæ, quas pastor sollicitus, ac vigilans, vel salubri lenitate, vel prudenti severitate coegisset in pascua, eo quod omni caruerunt auxilio, tandem misere laniantur ac devorantur? Quot languentes, ac macie confecti paralytici in ipsa piscinæ ora contabescunt, quod hominem non habent, a quo, ubi Angelus Domini eorum conscientias attigerit, in eam conjiciantur? Anima JESU CRHISTI Sanguine redempta sexcentis Mundis pretiosior est; quam igitur rationem redditurus eris de tot animabus, quæ sua, fortasse, de causa interierunt? *Idem*.

Verbum æternum incarnatum est, ut animas salvas faceret.

Scrutare quotcumque libuerit Divini Verbi Incarnationis causas, omnes ad unicam salutis animarum nostrarum causam rediguntur. Deus venit in mundum; cur? Ut animas a peccato, ac dœmonis servitute eriperet; ut illis veras sanctificationis earumdem rationes detegeret, ut eas in statum illum vocaret, ubi perseverent in gratia, quam ipsis promeruit. Quanta erit gloria tua, si quid conferre poteris saluti animarum, quas ut salvas faceret, mortales exuvias induit; si spirituali, ac temporali subsidio easdem de peccatis eripere poteris! Omnia quidem nostræ Religionis arcana sublimia sunt, & admirabilia; verum audacter dicam, nullum utilius, nullum divinius est, quam saluti animarum prodesse. Hoc est *divinorum omnium divinissimum*, quemadmodum a S. Dionysio appellatur. *Joly in mixtis operibus, sermone de Anima dignitate*.

Summa captus admiratione S. Augustinus animadvertit animam, quæ ea omnia cognoscit, quæ sunt extra se, plerumque nescire, quid ipsa sit, & quanti valeat: immo etiam negligere hanc cognitionem: *Qualis est ista, quæ tam multa cognoscit, se ipsam nesciens*? Omnia extra se posita, videt; quæ vero intra sunt, nescit! Nihil est in Cœlo, vel in terris, nihil vel in superiori Empyreo, vel in inferiori abysso, quod nolit detegere; & adeo cæca est, ut se se in omnia effundens objecta sui ipsius obliviscatur, ac se non cognoscat: *Qualis est ista*?... Cum vero naturam suam minime noverit, intelliget ne unquam quanti valeat, & quot quantaque sint creationis suæ privilegia? *Idem*.

Quantum in re Anima sit imago Dei; & dignitas ejus.

Quid est anima humana, Tertullianus interrogat? est, inquit ille, flatus ex Dei sinu prodiens, atque emanans, qui in spiritualis, liberæ, & immortalis essentiæ productione quiescit. Deus ex natura sua spiritualis est; anima mea quoque ex privilegio, atque divini spiritus infusione est spiritualis. Deus liber est in operationibus suis; anima quoque mea in suis libera creata est. Deus in sua duratione est immortalis; anima similiter mea immortalis est, & licet hoc discriminis intercedat, quod anima quidem in tempore inceperit, Deus vero sit ab æterno; illa tamen æque ac Deus subsistet in omnem æternitatem. O flatus Dei, quam potens es! O anima hoc flatu vivificata, quam magna es! *Idem*.

Cur Deus flatu, non voce usus fuerit in animæ humanæ creatione.

Quorsum putas, Deum ad hominem efformatum respiratione usum fuisse non voce? Ideo, S. Gregorius ait, ut suum amorem, suamque existimationem, qua animam complectebatur, testatum relinqueret. Nequaquam egit cum illa tamquam cum opere communi, & contemnendo, sed eam veluti summum, perfectissimumque opus respexit. Illam non eduxit ex nihilo, ut reliquas creaturas voce imperantis, sed amantis suspirio: *non per vocem jussionis factus, sed respiratione creatus*. Cetera quæ fecerat, vidit solum, probavitque: *Vidit cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*: Verum hominis animam longe majori habet in pretio; hæc enim suus flatus est, hæc suspirium, hæc sui amoris effusio. *Idem*.

Licet mihi cum S. Chrysologo exclamare: *Quare tibi tam vilis es, qui tam pretiosus es Deo*? O homo? cur te parvi adeo pendis, vel potius cur vilis adeo videris in oculis tuis, & adeo contemptibilis, cum Deo tuo tam carus sis, atque pretiosus? *Quare sic ornatus a Deo, te ipsum taliter inhonoras*? Cur tot honoribus a Deo affectus, tot privilegiis cumulatus per summum dedecus, & probrum te ipsum dedecoras? *Quare quæris unde factus sis, & ad quid factus sis, non requiris*? Cur tantopere nonnumquam fatigaris; ut scias, unde effectus fueris, neque tibi negotium facescit; qua de causa, & quem ad finem creatus fuisti? *Idem Joly*.

De animæ nostræ pretio.

Quanti valet anima? hoc non ex ambitioso homine quæro qui pro inani honoris aura animam suam vendidit; nescit ille quanti valeat; dicere quidem potest, ubi pro inani quadam honoris specie eam in captivitatem asseruit, se id ignorasse cum S. Paulo; *ignorans feci*. Neque ex avaro id percontor, qui pro tenui quodam lucello eam tradidit; satis ille prodidit cæcitatem suam, cum rem infiniti pretii pro adeo modico valore distraxit. Ut illius meritum, atque præstantiam intelligam neque ex libidinoso quopiam id sciscitor; jam pridem namque a Spiritu Sancto didici, hominem suis deditum voluptatibus nequaquam cognoscere quæ Dei sunt, quæ procedunt a Deo, quæ ad Deum sunt reversura: *animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt* 1. ad Cor. 2. Ad quem ergo confugiam, quanti anima valeat edocendus? Ad te, o Creata Sapientia, quæ per Apostolum tuum ejusdem pretium nobis aperuisti: *Non corruptibilibus auro, vel argento, redempti estis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati*: 1. Petri 5. Obliviscimini ergo, quid estis jure terrenæ nativitatis vestræ; illius enim memoria superbiam tantummodo vestram alere, & jactantiam fovere potest: Obliviscimini, quod mentis, atque industriæ vestræ subsidio nunc estis; hæc enim cogitatio plerumque noxiam vobis metipsis gignere solet philauciam; obliviscimini omnes vel naturales, vel acquisitas animi vestri dotes: & hoc unum scitote, quod ex animo vestro nullo unquam oblivione delendus est, animas scilicet vestras nequaquam vili quodam, & contemptibili pretio, quale argenti, aurique pretium est, sed pretio adeo magno, inestimabili, infinito, quale est Sanguinis JESU CHRISTI pretium, vos fuisse redemptas. Intelligite aliquando, animas vestras Salvatori æque pretiosas visas fuisse ac Sanguinem suum; hunc enim sanctissimum sanguinem ad eas redimendas effudit. *Idem*.

Unicus, Domine, oculorum tuorum intuitus, unicum suspirium tuum, unicus gressus, vox unica tua omnium hominum salutem poterat operari: attamen sublimem adeo concepisti dignitatis animarum nostrarum ideam, ut nequaquam nimis te dare crediderit totum sanguinem tuum ad extremam usque guttam pro earumdem redemptione effundendo; immo si in toto terrarum orbe unica tantum redimenda fuisset anima, minime dubitasses infinitum hoc sine pretio pretium erogare, ut eam salvam faceres. *Idem*.

Omnia dona, & supernaturales gratiæ ad Animam proprie pertinent.

Animæ nostræ proprie æternæ gloriæ capaces sunt, atque pro eadem creatæ, Prædestinatio, vocatio, justificatio directe ad animas nostras referuntur. Has prædestinat Deus conformes fieri imagni JESU CHRISTI filii sui; in ipsis actuales, habitualesque gratiæ recipiuntur; illæ Deum cognoscent, videbunt, amabunt; illæ ad eum anhelant, illum inquirunt, neque votorum suorum compotes erant, nisi penitus hæreant huic unico suæ felicitatis objecto; illis, tamquam amicis suis annuntiat Deus, se ipsarum possessionem futurum, & ipsas ad Deum usque attolli posse. *Idem*.

De animæ cognitionibus in vita hac idem fere usuvenit, ac de sacro Israelitarum igne, tempore Babylonicæ captivitatis. Illi enim antequam patria excederent terra, ignem in puteo occuluere; atque postliminio reversi, pro igne aquam tantummodo invenere. Deus in nobis rationem, tamquam sacrum ignem constituit, quo in iis uteremur, quæ & ejusdem gloriæ, & nostræ saluti prodessent; hunc ille quærit ignem, at lutulentam invenit aquam, videlicet sensus omnino terrenos. Quod probrum est, animam corporibus omnibus, quæ extra se sunt, absolute dominari, corpori vero suo, cui inhæret, turpiter ancillari? Nullum corpus est, cui per rationem anima nequeat imperitare: fluida moratur corpora, attollit gravia, sejungit solida, emollit dura, domat rebellia, sed eorum dominatrix, quæ absunt, infelix ancilla est eorum, quæ eamdem propius attingunt. Legi peccati subjecta est, *P. Simon a Virgine Carmelita, Sermone hujus argumenti*.

Vides, ubi aliquis ægrotat, quanâ angatur cura, quanâ solicitudine agatur, quot croget sumptus, ut corpori

sua

Cura quæ de anima habenda est. suo medeatur? nihil intentatum relinquitur, ubi spes adsit affectæ valetudinis reparandæ. Cur autem animam nostram negligemus? Numquid minime meretur, ullum adhiberi pharmacum, atque ejusdem incolumitati omnem operam enixius impendi? Si tot corpori subsidia afferuntur, æquum non est, ut anima in quadam veluti oblivione deseratur, in morbis suis consenescat, & propter incuriam intereat. Nulla æqualitas est, immo nulla institui comparatio potest inter duas hasce partes; caro enim in omnia vitiorum genera prona est, ac nos semper ad terram tamquam primam originem suam trahere conatur; cum anima descendens a Patre luminum suapte natura in cœlum contendere debeat. Hæc anima in nobis constituit imaginem Dei, ipsa est pretiosissimum donum, quo divina potentia, ac largitas nos cumulaverit, per hanc præcipue divini amoris objectum divinorumque beneficiorum, gratiarumque subjectum sumus. Animam nostram tueri, eamque intra cancellos eidem circumscriptos continere, idem est ac servare depositum a Deo nobis concreditum, cujus rationem est aliquando expetiturus. *Ex epistola secunda S. Eucherii.*

Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Nulla ergo utilitatis ratio subsistere potest, ubi de certa animæ jactura agatur; omnes quæstus, utilitates omnes nauci æstimandæ sunt, ubi damnum aliquod saluti æternæ inferatur; quomodo enim lucrum, vel quæstus aliquis, quicumque tandem ille sit, percipi poterit, cum anima non amplius eo in statu versetur, in quo illum valeat experiri? Præsens vita æternæ vitæ oblivionem inducere nobis non debet; hæc enim tradita nobis est, ut illam jugiter recogitemus, singulis ipsius momentis nosmet eidem præparemus, atque eamdem bonis operibus promereamur. Ferendum ergo non est, ut hæc vita quæ in singula momenta labitur, opponatur vitæ illi, quæ nullum est finem habitura; ne, cum ad illam gradus esse debet, fiat molestissimum eidem obstaculum. *In Epistola eadem.*

De arcta Animæ, & Corporis conjunctione. Ubi corporis carcer atteritur, illum anima reparat, cum ruinam minitatur, illum fulcit, cum tempus, & mala eum labefactant, eumdem constanter deffendit; in eo se se munit, & numquam inde egreditur, donec exiguum aliquod punctum inveniat, ubi delitescere valeat. Hinc violentæ agoniæ, & inquietæ agitationes, ubi loco cedere cogitur. Et constat ratio; cum enim anima, & corpus duæ partes sint altera propter alteram mutuo creatæ, ut utraque simul totum idem constituant; perfectionem suam non obtinent, neque suum finem attingunt, nisi ubi conjunctæ sibi cohærent. *P. Aurelianensis sermone de Beatissima Virginis Assumptione.*

Præstaret æternas potius soli tenebras offundere, in omnes aquarum fontes virus injicere, oculos sibi effodere, effossisque oculis circa præcipitis alicujus loci oram versari, quam perperam immortalitatis animæ fidem evertere, & vel sophismate quopiam, extinguere, vel pravo aliquo affectu lumen hoc adeo generale, & necessarium suffocare. Hunc inter mortales errorem inferre, idem est ac radicitus religionem omnem convellere, virtutum radices obtruncare, potissimum societatis humanæ principium dissipare. *Sillhon Tractatu de Animæ immortalitate.*

De dependentia animæ a corpore. Qui videt arctam hanc, inevitabilemque dependentiam animæ a corpore, & organis ejus, eamque contagionem, quæ ad altissimam etiam regionem, ipsasque mentis operationes ascendit, animam evigilare, atque sese exsolvere prout corpus adolescit, atque illius temperamentum consolidatur, somnum sensibus soporem inducendo rationem quoque vincire, & catenas quodammodo injicere illi facultati, quam divinam vocamus, vini fumum, hypocondriæ vapores, ardorem febris, & capitis vulnus illius sermones perturbare, atque agendi rationem invertere, animam ipsam ætatis senio quodammodo confici, & cum organorum atteri detrimento, ita ut cum corporis defectu, atque temperamenti labefactatione, deficere, ac labefactari videatur: qui videt inquam miserrimam vastitatem, cum ob mentis oculos jugiter hoc spectaculum versetur, in eam sensim mentem impellitur, ut, animam non alterius esse conditionis, quam cæteras formas existimet. At aliunde, ubi rationis consideratur imperium in ipsam naturam, & metamorphosis, qua mores ipsos contra ipsam humorum temperiem immutat; sublimes illæ, divinæque cogitationes, quæ hominem supra sensuum objecta, atque omnem naturæ extensionem attollunt; desiderium illud felicitatis, quo naturaliter rapitur, & quod efficit, ut ubique, ne id mente quidem reputans inquirat; hoc inquam desiderium, quod omnia terræ bona, & quidquid sub cœlo est explere non potest, fidem adstruit, necessario aliquid divinum, atque immortale eidem inesse, quod corporis, & materiæ ordinem prorsus excedat. *Idem.*

Moralis demonstratio ex multarum rationum, argumentorumque congerie perficitur, quorum singula recte quidem evincunt, quod contendunt, non tamen satis plane, atque perspicue... Intellectus colligit, & undequaque coacervat, quidquid lucem afferre potest ei rei, quam intelligere quærit; in auxilium omnes suas vires accersit, cum quovis armorum genere digladiatur, pluribus tormentis, atque machinis utitur, ut victoriam obtineat, & propositum sibi assequatur effectum; rationes rationibus agglomerat; rationes ipsas auctoritate confirmat; opinionem, quam statuere admititur, considerat, oppositæ vero incongruentias, & quæ inde sequerentur absurda, perpendit. Moralis igitur demonstratio, ubi de animæ agitur immortalitate, nequaquam posita est in primo examine, quod facit intellectus rationum, & argumentorum hanc inferentium veritatem, neque in primo experimento virium eorumdem, quod seorsim, ac singillatim instituit; sed in peculiari quadam consideratione, qua rationes omnes in quoddam veluti corpus congestas intuetur, & in posteriori ratiocinatione, quæ ex toto eo corpore infertur. Hoc pacto fidei consonum nequaquam est, ut tot, & tam varia argumenta ad eam probandam opinionem, quæ sit fallax, valeant inducere. *Idem Sillhon.*

Si nihil corporeum, nihil materiale in Angelorum substantia invenitur, seu illorum conditionem, seu modum, quo sunt, respicere velis, quis ambigere poterit, utrum animæ nostræ substantia ab omni materia immunes sint, atque vacua; sed prorsus spiritualis, atque alterius ordinis, qui longe omnem corporis, & materiæ ordinem antecellat? Quod spectat ad substantiam animæ brutorum, quemadmodum non videmus, illam in operationibus suis supra materiam attolli, eamque sensuum suorum objectis affici tantum, ab illis necessario moveri, & agitari; illam temperamenti, & organorum ancillam esse, ac eo semper contendere, quo ab illis impellitur, & eo sequi, quo illi eamdem inclinant; jure affirmamus esse corpoream, atque per se solam, & a materia sejunctam non posse subsistere. *Idem.* *Discrimē inter hominis, ac brutorum animas.*

Sacra nullo pretio possunt æstimari; quemadmodum citra impietatem pollui non possunt, ita neque emi, neque venundari citra simoniam, nisi iisdem pretium tribuatur æque magnum, ac ipse Deus? At quidnam tam Deo sacrum, quam anima, eidem ob tot rationes dicata? Hæc Dei solium est, hæc templum, hæc hæreditas, hæc thesaurus, ubi suum cor, suasque delitias constituit. Quanti valet igitur anima? Si justum illius pretium nosse cupis, vide, quanto steterit impendio Redemptori. Dicendum profecto est, hanc magnum esse thesaurum, ditissimumque depositum; quippe æterna Sapientia, quæ falli non potest illam suo sanguine pretiosiorem judicavit, inquit S. Bernardus: *Pretiosum Depositum, quod sibi Christus proprio Sanguine dedicavit. P. Nouet, Meditationum parte 5.* *Quomodo anima Deo sacra polluitur*

O bone Jesu! ne permittas nos in adeo miseram labi cæcitatem, qualis est hujus mundi bona animæ nostræ præferre, ac fuccatas, fluxasque divitias veris, æternisque thesauris anteponere. Non ne tot, tantaque passus es, ut animam nostram salvam faceres, animam hanc, quæ tanto tibi stetit pretio, animam hanc pro qua totum Sanguinem tuum effudisti? Quæ miseria igitur, vel dicam melius, quæ insania, si pro inani aliqua re illius detri-

detrimentum patiamur? Quid enim in Mundo est, quod illius pretium exæquet, vel *quam dabit homo commutationem pro anima sua*? Matth. 18. Filius ait: Igitur eam majori habeamus in pretio, quam cætera; reliqua omnia tradamus, ut eam servemus, eique veras solidasque divitias procuremus. *Desumptum ex libro, cui titulus Essais de sermons de l'Abbe de Bretteville.*

Mirum vobis videtur, quod Anima sit corpori superstes, mirum vobis sit potius, quod illa cum subjecto ab ipsius præstantia tantopere abhorrente cohæreat. Animæ unionem cum corpore, non animæ a corpore secessionem admirari debetis. Intelligite, si potestis hoc fœdus rei locum occupantis, datam extensionem habentis, cancellis suis circumscriptæ, & in præsens tantum, atque in præsentia subjecta agentis, cum re nullam figuram, nullam extensionem, colorem nullum, non fluiditatem, non soliditatem habente, quæ aliquo in sensu est ubique, quin partes habeat locum occupantes, quæ in præteritum, in futurum, in se, in ipsam agendi rationem eo miraculo operatur, quod licet invitos de illius spiritualitate persuadebit. *Desumptum ex Tractatu de Religione.*

Nequaquam tanti facimus animam nostram, quanti Deus, & demon illam faciunt.

Ausim ne ex te quærere, utrum Dei sensum circa animæ tuæ pretium intelligas? eam ne tanti facis, quanti ille? Si enim tantidem faceres, numquid in singulos dies periculum adires eamdem pro fragili, inanique re amittendi? Diceres ne Dœmoni, quod olim Judas: *Quid vultis mihi dare, & ego vobis eam tradam?* Matth. 26. Da mihi honorem hunc, lucellum illud, & anima mea tibi erit. Nisi animam tuam tanti facis, quanti Deus, saltem eam tanti fac, quanti eam Dœmon facit. Cur illam flocci pendis, cum ipse hanc adeo pretiosam existimet? Omnia facit, omnia donat, omnia pollicetur, ac nihil intentatum relinquit eam obtenturus; tu vero nihil vis facere, nihil pati, nihil dare eam servaturus! Numquid minus res agitur tua, ut animæ tuæ studeas incolumitati, quam demonis, ut ejusdem quærat interitum? *P. Nepueu Tom. 4. Considerationum.*

Nemo unus ignorat, animam esse imaginem Dei, illius gerere similitudinem, atque ab ipso Deo eidem divinitatis suæ caracteres impressos fuisse: *Creavit Deus hominem ad imaginem suam* Gen. 1. Sed me miserum! homo hanc imaginem sceleribus suis adeo fœdavit, ut modo minus fere Deo, quam brutis similis videatur: *Comparatus est jumentis, & similis factus est illis*. Psal. 48. Eheu! quantum discriminis interest inter animam de Creatoris manu prodeuntem, & hanc ipsam tamquam in lutea domo, in corpore conclusam! Priori in statu omnino pura, cælestis, supremo lumine amicta fulgebat; in altero vero omnino terrestris est. Proh summum dedecus! Deus quidem præstantissimam divinitatis suæ imaginem illam creavit, homo vero illam scelestissima fœditate deturpat. Quam nitebat, elucebatque, ubi illam propter se Deus efformavit! at in corpore, licet sit spiritualis, quam terra est, infirma, languescens! Sexcentis ibi est obnoxia passionibus, quæ misere eam perturbant, atque coinquinant. *Sermo manuscriptus.*

Deus animam non corporeis quibuscumque rebus, sed Angelis etiam præfert.

Vides quanti Deus faciat animam, quandoquidem eamdem præfert quibuscumque rebus a se creatis, quarum singulas in genere suo optimas, atque perfectissimas judicavit. Hoc satis intellexerat Dœmon, cum Animæ reliquarum omnium præstantissimæ relaturus obsequium, & cultum, universa terræ hujus pollicebatur imperia: *hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*. Matth. 4. At me miserum! cur animam hanc cum corruptibilibus hujus mundi rebus confero? Dicam potius, eam pluris quodammodo fieri a Deo, quam Angelicos spiritus adeo nobiles, & ab omni sensu, ac materia expeditos, quandoquidem ad id sunt destinati; ut animæ hujus curam quam solertissimam gerant: *Omnes sunt administratorii spiritus* ad Hebr. 1. Uti enim Regum Præfecti nequaquam ejusdem sunt dignitatis, ac Reges ipsi, ita Angeli, qui destinati sunt, ut animarum sint Custodes, atque Rectores, hoc in sensu animabus ipsis inferiores censendi sunt. Quænam igitur est hujus animæ dignitas, cujus lateri Cœlestis aulæ Princeps invigilat, ut illam regat atque custodiat? *Idem*.

Videtur Deus animam ipsi etiam filii sui vitæ prætulisse.

Quidam etiam ex Sanctis Patribus procedunt ulterius; non enim se nimis exaggerare crediderunt animæ hujus pretium Deo ipsi quodammodo æquantes: *tam copioso munere redemptio agitur, ut anima Deum valere videatur*, inquit Eusebius Emissenus. Patet profecto, nullam esse inter Deum, & creaturam, inter Dominum, atque mancipium comparationem; sed si ex pretio, quo Deus animam redimere voluit judicium ferendum est, aliquam fieri comparationem posse inveniemus. Cum enim mecum tacitus reputo Dei dolores, mœroresque, & quidquid passus est, ut hominem de peccati eriperet servitute, tunc video omnibus hac in re consentiendum esse, animam videlicet plurimi valere, quandoquidem Deus illam eo habuit in pretio, ut proprii Filii sui cruore eamdem censuerit redimendam. Verum quæ cæcitas! quod plurimorum hominum probrum! nauci pendere animas suas, quæ tanto steterunt impendio ipsi Deo, qui tanta illas dilectione prosequitur, ut sudorum, laborumque suorum præclaram se referre mercedem putet, si per illos animæ unius possessionem obtineat? At animam nostram, ut ita dicam, vendentes pro fluxis fragilibusque rebus; cur saltem pretium dignum illa non poscimus? Cur adeo prodigi sumus boni tantum pretiosi; cur adeo iniqui æstimatores, mercatoresque sumus, ut pro vili pretio eam distrahamus? *Idem*.

Immoremur paulisper ea considerantes, quæ pro nobis Deus in tempore fecerit; ibi enim latissimus patebit campus intelligendi, quanti fecerit animas nostras. *Venite*, Propheta ait, *Venite, & videte; & narrabo mirabilia, quæ fecit Deus animæ meæ*. Si verbum æternum de cœlo descendit, & humanam carnem assumpsit, hoc ille præstitit, ut animæ meæ saluti consuleret; si dignatus est in stabulo, atque inter vilia animalia nasci, pondus amoris, quo animam meam prosecutus est, causa fuit, ut ita suam demitteret magnitudinem. Prima illius cura, cum venit in mundum, hæc fuit, ut animam nostram servaret. Proculdubio illum vehementer amamus, cui primas amoris nostri curas impendimus; tu hoc fatere, qui cor tuum miserrimæ creaturæ dilectione depravas. At primam hanc curam, qua Dei Filius animas nostras salvas facere studuit, numquam abjecit, eam semper tulit secum, numquam dereliquit. Quæ cum ita sint, liceat mihi ad vos, Auditores dilectissimi, hæc Apostoli ad Philip. 2. verba convertere: *hoc ergo sentite in vobis, quod & in* CHRISTO JESU: ad animæ vestræ salutem omnes actiones vestras referte, primas curas vestras in hoc unicum, & necessarium objectum impendite. Numquid hæc est consuetudo vestra? numquid animæ vestræ salus prima est cura vestra? *Idem P. Nepueu*.

Dolorem testatur Deus ob animæ jacturam.

Fili serva animam tuam, & da illi honorem secundum debitum tuum; considera animæ tuæ dignitatem, quæ tanti æstimatur a Deo. Quanto majori habemus aliquem in pretio, tanto majori dolore ob illius jacturam afficimur. Deus de animæ unius amissione ita conqueritur, ut vel ferreum cor ad miserationem flecti possit: *Dedit dilectam meam in manu inimicorum ejus*, ait ille per Prophetam: tu mihi aufers hæreditatem meam; ego illam deserere cogor, *Ergo in vanum laboravi*, ut eam possiderem; o frustra susceptos labores meos, o vires meas necquidquam exhaustas; o irritos mei amoris conatus. Heus vos moveant, Fideles, Dei querimoniæ, quas pro vobis, pro vestra effundit utilitate! *Miserere animæ tuæ placens Deo*. Idem.

Certum est, animam hanc esse adeo præstantem, ut creatas quascumque res antecellat, quandoquidem ad imaginem Dei creata est, ac de illius sinu prodiit tot exornata perfectionibus, ut inter cetera principatum obtineat; & reliqua propter ipsam tantummodo facta videantur, ac sint quædam veluti umbræ, & quarum oppositione pulchritudinis ejusdem fulgor magis eluceat. Sed Gratia maximam illius perfectionem constituit; per hanc vivit

vivit, per hanc eam formam acquirit, qua in se Dei ipsius oculos, amoremque convertit; eo usque, ut S. Catharina Sennensis, cui Deus animæ decorem ostenderat, dicere consueverit, sibi non amplius mirum videri, si Deus homo factus fuerit ad eam redimendam, & ad eamdem abluendam totum sanguinem suum voluerit effundere. *Idem*.

Cum anima quædam sit participatio Divinitatis, non est solum *velut umbra divinitatis*, ut ait Tertullianus; sed ejus imago est; substantiæ suæ unitate naturæ divinæ unitatem repræsentat; tres vero personas exprimit tribus facultatibus suis, memoria videlicet, intellectu, ac voluntate. Post hæc ne obstupescas, si audis, Angelos sollicitos esse, ut eidem famulentur, & gloriæ sibi vertere si eam tueantur atque contra ejusdem inimicos propugnent. Quorsum istud? Quia in fronte divinitatis imaginem gerit; quo caractere Deo ipsi commendatur; cujus cum sit egregium exemplar ejusdem misericordes oculos in se convertit. *Idem*.

Animæ excellentia in hoc posita est, quod est divinitatis imago.

Deus hominem creans libertatem illi tradidit, quæ ipsi essentialis est, & primum veluti naturæ suæ privilegium, quo a brutis animantibus distinguitur: *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui* Eccl. 15. Simul ac creatus fuit, Deus illi impertiit, Tertull. inquit, supremam potestatem, eumque voluntatum suarum dominum absolutum constituit: *adscripta est illi potestas, & libertas arbitrii*. Hoc privilegium est, quo non aliud antiquius hominibus est; & non defuere tamen homines adeo propriæ dignitatis inimici, ut animæ hanc supra cetera animantia prærogativam in dubium vocarent; quidam enim Philosophi crediderunt, fatum aliquod adesse, quod superari nullo modo posset, ac neminem esse, qui contra imperiosæ hujus necessitatis leges reluctari valeret. Liquet etiam non deesse quosdam Hæreticos, qui humani arbitrii libertatem, cum gratiæ vi, atque potestate conciliare non possunt. Verum liquido constat nihil se se magis prodere, quam hanc libertatem, & dubitarem potius, utrum duos haberem oculos, & cor unum, quam utrum mihi integrum sit ea facere, quæ unice in mea sita sunt potestate, qualia sunt loqui, & tacere. Libertas hæc, quam obtinet anima in omnes suæ voluntatis actus, est adeo absoluta, ut nihil in terris eam cogere possit. Possunt quidem tyranni corpus catenis obruere, illud in carceres tradere, ac in servitutem conjicere; at potentiam, sævitiamque suam in animas quoque proferre non possunt. Hæ cogi nequeunt, nequeunt constringi; quibuscumque suppliciis excrucientur corpora, libertatem suam tuentur, quod inter sævissima tormenta Martyres ostenderunt. *Idem Pater Nepueu*.

Credere animæ immortalitatem Religionis fundamentum est.

Nonnulli Sancti Pares jure affirmarunt, veritatem immortalitatis animæ primum esse fidei nostræ fundamentum; *anima immortalis est primarium fidei fundamentum:* alii vero non dubitarunt asserere, illam esse *totius religionis causam*. Et sane cur peccatum evitamus? Cur vitia perhorrescimus? Non ne ut pœnas æternas effugiamus, quas Deus impiis minitatur? Cur virtus excolitur? Cur veri Fideles sanctam vitam ducunt, Pœnitentes vero in cinere, & cilicio versantur? Cur tot labores, tot vigiliæ, tot jejunia? cur Martyres sanguinem suum ad novissimam usque guttam effudere? cur tot sævissima sunt perpessi tormenta? Ob id profecto, ut vitam mererentur æternam huic inconcusse fidei incumbentes, animas suas hanc immortalitatem manere. *Idem*.

Notandum est, juxta Christianæ Religionis principia animæ nostræ duplicem essentiam esse, alteram naturalem, supernaturalem alteram; eamque juxta supernaturalem essentiam immortalem non esse, quemadmodum S. Hieronymus docet; potest enim gratiam ammittere, quæ vita est supernaturalis: sed esse immortalem secundum naturæ statum prope substantiæ suæ incorruptibilis conditionem. Nullum habet in se principium, quo destrui possit; Deus unus illam potest annihilare, nullum in se corruptionis habet principium; essentia ipsius est forma simplex. Immo neque ullæ sunt extrinsecæ causæ quæ illam delere queant, quoniam spiritualis est, & materiales quæcumque res in spiritum agere nequeunt; cumque hoc illi proprium sit, ut simplex, indivisibilis, & incorruptibilis sit, dubitari non potest, quominus sit immortalis. *Idem*.

Nihil in hoc universo invenitur, quo anima luminum suorum aciem minime convertat. Modo abyssus ipsas scrutatur, modo ad Cœlos attollitur, omnia cognoscere vult, sydera considerat, eorum motus metitur, influxus perpendit, neque harum cognitionum contenta in Divinitatis usque sinum ascendit, cujus naturam, atque perfectiones contemplatur. Attamen æquissimum, maximumque subjectum, quo Sanctus Augustinus hæc animo reputans stupore perculsus fuit, illud est, quod anima ea omnia cognoscit, quæ ipsa non est, quod autem ipsa est, prorsus ignorat. Quænam est (inquit magnus ille Doctor) hæc adeo sapiens, adeoque ignara, quæ omnia cognoscens unam se non cognoscit? *Idem*.

Quomodo anima fiat vitiorum, ac affectuum suorum ancilla.

In Judicum libris narratur, Sampsoni, cum inter Dalilæ amplexus, cui robur suum in capillis capitis positum esse prodiderat, sopore captus fuisset, perfidam hanc mulierculam, cæsariem secuisse, eumque postmodum hostibus ejusdem tradidisse, qui ejus effoderunt oculos, ferreis vinculis eum constrinxerunt, ac tandem morti adjudicarunt. Hæc figura est nobis exhibens, ubi anima libidinis sinu, & voluptate carnis sopore perfusa quiescit, hanc infidelem omnes eidem cogitationes auferre, quæ circa Deum, salutem ejus, Dei judicia, æternamque gloriam versabantur; hæc enim per capillos indigitari Patres restantur. Deinde eam tradit inimicis ipsius, hoc est affectibus, qui eidem vincula injiciunt, illam in servitutem detrudunt, ac denique enecant morte peccati, quæ quidem mors est turpissima, & funestissima. *Idem*.

Eheu Fidelis! ob id create, ut æterna felicitate fruereris, hanc saltem Senecæ Ethnici Philosophi sententiam excipe: *Major sum, & ad majora natus, quam ut mancipium corporis mei fiam*. Anima mea propter Deum creata est, atque ut corpori meo imperitaret, non autem ut illius esset mancipium; Cœlo, non terræ nata est, Deo facta, non creaturis. Anima hæc ex natura sua immortalis, opus est, ut sit etiam immortalis propter gratiam; si enim propter naturam immortalis fuerit; hæc illi luctuosa, & funesta immortalitas erit; quippe ob id unum erit immortalis, ut æternis excrucietur suppliciis, ut æternis lanietur, ac torqueatur doloribus videns se Deo suo in æternum carituram. Itaque *miserere animæ tuæ placens Deo*, Eccli. 30. animam hanc ne abjicias, ne deseras. Si per summum opprobrium in scelus cecidisti, statim ex horribili hac servitute animam eripe. Speciosa hæc Dei imago deformata fuit, atque fœdata; at vin eam reformare, eique pristinum decorem acquirere? Te sincere pœniteat. *Idem*.

Animæ bona, & prærogativæ.

Plurima sunt, eaque satis perspicua discrimina, quibus anima humana ab animabus brutorum distinguitur. Unum tantummodo attingam, quæ libertas est, & illa indifferentia, quæ in omnibus actionibus occurrit, quæ ex judicio, ac ratione procedunt; cum bruta sint ad ea, quæ agunt, prædominati, quo trahuntur, instinctu determinata. Hinc irrogatæ sunt leges ad singulorum cautionem publicamque tranquillitatem tuendam. Hæ autem humanæ libertati innituntur; neque ullum in natura locum haberent, uni, eidemque rei determinata. Hinc etiam virtutes oriuntur, quæ in recto libertatis usu, & legum obedientia sunt positæ: hinc vitia, quæ in illius quidem abusu, harum vero inobedientia consistunt: hinc denique præmia, & supplicia, quæ sunt merces æquissima virtutum, atque vitiorum. Hæc omnia ex libertate hominis profecta sunt, & generatim affirmare possumus, hominem perspicue, ac plane in omnibus suis actionibus distingui ex quodam rationis caractere qui ab illis separari non potest, & quem qui non videt, prorsus ratione destitutus est. *P. Manduit Presbyter Oratorii, Tractatu de Religione contra Atheos*.

Si ratio spectatur, quæ est veluti caracter animæ, liquet, illam omnia tempora excedere, eaque omnia complicti memoria, intuitu, prævidentia. Memoria quidem præterita quæcumque tempora lustrat, ea tamquam fluentia sibi effingit, licet effluxerunt; illa quodammodo figit, & historiæ adminiculo semper efficit præsentia. Ad hæc nemo unus ex hominibus est, qui æterna vita, ac felicitate frui non desideret; nemo qui post obitum etiam infamiæ notam non timeat, nemo, qui nominis sui præclara monumenta posteris tradere minime velit: immo, & ipsi illi, qui animæ negant immortalitatem, immortalem suo nomini apud homines vitam concupiscunt. Undenam vero vehemens hoc oritur desiderium, nisi quod prænoscitur, futurum ut post mortem eo in statu simus, ubi intelligere possimus eos honoris sensus, quibus nominis nostri memoria excipietur, ut inde lætitia afficiamur? Cui enim bono aliquam tui ideam in amicorum mentibus relinqueres eo tempore, quo in te ipso nihil amplius esses! Quid ad te, utrum tui meminerint, an obliviscantur, cum nihil horum te afficere posset, si penitus interiisses, atque in nihilum redactus esses? Ceterum mirum ne videri debet, animam esse immortalem, cum terra, & pulvis, quem animat, ipse quoque sit immortalis; videlicet, cum pulvis, & terra hæc in nihilum minime redigatur? Cum mors nequaquam sit corporis annihilatio, sed animæ ab illo sejunctio, ejusque in elementa ipsum componentia dissolutio; ita mors non est animæ annihilatio, sed illius a corpore separatio, ejusque cum Deo, tamquam cum origine sua iterata conjunctio: *Ut revertatur pulvis in terram suam, unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum* Eccles. 12. *Idem*.

Hæc præjudicia sunt animæ immortalitatem ita probantia, ut ad rationabiles homines persuadendos sufficere valeant. Illius claram, distinctamque habemus ideam; mens eam prævidet, voluntas illam sibi beatam cupit, & totus homo ad eam indipiscendam laborat. Hæc omnia supponunt saltem, eamdem esse ex earum rerum numero, quæ fieri possunt, neque oppositum aliquis tenere posset, nisi id æque palam, ac perspicue cognosceret, quemadmodum si propriis oculis aliquam in nihilum redactam fuisset intuitus, quod numquam accidit, neque accidet unquam. Attamen si quid rationum vi deest, supplet Religio novam afferens certitudinem; & explicite, ac distincte docens animę immortalitatem. Quid si tot rationum perspicuitati auctoritatis ejus robur accesserit? Sexcenta jam occurrunt discrimina, quæ hominem supra reliqua animantia attollunt, & quæ dissimulari minime possunt; aliquane igitur prætexi causa potest, ne præter cetera unum adhuc credatur, licet adeo liquido non pateret, animæ videlicet immortalitas, cum reliqua palam ad hanc referatur, cumque hæc ipsius Religionis auctoritate fulciatur, cum rationes omnes, quibus hæc ipsa confirmatur, satis ostendant animarum nostrarum immortalitatem, quæ ejusdem quoddam est veluti fundamentum? *Idem*.

Dei existentia, & immortalitas animæ duæ sunt veritates arcte simul connexæ.

Nullæ res arctioribus inter se vinculis continentur, quam hæc duplex veritas; Deum scilicet esse, & animam nostram non interire. Animæ immortalitatem probare non potes, quin ejusdem principium Deum immortalem constituas; neque Dei existentiam potes fateri, qui omnia sapientia sua condidit, & qui æternum viget, quin animam nostram respicias velut æternum illius divinitatis radium, non nisi ex Creatoris sui voluntate periturum, quandoquidem per ejusdem voluntatem subsistit. Quamobrem sexcenties admiratus sum videns tantam incredulorum multitudinem, qui Dei existentiam confitentes, nihilo minus animæ negant immortalitatem; quoniam nihil æque sibi cohæret, quam hæc duo simulo principia. *Desumptum ex quodam Tractatu de Religione*.

Facile dignosci potest, animæ nostræ naturales quosdam sensus inesse, quæ eamdem de æterna ipsius duratione, non secus ac de ipsius cælesti origine erudiunt. Ostendi potest, hanc nulla fovere inutilia desideria, atque naturaliter æternam vitam optare, stimulis conscientię nostrę nos falli non posse, hi quippe sunt sensus naturales nulli obnoxii illusioni; ac tandem nos his stimulis certos fieri de nostra immortalitate: & per eosdem effici, ut mortem etiam post ipsam mortem timeamus. *Idem*.

Hominis dignitas considerata, quatenus propter animæ suæ perfectiones est imago Dei

Summam Dei bonitatem? Tantone, Domine, a te habetur in pretio mortalis, ut illum ad tam sublimem verticem gloriæ provexeris? *Domine quid est homo, quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam visitas eum?* Psal. 8. Non dicendum est amplius: *minuisti eum paulo minus ab Angelis*; nullibi enim dicuntur Angeli tuam imaginem gerere, neque fidelia esse Divinæ tuæ essentię exemplaria, eamdem ad vivum exprimentia. Dicamus potius cum versione alia: *minuisti eum paulo minus ab eo*: ab eo scilicet, qui antonomastice Homo est, Redemptor, atque omnium hominum prototypus; qui quidem quatenus Deus imago est substantiæ tuæ, uti ait S. Paulus; & quatenus homo nihil ab aliis hominibus differt. At hoc inter illos discrimen est; & hæc simul etiam comparatio. Filius tuus est essentiæ tuæ per naturam, homo vero per gratiam similitudo; Filius tuus primum exemplar est, nos vero ad hujus normam elaborati. Tu gignis personam omnino tibi æqualem per æternam Filii tui generationem, nos vero tibi similes efficis in nobis divinarum perfectionum tuarum exprimens lineamenta. Ita cum sis unice propter Filium tuum, ac Filius tuus propter te, atque omnis æternitas in mutui hujus amoris reciprocatione impendatur; similiter non sine quadam proportione homo, cui te met penitus dedisti, homo, in quo omnes similitudinis tuæ caracteres impressisti, homo inquam se se omnino, atque totum, quantus est, tibi auctori suo tradere debet, & quin superbia efferatur, atque intumescat, uti malorum Angelorum Antesignanus, eas intuitus perfectiones, quibus a te fuit cumulatus, debet, inquam, tamquam fluvius ex magnitudinis tuæ profectus oceano, illuc per amorem reverti, ac in eo se se felicissima immixtione confundere. *Auctor Neotericus*.

Quid debeamus Deo, quatenus imagines ejus

Docet ratio, imaginem ad eum omnino pertinere, cujus est imago. Si enim habet essentiam, hæc profecto a prototypi sui essentia dependet; si aliquam habet perfectionem, non ne inde habet, quod in exemplari, atque prototypo invenitur? si pretiosa est, non ne inde est, quia objectum, quod per ipsam exhibetur, habetur in pretio? Si curiosius, & cum admiratione respicitur, non ne acceptum referendum iis est perfectionibus, quæ in ipsius autographo elucescunt? Si demum colitur, in honore habetur, floribus redimitur, lapillisque pretiosis circum undique ornatur, num propter ipsam id accidit, an propter objectum illud, cujus imaginem refert? Itaque si sensu prædita foret, hæc omnia ad illius pedes offeret, a quo eadem accepit, atque solemni confessione affirmaret, quidquid in te pretii est, pulchritudinis, decoris, perfectionis, quidquid sibi exhibetur obsequii, & reverentiæ, illi uni conferenda esse, ac se hæc non possidere bona, nisi quod ab eodem accepit. Ceterum cognoscens se eo perfectiorem, majorique in pretio futuram, quo magis objecto suo esset conformis; pro virili adniteretur levissima etiam imitari vestigia, quæ in eodem nancisceretur; ac in illud ipsum transformari vellet, ut ibi novam essentiam assumeret, & felici prodigio, fuimet ipsius prototypus fieret. Quid ergo? nos minori gratitudinis sensu afficiemur, quam marmor; nisi careret anima? Sumus imago Dei, sed vivens imago; & uni illi acceptas referendas non esse putabimus perfectiones omnes, talenta, privilegia, quæ, quatenus Dei imagines, possidemus? Ne imiteris rebelles Angelos inani ambitione, quasi hæc omnia ex te met ipso obtineas; Deo da gloriam; hæc omnia defer Creatori tuo, qui te ad suam similitudinem effingere dignatus est, & qui ideo te fecit imaginem suam, ut in te, ac per te glorificaretur. *Idem*.

Afferere homines ad Deum pertinere, idem est ac aliis verbis affirmare homines esse homines; certum est enim homines nihilo magis necessario homines esse, quam ad Deum pertinere, qui illis rationalem animam contulit, quæ cum ignorare non possit, se Creatori suo debere quod est, & vivit, illius imperio nequis non

non patere, neque supremam illius dominationem detrectare. Illud vero a nobis jugiter animo repetendum esset, quod cum Deus nosmet nobis quodammodo per liberii arbitrii nostri possessionem tradiderit, ideo tradidit, ut nos ultro, ac per amorem nosmetipsi traderemus. Hoc igitur præstare tenemur, alioquin alieni boni usurpatores habendi. Et sane, quandoquidem ex D. August. sententia sumus moneta Dei, ejus nota insigniti, ejusque gerentes imaginem; verum quoque est dicere, nos ex infinitis thesauris ejusdem fuisse depromptos per bonorum suorum communicationem, atque per usum nostræ libertatis. Non ne eidem reddere tenemur, eique, ut Principibus assolet, debitum tributum persolvere, in thesauris ipsorum pecuniam reponentes, cui pretium dedere, & qua in commerciis uti permittunt? *Idem*.

Quomodo peccatum debeat in Anima imaginem Dei eamq; polluat, ita ut a Deo ipso contemnatur

Peccatum non solum nos exuit supernaturalibus bonis, quæ animam nostram exornant, eamque in oculis Dei acceptam efficiunt; verum etiam labes est animam eandem coinquinans, atque imaginem, quam ibi impresserat Deus, misere deformans. Credunt nonnulli maculam hanc qualitatem esse propriæ ipsius substantiæ adhærentem, eamque horribilem efficientem, qualis esset nigredo, qua facies aliqua fœdaretur; alii vero tenent, peccatis imprimi vestigia quædam, & caracteres, qui sese produnt deformitate sua, quos S. Ambrosius vulneribus, informibusque cicatricibus comparat. Verum quomodocumque res se habeat, certum est, ibi maculas a peccatis relinqui, quas S. quidam Pater melius exprimere non potuit, quam illas diabolicæ fœditatis lineamenta vocans; ita ut de anima per hanc maculam coinquinatur, atq; deformata dici queant hæc Isaiæ c. 1. verba: *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Tu signaculum similitudinis, perfectus decore, omnis; lapis pretiosus operimentum tuum*. Anima Christiana Divino Sanguine abluta phosphoro ipso micantior, quæ gerebas lucidissima lineamenta similitudinis Creatoris tui; & coram qua syderum ipsorum lux patiebatur eclypsim, unde nam abiit jubar illud quod Dei ipsius amorem promerebatur? O stella, quæ mane micabas, quomodo nam tartareis ipsis tenebris facta es obscurior? Quidnam tantam parere potuit mutationem? Hoc sane; *inventa est iniquitas in te*. ib. Peccatum in te deprehensum omnem delevit pulchritudinem tuam; quæ adeo contemptibilis est in oculis Dei, qui eamdem tanti facit, quanti vilissimum limum, quod pedibus teritur: *In terram projeci te, & dabo te in cinerem, nihili factus es. ib. Auctor Sermonum in omnia Moralis Christiana argumenta*.

Deus, qui abjicere minime potest imperium, quod in universas obtinet creaturas, illud tamen videtur exuere, dæmoni Jus, ac possessionem animæ, quæ ante peccatum ad se pertinebat, cessurus: *Voca nomen ejus, non populus meus*, dicebat olim de populo suo, a quo fuerat lacessitus: Populus hic non est amplius meus; illum tradidi in manus ipsius; ad me non pertinent; inimicus meus eodem potitus est; atque huic illius integram possessionem relinquo. Hæc anima, quam olim diligebam tamquam ad meam similitudinem factam, nullas gerit amplius notas, quibus ii, qui ad me spectant, distinguuntur; noluit me cognoscere Dominum suum, ac mihi Dæmonis prætulit servitutem. Quod dedecus, quod opprobrium? *Usquequo peccatores gloriabuntur*? Psal. 93. Usquequo gloriam quærent, cum ipsis adeo justa sit causa erubescendi? Licet enim hæc servitus, ac Dæmonis possessio invisibilis sit, & illi, quibus maxime sui dominantur affectus, se majori libertate frui, ac aliorum dominos esse arbitrentur; hi sæpius hac ipsa in re servi sunt, & crudeliorem serviunt servitutem, unde nisi divinæ potentiæ miraculum inveteratorum habituum catenas perfregerit, nequeunt emergere. *Idem*.

Cavendū est sedulo ne quis animarū jacturæ sit causa

Quisnam tuto affirmare potest, se numquam alicujus animæ excidium peperisse? Quis certus est, ad suum remissæ pietatis exemplum, alium quemlibet virtutem remissius coluisse, ac mox in secretam vivendi licentiam lapsum fuisse, ubi tandem per summam infelicitatem interiit? *O damnum! o jacturam!* exclamat Pater, nescio quis, in hoc argumento. Inde tamen hoc malum gravius, & infelicius est, quod in nullam spem reditus illum perdidisti; etenim poteris ne illam animam ab inferno eruere, quo illam dedisti præcipitem? Preces quidem effundere potes, illius exitum misereri, lacrymis prosequi: sed necquicquam divinam pro illa fatigas Misericordiam, ubi damnationis ejusdem lata fuerit sententia. Quænam exprobratio a Deo tibi expectanda non est, cui id eripuisti, quod carissimum, & pretiosissimum ipsi erat in terris? Illum frustratus es fructu Sanguinis ipsius, quem pro ipsa effuderat; mortem, & cruciatus illius irritos effecisti, ideoque injuriam ea in re illi attulisti, qua nihil ipsi erat antiquius. Verum post hæc quid faciendum erit, ut illius iram demulceas? Ulla ne tibi superest spes misericordiæ? Animæ illius excidium, quam perdidisti, non ne vicissim tuum expetet interitum? Eheu quid metuendum est! Non ideo tamen desperandum est; non enim morbus omni caret medicina. Quænam autem hæc erit? hæc sane, adniti pro viribus, ut illata Salvatori jactura, quæ adeo gravis est, reparetur, aliarum animarum studendo incolumitati, quæ ejusdem sunt pretii; atque totidem laboribus, vigiliis, exemplis, & subsidiis, quæcumque præstare poteris, tot ad ejus cultum revocando, quot vitæ tuæ scandalis, atque sollicitationibus ab ejusdem servitute avocaveras. *Idem*.

In hominum commercio nefariæ leges occurrunt; at in Fidelium commercio quasdam longe nequiores inveniri dicere possumus. Anima ipsa nundinis etiam interest, & contractuum particeps est. Si dignitas aliqua est obtinenda, si beneficium acquirendum, quid intentatum relinquitur? Id si aliter assequi minime liceat, animam ipsam tradimus. Si qua voluptate frui desideramus, neque alia ad eam assequendam suppetit ratio, animam dæmoni mancipamus; illam nullo in discrimine habemus, dummodo voti damnemur. Hoc impii corde affirmant, licet ore non audeant asserere. At miseros homines! Si quid ex vobis enixius cupientibus, ut illud obtineretis, omnia vestra bona expeterentur, numquid ideo ea traderetis? Et pro fluxa fragilique voluptate, quæ statim evanescit, animam vestram, universum videlicet thesaurum vestrum impenditis? Tu, Deus, totum effudisti sanguinem tuum pro anima; & homines calamitosissimi hanc pro nihilo tradunt, minime cogitantes, se ejusdem æternam subire jacturam, eamque æternum infelicem futuram. *Biroat Sermone de Anima, pro feria quinta post Cineres*.

S. Paulus ita 1. ad Corinthios c. 3. exprobrabat: *Non ne carnales estis, & secundum hominem ambulatis*? Vestra agendi, vivendique ratio non ne satis ostendit, nihil inesse vobis spirituale; omnia carnalia esse, & vos carnalibus dumtaxat rationibus duci? At non re hoc ipsum vobis objici posset? *Non ne carnales estis*? Vosmet colligite, animas vestras ad examen revocate: ejus cogitationes, ac vota interrogate? numquid ea, quæ ad salutem vestram pertinent cogitatis? Sin autem quin sursum contendatis in Cœlum, vosmet indesinenter deorsum ad ea, quæ sunt terrena, demittitis; quin Deo vacetis; creatis rebus vosmet ipsos mancipatis; quin saluti vestræ cogitationes, curasque impendatis; sensibus tantum satisfacere cupitis, atque affectibus vestris obtemperatis: *Non ne carnales estis*? Num aliquid spirituale in vobis est? Num divinum aliquid? Non ne deletis speciosissimos, atque gloriosissimos ejus, quam cum Deo habetis, similitudinis caracteres? Quibus deletis quid vobis est reliquum, nisi hominis similitudo bibentis, epulantis, ac viventis, quin sciat quomodo, & quare? *Auctor Neoterius*.

Anima corpori captivatur.

Corpus, Tertullianus ait, animæ traditum fuit tamquam instrumentum, quo in variis vitæ officiis utatur: *Caro addita anima, ut supellex, ut instrumentum in officina vitæ*. At nequissima inversione anima corporis mancipium fit, atque illius desideriis cogitur obtemperare. Si oculi nefaria intuentur objecta, anima iisdem lucem afferre cogitur; si quid manus

manus rapiunt, vel aliquam cædem committunt, tenetur anima earum actioni concurrere; si lingua evomit contumeliosa verba, eaque aures percipiunt; illas animare debet anima; si os se se ingurgitat escis, animam illi adhærere opus est, ita ut, quemadmodum inquit Philo, sensus omnes animę satellites fiant, qui illam in omnem flagitiorum nequitiā trahunt, atque in vitiorum captivitatem abducunt: *Satellites sunt animæ, visus, auditus, gustus, & tota sensuum cohors*. Idem.

Unicum negotium nobis est animæ salus

Quid omnia vitæ hujus proderunt bona, si per hæc animæ vestræ jacturam faciatis? *Quid inane quærimus lucrum pretiosæ animæ detrimentum?* Numquid vobiscum aurum, argentumque aufertetis? Domus vestræ, & agri sequentur vos? Creaturæ illæ, quibus per summum dedecus adhæsistis, a vestra societate minime divellentur? Anima vestra sola post extremam diem coram Deo prodibit: hujus igitur solius in vita ratio habenda est; huic uni vacare debetis; videlicet unico salutis vestræ negotio vobis est incumbendum, ut nihil intentatum relinquatur, quod ad illud rite procurandum conducat. Cætera enim tandem inania sunt, nihilque potest cum anima vestra comparari. *Porro unum est necessarium*. Luc. 10. Idem.

Vere igitur diligamus animam nostram, atq; nostrum erga eamdem testemur amorem, maximum, quo frui valeat, bonum eidem procurantes. *Salva animam tuam* quocumque pretio, quibuscumque laboribus salvanda sit. De reliquis rebus quodcumque eveniat, ne quæras; bona ipsa amittantur, dissipentur opes, quid ad te, dummodo animæ tuæ saluti consulatur. Cætera feliciter cedant, vel secus; fortuna tibi faveat, vel adversetur; multa possideas bona, vel pauca; nihil tibi hæc negotium facessere debent; illud vero unice cordi esse oportet, atque in id unum omnes mentis, industrięque nervos contendere, ut animam tuam salvam facias. *Salva animam tuam*. Gen. 19. *Tomo quinto Sermonum in præcipua Ethicæ Christianæ argumenta, de Anima suæ amore, & existimatione*.

Hic agitur, ut serves animam tuam, animam unicam, animam immortalem, creatam, ut æterna felicitate perfruatur. *Miserere animæ tuæ placens Deo*. Ezech. 3. Miserere animæ, quæ Dei Imago est, & quæ ideo creata fuit, ut ipsum amet, ac in æternum possideat; Miserere animæ hujus, cujus misertus est IESUS CHRISTUS, & cujus miserentur, quicumque norunt periculum, cui tu illam objecisti: *Miserere animæ tuæ;* Adhuc semel animæ tuæ, quæ infelix esse non potest, nisi sit in æternum infelix. Hoc ipsum a te petit Deus, Salvianus inquit, Deus ille, qui & ejus pretium novit, & quid, amissa illa, amittatur, intelligit. Hanc ex te quærit animam, quam ipse creavit, quæ sibi stetit vitæ suæ prætio, quam suo sanguine abluit; animam hanc, quam incredibili dilectione prosequitur. Scio equidem a te flocci æstimari; at hac ipsa de causa eam Redemptori tuo negare non debes. Te orat, ut miserearis tui, atque te inexorabilem reperit; tuam apud te agit causam, nec flecteris. *P. de la Colombiere ad calcem Serm. 46.*

Deus quodammodo zelotes est animæ nostræ, pro qua fecit omnia

S. Augustinus egregiam nobis adstruit ideam existimationis ejus, quæ de anima nostra habenda est, ubi ait: *Intelligamus totam spem salutis nostræ esse zelum Dei*. Uult enim, omnem spem in zelo, quem pro anima nostra Deus habet, a nobis constitui. Deus enim adeo zelotypus est, ut nihil omiserit, quo eamdem sibi conciliaret, atque in suam servitutem pertraheret. Quæ nobis utilitas est, Deum, ut ita dicam animæ nostræ zelotypum esse, ejusque zelotypiam in ipsa una terminari, perinde ac extra se unam illam diligeret, & pati non posset, ut sibi aliusquipiam de ejusdem possessione certaret, vel hanc cum ipso divideret? Hanc ille respicit tamquam gratię suę centrum, atq; omnium operum suorum ab extra finem; quamobrem D. Thom. asseruit, hominem Dei Deum esse videri. Nihil enim extra se operatus est, quod non præstiterit homini, eousque ut se ipsum quoque inter opera sua adnumerari voluerit se se hominem faciens, ut totum se illi devoveret. Cor suum illi tradidit, quoniam hæc una ex creatis rebus est, cui magnum illud amoris præceptum irroget, a qua totum cor petat, & cui totum cor ipse largiatur. Quam felix igitur esset anima, si suam cognosceret felicitatem! Non ne hæc una cogitatio omnia Mortalium corda posset inflammare. *P. D'Argentan Capuccinus in Collationibus suis de Magnalibus Dei Collatione 27. de Zelo, quem habet Deus pro animabus nostris*.

Proh Deus! quanam perfundi lætitia, opus est, animam illam, quæ scit, se Dei amorem mereri, & sibi a Deo tantum meriti tribui, ut ipsam diligat! Quænam vero illi cedit gloria, cum ipsam ad zelotypiam usque diligat Deus, non ferens, ipsam ab alio quoquam possideri, quasi censeret, non alium præter se dignum esse amatorem illius! Verum ne igitur est, anima mea, te tanta frui felicitate? Verum ne est, te dignam esse, quam tanta dilectione Deus prosequatur, ut te ab alio quopiam possideri non ferat? Intelligis ne magnam hanc felicitatem? Percipis ne eximiam hanc veritatem? O beatos nos, si hanc, uti pars est, perciperemus! possemus ne oculos habere ad objectum aliquod intuendum, vel dilectionem aliquam ad aliud quidpiam amandum præter hanc infinitam Majestatem, tanta propter animæ nostræ pulchritudinem zelotypia flagrantem? Non ne creatis quibuscumque rebus, quæ lenociis, illecebris, pollicitatiunculis amorem nostrum delinire studerent, dicere deberemus quod olim Beata Agnes illis, qui speciem ipsius deperibant? *Discede a me pabulum mortis, quia jam ab alio amatore præventa sum*. *Idem*.

Quid de se met sentire debeat anima, videns a Deo tantopere amari

Quænam ergo est hujus animæ natura, ut sic Deus eam tanta dilectione digneris? Non ne educta est ex nihilo, unde cætera quæque eduxisti? Nonne toto cęlo distat a te, quantumvis cæteris creatis rebus nobilitate antecellat? Non ne semper liquido constat, hanc, cum ex nihilo prodierit, per se nihilum posse? Quam mirum igitur hoc privilegium est, ut cum nihil esset, tu adeo nobilem, atque excellentem effeceris, ut ipsa omnipotentia tua nihil producere possit, quod illam valeat explere! Hæc infiniti boni possessionem desiderat, quam se capere posse cognoscit. Tu vero, bone Deus, te met illi tradere dignaris ejusdem bonum, ac possessio in omnem æternitatem futurus. O anima mundi hujus illecebris decepta! quousque te abiicis, ac demittis, ubi aliquid Deo minus inquiris? Non ne majori erga Deum zelotypia flagrare deberes, si fieri posset, quam Deus flagret in te? *Idem*.

Quemadmodum Cæsar suam imaginem repetit, ita & Deus suam, Sanctus inquit Augustinus, eamque repentens a te repetit animam tuam, similitudinis suæ lineamentis notatam; ac animam repetens totum te repetit, quoniam totus homo Dei imago est. Duplici autem jure imaginem hanc repetit IESUS CHRISTUS; cum enim nos ad imaginem suam efformaverit, jure utitur suo id reposcens, quod nobis tradidit; secundo quod cum prima hac dignitate excidissemus per primi hominis peccatum, & alia scelera, quæ nos ipsi adjecimus, iterum per gratiam, sanguinemq; suum delineavit in nobis priorem illam imaginem, quam peccatum prorsus deleverat . . . . Occurrunt quidem non pauci, qui Deo reddere videntur, quod Dei est, ejusque imaginem in anima gerere, quippe qui multa pie agunt, atque exteriorem Religionis cultum diligunt; Verumtamen si introspiciantur, atque penitiores cordis eorum latebræ excutiantur, tunc ipsos mirum in modum adhærere mundo, immodicam se se provehendi ambitionem fovere, nullam salutis suæ curam gerere, omniaque libidini, & jactantiæ suæ sacrificare innotescet. *Liber cui titulus, Christiana Documenta &c.... pro 22. post Pentecostes Dominica*.

De Animæ nobilitate ac præstantia

Certum est, animam nostram adeo esse præstantem, ut creatis quibuscumque rebus antecellat. Deus illam supra res cæteras extollere dignatus est; ipsa ad imaginem Dei creata fuit, S. Augustinus inquit, ipsa de sinu Dei tot perfectionibus cumulata prodiit, ut inter hujus mundi res primum obtineat locum, & creaturæ aliæ pro eadem tantummodo efformatæ videantur,

deantur, ut ex earum collatione, tamquam ex appositis umbris animæ decor magis, magisque elucescet. At majorem illius perfectionem gratia constituit; per hanc vivit, hæc illi eam pulchritudinem imperat, quæ Dei oculos, & amorem ipsi conciliat: Hæc quidem animæ gloriam constituit; at peccatum illam pudore, & erubescentia suffundit. *P. Girouft*.

Ut liquido ostenderetur anima humana spiritualis esse, sufficeret sane illud connotare discrimen, quod inter humani corporis, & animæ productionem intercessit. Cum Deus hominem condidit, ad hoc opus efformandum lutum accepit; inde effictum corpus est materiale; at ubi animam creavit, *inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ*, in hanc terræ massam insufflavit, eique spiritum suum communicavit. Itaque cum anima sit Spiritus Divini communicatio, & emanatio, ideoque spiritus, luminibus admirabilis, productionibus fœcundus, & in actionibus suis universalis; Spiritus est, cujus natura, & qualitates ad Dei similitudinem efformatæ fuerunt. Cum igitur anima sit participatio Dei, non solum est, *Velut umbra divinitatis*, ut ait Tertullianus, sed ejusdem imago; ipsa unitatem substantiæ illius repræsentat, ipsa tres Personas tribus suis facultatibus exhibet, memoria videlicet, intellectu, & voluntate. Post hæc ne mireris, si audis, Angelos certatim festinare, ut eidem famulentur, & gloriæ sibi vertere si eamdem contra inimicos ipsius protegant, atque tueantur. Quorsum autem? Quia imaginem Divinitatis suæ insculptam fronti gerit, quo caractere insignita Dei ipsius meretur amorem, & misericordiæ illius in se convertit adspectum. *Idem*.

Anima per peccatum, & flagitia de nobilitatis suę gradu dejicitur, & homo ad brutorum conditionem redigitur, quemadmodum Regius Propheta testatur: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus*. Homo qui Angelis, immo Dei ipsi similis erat, essentiæ suæ nobilitatem, atque præstantiam neglexit, sese vitiis mancipavit, atque tunc brutis animantibus similis factus est. *Erubesce anima mea*, S. Bernardus ait. Cur autem? *Divinam in pecorinam immutasse naturam*. Erubesce, quoniam quæ divina eras imago, belluina facta es. Cum hæc anima gratia animata esset, atq; induta, divinæ pulchritudinis caracterem gerebat; sed quoniam suis sese tradidit affectibus, dæmonis caracterem, & bellue formam assumpsit. *Idem*.

ATHEI.

Atheismus, Deistæ, Impii, Infideles, Argumenta Dei existentiam probantia.

MONITUM.

Theorum nomine eos proprie impugnamus, ac refellimus, qui de Religione parum solliciti liberiori vivendi ratione vagantur, quamvis diversis nuncupentur nominibus, neque eorum una sit species. Hi quidem neque Deum, neque Providentiam agnoscunt, & omni prorsus Religione carent; qui profecto perraro occurrunt, & ambigi potest, utrum in terris ulli hujus viæ extiterint viri. Illi Deum rerum omnium Auctorem confitentur, sed illum Providentia, atque Justitia vacuum sibi fingunt, non aliam præter hanc vitam futuram rati, & animam una cum corpore interituram existimantes. Alii, qui in Religionis facto Pyrrhonici vocari possent, Christianæ Religionis veritates neque credunt, neque inficiantur; sed hac in re neutro inclinantes opperiuntur, donec rem probet eventus post ultima fata, interim vita hujus voluptatibus perfruentes. Omnibus vero id commune est, quod re ipsa ita vivunt, ac si veri essent Athei, omni scelerum genere se se coinquinantes, & nullum Religionis sensum habentes.

Notandum autem est, quod homines hujusmodi superbia, atque affectuum suorum caligine excæcati reliquos in Dei timore, nostrorumque Mysteriorum fide innutritos exiguæ mentis, & infirmos Spiritus vocant; qua in re non minus ridiculi sunt, quam impii: & se se Spiritus Fortes *appellant, qui pueritiæ præjudicia abjecerunt, eos exeuntes sensus, quos ex ipsa educatione imbiberunt, ut ea tantum credant, quæ sensibus accidunt, vel quæ ipsi ratione assequi possunt. Quamobrem cum neque Evangelium, neque Dei verbum admittant, & nihil habeant cum Fidelibus commune, non alio armorum genere, quam ratione cum illis est decertandum; quæ etiam unica ratio est, qua ad eos evincendos, uti debeant Concionatores.*

Ad hæc notandum quoque, Sanctos Patres parcissime locutos esse de Atheis quales hodie cognoscimus, eosque cum Idolorum cultoribus confundisse; quapropter pauci suppetunt Sanctorum Doctorum loci eorum impietatem impugnantes; nam ab ipsis usque Christianæ Religionis incunabulis paucissimi hujusmodi opiniones amplexi sunt, & qui nullum Deum venerabantur, apud Ethnicos quoque in contemptu habebantur. Hoc tamen sæculo eorum hominum multitudo, qui omni prorsus Religione carent, numero caret; quamobrem Concionatores omnem zeli sui vim exerunt, ut illos confundant, eisque horrorem cieant.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Structura variæ Concionum hujus Argumenti.

I.

Stendi potest Atheos, & illos qui eo usque impietatis processere, ut Dei fidem, & omnes Religionis sensus penitus suffocarent, damnari. 1. Ad naturæ Tribunal, cujus audire voces detrectant, ubi creata omnia fatentur, Deum esse, quamvis illi suffragium suum denegent, ac in aliam sententiam concedant. 2. Ad Tribunal Conscientiæ suæ, quæ illis interius ostendit, supremum Iudicem, scelerum suorum ultorem non defuturum. 3. Ad Tribunal Dei ipsius, qui propter commentitias eorum difficultates nihilo minus illorum Dominus est, omnia eorum observat vestigia eosdem severissime judicaturus: qui ubi illos inexcusabiles esse ostenderit, se se ipsum prodet efficiens, ut suæ potestatis, atque justitiæ terribiles, diuturnosque experiantur effectus.

Primum Punctum. Ad naturæ Tribunal ergo primum sunt accersendi, eisque ostendendum, structuram, & ordinem universorum, multitudinem, & varietatem partium cęlos, terrasque componentium illi

illis etiam, qui excæcati, ac pertinacissimi erant, probasse supremam adesse Potestatem, quæ hęc omnia ex nihilo eduxit, infinitamque Sapientiam, quæ singula ad suum finem perducit. Quod si lumen naturale docet, primum unum Ens esse, toto cœlo majus, ac superius nobis, docet quoque esse debere unam Religionem, qua ille colendus est, atque adorandus.

Punctum alterum. Impius, atque Atheus, accusatur, judicatur, atque damnatur ad propriæ Conscientiæ tribunal, quæ generatim sumpta non aliud est, quam lumen a Deo animabus nostris insculptum, ut ait Propheta: Psal. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui*. Hoc autem lumen interius, quod eodem in sensu appellatur Synderesis, nos peculiariter de nostris officiis, antequam quidquam aggrediamur, erudit; corripit, arguit, atque secretis exprobrationibus condemnat, ubi supremi hujus legislatoris mandata perfregimus; qua in re præcipue judicium conscientiæ exercetur. Quorsum autem hoc nisi ut Dei auctoritatem, supremam illius potestatem, ideoque ejusdem essentiam intelligamus? Peccator vero licet invitus potest ne hoc non intelligere, quandoquidem actus isti ab ipso proficiscuntur, & hoc ipsi sua dicit conscientia; hoc ipse sibi in imo cordis sui dicit? Cum ergo præcipuum officium nostrum sit, Deum colere, illum palam profiteri, eique parere; ad flagitiosum hominem condemnandum, qui eum diffitetur, eique obtemperare detrectat, non alius accusator, aut Iudex inquirendus est, quam propria ejusdem conscientia.

Punctum Tertium. Impii denique, & Athei, qui Dei fidem suffocarunt, ne quid sibi negotium facesseret noxias voluptates quærentibus, primi erunt qui ad supremi Iudicii tribunal justissimo damnabuntur judicio, tamquam peccatorum omnium maxime inexcusabiles; cum enim ignorare minime possent finem propter quem creati fuere; amplecti noluere viam, illuc deducentem, quæ Religio est, actiones suas ad arbitrium dirigentes, aliumque sibi finem proponentes, videlicet bonorum, ac voluptatum vitæ hujus perfruitionem; & expectantes, nisi resipiscant, judicium suum, quod si nondum prolatum est, tamen signatum est, & quodam modo conclusum: *Qui non credit, jam judicatus est*.

II. Pro Concionis argumento, ac partitione eę, quæ sequuntur, duæ propositiones possunt assumi. 1. Cordis corruptionem, morumque licentiam parere licentiam Spiritus, & suffocare in anima sensus Religionis, quos ab ipsa natura, institutione, Fide arripuimus, hausimus, expressimus: ita ut nequitia vitæ, impudicitia, atque flagitiosi affectus sint causa incredulitatis, & cæcitatis Spiritus, quæ in Atheis invenitur.

2. Vicissim incredulitatem, atheismum, fideique defectum homines ad extrema usque flagitia pertrahere, cum eorum animos neque judiciorum Dei metus, neque infamia, quæ cum sceleribus est conjuncta deterreat.

III. 1. Athei, & qui Religione carent a salutis statu quam maxime remoti sunt, ac omni ferme reditus, & conversionis spe vacant, eo quod fidei, rationis, & prudentiæ lumina deseruerunt, & eas etiam interiores, exterioresque gratias reiiciunt, quæ ipsos erudiunt, ac in ipsa cæcitate aliquod lumen ipsis afferunt.

2. Quomodo, & quanam via in adeo miserum statum labantur? Impudicitiis nempe immodicis, atque audacissima curiositate, qua scrutari, ac penetrare contendunt Religionis mysteria, quæ venerari, atque humiliter credere opus est; ac tandem flagitiosorum hominum societate, ac frequentia, qui sermonibus, & exemplis impios sensus suos nobis inspirant.

IV. Tria sunt Atheismi genera, notante Guillelmo Parisiensi, quæ triplex Concionis punctum possunt constituere.

1. Atheismus est mentis, & intellectus; eorum videlicet, qui Deum minime norunt, quod non nisi ex terribili stupiditate proficisci potest, cum impudicitiæ, & flagitia mentem infatuarunt, & lucidissima rationis lumina extinxerunt. Hoc Atheismi genus rarum est, atque ut ait D. Augustinus, paucissimi huc insaniæ feruntur: *hæc insania paucorum est*.

2. Atheismus est voluntatis, eorum nempe, qui seipsos excæcant, atque ut impune in omne ruant nefas, atque vitæ hujus voluptatibus indulgeant, seipsos fallunt, atque credere nolunt, Iudicem esse criminum omnium ultorem.

3. Memoriæ Atheismus vocari potest, qui proprie illorum est, qui in jugi Dei, divinarumque legum oblivione versantur; & proinde ita vitam instituunt, ac si nullus esset Deus. Triplex etiam distingui potest Impiorum, incredulorum, vel infidelium genus, qui hodie in mundo vivunt, quin se se palam audeant prodere. V.

Primi sunt Athei, qui Deum esse non credunt, eumque pro virili a mente reiciunt, qui in extremam impietatis abyssum proruerunt, venumdati iniquitati, ut ait Scriptura, & penitus a Deo derelicti.

Secundi sunt Deistæ, qui rationis suæ lumine adacti fatentur quidem, esse Deum, & supremum aliquod Ens; sed illum providentia, atque justitia carere putant; eique perfectiones omnes auferentes, Idolum faciunt, nihilo minus criminosi, quam si nullum omnino Deum confiterentur.

Tertii sunt indifferentes, qui Religionis nostræ Mysteria neque credunt, neque respiciunt, & ea tamquam Problemata quædam putant suam habentia probabilitatem; sed illa minime sequuntur, eo quod crucem, laboremque ibi nanciscuntur. Hi proprie sunt hujus temporis Christiani. Ostendenda est cæcitas, qua primi laborant, insania, in qua secundi versantur, & periculum, cui tertii obnoxii sunt.

Tria æquum, cordatum, rationisque sensu non expertem virum ab impietate debent avertere, eumque impellere, ut Religionis sensus amplectatur potius, quam atheorum, flagitiosorumque hominum exempla sequatur. VI.

Ratio prima: quod enim ad intellectum pertinet plures occurrunt difficultates, ac res incomprehensibiles in eorum sensu, qui negant, quam eorum, qui unam credunt Divinitatem: si enim pleraque Mysteria fidei nostræ supra rationem posita sunt, non sunt illi tamen contraria; cum in Atheorum sententia nihil sibi constet, omnia sibi adversentur, ac se se mutuo evertant: Mundus factus ab æterno, sine ullo auctore, & fortuito factus &c.

Ratio altera. Sententia Atheorum insana est; qui eam amplexati, & secuti sunt, semper contempti fuere, & ab omnibus sapientibus fatui, insipientes, flagitiosi, perversi, depravatique Iudicii fuerunt habiti; cum e contra aliorum opinio universali sapientum omnium, omnium populorum, sæculorumque consensione probetur.

Ratio Tertia: Religionis partes amplecti omni caret periculo, agitur immo, & nostra hujus, & futuræ vitæ felicitas; cum e contra nihil in irreligione metuendum non sit. Itaque licet utrinque pares afferrentur rationes, quod omnino dici, fingique non potest; flangitat prudentia, ut in re tanti momenti eas, quæ tutissimæ partes habentur, amplectamur.

Tria liquido probant existentiam Dei contra Atheos, & Impios. VII.

1. Natura, quæ est omnium creatarum, visibiliumque rerum congregatio. Oculos circum undique fer, Cœlum adspice, terram; eorumque omnium, quæ oculis accidunt, ordinem, varietatem, proportionem, usumque perpende: hæc omnia liquido probant, adesse Creatorem omnipotentem, qui ex nihilo hæc eduxit universa; neque supremam desiderari sapientiam hæc omnia regentem, atque ad finem suum deducentem.

2. Societas, quæ hominum est multitudo sub regiminis alicujus forma coalescentium, quæ sine Religione subsistere nequit.

3. Cor humanum, atque conscientia, quæ secreto veritatem hanc respuere minime potest. *Abadia*

tria

tria hæc seorsim pertractavit in libro de Christianæ Religionis veritate.

VIII. 1. Quemadmodum Athei commentitiam spiritus vim jactant, & spiritus fortes haberi volunt, qui vulgarium opinionum torrente rapi non sinunt, illis est ostendendum; Atheismum, atque Irreligionem notam esse imbecillitatis, ac stuporis, cujus vix capax existimari potest, qui humani sensus expers omnino non est.

2. Quemadmodum hanc illi sententiam secuti sunt, ut in terris beatam vitam traducerent, ac tranquille omnibus sensuum voluptatibus perfruerentur, ostendendum est, illos hominum imprudentissimos esse, quippe qui æternę se se objiciunt infelicitati ob exiguum adeo lucellum, quale est fluxa voluptatum hujus vitæ fruitio. *Hæc partitio desumpta est ex auctore Sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta, in Dominicali. Sermone pro Santissimæ Trinitatis Dominica.*

IX. Ostendendum, incredulitatem, atque infidelitatem impiorum plerumque ex duplici fonte manare.

1. Ex superbia, atque præsumptione spiritus, qui scrutari, atque assequi contendit, quod fidei obsequio credendum est; ideoque ea tantum credunt, quæ sensibus accidunt, vel quæ rationis vi comprehendere possunt; quod sane est fidei naturam evertere.

2. Ex corruptione cordis, quod eas veritates gustare non potest, quæ cum flagitiosa vita simul esse non possunt. *Idem in Dominicali Tomo 4. Sermone pro tertia Dominica, quæ superest post Epiphaniam.*

X. 1. Deplorabilis status, ad quem Atheus, & exlex redigitur, derelictus a Deo, cujus fidem, metumque suffocat in corde; objectum horroris, & execrationis mortalium omnium, qui eum abominantur tamquam fide, conscientia, Religione carente, indignum, qui versetur in mundo; nescit enim quam ob causam ibi versetur, videlicet ut æternam felicitatem acquirat.

2. Præcipuæ causæ, quæ Atheos, ac impios in hoc tantum mali dejiciunt, videlicet, turpes obscænique affectus, quibus indulgere decreverunt; cæca, & pertinax curiositas, quæ id penetrare voluit, quod Deus credi jussit; defectus perpendendi finem, propter quem creati fuere.

3. Remedia hujus mali, & viæ ex hoc statu emergendi; nempe a peccatis abstinere, serio Fidei veritates, ac rationes, propter quas Religio nostra credibilis est, animadvertere.

XI. Pars prima. Athei, & qui vivendi licentiam jactant, solum se rationis lumen sequi profitentur; iisque ostendendum est, rebellionem suam inter ea omnia consilia, quæ in re tanti momenti capi possunt, unum omnium a rationis sensu remotissimum esse, periculosissimum, atque nequissimum.

Pars altera. Credunt se hac ratione sine metu in sceleribus suis volutari posse, & sine cura se se omnibus vitę hujus voluptatibus ingurgitare; ideoq; ostendendum, quin hunc finem assequi possint, se ideo præsertim maxime semper agitatum iri, & in utraque vita calamitosos futuros.

XII. Duplex est Incredulorum, impiorumque genus in duplici concionis parte impugnandum.

Primi sunt, qui nihil prorsus credunt, qui sunt sine Deo, sine Lege, sine Religione; vel qui non alium habent Deum, nisi voluptatem, non legem aliam, nisi voluntatem, non aliam spem, nisi vitæ hujus bona. Quid credendum, cogitandumve est de viæ hujus hominibus?

Alii id tantum credunt, quod sibi placet; industrii in fide affectibus studiisque suis accommodanda; vel qui putant, se omnibus Religionis suæ officiis satisfacere posse, quin ab ulla se abstineant re, quam illa prohibeat. Hi docendi sunt, ipsos eo in statu versari, qui nihilo melior vel minus periculosus est, quam ille in quo superiores versantur.

XIII. 1. Sine Religione nulla vera esse potest Probitas in terris; omnes exularent virtutes.

2. Sine probitate, vitæque sanctitate Religio severioris damnationis est causa. *P. Bourdalove.*

Quandoquidem Athei, & qui vivendi, credendique licentiam profitentur suam spiritus vim jactitant, atque rationem provocant; XIV.

Ostendendum primo illis, qui nihil credunt, eorum in credendo indocilitatem maximum esse mentis errorem.

2. Illis vero, qui se ipsos excecare quærunt rebelles veritatibus, quas nequeunt ignorare, & quas cor suum clanculum confitetur, rebellionem hanc meram esse cordis corruptionem. *Desumptum ex P. Aurelianensi. Sermone de Religione.*

Negare Deum, & fidem omnem extinxisse, est XV.

1. Error omnium maxime inexcusabilis, & nequissima ignorantia; non enim esse potest, nisi affectata, & voluntaria post tot argumenta, ac testimonia, quibus Deus ipse essentiæ suæ veritatem comprobavit: *Non sine testimonio se ipsum reliquit.* Hęc autem argumenta fusius possunt enucleari.

2. Teterrima improbitas est, gravissimumque peccatum; hoc enim est de Mundo virtutes omnes, bonam fidem, omnemque justitiam auferre.

Impietatem, atque credendi licentiam scelus esse honori Dei maxime oppositum, apertissimumque Religionis inimicum, qui eamdem, quantum in ipso est, penitus delet, hac inductione probari potest. XVI.

1. Vult Deus ab hominibus cognosci; at impietas fugit, vel delet Entis illius cognitiones, easque veritates, quas ille docuit, & revelavit.

2. Vult Deus ab hominibus coli tamquam supremus eorum Dominus; Impietas vero illum dedecorat, ei thus adolere detrectat, Iustitiæ, ac potentiæ ipsius timorem amittit.

3. Vult Deus homines sibi obtemperare, atque submissionem testari; impietas vero eidem renuit parere, ut impune illius leges perfringat, & justitiam effugiat. Contra impios, & irreligiosos, qui tantopere se spiritus fortes esse gloriantur, ostendi potest, nullam ipsis notam inesse, quæ hanc spiritus fortitudinem probet. XVII.

1. Spiritus fortitudo in hoc sita est, ut quis facile illa assequatur, quæ supra communem sensum sunt posita.

2. In hoc, ut strenue, ac generoso animo eas superet difficultates, quæ cogitationibus nostris magnis, & justis adversantur.

3. In hoc, ut prudens fiat earum rerum electio, quæ nobis utiles sunt; quibus in rebus impios deficere, non operosum est demonstrare.

Punctum primum. Mala, in quę impingunt homines increduli, ac flagitiosi; cæcitas spiritus, animi obduratio, quam cogitatio nulla unquam flectere potest, ac denique finalis impęnitentia, atque æterna reprobatio. XVIII.

Punctum alterum. Quænam in re hæc illorum consistat impietas, & quęnam sint illæ notæ, unde valeat cognosci. 1. Nullam ex Religionis nostræ veritatibus credere, easque, ubicumque sese obtulerit occasio, impugnare. 2. Sanctas res, atque veneranda fidei mysteria in jocum traducere. 3. Sacramenta, & quidquid sanctius est, polluere. In his eorum consistit impietas, ac inde cognosci possunt.

Impius se spiritum fortem appellat, sed ejus infirmitas, atque cęcitas inde apparet, quod XIX.

1. Fidelis certis, invictisque innititur principiis; impius vero rationi, quæ errori patet.

2. Fidelis validissimis auctoritatibus, atque irręprehensibilibus testimoniis comprobatur; impius e contra peculiaribus hæret opinionibus, non aliam quam flagitiosorum hominum sibi similium, auctoritatem habentibus.

3. Fidelis constans est in cognitionibus suis per morum innocentiam, vitęque integritatem; impius vero semper hæret in ambiguo affectuum suorum perturbatione agitatus, & a Deo derelictus. *Desumptum ex P. Texier in Adventu cui titulus: impius infelix.*

PA-

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde peti rerum copia valeat ad has Concionum structuras exornandas.

Sancti Patres

SAnctus Cyprianus *de Idolorum vanit., & in Prolog. de Operibus Cardin.* ostendit, Dei cognitionem esse naturalem.

Tertullianus in Apologetico c. 17. hoc ipsum probat.

Origenes *Lib. 1. Peri-archan.*

S. Iræneus *lib. 4. c. 14.*

Author *libri de divinis nominibus c. 7.*

Lactantius *lib. de falsa Religione.*

Eusebius *lib. 7. de Præparat. Evangelic.*

S. Athanasius *in Orat. contra Idolat.*

Arnobius *lib. 8. contra Gentes.*

S. Gregorius Nazianzenus *Orat. de Theol.*

S. Gregorius Nyssenus *lib. de Vita Mosis.*

Idem Homil. 11. *in Cantic.*

S. Cyrillus *l. 2. & 3. contra Iulianum.*

S. Basilius *Homil. quod Deus non sit auctor malorum.*

S. Augustinus *lib. 2. de Civit. Dei c. 4.*

S. Hieronymus *in Psalm. 95.*

S. Chrysostomus. *In Psalm. 13. & 143.*

Idem. *Homil. 4. in Genesim.*

Idem. *Homil. 9. & 49. ad Popul. Antioch.*

Philo Iudæus *lib. de Opific. Mundi, & lib. de Monarch.*

Salvianus *lib. 2. ad Eccles. Cathol.* verba facit de modica Fide, ac Religione, quæ in Christianis videtur.

Idem lib. 3. in eos invehitur, qui ævo suo in iis, quæ ad Religionem pertinent, licentiam præseferebant.

S. Bernardus. *Sermone 32. in Cantic.*

Ascetici, & dogmatici

Granatensis. Catechismus.

Lessius. *De Divinis perfectionibus.*

Silhon. Tractatu de Animæ immortalitate, cujus præcipua pars in probanda contra Atheos Dei existentia versatur.

P. Mauduit, Præsbyter Oratoris Tractatum edidit de Religione contra Atheos, & Deistas.

P. Antonius Girard e societate IESU. Ex P. Leonardi Lessii Operibus duo fundamentalia salutis decerpsit principia, alterum de unius Dei veritate, alterum de veritate Religionis contra Hæreticos.

Dialogus de Existentia Dei cum tribus aliis editus de Immortalitate animæ, de Providentia, & de Religione, sine nomine auctoris.

Marchio de Planetia egregium de Religione tractatum edidit, ubi integrum caput circa Atheorum insaniam versatur.

Cambolas, Presbyter Tholosanus in libro, cui titulus, Vitæ Christianæ Exemplar, cap. 1. de spiritibus fortibus, ac in iis, quæ ad Religionem attinent, libere credentibus.

P. Antonius de S. Martino *de la Porte*, Carmelita reformatus in libro cui titulus, *Les conduites de la Grace*, Tractatu 4. fusius de spiritibus fortibus verba facit, eorumque detegit infirmitatem.

De la Bruyere in Caracteribus Morum hujus seculi Operi suo finem imponit caractere spirituum fortium, atque Atheorum, & Dei unius probat existentiam.

P. Caussinus in Aula Sancta lib. 2. primo ad salutem obstaculo, prolixum habet Sermonem de Atheismo, & Impietate.

P. de la Colombiere in Christianis Considerationibus, unam adfert de Atheismo, & vivendi, credendique licentia.

Liber, cui titulus, Sapientia Christiana editus a P. Guilleminot e Societate IESU de eadem re fusius loquitur.

Liber, cui titulus, Animadversiones in varia Religionis, Ethiceque argumenta Tomo 2.

Liber, qui inscribitur *Essais de Morale* Tom. 2.

Concionatores

P. Aurelianensis Tomo 1. Sermonum concionem habet de vera Religione ubi Atheos, ac irreligiosos oppugnat.

Abbas de Breteville Tomo 4. Sermone pro Dominica infra octavam Nativitatis Dominicę.

Auctor Sermonum in omnia Ethicæ Moralis argumenta, in Dominicali, Sermone pro Dominica Trinitatis, Dei contra Atheos probat existentiam.

Idem Tom. 2. Sermonum particularium Concionem habet de Incredulitate contra Impios.

In eorum numero, qui collectanea Moralia ediderunt unum reperi Dandinum, qui in hoc elaboraverit argumentum, & ea, quæ reperire potuit, collegerit. Adi librum ejus tertium ubi de peccatis fidei oppositis verba facit.

Ex Ethnicis.

Cicero *lib. 2. de Natura Deorum.*

Seneca *lib. de Providentia.*

Stoici apud Plutarchum *lib. 2. de Placitis Phil. c. 6.*

PARAGRAPHUS III.

Bibliorum loci, exempla, & applicationes huic argumento.

EGo sum qui sum. Exod. 3.

Videte quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me. Deuter. 32.

Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine Psal. 4.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Psal. 13.

Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam, &c. Psal. 18.

Quomodo scit Deus, & si est scientia in Excelso? Psal. 72. (sic loquuntur impii.)

Viduam & advenam interfecerunt, & pupillos occiderunt, & dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob. Psal. 39.

Ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt. Psal. 32.

Priusquam montes fierent, aut formaretur terra & orbis, a sæculo usque in sæculum tu es Deus. Psal. 89.

Interroga jumenta, & docebunt te; & volatilia Cæli, & indicabunt tibi; & narrabunt pisces maris: quis ignorat quod manus Domini hæc omnia fecerit? Job. c. 12.

Deus, cujus iræ nemo potest resistere & sub quo curvantur qui portant orbem. Idem, c. 9.

A magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterat Creator horum videri. Sap. 13.

Tu es Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem. Ibidem, c. 16.

Non est alius Deus, quam tu, cui cura est de omnibus. Ibidem, c. 12.

Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis. Ibid., c. 1.

De his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est; neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex. Ibidem c. 13.

Ego primus & novissimus, & absque me non est Deus. Isaiæ c. 44.

Plena est omnis terra gloria ejus. Idem, c. 6.

Ante me non est formatus Deus, & post me non erit. Idem, c. 43.

Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis: sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium. Eccle. 11.

Numquid non cœlum & terram ego impleo? dicit Dominus. Jerem. 23.

Lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Joann. 1.

Non sine testimonio Deus seipsum reliquit, benefaciens de cælo. Act. 14.

Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cum sit Dominus, non in manu factis templis habitat ..... indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia. Act. 17.

In ipso vivimus, movemur, & sumus. Ibid.

Invi-

Invisibilia ipsius, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur. Ad Rom. 1.

Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ad Rom. 7.

Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Ad Rom. c. 1.

Exempla veteris, novique Testamenti.

Probabile non est ante diluvium veros Atheos extitisse

ANte diluvium quamvis mortales ad extrema usque impietatis scelera devenere, non liquet tamen in generali ea corruptione Dei fidem penitus deletam fuisse. Mundi creatio, & primi parentis recordatio, quem eorum complures viderant, & cujus fatum alii didicerant, dubitandi locum minime relinquebat, utrum primum Ens, & supremus Universorum auctor, ac Dominus esset, quamvis vitium, atque mores corrupti omnem illius metum sustulissent, omnemque cultum, ac Religionem antiquassent. Itaque inter Mundi Creationem, & Dei Creatoris existentiam, qui unus illum ex nihilo potuit educere, talis nexus invenitur, ut alterum ex altero necessario consequatur; & Atheus, qui ex corde suo Dei fidem expunxit, mundi quoque creationem debeat negare, & asserere, hunc ab æterno eo in statu mansisse, in quo videtur, vel saltem partes omnes, ex quibus constat, fortuito Atomorum concursu ita coaluisse, ut tot, tamque præclara opera efficerentur. Utrum hæc fidem mereri possint, recti sensus est dijudicare; quod occasionem tribuit dicendi opus esse ut rationis sensum omnem abjecerit, qui vere Atheus est. Sed satis est, rationem aut flagitiis, aut affectuum violentia fuisse corruptam, ut affirmare possimus numquam defuisse Semi-Atheos, hoc est homines Dei timore, conscientia, & omni Religionis sensu carentes.

Exempla Cain

Primum, quod in Bibliis occurrat exemplum hominis Religione, ac Dei metu carentis est antesignanus reproborum omnium, infelicissimus Cain, qui dubitare non potuit, utrum Deus esset Creator Mundi. Cum enim filius esset patris, qui fuerat primus hujus orbis incola, & qui non nisi Dei ejusdem manibus efformatus esse potuerat, prætulit nihilominus animum impium, ac titubantem in fide Providentiæ illius, a quo omnia creata fuisse cognoverat. Quamobrem quidam ex Sanctis Patribus illum primum, & Patriarcham Atheorum appellant; neque veritus est asserere S. Bernardus, fidem illius ante mortuam fuisse, quam ab illo mors fratri inferretur. Supplicium, quod de illius impietate divina poposcit Justitia, eos omnes deterrere deberet, qui illius exemplum sequuntur; eumdem enim exitum debent præstolari.

Alia eorum exempla, qui vel Athei vel sine Religione fuerunt

Dici possunt, tot impii, ac nefarii homines, de quibus loquitur Scriptura, totidem fuisse saltem semi-athei, velut Esau, qui primogenita sua vendidit, ut suæ voluptati indulgeret; Saul, qui in desperatis rebus Pythonissam consuluit; tot Reges impii, qui populum ad Idolorum cultum impulerunt, & alii, qui Deum Patrum suorum deseruere, ut Idolis thus adolerent. Profecto inter Idololatram, Atheumque hoc discriminis interest, quod hic nullum prorsus Deum cognoscit, ille vero ficta veneratur numina, vel creatam aliquam rem sibi proponit in Deum. Par est utrobique impietas; ac asserere possumus Idololatriam Atheismo viam sternere, quemadmodum hodie Atheismus idololatras facit suarum voluptatum, ac quæstuum.

Ille, cujus non solum vivendi, agendique ratio probavit, quod nullum Deum esse putaret, ac Dominum majorem se, verum etiam apertissime professus est, se neque Deum ullum nosse, neque ulli obtemperare velle, Pharao est, nequissimum illud cæci, obduratique cordis exemplum: *Nescio Dominum, & Israel non dimittam.* Exod. 5. Admirabilia portenta, quæ coram ipso operatus est Moyses, illi persuadere debebant, adesse Deum supremum naturæ totius Dominatorem: attamen qua pertinacia protestatus est, se penitus ignorare Deum hunc, cujus verbis Moyses ad eum loquebatur, ac se non passurum, ut populus Israel, quem duro servitutis jugo premebat, in desertum concederet, solemni cum sacrificio adoraturus? Hæc figura est, vel potius prototypus rebellionis Atheorum, quibus non ratio, non miracula, non minæ, non divinæ justitiæ flagella persuadere possunt, Deum esse scelerum omnium ultorem.

Nabuchodonosor aliud est impiæ hujus rebellionis exemplum, licet superbiæ suæ pœnas luens tandem confessus sit magnitudinem, supremamque illius potestatem, cujus nomen aspernabatur. Rex ille magnitudinis suæ fulgore excæcatus contra omnia rationis lumina se se extulerat supra Deum, pro quo simulacrum suum coli jubebat; sed debitas sceleris, ac impietatis suę Deo pœnas dedit; qui illi rationis usum ademit, atque ad brutorum conditionem redegit eum, qui se se supra mortales omnes evehere studuerat. Hic idem ille status est, quo Athei quodammodo rediguntur. Hi omnia rationis suæ lumina extinxerunt, ne agnoscerent Deum quem creata omnia ratione, & sensu carentia palam prædicant, ac profitentur, & ipsi quoque brutorum similitudinem induunt, ut brutalem vitam traducant, terrena solum, & sensuum voluptates cogitando, quod dignum impietatis ipsorum supplicium S. Paulus ad Rom. 1. appellat. *Mercedem, quam oportuit, erroris sui in se met ipsis recipientes.*

In novo autem Testamento in Herodis Ascalonitis persona quamdam Atheismi speciem intuemur; non solum enim in omni vitæ suæ ratione palam ostendit, se non aliud Numen, quam fortunam suam credidisse, & eos, qui eumdem in throno, quem usurpaverat, tueri possent; sed cum audivisset Deum in mundo, ac in oppido ditionis suæ natum esse (Messiam videlicet, quem Prophetæ nasciturum prædixerant, & Iudæi præstolabantur) quamquam mira narranti nuntio fidem non adhiberet, turbatus est tamen, nihilque intentatum reliquit, ut Messiam hunc recens natum, quicumque tandem esset, de medio tolleret, eo usq; ut occidi juberet pueros omnes qui in Bethleem invenirentur, & quos ejusdem præter propter ætatis esse autumavit. Athei quiddam non dissimile præstant; scelera quippe sceleribus aggerentes suffocare conantur in corde suo Dei metum, & cogitationem eumque, si fieri posset, de mundo auferre; quoniam uti S. Augustinus inquit, maxime interest eorum, ne quis sit vindex scelerum & impietatum.

Deus ignotus, quem Athenienses venerabantur.

Cum S. Paulus Areopagum ingressus est, Fidei lumen allaturus, & illud proditurus ignotum Deum, quem Athenienses colebant: antequam de lege Evangelica verba faceret, adnisus est ideam illis adstruere veri Dei, & Creatoris Cęli, ac terræ prorsus aliam ab ea, quam illi conceperant; non enim minus aberrant a veritate fictis nominibus thura adolentes, quã si nullum penitus Deum cognovissent; & quia Religionis Christianæ ratione habita idem est idololatram esse, ac Atheum; & quia denique, ut ait Tertullianus vel nullus est Deus, vel unus tantum est; nisi quod facilius est errorem auferre Idolorum cultori, quam Atheo, propterea quod vitium, affectuumque perturbatio majores tenebras hujus offundit menti, & Atheismus, ac impietas ex morum licentia proficiscentes majorem illius conversioni obicem statuit.

Cum Atheorum, flagitiosorumq; hominum vulgatus sermo sit, neminem ex alio mũdo accessisse, & docuisse quid ibi fiat, quod profecto impii in Sapientia dicunt; illis ea reddenda sunt, quæ S. Patriarcha Abraham diviti nequam respondit, de medio flammarum suarum flagitanti, ut aliquis ex mortuorum numero in mundum mitteretur, qui fratres suos Atheorum more viventes commoneret; respondit quippe Moysem, & Prophetam missos fuisse, & hoc illis satis esse debere; si enim se se non debebant testimoniis veritatis, quæ Deus illi præbuerat, neque habituros fidem illi, qui ex mortuis resurrexisset, neque prodigio cuilibet; & omnia hæc tamquam inanes illusiones existimaturos.

Appli-

Nemo Deum negat, nisi cui expedit Deum non esse Augustin.

Nihil est ordine perfectum, quod possit sine moderatore consistere. Lactant. l. 3. c. 10.

Esse omnium est ipsa Divinitas. S. Dionys. de Div. Nominib.

Non est gens neque lingua, quæ hanc vocem Cœlorum, & creaturarum intelligere non possit, qua Deum omnes clamant. Chrys. Homil. 9. ad Popul. Antioch. explicans illud Davidis: *Cæli enarrant gloriam Dei, &c.*

Nihil agis, ingratissime mortalium, qui te negas Deo debere, sed naturæ; quia nihil natura sine Deo est; sed idem est uterque, nec distat officio. Seneca lib. de Benef.

Si Deum e mundo sustuleris, fidem & societatem de genere humano, & una excellentissimam virtutem justitiam, auferre necesse est. Cicero, de natura Deorum.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ fontibus hauriri possit in hoc argumento contra Atheos &c.

Impii dividuntur in Atheos Deistas, & Pyrrhonicos vel indifferentes

IMpiorum, flagitiosorum, eorumq; qui se Spiritus Fortes jactant, nomine, uti jam dictum est triplex hominum genus continetur, qui dici possunt nullam Religionem habere, sunt autem Athei, Deistæ, & Pyrrhonici. Singuli sua seorsim habent argumenta juxta eos Articulos, quos impugnant. Deistæ, qui Deum unum fatentur, contra Religionem ea objiciunt, quæ ipsis nequaquam communia sunt vel cum Atheis, qui Deum esse negant, vel cum Pyrronicis, qui de ejusdem ambigunt existentia. Athei melius se fecisse putant omnem auferendo Divinitatem, cum qua simul evertunt, quidquid certitudini existentiæ ejus innititur, puta Religionem, & quæcumque inde consequuntur alia, tum ad hanc, tum ad alteram vitam pertinentia. Pyrrhonici, qui in Religionis materia indifferentes vocari possunt, nihil positive affirmant; verum ne prohibent quidem, quominus rationes oppositæ suam habeant probabilitatem. Affirmandi, negandique particulæ nullo ipsis in discrimine sunt, dummodo inter utrasque mens semper hæreat anceps. Utrique spirituum fortium nomen, & gloriam sibi vendicant, quasi supra humanas infirmitates positi, neque vulgi opinionibus irretiti, quibus imprudenter homines injiciuntur in Religionis servitutem, quæ nullam pati post licentiam.

Veri Athei vel nulli sunt, vel paucissimi

Rationes Dei existentiam probantes adeo planæ, perspicuæque sunt, & ut inquiunt Auctores, creatarum quarumcumque rerum testimonio ita probantur, ut nullus reliquus sit dubitandi locus, utrum veri Athei inveniantur, nisi terribilis accedat stupiditas, quæ omnia ferme rationis lumina extinguat. Nihilominus quamplurimi sunt Athei non mente, sed corde, qui sibi persuadere conantur nullum esse Deum, ut hoc pacto conscientiæ suæ stimulos suffocent, tranquille voluptatibus vitæ hujus perfruantur, & impune in omnia scelerum genera ruant. Ita Deus nullum unquam miraculum operatus est ad probandam Divinitatem, quæ ab omnibus creatis rebus prædicatur. Illi solum, quorum interesset nullum esse Deum, hoc negant: mens vitiis referta illos in hunc errorem impellit; omnesque conatus exerunt, ut quod cupiunt, sibi persuadeant, aliosque in suos sensus alliciant, quoniam vellent, quod numquam assequi poterunt, hoc sibi met ipsis probare.

Inveniuntur tamen plurimi nefarii homines, qui non solum vivunt tamquam Athei, sed qui loquuntur etiam æque ac si vere essent Athei; qui se se continere nequeunt, quominus in cœtibus sua dogmata jactitent, licet reipsa aliter credant. Hoc nonnumquam simpliciter accidit, ut ingenium eorum late possit excurrere, atque improbam percipere voluptatem rudes homines torquendo, eorumque menti caliginem affundendo, quibus non satis luminis inest, ut fallaciam, atque imbecillitatem eorum quæ afferuntur, detegant argumentorum; quo fit, ut qui de Divinitate minime ambigunt, alios veros Atheos possint efficere. Nihil ergo æquius est, quam studere, ut Fideles contra perniciosa eorum sophismata, inanesque rationes sibi caveant diligentissime.

Causæ vulgatiores Atheismi.

Tres præsertim sunt Causæ Atheismi, seu mentis, seu cordis: parum interest, quomodo Athei labantur, eadem enim scelera patrant, ac in eamdem denique decidunt infidelitatem. Prima est, nefaria conscientia diuturno obscænorum criminum habitu obdurata. Fides paulatim infirmatur, ac tandem penitus extinguitur; curatur etiam, ut hoc accidat ad secretos conscientiæ stimulos, atque redargutiones, quibus anima eo in statu torquetur: ita ut, ne timore judiciorum Dei, & suppliciorum, quæ impium altera in vita manent, deterreatur, anima ipsa, quantum in illa est, fidem extinguat, vel saltem memoriam eorum nitatur abolere, ab oculis suis hæc terribilia objecta rejiciens. Altera secreti hujus, vel manifesti Atheismi causa est obscæna venus, nequissimæ impudicitiæ, voluptatum amor, quæ animam ita dejiciunt, ut nullus illi Dei, vel Religionis sensus supersit, eo usque ut nihil in altera vita spetans, felicitatis suæ cancellos in hac ipsa constituat, atque omnes abjiciat cogitationes, quæ voluptatum suarum perfruitionem possent perturbare. Tertia mali hujus origo est inquieta curiositas, & secreta superbia, quæ altiora Religionis mysteria erutari contendit: quo cum homo infirmis rationis suæ fluminibus pervadere nequeat, vel fictum putat, vel impossibile quidquid ultra mentis suæ jactum positum est. Hæc ipsa superbia veteres Philosophos deterruit, ne sacris nostris initiarentur, eosque sæpe ita excæcavit, ut nihil credere vellent, quod intelligere non possent.

Impii illi, qui serio loquuntur, alia insistunt via Religionem eversuri. Quemadmodum vident illam secretissimas actiones nostras, ipsa etiam desideria dirigere, eam politico acceptam referendam esse putant consilio, ut populi videlicet in officio, quod Principibus suis debent, contineantur. Verum si bona fide operarentur, e contra arguerent, unam tantummodo Religionem esse, quæ Reipublicæ securitati consulere noverit, ordinem, submissionem, & pacem tuens, regens humanæ societatis officia: mendacium enim, fictæque suppositiones tantum bonum gignere nequivissent, præterquam quod mendacium, & fraus semper latere non possunt. Sed cum metus justitiæ ultoris Dei, & alterius vitæ supplicia, non secus ac bonorum operum præmia hanc vim obtinuerint producendi tantum boni quantum est universalis humanæ societatis conjunctio, dicendum est, Religionis opus esse mundi civilis pacem, atque ordinem: non autem opus esse Politicæ, hoc est ingenii prorsus humani, quod Religio introducta fuerit, & constituta.

Cum Atheis ea describuntur flagitia, atque scelera, quæ grassarentur in terris, nisi Deus esset, atque Religio; hoc unum respondere possunt, tunc homines gubernatum in ratione, & vitium, quod rationi adeo oppositum est, licet a Religione minime prohiberetur; eos nihilo secius esse abominaturos. At quid est ratio per se, ut sola exundantium affectuum torrenti opponatur? Quis non videt quotidiana doctus experientia illius imbecillitatem, atque inertiam in tot hominibus, qui suis affectibus dediti, dummodo suis satisfaciant voluptatibus, rationi, atque conscientiæ aures obstruunt? Non ne vident rationis, virtutisque considerationem, quæ alioquin parum valeret, iis inniti, quæ nos Religio docet de Existentia Dei, & de mandatis, quæ nobis irrogat Deus?

Deus? Quod si supponeretur Deus inane tantum esse nomen, ac inanis idea; nullum amplius esset vitium, nulla virtus; & virtus, vitiumque ex hac parte mera essent nomina nihil significantia?

Lumen ipsum naturale partem earum veritatum prodit, quas Athei in dubium vocant.

Naturale quoque lumen nobis ostendit non deesse rerum omnium auctorem. Nascimur non sine quibusdam instinctibus, & affectibus; nascimur cum quibusdam luminibus, & cognitionibus; quemadmodum non desunt objecta, quæ naturaliter cupimus, ita non desunt quædam quæ sine studio, atque doctrina cognoscimus: Deus, animæ immortalitas, bonorum operum præmium, & supplicium, quod scelera manet, ex iis sunt veritatibus, quarum doctrina non indigemus; ita ut nulli essent in hujusmodi articulos infideles, si ut fideles essemus, satis esset cognoscere, quid Fides de illis docet, & ratio sine voluntate sufficeret. Hæ sane veritates ab institutione minime proficiscuntur. Temporum vices, diversa populorum negotia, Nationum commixtio, varia hominum studia institutionem immutant, ac varias honoris, atque urbanitatis regulas statuunt. Sed hæc sententia, unum Deum esse, vitam alteram, virtutum præmia, scelerumque supplicia; hæc, inquam, sententia inter omnis societatis mutationes immutabilis perseverat; corde quid aliud licet arguere, nisi, iterum dicam, sententiam hanc a simplici educatione minime profectam esse sed alicui innixam esse naturali proportioni, quæ inter has veritates, nostrumque intellectum intercedit.

Mala, quæ ex Atheismo oriantur.

Si locum haberet Atheorum sententia, virtus chymæra quædam esset, ac nomen inane: probitas vanus esset scrupulus; bona fides simplicitas, vel hypocrisis: omnis inter homines confidentia desineret; quis enim fideret hominibus, qui cum Deum non cognoscant, non sanctiorem, quam propriam utilitatem legem agnoscunt? Si hæc sententia obtineret, conscientia præjudicium esset; lex naturalis, illusio; jus, error; benevolentia, qua se se mutuo prosequuntur mortales, nullum amplius fundamentum haberet; societatis vincula jam adimerentur; amicus amico, civis patriæ, patri filius prodendo paratus esset, ex quo sibi cum utilitate hoc perficiendi oblata esset occasio: & auctoritate, vel silentio, quæ sceleri perfugium, præbere possunt, contra leges se tueri posse confideret sacratissima denique jura, atque imperia, tamquam mera somnia, & visiones haberentur. Nec ratio deest; cum enim quilibet homo se tamquam finem sibi proponeret, non aliam haberet Legem, quam voluntatem suam, non aliam regulam, quam sua desideria & vim ea, quæ vellet exequendi, vel ea, quæ sibi utilia forent, usurpandi, quod inter bruta contigit animantia.

Fateor equidem nihil mihi adeo ridiculum, atque absurdum esse unquam visum quam credere, virtutes omnes, bonam fidem, probitatem, justitiam, humilitatem, temperantiam, fidelitatem, omnia societatis vincula, æquissimas leges, ea, quæ summa cum æquitate sancita sunt, Tribunalia, quæ summa cum justitia sunt constituta, rectum rationis usum, affectuum imperium, sapientiam, conscientiam, legem naturalem; quidquid demum hominem ab aliis animantibus distinguit, hæc omnia inquam ab errore esse profecta, ex eo nempe sensu, quem habemus de Existentia Dei; e contra vero scelus, licentiam, injustitiam, malam fidem societatis perturbationem, quæ Rerumpublicarum æque, ac familiarum secum trahit eversionem, pravum rationis usum, flagitia, affectus, nequissima vitia, fœdissimas libidines ex ea veritate originem ducere, quæ ab Atheorum sententia non abhorreret, si locum habere posset insana eorum suppositio.

Liquido etiam patet, ubi existentiæ Dei veritas fuerit explosa; non eas solum difficultates occurrere, quæ sunt communes in dogmatibus, verum sexcentas alias, quæ immediate ex Atheismo proficiscuntur. Mundus, qui factus reperitur sine ullo Auctore ab æterno, vel ex fortuito atomorum occursu; æterna hominum, aliorumque animantium successio, quin aliquis primus extiterit, qui secundo vitam tribuerit: infinita hominum multitudo, qui in terris extitissent quin unquam eorum fons, & principium inveniri posset. Hæc omnia ænigmata sunt, & paradoxa; vel potius omnia in ideis nostris perturbata sunt; fulgidissimum lumen nobis est caligo densissima. Sapientia, quæ lucet, oculosque nostros perstringit multo magis, quam rerum confusio; quod factum videmus perspicuis rationis illustratæ notis distinctum, efficit, ita dicam, ut propriæ rationis usum amittamus, ex quo Deum non cognoscimus amplius; nullum enim amplius invenimus principium, ad quod omnia hæc miracula referre possimus.

Quibus principiis & rationibus Athei innitantur.

Athei, flagitiosique homines id tantum credere volunt, quod suis accidit sensibus; & quod rationis suę vi concipere valent; videlicet Fidei luminibus rationem solam substituunt, immo sensus ipsos, quos unice consulunt, quemadmodum S. Augustinus animadvertit. *In homine carnali tota ratio intelligendi est consuetudo cernendi*? Nunc autem quæro, aliquid ne esse potest infirmius, & errori magis obnoxium, quam ratio sola, ita suffulta, & aliud quodcumque fulcrum respuens? Quamtumvis magna sit humana mens, & aciem habeat perspicacissimam, magnas tamen naturaliter habet infirmitates propter nexum, quem habet cum sensibus, & cum materia, & quod non nisi per corporis organa potest operari. Non ne verum est, quamplurimas res, easque maxime communes, & obvias illius conatus fallere, eamque cogere, ut inscitiam suam profiteatur? Post tot sæculorum ambitum numquam æstus marini, atque eorum, quæ in febri ordinata deprehenduntur intervalla, vera causa potuit inveniri & post tot meditationes, & placita nihil adhuc de continui compositione certum potuit afferri. Quid fiet igitur, Sapiens ait, si ad rerum mere spiritualium cognitionem conemur attolli? *Difficile æstimamus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt invenimus cum labore; quæ autem in Cœlis sunt, quis investigabit?* Sap. 9.

Atheis Dei incomprehensibilitas negotium facessit, & quasi hæc Deo esset contraria, inde arguunt, non esse Deum; videlicet insanissimo errore, rei proprietate abutuntur ad rem eamdem evertendam. Ceterum, cum incomprehensibilitas ad humanam mentem referatur, quæ nimis arctis finibus continetur, quam ut Deum intelligere valeat; quis non videt, nolle credere Deum esse, eo quod natura ipsius nequit comprehendi; idem esse ac inscitiam suam pro argumento usurpare contra Deum, & contra Religionem; quod absurdum nihilo minus irridendum est quam si quis neget, solem pleno meridie lucere, eo quod hebetem oculorum aciem in eum nequeat intendere? Præterquamquod donec fateri cogemur ignorantiam nostram in earum rerum natura, quæ oculis subjiciuntur, ac fere semper præ manibus versantur, citra dementiam contendere minime licebit Divinitatis arcana, penetrare velle; & ubi illa nequeamus assequi, ea negare eorumque fidem evertere; quasi hæc juste esset existentiæ Dei negandæ ratio, asserere, illum mente nostra capi non potuisse, qui ne caperetur, non infinitum, sed paulo nobis majorem esse sufficeret; quod in quolibet sensu non est adeo facile.

Ipsa Dei incomprehensibilitas Dei probat existentiam.

Hæc impotentia penetrandi Opera Dei, tantum abest, ut argumento esse possit ad illius divinitatem explodendam; quod immo illius nota est maxime perspicua; tandem enim mens nostra major est, quam objecta, quæ in se comprehendit: & quemadmodum illam esse angustissimam intelligimus ex ea difficultate, quæ ad facillimas naturæ res evolvendas occurrit; non adeo magnus Deus esset, quem spiritus arctis adeo finibus circumscriptus, qualis noster est, comprehendere posset: cujusmodi objectum si Deus esset, explere ne posset vota nostra, ac nos beatos efficere? Itaque ideam Deo dignam comprehendere non possumus, quin eum nobis incomprehensibilem exhibeamus; & si quæ inveniretur Religio, quæ nobis

Deum

Deum cognoscendum tradere conaretur; hæc statim fallax esset Religio, & Deus, quem nobis illa proponeret, esset commentitius; incomprehensibilitas enim vero Deo non est minus essentialis, quam potentia, bonitas, & sapientia, eo quod si Deus est, hic profecto infinitus est; si infinitus, fieri nequaquam potest, ut a finitis mentibus, quales nostræ sunt, comprehendatur.

Athei ad mundi Creationem evitandam, quam intelligere nequeunt, sese expedire putant, Mundi credentes æternitatem, quæ illum nequaquam creatum esse supponit?. Sed quæso, Mundi æternitas facilius ne intelligi potest, quam ejusdem creatio? Difficilius ne credere, Deum infinita, qua pollet, potestate entia quælibet ex nihilo eduxisse, quam concipere quomodo ab æterno sine auctore existere potuerint, quoad principia eadem componentia, ipsorumque genera, & species; quod vero spectat ad ordinem, ac successionem, omnia ita potuisse subsequi, quin eorum successio, ordo initium ullum, & causam habuerit? Satis ne sapientiæ, & luminis in ea opinione deprenhenditur, quæ Mundi asserit æternitatem, ut cum æternę damnationis periculo illi sit præferenda, quæ ejusdem creationem affirmat?

Deistæ nequaquam minus impii sunt Atheis.

Deistæ Deum esse fatentur; sed credunt animam ipso mortis momento in nihilum redigi, & ita putant, divinæ ultioni locum omnem auferri. Ita parum refert utrum Deus sit, nec ne: ut enim verbo me expediam, si nullus est, nihil ipsis metuendum est; si Deus est, mors, qua rediguntur ad nihilum, illos a Divina ira tuetur. Nihil ergo præter humanas leges ipsis esset metuendum, sed quam tenue, ac imbecillum hoc vallum est contra furentem maris æstuosi tempestatem! Provocarent illi statim ac possent, legem vis, quæ potentiori indulget, ac statuit jus penes illum, qui victoriam scit usurpare. Qui non videt, quot ex hoc fonte mala orirentur, næ ille quidem cœcus est.

Increduli ignorent, per nos licet, ea naturæ secreta, quæ insignes sapientia viri scrutari minime valuerunt; quæstiones maxime familiares dumtaxat illis proponam: Nobis ostendant quomodo planta vel arbor in exiguo semine contineatur, & quænam sit in quoque semine dispositio, ut hanc potius, quam aliam plantam, arboremve producant. In horto pugillum seminum variorum jacio; quæcumque inde extiterint plantæ, ex eodem terræ succo efformabuntur, imbre eodem irrigabuntur, iisdem solaribus radiis fovebuntur; ideoque quæcumque in illis aderit differentia non ex hisce elementis, quæ ubique erunt eadem, sed vel ex varia partium, vel ex diversa earum dosi proficiscetur. Hoc intelligimus quidem, illud autem quod non videtur, est causa proxima, ita hæc partiens elementa. Quinam hanc seminibus virtutem impertiit, quo artificio has dispositiones divisit? nisi hoc naturæ Auctor præstitit, dicant illi, quinam alius, & quomodo hoc efficere potuit.

Aliquot argumenta existentiæ Entis supremi.

Adeo valida, & manifesta afferri possunt argumenta Dei existentiam probantia, ut omnem humanitatis sensum abjecisse dicendus sit, qui ea minime videat; sed omnino perditæ, deploratæque conscientiæ animique corrupti ille est, qui eisdem non cedit: ita vulgo dicunt, vel rationis usum prorsus amisisse, vel ad extremum usque impietatis apicem profectum fuisse, qui eam negat veritatem, quam solum naturale lumen, omnes homines, omnesque populos edocet. Inter hæc argumenta quædam metaphysica sunt, quædam physica, nec desunt alia ex morali disciplina desumpta; omnia valide, invicteque probantia, sed non omnia omnium mentium captui accommodata. Auctores quidam eas, vel saltem pręcipuas Gallice exposuere; inter quos Silhon in Tractatu de animæ Immortalitate, Marchio de Planitie in Tractatu de Religione Christiana, P. Mauduit Oratorii Presbyter in Tractatu de Religione Christiana contra Atheos. Adi, si lubet, hos auctores, atque Tractatus, ubi hæc argumenta reperies, Eorum nonnulla hic afferam, quibus SS. Patres usi sunt, quæ mihi & manifesta magis, & concionatoribus magis accommodata videntur.

Mundi hujus adspectus Deum esse docet.

Homo, ut liquido agnoscat Deum esse, oculos aperiat, satis est, & Universum hunc Mundum contempletur. Quæcumque ibi videt, elata voce prædicant, supremum Ens adesse. Immensæ illæ sphæræ, quæ tanta concentus illecebra, tantopere in orbibus suis peragendis ordine supra caput nostrum circum ire conspicimus; Sydera in illis posita, quę tantam cient admirationem magnitudine sua, specie, ac fulgore, quorum motus pernicissimus est, periodus recte instituta, vicissitudo constans, & effectus multiplex, & mirabilis, non ne, Domine, tuam gloriam eloquentissime predicant, ut inquit Propheta, Ps. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei?* Tot, ac tam variæ in terris Plantæ, quarum singulis suæ adsunt proprietates, tot animantia, singula suum instinctum habentia; tot Agentia, quę licet diversis, & oppositis sæpe etiam studiis ferantur, unanimi tamen agunt consensu, & ad eumdem finem tendunt; hæc omnia diversa opera non ne clamant illis, qui aures suas nolunt obstruere, ne audiant illa: se a Domino facta fuisse?

Quisnam magnificas ædes conspiciens, juxta regulas artis affabre ædificatas, superba supellectili locupletatas, pretiosis tabulis exornatas, in conclavia ęque magna, & commoda divisas, illas forte, atque ex fortuito atomorum concursu coaluisse putaret? At quænam ædes unquam eam præseferre potest, formam, magnificentiam, partium venustatem, ac ordinem, quem in Mundi structura admiramur? Quis igitur hujus esse potest Architectus nisi Deus? Qui vero illum cœcæ sorti acceptum referat, non ne magis cœcus est?... Hic autem Mundus, qui toto æternitatis spatio in nihilo delituit, unde ut emergeret, omnipotenti manu opus fuit; Mundus hic adeo in partibus omnibus admirabilis ex se subsistere poterit; cumque se ipsum creare nequiverit, semet poterit tueri? fingi ne potest Universum cœlorum, terrarumque orbem constanti, atque tuta hac ratione forte regi? Hæc omnia non ne palam ostendunt, eximium aliquem adesse spiritum, aliquod ingenium infinita potentia pręditum, quod hæc omnia dimensum est, eaque numquam satis celebranda providentia gubernat?

Corporis humani structura se Dei opus esse docet.

Ut homo Deum cognoscat, oculos in se ipsum conjiciat satis est. Quid unquam magis admirabile inveniri potest, quam hæc multitudo, varietas, ordo, venustas, proportio, relatio, quam inter se habent tot organa tam varia, seu materiam spectes, seu figuram, situm, motum, officia, quæ tamen omnia mirabili adeo certoque consensu ad eumdem finem feruntur. At si me ipsum introspicio, utibi animam meam considerem, quæ ibi quoque vestigia, quæ argumenta reperiam apertius adhuc Dei unius veritatem probantia? Universale hoc, ideoque naturale studium, quo in bonum ferimur, odium illud, quo malum abominamur, non ne liquido probant quemdam adesse primum, atque universalem Motorem motum hunc omnibus hominibus imprimentem? Hæc conscientiæ exprobratio, quæ efficit, ut nos met ipsos secreto judicio damnemus ob quædam facta, licet nos insimulet nemo, non ne palam ostendit, nos ipsos agnoscere supremum aliquem judicem, a quo provocare non liceat? Intuitus illi adeo celeres in Cœlum sublati, qui singulis, ne cogitantibus quidem accidunt ubi aliquo dolore premuntur, non ne testantur fidem nostram, qua Deum in Celis esse credimus, qui possit in rebus adversis ferre opem? Jugis hic cordis motus, quod semper suam felicitatem exoptat, quin tamen omnia, quæ in terris possidentur bona, illud explere valeant, non ne liquido probat, infinitum esse cordis ejusdem captum; ac non nisi infinito, summoque bono replendum?

Deus est: universalis populorum omnium in omnibus locis, omnibusque temporibus consensus, licet in reliquis rebus maxime discrepent, apertissima

est veritatis hujus demonstratio; naturæ vox est, quæ mentiri non potest. Profecto esse nequit fallacis præjudicii effectus; nullum enim præjudicium adeo commune esse potest: sensus, imaginatio, & effectus, quæ sunt inanium præjudiciorum causæ, gratuito Dei unius ideam non adstruerent, quæ illis non favet, sed obest, illamque oppugnat. Hominis unius oppositio universæ Humani Generis consensioni adeo inaudita est, ut, non nisi miræ cæcitatis, inauditique supplicii esse valeat effectus. Cæterum ullane veritatis est species, quod populorum omnium sententia, quæ naturæ ipsius vox quædam est, vanitati innitatur? Si hic instinctus adeo rationi congruus, si hæc naturalis sententia mendax est, inde profecto sequitur, lumine, quo regi debemus, nos falli ac in errorem induci, & rationem per se nos in gravissimum errorem impellere, quem alii longe plurimi consequerentur. Ad hæc si universalis hominum de Divinitate sententia a vero abhorreret; hæc princeps esset scientiarum omnium scientia, scire videlicet nullum esse Deum. Quomodo vero Atheismus adeo præclara veritas esset, cum scelerum, flagitiorumque omnium sit causa? Quomodo accidere posset, ut credere Deum, error esset; quandoquidem hoc est moralium omnium virtutum principium; rerum publicarum fundamentum, ac humanæ societatis vinculum?

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, Neotericisque Concionatoribus hujus argumenti Loci.

Solum naturale lumen Deum esse docet. NEmo in terris est adeo rudis, vel nequam, qui solo naturæ lumine Divinitatem minime agnoscat; & illi ipsi qui adfectata dementia dicere audent, nullum esse Deum, hoc non mente dicunt, sed corde; sua enim refert nullum esse, & effugere cupiunt Testem adeo oculatum, ac Judicem adeo severum. Nam quandoquidem quod in nihilo est, inde per se non potest emergere, quæ mens unquam rationis compos inficias ire posset, non adesse æternum aliquod Ens, qui necessario semper fuerit, & qui aliquando non esse non potuit? *In Præfatione libri, qui inscribitur, Mundus a se ipso damnatus*,

Quidquid vivendi licentia excogitavit, ut causam jampridem deploratam tueretur, aliquid ne potest in corruptis mentibus parere, quam futiles quasdam dubitationes, quæ semper metum relinquunt fallendi? Ea autem sollicitudo, qua in partes suas suffragatores conantur pertrahere, non ne satis ostendit, eos adniti, ut interiorem suffocent vocem, quæ illis errorem vellet auferre? Æquum ne igitur est, ut superbia spiritus arrogantis, & corrupti cordis impietas universæ omnium populorum, omniumque sæculorum consensioni prævaleant? Athei, si quis tamen vere Atheus esse potest, se Deum quærere jactitant, eumque reperire non posse gloriantur; at illum facile invenirent, si bona fide & in cordis simplicitate illum quærerent, neque illum invenire metuentes oculos clauderent. Ipsæ etiam illorum difficultates, ipsæ sollicitudines, & arma, quibus Divinitatem impugnant totidem sunt voces, quæ ad eos loquuntur, atque sufficere possunt, ut illis Deum esse persuadeant. *Idem*.

Cognitio Divinitatis nationibus omnibus communis est. Hæc veritas nequaquam ex eorum est mysteriorum numero, quo ratio pervadere nequeat; impressio est luminis omnibus terrarum nationibus communis. Verum licet ea omnia quæ ratione detegimus, non satis essent, ut omnino persuaderent spiritum contra reliquorum hominum sensus rebellem, numquid ille nobis aliquid apertius, & ad persuadendum efficacius posset afferre? Certus sum, si velit sincere loqui, atque conscientiæ suæ fidem habere, illi confitendum fore, conscientiam suam hac in re sibi illud ipsum asserere, quod fides Christiana nos docet? *Idem*.

Si quis ut se se nequissimis manciparet affectibus, sanctarumque legum, quas nobis Religio irrogavit, jugum excuteret, sapientum omnium sententiæ auderet reluctari; credibile ne foret veritatem ibi potius adesse, ubi vitium, quam ubi virtus inveniretur? Ita sane censuit S. Augustinus unus ex his spiritibus magis fortibus, qui unquam in terris extiterint. At dici ne potest hunc, cum Sanctus factus est, in spiritum infirmum immutatum fuisse; cumque, cum illi vehemens, & flagitiosa dominabatur libido, magis aptum fuisse, quam mox, ut de veritate judicaret? *Idem*?

Si ad rectam judicii trutinam vocaveritis id, in quo posita est hæc vis Spiritus, quam Athei præseferunt, eam tandem in hoc sitam esse intelligetis, ut ineptiam aliquam amplificent, sanctissima quæque in jocum traducant, vulgatas vias deserant, leges omnes, canonesque Ecclesiasticæ Politiæ in ludibrium vertant, unanimi, ac universali Sapientum omnium sententiæ se numquam dedant; quæ mera pertinacia est, ac rebellio spiritus, & quæ fortes hos spiritus in corda affectibus suis abditissima, atque vitiis omnibus dedita invertit. Ita cum hi spiritus fortes contra Religionis veritates insurgunt, Dei existentiam impugnant vel animæ immortalitatem, vel alium quempiam fidei articulum, eo quod illum intelligere nequeunt, idem est ac si diceres, solem non esse, quia cæci jurant, se illum numquam vidisse. Numquid cœcis habenda fides? Credendum ne est hujusmodi ingeniis, quæ contradicere gestiunt, & quæ mentis acie non satis pollent, ut fulgorem patiantur cœlestium veritatum, quæ nobis ab Homine Deo revelatæ fuerunt, & exceptæ ab illis, qui maxima intelligendi vi in terris donati eluxerunt? Dicamus potius assertos hos spiritus fortes in proprias impegisse sententias, ut in sua ignorantia, atque tenebrarum suarum caligine delitescerent, inde numquam evasuri. *Desumptum ex Auctore Anonymo, ac recenti*.

Absurda, in quæ decidunt Athei, ac illi qui credendi licentiam præseferunt Religionem negantes, longe minus probari possunt, quam veritates illæ, quorum sublimitas eos torquet; qui ne incomprehensibilia mysteria comprehendant, alii post alios incomprehensibiles errores sequuntur. Quid ergo est hęc eorum prodigiosa incredulitas, quam error sine fine, temeritas, quæ omnia in periculum adducit, voluntaria stupiditas, atque ut verbo me expediam, superbia, quæ medicinam pati non potest, hoc est, legitimam auctoritatem, cui omnis spiritus rationis compos se se submittere debet? Superbus hic putat, se se supra omnes homines, ac supra se ipsum attollere cum se se attollit, ita quippe illi videtur, supra Religionem, quæ tandiu ab ipso in honore habita fuit; se inter eos adnumerat, qui pristinos errores abjecere; intra se irridet infirmos spiritus, qui alios tantum pecudum more sequuntur, quin ipsi per se quidquam inveniant.... *Bossuet in Panegyrico Annæ de Cleves &c.* Athei & absurda.

Nulla est in Religione veritas, quæ adversarios non repererit, qui aliquot sæculorum spatio satis amplam discipulorum, ac Patronorum catervam jactarunt: tamen hic Existentiæ Dei articulus unus est, cujus error oppositus certam instituere sectam non potuit. Si quod impietatis monstrum extitit subinde, quod illum asserere fuerit conatus, ipsi etiam minus religiosi viri hunc tamquam humani generis horrorem putarunt. Quorsum autem istud? nisi quod veritas hæc humano spiritui est insculpta ita, ut deleri minime possit, nisi ratio ipsa, & humanitas evertatur? Cur ignorantia, superbia, morum corruptio, impunitatis cupiditas tot sectis veram perfectionum Dei obstulerunt ideam, non ideo tamen omnino ideam existentiæ illius penitus antiquarunt? nisi quod minime potuerunt? Cur, licet opponeretur metus, cui impius quidam Poeta Divinitatis fidem acceptam referebat, existentia Dei, in dubium

bium vocata non fuit, ut illius Providentia, & justitia; nisi quod licet rudes, corruptique homines essent, hac in re cœci esse non potuerunt? Cur denique ex erroribus omnibus hic unus est, qui sectam instituere, ac fovere nequiverit, nisi quod inter homines tot monstra non sunt, ut plures simul in sententiam monstro, ac portento similem coalescere possint. *P. Aurelianensis Sermone de Religione.*

Ex omnibus dubitationibus nulla magis mentem torquere debet, quam quæ circa Religionem versatur. Dubitare, utrum anima sit immortalis, ac utrum eumdem cum me finem sit habitura; dubitare, utrum Deus æternas sceleribus meis pœnas reservet; dubitare, utrum Religio mea via sit, quam sequi oporteat, ut ad æternam felicitatem, atque salutem perveniamus, O crudelem ac terribilem dubitationem! O acerbissimam incertudinem! Putare falsa, fictaque ea omnia quæ in præcipuis his argumentis nos docet Religio: si omnes rationes vestræ non aliud possent efficere, quam ut de illis ambigeretis, error vester adhuc utilior esset vestra dubitatione; error enim spem vestram foveret, dubitatio vero desperationis tantummodo rationes vobis suggereret. *Idem.*

Mundus repletus est notis, ac probationibus existentiæ Dei.

Veritas existentiæ Dei in omnibus partibus, ex quibus Mundus iste conflatus est, nitentibus adeo caracteribus est insculpta; ut quemadmodum Tertullianus ait, ab omni conscientia legantur: *Totus Mundus inscriptus est, & ab omni conscientia legitur.* Cœcus est, qui illos minime videt; cœcus, qui non intelligit præclarum hunc omnium rerum ordinem, hanc symmetriam, hunc consensum esse non posse fortuitum; cœcus qui acceptam referre potest tantam hanc qualitatum, virtutum, usuum varietatem; tot fines, tot media, tantam & mediorum, & finium proportionem; tot causas effectus suos gignentes certis, constantibus, æternisque legibus, ac numquam aberrantibus; cœcus inquam, qui hæc omnia accepta referre potest alteri cuipiam principio præterquam supremæ illi intelligendi vi, quæ potest omnia, quæ in se universa ea continet, quæ essentiam possunt recipere, quæ omnia cogitat, quam nihil latet, & fallit; cœcus, qui ridiculum hoc fortuitæ congregationis, ac generationis systema commentus est! *Idem.*

Sors, quæ hoc miraculum peperisset, magis adhuc incomprehensibilis esset, quam ipse Deus; & Athei, qui forti potius quam Deo acceptum referre malunt ingens hoc opus, ne illi quidem palam ostendunt, si Deum credentes sibi persuadere possent, nihil deinceps esse metuendum, Deum potius, quam sortem, Mundi Auctorem credituros. Ita fides eorum cordis potius desiderium est, quam mentis opinio. Profecto illi ipsi incomprehensibiles essent, si citra cordis corruptionem mente sententiam hanc ab homine adeo alienam concepissent. *Idem.*

Quomodo in Atheismum lapsus fiat.

Non nisi post incertitudinem, quam diutius aluit, post diffidentiam, quam fovit, post probatas dubitationes, post affectatam in omnibus Religionis officiis, quæ maxime sunt essentialia, indifferentiam, post secreta vitæ flagitia, post lethalia vulnera per habitum peccati animæ inflicta, post voluntatis teporem in iis omnibus, quæ Religionis exercitationem respiciunt, non nisi post hæc omnia inquam, inter præsens, & futurum hærere quis incipit. Ubi vitæ hujus voluptatibus se se nequissime abdiderit, in cordis obdurationem labitur, & ex obduratione in tenebricosissimæ cœcitatis caliginem ruit, quæ eo magis insanabilis fit, quo magis fit voluntaria. Per funestam hanc cœcitatem primo Fidem, mox etiam Dei metum prorsus amittit. *P. Rapin in tractatu de Fide.*

Audiendi ne sunt Athei, ac flagitiosi homines, ubi dicunt, Deum incomprehensibilem esse, & se non posse credere, nisi quod ratione assequuntur, quasi ea non esset rerum natura, quarum magnitudo immensa est, ut se se præbeant considerandas ea tamen conditione, ut intelligendæ non sint; ut se simul & celent, ut perspicacissimas mentes gloriæ suæ fulgore perstringant, easque pondere suæ majestatis obruant. Talis est supremi hujus Entis magnitudo, ut non nisi

ab ipso plene concipi valeat, & ut simul in diei lucem, tenebrasque noctis conjungat. Hoc S. Petrus in Thabor, hoc S. Paulus in ipso Cœlo experti sunt, ubi nequicquam conati sunt ea explicare mysteria, quæ sibi fuerant detecta. Ita Deus in terris coli vult, & flagrantissimo desiderio illum omnibus cognoscendum tradendi, & absoluta impotentia id ipsum prædicandi; & nescio, utrum humilitas silentii eisdem accepta sit magis, quam laudes omnes, quibus potest celebrari. *P. Dozenne. Libro de JESU CHRISTI Divinitate.*

Qui religionis est expers, omni caret probitate, modo, virtute, æquitate, fide, misericordia: Qui non aliis legibus paret, quam injustis cogitationibus suis, non aliis præceptis, quam furentibus desideriis; qui non aliud numen habet, quam se ipsum, non alium cultum quam suorum affectuum amorem; hic filius est impius, conjux infidelis, crudelis dominus; putat enim, cum post mortem nulla sint metuenda supplicia, præmia nulla speranda, suis esse affectibus obtemperandum; amicus perfidus, credit enim, omnem amicitiam sibi post mortem inutilem futuram. Quis unquam se se credere poterit vobis, homines impii, qui nullum agnoscentes Deum, illum post mortem vobis Judicem futurum non creditis? Quod tantum scelus vobis horrorem injicere potest, ex quo post hujus exitum vitæ nihil præstolamini, & æquo in discrimine vitam, & mortem habetis? Omnia vobis paria sunt, bonum, & malum, probus, & improbus; quandoquidem universalis rerum annihilatio quamprimum pium, simul & impium in sepulchri squalore confundet. *P. Massillon Sermone de Religione.*

Mores hominis Religione carentis.

Philosophi quidam nobis omnibus quamdam inesse præventionem, vel persuasionem ex ipsa natura profectam deprehenderunt; per quam seorsim ab omni ratiocinio, & ante reliquas cognitiones lumine quodam, nobis ingenito, fateri cogimur, aliquod adesse Numen, a quo pendemus. Præter hoc præjudicium, maturatumque lumen, quo cum ipsa nativitate donamur, ratio ipsa nos certissimis illationibus ad Dei agnitionem adducit; & miram sibi vim inferre deberet, qui inde nullum Deum esse vellet arguere. *Tournay in libro, qui inscribitur memoires de la Religion.*

Constructio, & forma hujus Mundi liquido ostendit, Deum esse.

Forma, figura, distinctio, vicissitudo, atque subordinatio eorum, quæ in vasta hoc mundi extensione conspicimus, satis ostendunt, non deesse mentem; ordo quippe rationis est opus. Hoc autem per ea palam probatur, quæ in humanis ab arte elaborata sunt. Numquam videmus casu, vel solius naturæ opificio ædes, simulacra, vestes, picturas, aliaque id genus sexcenta, quæ plurimi ducimus, fieri: ars humano spiritu duce, ac magistro hæc omnia præstat; cur autem ea, quæ in natura videmus, & quæ toto cœlo majora, ac perfectiora sunt, non fatebimur facta esse superiori quadam intelligendi vi, quæ captum nostrum prorsus excedat? *Idem.*

Numquid perspicacissima impietas aliquid potest objicere nexui tot veritatum, quarum aliæ aliis fulciuntur? & potest dubitari de illius Divinitate, in quo miracula probant Prophetiarum complementum, & Prophetiæ miraculorum veritatem confirmant? Tandem aliquando fateamur necesse est; non tantum Mysteriorum fidem, quam virtutum, & disciplinæ, quam illa proponit exercitationem a Christiana Religione impios arcere, hoc illis crucem figere, hoc torquere; & futurum ut Mundus longe magis Fidelium, atque Christianorum copia diffiueret, si credendum esset dumtaxat, neque tot facienda essent, atque servanda. *Idem.*

Nulli sunt veri Athei, & si qui sunt, corde sunt, nō mente.

Propheta nullos vere Atheos in terris esse putat. Mundi species, & ordo, ait ille, hominibus omnibus persuadet, unum tantummodo supremum Ens esse, quod semper sua providentia gubernat, ea, quæ sua potentia creavit; atque inde concludit, si quis

si quis unquam Atheus est, hunc corde quidem, non mente esse Atheum: *Dixit insipiens in corde suo: non est Deus.* Psalm. 13. Videlicet impius Divinæ legi obtemperare detrectans, & suos tantum sensus, vel ad summum, rationem suam consulens, pro conscientiæ suæ tranquillitate credere vult, vel saltem cupit, nullum esse Deum. Plerique fidelium hujus sæculi sunt in fatali hac dispositione, quæ ad Atheismum accedit. Speculativæ veritates illos non movent; pro practicis vero quæ incredulitas! quæ dubitatio! Quę incertitudo! *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Ps. 35 *Fromentieres; Sermone de Ascensione.*

Per gradus jugum excutitur: De Religionis veritatibus disceptatur: hæc pœnarum æternitas, quæ nobis intentatur, satis ne probata est? Datur ne vere Infernus, ut dictitant? Quis illinc nuntius accessit? Neque sufficit dubitatio, ut tranquilla pace fruamini, sed veritatum harum ipsa etiam cogitatio penitus auferenda est. *Exinanite usque ad fundamentum in ea.* Quæruntur illi, qui vivendi, credendique licentiam præseferunt; impia volumina, omnesque Atheorum blasphemiæ cupidissime perleguntur; rerum omnium ratio exposcitur, sancta ipsa Mysteria in jocum traducuntur, & nebulonis irrisionibus major habetur fides, quam cordatissimorum Doctorum auctoritati. *P. Cheminais tomo 3.*

Quamcumque spiritus vim impii, atheique jactitent, nequaquam majora habent lumina, quam quæ S. Augustinus obtinuerat; hi nequaquam diligentius Religioni studuerunt; neque longius a fide aberraverunt; illum tamen hujusmodi considerationes ad frugem revocarunt. Videbam, ait ille, vitæ huic nullam habendam esse rationem; si mihi contigerit morte deprehendi, ajebam; undenam ediscere potero eam veritatem, quam nescio? Quo in statu mihi ex hac vita abeundum erit quin id didicerim, quod non nisi suis sumptibus discitur? Si Deus adest impietatis ultor, quemadmodum ambigere nefas est, quomodo nam pœnas effugiam negligentiæ adeo nefariæ, qualis hæc mea est, debitas in re tanti momenti? *Idem.*

Atheorū cæcitas. Deus non est absconditus, Tertullianus ait, ipse se se omnibus prodit, qui ex visibilium operum illius cognitione ad invisibilium magnalium ipsius cognitionem se se attollere cupiunt: *Deus in aperto constitutus est.* Quicumque de veritate essentiæ ipsius disceptare voluerit, huic erit confligendum contra creatarum omnium rerum cohortem, quas Deus ad sua stipendia evocavit, ut hominem ad Creatoris sui cognitionem cogeret: *Tantis operibus notitiam sui armavit.* Atheus ille, qui haberi vult tamquam perspicacissimus, ac majori illustratus lumine, quam vulgo, ceteris majori laboret cæcitate opus est; deest quippe ipsi illud ipsum lumen, quod populis etiam barbaris intra saltuum opacissimos horrores affulget; atque Dei, primique principii cognitionem amisit, quæ animæ ab ipsa creatione indita fuit, ita ut quamvis ipsa oculos claudat, & se per nequitiam excæcet, Deus tamen sese illi exhibet, eamque cogit suam justitiam metuere. *P. Texier in adventu, qui impius infelix inscribitur.*

Impia Dei sanctin dogmata. Cœli! credidissetis ne in Ecclesiæ sinu divino sanguine irrigatæ, ac sudoribus Dei, qui factus est Homo, obliti, inter uberrimos gratiæ fontes, prope saluberrimas baptismatis undas, inveniri posse animas adeo perditas, ut Christianam Religionem cum Turcica, Ethnicaque conferrent? Minori zelo succensi pro JESU CHRISTO, quam vel Mahometanus pro Mahomete, vel Japonensis pro Cami, & Fotochis suis invehere ea dogmata, easque argumentationes audent, quas ne barbari quidem vellent admittere. Deus magnus est Dominus, inquiunt; gloriæ suæ interest, si sexcentis variis, variisque rationibus colatur: bonus est Dominus; & misericordiæ suæ refert ad se suas creaturas allicere ea via, quam nulla earum ignorare non potest: Deus potens est dominus, & absolutæ potestatis ejusdem est negligere, quid a nobis istic agatur. Potest ne lædi, cum ille sit, qui est? Vult solum sciri, quinam sit, vult adorari; integrum relinquens hominibus, prout ipsis placuerit, eum venerari. Religionum ergo varietas non aliud est, quam viæ illæ, quas sibi homines constituerunt, sed quæ omnes ad eumdem finem deducunt. At per vos mihi liceat, hæc iniquitatis præterire mysteria, non quod argumentorum hoc nimis exagerare verear; rudi enim ac imperfecta ratione ea tantum adumbravi, quæ quotidie in impiorum hominum societatibus transfiguntur. *Sermo manuscriptus P. Stephani Chamillart in Resurrectionis mysterium.*

Non eam mihi depoposci provinciam, ut horum impiorum fallacia argumenta singillatim explodere; hoc mihi solum proposui, ut eos fateri cogerem, nequissimam sectam hanc sibi nequaquam placere, nisi quatenus eam Religionem amplexi, jure impii esse possunt, impudici, scelesti; dummodo virtutis speciem præseferant, atque extrinsecus honesti viri videantur. Si enim eorum placita, ac doctrinam admisero, atque juxta eorum doctrinam arguere voluero, illis dicam: Nonne verum est, mulierem illam, quæ bene audit, integros annos in occulto adulterio versari posse? Nonne verum est Judicem illum, qui Provinciæ terrorem injecisse videtur, summo zelo, quo justitiam ab omnibus servari studet, alienis potiri bonis posse, quotiescumque sese illi obtulerit occasio clanculum, ac secreto jus infringendi? Non ne verum est, bellicosum hunc virum, cui quidam est inimicus fraterna cæde posse manus imbuere, dummodo id temporis momentum arripiat, quo omnes fallat, ita ut cædis auctor certissime lateat? Illi necessario omnibus his perniciosis illationibus subscribent; tunc enim ob eorum oculos propria ipsorum objiciam principia: Non ne Deus infinite supra nos est, nec Deus esset, si quid illi detrimenti peccata nostra possent afferre? hæc scelera prohibentne, quominus ille colatur, & reliqua Religionis officia adimpleantur? Verum enim vero adeone perfrictæ frontis erunt, ut nequissimas has illationes approbent, atque confirment? Nequaquam temere judicavero, si hac in re non tam principium, quam quæ inde consequuntur, quæri ab illis credidero. *Idem.* Perniciosæ illationes quæ ex Socianismo consequuntur.

In Religionis facto magis, quam alibi homini naturaliter non placet cęcorum more ambulare, & fortuito laborare; Cum sciat se post mortem æternitatem ingredi, quæ potest esse vel beata, vel infelix prout vitam in terris bene, vel male gesserit, summæ res plena lætitiæ est, certum esse, eam se ingressum esse viam, quæ ad beatam ducit æternitatem, ac spem suam certis inniti rationibus. Hinc illæ turbæ, sollicitudines, dubitationes, interrogationes, interpretationes frequentes adeo, licet doctus, ac sapiens sit: ita ut numquam illum beatiorem existimem, quam cum hac in re eam habet persuasionem, quæ in hac vita maxime perspicua potest haberi, & rationabilem habet causam non ambigendi. Hoc illud privilegium est, quo ego, & vos fruimur omni tempore in Religione Christiana, cū illi, qui extra Ecclesiā sunt, sive per hæresim, sive per schisma, sive per infidelitatem plurimarum dubitationum tyrrannidi sint obnoxii, statim ac licētia, obstinatio, ac adolescētiæ prejudicia eos in falsa Religione non retinent amplius, eisque liberum relinquunt spatium eas recogitandi rationes, quibus sibi persuasum est, se in errore versari. Inviti etiam tunc norunt, se nihil solidum, cui uti nos, innitantur, habere. *Idem.*

Quicumque sine Religione est, licet aureo fulgeret in solio, ac terris omnibus dominaretur in honore non est, neq; existimatione ulla dignus habetur. Non solum ii, quibus cum illo nulla res est, eum contemnunt, & fugiunt: sed ipsi etiam amici, ipsi adulatores, voluptatum, ac libidinum socii de illo nihil non humile, abjectū, & contumeliosum sentiunt. Eum fortasse præsentem aliquibus laudibus excipiunt, coram illo fortasse aliquantulum thuris adolent summo cum quæstu redimendum; sed intra se eum contemnunt, & omni existimatione indignissimum putant: Hic, inquiunt, sine Religione est, sine fide, sine lege. Si Magistratum obtinet, omnes illum judicem respuunt,

respuunt, ac verentur, ut in manus ejus decidant: si mercaturam facit, nemo pravæ illius fidei credit, omnes falli metuunt; ex quo enim aliquis est irreligiosus, & exlex omnibus sceleribus, atque perjuriis par esse censetur. Si accola est, omnes illius occursum evitant, & tamquam anathemate perculsus, vel gentilis habetur, *P. de la Rue in manuscripto sermone de Religionis veritate*.

Athei omnes vitiosi sunt. Pauci sunt Athei (si qui tamen sunt) qui vitiosi non sint; nemo enim Deum negat, inquit Augustinus, nisi cujus interest, nullum esse Deum. Corporis corruptio tabem cordi communicat, cordis vero lues mentem inficit. Salamonis incontinentia eum idolorum cultorem effecit, neque lapideos, æneosque Deos thure coluit, nisi postquam carneos adoravit. *P. Nepueu tomo 2. Considerationum Christianarum*.

Non ne videmus Christianos nunc temporis se se in voluntariæ infidelitatis tenebras immergere? Quo enim alio nomine appellem stupidam tot mortalium indifferentiam, qui fortuito solum Christiani esse videntur, qui nativitatis suæ felicitatem, ac dignitatem numquam recogitant: quo improbam semidoctorum perspicaciam, qui de omnibus ambigunt, atque de suis dubitationibus gloriantur; quo irreligionem tot Prophanorum, qui parum adeo caute, immo nulla reverentia accedunt ad Altaria; quo scandalum tot flagitiosorum hominum, qui fidem suam impudicitiis mentiuntur: quo secretum tot impiorum Atheismum, qui externum oris habitum publicę Religioni conformant, intrinsecus vero aliud sibi omnino peculiare systema constituunt alterius Religionis, quæ a Christiana prorsus abhorret? *Desumptum ex MS. sermone P. de la Rue de Religione*.

Insignis flagitiosorum hominum imprudentia. Licet etiam universum Religionis Christianæ, systema probabilis opinionis fides minime excederet, licet tot ad eam evertendam rationes suppeterent, quot ad illam probandam concurrunt, licet affirmatio, & negatio eadem in statera appensæ ejusdem ponderis viderentur, quod profecto non est; quænam prudentia, vel potius qui sensus esset, omne dubitationis hujus subire periculum; videlicet affirmativam sententiam negligere, ubi impune errari potest, & optare negativam, ubi nequit errari, quin errori æterna calamitas hæreat? Non enim de hac idem sentiendum, ac de aliis opinionibus, quæ hominum mentes distrahunt in diversa. Quæcumque æstus maris sit causa, quid ad me, nisi rem acu tetigero? At utrum Paradisus existat nec ne, utrum anima mea sit immortalis, an secus; hac in re non nisi cum animæ ipsius detrimento errare possum. Ad hæc: si credidero, & ea, quæ mihi a Christiana Religione proposita sunt, adimplevero, atque mortis tempore ea vera esse, quæ crediderim, invenero; nihil profecto in vita amisero & e contra honestatis existimationem; laudem, & honorem, quem virtus meretur, adeptus fuero. Si voluptates omnes mihi interdixero, illis turbis, ac sollicitudinibus, quas illæ secum trahunt, me ipsum expedivero, & jugi, suavique rectæ conscientiæ tranquillitate gavisus fuero &c. *Idem*.

Utique Fideles: nostris his etiam temporibus adsunt Athei complures; hoc enim nomine appello eos Spiritus Fortes, qui ut sese ab aliis distinguant opinionibus inauditis, novisque sententiis, præcipuas Religionis nostræ veritates in ludibrium vertunt, intra se fictas, ineptasque rationes excogitantes, ut illud ipsum, quod sæpe & illi sentiunt, explodant, & ut inanibus argumentis magna hæc Christianæ Religionis dogmata eludant, quæ Tertullianus scite vocat, testimonia animæ naturaliter Christianæ &c. *Desumptum ex Sermonibus moralibus*.

Christianorum plerique Atheos imitantur neque magis, qua illi, Religioni adhærent. Quid fecerunt Athei, ut in tantam cæcitatem laberentur, quod hodie quoque quamplurimi Christiani non faciant, & fortasse, vos quoque faciatis? Dei Veritatem in injustitia retinuerunt: non ne vos ipsi hanc eamdem veritatem in servitute retinetis, cum in vobis eos non parit effectus, quos deberet, vitæ videlicet reformationem, inordinatorum affectuum mortificationem, horrorem peccati, omniumque occasionum, quæ vos in illud impellunt? Antiqui illi, S. Paulus ait, cum Deum cognovissent, eidem minime eam, quam merebatur, gloriam tribuere; numquid hanc illi tribuitis obedientia vestra, cultu, gratitudine, amore? *Idem*.

Quamvis natura, & ratio Atheos non patitur, & nequissimi peccatores hoc nomen oderunt, qui quamtumvis parum Religionis habeant, honoris, & conscientiæ suæ interesse putant, fateri Deum; verum est tamen asserere, si nulli sunt Athei mente, plurimos esse corde, & si raro inveniuntur homines adeo perditi, frontisque adeo perfrictæ, ut Dei negent existentiam, plurimos tamen cœcos esse, & insipientes, qui ita agunt, ita vitam instituunt, quasi non esset Deus. Ita eos voco, quos carnis voluptates brutis animantibus adeo similes effecere, ut affectuum suorum nexus, & rationis sopor illos quodammodo letargicos præbuerint; qui Paradisum, ac Infernum adesse credentes, ad illos animum nihilo magis advertunt, quam qui magnis hisce Fidei nostræ veritatibus imbuti non fuere. *Joly 2. Tomo Propositionum suarum*.

Non ne verum est, futurum ut si nullus in natura Deus esset, virtutibus omnibus indiceretur exilium; sceleribus omnibus venia permitteretur, dummodo delitescerent; inhonestæ quælibet actiones tamquam non malæ haberentur, si possent humanæ justitiæ pęnas effugere? Profecto quodcumque scelus, licet gravissimum nisi prohibeatur, & nisi suprema potentia illud pœnis coerceat, licet. Sin autem nullus in Mundo Deus est; nullus profecto Dominus est, qui contra scelera leges irrogaverit, & qui debitas illis pœnas infligere valeat. Sequitur ergo necessaria illatione; scelera quæcumque licere, si Deus non est: si divinitas somnium est, nullus est legislator supremus, nullæ sunt leges: si leges nullæ; nulla jam inobedientia, nulla rebellio. *Liber, qui inscribitur, Divinitas contra Atheos propugnata per Abillon*. Mala, quæ ex Atheismo consequuntur

Ex voluptatis abysso in Atheismi abyssum fit lapsus: Sanctissima fidei mysteria in jocum traducuntur; ubicumque impietatis dogmata effunduntur, & postquam abjerunt in viis peccatorum sedent in cathedra pestilétiæ, ubi sermonibus ęque, ac exemplis vitium palam docetur. Si impii certi essent, nullam hominis partem post mortem superesse, non injuria fortasse voluptatibus sese mancipparent, cum nihil melius, quod spectarent, haberent: at saltem illis dubitandi locus est, atque insania est omni venia indignissima, incertæ dubitationi tanti momenti negotium committere. Malunt nequissimis Atheorum, qui in singula sæcula prodiere, ineptiis, quam Prophetarum oraculis credere; malunt sequi corrupti cordis errores, quam lumen rectæ rationis. *Auctor Anonymus*.

Rarum est, peccatorem, cui propositum est nihil sibi metuendum, fidelem adhuc veritatibus Religionis herere; quę profecto nimis terribiles sunt, quam ut ab impurissimo credantur. Flagitiosi illius, qui inter libidinum æstum malacia vult frui, ac impietatem sibi trãquillam efficere, nimium interest terribiles has exuere ideas, quæ ipsi jugiter exhibent Deum ultorem, ignesq; ad scelera sua punienda succensos. Rationis licet illi lumina abjicienda essent; fidei lumina abjicit; licet insanus, ac fatuus videri deberet, conscientiæ suæ silentium indicit, cordi tantum suo præbet aures, quod unum ex universa rerum natura, Deum nullum esse, testatur Et quamvis prodigiosus hic error æque incomprehensibilis esset, ac omnia fidei nostræ mysteria; quandoquidem irridet, ac nostris velificatur affectibus, certissime præfertur. *Alius Auctor Anonymus*.

Irreligiosi feram probitatem intueri non patiuntur. Admiraris fortasse hunc Spiritum fortem, perspicax hoc ingenium, qui per incredulitatem suam se putat in eorum transiisse castra, qui omnem abjecerunt errorem, qui per superbiam se se supra cæteros, & per impietatem supra Religionem ipsam se attollit; & qui per virtutem omnibus etiam naturæ infirmitatibus se superiorem affectat: sed fode parietem, abyssum cordi ejus scrutare, ac invenies honestum hunc hominem nulli addictum Religioni, re ipsa non aliud esse, quam fictum sapientem, qui personam gerit; hypocritam, qui alium se simulat, nebulonem qui nobis imponit: phantasma ex inani specie conflatum,

cui nihil reale præter dolum est, & qui postquam mortales decepit, post se non alium relinquit, quam famosum nomen cum horrore conjunctum. *Idem*.

Si primus ille deesset Motor, qui est veluti anima, ac mens hujus Mundi, omnia hujus movens machinamenta, exiles æque, ac magni naturæ motus cessarent, studia, odia, antypathia, ac sympathia tot entium diversorum suspenderentur; tot entium inquam, quæ simul quibusdam velut catenis vincta, tamquam tot rotæ aliæ aliis conjunctæ, vel mutuo se se trahunt, sibique adhærent, vel se propellunt, ejiciuntque; tot entium, quæ specie quidem sibi adversari videntur; re autem vera consentiunt, & harmonico dissensu ad Mundi hujus conservationem, perfectionemque conspirant. *Desumptum ex libro cui titulus; Veritas Religionis Christ. Marchionis de Planetia.*

Dei cognitio animabus nostris impressa est.

Primi illius Principii cognitio adeo naturalis est, ac ita per se patet, ut nullus umquam extiterit populus, nullumq; sæculum, cui communis minima fuerit. Lumen hoc omni tempore effulsit non solum ob doctorum, verum etiã ob oculos imperitorum, ac rudium. Homines negantes Divinitatem, monstra sunt, raro occurrentia, vel potius proprie loquẽdo nulli sunt Athei; cum qui se Atheos esse præseferunt in speciem tantummodo sint, ut aliquo prætextu ea sibi licere putent flagitia, quæ Dei fide prohibentur. Illi ipsi apertissimi Divinitatis hostes inviti sæpius, ac ne cogitantes quidem illam fatentur, ubi eos aliqua premit egestas, & malũ aliquod accidit, ubi facere nequeunt quominus illius opem implorent, quem se nequaquam cognoscere profitentur. *Idem*.

Væ Mortalium mentibus sua malitia occæcatis! Væ cordibus insipientium tenebris peccatorum obsitis! O Domine! Cœlum, & terram imples, & tamen a pluribus non agnosceris: omnibus intime præsens ades, & ignoraris. Omnia creas, formas, nutris, perficis, sustentas, gubernas; & te horum omnium fontem, & auctorem negant. Omnibus das esse, & te esse non credunt. Infinitis modis tuam potentiam, sapientiam, bonitatem, misericordiam, & justitiam prodis, omniumque oculis ingeris, & tamquam cæci non percipiunt. Omnis se natura rerum prædicat, & ad prædicationem illustrem obsurdescunt. *Cæli enarrant gloriam Dei & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.* Ps. 18. Omnia clamant; *Ipse fecit nos, & non ipsi nos:* Ps. 99. Ipse, non fortuitus atomorum concursus. Ipse sua potentia nos ex nihilo in hanc lucem eduxit, ipse sua sapientia formavit, & hanc speciem, & pulchritudinem impressit; ipse sua bonitate conservat, sua providentia gubernat, & in suum finem dirigit singula. Clamor ipse totius creaturæ toto orbe personat, ut neminem latere queat, nisi qui Dœmone surdo obsessus tenetur. *Leosius ad finem libri de Immortalitate animorum.*

Nihil iniquius, nihil nequius est ea libertate, quam audacissimi quidam sibi vendicant, qui Religionis principia audent, rejicere, ut infirma ratio sua triumphet, atque tenui suo lumine se se supra Sanctissimas leges, ac sacratissima Christianæ Religionis Mysteria constituant. Nihil magis superbum inveniri, vel fingi potest, quam hi Spiritus fortes, qui audaces oculos non verentur in eas veritates conjicere, quas Apostoli quoque se intelligere minime posse confessi sunt, & in quibus humiliter oculos suos inclinarunt; hi nomine tenus Christiani, teterrima infidelitate revocant jusjurandum, quod in Baptismate protulere, ac Apostatæ fiunt. Attamen quid in terris vulgatius est, quam hæc licentia, quam sibi arrogant in dubium accersendi Religionem Christianam, quia cum affectibus suis consentire non potest, præsertim vero quid hoc usitatius apud eos qui inter divitiarum affluentiam, & omnia vitæ commoda versantur; nihil enim in hac Religione invenitur, quo ignarum, ac molle hoc vivendi genus non damnetur! *Sermo manuscriptus.*

Impiorũ caracter.

Mecum, quæso, animadvertite quinam sit horum audacissimorum, rebelliumque hominum, qui nostram Religionem audent oppugnare, caracter, & quodnam tempus arripiant, ut de miraculis, ac doctrina ejusdem disceptent. Hi plerumque flagitiosi homines sunt, qui tristem mortis recordationem evitaturi, animas immortales esse non credunt, qui ne voluptatibus, quarum illecebra gaudent, moras nectant, suam in hoc mundo felicitatem constituunt, atque affectibus suis, quorum quodam sopore illecti capiuntur, blandituri neque Paradisum, neque Infernum, neque Cœlum, neque Æternitatem credunt rati omnia cum morte esse interitura. Non hic morabor, ut vobis ostendam iniquitatem eorum argumentorum, quæ in facto Religionis ab impiis hujusmodi afferuntur; ex quo enim hujusmodi sensus alunt, satis intelligitis omnia ipsorum argumenta rejicienda esse. Hi libidinosi homines sunt, qui JESU CHRISTI disciplinam rejiciunt ea tantum de causa, quia ipsorum impudicitiæ, atque libidini adversatur, & qui sancta Religionis dogmata idcirco impugnant, quod illa observare detrectant. Hi denique sunt Christiani obdurati, atque impœnitentes, qui nolunt credere, CHRISTUM, JESUM passum, ac mortuum pro ipsis fuisse, sciunt enim se damnatum iri, eo quod cruciatus illius in fabulam traduxerunt. Hoc illud, est quod flagitiosos hos homines in temerariis visionibus suis debet confundere; sed quod illos magis adhuc efficere debet contemptibiles, tempus est, quod ad hujusmodi veritates impugnandas arripiunt. Quando enim de mysteriis nostris verba facere gestiunt? Nempe in scelestorum hominum cœtu; cum libido fervet, cum inter scyphos & pocula teterrimis intempertantiæ vaporibus inebriati sunt; aut voracibus impudicitiæ flammis succensi, tunc tenebricosas rationes suas Christianæ Religionis veritatibus gaudent objicere; & cum maxime affectuum calor æstuar, tunc vel contra eos audent disceptare, cum quibus humiliter versari deberent, & versarentur, nisi horum intuitus sceleribus suis graves essent, atque molesti, vel nisi ridiculam spirituum fortium aurã tueri gauderent. *Id.*

Nihil vulgatius est, quam Christianos intueri fidem suam impugnantes; sed audeo dicere nihil fortasse rarius esse, quam invenire, qui illam penitus in corde suo extinguant. Difficile est palam, apertéq; omnia Religionis nostræ mysteria videre; sed longe difficilius tegere falsitatem inanium argumentationum, quæ adhibentur ad illius memoriam, & cogitationem penitus abolendam; ita ut possimus quidem propter temeritatem, corruptionem, audaciam, iniquitatem omnes Fidei articulos in dubium vocare, nequeamus tamen eam nobis pacem, & tranquillitatem conciliare quę conscientiam nostram tuta efficiat. *Non*, dicit per Isaj. c. 48. Dominus, *non est pax impiis.* Possunt quidem omnes Religionis amovere sensus, ut citra conscientiæ stimulos corruptionem, ac impietatem animo foveant; Deus illos semper excitat. Nequicquam conantur vim Evangelicarum veritatum suffocare; Dominus enim efficit, ut omne illarum pondus maxime sentiant; & si in eorũ supplicium non statim illis ostendit, ipsos falli, ostendit saltem, ipsos falli posse. Ut conscientiæ suæ tranquillitati consulant, adnitantur illi quidem ex turbata mentę tristes mortis, judicii, severitatis Dei ultoris, æterniq; exilii quæ omnia merito peccatoribus intentata sunt, ideas abolere; ebrietas hęc, qua soporem conscientiæ stimulis conantur immittere, non diu viget: non desunt adhuc intervalla quędã rationis, quibus permittit Deus ut terribiles has secum reputẽt veritates, ut in hoc quoque vita pęnas luant suę rebellionis, & impietatis. *Id.*

Impii, atheique nequaquam ea spiritus tranquillitate fruuntur, quam præseferunt.

Sincera confessio existentiæ Dei.

Potens dextera, quæ vastos Cęlorum orbes extendisti, quæ tam affabrę molem hanc elaborasti, atq; motus omnes scite, atq; constanter adeo instituisti ut post sex annorum millia, nihil adhuc immutatum sit! Brachium omnipotens, quod gravem hanc molem pendulam in aere sustines, quod illi uberrimam fęcunditatem tribuis adeo justa, ac necessaria temporum vicissitudine! Magnus Opifex, qui ex nihilo hominem effinxisti, cujus admirabilis structura tot actionibus, motibusque variis apta invenitur: qui illi animam inspirasti facultatibus præditam, ad sexcenta officia apte dispositis, quorum singula perspicacissimas mentes confundere possunt: fieri ne potest, ut reperiatur, qui quærat adhuc, utrum sis? Te in minutissimis flosculis invenio, in abjectissimis insectis, & ut verbo me expediam, in minimis

mis quibuscumque rebus, & adhuc homines adsunt, qui existentiæ tuæ quærant argumenta, neque credant a te universa hæc gubernari? Non ne fidei consonum est, hujusmodi homines cæcos esse, atque temeritatem suam ipsis communis sensus usum ademisse, & majestatem tuam, quam proprius adspicere voluerunt, gloriæ suæ pondere illos oppressisse? *P. de la Colombiere, in Christianis considerationibus.*

Quid frustra teritis tempus, o Præcones Evangelici? Nequicquam argumenta argumentis, ac demonstrationes demonstrationibus agglomeratis, Deum esse, probaturi; quem enim tot laborum fructum percipitis? Scio equidem, quid impii dicant. Se enim nequaquam credere dicunt, neque vobis rem esse cum pusillis, infirmisque spiritibus, qui facile impingant in retia, ac mancipia fiant fidei æque incommodæ, atque chymericæ; se vero jampridem excussisse jugum, ac se sine ulla cura, ac metu vitam beatam traducere. Hoc dicunt quidem, sed frustra nobis id persuadere conatur. Si minime crederent, & fides jucundissimis voluptatibus suis jugiter amarum aliquid non inspergeret, si omnes religionis sensus penitus extinxissent; næ illi quidem toties non audirentur in quæstionem accersere existentiam Dei, & animarum immortalitatem; suas dubitationes proponere, quæ toties solutæ fuerunt, ad mortis cogitationem infrendere; ac ubi soli sunt, in phrenesim incidere. Omnia illis de divinitate loquuntur; & si aures minime præbent tot vocibus indesinenter hanc incudem tundentibus; nequicquam speratis illos rationibus vestris expugnatum iri. Illis persuadendum est, ut tandem e vitiorum suorum cæno emergant, in quo donec volutabuntur, satis quidem luminis habebunt, ut damnationem suam mereantur, at numquam satis, ut suas dissipent dubitationes, *Idem P. de la Colombiere.*

Ratio desumpta ex ordine, quem in mũdo admiramur.

Præclara adeo præcipuarum Mundi partium dispositio, ratio, ac mutua inter easdem dependentia, infinita particularium entium varietas, quorum singula suum usum obtinet, atque officium, mirabilis viventium corporum structura, specierum earumdem differentia, proprietatum, effectumque suorum diversitas, jugis generationum successio, quæ Mundi jacturas separat, efficitque, ut semper in eodem statu subsistat, illud identidem per intervalla restaurans; hæc omnia liquido ostendunt Mundi regimen sortis effectum non esse; sed infinite sapientem, ac potentem providentiam, ideoque Dei existentiam demonstrant... Tandem enim ullum ne viguit umquam sine Rege imperium, ulla ne sine Magistratu Respublica, ulla sine capite familia? Quinam ergo Mundus ex partibus adeo diversis compositus, inter quas magis admirabilis, magisque constans ordo refulget, quam in qualibet societate, nullum Regem habeat, nullum Consilium, cujus imperio regatur? Quinam fieri posset, ut omnia fortuito contingeret, & sors ea præstaret omnia, quæ non nisi mens infinite sapiens posset efficere? At quid hos incredulos perdat, satis intelligo; libidinosæ, ac liberæ vitæ voluptas, impiorum librorum lectura, & perditissimorum hominum consuetudine suffulta eos in hanc impulit mentem, & illud experti sunt, quod Propheta inquit; *Dixit insipiens in corde suo: non est Deus, & statim, corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis. P. Mauduit, Oratorii Presbyter.*

Nobis hoc in loco res non est cum impiis origine, ac professione, nullibi enim terrarum inveniuntur; namque omnes homines ab teneris usque unguiculis in aliqua Religione alti, ac eruditi sunt; sed de lapsis Christianis loquor, de secretis Apostatis, qui olim Christianis veritatibus imbuti in impietatem proruerunt, quemadmodum vulgo accidit vel propter licentiæ amorem, vel propter sociorum nequissimorum scandalum, vel propter impiorum librorum lectionem. Non desunt hominibus hujusmodi lumina; facile reminisci eorum possunt, quæ olim didicere, & hodie quoque id credere, quod semper usque ad corruptionis suæ tempus credidere; illis excitanda tantummodo fax est fidei, quam extinxerunt, ac repetendæ veteres Religionis ideæ, quas deleverunt. *Idem.*

Quid cogitandum de impiorum irrisionibus.

Irrisio cautio parum tuta est, ut flagitiosum hominem a Dei justitia, atque ultione incolumem præstet; ridet, ac illudens ait, Deus fortasse adeo severus non est. In altera lance statuo. Nationum omnium, quæ supremum hoc Ens agnoscunt, consensum, admirabilem partium Mundi hujus ordinem, ordinatum Cælorum motum, organorum in animantibus æconomiam, sexcentaque alia statuo, de quibus inutile est verba facere, ipsa enim satis per se loquuntur: *Cœli enarrant gloriam Dei*: in altera vero impius irridens hæc tantum collocat verba: *Hæc fortasse vera non sunt*. Nos quoque illi reddimus: *Hæc fortasse sunt vera*. Quam terribile est hoc *fortasse*! & quot quantisque rationibus innititur! Ille ut antea quadam subsannatione respondet; ac vox per jocum prolata omnem hanc illi parit severitatem. *Desumptum ex Tractatu de humanis respectibus P. l'Anglois.*

Ut Religionis nostræ veritas deprehendatur, satis est oculos aperire, & animum advertere ad ea, quæ statim omnium hominum ratione pollentium animus perstringunt. Quæ majestas quinam fulgor in Mysteriis! qui nexus totius doctrinæ! quæ eminens ratio! qui candor! quæ morum innocentia! quæ vis invicta testimoniorum, quæ trium seculorum spatio perhibita fuere a multiplici fidelium myriade, qui tunc sapientia, ac modestia præ cæteris in mundo florebant, & quos ejusdem unius veritatis sententia in exilio, atque in vinculis contra mortis, extremique supplicii terrorem sustinuit! Historiam adi, lege, ipsam usque mundi originem altius repete; aliquid ne simili tot seculorum spatio reperies? Quo eundum est, quid consulendum, ut non dicam aliquid hoc melius, & ne quod ad ipsum vel eminus accesserit, inveniatur? Poterat ne Deus mihi melius imponere, si me in errorem inducere voluisset? *De la Bruyere in Caractere Spirituum Fortium.*

Periculũ Atheorũ, si nostra Religio vera est, uti certissime est.

Religio aut vera est, aut falsa. Si inane commentum est, jam homo ille frugi ac pius, Religiosus ille, vel solitarius, sexaginta, si lubet, annos perdidit, non aliud illi, imminet periculum: verum enim vero si non aberrat a veritate, hæc tunc impio teterrima pernicies est. Sola malorum, quæ hic sibi constat, imago, mentem mihi perturbat; cogitatio nimis infirma est, quam ut illa intelligere valeat, ac verba nimis exilia sunt, ut eadem significent. Licet etiam in terris minor adesset certitudo, quam re ipsa adsit, circa Religionis veritatem: nullum tutius, utiliusque homini consilium capiendum est, nisi virtus. *Idem.*

Nescio utrum illi, qui negare audent Deum esse, mereantur, ut hunc illis probare adnitamur; ignorantia, quæ eorum caracter est, illos efficit principiis maxime perspicuis, ac argumentationibus melius institutis percipiendis ineptos.... Eorum vero, qui hac in re neutram partem sequuntur, stupiditas, eo usque procedit, ut illos frigidos, atque indifferentes efficiat in præcipuis etiam articulis fidei, nempe circa animæ suæ naturam, & ea, quæ veram Religionem consequuntur. Hæc neque negant, neque admittunt; ad illa ne cogitant quidem ea mentis stupiditate, quæ vix credi posset, nisi quotidie oculis nostris accideret. *Idem.*

Athei quibus rationibus innitatur.

Rationes nostræ ex iis omnibus desumuntur, quæ ipsi comprehendimus, rationes vero Atheorum ex iis, quæ ipsi non intelligunt. Totidem habemus argumenta sententiæ nostræ veritatem probantia, quot ea sunt, quæ nobis aliquem sapientiæ caracterem ostentant: Athei e contra nullas rationes habent, quæ ad hæc præcipua capita non redigantur; Deum non video, illum non comprehendo; perinde ac necessarium illud discrimen, atque intervallum, quod inter eorum mentem, ac supremum Ens intercedit, legitimum efficere possit pro illis præjudicium, vel quasi hic non esset caracter maxime essentialis divinitatis ejus, quæ toto cœlo supra creata omnia se attollit,

sit. *Desumptum ex Tractatu quodam de Religionis veritate.*

Veritati magni hujus principii, primum videlicet Ens esse, certe gloriosum est, pusillos tantum spiritus corruptos vanitate imitandi eos, qui magis enituere, ac ostentandi eam vim, quam non habent, vel homines impudicitiis abditos, ac turpia affectuum suorum mancipia, profiteri, se de hac re semper ambigere. Inde enim patet sub affectuum regno, ubi passim errores, ac illusiones existunt, non autem sub sanæ, rectæque rationis imperio monstrum hoc oriri consuevisse. *Idem.*

Si cui de hac veritate, Deum videlicet esse, omnino persuasum non sit, ille numquam virtute exercere videbitur, desideria temperantia regens, suos affectus cohibens, ut se se pietatis operibus abdat, præsens quidem suis officiis rite obeundis impendens, atque bono præsentis temporis usu futuro prospiciens, Deo pravas cupiditates suas sacrificans, se ipsum abnegans propter amorem illius, a quo omnia recepit, se se supra tempus, ac mundum attollens motu sublimi spei in solidiora tendentis objecta, quam tempus ipsum, ac mundum; & hæc omnia referens ad Deum tamquam suarum cogitationum, atque actionum finem nobilissimum. *Idem.*

Cur impii Dei negent existentiam. Si ex me quæritis essentialem rationem propter quam impii tot luminibus oculos claudunt, statim reddam, hos homines, cum minime possint hanc vivendi licentiam, qua fruuntur cum Dei fide conciliare, malle hujus negare existentiam, quam Numen admittere, cui tantum sit sapientiæ, ut sua valeat peccata cognoscere, atque justitiæ tantum, ut eorumdem velit debitas pœnas reposcere. Hoc Salomon ipse fecit, qui omnia norat: Idolis pellicum suarum thus adolens, Dei sui cognitionem amisit. Non abnuit lapidea, æneaque adorare Idola, eo quod carnea primum adoraverat, ac præstantissimas, purissimasque cognitiones, quas divinitus acceperat, amisit, eo quod se creaturarum mancipium, atque idololatram præbuerat. *P. Bourdalove Sermone de Impudicitia.*

Quærens S. Augustinus quanam in re potissimum Ethnicorum cæcitas erga idola sua consisteret, tandem in eo positam ait, quod cum ipsi Deos suos sibi effinxissent, eos tales sibi somniarunt, quales maxime optabant, ea in re flagitia, affectusque suos consulentes. Etenim ne Dii illi nimium verecundiæ, aut modestiæ ab ipsis exigerent, ne censores essent nimium incommodi, nimiumque severi judices scelerum suorum, hoc iniere consilium, ut sibi Deos corruptos, ac vitiis diffluentes constituerent, ut scelera patrantes se Deos suos colere eosdem imitantes arbitrarentur, & ipsa etiam peccata secundum S. Cypriani dictum peccatis fierent religiosa: *fiebant miseris religiosa delicta.* Athei, ac impii Deum crederent, si illum sibi aptare, ac vitiorum suorum patronum efficere possent; at eum pati nequeunt, qui flagitiorum suorum sit judex, & censor. *Idem.*

Atheorũ pœna ex cognitione Dei, quem in hac vita cognoscere detrectarunt. Quoniam non defuerunt impii, qui Deum esse negarunt, licet Dei cognitio prima sit Dos animæ rationalis, juxta Tertulliani verba, Deus in illis hanc cognitionem constituet non lumine naturali, sed ultionis suæ exercitatione. Te miserum, Deus inquiet in imo Athei hujus corde: Cœlum, ac terra tibi existentiam meam non probarunt; at efficaciam, ut sentias, quis ego sim; nisi Deus tuus, ut benefaciam tibi, saltem judex tuus, ut te puniam. Mea potentia, sapientia, misericordia non satis me tibi viventi prodiderunt, sed præstabo, ut in æternum me ex mea justitia cognoscas: *Et scietis, quia ego Dominus*, Isaiæ 49. Judicia, ac ultiones quas in omnem æternitatem exercebo in te efficient, ut damno tuo intelligas quinam sim. *Idem P. Bourdalove.*

Tertullianus in Apologetico ait, Dei proprium esse, & magis, & minus, quam entia omnia cognosci, & addit: *hæc est summa delicti, nolle agnoscere eum, quem non possunt ignorare.* Cæcitas hæc est commune Atheorum, impiorumque peccatum, quibus cum ea suppetant lumina, quæ satis superque sufficiunt, & ut ita dicam infinita sunt, quorum adminiculo cognoscant Deum, volunt nihilominus de industria se se excæcare, ne illum cognoscant. Ita quoque Hæretici fide mala quovis tempore egerunt; non desunt enim, qui, quidquid accidat, se se numquam dedere decreverunt; quod Sanctus Augustinus Manichæis exprobrabat. *Idem Sermone de Cæcitate.*

Athei, impiique semper incerti sunt de iis, quæ de altera vita opinantur. Quidquid conentur Athei, ut credant, nullum esse Deum, rationalem animam immortalem esse, ideoque nequaquam expectandam esse alteram vitam; mens tamen eor mendacii redarguit: vident ea, quæ dicunt, ex votis suis proficisci, se velle quidem, ac optare, ut ita se habeant res, sed re ipsa ea omnia esse incertissima. Hinc licet aliter sentire videantur, mortem metuunt &c. *Idem Sermone de Morte.*

Nihil est impiis metuendum magis, quam quod illis post mortem eveniet, & si quæ cura in terris eos torquere debet, hoc profecto est, quod cum hic iis omnibus gavisi fuerint voluptatibus, quas cupere poterant, vident nihil lætum, faustumque se a Deo opperiri posse, neque ullam sibi adesse certitudinem illius nihili, in quod post mortem se reversuros arbitrantur. Omnis quippe ipsorum certitudo in levi, ac labanti mentis suæ opinione consistit; vehementibus dubitationibus in utramque partem agitantur, atque hinc inde hærent incerti, quod in causa est, ut periculum subeuntes in terribilem teterrimarum calamitatum æternitatem ruant, & id metuentes, quod credere nolunt præ reliquis mortalibus vitam miserrimam ducant. *Idem.*

Certo scis, uti ais, post vitam hanc, alteram non adesse; credis nullum esse Deum vel bonorum operum remuneratorem, vel ultorem malorum: ac cuinam rei hæc tua innititur certitudo? Nempe imbecillitati opinionis tuæ, ac insanæ temeritati tuæ, quam sapientes omnes, qui in terris extiterunt unquam, improbant, ac refellunt. Si ergo in iis, quæ te scire profiteris, tu falleris; si mors ad infelicissimum exitum te adducit, & qualem mereris, si quid quid sapientissimus quisque, etiam ex Ethnicis, de iis, quæ ad alteram vitam pertinent, credidere, verum est, quid fiet de te? Si præsentes te occæcant affectus, qui tunc erit cogitationum tuarum tumultus, quæ perturbatio? *Idem P. Bourdalove.*

Impii sensus in morte cognoscentis alteram adesse vitam. Si post vitam hanc status adest felicitatis æternæ, quo impii anima æternum est caritura & locus æternæ calamitatis, cui in æternum erit adjudicanda, quis concipere poterit infelicis hujus animæ sensum, quæ de corporis carcere egressa incipit videre, omnes argumentationes suas inanes fuisse illusiones, quæ præter expectationem novum nanciscitur mundum, & licet invita rursus immortalem vitam vivere instituit, quam, quidquid conabitur eidem mortem allatura, numquam extinguere poterit? Quis assequi mente potest erroris, in quem illa incidit, magnitudinem, illud amplexa consilium, ubi periculum adeo patebat? Quæ insania tantum provocare discrimen, ubi de rebus omnibus, deque ipsa æternitate ageretur? idque ut levem hanc voluptatem caperet suis in Religionis negotio ideis adhærendi, quin ullam sequeretur, nisi propriæ rationis, auctoritatem! Quid! inanissimam hanc oblectationem, aliaque vitæ hujus solatia beatissimæ æternitatis pretio redemisse? semet pro adeo fragili, fluxaque te venumdedisse, ac secum Deum ipsum, omnesque divitias Dei, quæ in infelicissima hac permutatione involutæ fuerunt! se æternis intueri suppliciis addictam, iisdem persoluturam adeo brevem fluxarum deliciarum perfruitionem; ac tandem in malorum omnium barathrum iri projectum, eo quod pertinaci obstinatione nihil voluerit credere, nisi quod potuerit intelligere! Quæ rabies, quæ desperatio illius erit tot undique malis inopinato ingruentibus obrutæ! Nullus color, nulla dicendi vis par esse potest dolori, quo illa conficienda erit, exprimendo. *Desum-*

sumptum ex Tractatu de Religione contra Atheos, & Deistas P. Mauduit Presbyteri Oratorii.

Omnes humanæ prudentiæ viæ mirum in modum sunt in impietatis commercio subversæ: utilitas infinite parva, & exilis est, non enim lucraris nisi præsentis hujusce vitæ bona, quæ simul ac acquiruntur, intereunt, & evanescunt. Hujus tantum vitæ bona lucraris; nulla tibi futurorum spes est, & omnis utilitas, quæ ex præsenti percipitur, hæc est, si hilariter traducatur. Id autem dicendum nequaquam est de eo, quod subis, periculo; gravius, ac terribilius esse non potest; atheorum viam sequens periculum adis, ut cœlestem gloriam amittas, atque in inextinguibiles flammas projiciaris. Ita omnia periclitaris, & nihil speras; æternam, infinitamque beatitudinem deseris, ac non aliam mercedem speras, quam nihilum, cum illa, quam in vitæ hujus delitiis percepisti, jam abierit, neque sit unquam reditura. *Idem*.

Martyrũ, primorũque fidelium testimonia contra Atheos, & impios.

Tot invicta veritatis Religionis nostræ argumenta, præsertim vero tot mortalium testimonia, qui ob eam tuendam sanguinem suum effuderunt, nullum Atheis, atque Deistis timorem incutiunt? nihil habent, quod illos excutere valeat? At jure insipientium, fatuorumque exemplis non excutiuntur. Quid enim? Omnes illi, quorum sapientia, ac modestia ubique nitebat, repentene in solo Religionis negotio insipientes, furentesque evadebant, præsertim vero in iis, quæ æternam felicitatem ab eadem promissam respiciunt: insipientes inquam, ut commentitiæ felicitatis spe sibi alludi paterentur; furentes inquam, ut huic chymeræ quidquid in terris pretiosissimum habebant, sacrificarent? Athei, ac Deistæ integrum fortasse unicuique relinquent credere quidquid libuerit, hoc tamen non dicunt; numquid enim hoc integrum esse, ipsis persuasum est, quantumvis sint impietatis suffragatores? non ne ut hanc testium turbam, qua omnibus seculis, omnibusque in terris damnantur, confutent, hæc una ratio esse potest, si dementiæ omne humanum genus redarguant, ac se ipsos tamquam solos hujus orbis sapientes producant? *Idem*.

Nullus unquam extitit populus, qui Numen aliquod non veneraretur, & aliquod justitiæ genus pro bonis, ac malis post hanc vitam futurum non crederet. Non ne liquido patet, hunc generalem populorum omnium consensum in alicujus Divinitatis, fide, & aliquibus rationibus, quibus ejusdem felicitatis fieri possint participes, eamdem semper obtinere vim, ut utrumque contra impios pro certo constituatur, quantumvis aliis in rebus dissenserint?... Nequicquam dicerent Athei, omnes hos populos sibi invicem oppositos esse circa suæ Religionis objectum, ac rationes eas, quibus ad propositam sibi felicitatem perveniant: nequicquam afferent, hos quidem unum dumtaxat Deum, alios plures esse Deos opinari: hæc enim lis est inter ipsos disceptanda, neque impiis tantillum favet; quælibet societas veram sequi Religionem contendit, licet una tantum possit inveniri. Athei, atque impii nihil ex his sententiis quod sibi faveat, possunt elicere: omnes enim populi in ea re consentiunt, in qua nobis Athei opponuntur. *Idem*.

Exiguus Atheorũ numerus sectę eorumdem vanitatẽ ostendit.

Jure Atheis objicitur, quod ne unus quidem est populus, civitas, oppidum, immo ne una quidem fortasse domus integra, quæ illorum adhæreat sententiæ; quod satis ostendit in eorum secta tot esse absurda, ut numquam in communem hominum sensum potuerit obrepere. His exprobratur, quod eminus, ac per intervalla tantummodo in mundo videntur, & numquam simul consociati incedunt, tamquam bruta ex diversis speciebus simul mixta, quæ se se nequeunt multiplicare. Hic extensionis defectus validissimum contra ipsos est præjudicium. Licet enim si Religiones aliæ a Christiana diversæ conferantur simul, ex earum extensione absolute judicium ferri non possit de earumdem veritate; certissima vanitatis nota est, nullam penitus extensionem habere. *Idem P. Mauduit*.

Deismus, atque Atheismus, non sunt eorum Religio, qui patiuntur, qui victum sudoribus sibi quæritant, vel qui nulla in terris voluptate fruuntur. Has impietates amplectuntur juvenes locupletes, felices, robustæ valetudinis, & quibus vitæ hujus commoda suppetunt affluenter. Quævis alia conditio nihilum valet; immo hæc quoque semper florescat oportet; si enim forte perturbato rei familiaris statu in egestatem ceciderint, si gravi morbo confecti laboraverint, si ad senium pervenerint; sententia illa, quæ pridem ipsis æquissima videbatur, repente insipiens, insanaque fiet; quod illis erat verum in adolescentia, in calamitatibus, vel in provectiori ætate falsum videbitur. *Idem*.

Insana Atheorum imprudẽtia.

Quin loquamur de Beatitudinis æternæ jactura, cui Athei se se objiciunt terræ hujus voluptates illi præferentes, inde eorum maxime redarguitur imprudentia quod non solum inæstimabili jacturæ se objiciunt, sed periculum subeunt in malorum omnium gravissimum sine ulla reditus spe decidendi. Minimus vero timoris gradus, qui de tanto hoc exitio, posset oboriri, cuilibet cordato viro satis esse deberet, ut cum horrore eam, quam amplexatus fuisset, sententiam abjiceret licet alioquin ipsi gratissima accidisset; nulla enim terrena suavitas tanta est, ut minimum terribilis adeo mali periculum valeat exæquare. *Idem*.

Humani cordis natura solummodo cognoscenda est, ut judicium ferri possit de iis, quæ ab impiis, qui bona fide acturi sunt, fieri debent, ne imprudenter quid ab ipsis agatur, cum etiam omnino ipsis de impietatis dogmatibus persuasum fuisset. Fatentur illi, Christianam Religionem præ ceteris præstare, si vera sit, quod satis est, ut toto studiorum suorum pondere in eam pertrahantur. Quid enim in hujusmodi re minus facere possunt, quam serio omnia illius argumenta cognoscere, ac omnes mentis suæ præoccupationes exuere, ut æquum judicium valeant instituere? Nonne omnes cordis sui secretas aversiones debent abjicere, ut melius dignoscere valeant, quamnam illæ in opinionibus suis partem obtineant; sæpe enim putamus a mente quædam probari, quæ cordis persuasione creduntur? Perpendere igitur diligentissime debent, utrum persuasio spiritus veritatem sequentis, an cordis licentiam amantis corruptio in hanc mentem illos perduxerit; & utrum falsitas, an potius disciplinæ severitas illos a Christiana Religione deterreat. *Idem*.

Quibus gradibus homines nequã in impietatem labantur.

Omnis natura clamat, Deum esse, cœlos, terrasque opus ejus esse, neque populum adeo barbarum inveniri, ut inquit Regius propheta, apud quem hæc vox non intonuerit. Ubi rationis usum attigimus, Ecclesia nos docuit, naturam nostram peccato fuisse corruptam, nobisque opus esse medico, qui medeatur, ac nos cum Deo reconciliet, atque extra Ecclesiam nullam salutem esse sperandam. Athei, ac Deistæ, qui in Ecclesiæ hujus sinum ingressi sunt, vocem hanc audivere, & his ab infantia præceptis fuerunt imbuti, non secus ac reliqui omnes Christiani. Quomodo vero eam non servarunt? quomodo secuti sunt opinionem illi oppositam, quam in scholis didicerant, & exemplis omnibus publicis, ac domesticis, quæ oculis accidebant, damnatam? Difficile non est divinare flagitia, ac nequiter vivendi licentia illos eo perduxit; adolescentiæ ipsorum crimina tot tamquam gradus fuere, per quos in imum usque hujus barathri descenderunt, malorum hominum consuetudo, & cordis sui corruptio eos primum in libidinem inclinarunt, habitus vero adeo convaluit, ut in naturam alteram se se converterit. *Idem P. Mauduit*.

Numquid flagitiosissimum vivendi genus, quod sequuntur Athei, & qui licentiam agendi, credendique affectant, ratio esse potest contra Deum, ac Religionem? Numquid ideo minus vera historia est Evangelium, eo quod se se tamquam mancipia dederunt affectibus, quos illud jubet coerceri? Quidquid Atheorum Deistarum, Pyrrhonicorum invenitur

tur ita se se voluptatibus mancipare possunt, ut brutis similes fiant, quin ideo tamen veritas minimum immutetur. Antequam se se flagitiis abdidissent, & cum adhuc honestam, christianoque viro dignam vitam ducebant, Deus aderat Cœlum, terræque creator, & JESUS CHRISTUS animarum nostrarum Redemptor; Anima erat immortalis, & si illis in laudabilibus cœptis persistere placuisset, hæc tutissima via erat, ut Fides, ac Religio in eorum mente, & corde persisteret. Ipsi vero nequam facti sunt, ac omnia pro illis faciem mutarunt. Nullus amplius Deus est, non JESUS CHRISTUS, non Angeli, non Dæmones, non Animæ; nullus sperandus Paradisus est, nec infernus metuendus. Hæc omnia repente evanuerunt, vel adeo obscurata sunt, ut nihil ex illis supersit; & quod magis adhuc mirum est, perspicue tunc solum hæc intueri inceperunt, cum res creatas deperire inchoarunt. Quomodonam harum omnium cogitationum absurditatem non sentiunt? *Idem.*

Justa timoris causa, quam habent Athei, & Deistæ. Quomodonam Atheus, vel Deista, cui dubitandi causa est, utrum omnipotentem Deum violaverit, & Creatori suo gravissimam contumeliam attulerit, minas illius in jocum traducens, leges infringens, ac illum tamquam inane phantasma, quod in fessis tantummodo imaginationibus hominum vigeat, existimans, atque eo invito quodcumque jugum detrectans: quomodo inquam tantum mali accidere posse, cogitare valet, quin gravissimo timore corripiatur, & in re dubia tanti momenti lucem aliquam quærat? Sin autem in hac ipsa tanti exitii dubitatione tranquilla pace frueretur, ulla ne unquam similis insania huic inventa fuisset? aliæne illi afferendæ rationes essent, ut probaretur, sententiam, quæ adeo temerariam illi mentem injecerat, mendacissimam esse æque ac insanissimam? Hæc agendi ratio nonne suam secum fert damnationem? *Idem.*

At enim flagitiosus aliquis inquiet, neque immortalitatem eligo, neque nihilum, neque Christianum esse volo, neque impium, sed neutrum inter utrumque consistere. Hoc fieri nullo modo potest, illi respondebo, ex oppositis sententiis altera omnino eligenda est; immo electionem in ambiguo morari, hoc est, satis superque mentem suam prodidisse. Ex quo JESU CHRISTI Religionem non sequeris, jam contra illum te stare profiteris, ac solus fidei defectus, te præstat infidelem. Qui non est mecum, inquit ille, contra me est; parum enim refert, quo pacto illi cultus, quem flagitat, denegetur, utrum suspensione judicii, an aperta contrariæ sectæ adhæsione; utrobique enim semper illi negatur, quod jure ab omnibus mortalibus illi debetur, & quod inter duo illa extrema nihil medium dari potest. *Idem P. Mauduit.*

Quid impios, atheosque cogat ab eo systemate, quod ceperunt, recedere. Impii, atque Athei, quin aures præbeant rationibus omnibus, quæ impietati suæ fidem aliquam possunt adstruere, statim, & sine ulla dubitatione abjicere debent systema periculosæ plenum aleæ, ubi nihil lucrari possunt, & periculum subeunt, ut gravissimum detrimentum patiantur. Ne momento quidem in adeo terribili dubitatione hærendum est; furiosum esse, ac sui met inimicum oportet, qui se se objicere vult æternæ damnationis periculo. Impietas incerta est in principiis quibus innititur, falsa ergo esse potest. Certissima e contra est in horribilibus periculis, quibus occurrit; & si falsa inveniatur, in gravissimam, infinitamque calamitatem decidendum est; sine mora igitur ex terribili hoc dubitationis statu emergendum est. *Idem.*

Quidquid in impietatis gratiam fieri potest, dubitare est; dic, ut lubet, mundum æternum esse, generationum successionem nullum unquam principium habuisse, nec finem ullum habituram, rationalem animam esse mortalem; hos etiam sensus in eam, quæ major excogitari possit, lucem adfer, illos numquam demonstrare poteris, neque extra dubitationis aleam statuere, & licet te invito, semper inter simplicium opinionum fines continebuntur. At quantumvis exigua dubitatio supersit, omnino debes abjicere, gravissima enim esset dementia incertæ opinionis periculo æternæ salutis causam velle committere. Ex quo illa opinio sola est, falsa esse potest; & cum falsa esse possit, ubi eam sequeris, te ipsum periculo objicis gravissimam subeundi calamitatem. *Idem P. Mauduit.*

Athei Dei existentiam rejiciunt, quod illum non vident; ejus Mysteria negant, quod illa assequi mente non possunt: at quæso hæccine causa rationabilis est? Non ne ipsi centies rationum defectui suppleverunt, affectibus suis, vel magistrorum suorum auctoritate, ut irreligionis dogmata crederent? non ne, ut ita dicam, tot actus fidei elicuerunt, quot occurrunt sensus qui in mundi æternitate, atque independentia animarum percipi nequaquam possunt? Cur non præstent hoc ipsum in Religionis gratiam, quæ innititur auctoritati infinitorum miraculorum naturam ipsam excedentium fulgore probatæ? Id saltem pro Religione efficere detrectabunt, quod quotidie in scientiis, ac civilis vitæ commercio efficere consueverunt? *Idem.*

Ex impiis, & flagitiosis hominibus id solum credere volentibus, quod capere possunt, vel vident, cum minimas eas res, quæ sensibus eorum subjectæ sunt, minime intelligant, quæramus utrum explicare valeant causam perpetui motus in corde, aliisque corporis nostri partibus; quibus gradibus, ac modis esca, qua vescimur, naturam suam exuat, ac ita in nostram substantiam immutetur, ut qui in ore nostro panis erat, mox humana caro fiat naturalis caloris ope, licet ignis calor ea destruat, in quæ agit, objecta: utrum docere possint quomodo visio cum aliis sensuum perceptionibus fiat; utrum artificium, quo humanum corpus conditum est comprehendant? putare enim hæc omnia satis explanata fuisse, ubi illa naturæ opera esse dicuntur; hoc sane est verbis acquiescere, ac verba pro rebus assumere. Satis etiam est illis proponere, quod in natura simplicissimum occurrit; quomodo fiat arboris, vel plantæ alicujus folium talis coloris, ac figuræ, ac talem habens vim calefaciendi, refrigerandi; nutriendi, occidendi; utilitatem, vel incommodum afferendi? Hæc omnia non impiis tantum, verum etiam omnibus hominibus sunt inexplicabilia. Qua igitur audacia, qui ea, quæ oculis vident, & manibus attrectant, non intelligunt, spiritualia mysteria, & quæ sub sensibus minime cadunt, se intelligere velle contendunt? qua fronte maxima Divinitatis opera credere detrectant, nisi ea perspicue, planeque intellexerint, cum cæci minima etiam naturæ opera non comprehendant? *Idem.*

Quæ mala Atheismum consequantur. Athei, impiique neque Dei Providentiam, neque Animæ norunt immortalitatem. Quid porro ex hac doctrina consequitur? Hoc primum certe, quod se se iis omnibus, quibus pares sunt, ingurgitare voluptatibus debent. Hoc inde infert Sapiens, qui illos ita loquentes inducit: *coronemus nos rosis, antequam marcescant, nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra; nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ, ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors.* Hæ conclusiones nemini adhuc injuriam videntur inferre; sed intra hos fines minime continentur: Magna solatia magnos postulant sumptus, sumptus vero locupletissimas etiam opes exhauriunt; aliquid ergo præterea requiritur, ut libidinosum hoc vivendi genus producatur. Hoc alterum illud est, quod ex Atheismo, atque impietate consequitur: *Opprimamus pauperem justum*, sequuntur illi, *& non parcamus viduæ ... sit autem fortitudo nostra lex justitiæ.* Hi sunt duo naturales impietatis effectus; luxuria, & pauperum oppressio. Si verum est non aliud numen esse, quam naturam, & animam cum corpore interire, nullum jam erit amplius inter homines jus, quam quod inter bruta viget, vis nempe. *Idem.*

Quid! Extremi Judicii, Infernique metus non deter-

deterret tot Christianos impudicos, hæc timentes, ne sexcentis se se polluant sceleribus: ubi vero hoc vallum evulsum, attritumque fuerit, fidei consonum est, homines in omne licentiæ genus prolapsuros non esse? Affectus vehementia in anima eorum absentis, futurique mali superat metum; & credam, eumdem minime liberius grassaturum, ubi nullus metus, nullum periculum fuerit superandum? Ad id melius intelligendum esset hominum ingenium, qui a jucundis abstinent, eo quod timent; & ea, quæ difficilia sunt amplectuntur, quod sperant. *Idem.*

Vobis, qui eo quod nimium rationis habere cogitatis, neque fidem, neque Religionem habetis, qui id credere solum vultis, quod vestræ accidit imaginationi; qui Deum ipsum licet infinitum intra mentis vestræ fines comprehendere contenditis; & nihil credere vultis, quod vestram mentem excedat; aliquando ipsa vestra ratio atheismum, impietatemque vestram confundet. Hæc vobis exprobrabit, quod rationis prætextu omnem rationis usum, abjecistis; quod in sæculi hujus negotiis vim spiritus vestri lædere non credidistis, fidem quamplurimis rebus indifferentibus, incertisque adhibentes; in iis vero, quæ ad Cœlum pertinent, vobis met ipsis injuriam inferre putastis, si quid credidissetis; quod urbanitati deesse metuistis, si affirmantibus hominibus fidem minime habuissetis; in iis vero quæ ad Deum spectant, honorem vestrum agi censuistis, si increduli essetis. Vos spiritui vestro vim fecistis, ut sibi falsa irreligionis principia proponeret, atque meditata vivendi licentia gauderet. *Desumptum ex specimine sermonum Abbatis de Breteville.*

Corporū nostrorū structura docet supremam esse intelligentiā, quæ omnes illius partes disposuit.

Quot quantaque infinitæ potentiæ, sapientiæ, ac providentiæ vestigia in corpore humano elucescunt! Quinam in matris utero, mille venas, ossa ducenta, ducentas, atque ultra, cartilagines, quadringentos musculos, sine ulla confusione singula locis suis apte disponere potest? Quis puerorum oculos adeo sibimet similes efficit, quis illos in ellipticam formam disponit, atque opticum nervum tanta industria cavum efficere novit? Quis alterum brachium, vel pedem alteri parem facit, ut alter alterum minime excedat? Quis uniformem, unde gignimur materiam partim in cor, partim in jecur, partim in cerebrum, pulmones, carnem, ossa, sanguinem, venasque distribuit? Citra mendacium in dubium revocari non potest, utrum hæc miracula supremæ intelligentiæ accepta referenda sint; nemo enim rationis compos credere potest, opus adeo egregium effectum esse causæ cognitione, ac sapientia carentis. Hæc igitur causa vel parentibus referenda est, vel intelligentiæ toto cœlo majori, ac sapientiori. *Silhon Tractatu de Animæ immortalitate.*

Postulat prudētia, ut in religionis negotio tutior sententia eligatur.

Licet hæ propositiones; Deus est, Deus non est; anima nostra immortalis est, & non est immortalis æque essent ambiguæ; licet intellectus non majorem hic, quam illic lucem esse deprehenderet: si ratio, atque prudentia suadet, ut tutior sententia arripiatur; si religio, ac pietas docent, ut alteri vitæ nos metipsos præparemus; cur hæc non erit fides probanda, cum in hac nullum periculum adsit, nihil metuendum sit, si Deus minime sit, si mortalis sit anima humana; cum e contra in opposita sententia plurima pericula occurrant, & gravissimum immineat malum, æternumque supplicium, si verum est, Deum esse, animamque esse immortalem? *Idem.*

Conscientiæ vox sonora est; exprobratio illius tam inevitabilis est, quam secreta; ejusque testimonium tam irreprehensibile est, quam domesticum. Natura alte adeo in anima nostra Dei timorem insculpsit, ut deleri minime possit, ut inquit Salvianus; & nemo fere est licet impius, ac rebellis, qui inopinato deprehensus periculo oculos manusque in Cælum minime attollat, opem entis omnipotentis imploraturus, a quo Cæli electi sunt, ut ibi gloriæ suæ opes ostententur. *Abillon, libro de Veritate contra Atheos propugnata?*

In Religionis negotio quantumcumque luminum obtinuerimus, fieri nequit, ut non nisi in fidei obsequio spiritus requiem inveniamus. Hæc est Sancti Augustini sententia, quam & ipse sequor. Homo enim, qui nihil credere vult, ac fidem abjicit, cuinam rei potest inniti, ut mentis requiem inveniat? Opus est, ut Atheorum more sine una religione vitam traducat, vel peculiarem sibi religionem, more Philosophorum constituat. Si vixerit, ut impii, ac flagitiosi, hoc est, quin ipsi negotium facessat, Deus sit, nec ne; Beatitudo sit, nec ne; quomodonam illam assequi poterit? Nostis status hujus infelicitatem; lumen naturale satis est, ut satis intelligatur. Quod monstrum magis horrendum fingi potest, quam intueri hominem eo stupiditatis evasisse, ut rebus ipsis, quæ maxime sunt essentiales minime afficiatur? homo, qui nescit, quid ipse sit, cur sit, & nihil credens, nihil potest sperare? *Desumptum ex Sermone P. Bourdalove.*

Periculū, in quo Athei versantur.

Atheo libenter dicerem: in hac sententiarum oppositione, quis nostrum sese objicit periculo; tu ne, qui nihil eorum credis, quæ docet Religio, an ego, qui me eidem subjicio? tu ne, qui nihil vis credere, ut in omnem licentiam ruas, an ego, qui credo vitam meæ fidei conformaturus? Mihi ea, quæ credo credenti, nihil pejus accidere potest, nisi quod tamquam simplex, ac rebus omnibus adhibens fidem traducar; & me meæ fidei conformans, quibusdam carebo voluptatibus, quæ ab ipsa ratione prohibentur: hoc mihi periculum imminet. Tu vero, si quod minime credis, nihilominus verum est; certissimum damnationis periculum subis; reprobatio tua inevitabilis est. Te autem hac, me alia ratione viventibus, uter majori quiete perfruitur, uter vitam vivit tutiorem? *Idem.*

Nihil ultra quæreretur, ut Athei pudore suffunderentur; sed nos miseros, quam inanis spes est! Si in eorum mentibus tantum cæcitas inveniretur, eam ratio posset dissipare, sed cum cordi præcipue sit offusa, incurabilis facta est. Credere nolunt, ne id exercere teneantur, quod credunt. Hi Athei sunt corde, ac voluntate credere detrectant, ne facere cogantur. Si credere potes, & vivere vitam adeo parum tuæ fidei conformem, cum S. Hieronymo dicam, se monstrum esse ex duabus naturis compositum. *Fromentieres.*

Fieri ne potest, o fideles, ut spiritus, qui homini datus fuit, ut eum regeret, ac ad salutem perduceret, illum fallat, ac perdat? Reperiuntur hodierna die quamplurimi, qui spiritum habent, ut se se æternæ addicant damnationi, qui lumen habent, ut seipsos excæcent; ac scientiam habent, ut in crassiori salutis suæ ignorantia versentur. Hoc præter propter hominum hujusmodi cor est. Hominis esset nimium rudis hoc tempore Deum non agnoscere, ac brutorum stupiditatem imitaretur, qui primum Ens, necessarium reliquorum Entium principium negaret; cæterum cum fides Dei, & primi Entis generatim meræ sit speculationis, quin aliquid in praxi requirat, homines illi, de quibus loquor, haud ægre Deum esse fatentur, atque ingenii laudem captare contendunt id apertissimis demonstrationibus ostendentes, ideoque sibi gloriæ vertunt, quod Deistæ vocantur. Verum ubi credendum est, Deum hunc hominem factum, ac pro ipsorum salute mortuum, ut eos pœnitentiam agere edoceret; hæc fides, quæ practica est, eos torquet: Deus patiens, Deus crucifixus illis non arridet, ac Deus voluptuosus magis illis placeret. Ita consilium ineunt negandi Deum hominem factum, ac tranquille dicunt Religiones politica esse adinventas, ut populi in officio contineantur. *Desumptum ex libro, cui titulus Essais de Morale in Evangelium Dominicæ infra Octavam Nativitatis.*

Non desūt inter Christianos Athei vel falsō increduli

Christianæ Religionis aspectus idem semper videtur; ii enim omnes, qui Christi fideles vocantur, in eadem templa conveniunt, iisdem Sacramentis utuntur, easdemque sensibiles ejusdem Religionis notas

notas præseferunt; at non deest occasio gemitus effundendi coram Deo, ubi horribilis spectetur sententiarum diversitas, quæ sub hac similitudinis specie contegitur. Non desunt quidam, quibus nihil inest Christiani præter nomen, & qui sub baptizato capite cor impium, & fidem Ethnica ipsa nequiorem gerunt; quod malum quotidie increbrescens eo magis metuendum est, quo occultius est, ac publicam lucem fugit, ne impugnetur; canceræ simillimum, quæ externam salutis speciem præseferens, jugiter insignes progressus facit, quibus nihil opponitur. Aliquis pro animarum salute zelus haberi non potest, quin ob hoc tantum mali dolore afficiamur, & aliquam afferre medicinam adnitamur, pro virili conantes ad veritatis sinum eos revocare, qui per libidinosæ vitæ cupiditatem inde egressi erraverunt, vel saltem fluctuantes quosdam spiritus confirmare, quos impiorum sermones ac propriæ tenebræ in hanc abyssum jamjam sunt provoluturæ. *Desumptum ex Tractatu de Religione contra Atheos, & impios P. Manduit.*

Quanam in re Athei Fidelibus præstare videntur. Hoc illud est, in quo impietas triumphat, atque Atheorum conditio nostræ præstare videtur; Christianus enim, ut religiose legem suam servet centies in singulos dies abrenuntiare tenetur iis, quæ in mundo sibi charissima sunt, jugiter sibi vim facere, ne amet, quod sibi videtur amabile, & ne cupiat, quod amat; se ipsum torquere, ut se met ipsum oderit, inimicos vero suos diligat, atque affectus omnes intra arctissimos legis severæ fines omnia regentis, ac nemini indulgentis, coerceat; cum interim Atheus, qui nihil sensibus, & cordi suo nefas esse putat, qui nihil ipsis eorum denegat, quæ cupiunt, summa fruatur felicitate, quam neque præsentes stimuli, neque futurorum malorum terrores perturbant. *Idem.*

Nihil adeo ineptum, ac leve, quam horum impiorum argumentationes, quæ omnes ad temeraria judicia rediguntur innixa fallaci, vel æquivocæ spei, inanibus divinantium blateronum sermonibus, pertinaciæ id solum credendi, quod suis oculis vident, & quod intelligere possunt, ac demum cuidam irrisionis speciei, & politicæ rationi, quam Religioni tribuunt; & super his tamquam fundamentis æternam sortem suam ædificant. Ceterum exiguo labore iis se se expediunt difficultatibus, in quas perspicua, & aperta veritatis Religionis nostræ argumenta illos conjiciunt; arbitrantur enim eas diflasse, ubi quælibet historica facta Religionem ipsam probantia negaverint; & hac in re omnia explodunt Authorum testimonia, quæ in alia quavis facile reciperent, eosque vel tamquam calumniatores, vel tamquam pusillos, & incredulos increpant. *Idem.*

Nemo est rationis compos, qui sexcenta non credat, quæ numquam viderit. Ipsi etiam impii ex hoc numero sunt, ubi de humanis, vel naturalibus tantum rebus agatur. Quis unquam Atheus Antipodes, quos numquam vidit, non credit? Quis Deista, vel Pyrrhonicus fidem renuit elapsorum sæculorum historiis, quæ ab Auctoribus suspicionis nota carentibus enarrantur; & hac sola ratione renuit, quod nihil simile sibi videre contigerit? Attamen quia numquam testes fuerunt miraculi alicujus, vel quia miraculum aliquod venditatum est, quod falsum deprehensum est, inde generatim concludunt reliqua omnia fabulas esse, atque commenta, quin ea quæ Biblia, & Sancti Patres enarrant, censeant excipienda, quasi ea, quæ ipsi concipiunt, essent norma eorum, quæ accidere possunt, & quæ sunt credenda. Luminis defectus non est apta ratio contra rerum existentiam, quæ esse possunt, quin ab illis videantur. Hoc ipsum de possibilitate dicendum est. Non intelligo, inquis, quomodo hoc fieri possit. Quid hoc probat, nisi mentis tuæ aciem nimis tenuem esse, ac infirmam? sed defectus hic intelligendi ratio non est, qua aliquid fieri non posse probetur. *Idem.*

Non desunt in scientiis humanis mysteria, quæ nos assequi minime possumus; in Religionis autem negotio quædam sunt multo altiora. Si increduli, ac impii hujusmodi propositiones rejicerent, inscitiam suam testarentur, quæ non solum ipsos ineptos efficeret recte de re quacumque disceptando, sed etiam indignissimos præberet, ut quis curam susciperet illis errorem hunc auferendi, vel cum illis disputandi. Illi tamen hanc sibi licentiam arrogant de altissimis Divinitatis Mysteriis judicium suum proferendi; immo tanta pollent temeritate, ut ea suis subjiciant decisionibus, illi, qui provocari possunt, ut formicæ naturam explicent, ejusque motum sequantur. Si ipsorum ignorantia incredulitatis eorum errorem non aufert, inutile est eos erudire; quomodo enim crederent, si adeo rudes, ac ignari ea scire volunt, quæ credere debent? *Liber, cui titulus, Animadversiones in varia Religionis, Ethicæque argumenta.*

Cognitio plus, minusve perfecta, quam in hac vita de Deo habere valeamus ex nostro corde potius, quam ex mente dependet. Sensus, imaginatio, intellectus ideam formant, quam de creaturis habemus: at dici potest, Deum per voluntatem in nobis eam delineare ideam, quam de infinitis perfectionibus suis concipere possumus. Omnes homines aliquam illius imaginem solis rationis luminibus sibi effingunt. Ubinam est homo adeo ferus, & excors, qui Divinitatem minime deprehendat saltem in operibus ejus, atque in admirabilibus sapientiæ, atque potentiæ ejusdem effectibus! Satis est oculos habere, ut videantur vestigia sapientiæ, ac dexteræ illius omnibus, quæ circa nos sunt, objectis insculpta. Vero simile non est, neque fieri potest, ut qui ratiocinari potest, Deum possit ignorare. Verum, ut supremi hujus entis magnitudo, atque species intelligantur, exiguam nobis afferunt opem naturalia principia, nobis Deum esse ostendentia. Cognitio, quam de Deo habemus inanis curiositatis conatu, ac labore nequaquam perficitur; præter quam quod Deus spiritibus, qui superba cupiditate ducti essentiæ illius investigandæ, eumdem cognoscere quærunt, se se ostendere non dignatur, ac sæpe in eorum temeritatis pœnam, eos cogitationum suarum erroribus tradit. Sed in eos, quibus cor magis est simplex, ac mundum majori in copia, magisque sensibilia lumina effundit, ut ab iis cognoscatur. Nobis se se communicat pro amoris gradu, quo illum diligimus, quo magis a creatarum rerum amore divellimur, eo magis nos ad se attollit, ac ipse nobis accedit. Quæcumque sit Sanctorum in humanis scientiis ignorantia, illis immittit Deus jucundum adeo, tutumque de se ipso sensum, ut de eodem nobilius, aptiusque cogitant, quam omnes, qui se aliquid scire profitentur. *Idem tomo 1. titulo 1.* *Corde melius, quam mente ad Dei cognitionem pervenimus.*

Si ex Atheo, quæram, quomodo scire possim, ipsum vivere; non enim video animam, qua animatur; responderet ille quidem mihi, se agere, loqui, ambulare, ideoque vivere. Sed machinarum ope ambulari, agi, verba proferri possunt; nihilque video, quod mihi persuadeat, ipsi aliquod inesse principium, qui ex natura sua motum & arripere, & dare queat. Saltem in hoc hærere mordicus possum, ac petere ex eo interioris hujus, quo movetur, principii probationem. Intelligendi, considerandique vis, ac libertas quæ hæc omnia extrinseca vitæ signa concomitantur dubitandi locum minime relinquunt, quin anima eorum causa habenda sit; ille mihi responderet. Neque diffiteor; immo id fateri cogor. Cur ergo creaturas admittens, Creatorem non colit? Creaturæ semper agunt; ex se met hunc admirabilem, qui in illis viget, consensum tueri minime possent. Haud ille profecto inquiet, eas cogitare, ut tanta diligentia, quod proprium sibi est, atque conveniens inquirant: ut eas figuras, situs, quæ nullo apud ipsas in discrimine sunt, & quæ in duratione sua fortuiti casus semper effectus esse non possunt, arripiant. Agnoscat igitur insipiens Ens istud supremum, cujus sapientia, ac potentia adeo palam in universo orbe collucent. *Hoc argumentum est S. Augustini in Psalm. 73.*

Scriptura Atheum ab insipiente nequaquam distin-

ſtinguit: uterque tamen longe alia ratione operantur. Inſipiens cogitat, quod dicit, & dicit, quod cogitat; cogitationes, & verba Athei non ſibi conveniunt; verba quidem ſenſum, ſenſus vero Sermonem ipſum mendacii redarguunt. Divinitatem in corde negat, at fallor, eam negare vellet; ſed negare non poteſt; ſenſum hunc proferre non audet, non enim audet illum concipere. Conatus omnes, quoſcumque exerit, ut metum Dei actionum ſuarum teſtis eludat, deſinunt in ideam vagam, confuſam, atque obſcuram fidei, quæ illum licet invitum brutis ſimilem efficit. Heu dementiam! velle rationi tuæ vim inferre, ut ratiocinationem amittat! *Idem.*

Diſcrimē inter Atheum, & inſipientē

Ratione careat, opus eſt, qui eam veritatem vult oppugnare, quam ratio omnibus temporibus omnibuſque in locis amplexa eſt. Deus adeſt; hoc omnes populi confitentur; omneſque Deum eſſe cognoverunt a ſe colendum. Cognitio hæc non eſt educationis effectus: educatio quidem ſecundum climatum varietatem varia eſt; neque commercium de hac in aliam gentem illam effudit; omnes omnino gentes in hac re conſenſerunt, quia mutuo luminum ſuorum indigerent auxilio. Politicæ artis principia hanc gignere non potuerunt: Tot enim rei publicæ adminiſtrandę rationes adeo inter ſe oppoſitæ eidem non ita facile ſe ſe accommodaſſent; Principes, atque ſubditi reſiſtere potuiſſent naturali impreſſioni, quam in omni ſpirituum genere efficiebat. Numquid ſtudium eam peperit? Nequaquam; craſſiſſima etiam ignorantia hac in re ſcientiæ, ac litterarum culturæ non cedit. Non quæro, ajebat Tertullianus, non quæro ad Divinitatem probandam teſtimonium animæ, quam Scholæ formaverint, quam Bibliothecę aluerint, quam Accademiæ erudierint; ſimplicem animam appello, barbaram, animam videlicet, qualis e Creatoris ſui manibus prodiit. Si quis primus ſupremi hujus, at dominantis Entis exiſtentiam detexit, atque annuntiavit; quænam, amabo, tellus ejus incunnabula vidit, quæ natio illum in lucem protulit; inſignis adeo, atque neceſſariæ veritatis origo diligentiſſime non connotari non potuit. At enim idolorum cultus late dominatus eſt; Regna, & Imperia variis numinibus thura adoleverunt: ſcio equidem, neque aliud afferere contendo, quam univerſalem Numinis cognitionem. Si quis Atheus in terris eſt, fatebitur ille idololatriam ex ſe met ipſa ſubverti, atque errorem illius ſibilis eſſe excipiendum. At una ratio omnes aſſequi non poteſt Divinitatis perfectiones, quæ illius aciem perſtringunt, & quas ignorare non poteſt, quemadmodum omnes homines ad felicitatem tendunt, quam naturaliter amant: ſed ſine Fidei ſubſidio poſſunt ne circa illius qualitates, atque eſſentiam conſentire? Quam vim ſibi inferre teneretur Spiritus, ut univerſali ſententiæ ſine exceptione adverſaretur. Hæc autem vis non ne apertiſſimum eſſet illius, quam negare vellet, veritatis argumentum. *Idem.*

Nemo magis vitiis diffluere poteſt, quam qui conſulto, ac poſt tranquillam, ac voluntariam deliberationem de induſtria ſe ſe in omne flagitiorum genus nequiſſime tradit. Talis ſane eſt, qui Divinitatem negare ſtudet, qui hoc profitetur, in hoc gloriatur. Non ſors, non cæcitas, non conſideratio, non ſcientia neque ipſa vivendi licentia, ſed voluntas ſola ipſum in teterriorum hunc errorem conjecit. Naſcimus ignari, infirmi, inconſtantes, in vitium proni, verum cum iis omnibus præiudiciis, quæ Atheiſmum impugnant, naſcimur: ſi quis eſſe poteſt Atheus, ideo poteſt, quia vult. Verum eſt, hanc voluntatem ex vivendi licentia, ac ſcelere proficiſci, ſed hæc voluntas ipſa eſt ſcelus nequiſſimum, ac maxime incredibile. In profundam vitiorum abyſſum, non paullatim, & per quoſdam veluti gradus aliquis immergitur; ſed ex quo Deum negare incipit, jamjam ſaltu quodam in præceps ruit. *Idem.*

Atheiſmus summa parit flagitia

Corruptæ, occæcatæque rationis errores percipi nequaquam poſſunt. Idololatra hoc Ens quærit, quod ſupra ſe, ac ſuper omnia, quæ naturalia, & humana ſunt, poſitum ſentit; extinguere nequit lumen, quod ſibi in operibus viſibilem hunc mundum conſtituentibus oſtendit Divinitatem; ſuffocare nequit teſtimonium, quod propria conſcientia huic perhibet Divinitati, quam detegit quidem, verum non ſatis perſpicue; illam quæritat, ſed ea ratione, quæ ipſi præventioni, propter quam illam inquirit, adverſatur. Neque illam ſe inventurum ſperat in metallis, lignis, lapidibus; & fateri cogitur, creatas has res non mereri, ut ipſe ſe coram illis proſternat. Quid autem facit, ut illas decenter adoret, quin ſe ipſum demittat? Creatas has res adhuc efficit contemptibiliores; cumque illis naturalem ipſarum formam tribuere minime valeat, alienam tradit, quæ illas cultu non niſi efficere poteſt indigniores. Idolum ipſi ridiculum videtur, ubi conſiderat illud eo in ſtatu, quam vires ſuæ eidem nequeunt tribuere. Poſſetne unquam metali, lapidis, lignive fruſtum efficere? & hoc ipſum Idolum Deus illi videtur, poſtquam digitorum opera ſecundum ideę ſuę arbitrium, nova aliqua forma indutum eſt; ita ut proprie loquendo ipſe ſui tantum operis ſit adorator. Spiritus nequitia ulterius progredi nequit. Idololatra conatur occurrere ſupremo huic enti, ex quo ſe neceſſario pendere cognoſcit; & ſupremum hoc ens a voluntate, ac opificio ſuo pendere contendit! *Idem.*

Fatendum eſt inter Chriſtianos pauciſſimos Infideles reperiri; creditur: cordis corruptio non adeo facile menti ſuum virus communicat; ac tantum ſupereſt boni ſenſus, & rationis; ne quis Atheus fiat. At nequam eſt, & ſe eſſe cognoſcit; & licet moribus flagitioſus ſit, ex quo ratiocinatur, ſibi diſplicet hoc eſſe, quod eſt, ſed nihilo minus ceſſare non vult, quo minus hoc ſit. Licet cordis corruptio effectus ſit, vel cauſa cæcitatis ſpiritus; ſemper tamen in anima tantum luminis remanet, quantum ſatis eſt, ut improbus terribiles eas veritates intelligat, quas minime credere vellet; & terroris, ac tumultus tantum, quantum ſufficit, ut hæc a ſe credi palam cognoſcat. Quam miſera eſt hominis conditio, qui ſe ipſum occæcare ſtudet, ut ſæviſſimos terrores eludat, quos incutit eorum malorum adſpectus, in quæ ſe præcipitem egit! Sed mens non diu gerere poteſt cordis perſonam; efficiat, quodcumque lubet, anima naturaliter chriſtiana eſt, & niſi ratio penitus extincta ſit, omnes Religionis ſenſus numquam ſuffocantur. *P. Croiſet in conſiderationibus.*

Pauci ſūt infideles ſpiritu, multi corde

Illum pudori, & confuſioni impiorum adjiciet cumulum, cum Deus ſcelerum noſtrorum alte repetens cauſas, eaſque nobiſcum revolvens, nos agnoſcere coget duplicem noſtræ infidelitatis originem, licentiam videlicet mentis, & licentiam cordis: mentis quidem licentiam, quæ de omnibus judicare voluit, ut nihil crederet, quæ fidem abjecit non ut meliorem ſententiam amplecteretur, ſed ut ne ipſa quidem quid ſequeretur, quid non, intelligeret; ut omnia forti committeret, ut in religionis negotio pernicioſiſſimam indifferentiam profiteretur; dicam melius, ut nullam omnino Religionem haberet: licentiam cordis, quod ſe a fide torqueri ægre patiens, paulatim nos coegit, ut illius jugum excuteremus, atque ſervitutis vincula infringeremus; quod facile probabit Deus oſtendens, donec mores noſtri caſti, integrique fuerunt, fidem noſtram fuiſſe integerrimam; hanc vero tunc primum labefactatum fuiſſe, cum mores ipſi depravari inceperunt. *P. Bourdalove in veris Sermonibus ſuis. 1. Advent. Sermone de extremo Iudicio.*

Ratio naturalem tantumodo ſequatur inſtinctum, ſatis eſt, ut ſibi Deum eſſe perſuadeat, Creatorem rerum omnium, quæ videmus, ubi oculos conjiciat in motus adeo belle inſtitutos ingentium eorum corporum, quæ ſupra noſtrum caput volvuntur, in hunc conſtantiſſimum naturæ ordinem, qui numquam mutatur, in admirabilem variarum partium nexum, quorum aliæ aliarum ope fulciuntur, & quæ non niſi mutuo ſubſidio conſiſtunt, in hanc lapidum, metallorum, plantarumque varietatem, in admirabilem

Ratio ſola perſuadet adeſſe Deum

lem animatorum corporum structuram in eorum generationem, ortum, incrementum, interitum. Fieri non potest, ut tot hæc miracula intuitus spiritus secretam hanc vocem non audiat: hæc omnia fortuiti casus opus non esse, sed causæ alicujus eas in se perfectiones omnes habentis, quas in hoc insigni opere deprehendimus. Nequicquam conaretur aliquis admirabilis hujus molis machinamenta explicare, dicens nihil esse aliud, quam materiam in extensione sua maxime ingentem, & magnum motum, qui illam disponit, atque ordinat; semper enim dicat, opus est, quænam est hujus materiæ, & hujus motus causa; quod fieri nullo modo potest, quin ad immateriale aliquod ac intelligens principium, quod utrumque produxerit, ascensus fiat. *Essais de Morale Tomo* 2.

Numquid minus cæci sumus quam Ethnici? Numquid unquam plura extiterunt idola, quam hodierna die? Merito cum Tertulliano asserere possumus, Ethnicos quidem manibus suis sibi idola efformasse, Christianos vero ea sibi mente effingere. *Mente fabricantur idola.* Quilibet sibi Deum suo affectui conformem proponit ea tantum jubentem, ac vetantem, quæ quisque vult, singuli Deo suo eum caracterem appingunt, qui sibi maxime placeat, efficiuntque, ut suæ libidini, utilitati, & sceleribus etiam famuletur. Hoccine Deum colere est? Nonne jure dicere possumus: *Mente fabricantur Idola*? *Essais de Panegyriques Tomo* 1.

Si illi tantum Athei vocantur, qui nullum omnino Deum credunt, teneo nullos id genus Atheos in terris reperiri. Verum quidem est plurimos conari ut Athei sint, & nihil intentatum relinquere, ut vere sint: sed numquam illis e voto continget, ut sint; & licet contra conscientiæ suæ stimulos adnitantur, ut inde hunc divinitatis sensum evellant, quam natura altius illis insculpsit, numquam tamen voti damnabuntur. Non deerunt unquam temporum intervalla, quibus Deus se se agnoscendum invitis præbebit in corde, licet impudentissimas blasphemias, ac omne impietatis genus ex ore evomuerint. Numquam grave aliquod, inopinatumque periculum ingruet, quin suum errorem detestentur, & illis aliqua excidat vox, quæ commentitii Atheismi sui temeritatem redarguat; numquam disruptis nubibus tonitru horribili fragore, quo natura omnis contremiscit, eorum auribus accidet, quin manus ad Cœlum attollant, ut supremo rerum Domino ibi sedenti, veniam suæ improbitatis deposcant. Sexcentæ occurrunt occasiones, ac momenta, ubi hominum omnium nequissimus Dei causam contra se ipsum debeat tueri, atque secreto, & inevitabili motu metuere illum, quem se contemnere simulat. Sed illi appellandi sunt Athei, qui licet conscientiæ suæ stimulis torqueantur, quos pro virili suffocare adnituntur, ea furunt impudentia, ea audacia, ut Deum negent, ita agant, atque loquantur, quasi Deum omnino non esse putarent, illius Providentiam lacessant, & ipsam etiam animarum immortalitatem impugnent; licet hæc ipsa anima suam probet immortalitatem rationibus iisdem, quibus illi ad eam in dubium revocandam abutuntur. *Auctor Anonymus.*

Quàm pauci antiqui tus Athei fuerint.

Quid putaretis de Fideli viro, qui eo usque procederet, ut ipsam negaret divinitatem, eo quod sex, vel septem impii eam, saltem in speciem, impugnare minime timuerunt? Etenim post diligentissimas perquisitiones habitas, vix totidem inveni ex Antiquis fuere, qui se Atheos profiteri, vel ausi sint, vel potuerint. Eorum nomina vobis, auditores, proferrem, nisi nimium illis honorem deferre, ac meæ erga vos observantiæ deesse metuerem. Quid putaretis ergo de Fideli, qui omnem divinitatem negaret, eo quod nequissimi illi homines eam negare ausi sunt, licet totius naturæ, omniumque creatarum rerum, earum etiam, quæ sensu penitus carent, eloquentissima voce redarguerentur; licet propria ipsorum ratio, & conscientia oppositum testarentur? Possetisne illis contemptum, ac indignationem tanta hac insania satis dignam testari? Quanam in re ficti illi fideles, quorum superius caracterem vobis exhibui, æquiores videntur?.... Ut dividant, & eligant, uti faciunt Christianæ Religionis veritates, non ne vel terrenæ politicæ, vel impiæ superbiæ, vel impudicissimæ voluptatis impetum illi sequuntur? *Pater la Pesse Tomo tertio sermonum; Sermone de Fide.*

Improbi quorumdam improbiorum libellorum, qui in tenebris concepti, in lucem editi, educatique fuerunt, lectores, cuinam rei inepta adeo fidei hæc vestra innititur idea? Numquid malignis, incertisque dubitationibus, nequissimis irrisionibus, fabulis importunis, ac nugacibus historiolis impii alicujus, atque dementis? Lucretii phrasis, Epicuri sophisma, argute dictum audacis, temerariique Scriptoris efficient, ut mens aliqua veritatis radiis sit inaccessa; & sæculorum omnium, Doctorum, atque Accademiarum consensus... infinitus miraculorum numerus, ac invictissima Religionis argumenta mentem hanc movere non poterunt? *Idem.*

Duo vitia, quæ in Religionis materiis inducant, & frequentes fontes: Ignorantia, & vitium.

Unde nam ea procedit ambitio, qua affectata incredulitate præ aliis in mundo emicare contendunt? Diu cogitandum non est, ut intelligatur. Primum enim ex eorum ignorantia, deinde vero ex eorum vitiis proficiscitur. Veritas, vel vivendi licentia eos contra fidem rebelles facit; vanitas coercenda est efficiendo, ut suam sentiant inscitiam; licentia est improbanda, flagitiorum turpitudinem detegendo. *Idem Tom.* 2. *Sermone de reverentia, quæ veritatibus Religionis debetur.*

Inter flagitiosos homines, qui in Religionis negotio se se tamquam sapientes obtrudunt, non desunt qui neque scire, neque legisse profitentur. At enim, cui bono contendis eorum probare ignorantiam, qui se nihil scire fatentur? Sed per vos mihi liceat, sermonem meum persequi.... Sive illi propriis utantur luminibus, seu similium sibi sententiis se se subjiciant, se bene ratiocinari putant, cum ratiocinationem suis studiis accommodant: oris habitus ad difficultates contemnendas compositus, ac festivi joci studio, quo caruere, supplent. Alii se multa legere jactitant.... utrique meditatis præjudiciis sibi præcavere contendunt contra hanc imbecillitatem, quæ adeo facile res incredibiles credit..... Noctuæ contemptibiles, vestrum ne est de Solis fulgore ferre judicium? Primum quidem Religionis veritates mysteria non sunt, nisi quatenus rationis nostræ sunt inaccessibiles &c. *Idem.*

At videamus aliquando magis peculiares ignorantiæ ipsorum rationes. Audaces ipsi nostrorum mysteriorum judices legerunt ne Sacra Biblia, Prophetas, Apostolos, ut intelligerent Dei erga populum suum, omnesque gentes providentiam, Prophetiarum complementum, eventus omnes, ubi supremum illius dominium effulget, illius judicia, ultiones, misericordiæ? Evolverunt ne Christianos Doctores, ut nostrorum mysteriorum medullam a cortice, & christianarum virtutum essentiam ab inani specie secernerent?.... At esto longum hoc, immensumque studium absolverint, intellexerunt ne ea omnia, quæ legerunt, immutarunt ne incomprehensibilium veritatum essentiam, ut eas sua mente continerent, atque magistrali jure de illis deciderent? Næ hos quidem plusquam Patres, Ecclesiæque Doctores vidisse oportet.... Post hæc autem impii isti se se non comparabunt, uti reor, Athanasiis, Gregoriis, Basiliis, Chrysostomis, Hieronymis, Ambrosiis, Augustiniis; qui in libris consenuerunt, expalluerunt, jejunarunt, orarunt, & corpora sua afflixerunt, ut aliquam Religionis cognitionem assequerentur, quam temerarii illi per otium, atque licentiam se adeptos esse gloriantur! *Idem.*

Placet magis Religionem moribus, quam mores Religioni accommodare.

Fides irreprehensibilis testis est indesinenter contra fidelem impium testificans; Religio moribus accommodatur, ubi mores Religioni accommodare non juvat. Nimium grave esset criminis stimulos fusti-

sustinere in faciem, ut ita dicam, veritatum Evangelii; rebellis conscientia doloribus suis solatium afferre studet, extinguens, vel caliginem aliquam effundens luminibus, quibus illustratur. Christiani tamquam infideles loquuntur quibusdam in articulis fidei, eos subdolis dubitationibus involvunt, illos in jocum traducunt; neque aliud ipsis adest consilium, quam amittendi verecundiam ob peccata, amittendo verecundiam male credendi. *Idem*.

Dic, quæso, quod sentis: nisi sincero tuimetipsius sanctificandi desiderio teneris, audies fortasse id genus homines, cum illis necessitudinem inibis, & propter egregias naturæ dotes suspicies, aliquam voluptatem ex ipsorum consuetudine percipies; interim tamen secreta erga illos vigebit in se diffidentia, quæ efficiet, ut vel invitus eorum caracterem extimescas. Æstimatio tua, sympathia, omnisque necessitudinis initæ suavitas te nequaquam satis confirmare possunt, ne eam verearis licentiam, qua in iis, quæ ad finem pertinent, sua proferre dogmata, atque principia fidelibus omnibus communia impugnare non metuunt. Esto quidem eas sibi interdicant voluptates, quibus perditissimus quisque se ingurgitat, quæ tamen apud hujus vix homines rara est moderatio; esto ea non capiantur opum aggerendarum illecebra, quę eo pervadit, quocumque potest; eaque ipsis æquitas insit, ut pro meritis, atque secundum honestatis leges laudes suas, & vituperationes impendant .... Licet omnia in speciem satis ad virtutem composita videantur, interlucebunt aliquando tamen sensus animæ, a qua diligentissime præcavendum est. *Idem*.

In hoc moror paulisper, ut ratione probem, Christianum hominem eos fidei articulos, qui sibi minime placent, temere rejicientem nonnisi nequam, & impium esse posse. Hunc audire, intueri, ac ea, quæ illius agendi consuetudinem intuentibus naturaliter occurrunt, serio perpendere satis est. Quæ enim res illum impellere posset, ut principia suæ Religionis inverteret, nisi ut studiis suis liberiorem aditum aperiret? Immodica ille tumet superbia ..... plausus sibi conciliare quærit singulare perspicacia iis in rebus, quæ pertinent ad Fidem. Ille fortunam suam tamquam numen aliquod colit... Hic religionem tamquam inane phantasma respiciet, quod propriæ utilitatis ratio, pro ut negotiorum conditio tulerit, vel attollere, vel deprimere potest; Dei Providentiam tamquam incertem eorum, quæ accidunt in vita, spectatricem putabit; & dummodo vel in fortuiti casus incertitudinem, vel in fati necessitatem minime impingant, Evangelii principia eidem negotium nequaquam facessent. Ille non aliam novit felicitatem, nisi quam in impudicitiis invenire potest; quibusnam blasphemiis severissimo etiam pudori maculas offundere non adnitetur? &c. *Idem*.

Tumultus qui impiè morti præcipue proximum agitant

Quam unquam tranquillitatem hujus vitę Christiani in vita sua perficere possunt? quinam vero eorum terror erit in morte? Satis fortasse rationis illis superest, ut videant, se Fidem suam non impugnare, nisi ut vitiis suis velificentur: in hoc rerum statu non ne jugibus, mordacibusque curis debent exuri? Nolo illi me met submittere veritati, quæ animi mei studium torquet: illa non ideo tamen minus est veritas: mihi quidem eas causas abscondo, propter quas metuere deberem, at illas non deleo, & licet meorum argumentorum pondere oppugnentur, vigent tamen. Spiritus imbecillitati verto tot illustrium fidelium credulitatem; sed illi tuto ambulant, cum ego interim in maximo periculo verser. Docilior essem, sentio equidem, si minus essem nequam; verum quid mihi prodest ejus mali, in quod certissime ruam, adspectum avertere? O funestissimos dies, qui in adeo crudeli incertitudine, ac in æternis cum propria conscientia certaminibus transiguntur! Ubi omnibus curis fuerint exagitati, quibus anima torquetur, quæ se ipsam fallere conatur, ex hac terra abeundum erit. *Quis finis eorum*, ait S. Petrus, *qui non credunt Dei Evangelio?* Quam horrendum spectaculum est, hujusmodi fideles animam exhalantes conspicere! Ex hac Vita egrediuntur, quin æquam conceperint ideam eorum, quæ in altera accidunt, ac terribile subeunt judicium, quod toties sibilis, & cachinnis exceperunt; Neque aliud præstolari possunt, quam pęnas eas, quas contempserunt. Oculi eorum, qui terrenis rebus clauduntur, aperiuntur fidei, ut æternitatis illius, quam in ludibrium verterunt, terrores intuiti spem omnem prorsus abjiciant. *Qui finis*! horrenda videlicet mors. *Idem*.

Ut de Religionis veritate constet, non requiritur, ut omnes singillatim difficultates diluantur

Per vos hic mihi testari liceat, vestras oppositiones, & rationem eam, qua illę efferuntur a vobis, nequaquam indicare mentem dubitationibus agitatam. Charitatis quodam principio ductus credo equidem ..... numquid eo quod omnibus Sceptici alicujus difficultatibus respondere non possum, inde jure sequitur nihil in terris certum inveniri? Hinc judicium ferte de injustitia cogitationum vestrarum, qui vultis, ut antequam ad examen vocentur maxime essentialia Fidei Christianæ argumenta, singillatim infinito peculiarum difficultatum, quas objicitis numero, respondeamus..... Si difficultates tantæ non sunt, ut argumentorum vim valeant infringere, Christianæ Religioni acquiescendum est vobis, licet etiam non omnes dilui possent objectiones, quæ fieri possunt contra ea, quæ in Sacris Bibliis continentur. Attendite, quæso. Nemone habere posset hanc fidem, per quam salvi sumus, nisi plures Chronologiæ locos, qui in Sacris Bibliis occurrunt explanare noverit, nisi rationem reddere sciat cujusque Legis, ac peculiaris Iudæorum consuetudinis; nisi Prophetiarum caliginem penetret, ac difficillimos locos evolvat? Quod si quis credere potest, & salvus fieri, quin has novit circumstantias; cur contra Religionis Christianæ principia proferuntur? Eum ne ferre possetis, qui materiam extensam negaret; fieri enim vix, ac ne vix quidem potest, ut plures enucleentur difficultates, ad materiæ hujus extensionem, atque divisibilitatem spectantes? Nobis tantum rationis suppetit, quantum satis est, ut animæ nostræ existentiam credamus, quamvis ignoremus qua ratione materialis substantiæ, & immaterialis, quales sunt anima, & corpus simul conjungi possint, ut re ipsa in homine conjunguntur? ..... Denique nihil ne constans esse potest, nisi ibi distinctos, apertissimosque veritatis vel mendacii, quæ in rebus omnibus inveniuntur, caracteres deprehendamus? Videtis ergo ea etiam quæ verissima sunt, suis esse obnoxia difficultatibus, & nihilominus, ut de harum rerum veritate certitudo habeatur, non requiri, ut omnes illæ difficultates diluantur... Sed ea quæ objicitis non adeo solida sunt, ut censetis .... *Epistola, cui titulus, Christianæ Religionis, & Sacræ Scripturæ contra Deistas defensio*.

AVARITIA.

Divitiarum amor Usura &c.

MONITUM.

Licet plurimum intersit necessitudinis inter Avaritiam, & divitiarum abusum, qui, ut plurimum, usuvenit, ita ut duo hæc argumenta simul conjungenda videantur, satis tamen inter utrumque discriminis invenio, ut eadem seorsim pertractentur: Dives enim esse potes, quin sis avarus; & avarus, quin dives; solo videlicet inordinato opum acquirendarum desiderio, vel nimia dilectione, qua exiguum illud boni, quod possides, prosequi potes. In hoc præsertim sensu Avaritiam accipimus, pro inordinato nempe divitiarum amore, & earumdem imminuendarum metu, atque pro aviditate illa, qua injustis opum acquirendarum, vel augendarum rationibus adhæremus; & quemadmodum inter has infestissimum, teterrimumque scelus est usura; & amor ille, quo eamdem prosequimur, criminosissima est avaritiæ species, eamdem sub hoc genere comprehendi posse arbitratus sum, quod tamen minime obstat, quominus de eadem seorsim concio possit institui, ad quam replendam, exornandamque uberem hoc in loco rerum copiam invenies.

De divitiis, & bono, vel malo earumdem usu (quamvis de illis Sermonem instituere vix possit concionator, ac ne vix quidem, quin contra immodicum earum amorem, & nimiam earumdem augendarum, curam, atque sollicitudinem invehatur) alio in titulo verba faciam. In hoc posita erit ars concionatoris, si avaritiam præcipuum statuerit sui Sermonis argumentum, ut opes tamquam avaritiæ objectum, atque materiam consideret: e contra vero si in concione directe circa divitias versatur, de avaritia Sermonem non habeat, nisi quatenus vitium est quod illas plerumque subsequitur, vel quatenus ratio est earumdem aggerendarum, ut habeat, unde alat luxum, aliosque nequissimos usus easdem possidentibus satis communes.

Hoc nos ipsi observabimus pro utroque argumento seorsim materiam afferentes, quod non obstabit quo minus, qui eorum alterutrum pertractaturus est, utrumque consulere possit: fieri namque potest, ut in concionis textura, vel partitione duo hæc argumenta vel confundantur, vel ita permisceantur, ut quod alterius proprium est, ad alterum probandum inserviat. Sed quodcumque sibi proposuerit Orator, non deerit, unde vota illius expleantur.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia concionum de Avaritia Systemata.

Avaritia, vel amor divitiarum licet jure quæsitarum gravis semper est injustitia. 1. erga Deum. 2. erga proximum. 3. erga se ipsum, quæ concionis partitio esse potest.

Punctum primum, Avarus injustus est erga Deum, a quo ea, quæcumque possidet, bona recepit, 1. quia qui hoc affectu occupatus, atque agitatus est, ne minimam quidem eorumdem bonorum partem in benefactoris sui cultum impendit, neque ullam suæ gratitudinis notam eidem præbet. 2. quia pecuniam conflatam sibi in idolum convertit, eamque tamquam Deum suum respicit, in eadem omnem spem constituens, eidem ea omnia, quæ debentur Deo exhibens officia, illam sibi suum finem constituens, & illi curas omnes devovens. 3. quod acquirendi, tuendi, augendique bona sua curam ipsis etiam religionis officiis, & divino cultui anteponit.

Punctum alterum Avarus injustus est erga proximum: seu primo illum violentis rationibus bonis exuens, vel colore justitiæ fœnoribus, litibusque ad paupertatem redigens; seu 2. illum in egestatibus, opibus suis recreare detrectans propter animi duritiam, quæ alienis non afficitur calamitatibus, & qui avaritiæ effectus est maxime familiaris.

Punctum tertium. Avarus erga se ipsum injustus est. 1. sibi negans, vel sæpe rescindens sordida parcitate ea, quæ sunt maxime necessaria. 2. se se plurimis obiciens laboribus, atque periculis, ac nullam requiem inveniens, ut suæ faciat satis cupiditati. 3. præsertim animæ suæ salutem contemnens, quæ longe injustitias omnes antecedit.

Aliter quoque hoc argumentum efferri potest: 1. Avarum ingratum esse coram Deo, cujus beneficia non novit. Injustum erga proximum, quem, ut ipse ditescat, illicitis rationibus bonis exuit, vel cui ferre opem recusat. 3. Crudelem erga se ipsum, cui vitæ hujus magis honesta commoda denegat, quem curis, ac inanibus sollicitudinibus torquet, & quem æternæ tandem adiicit infelicitati.

Avarus avaritiæ suæ tamquam numini omnia sacrificat. 1. Illi suam requiem sacrificat tot exercitus curis, sollicitudinibus, atque laboribus ad opes cogerendas, servandas, augendasque, quæ eidem sexcentas pariunt difficultates ac omnes vitæ hujus labores. II.

2. Illi suum honorem, atque existimationem sacrificat. Hæc enim turpis avaritiæ nota depravat, atque corrumpit quæcumque bona in aliquo inveniri possunt, eumque omnibus infensum, invisum, & contemptibilem efficit.

3. Illi suam conscientiam, animam, æternamque salutem sacrificat, eorum scelerum multitudine, in quam ab avaritia pertrahitur.

Mala, quæ parit avaritia in iis, qui eidem sunt obnoxii. 1. Cæcitas, quam eorum menti offundit; nihil enim apud ipsos ultra discriminis est inter fas, & nefas, cum res agitur sua, cum vel jactura aliqua subeunda est, vel insigne aliquod lucrum comparandum. III.

2. Corruptio, qua replet cor illorum. Nihil amant, quærunt, in pretio habent, nisi pecuniam, ad quam acquirendam præsto sunt, ut scelus omne aggrediantur.

3. Insensibilitas erga ea omnia, quæ ad Deum, & salutem pertinent propter amorem, quo peritura hujus mundi bona depereunt.

IV. Dux

IV. Duæ considerationes palam ostendunt nihil in terris detestabilius esse Avaro, nihilque nequius amore divitiarum, ut loquitur Scriptura.

Primo. Avaritia avarum efficit mortalium omnium infelicissimum in hac vita propter perennes illas sollicitudines, quibus uritur, atque vexatur.

2. Eumdem longe efficit infeliciorem in morte, & post mortem propter ultionem Dei, quam evitare non poterit. *Desumptum ex Dictionario morali.*

V. Tria debent efficere avaritiam mortalibus omnibus infestam, atque illis gravissimum horrorem immittere, ea videlicet, quæ ipsa efficit, ut amittant, faciant, patiantur.

1. Efficit, ut animi requiem, cordis pacem, Dei, hominumque amicitiam amittant.

2. Eos ad sexcentas iniquitates patrandas impellit. In causa est, ut famulorum deterat stipendia; artificibus mercedem, vel differat, vel auferat, & iis sumptibus parcat, qui ad filios erudiendos, instituendosque maxime sunt necessarii &c.

3. Efficit, ut sexcentas injurias patiantur, plurimis curis exesceantur, & gravissimis, atque non ferendis laboribus torqueantur. *Ibidem.*

VI. Avaritia contumeliosa est Deo, perniciosa humanæ societati, ac funesta illi, qui affectum hunc sibi patitur dominari.

1. Deo contumeliosa est; quandoquidem Apostolo ipsi visa est idololatriæ species, quæ Deo cultum eripit, & avarum Providentiæ contemptorem, & beneficiis Creatoris sui ingratum constituit.

2. Reipublicæ, vel civili societati maxime est perniciosa propter fenora extorsiones, & oppressiones, quæ ad pecuniam congerendam quam sæpissime eveniunt.

3. Longe magis funesta est avaro quem in sexcenta scelera impellit, quorum ipsa radix est, & mox certissimæ adjudicat damnationi.

VII. 1. Avarus homo est sine conscientia committens, vel paratus ad quæcumque scelera committenda, ut locuples fiat, namq; ut Apostolus ait: *Radix omnium malorum est cupiditas.*

2. Avarus est sine religione, non aliud numen agnoscens quam aurum, cui reliqua omnia sacrificat: *quod est idolorum servitus.* Ita Sermone uno hæc duo complecti possumus, quæ Apostolus docet de Avaritia; ubi in altera parte præsertim ostendendum est, avarum minime tangi iis omnibus, quæ ad æternam salutem conducunt.

VIII. Avaritia scelerum omnium sævissimum est, & inhumanissimum; vel quod avarum efficit.

1. Crudelissimum erga proximum, tum quod illius egestatibus non afficitur, tum quod in illum vim, extortiones, ac fenora exercere consuevit.

2. Crudelissimum erga se, sive quod magis necessaria hujus vitæ solatia sibi renuit, seu quod se ipsum curis, sollicitudinibus & angoribus conficit, seu quod se ipsum æternæ subjicit infelicitati, ut suam expleat avaritiam.

IX. Tria huic inhærent vitio mala, quæ illud & Deo, & hominibus infensissimum reddunt.

1. Dedecus, & infamia, quæ efficit, ut nemo se hujus sceleris reum fateatur, neque pati possit, ut vel ab aliis hoc nomine redarguatur, vel de se apud alios hujusmodi suspicio oboriatur; quod liquido ostendit, vitium hoc turpissimum esse, atque honesto viro indignissimum.

2. Impietas, & irreligio eousque ut Apostolus avaritiam Idolorum servitutem appellet. Plurimæ hujus rei afferuntur rationes; sed ea potissima est, quod omnia religionis negliguntur officia, ut quis congerendis, augendisque divitiis vacet reliquis omnibus prætermissis.

3. Crudelitas erga egenos, qui opprimuntur, & erga se.

X. Tria malorum genera, quæ omnes in hac vita maxime timent, & quæ summo conatu evitare contendunt, hæc sibi conflat avarus inordinato hoc affectu, quo possidetur.

Primum est dedecus, & infamia, non enim aliquis pejus audit, quam cum avaritiæ nota laborat.

Alterum servitus est. Qui in vinculis detinetur, quid intentatum relinquit, ut compedes infringat, & libertatem acquirat? Quænam vero servitus crudelior, ac turpior est, quam avaritiæ? sed qui divitiarum amore tenentur, haud ægre eam ferunt, ac libenti animo se illi subjciunt.

3. Dolor est, inquietudo, labor, quæ vitam ipsam gravem præstant. Attamen nemo est qui æque duris, gravibusque laboribus torqueatur, eosque animo æquiori ferat, quam avarus.

Nullum peccatum est, quod animam in æternæ damnationis apertius discrimen adducat, quam avaritia: idque triplici ex causa. XI.

1. Quia ex omnibus affectibus non alius magis acuscetur, ac temporis diuturnitate majores vires acquirit.

2. Quia non alius affectus est, qui crescendo, & convalescendo magis insatiabilis fiat.

3. Quia non alius minus se se parem exhibet medicinæ, quæ salutem afferre posset; ideoque nullus est, qui hominis Christiani saluti, & conversioni majus afferat impedimentum *Joly Propositione pro 16. post Pent. Dom.*

Primo ostendi potest, avaritiam, atque bonorum terræ hujus amorem maximum esse ad æternam salutem obstaculum. XII.

2. In paucissimis fidelibus amorem hunc non inveniri, quod docet experientia, in omnibus fere statibus, atque vitæ hujus conditionibus. *Hoc generale est argumentum ejusdem propositionis Joly.*

Avaritia fons est malorum omnium pro hac vita: quæ prima potest esse concionis pars.

Avaritia fons est malorum omnium pro vita altera quæ concionis erit pars altera. *Hæc est partitio Sancti Chrysostomi adhortatione 63. in Matthæum Tomo 3.* XIII.

De usura, quæ nequissima species est Avaritiæ. Refelli eæ possunt causæ, quas usura prætexere consuevit. XIV.

1. Nullam inferri proximo injuriam, quia invitus non cogitur ea, quæ non vult.

2. Eidem immo gratificari, quia ex præsenti miseria, atque egestate, in cujus squallore versatur, educitur.

3. Eousque procedunt, ut affetant; se ex mera Christiana charitate hoc præstare.

In idem argumentum: primo generatim ostendi potest usuram nequissimam esse, infestissimamque injustitiam. XV.

2. Illius crudelitas præsertim in lucem afferri potest eo quod proximum opprimat, atque bonis exuat, tunc cum se eidem opem affere gloriatur: quæ species irrisionis dupli magis oppressionis indignitatem adauget, & malum ipsum non ferendum efficit. *Desumptum ex moralibus Sermonibus.*

Quandoquidem sapiens affirmat nihil iniquius esse, quam opes diligere, quia inordinatus hic amor, in omnem injustitiam impellit: in Avaritia, hoc est in hoc divitiarum amore inordinato tria possumus præsertim mala deprehendere. XVI.

Prima est injustitia Fulgoris, quæ palam in magnis sæculi negotiis apparet, Concussiones videlicet, violentiæ, oppressiones.

2. Injustitia Prætextus, quæ palam quidem malum facit sed non sine quadam rectæ conscientiæ simulatione.

3. Injustitia inventionis, quæ clanculum exercetur dolosis ambagibus, quibus homines plerique abutuntur, ut fiant locupletes.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, atque Auctores, unde hauriri copia queat ad has concionum ideas elaborandas.

Sancti Patres

SAnctus Ambrosius lib. 2. de Officiis loquitur de Avaritiæ peccato, & malis, quę parit in mundo.

Idem *lib. de Nabuth.* c. 7. hæc S. Lucæ verba explicans: *Anima habes multa bona*, & capitibus 12., & 15. de hac opum quærendarum cupiditate fusius verba facit.

Idem in Epistolam ad Ephesios c. 5. ubi hæc verba interpretatur *Avarus, quod est idolorum servitus*. Item in Epistolam ad Colloscenses, & in primam ad Timotheum.

Idem lib. 1. *de Abel, & Cain*, Avaritiæ egregiam affert hypotiposim.

Idem vel potius Auctor Sermonum, qui ejusdem nomine circumferuntur, *Serm. 59. de Avaritia, & de Anania*, ostendit, quam cæcus sit hic affectus, & nihilominus quam perspicax, ut omnes locupletandi rationes inveniat; ubi de fœnore fusius verba facit.

S. Hieronymus lib. 1. in Proph. Habacuc cap. 2. Tomo. 1. in ea verba. *Væ ei, qui multiplicat non sua: usquequo, & aggravat contra se densum lutum?* acriter contra avaritiam invehitur. Idem in caput 30. Proverbium, & in illa Sapientis verba: *Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes affer, affer*; hæc de luxuria, & avaritia interpretatur. S. Gregor. Magnus lib. 8. Moralium cap. 32. in ea verba Iob. cap. 8. *Tabernaculum impiorum non subsistet*; ostendit, avaros tabernaculum suum in terris statuere; Illud vero tutum non esse. Idem Moralium lib. 15. cap. 14. hæc Iob ejusdem verba cap. 20. *Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum*, de variis rationibus loquitur, quibus ad opes cumulandas utitur avaritia. Idem in libro eodem cap. 34. fusius de Avaritiæ malis habet Sermonem.

Idem lib. 18. cap. 12. in hæc verba cap. 27. *dives cum dormierit nihil secum auferet, Cum dormierit, aperiet oculos & nihil inveniet*. Avarum morti proximum confert homini, qui in somnis se locupletem esse somniatus est, & qui cum evigilaverit, nihil se possidere nanciscitur.

Idem lib 27. cap. 7. Egregium adfert moralem sensum in illum Scripturæ locum ubi filii Ruben, & Gad iis contenti bonis, quæ citra Iordanem possidebant, ingredi noluerunt Terram Promissam trans flumen illud positam.

S. Augustinus lib. de salutaribus documentis pluribus Scripturarum exemplis ostendit, Avaro Venalem esse animam; eamque ab ipso pro divitiis venundari.

Idem *lib. 4. de civitate Dei* cap. 25. rationem adfert, cur Apostolus avaritiam Servitutem Idolorum appellet.

Idem Sermone 25. *de verbis Domini*, avaritiam inexplebilem esse demonstrat.

Idem Sermone 22. *de verbis Apost.* mentis corporisque pœnas, quas avaritia parit, exaggerat.

Idem in illa *Psalmi 51. verba, Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum*, de avari salute actum probat.

Idem Sermone 50. *de Sanctis*, ad avaritiam ea transfert, quæ S. Paulus dicit de Charitate. *Quis nos separabit a studio conquirendi divitias, & ab illarum amore? an persecutio, an gladius &c.* Quem sensum fusius, & eloquentius amplificat.

Idem, vel auctor Sermonis 48. ad *Fratres in Eremo*, ea omnia enumerat scelera, in quæ impellit avaritia.

Idem in Psal. 128. Avaritiam Dei inimicam esse demonstrat.

Idem Sermone 43. *de diversis*, Luxuriæ servitutem comparat cum Avaritia, ubi refert curas avarorum sæpe inutiles, atque ostendit senes præ aliis esse huic vitio magis obnoxios.

Idem lib. 50. Homil. Hom. 48. ostendit Avarorum spem inanem esse, atque dolosam.

Idem Sermone 25. de *verbis Domini* ostendit, Avaritiam esse vitium cui bruta obnoxia non sunt, & quod hominem afficit summo dedecore.

Idem lib. de *disciplina Christi* fusius loquitur de Avarorum cæcitate.

Idem, vel potius incertus auctor libri de *conflictu vitiorum & virtutum* ostendit avaritiam esse inexaturabilem.

Idem lib. 50. Hom. Homil. 30. explicat, & rationem affert, propter quam Salvator opes thesaurum iniquitatis appellat. *Mammona iniquitatis*.

S. Cyprianus Tractatu contra Demetrianum ostendit, Avaros impudentiores esse furibus, tenebras & remota quærentibus loca ut suffurentur. De hac res loquitur etiam in Epistola ad Donatum.

S. Chrysologus Serm. 162. Effectus avaritiæ ad vivum describit.

S. Bernardus Sermone primo de Adventu comparat avaros illis, qui in naufragio submerguntur: hi enim amplectuntur, & constanter tenent, quidquid obvium sibi fit.

Idem Serm. 80. in Cantica avarum describit tanquam vilem animam, & more pecudum terræ inclinatam.

Idem Serm. 3. in Psalmum. *Qui habitat in adjutorio Altissimi*, illa Psalmistæ avaritiæ applicat verba, *liberavit me de laqueo venantium, & a verbo aspero*.

Inter eos Sermones, qui S. Zenonis Veronensis nomine circumferuntur duo, tresve deinceps inveniuntur hujus argumenti, ubi auctor plurima adfert, eaque præstantissima.

Cassianus *lib. 7. de institutionibus Monasticis* fusius verba facit de hoc vitio.

S. Basilius *Homil. 2. ex variis* loquitur de malis, quæ ubique parit avaritia.

Idem in *Homil. 11. ex variis contra divites avaros*, quæ tota in hoc argumento versatur, omnes affert, ac refellit excusationes avarorum, & hanc materiam exhaurit, de qua loquitur etiam 14., & 15. orationum suarum.

S. Asterius, cujus opera cum S. Maximi operibus inveniuntur, tres habet ejusdem argumenti orationes, in quibus varias avaritiæ species, earumque effectus, & mala describit.

S. Chrysostomus præ cæteris ardentius contra avaritiam invectus est: & vix Sermonem, vel adhortationem aliquam repereris, ubi de hac non loquatur. Præcipui autem loci hi ferme sunt.

Sermone, vel adhortatione 3. in Epistolam ad Romanos ostendit avaritiam simul, & mentis ebrietatem esse & cordis idololatriam. Item Serm. 2., & 3. in eandem Epistolam.

Idem integram habet Homiliam de Avaritia Tomo 5.

Idem Homilia 64. in S. Matthæum febri æstuosissimæ hoc vitium comparat.

Idem Homilia 18. in Epistolam ad Ephesios rationem reddit cur ab Apostolo avaritia idolorum servitus appelletur.

Idem Homilia 9. in S. Matthæum ita hoc vitium describit, ut omnibus horrorem inicere possit.

Idem Homilia 82. in eundem S. Matthæum avarum cum Energumeno comparat, & quod narrat S. Ioannes Satanam ingressum fuisse in Iudæ cor jam antea avaritiæ spiritu obsessum.

Idem Sermone 2. ad populum Antiochenum ostendit quomodo locupletes bonis suis uti debeant, ne in avaritiæ scelus impingant.

Idem adhortatione in 2. S. Matthæi capite, ostendit qua cura hoc vitium sit oppugnandum.

Idem adhortatione in cap. 20. ejusdem Evangelii, vitium hoc fide superandum esse probat; & adhortatione in cap. 28. avari adfert Hypotiposim.

Idem

Idem adortatione in caput 28. ejusdem Evangelistę contra usuram invehitur.

Idem adhortatione in cap. 19. ostendit avaritiam esse malorum omnium hujus, ac futuræ vitæ originem.

Idem lib. *de compunctione cordis*, qui in Tomo 5. invenitur probar eum, qui terrena sequitur, cælestia cogitare non posse.

Idem denique in adhortationibus 58. 80. 83. & novissima in Evangelium S. Matthæi; Homil. 7. in secundam Epistol. ad Corinthios, & 17. in primam Epistolam ad Timotheum &c.

Ascetici Granatensis *in peccatorum duce lib.* 2.

Canisius *part.* 3. *de* 7. *vitiis capitalibus* §. 4.

Iacobus Alvares *To.* 2. *lib.* 1. *par.* 2. *cap.* 7., & 8.

Bernardinus Rosignolius *lib.* 2. *de discip. cap.* 16.

Marchantius *Tract.* 2. *de tuba Sacerdotali*.

P. Lobbetius e Societate Iesu Tractatu de Avaritia elucubratus est.

P. Dandinus Societatis ejusdem fusius de eadem loquitur.

P. Croiset considerationum Tomo 2. peculiarem habet titulum de avaritia, atq; alium de opum acquirendarum desiderio.

Concionatores Theologi omnes, qui de vitiis, ac virtutibus pertractarunt.

Mathias Faber *Conc:* 1. *in Domin.* 8. *post Pentecost. & conc.* 4. *in Dom.* 16.

Biroat in Adventu suo de mundi damnatione *Sermone* 13.

P. Ieune Præsbiter Oratorii.

Ioly *Propositione pro* 16. *Dom: post Pent:*

Auctor moralium Sermonum Sermonem habet de avaritia, & alium peculiariter de usura.

Auctor Sermonum in omnia Moralis Christianæ argumenta To. 2. Sermonum particularium Sermonem habet de spiritu avaritiæ, & alium de fœnore.

Qui collectanea, & locos comunes ediderunt, plura habent in hoc argumento, tamquam uberrimo, & massime necessario.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

D*ivitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Psalm. 61.

Injustitias manus vestræ concinnant. Psalm. 57.

Infernus & perditio numquam implentur: similiter & oculi hominum insatiabiles Proverb. c. 27.

Conturbat domum suam, qui sectatur avaritiam. Ibidem, c. 15.

Qui festina ditari, & aliis invidet, ignorat quod egestas superveniet ei. Ibidem, c. 28.

Sic semitæ omnis avari, animas possidentium rapiunt. Ibid. 1.

Qui odit avaritiam, longi fient dies ejus. Ibidem, c. 28.

Qui festinat ditari, non erit innocens. Ibidem, c. 20.

Avaro nihil est scelestius. Eccli. 10.

Viro tenaci & cupido, sine ratione est substantia; & homini livido, ad quid aurum? Idem, c. 14.

Nihil est iniquius quam amare pecuniam; hic enim animam suam venalem habet. Idem, c. 10.

O mors, quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis! Idem, c. 41.

Avarus non replebitur pecunia, & qui amat divitias fructum non capiet ex eis. Eccle. 5.

Divitiæ conservatæ in malum Domini sui. Ibid.

Qui aurum diligit non justificabitur. Eccli. 31.

Non erigas oculos tuos ad opes quas non potes habere. Prov. 23.

Insatiabilis oculus cupidi; non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam. Ibidem, c. 14.

Non fœneraberis fratri tuo ad usuram, pecuniam, nec quamlibet aliam rem. Deut. 23.

Omnes in viam suam declinaverunt; unusquisque ad avaritiam, a summo usque ad novissimum. Isaiæ 56.

A minore usque ad majorem, omnes avaritiæ student. Jerem. 6.

Ecce complosi manus meas super avaritiam tuam, quam fecisti. Ezech. 22.

Ubi sunt .... qui argentum thesaurizant & aurum, in quo confidunt homines? Ad inferos descenderunt, & alii loco eorum surrexerunt. Baruch. 3.

Ve ei qui multiplicat non sua! usquequo & aggravat contra se densum lutum? Numquid non repente consurgent qui mordeant te, & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis? Habacuc. 2.

Si genuerit filium .... egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem ... ad usuram dantem, & amplius accipientem; numquid vivet? Non vivet ..... morte morietur. Ezech. 18.

Quid prodest homini si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Matth. 16.

Ubi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum erit. Idem, c. 6.

Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Idem, c. 26.

Non potestis Deo servire & mammonæ. Idem, c. 6.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur. Matth. 6.

Videte & cavete ab omni avaritia; quia non in abundantia cujusquam vita ejus est ex his quæ possidet. Luc. 12.

Avari regnum Dei non possidebunt. 1. ad Corinth. 6.

Hoc scitote intelligentes, quod omnis .... avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Ad Eph. 5.

Avaritia, quæ est simulacrorum servitus. Ad Coloss. 3.

Avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos. Ad Ephes. 5.

Sint mores sine avaritia contenti præsentibus. Ad Hebr. 13.

Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. 1. ad Timoth. 6.

Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. 1. Joann. c. 2.

Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra a tinea comesta sunt; aurum & argentum vestrum æruginavit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit: thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus. Jacobi, c. 5.

Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes. Exod. 22.

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo aut quis requiescet in monte sancto tuo; .... qui pecuniam non dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit. Psalm. 14.

Si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia. Luc. c. 6

Exempla veteris Testamenti.

CAin ex Chrysostomi sententia fuit avarorum omnium antesignanus: cum enim facere non posset, quin Deo offerret sacrificia, ut supremum illius dominium restaretur; quidquid in grege pingue, & optimum erat, retinebat pro se, Deo autem cui debebat omnia, id tantum offerebat, quod sibi minime placebat. Itaque Deus illius munera abjecit, neque illa respicere dignatus est; (Exempla Caini Genes. c. 4.)

est; unde profecta est furens invidia, quam in fratrem suum concepit, qua excæcatus ipsum præter humanitatem confodit, in illiusque terrarum primordiis ostendens, quousque futurum erat ut seculorum decursu huic vitio homines indulgerent.

Exemplũ Achan Iosue c. 7.

Exemplum Achan satis ostendit imperium, quod hic affectus in illos exercet, qui eidem se mancipant; quemadmodum enim Sanctus Ambrosius animadvertit, potuit Iosue solem morari, & prohibere, ne suum radium absolveret; sed explicitum Imperatoris hujus edictum, quo cautum fuerat, ne quis hostiles manubias attingeret, prohibere non potuit militis, qui hoc nomine appellabatur, avaritiam, quin regulam auream, purpureumque pallium subriperet; quod facinus Dei succendit iram in populum suum, quæ non deferbuit nisi postquam nequissimus suo lapidibus obrutus fuit.

Exemplũ Saulis 1. Reg. c. 15.

Saulis exitium non minus avaritiæ, quam inobedientiæ præceptis Domini acceptum referendum est: quandoquidem Deus æque vetuerat, ne bello Amalecitas lacesseret, antequam Samuel sacris operatus fuisset, & ne aliquid de hostium devictorum spoliis sibi reservaret. Verumtamen Rex non solum tædio affectus eo quod Samuel adventum distulerat, movit arma: sed avaritia ductus contra explicitum Domini imperium quidquid optimum, ac pretiosissimum in pecoribus, alliisque hostilibus exuviis nactus est, sibi reservavit: & satis liquet Regem hunc a Deo rejectum, & de solio deturbatum fuisse, quod per avaritiam Divinis non paruerit edictis.

Avaritia Giezi lepra permissa 4. Reg. c. 5.

Giezi ægre ferens, quod Eliseus Dominus suus pecuniam, & munera sibi a Naamano oblata repudiasset, turpi actus cupiditate, ut opulenti, atque liberalissimi Principis largitatis particeps fieret, illum abeuntem subsecutus est; & munerum partem obtinuit; Imperator enim illum donis large, effuseque cumulavit. Verum enim vero ubi famulus suam avaritiam explevit, quomodo nam ab Eliseo fuit receptus? lepra, qua Naaman fuerat mundatus, huic avaro totique ejusdem posteritati adhæsit propter maledictum, quod Propheta in hunc est ejaculatus.

Exemplũ Achab. l. 3 Reg. c. 21.

Affectus istius furor in persona Achab præsertim elucet. Regi huic non sufficiebant opes amplissimæ, quas jure poterat possidere; perinde ac aliena bona aliquam haberent illecebram ad ipsius avaritiam explendam. Pace frui minime potuit, nisi prius pauperrimi Naboth vineam rapuisset ut hortorum suorum fines latius protenderet. Qua in re Sanctus Ambrosius animadvertit, nequaquam credendum esse unum Achab in terris extitisse: Recentes quotidie inveniuntur Achab Regis hujus improbitatem imitantes, qui numquam bonorum suorum contenti, tunc beatos se futuros putant, si aliena rapiant atque possideant.

Exempla novi Testamenti.

Ananiæ, & Zaphiræ Exemplũ Act. 5

ANaniæ & Zaphiræ exemplum in actis Apostolorum allatum satis ostendit, ad quem usque impietatis excessum, sacrilegum mendacium, turpemque hypocrisim avaritia potuit pertrhaere homines, ob quorum oculos præclarissima oppositæ virtutis fulgebant exempla, & maxime mirabiles præsentiæ Spiritus Sancti emicabant effectus. Inde etiam liquet quantopere necessarium existimavit Deus prohibere, ne perniciosissimum hoc scelus in nascentem Ecclesiam obreperet; & quanto odio illud persequeretur; quandoquidem morte, & morte adeo celeri, atque apta terrori incutiendo duos hos avaros percussit, qui tibi retinuerant partem pretii ex venumdata hæreditate conflai, quod se Deo per manus Apostolorum daturos spoponderant.

Pharisæi Legis

Avaritia vitium illud est, quod Dei Filius præ cæteris sæpius Pharisæis exprobravit, quorum exemplum satis ostendit affectum hunc cælestibus gratiis maxime oppositum fuisse, in iis, qui illud vivendi genus profitebantur, quod alioquin Divinis favoribus dignissimum videbatur. Verum licet hoc malum vix medicinam pati possit; tamen haud insanabile hoc esse nos Zachæi, Luc. 19. docet exemplum; & generosum consilium ab ipso initum satis ostendit, quid agendum sit, ne hic affectus, quem Publicanus ille superavit nos præcipites agat in gravissimam eam calamitatem, in quam Scribæ, & Pharisæi ceciderunt.

Avari parabola

Neque omittenda est parabola, quam Dominus adfert apud S. Lucam cap. 12. *Hominis cujusdam*, ait ille, *divitis uberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se dicens: quid faciam, quia non habeo, quo congregem fructus meos? & dixit, hoc faciam destruam horrea mea, & majora faciam; & illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi & bona mea; & dicam animæ meæ: anima mea habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: stulte hac nocte animam tuam repetent a te, quæ autem parasti cujus erunt?* Hic est status illius, qui sibi congerit opes, & in Deo locuples non est.

Quid inferendũ ex eo, quod accidit adolescenti, qui I.C. sequi volebat ut se salvum facere Matth. 19.

In historia Evangelica exemplum habemus summa simplicitate enarratum difficultatis, qua homo terræ hujus bonis inhærens se se Deo tradit. Est autem turba illa, & animi confusio, in quam Dei consilium, quamvis saluberrimum, illum adolescentem conjecit, ex eo sciscitantem, quid sibi faciendum esset, ut vitam æternam possideret. Cum enim Salvator illi dixisset, serva mandata, & hic audacter reddidisset, omnia hæc custodivi a juventute mea; atque instaret quærens quid ergo sibi faciendum superesset: Dei filius, qui in hujus adolescentis corde secretam noverat cupiditatem, & summum bonorum suorum, quamvis legitime quæsitorum, amorem, illi auctor fuit, ut ea pauperibus distribueret, ac ipsum sequeretur. Ubi hoc audiit adolescens, abiit tristis, atque tristitia sua, quæ evidens erat avaritiæ nota, & effectus, ea probavit, quæ a nobis de hoc vitio dicuntur. Tunc autem Salvator veris discipulis suis dixit; divites, hoc est quemadmodum deinde ipse explicuit, eos, qui in suis divitiis confidunt, & in illis cor suum constituunt summa cum difficultate in regnum Cœlorum ingressuros. *Quam difficile!* ajunt duo alii Evangelistæ. Ad quam difficultatem apertius innuendam Salvator hac utitur similitudine: *Facilius est camelum per foramen acus transire.* **Marc. 10. & Luc. 18.**

Exemplũ Iudæ Matth. 26

Iudas nobis præbet exemplum nequissimi sceleris, quod avaritia suadere valeat. Si principium quærimus interitus Iudæ non aliud inveniemus, quam infelicem divitiarum cupiditatem, propter quam eousque occæcatus est, ut accepto pretio magistrum suum venderet. Sed vix illum vendidit, cum desperatione captus argentum retulit, & se laqueo suspendit. Utilissimum avaris documentum, qui numquam perpendunt, quomodo lucrentur pecuniam, quam possident, & quamdiu eadem sint perfruituri! Summis laboribus, & curis opes congerunt, sed iisdem vix congestis mors irruit, opes vitamque ablatura, quin ferro indigeant, ut se ipsos interimant.

Applicationes quorumdam locorum huic argumento.

Cur avaritia sit species idololatriæ

A*Varus quod est idolorum servitus ad Ephes. 5.* S. Paulus verbo complectitur omnia avaritię mala hanc idololatriæ speciem appellans. Quorsum autem? nam eo quod avari sexcentarum clavium custodia pecuniam suam servant, quemadmodum Etnici Deos suos sexcentis catenis cohibebant? Dicamus

mus potius, grave hoc nomen inditum avaritiæ, quod avari divitias suas, tamquam Deos colunt. Parum interest, utrum aurum colatum sub simulacri specie, an sub nummi forma, etenim nisi hæc fidei, saltem actionis est idololatria. *Biroat Advent. Sermone* 13.

Avarus quod est idolorum servitus. S. Paulus crudelem hunc affectum idolorum servitutem appellat: non ait idolum esse, sed pluribus idolis servire. Ita est, o avari! Totidem vobis idola sunt homines illi, ac illæ res, quibus vos vestræ alligant opes vel vosmet alligandi tribuunt occasionem; iis enim objectis omnes curas vestras, & cultum impenditis. Non laboribus, non vigiliis parcitis, ut illi placeatis, per quem dignitatem vestram augeri posse censetis: ambitionis idolum veneramini; etenim divitiæ vestræ ad honores viam vobis sternunt, & summarum dignitatum possessionem acquirunt. Vos ita sacrificatis eadem de causa idolo voluptatis, magnitudini, gloriæ, &c. quæ vere est idolorum omnium servitus.

Avarus, quod est idolorum servitus. Donec te hic insatiabilis terrestrium bonorum affectus tenuerit, omni prorsus, nisi fortasse in speciem, religione carebis. In eadem quippe cæcitate versaris, in qua primorum sæculorum fideles nonulli, quos acriter redarguit Tertullianus dicens. *Argentum, & aurum in Deos conversum execraris, & ipsum argentum & aurum in corde tamquam Deum colis.* Obstupescit Ethnicos videns aurea, & argentea habentes simulacra, eisque velut Diis thura adolentes; sed obstupescere potius debes, te ipsum in corde simile videns idololatriæ scelus patrantem.

Quomodo avari sint idololatræ

Radix omnium malorum est cupiditas. 1. *ad Timoth.* 6. Hæc similitudo duo innuit; Avaritiæ videlicet ingenium, & improbitatem. Quid præstat arborum radix? Ad se trahit humorem, & imperceptibiles terræ partes, quæ circumstant, ut fructum suum ferat, & augeat: in suam convertit utilitatem, operisque sui perfectionem quidquid ex terræ laboribus haurire potest. Tale est ingenium cupiditatis habendi. Atrahit enim undequaque quæcumque potest, ut suas opes augeat: pauperum spoliis locupletatur, & orphanorum lacrymæ sunt instar imbrium infelicem hanc arborem irrigantium. Verum hæc eadem similitudo affectus hujus pariter exprimit improbitatem: sicuti enim arboris radix germinat indesinenter, & ubertatem suam in omnes ramos effundit, ut flores, fructusque ferat, ita desiderium opum congerendarum efficit, ut corporis, animæque facultates laborent; & est origo, omnium actionum avari. *Biroat eodem Serm. Adventus* 13.

Viri divitiarum. Avari similes sunt illi simulacro, quod Nabucdonosor in somniis vidit aureum caput habens, pectus, & brachia argentea, ærea femora, crura ferrea, & luteos pedes. Viri enim divitiarum efficiunt monstruum moraliter ex multiplici hac materia compositum: cujus caput, seu cogitationes, atque sensus; pectus, seu affectiones; femora, & crura seu spes, qua fulcitur, soliditate sua non utuntur, nisi ut aurum argentumque fulciant, quæ mox degenerant, & convertuntur in lutum. *Idem.*

Divites avari vocantur viri divitiarum

Radix malorum omnium cupiditas. Quare? Quia, S. Thomas inquit, sicuti arboris radix arborem sustinet, & nutrit; ita amor pecuniæ omnia alia nutrit, & fovet peccata. Ambitio non ne affectus hujus impendio subsistit? Nonne sumptibus ejusdem luxus, & vestium pompa fovetur? Nonne illa suppeditat, unde templum voluptati ædificetur? Nonne illius aras exornat, & ipsa alit idola? Denique nonne Deus divitiarum mollitiem, atque intemperantiam fovet? Sine hoc viderentur ne mensæ adeo opipare instructę, & exquisitissimis epulis afluentes?

Supercecidit ignis & non viderunt Solem. Psal. 57. Quemadmodum cupiditatis est proprium, illos excæcare, quos possidet, in illis adimpletur Regii Vatis oraculum. *Supercecidit ignis, & non viderunt Solem.* Cupiditas cor illorum pervasit; mens illorum excæcata est: Præoccupati opum acquirendarum desiderio in publicis negotiis nihil amplius vident nisi propriam utilitatem, non vident amplius veritatem, sed aurum, quod amant. Hoc ubique inveniunt atque in illud convertunt, non ut fabulosus ille Mydas, quidquid attingant, sed quidquid dent: *Supercecedit ignis, & non viderunt Solem.*

Quomodo Avaritia illos excæcat, quib dominatur

Replecta est terra argento, & auro, & non est finis thesaurorum ejus..... & repleta est terra ejus idolis. Isaiæ: c. 2. Animadvertendum est, Prophetam hunc, postquam dixit terram auro, argento, infinitisque thesauris esse refertam, subjicere statim tamquam necessariam illationem, eamdem simul Idolis fuisse repletam; namque homines aurum, & argentum in Deos suos converterant, & quemadmodum plurimi erant thesauri, ita etiam erant quamplurimi cultus sacrilegi. *Reina Serm.* 3.

Ova aspidum ruperunt & telas araneæ texuerunt. Isaiæ 59. Quid sibi vult Propheta hac similitudine, nisi quemadmodum qui frangit aspidum ova, sese vitę periculo objicit propter morsus aspidum, qui illic existent; ita illum, qui reditus suos augere, & bona bonis cumulare festinat, sinu suo anguem fovere, qui sibi mortem consciscat? Quæ enim desperatio comparari potest cum hominis illius desperatione qui subito fortunæ tumultu, vel omnino, vel ex parte iis divitiis exuitur, quas tot laboribus collegerat? Attamen unum sufficit momentum, ut de manibus ipsius illę evellantur, quemadmodum telæ aranearum primo ictu franguntur. *Telas araneæ texuerunt. Abbas de Monmorel Serm. in Ev. Dominic.* 14. *post Pentecost.*

Perniciosi effectus avaritiæ contra sua mancipia

PARAGRAPHUS IV.

Loci & Sententiæ SS. Patrum de Avaritia.

Avarus non solum est qui rapit aliena, sed etiam qui cupide servat sua. S. Augustinus, Serm. 196. de Tempore.

Avari frui volunt nummo, uti autem Deo; quoniam nummum, non propter Deum intendunt, sed Deum propter nummum colunt. Idem, l. 7. de Civit. Dei.

Insatiabilis est sola avaritia divitum: semper rapit, numquam satiatur: nec Deum timet, nec hominem reveretur. Idem, de Verbis Domini.

Dura jubet avaritia, labores, pericula, tristitias, & dolores. Id tract. 10. in Ep. Joan.

Pereat avaritia, & dives est natura. Idem.

Avaritia quæ captivavit Discipulum comitem Christi. Idem, in Psalm. 63.

Quisquis, quod se deterius est, sequitur, fit & ipse deterior. Idem, de Morib. Eccl. c. 3.

Si terram amas, terra es. Idem.

Contradicit Deus avaritiæ, & vult nihil ab avaritia possideri. Idem, in Psal. 128.

Est inimica Christi avaritia. Idem, in Psalm. 96.

Divitiæ amatoribus suis quanto fuerint ampliores, non afferunt satietatem, sed plus habendi cupiditatem. Idem, lib. 50. Homil. Homil. 30.

Quid tibi prodest quod eges facultate, si ardes cupiditate? Idem, in Psal. 51.

Non est in carendo difficultas, nisi cum est in habendo cupiditas. Idem, lib. 3. de Doctr. Christian. c. 18.

Ille possidet quæcumque habet, qui Dominus est rerum suarum: Dominus autem est, qui non est irretitus cupiditate; qui autem cupiditate tenetur, possessus est, non possessor. Idem, in Psal. 48.

Vides viventem (divitem); *quid hic habeat attendis: quid secum tollat, attende. Quid secum tollit? Multum auri habet, multum argenti habet, multum prædiorum; moritur: venerunt illa nescio quibus.* Idem, in Psal. 48.

Avarus, antequam lucretur, perdit seipsum, & antequam aliquid capiat, capitur, Idem, in Serm.

Neque enim auri vitium est avaritia, sed hominis perverse amantis aurum, justitia derelicta, quæ incomparabiliter, auro debuit anteponi. Ibidem, l. 12. de Civit.

Non essent homines amatores pecuniæ, nisi eo se putarent excellentiores, quo ditiores. Lib. 4. de Genesi ad litteram.

Cupidus similis est inferno: infernus quantumcunque plus devorat, tanto magis cupit & desiderat: sic & avarus nunquam satiabitur. Idem, seu potius alius quis Author Sermonum ad Fratres in Erem. Serm. 62.

Cum cætera vitia senescente homine senescant, sola avaritia iuvenescit. Hieron. in Serm.

Instammatur lucro avaritia & non extinguitur: Quasi gradus quosdam cupiditatis habet: quo plures ascenderit, eo ad altiora festinat: unde fit gravior ruina lapsuro. S. Ambros. in Nabuthe.

Perfidiæ, idololatriæ, & sacrilegiorum materia est auri cupiditas. Idem, in Apolog. Davidis, c. 4.

Rapiendi nullus modus est, ubi nulla mensura cupiendi. Idem, lib. de Abel.

Avaritia non expletur opibus, & quanto amplius habuerit, plus requirit, & neque copia, neque inopia minuitur. S. Hieron. ad Eustoch. c. 10.

Avaro tam deest quod habet, quam quod non habet; quia, aut non habita concupiscit, aut habita metuit ne amittat. l. 2. Epist. Epist. 2.

Apud barbaros quosdam, quia vernaculum est aurum & copiosum, auro vinctos in ergastulis habent, & divitiis malos onerant, tanto locupletiores, quanto nocentiores. Tertull. de Habitu Mulierum.

O detestabilis cæcitas mentium, & cupiditatis insane profunda caligo! Cyprian. 1. Epistol. ad Donatum.

Venit avaritia, & dicit: Argentum & aurum quod habes servitutis tuæ pretium est; possessio quam tenes, juris tui emptio est. S. Ambrof. in Psal. 18.

Pauperiorem se judicat omnis abundans, quia sibi deesse arbitratur, quidquid ab aliis possidetur. Idem, de Nab.

De avaritia proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, & violentiæ oriuntur. S. Gregorius, l. 31. Moral. c. 32.

Peccatum avaritiæ, mentem quam infecerit, ita gravem reddit, ut ad appetenda sublimia attolli non possit. Idem, lib. 14.

Magna est securitas cordis, nihil habere concupiscentiæ sæcularis; nam si ad terrena adipiscenda cor inhiat, tranquillum securumque esse nullatenus potest. Idem, lib. 22.

Longa nostra desideria increpat vita brevis: incassum multa portantur, cum juxta est quo pergitur. Idem, in Homil.

Non est census in crimine, sed affectus. Idem, lib. 10. Job. c. 17.

Si cuncta mundi relinquere non potes, sic tene quæ hujus mundi sunt, ut per ea non tenearis; ut terrena res possideatur, non possideat. Idem, Homil. 16. in Evang.

Nullum est justitiæ in illo corde vestigium, in quo avaritia fecit sibi habitaculum. S. Leo in Serm.

Morbus insanabilis, fornax quæ nunquam extinguitur, tyrannis per totum orbem terrarum diffusa. Chrysost. Homil. de Avaritia.

Qui pecuniæ servit, & præsentibus compedibus constringitur, & futuris paratur. Idem, super Matth. 28.

Avaritia insatiabilis ebrietas. Idem, ibid.

Avarus communis omnium hostis. Idem.

Qui relinquenda servat, alienorum custos est, non Dominus suorum. Idem, Homil. 6. in Matth.

Periculosa cura velle ditescere, & grave onus innocentiæ subit incrementis opum occupata. S. Hilarius, c. 19. in Matth.

Didici terram calcare, non adorare. Clement. Alex. Admonit. ad Gentes.

Arx vitii inventa est pecuniæ cupiditas. Idem.

Sicut nulli alii præterquam Deo soli cultum tribuere par est; sic etiam neque ulla in alia re spem nostram constituere debemus, quam in Deo. S. Basilius, Orat. 2. de Princ.

Quod est cæteris vitiis remedium, hoc est avaritiæ irritamentum. Idem, Homil. in Avaros.

Fœnus super fœnus, malorum parentum mala soboles. Idem.

Quod velis ei nomen imponas, usura est (loquitur de variis modis pecuniam cum fœnore locandi) S. Ambr. l. de Tob. c. 14.

Ne fias humanarum calamitatum cauponator: (loquitur de iis, qui ex damnis publicis lucrum faciunt.) S. Basilius Homil. 6.

Beatus ille, qui post illa non abiit, quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. Bernard. Epist. 103.

Divitiarum amor insatiabilis; quarum acquisitio quidem, laboris; possessio, timoris; amissio plena doloris invenitur. S. Bernard. de Conversione ad Cleric.

Non es pecuniæ tuæ Dominus, sed servus. Idem, Serm. in Cantic.

Cupiditatis lex sive genius est, non habita præ habitis esurire, & præ non habitis habita fastidire. Idem, de diligendo Deo.

Avarus largus in alieno, sed parcus in proprio; gulam evacuat, ut arcam repleat; corpus extenuat, ut lucrum extendat. Innocentius, de Vilit. Conditionis humanæ.

Cunctos pene homines agitat avaritia, nullum de his quietum esse permittit. S. Maximus Taurinensis.

Non facile de avaritia triumphat, de quo semel ipsa triumphavit. Petrus Blesensis.

O pestis maligna avaritiæ, semper bonis animis detestanda! Quid illæsum, quid inconcussum dimittit? S. Chrysol. super Matth.

Avaritia quàm facile arguitur ab omnibus, utinam possit tam facile non amari! Zeno Veron. Serm. 2. de Avaritia.

Non habentibus divitias, habendi iniicit cupiditatem; habentibus, adimit satietatem; ita omnes in rabiem una tempestate præcipitat, ut ubinam sit major ignores. Idem.

Aurum argentumque, Christiane, si vera dicenda sunt, execraris in simulacris solis, non in penetralibus tuis. Nam & illic, aureis argenteisque innumerabilibus veluti exemplis, tereti moneta percussis, inesse similiter regum vultus, signaque cognoscis: nihilque aliud distat, nisi quod in domo tua minuta sunt, in templo majora; quæ si erogaveris, pecunia est; si servaveris, simulacra. Idem, ibid. alludens ad illa verba: Idola gentium argentum & aurum.

Inde est ..... quod omne genus humanum, suo interitu, suisque calamitatibus delectatur; viliorem habens animam quam pecuniam. Ibidem.

Vultis scire quale calamitatis sit genus? sane plus in eum qui eam dilexerit sævit. Idem, de Avar. Ser. 3.

Quid tibi tua tollis infœlix? Quid extraneo facias qui in te avarus es? Idem, de eadem. Ser. 1.

Misero est miserior, qui miseriis ditatur alienis. Idem, Serm. de Justit.

Receptaculum omnium vitiorum, & inextricabilis nequitiæ fomes. Cassianus.

Nemo se avarum intelligit, nemo cupidum sentit. S. Gregor. Magnus.

Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligitur. S. August. super Epist. ad Philipp.

Avarus ipse miseriæ suæ causa est. Seneca in Proverb.

Inopiæ pauca desunt; avaritiæ, omnia. Idem.

In nullum avarus bonus est, in se pessimus. Idem, Epist. 208.

PA-

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia ad hoc argumentum possit afferri.

Avaritiæ Definitio.

AMor divitiarum, qui avaritia vocatur, duplex habet nomen in Bibliis; modo enim amor opum; modo cupiditas appellatur, videlicet desiderium plura habendi, quam quæ ratio, & necessitas postulant. Quamquam autem idea, quæ in posteriori hoc nomine continetur, latius patere videatur, ea quam prius adstruit; utrumque tamen idem significant, affectus hujus naturam explicant, & inexaturabilem hanc exhibent cupiditatem, quæ avaritia vocatur. Pecunia enim, quam avari depereunt ad ea omnia inservit, quæ esse possunt hujus cupiditatis objectum. Verumtamen cupiditatis nomen, quo extensio affectus melius indigitatur, aptius avaritiæ congruere videtur. Hæc enim affectio universalis est, & sine exceptione res omnes hujus mundi complectitur, ad quarum perfruitionem, quodam, ut ita dicam, furore fertur cor humanum, quin in iis, quæ utilia sibi videri possunt, desideriis suis ordinem, finesque præscribat. Quænam vero in terris res est, quam avarus dummodo suum sequatur ingenium, utilem sibi non putet futuram!

Duo continet avaritia. Primum vehementem earum rerum, quæ possidentur, amorem, quas distrahere nolumus, hanc prætexentes causam, quod aliquando fortasse futurum est, ut illis indigeamus; Alterum desiderium habendi & acquirendi plura iis, quæ possidentur, sumptibus parcentes, majoremque ex reditibus utilitatem, non sine justa, legitimamque causa quærentes. Fatendum est tamen affectum hunc, non semper nefarium esse in iis, qui bonis non diffluunt, quibus se ipsos, familiamque sustentent; quamvis contra Charitatis legem peccent, si hoc abutentes colore, pro viribus non ferant opem illis, quos inopia laborare cognoscunt. Sed gravissimum scelus est eorum, qui plurima possident bona, putare illa sibi nondum satis esse, eaque pro se retinere, & erga egenos durum, atque misericordia carentem animum præseferre.

Desiderium, vel amor exteriorum rerum homini naturaliter insitus est quatenus ad finem, cui ordinatæ sunt, utilium, & necessariarum; & cupiditas illa innocens est, donec se intra finis hujus cancellos contineat: ultra quos statim ac egreditur peccatum est, aut grave, aut leve pro ratione excessus, quo cor humanum iis rebus adhæret.

Duplex avaritiæ genus.

Duplex est genus avaritiæ quorum alterum justitiæ adversatur, & huic furtus, & latrocinii semper adjacet culpa: Alterum oppositum est liberalitati, quod non aliud, nisi intrinsecam, sed inordinatam divitiarum affectionem significat. Hic autem immodicus rerum temporalium affectus lethale peccatum est, ubi antefertur amori, qui Deo, vel Proximo debetur. Verum ubi neutrum evertit (quod difficile est, præsertim si vehemens sit; tunc enim fieri non potest quominus aliquod Charitatis officium prætermittatur) venialis tantum est culpa.

Quamvis non ita facile sit medium statuere inter sapientem temporalium bonorum parcitatem, & avaritiam; propterea quod sepius alterum pro altero usurpatur: satis tamen perspicue generatium indigitari potest duplicis hujus rei discrimen in hoc positum, quod alterum quidem officium est, & debita cura res suas tuendi, iisque sapienter utendi; Avaritia vero est iisdem nimio affectu adhærere eo usque, ut ad hæc bona retinenda vel acquirenda præceptum aliquod infringatur.

Scelus non est possidere bona; sed illa nimio amore prosequi, scelus est. JESUS CHRISTUS, qui divites reprobrare videtur, non reprobat illos, quatenus divites; sed quia, qui dives est plerumque avarus est. Scriptura bonorum possessionem non damnat; damnat cupiditatem, quæ efficit, ut nimia cura, vel nimia festinatione augeantur opes, quod a Sancto Paulo radix omnium malorum vocatur.

Quo in sensu avaritia sit malum incurabile.

Cum avaritia dicitur esse malum incurabile, hoc non ita est intelligendum, ut defectum medicinæ ex parte Dei proficisci putes suam renuentis gratiam, & auxilia, quæ nos convertere, & ad pœnitentiam valeant revocare: sed hoc ex iis procedit defectibus, quibus magis obnoxii sumus, quo ætate sumus provectiores; ejusmodi sunt consilii capiendi incertitudo, futuræ egestatis metus, timor, ne minori in honore habeamur; quæ res quotidie magis augescunt &c. Hi autem defectus efficere quidem possunt, ut avaritia criminum omnium sit periculosissimum, non autem, ut gravissimum: peccatum, enim quod medicinam non patitur propter divinæ Misericordiæ, vel Justitiæ contemptum, qui quidem est peccatum contra Spiritum Sanctum, proculdubio est peccatorum omnium gravissimum.

Avaritia ex S. Gregorii sententia capitale vitium est; objectum enim avaritiæ quod generatim sunt opes nobis per se pollicetur sufficientiam, & affluentiam cujuscumque generis bonorum, quæ per illam facile assequimur. Cum autem hæc sufficientia, vel affluentia bonorum una sit ex conditionibus beatitudinis, vel felicitatis; cumque omne vitium, cujus objectum particeps est naturæ felicitatis ejusdem, capitale sit, quatenus hominem ad alia plurima trahit scelera, quæ ad illum ipsum propositum finem collimant; hinc profecto est, quod avaritia inter ea scelera numeratur; quæ ratio ex D. Thoma desumpta est.

Quomodo avarus Deum sibi faciat ex pecunia sua.

Quæri potest quomodo avari opes suas in Deum sibi convertant; hoc enim vulgo dicitur, & plurimi SS. Patres innixi verbis Apostoli hoc loquendi genere utuntur. Rationem superius attigimus; eadem enim ferme est, ac illa propter quam avaritiam ex capitalibus vitiis unum esse docuimus. Cum enim Deus supremum sit ens, quod tamquam postremum finem, & summæ beatitudinis nostræ objectum respicimus, cui sacrificamus, & in quo spem omnem statuimus: avari hos omnes sensus erga divitias suas fovere videntur. Eas quippe tamquam postremum finem respiciunt, quin illis tamquam medio ad finem suum consequendum utantur; cum naturalis rerum ordo postuler, ut opibus non secus ac rebus aliis utamur, ut Deo tantum perfruamur. Avarus autem hunc ordinem invertit: *non utitur sed fruitur*, quemadmodum loquitur S. Augustinus: suis fruitur opibus, in illis sibi complacet, in illis tamquam suo fine immoratur, quin iisdem utatur tamquam medio. Quod si Deum diligit, eum diligit propter divitias, quas ab eo petit, & quas per eum se sperat assecuturum: *non Deum amat, sed argentum;* & si Deum colit, propter argentum colit. Illud vero efficere potest ut jure dicatur avarus Deum sibi efficere ex eo, quod quærit, quod eidem toto pectore obstinatissime inhæret. Præterquam quod superius etiam vidimus hujus peccati materiam eamdem esse, ex qua conflantur idola. Hac de causa Apostoli phrasis ab omnibus usurpatur, & avaritia, cultus, vel idoli servitus vulgo appellatur; non eo quod hæc verba ad litteram sint intelligenda, non secus ac ea quæ diximus de caractere divinitatis, quem avarus in opibus suis videtur agnoscere; in quibus unice suam constituit felicitatem. Ea enim verba aliquam duntaxat innuunt similitudinem in hoc positam, quod idololatra creaturæ se se subjicit; avarus autem similiter subjicit diviniis cor suum: Idololatra omnia præstolatur a Deo, quem colit; avarus omnia ab opibus suis, non sine tamen quodam discrimine, quod Idolatra creaturam divino, supremoque cultu veneratur; avarus e contra cor suum quidem argento sacrificat, inexaturabili opes cumulandi aviditate, non tamen illud adorat: unde infertur, avaritiam scelus eque grave non esse, ac Idololatriam.

Vitia quæ ex avaritia nascuntur.

Prodito, fraus, dolus, perjurium, inquietudo, violentia a S. Gregorio Magno avaritiæ filiæ nuncupantur, quoniam ab illa nascuntur, atque ad eumdem finem contendunt, si enim hujus amoris, quo opes suas avari depereunt, perturbatio in hoc consistit, ut eas retineant, ac tueantur, quin ne minimam

qui-

quidem particulam tribuant egeno; inde oritur cordis sævitia, quæ opponitur misericordiæ: sin excessus consistit in iis laboribus, quibus torquentur, ut divitias congerant, congestasque custodiant; tunc oritur spiritus inquietudo: sin autem hæc spiritus inquietudo circa alienarum rerum acquisitionem versatur; tunc avarus fraudibus utitur & dolis; eaque proditio est, deceptio, mendacium.

Ita porro variæ hujus vitii species exprimuntur. Aliquis avarus est: hoc simpliciter significare potest, ipsum nihil largiri; si parum largiatur parcus dicitur; si nihil omnino, tenax; si aliquid largitur, sed ægre cum dolore, ac tristitia; hic vulgo sordidus appellatur & eo sordidior est, quo magis sumptibus parcit esusque, ut sibi metipsi ea neget, quæ sunt necessaria. Quod si avarus peccat, seu lucrum pudendum, ac infame quærens, seu operam suam in abjectis, turpibusque rebus impendens; hæc est alia sordida avaritiæ species: si ex iis rebus quæstum capit, unde fructus percipiendus non esset, veluti fænerator; si monopoliis, vel concussionibus utitur; si variis nominibus rapit, & suffuratur, injustus est; si magnis se se laboribus torquet, ut aliquid exigui pretii adipiscatur; hæc insipiens est avaritia; & in hoc se se apertius prodit insanæ aviditatis dementia.

Discrimen inter hanc, aliasque animi ægritudines.

Naturaliter terræ hujus bona diligimus, idque eo ardentius, quo magis illa nobis esse necessaria arbitramur. Ita facillimum est, hac in re decipi, & hanc prætexendo causam longius suas curas, & vota protendere, & avarus esse potest aliquis, quin esse putet. De aliis affectibus nequaquam dicendum est idem; veluti de ambitione, & voluptatum amore: hi quidem ob res superfluas æstuant; sed quamvis in eo, quod est avaritiæ materia, non parum superfluum sit, hoc tamen ita commixtum est cum eo, quod est necessarium, ut illegitimum ardorem, quo alterum cupimus, tegi queat legitima cupiditate, qua alterum quærere possumus. Illud autem mali hujus facilitatem adauget, quod reliquorum omnium affectuum interest hunc fovere, & alere; opes enim, quas avaritia persequitur, ad reliquas omnes affectiones explendas maxime conferunt.

Paradoxum non est, sed veritas in qua Theologia, atque Ethice, Biblia, & Patres consentiunt, eos tantum, qui sua bona possident, divites esse; atque ut illa possideant opus esse, ut illis sine inordinato amore fruantur: ideoque non divitem, sed avarum esse, qui hæc bona nimia affectione prosequitur; hoc enim non est ea possidere, sed ab iis possideri, atque sordidum esse mancipium tyrannici hujus affectus, qui mentem, animum, & corpus omnia simul conjicit in servitutem.

Quid cavendum ne sis avarus.

Ad avaritiæ peccatum evitandum, in terræ bonis quatuor sunt diligentissime præcavenda. Primum ne multa possidere cupias; hæc enim sola cupiditas ostendit opes nimium diligi, & affectum hunc animum tuum jam pervasisse. Alterum, ne quid injustis rationibus, vel habeas, vel habere contendas; hujus enim vitii effectus est, per fas, & nefas opes congerere. Tertium ne divitias jure acquisitas, nimium diligas, nimiaque sollicitudine tuearis. Quartum denique, ne iis rationibus tua bona conserves, vel augeas, quæ sensim te alliciant, ut injustitiam, violentiam, usuram, dolos, &c. exerceas.

Quod ad usuram pertinet, quæ nequissima est species avaritiæ, hujus loci non est decidere, utrum hic, vel ille contractus sit cum turpi fœnore conjunctus: hac in re multiplex partim opinio viget neque desunt Doctores, quos probare, vel refellere æque periculosum est. Neque illud a nobis quærendum est, utrum in usura semper occurat injustitia sed a nobis distinguendum dumtaxat est, quid vere sit fœnus, quid non, juxta unanimem Doctorum sententiam: omnes enim Patres, atque Theologi unanimi, ac penitus conflato consensu docent, ex quo mutuo, vel contractui adjacet usura; per se vitiosum esse, neque ulla lege probari posse, aut permitti.

Actus avaritiæ proprii, & qui ostendunt aliquem hoc affectu possideri, hi ferme sunt. 1. Intra se magnam divitiarum existimationem concipere, ac fovere; quemadmodum nonnullos videmus, apud quos in honore non sunt, nisi qui opimos reditus habent, & qui de aliorum meritis ex eorum divitiis judicium ferunt, quasi quo ditiores sunt eo majori virtute essent prædití, & opulentia reliquarum omnium qualitatum locum obtineret. 2. Juge bonorum acquirendorum desiderium fovere, unde prodeunt curæ, sollicitudines, & molesti illi motus, quibus se torquent avari. 3. Indesinenter ad examen, & calculos revocare omnia, ut inveniantur, vel excogitentur opum acquirendarum rationes; & nihil intentatum relinquere, ut hoc cedat e sententia. 4. Æs alienum solvere nolle, aut solutionem differre vel artificibus, quorum opera usus es, stipendium negare. 5. Pauperum egestatibus non affici, stipem illis non erogare; vel opinari, quod opem ferendo minime tenearis 6. Denique erga te ipsum crudelem esse, sibi victum, aliaque vitæ commoda renuere, quin alia adsit ratio, quam dolor, & metus, ne conflatus auri cumulus imminuatur.

Actus, qui avaritiam indigitant.

Sancti Patres atque inter alios S. Chrysostomus plures nobis rationes suggerunt quibus affectum hunc subigere possumus, quarum hæ ferme potissimæ sunt. 1. pro certo tenere, hujus terræ bona, licet jure parta, semper esse periculosissima, atque eorum producere interitum, non solum, qui palam iis abutuntur, sed qui vehementi affectione eadem possident. 2. coercere divitiarum acquirendarum cupiditatem; hæc enim efficit homines servos divitiarum suarum. 3. Bonis, quæ in nos Divina manus effudit, uti secundum mentem Dei, hoc est, ut assiduis egestatibus nostris consulamus, & ex iis, quæ supersunt, iis feramus opem, qui inopia laborant. 4. sæpius animo reputare eam calamitatem, in quam tot divites avari prolapsi sunt, æternis addicti suppliciis propter peritura bona, quibus uti poterant, ut æternam sibi felicitatem acquirerent: 5. Demum iis contentos esse bonis, quæ Deus largitus est, illius Providentiæ mandatis nosmet subjicientes, eaque in illos usus impendere, in quos in ipso mortis articulo eadem impendisse cuperemus.

Cura, & sollicitudo a divitiis sejungi non possunt.

Labor, sollicitudo, & curæ quodammodo inhæreat possessioni divitiarum, & earum acquirendarum cupiditati; quæ res avarorum conditionem efficit calamitosissimam: *sollicitudo divitiarum*: *ita* Dei Filius opes apellat, non *divitias*, *sed sollicitudinem divitiarum*, ut eas curas innuat, quas secum naturaliter ferunt divitiæ: quas alibi spinis pungentibus, & dolorem afferentibus comparat. Hoc ipsum morum philosophia nos docet, & quotidiana confirmat experientia: Et sane quinam dolor cum illo comparari potest, quo avarus afficitur? quibus curis illius cor non torquetur, vel metuentis, ne amittat quæ possidet, vel adlaborantis, ut quæ non possidet, acquirat? Quænam illius est desperatio, cum aliqua fortunæ procella, aliquis inopinatus eventus, vel, ut, quemadmodum fidelem virum decet, loquar, secretum Providentiæ consilium ea bona aufert, quæ tot laboribus parta fuerunt?

S. Thomas insigne animadvertit discrimen inter concupiscentiam, & cupiditatem quæ passim confunduntur. Illa enim, cum in appetitu sensitivo sedem habeat, suos habet fines; hæc vero cum resideat in spiritu, nullis finibus coercetur. e. gr. Concupiscentia ad comedendum & bibendum impellit. Sed ubi satus fueris, jam desinis epulari: hoc non accidit in cupiditate; nullos cancellos habent nota sua; cujuscumque rei possessio non sufficit; desideria in infinitum quodam modo tendunt. Hinc accidit, ut licet expleri possit concupiscentia, expleri cupiditas minime possit, quam ob rem sapiens Eccli. 14. ait; *insatiabilis est oculus cupidi*: quod habet, illi non sufficit, quod possidet, illius irritat desideria, & efficit, ut ea cupiat quæ non habet, & licet in rerum omnium affluentia versetur, aliquid semper tamen ipsi deest, quod non minori cupit aviditate, quam si nihil haberet ad illud indesinenter anhelans.

Quemadmodum auri, ac divitiarum amor avaritiam

Nota, unde cognosci potest utrum quis auro adhæreat tiam constituit; quidquid facimus, vel patimur, ad opes, vel acquirendas, vel tuendas, illum ostendit amorem, quo eas deperimus; & affirmare possumus non aliam suppetere certionem regulam, qua de hoc amore judicemus. Ita vulgo loquentes vere dicimus nihil in terris optari magis, quam opes nihil enim est, pro quo tantis laboribus exerceamur. Si pro Deo faceremus, vel pateremur dimidium eorum, quæ pro divitiis facimus, aut patimur; profecto ad magnum sanctitatis apicem eveheremur.

De avaro divite dicere possumus, paupertatem, quam opibus congerendis evitare contendit, æquissimum esse sui criminis supplicium; ipsum Divina Providentia damnari, ut nihil habeat, quia omnia habere vult; ipsum paupere eodem esse pauperiorem, si enim plura desunt paupertati, avaritiæ desunt omnia; Ipsum denique monstrum esse, quippe in eadem persona & divitis fortunam, & pauperis calamitatem conjungit. Verumtamen non ideo statim de illius conversione desperandum est, atque inferendum, mundi locupletes æternis jam adjudicatos esse suppliciis. Dicere satis sit; illos summa cum difficultate cœlesti beatitudine potiri posse; cum e contra, qui ultro pauperes sunt, jam aliquod obtinent jus ad eamdem felicitatem.

PARAGRAPHUS VI.

Loci ex Asceticis, & Neotericis Concionatoribus, in hoc argumentum delecti.

Avaritiæ prætextus HOmines semper ajunt sibi non esse, unde præsentibus, & futuris consulant necessitatibus, sibi plurima deesse in usus & suos, & eorum, quibus ab ipsis consulendum est. Reditus suos non satis amplos esse, ut eum, quem obtinent gradum, pro dignitate tueantur, atque ad eos honores perveniant, quos meritis suis deberi, arbitrantur. Idcirco indesinenter opes congerunt, bona bonis accumulant, & cupiditate inani excæcati cum suis aliena bona confundunt. Sibi omnia vendicant, quæ prodesse putant, atque sibi persuadent se jure possidere, quidquid subdole possunt acquirere. *De la Volpilliere serm. de Restitutione.*

Avaritiæ ingenium Quemadmodum pluribus rebus indiget avaritia, ita plurima fovet desideria: cumque egestates illæ, & hæc desideria repleti minime possint iis, quæ in ipsa inveniuntur, se se effundit extrinsecus. Nihil est, quod non conetur, læsis etiam proximorum juribus; nulla fraus est, qua non utatur, ut suam contegat injustitiam nulla ars, nulla versutia, quam non exerceat, ut fines suos assequatur. Hinc prodeunt simoniæ, falsa testimonia, ficti contractus, lites, & in litibus persequendis tot ambages, & doli, &c. *Abbas de Breteville in libro, cui titulus Essais de Sermons pro 22. post Pent. Dominica.*

Quid intentatum linquit avaritia? quid non audet, ubi cupiditas habendi est adimplenda? Ulla ne amicitia non violatur, ulla ne societas non frangitur, ulla ne fraus non nectitur, scelus ne ullum non patratur? Avaritia hodie num eris adhuc tot fidelium idolum? funestum salutis virus, adhuc ne tot Christianos homines in interitum dabis? si Spiritum Sanctum audio, omnes fere huic affectui velificantur: Pauper simul, & dives: *omnes avaritiæ student. Jerem. 6.* Quid sibi nefas putat avarus Judex? quo furore viduam, atque orphanum premit, ubi argento se corrumpi finit? quibus impudicitiis se se puella, vel mulier non tradunt, ubi ditescere cupiunt, vel ex squallore paupertatis emergere? Quæ fraudes in mercatura non accidunt? quæ perjuria? quæ mendacia? *Fromentieres.*

Avaritia inexplebilis. Quid in mundo videtur præpter inexplebilem avaritiam, & inordinatam bonorum acquirendorum cupiditatem, quæ efficit, ut neque conscientiæ aures præbeantur, neque Dei leges serventur; sed amici ipsi per summum scelus prodantur, deserantur consanguinei, & pro turpi quæstu veneant amici? Adeo furit avaritia, ut statim ac utilitatis, vel lucri spes adest, nullus amplius Deus adsit, nulla religio. *P. Tetier in Quadragesima.*

Quid prodest fideli viro, ait S. Zeno Veronensis in præstantissimo tractatu, quem de avaritia conscripsit, quid prodest aurum, & argentum in idolis, quę Ethnici colunt, perhorrescere, si utrumque in arca colueris? *Aurum, & argentum execrans in simulacris colis in penetralibus tuis.* Discrimen quod adest inter idolos, & avarorum divitias hoc est, quod in templis idola majora sunt, opes vero in scriniis idola sunt exigua. In domo tua minuta sunt, in templis majora. Ne nos decipiamus: Sanctus hic doctor inquit: si pecuniam in rebus justis, & æquis impenderimus, pecunia est; sin autem supervacanea cura, & inordinato affectu servaverimus, ex Dei Judicio idolum est: *quæ si erogaveris, pecunia est, si servaveris simulacra. Idem.*

Quænam charitas esset domum integram pro altero ædificare, illam pretiosa suppelectili instruere, eamque alteri tradere, & claves ejusdem committere? hoc ipsum haud ægro præstabit cupiditas. Quæ charitas ex Indiis usque pretiosissima accersere medicamenta, abjectissima obire ministeria, aliisque humillimam quamvis opellam impendere? Cupiditas non invita hæc omnia facit: nihil ergo est, ex quo majora obtineri possint beneficia, quam ex hac eadem hominum cupiditate. Verum, ut hæc illa præstet aliqua re opus est, quæ illam retineat; si enim libera sit, nullum finem, nullam novit mensuram, & quin humanæ serviat societati, illam evertit. Nihil est, quod non audeat, cum nullis vinculis coercetur; suo enim studio, ac ingenio ad furtum rapitur, ad cędes, ad injustitias, ad maxima quæque flagitia. Invenienda igitur fuit ars, quæ cupiditatem ipsam compesceret: hæc vero ars in ordine politico posita est, qui illam continet, & rebus societati utilibus applicat. Admiraremur profecto illum hominem, qui artem excogitasset, qua leones, tigrides, aliæque feræ cicures fierent, & in vitæ nostræ usus converterentur. Hoc ordinis politici miraculum est: Homines enim cupiditate furentes pejores leonibus sunt, atque feris, & nihilominus ex illis eę omnes humanæ hauriuntur utilitates quæ ex purissima charitate possent hauriri. *Liber cui titulus Principis educatio.* Cupiditas facit, quę charitas facere deberet.

Quisnam describere posset ea mala, quæ in servis suis parit avaritia? tenebras, quas mentibus eorum offundit? corruptionem quam in eorum cordibus relinquit? Dei, officiorumque suorum oblivionem, quam illis suadet? turbas, atque labores, quibus eos obruit? durum atque intolerabile jugum, quod illis imponit? Impœnitentiam, & desperationem, in quam eos passim præcipites agit? Hic sane ad vivum peccati hujus graphidem delinearet, & hujus oraculi probaret veritatem: *Non potestis Deo servire, & mamonæ. Desumptum ex moralibus sermonibus:* Matth. 6.

Crudelis habendi cupiditas, quacumque via possit haberi! cupiditas, quæ in mediocribus æque, ac in magnis conditionibus viget! cupiditas, quæ licet tot mala in summis æque ac imis producat; non ideo tamen minus corruptionis relinquit in anima! Cupiditas tumultuosa, æstuosa, inquieta, quæ fere numquam eo, quod habet, contenta est, & perraro iis continetur finibus, quibus contineri deberet? *Ibidem.* Affectus hujus perturbatio.

Avaritia in omnibus regnat a summo ad imum, inquit Jeremias: quilibet majora semper nititur possidere, cumque hujus mundi bona non multa sint, atque arctis finibus circumscripta; eaque inter plures divisa sint; nemo non conatur alienis ditescere sumptibus. Artifex decipit, mercator adulterinis ponderibus utitur, & mensuris; Dominus subditorum agros occupat; subditi meliorem partem juris Dominici eludunt; famulus hero suffuratur, herus famulo negat stipendia. *Idem.*

Necessitas eadem, quæ in saltibus, vel in via quadam infrequenti latronem efficit; in artibus etiam civem reddit injustum, aulicum usurpatorem, Ecclesiasticum avarum, & lucri cupidum. Hæc fatalis occasio conatus exerit, & plurima suggerit consilia. Inde inumerabiles illæ fraudes, quibus aliena sibi vendicant bona, illi opificum doli, illæ occultæ versutiæ. Mutuantur, numquam redituri; artificum sum-

pibus vivunt; eleemosynæ præceptum ignorant quandoquidem tantum abest, quod in bonis suis aliquod superfluum inveniant, ut immo numquam inveniunt ea, quæ ad luxum fovendum sunt necessaria. JESU CHRISTI patrimonium cum suo confundunt; amicorum quoque,& consanguineorum substantias commiscent, in quibus dominium aliquod sibi habere videntur, licet jam absorptum sit ære alieno, cui solvendo non sunt. *P. Cheminais Tomo* 3.

De fœnore.

Nihil crudelius est, nihilque turpius frequenti hominum usura. Fœnerator ex aliorum interritu lucrum quærit, & ex aliena paupertate ditescit; immo fructus repetit, quasi suæ charitati debeantur. Omni carens misericordia, misericors haberi cupit; de paupere optime videtur velle mereri, sed illum opprimit; & in gravissimam redigit egestatem: manum illi tendit, sed manu altera in præceps eumdem propellit. Perituro opem ferre videtur, sed quin illum in portum adducat eumdem in scopulos, & rupes allidit: *Desumptum ex Hom. S. Chrysostomi in S. Matthæum*.

Quid ex terrestriū amore cōsequatur.

Ubi thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit, ait JESUS CHRISTUS. Licet alia quæcumque avaritiæ mala evitaretis, non minimum esset malum sordidus hic amor, quo terrena deperitis: quoniam cum liberi sitis, servi fieretis, & in deplorabilem interitum rueretis de summo Cœlo in imum usque terræ, ubi aurum vestrum occuluistis, neque nobis amplius integrum esset ullam spiritualium rerum cogitationem fovere; mens enim vestra semper argento, lucro, usuræ, & sordido quæstui vacaret. Quidnam hoc statu calamitosius fingi potest? nulla tristior servitus est quam illius, qui se crudelissimo subjicit tyranno, & id prodit, quod in se nobilissimum est, animæ videlicet suæ dignitatem. Donec animus vester adeo turpiter adhæserit opibus vestris; quæcumque ad salutem vobis monita suggerantur; omnia vana erunt, & inutilia. *Idem*.

O detestabile fascinum varitiæ! Pecunia hodierna die rerum omnium obtinet locum, atque inde ea profecta est corruptio, & generalis confusio, quæ in mundo late grassatur. Si quis felix dicitur, statim de opibus ejusdem habetur sermo; si alius se infelicem esse queritur, statim suam deflet paupertatem: atque in mortalium colloquiis illud unum ferme argumentum est, ut quæratur, quanam ratione ille divitias congesserit, hic redactus fuerit ad egestatem. Si quis militiam sequi cogitat, vel aliud quodpiam obire munus; statim ad examen vocatur, utrum sua intererit, utrum cum utilitate illud vivendi genus amplectatur. *Desumptum ex Auctore Anonymo*.

Ingeniosa est avaritia.

Certum est avaritiam præ cæteris affectibus majori industria pollere. Inde illæ speciosæ ambages, quarum usus in opibus congerendis, inde maximæ quælibet violentiæ, sapientia in negotiis, prudentia in mercaturis, ratio in Principum aulis vocantur: inde prudentissimus in mundo ille putatur, qui locupletandi artem didicit &c. *In specimine sermonum Abbatis de Bretteville*.

Qui in terræ hujus bonorum amore immersus est eo usque procedit, ut spiritualium, æternarumque rerum paulatim obliviscatur. Semper suæ intentus utilitati sensim cætera, flocci pendit, atque cupiditas sua circa ea tantum versatur, quæ sunt suæ existimationis objectum. Hic congerendarum opum voluptate captus, idque necessarium esse putans, non invitus, ac nulla ductus pœnitentia in quodlibet scelus ruet; eam, quam proximo debet charitatem, & eum, quem pro Dei, & religionis honore habere debet zelum, extinguet. Putas ne iis adhærentem opibus, quas cumulare festinat, animæ suæ vacare posse & ad ea animum advertere, quæ necessaria sunt, ut in corde suo Dei metus foveatur; sensus suos ea scrutari vigilantia, quam ipsius sanctificatio efflagitaret; meditari Evangelica dogmata, & ex iis gustum percipere? Illum tanquam ebrium vides, & audeo dicere, brutis similem factum propter turpe studium, quo rapitur; maximum ejusdem periculum in hoc positum est, quod periculum suum non intelligit. Affectus, quo ducitur, licet tumultum cieat, illi soporem inducit, non excitat; illum excæcat, & vinculis obstringit, atque eodem tempore, & vinculorum sensum, & tenebrarum adimit cognitionem. *Liber qui inscribitur Remarques sur divers Sujets de Religion, & de Morale Tom.* 2.

Vitia quædam scandalum licet, horroremque inferant, non ideo tamen difficillima sunt, quæ corriganiur: furentes eorum motus sæpe horrorem excitat, & quodammodo suam secum afferunt medicinam. Non desunt alia vitia occultiora, & secretiora, quæ animam agitant minori cum tumultu, & quorum habitus non nisi raro perfringitur. Talis est avaritia: hæc in omni vita regnat, hæc totum cor occupat, & possidet; intelligitur quidem amor, quo lucrum quærit, illius turpitudo detegitur; doli & fraudes deteguntur, metuitur ars, sordes contemnuntur: sed aliquando occurrunt avari, qui alioqnin virtutem nequaquam abominari videntur, satis modesti, frugi, in iis officiis diligentes, quæ ad præcipuam illorum cupiditatem non pertinent. Hos sua regit cupiditas, quin illos violentis fatiget motibus, qui alios aliquando peccatores ex suis erroribus excitant: illius mancipia sunt quin servitutis tyrannidem sentiant; illius jugo premuntur, quin depondere conquerantur; ita ut ob periculum, in quo versantur, nullo timore afficiantur. *Idem*.

Avari cōversio rara, & difficilis.

Cum avaro de horribilibus inferni suppliciis loquere: ne minimam quidem habet earum rationum ideam, quæ ipsi terrorem deberent incutere; sua illum utilitas excæcat, neque patitur, videre, quod sibi immineat periculum. Huic immensa Paradisi bona describe, hæc illi fere ignota accidit beatitudo, eamque ne agnoscere quidem cupit: hæc enim ignorantia, hic contemptus naturales sunt immodicæ affectionis effectus, qua temporalia bona prosequitur; Quæ autem ineunda via est, ut convertatur? Raro accidit, ut avarus suum amorem relinquat ante obitum. Quis affirmare potest, se unquam hoc gratiæ miraculum conspexisse? Via quidem gratiæ in obduratissimorum peccatorum conversionem admiramur; Dei misericordiam benedicimus, qui tanta virtute, ac suavitate corruptissima etiam corda convertit: avarus autem pertinaciter efficacissimis gratiæ resistit illecebris, & plerumque tumulum usque secum fert nequissimam opes congerendi cupiditatem; Hæc autem avari insensibilitas in iis, quæ ad salutem pertinent eo funesta magis est, quo minus eam perpendere potest, & minori timore ejusdem afficitur. *Idem*.

Cum eorum sensus scrutamur, qui tanto amore hujus terræ bonis adhærent, fateri cogimur ipsos oblitos omnino esse veritatum fidei, neque aliter facturos esse, si nihil penitus crederent. Suam requiem, voluptatem, & felicitatem requirunt in earum rerum copia, quas circa se, & domi suæ congerunt; sed eam numquam inveniunt: prout enim ipsa augetur copia, desiderium, ac spes semper plura congerendi augetur; crescit eorum sollicitudo cum eventu, & in consilio suo nihil ipsis magis negotium facessit, quam rationes illæ, quas præ manibus habent, ut omnia sibi cedant e sententia. *Idem*.

Numquam satis primitivæ Ecclesiæ felicia aurea secula capere possumus. Fideles tunc nihil proprium possidebant, sed ex quo meum, ac tuum distinguere voluerunt, & frigida illa verba, ut loquitur S. Chrysostomus, audiri incæperunt, quæ tamen in frigiditate, & per frigiditatem suam tantum in mentibus calorem cient; omnis ille fervor Christianus deferbuit, & fideles in maximam morum corruptionem dilapsi sunt. Quærentes sua didicerunt aliena invenire, & invenientes aliena, hęc sua fecerunt; hinc tot divisiones, lites, fraudes, concussiones, oppressiones, usurpationes, abusus in ipsum usque sanctuarium obrepserunt. *P. Bourdalove in veris sermonibus suis sermone de severitate Evangelica*.

Avaritia præcipua sollicitudinum humanarum causa.

O homines mundo mancipati, quænam est sollicitudinum, curarumque vestrarum, crudeliter adeo vos dilaniantium origo? fatemini quæso: hæc est cupiditas, habendi libido, infelix, atque damnabilis terrenorum bonorum affectus: ibi vitæ hujus suavitatem

quæ-

quæritis; at fumus ille ardor, quo conflagratis vitam vestram excruciat. Et sane quænam sollicitæ curæ, ut illa acquiratis; quæ pœnæ, ut ea servetis; qui metus, ne illa amittatis, quæ vota, ut illa augeatis! quæ tristitia, quod vel confictam egestatem vestram explere, vel superfluis sumptibus vestris satisfacere nequeatis? quis dolor, quis mæror, quæ perturbatio, quis tumultus! cum vobis invitis evanescunt, & vel infelici negotio, vel inopinato eventu auferuntur! Quis pudor, si per hoc non in egestatem solum, verum etiam in opprobrium decidendum est! quæ præteriti temporis pœnitentia, quis præsentis dolor, quæ futuri sollicitudo inter tot pericula, quæ in hoc mundi commercio evitari non possunt, inter tot revolutiones, atque tumultus, quorum vos testes estis, & quibus quotidie vos ipsi estis obnoxii! Non alia superest medicina, quam Evangelicum illud consilium, quo omnia hæc terrena flocci facere jubemur. Da mihi pauperem corde: nihil hunc turbare poterit: videlicet da mihi hominem vere ab omnibus sensibilibus bonis divulsum, quodcumque periculum de illo fecerit Deus in adversis æque, ac in prosperis in inopia, æque ac in copia lætissima pace fruetur. *Idem sermone 1. in Nativitatem Domini.*

Dœmon illius potestatis effectu, quam spiritus habent in corpora, supra excelsi montis cacumen transtulit JESUM CHRISTUM, eique omnia mundi ostendit imperia, sive oculis ejusdem quæcumque objecta subjiciens, seu veram regnorum omnium imaginem exhibens; vel potius inanes eorum species objiciens, dixitque illi: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Quæ unquam vulgatior, atque potentior illecebra esse potest, quam habendi plura his, quæ habentur, cupiditas? *Hæc omnia tibi dabo?* Quid ille verborum horum virtute non obtinet? nonne per hæc venalis quotidie prostrat justitia, pudicitia corrumpitur, evertuntur imperia, & suavissimi etiam amici produntur. *P. de la Rue sermone de Amore Dei.*

Divitiæ mala non sunt, sed malum omnium est possidendi desiderium.

Divitiæ malum non sunt, inquit S. Paulus Apostolus, qui de illis sanius ferebat judicium, quam falsi illi antiquitatis sapientes; sed inordinata divitiarum cupiditas est malorum omnium origo. Hæc igitur cupiditas damnanda est, non ipsæ divitiæ. Non divitiæ, sed qui illis abutuntur, easdem immodica cupiditate cupientes, iniquis rationibus acquirentes, improbe factis assumentes, cum nimio affectu possidentes cum sollicitudine conservantes, cum dolore, & desperatione amittentes, hi scelus admittunt. *Sermo manuscriptus.*

Propter opes scelera omnia patrantur; *tibi dabo*, ait tentator JESU CHRISTO. Pro Deus! quantum virus ad hanc quoque diem hæc verba in terras effundunt! quot mercenariis promissionibus se flecti patiuntur! Famulus Dominum suum corrumpit, cum eodem ea dividens, quæ sub ejusdem auspiciis, atque ejusdem existimatione suffultus rapuit; *tibi dabo*; Reus Judicem suum corrumpit, eidem partem fructuum suæ iniquitatis distribuens: *tibi dabo.* Impudicus innocuam fallit virgunculam, eidem magnas opes pollicitus: mulier ad suas voluptates pertrahere famulum ingenti oblatione conatur: *Tibi dabo. Idem.*

Terrestrium bonorum amor efficit, ne cogitemus cœlestia.

S. Augustinus ait, hunc divitiarum amorem esse viscum, quo cordis nostri alæ glutinantur, atque ne liberum ad Cœlum volatum arripiant, impediunt: secretum virus est in animam fluens, eique vim adimens, qua salutem suam operetur. Funesta illecebra est, quæ fallaci specie mentes nostras decipit, easque inani vanitatis fulgore perstringit. Cum quis in hoc infelici statu deprehenditur, & divitiis adhæret, menti quidem ejus caligo offunditur, cor vero inordinata affectione corrumpitur; relinquitur veritas, ut umbra quæratur; videlicet peritura tantummodo vitæ hujus bona deperimus, quin cœlestia cogitemus; temporalibus negotiis vacamus, quin salutis nostræ curam geramus; & hæ inquietę sollicitudines nobis illud eripientes tempus, quod concessum est, ut cœlestem lucremur felicitatem, nihilominus inani titulo decorantur, & seria negotia, & magni momenti studia vocantur! *Desumptum ex sermonibus oblatis Accademiæ Gallicæ anno 1675.*

Avaritia cujusvis injustitiæ origo.

Cupiditas potissima est omnium iniquitatum nostrarum causa; hæc numquam ait satis; hæc multa sibi necessaria esse comminiscens, semper est insatiabilis; hæc efficit, ut sudemus, elaboremus, & ad virium usque defectum festinemus; hæc, ut eruditus quidam ait, omnibus vitæ nostræ actionibus præest, & nos jugibus agitationibus torquet. Quemadmodum pluribus indiget, ita plurima fovet desideria, cumque hæc nequeant expleri iis, quæ in ipsa inveniuntur, necessario effundit se se extrinsecus. Nihil est quod non conetur etiam cum proximi detrimento, nulla non invenit jura, nullis non utitur artibus, ut sua fœnora contegat, nullos dolos, nullas intentatas relinquit fraudes, ut finem suum consequatur. Hinc existunt simoniæ, hinc falsa testimonia, hinc falsi contractus, hinc lites, hinc in litibus ambages, & astus. Hæc nequissima cupiditas vere cum S. Jacobo appellari potest *universitas iniquitatis*; ex ea quippe omnia vitæ civilis mala proveniunt; hæc efficit, ut fœnus tamquam aliquod prudentis industriæ inventum censeatur; hæc varias opum congerendarum rationes excogitat: Hæc una, inquit S. Zeno Veronensis, nefaria cupiditas in religione sanctissima nequissimas quæsivit rationes, quibus opes plurimæ conflarentur. Scimus argentum vilem esse humum, & nihilominus numquam satis est: *Pecunia tantum lutum, & numquam tali luto plenus est avarus.* Objicienda ne vita est furentibus pelagi fluctibus? ignota sunt edeunda maria; Provinciæ, & regna peragranda? Interdiu, noctisque laboratur, vigilatur, nulla quies est, & hæc etiam omnia cum quadam voluptatis specie transiguntur. *P. Bourdaloue sermone de Restitutione.*

Esto, si hic nefarius affectus legitimis tantum rationibus uteretur: sed nihil intentatum relinquit, fas, sit an nefas, æquum, an iniquum. Nonne propter hunc inordinatum amorem ne sanctissimis quidem parcitur rebus? in Sanctuarium quoque mercatura pervadit, & venale prostrat quidquid divinissimum est? nonne hic nefarius amor invenit artem ex beneficijs pensionum assequendarum, de illis mercaturæ exercendæ, atque paciscendi? nonne per hunc JESU CHRISTI patrimonium suffuratur avarus, & vitæ pauperum fit homicida? nonne per hunc inter bona sua fidelium adnumerat bona, quasi ad eadem jus aliquod obtineret? nonne ideo subditus Dominum suum fallere gestit, Dominus vero subditum opprimit, atque evertit? ita est; ideo utraque manu rapitur, pupillorum bona auferuntur, vidua, & orphanus bonis spoliantur, urbes, atque provinciæ vastantur. *Idem.*

Avaritia in conditionibus, ætatibusque omnibus invenitur.

Quid mercatorem cogit adulterare merces, ut simplices fallat atque illas pluris quam valent aliis venumdet? Quid illum cogit falsis ponderibus, falsisque mensuris suas merces distrahere, & illud latrocinium committere, quod in Scripturis abominatio coram Deo nuncupatur? *Pondus, & pondus abominatio coram Deo?* Hæc sane cupiditas est ditescendi, hic ille affectus est, quo quisque rapitur ad opes cumulandas, domum suam augendam, ac filiis affluentissimam rerum copiam relinquendam. Quid efficit, ut dives ille pecuniam suam in fœnus collocet? hæc sane est inexaturabilis avaritia, quæ numquam voti compos est. Plurimas habet opes, effecit Providentia, ut ex locupletibus parentibus oriretur, eam junxit affinitatem, propterquam magna facta est suis bonis accessio, plurima per industriam, atque calliditatem comparavit; attamen nondum contentus est, & quamvis in senectute frigescat, ejus non senescit avaritia, immo quotidie convalescit. Hoc illud discrimen est, quod S. Hieronymus inter hoc, & reliqua vitia animadvertit, quæ senescunt, & vires amittunt prout peccator senio conficitur. Impudicus doloribus, & infirmitatibus obrutus, quæ sunt suorum flagitiorum effectus, non potest amplius vacare libidini, & illud execratur scelus, propter quod tot malis afficitur: ambitiosus, ac superbus senectutis ægritudi-

tudinem sentiens, non amplius luxum, & vanitatem ostentat. Matrona, quæ in adolescentia tot amasios jactabat videns pulchritudinem suam senio deflorescere secessum cogitat, & vacat pietati. Ita vitia quæcumque senescunt, & prout homines viribus destituuntur, & ipsa deficiunt. Una non senescit avaritia; immo tantum abest, quod senescat, atque infirmetur, ut eo magis adolescat, & confirmetur, quo magis senescit, & infirmatur avarus. *Desumptum ex sermone manuscripto.*

Alia pleraque vitia quamdam habent turpitudinem, quæ primo intuitu rationem ipsam offendit, & conscientiæ, atque virtuti affert dolorem. Impudicitia dedecus suum tegere nequit: intemperantia eos trahit effectus, qui verecundiam cient, atque illius turpitudinem ostendunt; ultio satis in violentis motibus patet. Avaritia vivida est, & tumultuosa, sed perturbatio, quam parit, non adeo facile deprehenditur: strepitus, quem edit obtusus est, & fere numquam exauditur; mentem suis ideis accommodat, suam persequitur viam, quin ne cogitet quidem se errare. Amor, qui ejus carracterem constituit, non adeo noxius videtur, ut hominem terreat, & hic sensim in terræ hujus bonorum dilectione submersus eo usque procedit, ut æternorum bonorum obliviscatur. *Auctor Anonymus, & Recentior.*

Discrimen inter avaritiam aliasque animi ægritudines.

Reliquæ animi ægritudines cum ætate deteruntur; hæc vero convalescit: reliquæ ex boni, quod exoptarunt possessione quiescunt; hæc ignis est devorans qui quo majora sibi suggeruntur alimenta, eo magis accenditur: reliquæ intra suæ activitatis sphæram continentur, paucissimę ad omnia scelerum genera ostenduntur; hæc autem omnia fere complectitur. Cum avarus es, injustus es, violentus es, durus, suspitiosus, subdolus, infidelis, irreligiosus, & exlex. Ignorans, vel obliviseris leges naturæ, gratitudinis, pietatis; neque Deum, neque consanguineos, neque amicos cognoscis; Deum quidem unum cognoscis, videlicet utilitatem tuam, hunc veneraris, huic omnia sacrificas, honestatem, conscientiam, salutem, & vitium hoc quæ tot mala parit, mos excæcans nobis eadem abscondit. *P. Nepueu Tomo 2. considerationum Christianarum*

Qui nimio ardore opes deperit, statim Deum amare desinit: statim suæ salutis obliviscitur, qui ditescere festinat: æternorum bonorum desiderio, & spe non afficitur, qui coacervandis bonis temporalibus vacat; & quam metuendum est, ne Christianus esse desinat, qui nimia sollicitudine locuples fieri festinat! Plurimi, S. Paulo teste, eo quod se se huic cupiditati abdiderunt, eo usque processerunt, ut spiritualium omnium divitiarum fontem amitterent, nempe fidem. Cum avari facti sunt, facti sunt idololatræ, & plerique, ac tum divite illo apud Osee c. 12. fateri possunt; *Dives effectus sum, inveni idolum mihi.* Divitiæ factæ sunt objectum amoris mei, meæ adorationis, in illis spem omnem, & confidentiam constituo. Non audebis hoc fortasse, tuis labiis proferre; at si nimium tuis adhæres opibus nonne palam hoc dicit animus tuus? nonne tu ipse hoc tua vivendi ratione fateris. *Idem.*

Actiones, quæ avarum produnt.

Avari non solum publici sunt inimici in iis omnibus, quæ ad opes conquerendas conantur; verum in hoc etiam sunt, quod justitiam, & charitatem non tuentur. Etenim quinam avari dicuntur, & propter quas actiones hoc nomen adeo infensum merentur? Ji sunt, qui æs alienum minime dissolvunt, nisi ægrius, & serius, quam possunt; qui quascumque litium tricas, & ambages exercent ut frustrentur creditores suos; qui sordida, atque inhumana avaritia opificum, aut famulorum stipendia, vel mercedem imminuunt; qui libentes versuram faciunt; qui nemini gratificantur; eleemosynæ nullæ, nulla charitas, quamvis citra incommodum plurima errogare possei; qui denique jugiter acquirunt domos, agros, reditus, quasi omnia habere velint, & nihil cuiquam relinquere. *Cor eorum, & oculi ad avaritiam.* Jere. 22. *Liber cui titulus: Bellum vitiis.*

Aliquidne magis infensum videtur in Ecclesia, quam Ecclesiasticus, qui avaritiæ spiritu obsessus eos coacervat reditus, qui ad alenda JESU CHRISTI membra deberent impendi? Videtur quotidie non sine gravissimo Ecclesiæ scandalo, qui nullum familiæ suæ bonum possidentes, & beneficium non admodum opimum obtinentes ingentia bona congerunt: videntur Presbyteri, quibus plerumque non suppetunt, quæ ad honestum Ecclesiastici hominis victum sunt necessaria; & nihilominus exigua stipe ita parce utuntur, ut post mortem in arca ingentem auri copiam relinquant. Verum, ut hoc tantum boni congerant, quibus curis quibus laboribus exercentur? fame intereunt, scissis vestibus male teguntur, jura sua tanta animi duritie repetunt, ut populi totius in se conflent invidiam; id quod sibi debetur, pauperi inedia pereunti nequaquam remitteret, & lucelli alicujus spes, illum ad sordidum quodcumque vitium demitteret; *Lambert. sermone de vita Ecclesiastica.*

Quomodo avaritia, eorum, quos possidet, corda capiveт.

Novi equidem affectus omnes tot esse tyrannos imperiose cordis libertatem, & ipsam hominis mentem captivantes. Fatendum est tamen, Scripturas, atque Patres avaritiæ præsertim vincula, & catenas tribuere, ad illud Tyranidis genus exprimendum, quod illa exercet ratione prorsus particulari. Sanct. Augustinus ait bonorum terræ hujus amorem visco similem esse, cordis nostri alas moranti, ac prohibenti, ne libero volatu in Cœlum ascendat: *amor rerum terrenarum est Spiritualium viviscum pennarum;* & alibi addit, Judam fuisse avaritiæ mancipium, & in vinculis Tyrannidis ejus, Christiani, & Apostoli libertatem amisisse. Sed vehementius hoc S. Paulus exaggerat, cum omnes animi morbos recensens avaritiam tanquam sacrilegam servitutem singulari voce designat: *quod est idolorum servitus.* Quorsum autem hæ loquendi rationes? ad innuendum videlicet duplicem Tyranni hujus caracterem, vel duplicem catenarum ejus qualitatem. Summa cum facilitate in illas mortales decidunt, & summa cum difficultate illas infringunt propter violenta studia, quibus erga hujus mundi bona rapiuntur. *Biroat in adventu suo de mundi damnatione.*

Patrum sententia est, ex omnibus animi perturbationibus hanc diutius persistere, & minus pati remedia. Affectibus ea applicari possunt pharmaca, vel quæ ipsorum votis adversentur, vel quæ iisdem faciant satis; sed utraque avaritiæ sunt inutilia. Si JESUS CHRISTUS, & Evangelii, & gratiarum suarum adhibet vocem, quæ remedia sunt affectibus adversantią; amor, quo cupidum cor terrę adhæret, prohibebit, ne has cęlestes voces exaudiat. Mirum! S. Ambrosius *lib.* 2. Offic. c. 26. inquit Josue solem remorari potuit ac prohibere, ne suum stadium absolveret, at non potuit coercere militis avaritiam, & prohibere, ne quid ex hostilibus exuviis eriperet! *Ad vocem ipsius stetit hoc, Avaritia non stetit. Idem.*

Cur avaritia malorum omnium radix vocetur.

Hic affectus in hominis cor constantem, & habitualem dispositionem inducit illum præparans ad omnia flagitiorum genera perpetranda quę necessaria putabit ut inexplebilem, qua possidetur, repleat cupiditatem. Hæc est Sanct. Ambrosii sententia, rationem adferentis propter quam Apostolus avaritiam malorum omnium radicem vocavit. Hæc enim, inquit ille, omnium scelerum genera committere potest, atque ut voti damnetur, nullum scelus intentatum relinquit; si per illud optatum finem se putet assecuturam. Qui sibi proposuit opes congerere, atque fortunam suam statuere; jam paratus est cuicumque sceleri perpetrando, quod ad id necessarium existimaverit. Aliqua ne signanda est injustitia? hæc signabitur, ut aliquod beneficium obtineatur: exercenda ne est simonia? hæc exercebitur: nullum peccatum est quod fugiatur, dummodo hoc opibus acquirendis inserviat. *Idem.*

Terræ hujus bonorum affectio cum Dei amore simul esse non potest, Salvator inquit: *Non potestis Deo servire, & mammone.* Hanc singulariter animi ægritudinem exprimit ad innuendum odium irreconciliabile, quo illam persequitur. Profecto S. Augustinus ait, non ita de nobis ille meritus est, ut vellemus

lemus cum ipso amore avaritiam, & in corde nostro duos adeo oppositos simul amores conjungere; *Non est Christus dignus cum quo diligas avaritiam*; tu, ut ais, Salvatorem diligis; odisse ergo debes quidquid ille suo dignum odio putat. Avaritia Salvatoris est inimica; cur legibus ejus obtemperas Domini tui præcepta contemnens? *Idem*.

Primum avaritiæ malum est spem suam in terræ hujus bonis statuere, uti Sapiens ait: *Sperabit in pecunia, & thesauris*; qua in re S. Basilius præstantissime ita ratiocinatur. *Sicut nulli alij nos præterquam Deo soli cultum tribuere par est; sic etiam, neque ulla in alia re spem nostram constituere debemus quam in Deo*. Unde concludit avarum, qui in suis opibus sperat, non posse vere dicere Deo: *In te Domine confido*. Infelix! duo simul objecta habere nequis, quæ sint summum tuum bonum: spem tuam collocas in divitiis; illam ergo in Deo collocare non potes: Deus non erit amplius possessio tua, quandoquidem non est spei, & amoris tui objectum. *Idem Biroat*.

Avaritiæ proprietates. Avaritia duas habet qualitates ignem imitantes; in habendi cupiditate insatiabilis est, & in motibus suis perniciosissima: cumque brevis sit omnium vita, celeriter festinat acquirere opes, quas optat. Verum enim vero fieri non potest, ut Christianus sequatur, & duplici huic cupiditatis suæ perturbationi satisfaciat, quin plurimas iniquitates committat. Aviditati, qua bonum deperit, numquam facere satis potest: duo simul conjungit, quæ simul esse nequaquam posse videntur, copiam, & inopiam; efficit enim, ut dives spei suæ magnitudinem semper protendat, & nihilominus numquam suæ mendicitatis, & egestatis sensum abjiciant: *Ita duo intolerabilia simul jungit, ut spem divitiis augeat, & non deponat mendicitatis affectum*. *Ambros. l. 1. Nabuc. c. 2.* Quid ab hujus viæ viro expectandum est? Huic liciti quæstus non sufficient, sed quemadmodum illius cupiditas insatiabilis est ita indiscriminatim æquos, iniquosque requiret; ubicumque lucrum quæret, ac nullis laboribus parcet, dummodo suæ satisfaciat cupiditati: *Rapiendi nullus modus, ubi nulla mensura cupiendi*: ait S. Ambrosius lib. de Abel. *Idem*.

Avaritia non solum sese abdit verum etiam iniquitatum, quas patrat, immutat nomina; Sacrilegū simoniæ pretium honestam remunerationem appellat; Usurarium contractum scientiam dicit ex argento fructum quærendi, sed quocumque nomine fœnora tua voces semper usurarii sunt, & criminosi, inquit S. Ambrosius: *Quod velis, ei nomen imponas, usura est*. Vel ita lucrum quærere fas est, vel nefas: si fas, cur nomen vitas? cur aliorum vocabulorum integumento factum involvis? si nefas? cur conscientiæ tuæ sumptibus acquiris? *Idem*.

Avari suam injustitiam conscientiæ suæ accommodare conantur. Quædam sunt scelera, quæ non sine quodam conscientiæ prætextu avaritia committit. Hujusmodi sunt versutiæ in negotiis, simoniæ in Beneficiis, usuræ, quarum vulgatissima est consuetudo. Quid autem si deles, quibus aliquis adhuc reliquus est sensus religionis? Conantur, ut ait Propheta, Psal. 17. injustitias suas ita aptare, ac instruere, ut auferant horrorem peccati, & eas sibi licere persuadeant: *Injustitias manus vestræ concinnant*. Conantur moralem suæ accommodare cupiditati, consulunt Casuistas, si quem laxiorē invenerint, qui hoc licere arbitretur: volunt; utilitatem propriam suę normam esse conscientiæ. *Idem*.

Affectus omnes industrii sunt, & ubi dominati fuerint rationi, ejusdem luminibus abutuntur, ut quidquid sibi magis terrenum, ac brutale inest, hoc maxime expleant. Quamvis avaritia tota est terræ insepulta, ingenium nihilominus habet, & sexcentas artes excogitat, quibus opus acquirat. Hæc vocatur ratio utilitatis quærendæ in negotiis; hoc dicitur scire, rem suam gerere in contractibus; Aulezæ tricas, intelligere; mundum nosse; sed hoc a Deo abominatio vocatur. *Idem*.

Prætextus colligendi bona pro filiis. Hanc prætexunt causam plerique patres familias, qui sibi avaros esse licere putant, ut filios relinquant hæredes bonorum ingentium, quæ ipsi congesserint, quin cogitent, utrum bene vel secus usuri sint: sed certum est hanc opum coacervandarum aviditatem non esse tantum amoris, quam avaritiæ argumentum. Non tam relinquendi bona, quam iisdem fruendi voluptate afficiuntur: quæ si morientes secum auferre possent, ne illi quidem hæredum suorum spem frustarentur. *Flechier sermone de Eleemosyna*.

Avaritia est insatiabilis. Si quis est avarus, avidus, & in opibus congerendis sollicitus, huic quantumcumque divitiarum velis, tribue; Hoc nihil erit: quo plura illi contuleris, eo minus illius cupiditatem explebis: *insatiabilis oculus cupidi, non satiabitur, donec consumat arefaciens animam suam Prov. 23.* Oculus ejus saturari non potest, ea omnia possidere vellet, quæ videt. Munus, quod optat, & quod tandem assequitur, gradus est, ut ad ulterius perveniat; hæreditas, quam tamdiu cupiit, ac tandem obtinet, est dispositio ad eas, quibus inhiat usurpandas; adde aurum auro, munera muneribus, non satiabitur. Corpus illius vigiliis, atque jejuniis attritum sit, caro assiduis languoribus exarescat; hic cumulandi, & thesaurizandi affectus vigebit semper, & licet prope sit, ut animam efflet avarus, nullas habebit inducias, nullam requiem. *Joly Propositione de Avaritia*.

Fœneratorum calliditas. Cum fœnerator pecuniam dat mutuam, loquitur de contractibus, agrorum oppignarationibus, pecuniæ ad certum tempus restitutione, lucro ultro sortem, & magno quæstu, quem fecisset, si alibi argentum collocasset. Hæc omnia desinunt in explicita stipulatione, vel saltem in spe lucri ingentis, quod ex mutuo se putat assecuturum. Hinc prædia nobilium virorum, vel filiorum familiæ oppignorantur; eaque adeo callide recenti mutuatione involvuntur, ut e manibus fœnerantium nequeant elabi. Hinc dure ea repetuntur, quæ liberaliter mutua data fuere; hinc sumptus imponuntur, eorum reditus petuntur, agri Prætoris decreto subjiciuntur & multiplicatis usuris extorquentur: hoc enim industriæ fęneratoris ingenium est. *Auctor sermonum moralium de fœnore*.

Avaritiæ crudelitas. Unquam ne cum horrore infamem illum Tyrannum Adonisedech considerastis, qui cum septuaginta regibus coronam, sceptrumque arripuisset, eisque summas manus, pedesque obtruncasset, in cœnaculum suum adduci illos jubebat, ut quidquid de mensa decideret, colligerent, & veluti canes projecta ossa corroderent? Heu lugubre spectaculum videre calamitosos Reges vestibus denudatos, cogente fame ventre in terram demisso sub tyranni mensa repere, ac inter se de panis offa, vel obsonii particula a tyranno projecta decertare! In hac historia deprehendere mihi videor illius tyrannidis imaginem, quam in misertima sua mancipia exercet avaritia, postquam illis libertatem, & cęli coronam rapuerit. Illis pedes, manusque abscindit; pedes non habent, ut in via, quæ ad Cœlum ducit, incedant; manus non habent, ut bonis operibus mereantur; in hoc unum intenti sunt, ut humi repant, inter se decertent, ultro citroque sibi morsus infestat pro exigua auri particula, pro bono exiguo, quod invitare quidem illorum potest desideria, saturare non potest *P. Texier in Quadragesima*.

Deo & Mammonæ servire non licet. O Domine, tu dixisti, & tu ipsa veritas es; neminem duobus dominis servire posse, opibus, & Deo. Frustra putant homines confictam neutralitatem probare; frustra inanem cordis separationem ostentant: quo plura habent bona, eo magis illis adhærent; quo plura avaritiæ suppeditantur alimenta, eo magis illa inflammatur, ita ut difficilius sit divitem ea contemnere, quæ possidet, quam pauperem non cupere ea, quæ essent contemnenda... Deus ne, qui passim paupertatem Christianam commendat inordinatam bonorum acquirendorum cupiditatem probaret? Evangelium ne, quod pauperes spiritu, & corde beatos dicit, inexplebilem avari cupiditatem ferret? providentia ne quæ vult hominem in humili, ac devota mandatis suis obedientia versari, illius se se subjiceret aviditati? *In sermonibus Moralibus sermone de Usura*.

Apostolus avaritiam idololatriam vocat, quia avarus omnem spem suam collocat in divitiis. Spes enim

Cum Avaritiam Apostolus vocet idololatriam.

enim honor est, quo Deum colimus tamquam bonorum omnium originem, & quædam est providentiæ confessio omnibus egestatibus nostris invigilantis. Avarus nihil a Deo expectat; in suis thesauris, confidit; hæc illius spes est, hæc confidentia, ideoque hæc ejus idolum. Locuples avare opibus ne abutaris: si auro, argentoque in pauperibus alendis usus fueris, aurum est, argentumque; sin autem custodieris in arca idolum est. Ethnicus hoc in templis adorat, avarus in nummis. *P. Crasset Tomo 1. de fide victrici.*

O avaritia! usquequo fidelium mentes fascinabis, ne videant fidem, quæ illis suadet; ut omnia terræ bona sacrificent, tot cęlo præstare fortunæ, & iniquitati, a quibus divites fiunt? Quousque prohibebis, ne intelligant, nihil ipsis profuturum omnia mundi acquirere bona, si per hæc animæ suæ detrimentum patiantur; atque thesauros suos non secus ac divitum gloriam nequaquam cum ipsis esse efferendam? Attamen o inauditam cęcitatem! minus salus amatur sua, quam fortunæ; minus justitia, quam opes quæruntur: fruuntur fructu iniquitatum suarum, cupiditatis suæ progressibus plaudunt, & nihil unquam adnituntur, ut sua fides, & charitas progrediantur. Quam parum igitur norunt, quid sibi prosit! festinant ea lucrari bona, quæ tuto ne momento quidem possideri possunt, congeruntus opes, quæ relinquuntur in morte, quas aliena manus nocte potest eripere, quas hæredes intra paucos annos obligurient, & ob id æterna malunt amittere bona, quæ numquam satis possunt æstimari! *Ex manuscripto sermone.*

Quæ scelera avaritia suadet.

Hæc insaturabilis divitiarum aviditas efficit, ut omnes iniquitates, omnes versutiæ in commerciis, infidelitates in promissionibus perpetrentur: omnia hæc mala parit ardor ille omnia comburens, qui neque viduæ, neque pupilli miseretur, qui sanctissimas naturæ leges perfringit, ut immensam suam expleat cupiditatem. Hinc vota illa familiæ suæ opibus augendæ, nominis ad maximum celebritatis apicem, ipsis etiam religionis, atque Ecclesiæ sumptibus evehendi. Hinc coacta illa sacrificia, quibus Domino offeruntur filii, qui minus amantur, ut qui magis diliguntur, fiant locupletiores; hinc invitæ illæ victimæ, quæ ad Domini aram statuuntur, quin earum voluntas consulatur; hinc temeritas illa in familia statuendi Pontificem, qui ad sacrum ministerium tanquam Aaron vocatus non fuit; hinc illa audacia invadendi patrimonium pauperum, & dilaniandi, ut ita dicam, hæreditatem JESU CHRISTI, ne sua dividatur, *Desumptum ex sermone P. Massillon.*

Hic morbus est, ex quo nemo convalescere potest citra peculiaris gratiæ subsidium. Cum quædam animi ægritudo per se non habet, unde possit expleri, passim suppetias ex alia petit, quæ sibi fert opem, atque tunc facile id obtinet quod contendit. Ultio exempli gratia, effuso sanguine extinguitur; adversa fortuna plerumque ambitionis insolentiam infringit, libido cum effecto corpore senescit; sed hæc omnia augent avaritiam. Ambitio illam excitat, eam allicit voluptas; effetum senectute corpus voluptatibus frigescens bonorum fit insatiabile. Defessum cursu, & jam jam in sepulchrum demittendum quotidie novos commeatus comparare festinat pro itinere, quod cito absolvendum est. Avaritia divelli nequit ex illius corde, quem possidet. Unicus JESU CHRISTI oculorum conjectus Petrum movet; vox una convertit Paulum, Thomas incredulus simul ac JESU CHRISTI resuscitati vulnera attingit fidelis existit; sed nec adspectus, nec vox, neque osculum avarum Judam convertere potuerunt. *Idem.*

Consideratio super insatiabilitate avaritiæ.

Heus! frater mi, si domi tuæ rivulum habes ad extinguendam sitim, cur alium, ęque immensum, ac mare quæris, qui fortasse sitim faciet ardentiorem? Si satis bonorum habes, ut tuis egestatibus consulas, cur plura quæris? qui flagrat hujusmodi desideriis, opes habet, & non habet: habet quidem, quia jam locuples est, & thesauris thesauros accumulavit; non habet autem, licet enim habeat, omnia desunt illi, qui nimia fide suas opes tuetur. Ita vivit, quasi omni careret pecunia, ac tandem pauper obit, postquam vixerit dives; Nihil ergo illi prosunt opes suæ, pauperibus enim ipsis pauperior ex hac vita decedit. *Idem.*

Nonne in terras JESUS CHRISTUS descendit, ut funestæ ac perniciosæ huic animorum nostrorum ægritudini mederetur? Nonne ut de fidelium corde crudelem hanc avaritiam expelleret, amori paupertatis, & beatitudinis nomen, & principem locum attribuit? Nonne, ut mortalibus hunc errorem auferret pro terrenis, cęlestia se elargiturum bona pollicitus est? Cumque in terras venire posset plena bonorum omnium affluentia circumdatus, quippe qui supremus est rerum omnium Dominus, nasci tamen voluit in stabulo, ac majorem dierum suorum partem in officinæ squalore transigere, nudum in Cruce animam efflare, atque inter Judæos maxime rudes pauperem, simplicemque Religionem statuere? *Idem P. Massillon.*

Visne effectus avaritiæ cognoscere? qui hac possidentur, plurimis, gravissimisque doloribus excruciantur; *Inseruerunt se doloribus multis*: doloribus interdiu, avarus enim opibus congerendis, augendisque tantummodo vacat; doloribus noctu; singulis enim momentis somnus ejus intercidituг metu, ne ea, quæ possidet, bona surripiantur: *doloribus multis*; interdiu fur ingeniosus, & pirata crudelis fratris sui vineam invadere, & auferre conatur; noctu, timidus pecuniæ custos ipse quoque fures & piratas metuit, ne bonis exuatur. Hi igitur dolores tantummodo sunt, laboresque. Quæ enim cura ut quærantur opes! Quinam dolor, atque mæstitia, ubi amittuntur! ...... Verum est, inquit Scriptura, opes spinas esse manum eorum pungentes, qui illas nimis arcte claudunt. Avarus autem, qui bona possidet nonne ita ea claudit, ut difficile dictu sit utrum magis ipse argento serviat, an ipsi argentum? donec sub imperio hujus cordis nostri dominæ avaritiæ vivimus, ipsa nos ad arbitrium regit: bona hæc modo luxus dissipat, modo exhaurit intemperantia. Fur illis repente potiri potest, mors serius, ocyus eadem rapit, & quemadmodum hæ divitiæ cito vel sero cor nostrum dilaniant; ne in præsentiarum illud discerpant, nonne æquum est, illis minime adhærere? *Idem.*

Quomodo avaritia est idololatria.

Hominum plerique hodierna die in eadem cæcitate versantur, in qua olim quidam primorum sæculorum fideles, quos acriter Tertullianus corripiebat. Cur ajebat ille, *aurum, & argentum Deus conversum execraris, sed ipsum aurum, & argentum in corde tamquam Deum colis?* Miraris, quod Ethnici aurea, & argentea habeant simulacra, quæ tamquam Deos suos venerantur; sed mirari potius debes, videns similem a te ipso tanto ardore aurum, argentumque deperеunte idololatriam perpetrari. Hoc efficit, ut non sis verus cultor Dei, quandoquidem *avaritiam in templum dedicasti*: Gentilium idola sunt idola mortua, sed idola tua idola sunt in tuo corde viventia, & hac re solum ab Ethnicis differs. *Idem sermone de exiguo electorum numero.*

Nullus in terris avarus est, & pœne dixerim nullus dives, qui avaritiæ numini suam requiem, honestatem, vitam, conscientiam, & salutem non devoveat. Ita est; avarus divitiarum Deo suam requiem sacrificat: Quot enim laboribus, & curis exercetur, ut sua augeat bona? quot sollicitudinibus, ut illa tueatur? Certum est majori tormento ab avaris pecuniam, ut possidetur possideri, quam eamdem amitti. Locuples avarus de hoc modo diffidit, de alterius modo ambigit fide; atque ita propter mentis suæ perturbationem nullam in se ipso requiem nanciscitur. Quorsum autem? quia requiem suam avaritiæ devovet, & Deus avaros non patitur impunes: *Ipsa sibi pœna est avaritia inquit Cassiodorus. Sermo manuscriptus.*

Egestas avari.

Tam deest avaro, quod habet, quam quod non habet, Sanct. Ambrosius ait: Putat avarus se per ava-

avaritiam multas opes congerere; sed tandem æque se pauperem invenit, ac si nihil possideret: non quod illi bona desint, sed quod ipsum ita sua rodit avaritia insaturabili coacervandi opes opibus desiderio, ut in maxima servorum omnium copia, quin se beatum putet, sibi semper inops videtur: quod efficit, ut bonis illis, quæ possidet, non audeat uti, & si eorumdem particulam adhibere cogatur, non gaudeat, sed summo mœrore afficiantur. Undenam hoc? quod nempe voluptatem ipsam suæ sacrificat avaritiæ. *Idem.*

Sed multo majora præstat avarus; sacrificat enim sordido huic affectui suam etiam honestatem, ita ut se ipsum reddat infamem, cupiens potius fanda, infandaque omnia perpetrare, quam infestissimam hanc cupiditatem relinquere. Se se alienis contemptibilem, suis non ferendum, mortalibus denique omnibus invisum præbet. *Idem.*

Avari status in morte.

Quænam erit mentis perturbatio avaro morienti, quandoquidem, ut inquit Scriptura, sola mortis cogitatio, quam vivens evitare non potest, ipsi est amarissima? *O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis.* Eccli. 4. Quis erit animæ tumultus, cum moriens iis omnibus exuetur bonis, quæ possidebat in terris! se putant locupletem; sed in morte se pauperem esse cognoscet; eo quod generatim res omnes ipsi auferentur; eritque similes illi qui in somnis magnas sibi opes videtur habere, sed qui ubi evigilaverit, nihil Invenit in manibus suis, Psalmo septuagesimo quinto: *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis. Idem.*

Impossibile est, Salvator ait, hoc est difficillimum, locupletem ingredi regnum Cœlorum. Heu quot divites reprobati sunt, eo quod intelligere noluerunt effatum hoc non minoris momenti, ac illud; scilicet neminem duobus servire posse, & divitiis, & Deo: hoc enim idem est, ac facere quod cupiebant Philistiim, qui Dei viventis arcam, cum idolo Dagon consociare volebant, ideoque utrumque in eodem templo prope collocaverunt. Ita mortales faciunt; Deum cum Dæmone avaritiæ conciliare contendunt. Quasdam comminiscuntur, & prætexunt causas, ne aliquid pauperibus erogent, ne æs alienum dissolvant, atque ut creditores, famulosque suos justa mercede frustrentur. Iis se se illaqueant negotiis, in quibus salutis periculum adest; filios Ecclesiæ devovent, ut ingentes reditus adipiscantur, & quod mirum est, in hac re virtutem, prudentiam, & charitatem suam gestiunt commendari. Verum hæc mera illusio est; ut enim hoc virtutis, & charitatis opus habeatur, oportet Deum in eorum corde solum regnare, quemadmodum arca Dei olim de Idolo Dagon egit triumphum. *Idem.*

Dives avarus semper est pauper.

De divite avaro dici posset, paupertatem, quam conatur effugere magnas undequaque colligens divitias, justam esse sui sceleris pœnam; ipsum a providentia damnari, ut nihil habeat, quia omnia vult habere, ipsum paupere esse pauperiorem; si enim plurima desunt paupertati, omnia desunt avaritiæ: ipsum denique monstro esse similem, quippe qui in persona sua, & divitis fortunam, & infortunium pauperis conjungit. *P. Dozenne in libro, cui titulus, Moralis JESU CHRISTI.*

Mortificate inquit Apostolus visibilium bonorum cupiditatem; hæc species est idololatriæ, cultum, qui Creatori debetur, ad creaturam transferentis. Et sane nonne videmus hominem, cui dominatur avaritia, cor suum Divinæ Majestati surripere, ut suæ voluptati offerat holocaustum? nonne huic idolo sacrificat suam requiem, valetudinem, honestatem, conscientiam? nonne in terræ hujus bonis fidem, spem, amoremque constituit? nonne tres has virtutes præcipuas in totidem teterrima vitia convertit? Dei præceptum, ubi cum illicito quæstu conferatur, nihili penditur, & mallet avarus potius Dei ipsius, quam tenuis lucelli jacturam subire, pro quo Judam imitatus JESUM CHRISTUM illius hostibus prodit. *Idem.*

Avaritia necessitatem prætexit.

Infelix ista cupiditas specioso necessitatis prætextu se protegit: hæc enim dictitant vulgo: Verum est, nos quatenus Christianos esse Dei filios, ut bonorum operum meritis vitam æternam assequamur; sed vivendum est, ingentes habemus familias, quærendum est, unde filiis famulisque victum tribuamus; Ideo nobis laborandum est, neque facere possumus, quin vita nostra multis laboribus exerceatur, & animus curis, & sollicitudinibus agitetur. Quomodo nam aliter fieri posset? Hanc vulgo afferunt homines excusationem, quæ sane præ cæteris videtur æquissima; verumtamen laborat. Hæc necessitas, in qua versamur, omnes mentis agitationes, omnes cordis affectiones, cura omnes, & omne vitæ spatium impendit, ita ut fere nihil Deo relinquatur; & audeo dicere, ex omnibus tentationibus, quibus utitur Dæmon, ut nos a cura nostræ salutis avertat, & a vera pietate detorqueat, hanc pro vitæ necessitatibus sollicitudinem telum infestissimum esse, ac validissimum. Et ratio constat: secretam enim celat avaritiam, qua cor tamquam vinctum tenetur, ita ut jugiter inopiæ timore agitatum se ipsum torqueat, ac lanier. Gemit, queritur, obmurmurat, omnia ad corporis necessitatem transfert, & cui sufficere posset simpliciter necessarium suo labore acquirendum, superflua, congerere cupit; semper copiam, & excessum expetit; timet enim, ne decidat in necessitatem. *Desumptum ex libro Homiliarum moralium Homilia decima quarta post Pentecostem.*

Qui vere Christianus est seu in rerum copia, seu inopia versetur, cor habere debet a terræ hujus bonorum vinculis expeditum. Quid efficit Charitas? Miraculum facit cupiditatis miraculo ex diametro oppositum. Cupiditas facit, ut locupletes in rerum affluentia pauperes sint & egeni; Charitas facit, ut pauperes in sua egestate sint divites. Cupiditas facit, ut qui in bonorum copia versantur, ea non possideant, sed ab iis possideantur, quam ob rem in Scripturis dicuntur: *Viri divitiarum*: sunt enim divitiarum suarum servi, non domini, & illis minime fruuntur: Charitas e contra facit, ut Sancti viri, qui omnia reliquerunt, ut pauperem JESUM CHRISTUM sequerentur, nihilominus omnia possideant. Hæc perpendens Sanctus Augustinus Sermon. quadragesimo secundo de Tempore admiratione captus exclamat: *Magna divitiæ charitatis, sine qua dives pauper est, cum qua pauper dives est. Quodnam est cupiditatis miraculum? Omnia possidentes, & nihil habentes:* primo Corinth. sexto: facit, ut qui omnia possident, nihil habeant omnino. Quodnam e contra miraculum Charitatis? *nihil habentes, & omnia possidentes;* facit ut, qui nihil habent, omnia possideant, & res nulla illis deficiat. *Moralis Christiana auctoris ejusdem Tomo 6. Sec. 1. Articulo 6.*

Pauperes ipsi nonnumquam avari.

Pauperes iisdem periculis sunt obnoxii, quibus locupletes, eorumque paupertas, quin sit salutis ipsorum fundamentum, erit fortasse causa damnationis illorum: quamvis enim sint pauperes, non ideo, saltem plerique, avaros esse desinunt, atque bonorum terræ hujus sunt inexplebiles, non secus ac locupletes. Hoc autem liquido in eorum pluribus innotescit, quorum cor tanta æstuat cupiditate, ut pro turpi lucro, pro re abjecta, & nullius pretii ad Dei, & Ecclesiæ præcepta infrin-

infringenda parati sint: nullum enim peccatum, est quod passim non patrent; dummodo lucrentur; mentiuntur, jurant pejerant, fratres suos produnt, iniquis ponderibus, & mensuris merces suas distrhaunt, laborant, suaque exercent commercia diebus illis, quibus ea transigere nefas est. Quid non audent? Avaritia falsum necessitatis colorem prætexens malorum omnium radix est, & origo. *Idem*.

Si pauperum summam in communi accipimus, omnes fere interiorem cupiditatem necessitatis prætextu dissimulant. Hinc discruciantur tantopere, ut turpem quæstum ferant, & hanc prætexentes causam, quod ad victum sibi comparandum laboribus vacare debent, & Divini cultus, & propriæ salutis olbivifcuntur. Nimiam hanc sollicitudinem Salvator in Evangelio redarguit: hic enim est insanus bonorum temporalium amor, hæc avaritia est illi similis, qua mundi hujus locupletes laborant. Inter utramque enim hoc tantum discriminis interest, quod divitum avaritia circa superflua bona versatur, quorum quacumque via quærunt incrementa: pauperum autem avaritia in eo tantum posita videtur, ut necessarium acquirat. Cæterum quæ scelera divites patrant, ut augeant thesauros suos, & opibus opes aggerant, in eadem pauperes ruunt ob levissimum, ac tenuissimum quæstum. *Idem*.

Avaritiæ caracter.

Primus Avaritiæ caracter est habitualis insensibilitas, & cordis duritia erga pauperes. Avarus in se ipsum immitis est quænam ergo ratio suadet, illum aliis mitem fore? Sibi reouit necessaria, aliis tenuet superflua. Clament, gemitusque edant pauperes, eorum numerus quotidie augeatur; avarus se tamquam primum pauperem putat, & falsus hic pauper credit veris pauperibus omnia sibi esse neganda. Quin Divinæ gratias agat Providentiæ, de ea quæritur egestate, in qua se relictum dolet; & hirquis oculis aliorum prosperitates respiciens, si frui nequit, quod illi possident, se teneri non putat ad stipem erogandam ex eo, quod habet. Si illum audis, isti modo sunt ficti pauperes, confictas prætendentes egestates; modo inertes sunt mendici, qui sine aliena ope victum sibi comparare possent; modo sunt pauperes importuni, qui patientiam fatigant, & largam invenire possunt stipem apud illos, qui se longe ditiores sunt. Quomodocumque sit, durus est, & nihilominus, se in oculis Dei putat innocum. *Desumptum ex Dictionario morali. Sermone 1. de Avaritia*.

Cordis obduratio alius est effectus avaritiæ, & avarorum calamitati cumulum addit. Vivunt, quin se ipsos cognoscant; plerumque moriuntur, quin convertantur. Criminis sui, neque circumstantias, neque tristissimos effectus norunt: sed licet hæc noscent, fere semper se in eo statu constituunt, unde nequeant emergere. Hoc satis probat exemplum Judæ. Si Apostatæ hujus obdurationem, impœnitentiam, ac desperationem perpendas, nihil est, quod non terreat; sed si propius ad examen revoces verum tanti mali principium, nihil est, quod non majorem stuporem injiciat. Postquam Dominum suum hostibus vendidit, se ipsum laqueo suspendit, & propriis manibus sibi mortem conscivit. Nisi nos palam docuisset Evangelium perfidiæ adeo detistabilis principium, cogitassemus Judam Dœmone obsessum, ac furentem parricidas manus injecisse in Dominum suum; ast non ita; nullum odii sensum in JESUM CHRISTUM Judas conceperat. Quare igitur illum turpissime prodidit? Rationem adfert Sanctus Ambrosius; quia pecuniam prætulit JESU CHRISTO. *Idem*.

O Locupletes, tandem aliquando, ubi avaritiam vestram expleveritis, & ingentem vobismet fortunam extruxeritis, tamquam illud ingens Nabuchodonosor simulacrum ex variis metallis conflatum ex pauperum substantia, tandem aliquando post tot æqua, ac iniqua moriendum erit. Tumuli vestri lapis ditissimum hunc apparatum in pulverem, ac cinerem rediget; districto gladio mors irruet, & vos dividet ab opibus vestris, quibus injustis adeo, & pertinacibus vinculis estis alligati, ut nullum consilium, nulla ratio ea possit infringere. Nondum ne auditis imperiosam vocem ea vobis dicentem, quæ Deus dixit Abrahæ, licet alio prorsus in sensu: *Egredere de terra tua*? Genes. 12. Proh superi! quibusnam oculis dives jam jam moriturus respicit exempli gratia domum illam, ubi animam est efflaturus, tot injustitiis quæsitam? Quidnam dicit cor ejus superbis illis substructionibus pro quibus cœlesti sede cariturus est, & quas relinquere cogitur? Eo saltem momento illius frigescit avaritia, ac deserit eorum bonorum amorem, quæ relinquere necessum est. Verum tunc non erit amplius tempus; nequicquam eorum cupiditatem abjicient; nam nimis sero; nam ægre, & inviti; nam non sine dolore ac desperatione illam abjicient. Videte ergo, num hodie cum merito ea facere præstet quæ aliquando ex necessitate erunt facienda. *Biroat in conclusione Sermonis 13. Adventus*.

JESUS CHRISTUS Baptismi Sacramentum instituit, ubi solemni hoc verbo; *Abrenuntio*, cupiditatem bonorum terræ hujus nobiscum natam, & quam nascentes nobiscum attulimus, abdicemus: Nihil minus requirebatur, quam Sacramentum agens per virtutem Sanguinis JESU CHRISTI, ut cordis nostri cupiditas extingueretur. Quo plura habemus, eo plura habere cupimus; quo plura possidemus, eo majori cupiditate possidendi flagramus; ex adverso reliquorum affectuum, qui sensim per diuturnam objectorum suorum possessionem defervescunt, & nisi nobismet ipsis caveamus, funestus hic amor altas adeo radices jacit, ut quæcumque in terris jucundissima sunt, ipsam etiam Cœli, quam speramus, partem potius sacrificaturi simus; quam illum exuamus. *Auctor sermonum in omnes Anni Dominicas Tomo 4*.

Licet mūdo abrenuntiavimus in baptismo, in nobis cupiditas semper augetur.

Utique, auditores; statim ac cupiditas cor nostrum pervasit, hoc jam par est sine metu, sine pudore sceleribus quibuscumque patrandis; neque ullum criminibus suis, non secus ac desideriis finem potest imponere. Nefarius ille contractus signandus est; pravum illud consilium capiendum; vidua, & pupilli opprimendi; ficta chyrographa supponenda, concussionibus, rapinisque vivendum? hæc omnia fiant, dummodo sint cum quæstu conjuncta, *Idem*.

Sanctus Basilius non patitur fideles pecuniam sibi pro inopinatis eventibus reservare: hæc sunt illius verba, adversus eos, qui ditescere cogitant. Postquam consultum fuit, inquit ille, sumptibus omnibus, & necessariis, & superfluis; atque adhuc multum superest pecuniæ, in secretis locis occulitur, & humi defoditur: Atque hæc causa prætexitur; futurum incertum esse, consulendum iis necessitatibus, quæ possunt ingruere: sed thesauri hac ratione abditi usus futuro ipso incertior est. Insignem hominum insaniam! laborant jugiter, ut ex terræ visceribus & subterraneis fodinis aurum, & argentum effodiant, effosumque rursus terræ mandant, & cum eodem simul cor suum ibi contegunt; quandoquidem, juxta Evangelium, ubi thesaurus eorum est, ibi & cor eorum. *Thiers in libro, cui titulus; Advocatus pauperum*.

Avarorū servitus.

Mortalium, qui sub sæculi hujus bonorum pondere gemunt, servitus nequaquam levior est, licet

cet

cet fortasse minus sentiatur, quam ea, in cujus squallore versabantur Israelitæ. Adeo oppressi erant labore; & animi oppressio, ad quam servitus illos redegerat, tanta erat, ut Moysem de terra promissa loquentem audire non possent. Talis est servitus eorum, qui in id unum incumbunt, ut divitias comparent. Difficile est, ut in illa oppressione, quæ plerumque hunc statum sequitur, de Deo valeant cogitare. Nequicquam de Deo loquimur, apud eos mortales, qui terrenis bonis adhærent; cura, qua ad illa acquirenda torquentur reliquas omnes curas exhaurit; cogitatio hæc ad se trahit reliquas cogitationes; nihil relinquit, quod mente in usum suum non convertat, similis radici nequam ad se humorem, ac ambientis telluris partes pertrahenti, ut fructum suum ferat, & augeat. *Auctor Sermonum Christianorum. Sermone nono in professione Sanctimonialis cujusdam.*

Quantumvis severæ, & rigidæ sint leges, nullam habent auctoritatem, ubi dominatur avaritia. In justitiæ lancibus nullum pondus obtinet veritas, cum judicium in pecuniæ partem inclinat. Pauperes! victi judicio deceditis, quantumvis constet æquitas causæ vestræ: Orphani vestra diripiuntur bona; Viduæ bonis omnibus exuimini. Forum petunt, tamquam pecuniæ messem, ibique omnes plena manu demetunt, advocatus, procurator, judex, & quo majus in causa speratur lucrum, eo plures quæstiones habentur. Magistratuum ministri ditescunt, cliens exinanitur, & licet sævissimis constringendus sit suppliciis reus, non metuit crucem, cum divitiarum suffragio se judicii laqueos evadere posse arbitratur. *Venditur auro justitia, nullumque reus pertimescit crimen, quod redimere nummis existimat. Idem.*

Avarus infelicem vitam vivit.

Mirum sane est, non deesse homines adeo humani sensus expertes, & adeo in semetipsos crudeles, qui ut affectibus suis pareant, calamitosissimam vitam vivere non detrectant. Cum inopinata calamitas, vel fortunæ procella locupletem, potentemque virum, ad paupertatis squallorem redegit, hoc illi saltem suppetit solatium, quod non ultro sibi hanc conflaverit infelicitatem, & domini imperio se se subjiciens eidem pacato animo dicit: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.* Quod autem ille, qui beatam vitam vivere posset juxta mortalium sententiam, sese præcipitem agat, cæce, atque citra necessitatem in plurimas sollicitudines, & curas; sibi met ipsi foveam effodiat, in quam est prolapsurus; primus sit, atque ut ita dicam, unicus auctor supplicii sui; suam expleturus cupiditatem sibi metipsi, & requiem, & libertatem eripiat; næ hic quidem, ex ipsorum Ethnicorum sententia, insanissimus furor est; & nihilominus ut illi ipsi fatentur, funestissima sors avarorum. Et sane quam requiem habere possunt, qui jugibus curis urgentur, gravissimis sollicitudinibus, violentis animi perplexitatibus, & acerbissimis torquentur cogitationibus, quæ eos quocumque, & epulantes, & dormientes, & noctu, & interdiu, & in sociorum cætu, & in obscuris recessus silentio sequuntur, & laniant? *Idem.*

Avarus morti proximus.

Moriendum est; hoc quidem acerbissimum nuncium divitibus avaris accidit, qui cor suum in thesauris suis collocarunt. Putabant post tot exantlatos labores aliquot annis saltem, se congestis opibus, excultis viridariis, dignitatibus emptis, redditibus auctis perfruituros; sed jam lata sententia est: *impii de terra perdentur, & qui inique agunt auferentur ab ea.* Proverb. 2. Quis labor, ut ingens, & annosa arbor radicitus evellatur? quot ictibus ferienda, ut decidat? Terræ tot hæret radicitus, quot affectibus, radices porro tot habent capillamenta, quot negotia. Lata nihilominus sententia est; moriendum est. Quinam dolores! &c. *Idem auctor sermonibus Christianis.*

Animo finge omnia simul collecta peccata, tamquam procetam arborem plurimos ramos habentem; illius radix est avaritia. Per hanc mercator pejerat, per hanc figulus contra figulum invidia livescit: dicam ne? hæc nonnumquam in iis ipsis qui sese Deo devoverunt omne salutis ipsorum ædificium evertit. Illi quidem neque impudicitiis, neque comessationibus, & ebrietatibus, neque vestimentorum luxui adjiciunt animum; patiuntur aliquando tamen sibi dominari utilitatis affectum, torrentis instar, qui ex altera parte vallis, aggeribusque coercitus altera ex parte difluit, & secum proximorum agrorum segetes rapit. *Idem.*

Quam deplorandus avarus.

Sanctus Augustinus Tract. 10. in Epist. Joan. ait, ridendum simul, atque plorandum esse, ubi conspicimus hominem, qui suæ cupiditatis mancipium catenas non sentit, eo quod cor suum illis constringitur; neque ipsum pudet eas secum trahere, quia ex auro conflatæ sunt: adeo est *calamitatis suæ magnificentia deceptus.* Vult, inquit idem, quidquid boni habet, hoc esse extra ipsum; bonas habere domos cupit, bonos redditus; ipse vero rerum omnium deterrimus est; ditescere vult, ut beatus vivat; atque ut ditescat, se ipsum torqueat, oportet: quo plus bonorum congerit, eo plures sibi conflat ærumnas. *Idem.*

Insatiabilis avari cupiditas locum obtinet necessitatis; *justo enim,* ut quidam ait, *Dei judicio fit, ut qui cupiditati resistere nolumus ingressuræ, jam nequeamus ingressæ.* Verum esto: jure metuat, ne decidat in paupertatem. Hæccine igitur causa est, pro qua fœnori det, atque injustis rationibus opes conquirat? Putas ne Deum, qui toties in Scripturis Christianam paupertatem suadet, atque commendat, nequaquam damnare inordinatum illum affectum, quo cum proximi detrimento vis locupletari? Credisne Evangelium, quod pauperes beatos esse declarat, inexplebilem probare avaritiam, qua possideris? Hæ profecto sunt, novi equidem, cogitationes tuæ: sed novi quoque eas tam a Deo reprobari, quam probantur a te. Metuis, ne in summam decidas egestatem, & nisi mutuum cum fœnore dederis, substantiam tuam, in quadam pecuniæ vi positam, ex qua vivendum est, quamprimum absumatur. Verum præter, quam quod, aliæ adsunt victus comparandi rationes, nonne vides prætextus hujus imbecillitatem? nonne hunc ipsum scelesti homines, fures, latrones præseferunt? ad sua flagitia excusanda numquid alias afferre causas consueverunt? *Sermo manuscriptus.*

Cur Avarus semper pauper.

Avarus semper est pauper, quocumque ex loco respiciatur, numquam enim contentus est, & semper sinu suo ignem gerit, quo absumitur & quo plura habet bona, eo plura habere desiderat. Eo quod igitur non est suo statu contentus, pauper est, & infelix, & eo pauperior, quod ingentes divitiæ ad nihilum prosunt, nisi ut cupiditatem ejus magis inflamment. Quemadmodum enim quædam paupertas est, quam Charitas parit; ita altera quoque est, quam cupiditas fovet. Homini fame laboranti, epularum saturam adfer, illis quidem non saturabitur, nisi primum eas gustaverit. Fœnerator, & avarus pecuniam suam tueatur in arca neque eamdem, uti par est, in sua commoda & solatia convertat; semper famelicus erit, & sitiens: quo magis bona crescent, eo magis infelicitatem suam crescere arbitrabitur; quippe cum opes in legitimum usum minime impendantur; indesinenter necessitatem illius irritabunt. *Idem.*

Fœnerator egestatem suam prætexere minime potest:

gest: etenim, quemadmodum Sanctus Basilius ait, si bonis, pecunia, vino, frugibusque careret, quinam hæc mutuo dare posset? Immo, neque fidei consonum est, hominem adeo sensus omnis expertem esse, ut aliis tribuat ea, quorum ipse eget omnino. Habet igitur suo victui necessaria: immo habet ultra ea, quæ necessaria sunt; sed cum sit inexplebilis, longe nimis confictam suam egestatem extendit. Modo domus hæc acquirenda est adhuc; modo dignitas illa comparanda; hodie filiis providendum, cras fames, vel ægritudo præcavenda. Efficit igitur ex propriæ cupiditatis pœna suæ usuræ prætextum, & de hoc loquitur Sapiens, cum ait, alios quidem locupletiores fieri pro ut ea quæ habent aliis large, effuseque distribuunt; alios fieri pauperiores, prout fanda, atque infanda, æqua, & iniqua omnia committunt, ut opes acquirant: *Alii dividunt propria & ditiores fiunt; alii rapiunt aliena, & semper in egestate sunt*. Prov. 4. *Idem*.

Fœneratores proprie sunt fures. Fœneratores sunt furum omnium nequissimi. Cum fures audiunt post se clamantes, atque insequentes, fugam arripiunt, & latebras quærunt: fœnerator vero, ubi videt aliquem accedentem prædam, firmo pede præstolatur, eique suam operam exhibet. Fures illi suum tempus norunt; & vulgo nonnisi tenebrarum, & solitudinis favore viatorem diripiunt; hic vero non tempus, non horas descriptas habet, interdiu vigilat, & noctu, ejusque cupiditas semper ardens, semperque inexplebilis nullam ei requiem permittit, se ipsum torquet interdiu, inquieta in res suas applicatione, se ipsum torquet noctu, varias meditatus rationes, ut fructum quærat ex pecunia, ac mente, animoque sexcentas fraudes, atque versutias revolvat. Metuunt fures, ne capiantur, & cum vita pœnas scelerum suorum luant; fœnerator vero ita negotia sua novit instituere, ut omnes justitiæ minas eludit. Publice ne fœnus exercet? ferream induit frontem, & habituali usura adeo callide eos fascinat, quos perdit, ut de interitu suo ne querantur quidem. Abditus est fœnerator? minor adhuc de illo obrepit suspicio; contractus suos tali fuco illinit, ut nemo hiscere audeat. Fures denique aperta vi rapiunt, & invitis, atque gementibus rapiunt: sed fœnerator versutior aliena bona diripiens viam invenit, qua & laudes, & actiones gratiarum meretur. Ita in usuris suis, & voluptatem invenit, & meritum; voluptatem quidem, quia inde ditescit; meritum vero, quia se de proximo suo optime mereri putat conficta charitate illum de egestatis sordibus eruens. *Idem*.

Usura charitatis prætextu se tegit. Quis unquam putasset usuram charitatis Christianæ integumento se ipsam tueri? Verum quidem est, quod Divinam hanc virtutem imitatur, ideoque sese in familiarum secreta insinuat, alienas detegit calamitates, eisque exhibet pecuniam: Sed quorsum hæc versuta charitas spectat? ut eos videlicet perdat, quibus simulat opem ferre. Spiritus Sanctus, qui unus falsas virtutes, & vera vitia cognovit, fœneratorum versutiam hoc detegit verbo: *Quid gloriaris in malitia; qui potens es in iniquitate?* Psalmo quinquagesimo primo. Cur nequitiam tuam tamquam virtutem venditas, tu qui callidus es, & potens tantummodo, ut fratribus noceas, qui dies integros in iniquitatum meditationibus transigis, atque ut omnia tibi cedant e vero fraudes tuas oculis, quemadmodum occulitur acies novaculæ sævissimum vulnus, quin sentiatur, inferentis? *Idem sermo manuscriptus*.

Raro fœnerator se fatetur sontem, præsertim vero cum usura non adeo enormis est, neque illum ad gravissimas iniquitates propellit. Videte Pharisæum illum, de quo loquitur Sanctus Lucas. Hic fortasse non secus ac illi, de quibus loquitur JESUS CHRISTUS, viduarum, orphanorumque domos diripiebat, evertebatque; & licet iis obnoxius esset criminibus Deo gratias agit, quod non esset injustus, & fur, quemadmodum Publicanus ille, qui tunc ob oculos suos versabatur. Verum esto; agnoscat fœnerator nequitiam suam, magis adhuc rarum est, quod ea restituere velit bona, quæ injuste consequutus est. Quot enim extiterunt unquam, & quotusquisque hodie etiam est, qui restituat? Attamen citra hanc restitutionem fieri omnino non potest, ut fœnerator suæ studeat saluti: ideoque cum nemo fere hanc mentem foveat; inde arguo usuram reprobationis moraliter certissimum esse principium. *Idem*.

Fœnoris indignitas, & injustitia. Nihil magis intolerabile est, Sanctus Hilarius inquit, quam opem ferre egenti, ita ut egentior fiat; & illius augere egestatem eidem solatium ferendo. Si Christianus es, cur exigis pretium beneficii ex proximo tuo, qui hoc pacto majus recipit detrimentum, quam beneficium? Si Christianus es, cur fratris miseriam in thesaurum tuum convertere cupis? Si Christianus es, non peto ab te, ut omnino bonum tuum eidem largiaris, hoc peto, ut cum illud de manibus fratris tui recipis, eidem suum non eripias. *Idem*.

Hydropisis secundum plurimorum Patrum sententiam avaritiæ figura est; quemadmodum enim, quo magis bibit hydrops, eo magis sitis ejus augeatur; ita quo magis arcæ auro, & argento repleatur, eo plura avarus desiderat. Avarus numquam explebitur, inquit Scriptura, & qui opes amat, fructum non colliget: hac enim cupiditate exercitus numquam illa fovetur tranquillitate, quæ generalis est meta, in quam omnia mortalium vota collimant. Et quamvis avarus omnibus terrarum opibus perfruerentur, adhuc tamen vacuum in ipso spatium numquam replendum inveniretur. Eam habet divitiarum sitim, quam neque inopia potest imminuere, neque copia replere. Dives, an pauper sit, nihil interest; æque semper in egestate versatur. *Auctor recens Homilia in Evangelium Dominica 16. post Pentecostem*.

Pro avaritia plura tolerantur, quam Sancti pro Deo pati fiunt. De avaritia dici possunt Regii Prophetæ verba: *Propter te mortificamur tota die*, Psalm. quadragesimo quinto, ut enim expleatur avarus, se ipsum magis coercere, torquere, ac mortificare debet, quam ut fidelis Domino adhæreat. Et sane jejunandum est, licitis etiam solatiis abstinendum, victus, & vitæ commoda imminuenda? Hoc quidem fit propter cupiditatem, ipsis etiam maxime necessariis sumptibus parcendi. Plura igitur pro avaritia, quam pro Deo fiunt. Vigilandum est, noctu, atque interdiu laborandum, sexcenta obeunda pericula, & gravissimi labores suscipiendi? hæc facit avaritia, at raro propter Deum fiunt. *Propter te mortificamur tota die*. Ægre nosmet Evangelii jugo, quantumvis leve, & suave illud effecerit JESUS CHRISTUS per unctionem suæ gratiæ, subjicimus; sed jugum avaritiæ licet gravissimum ultro gestamus. Crux, quam a nobis geri Dei Filius jubet, & mortificatio, quam Sanctus Paulus a nobis indesinenter ferendam esse docet, nihil habet, quod conferri possit cum ea Cruce, & mortificatione quam ista cupiditas indicit. *Auctor Anonymus*.

Avari, qui ferrea habetis viscera, unquam ne commota fuit avaritia vestra gementium egenorum doloribus? cupiditas vestra, quæ nonnisi utilitatibus vestris afficitur, nonne locum illis tribuet his erga vos utendi verbis Job: qui per naturam humani facti estis, erga nos in crudeles immutati fuistis: *mutatus es mihi in crudelem*; Job. 30. vel cum Propheta Jeremia vobis exprobrandi, quod licet corporis ejusdem sint membra cum vobis, in eosdem facti estis crudeles, tamquam struthio in deserto? *Auctor sermonum Christianorum in Evangelia Dominicarum*.

Dolores, quos parit avaritia. Avaritiæ cupiditas fons est amaritudinis homini cupido. Omnia sibi denegare ob ea colligenda, unde nihil sibi met negare possint; fame; atque

atque metu super inutiles auri cumulos scelere congestos exarescere; omnia sibi interdicere, ut acquirantur ea, quæ simul sunt congreganda, ne eorum aliquis usus fiat: hæc vita est avari, quem ipsa sua eneeat avaritia. Verum igitur, Auditores, est, idque præcepit Deus, ut improbus quilibet supplicium suum in propria improbitate inveniret. *Sermo manuscriptus P. Francisci Catrou.*

Quam nefaria est avaritia, quam crudelis, injusta, avida, inexplebilis! quam tyrannicum illius imperium, ubi in corde aliquo dominatur! nulla lex est quam non violet, nihil sacrum, quod non polluat, nihil adeo bene institutum, quod non evertat, nihil adeo injustum, quod extrinseca æquitatis specie cooperire non curet; nulla denique improbitas est, quam non suadeat, dummodo eidem auros præbeas. Hæc terribilis illa est idea, quam de turpi, & cæca affectione hac nobis adstruit Spiritus Sanctus, ubi loquitur in Evangelio de sceleribus, in quæ impulit Judam, de teterrima calamitate, in quam illam conjecit, de funestissimis, effectibus, quos in perfido illius corde produxit. Ita mentem illius vertit, ita omnia illius studia captivat, ita illum excæcat, & possidet, ut postquam Apostolum in furem, JESU CHRISTI Discipulum in nefarium apostatam, amicum in proditorem converterit, efficit, ut zelum putet insatiabilem, quo flagrat, cupiditatem proficiendi ex iis eleemosynis, quæ JESU CHRISTO conferebantur. *Auctor Anonymus recentior.*

Avaritia vera est insipientia.

Sanctus Augustinus de Evangelico divite verba faciens post messem opimam antiqua horrea evertere, & majora ædificare cupiente quem Divina Sapientia insipientem vocat, eo quod mortem sibi imminentem, ne cogitabat quidem; Sanctus Augustinus, inquam, animadvertit divitem hunc, ne cogitasse quidem aliena bona diripere; sed suos tantum fructus demetere optasse, quin vel pauperibus aliquid auferre, vel fallere simplices moliretur. Si in illum ergo, qui sua nimia cum affectione tuetur, severe adeo animadvertitur; quid tandem fiet de eo, qui aliena bona suffuratur? A se fieri sapienter putabat, si horrea extruerentur ampliora, si bona sua augeret, quin accolarum fructus non dicam raperet, sed ne cuperet quidem: & nihilominus dixit ille Deus; O insipiens in hac ipsa re, in qua te sapientem facis, hac ipsa nocte morieris, & ea, quæ parasti, cujus erunt. *P. Tomassin tractatu de Eleemosyna.*

Ingentis lucri adspectus efficit, ut conscientiæ religio statim evanescat; omnia fas esse putamus, ex quo cupimus, cuncta fortunæ nostræ velificari. Cum Christianum instituitur commercium, plurima utimur cura, diligentia, atque prudentia in negotiis; sed omnis abest festinatio, & licet laboriosum sit, numquam eos prætergredimur fines, quos lex divina præscripsit. Industria semper secundum Evangelii mentem, & dogmata dirigitur: curamus quidem, ut ex rebus omnibus fructum feramus, sed ultra fas non progredimur. In eo vero negotio, in quo mortalium plerique hodie per quam serio versantur, easdem ne sequimur leges, easdem ne religiosius regulas tuemur? Cupiditas dux nequam est; semper per loca parum tuta deducit, & longius semper, quam liceat. Exilis quædam intentionis directio plurimas involvit quidem, sed non probat usuras. Omnia ponuntur in lucro; mutuæ pecuniæ, opera, beneficia ipsa, immo etiam flagella, quibus in populum suum Deus animadvertit. Frugum inopia, quæ horrea aperire debet, illa claudit; modicum lucrum immodicam avaritiam non explet, quæ nequissimo commercio pauperum sanguine, & divitum spoliis vult locupletari. Quænam crudelior, ac nequior sævitia! *qui abscondit frumenta maledicetur, benedictio autem super caput vendentium.* Proverb. 4. Hoc autem oraculum ullam, ne vim obtinet in corde avaritia obdurato? Attamen hæc hodie prævidentia vocatur; hæc proficiendi scientia; & parum abest, quo minus habeatur tamque effectus providentiæ in gratiam nequissimæ cupiditatis. *P. Croiset Tomo secundo considerationum suarum.*

Desiderio cito acquirendi bona facit, ut ad id nulla via negligatur.

Insatiabilis divitiarum aviditas efficit, ut utraque manu capiatur. Dummodo ex pecunia lucrum ingens quæratur, in periculum adiguntur sacra etiam orphanorum, & viduarum deposita, atque in conficti tituli, pravæ consuetudinis, meditatæ palliationis gratiam in commercio usura & nomen exuit, & turpitudinem. Quidquid favet cupiditati, libenter accipitur; magna quæruntur bona, opes ingentes, quam cito comparari cupiuntur, uni huic rei vacatur, ut novæ locupletandi rationes adinveniantur. Viæ, quæ magis latent breviores videntur; Verum numquid ideo æquiores sunt? *qui festinat ditari*, Sapiens ait, *non erit innocens*. Hæ locupletandi rationes adeo celeres non semper innocuæ sunt; sed parum consulitur conscientia, ubi dominatur avaritia. Omnia undique arripiuntur negotia, nihil intentatum relinquitur, & ad minimum insignis lucri fulgorem cupiditas excitatur. *Idem.*

Ex omnibus affectibus, qui ignorantur ab illis, qui eisdem obnoxii sunt, principem habet locum avaritia. Avari se numquam tales existimant; alii avaritiam suam æconomiæ nomine tegunt, alii providentiam appellant, nonnulli speciosum modestiæ, atque sapientiæ titulum præ se ferunt; & plurimi eam vocant necessitatem. Sordidam hanc cupiditatem pudet sui, & suapte natura adeo invisa est, ut nomine suo prodire non audeat. Pudet nos, cum hoc nomine redarguimur, & profecto non deest, maxima mentis imbecillitas in hac inexplebili cupiditate. Utraque manu arripere, opes opibus accumulare, ex parsimonia sua ingentes reditus conflare, laborare inedia ac se pauperem semper existimare, morbus quidem est, sed sine medicina. Quænam febris minorem requiem relinquit, quænam hydropisis majorem sitim accendit, quam avaritia? Avarus semper est pauper, & æque indiget tum iis, quæ habet, tum quæ non habet. Divitias non possidet, possidetur ab illis; nullus est affectus, qui magis tyrannicum exerceat imperium, & qui impotentius imperitet. *Idem.*

Avaritia turpis, & sordida.

Suis uti viribus, & valetudine; suam torquere mentem, ut quotidie recentes sumptibus parcendi rationes, novæ locupletandi artes, novaque, & ipsa parsimonia nonnihil demendo, secreta inveniantur; assiduum est avari hominis studium. Huic uni vacat. Sed quænam hac sordidior mercatura? Quod nequius cor? nemini operam suam præstare, nisi cum lucro; ipsa etiam opificum stipendia in quæstu ponere, ad minimum sumptum contremiscere, queri eo quod sumptus erogare, ad mortem avertendam tenearis; in summa rerum affluentia experiri mendicitatem; durum aliis, æque durum sibi dies suos in tristitia, in mœroribus & squallore transigere; tristes sunt injustæ hujus cupiditatis effectus: & jure dicunt, avarum nihil reliquisse adversæ fortunæ, quod agat; hæc enim nihil deterius efficere potest. Avari similes sunt calamitosis illis hominibus, qui ad metalla damnantur, vita quorum atteritur quærendo, & eliciendo aurum ex lapidibus ipsis; & quibus panis sudoribus permixtus nonnisi in mensura tribuitur; Quænam vita hac tristior, & obscurior? quænam sors magis deflenda? non luxus, non comessatio, non voluptates avarum damnant, sed ille in interitum ruit, eo quod nimium, & sibi, & aliis austerus extiterit. *Idem.*

De avaritia Ecclesiasticorũ.

Quot homines templorum ministerio devoti, & qui non aliam, quam JESUM CHRISTUM hæreditatem se habere profitentur, quærunt hæredibus suis opes relinquere ex

ex sordida parsimonia conflatas, cum interim pauperes jure ab ipsis petant redditus patrimonii sui, quos fidelium pietas in manibus eorum constituit! Nonne hæc funesta illa vanitas est, quam jure Propheta in abominationum, quæ in templo, committuntur, numero recenset? Nonne hæc ridicula est dementia, quæ omnibus viris bonis horrorem injiciat? Et sane ulla ne fuit mentis imbecillitas cum hac conferenda? Illi, quos Deus peculiari privilegio secrevit, & regnum quorum, non est de hoc mundo, iis tantum vacant, quæ familiæ suæ fortunam & dignitatem possunt augere; illi, quibus fidelium eleemosynæ reditus instituerunt, & quos sæpe unica aræ servitus alit, sibi necessaria denegant, ut vel nepotibus, vel fortasse etiam alienis superflua suppeditent! Homines magis lucro dediti, magis suis negotiis intenti, magis sui stipendii famelici, quam quilibet laicus, semper pauperiores in oculis suis, pauperibus vero semper duriores, quid in lucro non ponunt? *Idem*.

Avaritia efficit, ut in egestate & vivamus, & moriamur. Avarus pauper videtur, & re ipsa est: sive enim fur illum de opum possessione dejiciat, vel inexplebilis cupiditas divitiarum interdicat usum; varia quidem sunt egestatis principia, effectus vero idem. Avarus nihilo majus ex thesauris suis haurit subsidium, quam pauper ex inopia: *divites eguerunt, & esurierunt*. Felix, si hæc animo reputans & propriis & alienis calamitatibus afficeretur! Quemnam honorem parcitati illius charitas conciliaret? Inveniret ille quidem divitias suas in altera vita in pretiosissimo fœnore positas. Verum quid avaro morienti prodest divitiarum, quas olim tamquam idolum coluerat aspectus, atque memoria? Quotusquisque tunc illas despicit, cum terribilem hanc sententiam audit; *pecunia tua tecum sit in perditionem*? Act. 8. Diceres profecto non deesse quamdam fascinationem, & veneficium; adeo insanus, & servilis est amor, quo quisque suas deperit opes. Oportet morte animam a corpore divelli, ut cor illius divellatur a pecunia. *Idem*.

Nulla est animæ ægritudo, quæ majorem gratiæ opponat obicem, quam avaritia: hæc enim cor terræ agglutinat, & inutilibus curis refercit. Humanæ ambitionis insania deprehenditur; ob impuritatis vitium secreto erubescimus; sed avaritiæ parcitatis, atque temperantiæ nomen præferenti nihil noxium videtur inesse. Avaritiæ reliqui omnes famulantur affectus, & quemadmodum divitiæ suppeditant homini, unde inordinatis cupiditatibus suis satisfaciant; nihil est quod locupletandi cupiditati non devoveatur. Liquet enim, ubi huic semel fuerit satisfactum, non operosum futurum reliquis omnibus satisfacere. Ita deprehenditur, Sanctus Chrysostomus ait, veritas ejus loci, ubi Apostolus, inquit, JESUM CHRISTUM fuisse *tentatum per omnia*. Ad Hebr. cap. 14. Ille enim gulæ, ambitionis, & avaritiæ dumtaxat tentatus fuit, sed postrema hæc tentatio eas omnes continet, quibus cor humanum concuti possit. Cætera vitia sua habent intervalla: nullum habet avaritia; nos ad mortem usque subsequitur, & curas suas etiam ultra sepulchrum extendit. Affectus reliqui ætate in senium vergente consenescunt: hæc crescit cum annis, atque non semel visi sunt avari mordicus suis opibus adhærescere, cum jam vitam essent relictum. Hac de causa Sanctus Ambrosius celebre Josue prodigium considerans animadvertit, quod summus ille vir solem quidem morari potuit, at cohibere non potuit avaritiam Achan qui contra illius præcepta regulam auream, palliumque purpureum surripuerat: *Solem cohibere potuit, avaritiam coercere non potuit. Sol stetit, avaritia non stetit. Tomo 2. Speciminis Panegyricorum pro die S. Matthæi*.

Avarus, quantum in ipso est, omnes Dei perfectiones evertit.

Nullæ sunt in Deo perfectiones, quas avarus non lædat, atque pro virili minime evertat. Divinam non cognoscit præsentiam, quia ob oculos illius thesaurus suus dumtaxat versatur: *Et non proposuerunt Deum ante conspectum suum* Psalm. 53. *Quomodo autem*, Sanctus Augustinus inquit, *in eumdem Psalm. proponent ante conspectum suum Deum, ante quorum conspectum non est nisi sæculum?* Avarus Dei justitiam non timet, futurum enim putat, ut opes suæ ipsum ex omnibus periculis eruant. Dei misericordias, atque remunerationes non cogitat; in divitiis enim omnem suam felicitatem constituit. Dei potentiam non agnoscit; sola enim ac suprema auri sui potentia, & fulgore perstringitur. Nullam habet in Dei Providentia confidentiam, tota quippe illius spes bonis a se collectis innititur. Ipsam denique Divinitatem evertit, non alium Deum, quam aurum, argentumque suum veneratus. Quamobrem jure Isaias Propheta ait, ex quo in mundo opes diligi inceperunt, terram idolis fuisse repletam; hoc est, simul ac avaritia inter mortales vigere cœpit, verum Deum fuisse neglectum, ejectumque, & pro illo inventa Idola aurea, & argentea. Apostolus etiam inter ea vitia animique perturbationes, quas mortificandas, atque delendas esse docet, scribens ad Collossenses recenset avaritiam, utpote quæ a Dei servitute detorquet, ut cultus, qui Deo uni debetur, idolis deferatur: *Mortificate .... avaritiam, quæ est idolorum servitus* Epist. ad Colos. c. 3. *Essais de Sermons pro feria 3. post primam Quadragesimæ Dominicam*.

Creator homini bona terræ non dedit, ut illis hæreret, suumque præsidium in ipsis tamquam numine quodam collocaret; e contra temporalia bona eidem largitus est, ut ardentius quæreret æterna, atque ut justa gratitudo illum ad ferventius, atque constantius amandum benefactorem suum impellant: sed nequissimo ingrati animi vitio abutuntur homines divina largitate contra ipsum Deum, & id, quo suus erga Deum amor magis foveri deberet, sibi in Numen convertunt. Ita illos per Oseam Prophetam c. 2. & probat Deus, *argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal. Idem*.

Avaritia quantum Dei cultui, & charitati adversetur.

S. Job semper se Deum amasse, ac illi obtemperasse profitebatur, quandoquidem in pecunia nequaquam confiderat; *si putavi aurum robur meum*: quasi diceret, si opes amassem? si in illis spem meam collocassem, evanuisset quamprimum ab oculis meis Deus, & avaritia me statim cultorem idolorum fecisset. Et Sanctus Leo in eumdem sensum ait, Dæmonem, cum Tyrannorum crudelitate uti non posset amplius ad veri Dei religionem evertendam, invexisse avaritiam, quæ plures effecit infideles, atque apostatas, quam Tyrannorum sævitia effecisset: *terrores proscriptionum in avaritia mutat incendia, & quos damnis non fregit, cupiditate corrupit*. Jure igitur Sapiens Eccli. 10. ait, *avaro nihil est scelestius*, quandoquidem Deum ipsum oppugnat, eique auferre conatur divinitatem. *Idem*.

Videtur ob id peccare avarus, quod se ipsum nimis diligit; Certum nihilominus est, quod se ipsum internicino persequitur odio; gravissima enim in se mala convertit, & a se maxima avertit bona: fur est longe majorem sibi, quam reliquis omnibus inferens injuriam. Tria enim sibi aufert bonorum genera longe ampliora, atque pretiosiora, quam quidquid aliis conatur eripere; aufert enim bona naturæ, bona gratiæ, & bona gloriæ. Aufert quidem sibi naturæ bona; pacem & tranquillitatem auferens sibi, atque sese crudeli cupiditati Tyrannidis mancipans. Pater etiam omnia gratiæ bona auferre sibi; cum enim neque Deum, neque proximum amet, omnino recedit a fonte gratiarum omnium, qui Charitas est. Avarus denique sibi gloriæ bona præripit, suam enim felicitatem in mundi hujus opibus statuit cælestibusque abrenunciat bonis, ut terrenis adhæreat. *Obstupescite Cæli super hoc*, clamabat Jeremias c. 2. *me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas*. Deus, quem adoratis, in terris contemnitur, relinquitur, deseritur, licet sit fons perfectæ felicitatis, ut eam præripiant felicitatem, quæ fragilis est, & momento evanescit, Quam magna cæcitas est fluxa præferre bona,

na, quæ cordis auferunt pacem, quæ jugibus laboribus acquiruntur, quæ gravissimis timoribus conservantur, quæ aliquot dies tantummodo possidentur; Hæc inquam falsa præferre bona bonis æternis, quæ sola hominem beatum efficere possunt, & quæ sine labore quæsita cum perfecta felicitate in omnem possidentur æternitatem! *Idem.*

Quomodo injustus in proximũ fit avarus.

Quemadmodum avarus ardentius ea, quæ non habet, cupiat, quam quæ possidet, amet; quietem non invenit, nisi proximi sui bona surripiat. Negotium illi non facessit, utrum causa sua vidua, & pupilli hostiatim emendicare stipem teneatur; dummodo suas augeat divitias: Utrum frater suus intereat, hoc ne curat quidem, dummodo thesauris suis aliqua accessio fiat; denique non veretur pessum mittere bona, honorem, & quietem eorum, quos diripit; alienamque calamitatem, & lacrymas sibi in gaudium convertit. *Est illi præda egestas alterius est illi lætitia fletus alienus*, ait S. Maximus hom. 2. de Avaritia: ideoque a Sancto Chrysostomo, *avarus communis omnium hostis vocatur. Idem.*

Quo felicior avarus est, voraque ipsius magis cedunt e sententia; eo magis augetur cupiditas: ideoque Sanctus Augustinus Serm. ad Fratres in Eremo, illum Inferno similem dicit, qui numquam expletur: *avaritia est abyssus insatiabilis, qui numquam dicit sufficit, semper famescit; sola avaritia terminum nescit. O famelica rabies! o pestis interminabilis!* Terra, Mare, Cœlum, Inferi suos limites habent; sed cor avari nullos; Adversa fortuna avaro mederi non potest, si quam subit jacturam, mærore conficitur, & ad eam reparandam in omne scelus, ac nefas ruit. Exiguam illam stipem, quam erogabat, imminuet; viduas opprimet, pupilli bona usurpabit, æs alienum non solvet, servos ipsos debita mercede frustrabitur. Ita Sanctus Hieronymus ait, *semper avarus, eget, cujus avaritia, neque inopia, neque copia minuitur*, Fieri fortasse potest, ut infirmitas, & naturæ defectus aliquam tandem huic avaro medicinam afferant, cum senio confectus erit, & ob illius oculos mors propinqua versabitur; potest inquam tunc illius avaritia imminui, ac suas vires amittere. Verum tantum abest quod hoc eveniat, ut immo tunc temporis majores corripere vires videatur. Hinc fit, ut qui effœta sunt ætate, atque morti proximi plerumque adolescentibus sint cupidiores. Ita avaritia suas auget vires cum natura imminuit suas. Senescens homo infirmatur, sed avaritia senescens convalescit. *Ibidem sermone sequenti.*

Ratio, cur difficulter expellatur avaritia.

Sanctus Chrysostomus hac in re egregiam affert sententiam; ait enim, Deum ubi reliquis animi ægritudinibus medelam adfert, non alium obicem invenire præter vitium virtuti, quam statuere vult, oppositum. Vult exempli gratia in corde aliquo infundere humilitatem; illi ambitio tantum adversatur; suavitatem ac mansuetudinem inserere cupienti, ira solum obsistit, & sic de reliquis: sed ubi velit immittere temporalium bonorum contemptum; non avaritia solum, sed reliquæ aliæ animi ægritudines, omniaque scelera obsistunt, eo *quod radix omnium malorum est cupiditas*. Ita affectus omnes, omniaque vitia opem ferunt avaritiæ, ne ejiciatur; & gratia tantum, ac tam validum obicem invenit, ut nihil in avari corde operetur. *Idem.*

Non satis fuit JESU CHRISTO difficultatem ostendere conversionis avari, petita comparatione vel ex crassiori fune, vel camelo, qui per acus foramen traduci minime potest: Voluit etiam terribilem hanc veritatem in Judæ persona, nobis exhiberi in Evangelium. Hunc in Apostolorum suorum albo JESUS descripserat; illum terrena hæc contemnenda esse, & exemplo, & verbo docuerat; reliqui Apostoli eidem ostendebant exemplo, se quidquid possidebant, reliquisse: hæc tamen omnia illum non deterruerunt a crudeli consilio vendendi, atque prodendi, pro aliquot nummis Dominum suum. Nihil intentatum reliquit Salvator, ut illum converteret, ubique amorem suum eidem testatus est, excepit illum ad mensam, eumque proprio suo corpore pavit. Heu miser! quantumvis avarum sit cor tuum, possessio ne Dei tui repleri non potest. In horto olivarum satellites omnes ceciderunt in terram; Judas unus prostratus non fuit: idem immo JESUS CHRISTUS amplexus, atque deosculatus est illum. Verum hæc omnia insatiabile avari hujus cor flectere non potuerunt, prodiditque triginta argenteos magistro suo, Domino suo, saluti suæ, Deo suo. Peccavit quidem Sanctus Petrus, sed ad unicum JESU CHRISTI intuitum se recepit. Sanctus Thomas fuit infidelis, sed apertum Domini latus illi oculos aperuit. Magdalena septem dæmonibus erat obsessa, sed unica Salvatoris vox illius cor immutavit. Unus Judas est, in quo neque JESU CHRISTI intuitus, neque verba, neque doctrina, neque miracula ullum obtineant effectum. *Avari omnes* Sanctus Chrysostomus hom. 81. super Marcum, ait, *gravissimo Judæ morbo laborant*; omnibusque metuendum est, ne quemadmodum criminis fuere participes, sint etiam damnationis æternæ consortes. Ex hoc exemplo occasionem arripere possumus nobis met repræsentandi scelera, & mala, quæ parit avaritia, cæcitatem, quam menti offundit, corruptionem, qua cor replet, insensibilitatem, quam erga Deum inspirat, & funestam impœnitentiam, cujus fons est, homines in certissimum damnationis periculum adducens. Ita sane conciperemus ideam, atque imaginem naturalem teterrimi hujus affectus; ita conciperemus speciem aliquam calamitatis ejus, in quam hoc vitium præcipitem dedit Apostatam hunc calamitosissimum, cujus memoria in æterna erit execratione. *Idem.*

De usura perniciosissima avaritiæ specie.

Cum hactenus de avaritia generatim verba fecerim, teterrimam quamdam illius speciem oppugnare opus est: usuram videlicet, crudele illud monstrum, totius humani generis pestem, peccatum quod in terris adeo familiare effectum est, cujus tamen probandi ratio est adinventa; crimen, quod amori proprio blanditur, scelus denique mentis & cordis suffragio defensum. Auferamus tandem aliquando velum, quod tegit hoc monstrum ita ut horror illius satis appareat. Scio equidem non versari nos amplius in sæculo adeo rudi, in quo ex mera brutalitate vitia patrentur, peccare etiam cum quadam ratione cupimus. Hoc fœneratoribus præsertim accidit; neminem enim fortasse invenies, qui fœnora admittat, palam nefaria, & quæ sibi mortalium omnium conflent contemptum, atq; indignationem. Hoc inquam, hujus temporis fœneratoribus accidit, qui excogitarunt artem probandi sævissimas usuras, & cum ratione quadam miserorum sumptibus locupletandi: Quibus autem rationibus ad scelus probandum utantur, satis innotescit. Ajunt se metuere, ne in paupertatem decidant, nisi lucrum quærant ex pecunia; se nullam proximo suo injuriam inferre; non enim ille cogitur ad ea, quæ non vult; se eidem immo gratificari; nam illum ex squalore egestatis educunt, & eousque procedunt, ut ex charitate Christiana se agere glorientur. Artes inanes, speciosa integumenta, quæ explodere facillimum est! *Ibidem sermone feriæ secundæ Hebdomadæ sanctæ.*

Confutatio rationũ, quas pro se afferunt fœneratores.

Te metuere, dicis, ne in paupertatem decidas; & nisi cum fœnore mutuum des, tibi quamprimum ea, quæ ad vivendum necessaria sunt, defutura. At nonne vides, quam causam prætexis? nonne eadem sceleratissimus quisque fur carnifex, latro, sacrilegus, veneficus utitur? Ad scelera tua probanda aliam, ne causam afferre consueverunt? Si ex aliis quærant Judices cur viatores diripuerint; ex aliis, cur veneno, & veneficiis intulerint necem; ex aliis, cur fratrum suorum sanguinem tanta crudelitate effuderint, nonne eadem, ac tu respondebunt audacia; hanc sibi mentem fuisse, ut de egestate possent emergere? O terræ Judices qui Dei viventis locum obtinetis! innibus id genus excusationibus non præbetis aures, & hi licet prætextus afferantur, non ideo minus in eadem scelera animadvertitis: neque tu illos in fœneratoribus audies Deus, sed eorumque injustitias suppliciis æternis percuties. *Idem.*

At enim nulli infers injuriam, non enim invito, sed libentissime consentienti das mutuum cum fœnore. Verumtamen primo falsum est illum, qui mutuatur libenter, ac plena cum libertate illatam vim pati. Egestas illa, qua laborat ipsum cogit, ut tuis votis subscribat, tibique bona sua tradat, quemadmodum latroni distinctum ensem habenti traderet; hoc est, tibi tradere vult, quia illum cogis, ut velit. Nonne ridiculum esset affirmare latronem nullam intulisse injuriam, ac vim ei cui aurum eripuit in via, eo quod viator, auri potius, quam vitæ jacturam subire maluit? quod affers, non est minus absurdum. Sed etiam si verum esset, qui pecuniam mutuatur abs te, plena voluntate, perfectaque libertate eum, quem exigis, tibi quæstum permittere; non ideo minus peccares, peccatum enim non pendet ex intentione, & consensu illius, qui mutuatur, sed ex ipsa fœnoris conditione. *Idem*.

Nonne etiam fœnerator ait se gratificari proximo suo, mutuam eidem præbendo pecuniam, atque pro collato munere sibi etiam gratias & agi, & haberi? Verum profecto est, te illi eamdem gratiam, eumdemque favorem concedere, quem latrones, non interficientes eum, cui abstulere pecuniam. Non aufers vitam fratri tuo; divitias aufers. O te miserum Sanctus Chrysostomus *hom. 5. super Matth.* exclamat, simulans fratrem tuum ex gravi quodam malo eruere, in majus illud præcipitem das: ipsum manu in portu videris attrahere, sed ut in deterius naufragium immitas, & eos in scopulos, quos ille non videt, allidas; *Fenerator negotiatur aliena discrimina, & uberiores quæstus de alterius infelicitate consequitur: & quasi in portum ex tempestate suscipiens improviso turbine in crudelius naufragium demergit.* Sævissimis etiam latronibus sævior es: nemo enim se credit illis; at de te nemo diffidit: suppliciorum metus illos coercet, & vertit in fugam; sed tua simulatio tibi animos facit, & turpissimam proditionem sub pulcherrima virtutis specie contegens impune tuas crudelitates exerces. *Idem*.

BAPTISMUS.

Obligationes, quas per Baptismum contraximus, Nomen Christiani, quod ibi recepimus.

MONITUM.

N hoc de Baptismo, & obligationibus, quæ per illum contrahuntur argumento, notandum est, nonnulla adesse, de quibus fideles sunt erudiendi; sed quæ Catechesim potius decent, quam concionem. Hujusmodi sunt ritus illi, qui ante, & post hoc Sacramentum adhibentur; dispositiones, quæ in Adultis eodem abluendis requiruntur; quinam debeat esse Minister, quæ materia, quæ forma; quæ omnia ad Theologos potius pertinent, quam ad Concionatores.

Nos igitur hoc in loco supponemus, fidelibus hæc omnia comperta esse & explorata, atque ea tantum afferemus, quæ necessaria videbuntur, ut veritas aliqua, vel aliquod morale documentum eliciatur.

Neque fusius de Sacramenti hujus necessitate loquar, quod Patres Christianæ Religionis januam, fundamentum, vel basim appellant, cui reliqua innituntur omnia; neque de illius præstantia verba faciam, sed ea tantum persequar, quæ pertinent ad fidelium his sacris initiatorum officia, ad Christiani qualitatem, qua induuntur, & denique ad necessitatem sustinendi pro dignitate hoc nomen præstantissimum, innocentia videlicet, & morum integritate: atque colligemus simul quidquid huic aptius argumento ubicumque deprehendere contigit.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex concionum hujus argumenti structura.

I. DE illis obligationibus, quæ sunt cum Christiani qualitate conjunctæ, quam in Baptismo recipimus. Ostendendum est, triplicem utilitatem, quam nobis hæc qualitas confert, quædam nobis imponere officia ad easdem utilitates rationem quamdam habentia. 1. Qualitas Filiorum Dei, qua per Baptismum insignimur, nos cogit, ut illam satis pro dignitate æstimemus, eique vitæ nostræ ratione respondeamus; quamdam animæ magnitudinem præ nobis metipsis feramus, qua nonnisi cum sancta superbia ea despiciamus, quæ minora sunt Deo; & putemus, nos majorem honorem consecutos ex hac Christiani qualitate, quam ex alio quovis munere, quantumvis nobilissimum sit, exemplo Sancti Ludovici, qui nomen ex Baptismi sui loco desumebat seipsum pro Christiani, quam pro Regis qualitate existimans nobiliorem. Hæc nos adigit, ne sinamus eam in nobis sordescere, vel abjectis, turpibusque sententiis, vel impie, & flagitiose factis, quæ nos in dæmonis servitutem detrudant. Denique nobis in mentem revocans Deum esse Patrem nostrum efficit, ut cogitemus Cœlum patriam esse nostram ad quam nobis totis viribus contendendum est; terram vero tamquam locum exilii, ubi jugiter nobis est illacrymandum.

2. Qualitas membrorum JESU CHRISTI, quam in eodem Sacramento recipimus, nos cogit, ut quocumque pretio per fidem, & gratiam eam servemus unitatem quam cum eodem acquirimus; ut semper eodem spiritu ac ille animati simus; ut eosdem ac ille sensus foveamus, ut eamdem ac ille vitam vivamus, ita ut cum Sancto Paulo dicere possimus, in nobis vivere, velle, cogitare, agere JESUM CHRISTUM; ut evitemus ea omnia, quæ unionem hanc, vel infringere, vel infirmare possunt; ut vivamus vita fidei quandoquidem per hanc tantummodo fideles sumus; ut corpori nostro nullam inferamus contumeliam flagitiorum nostrorum obscænitate, non obliti nos esse JESU CHRISTI membra, & Christiani hominis impuritatem a quadam sacrilegii specie non abhorrere.

3. Cum per Baptismum Christifideles evadimus, evadimus etiam Spiritus Sancti Templa; nos ergo spe-

go specta re debemus tamquam aliquid sanctum, & sacrum, ideoque Sanctus Paulus Christianos Sanctorum nomine appellat. Si Templorum, Sacrorumque vasorum profanatio tantum scelus est, ut in illud severioribus suppliciis animadverterit Deus; quanam severitate nos excipiet; si per peccatum polluerimus animas nostras, quæ Templum sunt Spiritus Sancti? Si tanto zelo flagrat propter materialium Templorum honorem, quid tandem fiet ubi de spiritualibus Templis agatur? *Si quis autem Templum Dei violaverit, disperdet illum Deus: Templum enim Dei Sanctum est, quod estis vos.* Spiritus Sanctus residet in nobis, ille quodammodo anima est animæ nostræ; debemus sequi motus illius, vereri debemus, ne illum suffocemus in nobis, quod sane præstamus, cum illius gratiis resistimus, affectibus nostris obtemperaturi &c. *Hoc systema desumptum est ex considerationibus Christianis P. Nepueu tomo secundo die secunda.*

II. Quemadmodum præcipuus Baptismi effectus est gratiam conferre, quæ nos acceptos præbeat in oculis Dei, cum antea essemus invisi, & filii iræ, ut loquitur Sanctus Paulus; pro concionis argumento desumi potest, 1. pretium, quod a nobis faciendum est gratiæ, quam in Sacro Fonte recipimus, quæ santificans, vel justificans nuncupatur; quandoquidem nos Sanctos, & justos efficit, qui antea nequam eramus; gratiæ quæ nos ad dignitatem filiorum Dei evehit; ubi explicandum erit, quomodo hæc adoptio Divina perficiatur in nobis. Secundo loco ipsa nos ab originali peccato liberat applicando nobis virtutem sanguinis Dei; ubi fusius sermo haberi poterit de muneribus; infusisque virtutibus, quæ gratiam hanc subsequuntur; ac tandem ostendendum jus erit, quo ad Cœli hæreditatem donamur.

2. Cura, qua nobis hæc gratia servanda est; & quid ad hoc requiratur, constituit exactam earum rerum observantiam, quas in Baptismo sumus polliciti.

III. Primo. Cum Baptismus lavacrum sit, in quo ab omni originalis peccati labe, omnibusque aliis sordibus abluimur, si quas unquam contraximus antequam elueremur; toto pectore evitanda a nobis sunt actualia peccata, quæ nos coinquinant, atque efficiunt, ut gratiæ Baptismalis jacturam faciamus.

Secundo. Cum per hanc regenerationem fiamus quædam veluti nova creatura, veteris hominis studia a nobis exuenda sunt, & vita prorsus spiritualis, & Sancta vivenda.

IV. Per Baptismi gratiam evadimus Filii Dei, & simul etiam Ecclesiæ filii; quæ duæ qualitates concionis partitionem possunt suppeditare.

1. Facti sumus per Baptismum Filii Patris Cœlestis, qui nos adoptavit, ut essemus Hæredes regni sui, & cohæredes JESU CHRISTI Filii sui; ubi ostendi potest ea similitudo, quæ inter divinam Salvatoris Filiationem, & nostram intercedit; & mox discrimen illud, quod est inter eorum adoptionem, quos Deus sibi eligit in filios, & adoptionem hominum iis in locis, ubi adhuc usuvenit. Hæc enim non efficit nos perfectiores; sed adoptio Dei nos Sanctos facit, nos suis muneribus cumulat, & nobis majorem, quam cæteris quibuscumque rebus, dignitatem impertit.

2. Sumus etiam Ecclesiæ filii, quæ nos suo recipit sinu, atque in fidelium, filiorumque suorum numero recenset; debemus ergo eidem parere tamquam Matri, sensus illius sequi, adimplere præcepta, atque sinere, ut nos omnino regat velut filios obedientes, & perfecte subjectos.

V. Christianus, qui vitam ducit abnormem ab eo, quod in Baptismo professus est.

1. Monstrum est in Ecclesia; nam sub capite sancto flagitiose vivit.

2. Scandalum est omnium fidelium, quos suis moribus, & sua nequitia dedecorat.

3. Suam fidem, cultumque obiicit Ethnicorum, & impiorum opprobriis.

De Christianis improbis non viventibus secundum dogmata fidei, quam in Baptismate receperunt. VI.

1. Ostendunt actionibus suis sibi non majorem esse fidem, quam Ethnicis, qui pertinaciter nihil credere volunt licet tot apertissimis argumentis veritas religionis nostræ probetur.

2. Suam abjiciunt fidem, postquam illam acceperunt, quemadmodum Hæretici, qui infelicissime in Apostasiam inciderunt.

3. Flagitiis, ac sceleribus suis fidem suam persequuntur crudelius, quam Tyranni, qui majori odio illius quærebant interitum. *Auctor sermonum in omnia cristianæ moralis argumenta sermon. 9. de adventu.*

De nomine Christianorum, quod in Baptismo recepimus ostendendum est. VII.

1. Obligationem, quæ est cum illustri hoc nomine necessario conjuncta, esse vitæ sanctitatem; ita ut, qui non conatur, Sanctus fieri, sit Christianus æquivocus, & nomine hoc prorsus indignus.

2. In qua re consistat Sanctitas acquirenda vi promissionum earum, quas fecimus in Baptismo. *Idem serm. 13. de adventu.*

Primo cum Baptismus sit mors peccatorum omnium; illum recipientes mori debemus viriis omnibus, omnibus inordinatis affectibus, omnibusque studiis pravis, quorum adhuc in nobismetipsis principium gerimus, videlicet concupiscentiam, quæ in nobis post baptismum permansit. VIII.

2. Est etiam vita nova, nova nativitas, & quemadmodum in Scripturis vocatur, regeneratio, quæ vos adigit, ut vivamus secundum gratiæ motus, & Evangelii præcepta Mundi præceptis, quæ abdicavimus, prorsus opposita.

Fidelis, qui per Baptismum Christianæ militiæ nomen dedit, primo oppugnare, & expugnare debet omnia vitia, omnesque incompositos affectus, qui sunt peccati originalis reliquiæ. IX.

2. Sequi, & imitari debet JESUM CHRISTUM Ducem suum, cujus servituti sese omnino devovit.

Quandoquidem per Baptismum palam professi sumus futurum, ut Dei Filium perfectius, quam fieri posset, sequeremur, ac imitaremur; eumdem exhibere debemus. X.

1. In temporali nativitate per spiritualem regenerationem, quam recepimus, & cujus imago Baptismus est, quemadmodum animadvertimus: Nobis ergo ducenda est vita omnino spiritualis, atque illi conformis dignitati, ad quam per hanc nativitatem fuimus evecti.

2. In morte illius, cujus viva quædam repræsentatio Baptismus est, juxta illa Pauli verba: *quicumque baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus.* Debemus ergo esse mortui mundo, & ut ille, esse Crucefixi; hoc est nullis terræ hujus voluptatibus debemus affici, crucem gestare, ac tandem vitam vitæ illius similem ducere perfecta mortificatione debemus

Quid debeamus Deo per Baptismi gratiam quam præ tot populis, qui nobis nequaquam indigniores erant, recepimus. XI.

1. Debemus Filio Dei perfectam gratitudinem ob magnitudinem hujus beneficii aliorumque omnium, quæ in hoc Sacramento recipimus.

2. Debemus eidem diligentissimam, & generosam fidem, ut mentem illius adimpleamus, per quam Spiritus sui, & luminum fidei suę nos fecit participes: scilicet, ut doctrinam illius cognoscamus, ejusque sequamur exempla: ad quæ omnia summa cum fide servanda solemnibus juramentis nosmetipsos adegimus.

3. Debemus illi mysticam mortem, hoc est perfectam abdicationem eorum omnium, quæ prohibere possunt, ne gratiæ ipsius pateamus afflatibus. *P. Texier in quadragesima.*

Chri-

XII. Christianus per Baptismum ad filii Dei dignitatem elatus tria debet potissimum animadvertere in ea, quam obtinet, felicitate.

1. Ipsi persuasum esse debet incomparabilem hanc felicitatem a Dei amore esse profectam, ideoque sincere, ac fideliter fateri debet se ex mera Dei charitate divinam adoptionem esse consecutum; ideoque debet humilitatis, & gratitudinis sensus fovere.

2. Magno habere debet in pretio eas utilitates, quas in hac adoptione nanciscitur.

3. Consilium certissimum iniri debet vitam agendi, quæ adoptionis suæ præstantiam deceat.

XIII. De gratiæ excellentia, quæ in baptismo, vel in secunda justificatione per pœnitentiam recipitur.

D. Thomas in quodam opusculorum suorum sanctificanti gratiæ, quæ ibi recipitur tres eosdem assignat effectus, quos anima corpori animato communicat; videlicet, vitam, motum, & sensum? Similiter gratia animæ tribuit.

1. Supernaturalem charitatis vitam, cujus præstantia ostendenda est.

2. Motum erga Deum; cum enim anima ex se illum quærere, & ad se illud usque attollere nequeat; ad id principium supernaturale requiritur.

3. Gustum, & sensum rerum divinarum. *P. Texier in mysteriis Domini.*

XIV. Theologi una cum Sancto Thoma tres præcipuos baptismatis effectus agnoscunt, ex quibus præclara ad morum disciplinam educere possumus documenta, atque concionis argumentum, & partitionem efficere.

Primum est originalis peccati remissio in pueris, & reliquorum etiam actualium peccatorum in Adultis cum pœnis omnibus, quas merebantur. O præclarum beneficium! O medicinam suavissimam, simul & efficacissimam! quam debemus Deo pro incomparabili hoc beneficio gratitudinem?

Alterum gratiæ sanctificantis infusio cum spiritus Sancti muneribus, & virtutibus, quæ illa concomitantur.

Tertium impressio nobilissimi caracteris, qui animæ inuritur, ut fidelis ab infidele distinguatur.

XV. Tres propositiones; quæ suppeditare possunt argumentum concionis.

1. Gratia baptismi pretiosa est, nunquam satis æstimanda, & quæ peculiarem grati animi sensum requirit.

2. Sæpius animo reputare debemus obligationes, quas ipsi contraximus, pretiosam hanc in baptismo gratiam recipientes.

3. Hæ tamen obligationes terrorem nobis incutere non debent; Dei quippe Filius nobis valida suggerit auxilia, ut vice nostro munere perfungamur. *Lambert homilia in festum Sanctissimæ Trinitatis diem.*

XVI. Pro concionis in hoc argumento partitione desumere possumus etiam Christiani qualitatem, quæ in baptismo recipitur, & illa officia, ad quæ explenda sacro fonte ablutus adigitur. Hæc autem variis modis efferri possunt. 1. Christianæ religionis gratia, & fidelitas; qua eidem respondendum est: 2. Quid Deus pro nobis fecerit, & quid nobis pro Deo faciendum sit. 3. Quid in baptismo recepimus, & quid in eodem promisimus &c.

XVII. Possumus etiam in homine Christiano perpendere: 1. nativitatem per baptismum 2. Jus quod inde assequitur ad Regnum Cœlorum. 3. Ejus officia, & quid sit ipsi præstandum.

PARAGRAPHUS II.

Fontes Auctoresque, unde elici copia queat ad propositas concionum structuras elaborandas.

§2. Patres. SAnctus Augustinus librum de puerorum baptismo composuit.

Idem *l.4. contra Donatistas c.* 25. loquitur de effectibus baptismi in Pueris.

Idem de eadem re loquitur etiam contra Pelagianos t.10. serm.14.

Idem sermonem habet de illis, qui gravi laborantes morbo, & in mortis periculo constituti baptismo abluebantur. *Serm.164. de tem.*

Idem *l.1. contra Julianum c.*2. loquitur de donis quę recipiuntur in Baptismo.

Idem *l.1. de peccat. merit.* de baptismi, & Eucharistiæ necessitate verba facit.

Idem *in Enchirido cap.*119. *&* 120. de baptismi efficacia differit.

Idem *tractatu* 5. in Sanctum Joannem loquitur de baptismo Joannis, & JESU CHRISTI.

Idem *l.*13. *cap.*7. *de Civitate Dei* loquitur de baptismo sanguinis aquæ baptismo supplentis *&* *lib.* 4. *de bap.* verba facit de aliis baptismi speciebus, scilicet de baptismo flaminis.

Idem in Enchiridio ostendit quomodo baptismus Salvatoris mortem exhibeat.

S. Hieronymus *epist.*83. *ad Oceanum* probat pluribus rationibus, & naturam, & baptismi virtutem decuisse, ut aqua a Deo in hujus Sacramenti materiam eligeretur.

Sanctus Ambrosius *lib.*1. *de initiandis* eos, qui baptismo initiantur, hortatur, ut summa cum fide ea, quæ ibi polliciti sunt adimpleant.

Idem l.1. de Sacramentis, vel cujuscumque opus illud sit, ad idem hortatur.

S. Cyprianus de duplici martyrio ad Fortunatum loquitur de scelere eorum, qui post acceptum baptismum fidei abrenuntiant.

Idem sermonem habet de JESU CHRISTI baptismo.

Idem loquitur de fidelium baptismo *in Epistolis* 67. 70. 73. 76.

S. Basilius sermonem habet de baptismo.

S. Gregorius Nazianzenus *orat.*40. loquitur de effectibus baptismi, & quid a nobis petierit Deus nos evocans ad baptismum.

S. Chrysostomus tom. 5. adhortationem habet ad recenter baptizatos, ubi illos erudit de hujus Sacramenti virtute.

Idem exhortatione 3. in cap. 3. Sancti Matthæi ostendit fidelem post baptismum contemnenda esse omnia mundi bona tanquam seipso indigna, sibique adnitendum, ut vitam fidei suæ conformem efficiat.

Tertullianus librum habet de baptismo, de quo loquitur etiam in Apologetico.

S. Cyrillus Jerosolymitanus in Bibliotheca Veterum Patrum plures habet hac de re sermones, quos *baptizatorum Catecheses appellat.*

S. Bernardus de hoc loquitur *ser. de tempore in Cœna Domini.*

S. Bernardinus *tom.*4. *serm.*14.

Pacianus Barchinonensis in Bibliotheca Veterum Patrum tom.3. Ascetici, aliique.

Josephus Vicecomes egregium edidit volumen de antiquis baptismi ritibus omnigenæ doctrinæ refertissimum.

Petrus Canisius *t.*3. *c.*2.

Joannes Vitalis speculo morali.

Raynerius de Pisis prolixum edidit tractatum in Pantheologia.

Pater Coton in Catholica institutione *tom.* 2. *trat. de Sacramentis c.* 26. loquitur de baptismi necessitate.

Jacobus Marchantius *in Horto Pastorum tract.*1. *lect.*1. sermonem habet de Christiani nominis dignitate.

Idem in candelabro mystico *tract.*2. fusius verba facit de his omnibus, quæ ad baptismi sacramentum pertinent.

Considerationes in varia Religionis, & moralis argumenta *t.*1.

De S. Martha Presbyter in monito super restaurationem promissionum baptismi.

Moralis Christiana in *Pater* tribus articulis tractat regenerationis nostrę excellentiam, dignitatem,

tem ad quam baptismus nos evehit, & Dei erga nos in hoc Sacramento liberalitatem.

Liber, qui inscribitur, Purus, perfectusque Christianismus Patris Ludovici Camaret cap. 3. loquitur de Originali peccato, & de ejusdem post baptismum reliquiis.

Pater Mathias Faber sermone in festum Trinitatis diem de baptismi obligationibus loquitur.

Item in parte altera sermonis 8. in 3. Dominicam Adventus, & sermon. 6. quartæ Dominicæ. Idem loquitur de officiis Christiani, qui baptismo ablutus est *serm. 5. in die festo S. Andreæ*, & *serm. 7. Circumcis.*

Pater Texier *sermone pro 6. feria post 1. quadragesimæ Domnicam* loquitur de obligationibus, quas in baptismo contraximus.

Idem *in sermone pro die Pentecostes* agit de secunda Christiani nativitate, & de divinæ adoptionis dignitate.

Molinier *sermone pro feria sexta post primam quadragesimæ Dominicam* comparationem instituit Piscinæ cum baptismo, & pœnitentia.

Lambert *homil. 75. in Evangelium diei festi Trinitatis* loquitur de Baptismo.

Sarazin in Adventu *sermone 25. de spiritu religionis &c.* verba facit de votis, & promissionibus Baptismi.

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianę argumenta *sermon. 13. de adventu* agit de Christiani nomine, & muneribus, quę illud nobis imponit.

Pater Lezeune Presbyter Oratorii *t. 6.* quatuor habet sermones deinceps, primum de necessitate Baptismi, alterum de viribus illius, tertium de materia, & forma hujus Sacramenti, quartum de adoptione divina, ad quam nos extollit.

Ludovicus Granatensis *titulo Baptismus.*

Berchorius.

Labata &c.

PARAGRAPHUS III.

Loci exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Matth. 28.

Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris...... & dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri. Ezech. 36.

Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. Marc. 16.

Fuit Joannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Idem, c. 1.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum cœlorum. Joann. 3.

Ego baptizavi vos aqua, ille vero (Christus) *baptizabit vos Spiritu sancto.* Marci 1.

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Joan. 13.

Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum. Act. 2.

Numquid aquam quis prohibere potest ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos? Ibid. c. 10.

Quid moraris? exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipsius (Christi.) Ibid. cap. 22.

An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? Ad Roman. 6.

Consepulti sumus cum illo, per baptismum in mortem; ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Ibid. 6.

Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati. Ibid. 6.

Et hæc quidam fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri. 1. ad Corinth. 6.

Ut illam (Ecclesiam) *sanctificaret, mundans lavacro aquæ, in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.* Ad Ephes. 5.

Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Ad Galat. 3.

Non omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ; neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii. Ad Rom. 9.

Eramus natura filii iræ sicut & cæteri. Ad Ephes. 2.

Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei. Ad Roman. 3.

Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine. Ad Coloss. 1.

Non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam, salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti. Ad Tit. 3.

Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma. Ad Ephes. 4.

Impossibile est eos qui semel sunt illuminati, &c. & prolapsi sunt, iterum renovari ad pœnitentiam. Ad Hebr. c. 4.

Voluntarie peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia. Ibid. c. 10.

Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. Act. 1.

Voluntarie genuit nos verbo veritatis, ut simus initium creaturæ ejus. Jacobi 1.

Quod & vos nunc similis formæ salvos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bona interrogatio in Deum, per resurrectionem Jesu Christi. 1. Petri 3.

Melius erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti. 2. Petri c. 2.

Satagite ut per bona opera, certam vestram vocationem, & electionem faciatis. Ibid. c. 1.

Per quem maxima & pretiosa nobis promissa donavit: ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ. Ibid.

Vos vero genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. 1. Petri c. 2.

Tres sunt, qui testimonium dant in terra Spiritus, & aqua, & sanguis. Epist. 1. Joan. 5.

Exempla, vel Figuræ Veteris Testamenti.

Cum Baptismus primum sit novæ legis Sacramentum, de hoc in Lege veteri sermo non est, nisi in figuris, quæ illum præsignarunt, quarum hic afferam præcipuas.

Prima est circumcisio, quam præcepit Deus Abrahæ, & omni illius posteritati tamquam signum fœderis, quod cum illa percussurus erat; & tamquam Caracterem, quo populus suus a reliquis nationibus erat distinguendus. Tunc præceptum illud ejusdem erat necessitatis, cujus nunc est baptismus, licet non illa justificaret Circumcisos; sed Parentum fides in pueris, in Adultis vero fides actualis in Messiam, quem præstolabantur de semine Abrahæ nasciturum; *Masculus cujus præputii caro circum-*

cum ipsa non fuerit delebitur anima illa de populo meo, quia pactum meum irritum fecit.

Diluvium ejusdem figura. Asserit Sanctus Petrus diluvium, quod universam terram submersit, & ipsum fuisse baptismi figuram; *quod & vos*, inquit ille, *similis formæ salvos facit Baptisma.* 1. Petri 3. Hoc diluvium fuit Universale, abstersit sordes omnes terræ; quibus illa fuerat coinquinata, & tamquam Mundum novum effecit: quod satis apte repræsentat ea, quæ accidunt in Baptismo, qui a nonnullis Sanctis Patribus *diluvium peccatorum vocatur.*

Erythræi maris transitus. Sanctus Paulus etiam testatur maris rubri transitum esse Baptismi figuram, & cum Sancto Augustino dicere possumus, cum exhibemur Ecclesiæ sacro fonte abluendi, similes nos esse Israelitis, cum illos persequebantur Ægyptii. Utrinque Deus aquas tamquam mœnia firmaverat transitum illis præbiturus, cumque illi sicco pede mare prætergressi sunt, hostes aquis in unum redeuntibus fuere submersi. Hostes qui nos persequuntur, sunt dæmon, & nostra peccata, nosque ad Erythræum usque persequuntur, hoc est, ex Sancti Doctoris hujus sententia, usque ad aquas Baptismi Salvatoris sanguine consecratas; cumque illuc pervenimus transimus tuto; peccata vero nostra, ut olim Ægyptii submerguntur, quorum, ne unus quidem superstes fuit omnibus simul mari insepultis: *unus ex eis non remansit.*

Naaman Syri curatio per aquas Jordanis. Si quis aliquam petat figuram distinctius adhuc indigitantem effectus Baptismi, adeat quartum Regum librum, ejusque libri cap. quinto, ubi narratur curatio Naaman Syri, qui septies aquis Jordanis ablutus perfecte adeo ob omni lepræ macula mundatus fuit; ut illius caro pueri carne imitaretur. Illud vero quod hac in re magis notandum occurrit, est consideratio cujusdam ex Principis hujus familia, qui Domino hoc remedium negligenti quasi non satis esset dignum eo labore, quo ex remotissima terra Prophetam consulturus accesserat; si Propheta, ait, rem longe difficiliorem dixisset, profecto dubitandum non esset, utrum tibi esset obtemperandum; quanto minus ambigendum est, cum rem adeo facilem tibi præceperit, ut septies te Jordanicis aquis ablueres? ubi Dei misericordiam admirari oportet, qui criminum nostrorum eluendorum adeo facilem, & efficacem rationem invenit.

Aliæ Baptismatis figuræ. Denique dubio locus non est, quin salutaris aqua Baptismi iis præsignata fuerit aquis, ad quas Propheta Isajas tanto ardore sitientes invitat; illa quam Ezechiel in Spiritu de Templo fluentem intuitus est, & eo fonte, qui secundum Zachariam præparatus erat omnibus ex familia David, ut peccator emundaretur.

Figuræ, & Exempla novi Testamenti.

Piscina Betsaida. QUidam Ecclesiæ Patres, atque inter cæteros Sancti Ambrosius, Augustinus, & Chrysostomus, ajunt, Piscinam, de qua sermo est in Sancti Joannis Evangelio *cap. quinto* figuram fuisse sacrorum fontium Baptismi. Et profecto multitudo illa omnis generis languentium, qui secus eamdem piscinam aderant, nobis exhibent omnes homines originali peccato languentes salutaribus baptismatis aquis curandos. Angelus huic aquæ virtutem impertiens ipse est JESUS CHRISTUS; hoc tamen discriminis adest, quod in illa Piscina sanabatur tantummodo, qui primus in aquas descendebat post motum earum; sed aqua Baptismi toto Cœlo efficacior pro mortalibus omnibus effluit: *omnes sitientes venite ad aquas.* Isajæ 55. Illud vero proculdubio prætereundum non est, quod Piscina illa Tertulliano Teste, post mortem Salvatoris, omnium desiit fons esse miraculorum; quippe æquum erat, ut aqua, quæ corporibus tantum medebatur, exarescere, cum illa, quæ animabus medetur, benedictiones suas cœpit effundere: ita loquitur Tertullianus contra Judæos; *Piscina Betsaida usque ad adventum Christi curando invalitudines desiit a beneficiis.*

Baptismus Filii Dei per S. Joannem. Ex quo Salvator ipse Baptisma recepit in Jordane Sancti Joannis Baptistæ Præcursoris ministerio, aqua per attactum sanctissimi, & purissimi corporis ejus fuit in Baptismatis usum consecrata. Dei Filius, qui erat Sanctitas ipsa non egebat Baptismate ut peccati sordibus ablueretur: non enim ulli crimini erat obnoxius; verumtamen huic sese subjecit ceremoniæ, quia peccatoris formam assumpserat. Sciendum est tamen, Sancti Joannis Baptismum nullam ex se ipso habuisse virtutem ad remittenda, vel delenda peccata eorum, qui abluebantur, sed fuisse solum dispositionem quamdam ad recipiendum baptismum illum, quem Messias instituturus erat, quemadmodum. Idem Sanctus Joannes monet Judæos: *ego quidem baptizo aqua . . . ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni.* Matth. 3.

Baptismus Eunuchi Reginæ Candacis. In actis Apostolorum de trium tantummodo virorum baptismo sermo est, qui insignibus quibusdam circumstantiis conjunctus fuit, ubi Dei misericordia palam refulsit. Primus fuit Reginæ Candacis Eunuchus a Diacono Sancto Philippo eo modo baptizatus, qui cap. octavo refertur. Lectio cujusdam loci Isaiæ Prophetæ, quem Eunuchus non intelligebat, Philippo præbuit occasionem eumdem in religione Christiana erudiendi. Spiritus Sanctus intrinsecus in Catechumeni corde operatus est: opportune obvius inventus est secus viam rivulus, quo baptizaretur, & ut quam petebat, gratia illi concederetur; Salvatoris autem discipulus munere suo rite perfunctus evanuit. Quot occurrerent consideranda in facto hoc quod fortuitum quidem videtur, sed quod Divinitus fuit ita dispositum, pro hujus hominis id ne cogitantis quidem salute.

Baptismus Cornelii Centurionis. Neque minus admirabilis est Cornelii Centurionis Baptismus ab Angelo moniti, ut Sanctum Petrum Apostolum accerseret, a quo de iis erudiretur, quæ ad salutem erant necessariam. Ad hæc mirabilis quoque fuit mystica Sancti Petri Visio, ne Ethnicos rejiceret, quos Deus ad Evangelii cognitionem vocare cupiebat. Hæc ad fidem vocatio, & hic Baptismus recensetur inter singulares gratias, quas concessit Deus quibusdam electis, atque prædestinatis animabus, quibus media, & subsidia ad salutem necessaria suppeditat.

Baptismus S. Pauli. Sed nihil hac in re mirabilius esse potest, quam vocatio primum, & mox Sancti Pauli Baptismus. Furens hic persecutor Religionis, cujus deinceps fuit firmissimum præsidium, & per Antonomasiam Apostolus, ab ipso Dei Filio vocatus fuit in via Damasci, cum sevius contra Fideles furreret, & sanguinem, cædemque persiaret. Humi dejectus, atque eodem tempore excæcatus fuit; sed ut mox vividis fidei luminibus illustraretur. Visum baptismate recepit, & densus humor, veluti squamæ, cecidit ob oculis ejus, indicium profundæ cæcitatis, ex qua emerserat, ut infinitas gentes illuminaret: ideoque hic ille fuit, qui præ cæteris baptismi virtutem extulit, ac de eodem majori cum dignitate verba fecit.

Applicationes quorumdam Scripturæ locorum huic argumento.

Spiritus Sanctus agit in Baptismate. SPiritus Domini ferebatur super aquas. Sacer Textus narrat in ipsis Mundi primordiis Spiritum Sanctum super aquas evolasse, easque fœcundas effecisse plurimarum creatarum rerum productione, quæ in eo elemento nascuntur. Hoc ideo factum, Tertullianus ait, quoniam prævidebat Mundum aquis Baptismi ob omnibus sordibus esse abluendam. Neque a fide abhorrere videtur divinum

num Spiritum huic elemento facultatem tribuisse tot creaturas producendi, ut omnes ad credendum disponeret, se eos ipsos immutare posse in novas creaturas in Baptismo per gratiæ productionem in animabus suis, & per generationem prorsus Cœlestem, atque Spiritualem.

Deus nos ad Cœlū per Baptismum adducit.

Omnis populus per arentem alveum transibat. Josue 3. Profecto Sanctus Augustinus aliique nonnulli Patres affirmant, Jordanis transitum fuisse Baptismi figuram; inde vero occasionem atripimus eumdem Baptismo applicandi; nam quemadmodum Josue Israelitas per hunc fluvium traduxit, eosque hunc transire coegit ut promissam terram ingrederentur; ita Dei Filius per aquas Baptismatis ad Cœlum adducit eos, quos beatæ huic æternitati destinavit. *Cornelius a Lapide in hunc locum.*

Et ecce aperti sunt ei Cœli. Matth. 3. Quærit Sanctus Augustinus cur aperti fuerint Cœli Domino in Jordane Baptizato; & respondet ea, quæ palam in Baptismo Filii Dei, qui Precursoris sui manu ablui dignatus est, acciderunt, Spiritualiter fieri in cujuscumque Fidelis Baptismo: tunc enim pro illo Cœlum aperitur, tunc jus ad illum obtinet in virtute Sanguinis, & Mortis JESU CHRISTI; quæ eidem applicatur; quamobrem Sacramentum hoc a plerisque Sanctorum Patrum Cœli janua, & via, quæ ad illud inducit, aditumque aperit nuncupatur. Idem Sanctus Augustinus animadvertit fideles ævo suo recens Baptizatos diligentissime cavisse, ne terram ullo modo attingerent, immo neque pedibus ambulasse, idque toto octo dierum spatio, ut hoc ritu significarent, omnes cogitationes, affectusque suos in Cœlum esse conversos.

Christi fideles sunt populus Dei.

Populum istu : formavi mihi. Isaiæ 43. Hoc est, elegi populum hunc, ut peculiariter cultui meo esset devotus. Hoc Deus modo affirmare potest de Christiano populo, quem ipse per Baptismum vocavit, quem sibi consecravit, & qui illius hæreditas est, & aquisitio ad eumdem singulari nomine pertinens: quod innuit Sanctus Petrus per hæc verba: *vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens Sancta, populus acquisitionis.* 1. Petr. c.2. *Non fecit taliter omni nationi.* Psalm. 147. Hæc verba in omnium fidelium ore cum summo gratitudinis sensu versari deberent. Baptismus est gratia, quam Deus plurimis nationibus elargitus non est, quas fidei luminibus non illustravit, quas in Ecclesiæ suæ sinum non accepit, & ut verbo me expediam, quas ad veritatis cognitionem minime evocavit. Inde sequitur quod cum Deo plurima, atque maxima debeamus, tenemur quoque pro dignitate animum fovere gratum, fidem servare diligentius, sublimiores virtutes excolere, ac tandem vitam sanctiorem, & adoptivis Altissimi Filiis digniorem ducere.

Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Ad Gal. c.3. Hæc verba non ad Religiosos tantummodo spectant, sed promiscue ad fideles omnes, qui sacro Baptismate regenerati fuerunt. Omnes igitur sine exceptione induere debent JESUM CHRISTUM. Porro cum illa, quæ induta est pars, in nobis minime videatur; sed tantum indumenta, quibus induta est, oculis pateant ita igitur unus JESUS CHRISTUS videri debet in nobis; ita non in nobis tantum; sed in Domino nostro sumus conspiciendi.

Per Baptismum evadimus in novam creaturā.

In Christo nova creatura . . . ecce facta sunt omnia nova. 2. ad Corinth. 5. Duplicem habemus nativitatis speciem, alteram in corruptione peccati, alteram in gratiæ sanctitate; primam ab Adam, alteram a JESU CHRISTO recipimus: quapropter in Apocalypsi initium creaturæ Dei nuncupatur. Christianismus est nova nativitas. Quicumque baptizatus est, fit creatura nova in JESU CHRISTO; ideoque denuo nascitur; hoc est quemadmodum eruditus quidam Interpres animadvertit, opus est, iterum refundi tamquam vas infectum, atque veneno imbutum; opus est; novam essentiam, novamque vitam habere; mori his omnibus, quæ eramus, ut JESU CHRISTO vivamus: *Joan.* 3. sed ad sacrum Baptismi fontem non eo solum veniendum est, ut Sacramenti gratia recipiatur, sed ut ea ducatur vita, quæ novam hanc sequitur nativitatem.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, ac Sententiæ Sanctorum Patrum in hoc argumento.

B*Aptizandi potestatem sibi tenuit, servis ministerium dedit.* S.Aug.Tract.5.in Joannem.

Baptismatis munus contra originale peccatum donatum est, ut quod generatione attractum est, regeneratione detrahatur: Idem, in Enchir. capit. 64.

Generat filium pater moriturus successurum: generat Deus de Ecclesia filios non successuros, sed secum mansuros. Idem, tract. 12. in Joann.

Optime putant Christiani baptismum nihil aliud quam salutem esse. Idem, lib. 1. de peccat. merit.

Baptismus, id est salutis aqua, non est salutis, nisi Christi nomine consecrata, qui pro nobis sanguinem suum in cruce fudit; ideo cruce ipsius aqua signatur. Idem, vel incertus Author l. de util. pœnit.

Sicut nativitas ex utero non potest repeti, ita nec nativitas ex baptismo. Idem, tract. 12. in Joan.

Quamvis multi ministri baptizent sive justi, sive injusti, non tribuitur tamen sanctitas Baptismi nisi Christo. Idem, tract. 6. in Joann.

Non est Baptismus impar propter ministros; sed par est & æqualis propter Christum, de quo dictum est: Hic est qui baptizat. Idem, ibidem.

Nemo fit membrum Christi, nisi aut baptismate in Christo, aut morte pro Christo. Idem, de anima & ejus origine c.9.

Baptismus extra Ecclesiam quidem esse potest; nisi in Ecclesia prodesse non potest. Idem vel incertus Author de fide ad Petrum.

Mater Ecclesia tibi aliorum pedes accommodavit, ut venires; aliorum cor ut credas, aliorum linguam ut fatearis; & quoniam alio peccante pregravatus eras, alio pro te confitente salvareris. Idem, Serm. 10. de verb. Apost.

Qui veraciter meminit se esse Christianum, eo animo accessit ad fidem, ut huic sæculo non solum verbis renuntiaret. Idem Epist.89.

Non facit generatio, sed regeneratio Christianos. Idem, l.3.de peccat.merit.c.9.

Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat; nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Idem in quadam Homil.

Christiani nomen ille frustra sortitur, qui Christum minime imitatur; quid enim tibi prodest vocari quod non es, & nomen usurpare alienum? sed si Christianum te esse delectat, quæ Christianitatis sunt, gere, & merito tibi nomen Christiani assume. Idem, l. de vit.Christ.

Sicut per primum hominem, in peccato & morte nascimur, ita per Christum in justitia & vita æterna, in Baptismo renascimur. Idem, l.de Baptism.

Sancto Baptismo consona sit vita Christiana, nec cuiquam homini, si utrumlibet defuerit, vita promittitur æterna. Idem, lib. 1. de fide & oper.

Fiunt, non nascuntur Christiani. Hieronym. Epistol. ad Letam. & Tertullian. in Apolog.

De-

Detegeris, & deprehenderis o Christiane, quando aliud agis, aliud profiteris, fidelis in nomine, aliud demonstrans in opere; renunciasti diabolo, & operibus ejus; non hominibus, sed Deo, & Angelis conscribentibus, tenetur in cœlo chirographum tuum: renunciato non solum vocibus, sed etiam moribus, non solum sono linguæ, sed & actu vitæ. S. August. de Symb.

Nemo Christianus vere dicitur nisi qui Christo, moribus, prout valet, coæquatur. S. Cyprian. 9. l. de 12. abusib.

Baptismus mors criminum, vita virtutum. Idem, Epist. ad Donat.

Confessus es bonam confessionem in Baptismo, renunciando sæculo, & pompis ejus, coram multis testibus, coram sacerdotibus vel ministris, virtutibusque cœlestibus. Sanctus Hieronym. in Epist. 1. ad Timoth.

Si Christianus es, Christum Deum imitare; noli vacuum ferre nomen atque inane, sed plenum: tanti mensuram nominis imple: imple, inquam, operibus nomine dignis. S. Greg. Nyss. de nomin. & profess. Christ.

In Baptismo, sic omnia & originalia delicta, & perperam commissa mundantur, ut illi nos restituat puritati, in qua Adam noscitur esse procreatus. Cass. sup. Psalm. 5.

Baptismus est per quem primitias spiritus accipimus, & principium alterius vitæ; ut sit nobis regeneratio, & sigillum, & custodia, & illuminatio. Joann. Damasc. 4. sentent.

Quis fidelium nesciat Baptisma virtutum esse vitam, criminum mortem, nativitatem immortalem, cœlestis regni comparationem, innocentiæ portum, peccatorum naufragium? Optatus contra Parmenianum.

Nos pisciculi in aqua nascimur, nec aliter quam in aqua permanendo salvi sumus. Tertull. de Baptismo.

Ab hac fide vita nostra censetur; justus enim ex fide vivit. Idem, lib. de monogam.

Christiani non sunt aliunde noscibiles, nisi de emendatione vitiorum pristinorum. Idem, ad Scapul. cap. 2.

Dum Sacramentum Baptismi impenditur corpori, corpus consecratur immortalitati. Idem, lib. de Baptismo.

In Baptismo Rex, Sacerdos, & Propheta efficimur. Homil. 3. in Epist. ad Corinth.

Exere vires (Christiane) fortiter dimica . . . considera pactum, conditionem attende, militiam nosce; pactum quod spopondisti, conditionem qua accessisti, militiam cui nomen dedisti. Vere delicatus es miles, si putas te posse sine pugna vincere, sine certamine triumphare. Idem, Sermon. de Martyribus.

Christus baptizatus est, non mundari volens, sed mundare aquas, ut ablutæ per carnem Christi quæ peccatum non cognovit, Baptismatis vim haberent. Ambros. l. 2. in Lucam.

Religionis mysterium ingressus es, repete quod interrogatus sis, recognosce quid responderis. Renunciasti diabolo & operibus ejus, renunciasti mundo & luxuriæ ejus, & voluptatibus ejus: non est fallere, non est negare. Idem, lib. de iis qui initiantur.

Tenetur vox tua, non in tumulo mortuorum, sed in libro viventium. Idem, ibidem.

Memor esto sermonis tui, & numquam excidat tuæ series cautionis. Idem, ibidem.

Per aquam Baptismi transitus est de peccato ad vitam, de culpa ad gratiam, de inquinamento ad sanctificationem; qui per hanc aquam transit, non moritur, sed exurgit. Idem l. de Sacramentis, sive quis alius Author.

Illa piscina in figura fuit, ut credas quod in fontem Baptismatis vis divina descendat. Idem de iis qui initiatur.

Agnosce o Christiane dignitatem tuam, & divinæ consors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire. Memento cujus capitis & cujus corporis sis membrum, reminiscere quia erutus de potestate tenebrarum, translatus es in Dei lumen & regnum. S. Leo, Sermon. de Nativ.

Christus originem, quam sumpsit in utero virginis, posuit in fonte baptismatis. Idem, Sermon. 2. de Nativ.

Christus dedit aquæ quod dedit matri; obumbratio Spiritus sancti quæ fecit ut Maria pareret Salvatorem, facit ut regeneret unda credentem. Idem, ibidem.

Quo Spiritu de intemeratæ matris visceribus nascitur Christus, hoc de sanctæ Ecclesiæ utero nascitur Christianus. Idem, ibidem.

Nihil in hac vita lex Christi nos adjuvat; quin potius accusat, quod sub lege positi contra legem omnia faciamus. Salvian. 9.

Omnino nihil prodest nomen habere sanctum sine moribus, quia vita a professione discordans abrogat illustris tituli honorem, per indignorum actuum vilitatem: cum utique hoc ipso magis per nomen sacratissimum rei simus, qui a sancto nomine discrepamus. Idem, l. 3. de Provid.

Christiani a Christo nomen acceperunt, & operosum est; ut sicut sunt hæredes nominis, ita sint imitatores virtutis. Bernard. in sentent.

Ante omnia scientes, quia hanc aquam (scilicet Baptismi) nec effundere licet, nec rursus haurire. Zeno Veron. invit. 1. ad fontem.

Cum omnium aquarum natura sit talis, ut cum in profundum susceperit vivos, evomat mortuos; aqua nostra suscipit mortuos, & evomit vivos, ex animalibus veros homines factos, ex hominibus in Angelos transituros. Idem, ad Neoph. post Baptism. Sermon. 2.

Quis illa pacta custodit, ad quæ se in Baptismo voluntarie obligavit? Renuntiasti diabolo, & ecce solum diabolum sequeris: renuntiasti omnibus pompis ejus, & ecce solum mundi pompis intendis. Sanct. Bonavent. Sermon. 16. de Sanct. Steph.

Per Baptismatis Sacramentum Spiritus sancti factus es templum. Noli tantum habitatorem pravis de te actibus effugere, & diaboli iterum te subjicere servituti, quia pretium tuum sanguis est Christi. S. Leo, Serm. 2. in Nativ.

An ad hoc Christianus factus es, ut in sæculo florere? S. Aug. præfat. in enarrat. 2.

Tibi esse, Christianum, scimus omni gloria gloriosius, & omni sublimitate sublimius. Idem, Epist. 96. novæ editionis.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia desumi potest ad hoc argumentum.

QUamvis Doctores plurimas afferant Baptismatis definitiones; nulla tamen aptior, ac magis naturalis videtur, quam ea, quæ educitur ex verbis ipsius Domini nostri apud Sanctum Joannem, & illis Sancti Pauli in Epistola ad Ephesios. Cum enim Dominus ait, *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non potest introire in Regnum Dei;* cumque Sanctus Paulus de Ecclesia dicat ipsam mundatam fuisse baptismo aquæ, & verbo vitæ: nobis locum tribuunt Baptismum ita definiendi: Sacramentum regenerationis, quæ fit in aqua per virtutem verbi; quamobrem S. Augustinus ait, quod accedente verbo ad elementum fit Sacramentum. Definitur Baptismus.

SS. Patres Variis usi sunt loquendi rationibus, ut hoc Sacramentum innuerent. Illud Sanctus Augustinus fidei Sacramentum appellat; qui enim Sa-

Sacris illius initiantur, Christianam fidem ibi profitentur: alii Sacramentum illuminationis dixerunt, quia abluti luminibus fidei illustrantur. Sanctus Chrysostomus in adhortatione ad recens baptizatos illud modo Sacramentum purificationis, modo Sacramentum sepulturæ JESU CHRISTI vocat: & nonnumquam Sacramentum, per quod insiti sumus in JESU CHRISTO; & alibi Sacramentum Crucis JESU CHRISTI; in quibus sequutus est Sanctum Paulum in Epistola ad Romanos omnibus his loquendi generibus locum præbentem.

Cur hoc Sacramentum sub aquæ symbolo fuerit institutum. Cum hoc Sacramentum mortalibus omnibus ad æternam vitam consequendam sit necessarium; nulla aptior inveniri poterit materia, quam aqua, quia communis est, & facile ubique inveniri potest. Deinde vero, quia perfecte in signat effectum Baptismi; quemadmodum enim aqua corporis maculas eluit; ita per Baptismi gratiam maculæ, quas anima per peccatum contraxerat, omnino delentur.

Sanctus Thomas *parte tertia question. sexagesima[illegible]sexta articul. secundo* ait, Baptismum quatenus [illegible]amentum tunc fuisse institutum cum JESUS [illegible]ISTUS a Sancto Joanne Precursore suo [illegible]baptizatus, quod ipsum docet Sanctus Augu[illegible]nus; tunc enim Baptismus recepit virtutem producendi effectum suum, & conferendi gratiam; quamvis hominibus necessarius minime fuit necessitate præcepti; nisi post JESU CHRISTI passionem, & Resurrectionem; seu quod quemadmodum in JESU CHRISTI passione omnia veteris Testamenti Sacramenta, eorumque cæremoniæ absoluta, completaque fuerint, Baptismus, aliaque legis novæ Sacramenta illis successerunt; seu quod per Baptismum homo conformis efficitur non solum passioni JESU CHRISTI, quatenus moritur peccato; sed etiam resurrectioni ejusdem, quatenus per Baptismum vivere incipit novam vitam justitiæ.

Baptismus tractatus est fœderis, quod cum Deo percutimus. Baptismus est tractatus fœderis; quod icimus cum Deo; quo illud confirmatur, quod Dominus noster pro nobis in Cruce percussit. Hoc nos Patres Ecclesiæ docent, præsertim vero Sanctus Gregorius Nanziazenus eo in sermone quem de hoc Sacramento conscripsit. Baptismus, ait ille, pactum est, quod cum Deo facimus, secundam vivendi vitam in statu longe puriori, & perfectiori. Hoc autem nobis exhibitum fuit per figuram in tractatu primo, quem pepigit Deus cum populo Judæorum, Interprete Moyse, & qui vocatur etiam primum, atque Vetus Testamentum, hoc est Fœdus primum, aut Vetus.

Est nota, & character, quo ab infidelibus distinguimur. Cum Deus Circumcisionem instituit, Abrahæ dixit: constituam pactum meum æterno Fœdere inter me, ac te, & eos qui nascuntur ex te: atque inde tu, filiique tui agnosccetis me in Deum vestrum, & ego quoque vos in populum meum agnoscam. Verum, quod olim Judæi per circumcisionem, nos hodie per Baptismum efficimur. Circumcisio nota erat, qua in Æternum se ipsos a Gentilium societate sejungebant, & Idolorum cultum abdicantes tacite profitebantur, se verum Deum tantummodo esse adoraturos: vicissim vero Deus pollicebatur illis, se ipsos in populum suum habiturum, contra hostes protecturum, & particulari providentia eisdem consulturum, Baptismus similiter est Spirituale Fœdus, quod cum illo sancimus, quo nosmet penitus ipsi devovemus; ipse vero se totum nobis tradit, ita ut in anima Christiani indelebilis Character imprimatur, quo ille Deo peculiari ratione devovetur, Hic autem est character filiorum Dei, & Ovium JESU CHRISTI; character honoris, & gloriæ in Cœlo fidelibus prædestinatis, qui in hac vita fideliter suo munere fuerint perfuncti, sed character opprobrii, ignominiæ, & desperationis in Inferno Christianis reprobatis.

Tria Baptismi genera. Cum Sacer Textus doceat nos per Baptismum fieri adoptivos Dei filios; ut satis eminentem hanc dignitatem intelligamus, ad quam evehimur, notandum est, triplex esse discrimen inter divinam, humanamque adoptionem, iis in locis ubi adhibetur. Primum quidem adoptio humana non ponit aliquam realem, & Physicam qualitatem in eo, qui adoptatur, & nihil in illius personam immutat; e contra vero adoptio Divina continet infusionem gratiæ sanctificantis, & Charitatis, quam nobis Spiritus Sanctus infundit, qui ipse est hoc Altissimi donum. Secundo humana adoptio inter mortales invecta est in sterilitatis solatium: *adoptio in remedium fortunæ*; sed adoptio divina ex divinæ bonitatis excessu procedit; ita ut hæc adoptio non adoptantis solatium, sed adoptati felicitatem respiciat. Tertium denique discrimen est, quod in humana adoptione Filius Patri succedere non potest, nisi Pater excesserit: terræ enim hujus hæreditates angustis adeo finibus continentur, ut satis esse nequeant utrique sed adoptio Divina successionem non postulat, quippe quæ infiniti boni est participatio. Hoc est beneficium adoptionis illius, quam ab Æterno Patre Christianus recipit in Baptismo.

Præter communem Ecclesiæ Baptismum, qui fit in aqua, & Spiritu, alia duo sunt baptismatum genera de quibus loquitur Sanctus Thomas *artic. 11. question. 66.* alterum videlicet sanguinis, quod est Martyrium, alterum amoris, & Charitatis; quorum rationem affert, probatque Patrum auctoritate, atque exemplis Scripturæ. Sufficit tamen scire, postrema hæc duo Baptismata supplere, ubi primum defecerit, supposito hoc tamen quod recipi nequeat; atque gratiam, & peccatorum omnium remissionem producere. Verumtamen cum Sacramenta non sint, nullam imprimunt characterem, & cum hæc quoque in Baptismo aquæ, & Spiritus contineantur; inde fit ut unum dumtaxat Baptisma sit Sacramentum.

Cum Dei Filius hoc Sacramentum instituit, hoc fieri voluit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, jussitque personas omnes singillatim nominari, cum aliquis esset baptizandus, ita ut si aliqua omitteretur, Sacramentum irritum esset, & nullum. Quamobrem pluribus in Conciliis statutum est, ut, qui baptizati fuissent ab Hæreticis, qui sententias Ecclesiæ Catholicæ oppositas circa Sanctam Trinitatem foverent, & qui suos errores secuti quibusdam formulis utebantur ab Orthodoxorum formula, diversis, iterum baptizarentur. Tota enim Sanctissima Trinitas huic intervenit Mysterio, & Pater, Filius, ac Spiritus Sanctus unanimi, conflatoque consensu participes esse volunt hujus spiritualis regenerationis, quemadmodum in ipso Mundi primordio simul omnes primæ creationi nostræ cooperati fuerunt.

Præter desiderium recipiendi Baptismatis, quo flagrare debent Adulti, illud petentes; fides quoque in ipsis requiritur, ut ab illis recipiatur; quod nos docet JESUS CHRISTUS his verbis, *qui crediderit, & baptizatus fuerit hic salvus erit*. Ad hæc desiderium, & fides conjuncta esse debent cum præteritorum scelerum dolore, atque certo, firmoque consilio non amplius peccandi: ideo qui Baptismum petit, & qui eodem tempore noxios habitus suos peccandique consuetudinem detrectat abjicere, omnino admittendus huic Sacramento non est. Si quis autem sine hac dispositione Baptismum reciperet, reciperet quidem characterem, dummodo illi eum juxta Ecclesiæ ritus recipienti fuisset mens semel subjiciendi illi, quod efficit Ecclesia Sacramentum hoc administrans; verumtamen præcipuum illius effectum nequaquam reciperet, videlicet justificationem.

Effectus Baptismi. Theologia cum Sancto Thoma quatuor præcipuos Baptismi effectus agnoscit. I. remissionem peccatorum omnium originalis, & actualis, morta-

talis, & venialis in Adultis illum recipientibus, quoad culpam, quæ efficit animam divinæ indignationis objectum. 2. Remissionem eorumdem peccatorum quoad debitam illis pœnam. 3. Infusionem gratiæ habitualis, & sanctificantis cum donis Spiritus Sancti, aliisque virtutibus quæ illam concomitantur. 4. Præstantissimi Caracteris impressionem, qui inuritur animæ, ut Fidelis, ab Infideli dignoscatur. Vulgo hæc omnia beneficia complectimur nomine Filiationis Divinæ, vel adoptionis Filiorum Dei; in hoc enim mysterio præcipue adimpletur verbum illud Sancti Joannis c. 1. *dedit eis potestatem Filios Dei fieri &c.* Hi autem Baptismatis effectus fusius explicantur in Tridentini Concilii Catechismo, ubi de hoc Sacramento sermo est.

Cum Tridentino Concilio fatendum est in baptizatis permanere concupiscientiam; illamque proprie peccatum non esse. Quemadmodum enim S. Augustinus ait, concupiscientiæ culpa in baptizatis remittitur, quamvis ad eos exercendos hæc eadem concupiscentia illis relinquatur. Sed concupiscentia, quæ oritur ex peccato non aliud est, quam animæ studium aliquod, vel motus erga bonum sensibile, quod proprie peccatum non est, cum non est conjunctum cum voluntaris, consensu, vel negligentia. Itaque cum Sanctus Paulus ait: *concupiscientiam nesciebam, nisi lex diceret: non concupisces;* noluit his verbis ipsam concupiscientiam, sed vitium voluntatis innuere.

De Baptismi ceremoniis. Operæ pretium reor, illic Baptismi ceremonias perpendere; nulla enim ex illis non exprimit obligationem, qua nosmetipsos santificare, atque deinceps vitam homine Christiano dignam traducere tenemur. 1. Primum Catechumenus, vel Puer in Patrinorum persona interrogatur, quid petat? & respondet, fidem se petere, atque rogare, ut in Christiana recipiatur Ecclesia, vitam æternam aliquando habiturus. Illi respondetur, ut salvus fiat, & vivat in fide; Dei, Ecclesiæque præcepta esse servanda; quod ille se facturum pollicetur. 2. Imprimitur Christiani nota, signum videlicet Crucis, ejus fronti, & cordi; ut discat sensus, & actiones esse debere conformes legi Dei Crucifixi. 3. Sal benedictum ori ejus immittitur, quod innuit fallacia carnalis sapientiæ dogmata abdjcanda esse, easque tantum gustandas veritates, quas eumdem sapientia Cœlestis docuerit. 4. Saliva aures, & nares illius inunguntur, ut significetur, aures ejus apertas esse debere ad Dei vocem audiendam ipsique castam adeo, integramque vitam esse ducendam, ut vere dici queat bonus odor JESU CHRISTI. 5. Chrismatis unctio, pectori, humeris, & capiti applicatur, ut particeps fiat unctionis Spiritus Sancti tamquam generosus Athleta, qui Dei inimicos profligaturus est, & humeros suos suavi legis jugo ferendo præparaturus. 6. Adhibentur Exorcismi, & maledictiones Ecclesiæ contra Dæmonem, ut in æternum ejiciatur, & amoveatur a corde fidelis hujus, quod integrum unus JESUS CHRISTUS est possessurus. 7. Alba veste induitur ad innuendam innocentiam, quam recipit, & quam pro virili tueri tenetur exuens veterem hominem, & induens novum. 8. Cereus accensus in ejus manu statuitur, qui figura est luminis vivæ fidei, quam semper ardentem servare debet per ignem Charitatis cum boni exempli fulgore conjunctum. 9. Sed præsertim notandum est, Baptismum Catechumeno, vel puero minime conferri, neque Ecclesiæ januam eidem aperiri, nisi coram Altaribus Dæmoni, Carni, Mundo, & pompis ejus abrenunciaverit. Quot præclare considerationes ad morum disciplinam inde possent transferri?

Sanctus Thomas, pluresque Theologi, & nonnulla etiam Concilia post Sanctum Augustinum promissiones, quæ fiunt in Baptismo appellant *vota*; & hæc hodie communis est loquendi ratio, cui resistendum non est; quemadmodam fecere eruditi quidam Scriptores acti zelo contra novissimorum sæculorum Hæreticos qui ut monastica vota impugnarent, atque everterent, asseruere, illa sola esse vota, quæ in Christiana Religione fierent; reliqua vero abusus esse atque superstitiones, quæ Religiosorum statum a communi fidelium statu non distinguebant. Ut duo hæc extrema evitentur fatendum est, promissiones, quæ in Baptismo fiunt Deo, vota posse appellari; non autem ita pressius, & ad litteram, uti vota Religiosorum; pie, sanctéque faceret, qui illa confirmaret, ac sæpe repeteret tamquam promissiones Deo factas secundum laudabilem consuetudinem aliquot ante hanc diem annos invectam; sed errant qui illa confundunt cum votis, quæ in Monastica professione nuncupantur, & credunt hæc illis non esse perfectiora. Si enim votum, ex Divo Thoma, est hominis consecratio servitio Dei; liquido patet consecrationem, qua Religiosi se ipsos Deo devovent, integtiorem, latiorem, verbo, perfectiorem illa esse, quam Christiani homines efficiunt; promissiones enim quibus se se devinciunt Deo, illos obligant renuncia[illegible] longe diversæ, quam exteros, qui corde t[illegible] abrenuntiare tenentur opibus, pompis, & [illegible] patibus Mundi; cum Religiosi, & reipsa u[illegible] iisdem abrenuncient; quin alia afferantur discrimina, quæ in natura duplicis hujus votorum generis Theologi inveniunt. Itaque error est asserere Religiosorum promissiones nullam recentem afferre obligationem, neque ullas leges particulares præter ea, quæ in Baptismo promisimus.

Quid sentiendum de Baptismo in nomine JESU tantũ collato. Quorumdam Doctorum sententia existimantium Apostolis hoc Sacramentum administrantibus satis fuisse dicere? *ego te baptizo in nomine JESU CHRISTI*: hæc inquam sententia communis non est, & parum solidis innititur argumentis. Inde tamen aliqua probabilitatis specie eidem posset accedere, quod in actis Apostolorum dicitur, nonnullos in nomine CHRISTI JESU fuisse baptizatos: *jussit eos baptizari in nomine Domini JESU*. Act. 10. Addunt vero Doctores iidem, Apostolos, primosque Discipulos ita debuisse loqui, ut celebrius, atque adorabilius præberent hoc nomen, quod Christianæ Religionis inimici in contemptum, ac ludibrium traducere connabantur: quod tamen facere non potuissent citra peculiarem ejusdem JESU CHRISTI dispensationem. Verum hæc laborat conjectura: quandoquidem nullibi ejus rei mentio invenitur. Rationes præterea, quibus Doctores alii solide hanc opinionem confutant, & cum illis respondeo solum, cum dicitur in Actis Apostolorum, aliquot in nomine JESU CHRISTI esse baptizatos, intelligendum fuisse baptizatos baptismo a JESU CHRISTO instituto ad illius distinctionem, quem S. Joannes contulerat, & quem fideles aliquot jam receperant.

Baptismus delet maculas animæ, quod significatur per aquam corporis sordes eluentem; verum cum hic neque solus, neque præstantior sit hujus Sacramenti effectus; verba, quæ Sacramenti formam constituunt, significant, illum, qui baptizatur feliciter conjungi cum tribus personis Sanctissimæ Trinitatis, ratione, & relatione prorsus particulari his verbis explicita in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ita ut efficiatur Filius adoptivus Patris, vivens membrum Filii JESU CHRISTI. Templum, & Sanctuarium Spiritus Sancti.

Primum Deus nos elegit ex tot Infidelium numero, quos in infidelitatis nocte reliquit, & qui melius eidem fuissent famulati, eique majorem contulissent gloriam, quam nos unquam illi simus collaturi: non licet ergo tantum hoc beneficium negligere Ethnicorum more vivendo. Secundo nos Christianos efficiens sanctificavit; non debemus ergo rursus nos metipsos polluere flagitiis, turpibusque sceleribus. Tertio, veri Dei fidem,

dem, & cognitionem nec non Christianæ religionis Mysteria recepimus: illius ergo veritates exercere debemus. Quarto; Deus nos simul effecit amoris sui objectum nosmet sibi in filios adoptans: igitur ira illius sceleribus irritanda non est. Denique nobis contulit jus ad cœlestem hæreditatem: non ergo huic abrenunciare debemus, sed in dies adniti, ut eam mereamur, & acquiramus.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis libris, & Neotericis Concionatoribus loci in hoc argumento.

Sæpe tanti beneficii memoria est repetenda.

QUicumque diligentius S. Pauli Epist. legerit, fatebitur simul necessitatem revocandi in fidelium mentem incompatabilis hujus beneficii memoriam, quod ad Christianam religionem fuerint evocati, & per Baptismum divinam adoptionem receperint, ut excitentur ad vitam homine Christiano dignam traducendam, & pro dignitate recentis hujus nativitatis gloriam tuendam. Magnus hic Apostolus, ut nobis commendet prorsus divinos effectus, quos producit hoc Sacramentum, quod ex ejus, quidem sententia Imago est mortis, sepulturæ, & Ressurectionis JESU CHRISTI, cujus vitam nostram jugem esse vult imitationem: non solum illius sæpe nobis memoriam instaurat, sed de eodem verbis magnificis, & divino Spiritus repletis loquitur. Videtur profecto nihil validius inveniri posse ad fideles excitandos, ut seipsos reputent, & sedulo considerent, utrum vita, moresque sui tales sint, quales esse debent mores eorum, qui vere Christianos esse profitentur: præsertim vero ut infinitam Dei bonitatem admirentur, qui mero suæ miserationis effectu exhibere voluit hominibus, qui indigni erant, munus adeo divinum, atque pretiosum, quale est baptismatis munus; atque, ut illi, qui eodem insigniti sunt, plane intelligant vitam suam integerrimam & ab omni scelere alienam esse debere. Ita enim perspicue videbunt Christianæ religionis statum, quem profitentur, a se petere, ut singulos vitæ suæ dies traducant in eodem pietatis, & religionis sensu, ac si die illa Baptismi gratiam fuissent consecuti. *Desumptum ex Tridentini Concilii Catechismo parte altera.*

Permaneamus custodientes eam quam initio suscepimus dignitatem, & futura quotidie regna quæramus....... Neque enim si Rex terrenus aliquis assumens te pauperem, ac mendicum repente sibi adoptaret in Filium, tu jam ad tugurium, & tugurii tui respiceres vilitatem: & certe non grandi hæc discrimine separantur: ita nunc igitur nihil præsentium putes esse pretiosum. Longe quippe majora sunt, ad quæ vocatus es, capescenda. Qui enim vocat Dominus Angelorum est: ea vero quæ conferuntur bona, & explicationem sermonis, & cogitationem mentis excedunt. Non enim te a terra transponit in terram, ut terrenus iste Rex, sed a terra extollit in Cœlum, & a mortali ad immortalem profecto naturam, atque ineffabilem gloriam quæ tunc solummodo bene cernenda a nobis erit, quando etiam possidenda. Tantorum igitur particeps futurus bonorum noli auri, argentique curis onerare mentem, cæterisque hujusmodi umbris, atque imaginibus illudere. An forte non putas, omnia ista quæ cernimus, comparatione Cœlestis Regni mendicorum panniculis esse viliora? Et quemadmodum illo eris bono dignus, quam ve satisfactionem parabis, immo quæ non supplicia persolves post tam grande donum ad vomitum priorem transcurrens. Non jam quasi homo simpliciter, sed ut Dei Filius peccans severe punieris, & ipsa excellentia dignitatis, majoris tibi fiet causa supplicii. *S. Chrysostomus serm. 12. in S. Matthæum.*

Ad quid teneamur propter Baptismi promissiones.

Verum est Christianum qui consepultus fuit JESU CHRISTO per baptismum, & qui per hoc Sacramentum vitam recentem accepit, cujus anima & principium est ejusdem JESU CHRISTI Spiritus, mortuum esse debere, Mundo, ejusque bonis, honoribus, negotiis, & voluptatibus: verumtamen ut huic muneri satisfiat, sufficit hæc omnia interna cordis dispositione abrenuntiare; & quamvis liceat illi bonorum possessionem, usumque tueri; interiori tamen sensu ab eorum affectu expeditus esse debet, ut in copia sit inops, castus in conjugio, temperans in conviviis, & Deo intentus in commercio, quod propter conditionis suæ necessitatem cum hominibus habere tenetur. *Abbas Trapensis libro de Sanctitate, & officio vitæ Monasticæ, quæst. 3.*

Ut iis muneribus perfungamur, quæ in baptismo contraximus, id nobis faciendum est, quod Sanctus Gregorius docet; cum veri Christiani describit imaginem; hunc eum esse dicens *qui renuncians voluptatibus carnis cuncta sua desideria per Cœlestis disciplinæ custodiam calcat, ut nihil jam, quod caro blanditur, libeat, nihil, quod carnalem vitam trucidat Spiritus perhorrescat. Idem in collatione pro quarta Adventus Dominica.*

Quid per Baptismum polliciti simus.

Parumper quæso diligenter attendite, quid debeatis Deo, quatenus Christiani; per Baptismum vosmet addixistis, ut unice JESU CHRISTO inserviretis, ut vitam vestram vitæ ipsius conformem efficeretis, illum imitaremini, illum rebus in omnibus sequeremini tamquam discipulus, qui Magistri sui præceptis adhæret, vel tamquam Filius, qui patris sui obtemperat voluntati. Ideo mundo, & pompis, vanitatibus, & voluptatibus ejus abrenunciastis; ideo simul indixistis bellum Dæmoni tamquam hosti infestissimo. Hæccine adimplestis? servastis ne fidem quam Deo estis polliciti? respondistis ne ejusdem consilio, quod de vobis habebat, & quod ignorare non potuistis, cum vos elegit, atque sibi in Filios adoptavit? ullane in te affectuum vestrorum vocem audistis? vestra ne cupiditas aliquam in vita vestra partem obtinuit? Superbia, quæ adeo absolutum exercet imperium in omnium mortalium animos, vobis est dominata? denique regulas Evangelii ea ne diligentia, & religione servastis, qua fidelem servum decuit? *Idem collatione pro Dominica quinta post Pentecostem.*

De Christiani dignitate post Baptismum.

Quid est Christianus? homo est peculiarem habens rationem cum Deo, cujus fit Filius per baptismum. Quid sublimius, quid majus? quod JESUS CHRISTUS est per naturam, hoc fit Christianus per adoptionem. Per Spiritualem regenerationem recipit similitudinem illius, quod Verbum recipit per æternam generationem: *accepistis*, Sanctus Paulus ait, *Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba (Pater).... Si autem Filii, & hæredes.* JESU CHRISTI, nativitas ex Maria, inquit Sanctus Augustinus in libr. de Prædest. exemplar est nostræ regenerationis, quæ fit per baptismum. Utraque idem habent principium, videlicet Spiritum Sanctum: altera quidem fit in Mariæ sinu, quæ Virgo simul, & Mater est; altera vero in sinu Ecclesiæ, quæ simul est pura, & fœcunda. Terminus prioris est JESUS CHRISTUS, Homo Deus; posterioris vero Christianus, hoc est homo divinus. Poterat ne Deus, inquit Sanctus Joannes, vel amorem suum magis ostendere, vel gloriam nostram ulterius provehere, quam efficiendo, ut vere essemus filii Dei? possumus ne majorem præ nobis ferre ingratitudinem majoremque indignitatem, quam præstantissimam hanc dignitatem criminoso, turpique vivendi genere polluentes? *Pater Nepueu in interrogationibus Christianis tom. 2.*

Christianus essentialem habet relationem ad JESUM CHRISTUM, cujus membrum est per Baptisma. Christiani omnes, Sanct. Paulus ait, unum tantum-

tantummodo corpus efficiunt, cujus caput est JESUS CHRISTUS, & cujus ipsi membra fiunt per hoc Sacramentum ipsos cum illo conjungens unione verissima, quoniam fidei articulum constituit; realissima, quoniam illius principium est Spiritus Sanctus; maxime intima, quoniam animamur Spiritu JESU CHRISTI, eamdemq; cum ipso vitam vivimus; unione tamdem ita sublimi, ut Salvator ipse eam comparet cum illa, quam ipse habet cum Patre: *tu in me, & ego in illis*. Ita ut, quemadmodum S. Petrus ait, per hoc efficiamur naturæ divinæ participes. Nisi JESU CHRISTUS, qui nobis tanta bona comparavit, hoc affirmaret, crederene possemus; verum si credimus, possumus ne non fovere sensus sublimes, ac fidei nostræ conformes? *Idem*.

Christianus per Baptismum fit Templum Spiritus Sancti: an nescitis inquit Apostolus corpora vestra esse Templum Spiritus Sancti inhabitantis in vobis? Enim vero in baptismo eædem adhibentur ceremoniæ quæ in consecratione Templorum; exorcismo expellitur dæmon ex anima illius, qui Baptismo abluendus est; consecratur Chrismate, quod figura est unctionis gratiæ, per quam Spiritus Sanctus se se infundit in cor illius, possessionem capit per Mysticum flatum Ministri baptismum conferentis; fit deinde principium & objectum cultus, quem in hoc Templo fidelis exhibet Deo actibus fidei, spei, & charitatis: hic ille Spiritus est, qui efficacibus gemitibus orat in illo, & qui ideo semper exauditur: hic auctor est quarumcumque supernaturalium actionum, quas fidelis producit; ideoque tanti meriti illæ sunt, nobisque certum ad possessionem Dei jus possunt conferre. Poterat ne Deus majorem homini dignitatem tribuere, quam eumdem Filium Dei, membrum, ac Fratrem JESU CHRISTI, templumque Spiritus Sancti constituens? ita S. Joannes docet nos per baptismum in societatem ingredi cum Patre, & Filio, ideoque etiam cum Spiritu Sancto. Quam gloriosa societas! quæ dignitas! quæ felicitas! *Idem*.

In Dei Regnum non nisi post a lteram nativitatem ingredi possumus.

Ut in Regnum Dei ingrediamur, atque in albo fidelium ipsius famulorum recenseamur, opportet renasci. Nascimur enim in servitute, & sub Dæmonis potestate: Deus vero per misericordiam suam contulit nobis facultatem, qua conditionem immutaremus, & Filii sui evaderemus. Verum fieri hoc minime potest sine altera nativitate, quam neque desideria carnis, neque hominis voluntas possunt conferre? *quod natum ex carne, caro est, inquit* JESUS CHRISTUS, & ut fiamus Spiritus, oportet nasci Spiritu. Hanc autem secundam nativitatem in baptismo recipimus, ubi Dei Spiritus aliquot verborum, aliquorumque guttarum aquæ adminiculo, in anima facit, quod totius maris aquæ, omnesque naturæ vires non possunt efficere. Denique facere possumus, ut supernaturalis hæc vita per quosdam veluti gradus crescat in nobis luminis instar, quod post solis ortum usque ad perfectam diem semper augetur. Quod si per summum infortunium acciderit, ut vitam hanc adeo Sanctam amittamus, illam per pœnitentiam tamquam per baptismum alterum recipere possumus. *Pater Dozenne in morali* JESU CHRISTI *cap*. 1.

Ab iis, qui sacro baptismatis fonte ablui petunt, hoc primum exigit Ecclesia, ut per triplicem abrenunciationem ab illis faciendam, se vitam immutaturos polliceantur. Namque sine Christiana vita, Sanctus Augustinus ait, nomen Christiani esset causa condemnationis nostræ. Stellæ, quæ sub Mundi finem cadent, Christiani sunt, de quibus dici potest, quod olim Sanctus Paulus de Israelitis, qui Israelitæ quidem erant secundum carnem, non autem secundum Spiritum. Fideles omnes Salvatoris caractere insigniti sunt, non omnes tamen illius similitudinem gerunt; omnes quidem sunt subditi JESU CHRISTI, non omnes tamen erunt Cohæredes ejusdem. *Idem*.

Quomodo Christianus per baptismum mori debeat mundo, ut vivat Deo.

Summus quidam Pontifex incorruptum videns Sanct. Francisci corpus in Sepulcro multo post obitum illius, magnus hic Sanctus Vir, ait, vivens erat tamquam mortuus, & mortuus est tamquam vivens. Oportet fidelem qui per baptismum gerere debet similitudinem Filii Dei mortui, & in tumulo sepulti, ut ait Sanctus Paulus, oportet inquam, mori & Mundo, & sibimetipsi toto vitæ suæ spatio, ut post mortem vitam vivat æternam. Tot laboribus torquemur, nihilque intentatum relinquimus, ut vitam civilem, & voluptuosam servemus: num vita sancta, & divina, quam propter Christianæ Religionis professionem ducere tenemur, minorem curam, laboremque meretur? Naturalis vita in nobis procedit ex anima vivente primi Adam, ut cum Sanctus Paulus 1. ad Cor. 15. loquar; vita vero Spiritualis, ex vivificante Spiritu alterius Adam procedit: *factus est primus Homo Adam in animam viventem, Adam novissimus in Spiritum vivificantem*. *Idem*.

Nequaquam sumus veri fideles, nisi JESUM CHRISTUM imitemur, & nisi jugiter adlaboremus, ut eidem similes evadamus quid enim est Christianus, nisi JESU CHRISTI discipulus, hoc est homo, qui eumdem sequi profitetur? *Christianus nemo dicitur recte*, Sanctus Cyprianus ait, *nisi qui Christo moribus, quoad valet, coequatur*. Ad innuendam obligationem hanc, quam contraximus quatenus Christi Fideles, Sanctus Paulus ad Galat. 3. ait, eos omnes, qui baptizati sunt, eodem tempore induisse JESUM CHRISTUM: *quicumque enim in Christo baptizati estis Christum induistis*. Ideo etiam cogimur in baptismo abrenuntiare Dæmoni, & operibus ejus, Mundo, & pompis illius ut auferantur obices qui prohibere possent, ne sincero amore, perfectaque imitatione cum JESU CHRISTO conjungeremur. Credendum igitur non est, aliquot aquæ guttas in baptismo super caput effusas facere, ut Christianorum dignitatem mereamur? illud quidem necessarium est, verum satis non est. *Pater Nepueu libro de Spiritu Christianismi*.

Qui bonos habet sensus, non obliviscicitur nobilem, præstantissimumque caracterem, quem gerit. Dignitas, quæ illum objicit oculis mundi, illum subjicit omnibus officiis, quæ illam decent. Amplissimus in aula Principis gradus non patitur aliquem sese dimitere, ita ut se ad vilia queque, & indigna submittar. Quæcumque sit Magistratus alicujus ratio, numquam oblivisci potest prætextæ illius, propter quam supplicum corona circumdatus est, & ab aliis observatur, & colitur. Militiæ Dux in ipsa etiam pace, & inertis otii tranquillitate ex mente sua evanescere non patietur eam, quam, habet imperandi potestatem. Titulus qui nos ab aliis sejungit, qui nos super cæteros extollit numquam ex nostra cogitatione deletur, ita ut negligamus quid illi ab aliis, & a nobismetipsis debeatur. Agnosce, Christiane, Religionis tuæ majestatem, Sanctitatem, magnitudinem: cogita utrum in te aliquid inesse possit æque sublime, & augustum ac christiani, & fidelis caracter. Discipulus es, & Filius Dei, qui factus est Homo, qui suas in te gratias effundit, qui te tamquam amicum excipit, qui tibi amplissimum in Regno suo locum constituit. Neque vereor exprobrare te, quod aliquid in terris majori habeas in pretio, quam hanc dignitatem. Si pluris penderes contemptibilem dignitatem, quæ alios tibi homines subjicit, quam pretiosum hoc nomen, propter quod Deus te respicere debet tamquam suum hæredem, & Filium, te Christianum existimare non deberem. Verum enim vero si tibi persuasum est Christiani dignitatem maximam esse gloriam tuam, quomodo oblivisci potes, te esse Christianum? *Liber cui titulus, animadversiones in varia Religionis, & moralis argumenta*.

Christianus omnis esse debet imago Sanctitatis Dei.

Christianus est veluti nummus Dei imagine notatus. Nummi quidem ex variis metalis plus minus pretiosis cuduntur. Non desunt fideles sanctitatis inæqualis; sed Christianus quilibet præ se debet ferre lineamenta Sanctitatis Dei, quemadmo-

madmodum nummus quilibet debet Principis imaginem repræsentare. Aufer nummo imaginem, jam nihil illi reliquum est, nisi pretium naturale; in commerciis usum non obtinet: aufer Christiano viro Sanctitatis lineamenta; jam ab infideli non differt, & mentitur sui baptismatis caracterem. Quem in terra gradum tenere debet? quem locum in cœlo? *Idem*.

Primis Ecclesiæ temporibus omnibus adeo persuasum erat, eos omnes, qui baptismi Sacris initiarentur, Sanctam, integramque, vitam ducere debere, ut quibus sæculi voluptates abjicere animus non erat, serius quam possent, abluerentur. Nos urgetis, agebant illi, ut Baptismo abluamur: cur nobis vitæ voluptates interdicitis eo tempore, quo iisdem frui licet, atque nulla lege eas delibare prohibemur? Novimus quam casta, atque integra esse debeat fidelium vita, & quomodo illius caracter omnem prorsus vivendi auferat licentiam. Sinite nos affectibus nostris obtemperare, donec citra scandalum iisdem satisfacere integrum est: novimus infirmitatem nostram, neque vellemus afferre dedecus nomini Christiano. Præstat hunc differre honorem, quem nobis conferre dignamini, quam hunc nobis contulisse vos ipsos pœniteat. Baptismi dignitatem virtutibus nostris sustinere desideramus; at nondum parati sumus, ut vitia nostra relinquamus. Catechumenus baptismi dilatione salutem suam in periculum adducebat, potius quam se se objiceret periculo male vivendi, postquam ablutus fuisset. Profecto non poterat melius exprimere necessitatem Sanctitatis in eo, qui ablutus fuisset. Luxus, Mollities, Delitiæ, Mundi Amor a Christiani hominis instituto adeo abhorrere videbantur, ut Christianum fieri metueret, ne statim illa abrenunciare cogeretur. *Idem*.

Sanctitas Christiana instituto essentialis est.

Christianismus status est, ubi sanctitatis fit professio: sanctitas, quam fideles profitentur, in Dei præceptis, atque in Evangelio exprimitur. Ideoque purissima est, atque immutabilis, eamque fideles omnes observare tenentur. Hoc certissimum est. Fideles nonnulli præcepta ab ipsis servanda ad illum redigere vellent, quod convenire potest etiam amatoribus mundi: dogmata illa, ad quorum normam vita ipsis instituenda est interpretantur, & torquent; & hæc ipsis mens est, mutandi, quod ipsis faciendum est, quin mutent quod credunt. Verum amabo vos, licet ne particularibus hominibus, qui aliquem statum ingressi sunt, illius formam, & principia immutare, atque petere ab illis, qui in eodem statu sunt, ut ipsorum sententiam sequantur? vel nonne potius privatos decet sequi eas regulas, quas sapienter institutas, & religiose observatas a suis similibus vident? Quænam rerum perturbatio, si Artifex, ubi artem aliquam amplexus est, sociis suis varios præscribere vellet modos agendi, alios ab illis, qui sibi traditi sunt ab institutoribus suis, & oppositos fini, quem sibi ars ipsa proponit? si Tyro vix ingressus Castra impugnare vellet tota artis militaris præcepta, quæ verum magistra docuit experientia, aliaque subrogare ad exercitus perdendos aptissima? &c. *Idem*.

Christianus ex omni conditione esse potest, sed in omni conditione fidem suam virtutibus debet excolere. Nullum esse debet in vita momentum, ubi possit suam mentiri fidem, suasque leges infringere, quin lædat Caractetem suum, & a suo fine recedat: nullum esse debet negotium, ubi versutia illius obsit æquitati: nullum solatium, quod illi flagitium permittat: nihil prosperum, quod illius modestiam, atque humilitatem evertat; nihil adversum, quod illius patientiam infrigat! Omnia in ipso fidem redolere debent; fides in omni ejus vita, quidquid unquam eveniat, debet dominari. Fideles, qui ubi opus fuerit, se putant habere subsidia in injustis ambagibus ingeniosæ avaritiæ, & arbitraria æquitate, ut amico gratificentur, & inimicum perdant, variasque rationes, distinctiones, temperamenta, prout res tulerit: isti ne fideles sciunt, quid sibi velit esse Christianos? Sin nesciunt, num Christiani sunt? *Idem*.

Christianus propter Baptismum Sanctus esse tenetur.

Baptismus obligatio est, quam cum Deo contrahimus puram, sanctamque vitam ducendi: quidquid dici potest de fidelium officiis, in hoc continetur. Quin ullam rationem habeamus legum irrogatarum, veritatum credendarum, spei, quam concipere possumus, dogmatum, juxta quæ nobis vita est instituenda, mysteriorum, quæ nobis sunt adoranda: quin aliud consideremus, quin aliud perpendamus, statim ac salutari baptismo fuimus abluti, Sanctam vitam vivere debemus. Licet nullum virtutibus promitteretur præmium; nullumque sceleribus supplicium intentaretur, licet a reliquis hominibus non essemus sejuncti fidei nostræ principiis, & nostri cultus cæremoniis; efficere tamen non possemus, quin toto pectore studeremus Sanctitati, eamque exerceremus, eo quod ad gratiam saluberrimis baptismi aquis fuimus regenerati. Nos ibi novam nativitatem, corpus, novumque Spiritum recepimus; nos ibi divino caractere signati sumus, qui nos subjicit Capiti, Domino, & Patri, ad quem spectamus, & qui nonnisi ex vitæ integritate nos cognoscere potest. Fideles omnes hoc norunt. Cur ergo opus est, ut tot rationibus illis persuadeatur, ipsos promissis non stare, nisi quantum in ipsis est Sanctitatem acquirere contendant? Illis in mentem revocanda est fides sua, lex, æternitas, omnesque divinæ justitiæ, & Misericordiæ effectus, qui ad eos excitandos maxime valent, quasi opus esset, Militem admonere, arma illi esse ferenda, illi cum hoste confligendum. *Idem*.

Neque fideles nascimur, neque Christiani, sed labore nostro opus est, ut tales fiamus. Christianismus est quædam veluti scientia, cujus rudimenta, atque præcepta addiscenda sunt, ut acquiratur; quemadmodum in nulla arte peritus eris, nisi illam exerceas. Queruntur nonnulli, Sanctitatem acquiri non posse nisi constanti labore, atque violentia: vellent naturaliter affectibus suis, humanisque sensibus esse superiores. Hæc querela, & hoc desiderium satis ostendunt, se nosse, requiri mores innocuos, & puros: sed eodem tempore ostendunt, se nimis humiliter de christiana virtute sentire ... Nimis parum dispositi sumus ad sanctitatem acquirendam, immo ab ea longe distamus: vis inferenda est studiis nostris, ut ad eam perveniamus; sine gravi certamine, sine jugi vigilantia, sine plurimarum victoriarum successione, quæ pluribus laboribus comparandæ sunt, sperare non debemus, futurum ut illam obtineamus; atque nobis stuporis, & impatientiæ esset occasio, si inertia, atque otium, si vitium immo, atque scelus nos duceret ad Sanctitatem. Nihil æque difficile est, quam esse Christianum. Ab ipsa nativitate peccatores sumus, atque studiis nostris rapimur, ut semper peccatores simus; putandum ne est sortem, negligentiam, oblivionem, cupiditatem, morem Mundi nos Sanctos efficere posse? Nisi Sanctos esse curabimus, numquam erimus. *Fiunt non nascuntur Christiani*, Sanctus Hieronymus ait. *Idem*.

Baptismus est tamquam sigillum Dei, quo hic nos distinguit ab illis qui ad ipsum non pertinent & ex ipsius familia non sunt. Quæcumque ex re illud conflatum sit, quacumque manu imprimatur, eamdem semper in cera relinquit imaginem: Quomodonam ex insita nota intelliges illud, vel aureum fuisse, vel argenteum, vel plumbeum? utrum ab aliquo nobili viro vel ignobili, a docto, vel indocto, a virtutibus prædito, vel sceleribus addicto fuerit impressum? eamdem semper imaginem exhibet, eadem lineamenta. Quicumque tandem ille sit, qui Dei nota nos signat abluens baptismate; dummodo hoc præstet cum illis cognitionibus quæ sunt communes, & accomodatæ, & requisitæ, vere baptizati sumus. Ergo si Deus tantam nobis adstruit facilitatem Sacramenti illius, quod est tamquam salutis nostræ fundamentum, licet ne nobis ambigere, an ille salutem nostram desideret? possumus ne arbitrari, ipsum ea nobis negaturũ charismata quibus adeo inæstimabilis gratia fulcienda est?.. Magna profe-

profecto fuisset Dei Misericordia tantum hoc beneficium conferentis quemcumque Ministrum elegisset, a quo Sacramentum hoc esset conferendum: sed non minimo favori adscribendum est, quod indiscriminatim omni hominum generi licere voluerit, ut ex quovis hoc tantum boni reciperemus.

Quanam conditione nos in baptismo receperit.

Cur cogitamus, cum JESU CHRISTI militiæ nomen dedimus, Sathanæ, ac pompis illius fuisse a nobis abrenunciandum; in omnibus corporis nostri partibus signum Crucis impressum fuisse, & Oleo Sacro nos inunctos fuisse; nisi ut intelligeremus nos jam ex Dæmonis servitute ereptos ad JESUM CHRISTUM spectare, sæculi gaudium non esse pro Fidelibus, vitam hanc pro nobis Crucis, & Passionis vitam esse debere; ad quas tamen cum merito, atque lætitia ferendas, dabit Dominus vires, & gratiæ suæ unctionem? Necquiquam igitur scandalizamur, ubi hæc omnia accidunt nobis; non ne illa nobis expectanda sunt? numquid illa dissimulans quis nobis fucum fecit? *in hoc positi sumus*.... 1. *Thess*. 3. *in hoc vocati estis*. 1. *Petr*. 3. *De Monmorel homilia in Octava Ascensionis*.

Christianus per Baptisma Deo sacer est, ac devotus? de servitute Dæmonis eripitur, ut fiat Domini possesio, qui illum apprehendit, & respicit tamquam suum. Christiani, S. Petrus ait, homines sunt; quos sibi elegit Deus quamdam regalis Sacerdotii speciem constituentes, & qui Sacerdotes simul & victimæ sunt; gens Sancta; populus acquisitionis, pro quo acquirendo Deus novissimam usque Sanguinis sui guttam effudit. Ad hæc Christianus Sanctus est per sanctificantis gratiæ infusionem, & quod magis est per infusionem ejusdem principii, videlicet Spiritus Sancti. Has omnes certissimas veritates suppono, ut hinc arguam, fidelium peccata multo graviora esse, quam Ethnicorum, ideoque illas eo gravioribus suppliciis puniendos, quo ad majorem dignitatem evecti fuerunt. Hæc ratio est disertissimi Salviani, qui in hoc argumento visus est triumphasse. Liquido constat, ait ille, quo sublimior est hominis status, eo majora illius esse flagitia: *criminosior culpa est, ubi honestior status*, & quo majorem dignitatis gradum obtinet, qui se se mancipat vitiis, eo plures enormitatis gradus ejusdem peccatis inesse: *si honoratior est persona peccantis, peccati quoque major invidia*. *Joly propositione pro tertia post Epiphaniam Dominica*.

Sæpe Baptismi dies in mentem est revocanda.

Sæpe in mentem revocanda sunt ea, quæ pro nobis acta, transactaque sunt ea die, qua sacra baptismatis unda fuimus abluti, quæ quidem fuit dies adoptionis nostræ, nostræque Spiritualis regenerationis? Hæc præteriit dies, o fratres, & quisnam vestrum memoria repetit obligationes, quas tunc contraxistis, ut per vosmeipsos faciatis, quod aliena fuit voluntate peractum & ore alieno promissum? Sanctus profecto mos est, eas passim iterare promissiones, ut Religionis Spiritus reflorescat, & nosmet eidem penitus addicamus. Cum infans ad fontem ducitur filius est tenebrarum; at ubi baptismatis gratiam recepit filius est lucis. Quamobrem S. Dionysius hoc luminis Sacramentum appellat, & S. Paulus scribens ad Ephesios alludens ad ea, quæ baptismatis eorum die contingebant, hæc habet: *eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*. Si sciretis, fratres, quænam in vobis facta fuerit immutatio post baptismi diem, vobis stupor incederet; antequam lustralibus undis ablueremini eratis tenebræ atque caligo; modo vero cum Sacramentum hoc recepistis, omnino immutati estis, atque inhærentes Divino Verbo, quod lux est substantialis, facti estis filii lucis. *Idem sermone pro die Purificationis*.

Christiani vocatio juxta Dei mentem est vocatio ad Sanctitatem, & obligatio ad acquirendam Sanctitatem per gratiam sibi in baptismo collatam: quæ quidem fons est omnium Spiritualium benedictionum, & quæ tamen plerumque nihili penditur. Quis enim ut languentem fidem, rursus excitet illius originem, reputat? quis vitæ hujus prosperis modeste gaudens reminiscitur felicem illum sibi fuisse diem, quo Dei filius factus est? quis, ut melius intelligat, ac severius puniat, suam erga Deum severitatem, vel revocat in mentem, vel instaurat promissiones suas? Nomen Christiani gerimus sine ulla consideratione, & sine merito. Nobis hoc privilegium Parentum nostrorum pietas promeruit est, quod tamen religione nostra minime sustinemus; innocentia, quam ibi recepimus, viguit, donec per ætatis infirmitatem nobis peccare non licuit; mox affectus animam nostram occuparunt. Mundi Spiritus prævaluit, ex quo per ætatem nosmet regere potuimus, & fideles esse desiimus statim ac rationis participes facti sumus. *Flechier sermone pro die omnium Sanctorum*.

Discrimen inter Christianorum, & Judæorum baptisma, de quo loquitur S. Paulus.

Christianorum baptismus longe alius est a Judæorum baptismo, quemadmodum Sanct. Zeno Veronensis animadvertit. Judæus, qui secundum Apostolum, in maris rubri transitu fuit quodammodo baptizatus, non fuit aquis illius madefactus. Sicco pede semper incessit; promissa terra finis erat itineris sui, illa semper ob mentis occulos obversari debebat: sed in Christiano baptismate: in quo facti sumus filii Dei, aquis abluimur. O admirabilem Piscinam! ubi omnia terræ objecta cum quadam subversionis specie videntur; abrenuntiatur vitæ peccati, ut gratiæ vita vivatur; homo vetus exuitur, ut homo novus induatur: neque licet ultra mundum sequi nisi juramentum suum infrigatur. *F. S. D. L. V. Religiosus Carmelita actionum Christianarum tomo* 4.

Cum in hac vita nullum sit bonum defectus alicujus imistione minime corruptum, neque ulla conditio adeo præstans, cui nulla calamitas insit; dicere possum nobis accidere tamquam illis, qui sunt divites a nativitate: qui quia minime norunt, quot laboribus opes fuerint congestæ, ut plurimum sunt magis prodigi, quam qui laboribus suis divitias accumularunt. Similiter quia nobis baptismi gratia collata fuit, quin per ætatem eam postulare possemus, & christianorum religionem nacti sumus quin illam quæreremus, pretium illius nequaquam cognoscere videmur; & paucissimi sunt qui diligenter incumbant, ut hac gratia, uti est opus, utantur. *Pater Texier sermone pro feria sexta hebdomadæ primæ in Quadragesima*.

De regeneratione quæ fit per baptismum.

Sanctus Chrysostomus ait, quod est Matris sinus ad efformandum pueri corpus in prima illius nativitate, hoc esse baptismum ad efformandum Christiani spiritum in secunda regeneratione. Vel uti ait Sanct. Leo Serm. de Nativit. JESUS CHRISTUS in Sacro Baptismatis Fonte admirabilem posuit fœcunditatem illi quodammodo similem, quam Beatissimæ Virginis Sacer Sinus recepit a Spiritu Sancto: *Christus originem, quam sumpsit in Utero Virginis posuit in fonte baptismatis*. Mariæ fœcunditas Salvatorem parit, Sanctus ille Pontifex inquit; & Baptismi fœcunditas parit fideles æternæ saluti destinatos: illa prædestinatorum principem, hæc membra Mystici corporis JESU CHRISTI producit, eique fratres attribuit. *Dedit aquæ, quod dedit Matri; obumbratio Spiritus Sancti, quæ fecit, ut Maria pareret Salvatorem, facit, ut regeneret Unda credentem: quo Spiritu de intemerata Matris Visceribus nascitur Christus, hoc de Sancta Ecclesia Utero nascitur Christianus*. *Idem*.

Mihi credite, fratres, idem Sanct. Leo inquit, hoc donum, de quo loquimur, omnia exuperat dona, nihilque majus concipere possumus, quam gratiam hanc, quæ efficit ut Deus hominem filium suum vocet, & homini integrum sit, Deum Patrem suum vocare: *omnia dona excedit hoc donum, ut Deus hominem vocet filium & homo Deum nominet Patrem*. O summam honoris amplitudinem Sanct. Augustinus Tract. 6. in Joan. ait, quod adoptivus destinatus sit; ut ibi sit, ubi filius unicus, & naturalis; ut quamvis eidem minime sit par divinitate, illius tamen sit socius, atque Cohæres in æternitate! Quisnam honor, hujus adoptionis virtute coronæ ejusdem participem fieri, eamdemque felicitatem possidere! Attamen nos miseros! quam pauci fideles sunt, qui hanc gratiam intelligant, quãdoquidem adeo sunt pauci, qui cogno-

cognoscant ea, quæ Deus sibi præstitit beneficia, cum ipsos Christianos effecit! quam pauci sunt, qui S. Ludovici sequantur exemplum, qui majori habebat in pretio honorem, quem receperat factus Dei Filius per baptismum, quam gloriam, qua fruebatur tamquam Regis Filius atque legitimus florentissimi Regni successor? Quot sunt Fideles, qui sanguinis sui nobilitatem noxia ambitione reputent, qui Majorum suorum gloria intumescant, & qui fallacibus genealogiis suæ sobolis dignitatem commendent? Sed quotusquisque cum gaudio meminit, se quatenus Christianum divinam jactare posse originem, se JESU CHRISTI fratrem esse, & si voluerit, gloriæ ejusdem cohæredem?

Propter receptum baptisma tenemur Filii Dei virtutes imitari.

Quid est esse Christianum? hoc jam superius dictum est. Est autem esse Filium adoptivum Dei, & membrum corporis mystici JESU CHRISTI. Nos vero quatenus Filii non ne tenemur gestare in nobis vestigia similitudinis, quibus Patrem nostrum exhibeamus? *Imitatores Dei, estote, sicut filii Charissimi. Ad Ephes.* 5. Quatenus autem membra Filii Dei, nisi velimus dedecorare caput nostrum, & ex mystico illius corpore monstrum efficere, nonne vivificari debemus vita gratiæ ipsius, & quidquid agimus, per ministerium sui Spiritus agere? *qui dicit, se in ipso manere, debet sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.* 1. *Joan.* 2. O Christianæ Religionis Officium, quam male intelligeris! *Idem Pater Texier.*

Meminerimus nos in Baptismo factos fuisse Christianos. At, amabo vos, quidnam est, hoc esse Christianum? Sane est, profiteri fidem, & legem JESU CHRISTI: quod satis, superque est, ut hac in re pudore, & confusione suffundamur. Hæc fides, atque hæc lex profecto Sanctæ sunt; profitemur amare velle Deum & toto corde nostro, & proximum tamquam nosmetipsos; hanc amplectimur morum disciplinam puram, ac sublimem, quam docet Evangelium, virtutem hanc heroicam quæ nihil carni, aut Sanguini tribuit. Agnoscitis JESUM CHRISTUM pro Magistro, ejusque doctrinam vos secuturos polliciti estis. Attendite illis officiis, quæ instituti vestri ratio ex vobis exposcit. *Idem.*

De iis, qui fidem in baptismo susceptam abdicant.

Legimus in historia, quemdam Carthaginiensis Ecclesiæ Diaconum propter fidem in carcere positum, cum summo animi dolore didicisset adolescentulum Christianum nomine Elpidophorum, quem ipse lustralibus baptismatis aquis abluerat, Christianam abdicasse religionem, ut ad Veterem Idololatriam reverteretur, cumq; sibi illum convenire minime liceret, ratum fuisse ea die, qua ipse ad Martyrium raperetur, Apostatam hunc adfuturum in eorum corona, qui suplicium spectari convenissent, futurumque, ut tunc eumdem exprobrare sibi integrum esset. Cum igitur mortis suæ dies advenisset pallio suo texit vestem albam, qua Elpidophorum in baptismo olim induerat, cumque Apostatam in turba vidisset, hanc illi ostendit vestem dicens: *hæc sunt linteamina, quæ te accusabunt, dum majestas veniet judicantis.* Verba hæc tanta vi prolata fuerunt, ut adolescens perterritus dæmoniaci instar, & spumas, & ululatus emitteret. Proh superi! si homo in patibulo positus, & morti proximus adeo potenter peccatorem confundit, quid tandem fiet, cum auribus accidet JESU CHRISTI vox ingratitudinem, atque infelicitatem nostram exprobrantis? quid respondebimus, ubi nos ille redarguet, quod baptismatis nostri juramenta perfregimus, & omnia hujus Sacramenti Charismata nihili duximus. *Idem.*

Altera hæc nativitas, quam Christi fidelis recipit in Baptismo, & per quam fit Filius Dei, mysterium est omnes humanæ rationis conatus excedens. Non solum legis doctor Nicodemus obstupuit, ubi JESUS CHRISTUS ipsi ait: *oportet nasci denuo:* sed illi ipsi, quos JESUS CHRISTUS de hac nativitate magis peculiariter erudiit, difficultatem invenerunt in intelligenda hac gratia, quam Deus nobis voluit conferre. Hac de causa S. Augustinus in primum S. Joannis caput animadvertit, Evangelistam ibi de tribus ineffabilibus mysteriis agere, quæ ultro, citroque sibi conferunt lucem, & auctoritatem. Primum est æterna Verbi generatio in sinu Patris; alterum est temporalis Verbi generatio in sinu Matris; tertium est Spiritualis fidelium regeneratio in aquis baptismi. Prævidens enim S. Joannes non defuturam in hoc credendo difficultatem, huic hominis regenerationi auctoritatem ex regeneratione difficiliori conciliat: *& Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Joa.* 1. *Quid miraris,* Sanctus Augustinus ait, *quia homines nascuntur? attende ipsum Deum natum ex hominibus. Idem sermone in diem Pentecostes.*

Quomodo communicavit Deus nobis Spiritum suum.

Animadvertendum est prudens discrimen, quod Apostolus inter primum, & secundum Adam deprehendit: *factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in Spiritum vivificantem.* Cum primus Adam de limo creatus est, Scriptura docet, ipsum animam viventem, hoc est, immortalem recepisse; sed cum Adam secundus in Mundum venit, non solum pro se viventem attulit Spiritum, sed vivificantem, aliis etiam vitam conferentem, hoc est mirabile illud carnis, spiritusque commercium, quod in JESU CHRISTI persona factum, ait Sanct. Athanasius. Voluit Dei Filius a nobis carnem recipere, ut nos ab ipso Spiritum reciperemus. *Idem Pater Texier.*

Aliquando ne cogitatis eam charitatem, quam Deus effudit in cordibus vestris, vobis facultatem præbere vosmet intima unione cum Deo conjungendi? Vere ne Christiani sumus, videlicet cum Christianæ religionis nostræ cognitione? Christiani quidem sumus; quia sacro sumus regenerati baptismate, quia in Ecclesiam ingredimur, quia Missæ adstamus sacrificio, & extrinsecis quibusdam ceremoniis perfungimur: verum adest ne nobis Christianus intellectus, Christiana voluntas? cogitamus, ne ratiocinamur, diligimus ut Christianos decet? *Idem.*

Cogitatio hæc, quod sumus Dei Filii nos ad ingentia debet impellere.

Sanctus Augustinus libro de Civitate Dei post auctorem prophanum nescio quem, animadvertit, præteritorum seculorum Heroas divinam jactare consuevisse originem, & hanc opinionem licet confictam illis nihilominus profuisse: *ut humanus animus velut divinæ stirpis fiduciam gerens res magnas aggrediendas præsumat audacius, agat vehementius, & ab hoc impleat ipsa securitate felicius.* Vanitas, Phantasma, Illusio; non diffiteor: sed si hæc fictæ, atque commentitiæ dignitatis fides in animis Principum adeo valuit, quem sensum hæc fidei veritas in Christi fidelis animo statuta inspiraret? Sum Filius Dei, & aliquando universum Dei Regnum possessurus: Hoc olim argumento Patres utebantur, & illud suggerebant iis, qui lustralibus aquis abluebantur. *Idem.*

Sæpius me ipsum interrogare debeo, ubi est fides mea, ubi Sanctitas vitæ meæ? quinam Christiano homine digni sensus? quinam fortis, ac sincerus, constans, & generosus animus sanctitate vitę divinam filiationem in baptismo receptam decorandi? Quæ ignavia! quæ negligentia! qui contemptus pro illo, quem Patrem nostrum fateri debemus! Quam jure posset ille veterem instaurare querelam, qua olim per Prophetam suum dolebat, *filios enutrivi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me!* Illis vitam contuli, & nativitatem, illos eo usque exaltavi, ut fierent meæ essentiæ participes; sed pro mensura fidei suæ nihil nisi negligentiam, atque contemptum erga me nutriverunt. Et sane quænam gratitudo, quænam observantia, amor, cura, sollicitudo vobis inest, ut illi placeatis? undenam ipse cognoscere potest vos ipsius esse filios? *Idem.*

Cur concupiscentia post baptismum remaneat.

Quamvis concupiscentia in naturam quodammodo migraverit, atque peccato tantas vires addiderit; nihilominus Deus illam in anima fidelium relinquit post Baptismum ad virtutem eorum exercendam, infringendamque superbiam, atque ut infelicitatis suæ memoria semper ob oculos eorum præsens versetur. In aureo innocentiæ statu, virtus homi-

homini naturalis erat adeo, ut nullum obicem inveniret: ille cum voluptate, quod optimum est, operabatur, & operis difficultas non metiebatur meriti magnitudinem; affectus rationis parebant imperio, sensus fideles erant spiritui, & corpus non alios, quam animæ suæ, motus sequebatur. Pietatis exercitatio nondum erat certamen, neque continentiæ, & fortitudini prælia sustinenda erant, ut referrent victorias. Ita fatendum est, si homo plus quam nos quietis habebat, minus gloriæ habuisse, quam nos; acsi majori dulcedine perfruebatur; non sperasse tantam remunerationem. Hodie enim totus vitæ nostræ curriculus jugis est palestra, & juge certamen; omnes virtutes nostræ austeræ sunt, atque hostibus circumseptę. Ut prelieremur, per Baptismum Christianæ militiæ dedimus nomen; Christum ducem nos sequi oportet: sed meminerimus hanc propensionem in malum, domesticum hunc inimicum, æternam hanc rebellionem, quam experimur, esse præliorum atque triumphorum nostrorum materiam. *Pater Senault Presbiter Oratorii sermone 9. de homine Criminoso.*

Quidnam eras ante baptismum tuum, & quidnam post gratiam baptismi? ante baptismum eras sub Dæmonis potestatem, per baptismum inde evasisti; ante Baptismum interclusus tibi erat regni cęlestis additus, per baptismum legitimo jure additus ad illud tibi reseratus est; ante baptismum servus eras, & per baptismum ex hoc ereptus servitute ingressus es libertatem filiorum Dei: ante Baptismum in errore, & peccati confusione versabaris; per baptismum superiori lumine illustratus es, & gratia: non liber solum, sed Sanctus, neque Sanctus solum, sed filius Dei, & JESU CHRISTI Cohæres. Quomodo autem & qua ratione repente factus es a Deo magnus? non aliam equidem intueor nisi meram, gratuitamque Dei misericordiam. *Morale dictionarium sermon. 1. de Christiana Religione &c.*

Gratis ad Christianam Religionem vocati fuimus. Vocati fuimus ad Christianam Religionem sorte, hoc est beneficio, quod nequaquam meriti fuimus, Apostolus inquit; sors enim non pendet ab ulla electione, neque, ab eorum merito, in quos cadit. In sorte nostræ ad Christianam Religionem vocationis, nullum jus obtinemus præ tot infidelibus populis, qui in erroribus suis, in idololatriæ abominationibus jacent demersi. Die eadem, eodemque momento, quo ad baptismi fontem JESU CHRISTI sacris initiati fuimus, quot puerorum Myriades hac gratia caruerunt? Sors cecidit super nos atque ita voluisti Deus meus? hac in re longe aliter ab illis qui mittunt sortes in hominibus, ex quorum voluntate non pendet, ut sortes super eum decidant, quem malunt. In manibus tuis sortes nostræ fuerunt; sed illas, quemadmodum tibi placuit, disposuisti. O nos felices, quod super nos ceciderunt, & tu voluisti, ut in partem sortis Sanctorum tuorum ingrederemur! *dignos vos fecit in partem sortis Sanctorum. Idem.*

Ut quis vere Christianus sit, non sufficit illum baptizatum fuisse. Si, ut Christianus esses requireretur solum baptismi promissiones profferre; si sufficeret extrinsecus quibusdam religionis officiis perfungi, revelatas credere veritates, illis aquiescere, quæ Catholica Ecclesia tamquam articulum fidei proponit, mente etiam putare, fidem cum vitæ periculo esse tuendam; audeo dicere verorum fidelium numerum tam magnum futurum, quam est exiguus: licet arcta sit ad Cœlum via, plurimos tamen illuc ingressuros; nullam futuram sectam vel latius diffusam, vel muneribus suis rite obeundis nostra hac fideliorem: sed reputans hanc Christiani qualitatem a nobis prope infinita expetere officia, & pro gratiæ nostræ excellentia excellentes in nobis virtutes requiri; contremisco equidem, & causa vestra, & mea, cum in Arca Noe pauciores inveniam homines quam bruta, & in Ecclesia pauciores vere fideles, quam pseudo Christianos. *Idem.*

Baptismus, qui nos Christianos efficit, ex S. Gregorii Nanzianzeni sententia, vinculum est, quo JESU CHRISTO conjungimur, & quo hospites efficimur super terram; est nostræ servitutis liberatio ubi catenæ infringuntur, ut veræ libertati restituamur; verbo, est præstantissimum donum Dei, & Sanctissima lucis ejus effusio. Hæc Christianismi gratia variis nominibus appellatur pro fructuum, quos profert varietate. *Donum*: Nobis sine ullis meritis nostris confertur. *Baptismus*: Animæ nostræ sordes abluuntur. *Unctio*: Ibi Sacerdotes, ac Reges inungimur. *Illuminatio*: Invisibilis claritas se se super animas nostras effundit. *Vestimentum incorruptibile*: Nostra ignominia, atque nuditas tegitur. *Signum, & Caracter*: ad Deum spectamus, & hoc est signum ipsius in nos dominationis. Cum hoc Sacramentum offertur, lætantur Cęli, & solemnitatem eo majori cum gaudio celebrant Angeli, quo magis ad illos accedimus per eam gloriam, quæ nobis communicatur. *Idem.*

De hominis renovatione per baptismum. In Baptismo renovatur homo, ut inquit S. Gregorius Nanziazenus. Ibi quodam veluti universali diluvio omnia peccata nostra submerguntur; ibi sordes, quas originis nostræ vitio contraximus, eluuntur: cumque duabus constemus partibus, altera quidem visibili, invisibili altera, corpore videlicet, & anima; quid præstit Deus? Voluit, istis duobus in baptismo respondere, aquam, quæ visibili, & naturali ratione adhibetur, & Spiritum, cujus virtus effectum suum Spirituali, atque visibili ratione producit. Quod facit extrinsecus aqua, hoc intrinsecus facit Spiritus; aqua corpus abluit, sed Spiritus Cœlestis animæ tribuit opem, qua indiget, eo in statu, in quo reperitur. *Idem.*

In mundo hominum plerique putant, Christianismum in quibusdam ceremoniis consistere, quæ Religionem appellant; & eo omnia, quæ imponit, munera non esse omnino fidelium qualitati essentialia Religio vocatur usus quidam peculiares, qui quotidie summa fide adimplentur, cum interim reliqua negligantur; at hæc non est Religio, illusio est, Christiani hominis officium est, virtutes exercere omnes, eas vero præsertim, quæ sunt necessariæ statui suo; atque vitiorum, affectuumque omnium excidio. Passim divinis interes officiis singulis mensibus sacra Synaxi te recreas, quotidie erogas eelemosynas: bonum est, Verumtamen si nihilominus ultor es, iracundus, ambitiosus, invidus, maledicus, extimam tantummodo Religionis obtines superficiem: dicam ne? Vere Christianus non es. Ea non fiunt, quæ facere tenemur, & nihilominus exteriorem religionis speciem induimus fortasse, ut aliquo potiori jure alios corrigere valeamus. Hoc velum est, sub quo tuto latet vitium, & frui gestit privilegiis virtutis; sed quod religionis caput est pro inani specie relinquitur. *Desumptum ex Christianis sermonibus tom. 2. sermon. pro secunda Dominica post Pascha.*

Fidelis statum suum considerare debet tamquam statum mortis. Fidelis consideret oportet statum suum, tamquam statum mortis, qui Cœli quidem viam sibi aperit, Mundi vero claudit. Et sicuti primus homo de terrestri Paradiso egressus illuc reverti non potuit eo quod Cherubim a Deo in illius janua positus aditum prohibebat; ita diversa ratione, sed prorsus simili effectu cum Christianus per baptismum a Mundo recesserit, qui est hominis terreni Paradisus; Deus illum eo reverti non vult, neque cogitatione, neque affectu, actionibus vero multo minus. Potest quidem corpus ejus esse in terra, sed anima illius esse debet in Deo, cui uni vacare debet. Reminisci debet verborum Apostoli, seu vivimus, seu morimur, quid quid facimus, Domini sumus. *Auctor idem sermone pro quarta Dominica post Pascha.*

Christiani hominis sacro baptismate abluti hæc prima obligatio est, mori cum JESU CHRISTO, hoc est, in terrenis omnibus se tamquam mortuum putare, qui nullam amplius obtinet partem, nullosque fovere terræ sensus: indiscriminatim mundi hujus, & bona, & mala respicere, & nihil magis quam mortuum affici, sive bonum, sive malum aliquod corpori inferatur. Ideo considerandum primo est, quam alta perfectio sit hic rerum terrenarum contemptus, & quam

& quam pauci sunt, qui vere mortui sunt iis rebus omnibus, quæ Deus non sunt. Hæc tamen perfectio est, ad quam fidelibus omnibus contendendum, quippequæ religioni suæ est essentialis; quandoquidem ubi per baptismum religionem JESU CHRISTI sumus amplexi in hoc potissimum baptizati sumus, quemadmodum S. Paulus ostendit: *quicumque baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus. ad Rom. 6.* Debemus ergo verum fovere desiderium satisfaciendi huic muneri quantum in nobis est, nisi quantum decet, facere valeamus. *De Sancta Martha tom. 2. tractatum Asceticorum: monitum de instauratione promissionum Baptismi.*

Cõsepulti debeamus esse cum J. C. per Baptismũ juxta S. Pauli mente

Consepulti sumus cum illo per Baptismum in mortem peccati, Apostolus inquit in Epistola ad Romanos; quod mea quidem sententia innuere videtur, satis non esse Christiano viro, qui baptismate ablutus fuit, mortuum esse cum JESU CHRISTO, nisi præterea sepultus fuerit, & in eodem Sepulcro cum JESU CHRISTO conclusus. Inter mortuum, & jam sepultum hoc discriminis intercedit; quod alter quidem quodammodo versatur adhuc inter viventes; alter vero omnino separatus est, alter nullam amplius partem habet cum hominibus, sed homines habent cum illo, eo quod in eo occupati sunt, ut illi parentent; alter vero de hominum commercio ita abscissus est, ut nihil de illo faciendum sit amplius, & non sine quodam horrore videri possit ulterius. Itaque baptizati hominis status talis esse debet, ut non solum mortuus sit mundo nullum habens bonorum, vel malorum ipsius sensum; verum etiam ut velit a mundo haberi tamquam mortuum, atque sepultum; oblivioni datum, a terris omnino sejunctum, atque abjectum, tamquam aliquid, quod nemo pati potest. Hic erat S. Pauli status, cum ajebat: ad Galat. 6. *mihi Mundus crucifixus est, & ego mundo. Idem.*

Baptismus resurrectionem quoque J. C. repræsentat

Cum S. Paulus doceat, nisi JESUS CHRISTUS a mortuis resurrexisset, spem nostram, ac fidem inanes fuisse futuros, asserere possumus etiam nequaquam per Baptismum nos factos fuisse participes mortis, & Sepulturæ JESU CHRISTI, nisi resurrectionis quoque, novæque vitæ suæ participes effecisset. Hinc oritur potissima baptizati hominis obligatio, cui moriendum non est mundo, nisi ut in Deo vivat; qui terrenis rebus afficiendus non est, nisi ut æternarum amore afficiatur; qui cum JESU CHRISTO consepultus esse non debet, nisi ut hominum oculos, & consuetudinem fugiat; qui terræ mansionem non debet relinquere, nisi ut tamquam resuscitatus habitet in Cœlo. *Idem.*

Recordemur baptismatis nostri; plures nos impellunt causæ; hoc gratitudinis ergo præstare debemus, ibi enim pretiosam gratiam recepimus, cujus nonnisi cum ingratissimi animi vitio possumus oblivisci. Tempus baptismatis nostri finis est nostræ calamitatis & servitutis. Verum ob id præsertim identidem baptismum nostrum cogitare debemus, ut altius infigantur cordibus nostris fundamentalia religionis dogmata, quibus nos adhæsuros polliciti sumus, statim ac JESU CHRISTI militiæ dedimus nomen . . . . Hoc profecto maximum est beneficium a nobis receptum; & a nobis summo in pretio habendum, ideoque grati animi sensus fovere nos decet erga illum, qui adeo manifesta amoris sui erga nos præbuit argumenta. Quodnam donum unquam dono fidei pretiosius esse potest? quæ gratia baptismatis gratia excellentior? quid enim est, esse baptizatum? sane est incorporatum esse JESU CHRISTO, esse membrum JESU CHRISTI, indutum esse JESU CHRISTO, quemadmodum docet S. Paulus. *Lambert homilia in die festum Trinitatis.*

Pauci à Baptismi sui obligationibus satisfaciunt

Quicumque est Sacro baptismate regeneratus, essentialiter legem omnem observare tenetur; quod nobis ostendit, plurimos fideles non satisfacere iis, quæ polliciti sunt, & vota, ac promissiones sui baptismatis infringere: qui enim mandatorum tantummodo partem sequuntur, & alia præcepta transgredi non verentur, plane sunt prævaricatores . . . Ita illi, quibus tanta inest temeritas, ut Dei legem secundum suos explicent sensus, eamque interpretentur juxta suam utilitatem, ac studium; næ isti sunt rebelles filii, qui directe contra ea, quæ promiserunt, operantur. Essentiale, exempli gratia, Christianæ religionis officium est Crucem ferre, & sese mortificare: omnes baptismatis ritus satis ostendunt, quanti referat huic parere mandato. Ignorare non potestis, cum hoc beneficio cumulati fuistis, Sacerdotem pluribus modis vobis annunciasse munus ferendi crucem; hoc vobis, & signis, & ceremoniis tradidit Crucis signum, & fronti, & pectori imprimens: necesse ne est vobis explicari, quid hujusmodi innuant cæremoniæ? Si audire vultis S. Paulum Apostolum, hic etiam docebit vitam Christianam esse vitam crucifixionis: *qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* ad Gal. 5. Hinc autem sequitur nihil magis oppositum esse Sanctitati baptismatis, votis ejusdem, & vitæ Christianæ, quam amare voluptates, eas perquirere, illis sese abdere, & cupiditatem inflammare concedendo illi ea, quæ desiderat. *Idem.*

Bone Deus! reputantes animo misericordiam, qua large, effuseque in nos usus fuisti cum nos tuo signo notasti, atque in filiorum tuorum numero descripsisti, nonnisi summo rubore, & verecundia suffundimur. Eam nobis contulisti gratiam, cujus pretium satis æstimari non potest; & nihilominus eam fere oblivioni tradidimus: vix ad eam advertimus animum qui ne ullum quidem vitæ nostræ diem abire pati debueramus, quin magnæ miserationis tuæ recordaremur. Quot elapsi sunt dies, quin reputaremus, quid olim eramus, & quid hodie sumus per Sacri baptismatis gratiam? Sin autem eas meditamur promissiones, quas tum elicuimus & leges, quas tu nobis irrogasti; multo major nobis erubescendi occasio suboritur. Eorum, quæ polliciti sumus, fidem ne præstitimus? præceptis tuis obtemperavimus? O summam infidelitatem; illi famulati sumus, cui abrenunciavimus, vitaque nostra jugis fuit nexus prævaricationum a legibus tuis. Primæ igitur promissiones nostræ sedulo repetendæ sunt, ut infidelitatem nostram intelligamus. Quid faciendum nobis erit Domine, ut adeo nefaria scelera deleamus? tu nos docuisti, alterum non deesse baptismum non sine mirabili miserationis excessu institutum pro illis, qui prioris gratiæ jacturam subjere. Non aliud superest quam lacrymarum baptisma, quod nos felici eo statu possit restituere, ex quo lapsi sumus. *Idem.*

Ad quam dignitatẽ Fidelis per Baptismum evehitur

Per Baptismum Christiani facti estis. Intelligitis ne quid hoc sibi velit, & quænam sit hujus gratiæ magnitudo? Christiani facti estis, hoc est filii Dei, quemadmodum vos docet S. Ioannes dicens: *videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus.* Christiani facti estis, hoc est JESUS CHRISTUS in hoc etiam mundo animas vestras tamquam sibi desponsatas considerat; testante Apostolo cum ait 2. ad Cor. 11. *despondi enim vos uni viro Virginem castam exhibere Christo.* Christiani facti estis, hoc est fratres JESU CHRISTI, ac Templa Dei: docet enim S. Paulus quod non erubescit Salvator appellare vos fratres suos, & 1. ad Cor. c. 3. *nescitis, quia Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* Christiani facti estis, hoc est naturæ Divinæ participes, & illius felicitatis hæredes, ubi nihil deleri, corrumpi, senio confici potest? O magnum Christiani nomen! At quam cæci illi sunt, qui illius meritum, atque pretium ignorant! Christiani qualitas reliquis quibuscumque anteferenda est; & licet magno in honores sis, hæc tamen precipua gloria, æxistimanda est; quod olim dicebat Sanctus Augustinus Epist. 96. novæ edit. alias 124. viro cuidam nomine Olympio, qui nuper ad insignem dignitatem fuerat evectus. *Idem homilia in Sanctum Ioannem Baptistam.*

2 Petr. 4. & 1. 4.

Christiani omnes quodam in sensu æquales sunt; in vobis, Apostolus inquit, est *unum corpus, & unus Spiritus, sicut estis in una spe vocationis vestræ: unus Dominus, una fides, unum Baptisma.* Quod præcipuam gloriam nostram constituit, æque in Christianis omnibus invenitur; si quod discrimen esse debet hoc principiis religionis debet inniti; si Christianus aliquis præ altero aliquam habere debet prærogativam, hæc una esse potest, si diligentius Leges Evangelii sequatur. Dives, qui JESU CHRISTI præcepta sequitur, paupere dignior est, non eo quod dives, sed eo quod JESU CHRISTO fidelis; Pauper, qui Santificatur in egestate sua multo superior est divite oppositam Evangelio vitam vivente. Ut verbo me expediam, nihil in terris majus est, nomine Christiani. *Idem.*

Quid sit verus Christianus. Christianus, ut adæquata illius definitio afferatur, homo est, qui baptizatus Evangelium assumit tamquam vitæ suæ normam, & JESUM CHRISTUM tamquam exemplum; qui jugiter adlaborat, ut fiat divini hujus prototypi, vivens Imago, & in seipso omnia illius exprimat lineamenta, ut quemadmodum Apostolus 2. ad Cor. 4. inquit, in se ipso appareat vita JESU CHRISTI: *ut, & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris:* ita ut qui illum videt, aliquid JESU CHRISTI videre se putet, & Christianus hic dicere possit cum S. Paulo, se vivere vita JESU CHRISTI, vel potius JESUM CHRISTUM in ipso vivere. Hæc est veri Christiani imago, Hæccine tua est? Numquid te ipsum agnoscis ex hujusmodi lineamentis, & respondere potes, te esse Christianum? Scrutare cor suum; ad examen revoca vitam suam, & responde. *Pater Nepuen in libro qui inscribitur Spiritus Christianismi.*

Ad quid prodest professio illa, qua in Baptismo JESU CHRISTI fidem, ac legem sumus amplexi, nisi ut redargueremur ex nobis metipsis, atque innotesceret, eam quæ in nobis religio videtur, hypocrisim esse, quippe divino cultui exteriores aliquod cæremonias impendentes præcipuas curas collocamus, ut mundo obtemperemus? ita est. Horum temporum fideles, saltem plerique, sunt, quemadmodum de ævi sui fidelibus S. Hieronymus affirmabat, tamquam monstrum ex oppositis atque contrariis constans; hoc est fide, & infidelitate, religione, & impietate, obedientia, & rebellione; fide quidem, religione, & obedientia in speciem, cæteris vero rebus in praxi. *P. Dozenne de Divinitate Jesu part. 3.*

Debemus mori mundo, ac per baptismum novam vitam vivere. Quandoquidem in Baptismo recipimus spiritum vivificantem, ut nos animet, & sit Christianarum, & supernaturalium actionum nostrarum principium; nobis moriendum est principiis omnibus vitæ contrariæ, & oppositæ vitæ Spiritus Sancti? hoc est mundo, & carni moriendum est. Quamobrem docet Sanct. Paulus opus esse, ut Christi fidelis in Baptismo veterem hominem crucifigat, ut quemadmodum Salvator pro nobis in Cruce Sanctam, atque innocuam vitam amisit Ita, & nos pro eodem impiam, criminosamque vitam amittamus: *hoc scientes quia vetus homo noster Crucifixus est; ut destruatur corpus peccati* ad Roman. 6. *Pater Texier sermone pro feria sexta post primam Quadragesimæ dominicam.*

Fidelibus omnibus industriæ viribus contendendum est, ut receptam in baptismo innocentiam tueamur: Illud vero deplorandum est, quod plerique id ne cogitant quidem. Docet experientia ipsos a divinæ regenerationis suæ puritate degenerare fere statim ac rationis usum attingunt, & quo majorem obtinent cognitionem eo magis innocentiam, atque Christianam simplicitatem in ipsis decrescere, atque imminui; cum nequitia, & peccatum in singulos dies novas acquirant vires, & radices agant altiores. Undenam proficisci existimandum est quod pueri baptismalem innocentiam amittant, atque Deo infideles evadant fere statim ac se ipsos cognoscunt? Profecto proficiscitur ex sæculi corruptione, & negligentia parentum; quorum cura juxta mandatum Dei gratia in parvulis conservari deberet, atque adolescere. Sed quemadmodum Parentes non semper pie vivunt, sed post sæculi corruptionem abeunt, neque curant, ut illi erudiantur; mirum non est, si propter pravum eorum exemplum Filii pravos habitus induant, ac sensim ferantur in vitia. *Desumptum ex homiliis moralibus homilia pro Dominica infra octavam Epiphaniæ.*

Cur corporis infirmitates & concupiscentiæ motus post baptismum permaneant. Corporis infirmitates, ægritudines, dolores, concupiscentiæ motus nobis post baptismum non relinquuntur, nisi tamquam virtutis exercitatio, ut per eas majorem gloriam, ampliorem que in Cœlo remunerationem acquirere valeamus. Hac de causa Deus post quam Israelitas de Ægyptiorum servitute eripuerat, Pharaone, totoque exercitu illius in Erytræo mari submersis non statim illos in promissam, beatamque terram induxit sed illos antea pluribus, variisque adversitatibus exercuit. Cumque deinceps illos in terræ illius possessionem invexisset, expulit quidem plerasque gentes, quæ incolebant ibi; sed quasdam ibidem reliquit, quas Israelitæ superare non potuerunt, ut cum illis bellum gerentibus vitium, animique exercendorum non deesset occasio. *Idem.*

Ex iis, qui hujus mundi dogmata sequuntur, hoc primum quæro, utrum, cum in Baptismo mundi pompis abrenuntiarunt, ea fuerit promissio, vel ut alii loquuntur, votum Chimæricum, an per hanc promissionem, aut votum aliquam obligationem contraxerint? Quisnam primum asserere audebit? nonne impium esset velle, adeo solemnem promissionem, qualis est abrenuntiare pompis mundi in baptismo, ad nihilum redigi? ea verba nihil significare; & re ipsa fidelem qui hoc promiserit, nihil præstare teneri? huc tamen redeundum est, si sæculi hujus inanes, insanæque prætensiones audiantur. Si eorum ornatus, vestes, suppellectiles, ædes, servorum caterva, non sunt pompæ Mundi, ubinam ergo sunt illæ pompæ, quibus in baptismo abrenuntiastis? Quam aliter a veris Fidelibus hæc omnia vident illi, quibus infixa sunt mundi hujus præcepta! dicere nequeunt, ubinam sunt hujus mundi pompæ: & in quibus rebus consistant; at veri Christiani eas plurimis in locis inesse fatentur, & non ægre intelligunt quid se facturos promiserint, cum solemniter pompis abrenuntiaverunt. Quinam sanius judicium fert? *Lambert Homilia 55. in festum Sanctæ Trinitatis.*

Privilegia filiorum adoptivorum Dei per baptismum. Si Filii Dei hoc habent commune cum JESU CHRISTO, qui est primogenitus omnium creaturarum, quod Deus illos, ut ita dicam, ab æterno concepit mera voluntate sua, ac sola sui amoris causa, huic nequaquam minus similes sunt propter spiritualem generationem per eam conformitatem, quam cum ipso habent in ipsius incarnationis mysterio. Cum enim Omnipotens hic, & Sapientissimus Pater, eos omnes, quos adoptat in filios, efficere velit conformes filio suo per virtutum ac sanctitatis ejusdem imitationem, vult, eos renasci spiritualiter quemadmodum fecit, ut temporaliter nascerentur. Nemo unus ignorat JESU CHRISTO duplicem esse nativitatem, æternam alteram in sinu Patris, & alteram temporalem in sinu Matris. Nos quoque duas nativitates habemus, alteram naturalem in Matrum sinu, supernaturalem alteram in sinu Ecclesiæ: quæ, ut Sanctus Augustinus ait, non generatio, vel nativitas simpliciter; sed regeneratio vocatur: generatio quippe nos efficit inimicos Dei, & dæmonis mancipia; sed regeneratio Christianos facit et Filios Dei. *Moralis Christiana in Pater libr. 1. sect. 1. artic. 1. a.*

Ea, quæ in Baptismo sumus polliciti in censu Æternitatis descripta sunt, inquit S. Ephrem, & eadem illa repetentur ex nobis ipsa mortis nostræ die, nobisque novissimo in judicio exhibebuntur, Tum enim singulis exhi-

exhibebitur sui baptismatis signum, ut liqueat, utrum fractum, atque violatum fuerit. Tum patebit, utrum servata fuerit integra fides; utrum candida prioris innocentiæ vestis polluta, discerptaque fuerit, utrum adimpleta ea, quę generose coram tot Testibus promiseramus. In ipso baptismatis momento Angeli promissiones describunt, quas morituris repræsentant. Ita ab oculos nostros tota vitæ nostræ ratio versabitur; cogitationes, consilia, verba, actiones: & hæc singula conferentur cum promissionibus quæ a nobis editæ fuerunt; atque innotescet, utrum promissionibus responderit effectus, atque utrum fideles, an perfidi fuerimus. Hæc sane collatio terribilis erit fidelibus, quibus veri Christianismi Spiritus deest, & quorum vita Ethnicorum more sceleribus est coinquinata. *Idem, & Sanctus Ephrem libro de judicio novissimo cap. 5.*

In Baptismo nosmet Deo obstringimus, ipse nobis

Hac in re admirari debemus, quam magnifice erga nos Deus agat, & quousque liberalitas ejus progrediatur: nosmet illi tradimus, nosmet cultui ejusdem devovemus; sed nos Miseros! hoc verbo fortasse tenus: promittimus, perfecte ipsum amaturos, eidem reliquo vitæ nostræ spatio fideles futuros: ipse vero nobis adhibens fidem recipit promissiones nostras, atque ex ipso baptismatis nostri tempore remuneratur; quasi jam fidem præstitissemus, quamvis ille videat, plerosque hanc illi minime præstituros; & pro simplici promissione, quam, ubi primum aderit occasio, fractum, violatumque iri videt, ipse large, effuseque nos suis muneribus cumulat. Nobis enim gratias suas tanta cum profusione impertit, ut non liberalis vel magnificus solum, verum etiam prodigus sit, amoris sui, suorum thesaurorum, sui ipsius, nihilque omittat, ut Christianum efficiat, & ad incomparabilis magnitudinis gradum illum extollat. *Idem.*

Quomodo I. C. Sanguinis sui virtutem in baptismo communicet

Baptismus a S. Paciano Barchinonensi Episcopo *Sacramentum Passionis* IESU CHRISTI *vocatur*: in hoc enim Sacramento gaudet IESUS omne pretiosi sui Sanguinis meritum, omnemque divinę misericordiæ suæ abyssum in animas baptizatorum effundere; ita ut in hoc mari gratiæ immersę restaurentur omnino, eamque perfectam recipiant innocentiam, quæ per candidam eam vestem exhibetur, quæ olim recens baptizatis post baptismum conferebatur. Hæc enim cęremonia per Sacerdotum ora illis significabat Ecclesia, vitæ suæ rationem ita esse instituendam, atque ita accurate actionibus, Sermonibusque suis invigilandum, ut diligentissime primam eam gratiam, per quam erant instaurati, & hanc baptismalem innocentiam, qua erant induti, puram, integramque tuerentur usque ad diem Domini, coram quo erant aliquando in Judicium prodituri. *Idem.*

Licet non omnes coram Deo æquales essemus, & propter infinitam ipsius magnitudinem, a qua pendemus æqualiter, & cui cultum, honoremque eumdem præstare tenemur, & propter nihilum nostrum in nobis indiscriminatim divisum; per baptismum tamen evaderemus æquales. In hoc Sacramento IESUM CHRISTUM quodammodo induimus, ut loquitur Apostolus: & hoc nostram similitudinem, nostrumque pretium constituit. Quid refert, nos vel nativitate, vel fortuna distingui; distantia, quæ inter nos hoc loco esse potest, non efficit, ut quoad Religionem alii ab aliis differamus. Singuli gerimus imaginem Filii Dei; hoc nos extollit, hoc magnos efficit, hoc Dei oculos in nos convertit & singuli ex æquo sumus honoris hujus participes. Alia dignitatis insignia, quæ homines afficiunt, eosque in diverso dignitatum grado constituunt, tanta non sunt ut coram Supremo creatarum quarumcumque rerum Domino nos inæquales efficiant. Homo baptizatus est: Hæc illius gloria est, ob hoc est ab aliis distinguendus. Cum ex informi, rudique lapide simulacrum aliquod elaboravit artifex; non lapis sed simulacrum intuentium oculos allicit. Simul omnes in eamdem corruptionis massa confusi, inde per caracterem filiorum Dei tantummodo evadimus. Qui pridem caracter, nihil habet augustius in his, quam in aliis, sed omnes ejusdem magnitudinis lineamentis exequar. *Liber cui titulus: Animadversiones in varia Religionis, & Moralis argumenta.*

Cum olim Ionas in utramque aurem sterteret sæviente procella, exterriti Nautę voce e somno fuit excitatus, cui ille hæc ait: *cujas es tu? quæ est terra tua? quod opus, & quo vadis?* Ion. 1. Propheta huic interrogationi, quæ illud periculi tempus nequaquam decere videbatur, hoc tantum respondit: *Servus Dei sum ego, & Deum Cœli ego colo*, quasi diceret: institutum meum, vocatio mea, itineris mei finis ad hoc spectant, ut Deum Cęli colam. Liceat per vos mihi auditores, hoc ipsum ex vobis quærere, quod Nauta ex Propheta petiit: *cujas es tu?* unde nam orrigo tua? intelligo autem spiritualem orriginem; nonne cœlestis est, ex quo sacro baptismate ablutus fuisti? At illuc ne redire contendis? *quod nam est opus tuum?* ad id autem quid facis, quid niteris? Christianus es, servus es veri Dei, & illum colis: at colis ne illum in Spiritu & veritate? *Sermo manuscriptus.*

Fidelium plerique vita sua fidem, nomenque suum mentiuntur. Sęculi hujus præceptis, imbuti, fidei dogmata impugnant; flagitiis immersi christianæ religionis sanctitatem dedęcorant, & crudeli terrenarum rerum cupiditate inebriati charitatem extingunt. Quemadmodum omnes iisdem Christianę religionis officiis tenentur, ita nemini licet ne minimam quidem ex illis demere particulam: hæc vestis est inconsutilis, quam inimici Domini dividere non potuerunt. Sed quod Carnifices facere ausi non sunt in hac veste; Ecclesiæ filii ea temeritate feruntur, ut Mysticam vestem hanc velint atterere: licet enim cum Propheta dicere, veritates hodie imminutas esse inter homines; quolibet sibi licentiam vindicante, easdem dividendi juxta suos affectus, & scelera. *Pater Massillon.*

Christiani dignitatē & vita & moribus mentiuntur

Cum Mysteriorum fide, maximę etiam virtutes, eęq; austerissimæ in omnes terras effusæ sunt; has Discipuli IESU CHRISTI in difficillimis itineribus secuti sunt: quæcumque pati pro veritate, hoc illis familiare fuit, atque usitatum; & Salvatorem suum imitaturi celerius ad tormenta cucurrerunt, quam cæteri ad delicias. Recenseri non potest divitum numerus, qui pauperes facti sunt, ut pauperibus auxiliarentur; neque pauperum, qui paupertatem suam divitiis prætulerunt, neque Virginum, quæ in terris Angelorum vitam imitatæ sunt, neque Pastorum, qui omnibus facti sunt omnia, parati, ut pro grege sibi credito non vigilias, laboresque solum, sed propriam etiam vitam impenderent. Ecclesia non minus difluit exemplis, quam præceptis; & doctrinæ illius enituit Sanctitas, eo quod plurimos Sanctos produxit. Deus, qui novit maximas virtutes inter maximas tribulationes oriri, atque foveri, Ecclesiam suam per martyrium instituit, atque trecentos annos & ultra, ita exercuit, ut ne minimum quidem quietis spatium eidem relinqueret. *Bossuet Episcopus Meldensis Sermone in Universalem Historiam.*

Cum eam, qua peccato morimur, mortem, & qua per baptismum nobis moriendum est, vita prorsus Sancta, atque Christiana sequi debeat, vulgo decipimur, quia veterem Vitam nostram, cui mortuos nos esse decet, pro vita nova accipimus, quam ingredi debueramus, ut vere cum IESU CHRISTO resurgeremus. Hic est vulgatissimus sæcularium omnium error, qui peccato se mortuos putant, statim ac ad pœnitentiæ Sacramentum accessere, quod ipsi alterius baptismatis loco esse deberet. Cum vita, quam deinde ducunt, sit priori similis omnino, vel in speciem tantummodo, non re ipsa dissimilis; liquido patet, ipsos in speciem tantum peccato mortuos fuisse, vel mortem hanc nequaquam exceptam fuisse a vita frugi, Sancta, atque Christiana uti oportebat. *De Sancta Martha tom. 2. tractatuum Asceticorum.*

Baptismus nobis confert dignitatē filiorum Dei.

Videte, ait Dilectus Domini Discipulus, *qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filii Dei nominemur, & simus.* Ioan. 3. Etenim nonne satis, superque nobis contulisset, si permisisset solum, ut hoc nomine vocaremur? nonne plurimum deberemus eidem, si pati voluisset tantummodo non sine maximo miserationis

rationis exemplo, se Patrem appellari? Sed longius procedit ejusdem Charitas; non enim permittit solum, *ut filii nominemur*, sed vult etiam ut re ipsa simus: *nominemur*, *& simus*. Non vult solum, extrinsecus tantum hunc honorem nobis deferri; vult etiam nos intrinsecus omnem gloriam, omnemque percipere utilitatem. Nos ideo gloriamur, & preclara quidem gloriandi suppetit occasio: *gloriamur in spe filiorum Dei*, inquit S. Paulus ad Rom. 5. Quanam de re inquis, Apostole, nobis gloriandum? in spe filiorum Dei, Deus enim, quemadmodum ait S. Iacobus c. 1. ex mero voluntatis suæ motu & verbo suæ veritatis nos genuit: *ipse enim genuit nos verbo veritatis*. Ipse nos in admirabilem lumen vocavit; ipse adoptionis suæ privilegio in nos fluere jussit emanationem quamdam filiationis Filii sui, *ut simus initium aliquod creaturæ ejus*. Apage ergo superba nomina, quæ semideis suis antiquitas tribuit; apage titulos magnificos, Victoris, Magni, quos illi sibi honori verterunt; apage honores distinctos, vel qualitates personales, quæ hominum existimationem, atque observantiam conciliant: hæc omnia licet magna, licet Augusta, nihil sunt, ubi cum qualitate filiorum Dei conferantur: & homo licet pauper, atque contemptibilis sit, vel genere, vel munere coram Deo, ex quo Christianus est, longe major est, quam omnes Ethnicorum Reges, atque Imperatores, quia ut ait S. Cyrillus: *fastigium nobilitatis est inter filios Dei computari*. Sermo manuscriptu.

Nonne mirum est Christiani nomen, cum præ cæteris nominibus maximum sit, atque pulcherrimum, præ cæteris magis contemni: & qualitatem filiorum Dei, quam in baptismo recepimus, cum præ cæteris sit maxime optanda, eam esse, cujus minima habetur cura? Quanto enim ardore alios titulos tueri contendimus? quo furore eorum jura non asserimus? nonne irascimur, ubi in dubium vocantur, & ob præeminentiam irridendam quæ in dubio ponitur, nonne integræ familiæ passim intereunt? Sed quanta tranquillitas est in iis, quæ ad qualitatem filiorum Dei pertinent? hæc haud ægre iis relinquitur, qui eamdem sibi honori vertere gestiunt.

Quod locuples sis, quod generis nobilitate polleas, quod apud homines in honore habearis, quod ad summam aliquam dignitatem evectus fueris, de hoc gloriatis, hoc tuis titulis præfesers; sed Christianismi gratia, divina adoptio, qualitas filiorum Dei contemnitur, vel saltem minimum curatur, ut hæc privilegia enitescant, atque tuo munere perfungaris. *Idem*.

Fidelis per Baptismum fit Membrum JESU CHRISTI.

Si Fidelem considero, quatenus ad IESUM CHRISTUM refertur, invenio, ipsum fieri membrum ejusdem, atque in ipsum tantum gloriæ, & magnitudinis influxum depluere, ut cęteris, quibuscumque rebus antecellat. Verum enim vero ad veritatis hujus vim intelligendam, cujus testis est Sanctus Paulus, sciendum est JESU CHRISTO duplex esse corpus; alterum naturale, quod in Sanctissimæ Parentis Utero accepit; alterum mysticum, quod sibi adscivit, & cujus re ipsa caput esse voluit. Itaque cum per baptismum ingrediamur in Ecclesiam, quæ corpus est mysticum Filii Dei, ut simus pars ejusdem; cumque JESUS CHRISTUS, qui per mortem suam hanc genuit Ecclesiam, caput illius esse voluerit; nonne inferendum est, cum Christianus pars sit totius hujus corporis, nos illustri huic capiti adhærere, & quemlibet singillatim esse membrum illius? *Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro*, inquit Apostolus: 1. ad Cor. 12. vos omnes illi adhæretis, & hæc unio, quam habetis cum illo, & quæ tantæ gloriæ vobis cedit, perfectissima est, atque intima. Hic effectus est orationis, quam Dei Filius Patri suo paulo antequam moreretur effudit: quæso, ut qui in me credituri sunt, sint in me, & ego in illis quemadmodum tu es in me, & ego in te per eam unionem, quæ nos invicem, & æternum conjungit. *Idem*.

Altius ne ascendere possumus? cumque Deus nos suo filio conjunxerit tamquam membra capiti suo, ut cum illo nos unum, & idem efficeret, poterat ne majorem nobis honorem conferre? Nihilominus quantumvis magna sit hæc gloria, quæ nobis cedit ex hoc fœdere, quod per baptismum cum JESU CHRISTO contraximus, quænam inde nobis utilitas esse potest, nisi bonis operibus honorem hunc sustineamus? Christiani vocamur, cumque speciosum hoc nobis nomen defertur, ideo defferri significatur, ut nosmet IESU CHRISTO tradamus, & illius membra evadamus. Nos ipsi gloriamur, atq; hanc qualitatem respicimus tamquam fundamentum gratiarum omnium quas ab infinita illius misericordia recipimus; ad illum spectamus; in illius persona Divinitatem quamdam induimus, & nihilominus negligimus ea præstare, quæ tenemur; officiorum nostrorum obliviscimur, & inani spe hoc tantum nomine nos salvos futuros speramus. Unde nam nos metipsos ita decipimus, & aliis imponimus? Si quis familiam nostram ingrediatur, nobisque consanguinitatis vinculis adhæreat, illum pati non possumus, si per nequitiam suam nobis dedecus inferat; putabimus vero JESUM CHRISTUM hoc illustre caput, cujus membra sumus, minus affici injuriis, quas recipit a nobis, & quas inde excusare contendimus, quod ad illum pertinemus? O nos cęcos, qui non videamus hac ipsa de causa fieri nocentiores, atque ita in caput nostrum æternam reprobationem convertere; &, ut verbo me expediam, discrimen illud quod inter nostras actiones nostrasque dignitates, inter nostrum vivendi genus, nostrosque titulos intercedit, nos improbiores efficere, eo quod majori Deum afficimus contumelia. *Alius Sermo manuscriptus*.

Nescitis, quia corpora vestra membra sunt Christi? tollens ergo membra Christi faciam membra Meretricis? Hoc olim ad Corinthios S. Paulus scribebat, quod ipsum ferme dicere possumus de Christiano, cujus vivendi ratio nequaquam respondet sanctitati religionis illius, quam est per baptismum amplexus. *Nescitis quia membra vestra, membra sunt Christi?* 1. *ad Corint.* 6. Ea ne polluetis? Ea ne dedecore afficietis? atque vos metipsos JESU CHRISTO auferetis per impuram, criminosamque vitam, ut vosmet voluptatibus devoveatis? Quęnam contumelia, o Salvator amabilis, & tibi cederet, & nobis? Quænam horribilis esset confusio, si tanta hæc inter caput, & membra deformitas inveniretur? Egone inposterum gloriabor ob Christiani nomen, cum vitæ tuæ norma vitæ meæ coruptioni nequaquam responderit, cum non intellexero illius status dignitatem ad quem me provehere dignatus es collatam eum ea miseria, iisque sordibus, quibus me flagitia mea cooperuerunt? *Idem*.

Hoc aliud principium est novam Christiano conferens magnitudinem, scilicet quod non sumus tantum, JESU CHRISTI membra, verum etiam sumus Templa Spiritus Sancti. Neque putetis, me de animabus nostris tantumodo loqui; quis enim ambigit quominus Deo per baptismum reconciliatæ sint Templum & Sanctuarium Spiritus Sancti? De ipso etiam Christiano corpore loquor, & non nisi post Apostolum Paulum hanc veritatem annuntio.

Illum loquentem audiamus: *nescitis, quia membra vestra Templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est?* & eo ipso momento, quo baptismi gratiam recipimus, quæ quidem est veluti forma nos Christianos efficiens, Spiritum Sanctum, qui olim permanere non poterat in homine, quia caro erat, statim invisibiliter descendere intra nos, ut ibi inhabitet, simulac Templum hoc illi fuerit dedicatum per solemnem nostri baptismatis ritum? Hac de causa Sacramentum istud vocatur regeneratio, restauratio, creatio, justificatio: & hac ipsa ratione S. Augustinus ait, nos Christianos fieri per eumdem Spiritum, qui B. Virginem Sanctificavit, illam Dei parentem efficiens, & quemadmodum admirabilis, hæc creatura Deum tulit sinu suo per Spiritus Sancti operationem, nobis quoque illum ferendum esse in corporibus nostris, quæ Spiritus Sanctus residens in nobis sibi pro Templis elegit. *Idem*. Per baptismum sumus Templa Spiritus Sancti

Non sine causa Magnus Apostolus ad fideles loquens

quens exclamat: attendite ad vocationem vestram, vel vocationem vestram considerate: hæc enim numquam satis considerari potest. Verum quidem est vocationis hujus dignitatem ab illis non agnosci, quæ carneis oculis intuentur omnia; fidelium vita abdita est cum JESU CHRISTO in Deo; abdita quidem mundo est, extrinsecus enim humilis est, exilis, abjecta; abdita vero est cum JESU CHRISTO, quemadmodum abdita fuit vita illius; & *Mundus eum non cognovit*. Ideo primis illis Ecclesiæ temporibus Christiani tamquam novissimi habebantur ex plebe, sine spiritu, sine prudentia, & qui commentitia quærentes bona (ita enim loquebantur infideles) ultro omnibus vitæ commodis carebant, & omnia malorum genera patiebantur. Attamen si Opifices omnes artis suæ præcepta ediscunt, atque omnes Discipuli traditam sibi ab Institutoribus suis scientiam percipiunt, multo magis Christianus statum suum cognoscere, & quid in statu suo sibi faciendum sit, debet intelligere. *Liber cui titulus Christianus incognitus.*

Fidelis vitam ducere debet vitæ J. C. cujus nomen gerit conformē

JESU CHRISTI cognitio, disertissimus Salvianus lib. 3. de Gubern. Dei ait, sterilis esse non debet; sed effectivum amorem parere, ita ut nomen Christiani, nisi ea adimpleantur, quæ significat, nihil omnino sit. Tenemur ergo, idque summa cum obligatione, vitam ducere JESU CHRISTI præceptis conformem; ideoque cum populi omnes ea admirarentur miracula, quæ ipse operabatur, dicebat Discipulis suis: Luc. 9. *Ponite vos in cordibus vestris Sermones istos*. Verba hæc veris dicuntur fidelibus, qui in Ecclesia primitiva Sancti appellabantur. Veros fideles dico; non desunt enim fideles, qui ita vitam instituunt, ac si omni Dei, & JESU CHRISTI cognitione carerent. Ita loquitur Apostolicus ille Pater, & hoc ipsum hodierna die plerisque fidelibus dicere possumus; populo huic, qui vidit lucem magnam, quæ a S. Petro ep. 2. c. 1. lumen admirabile appellatur: huic populo fidei luminibus illustrato, atque imbuto præceptis JESU CHRISTI, qui se illius magistrum efficere dignatus est. Attamen fideles hujusmodi, si de eorum fide ex ipsorum actionibus judicium ferendum est, in tenebris, & umbra mortis sedent. Sin autem mihi dixerit aliquis, nullum unquam Sæculum extitisse, hoc nostro magis illustratum; Dei verbum numquam vulgatius fuisse, atque familiarius; ne querendum nobis est, quod Christiani sterili sint cognitione contenti. *Idem.*

Post ea, quæ mitissimo, & misericordi Deo nobis revelare placuit, inexcusabiles sumus, nisi christianas veritates cognoscimus. Sed quam terribile judicium Dei expectandum est, si illis ignoratis vocationis gratia propter voluntarias mentis nostræ tenebras in nobis jacuerit inutilis? Vę nobis, qui pleno meridie gratiæ, & cum exortus justitiæ sol nos undequaque suis radiis circumdat, adhuc in tenebris mortis incedimus! opus ne est, ut per voluntariam cęcitatem nostram speciosissimæ Dei gratiæ justa fiant majoris condemnationis nostræ argumenta? opus ne est ut fidelis in statu prorsus Divino educatus se se per peccatum ita demittat ut brutis similis fiat? opus ne, ut filii Dei dignitate auctus, & JESU CHRISTI membrum effectus particeps naturæ Divinæ ad immarcessibilem coronam vocatus, seipsum tot gratiis, ac favoribus ptivet, vitam ducens ab instituto, ac dignitatem suam adeo desformem? *Idem.*

In Mundo in eo verti christiana Religio censetur, ne quis decidat in turpia flagitia, quæ honesti hominis auferunt existimationem; qualia sunt impudicitiæ, ebrietaris, injustitiæ, aliaque id genus scelera, satis se fecisse ratus, si externas aliquod consuetudines servavit, si Sacris Misteriis adstiterit, si Dei verbum aliquando audierit, ac demum, si quibusdam exterioribus religionis officiis persunctus fuerit. Omnia hæc optima quidem sunt, & præstantissima, tantumque abest quod illa improbare velim, ut vellem immo, ea fidelibus omnibus persuadere: Sed Christianismi gratia ab iis rebus non pendet. Undenam ergo pendet? fortasse quæritis. Hoc docet S. Paulus Apostolus baptismi naturam explicans, atque Mysterium, ubi ait, nos cum JESU CHRISTO per baptismum consepultos fuisse in mortem; ut quemadmodum ille resurrexit, nos quoque vitam ingrediamur novam, quoniam certum est, si nos in illo insiti sumus per eam similitudinem, quam cum morte illius habuimus, in illius quoque resurrectione similes eidem futuros. Veritates hujusmodi ad omnes Christianos pertinent, quandoquidem Apostolus eas applicat omnibus qui lustralibus undis fuerunt abluti. Quicumque igitur baptizati fuerunt, mortui peccato sunt, cum enim in morte illius baptizati fuerint, consepulti fuerunt cum illo, & in illo insiti; evadimus ergo unum corpus cum illo non secus ac germen, unum, & idem fit cum arbore, cui insitum est. Hæc est nostræ vocationis gratia, quam nos idem Spiritus Sanctus edocuit per Apostolum locutus. Sed raro fideles inveneris, qui vocationis hujus dignitatem, atque officia cognoscant, & qui se tamquam unum, & idem cum JESU CHRISTO putent: inde enim sequitur, ipsis ita vivendum esse, ut ille vixit 1. Pet. 1. ita in omni vita sanctos esse debere, ut sanctus est ille, qui eos evocabit, 1. Ioan. 3. sibique vitam vivendam esse prorsus aliam, & ea quærenda, quæ sursum sunt, non quæ super terram ad Coloss. 3. *Idem.*

Qui religionis alicujus status amplectuntur illius regulas, atque constitutiones ediscunt, & illi, qui artem, vel disciplinam aliquam aggrediuntur, illius præcepta se callere gloriantur, nos vero nostri baptismatis statuta, & Christianæ religionis præcepta negligimus. Ea quæ a nobis fiunt plerumque per usum, atque habitum fiunt, & perraro interiori spiritu, & ea ratione, quæ vocationem nostram deceat, fiunt; ita vivitur, ita vita transigitur. Attamen Sancti Patres id genus Christianos vocarunt Christianos fictos, vel personatos: dixerunt, eos qui christianæ religioni conformes non erant, veros Christianos non esse; nomen Christiani sine re, quam significat, esse nomen inutile. Deus enim infinito lumine suo nequaquam judicat secundum speciem: *nolite errare*, inquit Apostolus ad Galat. 6. *Deus non irridetur*: Ita loquitur, ut bonorum operum necessitatem mentibus imprimat. Ubi terribile mortis momentum advenerit, persona auferetur, & fideles, qui Ethnicorum more flagitiose vixerint, cum ipsis æternis ignibus adjudicabuntur. Nemo est JESU CHRISTI, idem Apostolus ait, nisi habuerit Spiritum JESU CHRISTI: alioquin non esset insitus in eodem, neque verus Christianus esset, nisi munera sua adimpleret, vel si perfunctorie tantum, ac sine interiori spiritu illa adimpleret. *Idem liber, cui titulus, Christianus incognitus.*

Christianæ religionis officia perfunctorie adimplentur

Tertul. Apol. 46.

Si vere Dei magnitudinem cognosceremus, statim intelligeremus quæcumque, licet minima, ad ipsum pertinent, omnibus terræ hujus dignitatibus esse anteferenda: si enim maximorum Regum Ministri de sua gloriantur servitute, nihil præstantius, vel sublimius sperare possumus, quam Dei servos esse. Hoc utriusque legis Sancti Viri tantopere excupiverunt; & Apostolus Paulus in hoc gloriatur, quod seipsum JESU CHRISTI Servum appellat, idque sæpe repetit in Epistolis. Verumtamen Deus longe præstantiorem nobis conferre voluit dignitatem, nos ad filiorum suorum qualitatem extollens; & profecto per baptismum evadimus filii Dei. Ita loquitur Apostol. ad Galat. 4. *ubi venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum factum ex Muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus*. Hæc autem adoptio humanis toto Cœlo præstat; humana quippe, neque meritum, neque adoptionis Spiritum in illum transmittere potest, qui adoptatur, ut sit principium vitæ illius, ejusque exemplum, ac norma, quod adoptione divina perficitur. Hac de causa subdit Apostolus: *quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii tui in corda vestra clamantem: ABBA Pater*, per quem nobis libertatem permittit, illum hoc nomine benevolentiæ refertissimo nuncupandi. Post hæc concludit Apostolus; non esse nos amplius servos, sed filios Dei. Quinam honor? quæ gloria, Deum habere Patrem!

Christiani non sunt servi, & filii Dei

trem! quæ dignitas, eumdem cum JESU CHRISTO Patrem habere! *Idem*.

Videte, S. Ioannes exclamat, *videte qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filii Dei nominemur, & simus!* Sed hoc donum Dei non respicit solum Christianos aliquot, quemadmodum Spiritus Sancti munera efficiunt; donum hoc paternæ erga nos charitatis, propter quod filii Dei nominamur, & sumus, fidelibus omnibus sine ulla exceptione commune est. Hoc ipsum docet Apostolus ad Galatas scribens his verbis: *omnes filii Dei estis per fidem, quæ est in CHRISTO JESU.* Qui fecit omnia, addit idem S. Joannes, *dedit potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine ejus.* O certissimam veritatem, quam veritas ipsa testatur; sed veritatem parum notam, vel qua Christiani uti satis non norunt? Quis enim novit, quanta hæc sit dignitas Dei filium esse? quis æstimare novit honorem hunc tanti, quanti meretur? gloriamur in Mundo eo quod nobiliori ex genere Sanguinem duximus, quod vero ex Deo nati simus, nullo in discrimine habemus! non reminiscimur, Deum nobis esse Patrem, & nos vere esse filios illius! *Idem*.

De irrevocabilibus obligationib., quas in baptismo contrahimus

Fidelium plerique, se minime teneri putant, fidem eorum præstare, quæ in baptismo Deo polliciti sunt, sibique licere arbitrantur ea quæ placent, amplecti, ea vero abjicere, quæ minime placent. Sed promissiones nostræ sunt universales, atque indissolubiles: neque ullum umquam jusjurandum, ulla promissio, vel magis solemnis fuit, vel magis irrevocabilis, neque ulla vel in terris, vel in Cęlis potestas est, qua solvi, hac necessitate possimus. Me ne igitur religionis meę transfugam esse, & voluntarium officiorum baptismatis mei prævaricatorem? Quemadmodum vulgo in humanis de fontibus judicium fertur juxta leges regionis illius, ubi deliquerunt, ita nos quoque judicabimur juxta illius religionis, quam amplexi sumus, leges, atque præcepta. *Jolis 2. tomo Propositionum suarum*.

De Baptismi præstantia

Loquens Apostolus ad Titum. 3. de Baptismate, illud respicit tamquam regenerationis nostrę Sacramentum, divini Spiritus in nos effusionem, divinæque vitæ communicationem quamdam, & participationem. *Non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos*, salvi facti sumus, sed ex mera Dei misericordia, quæ nos per lustrales aquas baptismi, & per renovationem Spiritus Sancti, quem per JESUM CHRISTUM Dominum nostrum affluenter, effudit in nos, regeneravit. Idem Apostolus ut Corinthiis, qui baptizati fuerant, magnitudinem ostenderet gratiæ qua fuerant cumulati, atque ut, præscriberet vitam ab ipsis ducendam, aiebat illis: hactenus fuistis Idololatræ, adulteri, raptores: *& hæc quidem fuistis*: 1. ad Cor. 6. ego vero tantummodo immutans ordinem hujus propositionis Sancti Pauli Apostoli, dicere possum: vos olim justificati fuistis: *& hæc fuistis:* Sed erubescite, fidelium plerisque dicere possum, erubescite, & vitę vestræ, morumque vestrorum vos pudeat: estis enim, fortasse Avari, Intemperantes, Obtrectatores, blasphemi. *Idem*.

Aut muta nomen, aut muta mores, ajebat antiquus ille inerti militi illustre nomen jactanti. Vel nomen, vel vitæ genus immuta; vel non amplius Christiani nomen præteferas, vel vitam vivas eo titulo, quem pręfers, satis dignam. Etenim donec Evangelium tibi in ore tantum versabitur, & vita tua doctrinæ huic non respondebit, nequiquam Salvatoris Discipulus appellaberis: ipse non erit nec Magister, nec Pater, neque exemplar tuum. *Dessumptum ex moralibus Sermonibus*.

Frui cupimus honore, qui Christiano nomini adhæret, quin pretium illius cognoscamus; Sublimem hanc nobis gloriam vindicamus, quin ea quæramus, quæ ad eam promerendam requiruntur, & Christianos esse gloriamur, quin sciamus, quo Spiritu Christianos esse oporteat. Ita jacturam patimur eorum bonorum, quæ secum adfert hæc adeo sublimis dignitas, quia negligimus ea discere, quæ propter eamdem efficere tenemur. Ut huic malo occurratur, optandum est, discat fidelis suæ conditionis nobilitatem, atque officiorum suorum Sanctitatem. *Pater Rapin libro de perfectione religionis Christiana*.

Pondus, & obligationes Baptismi

Obligationes, quas in baptismo contraximus *pondus baptismi* a Tertulliano vocantur. Fateor equidem Tertulliani mentem eo in sensu, in quo hæc verba usurpat, non esse Ecclesię sensui conformem: contendit enim iisdem ostendere multas graves, difficilesque obligationes, quas baptismus imponit ut illius difficultatibus perterriti nonnisi morti proximi lustralibus ejusdem aquis abluamur: *Si illi baptismi pondus cognoscerent, fortasse consecutionem potius timerent, quam dilationem.* Fateor inquam, Sententiam hanc Ortodoxam non esse; probat enim abusum, qui tunc temporis erat frequentissimus: aliunde tamen fateor, baptismum jure ab ipso pondus vocari: non eo quod sit ferendo difficile; nam Dei Filius jugum suum leve esse testatur: sed eo quod arcta est illius obligatio, & nos aliquando pondere suo obruet, &, quod Deus avertat, si ex reproborum numero fuerimus, hæc maxima nobis erit confusio, & ignominia. *Pater Bourdalove in Sermone quodam ex iis, qui ipsius nomine circumferuntur*.

Audire mihi videor, Salvatorem de Cruce tot improbis fidelibus, qui nomen ipsius gestant, illudque temere in suis sceleribus usurpant, clamantem: O miseri, ne poluatis nomen illud, quod ego tanta cum gloria gessi; relinquite, relinquite hoc nomen, potiusquam turpiter in vobis coinquinetur. Hoc nomine Infernum omnem delevi; vos autem ne unam tantum animi ægritudinem superare potestis: hoc nomine Dæmones contrivi, eorumque fregi impotentiam; vos autem, neque minimis vestræ salutis hostibus resistere audetis: hoc nomine creaturas quascumque subjeci; vos autem vim illius atteritis ita, ut me flagitiis vestris servire faciatis: *Servire me fecistis iniquitatibus vestris. Fromentieres Sermone de Circumcisione*.

Christianus reprobus in Dei judicio nullam afferre poterit excusationem

Fateor equidem, licet calamitosus Christi fidelis, fateor me sontem esse, atque divinam misericordiam a me indignissime lacessitam nullam mihi reliquisse viam, qua me possem justificare. Ethnici, qui Deum non noverunt; Judæi, qui illum reliquerunt; Tot barbari populi, qui nomen illius, numquam audiverunt, aliquam fortasse afferre possent excusationem, quod Vita sua sancta non fuerit: sed ego qui in majori Christianæ religionis luce natus sum; ego qui regeneratus sum in aquis baptismatis; & Dei mei Sanguine ablutus; ego pro quo ille factus est Homo, pro quo ploravit, ac preces effudit; ego pro quo atrocissima subiit suplicia, mortemque crudelissimam; ego pro quo Sacramenta totidem veluti gratiarum, ac benedictionum fontes instituit, pro quo corpus suum tamquam cęleste ferculum, & verbum suum tamquam legem, & normam reliquit, nullam sane rationis speciem nancisci possem, quam sceleribus meis pretexerem. Ignorantia me excusare non potest, satis enim, superque noveram, quid mihi faciendum esset. Neque per impotentiam, aut infirmitatem peccavi, cum multo plures gratias obtinuerim, quam quæ satis essent, ut tentationibus adversarer. Poteram, ubi necessitas adesset ad Ecclesiæ remedia confugere, poteram in precibus invenire vires, poteram me Sanctorum, aliorumque piorum hominum Exemplis excitare. Sed quin ex his omnibus rebus fructum perciperem, quin tot considerationes adeo justæ, & rationabiles me coercerent, ignavissime animam meam, dęmoni tradidi. Adnisus sum ipsum fidei lumen extinguere, ut liberius peccarem; beatæ immortalitatis spem abdicavi, ut vitæ hujus voluptate perfruerer. *Sermo manuscriptus*.

Peccator non solum quatenus homo, verum etiam quatenus Christianus in se ipsum sententiam feret, cum animæ suæ statum detegens ibi duo inveniet inter se prorsus opposita, fidem videlicet Sanctissimam, vitam vero criminosissimam. Hoccine illud est quod credidi, hoccine quod feci? Christianus ego ne eram? an non eram? si ex cognitionibus meis judicium ferendum est, eram quidem; si vita a me instituta consulen-

fulenda est, non eram profecto, sed me miserum! quid dico? eram sane; titulus enim peccatoris, cum non delevit caracterem, quem in baptismo receperam; neque reprobi qualitas efficit, ut eodem exuerer; illum gessi, & adhuc gero, sed ut majori pudore suffundar. Christianus eram; sed ideo eram, ut Evangelium proderem, ut fidem, quam profitebar, dedecorarem, ut Ecclesiæ sinum in quo efformatus fueram discerperem, ut Sacramenta, vel sacrilego abusu pollueram, vel adsectata pietate desererem. Eram, ut Sapientis pollicitæ ratione quadam viverem; eram & adhuc sum; hoc est simul sum, & fidelis, & Dei inimicus; & Christianus, & Christianæ legis perfractor; & Christianus, & vas iræ, atque abominationis. Hiccine erat fructus adeo sancto, adeoque augusto nomine expectandus? *Pater Girousl Sermone de extremo Judicio.*

Christiani privilegia

Admirabilia sunt Christiani hominis privilegia, quippe Dei ipsius domesticus est, in amicorum ipsius numero adscriptus, immo feliciter Dei Filius effectus, Regni æterni particeps; innutritus, ut cum JESU CHRISTO, cujus membrum est, unum & idem mysticum corpus efficiat, atque per hanc unionem divinitus cum adorabilibus Sanctissimæ Trinitatis Personis conjunctus, & naturæ divinæ ipsius particeps factus. Christianus Patrem habet Deum, atque magis certum est, Deum nostrum esse Patrem, nosque illius esse Filios, quam verum sit, naturalem parentem, a quo geniti sumus Patrem esse nostrum, & nos Filios ipsius. Dei Filius fratres suos nos vocavit, Pater æternus nobis suum Spiritum Sanctum tribuit: Angeli, sublimes illi Spiritus, Celestes Principes nobis famulantur. Vita Christiani est vita supernaturalis, & vitæ JESU CHRISTI continuatio. Hæc ea sunt, quæ Dominus in nomine Christiano operatur; aliquid ne fingi potest gloriosius? hac de causa Apostolus Christianismi gratiam vocat mysterium præteritis sæculis atque generationibus absconditum, & hac ipsa de causa hæc gratia incomprehensibiles JESU CHRISTI *divitiæ* nuncupatur. *Liber cui titulus Christianus incognitus.*

Omnia nomina, quæ in Evangelio Christifideli tribuuntur, satis ostendunt, ipsi in perenni sensuum suorum mortificatione vitam esse ducendam. Modo enim crucifixus vocatur, modo mortuus, modo viator! quocumque in sensu consideretur, seu crucifixi, seu mortui, seu viatoris, semper Christianæ mortificationis necessitas innotescit. Crucifixus de terra sublatus est; oculos habet, sed nihil eorum videt, quæ aliorum aciem perstringunt; manus habet, sed immobiles, cor, sed insensibile. Mortuus, hominis tantum speciem habet, non Spiritum, non cor; exteriora, non interiora. O admirabilem Christiani Viri figuram! supra terram elatus est; sensus illius insensibiles fiunt; nulla re afficitur, nulla movetur, exteriorem quidem Adæ speciem præsefert, interiora vero sunt JESU CHRISTI. Denique viator, qui longum difficile, & periculosum iter festinanter ingreditur, nuspiam moratur, ut suis sensibus satisfaciat; nullibi cum voluptate quiescit, & in id unum intentus est, ut ea evitet pericula, quæ in præcipiti stadio frequenter occurrunt. *Specimen Sermonum pro Quadragesima. Sermo pro Dominica prima.*

Obligationes, quas per baptismũ subimus

Statim ac augustum hunc baptismi caracterem induimus, nobis præcipit JESUS CHRISTUS, ut legi suæ studeamus, eique omnes actiones nostras conformemus. Neque solum Dei Filius ea docet, quæ petit ex nobis, sed nos ipsi solemnes promissiones proferimus; quæ si bene intelligantur, præcipua Christianæ religionis dogmata complectuntur. Recordemur baptismatis nostri: plures ad id impellunt nos causæ. Hoc ob gratitudinem debemus; ibi enim pretiosam gratiam recepimus, cujus oblivisci non possumus citra ingrati animi vitium. Nostri baptismatis tempus finis est nostræ calamitatis, & servitutis. Præsertim vero baptismum recogitare debemus, ut cordibus nostris altius imprimantur potissima Religionis nostræ dogmata, quæ nos promisimus secuturos. *Lambert in anno Evangelico Homilia 75.*

Christiani omnes quodam in sensu æquales sunt. Inter nos Apostolus inquit, unus Spiritus est, una spes, unus Dominus, una fides, unum Baptisma. Illud de quo gloriari debemus, æque in fidelibus omnibus invenitur. Si quod discrimen, vel aliqua distinctio habenda est; hæc ipsius Religionis principiis debet inniti. Si Christianus aliquam præ alio habere debet prærogativam hæc una esse potest, quod nempe diligentius Evangelicas leges observat. Dives, qui JESU CHRISTI sequitur præcepta, præstat pauperi, non quod dives est, sed quod est JESU CHRISTO fidelis; Pauper, qui se in suo statu sanctificat, toto Celo superat divitem, qui suis abutitur opibus, atque vitam ducit Evangelicis præceptis abnormem. Verbo; in terris nihil majus est nomine Christiani, & terrena quæcumque cum hoc sancto nomine collata nullius sunt pretii, ac nullo in honore habenda. O sæculi Potentes! tunc magni eritis cum temporalia hæc bona vestra contemnetis, ut in vobis Christiani qualitatem dumtaxat in pretio habeatis. Pauperes terræ consolamini! pares estis divitibus, atque potentibus sæculi ea in re, quæ in ipsis est pretiosissima. Quod vobis deest, nihilum est; contulit vobis Deus, quidquid magnum est in mundo, & quidquid Christianum beatum efficere potest. *Idem.*

Quinam sit Spiritus Christiani, Jesu Christi & Christianismi

Spiritus JESU CHRISTI semper est idem, & Christianismi gratia semper eadem; verum hæc gratia, quid in nobis operari potest, nisi quod ipsa in suo fonte est? optimum quidem, Sanctumque est frequentius refici Sacramentis, recitare preces, divinis interesse officiis, & egenis ferre opem: verum licet hæc omnia fiant, nisi tibi metipsi abrenuntiaveris, si terrena adhuc amaveris adhuc longe a Dei Regno distas. Harum rerum contemptus, S. Bernardus inquit, præcipuus est Christiani caracter, præcipuum Christianæ vitæ fundamentum, adeoque necessarium (idem ait); & nobis prodesset potius numquam extitisse, quam hærere sæculo, & sæculi desideriis quæ nos separant a Deo, quod maximum est, quod homini Christiano malum possit accidere. *Auctor Anonymus.*

Jubet Apostolus modestiam nostram omnibus hominibus, omnibus in locis, & coram personarum omnium generibus esse notam, cupitque, ut verba, gestus, agendi rationes, habitusque nostri id, quod sumus ostendant, atque nosmet distinguant ab Infidelibus, quorum sermo, ratio, mores, indumenta, vanitatem præseferunt. Sed pro superi! quam latus hic conquerendi pateret campus, cum adeo parum in Christis JESUM CHRISTUM agnoscamus! quam partem habet ille in conversationibus, in cœtibus, in consiliis, in actionibus, & in omni nostra vivendi ratione? Quæ unquam nota ab Ethnicis, atque Infidelibus nos distinguere potest? adsectamus vitam, mores, ornatus, consuetudines illis simillimas, & quantumvis doceat JESUS CHRISTUS non esse nos de hoc mundo, quocumque tamen pretio de mundo eodem cupimus esse. *Liber, qui inscribitur, Christianus incognitus.*

Christiani dignitas quam parvo in pretio habeatur

Sępe cum S. Leone Papa exclamare cogor, o Christiane, agnosce dignitatem tuam. Hoc sæpe repetere tenemur: fidelium plerique nesciunt, quid sibi velit, Christianum esse. Consideremus ea, quæ inter homines fiunt; generatim in omnibus populis maximam intuebimur curam ad eam tuendam dignitatem, quam ex generis sui nobilitate perceperunt; in hoc honoris apicem statuunt; in hoc gloriantur; lites aguntur, certamina ineuntur, nihilque intentatum relinquitur, ut huic honori consulatur: nos vero quanti facimus præclarissimam Christiani dignitatem; nos, qui, ut 1. Petr. c. 2. verbis utar, sumus genus electum, gens Sancta, populus acquisitionis; nos qui Reges sumus, Regnum quorum longe excedit imperium maximorum hujus mundi Regum, quorum gloria cum vita ipsa deperit, cum Christianorum Regnum nullum sit unquam finem habiturum? O magnam fidelium insensibilitatem, qui præclaris, & gloriosis qualitatibus hisce, quas idem Spiritus Sanctus commendat, nihil magis mo-

moventur, quam si inania essent commenta, aniles fabulæ. Quid unquam fit, ut dignitatem nostram tueamur, & ne turpiter degeneremus a nostræ conditionis nobilitate? quam facile esset mundi hujus honorem contemnere si veram Christianæ nobilitatis gloriam intelligeremus! In hac nobilitate gloriari debet Christianus, quoniam gloriæ hujus mundi particeps esse debet cum ob Christiani qualitatem toto Cœlo super illam efferatur. *Idem*.

Vere ne dicere possum, me esse JESU CHRISTI discipulum? Divinus ille Magister me talem agnoscet? ullum ne mundo jus est pro suo me vindicandi? quinam sensus mei sunt de honorum contemptu, de voluptatum vanitate, de bonorum creatorum fragilitate, de affectu cum victoria, de omnibus Evangelii præceptis? nostro nomine fuit abrenunciatum omnibus mundi vanitatibus, atque institutis cum baptizaremur; numquid solemnem, sacrumque contractum hunc confirmavimus? nostra ne vivendi ratio fidem nostram mentitur? mores nostri susceptam Religionem commendant? Christiani sumus: igitur JESUS CHRISTUS noster est Legislator, nostrum Caput, Dux noster: quorsum ergo tot considerationes requiruntur, ut ad eum sequendum impellamur? quorsum illum semper non sine vi, saltem cum negligentia sectamur? *Pater Croiset tomo 2. de ses Retraites*.

Illi, qui mundo inhærent, nisi omnes industriæ suæ nervos contendant, ut cor suum a terrenis rebus divellant, Baptismo abrenunciant. Neqnaquam interdictum est illis in mundo vivere; sed eumdem amare non possunt, nisi quamdam perjurii speciem committant. Ad christianam Religionem vocatio in hoc posita est, S. Augustinus ait, quod vel effectu, vel saltem affectu ab hoc sæculo recedamus: quamobrem Tertullianus fidelibus dicebat, ubicumque sitis, sive in urbibus, sive in desertis, amplius in Mundo non estis: *nihil refert, ubi sitis; extra sæculum estis*. Quod si verum est, eos etiam, qui in sæculo versantur, efficere debere, ut in animabus suis sæculum moriatur, quis audebit dicere, homines Deo devotos, & qui propter statum suum magis, quam cæteri a Mundo abhorrere debent, ad eum relinquendum minime teneri? *Pater de la Colombiere Sermone pro Sancta Monialis cujusdam Vestitione*.

Christianus est veluti germen insitum cruci J. C.

Fidelis in aquis baptismatis regeneratus est quodammodo plantatus in morte JESU CHRISTI, & insitus Cruci ejusdem: *complantati similitudini mortis ejus*. Sed quod ita fit in ordine gratiæ, longe differt ab eo, quod in ordine naturæ contingit. In natura, inferendo germen aliquod Sylvestri arbori efficitur, ut suaves, optimique fructus ferantur: in gratia vero Christianus insitus Cruci, vel Crux Christiano insita amaros tantum fructus producit. Christiano nulli in hac vita flores sunt, fructus nulli, in altera tantum eos opperiri potest. Nullæ pro ipso voluptates sunt, sed tantum lacrymæ: *beati, qui lugent*; nulla pro ipso in terris rerum copia. JESUS eos tantum beatos dicit, qui sunt pauperes Spiritu, & corde. *Morale Dictionarium in considerationibus in bacchanalia*.

Mundo, & pompis ejus per baptismum abrenunciastis: hoc solemniter coram Sacris Altaribus promisistis; vestra fides sponsor fuit, Ecclesia vero sequester; neque admissi, adscriptique fuistis in fidelium nomenclatura, nisi quod jurastis, vos numquam vel mundum, vel quæ sunt hujus mundi, esse amaturos. Si ad Sacrum fontem Sacerdoti interroganti respondissetis vosmetipsos vobis reservare jus adhuc paululum, & mundum, & dogmata ejus amandi; Ecclesia nequaquam vos suo sinu excepisset, communioni fidelium non associasset, Christianorum dignitatem non contulisset, sed reliquisset, ut viveretis apud Infideles qui mundo famulantur, qui ab uno illo præmia expetunt sua, qui JESUM CHRISTUM, & Sanctissimæ hujus Religionis privilegium ignorat. Cum mundum tantummodo agnoscant, licet illis mundum tantummodo venerari; ideoque Catechumeni ad mortem usque Baptismum suum differebant, neque in vita audebant ea promittere, quæ violare adeo terribile est. Debetis ergo hunc mundum odisse; hoc est non conformare vos illi, vel nequissimis præceptis illius; si hactenus illius bona, voluptates, objecta diligitis, si illius leges, usus, moresque sequimini; promissiones vestras infringitis, vestramque fidem abjuratis. *Pater Massillon Sermone de exiguo Electorum numero*.

Recogitate ea, quæ ex vobis quæsita fuere, cum per ætatem intelligere non possetis, & vos ipsi nunc respondere iis, quibus alii pro vobis nunc respondere debuerunt. Animo fingite aliquando, Salvatorem ita audire interrogantem: abrenuncias ne Dæmoni? ubi hoc Dæmonis nomen audiveritis sine explicatione, non hæret in aqua: sed cogitate Dæmonem hujus mundi Principem subditos suos invitantem, ut sensuum voluptates degustent, sollicite opes quærant, omnes modestiæ, atque pudoris leges abjiciant, superbiæ & voluptatis leges sequantur. Nunc autem cum Dæmonem cognoscas, illi ne abrenuncias? Illi, ac pompis illius pro te abrenunciatum est; hoc est ornatibus, luxui, immodestiæ indumentorum, consuetudini, comessationibus, magnificis, atque superfluis supellectilibus. Huic ne abrenuntias? abrenuntias ne operibus Principis hujus mundi? Choreæ, spectacula, prophana ac periculosa, aleæ, ubi de magna auri vi agitur, satis palam ostendunt aliquem esse Dæmoni devotum; hæc illa sunt opera, quibus olim solemniter abrenunciasti, & quæ hodie palam exerces, & nihilominus te Christianum putas! & christianam vitam ducere existimas cum vitam ducas instituto tuo prorsus oppositam! *Auctor Neotericus*.

Christiani dignitas

Christianus tantum homini præstat, quantum homo reliquis rebus sensu, & ratione carentibus. Ille homo est plusquam homo: homo est supernaturalis (absit verbo invidia) cujus cogitationes omnes, & affectus supernaturales esse debent, quemadmodum omnes hominis cogitationes, & affectus esse debent rationabiles. Ille, qui sensibus addictas habet et cogitationes, affectusque, hominis qualitatem non meretur; & Christianus, qui fere numquam cogitationes, atque affectus habet, nisi humanos, & mere rationabiles Christiani dignitatem non meretur. Fides est supernaturale Christiani lumen, quomodmodum ratio est lumen hominis. Homo autem, qui rationem tantummodo in suis negotiis consulit, qui humanitus tantum agit, qui in id unum versatur, ut opes, gloriam, existimationem, honorem acquirat, sequitur ne lumina fidei? numquid fides ipsi oculos aperit, ut mundi hujus illusiones, & vanitates intelligat? numquid fides illum illuminat in consiliis suis, in negotiis, in terrestrium bonorum amore, in voluptatum perquisitione? alium ne in rebus hisce ducem sequitur, quam humanam rationem? an vero semper rationem ducem sequitur? an potius sexcentis in occasionibus eam derelinquit, ut suos sensus sequatur? Hic homo vix homo est: quomodo autem esse potest Christianus? *Pater de Valois adhortatione de præsentia Dei*.

Supernaturales actiones, & homine Christiano dignæ propter Deum fieri debent divinæ gratiæ motu, & ad JESU CHRISTI Filii Dei imitationem; hoc est habere debent pro fine Deum, gratiam pro principio, & JESUM CHRISTUM pro exemplari. Christianus autem cum Deum non cogitat, agit ne propter Deum? agit motu gratiæ Dei? agit, quomodo JESUS CHRISTUS Filius Dei? omnia agit propter inanem gloriam, propter profanas voluptates, propter mortalia, ac peritura bona: hic est finis actionum illius. Omnia agit juxta studia sua, naturalem propensionem, amorem proprium: hoc est actionum suarum principium. Omnia agit secundum mundi præcepta, morem, & consuetudinem: hoc est actionum ejus exemplar. *Idem*.

BEATITUDO,

Æterna Felicitas, Paradisus, Cęli desiderium, Gloria Beatorum.

MONITUM.

Uo amplius, & vulgatius est hoc argumentum, eo est ad tractandum difficilius; omnes enim, qui de eodem præ cæteris melius verba fecerunt, & ipsi fatentur, hanc gloriam esse ineffabilem, & eos ipsos qui tanta felicitate perfruuntur capere eamdem non posse. Verum enim vero licet hoc fateantur, Auctores plurimi satis afferunt, ut sublimem hujus Gloriæ nobis adstruant ideam, & ad eamdem acquirendam inflamment. Incomprehensibilis ergo illius magnitudo non obstitit, quo minus ea colligerem, quæ aptiora ad concionem de Paradiso elucubrandam censui futura.

Hoc solum animadvertendum est, ubi de Cœlo, cœlestique Gloria loquimur, animum nobis non esse, ut de ea sanctitate, quæ ad eamdem acquirendam requiritur, neque de cura ad salutem nostram afferenda verba faciam; hæc enim alia sunt argumenta, de quibus alibi Sermonem instituemus: licet Concionatores plurimi in die omnium Sanctorum festo hæc simul conjugant, ut conciones suas magis morales efficiant; alii vero solum de Sanctitate, vel exemplo loquantur, quod Sancti nobis præbuerunt, ut illud imitati eamdem beatitudinem assequamur. Quacumque ex parte Sancti spectentur, sive consideretur Gloria, quam possident, seu ratio vitæ ab illis suscepta, ut eo pervenirent; concio semper erit cum summo fructu conjuncta; & integrum cuique est ea insistere via, quam censuerit aptiorem: sed materiæ copia me coegit, ut hæc dividerem & argumenta ista seorsim pertractarem.

Illud tamen necessario monendum reor, in his rebus, quæ afferentur a me, plurima inventum iri ad morum disciplinam spectantia, ne sermo nimis theoreticus sit, nimis Theologicus, vel abstractis ratiocinationibus nimis refertus; plurima enim spectant ad cœlestis Gloriæ desiderium, ad Cœli cogitationem, cui mens nostra jugiter vacare deberet, immo ad eos conatus qui exerendi sunt ad hoc præmium nobis promerendum, quod majus erit pro laboris, & meriti singulorum beatorum magnitudine.

Denique cum Beatitudo vulgo distinguatur in eam, quæ dicitur essentialis, & quæ est animæ propria, & accidentalem, quæ respicit corpus, harum utraque, vel conjungi, vel sejungi poterunt ad oratoris arbitrium; ideoque in Collectaneis nostris satis copiæ pro utraque afferre studebimus.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum in hoc argumento Synopsis.

I. *Idi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat &c., & palmæ in manibus eorum. Apocal.7.* Hæc verba consolatione sunt refertissima, & per illa videtur dilectus Discipulus suavitatem quamdam aspergere velle severis Magistri sui præceptis. *Multi vocati, pauci electi. Regnum Cœlorum vim patitur. Quam arcta via est quæ ducit ad vitam*, & aliis id genus. Licet autem istinc minime inferre velim, facilem ad Cęlum patere viam, & facile beatorum numerum augeri posse; quandoquidem Evangelium oppositum videtur innuere; probare saltem volo, hoc impossibile non esse, atque hoc in nobis esse positum; quandoquidem Discipulus hic in Cœlis intuitus est innumerabilem Sanctorum multitudinem, ex omnibus Religionibus, Statibus, & Conditionibus conflatam. Hoc autem ostendi potest in altera parte: in altera vero nos Cœlestem Beatitudinem minime assecuturos, nisi in terra eam laboribus, & sanctitate adepti fuerimus,

Pars prior. Maxima est hominum in suis sententiis licentia; plerique enim sibi Cęlum exhibent tamquam difficile, quod comparetur; omnes illius acquirendi spem abjiciunt, & hoc prætextu abutuntur, ne ad illud quærendum adlaborent: cumque illis dicimus Cœlum comparari posse iis etiam actionibus, quæ magis communes sunt; credere nequeunt, tantum hoc prœmium a Deo pro exiguo labore concedi. In hac igitur prima parte ostendere oportet ad id necessario totis viribus incumbendum esse, quia quemadmodum in Cęlo multi sunt gloriæ gradus, plurimi etiam sunt gradus meritorum, & requiri solum, ut rite his perfungamur officiis, quæ sunt nostræ conditioni adhærentia. Hoc probant illa Apocalipsis 7.9. verba: *vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat.* Quinam sunt enim, quos dilectus hic Discipulus in Beatorum numero vidit? Abraham eorum antesignanus est, qui suæ præfuerunt familiæ in timore Dei, qui filios suos optimis institutis imbuerunt, iisdem sactificandis parati potius, quam Domini præceptis negligendis: est Isaac, qui eadem institit via: est Iacob, qui molesti laboris patientia, ac fide meritus est Dei amicitiam: est Ioseph Regni minister; qui locupletissimi Regis redditus administravit, eosque in populi totius utilitatem convertit; sunt Iosue, & Gedeon invicti Duces, qui manus easdem, cum quibus insignes retulere victorias, ad Cęlum extulerunt, atque populo suo commixti Religionis suę muneribus rite perfuncti sunt. Ita per veterum Patriarcharum ennumerationem discurrentes, eosque enumerantes, qui in singulis statibus pro exemplo proponi possunt, debemus arguere, ut Sancti simus, & Cœlum assequamur, non esse omnino necessarium maximis exerceri austeritatibus, vel insignes eleemosynas erogare, sed status illius, ad quem nos evocavit Deus, officia adimplere.

II. Animos despondere non oportet in hoc nostro conatu propter defectus, vel peccata, vel naturalia studia: ipsis enim Sanctissimis Viris non defuerunt defectus, imperfectiones, & obices sui; sed eos generose vicerunt, affectuumque suorum victoria Cœlo potiti sunt. Si in hac festivitate Anachoretas tantummodo, ac Martyres nobis Ecclesia proponeret, dicere fortasse possemus, non posse nos adeo sublimiter extolli; sed hanc Beatitudinem, & Sanctitatem, per quam illa comparatur, voluit Deus a nobis facilius acquiri posse, & neminem esse, qui illam nequeat contendere;

tendere; quoniam, neq; preterita peccata, neq; presentes deffectus, neque vitia, neque animi nostri ægritudines prohibere debent, quominus illuc adspiremus.

3. Ad hæc nimium ne Deus petit ex nobis, si petit, ut pro Cęlo ea faciamus, quæ pro mundo non renuimus? Quid non præstat Aulicus, ut Principis sui gratiam aucupetur? Opifex, ut sibi comparet victum? Mercator, ut vitæ commoda acquirat? &c. Ita Reprobi in Judicio Dei non causabuntur sibi gratias, & media ad salutem defuisse; fatebuntur sua culpa beata gloria excidisse ac seipsos accusabunt Sanctorum felicitatem intuiti: *Nos insensati vitam illorum extimabamus insaniam*. &c. Sap. 5.

Pars altera. Nullum nobis ad Cęlum, Sanctorumque gloriam jus erit, nisi quatenus adlaboraverimus ad acquirendam Sanctitatem, quæ illius obtinendæ via est. Et constat ratio: Cęlum enim præmium est, quod non nisi meritis, & illis, qui laboraverunt, tribuitur. Qua in re notandum est, non deesse, qui ad primas Paradisi Sedes minime adspirant, & qui hoc prætextu nihil omnino operantur: inertem vitam ducunt; voluptatibus omnibus perfruuntur, & satis esse putant, Christianos esse, ut ad Paradisum, & Gloriam jus assequantur: quæ profecto mira cæcitas est, cui medicina est afferenda; 1. ostendendo ea, quæ Dei Filius fecit, tulitque hanc Beatitudinem promeriturus. Numquid ergo gratis ea nobis conferentur, quæ tot sudoribus, laboribus, ac Sanguine steterunt Salvatori, cui omni jure hæc gloria debebatur? 2. considerandum est, quid fecerunt Sancti, eorum prælia, labores, pœnitentiæ, atque mortificationes: *tu non poteris quod isti, & istæ?* 3. si refellendi sunt qui essentialia tantum servare se velle dicunt, & quibus satis est, servare præcepta, quin sibi negotium facessant consilia; quæ res plurimos fallit, qui numquam perveniunt ad ea facienda, quæ sunt necessaria &c.

II. Sanctorum in Cęlis felicitas exprimi aliqua ratione potest per hanc S. Augustini Sententiam affirmantem earum rerum amorem, quæ nobis cariores fuerint, vel quas ardentius in terris optaverimus, in Cęlis consummandum esse, atq; perficiēdum. Etenim.

1. Quemadmodum in hoc mundo veritatem amarunt, intuentes Deum perfectam illius cognitionem assequentur.

2. Quemadmodum pacem quæsiverunt, & dilexerunt, immutabili æternaque pace fruentur.

3. Quemadmodum conati sunt destruere corpus peccati, quod partem constituit nostri, atque in id adlaborarunt, ut illud Spiritui submitterent; gloriosum corpus habebunt, cujus sensus omnes perfecta felicitate gaudebunt. Ita non deerit perfectio in intellectu per veritatis cognitionem: perfectio in voluntate per pacis æternique gaudii perfruitionem, & deniq; perfectio in corpore per gloriosæ Resurrectionis privilegia.

III. Cęlum nobis exhibetur in Evangelio sub nomine, atque imagine Regni; numque sese Evangelium adaptat nostro cogitandi, & de rebus Mundi judicandi modo: in Regni enim possessione opes immensæ, gloria ingens, quæ ambitioni nostræ satisfacere possit, & denique voluptates omnes continentur: ita ut in hac vita nihil majus, nihil gloriosius, nihil jucundius Regno concipiamus. Igitur juxta hanc ideam.

1. Cęlum Regnum est cujus possessionem habebimus; sed Regnum, in quo omnes divitiæ, omnis gloria, omnesque voluptates inveniuntur: *gloria, & divitiæ in Domo ejus*. Psal. 3.

2. Regnum est pacis: nihil potest perturbare pacem, qua Beati fruuntur, & eam, quam possident felicitatem.

3. Regnum æternum est nullis perturbationibus, quibus terrena patent, obnoxium: *Regni ejus non erit finis*. Luc. 1.

IV. Sub eadem Regni Idea, quo nomine Dei Filius, ut plurimum eam vocat felicitatem, ac prœmium, quod pollicetur, tria considerari possunt.

1. Omnium bonorum securitas, quæ vota nostra explere poterunt, ideoque nos perfecte beatos efficere.

2. Loci pulchritudo, & perjucunda societas, quæ mansionem illam efficient suavissimam.

3. Pax, & certitudo futurum, ut numquam ea amittātur bona, quorum possessionē semel adepti fuerimus.

Quanta futura sit gloria a Deo Sanctis in Cęlo preparata ex tribus rebus conjici potest. V.

Prima, quod replet magna desideria, qualia sunt humani cordis vota, cujus captus est infinitus.

Secunda quod magnos labores coronat, quales sunt JESU CHRISTI, & Sanctorum, quorum justa est remuneratio.

Tertia effectus Divinæ magnificentiæ in Cęlo presertim elucentis. *Ibi magnificus est Dominus*. Isaiæ 33. VI.

Bifariam Dividi sermo potest, in cujus priori parte, tribui potest idea pulchritudinis Cęli, in altera vero ostendi hominum in incomparabili hac felicitate acquirenda negligentia.

Pars prima: de magnitudine felicitatis, qua perfruemur in Cęlo inde judicium fieri potest: primo quod ineffabilis est, nec voce exprimi, nec mente concipi potest: *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit* &c. Secundo quia bonum, quod possidebimus, Dei ipsius Beatitudinem constituit. Tertio quia extremus est conatus Divinæ erga homines liberalitatis.

Pars altera. Ostendenda est hominum in Cęlo, acquirendo negligentia: 1. quia omnes vitæ hujus calamitates efficere nequeunt, ut beatam illam requiem cogitemus, a qua omnia exulant mala, in qua bonorum omnium affluentia invenitur. 2. neque naturale illud studium, quo beatos esse cupimus, efficit, ut veræ beatitudinis acquirendæ vias suscipiamus; hanc in terris perquirentes, ubi esse non potest. 3. neque jucundissimi illius loci illecebræ efficere possunt, ut illuc oculos & vota nostra convertamus.

Cum de Sanctorum beatitudine loqui possimus in Transfigurationis mysterio, quæ illius est imago, triplex occurrit ratio concionis partitionē suppeditans. VII.

Primo Cęlum est Beatorum Sedes, quā mons Thabor exhibet ubi latius amplificari possunt beatissimæ illius mansionis pulchritudo, opes, ac delitiæ.

Secundo. Quemadmodum in Thabor transfiguratus est JESUS, & gloriæ suæ jubar detexit, omnem gloriam deteget in Cœlo Deus per claram suæ essentiæ visionem.

Tertio. Videbitur in Cęlo Salvatoris humanitas, quæ est tamquam Divinitatis indumentum. Hoc pellucidæ vestes designant, & hoc maxima erit inter accidentales Beatorum delicias.

Paradisus est gloriæ locus, sed illuc nonnisi per humilitatem ingredi possumus JESU CHRISTI, & Sanctorum exemplo; hæc enim gloria fuit humilitatis eorum remuneratio. VIII.

Secundo est locus affluenter opibus difluens, & in se omnia continens bona, quæ nostra explere possunt desideria: sed illius acquirendi ratio est paupertas Spiritus, & omnium terræ hujus bonorum contemptus.

Tertio. Locus est voluptatis & delitiarum, sed quo hujus vitæ pœnitentia, & sensuum, affectuumque mortificatio deducunt.

Nostra in Cœlis fælicitas est Deo similes fieri, quatenus creatura potest; eaque similitudo in tribus consistit. IX.

1. In Lumine, quod procul ejicit tenebras mentis in beata illa mansione.

2. In perfecta Sanctitate, quæ nullam animæ maculam admittit, & quæ perfectam cum Deo tribuit similitudinem.

3. In immutabili gaudio propter quod voluntas, atque appetitus nulla poterunt affici tristitia.

Cęli Beatitudo considerari potest in natura sua, possessione, & duratione. X.

1. In natura vel essentia sua felicitas est vera, solida, universalis, & quæ perfecte votis nostris satisfacere potest.

2. In Possessione sua, omni caret molestia, ac satietate, sed recens semper lætitia illam subsequitur.

3. Duratio illius æterna est, ac nullum umquam finem habitura.

Tria Beatorum in Cęlo felicitatem constituunt. XI.

1. Ma-

1. Magnitudo, ac præstantia objecti eorum beatitudinem constituentis; videlicet ipse Deus, quem Theologi Beatitudinem objectivam appellant.

2. Humani cordis capacitas, quod quidem in desideriis suis infinitum est, & quod creata omnia replere nõ possunt, sed est perfecte in Dei perfruitione contentũ.

3. Jucunda consideratio, qua Beati statum suum meditantur. *Desumptum ex sermone 4. Joly de Paradiso.*

XII. Argumentum hoc aliter efferri potest, scilicet per triplicem considerationem, quæ efficiet, ut sublimem concipiamus ideam illius felicitatis, qua Beati in Cęlo fruuntur.

Prior est extensionis humani cordis, quæ est, perfecte adimplenda; hoc autem est subjectum, quod debet esse Beatum.

Altera est natura boni, quo cor replendum est: ea autem est ipse Deus hominis Beatitudinem in eo statu felici constituens.

Tertia est ratio, qua replebitur Deo, scilicet illum videns, talem qualis est, eumque amans in æternum. *Hæc partitio desumpt. est ex Quadragesima Patris Texier sermone pro secunda Dominica.*

XIII. Partitionem quoque concionis de Cęlesti Beatitudine tribuere possunt hæc S. Bernardi verba: *Deus erit rationi plenitudo lucis, voluntati plenitudo pacis, memoriæ continuatio æternitatis: Primum faciet veritas Deus, secundum charitas Deus, Tertium summa potestas Deus.*

1. Deus hominis intellectum illuminabit, eumque gloriæ lumine, attollet, ut possit ipsum facie ad faciem inspicere; hæc erit plenitudo lucis.

2. Replebit voluntatem hominis plenitudine pacis, illam suo amore succendens; possidebit enim summum bonum, quod eumdem votorum suorum compotem efficiet.

3. Replebit memoriam recordatione æternitatis, qua felicitas ipsa permansura est.

XIV. Hæ duæ sententiæ suppeditare possunt partitionem concionis de voluptatibus Paradisi.

1. Paradisi voluptates tantæ sunt, ut contemptum nobis immittere debeant voluptatum hujus mundi.

2. Hujus mundi voluptates adeo funestę sunt nobis ut nonnisi per earum contemptum nobis liceat Cęlestibus frui. *Desumptum ex sermone Joly.*

XV. 1. Paradisus est Civitas Beatorum, a qua cum exulet peccatum, exulant etiam pęnæ peccato debitæ. Hæc prima est veritas.

2. Quemadmodum Paradisus est præmium eorum, qui Sancte in hac vita vixerunt, nulli erunt limites ibi remunerationibus, quę virtutem manent. *Desumptum ex Patre de la Colombiere sermone in diem festum omnium Sanctorum.*

XVI. In hæc verba: *merces vestra copiosa est in Cœlis.*

1. Merces est certa, & quæ deesse non potest: qua in re differt a mercede, quam a terræ hujus Principibus expectamus, quæ plerumque inanis est.

2. Est merces copiosa spem omnem, atque omnia vota exeedens. Heu nos miseros! quod laborum nostrorum præmium a Principibus hujus mundi possumus expectare.

3. Hæc merces non est fluxa, fragilisque, sed æterna. *P. Nepueu tom. 4. considerationum.*

XVII. Hæc Beatorum gloria triplici ratione potest considerari. 1. In seipsa. Quęnam felicitas, est spiritum habere, qui Deo frui possit, eumque possidere! 2. Per comparationem ad omnia terræ bona, quæ neq; prętiõsia sua, neq; dulcedine, neq; utilitate cũ Cęlestibus sunt comparanda. 3. ratione laborum, cujus merces est hæc gloria. *Biroat sermone 2. pro 2. Quadragesimæ Dominic.*

XVIII. Sanctorum in Cęlo felicitas tribus hisce veritatibus, vel propositionibus comprehendi potest.

1. Vident, quod nos credimus, videlicet veritates, quæ fidei nostrę in terra objectum constituunt.

2. Amant, quod metuimus, hoc est Deum: amor eorum non est cum eo metu conjunctus, quo nos Dei nostri vel subiisse jacturam, vel futurum, ut subeamus, timemus.

3. Possident, quod nos cupimus, ęternam videlicet beatitudinem, quę omnia desideria nostra potest explere.

Felicitas, quam Sancti in Cęlo possident magna est. XIX.

1. Quia perfecte immensam humani cordis extensionem adimplet.

2. Quia ibi Deus satisfacit amori suo, quo prosequitur homines, & desiderio, quo illos in ęternum beatos efficere cupit.

Beati in Cęlo fruuntur. XX.

1. Perfecta felicitate, ubi sine ullius mali immixtione bonorum omnium plenitudo invenitur.

2. Æterna felicitate sine metu eamdem amittendi.

1. Veritas mercedis, quam Deus nobis destinat, & in Cęlo promittit, quę non est inanis promissio. XXI.

2. Illius magnitudo, quę comprehendi non potest.

3. Illius ęternitas.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, atque Auctores unde elici copia queat ad propositas Concionum structuras amplificandas.

Sancti Patres.

SAnctus Augustinus *in Epistola ad Januarium* describit Beatorum statum, & loquitur de eorum actione, & requie.

Idem *in Epist.* 205. refert, quid sibi contigerit in morte S. Hieronymi, quem paulo ante de Beatorum gloria consuluerat.

Idem *in soliloquiis c.* 35. describit privilegia beatæ vitæ, quæ possidetur in Cœlo.

Idem *lib.* 20. *de Civitate Dei* ostendit; Beatorum felicitatem æternam futuram; *lib.* 22. beatitudinis hujus magnitudinem describit, & *l.* 24. ait in Cœlis perfectam bonorum omnium aggregationem futuram.

Idem *in expositione psal.* 32. loquitur de omnium hominum voto, quo beatos esse desiderant.

Idem *in Psalmum* 85. ostendit gaudium, & voluptatem Beatorum; & *in psal.* 36. pacem, qua illi fruentur.

Idem *l.* 12. *de Genesi ad litteram*, ostendit quænam in re SS. felicitas in Cœlesti ea Patria consistet.

Idem *lib. de Symbolo c.* 12. ostendit in Cœlo, nullum omnino malum futurum.

Idem *Serm.* 37. *de Sanctis* prolixum habet sermonem de Sanctorum gloria, & felicitate, & ad eam acquirendam hortatur.

Idem *tract.* 77. *in Joannem*, docet in Cœlis, nullam fore invidiam, sed omnes perfecte contentos futuros.

Idem *lib. de Spiritu, & Anima* satis amplum habet sermonem de Sanctorum Beatitudine, & de cupiditate possessionis illius, qua fideles omnes flagrare debent.

Idem *in hæc verba psal.* 41. *Sitivit Anima mea ad Deum fortem vivum. Quemadmodum desiderat Cervus &c.*, explicat quantus esse debeat ardor hujus desiderii, de quo loquitur etiam *in expositione psal.* 83. *quam dilecta Tabernacula tua Domine virtutum, & in verba psalmi* 86. *fundamenta ejus &c. & in illa psalmi* 118. *defecit in salutare tuum anima mea.* De hac re loquitur etiam in primam canonicam S. Joannis Epistolam, & alibi passim. Verum sufficiat, eos indigitare locos, ubi de Cęlo, ejusque acquirendi desiderio fusius verba facit.

S. Gregorius *tract. de mortalitate*, de Cęlo, tam, quam de nostra Patria loquitur ubi consanguinei, & amici nostri nos præstolentur.

S. Hieronymus in funebri oratione Sanctæ Paulæ de Sanctorum Beatitudine loquitur. Similiter in expositione *psalmi* 41. & expositione *cap.* 2. *Epist. ad Ephesios.*

Idem *lib.* 3. *in Prophetam Zachariam c.* 14. *& in epistola ad Dardanum*, ostendit quænam erunt delitiæ, quibus, eo in loco fruemur.

Idem *in Epist.* 27. *ad Eustochium* fusius verba facit de laudibus S. Pauli, & illius moriendi desiderio, ut in Cęlis videret Deum.

Idem de hoc desiderio loquitur *in expositione psalmi* 41. hæc explicans verba: *quemadmodum desiderat Cervus ad fontes aquarum.*

Idem *in Epist.* 22. *ad Eustochium, & in prima ad Demetriadem*, eas hortatur, ut sæpe de Cęlo cogitent, ac me-

meditentur eam felicitatem, quæ beata in sede possidetur.

S.Gregorius *l.4.moral. c.32.& Hom.22.in Ezechielem* loquitur de Sanctorum felicitate in altera vita, quod argumentum tractat *in septimo Psalmorum pœnitentialium*.

Idem *l.18. in Job c. 28.* explicat, quomodo videbimus Deum in Cœlo; & ibidem exponit descriptionem, quam de Beata illa Civitate ille Vir Sanctus exornat.

Idem *l.4.in Job c.32.* ait futurum, ut Sancti reminiscantur peccatorum suorum, ut laudent misericordiam, qua Deus usus fuerit in illos.

Idem *in 4.Ps. pœnit.* ostendit, eam gloriam, quæ Sanctorum Beatitudinem constituit, simul esse, & præmium laborum, & effectum misericordiæ Dei.

Et *in Homil.4.in Evangel.* conatur Beatitudinis hujus magnitudinem ostendere.

Idem *l.8.moralium* hæc explicans verba *c.7.Job: desperavi, nequaquam ultra vivam; & lib.9.eorumdem c.15.& l.18.c.19. & in expositione psalmi 3. pœniten.* ostendit quomodo adspirandum sit nobis in Cœlum.

Idem *l.4.moralium* in ea verba Job c.3. *qui edifficant sibi solitudines; & lib.8.* in illa ejusdem c. 7. *& sicut mercenarius præstolatur finem operis sui*, alibique passim ostendit utilissimum, ac saluberrimum esse Cœli beatitudinem sæpe cogitare.

S.Chrysostomus *Hom.6.in 4.c. Epist. ad Hebræos* ostendit omnia bona reperiri in Cœlis, omniaque mala procul inde exulare.

Idem *Epist.5.ad Theodorum lapsum*, plures conjecturas affert, ut ostendat magnitudinem felicitatis, quæ ibi possidetur.

Idem *Hom.24. in Epist.ad Hebræos* ostendit omnes veteris Testamenti Sanctos Viros sese tamquam hospites in hac vita censuisse, atque justis omnibus in Cœlum esse contendendum.

Idem *in expositione Psalmi 41.* ostendit quantus esse debeat cupiditatis hujus ardor, Davidis Regis proponens exemplum.

Idem *in eadem expositione Epist.ad Hebræos* parum esse ostendit quidquid facere, ac pati possumus, ut Cœlum promereamur.

Idem *in Epistola ad Theodorum* per malorum vitæ hujus expositionem eam amplificat felicitatem, qua Beati in Cœlo lætantur.

Idem *Hom.24.in Matth.* ostendit, si fictæ sæpe mercedis spes maximos quoscumque labores lenit, multo plus efficere debere spem beatæ æternitatis.

S.Basilius *l.de spiritu, & anima* futuræ vitæ bona confert cum præsentis ærumnis, atque periculis, quibus Beati sunt in æternum immunes.

Idem *Hom.12.in ps.45.* hæc explicans verba: *fluminis impetus lætificat Civitatem Dei; & Hom. 16. in psal.114.* egregiam affert beatitudinis Sanctorum descriptionem; & in libro, qui inscribitur: *de Regulis fusius disputatis* Cœli Beatitudinem aptis coloribus exhibere conatur.

S.Gregorius Nanzianzenus in oratione de laudibus S.Athanasii de alterius vitæ felicitate verba facit.

Origenes *homil.23.in cap.28. numerorum* hoc ipsum argumentum pertractat.

S. Bernardus *serm.5. pro Dominica Nativ.Vigil.*

Idem serm.2.in festum Sanctorum omnium diem.

Idem *lib.de diligendo Deo serm.21. in Cantica serm. 33.& 59.in eadem; serm.de S.Martino, item serm.de fallacia præsentis vitæ*, & alibi passim de Beatorum felicitate verba facit.

S.Thomas *opusc.63.*

Ascetici. Granatensis in Duce peccatorum *c.9.&c.*

Canisius *tom.3.capite ultimo*.

Imitatio JESU CHRISTI *lib.3.cap.47.48.*

Drexellius egit de æterna felicitate Sanctorum.

Bellarminus in quodam opusculorum suorum.

Pater Regia librum edidit cui titulus; Vita prædestinatorum in beata æternitate.

Essais de morale tom.4.

Pater Antonius de S.Martino a Porta *in lib. cui titulus*, Les conduites de la Grace *part.4.tract.6.de consummata gratia, quæ est gloria*.

Pater Nepueu in primo, alteroque considerationum suarum tomo.

Pater Croiset *to.1.spiritualis recessus* pro die una in singulis mensibus meditatione pro mense Aprili.

Concionatores. Faber *concione 7.in Domin.2.quadragesimæ*.

Idem primo, alteroque sermone in festum omnium Sanctorum diem.

Granatensis in diem festum omnium SS.

Reina *conc.10.& 39.Quadrag.*

Joly quatuor hac de re sermones edidit.

Maimbourg secunda quadragesimæ Dominica.

Biroat in omnium Sanctorum Panegyrico.

Idem *in part.2.* sermonis pro secunda quadragesimæ Dominica.

Pater Texier serm. pro Dominica 2. quadragesimæ.

Pater de la Colombiere sermone pro festo omnium Sanctorum die.

Idem in Christianis considerationibus.

Auctor sermonum in omnia moralis christianæ argumenta, *serm.pro 2. quadragesimæ Dominica*.

Pater Doneau *serm.pro Dominica eadem*.

Specimina sermonum Abbatis de Breteville in eadem Dominica.

In primo Dictionarii moralis tom.duo sermones adsunt de Beatitudine cum plurimis considerationibus.

Qui collectanea hac de re ediderunt. Labata propositionibus 23. quæ totidem capitibus continentur, exposuit quidquid in hoc argumento collegit.

Buseus in libro de statibus diversis tractatum habet de statu gloriæ Sanctorum.

Reynerius *in Pantheologia tom. 1. titulo Beatitudo* collegit quidquid ex Theologis hac de re didicit.

Lohner *in Bibl.manuali* plurima collegit.

Hortus Pastorum liber satis notus triplicem habet hac de re propositionem in postremum Symboli artic.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

E*Go protector tuus sum, & merces magna nimis*. Genes.15.

Ostende mihi gloriam tuam. Respondit: ego ostendam omne bonum tibi. Exod.33.

Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. Ps.105.

Satiabor cum apparuerit gloria tua. Ps.16.

Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, torrente voluptatis potabis eos. Ps.35.

Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Ibidem.

Quam dilecta Tabernacula tua Domine virtutum! concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Ps.83

Quid mihi est in Cœlo, & a te quid volui super terram? Ps.72.

Qui replet in bonis desiderium tuum. Ps.102.

Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. Ps.15.

Replebimur in bonis domus tuæ. Ps.64.

Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini. Ps.26.

Beati qui habitant in domo tua Domine! in sæcula sæculorum laudabunt te. Ps.83.

Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei mei? Ps.41.

Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant justi donec retribuas mihi. Ps.141.

Dominus in Cœlo paravit sedem suam. Ps.102.

Gloriosa dicta sunt de te Civitas Dei. Ps. 86.

Sancti tui benedicent tibi, gloriam regni tui dicent, & gloriam magnificentiæ regni tui. Ps.144.

Transibo in locum Tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei. Ps.42.

Pars mea Deus in æternum. Ps.72.

Fulgebunt justi, & tamquam scintillæ in arundineto discurrent, judicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. Sapient.3.

Justi

Justi in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum; ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini. Ibidem, c.5.

Filii Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus quam daturus est eis, qui fidem suam numquam mutant ab eo. Tob.2.

A saeculo non audierunt, neque auribus perceperunt; oculus non vidit, Deus, absque te, quae praeparasti expectantibus te. Isajae 64.

Solummodo ibi magnificus est Dominus noster. Idem, c.36.

Laetitia sempiterna super caput eorum; gaudium & laetitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Idem, c.35

Regem in decore suo videbunt oculi ejus. Idem, 33.

Non esurient neque sitient, & non percutiet eos aestus & sol; quia miserator eorum reget illos, & ad fontes aquarum potabit eos. Idem, c.49.

O Israel quam magna est domus Dei, & quam ingens locus possessionis ejus! Baruch.3.

Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum Matth.13.

Possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Idem. 25.

Gaudete & exultate; quoniam merces vestra copiosa est in caelis. Idem, c.5.

Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Idem, c.25.

Ut sedeatis super thronos, judicantes duodecim Tribus Israel. Luc.22.

Regnum caelorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Matth.11.

Amen dico vobis, quod faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Luc.12.

Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Idem, c.22.

Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus ejus, invenerit sic facientem: amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Matt.24

In domo Patris mei mansiones multae sunt. Joan.14

Regni ejus non erit finis. Luc.1.

Non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis. Ad Rom.8.

Unusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem. 1.ad Corinth.3.

Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem. Ibid.c.13.

Habemus domum non manufactam, aeternam in caelis; nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quae de caelo est, superindui cupientes. 2. ad Corinth.5.

Quae videntur temporalia sunt, quae non videntur aeterna. 2.ad Corinth.c.4.

Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus iis qui diligunt illum. 1.ad Cor.2.

Id quod in praesenti est momentaneum & leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate, aeternum gloriae pondus operatur in nobis. 2. ad Corinth.4.

Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur. Ibidem, c.3.

Illi ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. 1.ad Corinth.c.9.

Regnum Dei non est esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium. Ad Roman.14.

percipietis immarcessibilem gloriae coronam.2.Pet.c.5

In reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die, justus Judex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. 2.Timoth.c.4.

Ut sit Deus omnia in omnibus.1.ad Cor.15.

Reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae. Ad Philip.3.

Non coronabitur nisi qui legitime certaverit. 2. ad Timoth. cap. 2.

Ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ad Ephes. 3.

Ut sciatis quae sit spes vocationis ejus, & quae divitiae gloriae haereditatis ejus in Sanctis. Ad Ephes.c.1

Expectantes beatam spem, & adventum gloriae magni Dei, & Salvatoris nostri. Ad Titum, c. 2.

Coarctor, desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo. Ad Philipp.1.

Expectabat fundamenta habentem civitatem, cujus artifex & creator Deus. Ad Hebr. c.11.

Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. Ibidem, c.13.

Beatus vir qui suffert tentationem; quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitae, quam repromisit Deus diligentibus se. Epist. Jac.cap.1.

Ut in revelatione gloriae ejus gaudeatis exultantes. 1.Petri, c.4.

Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est. 1.Joann. 3.

Vincenti dabo edere de ligno vitae, quod est in paradiso Dei mei. Apoc.2.

Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. Ibidem, c.3.

Et palmae in manibus eorum. Ibid.c.7.

Absterget (Deus) *omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra; quia prima abierunt*. Ibidem, c.22.

Nox ultra non erit, & non egebunt lumine lucernae, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in saecula saeculorum. Ibidem, 22.

EXEMPLA.

Cum Exploratores, quos miserat Moyses in terram promissam, ea nunciaverunt, quae viderant, de situ loci, de Incolarum qualitatibus, deq; Regionis fertilitate, cumq; produxerunt uvae racemum a duobus validis, robustisque viris sustentatum, qui eumdem connixi humeris defferebant, ut ab Universo Israel tamquam ubertatis promissae terrae testimonium videretur: narratio haec in omni exercitu tales animos immisit, tantumque in Ducibus ardorem succedit, ut statim exclamarent, quocumque pretio Regionis illius possessionem esse acquirendam: *ascendamus, & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam*. Numer.13. Fructus hic, quem oculis suis intuebantur, erat veluti pignus promissionis, qua Moyses se illos deducturum spoponderat in terram lacte, & melle manentem, ubi tranquillae, beataeque vitae voluptates omnes, atque rerum omnium affluentiam nanciscerentur; & inde rati sunt labores omnes ad hanc possessionem indispicendam pro nihilo esse ducendos. Omnia pati parati erant, ut votorum suorum summam assequerentur. Sed inertes, & vecordes homines quidam hanc eorum mentem perturbarunt obmurmurationibus suis, eas afferentes difficultates, eosque obices quo in adeunda terrae illius possessione occurrissent: *terra devorat habitatores suos*. Putarunt sibi cum Gigantibus manus esse conferendas, fortissimas arces infringendas, ac rem sibi cum tot terribilibus monstris, quot incolae erant, futuram. Illorum deferbuit animus, sententia divisa est, aborta dissensio, & parum abfuit, quominus opus adeo feliciter sub Domini imperiis, atque auspiciis susceptum, penitus evanesceret. Potestate aptior inveniri descriptio inertiae fidelium, qui nostris hisce temporibus vivunt? vocamur ad Caeli possessionem, quae terra promissa est; neque desunt Arrhae, gustamus enim maturato fructus illius, ex Dei operibus, quae in rerum natura admiramur, quanta sit caelestis Patriae pulchritudo conjicimus; non desunt vires, atque adminicula, ut eo, quo contendimus assequamur: sed difficultatibus deterremur. Exempla terrae promissae.

Magnificum, celeberrimumque convivium, quod Regni sui Optimatibus Assuerus instruxit, alia est Paradisi figura, eo aptior, & aequior, quo gloria, quam praeparavit Deus diligentibus se sub magnifici convivii Symbolo in Scripturis saepius exhibetur. Potentissimus hic Asiae Monarcha, cujus imperium supra centum, atque viginti septem Provincias late pro- Assueri Convivii.

Christiani omnes quodam in sensu æquales sunt; in vobis, Apostolus inquit, est *unum corpus, & unus Spiritus, sicut estis in una spe vocationis vestræ: unus Dominus, una fides, unum Baptisma*. Quod præcipuam gloriam nostram constituit, æque in Christianis omnibus invenitur; si quod discrimen esse debet hoc principiis religionis debet inniti: si Christianus aliquis præ altero aliquam habere debet prærogativam, hæc una esse potest, si diligentius Leges Evangelii sequatur. Dives, qui JESU CHRISTI præcepta sequitur, paupere dignior est, non eo quod dives, sed eo quod JESU CHRISTO fidelis; Pauper, qui Santificatur in egestate sua multo superior est divite oppositam Evangelio vitam vivente. Ut verbo me expediam, nihil in terris majus est, nomine Christiani. *Idem*.

Quid sit verus Christianus.

Christianus, ut adæquata illius definitio afferatur, homo est, qui baptizatus Evangelium assumit tanquam vitæ suæ normam, & JESUM CHRISTUM tamquam exemplum; qui jugiter adlaborat, ut fiat divini hujus prototypi, vivens Imago, & in seipso omnia illius exprimat lineamenta, ut quemadmodum Apostolus 2. ad Cor. 4. inquit, in se ipso appareat vita JESU CHRISTI: *ut, & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris:* ita ut qui illum videt, aliquid JESU CHRISTI videre se putet, & Christianus hic dicere possit cum S. Paulo, se vivere vita JESU CHRISTI, vel potius JESUM CHRISTUM in ipso vivere. Hæc est veri Christiani imago, Hæccine tua est? Numquid te ipsum agnoscis ex hujusmodi lineamentis, & respondere potes, te esse Christianum? Scrutare cor suum; ad examen revoca vitam suam, & responde. *Pater Nepuen in libro qui inscribitur Spiritus Christianismi*.

Ad quid prodest professio illa, qua in Baptismo JESU CHRISTI fidem, ac legem sumus amplexi; nisi ut redargueremur ex nobis metipsis, atque innotesceret, eam quæ in nobis religio videtur, hypocrisim esse, quippe divino cultui exteriores aliquod cæremonias impendentes præcipuas curas collocamus, ut mundo obtemperemus? ita est. Horum temporum fideles, saltem plerique, sunt, quemadmodum de ævi sui fidelibus S. Hieronymus affirmabat, tamquam monstrum ex oppositis atque contrariis constans; hoc est fide, & infidelitate, religione, & impietate, obedientia, & rebellione; fide quidem, religione, & obedientia in speciem, cæteris vero rebus in praxi. *P. Dozenne de Divinitate Jesu part. 3*.

Debemus mori mundo, ac per baptismum novam vitam vivere.

Quandoquidem in Baptismo recipimus spiritum vivificantem, ut nos animet, & sit Christianarum, & supernaturalium actionum nostrarum principum; nobis moriendum est principiis omnibus vitæ contrariæ, & oppositæ vitæ Spiritus Sancti? hoc est mundo, & carni moriendum est. Quamobrem docet Sanct. Paulus opus esse, ut Christi fidelis in Baptismo veterem hominem crucifigat, ut quemadmodum Salvator pro nobis in Cruce Sanctam, atque innocuam vitam amisit Ita, & nos pro eodem impiam, criminosamque vitam amittamus: *hoc scientes quia vetus homo noster Crucifixus est, ut destruatur corpus peccati* ad Roman. 6. *Pater Texier sermone pro feria sexta post primam Quadragesimæ dominicam*.

Fidelibus omnibus industriæ viribus contendendum est, ut receptam in baptismo innocentiam tueantur: Illud vero deplorandum est, quod plerique id ne cogitant quidem. Docet experientia ipsos a divinæ regenerationis suæ puritate degenerare fere statim ac rationis usum attingunt, & quo majorem obtinent cognitionem eo magis innocentiam, atque Christianam simplicitatem in ipsis decrescere, atque imminui; cum nequitia, & peccatum in singulos dies novas acquirant vires, & radices agant altiores. Undenam proficisci existimandum est quod pueri baptismalem innocentiam amittant, atque Deo infideles evadant fere statim ac se ipsos cognoscunt? Profecto proficiscitur ex sæculi corruptione, & negligentia parentum; quorum cura juxta mandatum Dei gratia in parvulis conservari deberet, atque adolescere. Sed quemadmodum Parentes non semper pie vivunt, sed post sæculi corruptionem abeunt, neque curant, ut illi erudiantur; mirum non est, si propter pravum eorum exemplum Filii pravos habitus induant, ac sensim ferantur in vitia. *Desumptum ex homiliis moralibus homilia pro Dominica infra octavam Epiphaniæ*.

Cur corporis infirmitates & concupiscentiæ motus post baptismum permaneant.

Corporis infirmitates, ægritudines, dolores, concupiscentiæ motus nobis post baptismum non relinquuntur, nisi tamquam virtutis exercitatio, ut per eas majorem gloriam, ampliorem que in Cœlo remunerationem acquirere valeamus. Hac de causa Deus post quam Israelitas de Ægyptiorum servitute eripuerat, Pharaone, totoque exercitu illius in Erytræo mari submersis non statim illos in promissam, beatamque terram induxit sed illos antea pluribus, variisque adversitatibus exercuit. Cumque deinceps illos in terræ illius possessionem invexisset, expulit quidem plerasque gentes, quæ incolebant ibi; sed quasdam ibidem reliquit, quas Israelitæ superare non potuerunt, ut cum illis bellum gerentibus virium, animique exercendorum non deesset occasio. *Idem*.

Ex iis, qui hujus mundi dogmata sequuntur, hoc primum quæro, utrum, cum in Baptismo mundi pompis abrenuntiarunt, ea fuerit promissio, vel ut alii loquuntur, votum Chimæricum, an per hanc promissionem, aut votum aliquam obligationem contraxerint? Quisnam primum asserere audebit? nonne impium esset velle, adeo solemnem promissionem, qualis est abrenuntiare pompis mundi in baptismo, ad nihilum redigi? ea verba nihil significare; & te ipsa fidelem qui hoc promiserit, nihil præstare teneri? huc tamen redeundum est, si sæculi hujus inanes, insanæque prætensiones audiantur. Si eorum ornatus, vestes, suppellectiles, ædes, servorum caterva, non sunt pompæ Mundi, ubinam ergo sunt illæ pompæ, quibus in baptismo abrenuntiastis? Quam aliter a veris Fidelibus hæc omnia vident illi, quibus infixa sunt mundi hujus præcepta! dicere nequeunt, ubinam sunt hujus mundi pompæ: & in quibus rebus consistant; at veri Christiani eas plurimis in locis inesse fatentur, & non ægre intelligunt quid se facturos promiserint, cum solemniter pompis abrenuntiaverunt. Quinam sanius judicium fert? *Lambert Homilia 55. in festum Sanctæ Trinitatis*.

Privilegia filiorum adoptivorum Dei per baptismum.

Si Filii Dei hoc habent commune cum JESU CHRISTO, qui est primogenitus omnium creaturarum, quod Deus illos, ut ita dicam, ab æterno concepit mera voluntate sua, ac sola sui amoris causa, huic nequaquam minus similes sunt propter spiritualem generationem per eam conformitatem, quam cum ipso habent in ipsius incarnationis mysterio. Cum enim Omnipotens hic, & Sapientissimus Pater, eos omnes, quos adoptat in filios, efficere velit conformes filio suo per virtutum ac sanctitatis ejusdem imitationem, vult, eos renasci spiritualiter quemadmodum fecit, ut temporaliter nascerentur. Nemo unus ignorat JESU CHRISTO duplicem esse nativitatem, æternam alteram in sinu Patris, & alteram temporalem in sinu Matris. Nos quoque duas nativitates habemus, alteram naturalem in Matrum sinu, supernaturalem alteram in sinu Ecclesiæ: quæ, ut Sanctus Augustinus ait, non generatio, vel nativitas simpliciter, sed regeneratio vocatur: generatio quippe nos efficit inimicos Dei, & dæmonis mancipia; sed regeneratio Christianos facit et Filios Dei. *Moralis Christiana in Pater libr. 1. sect. 1. artic. 1. 2.*

Ea, quæ in Baptismo sumus polliciti in censu Æternitatis descripta sunt, inquit S. Ephrem, & eadem illa repetentur ex nobis ipsa mortis nostræ die, nobisque novissimo in judicio exhibebuntur. Tum enim singulis exhi-

exhibebitur sui baptismatis signum, ut liqueat, utrum fractum, atque violatum fuerit. Tum patebit, utrum servata fuerit integra fides; utrum candida prioris innocentiæ vestis polluta, discerptaque fuerit, utrum adimpleta ea, quæ generose coram tot Testibus promiseramus. In ipso baptismatis momento Angeli promissiones describunt, quas morituris repræsentant. Ita ab oculos nostros tota vitæ nostræ ratio versabitur; cogitationes, consilia, verba, actiones: & hæc singula conferentur tum promissionibus quæ a nobis editæ fuerunt; atque innotescet, utrum promissionibus responderit effectus, atque utrum fideles, an perfidi fuerimus. Hæc sane collatio terribilis erit fidelibus, quibus veri Christianismi Spiritus deest, & quorum vita Ethnicorum more sceleribus est coinquinata. *Idem, & Sanctus Ephrem libro de judicio novissimo cap. 5.*

In Baptismo nos met Deo obstringimus, ipse nobis

Hac in re admirari debemus, quam magnifice erga nos Deus agat, & quousque liberalitas ejus progrediatur: nosmet illi tradimus, nosmet cultui ejusdem devovemus; sed nos Miseros! hoc verbo fortasse tenus: promittimus, perfecte ipsum amaturos, eidem reliquo vitæ nostræ spatio fideles futuros: ipse vero nobis adhibens fidem recipit promissiones nostras, atque ex ipso baptismatis nostri tempore remuneratur; quasi jam fidem præstitissemus, quamvis ille videat, plerosque hanc illi minime præstituros; & pro simplici promissione, quam, ubi primum aderit occasio, fractum, violatumque iri videt, ipse large, effuseque nos suis numeribus cumulat. Nobis enim gratias suas tanta cum profusione impertit, ut non liberalis vel magnificus solum, verum etiam prodigus fit, amoris sui, suorum thesaurorum, sui ipsius, nihilque omittat, ut Christianum efficiat, & ad incomparabilis magnitudinis gradum illum extollat. *Idem.*

Quomodo I. C. Sanguinis sui virtutem in baptismo communicet

Baptismus a S. Paciano Barchivonensi Episcopo *Sacramentum Passionis* IESU CHRISTI *vocatur*: in hoc enim Sacramento gaudet IESUS omne pretiosi sui Sanguinis meritum, omnemque divinę misericordiæ suæ abyssum in animas baptizatorum effundere; ita ut in hoc mari gratiæ immersę restaurentur omnino, eamque perfectam recipiant innocentiam, quæ per candidam eam vestem exhibetur, quæ olim recens baptizatis post baptismum conferebatur. Hæc enim ceremonia per Sacerdotum ora illis significabat Ecclesia, vitæ suæ rationem ita esse instituendam, atque ita accurate actionibus, Sermonibusque suis invigilandum, ut diligentissime primam eam gratiam, per quam erant instaurati, & hanc baptismalem innocentiam, qua erant induti, puram, integramque tuerentur usque ad diem Domini, coram quo erant aliquando in Judicium prodituri. *Idem.*

Licet non omnes coram Deo æquales essemus, & propter infinitam ipsius magnitudinem, a qua pendemus æqualiter, & cui cultum, honoremque eumdem præstare tenemur, & propter nihilum nostrum in nobis indiscriminatim divisum; per baptismum tamen evaderemus æquales. In hoc Sacramento IESUM CHRISTUM quodammodo induimus, ut loquitur Apostolus: & hoc nostram similitudinem, nostrumque pretium constituit. Quid refert, nos vel nativitate, vel fortuna distingui; distantia, quæ inter nos hoc loco esse potest, non efficit, ut quoad Religionem alii ab aliis differamus. Singuli gerimus imaginem Filii Dei; hoc nos extollit, hoc magnos efficit, hoc Dei oculos in nos convertit & singuli ex æquo sumus honoris hujus participes. Alia dignitatis insignia, quæ homines afficiunt, eosque in diverso dignitatum grado constituunt, tanta non sunt ut coram Supremo creatarum quarumcumque rerum Domino nos inæquales efficiant. Homo baptizatus est: Hæc illius gloria est, ob hoc est ab aliis distinguendus. Cum ex informi, rudique lapide simulacrum aliquod elaboravit artifex; non lapis sed simulacrum intuentium oculos allicit. Simul omnes in eamdem corruptionis massa confusi, inde per caracterem filiorum Dei tantummodo evadimus. Qui pridem caracter, nihil habet augustius in his, quam in aliis, sed omnes ejusdem magnitudinis lineamentis exequat. *Liber cui titulus: Animadversiones in varia Religionis, & Moralis argumenta.*

Cum olim Ionas in utramque aurem stertetet sæviente procella, exterriti Nautę voce e somno fuit excitatus, cui ille hæc ait: *cujas es tu? quæ est terra tua? quod opus, & quo vadis?* Ion. 1. Propheta huic interrogationi, quæ illud periculi tempus nequaquam decere videbatur, hoc tantum respondit: *Servus Dei sum ego, & Deum Cœli ego colo*, quasi diceret: institutum meum, vocatio mea, itineris mei finis ad hoc spectant, ut Deum Cęli colam. Liceat per vos mihi auditores, hoc ipsum ex vobis quærere, quod Nauta ex Propheta petiit: *cujas es tu?* unde nam orrigo tua? intelligo autem spiritualem orriginem; nonne cœlestis est, ex quo sacro baptismate ablutus fuisti? At illuc ne redire contendis? *quod nam est opus tuum?* ad id autem quid facis, quid niteris? Christianus es, servus es veri Dei, & illum colis: at colis ne illum in Spiritu & veritate? *Sermo manuscriptus.*

Fidelium plerique vita sua fidem, nomenque suum mentiuntur. Sęculi hujus præceptis, imbuti, fidei dogmata impugnant; flagitiis immersi christianæ religionis sanctitatem dedecorant, & crudeli terrenarum rerum cupiditate inebriati charitatem extinguunt. Quemadmodum omnes iisdem Christianę religionis officiis tenentur, ita nemini licet ne minimam quidem ex illis demere particulam: hæc vestis est inconsutilis, quam inimici Domini dividere non potuerunt. Sed quod Carnifices facere ausi non sunt in hac veste; Ecclesiæ filii ea temeritate feruntur, ut Mysticam vestem hanc velint atterere: licet enim cum Propheta dicere, veritates hodie imminutas esse inter homines; quolibet sibi licentiam vindicante, easdem dividendi juxta suos affectus, & scelera. *Pater Massillon.*

Christiani dignitatẽ & vita & moribus mentiuntur

Cum Mysteriorum fide, maximę etiam virtutes, eęq; austerissimæ in omnes terras effusæ sunt; has Discipuli IESU CHRISTI in difficillimis itineribus secuti sunt: quæcumque pati pro veritate, hoc illis familiare fuit, atque usitatum; & Salvatorem suum imitaturi celerius ad tormenta cucurrerunt, quam cæteri ad delicias. Recenseri non potest divitum numerus, qui pauperes facti sunt, ut pauperibus auxiliarentur; neque pauperum, qui paupertatem suam divitiis prætulerunt, neque Virginum, quæ in terris Angelorum vitam imitatæ sunt, neque Pastorum, qui omnibus facti sunt omnia, parati, ut pro grege sibi credito non vigilias, laboresque solum, sed propriam etiam vitam impenderent. Ecclesia non minus difluit exemplis, quam præceptis; & doctrinæ illius enituit Sanctitas, eo quod plurimos Sanctos produxit. Deus, qui novit maximas virtutes inter maximas tribulationes oriri, atque foveri, Ecclesiam suam per martyrium instituit, atque trecentos annos & ultra, ita exercuit, ut ne minimum quidem quietis spatium eidem relinqueret. *Bossuet Episcopus Meldensis Sermone in Universalem Historiam.*

Cum eam, qua peccato morimur, mortem, & qua per baptismum nobis moriendum est, vita prorsus Sancta, atque Christiana sequi debeat, vulgo decipimur, quia veterem Vitam nostram, cui mortuos nos esse decet, pro vita nova accipimus, quam ingredi debueramus, ut vere cum IESU CHRISTO resurgeremus. Hic est vulgatissimus sæcularium omnium error, qui peccato se mortuos putant, statim ac ad pœnitentiæ Sacramentum accessere, quod ipsi alterius baptismatis loco esse deberet. Cum vita, quam deinde ducunt, sit priori similis omnino, vel in speciem tantummodo, non re ipsa dissimilis; liquido patet, ipsos in speciem tantum peccato mortuos fuisse, vel mortem hanc nequaquam exceptam fuisse a vita frugi, Sancta, atque Christiana uti oportebat. *De Sancta Martha tom. 2. tractatuum Asceticorum.*

Videte, ait Dilectus Domini Discipulus, *qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filii Dei nominemur, & simus.* Ioan. 3. Etenim nonne satis, superque nobis contulisset, si permisisset solum, ut hoc nomine vocaremur? nonne plurimum deberemus eidem, si pati voluisset tantummodo non sine maximo miserationis

Baptismus nobis confert dignitatẽ filiorum Dei.

rationis exemplo, se Patrem appellari? Sed longius procedit ejusdem Charitas; non enim permittit solum, *ut filii nominemur*, sed vult etiam ut re ipsa simus: *nominemur*, & *simus*. Non vult solum, extrinsecus tantum hunc honorem nobis deferri; vult etiam nos intrinsecus omnem gloriam, omnemque percipire utilitatem. Nos ideo gloriamur, & preclara quidem gloriandi suppetit occasio: *gloriamur in spe filiorum Dei*, inquit S. Paulus ad Rom. 5. Quanam de re inquis, Apostole, nobis gloriandum? in spe filiorum Dei, Deus enim, quemadmodum ait S. Iacobus c. 1. ex mero voluntatis suæ motu & verbo suæ veritatis nos genuit: *ipse enim genuit nos verbo veritatis*. Ipse nos in admirabilem lumen vocavit; ipse adoptionis suæ privilegio in nos fluere jussit emanationem quamdam filiationis Filii sui, *ut simus initium aliquod creaturæ ejus*. Apage ergo superba nomina, quæ semideis suis antiquitas tribuit; apage titulos magnificos, Victoris, Magni, quos illi sibi honori verterunt; apage honores distinctos, vel qualitates personales, quæ hominum existimationem, atque observantiam conciliant; hæc omnia licet magna, licet Augusta, nihil sunt, ubi cum qualitate filiorum Dei conferantur: & homo licet pauper, atque contemptibilis sit, vel genere, vel munere coram Deo, ex quo Christianus est, longe major est, quam omnes Ethnicorum Reges, atque Imperatores, quia ut ait S. Cyrillus: *fastigium nobilitatis est inter filios Dei computari*. Sermo manuscriptu.

Nonne mirum est Christiani nomen, cum præ cæteris nominibus maximum sit, atque pulcherrimum, præ cæteris magis contemni: & qualitatem filiorum Dei, quam in baptismo recepimus, cum præ cæteris sit maxime optanda, eam esse, cujus minima habetur cura? Quanto enim ardore alios titulos tueri contendimus? quo furore eorum jura non asserimus? nonne irascimur, ubi in dubium vocantur, & ob præeminentiam irridendam quæ in dubio ponitur, nonne integræ familiæ passim intereunt? Sed quanta tranquillitas est in iis, quæ ad qualitatem filiorum Dei pertinent? hæc haud ægre iis relinquitur, qui eamdem sibi honori vertere gestiunt.

Quod locuples sis, quod generis nobilitate polleas, quod apud homines in honore habearis, quod ad summam aliquam dignitatem evectus fueris, de hoc gloriaris, hoc tuis titulis præfefers; sed Christianismi gratia, divina adoptio, qualitas filiorum Dei contemnitur, vel saltem minimum curatur, ut hæc privilegia enitescant, atque tuo munere perfungaris. *Idem*.

Fidelis per Baptismum fit Membrum JESU CHRISTI.

Si Fidelem considero, quatenus ad IESUM CHRISTUM refertur, invenio, ipsum fieri membrum ejusdem, atque in ipsum tantum gloriæ, & magnitudinis influxum depluere, ut cæteris, quibuscumque rebus antecellat. Verum enim vero ad veritatis hujus vim intelligendam, cujus testis est Sanctus Paulus, sciendum est JESU CHRISTO duplex esse corpus; alterum naturale, quod in Sanctissimæ Parentis Utero accepit; alterum mysticum, quod sibi adscivit, & cujus re ipsa caput esse voluit. Itaque cum per baptismum ingrediamur in Ecclesiam, quæ corpus est mysticum Filii Dei, ut simus pars ejusdem; cumque JESUS CHRISTUS, qui per mortem suam hanc genuit Ecclesiam, caput illius esse voluerit; nonne inferendum est, cum Christianus pars sit totius hujus corporis, nos illustri huic capiti adhærere, & quemlibet singillatim esse membrum illius? *Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro*, inquit Apostolus: 1. ad Cor. 12. vos omnes illi adhæretis, & hæc unio, quam habetis cum illo, & quæ tantæ gloriæ vobis cedit, perfectissima est, atque intima. Hic effectus est orationis, quam Dei Filius Patri suo paulo antequam moreretur effudit: quæso, ut qui in me credituri sunt, sint in me, & ego in illis quemadmodum tu es in me, & ego in te per eam unionem, quæ nos invicem, & æternum conjungit. *Idem*.

Altius ne ascendere possumus? cumque Deus nos suo filio conjunxerit tamquam membra capiti suo, ut cum illo nos unum, & idem efficeret, poterat ne majorem nobis honorem conferre? Nihilominus quantumvis magna sit hæc gloria, quæ nobis cedit ex hoc fœdere, quod per baptismum cum JESU CHRISTO contraximus, quænam inde nobis utilitas esse potest, nisi bonis operibus honorem hunc sustineamus: Christiani vocamur, cumque speciosum hoc nobis nomen defertur, ideo defferri significatur, ut nosmet IESU CHRISTO tradamus, & illius membra evadamus. Nos ipsi gloriamur, atq; hanc qualitatem respicimus tamquam fundamentum gratiarum omnium quas ab infinita illius misericordia recipimus; ad illum spectamus; in illius persona Divinitatem quamdam induimus, & nihilominus negligimus ea præstare, quæ tenemur; officiorum nostrorum obliviscimur, & inani spe hoc tantum nomine nos salvos futuros speramus. Unde nam nos metipsos ita decipimus, & aliis imponimus? Si quis familiam nostram ingrediatur, nobisque consanguinitatis vinculis adhæreat, illum pati non possumus, si per nequitiam suam nobis dedecus inferat; putabimus vero JESUM CHRISTUM hoc illustre caput, cujus membra sumus, minus affici injuriis, quas recipit a nobis, & quas inde excusare contendimus, quod ad illum pertinemus? O nos cæcos, qui non videamus hac ipsa de causa fieri nocentiores, atque ita in caput nostrum æternam reprobationem convertere; &, ut verbo me expediam, discrimen illud quod inter nostras actiones nostrasque dignitates, inter nostrum vivendi genus, nostrosque titulos intercedit, nos improbiores efficere, eo quod majori Deum afficimus contumelia. *Alius Sermo manuscriptus*.

Nescitis, quia corpora vestra membra sunt Christi? tollens ergo membra Christi faciam membra Meretricis? Hoc olim ad Corinthios S. Paulus scribebat, quod ipsum ferme dicere possumus de Christiano, cujus vivendi ratio nequaquam respondet sanctitati religionis illius, quam est per baptismum amplexus. *Nescitis quia membra vestra, membra sunt Christi?* 1. *ad Corint.6.* Ea ne polluetis? Ea ne dedecore afficietis? atque vos metipsos JESU CHRISTO auferetis per impuram, criminosamque vitam, ut vosmet voluptatibus devoveatis? Quænam contumelia, o Salvator amabilis, & tibi cederet, & nobis? Quænam horribilis esset confusio, si tanta hæc inter caput, & membra deformitas inveniretur? Egone imposterum gloriabor ob Christiani nomen, cum vitæ tuæ norma vitæ meæ corruptioni nequaquam responderit, cum non intellexero illius status dignitatem ad quem me provehere dignatus es collatum cum ea miseria, iisque sordibus, quibus me flagitia mea cooperuerunt? *Idem*.

Hoc aliud principium est novam Christiano conferens magnitudinem, scilicet quod non sumus tantum, JESU CHRISTI membra, verum etiam sumus Templa Spiritus Sancti. Neque putetis, me de animabus nostris tantumodo loqui; quis enim ambigit quominus Deo per baptismum reconciliatæ sint Templum & Sanctuarium Spiritus Sancti? De ipso etiam Christiano corpore loquor, & non nisi post Apostolum Paulum hanc veritatem annuntio.

Per baptismum sumus Templa Spiritus Sancti.

Illum loquentem audiamus: *nescitis, quia membra vestra Templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est?* & eo ipso momento, quo baptismi gratiam recipimus, quæ quidem est veluti forma nos Christianos efficiens, Spiritum Sanctum, qui olim permanere non poterat in homine, quia caro erat, statim invisibiliter descendere intra nos, ut ibi inhabitet, simulac Templum hoc illi fuerit dedicatum per solemnem nostri baptismatis ritum? Hac de causa Sacramentum istud vocatur regeneratio, restauratio, creatio, justificatio: & hac ipsa ratione S. Augustinus ait, nos Christianos fieri per eumdem Spiritum, qui B. Virginem Sanctificavit, illam Dei parentem efficiens, & quemadmodum admirabilis, hæc creatura Deum tulit sinu suo per Spiritus Sancti operationem, nobis quoque illum ferendum esse in corporibus nostris, quæ Spiritus Sanctus residens in nobis sibi pro Templis elegit. *Idem*.

Non sine causa Magnus Apostolus ad fideles loquens

quens exclamat: attendite ad vocationem vestram, vel vocationem vestram considerate: hæc enim numquam satis considerari potest. Verum quidem est vocationis hujus dignitatem ab illis non agnosci, quæ carneis oculis intuentur omnia; fidelium vita abdita est cum JESU CHRISTO in Deo; abdita quidem mundo est, extrinsecus enim humilis est, exilis, abjecta; abdita vero est cum JESU CHRISTO, quemadmodum abdita fuit vita illius; & *Mundus eum non cognovit*. Ideo primis illis Ecclesiæ temporibus Christiani tamquam novissimi habebantur ex plebe, sine spiritu, sine prudentia, & qui commentitia quærentes bona (ita enim loquebantur infideles) ultro omnibus vitæ commodis carebant, & omnia malorum genera patiebantur. Attamen si Opifices omnes artis suæ præcepta ediscunt, atque omnes Discipuli traditam sibi ab Institutoribus suis scientiam percipiunt, multo magis Christianus statum suum cognoscere, & quid in statu tuo sibi faciendum sit, debet intelligere. *Liber cui titulus Christianus incognitus*.

Fidelis vitam ducere debet vitæ J. C. cujus nomen gerit conformē

JESU CHRISTI cognitio, disertissimus Salvianus lib. 3. de Gubern. Dei ait, sterilis esse non debet; sed effectivum amorem parere, ita ut nomen Christiani, nisi ea adimpleantur, quæ significat, nihil omnino sit. Tenemur ergo, idque summa cum obligatione, vitam ducere JESU CHRISTI præceptis conformem; ideoque cum populi omnes ea admirarentur miracula, quæ ipse operabatur, dicebat Discipulis suis: Luc. 9. *Ponite vos in cordibus vestris Sermones istos*. Verba hæc veris dicuntur fidelibus, qui in Ecclesia primitiva Sancti appellabantur. Veros fideles dico; non desunt enim fideles, qui ita vitam instituunt, ac si omni Dei, & JESU CHRISTI cognitione carerent. Ita loquitur Apostolicus ille Pater, & hoc ipsum hodierna die plerisque fidelibus dicere possumus; populo huic, qui vidit lucem magnam, quæ a S. Petro ep. 2. c. 1. lumen admirabile appellatur: huic populo fidei luminibus illustrato, atque imbuto præceptis JESU CHRISTI, qui se illius magistrum efficere dignatus est. Attamen fideles hujusmodi, si de eorum fide ex ipsorum actionibus judicium ferendum est, in tenebris, & umbra mortis sedent. Sin autem mihi dixerit aliquis, nullum unquam Sæculum extitisse, hoc nostro magis illustratum; Dei verbum numquam vulgatius fuisse, atque familiarius; ne querendum nobis est, quod Christiani sterili sint cognitione contenti. *Idem*.

Post ea, quæ mitissimo, & misericordi Deo nobis revelare placuit, inexcusabiles sumus, nisi christianas veritates cognoscimus. Sed quam terribile judicium Dei expectandum est, si illis ignoratis vocationis gratia propter voluntarias mentis nostræ tenebras in nobis jacuerit inutilis? Væ nobis, qui pleno meridie gratiæ, & cum exortus justitiæ sol nos undequaque suis radiis circumdat, adhuc in tenebris mortis incedimus! opus ne est, ut per voluntariam cæcitatem nostram speciosissimæ Dei gratiæ justa fiant majoris condemnationis nostræ argumenta? opus ne est ut fidelis in statu prorsus Divino educatus se se per peccatum ita demittat ut brutis similis fiat? opus ne, ut filii Dei dignitate auctus, & JESU CHRISTI membrum effectus particeps naturæ Divinæ ad immarcessibilem coronam vocatus, seipsum tot gratiis, ac favoribus privet, vitam ducens ab instituto, ac dignitatem suam adeo deformem? *Idem*.

In Mundo in eo verti christiana Religio censetur, ne quis decidat in turpia flagitia, quæ honesti hominis auferunt existimationem; qualia sunt impudicitiæ, ebrietatis, injustitiæ, aliaque id genus scelera, satis se fecisse ratus, si externas aliquod consuetudines servavit, si Sacris Misteriis adstiterit, si Dei verbum aliquando audierit, ac demum, si quibusdam exterioribus religionis officiis perfunctus fuerit. Omnia hæc optima quidem sunt, & præstantissima, tantumque abest quod illa improbare velim, ut vellem immo, ea fidelibus omnibus persuadere: Sed Christianismi gratia ab iis rebus non pendet. Undenam ergo pendet? fortasse quæritis. Hoc docet S. Paulus Apostolus baptismi naturam explicans, atque Mysterium, ubi ait, nos cum JESU CHRISTO per baptismum consepultos fuisse in mortem; ut quemadmodum ille resurrexit, nos quoque vitam ingrediamur novam, quoniam certum est, si nos in illo insiti sumus per eam similitudinem, quam cum morte illius habuimus, in illius quoque resurrectione similes eidem futuros. Veritates hujusmodi ad omnes Christianos pertinent, quandoquidem Apostolus eas applicat omnibus qui lustralibus undis fuerunt abluti. Quicumque igitur baptizati fuerunt, mortui peccato sunt, cum enim in morte illius baptizati fuerint, consepulti fuerunt cum illo, & in illo insiti; evadimus ergo unum corpus cum illo non secus ac germen, unum, & idem fit cum arbore, cui insitum est. Hæc est nostræ vocationis gratia, quam nos idem Spiritus Sanctus edocuit per Apostolum locutus. Sed raro fideles inveneris, qui vocationis hujus dignitatem, atque officia cognoscant, & qui se tamquam unum, & idem cum JESU CHRISTO putent: inde enim sequitur, ipsis ita vivendum esse, ut ille vixit 1. Pet. 1. ita in omni vita sanctos esse debere, ut sanctus est ille, qui eos evocabit, 1. Ioan. 3. sibique vitam vivendam esse prorsus aliam, & ea quærenda, quæ sursus sunt, non quæ super terram ad Coloss. 3. *Idem*.

Christianæ religionis officia perfunctorie adimpleantur

Qui religionis alicujus status amplectuntur illius regulas, atque constitutiones ediscunt, & illi, qui artem, vel disciplinam aliquam aggrediuntur, illius præcepta se callere gloriantur, nos vero nostri baptismatis statuta, & Christianæ religionis præcepta negligimus. Ea quæ a nobis fiunt plerumque per usum, atque habitum fiunt, & perraro interiori spiritu, & ea ratione, quæ vocationem nostram deceat, fiunt; ita vivitur, ita vita transigitur. Attamen Sancti Patres id genus Christianos vocarunt Christianos fictos, vel personatos: dixerunt, eos qui christianæ religioni conformes non erant, veros Christianos non esse; nomen Christiani sine re, quam significat, esse nomen inutile. Deus enim infinito lumine suo nequaquam judicat secundum speciem: *nolite errare*, inquit Apostolus ad Galat. 6. *Deus non irridetur*: Ita loquitur, ut bonorum operum necessitatem mentibus imprimat. Ubi terribile mortis momentum advenerit, persona auferetur, & fideles, qui Ethnicorum more flagitiose vixerint, cum ipsis æternis ignibus adjudicabuntur. Nemo est JESU CHRISTI, idem Apostolus ait, nisi habuerit Spiritum JESU CHRISTI: alioquin non esset insitus in eodem, neque verus Christianus esset, nisi munera sua adimpleret, vel si perfunctorie tantum, ac sine interiori spiritu illa adimpleret. *Idem liber, cui titulus, Christianus incognitus*.

Tertul. Apol. 46.

Christianæ sunt servi, & filii Dei

Si vere Dei magnitudinem cognosceremus, statim intelligeremus quæcumque, licet minima, ad ipsum pertinent, omnibus terræ hujus dignitatibus esse anteferenda: si enim maximorum Regum Ministri de sua gloriantur servitute, nihil præstantius, vel sublimius sperare possumus, quam Dei servos esse. Hoc utriusque legis Sancti Viri tantopere excupiverunt; & Apostolus Paulus in hoc gloriatur, quod seipsum JESU CHRISTI Servum appellat, idque sæpe repetit in Epistolis. Veruntamen Deus longe præstantiorem nobis conferre voluit dignitatem, nos ad filiorum suorum qualitatem extollens; & profecto per baptismum evadimus filii Dei. Ita loquitur Apostol. ad Galat. 4. *ubi venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum factum ex Muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus*. Hæc autem adoptio humanis toto Cœlo præstat; humana quippe, neque meritum, neque adoptionis Spiritum in illum transmittere potest, qui adoptatur, ut sit principium vitæ illius, ejusque exemplum, ac norma, quod adoptione divina perficitur. Hac de causa subdit Apostolus: *quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem: ABBA Pater*, per quem nobis libertatem permittit, illum hoc nomine benevolentiæ refertissimo nuncupandi. Post hæc concludit Apostolus; non esse nos amplius servos, sed filios Dei. Quinam honor? quæ gloria, Deum habere Patrem!

trem! quæ dignitas, eumdem cum JESU CHRISTO Patrem habere! *Idem.*

Videte, S. Ioannes exclamat, *videte qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filii Dei nominemur, & simus!* Sed hoc donum Dei non respicit solum Christianos aliquot, quemadmodum Spiritus Sancti munera efficiunt; donum hoc paternæ erga nos charitatis, propter quod filii Dei nominamur, & sumus, fidelibus omnibus sine ulla exceptione commune est. Hoc ipsum docet Apostolus ad Galatas scribens his verbis: *omnes filii Dei estis per fidem, quæ est in CHRISTO JESU.* Qui fecit omnia, addit idem S. Joannes, *dedit potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine ejus.* O certissimam veritatem, quam veritas ipsa testatur; sed veritatem parum notam, vel qua Christiani uti satis non norunt? Quis enim novit, quanta hæc sit dignitas Dei filium esse? quis æstimare novit honorem hunc tanti, quanti meretur? gloriamur in Mundo eo quod nobiliori ex genere Sanguinem duximus, quod vero ex Deo nati simus, nullo in discrimine habemus! non reminiscimur, Deum nobis esse Patrem, & nos vere esse filios illius! *Idem.*

De irrevocabilibus obligationib., quas in baptismo contrahimus

Fidelium plerique, se minime teneri putant, fidem eorum præstare, quæ in baptismo Deo polliciti sunt, sibique licere arbitrantur ea quæ placent, amplecti, ea vero abjicere, quæ minime placent. Sed promissiones nostræ sunt universales, atque indissolubiles: neque ullum umquam jusjurandum, ulla promissio, vel magis solemnis fuit, vel magis irrevocabilis, neque ulla vel in terris, vel in Cęlis potestas est, qua solvi, hac necessitate possimus. Me ne igitur religionis meę transfugam esse, & voluntarium officiorum baptismatis mei prævaricatorem? Quemadmodum vulgo in humanis de fontibus judicium fertur juxta leges regionis illius, ubi deliquerunt, ita nos quoque judicabimur juxta illius religionis, quam amplexi sumus, leges, atque præcepta. *Jolis 2. tomo Propositionum suarum.*

De Baptismi præstantia

Loquens Apostolus ad Titum. 3. de Baptismate, illud respicit tamquam regenerationis nostręSacramentum, divini Spiritus in nos effusionem, divinæque vitæ communicationem quamdam, & participationem. *Non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos*, salvi facti sumus, sed ex mera Dei misericordia, quæ nos per lustrales aquas baptismi, & per renovationem Spiritus Sancti, quem per JESUM CHRISTUM Dominum nostrum affluenter, effudit in nos, regeneravit. Idem Apostolus ut Corinthiis, qui baptizati fuerant, magnitudinem ostenderet gratiæ qua fuerant cumulati, atque ut, præscriberet vitam ab ipsis ducendam, aiebat illis: hactenus fuistis Idololatræ, adulteri, raptores: *& hæc quidem fuistis*: 1. ad Cor.6. ego vero tantummodo immutans ordinem hujus propositionis Sancti Pauli Apostoli, dicere possum: vos olim justificati fuistis: *& hæc fuistis*: Sed erubescite, fidelium plerisque dicere possum, erubescite, & vitę vestræ, morumque vestrorum vos pudeat: estis enim, fortasse Avari, Intemperantes, Obtrectatores, blasphemi. *Idem.*

Aut muta nomen, aut muta mores, ajebat antiquus ille inerti militi illustre nomen jactanti. Vel nomen, vel vitæ genus immuta; vel non amplius Christiani nomen præteferas, vel vitam vivas eo titulo, quem prętefers, satis dignam. Etenim donec Evangelium tibi in ore tantum versabitur, & vita tua doctrinæ huic non respondebit, nequiquam Salvatoris Discipulus appellaberis: ipse non erit nec Magister, nec Pater, neque exemplar tuum. *Dessumptum ex moralibus Sermonibus.*

Frui cupimus honore, qui Christiano nomini adhæret, quin pretium illius cognoscamus; Sublimem hanc nobis gloriam vindicamus, quin ea quæramus, quæ ad eam promerendam requiruntur, & Christianos esse gloriamur, quin sciamus, quo Spiritu Christianos esse oporteat. Ita jacturam patimur eorum bonorum, quæ secum adfert hæc adeo sublimis dignitas, quia negligimus ea discere, quæ propter eamdem efficere tenemur. Ut huic malo occurratur, optandum est, discat fidelis suæ conditionis nobilitatem, atque officiorum suorum Sanctitatem. *Pater Rapin libro de perfectione religionis Christianæ.*

Pondus; & obligationes Baptismi

Obligationes, quas in baptismo contraximus *pondus baptismi* a Tertulliano vocantur. Fateor equidem Tertulliani mentem eo in sensu, in quo hæc verba usurpat, non esse Ecclesię sensui conformem: contendit enim iisdem ostendere multas graves, difficilesque obligationes, quas baptismus imponit ut illius difficultatibus perterriti nonnisi morti proximi lustralibus ejusdem aquis abluamur: *Si illi baptismi pondus cognoscerent, fortasse consecutionem potius timerent, quam dilationem.* Fateor inquam, Sententiam hanc Ortodoxam non esse; probat enim abusum, qui tunc temporis erat frequentissimus: aliunde tamen fateor, baptismum jure ab ipso pondus vocari: non eo quod sit ferendo difficile; nam Dei Filius jugum suum leve esse testatur: sed eo quod arcta est illius obligatio, & nos aliquando pondere suo obruet, &, quod Deus avertat, si ex reproborum numero fuerimus, hæc maxima nobis erit confusio, & ignominia. *Pater Bourdalove in Sermone quodam ex iis, qui ipsius nomine circumferuntur.*

Audire mihi videor, Salvatorem de Cruce tot improbis fidelibus, qui nomen ipsius gestant, illudque temete in suis sceleribus usurpant, clamantem: O miseri, ne poluatis nomen illud, quod ego tanta cum gloria gessi; relinquite, relinquite hoc nomen, potiusquam turpiter in vobis coinquinetur. Hoc nomine Infernum omnem delevi; vos autem ne unam tantum animi ægritudinem superare potestis: hoc nomine Dæmones contrivi, eorumque fregi impotentiam; vos autem, neque minimis vestræ salutis hostibus resistere audetis: hoc nomine creaturas quascumque subjeci; vos autem vim illius atteritis ita, ut me flagitiis vestris servire faciatis: *Servire me fecistis iniquitatibus vestris. Fromentieres Sermone de Circumcisione.*

Christianus reprobus in Dei judicio nullam afferre poterit excusationem

Fateor equidem, licet calamitosus Christi fidelis, fateor me sontem esse, atque divinam misericordiam a me indignissime lacessitam nullam mihi reliquisse viam, qua me possem justificare. Ethnici, qui Deum non noverunt; Judæi, qui illum reliquerunt; Tot barbari populi, qui nomen illius, numquam audiverunt, aliquam fortasse afferre possent excusationem, quod Vita sua sancta non fuerit: sed ego qui in majori Christianæ religionis luce natus sum; ego qui regeneratus sum in aquis baptismatis; & Dei mei Sanguine ablutus; ego pro quo ille factus est Homo, pro quo ploravit, ac preces effudit; ego pro quo atrocissima subiit suplicia, mortemque crudelissimam; ego pro quo Sacramenta totidem veluti gratiarum, ac benedictionum fontes instituit, pro quo corpus suum tamquam cęleste ferculum, & verbum suum tamquam legem, & normam reliquit, nullam sane rationis speciem nancisci possem, quam sceleribus meis pretexerem. Ignorantia me excusare non potest, satis enim, superque noveram, quid mihi faciendum esset. Neque per impotentiam, aut infirmitatem peccavi, cum multo plures gratias obtinuerim, quam quæ satis essent, ut tentationibus adversarer. Poteram, ubi necessitas adesset ad Ecclesiæ remedia confugere, poteram in precibus invenire vires, poteram me Sanctorum, aliorumque piorum hominum Exemplis excitare. Sed quin ex his omnibus rebus fructum perciperem, quin tot considerationes adeo justæ, & rationabiles me coercerent, ignavissime animam meam, dęmoni tradidi. Adnisus sum ipsum fidei lumen extinguere, ut liberius peccarem; beatæ immortalitatis spem abdicavi, ut vitæ hujus voluptate perfruerer. *Sermo manuscriptus.*

Peccator non solum quatenus homo, verum etiam quatenus Christianus in se ipsum sententiam feret, cum animæ suæ statum detegens ibi duo inveniet inter se prorsus opposita, fidem videlicet Sanctissimam, vitam vero criminosissimam. Hoccine illud est quod credidi, hoccine quod feci? Christianus ego ne eram? an non eram? si ex cognitionibus meis judicium ferendum est, eram quidem; si vita a me instituta consulen-

fulenda est, non eram profecto, sed me miserum! quid dico? eram sane; titulus enim peccatoris, cum non delevit caracterem, quem in baptismo receperam; neque reprobi qualitas efficit, ut eodem exuerer; illum gessi, & adhuc gero, sed ut majori pudore suffundar. Christianus eram; sed ideo eram, ut Evangelium proderem, ut fidem, quam profitebar, dedecorarem, ut Ecclesiæ sinum in quo efformatus fueram discerperem, ut Sacramenta, vel sacrilego abusu pollueram, vel adfectata pietate defererem. Eram, ut Sapientis pollicitæ ratione quadam viverem; eram & adhuc sum; hoc est simul sum, & fidelis, & Dei inimicus; & Christianus, & Christianæ legis perfractor; & Christianus, & vas iræ, atque abominationis. Hiccine erat fructus adeo sancto, adeoque augusto nomine expectandus? *Pater Girousl Sermone de extremo Judicio.*

Christiani privilegia

Admirabilia sunt Christiani hominis privilegia, quippe Dei ipsius domesticus est, in amicorum ipsius numero adscriptus, immo feliciter Dei Filius effectus, Regni æterni particeps; innutritus, ut cum JESU CHRISTO, cujus membrum est, unum & idem mysticum corpus efficiat, atque per hanc unionem divinitus cum adorabilibus Sanctissimæ Trinitatis Personis conjunctus, & naturæ divinæ ipsius particeps factus. Christianus Patrem habet Deum, atque magis certum est, Deum nostrum esse Patrem, nosque illius esse Filios, quam verum sit, naturalem parentem, a quo geniti sumus Patrem esse nostrum, & nos Filios ipsius. Dei Filius fratres suos nos vocavit, Pater æternus nobis suum Spiritum Sanctum tribuit: Angeli, sublimes illi Spiritus, Cęlestes Principes nobis famulantur. Vita Christiani est vita supernaturalis, & vitæ JESU CHRISTI continuatio. Hæc ea sunt, quæ Dominus in nomine Christiano operatur; aliquid ne fingi potest gloriosius? hac de causa Apostolus Christianismi gratiam vocat mysterium præteritis sæculis atque generationibus absconditum, & hac ipsa de causa hæc gratia incomprehensibiles JESU CHRISTI *divitiæ* nuncupatur. *Liber cui titulus Christianus incognitus.*

Omnia nomina, quæ in Evangelio Christifideli tribuuntur, satis ostendunt, ipsi in perenni sensuum suorum mortificatione vitam esse ducendam. Modo enim crucifixus vocatur, modo mortuus, modo viator! quocumque in sensu consideretur, seu crucifixi, seu mortui, seu viatoris, semper Christianæ mortificationis necessitas innotescit. Crucifixus de terra sublatus est; oculos habet, sed nihil eorum videt, quæ aliorum aciem perstringunt; manus habet, sed immobiles, cor, sed insensibile. Mortuus, hominis tantum speciem habet, non Spiritum, non cor; exteriora, non interiora. O admirabilem Christiani Viri figuram! supra terram elatus est; sensus illius insensibiles fiunt; nulla re afficitur, nulla movetur, exteriorem quidem Adæ speciem præsefert, interiora vero sunt JESU CHRISTI. Denique viator, qui longum difficile, & periculosum iter festinanter ingreditur, nuspiam moratur, ut suis sensibus satisfaciat; nullibi cum voluptate quiescit, & in id unum intentus est, ut ea evitet pericula, quæ in præcipiti stadio frequenter occurrunt. *Specimen Sermonum pro Quadragesima. Sermo pro Dominica prima.*

Obligationes, quas per baptismū subimus

Statim ac augustum hunc baptismi caracterem induimus, nobis præcipit JESUS CHRISTUS, ut legi suæ studeamus, eique omnes actiones nostras conformemus. Neque solum Dei Filius ea docet, quæ petit ex nobis, sed nos ipsi solemnes promissiones proferimus; quæ si bene intelligantur, præcipua Christianæ religionis dogmata complectuntur. Recordemur baptismatis nostri: plures ad id impellunt nos causæ. Hoc ob gratitudinem debemus; ibi enim pretiosam gratiam recepimus, cujus oblivisci non possumus citra ingrati animi vitium. Nostri baptismatis tempus finis est nostræ calamitatis, & servitutis. Præsertim vero baptismum recogitare debemus, ut cordibus nostris altius imprimantur potissima Religionis nostræ dogmata, quæ nos promisimus secuturos. *Lambert in anno Evangelico Homilia 75.*

Christiani omnes quodam in sensu æquales sunt. Inter nos Apostolus inquit, unus Spiritus est, una spes, unus Dominus, una fides, unum Baptisma. Illud de quo gloriari debemus, æque in fidelibus omnibus invenitur. Si quod discrimen, vel aliqua distinctio habenda est; hæc ipsius Religionis principiis debet inniti. Si Christianus aliquam præ alio habere debet prærogativam hæc una esse potest, quod nempe diligentius Evangelicas leges observat. Dives, qui JESU CHRISTI sequitur præcepta, præstat pauperi, non quod dives est, sed quod est JESU CHRISTO fidelis; Pauper, qui se in suo statu sanctificat, toto Cęlo superat divitem, qui suis abutitur opibus, atque vitam ducit Evangelicis præceptis abnormem. Verbo; in terris nihil majus est nomine Christiani, & terrena quæcumque cum hoc sancto nomine collata nullius sunt pretii, ac nullo in honore habenda. O sæculi Potentes! tunc magni eritis cum temporalia hæc bona vestra contemnetis, ut in vobis Christiani qualitatem dumtaxat in pretio habeatis. Pauperes terræ consolamini! pares estis divitibus, atque potentibus sæculi ea in re, quæ in ipsis est pretiosissima. Quod vobis deest, nihilum est; contulit vobis Deus, quidquid magnum est in mundo, & quidquid Christianum beatum efficere potest. *Idem.*

Quinam sit spiritus Christiani, Jesu Christi & Christianismi

Spiritus JESU CHRISTI semper est idem, & Christianismi gratia semper eadem; verum hæc gratia, quid in nobis operari potest, nisi quod ipsa in suo fonte est? optimum quidem, Sanctumque est frequentius refici Sacramentis, recitare preces, divinis interesse officiis, & egenis ferre opem: verum licet hæc omnia fiant, nisi tibi metipsi abrenuntiaveris, si terrena adhuc amaveris adhuc longe a Dei Regno distas. Harum rerum contemptus, S. Bernardus inquit, præcipuus est Christiani caracter, præcipuum Christianæ vitæ fundamentum, adeoque necessarium (idem ait); & nobis prodesset potius numquam extitisse, quam hærere sæculo, & sæculi desideriis quæ nos separant a Deo, quod maximum est, quod homini Christiano malum possit accidere. *Auctor Anonymus.*

Jubet Apostolus modestiam nostram omnibus hominibus, omnibus in locis, & coram personarum omnium generibus esse notam, cupitque, ut verba, gestus, agendi rationes, habitusque nostri id, quod sumus ostendant, atque nosmet distinguant ab Infidelibus, quorum sermo, ratio, mores, indumenta, vanitatem præseferunt. Sed pro superi! quam latus hic conquerendi pateret campus, cum adeo parum in Christis JESUM CHRISTUM agnoscamus! quam partem habet ille in conversationibus, in cętibus, in consiliis, in actionibus, & in omni nostra vivendi ratione? Quæ unquam nota ab Ethnicis, atque Infidelibus nos distinguere potest? adfectamus vitam, mores, ornatus, consuetudines illis simillimas, & quantumvis doceat JESUS CHRISTUS non esse nos de hoc mundo, quocumque tamen pretio de mundo eodem cupimus esse. *Liber, qui inscribitur, Christianus incognitus.*

Christiani dignitas quam parvo in pretio habeatur

Sępe cum S. Leone Papa exclamare cogor, o Christiane, agnosce dignitatem tuam. Hoc sæpe repetere tenemur: fidelium plerique nesciunt, quid sibi velit, Christianum esse. Consideremus ea, quæ inter homines fiunt; generatim in omnibus populis maximam intuebimur curam ad eam tuendam dignitatem, quam ex generis sui nobilitate perceperunt; in hoc honoris apicem statuunt; in hoc gloriantur; lites aguntur, certamina ineuntur, nihilque intentatum relinquitur, ut huic honori consulatur: nos vero quanti facimus præclarissimam Christiani dignitatem; nos, qui, ut 1. Petr. c. 2. verbis utar, sumus genus electum, gens Sancta, populus acquisitionis; nos qui Reges sumus, Regnum quorum longe excedit imperium maximorum hujus mundi Regum, quorum gloria cum vita ipsa deperit, cum Christianorum Regnum nullum sit unquam finem habiturum? O magnam fidelium insensibilitatem, qui præclaris, & gloriosis qualitatibus hisce, quas idem Spiritus Sanctus commendat, nihil magis mo-

moventur, quam si inania essent commenta, aniles fabulæ. Quid unquam fit, ut dignitatem nostram tueamur, & ne turpiter degeneremus a nostræ conditionis nobilitate? quam facile esset mundi hujus honorem contemnere si veram Christianæ nobilitatis gloriam intelligeremus! In hac nobilitate gloriari debet Christianus, quoniam gloriæ hujus mundi particeps esse debat cum ob Christiani qualitatem toto Cœlo super illam efferatur. *Idem*.

Vere ne dicere possum, me esse JESU CHRISTI discipulum? Divinus ille Magister me talem agnoscet? ullum ne mundo jus est pro suo me vindicandi? quinam sensus mei sunt de honorum contemptu, de voluptatum vanitate, de bonorum creatorum fragilitate, de affectu cum victoria, de omnibus Evangelii præceptis? nostro nomine fuit abrenunciatum omnibus mundi vanitatibus, atque institutis cum baptizaremur; numquid solemnem, sacrumque contractum hunc confirmavimus? nostra ne vivendi ratio fidem nostram mentitur? mores nostri susceptam Religionem commendant? Christiani sumus: igitur JESUS CHRISTUS noster est Legislator, nostrum Caput, Dux noster: quorsum ergo tot considerationes requiruntur, ut ad eum sequendum impellamur? quorsum illum semper non sine vi, saltem cum negligentia sectamur? *Pater Croiset tomo 2. de ses Retraites*.

Illi, qui mundo inhærent, nisi omnes industriæ suæ nervos contendant, ut cor suum a terrenis rebus divellant, Baptismo abrenunciant. Nequaquam interdictum est illis in mundo vivere; sed eumdem amare non possunt, nisi quamdam perjurii speciem committant. Ad christianam Religionem vocatio in hoc posita est, S. Augustinus ait, quod vel effectu, vel saltem affectu ab hoc sæculo recedamus: quamobrem Tertullianus fidelibus dicebat, ubicumque sitis, sive in urbibus, sive in desertis, amplius in Mundo non estis: *nihil refert, ubi sitis; extra sæculum estis*. Quod si verum est, eos etiam, qui in sæculo versantur, efficere debere, ut in animabus suis sæculum moriatur, quis audebit dicere, homines Deo devotos, & qui propter statum suum magis, quam cæteri a Mundo abhorrere debent, ad eum relinquendum minime teneri? *Pater de la Colombiere Sermone pro Sancta Monialis cujusdam Vestitione*.

Christianus est veluti germen insitum cruci J. C.

Fidelis in aquis baptismatis regeneratus est quodammodo plantatus in morte JESU CHRISTI, & insitus Cruci ejusdem: *complantati similitudini mortis ejus*. Sed quod ita fit in ordine gratiæ, longe differt ab eo, quod in ordine naturæ contingit. In natura, inserendo germen aliquod Sylvestri arbori efficitur, ut suaves, optimique fructus ferantur: in gratia vero Christianus insitus Cruci, vel Crux Christiano insita amaros tantum fructus producit. Christiano nulli in hac vita flores sunt, fructus nulli, in altera tantum eos opperiri potest. Nullæ pro ipso voluptates sunt, sed tantum lacrymæ: *beati, qui lugent*; nulla pro ipso in terris rerum copia. JESUS eos tantum beatos dicit, qui sunt pauperes Spiritu, & corde. *Morale Dictionarium in considerationibus in bacchanalia*.

Mundo, & pompis ejus per baptismum abrenunciastis: hoc solemniter coram Sacris Altaribus promisistis; vestra fides sponsor fuit, Ecclesia vero sequester; neque admissi, adscriptique fuistis in fidelium nomenclatura, nisi quod jurastis, vos numquam vel mundum, vel quæ sunt hujus mundi, esse amaturos. Si ad Sacrum fontem Sacerdoti interroganti respondissetis vosmetipsos vobis reservare jus adhuc paululum, & mundum, & dogmata ejus amandi; Ecclesia nequaquam vos suo sinu excepisset, communioni fidelium non associasset, Christianorum dignitatem non contulisset, sed reliquisset, ut viveretis apud Infideles qui mundo famulantur, qui ab uno illo præmia expetunt sua, qui JESUM CHRISTUM, & Sanctissimæ hujus Religionis privilegium ignorat. Cum mundum tantummodo agnoscant, licet illis mundum tantummodo venerari; ideoque Catechumeni ad mortem usque Baptismum suum differebant, neque in vita audebant ea promittere, quæ violare adeo terribile est. Debetis ergo hunc mundum odisse; hoc est non conformare vos illi, vel nequissimis præceptis illius; si hactenus illius bona, voluptates, objecta diligitis, si illius leges, usus, moresque sequimini; promissiones vestras infringitis, vestramque fidem abjuratis. *Pater Massillon Sermone de exiguo Electorum numero*.

Recogitate ea, quæ ex vobis quæsita fuere, cum per ætatem intelligere non possetis, & vos ipsi nunc respondete iis, quibus alii pro vobis nunc respondere debuerunt. Animo fingite aliquando, Salvatorem ita audire interrogantem: abrenuncias ne Dæmoni? ubi hoc Dæmonis nomen audiveritis sine explicatione, non hærebit aqua: sed cogitate Dæmonem hujus mundi Principem subditos suos invitantem, ut sensuum voluptates degustent, sollicite opes quærant, omnes modestiæ, atque pudoris leges abjiciant, superbiæ & voluptatis leges sequantur. Nunc autem cum Dæmonem cognoscas, illi ne abrenuncias? Illi, ac pompis illius pro te abrenunciatum est; hoc est ornatibus, luxui, immodestiæ indumentorum, consuetudini, comessationibus, magnificis, atque superfluis supellectilibus. Huic ne abrenuntias? abrenuntias ne operibus Principis hujus mundi? Choreæ, spectacula, prophana ac periculosa, aleæ, ubi de magna auri vi agitur, satis palam ostendunt aliquem esse Dæmoni devotum; hæc illa sunt opera, quibus olim solemniter abrenunciasti, & quæ hodie palam exerces, & nihilominus te Christianum putas! & christianam vitam ducere existimas cum vitam ducas instituto tuo prorsus oppositam! *Auctor Neotericus*.

Christiani dignitas

Christianus tantum homini præstat, quantum homo reliquis rebus sensu, & ratione carentibus. Ille homo est plusquam homo: homo est supernaturalis (absit verbo invidia) cujus cogitationes omnes, & affectus supernaturales esse debent, quemadmodum omnes hominis cogitationes, & affectus esse debent rationabiles. Ille, qui sensibus addictas habet et cogitationes, affectusque, hominis qualitatem non meretur; & Christianus, qui fere numquam cogitationes, atque affectus habet, nisi humanos, & mere rationabiles Christiani dignitatem non meretur. Fides est supernaturale Christiani lumen, quomadmodum ratio est lumen hominis. Homo autem, qui rationem tantummodo in suis negotiis consulit, qui humanitus tantum agit, qui in id unum versatur, ut opes, gloriam, existimationem, honorem acquirat, sequitur ne lumina fidei? numquid fides ipsi oculos aperit, ut mundi hujus illusiones, & vanitates intelligat? numquid fides illum illuminat in consiliis suis, in negotiis, in terrestrium bonorum amore, in voluptatum perquisitione? alium ne in rebus hisce ducem sequitur, quam humanam rationem? an vero semper rationem ducem sequitur? an potius sexcentis in occasionibus eam derelinquit, ut suos sensus sequatur? Hic homo vix homo est: quomodo autem esse potest Christianus? *Pater de Valois adhortatione de præsentia Dei*.

Supernaturales actiones, & homine Christiano dignæ propter Deum fieri debent divinæ gratiæ motu, & ad JESU CHRISTI Filii Dei imitationem; hoc est habere debent pro fine Deum, gratiam pro principio, & JESUM CHRISTUM pro exemplari. Christianus autem cum Deum non cogitat, agit ne propter Deum? agit motu gratiæ Dei? agit, quomodo JESUS CHRISTUS Filius Dei? omnia agit propter inanem gloriam, propter profanas voluptates, propter mortalia, ac peritura bona: hic est finis actionum illius. Omnia agit juxta studia sua, naturalem propensionem, amorem proprium: hoc est actionum suarum principium. Omnia agit secundum mundi præcepta, morem, & consuetudinem: hoc est actionum ejus exemplar. *Idem*.

BEATITUDO,

Æterna Felicitas, Paradisus, Cęli desiderium, Gloria Beatorum.

MONITUM.

Uo amplius, & vulgatius est hoc argumentum, eo est ad tractandum difficilius; omnes enim, qui de eodem præ cæteris melius verba fecerunt, & ipsi fatentur, hanc gloriam esse ineffabilem, & eos ipsos qui tanta felicitate perfruuntur capere eamdem non posse. Verum enim vero licet hoc fateantur, Auctores plurimi satis afferunt, ut sublimem hujus Gloriæ nobis adstruant ideam, & ad eamdem acquirendam inflamment. Incomprehensibilis ergo illius magnitudo non obstitit, quo minus ea colligerem, quæ aptiora ad concionem de Paradiso elucubrandam censui futura.

Hoc solum animadvertendum est, ubi de Cœlo, cœlestique Gloria loquimur, animum nobis non esse, ut de ea sanctitate, quæ ad eamdem acquirendam requiritur, neque de cura ad salutem nostram afferenda verba faciam; hæc enim alia sunt argumenta, de quibus alibi Sermonem instituemus: licet Concionatores plurimi in die omnium Sanctorum festo hæc simul conjugant, ut conciones suas magis morales efficiant; alii vero solum de Sanctitate, vel exemplo loquantur, quod Sancti nobis præbuerunt, ut illud imitati eamdem beatitudinem assequamur. Quacumque ex parte Sancti spectentur, sive consideretur Gloria, quam possident, seu ratio vitæ ab illis suscepta, ut eo pervenirent; concio semper erit cum summo fructo conjuncta; & integrum cuique est ea insistere via, quam censuerit aptiorem: sed materiæ copia me coegit, ut hæc dividerem & argumenta ista seorsim pertractarem.

Illud tamen necessario monendum reor, in his rebus, quæ afferentur a me, plurima inventum iri ad morum disciplinam spectantia, ne sermo nimis theoreticus sit, nimis Theologicus, vel abstractis ratiocinationibus nimis refertus; plurima enim spectant ad cœlestis Gloriæ desiderium, ad Cœli cogitationem, cui mens nostra jugiter vacare deberet, immo ad eos conatus qui exerendi sunt ad hoc præmium nobis promerendum, quod majus erit pro laboris, & meriti singulorum beatorum magnitudine.

Denique cum Beatitudo vulgo distinguatur in eam, quæ dicitur essentialis, & quæ est animæ propria, & accidentalem, quæ respicit corpus, harum utraque, vel conjungi, vel sejungi poterunt ad oratoris arbitrium; ideoque in Collectaneis nostris satis copia pro utraque afferre studebimus.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum in hoc argumento Synopsis.

I. *Idi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat &c., & palmæ in manibus eorum. Apocal.7.* Hæc verba consolatione sunt refertissima, & per illa videtur dilectus Discipulus suavitatem quamdam aspergere velle severis Magistri sui præceptis. *Multi vocati, pauci electi. Regnum Cœlorum vim patitur. Quam arcta via est quæ ducit ad vitam,* & aliis id genus. Licet autem istinc minime inferre velim, facilem ad Cęlum patere viam, & facile beatorum numerum augeri posse; quandoquidem Evangelium oppositum videtur innuere; probare saltem volo, hoc impossibile non esse, atque hoc in nobis esse positum; quandoquidem Discipulus hic in Cœlis intuitus est innumerabilem Sanctorum multitudinem, ex omnibus Religionibus, Statibus, & Conditionibus conflatam. Hoc autem ostendi potest in altera parte: in altera vero nos Cœlestem Beatitudinem minime assecuturos, nisi in terra eam laboribus, & sanctitate adepti fuerimus,

Pars prior. Maxima est hominum in suis sententiis licentia; plerique enim sibi Cęlum exhibent tamquam difficile, quod comparetur; omnes illius acquirendi spem abjiciunt, & hoc prætextu abutuntur, ne ad illud quærendum adlaborent: cumque illis dicimus Cœlum comparari posse iis etiam actionibus, quæ magis communes sunt; credere nequeunt, tantum hoc pręmium a Deo pro exiguo labore concedi. In hac igitur prima parte ostendere oportet ad id necessario totis viribus incumbendum esse, quia quemadmodum in Cęlo multi sunt gloriæ gradus, plurimi etiam sunt gradus meritorum, & requiri solum, ut rite his perfungamur officiis, quæ sunt nostræ conditioni adhærentia. Hoc probant illa Apocalipsis 7.9. verba: *vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat.* Quinam sunt enim, quos dilectus hic Discipulus in Beatorum numero vidit? Abraham eorum antesignanus est, qui suæ præfuerunt familiæ in timore Dei, qui filios suos optimis institutis imbuerunt, iisdem sacrificandis parati potius, quam Domini pręceptis negligendis: est Isaac, qui eadem institit via: est Iacob, qui molesti laboris patientia, ac fide meritus est Dei amicitiam: est Ioseph Regni minister; qui locupletissimi Regis redditus administravit, eosque in populi totius utilitatem convertit; sunt Iosue, & Gedeon invicti Duces, qui manus easdem, cum quibus insignes retulere victorias, ad Cęlum extulerunt, atque populo suo commissi Religionis suę muneribus rite perfuncti sunt. Ita per veterum Patriarcharum ennumerationem discurrentes, eosque enumerantes, qui in singulis statibus pro exemplo proponi possunt, debemus arguere, ut Sancti simus, & Cœlum assequamur, non esse omnino necessarium maximis exerceri austeritatibus, vel insignes eleemosynas erogare, sed status illius, ad quem nos evocavit Deus, officia adimplere.

Animos despondere non oportet in hoc nostro conatu propter defectus, vel peccata, vel naturalia studia: ipsis enim Sanctissimis Viris non defuerunt defectus, imperfectiones, & obices sui; sed eos generose vicerunt, affectuumque suorum victoria Cœlo potiti sunt. Si in hac festivitate Anachoretas tantummodo, ac Martyres nobis Ecclesia proponeret, dicere forte possemus, non posse nos adeo sublimiter extolli; sed hanc Beatitudinem, & Sanctitatem, per quam illa comparatur, voluit Deus a nobis facilius acquiri posse, & neminem esse, qui illac nequeat contendere; II.

1. Magnitudo, ac præstantia objecti eorum beatitudinem constituentis; videlicet ipse Deus, quem Theologi Beatitudinem objectivam appellant.

2. Humani cordis capacitas, quod quidem in desideriis suis infinitum est, & quod creata omnia replere nõ possunt, sed est perfecte in Dei perfruitione contentũ.

3. Jucunda consideratio, qua Beati statum suum meditantur. *Desumptum ex sermone 4. Joly de Paradiso.*

XII. Argumentum hoc aliter efferri potest, scilicet per triplicem considerationem, quæ efficiet, ut sublimem concipiamus ideam illius felicitatis, qua Beati in Cęlo fruuntur.

Prior est extensionis humani cordis, quæ est, perfecte adimplenda; hoc autem est subjectum, quod debet esse Beatum.

Altera est natura boni, quo cor replendum est: ea autem est ipse Deus hominis Beatitudinem in eo statu felici constituens.

Tertia est ratio, qua replebitur Deo, scilicet illum videns, talem qualis est, eumque amans in æternum. *Hæc partitio desumpt. est ex Quadragesima Patris Texier sermone pro secunda Dominica.*

XIII. Partitionem quoque concionis de Cęlesti Beatitudine tribuere possunt hæc S. Bernardi verba: *Deus erit rationi plenitudo lucis, voluntati plenitudo pacis, memoriæ continuatio æternitatis: Primum faciet veritas Deus, secundum charitas Deus, Tertium summa potestas Deus.*

1. Deus hominis intellectum illuminabit, eumque gloriæ lumine, attollet, ut possit ipsum facie ad faciem inspicere; hæc erit plenitudo lucis.

2. Replebit voluntatem hominis plenitudine pacis, illam suo amore succendens; possidebit enim summum bonum, quod eumdem votorum suorum compotem efficiet.

3. Replebit memoriam recordatione æternitatis, qua felicitas ipsa permansura est.

XIV. Hæ duæ sententiæ suppeditare possunt partitionem concionis de voluptatibus Paradisi.

1. Paradisi voluptates tantæ sunt, ut contemptum nobis immittere debeant voluptatum hujus mundi.

2. Hujus mundi voluptates adeo funestę sunt nobis ut nonnisi per earum contemptum nobis liceat Cęlestibus frui. *Desumptum ex sermone Joly.*

XV. 1. Paradisus est Civitas Beatorum, a qua cum exulet peccatum, exulant etiam pęnæ peccato debitæ. Hæc prima est veritas.

2. Quemadmodum Paradisus est præmium eorum, qui Sancte in hac vita vixerunt, nulli erunt limites ibi remunerationibus, quę virtutem manent. *Desumptum ex Patre de la Colombiere sermone in diem festum omnium Sanctorum.*

XVI. In hæc verba: *merces vestra copiosa est in Cælis.*

1. Merces est certa, & quæ deesse non potest: qua in re differt a mercede, quam a terræ hujus Principibus expectamus, quæ plerumque inanis est.

2. Est merces copiosa spem omnem, atque omnia vota excedens. Heu nos miseros! quod laborum nostrorum præmium a Principibus hujus mundi possumus expectare.

3. Hæc merces non est fluxa, fragilisque, sed æterna. *P. Nepueu tom. 4. considerationum.*

XVII. Hæc Beatorum gloria triplici ratione potest considerari. 1. In seipsa. Quęnam felicitas, est spiritum habere, qui Deo frui possit, eumque possidere! 2. Per comparationem ad omnia terræ bona, quæ neq; prętãtia sua, neq; dulcedine, neq; utilitate cũ Cęlestibus sunt comparanda. 3. ratione laborum, cujus merces est hæc gloria. *Biroat sermone 2. pro 2. Quadragesima Dominic.*

XVIII. Sanctorum in Cęlo felicitas tribus hisce veritatibus, vel propositionibus comprehendi potest.

1. Vident, quod nos credimus, videlicet veritates, quæ fidei nostrę in terra objectum constituunt.

2. Amant, quod metuimus, hoc est Deum: amor eorum non est cum eo metu conjunctus, quo nos Dei nostri vel subiisse jacturam, vel futurum, ut subeamus, timemus.

3. Possident, quod nos cupimus, ęternam videlicet beatitudinem, quę omnia desideria nostra potest explere.

Felicitas, quam Sancti in Cęlo possident magna est. XIX.

1. Quia perfecte immensam humani cordis extensionem adimplet.

2. Quia ibi Deus satisfacit amori suo, quo prosequitur homines, & desiderio, quo illos in ęternum beatos efficere cupit.

Beati in Cęlo fruuntur. XX.

1. Perfecta felicitate, ubi sine ullius mali immixtione bonorum omnium plenitudo invenitur.

2. Æterna felicitate sine metu eamdem amittendi.

1. Veritas mercedis, quam Deus nobis destinat, & in Cęlo promittit, quę non est inanis promissio. XXI.

2. Illius magnitudo, quę comprehendi non potest.

3. Illius ęternitas.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, atque Auctores unde elici copia queat ad propositas Concionum structuras amplificandas.

Sancti Patres. Sanctus Augustinus *in Epistola ad Januarium* describit Beatorum statum, & loquitur de eorum actione, & requie.

Idem *in Epist.* 205. refert, quid sibi contigerit in morte S. Hieronymi, quem paulo ante de Beatorum gloria consuluerat.

Idem *in soliloquiis c.* 35. describit privilegia beatæ vitæ, quæ possidetur in Cœlo.

Idem *lib.* 20. *de Civitate Dei* ostendit; Beatorum felicitatem æternam futuram; *lib.* 22. beatitudinis hujus magnitudinem describit, & *l.* 24. ait in Cœlis perfectam bonorum omnium aggregationem futuram.

Idem *in expositione psal.* 32. loquitur de omnium hominum voto, quo beatos esse desiderant.

Idem *in Psalmum* 85. ostendit gaudium, & voluptatem Beatorum; & *in psal.* 36. pacem, qua illi fruentur.

Idem *l.* 12. *de Genesi ad litteram*, ostendit quanam in re SS. felicitas in Cœlesti ea Patria consistet.

Idem *lib. de Symbolo c.* 12. ostendit in Cœlo, nullum omnino malum futurum.

Idem *Serm.* 37. *de Sanctis* prolixum habet sermonem de Sanctorum gloria, & felicitate, & ad eam acquirendam hortatur.

Idem *tract.* 77. *in Joannem*, docet in Cœlis, nullam fore invidiam, sed omnes perfecte contentos futuros.

Idem *lib. de Spiritu, & Anima* satis amplum habet sermonem de Sanctorum Beatitudine, & de cupiditate possessionis illius, qua fideles omnes flagrare debent.

Idem *in hæc verba psal.* 41. *Sitivit Anima mea ad Deum fortem vivum. Quemadmodum desiderat Cervus &c.*, explicat quantus esse debeat ardor hujus desiderii, de quo loquitur etiam *in expositione psal.* 83. *quam dilecta Tabernacula tua Domine virtutum, & in verba psalmi* 86. *fundamenta ejus &c. & in illa psalmi* 118. *defecit in salutare tuum anima mea*. De hac re loquitur etiam in primam canonicam S. Joannis Epistolam, & alibi passim. Verum sufficiat, eos indigitare locos, ubi de Cęlo, ejusque acquirendi desiderio fusius verba facit.

S. Gregorius *tract. de mortalitate*, de Cęlo, tam, quam de nostra Patria loquitur ubi consanguinei, & amici nostri nos præstolentur.

S. Hieronymus in funebri oratione Sanctæ Paulæ de Sanctorum Beatitudine loquitur. Similiter in expositione *psalmi* 41. & expositione *cap.* 2. *Epist. ad Ephesios.*

Idem *lib.* 3. *in Prophetam Zachariam c.* 14. *& in epistola ad Dardanum*, ostendit quænam erunt delitiæ, quibus, eo in loco fruemur.

Idem *in Epist.* 27. *ad Eustochium* fusius verba facit de laudibus S. Pauli, & illius moriendi desiderio, ut in Cęlis videret Deum.

Idem de hoc desiderio loquitur *in expositione psalmi* 41. hæc explicans verba: *quemadmodum desiderat Cervus ad fontes aquarum.*

Idem *in Epist.* 22. *ad Eustochium, & in prima ad Demetriadem*, eas hortatur, ut sæpe de Cęlo cogitent, ac me-

meditentur eam felicitatem, quæ beata in sede possidetur,

S.Gregorius *l.4.moral. c.32.& Hom.22.in Ezechielem* loquitur de Sanctorum felicitate in altera vita, quod argumentum tractat *in septimo Psalmorum pœnitentialium*.

Idem *l.18.in Job c.28.* explicat, quomodo videbimus Deum in Cœlo: & ibidem exponit descriptionem, quam de Beata illa Civitate ille Vir Sanctus exornat.

Idem *l.4.in Job c.32.* ait futurum, ut Sancti reminiscantur peccatorum suorum, ut laudent misericordiam, qua Deus usus fuerit in illos.

Idem *in 4.Ps.pœnit.* ostendit, eam gloriam, quæ Sanctorum Beatitudinem constituit, simul esse, & præmium laborum, & effectum misericordiæ Dei.

Et *in Homil.4.in Evangel.* conatur Beatitudinis hujus magnitudinem ostendere.

Idem *l.8.moralium* hæc explicans verba *c.7.Job: desperavi, nequaquam ultra vivam; & lib.9.eorumdem c.15.& l.18.c.19. & in expositione psalmi 3. pœniten.* ostendit quomodo adspirandum sit nobis in Cœlum.

Idem *l.4.moralium* in ea verba Job c.3.*qui ædificant sibi solitudines; & lib.8.* in illa ejusdem c. 7. *& sicut mercenarius præstolatur finem operis sui*, alibique passim ostendit utilissimum, ac saluberrimum esse Cœli beatitudinem sæpe cogitare.

S.Chrysostomus *Hom.6.in 4.c. Epist. ad Hebræos* ostendit omnia bona reperiri in Cœlis, omniaque mala procul inde exulare.

Idem *Epist.5.ad Theodorum lapsum*, plures conjecturas affert, ut ostendat magnitudinem felicitatis, quæ ibi possidetur,

Idem *Hom. 24. in Epist.ad Hebræos* ostendit omnes veteris Testamenti Sanctos Viros sese tamquam hospites in hac vita censuisse, atque justis omnibus in Cœlum esse contendendum.

Idem *in expositione Psalmi 41.* ostendit quantus esse debeat cupiditatis hujus ardor, Davidis Regis proponens exemplum.

Idem *in eadem expositione Epist.ad Hebræos* parum esse ostendit quidquid facere, ac pati possumus, ut Cœlum promereamur.

Idem *in Epistola ad Theodorum* per malorum vitæ hujus expositionem eam amplificat felicitatem, qua Beati in Cœlo lætantur.

Idem *Hom.24.in Matth.* ostendit, si fictæ sæpe mercedis spes maximos quoscumque labores lenit, multo plus efficere debere spem beatæ æternitatis.

S.Basilius *l.de spiritu, & anima* futuræ vitæ bona confert cum præsentis ærumnis, atque periculis, quibus Beati sunt in æternum immunes.

Idem *Hom.12.in ps.45.* hæc explicans verba: *fluminis impetus lætificat Civitatem Dei; & Hom. 16. in psal.114.* egregiam adfert beatitudinis Sanctorum descriptionem: & in libro, qui inscribitur: *de Regulis fusius disputatis* Cœli Beatitudinem aptis coloribus exhibere conatur.

S.Gregorius Nanzianzenus in oratione de laudibus S.Athanasii de alterius vitæ felicitate verba facit.

Origenes *homil.23.in cap.28. numerorum* hoc ipsum argumentum pertractat.

S. Bernardus *serm.5. pro Dominica Nativ.Vigil.*

Idem serm.2.in festum Sanctorum omnium diem.

Idem *lib.de diligendo Deo serm.21. in Cantica serm. 33.& 59.in eadem; serm.de S.Martino, item serm.de fallacia præsentis vitæ*, & alibi passim de Beatorum felicitate verba facit.

S.Thomas *opusc.63.*

Ascetici. Granatensis in Duce peccatorum *c.9.&c.*

Canisius *tom.3.capite ultimo.*

Imitatio JESU CHRISTI *lib.3.cap.47.48.*

Drexellius egit de æterna felicitate Sanctorum.

Bellarminus in quodam opusculorum suorum.

Pater Regia librum edidit cui titulus; Vita prædestinatorum in beata æternitate.

Essais de morale tom.4.

Pater Antonius de S.Martino a Porta *in lib. cui titulus*, Les conduites de la Grace *part.4.tract.6.de consummata gratia, quæ est gloria.*

Pater Nepueu in primo, alteroque considerationum suarum tomo.

Pater Croiset *to.1.spiritualis recessus* pro die una in singulis mensibus meditatione pro mense Aprili.

Concionatores. Faber *concione 7.in Domin.2.quadragesimæ.*

Idem primo, alteroque sermone in festum omnium Sanctorum diem.

Granatensis in diem festum omnium SS.

Reina *conc.10.& 39.Quadrag.*

Joly quatuor hac de re sermones edidit.

Maimbourg secunda quadragesimæ Dominica.

Biroat in omnium Sanctorum Panegyrico.

Idem *in part.2.* sermonis pro secunda quadragesimæ Dominica.

Pater Texier serm. pro Dominica 2. quadragesimæ.

Pater de la Colombiere sermone pro festo omnium Sanctorum die.

Idem in Christianis considerationibus.

Auctor sermonum in omnia moralis christianæ argumenta, *serm.pro 2. quadragesimæ Dominica.*

Pater Doneau *serm.pro Dominica eadem.*

Specimina sermonum Abbatis de Breteville in eadem Dominica.

In primo Dictionarii moralis tom. duo sermones adsunt de Beatitudine cum plurimis considerationibus.

Qui collectanea hac de re ediderunt. Labata propositionibus 23. quæ totidem capitibus continentur, exposuit quidquid in hoc argumento collegit.

Buseus in libro de statibus diversis tractatum habet de statu gloriæ Sanctorum.

Reynerius *in Pantheologia tom. 1. titulo Beatitudo* collegit quidquid ex Theologis hac de re didicit.

Lohner *in Bibl.manuali* plurima collegit.

Hortus Pastorum liber satis notus triplicem habet hac de re propositionem in postremum Symboli artic.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Ego protector tuus sum, & merces magna nimis. Genes.15.

Ostende mihi gloriam tuam. Respondit: ego ostendam omne bonum tibi. Exod.33.

Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. Ps.105.

Satiabor cum apparuerit gloria tua. Ps.16.

Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, torrente voluptatis potabis eos. Ps.35.

Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Ibidem.

Quam dilecta Tabernacula tua Domine virtutum! concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Ps.83

Quid mihi est in Cœlo, & a te quid volui super terram? Ps.72.

Qui replet in bonis desiderium tuum. Ps.102.

Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. Ps.15.

Replebimur in bonis domus tuæ. Ps.64.

Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini. Ps.26.

Beati qui habitant in domo tua Domine! in sæcula sæculorum laudabunt te. Ps.83.

Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei mei? Ps.41.

Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant justi donec retribuas mihi. Ps.141.

Dominus in Cœlo paravit sedem suam. Ps.102.

Gloriosa dicta sunt de te Civitas Dei. Ps. 86.

Sancti tui benedicent tibi, gloriam regni tui dicent, & gloriam magnificentiæ regni tui. Ps.144.

Transibo in locum Tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei. Ps.42.

Pars mea Deus in æternum. Ps.72.

Fulgebunt justi, & tamquam scintillæ in arundineto discurrent, judicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. Sapient.3.

Justi

Justi in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum; ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini. Ibidem, c.5.

Filii Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus quam daturus est eis, qui fidem suam numquam mutant ab eo. Tob.2.

A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt; oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te. Isaiæ 64.

Solummodo ibi magnificus est Dominus noster. Idem, c.36.

Lætitia sempiterna super caput eorum; gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Idem, c.35

Regem in decore suo videbunt oculi ejus. Idem, 33.

Non esurient neque sitient, & non percutiet eos æstus & sol; quia miserator eorum reget illos, & ad fontes aquarum potabit eos. Idem, c.49.

O Israel quam magna est domus Dei, & quam ingens locus possessionis ejus! Baruch.3.

Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum Matth.13.

Possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Idem. 25.

Gaudete & exultate; quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Idem, c.5.

Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Idem, c.25.

Ut sedeatis super thronos, judicantes duodecim Tribus Israel. Luc.22.

Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Matth.11.

Amen dico vobis, quod faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Luc.12.

Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Idem, c.22.

Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus ejus, invenerit sic facientem: amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Matt.24

In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Joan.14

Regni ejus non erit finis. Luc.1.

Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Ad Rom.8.

Unusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem. 1.ad Corinth.3.

Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Ibid.c.13.

Habemus domum non manufactam, æternam in cœlis; nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cœlo est, superindui cupientes. 2. ad Corinth.5.

Quæ videntur temporalia sunt, quæ non videntur æterna. 2.ad Corinth.c.4.

Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum. 1.ad Cor.2.

Id quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 2. ad Corinth.4.

Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur. Ibidem, c.3.

Illi ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. 1.ad Corinth.c.9.

Regnum Dei non est esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium. Ad Roman.14.

percipietis immarcessibilem gloriæ coronam. 2.Pet.c.5

In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, justus Judex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. 2.Timoth.c.4.

Ut sit Deus omnia in omnibus. 1.ad Cor.15.

Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Ad Philip.3.

Non coronabitur nisi qui legitime certaverit. 2. ad Timoth. cap. 2.

Ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ad Ephes. 3.

Ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hereditatis ejus in Sanctis. Ad Ephes.c.1

Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri. Ad Titum, c. 2.

Coarctor, desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo. Ad Philipp.1.

Expectabat fundamenta habentem civitatem, cujus artifex & creator Deus. Ad Hebr.c.11.

Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. Ibidem, c.13.

Beatus vir qui suffert tentationem; quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Epist. Jac.cap.1.

Ut in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. 1.Petri, c.4.

Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est. 1.Joann. 3.

Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei. Apoc.2.

Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. Ibidem, c.3.

Et palma in manibus eorum. Ibid.c.7.

Absterget (Deus) *omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra; quia prima abierunt*. Ibidem, c.22.

Nox ultra non erit, & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum. Ibidem, 22.

EXEMPLA.

Cum Exploratores, quos miserat Moyses in terram promissam, ea nunciaverunt, quæ viderant, de situ loci, de Incolarum qualitatibus, deq; Regionis fertilitate, cumq; produxerunt uvæ racemum a duobus validis, robustisque viris sustentatum, qui eumdem connixi humeris defferebant, ut ab Universo Israel tamquam ubertatis promissæ terræ testimonium videretur: narratio hæc in omni exercitu tales animos immisit, tantumque in Ducibus ardorem succedit, ut statim exclamarent, quocumque pretio Regionis illius possessionem esse acquirendam: *ascendamus, & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam*. Numer.13. Fructus hic, quem oculis suis intuebantur, erat veluti pignus promissionis, qua Moyses se illos deducturum sponponderat in terram lacte, & melle manentem, ubi tranquillæ, beatæque vitæ voluptates omnes, atque rerum omnium affluentiam nanciscerentur; & inde rati sunt labores omnes ad hanc possessionem indispicendam pro nihilo esse ducendos. Omnia pati parati erant, ut votorum suorum summam assequerentur. Sed inertes, & vecordes homines quidam hanc eorum mentem pertubarunt obmurmurationibus suis, eas afferentes difficultates, eosque obices quo in adeunda terræ illius possessione occurrissent: *terra devorat habitatores suos*. Putarunt sibi cum Gigantibus manus esse conserendas, fortissimas arces infringendas, ac rem sibi cum tot terribilibus monstris, quot incolæ erant, futuram. Illorum deferbuit animus, sententia divisa est, aborta dissensio, & parum abfuit, quominus opus adeo feliciter sub Domini imperiis, atque auspiciis susceptum, penitus evanesceret. Potestate aptior inveniri descriptio inertiæ fidelium, qui nostris hisce temporibus vivunt? vocamur ad Cœli possessionem, quæ terra promissa est; neque desunt Arrhæ, gustamus enim maturato fructus illius, ex Dei operibus, quæ in rerum natura admiramur, quanta sit cœlestis Patriæ pulchritudo conjicimus; non desunt vires, atque adminicula, ut eo, quo contendimus assequamur: sed difficultatibus deterremur. Exemplū terræ promissæ.

Magnificum, celeberrimumque convivium, quod Regni sui Optimatibus Assuerus instruxit, alia est Paradisi figura, eo aptior, & æquior, quo gloria, quam præparavit Deus diligentibus se sub magnifici convivii Symbolo in Scripturis sæpius exhibetur. Potentissimus hic Asiæ Monarcha, cujus imperium supra centum, atque viginti septem Provincias late pro- Assueri convivium.

protendebatur, ædium suarum, hortorumque januas aperuit, & centum, atque octoginta diebus mensas exquisitissimis epulis optimisque liquoribus affluenter instruxit, quin loquar de suppellectilis pompa, tabulis, tabernaculis, speciosis stragulis, atque thoris juxta eorum temporum consuetudinem, neque de viis jaspide, alabastrite, ac porphirite stratis, ubi secundum convivarum ordinem, & gradum mensæ erant dispositæ. Nihil desiderabatur earum, quæ vel natura suppeditare, vel artis industria excogitare potuit ad summi hujus Regis magnificentiam, opes, & gloriam indigitandam. Hæc mea quidem sententia figura est ejus convivii, quod Rex Cœli, & terræ præparavit Sanctis suis; quandoquidem Scriptura ad exprimendas delicias, lætitiam, magnificentiam, & gloriam, quam illis destinat Deus, nihil aptius invenit, quam cum dicit futurum ut Deus illos dicumbere faciat, ac illis ipse ministret.

Exemplū Reginæ Saba. Stupor, quo capta fuit Regina Saba, postquam vidit sapientiam, gloriam, atque admirabilem rerum omnium ordinem, qui in Salamonis ædibus effulgebat, aliquam nostris adstruere potest ideam, & conjecturam admirationis illius, qua Beati in omni æternitate capientur, illius sapientiam, ac magnificentiam intuiti, qui toto Cœlo ditior, ac sapientior est Salomone. Si enim Regina, de qua loquitur Scriptura tertio Regum, adeo obstupuit tantam terreni Principis gloriam, atque majestatem conspiciens, ut sui compos non esset; quinam erit stupor, quænam admiratio Beatorum, verum Salomonem videntium, cujus alter ille rudis erat figura, in Palatio gloriæ suæ, quod Cœlum est residentem? Fateor equidem, quisque dicet uti Regina hæc, quidquid mihi nunciatum fuerat in ea Regione, quam reliqui, hoc est in terra, conferri nequaquam posse cum iis, quæ in Cœlis intueor. Nihil profecto cum divitiarum tuarum magnificentia, o Domine, comparandum est, nihil cum deliciarum tuarum abundantia conferendum: Et quemadmodum Regina illa sortem minimi cujuslibet e servis Salomonis, suæ præferendam ducebat; Beatus omnes Regni illius incoles ditiores, ac feliciores inveniet, quam potentissimos Reges, qui floruerunt in terris

Exemplū ardentissimi desiderii. In ipsa etiam veteri lege passim occurrunt exempla desiderii ardentissimi æternæ illius felicitatis, quam speramus in Cœlo: licet enim carnalis ille populus spectaret magis temporales remunerationes, ac pinguedinem terræ, quam res Cœli, ut biblicis verbis utar; non defuerunt tamen Sancti viri, qui seipsos tamquam hospites in hac terra censuerunt, & qui a terrenis rebus omnino sejuncti ad Cęlum ardentissimis votis rapiebantur. Psalmi Davidis refertissimi sunt locutionibus, quæ inflammata illius vota satis ostendunt quarum præcipuas superius attulimus. Similes occurrūt etiam in Prophetis, ac præcipue in Isaia. Ita, quoque affecta erat Macchabæorum Mater, & hujusmodi sensus Filiis suis conabatur immittere, ut illos ad constantius subeunda tormenta pro legis desensione excitaret. Sed præterire nequeo Danielis exemplum, Prophetæ, ut ita dicam, præ cæteris Domino magis cari, & quem a teneris usque pueritiæ annis luminum suorum participem effecit Deus. Ita aperte moverat ille vanitatem maximorum etiam hujus mundi Regnorum, sese invicem, atque successive evertentium, idque præsertim in prophetia, qua Nabuchodonosor interitum vaticinatus est, ut Cęleste Regum tantummodo cogitaret, cujus jam se civem esse putabat: Spiritus illius alterius vitæ deliciis vacabat reliqua omnia in oculis ejus erant, quasi non essent amplius; atque æternum hoc Regnum unicum erat suarum cogitationum, atque votorum objectum.

Exempla Novi Testamenti,

Salvatoris Transfiguratio. IN lege nova non satis fuit Filio Dei in terras descendisse, ut Cęlorum viam homines doceret; non satis illis Regnum hoc sub variis figuris repræsentasse, atque sermonum suorum familiare argumentum inde sumpsisse: voluit etiam, in transfiguratione sua quæ in Thabor accidit, aliquem gloriæ suæ radium erumpere. Videns enim Apostolos suos tunc perhorrescere passiones, & humiliationes, quæ via sunt in Cęlum adducens, atque prænoscens, scandalo ipsis futuram Crucem suam, suæque mortis ignominiam, voluit, oculis eorum affulgere lumen aliquod ejus gloriæ, quam fidelitatis ipsorum præmium destinabat, eosdem ad cruciatus ferendos excitaturus quadam ejus luminis Arrha, quæ esset quædam quasi prælibatio ejus gloriæ, quam ipsis pollicebatur. Illud vero precipue notandum est S.Petrum tanto gloriæ illius amore fuisse captum, ut extra se raptus exclamaverit: *faciamus hic tria tabernacula*, Matth.17. nesciens quid diceret: adeo præ lætitia sui compos non erat.

Quid S. Paulus de cœlo dicat. Nemo ignorat, quibus verbis loquatur S.Paulus de Cęlesti Beatitudine, ad quam raptus fuerat: mira quidem ille viderat, sed quin illa nobis aperiat, sibi non licere de illis verba facere profitetur. Et sane si eidem verba facere licuisset; non potuisset tamen: quādoquidē testatur, quod neq; oculus vidit, neq; auris audivit, neq; in cor hominis ascendit, quod pręparavit Deus diligentibus se. Ita cum loquitur Evangelium, utitur solum nominibus glorię, Regni, Throni, cęterisq; id genus vocabulis, ut innuat mercedem hanc excelere, quidquid magnū, magnificū, eximiū, & ad cordis nostri latitudinem explendam satis aptum, mens nostra concipere potest.

APPLICATIONES.

Deus ipse Beatorum merces erit. EGo merces tua magna nimis. Genes.15. Deus nostra erit merces in Cęlo; ab ipso enim immediate hauriemus omne bonum in omnem æternitatem possidendum. Quamobrem Apostolus de Beatitudine verba faciens hæc ait 1.ad Cor.15. *cum evacuaverit omnem Principatum, & potestatem, & virtutem:* quod significat, maximam illius boni partem, quod Deus nobis confert in hac vita, Creaturarum, Cœli, Terrę, syderum, & Angelorum ministerio conferri: tunc vero non amplius, vel Angelorum, vel Creatarum rerum opera usurum, sed seipsum nostram legitimam, felicitatem, hæreditatem, mercedem futurum; *ego merces tua magna nimis. Lanuza tract.2.par.2.*

Hujus mercedis magnitudo. *Altitudinem Cœli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi, quis dimensus est?* Eccli.1. Hugo Cardinalis hęc verba explicat in allegorico quidem sensu sed prorsus erudite. Per *Cœli altitudinem* intelligendam esse ait mercedem, quam tribuit Deus justis hominibus, & quæ omnes nostras cogitationes, omnemque spem prorsus excedit: per *latitudinem terræ*, exhiberi hujus vitæ bona, quæ non aliud sunt, quam veluti terra si cum Cęlo conferatur, atque per *profundum abyssi* denique imperscrutabilia Inferorum supplicia indigitare. Hæc ea sunt, quæ pauci metiri sciunt uti opus est: *quis dimensus est?* ego autem credo, Cęli altitudinem metiri non aliud esse, quam conari humanis sermonibus æquare Divinæ magnificentiæ magnitudinem, effulgentem. *Idem ibidem.*

Deus Beatis regnū suum tribuit. *Vocavit nos in Regnum suum, & gloriam.* 1. ad *Thessal.*2. Hoc est nos vocavit ad totius Regni sui, ac totius glorię suæ possessionem. Quis autem Rex unquam, vel largitus, vel pollicitus est totum Regnum suum illis, qui vitam suam pro illius gloria in periculum adduxerunt. Nemo unquam erga subditos suos majorem præ se liberalitatem tulit, quam Assuerus Reginę Esther dimidiam Regni sui partem pollicitus: *etiamsi dimidiam partem Regni mei petieris, impetrabis;* Esther 5. & Herodes vino captus, qui Herodiadi hoc ipsum in convivio spopondit, cui puella saltatrix novam videbatur afferre lætitiam: *quidquid petieris dabo tibi, etiam dimidium Regni mei.* Marc.6. Hucusque Regum terrę promissiones evaserunt, quę tamen semper caruerunt effectu. Sed Deus totum Regnum suum sine ulla exceptione, & divisione pollicetur, ac tribuit; *vocavit nos in Regnum suum, & gloriam. Idem.*

Cœli gloria ab Apostolo pondus vocatur. *Momentaneum, & leve tribulationis..... æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 2.ad Cor.4. Mirabitur fortasse quispiam videns gloriam ab Apostolo *pondus* vocari cum a Spiritu S. in aliis Scripturæ locis solatium, requies, pax æterna vocatur. Sed innuit Apostolus immensam esse hanc gloriam, & supra hominum vires adeo positam, immo merita quæcumq; adeo excedentem ut nisi beatorū mēs supernaturali lumine cōfirmaretur,

eam

eam ferre minime posset, sed tanquam infinito pondere obrueretur.

Intra in gaudium Domini tui. Matth. 25. Jure Patres, atque Interpretes locutionis hujus vim notant; non enim dicitur gaudium in beatorum cor esse ingressurum; sed cor ipsum ingressurum in gaudium, tamquam in Oceanum, ubi submergatur. Neque dicitur solum ingredi in gaudium proprium hominis; licet nonnumquam ita præ gaudio efferatur ut sui compos non sit; sed dicitur in Domini gaudium ingressurus: *intra in gaudium Domini tui*. Oportet igitur, Deum, ut ita dicam, cor ipsum extendere, ut illud capere possit, quemadmodum ille gloriæ suæ lumine attollit mentem, ut manifesta Dei ipsius visione fruatur.

Beatorũ merces omnem mensuram excedit.

Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum Luc. 6. Docet Scriptura mercedem Sanctis tribui in mensura: *mensuram bonam*; ad hæc, in mensura superabundanti; *mensuram supereffluentem*, & quemadmodum S. Bernardus ait *mensuram sine mensura*; quia Deus Sanctorum præmia, neque cum laboribus, neque cum bonorum operum meritis, sed cum cordis eorum latitudine, ac desideriorum extensione metitur.

Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Luc. 6. In persona vel potius in Sanctorum glorificatorum statu promissio hæc ad litteram adimpletur. Verum si hoc ipsum in sensu magis morali accipiatur, ideoque magis apto ad ostendendam mercedis magnitudinem, quæ nobis in Cœlo promittitur: plena, & conferta merces ea dicitur, quæ per se replere possit vacuum, vel potius immensam humanorum votorum extensionem, quæ hominem beatum, & votorum suorum compotem possit efficere: ita S. Augustinus illam intellexit Evangelicas Beatitudines exponens.

Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis ad Roman. 8. Scio equidem Sanctos pro Deo laborantes multa fuisse perpessos; vita eorum in terris austera fuit, pœnitens, mortificata; sed inter austeritates, pœnitentias, & mortificationes cum Apostolo dicere potuerunt: *non sunt condignæ passiones &c.* Patimur quidem, sed præter quam quod pro justitia patimur, quod ipsum uberrimi præmii loco esse posset; præterquam quod pro Deo patimur, quod solum jam nobis est tanquam præcox beatitudo: quæcumque patimur, nequaquam sunt conferenda cum ea gloria, quam nobis Deus preparavit, & in hoc confidimus, quod minimus gloriæ, quam præstolamur, gradus prorsus, & cum fœnore, ea reparabit quæcumque in Cœli via nobis gravia, atque molesta acciderunt.

Dei ipsius possessio erit merces nostra

Ergo merces tua magna nimis. Genes. 15. Ego, inquit Deus Abrahæ servo suo, ego qui Dominus, ac Deus tuus sum, ego ipse ero merces, & beatitudo tua. Extra me nihil merces digna esse potest, & omnis gloria mea sine me sibi satis esse non potest. Ego unus te beatum efficere possum, ideoque non aliam quam me ipsum tibi mercedem polliceor; me possidebis: *ego merces tua*. Facile autem est intelligere quomodo possessio Dei operari possit in homine Divinum effectum, quam David per hæc verba *Psal.* 16. exprimere conabatur. *satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Hoc est, Auditores lectissimi, secretum incomprehensibilis illius felicitatis, qua Sancti in Cœlo fruentur; Deum possidebunt, & erunt pleni Deo: *inebriabuntur ab ubertate Domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Psal. 39. Bibent longis haustibus de torrente divitiarum tuarum, quæ innundabunt illos; & adfert rationem, *quoniam apud te est fons vitæ*.

Torrente voluptatis tuæ potabis eos. Psalm. 35. Si interior consolatio, si Celestis gratia efficit, ut in hac lacrymarum valle ineffabilem dulcedinem percipiamus eo usque, ut omnis laborum nostrorum amaritudo ita auferatur, & gravissimæ etiam Cruces ita leves fiant, eo ut Martyres inter exquisitissima tormenta veram inveniant voluptatem: quid tandem erit in Cœlo, ubi solatia, & spirituales deliciæ non guttatim delibantur, sed in ipso torrente potantur? Deus, qui universum hunc orbem verbo condidit, omnes exhaurit suæ Omnipotentiæ Thesauros, ut animam perfecte beatam perficiat. Dicendum ne igitur, beatum in deliciarum torrentibus nataturum, iisque quodammodo inebriatum iri? Sed infirmæ sunt hujusmodi locutiones, & ideæ parum verisimiles. Dicere quidem possumus, quidquid cogitat spiritus de incomprehensibili hac felicitate; nihil tamen dicemus illa dignum, nec quid illa sit, assequemur. Quandonam hujusmodi cogitationes, o Deus, meum cor igne tui amoris accendent? numquid licebit mihi aliquando frui ineffabilibus suavitatibus illius felicitatis, quam meditor & quam satis exprimere nequeo? Tu me ad id unum creasti, tum mihi ad id omnia adminicula suppeditasti, & ego per Redemptoris nostri mortem ad hanc gloriam jus obtinui. Quid igitur Domine? numquid me mea prava voluntas hoc bono privabit? hujus mercedis intuitus mihi animos fecit; in me hanc ciet spem, atque confidentiam: largire mihi Domine gratiam tuam, ut illam promerear.

Quæcumque ad cœlum promerend. conemur, dicere possumus illud pro nihilo nobis donari.

Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem, Psal. 105. inquit Regius Propheta de Israelitis verba faciens. Labores omnes, quoscumque ad id pertulerunt, pro nihilo censendi sunt. Profecto vita christiana nimis ne austera videtur Beatis? in Cœlo, via, quæ illuc adducit, nimis ne arcta videtur? videtur nimis grave jugum Domini, & Evangelium nimis severum? Quæriturne ibi quispiam, multos sibi perferendos fuisse labores, ut Sanctus fieret? & Cœlum magno nimis haberi in pretio, cum illis tantum concedatur, qui sibi metipsi vim faciunt?

Domine jube me venire ad te Matth. 14. Christianus ardenti flagrans desiderio videndi Deum suum, Sancta plenus confidentia, sanctaque correptus impatientia cum Principe Apostolorum clamare deberet: *Domine jube me ad te venire*; hoc unum mihi desiderium est: in procelloso hujus mundi pelago ad æterne beatitudinis portum adspiro. Judæus maris aquas findit, ut Cananitidem versus iter instituat; cum fidelis super aquas incedens, ut se cum JESU CHRISTO conjungat, pedibus mundum totum conculcat; tanta rapitur festinatione, ut supremum bonum possideat: *Ex libro, cui titulus, Essais de Sermons; tomo de Adventu, sermone pro omnium Sanctorum die.*

Torrente voluptatis potabis eos..... & apud te est fons vitæ. Ps. 35. Sanctorum in Cœlo lætitia nunc torrentis nomine, nunc fontis nuncupatur ad indigitanda duo bona, quæ contraria videntur super terram in duplici hoc symbolo, sed quæ simul in Beata illa Mansione inveniuntur. Torrens est voluptatum propter affluentiam Beatorum corda inundantem: fons est propter æternitatem, quoniam fons numquam exhauritur. Torrens cum impetu fertur, sed cito exarescit: fons numquam arescit, sed modicam aquarum venam vehit; in Cœlo autem torrens ille gaudiorum, atque deliciarum, torrens quidem est, sed numquam exarescens, fons est, sed æque copiosus, ac perennis.

Plagetus Deo frui cupiditas.

Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstrabo tibi. Gen. 12. Hæc olim Abrahæ dixit Deus: Abraham vero admirabili cum celeritate Dei mandatis obtemperavit, plurimasque pertulit ærumnas, atque labores, spe, hac suffultus, terram a Deo sibi indicandam totius posteritatis suæ hæreditatem futuram. Deus illi hoc præsertim commendavit, ut illam totam, quanta erat, percurreret, eamque diligentissime metiretur: *perambula terram in longitudine, & latitudine, quia tibi daturus sum eam*. Gen. 13. Non est operosum hæc transferre verba ad Cœlum, quæ vere est terra promissa. Deseramus saltem corde, & affectu terram hanc, ubi vivimus, & ubi possessiones, domos, consanguineos habemus; ac Spiritu nosmet transferamus in Beatam illam viventium terram, quo Deus nos invitat, & quo Dei Filius viam stravit. Metiamur terram illam, quæ futura est Patria nostra, & ubi aliquando sumus regnaturi. Labores quidem, doloresque sunt perferendi; sed hi nobis suaves, levesque esse debent quandoquidem postea æterna requie sumus perfruituri.

rationis exemplo, se Patrem appellari? Sed longius procedit ejusdem Charitas; non enim permittit solum, *ut filii nominemur*, sed vult etiam ut re ipsa simus: *nominemur, & simus*. Non vult solum, extrinsecus tantum hunc honorem nobis deferri; vult etiam nos intrinsecus omnem gloriam, omnemque percipere utilitatem. Nos ideo gloriamur, & preclara quidem gloriandi suppetit occasio: *gloriamur in spe filiorum Dei*, inquit S. Paulus ad Rom. 5. Quanam de re inquis, Apostole, nobis gloriandum? in spe filiorum Dei, Deus enim, quemadmodum ait S. Iacobus c. 1. ex mero voluntatis suæ motu & verbo suæ veritatis nos genuit: *ipse enim genuit nos verbo veritatis*. Ipse nos in admirabilem lumen vocavit; ipse adoptionis suæ privilegio in nos fluere jussit emanationem quamdam filiationis Filii sui, *ut simus initium aliquod creaturæ ejus*. Apage ergo superba nomina, quæ semideis suis antiquitas tribuit; apage titulos magnificos, Victoris, Magni, quos illi sibi honori verterunt; apage honores distinctos, vel qualitates personales, quæ hominum existimationem, atque observantiam conciliant: hæc omnia licet magna, licet Augusta, nihil sunt, ubi cum qualitate filiorum Dei conferantur: & homo licet pauper, atque contemptibilis sit, vel genere, vel munere coram Deo, ex quo Christianus est, longe major est, quam omnes Ethnicorum Reges, atque Imperatores, quia ut ait S. Cyrillus: *fastigium nobilitatis est inter filios Dei computari*. Sermo manuscriptu.

Nonne mirum est Christiani nomen, cum præ cæteris nominibus maximum sit, atque pulcherrimum, præ cæteris magis contemni: & qualitatem filiorum Dei, quam in baptismo recepimus, cum præ cæteris sit maxime optanda, eam esse, cujus minima habetur cura? Quanto enim ardore alios titulos tueri contendimus? quo furore eorum jura non asserimus? nonne irascimur, ubi in dubium vocantur, & ob præeminentiam irridendam quæ in dubio ponitur, nonne integræ familiæ passim intereunt? Sed quanta tranquillitas est in iis, quæ ad qualitatem filiorum Dei pertinent? hæc haud ægre iis relinquitur, qui eamdem sibi honori vertere gestiunt.

Quod locuples sis, quod generis nobilitate polleas, quod apud homines in honore habearis, quod ad summam aliquam dignitatem evectus fueris, de hoc gloriaris, hoc tuis titulis præfesers; sed Christianismi gratia, divina adoptio, qualitas filiorum Dei contemnitur, vel saltem minimum curatur, ut hæc privilegia enitescant, atque tuo munere perfungaris. *Idem*.

Fidelis per Baptismum fit Membrum JESU CHRISTI.

Si Fidelem considero, quatenus ad IESUM CHRISTUM refertur, invenio, ipsum fieri membrum ejusdem, atque in ipsum tantum gloriæ, & magnitudinis influxum deplucre, ut cæteris, quibuscumque rebus antecellat. Verum enim vero ad veritatis hujus vim intelligendam, cujus testis est Sanctus Paulus, sciendum est JESU CHRISTO duplex esse corpus; alterum naturale, quod in Sanctissimæ Parentis Utero accepit; alterum mysticum, quod sibi adscivit, & cujus re ipsa caput esse voluit. Itaque cum per baptismum ingrediamur in Ecclesiam, quæ corpus est mysticum Filii Dei, ut simus pars ejusdem; cumque JESUS CHRISTUS, qui per mortem suam hanc genuit Ecclesiam, caput illius esse voluerit; nonne inferendum est, cum Christianus pars sit totius hujus corporis, nos illustri huic capiti adhærere, & quemlibet singillatim esse membrum illius? *Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro*, inquit Apostolus: 1. ad Cor. 12. vos omnes illi adhæretis, & hæc unio, quam habetis cum illo, & quæ tantæ gloriæ vobis cedit, perfectissima est, atque intima. Hic effectus est orationis, quam Dei Filius Patri suo paulo antequam moreretur effudit: quæso, ut qui in me credituri sunt, sint in me, & ego in illis quemadmodum tu es in me, & ego in te per eam unionem, quæ nos invicem, & æternum conjungit. *Idem*.

Altius ne ascendere possumus? cumque Deus nos suo filio conjunxerit tamquam membra capiti suo, ut cum illo nos unum, & idem efficeret, poterat ne majorem nobis honorem conferre? Nihilominus quantumvis magna sit hæc gloria, quæ nobis cedit ex hoc fœdere, quod per baptismum cum JESU CHRISTO contraximus, quænam inde nobis utilitas esse potest, nisi bonis operibus honorem hunc sustineamus? Christiani vocamur, cumque speciosum hoc nobis nomen defertur, ideo defferri significatur, ut nosmet IESU CHRISTO tradamus, & illius membra evadamus. Nos ipsi gloriamur, atq; hanc qualitatem respicimus tamquam fundamentum gratiarum omnium quas ab infinita illius misericordia recipimus; ad illum spectamus; in illius persona Divinitatem quamdam induimus, & nihilominus negligimus ea præstare, quæ tenemur; officiorum nostrorum obliviscimur, & inani spe hoc tantum nomine nos salvos futuros speramus. Unde nam nos metipsos ita decipimus, & aliis imponimus? Si quis familiam nostram ingrediatur, nobisque consanguinitatis vinculis adhæreat, illum pati non possumus, si per nequitiam suam nobis dedecus inferat; putabimus vero JESUM CHRISTUM hoc illustre caput, cujus membra sumus, minus affici injuriis, quas recipit a nobis, & quas inde excusare contendimus, quod ad illum pertinemus? O nos cæcos, qui non videamus hac ipsa de causa fieri nocentiores, atque ita in caput nostrum æternam reprobationem convertere; &, ut verbo me expediam, discrimen illud quod inter nostras actiones nostrasque dignitates, inter nostrum vivendi genus, nostrosque titulos intercedit, nos improbiores efficere, eo quod majori Deum afficimus contumelia. *Alius Sermo manuscriptus*.

Nescitis, quia corpora vestra membra sunt Christi? tollens ergo membra Christi faciam membra Meretricis? Hoc olim ad Corinthios S. Paulus scribebat, quod ipsum ferme dicere possumus de Christiano, cujus vivendi ratio nequaquam respondet sanctitati religionis illius, quam est per baptismum amplexus. *Nescitis quia membra vestra, membra sunt Christi*? 1. *ad Corint.6*. Ea ne polluetis? Ea ne dedecore afficietis? atque vos metipsos JESU CHRISTO auferetis per impuram, criminosamque vitam, ut vosmet voluptatibus devoveatis? Quænam contumelia, o Salvator amabilis, & tibi cederet, & nobis? Quænam horribilis esset confusio, si tanta hæc inter caput, & membra deformitas inveniretur? Egone imposterum gloriabor ob Christiani nomen, cum vitæ tuæ norma vitæ meæ coruptioni nequaquam responderit, cum non intellexero illius status dignitatem ad quem me provehere dignatus es collatum cum ea miseria, iisque sordibus, quibus me flagitia mea cooperuerunt? *Idem*.

Per baptismum sumus Templa Spiritus Sancti

Hoc aliud principium est novam Christiano conferens magnitudinem, scilicet quod non sumus tantum, JESU CHRISTI membra, verum etiam sumus Templa Spiritus Sancti. Neque putetis, me de animabus nostris tantumodo loqui; quis enim ambigit quoniam Deo per baptismum reconciliatæ sint Templum & Sanctuarium Spiritus Sancti? De ipso etiam Christiano corpore loquor, & non nisi post Apostolum Paulum hanc veritatem annuntio.

Illum loquentem audiamus: *nescitis, quia membra vestra Templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est*? & eo ipso momento, quo baptismi gratiam recipimus, quæ quidem est veluti forma nos Christianos efficiens, Spiritum Sanctum, qui olim permanere non poterat in homine, quia caro erat, statim invisibiliter descendere intra nos, ut ibi inhabitet, simulac Templum hoc illi fuerit dedicatum per solemnem nostri baptismatis ritum? Hac de causa Sacramentum istud vocatur regeneratio, restauratio, creatio, justificatio: & hac ipsa ratione S. Augustinus ait, nos Christianos fieri per eumdem Spiritum, qui B. Virginem Sanctificavit, illam Dei parentem efficiens, & quemadmodum admirabilis, hæc creatura Deum tulit sinu suo per Spiritus Sancti operationem, nobis quoque illum ferendum esse in corporibus nostris, quæ Spiritus Sanctus residens in nobis sibi pro Templis elegit. *Idem*.

Non sine causa Magnus Apostolus ad fideles loquens

quens exclamat: attendite ad vocationem vestram, vel vocationem vestram considerate: hæc enim numquam satis considerari potest. Verum quidem est vocationis hujus dignitatem ab illis non agnosci, quæ carneis oculis intuentur omnia; fidelium vita abdita est cum JESU CHRISTO in Deo; abdita quidem mundo est, extrinsecus enim humilis est, exilis, abjecta; abdita vero est cum JESU CHRISTO, quemadmodum abdita fuit vita illius; & *Mundus eum non cognovit*. Ideo primis illis Ecclesiæ temporibus Christiani tamquam novissimi habebantur ex plebe, fine spiritu, fine prudentia, & qui commentitia quærentes bona (ita enim loquebantur infideles) ultro omnibus vitæ commodis carebant, & omnia malorum genera patiebantur. Attamen si Opifices omnes artis suæ præcepta ediscunt, atque omnes Discipuli traditam sibi ab Institutoribus suis scientiam percipiunt, multo magis Christianus statum suum cognoscere, & quid in statu tuo sibi faciendum sit, debet intelligere. *Liber cui titulus Christianus incognitus.*

Fidelis vitam ducere debet vitę I. C. cujus nomen gerit conformē

JESU CHRISTI cognitio, disertissimus Salvianus lib. 3. de Gubern. Dei ait, sterilis esse non debet; sed effectivum amorem parere, ita ut nomen Christiani, nisi ea adimpleantur, quæ significat, nihil omnino sit. Tenemur ergo, idque summa cum obligatione, vitam ducere JESU CHRISTI præceptis conformem; ideoque cum populi omnes ea admirarentur miracula, quæ ipse operabatur, dicebat Discipulis suis: *Luc. 9. Ponite vos in cordibus vestris Sermones istos*. Verba hæc veris dicuntur fidelibus, qui in Ecclesia primitiva Sancti appellabantur. Veros fideles dico; non desunt enim fideles, qui ita vitam instituunt, ac si omni Dei, & JESU CHRISTI cognitione carerent. Ita loquitur Apostolicus ille Pater, & hoc ipsum hodierna die plerisque fidelibus dicere possumus; populo huic, qui vidit lucem magnam, quæ a S. Petro ep. 2. c. 1. lumen admirabile appellatur: huic populo fidei luminibus illustrato, atque imbuto præceptis JESU CHRISTI, qui se illius magistrum efficere dignatus est. Attamen fideles hujusmodi, si de eorum fide ex ipsorum actionibus judicium ferendum est, in tenebris, & umbra mortis sedent. Sin autem mihi dixerit aliquis, nullum unquam Sæculum extitisse, hoc nostro magis illustratum; Dei verbum numquam vulgatius fuisse, atque familiarius; næ querendum nobis est, quod Christiani sterili sint cognitione contenti. *Idem*.

Post ea, quæ mitissimo, & misericordi Deo nobis revelare placuit, inexcusabiles sumus, nisi christianas veritates cognoscimus. Sed quam terribile judicium Dei expectandum est, si illis ignoratis vocationis gratia propter voluntarias mentis nostræ tenebras in nobis jacuerit inutilis? Vę nobis, qui pleno meridie gratiæ, & cum exortus justitiæ sol nos undequaque suis radiis circumdat, adhuc in tenebris mortis incedimus! opus ne est, ut per voluntariam cęcitatem nostram speciosissimæ Dei gratiæ justa fiant majoris condemnationis nostræ argumenta? opus ne est ut fidelis in statu prorsus Divino educatus se se per peccatum ita demittat ut brutis similis fiat? opus ne, ut filii Dei dignitate auctus, & JESU CHRISTI membrum effectus particeps naturæ Divinæ ad immarcessibilem coronam vocatus, seipsum tot gratiis, ac favoribus privet, vitam ducens ab instituto, ac dignitatem suam adeo desformem? *Idem*.

In Mundo in eo verti christiana Religio censetur, ne quis decidat in turpia flagitia, quæ honesti hominis auferunt existimationem; qualia sunt impudicitiæ, ebrietatis, injustitiæ, aliaque id genus scelera, satis se fecisse ratus, si externas aliquod consuetudines servavit, si Sacris Misteriis adstiterit, si Dei verbum aliquando audierit, ac demum, si quibusdam exterioribus religionis officiis perfunctus fuerit. Omnia hæc optima quidem sunt, & præstantissima, tantumque abest quod illa improbare velim, ut vellem immo, ea fidelibus omnibus persuadere: Sed Christianismi gratia ab iis rebus non pendet. Undenam ergo pendet? forrasse quæritis. Hoc docet S. Paulus Apostolus baptismi naturam explicans, atque Mysterium, ubi ait, nos cum JESU CHRISTO per baptismum consepultos fuisse in mortem; ut quemadmodum ille resurrexit, nos quoque vitam ingrediamur novam, quoniam certum est, si nos in illo insiti sumus per eam similitudinem, quam cum morte illius habuimus, in illius quoque resurrectione similes eidem futuros. Veritates hujusmodi ad omnes Christianos pertinent, quandoquidem Apostolus eas applicat omnibus qui lustralibus undis fuerunt abluti. Quicumque igitur baptizati fuerunt, mortui peccato sunt, cum enim in morte illius baptizati fuerint, consepulti fuerunt cum illo, & in illo insiti; evadimus ergo unum corpus cum illo non secus ac germen, unum, & idem fit cum arbore, cui insitum est. Hæc est nostræ vocationis gratia, quam nos idem Spiritus Sanctus edocuit per Apostolum locutus. Sed raro fideles inveneris, qui vocationis hujus dignitatem, atque officia cognoscant, & qui se tamquam unum, & idem cum JESU CHRISTO putent: inde enim sequitur, ipsis ita vivendum esse, ut ille vixit 1. Pet. 1. ita in omni vita sanctos esse debere, ut sanctus est ille, qui eos evocabit, 1. Ioan. 3. sibique vitam vivendam esse prorsus aliam, & ea quærenda, quæ sursum sunt, non quæ super terram ad Coloss. 3. *Idem*.

Qui religionis alicujus status amplectuntur illius regulas, atque constitutiones ediscunt, & illi, qui artem, vel disciplinam aliquam aggrediuntur, illius præcepta se callere gloriantur, nos vero nostri baptismatis statuta, & Christianæ religionis præcepta negligimus. Ea quæ a nobis fiunt plerumque per usum, atque habitum fiunt, & perraro interiori spiritu, & ea ratione, quæ vocationem nostram deceat, fiunt; ita vivitur, ita vita transigitur. Attamen Sancti Patres id genus Christianos vocarunt Christianos fictos, vel personatos: dixerunt, eos qui christianæ religioni conformes non erant, veros Christianos non esse; nomen Christiani fine re, quam significat, esse nomen inutile. Deus enim infinito lumine suo nequaquam judicat secundum speciem: *nolite errare*, inquit Apostolus ad Galat. 6. *Deus non irridetur*: Ita loquitur, ut bonorum operum necessitatem mentibus imprimat. Ubi terribile mortis momentum advenerit, persona aufferetur, & fideles, qui Ethnicorum more flagitiose vixerint, cum ipsis æternis ignibus adjudicabuntur. Nemo est JESU CHRISTI, idem Apostolus ait, nisi habuerit Spiritum JESU CHRISTI: alioquin non esset insitus in eodem, neque verus Christianus esset, nisi munera sua adimpleret, vel si perfunctorie tantum, ac sine interiori spiritu illa adimpleret. *Idem liber, cui titulus, Christianus incognitus*.

Christiane religionis officia perfunctorie adimplentur

Tertul. Apol. 46.

Si vere Dei magnitudinem cognosceremus, statim intelligeremus quæcumque, licet minima, ad ipsum pertinent, omnibus terræ hujus dignitatibus esse anteferenda: si enim maximorum Regum Ministri de sua gloriantur servitute, nihil præstantius, vel sublimius sperare possumus, quam Dei servos esse. Hoc utriusque legis Sancti Viri rantopere excupiverunt; & Apostolus Paulus in hoc gloriatur, quod seipsum JESU CHRISTI Servum appellat, idque sæpe repetit in Epistolis. Veruntamen Deus longe præstantiorem nobis conferre voluit dignitatem, nos ad filiorum suorum qualitatem extollens; & profecto per baptismum evadimus filii Dei. Ita loquitur Apostol. ad Galat. 4. *ubi venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum factum ex Muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus*. Hæc autem adoptio humanis toto Cœlo præstat; humana quippe, neque meritum, neque adoptionis Spiritum in illum transmittere potest, qui adoptatur, ut sit principium vitæ illius, ejusque exemplum, ac norma, quod adoptione divina perficitur. Hac de causa subdit Apostolus: *quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem: ABBA Pater*, per quem nobis libertatem permittit, illum hoc nomine benevolentiæ refertissimo nuncupandi. Post hæc concludit Apostolus; non esse nos amplius servos, sed filios Dei. Quinam honor! quæ gloria, Deum habere Patrem!

Christiani sunt servi, & filii Dei

trem! quæ dignitas, eumdem cum JESU CHRISTO Patrem habere! *Idem*.

Videte, S. Ioannes exclamat, *videte qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filii Dei nominemur, & simus!* Sed hoc donum Dei non respicit solum Christianos aliquot, quemadmodum Spiritus Sancti munera efficiunt; donum hoc paternæ erga nos charitatis, propter quod filii Dei nominamur, & sumus, fidelibus omnibus sine ulla exceptione commune est. Hoc ipsum docet Apostolus ad Galatas scribens his verbis: *omnes filii Dei estis per fidem, quæ est in CHRISTO JESU.* Qui fecit omnia, addit idem S. Joannes, *dedit potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine ejus*. O certissimam veritatem, quam veritas ipsa testatur; sed veritatem parum notam, vel qua Christiani uti satis non norunt? Quis enim novit, quanta hæc sit dignitas Dei filium esse? quis æstimare novit honorem hunc tanti, quanti meretur? gloriamur in Mundo eo quod nobiliori ex genere Sanguinem duximus, quod vero ex Deo nati simus, nullo in discrimine habemus! non reminiscimur, Deum nobis esse Patrem, & nos vere esse filios illius! *Idem*.

De irrevocabilibus obligationib., quas in baptismo contrahimus

Fidelium plerique, se minime teneri putant, fidem eorum præstare, quæ in baptismo Deo polliciti sunt, sibique licere arbitrantur ea quæ placent, amplecti, ea vero abjicere, quæ minime placent. Sed promissiones nostræ sunt universales, atque indissolubiles: neque ullum umquam jusjurandum, ulla promissio, vel magis solemnis fuit, vel magis irrevocabilis, neque ulla vel in terris, vel in Cœlis potestas est, qua solvi, hac necessitate possimus. Me ne igitur religionis meæ transfugam esse, & voluntarium officiorum baptismatis mei prævaricatorem? Quemadmodum vulgo in humanis de fontibus judicium fertur juxta leges regionis illius, ubi deliquerunt, ita nos quoque judicabimur juxta illius religionis, quam amplexi sumus, leges, atque præcepta. *Jolis 2. tomo Propositionum suarum*.

De Baptismi præstantia

Loquens Apostolus ad Titum. 3. de Baptismate, illud respicit tamquam regenerationis nostræ Sacramentum, divini Spiritus in nos effusionem, divinæque vitæ communicationem quamdam, & participationem. *Non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos*, salvi facti sumus, sed ex mera Dei misericordia, quæ nos per lustrales aquas baptismi, & per renovationem Spiritus Sancti, quem per JESUM CHRISTUM Dominum nostrum affluenter, effudit in nos, regeneravit. Idem Apostolus ut Corinthiis, qui baptizati fuerant, magnitudinem ostenderet gratiæ qua fuerant cumulati, atque ut, præscriberet vitam ab ipsis ducendam, aiebat illis: hactenus fuistis Idololatræ, adulteri, raptores: *& hæc quidem fuistis*: 1. ad Cor. 6. ego vero tantummodo immutans ordinem hujus propositionis Sancti Pauli Apostoli, dicere possum: vos olim justificati fuistis: *& hæc fuistis:* Sed erubescite, fidelium plerisque dicere possum, erubescite, & vitæ vestræ, morumque vestrorum vos pudeat: estis enim, fortasse Avari, Intemperantes, Obtrectatores, blasphemi. *Idem*.

Aut muta nomen, aut muta mores, ajebat antiquus ille inerti militi illustre nomen jactanti. Vel nomen, vel vitæ genus immuta; vel non amplius Christiani nomen præteferas, vel vitam vivas eo titulo, quem præfefers, satis dignam. Etenim donec Evangelium tibi in ore tantum versabitur, & vita tua doctrinæ huic non respondebit, nequiquam Salvatoris Discipulus appellaberis: ipse non erit nec Magister, nec Pater, neque exemplar tuum. *Dessumptum ex moralibus Sermonibus*.

Frui cupimus honore, qui Christiano nomini adhæret, quin pretium illius cognoscamus; Sublimem hanc nobis gloriam vindicamus, quin ea quæramus, quæ ad eam promerendam requiruntur, & Christianos esse gloriamur, quin sciamus, quo Spiritu Christianos esse oporteat. Ita jacturam patimur eorum bonorum, quæ secum adfert hæc adeo sublimis dignitas, quia negligimus ea discere, quæ propter eamdem efficere tenemur. Ut huic malo occurratur, optandum est, discat fidelis suæ conditionis nobilitatem, atque officiorum suorum Sanctitatem. *Pater Rapin libro de perfectione religionis Christianæ*.

Pondus; & obligationes baptismi

Obligationes, quas in baptismo contraximus *pondus baptismi* a Tertulliano vocantur. Fateor equidem Tertulliani mentem eo in sensu, in quo hæc verba usurpat, non esse Ecclesiæ sensui conformem: contendit enim iisdem ostendere multas graves, difficilesque obligationes, quas baptismus imponit ut illius difficultatibus perterriti nonnisi morti proximi lustralibus ejusdem aquis abluamur: *Si illi baptismi pondus cognoscerent, fortasse consecutionem potius timerent, quam dilationem*. Fateor inquam, Sententiam hanc Ortodoxam non esse; probat enim abusum, qui tunc temporis erat frequentissimus: aliunde tamen fateor, baptismum jure ab ipso pondus vocari: non eo quod sit ferendo difficile; nam Dei Filius jugum suum leve esse testatur: sed eo quod arcta est illius obligatio, & nos aliquando pondere suo obruet, &, quod Deus avertat, si ex reproborum numero fuerimus, hæc maxima nobis erit confusio, & ignominia. *Pater Bourdalove in Sermone quodam ex iis, qui ipsius nomine circumferuntur*.

Audire mihi videor, Salvatorem de Cruce tot improbis fidelibus, qui nomen ipsius gestant, illudque temere in suis sceleribus usurpant, clamantem: O miseri, ne poluatis nomen illud, quod ego tanta cum gloria gessi; relinquite, relinquite hoc nomen, potiusquam turpiter in vobis coinquinetur. Hoc nomine Infernum omnem delevi; vos autem ne unam tantum animi ægritudinem superare potestis: hoc nomine Dæmones contrivi, eorumque fregi impotentiam; vos autem, neque minimis vestræ salutis hostibus resistere audetis: hoc nomine creaturas quascumque subjeci; vos autem vim illius atteritis ita, ut me flagitiis vestris servire faciatis: *Servire me fecistis iniquitatibus vestris*. *Fromentieres Sermone de Circumcisione*.

Christianus reprobus in Dei judicio nullam afferre poterit excusationem

Fateor equidem, licet calamitosus Christi fidelis, fateor me sontem esse, atque divinam misericordiam a me indignissime lacessitam nullam mihi reliquisse viam, qua me possem justificare. Ethnici, qui Deum non noverunt; Judæi, qui illum reliquerunt; Tot barbari populi, qui nomen illius, numquam audiverunt, aliquam fortasse afferre possent excusationem, quod Vita sua sancta non fuerit: sed ego qui in majori Christianæ religionis luce natus sum; ego qui regeneratus sum in aquis baptismatis; & Dei mei Sanguine ablutus; ego pro quo ille factus est Homo, pro quo ploravit, ac preces effudit; ego pro quo atrocissima subiit suplicia, mortemque crudelissimam; ego pro quo Sacramenta totidem veluti gratiarum, ac benedictionum fontes instituit, pro quo corpus suum tamquam cœleste ferculum, & verbum suum tamquam legem, & normam reliquit, nullam sane rationis speciem nancisci possem, quam sceleribus meis pretexerem. Ignorantia me excusare non potest, satis enim, superque noveram, quid mihi faciendum esset. Neque per impotentiam, aut infirmitatem peccavi, cum multo plures gratias obtinuerim, quam quæ satis essent, ut tentationibus adversarer. Poteram, ubi necessitas adesset ad Ecclesiæ remedia confugere, poteram in precibus invenire vires, poteram me Sanctorum, aliorumque piorum hominum Exemplis excitare. Sed quin ex his omnibus rebus fructum perciperem, quin tot considerationes adeo justæ, & rationabiles me coercerent, ignavissime animam meam, dæmoni tradidi. Adnisus sum ipsum fidei lumen extinguere, ut liberius peccarem; beatæ immortalitatis spem abdicavi, ut vitæ hujus voluptate perfruerer. *Sermo manuscriptus*.

Peccator non solum quatenus homo, verum etiam quatenus Christianus in se ipsum sententiam feret, cum animæ suæ statum detegens ibi duo inveniet inter se protsus opposita, fidem videlicet Sanctissimam, vitam vero criminosissimam. Hoccine illud est quod credidi, hoccine quod feci? Christianus ego ne eram? an non eram? si ex cognitionibus meis judicium ferendum est, eram quidem; si vita a me instituta consulen-

fulenda est, non eram profecto, sed me miserum! quid dico? eram sane; titulus enim peccatoris, cum non delevit caracterem, quem in baptismo receperam; neque reprobi qualitas efficit, ut eodem exuerer; illum gessi, & adhuc gero, sed ut majori pudore suffundar. Christianus eram; sed ideo eram, ut Evangelium proderem, ut fidem, quam profitebar, dedecorarem, ut Ecclesiæ sinum in quo efformatus fueram discerperem, ut Sacramenta, vel sacrilego abusu polluerem, vel adfectata pietate desererem. Eram, ut Sapientis pollicitæ ratione quadam viverem; eram & adhuc sum; hoc est simul sum, & fidelis, & Dei inimicus; & Christianus, & Christianæ legis perfractor; & Christianus, & vas iræ, atque abominationis. Hiccine erat fructus adeo sancto, adeoque augusto nomine expectandus? *Pater Girousf Sermone de extremo Judicio.*

Christiani privilegia

Admirabilia sunt Christiani hominis privilegia, quippe Dei ipsius domesticus est, in amicorum ipsius numero adscriptus, immo feliciter Dei Filius effectus, Regni æterni particeps; innutritus, ut cum JESU CHRISTO, cujus membrum est, unum & idem mysticum corpus efficiat, atque per hanc unionem divinitus cum adorabilibus Sanctissimæ Trinitatis Personis conjunctus, & naturæ divinæ ipsius particeps factus. Christianus Patrem habet Deum, atque magis certum est, Deum nostrum esse Patrem, nosque illius esse Filios, quam verum sit, naturalem parentem, a quo geniti sumus Patrem esse nostrum, & nos Filios ipsius. Dei Filius fratres suos nos vocavit, Pater æternus nobis suum Spiritum Sanctum tribuit: Angeli, sublimes illi Spiritus, Celestes Principes nobis famulantur. Vita Christiani est vita supernaturalis, & vitæ JESU CHRISTI continuatio. Hæc ea sunt, quæ Dominus in nomine Christiano operatur; aliquid ne fingi potest gloriosius? hac de causa Apostolus Christianismi gratiam vocat mysterium præteritis sæculis atque generationibus absconditum, & hac ipsa de causa hæc gratia incomprehensibiles JESU CHRISTI *divitiæ* nuncupatur. *Liber cui titulus Christianus incognitus.*

Omnia nomina, quæ in Evangelio Christifideli tribuuntur, satis ostendunt, ipsi in perenni sensuum suorum mortificatione vitam esse ducendam. Modo enim crucifixus vocatur, modo mortuus, modo viator! quocumque in sensu consideretur, seu crucifixi, seu mortui, seu viatoris, semper Christianæ mortificationis necessitas innotescit. Crucifixus de terra sublatus est; oculos habet, sed nihil eorum videt, quæ aliorum aciem perstringunt; manus habet, sed immobiles, cor, sed insensibile. Mortuus, hominis tantum speciem habet, non Spiritum, non cor; exteriora, non interiora. O admirabilem Christiani Viri figuram! supra terram elatus est; sensus illius insensibiles fiunt; nulla re afficitur, nulla movetur, exteriorem quidem Adæ speciem præsefert, interiora vero sunt JESU CHRISTI. Denique viator, qui longum difficile, & periculosum iter festinanter ingreditur, nuspiam moratur, ut suis sensibus satisfaciat; nullibi cum voluptate quiescit, & in id unum intentus est, ut ea evitet pericula, quæ in præcipitii stadio frequenter occurrunt. *Specimen Sermonum pro Quadragesima. Sermo pro Dominica prima.*

Obligationes, quas per baptismũ subimus

Statim ac augustum hunc baptismi caracterem induimus, nobis præcipit JESUS CHRISTUS, ut legi suæ studeamus, eique omnes actiones nostras conformemus. Neque solum Dei Filius ea docet, quæ petit ex nobis, sed nos ipsi solemnes promissiones protulimus, quæ si bene intelligantur, præcipua Christianæ religionis dogmata complectuntur. Recordemur baptismatis nostri: plures ad id impellunt nos causæ. Hoc ob gratitudinem debemus; ibi enim pretiosam gratiam recepimus, cujus oblivisci non possumus citra ingrati animi vitium. Nostri baptismatis tempus finis est nostræ calamitatis, & servitutis. Presertim vero baptismum recogitare debemus, ut cordibus nostris altius imprimantur potissima Religionis nostræ dogmata, quæ nos promisimus secuturos. *Lambert in anno Evangelico Homilia 75.*

Christiani omnes quodam in sensu æquales sunt. Inter nos Apostolus inquit, unus Spiritus est, una spes, unus Dominus, una fides, unum Baptisma. Illud de quo gloriari debemus, æque in fidelibus omnibus invenitur. Si quod discrimen, vel aliqua distinctio habenda est; hæc ipsius Religionis principiis debet inniti. Si Christianus aliquam præ alio habere debet prærogativam hæc una esse potest, quod nempe diligentius Evangelicas leges observat. Dives, qui JESU CHRISTI sequitur præcepta, præstat pauperi, non quod dives est, sed quod est JESU CHRISTO fidelis; Pauper, qui se in suo statu sanctificat, toto Celo superat divitem, qui suis abutitur opibus, atque vitam ducit Evangelicis præceptis abnormem. Verbo; in terris nihil majus est nomine Christiani, & terrena quæcumque cum hoc sancto nomine collata nullius sunt pretii, ac nullo in honore habenda. O sæculi Potentes! tunc magni eritis cum temporalia hæc bona vestra contemnetis, ut in vobis Christiani qualitatem dumtaxat in pretio habeatis. Pauperes terræ consolamini! pares estis divitibus, atque potentibus sæculi ea in re, quæ in ipsis est pretiosissima. Quod vobis deest, nihilum est; contulit vobis Deus, quidquid magnum est in mundo, & quidquid Christianum beatum efficere potest. *Idem.*

Quinam sit spiritus Christiani, Jesu Christi & Christianismi

Spiritus JESU CHRISTI semper est idem, & Christianismi gratia semper eadem; verum hæc gratia, quid in nobis operari potest, nisi quod ipsa in suo fonte est? optimum quidem, Sanctumque est frequentius refici Sacramentis, recitare preces, divinis interesse officiis, & egenis ferre opem: verum licet hæc omnia fiant, nisi tibi metipsi abrenuntiaveris, si terrena adhuc amaveris adhuc longe a Dei Regno distas. Harum rerum contemptus, S. Bernardus inquit, præcipuus est Christiani caracter, præcipuum Christianæ vitæ fundamentum, adeoque necessarium (idem ait); & nobis prodesset potius numquam extitisse, quam hærere sæculo, & sæculi desideriis quæ nos separant a Deo, quod maximum est, quod homini Christiano malum possit accidere. *Auctor Anonymus.*

Jubet Apostolus modestiam nostram omnibus hominibus, omnibus in locis, & coram personarum omnium generibus esse notam, cupitque, ut verba, gestus, agendi rationes, habitusque nostri id, quod sumus ostendant, atque nosmet distinguant ab Infidelibus, quorum sermo, ratio, mores, indumenta, vanitatem præseferunt. Sed pro superi! quam latus hic conquerendi pateret campus, cum adeo parum in Christis JESUM CHRISTUM agnoscamus! quam partem habet ille in conversationibus, in cetibus, in consiliis, in actionibus, & in omni nostra vivendi ratione? Quæ unquam nota ab Ethnicis, atque Infidelibus nos distinguere potest? adfectamus vitam, mores, ornatus, consuetudines illis simillimas, & quantumvis doceat JESUS CHRISTUS non esse nos de hoc mundo, quocumque tamen pretio de mundo eodem cupimus esse. *Liber, qui inscribitur, Christianus incognitus.*

Christiani dignitas quam parvo in pretio habeatur

Sepe cum S. Leone Papa exclamare cogor, o Christiane, agnosce dignitatem tuam. Hoc sæpe repetere tenemur: fidelium plerique nesciunt, quid sibi velit, Christianum esse. Consideremus ea, quæ inter homines fiunt; generatim in omnibus populis maximam intuebimur curam ad eam tuendam dignitatem, quam ex generis sui nobilitate perceperunt; in hoc honoris apicem statuunt; in hoc gloriantur; lites aguntur, certamina ineuntur, nihilque intentatum relinquitur, ut huic honori consulatur: nos vero quanti facimus præclarissimam Christiani dignitatem; nos, qui, ut 1. Petr. c. 2. verbis utar, sumus genus electum, gens Sancta, populus acquisitionis; nos qui Reges sumus, Regnum quorum longe excedit imperium maximorum hujus mundi Regum, quorum gloria cum vita ipsa deperit, cum Christianorum Regnum nullum sit unquam finem habiturum? O magnam fidelium insensibilitatem, qui præclaris, & gloriosis qualitatibus hisce, quas idem Spiritus Sanctus commendat, nihil magis mo-

moventur, quam si inania essent commenta, aniles fabulæ. Quid unquam fit, ut dignitatem nostram tueamur, & ne turpiter degeneremus a nostræ conditionis nobilitate? quam facile esset mundi hujus honorem contemnere si veram Christianæ nobilitatis gloriam intelligeremus! In hac nobilitate gloriari debet Christianus, quoniam gloriæ hujus mundi particeps esse debat cum ob Christiani qualitatem toto Cœlo super illam efferatur. *Idem*.

Vere ne dicere possum, me esse JESU CHRISTI discipulum? Divinus ille Magister me talem agnoscet? ullum ne mundo jus est pro suo me vindicandi? quinam sensus mei sunt de honorum contemptu, de voluptatum vanitate, de bonorum creatorum fragilitate, de affectu cum victoria, de omnibus Evangelii præceptis? nostro nomine fuit abrenunciatum omnibus mundi vanitatibus, atque institutis cum baptizaremur; numquid solemnem, sacrumque contractum hunc confirmavimus? nostra ne vivendi ratio fidem nostram mentitur? mores nostri susceptam Religionem commendant? Christiani sumus: igitur JESUS CHRISTUS noster est Legislator, nostrum Caput, Dux noster: quorsum ergo tot considerationes requiruntur, ut ad eum sequendum impellamur? quorsum illum semper non sine vi, saltem cum negligentia sectamur? *Pater Croiset tomo 2. de ses Retraites*.

Illi, qui mundo inhærent, nisi omnes industriæ suæ nervos contendant, ut cor suum a terrenis rebus divellant, Baptismo abrenunciant. Nequaquam interdictum est illis in mundo vivere; sed eumdem amare non possunt, nisi quamdam perjurii speciem committant. Ad christianam Religionem vocatio in hoc posita est, S. Augustinus ait, quod vel effectu, vel saltem affectu ab hoc sæculo recedamus: quamobrem Tertullianus fidelibus dicebat, ubicumque sitis, sive in urbibus, sive in desertis, amplius in Mundo non estis: *nihil refert, ubi sitis; extra seculum estis*. Quod si verum est, eos etiam, qui in sæculo versantur, efficere debere, ut in animabus suis sæculum moriatur, quis audebit dicere, homines Deo devotos, & qui propter statum suum magis, quam cęteri a Mundo abhorrere debent, ad eum relinquendum minime teneri? *Pater de la Colombiere Sermone pro Sancta Monialis cujusdam Vestitione*.

Christianus est veluti germen insitum cruci J. C. Fidelis in aquis baptismatis regeneratus est quodammodo plantatus in morte JESU CHRISTI, & insitus Cruci ejusdem: *complantati similitudini mortis ejus*. Sed quod ita fit in ordine gratiæ, longe differt ab eo, quod in ordine naturæ contingit. In natura, inserendo germen aliquod Sylvestri arbori efficitur, ut suaves, optimique fructus ferantur: in gratia vero Christianus insitus Cruci, vel Crux Christiano insita amaros tantum fructus producit. Christiano nulli in hac vita flores sunt, fructus nulli, in altera tantum eos opperiri potest. Nullæ pro ipso voluptates sunt, sed tantum lacrymæ: *beati, qui lugent*; nulla pro ipso in terris rerum copia. JESUS eos tantum beatos dicit, qui sunt pauperes Spiritu, & corde. *Morale Dictionarium in considerationibus in bacchanalia*.

Mundo, & pompis ejus per baptismum abrenunciastis: hoc solemniter coram Sacris Altaribus promisistis; vestra fides sponsor fuit, Ecclesia vero sequester; neque admissi, adscriptique fuistis in fidelium nomenclatura, nisi quod jurastis, vos numquam vel mundum, vel quæ sunt hujus mundi, esse amaturos. Si ad Sacrum fontem Sacerdoti interroganti respondissetis vosmetipsos vobis reservare jus adhuc paululum, & mundum, & dogmata ejus amandi; Ecclesia nequaquam vos suo sinu excepisset, communioni fidelium non associasset, Christianorum dignitatem non contulisset, sed reliquisset, ut viveretis apud Infideles qui mundo famulantur, qui ab uno illo pręmia expetunt sua, qui JESUM CHRISTUM, & Sanctissimæ hujus Religionis privilegium ignorat. Cum mundum tantummodo agnoscant, licet illis mundum tantummodo venerari; ideoque Catechumeni ad mortem usque Baptismum suum differebant, neque in vita audebant ea promittere, quæ violare adeo terribile est. Debetis ergo hunc mundum odisse; hoc est non conformare vos illi, vel nequissimis præceptis illius; si hactenus illius bona, voluptates, objecta diligitis, si illius leges, usus, moresque sequimini; promissiones vestras infringitis, vestramque fidem abjuratis. *Pater Massillon Sermone de exiguo Electorum numero*.

Recogitate ea, quæ ex vobis quæsita fuere, cum per ætatem intelligere non possetis, & vos ipsi nunc respondete iis, quibus alii pro vobis nunc respondere debuerunt. Animo fingite aliquando, Salvatorem ita audire interrogantem: abrenuncias ne Dęmoni? ubi hoc Dęmonis nomen audiveritis sine explicatione, non horrebit aqua: sed cogitate Dęmonem hujus mundi Principem subditos suos invitantem, ut sensuum voluptates degustent, sollicite opes quærant, omnes modestiæ, atque pudoris leges abjiciant, superbiæ & voluptatis leges sequantur. Nunc autem cum Dęmonem cognoscas, illi ne abrenuncias? Illi, ac pompis illius pro te abrenunciatum est; hoc est ornatibus, luxui, immodestiæ indumentorum, consuetudini, comessationibus, magnificis, atque superfluis supellectilibus. Huic ne abrenuntias? abrenuntias ne operibus Principis hujus mundi? Choreæ, spectacula, prophana ac periculosa, aleæ, ubi de magna auri vi agitur, satis palam ostendunt aliquem esse Dæmoni devotum; hæc illa sunt opera, quibus olim solemniter abrenunciasti, & quæ hodie palam exerces, & nihilominus te Christianum putas! & christianam vitam ducere existimas cum vitam ducas instituto tuo prorsus oppositam! *Auctor Neotericus*.

Christiani dignitas Christianus tantum homini præstat, quantum homo reliquis rebus sensu, & ratione carentibus. Ille homo est plusquam homo: homo est supernaturalis (absit verbo invidia) cujus cogitationes omnes, & affectus supernaturales esse debent, quemadmodum omnes hominis cogitationes, & affectus esse debent rationabiles. Ille, qui sensibus addictas habet cogitationes, affectusque, hominis qualitatem non meretur; & Christianus, qui fere numquam cogitationes, atque affectus habet, nisi humanos, & mere rationabiles Christiani dignitatem non meretur. Fides est supernaturale Christiani lumen, quomadmodum ratio est lumen hominis. Homo autem, qui rationem tantummodo in suis negotiis consulit, qui humanitus tantum agit, qui in id unum versatur, ut opes, gloriam, existimationem, honorem acquirat, sequitur ne lumina fidei? numquid fides ipsi oculos aperit, ut mundi hujus illusiones, & vanitates intelligat? numquid fides illum illuminat in consiliis suis, in negotiis, in terrestrium bonorum amore, in voluptatum perquisitione? alium ne in rebus hisce ducem sequitur, quam humanam rationem? an vero semper rationem ducem sequitur? an potius sexcentis in occasionibus eam derelinquit, ut suos sensus sequatur? Hic homo vix homo est: quomodo autem esse potest Christianus? *Pater de Valois adhortatione de præsentia Dei*.

Supernaturales actiones, & homine Christiano dignæ propter Deum fieri debent divinæ gratiæ motu, & ad JESU CHRISTI Filii Dei imitationem; hoc est habere debent pro fine Deum, gratiam pro principio, & JESUM CHRISTUM pro exemplari. Christianus autem cum Deum non cogitat, agit ne propter Deum? agit motu gratiæ Dei? agit, quomodo JESUS CHRISTUS Filius Dei? omnia agit propter inanem gloriam, propter profanas voluptates, propter mortalia, ac peritura bona: hic est finis actionum illius. Omnia agit juxta studia sua, naturalem propensionem, amorem proprium: hoc est actionum suarum principium. Omnia agit secundum mundi præcepta, morem, & consuetudinem: hoc est actionum ejus exemplar. *Idem*.

BEATITUDO,

Æterna Felicitas, Paradisus, Cęli desiderium, Gloria Beatorum.

MONITUM.

Uo amplius, & vulgatius est hoc argumentum, eo est ad tractandum difficilius; omnes enim, qui de eodem præ cæteris melius verba fecerunt, & ipsi fatentur, hanc gloriam esse ineffabilem, & eos ipsos qui tanta felicitate perfruuntur capere eamdem non posse. Verum enim vero licet hoc fateantur, Auctores plurimi satis afferunt, ut sublimen hujus Gloriæ nobis adstruant ideam, & ad eamdem acquirendam instamment. Incomprehensibilis ergo illius magnitudo non obstitit, quo minus ea colligerem, quæ aptiora ad concionem de Paradiso elucubrandam censui futura.

Hoc solum animadvertendum est, ubi de Cœlo, cœlestique Gloria loquimur, animum nobis non esse, ut de ea sanctitate, quæ ad eamdem acquirendam requiritur, neque de cura ad salutem nostram afferenda verba faciam; hæc enim alia sunt argumenta, de quibus alibi Sermonem instituemus: licet Concionatores plurimi in die omnium Sanctorum festo hæc simul conjugant, ut conciones suas magis morales efficiant; alii vero solum de Sanctitate, vel exemplo loquantur, quod Sancti nobis præbuerunt, ut illud imitati eamdem beatitudinem assequamur. Quacumque ex parte Sancti spectentur, sive consideretur Gloria, quam possident, seu ratio vitæ ab illis suscepta, ut eo pervenirent; concio semper erit cum summo fructo conjuncta; & integrum cuique est ea insistere via, quam censuerit aptiorem: sed materiæ copia me coegit, ut hæc dividerem & argumenta ista seorsim pertractarem.

Illud tamen necessario monendum reor, in his rebus, quæ afferentur a me, plurima inventum iri ad morum disciplinam spectantia, ne sermo nimis theoreticus sit, nimis Theologicus, vel abstractis ratiocinationibus nimis refertus; plurima enim spectant ad cœlestis Gloriæ desiderium, ad Cœli cogitationem, cui mens nostra jugiter vacare deberet, immo ad eos conatus qui exerendi sunt ad hoc præmium nobis promerendum, quod majus erit pro laboris, & meriti singulorum beatorum magnitudine.

Denique cum Beatitudo vulgo distinguatur in eam, quæ dicitur essentialis, & quæ est animæ propria, & accidentalem, quæ respicit corpus, harum utraque, vel conjungi, vel sejungi poterunt ad oratoris arbitrium; ideoque in Collectaneis nostris satis copiæ pro utraque afferre studebimus.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum in hoc argumento Synopsis.

I. *Idi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat &c., & palmæ in manibus eorum. Apocal. 7.* Hæc verba consolatione sunt refertissima, & per illa videtur dilectus Discipulus suavitatem quamdam aspergere velle severis Magistri sui præceptis. *Multi vocati, pauci electi. Regnum Cœlorum vim patitur. Quam arcta via est quæ ducit ad vitam*, & aliis id genus. Licet autem istinc minime inferre velim, facilem ad Cęlum patere viam, & facile beatorum numerum augeri posse; quandoquidem Evangelium oppositum videtur innuere; probare saltem volo, hoc impossibile non esse, atque hoc in nobis esse positum; quandoquidem Discipulus hic in Cœlis intuitus est innumerabilem Sanctorum multitudinem, ex omnibus Religionibus, Statibus, & Conditionibus conflatam. Hoc autem ostendi potest in altera parte: in altera vero nos Cœlestem Beatitudinem minime assecuturos, nisi in terra eam laboribus, & sanctitate adepti fuerimus,

Pars prior. Maxima est hominum in suis sententiis licentia; plerique enim sibi Cęlum exhibent tamquam difficile, quod compararetur; omnes illius acquirendi spem abjiciunt, & hoc prætextu abutuntur, ne ad illud quærendum adlaborent: cumque illis dicimus Cœlum comparari posse iis etiam actionibus, quæ magis communes sunt; credere nequeunt, tantum hoc pręmium a Deo pro exiguo labore concedi. In hac igitur prima parte ostendere oportet ad id necessario totis viribus incumbendum esse, quia quemadmodum in Cęlo multi sunt gloriæ gradus, plurimi etiam sunt gradus meritorum, & requiri solum, ut rite his persungamur officiis, quæ sunt nostræ conditioni adhærentia. Hoc probant illa Apocalipsis 7. 9. verba: *vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat.* Quinam sunt enim, quos dilectus hic Discipulus in Beatorum numero vidit? Abraham eorum antesignanus est, qui suæ præfuerunt familiæ in timore Dei, qui filios suos optimis institutis imbuerunt, iisdem sacrificandis parati potius, quam Domini pręceptis negligendis: est Isaac, qui eadem institit via: est Iacob, qui molesti laboris patientia, ac fide meritus est Dei amicitiam: est Ioseph Regni minister; qui locupletissimi Regis reditus administravit, eosque in populi totius utilitatem convertit; sunt Iosue, & Gedeon invicti Duces, qui manus easdem, cum quibus insignes retulere victorias, ad Cęlum extulerunt, atque populo suo commixti Religionis suę muneribus rite perfuncti sunt. Ita per veterum Patriarcharum enumerationem discurrentes, eosque enumerantes, qui in singulis statibus pro exemplo proponi possunt, debemus arguere, ut Sancti simus, & Cœlum assequamur, non esse omnino necessarium maximis exerceri austeritatibus, vel insignes eleemosynas erogare, sed status illius, ad quem nos evocavit Deus, officia adimplere.

II. Animos despondere non oportet in hoc nostro conatu propter defectus, vel peccata, vel naturalia studia: ipsis enim Sanctissimis Viris non defuerunt defectus, imperfectiones, & obices sui; sed eos generose vicerunt, affectuumque suorum victoria Cœlo potiti sunt. Si in hac festivitate Anachoretas tantummodo, ac Martyres nobis Ecclesia proponeret, dicere fortasse possemus, non posse nos adeo sublimiter extolli; sed hanc Beatitudinem, & Sanctitatem, per quam illa comparatur, voluit Deus a nobis facilius acquiri posse, & neminem esse, qui illac nequeat contendere;

1. Magnitudo, ac præstantia objecti eorum beatitudinem constituentis; videlicet ipse Deus, quem Theologi Beatitudinem objectivam appellant.

2. Humani cordis capacitas, quod quidem in desideriis suis infinitum est, & quod creata omnia replere nõ possunt, sed est perfecte in Dei perfruitione contentũ.

3. Jucunda consideratio, qua Beati statum suum meditantur. *Desumptum ex sermone 4. Joly de Paradiso.*

XII. Argumentum hoc aliter efferri potest, scilicet per triplicem considerationem, quæ efficiet, ut sublimem concipiamus ideam illius felicitatis, qua Beati in Cęlo fruuntur.

Prior est extensionis humani cordis, quæ est, perfecte adimplenda; hoc autem est subjectum, quod debet esse Beatum.

Altera est natura boni, quo cor replendum est: ea autem est ipse Deus hominis Beatitudinem in eo statu felici constituens.

Tertia est ratio, qua replebitur Deo, scilicet illum videns, talem qualis est, eumque amans in æternum. *Hæc partitio desumpta est ex Quadragesima Patris Texier sermone pro secunda Dominica.*

XIII. Partitionem quoque concionis de Cęlesti Beatitudine tribuere possunt hæc S. Bernardi verba: *Deus erit rationi plenitudo lucis, voluntati plenitudo pacis, memoriæ continuatio æternitatis: Primum faciet veritas Deus, secundum charitas Deus, Tertium summa potestas Deus.*

1. Deus hominis intellectum illuminabit, eumque gloriæ lumine, attollet, ut possit ipsum facie ad faciem inspicere; hæc erit plenitudo lucis.

2. Replebit voluntatem hominis plenitudine pacis, illam suo amore succendens; possidebit enim summum bonum, quod eumdem votorum suorum compotem efficiet.

3. Replebit memoriam recordatione æternitatis, qua felicitas ipsa permansura est.

XIV. Hæ duæ sententiæ suppeditare possunt partitionem concionis de voluptatibus Paradisi.

1. Paradisi voluptates tantæ sunt, ut contemptum nobis immittere debeant voluptatum hujus mundi.

2. Hujus mundi voluptates adeo funestę sunt nobis ut nonnisi per earum contemptum nobis liceat Celestibus frui. *Desumptum ex sermone Joly.*

XV. 1. Paradisus est Civitas Beatorum, a qua cum exulet peccatum, exulant etiam pœnæ peccato debitæ. Hæc prima est veritas.

2. Quemadmodum Paradisus est præmium eorum, qui Sancte in hac vita vixerunt, nulli erunt limites ibi remunerationibus, quę virtutem manent. *Desumptum ex Patre de la Colombiere sermone in diem festum omnium Sanctorum.*

XVI. In hæc verba: *merces vestra copiosa est in Cœlis.*

1. Merces est certa, & quæ deesse non potest: qua in re differt a mercede, quam a terræ hujus Principibus expectamus, quæ plerumque inanis est.

2. Est merces copiosa spem omnem, atque omnia vota excedens. Heu nos miseros! quod laborum nostrorum præmium a Principibus hujus mundi possumus expectare.

3. Hæc merces non est fluxa, fragilisque, sed æterna. *P. Nepueu tom. 4. considerationum.*

XVII. Hæc Beatorum gloria triplici ratione potest considerari. 1. In seipsa. Quęnam felicitas, est spiritum habere, qui Deo frui possit, eumque possidere! 2. Per comparationem ad omnia terræ bona, quæ neq; prestãtia sua, neq; dulcedine, neq; utilitate cũ Cęlestibus sunt comparanda. 3. ratione laborum, cujus merces est hæc gloria. *Biroat sermone 2. pro 2. Quadragesimæ Dominic.*

XVIII. Sanctorum in Cęlo felicitas tribus hisce veritatibus, vel propositionibus comprehendi potest.

1. Vident, quod nos credimus, videlicet veritates, quæ fidei nostrę in terra objectum constituunt.

2. Amant, quod metuimus, hoc est Deum: amor eorum non est cum eo metu conjunctus, quo nos Dei nostri vel subiisse jacturam, vel futurum, ut subeamus, timemus.

3. Possident, quod nos cupimus, ęternam videlicet beatitudinem, quę omnia desideria nostra potest explere.

Felicitas, quam Sancti in Cęlo possident magna est. XIX.

1. Quia perfecte immensam humani cordis extensionem adimplet.

2. Quia ibi Deus satisfacit amori suo, quo prosequitur homines, & desiderio, quo illos in ęternum beatos efficere cupit.

Beati in Cęlo fruuntur. XX.

1. Perfecta felicitate, ubi sine ullius mali immixtione bonorum omnium plenitudo invenitur.

2. Æterna felicitate sine metu eamdem amittendi.

1. Veritas mercedis, quam Deus nobis destinat, & in Cęlo promittit, quę non est inanis promissio. XXI.

2. Illius magnitudo, quę comprehendi non potest.

3. Illius ęternitas.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, atque Auctores unde elici copia queat ad propositas Concionum structuras amplificandas.

Sancti Patres. Sanctus Augustinus *in Epistola ad Januarium* describit Beatorum statum, & loquitur de eorum actione, & requie.

Idem *in Epist.* 205. refert, quid sibi contigerit in morte S. Hieronymi, quem paulo ante de Beatorum gloria consuluerat.

Idem *in soliloquiis c.* 35. describit privilegia beatæ vitæ, quæ possidetur in Cœlo.

Idem *lib.* 20. *de Civitate Dei* ostendit; Beatorum felicitatem æternam futuram; *lib.* 22. beatitudinis hujus magnitudinem describit, & *l.* 24. ait in Cœlis perfectam bonorum omnium aggregationem futuram.

Idem *in expositione psal.* 32. loquitur de omnium hominum voto, quo beatos esse desiderant.

Idem *in Psalmum* 85. ostendit gaudium, & voluptatem Beatorum; & *in psal.* 36. pacem, qua illi fruentur.

Idem *l.* 12. *de Genesi ad litteram*, ostendit quanam in re SS. felicitas in Cœlesti ea Patria consistet.

Idem *lib. de Symbolo c.* 12. ostendit in Cœlo, nullum omnino malum futurum.

Idem *Serm.* 37. *de Sanctis* prolixum habet sermonem de Sanctorum gloria, & felicitate, & ad eam acquirendam hortatur.

Idem *tract.* 77. *in Joannem*, docet in Cœlis, nullam fore invidiam, sed omnes perfecte contentos futuros.

Idem *lib. de Spiritu, & Anima* satis amplum habet sermonem de Sanctorum Beatitudine, & de cupiditate possessionis illius, qua fideles omnes flagrare debent.

Idem *in hæc verba psal.* 41. *Sitivit Anima mea ad Deum fortem vivum. Quemadmodum desiderat Cervus &c.*, explicat quantus esse debeat ardor hujus desiderii, de quo loquitur etiam *in expositione psal.* 83. *quam dilecta Tabernacula tua Domine virtutum, & in verba psalmi* 86. *fundamenta ejus &c. & in illa psalmi* 118. *defecit in salutare tuum anima mea.* De hac re loquitur etiam in primam canonicam S. Joannis Epistolam, & alibi passim. Verum sufficiat, eos indigitare locos, ubi de Cęlo, ejusque acquirendi desiderio fusius verba facit.

S. Gregorius *tract. de mortalitate*, de Cęlo, tam quam de nostra Patria loquitur ubi consanguinei, & amici nostri nos præstolentur.

S. Hieronymus in funebri oratione Sanctæ Paulæ de Sanctorum Beatitudine loquitur. Similiter in expositione *psalmi* 41. & expositione *cap.* 2. *Epist. ad Ephesios.*

Idem *lib.* 3. *in Prophetam Zachariam c.* 14. *& in epistola ad Dardanum*, ostendit quænam erunt deliciæ, quibus, eo in loco fruemur.

Idem *in Epist.* 27. *ad Eustochium* fusius verba facit de laudibus S. Pauli, & illius moriendi desiderio, ut in Cęlis videret Deum.

Idem de hoc desiderio loquitur *in expositione psalmi* 41. hæc explicans verba: *quemadmodum desiderat Cervus ad fontes aquarum.*

Idem *in Epist.* 22. *ad Eustochium, & in prima ad Demetriadem*, eas hortatur, ut sæpe de Cęlo cogitent, ac me-

meditentur eam felicitatem, quæ beata in fide possidetur.

S.Gregorius *l.4.moral. c.32.& Hom.22.in Ezechielem* loquitur de Sanctorum felicitate in altera vita, quod argumentum tractat *in septimo Psalmorum pœnitentialium*.

Idem *l.18. in Job c.28.* explicat, quomodo videbimus Deum in Cœlo: & ibidem exponit descriptionem, quam de Beata illa Civitate ille Vir Sanctus exornat.

Idem *l.4.in Job c.32.* ait futurum, ut Sancti reminiscantur peccatorum suorum, ut laudent misericordiam, qua Deus usus fuerit in illos.

Idem *in 4.Ps.pœnit.* ostendit, eam gloriam, quæ Sanctorum Beatitudinem constituit, simul esse, & præmium laborum, & effectum misericordiæ Dei.

Et *in Homil.4.in Evangel.* conatur Beatitudinis hujus magnitudinem ostendere.

Idem *l.8.moralium* hæc explicans verba *c.7.Job: desperavi, nequaquam ultra vivam; & lib.9.eorumdem c.15.& l.18.c.19. & in expositione psalmi 3. pœniten.* ostendit quomodo adspirandum sit nobis in Cœlum.

Idem *l.4.moralium* in ea verba Job c.3. *qui ædificant sibi solitudines; & lib.8.* in illa ejusdem c. 7. *& sicut mercenarius præstolatur finem operis sui*, alibique passim ostendit utilissimum, ac saluberrimum esse Cœli beatitudinem sæpe cogitare.

S.Chrysostomus *Hom.6.in 4.c. Epist. ad Hebræos* ostendit omnia bona reperiri in Cœlis, omniaque mala procul inde exulare.

Idem *Epist.5.ad Theodorum lapsum*, plures conjecturas affert, ut ostendat magnitudinem felicitatis, quæ ibi possidetur.

Idem *Hom.24. in Epist.ad Hebræos* ostendit omnes veteris Testamenti Sanctos Viros sese tamquam hospites in hac vita censuisse, atque justis omnibus in Cœlum esse contendendum.

Idem *in expositione Psalmi 41.* ostendit quantus esse debeat cupiditatis hujus ardor, Davidis Regis proponens exemplum.

Idem *in eadem expositione Epist.ad Hebræos* parum esse ostendit quidquid facere, ac pati possumus, ut Cœlum promereamur.

Idem *in Epistola ad Theodorum* per malorum vitæ hujus expositionem eam amplificat felicitatem, qua Beati in Cœlo lætantur.

Idem *Hom.24.in Matth.* ostendit, si fictæ sæpe mercedis spes maximos quoscumque labores lenit, multo plus efficere debere spem beatæ æternitatis.

S.Basilius *l.de spiritu, & anima* futuræ vitæ bona confert cum præsentis ærumnis, atque periculis, quibus Beati sunt in æternum immunes.

Idem *Hom.12.in ps.45.* hæc explicans verba: *fluminis impetus lætificat Civitatem Dei; & Hom. 16. in psal.114.* egregiam affert beatitudinis Sanctorum descriptionem: & in libro, qui inscribitur: *de Regulis fusius disputatis* Cœli Beatitudinem aptis coloribus exhibere conatur.

S.Gregorius Nanzianzenus in oratione de laudibus S.Athanasii de alterius vitæ felicitate verba facit.

Origenes *homil.23.in cap.28. numerorum* hoc ipsum argumentum pertractat.

S. Bernardus *serm.5. pro Dominicæ Nativ.Vigil.*

Idem serm.2.in festum Sanctorum omnium diem.

Idem *lib.de diligendo Deo serm.21. in Cantica serm. 33.& 59.in eadem; serm.de S.Martino, item serm.de fallacia præsentis vitæ*, & alibi passim de Beatorum felicitate verba facit.

S.Thomas *opusc.63.*

Ascetici. Granatensis in Duce peccatorum *c.9.&c.*

Canisius *tom.3.capite ultimo.*

Imitatio JESU CHRISTI *lib.3.cap.47.48.*

Drexellius egit de æterna felicitate Sanctorum.

Bellarminus in quodam opusculorum suorum.

Pater Regia librum edidit cui titulus; Vita prædestinatorum in beata æternitate.

Essais de morale tom.4.

Pater Antonius de S.Martino a Porta *in lib. cui titulus*, Les conduites de la Grace *part.4.tract.6.de consummata gratia, quæ est gloria.*

Pater Nepueu in primo, alteroque considerationum suarum tomo.

Pater Croiset *to.1.spiritualis recessus* pro die una in singulis mensibus meditatione pro mense Aprili.

Concionatores. Faber *concione 7.in Domin.2.quadragesimæ.*

Idem primo, alteroque sermone in festum omnium Sanctorum diem.

Granatensis in diem festum omnium SS.

Reina *conc.10.& 39.Quadrag.*

Joly quatuor hac de re sermones edidit.

Maimbourg secunda quadragesimæ Dominica.

Biroat in omnium Sanctorum Panegyrico.

Idem *in part.2.* sermonis pro secunda quadragesimæ Dominica.

Pater Texier serm. pro Dominica 2. quadragesimæ.

Pater de la Colombiere sermone pro festo omnium Sanctorum die.

Idem in Christianis considerationibus.

Auctor sermonum in omnia moralis christianæ argumenta, *serm.pro 2. quadragesimæ Dominica.*

Pater Doneau *serm.pro Dominica eadem.*

Specimina sermonum Abbatis de Breteville in eadem Dominica.

In primo Dictionarii moralis tom. duo sermones adsunt de Beatitudine cum plurimis considerationibus.

Qui collectanea hac de re ediderunt. Labata propositionibus 23. quæ totidem capitibus continentur, exposuit quidquid in hoc argumento collegit.

Busæus in libro de statibus diversis tractatum habet de statu gloriæ Sanctorum.

Reynerius *in Pantheologia tom. 1. titulo Beatitudo* collegit quidquid ex Theologis hac de re didicit.

Lohner *in Bibl.manuali* plurima collegit.

Hortus Pastorum liber satis notus triplicem habet hac de re propositionem in postremum Symboli artic.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Ego protector tuus sum, & merces magna nimis. Genes.15.

Ostende mihi gloriam tuam. Respondit: ego ostendam omne bonum tibi. Exod.33.

Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. Ps.105.

Satiabor cum apparuerit gloria tua. Ps.16.

Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, torrente voluptatis potabis eos. Ps.35.

Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Ibidem.

Quam dilecta Tabernacula tua Domine virtutum! concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Ps.83

Quid mihi est in Cœlo, & a te quid volui super terram? Ps.72.

Qui replet in bonis desiderium tuum. Ps.102.

Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. Ps.15.

Replebimur in bonis domus tuæ. Ps.64.

Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini. Ps.26.

Beati qui habitant in domo tua Domine! in sæcula sæculorum laudabunt te. Ps.83.

Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei mei? Ps.41.

Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant justi donec retribuas mihi. Ps.141.

Dominus in Cœlo paravit sedem suam. Ps.102.

Gloriosa dicta sunt de te Civitas Dei. Ps. 86.

Sancti tui benedicent tibi, gloriam regni tui dicent, & gloriam magnificentiæ regni tui. Ps.144.

Transibo in locum Tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei. Ps.42.

Pars mea Deus in æternum. Ps.72.

Fulgebunt justi, & tamquam scintillæ in arundineto discurrent, judicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. Sapient.3.

Justi

Justi in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum; ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini. Ibidem, c.5.

Filii Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus quam daturus est eis, qui fidem suam numquam mutant ab eo. Tob.2.

A seculo non audierunt, neque auribus perceperunt; oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te. Isajæ 64.

Solummodo ibi magnificus est Dominus noster. Idem, c.36.

Lætitia sempiterna super caput eorum; gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Idem, c.35

Regem in decore suo videbunt oculi ejus. Idem, 33. *Non esurient neque sitient, & non percutiet eos æstus & sol; quia miserator eorum reget illos, & ad fontes aquarum potabit eos*. Idem, c.49.

O Israel quam magna est domus Dei, & quam ingens locus possessionis ejus! Baruch.3.

Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum Matth.13.

Possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Idem. 25.

Gaudete & exultate; quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Idem, c.5.

Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Idem, c.25.

Ut sedeatis super thronos, judicantes duodecim Tribus Israel. Luc.22.

Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Matth.11.

Amen dico vobis, quod faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Luc.12.

Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Idem, c.22.

Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus ejus, invenerit sic facientem: amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Matt.24

In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Joan.14

Regni ejus non erit finis. Luc.1.

Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Ad Rom.8.

Unusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem. 1.ad Corinth.3.

Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Ibid.c.13.

Habemus domum non manufactam, æternam in cœlis; nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cœlo est, superindui cupientes. 2. ad Corinth.5.

Quæ videntur temporalia sunt, quæ non videntur æterna. 2.ad Corinth.c.4.

Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum. 1.ad Cor.2.

Id quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 2. ad Corinth.4.

Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur. Ibidem, c.3.

Illi ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. 1.ad Corinth.c.9.

Regnum Dei non est esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium. Ad Roman.14.

percipietis immarcessibilem gloriæ coronam. 2.Pet.c.5

In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, justus Judex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. 2.Timoth.c.4.

Ut sit Deus omnia in omnibus. 1.ad Cor.15.

Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Ad Philip.3.

Non coronabitur nisi qui legitime certaverit. 2. ad Timoth. cap. 2.

Ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ad Ephes. 3.

Ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in Sanctis. Ad Ephes.c.1

Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri. Ad Titum, c. 2.

Coarctor, desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo. Ad Philipp.1.

Expectabat fundamenta habentem civitatem, cujus artifex & creator Deus. Ad Hebr.c.11.

Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. Ibidem, c.13.

Beatus vir qui suffert tentationem; quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Epist. Jac.cap.1.

Ut in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. 1.Petri, c.4.

Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est. 1.Joann. 3.

Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei. Apoc.2.

Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. Ibidem, c.3.

Et palma in manibus eorum. Ibid.c.7.

Absterget (Deus) *omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra; quia prima abierunt*. Ibidem, c.22.

Nox ultra non erit, & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum. Ibidem, 22.

E X E M P L A.

Exemplū terræ promissæ.

CUm Exploratores, quos miserat Moyses in terram promissam, ea nunciaverunt, quæ viderant, de situ loci, de Incolarum qualitatibus, deq; Regionis fertilitate, cumq; produxerunt uvæ racemum a duobus validis, robustisque viris sustentatum, qui eumdem connixi humeris defferebant, ut ab Universo Israel tamquam ubertatis promissæ terræ testimonium videretur: narratio hæc in omni exercitu tales animos immisit, tantumque in Ducibus ardorem succedit, ut statim exclamarent, quocumque pretio Regionis illius possessionem esse acquirendam: *ascendamus, & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam*. Numer.13. Fructus hic, quem oculis suis intuebantur, erat veluti pignus promissionis, qua Moyses se illos deducturum sponponderat in terram lacte, & melle manentem, ubi tranquillæ, beatæque vitæ voluptates omnes, atque rerum omnium affluentiam nanciscerentur; & inde rati sunt labores omnes ad hanc possessionem indispicendam pro nihilo esse ducendos. Omnia pati parati erant, ut votorum suorum summam assequerentur. Sed inertes, & vecordes homines quidam hanc eorum mentem perturbarunt obmurmurationibus suis, eas afferentes difficultates, eosque obices quo in adeunda terræ illius possessione occurrissent: *terra devorat habitatores suos*. Putarunt sibi cum Gigantibus manus esse conserendas, fortissimas arces infringendas, ac rem sibi cum tot terribilibus monstris, quot incolæ erant, futuram. Illorum deferbuit animus, sententia divisa est, aborta dissensio, & parum abfuit, quominus opus adeo feliciter sub Domini imperiis, atque auspiciis susceptum, penitus evanesceret. Potestate aptior inveniri descriptio inertiæ fidelium, qui nostris hisce temporibus vivunt? vocamur ad Cœli possessionem, quę terra promissa est; neque desunt Arrhæ, gustamus enim maturato fructus illius, ex Dei operibus, quæ in rerum natura admiramur, quanta sit cœlestis Patriæ pulchritudo conjicimus; non desunt vires, atque adminicula, ut eo, quo contendimus assequamur: sed difficultatibus deterremur.

Assueri convivii.

Magnificum, celeberrimumque convivium, quod Regni sui Optimatibus Assuerus instruxit, alia est Paradisi figura, eo aptior, & æquior, quo gloria, quam præparavit Deus diligentibus se sub magnifici convivii Symbolo in Scripturis sæpius exhibetur. Potentissimus hic Asiæ Monarcha, cujus imperium supra centum, atque viginti septem Provincias late pro-

eam ferre minime posset, sed tanquam infinito pondere obrueretur.

Intra in gaudium Domini tui. Matth. 25. Jure Patres, atque Interpretes locutionis hujus vim notant; non enim dicitur gaudium in beatorum cor esse ingressurum; sed cor ipsum ingressurum in gaudium, tamquam in Oceanum, ubi submergatur. Neque dicitur solum ingredi in gaudium proprium hominis; licet nonnumquam ita præ gaudio efferatur ut sui compos non sit; sed dicitur in Domini gaudium ingressurus: *intra in gaudium Domini tui.* Oportet igitur, Deum, ut ita dicam, cor ipsum extendere, ut illud capere possit, quemadmodum ille gloriæ suæ lumine attollit mentem, ut manifesta Dei ipsius visione fruatur.

Beatorũ merces omnem mensuram excedit.

Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum Luc. 6. Docet Scriptura mercedem Sanctis tribui in mensura: *mensuram bonam*; ad hæc, in mensura superabundanti; *mensuram supereffluentem*, & quemadmodum S. Bernardus ait *mensuram sine mensura*; quia Deus Sanctorum præmia, neque cum laboribus, neque cum bonorum operum meritis, sed cum cordis eorum latitudine, ac desideriorum extensione metitur.

Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Luc. 6. In persona vel potius in Sanctorum glorificatorum statu promissio hæc ad litteram adimpletur. Verum si hoc ipsum in sensu magis morali accipiatur, ideoque magis apto ad ostendendam mercedis magnitudinem, quæ nobis in Cœlo promittitur: plena, & conferta merces ea dicitur, quæ per se replere possit vacuum, vel potius immensam humanorum votorum extensionem, quæ hominem beatum, & votorum suorum compotem possit efficere: ita S. Augustinus illam intellexit Evangelicas Beatitudines exponens.

Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis ad Roman. 8. Scio equidem Sanctos pro Deo laborantes multa fuisse perpessos; vita eorum in terris austera fuit, pœnitens, mortificata; sed inter austeritates, pœnitentias, & mortificationes cum Apostolo dicere potuerunt: *non sunt condignæ passiones &c.* Patimur quidem, sed præter quam quod pro justitia patimur, quod ipsum uberrimi præmii loco esse posset; præterquam quod pro Deo patimur, quod solum jam nobis est tanquam præcox beatitudo: quæcumque patimur, nequaquam sunt conferenda cum ea gloria, quam nobis Deus preparavit, & in hoc confidimus, quod minimus gloriæ, quam præstolamur, gradus prorsus, & cum fœnore, ea reparabit quæcumque in Cœli via nobis gravia, atque molesta acciderunt.

Dei ipsius possessio erit merces nostra

Ergo merces tua magna nimis. Genes. 15. Ego, inquit Deus Abrahæ servo suo, ego qui Dominus, ac Deus tuus sum, ego ipse ero merces, & beatitudo tua. Extra me nihil merces digna esse potest, & omnis gloria mea sine me sibi satis esse non potest. Ego unus te beatum efficere possum, ideoque non aliam quam me ipsum tibi mercedem polliceor; me possidebis: *ego merces tua.* Facile autem est intelligere quomodo possessio Dei operari possit in homine Divinum effectum, quam David per hæc verba *Psal.* 16. exprimere conabatur. *satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Hoc est, Auditores lectissimi, secretum incomprehensibilis illius felicitatis, qua Sancti in Cęlo fruentur; Deum possidebunt, & erunt pleni Deo: *inebriabuntur ab ubertate Domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Psal. 39. Bibent longis haustibus de torrente divitiarum tuarum, quæ innundabunt illos; & adfert rationem, *quoniam apud te est fons vitæ.*

Torrente voluptatis tuæ potabis eos. Psalm. 35. Si interior consolatio, si Cęlestis gratia efficit, ut in hac lacrymarum valle ineffabilem dulcedinem percipiamus eo usque, ut omnis laborum nostrorum amaritudo ita auferatur, & gravissimæ etiam Cruces ita leves fiant, eo ut Martyres inter exquisitissima tormenta veram inveniant voluptatem: quid tandem erit in Cęlo, ubi solatia, & spirituales deliciæ non guttatim delibantur, sed in ipso torrente potantur? Deus, qui universum hunc orbem verbo condidit, omnes exhauric suæ Omnipotentiæ Thesauros, ut animam perfecte beatam perficiat. Dicendum ne igitur, beatum in deliciarum torrentibus nataturum, iisque quodammodo inebriatum iri? Sed infirmæ sunt hujusmodi locutiones, & ideæ parum verisimiles. Dicere quidem possumus, quidquid cogitat spiritus de incomprehensibili hac felicitate; nihil tamen dicemus illa dignum, nec quid illa sit, assequemur. Quandonam hujusmodi cogitationes, o Deus, meum cor igne tui amoris accendent? numquid licebit mihi aliquando frui ineffabilibus suavitatibus illius felicitatis, quam meditor & quam satis exprimere nequeo? Tu me ad id unum creasti, tum mihi ad id omnia adminicula suppeditasti, & ego per Redemptoris nostri mortem ad hanc gloriam jus obtinui. Quid igitur Domine? numquid me mea prava voluntas hoc bono privabit? hujus mercedis intuitus mihi animos fecit; in me hanc ciet spem, atque confidentiam: largire mihi Domine gratiam tuam, ut illam promerear.

Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem, Psal. 105. inquit Regius Propheta de Israelitis verba faciens. Labores omnes, quoscumque ad id pertulerunt, pro nihilo censendi sunt. Profecto vita christiana nimis ne austera videtur Beatis? in Cęlo, via, quæ illuc adducit, nimis ne arcta videtur? videtur nimis grave jugum Domini, & Evangelium nimis severum? Quæritur ne ibi quispiam, multos sibi perferendos fuisse labores, ut Sanctus fieret? & Cęlum magno nimis haberi in pretio, cum illis tantum concedatur, qui sibi metipsi vim faciunt?

Quæcumque ad cęlum promerendũ conemur, dicere possumus illud pro nihilo nobis donari.

Domine jube me venire ad te Matth. 14. Christianus ardenti flagrans desiderio videndi Deum suum, Sancta plenus confidentia, sanctaque correptus impatientia cum Principe Apostolorum clamare deberet: *Domine jube me ad te venire*; hoc unum mihi desiderium est: in procelloso hujus mundi pelago ad æternę beatitudinis portum adspiro. Judæus maris aquas findit, ut Canaantidem versus iter instituat; cum fidelis super aquas incedens, ut se cum JESU CHRISTO conjungat, pedibus mundum totum conculcat; tanta rapitur festinatione, ut supremum bonum possideat: *Ex libro, cui titulus, Essais de Sermons; tomo de Adventu, sermone pro omnium Sanctorum die.*

Torrente voluptatis potabis eos.....& apud te est fons vitæ. Ps. 35. Sanctorum in Cęlo lętitia nunc torrentis nomine, nunc fontis nuncupatur ad indigitanda duo bona, quæ contraria videntur super terram in duplici hoc symbolo, sed quæ simul in Beata illa Mansione inveniuntur. Torrens est voluptatum propter affluentiam Beatorum corda inundantem: fons est propter æternitatem, quoniam fons numquam exhauritur. Torrens cum impetu fertur, sed cito exarescit: fons numquam aresit, sed modicam aquarum venam vehit; in Cęlo autem torrens ille gaudiorum, atque deliciarum, torrens quidem est, sed numquam exarescens, fons est, sed æque copiosus, ac perennis.

Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstrabo tibi. Gen. 12. Hæc olim Abrahæ dixit Deus: Abraham vero admirabili cum celeritate Dei mandatis obtemperavit, plurimasque pertulit ærumeas, atque labores, spe, hac suffultus, terram a Deo sibi indicandam totius posteritatis suæ hæreditatem futuram. Deus illi hoc præsertim commendavit, ut illam totam, quanta erat, percurreret, eamque diligentissime metiretur: *perambula terram in longitudine, & latitudine, quia tibi daturus sum eam.* Gen. 13. Non est operosum hæc transferre verba ad Cęlum, quæ vere est terra promissa. Deferamus saltem corde, & affectu terram hanc, ubi vivimus, & ubi possessiones, domos, consanguineos habemus; ac Spiritu nosmet transferamus in Beatam illam viventium terram, quo Deus nos invitat, & quo Dei Filius viam stravit. Metiamur terram illam, quæ futura est Patria nostra, & ubi aliquando sumus regnaturi. Labores quidem, doloresque sunt perferendi; sed hi nobis suaves, levesque esse debent quandoquidem postea æterna requie sumus perfruituri.

Flagrandũ Deo fruendi cupiditate.

PARAGRAPHUS IV.

Sanctorum Patrum loci, atque Sententiæ in hoc argumento.

F*Acilius possumus dicere quid ibi non sit* (in cœlo) *quam quid sit*. S.August.lib.3.de Symbol.

Non est ibi mors, non est ibi luctus, non est ibi lassitudo, non est infirmitas, non est fames; nulla sitis, nullus æstus, nulla corruptio, nulla indignatio, nulla tristitia. Idem, ibidem.

Non erit aliqua invidia disparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis, Idem super Joannem.

Hæreditas Christi, qua cohæredes sumus, non minuitur copia possessorum, nec fit angustior numerositate cohæredum; sed tanta est multis, quanta paucis; tanta singulis, quanta omnibus. Idem, in Psalm.49.

Cum accepta fuerit ineffabilis illa visio, perit quodammodo humana mens, & fit divina. Idem, in Psalm.35.

Si pulchra sunt hæc, quid ipse? si hæc magna sunt, quantus est ipse? Idem, in Ps. 84.

Homo quærit requiem non in regione sua. Idem, in Ps.48.

Qui non gemit ut peregrinus, non gaudebit ut civis. Idem, in Ps.145.

Beatitudo vera non est, de cujus æternitate dubitatur. Idem, l.2.de Civit.Dei.

Ipse (Deus) *finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur*. Idem ibid.l.22.c.30.

Quid beatius eo, qui fruitur inconcussa & incommutabili veritate? Idem, l.2.de lib.Arbitr.

Ecce venale est regnum Dei; eme si vis: tantum valet quantum habes. Noli quærere quod habeas, sed qualis sis; res ista valet tantum, quantum es tu. Te da, & habebis illam. Idem, lib.de spiritu & anima.

Ibi vacabimus & videbimus, videbimus, & amabimus, amabimus, & laudabimus; ecce quod erit in fine sine fine. Nam quis alius noster est finis, nisi pervenire ad regnum cujus nullus est finis? Idem, l.22.de Civit.Dei.

Nemo est qui non expectet beatitudinem; quis enim unquam vel potest, vel potuit, vel poterit inveniri, qui nolit esse beatus? Idem, in Ps.118.

Omnem sermonem, atque omnem sensum humanæ mentis excedit decus illud, illa pulchritudo, illa gloria, illa magnificentia, illa majestas. Idem, Serm.37.de Sanctis.

Quod Deus parat diligentibus se, fide non comprehenditur, spe non attingitur, charitate non capitur, desideria & vota transgreditur; acquiri potest, æstimari non potest. Idem, Serm. 253. de Sanctis.

Si tanta facis nobis in carcere, quid ages in palatio? Si tanta solatia in hac die lacrymarum, quanta conferes in die nuptiarum? Idem, Solil.c.21.

Res ista, o homo! id est regnum cœleste aliud non quærit pretium quam teipsum; tantum valet, quantum tu es: te da, & habebis illud. Idem, Serm. 37.de Sanctis.

Regnum Dei pariter ab omnibus totum & a singulis possidetur; regnum Dei crescente possessorum numero non minuitur, quia non dividitur; unicuique integrum est, quia concorditer habetur a multis. Idem, Serm.18.de Verbis Domini.

Beatam vitam quæritis in regione mortis, non est hic: quomodo enim beata vita, ubi nec vita? Idem, l.4.Confess.c.12.

Beata vita gaudium de veritate. Idem, ibid.lib. 10.c.23.

Erit rerum omnium scientia sine errore, vel labore; ubi Dei sapientia de ipso suo fonte potabitur. Idem, l.21.de Civit.c.24.

Ibi nec desiderium pœnam generat, nec satietas fastidium parit. Idem.

Tanta dignitatis est cor humanum, ut nullum bonum præter summum ei sufficere possit. Idem.

Quidquid hic quærebas, quidquid pro magno habebas, illic tibi erit. Idem.

Uno perfruemur, sed ipsum unum omnia nobis erit. Idem.

Ibi beata vita in fonte suo bibitur: aliquid hic humanæ vitæ aspergitur. Idem.

Verum gaudium comparari hic potest, possideri non potest. Idem, Serm.6.de Temp.

Si vis sustinere laborem, attende mercedem. Idem, in Psalm.36.

Pro quanto labore quantam mercedem accipimus! Idem, in Ps.73.

Ostendam tibi omne bonum! Tolle hoc & illud, & bonum est Deus. Idem, l.8.de Trinit.c.3.

Hæc omnia (nempe divitiæ & voluptates) *miserorum sunt atque damnatorum solatia, non præmia Beatorum*, Idem, l.22.de Civit.Dei, c.24.

Quid dabit iis quos prædestinavit ad vitam, qui hæc dedit etiam eis, quos prædestinavit ad mortem? Idem, ibidem.

Quantumlibet sis avarus, sufficit tibi Deus. Idem, in Ps.55.

Illuc parantur corda nostra, in omnibus hujus vitæ tribulationibus. Noli mirari quia in laboribus pararis, & ad magnum aliquid pararis. Idem, in Psalm.36.

O regnum beatitudinis sempiternæ, ubi juventus numquam senescit, ubi decor numquam tepescit, ubi sanitas numquam marcescit, ubi gaudium numquam decrescit, ubi vita terminum nescit! Idem, in Solil.c.15.

Si considerentur quæ nobis promittuntur in Cœlis, vilescunt omnia quæ habentur in terris; terrena namque substantia supernæ felicitati comparata pondus est non subsidium. S.Gregor.Homil.in Evang.

Quid non videbunt, qui videntem omnia videbunt? Idem.

Ad magna præmia perveniri non potest, nisi per magnos labores. Idem, ibidem.

Quid hoc bono melius, quid hac felicitate felicius: vivere Deo, vivere de Deo? S.Ambrof. lib. de Offic.

Omnia bona in uno bono. Idem, Epist.11.l.3.

Nullus labor durus, nullum tempus longum videri debet, quando gloria æternitatis acquiritur. Hier. in Epist.

Summa merces hæc est, ut Deo fruamur. Libr. de Trinit.c.33.

Nemo beatus est, qui eo quod amat, non fruitur. Idem, ibid.c.9.

Quotiescumque te vana sæculi delectaverit ambitio, quoties in mundo videris aliquid gloriosum; ad paradisum mente transgredere, esse incipe quod futura es. Idem, Epist.22.ad Eustoch.

Respice quod promissum est, omne opus leve solet fieri quando ejus pretium cogitatur, & spes præmii solatium est laboris. Idem, Epist.ad Demetr.

Qualis illa cœlestium regnorum voluptas sine timore moriendi, & cum æternitate vivendi; quam summa & perpetua felicitas! S.Cyprian.lib.de Mortalit.

Non possunt cœlum aspicere, quorum mens humi defixa est. Lactant.lib. 1. de vit. beata.

Quam speciosa debet esse cœlestis Jerusalem, si sic fulget Roma terrestris? Si in hoc sæculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis præstabitur sanctis diligentibus veritatem? S.Fulgentius.

Non totum gaudium intrabit in gaudentes, sed toti gaudentes intrabunt in gaudium Dei; sic gaudebunt toto corde, ut totū cor non sufficiat plenitudini gaudii. S.Ans.

Merces sanctorum tam magna est, quod non potest mensurari; tam copiosa, quod non potest finiri; tam pretiosa, quod non potest æstimari, Bernard. de Considerat.

Plenitudo, quam expectamus, non erit a Deo nisi de Deo. Idem, Serm.11.in Cantic.

Quid poterat dare seipso melius vel ipse? Idem.

Promittit mundus temporalia & parva, & servitur ei aviditate magna; ego promitto summa & æterna & tor-

& torpescunt mortalium corda. Lib. de Imit. Christi, lib. 3. c. 3.

Ut sic intelligamus quantum debeat desiderari vita illa, quam per vulnera & inæstimabiles labores videmus inquiri, quam cognoscimus pretio sanguinis comparari. Euseb. Emissen. in natal. Apostol.

Avidi & semper pleni; quod habent esuriunt Beati. Petr. Damian. in Hymn. de Paradiso.

Ipse erit omnia in omnibus, rationi plenitudo lucis, voluntati plenitudo pacis, memoriæ continuatio æternitatis. S. Bernard. Serm. 11. in Cantic.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ fontibus hauriri queat ad hoc argumentum.

Cælestis beatitudinis definitio.

COELI Beatitudo, quæ Sanctorum gloria atque æterna felicitas appellatur Boetio Auctore *status est omnium bonorum aggregatione perfectus*. Definitionem hanc veluti æquissimam S. Thomas 1. 2. *q.* 3. *&* 81. adoptavit. Ab aliis tamen definitur status æternus, certus, & immutabilis ab omnium malorum genere immunis, omniumque bonorum genere, naturæ, gratiæ, & gloriæ, cumulatus. A S. Augustino *lib.* 3. *Trin. c.* 4. dicitur felicissimus status, ubi rationabilis Anima possidet quidquid cupit, nihilque nisi bonum cupit. Denique a S. Bernardo vocatur status, ubi nihil deest eorum, quæ cupimus, & ubi felicissima est aggregatio eorum omnium, quæ cupere possumus. Allatæ omnes definitiones eamdem adstruunt ideam, atque efficiunt, ut inde arguamus, cum hoc bonum, quidquid veteres Philosophi dixerint, in hac terra non inveniatur, unice perquirendū esse in Cœlo, atq; ad illud acquirendum omnes industriæ conatus esse exercēdos.

Beatitudo alia essentialis, alia accidentalis.

Hæc Beatitudo, & Gloria in essentialem, & accidentalem dividitur. Essentialis quidem consistit in possessione Dei per apertam essentiæ ipsius visionem, vel per amorem, vel per supremi hujus boni gustum, atque lætitiam, vel per hæc omnia simul, de qua re disputarunt in scholis, & inutile est de suggestu disceptare: constat solum, hæc omnia profutura perfectæ nostræ felicitati. Accidentalis autem Beatitudo, quæ est effectus quidam, & proprietas felicissimi hujus status, consistit in qualitatibus spiritus, & corporis, omnibusque aliis circumstantiis, quæ hanc Beatitudinem completissimam possunt efficere.

Hæc felicitas justis, atque Prædestinatis præparata, atque destinata est ab æterno, quemadmodum ipse Dei Filius in Evangelio testatur: *venite benedicti Patris mei possidete paratum vobis Regnum a constitutione mundi*. Matt. 25. Sed inutile est hoc in loco quærere, utrum hæc gloria ante an post meritorum prævisionem fuerit destinata. Illud autem in quæstione revocari non potest, atque pro certissimo habendum est, neminem adultum gloriam hanc esse possessurum quin eamdem bonis operibus promeritus fuerit; quoniam hæc est laborum merces: *merces vestra copiosa est* Matth. 5: & S. Paulus illam justitiæ coronam appellat: quod non prohibet, quominus sit etiam hæreditas, quam nobis JESUS CHRISTUS acquisivit sanguine suo, hac tamen conditione, ut ad eam obtinendam adlaboraremus.

Quænam in re SS. consistat felicitas.

Sanctorum felicitas si ex ea parte spectetur, quæ nobis magis patet, in hoc consistit, quod illi non sunt amplius, quod nos sumus. Bona quibus illi fruuntur, omnino ignoramus: sed ea cognoscimus mala, quibus illi carent, ideoq; ad excitandam in nobis illius felicitatis cupiditatem præstat exhibere ea, quibus liberati sunt, mala, quam ea exaggerare bona, quæ ab iis possidentur. Si enim cognitio obscura, quam de ineffabilibus ipsorum deliciis habemus, non sufficit, ut omnia nostra desideria in Cœlum convertamus: spes, futurum ut tot malis careamus, quibus in hac terra obruimur, efficiet proculdubio, ut ad beatam illam mansionem anhelemus. Quemadmodum tutior Dei in hac vita cognoscēdi ratio est, eas scrutari imperfectiones, quibus ipsius natura obnoxia non est; ita brevior, atq; efficacior Sanctorum felicitatis cognoscendæ via est, illas perpendere felicitates extra quarum jactum sunt positi.

Quinam futurus sit Paradisus, nescio equidem; hoc unum scio, nos æterno inebriatum iri gaudio; nos Deum ibi in ipso visuros, qui nusquam magis videtur Deus, quam in illa omnium deliciarum sede, ornatus omnes, quibus Cœlum, terramque decoravit, & quidquid naturæ ab arte accedere potest, ut nobis afferat voluptatem, nostrosq; sensus alliciat; scio inquam hæc omnia inanes umbras esse, ubi cum Paradiso conferantur. Quid ibi futurum sit, nescio; scio tamen quid ibi futurum non est, nullum malum, neque morale, neque physicum; non peccatum, non vitium, non invidia, non avaritia, non inconstantia; immo neque virtus ulla quæ ullo nobis constet impendio, atque molestia; fides nulla, ea enim in apertissimam scientiam mutabitur: nullus metus, nulla spes, nullus dolor, pœnitentia nulla.

Beatorum Lætitia.

Gaudium (Philosophus ait) *est complementum motuum animi, & ultima perfectio*; est cordis requies, quod vel suum centrum invenit, vel illud se invenisse arbitratur. Hinc fit, ut in gaudio præcipue plenitudinem nostram, supremumque bonum nostrum inveniamus. Itaque affirmari potest, nullam esse veram beatitudinem sine gaudio, quod proprie quædam est spiritus satisfactio per amati objecti possessionem sese in corpus, omnesque sensus effundens: quoniam amor est, iis fruens, quæ concupivit. Verum quemadmodum omnia terræ gaudia nullam vel rationem, vel proportionem habent cum Beatorum lætitia, quæ omnino completa est, inferendum est nullum nisi in Cœlo verum gaudium inveniri, neminem nisi in Cœlo votorum suorum perfecte, compotem futurum; ubi aderit totius spei complementum, atq; universalis omniū desideriorū saturitas.

Licet plures sint gloriæ gradus, omnes Sancti perfecte contenti sunt.

Verum quidem est in Cœlo varios esse gloriæ gradus, quemadmodum in terra varii sunt gradus gratiæ atque meritorum: beatos gloria differre, quemadmodum sydera differunt claritate; & juxta JESU CHRISTI ipsius testimonium in Domo Patris Cœlestis plures esse mansiones: verum hoc minime prohibet quominus Beati omnem divinitatis plenitudinem possideant secundum gradus visionis beatificæ plus, minusve sublimes, ad quos erunt evecti. Hæc omnia electionis vasa in Domini tabernaculis posita hoc torrente voluptatis replebuntur; omnes Dei pulchritudines, magnalia, atq; divitiæ a Prædestinatis possidebuntur, & nulla erit tantæ felicitatis pars, in quam minime vocentur. Non solū possidebunt Deum, sed nobiliori, perfectiorique modo eum possidebunt, purissima sublimissimaque cognitione, ardentissima, atque inflammatissima charitate, & ideo perfecta illorum erit felicitas, quod nullus aderit metus illius amittendæ.

Duo res requiruntur ut quis beatus sit.

Duo sunt essentialia humanæ felicitati; actio, & possessio. Si possidet Homo, quin agat; boni magnitudinem non percipit, ideoq; beatus non est, quia suam non agnoscit beatitudinem: sin autem agit, quin possideat, minus adhuc beatus est; quia eo caret, quod cupit. At in Deo anima agit, & possidet; semper desiderat bonum, quo fruitur, semperq; fruitur bono, quod desiderat. Quamobrem S. Augustinus inquit: *videbis, amabis, vacabis*. His verbis S. Doctor eam nobis viventem, agentemque exhibet felicitatem, quæ in Dei sinu semper est, & in suavissimo motu, & in perfectissima tranquillitate. Anima iis affectibus vacua, qui eamdem excæcant, eoq; ablato velo, quod res creatæ inter Deum, atque illam constituunt, videbit Deum per lumen Dei. Divinum hoc lumen quo penetrabitur, illam confirmans, eam usque ad Divinitatis aspectū attollet, cujus fulgor eamdem perstringeret, si infirmis naturæ luminibus, illum intueri conaretur: *videbis*. Dei intuitus trahit amorem, & fieri non potest, quod alter minime sit in gradu alterius: *amabis*; & quod hic intuitus, & hic amor non gignat lætitiam, & illam voluptatis plenitudinem in qua felicitas vera consistit; *vacabis*.

Quærunt Theologi quomodo fieri poterit, ut idem objectum nobis semper placeat, quin tædium, & nauseam pariat; quod variis rationibus explicant. Dicunt alii, Deum spiritus nostri naturæ sese accōmodare, quē sola varietas recreare potest, ne tædio efficiatur; ipsum in Cœlo tali providentia pulchritudines suas ostensurū ut successive alias post alias animabus ostendat; cum-

quę illius infinitæ sint pulchritudines non deferre, quomodo in omni æternitate successive earum nos fruitione detineat. Hæc tamen ratio explicandi Beatorum satietatem sine fastidio censoria nota a S. Augustino perstringitur docente, in Cœlo cogitationes nostras nequaquam incostantes futuras, neque de objecto in objectum transituras, quod in terra faciunt, sed in Deo omnia simul, & omnia semper a nobis esse videnda. S. Thomas hoc aliter explicat. Donec spiritus, ait ille, in extasim raptus est, neque nausea, neque tædio affici potest; admiratio enim parit voluptatem, & ciet mentis curiositatem ad ea, quæ admiratur, cognoscenda: Beati vero semper in extasim, atque admirationem sunt rapti. Alii denique dicunt pulchritudines, & quæcumque bona creata, statim in nobis parere satietatem illius dulcedinis, quam ibi deprehendimus, quia vacua sunt, levia, & finita, idcoque non satis paria, ut faciant satis animæ rationabili, cujus vota in infinitum feruntur. Sed supremum bonum nobis faciet satis, quod semper nos in rerum omnium possessione constituat.

Quemadmodum nostra in Cœlis Beatitudo præcipue consistit in manifesta essentiæ Divinæ visione *De gloriæ lumine.* Theologia docet, hanc visionem fieri ope luminis gloriæ, quod humanum intellectum attollit, ac efficit parem ferendis fulgoribus Divinitatis, ut ita loquar, quod propriis viribus numquam efficere potest. Quemadmodum autem hac in vita sine gratia, & charitate amare non possumus amore supernaturali, qui opus est, ut Sancti simus, & accepti in oculis Dei; similiter sine lumine gloriæ Deum perfecte videre non possumus ea visione, quæ intuitiva vocatur. At hoc lumen gloriæ est particularis participatio luminis increati, atque immensi, quo Deus seipsum cognoscit, contemplatur, & perfecte comprehendit.

Illud vero præsertim in hoc argumento a nobis notandum est, quod ratio simul, & fides docent, nos videlicet creatos esse, ut Cœlo fruamur, ac Deum possideamus: quod Ethnici quidam Philosophi lumine rationis intellexerunt. Profecto æstus hic curarum, inquietudinum, ac sollicitudinum, quo torquemur, ut beati simus, satis ostendit illis, qui de animæ suæ imortalitate ambigere nequeunt, se ad aliquid majus creatos fuisse: unde sequitur, quandoquidem ex tot objectis, quæ in hoc orbe visibili intuemur, nullum neque perfecte, neque diu nobis satisfacere potest; necessario felicitatem hanc quærendam esse in possessione illius boni, quod replere possit cor nostrum omnibusque votis nostris satisfacere, quemadmodum loquitur S. Augustinus. Sed fides nos distinctius docet, quod ratio tradit generatim, & confuse; nos scilicet creatos esse, ut Deum videamus, amemus, possideamus, atque ut æternum felices simus per hanc possessionem, quæ in hac vita nobis promerenda est, & acquirenda.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, & Nuperis Concionatoribus loci ad hoc argumentum.

Homo naturaliter beatum esse desiderat, & Deum quærit. HOmo Deum naturaliter desiderat. Hinc fit, ut cor, supremi boni nomine, illum semper deposcat. Cor se ipsum numquam fallit, sed fallitur ab intellectu nostro illi voluptates, falsaque bona exhibente pro eo bono, cujus amore suspirat. Seipsum tamen numquam fallit, vix enim fictum hoc bonum amplexum est, cum inquietudine sua testatur hoc non esse bonum illud, quod cupit, atque vota ipsius perperam fuisse intellecta. Illi offeruntur opes, atque affirmatur has proculdubio illud esse quod ab ipso desideratur. Fidem adhibet, & hæc fides eum parit ardorem, eam festinationem, quam in illis acquirendis præsefert: sed vix illa tandem possidet cum se iterum deceptum agnoscit, & aliquid aliud a se quæri profitetur: *irrequietum est cor meum, donec requiescat in te:* quod mihi persuadet ipsum revera Deum quærere, quin hoc sciat, per naturalem quemdam instinctum, quem Deus illi in creatione inseruit. Verum quemadmodum creaturæ omnes sese carectvatim æque, ac Deus eisdem exhibent, nostrique sensus creaturas pro Creatore desumunt, hoc illi repræsentant, quod ab ipso non quæritur. *P. de la Colombiere in Christianis Considerationibus; Consideratione de Paradiso.*

O gloriosam immortalitatem quando nam te possidere nobis licebit! plorare ne, an exultare debemus? in deliciarum divitiarumque tuarum recordatione, numquid nobis ingemiscendum est, cum videamus te tam procul abesse, quàm Cœlum abest a terra, vel potius lætandum, cum inspiciamus jam propius ad te nos accedere quo propius ad exilii nostri finem accedimus? Poterat Deus efficere, ut ibi nasceremur, poterat repente nos illuc transferre, si tantopere nos illius gloriæ cupiebat esse participes. Poterat quidem sed voluit nos voluptatem, & gloriam percipere, ex eadem promerenda. Fieri ne potest, ut homines qui tot tantosque labores patiuntur, ut adeo exigua bona ferant, subeant periculum amittendi cumulum bonorum omnium, si sibi integrum relinquatur illum vel quærere, vel negligere? Nonne satis est, illum vobis offerri? cuperetis etiam vos cogi ad eum recipiendum? *Idem.*

Sexcenties fortasse de Roma veteri sermo auribus vestris accidit; verum est nihil umquam extitisse par, vel Senatus illius Majestati, vel Ædificiorum magnificentiæ, vel triumphorum splendori, vel spectaculorum, publicarumque solemnitatum pompæ. Numerari minime possunt Provinciæ quarum exuviis una illa Civitas fuerit locupletata, in quam unam collatum fuit, quidquid in mundo rarum, ac pretiosum erat; & cujus Cives ad eum potentiæ gradum pervenerant, ut non immerito se totidem Reges esse existimarent. S. Augustinus fatetur, nihil sibi optatius futurum fuisse, quam Urbem illam totius Mundi caput in statu adeo florenti conspicere. Sed quorum tanta gloria, tantæ spes, tanta prosperitas? Hæc omnia, si eidem, S. Augustino fidem habemus, inde profecta sunt, quod præmium aliquod tribuere voluit Deus nescio quibus moralibus virtutibus, quarum nonnulli illius Urbis Cives præclara exempla tribuerant. Hæ ipsæ virtutes non aliud erant, ut plurimum, nisi speciosa vitia, vel summum virtutum umbrę, atque phantasmata, cum cœlesti gratia animatæ non essent. Attamen si tantam temporalium bonorum profusionem pro imperfectis actionibus persolvit Deus; quid fiet tandem, cum virtutibus veris, supernaturalibus, atque heroicis præmium erit collatutus? *Idem in sermone omnium Sanctorum.*

Nihil aptius hominis cor inter vitæ hujus calamitates positum confirmare potest, quam æternæ beatitudinis cogitatio. Sese enim quodammodo invictum præbet adversus callamitates, quicumque oculos aperire potest fulgori lucis hujus omnia terræ objecta obruentis, ut Cœli solius adspectum relinquat. Alia quæcumque consolatio frigida est, si conferatur cum ea, quæ ex adeo sancta cogitatione emanat, & solus intuitus vitæ alterius eam, qua opus est, vim potest conferre, ut animo tranquillo vitæ hujus ærumnas patiamur. *Pater Rapin libro cui titulus vita prædestinatorum in beata Æternitate.* *Beatæ æternitatis cogitatio.*

Arrogantiæ nonne est sermonem instituere de argumento adeo sublimi, de quo Apostolus ipse ait, quod non licet homini loqui? & profecto undenam desumi potest verborum copia ad ea exprimenda, quæ humanum quemcumque conceptum longius excedunt? Quonam pacto ea dici possunt, quæ neque oculus vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascenderunt? Quomodo audere possumus quædam detegere lineamenta admirabilis illius mansionis, de qua ipsi etiam SS. Patres, quibus tamquam Organis, ut plurimum, utitur Deus hominibus seipsum explicaturus, iis loquuntur verbis, quæ rei magnitudinem deterunt? . . . . Ipsa etiam Theologia, quæ est nostræ Religionis scientia cum omnibus argumentationibus, & luminibus suis in hoc argumento balbutit? Numquid fidei consonum est, inquit Propheta, ea, quæ Deus mirabiliter in alterius vitæ splendore operabitur, in tenebris vitæ hujus intel- *Cœli gloria ineffabilis.*

intelligi? Adde his ignorantiam nostram, locutionum infirmitatem, & humilitatem verborum in hoc argumento, quod toto Cœlo mentis nostræ captum exuperat. *Idem*.

Hæc humani cordis negligentia in iis, quæ ad Cœlum pertinent, inquirendis ex solo rerum terrenarum amore proficiscitur, quemadmodum S. Gregorius Magnus testatur. Homines, inquit ille, temporalium, fluxarumque rerum amore occupati æterna non comprehendunt, vel ubi comprehenderint, illa contemnunt; quin oculos attollant ad Celeste hoc lumen, atque anhelent ad divinam hanc patriam, quæ sibi destinata est; suum amant exilium, quo damnati sunt, in propria cæcitate eam inquirentes voluptatem, quæ ex sola æternarum rerum consideratione est petenda. Hic eorum est mortalium status, qui vanitati vacant; hæc dispositio cordis eorum in iis, quæ ad alteram vitam spectant: præsentia tantummodo depereunt, futura nullo habent in discrimine. Hæc autem ignorantia, & negligentia ex lethifero sopore proficiscuntur, in quem amoris hujus sæculi fascinatio hominum mentis immergit. In hoc cæcitatis humanæ miseria consistit. Tandem enim Deus prudenti, atque digno æterna sapientia sua consilio tunc in cordibus nostris Cœli cogitationem ciebit, cum nos in nobis omnes terræ cogitationes extinxerimus. *Idem*.

Terra, in qua vivimus habenda est tam quam locus exilii.

Ex frequentibus æternitatis meditationibus pia suboriuntur desideria, quibus fidelis flagrat promissæ sibi gloriæ perfruitionem adepturus. Ex futuri boni magnifica imagine ea proficiscuntur vota, quibus S. Paulus rapiebatur cum amore æstuans ajebat; *coarctor, desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo*, ad Philip. 1. Quomodo enim beata illa requies concupisci non potest inter perturbationes, atque tumultus vitæ adeo procellosæ, quam in terra vivimus? *Idem Pater Rapin*.

Hoc efficit, ut Christianus reputet terram tamquam locum exilii, quo a cœlesti patria prohibetur, ideoque viatori similis loca, qua transit, non amat, non diligit; negligit omnia, spectat enim itineris sui terminum, qui Cœlum est, quod unum, quemadmodum servus libertatem, votis omnibus concupiscit. Sed fides una puris, efficacissimisque luminibus suis efficeret potest, ut has veritates sentiamus: ipsa una oculos aperire, ut humanarum rerum vanitatem intelligamus, atque mentium nostrarum dignoscamus errorem; ipsa una præstare, ut perspiciamus quemadmodum oportet, imperceptibilem eam pernicitatem, qua præbuit hujus mundi figura, quin aliquod relinquat vestigium fragilium, fluxorumque bonorum, quæ adeo enixe ab hominibus conquiruntur. *Idem*.

Deus per essentiam suam adeo perfectus est, ut creatarum quarumcumque rerum perfectissimæ pulchritudines simul collectæ esse non possint nisi imperfectissimæ imagines supremarum infiniti hujus entis perfectionum. Hæ ipsæ creaturæ, quæ tantopere arrident, & placent, & quas homines ita depereunt; simul omnes rudes essent adumbrationes, & exigua supremæ illius pulchritudinis vestigia, fortuito ut ita dicam ex omnipotentis manu delapsa. Quod si in minimis etiam Dei operibus, atque in imperfectissimis creaturis tot perfectiones elucent; quot in ipso illo effulgebunt, qui earum auctor est atque principium quemadmodum loquitur S. Augustinus in Psalm. 84. *Si pulchra sunt hæc, quid ipse? si hæc magna sunt, quantus est ipse? Idem*.

Visio Beatifica in cordibus nostris ardentem Dei amorem pariet.

Clara Dei visio non erit similis sterilibus illis luminibus, quæ sæpius in hac vita sentimus, ubi Deum cognoscimus, quin eum diligamus. Cognitio hæc erit fœcunda, & efficiet, ut quod sentimus etiam gustemus, quæ postquam sese in mentem nostram infuderit per luminum suorum effusionem, replebit corda nostra sui amoris effectu, omnibusque suæ unctionis deliciis. Itaque non solum agnoscemus Deum videntes pulchritudinem hanc, quæ est fons omnium pulchritudinum, sed illum perfectissime amabimus: & amor hic licet perfectus, magis magisque perficietur, prout intrabimus in gaudium Dei veritatem mysteriorum ipsius scrutaturi. Quo magis crescent lumina, quibus mentes nostræ illustrabuntur, crescet quoque cordis nostri dilectio, & ingrediemur in omnes divini amoris delicias; ubi in omnia sapientiæ ejusdem secreta ingrediemur. *Idem Pater Rapin*.

Quinam erunt Cœlestis hujus amoris impetus; quænam deliciæ; quandoquidem Deus omnibus perfectionibus suis indutus illius erit objectum, & ratio, qua ille diligetur prorsus erit divina? quænam voluptas amare aliquid adeo perfectum, & illud adeo perfecte amare; hoc est illum ardentissima benevolentia complecti, quam ineffabiles unctionis Spiritus Sancti motus fovebunt? O suavitas! O deliciæ amoris beatorum, quam incomprehensibiles estis! tunc prædestinatus cor suum lætitiæ tradet, ipse quoque in admirationem, extasimque rapietur: atque in adeo suavi dilectione tota transigetur æternitas, quin aliquid metuatur, quod eamdem possit, vel prohibere, vel imminuere. *Idem*.

Quid sit Deum possidere.

Possidere Deum est possidere bona omnia simul collecta: ille omnia complectitur, eaque omnia beatis divider, quemadmodum inquit S. Paulus, 1. ad Cor. 15. *ut sit omnia in omnibus*. Neque satis hoc; quoniam ipsius lætitia, voluptas, Beatitudo, erit lætitia, voluptas, Beatitudo Prædestinati, cui dicet ille: *intra in gaudium Domini tui*. Deus Beatos participes efficiet lætitiæ, atque beatitudinis non Angelorum, atque Cœlestium potestatum; sed suæ ipsius: ille beatus erit, uti Deus est, quia erit beatus ex lætitia Dei. Denique Deus ipse cum tota magnificentiæ suæ magnitudine, omnibusque perfectionibus suis erit cumulus beatitudinis prædestinati, & merces illius, quemadmodum ipse olim Abrahæ pollicitus est; *Ego merces tua magna nimis*. Genes. 15. *Idem*.

Cæterum in cœlestis illius mansionis conceptu ne fingimus nobis illos adesse ornatus, quibus hominum luxus, & vanitas summorum Principum instruit ædes; neque putemus illic confusum esse accervum divitiarum hujus terræ, quibus illi sua conclavia condecorant; neque existimemus, oculos videre ea supellectili exornatas, quam superbia nacta est. Hæc omnia terrena sunt, corruptibilia, & Dei magnitudine indigna. Fulgidissimæ ipsæ ideæ, quas S. Patres de Paradisi pulchritudine nobis adstruunt, obscuræ sunt, atque humiles, ubi conferantur cum eo, quod ille est; videlicet cum perfectissimo opere divinæ potentiæ, in quo locupletissimos illa suos Thesauros exhausit. Illa erit diversi ordinis architectura, & alio spiritu concinnata, quam humano; ædificium superbissimum, quod menti concipi valeat; ædes magnificæ, quas Deus, qui omnes visibilis hujus mundi pulchritudines, & magnum hoc fecit objectum quod pluribus ab hinc sæculis omnium admirationem promeritum est, electis suis præparat ab æterno. Denique erit species quædam manifestationis gloriæ Creatoris in hoc opere omnipotentiæ suæ, quæ nondum proprie sese manifestavit, nisi exiles radios, atque imperfectas suæ potestatis emanationes emittens; tunc enim maxime quanta est, effulgebit, & omnia admirabilis illius sedis pulchritudini respondebunt. *Idem*.

De Jaconis Regni Cœlestis.

Societas hæc erit pulcherrimus, electissimus, perfectissimus, atque frequentissimus cœtus, qui usquam extiterit. Composita erit ex tot Regibus, quot prædestinatis, qui erunt Regis æterni subditi, quemadmodum asserit S. Joannes; Dei enim solius est subditos habere Reges, & capita diademate redimita. Erunt autem omnes omnium sæculorum viri boni in eadem societate collecti. Omnes homines virtutibus decorati, qui in terris vixere, sancti, ex omnibus terræ nationibus delecti, & generalis conventus eorum omnium, quos divina manus elegit: multitudo illa prope infinita Angelorum, gloriosorumque Spirituum ad Altissimi Thronum adstantium; numerus adeo ingens, ut S. Dionysius in libro de Hierarchia illum innumerabilem crediderit, & S. Thomas

recen-

recenseri non posse existimaverit. Hoc ipsum Daniel Propheta dicebat Cœlestem, videlicet ibi millia millium ministrare ei, & decies millies centena millia eidem assistere. *Idem P. Rapin.*

Admirabilis etiam tranquillitas, atque consensus eorum, qui hanc societatem constituunt, non postrema erit ejusdem societatis felicitas: Omnes inconcussa pace fruentur sine ullo discrimine, sine ullo certamine; cujus levis umbra erat tantummodo pax illa, quam Propheta populo Dei in omnium rerum affluentia, omnique opulentia pollicebatur. Divini hujus Regni pax cum ex Divi Augustini sententia, perfecta sit concordia, qua unanimiter in Deo Deum ipsum, aliosque possidebimus, & vicissim possidebimur; Beati ultro, citroque sese amabunt, omnesque simul conjuncti erunt, tamquam viventis ejusdem ædificii lapides, ut inquit Apostolus, quorum alii aliis innituntur, omnes super eodem fundamento positi, & simul constituentes Templum; in quo Deus in æternum sit adorandus. Anima cujuscumque omnibus patebit, neque ulla videbitur sententiarum, desideriorum, consiliorum, intentionum diversitas; nulla erit simultas, nulla suspicio, omnes enim eodem spiritu erunt animati. *Idem.*

O Beatos subditos Regni adeo tranquilli, & quieti, ubi æterna requie gaudebunt! quæ nam erit prædestinato gloria intereſſe medium inter hæc honoris vasa, quæ manu sua Deus effinget, futura ornamenta admirabilis illius ædis, ubi in æternum commorabitur: quandoquidem ex S. Augustini sententia quilibet prædestinatus alterius prædestinati lætitia lætabitur, & hujus lætitiæ tot socios habebit quot habet suæ beatitudinis consortes! Sed præter generalem hanc pacem, quæ in æternum beatorum corda conjunget, non deerit peculiaris pax singulorum cum semetipsis, per quam quisque seipsum possidebit factus, & sui, & omnium animæ suæ motuum Dominus. Hæc erit pax corporis, & spiritus & facultatum utriusque, pax cordis, desideriorum, spei ac omnium sensuum: & hæc pax inter corpus, & spiritum universali in rebus omnibus voluptate sensus cumulabit? Itaque nulla amplius erit perturbatio in voluntate, nulla resistentia in appetitu, inquietudo nulla in imaginatione, nullus in intellectu tumultus, nulla in exterioribus sensibus perturbatio; nullum enim amplius erit peccatum, ex quo omnia ista mala proficiscuntur. *Idem.*

Videbitur in Deo ratio, qua nostræ felicitati consuluit.

Quænam stuporis, atque admirationis causa erit prædestinato inter æternos salutis suæ ordines, & mirabilem nexum rationum earum, quibus est usus, Deus ut illum ad se pertraheret videre suos ipsos defectus, atque peccata in propriam sanctificationem conversa! atque intelligere supremam Dei sapientiam ex ipsius erroribus rationem desumpsisse, qua illum in rectam virtutis semitam revocaret, se per procellas in portum adductum fuisse se per peccati ipsius vulnera fuisse curatum?... quænam voluptas Patriarchæ Joseph in Divinæ Sapientiæ ordine cognoscere se per fratrum suorum odium, per ærumnas, & carceres ad eam evectum fuisse dignitatem, qua in terris enituit! Tunc intelliget quo usq; effodienda fuerant illius magnitudinis fundamenta, ad quam illum provexit Deus, ut satis solidum esset ædificium; cognoscet necessarium fuisse, ut invictæ patientiæ diuturnitate virtus sua probaretur, & humiliatio sua satis esset profunda, ut omne gloriæ, quam Deus illi destinaverat, pondus sustineret. *Idem.*

Inter lumina nitidissimarum claritatum æternitatis prædestinatus quodammodo ingredietur in Sacratissimum Divinæ Sapientiæ Sanctuarium, ibi admiraturus nexum gratiarum, quibus divina bonitas illum prævertit, & admirabilia providentiæ illius arcana intellecturus. Hæc autem admiratio iis conjuncta laudibus, & benedictionibus, quæ deferentur huic Deo misericordiarum in gratiarum actionem ab tot beneficia, maximum erit Beatorum negotium. Quibusnam laudibus, vel potius admirationibus divinus ille Salvator dignus videbitur electis suis, qui illius providentiam in minimis etiam salutis suæ circumstantiis adorabilem nanciscentur, cum earum mysterium sibi evolvetur, omniaque ipsis mirabilia videbuntur in secretissimis maximi hujus negotii motibus, ubi omnia infiniti momenti sunt, eo quod ad æternitatem referuntur. *Idem P. Rapin.*

De beata æternitate

In æternitate nihil mutatur, nihil præterit, nihil interit, cum omnia ibi sint in perfecta consistentia posita, eo quod futurum, atque præteritum simul præsentia sunt, quemadmodum docet S. Augustinus & ibi nihil præteritum est, nihilque futurum. Omnia ibi præsentia sunt, quia ibi sunt omnia, quemadmodum est ipse Deus, in situ semper eodem sine aliqua vicissitudine, sine aliqua immutatione. Itaque constans, & invariabilis hic status duplicat pretium bonorum, & voluptatum alterius vitæ, quæ cum sint infinite jucundæ propter statum sui qualitatem, & per seipsas, longe accidunt jucundiores propter quod certum est, beatam æternitatem hanc numquam defuturam. Quid unquam conferri potest cum voluptate, atque tranquillitate spiritus, qui votorum suorum compos erit, atque certissimus se talem in æternum futurum? Itaque in hac vita nullum vobis serenum diem effulsurum expectamus, nullum momentum felix, nisi illud, quod æternitatem hanc nobis aperiet. *Idem.*

D. Idem Cyp., ad ... Deum.

Quænam Christiano viro esset consolatio cogitanti æternitatem accessuram pretio mercedis illius, quam minimæ actionum ipsius destinat Deus? Quid autem considerantⁱ æternitates quotidie amissas, ad quas aspirare poterat, si diligentior extitisset? etsi pro exiguis rebus tanta est merces; quænam est speranda pro magnis? si lacrymula, suspiriolum, unicus cordis motus erga Deum, gloriam mereri possunt numquam interituram; quænam esse deberet in toto vitæ nostræ curriculo singulorum momentorum cura, quandoquidem minimum operum nostrorum sapiens est æternitatis, ut inquit S. Bernardus? *Idem.*

Quam dilecta Tabernacula tua, Domine virtutum; concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Hæc sunt Regii prophetæ vota, hæc desideria, quibus impatienter Cœlum optabat; sed talia prope esse debent illius fidelis vota, qui quamprimum de peccati servitute solvi desiderat, ut æternam ingrediatur gloriam, ibi summum Deum possessurus. Qui in terris tamquam peregrinus non gemit, S. Augustinus ait, huic non erit gaudium perveniendi in Cœlum tamquam Divinæ illius Patriæ civi. Et profecto quænam deplorabilis cæcitas est, vota adeo remissa concipere pro statu adeo felici, cujus pretium cognoscimus, & quanti momenti sit, intelligimus? Numquid hoc ideo oritur, S. Gregorius ait, quod nobis cor adeo durum est, & spiritus adeo superbus, & ita inhærens vanitati, ut consilium capere nequeamus ultro, ac sponte ea deferendi, quæ licet inviti amittimus quotidie, vel per ætatem, quæ nos conficit, vel per varios vitæ casus, quibus sumus obnoxii?.... O me millies beatum si reliquum dierum meorum spatium adeo sanctæ cogitationi vacare possem! Quidquid fluxum, atque perfunctorium est, me non alliciet; id unum cupiam, quod in æternum duraturum sit; non aliud amabo, quam pulchritudinem illam, quæ fons est pulchritudinum omnium, & mei ipsius potius obliviscar, quam Divinæ, & Cœlestis Jerusalem, quæ futura est mihi sedes æterna, objectum lætitiæ meæ, & terminus spei, omniumque desideriorum meorum. *Idem.*

Opus est ut homo sursum se attollat in Cœlum, donec naturæ suæ pondus illum detrahit in terram; oportet, illum depræliari, vincere, non vinci; plurimos hostes prosternere, infinitos propemodum obices superare, & insidias effugere, quas omnia illi struunt in singulos gressus. Etenim consanguinei, amici, status, permansio, negotia, officia, recessus, omnia suum virus habent, & nihil est, ubi peccati occasionem invenire nequeamus. O Deus! arctior ne, difficiliorque via esse poterat, ut ad beatum finem perveniremus? tu Domine gloriosam hanc sedem tamquam munitissimam Arcem constituisti, non nisi vi summa expugnandam. Tu metipse testaris,

ris, te non venisse in terras, ut pacem afferres, sed ut nos jugi, crudelique bello subjiceres. *Desumptum ex sermone manuscripto.*

Quid fecerint Sancti ut Cęlum promeruerint.

Si recensere possem eos omnes, qui nunc æterna gloria fruuntur, ne unum quidem invenirem, saltem ex adultis, cui infinito pretio ea gloria non steterit. Alii martyrio affecti fuerunt, hoc est inter gravissimos cruciatus animam efflarunt. Nulla excogitari supplicia possunt, quæ tyranni contra martyres non exereuerint: immo ad Martyres torquendos plurimi adinventi fuere cruciatus, antea inauditi. Alii fuerunt Apostoli, qui videlicet plures annos sine ulla requie, sudores, laboresque suos impenderunt, ut erudirent populum rudem, atque sylvestrem, quem per ipsa maris pericula in extremis usque terrarum oris conquisiverunt. Hi fuerunt serventes Monachi, qui nempe jejunarunt, super nuda tellure cubarunt, innocuam carnem afflixerunt, vale æternum dixerunt vitæ hujus commodis, & voluptatibus; Qui sensibus suis minimam etiam libertatem negarunt, qui Cruces, humiliationes, atque austeritates concupiverunt. Illi sunt Anachoretæ; hoc est, qui viventes adhuc horrentibus rupibus insepulti nullam cum hominibus consuetudinem habuerunt, qui eam vitam duxerunt, quæ proprie loquendo, jugis erat mors; adeo intenti erant, ut corpus suum destruerent, atque in nihilum redigerent. *Sermo manuscriptus P. Stephani Chamillard pro Festo omnium Sanctorum die.*

Inertes gloriæ Sanctorum spectatores ab illorum imitatione tam longe distamus, ut parum absit, quin minus illorum facta veluti meras historias audiamus, quæ ad nos nequaquam pertineant. Diei hujus solemnitas levem aliquam perfunctoriæ lætitiæ speciem, vel ad summum aliquod exterioris cultus indicium videtur exposcere. Quid autem? nonne fidem nostram excitare possemus horum cœlestium abjectorum intuitu,& spem nostram fovere recordatione illius, quod ipsi fuerunt, & quod hodie sunt; atque inde inferre quid nos ipsi futuri simus? *Idem.*

Spes futuræ beatitudinis.

Credo equidem, Domine, si fideliter in hac vita tibi famulatus fuero post mortem æterna felicitate me perfruiturum, atque ingressurum in ædem gloriæ tuæ ubi aderunt omnia quæcumque desidero, & omnia aberunt quæcumque metuo; ubi bonum est sine malo, voluptas sine dolore, gloria sine verecundia, pax sine bello gaudium sine tristitia, quies sine tumultu, & vita sine fine. Spero futurum, ut in Cœlis te videam, te diligam, te possideam, te fruar; videam primam veritatem, diligam essentialem pulchritudinem, possideam summam bonitatem, fruar æterna felicitate. In te, Deus, credo, me visurum quidquid pulchrum est, amaturum quidquid bonum, possessor quidquid opimum; gustaturum quidquid suave; auditurum, quidquid harmonicum, potest excogitari. *Pater Croiset tractatu de fide victrici.*

O vos miseros, quot laboribus torquemini, ut bona congeratis? quot curis corpus, animumque vestrum affligitis, ut negotia vobis fluant e sententia? quot dies, quot noctes vos curæ conficiunt, ut inveniatis quomodo ex eo, in quo versamini, periculo emergere valeatis? Ad quid tot inutiles curæ, atque labores? Si pro Cœlo labores vestros impenderetis, singula laborum vestrorum momenta maximum æternę gloriæ pondus vobis afferrent: sed quoniam pro mundo laboratis, multum quidem laboratis, sed nihil acquiritis; ventum seritis, & procellas metetis: Quidquid fecistis, & passi estis, nihil proderit vobis; omnia consilia vestra in fumum abibunt, omnia opera vestra mortua sunt, & vos cum illis moriemini. *Idem tomo 2. cap. sect. ult.*

Nostra ad Cęlũ promerẽdum incuria.

Hominum plerique ex eorum numero sunt, qui quemadmodum Propheta Psal. 16. loquitur, *oculos suos statuerunt declinare in terram*; neque illos unquam ad Cęlum, ubi vera felicitas est, attollere volunt. Pro nihilo habent beatam illam delitiarum omnium sedem, quæ unicum esse deberet votorum suorum objectum. Illos nonnumquam Inferni terrores afficiunt, sed nec Paradisi voluptates eos unquam alliciunt. Corpore graves mundo per terrenos affectus, veluti radices vincti, onusti vinculis iniquitatis, & sub scelerum suorum sarcina, creaturas versus inclinati in anima, quæ prorsus carnalis, & animalis facta est, nullum sentientes motum erga centrum suum, carent alis columbæ, quas tribuit Deus animabus puris, ut volatu super montem Sanctum contendant. Secreta quadam cum desperatione immensa illa respiciunt spatia, quæ cœlum a terra sejungunt, cum spe, æternæ suæ felicitatis desiderium amittunt, ac pro se non aliam, nisi in hoc mundo felicitatem putant futuram: *pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.* Psalm. 105. *Abbas du Jarry sermone pro die festo omnium Sanctorum.*

Primus animæ motus est felicitatis desiderium; sed præterea divinus Spiritus efficit, ut homo rationabilis sentiat, se creatum esse propter finem dignum nobilitate essentiæ suæ, & cum nihil inveniatur in terris, quod votorum suorum latitudinem possit explere, vota sua convertat ad illud objectum, quod toto Cęlo res creatas excedit. Hæc insatiabilis potentia, quæ illum semper rapit, ut cupiat aliquid ultra ea, quæ possidet, in illo inutilis esse non potest. Hanc e natura habere non potest, nisi reipsa bonum adsit, cujus præstantia captum cordis valeat explere. Hoc adeo naturale, validumque studium, quo cupit felicitatem in ipso etiam peccato, per quod a felicitate longius recedit, habere debet realem, atque effectivum terminum, qui sibi respondeat, & cor semper erit in statu violento, & inquieto, donec erit extra centrum suum, vel extra viam, quæ illuc adducere possit. *Idem.*

Patria nostra cœlũ est, & hospites sumus in terra.

Mementote vos hospites, atque exules esse in terra, & in deliciosissimis deserti locis ad promissam terram vobis esse contendendum. Mystica illa tentoria sub quibus Israelitæ permanserunt, illa Tabernaculorum festivitas, quam ipsi quotannis tanta cum solemnitate celebrabant, Agnus ille Paschalis, quem renes succinti, baculumque manu tenentes, festinanter comedebant; Pascha, quod significat transitum; hæc omnia speciosæ sunt, admirabilesque figuræ exilii, in quo sumus super terram tamquam viatores, qui prætergrediuntur, quin morentur, & semper ad patriam tellurem festinant. Hinc Deus iter hoc nostrum molestum, atque arduum effecit, ne viam accipiamus pro termino: permittit, ut nullam percipiamus in hac terra voluptatem amaritudine vacuam, nos in hanc necessitatem adducturus veræ felicitatis, quam nobis destinat, inquirendæ. Patienter igitur hic ferendum est pondus diei, ac æstus, ut quietis suavitatem percipiamus in termino. *Idem.*

Hæc messis gloriæ, quo Sancti in Cęlo perfruituri sunt, postquam in terra severint in lacrymis; hæc justitiæ corona, quam æquus Judex in stadii fine pollicetur, magnifice fulgentesque descriptiones Jerosolymę Cęlestis quas in Apocalypsi deprehendimus; immutabilis ea serenitas, quæ in beata illa sede effulgebit, serenus ille dies, quem nulla unquam nubes turbabit, æternum illud canticum, quod Angelorum myriades coram Agni Throno adstantes jugiter repetent; hæ omnes Imagines quid aliud sunt; S. Augustinus ait, quam Spirituales gradus, ut per sensuum impressionem spiritus attollatur ad Deum? Hæc sunt tamquam alimenta sacri ignis divinę charitatis, cujus scintillæ ad Deum usque feruntur per inflammata illius possidendi desideria. Hinc illi gemitus turturis, cujus vox in solitudine auditur; hinc dulces illę animarum querelę cum S. Paulo cupientium his vinculis solvi, ut ad JESUM CHRISTU Mascendant, hinc illa vota videndi sine nubibus, & integumentis divinam illam pulchritudinem, cujus pręstantiam satis detexere perfunctorii illi radii, qui toties in Cęlestium rerum contemplatione oculis affulserunt; hinc jactus illi voluntatis in Deum, qui fideles separant a creatis quibuscumque rebus, eoque, ut ita dicam, adducentes usque ad Cœli fores efficiunt, ut ad Cœlestis Jerosolymę adspectum super flumina Babylonis ingemiscant: hinc violentę agitationes, & audeo dicere, illę convulsiones animę, quæ jam mandata sese tam-

se tamquam flamma tenuis ad Cœlum attollit, & quæ cum terræ propter corporis vincula adhæreat, deficit præ divini amoris languore, quod maximum est perfectissimæ charitatis argumentum. *Idem Abbas du Jarry*.

Inflammata Davidis vota in Cœlum

Quibus non utitur luculentissimis verbis David ad innuendam desiderii sui magnitudinem, quo Deum possidere concupiscit? Cervus sitiens ad aquarum fontes festinans, arida tellus propter æstum hians, ac rorem ex ferreo, æneoque Cœlo deposcens, infirmæ, tenuesque imagines sunt. Modo petit, alas columbæ, quibus volet & in Deo requiescat; modo fatetur lacrymas suas sibi nocte, atque interdiu panem fuisse, donec aberit a Deo; illic mavult in domo domini, quam in locupletissimis peccatorum tabernaculis habitare; unum a Domino petit, illudque donec exoraverit, orat; videlicet, ut habitet in domo Domini omnibus diebus vitæ suæ. Omnis æstuosi hujus amoris violentia, atque desiderii hujus impetus erga objectum suum, nonne satis per hæc verba insinuatur? *quam dilecta tabernacula tua Domine, concupiscit, & deficit Anima mea ... lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi; in Domum Domini ibimus*. Nonne vobis videre videmini animam sanctam per æstuosos, ac repititos amoris impetus sese in Deum projicientem? *Idem*.

Quam mira cæcitas est animam JESU CHRISTI Sanguine redemptam, præceptis ejus imbutam, in Religione illius enutritam, quotidie petentem, ut illius Regnum adveniat; nihilominus in hoc suas omnes cupiditates continere, ut hujus terræ honores, divitias, & commoda quærat? Deum sua potestate, magnificentia, liberalitate, gratiis non posse ad se pertrahere eam animam, quæ ideo creata est, ut illum possideat; & hunc, cui non deest, quomodo omnibus hominibus omnino satisfaciat, nullum fere hominem invenire, cui ipse sit satis? verum quidem est, nos subinde de Cœlo cogitare, ac velle ibi esse; sed verissimum quoque est, nos nimis cito illic esse minime velle, propter miserum mundi hujus amorem *Auctor Sermonum moralium*.

Deus merces nostra

Salvator die quadam sciscitatus ex S. Thoma Aquinate, quam cuperet laborum suorum mercedem; hic illi respondit, *non aliam quam te ipsum*. Tu es omnium facultatum animæ meæ beatitudo, intellectus meus non alia habet lumina, voluntas mea non alios ignes, cor meum non aliam felicitatem: *non aliam quam teipsum*. Tu centrum es votorum meorum, & cumulus desideriorum meorum; alias nolo divitias, coronam, beatitudinem, nisi te: *non aliam quam teipsum*. Et sane non alia merces est, & audeo dicere, o Deus; ad hanc necessitatem redactus es ut mihi, vel nimis tribuas, vel nimis parum. Si te ipsum mihi dederis, hoc nimis quidem pro laboribus meis esse fateor; sin autem quid aliud præter te mihi dederis, quantumcumque istud sit, satis non est meis desideriis. Tu unicum es, ac summum bonum; sine te numquam ero contentus? *Pater Novet in præfatione primæ partis libri, cui titulus: Homme d'Oraison*.

Cur fideles filii Regni dicantur.

Unquamne animadvertistis, cur Christiani in Evangelio Matth. 8. *Filii Regni* vocentur? Sæpius cogitavi, illos fuisse tamquam filios Israel, qui licet diu in Babylonis captivitate permansissent, summo tamen flagrabant desiderio in Judæam revertendi; ita mea quidem sententia, hac de causa Christiani *filii Regni* Cœlestis vocantur, qui licet nati sint in terris, ibique tamquam in exilii loco versentur, indesinenter tamen votis suis feruntur in Cœlum, quæ est ipsorum amabilis Patria. Hac de causa filii Regni vocantur. Scio equidem dici posse, illos hoc nomine appellari, eo quod Salvator hoc ipsis Regnum emit sanguine suo, sed dicere non vereor, illos peculiariter hoc nomine nuncupari, eo quod JESUS CHRISTUS vult, eos suspiriis, & gemitibus suis illud sibi Regnum comparare. *Christianus perenniter gemit*, quidam Pater ait; si nos gemimus, si in terra vivimus in assiduis suspiriis & gemitibus ad Cœlum anhelantes, sumus hujus Regni filii. *Fromentieres sermone de Ascensione*.

Difficile est in hac curarum oppressione, qua in terris obruimur, nos habere posse eam spiritus libertatem, quæ requiritur, ut Cœlum cogitemus; quemadmodum olim Populus Israel Moysem audire non poterat de terra promissa verba facientem propter Spiritus oppressionem, in quam illos servitus redegerat. Frustra de altera vita sermo habetur apud fideles, ubi sub vitæ præsentis necessitatibus gemunt: cum enim omnis spiritus sit quodammodo servus corporis, & aliquando hoc pondere obruatur, ad æternæ suæ quietis locum sese nequit attollere, & per miserum hunc terræ amorem sensim desuescit oculos attollere in Cœlum, ut Cœlestem hanc Patriam cogitet, ubi verorum fidelium spes sunt, atque desideria. *P. Rapin de maximo salutis negotio*.

In beata illa Sede Spiritus humani immensitas, quæ maxima est nobilitatis, animæ ipsius nota, penitus saturabitur; tum naturalis spiritus inquietudo quærentis rebus omnibus frui, & numquam contenti sedabitur, atque aviditas cordis ipsius replebitur, quia Deus ipse erit merces illius: replebit enim plenitudine perfectionum suarum immensum animarum nostrarum capium, quæ in uno illo invenient quidquid ipse desiderant, eritque ipse beatis omnia, quoniam illos seipso replebit. S. Bernardus inquit: *plenitudo quam expectemus a Deo, non erit nisi de Deo*. *Idem*. — In Cœlo perfecte contenti erimus.

Gaudemus audientes illos, qui in itineribus consenuerunt, qui sciunt, & diligenter enarrant Urbium quas viderunt, distantiam, situm, magnitudinem, & quidquid singulare ibi admirati sunt; nos vero qui in hac vita viatores sumus, & qui Cœlum versus contendimus, neque unum hoc scire quærimus, quantum ab illo distemus.... Si nos sinet negligimus in via, quæ ducit ad Deum, distamus multo magis, quam Cœlum distet a terra. Sin autem properamus ingredi in beatam illam Civitatem, quamprimum erimus præ foribus illius; nam hæc distantia non proficiscitur ex locorum longinquitate, sed ex vitæ nostræ ratione. *D. Chrysostomus in S. Matthæum*.

Quid unquam in terris desiderari, quid quæri, quid in hac vita æstimari potest, quod conferri possit cum iis, quæ speramus in Cœlo? Valetudo, quæ atteritur, ætatis robur, quod consenescit, existimatio, quæ nonnumquam sine ullo merito acquiritur, & nonnumquam etiam sine demerito ullo amittitur; laudes quas vanitati tribuit adulatio, & quarum præmium mendacium est; Spiritus, qui propter propriam infirmitatem exhauritur; patrocinium, quod fortuito tribuitur, & pro libidine aufertur; fortuna, quæ multis laboribus quæsita repente corruit; opes, quas abluntere ipsi metuimus, & ab aliis rapi dolemus; Amici, qui lucri spe illecti gratificantur, & qui abeunt, ubi felicitas amicorum abierit, avibus similes, quæ in alio climate mitiorem quærunt auram, atque tempus magis temperatum sectantur: cogitate quanto melius his omnibus perfruemini in Cœlo, ubi valetudo concuti non poterit, ubi existimatio extra calumniæ jactum erit posita &c. *Flechier sermone de felicitate*.

Ut sciamus quanta sit magnitudo hujus boni, quod Deus nobis præparavit in Cœlo, cum S. Bernardo illum interrogemus, a quo nobis fuit preparatum. *Dic bobis tu qui præparas, quid præparasti? ego merces tua magna nimis*. Gen. 15. Divinitatis meæ sinus vobis erit pro domo, corona mea pro diademate, essentia mea pro ditione, potentia, sapientia, bonitas, justitia, misericordia, omnesque perfectiones meæ possessiones vestræ erunt, atque hæreditates. *Super omnia bona sua constituet eum*. Matth. 24. Audite, quid veritas ipsa Prædestinatis omnibus dicat in Evangelio. Luc. 22. *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam*. Quomodo igitur Deus nonnisi semetipso saturari potest, atque infinita requiritur veritas, ut illius intellectus pascatur, & bonitas infinita, ut cor ipsius adimpleatur; hæc eadem veritas; atque bonitas epulæ erunt Beatorum. *Pater Texier in Quadragesima*. — Idea nostræ beatitudinis in cœlo.

Licet Deus omnes Thesauros suos exhauriret, si fieri posset, ut mihi bona conferret, si post hæc faciem

suam

suam obnuberet, ac suam celaret divinitatem, felix cum essem, neque voti compos; de illo quererer, & si me interrogaret, quemadmodum cæcum illum Evangelicum, *quid tibi vis faciam?* Luc. 18. ego illi responderem: *Domine ut videam.... satiabar cum apparuerit gloria sua*, Psal. 16. Fac, ut videam te; te unum quæro, detege mihi faciem suam, & jam voti sum reus. Sed quid ultra videre cupis? cupio videre, quod es, cupio videre essentiam hanc, quæ semper fuit, quæ numquam incœpit esse; scrutari cupio imum essentiæ tuæ, ut ibi videam perfectionum tuarum abyssum, quam nobis abscondis, ut videam originem entium omnium, omniumque possibilium pulchritudinem. *Pater Cabillon sermone de omnibus Sanctis*.

Si verum est, quod S. Augustinus ait, ut hac felicitate unica tantum die perfrui possemus, contemnendas esse omnes annorum omnium voluptates; namque ut Regius Propheta testatur: *melior est dies una in Atriis tuis super millia:* quid tandem erit tota æternitate hac ipsa beatitudine frui? Utique dies una in eo loco melior est, quam optimorum annorum numerus infinitus. Quid igitur erit sæculum, quod mille anni, quid annorum myrias, quid decem mille myriades? Hoc est parum dicere, vel potius nihil; namque post hunc annorum, vel sæculorum numerum nondum medium attigi, imo neque principium, æternitatis enim mensura tempus non est, Deus unus, qui nullam habet in duratione sua, non secus ac in gratia mensuram. *Idem*.

Tempus vitæ hujus breve est, levissimus labor, & nos inerses sumus, ac molles! In terris præliandum est, in Cœlis erit corona vestra; homines vos affligunt, atque contumeliis afficiunt, Deus vos consolabitur, & gloriæ coronam ellargietur. Momento dumtaxat currendum est, atque in stadii fine vobis offeret pretium, & requiem numquam desituram; præliamini in corpore corruptibili, & in incorruptibili corpore mercedem referetis.... Ad hæc, tanta nobis cupiditas inest modicum terræ spatium possidendi, quod inter paucos dies nos conteget; Cœlum vero negligimus, ubi æternum cum Deo vivere possumus? tot labores, ac pœnas patimur, aqua sudamus, & sanguine, ut in Regione nostra, vel potius in loco exilii nostri gradum aliquem obtineamus, & dignitatum veræ Patriæ nostræ participes fieri contemnimus? *Desumptum ex Auctore Neoterico, & Anonymo*.

Fideles promissionum filii vocantur.

Præstantissima est, atque admirabilis qualitas, quam Apostolus Fidelibus tribuit, eos *filios promissionis æternæ* appellando. Fratres mei, inquit ille, sumus Filii promissionis beneficiorum omnium, quæ unquam homini conferre potuit Deus, cum promiserit daturum se ipsum nobis pro hæreditate, atque æterna possessione nostra: ideoque meminerimus opus esse, ut nosmet præbeamus talibus promissionibus dignos, atque geramus nos tamquam illos qui post præsentis vitæ calamitates destinati sumus *ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis;* ad Rom. 8. Ita est, ut secundum ejusdem Apostoli sententiam loquar, sumus creaturæ, expectantes futurum, ut Deus aliquando ineffabili ratione se nobis communicet, suam nobis divinam essentiam, omnesque gloriæ suæ pulchritudines detegat. Hactenus promissionis tantum arrhas accepimus, effectum, atque complementum præstolamur. *P. Antonius de S. Martino a Porta Carmelita Excalceatus in libro cui titulus:* Conduite de la grace *tract*. 6.

Hæc sunt o Fideles, quæ de novissimo fine, æternaque vestra felicitate creditis; sed quandonam vita, moresque vestri fidei respondebunt? quandonam vivetis eo homine dignam vitam, qui ad gloriæ æternitatem contendit? quandonam Cœlum erit unicum votorum vestrorum objectum, & mundus tantum vobis displicebit, quantum est contemnendus? numquid vosmet reservatis, ut imposterum vivatis pro illo, cum quo semper vivere debetis? relinquite vanitates, sinite terram illis, qui terram tantummodo norunt, & amant; quasi hic in æternum essent permansuri. Quod si tanto flagratis amore opum, commodorum, & voluptatum; nobilior, atque sanctior vos alliciat ambitio; desideria vestra in Cœlum convertite: ibi sunt inæstimabiles divitiæ, honores, throni, voluptates, quæ desideria vestra explere, & vos beatos efficere possunt. *Id.*

Quid homines pro levi mercede conentur.

Quos animos, quem ardorem non ciet spes præmii etiam levis? ad oppidi opugnationem per ignem, & ferrum contenditur, pericula tempestatum, atque naufragiorum subeuntur; longi itineris labores, atque ærumnæ perferuntur, ubi exiguæ utilitatis, vel terreni boni spes adsit; vos autem, ut immortalem coronam, ut delicias, & bona æque, ac Deus ipse, permansura obtineatis, parum adeo contenditis? num gravis est nimium labor ille, quem Deus a vobis exposcit? neque dignabimini adlaborare, ut Cœlum acquiratis, & illi placeatis, qui se ipsum tradit in mercedem? quid ad hæc respondetis, auditores? creditis ne Paradisum adesse? Utrum in corde vestro vivit cœlum, an terra? tempus, an æternitas? Vos quidem hanc mercedem credere dicitis, hanc sperare, ad hanc contendere; ad hoc enim vos cogit ea religio, quam profitemini: referte igitur omnes actiones vestras ad æternitatem, atque ex vitæ vestræ ratione pateat, vos in vitæ hujus spe non acquiescere, sed major aliquid præstolari, quam quæ inveniuntur in terris. *Idem*.

Paradisi descriptio ex Apocalypsi.

Ex omnibus encomiis, quibus S. S. variis in Scripturæ locis Paradisum commendat, majorem de eodem adstruere mihi videtur ideam nomen Sanctæ Civitatis, quod in Apocalypsi reperio. Nihil illic prætermittit S. Joannes, ut locupletissimam Cœlesti Jerosolymæ graphidem nobis proponat: ibique usurpat, quidquid in rerum natura pretiosissimum est, & quidquid naturæ ars, vel cogitatio potest adjicere. Ipsa, ait ille, magnæ istius Civitatis fundamenta ex smaragdis, & sapphiris condita sunt; ædificia quæcumque ex Crystallo, auroque mundissimo nitent; aurum incolarum pedibus teritur, viæ enim, atque compita strata sunt auro. Illam aquæ vivæ fluvius multifariam secat, cujus littora florentibus, semperque virentibus consita sunt arboribus, quæ singulos menses recentes afferunt fructus. Denique sydus sole ipso toto Cœlo micantius, ubique lumen æque effundit, & suave, nitens quin oculos lædat, mirum in modum tot divitiarum pretium ostendit. Hoc autem sydus æternum diem parit, diem semper serenum, semperque tranquillum, nullis unquam nubibus obumbratum; neque recedit unquam, ut nocti locum relinquat: *nox enim non erit illic*. Apocal. 21. Hæc proculdubio admirabilis sedes est, & nescio, quomodo nobis adhuc supersit aliquis amor pro hac terra, pro hac obscura, sordidaque mansione, pro hac totius mundi sentina, ubi semel oculos conjecerimus in Regionem tot deliciis, atque voluptatibus affluentem. Verum ita loquitur S. Joannes ut sese ad intellectus nostri captum accommodet. Nihil enim hujusmodi in cœlum invenitur; sed omnia toto cœlo pulchriora sunt, & magis magnifica, quæ oculus non vidit, auris non audivit, & in cor hominis non ascenderunt &c. *P. de la Colombiere in die festo omnium San.*

Alia idea felicitatis Sanctorum

Tanta est felicitas illa, quam in laborum nostrorum præmium Deus pollicetur, ut quidquid magis nitet in mundo, nox sit, atque tenebræ; neque ullum omnino lumen adsit, quod illius pretium, atque pulchritudinem possit ostendere. Quapropter Apostolus, qui in Extasim raptus illam viderat, testatus est: *oculus non vidit* &c. Quidquid in terris magnificum videri potest, quidquid mirabile potest narrari, quidquid humanæ mentis libertas fingere sibi potest, quidquid intellectus potest concipire, nihil est omnino, ut inde intelligamus mercedis magnitudinem, quam nobis præparat Deus; ad cujus imaginem efformandam, opus est, mundum universum prætergredi, ac in ipso Deo quærere lumen, quo beatitudinem intueamur, quam ipse solus potest ostendere juxta illa Psalmistæ verba: *in lumine tuo videbimus lumen*, Psal. 35. *Maimbourg sermone pro secunda Quadragesima Dominica*.

Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloram, quæ revelabitur in nobis. Ex iis passionibus, atque laboribus, qui a Christiana vita sejungi non possunt, oculos vestros, & cor in Cœlum attollite; respicite itineris terminum, bravium post stadium, coronam

ronam

ronam post prælium, & omnem hanc gloriæ infinitatem, quam post vitæ hujus ærumnas vobis præparat Deus. Quamtumvis integra ærumnarum, laborumque requireretur æternitas pro unico ejus glorię momento, quam ille vobis proponit; hæc ipsa æternitas parum esset. Cum enim hæc gloria sit ipse Deus, nulla inveniri potest ratio inter illam, & quidquid fieri, vel ferri potest ad eam acquirendam. Quid ergo cum momentum ærumnæ quæratur, ut gloriæ hujus possessionem in æternitatem omnem nobis certam faciamus? *momentaneum, & leve tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis* 2. ad Cor. 4. O Eternitas! O momentum! Eternitas, quam magna es! Momentum quam breve! & hæc magnitudo quam votis omnium concupisci debet, quandoquidem pro adeo parvo tribuitur? *momentaneum, & leve. Æternum gloriæ pondus*. Pœnæ momentum, gloriæ æternitas: Crux in hac vita, & Deus, qui mea erit beatitudo, donec ipse erit Deus. Non aliæ post hæc, Deus meus! Cruces, & Passiones sunt in vita Christiana; quia passiones, & Cruces fiunt voluptates, atque deliciæ, quandoquidem certo nobis promittis per has infinitæ gloriæ possessionem acquiri. *Idem*.

Equidem scio, cognitiones nostras limitibus, ac finibus suis esse circumscriptas, ideoque in Cœlo nullam habituras rationem cum infinitis Dei perfectionibus, atque essentia. Hoc tamen non oberit quominus palam contemplemur incomparabile istud objectum, & per hanc contemplationem beati efficiamur. Quemadmodum enim vas mari immersum omnes maris aquas non recipit sed tantum recipit, quantum satis est, ut repletum, nullam vacuum admittat: similiter in divinitatis Oceano immersi, licet recipere, & capere non possimus quodcumque Dei felicitatem, & gloriam constituit; nihilominus tantum recipiemus, quantum satis erit ut omnia vota nostra expleantur, ita ut nihil desit supremæ rationabilis Creaturæ felicitati. *Liber qui inscribitur Consolation contre les Trayeurs de la Mort*.

Quid sit Paradisus

Quid est Paradisus? est inventio maxime admirabilis divinæ Sapientiæ, maximus omnipotentiæ conatus, liberalitatis & magnificentiæ terminus, dignum Sanguinis Dei pretium, bonum ita magnum, ut Deus licet omnipotens nihil majus dare possit: cum enim seipsum beatis tribuat in Cœlo, potestne aliquid ipso melius inveniri? *quid enim poterat dare se ipso melius, vel ipse?* S. Bernardus ait. Ad hoc autem bonum acquirendum requiritur solum, ut vim affectibus nostris parumper faciamus, ut ex contrito, humiliatoque corde suspirium effundamus, ut pro illius amore aquæ sciphum præbeamus. Numquid nimium requiritur? sin autem hoc pretio Cœlum tenuimus, nonne meremur, ut eodem in æternum careamus? *Pater Nepueu tom. 1. considerationum Christianarum*.

Paradisus maximum bonum est, quippe extremus est Divinæ magnificentiæ conatus. Deus quidem locuples, & liberalis in aliis muneribus videtur; in Cęlo tamen, ait Propheta, solum magnificus est; Terra, Mare, Cęli, Sydera, omniaque admirabilia domini opera, quæ intuemur, illius gloriam enarrant: sed in Paradiso tantum illius micat magnificentia. Omnia, quæ nobis Deus in hac vita communicat bona, non aliud sunt quam guttæ hujus torrentis deliciarum, qui beatos inundabit: eas, ut ita dicam, diffluere sinit, ut Fideles intelligant, si in hac lacrymarum valle tanta nonnumquam dulcedo percipitur, quid tandem in illa beatitudinis sede futurum sit: si locus exilii tantam aliquando habet voluptatem, quid sit futurum in Patria? Væ nobis si exilii nostri locum anteferimus Patriæ; nostram profecto infelicitatem meremur, si adeo cæci sumus, ut eam diligamus. *Idem tom. 2.*

Cęli comparatio cum Thabor, ubi Dei Filius transfiguratus apparuit.

Si tunc temporis fuissemus, quo Mundi Salvator versabatur in terris, nemo nostrum profecto singularis beneficii loco non duxisset illum sequi in montem Thabor, ut transfigurationis ipsius spectator esset, ac Testis. Sed mors Sancta efficiet, ut ascendamus Sanctum Montem Sion, nosque super omnes Cęlos attollet, ubi multo plura, ac majora videbimus, quam quæ eo in monte viderunt Apostoli. Non enim ibi solum contemplabimur divinum hunc Salvatorem sole ipso fulgidiorem; & cujus indumenta ipsa nive erunt candidiora; sed nos ipsi ibi transformabimur, & gloria induemur. Tres Apostoli, qui superbi illius spectaculi Testes fuere duos tantum in Thabor viderunt Prophetas; nos autem ibi Prophetas omnes, Patriarchas, Apostolos, omnesque Sanctos in Cęlo Triumphantes videbimus. Apostoli non viderunt illum gloriæ radium, qui ex beata Salvatoris anima in illius corpus effluxit, nisi tamquam aliquod fulgur; & brevi tantum momento celesti ea voluptate gavisi sunt; nam statim ex Sancto illo monte descenderunt, & recentibus præliis, ac ærumnis fuerunt obnoxii. Sed nos ascendemus in Cęlum nonnisi resurrectionis die descensuri, & postmodum in æternum ibi permansuri. Nulla nobis, ineunda amplius erunt certamina, nulli hostes superandi, nulla pericula subeunda. *Auct. Neotericus, & Anonym.*

Insigni a Deo donatum fuisse gratia putamus S. Joannem, cui ille novæ Jerusalem gloriam, opem divinamque pulchritudinem ostendit; sed quod dilectus iste discipulus tunc in somnis, & in visione tamtummodo vidit, Deus nobis aliquando re ipsa contemplandum exhibebit. Audiamus modo vocem Domini de summo Cœlo clamantis, ut olim cum dilecto discipulo locutus est: *veni, & vide*. Veni, Serve fidelis, ostendam tibi Civitatem meam magnificam, Triumphantem sedem gloriæ meæ, omnemque Regni mei magnitudinem, atque magnificentiam: *veni, & vide*. Veni, & præbe te dignum, qui locum hunc ingrediaris, atque coram te omnes thesauros meos, omnesque pretiosas meas coronas explicabo. Veni & fluere faciam, te inspectante, fluvium aquæ vivæ fluentis de solio meo, æternasque voluptates emanantes de facie mea, quas tibi palam ostendam. Neque divinos hos Thesauros, omnem Cœlestem gloriam, omnesque Angelicas hasce delicias in somnis, vel nocturna visione, vel per extasim, aliumve propheticum raptum ostendam; sed efficiam, ut lucis nitidioris, & fulgidioris ipso sole beneficio hæc omnia re ipsa contempleris; neque solum, ut hęc omnia commode contempletis, sed ut iisdem in ęternum tamquam bono tuo perfruaris. *Idem*.

Sanctorũ in Cœlo merces æterna.

Sola Justorum merces non præterit: *justi* enim, quemadmodum inquit Scriptura, *in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum*. Hæc electorum merces immutabilis est, quoniam ut ait JESUS CHRISTUS, consistit in felicitate videndi, amandi, & possidendi Deum quem in æternum videbunt, amabunt, possidebunt. Quemadmodum in hoc damnatorum pœna posita erit, ut in æternum careant Deo, atque semper jacturam hanc sentiant; ita Sanctorum felicitas erit jacturam hanc ulterius pati non posse, non posse amplius a Deo separari, sed in æternum illi adhærere: *ecce merces Sanctorum*, Ecclesia ipsa concinit: ecce merces eorum, qui adhærent Deo, eique famulantur. Regnum illis præparatum est, sed Regnum æternum, ubi nulla erit successio, nulla perturbatio; illos corona manet, sed corona, cujus privilegium omnibus terrarum coronis incommunicabile æternitas est. Regnabunt, sed eorum æque ac Dei Regnum, Regnum erit omnium Sæculorum. *Ecce merces Sanctorum. Idem*.

Officium plurium Martyrum & Nat. antiphi.

Quæcumque nobis ingruant adversitates, quibuscumque laboribus exerceamur, illa usurpemus S. Pauli verba: *momentaneum hoc, & leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in Cœlis*. Breve hoc pręsentium vitæ hujus ad versitatum, quæ sunt adeo leves, momentum, hoc est, hic morbus, quem mihi Deus immittit, hæc injuria, quæ mihi infertur, hæc persecutio, quæ in me cietur, hæc bonorum jactura, quam pro temporum calamitate patior, hæc ærumna, quæ mihi perferenda est; hæc omnia juxta Apostoli sententiam non aliud sunt, quam breve momentum, & quod facile præterit, quoscumque secum effectus trahat: *momentaneum hoc, & leve;* hæ omnes terrenæ afflictiones in me supremæ gloriæ æternum pondus producent: *æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Ulla ne afferri potest ratio magis efficax, quæ vos ad Christianam patientiam excitet? ulla ne vobis præberi potest, quæ tantam ad persuadendum vim habeat præter hanc, videlicet illius gloriæ, quæ electorum merces est

est futura, æternitatem? per hanc Sancti de mundo Triumphum egerunt, per hanc in certaminibus suis fuerunt invicti. *Idem Auctor Anonymus.*

Gloriæ Cælestis adspectus Sanctos homines a terra divulsit, oportet ut effectum eumdem in nobis operetur. Immortalitatis fides illos ad sanctitatem perduxit, opus est, ut eadem via illuc perveniamus. Vos o Beati quorum omnium hac die memoriam colimus, vos petimus & obtestamur, ut pro nobis hoc petatis a Deo. Vos fuistis, quod nos sumus, & nos aliquando id speramus futuros esse, quod estis; vos infirmitates nostras estis experti, nos ad beatitudinem vestram anhelamus: licet peccatores, fratres vestri sumus; licet a vobis sejuncti, arctissimo tamen intimæ societatis vinculo, quæ est Sanctorum communio, adhæremus; licet mundi hujus incolæ, quatenus fideles, sumus etiam vestri concives, & domestici Dei; licet pauperes, & in hac lacrymarum valle plorantes nihil minus contendimus, quam ut simus similes vestri, Filii Dei, vestri cohæredes, & hæredes JESU CHRISTI. Nos ergo respicite tamquam his omnibus titulis decoratos; ideoque tamquam vestra charitate dignos: respicite nos veluti illos, qui una cum vobis numerum electorum sunt repleturi, & quorum sanctificatio illud jam unum est, quod desiderare possitis. Benignis auribus preces nostras excipite, easque exhibete illi, ad cujus solium adstatis, ut vos exaudire dignetur. Thura, votaque nostra recipite. Præsidium, atque charitatem vestram super nos ostendite; estote patroni, atque intercessores nostri, quemadmodum imitatores vestros esse nos cupimus; fruimini vestra felicitate, sed mementote nostræ egestatis. *Idem.*

Mundi hujus præterit gloria Beatorũ gloria æterna & ab hac incipit vita.

Donec subsliterit JESU CHRISTI Ecclesia, vigebit cultus, & honor, qui sanctis adhibetur. Hic vocatur radius æternitatis gloriæ eorum, & quædam veluti præoccupatio æternæ ipsorum mercedis. Mundi gloria paulatim interit, & cum mortalibus ipsis tumulatur. Aliquantisper eorum fama percrebescit, sed quoniam tempus illorum finibus suis continetur, *periit memoria eorum cum sonitu*, ut ait Scriptura, *Psal. 9.* Quot summi Viri, antiquitatis Heroes nunc in tenebris jacent, de quibus nemo loquitur, nemo cogitat! Eorum gloria, quæ fluxa erat atque perfunctoria tamquam fumus evanuit; ac gloria Sanctorum numquam interibit. Donec Deus erit Deus, memoria eorum erit in benedictione: *in memoria æterna erit Justus.* In æternum Domine amici tui colentur, quia cum amici tui fuerint, & cessare nequeant, quin sint, semper iis erunt honoribus digni, quos illis deferimus. *Idem.*

Fieri fere non potest, ut homo immensa hæc spatia considerans, ubi tot mirabilia collucent corpora, minime concipiat ideam Regionis longe beatioris præ illa, quam incolit, atque ultra hæc spatia non prospiciat sedem digniorem illo, qui sedem suam ipse complectitur. Invitus etiam quodammodo, futuram vitam sperat, & ubi hujus spei sequitur impetum naturali motu caput attollit, ut Cœlum suspiciat. Quæcumque bona ipsi tellus exhiberet, prohibere non possent, quin aliquid majus cuperet, atque præstolaretur. Hæc bona alia post alia deinceps dilabuntur, ac sibi mutuo succedunt, ut illum tueantur; cumque ille cognoverit hæc deinceps abire, se quoque deficere intelligit, ita ut & propter bonorum inconstantiam, quæ ad ipsum alendum destinata sunt, & propter propriam fragilitatem quæ rere teneatur, quod sperat, sursum in Cœlum suspiciens. *Desumptum ex libro, qui inscribitur: Remarques sur divers sujet de Religion, & de morale: tomo primo de Morte.*

Mereri possumus æternam felicitatẽ vitæ hujus mala ferentes.

Si ejus gloriæ desiderium nos afficit, quæ nostra merces futura est, nihil in terris est, quod ad eam promerendam adhibere non valeamus; & ærumnæ istic a vobis perferendæ facilius ad eam capescendam disponent, si in bonum usum eas velimus convertere. Tædio ne afficimur illius mansionis, ubi necessario manendum est, ut quam cupimus felicitatem nobis eversam faciamus, ubi adsunt adminicula ad illam assequendam, nec deest pecunia, ut ita dicam, ad eam comparandam? Quantumvis infelix sit ista tellus illum nobis exhibet thesaurum, quo in omnem æternitatem sumus locupletandi: quid nostra refert utrum malorum, bonorumve magis fæcunda sit, si quidquid jucundum, & injucundũ ibi est, prodesse potest nostræ sanctificationi, & saluti? *Idem.*

Ejus mercedis, quam in Cœlo præstolamur, beata spes effecit, ut Sancti Viri omnia facere possent, omnia conari, omnia pati ad eam promerendam: *patior* ajebat quidam ex illis, plenus heroica fortitudine, quam veritatis adeo jucundæ fides in ipso ciebat (erat autem S. Paulus) *patior, sed non confundor*. Patior, sed quin doleam, inde glorior? cur autem: *scio enim, cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem* 2. ad Timoth. 1. Quid autem pro deposito suo Paulus intelligit? merita profecto sua, quæ coram Deo fuerat adeptus, hoc est ea, quæ pro Deo fecerat, & quæ pro Deo passus fuerat spe illius gloriæ suffultus, quam Apostolicorum laborum suorum cumulatissimam mercedem futuram esse prenoverat. *Bonum certamen certavi*, ait ille in eadem ad Timotheum Epistola, *cursum consummavi, fidem servavi: in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex*, 2. ad Timoth. 4. Ita loquebatur Apostolus JESU CHRISTI, atque ita jure post hunc licet omnibus fidelibus loqui; quandoquidem ille ipse fatetur hanc justitiæ coronam non sibi solum, sed generatim, & sine exceptione omnibus Dei servis reservatam fuisse: *non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. P. Bordalove in sermonibus recens editis, & qui veri illius sunt. 1. Advent. serm. 1. de Sanctorum mercede.*

Beatitudo Sanctorũ merces futura omnem cordis eorum capacitatem replebit.

De fide est mercedem, quam nobis Deus in Cœlis reservat, omnem capacitatem, omnemque cordis nostri immensitatem esse repleturam; de fide est, nos omnium votorum nostrorum complementum in illa esse inventuros; de fide est, illam pro nobis beatitudinem consummatam futuram, cui nihil deerit, & quæ rerum omnium loco nobis erit: ut verbo me expediam, de fide est, licet insatiabiles simus, per hanc mercedem nos votorum omnium compotes futuros: *satiabor, cum apparuerit gloria tua*, dicebat, Psal. 16. Vir ille secundum cor Dei; quasi diceret, donec illuc perveniam Domine, quidquid mihi mundus exhibeat, semper esuriens, & sitiens ero; semper pertæsus illius, quod sum, id esse, quod mihi ne sum, desiderabo. Semper cor meum inanibus repletum desideriis solidisque bonis vacuum, inquietum turbatumque erit; sed ubi in gloriæ tuæ partem me vocaveris, tunc satiatum cor meum incipit esse triumphum. Non sentiam ultra ardentem cupiditatis sitim, qua urebar, non experiar avidam illam secretæ ambitionis famem, qua devorabar; cessabunt omnia desideria mea, quia in gloria tua inveniam plenitudinem felicitati, plenitudinem quietis, plenitudinem gaudii; hæc enim felicitas, ubi a me possidebitur, pro me erit malorum omnium liberatio, & bonorum omnium possessio. *Idem.*

Sanctorum in Cœlo felicitas tanta est, ut satis dici nequeat ad eam ostendendam, neque fieri satis ad eam promerendam. Nihil istic in terris adstruere nobis potest ideam immensorum bonorum, quibus illi fruuntur in Cœlis; sed mala, quibus carent satis a nobis intelliguntur. Vis ne comprehendere aliquid de felicitate alterius vitæ? cogita illam omnibus vitæ hujus calamitatibus esse vacuam, dolor, tristitia, morbi, metus, sollicitudines, curæ a beata illa sede penitus exulant; nihil molestum ad sanctam illam Civitatem accedit; merum, plenumque gaudium inconcussa tranquillitas in celesti Jerusalem regnat. Proh superi! quis in terra comprehendere potest ineffabiles dulcedines, quibus electi perfruuntur in celo? non solum ibi adest quidquid optatur, sed quidquid etiam requiritur, ne quid optetur. Cor plenum est, anima satur. Torrens est, Oceanum est, purissimarum voluptatum, quibus Beati immerguntur: non solum ibi simul sunt omnia bona, sed fons est omnium bonorum, est Dei ipsius possessio, qui incomprehensibilis hujus felicitatis est causa. Gaudium Domini proprie loquendo in cor Sanctorũ non ingreditur; spatium enim nimis angustum est, & nimis arctum, sed beatorum anima suavissime, sese immergit, & ingreditur in Domini gaudium, hoc est in delicias, & Dei ipsius beatitudinem. *P. Croiset in recessu Spirituali t. 1. medit. pro mens. Apr.*

Beatitudo quam Dei intuitus gignit.

Deus ipse in Cœlo videbitur non inter fidei tenebras, sed in claritate diei, & in pulcherrimo suæ majestatis fulgore; non amplius in enigmate, atque eminus sed cominus, & facie ad faciem. Post mundi creationem Angeli ipsum contemplari non cessant, & summum illis acci-

accideret infortunium si brevi momento illius adspectu carerent. Intelligite, si fieri potest, quam lætitiam hæc afferat visio clare distincta, visio intima Dei, & Dei amici, Dei patris, quem impetum in anima faciat, ac quomodo anima in hac occupetur, atq; in extasim rapiatur.... Creatorum bonorum possessio tædium adfert, quidquid enim in illis placet finitum est, & vix possidetur, cum placere cessat. Deus vero cum infinite perfectus sit, quo possidetur magis, eo magis placet? Nullum in illa beatorum sede tædium est, satietas acuit appetitum. *Idem*.

Fingite vobis quidquid in terris hominem perfecte beatum potest efficere, omnes simul mundi hujus thesauros, omnem sæculi magnificentiam, honores, voluptatesq; omnes colligite: omnes mundi coronas congerite, ut unum terrarum omnium Imperatorem constituatis: ab hac felicitatis idea removete etiam, si lubet, quidquid dolorem afferre potest, licet ab hac vita removeri non possit: numquam tamen removere possetis certitudinem aliquando moriendi, & adeo felici vitæ finem imponendi. O Deus! quam suave est te possidere sine metu umquam amittendi te! Quantas delicias, quantum solatium hæc adfert cogitatio! Sum felix, & ero felix in æternum! Habeo quidquid concupiscere possum, & nihil imposterum felicitatem meam turbare potest? Cor meum innatat in puro, perfectoque gaudio, & gaudium hoc numquam est defuturum. Denique salvus sum, Sanctus sum, & ero in æternum. *Idem*.

Memoria infortuniorum periculorum, Beatorum auget felicitatem. Quot scopuli, quot procellæ in æstuoso hoc mundi pelago, quod mortales currunt? Sancti in Cœlo tamquam in portu cum gaudio meminerunt periculorum, quæ in hac vita sibi subeunda fuerunt, atque cum voluptate vident quomodo eos Dominus manu in portum usque deduxerit. Nihil est, neq; ex ipsis salutis nostræ inimicis, quod aliquid sanctorum felicitati non conferat. Quot prælia decertanda fuerunt, quot hostibus occurrendum, quæ vigilantia, quod studium contra tentatoris astus, quæ vis ad animi ægritudines cohercendas, adhibenda? Virus in deliciis erat, contagio ubiq; erat effusa: ignavia aliquantulo major pro falsis amicis indulgentia humanus respectus illorum victoriam in dubium revocabant. O utinam vel ita fuissent immortificati ut suas voluptates suis preferrent officiis, vel ita ignavi, ut se vinci paterentur! Sed divinam opem ferente gratia restiterunt, triumphantes in Cęlo recepti sunt, æterni sunt fructus victoriæ suæ: illos Deus sibi amicos adjunxit, omnis terra sapientiam eorum admiratur, memoriam colit, implorat opem, & cupit felicitatem. Numquid sanctis jucundum est cogitare, se potuisse non esse felices, & re ipsa se felicitatem assecutos? *Idem P. Croiset*.

Cœlum est patria mea; igitur in terra sum tamquam peregrinus, & hospes. Viator parum quærit quid secus viam fiat: voluptates, consuetudines, jucundæ societates, superba ædificia, delectabilia objecta nihil illum morantur: ea sumit tantum, quæ sibi sunt necessaria; sed unico patriæ suæ vacat desiderio, ejusque recordationi. Abjecta nimis anima corruptumq; cor illud esse debet, quod ibi complacet in loco exilii sui, ubi munus abjectissimum exercet: & ita sibi complacet, ut ipsius etiam patriæ memoriam amittat, ubi cum honore versari debet, atq; sedem deliciis habet affluentem. Nonne hoc de nobis jure dici potest? nobis placet terra, quamquam sit Regio lacrymarum, Cęlum vero beatam illam mansionem, Cęlum omnium bonorum centrum, & permansuræ, æternæq; felicitatis locum nullo in discrimine habemus. O quantos evitaremus dolores, atque inter hujus vitæ calamitates quā dulce solatium inveniremus, si nosmet respicientes tamquam futuros sanctæ Civitatis Cives, tamquam adoptivos Dei viventis filios, tamquam futuros æternæ gloriæ Hæredes, meminissemus, nos in hac terra versari, ut aliquando sancti simus, atque in æternum in Cœlo beati! *Idem*.

Quid non fieret, si sæpe celū cogitaremus. Est Paradisus: hic fidei articulus est: sed crediturne? si enim crederetur, si parumper cogitaretur vita illa beata, atque æterna, quæ nos manet, & corona illa, quæ nobis præparata est, proh Deus! quid non conarentur, ut in Cœlum ascenderent homines illi, qui conqueruntur indesinenter de avaritia, ingratitudine, atque sævitia illius Domini, cui famulantur? Quid non efficerent, ut Cęlum assequerentur illi, qui mortem adeo timent, qui ut diutius aliquantulum vivant, omnes hujus vitæ suavitates relinquunt? Nobis, o Domine, beatam, æternamque vitam exhibes, & quasi promissionibus tuis fidem minime adhiberemus, vel oblivisceremur desideria nostra, quæ magis naturalia sunt, ita vitam instituimus, quasi post hanc non alia nobis superesset speranda. *Id*.

Contemptus, exagitatus, odio habitus, nulla dies sine inquietudine, nulla via sine scopulis, semper inter certamina, ac prælia, ubique inter laqueos, qui innocentiæ struuntur? spiritus meus mihi suspicione non vacat, cor ipsum meum cum sensibus conjuratione facta rebelle: quæ unquam, Domine, tristior, quæ acerbior vita esse potest! sed dummodo adsit patientia; Paradisus futurus est omnium horum laborum terminus, & Deus ipse mea merces erit. Gemo, patior, pluribus ab hinc annis pugno, aliquot adhuc super sunt anni, quibus patior, & plena, atque perfecta felicitas, felicitas æterna pars mea futura est. Pauper sum, verum est; sed felix ero, humiliatus sum, injuriis lacescitus, non diffiteor, sed æterna gloria fruar. O quantum adfert solatii hæc cogitatio, ubi magnæ in divina misericordia confidentiæ innitatur! *Idem*.

O quam dulce momentum est, quod finem imponens vitæ hujus calamitatibus, beatam incipit æternitatem! Quam impressionem in anima efficit primo illo momento clara, atque distincta Dei visio, & quidquid illa deligit in sede Cœlesti? O bone Deus! quæ lætitia, quinam gaudii impetus, cum proprios sensus suos anima recogitans, sibimet dicit, salva sum; gemitus, labores, mœrores, certamina transierunt: gaudium, requies, vita beata, quibus nunc fruor, vos non transibitis. Salva sum! Quam suave hoc momentum est! sed extera momenta huic primo simillima sunt. *Idem*. Animæ cęlum ingredičtis lætitia.

Fieri ne potest, o Domine, ut homines necessario optantes felicitatem, & in id unum laborantes adhæreamus iis, quæ prohibent, ne beati simus? infinita, æternaque felicitas promittitur nobis, & illam negligimus: quænam contradictio! & homo rationis compos, homo sui ipsius minime inimicus hoc pręstare potest? Ego quidem hactenus nimis hoc præstiti, o Deus! sed nunc ardens illius felicitatis possidendæ cupiditas efficit, ut prioris negligentiæ me mirum in modum pœniteat. Tu mihi beatam hanc sedem promeritus es: ne permittas, ut me eadem prębeam indignum: actum jam est; ad Cęlum dumtaxat aspiro.... O cęci mortales phantasmati evanescenti, atque vos fallenti attendite: finite vos decipi figura æque inani, ac speciosa; sequimini sensuum illecebras: ego vero fide ductus altior extollor, & sancta ambitione Cęleste Regnum affecto; nihil mihi sapit nisi gloria æterna, & unica Dei possessio mihi afferre potest saturitatem. Undenam, o Deus, adeo frigidi, adeoque sumus inertes? bona quæ vobis promittis contemnenda sunt? preciosa hæc immortalitas, dulcis hæc, & suavissima sedes, hæc inamissibilis Dei possessio, qui nihil prætermittit, ut animam beatam efficiat? ego vero aliud quodcumq; præter Cęlum concupisco, & inanibus voluptatibus detineor! haud ita: Cęlum est patria mea, atq; terram deinceps non nisi exilii locum despiciam. *Idem*.

Christiano non aliud iter ingrediendum est, ut ad Cęlum perveniat, quam Crucis, quod *Regia ad Cœlum via* a quodam S. Patre vocatur. Christianus viator est: sed quinam viator! & quam ab aliis viatoribus dissimilis! Viator est omnia voluptatum, solatiorum, affectuum genera relinquens: Viator est iter suscipiens per viam spinis, sentibus consitam, cui hinc inde horrentia circumstant præcipitia, & ubi sexcenti adstant inimici; utque laboribus cumulus accedat, concubia, & tenebricosa nocte iter instituit: Viator est, qui scit futurum, ut in omni itinere numquam clara dies sibi affulgeat, numquam quiescat, sed cui, itineris sui exitum ignoranti semper incedendum est, semper propulsanda pericula, semper mala ferenda. Nunc ex vobis quæro, utrum hujusmodi viator sepe repetere debeat consilium producendi itineris sui, ac sępe reputare rationes, propter quas iter illud suscepit, sese identidem in suscepto consilio confirmare, & indesinenter excitare hac sibi proposita cogitatione, futurum ut ex adeo molesto labore summam assequatur utilitatem? Hæc vera est Christiani hominis imago, quæ simul probat, quam necessarium sit, seipsum ad iter absolvendum confirmare &c. *Liber, cui titulus vera orationis idea parte 2.*

Psal-

Suspiria animæ in Cœlum tendentis ex Psalmis deprompta

Psalmi non aliud sunt, quam gemitus, & ad Cœlestem Patriam suspiria; & animus, qui ejusdem affligitur desiderio, ultro, atq; libenter sese iis sensibus tradit, qui sibi revocant in mēte quidquid amatur. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte: dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus*, ajebat Propheta. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitantibus Cedar: Multum incola fuit anima mea. Super flumina Babylonis illuc sedimus, & flevimus dum recordaremur tui Siō. Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum. Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: in Domum Domini ibimus: Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pasceris divitiis ejus. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te est fons vitæ & in lumine tuo videbimus lumen.*

In hac re toto Cœlo a primorū fideliū virtute degeneravimus, qui unicæ immortaliū bonorū spei, & expectationi adventus J. C. vacabant: *expectantes beatā spē, & adventū gloriæ magnæ Dei, & Salvat. Nost. I.C.* ad Timoth. 2. qui properabant illi occurrere, ut citius ejusdē perfruerentur aspectu: *expectantes, & properantes in advētum diei Domini*; qui dies numerabant, atq; seipsos consolabantur, prout minus tēporis inter se, ac terminū intercedere cognoscebant: *consolātes, & tanto magis quāto videritis appropinquantē diē*: qui lætabantur tanquā ob summā fœlicitatē, quod salus sua minus aberat postquā a sua conversione tres, vel quatuor fluxerant anni: *nunc proprior est nostra salus, quā cum credidimus*. Verbū hoc *prope est Regnū Dei* in eorū corda eam impressionē faciebat, quā in nostrū facere deberet: seipsos tamquā salvos per spē respiciebant: *spe salvi facti sumus*: quasi jam essent in Cœlo, quo JESU CHRISTUS veluti eorū præcursor fuerat ingressus, tamquā jam sedētes super Thronū cū ipso, & amicti gloria ipsius: tāquā de corruptione sæculi liberati, in quo nihil cupiebant, & quod veluti jā damnatū cōsiderabant. Abdiderāt æternū Patriarcharū virtuti, ac spei suæ eā activitatē, atq; ardorē, quē termini propinquitas tribuit. Promissa sibi bona non eminus salutabant, sed partim jam possidebant, partim jam jam erant possessuri. *Idem*.

Quam difficile sit de Cœlesti beatitudine verba facere

Si tanta est difficultas in ostendenda Sanctor. felicitate, obstupescendum non est: qui enim de illa verba facit, loquitur de re invisibili, atq; incomprehensibili: & si S. Paulus Apost. qui ad tertiū usq; Cœlum raptus fuerat, testatur, se audivisse arcana verba, quæ non licet homini loqui: si ille Cæli discipulus professus est, se vidisse mirabilia, quæ non nisi cum stupore atq; silentio exprimi possunt: si satis esse credidit dicere oculū numquā similia vidisse, aurē non audivisse, & mentē hominis numquā eas concepisse cogitationes, quæ exprimere valeant numerū, atq; præstantiā bonorū, quæ preparavit Deus diligentibus se; audax profecto essem, si de Paradisi deliciis Sermonē vellē instituere, atq; æternæ gloriæ miracula explicare. Hoc unū dicere possū; mentis vestræ oculos per singula universorum bona circumferte; ibi plurima, ac mirabilia videbitis: cogitate hæc omnia tamen nihilū esse, ubi cum Sanctorum felicitate comparetur. *Desumptum ex Sermone manuscripto Mascaron*.

De cognitione Dei, qui Sancti habēt.

Sanctorum felicitas consistit in possessione Dei, quæ est veritas æterna, in cujus cognitione, atq; contemplatione posita est beatitudo: *hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum* Joan. 17. Donec homo in hoc mūdo versatur, veritatem hanc perfecte cognoscere, eamq; contemplari non potest. Deus luminis abyssum inhabitat: eumque fulgura ac radii inaccessibilem efficiunt: *qui habitat lucem inaccessibilem* 1. ad Timoth. 6. ita ut spiritus illum respicere nequeat quin ad tantum fulgorē cæcutiat. Perfecta cognitio haberi non potest: sensus nullam nobis adstruere possunt ideam, ratio aliquid nobis ostendere quidem potest, & ea de causa Apostolus inquit? *invisibilia Dei a Creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur* ad Rom. 1. sed cognitio hæc obscura est: ostendit quippe divinam existentiā, essentiam vero non detegit: quamobrem dixerunt Patres, creaturas esse umbra divinitatis. Quemadmodum enim ex umbris conjicitur corporum, quæ illas proiiciunt, magnitudo: de Deo judicium fertur per Creaturas, quæ sunt ejusdem imagines. Itaq; anima quosdam divinitatis caracteres in creaturis intuetur, sed ut illius veritatem aperte conspiciat, Cælum ascendat, oportet. *Idem*.

Efficit Deus, ut Sanctorum gloria in ea admirabili effulgear potestate, quam ipsis super omnes creaturas impertit, in miraculis, quæ per eos operatur, & in honore, quem illis præberi jubet. Ubicumq; ipse colitur, & adoratur super aras eorum Lypsana exponuntur, eorum catenæ ostenduntur, particulæ Crucis eorum, atq; eorumdem supplicii instrumenta in Ecclesiç thesauris conduntur. Cilicia, quibus induti fuere, majori sunt in honore, quam purpurea Imperatorum paludamenta. Accedunt ægri in cineribus mortalitatis eorum vitam, atq; valetudinem quæsituri; confluunt ad illorum monumenta populi, ibique Reges terræ sceptra, & coronas abjiciunt, mortales eorum exuvias veneraturi, atque ostensuri quanto in honore illi sint apud Deum. Quam magnus es Domine! quandoquidem Servos tuos ad tantum gloriæ apicem ultra omnes mortalium honores extollis: *nimis honorificati sunt amici tui Deus*. Psalm. 138. *Pater Novet in præfatione tomi de Sanctis*.

Sermo de Beatorum felicitate ad eam acquirendam excitare non potest

Finis tristitiç (quç necessaria est infelicis illius status, in quem redacti sumus in hac lacrymarum valle conditio), & initum lætitiç, quç numquam auferetur a nobis, Cœlum est (auditores); Paradisus est, qui debet esse laborum nostrorum merces amplissima. Verum, amabo vos, quo sensu affecti estis, ubi solum Paradisi nomen audivistis proferri, quem in vobis sensum excivit beatus vestræ felicitatis terminus? attulistisne tantum inefficax desiderium, timidumque languorem pro Regni Cœlestis acquisitione! non aliam novi medicinam ad hunc languorem auferendum, quam simplex expositio illius, quç nos manet, felicitatis. Verum quænam supremæ hujus felicitatis imago vobis exhiberi potest? quomodo ea describi, quæ oculus non vidit, quæ non audivit auris? Quin moter vos sensibilibus descriptionibus, quas attulerunt Prophetæ, & quin mentem vestram ulla descriptione detineam, statim vestri cordis aripio viam, ut ardentem Paradisi cupiditatem vobis injiciam. Duos illos affectus, quib. cor vestrum maxime movetur, atq; agitatur excitare volo. Ducimur omnes vel gloriæ cupiditate, vel voluptatis illecebra. Immensitatem ergo votorum vestrorum, & cordis vestri insatiabilitatē explevero, ubi vobis ostendere Paradisum simul esse, & gloriā, & voluptatē: sed gloriam a gloria mundi omnino dissimilē, sed voluptatem a sensibilibus voluptatibus longe diversam. *Desumptum ex manuscripto Serm. Patris Catrou*.

Proculdio Dominus, qui perfecte novit omnia studia cordis nostri, quod ipse formavit, Cœlum sub nitidissimis imaginibus nobis exhibuit, ut cieret ambitionem nostrā, qui quidem nobilissimus affectus est, qui dominetur in nobis. Ut igitur ad virtutem convertat hoc gloriæ studium, quod natura sua in gravissima flagitia nos potest impellere, Dominus illi innocuum objectum suppeditat. Licitum nostræ ambitioni præbet alimentum, & vult, ut citra culpam hanc honoris aviditatem ad eam gloriam convertamus, quæ una desideriis nostris satisfacere potest. Hinc magnificæ illæ locutiones JESU CHRISTI, atq; Apostolorum ubi de Paradiso loquuntur. Hæc, inquiunt illi, est gloria immensa, quæ revelabitur in nobis: *ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Hæc est imensum gloriæ infinitę pondus: *æternum gloriæ pondus*. Regnum est nobis paratum, & ad cujus aquisitionem vocati sumus: *paratum vobis Regnum*. Corona est nobis post prælium destinata: *coronabitur, qui legitime certaverit*. Palma est, quam victores manibus sunt gestaturi: *& palma in manibus eorum*. Figuræ hujusmodi satis ostendunt Paradisum pro nobis esse debere solidæ gloriæ terminum, nihilque ibi futurum de inanis gloriæ mundi hujus vanitate. *Idem*.

Vitæ hujus labores conferendi minime sunt cum ea gloria, quç nos manet in Cœlo

Quam verum est passiones omnes, omnesq; vitę præsentis afflictiones, nullam habere rationem cum gloria futura, quæ fulgebit in nobis! O beatas adversitates, o pretiosas vitæ hujus Cruces! o suave ac leve Domini jugum, quandoquidē nobis æternū gloriæ pondus producitis in adeo sublimi excellentię gradu, ultra omnē mensurā! quā inanis & fluxa ea voluptas est, quam creatum bonum parit! sed *gaudete & exultate*. Luc. 10. Salvator ait, quia nomina vestra scripta sunt in Cœlo. Neque satis est vulgaris lætitia; inexplicabili voluptate rapi debemus, & exultare prę gaudio, ejus mercedis magni-

gnitudinem cogitantes, quæ nos manet in gloria Beatorum. *Pater Croiset meditatione de Paradiso*.

Simul ac Deus nos destinat gloriæ, ad eam etiā promerendam nos adigit, & necessario cogit, ut viam arripiamus arduam, aque molestam, ad beatum hunc finē perventuri. Quamobrem nobis in Scripturis gloria exhibetur modo tamquam corona, modo tamquam pretium, modo vero tamquā merces, quę omnes loquendi rationes, eam nobis ostendunt esse promerendam. Corona est, igitur per victoriam referenda; pretium est, igitur meritis acquirendum; merces est, igitur laboribus obtinenda. Hac de causa Apostolus Remuneratoris qualitati addit semper qualitatem justi, ut innuat justitiam in gloriæ distributione semper adesse, & Deum nequaquam minus æquum esse Judicem, cum virtutem remuneratur, quam cum in hominum vitia, & scelera animadvertit. *De la Volpilliere Sermone de gloria*.

Cœlum acquiri citra vim & mortificationē nō potest

In Scripturis Regnum cœlorum comparatur modo Thesauro, modo promissæ terræ, modo militis coronę, modo opificis mercedi, modo mannæ deserti, modo victoris solio, modo Nautæ portui, modo tandem Patriæ Viatoris. Si nihil ferendum esset, nihilque aggrediendum, ad Regnum hoc acquirendum, quonam pretio posset obtineri? Thesaurus est: *simile est Regnum Cœlorum Thesauro abscondito*. Matth. 13. omnia igitur ad illum emendum sunt vendenda; alte igitur defodienda tellus, sanguine, & aqua sudandum, ut inveniatur. Est terra promissa; valide igitur, atque constanter obluctādum est hostibus, ut eadem potiamur, adversantibus. Corona est militis: præliandum igitur est, inquit S. Paulus. 2. ad Timoth. 4. neque enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit. Opificis merces est, igitur, Iob c. 7. arguit, ferendum est pondus diei & æstus; Est manna deserti; sed docet S. Joan. Apoc. 3. mannam hanc vincentibus tantummodo dari. Victoris solium est; sed idem monet, neminem cum Agno ibi sedere posse: nisi vi, & astu ingentes victorias reportaverit. Nautæ portus est: sed antea scopulos evitasse oportet, & molestæ navigationis pericula superasse. Denique Patria est viatoris: sed festinanter, stadium suum absolvat, opus est, inquit Apostolus, antequam illuc perveniat. Hæc omnia modo cum inerti, inanique vita, quam hominum plerique ducunt, conferte, & affirmate, hanc minime oppositam esse beatitudinis possessioni: affirmate Thesaurum inveniri posse sine labore, vinci sine prælio, obtineri mercede sine labore, solium ascendi sine difficultate, in Patriam perveniri sine lassitudine, atque anhelitu: hæc omnia affirmate, & ipse quoque concedam, Cęlum acquiri posse, quin aliquis sibi vim faciat. *Joly t. 2. propositionum suarum pro 2. Quadrag. Domin.*

Paradisi via, licet arctior adhuc esset, quam putent inertes, imperfectique fideles, cum unica via sit, quę ad Cœlum adducat, deliberandum ne adhuc est, utrum altera via sit corripienda? Numquid nimio illa stare potest impendio, cum agatur de æternitate? Cum de rerū summa, vel acquirenda, vel amittenda agatur, cum de felicitate, vel infelicitate æterna agatur? de his omnibus agitur tamen, modico pretio comparandis. Heu! licet vita ipsa, honor, valetudo, omniaque vitę hujus bona essent impendenda, omnia lucratus est, qui per rerum cęterarum jacturam cœlum lucratus est. *Auct. Annonym.*

Sancti fuerunt id, quod nos sumus, & nos esse possumus id, quod ipsi sunt. Numquid status aliquis, statu ipsorum felicior fuit? talis noster quoque status esse potest. Illorum desideria quantacumque fuerunt, satis jam, superque saturata sunt: ea omnia possident bona, quę possunt optari: immo bonorum omnium originem possident. Ipsorum beatitudo perfecta est, consummata felicitas, nihilque illis superest optandum. Sancti felices sunt, & sciunt se futuros, & certo sciunt, felicitatem suam numquam desituram. In æternum iis omnibus expediti sollicitudinibus, quibus torquemur, iisque curis, & doloribus immunes, quibus nemo caret, ab omni procella securi, procul a scopulis, gaudent in portu immutabili tranquilitate, propter quam adeo pura, plenaque perfruuntur lætitia. Domini gaudium, proprie loquendo, non intrat in Sanctos: in illis enim coarctaretur: sed Sancti ipsi, quemadmodum loquitur Evangelium, ingrediuntur in gaudium Domini, tamquam in deliciarum omnium Oceanum nullis finibus circumscriptum: quandoquidem eorum beatitudo perfecta est, aque æterna. *Semper pleni, & semper avidi* dicebat S. Augustinus: semper pleni, quia habent plenitudinem felicitatis, & semper avidi, quia in eadem felicitate recentem inveniunt voluptatem, semper recentem ibi gustum invenientes. *Pater Croiset in Considerationibus Spiritualibus*.

Sanctorū exemplā sequi nos decet, si glorię ipsorum cupimus esse participes

Sanctorum felicitatem mente assequi non possumus; non deest tamen nobis gratia ad eam promerendam: ipsi sunt nostrarum admirationum objectum: quandonam vitæ nostræ erunt exemplar? Sorti illorum invidemus, & a nobis pendet, ut aliquando id simus, quod ipsi sunt: Palmæ, quibus onusti sunt, in ea Regione nascuntur; ubi nos vivimus: hostes nostri ipsorum quoque fuerunt hostes, nobisque hæc utilitas est, quod novimus, quomodo ab illis prostrati fuerunt. Easdem habemus suppetias, eadem arma, idem stadium; hoc illi cum honore percurrerunt; in nobis positum est eorum sequi vestigia. Quænam gloria nostra ambitione magis digna, quam sua? Corona, quam meruerunt, eadem est, quę pro laborum nostrorum mercede nobis proponitur; omnes eidem Domino famulamur: si eorumdem sortē habere cupimus, eorumdem sequi exempla debemus. *Id.*

Quantumvis generosi, ferventerque Sancti fuerunt, certum est, ipsos nequaquam nimis elaboravisse, ut essent Sancti. Pauci immo sunt, qui non metuerint, vel quibus metuendi ratio defuerit, ne satis pro Deo adlaborassent, qui meretur omnia, & pro quo numquam satis fieri potest. Solitudines, Sacrificia, Austeritates, Devotiones quæcumque semper magnitudini mercedis sunt longe inferiores. Nos vero qui nihil tale fecimus, qui immo oppositum facimus iis, quæ Sancti fecerunt, ut Sancti essent, erimus ne Sancti? Quin loquar de tot millibus Martyrum, qui non crediderunt se nimis præstare, sanguinem, & vitam suam effundentes, gravissimosque cruciatus subeuntes, ut animæ suæ saluti prospicerent: Innumerabilis illa Sanctorum Caterva ex qualibet ætate, sexu, conditione, qui dies suos in diligentissima omnium virtutum exercitatione, accerbissimisque austeræ pœnitentiæ exercitiis transegerunt? Viri illi adeo sapientes, atque perspicaces erraveruntne viam adeo diversam seculi? cur viam adeo arctam amplexi sunt, si altera adest latior, ac tutior?.. Magnæ illæ Animæ diversæ Religionis erant? Diversum habebant Evāgelium? JESUS CHRISTUS particularia pro illis præcepta tradiderat? aliam mercedem præstolabantur? in eadem Schola, & sub eodem Magistro eruditi credimus, quidquid crediderunt illi, nostra morum disciplina ab illorum disciplina non differt, eadem supplicia metuimus, eadem præmia expectamus: sed vita nostra vitæ eorum similis est? *Idem Pater Croiset*.

Ex quo tempore Cęlum, aliis quidem tanto, aliis vero tam medico stat pretio? Illi in pęnitentis vitæ exercitatione diligentissime legem omnem observant; hi vero omnia illius capita infringunt, dies suos in voluptatib. mollique vivendi ratione traducunt, atque per adeo oppositas vias eodem pervenire contendunt. Multum quidem Sancti pro Cœlo adlaborarunt, verum numquid minus facere debuerunt? quinam homo Sapiens, vel Ethnicus, sciens agi de æterna felicitate acquirenda, vel æterna infelicitate evitanda, non obstupesceret potius, quod plura ab illis facta non fuerint? transegerunt dies suos in pęnitentiæ exercitatione, & in Cruce, sed in Cęlum profecturis, alia ne patebat via? mundum ejusque dogmata perhorruerunt: verum licebat ne ipsis esse JESU CHRISTI discipulos, & illa sequi? omnia quidē Deo sacrificarunt: sed aliquid ne Deo negandū est. *Id.*

Necessario Sanctorum exempla sequi debemus, si ad eamdē felicitatē pervenire contēdimus

Quomodo nam otiose, atq; pacate magna hæc exemplaria possumus intueri? nullum est, quod non objiciat maximam illam inæqualitatem, quæ inter hanc nostrā, ipsorumque vitam intercedit. Quonā privilegio a præceptorum omnib. communium observantia soluti fuimus? nequicquā infirmitatē, & humani cordis nequitiā prætereximus: Sancti, homines erant; mundus tunc erat qualis est hodie, bonorū inimicus; nihil fallacius præceptis illius. Non deerāt impii homines, & nequā; Sanctis iidem erant obice, ac nobis: nobis eadem ac ipsis adsunt subsidia; immo præterea optimorum exemplorum suorum nobis adest auxilium. Crediderunt illi, quod credimus, & id fecerunt, quod nos facere necessario tenemur.

nemur. Eorum vero exemplum otiose spectabimus! eorum consilia contemnemus? numquam ne pœnitentia ducemur, quod eos Duces, eorumque exempla secuti fuimus? *Idem*.

Non poteris quod isti, & istæ? Justa certaminis causa, & quæ nos ad virtutem magis accendat Sanctorum præclara facta intuentes; dicere enim subinde nobis metipsis deberemus divina freti gratia: cur facere nequeo illa, quæ fecerunt tot homines genere illustres, dignitate Nobiles, conditionis suæ officiis occupati; quod tot adolescentes sexus utriusq; in ipso ętatis flore fecerunt, ut Cęlum promerentur? Numquid magis sua intererat, quam mea, Sanctos esse. Numquid minores mihi suppetunt causæ, ne meę consulam incolumitati? plurimi nobilissimo orti Sanguine, nativitatis suæ privilegia abdicarunt; fortunæ bonis cumulati ad extremam sese redegerunt inopiam, speciosissimis terrarum dignitatibus decorati in humillima caligine delituerunt; virgunculæ naturæ muneribus instructæ, sexus sui voluptatibus illectæ, claustrum prætulere fallaci licentiæ filiarum sęculi, & velum locupletissimę mundi coronæ; Cœlum unicum erat votorum suorũ objectum: ingentes illæ animæ omnes has hæroicas actiones tamquam officia sua respiciebant, & querebantur, quod pro Deo majora pręstare non possent. Hic non erat error, Sanctas esse cupiebant. Nonne jure cum Apostolo dicere poterant, omnes temporis pręsentis ærumnas cum futura gloria, quæ revelabitur in nobis, nequaquam esse conferendas? *Idem*.

Quomodo fieri potest, ut Justi vitę pręsentis amore teneantur, cum sciant, quęnam ipsos post mortem maneat felicitas? S. Cyprianus disertissime hoc tractat argumentum sermone validissimis apertissimisque rationibus refertissimo. Quæ cæcitas, inquit ille, quæ insania, vitæ hujus miserias diligere, & non contendere ad eam felicitatem, quæ nullum est finem habitura? hoc proculdubio inde proficiscitur, quod deficit fides, & ignoratur, quænam sint bona, quæ Deus servis suis pollicetur. Hoc sciebat S. Paulus, omnesque id scire cupiebat, cum ajebat; neque oculus vidit, neque auris audivit, neq; in cor hominis ascendit, quanta præparavit Deus diligentibus se. Jure etiam arbitrabatur, mortem sibi lucrum esse, & maximum esse bonum, vitiis, atque affectibus non parere, sed vacuum esse ab omni sæculi hujus sollicitudine, & a Dęmonis servitute. *Pater Ludovicus a Ponte libro cui titulus: Avantages des maladies cap. 6.*

1. ad Cor. 2.

ad Phil. 1.

Nostra in Cęlis beatitudo magna erit juxta operũ bonorũ magnitudinẽ

In Cęlesti Patriæ domo plures mansiones sunt; aliæ tamẽ aliis sublimiores: quod discrimẽ neq; ex humana potentia, neq; ex fortuna, neq; ex dignitatibus, neq; ex doctrina, neq; ex favore, vel existimatione proficiscitur. Illi famulamur Domino, qui unicam operum Sanctitatem respicit; ideoq; operum nostrorum rationem tantummodo habere debemus. Quo plus optimi tritici in terram projiciam, eo mihi uberior messis erit; quo magis decertabo, eo plures victorias, pluresque coronas assequar. Omnia Deo conferamus, omnia propter Deum faciamus, nihil enim, quod illi confertur, quod fit propter ipsum, est interiturum; sanctificemur sine mensura, si ita loqui licet, ut nos Deus sine mensura glorificet. *Pater Giroust tomo 1. Quadrag. Serm. de Sanctitate Christiana*.

Omnia cogitate, quæ in terris aliquid conferre possunt ad perfectam hominis felicitatem, omnes simul terrarum thesauros, omnem sęculi magnificentiam, honores, voluptatesque omnes colligite; omnesque mundi coronas in unam redigite, ut unum totius mũdi Imperatorem constituatis. Ab hac etiam felicitatis imagine removete, quidquid dolorem afferre potest, licet hoc a vita nostra sejungi non possit; numquam tamen removere licebit certitudinem aliquando moriendi, & incertitudinem illius diei, qua adeo beatæ vitæ finis erit imponendus. Nemo unquam in terris fortunam suam studuit ultra mortem provehere; fortuna vero, quam pro Cęlo nobis comparare studemus, nullis est finibus circumscripta, ejusq; diuturnitas ipsa est Dei æternitas. In Cœlo perfecte beati erimus, & certo sciemus beatitudinem numquam desituram. O Deus, quam suave est possidere te ipsum citra metum te amittendi! quantum solatii, quantum deliciarum hæc adfert cogitatio! Felix sum, & ero felix; habeo quidquid optare possum; scio ambitionem meam, licet tam late pateat, licet tam difficile olim expleri potuerit, affluenter saturatum iri, atque imposterum felicitatem meam nulla re unquam iri perturbatum. Innatat cor meum in lætitia pura, plena, & perfecta, & hæc ipsa lætitia immutari non potest; sum quidquid homo felix concupiscere potest, idq; in æternũ ero. *Id.*

In nostra est potestate supremam illam felicitatem acquirere quæ cum Cœlo comparari non potest

Status ille, ubi nihil cupiendum superest, nihil adest metuendum, solus est, qui beatus dici queat. Nemo in sæculo felix, nemo locuples, immo neq; Rex, qui sortem suam nollet cum sorte beatorum in Cœlo permutare. Attamen in nobis est hanc ipsam sortem acquirere; supremus Dominus necessaria, & sufficientia ad id nobis præbuit subsidia; nostrorum est illis uti. Quis prohibet, ne tantum hoc boni assequamur; quod discrimen inter felicitatem, & gloriam, quibus in Cœlo fruuntur Sancti, atq; omnia terræ hujus bona! Animę magnæ, illi Christianæ Religionis Heroes discrimen hoc intellexerunt, nihilq; intentatum reliquerunt, ut thesaurum hunc absconditum sibi compararent, & pretiosum hunc lapidem invenirent. Alii fortunæ bonis referti ea generose abjiecerunt, alii voluptatibus illecti Crucem omnibus vitæ hujus suavitatibus, atque commodis prætullerunt. Multi Regnum reliquerunt, neq; arbitrati sunt se, nimis magno pretio Cęlum emere pro quo abdicabant Imperium: cumq; omnia flocci fecissent, honores, dignitates, divitias; nemo fuit qui pro nihilo æternã hanc felicitatẽ se obtinuisse non crediderit. *Pat. Croyset t. 2. Considerationũ Christianar.*

Inanem umbram, fallacemque chimeram sectati convincimur: tanto non stat nobis impendio æterna felicitas; & licet magno stare deberet, numquid pretium ullum, ad æternam felicitatẽ comparandam satis magnum esse posset? Verum est tamen, illud, quod in mundo fortuna appellatur, stare pretio multo majore. Gloria diligitur? cur igitur vera gloria non quæritur? Nos metipsos amamus, cur veram utilitatem nostram non sequimur? *Idem*.

Quid magis jucundum accidere potest, quam habere corpus incorruptibile, agile, subtile, quod momento immensa fere spatia percurrat? si pulchritudo felicitatis pars esse censetur; quid gratius, quam habere corpus sole ipso fulgidius. Imperium magnas habet apud summos viros illecebras; quid erit igitur sedere in solio Dei ipsius, creatis quibuscumque rebus imperare, & mundum universum pro Regno habere? Quid autem universali hoc imperio frui in omnem æternitatem? Quid jucundius, quam universa juxta omnes illorum adspectus intueri? detegere causas effectuum omnium, quos admiramur? intelligere artem Dei in omnibus naturæ operibus, quæ nos maxime latent? numquid fingi potest conditio beatior? attamen quidquid de hac mercede cogitare possumus, nihil est, si cum veritate conferatur; quandoquidem nec oculus vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascendit, quod præparavit Deus diligentibus se. *Pater Mauduit tractatu de Religione contra Atheos*.

Verus Christianus Cęlũ tantum modo cogitare debet.

Anima Christiana, secundum primam impressionem suam, in terris vivere debet, quemadmodum, si ibi non esset; Spiritus spiritualibus dumtaxat rebus vacare debet, omnes illius motus tendere debent in Cęlum, omnes gressus ad beatum finem suum debent converti, cogitationes omnes pro altera vita debent impendi. Thesaurus illius est in æternitate, & cor ipsius ibi esse debet, ubi thesaurus est. Si cessat ad beatam Patriam contendere, illuc ingredi non meretur, si cõmplacet sibi in exilio suo, indigna est Cęlesti hæreditate, quæ ipsi fuerat destinata. Lętitia ipsius esse debent eę cogitationes, quas illa ad Deum suum attollit; sollicitudines ejus dissipari debent a desideriis, quib. flagrat erga felicitatem; solatium vero esse debet in Dei sui promissionibus, neque illud invenire potest, prætérquam in expectatione æternæ felicitatis. *Pater Massillon in Sermone de Prosperitate*.

Non satis est tibi, Domine, efficere, ut oculis fidei ea infinita videamus bona, quæ præparas diligentibus te; ad illã cor etiã nostrũ spe attollis, quæ est quædã veluti delibatio beatitudinis, & perfunctoria voluptas æternam voluptatẽ præcedens. Quomodo vero, Domine, tot

tot miseriis circumdati audeamus oculos, & corda nostra attollere, ad Cœlestem illam Jerusalem, quæ est solium tuum; nos, qui in terra habitamus, quæ est scabellum pedum tuorum? Attamen quemadmodum dignatus es per infinitam misericordiam tuam nos propter Cœlum efficere, non obstantibus Carnis infirmitatibus, quæ prohibent, ut particeps fiamus, quantum necessum esset Sanctitatis spiritus tui; tu tamen nos his ipsis circumdatos miseriis sperare jussisti. Idem Spiritus, qui efficit, ut gratiam tuam petamus, efficit quoque, ut speremus in te; & quemadmodum minus per nos, quam per Spiritum tuum speramus, ita certissima confidentia repleti esse debemus. Quidquid tu pro nobis fecisti, quidquid imperasti, ut pro te faceremus, quidquid pro nobis promisisti; validissimæ rationes sunt, ut speremus divinum lumen tuum inter mortis tenebras, atque umbras, inter quas in hac mortali mansione versamur. Idque eo tutius nobis sperandum est, quod tibi placuit Sacramento promittere, te nos infinitis JESU CHRISTI Filii tui meritis esse induturum. *Auctor Neotericus, & Anonymus.*

CÆCITAS ANIMÆ.

Cordis obduratio, Dei destitutio &c.

MONITUM.

Uemadmodum gravissimum malum est, quod peccatoribus sit in hac vita extimescendum, & nihilo secius frequentissimum supplicium est, quod illis Deus minitetur; ita quoque argumentum est Concionis, in qua maxime Oratoris vis, & eloquentia desideratur. In hoc autem notandum est,

Primo quamvis inter se differant Cæcitas mentis, cordisque obduratio, affectata boni ignorantia, & obstinata in malo nequitia; operosum esse hæc omnia simul nequaquam confundere in hoc argumento; in Moralibus enim effectus a causa non separantur, neque peccati circumstantiæ a peccato ipso distinguuntur, ubi res funditus est pertractanda. Itaque sive de cordis induratione, sive de animæ cæcitate sermo instituatur; idem semper est status, in quem peccator redactus est, iidem effectus, supplicium idem, atq; ut verbo me expediam, idem concionis argumentum.

Secundo. Cum Cæcitas spectari possit, tamquam vel circumstantia, vel quædam ex causis peccati, quod patratur; se enim excæcet prius, opus est, qui illud committit; vel peccati effectus; vel demum supplicium, quod in peccatores divina exercet Justitia; hæc diligentius distinguenda sunt, ne confundantur. Præsertim vero adnitendum est, ut in orthodoxo sensu explicetur ratio, qua Deus mentem excæcat, & cor ipsum obdurat, vel ita peccatorem deserit, ut hic inde apertum reprobationis suæ caracterem secum ferat. Maxime enim interest hac in re caute verba facere, ne in hæreticorum sensum impingas, affirmantium Deum positiva actione hanc mentis cæcitatem, & cordis indurationem producere.

Tertio ut in hoc argumento tuto incedamus, & incutiamus peccatoribus metum terribilis hujus supplicii, quod Divina infligit Justitia, ita tamen, ne ruant in desperationem; duobus his inniti oportet principiis, atque catholicis veritatibus; primo hanc cæcitatem semper a nobis met ipsis initium ducere, & nonnisi a nobis coactum sua nobis lumina Deum denegare. Secundo peccatorem in hac vita numquam cæcum, & obduratum esse, numquam a Deo ita derelictum, ut omni prorsus ope careat, & ex miserrimo statu, in quo versatur, nequeat emergere.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum hujus argumenti Systemata.

I.

Bi pro concionis textu hæc adhibeantur verba ex Evangelio Quinquagesimæ desumpta: *cæcus quidam sedebat secus viam mendicans*, pro argumento, ac partitione ejusdem desumi potest deplorabilis status ad quem animæ cæcitas redigit peccatorem; remedia huic malo afferenda, & consilia ex eo statu emergendi; Utriusque hujus puncti probationes ex verbis ejusdem Evangelii hauriri possunt.

Punctum primum. Infelix cæcitatis Spiritualis status triplici hoc verbo indigitatur: *cæcus quidam sedebat secus viam mendicans*. Hæc cæcitas efficit, ut peccator eadem perculsus in salutis via, & justitiæ semita nequeant incedere, claudit enim oculos luminibus gratiæ, quæ nonnisi tenuem lucis radiolum emittunt, quod ea vox inquit: *sedebat:* similes hac in re opacissimis tenebris, quas Deus super omnem Ægyptum effudit, quæ donec invaluere, Ægypti se se movere non potuerunt de loco, ubi quisque fuerat, cum illæ ingruerunt. Peccator ita occæcatus terrena tantummodo cogitat, ac in illis quodammodo fixus inhæret, qui ne gradum quidem ad Cœlum rursus protendat. 2. Cæcus Jerichuntinus sedebat *secus viam* non solum temporum inclementiæ, sed etiam prætereuntium, nequitiæ & contumeliis expositus: Vera cæci peccatoris imago, qui omnibus patet tentationibus, & invisibilium inimicorum crudelitati, qui in ipsum tamquam in Samsonem alterum omnẽ furorem suum possunt exercere atque sævissimos ejusdem effectus in ipsum depromere. 3. Hic idem cæcus Evangelicus summa laborabat inopia, *mendicans*, qua propter stipem emendicare cogebatur; hæc quoque elegans est peccatoris imago in cæcitate positi, omnibusque spiritualibus donis, & gratiis destituti, quem Deus communi tantum Providentia respicit, & cui raro gratias actuales impertit, sed mediocres, infirma subsidia &c.

Punctum alterum. In hoc tamen statu, quantumvis miserrimo desperandum non est: non enim desunt rationes inde emergendi. En illæ, quibus Evangelicus cæcus usus est ut visum reciperet. 1. Ad JESUM CHRISTUM confugit precibus, *JESU fili David miserere mei*: oratio cæci peccatoris unica spes est; ad eam vero efficiendendam gratia necessaria numquam deest. 2. Se se tradit ducibus suis, a quibus ad JESUM adduceretur; *& jussit eum adduci ad se*. Secretum admirabile, quod Deus omnes voluit edocere, ut quisq; sapientis, doctique rectoris consilium sequeretur, non solum, ut de errore, in quem lapsus esset, eriperetur; verum etiam, ut ad JESUM adduceretur; atque in salutis via statueretur. 3. *Et sequebatur eum*. Peccator autem illuminatus gratiæ fidelis esse debet propter gratitudinem. Insigni favori, quo a Deo cumulatus fuit ex periculosissimo statu ereptus debet respondere.

II. In

II. In idem Evangelium, eumdemque textum cęcitatis mala possunt ostendi, ac tres inde fieri concionis partes, quibus ille propositus finis sit, ut hujus status horrorem injiciant, & cupiditatem, quamprimum inde evadendi succedant.

1. *Secus viam*. Peccator ea cæcitate perculsus de qua sermo, est secus viam latam, hoc est viam perditionis, vivens juxta mundi hujus dogmata, periculis omnibus patens, in omnia offendicula impingens, ac semper in occasionibus in nullam reditus spem intereundi: quæ quidem offendicula, atque pericula propter cæcitatem videre, atque detegere non potest, atque ideo perniciosissimas illas occasiones nequit effugere.

2. *Sedebat*. Hic cæcus sedebat secus viam; ubi cæci peccatoris secunda calamitas exhiberi potest, requies videlicet in sceleribus tuis, quin perturbetur vel conscientiæ stimulis, vel hujus vitæ adversitatibus, vel flagellis, quibus consuevit Deus aliorum peccatorum gaudia turbare, ut illis hujus mundi tædium immittat, eosque cælestia cogitare cogat: quod efficit ut cæcus ille peccator sibi in hoc statu complaceat, ibi perseveret, & inde egrediendi ne patiatur quidem cogitationem.

3. *Mendicans*; hic cęci Evangelici status erat, qui cum victum laboribus sibi comparare non posset, a prætereuntibus stipem emendicare debebat. Sed peccatoris cæcitas illum ad longe acerbiorem redigit egestatem; cecidit enim in talem spiritualem miseriam, ut paucissimis, tenuissimisque cęlestibus gratiis, atq; subsidiis recreetur. Validioribus ille gratiis, vividioribus luminibus, majoribusque subsidiis indigeret, ut ex tanta infelicitate posset emergere; sed prætereuntibus, hoc est, illis qui pro eodem possent intercessores existere, hoc integrum non est. Possunt quidem eorum præces hæc obtinere subsidia, immo iisdem fruitur, si pius aliquis vir enixius pro se flagitaverit: hoc tamen non semper, satis enixe, satis opportune fit; & Samuel ipse lacrymis, & precibus Saulem restituere non potuit.

III. 1. Spiritus cæcitas & cordis induratio sunt effectus plurimorum scelerum; in quæ: hoc Deus animadvertit supplicio, quod unum sane maxime terribile est præ iis, quæ in hac vita Divina exercere possit justitia.

2. Hæc cæcitas, & induratio vicissim sunt plurimorum peccatorum causa, efficiunt enim, ut nullus pudor, nullus Dei, hominumque metus obcæcatum peccatorem revocare possint, vel inhibere.

IV. 1. Facile est in cæcitatem labi: mundi fulgor vitæ hujus bona, & omnia fere extrinseca objecta nos fallunt, decipiunt, inducunt: *fascinatio nugacitatis obscurat bona* Sap. 4. Affectus nostri sunt quidam veluti crassi vapores rationis, fideique luminibus caliginem offundentes. Peccata denique nostra, & ea quæ nefarie contra conscientiæ stimulos committimus fidei lumen extinguunt, Dei iram accendunt, ut ab eo deseramur, efficiunt, quod profecto, & maximum & frequentissimum supplicium est, quo ille in hac vita peccatores percutiat.

2. Difficile est, atque fere impossibile sese recipere ex eo statu, in quem ultro peccator se ipsum præcipitem dedit. 1. quia peccator cæcitatem suam non cognoscit, in qua re, ab illis differt, qui corporeis oculis destituti ignorare non possunt, se usu oculorum carere; idcoque alios duces sequuntur. 2. Peccator obcæcatus amat cæcitatem suam, tantumque abest, ut quærat medicinam, quod immo de morbo suo ne loquentes quidem patiatur. 3. Remedia quęcumque pro illo adhiberi possunt, sunt inutilia; Quippe Dei timorem abjecit, & gravissima supplicia, quæ illum in altera vita manent, irridet, atque inanes fabulas putat.

V. Tria extant hodie mortalium genera cæcitates laborantium, qui suam infelicitatem minime norunt, & qui ideo ad Deum confugere debent, malum deprecaturi illis Evangelici cæci verbis utentes, *Domine, ut videam*.

Primi sunt, qui simpliciter in errore versantur, veluti Hæretici bonæ fidei; horum quidem status deflendus est; sunt enim quodammodo cæci nati, quos nativitas, quam ab Hæreticis parentibus sortiti sunt, quos educatio, & disciplina, in qua ab aliis cæcis instituti sunt, & in falsa religione enutriti, prohibent, ne oculos aperiant lumini, & suum errorem agnoscant. Quid cæcis hujusmodi faciendum sit.

Secundi sunt, qui credendi licentiam affectant, quorum cęcitas longe quidem est periculosior, quam prior, & magis difficilis, quæ curetur; quippe quæ ex eorumdem præsumptione proficiscitur. Putant sibi majora edesse lumina, quam cæteris, quos tamquam spiritu destitutos, & nulla intelligendi vi præditos despiciunt: sed irreligiosi id genus mortales qui se spiritus fortes appellant, se ipsos excæcant constantissime religionis nostræ veritates impugnando. Facile quidem est illis, in qua versantur cæcitate, ostendere; licet Divinę misericordię summa requiratur, quę illos ex tenebrarum suarum caligine educat.

Tertii sunt, qui vitæ, ac morum licentiam præseferunt, qui in voluptatibus vitam traducunt, & quos amor proprius excecat. Nolunt enim sua officia cognoscere, neque doceri, ne cogantur optatum, jucundissimumque vitæ genus abdicare.

Spiritualis cæcitatis infortunium potest ostendi comparatione instituta cum iis malis, quæ corporeæ accidunt cæcitati, duplicem hanc cæcitatis speciem simul conferendo. VI.

Cęcus, lumine cassus, quod ipse facit non videns nibil perficere potest ex iis, in quibus oculorum acies omnino requiritur exempli gratia in pingendo, scribendo, atque manus opera utendo. Nullum id genus, opus bonum esse potest, & juxta regulas artis elaboratum, si ab homine cæco proficiscatur. Talis est animæ cæcitas: qui eadem laborant propter scelera sua nihil boni, & saluti profuturum operantur. Immo quid agendum sit, nesciunt, optimas etiam exteriores actiones depravant, atq; corrumpunt pravis intentionibus, cum saltem quoad effectus, nullam habeant conscientiam, nullam religionem: hoc enim peccatoris excæcati nomine intelligimus, nisi prorsus omnem fidem abjecit.

2. Cęcus acie oculorum destitutus in jugi errandi periculo versatur; alteram pro altera capessens viam; neque enim videt semitam, qua eundum, neque locum, quo sibi contendendum est, ideoque indiget duce, cum oculos non habeat, quibus ducat se ipsum. Hæc illa infelicitas est, in quam animæ cæcitas redigit peccatores: Qui in dies singulos magis magisque aberrant, neque norunt, vel terminum, quo sibi contendendum est, æternam videlicet felicitatem, vel viam, quæ incunda est, ut illuc perveniant. Ideo illi indesinenter funestissimis erroribus a suo fine recedunt.

3. Cęcus semper in periculo est, ne cespitet, & in singulos gressus impingens, ruat in aliquod præcipitium, quod cum non videat, evitare non potest. Heu quęnam in scelera, atque flagitia peccator excęcatus non ruit? nonne dici potest de præcipiti in præceps ire habenas affectibus suis relinquentem, qui illum trahunt, & qui sunt cæci duces, a quibus ille se regi sinit?

Animæ cæcitas nequissimæ improbitatis effectus est; 1. quia voluntaria est, & peccator nonnisi sciens, & volens decidit in eamdem: 2. quia plerumque ex affectata proficiscitur ignorantia, quæ peccatorem coram Deo efficit inexcusabilem. 3. quia est cum pertinacia conjuncta; & cælestibus luminibus, atque afflatibus resistit. Qua in re cordis obduratio consistit, quæ a mentis cæcitate separari non potest. VII.

2. Hæc cæcitas, qua Deus percutit peccatorem maximus, & terribilis est in hac vita effectus iræ, atque Justitiæ Dei; indicio quippe est, hominem a Deo fuisse reprobatum, & tamquam in ultionis æternæ victimam reservari ut loquitur S. Augustinus: *cum servetur in ultimam opportunamque vindictam*.

Duplex est personarum genus, quæ in terribilem hanc cæcitatem prolapsæ sunt duplici via prorsus diversa, & quæ duplici item via ex tanto hoc malo sunt eruendæ. VIII.

Primi cæci ſunt, abſit verbo invidia, ob nimium lumen: ſunt autem curioſi, qui de rebus Divinis, atque veritatibus Religionis ratione ſua judicium ferre contendunt, & tantum credere volentes, quæ intelligere, & aſſequi poſſunt: de quibus loquitur Sanctus Paulus ad Roman. 1. *dicentes ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt*.

Alii ſunt cæci ob luminis defectum hi autem illi ſunt, qui in ignorantiæ tenebris volunt deliteſcere, ut vitiis difluant; qui videre nolunt, ne bene agere teneantur. *Noluit intelligere, ut bene ageret*. Pſalm. 35. Deus autem, ut utroſque puniat, illis ſuas detrhait gratias, eoſque ſupernaturalibus luminibus orbat.

IX. De cordis obduratione, quæ cæcitatis animi effectus eſt, & quinam ſint gradus, per quos in hunc ſtatum deſcenſus fiat.

1. Validior peccati contrhaitur habitus, qui efficit, ut metum, pudoremque omnem amittamus, & fatali neceſſitate cogente eo uſque proceditur, ut tantum mali evitare ne conemur quidem eo quod illius gravitatem, & quidnam ex eo, conſequatur, ignoramus.

2. Fortiter reſiſtimus cœleſtibus luminibus, atque ipſos etiam conſcientiæ ſtimulos retundimus intrinſecus noſtram infidelitatem redarguentes.

3. Denique ad cæcitatis cumulum, integramque obdurationem evadimus, cum conſcientiæ ſtimulis non urgemur amplius; ſed tranquille in ſceleribus vitam ducimus tamquam bonis cogitationibus inacceſſibiles.

X. Quemadmodum cæcitas procedit ex repulſa, qua vel homo Dei gratias admittere non vult, vel qua Deus illi deinceps non vult gratias concedere, duplici ratione conſiderari poteſt, quæ duplex hoc repulſæ genus complectatur, & Sermonis partitionem efficiat.

1. Repulſa, qua homo Dei gratias abiicit, & quot modis illas abjicit. Oſtendenda eſt hujus repulſæ indignitas, ingratitudo, quæ tanto beneficio rependitur; contumelia, quæ Deo infertur, &c.

2. Repulſa, qua viciſſim Deus homini ſuas gratias denegat, & quas paulatim ſubtrahit in pœnam contemptus, quo habitæ fuerunt a peccatore, in qua ſubtractione cæcitas ipſa conſiſtit.

Idem argumentum aliter proponi poteſt. 1. Nolumus illuminati, & reſiſtimus ſupernis luminibus, quę nobis ob oculos ſubjiciunt officia noſtra, & quid præſtare teneamur; quod efficit cæcitatem, adeo noxiam, & inexcuſabilem. 2. Deus viciſſim juſto judicio nobis renuit ea lumina, quæ a nobis fuerunt neglecta, atque contempta, quod cæcitatem hanc efficit incurabilem.

XI. Poſtquam fuerit oſtenſum, quid ſit animæ cæcitas, & in quo conſiſtat; funeſti ejuſdem effectus conſiderari poſſunt in iis verbis, quæ ſecundo Sapientiæ capite proferunt homines nequam.

Primo mentem pervertit delens impreſſiones timoris Dei, & omnes ſenſus religionis, ita ut rati peccatores præter hanc non aliam vitam inveniri, omnibus ejuſdem voluptatibus perfrui deſiderant, ſeſe impudicitiis, omnibuſque flagitiis ingurgitantes: *Non eſt, qui agnitus ſit reverſus ab inferis, quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus, tamquam non fuerimus .... Venite ergo & fruamur bonis*.

2. Extinctis autem omnibus fidei luminibus, omnibuſque ſtimulis conſcientiæ, quæcumque flagitiorum genera patrant, & ad id legitima etiam auctoritate abutuntur, ſi forte eadem decorantur: *Opprimamus pauperem juſtum, & non parcamus viduæ: ſit autem fortitudo noſtra lex juſtitiæ*.

3. Omnes adimit vias, quibus improbus ſeſe recipere poſſit, atque ex infelici ſtatu emergere.

XII. Cæcitas hæc conſiderari poteſt præcipue in iis gradibus, per quos mortalis in tantam decidit calamitatē.

1. Incipit quidem in homine cęcitas ex primis peccatis; cum enim peccatum ſit opus tenebrarum, nonniſi tenebras producere poteſt in peccante.

2. Hæc deinceps convaleſcit per fallacem tranquillitatem, quam in peccando nanſciſcitur impius.

3. Deus, ut peccatum puniat permittit, peccatorem perficere quidquid ad cæcitatem explendam requiritur, gratiæ reſiſtendo pertinaciter.

In animæ cæcitate, vel cordis obduratione tria ſpectari poſſunt. Primum quid ſit, & in quo conſiſtat; alterum unde proficiſcatur, & quid tenebras has menti offundat, & cordi hanc inſenſibilitatem immittat. Tertium quid hæc cæcitas & inſenſibilitas pariant. Triplici verbo, Principia, Natura, & Effectus. XIII.

Cum cæcitas non aliud ſit, quam earum rerum ignorantia, quæ ſaluti vel utiles ſunt, vel omnino neceſſariæ; triplex ignorantiæ genus diſtingui poteſt. XIV.

1. Ignorantia craſſa, vel negligentiæ: 2. Ignorantia affectata, atque induſtriæ quemadmodum loquitur Scriptura Iob. 34. *Qui de induſtria receſſerunt a te:* 3. Ignorantia ſupplicii.

Cæcitas, quæ peccatum comitatur, & ab eo divelli non poteſt. *Omnis peccans ignorans*. Oſtendendum eſt in quonam illa conſiſtat, & quidnam ſit. XV.

2 Cæcitas, quæ ſequitur peccatum, & ejuſdem eſt pęna, ac ſupplicium, ubi pœnę hujus magnitudo eſt amplificanda.

3. Utraque autem fit funeſta plurimorum ſcelerum cauſa. *Idem in Quadrageſima in Evangelium Cæci nati*.

Aliter efferri poteſt hæc tertia pars, atque ita proponi. Cęcitas, quæ omnia ſimul peccata congerit, atque eſt tamquam vexillum, ſub quo omnia conveniunt.

Triplex cauſa cęcitatis.

1. Peccator prava cordis ſui diſpoſitione ſe ipſum excæcat. XVI.

2. Dęmon, qui eſt princeps tenebrarum, illum excæcat dolo, & objectis fallacibus, quibus mundus refertus eſt.

3. Dei juſtitia irritata peccatoris nequitiam illum variis rationibus excęcat. *P. Texier de Sermone de Cæco nato*.

Quædam cæcitas eſt peccatum, quædam cauſa peccati, & quædam peccati pęna; ubi oſtendendum. XVII.

1. Cęcitatem quę peccatum eſt, maximum eſſe ſalutis obicem.

2. Cęcitatem quę eſt cauſa peccati, licet ſæpius pro excuſatione afferatur, verum eſſe peccatum.

3. Cęcitatem, quę eſt pœna peccati graviſſimum eſſe ſupplicium, quo Deus peccatorem percutere poſſit. *Deſumptum ex Quadrageſima, quæ P. Bourdalove nomine circumfertur Sermone de Cæco nato*.

Oſtendi poteſt. 1. unde nam hæc cęcitas proficiſcatur, & quibus gradibus ad eam perveniatur. 2. Quinam ſint cæcitatis hujus effectus, ubi nihil magis deplorandus peccator eſt, quam cum ſe feliciſſimum putat: *Hæc partitio eſt Auctoris concionum in omnia Moralis Chriſtianæ argumenta Tomo ſecundo Quadrageſimæ*. XVIII.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, atque auctores, unde hauriri poteſt copia ad propoſitas concionum ſtructuras elaborandas.

Sancti Patres

SAnctus Auguſtinus *lib. de natura & gratia* loquitur de antiquorum Philoſophorum cęcitate, eamque oſtendit ambitionis, aliorumque vitiorum pęnam fuiſſe.

Idem in hæc verba Pſalmi 57. *Supercecidit ignis, & non viderunt ſolem*, oſtendit peccatorum cæcitatem juſtum eſſe ſcelerum eorumdem ſupplicium.

Idem in ea verba Pſalmi 68. *Obſcurentur oculi eorum, ne videant, & dorſum eorum ſemper incurvum:* oſtendit nexum eorum verborum, quæ attulimus, & illationem alterius partis propoſitionis ex altera: hoc certiſſimum eſſe, & qui in cęleſtibus cęci ſunt, non poſſe terrena non cogitare, & erga illa non ferri.

Idem

Idem in hæc verba Pſ. 147. *Nebulam ſicut cinerem ſpargit*; oſtendit eos, qui ſe magis perſpicaces putant, plerumque magis cæcos eſſe.

Idem *Quæſt. ſuper Exod. Quæſt.* 28. oſtendit, quomodo cor induretur, & quonam in ſenſu illud induret Deus.

Idem *l. Expoſ. Epiſt. ad Rom.* explicat quomodo peccator obduratus per eadem puniatur ſcelera, quæ in hoc ſtatu committit.

Idem *Sermone* 88. *de Tempore* oſtendit a Deo peccatorem non deſeri, niſi Deus a peccatore deſeratur.

Idem *in Pſalm.* 89. docet Deum numquam ſeverius in peccatorem animadvertere, quam cum illum ipſius tradit conſilio, atque in propria cæcitate relinquit.

Idem *in ſoliloquiis* iis verbis cæcitatem deſcribit, in qua ſuam tranſegerat adoleſcentiam, quæ mirum in modum eam exprimunt calamitatem, quam tunc ignorabat.

S. Gregorius *l.* 16. *Moral.* hæc explicans verba ex capite Iob 24. *ipſi fuerunt rebelles lumini*; oſtendit, quinam ſint, qui ſe ipſos excæcant, & mox in ſua permanent cæcitate.

Idem *l.* 3. *Moral.* fuſius explicat, quid ſit cæcitas, & quod malum pariat exemplis, & Scripturarum penu depromptis.

Idem *lib.* 34. *Moral. cap.* 3. hæc explicans Ieremiæ Prophetæ verba. *Ego vir videns paupertatem meam in Virga indignationis ejus*, oſtendit peccatorem excæcatum, ſuam cæcitatem, ſuamque calamitatem ignorare.

Idem *l.* 5. *in c.* 1. *Regnum* explicat, quomodo peccatores fiant cæci.

Idem *l.* 7. *in Job c.* 13. explicat, quomodo cæcitas in anima fiat, & unde procedat.

Idem *Homil.* 2. *in Evang.* oſtendit, quomodo omnes homines propter Adæ peccatum cæci naſcantur.

Hieronymus *in ſecundum caput proverbiorum* hæc explicans verba, *qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas*; fallacem improborum excæcatorum ſecuritatem oſtendit.

Idem *in cap.* 38. Job de peccatorum obduratione verba facit.

S. Ambroſius *l. de Cain, & Abel*, oſtendit peccatoris calamitatem, qui in cæcitate verſatur.

Origenes *l.* 3. *in cap.* 3. *Job.* hæc verba explicans; *noctem illam tenebroſus turbo poſſideat*, ait dæmonem nobis offendere cæcitatem, ne in quævis ſcelerum genera trahat.

Idem *Homil.* 6. in Iſaiam hæc interpretatus Prophetę verba, *ne quando videant oculis, & auribus audiant*, varias ſpiritualis cæcitatis cauſas adfert, cum corporea cæcitate collatas.

S. Baſilius *Homil.* 10. *ſuper Pſalm.* 37. oſtendit, unde oriatur cæcitas cordis, & effectus illius.

Aſcetici — Didacus de la Vega *cap.* 1. *de peccatis* §. 8.

Omnes illi qui Meditationes edidere in anni Evangelia; *in Dominicam Quinquageſima & Cæci nati Evangelium*.

Concionatores — Granatenſis *Conc. Fer.* 6. *poſt Domini. Paſſionis*.

Idem *fer.* 4. *poſt Dom.* 4. *Quadrag. Conc.* 2.

Gaſpar Sanchez *fer.* 4. *poſt Domin.* 1. *Quadrag. diſcurſu*.

P. Delingendes *in Quadrag.*

Idem *fer.* 4. *poſt Dom.* 4. *Quadrag.*

Reina *Conc.* 25. *Quadrag.*

Biroat *Sermone pro fer.* 4. *poſt Domin.* 4. *Quadrag.*

Idem loquitur de hac re etiam in ſecundo Sermone adventus de mundi damnatione.

P. Maimbourg *Sermone de cæco nato*.

Oudeam in Adventu de inſigni peccatore.

Joly in tertio, & quarto Sermone de peccato mortali, verba facit de peccatoris cæcitate, & induratione?

Auctor Sermonum Chriſtianorum in omnes anni Dominicas. *Dom.* 2. *Adventus*.

Abbas de Breteville *Sermone pro fer.* 4. *poſt tertiam Quadrageſimæ Dominicam*.

Idem *in fer.* 4. *poſt quartam Quadrageſimæ Dominicam* plura habet Sermonum ſpecimina de cæcitate.

Auctor Sermonum in omnia Ethicæ Chriſtianæ argumenta Sermonem habet de Spirituali cæcitate *Fer.* 4. *poſt quartam Quadrageſimæ Dominicam*.

Idem verba facit de cordis obduratione *in Tomo* 3. *Dominic. nona poſt Pentecoſtem Dominica*.

Idem Tomo tertio peculiarium Sermonum Sermonem habet de malis, quibus obnoxius eſt, qui a Deo derelinquitur.

P. de la Colombiere in conſiderationibus Chriſtianis.

Ioannes Lopes in Epit. Sanct. Pat. l. 3. c. 4. — Qui collectanea ediderunt

Bercorius (*verbo*) *cæcitas*.

Summa prædicantium (*verbo*) *viſus*.

Labata (*verbo*) *cæcitas*.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & Scripturarum applicationes huic argumento.

INdurabo cor ejus, & non dimittet populum meum. Exod. 4. 7. 9. &c.

Induravi cor ejus, & ſervorum ejus. Ibid.

Deus meus illumina tenebras meas. Pſal. 17.

Fiat lux: & facta eſt lux. Geneſ. 1.

Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra. Pſalm. 94.

Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte. Pſalm. 12.

Noluit intelligere ut bene ageret. Pſal. 35.

Percutiat te Dominus amentia & cæcitate, ac furore mentis, & palpes in meridie, ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris. Deuter. 28.

Non audivit populus meus vocem meam: & dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum; ibunt in adinventionibus ſuis. Pſal. 80.

Fiat via illorum, tenebræ & lubricum. Pſalm. 34.

Obſcurentur oculi eorum ne videant. Pſalm. 68.

Neſcierunt, neque intellexerunt; in tenebris ambulant. Pſalm. 82.

Cor meum conturbatum eſt, dereliquit me virtus mea; & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum. Pſalm. 37.

Accedite ad eum, & illuminamini. Pſalm. 33.

Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in via hac qua gradieris. Pſalm. 32.

Numquid cognoſcetur in tenebris mirabilia tua? Pſalm. 87.

Emitte lucem tuam, & veritatem tuam. Pſalm. 42.

Hæc cogitaverunt, & erraverunt; excæcavit enim illos malitia eorum. Sap. 2.

Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis; viam autem Domini ignoravimus. Ibid. 5.

Impius cum venerit in profundum peccatorum, contemnit. Proverb. 18.

Cor durum habebit male in noviſſimo. Eccli. 3.

Recede a nobis; ſcientiam viarum tuarum nolumus. Job. 21.

Ipſi fuerunt rebelles lumini; neſcierunt vias ejus. Idem, c. 24.

Ergo erravimus a via veritatis, & juſtitiæ lumen non illuxit nobis; & ſol intelligentiæ non eſt ortus nobis. Sap. 5.

Aufertur ab impiis lux. Job. 38.

Scivi enim quia durus es tu, & nervus ferreus cervix tua, & frons tua ærea. Iſai. 48.

Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude; ne forte videat oculis ſuis, & auribus audiat, & corde ſuo intelligat, & convertatur; & ſanem eum. Idem, c. 6.

Populus qui habitabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. Idem, c.9.

Lucerna impiorum extinguetur. Prov. c. 13,

Percussisti eos, & non doluerunt; attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam; induraverunt facies suas supra petram, & noluerunt reverti. Jerem., c. 5.

Insipientes sunt & vecordes; sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt. Idem, c.4.

Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde. Idem, c.12.

Palpavimus quasi cæci parietem, & quasi absque oculis attrectavimus: impegimus meridie, quasi in tenebris. Isaiæ 59.

Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen Cæli non video? Tob.5.

Ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt, Sophon. 1.

Cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem . . . & facta est indignatio magna a Domino exercituum. Zachar. 7.

Occidet sol in meridie. Amos 8.

Error & tenebræ peccatoribus concreata sunt, Eccli. c.4.

Oculos habentes non videtis, & aures habentes non auditis. Marci 8.

Contristatus est Jesus super cæcitate cordis eorum. Idem, c.3.

Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum. Matth. 15.

Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos. Joannes 12.

In mundo erat, & mundus eum non cognovit. Joan. 1.

Dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem. Joan. 3.

In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Idem 9.

Væ vobis duces cæci, & duces cæcorum. Matth. 23.

Dura cervice, & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis. Act. 7.

Adhuc modicum lumen in vobis est: ambulate dum lucem habetis; ut non vos tenebræ comprehendant. Joann. 12.

Obscuratum est insipiens cor eorum .... Tradidit illos Deus in reprobum sensum. Ad Rom. 1. v. 21. & 28.

Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a via Dei, per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis eorum. Ad Ephes.4.

Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium; ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii. 2. ad Corinth. 4.

Mittet illis Deus operationem erroris. 2. ad Thessal. 2.

Non obscuretur quis ex vobis fallacia peccati. Ad Hebr. 3.

Fascinatio nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentiæ transvertit sensum sine malitia. Sapientiæ 4.

Applicationes quorumdam Scripturæ locorum huic argumento.

Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum Matth. 15. Ita Dei filius loquitur de Scribis, & Pharisæis quasi salus eorum esset omnino indesperatis: sinite illos neque eorum salus vobis amplius negotium facessat. At enim Domine, si ita eos deseris quin ad illos loquaris, & de suis officiis illos erudias; actum est; in nullam reditus spem interibunt! Ideo immo relinquendi sunt, quia nulla spes est. Quasi diceret: pereant, quia volunt; hæc eorum nequitia est: in sceleribus suis excæcati, & indurati sunt: nihil fieri potest; malum eorum medicina non patitur, quia medicinam recipere nolunt. *(Cæcitas, in qua errant Pharisæi, & in qua Dei Filius eos reliquit)*

Qui eripuit nos de potestate tenebrarum. Ad Coloss. 1. Notandum est, inquit eruditus quidam Interpres, Apostolum non dicere JESUM CHRISTUM nos de tenebris eripuisse, sed de potestate tenebrarum; Quæ enim major potestas ea, quæ olim Philosophos Ethnicos, & Sapientissimum quemlibet Judæorum excæcavit; quæ ad hanc quoque diem infideles omnes æque æxcecat, atque captivat, eosque ita subjicit, ut prorsus Divina requiratur potentia, ut de hujus captivitatis squalore educanturi, & omnipotentis gratiæ lumen, ut tenebræ dissipentur?

Scit Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri Genes. 3. Cum Dæmon sub serpentis figura protoparentes nostros decepit, eis suasit, ut Creatoris sui præceptum infringerent, futurum pollicitus, ut simul ac vetitum gustassent fructum, oculi eorum aperirentur, & ipsi boni, atque mali cognitionem assequerentur. Sed accidit e contra: tunc enim funesta cæcitate fuere percussi, ad omnem etiam posteritatem trasmissa, quemadmodum innuit Adæ responsum Deo: *vocem tuam audivi .... & abscondi me.* Gen. 3. Quæ enim major cæcitas, Sanctus Gregor. l. 15. Moral. inquit, quam credere Deum cæcum esse, ac nos latebras quærentes illum fallere posse? *Ecce peccatoris cæcitatem, qui judicat Deum esse cæcum, & scelera ejus non videre.* *(Cæcitas Adæ;)*

Fiat lux: & facta est lux: Genes. 1. Quemadmodum post Mundi creationem Deus statim lucem produxit, sine qua creatæ quæcumque res corporeę decore suo caruissent, densa quippe tenebrarum caligo super abyssi faciem erat effusa; ista etiam agit ille in peccatoris ad gratiam regeneratione, quæ quædam est veluti nova creatio. Peccatoris anima est tamquam abyssus opacissimis undequaque tenebris circumsepta: ideoque neque videt periculum, ubi est, neque ea mala, in quæ prope est, ut delabatur. Opus est, ut Deus in abyssi hujus imum suum lumen immittat, & huic animæ infelicissimum statum, in quo versatur, aperiat. Hæc est Sancti Augustini Sententia.

Dixit homo, cujus obturatus est oculus. Num. 24. Hoc quod Scriptura ait de Baalam Pseudo propheta, dicere possumus de tot mortalibus, qui nihil melius aut vident, aut cogitant. Quinam est ille, qui ita credit & loquitur? Qui sensus fovet parum adeo Evangelio, & rectæ rationi conformes? qui parum adeo sęvissimam irritati numinis ultionem extimescit? Homo est in scelere suo excæcatus, qui cæce ruit in malorum omnium abyssum, qui, licet undequaque cęli perstrepant minæ, ulterius etiam progredi paratus est: homo ex eorum numero, de quibus loquitur Sanctus Hieronymus, *qui nihil timent, quia nihil vident.* *(Quid sit peccator excæcatus)*

Facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ Sylvæ. Psal. 10. Nox ingruit, inquit Propheta, cujus beneficio feræ omnes, quæ in lustris, & saltibus detinentur, impune pertranseunt. Donec fidelis oculorum usum & gratiæ lumen obtinet; animi ægritudines prodire non audent ad eum sollicitandum; earum vim previdet, & avertit; peccati horrorem, atque turpitudinem agnoscit: sed ex quo nox incubuit, atque ipse cæcitate perculsus est, omnes statim prodeunt affectus, omniaque eorum mala feruntur, quin illis ne animus quidem advertatur; se se offert injustitia, non videtur; impudicitia prætervolat, omniaque scelerum genera, haud ægre, & sine conscientiæ stimulis perpetrantur. *Hæc est applicatio Biroat Sermone de cæcitate in Quadragesima.*

Venit nox, quando nemo potest operari. Ioann. 9. Hæc nox, de qua Salvator loquitur in Evangelio, intelligi plane potest de peccati statu, in quo quæcumque fiant, sunt æternæ saluti inutilia: verum illius horror major adhuc videbitur, si cum Sanctis Patrib. particularius intelligatur de tenebris cæcitatis, per quas, qui eadem percussi sunt, videre nequeunt, neq; viam *(Tempus noctis, quod generatim status est peccati peculiariter magis)*

est cæcitas, quæ peccatum subsequit.

viam salutis ineundam, neque viam perditionis evitandam, in qua festino gradu procedunt: licet non omnis peccator statim ad infelicissimum hunc statum redigatur, & hæc illum minime fallant, quoniam causa sunt interiorum certaminum, tumultuum ac stimulorum, qui sæpe eidem sunt saluberrimi. Sed in cæcitate omnia silent, & lumina extinguntur. Non attenditur ultra terminus, quo contendendum est; non agnoscitur pulchritudo virtutis, aut vitii deformitas: uti neque meritum sanctitatis, & supplicium, quod scelera manet. Per noctem hanc non videmus laqueos, qui ubicumque parati sunt; verbo, nihil boni conamur, nullum malum est, cui patrando parati non simus.

Factæ sunt tenebræ horribiles in universa terra Exod. 10. Notandum est ex omnibus plagis, quibus olim Deus percussit Ægyptum, tenebrarum tantummodo, obscuræque noctis plagam, quæ tribus diebus incubuit, in scripturis horribilem appellari; quantumvis aliæ etiam plagæ populo huic æque injusto, ac infideli, gravissimum detrimentum attulerint. Quod ideo factum Sanctus Augustinus ait, ut doceremur, ex omnibus suppliciis, quæ in hoc mundo divina exercet Justitia adversus peccatores, nullum gravius & horribilius esse cæcitate, atque tenebris animæ; hoc enim apertissimum indicium est, eos, qui ita affecti fuere a Deo reprobatos esse, atque in æternum derelictos.

Impii in tenebris conticescent 1. *Regum cap.* 2. Cęci mente minus dolent suam infelicitatem, quam cęci corpore: Hi enim sæpe queruntur, & morbi sui curationem inquirunt & expetunt; uti cæcus ille, qui petiit a JESU CHRISTO: *Domine, ut videam*. Hoc non accidit in spirituali cæcitate; qui enim hac percussi sunt, complacent sibi in tenebris suis, & quin putant, ut inde eripiantur, in dies magis in easdem immerguntur; alii quidem, quia calamitatem suam non cognoscunt; alii vero, quia sibi majus esse lumen falso opinantur, quam iis omnibus, qui in via Dei magis sunt illustrati. Ideo neminem consulunt, &c. *Impii in tenebris conticescent*.

Exempla veteris Testamenti.

Pharaonis exemplum.

CElebertimum obcæcatæ mentis, induratique cordis exemplum, quod in Scripturis occurrat, Pharaonis est, qui propter pertinaciam cæcus, & rebellis mandatis Dei, meritus est, ut tamquam terribilis hujus supplicii exemplum proponeretur. Tot enim mirabilibus prodigiis victus, cum intelligere debuisset, Deum velle, ut populum suum abire permitteret, numquam cedere voluit minis, vel plagis, quibus illum cum populo, totaque aula divina Justitia percussit: *induravi cor Pharaonis*, Deus inquit in Exodo: c. 4. non quod positiva actione cor illius induraverit; sed quod permiserit, ipsum, in obstinatione, & cæcitate sua persistere, quæ profecto calamitosior fuit, quam terribiles illæ tenebræ, quæ triduo totum regnum illius obsederunt.

Exemplū Israelitarum.

Neque minus admirabilis est Israelitarum, qui Dei populus erant, cæcitas: Quandoquidem ex Egypti servitute, & Pharaonis tyrannide tot miraculis liberati, obliti sunt Omnipotentis Dei, qui illos palam protexerat, ut insanissima cæcitate, & nequissima Idololatria aureo vitulo thus adolerent. Hoc Deus illis toties exprobavit: *Popule stulte, & insipiens*. Exod. 32. *Video, quod populus iste duræ cervicis sit* &c. Deuter. 32. Ita deinde derelicti fuerunt omnino: & Deus pergit adhuc ea præbens argumenta, quibus illos a se derelictos ostendit, in ea mentis cæcitate, & cordis obduratione, quam nihil umquam perfingere valeat.

Davidis exemplum satis patet, qui statim ac oculos corporis aperuit, ut curiosius mulierem quamdam aspiceret, cum, visus est cęlesti lumini oculos animæ clausisse; destitit enim incedere in via mandatorum Dei, atque vitam orsus est, prorsus flagitiosam atque a Dei cogitatione penitus alienam. Formæ fatalis amor ita mentem illius occæcavit, ut non nisi post annum se se collegerit, atque opus fuerit, ut arte propheta Nathan uteretur, eumdem de erroris sui tenebris seducturus, atque ostensurus eidem mala, in quæ suum scelus ipsum projecerat.

Salomonis exemplum.

Nulla unquam oblivione delebitur funestissima cæcitas Filii, & successoris ejusdem; Salomonis videlicet qui cum esset mortalium omnium sapientissimus, eousque insaniæ, & impietatis evasit, ut Idolis alienigenarum mulierum, quas duxerat uxores, & templa ædificaret, & offerret sacrificia: adeo in perspicacissimas etiam mentes passio insana, atque fervens caliginem, tenebrasque effundere consuevit.

Cæcitas senum, qui Susannæ stuprum inferre adnisi sunt.

Probrosorum Senum cæcitas, qui Susannæ pudicitiam labefactare adnisi sunt, inter cætera exempla magis elucet: ex quo enim libidinosam hanc mentem fovere incæperunt, *declinarunt oculos suos, ne viderent cælum*, Dan. 13. & sceleris quod meditabantur enormitatem. Semet excæcarunt, ne se ipsos viderent, ne suæ ætatis, & dignitatis, quam in populo obtinebant, reminiscerentur &c.

Samson excæcatorum peccatorum figura.

Samson, cui Philistiim oculos effoderunt, procul dubio apertissima est eorum malorum imago, in quæ animæ cæcitas peccatorem detrudit. Hoc virium, roborisque prodigium simul ac excæcatum fuit, factum est inimicorum suorum opprobrium, qui illum ferreis vinculis onerarunt, atque in conviviis irriserunt, & denique eum in statum redegerunt, ut ex illorum manibus elabi non posset, neque ultionem repetere, nisi sibimet necem consciscens obrutus ruinis templi, quod post reparatas, quas amiserat, vires, concussit, atque subvertit.

Syrorum cæcitas.

Videtur denique in scripturis ingens hominum, immo etiam populorum numerus, quos in suorum scelerum pœnas excæcavit Deus, & quorum mala respicere possumus, ut ea melius intelligamus, tamquam depicta in ea etiam materiali cæcitate, quæ illis militum copiis accidit, de quibus sermo est quarto regum libro capite sexto, a Rege syriæ missis ut Prophetam Elisæum caperent, & quæ ab eodem Propheta se duci passæ sunt, quin cognoscerent, vel quem ducem sequerentur, vel quem in locum deducerentur: *percute obsecro gentem hanc cæcitate: & percussit eos dominus, ne viderent juxta verbum Elisæi*. Erant illi in medio inimicorum suorum, atque prægaudio exultabant rati, se quam primum in potestate abituros præcipuum Samariæ clypeum, & validissimum illius propugnaculum. Cum vero Propheta ex Deo petiit, ut illis tandem oculos apperiret, ut periculum, in quo erant cognoscerent; tunc tandem intellexerunt, se esse Samariæ in urbe ejus Regni Metropoli, cum qua bellum genebant, & in maximo extremæ internecionis periculo, si illas ad unum deleri passus fuisset Elisæus.

Exempla novi Testamenti.

Cæcitas Scribarū & Pharisæorum.

IN toto Testamento novo nulla insignis est cæcitas mentis, quam illa Doctorum legis erga Messiam, quem agnoscere noluerunt, licet tot sibi apertissima suppeterent argumenta; quamobrem *cæci, & duces cæcorum* a domino nuncupantur. Eorum vero cæcitas in triplici occasione præsertim enituit.

Prima, cum Magi Jerosolymam venerunt petitum, ubi unus Rex Judeorum natus fuisset; Legis enim Doctores Herodi, a quo coacti, consuetique fuerant, responderunt Messiam in Bethelem esse nasciturum. Illum sub idem fere tempus præstolabantur; hoc enim Prophetæ palam portenderant; videbantque stellam, quæ magos deduxerat, & quod signum futurum erat adventus hujus Regis gloriæ tamdiu expectati, & enixius expetiti. Hoc nuntio turbati fuerunt, & merito credere poterant non deesse extraordinarium aliquid in ejus pueri nativitate, quem Magi quærebant. Quęnam igitur cæcitas nolle hoc sibi curæ, laborisque sumere, ut ipsi quoque eos locos adirent, atque ulterius rei veritatem explorarent!

Alterum cæcitatis eorumdem argumentum est, eorum factum, ubi viderunt Dei Filium cęco nato oculorum aciem elargitum. Adeo verum, & insigne fuit illud miraculum, ut quidquid conati fuerint, probibere non

re non potuerint, ne elucesceret. Illud vero ipsos maxime cæcos esse probavit, quod postquam inutilem navarunt operam, ut caliginem miraculo offunderent, oculos non apperuerunt, ut intelligerent hujus prodigii auctorem a Deo profectum esse, & talem esse, posse, qualem se ipsum ferebat, videlicet filium Dei: sed invidia, & Zelotypia, qua in ipsum flagrabant, illos excæcavit: *excæcavit illos malitia eorum*. Sap. 2. 21.

Tertium, maximumque cæcitatis hujus argumentum fuit consilium Salvatorem perdendi propter famam, quæ de Lazari resurrectione percrebuerat, atque existimationem, quam illi miraculorum, quæ quotidie patrabantur, frequentia comparaverat. *Quid facimus; quia hic homo multa signa facit* Joan. 11. *Videtis quia nihil proficimus: Ecce Mundus totus post eum abiit* Joan. 12. Nonne extrema cæcitate percussos esse oportebat, ut inde consequentiam inferrent recto sensui, omnique generi æquitatis, immo etiam propriæ utilitati prorsus oppositam?

Alia cæcitatis exempla.

Post hæc supervacaneum reor afferre exempla vel Judæ ob avaritiam excæcati; vel militum, qui Dei Filium in horto apprehenderunt, licet unico ejusdem verbo fuissent prostrati: vel judicum, qui illum mortem damnarunt, & qui mox satelites sepulchri custodes auro corrumpere adnisi sunt prohibituri, ne illi resurrectionem Domini, cujus testes fuerant, nunciare vellent, vel Judæorum tandem, qui enixius efflagitarunt mortem illius, quem cum admiratione audiverant, & tamquam summum prophetam coluerant.

In hoc autem argumento potissimum occurrit notanda ea ratio, qua Sergius Paulus Proconsul ex ea convaluit cæcitate, in qua erat, tamquam Ethnicus atque in Idololatria inutritus: ex vero capite decimotertio in actis Apostolorum refertur. Cæcitas hæc pressius sumpta eadem omnino non est, ac illa de qua loquimur; aliquis enim Ethnicus esse potest, quin a salutari conversione tantum abhorreat, & distet., quantum Christiani complures; qui fortasse ab Ecclesiæ fide penitus non recesserunt. Ratio tamen, qua curatus fuit, hac in re pulcherrimum suppeditare potest instructionis argumentum. Cæcitas per aliam cæcitatem curatur. Cum Proconsul ille vidisset insignem quemdam veneficum, qui Elymas vocatur, cæcum fuisse factum ad solam Sancti Pauli vocem, & ad eas exprobationes, quibus Apostolus illum redarguerat, omnipotentem Dei Christianorum manum agnovit, & se se ad fidem convertit. Tot igitur, quæ huc usque attulimus exempla cæcis Christianis mentis aciem afferre non poterunt?

PARAGRAPHUS IV.

Sanctorum Patrum Loci, & Sententiæ in hoc argumentum.

Peccatoris mens tanto altius tenebrescit, quanto nec damna suæ cæcitatis intelligit; unde fit, divino munere, ut flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia securitas cæcabat. S. Gregor. l. 6. Moral. cap. 17.

Non cor peccantis Dominus obdurat, sed obdurare dicitur, cum ab obduratione non liberat. Idem, Homil. 4. in Ezechielem.

Plangit eos (Christus) qui nesciunt cur plangantur. Idem, Homil. 28. in Evang.

Quid inter membra nostra præstantius est oculis, qui nobis omnium operum magistri sunt, & duces? S. Gregor. Nyssen. orat. 7. Cantic.

Quod Sol & Luna in Cœlo, sunt oculi in homine. S. Ambros. l. 6. Hexam. c. 8.

Sicut cæcus non potest aspicere in splendorem luminis, sic non potest intelligere homo malignus mysteria pietatis. S. Chrisostom. Homil. 40. in Matth.

Habet hoc infelix consuetudo peccandi, ut quanto amplius quisque peccaverit, tanto minus peccata ipsa intelligat. Euseb. Emissen. Homil. 7.

Ira Dei est non intelligere delicta, ne sequatur pœnitentia; sicut scriptum est: Dedit illis Deus oculos ut non videant, & aures ut non audiant. S. Cyprian. Epist. 3.

Cæcitatis duæ species facile concurrunt, ut qui non vident quæ sunt, videre videantur quæ non sunt. Tertull. Apolog. c. 9.

Cæcitas est cordis, quam solus removet illuminator Deus. S. Aug. l. 5. contra Jul. c. 3.

Illa est pœna peccati justissima, ut amittat unusquisque illud, quo bene uti noluit; ut qui sciens recte non facit, amittat scire quod rectum est. Idem l. 3. de libero Arbitr. c. 18.

Sic excæcat, sic obdurat Deus deserendo, & non adjuvando: quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest. Idem, tract. 53. in Joann.

Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam. Idem, Epistol. 105. ad Sixtum.

A tenebris somniorum excipient eum tenebræ tormentorum. Idem, in Psalm. 48.

Tollantur alicui oculi corporis; omnes miserum dicunt; perdat oculos mentis, sed tamen circumfluant omnia temporalia; felicem appellant. Idem, in Psal. 68. Serm. 2.

Cæcus eram, & cæcitatem amabam. Idem, in Confess.

Exhalabantur nebulæ de nebulosa concupiscentia carnis, & offuscabant cor meum. Idem, l. 2. Confess. cap. 2.

Spargens pœnales cæcitates super illicitas cupiditates. Idem, l. 1. Confess. c. 18.

Væ cæcis oculis, qui te videre non possunt, Sol illuminans cœlum & terram! væ caligantibus oculis, qui te non vident! Idem.

Deus neminem deserit, nisi deseratur. Idem lib. de Natura & Gratia, c. 26.

Ambulabam per tenebras, & lubricum, & quærebam te foris a me; & non inveniebam Deum cordis mei. Idem, l. 6. Confes. c. 1.

Exordium pœnarum animæ avertentis se a Deo vero lumine, est ipsa cæcitas. Idem, Serm. 38. de Verbis Domini.

Via illorum, tenebræ ac lubricum, ait Psalmista. Tenebræ sunt: quis non horreat? lubricum: quis non timeat? Idem, in Psalm. 38.

Volvebar in tenebris, & per tenebras, ad tenebras ambulabam. Idem.

In hac anima, ut in Ægypto, trium dierum fiunt tenebræ, id est triplex obcæcatio, qua non videt cœlestem felicitatem, terrestrem infelicitatem, & inferni acerbitatem. Idem, Serm. 38. de Verbis Domini.

Cum magnum malum homines putent oculorum corporalium cæcitatem, quia lux ista retrahitur; quantam ergo pœnam patitur, qui secundis rebus, eo perducitur, ut non sit Deus in conspectu ejus? Idem in Psalm. 9.

Hæc est inclinatio & casus miserrimus, dum animus hominis in suis iniquitatibus quasi prosperatur; & parci sibi putat, cum excæcetur, & servetur in ultimam opportunamque vindictam. Idem, ibidem.

Cain divina voce admoneri potuit, mutari non potuit; jam intus cor ejus reliquerat, qui foris verba faciebat. S. Gregor. l. 11. Moral. c. 18.

Quia superbi nolunt facere quod cognoscunt, hac pœna puniuntur, ut nec cognoscant mala quæ faciunt: qui a enim prius sciendo rebelles sunt; postea cæcantur ut nesciant. Idem, l. 1. Moral. c. 1.

Odiosa illa duritia est, hoc est insensibilitas cordis, quando homo nec se sensit, nec alium; nec pietate flectitur, nec precibus movetur; exemplis non inducitur, minis non terretur; beneficiis induratur, flagellis non eruditur; frontosus ad turpia, pronus ad illicita. Richard. a Sancto Vict. c. 4. de Amor. insep.

Merito obscuratum est insipiens cor eorum; quia cum veritatem cognoscerent & contemnerent, jure receperunt in pœnam, ut nec cognoscerent eam. Bernard. Epist. 3.

Erit tempus, quando non erit locus, cum ille fons miserationis interminabili siccabitur siccitate. Idem, Serm. de dilig. Deo.

Cor

Cor durum est quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit; nec pietate mollitur, nec movetur precibus; minis non cedit, flagellis duratur; ingratum ad beneficia, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina, præteritorum obliviscens, præsentium negligens, futura non prævidens ... & ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reveretur. Idem, l. 1. de Considerat.

Quæris quid sit cor durum: si non expavescis, tuum est. Idem, ibidem.

Vehementer claudit oculum cordis, amor privatus. Gregor. Homil. 4. in Ezech.

Cura multiplex terrenarum rerum, quia occupat, excæcat. Idem in c. 22. lib. Job.

Non videre, pœna peccatoris est, adhuc tamen in hoc sæculo viventis; videre autem non posse, est mortui impii, in alio jam sæculo, æterna pœna damnati. Idem, l. 2. in reg.

Sicut tenebræ oculos, ita delicta mentem claudunt; nec lucem videre sinunt, nec se. August. in Psalm. 18.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia hoc in argumento depromi queat.

Cæcitas mentis, & cordis obduratio definitur.

UT probe agnoscatur, quod sit animæ cæcitas, qua sæpe Deus percutit peccatores, conjiciendum est ex corporis cæcitate, quæ est visivæ facultatis privatio, quæ objecta præsentia, & suis oculis exposita intueri atque discernere nequit. Idem enim dicendum est de spirituali cæcitate, de qua hic sermo: quæ est judicii depravatio, ita ut peccator gratiæ, rectæque rationis luminibus destitutus, necessarias saluti veritates non videat, neque cognoscat, suamque libidinem, affectumque suum tantummodo sequatur. Simili ratione judicium ferendum est de induratione cordis, ex earum rerum collatione, quæ suapte natura duræ sunt, quæ oppositorum agentium impressionibus resistunt, atque vi tantum flectuntur. Tale est cor durum. Hæc autem induratio est voluntatis corruptio, quæ ei studio, quo naturaliter in malum ferimur, adjicit quemdam statum, vel quamdam speciem immutabilitatis in vitio, ita ut hujusmodi cor nulla re affici queat; & nihil rebellem hanc voluntatem ad bonum valeat convertere.

Duplex spiritualis cæcitatis species distinguitur.

In hac materia confundendæ non sunt species duæ cæcitatis, quarum altera vere peccatum est, & quemadmodum loquitur Sanctus Bonaventura, est rebellio, atque actualis resistentia, qua peccator luminibus gratiæ adversatur, juxta illa Sancti Job. c. 24. verba: *ipsi fuerunt rebelles lumini*. Altera vero cæcitas pœna est, & justum peccati supplicium; est quippe subtractio, vel privatio luminum, quæ Deus aliis concedit, & sine quibus numquam futurum est, ut obcæcatus, induratusque peccator convertatur; quamvis numquam illum eo usque deserat Deus, ut illi omnem penitus ad resipiscendum aditum intercludat.

Quomodo, & in quo sensu Deus peccatores excæcet.

Quamvis explicitis verbis Biblia testantur, peccatores a Deo excæcari; ne ille erraret, qui crederet Deum rationem auferre, vel positiva aliqua actione suas tenebras in peccatorum mente producere. Verumtamen ille confert aliquid cæcitati, subtrahit enim gratiæ lumina, vel saltem hæc adeo infirma illis concedit, ut ad nihilum prosint, ut convertantur. Quamobrem cum Sanctus Thomas 1. 2. q. 7. art. 3. quærit, utrum Deus esse possit causa Spiritualis cæcitatis, & obdurationis cordis, distinguit; quatenus enim, ait, hæc cæcitas, & obduratio significat mentis, & cordis motum in malum; Deus illius esse causa non potest; etenim esse non potest causa peccati: Sed quatenus est gratiæ privatio, & subtractio; per hanc sæpe in peccatores animadvertit; ideoque ambigi nequit, quo minus in hoc sensu causa sit cæcitatis.

Notandum autem est eum eodem Sancto Doctore spiritualem hanc cæcitatem (quod ipsum de cordis induratione, quæ ex divini luminis defectu proficiscitur dicendum est) hanc inquam cæcitatem duobus ex principiis oriri. Alterum est peccatoris voluntas gratiæ obicem statuens; alterum Deus est, qui secundum sapientiæ, atque Justitiæ suæ ordinem, gratiæ lumen illi subtrahit, qui eidem resistit. Ita Deus est causa cæcitatis spiritualis per accidens, vel per luminum suorum subtrationem, quibus impii se se indignos præbuere.

Distinctio inter cæcitatem, aggravationem, & indurationem.

Cæcitas, aggravatio, & induratio cordis tria sunt plus, vel minus distincta, secundum varios effectus Gratiæ, quæ sapientiæ suæ dono perficit intellectum, & igne Charitatis cor ipsum emollit. Quoniam vero visus, & auditus Doctrinæ, atque disciplinæ inserviunt; hinc fit, ut cæcitas quatenus ad visum, & aggravatio vel surditas quatenus ad auditum referuntur, pertineant ad intellectum; induratio vero ad cor. Priora duo non differunt igitur inter se, nisi pro variis rationibus, quibus idem objectum concipitur: utrumque tamen reipsa differt a tertio.

Tres sunt diversæ causæ cæcitatis.

Spiritualis cæcitas, & cordis induratio, quatenus gratiarum subtractionem significant, ex improbitate nostra, Dæmone, ipsoque Deo, sed variis rationibus proficiscuntur. Improbitas enim nostra causa est, quæ meretur, ac sibi tantum conflat supplicium; Dæmon vero tamquam tentator inductione, atque sollicitatione sua causa est; Deus denique causa & ipse est propter divini luminis subtractionem; sed eo uno in sensu, quem explicuimus.

Quodvis peccatum cæcitas est, in qua posset Deus omnes illud perpetrantes deserere. Hac tamen severitate non semper utitur in omnes, ut ex familiari divinæ Justitiæ dispensatione videmus supplicium hoc in illos tantum labi, qui in peccato suo convaluerunt, & longa peccandi diuturnitate, & magnis sceleribus. Hæc est Sancti Gregorii Magni animadversio in ea verba Job: Dominus cognoscit opera hominum & super illos obscurissimæ noctis tenebras inducit; *Inducet noctem*: & ait in illos tantum noctem inducere, qui in peccatis suis voluptatem nacti de industria a Deo recedunt, ne videant vias, quas ab ipso edocentur: *qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt*. Job. 34.

Nemo ita derelictus est, ut corrigi nequeat.

Præsupponendum etiam est cum Divo Thoma, errare contra fidem, qui putat excæcatum peccatorem, donec viator est, se se corrigere non posse, & ad frugem reverti. Deus nullos misericordiæ suæ limites circumscripsit, neque intra certum peccatorum numerum, certumque tempus illam coegit. Nulla in peccatore nox est adeo tenebricosa, ut subinde aliquod gratiæ lumen non affulgeat, quo si velet uti, majora obtineret, quæ tandem efficerent, ut ad se reverteretur. Dicendum ergo est, peccatorem quamtumvis a Deo derelictum adhuc recipere gratias, sed infrequentiores, remotiores atque mediatas. Infrequentiores; peccator enim non æque frequenter, ut olim, Divino illustratur lumine, regitur, afficitur: remotiores; sunt enim tamquam fulgura procul micantia, & Dei iram, & indignationem æque ac ejusdem misericordiam indicantia: mediatas, exempli causa, gratiam orationis, quæ nemini umquam negatur, per quam peccator conversionis suæ gratiam assequi potest.

Peccatores nonnullos Deus ex cæcitate vehementibus gratiis de eorum nequitia triumphantibus educit; alios vero tradit in desideria cordis eorum, & in affectuum ipsorum perturbationem; sed hac de causa, ut ex diversa hac ratione in aliis quidem videamus, quid misericors ipsius gratia valeat, in aliis vero, quid justa ejusdem possit vindicta, ut docet Sanctus Augustinus, l. 22. de Civit. Dei. Si omnes homines in pœna damnationis permanerent, quæ ipsis jure debetur; in nullo misericors Redemptoris gratia enituisset. si e contra omnes de peccati caligine fuissent erepti, ut gratiæ & gloriæ lumine perfruerentur, divinæ ultionis severitatem minime cognosceremus. Operæ igitur pretium fuit, ut quosdam suæ misericordiæ subsidio liberaret Deus, alios vero propriæ traderet iniquitati: sed scrutari velle, cur hos

hos potius, quam illos servarit; hoc sane est velle judiciorum Dei abyssum penetrare: *Deus cujus vult miseretur, & quem vult indurat*. Ad Rom. 9.

Quomodo peccator seipsu excæcat. Voluntas etiam peccatoris ipsum sua excæcat nequitia: *excæcavit illos malitia eorum*. Primum rationem avertit a Sanctorum luminum consideratione; Secundo se se fortiter applicat iis omnibus, quæ ea lumina delere, & extinguere possunt. Tertio ex objectorum sinu vapores attollit, caliginem rationi offundentes, ne videant; hoc est efficit, ut iis tantummodo vacet, quibus seduci potest, & anima his occupata rebus se facile exterioribus mundi speciebus decipit quæ illam alliciunt, neque sinunt videre vanitatem earum rerum, quas speciosa illusione abscondunt, potius quam ostendant.

Cæcitas non solum causa peccati est, sed etiam effectus; & quadam mutuæ causalitatis specie illud producit, & ab illo producitur. Ex quo peccatum cor ingreditur, quod non accidit, nisi fuerit pluribus nubibus perturbatum; inde lumen expellit, & homo, qui se ipsum excæcat, ut peccet, ex quo peccaverit, magis cæcus evadit. Quam ob rem Sanctus Thomas affirmat, quodlibet actuale peccatum in unoquoque nostrum easdem plagas efficere, quas originale universæ inflixit naturæ, quarum prima mentis est cæcitas ad innumerabilia mala disponens. Verum hæc omnia communem dumtaxat exprimunt cæcitatem: ea autem, de qua hic sermo, magnus est effectus, magnum que supplicium, quod præcedentia peccata subsequitur cum majori, vel minori cæcitate conjuncta sed hac semper minus gravi, & minus extensa.

Spiritualis cæcitas mala. Cæcitas magis proprio nomine appellata, vel cæcitas status ipsa quoque est pœna peccati, sed magis terribilis, quam reliqua omnia supplicia, quæ in illius comparatione pro nihilo habenda sunt; quoniam reliqua omnia vel non adeo generalia sunt, quemadmodum altera illa cæcitatis vulgatioris pœna, de qua modo fuit sermo, vel etiam inserviunt, ut corrigamur, & saluti nostræ serio cogitationes impendamus. Sed hæc prima est, magisque sensibilis nostræ reprobationis nota, & certissime nos in æternam infelicitatem adducit, citra divinæ misericordiæ miraculum, & omnipotentis gratiæ cælestis auxilium.

Nota, ac Signa cæcitatis in peccatore. Certa autem inditia, quod quis ad hunc cæcitatis statum devenerit, sunt, quod ob vitia non erubescit amplius, atque effrons, atque impudentissimus factus est. Secundo quod virtutem vituperat, & eamdem probro vertit illis, qui eam exercent & palam profitentur. Tertio cum omnem Dei metum, omnemque Religionis sensum amisit, quod apertissimum signum est, peccatorem a Deo fuisse derelictum.

Peccata, quæ vulgo in mentis cæcitatem & cordis obdurationem inducunt, sunt primo impudicitia: quotidie enim docet experientia, eos, qui se huic mancipant vitio, carnales fieri, & quodammodo in brutorum naturam transire. 2. avaritia, & amor terrenorum bonorum, qui efficit, ut cælestia minime cogitemus. Tertio: Sacramentorum abusus; non enim ulla alia re cor magis induratur. Quarto: Impietas incipiens, & nondum consummata; in his, quæ ad fidem pertinent, licentia. Si jam absoluta est cæcitas, tunc non inceptio, sed quemadmodum diximus, est signum præsens, atque manifestum perfectæ cæcitatis.

PARAGRAPHUS VI.

Loci ex Asceticis libris atque Neotericis Concionatoribus delecti in hoc argumento.

Ratio, qua Scriptura loquitur de spirituali cæcitate. CUm Scriptura loquitur de spirituali cæcitate, hoc illa præstat vocabulis in speciem ita sibi adversantibus, ut difficillimum esset eorum vim intelligere, nisi ab eadem nobis explicarentur. Modo inquit homines a peccato suo excæcari: *excæcavit eos malitia eorum* Sap. 2. modo hanc cæcitatem Deo tribuit, tamquam auctori: *excæca cor populi hujus* Isac. 6. modo causam imputat Dæmoni, qui hujus sæculi Deus appellatur: *Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium*: 1. ad Cor. 4. modo cæcitatem hanc, tamquam excusabilem, & venia dignam ostendit: *misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci*: 1. ad Timoth. 13. & modo illam damnat, & acriter in illam invehitur. Hi, quemadmodum videtis, complures sunt loci, propter quos in errorem plurimi labuntur, & qui ipsius Scripturæ testimonio sunt explicandi, perspicue distinguentis cæcitatem, quæ peccatum est, cæcitatem, quæ est causa peccati, & cæcitatem, quæ peccati effectus est, vel supplicium. *In Quadragesimalibus sermonibus, quibus P. Bourdalove nomen inscriptum est; concione pro feria quarta post Dominicam quartam*.

De ignorantia affectata. Quædam cæcitas ex se noxia est, quam Doctor Angelicus explicat, dicens hanc ab homine affectari, in hac ipsum sibi complacere, in hanc se immergere, hanc abjicere nolle, & per hanc dicere; illuminari nolo atque in tenebrarum mearum caligine tanta voluptate perfundor, ut in eadem permanere maxime cupiam. Hoc est commune flagitiosorum, Atheorumque peccatum, quibus cum satis superque luminis suppetat, ut Deum agnoscant, de industria tamen, ne illum agnoscant, seipsos excæcant: hæc est *summa delicti*, Tertullianus ait, *nolle agnoscere, quem non possunt ignorare*. Ita quovis tempore egerunt Hæretici malæ fidei; illi videlicet, qui ideo Hæretici sunt, quia esse volunt: non enim desunt, qui quidquid accidat, pertinaciter numquam se se victos dedere volunt. Hoc etiam est peccatum eorum, qui voluptuosam sæculi vitam sequuntur, qui, ut majori vivendi licentia abuatur, atque pro libidine vitæ hujus deliciis perfruantur, nolunt audire eos, qui sibi de veritatibus æternis loquuntur. Id genus hominibus mundus refertus est, qui JESU CHRISTO dicere videntur, *recede a nobis; scientiam viarum tuarum nolumus*. Job. 21. *Idem*.

Plurimos excæcat avaritia. Plurimi sunt fideles, qui in dubitationibus illis, quæ circa legem suboriuntur, illuminari nolunt; nolunt enim ea adimplere quæ in lege jubentur: *noluit intelligere ut bene ageret*. Psal. 35. Quidam in magnis versatus est negotiis, & licet temporum calamitas adversaretur, magnas collegit divitias; Quidam justitiam exercens perperam sua protulit judicia: quidam alienę se se immiscuit rei, ibique maximam nactus est utilitatem. Si quando mercator, judex, officiosus homo, quidquid ab ipsis factum fuerit diligentius ad examen vocarent, fidei maxime consonum est, ipsos inventuros & injustitias resarciendas, & restitutiones faciendas, vel saltem promissiones explendus. Hæc omnia nimium negotium facesceret; hæc enim consideratio cogeret, ut iis, quæ debent, facerent: satis illi autem quid? hæc omnia suffocant, & ut hoc negotio se expediant, illius cognitionem sibi auferunt, & cognoscere nolunt, quid debeant, ne satisfacere teneantur. O cæcitatem voluntariam; o ignorantiam adfectatam *nolluit intelligere, ut bene ageret*. *Idem P. Bourdalove*.

Ex omnibus peccatis nullum magis oppositum est saluti, quam hæc cæcitas voluntaria; hæc enim proprie peccatum est, quod gratiarum omnium principem nobis aufert, videlicet cognitionem. Oportet autem, Deum, ut nos salvos faciat, inde incipere, in quo tamen Deus, licet Deus sit, ordini naturæ se se conformare tenetur: quandoquidem sicut in ordine naturæ agere non possumus, quin cognoscamus; similiter in ordine gratiæ Deus salutem nostram operari non potest, nisi illius nobis voluntatem immiserit, neque voluntatem potest imittere, nisi cognitionem tribuerit. Quid ergo facimus, cum huic cognitioni resistimus? Renuimus operari salutem nostram, & primum hoc lumen fugientes aliis abrenunciamus gratiis, quæ nos salvos facere possunt. *Idem*.

Illi, qui in adfectata, aut vincibili versantur ignorantia earum rerum, quæ ad salutem suam pertinent, coram Deo inexcusabiles sunt; agunt enim vel contra lumina sua, vel contra suas dubitationes. Deus autem hujusmodi excusationes non patitur. Si aliquod hujus sæculi negotium ageretur, tibi non deesset lumen

men: deest tibi lumen tantummodo pro tuæ salutis negotio. Verum quamvis minime ageres contra propria lumina, ageres saltem contra dubitationes tuas; & quamquam non aliud haberes lumen, quam ipsam dubitationem, incertum hoc lumen satis esset, ut peccatum admitteres. Hoc tecum diligentius reputa: statim ac dubito, utrum aliquid peccatum sit nec ne; & illud nihilominus ago, jam pecco. Ambigo, utrum res illa mea sit, necne; eam tamen arripio; jam furti nomine damnor. *Idem*.

Quomodo Deus peccatorem excæcet, & quomodo hoc sit intelligendum.

Achab impius est. Deus inquit; illum excæcare volo, & fallere; volo etiam ut illum sui Prophetæ excæcent, & fallant: *Dominus dedit spiritum mendacii, in ore omnium Prophetarum tuorum*. 2. Paral. 18. Nonne diceres; ergo Deus est, qui positiva actione illum excæcat? nequaquam, inquit S. Augustinus; Deus, qui ipsa veritas est, fallere non potest, & si quem excæcat, hoc quadam permissionis specie, non ulla actione peragit; patitur enim nos falli, non nobis errorem inspirat: si enim Deus positive peccatorem excæcaret, calamitosus hic in eo statu legem adimplere non posset, & hæc illi impossibilis fieret. Quid facit ergo Deus, cum nos excæcat? nihil facit, & Deo nihil faciente in cæcitatem decidimus. Nos flagitiis, sceleribusque nostris implicitos videt, & nobis quædam summovet lumina, quorum ope salutem nostram fuissemus operati: lumina pretiosa, lumina, quæ suis electis ille concedit, lumina, quæ nobis res omnes, quales re vera sunt, ostenderent, lumina penetrantia, quæ mundi vanitatem, spei ejusdem fallaciam, & promissionum illius versutiam detegerent, lumina, quæ ad nos accedentia cor ab hujus mundi affectione divellerent. Hæc autem nobis lumina submovet Deus, cum irritatus est contra nos, & hæc illa sunt, quæ præsentia vel absentia sua nostram cognitionem, vel cæcitatem efficiunt: & hinc accidit, quod cum illa nobis sublata fuere? Deus sævissima pœna in nos animadvertat, *Idem*.

Aliæ quæcumque pœnæ quibus Deus nos affligit, vel punit præter hanc, nihil habent non utile nobis; cum enim videtur Deus a nobis recedere suæ in nos Justitiæ tela depromens, tunc nos recipit per misericordiam, atque sua ad nos accedit clementia; ibique quædam est justitiæ & misericordiæ commixtio, cum cæcitas meræ sit effectus justitiæ: *judicium sine misericordia*. Cum me affligit Deus, cum me calamitatibus percutit, cum ægritudines immittit, vel hujus mundi divitias aufert, mihi non deest, quo mea mala consoler; sed cum me excæcat, hic merus est Divinæ Justitiæ effectus, & me eo punit supplicio, quod pœnas damnatorum quodam modo imitatur. Qua enim in re reproborum pœna consistit? in hoc sane quod quo magis torquentur, eo sunt pertinaciores. Hæc non amplius est mera temporalis pœna, immo æterna vocari potest; quæ incipit quidem, sed quæ numquam est desitura; morte, quæ reliquis finem imponit, hanc tantummodo immutante. Sicuti enim beatus de lumine transit in lumen, de claritate in claritatem, de lumine gratiæ in gloriæ lumen: ita reprobus de cæcitate transit in cæcitatem, de tenebris peccati ad inferni tenebras, quamquam jure dici quear, cæcitatem non aliud esse, quam infernum inchoatum, quemadmodum infernus non aliud est, quam cæcitas continuata. *Idem*.

Peccatorum cæcitas.

Peccatores omnes mere sunt cæci, cæcitas enim est pœna peccati juxta illa Sophoniæ verba; *ambulabunt, ut cæci, quia Domino peccaverunt*: Sophon. 1. non vident vel inferni flamas, vel gloriam Paradisi, vel peccati turpitudinem, vel pulchritudinem virtutis. Sed magis adhuc sunt cæci, quam cæcus Evangelicus: hic enim cognoscit cæcitatem suam, & nihil intentatum relinquit, ut aciem oculorum acquirat, sed peccatores plerique, se oculorum acie pollere putant, & suam ægritudinem amant; tantum abest, ut curationem inquirant. *Si cæci essetis, respondit* Joan. 9. JESUS CHRISTUS Pharisæis, *non haberetis peccatum*: hoc est si vestram cognosceretis cæcitatem, vere essetis illuminati; quippe ad medicum confugeretis: *nunc vero dicitis, quia videmus, peccatum vestrum manet*. Quasi illis dixisset JESUS: quia vos perspicue videre putatis, nullam cæcitati vestræ medicinam quæritis, quæ ideo numquam curabitur. Nonne plerisque peccatoribus accidit, qui secundum Isaiam Prophetam, bonum, malum, & malum bonum appellant? tenebris nomen luminis tribuunt, & lumini nomen tenebrarum? Metuamus hanc dispositionem tamquam apertissimum reprobationis indicium. *Concionator Neotericus Homilia in Dominica Quinquagesimæ*.

Donec anima nostra cælesti lumine fruitur, animi nostri ægritudines quiescunt, & silent; at ingruit ne nox? nullæ sunt passiones, quæ crudelium ferarum ritu centies per nostrum cor ultro citroque non pertranseant. Avaritia, ultio, impudicitia, ambitio, odium, invidia, quas Patres leonibus, tauris, tigridibusque comparant, anima nostra potiuntur, eamque crudeliter laniant. Donec fidelis gratiæ lumine illustratus est, quænam monstra non prosternit, quos affectus non superat? sed cum in scelerum suorum nocte versatur, similis est excæcato Samsoni, suas vires, & robur amittit, affectuumque suorum furori se tradit. Eo in statu fit inimicorum suorum ludibrium, se capi sinit, in vincula detrudi, atque omnibus animi sui facultatibus jugum imponi. Tunc Dæmones, quos antea conjiciebat in fugam, in illum suam rabiem evomunt: de tenebris transit in tenebras, de passionibus in passiones, de vitiis in vitia; donec sibi non amplius integrum sit, suas catenas infringere. Judas sua se excæcari avaritia passus est; numquid in ea quiescet? haud ita sane: perfidia cor ejus pervadet, & ut suæ cupiditati faciat satis, prodet Dominum suum, eumque sævissimis hostibus venumdabit. Jam suæ iniquitatis pretium recepit; numquid in eo quiescet? haud ita: desperatio, & furor illius invadent animam; ipse sibi carnifex erit, cum non alia turpior manus eidem mortem possit afferre. *Facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ sylvæ*. Psalm. 103. *Auctor sermonum Christianorum in secund. Adventum Dominicam*.

Peccatoris cæcitas magis horribilis quam tenebræ Ægypti.

Jure Moyses eas plagas recensens, quibus Deus Ægyptum percussit, ut Pharaonem converteret, tenebras tantum vocat horribiles. Etenim profecto neque fluviorum in sanguinem immutatio neque exercitus insectorum, qui illum in ipso usque cubili, & penetralibus obsederunt, & omnes terræ fructus depasti sunt, neque terribilis lues, quæ omnia jumenta delevit, neque grandines, quæ mortem iis, quoscumque attigissent, inferebant, neque tonitrua, quorum fragor firmissima quæque ædificia concutiebat, aliquid in se horroris habent, si cum ea tenebricosa nocte comparentur, quam Patres semper spectarunt, tamquam funestam cæcitatis peccatorum imaginem, qui in sceleribus suis convaluerunt, & quas nullum miraculum inde potest evellere. *Idem*.

Deus nullam ponit in animabus pravam qualitatem (S.Th. ait) quæ earum cæcitatem efficiat; suam tantummodo summovet gratiam, quæ illarum lumen est; idque non injuria; nihil enim justius est, quam sinere, ut in errorem, & cogitationum suarum depravationem ille ruat, qui sponte lumini, & veritati oculos clausit. Deus nequit esse auctor peccati, sed permittit, ut peccator per obstinationem perficiat, quod per nequitiam suæ voluntatis incæpit. Avertit se homo a Deo; æquum est, ut se Deus ab homine avertat: ille diligit tenebras; illum Deus in tenebris relinquit: ille interiorii gratiæ miraculis, bonisque exemplis resistit; non tenetur Deus prodigia operari, neque victrices gratias tribuere eam fracturus nequitiam, quæ suæ clementiæ adversatur, & quam ipse peccator sibi in cæcitatis suæ materiam convertit. *Idem*.

Nos mes excæcamus postquam fidei luminibus fuimus illuminati.

Verum est, si omnes cæci nascimur quatenus Adæ filii, Adam alterum in Baptismo nobis visum restituere, quem primus abstulerat: & licet nemo sit nostrum, de quo Adam dicere nequeat, quod parentes illi cæci nati: *nos scimus, quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est*: nemo etiam nostrum est, qui ex salutari hoc lavacro emergens dice se nequeat, quod cæcus ille, postquam JESUS oculos illius illeverat

sputo;

fputo; *cum cæcus essem, modo video*. Et sane Dei Filius nobis oculos aperit, in mentibus nostris fidei lumen accendit, & omnes tenebras procul expellit. O nos beatos, si in luminis hujus claritate semper ambulaverimus, & si ad lucem hanc gressus nostros direxerimus! sed nos miseros! cito in pristinam cæcitatem relabimur, cito Divina hæc extingimus lumina quæ fides in mentes nostras effuderat. Nonne jure dici potest, plerosque homines suæ rationis luminibus cum primum utuntur, jam tunc illis abuti, ut fidei lumina impugnent, & extinguant? .... Funestam, & miseram cæcitatem, propter quam detinemus in injusta captivitate omnes Divinas veritates, quarum lux nobis affulsit, & quibus æque parum usi sumus, ac infideles, & barbari, qui easdem numquam intellexere! De la Font *propositione pro Quinquagesima Dominica*.

Cæcitas peccandi. Cæcitas mentis, & cordis vulgatissima est causa peccati. Peccator omnis cæcus est, & peccator non est, nisi quod cæcus. Si Deum, si seipsum, si peccatum cognosceret, hoc numquam patraret; numquid posset Deum contemnere, odisse, contumeliis afficere si illum uti est, maximum, optimum, justissimumque cognosceret? Numquid posset se ipsum, ut facit, cum læthaliter peccat, præferre Deo, si se ipsum, uti est, abjectissimum, miserrimum, & a Deo necessario pendentem cognosceret? Numquid posset magis, quam Deum, amare peccatum, si illud adeo horribile, uti est, adeo oppositum Deo, & sibi metipsi funestum cognosceret? Numquid posset in eo suam felicitatem statuere, si ejus effectus, & infinita quæ illud consequuntur mala cognosceret. Profecto non posset. *P. Nepueu tomo primo considerationum Christianarum*.

Primus homo creatus fuit in omnium naturalium luminum affluentia; peccatum illi aperiens oculos, ut suæ nuditatis turpitudinem intueretur; eosdem illi clausit, ne alia videret objecta, & quod illam concupivit scientiam, quæ ipsum minime decebat, ignorantiæ, & errori addictus fuit. Undenam homo ille adeo perspicax, adeo in reliquis rebus omnibus prudens, est adeo ignarus, & cæcus in iis veritatibus, quæ ipsius salutem respiciunt: adeo misere ratiocinatur, adeo loquitur imprudenter. Peccator est: in reliquis omnibus scitus, & perspicax, in scientia salutis puer est, & cæcus. *Ibidem tomo quarto*.

Quantum sit hoc Dei supplicium. Gratiæ subtractio causa est cæcitatis, & pœna qua passim Deus punit gratiæ contemptum, vel abusum. Dolent quidam, quod Deus patienter nimis peccatores ferat; sed ille clam suas ultiones exercet, quæ non ideo minus funestæ sunt, quod minus insignes: hoc autem submovendo peccatoribus lumina, quibus rebelles fuerunt, eosque fatali necessitate percutiendo. Quam communis est hæc fidelibus pœna! & sane nisi plerique cæci essent, eos ne videremus in tanta Dei oblivione, tantaque salutis suæ negligentia versari, parum adeo judiciorum Dei severitatem metuere; minimum laborare, ut illa prævertant; se se quotidie in æternæ infelicitatis periculum adducere pro fluxa fragilique voluptate, pro turpi quæstu; se in iis gloriari actionibus, quas Deus æternis destinat suppliciis: denique annos integros summa cum pace in iis volutari criminibus, quæ Dei odium, ac terribiles vindictas merentur, cum certo sciant se inferni ignibus torquendos esse, si in eo statu decesserint, neque sibimetipsis vel unam polliceri posint diem, qua non sint interituri? Quam incredibilis videtur in Christiano viro hujusmodi cæcitas! quomodonam fide conciliari potest? & nihilominus, quam familiaris est! *Idem*.

De cordis induratione. Deus, & homo aliquid conferunt cordis indurationi: homo illam incipit, Deus perficit: homo peccatum comittens, Deus illud puniens: homo luminibus gratiæ resistens, Deus sua lumina subtrahens, ut resistentiam hanc ulciscatur: homo injustus est, & nequam se ipsum indurans; Deus peccatorem indurans, justus est, & sanctus. Cæcitas mentis causa est obdurationis cordis: cordis obduratio cæcitatis est pœna. Aliis pœnis punit Deus tamquam Pater, sed cum hominem indurat, punit tamquam inimicus. Cum alia Deus immittit supplicia placari vult, eaque peccatorem compellunt, ut illum studeant delinire; in hac autem Deus suam quærit ultionem, neque peccator admittitur illum placare: aliæ pœnæ sæpe pœnitentes efficiunt, hæc nonisi reprobos efficere potest. Cordis obduratio est reprobatio inchoata, si illam non metuis, væ tibi; signum est, te aliquam reprobationis partem habere. *Idem tomo secundo*.

Cordis obdurationem gravia subsequuntur mala. Lumen excæcat, vel perstringit, cor obduratum non illuminat, Dei flagella illud rebelle efficiunt, non subjiciunt; mala, quæ Deus immitit illud opprimunt, non humiliant; Miracula stuporem injiciunt non convertunt.... Visne cognoscere obdurati cordis indicia? hæc S. Bernardus describit Cor durum est, inquit ille, quod neque atteritur pœnitentia, nec pietate mollitur, nec precibus flectitur, nec minis cedit; quod percussum magis induratur, Dei beneficiis ingratum, & gratiis infidum. Ad turpissima quæque flagitia non erubescit, ad maxima quælibet pericula non expavescit, nullam erga fratres habet humanitatem, nullam erga Deum reverentiam, vel metum. Præteritorum obliviscitur, præsentia negligit, futura non prævider, denique suorum officiorum, suique metipsius obliviscitur. Hæc est obdurati cordis imago. O imaginem horribilem! Hæccine, tua est? Nisi omnia illius habes lineamenta, aliqua saltem tibi inesse fatearis necesse est. *Idem*.

Deus nobis tria luminum genera tribuit fidei gratiæ & rationis; peccator ultro tres has faces extinguit, ac se ipsum constituit in tenebris. Primum quidem fidei lumina extinguit, nihil amplius veretur; infernus, justitia Dei, æternitas illum non movent: *ipsi fuerunt rebelles lumini*. Job. 24. Nequit delere fidem, sed in illum rebellat, oculosque claudit, ne videat, quod sibi ab eadem ostenditur. Alteram priori adjicit excitatem gratiæ lumina suffocans, hoc est, licet vividissima gratiæ sibi lumina affulgeant semper in umbra mortis atque tenebris peccati delitescens. Rationis lumen nullam majorem obtinet apud ipsum vim, quam fidei, & gratiæ lumen: ratio enim in anima idem fere est, atque oculi in corpore. Oculos nobis concessit Deus, ut impendentia vitæ nostræ pericula præverteremus; cœcus enim sexcentis periculis patet, sive ab inimicis, sive a semetipso, cum in singulos gressus cespitare possit, & ruere. Hoc ipsum de ratione dicendum est; quæ est oculus animæ, & quæ nobis indita fuit, ut nos a peccato tueretur. Qui hoc lumine caret, jugiter labitur; cum tuto plagis afficiunt inimici, & ipse affectuum suorum, Dœmonisque efficitur præda. *Abbas de Breteville in specimine sermonum tomo secundo pro feria quarta post tertiam Quadragesimæ Dominicam*. — Peccator, ut se ipsū excæcet tria luminum genera extinguit.

Tria sunt mortalium genera, qui poro salute sua excæcati, infeliciter illuminati sunt, ut videant ea, quæ non sunt; sapientes videlicet mundi, Hæretici, & flagitiosi. Sæculi hujus sapientes sequuntur dogmata mundi, quæ falsa sunt, & fallacia: cupiditas, atque utilitas duæ sunt faces, quibus illuminantur, & propter quas vident, quidquid non est. Hæretici quoque sunt ex horum perspicacium cœcorum numero ea videntium, quæ minime sunt, quin rerum potissimam partem, atque substantiam inspiciant, quin certissimis veræ Ecclesiæ notis, supremæ illius auctoritati, & conciliorum decisionibus, quæ sunt vere lumina, adhæreant; sed seorsim nescio quem inanem fulgorem sequuntur, quo duce infelicia sibi perniciosarum opinionum phantasmata effingunt. Flagitiosi vivendi licentiam quærentes magis sunt deplorandi; falsam claritatem sequuntur, quam voluptatis flammæ effundunt, qua duce sibi videre videntur mortalem animam, licitas voluptates, mundum fortuito conditum gubernatumque, Infernum, & Paradisum, tamquam politicas adinventiones ad populos in officio coercendos: omnia denique vera credentes, & nihil metuentes intrepidi vitam trahunt, donec tandem aliquando in Inferno ea videant, quæ in terris videre noluerunt. *Idem*.

Mun-

Mundus cum illis, qui se ejusdem mancipant servituti eodem pacto agere videtur, quo Rex Ammonitarum cum illis populis egit, qui illius se se subjicere voluerunt imperio; eos quippe hac proposita conditione recepit, ut singulis dexterum oculum effoderet: *In hoc feriam vobiscum fœdus ut eruam omnium vestros oculos dextros*. Hoc ipsum mundus facit; servis suis dexterum eruit oculum, hoc est prohibet, ne vera, & recta ratione res videant; Omnia sinistrorsum vident, omnia illis falsa luce involuta apparent, & prorsus alia ab illis, quæ sunt. *Idem.*

Miser peccatoris excæcati status. Nihil magis deflendum est, quam excæcati peccatoris errores: nescit quo vadat; immo & quo ire velit. Lassatur, fatigatur, difficiles ingreditur vias, sequitur semitas præpeditas, quæ adducunt in præceps, & quæ illum mortali sollicitudine excruciant. *Lassati sumus in via iniquitatis*. Sap. 5. at quoties in hoc statu labitur infelix? Ubicumque abyssos invenit, & sine luce, & sine lumine fieri ne potest, quo minus in præceps ruat? *Fiat via illorum tenebræ, ac lubricum, & Angelus Domini persequens eos*. Psal. 34. Finge tibi hominem in quodam excelso, præcipitique loco positum, qui lubricus sit, gravi oneratum sarcina concubia nocte, atque gravi actum impulsu ab hoste crudeli, qui eumdem in interitum dare conatur: hic est status peccatoris in cæcitate positi. Denique miser hic ulterius agere non potest; suis vinctus est affectibus, libertas ejus imminuta est, & illum deserit gratia: quid in hoc statu potest efficere? *Idem sermone pro feria quarta Hebdomadæ quartæ in Quadragesima*.

Animæ cæcitas a Regio Propheta mortis umbra vocatur: non eo solum, quod quemadmodum semper umbra subsequitur corpus, ita animæ tenebræ semper sunt æternæ morti proximæ; vel quod tamquam imago illius mali, quod mors corpori infert; hominem omnibus spiritualis vitæ muneribus privat, eumdem sine motu relinquens, quoad Deum feratur, sine cælestium rerum sensu, sine actione supernaturali, unde argui possit aliquod vitæ residuum in anima superesse; vel quod quemadmodum oculus ex Physicorum animadversione prima pars est, quæ moriatur in corpore, post quam reliqua omnia membra deinceps alia post alia moriuntur; ita per cæcitatem intellectus, qui animæ fax est, atque oculus, primum Eclysim patitur, quem deinde voluntas subsequitur, ita ut nulla sit ultra in homine facultas, quæ tendat in Deum; sed particulariter, quia sicuti mors terminus est quietis, & consistentiæ, in quo æternum permanetur, similiter cæcitas, quæ est mortis umbra fixus est, firmusque in peccato status, ubi nulla spes est mutationis, & conversionis. *Desumptum ex authore Anonymo, & recentiore*.

Deus excæcatum peccatorem deserit. Cum Deus videt homines in peccatis suis occalluisse; & quin patrata scelera defleant, veteribus addere recentia nullo metu deterritos, tunc id facit, quod in Scripturis passim memoratur; Cœlum claudit, neque sinit ullam roris gratiæ suæ guttam decidere; nubibus suis præcipit, ut dicit Isaias, ne depluant, hoc est Evangelii sui præconibus imperat; ne Divinum verbum effundant, sed ingratas animas deserant, quæ eorum monitis semper aures obstruxerunt: Tunc vero anima tamquam arefacta tellus nullum proferens fructum, ubicumque sentibus dumisque tegitur igni devotis. Aliquam adhuc extrinsecus servare speciem potest, ne sibimetipsi horrorem cieat; & actiones quasdam efficere, quæ hominibus bonæ videantur, & quas tales esse ipse sibi persuadeat, sed dum hæc fiunt, cœlesti gratiæ rore non irrigatur, quo opera illa sancta, atque supernaturalia efficiantur. *Liber, cui titulus Vitæ Prophetarum, in vita Eliæ Prophetæ*.

Propheta Osee terribile hoc malum, & numquam satis metuendum exprimit, cum ait, Deum ingratas has animas in desertum esse redacturum, innuens quid de homine fiat, quem derelinquit Deus, ubi fuerit ab eodem derelictus. Quemadmodum enim in deserto nulli erant incolæ, nulla domus, esca nulla, ita anima, quæ se se peccatis abdidit, gratiis omnibus, quas receperat, expoliatur, sterilis bonorum operum, vitiorum fæcunda suis affectibus vincta instar sylvestrium ferarum eamdem misere dilaniantibus fit horrida solitudo, in quam (præter infrequentia, & inutilia aliquot dona) nulla cœlestis roris decidit gutta, a qua Deus, & Angeli recesserunt, & in qua soli Dæmones incolunt. *Idem in vita Prophetæ Oseæ*.

Sanctus Bernardus animadvertit, Dæmonem, ut peccatori caliginem offundat tenebris æque, ac lumine abuti. Tenebris quidem illum excæcat, cum eumdem in mundanæ vitæ flagitiis detinens omnibus occupatum affectibus, omnibus mancipatum voluptatibus, in omnibus cætibus dissipatum, illi, & peccati, & Divinæ Justitiæ aufert intuitum. Namque in funestis hisce tenebris nihil amplius peccator videt, vel nihil videt, quale est, excusans omnia, omniaque levia putans &c. Lumine vero peccatorem excæcat Dæmon, cum gratia illi detegente, quidquid ipse tanta sollicitudine texerat, ut eumdem in desperationem injiciat, illi persuadere conatur, malum nimis percrebuisse, quam ut ullam pati valeat medicinam; tunc aperit Diabolus conscientiam sexcentis iisque difficillimis, quæ illas tuentur, rebus præpeditam; animæ perturbationem, voluptatibus deditæ, vitæ sexcentis iisque injustis negotiis irretitæ confusionem, horroremque nonullorum enormium scelerum, quæ singularia sunt, & quorum extra se vix ullum exemplum inveniat. Hæc omnia chaos efficiunt æque horridum aspectu, ac difficile extricatu. *P. Aurelianensis sermone de Confidentia*.

Quomodo facile fit in cæcitatem labi. Hoc interest inter veritatis semitas, errorisque vias, quod in illis nonnisi ægre & cum difficultate progredimur, tanta vero pernicitate in his currimus, ut jam in præceps ruere videamur, antequam errorem ipsum licuerit deprehendere. Et ratio constat; virtus enim a nobis tamquam aliena facta est, peccatum vero familiare. Post primi parentis peccatum quænam tenebræ super universam terræ faciem effusæ non sunt? nonne ex eo usque tempore corruptio radices quodammodo jecit in natura nostra, & concupiscentia nobis facta est veluti naturalis? Atque ut malis nostris accedat cumulus; malignus, atque seductor spiritus nonne specioso fuco, externisque illecebris involvit errorem, in quem homines studet impellere, ut facile immo etiam cum gaudio, illuc trahi, nos patiamur. *Sermo manuscriptus*.

Talis est, o fideles, torrens, qui tanta pernicitate vos rapit. Eo fortasse temporis momento, quo loquor, non tantum gradu abestis a præcipiti; pedem si profertis illuc lapsuri estis, inde fortasse numquam evasuri. Audite terribile illud supplicium, quod Isaias Propheta Jerosolymę rebelli portendit. Contremiscite, fremite præ terrore, & exarescite, quippe Dominus super vos effusurus est spiritum saporis; vos est excæcaturus: *miscuit nobis Dominus spiritum soporis: claudet oculos vestros*. Isaiæ 29. Cumque oculi vestri Divina manu fuerint clausi, nonnisi tenebras intuebimini, & omnia vobis erunt abscondita. *Et quasi in nocte, sic palpabunt in meridie*. Deut. 28. Incedent plena luce, quemadmodum nocte concubia, densissimis undequaque tenebris circumsepti. Hoc est; non desunt fideles æque cæci, ut non videant lucem fidei qua illuminantur, ac olim Judæi erant & hodie quoque sunt Ethnici in idololatriæ tenebricosa caligine. *Idem*.

In peccatoris cæcitate quędam adsunt luminis intervala. Neque putandum est peccatoris cæcitatem atque indurationem omni protsus spe esse destitutam non desunt intervalla quædam rationis, quibus Deus aliquod lumen in illius animam immitit, ut terribiles religionis veritates recogitet. Voco rationis intervalla ea solitudinis momenta, quibus sopiti affectus sinunt aliquandiu ea videri, quæ absconderant: voco rationis intervalla terrores, languores, mœroresque quos ætas senescens, quos oris forma evanescens, quos corporis valetudo effœta fere semper afferunt, ut verbo me expediam, brevem illam voluptatem, quæ percipitur ex illius rei possessione, quæ nimio ardore, nimiaque festinatione fue-

ne fuerat excupita; hæc voco rationis intervalla. Heu quam difficile est, his saltem intervallis aliquid intra nosmetipsos non sentire, quod efficiat, ut terribiles fidei veritates animo reputemus. His ergo momentis utendum est, ut ex erroribus nostris resurgamus. *Idem*.

Cum noxii affectus impiorum menti caliginem tetram offuderint, perspicue ea, quæ ad Deum pertinent, minime intuebuntur, nisi ex hac servitute egrediantur. Cum violentus aliquis affectus cor nostrum erga aliquod objectum impulerit; huic integrum amplius non est judicium ferre, utrum lex, qua objecto illi interdictum fuit, sit æqua, necne: jam jam inimicus est illius religionis, quæ rei amatæ possessionem prohibet, eamque felicitatis suæ putat inimicum, & mens iis adumbratam nubibus, quas hic affectus offundit, religionis ipsius rationes audire non potest, neque eidem litem adjudicare. Ita flagitiosus homo, cujuscumque sectæ ille tandem sit, veritatem sincere quærens, ante cætera omnes auferre debet obices prohibentes, ne de veritate persuadeatur. Quælibet naturalis affectio menti caliginem offundit, eamque minus aptam efficit ad nubem, qua veritas ipsa tegitur, penetrandam: sed terrenarum voluptatum amor adversatur Evangelicæ veritati, qua ille damnatur: atque miraculi adscribendum esset, si anima illis addita, hæc in re intelligere posset rationem. Ita prima conditio, quæ ex eo petitur, qui in hoc statu versatur, est innocens vita, honesta, affectibus, sceleribusque vacua, ut incipiat vitam vivere Evangelicis legibus conformem. *Idem*.

Cæcitas est divinæ justitiæ supplicium.

Dei Justitia contra peccantium scelera irritata noxios punit affectus, quibus illi se se mancipatunt, eisque ultrices tenebras offundit. Hæc ira præsertim apparet, in eorum negligentia, quæ ad religionem pertinent, & quæ ad insensibilitatem usque procedit, in hac profunda pace, qua peccatores, tamquam lethargico somno capiuntur, in odio illo, quo persequuntur, quidquid inanem requiem turbare, ac illi afferre sollicitudinem potest; in hac jugi dispositione vivendi, gaudendi atque vitam suavissime traducendi. *Cum impius*, Sapiens ait, *in profundum venerit, contemnit*. *Idem*.

Heu! frustra cæcis lumen offertur, & canitur surdis! frustra conamur dissipare illusiones mentis, quæ diutius erroribus assuevit, & sceleribus se se jam abdidit; quæ præterquam quod complacet sibi in cæcitate sua, se ipsam confirmare studet, ac tenebras suas aliis involvere tenebris, quemadmodum loquitur Sanctus Augustinus: *Tenebrans tenebras suas*. Hoc enim peccatum facit; cum in animam ingressum est; tunc illa infelicissimi status, in quem per inobedientiam redacta fuit, contenta, inde fere numquam egredi cupit; se se tradit suæ mentis erroribus, ut fallacem sui cordis semitam sequatur; renuitque ea cognoscere, quæ præcipit Evangelium, ne eadem teneatur explere; neque versantur amplius ob oculos illius, judicia Dei, mors, paradisus, infernus &c. *Alius sermo manuscriptus*.

Potissima cæcitatis ratio.

Quemadmodum arduum est diuturnum sustinere prælium inter affectus, atque rationem; ut majori cum tranquillitate fruatur impius vitæ præsentis voluptatibus, hoc init consilii, ut alteram evertat, vel infirmet, alteri satis facturus; hoc est, ne incompositorum affectuum furorum stadium intercidat, in corde suo puriores fidei sensus extinguit, omniaque rectæ mentis, atque rationis lumina supprimit. Hoc pacto importunos retundit conscientiæ stimulos, quam fallere additiscit; Ita citra sollicitudinem ac tumultum in sua vivendi licentia perseverat, & quasi lex concupiscentiæ suavior esset, quam lex rationis & æquitatis; vel quasi major esset felicitas, & gloria in vita brutorum potius, quam hominum esse tra-

ducta, jam mavult omnem rationem exuere, quam libidinosam, flagitiosamque vitam relinquere. *Idem*.

Cum Deus in nos Justitiæ suæ procellas ciet, cum nobis ærumnas, atque tribulationes immittit, cum diuturnis, morosisque morbis nos opprimit; fidei consonum est, ibi semper Justitiam Dei cum ejusdem misericordia esse permixtam: Sontem supplicio afficere, hic sane justitiæ effectus est, sed illum afficere in tempore, ut servet in æternitate; hic est sane magnæ misericordiæ ejusdem effectus; & nos beatos, si hæc nobis acciderit sors, quæ est animarum prædestinatarum, ita dolorum crucifixi Dei participes fieri, ut mox in gloriæ ejusdem partem accedamus. Sed cum Deus cæcitate percutit peccatorem, hic puræ Justitiæ effectus est, sine ulla misericordiæ mixtione: tantum enim abest quod hujus generis supplicium illum ad frugem revocet, & quodammodo cogat, ad penitentiæ medicinam confugere, ut immo e contra magis, magisque in ipsius improbitate illum confirmet, atque in iniquitatibus induret. *Idem*.

Cæcitas animæ somno comparatur.

S. Augustinus animæ cæcitatem explicat hominis dormientis similitudine. Cum oculi nostri somno clausi sunt, cæci sumus; aliquid tamen videmus adhuc: si enim oculi sunt clausi, patet imaginatio; plurima efficimus somnia, locupletes esse putamus, atque in voluptatis, & copiæ gremio versari arbitramur: verbo, sexcentas nobis fingimus ideas. Hæc est (fideles) imago nostra. Vera objecta, quæ sunt coram nobis, nequaquam videmus, mutum rerum creatarum sermonem, quo ad Dei cognitionem adducimur, non exaudimus: sed imaginatio nostra plurima nobis exhibet phantasmata: credimus in fortunæ bonis veras inveniri posse divitias, ubi non sunt: credimus voluptates veras in terra inveniri, ubi non sunt: sed cum morti proxima evigilabit anima nostra, tunc aperientur oculi nostri, atque terribilem cæcitatem nostram intelligemus. *Desumptum ex sermone manuscripto Mascaron*.

David esse nobis potest pro exemplo cæcitatis illius, ad quam peccator post scelus redigitur. Miser hic Rex annum traduxit integrum, quin seipsum cognosceret, postquam adulterium, & homicidium patraverat: cumque tandem se se collegit, tunc sibimetipsi ait: ubi eratis oculi mei? lumini oculorum meorum quænam caligo erat offusa? *Lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum*. Psal. 37. Et sane, Princeps ille adeo cæcus erat, ut Propheta Natham parabolam ennarante, quæ ad ipsum spectabat, licet alioquin summa intelligendi polleret vi, & perspicacia, tamen ipse contra se tulit sententiam. Cur autem? *lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum*. *Idem in alio sermone*.

Mundi dogmata nos excæcant.

Si affectus, licet perniosissimi sint, tamen non satis virium obtinent, ut cor ipsum corrumpant, mundi dogmata illis suppetias ferunt, cumque sint luminis veritatis prorsus opposita, effundunt mendacii lumina in illis, qui sibi adhærent. Si præcipit in Evangelio JESUS CHRISTUS, ut proximum diligamus, hæc nos desponunt, ut ipsum nostris utilitatibus sacrificemus; si ille inimicis veniam tribui jubet, hæc ut ultio expetatur, suadent, si ille divitias, tamquam summo cum periculo conjunctas damnat, eas esse putant necessarias: si ille humilitatem commendat: hæc superbiæ sensus inspirant: Itaque mundi hujus spiritu rapti adversamur spiritui Dei, & inconsulto, atque temere ea sequimur dogmata, quæ vera esse non possunt, quandoquidem doctrinæ JESU CHRISTI, quæ ipsa veritas est, opponuntur. Si in tot infirmorum mancipiorum turba generosus aliquis inveniatur fidelis, satis strenuus, ut vincula sua valeat confringere, mundus, qui pati non potest virtutes, quas ignorat, nihil relinquit intentatum, ut ultionem deposcat. Ille infirmus est, qui hujus damnat infirmitatem, insanus qui

qui voluptates contemnit, hypocrita, qui salutem suam operatur; denique omnia obtrectationis in illum tela contorquentur: & dicam ne quod sentio? cum timidorum ignavorumque fidelium probro? Horum sermonum metus prohibet sæpe peccatorum conversionem; qui ne hominibus displiceant, se Deo mancipare non audent. *P. de la Rue sermone de cæcitate.*

Inexcusabiles estis in cæcitate vestra; inde enim excusationem sumitis, ut in eo statu permaneatis, in quem vos metipsos dedegistis. Vos ipsi fidei lumen abjecistis; lumen gratiæ, quo illustrabamini, suffocastis, & rationis facem fere extinxistis; & velletis adhuc infirmitatem vestram excusare, vel confictam impotentiam quandam prætexere? Si a recta veritatis, & vitæ semita aberrastis, si vos vobis metipsis foveam effodistis, in quam estis delapsi, si in hunc cæcitatis statum venistis, unde modo emergere integrum vobis non sit, nisi Divina misericordia subsidium ferat, vobis metipsis succensete, atque vos tantum hoc mali vobis conflasse fateamini. Utilius modo tamen vobis est, nullam erroris excusationem afferre; & hæc unica restat via, ut extremum conatum exeratis de miserrimo hoc statu evasuri, ut cum cæco Evangelico, cui JESUS oculorum aciem elargitus est, dicere possitis: *cum cæcus essem, modo video.* Utique, fratres mei, vos hoc agere potestis. Deus vobis proponit media, & adhuc satis luminis vobis est, ut hoc peragatis. Hic postremus est, fateor equidem, erga vos Divinæ misericordiæ conatus, sed quantum in vobis est eidem velificari debetis. Oculos aperire extremo fulgori luminis gratiæ vos illuminanti, & enixius flagitate Deum, ut vobis ejus periculi, in quo versamini, cognitionem aperiat. *Sermo manuscriptus.*

Scriptura docet, Deum peccatores aliquos cæcitate percutere.

Verum est, cæcitatem esse tamquam pœnam scelerum nostrorum magnitudini debitam: Scriptura enim adeo aperte hoc docet, ut ambigere nefas sit. Achab impius est, Deus inquit, & vox sanguinis Naboth ascendit ad me de terra; illum excæcare volo, & permittam, ut seducatur; illius Prophetæ mendacia loquentur; non erit cum illis spiritus veritatis, & calamitosus hic Princeps ab illis falletur, & decipietur, qui eumdem consiliis suis juvare deberent: *Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore Prophetarum tuorum*, dixit illi Deus per Prophetam suum: 2. *Paralip. decimo octavo*; quomodo autem hoc fiat, detegere, mysterium est, vel potius abyssus, quam Theologi nequicquam penetrare conantur. *Ex manuscripto sermone P. Stephani Chamillard.*

Scire sufficit, non positive, neque phisica aliqua actione, ut loquuntur in scholis, Deum nobis offundere tenebras: alioquin ille injustus esset, & auctor peccati: sed quasdam summovendo gratias, cum quibus futurum prævidebat, ut salutem nostram operaremur, & qua nobis elargiri minime tenebatur: submovendo inquam quasdam gratias privilegiatas (absit verbo invidia,) & quibus illuminari cupiebat Regius Propheta inter aulæ suæ negotia sæculique tumultum: *Illumina faciem tuam super servum tuum*, Psal. centesimo decimo octavo. *Revela oculos meos*, Psalm. centesimo decimo octavo. *Illumina tenebras meas*, Psalm. decimo septimo. Deus autem ubi irritatus est, nobis hæc lumina subtrahit, ideoque nos in statu cæcitatis relinquit, quæ maxima, & gravissima est pœna, quæ nobis in hac vita possit infligi. Maxima, inquam, tunc enim etiam cum populum suum alio quolibet supplicio afficiebat, populus ille Deum erga se paterna fovere viscera experiebatur. Frustra inter fulgura, atque tonitrua apparebat, frustra minitabatur, se illos derelicturum, omnemque fortunæ ipsorum curam prorsus abjecturum. Hæ licet auribus obstreperent minæ, populus facile intelligebat se adhuc a Deo amari, & ipsum curam sui adhuc habiturum. Quorsum autem? quod præter cæcitatem in omnibus Dei suppliciis, quæ tamquam Pater immittit, non deest quædam justitiæ & misericordiæ commixtio: cæcitas vero pœna est, quam judex irritatus infligit, ut inde justitiæ suæ effectus sentiantur. *Idem.*

Cordis induratio mentis cæcitatem semper subsequitur.

Hanc cæcitatem criminosa obstinatio subsequitur, ideoque etiam cordis obduratio vocatur, ita ut peccator hac cæcitate perculsus in sceleribus suis sibi complaceat, atque inde egredi vereatur. Job eam nobis graphice paucis verbis exponit: *Recede a nobis scientiam, viarum tuarum nolumus*, Job. 21. Domine recede, luminum tuorum non egemus; etenim in eorum, quibus fruimur, bonorum possessione nobis mœrorem afferrent. Si diligentius ea omnia ad examen revocaremus, quæ nobis Christiana imponit religio, quænam sollicitudo, quibus scrupulis anima nostra agitaretur? Crederes ne? hac in re nos ipsos decipimus, & eos extinguimus sensus, quos ratio, & natura nobis injiciunt. *Idem.*

Quid accidit, cum permittente Deo, iis luminibus, & cognitionibus, de quibus sermo, destituimur? Cor, quod juxta Evangelii præcepta se ipsum regebat, quod conscientiæ suæ motus audiebat, & sequebatur, quantum in ipso est, ea effugit omnia, quæ aliquam sibi dubitationem possent afferre. Ulla ne flagrat nefaria affectione objecti petituri? Eo ne in loco versatur, ubi licet temporum adversetur egestas, rationes congerendi divitias invenit? Exercet ne ulla negotia, ubi sub duplicis contractus colore usuram involvit? Quin consular eruditum aliquem visum, qui minimos etiam nequitiæ, pravæque fidei suæ detegat sinus, ne ulla cogitatione turbetur, hanc sibi aufert cognitionem, se ipsum excæcat, quærit amicum, qui suis flagitiis conniveat, & ad scelera excusanda aliquam rationem inveniat. Satis frequens abusus; sed coram supremo judice minime profuturum. *Idem P. Stephanus Chamillard.*

Ethnicorum Philosophorum cæcitas.

S. Paulus in ea, quam ad Romanos scripsit, epistola veterum Philosophorum deplorat interitum: cum enim Deus illos ad se pertraxisset suæ Divinitatis cognitione, atque perspicacis intellectus sublimitate; *quod notum est Dei, manifestum est in illis; Deus enim illis manifestavit*, ad Rom. 1. ab hominibus sapientes haberi voluerunt, & secundum vias carnis incedere; Deum quidem agnoverunt, quin tamquam Deum colerent; hoc est illius contempserunt lumine, quæ illorum duces esse debebant: sed statim ac se se tradiderunt errori mentis depravatæ, atque corruptæ errarunt quoque in inanibus ratiocinationibus suis, & cor eorum intelligendi vi destitutum non aliud amplius fuit, quam tenebræ. Tunc omni iniquitatum genere repleti sunt: facti sunt invidi, ambitiosi, superbi, turpissimis affectionibus dediti & nequissimis impudicitiis immersi: *propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam, &c.* ad Roman. 1. *Idem.*

Quam illacrymabilis est infidelis animæ status ex Dei manibus elabentis, & excutientis jugum timoris illius? Cum impius ceciderit, Sapiens ait, in peccatorum abyssum, Dei sui oblitus, nihil amplius eum cohibet. *Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit*, Proverb. decimo nono. Non est amplius timidus peccator, qui contremiscens peccet, & adhuc contra peccatum obluctetur, sed peccator est intrepidus, & audacter in viam iniquitatis incedens; non est amplius fragilis, decidens, atque resurgens, & inter errores suos pœnitentiam cogitans, sed est in malo constans, immutabilis in habitu peccati, qui cum omnia religionis abjecerit exercitia, omnem sibi ad pœnitentiam aditum interclusit.

Desumptum ex sermone Abbatis Mongin, qui pretium tulit Accademiæ Parisiensis.

Olim cum metus, vincula, & cognitio Divinæ Justitiæ, quam religio nobis adeo terribilem repræsentat in suis suppliciis, adhuc in officio peccatorem continebant; horribilis pœnarum imago iniquitatis exundationem coercebat, timor erat tamquam frænum affectibus, & tamquam vigilans, & severa custodia ad cordis ostium posita, ut inde vitia quælibet semoveret. Modo vero cum manus minitabunda non terreat, immo cum neque manus percutiens sentiatur, & Cœli tela in irritum abeant, quinam excessus! qui furor! quæ impietas! torrens est, aggeres, & valla disrumpens; scelus secum alia scelera trahit, fluctuum instar fluctus alios propellentium & perniciosissimo gradu fluentium. In singulos gressus magis, magisque in abyssum demergimur; quælibet dies nova monstra parit, horrores nostri nobis stuporem injiciunt; quid de religione, actum fuerit ignoramus; aperimus oculos, & nullum lucis radium affulget; inter Deum, ac nos nubem sine fine expansam intuemur, & caliginosam adeo ut penetrari non possit. Sensim mens in licentia eosdem progressus facit, atque cor; errores respondent affectibus: initium dedit timoris jactura; fidei jactura finem imponit. *Idem*.

Per gradus in cæcitatem ruimus

O miram insensibilitatem inde ortam, eo quod Deus fuerit derelictus: vitium æque ac virtus suos habent gradus, suos progressus, & quemadmodum vir bonus, puta, Elias, non est opus diei unius, ita nemo repente fit Jesabel, & Achab. Ineptis primum rationibus suspendere potius incipimus, quam placare perterritæ conscientiæ procellas: mox sensim Dei gustum, & omnem pietatis sensum amittimus: denique confirmatum cor ex oblivione bonitatum Domini sui ad oblivionem sævissimorum judiciorum ejusdem gradum facit. *Desumptum ex alio Sermone, qui & ipse Parisiensis Accademiæ judicio pretium tulit*.

Quædam adest proportio, & immutabilis ordo inter scelus, & ultionem, qua in hac vita Deus illud persequi consuevit. Concupiscentia nubem extulit inter peccatorem, atque rationem: ille quidem in vita sua sequutus non est eas semitas, quas gratia offerebat; Dei vero spiritus, ut ulsciscatur ab eo recedet, eumque suis erroribus tradet. Veritas, quæ, ubi se ille huic præbebat attentum, magnam afferebat lucem, non erit amplius nisi levis, & evanescens fulgor, & pro puris religionis luminibus tenebras, quas tantopere adamavit, inveniet. Harum autem tenebrarum certius indicium est profunda ignorantia, quæ peccatoribus suæ infelicitatis aufert cognitionem, ut se a Deo derelictos intelligant; ambulant in umbra mortis, & umbram hanc lumen putant. Procul a Deo non sunt amplius populus ejusdem, & ipse non est amplius eorum Deus: omnes oculi præter oculos ipsorum aperti sunt, & palam statum eorum intuentur, atque opus est, ut Propheta irreparabiles ipsis impendentes calamitates annunciet. Fugerunt diem, & illos subsecuta est nox; & qui cordis ignorantia illorum peccatum constituit, cæcitas mentis illorum supplicium constituet. *Idem*.

Homines se ipsos fallere, & excæcare quærunt.

Sanctus Paulus Thessalonicenses ita redarguit: non recepistis, neque amastis veritatem, quæ salvos vos fecit; Deus igitur immittet vobis spiritum erroris, qui vos excæcabit, & efficiet, ut mendacio credatis. In reliquis omnibus veritatem quæsivistis ne vosmetipsos deciperetis; vel ne illis alii ad vos decipiendos uterentur. Cum momenti alicujus lis vobis oborta est, eruditissimum quemque consultum juris adhibuistis, illi quid causæ vestræ prodesset, quid obesset, explicare voluistis, neque solum duorum, vel trium sapientium virorum monitum petiistis, sed plurimorum simul consulentium sententiam explorastis; atque læti estis, cum adversarii vestri objectiones prævidebantur, ut illis posset occurri. Si hoc ipsum præcavissetis pro ea re, quæ magis interest vestra, scilicet pro bonorum vestrorum discussione, quorum major pars injuste fuit acquisita, haberet Deus rationem bonæ fidei vestræ, & hanc vobis mentem injecisset, ut eos consuleretis, qui vos ex erroribus vestris revocarent. *Auctor moralium sermonum*.

Hoc in statu nihil amplius cohibere vos potest: peccatorum numerus non recensetur amplius; circumstantiæ eorum non perpenduntur, illæ etiam quæ turpissimæ sunt omnem jam exuerunt turpitudinem ipsis inhærentem. Quid autem ex infelici hac sequitur libertate? post hæc nullum crimen est, in quod non ruatur; scelus in aliud scelus pertrahit, peccatum alteri peccato viam sternit faciliorem, & per gradus in imum usque abyssi descenditur. Nihil amplius est, quam horror impudicitia, libido, quilibet dies nova mostra producit: hæc sunt impietatis, atque licentiæ adinventa. *P. Cheminais sermone de relapsu*.

Hinc ea proficiscitur voluntaria cæcitas peccatorum, qua lumini oculos claudunt, eo quod hæc illis ea detegit, quæ studiis suis minime arrident. Molestam objiciunt veritatem, ut commodum errorem amplectantur, & volunt sibi metipsis satisfacere, illusionibus pasci, atque cum voluptate seduci. *De la Volpilliere sermone de Fide*.

Non desunt peccatores, qui de industria oculos claudunt lumini, & a veritate recedunt: *inducet mortem & conterentur . . . . qui quasi de industria recesserunt ab eo*. Super hos effundet Dominus horribiles tenebras, eosque formidabili cæcitate percutiet. Videte Pharisæos in Evangelio; Poterat JESUS CHRISTUS majores faces accendere, quarum lumine calamitosi illi ipsum viderent, & recognoscerent; Aciem oculorum restituit illi, quem quotidie præ templi foribus intuebantur; pluribus testibus hoc miraculum confirmatur; hujus veritatem illi diligentissime explorant, & licet tot lumina ipsis affulgeant præ invidia manifestam hanc veritatem nolunt confiteri; eaque passio rabie acta ex eorum cordibus sexcentas nubes effundit, ut facti hujus celebritati caliginem quamdam offundat. *Fromentieres sermone de cæcitate*.

Quos peccatores excæcet Deus

Dei Filius cum peccatorem aliquem illuminat, aliumve excæcat, tunc ait se exercere judicium: *In judicium . . . . veni, ut qui non vident, videant, & qui vident cæci fiant*. Ne audeamus ergo judicium ferre velle de tanti Judicis judicio, inquit Sanctus Augustinus, & si quid nobis faciendum est, addit ille, contremiscendum est: *non judicium usurpemus, sed contremiscamus*. Vereamur, ne cum toties meriti fuerimus a Deo excæcari, in nos tandem meritis suppliciis animadvertat. *Idem*.

Dei filius cæcitatē hanc judicium vocat.

Cogita hominis statum, concubia nocte iter habentis in lubrico inter loca ardua, & confragosa. Potestne proferre pedem, quin cespitet, & periculum adsit, ne ruat in præceps? Regium Prophetam interroga quinam sit cæcorum peccatorum status? hunc similem dicet viatori aberranti, nihil nisi lubricum, tenebrasque invenienti. Nonne ad hominem perdendum horum, dumtaxat alterum satis est, S. Augustinus exclamat? *Idem*.

Proprius spiritualis cæcitatis effectus est quædam veluti necessaria catena scelerum, & iniquitatum; ideoque quis non credet, quandoquidem illam teterrimi effectus subsequuntur, gravissimum esse supplicium, quo Deus peccatorem percutiat? Quinam vero hoc credens, se hoc minime percussum iri sperabit? nonne scis unicam affectionem, quam foves, & in corde tuo adole-

adolescere pateris, hanc in te penam posse detorquere? Considera quousque cæcitas Pharisæorum processerit. *Idem*.

Quam difficile sit ex hoc statu emergere.

Ut intelligatis maximam difficultatem, ne dixerim moralem impossibilitatem, quæ in excæcati peccatoris curatione invenitur, hoc dicam solum; hominem in hoc statu positum calamitatem suam non cognoscere, quam, si cognoverit, illam amat, & quam licet amare desineret, per se illinc tamen non posset emergere. Præterquam quod plurimi sunt peccatores, quique tamvis suam cæcitatem cognoscerent, ægre tamen se curari paterentur, eo quod suum amant statum, atque in eodem complacent sibi. *Cæcus eram, & tenebras amabam*, ajebat Sanctus Augustinus, qui postquam suam cognovit, & sensit infirmitatem, diutius in eadem permansit, quin illam relinquere vellet. In tenebris versabar, inquit ille, sed inde infelicitati meæ cumulus accedebat, quod illas amabam. Neque longius petenda ratio est: peccatores enim tenebrarum beneficio liberrime suis satisfaciunt affectibus. Cœli lumen ipsorum turbaret voluptates, ipsorum turpitudinem detegeret, ipsosque rubore suffunderet. *Idem*.

Cum cor perversum est, frustra lumen affertur, menti, cujus rei manifestum habemus in Judæis exemplum: Parabolæ enim, quæ maxima etiam mysteria efficiunt sensibilia, illis tamquam nubes erant, prohibentes ne illas cognoscerent. Nonne miracula viderant? nonne ipsi etiam fatebantur plurima a JESU CHRISTO patrari? *quia hic homo multa signa facit?* Nihilominus urgent hunc de medio esse tollendum. Cor eorum contra eumdem veneno tumebat, & causa erat, ut reliquis omnibus oculos clauderent. *P. de la Colombiere*.

Infelicitas peccatoris quē Deus excæcat.

Non deest communis causa cæcitatis cordis nempe ipse Deus: *spargens pœnales cæcitates super illicitas cupiditates*, inquit Sanctus Augustinus; non quod positive peccatorem excæcat, sed quod illum non illuminat. *Auferetur ab impiis lux sua*, Job capite trigesimo octavo inquit. O nos miseros! quid videre potest homo, nisi Cœli lumen affulgeat? quemcumque conatum exerat, infirma ratio illius, nihil cognoscit, nisi gratiæ lumine illustretur; sed frequenter, cum illius ingratitudo Dei misericordiam fatigaverit, arbitrio suo, suisque tenebris traditur, eumque excæcat Deus, ubi non illuminat. Formidabile supplicium? Non desunt tibi, o Domine inexhausti ultionum æque, ac gratiarum thesauri: elige quod suplicium malueris, ut me percutias, sed quæso ne, mihi tuum lumen auferas. *Sermo manuscriptus*.

In sanctissimis etiam domibus adsunt nonnumquam animæ peccato venundatæ, ut prophetæ verbis utar. Non redargutionibus, non vigilantia, non Sacramentis, non bonis exemplis, non gratia moventur. Obdurantur ab infantia, & nullum pietatis sensum concipiunt; nescio qua improbitate, quæ ipsorum propria est, corrumpuntur: licet mortales omnes pœnitentiam agentes intuerentur, illi interitum suum nihilominus vellent. Hæc eorum cura fuisse videmur, ut a Deo recederent, & callide a se removerent, quidquid ipsos ad officium posset revocare. Pii, sanctique sermones, optimorum virorum consuetudo, sapientum consilia apud illos suspicione non vacant, ubi ad frugem ab aliquo revocantur: *qui quasi de industria recesserunt ab eo*, Job trigesimo quarto. Si quid umquam miseratione dignum est; hoc sane est intueri hujus caracteris hominem indocilem fieri, frigidum, omnibus insensibilem; se ipsum indurare, suum interitum, suamque damnationem majoribus laboribus quærere, quam si suæ studeret saluti. *Pater Cheminais. Sermone, quem de solemni quadam habuit cæremonia*.

Errores, qui ex cæcitate proficiscuntur.

Nihil verius est, communiter loquendo, quam concupiscentiam ubi fortior fit, excæcare nos in illis objectis, quæ sequimur. Inde existit fallax illa conscientia hodierna die adeo communis, speciosis innixa ratiociniis, ex quibus tamquam Vallis aliquod sibi propugnaculum extruit, ut se ipsam, vel ab hominum censura, vel ab interioribus stimulis tueatur. Illinc tot simulatæ existunt usuræ, tot illiciti contractus, tot restitutiones neglectæ: Illinc illa affectatio evitandi, quidquid iis in rebus lucem posset afferre, quam ipsi respuimus, ne ea bona, quæ nobis placent, restituere teneamur. Tamquam scrupuli explodunutur dubitationes validis innixæ principiis, & ii tantum consuluntur, qui vel infirmi sunt, vel ignavi, vel qui in eadem causa versantur. Illinc tot prodeunt simoniæ gratitudinis titulo, confictæ & reparationis prætextu personatæ; inde ambages intentionis; totque amoris proprii in nobis fallendis solertissimi versutiæ; illinc meditatæ illæ rationes externam servandi speciem, simoniam cum honore, & citra metum exercendi, atque cum pace se se damnandi: illinc tot consuetudines pravæ, impudicæ, periculosæ, quæ honestæ amicitiæ vocantur, eo quod illas infringi, nostra non patitur concupiscentia: illinc tot licentiæ, & periculosæ, & flagitiosæ, quas nobis arripimus, eo quod nobis accidunt perjucundæ &c. *P. Nepueu in Christianis considerationibus*.

Statue, si potes, S. Augustinus ait, cæcum in medio Solis: ad quid proderunt radii, quibus circumdatus est, nisi ut illius cæcitatem insigniorem efficiant? Solem habet præsentem, sed illius cæcitas efficit, ut absit a Sole. Esto quidem, spiritus Dei numquam obduratis peccatoribus sua lumina deneget; Esto facer aliquis orator eloquentia præditus speciosissima describat animæ pulchritudinem, quæ Cœli gratia perfruitur, atque turpissimam peccati exhibeat deformitatem, nec non in compendium, & Paradisi divitias, & horrores inferni tamquam in tabula proponat. Hæc omnia nihil proderunt; cæcus erit, cui non desunt lumina, sed desunt oculi. Hi propter nequissimas voluptates contabuerunt; avaritiæ pulvis, vel fumus ambitionis illos excæcant. *P. Texier Sermone de verbo Dei*.

Generale principium cæcitatis plerumque humanæ.

Hoc est generale principium voluntariæ cæcitatis, & obstinatæ fidelium stupiditatis. Omnes fere animi ægritudinem habent sibi imperitantem; omnes mordicus adhærent, vel proprio sensui, vel objecto, quod sibi blanditur: quæ cordis corruptio efficit, ut omnino fidei veritates abjiciant. Irasl agitiosi homines, quamcumque expellunt cogitationem, quæ illos torquet, & angit: vel hæc cordis depravatio fluctuantem spiritum tenet inter veritates, quæ nimis sunt manifestæ, ita ut negari non possint, & passiones, quæ se se dedere, detrectant. Fidei principia, quæ cum luminibus, secretisque naturæ instinctis consentiunt, scelesto huic viro evidens periculum repræsentant, in quo salus illius æterna versatur: Sed passio incalescens tenebricosum vaporem emittit, eam charitatem obumbrantem, quæ menti incipit effulgere. *Idem Sermone de cæco nato*.

Voluntas, libere a se avertit considerationem principiorum, quæ ratio, & fides exhibent sibi veluti faces, ad ipsam illuminandam. *Noluit intelligere, ut bene ageret*. Præterquam quod, cum voluntas a concupiscentia seducatur, applicat imaginationem, ut objectorum, quæ amat sibi formet imagines: Intellectum quoque cogit, ut de utilitatibus, quas ibi nasciscitur, differat, ita ut anima circumundique iis rebus obsessa, quæ corruptæ voluntati blandiuntur, nulla amplius habeat lumina, quibus fidem consideret. Adde his, vitium quoddam esse veluti densum velamen, quod nos ipsi oculis nostris objicimus: quemadmodum autem, cum oculis vitta clausos habemus, non solum minime videmus objecta magis visibilia, sed neque vittam ipsam oculos cohibentem aspicimus; similiter cum peccatur, & vitiosus aliquis habitus contrahitur, in eam cæcitatem decidimus, quæ vitium ipsum, ex quo genita est, nobis abscondit. *Idem*.

Quomodo variæ hac de re Scripturarum locutiones conciliari possint.

Simul conciliari possunt duæ Scripturarum loquendi rationes quæ inter se videntur oppositæ; modo enim peccator redarguitur ignorantiæ, dementiæ, stupiditatis, cæcitatis, quod in tenebris ambulet, & nesciat, quid faciat; modo vero accusatur, quod contra sua lumina peccet, lumini veritatis resistat, propriis cogitationi-

tionibus lamnetur, & sua conscientia redarguatur. Hi omnes loquendi modi veri sunt, & nonnisi in speciem sibi adversantur. Peccator videt, & non videt, videt per intellectum, quem ipsi dedit Deus, & qui veritatem cognoscere potest, eamque regere; non videt per cor, quod in sublimiorem animæ partem jugiter nubes emittit, intellectui caliginem offundentes. *Desumptum ex moralibus sermonibus*.

Privatio cœlestium luminum significat, animam mortuam esse gratiæ, quemadmodum lumen corporis mortuum hominem distinguit ab eo, qui vitam vivit naturalem. Ideo cum scriptura verba facit de Ægyptiis tenebris, quæ tenebrarum animæ erant figura, his loquitur verbis: *Vinculis tenebrarum, & longæ mortis compediti.... tremebundi peribant*, Sapient. 17. Quid igitur? tenebræ, quæ ex corporalis luminis privatione procedunt, sunt mortis indicium; & animæ cæcitas idem non erit? in viventium numero non recensetur, qui solis lumen non videt; quo potiori jure tamquam mortuus habendus est, qui lumine gratiæ non fruitur? *Oculi lucis usu vitam distinguunt a morte*, Philosophus inquit. Cur non idem de oculis animæ dicendum erit? Hoc in sensu Regius Propheta Deum orabat, ut sibi oculos aperiret, eosque suis luminibus illustraret: *illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte*, Psalm. 12. Cur autem videtur nobis hoc enixius flagitare Propheta? nisi quod visus, & animæ vita idem sunt, & alterum omnino pendet ab altero. *Reina sermone* 20. *Quadragesimæ*.

De cæco nato Evangelico.

Me miseret hujus hominis (auditores) neque ferre possum eorum duritiam, qui illum clamare, & conqueri vetant. Cæcus est; numquid improbari potest cupiditas recuperandi bonum, sine quo ex Tobiæ sententia nulla esse potest in terris voluptas? *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen Cœli non video*? Psalm. 5. Credo equidem idem esse ferme vita, ac visu carere; & nullum fere discrimen invenio inter mortuum, cui oculi clausi fuerunt, & viventem, qui nonnisi in tenebris oculos aperire potest. Verum quamvis hic cæcus re ipsa miseratione sit dignus, non desunt longe plures, quorum conditio miserior est. Eos nostis (Auditores) Mundus enim hodie magis, quam unquam, hominibus hujusmodi refertus est. Hi illi sunt, quos Scriptura filios tenebrarum appellat, qui gratiæ, fideique lumina non sequuntur, & ut verbo me expediam, qui cæce falsa terræ bona depereunt, qui inania mundi solatia sequuntur, quin reputent, quid faciant & quem finem sint habituri: *Desumptum ex manuscripto sermone*.

Cæcitas peccatorem quodammodo similem damnatis efficit.

Maximum in hac vita peccatoris malum illud est, quod minus ille cognoscit: vivit in tenebris, & illas ignorat; languet in morte profunda, quin ne animum quidem advertant; concupiscentia omnes fere in illo faces extinxit, quæ eumdem illuminare consueverunt, rationem, gratiam, fidem, conscientiam; & caligo animæ illus effusa adeo densa est ut vix ambigat, utrum sint illæ faces extinctæ. O tristem, deplorabilemque peccatoris conditionem, se se in suis sceleribus indurantis! Dicere possumus illius infernum hoc mundo initium ducere: aufert enim sibi Divinum hoc lumen, in quo Cœlorum pulchritudo sita est, & cujus privatio maxima est pœna damnatorum. Actum perfecto de ipso non est; justitiæ sol oculis ejus absconditus se se adhuc illi potest ostendere, cum damnato nulla spes adsit illius iterum videndi: sed nisi peccator resipuerit, neque finem imposuerit sceleribus suis, non aliud erit discriminis inter ipsum, atque damnatum, nisi quod damnatus ideo infelix est, quod suam sentit calamitatem, peccator vero quod eam minime sentit. *Liber cui titulus: Animadversiones in aliquot Religionis, & Moralis argumenta*.

Frustra peccatori proposueris rationes omnes, quæ eidem persuadere valeant eam voluptatem, quæ in sanctarum rerum consideratione, ac sanctitatis exercitatione percipitur: hanc ille non audiet vocem, eamque ineptam esse putabit speculationem, qua non movebitur: nisi fuerit expertus ea, quæ sibi dicuntur; in suæ ignorantiæ, atque indocilitatis caligine permanebit. Quod servi Dei sentiunt, illi inutilis est experientia, & sententiam non mutat: præventiones, errores, studia, habitus, quibus imbutus est, ideam, quam illi vellemus adstruere, prorsus abjicit. Sensuum voluptatibus assuetus, terræ adhærens, studiorum suorum captivus, quomodo gustare potest eas veritates, ac illud vitæ genus, quod moribus suis ex diametro opponitur? Si voluptas, quæ vitiis inhæret, cum ea simul esse posset voluptate, quæ sequitur virtutem, non esset operosum, eidem errorem auferre, eumque erudire; sed omnia deserat vitia, necesse est, ut eas puras, solidasque voluptates intelligat, quibus, qui virtutibus decoratur, perfruitur. Fidelis, cui aliqua insit suæ salutis cupiditas, contremiscere debet, si adeo funestum peccati effectum intelligit. Peccatum apud eumdem numquam omnem suæ fœditatis horrorem amittit; sed omnes virtutis illecebras abscondit, & delet. *Idem*.

Excæcati veritatibus Religionis non moventur.

Si minima etiam veritatis lux affulgeret, si fides vel infirmissimum radium suum effunderet, vel si oculi essent aperti, ut eum viderent; si sola etiam naturali rationi præberentur aures; fieri non posset, ut cor religionis nostræ veritatibus non quateretur. Dubitaretur, & in horribili hac dubitatione, considerationes orirentur, exclamaret conscientia; sed in hac profundæ mortis caligine, in qua sepultus est, in hac umbra mortis nihil videt, nihil cogitat, peccatum suum fovere cupit, ea quærit, quibus ali potest, hujusmodi tantum rebus afficitur. O justum, sed terribile supplicium Dei ita etiam peccatorem punientis!... cur videmus, præsertim autem in mundo tot homines, qui nihil metuunt, qui in flagitiosissima vita lætissima cordis pace, omnique vultus serenitate fruuntur! quia Deus inebriavit illos vino furoris sui, eosque ebrietas somno alto sepultos tenet. Loquere dormienti, te non audit; illi ostende præcipitium, quo lapsurus est, illum non videt: fac ut in obduratorum auribus resonent terribiles cœlestium fulminum minæ sævissimæque sententiæ, aures ne præbent quidem, sub oculos eorum infernum pande, fac ut ardentes prunas, & inextinguibiles ignes digito tangant; ne sentiunt quidem. Obstupescerem equidem, si causa lateret: verum Propheta docet, Deum in illos immisisse soporem. *Miscuit vobis spiritum soporis*. Isaiæ c. 29. *P. Giroust in adventu suo Sermone de falsa pace conscientiæ*.

Hoc Dei consilium peccatorem excæcandi, atque indurandi severum profecto est: verumtamen peccator jure conqueri non potest; hic enim naturalis est frequentium rebellionum, & suæ obstinationis effectus. Si Deus illum sollicitare, & urgere cessat, tunc cessat, postquam frustra nihil intentatum reliquerit, ut illum urgeret, atque sollicitaret. Sed tandem tempus meum advenit, Salvator ait, & perquisitiones meæ ad hoc usque tempus nimis fuerunt inutiles, quam ut eas persequi debeam. Monita mea tibi molestiam inferunt; iterum non monebo: quidquid dico displicet tibi, silebo, vitam sine turbis vives; quandoquidem ita vivere vis. Fruere, uti lubet, iniquitatibus tuis, usuris, concussionibus, divitiis, impudicitiis: corona caput tuum rosis, ut impius transi de voluptate in voluptatem semper contentus, vel contentum videri gestiens: ficte huic felicitati tuæ non amplius obsto: illam vis, illam habebis, sed præstolor finem. Victima jam devota saginare, ut pinguiora præbeas alimenta flammis, quibus es absumendus; jam oculos vitta vinctos habes, jam ad aram accedis. Hic erit finis speciosæ illius quietis, qua frueris. *Idem*.

Peccator excæcatus sceleri assuescit.

Hic est proprius character peccatoris in cæcitatem delapsi, ut in Dei offensione ita consuescat, ut citra horrorem eam deinceps intueatur. Labitur in improbe facta, aliquando ea meditatur, illis se preparat, longas nectit ambages, ut cedant e voto, præstolatur, & eadem explendi tempus, & occasionem expectat.

Eorum

Eorum prænoscit intelligit, circumstantias & effectus prænoscit, calliditate utitur, ut tuto quo contendit assequatur. Sapientes homines illius facta condemnant, at ipse eorum judicia contemnit: objectes invenit, at illos infringit; ipsam redargutionibus suis sua conscientia discerpit, obtupescit: peccare vult, peccat: eo in motu quo rapitur, nihil illum valet coercere. Non ambigit, immo neque potest ambigere utrum improbe factum, quod meditatur, rationem lædat, & Deum: numquid erubescit? nequaquam, agit sine repugnantia, & sine metu, immo cum gaudio, & festinatione. Excogitari ne potest apertius cæcitatis indicium? *Liber cui titulus Animadversiones in varia Religionis, & Moralis argumenta tom.* 3.

Hic status est plerumque hominum, qui mundi voluptatibus irretiti sunt; postquam viginti vel triginta annos in sceleribus consenuerint nulla re amplius turbantur, & æque tranquille moriuntur, ac si vitam omnem in austerissimæ pœnitentiæ exercitatione transegissent. *Hoc non facit amor, sed stupor.* Securitas ista non ex charitate, sed ex stupiditate procedit, Sanctus Bernardus *lib. de Grad. humil.* ait; cæcitas, obduratio, impœnitentia, Divinarum, humanarumque legem contemptus in hanc impellunt calamitatem. *His cæcitas dat securitatem.* Plurimos annos in sordibus suis volutantur, jam animam sunt efflaturi, nullus ipsis metus est, nullus terror, atque Hieronymis, & Hilarionibus præ timore tabescentibus, ipsi intrepidi sunt, atque in impœnitentia moriuntur. *Joly in 3. propositione de Jubileo.*

Literatis cæcitas sæpe ex affectibus illum obumbrantibus oritur,

Ita Scribæ, & Pharisei se ipsos excæcabant in medio magnorum luminum, quæ haurire poterant ex præceptis, & verbis gratiæ & salvatoris ore emanantibus, & quæ ipsi etiam non admirari non poterant. Furenti quippe in ipsum invidia præoccupati, atque metu perculsi, ne propter ingentem doctrinæ ejusdem splendorem inanem doctrinæ suæ fulgorem amitterent, in id unum incubuerunt, ut eumdem dedecore afficerent, & omnino perderent; rati se ita posse tueri eam, qua fruebantur nominis existimationem, tamquam temporum suorum doctissimi, atque sapientissimi. Duplex hic invidiæ, & ambitionis effectus illis ita potitus est, ut ne animum quidem adverterent iis veritatibus, quas JESUS CHRISTUS nunciabat. Hæc fuit causa cæcitatis illorum earumque tenebrarum, quæ toties effecerunt, ut salvatoris luminibus resisterent: hoc etiam pacto affectus quotidie eorum mentes obscurant, quorum cor possident, eique dominantur: & alterius corruptione, alterius fallendi, & corrumpendi viam nanciscuntur. *P. Campigny sermone de animæ cæcitate.*

Cæcum esse Sanctus Augustinus, ait magnum profecto est malum; sed si cæcus non ambulas, saltem impingendi, vel cespitandi periculum fugis; vel si lento solum gradu incedis in æqua, stabilique via, non magnum tibi periculum instat; sed peccator in suæ cæcitatis statu est adeo infelix, ut non solum in obscuritate inveniatur, sed ambulare cogatur in lubrico, ubi hinc inde plurima sunt præcipitia & ibi non lento gradu, quem prudentia suadet, incedere, sed ea ferri pernicitate, qua jubet impotentia terribilis hostis a tergo urgentis, ac ne spatium quidem spiritum ducendi relinquentis. Quomodo vero pergit, Pater idem, peccator medius incedens in tenebris, & in lubrico in præcipiti abyssi alicujus margine, persequente Dæmone ultricis Divinæ justitiæ ministro, quomodo fieri potest, ut eo in statu sæpius non ruat, & de scelere in scelus non cadat, atque repetiti lapsus illum in dies magis magisque venia indignum minime efficiant. *Idem ex Sancto Augustino.*

Peccatoris cæcitas insaniæ comparata.

Sancti Patres magnum illud agnoscentes discrimen, quod inter animi, corporisque ægritudines interest, ubi exhibere nolunt horribilem peccatoris cæcitatem hunc phreneticis comparant. Phrenesis non corpus solum, ut reliqui morbi, verum mentem etiam invadit, eam obscurat, atque agitat, ita ut homines hujusmodi nequaquam ægros se esse affirment, medicis ipsis, ad se accedentibus, ut afferant medicinam, percutiendis parati: *phreneticus æger morbum amat, & pellit medicum*, S. Prosper ait. Ita peccator excæcatus mente, & voluntate corruptus, non solum pro bono malum, proque malo bonum accipit, tenebras pro lumine, & lumen pro tenebris, sed amat malum suum, irascitur in illos qui mederi volunt, nec magis unquam est æger, quam cum bene se habere opinatur. Neque audeat aliquis illum, in quo versatur, statum eidem ostendere: namque non solum ille non credet, sed in illos insurget, qui medicinam cupiunt afferre; sua enim in malo pertinacia ipsum omnino incurabilem efficit. *Liber cui titulus Christianæ instructiones pro decima octava post Pentecostem Dominica.*

Adsunt quidam, quibus non desunt lumina, immo quibus satis luminis est, ut alios illuminent; sed non utuntur illis, & cor eorum ita corruptum est, ut quin faciant bonum, quod norunt, illud oderint, & hæc cognitio illos magis irritet, ac torqueat. Impatientia, quam ipsis injicit hic dolor, efficit ut omnem collocent industriam oculis veritati claudendis, ita ut, si quam adhuc habent peccati, quod committunt, cognitionem, hanc habeant inviti, eaque renuis sit atque imperfecta, neque satis habeat virium, ut illorum lapsum impediat. Se se tradunt fallacibus amoris proprii rationibus: affectus, qui eorum cordi imperitat statim dominatur & menti; ac tandem nihil prohibet quominus omnibus incompositis desideriis suis se penitus tradant. Ideo nihil melius ostendit extremam illam impotentiam, ad quam homo iste redactus est, quam videre, quod licet multum luminis habeat, hoc nihil prodest, ubi ipsius convaluerit concupiscentia: quotidie namque videmus illuminatos homines fere numquam secundum ea, quæ habent, lumina operantes. *Monsieur de Sainte Marthe tom. 1. tractatum suorum cap.* 3.

Vitia, & mala quæ ex cæcitate proficiscuntur.

Cordis corruptio mentis cæcitatem semper concomitatur. Quomodo ergo asserit Evangelium, novissimis temporibus in mundo vix aliquam fidei scintillam reliquam futuram; necessario opus est, ut qui Divino lumini clauserunt oculos, deinde opera tenebrarum efficiant, ut illi, qui mendacium in Divinæ veritatis loco constituerunt, tradantur in turpes affectus, & cordis sui desideria, ita ut in omnia iniquitatum, impuritatum, avaritiæ, & nequitiæ genera corruant, ut invidi fiant, homicidæ, deceptores, maledici, calumniatores, superbi, sine charitate, sine fide, sine misericordia Dei, hominumque inimici. Verum est, Sanctum Paulum 2. *ad Timoth. cap.* 3, hæc vitia Philosophis Ethnicis tribuere, qui vere erant cæci; Verum nihil minus ait de Christianis carnalibus, qui sub sæculorum finem Ecclesiam sunt repleturi, cum eorum affectus in horridam hanc cæcitatem illos dejecerint. *Idem.*

Amor proprius fictorum luminum, falsarumque rationum fons est, neque illi deest industria, qua nos ad illas probandas licet ineptissimas inducat. Quamvis illæ sint monstrosæ mentis productiones, eæ tamen apertissimis, constantissimisque veritatibus a nobis præferuntur; illas amamus, quia ex corde nostro ortum sumpserunt, & quod amamus, nosmet illis subjicimus. Quicumque hoc nefario caractere præditus est, in maximo salutis suæ periculo versatur: prout enim magis, magisque peccat, adolescunt affectus, ac tenebræ ipsæ increbrescunt, quæ cum percrebuerint, auferunt illi necessaria ad salutem lumina, ac penitus in ejus corde, quidquid ibi reliquum est pietatis extinguunt. *Idem.*

Ne flagitiorum cœno alte demersis turbam adferat gratiæ motus, hic eo usque contemnitur, donec fallax conscientiæ securitatem comparatur. Sero pervenimus ad hanc cæcitatem, quæ arctius est cum reprobatione conjuncta, sed quemadmodum spiritus, ut plurimum, a corde reducitur, studemus ea non videre, quæ facere volumus. e. g. ludum amamus, vel noxio aliquo tenemur affectu, quidquid hunc turbare vult, tamquam quietis nostræ inimicum

cum respicimus. Nihil relinquimus intentatum, ut conscientiæ inani metu perterritæ stimulos amittamus,... Contra rationem ipsam insurgimus, ubi falli gaudemus, & error quicumque affectum nostrum fovet, eique blanditur, magnas habet illecebras, *P. Croiset in Considerationibus spiritualibus*.

Quam cõmunis sit in mundo cæcitas. Nihil frequentius in mundo videtur, quam homines cæci simul ac surdi. Hoc malum fere universale est, atque affirmare possumus, plerisque fidelibus, neque oculos esse ut videant, & cognoscant veritates, neque os, ut alios edoceant. *Os habent, & non loquentur; oculos habent, & non videbunt*, Psal. 113. Alii erudiri non cupiunt, fugiuntque cognitionem regularum, & dogmatum, quæ sibi est maxime necessaria: alii hæc audiunt, & vident, hæc illorum oculos afficiunt; verum cum non afficiant cor illorum, neque ullum in operibus ipsorum deprehendatur earum veritatum indicium; hujusmodi homines, tamquam veri cæci habendi sunt. Si eorum oculi sunt clausi, si non utuntur illis, uti deberent; opus est, ut linguam eorum ita vinculis adstrictam esse, ut loquela careant, quemadmodum carent intellectu, Quomodo enim loquantur, si nihil didicerunt; quandoquidem dicere id solum possunt, quod sciunt? Ita cæcis & mutis mundus refertus est; ita in iis, quæ ad Deum pertinent, altum silentium est. Sanctorum dogmata, quæ æque deberent esse in labiis, atque in operibus fidelium, qui JESU CHRISTI nomine insigniti sunt, prorsus silentur. Absconditur id quod proferendum est, & quisque more suo quemadmodum variis agitur rationibus, deplorabili ratione deceptus sibi, religioni non vertit detinere veritatem in silentio, & injustitia: *Veritatem Dei in injustitia detinent*. Ad Rom. 1.

CHRISTIANISMUS,

Religio Christiana, illius Præstantia, Institutio, Credibilitatis Argumenta, Persecutiones, Martyria, Miracula.

MONITUM.

Icubi unquam opus est, aliquod ab aliis argumentum separari, hoc profecto jure distinguendum est ab aliis pluribus, quæ cum eo palam rationem habere videntur. De Christianismi Institutione, de Christiana Religione, de Ecclesia, de Fide, deque JESU CHRISTI lege sermonem habere, idem est ac verba facere de re eadem diversis expressa vocabulis: attamen Christiana Religio, Fides, Ecclesia, & lex Evangelica argumenta sunt simul non permiscenda, nisi nimis amplum optes argumentum, prolixoque volumini, quam justæ orationi accommodatius. Itaque de Christianismo, vel Christiana Religione loquentes intra cancellos continebimur, ut ejusdem institutionem, progressum, fideique rationes investigemus, illius veritatem, atque necessitatem, qua omnes eamdem amplecti tenentur, probaturi. Cæterum de vocatione ad Religionem Christianam, deque nomine, & officiis hominis Christiani, fusius jam verba fecimus, cum de Baptismi obbligationibus loqueremur.

In hoc autem de Christianismo, vel de Religione Christiana argumento his finibus circumscripto hoc sibi propositum habere debet Concionator, ut Auditores suos in hujus Religionis veritate confirmet, Divinam erga ipsos bonitatem ostendens, cum divinitus acciderit, ut nunc temporis orirentur, cum Religionis splendor elucet; atque ut præstantiæ, ac sanctitatis Religionis ejusdem satis æquam tribuat ideam, atque ita illos hortetur, ut tanto hoc beneficio vitæ suæ sanctitate respondeant.

In Concione igitur de hac re illud potissimum cavendum est, ne ad alia evagetur argumenta, puta, ne de fidei natura, & conditionibus sermonem instituat: ne de veræ Ecclesiæ notis, vel Christianismi muneribus verba faciat, quæ quidem alia sunt argumenta cum præsenti hoc non permiscenda; quod satis superque copiæ tribuit ad Concionem cum fructu, atque soliditate elaborandam.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum in hoc argumento Systemata.

I.

E Religionis præstantia elegans institui concio potest, ostendendo per unam hanc hominum perfici, attolli, tutoque ad suum finem perduci, hoc est ad æternam beatitudinem. Ad id meminisse sufficit, hominem a ceteris animantibus duplici facultate distingui, intellectu nempe, atque voluntate, quarum utramque Religio Christiana regit, ac perficit. Intellectum quidem tuto regit iis veritatibus, quas edocet, voluntatem vero perficit ea, quam præscribit, morum disciplina. Hæc erit sermonis partitio.

1. Quod autem Christiana Religio intellectum regat, attollat, eique nobilitatem quamdam adferat, adhiberi potest comparatione cum quadruplici sectarum genere Christianismo oppositarum, Ethnicorum videlicet, Judæorum, Atheorum, atque Hæreticorum. Ethnici quidem illum evertunt monstrosa numinum multiplicitate; Judæi figuris suis illi obscuritatem offundunt; Hæretici eum pro libidine vitiant, atque perturbant, ea tantum credentes, quæ sibi arrident; Athei denique illum penitus extinguunt, & nullam omnino habent Religionem. Sed nemo unquam neque securitatem, neque spiritus tranquillitatem nisi in Christiana Religione repererit. 1. Quod ad Ethnicos spectat, qui cogitationum suarum figmenta secuti tantummodo sunt, quænam est linguarum confusio in hac Babylonica turri? Nullam inveneris nationem, quæ Deos suos non habeat, & Roma, quæ illos omnes excepit, veræ dumtaxat Religioni aditum interclusit. Quinam error, quæ cæcitas in iis etiam, qui inter ipsos majori sapientiæ laude floruerunt? Primus ille, atque antiquissimus omnium, qui Philosophiam sunt professi, visionarius est: ille, quem divinum appellarunt, nonnumquam homine minor est; & qui majori polluisse ingenio visus est, postquam Deum unum esse propositis argumentis probavit, cuilibet licere arbitratus est, iis, quibus mallet, thura adolere. 2. Judæi quidem veram habuerunt Religionem; sed in umbra tantum, atque imaginibus; nunc vero cum imagini successerit veritas, se ipsos in magno Evangelicæ lucis fulgore excæcant; illum, qui jam venit, præstolantur, & eum, qui ipsos illuminavit, contemnunt. 3. Athei Christianæ Religioni magis, quam cæteris bellum indicunt: sed quæ pertinacia est, sese victos non dedere iis argumen-

mentis, quæ cæteros homines vincunt, ac subigunt? Una tantum Christiana Religio intellectum illuminat, inde errorem expellit, efficitque, ut ibi inveniamus quod in aliis Religionibus frustra perquirimus. 4. Hæretici Mysteriorum nostrorum partem quidem credunt, sed in qua incertitudine versantur? quænam in opinionibus eorum est inconstantia? in singulos annos mutantur, & vix duos repeteris, qui sibi conveniant: eo quod ratio, ubi de Religione agitur, est nimis infirma. Ea una vera religio est, quam Prophetæ pluribus ante sæculis prædixerunt, quam in omni terrarum orbe Apostoli prædicarunt, quam martyres suo cruore signarunt, & quæ hucusque inconcussa viguit, nequicquam persecutionibus, schismatibus, hæresibusque agitata. Ubi paulisper singulis hisce argumentis immoratus fueris, inferendum est, ipsam per ea fidei lumina, quam attulit in Mundum, intellectum nostrum illuminare.

2. Regit voluntatem nostram sanctissima morum disciplina; quod ut intelligamus, eumdem sequi ordinem possumus, quem in puncto priori servavimus, eam conferentes 1. cum Ethnicorum disciplina; neque solum cum vita, quam illi duxerunt; consecrarunt enim vitia vitiosos Deos venerati: verum etiam cum ipsorum præceptis, quoniam hoc unum sibi proposuerunt, ut politicis rationibus Reipublicæ consulerant, non ut veris virtutibus hominem erudirent; ideoque in speciem tantummodo, atque per ostentationem virtutem coluere. 2. Judæi rudes erant, atque carnales ac plurima illis permittenda fuere, quorum perfectio Christianæ tantummodo disciplinæ fuit reservata. 3. Athei nihil non impium habent, & ideo mentem hanc imbuerunt, ut impune voluptatibus suis indulgerent. 4. Hæreticis non aliud consilium est, nisi ut iis sint officiis immunes, quæ vera ipsis imponit religio. Verum quænam est christianæ disciplinæ sanctitas? aliquid ne sublimius, perfectius, innocentius inveniri potest ipsius præceptis, atque consiliis? Quænam esset mundi felicitas, si juxta illius dogmata regeretur? Principes summa benevolentia subditos suos complecterentur: subditi reges amore prosequerentur. Quænam esset in conjugiis fidelitas! quænam in opificibus æquitas! quænam in omnibus mulieribus modestia, & honestas! quænam in justitia pietas, atque conscientia! quænam felicior Respublica! quænam leges sanctiores, æquioresque? &c. Sed nos miseros: opusne fuit, ut Christiani sese Ethnicis, Atheis, Judæis, Hæreticisque sociarent ad Christianam morum disciplinam infringendam, evertendamque? Quandoquidem ut affectibus indulgeant suis aliarum sectarum instituta sequuntur, quod disertissima inductione potest ostendi.

II. Christianæ Religionis institutionem esse opus Dei.

1. Mundum enim illuminavit, eumque de incomprehensibili eruit cæcitate, in quam per tot secula idolorum servitus illum demerserat.

2. Quia mores hominum immutavit, omnia vitia destruxit, nequissimas consuetudines abolevit; docuitque virtutes eas, quæ antea habebantur ignotæ.

3. Quia triumphum egit de omnibus humanis viribus ad eam evertendam, & ad institutionem ipsius prohibendam collectis.

III. Religionem prorsus divinam a Deo tantum proficisci posse.

1. Propter altitudinem mysteriorum, ac veritatum, quas nobis detegit, & humana mens sibi fingere non potuisset.

2. Propter morum sanctitatem, quam invexit in Mundum, quem a vitiis, atque sceleribus, quæ ibi patrabantur, purgavit.

3. Propter rationem, qua instituta est, tempus, locosque, quo invecta fuit, & personarum qualitatem, quas ad se pertraxit.

IV. Opus Dei est, si illi considerentur obices, qui superandi fuerunt, ut institueretur, & hominibus persuaderetur.

1. Horum autem alii intrinseci sunt: scilicet repugnantia, ac mentis rebelliones contra miras eas veritates, de quibus sapientes numquam sermonem fieri audiverant; & difficultas, qua voluntas se se subjiciebat legibus severis, quæ maxime naturalibus studiis adversabantur.

2. Alii extrinseci: videlicet sævissimæ persecutiones, quibus religionis hujus primordia exagitata fuere, furor Tyrannorum illius excidium quærentium, & anhelantium, tormenta ad fortissimum quemque perterrefaciendum concutiendumque aptissime, nisi divina ope confirmatus fuisset.

Omnes homines Christianam Religionem debent amplecti, dummodo rationis, ac sanæ mentis sensum sequantur. V.

1. Hæc enim præ ceteris optime instituta est, receptaque fuit sapientissimorum mortalium consensu, qui manifestis illius rationibus, atque argumentis ejusdem veritatem probantibus victi fuerunt.

2. Quia rationi una omnium maxime conformis est, nobis nobilissimum finem aperiens, propter quem homines creati fuere, atque certissimas rationes tradens, quibus ad eum perveniamus.

3. Quia est ad bonum Rerumpublicarum, familiarumque regimen tuendum aptissima.

Ad Christianam Religionem instituendam Deus vi simul, & infirmitate usus est. VI.

1. Vis quidem illius bracchii refulsit in prodigiis, & miraculis, quæ ad ejus veritatem ostendendam operatus est, & quæ pertinacissimum quemlibet coegerunt, ut adeo manifestis cederet argumentis.

2. Infirmissimis usus est instrumentis, & quæ ad opus tantum minus apta videbantur; Apostolis videlicet rudibus, ignaris, imperitis, inermibus, pauperibusque; & mox cruce, atque humiliatione sua. *Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia.*

1. Christiana Religio a Deo venit, neque licet ambigere: hoc enim satis superque probant, ratio, qua fuit instituta, progressus ipsius, instrumenta, quibus usus est Deus, oppositiones, quæ eidem factæ fuerunt, & ejusdem eventus. VII.

2. Nos ad Deum adducit per eam vitæ sanctitatem quam nobis præscribit, & per eas, quas edocet, veritates.

Punctum primum. Christianam Religionem non credere, eamque non amplecti, gravissima cæcitas est; illa enim certissimis innititur argumentis, nempe. 1. Prophetis, quæ palam adimpletæ sunt; 2. Miraculis in illius gratiam patratis, quæ apertissimi etiam ejusdem hostes in dubium revocare ausi non sunt. 3. Denique unanimi maximorum virorum consensui. VIII.

Punctum alterum. Juxta illius leges, præcepta, & eas, quas docet, veritates, vitam non instituere maxima est imprudentia, & summa temeritas; qui enim id fecerit, sese æternæ calamitatis periculo objicit.

De Christianæ Religionis institutione ostendi potest, digitum Dei enituisse, illam in omnes late terras effundentem. IX.

1. Licet proposita mysteria, & veritates a fide abhorrere viderentur.

2. Licet invalida, ineptaque viderentur instrumenta, quibus ad eam instituendam usus est.

3. Licet observari minime posse viderentur Leges, atque præcepta, quæ ipsum amplectentibus imponuntur.

Religionis veritas probari potest ex illius progressu, atque extensione, si quatuor considerentur circumstantiæ. X.

1. Qualitas doctrinæ, quam tradit,
2. Personæ, quæ illam prædicarunt.
3. Populorum, ad quos prædicata fuit, dispositio.
4. Constantia, animusque eorum, qui primi eidem nomine dederunt.

Christiana Religio triplici de causa reliquis omnibus præstat, & ab omnibus populis recepta fuit. XI.

1. Quia rationi, & recto sensui maxime conformis est, quod per comparationem cum aliis Religionibus institutam probari potest.

2. Quia verissima est; fluit enim a Deo, & divina Majestate dignos sensus inspirat.

3. Quia sanctissima est, hominem enim ad altissimam perfectionem attollit, omnia repellens vitia, omnesque suadens virtutes.

XII. 1. Deum esse oportuit, qui Christianam Religionem instituit contra omnes terrenarum potestatum conatus, contra Ethnicæ superstitionis errores, qui altius jam fixerat radices, & qui omnem fere terrarum orbem fefellerant, contra omnium Philosophorum, omniumque sapientum auctoritatem, & argumenta.

XIII. 2. Christiana Religio vicissim Auctoris sui probat divinitatem, doctrinæ sublimitatem, & disciplinæ sanctitatem ea gloria, quam tribuit Deo.

Christiana Religio sola vera est, & sola amplectenda.

1. Quia a Deo instituta fuit, & Deus unus auctor illius esse potuit.

2. Quia sola Deo reddit honorem, qui ipsi debetur, & cultum, quem ipse a mortalibus exigit; qui quidem finis est Religionis.

3. Quia sola docet hominem, qua ratione tutissime possit ad finem suum pervenire.

XIV. Obices, qui superandi fuerunt, ut Christiana Religio institueretur illam divinam esse prorsus ostendunt.

1. Obices ex parte Ethnicæ Religionis, quæ erat evertenda non obstantibus nativitatis præjudiciis, inveteratis consuetudinibus, quæ apud omnes late obtinuerant, & exemplis Principum, omniumque antiquitatis Sapientum.

2. Obices ex parte Religionis instituendæ: Mens quidem illi adversabatur: afferebat enim incomprehensibiles veritates, & humanæ rationi penitus invia Mysteria: neque minus reluctabatur voluntas; ipsius enim dogmata affectionibus mortalium bellum inferebant.

3. Obices denique ex parte Principum, ac potestatum terræ: nemo autem ignorat, quantopere Religionem hanc omnes fuerint persecuti.

XV. Christianæ Religionis institutionem esse miraculorum omnium maximum.

1. Religionis hujus fundamenta jacere facinus erat, quod naturaliter non poterat adimpleri, quæcumque humana accessissent subsidia; ideoque completum hoc opus apertissimum miraculum est.

2. Nullum humanum subsidium adimpletum est, quod miraculum ipsum efficit mirabilius.

3. Immo ea instrumenta adhibita sunt, quæ prorsus erant opposita, & quæ in ordine naturæ obices esse debebant insuperabiles; quod miraculorum omnium est maximum.

XVI. Ut liquido innotescat Christianæ Religionis institutionem opus esse prorsus divinum.

1. Ad examen revocandus est instituendæ Religionis caracter, ac spiritus, & magni hujus operis systema investigandum.

2. Videndi, quinam ad hoc systema perficiendum adlaborarunt.

3. Ratio quærenda, qua laborarunt.

4. Mirabiles laborum ipsorum fructus. Atque ita in hoc opere invenienus simul & consilium difficillimum, & operarios infirmissimos, & instrumenta invalidissima, & nihilominus fructum celerrimum, uberrimumque. *Desumptum ex P. Giroust in Adventu.*

XVII. De eadem Christianæ Religionis institutione.

1. Filii Dei consilium in Christianæ Religionis institutione prorsus divinum fuit.

2. Subsidia, quibus ad illud explendum est usus, nihil humani habuerunt.

3. Fructus, atque hujus consilii eventus plusquam humanus extitit.

XVIII. Nostra Religio duo continet, quæ hodie in nulla Religione inveniuntur.

1. Veritatem; cum ceteræ non solum falsæ, verum etiam recto sensui, ac rationi sint oppositæ. Ideo omnem spiritus nostri submissionem iis debemus omnibus, quæ nos docet.

2. Sanctitatem, quæ in aliis non reperitur; ideoque ad illius præcepta vitam nostram conformare debemus.

Duo mortalium genera inter se dissenserunt, hodieque dissentiunt in iis, quæ ad Religionem pertinent. XIX.

Primi eam recipere nolunt, ut Athei, Idololatræ, homines nequam, ne illius præcepta sequi, & ad legem hanc mores suos conformare teneantur.

Alii vero illam recipiunt quidem, sed moribus, vitæque flagitiis dedecorant.

Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. XX.
Duplex Christianæ Religionis de Ethinicismo victoria, quæ ostendit illam solam esse Religionem veram Auctoremque ipsius non alium esse potuisse, quam Deum.

Prima est de omni humana vi; atque potestate, quæ frustra ad eam evertendam movit arma.

Altera est de ingenio, scientia, & acumine Philosophorum, qui ad eam impugnandam maxime exarserunt. *Desumptum ex Auctore sermonum moralium in omnia Ethicæ Christianæ argumenta in Adventu.*

1. Fideles omnes intelligere debent, quænam felicitas sit ad veram Religionem fuisse evocatos. XXI.

2. Fideles omnes percipere debent, quibus rationibus, in vera Religione permaneatur.

Religio, quam Salvator instituit, Dei caracterem præsefert, & signo illius notata est duplici ex causa invicte illius probante veritatem. XXII.

1. Quia nullum unquam consilium majores obices, majoresque nactum est contentiones, quam hoc Christianæ Religionis instituendæ.

2. Quia licet tot adinventi obices fuerint, ut illa everteretur, omnes tamen in irritum evanuerunt. Religio instituta contra omnes terræ potestates maxime formidabiles: Religio victrix de oppositionibus omnibus, quibus maxime terribiles terræ potestates illam convellere adnixæ sunt.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde hauriri copia potest ad propositas Concionum structuras elaborandas.

S. Augustinus librum edidit *de vera Religione*, ubi plurima habet huic argumento inservientia. Sancti Patres.

Idem libro, *de utilitate credendi*, loquitur de Ethnicorum superstitionibus, Christianæ Religionis sanctitate, & rationibus propter quas hanc amplecti debemus.

Idem de re eadem loquitur etiam *lib. 22. de Civitate Dei cap. 7. & 8.*

Idem *in Psalm. 32.* verba facit de miraculis, quæ Apostoli operati sunt, ad eos hæc Prophetæ verba transferens: *Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

Idem *in Psalm. 44.* hæc S. Matthæi explicans verba, *sedebitis super sedes judicantes duodecim Tribus Israel*, ostendit mercedem hanc a Deo Apostolis reservatam, respondere præclaris eorum rebus gestis, quibus de Religione per quam bene meriti sunt.

Idem *in hæc Psal. 96. verba; ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus*, ostendit, quomodo Apostoli Spiritus Sancti igne succensi orbem universum peragrarunt, eodemque igne accenderunt corda inimicorum nominis Christiani.

S. Chrysostomus *Homil. 2. in Epist. Pauli ad Roman.* hæc explicans verba, *quoniam fides vestra annuntiatur in universo Mundo*, loquitur de mirabili morum immunitate, quam in mundo peperit Christiana Religio.

Idem *Homil. 8. in Epist. 2. ad Corinth.* Dei probat potestatem, qui tanta fecit invalidis adeo usus instrumentis.

Idem *Homil. 32. in Genesim* latius de hoc prodigio loquitur, quod quidem maximum fuit, mundus a duodecim egenis Piscatoribus ad fidem conversus.

Item in libro, cui titulus, adversus Gentiles, qui in Tomo quinto reperitur, fusiorem habet sermonem, ut

ut ostendat Christianam Religionem esse non posse, nisi potentiæ Divinæ opus, & per hoc JESU CHRISTI probat divinitatem.

Idem *Homil.* 34. *in S. Matthæum* hæc explicans verba, *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum* ostendit, quomodo Apostoli, quin vel a terræ Potestatibus, vel gravissimis quibuscumque suppliciis deterrerentur, fidem in universum terrarum orbem disseminarunt.

Idem *Homil.* 7. *in* 1. *ad Corinth.* ostendit quomodo, tot licet adversarentur obices, omnesque Mundi vires, Apostoli tamen Religionem constituerunt, & quid propterea passi sunt.

Apologiæ S. Justini, Athenagoræ, Tertulliani continent plurima, eaque egregia ad Religionis dignitatem spectantia; vide quoque Minutii Felicis opera.

Theologi. Hoc in argumento Theologos affero, qui illud constantibus potius factis, quam fusis dissertationibus pertractarunt. Præcipui vero sunt.

S. Thomas in libris *contra Gentes*.

Lessius, *De vera Religione capessenda*.

Savonarola, *Triumphus Fidei*.

Bagotius, *Apologeticus Fidei*.

Elizaldus.

P. Petiot. Demonstrationes Theologicæ ad Christianam Religionem statuendam.

Ascetici, aliique. Granatensis in Catechismo suo, parte secunda decem, vel duodecim capitibus de Christianæ Religionis Præstantia loquitur.

P. Caussinus *l.* 2. Aulæ Sanctæ, initio statim contra Atheos invehitur, & Religionis nostræ veritatem confirmat.

Abadia, parte secunda Tractatus de Religione Christiana capit. 5. sectionis 4. ostendit, JESUM CHRISTUM antiquis Oraculis satis aperte fuisse præsignatum.

Idem c. 6. 7. 8. 9. ad 14. ostendit Prophetas ad unguem designasse tempus Adventus Messiæ, atque in toto libro probat Religionis veritatem.

P. Mauduit Tractatu de Religione contra Atheos.

Liber adest, qui inscribitur; *De la verité de la Religion Chrétienne*, editus anno 87. sine nomine Auctoris, ubi sermo est de iis omnibus, quæ ad Christianam Religionem pertinent, præsertim vero de miraculis, quæ illam confirmaverunt.

Grotii liber de Christianæ Religionis Veritate satis notus est, ac juxta propositum ab illo systema alii plures elaborasse videntur.

Huetius in libro *de Demonstratione Evangelica* scite quidem, ac fusius hoc argumentum excussit.

Vassor Oratorii Presbyter satis magnum de hac re volumen edidit in 4.

Morel Sorbonnicæ Societatis Doctor, Theologus tractatum elucubratus est, qui inscribitur; *Demonstration de la verité de Religion Chrétienne*.

Marchio de Planitie scitum edidit hac de re tractatum Italice, quem P. Bouhours gallice expressit.

Concionatores. P. Texier sermone pro feria tertia post tertiam Quadragesimæ Dominicam de Ecclesiæ institutione verba facit.

Idem in Dominicali, secunda Adventus Dominica loquitur de rationibus JESU CHRISTI divinitatem probantibus.

P. De la Colombiere Serm. 43. pro secunda Dominica Adventus de Christianæ Religionis institutione loquitur.

Idem de eadem verba facit etiam in Christianis considerationibus.

P. Giroust in adventu suo per mirabilem hanc institutionem Religionis nostræ probat veritatem.

P. Aurelianensis hoc fidei nostræ argumentum in sermone de Religione pertractat.

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta sermonem habet de hac re, ubi Religionis nostræ veritatem ex mirabili ejusdem institutione probare contendit.

Qui de Fide, & Ecclesia collectanea ediderunt, de Religionis nostræ veritate atque præstantia sub illis nominibus, titulisque locuti sunt.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Ps. 18.

Plantasti radices ejus, & implevit terram; operuit montes umbra ejus.... Extendit palmites suos usque ad mare, & usque ad flumen propagines ejus. Ps. 79.

Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. Psalm. 92.

Quam magnificata sunt opera tua, Domine! nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Ps. 91.

Omnes gentes quascumque fecisti venient, & adorabunt coram te Domine. Ps. 85.

Non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis. Ps. 147.

A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Ps. 117.

Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? adstiterunt reges terræ, & Principes convenerunt in unum; adversus Dominum, & adversus Christum ejus. Ps. 2.

Initio cognovi de testimoniis tuis, quia in æternum fundasti ea. Ps. 118.

Populus qui habitabat in tenebris vidit lucem magnam, habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. Isajæ 9.

Ducam cæcos in viam quam nesciunt, & in semitis quas ignoraverunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem, & prava in recta. Idem, c. 42.

Beati sumus, quia quæ Deo placent manifesta sunt nobis. Baruch. 4.

Euntes docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris, &c. Matth. 28.

Ite, prædicate Evangelium omni creaturæ. Marc. 16.

Illi profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis. Ibid.

Confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Matth. 11.

Lumen ad revelationem gentium. Luc. 2.

Præcepit nobis Dominus prædicare populis, & testificari quia ipse est qui constitutus est a Deo Judex vivorum & mortuorum. Act. 10.

De hac secta notum est nobis, quia ubique ei contradicitur. Act. 28.

Fides vestra annunciatur in universo mundo. Ad Rom. 1.

Sermo meus non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis. 1. ad Corinth. 2.

Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu Dei. Ibid. c. 1.

Quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. Ibid. c. 1.

Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Ibid.

O insensati Galatæ! quis vos fascinavit non obedire veritati? Ad Galat. 3.

State & nolite iterum jugo servitutis contineri. Ad Galat. 5.

Contestante Deo signis & portentis, & variis virtutibus. Ad Hebr. 2.

Hæc est victoria quæ vincit mundum fides nostra. 1. Joan. c. 5.

Exem-

Exempla ex Scripturis desumpta.

IN lege veteri quæ nonnisi figuras nostrorum mysteriorum, & eorum quæ in nova erant adimplenda, complectebatur, nihil vel sæpius, vel apertius prædictum, vel præsignatum est, quam institutio, progressus, atque extensio fidei, novæque Religionis a Messia, & Messiæ jussu prædicandæ, quemadmodum videre est ex locis, quos superius attulimus: ita ut Prophetiæ ad unguem eo in loco, iisque temporibus, quæ ibi prænotantur, adimpletæ præcipuum fermè sit fidei nostræ argumentum; per hoc enim Judæorum error probatur, atque ostenditur, Messiam promissum, atque tot sæculis expectatum jam advenisse, atque figuras, & vaticinia palam in JESU CHRISTI persona, atque Religione fuisse adimpleta.

Antiquæ legis figuræ, & prophetiæ.

Bella a populo Dei bellata, relatæque ab ipso victoriæ, ut promissam terram acquireret ipsa quoque figura sunt præliorum, quæ inferenda, ferendaque, difficultatum, quæ superandæ, obstaculorum, quæ infringenda, & victoriarum, quæ referendæ fuerunt, ut Ethnicismus everteretur, & JESU CHRISTI submitterentur imperio tot nationes tam diversæ, aliæ quidem barbaræ aliæ vero satis excultæ, quæ summis laboribus, atque difficultatibus ad fidem fuerunt perductæ.

Figura acquisitionis terræ promissæ.

Persecutiones, quas in lege veteri Prophetæ passi sunt, ubi populorum mores castigare voluerunt, eisque Divinam intentarunt iram, eas repræsentant persecutiones, quæ in Apostolos populis Evangelicas veritates proponentes, & in Fideles easdem observantes excitatæ fuerunt. Hoc Dei Filius Judæis exprobravit, idque trium seculorum spatio Ecclesia experta est.

Quemadmodum nova Religio, quam dicimus Christianismum, ab eodem JESU CHRISTO fuit instituta, & ea continet mysteria, veritates, atque doctrinam, quæ ipse nos docuit, ita inde potissima, atque validissima ad hujus religionis probandam veritatem ratio desumitur, quia ipse palam ostendit se filium Dei esse, Messiam, qui expectabatur, & supremum legislatorem, idque multitudine, ac magnitudine miraculorum, quæ operatus est, & quæ apertissimi etiam illius inimici in dubium revocare ausi non sunt. Hæc autem cum patrata fuerint ab ipso, ut missionem, Divinitatem, Doctrinamque suam confirmaret, dubio locus esse non potest quominus Religio ab ipso instituta vera sit.

Christiana Religio a J. C. instituta.

Primos autem triumphos in ipsius Jerosolymæ luce, ubi ortum habuerat, egit nova Religio, cum Apostoli de Cænaculo egressi, ubi receperant Spiritum Sanctum, divino igne succensi prædicare inceperunt ita, ut cum antea rudes, ignarique haberentur, adeo illustrati fuerint luminibus ejusdem Spiritus sancti, atque tali ardore inflammati, ut in publicum prodierint, & in omnibus linguis auditi fuerint, intrepide Domini, & Magistri sui, quem a mortuis suscitatum viderant, miracula ennuntiare. Tunc vero lex nova, novaque hæc incœpit Religio, & S. Petrus cum primum, iterumque habuit concionem, octo hominum millia convertit, quæ fuerunt primitiæ victoriarum, quas postmodum retulerunt Apostoli.

Ecclesia nova, novaque Religione Jerosolymæ instituta, S. Petrus missus fuit, ut Cornelium Centurionem Romanum baptizaret, ostenditque huic Apostolo Deus, Gratiam, & Prædicationem Evangelii super Gentiles esse effundendas; quod mystica visione peractum est ingentis vasis in lintei formam, ubi variæ animantium, volucrum, serpentum, ac insectorum species aderant, quas comedere S. Petrus perhorruit, cum voce cœlitus emissa illas manducare juberetur. Sed ita Deus illi significavit, nullum amplius futurum discrimen gentium, ac personarum, omnesque populos eadem in Religione congregandos esse, hac de causa mittens Apostolum ad Cornelium Centurionem in Ethnicorum caligine natum, atque innutritum, sed qui deinceps innocuam duxit vitam, Deum metuens, prolixas preces effundens, largè eleemosynas erogans, & qui primus fuit, qui ex Gentilium numero ad Christianismum fuerit evocatus.

Non multum temporis elapsum est a primis Religionis primordiis, cum Judæi in novos Fideles sævissimam persecutionem excitarunt; licet enim illi viderent miracula, quæ operabantur Apostoli, nihilo magis commoti sunt, quam iis quæ Dei Filius patraverat, & quorum testes fuerant. Antiquarum traditionum servandarum, Mosaicæque legis tuendæ zelus eos impulit, ut furore corriperentur contra S. Stephanum, cujus Martyrium in Actis Apostolorum describitur. Primus hic tradidit exemplum, aliisque innumeris cupiditatem immisit pro fide tuenda sanguinem suum effundendi: ita hunc honorem assecutus est, ut primus Martyr esset, & pro JESU CHRISTO a concivibus suis lapidibus obruptus mortem appeteret.

Prima persecutio in Christianam Religionem a Judæis excitata.

Christiana Religio ultra Judæam non admodum se se extendit ante mirabilem S. Pauli vocationem, qui cum illius esset apertissimus hostis, ejusdem magnus Apostolus effectus est, qui in Apostolatu magis, quam reliqui omnes adlaborant; huic enim ingentes progressus acceptos referre debet Religio.

APPLICATIONES.

SÆpe *expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi.* Psalm. 128. S. Augustinus Ecclesiam ad Fideles suos ita loquentem inducit. Filii mei, Sancta hæc Mater inquit, sævissime quidem in ipsis primordiis exagitata sum; sed validissimæ oppugnationes nihil valuerunt in me, ac semper victoriam reportavi. Poterant quidem Tyranni Martyribus vitam auferre, sed Sanctorum martyrum corda numquam recesserunt a me. Artus eorum laniabantur, incendebantur corpora, sed persecutores efficere non potuerunt, ut manus extenderent falsis numinibus thura adolenti. Tunc belli erant tempora; modo vero in medio pacis sine tyrannis, sine tortoribus, sine suppliciis, Fideles, ubi sum? Ubi vos estis? quot inveniuntur, qui Religionem ore professi factis mentiuntur? *Sæpe expugnaverunt me.* Multi mihi quidem propulsandi fuerunt impetus, sed hostes a me hodie vincendi eo sunt perniciosiores, quo minus videntur &c. *Desumptum ex P. Giroust, Sermone de Veritate Religionis in Adventu suo.*

Christianam Religionem sævius mali Christiani persequuntur, quam olim Tyranni.

Quid faciamus hominibus istis? Act. 4. Dicebant Judæi in eo, quod habuerunt consilio, ut Christianæ Religionis, quæ tunc incipiebat, progressus prohiberent: Quodnam hominum genus est hoc? Quid faciemus prohibituri, ne malum latius evagetur? eos opprimere querentes, illorum progressibus atque incrementis adlaboramus. Profecto de Christianis, quos Tyranni persequebantur, id dici poterat, quod in Exodo dicitur de populo Dei in Ægypto a Pharaone afflictato, *quantoque opprimebat eos, tanto magis multiplicabantur, & crescebant.* Quapropter Tertullianus ait, Christianorum sanguinem per tormenta effusum semen fuisse Christianorum; & addi potest, Religionem hodie similem esse ingentibus illis fluminibus, quæ si hinc aliquam alvei sui partem amiserint, eodem temporis momento latius se se in partem aliam extendunt. *P. Texier sermone pro feria quarta hebdomadæ tertiæ in Quadragesima.*

Jam securis ad radicem arboris posita est. Luc. 3. Vix nova hæc arbor efformata fuit, cum radix ad illius radicem posita est, ut ictibus victa ruat, & subvertatur; cæditur, circumundique scinditur, ignis admovetur, circum succenditur pyrrha, quæ nemus integrum absumere possit; attamen viget semper hæc arbor. Quid dico, viget? Sub ipsis vulneribus convalescit, in horribili incendio innutritur, atque ita crescit, ut intra breve temporis spatium avibus Cœli refugium præbere possit, atque umbra sua terram universam contegere. Tyranni calamitosissime interierunt, Imperatores morti sunt, ipsa etiam corruerunt imperia; nulla vis, nullum studium illa tueri potuit, & Religio, quam crudeliter persecuti sunt, & cujus interitum tot annos summo cum ardore concupiverunt,

Persecutiones eam eadem Religione inceperunt.

runt, & pro viribus festinare studuerunt, Religio, inquam, inter tot ruinas floret, triumphat, atque in æternum triumphabit. *Pater de la Colombiere serm.*43.

Ad Oriente adducam semen tuum, & ab Aquilone congregabo te: dicam Aquiloni, da; & Austro noli prohibere; affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ. Isajæ 43. Deus hoc prædixerat, promiseratque per Prophetam suum; Confide, Orienti dicam, adducuntur ad me filii mei; hocipsum Occidenti imperabo; atque Septentrionali, Meridionalique plagæ præcipiam, ut eos ad me venire patiantur. Omnia, me imperante, congregabuntur, & ad efformandam Ecclesiam meam conspirabunt. Non dicit Deus, Orientem; atque Occidentem armabo, in aciem educam Aquilonem, & Austrum. Hujusmodi opes necessariæ quidem esse possunt in humanis conatibus; sed huic operi Deus Omnipotens præest; ad illud explendum nihil ultra præter Domini brachium requiritur. *P. Giroust in adventu suo.*

A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Psalm. 117. Ita exclamare possumus tantum hoc opus adeo infirmis instrumentis perfectum intuiti, quale est totius Mundi conversio a duodecim imperitis, rudibusque Piscatoribus facta. Hæccine igitur electa illa virorum manus est, quæ fidenter coram augustissimis Senatibus prodire debet, ac efficere, ut terræ Judices in ipsis etiam Tribunalibus suis contremiscant; hæccine illę, quæ Reges erudire, edocere Philosophos, & mortales omnes convertere? Utique, Domine: hi sunt, quos mirabilis hujus Operis ministros elegisti: sed nimis adhuc fortes sunt; namque temet illis comitem addere vis, eorumque laboribus velificari. Neque minus, tuo requirebatur auxilium; & sine extraordinaria ope, non equidem dicam, digiti, sed brachii tui, quid eorum profecissent labores, quid aliud acquirere potuissent, nisi apertissimam propriæ infirmitatis cognitionem? Cum igitur ipsos in Apostolico studio intueor tot referre victorias, quot lustrant Provincias; atque intra aliquot mensium, vel ad summum annorum aliquot spatium, ædificare Templa, Aras erigere, Ecclesias formare, & indesinenter JESU CHRISTI gregem augere; tunc veneror, Domine, Providentiam tuam in hoc miraculo late existentem, atque cum Propheta exclamo: *A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Idem.*

Quam suavis sit lex J. C. licet difficilis videatur. *Erit in diebus illis preparatus mons domus Domini in Vertice Montium, & fluent ad eum omnes gentes.* Isajæ 2. Domus Domini, hoc est, Ecclesia, & Religio erit veluti Domus in altissimorum montium jugis posita, ad quam gentes omnes fluere debebunt. Quænam loquendi ratio? Flui quidem potest in vallem, ac per montium, & collium declive deferri; quis vero unquam audiit de montium radicibus ad eorum cacumina aliquid fluxisse? Attende Mysterium: Domus Domini est Christiana Religio, toto cœlo supra Religiones alias posita tum propter dignitatem suam, tum propter Disciplinæ suæ integritatem. Ut ad Evangelicum hunc montem perveniatur, conari, & adrepere oportet; attamen licet adeo sublimis sit, tanta est impressio, ut populi eo catervatim, ac adeo festinanter fluere visi sint, ut eos non ascendere, sed fluere, atque descendere diceres; hoc est, quamvis Lex ista severa sit, nihilo secius omnes se se eidem submittere, & currere in viam mandatorum Dei, quemadmodum Regius loquitur Propheta. *Idem.*

PARAGRAPHUS IV.

Loci, ac Sententiæ Sanctorum Patrum hujus argumenti.

Quomodo credidissent Philosophi, nisi rei quæ non videbatur evidenter, miracula fecissent fidem? August. l. 22. de Cit. Dei, c. 7.

Quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquirit, magnum ipse prodigium est, qui mundo credente, non credit. Idem.

Si per Apostolos, ut eis crederetur, etiam ista miracula facta esse non creduntur, hoc nobis unum grande miraculum sufficit, quod terrarum orbis sine miraculis credidit. Idem, de Civit. l. 22. c. 5.

Quid factum est de tot mortibus Martyrum, nisi ut tamquam irrigata terra sanguine Testium Christi, pullularet ubique seges? Idem.

Ut mirabilior esset gratia & potentia Dei, quæ de tam duris animis, tam tenebrosis mentibus, tam inimicis cordibus faceret fidelem populum & subditum. S. Prosper.

Sanguis Martyrum semen Christianorum; quoties metimur, plures efficimur. Tertull. in Apol. c. ultimo.

Exquisitio quoque pœna illecebra est. Idem.

Sola vobis templa relinquimus, adeo omnia vestra implemus. Scilicet urbes, domos, &c. Idem.

Incarcerabantur, torquebantur (Christiani) *multiplicabantur.* Idem.

Christi regnum & nomen ubique creditur, ab omnibus gentibus colitur, ubique regnat, ubique adoratur. Idem.

Nisi verum esset Evangelium, numquam sanguine defenderetur. Hieron. Epist. 150. ad Hedib.

Sola Ecclesia persecutionibus stetit, Martyriis coronata est. Idem.

Magister suspensus, & servi vincti sunt, & quotidie Religio crescit. Idem.

Domine, si quod credimus, error est, a te decepti sumus; nam ea quæ credimus, confirmata signis & prodigiis fuere, quæ non nisi per te facta sunt. Richard. a S. Vict. l. 2. de Trinit. c. 2.

Esset omnibus signis mirabilius, si ad credendum tam ardua, ad operandum tam difficilia, ad sperandum tam alta, mundus absque mirabilibus signis inductus fuisset. S. Thomas contra Gentes, lib. 1. cap. 6.

Magna insania Evangelio non credere, cujus veritatem sanguis Martyrum clamat, Apostolicæ resonant voces, prodigia probant, ratio confirmat, elementa loquuntur, dæmones confitentur; sed longe major insania, si de veritate Evangelii non dubites, vivere tamen quasi de ejus falsitate non dubitares. Picus Mirand. Epist. 2.

In Asia prope jam desolata esse templa Deorum, eo quod Christiana Religio non tantum civitates, sed etiam vicos occupasset. Plinius Junior, Epist. ad Traj.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia desumi potest in hoc argumento.

Quid sit Christiana Religio. Christiana Religio ea est, quæ a JESU CHRISTO fuit instituta, & quæ præter Deum in tribus Personis unum, Omnipotentem, Creatorem Cœli, & Terræ credit etiam eumdem JESUM CHRISTUM, & verum Deum, & verum Hominem esse, qui venit in Mundum, ut sui sanguinis, mortisque pretio mortales omnes redimeret. Hujus Religionis articuli continentur in Evangelio, quod nova Lex appellatur, & complectitur facta, mysteria, & præcepta, quæ credere, & observare tenentur ii omnes, qui eam in Baptismo amplexi fuerunt, vitam ducentes Legis hujus institutis conformem.

Quemadmodum ex solo naturali lumine patet, adesse Deum Mundi hujus Creatorem; eodem etiam lumine innotescit, illum adorandum, eique esse inserviendum: ex quo enim supremum ens rerum, omnium Creatorem agnoscimus, statim intelligimus nos teneri, ut illi pareamus, offeramus preces, & gratiarum actiones effundamus; quia per omnipotentiam suam ipse nos fecit, quod sumus, & per suam bonitatem conservat. Lex hæc alte adeo, & aperte cordibus omnibus insculpta est, ut Sapientes Ethnici, non alio lumine illustrati, confessi fuerint, eidem supremos honores de-

beri, & citra scelus eidem denegari non posse. Hic autem cultus, qui illi exhibetur, & lex illum præcipiens, regens, & explicans, Religio appellatur. Verum cum hominum plerique inordinato amore hæc terrena deperea nt, sibi etiam effinxerunt Numina, quæ suis cupiditatibus suffragarentur; quibus deinde pro libidine aris, ac thure coluerunt. Cum igitur Ethnici. Verum Deum ignoraverint, minime intellexerunt quomodo colendus esset; unde sequitur, nullum esse cordatum hominem, & veri sensus participem, qui Deum agnoscens, ut nos agnoscimus, ambigere possit, utrum præscriptam ab ipso Religionem amplecti debeat, & sequi: & si quærere velit quænam hæc Religio sit, statim hanc solam Christianam esse non fateatur; cum reliquæ omnes, vel antiquatæ fuerint, ut Judæorum, vel falsæ, atque superstitiosæ ut Mahometanorum, Ethnicorumque Religio.

Christiana Religio sola vera est. Nihil liquidius, atque constantius verum est, quam solam Christianam Religionem veram esse, atque Divinæ voluntati conformem; non enim annuntiat, nisi Mysteria Sapientiæ Bonitatis, atque Potentiæ Dei; quia loquitur de incomprehensibilibus judiciis ejus; quia nihil continet non conforme rectæ rationi, bonisque moribus; quia a Deo approbata, confirmataque fuit Prophetarum oraculis, innumerisque miraculis; quia plurimos Sanctos homines peperit æque scientia, atque sanctitate florentes. Hæc omnia illis patent, qui oculos aperire non detrectant omnibus hisce argumentis veritatis, atque omnes considerare volunt notas institutionis prorsus divinæ, quæ in hac Religione inveniuntur.

Videmus, solam Religionem christianam docere, ea, quæ per se patent lumine rationis, unum esse Deum, qui universa de nihilo eduxit, qui nobis immortalem animam tribuit cum imperio in omnes actiones nostra, qui providentia sua peculiarem nostri curam gerit, & qui, quemadmodum perfectam habet justitiam, vel ut melius dicam, ipsa justitia est; debet tandem & bonis præmia, & malis debitas pęnas inferre. Videmus vero præsertim, sola Christiana Religione nobis id pręcipi, quod docet ratio tamquam potissimum, ac non temerandum officium, Deum scilicet super omnia diligendum esse, eidem fideliter inserviendum, quin patiamur, honorem, qui uni illi debetur, ad alium deferri, vel nos ab illius amore, ac servitute re ulla uspiam divelli. Videmus hanc unam a ratione non abnormem præscribere, homini hominem amandum tamquam alterum se, eidem pro virili omnia, quæ potest, procurando bona, nulla inferendo mala, & justam hanc proponere regulam, ne cui, immo ne inimico quidem, ea faciamus, quæ nobis fieri nequaquam cuperemus. Videmus illam præcipere, ut in omnibus virtutem quidem sequamur, vitium vero fugiamus; prohibere, ne, non solum inferamus, at ne inferre quidem optemus, vel cogitemus alicui malum; verbo, illam satis omnes homines erudire, quid præstandum sit, ut a vitiis velis, remisque fugiant, atque ut sancte vitam traducant. Videmus denique solam Christianam Religionem secundum rationem ęque ac secundum fidem docere, Deum unum summum esse bonum, quod cor humanum replere potest; atque beatum efficere: ad illius gloriam cogitationes, actionesque omnes esse referendas. Quis ergo hæc omnia considerans, Religionem hanc prorsus esse divinam, ac per se ipsam credibilem non affirmaverit?

Morum immutatio, quam operatur, probat illam sanctam esse, ideoque veram. Si de causa ex effectibus judicium ferendum est; vix hęc Religio prędicata fuit apud omnes Gentes, ac in omnibus terrarum plagis, cum innumeram mortalium multitudinem convertit, qui nefariam, criminosamque vitam in idololatriæ abominationibus, in magicarum artium impietatibus, in impudicitiis, violentiis, cœdibusque vivebat: hodieque videtur eosdem effectus parere iis in locis, ubi Barbaris, incultisque populis annuntiatur. Hæ enim gentes, quæ brutorum more vivebant, atque diuturno vitiorum habitu detinebantur, vix auditis Christianis veritatibus, pravas consuetudines suas abdicarunt, & virtutum omnium, atque pietatis exercitationem amplexi sunt.

Citra furorem calumniatori accepta referri non potest Religio adeo sancta in ipsa origine, ut nihil addi possit, quod illius perfectionem minime imminuat; Religio, quę sua proponit Mysteria sine modificatione, cum auctoritate, & confidentia, quę homines a sensibus ad spiritum revocat, quę corruptionem tollit; quę ęquitatis principia restituit, quę in anima nostra jam erant; quę docet, ut Deum glorificemus ipsius voluptatis, propriique amoris impendio, ut Deum quidem attollamus, nos vero deprimamus, & subiiciamus Deo, qui nobis major est, atque ut attollamus nos supra ea, quę sunt nobis subjecta; que mundanę politicę contraria est, ac longe magis opposita corruptioni, rationem elevans, & cordi solatium afferens, alteri quidem ęque mirabilis, ac alteri salutaris.

Christiana Religio vere Dei gloriam procurat. Cum Religionis finis sit Deum colere, & hominem sanctificare, extra omnem dubitationis aleam positum est, utrumq; fieri a Religione Christiana eo modo, ut statim intelligi queat, ipsum esse opus Dei, & nullā hac excogitari posse perfectiorem. Vidimus jam quomodo hominem ad sublimem sanctitatem attollat: sed non minus constat, ipsam Dei gloriam multo magis procurare, quandoquidem cognoscendam tradit naturam illius, divinas perfectiones ejus detegit, ac nobiliorem nobis ipsius adstruit ideam illa, quam omnes Philosophi, & mentes perspicacissimę conceperunt. Hęc ipsum nobis exhibet bonum, amabilem ęque ac magnū, & justum; ac homines docet, ipsum per providentiam omnia regere & efficere, ut malum ipsum nobis prosit, per bonitatem nostris egestatibus providere, per fidelitatem, justitiamque nostra flagitia non pati; ipsius tamen misericordiam nullis finibus coerceri. Deinde nos ad illum amandum, colendum, eique inserviendum impellit: immo id efficiendi rationem tradit, & cum hic sit finis ipsius, omnes homines docet Deo, quę debetur, gloriam prębere.

Testimonia pro Christiana Religione. Hac in re asserere possumus eadem testimonia, quę perhibita fuere personę Filii Dei, hęc eadem doctrinę ipsius, Evangelicę veritati, ideoque & Religioni ab eodem institutę fuisse perhibita. Hæc autem fere præcipua sunt. Primum est Prophetarum catervatim testimonium perhibentium diutina, perpetuaque successione clarissimorum oraculorum, quę de Messia, ejusque lege loquuntur. Alterum est Joannis Baptistę, testis eo tutioris, quod in veteri testamento fuerat prænotatus, & quod ipse JESUS CHRISTUS ejusdemque discipuli Judęos ad hoc testimonium revocare non cessant eo gravius, quod in ipso nulla utilitatis, nulla assentationis suspicio poterat suboriri. Tertium est Apostolorum testium tormentis exquisitissimis probatorum, quorum cum minime interesset mortales fallere, vitæ suæ impendio veritatem asseruerunt, & propugnarunt, atque restiterunt vi eorum suppliciorum, quæ & illis extorquere confessionem poterat maximorum scelerum, si vel minimi doli fuissent conscii in eo testimonio, quod Magistri sui doctrinæ, atque Sanctitati perhibebant. Quartum est Æterni Patris testimonium ea editum voce, quæ de Cœlo audita est in Domini Transfiguratione; *hic est filius meus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite*. Quintum denique est ipsorum nostræ Religionis inimicorum. Judæi æque, ac Ethnici hoc ipsum confessi sunt; Providentiæ ratio ac vis veritatis effecit, ut millies faterentur, Religionem hanc omnium æquissimam, & sanctissimam esse, tunc etiam cum se se acerrimos illius hostes ostenderunt.

Nihil apertius Divinitatis potentiam probat, quam effectus ab iis editi causis, quæ per se vim non habent eosdem ferendi, vel quæ oppositam prorsus habent virtem. Ita JESUS CHRISTUS suam probavit Divinitatem, Legem, atque Religionem suam instituens, ignorantia usus ad Sapientes refellendos; duris, atque incomprehensibilibus veritatibus ad evertendos errores, qui naturæ, & corruptioni velificabantur; morte, ut pro Deo cognosceretur, sapientissimum quemque fateri cogens, se hactenus in errore fuisse versatum. Si, ut opus hoc perficeretur, arma, politica, eloquentia fuissent adhibita, illud fortitudinis portentum, prudentiæ miraculum, & eloquentiæ prorsus divi-

vi-

vinæ fuisset effectus; sed hoc præstitisse iis mediis, quæ secundum communes regulas eidem videbantur opposita, miraculum est miraculorum maximum.

Admirabiles hujus Religionis progressus probant illam a Deo fuisse institutam.

Hæc Religio in gentes, eosque pernicissimos progressus fecit in ipsis initiis, atque inde validum erui potest argumentum, quo probetur hoc Dei unice opus fuisse, si omnes inspiciamus obices, qui huic institutioni adversabantur. Liquet hos naturaliter insuperabiles fuisse tum ex parte eorum, qui doctrinam hanc prædicabant, vel quibus prædicabatur, tum Principum, atque Regum, eidem adversantium, & Doctrinæ ipsius, quæ menti æque, ac voluntati erat molesta iis in veritatibus, quas proponebat, & quas jubebat amplecti. Quis ergo non crediderit, istic Dei digitum esse, ubi perpenderit Religionem hanc, quæ in Judææ angulo initium sortita est, ad extremas usque terrarum oras latius pervasisse, in complures Africæ locos, in Orientis recessus, ac denique in novum terrarum orbem penetrasse? Quod præsertim in primis ejusdem primordiis enituit, atque in successu Apostolici ministerii: una enim tantummodo prædicatio suffecit, ut quatuor animarum millia pro Auditorum numero, converterentur; quod mirum profecto non extitisset, si ex, quæ nuntiabantur, veritates naturæ fuissent velificatæ, vel armorum vi irrogatæ fuisseut.

Religionis veritas miraculis probata.

Ad Mysteria, & veritates, quę nuntiabantur probandas miraculis potissimū utebantur Apostoli, quibus præsertim Idololatriā everterunt, atq; Mundum universum nverterunt. Profecto ipsi etiam Profani Historici, atq; Tyranni, quorum jussu Martyres rapiebantur ad necem, fatentur, primos fideles, ac Martyres ea edidisse prodigia, quæ naturę vim superabant, & propter quæ Magi appellabantur. Qua in re hoc dilemma potest institui: vel hæc prodigia Dei virtute, vel dœmonis arte fiebant. Affirmari non potest illos, quorum virtutem ipsorum etiam inimici admirabantur, secretam aliquam cum dęmone rationem habuisse, præter quamquod Demon contra se ipsum egisset, suumque evertisset imperium ei favens Religioni, quæ apertum vitiis omnibus indicebat bellum, & ipsum quoque ex omnibus locis, quorum possessionem adierat, ejiciebat. Deus ergo per hæc miracula operatus est atque Cœcos illuminans, mortuosq; resuscitans ostendit, novam hanc Religionem esse opus manuum suarum, & quemadmodum fieri non potest, ut Deus calumniam, atq; mendacium sua probet auctoritate, ita unum tantummodo miraculū in hujus Religionis gratiam patratum, apertissime illius veritatem confirmat.

Christiana Religio (S. Augustinus ait) vel per miracula instituta est, vel sine miraculis. Si in illius institutione miracula non defuere, hæc certissime vera est Religio; miracula enim nonnisi a Deo proficisci possunt, qui illa vel per se, vel per ministros suos operatur, & qui semper eorumdem principium est quatenus Naturæ Auctor, & Dominus; miracula igitur proprie sunt Dei vox, atque testimonium. Deus autem prima, ac summa veritas potestne testimonium perhibere errori? Non ne id si faceret, sibimet ipsi contradiceret, ac se ipsum mentiretur? Sin autem admirabilis hæc institutio sine miraculis effecta est, hoc magis adhuc miraculosum est; quis enim sibi fingere potest, quin supra communes vias se se attollat, tantum facinus a talibus ministris, & hac ratione adimpletum, effectum adeo celerem, constantem, atque perfectum habere potuisse?

Incredulus aliquis, vel aliquis impius dicere posset, JESU CHRISTI, Apostolorumque miracula non semper certas esse divinæ vocationis notas; quandoquidē Scripturarum ipsarum testimonio potest pseudopropheta aliquis miracula operari; quemadmodum in Deuteronomio c. 3. Moyses admonet Israelitas, & Pharaonis Magi coram eodem patrarunt, & in Evangelio ipse Dei Filius monet, futurum ut Antichristus, & Pseudo prophetæ ingentia signa, insignia edant miracula, quæ, si fieri posset, electos ipsos decipiant. Sed præterquamquod ficta hæc miracula non aliud sunt quam præstigia, quorum fraudem tempus detegit, detexitque; miracula vero JESU CHRISTI, atque Apostolorum certum habent veritatis caracterem, quem magia ac dæmonum ars simulare non possunt, non satis est dicere, JESUM CHRISTUM magna, eaque vera edidisse miracula, sed illa edidisse cum omnibus irreprehensibilis sapientiæ notis; ipsumque palam declarasse; hæc a se fieri, ut Doctrinæ suæ testimonium perhiberet; atque ex eorum, variis circumstantiis omnia, ac singula ad finem hunc collimare liquido patet. JESU CHRISTI ergo testimonium verum est, atque præ ceteris omnibus credi meretur in tali re; nam in hujus generis occasionibus non posset Deus auctoritatem eddere fictis portentis, quæ adeo apertos veritatis caracteres ferunt præ se.

Veritas Miraculorum J. C.

Miracula, quæ edidit JESUS CHRISTUS Doctrinæ suæ veritatem probaturus, non sunt clanculum, ac sine circumstantiis, testibusque perfecta; sed evulgata fuere, omni mundo nota, circumstantiis suis distincta, & quæ integrum plerumque populum testem habuere; quod facilem aperiebat viam veritatis, vel fraudis eorum detegendæ. E. G. nihil erat æque facile, ac scire, utrum a JESU CHRISTO Lazarus vere resuscitatus fuisset. Miraculum hoc viro nobili acciderat, ac in urbe Jerusalem satis cognito: vulgo igitur scite debebant, ipsum jam obiisse diem, nec non triduo, vel quatriduo in tumulo jacuisse. Hoc itaque non ignorabatur; quandoquidem complures viri ex ea civitate spectatissimi accesserunt, ut defuncti sorores ob fratris interitum consolarentur. Neque ignorari poterat, ipsum JESU CHRISTI verbo fuisse suscitatum; iidem enim, qui antea ambigebant de potestate, quam populus novo huic Prophetę tribuebat, testes fuerunt; & hic ipse resuscitatus miraculo adeo publico, atque authentico, diu deinde vixit, &, ut antea, in civitatis luce versatus est eo usque, ut Scribæ, & Pharisæi de illo occidendo consilium inirent, ut eam suffocarent famam, quam hoc miraculum in populo exciverat, qui Salvatori Bethania Jerosolymam redeunti occurrit, eumque triumphantium more in omnem plausum, & lætitiam effusus excepit. Nullum unquam miraculum melius suis circumstantiis distinctum, magis publicum, & pro tali habitum repereris; quod ipsum dicere potes de miraculo Cęcinati, aliorumque, iis exceptis, quæ in sua nativitate Jesus operatus est, & quę, Marię tantum, Sanctoque Joseph comperta, atque explorata fuerunt.

Impii, Athei, & qui se Spiritus fortes jactitant, conqueruntur, quod Religio prohibeat Fideles de fidei veritatibus habere sermonem, eisque pręcipiat, ut cęce se se iis, quę revelata fuere, subjiciant. Verum per me licet illis, de Religionis hujus institutione ratiocinari, eisque etiam permitto, ut meę huic argumentationi respondeant. Ubi instrumentum, quo ad agendum utimur, nullam vim habet ad effectum ferendum idoneam necessario confugiendum est ad principem causam, & affirmandum illum ab hac fuisse productum: e. g. penicillus, qui ex se non movetur, non potest tabulæ omnem venustatem, ac decorem adferre; dicendum igitur aptius fuisse factum a perita Pictoris manu, qua ille ducebatur. Limus oculis Cœcinati appositus, profecto visum illi præbere non poterat; igitur hoc miraculum nō limo, sed manui omnipotenti, quæ eodem usa est, acceptum est referendum. At in duodecim Apostolis existimatione, pecunia, viribus, scientia, & eloquentia carentibus, nulla satis apta fuit virtus ad mirabilem hunc gignendum effectum subversionis idolorum, atque institutionis fidei adeo incomprehensibilis, atque difficilis in eorum disciplina, eo magis quod omnes terrarum potestates adversabantur, & omne fere humanum genus reluctabatur; hic igitur effectus adscribendus est principi causæ secretæ, atque occultæ; quæ profecto non alia esse potest, quam Deus.

Religionis nostræ mysteria credibilia esse.

Si Dei Filius nos credere jubet Mysteria supra rationis captum posita, hoc jubet tamen postquam illa credibilia esse ostendit, nihilque illis inesse, quod rectum sensum, ac rationem offendat. Qua in re S. Augustinus lib. 22. de Civitate Dei cap. 7. & 8. hoc instituit dilemma, cui increduli, atque flagitiosi homines se se victos dedant necesse est. Christianæ Religionis Mysteria ab Apostolis prioribus sæculis proposita, cultis quidem, atque sapientibus vel in se credibilia, vel incredibilia videbantur. Si videbantur credi-

diti ita Philosophis, qui in idololatriæ caligine vixerunt, talia profecto videri debent, multoque magis, iis, qui in Christiana Religione nati, educatique sunt: ergo illa hodie non credas, cum tanta lux ipsis accesserit, cum a sapientissimis viris, præstantissimisque ingeniis discussa, probataque fuerint? *Cur ergo Philosophis credentibus, iste infidelis non credet?* inquit Sanctus hic Doctor. Sin autem hæc mysteria, & hæ veritates in se ipsis credibiles minime videbantur, oportet igitur aliquid aliud iisdem fecisse fidem; quod non nisi miraculis fieri potuit: alioquin maximum esset miraculum a mortalibus omnibus sine miraculis credi, quod incredibile videbatur. *Quomodo credidissent, nisi rei, quæ non videbatur evidenter, miracula fecissent fidem?*

O gravissimum Incredulorum, Atheorumq; nostri hujus temporis errorem! Volunt erudiri de Religione, quandoquidem sæpe de hac loquuntur, & disputant; at quomodonam hoc faciunt? incipiunt quidem ad examen accersere quidquid in ipsa obscurius, & altius est; statim quidem scrutantur Mysteria, ibique invenientes difficultates, quibus incomprehensibilia efficiuntur, inferunt illa ideo esse rejicienda. Mysteria sane obscura sunt, neque diffiteor, & si in Religione mysteria tantum scrutaberis, numquam te illi subjicies. Sed quin Mysteria inspicias, revelationem attende; quam si attente, diligenter, bonaque fide perpenderis, næ illa quidem tibi qualis est videbitur, certa tuta, indubitabilis; & admissa revelatione haud ægre te Mysteriis subjicies, ea veneraberis, & adorabis, atque rationem tuam submittes ad ea credenda, quin illa comprehendas.

Docet Ratio, nobis nimium deferendum non esse naturalibus cognitionibus nostris; in divinis ad superiora, minusque fallacia lumina confugiendum esse, & licet illuminata sit ratio, tamen fidem, atque auctoritatem Dei illi esse anteferendam. Hoc ratio dictat, itaque cum illi permittimus censoria nota fidei nostræ articulus expungere, non solum plus illi concedimus, quam quod petit, verum id etiam, quod minime petit.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, recentioribusque Concionatoribus loci ad hoc argumentum.

Christiana Religio rationi conformis.

NEmo veram Religionem, quam Deus ipse constituit, potest amplecti, quin omni ex parte melius ineat consilium, & puriora rationis lumina sequatur: Deus enim non potest homines impellere nisi ad id, quod præstantius est, & doctrina Magistri æque boni, ac sapientis, qui ad nos erudiendos & natura utitur, & revelatione, ubique sibi constare debet, atque iis inniti principiis, quæ numquam laborent: & si necessitas unius Religionis naturali lumini innititur, non ne opus est, ut vera Religio illi conformis sit, non solum in substantia, verum etiam in effectibus suis. Præterea cum Dei cognitio principium sit virtutum omnium moralium, cumque statim ac negatur Divinitas, in omnia vitiorū genera proruatur, ita cum vera Religio sit perfectissima, quæ in hac vita haberi possit, cognitio Dei, ibi inveniri debet id, quod rationalem naturam perficiat. *Desumptum ex Veritate Religionis Christianæ Marchionis de Planitie.*

Ubinam invenientur lumina, ac rationes aptę ad nos rationi subjiciendos, qualia in Christiana Religione inveniuntur? Hæc in fronte gerit magnum illud naturæ principium, ne quid alteri fiat, quod quis sibi factum nollet: aliisque fieri quid sibi quisque factum vellet. Ne minimum quid contra jus naturale permittit, levissimos etiam, & eos, quos reliquæ religiones atque austerissimæ Philosophorum sectæ ignorarunt, errores condemnat. Magna virtuti pollicetur premia, & vitiis gravissima supplicia minitatur. Nos ad illam vehementer accendit, nihilque intentatum relinquit, ut ab aliis deterreat, ita ut omnes occasiones auferre, omnesque radices stipitis conetur evellere. Nobis continentiam præscribit, atque hoc uno præcepto plurimas tollit dissensiones, jurgia, flagitia, calamitates. Imperat voluptatum, pomparumque mundi contemptum: ambitionem, & superbiam proscribit; præcipit, ut serio nobismet ipsis invigilemus, ac nosmet cognoscamus, & hac ratione omnem aufert invidiam, contentiones omnes, atque certamina. Omnia ejicit vitia cum malis, quæ ab illis separari non possunt, ac omnes invehit virtutes cum bonis, quæ illas concomitantur. *Idem.*

Si Christiana Religio vera non esset, & contradictio, vel error inveniretur in illius principiis, quomodo fieri posset, ut innumerabilis sapientum virorum tum Græcorum, tum Latinorum multitudo, qui in politioribus excultisque nationibus extitere; atque tot subtilia, ac perspicacissima ingenia tot sæculorum spatio minime deprehenderent hujus Religionis falsitatem, vel antequam illam amplecterentur, vel jam illam amplexi? Dic, quæso, cur illam professi sunt? cur adeo constanter eidem adhæsere? Eorum complures in diversis Religionibus fuerant innutriti, atque fere cum lacte odium exsugerant in Christianismum. Non defuerunt, qui ut hanc profiterentur, coacti fuere, bona ab ipsis possessa relinquere, & dignitates quæsitas abdicare, vel etiam vitam ipsam amittere. Ubi nam visus fuit unquam aliquis, qui adeo sibi gravem, incommodumque errorem eligeret? *Idem.*

Nihil est adeo inane, atque sacrilegum ac idololatria, quæ diu post Mundi creationem est orta, & quę in plures, variasque sectas divisa est, simul dumtaxat conjunctas in impio plurium Deorum cultu, & in maxima Idolorum turba non sine gravi, æternoque humani generis probro. Quidquid magnorum virorum ea in religione, vel superstitione potius versatum est; omnes illam in ludibrium verterunt. Legendi tantummodo sunt Socrates, Aristoteles, Cicero, Seneca, Epictetus, aliique plures Philosophi, ut liqueat quanti fieret ab illis. Neque loquor de commentitiorum numinum sceleribus, de fatua rituum eorumdem institutione, de festorum dierum abominationibus; verum quis non mirabitur, bruta ipsa, immo & insecta fuisse adorata? Citra horrorem, & lacrymas tanta cœcitas ne cogitari quidem potest. *Idem.* — De falsitate, ac impietate Ethnicæ Religionis.

Necessum erat, ut cum perfecta hominis felicitas in altera futura sit vita, vera Religio ultra naturalem ratiocinandi finem, qui præsentis vitæ limitibus continetur, se se attolleret, ut nobis novissimum finem nostrum proponeret, certasque doceret rationes ad eum perveniendi. Quis autem non videt fieri non potuisse, ut debitus Divinæ Majestati cultus tribueretur, nisi illa formam præscriberet, & nisi hominis obedientia cultus hujus pretium, potioremque partem efficeret? Minimi etiam inter hujus terræ Principes a subditis suis eam, quam cupiunt, servitutem obtinere non possunt, nisi primum, quomodo eam sibi præstari velint, edixerint. Ad id igitur necesse requirebatur, ut nobis revelaretur Religio, atque inniteretur infallibilitati Divini verbi, ut hinc quidem contra doctorum hominum acumen se se protegens, inde vero imperitorum infirmitati se accommodans, ita sese omnibus appareret hominibus. Igitur cum humana ratio sit infirma, quemadmodum quotidiana docet experientia, Religionis veræ fundamentum esse non poterat, & necessum erat, ut illud esset revelatio divina, quæ Dei ipsius innititur auctoritati, & supra naturales ratiocinandi vires est posita. *Idem.* — Religio nostra esse debet supernaturalis, & revelata. — S. Thomas l. 1. contra gentes c. 5.

Quidquid satis cognoscimus tamquam veritatem Dei, non nisi verissimum esse potest atque credendum est, quin eidem aliquid rationabiliter possit opponi; immo neque inveniri ibi aliquid potest, quod rationem lædat, quidquid dicat, vel dicere possit humana mens; adeo facilis ad fallendum, atque ad judicandum velox, adeo in cognitionibus suis infirma, & in opinionibus suis tuendis pertinax. At Christiana Religio notas habet, ex quibus satis cognoscimus, illam a Deo revelatam esse; ea igitur omnia, quæ docet, adorabilia sunt, omnia sunt verissima, & secundum justæ ratiocinatio-

gionis criterium pro talibus sunt habenda: ideoque per necessariam illationem omne mendacium, omnemque contractionem excludunt.

De Mahometismi falsitate.

Quid dicam de Mahometismo, qui tot seculis post alias Religiones erupit, & qui hac una de causa a cordatis hominibus explodendus est? Preter unius Dei fidem, quam ille ex Christi fidelibus atque Judæis mutuatus est, nihil ferme docet non depromptum parum fideliter ex illorum libris, vel quod parum sit rationi conforme, vel denique quod contradictiones minime involvat, atque se ipsum evertat. Pro revelationibus ea profert, quæ ex novo testamento desumpsit, atque vitiavit, & quæ scripta jam erant pluribus sæculis antequam nasceretur. Qui illius auctor est, se Prophetam dicit, at nihil futurum vaticinatur. Legem Moysis habet in pretio, & inde Circumcisionem assumpsit, causa ignorata. Fatetur Jesum Prophetam esse, & Messiam, nec non Mortalium omnium sanctissimum, quin attendat, nisi hic simul fuisset Deus, qualem se professus fuerat fuisse futurum, audeo dicere, mortalium omnium nequissimum, audacissimum, atque insanissimum, eo quod honores divinos sibi vindicare voluerit. Mahometismus denique Christianam, quæ sibi præcessit, Religionem commendat, Prophetas, sanctosque viros utriusque Testamenti colit, & Evangelium admittit, utpote JESU CHRISTO a Deo revelatum; quin advertat, hoc ipsum Evangelium a suprema Veritate, quæ nequit mentiri, annuntiatum, asserere, homines salvos fieri non posse, nisi ea, quæ docet, servaverint; ideoque Alcoranum, quod Evangelio Mahometus subrogavit, inutile simul, & falsum esse *Idem*.

Potestne par insania, vel furor excogitari illius dementiæ, qui sine divinæ potentiæ subsidio statuere conaretur eas veritates, quas nostra docet Religio, & non persuadere solum discipulis suis doctrinam adeo incredibilem: sed eos cogere, ut hanc aliis persuadeant, propriæ etiam cum vitæ discrimine, postquam viderint Præceptorem suum in Cruce morientem? Quis unquam audivit, quis cogitavit aliquid æque ridiculum, quam sibi fingere futurum, ut homines eo usque decipi, fallique possint, idque ratione in speciem adeo inepta, rudi, crassaque? Hæc tamen insania ita stetit, & constans permansit, ut omnis humana sapientia illam confundere non potuerit, neque vel levissimi mendacii nomine redarguere. Hæc Dæmonum evertit imperium, subvertit idola, quorum cultus adeo vetus est, & alias adeo radices jecerat: hæc post sublatas profanas superstitiones, impiasque Ethnici erroris leges constituit cognitionem, & cultum veri Dei, quem omnes terrarum populi, Judæos excipe, ignorabant; hæc denique hominum mores reformavit, hæc humanitatem, suavitatem, humilitatem invexit in populos magis efferos, barbarosque. Fideine consonum est, eum, qui talem Religionem instituit, adeo furiosum, ac dementem fuisse, uti fatendum esset, nisi fuisset Deus, aliosque a Deo inspiratos nequaquam fuisse? *Idem*?

Miraculorum necessitas in Christianæ Religionis institutione

In ipsis Ecclesiæ incunabulis, ut super idololatriæ, aliarumque sectarum, quæ totum terrarum orbem late corruperant, ruina Christianismus constitueretur, donum miraculorum large hominibus concessum fuit, utpote tunc temporis in primis necessarium. Sed post fidei institutionem, atque confirmationem; Deus, qui nihil unquam fecit inutile, parcius illud communicavit; hac in re agricolæ solertiam imitatus, qui non æque gerit curam arboris, quæ jam altas radices jecit fortesque ramos emisit, ac illius, quæ nuperrime consita fuit . . . . Verum si dixeris, eo quod minime conspexeris hæc præteritorum sæculorum miracula, te iisdem moveri non posse; reddam, dummodo oculos aperire velis, te illa ipsa adhuc esse visurum. Templa hæc adeo vetusta, quæ postquam impio idolorum cultui dicata fuere, Deo vero consecrata sunt; hæ lapidum moles; hæc marmorea, ingentiaque simulacra, quæ tempus nondum absumere valuit, augusta hæc, & venerabilia monumenta, quæ post tot sæcula vigent adhuc, jugiter loquuntur, ac prædicat, se mirabilium earum actionum virtute vel ædificata, vel expiata fuisse; & res quarum adhuc vigent effectus, non esse aniles narratiunculas, fabulasque. *Idem*.

Quantumvis parum veritatem inquiras, ignorare non potes, Christianam Religionem miraculorum virtute in tot locos, ac populos latius fuisse diffusam, cum hoc neque armorum vi, ut Mahometana; neque libidinum illecebra, ut Ethnica; neque ratiocinandi acumine, vel eloquentiæ fuco, ut Philosophorum, Sophistarumque sectæ, potuerit efficere. Atenim Gentiles etiam sua habent miracula; vel saltem Auctores eorum, quibus aliis in rebus habemus fidem, mirabiles narrant eventus ex veteribus historiis, fabulosoque tempore scriptis desumptos. Verum si Ethnicismus sua habuit miracula, cur Christianæ Religionis miraculis illa non opposuit eo tempore, quo huic adeo crudele bellum indixit? Cur Ethnici Christianam Religionem amplexi sunt, quæ non aliter magis quam miraculis probabatur, quibus ad eos convertendos utebatur? Ad hæc si Ethnicorum miracula a Deo proficiscebantur, qui unus vera efficere potest miracula, cur permittebat Deus, ut pro Christianis miracula fierent, & hæc aliis quibuscumque & numero, & qualitate, & certitudine, & virtute præstarent; quemadmodum Moysis prodigiis Magorum Pharaonis præstigia superabantur? Igitur vel nulla Ethnici habuere miracula, vel conficta hæc portenta fuere dæmonum opera, prorsus indigna, quæ cum miraculis Dei, a quo sublata fuere, conferantur. *Idem*.

Miraculorum argumentum invictum est.

Si adversarii ita sunt pertinaces, atque dementes, ut seipsos excæcare velint, ne videant; quæcumque conatum exerant, quocumque acumine utantur, nequibunt hoc eludere Dilemma ex S. Augustino desumptum: vel enim miracula, quæ ad Christianam Religionem probandam afferimus, in ipsis Ecclesiæ primordiis facta fuere, vel secus, si primum nihil obcii potest argumento, quo Divina revelatio probatur; sin alterum, majus igitur miraculum fuit totius Mundi conversio sine miraculis facta, *Idem*.

De persecutionibus contra primos fideles.

Ob oculos primorum Fidelium nihil versabatur præter carnifices, carceres, eculeos, horribilesque mortis imagines. Illos prioribus tribus Ecclesiæ sæculis, hoc est donec Christiana Religio in Imperio constituebatur, tamquam scelestos atque sacrilegos persequebantur; idque quam atrociter, atque crudeliter! Quam ingeniosa erat ad illos torquendos sævitia! Quam variæ mortis species! quam inaudita supplicia! Quot martyrum Myriades cujuslibet ætatis, sexus, conditionis, regionis! Quam fortitudinem, patientiam, lætitiam, inter ignes, rotasque præseferebant! Ne tenuis quidem harum rerum idea tribui potest; tantum abest, ut diligenti narratione eas possimus complecti, *Idem*.

Neque dicas Mahometanam Religionem, aliasque sectas ingentes habuisse in terris successus; ea enim discrimina, quæ inter Christianismum, atque Mahometismum occurrunt, & quæ sunt apertissima, illius quidem veritatem, hujus vero falsitatem ostendunt. Nonne liquet vim, negotia, voluptates esse principia, atque fundamenta Religionis Mahometanæ, non secus ac aliarum sectarum, quæ Christianismi partem corruperunt? Satis est Historias percurrere, ut hæc veritas innotescat. Nonne enim verum est Mahometi Legem se se effundere incæpisse in gentem rudem, atque barbaram; ne obices inveniret, se se quodammodo accommodasse dogmatibus, atque cæremoniis Religionum, quæ ipsam præcesserant, uti patet ex circumcisione, quam est Judaismo adoptavit, ex honore, quem JESU CHRISTO tribuit, atque pretio, in quo Christianismum habet, quin eas rationes aperiat, propter quas, ab eodem recessit? Nihil sublime docuit, nihil quod humanas mentes posset superare. Impius Mahometus usurpator fuit, atque tyrannus, qui gladio succinctus legem suam promulgavit, qui pro ratione injustitiam, atque violentiam adhibuit, ut religionem suam latius proferret, statueretque. Cæterum legis suæ contra-

traditiones, atque absurda lenire studuit nescio qua boni publici specie, & iis omnibus rebus, quæ sensum possunt allicere; ita ut illa neque statim detegi, neque refelli ab imperitis hominibus possent. Ad hæc quas ille persecutiones passus est? Quid habet commune cum Ecclesia, quæ per filiorum suorum mortem multiplicata est, & quæ licet infirma, de hostium suorum potestate triumphavit? *Idem.*

Compendium rationum quibus Christiana Religio probatur.

Ut paucis ea colligamus omnia, quæ diximus, Christianæ Religionis probationes cõsistunt in cõformitate præceptorum ejus cum lumine naturali, in ea conveniẽtia, quæ inter mysteriorum, & Dei magnitudinem intercedit; in eo, quod adfert, auxilio; in iis, quæ virtuti proponit, premiis; in remediis, quæ applicat vitiis; in suppliciis, quæ iisdem intentat; in vitæ puritate, & in eminẽti perfectione, ad quam illos adducit, qui diligenter disciplinæ suæ præcepta sequuntur. Adde his idololatriam profligatam, morum reformationem ubique invectam; conversionem tot populorum, atque hominum sapientissimorum, qui postquam diligenti examine illam excusserunt veritatis vi tandem superati Christianæ Religioni nomen dederunt.

Nos autem, qui Christiani sumus, & divinas hasce veritates cognovimus, simulac fere oculos aperuimus, quos grati animi sensus fovere oportet pro insigni hoc beneficio quod negavit Deus tot Sapientibus, ac plurimis hominibus, qui secundum naturalis honestatis principia vitam se ducere profitebantur? Quomodonam cogitatio adeo dulcis ex nobis non elicit lacrymas? Fateamur fidem hanc, quæ nos a Judæis, Idololatris, & Mahometanis distinguit prætiosissimum esse thesaurum, qui nobis divinitus possit concedi; illam toto corde amplectamur; sed præsertim illam omnium actionum, totiusque vitæ nostræ normam constituamus. Si enim summa est pertinacia Christianæ Religionis veritati oculos claudere, longe major insania est, gravioribusque constringenda suppliciis credere hujus doctrinæ veritatem, & post hanc acceptam ita vivere ac si de illius falsitate non ambigeretur. *Idem.*

Si Evangelii doctrina vera est, ac præsertim si adeo validis argumentis probatur, qualia sunt insignia miracula, quæ sunt illius veluti fundamenta; liquet vivendum necessario esse, quemadmodum illa jubet, quæcumque difficultas occurrat. Illationis hujus ratio desumitur ex incomprehensibili felicitate, quam nobis Christiana Religio proponit. Ex omnibus iis causis, quæ nos ad bene agendum possunt impellere, non alia potentior est spe gloriæ, æterneque beatitudinis, quam Religio nostra nobis promittit in præmium. Non bona, non mala vitæ hujus aliquid habent, quod cum illa queat comparari; quapropter ibi invenimus quidquid necessarium est ut mundi sive illecebris, sive minis resistamus animamque inenarrabili letitia cumulemus, quæ capitũ nostrum excedit, eamque fortitudine, & constantia maxime replet. Post hæc nihil adeo molestum est, nihil adeo studiis nostris oppositum in severissima, atque accuratissima Evangelicæ disciplinæ exercitatione, quod suave, & facile non fiat spe tantæ mercedis; nihilque nobis arduum ac difficile videri debet, ubi aliquid agendum, vel ferendum est, ut illius possessionem, ac perfruitionem nobis certam faciamus. Mors, quæ alioquin extremum, gravissimumque malum esset, nihil non beatum in se complectitur, ubi pro Evangelii, nostræque Religionis professione subitur. *Desumptum ex Auctore Anonymo.*

Comparatio institutionis Ecclesiæ cum grano sinapis.

Ecclesia, vel Christiana Religio, quam JESUS CHRISTUS comparat grano Sinapis propter justas similitudines, quæ inter utrumque invenitur, opus est adeo dignum potentia Dei, ut dicere possim, numquam enituisse magis, quam cum actum est de Ecclesia statuenda super ruinis Idolorum, quæ ubique fuerant adorata. In natura miraculum est, quod ex semine adeo minuto, quale granum sinapis est, arbor existat ramos suos ita late protendens, ut in illis aves cœli quiescant. At non ne alterum in gratia prodigium est, quod Deus homines congregare cupiens, ut inde unum efficeret populum, regnum unum, usus fuerit Evangelii prædicatione; & Verbum hoc ex spiritu suo emanatum, & per Apostolos annuntiatum, in agro tamquam semen uberrimum, satum ita brevi creverit, ut Reges, ac Principes terræ secum præclare actum existimaverint, si illic quiescere potuissent saluti suæ consulturi? *sermo manuscriptus.*

Si Infidelibus veritates fuissent propositæ ita perspicuæ, ac per se patentes ut ad solum earumdem auditum assentiri potuissent; si facilis strata eisdem fuisset via, quæ ipsos ad eam beatitudinem, cujus spes pro altera vita proponebatur, adduceret; si cum indocile eorum ingenium flecti non posset, adhibita fuissent blanda verba ad eorum voluntatem flectendã; si eloquentiæ lenocinia fuissent usurpata ad leniendos legis rigores, quibus deterrebantur; quia delicatissimis naturæ studiis bellum indicit; fortasse non tantum esset miraculum, si tunc sese victos dedissent, atque Religionem fuissent amplexi. At ad Infideles occupandos nulla harum artiũ qu.... fuit; immo usurpatum est prorsus oppositum. Cum Idolis, quæ videbant, atque attrectabant, essent assueti, proponitur illis invisibilis Deus trinus in personis, unus in essentia, Deus caro factus, Deus factus puer, omnibusque pueri infirmitatibus subjectus. Illis austera, gravis, severa morum Disciplina prædicatur, quæ mentem dejicit, avertit animum, affectus torquet, sensibus horrem adfert, totum hominem in statu violento constituit, quæ avaros, superbos, impudicos, qui in vitiis consenuerunt, docet mundi contemptum, humilitatem, sui ipsius abdicationem: quo igitur miraculo opus fuit, ut illi Religionẽ hujusmodi amplecterẽtur? *Id.*

Instrumenta quibus usus est Deus ad populos idolorum cultores convertendos.

Quibus autem instrumentis utetur Deus, ut arduum hoc, magnificumque consilium exequatur? Numquid, ut tua fert opinio, pro Ministris Principes, atque Optimates hujus seculi assumet? Nequaquam; Disciplinæ Christianæ miracula relata fuissent accepta desiderio populos in officio continendi cogendo illos, ut sese invicem charitate mutua complecterentur. *Non hos elegit Dominus.* Numquid Philosophos? Nequaquam; Mundi contemptus, quem Christiana profitetur Religio, adscriptus fuisset sublimitati sensuum, quos suggerere potest Philosophia: *Non hos elegit Dominus.* Numquid Oratores, qui summas has veritates, sed quæ incredibiles videntur, persuadeant? Nequaquam; credidissent enim, eloquentiæ eorum lenociniis homines in errorem inductos fuisse: *Neque hos elegit?* In quos igitur convertit oculos, ut tantum hoc, & adeo difficile opus adimpleat? In timidos piscatores, homines simplices, sine opibus, sine armis, sine auctoritate, sine humanis subsidiis. Deus enim ostendere cupiens legis suæ prædicationem opus esse suum, de hominum superbia triumphare voluit humilitate, atque uti iis instrumentis, quæ mundo minus apta viderentur, & re ipsa essent infirmiora, ut quidquid in mundo sapientissimum, maximum, & potentissimum est confunderet. *Idem.*

Si scire cupis, quinam fuerit tanti hujus operis eventus, hæc tibi respondebo Evangelii verba, quæ alia in occasione dicta fuere: *Veni, & Vide*; quam celer, rapidusque fuit cursus præter omnem expectationem, quam sapientes, atque mundi hujus Politici concipere potuissent. Duodecim hi piscatores, qui numquam litteras, scientiasve didicerant, mundum idololatriæ mancipatum aggrediuntur, confundunt Sapientes, erudiunt Optimates, convertunt populos, confringunt idola, eorum aras, ac templa diruunt, omnemque terrarum orbem Dei unius crucifixi subjiciunt imperio. *Veni, & vide* Idola, quæ elapsis retro sæculis adorata fuere, pedibus attrita, fracta, vel fusa; Demonis cultum sublatum; Evangelium, legem hanc adeo austeram, & naturæ corruptæ studiis oppositam, receptam, probatamque, hominem turpissima crucis morte enecatum pro Deo vero habitum, agnitumque. *Veni, & vide.* Quid universalem Mundi mutationem, mores illius qui nequissimi erant, sanctissimos fieri, vitia, quæ penitus erant inveterata, penitus deleri, Reges ac Imperatores adorare Crucem, quæ visa fuerat Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitia. *Idem.*

Persecutiones contra primos fideles.

Si supplicia cessabant, odium, & contemptus numquã cessabat; licebat semper in Christianos contumeliosas voces evomere, in illos linguam, calamumq; acuere eosque irridere; & tota plaudente cavea in jocum traducere;

cere; hæc omnia non impune solum abibant, sed probata erant, & soli ii loci, quos ex Celso adfert Origenes, sufficiunt, ut liqueat, quam indigne haberentur. Facere non poterant, quin quotidie profanas Ethnicorum cæremonias intuerentur, quin ubique infamissimis occurrerent simulacris, quin per obscœnissima lustra transirent, & undique impios, impurissimosque sermones audirent. Opus procul dubio erat animi fortitudine, & constantia, ut inter tot obices fides viva, integrique mores servarentur. *Fleuri, lib. de Moribus Christianorum.*

Fides, & Religio nequaquam instituta fuit Apostolorum eloquentia; eorum sermo simplex erat, & sine fuco *Non in sapientia verbi:* Neque facile erat, ut, quæ docebant, crederentur; quippe Deum crucifixum prædicabant: *prædicamus Christum, & hunc crucifixum.* Neque hoc indulgenti eorum disciplinæ acceptum est referendum; namque, uti præceptor, suus de Cruce, paupertate, ac patientia tantummodo loquebantur: *Qui non accipit Crucem suam, qui non renunciaverit omnibus, quæ possidet.* Quomodo igitur prædicationi adeo novæ, atque inauditæ mortales se se victos dedere? Tot eruditi viri potuissent ne mentem suam submittere veritatibus adeo incomprehensibilibus? Tot voluptatibus abditi tantam mortificationem amplexi fuissent, si Apostoli Divinorum præceptorum præcones nequaquam fuissent instrumenta potentiæ Dei, & si nubes hæ divinæ fulgoribus suis in admirationem non rapuissent terram omnem, antequam eam suis imbribus irrigarent? *Fromentieres Sermone de miraculis.*

De Religionis institutione Apostolorum opus

Non ne admiraris audaciam, qua duodecim pauperes piscatores inter se totum terrarum orbem distribuunt? Verum est Alexandri quoque successores illum inter se fuisse partitos: sed ille mundus erat jam victus, cum JESU CHRISTI discipuli eum sibi vincendum partiantur. Alius quidem Asiæ, alius Ægypti, alius Indiarum subegendarum provinciam sibi elegit, & earum Regionum, quo maximorum Ducum arma non pervenerunt. Quod vero magis mirum est, omnes expeditionum suarum optatum finem assecuti sunt. Qua autem via? hoc quoque mirum; doctrina videlicet contraria sensibus, ac rationi, saltem in speciem, crucifixum Deum prædicantes. *Idem Serm. de Transfiguratione.*

Nisi persuasum fuisset Apostolis de veritate earum rerum, quæ prædicabant, quid interfuisset aliquot pauperculorum in errore versantium, utrum Gentiles Deum verum cognoscerent, nec ne? Quid falsorum testium, ne homines mendaces essent, & nequam? Quid hominum, qui in horrore, & odio habebantur, ut mortales se se mutua charitate complecterentur? Quid victimarum odii communis, ut inimici sui cum Deo redirent in gratiam? Quis crediderit eos nequam esse voluisse, ut alios bonos viros efficerent? universum genus humanum fallere, ut fidelitatem veluti sacram, ac non temerandam legem proponerent? Nationis suæ hostes fieri ut nos mortalibus omnibus benevolos facerent, & insigni calumnia, gravissimoque scelere eam proponerent Religionem, quæ ad sanctificandum genus humanum collimat? *Abadia tract. de Veritate Religionis Tom.3.*

Infirmitas instrumentorū, quibus usus est Deus, ut Religionem suam institueret.

Nihil videtur admirabilius, quam quod cum JESUS CHRISTUS mundum universum vellet acquirere, adeo infirma elegerit instrumenta, ut quod sibi proposuerat, evinceret. Meditabatur imperiorum eversionem, idolorum interitum, Dæmonum cladem; ad quæ perficienda, videbatur congerenda ab ipso fuisse magna auri, argentique vis, maximæ militum copiæ quæ locupletissimæ prædę spe illectæ adeo arduum opus aggrederentur. Attamen duodecim eligens piscatores eos jubet relinquere parum illud boni, quod fuerant sortiti, prohibens, ne ferant arma, ne commeatus ullos sibi comparent; atque ita rerum omnium egenos ad Mundi totius acquisitionem dimittit. Mirum! vult, ut eorum infirmitas Regum potentiam prosternat, ut eorum humilitas Imperatorum dignitatem confundat, & ne quis crederet, Mundum a se emptum, non acquisitum fuisse, vult milites suos pauperes esse. *Non divites, sed piscatores Christus elegit, ne mundum redemisse divitiis videretur*, inquit S. Ambrosius. *Fromentieres Panegyr. de Sanctis Ordinis Benedictini.*

Ab exiguis initiis brevi eo crevit Religio, ut maxima terrarum superarit imperia & latitudine, & diuturnitate; latitudine quidem; non enim intra Romani imperii fines se continuit; Christianismi gratia, S. Prosper ait, plures sceptro Crucis nationes subjecit, quam Roma armis subjugavit; diuturnitate vero, quia, ut ait S. August. se se extulit ultra mundi hujus principatus, quibus nulla stabilitas est, quia obnoxia sunt temporum inconstantiæ, ac varietati. Omnia denique mundi regna in nihilum redigenda sunt, sed Filii Dei Regnum nullum est finem habiturum. *P. Novet in Meditationibus suis Tomo 5.*

Dicendum profecto est Christianam Religionem esse necessariam, atque perutilem, quandoquidem Sapientia Dei nos ad eam tot rationibus adducit; nobisque admirabilis esse debet, atque magnifica, quia quodammodo Cœlum, ac terra, præteritum, atque præsens, eventus, qui communem naturæ cursum sequuntur, & illi, qui supernaturales sunt, & miraculosi, Prophetæ denique, & Apostoli, quorum alii alios minime noverant, in hoc conflato, ac unanimi consensu conveniunt, ut nobis eam cognoscendam tradant, atque rapiant in illius admirationem. *Abadia Tom. 2. Tract. de Veritate Religionis Christianæ sectione quarta.*

De Martyrum testimonio.

Non desunt Religiones quædam, quæ suos jactant martyres: sed quos martyres? superstitiosos, qui se se morti objiciunt, quin id norint, quod faciunt instar barbarorum, qui catervatim ante idolum suum corruunt, ut ingens illud simulacrum pertransiens suis rotis illos conterat, atque comminuat. Sed non aliam præter Christianam Religionem inveneris, quæ confirmata fuerit sanguine plurimorum Martyrum, qui morte occumbunt, ut id tueantur, quod sciunt; qui cum nequam essent, facti fuerint sancti propter fidem in Dominum, & qui denique ubique gentium diffusi, morientes, quin numerus ipsorum imminuatur, & per mortem quodammodo se se perennantes patiuntur cum gaudio propter certitudinem, qua sperant futurum ut post mortem coronam acquirant, certitudinem, quam ex iis, quæ viventes videre, deducunt. *Idem.*

Disciplinæ Christianæ præstantia.

Quantumvis parum aliarum Religionum principia investigentur, liquet eo tendere, ut evertant principia rectitudinis illius, quam in omnium hominum animis infudit Deus, atque ut eorum corruptioni blandiantur. Qui Christianam Religionem inspexerit, agnoscet e contra eo ipsam tendere, ut corruptionem tollat, & hæc rectitudinis principia in animabus nostris restituat. Ethnici affectibus suis eousque blandiuntur, ut illis aras ædificent. Mahometus ita temporalem amat felicitatem, ut eam sibi finem, & religionis mercedem constituat. Putant Gnostici, cum ad certum cognitionis gradum pervenerint, quem statum perfectionis appellant, sibi licere fanda infandaque omnia facere citra quamlibet religionem, & quod in aliis culpa non vacaret, in ipsis esse ab omni sceleris suspicione immune Quos errores? quam impietatem! quam admirabilis est Christiana Religio, cum sola ex omnibus Religionibus efficiat, ut corruptionem nostram agnoscamus, eique medeatur pharmacis æque spiritui salutaribus, ac incommodis carni. Religiones aliæ voluerunt, ut divinitas hominis imaginem ferret; ideoque earum institutores facere non potuerunt, quominus divinitatem exhiberent infirmam, miseram, vitiis coinquinatam, quemadmodum homines sunt; cum Christiana Religio doceat, homini ferendam esse imaginem Dei, quod nos perfectos esse cogit, uti Deum sanctum, perfectumque esse profitemur. Si flagitia sunt horribilia quis non fatebitur Christianæ disciplinæ instructionem divinam esse? *Idem.*

Ante Christianam Religionem ignorabatur, Crucem esse gestandam, beatos habendos pauperes spiritu, & eos qui propter justitiam persecutionem patiuntur; inimicos esse diligendos, & orandum pro illis, qui nos persequuntur; mala, & calamitates non solum esse ferendas, sed lætandum, ubi ærumnis affligimur;

fligimur; & passionum nostrarum mensuram, tamquam gloriæ, & felicitatis nostræ mensuram esse existimandam. Homines numquam hoc cogitaverant. Stoicorum paradoxa his longe cedunt, nec citra admirationem intuemur simplices, rudesque piscatores quibus hi sensus fuere tantum supra eorum captum elati, quantum sunt humani cordis affectionibus oppositi. *Idem*.

De Mysteriorum nostrorũ præstantia.

Mysteria, quæ nobis in Religione sua Deus revelavit, similia videntur nebulosæ columnæ, quæ filiorum Israel in deserto dux erat; alterum enim latus habent refulgens, alterum obscurum: illa neque per nos, neque per rationis lumen videmus: neque eam habent evidentiam, quam in metaphysicis demonstrationibus quærimus; sed eorum perspicua est revelatio, & rationes, quibus ad ea credenda impellimur, omnem habent moralem evidentiam, quæ potest optari; eaque (si consideremus ex hac parte, quæ aliquam tamen habet obscuritatem, non enim agnoscimus illa nisi per fidem) magna sunt, sublimia, conformia naturæ rerum earum, quæ Deo dignæ sunt, atque arctissimo nexu conjuncta cum intemerandis cordis, mentisque nostræ principiis. *Idem*.

Dicant Ethnici, cur oracula sua conticuerint tunc temporis, cum Apostoli Christianæ Religionis mysteria annuntiarunt; & quomodo sanctorum horum hominum sonus cum ad extremas usque terrarum oras pervasisset, æternum indixerit silentium oraculis, quæ diu fuerant locuta; quod in causa fuit, ut profani Auctores inopinati hujus silentii causam investigarent. Quod enim Julianus Apostata dicit, oracula apud Judæos etiam siluisse, hoc nihil illis prodest; nostri enim Prophetæ prædixerant futurum, ut prophetiæ donum auferretur; sed ubinam Ethnicorum oracula proprium silentium fuerant vaticinata; *Idem*.

Qui pro Religione passi sunt, illis de hujus veritate persuasum erat.

Haud ita facile credideris, eos homines, quibus recti sensus erat particula, bonis suis abrenuntiare, atque constanter subire mortem, ut causam aliquam tueantur, nisi validas habeant rationes, quibus acti eam bonam existiment, quomodo Martyres fecerunt. Hi enim non solum homines sunt, qui cum nati sint Christiani, cæce nativitatis, & institutionis suæ præjudicia sequuntur; de innumeris agitur, qui ex Ethnicorum castris in Christianorum sacra transierunt, & qui iis immunes præjudiciis, quæ nos ab ipsis incunabulis, & educatione imbibere consuevimus, immo alia Christianæ Religioni opposita prorsus habentes, pro illa mortem subeunt, ubi eam semel agnoverunt. Homines nati, ac pacifice in aliqua Religione viventes, credere possunt cæce, quod ibi creditur; sed qui cor hominis noverit, cogitare non poterit; aliquem hæc abdicare præjudicia, & sibi charissimis affectionibus inferre vim, ut eam Religionem amplectatur, quam Principis hujus terræ aqua, & igni persequebantur, quin illam prius ad examen vocet, & sciat, qua de causa illam amplectitur. *Abadia Tractatu de veritate Religionis Christianæ*.

Si Apostoli seducti fuissent, tamquam territi Piscatores, qui cum pudore fateri debebant se fuisse deceptos; timidi piscatores poterant ne fabulam comminisci, illam tanta confidentia prædicare, tantaque audacia affirmare, & cruciatibus, ipsique morti se se objicere, ut incredibile commentum tuerentur? Potest ne in alicujus mentem venire, se solum omnibus hominibus os sublinire posse fabulam narrando; & si hoc in alicujus mentem veniret, aliine ita dementes essent, ut illius sententiæ adhærerent? Fieri ne potest, neminem eorum palinodiam canere, neminem sibi contradicere, omnesque unamini consensu, licet sævissimis torquerentur suppliciis, factum illud testari, quod fictum, atque chimericum esse sciunt? Hoc absurdum videtur, & incredibile. *Idem*.

Si hæc esset illusio, quis putabit, eam unanimi consensu a mortalibus fere omnibus recipi potuisse, eamque fuisse conjunctam cum morum disciplina adeo præstanti, sublimi, & æquitate referta, quod ipsi etiam nostræ Religionis inimici semper existimarunt? ac demum virtutes omnes ex errore nasci, &, ut ita dicam, ex hujus dementiæ sinu prodire: quæ mundum immutat, & humanum genus sanctificat ea adimplens Oracula, quæ Gentilium vocationem prædixerant? Quod si homines isti se ipsos non fallunt, multo magis omni suspicione vacant, velle alios in errorem inducere. *Idem*.

Electio quoque instrumentorum adeo vilium, atque abjectorum, quibus Deus uti dignatus est, ut maximum, quod unquam excogitatum fuerit, opus perficeret, melius adhuc nobis ostendit, quam cetera, ea in re Dei Digitum fuisse operatum. Si pro ministris sibi cooptasset Principes, atque Optimates terræ, fortasse Christianæ disciplinæ mirabilia dogmata politicæ fuissent adjudicata, ac putassent inde profecta, ut populi in officio continerentur; si Philosophos elegisset, eorum integritas, animusque ab omni cupiditate vacuus fuisset adscriptus eorum virtuti, & superbiæ sectæ eorum, atque sublimitati sensuum, quos inspirat Philosophia; si Oratores assumpsisset; hi eloquentiæ suæ lenociniis mortalibus os sublevisse crediti fuissent; si demum potentes, atque divites delegisset; prædicationis eventus eorum largitatibus acceptum referendum existimasset. *Idem*,

Instrumentorum electio satis ostendit Deum hujus Religionis auctorem

Notatur dignum est, reliquas omnes Religiones vel insignium prosperitatum afflante aura fuisse institutas, veluti Mahometanam, atque Paganam; vel astu, atque industria eorum, qui ad summam dignitatem evecti maxima pollebant auctoritate: Christianismum vero brevi temporis intervallo humano corde, ac mente fuisse potitum, tunc temporis, cum opprobriis, atque ærumnis septus erat, atque terræ Principes nullum non movebant lapidem, ut illum in ipsis incunabulis extinguerent, & ad id ea excogitabant supplicia, & cruciatus, quos nulla res alia potuit invenire. *Idem*.

Christianæ Religionis singularitas admirabilis.

Auctoris sui mors ipsi vitam contulit, & qui ad eam constituendam electi fuerunt, non aliis usi sunt armis, quam miraculis, non alia tuba, quam Evangelio: se ipsos pro Religionis hujus defensione devoverunt; & sanguis, quem ad eam tuendam effuderunt, plures fortasse, quam ipsa prædicatio convertit. Ubi nam inveniri potest Religionis instituendæ ratio hac mirabilior, per auctoris sui necem, per præcipuorum capitum cædem, per subditorum suorum martyrium? Ad hæc quomodonam se se illa diffudit, quomodo progressa est? Illa ne patientia tantum, & virtute armata propulsare potuisset armorum vim, Philosophorum sapientiam, Oratorum eloquentiam, nisi divinum aliquid extitisset? Potuisset ne subsistere inter tot hostes, qui illam undique premebant, atque adeo violentis, jugibusque persecutionibus exagitabant; *Desumptum ex Auctore Anonymo*.

Testimonium, quod Ethnici coacti fuerunt Christianæ Religioni perhibere, non parum illius gloriam commendat. Nemo nescit quid responderit nescioquis Magistratum obtinens, qui ut Imperatoris mandato obtemperaret, quo jubebatur diligenter conquirere, quænam esset Christianorum vita, & quæ scelera, quorum nomine accusabantur, ita Trajano Imperatori rescripsit; præter constantem voluntatem Diis non sacrificandi, nihil se didicisse de Religione eorum ex illis, qui ab eorum fide defecerant, nisi illis in more fuisse conveniendi statis diebus, ut simul canerent Hymnos in JESU CHRISTI laudem, tamquam Dei alicujus, atque ut se se sacramentis obstringerent, ne scelus ullum perpetrarent, sed latrocinia, furta, adulteria, fraudes, perjuria diligentissime fugerent. Hoc illud est testimonium quod Christiani nominis hostes illi perhibere coacti fuerunt; namque postquam eorum doctrinam, atque instituta investigare conati sunt, id cum rubore profitentur, quod honestatis suæ ratio occulendum esse vellet; videlicet eorum scelus in hoc esse positum, quod ab omni scelere abhorrent, & prohibent, ne quis scelus ullum committat. Fidem profecto merentur Ethnici cum de Religione Christiana cum laude loqnun-

loquuntur, quandoquidem illa damnarunt, eamque persequi sibi gloriæ verterunt. Nemo mentitur, ut sibimet ipsi dedecus inferat; infideles tamen lumine victi, quod eorum oculos perstringebat, veritatem, atque virtutem pro mendacio, atque vitio desumpserunt, & Christi fidelium integritatem probarunt, illos accusantes quod palam eam profitebantur doctrinam, qua adigebantur malum evitare, & per quam non licebat illis aliquid improbe facere. *Morel, l. de Religionis veritate.*

Prophetiæ, atque miracula certa sunt testimonia veritatis hujus Religionis.

Opus non est argumentis ex lumine naturali desumptis ad probandum Evangelii fidem a Deo approbatam fuisse. Satis est oculos aperire, ut videantur prophetiæ, quæ multo ante prædixerunt Christianæ Religionis statum cum omnibus particularibus circumstantiis, nec non omnia miracula, quæ patrata fuere ad cœlestem doctrinam, sanctasque illius cæremonias confirmandas. Ubi hæc apertissima divinæ omnipotentiæ videantur indicia, fatendum est, Deum illius auctorem simul, & approbatorem fuisse; ipse namque unus similia edere potest miracula contra leges naturæ, ac supra vires ejusdem. *Idem.*

Prophetiæ completæ.

Scripturas evolvite, & considerate Prophetas, qui pridem annuntiarunt Christianam Religionem instituendam a Deo, & fatebimini, ipsum unum illius esse auctorem, cum ipse unus Prophetas inspirare, atque in hac scientia erudire potuerit. Ibi patet, quomodo prædixerunt rationem, locum, ac tempus nativitatis JESU CHRISTI, miracula vitæ, ac mortis ejusdem, & Ecclesiam super idololatriæ excidio instituendam. Pluribus ante sæculis scripserunt, Deum hunc daturum suæ potestatis, & bonitatis signum; *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*: Isaiæ 7. & Bethlehem futurum locum, unde *egredietur, qui sit dominator in Israel*; *& egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*: Mich. 5. *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*. Genes. 49. Et quin singillatim omnes afferam Prophetias, solus Isaias aliquibus in locis ita perspicue locutus est de Salvatoris passione, & de nominis ipsius gloria apud Gentes, ut eum legens diceres potius esse Evangelistam, quæ facta sunt, enarrantem, quam Prophetam multo post futura prædicentem. *Idem.*

Quod vero magis est admirabile, & quodammodo visibilem præbuit Dei invisibilis gratiam, gaudium est, quod Martyres super rotas, & sævissimos inter cruciatus testabantur. Quis enim meminisse potest tot mortalium myriades ex omnibus regionibus, & omni sexu, omnibusque conditionibus cum gaudio pertulisse adeo sæva tormenta, ut Christianam Religionem tuerentur, quin tempore eodem arguat, unum viventem Deum, quem illa colit, replere potuisse corda eorum incomparabili suavitate, quæ interiori, sensibilique illos afficit lætitia, quæ profecto non nisi a Dei gratia potest procedere? *Idem.*

Si operosum semper est prima, quibus imbuti fuimus, exuere prejudicia; quænam ratio convertere potuisset omnes homines, qui Ethnicæ superstitionis illusionibus, atque erroribus occupati erant, ut JESU CHRISTI fidem amplecterentur, quæ omnem intellectum superat; quæ affectibus omnibus est opposita, & omnes sensus impugnat? Quænam ratio persuadere potuisset, Deum, qui beatissimus, & immortalis est, se se hominem mortalem effecisse pro salute hominum, qui voluntatibus suis erant rebelles? Quænam ratio impellere potuisset homines, qui amore proprio tenentur, & affectuum suorum illecebris tantopere voluptates, opes, & honores inquirunt, ad sensibilium bonorum omnium contemptum, ut non aliud desideriorum suorum habeant objectum, quam gloriam Dei? Quænam ratio illos inter ignes, & rotas ad martyrium constanter subeundum animare potuisset? Quænam ratio posset adhuc eas mirabiles mutationes perficere, quæ quotidie videntur? Profecto mirabiles hæ mutationes, hæ conversiones de infidelitate ad fidem, de errore ad veritatem, de omnigeniis vitiorum habitibus ad vitam sanctam, integerrimamque esse non poterant nisi opus Spiritus Dei omnipotentis, non autem humanæ persuasionis. *Idem.*

Christianæ Religionis necessitas.

Eo in statu, in quo sumus post Adæ lapsum a sensibus, & imaginatione nostra pendentes, affectibus obnoxii, earum rerum mancipia, quæ nobis afferunt voluptatem, per nos ipsos infringere nequaquam possumus vincula, quorum pondere premimur, neque ex ea emergere, quæ nos fascinat, captivitate. Hoc probavit opus esse revelatione, quæ non solum nos de officiis nostris erudiret, sed quæ nobis etiam ferret opem, & necessaria subsidia ad illa ea, qua possumus, perfectione adimplenda. At Religio sola, & JESU CHRISTI disciplina caracteres habent perfectæ revelationi essentiales, promittendi solidam veramque felicitatem, docendi viam, qua eo pervenitur, ea ratione quæ ad totius mundi captum sit accommodata, atque necessaria tribuendi subsidia ad superandos obices, qui in veritatis perquisitione, & exercitatione virtutis occurrunt. Dico igitur Christianam Religionem præcepta irrogare mortalibus omnibus accommodata; omnes enim homines æque magni, & parvi, divites, & pauperes, docti, indoctique indiscriminatim ad Christi fidem sunt evocandi. *Vassor, Tractatu de vera Religione l. 4. part. 2. cap. 1.*

Contra Incredulos, ac impios.

Vellem quidem hujus farinæ homines sincere dicerent, utrum attente fuerint meditati spiritum Christianæ Religionis, Auctorem ipsius, eos, qui primum illam Ethnicis annuntiarunt, insignem progressum, quem Apostoli, eorumque discipuli brevi consecuti sunt, & prope infinitum Martyrum numerum, qui tribus prioribus Ecclesiæ sæculis exquisitissimis affecti fuere suppliciis. Hæccine illi simul contulerunt? numquid se ipsos interrogarunt, utrum fieri possit, ut Religionem cæteris Mundi Religionibus prorsus oppositam quoad morum disciplinam, mysteria, & promissiones, atque contrariam præjudiciis, atque affectibus hominum, tot mortales fuerint amplexi, qui pro illa abrenuntiarunt iis omnibus, quæ in mundo alliciunt, & placent? Si hæc serio cogitarunt, cur non inde argumentati sunt, præcipua facta, quibus ad Religionis nostræ veritatem ostendendam utimur, certa esse, atque verissima? tandem enim hæc omnia statim ob oculis eorum se se offerre mihi videntur, qui ad ea animum velint advertere. *Idem capit. 6.*

Christiana Religio omnes religiones evertit, quæ ante ipsam extiterant; Ethnicismum quidem sacrilegii, ac insaniæ redarguit; si Judaismi fundamentalia recipit principia, tenet tamen illum sexcentis fallacibus traditionibus esse corruptum; abrogat quidquid in illius cultu magnificum, & insigne erat, ut Spiritualem tantummodo adorationem sequatur; loquitur solum de mortificatione, pœnitentia, voluptatum, ac suimetipsius abdicatione; quam vero pro tanto hoc sacrificio mercedem pollicetur? Infinita profecto, æternaque bona; quæ tamen hic in terris non gustantur, neque sentiuntur: spem nobis inducit Resurrectionis mortuorum, quæ una præ ceteris maxime incredibilis Ethnicis videbatur; cum enim Sanctus Paulus de eadem loqui voluit in Areopago, & coram Philosophis Athænarum, sibilis exceptus fuit, & tamquam inanis blattero existimatus. Denique ut participes fiamus promissionum Religionis Christianæ omnem in JESU CHRISTO crucifixo fiduciam statuamus oportet, quod non ne Judæis quidem scan-

scandalum est, gentibus autem stultitia? Nosmet etiam præparare decet ad omnia quæ excogitari unquam possunt, perferenda mala, ad odia, persecutiones, calumnias, contumelias toto vitæ tempore subeundas; quid ergo in hac aderat Religione, quod mortales posset allicere.

Quæ quotidie certamina subeunda non sunt, ut secundum hujus Religionis præcepta vivamus? Quin nobis metipsis vim gravissimam inferamus, fieri ne potest, ut oderimus ea, quæ nobis chariora sunt, ea vero quæ sunt invisa, diligamus? Ad id ergo requiritur, ut fides in homine inversionem illi similem pariat, quæ in toto terrarum orbe pepurit, ubi ab Apostolis ubique gentium fuit annuntiata; & quomodo populos impulit ad comburenda idola, quæ venerabantur, & Crucem, quam comburebant, adorandam, hoc ipsum in homine Christiano operatur. *La Font dans ses Entretiens Ecclesiastiques.*

Quanti operis esset novam hanc Religionem instituere. Omnis prudentia sæculi erat confundenda, politicæ artis callidiores falsitatis, & mendacii nomine redarguendi, & ex omnibus ignorantiæ, ac illusionis, qua decepti erant, extorquenda confessio. Omnis humana potentia quodammodo ad nihilum erat redigenda, elludendi conatus omnium Principum terræ, Imperatoribus obluctandum, & de Tyrannorum furore triumphus agendus. Denique tot erant inferenda prælia, tot referendæ victoriæ, quot erant hominum capita. Neque ex infirmiori parte initium erat ducendum, sed ex florentissimo Terrarum populo, ex Imperio Romano, ipsaque Roma. Ubi omnia, solo æquata fuissent, super idololatriæ ruinis ædificanda, extruenda que erat, quid? JESU CHRISTI Religio; Sanctum hoc ædificium, quod non longæ temporum revolutiones, non violentæ procellæ dejecturæ essent, immo neque concussuræ. Agebatur, inquam, de promulganda in mundo ea fide, quæ prorsus opposita est humanis rationibus, atque sententiis, quæ melius constitutæ videbantur apud Philosophos, qui populorum tunc præceptores erant, atque Oracula. Ad hæc id egebatur, ut hominibus, quibus honoris sui ratio maximæ curæ est, eam placeret subire legem, quæ ignominiæ, ac turpitudinis notam secum ferebat, ex quo JESUS CHRISTUS illius auctor palam accusatus fuit, & crucifixus. Quæ scandali occasio Gentilibus? quæ occasio dictitandi, quod profecto non semel dictitatum fuit, Christianam Religionem esse iniquorum manum: quia eorum institutor, & caput turpissimo fuerat affectus supplicio? Mihi quidem videtur hoc rerum systema, quale vobis exhibui, insuperabiles difficultates complecti; & religio ea, quæ ita super exterarum ruinis extruitur, licet mysteriorum suorum sublimitas, ac disciplinæ obsistat severitas, eam procul dubio aliquid supernaturale in se habere, & non nisi a Deo proficisci. *P. Giroust in adventu suo, Sermone de Cristianæ Religionis veritate.*

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos. Etc. Apostoli huic obediunt mandato; se se dividunt, discedunt; dicam melius, pervolant; ab Ortu in Occasum, a Meridie in Boream vastissimas regiones percurrunt; non erat opus, ipsos diu in eadem regione subsistere: satis erat, si se se illi tantum ostendissent, inde alio migraturi, alioquin curriculum suum absolvere non potuissent, neque omne suæ vocationis officium explere. Quodvis Regnum, quodvis imperium eos detinet, quantum necesse est, ut ibi audiantur, ibique eam, quam prædicant, Religionem annuntient, sed statim ac locuti sunt, verba sua penetrant animos, illorumque vim atque virtutem cuncta persentiunt. *Illi autem profecti prædicaverunt ubique. Idem.*

Sine extraordinaria Dei ope non potuissent Apostoli ea facere, quæ feliciter executi sunt. Hi sunt, Domine, operarii, quos ad opus adeo mirabile elegeras, sed nimis adhuc fortes erant, quia temet illis consociare dignatus es, & laboribus eorum velificari. Sed nihil minus requirebatur, quam auxilium tuum; sine extraordinario, non digiti, sed brachii tui auxilio, ad quid omnes illorum labores profuissent, nisi infirmitatis suæ cognitionem percipere potetant? Ubi ergo illos in Apostolicis laboribus video tot referre triumphos, quot Provincias invisunt, & intra quorumdam mensium, vel ad summum annorum spatium Templa ædificare, aras extruere, Ecclesias efformare, ac indesinenter JESU CHRISTI gregem augere; veneror, Domine, Providentiam tuam, quæ omnino in hoc miraculo effulget, atque cum Propheta tuo exclamo; *a Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Idem.*

Quos motus, quas turbas excivit in Mundo Christiana Religio, ex quo illam promulgare inceperunt Apostoli? Omnia contra illam conjurarunt, omnia illius interitum quæsiverunt: sed si ex eventu judicium ferre velis, omnia videntur illi fuisse opitulata, atque unanimi, conflatoque consensu illius incolumitati consuluisse. Romani, quorum maximus erat zelus pro numinum suorum cultu, prius, atque vehementius, quam ceteri eam aggressi sunt, quorum exemplum nationes aliæ statim arripuerunt. Ubi Petrus Romæ loqui voluit, illico in vincula conjectus fuit; & deinde Sanctus Paulus eodem supplicio affectus est. Apud omnes gentes summi, ac imi contra Evangelium, & eos, qui illud prædicarunt, insurrexere. Ubique illis struuntur insidiæ; vulneribus illi afficiuntur, falsæ in ipsos ingeruntur calumniæ, in compedibus detinentur; sed inanes conatus! Religio, quam annuntiant, non ideo minus proficit; in vicos, ac civitates, in rura, & pagos pervolat; Principum ædes penetrat, ipsa quoque Neronis penetralia pervadit, Tyranni illius reliquis hominibus adeo invisi, & propter sævissimam barbariem insignis. Cæsares gravissima protulerunt edicta contra orientis hujus Religionis asseclas, crebro eos ad necem perquisiverunt; pro illis carceres extructi sunt, ipsique illuc conjecti. Quid inde? Loci ad id destinati, ut essent noxiorum latibulum, facti sunt conversatio Sanctorum. *Idem.*

Difficultates, quæ homines ad Christianam Religionem allici posse videbantur, Deum illius probas auctorem. Voluit Deus, Christianæ Religionis institutionem esse adeo admirabilem, ut qui eam attente velit perpendere, nequeat ambigere, utrum Deus illius auctor extiterit. Profecto ad Christianam Religionem instituendam vetus illa, atque superba Babylon, hoc est idololatria erat evertenda, quam populorum superstitio, ut ita dicam, tamquam insuperabile propugnaculum protegebat; de seniorum sinu patrum suorum Dii erant evellendi, Matres a filiabus, Principes a subditis separandi; eradicandæ stirpitus opiniones, quæ tot sæculorum spatio inoleverant morum corruptione, quam probabant, confirmatæ; Imperatorum capita demittenda erant, pseudo-sapientum superbia conterenda, perdenda, ut Sanctus Paulus ait, scientia philosophorum, ac totius terræ facies mutanda; sapientes insaniæ, docti inscitiæ, populi superstitionis nomine redarguendi, & JESU CHRISTI Crux extollenda super ruina omnium numinum quæ eidem erant opposita; & quoniam post deletum Dæmonis imperium veri Dei imperium erat constituendum; opus erat ut magni hujus ædificii extructores altera quidem manu demolirentur, altera ædificarent: ut acceptos, gratosque errores evertentes inaudita dogmata constituerent, quæ in speciem æque rationi opposita videbantur, ac reipsa affectibus erant; ut pro fundamento novæ Religionis posita Dei crucifixi fide, tenerentur mortales amplecti doctrinam illius, qui mortificationem, severitatem, passionem, suique abnegationem tantummodo prædicabat. Hæc illa est Religio, quam institui oportebat: hæccine cogitatio in hominis mentem cadere poterat? non ne Deum esse oportebat, ut illam conciperet? *Desumptum ex specimine sermonum pro Adventu, impius coram Deo confusus.*

Eliga-

Eligamus, inquit Sanctus Augustinus, aliquem politicum insignem, & aliquod eximium ingenium a quo delineetur illius Religionis systema, cui omnes homines se se subjicere debent. Ethnica Religio jam viget; eaque evertenda est, ac opponendum vallum torrenti idololatriæ, qui jam universum terrarum orbem inundat: prosternenda sunt Idola, eorumque delubra, totusque mundus, & spiritu, & vita mutandus est. Religionis hujus ideam desumamus ex his verbis capitis primi S. Joannis; *In principio erat Verbum, & Deus erat Verbum, & Verbum caro factum est*; omnis enim Religio in his verbis continetur. Quam miræ, inauditæque veritates, ut tamquam fundamentum substernantur Religioni novæ, quæ alioquin omnibus naturæ studiis penitus adversatur! Attamen Religionis hujus adeo incredibilis, adeo inauditæ, asperæque institutio opus est duodecim hominum rudium, pauperum, sine vi, sine potestate, sine arte, sine eloquentia, sine pecunia, qui calumniis petiti, cruciatibus torti, atque ad necem accersiti ubicumque doctrinam hanc prædicare conantur. Qui duodecim his hominibus præest, non est Princeps aliquis majestate, ac potentia stipatus, sed, ut inquit S. Augustinus, robur suum non in ferro, & acinace, sed in turpissimo Crucis legno constituit: *Domuit mundum, non ferro, sed ligno*. Hos duces, hos exercitus hic Rex gloriæ sibi delegit, ut pro Deo in cœlo, ac in terra se traderet cognoscendum. Proh Deus, non digiti tui tantum caracteres palam in hoc opere impressi videntur; sed liquet omne brachii tui robur adhibendum fuisse, ut erueres Israel de Ægyptiæ servitutis tyrannide, atque ut super idololatriæ ruinis Christianam Religionem statueres. *Fecit potentiam in brachio suo. Ibidem.*

Religio nostra sancta est nosque ad sanctitatē adducit.

Lex Domini immaculata convertens animas. Psalm. 18. Religiones aliæ non habent virtutem efficiendi Sanctos; hæc Christianæ Religionis virtus unice est, & hac de causa Deus illam instituit. In primorum Christi Fidelium Apologiis legimus, quid ipsi erant, & quid nos esse debeamus. Ethnici non aliam validiorem inveniebant rationem, ut converterentur, quam testimonium quod primorum Fidelium sanctitas Religionis suę veritati perhibebat; sed hæc Religio tantum ab illis dedecore afficitur, qui illius leges infringunt, quantum ab iis commendatur, qui easdem sequuntur. Itaque illius negotium in manibus nostris est, nos illius sumus sequestres. Quæ unquam validior ratio vos ad sanctitatem excitare potest, quam cogitare in vestra potestate esse Religionem vel gloria, vel probro afficere? Hac ratione Sanct. Paulus utebatur, ut primos Christianos ad legem summa fide servandam hortaretur. *Ut Verbum Dei non scandalizetur in vobis. Idem.*

Post tot credibilitatis rationes, seriasque considerationes de Religionis nostræ veritate perhorrescamus nequissimum illud systema Religionis, quod omnes approbans, nullam profitetur. Nefarium impietatis inventum, quæ in flagitiis funestam sibi comparare tranquillitatem conatur! Personatus Atheismus, sub quo impii quamplurimi secretæ apostasiæ, in quam sua scelera præcipites illos dederunt, honorem abscondunt &c. *Idem.*

Christiana Religio omnium difficillima erat ad instituendum.

Christiana Religio proculdubio omnium erat difficillima, quæ institueretur; ibi enim nihil sensibus blanditur, omnia supra hominem posita sunt. Ad examen voco omnes terræ Religiones, vel potius opiniones omnes, quæ Religionis locum tenent; Deistas video se se Dei unius cultui subjicere: ut hoc probent, sufficit simplicem rationem consulere quæ nihil ultra docet; humanum principium. Intueor Atheos Deum esse negantes; ut huc procedant, satis est fallacibus se se tradere corruptæ rationis subtilitatibus; humanum principium. Video Idololatriam pluribus sæculis dominantem, omnia licet rationis lumina oppositum afferant; sed video simul nequissimam licentiam, affectionum corruptionem fictorum numinum exemplo probatam; humanum principium. Video mundi partem Mahometismo subjectam; sed video Mahometum validis exercitibus imperantem, & populorum ignorantia, & infirmitate abutentem, ut armorum vi Alcoranum illis imponat, eisque auferens libertatem fidem ipsam evellat; humanum principium. Christiana Religio sola est, quin arte, vi, illecebris utatur, instituitur tamen, augetur, confirmatur. *Liber cui titulus, Actions Chretiennes. Paneg. de S. Francisco Xaverio.*

Duæ tantum Religiones in terris JESU CHRISTI adventum præcesserunt; illa videlicet veri Dei, quam Israelitæ profitebantur, & altera fictorum Numinum, quam Ethnici sequebantur. Attamen utraque a Salvatore nostro impugnanda, expugnandaque erat, ut in utriusque ruina suam constitueret. Quomodo autem hoc facere potuisset, nisi fuisset Deus? Omnipotens Deus, qui Moysis Religionem statuerat, Judæorumque fidem protexerat, tot licet conatus terræ principes ad eam delendam exercuissent, passus ne fuisset, hanc a JESU deleri, sacrificium, in quo Religionis summa est, ab eodem mutari, & legales cæremonias, quæ verbis explicitis in Dei lege irrogatæ fuerant, ab ipso abrogari? Quis mutare potest, quod maxime essentiale a Deo institutum est in Religione, qua se coli cupit, nisi ipse Deus? Id autem præstitit JESUS CHRISTUS, & Omnipotens Deus, qui hanc Religionem instituerat, eamdem insignibus miraculis comprobavit; & Judaica Religio JESU CHRISTI auctoritate in Christianam est immutata. Fallacium porro Deorum religionem quomodo idem ille potuisset evertere, nisi Deus fuisset? Quandoquidem inferorum, demonumque potestate fulciebatur, & nitebatur omnium Principum, qui tunc imperitabant, auctoritati; cum universus pœne terrarum orbis eo zelo, quo Religione flagramus, Idolorum superstitioni adhæreret. Quomodonam JESUS CHRISTUS, qui infirmus homo videbatur, fortior inferno, omnibusque Imperiis fuisset, fortior innumerabili Idololatrarum multitudine, ut ex eorum corde eam, quam unice amabant, religionem convelleret, efficeretque, ut alteram, a qua prorsus abhorrebant, amplecterentur? Quanam ratione magnum hoc opus perfecisset homo, nisi Deus omnipotens extitisset. *P. D. Argentan Capuccinus in Collationibus Theologicis. Collatione 3.*

Morum disciplina, cujus auctor est ipse meæ Religionis Institutor, palam adeo secum gerit Divinitatis caracterem, ut Ethnici quoque hanc super homines esse fateri teneantur. Nihil hac purius, nihil sanctius, nihil aptius ad homines efficiendos justos, modestos, tranquillos, contentos, pacatos, & aliorum egestatibus fauctores; nihil accommodatius, ut verbo complectar omnia, ad eos perfectos, beatosque efficiendos, quam Evangelii præcepta. *Pater d' Orleans. Sermone de Religione.*

De Christianæ Religionis disciplina

Deus unus operari potest miracula; natura certas leges habet, quas illius auctor unus prætergredi potest. Quæ autem miraculorum genera in fidei meæ gratiam, atque confirmationem patrata non sunt? Hæc quidem nos ipsi non vidimus; sed ita certos testes habemus, ut nemo possit ambigere quin omnes prudentiæ, atque rationis leges offendat: Testes sapientes, doctos, quorum interera non falli; testes, qui antequam viderent, ea horrebant, quæ erant visuri, testes numero propemodum infiniti, ex omnibus gentibus, ex omnibus sectis, ex omni Spiritus caractere: testes, quorum plerique mortui sunt, ut eorum, quæ testati sunt, veritatem confirmarent, & quos sævissimi cruciatus de sententia dejicere non valuerunt. *Idem.*

Religio nequaquam invecta fuit per populorum simplicitatem. Aliqua hujus rei species adfuisset, si primum apud gentes barbaras prædicari incœpisset, vel si barbari tantum JESU CHRISTI sacris fuissent initiati; sed quinam ex omnibus populis primi Evangelium recepere? Judæi sane, Græ-

Eorum, qui Christianam Religionem receperunt, qualitas illius veritatem ostendit.

Græci, Romani; sapientiores, cultioresque mentes, sublimiora ingenia sibi honori verterunt, si illius non discipuli tantum essent, sed Martyres, atque propugnatores, Porticus, & Lyceum intra trium vel quatuor sæculorum spatium omnino deserta fuere hominibus doctis: & pudore suffusi sunt Ethnici videntes, eam Religionem, quam stultitiæ nomine insimulaverant, omnium Sapientum suorum fieri Religionem. *Idem*.

Apostoli sine studio, sine arte, sine eloquentia vicerunt Doctos, ac persuaserunt Oratores. Infirmi, inermes, imbecilles Mundi Magistros subegere, atque, ut Sanct. Leo inquit, Crucem super Cæsarum frontem tulere. Frustra fœdus inierunt contra illos inferi, frustra terræ principes ad eos evertendos conjurarunt, frustra nationes veteribus superstitionibus suis mordicus inhærentes illos Idolis suis mactare sibi Religioni verterunt. Tot licet fœdera, & conatus obsisterent, mundus Christianus factus est; quanam vero virtute? nisi ea, quam brachium Omnipotentis iis, quibus utitur instrumentis impertit? Quid opponere possunt Increduli? Negare historias, facta, miracula, quibus Fidei nostræ veritatem probamus: minus recto sensui hoc opponeretur, quam negare nullum unquam fuisse Persarum, Græcorum, Romanorum imperium. Nemo unquam mendacii eos coarguit, qui horum populorum monumenta litteris mandarunt; & minus tamen a fide abhorreret, asserere, Romanos ideo crevisse, quia de cœlo pluerunt, quam affirmare, Evangelium, & Apostolorum scripta, ubi ea continentur miracula, quibus fides nostra probatur, fictiones esse adinventas, ut credulis os subliniatur. *Idem*.

Non minus gloriosum est Religioni ab impiis impugnari, quam a bonis recipi.

Tamquam problema proponi potest, utrum Christianæ fidei majorem honorem afferat; vel ab iis recipi, qui illam sequuntur, vel ab iis impugnari; qui illam rejiciunt. Si Religioni gloriosum est, quod eidem se se dederint tot animæ innocuæ, mundæ, castæ, temperantes, & æquæ: minus gloriosum non est, corruptos homines, nefarios, obscænarum voluptatem sordibus coinquinatos contra illius præcepta insurgere, ac se se fidei non submittere. Impii enim homines sunt, qui in Religionis principiis innutriti, tunc solum de illis dubitare voluerunt, cum vitiis se se manciparunt. Impius homo est qui dubitare vult, & dubitare de Religione sua non ut aliam, quæ sibi tutior, atque perfectior videatur, ad examen vocet, sed ut de suæ veritate tantummodo dubitet. *Idem*.

Cogitate, si vobis lubet, gravissimam illam confusionem, quæ circa Religionem grassabatur, cum Dei Filius factus est homo; nulla erat vel in cœlo, vel in terra creata res a summo ad imum, cui alicubi extructa non essent delubra, & altaria. Ibi sol adoratur, hic Luna; alibi homo, mulier, puer. Non desunt regiones ubi animantibus brutis thus adoletur, aliisque Diis sacrificatur. Non desunt, ubi insecta quoque humi repentia super aras statuuntur; populus hic genua flectit arbori, ille cepæ; alius colit phantasma, quod sua imaginatio in somnis effinxit: & sunt gentes, quæ hæc omnia simul inania numina venerantur; & sectæ sunt, quæ nullum eorum agnoscunt: alii sibi integrum esse putant Deos sibi constituere ea omnia, quæ amant; alii hoc sibi arrogant, ut Deos antiquos, quorum contenti non sunt, penitus tollant. Demum dici non potest quousque errores increverint; quot populi, quot provinciæ, quot urbes, tot sunt numina, tot religiones. *P. de la Colombiere, sermone* 43.

Insurgant omnes Athei, flagitiosi omnes, omnes Hæretici in fidem meam, hoc argumentum omnia eorum sophismata diluit, eaque in nostram utilitatem retorquet: Sexcentas invenistis rationes quæ præcipua mysteria nostra impugnare videntur: attamen licet hæ omnes rationes obsisterent, mysteria hæc credita fuere, omnis Terrarum orbis ea veneratus est: dicendum igitur necessario, vel omnes homines fuisse deceptos, quod ne cogitari quidem citra dementiam potest, vel fuisse illuminatos ratione plusquam humana, & virtutem supernaturalem eos quodammodo coegisse, ut se se illis submitterent. Itaque difficultates omnes, quæ deterrent incredulos, absurda omnia, quæ in Fidei doctrina se detegere existimaut, quidquid contradictorium se se ibi invenire arbitrantur, quidquid illis novum, mirum, impossibile, & sensui communi contrarium; validissima ipsorum argumenta, demonstrationes, quas prætexunt; hæc omnia quin fidem meam concutiant, me in eadem confirmant, & inconcussum efficiunt. Omnes hæ difficultates non obstiterunt, quominus Religio institueretur, & ab omnibus populis pro vera Religione agnosceretur. Immo hanc illi etiam amplexi sunt, qui hæc ipsa objecerant argumenta, ac præ ceteris illorum vim exploratam habebant. *Idem*.

Quænam erat difficultas in Christiana Religione instituenda.

Quisnam putasset in mundum tot sceleribus coinquinatum, atque corruptum tantam invehi posse reformationem? Potiusquam homines ad hanc mutationem traduceretur, nonne illis natura mutanda esset? Hæc tamen mutatio in ictu oculi pœne perfecta est. Christianismus cum duris legibus suis receptus fuit a populis, qui præ cæteris voluptatibus erant mancipati, molles, superbi, indociles, brutis similes. Hæc præcepta, quæ Christianis improbis videntur impossibilia, recepta fuerunt a Romanis, Græcis, Scythis, Persis, Indis, Ægyptiis, Americanis. Hos disciplinæ severitas non deterruit; hæc non prohibuit, quominus bonorum, vitæque suæ impendio Salvatoris fidem amplecterentur. *Idem*.

Annales nostri pleni sunt miraculis, quæ Gentilium conversionem sunt operata; occurrunt ubique morborum curationes, mortuorum resurrectiones, procellæ vel excitatæ, vel sedatæ ad nutum Apostolorum: Lingua una, eademque a plurimis diversis populis intelligitur, oracula ad Evangelici Præconis adventum obmutescunt, Dæmones JESU CHRISTI nomine e corporibus expelluntur; idola, ipsaque fana ad simplicis Christicolæ preces corruunt, famelici leones Martyribus sibi in prædam projectis abstinent, ignis Virginibus parcit, Ethnicosque absumit, qui illum incenderunt &c. Hoc, Auditores, mortales coegit id credere, quod credimus: hæc sunt argumenta, quibus Infideles victi, & ad fidem conversi sunt. *Idem*.

Persecutiones in Christianam Religionem obortæ.

Simulac Religio hæc in terris apparuit, mundus universus ad eam evertendam insurrexit. Undique, tamquam ad ignem conclamatum est; ubique Sanguinis flumina fluxere ad extinguendam scintillam hanc, de JESU CHRISTI cineribus quodammodo prodeuntem: ignis etiam in quatuor terrarum angulis accensus est. Prioribus duobus Ecclesiæ sæculis quatuordecim insignes persecutiones numerat S. Augustinus; quarum unam illa a Judæis, decem a Romanis Imperatoribus, aliam sub Valente, ac novissimam in Perside sub Sapore Rege perpessa est: hoc est ducentorum annorum tempore, atque ultra quicunque cupiebat JESU CHRISTI fidem amplecti, periculum subire debebat jacturam faciendi honorum, bonorum, libertatis, & vitæ. *Idem*.

Si in fide decepti essemus, eo a Deo essemus excusati.

Cum prodibo coram Deo, si, quod fieri nequaquam potest, in Religionis electione fuissem deceptus, cum Sancto viro illi dicerem, ipsum talem veritatis caracterem fidei nostræ, atque adeo apertas certitudinis mysteriorum, quæ revelavit, notas dedisse, ut si deceptus fuerim, me ille deceperit: *Domine, si decepti sumus, a te decepti sumus*. Ad hæc, o Deus, si deceptus fui, ideo deceptus, ut tibi placerem. Eos omnes intuitus sum, qui cultum tuum profitebantur, atque inter varia illius genera, illum optavi, qui mihi æquior, & sanctior est visus. Si in hac electione deceptus fui, non id accidit, ut meis blandirer affectibus; hæc enim una Religio eos annihilat, ipsosque internos motus evertit. Quænam ratio

ratione ad id adigere potuisset, nisi ut tibi placerem? Bonorum amor? Religio tua hæc aspernatur; suadet etiam, ut ea relinquamus, & prohibet, ne illa affectione ulla prosequamur. Amor voluptatum has vetat; iis vero, quas permittit, angustissimos fines circumscribit. *Idem in Christianis considerationibus.*

Si Christianismus Apostolorum est opus, non Dei, fuit igitur in eorum potestate, cum sibi mitiorem efficere; sed tantum abest quod hæc ipsis mens fuerit, ut dici possit, ipsos id unum quæsivisse, ut Religionem invehterent totius mundi ingenio, ac studiis prorsus oppositam. Hæc neque libidinosis blanditur in voluptatibus, neque ambitiosis in honorum cupiditate, neque avaris in opum siti: dominantes etiam affectus comprimit, eoque deleri jubet, in hoc Mahometanæ Religioni opposita, quæ iisdem affectibus velificatur, atque ad id instituta fuisse videtur, ut homines in naturali corruptione confirmaret. Christianismus neque Judæorum ingenio, vel spei, neque Ethnicorum moribus, se se accommodabat. *Liber, cui titulus, la Defense de la Religion Chrétienne contre le Deistes.*

De Fidei institutione deque hujus operis magnitudine.

Si operis hujus magnitudinem ulterius scrutari vis, agitur de evertendo Dœmonis imperio, ac tyrannide, quam in animas exereet; imperio æque veteri ac terrarum orbe, & vetustate sua quotidie invalescente: agitur de libidine extinguenda, & de philaucia auferenda, ut charitas vigeat. Delubra, atque aræ, quæ Oratorum eloquentia, Philosophorum sapientia, Magistratuum politica, regum auctoritate, Demonum potentia posita sunt, atque confirmata, sunt evertenda. Ignoto Deo adhibendi sunt honores, & cultus, quos plurium sæculorum præscriptione amiserat. Hoc JESUS CHRISTUS faciendum aggreditur. *P. Dezenne libro de JESU Divinitate.*

Ubi consideramus statum, in quo versabatur Mundus propter tumultus, atque dissensiones, quæ per Evangelii occasionem obortæ sunt, non aliam aptiorem ad has exhibendas imaginem nanciscimur, quam statum, in quo mundus aderat, cum adhuc omnia continerentur in Chaos. Terra erat informis, & vacua; vitæ principia ibi cum principiis mortis confligebant: lumen mixtum erat cum tenebris; ubique horror, ubique erat confusio. Sed Spiritus Dei movebatur super faciem abyssi, ac secundas causas præparabat, ut de tenebris lumen, de belli sinu pacem, & hunc terrarum Orbem adeo perfectum, & affabre conditum ex illa confusione, atque perturbatione deinceps educeret. Talis erat status, atque confusio, in qua mundus versabatur, ubi Evangelium cœpit prædicari: Lumen conflixit cum tenebris, vita cum morte commixta fuit, Cœlum cum terra pugnavit, ignis Spiritus Sancti cum carne, & Sanguine confusus fuit. Dissidia in familiis, in Regnis, in Rebus publicis oborta sunt; omnia susque deque perturbata fuisse videntur. *Liber, cui titulus, les Caracteres du Chretien.*

Persecutiones contra primos Fideles, & Religionem.

Pater qui summa dilectione filium suum complectitur in filio, qui Christi fidem amplexus est, se videre putat filium, qui omnem naturæ sensum abjecit, servus, qui Dominum colebat, eique obtemperabat, non solum se putat solutum ab ea fide, quæ illi debetur, sed se ad eum prodendum teneri arbitratur; Principes, qui subditorum suorum tranquillitatem diligunt, Imperatores, qui lenitatis celebritate florent, majori cum hilaritate Fidelium cruorem effundunt; ita Principatus, qui sanctissimis conjuncti erant fœderibus, dissociantur; parentes, & filli, servi, ac Domini, Principes, ac subditi, magistratus, & populi abeunt in diversa. *Idem.*

Cogitate Christianos ubique fugientes, undique ejectos, exilii locum quærentes, ac nullibi invenientes. Illos ab hominum societate ejicere parum est; neque inter feras illis locus relinquitur. Ursi, nemorumque tigrides illis parcunt, sed homines illos ad supplicia conquirunt: omnis erga ipsos pietas in humano corde extincta est, & populus, qui non sine quodam miserationis sensu nocentissimum quemlibet torqueri videt, palam lætitiæ clamoribus, atque plausibus Fidelium cruciatus excipiunt. Ubique cruces attolluntur, ubique rotæ: ferreis ungulis laniantur artus, igni absumuntur, & longa tormentorum serie conficiuntur, cum corporum membra alia post alia supplicio afficiuntur. Vitæ, quæ supersunt, momenta cum crudelitate servantur; illique suppliciis subtrahuntur, ut in theatris populo spectaculo sint, atque solatio. Eorum dilaniata corpora feris objiciuntur. *Idem.*

Extant adhuc increduli homines, qui post ea omnia adimpleta, quæ fuerant prædicta, post agnitam consummationem Mysteriorum Christi, Evangelii præstantiam, donorum manifestationem, præceptorum sapientiam, pomparum sæculi vanitatem, Idolorum eversionem, potentiæ Cæsarum confusionem, omnesque etiam tantus mundi conatus adversus illud, dubitant adhuc de Religionis veritate, nova adhuc quærunt prodigia, & soli iis adversari audent, quæ Apostolici labores instituerunt, quæ tot Concionatorum prudentia auxit, quæ tot miracula confirmarunt, quæ tot Virginum puritas decoravit, quæ tot Anachoretarum austeritates signarunt, quæ sacrificium, atque contemptus tot servorum JESU CHRISTI probarunt, quæ tot summorum, virorum exempla docuerunt; quæ denique septemdecim deinceps sæculorum semper eadem, ac sibi constans, necnon ab omnibus populis universe accepta Religio probavit? Etenim inter Religionis triumphos clanculum insurgunt adhuc filii rebellionis, quos tradidit Dominus stultarum cogitationum suarum vanitati, rationis suæ errori, & sensuum corruptioni, qui blasphemant, quod ignorant, qui negant, quod non intelligunt; homines impii, qui Dei gratiam in mundanos afflatus, ejusque lumen convertunt in tenebras; homines rebelles, qui omnem dominationem contemnunt, qui omnem præter suam auctoritatem rejiciunt, qui vias suas omnes corrumpunt tamquam animalia ratione carentia; & qui reservantur, ut aliquando justo Dei Judicio blasphemiarum suarum, pœnas patiantur. *Ex manuscripto sermone de Religione, qui P. Massillon esse fertur.*

Lex, & Religio JESU Christi totum mundum subegit.

JESU CHRISTI lex omnem terrarum orbem invenit docilem, & præceptis suis obtemperantem, Cæsares, quibus voluptates interdicebat, populos, quibus præcipiebat obedientiam, ambitiosos, quibus prædicabat humilitatem, molles, quibus annunciabat passiones; divites, quibus divitiarum contemptum imperabat, pauperes, quos suam amare paupertatem jubebat, omnes homines, quibus mortificationem, penitentiam, sui ipsius abnegationem irrogabat. Hæc tamen Fides, & Religio a duodecim Piscatoribus scientia, auctoritate, præsidio, gratia destitutis prædicata universum terrarum Orbem subegit, qui incomprehensibili ipsius Mysteria suscepit; atque nunc Crucis stultitia in ipsius Mundi oculis sapientior fuit, quam omnis sæculi sapientia. Omnia contra ipsam insurgunt, omnia tamen ad ejusdem incrementum inserviunt. Fidelem esse, ac Martyrem idem erat, & quo violentiores erant persecutiones, quas patiebatur, eo magis virtus illius invalescebat, & Martyrum Sanguis fœcundum Christi fidelium semen fiebat. *Idem.*

Quantumvis parum dispositi sunt fideles, ut Mysteriis Religionis nostræ afficerentur, numquam ab eorum consideratione cessarent. Omnia ibi magna sunt, sublimia, vera, mira, insignia; & sedula consideratio ibi plura nova deprehenderet, quæ grati animi sensum, æmulationem, magnanimitatem, feræ gloriæ amorem excitarent. Deus nascens, vivens & moriens; Nobiles viri Anachoretæ facti, Martyres inter flammas canentes, mortui suscitati, Piscatores Apostoli, ac universam terram subigentes, cujusvis generis miracula, ob omni hominum genere patrata, Prophetiæ ac mirabilium eventuum multitudine probatæ, &c. Hæc spe-

spectacula sunt, quæ non imponunt rationi fictione, simulatione, episodiis de industria conquisitis, meditatisque nodorum solutionibus. *Liber cui titulus Remarques sur divers sujets de Religion, & de Morale Tomo 2.*

Præcipit Christiana Religio, ut essentialia, quæ continet mysteria, ab omnibus agnoscantur; auctoritate sua constituit Doctores, a quibus explicentur, qui eorum principia, atque effectus scrutentur; placet ipsi, tunc tandem se recipi, ubi rationibus ad eam recipiendam fueris adactus; permittit, ut de veritate sua disceptetur, & ad examen vocetur vis objectionum, quæ illi possunt opponi. Verum est, ab ipsa intellectus nostri, nostræque voluntatis submissionem peti, sed prudentem, illuminatamque petit submissionem. Non offenditur ratio iis, quæ sibi obscura exhibentur; e contra fatetur tenebrarum suarum necessitatem, neque dubitare potest de objecto, quod illis absconditur. Mysteria hæc adorabilia videntur; illum honorant, qui humili cum docilitate se se illis submittit. Nihil ibi non purum est, non sublime non admirabile, & mentem tanta suavitate, quanta securitate subjiciunt. Religiones aliæ subsistere nequeunt quin sectatorum suorum inscitiam, ac infirmitatem illudant. *Idem.*

Christiana Religio nulli scelus pati potest.

Legislatores alii præcepta sua Religioni accommodarunt, & quemadmodum Religiones diversæ, quæ fuerunt hodieque sunt, non easdem habent ceremonias, eumdemque cultum, ita neque eamdem habent morum disciplinam, si tollas præcepta quædam, quæ natura sola nos docet; quibus etiam aberrarunt pro affectuum arbitrio, qui majus, minusve in eorum mentes obtinebant imperium. Una Christiana lex sine ulla exceptione omnia prohibet scelera, absolutam, ac universalem præcipit sanctitatem, in sectatoribus suis puritatem, atque integritatem sine macula efflagitat. Deus, quem illa colit, perfectam, atque infinitam habet sanctitatem, quæ nihil pati eorum potest; quæ damnat necessario. Nonne hoc plane probat ab ipsa una veritatem doceri? Intra virtutem, ac veritatem indissolubilis nexus est: potest quidem error cum vitio, & vitium cum errore sociari: at Religio nihil pravum, nihil falsum ferre potest. Christiana lex sanctitatem suam longius provehit, & viam ad malum in ipsa statim origine intercidit: Fidelis quippe jubetur se ipsum interius regere, cogitationes suas, desideria, spes, metus, affectiones, & odia compescere. *Idem.*

O cogitationem terribilem! Juxta Religionis meæ instituta judicabor. O Fideles, hoc magnum est, ejusque vim omnem, quanta est, assequamur. Me mea Religio judicabit; Religio hæc adeo sancta, pura, irreprehensibilis, hæc Religio adeo amoris proprii inimica, adeo meis studiis opposita, adeo contraria spiritui hujus sæculi, quo repletus sum, hæc Religio in præceptis suis æque severa, ac Deus in judiciis suis; vel potius cujus præcepta non aliud sunt, quam Dei ipsius judicium. Ad illius lucernam de æternitate sortis meæ Deus judicium feret: circa illam vitæ meæ examen versabitur: mihi non erit integrum recusare illam, neque mihi jus erit poscendi, ut actiones meæ aliis ponderentur lancibus, neque aliis innixi potero principiis vitæ meæ rationem probaturus. Quamcumque Deo afferam excusationem, ille me semper ad Religionem hanc revocabit, cogetque me rationem reddere juxta eos omnes articulus, quos docuit; neque vel unus erit, quod minime fiat, districti judicii argumentum. Ad illud igitur, quod aliquando fiet, effugiendum, modo præoccupemus, & nos ipsi judicium feramus. *P. Giroust. Tomo 1.*

Difficultas efficiendi, ut Christianæ Religionis præcepta reciperentur.

Neque difficultas efficiendi, ut Christianæ Religionis præcepta reciperentur, levior erat, quam ut crederentur mysteria. Nunc enim cum nobis jam probata sint illius dogmata, & perspectæ sint omnes illius veritates, si vix illa gustare, & has credere possumus, & vix nosmet illis subjicere; quid igitur erat hæc ipsa in Herodum, & Neronum aulæ prædicare? in Synagogis Judæorum, in Philosophorum Accademiis, in Athænarum Areopago, ubi hæc dogmata in horrore habebantur, & ubi non nisi clementiæ, atque furoris accusari poterant illi, a quibus prædicabantur? Quis tunc credidisset futurum fuisse, ut hæ ipsæ, veritates in honore haberentur, nec defuturos ex omni ætate, conditione, & sexu, qui eas amplecterentur, & qui pro illis propugnandis mortem oppeterent? Hoc accidit tamen; ac inde inferendum est, in Religione nostra nihil non divinum inveniri. *Desumptum ex sermone manuscripto de Religione, qui P. de la Rue esse putatur.*

Cum video Petrum Romam, & Optimatum ædes ingressum, alienigenam, ignotum, nulla naturali gratia commendatum, sine amicis, sine eloquentia, sine libris, sine pecunia, sine patrono; illius admiror audaciam, & si ex eo quæro, quo eat, quod contendat, quid ille mihi respondet? Eo inquit, idolorum templa eversurus, omnem Mundi Religionem immutaturus, Ethnicam superstitionem sublaturus, atque JESU CHRISTI Crucem in Regum, Cæsarumque capite positurus. Quæ chimæra! quæ visio! Attamen aliquot annis post video hæc templa eversa, hæc idola attrita, hanc superstitionem sublatam, Crucem hanc in Regum, Cæsarumque capite positam. Heccine est humanæ politicæ effectus? Haud ita sane; neque esse potest nisi effectus Omnipotentiæ Dei, & caracter veritatis, atque præstantiæ nostræ Religionis. *Idem.*

Christiana Religio non est politicæ inventum.

Nequeo facere, quin exardescam indignatione contra impios, & hos spiritus fortes, qui Christianam Religionem tamquam politicæ inventum aliquod putant, ad populos in officio continendos. Verum quidem est ex omnibus sectis nullam esse, ubi melius servetur politicæ ratio, ubi Principibus fidelius serviatur, ubi omnes æquitatis, & humanitatis leges diligentius observentur, quam in nostra, quemadmodum olim Idolorum cultoribus Tertullianus ajebat: sed peccare est contra omnia rationis præcepta, putare hujusmodi homines, quales Apostolos scimus fuisse sine potestate, sine litteris, sine scientia, sine opibus, sine præsidio, eam instituere potuisse contra Politicorum sapientiam, sæculi mollitiem, Tyrannorumque furorem. Nequaquam, inquit Minutius Felix; hoc fieri non potuit; sed suprema tantum mens hoc opus ad finem adducere potuit. *Idem.*

Difficultates, dubitationes, eæ, quæ in speciem contradictiones videbantur, & fallaces argumentationes nihil de veritate Ecclesiæ, & Christianæ Religionis veritate imminuerunt; ejus vero fidem post tot sæcula in corde vestro imminuent post conflatum, unanimemque consensum præclarissimorum hujus mundi ingeniorum? Quæ insania? Impiorum, atque Atheorum, non autem sapientum sententiæ adhærebo? Ignotæ auctoritati, fallacibusque argumentis acquiescam; neque credam Miraculis, & doctrinæ Filii Dei? *Idem.*

Credibilitatis argumentum desumptum ex mutatione Religionis in toto mundo.

Hoc factum est, de quo dubitare nemo potest, ante Christianam Religionem populos omnes, præter Judæos, fuisse idololatras. Alterum vero est nihil minus constans, quandoquidem oculi ad hanc quoque diem testes sunt, populos his Religionem immutasse, & ex infidelibus factos fuisse fideles: nihil ultra requiritur, ut miracula plane probentur. Tandem enim quomodo fieri potuit tot nationum tanta immutatio, nisi maxima miraculorum copia naturam excedentium, & novam doctrinam, quæ prædicabatur, probantium? Numquid tot hominum myriades pro pueris erunt habendi, quorum mens pro libidine versaretur, & qui ad minimam rationem Religionem mutarent? Numquid stupidi erunt existimandi, qui oculos sibi fascinari paterentur, & sine discretione id crederet, quidquid sibi ingereretur? Ut hæc penitus auferatur suspicio, satis est in historiarum monumentis inauditos perlegere impetus,

petus, insanasque persecutiones, quas populi exercuerunt prohibituri, ne sibi ab Evangelii præconibus errores sui convellerentur; & fatebitur quisque, illos se se post tot certamina victos dedisse, eo quod miraculorum vi victi fuissent. *P. Mauduit Tractatu de Religione contra Atheos.*

Adhuc ne Apostoli ambitiosi, dolosique homines fuisse existimabuntur, qui voluptatem perciperent homines decipiendo, & qui sævissimas subire mortes mallent, quam eorum, quæ semel pronunciaverant palinodiam canerent? Ad id opus fuisset, ut duodecim pauperes Piscatores consilium inire potuissent fabulas universo mundo venditandi, quin gravissimæ persecutiones, quæ ideo in ipsos excitabantur, illos de hac adeo insana mente dejicerent. Ostendendum esset, fieri potuisse, ut tot populi, quorum non intererat decipi, hunc errorem fuerint amplexi, ubi nihil lucrari poterant, immo vero sibi persecutiones conflare; illum cum ipso vitæ periculo, scriptis, laboribusque suis asseruerint, eumque nobis constanti traditione, quæ viget adhuc, tradiderint. *Idem.*

Contra incredulos qui tot testimoniis se se dedere nolunt

Nisi miram habuerint arrogantiam, diabolicamque superbiam, quæ Christianam Religionem impugnantibus persuadet, ipsos solos intelligere, ac scire, negligere ne possunt hanc testium catervam, ut nonnullorum auctoritatem, atque testimonium sequantur? Quinam igitur sunt, qui sententiam eorum propugnat? Doctores ne moribus irreprensibiles? Sancti ne vitæ integritate laudabiles? Haud ita sane; homines sunt sine mente, sine studio solido, nequissimis abditi impudicitiis; hi sunt eorum Doctores, & Martyres. Sed in particulari fide sua parum adeo certi sunt, ut ubi aliqua urgentur ærumna, vel mortem metuunt, sensus suos abjiciunt, palinodiam canunt, contremiscunt, ad mortis cogitationem fremunt, Sacerdotes accersunt, peccata sua confiteri conantur, & ex duobus hominum millibus, qui viventes, hos sensus secuti sunt, vix tres inveniuntur, qui in illis mori voluerint. *P. Texier in Impio calamitoso. Sermone de fide.*

Cum dicimus Miraculis Religionem nostram probari, hoc argumentum non ne validissimum est, atq; invictum; quandoquidem in totius mundi luce facta sunt, & infestissimi Religionis nostræ inimici testes eorum fuere, vel illa in dubium accersere ausi non sunt? Eclypsis solis magna, ac terribilis, quæ Dei filio moriente contigit, sepulcra aperta, rupes ipsæ contritæ; quis hujusmodi testimonia non reverentur? Post hęc vero accusari potest Religio nostra mendacii, cum aperta adeo divinitatis auctores sui testimonia refulgeant? S. Lucas non ne loquitur de dono linguarum, cujus tot hominum millia, qui tunc Jerosolymis aderant, testes fuerunt irreprehensibiles? Aliquis ne ausus est inquam hæc refellere testimonia? Quin immo in rectis omnibus reperiuntur, qui de horum miraculorum veritate consentiunt. Phlegon ex Grecis non ne meminit solaris Eclypsis, quæ in JESU CHRISTI morte accidit imperante Tiberio? ipsam etiam adfert Olympiadem &c. *Desumptum ex manuscripto Sermone.*

Mundi conversio magnum est miraculum

Ad hæc quomodonam mundus doctrinæ adeo miræ, atque inauditæ, qualem JESUS CHRISTUS docuerat, se se subjecit? Repetamus, si vobis lubet, sæcula beatis illis temporibus propinqua; quomodo nam tot mortales sine miraculorum vi converti potuere? Tot populi, diversæque gentes emergere ne potuissent de errore, ut evangelicas veritates amplecterentur, nisi miracula eos de veritate persuasissent, nisi Apostoli potestatis Domini sui successores fuissent? Sin autem post has considerationes aliquis adeo perfrictæ, frontis, & pertinax est, ut Religionis nostræ miracula inficietur, si reperiuntur adhuc Fideles, qui affirment, mundum sine miraculis potuisse converti, neget ille opus est maxime perspicuas, notasque veritates, inquit S. Augustinus. Omnes hi flagitiosi homines, & qui se spiritus fortes ferunt, credere tenentur mundum, vel non fuisse conversum, vel per miracula conversum fuisse. *Idem.*

Dei Filius Piscatores elegit rudes, indoctosque, ut Ecclesiæ, & Religionis suæ primi essent conditores: Christianismum ex quadam veluti nihili specie voluit educere? & quemadmodum ad potentiam suam ostendendam mundum de nihilo eduxit, quin ulla materia præexisteret, voluitque ut sydera sua invenirent incunabula in abyssis, quæ creaturarum efformationi magis videbantur oppositæ; ita ad ostendendum legem, Religionemque suam opus esse divinum, & illius institutioni humanam industriam nihil prorsus contulisse, voluit, ut quidquid infirmitatis, egestatis, & inscitiæ erat, illustri huic facinori orsa præberet. Poterat quidem eligare Philosophos, atque Oratores, qui operis hujus duces essent; eligere poterat Imperatores, qui sua auctoritate opus illud tuerentur; attamen ut sibi uni accepta referretur tanti operis gloria, id elegit, quod indoctius, & infirmius erat, ne sæculari potestati, vel mundanæ sapientiæ ratiocinationi nitidior gratię suæ effectus tribueretur. Sed ubi nullum amplius periculum adfuit, ne hujusmodi suspicio oboriretur, & hoc ædificium fundamentis suis constanter incumbens neque fulmina, neque procellas metuebat, interfuit gloriæ Filii Dei, & Ecclesiæ ipsius videre Imperatores ad pauperrimi piscatoris tumulum in genua procumbere, atque inclinato sceptro, oculisque lacrymarum imbre madentibus illius opem implorare. *P. Tomassinus Sacerdos Oratorii in considerationibus, quas edidit in S. Augustini Confessiones.*

Christianismus spiritum in perfecta tranquillitate debet statuere, cum videatur iis probatus argumentis, quæ ad veritatis alicujus probationem sunt necessaria. Ethicæ disciplinæ principia, spiritus hominis, libertas, conscientia, omnia cum revelatione conjunguntur. Cæterum veræ Religionis antiquitas, illius tot inter revolutiones duratio, dogmatum ejus sublimitas, Sanctitas legum, cultus integritas, Prophetiarum complementum, miraculorum numerus, & certitudo, Martyrum constantia, omnes hæ rationes ad idem centrum collimant, ac tanto fulgore collucent, ut qui oculos aperuerit, tanti luminis vim non percipere nequeat. Ita Religio numquid alicui obnoxia esset contradictioni, si speculativas tantummodo veritates edoceret; & spiritum nonne mysteriorum obscuritas deterreret? Systemata, quæ Religioni opponuntur, nonne tantum continent difficultatis, quantum illud incomprehensibile est, quod ab illa proponitur? Sed non sufficit illi mentem instruere, nisi cor etiam reformet; & operis hujus magnitudo affectus ipsos in illam inflammet. Hæc est incredulitatis origo; noxiæ voluptates relinqui non possunt, in sceleribus vita ducitur; hoc prohibet Religio, ideoque jugum gravissimum existimatur. *Desumptum ex Diario Trevultiano, mense Junio 1706.*

Veritas Religionis Christianæ, & argumenta illam probātia

Quemadmodum Christiana Religio effecit, ut omnia faciem mutarent, videtur quoque effecisse, ut hominis natura mutaretur, ex quo Christianismus in universum terrarum orbem se effudit. Cum pleraque flagitia, quæ erant idololatrię effectus, desissent, genus humanum novam induit faciem; sed non extrinsecus tantum mira hæc accidit mutatio. Anima vix fidei sensus perceperat, cum jam alia a se metipsa fiebat, naturalia hominibus studia statim amittens; gloriam contemnebat, negligebat vitam, tantumque aberat, ut voluptatem amaret, quod ultro se se pęnitentis vitæ austeritatibus subjiciebat, ac sine metu, crudelissimæ mortis doloribus se met objiciebat. *Desumptum ex Collectione Orationum Accademiæ Gallicæ oblatarum anno 1689. Sermone 2.*

Fructus, & virtutes quas Christiana peperit Religio.

Cum Mysteriorum fide præstantissimæ etiam virtutes, atque acerbissimæ austeritates sese in omnes terras effuderunt, easque Discipuli JESU CHRISTI in difficillimis viis secuti sunt. Quidlibet pro veritate pati familiaris fuit Fidelibus exercitatio, qui Salvatorem imitaturi majori cum ardore ad tormenta, quam alii ad delitias cucurrerunt. Recenseri minime possunt exempla divitum, qui pauperes effecti sunt, ut pauperibus opitularentur; neque pauperum, qui paupertatem opibus prætulerunt, neque Virginum, quæ in terris Angelicam vitam imitatæ sunt, neque Pa-

Pastorum summa charitate flagrantium, qui omnibus omnia facti semper parati fuere ut pro ovibus suis non vigilias, laboresque solum, sed ipsam etiam vitam impenderent. S. Joannis Baptistæ vita, quæ Judæis adeo mira videbatur, inter fideles facta est communis; deserta frequentia facta sunt imitatoribus ejus. *Bossuet Sermone in Historiam naturalem.*

Inaudita celeritas, qua Christiana Religio tantam in universo terrarum orbe peperit mutationem apertissimum miraculum est. Prædixerat JESUS CHRISTUS futurum ut Evangelium suum quam primum in universo mundo prædicaretur; hoc miraculum statim post mortem illius debebat accidere, dixeratque se, cum sublatus fuisset a terra, hoc est, cum cruci fuisset affixus, omnia ad se fuisse pertracturum. Apostoli nondum suum cursum absolverant, & S. Paulus Romanis dicebat Christi fidem jam in omnes terras fuisse annuntiatam; & ad Colossenses Sermonem habens affirmabat Evangelium jam ab omni creatura, quæ sub Cęlo erat, annuntiari, prædicari, fructum ferre, & crescere in universo Mundo. Constans docet traditio D. Thomam Indis, alios vero aliis remotissimis regionibus prædicasse. Sed ad veritatem hanc probandam historiarum luce opus non est; ipse loquitur effectus & liquet jure a S. Paulo Apostolis applicari eum Psalmistæ locum: *in omnem terram exivit sonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum.* Sub eorum vero Discipulis nulla tam dissita, longinqua & ignota regio erat, quo non pervasisset Evangelium. *Idem.*

Constantia, quam persuasio de Christianæ Religionis Veritatibus primis Fidelibus infudit

Christiana Religio vim, robur, virtutemque infudit illis, qui fidem amplexi sunt, contra Tyrannorum violentiam. Populorum conjuratio, Imperatorum edicta, tormenta, quæ illis præparabantur, sævissimæ torturæ, quibus nulla hominum patientia resistere posse existimabatur, flammæ, eculei, & quęcumque supplicia mortalium, dæmonumque ars potuit excogitare, nihil profecerunt, nisi ut eos in certaminibus magis invictos præberent, triumphorumque suorum gloriam augerent. Omnium harum victoriarum causa ea fuit, quod cum ipsis persuasum esset de Christianæ Religionis veritatibus, illos contempserunt, qui, ut ait JESUS CHRISTUS, corpus quidem occidere poterant, animam vero non item. Sciebant exteriora quæcumque mala cujuslibet generis illa sint, non admodum esse diuturna, præmia vero illorum, qui hæc paterentur pro Fide, æterna futura. *Abbas Trappensis in Moralibus Considerationibus in S. Matthæum.*

Non deest, unde pertinacissimorum hominum incredulitatem confundere valeamus, & nescio quænam anima adeo dura esse possit, ut resistere queat, ubi cogitet, Deum id opus suscepisse peragendum, quo nullum umquam magis tentatum fuit, & ad illud perficiendum usum esse iis hominibus, qui maxime impares, & inepti videbantur, & quibus deerant prima principia, primaque elementa hujus virtutis, sapientiæ, intelligentiæ, cæterarumque qualitatum, sine quibus suscepti operis conatus ad finem referri posse minime videbatur. Prodigium hoc est, Domine, a te eadem potestate patratum, qua cęcis oculorum aciem reddidisti, dæmones ejecisti, tempestates sedasti, morbos curasti, ac demum ad vitam eos revocasti, qui eamdem amiserant, ipsosque mortuos de Sepulcris excitasti. *Filii hominum*, facere nequeo, quin cum Propheta exclamem, *usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Usquequo incredulos vosmet præbebitis tot miraculis? usquequo vos falli patiemini vanitate cogitationum vestrarum? usquequo veritatem relinquetis, ut mendacium sequamini? usquequo argumentationum vestrarum infirmitatem sapientiæ, & virtuti Divinæ censebitis anteferendam. *Idem.*

COMMUNIO;

Præparatio ad Communionem, Bona, & Mala Communio, Frequens &c.

MONITUM.

Oc in loco de Eucharistiæ Sacramento verba faciemus tantum, quatenus recipitur a Fidelibus, quæ proprie Communio vocatur, & in Tomum de Mysteriis Filii Dei rejiciemus quidquid de hujus Sacramenti institutione, ac præstantia, de reali corporis, Sanguinisque Domini præsentia, de amore, quem nobis in illo testatur Deus, deque tanti muneris magnitudine collegimus. Hoc mihi faciendum credidi in argumento tam late patenti, & quod pluribus concionibus materiam potest suppeditare. Itaque hic ea tantum afferimus, quæ nos ad Dei Filium digne recipiendum possunt inflammare: quæ præparatio sive necessitatis, sive officii adhibenda sit; qui defectus evitandi: quos sensus in nobis metipsis excitare debeamus ditissimum thesaurum hunc possidentes; injuria, quæ Deo pro amore nostro immolato ab indigne accedentibus infertur; frequens Communionis usus, & fructus inde percipiendus: verbo, quidquid conferre potest ad rite, sancteque communionem recipiendam.

Illud vero notandum est illis, qui hac nostra collectione usuri sunt, tot inter auctores, qui de hoc argumento verba fecere, quilibet pro modulo suo, & juxta eam, quam Theologiæ partem profitentur, Theologi, Casuistæ, Controversistæ, Catechistæ, Ascetici, & Concionatores, notiores tantum a me fuisse delectos, atque inde haustum quidquid Suggestui accomodatius visum est, quin ad magis peculiaria, vel ad praxim bonæ communionis descenderem, quæ arbitraria omnino sunt, & tam varia, quot sunt capita communicantium.

Qui Octavas in hoc argumentum elaborant, in collectione hac satis materiæ moralis ad eas concinnandas reperient, donec in lucem prodeant reliqua, quæ de hoc augusto, atque adorabili Mysterio collegimus.

PA-

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum hujus argumenti Structura.

I. TRes considerationes plurimum nobis prodesse possunt, ut cum utilitate summa communionem faciamus, eæque simul nos docent, quid accedentibus nobis ad Sanctissimam Eucharistiam faciendum sit.

1. Recipimus Deum Sanctum, qui eadem Sanctitas est; accedendum ergo cum conscientia pura, & ab omni peccati macula immuni, Hæc est dispositio absolute necessaria; ubi fusius persequi possumus rationes illas, quibus ad id uti debemus; videlicet omnium actionum nostrarum districtum examen, exatissimam omnium peccatorum nostrorum confessionem, sincerum dolorem ob læsam Dei Majestatem, cum certo, constantique consilio relinquendi peccatum, & affectum ejusdem.

2. Divina, & infinita Majestas ad nos, & in nos venire dignatur; igitur est cum humilitate & altissimæ observantiæ sensibus recipienda juxta Evangelici Centurionis. Exemplum, cujus verba Ecclesia retinuit: *Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* &c. Matth. 18. Motiva, quæ hos sensus excitare possunt desumenda sunt ex magnitudine illius, qui se nobis tradit, atque ex humilitate, atque indignitate nostra, quæ nos æternum ab hoc Sacramento deberet arcere; nisi Deus ipse hoc nobis præciperet, ut accedamus, alioquin illius indignationem subituri, nullamque habituri partem in Regno ipsius, quemadmodum Sancto Petro minitatus est.

3. In Communione recipimus Deum liberalem, qui venit ad nos bonis suis cumulandos, nobisque large, effuseque conferendas opes omnes, prout nos earum capaces inveniet: oportet igitur, ut dignas gratiarum actiones, & grati animi sensus afferamus; ut vicissim illi offeramus, & largiamur, quod ex nobis ipsum magis expetere novimus, cor nostrum, amorem, vitiorum, affectuumque victoriam; præsertim vero cum ille præsto sit, ut in nos omnia sua conferat dona, prætermittendum non est, quominus ab eo petamus, quod ipse nobis magis esse necessarium cognoverit, eo quod magis profuturum est, ut perfecti, & oculis illius chari evadamus.

II. De ea dispositione, quæ ad recipiendum adorabile Filii Dei corpus est afferenda.

1. Cibus est, ideoque qui eo vesci debet, vivat oportet; cibus enim in ore mortui & corrumpitur, & corrumpit. Oportet igitur vivere vita gratiæ; præceptum explicitum est, terribilesque nobis intentantur minæ, si in mortis statu angelico pane vescamur. Hoc vivorum quidem, non mortuorum est Sacramentum.

2. Esurire debet qui divinam hanc escam sumpturus est; hoc est ardentissimo illius desiderio teneri, si inde percipere vult utilitatem: testarique debet cupiditatem recipiendi filium Dei, illi parem, qua se ille nobis communicare concupiscit: *desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum.* Luc. 22.

3. Sæpius cęlestis hic, divinusque cibus sumendus est, ad animarum nostrarum vitam alendam quemadmodum ad corporis vitam tuendam materiali sæpe vescimur esca.

III. Ipse Dei Filius Corpori suo in divino hoc Sacramento nomen panis impertit ad innuendos duos præcipuos effectus, quos parit in animabus nostris iis similes, quos panis materialis, atque vulgaris gignit in corporibus nostris.

Primus est vitam tueri; ideoque vocatur *panis vitæ & panis vivus.* Joan. 6. Auget, atque conservat vitam gratiæ, eamque etiam quibusdam in casibus elargitur; ac tandem jus ad æternam vitam impertit.

Alter est, nos corroborare, & confirmare, ideoque in Scripturis vocatur, *robur panis*, *panis confortans.* Cęlestis hic panis animam in infirmitatibus, & languoribus ejus confirmat, eique vim tribuit, omnibus inimicis suis, mundo, carni, ac dæmoni resistendi. *Desumptum ex libro qui inscribitur Essais de Sermons pour le Careme. Tome premier.*

De qualitatibus ejus, quem in Communione recipimus. IV.

1. Illum recipere debemus tamquam Mediatorem, ac Salvatorem nostrorum; eique viæ præparandæ sunt.

2. Tamquam Medicum, a quo sanandi sumus, eique nostræ ægritudines sunt detegendæ.

3. Tamquam Judicem, qui deliniendus est &c.

De præparatione, qua accedendum est, ut digne communicemus; ostendi primum rationes possunt, quibus ad id adigimur; secundo quænam particulariter præparatio hæc esse debeat. V.

Quoad primum: ratio potissime ex illius dignitate desumitur, qui venit ad nos: non enim solum est Princeps terræ, sed supremus terræ, Cœlique Dominus; ubi ostendendum, Deum se numquam hominibus communicasse, quin tamquam necessariam conditionem petierit, ut homines sese ad illum recipiendum præpararent, quemadmodum in Incarnatione. Alter modus est, quo se nobis dat in cibum, ut cum nobis arctissima conjunctione unum, & idem efficiat. Aliqua ergo inter duos hos terminos Deum, & hominem statuenda relatio est, quod non nisi per sanctitatem fieri potest. Tertia est finis, propter quem venit ad nos, videlicet ut per se, nobis sua dona, & gratias communicet. At Deus numquam hominibus extraordinarias gratias impertiit, quin voluerit illos, ut sese quantum in ipsis est, ad eas digne excipiendas disponeret; multo magis hoc præstari vult a divinum hoc Sacramentum sumentibus, quod donorum omnium ab ipso mortalibus collatorum est maximum.

Quod alterum: optima dispositio, qua ad illud recipiendum accedere possumus est imitari eum modum, quo se nobis tradit. Ad id autem intelligendum vide, quid ipse fecerit in Cenaculo Sacramentum istud instituturus. Sed hę dispositiones ad duo potissimum capita redigi possunt. Primum ad immunitatem ab omni lethali macula, quam pedum ablutio repræsentat: Peccata Sacro Pœnitentię lavacro sunt abstergenda. Alterum officii est, atque consistit in actibus, atque praxi virtutum, quas exercere possumus, antequam ad hoc Mysterium accedamus: scilicet ardentis desiderii illius recipiendi, altissimæ humilitatis, confidentiæ, amoris &c. *Auctor Sermonum in omnia Ethica Christiana argumenta. Sermone secundo Octava Sanctissimi Sacramenti.*

1. Idea bonæ Communionis in eo modo, quo Salvatoris Discipuli eum Jerosolymam ingredientem receperunt paucis diebus ante passionem ejusdem. VI.

2. Idea Communionis indignæ, & sacrilegæ in eo modo, quo illum Pharisei receperunt. *Hoc est argumentum P. Bourdalove in Sermo pro Dominica Palmarum.*

De acceptione, qua Dei Filius in nobis est recipiendus. VII.

Punctum primum. Quanam in re hæc acceptio consistat; eadem præter propter ratione, qua amicum nobis unice charum, & qui gravissimos labores perpessus est, ut nos inviseret, reciperemus. 1. illi testanda lętitia est, qua ex illius adspectu, adventuque perfundimur; sed plerique fidelium quam frigide Dei Filium recipiunt? 2. summo affectu illud debemus amplecti, qui in hoc mysterio se se nobis intime conjungit, & postquam ad examen revocaverimus arctissimam unionem, quam cum nobis contrahit

Filius

Filius Dei; opus est ut cum illo per ardentissimam charitatem conjungamur. 3. ex animo ea præstanda sunt, quæ amicis officii gratia præstamus; nosmetipsos & quidquid nobis est illi offerre debemus; & ut verbo omnia complectar, quemadmodum ille se nobis tradit, ita nosmet illi omnino tradamus oportet.

Punctum alterum. Bona, quæ ex hac acceptione cedent nobis, si rite uti noverimus felicibus præsentis divinæ momentis. 1. admirabiles fieri possunt progressus in illius familiaritate huic Cœli, terræque Principi inserviendo. 2. hoc aptissimum tempus est gratias, & beneficia obtinendi. 3. tunc maxime temporis magis particulariter utiliterque salutis nostræ negotio vacare possumus &c. *Auctor Sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta. Sermone tertio in Octava.*

VIII. De fructu ex Communione percipiendo.

1. Antidotum est pro pœnitentibus, qui de peccato consurgunt, ac ne illuc recidant, conantur.

2. Cibus est justis, efficitque, ut virtute crescant, eosque magis fortes, atque robustos reddit.

3. Exquisitissimum convivium est perfectis, ibique inexplicabili charitate fruuntur. *Essais de Sermons Tomo 2.*

IX. Quid in bona Sanctaque Communione Dei filius conferat nobis.

1. Confert nobis cor suum nostris conjungendum non sine apertissimis benevolentiæ suæ signis.

2. Confert spiritum suum, ut secum in perfectam sensuum, studiorumque conformitatem ingrediamur.

3. Confert corpus suum nobis in cibum, quodammodo cum nostris incorporandum. *Auctor Sermonum Christianorum, Sermone quarto in Octavam.*

X. De fructu ex Communione hauriendo. Referri possunt fructus omnes, ex Communione recipiendi ad unum tantummodo, ad quem cæteri quoque redigi possunt, videlicet ad sanctitatem; quandoquidem finis, quem sibi proposuit Dei filius, seipsum nobis in hoc Sacramento communicans, hic fuit, ut videlicet nos sanctificaret. Hæc autem sanctitas consistit.

1. In animæ puritate, uti docet S. Thomas, hoc est in horrore peccati, omnisque terrenæ affectionis, ad quem nos hoc Sacramentum inducit, & quem Fidelis per illud aquirere potest.

2. In Firma, constantique unione cum Deo, hoc est in fideli ejusdem famulatu, atque voluntatum ejusdem obedientia. Per bonum Eucharistiæ usum status hic potest acquiri. *Auctor Sermonum in omnia argumenta &c. Sermone 5. Octavæ.*

XI. In Evangelium Octavæ S. Sacramenti: *Homo quidam fecit cænam magnam &c.*

Punctum primum. Cæna hæc vere magna est; 1. propter eum, qui hanc præparavit & qui ad eamdem invitat. 2. propter convivarum multitudinem, *vocavit multos.* Luc. 14. 3. Propter epulas, quæ afferuntur, Corpus videlicet, & Sanguinem Domini.

Punctum alterum. Eorum infelicitas, qui se se excusant, ne eidem intersint: *Amen dico vobis, nemo virorum illorum gustauit cænam meam. Essais de Sermons Tom. 4.*

XII. Tria sunt hominum genera, qui non recipiunt gratias, & benedictiones, quas in Eucharistiæ convivio nobis destinat Deus.

Primi ii sunt, qui raro ad illud accedunt, ac semet ipsos privant iis fructibus, quos ex frequentioribus Communionibus recipere possent.

Secundi sunt illi, qui accedunt quidem, sed sine veste nuptiali, hoc est non in statu gratiæ, qui tantum abest, quod gratias obtineant, ut immo ibi suam damnationem inveniant.

Postremi tandem ii, qui frigide accedunt, atque servant affectum erga venialium peccatorum habitum & in materia, cui periculum adjacet. *La Font in Dominica.*

XIII. In duobus Sermonis punctis considerari potest.

Primo. Summa Filii Dei Charitas omnes ad magnum hoc convivium invitantis.

Secundo. Noxia eorum incuria, qui eidem interesse, vel renuunt, vel contemnunt. *Joly. Propositionum Tomo 3.*

De frequenti Communione. Rationes, quas falso prætextimus, ut ab ea recedamus. XIV.

1. Prætextimus pietatem, & reverentiam erga divinum hoc Sacramentum, quæ re ipsa vera est pietatis, & devotionis carentia.

2. Majorem præparationem, quæ re ipsa vera est licentia.

3. Negotia, ac necessarias occupationes, quæ vere non ferenda est propriæ salutis negligentia.

Duo hominum genera a Communione recedunt ob duplicem abusum, qui in duplici concionis parte confutari potest. XV.

Primi sunt peccatores, qui se indignos existimant, sed quin conentur, ut se dignos ad accedendum præbeant, inde recedunt, ut in suis sceleribus perseverent, & ne a pravis habitibus suis recedere teneantur.

Alteri sunt, qui inde abstinent, quia meliores non evadunt, iisque ostendendum est, unicam rationem evadendi, esse crebro cum necessaria præparatione ad hoc Sacramentum accedere; quemadmodum e contra in deterius labitur, qui ab illo recedit, vel nimis diu accedere differt.

Quidquid magis utile dici potest in hoc de frequentis Communionis argumento duplici hac propositione potest comprehendi. 1. veram pietatem nos hortari, ut crebro communicemus. 2. frequenti communione pietatem veram ali, & confirmari. XVI.

1. Quamvis corripi nequeat, qui quandoque ab altari abstinet, ut ait S. Augustinus, attamen huic reverentiæ anteponendæ sunt charitas, & confidentia; quæ res extra omnem dubitationem posita videtur, quoniam vera pietas nos hortatur, ut crebro communicemus. Et sane vera pietas circa tria potest considerari, quæ Fideles ad bonas actiones impellunt. 1. circa spiritum pœnitentiæ; non enim Dei Filius aliter etiam nunc operatur erga peccatores, ac olim, cum in terris vivebat: tunc autem pœnitentes peccatores vocabat, cum illis versabatur, & tantum aberat, quod illos abjiceret, ut immo cum illis mensæ accumberet &c. 2. religionis etiam spiritus suadet, ut frequenter communicemus, ita enim Deo honor defertur; & reverentia in hoc posita est, ut digne communices. 3. charitatis, divinique amoris Spiritus ad id etiam impellit; hic enim amor ad arctissimam unionem contendit.

2. Ad veram pietatem confirmandam tria requiruntur. 1. obligatio, quæ ad illam nos cogat;

2. Finis. 3. Medium; quæ tria in frequenti Communionis usu inveniuntur.

Rationes, quæ nos ad crebro communicandum impellere debent. XVII.

1. Crebro communicare debemus, quia ipse Dei Filius invitat: & hanc illius mentem fuisse dicere possumus, corpus suum in cibum hominibus tradentis.

2. Crebro communicare debemus, quia ad id nos hortatur Ecclesia: satis liquet quænam fuerit priorum Fidelium consuetudo, & quid hac in re in Tridentina Synodo Ecclesia docuerit.

3. Crebro communicare debemus, quia necessitas, atque utilitas nostra suadent. *P. Nepueu in Considerationibus Tomo 2.*

His duobus suppositis, quæ invicem separari non possunt sæpe, ac digne communicandum esse; duas has afferre possumus propositiones pro Concionis argumento, & partitione. XVIII.

1. Præcipuam indignarum Communionum causam earum esse infrequentiam; quia peccatorum habitum invalescere patimur; 2. quia palam hac ratione ostendimus, vitam immutare nos minime velle. 3. quia periculum est, ne satis serio examine nos metipsos excutiamus, ac proinde malam confessionem efficiamus, quæ sacrilegam Communionem efficeret.

2. Facillimum esse, crebro communicantem digne communicare. 1. etenim sæpe communicans se magis,

magis, magisque conjungit Deo; 2. quia ut nosmet ad communicandum disponamus bonos actus elicimus; 3. quia altera quidem communio alterius dispositio est; 4. quia favores recipimus ad gratiam tuendam, novaque merita acquirenda, quæ nos efficiant digniores, qui ad sacrum hoc convivium accedamus.

XIX. Pro Concionis argumento assumi potest confutatio trium causarum, quas nonnulli prætexere solent, ut a frequenti abstineant communione.

1. Dignus non sum, qui ad Sanctum Sanctorum ascedam. Non operosum est, hanc prætextum explodere; inde enim sequeretur, numquam communicandum fore; quandonam enim dignus eris? &c.

2. Frequentium Communionum in pluribus abusus; qui etiam si abusus esset, hæccine rationabilis esset causa, se ipsum aliquo bono privare, quia plures eodem abutuntur?

3. Nullum majus præ duobus cæteris habet fundamentum, hoc est, hanc esse consuetudinem nuperissime invectam, & a Patribus nostris ignoratum, qui tamen æque ac nos boni erant. Facile hæc excusatio inanis eluditur, ostenditurque prorsus oppositum.

XX. Hæc ipsa de frequenti Communione Materia in duo puncta dividi potest.

1. Sæpe, ac digne communicare praxis est sanctissima, & consilium utilissimum.

2. Prætextus omnes, qui vulgo afferuntur, ut ab altari abstineatur, inanes sunt, ineptique.

Primæ partis rationes ex cibi effectibus desumuntur qui sunt: 1. vitam tueri; 2. vim, virtutemque afferre. 3. se se in substantiam nostram immutando efficere, ut crescamus; quæ tria transferri possunt ad cœlestem Eucharistiæ cibum; atque inde inferri, sæpe igitur esse sumendum.

Partis alterius est singillatim eos refellere prætextus, qui satis noti sunt, & quos jam memoravimus. *Hoc Systema est Auctoris Sermonum in omnia Ethica Christiana argumenta. Sermone pro secunda post Pentecostem Dominica.*

XXI. Duobus punctis ostendi potest.

1. Pietatem, ac devotionem invexisse frequentem Communionis consuetudinem.

2. Vivendi licentiam, ac devotionis tempore frequentem Communionis consuetudinem abrogasse. *Desumptum ex Sermone P. Stephani Chamillart.*

XXII. De Sacrilegis Communionibus. Ostendi possunt iniquitatis abyssi, quo noxiæ trahunt Communiones.

1. Satis est, aliquem hunc vitæ panem indigne frangere, ut sensim in infidelitatem ruat.

2. Huic verendum est, ne statim impudicus evadat: triplici verbo, fidei jacturam facere, impietatem non perhorrescere, omnibus libidinum impudicitiis se se mancipare, tres sunt fere inevitabiles pravę Communionis affectus. *Idem in Concione hujus argumenti.*

XXIII. Divinum hoc Sacramentum, quod vulgo Sacramentum vitæ vocatur, plurimis fit mortis Sacramentum.

1. Sacramentum mortis Filio Dei, cui intra se mors infertur.

2. Sacramentum mortis nobis metipsis. *Auctor Sermonum in omnia Ethica Christiana argumenta.*

XXIV. Aliud Systema Concionis de prava, & Sacrilega Communione.

Punctum 1. Magnitudo, & enormitas sceleris hujus, quod continet. 1. maximam ingratitudinem, 2. horribilem perfidiam; 3. sacrilegam rei omnium sanctissimæ pollutionem.

Punctum alterum. Communes horribilis hujus sceleris effectus. 1. cæcitas mentis, quæ efficit, ne videatur amplius evidens damnationis periculum, cui indigne communicans se se objicit. 2. cordis obduratio quod, teste Juda, nihil mollire potest. 3. denique desperatio, & impœnitentia. Nam in morte quęnam haberi potest spes in Deo, qui proditus fuit, & cui crudelior, quam quæ olim a Judæis, mors fuerit illata,

In eodem pravæ communionis argumento ostendendum est. 1. Magnum peccatum esse; 2. hoc bonorum peccatum esse. 3. hoc esse peccatum, quod sævissima ultione persequitur Deus. XXV.

Punctum primum hoc est Filio Dei contumeliam afferre in proprio ipsius corpore, & rem sanctissimam, sacratissimamque polluere. Videte quomodo velit Deus in cultu haberi Sancta, Templa, Aras. Qui indigne communicat reus est Sanguinis, & mortis Domini.

Alterum. Hoc bonorum peccatum est, ac sæpe eorum etiam, qui vehementius contra indignas Communiones declamant, ac de pluribus dici posset, quod olim Salvator de Juda: *Ecce qui intingit mecum manum in catino.* Marc. 14. *Ecce* hic iniquus, corruptusque Judex. *Ecce* hic impurus, ac voluptatibus deditus, qui ex impudicitiis suis emergere, & ab occasione recedere detrectat; hic mundi amator, hic hypocrita.

Quod ad tertium pertinet, nihil facilius est, quam hoc probare gravissimorum suppliciorum recensione, quibus Deus in hac, & in æterna vita, in animam, & in corpus animadvertit &c.

De sacrilega Communione. XXVI.

Punctum primum. Quemadmodum nihil majorem Deo defert honorem, quam sancta Communio, ita nihil majorem illi adfert contumeliam, quam communio nefaria, & sacrilega.

Punctum alterum. Nullum scelus est, quod contumeliosius Deum lacessat.

Tertium. Nullum scelus est, cui difficilius Deus veniam largiatur. *P. Nepueu Tomo 2. Considerationum.*

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque unde rerum copia desumi possit ad has concionum structuras exornandas.

Sanctus Cyprianus *Serm. de Lapsis* de indigne communicantium enormi scelere loquitur.

S. Augustinus *Epist.* 118. *ad Januarium* aperte ait, quod scenit de raris, crebrisque communionibus, atque ad id scita adfert præcepta.

Idem, vel Auctor Sermonum *ad Fratres in Eremo Serm.* 37. ostendit quanam puritate hoc Sacramentum recipi deceat Exemplo Ethnicorum Æthiopiæ Sacerdotum.

Origenes *Homil.* 13. *in Levit.* loquitur de ea dispositione, qua Eucharistia recipienda est.

Idem *Homil.* 35. *in S. Matth.* de illis loquitur, qui pravo fine eamdem recipiunt.

S. Basilius *Homil.* 1. *de Baptismo* in illos invehitur, qui in peccato Sacrum Salvatoris corpus recipiunt, & ostendit, quibusnam cum dispositionibus sit recipiendum.

S. Hieronymus in Apologia pro Libris contra Jovinianum sententiam suam aperit circa consuetudinem, quæ tunc Romæ vigebat quotidie communicandi.

Idem *l.* 2. *in cap.* 9. *Zachariæ* hæc explicans verba; *quid bonum ejus, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum?* de propriis divini hujus cibi effectibus verba facit.

S. Ambrosius *in libris de Sacramentis*, & præsertim libro 5. plurima, eaque præclara habet de dispositionibus ad hoc Sacramentum afferendis, de effectibus illius, & de frequenti Communione.

S. Gregorius *l.* 3. *in cap.* 6. *primi Reg.* in ea verba, *percussit autem Dominus de viris Bethsamitibus, eo quod vidissent arcam Domini*, fusius agit de illis, qui sancta Mysteria, vel indigne, vel parum reverenter attrectant.

S. Bernardus *Serm. de Cœna Domini* Sacramenti hujus effectus ostendit, & quomodo illi acceptam referre debeamus vitiorum, affectuumque nostrorum victoriam.

S. Chrysostomus *Tomo* 5. *Homil.* 61. probat illum, qui

qui Communionem recipere detrectat, non mereri communibus Fidelium precibus interesse.

Idem *Homil.* 3. *in Epist. ad Ephes.* ostendit cum reverentia nobis ad hanc mensam accedendum, neque eisdem interesse detrectandum.

Idem *Homil.* 13. *in Epist. ad Hebr.* docet quibus rarius, quibus frequentius sit communicandum.

Idem *Homil.* 7. *in cap.* 2. *S. Matth.* in peccato communicantes Herodi comparat, simulanti se pergere velle ad Messiam a Magis inventum adorandum.

Idem *Homil.* 45. *in S. Joannem*, ubi hunc vitæ panem esse probavit, loquitur de effectibus, quos gignit, & virtute, quam nobis communicat &c.

Idem *Homil.* 24. *in Primam S. Pauli ad Corinth. Epist.* docet quanam dispositione sit accedendum.

Idem *Homil.* 28. S. Pauli explicans verba, ostendit enormitatem sceleris eorum, qui indigne communicant; quod ipsum præstat Serm. 3. in Epist. S. Pauli ad Ephesios.

Idem *Homil.* 60. ad Populum Antiochenum, docet quanam puritate ad augustissimum hoc Sacramentum sit nobis accedendum.

Idem *Homil.* 5. *in prima ad Timotheum* ostendit, ut digne ad hanc Mensam accedamus, minus respiciendam esse temporis diuturnitatem, qua minime communicavimus, quam nostræ conscientiæ statum.

Ascetici

Thomas a Kempis lib. 4. de Imitatione JESU CHRISTI.

Dionysius Chartusianus in Operibus Minoribus *Tomo* 2.

Ludovicus Granatensis.

Alphonsus Rodriguez parte 2. de Perfectione Tractatu 7.

Ludovicus de Ponte. Tomo 1. de Perfectione Tractatu 4.

S. Franciscus Salesius in Introductione ad vitam devotam part. 2. cap. 20. & 21.

Recupitus de signis Prædestinationis &c. signo decimo.

P. Novet in Meditationibus de vita JESU CHRISTI in Sancto Sacramento.

P. Nepueu in Octava Sancti Sacramenti.

Idem in Christianis Considerationibus Tomo 2. & 4.

Nicolaus Lancicius, *Opusculo Spiritali* 14. *de Efficacia Eucharistiæ*.

P. Antonius de S. Martino a Porta, in libro, cui titulus *la Conduite de la grace*, parte ultima, ubi ostendit, frequentem Communionem validam esse rationem ad finalem gratiam assequendam; & quænam esse debeat frequenti huic Communioni præparatio.

P. Paulus de Barre in solitudine Philagiæ die decima.

P. Croiset Tomo 2. spiritualium considerationum loquitur de dispositionibus necessariis ad quotidie communicandum.

P. Caussinus in Aula Sancta lib. 3. sect. 12. loquitur de praxi Communionis.

Tridentinæ Synodi Catechismus, ubi loquitur de Eucharistiæ Sacramento.

Non deest infinita propemodum in omnibus linguis supellex Asceticorum, qui continent tractatus de ratione, & praxi bene communicandi. Eos recensere omnes impossibile esset; at præterire nequio librum non ita pridem a R. P. Vaubert Societatis JESU editum, cui titulus, *Traité de la Communion, ou Conduite pour communier Saintement;* ubi solide, simul ac utiliter pertractatur, quid quid hac in re desiderari posse videtur.

Concionatores

Quin de veteribus loquamur, qui in Octavis, quas edidere, de communione Sermonem instituere non prætermiserunt; hi ferme sunt, apud quos inveniri possunt ea, quæ huic sæculo sapiant.

P. Castillon in Octava sua de finibus JESU CHRISTI in hujus Eucharistici Sacramenti institutione, Sermonem habet de Communione frequenti.

P. de la Rue Sermone pro Dominica palmarum.

Idem Sermone ultimo octavæ suæ Eucharistiam considerat veluti panem, & viaticum, quo in vita, & morte roboramur.

P. Delingendes Sermone 2. Octavę illius, quam latine scripsit, de Sacramenti hujus effectibus verba facit; unde infert, hoc esse Amoris Sacramentum.

Idem Sermone 7. explicat unionem, quæ inter Corpus JESU CHRISTI, illudque recipientem adest.

Biroat in Octava sua, licet explicite de Communione verba non faciat, plurima tamen habet ad eam pertinentia.

Auctor Sermonum Christianorum Sermone 5. Octavę de bonis, pravisque Communionibus differit; & Sermone 7. ostendit Eucharistiam thesaurum esse irę in eos, qui accedunt indigne.

P. Texier in Octava sua aliquot Sermones habet hujus argumenti.

Reina Auctor Italus latine redditus Sermone 35. Quadragesimæ loquitur de vita divina, quam nobis divinum hoc Sacramentum communicat, deque pluribus aliis rebus ad Communionem spectantibus.

Auctor Sermonum in omnia Ethicæ Christianę argumenta pro argumento Octavę Sanctissimi Sacramenti ea assumpsit, quæ unice ad Communionem pertinent, scilicet præparationem, quæ afferenda est; modum, quo Dei Filius a nobis est excipiendus; Frequentem Communionem, fructumque inde percipiendum, & Communionem sacrilegam &c.

Quicumque octavas ediderunt de Sanctissimo Sacramento aliquem habet hujus argumenti Sermonem, tamquam maxime moralis, atque perutilis. Qui collectanea hujus argumenti ediderunt

Quicumque locos communes ediderunt, hoc argumentum non omiserunt; hi autem ferme fusius illud persecuti sunt.

Ludovicus Granatensis. *Titul. Eucharistia* in locis communibus.

Busęus in sex capitibus Viridarii sui ea omnia collegit, quæ de Communione potuit invenire. *Titulo Eucharistia.*

Labatha prę aliis etiam fusius hoc argumentum pertractat. *Titul. Eucharistia*.

Raynerius de Pisis *Tit. Eucharistia*.

Drexellius *in Rosis Select. part.* 2. *c.* 8.

Lohner *Tit. Eucharistia*.

PARAGRAPHUS III.

Loci, Exempla, & Applicationes Scripturarum huic argumento.

Panis cor hominis confirmet. Psalm. 103.

Calix meus inebrians quam præclarus est! Ps. 22.

Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Psalm. 115.

Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt Dominum qui requirunt eum, vivent corda eorum in sæculum sæculi. Psalm. 21.

Et ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & 40. noctibus. 3. Reg. c. 19.

Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. Prov. 9.

Angelorum esca nutrivisti populum tuum, & paratum panem de cælo præstitisti illis, sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem. Sapient. 16.

Quid enim bonum ejus est, & quid pulchrum ejus nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Zachar. 9.

Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris. Isaiæ 18.

Coinquinabar in medio eorum. Ezech. 22.

Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Matth. 28.

Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Joann. 6.

Panis

Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Ibidem.

Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Joan. 6.

Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam; & ego resuscitabo eum in novissimo die. Ibidem.

Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Ibidem.

Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Ibidem.

Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. 1. ad Cor. c. 11.

Quotiescumque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat. Ibidem.

Quicumque manducaverit panem hunc; vel biberit calicem Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini. Ibidem.

Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini. Ibidem.

Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? 1. ad Corinth. 10.

Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. Ibidem.

Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem; & qui manducat me, & ipse vivet propter me. Joann. 6.

Erant perseverantes in communicatione fractionis panis. Act. 2.

Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione moritur: quanto putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit? Ad Hebr. 10.

Nauseat anima nostra super cibo isto levissimo. Numer. 21.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Luc. 11.

Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Psalm. 101.

Exempla, vel Figuræ Veteris Testamenti.

Manna figura Eucharistiæ

NEmo unus ignorat, Mannam ex præcipuis Eucharistiæ figuris fuisse: hoc ipse Dei Filius innuit, cum cœlestem, vivumque panem, quem hominibus in nova lege traditurus est, præfert veteri huic pani Angelorum manu elaborato. Duarum harum cęlestium epularum similitudo in eorum effectibus præsertim elucet, quoniam Manna, quidem omne saporis genus, ut hodie Eucharisticus panis, in se continebat, illa quidem pro corpore, hic autem pro anima: verum hoc Salvator discriminis inter utramque ferculum statuit, quod Manna Israelitas a morte non tuebatur, cum Eucharistia hodie corporibus nostris conferat facultatem aliquando consurgendi, & animabus nostris vivendi vita gratiæ, simul & gloriæ. *Patres vestri manducaverunt manna, & mortui sunt; qui manducat hunc panem vivet in æternum.* Joan. 6.

Arca veteris Testamenti ipsa quoque Sacramentum novæ legis præsignavit. Hæc arca erat populorum consolatio, eorum refugium, & virtus, cum ab hostibus urgebantur: hæc tamen Bethsamitarum cladem peperit, quorum ultra quinquaginta millia delevit Deus, eo quod non satis reverenter eamdem intuiti fuissent. Oza fuit morte perculsus eodem temporis momento, quo manum est ausus extendere, ut eam labantem fulciret; sed Obededom illam domi suæ forte longe feliciori conspexit, & Dominus eum benedictionibus, & prosperitatibus cumulavit illam remuneraturus pietatem, ac religionem, qua Sanctus hic Israelita illum receperat. Hæc ad nostram doctrinam dicta sunt: Si enim Deus tanta severitate in eos animadverit, qui figuræ omnem eam, quam debebant, reverentiam non præstitere, quam districte eos puniet, qui erga rem figuratam non præ se ferent profundam eam religionem, quam ab omnibus ad eam accedentibus exigit? Quid facere tenemur, ne in funestum nobismet virus convertamus, quod traditur nobis tamquam malorum omnium antidotum, & medicina, & ne calamitose in ipso vitę fonte mortem inveniamus?

Asueri convivium

Assueri convivium dimidiatum annum sine ulla intermissione permansit, & ait Scriptura hanc ipsam temporis circumstantiam maximam conciliasse admirationem Principis magnificentiæ in universa terra. JESU CHRISTI Convivium in Eucharistia non annum integrum, sed usque ad sęculorum consummationem producendum est: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Quæcumque effulserit in Assueri convivio Magnificentia, & quæcumque in illis effulgeat, quæ in terris fieri consueverunt, fatendum est tamen brevi eorum diuturnitate gaudium semper effici imperfectum; id autem de Filii Dei convivio dicendum non est, quantum usque in sæculorum finem est duraturum. Si intra unius tantum dici spatium terminaretur, diceret forsasse quispiam, tempus jam abisse, & ad illud reverti, non amplius licere; sed hujus convivum tempus non præterit, quotidie rursus incipit, atque in nostra positum est potestate divina hac esca saginari.

Agnus Paschalis

Agnus Paschalis alia fuit divini hujus Sacramenti figura nequaquam ignobilior, quam prima. Satis compertum est, quibus cęremoniis primum immolaretur, & deinde cum azimis panibus comederetur, quod Eucharistiam repræsentat, quatenus sacrificium, Sacramentum, & cibum; qua in re hęc figura præstantior videtur, quam reliquæ; exhibet enim omnes eas rationes, quibus Eucharistia potest considerari.

Rubi ardentis figura morum exhibet, quo ad Eucharistiæ Sacramentū accedendum est

Cum Deus se primum sub rubi ardentis imagine proderit, Moyses admiratione, & stupore hujus spectaculi perculsus, primum quidem voluit accedere, ut distinctius miraculum intueretur; sed vox illius auribus accidit dicens: *solve calceamenta pedum tuorum; locus in quo stas terra Sancta est.* Voluit Deus illico temerarium, ac præcipitem motum compescere, quo Moyses rubum versus ferebatur: cum enim de illius agitur conspectu, homo numquam satis sibi cavere potest, neque satis modeste se gerere; præcepit autem, ut solveret calceamenta de pedibus suis, quia sub corporeę hujus actionis figura, interiorem sanctificationem voluit innuere: hoc enim idem fuit ac præcipere, ut quid quid humile, ac terrenum erat, exueret, atque ab antiquis sordibus se se expiaret; quod nos docet quanta cum puritate accedere debeamus ad Eucharistiam ubi Dei Filius præsens est longe diversa ratione ac in rubo, ubi ostendit se Moysi; quia illius corpus, & sanguis hic vere, ac realiter adsunt, ut etiam per concomitantiam illius persona, & divinitas. Inde judicare est, quam necessarium sit illum cum totius animæ nostræ collectione, omniumque cogitationum nostrarum supra terrena qualibet elevatione recipere; serio nos metipsos executiendo, ut dignoscamus, utrum indigni simus, qui ad divinam hanc mensam accedamus.

Panis, quē comedit Elias, & qui eidem robur tribuit.

Meminerimus, quid Eliæ Prophetæ acciderit. Fugiebat ille persecutiones crudelissimæ Jezabel, & post quam in horrida solitudine errasset nullo recreatus cibo, fessus itinere, viribus exhaustus; humi discubuit modicam requiem carpturus. Nonne hæc naturalis est imago status illius, in quo plurimi Fideles quotidie versantur? Vix ille somno captus fuit, cum Angelus excitavit illum clamans; surge, & comede. Dicto paruit, & cum vix subcinericium panem gustasset, quem prope caput suum nactus est, confirmatæ fuerunt vires illius, & haud ægre usque ad Montem Oreb ambulavit. Hoc ipsum dici potest infirmis, languentibusque animabus. Surgite, accipite, & comedite cęlestem hunc Eucharistiæ panem, cujus non nisi figura erat Eliæ panis, & roboramini.

Per

Per hujus vim in virtutis viam incedetis; vosmet evehetis ad sublimiorem perfectionem, quæ per montem illum exhibetur, cujus nomen Dei visionem significat. Verum est, Prophetam, ubi primum ex hoc pane comedit, iterum viribus defecisse, sed præcepit Angelus, ut rursus vesceretur: ut nos inde intelligeremus, si una communione cor nostrum non omnino inflammetur, eam nobis esse iterandam, donec primus fervor iterum fuerit incensus.

Figuræ quædam, quæ ostendunt, qua puritate ad hoc Sacramentum sit accedendum

In Levitico videmus, si quis immundus per audaciam in partem accedere voluisset victimarum, quæ per oblationem fuerant sanctificatæ a filiis Israel, hunc morte fuisse damnatum: *Omnis homo, qui accesserit ad ea, quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia peribit coram Domino* Levit. 22. In numeris legimus, filios Aaron eo, quod attulissent ad Altare ignem non sacrum, ultrici flamma, quæ inde exarsit, absumptos fuisse. In secundo Regum libro invenimus, Ozam eo quod Arcam attingere ausus est, cum Sacerdos non esset, cæsum a Domino fuisse, qui manus adeo audaces ferre non potuit, quamvis ad labantem arcam sustinendam fuissent admotæ. Quanto ergo majori ratione mortem merentur illi, qui indigne vescuntur carne, non illa quidem mortua agnorum, & vitulorum, sed hac viventi, immortali, & divina JESU CHRISTI.

Exempla, & Parabolæ Novi Testamenti.

Parabola illius, qui ad convivium accessit sine veste nuptiali

UT cœlesti huic convivio interesse possimus, atque ut digne communicemus, in gratia, & charitate simus oportet. Egregiam hujus rei figuram in Evangelica Parabola habemus, ubi ille, qui sine veste nuptiali ad Nuptiale convivium accesserat, inde turpiter ejectus fuit. Rex enim, cum minime ferre posset insolentiam, qua ille ad mensam ausus fuerat accedere, præcepit, ut vi divelleretur, & manibus, pedibusque ligatis in tenebras exteriores projiceretur. Charitas hæc est vestis nuptialis, qua indui oportet, ut qui cœlestis Convivii aulam ingrediatur, nisi subire velit invitantis indignationem, ac sævissimis quibuslibet suppliciis se objicere; ea vero perfecta sit, non oportet, ut divinæ huic mensæ admittamur.

Hoc Salvator ipse nos docet, ubi sub parabola Patris familias ad convivium invitantis ægros, cæcos, & claudos, ad Sanctissimam hanc mensam eos etiam accersit, qui sunt adhuc imperfecti. Hoc etiam vetus Ecclesiæ praxis tradit infantibus, adultisque omnibus Communionem præbentis illa ipsa die, qua baptismo erant abluti, atque Hæreticis die illa, qua erant reconciliati; Liquet enim neutros nondum ad sublimem perfectionis gradum pervenisse: & cum quibusdam peccatoribus differebatur diu post eorum confessionem; hoc non inde fiebat, quod judicaret Ecclesia, summam requiri perfectionem in communicante, sed ut plane cognosceret conversionis eorum sinceritatem, atque ut severa hac punitione majorem, illis scelerum suorum horrorem immitteret.

Indigne communicantium pœna, Judæ exemplo

Judas infelicissimus terribile proponitur exemplum indigne communicantibus: *& post buccellam introivit in eum Sathanas*. Statim enim ac indigne Domini sui corpus recepit, dæmonis potestati traditus fuit, qui novam illius cœpit possessionem. Ante hoc scelus Dei Filius validas illi inspirationes tribuerat, ut de avaritia; in quam erat proclivis, illum erueret; illum patrandorum miraculorum potestate donaverat, illum suis beneficiis, favoribusque cumulaverat: sed ex quo per summum nefas ausus est illius Corpus comedere, & bibere Sanguinem in peccati statu, illico in Sathanæ potestatem fuit traditus. Permisit Dei Filius, ut Dæmon illo potiretur, eumque deinde in Magistri proditionem, ac demum in desperationem impelleret, ut mortales omnes & sceleris ejusdem enormitatem, & supplicii gravitatem cognoscerent.

APPLICATIONES.

DÆmon nobiscum alia prorsus insistit via ab illa, qua primos Parentes nostros aggressus est cum felicissimo eventu. Cum enim his, proposita mortis pœna, præcepisset Deus, ne ex quodam fructu vescerentur, ausus est Dæmon illis suadere futurum ut si comederent, non morerentur quidem, sed converterentur in Deos, & persuasit. Sed Salvator ut nos ad communicandum invitet, affirmat, cœlestem hunc panem immortalem, divinamque vitam nobis communicaturum, & si eo nosmet abstinuerimus, mortem minitatur. Quid porro Dæmon omnibus Filii Dei consiliis adversaturus? plurimis suadet, si eumdem comederint, mortem in illo inventuros, quia indigni sunt, qui eodem vescantur. *Consideratio hac ex Ruperto Abbate desumpta est.*

Per Communionem J.C. similes evadimus

Tentavit etiam Dæmon parentes nostros illis dicens, ex hoc fructu comedentes *Eritis sicut Dii*. Hoc illi crediderunt, quamvis Deus minitatus fuisset futurum, ut eo ipso, quo comederent, momento morerentur. Ut huic malo Dominus occurrat, nos ipse quoque tentat, & ait, comedite corpus meum, & Sanguinem meum bibite, & eritis sicut Dii. Et profecto cœlestis hujus panis natura longe alia est a natura panis vulgaris. Illum in substantiam nostram non vertimus, cum eodem vescimur; ipse e contra nos mutat, quod moraliter in hoc sensu intelligendum est, nos videlicet ab ipso sibi similes fieri. Quapropter S. August. ita Salvatorem loquentem inducit: *Non ego mutabor in te, sed tu mutaberis in me.*

Exi a me, quia homo peccator sum. Luc. 5. Hæc dixit S. Petrus Apostolus, cum importuna humilitate a se removere conabatur honorem, quem illi Magister suus collaturus erat pedes illius abluendo. Hæc quidem Sententia optima est, & justa in Christiano, quem Dei Filius ad suam mensam invitat; verum illum non debet ab altari removere, ac prohibere, ne ibi suum Salvatorem accipiat; qui enim id fecerit se se iis objiciet minis, quas ille eidem Apostolo intentavit: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*. Joan. 13. Nos metipsos semper hac indignos gratia existimemus; sed eum illam recipere possumus, ne nosmet eadem privemus. *Hæc sententia est Auctoris libelli de Imitatione JESU CHRISTI.*

Qui manducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem in me manet, & ego in eo. Joan. 6. Ex his verbis inferendum est, panem hunc, & hunc potum longe aliter cum nostra conjugi substantia, quam vulgaria alimenta. Quamvis enim dicatur, qui aliquo cibo vescitur, hunc habere in se ipso; nemo tamen dixit unquam, illum in hoc cibo permanere. Improprie loqueretur etiam qui diceret, cibum hunc in eo permanere, quia corruptibilis est, & in illius substantiam convertitur.

De indigna communione

Adhuc esca eorum in ore ipsorum; & ira Dei ascendit super eos. De indigne communicantibus dici potest, quod Regius Propheta de Israelitis ait, cum Mannæ, quam Deus illis tradiderat, ut in deserto alerentur, pertæsi alias poposcerunt epulas, & illas, quas in Ægypto reliquerant, concupiverunt; videlicet iram Dei in eos exarsisse, cum adhuc in ore ipsorum versarentur dapes, quæ divinitus ipsis depluerant. Enim vero eodem temporis momento, quo in mortali peccato sacer hic cibus accipitur, suum a quocumque Judicium, suaque damnatio manducatur. Quemadmodum autem ea, quibus vescimur, arcte adeo nobis adhærent, & conjunguntur, ut illa deinde a nobis separari minime possint, ita diceres, iram Dei, cujus proprius effectus est nostrum Judicium, atque damnatio, ita nobis metipsis per Sacrilegam Communionem inhærere.

Caro mea vere est cibus, & Sanguis meus vere est potus Joan. 6. S. Ambrosius *lib. 5. de Sacramentis cap. 4.* duplicis meminit transformationis in hoc adorabili

bili Mysterio; & asserit etiam alteram alterius esse probationem. Prima quidem miraculosa est mutatio substantiæ panis, & vini in substantiam Corporis, & Sanguinis JESU CHRISTI; altera vero, quo licet mortalis fit, est nihilominus miraculosa, & supra naturæ vires posita, veteris hominis in hominem novum est immutatio: namque post bonam Communionem mores, vivendi ratio, desideria, effectusque immutantur; Veteres habitus relinquuntur, ac prorsus oppositi induuntur; quapropter S. Augustinus ait: *perit quodammodo humana mens, & fit divina*. In Ps.35.

En tibi locos aliquot Scripturæ, qui felici eventu ad hoc argumentum possunt transferri.

Si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero. Marc.5.

Qui intingit mecum manum in parapside, hic me tradet. Matth.26.

Ecce tetigit hoc labia tua. Isajæ 6.

PARAGRAPHUS IV.

Sanctorum Patrum loci, atque Sententiæ hujus argumenti.

DUM *caro Corpore & Sanguine Christi vescitur de Deo anima saginatur*. Tertull.de resurrect.caro.c.8.

Hunc panem dari quotidie postulamus, ne dum absentes, & non communicantes a cœlesti Pane prohibemur, a Christi Corpore separemur. Cyprian. de Orat. Dominica.

Timendum est & orandum, ne, dum quis abstinens separatur a Christi Corpore, procul remaneat a salute; comminante ipso, & dicente, nisi manducaveritis Carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis. Idem ibid.

Mens deficit quam recepta Eucharistia non erigit. Idem, Epist.30.

Quos excitamus & hortamur ad prælium, non inermes nudosque relinquimus, sed protectione Corporis & Sanguinis Christi munimus. Idem, Epist.45. ad Cornel.

Eucharistia fidelem a se alienat, & ex terreno facit cœlestem. Idem, l. 2. Epist. Epist. 3. ad Cæcil.

Qui sumit Eucharistiam indigne, reus est carnis Dominicæ, ac si Dominum occidisset, & Sanguinem ejus fudisset. Idem, Tract.de lapsis

Quomodo morietur cui cibus vita est? Ambros. Serm.18.in Ps.118.

Ille panis vitæ æternæ, qui animam nostram fulcit. Idem, in Ps.118.

Christus mihi cibus, Christus mihi potus: non jam ad satietatem mei annuos expecto proventus; Christus mihi quotidie ministratur. Idem, ibid.

Vivificat Corpus Christi, & ad incorruptionem sua participatione perducit. Cyrill.Alex. l. 3. in Joan. c.37.

Christus in hoc Sacramento sevientem membrum legem sedat, collisos redintegrat, perturbationes animi extinguit. Idem, l.4.in Joan.cap.17.

Quemadmodum si quis igne liquefactam ceram alteri ceræ similiter liquefactæ ita miscuerit, ut unum quid ex utriusque factum videatur; sic communicatione Corporis, & Sanguinis Christi, ipse in nobis est, & nos in ipso. Idem, l.10.c.13.

Communicare per singulos dies, & participare de sacro Corpore & Sanguine Christi, pulchrum est & valde utile, ipso manifeste dicente: qui manducat meam Carnem & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam. Basil. ad Cæsariam Patriciam.

Quid est proprium eorum qui manducant panem & bibunt poculum Dei? Ut jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est. Idem.

Convenistis frangentes panem unum, qui pharmacum immortalitatis est, antidotum ne moriamur, sed vivamus semper in Jesu Christo. S.Ignatius Martyr, Epist.ad Ephes.

Dedi eis esum Corporis mei, ipse & cibus & conviva. Hier.in c.11.Oseæ.

Corpus nostrum consequitur immortalitatem, Corporis Christi immortalitati conjunctum. Greg.Nyss.orat.Catech.c.37.

Deifica Communio. S.Dionys.l.de Eccl. Hierarch. c.1.

Æterna vita esca. Hilarius de Trinit.

Punici Christiani, sacramentum Corporis Christi nihil aliud quam vitam vocant. Aug. l. de pecc.merit. & remiss.c.24.

Corpore & sanguine, quo quotidie in Ecclesia pascimur & potamur, participes unius summæ charitatis efficimur. Aug.ib.c.14.

Non quod videtur, sed quod creditur, pascit. Idem, contra Faustum.

Ille non audet honorando sumere, & ille honorando, non audet ullum diem prætermittere; contemptum solum non vult cibus iste. Idem, tract.60.in Joann.

Peccata, si non tanta sunt, ut excommunicandus quisque videatur, non debet se a quotidiana medicina Dominici Corporis separare. Idem, ibid.

Quotidie Eucharistiæ Communionem percipere, nec laudo, nec reprehendo; omnibus tamen Dominicis diebus suadeo & hortor; si tamen mens sine voluntate peccandi sit. Auctor lib.de Eccl.dogm.qui tribuitur August.

Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit, sic vive, ut quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Ibidem.

Datum nobis est pignus, in quo sentimus ejus dulcedinem, & desideramus ipsum vitæ fontem, ubi sobria ebrietate inundamur. Talis ebrietas non evertit mentem, sed rapit sursum, & oblivionem præstat omnium terrenorum. August.l.de agone Christ.

Dominus Angelorum factus est homo, ut panem Angelorum manducaret homo. Idem, Serm. 13.de temp.

Illud bibere, quid est nisi vivere? manduca vitam, bibe vitam. Idem, Hom.de verbis Dom.

Cum cibo & potu, id appetant homines, ut non esuriant neque sitiant; hoc vero non præstat nisi ille cibus & potus, qui eos a quibus sumitur, incorruptibiles facit, & immortales. Idem, tr.26.in Joann.

Cibus sum grandiorum: cresce & manducabis me: nec tu me mutabis, sicut cibum carnis, in te, sed tu mutaberis in me. Idem, l.7.Conf.

In Christi Corpore vita nostra consistit: mutet ergo vitam qui vult accipere vitam; si non mutet vitam, ad judicium accipiet vitam. Idem, Serm. de temp.

Panis iste famem interioris hominis requirit. Idem.

Calix tuus inebrians quam præclarus est? Hoc calice inebriati erant Martyres, quando ad passionem euntes, suos non agnoscebant. Idem, in Psalm. 35.

Sacramento Corporis Domini subjugatus est mundus Aug.ad Jannarium.

Si quoties effunditur, Sanguis, in remissionem peccatorum funditur, debeo illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debeo habere medicinam. Ambr. de Sacram.

Hic Sanguis animæ nobilitatem non finit languescere, hic Sanguis facit ut imago in nobis regni floreat. Chrys.Hom.45.in Joannem.

Tamquam Leones ignem spirantes ab hac mensa recedamus; diabolo facti terribiles. Idem, Hom.61.ad Popul.Antioch.

Dum huic nos unimur, efficimur unum Christi corpus, & una caro. Idem, Hom.83.in Matth.

Non minus detestabile est in os pollutum quam in sterquilinium mittere Dei Filium. Idem.

Non est audacia sæpe accedere, sed indigne vel semel. Idem.

Quemadmodum frigida accessio periculosa est; ita nulla

nulla mysticæ hujus cœnæ participatio. Idem, Hom.24 super 1.ad Corinth.

Spem nobis de futuris præbet, quippe qui nobis hic seipsum tradidit, multo magis id faciet in futuro. Idem, Hom.6.ad Popul.Antioch.

Quis Pastor oves proprio pascit cruore?....ipse autem nos proprio pascit sanguine. Et per omnia nos sibi coagmentat. Idem, Hom.83.in Matth:

Parentes, filios sæpe aliis tradunt alendos. Ego autem, ait Christus, *non ita; sed carnibus meis alo, & meipsum vobis appono*. Idem, Hom.61.ad Popul. Antioch.

Unicuique fidelium se Christus per mysterium commiscet. Hom.83.in Matth.

Unum corpus efficimur, membra ex carne ejus, & ex ossibus ejus; ut autem non tantum charitate hoc fiamus, verum etiam ipsa re, in illam commisceamur carnem, hoc per escam efficitur, quam nobis largitus est. Idem, Hom.61.ad Popul.Antioch.

Os spirituali igne repletum. Ita vocat os sumentis Eucharistiam. Idem. Hom.83.in Matth.

Nemo nauseans accedat, nemo remissus; sed excitati, incensi, ac ferventes omnes accedant. Idem in Matth.

Non aliud agit participatio Corporis & Sanguinis Christi, quam ut ad id quod sumimus transeamus. S. Leo de Pass. Dom.

Cibus ejus ipse sum, Christus Dominus eum pascit, pascitur. Bernard.

Duo illud Sacramentum operatur in nobis, ut videlicet & sensum minuat in minimis, & in gravioribus peccatis tollat omnino consensum. Idem, Serm.in cœna Domini.

Spiritalis insitio.... si ejus sacratissimæ inseramur vitæ, consortes Dei; divinorumque participes reddimus, Dionys.in Ecclesf.Hierarch.

Accedere indigne horrendum judicium; non accedere ex notabili negligentia, vel contemptu, damnabile est. Sanctus Bonaventura de Præp. ad Miss. cap.4.

Terretur adversarius, dum videt Christiani labia Christi cruore rubentia; agnoscit enim præsto esse suæ perditionis indicium, & divinæ victoriæ, qua captivatus & obrutus est, non tolerat instrumentum. Petrus Damiani, opusc.de instit.monast.

Notissimum futuræ felicitatis indicium, ac divinæ miserationis præsagium certum. Laurent. Justinian. Serm.de Euch.

Toties homo Angelorum manducat panem, quoties Corporis & Sanguinis Christi percipit sacramentum; nam quantumvis non eodem modo quo illi, eumdem tamen manducant cibum. Idem, ibid.

Spiritualis dulcedo tamquam in proprio fonte gustatur. D.Thomas opusc.57.

Si in mortali cibo tanta vis inest, ut quotidie vitam labentem reparet, viresque restituat; Idem sentiendum de hoc immortali cibo, in quo vita etiam præstatur. Paschas.l.de Corp. & Sang. Christi

Concorporei & consanguinei Christi facti estis. Cyrill.Jerosol.Serm.Catech.

Amabile futuræ jucunditatis præludium. Matth. Wormatiensis

Antidotum: quo a peccatis mortalibus præservamur Conc.Trid.sess.13.c.2.

Panem vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ. Canon Missæ.

In cassum assistimus altari, si nullus est qui communicet: si non es hostia dignus, nec oratione. Chrysost. in Epist.ad Timoth.Hom.5.

Hoc est quod universa perturbat, quia non munditia animi, verum intervallo temporis longiore, constare meritum putas. Idem, ibid.

Et nos ille possideat, & nos illum possideamus. Aug.tr.2.in Joann.

Quomodo non exultet anima, quæ se sentit dignam effectam divini Verbi præsentia? Laurent. Justin.l.de cast.Con.c.22.

Cogita quali sis insignitus honore, quali mensa fruaris. Chrys.Hom.60.ad Popul.Antioch.

Per cibum istum sacratissimum in suam nos Christus traducit naturam, Deiformesque nos reddit. Dionys. de cœlesti Hierarch.

Ipse conviva & convivium, ipse comedens & qui comeditur. Hier Epist.150.ad Hedib.

Qui amat hanc carnem, non est amicus carnis suæ. Greg.Nyssen.

PARAGRAPHUS V.

Quid erui ex Theologia ad hoc argumentum possit.

ADorabilis Filii Dei corporis receptio in Eucharistia vulgo communionis nomine exprimitur, quod ex illis Apostoli verbis desumptum est. *Calix benedictionis cui benedicimus, non ne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est* 1.ad Cor.10. Hoc enim Sacramentum, S.Joanne Damasceno teste, non solum nos JESUS CHRISTO conjungit, nosq; carnis, & divinitatis suæ participes facit, verum etiam nosmet invicem in eodem JESU CHRISTO consociat, atq. ibi, ut ita dicam, incorporat ut nos omnes cum illo unum corpus efficiat. Itaq; communicare est recipere Corpus, & sanguinem Dei, qui factus est homo, & qui se nobis arcte conjungere cupiens, nobisque amorem suum testari, panis, & vini speciebus occulitur, ut ita se nobis tradat in cibum. *Quid communio, & communicare.*

Dominici corporis recipiendi necessitas, præcepti tantummodo est in Adultis etiam, qui baptizati sunt, ubi illud recipere possint, quamobrem S.Thomas *q.* 73. *ar.*3. concludit, usum, & actualem receptionem Eucharistici panis, si in se ipsa spectetur, non esse de necessitate salutis; seu quod qui actu illum recipere nequit, potest habere gratiam, & salutem per sanctum desiderium recipiendi hoc Sacramentum, quemadmodum Catechumenus salutem obtinere potest per baptismum flaminis, atque amoris; seu denique quod ad salutem indipiscendam satis est participes esse unitatis Ecclesiæ, vel mystici Corporis JESU CHRISTI per fidem, & charitatem.

Affirmari tamen potest, Eucharistiam efficacissimum, & maxime necessarium esse medium ex iis, quæ nobis Dei Filius reliquit, ut immortalitatis suæ fieremus participes. Ut hoc nobis persuadeatur, scire sufficit, Salvatorem declarasse nobis in Discipulorum suorum persona, eos qui suam carnem, & sanguinem non manducaverit, biberitque, vitam æternam assecuturos non esse: *Nisi manducaveritis Carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem non habebitis vitam in vobis*. Joan.6. Hæc exclusio adeo explicita est, ut de hujus Sacramenti necessitate non liceat ambigere. Gratia immortalitatis magno huic Mysterio inhæret, & nemo ab eodem abesse potest, quin se ipsum privet effectu, qué in accedétibus ad ipsū operatur. *Eucharistia ad immortalitatem obtinend. necessaria*

Verum est, Baptismum vitam gratiæ conferre, & Pœnitentiam illis eamdem reddere qui illius jacturam subjere; sed verum, quoque est, duo hæc Sacramenta virtutem suam a Corpore, & Sanguine JESU CHRISTI tamquam ex suo fonte recipere. Mors hujus eorū verum extitit principium; sanguinis ejusdem effusio hanc a Deo obtinuit, nobisque promeruit gratiam: sed hæc vita nobis ratione longe præstantiori, nobiliori, & magis affluente per Sacramentum mortis ipsius communicatur. Baptismus huic vitæ principium præbet, eam reparat Pœnitentia; sed Corporis, & Sanguinis JESU CHRISTI participatio eam fovet, nutrit, atque confirmat. Hæc illi perfectionem impertit, & scimus ab hac illam a quamplurimis, quibus patet, periculis præservari.

Cum dicitur Eucharistia gratiam communicare, non intelligendum est perinde ac necessarium minime sit, eum, qui vult digne communicare antea gratiam obtinuisse; sed hoc dicitur primo, quod prima videlicet gratia, sine qua nemo ad hoc Sacramentum debet accedere, ibi mirabile incrementum accipit; & quemadmodum corpus non conservatur solum cibo corporali, verum inde novum virium augmentum recipit; ita Eucharistia quoque, qui spiritualis est animæ cibus, non tuetur solum *Quo in sensu intelligendum sit, ab Eucharistia gratiam communicari.*

vitam

vitam spiritualem, verum etiam novam virium tribuit accessionem. Secundo quod in hoc Sacramento auctor gratiæ continetur, & quomodo JESUS CHRISTUS in Mundum veniens visibili ratione contulit gratiam, ita in nos sacramentaliter veniens per Communionem vitam gratiæ operatur in nobis. Tertio, licet juxta Theologorum omnium sententiam, hoc Sacramentum justificantem gratiam non tribuat in prima divini sui Institutoris intentione, propterea quod Sacramentum est vivorum, & in nobis vitam supponit; hanc tamen gratiam operatur in nobis juxta eorumdem Theologorum communem sententiam, ubi quis lethalis alicujus culpæ reus, quem ignorat, bona fide, se in gratia putans esse attritionis actu elicito recipit Communionem.

Proprius Eucharistiæ effectus in animabus nostris.

Non satis fuit Salvatori, nobis per Communionem elargiri vitam, eadem utitur etiam, ut nos contra inimicos nostros confirmet, languoribus, ægritudinibusque spiritualibus medeatur, animasque nostras quibusdam veluti gradibus ad charitatis perfectionem attollet. Namque ex D. Thomæ sententia, cibus spiritualis in animæ vita eosdem parit effectus, quos in corporis vita cibus corporeus, hic quidem corporis vires tuetur, & reparat, ille vero vires reficit spirituales.

Animadvertendum est etiam præter universalem gratiam, quæ omnibus Sacramentis adhæret, singula gratiam habere sibi propriam; per Baptismum primam gratiarum omnium recipimus; per Confirmationem illa roboratur in nobis; Pœnitentia vulneribus nostris medetur; Extrema Unctio contra mortis impetum munit; sed per Eucharistiam de Deo alimur, vivimusque. Evadimus Filii Dei per Baptismum; per Confirmationem in fide inconcussi manemus: in Pœnitentia per misericordiam Dei peccata nostra remittuntur: sed per Eucharistiam novā adhuc cū Deo unionē cōtrahimus.

Quomodo Filio Dei per Communionē conjungimur.

Cum Patribus, atque Theologis duplex in JESU CHRISTO corpus distinguendum est; alterum naturale, mysticum alterum. Primum quidem in Virginis Deiparæ sinu induit; alterum vero sibi ex omnibus fidelibus efformavit. Nos autem per dignam naturalis Corporis ejusdem receptionem evadimus membra mystici corporis ejus ratione longe præstantiori, quam per alia Sacramenta. Mysticum JESU CHRISTI corpus Ecclesia est, inquit S. Thomas, hujus ille Caput est, & fideles omnes in statu gratiæ sunt membra; & per Communionem illi incorporantur.

Prima, quæ requiritur dispositio, ut digne Eucharistiæ Sacramentum recipiatur, est nosse discrimen illud, quod inter sacram hanc, profanasque mensas, inter cœlestem hunc panem, & panem communem, vulgaremq; intercedit, cognoscere. Quod quidem fit, ubi creditur hoc verum Corpus, hic verus esse Domini sanguis, quam Angeli in Cœlo venerantur: satis enim esse debet Mysterii hujus altitudinem admirari, quin perquisitionibus nimium curiosis modus inquiratur. Dispositio altera est, serio conscientiam nostram excutere, utrum aliqua lethalis culpæ macula polluti simus, ut ea Contritione, & Confessione eluatur. Statuit enim Tridentina Synodus: citra scelus non posse recipi Eucharistiam in peccato mortali, nisi per Confessionem antea fuerit expiatum, ubi copia sit Sacerdotis, cui confiteri possimus, licet etiam contritionis igne flagrare videremur. Tertia est, ad examen revocare, utrum pacem cum proximo habeamus, & simultatem aliquam & odium foveamus. Dei enim Filius præcepit, ut Altare relinqueremus abituri ad resarciendam gratiam, si cum aliquo nobis inimicitiam esse comperiremus. Hæ sunt dispositiones omnino necessariæ; quin loquamur de aliis corporis, animique dispositionibus, quæ cuilibet innotescunt.

Rationes, propter quas crebro communicare debemus.

Sæpe communicare debemus 1. quia Dei Filius nos invitat. Nostræ infirmitates ad id minime obstaculo nobis sunt, dummodo nobis displiceant. Infirmos etiam, cœcos, & claudos ad hoc cœleste convivium invitat, ut ostendat, neminem inde repelli, eo quod perfectam Sanctitatem assecutus non fuerit. 2. Sæpe communicare debemus, quia ad hoc hortatur Ecclesia unanimi Sanctorum Patrum consensu, qui ejusdem Interpretes sunt; eamque mentem primis afflavit Fidelibus, & donec filii sui sanctæ huic consuetudini adhæserunt, semper vere sancti fuerunt. 3. Sæpe communicare debemus, quia ad id nostra nos impellit utilitas, neque enim ea exprimi possunt bona, quæ ex frequenti communione percipimus.

Hæ præterpropter observandæ sunt regulæ hac in re. 1. Frequens Communio infrequenti per se est anteferenda. 2. Temerarium est, communionem frequentem absolute vituperare, post ea, quæ hoc in argumento Sacrosancta Tridentina Synodus declaravit. 3. Communio esse debet plus, minusve frequens pro ratione nostræ necessitatis, dispositionis, cum qua ad illam accedimus, & fructuum, quos ex illa percipimus. 4. Dispositio ad digne communicandum absolute necessaria ea est, quam Tridentina Synodus exigit, quæ quidem in integra lethalium criminum confessione, in sincero eorumdem dolore, ac certo, constantique consilio iterum in eadem numquam relabendi consistit. 5. Affirmare tamen eos, quibus hæc una dispositio adest, posse, vel debere communicare singulis diebus, sententia est rationi, Patrum omnium menti, prudentissimorumque conscientiarum Rectorum praxi contraria. 6. Qui data opera, atque de industria nullum veniale peccatum committunt, & qui ab hoc mundo necnon a se ipsis penitus avulsi sunt, hi nimis crebro communicare non possunt.

Quærit Sanctus Thomas; *qu.* 8. *art.* 10. utrum quotidie liceat communicare, & statuit. 1. Si Sanctum hoc Sacramentum in eo, quod continet, consideratur, in virtute, & efficacia sua, nihil obsistere, quominus quotidie sumatur; immo sumendum etiam esse, ut quotidie uberrimus fructus percipere valeamus, ideoque a S. Augustino quotidianus panis vocatur: 2. Illum, qui singulis diebus in statu invenitur Divinum hoc Sacramentum recipiendi, posse singulis diebus illud recipere; quapropter ait S. Augustinus, nobis vitam adeo sancte instituendam esse, ut illud quotidie mereamur accipere. 3. Non esse omnibus utile quotidie communicare, sed illis tantum, qui se satis sancte dispositos norunt.

Eucharistiæ Sacramentū venialia peccata dimittit.

Hæc est Sancti Thomæ, & post hunc Omnium Theologorum sententia, venialia peccata per Eucharistici Sacramenti virtutem remitti, ubi in gratiæ statu recipiatur, juxta Innocentii Papæ doctrinam, asserentis præterea, nos eodem Sacramento a mortalibus imposterum præservari per eam virtutem, quam elargitur nos in gratia servandi; quia Sanctus hic Doctor ait, quemadmodum corporeus cibus nos roborat, vitalesque spiritus, qui in singula momenta dissipantur, intereuntque, reparat; ita spiritualis divini hujus Sacramenti esca, usu suo, spiritus vires reparat vel a concupiscentia, vel a venialibus peccatis attritas, & dissipatas. Quibus addi potest, quemadmodum venialibus culpis in nobis charitatis fervor minuitur; ut ille excitetur, atque ardentius inflammetur, refert crebro ad Eucharisticam mensam cum devotione, ac reverentia accedere; quia hæc quotidiana est medicina contra quotidianas infirmitates, uti loquitur Sanctus Ambrosius.

Super ea, quæ dicit JESUS CHRISTUS in Evangelio, quicumque manducaverit Corpus, & biberit Sanguinem ipsius, æterna vita esse perfruiturum, quærunt cum S. Thoma Theologi, utrum æternæ vitæ acquisitio sit communionis effectus: & affirmative respōdent; duo enim in Eucharistiæ Sacramento sunt considerand. Primum illud est, ex quo Sacramentum hoc suam virtutem, & efficaciam mutuatur, ipse nempe JESUS CHRISTUS, ejusque mors, quę per hoc Sacramentum repræsentatur: alterum est illud, per quod hoc Sacramentum suum consequitur effectum, usus videlicet ejusdem Sacramenti, quæ Communio vocatur. Quoad primum, JESUS CHRISTUS per mortē, & passionem suam, teste Apostolo, nobis Cęli januam reseravit, gloriæ possessionē, & jus ad eamdem conten-

dendi acquisivit; quod alterum in hac etiam vita, licet imperfecte possidemus charitatis unitatem, quæ, uti docet S. Augustinus, perfecte in futura gloriæ vita possidebitur; unde sequitur gloriæ acquisitionem effectum esse Eucharistici Sacramenti.

Quærunt quoque nonnulli Theologi, utrum corpora nostra ex crebro Eucharistiæ usu aliquam impressionem recipiant, per quam in se germen immortalitatis obtineant. Affirmari profecto nequit, Sacramentum hoc corporibus qualitatem aliquam communicare, quæ per se illis vitam reddere valeat, ita enim cum in statum adducerentur, ut ante præfinitum tempus resurgere possent; responderi tamen potest, quod cum per nexum, quem cum Salvatoris corpore habuerunt consecrata fuerint, hæc unio, & affinitas moraliter agit, hoc est Salvatorem sollicitat, ut Prędestinatos resuscitet, qui in semetipsis habent quasdam veluti Eucharistiæ pretiosas reliquias; cum e contra reprobi careant hoc sollicitatore restitutionis vitę suę, eo quod per scelus, & nequissimæ vitæ flagitia consecrationem suam amiserent, eadem ferme ratione, qua Templa nostra polluuntur, cum ibi quædam peccata patrantur.

De unione, quam J.C. corpus cum nobis habet propter communionē

Cum Dei Filius testatus fuerit, carnem suam vere cibum esse, & sanguinem suum vere potum, videtur ideā nostram ad ea transtulisse, quæ per corporum nostrorum alimoniam accidunt, hoc est, ut fiat cibus unum, & idem cum comedente, & in propriam illius transeat substantiam, quod ipsum probari etiam videtur complurium Sanctorum Patrum, præsertim vero S. Chrysostomi, & Cyrilli Jerosolymitani loquendi rationibus. Sed Theologia, quæ pressius, strictiusque res omnes ad examen appellat, docet divinum hunc cibum nequaquam esse sumendum, tamquam terrenam escam, quæ corpora tuetur, & auget se se in illa immutans, atque in illarum substantiam convertens. Hæc caro sacra non fit unum, & idem, hoc est natura, vel substantia eadem cum carne nostra; alioquin omnes personaliter per communionem cum Verbo essemus conjuncti; quæ sententia olim nonnullis devotis animabus arrisit, eisque par visa est, ut inde solatium uberrimum percipere possent; sed quæ a Scholis rejecta fuit, utpoteque plurimæ inde hauriri possunt illationes non satis æquæ, & palam iis adversantes, quæ sunt de hoc mysterio credenda. Hic homo Deus recipitur quidem, & continetur in corpore nostro, sed ut fiat cibus animæ nostræ non autem corporis hujus materialis, ac rudis. Verum tamen hæc non est simplex præsentia localis, sed aliquid amplius, & omnes Sancti Patres ajunt, adorabile corpus nostris conjungi non iis tantum momentis, quibus realiter in nobis est, verum etiam postquam sub specjebus esse desiit; & cum asserant, unionem hanc non moralem simpliciter esse, arduum est eamdem explicare, nisi dixerimus illam prorsus peculiarem esse; videlicet, in se quidem moralem esse, sed inniti reali, & naturali, quæ eamdem præcessit.

Primum Eucharistia semper gignit in animabus bene dispositis novum aliquem gratiæ sanctificantis gradum, efficitque, ut Fidei, Spei, & Charitatis habitus augeantur. 2. Perficit Spiritus Sancti dona. 3. Auget virtutes morales, & infusas Prudentiam, Fortitudinem, Temperantiam, Justitiam. 4. Gratiis actualibus excitat ad virtutum omnium actus eliciendos. 5. Adfert dulcedinem, unctionem, & gaudium, quo sæpe anima nostra perfunditur.

Eucharistiæ fructus.

Eucharistiæ fructus iidem præterpropter sunt ac ejusdem effectus, & ad quatuor redigi possunt. Primus est gratiæ sanctificantis, infusarumque virtutum augmentum. Altera est fervoris instauratio, venialiumque peccatorum remissio. Tertius hæc suavitas, quam gustandam nobis exhibet Deus gratiis actualibus, quæ Christianarum virtutum praxim faciliorem efficiunt. Quartus consistit in ea ope, quam Sacramenti hujus virtute nobis tribuit Salvator ad animæ vitam tuendam, superandos hostes, & quotidie in spirituali vita progrediendum.

Salvator ex quorumdam Theologorum sententia, in singula ejus temporis, quo realiter præsens est in cordibus nostris, momentaneas omnes gratias adauget, quas per hoc Sacramentum nobis impertit, prout anima eodem saginata primas dispositiones suas perficit, solis instar semper increscentis, ac in singula momenta vividiores, fulgidioresque radios circumquaque effundentis: Sed hic Sol est Justitiæ suam largitatem ampliorem efficiens, pro ut eadem anima se digniorem ostendit, eamdemque ardentiori charitate mereretur.

Nemo ignorat quam grave crimen sit communio Sacrilega; verum non omnes attendunt, quot bonis sese privent per Communionem tepidam sine devotione, & cum spiritus dissipatione peractam. Hoc tamen nos docet D. Thomas in Commentariis suis in Epistolas S. Pauli, ubi postquam tradidit plures esse indignæ Communionis species, alteram facit eam, quæ sine devotione perficitur. Hic quidem devotionis defectus, S. hic Doctor ait, nonnumquam veniale tantum peccatum est, veluti cum ad communionem accedimus cum spiritu distracto ac sæcularibus negotiis implicito, licet habitualiter ea reverentia servetur, quæ Sacramentum hoc decet. Tunc profecto non efficimur rei Corporis, & sanguinis JESU CHRISTI eo modo, quo S. Paulus intelligit; sed præcipuis Eucharistiæ fructibus fraudamur; & affirmare possumus, hanc ex præcipuis rationibus unam esse, quæ prohibent, ne animæ in spirituali vita progrediuntur.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, recentioribusque Concionatoribus loci in hoc argumento.

Generatim loquendo, asserere possumus, Consilium hoc magnum fuisse; alioquin enim Dei Filius ad illud explendum totne miracula fuisset operatus, communesque naturæ legis immutasset, panis, & vini substantiam destruens, suum corpus, sanguinem, Animam, Divinitatem in adeo exiguo spatio coarctās, & sub adeo humili, obscuroque tegumento omnem suę majestatis fulgorem involvens? Si per hoc Sacramentum voluisset tantummodo sanctificantem gratiā producere, opus ne erat, ut in hoc personaliter interesset? nonne illam conferre poterat per offam panis in Eucharistia, quemadmodum per aequam in Baptismate confert? At quodnam est magnum istud consilium, quo Sacramentum hoc super cætera extollitur, ejusque peculiarem caracterem constituit? Nemo melius hac de re nos edocere potest, quam qui ejusdem est auctor. Ille porro ita loquitur Jo. 6. ***Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi, si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.*** Animadvertendum est cum S. Chrysostomo, Salvatorem quotiescumq; loquitur de Eucharistia, semper se nobis vitam largiturum recipere. Quorsum istud? nisi ut intelligamus, hunc proprium illius effectum esse? Sed cujusmodi vitam? Ambigi non potest, S. Anselmus ait, quominus cœlestem hunc cibum sumentes animæ potius quam corporis vitam quæramus. Sed animæ rationabilis vita charitas est; ideoque vita, quam nobis communicare vult Deus, vita divina est, & vita charitatis. *P. Vaubert tract. de communione 1. p. pag. 2.*

Quo consilio se Dei Filius nobis in Altaris sacramēto tradiderit.

Domine mi tu vere Pater meus es, quoniam in hoc Mysterio vitam, & vitam prorsus divinam impertis: Ex quidem in Cœlo sedens ad dexteram patris tui in glorię solio; sed proh summam bonitatem! pluries quotidie in terras dignaris descendere, ut visites filios tuos, eosque gratiis, & beneficiis cumules vel potius tanta illos dilectione prosequeris, ut æternum vivere velis inter illos, illis vitam collaturus, & servaturus. Cur ergo mihi non est cor filii erga te, filii obsequentissimi, amantissimique? Ullus ne Pater extitit unquam, qui tecum valeat comparari? Sanguinis tui effusione vitam mihi tribuisti? Quam autem vitam? Vitam sanctam, immortalem, divinam, & ad amirabilem hanc vitam tuendam mihi tuum Corpus manducandum, sanguinemque bibendum tradis: ullus ne pater est, qui aliquid simile præstiterit? Non defuerunt quidem

quidem parentes, qui eo usque omnem humanitatem abjecerunt, ut filiorum suorum carne vescerentur; at nlli ne fuerunt adeo suorum filiorum amantes, ut illos propriis carnibus enutrirent? Matres quidem lacte suo filios alunt; sed sæpe hoc ipsum renuunt; & lac levissima est pars earum substantiæ. Tu unus, o parentum omnium maxime amabilis, tuum Corpus, Sanguinem, Animam, Divinitatem, & quidquid es impendis, ut nos toto vitæ nostræ tempore enutrias. *Idem 4. p. colloquio altero cum Domino nostro*.

Nequeo, Domine mi, eum dolorem exprimere, quo afficior, ubi cogito me mertoties indignum tanta hac largitate præbuisse. Quoties a te recessi nequior, & ingratior filio prodigo. Sed si hunc errans sequutus sum, ejusdem exemplum imitatus ad te revertor plurimo rubore suffusus, & spero futurum, ut a te eadem benevolentia recipiar, qua illum Pater suus est amplexus. Verius, quam ille, dicere possem, me indignum esse, qui in filiorum tuorum albo recensear: sed novi cor tuum, & postquam voluisti, me Angelorum mensæ accumbere, sperare audeo futurum, ut me adhuc tamquam tuum filium respicias. *Idem*.

Quid nos Deus alius edoceat eo statu, in quo positus est hoc in sacramento.

Cur Salvator omnem panis, vinique substantiam destruit, quin se cum eadem commisceat? Ut videlicet intelligamus post Communionem in nobis destruendum esse quidquid ibi terrenum est, omnia carnis, & sanguinis studia esse evellenda. Cur panis, vinique species conservat? Ut liqueat, nos adhuc posse communibus humanæ vitæ officiis perfungi, agere, loqui, bibere, manducare, negotiis nostris vacare. Verum quemadmodum hæc accidentia non amplius pane fulciuntur; ita non amplius natura, vel humana ratio, sed gratia esse debet naturalium actionum nostrarum anima, atque principium. Cur his accidentibus involutus est, quin tamen illis adhæreat, ut olim naturalis eorum substantia? ut sciamus, donec temporalibus negotiis, & vitæ hujus bonis distinemur, illis animo inhærendum non esse, sed ab illis, & corde & affectu omnino esse secedendum. Hæc denique accidentia, quæ creatarum rerum impressionem recipiunt, quæ dividi, frangique possunt, quin Salvatoris corpus immutetur, docent, cum homines, variique vitæ hujus eventus negotiorum nostrorum faciem immutant, nobis omnes has mutationes esse spectandas, quin afficiamur, vel saltem quin intrinsecus agitemur, atque turbemur. Fidelis, qui ita esset affectus, o quam perfecte mortuus esset iis omnibus, quæ sensibilia sunt, & quam perfecte divinum hoc exemplar imitaretur. *Idem p. 4*.

Pueri comedendo adolescunt, & prout adolescunt in vitæ suæ ratione major prudentia elucescit. JESUS CHRISTUS adeo frequenter nobis suum corpus sanguinemq; tribuens, ut animam nostram enutriat, petit, ut in virtute crescamus, atque in moribus nostris plus sanctitatis effulgeat; cumque illius expectationi satis non facimus, gravissimam illi injuriam inferimus. Perpendite omnia ea admirabilia, quæ in hoc Sacramento operatur; ob oculos vestros statuite divinæ potentiæ miracula, & largitatis ejusdem excessum. Putatisne vos impune eumdem frustrari posse eo fine, quem tot, tamque insignia suæ erga vos charitatis præbens testimonia sibi proposuit? Fidelis autem, sæpe ad sanctum hoc convivium accedens, quin sanctior fiat, JESUM CHRISTUM personaliter lædit ea in parte, ubi maxime afficitur; locum præbet ambigendi de mirabilibus effectibus, quæ illi tribuuntur: mundi sectatoribus speciosum suppeditat prætextum ab altare recedendi, atque tepidis, & devotione carentibus ansam tribuit dicendi, inutile esse adeo frequenter ad sacram Communionem accedere, quandoquidem nemo inde melior evadit. Totis artubus contremisco, ubi audio S. Basilium explicitis verbis dicentem, non tantum indigne, sed *otiose*, *& inutiliter* communicantem judicium, & damnationem suam manducare. *Idem part. 3. cap. 4. art. 6*.

In virtute non crescimus repente, neque unica communionis vi.

Quamvis etiam Salvator decreverit per Eucharistiæ Sacramentum nos ad summum perfectionis apicem evehere; attamen existimandum non est hoc diei unius opus futurum, atq; unius tantum Communionis virtute illuc pertingere posse. In Ordine gratiæ eadem præterpropter ratione agit, quo in ordine naturæ. Pueri paullatim tantummodo crescunt, ac sæpe cibum sumendo; ita in virtutibus non progrediuntur animæ, nisi sæpius cœlesti hoc pane vescantur. Vita spiritualis, non secus ac naturalis, suas, ut ita dicam, ætates habet, & Salvator suas gratias eo statui adaptat, in quo mortales eas recipientes invenit. Lac est infantium, ægrorum medicina, perfectarumq; animarum solidus cibus. Verum in quocumque statu simus, plerumque non nisi per gradus, sanctasque Communiones eminentem sanctitatem nobis communicat. *Idem 1. part. capit. 7. art. 1*.

Cum dicimus, ex Communione fructum esse percipiendum, proficiendumque, perperam pavidę quędam animæ conturbantur, trepidant, at nonnumquam etiam a sancta hac abstinent mensa, eo quod in vitę suę ratione nullam satis insignem mutationem deprehendunt. Dummodo hujusmodi personæ semper foveant desiderium se se penitus Deo devovendi, illum rarius offendant, vis affectuum suorum decrescat, diligentius peccandi occasionem evitent, ac studiosius officiis suis perfungantur: nequaquam inutiles sunt earum communiones, ac imprudentis esset, harum numerum imminuere. Item ferme accidit, ac illis, qui in navi continentur, & mari iter instituunt; qui sæpe magnam viæ partem emetiuntur, quin ne intelligant quidem. *Idem 2. p. c. 4. a. 7*.

Præparatio ad communionem.

Si semel tantum in vita nobis ad sacram Synaxim esset accedendum, omnia vitæ nostræ momenta impendenda essent diligenter, ut eidem nosmet præpararemus; & quascumque curas ad id adhiberemus, quoscumque conatus exereremus, nihil tamen nimis præstaremus, & vere cum humili Centurione dicere possemus: *Domine non sum dignus*. Matth. 8. Hæc sola cogitatio, quotidie communicare debeo, nos continere deberet in jugi timore, ac reverentia, in perenni attentione ad ea, quæ Dei sunt, & summa vigilantia erga omnes cordis nostri motus, ne quid elaberetur nobis invitis oppositum puritati, quæ ad Deum, qui eadem puritas est, recipiendum necessario requiritur. Verum cum ille nobis gratiam elargiri dignetur sæpius communicandi, & per infirmitatem nostram, vel negotiorum nostrorum impedimentum minime liceat nobis omne tempus ad magnam hanc actionem transmittere; saltem oportet, ut quod plurimi faciunt, præparationem nostram minime redigamus ad modicum illum temporis momentum, quod immediate Communionem præcedit, sed ut saltem pridie ejus diei, quo sumus communicaturi, tanto huic Sacramento nosmet præparemus. *P. Nepueu in Christianis Considerationibus Tomo 4*.

Sanctitas, & Majestas illius, quem in Communione recipimus; magni fines illi, propter quos ille in nos venit, magna, quæ ad eos adimplendos operatur, miracula; nostra denique humilitas, atque infirmitas, suadent, ut nihil intentatum relinquamus, nosmet digne ad illius perceptionem præparaturi. Si Eucharistiæ Sacramentum Sacramentorum omnium sanctissimum, atque augustissimum est, Communio, per quam ejusdem participes scimus, maxime profecto est, atque utilissima vitæ nostræ operatio. Quod si tantum temporis minime impendimus, ut nosmet Communioni præparemus, quantum illius, qui recipitur, dignitas peteret, fervore, saltem supplere debemus ei, quæ desideratur, diuturnitati, & trepida festinatione in iis, quæ pro virili possumus, peragendis, magnis supplere apparatibus, quos magnitudo ad nos accedentis exposceret. Ubi omnes animæ nostræ vires, omnem mentis curam, omnemque cordis affectionem exeruerimus, ut nos digne ad adeo sanctum actionem præparemus, ad hæc tamen divina mysteria nisi summa cum verecundia deberemus accedere, nostræ indignitatis certissimi. Hos sensus aluere ii etiam qui majori sanctitatis laude floruerunt: quos autem nos

concipere æquum est? quæ debet esse verecundia nostra, quis pavor, cum ad hæc terribilia mysteria dissipato spiritu, sensibus errantibus; ac diviso corde accedere audemus? &c. *Idem. Tomo 2. earumdem Considerationum.*

De modica præparatione quæ vel ab adhibetur.

Ratio qua fidelium plerique communicant, non ne bonorum omnium lacrymas debet elicere? Putant satis esse, peccata sua fuisse confessos, sine examine, ac sine vero dolore; de Confessarii pedibus ad aram advolant non alia ducti ratione, nisi ut quam celerrime eo perfungantur munere, quod illorum mentem, ac spiritum torquet, ita ut, ubi vitæ panem recepturi erant, ibi, ut Sanctus Cyprianus ait, *præcipitatæ communicationis Christi venenum recipiant*. Neque profecto in eorum errorem abeundum est, qui falso zelo ducti tantum præparationis requirunt, quantum nemo fere præstare potest, & nimia severitate Fideles ab Eucharistica mensa divellunt; verum diligentissime cavendum est etiam, ne satis levi præparatione contenti parum caute accedamus ad hoc convivium, quod Dei Filius tanta magnificentia nobis extruxit. *Auctor Anonymus*.

D. Thomas hunc Eucharistiæ in nobis effectum explicat similitudine, quam ex germine Sylvestri arbori insito mutuatur. Hoc proprium est, inquit ille, germinis ex arbore felici revulsi, ubi Sylvestri inseratur, eidem amaritudinem omnem auferre, & efficere, ut bonas, similesque suis afferat fructus; ita pariter JESU CHRISTI corpus cum sit quodammodo nobis insitum, defectus corrigit nostros, suamque nobis bonitatem, & virtutem communicat producendi frondes, flores, fructusque justitiæ, illis similes, qui ab ipso feruntur. *P. Vaubert 1. part. cap. 2. art. 7.*

Dei Filius per Communionem sibi nos similes efficit.

Salvator per Communionem nos sibi similes efficit: quod S. Thomas Opusculo 58. cap. 20. sigilli similitudine explicat, quod ceræ molli applicatum, ibi suam imprimit figuram. Cum Communionem recipimus, Sanctus hic Doctor ait, JESUS CHRISTUS applicat Corpus suum tanquam annulum cordibus nostris amore divino flagrantibus, Pœnitentia expiatis, & proximi amore mollibus effectis; non ut mutetur in nos, ipse enim est immutabilis, sed ut nos in seipsum transformet, animabus nostris suæ bonitatis, & suarum perfectionum imaginem imprimens. Cum Canticorum Sponsus Sponsam invitat, ut ipsum statuat tamquam signaculum super cor suum, & super brachia sua, Dei Filius, juxta insignis cujusdam vitæ spiritualis Magistri explicationem, nos ad Communionem hortatur, ut suam in animabus nostris imaginem imprimat; & hac impressione ipse, qui figura est substantiæ Patris sui, ibi delineat imaginem Dei, quam peccatum deleverat, eisque pulchritudinem prorsus divinam communicat. *Idem p. 1. c. 2. art. 4.*

Idem S. Thomas loquitur de voluptatibus, quibus nonnumquam Deus fideles animas perfundit: atque tunc, inquit ille, JESUS CRHISTUS efficit, ut illæ experimentali cognitione suam præsentiam intelligant. Non gratiæ tantum suavitas, sed ipsa Divinitatis cum Salvatoris Humanitate conjunctæ dulcedo gustatur: non per fidem simpliciter cognoscit anima se a Deo possideri: sed illum sentit, ut ita dicam: illum spiritualiter attingit, atque complectitur. Brevia sunt hæc momenta, Sanctus Bernardus ait, sed suavissima: *Felix hora, sed brevis mora*: hoc est, alius Pater ait, *futuræ felicitatis amabile præludium*. *Idem prima parte capite tertia.*

Delitiæ quæ bonæ Communioni quodammodo inhærent.

Notandum, quoque est has spirituales delicias esse veluti proprietatem aliquam communioni inhærentem: Deus enim, ait insignis, & sapiens Cardinalis, in hoc Sacramento concludens vivam omnium cœlestium consolationum originem, non voluit solum nobis sanctificantem gratiam conferre, verum etiam in cordibus nostris maximos devotionis sensus excitare, ita ut licet anima bene disposita non aliud gratiæ incrementum perciperet, suavissimi tamen hujus sibi jucunditate perfrueretur. At enim quamplurimi communicant, quin ullam suavitatem percipiant. Verum non ne magnum est lætitiæ argumentum, si reliquæ omnes deessent, cogitare, quod anima fidelis communicans, thesaurum recipit, in quo omnes cœli divitiæ continentur: quod recipit verum animarum Medicum, qui omnibus infirmitatibus nostris medetur: hæc sane una cogitatio, quin aliud perpendatur, non ne summa lætitia perfundere debet animam, cui hæ veritates probatæ sunt? Prætérquamquod accidit etiam, quod Communio in anima sensibiles delitias effundat, cum efficit Salvator, ut gratiæ dulcedo gustetur. Tunc enim temporis anima suavissimo hoc gustu illecta, & cœlesti hoc balsamo delibuta sanctis ardoribus divinæ charitatis accenditur. Domini laudes concinit, illius servitio se se devovet, in dulcissima erumpit suspiria, devotione liquescit, & in lætissima conversatione inexplicabili felicitate perfruitur. *Idem 1. part. cap. 3. art. 5.*

Amicus Amicum invisens domum illius ingreditur summam præseferens benevolentiam, hilari facie, bracchiis apertis, pronus in oscula, & amplexus. Si hunc amicus frigide recipit, & quin obvius occurrat, cum aliis moratur: vel nugis vacans illum vix dignatur respicere, profecto nihil aptius excogitari potest ad amici hujus animum avertendum, atque amoris ardorem extinguendum? Sed si e contra, qui invisitur, invisentis amori digne respondet, si cum ipso certat officiis, si festinus occurrit, si blanditur, si ruit in amplexus, quanam suavitate perfunduntur donec a mutuis complexibus pendent? Eorum silentium, verba, officia magis magisque illorum corda succendunt, quo tempore quam gratiam sibi ultro citroque possunt denegare? Hæc est eorum, quæ in Communione accidunt, descriptio. Salvator est amicus fidelis de cœlo descendens, ut nos invisat, ad nos ingreditur corde quidem summa dilectione succenso, manibus vero, gratiis, & beneficiis refertissimis: sed heu! quam tepide, ac negligenter illum animæ recipiunt, vel actu alia qualibet se occupatæ, vel voluntariis affectionibus adhærentes nugis, & vanitatibus! Mirandum ne igitur est, si adeo frigida receptio cor illius obstruit, & manus claudit? *Idem 3. part. cap. 3. art. 7.*

De Unione, quam cum J.C. habemus in hoc Sacramento

Per divinum hoc Sacramentum immediate corpori, & sanguini JESU CHRISTI conjungimur, & per Corpus, & Sanguinem ipsius, Animæ etiam, & divinitati adhæremus. Corpus illius cum nostro corpore, & sanguis cum sanguine commiscetur. Anima ejus cum anima nostra consociatur, unde in nobis accidentalis immutatio contingit, quæ nos similes facit Redemptori. Itaque oportet, ut illius imaginatio nostram contineat, & regat, intellectus ipsius nostrum illuminet, voluntas nostram voluntatem foveat, & roboret, appetitus nostrum appetitum moderetur; sensus nostros sensus purificent, & ipse omnes pravos habitus evellat. Ita suffocat ille peccati semina, ingenium nostrum temperat, omniaque ita disponit, ut virtutis exercitatio nobis facilior evadat. *Ex Auctore Anonymo*.

Ex omnibus unionibus nulla fortior est, quam alimentorum, cum iis, qui iisdem aluntur. Reliquæ possunt omnes disrumpi, unio animæ cum corpore per mortis separationem, subditorum cum Principe per rebellionem, filiorum cum patribus per innobedientiam, amicorum cum amicis per infidelitatem, uxoris cum conjunge per divortium; sed alimentorum unio cum corpore, quod illis innutritum est, est omnino indissolubilis. Hæc igitur æterna esse deberet cum JESU CHRISTO; verum quod carnifices, ac tyranni cum suppliciis, quod infernus, & dæmones cum rabie sua obtinere non possunt, hoc peccatum facit, neque dissentit peccator. Vellet quidem JESUS CHRISTUS

semper

semper permanere nobiscum; numquid ambigere possumus, postquam hoc tantis argumentis testatus est? Verum decet ne nos ultro, levem ob causam, de industria, pro nihilo ea separare, quæ erant adeo arcte conjuncta? Ille se nobis in Communione tradit, ut sua eadem vita vivamus, nos vero hanc vitam negligimus. *Sententia hæc aliqua indiget explicatione; Joly. Tom. 3. Propos. pro Dominica infra Octavam Corporis Christi.*

Unionis hujus explicatio.

Quamvis hæc unio usque ad substantiæ unitatem non procedat, attamen S.Cyprianus asserit ad arctissimam usque societatem pertingere, qualis inter duos fratres invenitur; *hæc unitas non quidem usque ad consubstantialitatem Christi, sed tamen usque ad germanissimam quamdam societatem pervenit.* Dei Filius aliquid ulterius affirmat, eos videlicet, qui carnem ipsius manducaverint, cum ipso conjunctum iri quemadmodum ille cum Patre conjunctus est. *Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem*; Joan.6. ita ut S.Hilarius hoc utatur argumento contra Atheos ad Verbi cum Æterno Patre consubstantialitatem probandam. Supponens enim tamquam certissimum principium, nos fieri eamdem substantiam, carnem eamdem, idemque corpus cum JESU CHRISTO, inde hanc elicit illationem: fatendum igitur est Patrem, & Filium idem esse, ac nullam in ipsis nisi personarum distinctionem inveniri. *Desumptum ex Auctore Anonymo.*

Communicandum est digne.

Magnum illud præceptum, quod Fidelis viri norma esse debet, est ne unquam duas hasce veritates sejungat, quarum altera est, Dei Filium præcipere, ut comedat corpus ipsius, altera, ne illud manducet indigne; prior docet, Carnem Dei sui animæ suæ cibum esse debere; posterior vero, cibum hunc rite esse sumendum; illa, fieri non posse ut citra hanc escam vita supernaturalis servetur; hæc, escam eamdem officere, ubi anima sit male effecta: hoc est haberi non posse gratiæ vitam citra Eucharistiæ participationem, & hanc ipsam Eucharistiam gravissimum detrimentum inferre, ubi in lethali peccato accipiatur. Si peccator harum veritatum alteram amplectitur, altera omissa, errat; e contra vero si utramque, admirabile lumen inveniet. Vetat JESUS CHRISTUS, ne ipsius carne vescar, ubi in me regnet mortale peccatum; ergo audendum non est, eo in statu ad hanc mensam accedere: at nisi accessero, vita æterna carebo: emergendum ergo est ex hoc statu, in quo versor, ut me dignum exhibeam, vel potius ne me hoc cibo præbeam indignum: facere enim minime possum, quin duobus his mandatis obtemperem. Si indigne communicavero, reus fio polluti Corporis JESU CHRISTI: ita JESU CHRISTI quidem interest, me inde removeri; nisi communicavero, fio mei ipsius interfector, ita mea refert ad sacram Synaxim accedere. Nisi Dei mei carnē comedero, vivere nequeo; si indigne comedero judiciū meum comedo; hęc una reliqua via est, ut peccatum deseram, & mea crimina corrigam ut hoc vitę ferculo vesci mihi liceat. *P.Bourdaloue sermon. de Communione frequenti.*

Diffidia, sententiarumq; varietas, quæ Ecclesiæ tot mala peperere, circa frequentem communionem inde profecta sunt, quod separata invicem fuerunt hæc duo, quæ essentialiter separari non possunt. Alii quidem indiscreto zelo succensi peccatoribus Communionis usū interdicebant, sævissimas illis minas intentantes, alii vero nimia confidentia illos hortabantur, ut ad sacrum hoc Convivium accederent. Dicebant illi: *Qui manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit.* 1. ad Cor.11. Hi e contra hæc illis objiciebant verba: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem non habebitis vitam æternam.* Utrique perperam. Nisi duas hasce propositiones separassent; si invitationi minas, minis invitationem adjecissent: si fideles ad Communionem invitasſent, infernum iis minitantes, qui communicasſent indigne, & si minas intentasſent peccatoribus indigne communicantibus, eos simul hortantes, ut e scelerum suorum cœno emergerent digne communicaturi, saluberrimum attulissent temperamentum, quod Ecclesiæ quidem gloriæ, fideliū vero ædificationi profuisset. *Esfais de sermons pour la Careme, le Jeudi d'apres les Cendres.*

JESU CHRISTI Mensa in terris symbolum est mensæ cœlestis, & quemadmodum nihil immundum in Cœlum ingredi potest, ita nihil immundum ad sacram JESU CRISTI mensam accedere fas est, quemadmodum duplex tantum via est, qua aditus in Cœlū pateat, Baptismi videlicet innocentia, & Pęnitentia post peccatum; hæ duæ etiam patēt viæ, ut ad JESU CHRISTI convivium accedamus. Nemo unquam in Cęlum ingressus est, vel ingredietur unquam nisi per Pœnitentiam, vel Innocentiam; ita nemo particeps fiet meritorum JESU CHRISTI in Eucharistico Sacramento nisi per earum alterutram. Cum per Diaconum olim dicebat Ecclesia: *Sancta Sanctis:* non ne docebat, eis, qui in lethali peccato sunt, ad sacrum hoc convivium accedendum non esse? Procul ergo a sanctis hisce mysteriis illi, qui ex vita sua circulum efficiunt, & nexum peccatorum, falsarumque pęnitentiarum, qui ad Sacerdotis pedes cordis sui sordes evomunt, & statim ad vomitum redeunt; Apoc.22. *Foris canes.* Procul, inde qui alios veneno inficiunt scandalis, pravisque exemplis: *Foris venefici.* Procul, qui in cordibus internecina fovent odia, ultionesque irreconciliabiles: *Foris homicidæ*: Procul omnes libidinosi, & qui in obscœnis impudicitiis versantur: *Foris impudici.* Procul denique ab Altaribus nostris Mundi hujus idololatræ, qui sexcenta sibi fingunt inania idola, & qui vanitatem tantummodo, atque mendacium diligunt: *Foris idolis servientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium. Idem pro 19. post Pentecostem Dominica.*

Quinam à Communione prohibendi.

Sancti Patres Eucharistiam vocant Sacramentum pacis, charitatis, & unionis; quod satis est, ut intelligamus, quam indigni sint eadem, qui invicem fovent inimicitias, qui in cordibus secretas alunt ultiones ubi præsertim liqueat, nos in nostræ Religionis sacrificio quotidie profiteri, nihil pretiosius a nobis servari quam pacem, & mutuam charitatem; & postquam explicite præceperit Dei Filius, ut sacrificium ipsum relinquamus, si forte illud oblaturi meminiscemus, fratrem nostrum aliquid habere contra nos. *Auctor Anonymus.*

Qui communicant, & in vitiis suis perseverant.

Hoc plurimi facere consueverunt; vescuntur Corpore, & Sanguine JESU CHRISTI communionibus plus, minusve frequentibus; persistunt tamen in habitibus inveteratis; quasi eos minime possent exuere, & illi essent suæ conditioni prorsus essentiales; neque fieri posset, ut sine iisdem digniores honorum gradus obtinerentur. Ita dici potest, ipsis non communicari vitam JESU CHRISTI, ipsos comedere quidem carnem hujus victimæ adorabilis quin illius spiritum recipiant, & magnum hoc Mysterium in ipsis operari oppositum illius, quod operari deberet; hoc est, loco eos sanctificandi, ipsos addicere damnationi; verbo indignos esse, qui ad sacram hanc mensam accedant, nisi omnes industriæ nervos contendant, ut flagitiosos hos habitus infringant. *L'Abbé de la Trappe. Conference pour le jour du Saint Sacrement.*

Admonet Sanctus Paulus, gratiam, quæ vita est animæ nostræ pretiosum esse thesaurum quem in fictilibus vasibus circumferimus. Quot hostes callidi æque, ac potentes nihil intentatum relinquunt, ut eam nobis eripiant? Cupiditas, Mundus, Dæmon ad interitum nostrum conjurarunt; cupiditas quidem erga peritura bona animos nostros impellit; Mundus vero ob oculos nostros ea omnia constituit, quæ nos fallere possunt; Diabolus, denique suum in cupiditate, & Mundo exercens imperium, utitur alterius quidem pravis studiis, & affectionibus, alterius vero fallacibus illecebris, ut JESU CHRISTI amorem e cordibus nostris evellat, ibique locum faciat incomposito rerum creatarum amori. Tot certaminibus expositi, tot internis, externisq; bellis agitati, intus divisi, foris obsessi, jugiter a tot hostibus oppugnati, qui ad animæ vitam auferendam conspirant; ubinam auxilium, atque perfugium possumus invenire? In Eucharistia. In hoc Sacramento vires, & arma inveniemus

ut omnibus inimicis vestris resistratis, eosque debelletis. *P. Vaubert 1. part. cap. 5. art. 1.*

Quantum virtutem ex hoc Sacramento Martyres percipiebant.

Cum in Ecclesiam Tyrannorum persecutio debaccharetur dignum admiratione spectaculum erat videre virgunculam, nobili ortam genere, in ipso ætatis flore, in qua ornanda natura, & fortuna certaverant, Agnetem, Catharinam, aliasque quampluri- mas, nobilissima conjugia respuere, & imperterritas sævissimis etiam suppliciis occurrere; videre Patrem liberis amicisque circumseptum, qui humentibus genis ad pedes illius provoluti per ea, quæ in natura, & amicitia charissima sunt, illum obtestabantur, ne eos deserens vellet ipsos in miserrimum interitum dare; tamen siccis oculis, & tranquillo Oris habitu rogum conscendere, in qua moriturus erat: Videre adolescentulum ardentibus prunis impositum, inhumanissimis tortoribus cruciatum, constantem in fide persistere; quin magis afficiatur, quam si cor ipsi marmoreum, corpusque ferreum fuisset. Unde nam quæso hæc illorum adeo mira constantia proficiscebatur? Ex mirabili potione, Patres respondent; ex JESU CHRISTI sanguine, quem illis propinabat Ecclesia, ut easdem ad prælia adeo sæva disponeret. *Idem. cap. 5. art. 4.*

Salvator idem, qui sanguinem suum in Cruce effudit, ut martyribus virtutem conferret suum effundendi, hanc eumdem sanguinem nobis tribuit, ut in hoc non cruento Martyrio, quod in Mundi persecutionibus, in præsentibus ærumnis, egestate, morbis, & contemptu patimur, nos ipsos confirmet. Verum cave credas, Salvatorem ex se solo admirabiles hos effectus operari, & nihil nobis faciendum superesse, ubi communione refecti fuerimus. Eucharistia quidem nobis fortitudinem, & arma suppeditat ad hostes superandos, & conterendos, sed nostrum est in aciem descendere, & digladiari; ipsa eos infirmat, non omnino tamen evertit; JESUS CHRISTUS in calamitatibus robur tribuit, non tamen iisdem nos immunes facere vult. Eucharistia enim Martyres non efficiebat invulnerabiles, neque a malorum sensu alienos, sed inter gravissima tormenta eos victores efficiebat. *Id.*

Fratres mei, S. Bernardus inquit, si quis vestrum mutationem invenit in vita, & spiritu suo; si terrena hæc non deperitis, neque earum amore tenemini; si ira, si invidia, si libido, si cætera vitia in vobis paulatim sunt intermortua, si tantam vim in cor vestrum non obtinent, ne glorieminì ob hujusmodi victorias, sed gratias agite CHRISTO JESU in hoc Sacramento: *Quoniam virtus Sacramenti operatur in vobis*, ait ille: hæc vis est, & virtus adorabilis hujus Sacramenti, quod homines carneos, ac terrenos in cœlestes spiritus per admirabilem metamorphosim convertit &c. *P. Castillon in octava.*

Quam grave sit crimen post communionē iterum in pristina vitia reverti.

Ut ad eos sermonem convertam, qui postquam sacra synaxi refecti sunt, statim fere in lethale incidunt scelus, eos obtestor, ut serio perpendant quonam zelo Sancti Patres in hujusmodi iteratos lapsus fuerint invecti, & quibus verbis illos repræsentent, eorumque indignitatem, effectusque terribiles describant. Post communionem in pristina flagitia reverti, hoc est, inquiunt illi, Spiritus Sancti Templum polluere; hoc est Mysticum JESU CHRISTI corpus coinquinare, & Judæ exemplo illud prodere, ac suis hostibus tradere. Vobis creditum fuit JESU CHRISTI, corpus, S. Athanasius ait, vos ejusdem estis domicilium, illud in vobis permanet: verum quid dico? vos corporis ejusdem membrum facti estis; illi ergo virtutibus vestris honorem adferte, vel saltem Judæ similes eidem necem non parate. Quot in locis Sanctus Chrysostomus aureum suæ Eloquentiæ flumen exeruit, ut fidelibus vitæ puritatem post Communionem commendet, atque gravissimam enormitatem, quæ in hujusmodi repetitis lapsibus invenitur, ostenderet? *Idem 3. p. c. 4. art. 3.*

Indigne Communicantes profanatores sunt Corporis, & sanguinis Domini, ex S. Pauli sententia, judicium suum manducantes, atque bibentes, & mortem invenientes in usu illius Sacramenti, quod illis afferre deberet gratiæ, & vitæ incrementum. Mirum! Mysterium hoc, quod augustissimum est divinæ misericordiæ solium, simul est terribilissimum justitiæ ejusdem tribunal. Egredientem video eodem tempore ex ore eodem Filii Dei sententiam vitæ, atque prædestinationis pro justis, cum ea, qua par est, puritate, charitate, & dispositione accedentibus, & mortis, atque reprobationis in peccatores, qui cum impura, sceleribusque coinquinata conscientia audent accedere *M. la Font. Entratiens Ecclesiastiques, pour le 14. Dimanche apres la Pentecote.*

Enormitas sceleris indigne communicantium.

Cuperem quam maxime vobis adstruere posse satis apertam ideam enormitatis hujus conatus; non enim illius magnitudo satis deprehenditur, neque cognoscitur, quam gravis injuria JESU CHRISTO inferatur ab illis, qui in lethali culpa Divinum ipsius corpus recipiunt. Communiones indignæ procul dubio essent infrequentiores; si intelligerent homines, se per has vim, & contumeliam inferre Corpori Domini; illudque indignissimum esse facinus in ejusdem Filii Dei persona patratum. Si hoc serio cogitaretur, paucissimi invenirentur a Deo derelicti, atq; affectuum suorum ita servi, ut ad hanc usque insaniam se ab istis abripi finerent? Nostin ergo quid sit, ex Divi Pauli sententia indigne communicare? Hoc sane est maximo, quod Dei Filio inferri possit, ex quo status ille gloriosus, quo rediit, illum ultra creatarum rerum jactum constituit, illum efficere dedecore, & contumelia. Hoc est reum fieri, inquit Apostolus, 1. ad Cor. 11. *Corporis, & Sanguinis Domini*. Nosti magnum esse discrimen, si quis Legi a Principe irrogatæ non obediat, & si Principem eumdem probris, & injuriis lacessat. Huc usque tamen indigne communicantes procedunt, non subsistunt in sola præceptorum prævaricatione; violenter in ipsius personam impetum faciunt, indigne tractantes Mysterium illud, quod realiter continet Corpus, & Sanguinem Domini. *Idem. Dominica 19. post Pent.*

Ubi Sanctus Paulus asseruit, indigne manducantes Corpus, & Sanguinem Domini, judicium, & damnationem suam mandacare, addit Sacramenti hujus profanationi; quæ fit illud sine puritate, & reverentia, quæ decet, sumendo, acceptam referendam esse mortem tot fratrum, ac tot funestas, tabidasque ægritudines, quas illis immiserat Deus: *Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi*. 1. ad Cor. 11. Scitis ne, ait illis; undenam proficantur tot morbi, qui vos conficiunt, tot mortes adeo inopinatæ, & frequentes? Hæc omnia non tempestatum intemperiei, non aeris corruptioni, immo neque sceleribus vestris accepta referenda sunt; hæc omnia mala, propter quæ gemitis, superiorem habent causam, at magis sublimem, & sunt cœlestes ultiones, tela iræ Omnipotentis, & pœnæ, quas ex vobis propter indignas Communiones deposcit. *Idem*.

Obduratio sæpe ex malis communionibus oritur.

Ante sacrilegam communionem, nemo nisi contremiscens peccat, & conscientiæ stimuli suffocantur; sed ubi ad Eucharisticam mensam sine necessariis dispositionibus acceditur, tunc in iniquitatis abyssum proruitur, omnia conscientiæ lumina, & vox secreta extinguuntur; atque tunc in peccatoris corde silentium oritur animæ, ipsi magis noxium, atque funestum ipso sacrilegio. Omnes obices, qui peccatorem coercere videbantur, fracti sunt, nihil amplius illum compescere potest. Validissimis habitibus in scelere continetur; ardentius sua repetit crimina, cupidius in suis iniquitatibus volutatur, cor magis obduratur, & dæmonis efficitur præda. *Desumptum ex serm. qui P. Bourdalove adscribitur.*

Hæc Divina sanguinis pollutio ultionem poscit.

Mihi videtur, Sanguis Salvatoris Mundi adeo indigne receptus vehementius clamare, quam sanguis Abel, de loco ita infecto, qualis est cor hominis lethali peccato coinquinatum: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra*. Gen. 4. Cum hic sanguis de Cruce effusus fuit, scelerum nostrorum veniam promeruit; & si vox Sanguinis hujus justitiam poscebat contra Judæos, & Carnifices, qui illum tanta crudelitate effundebant; Salvator de summa Cruce veniam

veniam pro illis petebat, non enim sciebant, quid faciebant: sed hic sanguis pectore hominis in peccato positi exceptus, cujus virtus recipientis indignitate retunditur; hæc prophanatio rei sanctissimæ, pretiosissimæque nullam admittit, & recipit excusationem. *Desumptum ex Auctore Anonymo.*

Ex D. Isidori Pelusiotæ sententia, dæmon caute peccatorem aggreditur, qui præ reverentia ad Sanctissimam Synaxim non audet accedere; sed ubi hic indigne communicaverit, nullum cum hoc diabolus modum servat; corde illius, ut olim Judæ potitur, & factum hoc adeo detestabile tamquam extremum dementiæ, atque stupiditatis gradum intuitus, illum omnibus parem sceleribus putat. Attendite, quid acciderit Judæ: hæc est S. Cypriani animadversio: Donec ille paschalem tantummodo agnum comedit, hoc potitus non est, sed statim ac proditor ille sacrum panem accepit, Magistri sui societatem reliquit, atque desperationi, ac morti se tradidit. *P. Vaubert part.* 3. *cap.* 1. *art.* 4.

Indigne communicantiũ pœna.

Horridam sceleris, & pœnæ indigne communicantium descriptionem intuitus contremiscis ne, an secus? Homicidii reus, certissimo supplicio adjudicaberis, & postquam adeo crudeliter JESUM CHRISTUM affeceris contumelia, putabis te effugere posse damnationem, quam protulit S. Paulus in eos, qui polluto corde adorabile illius corpus recipiunt? Cæterum, ubi atris coloribus utor, quos mihi suppeditant Patres, ad nefarium exhibendum scelus indigne communicantium, & terribilia supplicia, quæ illis impendent, cum S. Chrysostomo profiteor, hoc a me nequaquam fieri, ut fideles a communione deterreantur, sed ut caveant, ne sine præparatione audeant accedere. *Idem.*

Quo ia sensu intelligendum sit, indigne communicãtes judicium sibi manducare.

Cum loquitur S. Paulus de hujus farinæ hominibus, profitetur illos bibentes Sanguinem, & comedentes Carnem JESU CHRISTI, judicium sibi bibere, & manducare. Non satis est affirmare, ab illis recipi judicium suum, ait hoc ab illis bibi, & manducari; ut ostendat, illorum damnationem ab hoc nefario scelere non esse minus sejunctam, ac potum, & escam a corpore, quod illis alitur, & cui inseparabiliter conjunguntur, vel potius ut intelligamus, peccatum eorum esse adeo enorme, ut illorum interitus, & damnatio sit æque certa, ac si Dei ipsius lacessiti ore esset prolata. Verbo; quemadmodum testatur Deus non credentem jam judicatum esse, ita S. Paulus docet indigne communicantem jam esse damnatum. *Grenier Sermone de bono, & frequenti Communionis usu.*

Mirandum non est, adorabile hoc Corpus, quod salutis nostræ causa fuit, atque instrumentum, fieri principium, &, ut ita dicam, sententiam nostræ damnationis: mirandum non est sanguinem hunc pretiosum, & sanctum, qui omnia nostra crimina lavit, nos justitiæ Dei debitores efficere, & quin purificet animas nostras, eas sordidiores præbere. Eorum virtus in altari minor non est, quam in Cruce: sed quemadmodum in cruce hic sanguis effusus fuit pro eorum felicitate, qui in J. C. crediderunt, & pro infelicitate eorum, qui JESUM CHRISTUM contumeliis afflixerunt, affixeruntque cruci; in altari bibitur pro eorum justificatione, qui illum Deum honorantes recipiunt, & pro eorum reprobatione, qui illum recipientes eumdem lacessunt. *Idem.*

Minæ, quas intẽtat Deus indigne communicantibus.

Posuit Deus Cherubim cum igneo gladio ad ostium Paradisi terrestris, ut Adam post peccatum de vitæ fructu comedere prohiberetur. Paradisus ille Ecclesiæ erat figura; & fructus vitæ, vera Eucharistiæ imago. Cur dicendum non erit cum Abbate Paschasio, Deum prohibentem, ne primus peccator fructu vitæ vesceretur, peccatoribus omnibus obstinatis significasse, illis esse abstinendum ab esu panis Eucharistici, & per igneum gladium, quo deterruit Adam, docuisse, metum mortis, æternorumque ignium, qui nobis intentantur indigne communicantibus, prohibere debuisse, ne in lethali peccato JESU CHRISTI corpus reciperemus? Vincenti duntaxat in Apocalypsi dicit Deus, me daturum ad comedendum de arbore vitæ pollicitus sum; ei vero tantum, qui peccatum vicerit, permitto, ut meo vescatur corpore, quod vitam æternam impertit. *Idem.*

Quotidiana nos docet experientia, exquisitissimas carnes præ ceteris citius in depravato pectore computrescere; & liquores, quorum suavissimus odor est, in sordida, infectaque laguncula pejus olere: scimus mannam quæ Eucharistiæ umbra fuit, diutius sine vitio, & labe in Arca fœderis fuisse conservatam, atque intra noctis unius spatium corrumpi, ac vermibus scatere consuevisse apud eos, qui contra Domini imperium, eam servare cupiebant. Cur ergo mirum videbitur, hanc eamdem Eucharistiam virtutem eorum redintegrantem, qui eamdem anima munda, & innocente recipiunt, augere corruptionem, & nequitiam eorum, qui ad illam mortali scelere coinquinati audent accedere? *Idem.*

Indigne communicãtes Dei Filium osculo, ut olim Judas produnt.

Hæc veritas est, quam sæpe Concionatores prædicant, indigne accedentem ad sacram Synaxim imitari Judæ proditoris exemplum: non solum cum hic infelix Dei Filium in ultima Cœna recepit, verum etiam cum per sacrilegum osculum, illum in horto Olivarum prodidit. Audire enim mihi videor Salvatorem hunc ex iis, qui in peccati statu ad Sacrum Corpus ipsius sumendum audent accedere, hoc ipsum perquirere, quod olim ex eodem proditore. *Amice ad quid venisti?* Matth. 26. Quo consilio huc accessisti; cur istuc properasti? Ego quidem venio, ut te complectar, atque pretiosissimum amicitiæ meæ pignus tribuam, hoc est osculum pacis; tu vero affers cor odii veneno infectum, ut me meis hostibus tradas: ego quidem venio ad te bonis replendum paratus, quamvis tu iis recipiendis par minime sis: tu vero ut execrabili proditione me lacessas: ego, ut tibi tradam Corpus meum manducandum, & Sanguinem meum bibendum; tu, ut mihi virus propines, vitamque & tibi simul auferas & mihi. *Amice ad quid venisti?* Iterum dico; quis enim explicare posset hujus perfidiæ, atque injuriæ scelus, cui hoc unum propositum est, videlicet ut bonorum omnium maximum, in maximum malorum omnium convertat. *Desumptum, ex Manuscripto Sermone.*

Qui unitatis Sacramentum recipit, quin servet vinculum pacis, & charitatis, tantum abest, ex hoc mysterio fructum capere, quod immo ibi contra se testimonium nanciscitur: *Mysterium non accipit pro se, sed testimonium contra se.* Absit, ut ad hoc pacis Sacramentum cum animo ad iracundiam excitato accedam, vel a quoquam diffidens Sacramentum illud recipiam, in quo Deus, ut fides edocet, Mundum sibi reconciliat. Quicumque digne vult communicare, nullam cum aliquo simultatem, inimicitiam nullam gerere debet. *P. Vaubert part.* 3. *cap.* 2. *art.* 13.

Quid unquam dicere possem, quo afficiantur illi, qui eo usque insaniæ pervaserunt, ut sacrilegium non vereantur admittere in mortali peccato communicantes; Si tot insignium ultionum exempla, quibus ex Ecclesiasticis fastis innotescit, Dei Filium in eos animadvertisse, qui tantum facinus perpetrare ausi sunt, si Sanctorum Patrum increpationes, qui illis judicium suum comedentibus mortem æternam minitantur eorum furorem compescere nequeunt?

De medico Communionum fructu.

Communis est Patrum sententia apertissimum interioris animæ interitus, ac terribilissimum Divinæ reprobationis indicium esse frequentem Sacramentorum usum sine ullo fructu; cum enim Sacramenta fuerint instituta ad augendam gratiam, non secus ac panis ad alendum, & roborandum corpus; statim ac infirmitas, & languor meus Sacramentorum, Eucharistiæ vero præsertim usu non cessat, metuendum mihi est animæ meæ, quod corpori metuendum esset, si esca illi vires reparare non posset. Hanc in Jerosolymam Deus ejaculatus est maledictionem. *Ecce dominator Dominus auferet a Jerusalem validum, & fortem..... Omne robur panis,* Isaiæ 3. Maledictio non immittendi quidem famem, non de ingratorum ore offam evellendi, sed in maxima panis affluentia pani eidem auferendi vim, & destruendi

di eam, quam habet, nutriendi virtutem. Dei panis numquam fidelibus deficit, neque desunt distribuenda mysteria; sed huic pani vis deest, quia hominis indispositione impeditur. Devotio in Sacramentorum, non in virtutum numero recensetur. Numeratur quoties quis in hebdomada sacro pane fuerit refectus, non quoties, de affectibus suis victor evaserit. Stata non desunt tempora, quibus JESUS CHRISTUS recipiatur; nullum, quo eumdem imitemur. Terribile timoris occasio devotis hujus sæculi. *Desumptum ex manuscripto sermone.*

Dei Filius invitat, ut crebro cõmunicemus. Inficias ire nemo potest, Dei Filium, qui Eucharistiæ Sacramentum instituit, nos invitare, ut crebro illud recipiamus, idque enixius efficere. Illis, qui sacro hoc pane vescerentur, immortalitatem, vitam æternam, immo divinam pollicitus est; illis vero, qui ab hac mensa recederent, mortem est minitatus: Vult omnes homines evocari, vult etiam compelli. Nemo nescit, primos fideles, ut vel præceptis, vel Evangelii consiliis obtemperarent, quotidie Salvatoris corpus sumpsisse, & morem hunc non multo post tamquam Ecclesiasticam legem haberi cepisse. *P. De la Colombiere. Sermone de Communione frequenti.*

Verum quidem est, Patres acriter invectos fuisse in sacrilegas, non autem in frequentes Communiones; illos quidem invitare, ut majori cum reverentia ad Altare accedamus, non autem ut præ reverentia ab eo recedamus; & audeo dicere, ne unus quidem afferri potest, qui hanc humilitatis speciem commendet. Ostentassent ne Concilia tantum desiderium videndi restitutam in fidelibus hujus Sacramenti frequentiam, si major virtus esset, majusque meritum nobis, Deo vero major afferretur honor ab iis, qui a Sacra hac mensa abstinerent, quam ab iis, qui ad eamdem accederent? Si qua esset irreverentia cum necessariis dispositionibus communicare; jure nos aliquis deterreret; sed tantum abest, ut &c. *Idem.*

Prætexunt hanc nonnulli causam communionum suarum infrequentiæ, quod non satis sancte vivant; at hoc mirum est, quod cum satis bene vivere possint, ut Deum quotidie mereantur accipere, malint tanto bono cavere, quam ad illud recipiendum se se per morum suorum reformationem disponere. Verum quomodonam credi potest, illos propter indignitatis suæ considerationem communionem differre, cum videantur quotidie se se indigniores efficere eadem iterantes crimina, propter quæ illa differre coguntur? Si illi adeo profundæ venerationis sensus foverent erga Corpus adorabile Salvatoris, nonne potius diligentissimam navarent operam, ut se dignos præberent, qui illud sæpius reciperent, quam ab eodem, quia indigni, abstinerent? Quod si vere ad frugem reverti statuisti, jam crastina die mereris accipere; sed si pristinum vivendi modum mordicus retines, ullusne dubio locus est, quin post annum, vel ultra sanctis participare Mysteriis minus adhuc merearis? Vel statim incipe mundare cor tuum, ut quam primum majori cum reverentia communices, vel ne dixeris terminum, quem assumis, effectum esse reverentiæ interioris, qua Salvatoris Corpus prosequeris. Insanum est tamquam virtutem jactare, affectionem, qua pravis habitibus adhæremus. *Idem.*

Genuina ratio quæ prohibet ne crebro communicemus. Fallacis libertatis amor, qui nimia Communionum frequentia torqueretur, causa est, propterquam infrequentius ad Eucharistiæ Sacramentum acceditur. Metuitur toties conscientiam fœdare, metuitur Confessionis humiliatio, metuitur, ne voluptates non unius tantum diei intervallo, sed diuturno temporis spatio intercidantur sanctis cogitationibus, quæ sanctas actiones concomitari consueverunt. Verbo vel a flagitiis, vel ab Eucharistica mensa recedendum est, & malunt hac mortales carere, quam, ut Christiano ritu vivant, cogi. Sed aliis obtrudere cupimus inanem zeli speciem pro nostro spirituali profectu, quod teporis nostri inditium manifestum est, & argumentum, nos converti minime velle. Audemus enim dicere, vereri, ne toties communicantes ita assuescamus, ut imposterum minime recipiamus eum fructum, qui, esset inde expectandus. Dicamus potius, sæpius communicando, ampliorem, quam cuperemus fructum nos percepturos. *Idem.*

Quid, quæso, homines hujusmodi ab hoc divino Sacramento deterret? Non illinc absunt, quod se eodem indignos putent, sed quod putant a se ea præstari non posse, quibus illius perceptione digni efficerentur; & fortasse quod metuunt ne sæpius communicantes digni efficiantur. Apertius dicam; audiunt, si confessiones, & communiones sæpius iterandæ sint, ludo modum, luxui terminos, & consuetudini cum hoc mundo fines esse imponendos; sciunt Sacramentorum usum necessario hanc reformationem exposcere, quæ sensim in nobis etiam invitis parit; prænoscunt, prælia quæ contra Deum erunt pugnanda, & exprobrationes, quibus sua ipsos conscientia redarguet, si velint tepidum vivendi genus cum communionibus sæpe iteratis conjungere. *Idem.*

Raro communicantes facilius indigne communicare possunt. Qui raro communicant, apertissimum adeunt periculum, ne indigne communicent, & quodam in sensu huic se se discrimini multo magis objiciunt, sæpe communicantibus. Si in longo hoc intervallo, quod intra unam, alteramque communionem intercedit, adlaboras, ut effectus tuos franges, & paulatim dissipes funestos eos nexus, quibus Mundo adhæres, si proprias rationes scrutaris, ut modo vitium hoc, modo illud radicitus evellas; si meliorem temporis partem transmittis in perquirendis peccatis, quibus tot annis te adhætere cognoscis: si hoc verum est, audacter ad communionem accede, audeo dicere, & ea dilatio, qua hactenus usus es, tibi negotium minime facesset. Verum enim vero quotusquisque his detinetur? Ideo communicare differtur, quod emendatio non quæritur; ideo ab altari abstinent, quia in antiquis habitibus versari malunt, quam illos exuere. *Desumptum ex sermonibus moralibus: Sermone hujus argumenti.*

De cõmunione Paschali. Non desunt mali Christiani, qui se se expedire putant dicentes, præstare Paschali tempore ad sacram Synaxim non accedere, quam accedere indigne: hoc verum est; sed utrumque tamen summum est nefas. Magnum scelus est in lethali peccato communicare; at nescio utrum minus peccatum sit negligere ad frugem reverti, ut eo tempore, quo explicite præcipit Ecclesia, communicetur. Namque præter contemptum, qui tunc fit, auctoritatis Ecclesiæ necessario opus est, ut peccator recens ineat consilium perseverandi in malo, ibique diu persistendi; constans consilium, mente libera, atque cum perfecta cognitione, integraque deliberatione initum; consilium tunc temporis conceptum, quo officii tui admoneris, cum urgeris, sollicitaris, & anathematis fulmen tibi intentatur: quo quidem quid nequius esse potest? Quæ magis diabolica obstinatio potest excogitari?

Per vos mihi liceat, peccatores, verum dicere, si hoc vos ipsi dicere detrectatis. Hoc est, quod prohibet, ne communicetis: *Villam emi, juga boum emi quinque &c.* Luc. 14. Frustra virtutis speciem prætexitis, ut peccata vestra abscondatis; Deus imum cordis vestri intuetur; scit, vos illi injuriam inferre, simulantes eum revereri. O vos miseros, quid prodest versutia, & simulatio apud illum, qui cor effinxit, & ea omnia scrutatur, quæ ibidem transiguntur? Si hoc unum ageretur, ne ab hominibus tantum videremini; non exprobrarem cupiditatem celandi licentiam sub præclarissimarum virtutum integumento: hoc unum saltem boni in hypocrisi vestra inveniretur, quod peccatorum vestrorum scandalum auferret; sed sanctos esse decet præsertim coram Deo, qui videt omnia, qui omnia novit, cui nihil occultum est, nihil absconditum. *Essais de Sermons.*

Quoties in anno communicandum. Quærere quoties anima Christiana ad Eucharisticam mensam debeat accedere, idem vere est, ac si quæreres quoties infans exurgere debeat suæ matris ube-

ubera. Profecto toties illum præstare hoc opus est, quoties efficit natura, ut hic papillas exsugere cupiat: & mater, quotiescumque puer lac poscit, numquam eidem ubera negat, sciens illum egere hoc cibo, ut roboretur, & crescat. Ita fidelis anima Salvatoris recipit corpus juxta desiderium, quo flagrat cœlestis hujus edulii, quod illi exhibet Ecclesia, tamquam aptissimam escam; dummodo illi cor sit mundum, & vitam ducat irreprehensibilem, jus habet crebro ad illud accedendi; oportet enim, ut gratia nova in se incrementa recipiat, mortificet sensus amoris sæculi, eamque reddat fortem, atque valentem, ut salutis suæ inimicos impugnet, expugnetque. *Desumptum ex manuscripto sermone.*

Ineptissimus prætextus est, credere, quod a communione recedere sit reverentiæ, atque humilitatis effectus; si enim hæc causa sincera esset, & ex anima vere humili proficisceretur: hæc virtus vim faciens in animam, eam impelleret, ut nihil intentatum relinqueret, quominus se frequenti communione dignam præberet: itaut si statim perfectionem omnem minime sequeretur, ad eam tamen sensim, & per gradus perveniret. At hoc minime videtur: nulla enim ex his animabus a suis recedit defectibus, & ne corrigi quidem studet, eum semper vitiis iisdem sint obnoxiæ, semper iisdem habitibus irretitæ, semper vanitatibus, atque voluptatibus deditæ. Quid illæ facerent, si vero humiles essent? consueta sibimet ipsis interdicerent solatia, voluntario sacrificio luxum exuberantem resecarent, verbo, sese dignas præbere conarentur. At nihil tale præstant, quin immo ad id ne animum quidem advertere conitentur, hæc igitur causa non est, quæ illas ab hujus Sacramenti perceptione deterreat. *Desumptum ex sermone manuscripto.*

De illis qui dicit se a communione abstinere ob reverentiam. Hæc ratio eo tendit, ut omnes homines ab altari divellat, omnemque tollat pietatem; eaque eo magis metuenda est, quo minus timetur. Si iisdem innixi principiis ratiocinari deberemus, ob reverentiam neque Missæ adsistendum esset, neque exterior ulla cæremonia peragenda, sed omnia intus servanda; ad hoc horum hominum sensim tendit licentia. Si enim mihi a communione abstinendum esset, indignitatem meam prætexenti; hoc prætextu uti possum ne Missæ Mysteriis intersim: huc præclarus hic prætextus adducit. Edicta proponant Antistites, auctoritate sua utantur Pastores, & Sacerdotes secundum ministerii sui gratiam zelum exerceant, ut ab altari eos, qui sunt indigni, divellant: sed libertini, libertinæque, homines sine caractere, doctrina, atque luminibus audeant præcepta proponere circa communionem, atque ostendere quid sit vera pietas, & sæculum adeo perspicax, quale hoc est, se corrumpi, & excæcari sinat; hoc fateor equidem pati non possum. *Idem.*

Hac in re imitanda est S. Petri actio, qui ad Filii Dei genua procubuit, ea deosculaturus dicens: recede Domine, quia homo peccator sum. Hujus Apostoli factum cum illius verbis consentire mihi quidem minime videtur. Amplectitur magistri sui genua, eaque, quantum potest, constringit, ac simul orat, ut a se ipse recedat: vox illius actioni contradicit, & quod facit, illi opponitur, quod dicit. Undenam hæc contradictio duorum motuum, qui simul in corde ipsius oboriuntur, alterius quidem humilitatis, alterius autem amoris? Hic homo est amore suo raptus, qui in id unum tendit, ut ad suum magistrum accedat, ejusque personæ adhæreat; amor enim pati non potest, ut objectum suum longe absit: Homo est suam sentiens humilitatem, qui coram Domino suo, cujus magnitudine quodam veluti pondere opprimitur, semet ipsum annihilat: Domine recede a me, tu mihi nimis magnus es, ego vero coram te nimis exilis, & humilis; mane in temet ipso, ac me in nihilum meum remitte, ut ibi supremæ tuæ auctoritatis magnitudinem colam. Hujusmodi esse decet veros Christifidelis sensus in communione: humilitas eum removere debet, atque summa cum reverentia hæc extorquere verba: *Exi a me, quia homo peccator sum,* Luc. 5. vel *Domine non sum dignus,* Matth. 8. Non audeo prodire coram te; majestatis tuæ fulgorem ferre non valeo. Sed amor simul efficere debet, ut tantum illius adhæreat bonitati, quantum humilitas eumdem ab illius magnitudine removet. Procumbendum est ad genua illius; ille in corde recipiendus est. *P. Novet in Meditationibus.*

Quid rationibus opus, ubi loquitur, experientia; experientiam dico omnium temporum experientiam omnis generis personarum, experientiam tuam, Auditor mi. Revocemus prima illa Ecclesiæ nascentis tempora, ubi Fideles se teneri putabant, ut quotidie sacris Mysteriis communicarent. Quæ vitæ, morumque innocentia? Quænam a terrenis rebus aversio? quæ pax, quæ charitas tunc inter fideles florebat; præsertim vero quæ in fide constantia? quæ in gratia perseverantia, eo usque ut cuperent potius bonorum suorum jacturam pati, exilium, compedes, mortem, & gravissima quæque supplicia, quam brevi temporis momento simulare, atque modicum thus Idolis adolere? *Erant perseverantes in communicatione fractionis panis.* Act. 2. Ex constanti communionis usu suas vires, fortitudinem, constantiam, & perseverantiam percipiebant. Illinc ad hæc usque, quibus vivimus, calamitosa tempora descendamus, & quantum discriminis intersit judicamus. A Sacramento paulatim recessimus, frequentia illius in claustris continetur, & in exiguo fidelium numero, qui hactenus Ecclesiæ veteri digni sunt. Ditiores Ecclesiastici quotidianam sacrorum mysteriorum celebrationem illis reliquerunt, qui inde victum percipiunt. Fideles ter, vel quater in anno, ut plurimum, communicant; & maxima eorum pars quotannis dumtaxat ad Paschalem communionem accedunt. Quid inde? Mores depravati sunt, disciplina remissa est, sal terræ infatuatum est, redierunt Ethnicorum consuetudines, vitiorum, & scandalorum torrens omnem Christiani orbis faciem late mundavit. Adeo verum est, morum puritatem, & innocentiæ incolumitatem a frequenti communionis usu procedere, & multiplicari crimina prout communiones rarescunt. *Desumptum ex manuscripto sermone.*

Si unquam tibi, auditor, hæc fuit consuetudo, ut sæpe sacra Synaxi reficereris, eamque abjecisti, te met ipsum tecum compara in horum statuum varietate, & tui metipsius experientia eorum, quæ dico, tibi veritatem ostendet. Qualis eras, cum singulis mensibus, vel quintodecimo quoque die, vel diebus festis fere omnibus devotissime ad aras accederes? Felici eo tempore quantus erat in te timor Dei? quo horrore lethale peccatum abominabaris? Scrupulum vix defuisse puto. Mox vero saluberrimam hanc consuetudinem abjecisti; quid inde fecisti? Dicere profecto potes cum Regio Propheta: *Aruit cor meum, quoniam oblitus sum comedere panem meum.* Cum tentatio te infirmum, ac imbecillem deprehenderit, statim victus cessisti: cum peccato consuetudinem inivisti; illud citra conscientiæ stimulos operaris, in interitum tuis. Felix nihilominus, si ex tua infelicitate fructum capere nosti; & eam repetis consuetudinem, cujus necessitatem propria te docet experientia. *Idem.*

Væ animarum directoribus nimium frequentes communiones iis permittentibus, quibus vere mens non est notabiles evitandi defectus, licet veniales tantummodo sint; vel qui serio ad eos corrigendos minime incumbunt. Hic est dissipator Corporis, & Sanguinis CHRISTI JESU, temerarius, qui eam profitetur artem, quam ignorat, cæcus denique cæcos alios in foveam ducens. Communionum numerus cum fructu, qui inde percipitur, & quem inde percipere fideles volunt, metuendus est: Cæterum meum non est aliquid cuiquam in hac materia præscribere. *Idem.*

Nostis cibum a comedente separari non posse. Panem manduco; hic mihi in sanguinem, & carnem mutatur, ita ut a me dividi ultra non possit, & mecum fiat unum, & idem. Qui indigne communicavit, comedit judicium suum, ac illud quodammodo in se ipsum **Indigne communicans judicium suum manducat.**

ipsum

ipsum convertit. At enim inquies, alludit Apostolus ad eorum populorum, vel antiquorum judicum mores, qui capite plectendis degluciendam præbebunt propriæ damnationis sententiam, ut indicarent illam antiquari non posse. Heu, Auditores carissimi! Satis ne aperte dicam, satisne vos horum verborum vim assequemini? *Judicium sibi manducat, & bibit.* 1. ad Cor. 15. Proh Deus! Si judicium in papyro tantum esset inscriptum, frangi, delerique posset; si prolatum simpliciter esset, posset abrogari, si in os tantum ingereretur, evomi posset; sed comeditur, in succum, & sanguinem transit, in ossium medullam, ut loquitur Propheta, atque in proprium substantiam migrat; cum nobis incorporatur: quomodo vero revocari potest? Si reus, & judicium unum & idem non essent, Deus alterum quidem absolvere posset, alterum antiquare: sed cum simul confusi sint, ultra non distinguuntur. O miserrimam sortem indigne communicantium! *Desumptum ex serm. manuscript.*

Ubi peccatori, qui indigna communione se reum facit Corporis, & Sanguinis CHRISTI JESU, facinoris sui enormitatem ostendere aggredior, non loquor de nequissimis illis hominibus, qui de industria ad sacram mensam accedunt, ut Mysteriorum nostrorum sanctitatem conculcent, non loquor de ignavis illis, qui fidei mysteria gestantes in polluta conscientia ad Aras accedunt hoc tantum consilio, ut suæ impietatis horrorem abscondant, quippe qui malunt omne Cœlestium maledictionum pondus sustinere, quam ab hominibus censoria nota perstringi. Vera contorquenda essent tela, non verba in hujusmodi abominationes; cum illis loquendum esset, ut olim Petrus ad Ananiam, & Saphiram, ut præcipiti morte sua fidelibus omnibus præberent exemplum, ut in impiorum corde terrorem injicerent, & animabus justis solatium adferrent. Cum hujusmodi peccatoribus mihi sermo non est; de illis loquor, quos vel consuetudo, vel urbanitas ad aras trahit, quibus conscientia neque abscondita scelera, neque perfidiam, neq; simulationem exprobrat, qui extrinsecus quidem pœnitentiæ, atque modestiæ speciem gerunt, sed qui omnes affectus suos gestant in corde; qui amore proprio pleni, divina charitate vacui numquam ad Sacramenta accedunt, nisi ut illa profanent &c. *Desumptum ex manuscripto sermone.*

Indignitas sceleris, quod sacrilega communione committitur.

Peccator indigna communione efficit, ut in coinquinatæ conscientiæ corruptionem ipse omnis puritatis Auctor descendat. Quæ magis contumeliosa conjunctio, quæ turpior affinitas esse potest, quam peccati cum eadem sanctitate, quam in uno corde Dei, dæmonisque præsentia? Quid iniquius quam in eodem loco statuere aras & JESU CHRISTO, & Balial; simul connectere turpes affectus, sordidaque negotia cum participatione mysterii omnis puritatis, & charitatis; Dei sui carnem cum corrupta peccatorum carne incorporare? Hoc facit indigna communio. Peccator per malam communionem eidem Corpori JESU CHRISTI conglutinatur, cum reliqua scelera sint a divino hoc corpore aliena. Quis horror! Deus Sanctus, atque terribilis egreditur de Sanctuario, ut peccatoris anima inhabitet, ac se in illius substantiam transformet. Ubinam tua fulmina, o terribilis Deus, ut hujus injuriæ ignominiam persequaris, & in tanti probri enormitatem animadvertas? *Idem.*

Si hoc scelus est horribile propter infimā unionem, quæ fit, sanctitatis Dei cum corruptione peccati, nihilo minus grave est, si ratio habeatur Sacramenti, & Sanguinis JESU CHRISTI, qui indigne polluitur. *Quemadmodum JESUS CHRISTUS* realiter in hoc mysterio immolatur, atque sanctam illam oblationem instaurat, quam in Cruce obtulit Patri suo; ita fideles, qui hoc pane vescuntur, singulis diebus Domini mortem annuntiant, donec ille veniat; neque id facere possunt, nisi semet conformantes spiritui JESU CHRISTI sacrificati, immolatique pro peccatis populi. At peccator in lethali peccato communicans, toto cœlo abest a sanctitate JESU CHRISTI, quam in corde suo prorsus delevit: Communicat ergo solum, ut JESU CHRISTI mortem instauret, uti carnifices, se se reum præbens Corporis, & Sanguinis Domini, immo ratione longe crudeliori. *Idem.*

Hujus sceleris pœnæ.

Cum indigna communione peccator mysteriorum nostrorum sanctitatem polluit, qui fructus, quæ utilitas ex hoc facinore illi cedere potest? immo quæ mala in illius caput non relabuntur? Nonne inde flagella, inde calamitates fere universales, non ne urbium, agrorumque vastationes? Nonne reipublicæ interest profanatores hos ejicere, exterminare? *Idem.*

Post hoc facinus, nullo cum labore in alia quæcumque flagitia prolabimur: statim ac a Sacris Mysteriis pollutis recedimus, præsto sumus, ut JESUM CHRISTUM suis hostibus tradamus, & nihil inausum relinquamus. Idcirco ex omnibus peccatoribus ii nequissimi sunt, qui indigne communicant; post hoc enim nihil mediocre in illis est: sacerdotium in anima coinquinata fit desolatio abominationis: nullus sacerdos mediocriter corruptus est, omnia sine modo sunt, & sine fine. Demum in indigna communione non deest quædam species maledictionis, quæ fere numquam deletur. Anima, quæ eo usque nequitiæ pervasit, emergere quidem potest de apertioribus vitæ suæ flagitiis, sed in manifesto versatur moriendi periculo in impœnitentia. Etenim ex quo homo præteritorum dolore non tangitur, futuris non cavet, præsentia citra lacrymas, mœroremque committit; nullo pudore, nulla verecundia coercetur; illico audacior, atque perfricta fronte in omnia ruere flagitia videtur. Ante communionem sacrilegam reliqua adhuc erant in ipso quædam Religionis, & pietatis principia, quidam salutis sensus: at ubi illa contigeret, omnia prorsus extincta sunt, omnia ad nihilum redacta. Antequam ad communionem accederet, supererant adhuc in ipso quædam conversionis desideria ex festorum dierum propinquitate, & bono fidelium exemplo identidem excitata: sed paschali præcepto adimpleto omnia dissipata sunt; tumultus ille, quo agitabatur conscientia, quiescit, omnes stimuli retunduntur, & omnia in perniciosissima securitate morantur. *Ex manuscripto sermone.*

Hic ultimus mihi restat actus, ut ad vos hæc Moysis verba convertam, quæ sunt huic argumento maxime opportuna: verba, quæ dixit ille Judæis postquam illis proposuisset bonum vel malum, vitam, vel mortem, benedictionem, vel maledictionem. *Testes invoco hodie cœlum, & terram, quod proposuerim vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem.* Vos ad sanctam communionem invitans id vobis exhibui, quod vitam efficere potest beatiorem, e contra vobis indigne communicantium scelus ostendens, id vobis ob oculos posui, quod maximum potest interitum afferre. Hinc quidem vobis proposui fontem bonorum omnium, inde vero malorum omnium originem. Testes igitur voco cœlum, & terram. Dies aderit, cum cœlum hoc, & terra votis meis respondebunt; aliquando tandem vobis ex hac vita egredientibus, ut coram æterno Judice prodeatis, ea vobis exprobrabunt beneficia, quæ Deus vobis per os meum proponit, si ex illis fructum capere velitis. *P. de la Rue sermone pro Palmarum Dominica.*

Quantum Dei Filius coli mereatur ab hominibus in hoc modo.

Quemadmodum nullum Mysterium est, ubi Salvator nobis majorem testetur charitatem, quam in Eucharistia; ita nullum est, ubi magis se se demittat suum nobis amorem testaturus. Deposita hac majestatis aura, quæ in objectissimis etiam humiliationibus se se prodit; sub panis integumento abditus, sub sacramentalibus speciebus absconditus, non solum JESUS CHRISTUS Deus non videtur, sed neque homo; atque in hujusmodi statu, quibus non patet opprobriis? Attamen homo hic ita absconditus rerum omnium Creator est, supremus universorum Dominus, mortalium omnium Judex; & si titulum quærimus magis dulcem, atque jucundum, Pater noster, atque Redemptor noster; ille, qui perfectam beatorum omnium felicitatem constituit; arbi-

tet

ter nostræ fortis æternæ, qui unus nos beatos potest efficere; divinus Salvator inferno formidabilis, coram quo omnes celi, terræque potestates contremiscunt, & audito cujus nomine universa flectunt genua præ reverentia. Id ne credimus? cum ne tamquam talem respicimus? honores, quos illi in hoc adorabili Sacramento deferimus, fidei ne nostræ respondent? Sed qui nos coram illo intuetur, potestne judicare id a nobis credi? *P. Croiset 1. tomo Recessuum spiritualium pro una singulorum mensium die.*

Nihil magis, meliusque reparare potest ignominias passionis Domini, omnesque eas indignitates, quas in sua vita mortali perpessus est, quam ipsius in altaribus sedes. Hic non manet amplius in medio rebellis, hostilisque populi, neque habitat in medio corruptæ, depravatæque nationis, sed in Fidelium templis, atque in medio filiorum suorum, in medio populi, qui ipsum Redemptorem suum agnoscit, eumque se amare, & illi servire profitetur; Quodnam omnium cordium obsequium, quinam cultus magis impensus esse debet, quam qui illi super aras est exhibendus? quos ille a nobis honores præstolari non debet? Proh Deus, quomodo nostra nos exprobrat ratio, & conscientia, quam terribile est nostram agendi rationem cum fide nostra hac in re comparare. *Idem.*

Cõmunio frequens maxime prodest ad felicẽ mortem obtinendam.

Communio frequens considerari debet tamquam tutissima ad beatam mortem via. Hoc enim posito, quod inter æternam vitam, sanctamque mortem inseparabilis nexus inveniatur, non ne testatur Filius Dei, eum qui Corpus ipsius manducaverit Sanguinemque biberit æterna vita esse perfruiturum? quod quasi satis non esset, ut illi fidem adhiberemus addit jusjurandum tot repetitis promissionibus: amen, dico vobis, ait ille, quicumque manducaverit panem hunc, mortem non gustabit in æternum. At hoc certum est, promissionem hanc non esse de illis intelligendam, qui semel in vita, vel semel quotannis communicaverint; alioquin ne unus ferme quidem Christianus salutem non consequeretur. Dicendum igitur promissionem hanc ad frequentem communionem spectare. *Desumptum ex Auctore Anonymo.*

Prætextus, quos boni possunt afferre.

At enim indignus sum. Expectas ne donec te dignum præbeas, ac talem te judices, ut ad communionem accedas? Si hoc verum est, numquam accedes. Quinam, licet morum sanctitate conspicuus se dignum putare, & omnia præstare, quæ dignum possunt efficere. Humilitas nostræ supplet indignitati: Si vero dolore peccatum de se rueris, si ex corde in illud te non relapsurum proposueris, jam te indignum Ecclesia non judicat, & satis dispositum putat. Optandum esset quidem, ut omnes homines perfectam sanctitatem haberent ad communionem accessuri; hanc tamen exigere idem est ac omnes homines ab altari prohibere, licet omnes generatim Salvator invitet; idem est pro dispositione ad communionem exquirere id, quod illius fructus esse debet. Cum Salvator Discipulos suos communicavit, erant ne jam perfecti? immo longe aberant a perfectione. *P. Nepueu in Christianis considerationibus part. 4.*

At enim frigidus sum, tepidus, imbecillis. Caussaris frigiditatem tuam, ne ad ignem accedas; cibum sumere renuis, quia imbecillus; medicinam detrectas, quia ægrotus. Si frigidus es, non autem eo lethali frigore, quod Charitatem, sed eo, quod fervorem excludit, quomodo melius incalescere potes, quam ad divini amoris fornacem accedendo? Si imbecillus es, vires tuas refice panem fortium manducando. Alii se ideo ad communionem non accedere inquiunt, quod modicum inde fructum percipiunt: sed cujusnam culpa est, si inde non satis proficiunt? Verum enim vero quinam illi sunt, qui præ cæteris in virtutem progrediuntur? illi ne, qui sæpe, an, qui raro communicant? fortasse Deus vestrum vos celat progressum, ut vos in humilitate contineat; qui quidem progressus ideo magnus non est, quia non satis deprehenditur. *Idem.*

Post communionẽ ad peccata non est redeũdum

Quænam vobis erit ruboris occasio, si JESUS CHRISTUS postquam animam vestram sua reali præsentia sanctificavit, postquam vos Carne, & Sanguine suo pavit, jure conqueri posset, se ingratis sua beneficia erogasse. *Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos.* Heu! fortasse nimis crebro ille hanc de nobis querelam effudit. Caveamus, ne imposterum Deo nostro hujusmodi injuriam inferamus. ... Illi potius ex corde dicamus: Volo, Deus, omnes animæ, corporisque mei facultates, quibus hactenus abusus sum, ut te lacesserem, imposterum in id unum impendi, ut tuam celebrent largitatem. Oculi, qui mirabilium tuorum in hoc augustissimo Sacramento sunt testes, hi oculi tot obscænorum adspectuum rei, infidelitatem meam deflere persistent; lingua, quam Sacri Corporis tui attactu sanctificasti, non erit ultra obtrectationis, & calumniæ instrumentum cor, quod factum est templum, atque Tabernaculum tuum, non ultra pravis coinquinabitur cupiditatibus, quæ toties te coegerunt, ut a me procul recederes &c. *Desumptum ex Italico P. Pauli Segneri libro, cui titulus, Sapientia.*

Sæpius ad communionem accede, inquit incomparabilis Genevensis Antistes, sepius accede, quia dicendum tibi est, quomodo JESUM CHRISTUM bene recipias; neque bene aliquid fit, quod sæpe factum non fuerit; quia vel hoc tibi commodus est, si sæcularibus negotiis es expeditus, vel necessarium, si obrutus; quia si fortis es, numquam infirmaberis; si infirmus fortitudinem ibi nancisceris. Tamquam æger, fortis, infirmus, imperfectus, crebro cum illo communicare debes, qui est fortitudo tua, perfectio, medicus, & medicina: Hæc magni illius sancti viri sententia est. Et profecto quid dignius anima devota, quam suas miserias, & infirmitates prævertere, quibus natura nostra est obnoxia, quam te in eum statum adducere, ut inter familiæ, ac civilis societatis tumultum te firmum, stabilemque tuearis; quam edoceri, quomodo digne manduces hoc corpus, & Sanguinem Dei; qui factus est Homo?

Virtus, quã in hoc Sacramẽtum primi fideli bus inspirabat.

Mirandum ne est, si primi fideles de sanctis locis egressi ad martyria evolabant? Frustra Tyranni oculis eorum objiciebant bona, voluptates, honores, dignitates, & quidquid cor humanum potest efficere: Frustra carnifices præparabant oculos, rotas instruebant, attollebant cruces, ignem accendebant, foveas effodiebant, ferventes sartagines succendebant; Frustra uxor fletibus, filii blanditiis, parentes precibus, amici objurgationibus generosos Athletas deterrere conabantur; quo plura superanda, & sacrificanda erant, quo plura ferenda, eo magis excitabantur ad prælium, & leonibus ignem perflantibus similes cor suum majoribus refici viribus sentiebant prout magis periculum augebatur. *Ut Leones*, verba, & similitudo sunt S. Chrysostomi, *ut Leones flammas spirantes, sic ab hac mensa discedimus. P. Stephanus Chamillart in Sermone de communione frequenti.*

Si Deus infinite sanctus nobis conjungi vult, oportet igitur, ut qui divinorum mysteriorum particeps fieri desiderat, cordis puritatem habeat angelicam, perfectamque; hæc enim aptissima est dispositio, & maxime conformis & menti JESU CHRISTI, & Divini hujus Sacramenti dignitati. Meum non est hoc in loco explicare, quanam unionis specie Salvator cum iis se se conjungat, qui ejusdem carnibus saturantur; mihi satis est, eam tantam, adeoque intimam esse, ut Patres affirment, in communione JESUM CHRISTUM quodammodo unam, eamdemque carnem fieri cum nobis: *Nos in unam* S. Chrysostomus ait, *cum illo massam reducimur; Christi corpus unum, & caro una facti sumus.* Quando autem Deus mortale corpus voluit assumere, Maria una, hoc est, omnium creaturarum purissima, atque Sanctissima, Virgo Virginum, hunc honorem promeruit; neque putet S. Ambrosius, se matri contumeliam inferre, hæc Filio dicens: *Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis uterum.* Quam igitur cordis puritatem, quam animæ munditiem peteret hic versus Agnus a fideli! Hic mortuus esse deberet peccato, mundo, sibi, ac uni

Deo

Deo vivere; opus esset, jam constantem, invictamque affectuum esse cœlestibus rebus applicationem, & cum Creatore suo arcte esse vinctum: oporteret denique, ut verbo me expediam, illum perfectum esse, atque irreprehensibilem; hoc est, cor ab omni affectione, mentem vero ab omni memoria, & idea rerum creatarum vacuam habere. *Idem*.

Ad sanctâ cõmbio 'nem summo cum desiderio accedendum est

Si verum est, ex optimis dispositionibus, quæ ut ex materiali cibo fructus percipiatur, requiruntur non extremam esse famem, dicendum est quoque, eum qui sancta fervet impatientia, & sollicite anhelat Dominicæ mensæ participem fieri, hunc quidem adferre non postremam ex melioribus, tutoribusque præparationibus, quæ, ut digne communicet afferri possunt: Corpus enim JESU CHRISTI in augusto hoc Sacramento animabus nostris id est, quod panis corporibus nostris. Hæc est Sanctorum Patrum, præsertim vero S. Ambrosii argumentatio, qui in nobis requirit sanctos eos impetus, quibus legis antiquæ Patriarchæ erant animati, & vult potiori jure præ illis nos dicere: *Veni Domine, & noli tardare*; nos tamquam ægrotantes putemus, ubi panis hujus vitalis non eamdem famem habemus, eumdemque appetitum, quo panem corporum nostrorum escam appetimus. *Idem*.

JESU CHRISTI merita in aliis Sacramentis nobis per partes dumtaxat, & ob peculiarem aliquem finem applicantur; hic vero ipse gratiarum fons nobis communicatur, cujus infiniti propemodum sunt fontes; quapropter quidam Sancti Patres eam extensionem, & continuationem Mysterii Incarnationis vocarunt. Ibi suam Divinitatem humanæ naturæ conjunxerat: pergit hic suam humanitatem nostræ carni conjungere; ac docet Theologia ipsum corporibus nostris reliquisse jus, ac titulum ad immortalitatem, nequeunt enim esse membra corporis immortalis, nisi eodem privilegio fruantur. *Idem*.

Inter cæteras dispositiones humilitas maxime necessaria est accedentibus ad te Domine, & Deus meus in Eucharistia; quandoquidem ibi majestas tua se se inclinavit, & Divinitas tua nova ratione annihilata est. Aliquid etas in Incarnatione, licet ibi exinanitus esses; sed in hoc Sacramento fermè nihil es, propter humanæ conditionis tuæ diminutiones: ibi Deum celasti, & hominem ostendisti; hic vero & Deum simul, & hominem aufers oculis nostris. Non poteras ad nos accedere, nisi te ad nihilum redigens, & pro ratione annihilationis tuæ ad nos proprius accedis. O factum Dei Verbum factus es homo, ut nos per imitationem tui Dii fieremus: teque panis speciebus texisti, ut re ipsa aliqua ratione nos faceres Deos. *Auctor Anonymus*.

Modicus fructus, qui ex communione percipitur

JESUS CHRISTUS ægrotantem manu tangit, & sanat; mulier, quæ pallii ejusdem oram attigerat, salutem recipit: non inde mihi stupor incessit: illud vero mihi adfert admirationem quod nos adeo frequenter ad sacra accedentes mysteria semper iidem permaneamus. Modo non contingit tantum nobis vestium ipsius fimbriam attingere; ipsum JESU CHRISTI Corpus, & Sanguinem attrectamus, recipimus, comedimus: & nihilominus permanemus æque languidi, & ægri, ut antea. Quænam affectio post tot communiones victa fuit? Quod vitium sublatum? Quæ virtus quæsita? Una communio satis esse potest, ut quis Sanctus fiat: sexcentos & ultra numerare possum; ego vero æque imperfectus sum, fortasse etiam æque vitiosus, ac olim, antequam divina hac esca vesci mihi contingeret. Tædium, quo cœlestis hæc manna nos afficit magnam ne sanctitatem significat? Languor, imbecillitas, spirituales infirmitates, quibus post tot repetitas communiones, affligimur, non ne proximam nobis mortem portendunt? Nos vero tranquilli sumus, & ad hæc ne animum quidem advertimus! Quid nos certos facit? *P. Croiset Tomo 1. in Recessibus jam memoratis*.

Arctum fœdus quod cum Jesu Christo ...

Dei Filius se nobis in Eucharistia tradit non solum ut in nobis permaneat; vult etiam, ut nos in ipso permaneamus, & non solum tamquam hospes, qui domi suæ habitare vult, quos excipit hospitio, sed ut nos arcte sibi conjungat. Vocabulum, quos utimur, ad id significandum, quod in sacri hujus Corporis receptione percipitur, veritatem hanc satis ostendit. Communio vocatur, hoc est unio communis inter Dei Filium, & animam, a qua ille recipitur; ille se se nobis totum tradit, debemus nos quoque vicissim nosmet totos tradere eidem. In adorabili hoc Sacramento nobis suum spiritum, suam vitam, suas dispositiones communicat: ibi nos igitur recipere debemus spiritum illius, neque agere nisi per divinos motus ipsius, neque vivere nisi vita ejusdem, omnesque ipsius sensus fovere. Temperamentum juxta eam, qua alimur, escam efficitur; hæc divina est, nos quoque divinos esse oportet. *Boudon libro, cui titulus, Le Chretien inconnu*.

Quid! Divini Salvatoris mei corpus in me requiescit; ipsum est pignus amoris sui: ego quidem assideo magnificæ mensæ Dei, eedemque epulæ mihi afferuntur, quibus alitur Deus, ego repleor mysteriis, & magnalibus Dei: omnes Dei divitiæ in me sunt, & ego vere possideo omnes thesauros illius; Deus incarnatus, vivens, & gloriosus in ipso corde meo inhabitat; Æterni Patris gloria mihi tamquam aliquid meum tribuitur, & ego non fovebo sensus lætitiæ conformes tot, tantorumque beneficiorum magnitudini! Divina hæc objecta non occupabunt cogitationes meas, eo saltem tempore quo illa possideo! delitiosæ hæ plenitudines me esurientem relinquent, eo quod illa, quam merentur, attentio a me non impenditur? quæ insensibilitas! *Auctor Anonymus*.

Optima ob digne communicandum præparatio est illum amare, qui communicando recipitur; amor JESUM CHRISTUM impulit, ut hanc nobis sacram escam tribueret, amor nos ad eam quærendam impellere debet; amor debet efficere, ut ex Patre nostro celesti petamus hunc panem Angelorum: amor hoc nobis inæstimabile donum impertit; & solus amor efficere potest, ut inde uberrimum fructum percipiamus. Oremus Deum, ut hic divinus ignis destruat in nobis, quidquid frigidum est, quidquid nos creaturis adnectit, quidquid tenebrarum, & corruptionis in nobis reliquum est: rogemus eum, ut nobis ardentem charitatem immittat, quæ expiet cor nostrum, quæ ibi alienas omnes affectiones absumat, quæ omnes veteris hominis affectus avertat. *Idem*.

Communionis effectus.

Si discipuli, qui cum JESU CHRISTO in Emmaus proficiscebantur experti sunt corda sua insolito igne inflammari ad verba ipsius; quæ in nostro corde fieri debet accensio, cum non solum Verbum Divinum nobis loquatur, sed fiat cibus noster & in nobis inhabitet? quomodo nam igne ali possumus, quin penitus absumamur, & quin omnino in ignem transformemur? Per amorem cum JESU CHRISTO communicamus, per amorem nos eodem alimur, & hic ipse amor, cum perfectus est, destruit quidquid sumus, ac adeo perfecte nos convertit in id, quod ipse est, ut non simus amplius nisi unum corpus, unusque spiritus cum illo. *De Sancta Martha Tomo 1. Tractatuum Asceticorum. Tractatu de Communione*.

Per communionem evadimus una, eademque caro cum Jesu Christo.

Quemadmodum in Incarnationis Mysterio Verbum caro factum est, & caro hæc repleta est divinitate in ipsa inhabitante; Deus factus est homo, omnesque humanas infirmitates assumpsit præter ignorantiam, atque peccatum; homo factus est Deus, & omnium Dei qualitatum particeps, & hic Homo Deus est JESUS CHRISTUS: ita in Sacrosancto Eucharistiæ Mysterio, altera veluti fit Incarnatio, cum enim carnem Filii Dei recipimus, hæc fit caro nostra; nostra vero fit caro Filii Dei; nos cum ipso evadimus idem JESUS CHRISTUS, quemadmodum ille idem est Deus cum Patre. *Idem*.

Vita spiritualis, non secus ac corporalis suas habet ætates, initium, progressum, & perfectionem. Nascimur, & per gratiam Baptismi, vel Pœnitentiæ evadimus Filii Dei, adolescimus, & procedimus in hac vita per bona opera, quæ quidem sunt operatio-

nes

nes *Spiritus Sancti*: & postea ad divinam Eucharistiam accedentes plene conjungimur, & incorporamur JESU CHRISTO, & perfectius evadimus, membra ejus corporis, cujus ille caput est; in illo, & per illum crescimus, usque ad ætatem hominis perfecti. *Idem*.

Falsi prætextus qui plurimos removent a communione.

Quid in speciem laudabilius videtur, ea reverentia, quæ tot animas a panis cœlestis esu deterret? Si illis aures præbeamus, viva fides ipsis hunc sanctum terrorem immittit; justa idea Mysteriorum Religionis nostræ prohibet, ne iisdem communicent; reverentia, profundaque humilitas non sinit illos ad sacram mensam accedere; atque ut verbo me expediam, devotionis ergo hæc devotio relinquitur. Se nimis infirmos dicunt, ut audeant sæpe fortium manducare panem; se non satis puros, sanctosque fatentur, ut panem comedant Angelorum. Non satis est ad convivium invitari, vestis etiam nuptialis afferenda est. Quæ charitas, quis fervor, quæ dispositio requiritur, ut Divina Eucharistia digne recipiatur? Actus est Religionis præ reverentia ab eadem abstinere; at non ne insignis impietas est præ tædio, ac devotionis defectu ab illa recedere? & hic pseupo-humilium caracter est. Nequaquam reverentia ea est, quæ invitatos arcet a nuptiis. Si vere eos foveremus sensus, quos ineptæ hujusmodi excusationes prætexunt, meliores haberemus ad sancte communicandum dispositiones; sed hac in re non secus ac in aliis pluribus mens cordis illusionem sectatur. Eos diligimus defectus, qui a sacra mensa nos prohibent, ideoque aliquam speciosam excusationem quærimus. Magni laboris esset iracundiam superare, debellare affectus, ea vincula infringere, quibus cor captivatur, mortificationem amare, cum morum sanctitate, pietatem, humilitatemque conjungere. Frequens communio hæc a nobis expetit sacrificia. A communione recedentes has negligimus dispositiones, quæ nobis nimium graves essent: nobisque honori vertimus hanc ipsam immortificationem, affirmantes præ reverentia nos ad Sacram Sinaxim non accedere. Nihil umquam amore proprio versutius atque callidius, ut nos ipsos decipiat. *P. Croiset 2. Tomo Considerationum Spiritualium*.

Inanis est reverentia, quæ nihil nos facere cogit, ut minus indigni evadamus; reverentia fallax, quæ nullum propriæ indignitatis dolorem ciet. Invitati Evangelici saltem bona fidei eas protulere causas, quæ ipsos detinuere, ne ad nuptias convenirent; hi vero eas ignorare affectant, & repulsæ suæ causas sibi metipsis abscondunt. Quis non videt hanc reverentiæ speciem, integumentum esse, quo amor proprius se tegit, immo de quo gloriatur? Patet illusio; hæc non humilitas est, sed tepiditas, negligentia, tædium divini hujus edulii, hoc est, cœlestem panem non appetere, & gravissimo morbo laborare. *Domine, de hoc pane scriptum est* S. Ambrosius inquit, *omnes, qui elongant se a te, peribunt. Idem*.

Contumeliosum Deo est malle sibi Corporis, Sanguinisque JESU CHRISTI usum interdicere quam proprias imperfectiones relinquere, at numquid minus erit contumeliosum eidem, quotidie hoc Corpore, & Sanguine saginari velle, quin ulla imperfectio relinquatur? Qui excusationem attulere, ne illi interessent convivio, de quo loquitur Evangelium, reprobati fuerunt: at quomodonam ille exceptus, qui sine veste nuptiali ad illud accessit? Satis patet illusio in illis, qui ob ineptas causas ab hac abstinent mensa; at numquid minus est metuenda in iis, qui sine fructu quotidie communicant? *Idem*.

Superbia, & amor proprius in quotidiana communione sunt metuendi.

Superbia versutissima est, præsertim vero ubi de devotione agitur; nobis personam multiplicem induit, ac rebus eam, quam vult, formam, & colorem inducit. Quotidiana communio secum nescio quem distinctionis caracterem gerit, qui existimationem apud alios conciliat, & præclaram adstruit ideam virtutis illius, qui communicat. Quotidie sacro admitti convivio, non omnium est: Amor proprius honorem suum quærit in ipsa etiam humilitate, cumque ea, quæ in mundo alios solent afficere, devotam animam minime moveant, in ipsa devotione scrutatur, quomodo præ cæteris enitescere possit. Neque semper ostentationem quærit, sed sæpe in semet invenit, unde sibi complaceat; & solum suum sibi sufficit testimonium. Hæc placet devotio, tunc potissimum cum exiguo constat impendio. Quemadmodum quotidie JESUS CHRISTUS recipiunt; ita assuescunt, &, ut ita dicam, cum hospite suo familiaritatem acquirunt. Nulla amplius adest diligens sensuum suorum disquisitio; nulla districta actionum suarum censura, nullus conscientiæ metus, qui animam efficiat puriorem: hæc enim omnia præter primos, eosque paucissimos dies, statim deferent. Quam metuendum est, ne JESUS CHRISTUS factus singulorum dierum panis, fiat etiam plurimis esca communis! Devotio hæc honorem adfert; eidem amor proprius acquiescit, dummodo sibi bellum non indicatur: sed quinam inde fructus percipitur, si amor proprius semper in sua libertate vivit, & dominatur? *Idem*.

Optanda esset fides æque vivida, & generosa charitas æque pura, atque fervens, pietas æque solida, & perfecta, ac ea, quam olim primi fideles habebant; ut nos cum illis eodem privilegio perfrui possemus. JESUS CHRISTUS se se illis quotidie largebatur, & Heroes ille Christiani quotidie JESU CHRISTO nova præbebat suæ fidelitatis, charitatique argumenta; verum cum nihil non commune in anima inveniatur, nisi obstinatissima pertinacia, qua vult quotidie ad aras accedere, jure ne credi potest, ipsi necessarias dispositiones nequaquam deesse? De ejusdem illusione dubitandum non est? *Idem*.

Modicus fructus, qui ex communione percipitur.

Hoc nos honore dignaris, Domine, ut per Sanctorum Mysteriorum tuorum participatione, te ipsum sinu nostro recipiamus, sed post divinum hoc opus tales esse deprehendimus, quales antea eramus, Quilibet ad solita sedit negotia, habitus, & solatia quia ulla in tota vitæ ratione mutatio appareat; in verbis siccus est, dissipatus, indiscretus, injustus in consiliis, suis obnoxius affectibus; demum qui illius vitæ genus attentius inspicit, dicat est opus, illud nequaquam obtinuisse vel minimam earum gratiarum particulam, quas tu eidem large, effuseque donasti. Quid inde inferri potest, Domine, nisi quod secundum Simeonis prophetiam tu aliis quidem mortes, aliis resurrectio; *Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum. Abbas Trappensis in S. Lucæ Evangelium*.

CON-

CONFESSIO.

Sacramentum Pœnitentiæ, & partes illud constituentes &c.

MONITUM.

Uod primum admonere operæ pretium duco, illud est, quamvis Pœnitentiæ Sacramentum semper sit cum cognomine virtute conjunctum, non esse tamen cum eadem confundendum: hæc enim duo sunt argumenta seorsim pertractanda, quæ satis superque rerum copiam suppeditare diversis Concionibus possunt. Similiter, licet peccatoris conversio ab integra, sinceraque scelerum suorum confessione incipiat; hic tamen hoc intuitu spectanda Confessio non est, sed quatenus est Sacramentum & medicina a Deo instituta ad obtinendam remissionem peccatorum, quæ post Baptismum patrata fuerunt; in immensum enim opus excresceret, si hinc complecti vellemus ea omnia, quæ generatim Pœnitentiam respiciunt. Oportet igitur, ut unice ea videamus, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ pertinent, videlicet ad institutionem illius, ad necessitatem, qua peccatores eidem sese subjicere debent, ad partes illud constituentes, dolorem ob læsam numinis Majestatem, propositum non ultra peccandi, integram, sinceramque patratorum scelerum confessionem; & eam, quæ ob crimina, imponitur, satisfactionem.

Secundo loco haud abs re est animadvertere, cum Confessio sit novæ Legis sacramentum, vel si mavis huic nomini eam significationem tribuere, quæ peculiarius habere solet, cum sit pars ejusdem Sacramenti; quidquid in Veteri Testamento occurrit, quod eodem nomine appellatur, intelligendum esse de confessione illa, quam semper expetivit Deus a peccatoribus scelerum suorum, antequam eorum ipsis veniam concederet: qui quidem sensus magis generalis est, in quo Sancti Patres sæpe de Confessione loquuntur, licet aliis in locis perspicue de illa sermonem instituant, quæ fit coram Sacerdote absolvendi facultatem habente. Sed quomodo Confessio coram Domini Ministro facta, Deo ipsi facta censetur, non erit profecto vim facere Patrum Scripturarumque locis, eos in nostrum argumentum transferre.

Illud autem tertio monendum esse arbitratus sum, a nobis ea tantum hoc in argumento allatum iri, quæ concionis magis propria videbuntur, quin fusius ea persequamur, quæ in Catechismis, vel familiaribus instructionibus facilius addiscuntur; satis enim censeo admonere, Concionatori, ubi aderit occasio adhibendas adhortationes esse apud eos etiam qui majori lumine pollent, & revocandas identidem in memoriam eorum instructiones magis familiares, sive eas in libris legant, seu hac in re memoria sua exercitationem excitent, ne in eos labantur defectus, qui facile confessionem efficere possunt, vel inutilem, vel sacrilegam.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum structura in hoc argumento.

I.

Ria deterrere solent peccatorem, ne ad Confessionis tribunal accedat, & ne utatur medicina adeo salutari, & necessaria; videlicet labor præparationis, quæ ad illam peragendam requiritur, verecundia in detegendis sceleribus, abditisque cordis recessibus aperiendis, & difficultas peccati vincula infringendi: quæ tria in triplici concionis parte impugnari possunt, ostendendo hæc efficere non debere, ut a salutari, & felici hac medicina abhorreamus.

Primum quidem labor est peccata ad examen revocare, horribiles imagines memoria repetere, turpissimorum cogitationum, consiliorumque nequam indignitatem discutere: Chaos hoc, & has ambages extricare non placet, vel potius arbitramur numquam satis esse extricandas. Verum quid isthuc? meipsum, inquies, colligere, prætcritasque operationes malas recordatione repetere nequeo; potius ergo in iisdem persistere cupis, ac a Dei contumelia abstinere non vis. Confessionis cogitationem ipsam perhorrescis, atque speciosum quæris prætextum, ne ex eo emergas statu, in quo misere immergeris. Sed 1. non evitabis discussionem hanc, quæ tibi aliquando facienda erit, vel tibi in impœnitentia finali moriendum, quod malorum omnium est maximum. 2. Quo magis differes, eo majorem in examine perficiendo nancisceris difficultatem; nova enim quotidie veteribus peccata accumulabis. Similis es ægro pharmaca respuenti; sed qui tandem eadem aptare tenetur periculo mortis perterritus; quo tempore & patitur pœnam horroris sui & periculi, in quo versatur, & pharmaci, quod tantopere detrectabat. 3. Labor autem sarcinæ hujus ferendæ longe major est, quod illam deponere non vis. Ullone enim habes discrimine conscientiæ stimulos, metum in peccato moriendi, & cogitationem, quod Dei es inimicus, teque illius justitia persequitur? Longe facilius est quam primum suis sese exonerare peccato, quam diu illa fovere tot inter conscientiæ stimulos cor ipsum indesinenter laniantes.

Secundo pudor peccata confitendi nos a confessione deterret: eos enim qui minori verecundia scelera admittunt, magis suppudet, illa confiteri. Hujus pudoris laborisque magnitudo explicabitur; quæ nihilominus inanis esse ostendetur, vel saltem eadem maximopere leniri probabimus cogitatione illius, cui peccata nostra confitemur. Hic homo peccator est, nostri similis, qui sæpe eadem indiget medicina, qui magis infelicitatis nostræ miseretur, quam personas nostras perhorrescat: qui magis admirari debet constantiam, qua pudorem hunc vincimus, quam infirmitatem, qua in peccatum dicidimus; qui tenetur secretum servare numquam temerandum, & qui nulla unquam ex causa uti potest cognitione vitæ tuæ quam recipit ex te; & quem tibi amicum facis eo, quod te ipsum illi credis, atque eumdem præ cæteris eligis, cui quidquid tibi secretissimum est, confidas. Hæc omnia sapientissime disposuit Deus, ut confessionem nobis faciliorem efficeret; quod profecto eumdem hujus auctorem esse confirmat.

Tertia

Tertia pars est labor, atque difficultas relinquendi affectiones peccati, voluptatum, atque solatiorum; conatus, qui exerendi sunt, ut habitus pravi confringantur, &, me verbo expediam, ut tota vitæ ratio mutetur. Verum si cogitavimus. 1. nullam nobis salutem, nullam misericordiam sperandam esse, nisi hoc consilium inierimus, & hanc esse conditionem necessario cum venia quam nobis Deus elargitur, conjunctam; 2. Sacramenti gratia planiorem, facilioremque fieri gressum hunc, quem tantopere metuimus; 3. Deum nihil hoc minus expetere posse ab iis, a quibus tot fuit contumeliis effectus; si cogitaremus inquam hæc tria, cum S. Augustino experiemur, hunc hominem difficultatem acervum esse phantasmata nos perterrentia, ac minori labore nos Deo inservituros esse, quam in sceleribus nostris, sensuumque voluptatibus, vitam ducamus.

II. Valde etiam utilis sermo potest institui de criminoso silentio, quo peccata in pœnitentiæ Sacramento teguntur. Triplex est hujus silentii causa, quæ triplicem illius quodammodo speciem constituit, & quę concionis partitionem suppeditat. 1. silentium ignorantiæ: peccata non confitemur, quia eadem ignoramus. 2. silentium pudoris, & metus, propter quo eadem confiteri non audemus. 3. silentium malitiæ quo illa dicere nolumus, vel data opera necessarias circumstantias celamus, ne peccatorum natura, etque enormitas intelligatur.

Quod spectat ad ignorantiæ silentium his uti possumus Prophetæ verbis: *misericordia, & veritas obviaverunt sibi*. Psalm. 84. Cum veritas de ore peccatoris egreditur, de ore Dei peccata dimittentis exit misericordia: sed hominis silentium obicem statuit huic misericordiæ cum hoc silentium ex crassa, affectata, ideoque nefaria ignorantia procedat, quæ quidem ex Divi Bernardi Sententia, ex incuriosa conscientiæ discussione, & negligentia inquirendi, utrum aliquid peccatum sit, nec ne, proficiscitur. *Ex sciendi incuria, & desidia discendi*.

Deinde ostendendum est quam indignum sit silentium ex metu, atque pudore profectum. 1. quod nullus pudor a peccatis patrandis deterret, multus vero deterret ab his confitendis. 2. quod perfunctoriam timemus verecundiam, neque veremur æternam, quam aliquando subire tenebimur. 3. quod non videmus pudorem hunc inanem esse; ille enim cui peccata nostra detegimus, & ipse peccator est, & propria doctus experientia hominis miseriam, & infirmitatem agnoscit.

Quod vero ad malitiæ silentium pertinet, vel quam scientes, atque volentes gravia peccata reticemus, ostendendum est, quam grave scelus hoc sit, immo potius quam magna sit scelerum omnium farrago. Confessionem non fugimus; peccatum non ex metu, vel pudore celamus; e contra audaciores sumus, & hoc peccatum non esse, vel saltem non ita magnum contendimus, atque ideo nobis licere putamus illud non confiteri; vel peccata quidem confiteri volumus; sed omnem eorum verecundiam subire detrectamus. 1. eorum gravitatem sexcentis prętextibus excusamus, sexcentisque ambagibus dissimulamus: 2. generatim illa accusamus sub his nominibus, quæ illorum indignitatem involvunt, exempli gratia nosmet accusabimus nomine immodestiæ, levitatis, curiositatis, atque horum nominum integumento turpissima peccata cooperiemus, quæ subdolo nefarioque silentio teguntur.

III. Utilitas, quam ex confessione recipimus. Hominem in duplici statu considerare possumus; videlicet. 1. in statu peccati, in quo medicinæ indigemus; 2. in statu gratiæ, in quo sumus confirmandi.

In primo statu Confessio potissimum, efficacissimumque est remedium tria in nobis efficiens. 1. scelerum nostrorum adspectu nos humiliat; quæ quidem optima est ad veniam consequendam dispositio: *cor contritum, & humiliatum Deus non despicies*. Psa. 20. 2. in nobis pęnitentiam, scelerumque sincerum dolorem excitat. 3. efficit, ut ad frugem revertamur.

In altero vero, prohibet ne relabamur. 1. efficit, ut constantius imposterum adhæreamus Deo: 2. nos ab iis divellit occasionibus propter quas peccavimus. 3. iis non subiicit pœnis, quę nos continent in officio, atque in timore injuriam Domino inferendi.

1. Confessio lex est, cui peccatores omnes sese subjicere debent; lex Divina ab ipso Dei Filio instituta; lex justa, lex sapiens. IV.

2. Lex est, cui parere omnium interest peccatorum; lex æque levis ac severa, & cujus rigor cum summa suavitate & misericordia conjunctus est.

Ut Sancta fiat Confessio tres precipue conditiones requiruntur tribus concionis punctis tractandæ. V.

Conditio prima: peccatorum nostrorum examen diligens esse debet; docendum hic est, quomodo conscientia sit excutienda.

Altera: Accusatio, & peccatorum nostrorum enarratio debet esse sincera, quin nosmet excusemus, quin proximos accusemus, quin aliquid dissimulemus, quin fucum faciamus illi, quem Dei Filius Judicem in hoc Tribunali constituit.

3. Consilium recedendi a peccato, vitæque rationem immutandi firmum esse debet, & constans; hoc pariter diligenter explicandum est.

Duo præcipui defectus, qui plerasque Confessiones vel malas, vel imperfectos efficiunt. VI.

1. Defectus sinceritatis plerasque confessiones nostras malas efficit. Peccata nostra dissimulamus, circumstantias agravantes reticemus; propter examinis defectum nonnullorum scelerum obliviscimur; perfunctorie huic Sacramento nosmet ipsos pręparamus; cum præstare illud debeamus quod olim Prophera: *recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ* Isaiæ 38.

2. Doloris deffectus efficit ut nullum ex confessionibus nostris fructum percipiamus. Hic explicandæ sunt hujus doloris qualitates, & conditiones; præsertim vero quomodo anteactæ vitæ penitentia complectatur consilium vitæ immutandæ, atque constans affectuum omnium improborum relinquendorum propositum.

Hoc etiam aliter dividi potest ex priori parte expungendo, quæ non adeo directe ad sinceritatem pertinent, & omnia proponendo, ut in partitione sequenti, *Desumptum ex manuscripto Sermone*.

Rationes propter quas Confessio, quæ quidem utilissimum est remedium, sese inutilis fiat. VII.

Prima est, defectus luminis in peccatorum examine. Altera, deffectus sinceritatis in accusatione, & Confessione. Tertia defectus doloris, & pęnitentiæ.

Aliud argumentum a præcedenti non abhorrens est; scrutari causas propter quas sæpe modicus fructus ex Confessione percipitur. VIII.

Prima est quod ad hoc Sacramentum accedimus sine dispositionibus necessariis;

Altera, quia nosmet non accusamus, uti oportet.

Tertia, quia non exequimur ea, quæ polliciti sumus, & salutaria Confessarii consilia negligimus.

Pro Concionis argumento, ac partitione duplicem proponeri quæstionem possumus. Prima quid sit Confessio, & quid exquiratur in fideli peccata sua confitente. Altera quęnam sint illius partes, vel conditiones absolute necessariæ. Duplici verbo; quænam sit natura, & essentia Confessionis Sacramentalis; quænam illius regulæ, & conditiones. IX.

Pro prima: Confessio consistit in hoc, ut aliquis. 1. ad Sacerdotis pedes provolutus se peccatorem accuset: 2. ut non generatim solum se peccatorem dicat: sed singillatim peccatorum numerum, atque speciem in quovis articulo recenseat: 3. ut explicet etiam peccatorum suorum occasiones, nexus, & habitus.

Pro altera: tres virtutes, vel qualitates ad bonam Confessionem peragendam requiruntur.

1. Sancta simplicitas in peccatis citra dissimulationem, & excusationem aperiendis.

2. Hu-

2. Humilitas profunda, ut sese coram Deo nihilum putet. 3. dolor supernaturalis. *Ex manuscripto Sermone.*

X. Possumus etiam hoc nobis proponere, ut labores, & difficultates, quæ in Confessione inveniuntur, leviores, mitioresque ostendamus. Hæ autem sunt. 1. secretum suum aperire, Confessario detegendo quidquid magis absconditum inest; 2. honorem suum negligere sua facinora prodendo; 3. propriam justificationem relinquere seipsum accusando. Contra triplicem hanc difficultatem ostendendum est.

1. Secretum suum confirmari illud aperiendo; secretum quippe Confessionis violari non potest.

2. Honorem, atque existimationem servari, quin eidem officiatur apud ipsum Confessarium, qui nostram humilitatem, animumque admiratur, ubi nostras eidem aperimus infirmitates.

3. Nosmet accusantes reosque declarantes coram Domino justificamur. Itaque secretum confirmamus illud alteri committendo; honorem tuemur ignominiam nostram declarando, & justificationem invenimus, peccata accusando: quod quidem satis speciosum campum aperit, ut de Confessione non communi ratione loquamur. *Desumpt. ex manuscr. Serm.*

XI. Pro argumento, ac partitione ea desumere possumus bona, quæ ex Confessione procedunt, easque conditiones, quæ ad utilem, optimamque confessionem peragendam requiruntur.

1. Bona quidem desumi possunt ex his S. Ambrosii verbis, quorum explicatio primam partem occupabit: *Confessio peccata remittit; Confessio merita restituit; Confessio vermis aciem obtundit.*

2. Conditiones autem afferendæ, ut bona sit, atque perfecta Confessio, hæ sunt 1. ut serium præcedat examen, ut sincera, atque integra omnium scelerum manifestatio subsequatur.

3. Ut verus dolor, & constans propositum sese corrigendi concomitetur.

XII. Ut recta instituatur Confessio, atque omnem assequatur effectum, pro quo instituta fuit, tria requiruntur.

1. Opus est, ad nostræ conscientiæ Tribunal nosmet reos fateri, ut alioquin non evitandam supremi Judicis damnationem evitemus.

2. Vivus concipiendus est scelerum dolor, ut eorum veniam obtineamus.

3. Nobis in nosmetipsos animadvertendum est justa satisfatione quę sit nostris sceleribus in quadam proportione respondens, ut Severum a Deo alioquin infligendum supplicium evitemus.

XIII. Hi ferme sunt plerorumque fidelium defectus in Confessionibus.

1. Peccata sua confitentur, quin eadem se patrasse doleant.

2. Quin ab illis sese procul abfuturos polliceantur, atque ab iisdem imposterum caveant.

3. Quin digna satisfatione peccata sua expiare contendant.

XIV. Pro Concionis particione desumi possunt ea verba Regii Prophetæ: *cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.* Psal. 50.

1. Ad Sacramentum hoc corde contrito accedamus; omnesque eas superabimus difficultates, quæ tot Fideles ab hujus Sacramenti usu deterrent.

2. Accedamus cum humilitate, omnesque eos evitabimus defectus, in quos tot Fideles impingunt propter pravum hujus Sacramenti abusum, ad quod passim accedunt. Hoc in sensu Tertullianus pęnitentiam appellant *prosternendi, atque humilificandi hominis disciplinam.*

XV. Confessio habenda est tamquam peccatorum nostrorum medicina. Medicinæ autem bonitas ex triplici hac nota dignoscitur; Si agat 1. tuto, 2. celeriter, 3. suaviter. Peccatori igitur, animæque ægrotanti, ac nequam.

1. Pęnitentiæ Sacramentum tutum remedium est. Hoc ipse Dei Filius instituit, & ideo æque est infallibile, ac Verbum illius.

2. Remedium est præsens. Statim enim sanat, & nos justificamur statim ac peccata confessi absolutionem recipimus.

3. Remedium est æque leve, ac efficax, quemcumque rigorem, atque difficultatem nonnulli in eodem deprehendant. *Desumptum ex P. Girou st in Adventu.*

Hoc ipsum pęnitentiæ Sacramentum considerari potest tamquam judicium, quale re ipsa est; in quo tria eidem essentialia occurrant consideranda. XVI.

1. Pœnitens seipsum accusans. Qua igitur ratione seipsum accusare debet, ut misericordiam, & peccatorum suorum remissionem consequatur?

2. Judex Sententiam profert. Quænam sunt hujus officia, quæ potestas?

3. Sententia prolata. Quotuplici in sensu illa nobis utilis est? *Ex eodem.*

In illa Salvatoris verba: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt:* Joa. 30. Hic tria mihi videntur occurrere satis perspicue expressa, & ex quibus concionis partitio fieri possit. XVII.

1. Adesse pęnitentiæ Sacramentum ab ipso Dei Filio institutum, quandoquidem ex ipsis verbis institutionis Sacramentum jam esse infertur. ideoque integram omnium peccatorum nostrorum confessionem esse de jure Divino.

2. Sacramento huic inesse virtutem remittendi omnia peccata, cujuscumque generis, ac malitiæ illa sint.

3. Sacramentum hoc maximæ esse necessitatis, cui nosmet subjicere debemus; sed illius necessitatis, quæ infinitam nobis adfert utilitatem. *Ex eodem.*

Confessio nobis maxime prodest, ut veram peccatorum nostrorum pęnitentiam efficiamus. XVIII.

1. Peccatorem humiliat; qui status ille est, quem ab eo exigit Deus, & quæ prima est reparatio, quam Divina Justitia deposcit; quandoquidem per peccatum ille contra Deum insurrexit. Quapropter ut jam dictum est, a Tertulliano *prosternendi, atque humilificandi hominis disciplina* vocatur.

2. Illi peccatorum suorum dolorem, atque Spiritum contritionis immisit.

3. Rationes illi suppeditat sua expiandi peccata per eam satisfactionem, quæ cum Sacramento conjuncta maximopere efficax est. *Ex eodem.*

Considerari etiam hoc Sacramentum potest, quatenus refertur ad tria personarum genera, quæ eidem intersunt, videlicet quoad XIX.

1. Filium Dei, qui illius est Auctor, & qui Confessionem instituit, ut simul & misericordiæ, & Justitiæ suæ satisfaceret.

2. Quod Sacerdotem Sacramenti Ministrum, qui eodem tempore officio fungitur Judicis, ut de peccatis cognoscat, eaque remittat; & Medici, ut animæ nostræ vulnera curet, eisque salutaria applicet medicamenta, & Amici, ut salubetrima monita tribuat.

3. Quod Peccatorem, qui ad hoc Sacramentum necessarias dispositiones, & conditiones debet afferre.

De bonæ, atque sinceræ Confessionis effectibus. XX.

1. Deum erga nos mutat; ex inimico per reconciliationem perfectam amicum facit; ejus odium in amorem, justitiam in misericordiam convertit.

2. Immutat peccatorem conversione perfecta: criminoso, ac nefario innocentiam restituit, pollutum invisumque Deo facit justum ac Numini Charum.

3. Mutat peccatum; ac debitam peccato pœnam.

In Pęnitentiæ Sacramento considerari potest etiam. XXI.

1. Ejus institutio, quæ est de jure divino, & quę omnes peccatores obligat, ut peccata sua clavibus Ecclesiæ subiiciant;

2. Ejus utilitas, & fructus, quem homines recipiunt;

3. Ratio qua munere hoc perfungi debeamus.

Causę inutilitatis, vel fructus exigui, qui generatim ex confessione percipitur. XXII.

1. Quod vulgo sine necessariis dispositionibus homines accedunt; & quænam illa esse debeant.

2. Quod

2. Quod sese non accusant, uti oportet, & quinam sint deffectus, qui in peccatorum manifestatione admittuntur.

3. Quia recte inita consilia non adimplentur, & quænam sint causæ hujus inconstantiæ.

XIII. In Confessionibus nostris passim in duos errores prolabimur prohibentes, ne illas genuina excipiat conversio.

1. Est, quod nos esse putamus innocentiores, quam simus, eo quod non satis bene conscientiarum nostrarum latebras perscrutamur.

2. Quod nosmet putamus vere pœnitentes, cum minime simus. *Desumptum ex Patre de la Colombiere tomo* 4.

De scelere celandi peccatum grave in Confessione.

XIV. In priori parte ostendetur, quam funestum sit in effectibus: in altera vero, quam irrationabile in causis. *Desumptum ex Biroat*.

XVI. Peccata confitentes infamiam extimescere non debemus, neque vereri nostræ existimationis jacturam.

1. Coram Deo, quandoquidem apud ipsum vera gloria est gratiam, & amicitiam ipsius possidere.

2. Coram Sacerdote nostra scelera audiente; videt enim etiam lacrymas nostras, humilitatem, mutationem, testimonia pœnitentiæ nostræ.

3. Coram illis, qui te in actione adeo humili inspiciunt, qui inde nonnisi ædificationis occasionem possunt arripere.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctorésque unde hauriri copia queat ad proposita concionum Sistemata elaboranda.

QUin proferamus Theologos Scholasticos, Casuistas, Controversistas, singulos pro modulo suo argumentum hoc pertractantes; atque infinitos propemodum libellos, Confessionis formularia, vel familiaria ad rite confitendum præcepta continentes; illi qui præcæteris Concionatoribus magis prodesse possunt, hi fere sunt.

Sancti Patres. Sanctus Ambrosius l. 2. de pœnitentia ostendit, quam inutile sit celare peccata, & non audere ea patefacere.

Idem libri ejusdem cap. 7. Fideles hortatur, ut peccata confiteantur, & hoc pacto manifestationem eorum aliquando a supremo Judice faciendam prævertant.

S. Gregorius Magnus l. 11. Moralium cap. 19. loquitur de sinceritate, quæ in peccatorum Confessione requiritur.

Idem hoc ipsum argumentum pertractat in cap. Job 36., & lib. 26. Moralium cap. 26.

Idem moralium lib. 22. hæc Job c. 31. verba explicans, *si abscondi quasi homo peccatum meum*; ostendit peccatorum confessionem magnum esse actum humilitatis.

Idem in cap. 31. Job docet excusationes, quibus peccata tueri, vel imminuere conamur, irritare Deum, eumque sæpe magis, quam ipsa peccata lacescere.

Idem in hæc Psalmi 32. verba; *nec est in Spiritu ejus dolus*; ostendit Spiritum rectum, sincerum, ac sine dolo eum esse, qui peccata sua non dissimulat; sed ingenue patefacit.

S. Augustinus *Serm. 49. de verbis Domini in Evan. Secundum Ioannem* docet peccatorum nostrorum Confessionem necessariam esse ad misericordiam obtinendam.

Idem in hæc boni Latronis verba; *neque tu times, qui in eadem damnatione es*; docet augeri peccata ab illa excusante, atque ingenue esse patefacienda.

Idem *in Psalm 66.* fusius loquitur de sincera peccatorum Confessione, uti quoque *lib. 20. de Civitate Dei cap. 9., & lib. de vera, & falsa pœnitentia.*

Idem in hæc verba *Psal. 36. revela Domino viam tuam, & spera in Deo*: in illa quoque Psalm. 84.; *veritas de terra orta est, & in Psalm. 95.*

Idem Sermone *de Confessione* discrimen affert inter eam Confessionem, quam per tormenta justitia extorquet humana, & eam, quæ fit Deo, & Ministris illius.

Idem tandem *in Psalm. 117.* explicat duos varios sensus hujus vocabuli *Confessionis*, quod in Scriptura nonnumquam pro laude, quæ Deo defertur, & nonnumquam pro peccatorum suorum manifestatione usurpatur.

Sanctus Chrysostomus *Serm. de Confes. peccat.* prolixam habet ad peccatores exhortationem, ut commissa confiteantur scelera, eisque efficacissimas rationes proponit.

Idem *Homil. 20. in Genes.* Dei exaltat misericordiam, qui contentus est sincera nostrorum peccatorum Confessione, ut nobis eorumdem veniam concedat.

Idem *homil.* 31. in Epistolam ad Hebræos amplum Sermonem habet de utilitate, quam ex peccatorum nostrorum confessione percipimus.

Idem homilia de Pœnitentia ostendit, quanti referat vincere pudorem, ac metum quo nosmet sontes prodere non audemus, quod ipsum argumentum pertractat in Homilia de Pœnitentia, & Remissione.

Idem *in Psalm. 106. Confitemini Domino quoniam bonus*, ostendit majus esse peccatum nolle confiteri, quam legem infringere.

Origenes *homil 3. in Leviticum*; ostendit non erubescendum esse peccata commissa confitentibus; sed comittentibus illa.

Idem eadem probat veritatem in capitibus 12. & 13. ejusdem libri Levitici, & in homilia secunda in Psalm. 37. & homilia prima in Psalm. 36. hæc explicans verba; *revela Domino viam tuam*; *& in homil. octava in cap. 12. 13. S. Lucæ.*

S. Bernardus Epistola 113. explicans hæc verba Psalmi 95. *Confessio & pulchritudo in conspectu ejus*; ostendit, quam placeat Deo sincera peccatorum nostrorum Confessio.

Idem in Sententiis suis, quatuor recenset, prohibentia, ne bona Confessio fiat; videlicet verecundiam, metum, præsumptionem, & desperationem.

Idem de Confessione verba facit in Serm. 1. de Circumcisione; in Sermone de S. Andrea, & in tractatu ad Milites Templi.

Hugo de Sancto Victore cap. 8. tractatus de Remissione peccatorum Confessionis necessitatem confirmat.

Idem in lib. Mixtorum Operum tria scientiæ genera, & tria, in quibus Confessio consistit, distinguit.

Idem titulo 100. septem memorat gradus, quos perfecta Confessio debet habere.

S. Laurentius Justinianus in tractatu de Spirituali Animæ morte verba facit de Utilitatibus, ac Necessitate bonæ Confessionis, quod uberius persequitur in tractatu de Perfectione religiosa.

Guillelmus Parisiensis in tractatu suo de Sacramento pœnitentiæ utilissima affert ad rem hanc documenta, acriterque eorum errorem impugnat, qui uni Deo confitendum affirmant.

Ascetici. P. Ludovicus Granatensis tract. 2. de Pœnitentia, septem tribuit monita ad bonam Confessionem peragendam, eosque recenset defectus, qui illam nullam efficere consueverunt.

P. Croiset t. 1. Considerationum Christianarum.

Pedagogus Christianus *part. 2. cap. 15.*

Fulvius Andratius hac de re integrum edidit librum.

Nicolaus Lancicius *opusc. 12. fol. 146. 245., & opusc. 13. cap. 12.*

Bernardinus Rosignolius *lib. 1. cap. 9. 10.*

Marchantius tract. 5. Candelabri Mystici *lect. 6.*

Canisius in opere Catechistico.

Pater Causinus in Aula Sancta lib. 3. sect. 9. 10. agit de necessitate, & usu Confessionis.

Cardinalis de Richelieu libro de Perfectione Christiana cap. 12., & sequentibus de institutione, necessitate, & utilitate Confessionis verba facit.

ut omnibus inimicis vestris resistratis, eosque debelletis. *P. Vaubert 1. part. cap. 5. art. 1.*

Quantum virtutem ex hoc Sacramento Martyres percipiebant.

Cum in Ecclesiam Tyrannorum persecutio debaccharetur dignum admiratione spectaculum erat videre virguncu1am, nobili ortam genere, in ipso ætatis flore, in qua ornanda natura, & fortuna certaverant, Agnetem, Catharinam, aliasque quampluri-mas, nobilissima conjugia respuere, & imperterritas sævissimis etiam suppliciis occurrere; videre Patrem liberis amicisque circumseptum, qui humentibus genis ad pedes illius provoluti per ea, quæ in natura, & amicitia charissima sunt, illum obtestabantur, ne eos deserens vellet ipsos in miserrimum interitum dare; tamen siccis oculis, & tranquillo Oris habitu crucem conscendere, in qua moriturus erat: Videre adolescentulum ardentibus prunis impositum, inhumanissimis tortoribus cruciatum, constantem in fide persistere; quin magis afficiatur, quam si cor ipsi marmoreum, corpusque ferreum fuisset. Unde nam quæso hæc illorum adeo mira constantia proficiscebatur? Ex mirabili potione, Patres respondent; ex JESU CHRISTI sanguine, quem illis propinabat Ecclesia, ut easdem ad prælia adeo sæva disponeret. *Idem. cap. 5. art. 4.*

Salvator idem, qui sanguinem suum in Cruce effudit, ut martyribus virtutem conferret suum effundendi, hunc eumdem sanguinem nobis tribuit, ut in hoc non cruento Martyrio, quod in Mundi persecutionibus, in præsentibus ærumnis, egestate, morbis, & contemptu patimur, nos ipsos confirmet. Verum cave credas, Salvatorem ex se solo admirabiles hos effectus operari, & nihil nobis faciendum superesse, ubi communione refecti fuerimus. Eucharistia quidem nobis fortitudinem, & arma suppeditat ad hostes superandos, & conterendos, sed nostrum est in aciem descendere, & digladiari; ipsa eos infirmat, non omnino tamen evertit; JESUS CHRISTUS in calamitatibus robur tribuit, non tamen iisdem nos immunes facere vult. Eucharistia enim Martyres non efficiebat invulnerabiles, neque a malorum sensu alienos, sed inter gravissima tormenta eos victores efficiebat. *Id.*

Fratres mei, S. Bernardus inquit, si quis vestrum mutationem invenit in vita, & spiritu suo; si terrena hæc non deperitis, neque earum amore tenemini; si ira, si invidia, si libido, si cætera vitia in vobis paulatim sunt intermortua, si tantam vim in cor vestrum non obtinent, ne glorieminì ob hujusmodi victorias, sed gratias agite CHRISTO JESU in hoc Sacramento: *Quoniam virtus Sacramenti operatur in vobis*, ait ille: hæc vis est, & virtus adorabilis hujus Sacramenti, quod homines carneos, ac terrenos in cœlestes spiritus per admirabilem metamorphosim convertit &c. *P. Castillon in octava.*

Quam grave sit crimen post communionē iterum in pristina vitia reverti.

Ut ad eos sermonem convertam, qui postquam sacra synaxi refecti sunt, statim fere in lethale incidunt scelus, eos obtestor, ut serio perpendant quonam zelo Sancti Patres in hujusmodi iteratos lapsus fuerint invecti, & quibus verbis illos repræsentent, eorumque indignitatem, effectusque terribiles describant. Post communionem in pristina flagitia reverti, hoc est, inquiunt illi, Spiritus Sancti Templum polluere; hoc est Mysticum JESU CHRISTI corpus coinquinare, & Judæ exemplo illud prodere, ac suis hostibus tradere. Vobis creditum fuit JESU CHRISTI, corpus, S. Athanasius ait, vos ejusdem estis domicilium, illud in vobis permanet: verum quid dico? vos corporis ejusdem membrum facti estis; iis ergo virtutibus vestris honorem adferte, vel saltem Judæ similes eidem necem non parate. Quot in locis Sanctus Chrysostomus aureum suæ Eloquentiæ flumen exeruit, ut fidelibus vitæ puritatem post Communionem commendet, atque gravissimam enormitatem, quæ in hujusmodi repetitis lapsibus invenitur, ostenderet? *Idem 3. p. c. 4. art. 3.*

Indigne Communicantes profanatores sunt Corporis, & sanguinis Domini, ex S. Pauli sententia, judicium suum manducantes, atque bibentes, & mortem invenientes in usu illius Sacramenti, quod illis afferre deberet gratiæ, & vitæ incrementum. Mirum! Mysterium hoc, quod augustissimum est divinæ misericordiæ solium, simul et terribilissimum justitiæ ejusdem tribunal. Egredientem video eodem tempore ex ore eodem Filii Dei sententiam vitæ, atque prædestinationis pro justis, cum ea, qua par est, puritate, charitate, & dispositione accedentibus, & mortis, atque reprobationis in peccatores, qui cum impura, sceleribusque coinquinata conscientia audent accedere *M. la Font. Entratiens Ecclesiastiques, pour le 14. Dimanche apres la Pentecote.*

Enormitas scelesti indigne communicantium.

Cuperem quam maxime vobis adstruere posse satis apertam ideam enormitatis hujus conatus; non enim illius magnitudo satis deprehenditur, neque cognoscitur, quam gravis injuria JESU CHRISTO inferatur ab illis, qui in lethali culpa Divinum ipsius corpus recipiunt. Communiones indignæ procul dubio essent infrequentiores; si intelligerent homines, se per has vim, & contumeliam inferre Corpori Domini; illudque indignissimum esse facinus in ejusdem Filii Dei persona patratum. Si hoc serio cogitaretur, paucissimi invenirentur a Deo derelicti, atq; affectuum suorum ita servi, ut ad hanc usque insaniam se ab istis abripi sinerent? Nostin ergo quid sit, ex Divi Pauli sententia indigne communicare? Hoc sane est maximo, quod Dei Filio inferri possit, ex quo status ille gloriosus, quo rediit, illum ultra creatarum rerum jactum constituit, illum efficere dedecore, & contumelia. Hoc est reum fieri, inquit Apostolus, 1. ad Cor. 11. *Corporis, & Sanguinis Domini*. Nosti magnum esse discrimen, si quis Legi a Principe irrogatæ non obediat, & si Principem eumdem probris, & injuriis lacessat. Huc usque tamen indigne communicantes procedunt, non subsistunt in sola præceptorum prævaricatione; violenter in ipsius personam impetum faciunt, indigne tractantes Mysterium illud, quod realiter continet Corpus, & Sanguinem Domini. *Idem. Dominica 19. post Pent.*

Ubi Sanctus Paulus asseruit, indigne manducantes Corpus, & Sanguinem Domini, judicium, & damnationem suam manducare, addit Sacramenti hujus profanationi; quæ fit illud sine puritate, & reverentia, quæ decet, sumendo, acceptam referendam esse mortem tot fratrum, ac tot funestas, tabidasque ægritudines, quas illis immiserat Deus: *Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.* 1. ad Cor. 11. Scitis ne, ait illis; undenam proficiscantur tot morbi, qui vos conficiunt, tot mortes adeo inopinatæ, & frequentes? Hæc omnia non tempestatum intemperiei, non aeris corruptioni, immo neque sceleribus vestris accepta referenda sunt; hæc omnia mala, propter quæ gemitis, superiorem habent causam, at magis sublimem, & sunt cœlestes ultiones, tela iræ Omnipotentis, & pœnæ, quas ex vobis propter indignas Communiones deposcit. *Idem.*

Obduratio sæpe ex malis communionibus oritur.

Ante sacrilegam communionem, nemo nisi contremiscens peccat, & conscientiæ stimuli suffocantur; sed ubi ad Eucharisticam mensam sine necessariis dispositionibus acceditur, tunc in iniquitatis abyssum proruitur, omnia conscientiæ lumina, & vox secreta extinguuntur; atque tunc in peccatoris corde silentium oritur animæ, ipsi magis noxium, atque funestum ipso sacrilegio. Omnes obices, qui peccatorem coercere videbantur, fracti sunt, nihil amplius illum compescere potest. Validissimis habitibus in scelere continetur; ardentius sua repetit crimina, cupidius in suis iniquitatibus volutatur, cor magis obduratur, & dæmonis efficitur præda. *Desumptum ex serm. qui P. Bourdalove adscribitur.*

Hæc Divina sanguinis pollutio ultionem poscit.

Mihi videtur, Sanguis Salvatoris Mundi adeo indigne receptus vehementius clamare, quam sanguis Abel, de loco ita infecto, qualis est cor hominis lethali peccato coinquinatum: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Gen. 4. Cum hic sanguis de Cruce effusus fuit, scelerum nostrorum veniam promeruit; & si vox Sanguinis hujus justitiam poscebat contra Judæos, & Carnifices, qui illum tanta crudelitate effundebant; Salvator de summa Cruce veniam

veniam pro illis petebat, non enim sciebant, quid faciebant: sed hic sanguis pectore hominis in peccato positi exceptus, cujus virtus recipientis indignitate retunditur; hæc prophanatio rei sanctissimæ, pretiosissimæque nullam admittit, & recipit excusationem. *Desumptum ex Auctore Anonymo.*

Ex D. Isidori Pelusiotæ sententia, dæmon caute peccatorem aggreditur, qui præ reverentia ad Sanctissimam Synaxim non audet accedere; sed ubi hic indigne communicaverit, nullum cum hoc diabolus modum servat; corde illius, ut olim Judæ potitur, & factum hoc adeo detestabile tamquam extremum dementiæ, atque stupiditatis gradum intuitus, illum omnibus parem sceleribus putat. Attendite, quid acciderit Judæ: hæc est S. Cypriani animadversio: Donec ille paschalem tantummodo agnum comedit, hoc potitus non est, sed statim ac proditor ille sacrum panem accepit, Magistri sui societatem reliquit, atque desperationi, ac morti se tradidit. *P. Vaubert part. 3. cap. 1. art. 4.*

Indigne communicantiũ pœna.

Horridam sceleris, & pœnæ indigne communicantium descriptionem intuitus contremiscis ne, an secus? Homicidii reus, certissimo supplicio adjudicaberis, & postquam adeo crudeliter JESUM CHRISTUM affeceris contumelia, putabis te effugere posse damnationem, quam protulit S. Paulus in eos, qui polluto corde adorabile illius corpus recipiunt? Cæterum, ubi atris coloribus utor, quos mihi suppeditant Patres, ad nefarium exhibendum scelus indigne communicantium, & terribilia supplicia, quæ illis impendent, cum S. Chrysostomo profiteor, hoc a me nequaquam fieri, ut fideles a communione deterreantur, sed ut caveant, ne sine præparatione audeant accedere. *Idem.*

Quo in sensu intelligendum sit, indigne communicantes judicium sibi manducare.

Cum loquitur S. Paulus de hujus farinæ hominibus, profitetur illos bibentes Sanguinem, & comedentes Carnem JESU CHRISTI, judicium sibi bibere, & manducare. Non satis est affirmare, ab illis recipi judicium suum, ait hoc ab illis bibi, & manducari; ut ostendat, illorum damnationem ab hoc nefario scelere non esse minus sejunctam, ac potum, & escam a corpore, quod illis alitur, & cui inseparabiliter conjunguntur, vel potius ut intelligamus, peccatum eorum esse adeo enorme, ut illorum interitus, & damnatio sit æque certa, ac si Dei ipsius lacessiti ore esset prolata. Verbo; quemadmodum testatur Deus non credentem jam judicatum esse, ita S. Paulus docet indigne communicantem jam esse damnatum. *Grenier Sermone de bono, & frequenti Communionis usu.*

Mirandum non est, adorabile hoc Corpus, quod salutis nostræ causa fuit, atque instrumentum, fieri principium, &, ut ita dicam, sententiam nostræ damnationis: mirandum non est sanguinem hunc pretiosum, & sanctum, qui omnia nostra crimina lavit, nos justitiæ Dei debitores efficere, & quin purificet animas nostras, eas sordidiores præbere. Eorum virtus in altari minor non est, quam in Cruce: sed quemadmodum in cruce hic sanguis effusus fuit pro eorum felicitate, qui in J. C. crediderunt, & pro infelicitate eorum, qui JESUM CHRISTUM contumeliis affixerunt, affixeruntque cruci; in altari bibitur pro eorum justificatione, qui illum Deum honorantes recipiunt, & pro eorum reprobatione, qui illum recipientes eumdem lacessunt. *Idem.*

Minæ, quas intẽtat Deus indigne communicantibus.

Posuit Deus Cherubim cum igneo gladio ad ostium Paradisi terrestris, ut Adam post peccatum de vitæ fructu comedere prohiberetur. Paradisus ille Ecclesiæ erat figura; & fructus vitæ, vera Eucharistiæ imago. Cur dicendum non erit cum Abbate Paschasio, Deum prohibentem, ne primus peccator fructu vitæ vesceretur, peccatoribus omnibus obstinatis significasse, illis esse abstinendum ab esu panis Eucharistici, & per igneum gladium, quo deterruit Adam, docuisse, metum mortis, æternorumque ignium, qui nobis intentantur indigne communicantibus, prohibere debuisse, ne in lethali peccato JESU CHRISTI corpus reciperemus? Vincenti dumtaxat in Apocalypsi dicit Deus, me daturum ad comedendum de arbore vitæ pollicitus sum; ei vero tantum, qui peccatum vicerit, permitto, ut meo vescatur corpore, quod vitam æternam impertit. *Idem.*

Quotidiana nos docet experientia, exquisitissimas carnes præ ceteris citius in depravato pectore computrescere; & liquores, quorum suavissimus odor est, in sordida, infectaque laguncula pejus olere: scimus mannam quæ Eucharistiæ umbra fuit, diutius sine vitio, & labe in Arca fœderis fuisse conservatam, atque intra noctis unius spatium corrumpi, ac vermibus scatere consuevisse apud eos, qui contra Domini imperium, eam servare cupiebant. Cur ergo mirum videbitur, hanc eamdem Eucharistiam virtutem eorum redintegrantem, qui eamdem anima munda, & innocente recipiunt, augere corruptionem, & nequitiam eorum, qui ad illam mortali scelere coinquinati audent accedere? *Idem.*

Indigne communicãtes Dei Filium osculo, ut olim Judas produnt.

Hæc veritas est, quam sæpe Concionatores prædicant, indigne accedentem ad sacram Synaxim imitari Judæ proditoris exemplum: non solum cum hic infelix Dei Filium in ultima Cœna recepit, verum etiam cum per sacrilegum osculum, illum in horto Olivarum prodidit. Audire enim mihi videor Salvatorem hunc ex iis, qui in peccati statu ad Sacrum Corpus ipsius sumendum audent accedere, hoc ipsum perquirere, quod olim ex eodem proditore. *Amice ad quid venisti?* Matth. 26. Quo consilio huc accessisti; cur istuc properasti? Ego quidem venio, ut te complectar, atque pretiosissimum amicitiæ meæ pignus tribuam, hoc est osculum pacis; tu vero affers cor odii veneno infectum, ut me meis hostibus tradas: ego quidem venio ad te bonis replendum paratus, quamvis tu iis recipiendis par minime sis: tu vero ut execrabili proditione me lacessas: ego, ut tibi tradam Corpus meum manducandum, & Sanguinem meum bibendum; tu, ut mihi virus propines, vitamque & tibi simul auferas & mihi. *Amice ad quid venisti?* Iterum dico; quis enim explicare posset hujus perfidiæ, atque injuriæ scelus, cui hoc unum propositum est, videlicet ut bonorum omnium maximum, in maximum malorum omnium convertat. *Desumptum, ex Manuscripto Sermone.*

Qui unitatis Sacramentum recipit, quin servet vinculum pacis, & charitatis, tantum abest, ex hoc mysterio fructum capere, quod immo ibi contra se testimonium nanciscitur: *Mysterium non accipit pro se, sed testimonium contra se.* Absit, ut ad hoc pacis Sacramentum cum animo ad iracundiam excitato accedam, vel a quoquam diffidens Sacramentum illud recipiam, in quo Deus, ut fides edocet, Mundum sibi reconciliat. Quicumque digne vult communicare, nullam cum aliquo simultatem, inimicitiam nullam gerere debet. *P. Vaubert part. 3. cap. 2. art. 13.*

Quid unquam dicere possem, quo afficiantur illi, qui eo usque insaniæ pervaserunt, ut sacrilegium non vereantur admittere in mortali peccato communicantes; Si tot insignium ultionum exempla, quibus ex Ecclesiasticis fastis innotescit, Dei Filium in eos animadvertisse, qui tantum facinus perpetrare ausi sunt, si Sanctorum Patrum increpationes, qui illis judicium suum comedentibus mortem æternam minitantur eorum furorem compescere nequeunt?

De medico Communionum fructu.

Communis est Patrum sententia apertissimum interioris animæ interitus, ac terribilissimum Divinæ reprobationis indicium esse frequentem Sacramentorum usum sine ullo fructu; cum enim Sacramenta fuerint instituta ad augendam gratiam, non secus ac panis ad alendum, & roborandum corpus; statim ac infirmitas, & languor meus Sacramentorum, Eucharistiæ vero præsertim usu non cessat, metuendum mihi est animæ meæ, quod corpori metuendum esset, si esca illi vires reparare non posset. Hanc in Jerosolymam Deus ejaculatus est maledictionem. *Ecce dominator Dominus auferet a Jerusalem validum, & fortem..... Omne robur panis*, Isaiæ 3. Maledictio non immittendi quidem famem, non de ingratorum ore offam evellendi, sed in maxima panis affluentia pani eidem auferendi vim, & destruendi

di eam, quam habet, nutriendi virtutem. Dei panis numquam fidelibus deficit, neque desunt distribuenda mysteria; sed huic pani vis deest, quia hominis indispositione impeditur. Devotio in Sacramentorum, non in virtutum numero recensetur. Numeratur quoties quis in hebdomada sacro pane fuerit refectus, non quoties, de affectibus suis victor evaserit. Stata non desunt tempora, quibus JESUS CHRISTUS recipiatur; nullum, quo eumdem imitemur. Terribile timoris occasio devotis hujus sæculi. *Desumptum ex manuscripto sermone.*

Dei Filius invitat, ut crebro cōmunicemus. Inficias ire nemo potest, Dei Filium, qui Eucharistiæ Sacramentum instituit, nos invitare, ut crebro illud recipiamus, idque enixius efficere. Illis, qui sacro hoc pane vescerentur, immortalitatem, vitam æternam, immo divinam pollicitus est; illis vero, qui ab hac mensa recederent, mortem est minitatus: Vult omnes homines evocari, vult etiam compelli. Nemo nescit, primos fideles, ut vel præceptis, vel Evangelii consiliis obtemperarent, quotidie Salvatoris corpus sumpsisse, & morem hunc non multo post tamquam Ecclesiasticam legem haberi cepisse. *P. De la Colombiere. Sermone de Communione frequenti.*

Verum quidem est, Patres acriter invectos fuisse in sacrilegas, non autem in frequentes Communiones; illos quidem invitare, ut majori cum reverentia ad Altare accedamus, non autem ut præ reverentia ab eo recedamus; & audeo dicere, ne unus quidem afferri potest, qui hanc humilitatis speciem commendet. Ostentassent ne Concilia tantum desiderium videndi restitutam in fidelibus hujus Sacramenti frequentiam, si major virtus esset, majusque meritum nobis, Deo vero major afferretur honor ab iis, qui a Sacra hac mensa abstinerent, quam ab iis, qui ad eamdem accederent? Si qua esset irreverentia cum necessariis dispositionibus communicare; jure nos aliquis deterreret; sed tantum abest, ut &c. *Idem.*

Prætexunt hanc nonnulli causam communionum suarum infrequentiæ, quod non satis sancte vivant; at hoc mirum est, quod cum satis bene vivere possint, ut Deum quotidie mereantur accipere, malint tanto bono cavere, quam ad illud recipiendum se se per morum suorum reformationem disponere. Verum quomodonam credi potest, illos propter indignitatis suæ considerationem communionem differre, cum videantur quotidie se se indigniores efficere eadem iterantes crimina, propter quæ illa differre coguntur? Si illi adeo profundæ venerationis sensus foverent erga Corpus adorabile Salvatoris, nonne potius diligentissimam navarent operam, ut se dignos præberent, qui illud sæpius reciperent, quam ab eodem, quia indigni, abstinerent? Quod si vere ad frugem reverti statuisti, jam crastina die mereris accipere; sed si pristinum vivendi modum mordicus retines, ullusne dubio locus est, quin post annum, vel ultra sanctis participare Mysteriis minus adhuc merearis? Vel statim incipe mundare cor tuum, ut quam primum majori cum reverentia communices, vel ne dixeris terminum, quem assumis, effectum esse reverentiæ interioris, qua Salvatoris Corpus prosequeris. Insanum est tamquam virtutem jactare, affectionem, qua pravis habitibus ahæremus. *Idem.*

Genuina ratio quæ prohibet ne crebro communicemus. Fallacis libertatis amor, qui nimia Communionum frequentia torqueretur, causa est, propterquam infrequentius ad Eucharistiæ Sacramentum acceditur. Metuitur toties conscientiam fœdare, metuitur Confessionis humiliatio, metuitur, ne voluptates non unius tantum diei intervallo, sed diuturno temporis spatio intercidantur sanctis cogitationibus, quæ sanctas actiones concomitari consueverunt. Verbo vel a flagitiis, vel ab Eucharistica mensa recedendum est, & malunt hac mortales carere, quam, ut Christiano ritu vivant, cogi. Sed aliis obtrudere cupimus inanem zeli speciem pro nostro spirituali profectu, quod teporis nostri inditium manifestum est, & argumentum, nos converti minime velle. Audemus enim dicere, vereri, ne toties communicantes ita assuescamus, ut imposterum minime recipiamus cum fructum, qui, esset inde expectandus. Dicamus potius, sæpius communicando, ampliorem, quam cuperemus fructum nos percepturos, *Idem.*

Quid, quæso, homines hujusmodi ab hoc divino Sacramento deterret? Non illinc absunt, quod se eodem indignos putent, sed quod putant a se ea præstari non posse, quibus illius perceptione digni efficerentur; & fortasse quod metuunt ne sæpius communicantes digni efficiantur. Apertius dicam; audiunt, si confessiones, & communiones sæpius iterandæ sint, ludo modum, luxui terminos, & consuetudini cum hoc mundo fines esse imponendos; sciunt Sacramentorum usum necessario hanc reformationem exposcere, quæ sensim in nobis etiam invitis parit; prænoscunt, prælia quæ contra Deum erant pugnanda, & exprobrationes, quibus sua ipsos conscientia redarguet, si velint tepidum vivendi genus cum communionibus sæpe iteratis conjungere. *Idem.*

Qui raro communicant, apertissimum adeunt periculum, ne indigne communicent, & quodam in sensu huic se se discrimini multo magis objiciunt, sæpe communicantibus. Si in longo hoc intervallo, quod intra unam, alteramque communionem intercedit, adlaboras, ut effectus tuos franges, & paulatim dissipes funestos eos nexus, quibus Mundo adhæres, si proprias rationes scrutaris, ut modo vitium hoc, modo illud radicitus evellas; si meliorem temporis partem transmittis in perquirendis peccatis, quibus tot annis te adhætere cognoscis: si hoc verum est, audacter ad communionem accede, audeo dicere, & ea dilatio, qua hactenus usus es, tibi negotium minime facesset. Verum enim vero quotusquisque his detinetur? Ideo communicare differtur, quod emendatio non quæritur; ideo ab altari abstinent, quia in antiquis habitibus versari malunt, quam illos exuere. *Desumptum ex sermonibus moralibus: Sermone hujus argumenti.* Raro communicantes facilius indigne communicare possunt.

De cōmunione Paschali. Non desunt mali Christiani, qui se se expedire putant dicentes, præstare Paschali tempore ad sacram Synaxim non accedere, quam accedere indigne: hoc verum est; sed utrumque tamen summum est nefas. Magnum scelus est in lethali peccato communicare; at nescio utrum minus peccatum sit negligere ad frugem reverti, ut eo tempore, quo explicite præcipit Ecclesia, communicetur. Namque præter contemptum, qui tunc fit, auctoritatis Ecclesiæ necessario opus est, ut peccator recens ineat consilium perseverandi in malo, ibique diu persistendi; constans consilium, mente libera, atque cum perfecta cognitione, integraque deliberatione initum; consilium tunc temporis conceptum, quo officii tui admoneris, cum urgeris, sollicitaris, & anathematis fulmen tibi intentatur: quo quidem quid nequius esse potest? Quæ magis diabolica obstinatio potest excogitari?

Per vos mihi liceat, peccatores, verum dicere, si hoc vos ipsi dicere detrectatis. Hoc est, quod prohibet, ne communicetis: *Villam emi, juga boum emi quinque &c.* Luc. 14. Frustra virtutis speciem prætexitis, ut peccata vestra abscondatis; Deus imum cordis vestri intuetur; scit, vos illi injuriam inferre, simulantes eum revereri. O vos miseros, quid prodest versutia, & simulatio apud illum, qui cor effinxit, & ea omnia scrutatur, quæ ibidem transiguntur? Si hoc unum ageretur, ne ab hominibus tantum videremini; non exprobrarem cupiditatem celandi licentiam sub præclarissimarum virtutum integumento: hoc unum saltem boni in hypocrisi vestra inveniretur, quod peccatorum vestrorum scandalum auferret; sed sanctos esse decet præsertim coram Deo, qui videt omnia, qui omnia novit, cui nihil occultum est, nihil absconditum. *Essais de Sermons.*

Quærere quoties anima Christiana ad Eucharisticam mensam debeat accedere, idem vere est, ac si quæreres quoties infans exurgere debeat suæ matris ube- Quoties in anno communicandum.

ubera. Profecto toties illum præstare hoc opus est, quoties efficit natura, ut hic papillas exsugere cupiat: & mater, quotiescumque puer lac poscit, numquam eidem ubera negat, sciens illum egere hoc cibo, ut roboretur, & crescat. Ita fidelis anima Salvatoris recipit corpus juxta desiderium, quo flagrat cœlestis hujus edulii, quod illi exhibet Ecclesia, tamquam aptissimam escam; dummodo illi cor sit mundum, & vitam ducat irreprehensibilem, jus habet crebro ad illud accedendi; oportet enim, ut gratia nova in se incrementa recipiat, mortificet sensus amoris sæculi, eamque reddat fortem, atque valentem, ut salutis suæ inimicos impugnet, expugnetque. *Desumptum ex manuscripto sermone.*

Ineptissimus prætextus est, credere, quod a communione recedere sit reverentiæ, atque humilitatis effectus; si enim hæc causa sincera esset, & ex anima vere humili proficisceretur: hæc virtus vim faciens in animam, eam impelleret, ut nihil intentatum relinqueret, quominus se frequenti communione dignam præberet: itaut si statim perfectionem omnem minime sequeretur, ad eam tamen sensim, & per gradus perveniret. At hoc minime videtur: nulla enim ex his animabus a suis recedit defectibus, & ne corrigi quidem studet, cum semper vitiis iisdem sint obnoxiæ, semper iisdem habitibus irretitæ, semper vanitatibus, atque voluptatibus deditæ. Quid illæ facerent, si vero humiles essent? consueta sibimet ipsis interdicerent solatia, voluntario sacrificio luxum exuberantem resecarent, verbo, sese dignas præbere conarentur. At nihil tale præstant, quin immo ad id ne animum quidem advertere confitentur, hæc igitur causa non est, quæ illas ab hujus Sacramenti perceptione deterreat. *Desumptum ex sermone manuscripto.*

De illis qui dicunt se a communione abstinere ob reverentiam.

Hæc ratio eo tendit, ut omnes homines ab altari divellat, omnemque tollat pietatem; eaque eo magis metuenda est, quo minus timetur. Si iisdem innixi principiis ratiocinari deberemus, ob reverentiam neque Missæ adsistendum esset, neque exterior ulla cæremonia peragenda, sed omnia intus servanda; ad hoc horum hominum sensim tendit licentia. Si enim mihi a communione abstinendum esset, indignitatem meam prætexenti; hoc prætextu uti possum ne Missæ Mysteriis intersim: huc præclarus hic prætextus adducit. Edicta proponant Antistites, auctoritate sua utantur Pastores, & Sacerdotes secundum ministerii sui gratiam zelum exerceant, ut ab altari eos, qui sunt indigni, divellant: sed libertini, libertinæque, homines sine caractere, doctrina, atque luminibus audeant præcepta proponere circa communionem, atque ostendere quid sit vera pietas, & sæculum adeo perspicax, quale hoc est, se corrumpi, & excæcari sinat; hoc fateor equidem pati non possum. *Idem.*

Hac in re imitanda est S. Petri actio, qui ad Filii Dei genua procubuit, ea deosculaturus dicens: recede Domine, quia homo peccator sum. Hujus Apostoli factum cum illius verbis consentire mihi quidem minime videtur. Amplectitur magistri sui genua, eaque, quantum potest, constringit, ac simul orat, ut a se ipse recedat: vox illius actioni contradicit, & quod facit, illi opponitur, quod dicit. Undenam hæc contradictio duorum motuum, qui simul in corde ipsius oboriuntur, alterius quidem humilitatis, alterius autem amoris? Hic homo est amore suo raptus, qui in id unum tendit, ut ad suum magistrum accedat, ejusque personæ adhæreat; amor enim pati non potest, ut objectum suum longe absit: Homo est suam sentiens humilitatem, qui coram Domino suo, cujus magnitudine quodam veluti pondere opprimitur, semet ipsum annihilat: Domine recede a me, tu mihi nimis magnus es, ego vero coram te nimis exilis, & humilis; mane in temet ipso, ac me in nihilum meum remitte, ut ibi supremæ tuæ auctoritatis magnitudinem colam. Hujusmodi esse decet veros Christifidelis sensus in communione: humilitas eum removere debet, atque summa cum reverentia hæc extorquere verba: *Exi a me, quia homo peccator sum*, Luc. 5. vel *Domine non sum dignus*, Matth. 8. Non audeo prodire coram te; majestatis tuæ fulgorem ferre non valeo. Sed amor simul efficere debet, ut tantum illius adhæreat bonitati, quantum humilitas eumdem ab illius magnitudine removet. Procumbendum est ad genua illius; ille in corde recipiendus est. *P. Novet in Meditationibus.*

Quid rationibus opus, ubi loquitur, experientia; experientiam dico omnium temporum experientiam omnis generis personarum, experientiam tuam, Auditor mi. Revocemus prima illa Ecclesiæ nascentis tempora, ubi Fideles se teneri putabant, ut quotidie sacris Mysteriis communicarent. Quæ vitæ, morumque innocentia? Quænam a terrenis rebus aversio? quæ pax, quæ charitas tunc inter fideles florebat; præsertim vero quæ in fide constantia? quæ in gratia perseverantia, eo usque ut cuperent potius bonorum suorum jacturam pati, exilium, compedes, mortem, & gravissima quæque supplicia, quam brevi temporis momento simulare, atque modicum thus Idolis adolere? *Erant perseverantes in communicatione fractionis panis.* Act. 2. Ex constanti communionis usu suas vires, fortitudinem, constantiam, & perseverantiam percipiebant. Illinc ad hæc usque, quibus vivimus, calamitosa tempora descendamus, & quantum discriminis intersit judicamus. A Sacramento paulatim recessimus, frequentia illius in claustris continetur, & in exiguo fidelium numero, qui hactenus Ecclesiæ veteri digni sunt. Ditiores Ecclesiastici quotidianam sacrorum mysteriorum celebrationem illis reliquerunt, qui inde victum percipiunt. Fideles ter, vel quater in anno, ut plurimum, communicant; & maxima eorum pars quotannis dumtaxat ad Paschalem communionem accedunt. Quid inde? Mores depravati sunt, disciplina remissa est, sal terræ infatuatum est, redierunt Ethnicorum consuetudines, vitiorum, & scandalorum torrens omnem Christiani orbis faciem late mundavit. Adeo verum est, morum puritatem, & innocentiæ incolumitatem a frequenti communionis usu procedere, & multiplicari crimina prout communiones rarescunt. *Desumptum ex manuscripto sermone.*

Si unquam tibi, auditor, hæc fuit consuetudo, ut sæpe sacra Synaxi reficereris, eamque abjecisti, te met ipsum tecum compara in horum statuum varietate, & tui metipsius experientia eorum, quæ dico, tibi veritatem ostendet. Qualis eras, cum singulis mensibus, vel quintodecimo quoque die, vel diebus festis fere omnibus devotissime ad aras accederes? Felici eo tempore quantus erat in te timor Dei? quo horrore lethale peccatum abominabaris? Scrupulum vix defuisse puto. Mox vero saluberrimam hanc consuetudinem abjecisti; quid inde fecisti? Dicere profecto potes cum Regio Propheta: *Aruit cor meum, quoniam oblitus sum comedere panem meum.* Cum tentatio te infirmum, ac imbecillem deprehenderit, statim victus cessisti: cum peccato consuetudinem inivisti; illud citra conscientiæ stimulos operaris, in interitum ruis. Felix nihilominus, si ex tua infelicitate fructum capere nosti; & eam repetis consuetudinem, cujus necessitatem propria te docet experientia. *Idem.*

Væ animarum directoribus nimium frequentes communiones iis permittentibus, quibus vere mens non est notabiles evitandi defectus, licet veniales tantummodo sint; vel qui serio ad eos corrigendos minime incumbunt. Hic est dissipator Corporis, & Sanguinis CHRISTI JESU, temerarius, qui eam profitetur artem, quam ignorat, cæcus denique cæcos alios in foveam ducens. Communionum numerus cum fructu, qui inde percipitur, & quem inde percipere fideles volunt, metuendus est: Cæterum meum non est aliquid cuiquam in hac materia præscribere. *Idem.*

Indigne communicans suum judicium manducat.

Nostis cibum a comedente separari non posse. Panem manduco; hic mihi in sanguinem, & carnem mutatur, ita ut a me dividi ultra non possit, & mecum fiat unum, & idem. Qui indigne communicavit, comedit judicium suum, ac illud quodammodo in se ipsum

ipsum convertit. At enim inquies, alludit Apostolus ad eorum populorum, vel antiquorum judicum mores, qui capite plectendis degluriendam præbebunt propriæ damnationis sententiam, ut indicarent illam antiquari non posse. Heu, Auditores carissimi! Satis ne aperte dicam, satisne vos horum verborum vim assequemini? *Judicium sibi manducat, & bibit.* 1. ad Cor. 15. Proh Deus! Si judicium in papyro tantum esset inscriptum, frangi, delerique posset; si prolatum simpliciter esset, posset abrogari, si in os tantum ingereretur, evomi posset; sed comeditur, in succum, & sanguinem transit, in ossium medullam, ut loquitur Propheta, atque in propriam substantiam migrat; cum nobis incorporatur: quomodo vero revocari potest? Si reus, & judicium unum & idem non essent, Deus alterum quidem absolvere posset, alterum antiquare: sed cum simul confusi sint, ultra non distinguuntur. O miserrimam sortem indigne communicantium! *Desumptum ex serm. manuscript.*

Ubi peccatori, qui indigna communione se reum facit Corporis, & Sanguinis CHRISTI JESU, facinoris sui enormitatem ostendere aggredior, non loquor de nequissimis illis hominibus, qui de industria ad sacram mensam accedunt, ut Mysteriorum nostrorum sanctitatem conculcent, non loquor de ignavis illis, qui fidei mysteria gestantes in polluta conscientia ad Aras accedunt hoc tantum consilio, ut suæ impietatis horrorem abscondant, quippe qui malunt omne Celestium maledictionum pondus sustinere, quam ab hominibus censoria nota perstringi. Vera contorquenda essent tela, non verba in hujusmodi abominationes; cum illis loquendum esset, ut olim Petrus ad Ananiam, & Saphiram, ut præcipiti morte sua fidelibus omnibus præberent exemplum, ut in impiorum corde terrorem injicerent, & animabus justis solatium adferrent. Cum hujusmodi peccatoribus mihi sermo non est; de illis loquor, quos vel consuetudo, vel urbanitas ad aras trahit, quibus conscientia neque abscondita scelera, neque perfidiam, neq; simulationem exprobrat, qui extrinsecus quidem pœnitentiæ, atque modestiæ speciem gerunt, sed qui omnes affectus suos gestant in corde; qui amore proprio pleni, divina charitate vacui numquam ad Sacramenta accedunt, nisi ut illa profanent &c. *Desumptum ex manuscripto sermone.*

Indignitas sceleris, quod sacrilega cōmunione committitur.

Peccator indigna communione efficit, ut in coinquinatæ conscientiæ corruptionem ipse omnis puritatis Auctor descendat. Quæ magis contumeliosa conjunctio, quæ turpior affinitas esse potest, quam peccati cum eadem sanctitate, quam in uno corde Dei, dæmonisque præsentia? Quid iniquius quam in eodem loco statuere aras & JESU CHRISTO, & Balial; simul connectere turpes affectus, sordidaque negotia cum participatione mysterii omnis puritatis, & charitatis; Dei sui carnem cum corrupta peccatorum carne incorporare? Hoc facit indigna communio. Peccator per malam communionem eidem Corpori JESU CHRISTI conglutinatur, cum reliqua scelera sint a divino hoc corpore aliena. Quis horror! Deus Sanctus, atque terribilis egreditur de Sanctuario, ut peccatoris animā inhabitet, ac se in illius substantiam transformet. Ubinam tua fulmina, o terribilis Deus, ut hujus injuriæ ignominiam persequatis, & in tanti probri enormitatem animadvertas? *Idem.*

Si hoc scelus est horribile propter infimā unionem, quæ fit, sanctitatis Dei cum corruptione peccati, nihilo minus grave est, si ratio habeatur Sacramenti, & Sanguinis JESU CHRISTI, qui indigne polluitur. *Quemadmodum JESUS CHRISTUS* realiter in hoc mysterio immolatur, atque sanctam illam oblationem instaurat, quam in Cruce obtulit Patri suo; ita fideles, qui hoc pane vescuntur, singulis diebus Domini mortem annuntiant, donec ille veniat; neque id facere possunt, nisi semet conformantes spiritui JESU CHRISTI sacrificati, immolatique pro peccatis populi. At peccator in lethali peccato communicans, toto cœlo abest a sanctitate JESU CHRISTI, quam in corde suo prorsus delevit: Communicat ergo solum, ut JESU CHRISTI mortem instauret, uti carnifices, se se reum præbens Corporis, & Sanguinis Domini, immo ratione longe crudeliori. *Idem.*

Hujus sceleris pœnæ.

Cum indigna communione peccator mysteriorum nostrorum sanctitatem polluit, qui fructus, quæ utilitas ex hoc facinore illi cedere potest? immo quæ mala in illius caput non relabuntur? Nonne inde flagella, inde calamitates fere universales, non ne urbium, agrorumque vastationes? Nonne reipublicæ interest profanatores hos ejicere, exterminare? *Idem.*

Post hoc facinus, nullo cum labore in alia quæcumque flagitia prolabimur: statim ac a Sacris Mysteriis pollutis recedimus, præsto sumus, ut JESUM CHRISTUM suis hostibus tradamus, & nihil inausum relinquamus. Idcirco ex omnibus peccatoribus ii nequissimi sunt, qui indigne communicant; post hoc enim nihil mediocre in illis est: sacerdotium in anima coinquinata fit desolatio abominationis: nullus sacerdos mediocriter corruptus est, omnia fine modo sunt, & fine fine. Demum in indigna communione non deest quædam species maledictionis, quæ fere numquam deletur. Anima, quæ eousque nequitiæ pervasit, emergere quidem potest de apertioribus vitæ suæ flagitiis, sed in manifesto versatur moriendi periculo in impœnitentia. Etenim ex quo homo præteritorum dolore non tangitur, futuris non cavet, præsentia citra lacrymas, mœroremque committit; nullo pudore, nulla verecundia coercetur; illico audacior, atque perfricta fronte in omnia ruere flagitia videtur. Ante communionem sacrilegam reliqua adhuc erant in ipso quædam Religionis, & pietatis principia, quidam salutis sensus: at ubi illa contigeret, omnia prorsus extincta sunt, omnia ad nihilum redacta. Antequam ad communionem accederet, supererant adhuc in ipso quædam conversionis desideria ex festorum dierum propinquitate, & bono fidelium exemplo identidem excitata: sed paschali præcepto adimpleto omnia dissipata sunt; tumultus ille, quo agitabatur conscientia, quiescit, omnes stimuli retunduntur, & omnia in perniciosissima securitate morantur. *Ex manuscripto sermone.*

Hic ultimus mihi restat actus, ut ad vos hæc Moysis verba convertam, quæ sunt huic argumento maxime opportuna: verba, quæ dixit ille Judæis postquam illis proposuisset bonum vel malum, vitam, vel mortem, benedictionem, vel maledictionem. *Testes invoco hodie cœlum, & terram, quod proposuerim vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem.* Vos ad sanctam communionem invitans id vobis exhibui, quod vitam efficere potest beatiorem, e contra vobis indigne communicantium scelus ostendens, id vobis ob oculos posui, quod maximum potest interitum afferre. Hinc quidem vobis proposui fontem bonorum omnium, inde vero malorum omnium originem. Testes igitur voco cœlum, & terram. Dies aderit, cum cœlum hoc, & terra votis meis respondebunt; aliquando tandem vobis ex hac vita egredientibus, ut coram æterno Judice prodeatis, ea vobis exprobrabunt beneficia, quæ Deus vobis per os meum proponit, si ex illis fructum capere velitis. *P. de la Rue sermone pro Palmarum Dominica.*

Quantum Dei Filius coli mereatur ab hominibus in hoc mūdo.

Quemadmodum nullum Mysterium est, ubi Salvator nobis majorem testetur charitatem, quam in Eucharistia; ita nullum est, ubi magis se se demittat suum nobis amorem testaturus. Deposita hac majestatis aura, quæ in objectissimis etiam humiliationibus se se prodit; sub panis integumento abditus, sub sacramentalibus speciebus absconditus, non solum JESUS CHRISTUS Deus non videtur, sed neque homo; atque in hujusmodi statu, quibus non patet opprobriis? Attamen homo hic ita absconditus rerum omnium Creator est, supremus universorum Dominus, mortalium omnium Judex; & si titulum quærimus magis dulcem, atque jucundum, Pater noster, atque Redemptor noster; ille, qui perfectam beatorum omnium felicitatem constituit; arbiter

tet

ter nostræ sortis æternæ, qui unus nos beatos potest efficere; divinus Salvator inferno formidabilis, coram quo omnes celi, terræque potestates contremiscunt, & audito cujus nomine universa flectunt genua præ reverentia. Id ne credimus? cum ne tamquam talem respicimus? honores, quos illi in hoc adorabili Sacramento deferimus, fidei ne nostræ respondent? Sed qui nos coram illo intuetur, potestne judicare id a nobis credi? *P. Croiset* 1. *tomo Recessuum spiritualium pro una singulorum mensium die*.

Nihil magis, meliusque reparare potest ignominias passionis Domini, omnesque eas indignitates, quas in sua vita mortali perpessus est, quam ipsius in altaribus sedes. Hic non manet amplius in medio rebellis, hostilisque populi, neque habitat in medio corruptæ, depravatæque nationis, sed in Fidelium templis, atque in medio filiorum suorum, in medio populi, qui ipsum Redemptorem suum agnoscit, eumque se amare, & illi servire profitetur; Quodnam omnium cordium obsequium, quinam cultus magis impensus esse debet, quam qui illi super aras est exhibendus? quos ille a nobis honores præstolari non debet? Proh Deus, quomodo nostra nos exprobrat ratio, & conscientia, quam terribile est nostram agendi rationem cum fide nostra hac in re comparare. *Idem*.

Cōmunio frequens maxime prodest ad felicē mortem obtinendam.

Communio frequens considerari debet tamquam tutissima ad beatam mortem via. Hoc enim posito, quod inter æternam vitam, sanctamque mortem inseparabilis nexus inveniatur, non ne testatur Filius Dei, eum qui Corpus ipsius manducaverit Sanguinemque biberit æterna vita esse perfruiturum? quod quasi satis non esset, ut illi fidem adhiberemus addit jusjurandum tot repetitis promissionibus: amen, dico vobis, ait ille, quicumque manducaverit panem hunc, mortem non gustabit in æternum. At hoc certum est, promissionem hanc non esse de illis intelligendam, qui semel in vita, vel semel quotannis communicaverint; alioquin ne unus ferme quidem Christianus salutem non consequeretur. Dicendum igitur promissionem hanc ad frequentem communionem spectare. *Desumptum ex Auctore Anonymo*.

Prætextus, quos boni possunt afferre.

At enim indignus sum. Expectas ne donec te dignum præbeas, ac talem te judices, ut ad communionem accedas? Si hoc verum est, numquam accedes. Quinam, licet morum sanctitate conspicuus se dignum putare, & omnia præstare, quæ dignum possunt efficere. Humilitas nostræ supplet indignitati: Si vero dolore peccatum de se rueris, si ex corde in illud te non relapsurum proposueris, jam te indignum Ecclesia non judicat, & satis dispositum putat. Optandum esset quidem, ut omnes homines perfectam sanctitatem haberent ad communionem accessui; hanc tamen exigere idem est ac omnes homines ab altari prohibere, licet omnes generatim Salvator invitet; idem est pro dispositione ad communionem exquirere id, quod illius fructus esse debet. Cum Salvator Discipulos suos communicavit, erant ne jam perfecti? immo longe aberant a perfectione. *P. Nepueu in Christianis considerationibus part.* 4.

At enim frigidus sum, tepidus, imbecillis. Caussaris frigiditatem tuam, ne ad ignem accedas; cibum sumere renuis, quia imbecillus; medicinam detrectas, quia ægrotus. Si frigidus es, non autem eo lethali frigore, quod Charitatem, sed eo, quod fervorem excludit, quomodo melius incalescere potes, quam ad divini amoris fornacem accedendo? Si imbecillus es, vires tuas refice panem fortium manducando. Alii se ideo ad communionem non accedere inquiunt, quod modicum inde fructum percipiunt: sed cujusnam culpa est, si inde non satis proficiunt? Verum enim vero quinam illi sunt, qui præ ceteris in virtutem progrediuntur? illi ne, qui sæpe, an, qui raro communicant? fortasse Deus vestrum vos celat progressum, ut vos in humiliate contineat; qui quidem progressus ideo magnus non est, quia non satis deprehenditur. *Idem*.

Post communionē ad peccata non est redeūdum

Quænam vobis erit ruboris occasio, si JESUS CHRISTUS postquam animam vestram sua reali præsentia sanctificavit, postquam vos Carne, & Sanguine suo pavit, jure conqueri posset, se ingratis sua beneficia erogasse. *Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos*. Heu! fortasse nimis crebro ille hanc de nobis querelam effudit. Caveamus, ne imposterum Deo nostro hujusmodi injuriam inferamus. ... Illi potius ex corde dicamus: Volo, Deus, omnes animæ, corporisque mei facultates, quibus hactenus abusus sum, ut te lacesserem, imposterum in id unum impendi, ut tuam celebrent largitatem. Oculi, qui mirabilium tuorum in hoc augustissimo Sacramento sunt testes, hi oculi tot obscænorum adspectuum rei, infidelitatem meam deflere persistent; lingua, quam Sacri Corporis tui attactu sanctificasti, non erit ultra obtrectationis, & calumniæ instrumentum cor, quod factum est templum, atque Tabernaculum tuum, non ultra pravis coinquinabitur cupiditatibus, quæ toties te coegerunt, ut a me procul recederes &c. *Desumptum ex Italico P. Pauli Segneri libro, cui titulus, Sapientia*.

Sæpius ad communionem accede, inquit incomparabilis Genevensis Antistes, sæpius accede, quia dicendum tibi est, quomodo JESUM CHRISTUM bene recipias; neque bene aliquid fit, quod sæpe factum non fuerit; quia vel hoc tibi commodus est, si sæcularibus negotiis es expeditus, vel necessarium, si obrutus; quia si fortis es, numquam infirmaberis; si infirmus fortitudinem ibi nanciseeris. Tamquam æger, fortis, infirmus, imperfectus, crebro cum illo communicare debes, qui est fortitudo tua, perfectio, medicus, & medicina! Hæc magni illius sancti viri sententia est. Et profecto quid dignius anima devota, quam suas miserias, & infirmitates prævertere, quibus natura nostra est obnoxia, quam te in eum statum adducere, ut inter familiæ, ac civilis societatis tumultum te firmum, stabilemque tuearis; quam edoceri, quomodo digne manduces hoc corpus, & Sanguinem Dei; qui factus est Homo?

Virtus, quam hoc Sacramentum primis fidelibus inspirabat.

Mirandum ne est, si primi fideles de sanctis locis egressi ad martyria evolabant? Frustra Tyranni oculis eorum objiciebant bona, voluptates, honores, dignitates, & quidquid cor humanum potest efficere: Frustra carnifices præparabant oculos, rotas instruebant, attollebant cruces, ignem accendebant, foveas effodiebant, ferventes sartagines succendebant; Frustra uxor fletibus, filii blanditiis, parentes precibus, amici objurgationibus generosos Athletas deterrere conabantur; quo plura superanda, & sacrificanda erant, quo plura ferenda, eo magis excitabantur ad prælium, & leonibus ignem perflantibus similes cor suum majoribus refici viribus sentiebant prout magis periculum augebatur. *Ut Leones*, verba, & similitudo sunt S. Chrysostomi, *ut Leones flammas spirantes, sic ab hac mensa discedimus. P. Stephanus Chamillart in Sermone de communione frequenti*.

Si Deus infinite sanctus nobis conjungi vult, oportet igitur, ut qui divinorum mysteriorum particeps fieri desiderat, cordis puritatem habeat angelicam, perfectamque; hæc enim aptissima est dispositio, & maxime conformis & menti JESU CHRISTI, & Divini hujus Sacramenti dignitati. Meum non est hoc in loco explicare, quanam unionis specie Salvator cum iis se se conjungat, qui ejusdem carnibus saturantur; mihi satis est, eam tantam, adeoque intimam esse, ut Patres affirment, in communione JESUM CHRISTUM quodammodo unam, eamdemque carnem fieri cum nobis: *Nos in unam* S. Chrysostomus ait, *cum illo massam reducimur; Christi corpus unum, & caro una facti sumus*. Quando autem Deus mortale corpus voluit assumere, Maria una, hoc est, omnium creaturarum purissima, atque Sanctissima, Virgo Virginum, hunc honorem promeruit; neque putet S. Ambrosius, se matri contumeliam inferre, hæc Filio dicens: *Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis uterum*. Quam igitur cordis puritatem, quam animæ munditiem peteret hic versus Agnus a fideli! Hic mortuus esse deberet peccato, mundo, sibi, ac uni

Deo

Deo vivere; opus esset, jam constantem, invictamque assecutum esse cœlestibus rebus applicationem, & cum Creatore suo arcte esse vinctum: oporteret denique, ut verbo me expediam, illum perfectum esse, atque irreprehensibilem; hoc est, cor ab omni affectione, mentem vero ab omni memoria, & idea rerum creatarum vacuam habere. *Idem*.

Ad sanctã cõmunionem summo cum desiderio accedendum est.

Si verum est, ex optimis dispositionibus, quæ ut ex materiali cibo fructus percipiatur, requiruntur non extremam esse famem, dicendum est quoque, eum qui sancta fervet impatientia, & sollicite anhelat Dominicæ mensæ participem fieri, hunc quidem adferre non postremam ex melioribus, tutoribusque præparationibus, quæ, ut digne communicet afferri possunt: Corpus enim JESU CHRISTI in augusto hoc Sacramento animabus nostris id est, quod panis corporibus nostris. Hæc est Sanctorum Patrum, præsertim vero S. Ambrosii argumentatio, qui in nobis requirit sanctos eos impetus, quibus legis antiquæ Patriarchæ erant animati, & vult potiori jure præ illis nos dicere: *Veni Domine, & noli tardare*; nos tamquam ægrotantes putemus, ubi panis hujus vitalis non eamdem famem habemus, eumdemque appetitum, quo panem corporum nostrorum escam appetimus. *Idem*.

JESU CHRISTI merita in aliis Sacramentis nobis per partes dumtaxat, & ob peculiarem aliquem finem applicantur; hic vero ipse gratiarum fons nobis communicatur, cujus infiniti propemodum sunt fontes; quapropter quidam Sancti Patres eam extensionem, & continuationem Mysterii Incarnationis vocarunt. Ibi suam Divinitatem humanæ naturæ conjunxerat: pergit hic suam humanitatem nostræ carni conjungere; ac docet Theologia ipsum corporibus nostris reliquisse jus, ac titulum ad immortalitatem, nequeunt enim esse membra corporis immortalis, nisi eodem privilegio fruantur. *Idem*.

Inter cæteras dispositiones humilitas maxime necessaria est accedentibus ad te Domine, & Deus meus in Eucharistia; quandoquidem ibi majestas tua se se inclinavit, & Divinitas tua nova ratione annihilata est. Aliquid eras in Incarnatione, licet ibi exinanitus esses; sed in hoc Sacramento fere nihil es, propter humanæ conditionis tuæ diminutiones: ibi Deum celasti, & hominem ostendisti; hic vero & Deum simul, & hominem aufers oculis nostris. Non poteras ad nos accedere, nisi te ad nihilum redigens, & pro ratione annihilationis tuæ ad nos proprius accedis. O factum Dei Verbum factus es homo, ut nos per imitationem tui Dii fieremus: teque panis speciebus texisti, ut re ipsa aliqua ratione nos faceres Deos. *Auctor Anonymus*.

Modicus fructus, qui ex cõmunione percipitur.

JESUS CHRISTUS ægrotantem manu tangit, & sanat; mulier, quæ pallii ejusdem oram attigerat, salutem recipit: non inde mihi stupor incessit: illud vero mihi adfert admirationem quod nos adeo frequenter ad sacra accedentes mysteria semper iidem permaneamus. Modo non contingit tantum nobis vestium ipsius fimbriam attingere; ipsum JESU CHRISTI Corpus, & Sanguinem attrectamus, recipimus, comedimus: & nihilominus permanemus æque languidi, & ægri, ut antea. Quænam affectio post tot communiones victa fuit? Quod vitium sublatum? Quæ virtus quæsita? Una communio satis esse potest, ut quis Sanctus fiat: sexcentos & ultra numerare possum; ego vero æque imperfectus sum, fortasse etiam æque vitiosus, ac olim, antequam divina hac esca vesci mihi contingeret. Tædium, quo cœlestis hæc manna nos afficit magnam ne sanctitatem significat? Languor, imbecillitas, spirituales infirmitates, quibus post tot repetitas communiones, affligimur, non ne proximam nobis mortem portendunt? Nos vero tranquilli sumus, & ad hæc ne animum quidem advertimus! Quid nos certos facit? *P. Croiset Tomo 1. in Recessibus jam memoratis*.

Arctum fœdus quod cum Iesu Christo ...

Dei Filius se nobis in Eucharistia tradit non solum ut in nobis permaneat; vult etiam, ut nos in ipso permaneamus, & non solum tamquam hospes, qui domi suæ habitare vult, quos excipit hospitio, sed ut nos arcte sibi conjungat. Vocabulum, quos utimur, ad id significandum, quod in sacri hujus Corporis receptione percipitur, veritatem hanc satis ostendit. Communio vocatur, hoc est unio communis inter Dei Filium, & animam, a qua ille recipitur; ille se se nobis totum tradit, debemus nos quoque vicissim nosmet totos tradere eidem. In adorabili hoc Sacramento nobis suum spiritum, suam vitam, suas dispositiones communicat: ibi nos igitur recipere debemus spiritum illius, neque agere nisi per divinos motus ipsius, neque vivere nisi vita ejusdem, omnesque ipsius sensus fovere. Temperamentum juxta eam, qua alimur, escam efficitur; hæc divina est, nos quoque divinos esse oportet. *Boudon libro, cui titulus, Le Chretien inconnu*.

Ag in communione contrahitur.

Quid! Divini Salvatoris mei corpus in me requiescit; ipsum est pignus amoris sui: ego quidem assideo magnificæ mensæ Dei, eædemque epulæ mihi afferuntur, quibus alitur Deus, ego repleor mysteriis, & magnalibus Dei: omnes Dei divitiæ in me sunt, & ego vere possideo omnes thesauros illius; Deus incarnatus, vivens, & gloriosus in ipso corde meo inhabitat; Æterni Patris gloria mihi tamquam aliquid meum tribuitur, & ego non fovebo sensus lætitiæ conformes tot, tantorumque beneficiorum magnitudini! Divina hæc objecta non occupabunt cogitationes meas, eo saltem tempore quo illa possideo! delitiosæ hæ plenitudines me esurientem relinquent, eo quod illa, quam merentur, attentio a me non impenditur? quæ insensibilitas! *Auctor Anonymus*.

Optima ob digne communicandum præparatio est illum amare, qui communicando recipitur; amor JESUM CHRISTUM impulit, ut hanc nobis sacram escam tribueret, amor nos ad eam quærendam impellere debet; amor debet efficere, ut ex Patre nostro cœlesti petamus hunc panem Angelorum: amor hoc nobis inæstimabile donum impertit; & solus amor efficere potest, ut inde uberrimum fructum percipiamus. Oremus Deum, ut hic divinus ignis destruat in nobis, quidquid frigidum est, quidquid nos creaturis adnectit, quidquid tenebrarum, & corruptionis in nobis reliquum est: rogemus eum, ut nobis ardentem charitatem immittat, quæ expiet cor nostrum, quæ ibi alienas omnes affectiones absumat, quæ omnes veteris hominis affectus avertat. *Idem*.

Communis effectus.

Si discipuli, qui cum JESU CHRISTO in Emmaus proficiscebantur experti sunt corda sua insolito igne inflammari ad verba ipsius; quæ in nostro corde fieri debet accensio, cum non solum Verbum Divinum nobis loquatur, sed fiat cibus noster & in nobis inhabitet? quomodonam igne ali possumus, quin penitus absumamur, & quin omnino in ignem transformemur? Per amorem eum JESU CHRISTO communicamus, per amorem nos eodem alimur, & hic ipse amor, cum perfectus est, destruit quidquid sumus, ac adeo perfecte nos convertit in id, quod ipse est, ut non simus amplius nisi unum corpus, unusque spiritus cum illo. *De Sancta Martha Tomo 1. Tractatuum Asceticorum. Tractatu de Communione*.

Per comunionē evadimus una, eademque caro cum Iesu Christo.

Quemadmodum in Incarnationis Mysterio Verbum caro factum est, & caro hæc repleta est divinitate in ipsa inhabitante; Deus factus est homo, omnesque humanas infirmitates assumpsit præter ignorantiam, atque peccatum; homo factus est Deus, & omnium Dei qualitatum particeps, & hic Homo Deus est JESUS CHRISTUS: ita in Sacrosancto Eucharistiæ Mysterio, altera veluti fit Incarnatio, cum enim carnem Filii Dei recipimus, hæc fit caro nostra; nostra vero fit caro Filii Dei; nos cum ipso evadimus idem JESUS CHRISTUS, quemadmodum ille idem est Deus cum Patre. *Idem*.

Vita spiritualis, non secus ac corporalis suas habet ætates, initium, progressum, & perfectionem. Nascimur, & per gratiam Baptismi, vel Pœnitentiæ evadimus Filii Dei, adolescimus, & procedimus in hac vita per bona opera, quæ quidem sunt operatio-

nes

nes *Spiritus* Sancti: & postea ad divinam Eucharistiam accedentes plene conjungimur, & incorporamur JESU CHRISTO, & perfectius evadimus, membra ejus corporis, cujus ille caput est; in illo, & per illum crescimus, usque ad ætatem hominis perfecti. *Idem.*

Falsi prætextus qui plurimos removent a communione.

Quid in speciem laudabilius videtur, ea reverentia, quæ tot animas a panis cœlestis esu deterret? Si illis aures præbeamus, viva fides ipsis hunc sanctum terrorem immittit; justa idea Mysteriorum Religionis nostræ prohibet, ne iisdem communicent; reverentia, profundaque humilitas non sint illos ad sacram mensam accedere; atque ut verbo me expediam, devotionis ergo hæc devotio relinquitur. Se nimis infirmos dicunt, ut audeant sæpe fortium manducare panem; se non satis puros, sanctosque fatentur, ut panem comedant Angelorum. Non satis est ad convivium invitari, vestis etiam nuptialis afferenda est. Quæ charitas, quis fervor, quæ dispositio requiritur, ut Divina Eucharistia digne recipiatur? Actus est Religionis præ reverentia ab eadem abstinere; at non ne insignis impietas est præ tædio, ac devotionis defectu ab illa recedere? & hic pseupo-humilium caracter est, Nequaquam reverentia ea est, quæ invitatos arcet a nuptiis. Si vere eos foveremus sensus, quos ineptæ hujusmodi excusationes prætexunt, meliores haberemus ad sancte communicandum dispositiones; sed hac in re non secus ac in aliis pluribus mens cordis illusionem sectatur. Eos diligimus defectus, qui a sacra mensa nos prohibent, ideoque aliquam speciosam excusationem quærimus. Magni laboris esset iracundiam superare, debellare affectus, ea vincula infringere, quibus cor captivatur, mortificationem amare, cum morum sanctitate, pietatem, humilitatemque conjungere. Frequens communio hæc a nobis expetit sacrificia. A communione recedentes has negligimus dispositiones, quæ nobis nimium graves essent: nobisque honori vertimus hanc ipsam immortificationem, affirmantes præ reverentia nos ad Sacram Sinaxim non accedere. Nihil umquam amore proprio versutius atque callidius, ut nos ipsos decipiat. *P. Croiset* 2. *Tomo Considerationum Spiritualium.*

Inanis est reverentia, quæ nihil nos facere cogit, ut minus indigni evadamus; reverentia fallax, quæ nullum propriæ indignitatis dolorem ciet. Invitati Evangelici saltem bona fidei eas protulere causas, quæ ipsos detinuere, ne ad nuptias convenirent; hi vero eas ignorare affectant, & repulsæ suæ causas sibi metipsis abscondunt. Quis non videt hanc reverentiæ speciem, integumentum esse, quo amor proprius se tegit, immo de quo gloriatur? Patet illusio; hæc non humilitas est, sed tepiditas, negligentia, tædium divini hujus edulii, hoc est, cœlestem panem non appetere, & gravissimo morbo laborare. *Domine, de hoc pane scriptum est S.* Ambrosius inquit, *omnes, qui elongant se a te, peribunt. Idem.*

Contumeliosum Deo est malle sibi Corporis, Sanguinisque JESU CHRISTI usum interdicere quam proprias imperfectiones relinquere, at numquid minus erit contumeliosum eidem, quotidie hoc Corpore, & Sanguine saginari velle, quin ulla imperfectio relinquatur? Qui excusationem attulere, ne illi interessent convivio, de quo loquitur Evangelium, reprobati fuerunt: at quomodonam ille exceptus, qui sine veste nuptiali ad illud accessit? Satis patet illusio in illis, qui ob ineptas causas ab hac abstinent mensa; at numquid minus est metuenda in iis, qui sine fructu quotidie communicant? *Idem.*

Superbia; & amor proprius in quotidiana cōmunione sunt metuendi.

Superbia versutissima est, præsertim vero ubi de devotione agitur; nobis personam multiplicem induit, ac rebus eam, quam vult, formam, & colorem inducit. Quotidiana communio secum nescio quem distinctionis caracterem gerit, qui existimationem apud alios conciliat, & præclaram adstruit ideam virtutis illius, qui communicat. Quotidie sacro admitti convivio, non omnium est: Amor proprius honorem suum quærit in ipsa etiam humilitate, cumque ea, quæ in mundo alios solent afficere, devotam animam minime moveant, in ipsa devotione scrutatur, quomodo præ cæteris enitescere possit. Neque semper ostentationem quærit, sed sæpe in semet invenit, unde sibi complaceat; & solum suum sibi sufficit testimonium. Hæc placet devotio, tunc potissimum cum exiguo constat impendio. Quemadmodum quotidie JESUS CHRISTUS recipiunt; ita assuescunt, &, ut ita dicam, cum hospite suo familiaritatem acquirunt. Nulla amplius adest diligens sensuum suorum disquisitio; nulla districta actionum suarum censura, nullus conscientiæ metus, qui animam efficiat puriorem: hæc enim omnia præter primos, eosque paucissimos dies, statim defervent. Quam metuendum est, ne JESUS CHRISTUS factus singulorum dierum panis, fiat etiam plurimis esca communis! Devotio hæc honorem adfert; eidem amor proprius acquiescit, dummodo sibi bellum non indicatur: sed quinam inde fructus percipitur, si amor proprius semper in sua libertate vivit, & dominatur? *Idem.*

Optanda esset fides æque vivida, & generosa charitas æque pura, atque fervens, pietas æque solida, & perfecta, ac ea, quam olim primi fideles habebant; ut nos cum illis eodem privilegio perfrui possemus. JESUS CHRISTUS se se illis quotidie largebatur, & Heroes ille Christiani quotidie JESU CHRISTO nova præbebat suæ fidelitatis, charitatique argumenta; verum cum nihil non commune in anima inveniatur, nisi obstinatissima pertinacia, qua vult quotidie ad aras accedere, jure ne credi potest, ipsi necessarias dispositiones nequaquam deesse? De ejusdem illusione dubitandum non est? *Idem.*

Modicus fructus, qui ex cōmunione percipitur.

Hoc nos honore dignaris, Domine, ut per Sanctorum Mysteriorum tuorum participatione, te ipsum sinu nostro recipiamus, sed post divinum hoc opus tales esse deprehendimus, quales antea eramus. Quilibet ad solita sedit negotia, habitus, & solatia quia ulla in tota vitæ ratione mutatio appareat; in verbis siccus est, dissipatus, indiscretus, injustus in consiliis, suis obnoxius affectibus; demum qui illius vitæ genus attentius inspicit, dicat est opus, illud nequaquam obtinuisse vel minimam earum gratiarum particulam, quas tu eidem large, effuseque donasti. Quid inde inferri potest, Domine, nisi quod secundum Simeonis prophetiam tu aliis quidem mortes, aliis resurrectio; *Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum. Abbas Trapensis in S. Lucæ Evangelium.*

CON-

CONFESSIO.

Sacramentum Pœnitentiæ, & partes illud constituentes &c.

MONITUM.

Uod primum admonere operæ pretium duco, illud est, quamvis Pœnitentiæ Sacramentum semper sit cum cognomine virtute conjunctum, non esse tamen cum eadem confundendum: hæc enim duo sunt argumenta seorsim pertractanda, quæ satis superque rerum copiam suppeditare diversis Concionibus possunt. Similiter, licet peccatoris conversio ab integra, sinceraque scelerum suorum confessione incipiat; hic tamen hoc intuitu spectanda Confessio non est, sed quatenus est Sacramentum & medicina a Deo instituta ad obtinendam remissionem peccatorum, quæ post Baptismum patrata fuerunt; in immensum enim opus excresceret, si hinc complecti vellemus ea omnia, quæ generatim Pœnitentiam respiciunt. Oportet igitur, ut unice ea videamus, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ pertinent, videlicet ad institutionem illius, ad necessitatem, qua peccatores eidem se se subjicere debent, ad partes illud constituentes, dolorem ob læsam numinis Majestatem, propositum non ultra peccandi, integram, sinceramque patratorum scelerum confessionem; & eam, quæ ob crimina, imponitur, satisfactionem.

Secundo loco haud abs re est animadvertere, cum Confessio sit novæ Legis sacramentum, vel si mavis huic nomini eam significationem tribuere, quæ peculiarius habere solet, cum sit pars ejusdem Sacramenti; quidquid in Veteri Testamento occurrit, quod eodem nomine appellatur, intelligendum esse de confessione illa, quam semper expetivit Deus a peccatoribus scelerum suorum, antequam eorum ipsis veniam concederet: qui quidem sensus magis generalis est, in quo Sancti Patres sæpe de Confessione loquuntur, licet aliis in locis perspicue de illa sermonem instituant, quæ fit coram Sacerdote absolvendi facultatem habente. Sed quomodo Confessio coram Domini Ministro facta, Deo ipsi facta censetur, non erit profecto vim facere Patrum Scripturarumque locis, eos in nostrum argumentum transferre.

Illud autem tertio monendum esse arbitratus sum, a nobis ea tantum hoc in argumento allatum iri, quæ concionis magis propria videbuntur, quin fusius ea persequamur, quæ in Catechismis, vel familiaribus instructionibus facilius addiscuntur; satis enim censeo admonere, Concionatori, ubi aderit occasio adhibendas adhortationes esse apud eos etiam qui majori lumine pollent, & revocandas identidem in memoriam eorum instructiones magis familiares, sive eas in libris legant, seu hac in re memoria sua exercitationem excitent, ne in eos labantur defectus, qui facile confessionem efficere possunt, vel inutilem, vel sacrilegam.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum structura in hoc argumento.

I. Ria deterrere solent peccatorem, ne ad Confessionis tribunal accedat, & ne utatur medicina adeo salutari, & necessaria; videlicet labor præparationis, quæ ad illam peragendam requiritur, verecundia in detegendis sceleribus, abditisque cordis recessibus aperiendis, & difficultas peccati vincula infringendi: quæ tria in triplici concionis parte impugnari possunt, ostendendo hæc efficere non debere, ut a salutari, & felici hac medicina abhorreamus.

Primum quidem labor est peccata ad examen revocare, horribiles imagines memoria repetere, turpissimorum cogitationum, consiliorumque nequam indignitatem discutere: Chaos hoc, & has ambages extricare non placet, vel potius arbitramur numquam satis esse extricandas. Verum quid isthuc? meipsum, inquies, colligere, præteritasque operationes malas recordatione repetere nequeo; potius ergo in iisdem persistere cupis, ac a Dei contumelia absistere non vis. Confessionis cogitationem ipsam perhorrescis, atque speciosum quæris prætextum, ne ex eo emergas statu, in quo misere immergeris. Sed 1. non evitabis discussionem hanc, quæ tibi aliquando facienda erit, vel tibi in impœnitentia finali moriendum, quod malorum omnium est maximum. 2. Quo magis differes, eo majorem in examine perficiendo nancisceris difficultatem; nova enim quotidie veteribus peccata accumulabis. Similis es ægro pharmaca respuenti; sed qui tamdem eadem aptare tenetur periculo mortis perterritus; quo tempore & patitur pœnam horroris sui & periculi, in quo versatur, & pharmaci, quod tantopere detrectabat. 3. Labor autem sarcinæ hujus ferendæ longe major est, quod illam deponere non vis. Ullone enim habes discrimine conscientiæ stimulos, metum in peccato moriendi, & cogitationem, quod Dei es inimicus, teque illius justitia persequitur? Longe facilius est quam primum suis sese oxonerare peccato, qua diu illa fovere tot inter conscientiæ stimulos cor ipsum indesinenter laniantes.

Secundo pudor peccata confitendi nos a confessione deterret: eos enim qui minori verecundia scelera admittunt, magis suppudet, illa confiteri. Hujus pudoris laborisque magnitudo explicabitur; quæ nihilominus inanis esse ostendetur, vel saltem eadem maximopere leniri probabimus cogitatione illius, cui peccata nostra confitemur. Hic homo peccator est, nostri similis, qui sæpe eadem indiget medicina, qui magis infelicitatis nostræ miseretur, quam personas nostras perhorrescat; qui magis admirari debet constantiam, qua pudorem hunc vincimus, quam infirmitatem, qua in peccatum dicidimus; qui tenetur secretum servare numquam temerandum, & qui nulla unquam ex causa uti potest cognitione vitæ tuæ quam recipit ex te; & quem tibi amicum facis eo, quod te ipsum illi credis, atque eumdem præ cæteris eligis, cui quidquid tibi secretissimum est, confidas. Hæc omnia sapientissime disposuit Deus, ut confessionem nobis faciliorem efficeret; quod profecto eumdem hujus auctorem esse confirmat.

Tertia

Tertia pars est labor, atque difficultas relinquendi affectiones peccati, voluptatum, atque solatiorum; conatus, qui exerendi sunt, ut habitus pravi confringantur, &, me verbo expediam, ut tota vitæ ratio mutetur. Verum si cogitavimus. 1. nullam nobis salutem, nullam misericordiam sperandam esse, nisi hoc consilium inierimus, & hanc esse conditionem necessario cum venia quam nobis Deus elargitur, conjunctam; 2. Sacramenti gratia planiorem, facilioremque fieri gressum hunc, quem tantopere metuimus; 3. Deum nihil hoc minus expetere posse ab iis, a quibus tot fuit contumeliis effectus; si cogitaremus inquam hæc tria, cum S. Augustino experiemur, hunc hominem difficultatem acervum esse phantasmata nos perterrentia, ac minori labore nos Deo inservituros esse, quam in sceleribus nostris, sensuumque voluptatibus, vitam ducamus.

II. Valde etiam utilis sermo potest institui de criminoso silentio, quo peccata in pœnitentiæ Sacramento teguntur. Triplex est hujus silentii causa, quæ triplicem illius quodammodo speciem constituit, & quę concionis partitionem suppeditat. 1. silentium ignorantiæ: peccata non confitemur, quia eadem ignoramus. 2. silentium pudoris, & metus, propter quo eadem confiteri non audemus. 3. silentium malitiæ quo illa dicere nolumus, vel data opera necessarias circumstantias celamus, ne peccatorum natura, et que enormitas intelligatur.

Quod spectat ad ignorantiæ silentium his uti possumus Prophetæ verbis: *misericordia, & veritas obviaverunt sibi.* Psalm. 84. Cum veritas de ore peccatoris egreditur, de ore Dei peccata dimittentis exit misericordia: sed hominis silentium obicem statuit huic misericordiæ cum hoc silentium ex crassa, affectata, ideoque nefaria ignorantia procedat, quæ quidem ex Divi Bernardi Sententia, ex incuriosa conscientiæ discussione, & negligentia inquirendi, utrum aliquid peccatum sit, necne, proficiscitur. *Ex sciendi incuria, & desidia discendi.*

Deinde ostendendum est quam indignum sit silentium ex metu, atque pudore profectum. 1. quod nullus pudor a peccatis patrandis deterret, multos vero deterret ab his confitendis. 2. quod perfunctoriam timemus verecundiam, neque veremur æternam, quam aliquando subire tenebimur. 3. quod non videmus pudorem hunc inanem esse; ille enim cui peccata nostra detegimus, & ipse peccator est, & propria doctus experientia hominis miseriam, & infirmitatem agnoscit.

Quod vero ad malitiæ silentium pertinet, vel quam scientes, atque volentes gravia peccata reticemus, ostendendum est, quam grave scelus hoc sit, immo potius quam magna sit scelerum omnium farrago. Confessionem non fugimus; peccatum non ex metu, vel pudore celamus; e contra audaciores sumus, & hoc peccatum non esse, vel saltem non ita magnum contendimus, atque ideo nobis licere putamus illud non confiteri; vel peccata quidem confiteri volumus; sed omnem eorum verecundiam subire detrectamus. 1. eorum gravitatem sexcentis prętextibus excusamus, sexcentisque ambagibus dissimulamus: 2. generatim illa accusamus sub his nominibus, quæ illorum indignitatem involvunt, exempli gratia nosmet accusabimus nomine immodestiæ, levitatis, curiositatis, atque horum nominum integumento turpissima peccata cooperiemus, quæ subdolo nefarioque silentio teguntur.

III. Utilitas, quam ex confessione recipimus. Hominem in duplici statu considerare possumus; videlicet. 1. in statu peccati, in quo medicinæ indigemus; 2. in statu gratiæ, in quo sumus confirmandi.

In primo statu Confessio potissimum, efficacissimumque est remedium tria in nobis efficiens. 1. scelerum nostrorum adspectu nos humiliat; quæ quidem optima est ad veniam consequendam dispositio: *cor contritum, & humiliatum Deus non despicies*. Psa. 20. 2. in nobis pęnitentiam, scelerumque sincerum dolorem excitat. 3. efficit, ut ad frugem revertamur.

In altero vero, prohibet ne relabamur. 1. efficit, ut constantius imposterum adhæreamus Deo: 2. nos ab iis divellit occasionibus propter quas peccavimus. 3. iis non subiicit pœnis, quę nos continent in officio, atque in timore injuriam Domino inferendi.

1. Confessio lex est, cui peccatores omnes sese subjicere debent; lex Divina ab ipso Dei Filio instituta; lex justa, lex sapiens. IV.

2. Lex est, cui parere omnium interest peccatorum; lex æque levis ac severa, & cujus rigor cum summa suavitate & misericordia conjunctus est.

Ut Sancta fiat Confessio tres precipue conditiones requiruntur tribus concionis punctis tractandæ. V.

Conditio prima: peccatorum nostrorum examen diligens esse debet; docendum hic est, quomodo conscientia sit excutienda.

Altera: Accusatio, & peccatorum nostrorum enarratio debet esse sinçera, quin nosmet excusemus, quin proximos accusemus, quin aliquid dissimulemus, quin fucum faciamus illi, quem Dei Filius Judicem in hoc Tribunali constituit.

3. Consilium recedendi a peccato, vitæque rationem immutandi firmum esse debet, & constans; hoc pariter diligenter explicandum est.

Duo præcipui defectus, qui plerasque Confessiones vel malas, vel imperfectos efficiunt. VI.

1. Defectus sinceritatis plerasque confessiones nostras malas efficit. Peccata nostra dissimulamus, circumstantias agravantes reticemus; propter examinis defectum nonnullorum scelerum obliviscimur; perfunctorie huic Sacramento nosmet ipsos preparamus; cum præstare illud debeamus quod olim Propheta: *recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ* Isaiæ 38.

2. Doloris deffectus efficit ut nullum ex confessionibus nostris fructum percipiamus. Hic explicandæ sunt hujus doloris qualitates, & conditiones; præsertim vero quomodo anteactæ vitæ pęnitentia complectatur consilium vitæ immutandæ, atque constans affectuum omnium improborum relinquendorum propositum.

Hoc etiam aliter dividi potest ex priori parte expungendo, quæ non adeo directe ad sinceritatem pertinent, & omnia proponendo, ut in partitione sequenti, *Desumptum ex manuscripto Sermone.*

Rationes propter quas Confessio, quæ quidem utilissimum est remedium, sese inutilis fiat. VII.

Prima est, defectus luminis in peccatorum examine. Altera, deffectus sinceritatis in accusatione, & Confessione. Tertia defectus doloris, & pęnitentiæ.

Aliud argumentum a præcedenti non abhorrens est; scrutari causas propter quas sæpe modicus fructus ex Confessione percipitur. VIII.

Prima est quod ad hoc Sacramentum accedimus sine dispositionibus necessariis;

Altera, quia nosmet non accusamus, uti oporter.

Tertia, quia non exequimur ea, quæ polliciti sumus, & salutaria Confessarii consilia negligimus.

Pro Concionis argumento, ac partitione duplicem proponere quæstionem possumus. Prima quid sit Confessio, & quid exquiratur in fideli peccata sua confitente. Altera quęnam sint illius partes, vel conditiones absolute necessariæ. Duplici verbo; quænam sit natura, & essentia Confessionis Sacramentalis; quænam illius regulæ, & conditiones. IX.

Pro prima: Confessio consistit in hoc, ut aliquis. 1. ad Sacerdotis pedes provolutus se peccatorem accuset: 2. ut non generatim solum se peccatorem dicat: sed singillatim peccatorum numerum, atque speciem in quovis articulo recenseat: 3. ut explicet etiam peccatorum suorum occasiones, nexus, & habitus.

Pro altera: tres virtutes, vel qualitates ad bonam Confessionem peragendam requiruntur.

1. Sancta simplicitas in peccatis citra dissimulationem, & excusationem aperiendis.

2. Humilitas profunda, ut sese coram Deo nihilum putet. 3. dolor supernaturalis. *Ex manuscripto Sermone.*

X. Possumus etiam hoc nobis proponere, ut labores, & difficultates, quæ in Confessione inveniuntur, leviores, mitioresque ostendamus. Hæ autem sunt. 1. secretum suum aperire, Confessario detegendo quidquid magis absconditum inest; 2. honorem suum negligere sua facinora prodendo; 3. propriam justificationem relinquere seipsum accusando. Contra triplicem hanc difficultatem ostendendum est.

1. Secretum suum confirmari illud aperiendo; secretum quippe Confessionis violari non potest.

2. Honorem, atque existimationem servari, quin eidem officiatur apud ipsum Confessarium, qui nostram humilitatem, animumque admiratur, ubi nostras eidem aperimus infirmitates.

3. Nosmet accusantes reosque declarantes coram Domino justificamur. Itaque secretum confirmamus illud alteri committendo; honorem tuemur ignominiam nostram declarando, & justificationem invenimus, peccata accusando: quod quidem satis speciosum campum aperit, ut de Confessione non communi ratione loquamur. *Desumpt. ex manuscr. Serm.*

XI. Pro argumento, ac partitione ea desumere possumus bona, quæ ex Confessione procedunt, easque conditiones, quæ ad utilem, optimamque confessionem peragendam requiruntur.

1. Bona quidem desumi possunt ex his S. Ambrosii verbis, quorum explicatio primam partem occupabit: *Confessio peccata remittit; Confessio merita restituit; Confessio vermis aciem obtundit.*

2. Conditiones autem afferendæ, ut bona sit, atque perfecta Confessio, hæ sunt 1. ut serium præcedat examen, ut sincera, atque integra omnium scelerum manifestatio subsequatur.

3. Ut verus dolor, & constans propositum sese corrigendi concomitetur.

XII. Ut recta instituatur Confessio, atque omnem assequatur effectum, pro quo instituta fuit, tria requiruntur.

1. Opus est, ad nostræ conscientiæ Tribunal nosmet reos fateri, ut alioquin non evitandam supremi Judicis damnationem evitemus.

2. Vivus concipiendus est scelerum dolor, ut eorum venia obtineamus.

3. Nobis in nosmetipsos animadvertendum est justa satisfactione quę sit nostris sceleribus in quadam proportione respondens, ut Severum a Deo alioquin infligendum supplicium evitemus.

XIII. Hi ferme sunt plerorumque fidelium defectus in Confessionibus.

1. Peccata sua confitentur, quin eadem se patrasse doleant.

2. Quin ab illis sese procul abfuturos polliceantur, atque ab iisdem imposterum caveant.

3. Quin digna satisfatione peccata sua expiare contendant.

XIV. Pro Concionis particione desumi possunt ea verba Regii Prophetæ: *cor contritum, & humiliatum Deus non despicies*. Psal. 50.

1. Ad Sacramentum hoc corde contrito accedamus; omnesque eas superabimus difficultates, quæ tot Fideles ab hujus Sacramenti usu deterrent.

2. Accedamus cum humilitate, omnesque eos evitabimus defectus, in quos tot Fideles impingunt propter pravum hujus Sacramenti abusum, ad quod passim accedunt. Hoc in sensu Tertullianus pęnitentiam appellant *prosternendi, atque humilificandi hominis disciplinam.*

XV. Confessio habenda est tamquam peccatorum nostrorum medicina. Medicinæ autem bonitas ex triplici hac nota dignoscitur; Si agat 1. tuto, 2. celeriter, 3. suaviter. Peccatori igitur, animæque ægrotanti, ac nequam.

1. Pęnitentiæ Sacramentum tutum remedium est. Hoc ipse Dei Filius instituit, & ideo æque est infallibile, ac Verbum illius.

2. Remedium est præsens. Statim enim sanat, & nos justificamur statim ac peccata confessi absolutionem recipimus.

3. Remedium est æque leve, ac efficax, quemcumque rigorem, atque difficultatem nonnulli in eodem deprehendant. *Desumptum ex P. Girouſt in Adventu.*

Hoc ipsum pęnitentiæ Sacramentum considerari potest tamquam judicium, quale re ipsa est; in quo tria eidem essentialia occurrant consideranda. XVI.

1. Pœnitens seipsum accusans. Qua igitur ratione seipsum accusare debet, ut misericordiam, & peccatorum suorum remissionem consequatur?

2. Judex Sententiam profert. Quænam sunt hujus officia, quæ potestas?

3. Sententia prolata. Quotuplici in sensu illa nobis utilis est? *Ex eodem.*

In illa Salvatoris verba: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt:* Joa. 30. Hic tria mihi videntur occurrere satis perspicue expressa, & ex quibus concionis partitio fieri possit. XVII.

1. Adesse pęnitentiæ Sacramentum ab ipso Dei Filio institutum, quandoquidem ex ipsis verbis institutionis Sacramentum jam esse infertur, ideoque integram omnium peccatorum nostrorum confessionem esse de jure Divino.

2. Sacramento huic inesse virtutem remittendi omnia peccata, cujuscumque generis, ac malitiæ illa sint.

3. Sacramentum hoc maximæ esse necessitatis, cui nosmet subjicere debemus; sed illius necessitatis, quæ infinitam nobis adsert utilitatem. *Ex eodem.*

Confessio nobis maxime prodest, ut veram peccatorum nostrorum pęnitentiam efficiamus. XVIII.

1. Peccatorem humiliat; qui status ille est, quem ab eo exigit Deus, & quæ prima est reparatio, quam Divina Justitia deposcit; quandoquidem per peccatum ille contra Deum insurrexit. Quapropter ut jam dictum est, a Tertulliano *prosternendi, atque humilificandi hominis disciplina* vocatur.

2. Illi peccatorum suorum dolorem, atque Spiritum contritionis immisit.

3. Rationes illi suppeditat sua expiandi peccata per eam satisfactionem, quæ cum Sacramento conjuncta maximopere efficax est. *Ex eodem.*

Considerari etiam hoc Sacramentum potest, quatenus refertur ad tria personarum genera, quæ eidem intersunt, videlicet quoad XIX.

1. Filium Dei, qui illius est Auctor, & qui Confessionem instituit, ut simul & misericordiæ, & Justitiæ suæ satisfaceret.

2. Quod Sacerdotem Sacramenti Ministrum, qui eodem tempore officio fungitur Judicis, ut de peccatis cognoscat, eaque remittat; & Medici, ut animæ nostræ vulnera curet, eisque salutaria applicet medicamenta, & Amici, ut saluberrima monita tribuat.

3. Quod Peccatorem, qui ad hoc Sacramentum necessarias dispositiones, & conditiones debet afferre.

De bonæ, atque sinceræ Confessionis effectibus. XX.

1. Deum erga nos mutat; ex inimico per reconciliationem perfectam amicum facit; ejus odium in amorem, justitiam in misericordiam convertit.

2. Immutat peccatorem conversione perfecta: criminoso, ac nefario innocentiam restituit, pollutum invisumque Deo facit justum ac Numini Charum.

3. Mutat peccatum; ac debitam peccato pœnam.

In Pęnitentiæ Sacramento considerari potest etiam. XXI.

1. Ejus institutio, quæ est de jure divino, & quę omnes peccatores obligat, ut peccata sua clavibus Ecclesiæ subiiciant;

2. Ejus utilitas, & fructus, quem homines recipiunt;

3. Ratio qua munere hoc perfungi debeamus.

Causę inutilitatis, vel fructus exigui, qui generatim ex confessione percipitur. XXII.

1. Quod vulgo sine necessariis dispositionibus homines accedunt; & quænam illa esse debeant.

2. Quod

2. Quod sese non accusant, uti oportet, & quinam sint deffectus, qui in peccatorum manifestatione admittuntur.

3. Quia recte inita consilia non adimplentur, & quænam sint causæ hujus inconstantiæ.

XIII. In Confessionibus nostris passim in duos errores prolabimur prohibentes, ne illas genuina excipiat conversio.

1. Est, quod nos esse putamus innocentiores, quam simus, eo quod non satis bene conscientiarum nostrarum latebras perscrutamur.

2. Quod nosmet putamus vere pœnitentes, cum minime simus. *Desumptum ex Patre de la Colombiere tomo 4.*

De scelere celandi peccatum grave in Confessione.

XIV. In priori parte ostendetur, quam funestum sit in effectibus: in altera vero, quam irrationabile in caussis. *Desumptum ex Biroat.*

XVI. Peccata confitentes infamiam extimescere non debemus, neque vereri nostræ existimationis jacturam.

1. Coram Deo, quandoquidem apud ipsum vera gloria est gratiam, & amicitiam ipsius possidere.

2. Coram Sacerdote nostra scelera audiente; videt enim etiam lacrymas nostras, humilitatem, mutationem, testimonia pœnitentiæ nostræ.

3. Coram illis, qui te in actione adeo humili inspiciunt, qui inde nonnisi ædificationis occasionem possunt arripere.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque unde hauriri copia queat ad proposita concionum Sistemata elaboranda.

Quin proferamus Theologos Scholasticos, Casuistas, Controversistas, singulos pro modulo suo argumentum hoc pertractantes; atque infinitos propemodum libellos, Confessionis formularia, vel familiaria ad rite confitendum præcepta continentes; illi qui præcæteris Concionatoribus magis prodesse possunt, hi fere sunt.

Sancti Patres. Sanctus Ambrosius l. 2. de pœnitentia ostendit, quam inutile sit celare peccata, & non audere ea patefacere.

Idem libri ejusdem cap. 7. Fideles hortatur, ut peccata confiteantur, & hoc pacto manifestationem eorum aliquando a supremo Judice faciendam prævertant.

S. Gregorius Magnus l. 11. Moralium cap. 19. loquitur de sinceritate, quæ in peccatorum Confessione requiritur.

Idem hoc ipsum argumentum pertractat in cap. Job 36., & lib. 26. Moralium cap. 26.

Idem moralium lib. 22. hæc Job c. 31. verba explicans, *si abscondi quasi homo peccatum meum*; ostendit peccatorum confessionem magnum esse actum humilitatis.

Idem in cap. 31. Job docet excusationes, quibus peccata tueri, vel imminuere conamur, irritare Deum, eumque sæpe magis, quam ipsa peccata lacessere.

Idem in hæc Psalmi 32. verba; *nec est in Spiritu ejus dolus*; ostendit Spiritum rectum, sincerum, ac sine dolo eum esse, qui peccata sua non dissimulat; sed ingenue patefacit.

S. Augustinus *Serm. 49. de verbis Domini in Evan. Secundum Ioannem* docet peccatorum nostrorum Confessionem necessariam esse ad misericordiam obtinendam.

Idem in hæc boni Latronis verba; *neque tu times, qui in eadem damnatione es*; docet augeri peccata ab illa excusante, atque ingenue esse patefacienda.

Idem *in Psalm 66.* fusius loquitur de sincera peccatorum Confessione, uti quoque *lib. 20. de Civitate Dei cap. 9., & lib. de vera, & falsa pœnitentia.*

Idem in hæc verba *Psal. 36. revela Domino viam tuam, & spera in Deo*: in illa quoque Psalm. 84.; *veritas de terra orta est, & in Psalm. 95.*

Idem Sermone *de Confessione* discrimen affert inter eam Confessionem, quam per tormenta justitia extorquet humana, & eam, quæ fit Deo, & Ministris illius.

Idem tandem *in Psalm.* 117. explicat duos varios sensus hujus vocabuli *Confessionis*, quod in Scriptura nonnumquam pro laude, quæ Deo defertur, & nonnumquam pro peccatorum suorum manifestatione usurpatur.

Sanctus Chrysostomus *Serm. de Confes. peccat.* prolissam habet ad peccatores exhortationem, ut commissa confiteantur scelera, eisque efficacissimas rationes proponit.

Idem *Homil. 20. in Genes.* Dei exaltat misericordiam, qui contentus est sincera nostrorum peccatorum Confessione, ut nobis eorumdem veniam concedat.

Idem *homil.* 31. in Epistolam ad Hebræos amplum Sermonem habet de utilitate, quam ex peccatorum nostrorum confessione percipimus.

Idem homilia de Pœnitentia ostendit, quanti referat vincere pudorem, ac metum quo nosmet sontes prodere non audemus, quod ipsum argumentum pertractat in Homilia de Pœnitentia, & Remissione.

Idem *in Psalm. 106. Confitemini Domino quoniam bonus*, ostendit majus esse peccatum nolle confiteri, quam legem infringere.

Origenes *homil 3. in Leviticum*; ostendit non erubescendum esse peccata commissa confitentibus; sed comittentibus illa.

Idem eadem probat veritatem in capitibus 12. & 13. ejusdem libri Levitici, & in homilia secunda in Psalm. 37. & homilia prima in Psalm. 36. hæc explicans verba; *revela Domino viam tuam; & in homil. octava in cap. 12. 13. S. Lucæ.*

S. Bernardus Epistola 113. explicans hæc verba Psalmi 95. *Confessio & pulchritudo in conspectu ejus*; ostendit, quam placeat Deo sincera peccatorum nostrorum Confessio.

Idem in Sententiis suis, quatuor recenset, prohibentia, ne bona Confessio fiat; videlicet verecundiam, metum, præsumptionem, & desperationem.

Idem de Confessione verba facit in Serm. 1. de Circumcisione; in Sermone de S. Andrea, & in tractatu ad Milites Templi.

Hugo de Sancto Victore cap. 8. tractatus de Remissione peccatorum Confessionis necessitatem confirmat.

Idem in lib. Mixtorum Operum tria scientiæ genera, & tria, in quibus Confessio constitit, distinguit.

Idem titulo 100. septem memorat gradus, quos perfecta Confessio debet habere.

S. Laurentius Justinianus in tractatu de Spirituali Animæ morte verba facit de Utilitatibus, ac Necessitate bonæ Confessionis, quod uberius persequitur in tractatu de Perfectione religiosa.

Guillelmus Parisiensis in tractatu suo de Sacramento pœnitentiæ utilissima adfert ad rem hanc documenta, acriterque eorum errorem impugnat, qui uni Deo confitendum affirmant.

P. Ludovicus Granatensis tract. 2. de Pœnitentia septem tribuit monita ad bonam Confessionem peragendam, eosque recenset defectus, qui illam nullam efficere consueverunt. Ascetici

P. Croiset t. 1. Considerationum Christianarum.

Pedagogus Christianus *part. 2. cap. 15.*

Fulvius Andratius hac de re integrum edidit librum.

Nicolaus Lancicius *opusc. 12. fol. 146. 245., & opusc. 13. cap. 12.*

Bernardinus Rosignolius *lib. 1. cap. 9. 10.*

Marchantius tract. 5. Candelabri Mystici *lect. 6.*

Canisius in opere Catechistico.

Pater Causinus in Aula Sancta lib. 3. sect. 9. 10. agit de necessitate, & usu Confessionis.

Cardinalis de Richelieu libro de Perfectione Christiana cap. 12., & sequentibus de institutione, necessitate, & utilitate Confessionis verba facit.

Pater Gegou in libro, cui titulus, Usus Sacramenti Pœnitentiæ, uberius pertractat quidquid pertinet ad hoc argumentum.

Liber, cui titulus *Conduite Chretienne* ab Anonymo editus.

Infiniti propemodum sunt Libelli, qui hac de re editi sunt, quos recensere difficilimum esset, & qui nihil agunt, nisi quod aliis terminis, & verbis hoc ipsum repetunt, quod nos de hoc argumento attulimus, & afferemus.

Concionatores

Osorius tomo 4., qui inscribitur Sylva, duplicem habet de hoc argumento sermonem.

Tomas Stapletonus Textu 4. in Dominic. 1. post Pent.

Molinier in Domin. 5. Quadrag.

Mathias Faber in Domin. 3. Advent. conc. 6. & 7. In Domin. 3. post Epiph. conc. 3. in Domin. 3. quadr. c. 6. 7., in Domin. 4. quadr. conc. 3. 4., in Domin. 13. post Pent. Con. 9.

Pater Texier Sermone pro tertia quadragesimæ Domin.

P. le Jeune Sacerdos Oratorii.

P. Masson, & ipse Sacerdos Oratorii Serm. 15. Adventus.

P. de la Colombiere initio tom. 4. Sermonum, & in considerationibus Christianis.

Joly propositione pro quinta quadragesimæ Dominica, ubi de Paschali Communione verba facit.

P. Aurelianensis tom. 1. Sermonum, atque instructionum Christianarum in varia argumenta.

P. Maimbourg Sermone pro feria 6. post primam quadragesimæ Domin.

P. Duneau Sermone pro feria 6. post quartam Domin. Advent.

P. Giroust tomo 2. Advent.

Dictionarium Morale duplicem habet hujus argumenti concionem.

Auctor Sermonum in omnia Christianæ disciplinæ argumenta tom. 2. quadrag.

Auctor Sermonum Christianorum Sermone pro Domin. 11. post Pent.

Morales Sermones in Sermone hujus argumenti.

De la Font propositione pro Domin. Palmar.

Qui collectanea ediderę

Granatensis in locis communibus tit. Pœnitentia, & Confessio.

Raynerius de Pisis in Pantheologia tit. Confessio.

Labata tit. Confessio.

Lohner tit. Confessio.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Vir sive mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, peccatum suum confitebuntur. Num. 5.

Leprosus adducetur ad Sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum ejus, ibidem. c. 13.

Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas; & dixit ei: vere ego peccavi. Josue 7.

Si abscondi, quasi homo, peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam. Job 31.

Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Psalm. 50.

Iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo Psalm. 37.

Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Isaiæ 38.

Præoccupemus faciem ejus in confessione. Psalmum 94.

Dixi: confitebor adversum me injustitiam meam Domino; & tu remisisti impietatem peccati mei. Psalm. 31.

Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi. Ibidem.

Qui abscondit scelera sua, non dirigetur; qui autem confessus fuerit ea, misericordiam consequetur. Proverb. 28.

Ante mortem confitere.

A mortuo quasi nihil, perit confessio. Confiteberis vivens, vivus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius. Eccli. 17.

Pro anima tua non confundaris dicere verum: est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam. Eccli. 4.

Non confundaris confiteri peccata tua. Idem, ibidem.

Creavi fructum labiorum, pacem. Isaiæ 57.

Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum ejus: dolores parturientis venient ei. Oseæ 13.

Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis. Matth. 16.

Vade, ostende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua, sicut præcepit Moyses. Luc. 5.

Ite, ostendite vos Sacerdotibus. Luc. 17.

Ecce sanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Joan. 5.

Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cum dixisset, insufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt. Idem, cap. 20.

Multi credentium veniebant, confitentes, & annunciantes actus suos. Act. 19.

Si confiteamur peccata nostra, Deus fidelis & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate 1. Joan. 1.

Exempla, vel Figuræ Legis Antiquæ.

In Levitico legimus, eum, qui laborabat lepra debuisse dissuta gerere vestimenta, ut omnibus ipsius pateret infirmitas: quę quidem egregia est figura illius rei, quam præstare debet ille, cujus anima lepra infecta est, videlicet peccatis coinquinata. Non debet ille sibi vestes assuere, ut scelerum suorum fęditatem abscondat; debet immo illa detegere, eaque confiteri. Celare scelera sua, idem est, ac nolle curari; & nolle curari, idem profecto ac velle mori. Si silentium igitur, & secretum hac in re mortem infert; e contra arguendum est, peccatorum Confessionem, & manifestationem nobis vitam conferre, atq; efficere, ut novam quadam ratione renascamur. Leprosi morbum suum aperire tenebantur

Supremi in lege veteri Pontificis erat de iis cognoscere, qui corporali lepra infecti existimabantur, ideoque tenebantur isti sese eidem ostendere, quamvis ille mederi non posset. Huic legi Dei Filius alludit, cum ad Sacerdotes misit decem illos Leprosos, qui ad ipsum salutem impetraturi concesserant: *ite, ostendite vos Sacerdotibus*. Luc. 17. Modo vero in lege nova Sacerdotes spiritualis lepræ, & Judices simul sunt, & Medici; nemo præter eos huic morbo pharmacum afferre potest, quandoquidem in manibus eorum positum est unicum, præsentissimumque remedium Dominici Sanguinis. Decet ergo, nos tanto minus pudere eisdem scelera nostra detegendo, & quidquid in nobis corruptum, tepidumque est aperiendo; quanto incurabilius illud est, quod superbia & amor proprius abscondit.

Cum Eliseus Naamano præcepit, ut septies in Jordane ablueretur, si lepra mundari vellet; Superbus ille Syrus primum quidem consilium contempsit, atque se a Propheta irrideri existimavit: sed cum re infecta reditum jam meditaretur, nescio quis ita ipsum allocutus est; si rem difficilem tibi Propheta imperasset, ea tamen tibi perficienda fuisset, nihilque omittendum, ut eam, quam quęris, medicinam, invenires. Porro cum præceperit, solum ut Jordanis aqua abluaris cur adeo facile remedium negligis, in cujus periculo faciendo nullam subis difficultatem? Paruit consulenti Naaman, & repente convaluit. Naamani Exemplū.

Ali-

Aliquid simile affirmari posset de Sacramentali Confessione. Si noctes in diuturnis, molestisque vigiliis essent traducendæ; si bona quælibet relinquenda, & in eleemosynas eroganda; si tranando maria; corpusque ferro, ac igni objciendum, ut scelerum vestrorum veniam consequeremini; nihil vobis omittendum esset, & omnes licet gravissimæ conditiones vobis essent libenti animo subeundæ. Quo igitur potiori jure cum hoc agatur solum, ut scelera vestra cum sincero dolore confiteamini. Notandum profecto est in lege naturæ, & in lege scripta, Deum semper a peccatoribus scelerum confessionem expetivisse, antequam illis eorumdem veniam elargiretur. Ideo ex quorumdam Patrum Sententia, cum interrogavit Adam, & Evam post peccatum, non ideo scelus eorum ignorasse, existimandus est; sed voluisse, ut ipsi peccatum suum confiterentur, paratus omnes eisdem pęnas quas minitatus fuerat, remittere, si bona fide illud confessi fuissent, & e contra latebras, & excusationes non quæsivissent. Iidem Sancti Patres hoc ipsum affirmant de Cain. Similiter in lege scripta videmus, cum Dei populus suam infidelitatem agnovit, & confessus est, eidem statim scelerum veniam fuisse permissa, & divinæ justitiæ flagella desivisse. Veluti cum post murmur Hebræorum contra Moysem, in eos immisit Serpentes, quorum morsus dolorem afferebat illi similem, quam ignis gignit, & ex quo complures moriebantur: populus ille ad Moysem confugit, & statim, ac illatam a se in ipsum injuriam confessus est, repente pœna illa cessavit. Sexcenta occurrunt in Scripturis id genus exempla, quæ proffetre, longum esset.

Exemplū David

Attamen ex Davidis exemplo percipimus, licet Deus peccatum dimittat quoad culpam post humilem confessionem, doloremque sincerum; ipsum tamen non ideo cessare quominus temporalibus pęnis illud persequatur. Rex ille post patratum Adulterium, & cędem, Dei verbis a Propheta Nathan monitus, & redargutus fuit: Non dissimulavit ille scelera sua, licet turpissima, atque gravissima; ac statim ex eodem Prophera audit sibi a Deo peccati veniam fuisse concessam: *transtulit quoque Dominus peccatum tuum*. 2. Reg. 12. Quod tamen accidit cum hac conditione, ut Puer ex scelere conceptus moreretur, atque Divinæ justitiæ flagella non cessarent, nisi Regis peccata penitus expiata fuissent.

Exempla, & Figura novæ Legis.

Apud Judæos quędam confessionis ad erat species

IN Evangelio S. Matthæi cap. 3., uti etiam a S. Marco cap. 1. narratur, Sancto Ioanne Baptista secus Iordanem pęnitentiæ Baptismum prædicante, populos ad vocis hujus rumorem confugisse, & peccata sua fuisse confessos: *confitentes peccata sua:* quamvis Confessio hæc Sacramentum non esset, quod nondum fuerat institutum. Hoc tamen probat, non defuisse tunc temporis apud Judeos quamdam confessionis speciem, cum ex scelerum suorum cæno emergere, & agere pęnitentiam meditabantur. Verum cum legimus in Actis c. 19. peccatores ad Apostolorum pedes confluxisse *confitentes, & annunciantes actus suos*; tunc illi exercebant proculdubio, quod Dei Filius de Confessione præceperat, & Apostoli utebantur potestate remittendi peccata, quam acceperant a JESU CHRISTO.

Sacramētum Pęnitentię a J C. institutum

Hujus Sacramenti institutio liquido per hæc JESU CHRISTI verba probatur apud Joannem cap. 20. *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata &c.* Etenim ut peccata remittas, quatenus Judex ad id constitutus, utque ea cognoscas, quæ remittenda, vel retinenda sunt, quemadmodum Dei Filius loquitur; ea profecto ad unguem sunt cognoscenda, atque ut cognoscantur, necessum est, ut rei illa patefaciant, ita ut de eorum natura, & gravitate possit ferri judicium. Invitissimo huic inixa argumento Ecclesia eam semper potestatem exercuit, quam a Dei Filio recepit peccata dimittendi, eamque legis novæ Sacerdotibus communicavit.

Sacramentum hac per probaticam Piscinam figuratū.

Piscina probatica, de qua loquitur S. Joannes in Evangelio, figura est hujus Sacramenti, quod ad se confugientes a quacumque Spirituali ęgritudine mundat, licet gravissima, atque teterrima. Gratia, quam nobis confert, exprimitur ab Angelo aquam illam movente, & cujus motus monebat, tempus jam esse, ut ægrotus sese in illam conjiceret. Aqua vero, in quam æger erat immergendum, repræsentat Sanguinem Redemptoris omnia abluentem peccata, omnesque animæ morbos curantem. Morbi ibi submergendi, sunt peccatores curationem suam quærentes, atque cupientes: Illud vero notatu dignum est prodigium hoc paulo post JESU CHRISTI mortem desivisse, quasi vellet innuere figuram jam inutilem esse, post quam apparuit veritas, hujus nempe Sacramenti institutio.

Alia in Lazari resurrectione figura

Sancti Patres, atque inter cæteros SS. Augustinus, atque Gregorius aliam Confessionis figuram nanciscuntur in Lazari resurrectione, quem Dei Filius omnipotentis verbi sui virtute de Sepulcro excitaverat. Vix enim mortuus ad vitam redierat, cum præcepit Dominus, ut illi auferretur sudarium, quo erat involutus, & solverentur vincula, quibus pedes, manusque illius erat constrictæ: *solvite eum, & sinite abire*. Joan. 11. Hoc autem ex eorum Patrum sententia repræsentat, peccatores, qui interiori Dei voce, atque Divina inspiratione evocati de peccatorum suorum tenebris, tamquam de Sepulcro, resurgunt, & qui per Sanctam, sinceramque Confessionem iis exolvuntur vinculis, quibus erant adstricti, simul ac Sacerdotis absolutionem acceperunt. Qua in re cum iisdem Patribus supponere possumus Salvatorem Apostolis præcepisse, ut resuscitati mortui vincula infrigerent: quæ quidem figura est potestatis, quam deinceps tradidit illis, & in eorum persona omnibus eorumdem Successoribus, solvendi peccatores divina gratia evocatos, & per propriam confessionem de tumulo eggressos: *solvite, & sinite abire*. Quod si JESUS CHRISTUS hoc præcepit aliquibus Judæis, qui præter Apostolos tunc aderant, semper imperium hoc illud præsignabat, quod deinde Apostolis tradidit.

Humilis, sinceræq; confessionis exemplar in Filio Prodigo expressum

In Evangelio prodigi filii reditum ad Patrem legentes veram ibi pęnitentis peccatoris intuemur Imaginem, qui ad Confessarii pedes provolutus sua peccata patefacit: *Pater peccavi in Cœlum, & coram te*. Nostis quomodo prodigus hic Patris domum deseruit. Postquam ex eodem partem suam petiit, in remotas Regiones concessit, ubi brevi omnia bona abligurivit. Quid illi in egestate faciendum? ad quem confugiendum? Consilium iniit ad Patrem redeundi, a quo quomodo acceptus fuerit, probe nostis. Statim ac illum Pater eminus prospexit, eidem obvius cucurrit, & quin in exprobrationes erumperet, cor illius mollitum est. Filium ad genus provolutum attollit, amplectitur, osculatur, nova illum veste induit, eique opimum instruit convivium. Hæc apertissima est Imago rationis illius, qua Deus pænitentem excipit peccatorem, qui satis est, ad Confessionis Tribunal accedat, ut omnia sua jura recipiat, atque ibi vix suam accusationem absolvit, cum jam sequitur absolutio, omniaque ipsi remittuntur peccata.

Applicationes quorumdam Scripturæ locorum.

Peccata nostra Deum fallere nequeunt, licet hominibus abscondantur

BEati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata; inquit Regius Propheta Psalm. 4. Verum quinam peccata tegere potest? non solitudines, non deserta, non aspera loca: quandoquidem ubique Deus est, apertisque oculis omnes, singulasque actiones nostras intuetur; non obscurissimę noctis tenebræ, iidem enim oculi densissimas etiam tenebras penetrant; neque inviolabilis amici prudentissimi fides, quippe omnes hujusmodi præcautiones apud Deum, quem nihil fallere potest, & qui aliquando omnia hęc iniquitatis mysteria revelabit, inanes penitus sunt. Nosse cupis rationem occulendi peccata, quæ frustra per dissimulationem, atq; superbiam con-

contegere studes? hæc una ratio est, inquit S. Ambrosius, ut tumetipse detegas ingenue confitens illa: hoc enim pacto rationem invenies, ita celandi peccata tua, ut de illis imposterum numquam loquendum sit. Eorum ne obliviscceris? reminiscitur Deus. Reminisceris tu? Deus obliviscitur. Illa Sacerdotibus abscondis? ea Deus manifestabit. Temetipsum coram illis accusas? te eorum non radarguet Deus æque ac si numquam illa patrasses.

Fides est rationis Sacrificium: qui unicum fidei articulum credere non vult, idem est, ac si nullum crederet. Similiter Scriptura Confessionem vocat Sacrificium labiorum: reticere data opera unum tantummodo mortale peccatum, Confessio non est, sed Sacrilegium. Contritio est Cordis Sacrificium; hoc autem debet esse holocaustum: si unum tantummodo peccatum adsit, quod minime abomineris; hoc efficit Sacrificium tuum non inutile solum, verum etiam abominabile. Non imitandus est Saul, qui Deo immolare noluit, nisi quæ abjectissima erant, pepercit autem Agag Regi, de quo Deus insignem ultionem jubebat assumi.

Si me justificare voluero, os meum condemnabit me; Job 10. Verba hæc ad eos transferri possunt, qui semetipsos accusantes sua excusant peccata, eaque probare contendunt, sed illi ore proprio damnantur: si enim se hujusmodi scelerum reos non sentiunt, cur in Confessione se de eisdem accusant? excusari nequeunt hi falsi pęnitentes, quorum superbia, impietas, & pudor confessionis effectus impediunt. Seipsos accusant, simulque condemnant, & eodem ore, seipsos tueri conantur.

Qua cura peccatorum examen sit instituendum

Verebar omnia opera mea; inquit S. Job c. 9. Quo magis actiones meas scrutabar, eo extimescebam magis; quippe mihi res erat cum Deo, qui minime, parcit. Ut digne accedamus ad Sacrum pęnitentię Tribunal, opera diligentissime navanda est, & diligenti examine nosmetipsos scrutari debemus. In cordis amaritudine recogitandi sunt omnes anteactæ vitę dies, atque ad rectæ conscientiæ Tribunal nihil perperam, atque perfunctorie aggredientis omnia curiosius sunt cognoscenda. Persuasum quippe omnibus esse debet, ubi oscitantius, & negligentius flagitia nostra excusserimus, Deum negligentiam hanc persecuturum, atque judicium hoc nostrum leve, & præceps reformaturum. Igitur hac in re, quæ præ cæteris una maxime necessaria est, eam oportet adhibeamus diligentiam, quam pro terrenis impendimus.

Non parcam ori meo. Job. c. 7. S. Gregorius perfecto pęnitenti applicat hæc verba S. Job: nam quemadmodum, hic Pater ait, ille, non parcit ori suo, neque erubescit confiteri malum, quod fecit; namque non parcere ori, non aliud hic est, quam illud in peccatorum suorum confessione adhibere: *ori suo non parcit, qui confiteri malum, quod fecit, non erubescit.*

De falsa pœnitentia

Lingua sua mentiti sunt ei, cor autem eorum non erat rectum cum eo. Psal. 77. Hæc verba citra dubitationem Confessioni applicari possunt: falsa enim pœnitentia, quæ fit per Confessionum abusum, mendax est pęnitentia, in qua ipsi Deo mentimur, cum solum hominis credulitate putemus abuti. Et addere possumus horum pseudopœnitentium cor, nequaquam rectum esse coram Deo; quandoquidem Deus hanc primam a nobis satisfactionem exposcit, videlicet peccatorum nostrorum Confessionem, & damnationem: *Ecce confitebor adversum me injustitiam meam Domino*; quemadmodum idem ait Propheta Psalm. 31.

Potestas a Jesu Apostolis tradita dimittendi peccata ea est, quā ipse recepit a Patre

Hominem non habeo. Ioan. 5. Hæc verba paralytici, octavum supra trigesimum annum languentis secus piscinam, applicari possunt peccatori, qui diu in suo peccato delituit, & qui per summam infelicitatem invenit Confessarium immitem sine zelo, sine miseratione, qui terret pęnitentem, quin eidem auxilium adferat, ut exoneret conscientiam suam, & cum Deo redeat in gratiam; vel potius peccatori, qui decidit in manus ignavi Confessarii, complacentis, cupidique; qui alia quæcumque cogitat præter salutem pęnitentis: tunc enim peccator Confessarii potius defectu damnatur, quam suo, atque ut recte loquar, non invenit hominem, qui illud, quo eget, sibi ferat subsidium: *hominem non habeo.*

Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cum dixisset, insufflavit, & dixit eis: accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata &c. Joan. 20. JESUS CHRISTUS misit Discipulos suos, quemadmodum ipse missus fuerat a Patre. Quomodo autem missus fuit? non solum cum potestate homines judicandi, verum etiam ligandi, atque solvendi, ut ipse loquitur JESUS CHRISTUS, hoc est peccata remittendi, & minime remittendi: Nonne igitur hæc illa potestas est, quam tradidit Apostolis suis, & Ecclesiæ, quæ in Apostolis erat repræsentata?

Cum protestatur Deus per Prophetam suum, se peccata nostra projecisse in mare, ut aquis penitus abluerentur; nonne videtur alludere Propheta ad ea, quæ dixit Moyses, tunc cum Dei populum per rubrum mare deduxit? Israelitæ terrore correpti fuerunt cum persequentem viderunt per maris fluctus exercitum Ægyptiorum cum Pharaone. Quid autem dux eorum? continuit populum, eorumque diffidentia exprobavit: Heus quid metuitis; timetis ne insequentes Ægyptiorum copias? Eja oculos convertite; illas respicite: temporis enim momento omnes interibunt: *Ægyptios, quos nunc videtis, nequaquam ultra videbitis.* Exod. c. 14. Peccatores vosmet convertere velletis, sed vos terret numerus peccatorum vestrorum, quæ veluti tot hostes vos persequuntur; at ne animos despondeatis; illa respicite, & quamprimum evanescent.

Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum. Ps. 129. Puteus, de quo loquitur Propheta, ex S. August. Sententia, est humanæ iniquitatis profunditas. Qui illuc decidit, profecto in profundam decidit abyssum. Sed si in abyssum lapsus per summam infelicitatem, quæ nihilominus nimis est usitata, peccator delicta sua confiteatur, & vera eorum pœnitentia ducatur; non claudit Deus os putei super illum, ut omnem inde egrediendi spem auferat, secundum alterum illum Psalmistæ locum: *De profundis clamavi ad te Domine &c.* Sed contra illi tendit manum, eique suum affert auxilium. Verum si peccator ita lapsus oblatum a Deo auxilium contempserit, tunc Deus obstruit super scelestum illum os putei, quia hic os claudit, & scelera sua confiteri detrectat. Ita S. Augustin. hunc Prophetæ locum interpretatur.

Quantacumque nostra sint scelera Deus in Confessione eorum veniam largitur

PARAGRAPHUS IV.

Loci, & Sententiæ Sanctorum Patrum in hoc argumentum

Deus noster, quia pius est & misericors, vult ut peccata confiteamur in hoc sæculo, ne pro illis confundamur postmodum in futuro. Augustinus Homil. 12. ex 50.

Non operui sed aperui peccata, ut tu operires: non celavi, ut tegeres: nam quando homo detegit, Deus tegit; cum homo celat, Deus nudat; cum homo agnoscit, Deus ignoscit. Idem, in Psalmum 84.

Non confitentis, conscientia saniem collegerat, apostema tumebat, cruciabat te, requiescere non sinebat: adhibet medicus fomenta verborum; tu agnosce medici manum, confitere, peccatum exeat in confessione, & exeat sanies. Idem, in Psalm. 60.

Si non confessus lateas, inconfessus damnaberis. Idem in Psalm.

Cur

Cur confiteri erubescis peccata tua? Peccator sum sicut & tu; homo sum; humani nihil a me alienum puto: confitere homo homini; homo peccator, homini peccatori. Idem, ibidem.

O homo, quid times confiteri? Illud quod per conscientiam scio, minus scio, quam illud quod nescio. Idem, Serm. ad frat. in Eremo.

Quid est infelicius, quid perversius, quam de ipso vulnere, quod latere non potest, non erubescere, & de ligatura ipsius erubescere: Idem, de Pœnit. medic. c. 3.

Sic facit, Deus, *ut pulchritudinem vinculi utilitas quædam consequatur.* Idem, ibidem.

In judicio confundentur perniciose, qui modo nolunt confundi salubriter. Idem, *in* Psalm. 85.

Non te pudeat coram uno dicere, quod non te puduit forsitan coram multis, & cum multis facere. Idem.

Ad hoc Deus exigit confessionem, ut liberet humilem: ad hoc damnat non confitentem, ut puniat superbum. Idem, in Psalm. 66.

Melius est coram uno aliquantulum ruboris ferre, quam in die judicii, coram tot millibus hominum, gravi repulsa denotatum tabescere. Idem, l. 2. de visit. infirm. c. 5.

Millies peccasti, millies pœnitere; assidue infunde medicamenta. Chrysost. in Psalm. 50.

Ascende tribunal mentis tuæ, esto ibi judex: torqueat te timor, erumpat confessio. August. Homil. 2. ex 50.

Oportet ut oderis in te opus tuum, alioquin non salvabit in te opus suum. Idem, tract. in Joannem.

Damnaberis tacitus, qui posses liberari confessus. Idem.

Reum constitue te ante te. Idem.

Quomodo potest medicus sanare, quod ægrotus ostendere erubescit? Idem.

Præveniamus eum in confessione antequam veniat: nos confitendo damnemus quod fecimus, ut ille quod coronet inveniat, & non quod damnet. Idem, in Psalm. 94.

Sanaberis, si ostendas te medico: non quia ille non videt, si tu ei abscondas; sed ipsa confessio initium sanitatis est. Idem, Homil. 12. ex 50.

Confitere modo quod tu fecisti in Deum, & confiteberis quod tibi fecerit Deus. Quid fecisti? peccata; quid facit tibi Deus confitenti iniquitatem tuam? dimittit peccata. Idem, in Psalm. 29.

Qui confiteri vult peccata, ut inveniat gratiam, quærat Sacerdotem scientem ligare & solvere; ne, cum negligens circa se extiterit, negligatur ab eo, qui eum misericorditer monet. Idem, de vera Pœnitentia.

Nemo sibi dicat, occulte ago apud Deum. Ergo sine causa dictum est, quæ solveritis in terra erunt soluta & in cœlo? Ergo sine causa sunt claves datæ Ecclesiæ Dei? Frustramus Evangelium, frustramus verba Christi. Idem, Homil. 49. ex 50.

Qui peccata sua occultat, & erubescit salubriter confiteri; Deum, quem judicem habebit, habebit & ultorem. Idem, Serm. 66. de tempore.

Tu factus es peccati tui defensor: quomodo erit Deus Liberator? ut ergo sit ille Liberator, esto tu accusator. Idem, in Psalm. 68.

Præveniamus eum, ne ipse nos præveniat: post confessionem non afferet ultionem, si & tu post confessionem non repetas iniquitatem: præveni antequam præveniaris. Idem, in Psalm. 34.

Multi assidue se dicunt peccatores, & tamen delectat eos peccare: professio est, non emendatio; accusatur anima, non sanatur; pronunciatur offensa, sed non tollitur. Idem, Sermone de Nativitate Domini.

Nemo mihi dicat: ago pœnitentiam in corde. Ut tibi cœlum aperiatur, aperi os tuum Sacerdoti: hæc sola est porta paradisi. Idem.

Ex misericordia præcipit Dominus ut nemo pœniteat in occulto: in hoc enim quod per seipsum dicit Sacerdoti, & erubescentiam vincit timore Dei offensi, sit venia criminis. Idem, lib. de vera & falsa Pœnitentia.

Quid est peccatorum confessio, nisi quædam vulnerum ruptio? Greg. Homil. 24. in Evangel.

Vulnera clausa plus cruciant. Idem, l. 7. Moral. c. 17.

Adam & Eva requisiti fuerant, ut peccatum quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent. Idem, l. 2. Moral.

Virus peccati salubriter aperitur in Confessione, quod pestifere latebat in mente. Idem, Homil. 40.

Hæc sunt vera humilitatis testimonia: & iniquitatem suam cognoscere, & cognitam voce Confessionis aperire. Idem, l. 22. Moral.

Plerumque gravioris certaminis est, commissa peccata prodere, quam non admissa vitare. Idem, ibidem.

Qui promereri vult quod expetit, debet malum confiteri quod fecit: valde enim facile est ut peccatorem se quisque fateatur, cum nihil pro peccato suo patiatur. Idem, l. 8. Moral.

Qui corde non convertitur, quid prodest ei si peccata sua confiteatur? Idem in Pastorali.

Mirentur in sancto Job castitatis continentiam, mirentur integritatem justitiæ, mirentur viscera pietatis; ego in eo non minus admiror confessionem humillimam peccatorum, quam tot sublimia gesta virtutum. Idem, l. 22. Mor.

Peccatum tale debet esse in confessione, quale fuit in operatione. Idem, l. 5. in 1. Reg. cap. 14.

Qui se accusat, etiamsi peccator sit, justus esse incipit; cessat enim vindicta divina, si confessio præcurrat humana. Ambrof. in Psalm. Beati immaculati in via.

Compendium omnium pœnarum, confessio. Idem.

Si vis justificari, fatere delictum tuum; solvit enim criminum nexus verecunda confessio peccatorum. Idem, l. de Pœnitentia c. 6.

Si te ipse accusaveris, accusatorem nullum timebis; si te detuleris ipse, etsi mortuus fueris, reviviscis. Idem, l. 2. de Pœnitentia c. 2.

Qui jaces in tenebris conscientiæ, & delictorum tuorum sordibus, exi foras, delictum proprium prode, ut justificeris, ore enim confessio fit ad salutem. Idem, ibidem.

Remedium nostrum, sæpe triumphus diaboli. Idem.

Erubescere debemus & emendare peccatum, non defendere; quoniam pudore culpa minuitur, defensione cumulatur. Ambrosius lib. de Cain & Abel.

Nihil homini utilius, nihil salubrius, quam ut statim post peccatum, confessionem peccati non differat. Hieronym. in Regul.

Oportet Sacerdotem, cum peccatorum audierit varietates, scire quid ligandum, quid solvendum sit. Idem, in c. 16. Matth.

Quid horres fateri, quod libenter ac propere commisisti? Idem, Epist. 4.

Sententiam servi corriget Dominus; & pax ista periculosa dantibus, accipientibus nihil omnino profutura. Cyprian. tract. de lapsis.

Exomologesim faciunt conscientiæ, animi sui pondus exponunt. Idem, ibidem.

Si erubescat ægrotus vulnus medico confiteri; quod ignorat medicina, non curat. Hieronym.

Tantum relevat confessio delictorum, quantum dissimulatio aggravat. Tertullian. lib. de Pœniten. cap. 19.

Pœnitentia est humilificandi & prosternendi hominis disciplina. Idem, ibidem.

Cum sua erubescentia pereunt. Idem, ibidem.

An melius est damnatum latere, quam palam absolvi? Idem, ibid. c. 10.

Quid consortes casuum tuorum fugis? Idem, ibid. c. 9.

Ut nobis conderentur exempla confitendorum potius delictorum, quam negandorum, & jam tunc initiaretur Evangelica Doctrina. Idem, lib. 2. contra

contra Marcionem. Loquitur de Adam, & de Cain.

Exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur; non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur. Idem, lib. de Pęnitentia.

Plerosque hoc opus, ut publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre præsumo, pudoris magis memores, quam salutis. Idem, ibidem.

Exomologesis est, Presbyteris advolvi, ut temporali afflictione, æterna supplicia expungat, cum igitur provolvit hominem, magis relevat; cum accusat, excusat; cum condemnat, absolvit. Idem, ibidem.

In forensibus judiciis, post confessionem vita & mors; apud dominicum autem tribunal, post confessionem criminum datur corona. Chrysostom. Sermon. de Pœnitentia.

Sacerdotibus, non corporis lepram, verum animæ sordes, non dico, purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est. Idem, lib. 3. de Sacerdotio.

Cum nosset Sathanas quia peccatum verecundiam habet, Pœnitentia fiduciam; ordinem reprobus commutavit & invertit; Pœnitentiæ dedit verecundiam, fiduciam peccato. Idem, Proœm. in Isaiam.

Illis non Judex, sed Advocatus est Christus, qui se propria confessione damnarunt. Cassiodorus in Psalm.

Confessio sanat, confessio justificat, confessio peccatis veniam donat: omnis spes in confessione consistit: in confessione locus misericordiæ est; nulla tam gravis culpa, quæ per confessionem non habeat veniam, Isidorus, l. 1. c. 10.

Novum judicii genus, in quo reus si excusatur, condemnatur: si accusat se, absolvitur. Zeno Veron. Serm. ad Neophytos.

Non remanet in judicio condemnandum; quod fuerit confessione purgatum. Sanctus Leo Papa in Sermone.

Proximum ad innocentiam tenet locum, verecunda peccati confessio. Valerius in Serm.

Ex eo unusquisque justus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit. Isidor.

Quibus malum facere pudor non est, & pudor est confiteri. Chrysol. Serm. 34.

Eorumdem criminum accusatores, & excusatores. Salvian. l. 3. de Gubern.

Ex retentione & oppressione peccati, nascitur cordis obstinatio. Petrus Blesensis.

Gehennam recordamini, quam vobis exomologesis extinguit. Pacianus in Paræenesi ad Pœnit.

Qui claves regni cœlorum habentes, ante diem judicii judicant. Hieronym. Epist. ad Heliodorum, (Loquitur de Sacerdotibus.)

Omne quod remordet conscientiam confitere humiliter, pure, fideliter. Bernard. Serm. 16. in Cantic.

Si forte pudor est tibi, uni homini & peccatori peccatum tuum exponere, quid facturus es in die judicii, ubi omnibus exposita tua conscientia patebit? Idem in Sententiis.

Confessio peccatoris, est vita; justi, gloria: & necessaria est peccatori, & justum nihilominus decet. Idem, Epist. 14.

O perversitas! non pudet inquinari, & ablui pudet! Idem, Epist. 183.

Omnis spes veniæ & concordia est, in confessione vera: simulata namque confessio non est confessio, sed duplex confusio. Idem, in Medit. c. 37.

Cur te pudet peccatum tuum dicere, quem non puduit facere? cur erubescis Deo confiteri, cujus oculis non potest abscondi? Idem, in Sentent.

Sit vera compunctionis indicium, opportunitatis fuga, subtractio occasionis. Idem, Serm. 1. de Resurrect.

Peccator debet seipsum diligenter excutere, & conscientiæ suæ sinus omnes & latebras explorare. Concil. Trid. Sess. & Can. 5.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ fontibus ad hoc argumentum hauriri potest.

SAcramentalis Confessio est propriorum scelerum accusatio ob eorumdem veniam assequendam virtute clavium Ecclesiæ traditarum. Dicitur accusatio; namque in Confessione peccata per ostentationem enarranda non sunt, quasi inde gloriam aucuparemur; neque per narrationis modum quasi narraretur historia: sed nosmet humiliter, & cum dolore accusando facti pęnitentia ducti confiteri debemus. Deffinitionem hanc licet aliis terminis expressam SS. Patres secuti sunt. Ita S. Augustinus Confessionum definit occulti peccati accusationem cum veniæ obtinendæ spe, & S. Gregorius: peccatorum suorum detestationem: quod cum in priori definitione contineatur ab illa recedendum non est. *Confessionis Definitio, & natura*

Cum Dei Filius Sacerdotibus potestatem contulerit retinendi, remittendique peccata; liquet, eos simul ab eodem judices effectos fuisse. Quemadmodum enim Tridentinum Concilium animadvertit, de nulla re verum ferri judicium potest, quæcumque tandem illa fuerit, nisi illius cognitio perfecta habeatur; neque in pęnis, quæ peccatoribus sunt infligendæ, servari possunt justitiæ regulæ, nisi perfecte scelerum qualitas cognoscatur: ideoque necessarium est, ut per pęnitentium Confessionem Sacerdotes omnia eorum peccata singillatim intelligant, ut de illis judicare, iisque aptas pęnas imponere possint. *Quibus confitendum sit*

Non satis est credere Confessionem a JESU CHRISTO fuisse institutam, credendum est quoque hujus usum ab eodem jussum fuisse, tamquam omnino necessarium: cum peccator post mortale facinus nequeat aliunde animæ suæ vitam recipere. Hoc ipsum idem Salvator liquido docuit, cum per Regni Cęlestis Claves potestatem expressit Sacramenti hujus administrandi. Nam quemadmodum ingredi nemini licet eum locum, qui circumundique clausus sit, nisi claves habentis auxilio; ita in Cęlum admitti non possumus, nisi Sacerdos, cui Salvator illius Claves tradidit, nobis portas aperiat: quod si aliter fieri posset, liquido patet, usum clavium nullius necessitatis in Ecclesia futurum. Frustra enim Sacerdos, cui clavium potestas commissa est, alicui Cęli aditum intercluderet, si alia via eo pervadere posset. Hoc docent SS. August. *homil.* 401., & Ambrosius *l. 2. de pœnitentia cap. 2.* *De Sacramenti Pœnitentiæ necessitate.*

Sacramentalis Confessio liberat de morte peccati, seu quod in sensu magis proprio, in quo illam isthic accipimus, Sacramenti pęnitentiæ ab hac morte liberantis, partem constituat; seu quod magis particulariter secundum S. Thomam suppl. q. 10. a. 1. in ea Confessione, qua pænitens Sacerdoti sua patefacit crimina, Sacramentum hoc non solum conficiatur, verum etiam perficiatur: *pænitentia in quantum est Sacramentum præcipue in Confessione perficitur*; videlicet quatenus per Confessionem peccator se subjicit Ministris Ecclesiæ, qui possunt absolvere, & hoc vitæ Sacramentum administrare debitam imponentes satisfactionem prout e re magis futurum censuerint. At hæc pœnitentiæ Sacramentum gratiam confert, unde culpæ remissio resultat. Oportet igitur, ut Confessio, quæ particeps primi effectus est in altero quoque cooperetur, atque in actuali usu ipsius ab ipsa culpa remittatur, hoc tamen supposito, quod culpa a solo dolore antea remissa non fuerit; quod accidit cum præcedens contritio imperfecta tantummodo est, videlicet cum est simplex attritio; quod si per contritionem perfectam culpa remissa fuerit, tunc actualis Confessio gratiam adauget, dummodo pęnitens obicem non statuat. Imo eadem Confessio censetur aliquid contulisse virtualiter, ut dicunt, ad celeriorem criminis remissionem, quæ pleno dolore obtinetur:

eo enim in casu contritio vim solum habet; quatenus in sinu suo involutam continet Confessionem per desiderium, quod pœnitens vera ductus pœnitentia fovere debet, scelera sua Sacerdoti patefaciendi.

Pœnam æternam mutat in temporalem.

Ob easdem rationes Confessio vim, virtutemque habet liberandi ab æternis suppliciis mortali peccato debitis, eaque in temporales pœnas mutandi ita diminutas, atque attritas mirabili Sacramenti hujus efficacia, ut fiant quodammodo pares viribus, atque virtuti pœnitentis. Licet enim hoc debitum, si illius solutio in alteram usque vitam reservetur, nos omnibus purgatorii flammis objiciat, tamen virtus clavium efficit, ut illud mitius in hac vita possimus dissolvere; quod fit etiam per jejunia, preces, eleemosynas, mortificationes, cæterasque bonorum operum species.

Si Confessio consideretur simpliciter in pœnitente, peccata sua confitente, atque virtutis actum eliciente, hunc jam liberat parte pœnæ temporalis debitæ peccatis, cui a Sacramento peccator obstrictus relinquebatur, iniquitate tantummodo quoad culpam æternumque supplicium remissa: hoc autem facit, quia propter annexam verecundiam, & ipsa habetur pro supplicio, & quemadmodum quodlibet supplicium sponte susceptum imminuere potest debiti reliquias, quandoquidem eidem vis inest satisfaciendi; hinc oritur, ut quo sæpius peccatum ipsum confitemur, jam in præcedentibus Confessionibus dimissum, eo magis pœna debita peccato imminuitur.

Confessio salutem efficit faciliorem.

Ut salus nobis redderetur facilior, Dei Filius confessionem, & pœnitentiæ Sacramentum instituit; licet enim non diffiteamur, peccata per contritionem deleri; nihilominus cum omnes consentiant ad id requiri, ut tanta sit, tam vehemens, atque ardens, ut dolor, quem gignit in anima, par sit scelerum magnitudini; cumque nihilominus paucissimi illi sint, quorum dolor hunc perfectionis gradum pertingere valeat, idcirco paucissimi essent, qui hac ratione criminum suorum veniam consequi possent. Necessum igitur fuit, ut Deus, cujus infinita bonitas est, atque misericordia, alia ratione magis facili omnium hominum saluti prospiceret, quod ille profecto mirum in modum præstitit Ecclesiæ tradens claves Rgni Cœlestis. De fide enim est, eum, qui scelerum suorum dolore tangitur, ac in eadem se imposterum minime relapsum pollicetur, virtute clavium eorum veniam consequi; postquam Sacerdoti eadem confessus est, licet dolor illius nequaquam talis eniteret, ut per se ad veniam consequendam sufficeret. Constans hæc est S. S. Patrum doctrina uno ore docentium, per Ecclesiæ Claves Cęlum nobis aperiri; de quo ambigere nefas est, postquam Florentina Synodus definiit, peccatorum remissionem effectum esse hujus Sacramenti.

Sacramentalem Confessionem necessariam esse ad peccatorum veniam consequendam; eamque a JESU CHRISTO institutam fuisse, duæ sunt veritates a Tridentino Concilio definitæ, quas Ecclesia Catholica semper docuit, uti liquet ex innumeris S. S. Patrum locis, qui palam declarant Sacramentalis confessionis, quam nonnulli secundum Græci vocabuli explicationem *Exomologesim*, vel *Exagesim* appellant, legem habendam esse tanquam Evangelicam a JESU CHRISTO institutam; cui propria auctoritate adjecit Ecclesia solemnes cæremonias, quæ licet essentiales non sint, plurimum tamen conferunt ad illius præstantiam, atque dignitatem significandam; & per eam pietatem quam pœnitentibus inspirant, illos disponunt ad scelerum suorum veniam a Deo celerius consequendam. Hę autem cæremoniæ sunt se se ad Sacerdotis pedes abjicere, capite aperto, junctis manibus, supplicis instar, aliæque id genus quæ Confessioni essentiales minime sunt.

Quænam erat Confessio in legibus naturæ, & scripta.

In lege naturæ Confessio Deo uni fiebat; ideoque, uti animadvertit Tertullianus, post primorum Parentum peccatum eos *interrogavit Deus quasi incertus, ut daret eis locum confitendi, & hoc nomine relevandi*. In lege scripta non Deo tantum, verum etiam sacerdotibus fiebat Confessio; nam quemadmodum legimus in Levitico, peccatores Sacerdotum opera offerre debebant varia sacrificia, pro varietate, & gravitate peccatorum, quæ sane Sacerdotibus explorata esse non potuissent, nisi peccatores iisdem ea declarassent.

Narrat S. Mattheus, peccatores S. Joannis prædicatione commotos, antequam ab eodem aquis abluerentur, eidem peccata sua fuisse confessos: *baptizabantur ab eo, in Jordane confitentes peccata sua*. Certum nihilominus est, licet S. Joannis baptisma traderetur *in remissionem peccatorum*, uti habet Evangelium; illud tamen minime contulisse gratiam, neque remissionem peccatorum peperisse; non enim erat Sacramentum, sed dispositio ad Sacramenta a JESU CHRISTO instituenda. Hoc ipsum dici potest de Confessione ab hominibus illis coram sancto hoc viro habita, quæ non erat Sacramentalis confessio, quandoquidem Sacramentum hoc nondum erat institutum: ideoque S. Joanni Baptistæ non secus ac omnibus legis antiquæ Sacerdotibus non alia facultas erat, quam pro peccatoribus deprecandi, eosque hortandi, ut per contritionem scelerum suorum veniam consequerentur.

De tempore, quo confiteri tenemur.

Tridentina Synodus ejaculatur anathema in eos omnes, qui dixerint, fideles non teneri ad peccata quotannis confitenda: *Si quis dixerit ad Confessionem non teneri omnes Christi fideles semel in anno, Anathema sit*. Quamvis autem hoc Ecclesiæ præcepto non teneantur fideles, nisi semel tantum in anno peccata sua confiteri; attamen, qui salutem suam certam facere cupit, toties confiteri debet quoties vel in periculo mortis constitutus est, vel aliquid operari debet, quod cum peccato simul esse non possit; puta Sacramentum aliquod, vel administrare vel recipere. Præsertim vero ad Confessionem confugiendum, ubi grave aliquod peccatum comissum fuerit, ne Dæmoni, & peccato relinquatur mora se se roborandi, muniendique; & ne Deus insigni aliquo supplicio animadvertat, & peccatorem derelinquat, vel aliis spiritualibus pœnis afficiat, quæ subsequuntur ipsum peccatum, quarum catena admodum periculosa est, atque nos constringit, ubi in scelere permaneamus; efficitque, ut conscientiæ stimulis neglectis, ibi perseveremus. Donec scelus grave nobis videtur, hi quidem stimuli sensibiles sunt: sed ubi eos negligis, atque ad pœnitentiam, commune remedium, confugere differs, metuendum est, ne quamprimum callum ducatur.

In Confessione recitandæ non sunt circumstantiæ peccatum aggravantes.

Neque sufficit, mortalia peccata confiteri; notandæ sunt etiam circumstantiæ quæ singula peccata comitantur & eorum improbitatem vel augent, vel minuunt. Non enim desunt circumstantiæ adeo insignes, quæ efficere possint, ut actio aliqua sit mortale peccatum. Ita qui alterum interfecit, patefacere debet, utrum Ecclesiasticus ille fuerit, an secus; & qui se furti nomine accusat, furti qualitatem debet significare. Qui enim e. g. aureum nummum suffuratus est, longe minus est nocens, quam qui ducentos, sexcentosve surripuit; ille vero adhuc nocentior, qui rem Deo sacram abstulit. Hoc ipsum dicendum de tempore, & loco, ubi hujusmodi circumstantiæ augent peccatum, ita ut moraliter judicando, & secundum communiorem hominum sensum, re ipsa fiat æquivalens duobus vel pluribus aliis peccatis; seu quod circumstantiæ speciem, seu numerum duntaxat peccatorum multiplicent. Animadvertendum est tamen circa circumstantias aggravantes, quæ mutant speciem peccati [qualis exempli gratia est materiæ surreptæ qualitas, cum ea res sacra est, quæ circumstantia efficit ut actio illa non sit simpliciter furtum, sed sacrilegium;] nullam occurrere dubitationem; quilibet enim pœnitens hac in re ad unguem omnia plana facere debet; ita decernente Concilio. In aliis vero circumstantiis, quæ peccati speciem non mutant: puta in furto graviori, minorive propter materiæ quantitatem, non deest aliqua difficultas. Verumtamen si consideretur, Concilium non minus exigere, ut gravium peccatorum numerus declaretur, quam species; & centum aureorum furtum pluribus aliis æquivalere quæ seorsim fieri possent, & quæ singillatim gravia esse possent peccata intra summam eamdem;

pate-

patebit facile, cur omnibus rite exploratis nemo cincerus pœnitens tutus esse possit, nisi omnia dixerit præter, propter, quomodo ab ipso facta fuerunt: idque non solum cum gravis est differentia: sed quotiescumque talis est, ut moraliter sufficere possit ad peccatum gravius efficiendum.

Confessio integra esse debet. Opus est proculdubio confessionem integram esse, atque perfectam; hoc est peccata omnia mortalia, quantumvis turpia, & secreta, Sacerdoti sunt operienda: venialia enim, per quæ divinæ gratiæ jacturam non patimur, & quæ sæpius committuntur; licet optimum, atque utilissimum sit, ea confiteri, quemadmodum piorum hominum praxis ostendit; nihilominus citra peccatum omitti in Confessione possunt, pluribusque aliis modis posunt expiari. Hinc tamen duæ quæstiones oriuntur, quas hoc in loco attingere operæ pretium reor. Prima est: utrum semper teneamur explicite omnia declarare mortalia peccata, quæ patravimus, neque difficile est respondere præter nonnullos necessitatis, immo etiam meræ impossibilitatis casus, qui generatim satis cogniti sunt, & qui in libris melius videri possunt, Confessionem integram esse debere. Altera est: utrum in occasionibus, ubi morbus exempli gratia, urgens periculum, realis memoriæ defectus prohibent, ne Confessioni hanc tribuamus *integritatis* speciem; quæ materialis vocatur, atque peccatori permittunt, ut formalem sequatur, quæ in hoc consistit, ut ea quæ possunt, peccata dicantur cum sincera intentione cætera accusandi, si liceret: utrum inquam in hujusmodi occasionibus vere obtineri possit venia peccatorum omnium gravium, quæ non proferuntur; quandoquidem non desunt quædam ad quæ ne animum quidem advertimus, & alia quæ absolute ignoramus. Quæstioni huic respondemus, necessarium esse, ut dolor, atque propositum generatim saltem omnia peccata respiciant; ideoque diligenter audiendos esse Theologos docentes, dolori proponendas esse causas maxime supernaturales, & quæ ideo magis late patent, ac magis universales sunt. Hoc ipsum venialibus etiam peccatis ex æquo potest applicari, si ex confessione eum omnem studes fructum percipere, qui potest hauriri.

Nemo nescit, Confessionem in pœnitente tria necessario requirere, sine quibus nulla est, & sæpe etiam sacrilega; videlicet 1. dolorem supernaturalem, omniumque peccatorum detestationem cum proposito ea iterum non perpetrandi; 2. integram, sinceramque omnium mortalium peccatorum confessionem, & tandem satisfactionem, quæ tamquam pars integrans solum requiritur. Cætera Confessarium respiciunt.

De commissorum peccatorum dolore. Contritio dolor est, atque detestatio commissorum scelerum conjuncta cum voluntate eadem imposterum minime committendi: Ita illum definit Tridentina Synodus sess. 14. & paulo post de contritionis motu loquens addit: ita illa præparat ad peccatorum remissionem percipiendam, si sit cum confidentia in Dei misericordiam conjuncta. Hinc inferendum est, Contritionem non solum consistere in hoc, ne ultra pecces; vel ut consilium ineas vitæ novæ amplectendæ, vel etiam illam actu amplectaris; sed peculiariter, ut transactam vitam detesteris, eamque expiandi rationem suscipias. Cum definit Concilium, contritionem esse dolorem; videndum est quonam ex fonte dolor hic emanare jubeatur. Non petit necessario externum, sensibilemque dolorem: alioquin dolor quæreretur in sensibus, atque in iis internis facultatibus, quæ ab illis dependent. Immo neque ex his tamquam ex prima causa, atque origine dolorem vult proficisci. Hæc actio voluntatis est, & profecto certum est dolorem hunc tantum esse debere, ut major excogitari non possit. Nulla alia facultas eum suppeditare dolorem potest, quem potest voluntas producere; nulla enim præter hanc tantum conatum exerere valet, nec tantum operari. Perfecta Contritio est actus charitatis ex filiali timore procedens. Ideo patet, ejusdem non aliam esse debere mensuram præter charitatem, & quemadmodum Deus super cætera amandus est, ita etiam pro virili peccatum summo odio persequendum. At quænam alia hominis facultas præter voluntatem hoc efficere potest. Aliæ quidem facultates agere debent; sed per motum voluntatis & ab ea dependentes.

De Attritione, & quænam esse debeat. Cum nemo unus ignoret, quid intersit discriminis inter Attritionem, quæ Contritio imperfecta vocatur, & eam, quæ perfecta est, atque simpliciter contritio dicitur; notandum dumtaxat est, non omnem peccati dolorem cum ipso etiam Sacramento conjunctum satis esse posse, nisi ob supernaturalem causam concipiatur, qualis est videre nos per peccatum ab æterna felicitate dejici, æternisque subjici inferorum suppliciis; vel denique intueri peccati ejusdem deformitatem, quatenus illud divinæ legis oppositum est. Cæterum hic dolor omnem peccati affectionem excludere, atque complecti debet validum cincerumque de non ulterius peccando propositum. Hinc autem est, quod peccatorum suorum dolorem concipere eo quod nos temporalibus bonis exuant, vel infortuniis subjiciant, vel morbis, similibusve pœnis torquendos tradant; vera Attritio non est, quæ nos in Sacramento ad justificationis gratiam recipiendam disponat, quem veræ attritionis effectum esse, Synodus Tridentina decrevit.

Quam scelus sæpe cætum in confessione silere; Quod spectat ad scelerum nostrorum accusationem & declarationem, quæ pars altera est Sacramenti pœnitentiæ, & quæ proprio nomine Confessio vocatur; præter ea quæ a nobis dicta sunt, scire debemus, quod lethale peccatum reticere, non solum absolutionis obstaculum est, sed novum peccatum, & sacrilegium; quia Sacramenti hujus Sanctitas violatur, atque ejusdem significatio inanis efficitur. Qua in re duo sunt supponenda; primum a Deo peccatum aliquod sine altero numquam dimitti, nullum enim peccatum gratia pati potest: alterum a Deo peccatum non dimitti, nisi peccator illud fuerit confessus, hoc tamen supposito, quod illius meminisse possit. Quid autem accidit cum in Confessione peccatum aliquod reticetur? impeditur peccati hujus, ideoque cæterorum etiam, absolutio; si enim unum remanet, remanent omnia, eisque accessio fit novi sceleris, quod reliquorum gravitatem exuperat.

De Satisfactione; Satisfactio partem efficit Sacramenti pœnitentiæ, licet tantummodo integrantem, ut eam vocant. Hæc autem a Sacerdote imponi debet ad pęnitentis peccata expianda, qui eamdem recipere debet cum firmo, constantique proposito non ulterius peccandi. Et constat ratio, licet enim Deus semper in pęnitentiæ Sacramento, & per Sacerdotis absolutionem peccati culpam, & mortis æternæ debitam pęnam remittat; attamen certum est non semper peccati reliquias, ac temporales pęnas peccato debitas remitti, quemadmodum Tridentina Synodus docet, & ex pluribus Scripturarum exemplis innotescit. Præterquam quod divinæ justitiæ, atque bonitatis interest, non permittere, ut peccata nostra nobis penitus remittantur, quin ulla fiat satisfactio, ne inde arripiatur ansa credendi, peccata minora esse, quam revera sunt, & ne in graviora scelera proruatur ubi se se obtulerit occasio. Pęnitentiam autem a Confessario irrogatam hilares debemus accipere, si eidem explendæ pares sumus: si enim alicui jejunia nimis austera infligerentur, quæ valetudini obessent, vel ingentes eleemosinæ, quæ grave afferrent incommodum; peccator modeste rem debet exhibere Confessario, atque aptiorem conditioni suæ pęnitentiam exposcere.

Cum dicimus satisfactionem esse Sacramenti hujus partem integrantem, notandum est, nos loqui tantum de satisfactione reali, atque effectiva, vel ut clarius loquar de actuali exercitatione eorum operum, quibus vis inest satisfaciendi. Quod enim attinet ad voluntatem satisfaciendi Deo pro sceleribus contra illius majestatem patratis, atque subeundi quascumque pœnas ad hunc finem idoneas; certissimum est, hanc voluntatem pęnitentiæ æque essentialem esse, atque Contritionem, cum hæc voluntas in ipsa Contritione contineatur. Et sane concipi ne potest, aliquem vero dolore affectum esse peccatorum suorum, quin dolor hic excitet in eodem voluntatem, satisfaciendi Deo

Deo pro peccatis contra eumdem comissis? Haud ita sane; hoc perspicuum indicium est illum non tangi vera peccatorum pęnitentia, ubi non flagrat satisfaciendi cupiditate; atque probat, nos nequaquam odisse peccata, nisi velimus severam exercere vindictam contra ea omnia, quæ peccati fuerunt occasio, vel causa. Pœnam autem, ut plurimum corpus ferre debet.

Sæpe occurrit in praxi hæc difficultas, eamque Casuistæ passim proponunt; utrum ad habitualem peccatorem absolvendum sufficiat, ipsum testari cupiditatem ad frugem redeundi, iisque utendi remediis, quæ sibi fuerint præscripta. Theologi respondent, si inveteratus fuerit habitus, & peccator numquam diligenter quæsiverit remedia, ut habitum hunc sibi auferret; vel præscriptis sibi remediis uti neglexerit, & in hoc statu nihilominus ad Sacramenta accesserit scelera sceleribus accumulans; dubium non esse quominus a Confessario neganda sit absolutio. Peccator quidem dicit se dolere, se vitam immutare velle, & pollicetur, se minime ea negleturum remedia, quæ sibi fuerint imperata: verumtamen hæc perpetuo ille dixit quotiescumque ad pęnitentiæ Tribunal accessit; alioquin enim absolutionem assecutus non fuisset; & nihilominus hos sermones, præclaras has promissiones nullus effectus excepit: quomodo igitur Confessarius fidem habere potest homini, quem in simili occasione numquam præstitisse fidem cognoscit? Quid in hodierna promissione majorem fidem meretur, quam in iis, quæ precesserunt?

Discrimē inter dolorem, atque detestationem peccati. Cum de Contritione, & pęnitentia accidit sermo, doloris, & detestationis peccati vocabula fere confunduntur. Verum sane est, hæc duo in pœnitentia numquam separari: verumtamen, non deest discrimen inter duplicem hunc animæ sensum: quippe detestatio peccati proprie significat odium, & horrorem, quem ex illius enormitate explorata concipimus, dolor autem est tristitia, & amaritudo cordis, quæ ex hoc odio profecta in anima nascitur, quæ se peccato sociatam cognoscit. Itaque patrati sceleris dolor non aliud est, nisi effectus odii, quo illud persequimur; ideoque pęnitentia, quæ præsertim in Contritione consistit, consistit potius in dolore, quam in detestatione peccati, eo quod ipsa Contritio, ut pressius loquamur, in hoc ipso dolore consistit. Vere tamen cum S. Augustino dicere possumus, pœnitentiam veram fieri ab odio peccati: *pœnitentiam certam non facit, nisi odium peccati*, quia solum peccati odium hunc gignit dolorem.

Ad mortalium peccatorum absolutionem recipiendam, opus est, ea omnia sine exceptione detestari, sive distincte ac singillatim, si memoriæ singula occurrant, sive generatim tantummodo, si menti præsentia non sint. Et patet ratio: peccatum, uti decet, vera pœnitentia odisse, ac detestari, est illud odisse, quatenus Dei offensa est, & injuria eidem illata, atque gravissimum malum, quod nos gratia, & amicitia Dei privat. Hæc autem consideratio fundamentum invenit in omnibus peccatis mortalibus; omnia igitur æque peccata odisse debes, & si alterum quidem detestari, alterum minime detestari cogitas, hæc distinctio palam ostendit, te peccatum illud, quod odisti, non odisse propter Deum; ideoque dolorem tuum non esse sensum pœnitentiæ. Dolor igitur universalis esse debet, & respicere omnia peccata, quæ patrata fuerunt.

De Sacerdotali potestate peccata remittendi in pœnitentiæ Sacramento. Sancti Patres Sacrarum litterarum testimonio innixi haud hæsitanter crediderunt, Dei Filium Sacerdotibus contulisse facultatem ab omni peccato absolvendi. S. Ambr. l. 1 7. de Pœn. c. 2. adversus Novatianos, isti, inquit, putant, se honorem deferre Filio Dei dicentes ipsum unum peccata remittere posse; nonne hoc ipsum Neoterici prædicant Hæretici? sed tantum abest, ipsos JESU CHRISTO honorem deferre, quod immo maximam eidem inferunt contumeliam. Nemo enim idem addit, majus JESU CHRISTO dedecus adfert, quam qui subvertere vult ordinem ab ipso institutum, & auferre potestatem ab eodem Ministris suis traditam: namque postquam dixit ille in Evangelio: recipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittentur eis: uter magis Deum colit, ille ne, qui ejusdem verbo credit, an qui eidem adversatur, & id contendit evertere, quod ille sapienter instituit? Inquiunt Novatiani, Sacerdotes levia tantum errata dimittere; at Salvator, sequitur S. Ambrosius, nullam adfert exceptionem; pollicetur se gratiam hanc omnibus collaturum, & Sacerdotibus facultatem præbet ab omnibus peccatis absolvendi, ne uno quidem excepto. Quid dici potest apertius?

SS. Hieronymi, & Augustini testimonium. S. Hieronymus de Sacerdotibus loquens *Epist.* 1. *ad Heliodorum* ait, illos, quemadmodum sunt Apostolorum successores, ita habere claves Regni Cœlorum, & quodammodo judicare, antequam ipse judicii adveniat dies. S. Augustinus Conc. 2. *in Psalm.* 101. hoc animadvertit; quid Lazaro prodesset exire de sepulcro, nisi Apostolis diceretur: solvite illum, & sinite abire? cum aliquis dicitur peccatorum suorum duci pœnitentia, jam resuscitatus est; cumque additur, illum confitentem aperire conscientiam suam, jam de tumulo egressus est, uti Lazarus; sed nondum solutus est. Quandonam solvitur, & a quibus? quidquid solveritis super terram, Salvator inquit, erit solutum, & in Cœlis. Jure ergo a peccatis absolvere potest Ecclesia.

S. Chrysostomi sententia. Sanctus Chrysostomus Serm. 48. in ea Domini verba, *quorum remiseritis peccata, remittentur eis:* ubinam sunt inquit, qui audent affirmare, hominum non esse peccata dimittere? illa dimittit Petrus; hic magna cum hilaritate excipit Pęnitentes, atque in illos eam facultatem exercet, quam Sacerdotibus omnibus Deus elargitus est. Idem libr. 3. de Sacerd. c. 4. sententiam suam exprimit ita perspicuis verbis, ut nihil apertius optari possit. Soli apud Judæos Sacerdotes corporis lepram curare poterant, vel ut magis proprie loquamur, illam jam mundatam esse poterant pronunciare: Nostri vero Sacerdotes longe potentiores sunt: possunt enim, non dico, mundatam pronunciare, sed re ipsa mundare lepram non corporis, sed Animæ. Ideo, qui illos contemnunt, mea quidem sententia, longe nocentiores sunt, quam Dathan, aliique sceleris ejusdem participes. Ita loquitur Pater ille, quibus hæc mens fuisse videtur in antecessum damnandi novissimorum horum sæculorum hæreticos, qui affirmant Sacerdotes non remittere peccata, sed declarare solum illa esse remissa.

Duo in Confessionis Sacramento ad credendum difficilia videntur. Alterum est, quod hominibus adsit facultas remittendi peccata; alterum, quod necessario hæc illis confiteri debeamus, & citra hanc conditionem nos, absolvi non posse. Hoc supposito contra nostri temporis Sectarios ita arguere possumus. Doctores, Præsulesque, qui primis illis temporibus floruere cum omnibus populis, qui ab iisdem regebantur, duplicem hanc veritatem crediderunt: opus est igitur, ut Apostoli ita Ecclesiæ primitivæ Fideles erudierint, qui utramque tamquam fidei articulos crediderunt. Si enim post mortem Apostolorum homines sine nomine, sine caractere conati fuissent veritates illas statuere, non defuissent proculdubio inter tot fidelium millia in universam terram effusa, qui improbassent, atque impugnassent doctrinam adeo recentem, atque inauditam, & complectentem res cum ad credendum adeo difficiles, tum ad observandum adeo incommodas: id genus novitas in Ecclesiam minime obrepisset, quin rumor fieret, quin plures reclamarent, totoque nisu eamdem in ipsis incunabulis suffocarent.

Satisfactio pro pęna peccatis debita post culpæ remissionem bifariam fieri potest. Docet Ecclesia duplicem nobis esse viam, qua divinæ justitiæ satisfaciamus: alteram ordinariam, alteram extraordinariam, illam facilem, hanc difficilem, illam severitatis, hanc privilegii. Prima fit eum luimus pœnam, quæ vulgo post culpæ remissionem remanet, austera pœnitentia, corporis maceratione, precum fervore, & eleemosynarum liberalitate. Altera est, qua divinæ facimus satis justitiæ per affluentes JESU CHRISTI, B. Virginis, Sanctorumque satisfactiones, quæ nobis applicantur auctoritate Summi Pontificis in Jubilæis, & plenaris indulgentiis, quas nobis concedit.

PA-

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, recentioribusque Concionatoribus loci hujus argumenti.

De Confessionis utilitate.

OMnibus fere piis persuasum est, quidquid hoc tempore Sanctitatis, pietatis, & religionis in Ecclesia summo Dei beneficio conservatum est, id magna ex parte confessioni tribuendum esse, ut nemini mirandum sit, humani generis hostem, fidem catholicam funditus evertere cogitantem per ministros impietatis suæ & Satellites, hanc veluti Christianæ virtutis arcem totis viribus oppugnare conatum esse. Profecto hæc Sancta consuetudo non solum utilis est ad pietatem servandam, verum etiam maxime prodest ad vitæ societatem, & conjunctionem fovendam. Constat enim, si Sacramentalem Confessionem ex Christiana disciplina exemeris, plena omnia occultis, & nefandis sceleribus, futura esse, quæ postea, & alia etiam multo graviora, homines peccati consuetudine depravati palam committere non verebuntur. Etiam confitendi verecundia delinquendi cupiditati, & licentiæ tamquam frenum injicit, & improbitatem coercet. *Desumptum ex Tridentini Concilii Cathechismo tractatu de Sacramento pœnitentiæ.*

Frequens esse debet Confessio; etenim cum aliquis mortifero scelere urgetur, nihil ei magis salutare esse potest ob multa, quæ impendent vitæ pericula, quam statim peccata sua confiteri. Nam ut sibi quisque diuturnum vitæ spatium polliceri queat, turpe profecto est, cum in eluendis corporis, aut vestium sordibus, tam diligentes simus, non eadem saltem diligentia curare, ne animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat. *Ibidem.*

Peccata nostra vel in Judicio vel in confessione sunt detegenda.

Duo sunt Tribunalia, coram quibus prodire debent peccata nostra; alterum Pœnitentiæ, alterum generalis Judicii: si coram primo ea detexerimus, non prodibunt coram altero. Horum alterutrum evitari non potest. Elige quod mavis, & ne in electione falsaris utrumque simul confer. Rubor ille, quo in Confessione suffunderis levis est; detegis peccatum tuum Confessario, prudenti, æquo, misericordi, qui ruborem tuum, quantum potest, imminuit, qui tibi absolutionem impertit, qui tibi Cœlum aperit. Sed in Judicio qualis erit Confusio? peccatum tuum non uni tantum; sed toti Mundo revelabitur; non uni, qui tui miseretur; sed inimicis tuis; non uni, qui te consolatur; sed hominibus, qui te cum Deo condemnabunt, atque in te exprobationes ejaculabuntur; amico quem prodidisti, conjugi, quem decepisti, innocenti, cui calumniatus es, & cujus existimationem pessum dedisti. Si te pudet detegere modo peccatum tuum, quid non erit in Judicio, ubi latebras invenire non poteris, ac temet ostendere supplicium erit non ferendum? Quo te recipies? quid fiet hæc lingua, quæ loqui noluerit, quid vultus, qui tam belle dissimulaverit? nonne tunc montibus dices, ut super te decidant, & concupisces, sed frustra, tellurem discere, ut in Inferno te ipsum abscondas? Modo teipsum confitens, confusionem hanc prævertere potes, & efficere, ut hæc in Dæmonem ejusdem auctorem relabatur. *Auctor Sermonum Christianorum. Sermone de defectibus Confessionem inutilem efficientibus.*

Scis te mortali peccato inquinatum esse inimicum Dei, & odii, iræque ejusdem objectum; quomodo nam illius pondus sustinere potes, & vel uno temporis momento in hoc statu permanere? quomodo minime extimescis ea, quæ hunc secutura sunt, æternam videlicet calamitatem? Tu vero hoc in statu non momenta, non dies, sed annos integros, & lustra versatis! cum scias non deesse rationem leniendi Supremum hunc Dominum, hanc vero rationem æque tutam, ac facilem esse, videlicet Confessionem; requiri solum, ut scelera tua confitearis ad obtinendam veniam, atque temetipsum justificandum: cum scias ipsum Deum hanc tibi rationem offerre, ac invitare te, ut eadem utaris; deliberas adhuc, utrum eadem uti debeas, ejusque usum integros annos differs, neque redis cum terribili hoc hoste in gratiam, neque evitare contendis iræ omnipotentis effectus! Ulla ne hac major excogitari dementia potest? Hæc tamen omnium eorum dementia est, qui mortalibus inquinati sceleribus ad pœnitentiæ Sacramentum accedere tergiversantur. *P. Nepueu in Considerationibus Christianis tom. 2.*

Confessio non ab hominibus excogitata, sed a Jesu Christo fuit instituta.

Confessio non est humanum inventum, sed divina institutio. Profecto si hoc jugum adeo molestum est, & si JESUS CHRISTUS hoc nobis minime imposuit, comprehendere ne possumus homines temporis decursu passos fuisse, ut adeo severa lex sibi irrogaretur ab aliis hominibus, quin hoc testatum relinquerent, quin contra similem innovationem reclamarent, quin quererentur? De hac re Concilia verbum minime fecissent, non meminissent historiæ, & res tanti momenti silentio fuisset involuta? Verum igitur est, quandoquidem nullum videmus adfuisse tempus, ubi post JESUM CHRISTUM in Christiana Religione confessionis usus incæperit, a JESU CHRISTO eamdem fuisse institutam, & nos illam ab eodem recepisse: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Joann. 20. *Adventus Patris Giroust sermone de Confessione.*

Si in humana justitia ad scelerum veniam obtinendam satis esset ea patefacere, nullum esset carcerum opus, nec tormentorum; nemo enim nocens tantulo impendio Judicum gratiam obtinere non vellet. Cum Princeps aliquis vir, S. Chrysostomus inquit, læsus fuit, quæ moræ, quæ ambages, quæ negotia, quæ submissiones ad illius iram flectendam! sinendum est ut furor paulatim defervescat; nondum tempus est illum alloquendi, omnia caute gerenda sunt. Illi obsequio, auroque flectuntur, qui Principi adstant, & apud eosdem quæritur clientela, necnon caro emitur pretio Optimatis illius testimonium, qui causam nostram dignetur suscipere. Interim labuntur anni expectando, & nonnumquam etiam nequicquam expectando; sed in justitia Divina coram Deo, coram magno hoc, supremoque Domino; dicam melius, coram hoc leni, suavique Domino tantum expectandum non est. In illum confide; ubi volueris ad illum confugere potes; nullo interprete opus est, nisi vel primo, qui tibi fuerit obvius, Sacerdote; non alio sumptu, nisi dolore animæ tuæ, & aliquot oculorum tuorum lacrymulis. Imo etiam quin oculi plorent, satis est, si cor dolore afficiatur, ac se se per os patefaciat. *Idem.*

Pœnitentiæ Sacramentum remedium est, quod adeo tuto, atque celeriter operari non potest, quin modicum ægrotum vexet; verum si vexat, si conatus aliquis exerendus est, hic labor satis superque ea pensatur unctione, quam Deus effundit in animam, & ea quiete, qua Deus illum perfundit. De hoc autem nobis persuadere debet illico noster ipse sensus: quæ enim tranquillitas, quæ interior suavitas percipitur statim post Confessionem? discit tunc experientia peccator se inanibus ideis, inanique metu tandiu fuisse deterritum. Quam Sancta libertas! videtur sibi gravi exoneratus sarcina qua obruebatur: tandem aliquando respiravi; locutus sum; evomui virus illud, quo cor erat infectum. Gratia, quæ Sacramentum concomitatur, ita alacriter agit, ut excidant memoria difficultates, quæ superandæ fuerunt; & si quid pœnitens sibi debet exprobrare, illud profecto est, quod non statim Dominum cognoverit, & usus fuerit ea medicina, cujus amaritudinem Deus temperare cognovit. *Idem.*

Confessionis facilitas.

Quam majorem utilitatem hoc in judicio cupere possum, quam quod ego solus audiar, & in mea causa credar? non alius est præter me testis. Per hoc, Domine, per innocuas has artes nos a quacumq; calumnia tueris: meo tantum testimonio audito judicas, mihi fides habetur recensenti scelerum numerum, factorum qualitatem, & proposita mihi consilia ennarranti. Statim judicem adeo: non vi illuc trahor, ipse ego illum inquiro; inter me, ac ipsum transiguntur omnia, quin necesse sint aliquem appellari. Verum enim vero quinam est iste Judex? o homo! homo est similis

similis tui, infirmus, fragilisque sicut tu, peccator sicut tu; proprias infirmitates cognoscens; ideoque obstrictus, ut tuarum etiam misereatur; homo est, cui omnes divinæ, humanæque leges non temerandum secretum indicunt. Lingua illius ita vincta est, ut solvi nullo modo possit, & fateor non sine perpetuo pænitentiæ miraculo &c. *Idem*.

De pudore confitendi peccata.

Heus! quid prodest ad tempus ea celare, quæ semper celari non possunt? quid prodest levem, ac perfunctorium ruborem effugere, si evitari nequit æternus? Oseas Propheta nos admonet, quo magis peccator in hac vita iniquitates occuluerit, eo majorem confusionem in altera subiturum: *colligata est iniquitas Ephrain, absconditum peccatum ejus; dolores parturientis venient ei*. Oseæ 13. Rubor necessario peccatum subsequitur; si hunc in hac vita patieris, tibi salutaris erit & si mavis illum in altera ferre, pudor hic tibi perniciosus erit, & non ferendus: *In Judicio confundentur perniciose, qui modo nolunt confundi salubriter*: Non deest nobis veritatis hujus probatio, in persona David, qui eo majori suffusus est rubore propter scelus suum, quo diligentius illud studuerat abscondere: *tu fecisti abscondite; ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis* 2. Reg. 12. Tristem confusionis figuram, qua peccator suffundetur, qui Sanctum pœnitentiæ ruborem effugerit! Inauditam hominis dementiam, qui nulla æternæ salutis suæ cura tangitur! Si nocens aliquis certo sciret, se supplicii sui ruborem evitare posse, illi uni tantum ex judicibus confitens, frustra illum tentaret Dœmon. Etenim proculdubio scelestus ille ingenue crimen suum fatetetur, & hujus confessionis pudor illum non tangeret. *Essais de Sermons tom. 4. sermone pro tertia quadragesima Dominica*.

Fateor equidem hanc gravissimorum, secretissimorumque scelerum manifestationem Confessario citra confusionem fieri nequaquam posse; verum hoc ajo, illam constanter, & animose suscipiendam esse, Deoque gratias agendas, quod cum æternam damnatorum confusionem fuerimus promeriti, satis putat, si brevi temporis intervallo coram homine erubescamus. Poterat ne Deus ex peccatoribus mitiorem expetere satisfactionem, ut secum redirent in gratiam, quam scelerum eorumdem confessionem? Hic unus Judex hac ratione operatur. Humana justitia confessionem hanc extorquet, ut mortis sententiam pronunciet; terræ hujus Judices noxium quemlibet urgent, ut facinus suum confiteatur, illum non absoluturi, sed punituri; & criminum confessionem statim Cruces, rotæ, equulei, aliaque id genus suplicia sequuntur; sed Judex Cæli, justitia cujus in hac vita misericordia repleta est, ita non agit. *P. Texier in Dominicali tom. 1. tertia quadragesima Dominica*.

De institutione Sacramenti Pænitentiæ.

Nullum unquam Sacramentum a JESU CHRISTO majori cum solemnitate institutum fuit, quam Confessionis. Post Resurrectionem suam accersit Apostolos, iisque dicit: quemadmodum me misit Pater, ita & ego mitto vos; hoc est, mitto vos ad eumdem finem, propter quem a Pater missus fui, hoc est ad remittenda peccata, & quoniam hoc munus longe hominis vires excedit, accipite Spiritum Sanctum. In Spiritus hujus virtute ea, quæ remiseritis peccata, remittentur, & ea, quæ retinueritis, videlicet quæ minime remiseritis, retinebuntur. Hoc illud est reconciliationis Mysterium Apostolis datum, de quo S. Paulus verba facit; hæc est judicandi potestas, de qua in prima ad Corinth. c.3. loquitur. *Nonne de his qua intus sunt, vos judicatis*. Quamobrem S. Hieronymus Ep. ad Heliodorum Sacerdotes nostros tamquam Apostolorum successores considerat, & ait ipsos quodammodo ante judicium judicare! *qui claves Regni Cælorum habentes ante diem judicii judicant*. *Idem*.

Nos curari nolumus; nobis placent ægritudines nostræ, & ea, quibus premimur, diligimus mala. Hæc ea ratio est, propter quam Sacramentum adeo parum agit in nobis; & infrequenter veræ conversiones inveniuntur. Plerumque inanes languentis voluntatis conatus exerimus, quæ specimen tantum, fallacemque producit imaginem pœnitentiæ. Numquam excedit voluntatis nostræ significationem; Ego vellem: cumque nobismetipsi dicimus, nos velle, hæc omnia illusio est; atque inertia nostra facile probare potest, ea omnia, quæ dicuntur a nobis, esse mendosa. Hinc superficialis tantummodo confessio fit; metus nos deterret, ne nosmetipsos introspiciamus, & secretissimos cordis nostri motus scrutemur; non enim firmum propositum facimus noxia infringendi vincula quæ prohibent, ne Deo penitus devoveamur: ac tandem nobis satis est; si conscientiæ nostræ vulneribus levem dumtaxat afferamus medicinam. *Desumptum ex manuscripto sermone*.

Sanguis Jesu Christi in Pœnitentiæ Sacramento nobis applicatur.

Dei Filius Sanguinem suum offerens pro omnium peccatorum nostrorum medicina, illum in pœnitentiæ Sacramento reservat, nobis omne ejusdem meritum applicaturus. Ibi pretiosi hujus Sanguinis virtutem recipimus, & per illum peccata nostra delentur: *Sanguis Christi emmundet nos ab omni peccato*. 1. Jo. 1. Ita cum factus est victima nostra, tunc obtulit Sanguinem suum pro Infidelibus, atque Hæreticis; sed quoniam hic illis minime applicatur in hujus Sacramenti piscina, quæ extra Ecclesiam non est, magnum hoc remedium est illis inutile, & nulla pro ipsis est peccatorum remissio. *Maimbourg sermone pro feria sexta post primam Quadragesimæ Dominicam*.

Dæmon numquam majori utitur calliditate, ac versutia, ut nos decipiat, quam cum bonam Confessionem elicere cupimus. Quemadmodum ille cognoscit vim, atque virtutem Sacramenti Pænitentiæ, si cum necessariis dispositionibus recipiatur; nihil intentatum relinquit, ut nos tanto bono privet, malum ruborem immittens, qui prohibet, ne secreta fatemur peccata, quæ committere non erubuimus. Hoc illis præsertim accidit, qui obscœnis se se inquinarunt flagitiis; hi enim mysteriis utuntur, cum ad pœnitentiæ Tribunal accedunt; vulnera sua contegunt, quæ sunt aperienda, atque ita obstruunt sibi januam misericordiæ, quam Spiritus Sanctus humilis, atque sinceræ Confessionis merito se aperiturum spopondit. In confessione duplex est verecundia, altera quidem bona, altera autem mala; illa Christiana, hæc diabolica; illa ex humilitate; hæc ex superbia profecta. Opus est, ut peccator criminis tui rubore suffundatur in hoc mundo, ne erubescat in altero coram Cœlo, ac terra, atque ut semetipsum considerans turpissima peccati lepra fœdatum erubescat, coram Deo in adeo miserabili statu apparere. Sed salutaris hæc verecundia, quam propter flagitia sua peccator concipit, quin eidem os claudat, efficit, ut eadem coram Deo confiteri festinet, & pergat illa revelaturus Sacramenti hujus ministro, a quo sordes suæ eluantur. Ita verecundia, quam inspirat Deus, efficit, ut peccator loquatur, ea vero, quæ ex Dœmone proficiscitur, efficit, ut conticescat. *Esais de sermons pro Dominicis Sermone pro 14. post Pentecostem Dominica*.

Quantum solatium afferat confessio.

In Christiana religione nihil est, quod majus nobis solatium afferat, quam Confessio. Per hanc, Sanct. Ambrosius ait, importunis conscientiæ nostræ stimulis silentium indicimus, severumque Dei judicium prævertentes, nosmetipsos accusando ipsius flectimus severitatem, & ab eo veniam extorquemus: *dixi confitebor adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei* Psal. 31. Quo severius nosmet accusamus, eo promptius a Judice nostro excusamur, & in novo hoc judicii genere nocens, qui peccatum suum confitetur, absolvitur, qui illud dissimulat, condemnatur. Dei Sapientia scelerum nostrorum veniam verecundiæ Confessionis voluit adnectere; voluitque, ut omnium nostrorum Confessio ad Christianam, atque pœnitentem vitam aditum aperiret: *introite portas ejus in Confessione*. Psalm. 99. Majestas, quæ læsa fuit rebellis creaturæ pertinacia, nullam umquam seipsa digniorem invenire posset reparationem, humiliatione prostrati peccatoris seipsum tamquam fontem accusantis. Ideo a Tertulliano Confessio vocatur scientia, & ars infringendæ humanæ superbiæ, & injuriæ Deo illatæ reparandæ. *Ibidem in adventu*.

Quot

Quot sunt, qui in adfectata salutis suæ negligentia versantur, & numquam serio conscientiæ suæ statum perpendunt; qui illius vulnera scrutari, abditosque sinus rimari verentur, ne videant scelera, quæ sibi metipsis abscondere cupiunt, ut pœnam eisdem medendi possint evitare? Tantum abest, quod hæc ignorantia peccatores excutet, ut immo cæteris sceleribus aliud recens, gravissimumque adjiciant. Ignorantia hæc voluntatis est, non intellectus: non vident, quod videre nolunt: ipsi sibi eam nubem offundunt, quæ lumen aufert. Negligentium horum peccatorum ignorantia ab eorum proficiscitur inertia: *noluit intelligere, ut bene ageret*. Psalm. 35. Aures præbere nollunt secretæ voci conscientiæ suæ ipsos accusantis, atque impellentis, ut seipsos accusent; pauca scire cupiunt, ut pauca confiteantur. Nolunt ad examen revocare, utrum contractus sui sint cum fœnore conjuncti, ne restituere teneantur. *Ibidem.*

Confessio recta esse debet, atque sincera. Quandoquidem sine dissimulatione Deus tibi parcit, sine dolo te ipsum accusare debes: tu solus accusator es, ac solus testis, qui scelera tua patefacere possit, neque utitur Deus quæstionibus aliis ut ex ore tuo criminum tuorum confessionem extorqueat, nisi motibus gratiæ suæ, & convenientiæ tuæ stimulis, ait Tertullianus. Itaque quo severior tuimetipsius accusator eris, eo indulgentiorem judicem reperies. Attamen nemo cogitare potest imperceptibiles ambages, quibus plerique peccatores utuntur, peccata sua dissimulaturi, tunc etiam, cum illa confitentur. Ipsi semet primi decipiunt, ut melius Judicem fallant, & de illis Propheta. Psalm. 26. loquitur, cum ait: *mentita est iniquitas sibi. Ibidem.*

Ama Confessionem, si amas decorem, S. Bernardus inquit: *bonum animæ ornamentum confessio*. Confessio ornare potest animam tuam, eique decorem illum restituere, quem peccatum abstulerat. At enim, indiget ne Deus oris nostri declaratione? nonne legit in cordibus nostris? nonne ibi videt acta, transactaque omnia? heu! quidam ait, Deus confessionem exposcit *non, ut agnoscat sed ut ignoscat*. Ille enim abditissimos conscientiæ nostræ sinus intuetur: sufficit illi, ut nos peccata nostra aperiamus ipsi ea dissimulaturo, ut nosmetipsos accusemus excusatur, & condemnemus, absoluturo. Potest ne Confessio majorem afferre utilitatem! *P. Masson Oratorii Sacerdos sermone 15. Adventus.*

Pænitentiæ Sacramentum Tribunal sacrum est ad misericordiam potius efficiendam institutus, quam ad noxios plectendos. Quomodo nobiscum ibi agitur, & quam aliter ab ea ratione, quæ in sæcularibus, judiciis usuvenit? Qui sunt adversarii nostri, ibi nos damnari postulant: cumque convicti sumus de his sceleribus, quæ abjiciuntur, damnamur, & Judex gravissimam in nos sententiam pronunciat. In eo vero judicio, de quo loquimur, quis noster est Adversarius? Deus est, qui petit nostram salutem. Quis Judex? Deus, & unus ex ministris ipsius, ejus locum obtinens, & nos absolvens, sententiam pronuncians, qua solvimur, & liberamur: & criminum nostrorum Confessio ad gratiam obtinendam plurimum confert. O infinitam Dei erga nos bonitatem! Quam utilitatem ex hoc Sacramento percipimus, quod Dei clementia ut malis nostris mederetur, instituit! *Idem.*

S. Chrysostomus nostram regenerationem ad gratiam vocat *partum spiritualem*, *partum ex gratia*. Partus Spiritualis hoc habet commune cum corporali, quod neuter sine dolore accidit; sola enim relatio, quæ inter duplicem hunc partum invenitur hæc est, quod in utroque dolor adest. Patitur Mater fœtum editura; patitur peccator effecturus, ut anima peccato mortua renascatur: *ibi dolores, ut parturientis*. Et sane quo dolore torquetur, qui secretam, obscænamque consuetudinem patefacere debet, qui aperire debet quidquid in cordis sui penitioribus recessibus delitescit, infirmitates suas, dolos, voluptates, nefariam licentiam; qui hominis auribus existimationem suam est sacrificaturus? *ibi dolores ut parturientis*. Sepe nosmetipsos nobis abscondimus, ut ea committamus, quæ tunc revelantur: nulla amplius nobis est verecundia, quia divina tantum charitate succendimur, omnibusque humanis considerationibus relictis, ostendimus, quidquid sumus præsertim in interiori parte; cum extrinsecus omnino alii videamur. Fateor quidem non deesse pœnam; sed pœna hæc superanda est. *Idem.*

Confiteri debemus animo vitam mutandi. Quid quæritur in Confessione? numquid mutare vitam, sincere cum Deo in gratiam redire, ab eo gratiam exposcere illa infringendi vincula, quibus creatis rebus adhæremus; commissa detestari scelera, & nihil intentatum relinquere, ut imposterum ab his omnibus abstineamus, quæ nos detestari tandem oporteat? Nihil horum omnino; verum quæritur, ut extrinsecus hominis Christiani officiis perfungamur, ut aliis, ac nobismetipsis persuadeamus, nos sanctam vitam ducere; quandoquidam crebro accedimus ad Sacramenta: præsertim vero quærimus retundere aculeos conscientiæ, cujus exprobrationem ulterius ferre non possumus. Sexcentis obnoxii sumus infirmitatibus, quas libenter deploramus, & fide satis bona detestamur; atque speciosus hic dolor satis est, ut nosmet de confessionis nostræ validitate persuadeamus. Verumtamen nobis adest peccatum aliquod carum, filius cordis, malorum omnium origo, quod stupidi non intelligimus, quod modo confitemur, tamquam perfunctorium peccatum, quin fateamur illud nobis insitum, ac inveteratum esse: ideo Confessarium mutamus, quoniam peccatum mutare nolumus: modo etiam omnino reticemus, seu quod cæci illius deformitatem non videmus, seu quod non audemus semper idem confiteri peccatum, quod sæpius commisisse non tædet. Ita nosmet decipientes, & Confessarium ipsum fallentes, peccatum hoc eorum numero adscribimus, quæ licent, vel saltem, quæ mala non sunt; atque ita eos retundimus stimulos, qui diu nos exagitaverant. *Abbas de Monmorel tertia quadragesima Dominica.*

Potissima Sacramenti pœnitentiæ pars est sincerum flagitiorum omnium dolorem concipere cum proposito ulterius minime peccandi: ita immutari, ut cor omnino sit aliud ab eo, quod erat ante: hoc est amare quod oderamus, abominare, quod amaveramus, dolere ob ea, quibus lætabamur, & ob hunc dolorum lætari, omnibus insanis hujus sæculi gaudiis præferre hanc tristitiam, quæ secundum Deum stabilem operatur pœnitentiam pro salute assequenda; amarum putare, quod olim dulce videbatur; ita denique affectos esse, ut quæ antea sensuum erant deliciæ, fiant animæ supplicium. *Idem homilia in quartam Dominicam Adventus.*

Quomodo esse debeat peccatorum declaratio. Altera Sacramenti pœnitentiæ pars in eo consistit, ut peccata nostra confiteamur, ut in secretioribus cordis nostris recessibus ea detegamus, quæ & aliis, & nobismetipsis abscondere cuperemus; ut fontem, originem, circumstantias, nequitiam, effectus, & ea, quæ inde consequuntur, mala explicemus, quin nosmetipsos accusemus tamquam peccati alicujus perfunctorii, atque fragilitatis, eorum scelerum, quorum habitus nobis inolevit; ut denique vulnera nostra ostendamus, qualia sunt, eorumque nos pudeat, & pudor hic nos coram Deo abjiciat, atque prosternat. Numquid ita confitemur? Alii quidem satis sincere quædam confitentur peccata; verumtamen semper illud tegere, & excusare contendunt, quod cor prodi recusat; alii, ut ita dicam, scelerum suorum texunt historiam; putant hoc memoriæ solius esse negotium, quæ factorum meminerit, non cordis quod facta abominetur: in peccatis ennarrandis satis fideles, quin se eadem patrasse pœniteat. *Idem.*

Cur tamdiu differs confessionem tuam? quo magis eam differs, eo magis eam differre optabis, & mea quidem sententia majori cum ratione hoc optabis. Quo enim magis illam differes, eo magis peccatorum numerus augebitur, & majori cum labore eorum recordaberis. Verum si eorum oblitus fueris, credis ne eorum oblitur um Deum? Credis ne oblivionem, quam vel evitare, vel prævertere potuisti, & quæ voluntariæ negligentiæ, & nefariæ dilationis effectus est, te coram Deo posse excusare? Hoc si verum esset, oporteret

teret esse negligentem, ut Confessio esset facilior. Numquid bona ad confitendum dispositio est raro confiteri? Quinam aliquid facere discit illud infrequenter faciendo? Tunc acquirere poteris bonos pœnitentiæ habitus, actus ejusdem semel tantum quotannis exercens? num se se curationis disponit, qui semper differt medicinam; eamque recipit tandem cum morbus invaluit, & incurabilis evasit? Credis ne difficultates imminui hac mora, vel non potius illas percrebrescere vides peccata altius radices jacient, confirmabuntur habitus, voluntas vero infirmabitur. *P. Nepueu in Christianis considerationibus tom. 1.*

De confessionis abusu.

Nihil adeo Sanctum atque efficax est, ac confessio cum omnibus circumstantiis suis, quæ efficient, ut summo cum ardore, atque perseverantia ad divinæ misericordiæ januam pulsemus, eam semper nobis aperit, ejusque procurat effectus. Verum cum fletu, ac lacrymis deploranda est duritia, & cæcitas hominum, qui hoc abutuntur medio, tantæ utilitatis, quod omnia illis bonorum genera procurare potest; & qui rem Sanctissimam, saluberrimamque prophanant. Nihil tamen communius, nihil vulgatius est hoc abusu, & perpetua hoc satis probat experientia. Licet enim numquam tot extiterint Confessarii; & quamvis Templa iis referta sint, quibus nulla requies est, donec memoriam suam longa scelerum serie exoneraverint; flagitia tamen numquam plura, vel majora fuerunt in omni conditionis genere, & qui frequentius confitentur, hi ad iterum peccandum videntur audaciores. Si texunt historiam criminum suorum Sacerdotibus, sibi aures præbentibus, hoc faciunt sine ullo sensu Dei, sine ullo contritionis motu, sine ullo se se corrigendi, agendique pœnitentiam desiderio; & rati se omnia fecisse, ubi confessi sunt, se tutos esse putant propter facilitatem, qua per Confessariorum suorum indulgentiam peccatorum obtinent remissionem; & eo minus verentur in sceleribus suis perseverare, quo minorem inveniunt difficultatem in confessionibus suis efficiendis; quin tamen unquam corrigantur. *Desumptum ex tractatu de frequenti Communione.*

Speranda nobis est criminum nostrorum quantumvis enormium venia, cum vera pœnitentia ducti eadem confiteamur, cum ad pœnitentiæ Tribunal accedimus non sine timore, ac tremore, cum caput demittimus sub hoc jugo cum summa humilitate, cum cor nobis inest contritum, & humiliatum, cum recipimus facili cum docilitate consilia, quæ nobis suggeruntur; cum illis nosmet subjicimus sine exceptione, cum animose austerum vivendi genus amplectitur. *Ibidem.*

Quid de confessione sentiendum.

Cum te offers Sacramento pœnitentiæ, ne putes ibi solum esse Sacerdotem: adest enim Confessarius, vel potius Judex invisibilis, qui pro eodem sedet Tribunali; videlicet JESUS CHRISTUS, qui audit Confessionem tuam; ut ipse te absolvat. Extendit ille cum Sacerdote cruentem manum; per os ministri hujus profert verba tuæ absolutionis, tibi applicat Sanguinem suum, suamque gratiam confert, & Inferi impedire non possunt hanc peccatoris cum Deo reconciliationem, si ille se se apte disponat. Verum quod dæmones cum universo furore suo facere nequeunt, hoc faciunt silentio tuo, si in confessione imperfecta retices peccatum tuum. *Biroat serm. 1. pro tertia quadragesima Dominica.*

O funestum silentium, quod divini Verbi voces impedit, & licet hoc sit Omnipotens Verbum, illud tamen tacere cogit! Utique vult JESUS CHRISTUS loqui pro te, vult proferre verba absolutionis tuæ, idque eo ardentius, quia hæc magis gloriosa sunt verba, quæ extra se valeat proferre, non solum propter effectum, quem gignunt, videlicet peccatoris sanctificationem, omnium operum ejus maximum; verum etiam, quod caro pretio eam sibi comparavit facultatem, quæ per hæc verba significatur. Hæc igitur maxima est contumelia, quam illi valeamus inferre. *Idem.*

Sacrilega confessio nis malū.

Si iterum eadem ratione ad Confessionem accedis majores semper obices contrahis, donec fiat meander quidam sacrilegarum confessionum, quibus peccator irretitus in tenebrarum abysso squallet, ita ut resipiscere minime possit. Semper enim magis magisque metuit confessionem efficere præcedentium confessionum defectus reparantem repetita Sacrilegia detegentem. Hæc enim adeo horrore plena, ita difficultatibus, atque tormentis referta, ut ad evitandas has difficultates malit peccator silentium servare suum; atque ita eam de mense in mensem differens ex confessionum multiplici nixu fit totidem sacrilegiorum catena. Hoc plurimos fideles damnavit. Non ideo illi interierunt, quod adulterium commiserunt, sed quod commissum celaverunt; morbi sui dissimulatio eos incurabiles effecit, cumque lingua caruerint, ut confiterentur, lingua hæc in æternum de silentio suo conquerentur. O silentium, quam crudele es in effectibus, quam injustum in causis tuis! *Idem.*

Ratio magis communis, qua utitur Dæmon, ut confessiones imperfectas efficiat, & vinculum magis familiare, quo peccatorum linguam vincit, est naturalis pudor, quo peccata nostra patefacere erubescimus; inventum eo periculosius, quo dedecoris metus; & violentior est naturæ nostræ affectus, & difficilior, qui superetur. Deus ipse nobis pudorem injecerat, tamquam frœnum libertatis, ut nos a peccato deterreret, atque hinc procedit naturalis illa difficultas, qua illum offendimus tunc etiam cum sceleris nullos testes habemus. Hic ille est laudabilis pudor, qui efficit, ut innocens in primo peccati ingressu, quamquam minime turpe videatur, erubescat; perinde ac anima sub hoc ruboris velamine se se tegere vellet, ne hoc in statu deprehenderetur. Hic ille est, qui efficit, ut tenebras latebrasque inquiramus ad scelera committenda, eaque omnium oculis abscondenda. Sed me miserum! Dæmones hujus affectus usum inverterunt; quippe in nostrum scelus convertunt quod nobis tribuerat Deus, ut scelera prohiberet! Cum Deum læsuri sumus, Dæmon nos efficit impudentes, cum peccatum confessuri, nos timidos facit. Aufert verecundiam, ut peccemus; eam reddit, ne peccata confiteamur: crudelis æque, & cum aufert, & cum reddit, veluti qui arma auferret Militi, ne se tueretur ab hoste, eaque eidem traderet, ut seipsum confoderet. Quid igitur! dicet nocens quispiam, oportet ne, ut in confessione detegam, ea quæ in tenebris transacta sunt, eam proditionem, ignaviam, secretam impudicitiam, quam neque mihi metipsi dicere audeo &c. *Idem.*

Nos pudet scelestos videri in Tribunali pœnitentiæ? numquid ignoramus nobis peccatum esse confitendum, ut illius veniam assequatur? pudet aperire vulnus hoc Confessario? nondum ne didicimus, malum, ut curetur, medico esse aperiendum? profecto licet in peccato mortali, cum occultum remanet, non alia inveniretur pœna, quam conscientiæ tormentum; hi stimuli, hi metus, hi terrores Christiano viro adeo formidabiles sunt, ut prudenter agere censerentur, qui exiguæ difficultatis pretio se se iisdem liberare vellet, & hanc verecundiam, & confusionum immolare conscientiæ suæ tranquillitati. Verum parumper videte, quam perplexus sit ille peccator, qui tamquam fidei articulum credit integræ confessionis necessitatem. Opus est igitur, ut vel confiteatur, vel damnetur; nihil medium est, vel momenti rubor, vel suppliciorum æternitas; Infernus, vel Confessio; brevi confusione erubescere, vel æternis ignibus cremari. Nonne de sanæ mentis usu dejectum illum esse opus est, qui æternam felicitatem sibi renuit comparare, fluxo, brevique pudore? *Peccator erubescet*, Dacianus ait Paræn. ad Pœnit. *perpetuam vitam præsenti pudore mercari?* *Idem.*

Conscientiæ tormenta ubi in confessione grave aliquod peccatum celatum fuerit.

Duo sunt judicia in quibus peccata nostra prodire debent; alterum est pœnitentiæ Tribunal, alterum est Tribunal Judicii: si illa in priori detexerimus, non apparebunt in altero; sed producetur in Judicium, quidquid in pœnitentiæ Tribunali confessi nequam, quam fuerimus. Utriusque pudor imminet; pudor confitendi peccatum; pudor videndi illud coram omnibus patefactum: alterutrer evitari non potest: simul

mul confer utrumque, ut videas uter magis ferendus sit. Hinc pudor, quem in confessione pateris, est sane levis confusio: uni tantum homini peccatum tuum detegis; discretum eligis confessarium, cum quo tibi est confidentia; ille miseretur infirmitatis tuæ, solaturque verecundiam tuam: Inde vero pudor in judicio ferendus summus erit, non in aure confessarii, sed coram universo mundo iniquitas tua revelabitur: testium multitudo pudorem tuum augebit; debebit, hæc mulier generalem confessionem facere coram consanguineis suis, coram matre quam fefellit, coram viro, quem prodidit, coram amicis, qui illam honestam esse arbitrabantur. Ex hac comparatione de silentii vestri injustitia judicium ferte. *Idem.*

Difficultas peccata sua confitendi post sacrilegam confessionem.

Post sacrilegam confessionem major adhuc difficultas est confiteri: accusanda enim sunt non solum peccata, quæ fuerunt omissa, verum etiam commissum sacrilegium. Si hoc pacto bis, vel ter confessus fueris numquam bonam confessionem facies. Nequis enim amplius inire consilium reficiendi confessiones omnes perperam factas, ac detegendi tot communiones, & confessiones sacrilegas alias aliis congestas. Mavis servare silentium tuum, & de sacrilegio in sacrilegium proruere quam rem difficilem adeo suscipere. Deus interim imminuit gratiam, Dæmon vero tyrannidem suam confirmat; cumque postrema efficienda est confessio, a qua pendet salus æterna; hæc jam fieri non potest. *Auctor sermonum christianorum tom. 4. sermone de defectibus confessionum.*

Esto quidem, indulgentia aliqua utamini erga Penitentium infirmitates, at nulla umquam erga illorum passiones. Ubi videbitis pœnitentem imbecillum, & cujus stomachus infirmus est, ne imponatis illi longa jejunia; ubi videbitis hominem magnis distentatum negotiis, ex multis curis follicitum, huic ne longas preces imperetis; ubi aliquem re familiari laborantem videbitis, ne magnas huic eleemosynas præcipiatis: sed sive bonæ, sive malæ valetudinis sit sive negotiis implicitus, sive secus, sive pauper, seu dives affectibus illius ne parcatis. Hic inveteratum fovet odium, ille voluptatem, & libidinem deperit, hic propter loquendi cachortem facere non potest quominus convicia, & contumelias ingerat: in hujusmodi occasionibus vobis vestra auctoritate, vestrisque luminibus utendum est; neque adeo ignavi estote, ut illis ignoscatis. *Joly in propositionibus suis tom. 1. pro Dominica infra octavam Nativitatis Domini.*

De illis, qui propter inflictas sibi a confessario penas succensent.

Non desunt penitentes adeo recti sensus expertes, ut confessarii sui rationem imbrobent, cum aliqua in ipsos utitur severitate imperaturus vel rei restitutionem, vel honoris reparationem, vel perniciosæ consuetudinis finem: videlicet vellent in sui gratiam confessarii se se ministerio suo atque muneri infideles præberent, & penitentium incorrigibilium, & delicatorum gratiam aucupaturi, temere absolutionem concederent, quamquam pœnitentes illi indigni sint qui eamdem recipiant. Dolent, & acriter conqueruntur perinde ac sibi a Sacerdotibus inferretur injuria, eo quod semetipsos cum illis damnare detrectant. *Desumptum ex Aucl. Anonym.*

Dæmon, qui non ignorat, cum fragiles simus, sine hac medicina incertum interitum esse prolapsuros, nihil intentatum relinquit, ut eam nobis vel eripiat, vel inutilem reddat. Contigit ipsi, hanc penitus illis auferre, qui sunt extra Romanam Ecclesiam: Catholici vero suadet, ut raro eadem utantur, cumque ad illam confugiunt hanc ipsis in perniciosissimum virus convertere adnititur propter præparationis defectum, quo ad illam accedunt. Gravissimum proculdubio malum est, in eo Sacramento, quod pro nostra reconciliatione fuit institutum maximæ infelicitatis nostræ causam inveniri; nobisque idem accidit; quod illis, qui in balneis ad valetudinem præparatis submerguntur. Verum quænam esse potest tantæ infelicitatis origo? hæc sane, quod perperam abutimur medicina &c. *P. de la Colombiere tom. 4 sermone hujus argumenti.*

Defectus examinis quod in confessio-

Non desunt; qui in factorum suorum examine pænitiores animæ latebras nequaquam scrutantur, ibi enim corruptionis acervum prospiciunt, quem penitus detegere verentur, ne major cognitio illos ad immutandum vitæ genus impellat. Itaque illis statis est perfunctorie ea percurrere, quæ post ultimam confessionem acciderunt; ea tantum confitentur scelera, quibus non coguntur recedere ab eo vitæ systemate, quod quisque sibi juxta mundi, & amoris proprii præcepta adornavit; & systema hoc, cui parcere student, ubi fit examen, sexcenta continet, quæ JESU CHRISTI præceptis adversantur. Attamen, ne vitæ genus sibi adeo acceptum teneantur relinquere, vel conscientiæ stimulos excitare, omnibus huismodi flagitiis oculos claudunt, sibique persuadent abesse culpam, quæ si quando in hoc vitæ genus obrepit effectum fragilitatis potiusquam perniciosarum occasionum esse arbitrantur. *Idem.*

ne necessario requiritur.

Conjice, quam levis sit dolor noster, quamque infirmum propositum; peccata non solum excusantur, dissimulantur, imminuntur ambiguis locutionibus, verum etiam postquam illa confessi fuerimus, statim cum ipso confessario altercamur pro biduano, vel triduano jejunio, eleemosynam erogare negamus, levem aliquam voluptatem relinquere nolumus. Quodnam est hoc pœnitentiæ genus? quodnam propositum abdicando peccatum, quandoquidem ea respuuntur consilia, quæ ad illud reliquendum conducunt? Videntur profecto nonnumquam vere pœnitentes se se ad Sacerdotis pedes projicere, sed rari sunt, & facile dignoscuntur. Tunc enim videre mihi videor ægros, qui non possunt amplius pati malum, quo conficiuntur, & qui quocumque pretio curari volunt. Secetur, abscindatur, curatur, dummodo solatium aliquod mihi afferatur; mea non refert quonam tormento suppliciis meis finis imponatur. Verum longe plures sunt, qui vix se ipsos colligunt &c. *Idem.*

Antequam ad confessarium accedas, jam reliquisse debes proximam peccati occasionem.

Quid opus est adeo procul invenire argumenta sinceritatis in eo proposito, quo nos vitam immutares pollicemur; quandoquidem eo ipso tempore, quo propositum istud elicimus, plerumque in eo ipso quod accusamus, crimine persistimus? Exempli gratia, domi tuæ muliercula quædam adest omnibus scandalum adferens, vel in ea domo versaris, ubi proxima te urget occasio peccandi, polliceris quidem te velle scandalum hoc auferre, & ex hoc periculo emergere; verum cur id non effecisti, antequam ad confessionis Sacramentum accedere? quomodonam prodires audes ante oculos Judicis tui, quin antea hoc pœnitentiæ tuæ testimonium dederis? quomodo dicere audes, te, postquam fueris confessus, i illud scelus non esse amplius relapsurum; quandoquidem ne ut confitearis quidem illud relinquis? Nonne aptius erat initium penitentiæ ducere a reconciliatione cum inimico tuo, a male partorum bonorum restitutione, a reparatione injuriæ, qua fratris tui existimationem læsisti? Cur expectas post confessionem hæc adimplere, sine quibus nulla confessio est? Vin aperte dicam? secreta tibi voluntas est, nihil eorum faciendi, quæ polliceris. *Idem.*

Illi, qui ad Sacramenta recipienda præparantur, hoc primum docentur, necessario habendum esse quorumcumque patratorum scelerum dolorem, & æquale propositum non ulterius peccandi: quæ si desint, nullam esse absolutionem, nullam reconciliationem, nullam peccatorum remissionem. Me reum centum peccatorum accuso; inter hæc autem cum cæterorum pœnitentia ducar, consiliumque certum ineam ea pro viribus evitandi, unum tantummodo excipio, cujus me nec pœnitet, neque pudet, neque ab eodem recedere cupio, sive hoc a me explicite fiat, sive tacite. Tantum abest, id si fecero, quod redeam in gratiam cum Deo, ut imo nocentior fiam; tantum abest, quod mea vulnera curem, ut imo iisdem virus inspergam; tantum abest quod mea vincula infringam, ut immo aggravem jugum meum, meamque servitutem. Hæc nemo unus Christifidelis ignorat, verum ad hæc in praxi quamplurimi, ne animum quidem advertunt. *P. Aurelianensis tomo 1. sermone de Confessione.*

Defectus in electione confessarii.

Sæpe quin confessarium prudentem, atque aptum ad auxilium consilii sui nobis ferendum eligamus, fortuito illum assumimus, cumque sæpe eo in tempore assumi-

fumimus, quo confluenti multitudine ftipatus nequit id tempus, eamque curam impendere, quæ ad nos efficaciter juvandos requiritur. Quot etiam adfunt, qui de industria, dataque opera, eum, cui confiteantur, eligunt, qui inter confeffarios negligentior, atque incuriofior videtur? Hujus caracteris Sacerdos, ftatim ac dignofcitur, fit repente omnium mundi affeclarum confeffarius, hoc eft eorum omnium, qui fe ipfos fallere cupiunt. Ratio ipfa, qua illi de illo loquuntur, fatis prodit, quid fentiant: juftum fupplicium indigni miniftri hujus Sacramenti, & facrilegi difpenfatoris Sanguinis, & meritorum J. C.! At ne putes miniftri fupplicium effe pœnitentis immunitatem. Lætaris, tibi metipfi plaudis, tibi complaces, anima mundana, eo quod facilem, atque indulgentem confeffarium inveneris. O te miferam! hoc tanto pejus eft tibi; indiges enim confeffario, qui prorfus oppofitam rationem fequatur. Indiges confeffario, qui luminibus fuis id detegat, quod tua celat ignorantia; tu vero fortaffe te ipfo imperitiorem elegifti. Indiges confeffario diligenti, qui recta judicii lance ponderet, quidquid propter amorem proprium leve putas; eumque elegifti, cujus negligentia cum affectibus tuis ad te decipiendam confentiat Indiges confeffario conftanti, ac forti, qui crudeli charitate vulneribus tuis ferrum, atque ignem admoveat; Tu vero elegifti crudeliter indulgentem. Quid autem feciſti? profecto mala tua gravius exarcebafti, & fortaffe morbum tuum infanabilem effecifti! *Idem*.

Non placet homini totam, quanta eft, improbitatem fuam intueris, multo vero minus eadem aliis patefacere Defectum hunc ab Adamo recepimus. Sibimetipfi gravis poft peccatum fuum, & propriis oculis non ferendus, fub arboris umbra delitefcit, atque docente verecundia, ex foliis fibi cõfuit perizomata. Prodire tandem coactus, ut de fcelere fuo refpondeat, quin humiliter confiteatur, illud diffimulat, meditatis ambagibus involvit, reticet circumftantias, addit excufationes, & quin verbo fefe expediat dicens, peccavi, prolixum fermonem inftituit, ubi confufe tantum fuum peccatum indigitat. *Mulier, quam dedifti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi*, Genef. 3. Quin explicet peccata fuperbiæ, inobedientiæ, ingratitudinis, quæ in fua intemperantia continebantur, & quæ intemperantia eadem erant majora, fimul unico involvit verbo: *comedi*. Quot huic fimiles confeffiones fiunt! quot prolixis fermonibus confundunt, involvuntque peccata, quæ confeffarius dignofcere nequit: quot plura complectuntur iis verbis, quæ unum tantummodo indigitant, quod etiam plerumque cæteris levius eft! Male locutus fum de proximo, dicit aliquis: ira correptus fui, inquit alter; nimium lufi, alius confitetur: fed qui male locutus eft additne fe propter odium, atque ut ultionem perfequeretur, fuiffe oblocutum? Fatetur ne fe non dubitanter, & affirmative ea afferuiffe, quæ fufpicionum fuarum temeritati innituntur? additne eos, de quibus oblocutus eft, exiftimationis fuæ jacturam paffos fuiffe? qui autem fe iratum fuiffe confitetur, fubditne, iram hanc gravium malorum fuiffe caufam, familiæ pacem turbaffe, famulis murmurandi anfam, fcandalum accolis tribuiffe? qui exceffum in ludo fatetur, ait ne exceffum hunc eo ufque proceffiffe, ut familię bona obliguritierit, æs alienum non folverit, filiorum hæreditatem everterit, ac fe ipfum in eum ftatum adduxerit, ubi eleemofynas erogare non poffit? *Idem*.

De ferio examine ante confeffionem habendo. Confeffio ferium examen poftulat & ferias cogitationes. Ratio hæc Deo reddenda eft; reddine poteft, quin omnes articuli diligenter excutiantur? Confeffio fcelerum omnium, quæ patrata funt, omnes circumftantias aperire tenemur, hoccine fieri poteft, quin diu multumque inquiramus? Judicium eft contra nofmetipfos ferendum, in fuperiori Tribunali antiquandum nifi rite prolatum fuerit: nimium ne temporis infumi poteft, ne decipiamur? Cum igitur nobis inftituendæ rationes fint, juxta quas damnandi, vel abfolvendi erimus, pro ut bene, vel male a nobis fupputatæ fuerint, hoc primum facere tenemur: videlicet nofmet corrigere, atque anteactæ vitæ flagitia diligenti examine infpicere &c. *Joly propofitione pro quinta quadragefimæ Dominica*.

Si pœnitenti ineffe debet vigilantia, ac diligentia æquiffimi Judicis in peccatorum fuorum examine, in eorumdem confeffione animum accufatoris debet induere. Non fatis eft, ipfum Sacerdoti fua peccata proferre, quafi alterius cujufpiam res geftas narraret; Confeffio hæc inftituenda eft, zelo juftitiæ, & animo vindictæ contra fe ipfum: *animo accufatoris*; inquit Tridentina Synodus; Seff. 14. *ut ea in nobis vindicare cupiamus*. Oportet, ut te ipfum accufes paratus ad pœnam peccatis tuis debitam fubeundam, dignamque Deo fatisfactionem tribuendam. Quid enim prodeffet diftricto examine confcientiam fuam excuffiffe, fi in confeffione fcelera diffimulares, fi variis prætextibus illa contegeres, fi eadem verbo detereres? deficit ergo in maxime neceffaria confeffionis parte, qui in alium rejicit partem fceleris, cujus nomine feipfum accufat; qui tot congerit excufationes, quæ peccata poffunt imminuere, & eas circumftantias omittit, quæ peccatum gravius efficiunt, & confeffario melius cordis naturam detegunt. Qui ita agit, nonne feipfum juftificare potius, quam fincere accufare velle videtur? Verum feipfum decipit, fe præbet indignum venia, quam humili confeffione reciperet; fibi, ut Patres loquuntur, obftruit aditum Divinæ Mifericordiæ, quod cor fuum fatis aperire detrectat. *De la Font, dans la fuite des Entretiens Ecclefiaftiques, pro fexta quadragefimæ Dominica*.

Confeffio non grave jugum, fed eft divinæ effectus mifericordiæ. Putafne, Deum a te laceffitum nimis expofcere, quod minime parcere velit, nifi prius Sacerdoti fub inviolabili Sacramenti figillo fcelera tua fueris confeffus? Si, uti oportet, intelligeremus enormitatem peccati lethalis, quam gravis fit contumelia, quæ Deo per ipfum infertur; quam immenfa divinæ juftitiæ fint jura; quam infra debitam fatisfactionem fit quodcumque præftare poffumus, ut conarum hunc reparemus; proculdubio admiraremur ineffabilem Dei noftri bonitatem, ac indulgentiam. Immo neque fatis admirari poffemus quod cum adeo magnus, adeo potens, adeo Sanctus, & creaturarum fuarum non indignus fit poft tot indigniffimas contumelias acceptas, dignetur tamen nos in gratiam recipere, nobifque fcelerum noftrorum veniam offerre, dummodo vera pœnitentia ducamur, & integram miniftris fuis confeffionem faciamus. *Idem*.

O Domine, nimia bonitates, nimium cedis de infinito jure juftitiæ tuæ, nimis indulges. Licet enim in peccati lethalis expiationem graviffimas quaslibet aufteritates exigeres, licet imperares, ut reliquum vitæ fpatium in gemitibus, ac lacrymis fine ullis vitæ hujus commodis, atque in moleftiffimis pęnitentiæ exercitationibus tranfigeremus, nimis magna adhuc effet mifericordia tua, nofque ineftimabile donum confecutos cenfere deberemus, qui hoc pretio fcelerum noftrorum veniam obtineremus. Sed quam major eft mifericordia tua, quam erga nos clementior! hanc cogitare non poffum, quin admirer. Te veniam conceffurum polliceris, dummodo vera pęnitentia ducantur homines, atque fincere peccata fua confiteantur. *Idem*.

Nulla eft abfolutio cum deceptus fuit confeffarius. Ne læteris ob illam abfolutionem, quam confeffarius a te deceptus impertit; de hac idem eft ac de gratia, quam fonti Princeps concedit: fi facti veritatem diffimulavit, fi fideliter omnia minime expofcit, gratia ad nihilum valet, nulla eft, revocatur. Efto quidem, confeffarius tibi abfolutionem tradiderit putans te ad eam recipiendam fatis difpofitum; hæc tibi minime proderit, fi fciens, & volens peccatum aliquod celaveris. Ne putes a Deo in Cœlis confirmari quod illius minifter fecit in terra: immo e contra delet, & antiquat Deus fententiam quam protulit Sacerdos. Hic præclarus eft verecundiæ, & diffimulationis tuæ fructus; qui fi integram, finceramque peccatorum tuorum confeffionem feciffes, veniam obtinuiffes. Quod fi publicam evitare cupis confufionem, qua impii ab flagitia fua noviffimo judicii die fuffundentur, te minime pudeat in pœnitentiæ Tribunali fecretam fcelerum tuorum inftituere Confeffionem: patefac humiliter omnes pravas intentiones, omnia prava confilia, fcelera omnia citra diffimulationem. Si Confeffarium tuum decipis, inquit S. Auguftinus *l. 2. de vifit. infirm. cap. 7.* teipfum periculofius decipies. *Idem*.

Quanam esse debeat peccatorum confessio. Peccatorum nostrorum confessio non humilis tantum esse debet, sed simplex, & ingenua, quin excusetur intentio, cum improba fuerit; quin peccatum imminuatur, cum fuerit grave; quin in alios rejiciatur, cum est personale. Intentionem suam excusare, non est conteri; sed seipsum tueri, atque defendere: factum imminuere, non est seipsum accusare, sed ingratum esse, & parcentis clementiam contemnere: denique scelus in alium rejicere, neque hoc confiteri est: sed pro se alium accusare, ac se ipsum fontem efficere horum verborum nequitiæ, quibus ne unquam uteretur David, Deum deprecabatur. *Ex S. Bernard. serm. 16. in Cantica.*

Verendum non est, quod penitus male audiat apud cōfessarium, cui sua peccata commisit. Eodem tempore, quo confessarius audit penitentem, seipsum respicit, & alienā miseratur infirmitatem, considerans, futurum fuisse ut ipse quoque in deteriora scelera prolaberetur, si a Deo naturæ suæ corruptioni derelictus fuisset. Hac perculsus cogitatione amat, in pretio habet candorē, & humilitatem penitentis, ac serio in seipsum cogitationem convertens, discit, cum hominibus eadem ferme studia insita sint, nullum esse peccatum, quod homo, quicumque ille sit, non perpetraret, si desereretur ab eo, qui est omnium Creator. *Nullum est peccatum, quod non faciat homo, si deseratur ab eo, a quo factus est omnis homo. Desumptum ex Morali Dictionario tom. 1. in consideraт. de confessione.*

Numquid confessarius penitenti adulatur? an penitens decipit confessarium? utrumq; accidit sæpe. Ille nimium indulgens, nonnumquam penitentiæ partē peccatoribus remittit putans, se non modicum profecisse cum eosdē ad peccata confitenda perduxerit: hic vero non aliud quærit, nisi ut levi negotio se se eo pōdere exoneret, quod nimis magnū est, præcipua quadam recurrente solemnitate. Ille petit, hic promittit, discedunt uterq; satis cōtenti cōfessarius quidem de submissione, rectoque proposito penitentis sui: penitens vero de confessarii lenitate, atque indulgentia: verum utriusque ne Deus contentus est? *Idem.*

De confessione genera[...] a. de [...] [...]. Penitentia non aliud est, quam species quædam judicii, cujus forma satis peculiaris est; si enim quæris in terris quinam judicio præsit? illum respondeo, qui reus videtur; videlicet peccator, qui simul & rei officio fungitur, & Judicis. *Ascendit homo adversum se Tribunal mentis suæ, atque constituto adversum se judicio, adest accusatrix cogitatio, testis consciētia, metus carnifex*, inquit S. August. *in l. 50. homiliarum.* Peccator sibi Tribunal extruit in corde tamquam Judici: seipsum tamquā reum in judiciū appellat. Adest ipse in judicio veluti nocens, audit cogitationem seipsum accusantem, & conscientiam testimonio suo crimina confirmantem; ac zelo succensus satisfaciendi Deo contra se pronunciat sententiā, ac seipsum condemnat: Hac primum: deinde confessarium adit, & ad pedes illius provolutus se de omnibus sceleribus suis accusat. *P. Bourdaloue, sermone de pœnitentia, qui sub nomine illius circumfertur.*

De misericordia Dei in Penitentiæ Sacramento. Gaudeamus eo quod Ecclesiæ Salvator reliquit quamplurimos hæredes misericordiæ suæ, vel ut cum S. Ambros. loquamur, tot suæ charitatis Vicarios; ut desinuri minime sint, qui nobis adorabilem ipsius sanguinem distribuant eadem charitate eum super peccatores effundentes, qua ipse pro illis effudit. Quænam consolatio est, scire, Sacerdotem in confessionis Tribunali constitutum fuisse Deum hominis, non ut illum perdat, sed tamquam ipsum gentium Salvatorem! Quam denique confidentiā in penitentiæ Sacramento habere debemus, cujus ministerium Redemptor commisit non Angelo, cujus Sanctitas nobis terrorem incuteret, sed hominibus, qui infirmitati nostræ compati possent, sed peccatoribus, qui & ipsi ea indigent misericordia, quam ab illis expetimus. Erimus ne similes illi Paralytico hominem non habenti, a quo in piscinam mitteretur? multi sunt J. C. Ministri, aperta sunt Templa, parata Tribunalia, Sacramenta, sacri illi rivuli semper pleni sunt Sanguine J. C. ad peccatorum nostrorum sordes eluendas, ad vulnera nostra curanda. Quam igitur excusationem afferemus? Ignorare ne possumus, tanta largitate Deum nos hortari, ut ad penitentiā confugiamus! *Fromentieres serm. de Pœnitentia.*

Si peccata omnia eorum numero essent, quæ in mundo dedecus non adferunt, & quæ existimationem non lædunt; immo si ex eorū essent numero, quæ mundus consecrat, & quamplures laudi, & gloriæ sibi vertunt; puta vanitas, ambitio, odium, ultio, luxus, mirum non esset, si mortales animose eadem detegerent; sed obscenæ consuetudines, flagitia, quæ secum tantum confusionis adferunt! Heu! cum hæc detegenda sunt, quamtumvis sub confessionis sigillo, quæ mentis confusio est! quis labor! Ego ne homini, qui similis mei est, aperiam peccatum illud, quod Deus unus agnovit, quod nemo nescit, quod mihimetipsi abscondere vellem? Præstaret ferme in agone laborare, & martyrium pati; quippe re ipsa martyrium est, & agonis species, non quidem ex venis cruorē eliciens, sed illum in faciem attollens eo pudore, qui pœnitentiæ vox potest nuncupari. *De Sancto Martino sermone de Sancta Magdalena.*

De confessarii munere. Provincia hæc æque tristis, ac difficilis est: quid enim tristius, quam audire prolixam nomenclaturam scelerū, humanarumque infirmitatum, & detecta videre iniquitatis mysteria, celatasque mundi ignominias: *occulta dedecoris*, ut loquitur Apostolus: mentem refertam habere teтris imaginibus impudicitiæ, vel vanitatis humanæ: esse quemadmodum sequestrem omnium flagitiorū, testem fecunditatis peccati, & corruptionis naturæ? Difficilem autem dico, & ubi magna opus est prudentia, metu, circumspectione. Quid est enim confessarius? homo est divina indutus potestate, cui J. C. tradidit facultatem ligandi, atque solvendi, qui debet quidem iniquorum misereri, sed etiam irreconciliabilis esse debet hostis iniquitatis, ita ut prudentissimo lenitatis, & severitatis temperamento misericordiæ, & justitiæ ita consulat, ut alteri quidem placeat, & simul alteri satisfaciat, quin alterutrius jura lacessat. *Flechier in Panegiricis.*

Verum est, ignorantiam, modo sit invincibilis, peccatorem excusare, ita ut in confessione se ipsum accusare non teneatur; sed hic plerumque prætextus est. Ego ne invincibilē ignorantiam appellabo illius, qui levi morbo tactus statim accersit Medicum ægritudinis suæ historiā fusius ennarrat, easque aperit causas, unde illam profectā putat; & qui lethali vulnere confossus, & jam periturus, nisi curetur, menses, integrosque annus abire patitur, quin confiteatur? Ego ne invicibilem vocabo ignorantiā illius, qui, cum minime desint prudentes conscientiæ directores, sciti Theologi, & prudentes confessarii, vivit in profunda, & voluntaria suorum scelerum oblivione; ipse de conscientiæ casibus disceptat, neque plurima confitetur peccata, quasi peccata esse desinerent, quia talia esse non putat? Si affectata numquam se se examinandi negligentia; si malo habitu, quo annum integrum, & ultra elabi sinit, quin confiteatur, obliviscitur gravium scelerum, vel circūstantiarum peccata aggravantium; si sæpe conscientiæ suæ vocem suffocans, fallacem tranquillitatem sibi comparavit; si ne multa cognoscat, quæ molestam bonorum, vel honoris reparationem requirerent, sibi suadet peccatum non esse, ubi est; si aliena consilia apud ipsum suspicione non carent: non ne verendum est, ipsum, cum non expleat id, ad quod tenetur, absolutionis gratiam nequaquam recipere? *Dessumptum ex Moralibus Sermonibus, sermone de confessione.*

Eo quod confessus es peccata, non ideo sine metu esse debes. Peccata tua confessus es; esto, verum quonam dolore, & odio peccatorum tuorum? hiccine dolor maximus ne erat dolorum omnium, quibus cor tuum affici possit? odium hoc gignebat ne in anima tua horrorē non peccati solum, verum etiam objectorum omnium, qui illius fuerunt causa, & occasio? horror hic amovit te ab hujusmodi occasionibus, exercitavit in te sanctum ultionis desiderium & contra te, & contra occasiones easdem? eas ne eadem voluptate quæsivisti, ut olim, antequam te peniteret? Omne studium, operamque collocasti, ut pravos habitus tuos prorsus everteres? Ulla ne in vitæ tuæ ratione est visa corruptio? Horum nihil omnino. Igitur ad hanc usque diem numquam fortasse bene confessus fuisti. *Auctor Anonymus.*

Initium bonorum operum est confessio malorum, inquit S. August. Inspice in te, quod non vis inspici a Deo; statue coram te, quod vis Deum sibi post terga rejicere; *sit ante te, quod non vis esse ante eum.* Si Deus cooperit peccata tua, curat illa; si illa operis, ea punit: tu fac, quod ab eo non vis fieri. Tu illa operi, ut ille cooperiat; tu puni, ut ille curet. Quid proficerem, Domine, inquit in confessionibus suis Sanctus Augustinus, nisi peccata mea confiterer? Non quidem me oculis suis absconderem; sed te meis; te quidem non amplius

amplius agnoscerem, non ideo tamen a te minime viderer: *te mihi abscondam, non me tibi*; sed quoniam pro me loquuntur gemitus mei, & me nocentem fateor; te cognosco, te amo, te cupio. *De Maruc. Panegyrico S. Augustini.*

Nihil fortasse in vita magis Heroicum fecisti, quam hanc criminum tuorum cõfessionem, & vereris ideo, ne male audias apud hominem, qui erubescendi occasionẽ habet tantam virtutem incipiens; qui Deum laudat, qui vim gratiæ illius admiratur, qui amabilem ipsius providentiam cõmendat lapsus electorum permittẽtem, ut illis tribuat occasionem sese ad virtutes minime communes attollendi, qui deniq; præ gaudio, & consolatione ingemiscit, donec tu præ verecũdia erubescis! Verũ hæc oblivisceret: si Deum vereris; si illum amas; hanc repugnãtiam tuam in utilitatem tibi converte. *P. de la Colombiere in Christianis considerationibus.*

Sinceritas quæ in peccatorum confessione requiritur. Quamquam sinceritas nullibi magis commendetur, & simulatio numquam nocentior sit, quam in pœnitentiæ Sacramento, ubi scelerum numerus, & qualitas explicanda sunt: ibi nihilominus passim major est usus dissimulationis. Nonne verum est, plurimorũ peccatorum curam, ubi pęnitentiæ, & cõfessioni sese præparant hanc esse, non ut sua mala cognoscant, ut lacrymis eluant, sed ut studeãt, quibus potissimũ verbis eadẽ explicent cõfessario ad nimis grave cõfusionis pondus evitandũ? Ordo, & figurata verba peccatorũ horrorẽ imminuentia, eam dispositionẽ constituunt, qua ad confessionem accedũt; & paratum esse confessioni, idem ferme est, ac methodũ hanc invenisse. Occurrunt in cõfessione incidẽtia quędã quæ pęnitentem nequiorem efficiunt, quã scelera ipsa, quæ confitetur. Callidæ quæruntur ambages, quæ omnẽ turpitudinem corrupti cordis abscõdant: confessarium flectere student, ne affectum ex nobis eradicare contendat: sexcẽti assumũtur prętextus ad excusãda flagitia; crimen imminuitur, infirmatur, occulitur; deniq; ad celandas deplorabiles diuturni habitus, quem deserere in animo non est, illecebras, novus confessarius eligitur: huic peccata tãquam nova ennarãtur, & nihil intẽtatum relinquitur, ne ille deprehẽdat cõsuetudinem, quæ jam pridem viget, & quam tot confessiones nõdum valuerunt infringere. Sub egregia specie omne passionis virus absconditur. *P. Massillon, Sermone hujus argumenti.*

De peccatorum dolore. Reliquæ omnes dispositiones externæ tantummodo sunt præparationes ad cõfessionẽ, dolor earũ anima est, earũque meritum constituit. Sacramẽti virtus aliis defectibus supplere potest, ubi vera adiit omniũ peccatorum detestatio: sed hujus doloris defectui nihil supplere potest; pro reliquis satis esse potest dolor: sed pro dolore nihil unqnam satis esse potest. Attamen in pęnitẽtibus, qui ad cõfitẽdum accedunt, nihil invenitur rarius, quã dolor hic, sine quo remissio peccatorũ obtineri non potest. *Id.*

Quod spectat ad hujus doloris principium, licet ille perfectior sit, qui oboritur ex cogitatione Dei, qui adeo bonus, & misericors est, a nobis indigne lacessiti, quam perfectam dicimus contritionẽ; & quantum in nobis est debeamus adniti, ut hunc dolorẽ concipiamus: attamen cum pauci sint, qui non regãtur potius metu, vel spe, quã purissimo hoc & integerrimo amore: Deus, qui nostræ infirmitatis rationem habere voluit, satis putat, si cum Sacramento dolor minus perfectas concurrat, dũmodo supernaturali principio excitetur, & omnem prorsũ excludat affictionem peccati, necnon constãs adsit propositum ulterius minime peccandi. Equidem scio, docet enim Sapiens, initium sapiẽtiæ esse timorem Domini, sẽperq; operæ pretium esse oculis fidei teterrimas inferorũ abyssus scrutari, ut grave illud spectaculum tãquam saluberrimum frænum hominem a peccato deterreat: scio equidem hãc esse doloris causam, quam recipit Ecclesia, quam Sancti viri semper sibi ob oculos proposuerunt, & qua Evangelii præcones utuntur, ut inanem peccatorũ pacem perturbent. O Deus! si, licet has devorantes flammas intueantur, hunc inferorum horrorem, & hæc supplicia, quæ peccatoribus præparasti, injuriam tibi inferre non cessant: quid unquam fieret, si ablato hoc fræno peccantium temeritati, eorum oculos clauderemus, ne adeo terribile spectaculum intuerentur? *Idem.*

Confessio integram obtinet peccatorũ omnium veniam. Potissimã bonæ, sanctæq; Cõfessionis utilitas hæc est, quod nobis obtinet veniam peccatorum, quę a nobis patrata fuerunt. Hac de re ambigendum non est, inquit S. Joan. ep. 1. c. 1. *si confiteamur peccata nostra, fidelis est Deus, & justus, ut remittat nobis peccata nostra.* Hoc igitur auditores magnum vobis est consolationis argumẽtum: licet ea omnia a vobis commissa fuissent scelera, quæ omnes simul reprobi potuerunt committere, Deus vobis illa dimittet, dũmodo illa sincere, & vera cum cõtritione confiteamini. Licet anima vestra picem ipsam nigredine superaret, fieret ipsa nive candidior, licet tenebricosissima nocte esset obscurior, fieret sole ipso nitidior; licet tãquam Dæmonem horribilis esset, fieret speciosa velut Angelus. O Deus! O prodigium! quinam posset exprimere admirabilem eam mutationem, quam in anima efficit bona confessio uno temporis momento vi verborum absolutionis? Ab imo infelicitatis ad summum felicitatis ascendit; de morte transit ad vitam, de Inferno in Cœlum: & hoc pacto qui servus erat Domini per peccatum, fit filius ejus per gratiam, &, ut verbo me expediam, peccator de abysso miseriæ, & maledictionis egressus in cumulum felicitatis, & benedictionis ingreditur. *Ex Auctore Anonymo.*

O sũmam Dei bonitatem, quæ in hoc Sacramẽto nosmetipsos scelerum nostrorum accusatores cõstituit? quęnã esset nobis cõfusio, si alios homines instituisset Deus actores adversus nos, quod in terræ hujus judiciis accidit; etsi voluisset alios produci coram Sacerdotibus testes pręter nos, uti in judiciis assolet, adversus nos testaturos. Sed J. C. nostram salutem quærit, non cõfusionem: ideoque non alios nobis dedit accusatores, nisi propriã conscĩetiam, ut si veniam minime consequeremur, de nobis metipsis tantũmodo cõquerẽdum esset, non autẽ de judicum sævitia, & odio accusatorum. *Auctor Anonymus.*

S. Chrysost. *hom. 5. in epist. ad Corinth.* quærit, undenã accidat, quod in confessionis tribunali abditissima scelera nostra confiteamur, atq; juxta confessionem hanc judicium nostrum instituatur? Non ita consueverũt mundi Judices; non enim judicant, neq; judicium ferunt de iis, de quibus omnino sibi persuasum non est. Sed Sãctus hic Doctor ait, longe alias nobis esse regulas, quam judicibus mundi; ipsi enim scelera inquirũtur, ut in scelestos animadvertant; nobis satis est, illos Ecclesiæ subjicere, a quo criminum suorum pœnitentiam agere jubentur. *P. Bourdalove sermone de confessione.*

Parcit Deus peccata sua confitentibus. Regius Propheta *Psal. 50.* prævertere cupiens divinã Justitiam in se irritatam, misericordiam illius deprecatur: *miserere mei Deus secũdum magnam misericordiam tuam.* Ita exclamat ille, & petit insignem hanc gratiam, & misericordiam, qua mũdetur, & abluatur, ita ut in ipso nullę peccatorũ sordes supersint: *amplius lava me ab iniquitate mea.* Quorsum istud? quia se peccasse confitetur, & sceleris sui gravitatem agnoscit: *quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Quodnã genus illationis hoc est: quia suum scelus agnoscit, vult a Deo sibi parci; hoccine justum est? Attamen sanctus ille Rex, ita loquitur: verum est, Domine, scelerum meorum confessionem satisfactionem esse levissimam; sed quoniam hæc tibi satis est, non aliam offero tibi, neque alia mihi superest via qua tecum redeam in gratiam: dimitte mihi peccata mea, *quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Idem.*

Cõfessio gratiarum fons est: *haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*, Isaiæ 12. Quid autem Dæmõ internecinus nostræ salutis inimicus? videt ille criminum cõfessionem purissimũ esse fõtem: in illum virus inspergit malo confessionis usu, quem suadet, vel illum exsiccat, prohibẽs ne cõfiteamur; & hac in re Holophernem imitatur, qui Bethuliam obsessurus omnes Israelitarum fõtes intercidit, ut siti eos enecaret. Ita dæmon hujus Sacramenti fontem nobis abscindit, unde J. C. Sanguis facit in animas nostras. Ciet in nobis confessionis nauseã, & nos ab eadem avertit: ait periculum adesse, ne eadem perperam utamur, & male utendi detrimentum ob oculos ponit: dicit nimis frequenter accedendum non esse: dicit, in illa magnam testandam esse reverentiam; at non inquit, optimum esse usum illius, ubi sit cum reverentia conjunctus. *Idem.*

Auxilia, quæ ex confessarii monitis percipere possumus. Præter gratiam, quæ Sacramento adhæret, quæ utiq; prodest, ne in peccatum relabamur; quod non obtinet potestatem confessarius in animas, quæ sese illi omnino credere decreverunt? Quid ille ab his non obtinet, ubi subjectæ ipsi fuerint: ad quid illas non cogit, dummodo saluti earum proficiat; quas cõsuetudines non infringit,

Auxilia, quæ ex confessario monitis percipere possumus.

quæ negotia non fecat, qua cura evellere non contendit ex eorum corde violentos affectus: Quot iræ motus non extinguit; quomodo illas in gratiã redire jubet cum iis, cum quibus vel inimicitias, vel simultates fovere cognoscit? Nonne animas efficit ab omni cupiditate vacuas? Nonne eas a fenore, & quovis iniquitatis genere divellit? Nonne bona male parta jubet restitui? Hoc parit confessarii prudentia &c. *Idem*.

Addendum est, Confessionis usum validum esse frænũ ad cõscientiam coercendam, eamq; in timore, & officio continendã, ita ut nemo alterius in peccatorũ sordibus volutetur, cũ cogitat pudorẽ, atq; laborẽ quem confitẽdo passurus erit. Ira cogitatio præter propter eosdem parit effectus, ac mors; ipsa enim memoriam excitat futurum, ut ad penitentiæ Tribunal appareat: æque, ac si corã Deo apparere deberet judicandus. Quid ultra dici potest? Cõfessionis usus animam a peccatis avertit, in infirmitate confirmat, ut fortissimarum tentationum vim impetumque sustineat: cum interim, qui jugum confessionis excutiunt, vel qui raro confitentur, in omne genus improbitatis labantur. *Idem*.

De necessitate semel saltẽ in anno confitendi.

Fidelium pleriq; confessionem respiciunt tãquam amarissimum poculum, quod medicus ægro exhibet, illud cum horrore inspicienti, & non sine difficultate ebibenti. Attamen hæc unica est medicina ad animam curandam, & conscientiam enormi, qua obruitur sarcina exonerandam. Satis putant, si semel quorannis ad pœnitentiæ tribunal accedant solummodo, ut Ecclesiæ præceptis obtemperent mentem illius non assecuti. Si enim illa semel tantum in ãno hoc pharmacum præcipit, non vult ideo favere peccatorum obdurationi, qui hac tolerantia abutentes unicum anni diem eligunt ad peccata sua detegenda, ceteros vero ad ea committenda reservant: sed e contra illa prohibere vult, ne diutiori dilatione magis indurentur. *Sermo manuscriptus*.

De confessionis sigillo.

Secretum suum tutius proculdubio latet in corde cõfessarii tui, quam in tuo: tibi enim integrum est de eo loqui, illi vero non item: tibi quodcumq; libuerit detegere fas est, sed nefas illi, qui confessionis sigillo hoc tantum teneat. Perdita mulier turpitudines suas enarrabit; jactabit funestum triumphorum suorum numerum, & ubi libido eam feret, abditissima etiam flagitia in vulgus proferet, at confessarii lingua vincta est. Immo debet ille etiam oblivisci eorum, quæ illi dixisti, & numquam reminisci; sæpe neq; oculos habet, ut te cognoscat, neque memoriam, ut peccata sibi detecta detineat ita, ut hæc illi aperire, idem sit ac nemini dicere. Hoc in sensu usurpari possunt illa Scripturæ verba: *secretorum scrutatores quasi non sint*, Isaiæ 40. constituit Deus Judices super populorum conscientiam; qui sunt tamquam Dii, vel potius, qui sunt, quasi non essent. *Idem*.

Jure quidem Regius Propheta, *Psal.* 31. beatos eos nuncupat, quorum peccata sunt abscondita: *beati, quorũ tecta sunt peccata*. Talia vero sunt ea, quæ fuerunt in confessione detecta: *numquam magis tecta, quam in confessione detecta*, quidam ait. Deus bis in idipsum non judicat. Igitur secretum suum abscondit, qui illum revelat, quia tunc anima penitens vere dicere potest: *secretum meum mihi*: certa sum, ubi illud aperui in confessione: antea verebar, ne manifestaretur: modo vero hujusmodi periculum abiit. Christiane infelix, qui scelus tuũ conatis abscondere, illud sacrilegiis tuis cooperire contendis; scias illud a tua conscientia fuisse visum, illud ab eadem cognosci: hanc illius testem esse, ac tandem aliquando locuturam, atque secretum tuum in faciem universæ terræ aperituram. Sed mali hujus evitandi ratio una est illud aperire, quin funestum hoc extremum præstoleris. Detegere peccatum suum in pœnitentiæ Sacramento, idem est ac illud de manu Justitiæ Divinæ divellere, a quo proculdubio fuisset manifestatum. Peccata, quæ revelamus, in æternum erunt abscondita, e contra vero quæ abscondimus, certissime revelabuntur: *nihil opertum, quod non reveletur*, Luc. 12. Non audes detegere peccata sua: abscondis illa Sacerdoti, qui silentium non temerandum servare tenetur, neq; times futurum, ut aliquando aperiantur ob oculos Angelorum, in faciem universæ terræ; neque vereris futurum, ut tunc temporis ea cooperiaris confusione, quam hodie levissimam evitare contendis? *Idem*.

Exigua satisfactio, quæ Deo fit pro peccatis.

Non possumus nobismetipsis austeritates imponere: e contra vero modicæ abstinensiæ, & pauca jejunia, quæ quæ nobis præcipit Ecclesia, adeo gravia sunt, ut semper nostra audiatur querela. Confessarii nos ita imbecillos inveniunt, ut leviusculis penitentiis opprimere vereantur. Tu vero Domine, ut huic defectui suppleas, sæpe penas justitiæ quæ pares immittis. Immittit ille ægritudines, bonorum jacturas, publicas, domesticasque afflictiones &c. *Auctor Anonymus*.

Peræ, atq; internæ mortificationes quas patimur, dolores, fastidia, domesticæ cruces, negotiorum adversitates, spiritus ambiguitates, & ariditates esse possunt peccatorum nostrorum satisfactio: quid enim interest, utrũ spiritus, an caro, cor, an corpus patiatur, dummodo hujusmodi mortificationes pœnitẽtiæ locum apud nos habeant? Affectus aliquis domitus, affectus, cui omnia auferuntur objecta, in quæ fertur, affectus coercitus, atque frænatus acceptissimum est Deo sacrificium, & conflato prorsum consensu Patres fatentur, Sacrificium hoc Deo magis placere, quam omnes mortificationes extrinsecas. *Joly prima propositione de Jubilæo*.

Conscientia generatim excutienda est, ut recta confessio fiat.

Peccata omnia confitenda sunt, & qui obliviscitur mortalium, quod minime insumpserit tempus necessarium ad conscientiam rite excutiendam, nullam efficit confessionem. Post vitam in otio, atq; impudicitia transactam, post plures menses in sceleribus anteactos, post impiorum societatem, post consuetudines criminosas, post diuturnam salutis suæ negligentiam, post sexcenta peccata cogitatione, verbo & opere perpetrata: post hæc omnia, inquam, conscientiæ suæ examini ante cõfessionem breve temporis intervallum relinquere, præcipiti festinatione sacrum tribunal adire, quin ferme scias, qua de re teipsum accuses, rerum inutilium farraginem evolvere, & ea præterire, quæ diligentius omnino sunt detegenda: hoccine est bonam confessionem perficere? Brevi hoc temporis spatio anteactam vitam omnem cogitatione repetere potes: omnia iniquitatis consilia obmurmurationes, scãdala, injustitias, ultiones, quas vel meditatus tantum es, vel etiam executus: injurias proximo illatas vel in bonis, vel in existimatione; negligẽtiam, qua munere tuo fũctus es? Talis nihilominus sunt plurimorum confessiones, qui post multos menses, & nonnũquã etiam post annos integros nesciunt quid dicant confessario, licet scelerum suorum numerus numerum capillorum excedat. *Dictionarium Morale de Indulgentiis*.

Confessio, ut rite fiat, has habere debet qualitates. Brevis esse debet sine verborum, inutiliumq; rerum ambagibus, ubi sæpius alieni, quam proprii ostẽduntur defectus, qua in re malum facis bonum facere existimans. Aperte, distincteque explicanda sunt species, numerus, circumstantiæ peccatorum ea insigniter aggravantium; rationes, propter quas peccatũ fuit, & ipse etiam habitus peccati. Si enim confessio est manifestatio secreti morbi, vel absconditi vulneris, quomodonam confessarius, qui idẽ & medicus est, & Judex, huic morbo, & vulneri mederi poterit, nisi mali causa cognoverit? Simplex igitur esse debet sine exageratione & sine excusationibus, modesta esse debet, iisque concepta vocabulis, quæ pudorem non lædant, tunc etiam cum tenemur ea aperire scelera, quæ hanc virtutem læserunt. Humilis esse debet, conjuncta spiritu contritionis, qui in anima peccatoris cõfusionẽ pariat, sanctamq; tristitiam, ubi hinc peccata sua, inde læsi Dei bonitatem adspexerit. *Auctor Anonymus*.

De examine, quod confessionem præcedere debet.

Pœnitens in penitentiæ Tribunali non rei solum, verum etiam testis, atq; auctoris personã in seipsum agit. Necesse igitur est, ut ea habeatur factorũ cognitio, quæ in hoc judicio requiritur: peccator diligẽti examine excutiat conscientiam suam, suas cogitationes, verba, & actiones inquirat, ut peccatorum suorum numerum agnoscat, eorumq; circũstantias, & qualitates distinguat, easdem intra se primum detestaturus, mox vero in confessiones declaraturus. Ad hoc autẽ humiliter imploret, opus est, celeste auxilium, & lumen; divinam adoret majestatem, coram Judice suo fateatur se miserum esse peccatorem, qui licet iniquitatibus diffluat, eas tamen citra divinæ gratiæ subsidium nequit cognoscere. Deum obtestetur, oportet, ut opus hoc diligat, atque perficiat mentem illustrat ad peccatorum numerum, gravitatemque cognoscendam, & cordi veram immittat patratorum scelerum penitentiam. *P. Gezon*; *Libro cui titulus usus Sacramenti pœnitentiæ*.

JESUS

JESUS CHRISTUS obligationem instituens peccata confitendi confessario videtur procurare voluisse pœnitenti dulcedinem quamdam, atq; solatium. Bona fide rem, uti est, fateamur; cum sincera est pœnitentia, dolorque verus, nonne verum est in peccati confessione nullum sentiri dolorem? Vos omnes testor, quos Dominus aliquando veræ contritionis cuspide tetigit. Tunc profecto penitens obrutus afflictione sedulo quærit, cui illam communicet: secretum suum ultra retinere non potest, se infirmatum cognovit sub ea sarcina, quæ gravis effecta est, eo quod neminem habet, a quo sublevetur: nihil aliud quæritur, quam consolator in cujus sinum proprius dolor effundatur. Eos profecto nactus sum, quibus non aliud solatium erat, quam confessario eos communicare sensus, quos divina favente gratia conceperant. Quonam gaudio ad pedes meos provolvebantur sese in lacrymas effusuri! Quam suave ipsis erat hanc vocem consolationis refertissimam audire: peccata vestra vobis dimissa sunt; ite, incipite ea pace frui, quam peccatum vobis abstulerat! Libere fateamur; cum nimiæ severitatis, vel injustitiæ insimulamus necessitatem confitendi peccata; tunc etiam, cum hoc facere repugnamus: plerumque peccati dolor superficialis est, & levis detestatio. *Sermo manuscriptus Patris Catrou.*

Dissimulatio, aliiq; defectus confessionem sacrilegam efficientes. Si in ipso etiam sanctissimo pœnitentiæ tribunali me ipsum decipio, si mecum utor dissimulatione, si clam cum affectionibus meis conjurationem ineo, si contra Deum mea abutor fragilitate, si peccata mea, prout mihi placuerit, vel imminuo, vel contego, illis quidem rectæ intentionis speciem super inducens, his vero infelicissimæ necessitatis prætextum appingens; si semper mihi æquissimum judicium fero, si in omni dubitatione, quæ ex injustitiis a me patratis suboritur, & quę secum onerosas trahit obligationes, in omnibus argumentationibus meis mihi faveo, ita ut quamcumque injuriam, ac detrimentum a me proximus acceperit, secundum principia mea numquam illatum damnum reparare tenear: denique, si ne sedulo meam conscientiam excutiam, & diligenter inquiram, (quod quidem tumultum molestum, sed necessarium afferret) satis esse puto pręcipiti festinatione anteactum vitę tempus percurrere, atque absit verbo invidia, conscientiæ meæ difficultatibus stuporem potius, quam lucem afferre; si hoc pacto ad confessionem accedo, næ hæc quidem pęnitentia chymerica est, atq; a Deo reprobata. Quorsum? quia non est Dei judicio conformis: Deo, & mihi duo sunt pondera, diversæque mensuræ; & hoc Scriptura iniquitatem, & abominationem appellat. *P. Bourdalove in veris sermonibus suis. Tomo 1. de pœnitentiæ severitate.*

Pęnitentiæ tribunal, ubi Sacramenti hujus Ministri præsident, quodam in sensu tribunal est misericordiæ, sed misericordiæ Dei, non illorum, nec nostræ; illorum vero multo minus, quam nostræ. Si enim ob zeli defectum, eorum se se immiscuerit misericordia, vel si per spiritus cæcitatem, nostram intrudere fuerimus conati (væ mihi, iterum dico, nisi hac de re vos non admonebam) ex hoc tribunali Divinæ Misericordiæ ad tribunal justitię, sed justitiæ sine misericordia, sumus rapiendi. Hoc illud fundamentum est, cui debetis inniti, fundamentum super quo primi fideles disciplinæ, ab ipsis servare, severitatem constituebant: *Apud nos*, ajebant illi Tertulliano teste, *districte judicatur, tamquam apud certos de divino judicio. Idem.*

In Pœnitentiæ tribunali, quamvis sanctissimum sit, quot nam committuntur abusus? Quanam felicitate nonnumquam indegnissimi, ac pertinacissimi peccatores absolvuntur? Quænam fit personarum distinctio? quanam indulgentia confessarii abutuntur, ut eorum ingenio se accommodent? Olim ibi agebatur cum summa disciplinæ severitate, quæ sūptibus peccatoris honorem Deo deferebat; hodie vero diceres, omnem confessariorum artem in hoc esse positam, ut peccatoribus gratificentur sumptibus Dei. Prout crevit iniquitas, mitior facta est pœnitentia. Si respexerimus prima illa sęcula, quibus illa maxime vigebat, intelligemus nunc infelici præscriptione non aliud esse, quam inanis umbra ejus, quod fuit. Vix supersunt vestigia venerabiliū canonum, qui pro peccatis hodierna die vulgatissimis annos integros severissimarum satisfactionum præcipiebant. Attamen Deus mutatus non est, & jura illius æterna, atq; immutabilia semper vigebunt. Verum non aliis nisi nobis metipsis hanc pœnitētiæ relaxationem imputemus. Nos ipsi, auditores, non sine dolore fatemur, nos ipsi per cordis nostri duritiam vim quodammodo facimus JESU CHRISTI Ministris, ut pro nobis in sancto tribunal ea utantur indulgentia, de qua nos ipsi potius, quam illi rationem sumus reddituri, & cujus exitus tandem noster erit interitus. Nos artibus nostris viam invenimus, eorum zelum enervandi ipsorumque etiam corrumpendi fidelitatem. *Idem in secundo sermone de Judicio.*

Confessio sine peccatorum dolore sacrilega. Peccator, qui ad pœnitentiæ tribunal accedit cum inani dolore, hic proculdubio non habet æquā sui sceleris ideam. Sacrilegium, quod ille jamjam admissurus est, satis horroris incuteret, ad illum deterrendum, si qua in ipso pietatis scintilla, & conscientiæ sensus superesset; sed obiter tantum, & confuse suam impietatē considerat. Ratio quædam officit; metus, ne sibi universalem Religionis contemptum debeat exprobrare; terror judiciorum Dei, quem nondum valuit suffocare, aliæque id genus rationes non permittunt, ut prorsus ab Aris abstineat. Offert sese Sacerdoti frigidam peccatorum suorum narrationem recitaturus, eiq; surrepturus absolutionem, quā prænoscit, nihil de moribus suis esse immutaturam. Neq; minus est nocens, eo quod non satis diligēter cordis sui latebras scrutatus fuerit; ejus vero incuria in re tanti momenti illud adhuc efficit nocētiorem. Potestne aliquis, quin enorme facinus animo sibi proponat, sese periculo objicere per sūmum nefas abutendi Sanguine J. C.? Sacramenti sanctitas, quam polluit; Dei misericordia, quā in ludibrium vertit: pharmacum morborum suorum, cui virus inspergit: spes salutis, quam sibi præcludit, illum minime afficiunt, non secus ac sacrilegii horror illum non movet. Ad confessarium accedit, se ipsum accusat, recipit absolutionem, ac abit & de se, & de confessario contentus: verum in tanto scelere nihil non scelestissimum est. *Liber cui titulus; Remarques sur divers sujets de Religion, & de Morale tomo 3.*

Sæpe eos quærimus confessarios, qui per indignam imbecillitatem dissimulant veritatem, & ad eorum pedes provoluti gravissimum iniquitatum nostrarū pondus abjicimus; illis dubitationes nostras proponimus, sperantes eos nobis fore indulgentiores, quam qui ab illis veluti nimium severi redarguuntur. Quæruntur ergo undiq; qui ad æquitatem, & lenitatem proniores dicūtur: nemo enim dicere auderet imbecilliores, ignavioresque; sciscitamur, utrum mundum norint: utrum nobilitatis, munerum, ætatis, sexus discrimē intelligāt; utrum pauperem a divite, senem a juvene, publicū hominem a privato distinguant; utrum sciant, jejunium, orationem, recessum, mortificationem sui ipsius abnegationem mundiq; contemptum cęnobitis tantummodo, & Eremitis præscribi. Contremiscimus ad eorum tribunal accedentes, licet tuti simus. Eos quærimus, qui mitiores existimantur, de peccatis vero, quæ ad eorum pedes proferimus, plus minusve dicimus, prout nobis confessarium indulgere cognoscimus; & criminosa ministri imbecillitas, omnem scelerum nostrorum enormitatem celantis, non sinit, ut parem sceleribus nostris pœnitentiam agamus. Hoc illud est, quod populus quærit. *P. de la Rue serm. pro Passionis Domin.*

Deo satis est attritio cū sacramento. Cum patrati facinoris dolor essentialem Sacramēti Pœnitentiæ partem constituat: quamvis contritio perfectior sit dolor, Deo tamen attritio satis est, dummodo vera sit, ac nos vere pœniteat læsisse Deum, & non ultra nos peccaturos esse polliceamur. Numquid Christiano difficile est similem peccati sui ob causam hanc dolorem concipere? Ad hæc non requiritur, ut dolor sensibilis sit: sufficit enim eum in anima permanere. Numquid igitur difficile est Christiano in Ecclesia viventi, ubi tot habet causas, quæ hunc dolorem parere possunt, tot rationes, quæ illum persuadent; ubi, si jacturæ eum movent, tot objecta intuetur sibi peccatum suum exprobrantia, si timori est obnoxius, fides illi infernum aperit, quem meritus est, & Paradisum, quem amittere potuit? Verum numquid necessarium non est diuturnas agere pęnitentias, antequam abso-

absolutio recipiatur? Hujusmodi dispositiones necessariæ non sunt, atque satis est veram habere criminum suorum pœnitentiam cum Confessionis Sacramento conjunctam, ut peccatorum venia obtineatur, & ut cum Deo redeatur in gratiam; verumtamen necesse est, austeritatibus, jejuniis, mortificationibus affligi, ut satisfiat juri, quod sibi divina justitia reservavit in hac vita temporalibus pœnis ea puniendi scelera, quorum culpa deleta est, ad peccatorum reliquias auferendas. Væ nobis si culpabili negligentia hæc omittimus media, quæ Deo quidem gloriosa sunt, nobis vero salutaria. Hoc Antonios, & Hilariones in deserta coegit; hoc Hieronymis silices suppeditavit, quibus pectus suum tunderent; sed hoc illud est, cui saltem ex parte satisfit per injunctas confessario penitentias, & voluntarias penas, quas sibi metipsi penitens imponit; hoc illud, cui supplent indulgentiæ, quæ ex Ecclesiæ thesauris, & copiosissimis Domini satisfactionibus hauriunt, unde justitiæ Dei satisfaciant pro temporalibus penis, quas peccatis meriti fuimus, quorum nondum integram egimus pœnitentiam. *Biroat in Sermonibus sejunctis in aliquot anni Dominicas.*

Si primus conversionis gradus, & unica ratio ad Deum redeundi, est cordis immutatio, seu per veram contritionem absq; Sacramento, seu per attritionem cum Sacramento; certum est, oportere, ut os partem habeat in hac hominis regeneratione: ita S. Chrysost. post Apostolum ait, quemadmodum opus est corde credere, & amare, ut justificemur, ita opus esse, os aperire ad illius flagitia confitenda, & patefacienda: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Verus penitens imitari debet Filium prodigum, qui agnoscens scelus suum, ac videns se paratum esse ad illud confitendum, ejusque veniam poscenda, clamabat: *Ibo ad Patrem meum!* Revertar ad illum, & ingenue, ac sincere dicam illi quidquid contra ipsum feci; omnes illi exponam ingratitudinis, atque infidelitatis meæ circumstantias, eique cum cordis dolore dicam: *Pater, peccavi in Cœlum, & coram te.* Nulla utar arte ad tegenda, dissimulanda, vel excusanda peccata mea: ea fatebor ingenue: *Pater peccavi in Cœlum, & coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus. Ex Manuscripto Sermone.*

Confessio pluribus inutilis, eo quod male confiteantur.

Undenam proficiscitur in tot peccatoribus divini hujus pharmaci inutilitas? quare toties sine fructu ad hoc Sacramentum, olim adeo efficax, accedunt? Numquid ob temporum differentiam aliquid de illius virtute imminutum est? An Primitiæ Sanguinis JESU CHRISTI erant potentiores, quam modo sint? Divinæ Misericordiæ thesauri minus hodie patent, quam in ipsis Fidei incunabulis? An vero de Divina Misericordia illud ipsum, quod de rebus humanis dicendum est, quæ initio quidem perfectiores sunt, & annorum lapsu sensim atteruntur? Undenam ergo profectum est, quod numquam antea tot visi sunt peccatores ad sacra Tribunalia confluere, & numquam pauciores veri penitentes fuere? Undenam eo tempore, quo corruptio sacramentum hoc adeo necessarium effecit, quo Ministrorum connivenvia, & indulgentia Ecclesiæ illud adeo facile præbuerunt, parum abest, quominus prorsus inutiliter ad illud penitentes accedant? Ratio in promptu est, quia sine necessariis dispositionibus accedunt, quia non uti opus est, confitentur, quia quod proposuerunt, non explent, neq; ea exequuntur, quæ dixerunt. *Desumptum ex Manuscripto Sermone.*

De defectu præparationis in confessione.

Sufficientis examinis defectus est defectus præparationis. Quomodonam putas adeo exiguum temporis spatium satis esse posse ad recte excutiendam conscientiam, quam numquam bene explorasti, cujus cognoscendæ curam numquam suscepisti? Numquid adeo levi negotio deprehendi possunt cordis desideria, quorum principium corruptum est? Quomodo cognoscere potest, tot dolos, tot conatus, tot nefaria consilia, quibus occasio potius defuit, quam desiderium? Quomodo percipere vis omnes malas cogitationes, quæ momento aufugiunt, injusta desideria, quę eodem ferme tẽpore evanescunt: Ita in pœnitẽtiæ tribunali videmus cæcos, qui se ipsos non norunt, ignaros, qui nesciunt, quid dicãt; audimus prolixas narrationes, & incompositam sexcentarum rerum saturam, quæ sæpe ad peccatum, quod aperiendum est, minime referuntur. *Idem.*

Dispositiones ad hoc Sacramentum afferendæ.

Quænam sunt dispositiones illæ, quibus ad pœnitentiæ Sacramentum accedis? Venisne ad hoc tribunal ut ibi tuos affectus relinquas, ut eam abjicias alacritatem, qua ad voluptates festinas? Accedisne eo dolore, qui conterat cor, efficiatq; ut oderis, quod tantopere amasti, & super omnia diligas, quod hactenus per summum nefas odisti? Ut verbo me expediam, inde ne discedis in oculis Dei justificatus, & absolutus, vel semper confessus, numquam vero emendatus? Hinc fit, quod ille ipse dies, qui Angelos lætitia ob tuam conversionem affecerat, eosdem mœrore ob tuam rebellionem conficiat. *Idem.*

Peccati odium, & horror.

Quotusquisq; inter hodiernos pœnitentes occurrit, qui scelera sua, eorumq; causas vere detestetur, & oderit? Nonne post confessionem, fucatamq; penitentiam eadem retinent studia, eumdem libidinis amorem, iisdemq; versantur in occasionibus, quę scelerum suorum causa fuere? Nonne rebus in iisdem suas cogitationes nihilo remissius impendunt? Ex illis non exigitur quidem sensibilis dolor, qui in nostra potestate non est; sed ille tantum dolor, quem concipiat voluntas, qui sane pendet a nobis. Nonne post exteriores penitentiæ suæ ceremonias illico redeunt ad illud vitæ genus, quod detestati fuisse videbantur? Quodnam contritionis genus hoc est? hoccine est, sancto inflammari odio adversus peccatum? hoccine, sincero dolore affectum esse, qui alios quoscumque dolores, cujus homo capax est, prorsus excedat? hoccine, odisse, atq; detestari peccatum magis quam pœnas omnes, quæ in hac vita nobis possunt accidere? hoccine propositum est omnia ferendi, & quamcumque jacturam subeundi potiusquam ad vomitum revertendi? Si hujus vitæ homines detrimentum aliquod passi sunt, si aliqua sibi inflicta fuerit contumelia, non ne statim exardescunt, & in iras erumpunt, ultionem anhelantes, numquam leniendi erga nos, quos doloris sui causam fuisse arbitrantur? Per peccatum jacturam fecere amicitiæ Dei, jus ad illius hæreditatem amisere, & siccis oculis ne unam quidem effundunt lacrymulam; æque pacati, atq; tranquilli, ac si nihil molestum sibi contigisset? hanc ego penitentiã veram, hanc sinceram putem? *P. Gegou, libro cui titulus, Usus Sacramenti pœnitentiæ.*

Duo extrema in examine conscientiæ evitanda.

Quamquam incuria, & negligentia vulgatissimus sit, & perniciosissimus defectus, qui in discussione conscientiæ, & peccatorum, quæ confiteri oportet, examine occurrat; sæpe tamen hac etiam in re in prorsus oppositam partem peccatur. Quotidie videntur animæ adeo scrupulis agitatæ, ut examini suo nequeant acquiescere; ratæ aliquid semper sibi effugisse; & hoc metu exanimatæ non cessant, se ipsas vexare, & ut ita dicam, suam torquere memoriam. Hæc magna profecto illusio est, & periculosus Dæmonis laqueus. Quid enim inde? alteri cuipiam rei vacare non possunt, illud prætereunt, quod in confessione maxime necessarium est, considerationem videlicet gravitatis peccatorum suorum, eorumdem dolorem, & pœnitentiam, & studium se se corrigendi. Neq; meditationi vacant, neq; sacrorum librorum lectioni, nec alii cuipiam exercitationi: totæ in hoc sunt, ut sæpius memoria repetant crimina, quorum perniciosissimum est hæc turba, quæ illas peccatorum suorum dolorem fovere non sinit. *Idem.*

Si peccatorum remissionem, quæ per penitentiam obtinetur, nulla comitaretur pena; nulla subsequeretur satisfactio; si absolutiones omnes totidem essent plenariæ Indulgentiæ; confessionis sacramentum nullatenus peccatorem ab iis peccatis divelleret, quæ detestatus fuisse videtur. Quorum istud? quia nihil aptius est ad hunc gignendum effectum, quam timor supplicii peccatum subsequentis. Ita a pœnitentia penam sejunge; affectibus omnibus laxas habenas, atque destruis pœnitentiam, quæ ut vera sit, antidotum esse debet, ne iterum in scelus ruatur. Hæc ex S. Chrysostomi sententia potissima ratio est, propter quam Deus aliquas semper peccati penas deposcit, tunc etiam, postquam nocentibus culpam remisit. *Idem.*

Concilia, atque Doctores unanimi consensu tradunt opera satisfactoria severissima esse debere, & peccatis paria; alioquin insigni peccatori sperandum non

non esse futurum, ut ad perfectam conversionem umquam perveniat; eos vero penitentiam destruere, qui respuunt penas, & austeritates peccatorum suorum numero, & magnitudini pares. Nihil prodest, S. Gregorius Magnus inquit, peccata sua confiteri, nisi confessio legitima peccati punitione excipiatur; neque peccatorem vere conversum existimandum esse, qui verbo sua crimina confitens non cogitat afflictionibus, & austeritatibus scelerum suorum dignis omnes peccati reliquias delere, & abradere; *Cum digna afflictionis austeritate*, Sanctus ille Pontifex inquit. Dei Filius olim arbori maledixit, quæ virentibus quidem frondibus erat ornata, sed nullos dederat fructus. Similiter non recipit Deus speciosos illos penitentiæ apparatus, qui non aliud sunt, quam salutaris hujus plantæ frondes: fructus requirit, videlicet mortificationes, austeritates, molestas pœnitentiæ exercitationes, & eas, quæ hac virtute sint dignæ, nempe pœnitentiæ sceleribus pares: *facite fructus dignos pœnitentiæ*. Non enim unum & idem putandum est, Sanctus hic Doctor concludit, & inquinatissima omnium scelerum genere nefarii hominis vita, & lapsus illius, cujus crimina non adeo gravia fuere; neque idem dicendum de eo, qui levia tantum, & eo qui enormia scelera perpetravit. Quivis amplecti debet penitentiam suis sceleribus dignam, & qui graviora commisit, austerioris, rigidiorisque vitæ severiores exercitationes suscipiat: *Facite fructus dignos pœnitentiæ. Idem.*

De confessariis leves pœnitentias imponentibus, & de penitentibus leviores penitentias sepe recusantibus.

Væ illis, Propheta exclamat, qui consuunt pulvillos sub cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite ad capiendas animas. Et sane nonne hoc sincere est, ut intereant per dissimulationem, atque indulgentiam animæ a Deo nobis commissæ, & de quarum salute rationem sumus reddituri? Hoc non est earum incolumitati studere, sed eas perdere, ut loquitur Clerus Romanus ad S. Cyprianum scribens. Sed si ignavi hi Confessarii nocentes sunt, nocentiores profecto sunt delicati pœnitentes qui adeo leves, atque sceleribus suis adeo impares impositas sibi pœnitentias explere negligunt; qui injuncta sibi jejunia, eleemosynas, exiguasque preces minime adimplent, qui cum confessario disputant, & recipere renuunt minimas quasvis mortificationes, quasi eamdem vitam agentes, iisdemque fruentes voluptatibus, quæ per se criminosæ non sunt; quasi honestiora hujus mundi solatia inquirentes, veteribus animæ suæ morbis mederi possent, hoc etiam posito, quod ibi recentibus pagis minime sauciarentur. Igitur, o Fideles, in tanti momenti negotio ne nosmetipsos fallamus. Tot scelerum rei sumus; vita nostra adeo flagitiosa est! pœnitentia igitur est agenda, vel in æternum pereundum. Quid quotidie non conamur, ut aliquem febris accessum evitemus? Jejunamus, incisionem venarum perferimus, hominum consuetudine, & mundi solatiis caremus; at ad iræ divinæ evertendos effectus, ad misericordiam omnipotentis flectendam, leves quasdam mortificationes renuimus, e salutari penitentiæ nosmet subjicere detrectamus. *Idem.*

Quid porro cogitas de his anniversariis confessionibus, quas Paschatis tempore magis propter humanas rationes, quam ut Religioni pareas, soles efficere? De his confessionibus, quas adeo præcipiti festinatione, adeo incurioso examine, levique dolore facis? De his confessionibus, quas habes apud rudes, faciles, infirmosque confessarios, qui coram te contremiscunt pro Tribunali, ubi judices tui esse deberent; & qui in multis, in quibus tibi adversari deberent, permittunt, quidquid tibi placuerit? De his confessionibus post quas nulla unquam in moribus tuis visa est immutatio; post quas nullam earum quas facere tenebaris, reparationem fecisti? *P. le Valois. Epistola nona de Recessu.*

Non desunt homines adeo cæci, qui gravissima scelera sua minime norunt, eaque non confitentur. Non desunt mulieres adversus viros suos, atque familiam ferocissimæ, in filiorum educatione negligentes, audaces cum de proximis occurrit sermo, inhumanæ cum de sublevandis pauperum egestatibus agitur, quæ numquam fere in confessionibus suis se ipsas accusant nisi de distractione mentis in orationibus, deque inutilibus verbis. De his melius mereri non possumus, nisi opem ferendo, ut tandem suam abjiciant cæcitatem, suum munus agnoscant, & ad id crebro animum advertant. *De Sancta Martha. Tomo 1. Tractatuum Asceticorum.*

Spes, quæ concipere debemus ad pœnitentiæ Sacramentū accedētes

O Domine, Thronum gratiæ in Ecclesia tua statuisti, & affirmas illum pro peccatoribus a te positum esse; eo lumine, quod in mentem meam dignaris infundere, ac sancto confidentiæ motu, quem excitas in corde meo, hoc mihi aperis; per os Sacerdotum, ac Ministrorum tuorum, nec non per secretas inspirationes tuas ad illum me accersis; efficis, ut concipiam voluntatem ad eum accedendi, mihi promittens futurum ut dulcedinem, & tuam bonitatem experiar. Post hæc cur minime sperem, te opus gratiæ tuæ absoluturum, & postquam me a morte eripueris, recentem vitam mihi collaturum, ut in æternum celebrem misericordias tuas, ut loquitur Propheta? Ita non verebor te ipsum alloqui. Ejusdem Prophetæ penitentis vocibus, *Psal.* 50. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam & secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Averte faciem tuam a peccatis meis; & omnes iniquitates meas dele. Ne projicias me a facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas a me. *Liber, cui titulus: Colloquia Joannis Abbatis, & Eusebii Presbyteri.*

Animarum directio sanctissimum est, præstantissimumque officium. Verum caretne periculo? Zelus semperne purus est? semperne charitatis agitur motu? Quamquam difficile, & periculosæ plenum aleæ sit sacrum hoc ministerium, tamen si ad illud vos Dominus evocavit, gratia illius vobis opera feret, ut cum dignitate, ac fructu tanto munere perfungamini at si ex eorum non estis numero, quos elegit Deus pro salute Israel: *Ipsi autem non erant de semine virorum illorum per quos facta est salus in Israel*, 1. Machab. 5. cur sine vocatione, & missione adeo formidabile ministerium vobis vindicatis? Animæ morbi scitum, prudentemque Medicum postulant; in quo adsit ingenium, studium, & pietas. Nimia severitas æque metuenda est, ac indulgentia criminosa; illa exasperat sæpe vulnera: hæc illa auget & nutrit. Sacrum Tribunal ascendere non alia ope suffultum, quam propriæ mentis cognitione, non alio lumine, quam naturæ, neque mali pertractandi naturam, neque judicarum causarum varietatem cognoscere, nonne hoc objicere est periculo salutem eorum, qui tractantur, vel judicantur? nonne hoc est propriam salutem in discrimen adducere? Nullum est in Ecclesia ministerium, quod majorem virtutem, vigilantiam, attentionem exposcat. *P. Croiset 2. tomo Considerat.*

Quid requiritur ut bona fiat generalis confessio.

Si sincere converti cupimus, hæc necessario præstare debemus. Sancta correpti impatientia per Pœnitentiæ Sacramentum nostra eluendi, delendiq; facinora, nihil prætermittere debemus eorum, quæ in nostra sunt potestate, ut patratorum scelerum perfectam cognitionem assequamur: primos etiam teneriorís pueritiæ repetere debemus annos, ac rationem nobis metipsis reddere de minimis cordis nostri evagationibus, & non modicum tempus impendere in conscientiæ nostræ latebris excutiendis. Deteximus ne diligentissimo examine ea scelera, quæ nobis erunt abscondita, dissimulata, probataque tempore tenebrarum nostrarum? Quærendus est unctus Domini, & ad genua illius provoluti omnes infirmitates nostras illi aperire debemus. Quot penæ, quot tumultus, quot inquietudines, quot metus antequam huc usque procedamus? Quo magis effoditur, eo magis terret abyssus; ubi nos demersos videmus: quo magis dissipantur nubes, quas cæcus affectus animæ nostræ offuderat, eo magis intelligitur, quam prope interitum eramus; quo magis abditi conscientiæ sinus deteguntur, eo magis detectarum infidelitatum pondus agnoscitur. At prolixa, diligentique enarratione singula crimina ea in lucem, quæ requirebatur, attulimus, illa con-

confessi sumus; eorum veniam, & remissionem assecuti? ne credamus nos ideo exoneratos gravi sarcina, qua opprimebamur: non enim ita nobis agendum est, quasi numquam peccato fuissemus obnoxii; quippe cogitare debemus, Deum aliquid ultra a nobis expetere, videlicet ut severa pœnitentia justitiæ suæ satisfaciamus. *Desumptum ex MS. Sermone P. Stephani Chamillard.*

CONFIDENTIA IN DEUM.

MONITUM.

Onfidentia in Deum peculiari sermoni argumentum potest suppeditare, licet sæpe cum aliis commisceatur argumentis, quæ nos ad hanc virtutem adducunt, & quibus hic propositus finis est, ut eam in cordibus nostris accendant. Id genus sunt Misericordia Dei, ubi agitur de scelerum nostrorum venia impetranda, & gratiis ad salutem nostram necessariis consequendis: & Dei Providentia in temporalibus necessitatibus, ac vitæ nostræ indigentiis. De utraque sigillatim suo loco agendum est: hic vero agimus de confidentia generatim, quatenus peculiariter spectat ad vitæ hujus necessitates, qua in re homines plerumque deficiunt.

In scripturis sæpe de hac in Deum confidentia eo in sensu, in quo illam accipimus, accidit sermo præsertim vero Davidici Psalmi pulcherrimis hujus argumenti sententiis ita referti sunt, ut copia nequeat deesse concioni, quæ pathetica sit, & solatium simul afferat, & documentum.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum hujus argumenti Systemata.

I.

Res propositiones sermonis partitionem efficient. Prima est, nihil æquius, & justius esse, quam omnem in Deo spem collocare; Altera, nihil Deo gloriosius, nihil illi antiquius, nihilque ab eo majori cum sollicitudine quæri, quam hanc confidentiam; Tertia, nihil generoso corde dignius, quam omnino se se illi committere.

Pro prima propositione, facillimum est ostendere nihil æquius, & justius esse, quam in Deo fiduciam omnem statuere. Vivere enim minime possumus, quin in aliquo confidamus; cui nam se se fidere debet filius, nisi Patri, ei vero Patri, a quo unice amatur, qui titulum hunc tali ambitione sibi vindicat, ut alteri communicari non ferat: & qui in supremo gradu omnes optimi parentis qualitates obtinet, amorem, patriam veram, summamque benevolentiam; patri denique maximam habenti earum rerum sollicitudinem, quæ nos ipsos respiciunt? 2. Cuinam potiori jure se se credat amicus, nisi amico, cujus fidem sexcentis in occasionibus expertus est, qui semper fidem præstitit, qui de ipso semper meritus est per quam bene? Obæratus, cuinam æquius sese committat, quam vadi suo, qui pro ipso omnia bona sua sponsioni subjecit? Cui denique melius fidere creatura potest, quam creatori, qui eidem esse dedit, qui illam tutatus est, & pro ea nihil intentatum reliquit? Deus hos omnes, aliosque quamplurimos complectitur titulos, qui nobis ansam tribuunt, ut fidenter in omnibus necessitatibus nostris ad eum confugiamus.

Pro altera. Nihil Deo gloriosius; ita enim supremum illius dominium, nostramque ab eo dependentiam profitemur. Ideo S. Basilius de confidentia hac tamquam de sacrificio loquitur, & probat in alio, præter Deum, confidentiam constitui non posse, quin huic supremus etiam deferatur cultus, in se continens sacrificium; cui sententiæ edidere possumus, quemadmodum per sacrificium solemniter profitemur Deum esse Dominum nostrum; ita per confidentiam similem nos eidem cultum deferre: hoc est fidelitatis juramentum, quo nos ab illo uno pendere promittimus. Quis autem non videt, hoc juramento, & sacrificio a nobis Deo honorem præstari? Præterquam quod nihil Deum magis honorat, quam sublimes conceptus, quos de illo, illiusque bonitate, sapientia, & fidelitate fovemus; neque melius conceptus hos testari possumus, quam omnem fiduciam nostram in eo constituentes, & penitus nosmet illius providentiæ tradentes.

Pro tertia propositione, nihil videlicet magnanimo, & generoso corde esse dignius quam omnem spem sine ulla exceptione in Deo collocare; quid hoc verius? Quomodonam sine præstantissima virtute nosmet supra sensus, & omnia creata attollere, ut unice Deo adhærere, & ab illo tantummodo pendere possemus? non ne constantia major humana requiritur, ne omnibus vitæ hujus periculis concutiamur, ut contra omnia infortunia alacriter obsistamus, ac demum ut contra spem quamcumque speremus? Quemadmodum spiritus terrena omnia contemnit, ubi eorum inconstantiam, & fragilitatem cognoscit, in cor Deum unum metuens & in eumdem unice confidens, provocat quidquid in terris est, utrum sibi detrimentum valeant adferre. En quid martyrum constantiam, animæque magnæ robur sustinuit, & quod Regius Propheta tot in locis aperuit. II.

Pro concionis argumento desumi possunt præcipuæ rationes, quæ nos impellunt, ut in Deo fiduciam omnem constituamus.

Prima est illius bonitas, & amor, quo nos complectitur, quo actus de infensissimis etiam hostibus suis, ingratis, infidelibus, qui nihil ab eodem expectant, qui immo beneficiis ipsius ad inferendam eidem injuriam abutuntur, bene meretur. Quam igitur in eum confidentiam habere illos decet, qui eidem inserviunt, & qui in necessitatibus suis ab ipso unice auxilium expectant.

Altera est promissionum ejus fidelitas. In omnibus scripturæ paginis nobis se opem allaturum spopondit; verbo etiam jusjurandum adjecit, ut, quemadmodum inquit Apostolus, confidentia nostra inconcussa maneret, duobus adeo solidis fundamentis innixa.

Tertia est nostrum testimonium, toties enim illius auxilium sumus experti iis in occasionibus, ubi nulla spes videbatur adesse, & in quibus de nobis actum proculdubio fuisset, nisi nobis fuisset opitulatus. Cum igitur hoc nos ipsi fateri debeamus, cur, ubi adest occasio, vel in quotidianis etiam necessitatibus in eo confidentiam minime collocamus. III.

Qualitates, vel conditiones, quas confidentia in Deum debet habere.

1. Integra esse debet, & sine ulla exceptione: hoc est in Deo omnibus in rebus confidendum est: non enim desunt, qui in iis, quæ ad animæ salutem pertinent, in Dei bonitate, nimis etiam sæpe, confidunt; at illis deficit confidentia in temporalibus, vitæq; hujus

jus necessitatibus. Divisio hæc Deo quidem contumeliosa est, & homine Christiano indigna.

2. Prompta esse debet; hoc est, non expectandum, donec ultimum periculum addit, ut tunc ad Deum confugiamus, postquam cætera inutilia experti fuerimus: quod plerumque accidit non paucis, qui tunc tandem Deum votis fatigant, cum nullam aliunde spem sibi occurrere vident, qui ad illum ante omnia confugere debent.

3. Constans esse debeo, & inconcussa; ita ut obices, & difficultates quæcumque minime deterreant; neque animos despondeamus, ubi statim e sententia rem fluere non cernimus; sed perseverandum est, immo contra spem omnem sperandum, licet humana ratio suadeat, nihil e votis cessurum.

IV. Sequentes etiam propositiones duæ satis copiæ concioni elucubrandæ possunt suppeditare.

Prima est, non posse nos majorem erga Deum amorem testari, quàm in eo spem omnem constituendo; quemadmodum amico benevolentiam nostram magis probare non possumus, quam in ipso confidentiam collocando. Hinc ostendimus a nobis summo haberi in pretio Deum, & fidelitati illius nosmet ipsos committere: illi cor nostrum aperimus, omniaque nostra in manu illius constituimus. Numquam dubitandi locus fuit, quominus confidentia potissimum, ac certissimum esset plenæ, sincereque amicitiæ argumentum.

Altera; tunc Deum quoque vicissim majorem erga nos amorem testari; nihil enim iis negat, qui fidenter aliquid ab eo petunt, eos protegit, ac tuetur in omnibus, & contra omnes, ac peculiarem ipsorum curam gerit. Confidentia hæc certissimum est argumentum peculiaris Dei erga nos amoris, & charitatis.

V. 1. Confidentia in Deum plane probat fidei nostræ præstantiam, ac dici potest alteram alterius esse normam, atque mensuram.

2. Probat Perfectionem spei nos assecutos, vel melius dicam, altissimum hujus spei attigisse verticem, cum sine exceptione in Deum unum confidimus.

3. Hæc certissimum nostræ charitatis argumentum est, quo enim magis Deum diligimus, eo magis in ipsum confidimus.

VI. Spem nostram in Deo constituentes divinarum Perfectionum sumus participes.

1. Participes sumus Sanctitatis; ita enim nosmet expedimus sæcularibus curis, a quibus nihil expectamus; ut cum Deo penitus conjungamur, eique adhæreamus, a quo omnia speramus.

2. Propriam abjicientes imbecillitatem hanc cum Dei fortitudine commutamus, inæstimabilis hujus fortitudinis participes sumus, quemadmodum Regius Propheta testatur. *Qui confidunt in Domino mutabunt fortitudinem.* Ps. 125. Ita qui omnino confidit in Deum, hoc tantum Ens supremum veretur, ab omnibus vitæ hujus periculis tutus.

3. Divinæ Immutabilitatis participes sumus propter constantiam, quam hæc inspirat confidentia. *Ego sum Deus, & non mutor.* Malach. 3.

VII. 1. Rationes, quæ nos adigunt, ut in Deo spem nostram constituamus, oppositæ rationibus, quæ suadent, ne nosmet credamus hominibus.

2. Modus, quo in Deo confidere debeamus, videlicet integre, sine exceptione, in omnibus occasionibus, omnibusque negotiis; in nobis vero prorsus e contra.

3. Fructus, effectus, & bona, quæ ex hac confidentia percipimus; & mala, quæ nimiam in nosmetipsos confidentiam sequuntur.

VIII. Vulgo dicunt, spem unicum esse bonum, miserorum; verum dicere audeo, eos, qui spem omnem, omnemque confidentiam in Deo collocarunt, omnium viventium esse felicissimos:

Quia certi sunt obtinendi, quod in vita cupiunt, & fidenter a Deo petunt; quia ea omnia, quæcumque aggrediuntur, illis cedunt e sententia, atque tutiores sunt contra communes casus, & fortunæ vices, quam qui in sua existimatione, opibus, & potestate confidunt.

2. Quia præterea facilius æternam felicitatem consequentur.

1. In nobis confidere non debemus propter nostram imbecillitatem, inconstantiam, & ignaviam. IX.

2. Semper metuendam est ne nimis in creatis rebus, amicis, opibus, existimatione ac dignitate nostra confidamus.

1. Fallax confidentia efficit, ut in familiaribus negotiis omnia a Deo expectemus, quin ipsi lapidem movere velimus, cum ipsa humanas rationes nequaquam excludat; sed prohibeat solum, ne omnem in illis spem nostram constituamus. X.

2. Vera Confidentia efficit, ut in desperatis rebus, quæ alioquin justæ sunt, a Deo expectemus omnia.

In Deum confidendum est. 1. tamquam Parentum omnium amantissimum, 2. amicorum omnium fidelissimum, 3. Patronorum omnium potentissimum. XI.

Quamvis confidentia in Deum homini sit naturalis, ut docet Tertullianus, tamen hæc. XII.

1. Verum Christi fidelem ab infidelibus, atque Idololatris distinguit, ipso testante Dei Filio in Evangelio.

2. Ferventem Christifidelem, virtutibusque nitentem a vulgo fidelium distinguit.

S. Bernardus ob tria docet in Deo spem omnem esse reponenda. *Tria considero*, inquit, *in quibus tota spes mea consistit.* XIII.

1. *Charitatem Adoptionis:* Charitatem, qua magnus hic Deus nos complexus est eo usque, ut filios adoptivos faceret; quid enim post hoc nobis potest negare?

2. *Veritatem promissionis*, qua toties se nobis opem allaturum spopondit.

3. *Potestatem Redditionis*, qua fidem præstare potest eorum omnium, quæ nobis recepit.

1. Se se Deus jurejurando arctius obstrinxit, ex illis opitulaturum, qui in ipso confiderent. XIV.

2. Licet se ipsum minime abstrinxisset, confidentia nostra illum certissime obstringeret. *Desumptum ex Patre de la Colombiere Sermone hujus argumenti Tomo 4.*

Homo a semetipso duo habet, quibus ad Deum fidenter confugere cogitur. XV.

Primum est, egestas, ac miseria, quæ illum adigunt, ut in eum confidat, qui omnibus necessitatibus ejusdem potest consulere.

Alterum est, ejus infirmitas, propter quam quærere tenetur præsidium contra inimicos suos; quod quidem certius, tutiusque in Deo uno potest reperire. *Desumptum ex Auctore sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta.*

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque unde hauriri copia potest ad propositas Concionum ideas amplificandas.

Sancti Patres. SAnctus Augustinus *l. 2. de Serm. Dom. cap. 23. 24. &* 25. loquitur de Confidentia in Deum pro rebus temporalibus.

Idem in Psalmum 9. ostendit inanem esse eorum spem qui in satis opibus, potestate, existimatione &c. confidunt.

Idem in Psalmum 30. explicans hæc Prophetæ verba, *Odisti observantes vanitates supervacue*, ostendit eos tantum, qui sperant in Deum vanitatibus, hoc est, rebus perituris animum nequaquam impendere.

S. Hieronymus, *l. 5. cap. 18. Propheta Isaja*, refert mala, quę illis accidunt, quin in aliis præter Deum confidunt.

Idem *l. 3. in cap. 4. Lamentationum Jeremiæ* eos recenset, qui votorum summam consecuti non sunt, quia in Deo spem suam non collocarunt.

Idem in *Ezechielem l. 4. c. 14.* loquitur de confidentia in Deo reponenda.

Ori-

Origines *hom.* 4. *in Psalm.* 36. in hæc Prophetæ verba: *Spera in Domino, & fac bonitatem* ostendit in uno Deo spem esse constituendam.

Idem hæc Psalmi 36. explicans verba: *Eruet eos a peccatoribus, quia speraverunt in eo*, ostendit, ideo justos a Deo protegi, atque defendi, quod in ipsum speraverunt.

S. Chrysostomus in Psalmum 124. ostendit, concuti non posse sperantes in Deo.

S. Basilius *Orat.* 20. *quæ est de Princip.tu*, confidentiam comparat cum sacrificio Deo uni offerendo.

Idem *de Regulis fusius disputatis* docet omnia illis timenda, qui non confidunt in Deum.

S. Anselmus *l. de mensura Crucis in lat.* septem affert rationes, propter quas omnem spem in Deum transferre debemus.

S. Bernardus Sermone 50. in Cantica ostendit, quamquam nobismet ipsis numquam fidere debeamus, tamen timorem hunc a Confidentia in Deum esse superandum.

Idem in Psalmum, *Qui habitat in adjutorio Altissimi*, plurima habet, eaque præstantissima ad hoc argumentum spectantia. In sermone 9. affert causas hujus confidentiæ, in aliis vero confidentiæ actus elicit præclarasque sententias profert.

Ascetici. P. Ludovicus Granatensis pluribus in locis verba facit de hoc argumento.

Alphonsus Rodriguez *p.* 3. *tr.* 1. *c.* 15. *& seq.*

P. Gaudier *cap.* 17. tractatus de Conformitate cum voluntate Dei.

Jacobus Alvares. *Tom.* 2. *l.* 3. *p.* 2. *c.* 4.

Franciscus Arias *in Thesauro Tom.* 2. *tract.* 3.

Bernardinus Rosignolius. De perfectione Disciplinæ Christianæ *l.* 3. *c.* 5.

P. du Sault præstantissimum edidit librum, ubi solide tractatum est, quidquid ad hoc pertinet argumentum.

P. Franciscus Poiré. De scientia Sanctorum *tract.* 2. *parte* 2. *cap.* 11.

Petrus Sanchez in Regno Dei *part.* 4. *c.* 5.

Theophilus Bernardinus. De Religiosæ persev. præsidiis *l.* 5. *c.* 7.

Drexellius in Heliotropio *l.* 5. *c.* 1. *& seqq.* Idem in Rosis *part.* 2. *c.* 8.

Quicumque de Providentia tractatus ediderunt de confidentia in eadem habenda locuti sunt.

Concionatores. Matthias Faber. *Conc.* 6. *in Dominic.* 18. *post Pentec.*

Jacobus Marchantius in Horto Pastorum *lib.* 2. *Tract.* 1.

Biroat Sermone de Providentia pro quarta Quadragesimæ Dominica.

P. Texier in Dominicali. Sermone pro quarta post Epiphaniam Dominica.

P. De la Colombiere Tom. 4. Sermone 68. qui totus est de Confidentia in Deum.

De la Font. Sermone pro 4. post Epiphaniam Dominica.

Joly in eamdem diem.

Homiliæ morales pro quarta post Epiphaniam Dominica.

Auctor Sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta, hujus argumenti sermonem habet in Dominicali Tomo 3. sermone pro sexta post Pentecostem Dominica.

Idem de hoc argumento loquitur in sermone de Providentia pro 4. Quadragesimæ Dominica.

Plurima etiam inveniri possunt de confidentia in Deo apud eos, qui sermones de Providentia ediderunt.

Qui collectanea ediderunt. Josephus Mansi Bibliotheca Moralis *Tractatu* 85.

Ludovicus Granatensis Titulo spes, & fiducia.

Busæus. Tit. spes, & sperare.

Peraldus. Tomo 1. in tractatu de Spe.

Consuli etiam possunt Auctores alii, qui sub Providentiæ titulum plura hujus argumenti congessere.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam? surgant & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant. Deuter. c. 32.

An speras in baculo arundineo atque confracto Ægypto, super quem si incubuerit homo, comminutus ingredietur manum ejus, & perforabit eam? l. 4. Reg. c. 18. (*Verba Rabsacis.*)

Deus fortis meus; sperabo in eum: scutum meum, & cornu salutis meæ, elevator meus, & refugium meum; Salvator meus, de iniquitate liberabis me. Lib. 2. Reg. c. 22. in Cant. Davidis.

Etiamsi me occiderit, in ipso sperabo. Job, 13.

Lætentur omnes qui sperant in te. Ps. 5.

Domine Deus meus in te speravi, salvum me fac ex omnibus persequentibus me. Ps. 7.

Sperent in te qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te Domine. Psalmo 9.

Qui salvos facis sperantes in te. Ps. 16.

Deus meus adjutor meus, sperabo in eum. Psalm. 17.

Protector est omnium sperantium in se. Ibidem.

In te speraverunt Patres nostri; speraverunt, & liberasti eos. Ps. 21.

Non erubescam, quoniam speravi in te. Psalm. 24.

In Domino sperans non infirmabor. Ps. 25.

In te Domine speravi, non confundar in æternum. Ps. 30. & 70.

Ad te levavi animam, Deus meus in te confido, non erubescam. Ps. 24.

Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum speravimus in te. Ps. 32.

Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum. Ps. 26.

Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? Ibidem.

Spera in eo, & ipse faciet. Ps. 36.

In Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo. Ps. 55.

Paratum cor ejus sperare in Domino. Psalm. 111.

Beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus. Psalm. 39.

Factus est mihi Dominus in refugium, & Deus meus in adjutorium spei meæ. Ps. 93.

Super eum ridebunt, & dicent: ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum. Ps. 51.

Dominus firmamentum meum, & refugium meum. Ps. 17.

Narrantes laudes Domini..., ut ponant in Deo spem suam. Ps. 77.

Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine. Ps. 117.

In pace in idipsum dormiam & requiescam; quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me. Ps. 4.

In te confidit anima mea. Ps. 56.

Tu es spes mea, Deus. Ps. 90.

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion. Psalm. 124.

Quoniam in me speravit, liberabo eum; protegam eum, quoniam cognovit nomen meum. Ps. 90.

Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Prov. 3.

In timore Domini fiducia fortitudinis. Proverb. 14.

Scitote quia nullus speravit in Domino, & confusus est. Quis invocavit eum, & despexit illum? Eccli. 2.

Re-

Respiciens eram ad adjutorium hominum, & non erat. Eccli.51.

Qui confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates. Isaiæ 59.

Numquid oblivisci potest mulier infantem suum; ut non misereatur filii uteri sui? etsi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Isaiæ 49.

Ve qui descendunt in Ægyptum ad auxilium in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis. . & super equitibus . . . . . & non sunt confisi super Sanctum Israel, & Dominum non requisierunt. Isaiæ 31.

Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxilium. Ibidem.

Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem. Isaiæ 40.

Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & a Domino recedit cor ejus. Jerem.17.

Bonus est Dominus sperantibus in illum, animæ quærenti illum. Thren.3.

Spem quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam. Ad Hebr.6.

Nolite amittere confidentiam, quæ magnam habet remunerationem. Ad Hebr.10.

Hæc est fiducia quam habemus ad eum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos, 1.Jo.5.

Cogitate per generationem & generationem, quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur. 1. Machab.2.

Si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum. 1.Jo.3.

Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo. 1.ad Timoth.6.

Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Jer.17.

Habe fiduciam in Domino Deo tuo. Proverb. 3.

Mihi adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino Deo spem meam. Ps.72.

Veteris Testamenti exempla.

Fides, & Confidentia Abrahæ.

SAnctus Chrysostomus nullum scribendi genus satis disertum esse putat celebrandis Abrahæ laudibus, cujus confidentia, licet gravissimis quateretur incursibus, labare non potuit. Sancto huic Patriarchæ uxor sterilis erat, ac præterea ita senio confecta, ut omnis gignendorum liberorum spes procul abesset; illi tamen promisit Deus, ipsius progenie universum terrarum orbem repleturum. Haud egre credidit Abraham, & non multo post Isaaci nativitas illum in fide sua confirmavit. Jussus deinde fuit unigenitum hunc jugulare, ac Deo in sacrificium offerre. Præcepto obtemperaturus omnia disposuit, non ideo tamen abjecit spem frequentissimæ posteritatis per eumdem filium obtinendæ, quem propria manu erat jugulaturus. Præceptum hoc adeo grave, & quod promissionibus acceptis parum adeo conforme videbatur Abrahæ confidentiam minime labefactavit; speravit ille, ut inquit Apostolus, contra spem omnem, neque dubitavit, quominus Deus, qui potens est, & fallere minime potest, fidere præstaret, licet etiam miraculo, jugulatus Isaac, ab inferis esset resuscitandus. Ita expectationi respondit effectus; & Deo tantopere placuit fideli servi confidentia, ut non semel juraverit, se non obliturum eorum, quæ adeo solemniter fuerat pollicitus, se illum magnum effecturum in terra, & multiplicaturum semen illius super stellas Cœli, & arenas maris; cumque benedictionibus suis repleturum..

S. Job Confidentia.

Quænam de causa Dæmoni permisit Deus, ut sanctum virum Job bonis omnibus exueret; quandoquidem non solum citra peccatum, verum etiam cum merito ea possidebat; iisdem utens, uti ipse ait, ut Deo quidem offerret sacrificia, egenis vero opem afferret? Cur ergo abstulit illi Deus opes, quæ in meliorem manum devenire non poterant, neque utilius impendi? nisi; quemadmodum nonnulli Sancti Patres crediderunt, ut teneretur ille confidentiam omnem in Deo collocare, vel ut per hoc gravissimum virtutis suæ periculum ostenderet, se omnia a Deo sperare, & spem hanc nullo unquam infortunio concuti posse. Ita ille hac virtute non minus, quam invicta patientia sua insignis evasit; vel alteram alteri facem prætulisse dicere possumus. Haud ægre fert uxorem rebellem, suæ patientiæ, ac lenitati illudentem; videt optimos etiam amicos sibi irridentes; ab illis, a quibus in pretio habebatur, qui coram illo hiscere ne audebant quidem, & qui eidem tot malis, ac doloribus affecto solatiū afferre debebant, contumeliis, atq; probris impetitur; atq; cœlum, ut ita dicam; terramque in unum se conjurasse conspiciens, quin in minimam impatientiæ vel desperationis notam erumpat solemniter profitetur, licet etiam sibi a Domino vita auferretur, se nihilominus in eum esse speraturum? sub eo malorum pondere, quibus undique affligitur, non aliam nanciscitur consolationem, quam in spe bonorum æternitatis.

Confidentia Patriarchæ Jacob.

Tota fere Sancti Patriarchæ Jacob vita jugis in Deum confidentiæ exemplar est. Ut hoc innotescat, satis est perpendere quomodo paterna domo fuerit egressus, Esau fratris sui furorem evitaturus. Discessus illius adeo fuit præceps, ut Rebecca, a quo unice diligebatur, per tempus non aliud ipsi suppeditare potuerit, quam consilium, ut quam pernicissime aufugeret. Debuit ille parentes optimos relinquere, cum quibus tamdiu suavissime vixerat, sine ulla spe eos iterum videndi viventes adhuc, eo tempore, quo etiam si absens fuisset, illuc reverti ad eorum oculos claudendos debuisset. Ad hæc grave, acerbumque illi erat Cananitidem terram relinquere, natale solum, & hæreditatem Abrahæ avo suo promissam, in remotas terras, quarum ne nomen quidem auribus ejus acciderat, profecturo. Simul etiam consanguineorum omnium ope destituebatur, quin aliquem in dubiis rebus consulere posset, vel aliquod in exotica tellure præsidium invenire. Præterea solum vertere debuit sine servis, sine comitibus, sine supellectili, quin sciret, quomodo eo in loco, quo sibi eumdum erat, exciperetur; ibique ea inveniret omnia, quæ peregre eunti in terra ignota sunt necessaria. Omnibus carens, non alium habet sui itineris ducem, vel comitem, quam confidentia in Deo, in qua una acquiescit. Filius Isaaci, & Abrahæ nepos in omnibus vitæ suæ casibus non aliud habuit subsidium, quam virtutem hanc, quam hæreditario quodam jure ab illis acceperat. Deus itaque numquam defuit, illum peculiari cura ubique protegens, suique præsidii effectus sole ipso fulgidiores ostendens.

Exemplū Patriarchæ Joseph

En aliud illustre exemplum confidentiæ in Deum in S. Patriarchæ Josephi persona. Nemo unus ignorat, illum summa cum sævitia a fratribus proditum, venditumque fuisse. Deinde cum fidelissimam hero suo operam præstitisset, ab impudicissima Domina falso intentati stupri accusatus in arctum, obscurumque carcerem conjicitur: verum illius confidentiam nihilo magis recens hic casus labefactavit, quam prior, licet in eo squalore plures annos jacuerit. Verumtamen ostendit Deus, se illius nequaquam oblitum fuisse; illum quippe ex carcere majori eduxit cum gloria, quam cum probro illuc conjectus fuerat; & fratres ipsius, qui eumdem in servum vendiderant, se ipsos deinde servos illius appellarunt gravi admiratione perculsi, cum ipsum toti dominantem Ægypto viderunt.

Exemplū David.

Sanctum Regem David jure celeberrimum Confidentiæ in Deum Encomiastem vocare possumus; quilibet enim Psalmorum ejus versiculus est, vel hujus virtutis elogium, vel valida ad illam exercendam adhortatio. Numquam fatigatur Deum in auxilium accersens, eumque spem suam, unicum præsidium, refugium, protectorem, unicum spei suæ fundamentum; salutem suam fontem suæ felicitatis ap-

appellans Psalmi 77. & 90. ex quibus tot hausimus locos, circa hoc argumentum versantur, ac de industria elaborati videntur ad cœlestis Patris auxilium deposcendum, atque ad omnium voluntatem inflammandam, ut in hoc uno confidant. Sed præstat magis Sanctum hunc, religiosumque Principem intueri in praxi, quam in sermone, admirabilis hujus virtutis, quæ ipsum victorem constituit de omnibus inimicis, præsidio munitum contra pertinacissimas, gravissimasque persecutiones, ab omnibus periculis liberatum, ac tandem supra omnia fortunæ pericula positum. Cum hactenus esset pastor, non ne ausus est, inire singulare certamen adversus Gigantem ferreis armis circumseptum; & validissimum quemlibet ex Israelitico exercitu provocantem. Non aliis usus armis quam funda; dicam melius, sola in Deum tectus confidentia, eum prostravit, & victor abscisum caput abstulit insigne suæ virtutis tropheum. Deinde cum virtus ipsius furentem Saulis provocasset invidiam, nesciens, quo fugeret, ubi delitesceret, vel quomodo violentam, neque intermissam invidi Regis persecutionem eluderet, ubi nam potius, quam in confidentia in Deum suum asylum invenit? Ad Regni solium evectus, cum illum filius persequeretur, & rebellium collecta manu vitam, regnumque patri auferre moliretur, aliud ne præsidium nactus est, quam clientellam illius in quo spem suam collocaverat? In reliquo autem vitæ spatio hæc ipsa in Deum confidentia non ne ipsum ab omnibus periculis, omnibusque mundi hujus infortuniis tutata est, quemadmodum ipse egregiis grati animi sensibus toties testatur?

Regis Josaphat confidentia.

Sacer Textus cap. 20. secundi Paralipomenon libri, refert, Regem Josaphat, cum valido Ammonitarum, Moabitarumque exercitu, qui repente in ipsum irruerat, premeretur, neque vel eas militum haberet copias, quibus injuriam propulsaret; vel delectui habendo tempus suppeteret non ideo despondisse animos. Non oblitus fortem suam esse in manibus Dei, quin divinæ Providentiæ consilia scrutaretur, quamvis viribus adeo esset impar, ut singulis suorum cum hostium millibus decertandum esse videretur; nihilominus fidenter in hostem processit, cum jam ferventissimas preces has Domino effudisset: *Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc unum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te?* Paralip. 20. Domine, tanta sapientia, ac bonitate nos hactenus deduxisti, ut omnino in Providentia tua confidamus, nihil metuentes, quid in posterum futurum sit. Quid de nobis decreveris, divinando assequi minime possumus; neque aliud facere possumus, quam oculos, & corda nostra in cœlum attollere, ut in te memoriam cieamus a te creatos nos esse, ac paratos iis omnibus, quæcumque poposceris, clementia tua fretos, nos a te numquam iri derelictum. Quæ futura sunt, ignoramus; & similiter quid modo sit nobis faciendum, nos latet; verum res nostras, nosque met ipsos in manibus tuis collocamus.

S. Ezechiæ Regis confidentia.

Insignis etiam est S. Regis Ezechiæ confidentia. Religiosus hic Princeps Exercitu Sennacherib circumseptus, cujus vires se minime sustinere posse, sentiebat; erupit in gemitus, & querelas in Deum; immo neque ab externis Principibus, ut alii nonnulli fecerunt, suppetias expetiit, quibus adeo potentis hostis vim propulsaret; sed sciens in civitate adesse Prophetam Isaiam, nihil eo inconsulto aggredi statuit, quippe cui norat exploratam esse Dei voluntatem, & quem sperabat, apud Deum interposita auctoritate, sibi, populoque suo Dei misericordiam promeriturum. Interim sacco indutus ad Templum pergit, atque pœnitentis habitu ad preces confugiens coram Deo extendit epistolam, quam insolentiæ, ac superbiæ refertissimam ab hoste acceperat, & in cordis sui, lacrymarumque effusione eam protulit Orationem, quæ in Scripturis habetur. Illam audiit Deus, qui per Isaiam Prophetam se Regi opem laturum spopondit. Ignorabat Ezechias, unde nam auxilium venturum esset; non dubitavit tamen, omnemque in Deo confidentiam constituit. Neque deceptus fuit, Deus enim illum adeo insigni miraculo tutatus est, ut omnibus sæculis intelligeretur, quam formidabilis sit virtus ipsius. Concubiæ enim noctis silentio Vastatorem Angelum misit, qui maximi illius exercitus milites tamquam victimas immolavit, Dei honorem reparaturus, quem blasphemiis eorum imperator lacessiverat. Huic autem pepercit Angelus, ut superbus cædem suorum cum dolore, & confusione spectaret.

Ne quis putet, Sanctos tantum, insignique pietate viros ad Deum confugere posse, ac in eo spem suam constituere. Manasses, parentis optimi filius nequissimus, & crudelissimus fuit, cujus impietates aliaque scelera non sine horrore Sacra Biblia recensent. Deus, qui nequicquam sæpe illum per Prophetas suos admonuerat; aliquando afflictionibus, ut se se colligeret, assecutus est. Suscitavit autem Nabuchodonosor, vel Merodach, qui illi per Duces suos bellum inferret. Manasses prælio victus, & inter suorum cædem captus, catenis onoratus Babylonem adductus est. Victor insolenter victoria usus est, quin enim Regiam vereretur dignitatem, in carcerem illum jussit detrudi. Fortunæ prioris mutatio, cordis mutationem felicius peperit; factus enim miser, miserum esse desiit. In tanta malorum congerie recordatus est eorum, quæ olim ab optimo parente suo Ezechia audiverat de Numinis misericordia erga eos, qui fidenter ipsius deposcunt auxilium; atque tunc oculos in cœlum attollens confugit non ad idola, quibus thus adoleverat, sed ad Deum patrum suorum, eumque iis clamoribus, & gemitibus invocavit, cordis sui amaritudinem significantibus, & ut Scriptura ait duobus verbis, *egit pænitentiam valde coram Deo patrum suorum*. Deus illius misertus est, eumque in Regnum restituit, ubi reliquum vitæ spatium insumpsit malum reparaturus, quod primis Regni sui annis effecerat.

Punit Deus non confidentes in ipsum.

Non pepercit Deus optimis etiam famulis suis, ubi in eum confidere noluerunt. Fatendum sane est Moysem, & Aaronem diffidentiam fuisse testatos, cum populus aquam petiit cap. 24. Numerorum; iratus autem dixit illis Deus, se nequaquam concessurum ipsis honorem deducendi populum suum in terram, quam ipsis spoponderat; ipsos quidem hanc eminus tantum visuros esse, at in eam minime illaturos pedem, eo quod coram populo ipsum nequaquam sanctificaverant.

Supplicium Regis Asa.

Asa Rex Juda omnibus de causis in uno Deo confidentiam suam roborare debebat, ejus enim fidelitatem toties fuerat expertus, quotiescumque illius imploraverat opem. Attamen Basa Rege Israel fines ejus ingresso ad Benadad Syriæ Regem confugit hostem suum, initque cum ipso pacem, quin Dei reminisceretur; quo res ita Deum ad iracundiam provocavit, ut per Prophetam suum illi significaverit: quoniam in Rege Benadad confidisti, & non in me, occasionem amisisti delendi penitus Exercitum Syriæ.

Exempla eorum, qui in Deum confiderunt.

Infinitum esset velle omnia referre exempla, quæ nobis Scriptura suppeditat perfectæ in Deum Confidentiæ; quorum hic afferam insigniora.

Tres pueri in fornace Babylonis.
Daniel in Lacu Leonum.
Susanna falso accusata.
Judith Holophernem obtruncans.
Tobias, in gravissimis ærumnis confidentiam hanc non abjiciens.

Novi Testamenti Exempla.

Exempla B. Virginis.

Quamquam universa Beatissimæ Virginis vita jugis fuerit exercitatio confidentiæ in Deum, hujus tamen insigniora triplici in occasione nobis reliquit monumenta. Prima fuit, cum Joseph vir illius eam relinquere, & dimittere cogitavit, antequam adorabili Incarnationis Æterni Verbi in sinu ejusdem mysterio admoneretur: altera cum in Nuptiis Cana deficiente vino ministrantibus præcepit,

cepit,

cepit, ut quidquid ipsis Filius suus dixisset, sedulo præstaret; licet Omnipotens hic Filius matris preces repellere visus esset, dicens tempus ostendendi miraculis potentiam suam nondum advenisse; tertia demum cum post Filii mortem cum aliis mulieribus ad sepulchrum profecta non est, sed fidenter expectavit, ut Salvator sibi Resurrectionis suæ aliquod signum præberet.

Confidentia in Deū S. Joseph

Quænam constantior umquam extitit confidentia, quam ea, quam Sanctus Joseph testatus est, ubi divinitus monitus fuit, ut statim JESUM recens natum cum matre ejusdem in Ægyptum adduceret, & illum a crudelissimo Herode ad necem diligentissime conquisitum eriperet. Nocte concubia discedendum fuit, iterque longum ineundum sine commeatu, sine ope ulla in summa rerum omnium egestate. Non quæsivit ille quo potissimum sibi eundum, vel qua via iter instituendum; in re tanti momenti nullam nectendam moram ratus minime deliberandum neque metuendum censuit, ullam sibi illusionem fieri in Angeli apparitione, qui sibi dormienti locutus fuerat; sed omnino in Dei præsidio confidit, sciens, eidem non defutura consilia, ut quod præceperat, ad unguem adimpleretur.

Chananææ Mulieris

Numquam hominibus magis præsto est cœleste præsidium, quam cum omni prorsus ope mortali destituuntur. Hoc accidit Chananææ, quam licet Dei Filius tamquam canem repelleret; omnibusque illius precibus ita responderet, ut illis repulsam dare velle videretur, eamque nonnumquam audire dissimularet, ipsosque etiam exprobraret Apostolos pro eadem precibus laborantes: hæc omnia contumeliose, absit verbo invidia, & facta, & dicta, in mulieris corde extinguere non valuere confidentiam, quam in ipsius bonitate conceperat; ac denique fidei, & constantiæ suæ merito impetravit, ut ægrotanti filiæ perfectissima salus restitueretur.

Dei Filius Petrum modicæ fidei redarguit.

Animose quidem statim in mare se projecit S. Petrus ex quo Magistrum in ulteriori littore adspexit, ut ad illum accederet; super liquidum elementum aliquandiu ambulavit eadem constantia, ac si in continenti figeret pedem: verum cum ex periculo, cui se objecerat, & ex vehementi vento, qui perflare cœpit, stupor primum, deinde metus accessit, eodem tempore cœpit etiam submergi. Aufert Deus subsidium suum, atque protectionem, prout Petri deficit confidentia; qua quidem omnino destitutus non fuit, uti liquet ex Magistri exprobratione, qui modicam illius fidem redarguens, satis aperte testatus est, non defuisse laboranti Apostolo aliquam in Domini ope confidentiam, licet clamor, quem emisit, ipsius metum, ac diffidentiam liquido ostenderet: *Modicæ fidei, quare dubitasti.*

Et Apostolos sæviente procella parum fidentes exprobrat.

Cum JESUS naviculam esset ingressus, eumque Discipuli secuti fuissent, repente horrens procella detonuit, ita ut satis fluctibus cooperiretur, JESU interim suavissime dormiente. Tunc illum excitarunt Discipuli dicentes, Domine salva nos, perimus. In hoc autem deliquerunt Apostoli, quod in Salvatore satis non confiderunt: Commoti sunt, conturbati sunt, dubitantes, utrum illi de se cura esset: *Non ad te pertinet, quia perimus.* Marc. 4. Et quin eam firmam, constantemque confidentiam, quæ par erat, foverent; pallentes, pavidique Magistrum e somno excitarunt, cujus quidem corpus dormiebat, divinitas vero vigilabat. Hac de causa illos Salvator redarguit; quid extimescitis, o homines parum fidentes? Non exprobrat illos, quod ad se confugerant, quandoquidem eorum preces exaudit, & illico ventis imperat, ac mari; factaque est tranquillitas magna; sed illos corripit, quod parum confidentiæ in ipsis fuisset: & jure eos corripit, S. Ambrosius inquit, qui in ipsius societate extimescunt.

S. Pauli confidentia.

S. Paulus satis ostendit eam, quam in Deo collocaverat, spem, cum in secunda ad Corinthios epistola cap. 1. ita loquitur. *Non volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos qui de tantis periculis nos eruit: in quem speramus, quoniam & adhuc eripiet.*

Applicationes quorumdam Scripturæ locorum huic argumento.

Omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit. Deuter. c. 11. Hæc figura est, S. Bernardus inquit, effectuum, quos a confidentia in Deum expectare debemus. Quidquid a Deo non hæsitanter, sine ulla dubitatione, ac fidenter expectabimus, jam est veluti nostrum; Deus enim supra nos suas gratias, benedictiones, & largitates effundit, pro magnitudine confidentiæ, quam in ipsum testamur. Quamobrem S. Cyprianus ait, spem nostram esse tamquam pedem, quem aliquo in loco figimus, ut illius possessionem capiamus. *Pes vester utique spes vestra est, & quantumcumque illa processerit, obtinebit.*

In verba tua supersperavi. Ps. 74. Hæc Prophetæ verba duas explicationes admittunt; quarum altera est, virum bonum jure in Deum sperare, & ratione longe præstantiori, quam quælibet creata; quoniam in Deum sperat propter existimationem, quam de promissionum ipsius fidelitate concepit; supersperavi; Altera vero; quia in Deum sperat magis, quam in omnia simul creata; uti addi potest, ipsum sperare contra spem omnem, & quo minus videntur res e sententia ejusdem cessare, eo majorem concipere spem votorum suorum summam consequendi; quæ profecto vocari potest spes supra eamdem spem posita. Confidentiæ nostræ magnitudo.

Spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam. Ad Hebr. c. 6. S. Paulus Spem generatim appellat nostræ salutis anchoram; quemadmodum enim anchora altius in arena, vel humo defixa, navem contra fluctuum, ac tempestatum vim tenet; ita spes efficit, ut in Deum confidamus, ab eo impetraturi illa, quibus indigemus, & votorum nostrorum summam consecuturi.

Omnis caro fœnum &c. Isaiæ c. 40. Omnes homines ex Isaiæ Prophetæ sententia, sunt veluti fœnum, & flores agri, nulli fulchro insistentes. Innitere humanæ amicitiæ, ac intelliges omne illius præsidium infirmum esse, minutumque fœnum, quod cedit, ac te sustinere non valet. Ideo alius inquit Propheta, maximam hominis infelicitatem esse in altero homine spem suam collocare. *Maledictus homo, qui confidit in homine.* Imbecillitas confidentiæ in hominibus.

Tu spes mea Deus Ps. 90. Propheta his verbis innuit, se non solum sperare in Deum, vel se ab illo omnia præstari bona, ac votorum suorum summam expectare; sed Deum ipsum objectum esse spei suæ, potiusquam cætera bona, quæ expectat a Deo; etenim proprie loquendo, quod expectamus, hoc potius nostra spes est, quam ille, a quo expectamus? *magis spes nostra dicitur quod speramus, quam in quo speramus.* Cum a Deo valetudinem bonam speras, optimum negotiorum tuorum eventum, temporalem prosperitatem; hæc potius spes tua sunt, quam ille, a quo hæc eadem speras te consecuturum. Tunc Deus non est tua spes, & præcipuum votorum tuorum objectum; sed hæc ipsa bona, quæ ab eo te putas impetraturum. Nam vero ipse sperandus nobis est; supremi hujus Boni possessio præcipue ab ipso nobis est expectanda.

Deus refugium nostrum, & virtus inquit idem Regius Propheta; in quæ verba S. Augustinus animadvertit, non deesse refugia quædam, quo nosmet recipere possumus, sed quæ vim non habent nosmet ab hostium insidiis, atque oppugnationibus tuendi, ac protegendi. Homines illi, in quibus confidentiam nostram statuimus, vocari quidem possunt refugium nostrum, non autem virtus nostra; quæ duo Deus unus in se simul complectitur. Accidit passim, ut ad potentem aliquem hominem confugiamus, qui cum sit amicus noster, esse debere videtur refugium nostrum, atq; certissimum in calamitatibus nostris asylum: verum cum humana quævis fluxa sint, & fragilia, quin simus in tuto, qui antea nobis metipsis tantummodo timebamus, modo & Deus simul refugium nostrum & virtus.

peris,

nobis, & illi timemus. *Sunt quædam refugia, ubi non est virtus, quo quisque cum fugerit, magis infirmatur.* S. Augustinus in Ps. 45.

PARAGRAPHUS IV.

Sanctorum Patrum loci, atque sententiæ hujus argumento.

SI spes mea in homine erit, titubante homine, titubabit spes mea; at in Domino sperans non infirmabor. Aug. in Ps. 25.

Credis in Deum, & non credis ipsi Deo? Idem, in Ps. 38.

Protegitur Imperator scutatis, & non timet; protegitur mortalis a mortalibus, & securus est; protegitur mortalis ab immortali, & trepidabit? Idem, in Ps. 26.

Sunt quædam refugia, ubi non est virtus, quo quisque cum fugerit, magis infirmatur. Idem, in Ps. 45.

Tu Christiano, tu Dei servo, tu bonis operibus dedito, aliquid existimas defuturum? an putas terrena deerunt, quibus cœlestia & divina tribuuntur? unde hæc incredula cogitatio? quid facit in domo Dei perfidum pectus? Idem.

Væ, qui habent spem in sæculo, & his sæculi rebus hærent! Debet Christianus uti mundo, non servire mundo; ut habentes sint tanquam non habentes. Idem, in Ps. 95.

Si maledictus homo qui spem suam ponit in homine, ergo nec in semetipso debet spem ponere, quia & ipse homo est. Idem, Epist. 52. ad Macedon.

Si ponas spem in Deo tuo, non confunderis; quia ille in quo posuisti, fallere te non potest. Idem, in Ps. 36.

Tota spes nostra in Deo sit, nihilque de nobis, tanquam de nostris viribus præsumamus, ne nostrum facientes, quod ab illo est, & quod habemus, amittamus. Idem, in Ps. 70.

Ibi plus auxilii, ubi plus est periculi, quia Deus est adjutor in opportunitatibus. Ambros. l. de Josaphat, c. 5.

De divina miseratione tunc sperandum amplius est, cum præsidia humana defecerint. Idem in Hexam.

In promissis veritatis nemo dubitet: sit homo qui esse debet, & mox ei addentur omnia, propter quem facta sunt omnia. Hieron. in c. 6. Matth.

Quanta sublimitas inter ruinas generis humani stare erectum! Cypr. Serm. de mort.

In tuto est hæreditas, quæ Deo custode servatur. Idem, de eleem.

O testimonium animæ naturaliter Christianæ! pronuncians hæc, non ad Capitolium, sed ad Cœlum respicit. Tertull. in Apolog.

Cui præter Deum fidere tutum est? an principatui, an gloriæ, an corporis bonis? Philo Judæus, l. de Abraham.

Sibi ipsi fidere, non fidei, sed perfidiæ est: nec confidentiæ, sed diffidentiæ magis, in seipso habere fiduciam. Bern. Serm. in vig. Nat. Christi.

Tria considero in quibus tota spes mea consistit, charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis. Idem, Serm. 3. de 7. pan.

Si quid illi (nempe Deo) impossibile vel difficile, quære alium in quo speres. Idem, Serm. 9. in Ps. Qui habitat, &c.

Tu es, Domine, spes mea: hæc una mihi omnium promissionum causa, hæc tota ratio meæ expectationis. Idem, ibid.

Si tribulatio infertur, per te sperabo; si præmia promittantur, per te obtinebo; si insurgat hostis, nonnisi in te sperabo. Idem, ibid.

Sicut execrandus est ille homo, qui spem suam ponit in homine; ita omni laude dignus, qui ex Deo totus pendet. Basil. in Grat. de virt. & vitio.

Tantum per nos operabitur Deus, quantum se nostra in eum fiducia extenderit. Idem.

Qui in propriis virtutibus gloriatur, ipse a se divinum repellit auxilium. Cœlestinus Papa, epist. ad Episc. Gall.

Istiusmodi erga Deum confidentia thesaurus est longe præclarissimus, quem qui habet, facile impetrat a Deo quidquid desiderat, cum Deum in eo latere sauciet, in quo tueri se non potest. Blosius in farrag. instit. spirit.

Non stes super teipsum, sed in Deo spem tuam constitue: fac quod in te est, & Deus aderit bonæ voluntati tuæ. Lib. 1. de Imit. Christi, c. 7.

Domine, quæ est fiducia mea, quam in hac vita habeo? nonne tu Domine, Deus meus? Idem, l. 3. c. 59.

Qui Deo non fidit in his caducis, quanto minus in æternis? Marcus Anachor. in vitis Patrum.

Omnia possumus in eo, sine quo nihil possumus. S. Leo.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ penu ad hoc argumentum valeat depromi.

CONfidentia, quam habere debemus in Deum, non consistit solum in sublimi conceptu de illius Providentia, infinitaque largitate, quem nobis Fides adstruit; neque in simplici spe, quæ nobis hos sensus potest tribuere futurum ut a Deo opem, & auxilium pro rerum nostrarum prosperitate petitum consequamur: sed est quædam mentis nostræ certitudo in Deo ita quiescens, ut eam quæcumq; fortunæ vices concutere nequeant. Theologi nonnulli putant hanc eam esse Theologalem virtutem, quam spem nuncupamus, quatenus a Deo temporalia expectamus bona, quæ non secus ac æterna ex illius largitate procedunt. Verum cum Confidentia eo in sensu, in quo istic accipimus hujus vitæ bona, ac felicem rerum earum, quas aggredimur, eventum respiciat, probabilius videtur, Moralem dumtaxat virtutem esse, sed a ceteris hujus nominis virtutibus, qualis est Pœnitentia, distinctam. S. Thomas eam ad Magnanimitatem refert, quam ipsa confirmat, roboratque. Ceterum a Fide nomen mutuata est, quia in aliquem confidere, credere est, hunc illud, quod expectamus, auxilium nobis esse concessurum. *Notio, & definitio confidentiæ in Deum.*

Operæ interim pretium duco animadvertere, hanc confidentiam in Deum, a Dei ipso profectam esse, ab eoque nobis cum vita traditam; quapropter a Tertulliano vocatur: *Testimonium animæ naturaliter Christianæ.* Significat autem, hanc nobiscum nasci, ita ut oporteat nos esse desinere, priusquam confidentiam hanc animæ nostræ insitam habere desinamus. Hoc probat experientia, quia subitus motus, & naturalis, antequam etiam per tempus nobis liceat animum ad actionem nostram advertere, vel consilium capere, nos rapit, ut oculos, vocemque in Deum convertamus, licet etiam numquam de eo cogitassemus antea, iis in occursibus, quibus inopinanter deprehendimur, & quos non ante prævidimus. Itaque barbarus, qui numquam de Deo verbum audierit, Atheusque, qui nihil intentatum reliquerit, ut in se fidem, omnesque pietatis sensus extinguat, facere tamen in hujusmodi occasionibus nequeunt, quominus Cœlum suspiciant, & ad eum, qui ibi præsidet, statim confugiant, ubi inevitabili calamitate opprimantur. Nemo enim mentiri potest insita sibi studia, & naturalis rationis vocem sibi dicentis; spem suam esse in Cælis, ac inde auxilium esse expectandum.

Quænam vero nostra esse debeat in Deum confidentia pro vitæ hujus bonis, melius explicari non potest, quam Sancti Thomæ doctrina; qui cum dixisset, Christianæ spei tres præcipuos actus esse, quorum primus est, salutem æternam sperare, alter confidere futurum, ut Dei Misericordia infinite major nostra nequitia, peccatorum nostrorum nobis veniam elargiatur, si, uti opus est, eamdem enixius flagitaverimus; tertius vero ille, per quem speramus, Deum temporalibus necessitatibus nostris opem latu- *Quænam esse debeat spes in Deum circa bona temporalia.*

laturum, & ubi feret occasio, nobis præsidio futurum; fundamento hoc substrato, addit pro prioribus duobus actibus communem, & vulgarem fidem sufficere; eam vero nequaquam satis esse pro tertio. Profecto neminem ex fidelibus videmus, qui Cœlum, scelerumque suorum veniam non speret: nequissimi etiam peccatores hac in re valde præsumunt, neque citra temeritatem; sed tertium actum, quo confidimus futurum, ut Deus temporalibus egestatibus nostris adsit, fatendum est, esse rarissimum. Ad hoc virida, & perfecta fides requiritur, quæ inter sæculi hujus fideles perraro invenitur; cum interim valde mirum sit, nos sperare potius Cœlum a Deo nobis concessum iri in omnem æternitatem, quam fluxum, & fragile bonum ad modicum tempus mansurum.

Albertus Magnus ait, Confidentiam in Deum, certam esse persuasionem, Divinam Majestatem, quæ fidelis est, & omnipotens, nos in necessitatibus minime derelicturam, juxta ea, quæ toties nobis recepit. Itaque fidelitas, & potentia Dei sunt fundamenta nostræ in Deum confidentiæ; & quoniam nihil concipi potest his fundamentis stabilius, ita nihil inveniri potest tutius hac confidentia.

Proprietas confidentiæ in Deum. D. Thomas, ac post eum quamplures Theologi docent, confidentiam hanc principium esse impetrandi, quemadmodum charitas merendi, & eos, qui fidenter petunt, a Deo eas, quas postulant, gratias obtinere, non secius ac qui cum charitate operatur, novam gratiam acquirunt; quod tamen cum quadam exceptione intelligendum est, si videlicet adsint eæ omnes conditiones, quæ orationem efficacem efficiunt.

Cum sermo est de auxilio, quod in se confidentibus Dominus tribuit, illud semper intelligendum est, quod ipsis vel ad victum, vel ad munus suum, vel generis sui statum sit necessarium: non illud quod immoderatus animi affectus concupiscit, ut ea consequatur, quæ saluti nostræ sunt obfutura. Vidistine unquam viros bonos a Deo destitutos? Sin autem ipsi etiam viri boni sibi fingunt eas necessitates ad esse, quibus revera minime urgentur, Deus ipse, quid opus, quid non, dignoscere novit, & si Justorum voluntatem sinceram invenerit, scit repulsæ, quam illis inferre videtur, separare damnum, & facere, ut secretis causis, quibus ipse movetur, acquiescant.

Peccata, quæ contra virtutem hanc possunt committi. Duplici ratione contra virtutem hanc peccari potest, excessu videlicet, & defectu. Excessu quidem, cum ita in Dei opem confidimus, ut non alia adhibeantur media ad optatum finem assequendum necessaria: cum expectamus Deum omnia ex se tantum operari, quin nostram addamus operam; & hac spe suffulti, inertes sumus, neque pro virili parte adlaboramus: Excessus hic præsumptio, vel temeraria confidentia vocatur. Defectu peccatur, cum nulla in Deum habetur confidentia, cum opem illius implorare negligimus, seu quod in propriis viribus, industria, auctoritate confidamus, seu quod omnia ab amicorum subsidio, vel ab alicujus præpotentis patroni præsidio expectemus, seu denique animos omnino despondeamus.

S. Bernardus *serm. 17 in Cantic.* docet, per spem nostrum singulos constanter credere, sibi peculiariter a Deo præparata esse æterna bona, quæ diligentibus se destinavit. Illius afferam verba, quibus eum nexum ostendit, qui inter duas hasce virtutes invenitur, Fides dicit in nobis, Credo Deum fidelibus omnibus ineffabilia bona præparasse. Hoc est objectum Fidei: Spes dicit in nobis: magna hæc bona quæ Deus fidelibus suis reservat, pro me sunt, eaque mihi reservat Deus. Hæc verba satis ostendunt, ut spem vere christianam foveas, satis non esse, generatim credere, Deum ingentia præparasse bona fidelibus omnibus; sed illud etiam, quod Fidei spes addit, eadem semper supposita, quin aliis unquam fundamentis innitatur, illud, inquam, quod spes addit, particularem efficiens propositionem, quæ primum erat generalis: *Mihi bona illa servantur*, ut Sanctus hic Doctor explicat. Hoc ipsum igitur, data paritate, dicamus de confidentia eo in sensu, in quo ipsam accepimus, & intra eos limites, quos eidem circumscripsimus.

Discrimen Spem inter, & Fidem.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, Recentioribusque Concionatoribus loci hujus argumenti.

MUndi hujus Sapientes in sua prudentia confidunt, quasi errare non possent; Divites opibus, juvenes ætati, robusti homines valetudini tamquam solidis fundamentis innituntur. Principum virorum favor, auctoritas, amici, magno habentur in pretio, & eorum ope censemus sine Dei ipsius opera omnia e voto nostro cessura. Quotidie creatarum rerum imbecillitatem, atque infidelitatem experimur, quin eam labefactent confidentiam, quam in illis statuimus. Identidem, ad eos revertimur calamos, qui infirmati sunt, & sæpe in manibus nostris contriti. Quænam igitur causa est propter quam adeo parum speramus in Domino, in eo inquam, cujus potestas immensa est, & Fides adeo probata? Unde nam profectum est quod licet natura in cordibus nostris virtutis hujus semina jecerit, uti liquet ex scelestissimis hominibus, qui in maximis periculis, & inopinatis occursibus fieri nequeunt quin manus in Cœlum tendant, ac Dei opem deposcant; undenam inquam, tam difficulter in Creatore confidentiam nostram collocamus? Cum hoc omnino irrationabile sit, nulla prorsus ratio reddi potest. Illud solum dicere possumus, nos numquam eas perpendisse causas, propter quas aliter omnino nobis esset agendum. *Desumptum ex P. De la Colombiere tom. 4. sermone hujus argumenti.*

Deus verbo suo quod est tamquam arrha quædam eorum quæ mihi spopondit, & quæ confidentiam meam efficiunt inconcussam, mihi adfore pollicitus est. Post hanc sponsionem alia quæcumque præcautio ex parte Dei inutilis est. Nihilominus quemadmodum jusjurandum apud homines præ aliis quibuscumque pignoribus sanctius habetur, & minime temerandum; Dominus illud addere verbo suo non detrectavit, ut quemadmodum ait Sanctus Paulus, majori cum certitudini immutabilem promissionum illius constantiam cognosceremus, & duobus his rebus innixi, quibus fieri nullo modo potest, ut Deus nos decipiat, firmam, solidamque spem conciperemus. *Nos beatos*, Tertullianus ait, *quorum causa Deus juvat! o miserrimos, si nec Deo juranti credimus!* Quænam igitur esse debet confidentiæ nostræ constantia, quæ adeo validis pignoribus innixa est? Quam requiem, quam tranquillitatem in cordibus nostris parere debet spes his principiis suffulta? quomodo fieri potest, ut ulli accidant casus, qui nos deterreant? Attamen nimis verum est, diffidentiam ac metum passim in cordibus humanis regnare, *Idem*.

Deus jurejurando pollicitus est, se nobis opem laturum.

Mihi persuasum est, Domine, te illis invigilare, qui sperant in te, & nihil unquam deesse posse ex iis, quæ a te præstolamur; ideo imposterum omnem curam, omnemque sollicitudinem in te uno reponere statuo: *in pace, in idipsum dormiam, & requiescam; quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.* Psalm. 4. Possunt homines me bonis exuere, mihi honorem eripere; possunt morbi vires meas deterere, ac auferre modum inserviendi tibi; possum etiam per scelus gratiæ tuæ pati jacturam, at numquam meam spem amittam. Ad novissimum usque vitæ meæ spatium illam tuebor, atque omnes inferni Dæmones nequicquam conabuntur, ut hanc mihi divellant. *Quis speravit in Domino, & confusus est?* Eccli. 2. Novi equidem, & heu me miserum! nimium novi, me imbecillem esse, fragilem, labantemque; scio quid contra soli-

dif-

dissimas etiam virtutis, valeant tentationes; vidi Cœli sydera, & firmamenti columnas labefactari: verum hæc omnia mihi terrorem incuteri nequeunt. Donec speravero, ab omnibus adversis tutus ero, quia spes mea quati non poterit. Ita spero futurum, ut in lubrico me sustineas, contra furentes hostium oppugnationes me protegas, & efficias, ut imbecillitas mea de potentissimis etiam inimicis triumphum referat. *Idem*.

Dei Filius vetat, ne ob ea, quæ ad victum sunt necessaria, simus solliciti.

Jubet Dominus, nos follicitos non esse, quid manducemus, aut quomodo induamur, quia ipse vult egestatibus nostris consulere; quid ultra opus est? Possumus ne verbo ejus non credere; vel cogitamus, ipsum satis sese non obstrinxisse? Quid! homo, S. Chrysologus hom. 2. inquit, earum fidem præstare tenetur hominibus, quæ in exigua papyro spopondit; Deus vero non teneatur eorum, quæ in omnibus Scripturarum paginis pollicetur? Faciamus, quod ille petit ex nobis; omnem confidentiam in ipso collocemus, & certi simus, nihil nobis defuturum. Deus Pater vester est, Salvator ait, *& scit Pater vester, quia his omnibus indigetis*. Matt. 6. Hoc omnino animos nostros pacari debet, atque efficere, ut nosmet illi tradamus tamquam filios nequaquam cogitantes, ubi inventuri sint, quid comedant, aut quo induantur; in parentibus suis omnem statuentes confidentiam. Cum igitur talem habeamus Patrem, qualis ipse Deus est, hic proculdubio non poterit sinere, nos pati; quandoquidem, neque terreni Patres adeo sunt duri, & inclementes. *Abbas de Monmorel. tom. 4. in 14. post Pentecostes Dominicam*.

Mirandum sane est quomodo Salvatoris Discipuli adeo facile obliviscerentur signorum, quibus magister suam illis bonitatem, atque potentiam ostenderat. Singulis momentis inspectantibus illis miracula operabatur; quamplurimos ægrotos curabat; viderantque ipsi in nuptiis Cana aquas in vinum conversas: & nihilominus intelligere nequeunt, quomodo populo, qui eum sequebatur, bucellam panis posset tribuere. Nosmetipsos in hac imagine agnoscamus, & erubescamus ob modicum spei, quam in Deo nostro statuimus. Quoties neque opinantibus nobis præbuit auxilium, & manifesta indicia curæ illius, quam nostri gerit? Quoties nos de hoc, vel illo periculo eripuit? quoties effecit, ut victores evitaremus eos laqueos, quos nobis tendebant inimici? attamen ubi prima nobis ingruit calamitas, quin sopitam fidem excitemus, ac illi fidenter dicamus: in te Domine speravi, ne permittas, ut confundar; quin in memoriam revocemus gratias omnes, quibus ab illo cumulati fuimus, iisque utamur, ut speremus, & petamus ab illo gratias recentes: modo in illum insurgimus, modo animos despondemus. *Idem in Evangelium Dominicæ 4. in Quadragesima*.

Ad Deū in adversis est confugiendum.

Ubi gravis aliqua nobis calamitas accidit, ad Deum confugere oportet, eique dicere, quod olim Apostoli: *Domine salva nos, perimus*. Debemus illius potentiam agnoscere, atque ad ipsum unum confugere omnino aliter, ac tot mali fideles, qui tempore tribulationis abjiciunt animos, vel qui ad humana dumtaxat subsidia confugiunt: non quod ea negligenda sint, quandoquidem jubet Deus, nos iisdem uti; sed quod hoc semper faciendum est cum quadam subordinatione præceptis Dei; *Salva nos* Matth. 8. Debemus illius implorare misericordiam, ac bonitatem, eumque exorare, ut nobis opem afferre dignetur: *perimus*; illi necessitates nostras, & pericula, in quibus versamur, debemus exponere. Ita nonnumquam in tædii, & desolationis statum redacti, creditoris sævitia oppressi, magistratus judicio rejecti, & amicorum auxilio destituti, cum jam jam eo venerimus, ut vel in desperationem decidamus, vel insurgamus contra Deo, vel illicitis utamur rationibus, ut ex ea calamitate, quæ opprimit, ex eo tædio, quod devorat, ex ea injustitia, quæ nos perdit, eripiamur, spem omnem in Domino collocemus, eique cum Propheta dicamus: *impulsus eversus sum, ut caderem, & Dominus suscepit me. In te Domine speravi non confundar in eternum. Idem homilia in quartam Dominicam post Epiphania*.

Ad Deum confugere debemus, eumque, uti olim S. Petrus, rogare, ut nobis manum porrigat, atque sustineat, alioquin iniquitatis pelago submergendis. Si tibi infertur injuria, si in te probrum jacitur; ventus hic est, quo agitaris: iratus es (ita loquitur Sanctus Augustinus) aquilo perflat fluctus attollitur, navis dehiscit, anima tua periclitatur: confuge ad Deum anchoram projice, spe nitere, quæ tuæ salutis est anchora; excita JESUM CHRISTUM dormientem, excita sopitam fidem: redibit animæ tuæ malacia, & navis tua liberabitur. Alioquin enim si animum admoves illatæ injuriæ, ultionem deposces: fluctus in animam tuam ingredietur, submergeris, & certissimum naufragium facies. Errarunt Discipuli, quod non satis confiderunt in Domino: se se turbarunt, & agitarunt, dubitantes, utrum ille de ipsis cogitaret: *non ad te pertinet, quia perimus*. Marc. 2. *Idem*.

Salvator modicum Apostolorum confidentiam redarguit.

Quid timidi estis modicæ fidei? Ita Dominus exprobrat Apostolos suos. Illos nequaquam redarguit, quod ad se confugissent; quandoquidem eorum preces exaudit, eodemque temporis momento ventis præcipit, & mari, ut sedentur: sed eos corripit, quod in ipsum non satis confiderent. Jure eos castigat, quia illum habentes socium verentur; qui enim JESU CHRISTO vinculis charitatis adhæret, tempestatibus quidem agitari potest, perire non potest. Eos autem castigat, antequam sedet tempestatem, ut discamus, Sanctus Chrysostomus inquit, metum sæpe non tam ab externis malis, quam a nostra infirmitate, & fidei defectu proficisci: nobisque persuarum esse debet, hæc si adfuerit confidentia, pelagus ipsum sub pedibus nostris tamquam solidum marmor substratum iri, eaque si defuerit, solidissima fulchra pedibus ipsis cessura. *Idem*.

Numquam satis nobis diffidere possumus, numquam vero satis in Deum confidere. Nihil unquam denegat Deus solidę confidentię, tantum possumus, quantum speramus, possumus omnia, si speremus omnia. Habet ille infinitam potestatem: si eidem innixus fuero, numquid decidam? Sapientiam habet infinitam: si illius consiliis adhæsero, falli ve potero? Infinitam habet bonitatem: si mei illi credidero, ille ne mihi deerit? Infinitam habet providentiam, si me illi tradidero, ille ne me poterit oblivisci, vel me negligere? ego unus sum, ego eadem sum imbecillitas, quomodo de me diffidere nequeo? Sed Deus, & ego satis fortes sumus: quomodo in eo non confidam? confidentia me Deo, & Deum mihi conjungit. Ideoque asserit Propheta sperantes in Deum fortitudinem mutaturos: videlicet propriam infirmitatem relicturos, ut Dei fortitudinem induant. Homo plenus confidentia fit quodammodo ex Dei fortitudine fortis. Cedere ne potest, ubi maximis concutiatur callamitatibus? Ex Dei ipsius potentia potens evadit; ulli ne obices ei timorem possunt incutere? Sapiens fit ex Dei ejusdem sapientia, deesse ne possunt eidem rationes ad hos Obices superandos? locuplex fit ex Dei ipsius epulentia, quid unquam in egestatibus eidem potest deesse? *Pater Nepueu primo tom. Considerationum*.

Confidentia in Deum tunc magis ostenditur, cum res est in desperatis.

Confidentia in Deum numquam magis videtur, quam cum ita confirmat homines, ut spei suæ causas hauriant ex iis, quæ eamdem deberent evertere, & exemplo Abrahæ sperant contra quamlibet spem. Qui huic nititur virtuti, nihil minus timet, quam cum omnia metuenda videntur: nihil magis sperat, quam cum omnia sunt in desperatis: numquam perfectius se Deo tradit quam cum ab hominibus derelinquitur, & ab ipso etiam Deo, saltem in speciem, derelinqui videtur. Tunc cum *Job* c. 13. *etiam si me occiderit in ipso sperabo*. Deus licet ad iracundiam maxime irritatus esset: huic tamen adeo vividæ confidentiæ resistere minime posset. *Idem*.

Ad-

Admiraris nonnumquam illis, qui sine nomine sunt, sine existimatione, sine honore, conatus omnes cedere ex sententia; cum interim, qui amicos habent, & magna pollent apud optimates auctoritate, plerumque sunt malæ sortis ludibrium. Sed ratio constat. Illi quippe spem suam non in opibus, rebusque creatis constituunt, sed tantum in Deo, qui ipsis est omnia: hi vero fluxis, flagilibusque rebus tantummodo innituntur, quibus nulla soliditas inest; vel personis, quarum auctoritas illos tueri non potest ab occulti inimici insidiis, cujus fraudes nequeunt prævertere. Igitur confidentiam tuam ab omnibus rebus creatis aufer, ut illam in Deum unice transferas: mox vero inimicos omnes provoca & dic: *si Deus pro nobis, quis contra nos*, ad Rom. 8. *Desumptum ex Christianis sermonibus; sermone de nomine JESU.*

Confidentia in Deo nos ab omnibus inimicis tuetur.

Pone me juxta te, ajebat S. ille Job c. 17. *& cujusvis manus pugnet contra me*: Si juxta te fuero, audacter inimicos quoscumque provocabo; ne permittas igitur, me a te separari, & certus sum, quantumvis magni sint eorum conatus, constantiam meam numqnam esse labefactandam. Infelix Vidua, quæ ope, & præsidio cares! plurima filiorum caterva, & ære etiam fortasse alieno onusta, contempta, neglecta, ab omnibus etiam vexata, quam miseret me tui! at nostin, quid tibi faciendum! unum videlicet; ad Deum tibi confugiendum est, in eoque spes tua collocanda; ipse erit præsidium tuum, protector, asylum, perfugium, fortitudo tua: si te consanguinei tui derelinquunt, si Filii tui dolorem tibi afferunt, si misericordes homines opem tibi ferre fatigantur, si creditores, atque inimici te persequuntur; Deus numquam te deseret, omnesque eorum conatus eludet. *Joly propositione pro tertia Dominica Adventus.*

Mirum profecto est intueri, quomodo humana vivendi ratio hominum fidei adversetur. Omnibus persuasum est, Deum esse bonorum omnium auctorem, & fontem; & quemadmodum ab eo esse obtinuimus, ab eodem quoque cætera proficisci bona, quæ nostræ adjecit essentiæ; eique accepta referenda esse quæcumque seu naturæ, seu gratiæ privilegia. Satis vos ipsi intuemini, quid ex hac fide naturaliter consequatur: nihil videlicet nobis nisi ab uno Deo expectandum: quoniam ab eodem recipimus omnia, ac plenitudinem confidentiæ quam in illo habere debemus, deesse nobis, si in necessitatibus nostris aliunde opem, subsidiumque præstolemur. Cum Dei verbis Jeremias Propheta ei maledicit, qui in homine suam confidentiam constituit, & carneum sibi brachium facit, non illi tantum maledicit, qui omnem spem suam constituit in homine, quin aliquid a Domino expectet; sed illi etiam, qui confidentiam suam partitur, & partem in seipso, ingenio, vi, existimatione sua partem in creatis rebus, partemque in Domino collocat: *maledictus, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Jerem.* 17. Attamen in fidelium turba, qui quotidie Deo suo vota nuncupant, ejusque opem, & præsidium implorant, quotusquisque invenitur, qui in eo spem omnem collocet, & in illius auxilio prorsus confidet! *De la Font Entretiens Ecclesiast. pro quarta post Epiphaniam Dominica.*

Quam raro inveniuntur, qui non aliud præsidium, non aliam inquirant opem quam ex Deo suo, huic cum Regio Propheta dicentes: *firmamentum meum, & refugium meum es tu*. Psal. 70. Quot sunt quotidie, qui postquam omnes conatus suos exeruerunt, omnibusque humanis consiliis, quæ sibi occurrere potuerunt, ut votorum summam consequerentur, usi sunt, quin de Deo ne cogitarent quidem, ad hunc tunc denique confugiunt, cum conatus suos in irritum obiisse vident, & se quacumque ope destitutos? Quot occurrunt, qui in carneo brachio omni confidentia constituta, ea, quæ cupiunt, vel ab industria, vel ab ingenio suo, vel a Consaguineorum auctoritate, favore, opibusque præstolantur, quin oculos in Cœlum convertant; inde eam opem recepturi, qua indigent; quamvis sæpe eos docuerit experientia, omnia hæc humana præsidia fluxa esse, atque fragilia? Quot sunt, qui primum quidem divina ope implorata, ut ex morbo aliquo convalescerent, vel ex imminenti periculo eruerentur, cum stato tempore recreati non fuerunt malo, ad superstitiones, aliasque noxas confugerunt? Hæ tamen spes omnino inanes sunt, & fallaces; non enim innituntur Deo, in quo uno hominis esse debet confidentia, ne confundatur, & ut firmum, solidumque præsidium inveniat. *Idem.*

Deus solus confidentiæ est præsidium.

Omnem confidentiam meam in Domino constituo, hæc fundamentum tutum habet, & inconcussum, quod numquam deesse potest: *in Domino sperans*, David Psal. 25. *inquit*, *non infirmabor*. Hic est spes mea, hic omne confidentiæ meæ fundamentum; seu difficile aliquod opus aggressurus sim, seu ex gravi aliquo periculo mihi sit emergendum, seu molestum aliquid accidat mihi, ab uno Deo subsidium necessarium expecto. *Quidquid agendum sit*, *S. Bernardus ait*, *quidquid tolerandum*, *quidquid declinandum*, *quidquid optandum*, *tu es*, *Domine*, *spes mea*, *hæc una mihi omnium promissionum causa*, *hæc tota ratio meæ expectationis*. Post hæc, idem S. Bernardus addit, deliberas adhuc, utrum abdicandæ sint spes omnes inanes, quas in creatis rebus habere possumus? Quoties amicorum infidelitatem, eorum, de quibus per quam bene meriti fueramus, ingratitudinem, principum virorum, qui nobis suum præsidium spoponderant, incostantiam; consiliorum, quæ melius inita videbantur, eversionem subita, inopinataque morte; præsidiorum, quæ solidissima, & firmissima videbantur, fragilitatem, fumus experti? *Idem.*

Non ideo putes, nequaquam licere a Deo temporalia sperare bona, & ab eodem ea petere, quibus non indigere arbitramur: ipse enim nos docuit, ut quotidianum panem flagitaremus, nobisque recepit futurum, ut ex omnibus, quæ ingruere possent, malis eriperet si ad ipsum confugeremus. Non desunt infinita Sanctorum exempla, qui nequaquam frustra eum exorarunt, seu pro suis, seu pro alienis necessitatibus. Verumtamen cavendum est, ne terrena hæc precipuorum spei nostræ objectum constituant; primum Deus, ejusque justitia quærenda est, cetera vero existimanda tamquam aliquod additamentum eorum, quæ a Deo præstolamur. *Idem.*

Nostra in Deo confidentia prompta esse debet.

Confidentia nostra, ut talis sit, qualem Deus postulat, prompta esse debet, firma, inconcussa, perseverans. Magnus error est in periculis, egestatibus, calamitatibus, tunc tandem divinam opem exposcere, cum frustra omnia tentata sunt, ut sine illius ope votorum nostrorum summam assequeremur. Cur putas, S. Chrysostomus hom. 6. in 1. ad Tim. inquit, Josephum tamdiu in carcerem a Deo fuisse derelictum, quo impudicissimæ dominæ calumnia illum conjecerat? hæc una fuit causa, quia sua fretus innocentia inde egredi celerius quæsivit, atque ut libertatem suam maturare, confidentiæ partem in pincerna Regis Pharaonis collocaverat, cui futurum prædixerat, ut dignitati suæ redderetur, & quem enixius poposcerat, ut sui recordaretur, & pro liberatione sua apud Regem laboraret. Deus rerum omnium primitias deposcit, & petit, ut ad ipsum primum confugiamus. *Idem.*

Fideles plerique in Deo non sperant.

Fatendum profecto est Christianos, qui semper pavidi sunt, & diffidentes, nequaquam in Deum sperare, sed ex eorum esse numero, de quibus per Isaiam queritur Deus: *qui confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates; conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem; telas araneæ texuerunt*. Isaiæ 29. Tantum abest, quod in Deo sperent, & in immutabili confidant, ut omnem spem suam, atque omne perfugium in nihilo creaturarum constituant. Ambitiosus ille, ut propositum sibi honoris gradum assequatur, innititur auctoritati amici, cujus magna est apud Regem gratia, vel potius inmundanæ politicæ dolis,

dolis, artibusque confidit: miles in strenuitate, & fortitudine sua; mercator in negotiorum scientia: mulier in viri sui potestate, & industria nemo autem in Deo. Ideo omnes hi Christiani spe vacui cum quotidiana doceantur experientia, præsidia sua esse labantia, omnia sibi deficere, & interitum suum non procul abesse; perpetuis urgentur timoribus, & intelligunt omnem conatum suum telis araneæ similem esse, quæ levi flatu momento dissipantur. *Pater Texier in Dominicali sermone pro quarta post Epiphaniam Dominica.*

Eorum plerique, qui se fideles dicunt, in adversis numquam Cœlum respiciunt, nisi primum sibi terra defecerit; numquam ad omnipotentem perfugiunt, nisi humanarum artium infirmitate coacti. Donec aliquis spei radius ex rebus creatis ipsis affulget; de Deo, ejusque ope ne cogitant quidem, perinde ac vel non esset Deus, vel Dei auxilium sibi necessarium non esset. Nisi Deus omnes eisdem aditus obstruit, per quos subsidium invenire in mundo se posse, arbitrentur in afflictionibus suis, se numquam convertunt ad Deum. Hoc divinam excitat iram, & accidit passim, ut inanis eorum confidentiæ objecta, Deo jubente, evertantur, creaturis, quibus innituntur, vel deficientibus, vel etiam in sperantium perniciem conversis. Plerumque Deus inania hæc conterit Idola, quibus homines sua nuncupant vota, ut inde ferant auxilium; vel iisdem utitur, ut illos perdat, atque confundat: *confundentur ab Idolis, quibus servierunt.* Isaiæ 29. *Idem.*

Dei cor ipsum tangit, qui in eo confidit.

Scis nulla te magis homines affici, quam cum viderint ab aliquo in se omnem confidentiam constitui. Cum calamitosum aliquem videmus, qui ad nostra provolutus genua opem implorat; præsertim vero si calamitatis ejusdem certi simus, ac illi opem ferre valeamus; præterquamquod gloriosum est calamitosis opitulari; confidentia hæc, quæ satis ostendit, quanti ob ipso fiat & lenitas nostra, & nostra potestas, efficit, ut calamitatem illius nostram putemus, eaque nobis miseratione dignior videatur. Quis vero dubitat, quominus nostra in Deum pro temporalibus necessitatibus confidentia, nova quædam sit ratio, qua victus nobis favere teneatur? In eo uno sperant, inquit Sanctus Augustinus, ne in aliis hominibus sperent. *Biroat sermone pro quarta Quadragesima Dominica.*

Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. O nos miseros! Licet nobis persuasum sit de nostra simul, omniumque rerum creatarum imbecillitate; licet sciamus, Deum unum malis nostris solatium afferre posse; ipse tamen ille est, ad quem infrequentius, seriusque confugimus. O deplorabilem hominis conditionem! vel potius o miseram cordis, mentisque cæcitatem. Quamplurimis tempestatibus acti, inter scopulos, syrtesque errantes numquam ne, ut olim discipuli, ad Deum confugiemus? numquam ne eam quæremus malatiam, quam Deus unus nobis potest efficere? *Domine salva nos, perimus* Matth. 8. *Essais de Sermons pro quarta post Epiphaniam Dominica.*

Deus sæpe nobis negat opem quia ad alios præter ipsum confugimus.

Ideo Divinæ consolationis effectum nequaquam recipimus, quidam Sanctus Vir ait, quia nimis sero ad Deum confugimus, & antequam ad eum confugiamus omnia humana susque deque miscemus, donec eorum infirmitate perspecta novissime tandem illi vota nuncupamus. Amicus, qui se a te negligi novit, & scit a te cæterorum præsidium inquiri, ut sine illius ope optatum finem assequaris; cum tandem illius præsidium implorare teneris, exprobrat ille quidem tibi injuriam sibi illatam, eo quod a te fuerit contemptus, & quod necessitas mera, non autem confidentia in ejusdem amore, te, apud illum supplicem statuat. Si te deserit, id unum facit, quod mereris; si postquam diu te expectare, ac languere passus fuerit, ut factum cognoscens de temetipso conquераris, atque errorem tuum confiteatis; tandem exorari patitur, plus præstat, quam quod mereris. Hoc ipsum de misericordia Dei dicendum est, qui per justitiam id facit, quod faciunt homines, ut suo indulgeant dolori. Ægrotas, & quin statim ad eum tuas preces effundas cætera quæcumque remedia tentas; eaque ubi irrita, & inutilia perspicis, morbumque tuum diuturnum fore cognoscis, tandem ad illum te convertis, qui si abjicit preces tuas, de quonam tibi conquerendum est, nisi de te ipso, & de contemptu, quo illum affecisti? si dixerit tibi: *ubi sunt Dii, quos fecisti tibi?* Jerem. 2. *Desumptum ex Auctore Anonymo.*

Quot videmus, qui fortunæ vota sua nuncupantes, eique preces suas effundentes, postquam agnoscunt eamdem cæcam esse, ac pro libidine bona elargiri, ad Deum confugiunt, & ideo solum confugiunt, quod alia quacumque spe destituuntur? Quot, ubi spem omnem in auctoritate sua, bonis, & amicis collocarunt, videntes demum omnia in irritum cedere, potentes quidem ingratos, amicos perfidos, bona fluxa, existimationem inanem, & fragilem, se se offerunt Deo, cui non offerrent, si hæc Idola sibi auxilium præstare possent? Quot videmus, qui postquam sollicitationes, assiduitates, dolos, versutias, Chyragraphorum adulterationes, omniaque impenderunt ut injusta lis sibi adjudicaretur, oculos tandem in cœlum attollunt, inde auxilium recepturi, quod ab hominibus non ulterius expectant. *Sermones morales, sermone de Providentia.*

In omnibus præter Deum confidimus.

O humanæ mentis perversitatem! quidam S. Pater exclamat, in illis, quæ hujus mundi sunt, confidentiam statuimus, in Deo vero nequaquam confidimus; spem collocamus in his, quæ non merentur, & sperare nolumus in unum illud, in quem tot ob causas sperandum est. Si enim in terram confidimus, quæ ingrata, ac sterilis est: in mare, ac tempestates, quæ adeo funestæ sunt, ac tot pariunt naufragia; si in homines, qui infideles sunt, fortunam quæ est mobilis, principum virorum favorem, qui flagilis, ingeniumque nostrum, quod fluctuans est, & sæpe fallitur; nonne deplorabilis cæcitas est, non confidere in illum, qui terræ ubertatem impertit: qui imperat mari, qui prosperæ, adversæque fortunæ solus arbiter, & Dominus est? *De S. Martino sermone in quartam Quadragesima Dominicam.*

Ideo pleraque consilia nostra e voto non cedunt, quia in Deum non confidimus, & in mortales tantum speramus. Alibi inquirenda non est causa plurimorum malorum, quæ nobis accidunt. Deus nobis manum non tendit, quia non confidimus in illum: jam actum censemus, ubi nulla humana spes nobis reliqua est; & ideo permittit Deus, ut nobis mortalia desint subsidia, &, uti olim S. Petrus, demergamur in mari. Si adfuerit confidentia in Deum, mare ipsum solidum substernetur pedibus nostris: ea vero si defuerit; solidissima etiam fulchra sub nobis corruent; soliditas enim non est in terra, sed in potestate Dei illam solidam efficientis, & hæc eadem potestas æque efficere potest solidas aquas, ac terram; dummodo ille jubeat nos super illam incedere. *Desumptum ex libro cui titulus; Essais de Morale.*

Hominũ hæc innata imbecillitas.

Hæc mentis imbecillitas & levitas quamplurimis communis est, qui Dei opem experti pluribus in periculis, animos despondent, omnemque confidentiam amittunt, quodcumque, licet leve, malum sibi accidat. Hujusmodi erant Israelitæ in deserto, qui contra Deum admurmurasse feruntur dicentes, numquid poterit mensam præparare in deserto? dubitant de potestate Dei obliti jam transitus maris rubri, aliorumque miraculorum, quæ in eorum gratia ille patraverat. Hujusmodi erant etiam

Aposto-

Apostoli, cum filio Dei dixerunt ducentos argenteos nequaquam satis futuros ad emendum panem, quo vesceretur ingens illa populi multitudo, quæ ipsum in desertum secuta fuerat: postquam enim toties illis probasset potestatem, atque divinitatem suam eorum miraculorum copia, quæ illis inspectantibus fuerat operatus; cur eo socio, & comite erat metuendum? Nonne credendum erat, futurum ut ille nosset, quomodo illorum victui consuleret? immo postquam oculis suis recens aspexerunt miraculum, quo quinque panes fuerant multiplicati, quomodonam, cum naviculam conscendissent eo comite propter obortam tempestatem naufragium se pati posse timuerunt, quasi minus illis in mari, quam in terra posset opem afferre? In hac ipsa cæcitate versantur adhuc plerique fidelium, qui comparari possunt principibus exercitus Syri, de quo sermo est tertio Regum libro, qui bellum Achab Regis Israelitarum indixerant. Cum enim vidissent innumerabilem exercitum suum exiguo Israelitarum numero internecione deletum, putarunt victoriæ hujus honorem non Israelitis, quæ res summum ipsis pudorem injecisset; sed montium Diis esse tribuendum. Quam ob rem anno insequenti decreverunt non amplius in montibus, sed in vallibus manus conserere, rati, se victoriam relaturos, nisi hostibus montium Dii tulissent auxilium. Hoc profecto est de sanæ mentis usu esse dejectum, arbitrari divinam potestatem pro diversis locorum spatiis, vel augeri, vel imminui. *Desumptum ex Homiliis Moralibus; homilia pro quarta post Epiphaniam Dominica.*

In uno Deo fidendum.

In quænam homo confidere debet, nisi in eum, qui per antonomasiam fidelis vocatur, & cujus fidelitas semper eam superavit confidentiam, quam amici ipsius in illo constituerunt: Sapiens, inquit Ecclesiasticus c. 33. credit verbo Dei, & verbum illi fidele. Sapiens nequaquam confidere debet in hujus terræ principibus. Hac de re, Dei nomine, Regius Propheta nos admonet; quia in illis nulla securitas est, neque tanta potentia, ut nos tueantur. Sapiens in reliquis hominibus non confidit; hi enim, ut ait scriptura, vanitas sunt, & mendacium. Sapiens non confidit neque in fortitudine sua, quæ infirmitas est, neque in prudentia sua, quæ dementia est, neque in opibus, quæ lutum, & sordes, neque in existimationem, quæ fumus. Sapiens igitur in Deo uno confidit; nam veritas ipsa testatur, omnium sæculorum decursu neminem illorum, qui speraverunt in illum, deceptum fuisse; æque brachium illius potentia, atque cor bonitate repletum esse, ut nostris necessitatibus opituletur. *Domus Israel speravit in Domino* (ita loquitur David), & ipse *adjutor eorum, & protector eorum est. Domus Aaron speravit in Domino: Adjutor eorum, & protector eorum est. Qui timent Dominum speraverunt in Domino: Adjutor eorum, & protector eorum est.* Ut verbo me expediam, percurre, inquit Ecclesiasticus, quidquid sub sole est, & vide, utrum inter tot populos, variasque gentes, quæ sunt super terram, vel unus extiterit, qui fuerit confusus eo quod confidentiam suam in Deo constituerit. *Pater Poire liber de Scientia Sanctorum tract. 3. par. 2. cap. 11.*

Credet fortasse quispiam Sanctos dumtaxat, & amicos Dei tuto posse in bonitatem ejus confidere, quis fideliter illi servierunt; quia hac in re nihil a conscientia sua sibi exprobrari sentiunt, & quia cor ipsorum fidele hoc sibi perhibet testimonium, se posse sine metu coram divina majestate prodire. Hoc sane propugnaculum est, quo se tuetur diffidentia, sed illud evertere, & expugnare, operosum non est. Namque ex vobis quæro utrum, inter tot gentes, quæ sunt super terram, vel unus homo frustratus fuerit votis suis, postquam in Deo spem suam collocaverit; & utrum inter tot gentes vel unus homo fuerit inventus, qui minime fuerit Sanctus & Amicus Dei? Fieri ne potest, ut illi omnes, qui ab initio sæculorum ad hæcusque tempora in Deum confiderunt, inde speraverint, se voti damnatum iri a Deo, quod testimonium ipsis perhiberet conscientia, se Sanctos esse, & amicos Dei? Hæc proculdubio non erat Manassis sententia; Verum, qui ita loquitur, Sanctos male novit, putans ipsos suæ sanctitati innixos in Deum confidentiam omnem transtulisse; Sancti numquam hanc præsumptionem habuissent, ut se Sanctos putarent; & Sanctorum immo proprium est longe aliud de seipsis sentire, quoniam se tamquam abjectissimum aliquid existimant, & per humilitatem se indignos arbitrantur, qui cœli lumen adspiciant. *Idem.*

Nulla res Deo majorem adfert honorem, quam confidentia.

Si nihil majorem Deo adfert honorem, quam sublimes illi conceptus, quos de eodem fovemus, profecte confidentia adeo elatas nobis adstruit ideas de illius potestate, sapientia, fidelitate; ut majores concipere minime possimus. Fingite, si vobis lubet, videre Sanct. Job, illud patientiæ miraculum in sterquilinio tamquam in chatedra sedentem, & in ea malorum, quibus obruitur caterva, in medio noctis obscuræ, inter cujus tenebras nihil aliud videt, nisi horroris, & desperationis argumenta; nihilominus elata voce clamantem: *etiam si occiderit me in ipso sperabo*, si mihi vitam abstulerit, non divellet tamen de corde meo confidentiam. Nonne hæc solemnis confessio est, mereri Deum, ut rerum omnium potius jactura subeatur, quam desit in minimo verborum illius confidentia? *Idem.*

Quisnam referre potest elogia, quibus omnes Sancti admirabilem hanc virtutem prosequuntur? confidentia, quidam inquiunt, victrix est virtus, obtinens quodcumque cupit, & petit. Sanctus Bernardus, qui pretium illius agnoscebat, ait, propter illam Deum populo suo pollicitum fuisse; *omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit.* Sanctus Jacobus Apostolus addit, ad quamcumque gratiam obtinendam satis esse, eamdem non hæsitanter expetere. Hic thesaurus est, inquiunt alii, cujus pretium numquam intelligetur, nisi Deus nobis oculos aperuerit, ut illud intelligamus. Præsertim obtestor vos, fratres, ajebat Sanctus Paulus, ne pro qualibet re confidentiam amittatis. Hoc erat admirabile documentum, quod Salvator discipulis suis tradebat dicens: *Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?* Hic denique fidelis dux est, inquit Regius Propheta, tuto per omnia hujus miserrimæ vitæ pericula deducens: *deduxisti me, quia factus es spes mea.* Psalm. 60. *Idem.*

Nostra confidentia eo gratior Deo, quo minus terrenis innititur opibus.

Nescio utrum umquam animadvertistis, in Scripturis sæpe haberi sermonem de Egeno, Orphano, Vidua: vos enim ipsi fatebimini, in hos tantum omnes Cœli benedictiones effundi, illosque Deo eo chariores esse, quo magis ab hominibus derelicti sunt. *Iste pauper clamavit, & Dominus exaudivit eum. Psal.* 33. Animadvertite, hunc a Regio Propheta, non alio appellari nomine, quam pauperis: *iste pauper clamavit.* At quis non videt, illum cœlo eo notiorem esse, quo magis in terra ignoratur? Alio in loco asserit, Deum esse refugium pupilli; pupillum extentis brachiis a Deo recipi; Deum Viduæ, ejusque filiis maximas quaslibet benedictiones elargiri, & sufficere, si qui caretur defensione, & præsidio ad illum optans confugere, dixerit se unicum esse; *unicus sum ego* Psalm. 24. hoc est ab omnibus derelictus. Hinc discimus confidentiam eo majorem, puriorem, & Deo gratiorem esse, quo minus præsidii extra illum nanciscitur, & certiorem viam, ut divinæ Majestati accepti simus hanc esse, si a mortalibus omnibus derelicti omnem confidentiam in uno illo constituamus. *Idem.*

Inter alia discrimina inter confidentiam quæ in Deo, & eam quæ in rebus creatis statuitur, hoc non extremum est, quod quæ in creatis rebus collocatur, conjuncta est cum assiduo timore, ne spes nostræ in irritum abeant propter infirmitatem, incostantiam, & infidelitatem, quam in Mundo quotidie invenimus. Videmur nobis singulis momentis nuncium audire, quo

quo res nostras in desperatis esse admoneamur, donec aliquando eum tandem intueamur effectum, quæ impatienter præstolamur. Nihil vero e contra magis hominem intrepidum efficit in iis, quæ aggreditur, quam confidentia in Deum. Diceres hanc in manu illius totam Dei omnipotentiam collocare; ejusque stipendia creaturas omnes merere, ut illi omnia cedant ex sententia, eo usque ut in gratiam ipsius naturalibus etiam rerum omnium studiis vis inferri videatur. Hæc rupes mollit, aquas indurat, calidasque facit; hæc solem moratur; hæc montes loco cedere cogit; hæc terræ, aeri, ventis, tempestatibus imperat, hæc naturam omnem sibi subjicit. *P. du Sault tractatu de Confidentia in Deum l. 1.*

Confidentiam in Deo sitæ-tuentes humana subsidia abjicere non debemus.

Mihi de confidentia loquenti non ea mens est, ut humanam prudentiam a negotiorum nostrorum cura exulare velim, & fovere hominum ignaviam & negligentiam sub hac specie in Deum confidendi. Non vult Deus inutilia efficere ea lumina, quæ nobis concessit, nostri curam gerendo; sed illa infirma, atque imbecillia reliquit, ut in omnibus operibus nostris ad ipsum confugere teneremur. Quam timidę sunt, atque nutantes hominum cogitationes, quam breves, & parum tutæ prævisiones nostræ! Illud autem deplorabile est, quod humanæ prudentiæ satis non sit, suum obtinere locum in Consiliis nostris; sed sibi omnem eorum rationem vindicet; quin ullum locum tribuat confidentiæ. Hinc homines terrena quærunt auxilia, perinde ac aliunde opem non possent recipere. O creaturam ingratam, Salvianus exclamat, putas ne Deum indesinenter tuo adesse lateri, ut in necessitatibus tuis te derelinquat? nonne hic ille est, qui Cœlum, terrasque replet, ne absit ab illi, qui suam opem deposcunt? Ad quem igitur fidentius confugere possumus, quam ad summam hanc bonitatem, quæ nos tenet in manibus suis, & quæ jugiter nobis dat, & vivere, & esse, & moveri? *Idem.*

Quamquam Deus sæpe amicis suis pollicitus fuerit, se effecturum, ut ipsi de hostibus cumulatissimam victoriam referret; voluit tamen semper, ut partem laboris assumerent ea in re, quam ipse erat operaturus; & cum ab opere manum amoverunt, tunc effectus etiam divinæ promissionis, & benedictionis fructus defierunt. Receperat ille se Moysi, & Josue, adfuturum, illis præliantibus suppetias allaturum, terroremquem, & confusionem hostes incussurum: verumtamen egregii illi Duces nihil intentatum reliquerunt, ut res e voto cederet; summa vigilantia exercitibus præfuerunt, bellicis etiam stratagematis usi sunt, ut eos opprimerent, quos Deus in manibus eorum se traditurum spoponderat. Gladius Domini, & Gedeonis hæc miracula operantur, clamarunt Judic. 7. milites exercitus Domini de Madianitis triumphum agentes, & 2. Paralip. cap. 14. mentio fit mirabilis victoriæ de Ethiopibus, aliisque barbaris populis relatæ, ubi Deus adspectui Regi Asa tantum terrorem addidit, ut hostibus arma de manibus laberentur, iique se internecione deleri, ac pedibus conculcari finerent, quin ferme reluctarentur. Verumtamen, ne crederetur Deus victoriam hanc peperisse, quin exercitus Asa laboraret, adduntur explicite hæc verba, per manus Domini, atque Israelitarum cum ipso præliantium ingentem hunc barbarorum exercitum penitus fuisse deletum. *Idem*,

Deus eos exprobrans, qui in creatis rebus confidunt.

Ubi sunt Dei tui, quos fecisti tibi? surgant &c. Hoccine tempus est ad me confugiendi, cum nescis ultra quo te vertas? Non ne Deos habes, quibus quotidie adoles thura, & juxta quorum consilium omnia facta tua moderaris? Hi sunt Dii illi, qui in miserimum hunc, in quo versaris, statum te adduxerunt; hi sunt, qui te regunt, ac protegunt; in his confidentiam tuam collocasti: ex illis ergo opem implora, & illos deprecare, ut te de iis malis eripiant, quibus urgeris; ego enim te nescio. O alibi: *Ubi sunt Dii eorum, in quibus habebant fiduciam.* Deut. 21. Surgant, si possunt, ac celeriter laborantibus ferant auxilium. *Idem.*

Natura nos docet, ut in subitis, inopinatisque casibus ad Deum confugiamus. Etnici ipsi, qui Idolis ita adhæserunt, ut filios suos eisdem in sacrificium efferrent (adeo temporalium prosperitatum illecebræ eos excæcaverant) illi ipsi deorum suorum non recordabantur amplius, ubi fulmina sævire, aquarum illusionem ingruere, lucem grassari, aliaque percrebrescere mala videbant. Hæc formosa idola, quibus toties vota nuncupaverat, quibus toties adoleverant thura, & quæ floreis sertis fuerunt redimita, tunc temporis nulla victima, nullo thure colebantur, eorumque cultores tot ingruentibus malis oppressi ad Cœli, terræque Deum confugiebant, non alia agnoscebant numina, & obliviscebantur etiam nomina eorum, quæ antea, Lactantio teste, in lib. de originem erroris enixius fuerant venerati. Nesciebant amplius, quid jugiter esset, quid Mars, quid Mercurius: sed relictis inanibus hisce numinibus, manus, oculosque in Cœlum attollebant, & illius tantum implorabant opem qui suis gravissimis timoribus solatium, auxiliumque posset afferre. Dubitare itaque minime possumus, naturam, ubi per se operatur, ad suum Auctorem, Creatoremque confugere, ac nos impellere, ut inter bracchia illius nosmet recipiamus, motu quodam necessario, quem dissimulare non possumus, *Idem lib. 2.*

Nisi inopinati casus adsint raro ad Deum confugimus.

O humanæ mentis cæcitatem! quot in mundo vivunt, qui Cœlum numquam suspiciunt, nisi cum illis deficit tellus, & qui numquam ad Creatoris omnipotentiam adverterent animum, nisi creaturarum imbecillitate cogerentur. Vere dicere possumus, quemadmodum omnia mortalium genera ad Deum festinanter confugiunt, ut in subitis terroribus opem aliquam nanciscantur, vel solatium aliquod iis malis, quibus opprimuntur, inveniant; neminem e contra reperiri, qui, si hujusmodi casus absint, illius præsidium implorent; quasi alibi satis virium, & opis obtinere possent, quin de cœlo auxilium opperirentur. Hoc satis intelligi nequaquam potest, animas tot Cœlestibus gratiis cumulatas, tanta cura, & benevolentia enutritas, Dei sanguine ablutas, ejusque proprio corpore saginatas, quæ sciunt, supremam non deesse Sapientiam, qua gubernantur, minime posse in illius providentia confidere, neque ad illam confugere, nisi cum aliunde opem sperare non possunt. *Idem.*

Nonne hoc mirum, miserrimumque simul est opus esse, ut Deus nos ad extremam redigat necessitatem, si nos cogere velit, ut ad eum confugiamus? opus esse, ut omnia consilia nostra perturbet, nullamque spem nobis relinquat, ut ad pedes ipsius provoluti, petamus opem? Confunde eos Domine, ajebat Regius Propheta; cooperi faciem eorum opprobrio, & ignominia, ac statim invocabunt nomen tuum. Nequaquam, Domine, imposterum hoc minime fiet; confidant alii, si velint, in amicis suis, in auctoritate, scientia, thesauris, exercitibus; creatarum quarumcumque rerum auxilium deposcant; ut potentiores efficiantur; de te vero non cogitent, nisi cum alia quacumque spe fuerint destituti; ego quidem certus sum, in uno te omnem spem meam collocaturum. Non expectabo gravissimas qualibet necessitates, ut confugiam ad te; sed bonitas tua asilum erit omnium dierum, omnium locorum, occasionum omnium; sub tuam clientelam confugiam, auxilium tuum deposcam, & non aliunde nisi ab uno te subsidium præstolabor. *Idem.*

Deus neque in prosperis neque in adversis nos derelinquit.

Nequaquam dixeris, nos in rebus prosperis, a Deo derelinqui, ubi per illas ea laxatur confidentia, quam in infinita ejusdem bonitate consitue-

stitueremus. Quot recenseri possunt omnium temporum viri, qui cum rore Cœli, & spiritualibus consolationibus adipem quoque terræ, ac temporalia bona maffuerunt? Audeo dicere eamdem prosperitatem erga ipsos esse divinæ misericordiæ effectum, quandoquidem Deus pollicitus fuit servis suis se affluenter benedictiones super eorum personas, agros, bona, Filios, universamque familiam effusurum. Omnium generum benedictiones descendent super nos, inquiunt illi Deuter. 28. ac nos undique circumdabunt, si Deo fideles erimus. Benedicti erimus in Urbe; benedicti in agro; Labor noster, & requies; negotia, & quidquid nostrum est, erunt benedicta; & vicissim indesinenter Domino nostri amantissimo, & clementissimo benedicemus. *Idem*.

Omnia mortalium bona in Scripturis illusio, & *fascinatio nugacitatis* vocantur, & ipsi etiam homines quantumvis sapientissimi, & potentissimi, non aliud quam vanitas sunt: *universa vanitas omnis homo vivens*. Psal. 38. Quibus addit Sanctus Paulus, hujus mundi figuram præterire, atque evanescere: unde arguit, nequaquam confidendum esse in iis, quæ videmus, quippe quæ fluxa, & fragilia sunt, & jugi defectu ad finem suum properantia. Impii quoque, ac reprobi hoc in inferno fatentur, suamque reputantes imprudentiam, qua bonis hujusmodi tamquam in æternum permansuris adhæserunt, magis torquentur exclamantes voluptates suas tamquam umbram evanuisse: *transierunt omnia illa tamquam umbra*. Sapient. 5. Sed Impii adhuc in terris viventes hoc inficiari non possunt, ubi quotidiana docti experientia norunt rerum omnium, in quibus suum præsidium constituerant, inconstantiam, infidelitatem, & fragilitatem. Illud vero magis deplorandum est, quod pertinaciam relinquere nequeunt, neque suum errorem abjicere; facere enim non possunt, quominus in mundanis rebus fluxis fragilibusque confidant, potius quam in Deo, de cujus fidelitate ambigere nequeunt. *Idem*.

Quodnam peccatum sit in Deo non confidere.

Si ex me quæris, quid mali sit, vel quod peccatum ab iis admittatur: qui in alium quemlibet, præter Deum, confidunt; quin ea recenseam mala quæ sibi conflant, & infelices eorum negotiorum eventus, quæ sine Dei ope suscipiuntur: inquio, maximam Deo inferri contumeliam, non enim apertius significari potest exiguo in pretio haberi auxilium illud, quod nobis se allaturum spopondit, & existimari tutius rem perfici posse consanguineorum, amicorumque subsidio, quam eo, quod ille solemniter adeo spopondit: & magis in industria, existimatione, auctoritate, versutia humana, quam in Dei verbo spem collocari. Hoc idem est, ac credere nos validius confracto calamo, & fluentibus aquis inniti, quam illi omnipotenti dexteræ, quæ universa creavit, eaque sua virtute gubernat: idem esse, ac nobismet persuadere nullum opus esse illius præsidii, & auxilii, quandoquidem hoc invenimus, vel saltem alibi quærimus. Nonne Dei ipsius honor agitur in hac temeritate, atque insolentia infringenda? *Idem*.

Præter mala, quibus te subjiciunt, qui cujuscumque generis, peccatum admittunt; confidentiæ defectus, qui sine peccato esse non potest, alia secum trahit mala in ipsa etiam temporalia negotia. Etenim opis divinæ contemptus efficit, ut alibi auxilium inveniri non possit, & quodcumque penitus præsidium corruat; atque illi ipsi, in quibus magis confidebant, omnium primi iisdem terga vertant, eosque prodant. Ad hæc amovet Deus benedictionem suam a bonis eorum, quibus adhærent, & in quibus spem omnem constituunt. Mulieri huic virum aufert, propter quem adeo superbit; familiam hanc multa filiorum copia replet, qui omnia bona obliguriant, in illa litem suscitat, quæ ejus opes absumat; bonorum, quæ antea in domum hanc, undequaque confluere videbantur, fontem exhaurit, e contra vero efficit, ut geminentur sumptus, labores, & necessitates. Hoc anno grando messes depopulatur, & siccitas agrorum fertilitatem depascitur, altero calamitates sibi deinceps succedunt, & prava domesticarum rerum cura, quidquid bonorum ac redditutum supererat, disperdit; & ecce repente hominem hunc qui in alia quapiam re, præterquam in Deo spem suam collocaverat, bonis omnibus carentem, omnique etiam spe destitutum! *Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum*. Psal. 5. *Idem*.

Confidentia in Deo animam facit intrepidam.

Confidentia in Deum animam replet quadam certitudine, quæ maximam insanissimorum hominum temeritatem exuperare videtur; efficit enim, ut exercitus etiam magis formidabiles non aliud videantur, quam muscarum examina, vel acies formicarum. Hoc aperte nos Ecclesiastica docet Historia, ubi Sanctissimi Antistitis Babylæ confidentiam commendat. Cum Præsul optimus intellexisset Tyrannum nescio quem cum exercitu quinquaginta millium properato agmine accedere, ut Urbem, Ecclesiamque suam igne, ferroque vastaret, postquam jam late finitimas regiones esset depopulatus: Sanctus senex illi audacter obvius occurrit, atque Dei nomine imperavit, ne ulterius procederet; cumque ab eo sciscitarentur mortale, unde nam tanta ipsius profecta fuisset constantia, respondit, se, cum omnem in Deo fiduciam suam collocasset, licet sexcenta hominum millia in aciem disposita conspexisset, nihil magis timoris percepturum fuisse, quam si agrum locustis, atque formicis plenum vidisset. Non ignoramus, alios etiam hac eadem confidentia fretos aperte fuisse professos, licet fractus in caput suum laberetur orbis, vel sub pedibus suis terra dehisceret, vel montes illos ruina sua tumulaturi deciderent; aer crebris undequaque fulgoribus, atque fulminibus coruscaret, atque omnia simul creata ad illorum interitum conjurarent, se tamen divino fretos præsidio nullo pavore iri perturbatum. *Desumptum ex Anonymo Autore*.

Quid agebant summus Sacerdos Ozias, Cives, Senioresque Betuliæ, cum pollicebantur se hostibus deditionem facturos, nisi Deus intra quintum diem sibi fuisset opitulatus! Naturale humanæ patientiæ studium sequabantur. Sed quid illis Casta, fidelisque Judith ajebat? Vos, qui nos doceri deberetis, & qui seniores nostri estis *posuistis tempus miserationis Domini*. Judith. 8. Vos diem illi præscripsistis, quo vobis ferret opem, & nisi stata die opem tulerit, jam actum esse dicitis, nullumque spei locum fore existimastis. O Domine, illa oculos in Cœlum attollens dicebat, procul a me hujusmodi sensus absint: *tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti*. Quam admirabilia sunt verba hæc! tu domine omnia fecisti, tu omnibus providisti, tu in ordinem collocasti, quidquid unquam faciendum est, quod prius, quod posterius agendum: *omnes viæ tuæ paratæ sunt*: omnia judicia tua usque ad sæculorum consummationem jam lata sunt, omnia in sinu tuæ providentiæ quiescunt, *& tua judicia in tua providentia posuisti*. Illinc ea videbimus egredi: tu tempora nosti & momenta, neque nostrum est illa prævertere, ac maturare, sed ea præstolari, ac interim voluntatem tuam adorare. *Pater de la Rue in sermone de Providentia*.

Cum de rebus nostris actum jam esse putamus tunc magis in Deo confidere debemus.

Licet etiam circumundique mala te opprimerent, & Amici, qui maxime fideles videbantur, te in tua egestate desererent, redactusque esses ad incitas, itaut temporalem opem ulterius expectare non posses: tunc magis spes tua inflammari deberet: hoc enim est tempus auxilii Sanctus Chrysostomus inquit: hoc illud gratiosum momentum est, quod Deus expectat, ut solatium tibi afferat; hic unus tibi opitulari potest, in hoc uno confidentiam tuam debes statuere, quia cum omnia desunt, ille tamen semper fidelis permanet. Hoc de causa expectavit donec Betuliæ fame, ac siti maxime laboraretur, mulie-

mulieris ministerio rerum affluentiam, ac vilitatem restitututus; donec David de Regiis sedibus ejectus, erro, & profugus in Regno suo torrentem Cedron traduceret in eo miserrimo statu, qui in Scripturis describitur, eumdem ratione magis admirabili, & prorsus divina in Judæ solium revocaturus: ut mortales hæc inspectantes miracula exclamare tenerentur, ea domini, non hominis manu fuisse patrata. *Essais de Sermons pro quarta quadragesima Dominica*.

Ubi certum cepimus consilium relinquendi peccatum, ac Deo deserviendi, tunc constans in Deo confidentia habenda est, eique ea dirigenda oratio, qua usa est Judith, ut se ipsam confirmaret caput Holofernis obtruncatura, *confirma me Domine in hac hora*, Judith cap. 3. qua agitur de gloria tua, & requie populi tui. Nos quoque Deo illum immolaturi affectum, quo prohibemur, ne eidem serviamus, dicamus similiter; *confirma me Domine Deus*, accessit jam pro me hæc hora salutis, qua tibi Victimam, quam toties poposcisti, & quam hactenus mactare detrectavi, sum immolaturus. Me mei pudet, cum adeo infirmus sim contra eum, qui & tuus, & meus est inimicus: *confirma me* &c. Sæpius egregia cepi consilia, sæpius eadem adimplere conatus sum: verum ubi fatale momentum adfuit, quo ictus inferendus erat, omnis me mea virtus destituit &c. *confirma me &c. Pater Cheminais sermone de Affectu prædominante*.

Modica in Deo confidentia hunc a nobis repellit, & arcet.

Nulla major amico vero inferri potest injuria, quam in eo non confidere: quemadmodum e contra nulla re magis impelli potest ad opem nobis ferendam, quam si perfectam in eodem nos habere confidentiam testemur. Non semel Dominus Apostolis suis significavit quantopere sibi eorum diffidentia displiceret: *quid turbati estis modicæ fidei*? Luc. 24. Sed qui fidenter ad illum accesserunt, mali sui solatium impetraturi, & voti damnati fuerunt, & iis laudibus excepti, quos illorum confidentia promerebatur: *O mulier magna fides tua*. Matth. 15. *non inveni tantam fidem in Israel*. Matth. 8. Esto quidem in humanis necessitudinibus homines hominibus non satis fidant; norunt enim, quam leves sunt, cupidi, imbecilles, & mendaces: verum cum nullus hujusmodi defectus inveniatur in Deo, maxima illum afficimus contumelia, cum vel parum de eodem diffidimus. *Auctor Anonymus*.

Potissima ratio, quæ nos impellere debet, ut in Deo confidamus, est amor ille, quo nos ipse prosequitur. Si cum ipse nos oderat, tot insignibus beneficiis prævertit, fidei ne consonum est, postquam nobiscum in gratiam rediit, nosque in filios adoptavit, velle ita recedere a nobis, ut in certum interitum tradat? *Numquid oblivisci potest Mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscor tui*, ait ille per Isajam cap. 49. Ad hæc cum vos diligit Deus, proprie non nos sed Unigenitum suum diligit in nobis, cujus nos membra sumus. Ita de Divina erga nos bonitate diffidere, idem est, ac dubitare de Patris æterni erga Filium suum benevolentia, quem tantopere amat, & a quo tantum recipit gloriæ. Verum ut in Deum confidamus, non satis est, nobis esse persuasum de ipsius amore, & fidelitate; nisi certi etiam simus de ejusdem potestate. Sine hac diceremus; verum quidem est magnam Dei esse bonitatem; sed heu! consiliis meis tot obices adversantur, tot me circumstant inimici, nescio utrum illos obices auferre voluerit, & pro me quamdam miraculi speciem operari. Verumtamen cogitate Deum absolute esse universorum Dominum, nihilque istis accidere, quod ipse minime, aut velit, aut permittat. *Idem*.

Confidentia in Deo inter ærumnas, humanasque persecutiones.

Quid acerbius, quam videre omnia adversum nos conspirare, ac nos esse alienæ, vel censuræ, vel derisionis argumentum? quid tristius, quam ab omnibus injuriis affici, & contumeliis; bona nostra diripi, & scindi existimationem nostram? Verum post hæc omnia cogitate omnes has calamitates, & persecutiones permitti, ut præbeatur nobis occasio probandi confidentiam nostram, atque ut Deus sibi complaceat nos audiens ea Regii Prophetæ usurpantes verba: *Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? si consistant adversum me castra, non timebit cor meum*. Psal. 26. *Idem*.

Domine donec super terram in hac regione tenebrarum versor, paveo, & contremisco. Ubi reputo innumerabilem periculorum, quæ mihi imminent, hostium, qui me persequuntur, calamitatum quibus circumseptus sum, multitudinem; nisi in suo præsidio confiderem, omnem prorsus spem abjicerem. Sed infinitorum miserationum tuarum memoria, & beneficia, quibus ante ipsam nativitatem meam me cumulasti, mihi animum faciunt. O Domine, quam bonus, & suavis est! Favores eximii, quos quotidie effundis in me, mihi pollicentur ea præstantissima dona, quæ tuis amicis reservas, meam confidentiam excitant, mihique locum tribuunt gaudendi in te, suavissimis animæ meæ deliciis. *Idem*.

JESUS CHRISTUS cum tempestates desævirent, mari solum, ac ventis imperavit, ut quiescerent, ac statim procellæ ac fluctus dicto paruerunt. Cur igitur verbo illius animæ nostræ tumultus, inquietudines, laboresque perfecta in ipsum confidentia non dissipat? qui in hoc statu versantur, minime credunt, sibi ea dici verba: Joan. 14. *non turbetur cor vestrum*. Quod si cordis sui agitatio, atque tumultus ipsis relinquit adhuc cupiditatem aliquam ex tua infelicitate emergendi; considerandum est, nullam esse turbam, tumultum nullum, quem JESUS CHRISTUS pavore nolit, & nequeat, quandoquidem ipse suprema pax est. *Auctor Anonymus*.

Quotiescumque in negotiis vota, & spes nostræ falluntur, nos metipsos parumper colligamus neque infelicis eventus aliam inquiramus causam, quam nostræ in Deum confidentiæ defectum. Cum post multos exantlatos labores, erogatosque sumptus, litem amittimus, non Judicum corruptelæ, non adversariorum calliditati vitio vertendum hoc est; cum legitima hæreditate fraudamur testamento, mala defuncti voluntas insimulanda non est; cum præcipuas ambimus dignitates, repulsam passi non est, cur principibus aut Ministris irascamur, sed nobismetipsis. Credidimus, nos industria nostra votorum summam assequi posse, quin confideremus in Deum, opemque illius deposceremus: Deus consiliis nostris non annuit, ne aliam rationem inquiramus. *Desumptum ex libro cui titulus, Essais d'Eloquenze Abbatis d'Aubignoit*.

Omnia, quæ nobis improspere accidunt confidentiæ defectui sunt referenda.

Quid timidi estis modicæ fidei? Vos immo Deum invocare plena confidentia debetis, scientes illum, qui ventis, ac tempestatibus imperat, qui procelloso mari malaciam reddit, cui universa omnino, ac statim obtemperat natura, dissipaturum esse nubeculam quæ vobis terrorem incussit; ipsum nequaquam ignorare, quo in statu sint negotia vestra; non eum fallere mala, quibus obruti estis, ipsumque indesinenter incumbere, ut sperantium in se, sibique inservientium necessitatibus opituletur: *ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel*. Psalm. 120. Animarum, immo etiam corporum nostrum custodia, ipsi cordi est; vigilat, cum illum alto demersum somno existimamus; aures, oculique ipsius semper patent, ut opem ferant illis, quorum cura sibi ab Æterno Patre credita fuit. Fructum percipiamus ex ea perturbatione, in qua JESU CHRISTI discipulos hodie intuemur; nutans eorum fides fidem nostram confirmet; eorum confidentia labefectata nostræ recentem vim atque constantiam adjiciat. *Abbas Trappensis, colatione pro quarta post Epiphaniam Dominica*.

Cum olim amicis suis imperabat Deus, ne timerent,

Deus in se confidentes non deseris. rent, non aliam adferebat causam nisi, se cum illis adesse: *noli timere; quia tecum ego sum*. Genes. 26. Cœli, terræque Creator; ego bonorum omnium origo; ego tecum sum, & donec in me confidentiam habueris, numquam te deseram. Aliquid ne audiri potest quod majus solatium afferat, quam hæc verba? quanta fuit Jacob consolatio, cum a Deo in Ægyptum missus fuit cum hac promissione: *ego descendam illuc tecum in Ægyptum*? Ne verearis in Ægyptum descendere, ego enim tibi comes adero, & me comite, quid ultra concupiscere potes? quid! Rex hujus terræ, S. Augustinus in Psal. 26. ait, in Ædibus suis tutus est, undequaque militibus circumseptus excubias ad eum tuendum agentibus. Mortalis homo est ab hominibus æque mortalibus defensus, tamen non metuit, non expavescit: homo vero mortalis ab immortali, & omnipotente Deo defensus trepidabit, & quiescere non poterit? O miram cæcitatem! *protegitur Imperator scutatis, & non timet; protegitur mortalis a mortalibus, & securus est; protegitur mortalis ab immortali, & timebit, & trepidabit? Pater du Sault.*

O nos miseros, Tertullianus inquit, si æternæ veritatis promissionibus nequaquam confidimus! tempus aderit, o peccatores, cum vestram calamitatem sentietis, sed heu nimis sero! Cum morituri, omnibus hisce rebus, in quibus confidentiam vestram constitueritis, extremum vale vobis erit dicendum. Tunc ad Deum confugietis, cujus justitiam provocastis: illius clementiam implorabilis, sexcentosque spei, & amoris actus elicietis: sed Deus vos ad creaturas remittet funesta spei vestræ objecta. Ubi sunt Dii, in quibus habuistis fiduciam? veniant modo, & vobis opitulentur; opes istæ, quas tamquam verum Deum colitis vobis, in extremis laborantibus opem ferant; iniquitates, quas tanta cum voluptate patrastis, vos hodie eripiant; amici, quos tamquam fortunæ vestræ columen respexistis, solatium vobis afferant. *Auctor Anonymus.*

Nostra in Deû confidentia illius præsidium meretur. Vultis ne, o fideles, Dei protectionem ab omnibus adversæ fortunæ casibus vos tueri? vultis ne in vosmetipsos, familiasque vestras eas detrahere benedictiones, quæ sunt necessariæ ut felicem tranquillamque vitam vivatis non ea in conditione, in qua vos Divina providentia constituit? In Deum confidite, & experiemini! quam bonus sit Deus Israeliis, qui recto sunt corde. Si quando justum tentari permittit, numquam tamen eum relinqui finit; neque sinet unquam, filios suos objici turpissimæ, paupertatis infelicitati. Sine hac protectione curæ vestræ, quæcumque illæ sint, inutiles erunt. Nisi Dominus ædificaverit Domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam: vanum est vobis ante lucem surgere; ut infatigabiles solicitæ, molestæque vitæ laboribus bona cumuletis; nisi in Domino fiduciam vestram constitueritis universum fortunæ vestræ ædificium funditus corruet. *Auctor Anonymus.*

Cur Deus ita confidentiam remuneratur, nisi quod a fide sejuncta esse non potest? si veram haberes fidem in Deum, si vere crederes, ipsum scire omnia, posse omnia, & omnia gubernare, in ipsum semper confideres. E contra vero si hanc certam, constantemque fidem, vel amittis, vel aliquando deseris; illico decides in diffidentiam. Dei Filius Apostolis suis, qui confidentiam in ipsum amiserant, cum sæva procella in mari detonuit, hæc dixit: *quid timidi estis modica fidei*? Timidi sunt, diffidunt, quia modicam habet fidem. *Liber cui titulus, Instructions Chretiennes. Instruct pro decima octava post Pentecostes Dominica.*

Confidentia in Deo semper est cum humilitate conjuncta. Hæc est Sancti Chrysostomi sententia quærentis, quænam sit causa timoris, qui in infidelibus invenitur, & superbiam esse respondentis; hæc enim efficit, ut spem nostram in nobismetipsis, non autem in Deo, collocemus. Deinde vero intelligentibus nobis exiguas vires, quæ ad nos regendos satis non sunt; timor incedit, quippequi illud deficere fundamentum videmus, cui cupiebamus inniti. Itaque cum superbia plerumque sit audaciæ causa in iis, qui mundum sectantur; humilitas e contra in fidelibus principium est confidentiæ. Hæc efficit, ut neque nobis metipsis, neque mortalibus innitamur; hoc enim idem est, ac inniti calamo fracto, ut ait Scriptura, qui in manu incumbentis conteritur; sed innitamur, illi, a quo Cœlum, ac terra sustinentur. Quamobrem si humilitas nobis non deerit, neque deerit confidentia; quæ si adfuerit, fortes erimus, invictique; namque, ut egregie Sanctus. Leo inquit: *omnia possumus in eo, sine quo nihil possumus. Idem.*

Licet in nobis nihil esset aliud, quam creationis opus, neque Deum consideraremus, nisi tamquam animatum, corporumque nostrorum Creatorem, hoc jam satis magnum esset confidentiæ argumentum. Etenim fieri non potest, Sanctus Augustinus in Psalm. 4. inquit, ut creatura magnam non habeat in factore suo confidentiam; præsertim vero si agnoverit, se non communi ratione ab eo factam fuisse: *non parva fiducia est ad factorem suum res facta, & non quomodcumque facta, sed ad imaginem Dei facta*. Quod si primæ huic creationi addiderimus, nos ab ipso factos esse *novam Creaturam* illam, de qua loquitur S. Paulus 2. ad Cor. 5. hoc multo magis confidentiam nostram debet augere. Ita contra cogitationes diffidentiæ, atque timoris, quos Dæmon nobis nonnumquam conatur immittere, nobismetipsis dicamus: qui incæpit opus meæ salutis, in me illud perficiet. *Hoc justum est sentire* ad Ephes. 2. At enim infirmus sum, & imbecillis: verum est; verumtamen quemadmodum incæpit Deus per meram bonam voluntatem suam, per eamdem quoque perficiet. Novit ille, te opus perficere non posse, quemadmodum illud incipere minime poteras. Si tabula loqui posset, in se operis dimidium intuita, fateretur illa, se nihil aliud esse nisi rudem formam, atque imperfectam; sed simul diceret; ego me ipsam non feci; quidquid videtur in me, meum non est; omnia debentur pictoris industriæ, qui suum opus incæpit in me, & spero futurum, ut illud perficiat. *Idem.*

In Deo omnem fiduciam nostram collocare debemus, S. August. ait; ipse ea omnia fecit, in quibus confidimus: ipse melior est, quam terrena omnia; ipse major est ipsa magnitudine; ipse nobis erit pro rebus omnibus, quas diligimus. Si spem nostram in hominibus collocaverimus, pergit idem, titubans erit, ut ipsi mortales, & decidet cum ipsis; at si in Domino illam constituemus, nulli obnoxii erimus imbecillitati. Sperent alii, quomodcumque ipsis placuerit, in iis bonis, quorum est incerta possessio; confidant in amicorum suorum fidelitate, vel principum gratia: ego vero dicam; *Domine tu es spes mea*. Psal. 90. Spem hanc nequaquam confundere, Apostolus docet; quia, ut idem Sanctus ait, ille, in quem statuimus eam, fallere nequaquam potest. *Omnem confidentiam in Deo collocare debemus.* Sed spes, quam in creatis quibuscumque rebus collocamus, confudit; quia illis etiam, quibus maxime favet, dubium, incertumque bonum promittit. Mortalium spes in Scripturis comparatur somniis, quibus dormientes decipimur, qui enim hæc audiunt similes sunt pauperibus, qui cum divites sint eo tantum tempore, quo dormiunt, divitias omnes admittunt, ubi expergiscuntur: spes eorum ipsos decepit, mendacio enim innixa est. *Hæc omnia ex S. August. deprompta sunt variis in locis.*

Frustra existimamus consilia nostra satis validis insistere fundamentis, ubi principium virorum auctoritati, amicorum favori, affinium nobilitati innitantur. Infirma, fragiliaque fundamenta, quæ momento everti possunt! potentiori dextera sustineantur, aportet, & basis, cui incumbunt solidior sit, atque magis duratura. Hujus sententiæ erat Propheta, cum eorum deflens excitatem, vel imprudentiam, qui sua freti fortuna superbiebant, ut illis ostenderet, eorum spem esse prorsus inanem, ajebat illis: ædificate, superba attollite ædificia, ad vestra negotia toto pectore incumbite: verum scitote, nisi dominus manum addi-

addiderit, nisi pietas, atque desiderium placendi Deo fuerit tamquam cæmentum insanas vestras substructiones confirmans, labores vestros in irritum esse cessuros. Intelligetis aliquando, vos super mobili arena ædificasse, atque levissima adversitate perflante, omnia dissipata fuisse: *nisi dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam. Sermo manuscriptus.*

Jubet Apostolus, nos de nulla re sollicitos esse; verum precibus nostris ea Deo exponere, quæ cupimus, & Dei pacem, quæ omnem sensum exuperat, corda nostra, nostrasque cogitationes in JESU CHRISTO custodire. Hæc tamen ab omni sollicitudine securitas nequaquam prohibet rationabilem curam, ut secundum Dei ordinem, ac voluntatem pacate, atque tranquille pro virili ea faciamus, quæ cum æquitate facienda sunt; semper tamen citra sollicitudinem, & anxietatem, optimum votorum nostrorum eventum a Divina Providentia præstolantes, in qua confidentia hominis est constituenda. Hæc autem confidentia generalis esse debet, & sine exceptione tum in iis, quæ spectant ad illos, qui nos propius attingunt, tum in iis quæ ad nos ipsos. Parentes exempli gratia, nequaquam sollicitos esse decet non pro iis solum quæ ad ipsos pertinent, verum etiam pro iis, quæ spectant ad filios suos. Ad hæc ipsa etiam confidentia interius, exteriusque requiritur, quocumque simus in statu sive afflictionibus circumsepti, sive hominum, dæmonumque contradictionibus agitati, sive a Deo virtutis nostræ periculum faciente tentati; generatim rebus in omnibus, cum omni mortalium genere, & quovis tempore. *Boudon; libro cui titulus Christianus interior.*

Pauci vere confidunt in Deo.

Intelligamus, quonam solatio nosmetipsos orbemus, cum nequaquam innitimur stabili anchoræ, quam Sanctus Paulus firmissimum solatium appellat; & eorum calamitatem deploremus, qui, quin sanctæ huic spei incumbant, sibi tantum inniti vellent, omniaque a laboribus, industriaque sua præstolari. Non enim dissimulandum est; pauci sunt, qui in Deum ex toto corde confidant, & eo modo, quo Sanctus Paulus hortatur. Facile Christiani cor dividitur, ita ut in quibusdam rebus a Deo pendeat, sed in aliis omnem confidentiam, in seipso, suisque viribus statuat: & Sanctus Paulus, qui 2. ad Cor. 1. explicitis verbis suadet, ut confidentiam nostram in Deo constituamus, fatetur, se a Deo extrinsecus maximis traditum fuisse periculis, ut in ipsum unum spem omnem transferret, qui illum eripuerat, eripiebat, & erepturus erat de omnibus malis. Quinam est, qui post hoc exemplum metuere non debeat, ne amittat reliquias omnes miserrimæ illius spei, quam in illo reponit? *Liber, cui titulus, Christianæ Instructiones; epistola pro secunda Adventus Dominica.*

Anima, ut S. Paulus ait, firmissime sperat, sed sperat cum humilitate, ac timore; hinc enim videt, se in peccato fuisse conceptam, ac primo illi se alia quamplura addidisse crimina, sibi maximam esse imbecilitatem, se divinis perperam respondere gratiis, iisque non uti, quemadmodum oporteret: quæ quidem causa est metus, & humilitatis: inde vero hæc secum reputat: verum est; peccatrix sum, infirmissima, atque miserrima; sed fidem mihi contulit Deus; effecit, ut in Ecclesiæ suæ gremio ortum nanscisceter, mihi cupiditatem injecit inserviendi ei, ac saltem jubet, me in ipsum confidere, quocumque tandem in statu reperiar. Cur ego non sperem? si salus meis meritis, virtutibusque innitur, omnis prorsus abjicienda spes est; sed si innititur divinæ misericordiæ, virtuti Sanguinis Domini, & præsidio, quod mihi ad hoc se collaturum spopondit; cum spes mea ita bene fundata sit, concuti nequaquam debet. *Idem.*

Confidentia in Deo non prohibet quominus prudenter timeamus

Time, ne tumeas, Sanctus Augustinus ait, quoniam adhuc procul abes ab ea perfecta charitate, quæ metum omnem expellit. Hic autem metus efficiet, ut diligentissime nobismetipsis invigilemus, ut in malo quidem simplices simus, neque quidquam facere audeamus, quod vel levissimam mali speciem præseferat; pendentes vero in bono, omnibus pietatis officiis vacantes, ad quæ nostra nos impelit conditio. Denique si Deum unum timuerimus salutaris hic metus ab alio quocumque timore nos liberabit, curam omnem a nobis semovebit, ac sensim migrabit in perfectam confidentiam, quæ timorem omnem expellit. *De Sancta Martha tom. 1. tractatum Asceticorum; tractatu de tumultibus animi cap. 34.*

Si de mea substantia, bonisque, de requie mea, & consolatione agitur iis in angoribus, qui me perturbant, & opprimunt; si opem necessariam ab homine expecto quicumque ille sit, quamcumque ille auctoritatem in terris obtineat; anxius & inquietus sum: dubito enim, utrum satis misericor sit, ut mea infelicitate tangatur, atque utrum satis ad ea, quæ patior, adverterit animum. Si de ipsius charitate mihi persuasum est, eumque mihi gratificaturum puto; nescio adhuc, utrum miserationi ipsius par erit juvandi facultas, & an eam opem, quam cupit, conferre mihi poterit. Verum esto & bonitatem, & potestatem habeat, si illi defuerit Sapientia, atque prudentia, ut iis utatur rationibus, quibus juvare possit; illius bonitas, atque potentia mihi nullius erunt utilitatis, atque inde commodum nullum percipiam. Sed quamvis hæ tres qualitates in eodem simul invenirentur, quod quidem perraro contigit, non deest alia, quę cęterarum effectum prohibeat: videlicet inconstantia, quæ humanæ conditioni semper inhæret, & a qua immunis est nemo. Tu unus Domine dispositionem hanc mihi potes conferre, integramque confidentiam immittere. Tu bonus es & potens. Cum bonitas tua sit infinita; fieri minime potest, ut mei non miserearis. Omnipotens es; ideoque nihil prohibere potest, quominus eam, quam vis, mihi conferas opem. Sapientia tua nullis continetur finibus, omnia ita disponis, ut semper cedant e tua sententia, nisi in nobis objicem, & appositionem inveniant. Denique non deseris, nisi desereris. Igitur in te uno omnem confidentiam meam debeo statuere. *Abbas Trappensis in moralibus considerationibus in Evangelio Sanct. Matthæi.*

S Petri præsumptio, qui in propriis confidis viribus, lapsus sui fuit causa.

Si Princeps Apostolorum, quin in semetipso, suisque confideret viribus, confugisset ad dominium, & ab eo illam petisset constantiam, quam se habere existimabat, & minime habebat; fidelior sane fuisset, atque evitasset malum illud, in quod miserrime cecidit. Illum dominus sustinuisset; illum, ut ita dicam, suis ulnis gestasset, ut a lapsu adeo formidabili servarer, & in infelici occasione illa, in qua calami fragilitatem & flexibilitatem ostendit, petræ soliditatem habuisset, & ostentasset. Permisisti, o Domine, ut hoc illi malum accideret, primum quidem in pœnam temeritatis, qua se ipsum præ cæteris fratribus tibi arctius adhærere censuerat, ubi temere affirmavit, quod licet alii in te fuissent scandalizati, ipse numquam scandalizaretur. Secundo ut ipse suam infirmitatem agnosceret, ut semet colligeret, atque in profunda humilitate constitutus nulla umquam vi imposterum quateretur. *Idem.*

Numquam derelinquit Deus eos, qui eidem displicere verentur, & pro virili fideles permanere conantur. Dextera sua tenet eos, qui sui sunt, atque sua protectione illos ita regit, ut nec mortalium invidia, nec dæmonum improbitas ullum valeat ipsis damnum inferre. Post omnia nihil melius est, quam se se penitus committere Deo, atque in pace, integraque confidentia eidem relinquere eorum omnium, quæ ad nos pertinent, curam, & dispositionem; certos, illum omnia posse, atque rebus in omnibus, & gloriæ suæ, & saluti eorum, a quibus diligitur, consulere. *Idem.*

Nihil Christiano viro dignius efficere possumus

Optimum, vel ut melius dicam, unicum consilium quod fidelis in adversis capere possit, est confidentiam omnem in Deo constituere, ipsum ante oculos sibi proponere, suamque vitam instituere hac

hac mente, ut illi placeat. Hoc adeo necessarium est, ut qui aliter fecerit, in confusione versetur, & Deus secreta justitiæ suæ dispositione permittat, ut minima quælibet in eos, qui ad ipsum non confugiunt, eas impressiones efficiant, quas maximi quilibet eventus vix facerent..... Cæterum fieri non potest, quominus in vita nostra procellæ, tempestatesque contingant: etenim in procelloso Sirtibus, atrisque, referto mari navigamus. Verum hoc nobis solatium affert, quod scimus, ubi illi, qui elementorum est Dominus, ventis, pelagoque imperare placuerit, fluctus subsidere, ardue quiescere; omnia voci illius obtemperare; & rationem, qua hoc imperium ex illius ore elicere possumus, hanc esse, si videlicet illi dicamus, non in Spiritu timoris, ut olim Discipuli, sed cum summa confidentia: *Domine salva nos, perimus*: nisi Omnipotens dextera sua naviculam nostram deduxerit, interitus noster evitari non potest. *Idem*.

quam nostram in Deo confidentiam constituendo.

Beati, qui in Dei manu fatum suum relinquunt, ac finunt, ut ille omnino disponat de iis, quæ ad ipsos pertinent! Veritas hæc constans est, ejusque praxis adeo est necessaria, ut fine eadem vita nostra non aliud fit, quam motus irregularis, & jugis agitatio propter multitudinem, actionum, sollicitudinum, curarumque, quibus repleta est, quæ negotium facessunt, & ex quibus sperari fructus hauriri minime possunt. Pro certo igitur habendum est, unum tantummodo consilium capiendum esse in ea periculorum copia, quibus sumus obnoxii, videlicet ut respiciamus Deum, ac in illo confidentiam omnem constituamus; ibi enim invenitur, quod in hominibus inveniri non potest; immo neque in iis qui nos summa charitate prosequuntur, & diligunt. Sententiam hanc sæpius in mentem revocare debemus in omnibus vitæ nostræ casibus, quæ quidem maximo erit solatio, & sine qua sæpe quacumque consolatione carebimus. *Idem*.

CONFORMITAS
DIVINÆ VOLUNTATI;
SUBMISSIO PRÆCEPTIS ILLIUS.

MONITUM.

Oc argumentum de conformitate nostræ voluntatis cum voluntate Dei cum duobus, tribusve aliis argumentis conjunctum est, quæ naturaliter cum eo permiscentur, vel quæ illius partem etiam constituunt. Hoc quodammodo sejungi nequit a Providentia, de qua Concionator loqui non potest, quin simul hortetur, ut dispositionibus illius pareatur. Ferme etiam confunditur cum Confidentia in Deum omnibus in rebus habenda; quomodo enim confidentiam nostram in Deum testari possumus, nisi omnino nosmet eidem tradamus? Arcto denique vinculo cum adversitatibus, atque tribulationibus connexum est; qui enim hoc argumentum pertractat, cum sibi finem proponere debet, ut audientium animos disponat ad recipiendas afflictiones, & quidquid a Dei manu procedit, reputans hanc Dei mentem esse, cum nobis immittit adversa. Hæc tamen nequaquam oberunt, quominus hoc in argumento id præstemus, quod in aliis id genus; videlicet ut peculiariter conformitatem divinæ voluntati consideremus, quin de aliis argumentis cum eadem connexis loquamur, nisi obiter, & quatenus ad præcipuum hoc argumentum referuntur.

Hæc ea sunt quæ in hoc argumento præmonenda existimari, nisi fortasse animadvertendum superest, quamquam conformitas hæc ad obedientiam referri potest, tamen virtutem esse magis generalem, quæ latius ad omnes occasiones, officia, tempora, & locos extenditur, & quæ præstantissimas etiam virtutes complectitur; ita ut hæc una satis esse possit ad omnes actiones nostras sanctificandas, ideoque argumentum hoc nulli cedat utilitate inter ea, quæ a Concionatoribus possunt pertractari.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex Concionum hujus argumenti Structura.

I. D ostendendas utilitates, quæ nobis cedere possunt ex hac nostræ voluntatis conformatione cum voluntate Dei, Sancta hæc exercitatio considerari potest, quatenus refertur. 1. ad Deum, cujus voluntati sese subjicit, atque conformat; 2. ad nos metipsos, qui Dei voluntati conformamur; 3. ad res, quibus nosmet subjicimus, & in quibus perfectam hanc exercemus conformitatem; quę quidem sunt hujus vitæ eventus, quicumque tandem illi sint; officia omnia, & ea etiam, quæ molestissima possunt accidere. Hæc tria concionis partitionem facile nobis præbebunt.

Pars prima; hoc majus est magis acceptum, magisque gloriosum, quod Deo offerre possimus, Sacrificium; nihil melius est, quam facere, quæ jubet, & libenter accipere, quidquid ab ipso proficiscitur. Majus quidem Sacrificium est, quid enim majus efficere possumus, quam nos metipsos dare, atque inter cætera illi immolare id, quod ægrius exuimus, propriam videlicet voluntatem? Gloriosius autem Deo Sacrificium est, quo videlicet eidem majorem gloriam procurare possumus; per hoc enim, eam fatemur Supremum Dominatorem, Omnipotentem, cui nihil resistere potest, & cui omnia esse debent subjecta: Per hoc ipse regnat in nobis, quemadmodum in Universo mundo. Hoc denique acceptissimum est Deo Sacrificium, quid enim majus a nobis potest expetere, quam promptam, fidelemque submissione, ut voluntati illius pareamus, ejusdem obsequamur consiliis, & placitis obtemperemus?

Pars altera. Quod ad nos pertinet, qui omnino divinæ voluntati nosmet subjicimus, eique conformamur:

mamur: 1. Hæc est exercitatio Sanctissima; Sanctitas enim, & perfectio omnis, quam Deus a nobis exigere, & expectare potest, in eo posita est, ut ipsius voluntatem perficiamus. Hæc perfectissima charitas est ipso testante: *qui observat mandata mea, ille est, qui diligit me.* 2. Quemadmodum per hoc fieri minime potest, quominus placeamus Deo, ita fieri nequit, quominus placeamus, & nobismetipsis, & contenti simus, quæcumque tandem eveniant: nihil enim contingere potest contra voluntatem Dei: unica ratio est, qua semper in hac vita beati esse possumus, & ea perfrui felicitate, qui ad Cælestem Beatorum felicitatem non procul recedat; quæ quidem in hoc sita est, ut Dei voluntatem perficiant. Inconcussa felicitas, quæ nos ipsos constituit extra jactum quarumcumque terræ hujus adversitatum; felicitas, quæ est in nobismetipsis: quæ omnino pendet a nobis, & quam invitis nemo potest eripere.

Pars tertia, quæ respicit ea in quibus nosmet divinæ voluntati subjicimus; 1. Per nostræ voluntatis cum divina conformationem nullo indiscrimine terrena hæc omnia a nobis habentur, honores, injuriæ, gloria, ignominia, divitiæ, paupertas, bona, vel mala valetudo. Dei voluntas sola efficit, ut alia aliis anteferamus, citra quam recto examine in neutram partem nostra inclinat voluntas. 2. per hanc in eum statum adducimur, ubi, quidquid accidit, nobis utile est, nostræ prodest sanctitati, nostram coronam, nostramque in Cælo auget felicitatem. 3. per hanc denique supra terrena omnia attollimur, a nulla re pendemus, & quodammodo ipsi Deo similes fimus.

II. 1. Justum, & æquum est, nos divinæ voluntati prorsus esse subjectos: cum enim voluntas nostra naturaliter in malum proclivis sit, divina vero e contra sit recta, & justa, immo eadem rectitudo, & justitia; opus est, ut nosmet illi subjiciamus, nostram cum illius voluntate accomodemus; eidemque rebus in omnibus conformari studeamus. 2. Hoc omnino necessarium est, si hac in vita pace, & tranquillitate frui desideramus: quemadmodum enim nemo resistere potest Divinæ huic voluntati, quæ velis, nolis semper adimpletur, nonne melius est ultro eidem conformari, quam ægre, atque invitam cervicem flectere sub Superioris, atque inflexibilis voluntatis imperio. 3. suave, & jucundum est eidem perfecte subjectum esse; vel potius hic fons est lætitiæ nostræ, solidæ, atque immutabilis tranquillitatis.

III. 1. Hæc summa est Christianæ prudentiæ, ac Sapientiæ, Dei voluntatem cognoscere; ideoque huic cognoscendæ tamquam maximo Salutis nostræ negotio vacandum est. 2. summa Sanctitatis, Christianæque perfectionis est, eamdem rebus in omnibus exequi.

3. Hujus, alteriusque vitæ felicitas in hac sita est, ut eidem perfecte conformemur.

IV. 1. Quidquid in hoc mundo evenit, non sine divinæ voluntatis imperio contingit; ideoque velis, nolis, eidem temet subjicere debes: tuum est explorare utrum æquius, & utilius futurum sit. 2. quidquid divinæ hujus voluntatis imperio contingit, semper nobis utilius, & melius est; ideoque, qui illi renititur, propriæ utilitati adversatur.

3. Nihil recte factum, nihil ad Cæli gloriam promerendam idoneum, nihil Deo acceptum est, nisi quidquid facimus, vel patimur, hac mente faciamus ut Sanctam hanc Dei voluntatem adimpleamus.

V. Tota Sanctitas, atque perfectio nostra in hoc sita est, ut Dei voluntatem faciamus, quod tribus rationibus probari potest.

1. Quia Dei voluntas Sancta est, & norma Santitatis ipsius; unde sequitur, nos Sanctos esse, prout Divinæ huic voluntati conformamur.

2. Quia JESUS CHRISTUS, quod quidem nostrum Exemplar est, eidem semper fuit in omnibus actionibus, omnibusque momentis suæ vitæ conformis; & quemadmodum tota Sanctitas nostra in eo consistit, ut illi similes simus; Divinæ voluntati conformitas ea est, in qua perfectissime ipsum imitari valeamus.

3. Si sublimior perfectio in perfectiori charitate consistit, quod certissimum est; minus certum non est, perfectissimam charitatem consistere in hoc, ut semper præsto simus divinæ voluntati rebus in omnibus perficiendæ.

1. Divinæ voluntatis conformitas, nos efficit nostrum Dominos, nostrorumque affectuum victores; VI.
ut enim libenti animo excipiamus quidquid nobis accidit, atque re nulla turbemur, opus est, ut propriam voluntatem omnino abdicemus.

2. Hæc ratio est sese supra humana omnia attollendi, ita enim contra quæcumque fortunæ tela protegimur, atque statuimur extra jactum sortis, & nefariæ hominum voluntatis.

Qui renuit facere voluntatem Dei, ac se se illi subjicere in hac vita infelix est.

1. Quia voluntatem suam tantummodo exequi cupit, sexcentos nanciscitur obices, quos neque infringere, neque superare potest; ideoque indesinenter est turbatus, agitatus, sæpe etiam confusus, & cedere coactus. VII.

2. Quia Deus illum tradit inordinatis corruptæ voluntatis desideriis, ut loquar cum Propheta, ideoque in se ipso invenit & supplicium, & suæ calamitatis originem; cum enim desideriis, & affectibus suis facere satis non possit, ab illis laniatur, & discerpitur, & nulla unquam requie perfruitur, ut ait S. Augustinus: *statuisti, Domine, ut omnis inordinatus affectus sibi ipse pœna sit.*

3. Quia in iis, quæ contra voluntatem suam accidunt, nullum unquam reperit solatium, quod ipsius dolorem lenire possit. Qua in re illius supplicium simile est pœnæ, quam in altera vita patiuntur infelicia propriæ voluntatis mancipia, quæ nihil efficere poterunt eorum, quæ vellent, at semper ea facere tenebuntur, quæ minime vellent, quemadmodum disertissime in libris de consideratione Sanctus Bernardus ait.

1. Conformitas voluntati Divinæ est compendium totius Doctrinæ JESU CHRISTI, ita ut hæc una sufficiat ad vitam, moresque nostros secundum Evangelica præcepta instituendos. VIII.

2. Hæc est virtutum omnium perfectio ita ut ipsa una sufficiat, & nos Sanctos, perfectosque efficere possit.

3. Ex hac metietur Deus mercedem illam, quam speramus, & expectamus in Cælo; hæc enim omnia merita nostra in terris constituit.

1. Qui lubens Divinæ seipsum subjicit voluntati, eamque rebus in omnibus adimpleri studet, hic est homo juxta cor Dei, quo elogio Scriptura Sanctum Regem David concelebrat, Deus vicissim illius preces exaudit, ejusque voluntatem adimplet: *voluntatem timentium se faciet.* IX.

2. Hic est perfectus Discipulus Redemptoris tamquam primam conditionem petentis, sui ipsius, hoc est propriæ voluntatis abnegationem, ut divinæ semper adhæreat.

3. Hic omnino mortuus est mundo, sibi, affectibusque suis, qui omnia nullo habet in discrimine, & Deo unice placere studet voluntatem ejus perficiens.

Tria ad hominem perfecte felicem efficiendum requiruntur, quæ in hac vita in eo tantum inveniuntur, qui Dei paret voluntati, eique ultro sese submittit, licet adversa fortuna jactetur. X.

1. Ille felix est, cui nihil accidit contra voluntatem, cui omnia e voto cedunt; hæc vulgatissima est mortalium sententia, qui hanc de terrena felicitate ideam sibi adstraxerunt. At non operosum est, ostendere, hoc non inveniri nisi in eo, qui divinæ voluntati sese omnino submittit.

2. Ut aliquis felix sit, intra se illud possidere bonum debet, quod felicem constituit, ita ut eripi quolibet casu non possit. Quid autem nobis magis proprium, magisque nostrum, & magis in nobismetipsis est, quam nostra voluntas, quam nihil prohibere potest, ne id velit, quod Deus? hoc profecto est imitari eam beatitudinem, qua Sancti in Cælo fruuntur.

3. Opus

3. Opus est bonum, quod possidetur, omnia vota nostra replere, ut nos beatos efficiat; quod accidit in eo, quod ea omnia vult, quæ placent Deo, & cujus votorum summa hæc est, ut Dei voluntatem exequatur. *Desumptum ex Abbate de Monmorel pro quarta post Epiphaniam Dominica.*

XI. Voluntati duæ pravæ insunt qualitates, quas non nisi conformatio divinæ voluntati corrigere potest. 1. Labilis est, & minime recta: æquum igitur est, ut ad certam, rectamque normam dirigatur, quæ est divina voluntas. 2. Levis est, & inconstans; oportet igitur, ut firmæ, atque immutabili regulæ applicetur. At nihil est præter divinam voluntatem quod firmum, rectumque sit; igitur hæc una inconstantiam nostræ voluntatis figere potest. *Joly propositione pro sexta post Pentecostes Dominica.*

XII. Nostra quam maxime refert, ultro voluntatem subdere voluntati Dei:

1. Quia voluntas Dei eo tendit, ut nos beatos in Cœlis efficiat.

2. Quia nostræ divinæ voluntatis conformatio in hac etiam vita felices nos facit. *Pater de la Colombiere Sermone hujus argumenti in tom. 4.*

XIII. Ut in hac vita felices simus, duo requiruntur, quę in sola nostrę ad Divinam voluntatem conformatione invenitur.

Primum est quod nihil sit nobis ferendum.

Alterum, quod nihil sit nobis desiderium. *Ex eodem ibidem.*

XIV. Voluntatem nostram divinæ conformantibus nobis.

1. Deus contentus est, & nihil ultra a nobis exigere potest, illi quippe reddimus, quod suum est.

2. Nos quoque contenti sumus; ideoque felices. *Desumptum ex Pater Girout in Quadragesima.*

XV. 1. Homo rationabilis sese Divinæ submittere debet voluntati, ut sit felix in terra.

2. Homo Christianus Divinæ voluntati sese subjicere debet, ut sit felix in Cęlo. *Essais de Sermone du Careme.*

XVI. 1. Hæc est devotio tutior, & solidior. Corporis mortificatio, iejunia, pœnitentia, oratio, illusioni, amoris proprii libidini, ac dæmonis fraudibus sunt obnoxia: sed in conformatione nostræ voluntatis cum divina nihil metuendum est.

2. Hæc est devotio perfectior; etenim nos Deo magis conjungit, & per hanc eosdem cum Deo sensus habemus, eadem desideria, atque negotia.

3. Hæc denique devotio suavior est; maximum enim solatium adfert. *Ibidem Sermone pro feria secunda post secundam Dominicam.*

XVII. Per hanc conformitatem voluntas nostra tres illas qualitates assumit, quæ propriæ sunt Divinæ voluntatis, quæ secundum Apostolum est *bona, beneplacens, & perfecta*:

Prima indigitat objectum, cui adherere debet, qui Deus est.

Altera significat modum, & circumstantias.

Tertia intentionem, qua cætera animantur. Facienda sunt quæ Deus vult, eo modo quo vult, & ob id solum, quia vult. *Dozenne in morali JESU CHRISTI.*

PARAGRAPHUS II.

Fontes, atque Auctores, ubi inveniri possit copia ad propositas Concionum structuras exornandas.

Sancti Patres

Sanctus Augustinus *in Enchirid. cap. 95. 96.* ostendit, nihil in mundo fieri, nisi quod Deus fieri vult, illud vel ipse faciens, vel promittens ut fiat.

Idem *cap. 100. 101. libri ejusdem* ostendit, quantumvis improbi peccent, Deum tamen eorumdem uti peccatis, ut suam voluntatem adimpleat.

Idem *in Ennarat. 2. in psalm. 31.* docet, homini voluntatem suam divinæ esse conformandam.

Idem *in psalm. 32.* illa explicans verba, *rectos decet collaudatio*, ostendit, rectos corde, illos esse, qui Divinam voluntatem suæ præferunt, & *in psalm. 63.* ostendit, quanam in re eam sequi debeamus.

S. Gregorius *lib. 2. Moralium*, Deum, qui prava hominum voluntate ad eos vel puniendos, vel exercendos utitur, medicis comparat, qui utuntur hirudinibus, ut crassiorem superfluumque ægrotantium Sanguinem educant.

S. Ambrosius *l. 3. Hexaem. cap. 1., & 17.* conqueritur, quod sensu carentia obtemperent Deo; homo vero eidem semet subjicere detrectet.

S. Hieronymus *Epistol. 14. ad Celantiam*, docet, veram pietatem in hoc positam, ut Dei voluntatem perficias.

Origenes *homil. 6. in cap. 3. Math.* hæc explicans verba, *quis est hic, quia venti, & mare obbediunt ei;* latius ostendit, ea, quæ spiritu carent obtemperare Deo, & illius voluntatem efficere: hominem vero eidem obniti.

S. Fulgentius Epist. 2. detegit causam, propter quam non sumus Deo perfecte submissi.

S. Fortunatus Pictaviensis Episcopus in Dominicæ Orationis expositione fusius explicat quonam in sensu ea verba intelligenda sint: *fiat voluntas tua.*

S. Bernardus Sermonem hujus argumenti edidit, cui titulus: *Quomodo voluntas nostra divinæ voluntati subjici debeat.*

Idem *Serm. 7. in Conversione Pauli*, hæc Apostoli referens verba, *Domine quid me vis facere?* ostendit perfectæ conditionis indicium esse, divinæ subjici voluntati.

Idem *Serm. 3. de Ressurect.*, acriter contra propriam voluntatem divinæ oppositam invehitur.

Idem *tract. de diligendo Deo*, deflet malum humanæ voluntatis, quæ divinæ adversatur.

Drexellius hac de re prolixum habet tractatum, vel potius librum integrum, cui titulus *Heliotropium*, & de hoc argumento loquitur etiam *in Rosis*. — Ascetici, aliique

Alphonsus Rodriguez; Pater Antonius Gaudier *de natura & statibus perfectionis;*

Pater *Saint Jure lib. 3. de cognitione Domini nostri cap. 3.* amplos edidere tractatus.

Liber, cui titulus de puritate intentionis, uberius de Divina agit voluntate.

Thomas a Kempis *l. 3. c. 87. §. 2.*

Franciscus Arias *tract. de mortif. c. 11.*

Theophilus Bernardinus *l. 2. de perfect. cap. 15. 16. 17.*

Bernardinus Rosignolus *de discipl. l. 2. c. 19.*

Eusebius Nierembergensis *in vita Divina, & in lib. de adorat. in Spiritu.*

Pater Delingendes feria quarta hebdomadæ Sanctæ. — Concionatores Recentes

Mathias Faber *conc. 2. in tom. 3. post Epiph.*

Pater Girouft hac de re Sermonem edidit in Quadragesima.

Auctor Sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta, hoc etiam tractat feria tertia majoris hebdomadæ.

Sarazin in adventu suo Sermonem habet, ubi JESUM CHRISTUM nostræ voluntatis reparatorem ostendit per submissionem nostræ ad suam.

Formentieres in Quadragesima.

Lohner verbo *Resignatio.* — Qui collectanea ediderunt

Peraldus titulo *Voluntas.*

Alii de hac re locuti non sunt, nisi sub titulo Obedientiæ cum qua argumentum hoc miscuerunt.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Num Dei possumus resistere voluntati Genes. 50.

Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Job. 1.

Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat. 1. Reg. c. 3.

Dominus

Dominus faciet quod bonum est in conspectu suo. 2. Reg. c. 10.

Nonne Deo subjecta erit anima mea? Psalm. 61.

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. Psalm. 58.

Presto sum: faciat Deus quod bonum est coram se. 2. Reg. c. 15.

Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Psalm. 142.

In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei. Psalm. 39.

Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Isaiæ 46.

Quis est iste qui dixit ut fieret, Domino non jubente? Thren. 3.

Deus voluntatem timentium se faciet. Psalm. 144.

Sicut fuerit voluntas in cœlo, sic fiat. 1. Machab. c. 3.

Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. Matth. 6.

Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Matth. 12. & Marci 3.

Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Matth. 7.

Ita, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Matth. 11.

Pater, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Matth. 26.

Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Ibidem.

Pater .... transfer calicem hunc a me; sed non quod ego volo, sed quod tu. March. 14.

Non mea voluntas, sed tua fiat. Luc. 22.

Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me. Joann. 4.

Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Joann. 5.

Descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam; sed voluntatem ejus qui misit me. Joann. 6.

Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego a meipso loquar. Joann. 7.

Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas a Deo sunt. Eccli. 11.

In voluntate tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tuæ resistere voluntati. Esther. 13.

Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit? Amos 3.

Quæ placita sunt ei facio semper. Joan. 8.

Domine quid me vis facere? Act. 9.

Inveni David, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Act. 13.

Ut probetis quæ sit voluntas Dei, bona & beneplacens, & perfecta. Ad Rom. 12.

Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei. Ad Ephes. 5.

Voluntati ejus quis resistit? Ad Rom. 9.

Hoc faciemus, si quidem permiserit Deus. Ad Hebr. 6.

Si Deus voluerit, & si vixerimus, faciemus hoc & illud. Jacob. 4.

Qui facit voluntatem Dei, manet in æternum. 1. Joan. 2.

Ille servus qui cognovit voluntatem Domini sui, & non fecit secundum voluntatem ejus vapulabit multis. Luc. 12

Quievimus, dicentes: Domini voluntas fiat. Act. 2.

Exempla ex veteri Testamento desumpta.

Exemplū Abrahæ

NOsmet subjicere debemus Divinæ voluntati, non in iis solum eventibus, qui a nobis minime pendent, verum etiam in susceptis Consiliis, quibus nihil mali inest, & quæ exequi in nostra est potestate: tenemur enim ea relinquere, statim ac nobis ostendit Deus, consilia sua esse nostris opposita. Ita S. Augustinus ait, nihil non æquum erat in eo consilio, quod susceperat Abraham alendi, atque servandi Filium suum; sed repente cessit, a Deo eumdem mactare jussus. Non ideo dixeris, primum ejusdem consilium criminosum fuisse; culpa tamen nequaquam vacasset Sanctus Patriarcha, si in proposita voluntate perstitisset, & nisi propriam divinæ voluntati conformasset, postquam Sacrificium sibi a Deo fuerat imperatum.

Exemplū Job

In hoc argumento præterire nullo modo possum exemplum Job, qui Divinæ voluntati ita adhærebat, omniaque ab illius dextera recipere consueverat, ut inter tot mala, quibus circumundique premebatur, Dei tantum percutientis manum videret. Pecora sua direpta fuerant, non a latronibus; Domus eversæ, non a ventis, atque tempestatibus; neque crudelis uxoris lingua illi ingesserat opprobria; sed manus tua o Deus, ipsum unice percusserat; hanc ille considerabat tamquam sibi vulnera infligentem, atque sub ejusdem ictibus humiliabatur: *manus Domini tetigit me.* Job. 19. Hæc debet esse Sententia nostra, hic animus, ubi flagella deseviunt; cum obtrectator ille nobis infert contumeliam, cum invidus tyrannica auctoritate nos opprimit; cum iracundus injuriis, & calumniis persequitur; cum inexorabilis creditor offam de manibus eruit; Dei percutientis, omnesque vitæ nostræ eventus dirigentis manum osculemur.

Testimonium, quod hac in re Deus ipse Davidi perhibuit

Hac in re eximium nobis suppetit testimonium, quod Deus Sancto Regi David perhibuit, illum appellans hominem juxta cor suum, & ad unguem omnes voluntates suas adimplentem. Modus vero ipse, quo hoc illi perhibetur testimonium alioquin præstantissimum, longe præstantior est; quandoquidem peculiarissimam indigitat benevolentiam: exclamat enim, se tandem aliquando invenisse hominem hunc mandatis suis obtemperantem, ac semper voluntati suæ exequendæ paratum: *inveni David servum meum*; Act. 13. perinde ac illum omnibus sæculis quæsivisset, atque illum inter eos omnes, qui fuerunt unquam, tandem deprehendisset. Adeo verum est, per quam, raro in terris inveniri hominem perfecte divinæ voluntati conformem: sed hujus caracteris homo, si quis unquam invenitur, homo est juxta cor Dei, quem ille diligit, protegit, & peculiari favore prosequitur.

Exemplū S. Patriarchæ Joseph.

Sancti Patriarchæ Joseph Exemplum nobis liquido ostendit, quomodo Deus consilia, & voluntates suas adimpleat per ea ipsa, per quæ homines illa prohibere conantur. Sanctus hic Patriarcha hac indiguit virtute, eamque dubio procul exercuit, fratribus sibi mortem intentantibus; & sane nihil boni sibi præstolari poterat ab invidia, & odio, quod illi in ipsum conceperant. Neque minus eidem fuit necessaria, cum fratres de altissima eductum cisterna, quo ipsum demiserant, tamquam mancipium vendiderunt. Præsertim vero Divinæ huic voluntati sese tradere debuit, cum falso ab Uxore domini sui Putiphar de intentato stupro accusatus in carcerem conjectus est. Et profecto profuit illi divinæ voluntati sese ita submisisse; Deus enim magna de illo cogitabat, atq; per vias adeo oppositas ad supremam potestatem adduxit, ad quam ipsum evehere cupiebat, & cujus non obscura dederat præsagia in ejusdem pueritia mysticis illis somniis, quæ eidem fratrum invidiam conflarunt. Ideoque cum illi esset persuasum nihil in hac vita contingere, nisi secundum Dei voluntatem, hac ipsa ratione usus est, ut fratruum suorum crimen licet attrocissimum aliquo modo excusaret; illis dicens, hoc permisisse Deum, ut aliquando ipsis vitam servaret, & summa annonæ charitate laborantibus victum præberet. *Non vestro consilio*, addit ille, *sed Dei voluntate huc missus sum, qui fecit me quasi Patrem Pharaonis, & Dominum universæ Domus ejus, ac Principem in omnem terram Ægypti.*

Exemplū Tobiæ.

Sanctus quoque Tobias perfectam hanc rasignationem nos docet iis verbis, quæ satis indigitant sensus cordis ipsius, & quomodo hæc virtus alte ibi radices jecisset. Cum enim funestum ob Eventum oculorum

acie

acie careret, sine qua, ut ajebat ille, nullam in via voluptatem gustare poterat, Dei mandatis obsequens adeo magnum virtutis suæ periculum faciens, exclamavit: *Justus es, Domine, & omnia judicia tua justa sunt.... Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum.* Non ne hæc perfecta, & integra est Divinæ voluntati conformitas?

Exempla ex Novo Testamento desumpta.

J. C. exemplum.

SAnctus Paulus secundum Davidis prophetiam docet JESUM CHRISTUM ingredientem in mundum, Patri suo dixisse: *hostiam, & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi: holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio: in capite libri scriptum est de me, ut faciam Deus, voluntatem tuam; Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Psal. 39. Hoc autem ille toto vitæ suæ tempore ad unguem adimplevit, semper se se Paternæ voluntati submittens. Huic enim ut se ipsum subjiceret, cum vix in lucem editus fuit, in molestissimum perrexit exilium, atque præstantissimas dotes, virtutesque suas, ardentissimumque zelum pro Patris sui gloria, & animarum salute intra fabri lignarii officinam continuit, ut obscuram, atque ut mihi videtur, inutilem vitam traduceret. In publicum vero tunc denique prodiit, cum præstituta sibi a Patre tempora accesserant; cumque ab eo quærebatur aliquid, de quo nondum a Patre sibi fuerat imperatum, tempus sibi constitutum a Patre nondum advenisse reddebat. Quomodo vero illius imperio se se in Olivarum horto, submiserit; alibi dicam. *Desumptum ex P. Nepueu in Spiritu Christianismi.*

S. Pauli exemplũ

Nemo unus ignorat, S. Paulum, statim ac ab eodem Filio Dei fuit conversus, & ex acerrimo persecutore in præstantissimum Apostolum, ac Electionis Vas mutatus, ut divini nominis gloriam late ad gentes omnes diffunderet; statim ac, inquam, conversus fuit, illud primum protulisse verbum, quo se se Victoris sui voluntati devovit, ac tantum se se illi subjecit, quantum antea fuerat in illum rebellis; *Domine, quid me vis facere.* Act. 9. Neque minus patet, quomodo fidem præstiterit, quia non labores, non pericula, non persecutiones, quæ ob id illi perferendę fuere, numquam vel flectere, vel deterrere illum valuerunt. Verum enim vero quantum rebus in omnibus divinę adhæserit voluntati, & quomodo saluberrimam hanc Sententiam iis immiserit omnibus, quos JESU CHRISTO lucratus est, ex eo potissimum innotescit, quod allaturus sum. Amici, ac Discipuli ipsius omnem navabant operam, ut illum a proposito consilio Jerosolymam sese conferendi dimoverent, vitæ ejusdem periculum prævidentes, cui iter hoc importune, ut opinabantur, susceptum illum obiiciebat. Nihil illi intentatum reliquerunt, preces, sollicitationes, lacrymas; greges sui, totiusque Ecclesiæ utilitatem ob oculos ponentes, omnesque rationes afferentes, quas impensus amor, quo eum prosequebantur, suggerebat. Verum cum illis significavit Apostolus, hanc Dei esse voluntatem; non restiterunt amplius, sed potius preces in benedictiones, & vota mutarunt pro felici itineris eventu, omnes uno ore clamantes: *Domini voluntas fiat.* Act. 12.

Sanctorũ novæ legis exempla.

Cum nostræ voluntatis divinæ voluntati conformatio virtus sit non solum Sanctorum propria, sed quæ omnes etiam Sanctos efficiat; jure affirmare possumus, eos qui præ ceteris Sanctitate floruerunt, virtutem hanc perfectiori in gradu possedisse.

Beatissima Dei Genitrix Virgo primum, dubio procul, inter Sanctos locum obtinere debet; ita prę ceteris divinæ voluntati se magis conformem exhibuit, & dicere possumus etiam, eamdem immediate per consensum, quem pro Incarnatione Verbi ab ea Deus præstolabatur, statim Dei sui parentem factam fuisse: *Fiat mihi secundum verbum tuum.* Luc. 1. Universa vita illius non alium fuit, quam jugis divinæ huic voluntati submissio in iis, quæ præcipiebantur in Lege, in iis, quę pro Filio suo passa est, & in omnibus privatę vitę suę actionibus.

S. Joseph Sanctissimæ Virginis Sponsus eminenti profecto Sanctitate præditus esse debebat, ut recte eo perfungeretur munere, eamque sustineret dignitatem, ad quam Deus ipsum evexerat: verum in eo potissimum illius Sanctitas, & peculiare meritum enituit, quod in Incarnationis Oeconomia, & in Incarnati Verbi Cura, quam illi commiserat Deus, diligentissime executus est.

Apostoli qui primitias Spiritus acceperunt, consequenter majores etiam gratias obtinuerunt, præstantioribusque favoribus fuere cumulati; sed munus ad quod fuerant electi, & ministerium, quod ipsis erat exercendum, numquam profecto digne explevissent, nisi perfecte divinis imperiis sese conformassent.

APPLICATIONES.

Voluntas nostra, ut recta sit, esse debet divinæ conformis

S*Piritum rectum innova in visceribus meis. Psal.* 50. Propheta Deum rogabat ut sibi cor rectum tribueret; Ut autem rectus sit Spiritus, opus est, hunc divinæ voluntatis, tamqam primæ directionis regulę, se se accommodare. Primum hominem rectum creaverat Deus, ut Sacer Textus enarrat; sed ille ab Auctoris sui voluntate recedens, spiritus ejusdem rectitudinem amisit, & in sui ipsius considerationibus, nec non in propriæ utilitatis, quam omnibus suis consiliis immiscet, perquisitione aberravit. Si cupit igitur iterum dirigi, omnes voluntates suas divinæ subiicere debet: ab ea regulas omnes desumere, ac rebus in omnibus eamdem consulere. Dei quippe voluntas sceptrum est directionis, secum oculum ferens: cum providentia regit, cum consideratione jubet, ac sine perturbatione disponit. Cum ergo intellectus Dei norma sit, ac libella omnis veritatis, quin unquam falli, & errare queat; ejusdem voluntas similiter est omnis bonitatis regula cum rectitudine adeo inflexibili, ut numquam claudicare, vel in minimum malum possit inclinare: & uti nihil inveniri potest intellectui ejusdem conforme, quod abhorreat a veritate: ita nihil esse potest suæ voluntatis objectum, quod deflectat a rectitudine.

Super senes intellexi, quia mandata tua quæsivi. Psal. 118. Qui Dei voluntatem perficere novit, ille vere doctissimus est, licet etiam alia quacumque cognitione careat: & qui maxime reconditas scientias assecutus est, nisi Dei voluntatem cognoverit, nihil omnino scit. Hoc Regius Propheta nos docuit, quo teste, tota hominis doctrina a divinæ voluntatis cognitione dependet. *Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. Super senes intellexi, quia mandata tua quæsivi.* Dei legem meditari, ejusdem mandata perquirere, voluntatem ejus perficere, eamque cognoscere, hoc hominem doctum, sapientemque constituit.

Est omnipotentem esse, Dei voluntatẽ perficere

Introibo in potentias Domini Psal. 70. Quandoquidem voluntas divina est omnipotens, & nihil contra eamdem obnititur, vel potest obniti, si huic nostram conformaverimus, non ne cum Regio Psalte jure dicere possumus: *introibo in potentias Domini.* Quidquid voluero, fiet; nihil enim velle potero, nisi quod vult Deus, quod consentit cum eo; quod alibi idem Propheta inquit: *Deus voluntatem timentium se faciet.*

Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei. Ad Ephes. 5. Intelligentia, secundum Philosophos, prima tantum respicit principia: qui hæc ignorat, non nisi fallaces illationes inde potest haurire. Primum autem Religionis principium, est ordo, & voluntas Dei; quam qui cognoscere nescit, vitam, quæ Christianum hominem decet, vivere nequit. Si Fidelis intelligens est, Dei lex unica illius est regula; nullius rei rationem quærit, & omnibus haud ægre se se submittit. Deus jubet, Deus vult; hoc satis est, ut Spiritus illius se se submittat. *Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei.*

Vocaberis voluntas mea in ea. Isaia 62. Nostram abne-

Hoc est totum Dei esse, non aliud quam Dei voluntatem habere.

abnegantes voluntatem, ut nosmet Divinæ subjiciamus, evadimus in novam creaturam, de qua loquitur Deus apud Isaiam: *Vocaberis voluntas mea in ea*; videlicet, eris creatura non aliam habens voluntatem, quam meam. Præstantissimum privilegium est hoc appellari nomine, neque satis intelligi potest, nisi supponatur creatura prorsus Sancta, nullam humanam habens voluntatem, ac tota in Deum transformata.

Deus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me. Joann. 4. Non secus ac sine alimento corpus subsistere nequit, neque semel, vel bis tantum in vita, sed quotidie, & cum voluptate cibus illi præbetur; ita Salvator in Patris sui voluntate perficienda voluptatem percipiebat: huic uni vacabat, hę illius erant delitiæ. Exemplar hoc verus Christi fidelis ob oculos sibi proponere debet. Quemadmodum per gratiam vivit, divinam hanc vitam alere debet ea alimonia, quæ sit suæ naturæ conformis; nihilque illi magis convenit, quam rebus in omnibus Dei voluntatem perficere. *Desumptum ex Opusculo Bellarmini de septem verbis Domini in cruce prolatis.*

Explicantur ea Orationis Dominicæ verba, fiat voluntas tua,

Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. Cum hoc cęlesti Patri nos dicimus, idem est, ac si aliis verbis, secundum S. Augustini explicationem, illi diceremus: Nos propter te in eadem dispositione versamur, ac Angeli, & Beati in Cœlo. Hi tibi quidem in Cęlo, nos vero in terra famulamur; illi numquam tibi injuriam in cęlo inferunt, utinam neque nos in terra inferremus; & ut illi in cęlo omnes voluntates tuas adimplent, ita nos quoque eadem celeritate, ac fidelitate illas adimpleremus in terra.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, & Sententiæ Sanctorum Patrum in hoc argumento.

Eadem velle, & eadem nolle, ea demum firma amicitia est. Hieronym. ad Demetriadem.

Dicimus: Fiat voluntas tua: non ut Deus faciat quod vult, sed ut nos facere possimus, quod Deus vult. Cyprian. de Orat. Domin.

Satanæ voluntas semper iniqua est, sed numquam potestas injusta; quia a semetipso voluntatem habet, sed a Domino potestatem: quod enim facere inique appetit, hoc Deus fieri non nisi juste permittit. Gregor. 2. Moral. c. 6.

Miro modo fit, ut quod sine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non sit. Idem, Moral. 6. c. 12.

Suam sibi quisque facit legem, quando communi & æternæ legi propriam prefert voluntatem, perverse suum volens imitari Creatorem, ut sit ipse sibi lex, suique juris. Idem.

Passus es aliquid mali: si velis non est malum: gratias age Deo, & mutatur malum in bonum. Chrisost.

Subjecti sumus Deo, sed non sumus omnino subjecti: quia ex nobis nascitur quod divinæ renititur voluntati. Sanctus Fulgent. Epist. 4.

Summa justitia est voluntas Dei, summa prudentia est divinæ voluntatis ac divinæ Providentiæ decretis acquiescere. Salvian.

Da Domine quod jubes, & jube quod vis. August. in Confess. c. 29.

Adam erexit cervicem, velut in potestate sua esse cupiens, & nolens subdi voluntati Dei. Idem, Tract. 4. in Epist. Joan.

Quidquid hic accidit contra voluntatem nostram, noveris non accidere nisi de voluntate Dei, de ordine ipsius, de nutu ipsius, de legibus ipsius. Idem, in Psalm. 148.

Qui sunt recti corde? Qui voluntatem suam ad Dei voluntatem dirigunt, non voluntatem Dei ad suam curvare conantur. August. in Psalm. 123.

Velle quod Deus vult, hoc est jam similem Deo esse; non posse velle nisi quod Deus, hoc est jam esse quod Deus est. Bernardus.

Ita subjici voluntas nostra debet voluntati divinæ, ut quod certum est eum velle, id nos velimus omnino, & quod certum est nolle, similiter execremur. Idem, in Serm. Quomodo voluntas nostra divinæ subjici debeat.

Totius humilitatis summa in eo videtur consistere, si voluntas nostra divinæ, ut dignum est, subjecta sit voluntati. Idem, ibidem.

Hoc perfectæ conversionis est forma: Domine, quid me vis facere? Idem, Serm. 1. in Convers. sancti Pauli.

Nostra voluntas bona a Deo creata perfecta non erit, quousque suo Creatori perfecte subjecta sit. Idem, Tract. de lib. Arbitr.

Scio creaturam omnem, velit, nolit, subjectam esse Creatori; sed a creatura rationali voluntaria subjectio quæritur. Idem, Serm. Quam volunt, &c.

Dei voluntas est rationabilis quædam æquitatis directio, inconvertibilis atque indeclinabilis, cui illisa omnis pravitas conturbetur necesse est. Idem, l. 5. de Consid. c. 12.

Mihi est pro omni ratione, apud summam illam rationem nihil fieri sine ratione. Gregor. Nazianz. Orat. 5.

Devoranda contumelia grande inventum! (Divina voluntas.) Ambrof.

O virum ante Evangelium, Evangelicum, & Apostolicum ante præcepta Apostolica! Hieronym. in illa verba Jobi: Sicut Domino placuit ita factum est, &c.

Unusquisque malus apud se habet voluntatem nocendi; ut autem possit nocere, non habet in potestate: ut velit jam reus est; ut possit, occulta dispensatione providentiæ Dei, in alium permittitur ad pœnam, in alium permittitur ad probationem, in alium permittitur ad coronam. August. in Psalm. 29.

Vide quid tibi fecerit iniquus, quid justus Deus: ille voluit, iste permisit. Idem, in Psalm. 61.

Voluntas tua corrigatur ad voluntatem Dei, non voluntas Dei detorqueatur ad tuam; prava enim est tua, regula est illa: stet regula, & quod pravum est ad regulam corrigatur. Idem, in Psalm. 31.

Hoc est totum bonum homini, ut conformet se voluntati divinæ. S. Thomas in Conc. Dominic. inf. oct. Epiph.

Quæ dementia est potius trahi quam sequi. Senec. de vita beata, c. 15.

PARAGRAPHUS V.

Quæ ex Theologia ad hoc argumentum hauriri possunt.

Quid sit divinæ voluntati conformitas.

Conformitas nostræ voluntatis cum divina, vel nostræ voluntatis resignatio voluntati Dei, est actus charitatis, & perfecti amoris Dei, per quem homo Christianus sese omnino tradit Supremi hujus Entis providentiæ, & vult ab illius beneplacito pendere, ac rebus in omnibus sese illius imperio subjicere. Hanc hujus virtutis ideam nobis adstruunt quicumque de hac virtute disseruerunt, quæ considerari potest in actuali exercitatione voluntatis humanæ, quam divina gratia prævenit, & juvat auxilio; vel in cordis dispositione, & veluti habitus quidam, quo semper præsto sumus ad ea perficienda, quæ Deus petit ex nobis, atque ad animum divinis mandatis ultro subjiciendum.

Conformitas hęc supponit voluntatis nostræ indifferentiam.

Notandum est, necessario requiri, ut hæ duæ virtutes simul inveniantur ad hoc, ut perfecte nostra voluntas sit divinæ conformis: primum nempe perfecta voluntatis nostræ indifferentia pro iis omnibus, quæ divinitus nobis accidere possunt; ita ut in neutram partem incliner, sed in perfecto æquilibrio persistat: deinde vero integra voluntatis submissio quibuscumque rebus suas Deo de nobis, bonisque nostris, & his omnibus, quæ pertinent ad nos statuere placuerit. Altera harum virtutum innuitur per illas

Heli

Heli Summi Pontificis verba, cum Samuel eidem nunciavit mala, quibus ipsum, omnemque domum illius Deus erat percussurus; *Dominus est; quod bonum est in oculis suis faciat*: 1. Reg. c.3. Altera vero per illa S. Job verba indigitatur: *Sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum*.

Quid pro hac indifferentia, & resignatione sit intelligendum.

Ubi sermo est de illa indiferentia, in qua voluntas nostra consistere debet, & de resignatione, quæ efficit, ut quibuscumque Dei mandatis acquiescamus; nequaquam intelligenda est ea negligentia, qua nihil afficimur, & omnia negligimus, ita ut ipsam salutis nostræ curam penitus abjiciamus; hanc prætexentes causam, quod omnino a Dei voluntate pendemus. Sed indifferentiam, & resignationem intelligimus iis mediis, quibus Deus uti voluerit ad nostram Sanctificationem qualia sunt bona, vel mala valetudo &c. Immo neque per hanc conformitatem, & resignationem intelligimus nobis esse interdictum, adversæ fortunæ tela, quantum in nobis est, evitare; gravia mala prævertere, & licitis, legitimisque rationibus inimicorum nostrorum opprobriis, vel improbe factis obsistere; intelligitur vero tantum, nos postquam pro virili mala hæc evitare studuerimus, paratos esse debere: ad recipienda de manu Dei quæcumque accidere nobis permiserit.

Bifar. Dei voluntas potest cōsiderare.

Ut rite argumentum hoc pertractetur, sciendum est, Dei voluntatem bifariam considerari posse, vel intra seipsam, vel extra; vel quemadmodum post S. Thomam 1. part. q.19. art. 10. loquuntur Theologi, duplicem in Deo voluntatem esse circa ea quæ ad nos pertinent, alteram quidem absolutam, alteram vero (absit verbo invidia) a vobis pedentem: aliud enim est voluntas Dei, qua aliquid absolute vult, aliud illa, per quam aliquid a nobis vult. Quod absolute vult, voluntas beneplaciti, vel Dei beneplacitum vocatur; veluti cum Rex absolute, & imperiose dicit: quia tale est beneplacitum nostrum. Cum Deus aliquid vult, hoc modo; non solum nulla Creatura audet, immo neque potest, adversari. Sed cum Deus aliquid vult tamquam dependenter a nobis, voluntas signi vocatur: namque extrinsecis quibusdam signis id quod petit, exigitque, significat. Huic vero resistere possumus; sinit enim in nostra potestate ea, quæ se velle a nobis testatur; ita ut illa facere, vel secus, nobis omnino integrum sit.

Hoc in argumento quamplures sunt veritates extra omnis dubitationis aleam positæ, quæ potius præsupponendæ sunt, quam prolixis argumentationibus comprobandæ. Prima est; Dei voluntatem velis, nolis, semper adimpleri: namque, ut S. Augustinus inquit, nisi ultro in hac vita nosmet illi subjicimus, inviti subjici cogemur in altera, Secunda; Dei voluntatem esse debere humanarum omnium voluntatum normam; ipsa enim essentialiter justa, & æqua est: ideoque nihil bonum, & justum est, nisi quatenus conforme est supremæ hujus regulæ. Tertia; nihil in hoc mundo contingere, nisi divinæ hujus voluntatis imperio, peccata vero, licet ipse minime velit, imo prohibeat, atque puniat; quippeque illius mandatis adversantur, hæc etiam permitti eas ab causas, quæ illi compertæ, & exploratæ sunt, & quæ non nisi justissimæ esse possunt, ideoque earum magis rationem habendam esse, quam voluntatis illius, qui peccat nos afficiens contumelia. Quarta denique; quidquid accidit, & quidquid permittit Deus, quamtumvis sit naturalibus studiis nostris oppositum, id nihilominus melius esse, ac nobis utilius: id enim ex ea charitate, qua semper nos diligit, inferendum est.

Quomodo nobis Deus suā voluntatem significet.

Ut Dei voluntatem faciamus, eique nosmet subjiciamus, illam cognoscere necesse est; ut vero eam cognoscere valeamus, ab eo nobis declaretur, atque manifestetur, oportet, ita ut ambigere non possimus, hoc, & illud ab ipso eflagitari. Hoc autem ipse facit: primum enim voluntatem suam nobis aperit in iis præceptis, quibus obtemperare tenemur, iisque consiliis, quibus adhærere nobis utilissimum est. Secundo hæc eadem voluntas nobis significatur eorum mandatis, quibus jus est imperandi nobis; hi enim erga nos tenent locum Dei, ejusque obtinent auctoritatem. Tertio nobis Deus suam prodit, aperitque voluntatem immediate per inspirationes, quibus resistentes Dei voluntati resistimus. Quarto denique divinam hanc voluntatem ex iis etiam casibus, qui divinæ providentiæ dispositione contingunt, cognoscere possumus; uti enim jam dictum est, verum est, immo de fide, nihil nisi secundum dominicæ voluntatis dispositionem accidere.

Cum a Deo petimus, ut voluntas ipsius semper in nobis fiat, ab eo petimus, ut voluntas nostra voluntati ipsius sit ita subjecta, ut studeat solum, quomodo placeat eidem, 1. adnitendo eam fideliter adimplere, quæ nobis præcipit lege sua; 2. ita nobis metipsis invigilando, ut nihil eorum faciamus, quæ ab eo facere prohibemur; 3. in omnibus vitæ casibus sanctæ ipsius voluntati nosmet subjiciendo; 4. sed præcipua J.C. intentio in oratione hac, quam illi effundimus, ea est, ut cupiamus, petamusque ab eo perfectionem vitæ Christianæ, quæ in hoc posita est, ut propria voluntate omnino carentes, sed cor rectum, & voluntatem divinæ penitus conformem habentes perfecte adhæreamus Deo, eique subjiciamur. Hoc autem fieri nequit, nisi Dei voluntas semper in nobis fiat; videlicet nisi eam semper faciamus: ut enim, S. August. *Homil.* 42. *& Serm.* 48. *de diversis* ait; tunc Dei voluntas fit in nobis, cum Dei ipsi facimus voluntatem, & in hoc perfecta conformitas sita est, ut & cupiamus esse, & vere simus secundum cor Dei.

Quomodo voluntas Dei in nobis adimpleatur.

Dei voluntas mandatis, legisque præceptis, aliisque modis declarata, in Cęlo semper perficitur, in Inferno autem semper respuitur; ibi enim blasphemiæ contra eam evomuntur: In terris vero, ubi Deus libero arbitrio nostro, cui tamen ipsius gratia opitulatur, optionem reliquit ea perficiendi, quæ se a nobis velle testatur, illa quidem aliquando perficitur, non autem semper; sæpe enim illius mandatis resistimus; quamquam plerumque, si per improbitatem illi resistimus, eam tamen semper adimplet ex nobis exige s pœnas.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, recentioribusque Concionatoribus loci hujus argumenti.

Per nostram Divinæ voluntati resignationem affectibus nostris dominamur.

PEr hanc nostræ voluntatis cum divina conformitatem fidelis affectuum suorum perfecte fit dominus. Nulla ipsi dominatur invidia; cum enim nullo habeat in discrimine, utrum ad honores evehatur, nec ne; aliena sublimitas, nullum ipsi dolorem adfert: nulla tentatur ambitione; cum enim hoc unum quærat, ut Dei seipsum submittat imperiis, non curat, utrum alii suis subjiciantur: tristitiæ mœroribus non afficitur; cogitans enim calamitates, modo esse tamquam divinæ justitiæ plagas, modo tamquam divinæ opus misericordiæ, semper vero tamquam effectus illius voluntatis, quæ suæ norma est: numquam dolore potest torqueri: neque timet etiam suam sibi eripi felicitatem; cum enim felicitas sua nequaquam posita sit in bonis, dignitatibus, honoribus, quibus fruitur, illis minime inhærens, non metuit eorum jacturam; ideoque fortunæ mutatio illius non obest felicitati. *Abbas de Monmorel. Som.* 1. *in Evang.* 4. *Domin. post Epiph.*

Erret humana cupiditas, quomodocumque voluerit, fallacia persequens bona, huc tamen semper redeundum est; hæc unica est, quæ in terris inveniri possit felicitas; Dei voluntati parere, mandatis illius se se submittere, nullo in discrimine habere bonam, vel malam valetudinem; dignitates, vel humilitatem; prospera, vel adversa; vitam vel mortem? Deo æque de rebus omnibus gratias agere, & in malis æque, ac in bonis corde magis, quam ore dicere; sit nomen Domini benedictum. Hæc si desit submisso, licet maxime prospero rerum eventu perfrueremur, ibi tamen tumultus, animi, agitationes, & mala inveniremus; ea vero cum adest, certi esse possumus, in maximis etiam adversitatibus perfecta tranquillitate, absolutaque felicitate nos esse perfruituros. Profecto qui a Dei nutu pendet, hunc nulla torquent desideria; videns enim, se illorum summam assequi non posse, illa abjicit, sciens

ens facilius esse illa evadere, quam explere; postmodum vero perfecte felix erit quandoquidem affirmari potest cum Philosopho nescio quo, eum, qui cordis sui aditum inanibus desideriis intercludit, hunc, ut ita dicam, in eo statu versari, ut de felicitate cum ipso Deo contendere possit. *Idem.*

Ille felix est, cui nihil evenit contra voluntatem; ac nihil evenit contra voluntatem illius, qui divino se se subjicit imperio; cum enim voluntas ipsius sit cum divina conjuncta, neque fieri non potest, ut aliquid contra ipsius accidat voluntatem, ac fieri nequaquam potest, ut aliquid contra Dei voluntatem eveniat: Hæc autem illa ratio est, propter quam tranquillus, est qui a Dei nutibus pendet: ægritudines, bonorum jacturæ, calamitates, tela omnia in irritum cedunt, eumque commovere non possunt immotæ rupis instar, in quam pelagi fluctus confringuntur quidem, sed efficere nequeunt, ut concutiatur, & loco cedat. Os quidem aperit, non autem ut in questus erumpat, sed ut J.C. quem sibi tanquam divinum exemplar proposuit, repetat verba: *non sicut ego volo, sed sicut tu: non mea voluntas; sed tua fiat. Idem.*

Justorum felicitas, in ipsorum submissione consistit. Sanctorum felicitas in eo posita est, ut Deo ita adhæreant, ut inde minime possint velle divelli; sed justorum in hoc mundo felicitas in perfecta divinæ voluntati submissione consistit; quam quidem amittere possunt, sed nisi velint, non possunt amittere. Felicitas hæc proculdubio pendet a voluntate naturaliter mobili; sed voluntas hæc saltem pendet a nobis, nihilque efficere potest, ut inviti eam amittamus; itaque homo hic divinæ voluntati submissus, Deo adhærens a reliquis omnibus divulsus, infra Deum per submissionem suam; supra omnia terræ bona per generosum eorum contemptum, in Deo nanciscitur suum gaudium, suas divitias, suam tranquillitatem, cumque vinculis, adeo suavibus simul, & fortibus sit cum ipso conjunctus, ut non sit ultra cum eodem nisi unus, idemque spiritus; nihil illi suam eripere potest felicitatem.

A Deo submissionem mandatis Dei. Fac, Domine, ut tuum exemplum imitati, Patris Celestis imperio perfecte simus submissi: subjice Domine hos rebelles animos legibus suis, ut sincere atque fidenter tibi dicere possimus, quod parum attente, ac parum utiliter quotidie dicimus tibi: *fiat voluntas tua.* Visne nos in honore versari? *fiat.* Visne, in humilitatis squalore sordescere? *fiat.* Vis nobis morbos immittere? Vis nos valetudine bona gaudere? *fiat;* Dignitas, humiliatio, prosperitas, calamitas, vita, mors nullo nobis erunt in discrimine, ubi nos constitueris in submissione perfecta, quæ nobis quidem pignus erit, & arrha æternæ felicitatis.

Verum fidelis, qui sequitur J.C. id præsertim nosse debet, quod ab se expectat Deus: hoc ille quotidie Deum orat, & cum suas preces offert, dicit eidem: *fiat voluntas tua.* Actiones illius verbis erunt oppositæ, nisi operam dilligentissime navet, ut Dei voluntatem sequatur; quomodo vero sincere in id potest incumbere, ut Dei sequatur voluntatem, nisi eam contendat agnoscere? Tam utile est cognitionem hanc comparare, quam verum est, Dei voluntatem unicam esse regulam juxta quam de rerum omnium bonitate, vel improbitate judicium ferendum est. Itaque cum facimus, vel sequimur voluntatem Dei, bene semper facimus: at quantumvis parum ab hac sanctissima regula recedamus; aberramus statim; ac in præceps prolabimur. *Lambert in anno Evangelico; homilia in diem festum S. Joannis Evangelistæ.*

A Deo petendum, ut nobis voluntatem suam aperiat. Sancti Viri, qui norunt, quantum intersit Dei voluntatem rebus in omnibus sequi, nihil ardentius optant, quam cognoscere, quid ex ipsis velit Deus. Quinam sunt Davidis ardores, cum sanctus hic Rex impensissimum desiderium suum divinæ voluntatis cognoscendæ testatur? Domine, ait ille Deo in estu orationis suæ: *doce me facere voluntatem tuam.* Hæc verba jugiter repetere deberemus, nihilque a Deo petere possumus nobis magis necessarium, quam gratiam voluntatis ipsius intelligendæ. Hæc fuit præclara illa Sancti Pauli oratio, cum Deus miraculum edidit, ut illius cor attingeret, ipsumque ad se pertraheret: *Domine quid me vis facere?* O præstantissimum orationis exemplar; nihil velle, nihil cupere, se se Deo submittere, mandatis illius capescendis præsto esse, simul ac ea nobis significare dignatus fuerit! *Domine quid me vis facere? Idem.*

Quomodo J. C. hanc virtutem exercuit. Dei Filius Paternis obtemperare mandatis ex ipso conceptionis suæ tempore incepit, & ad mortem usque prosecutus est; etenim ex quo anima ipsius creata fuit, & corpori conjuncta usum libertatis habuit, gratia, atque sapientia repleta fuit, & ex eo tempore obedientiã exercuit, ut ille testatur, cum ait: *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Psal. 39. Significat autem, præcipuam virtutem, quam illi tribuunt Prophetæ, & ob quam illum laudibus celebrant, esse hanc divinæ voluntati submissionem; ideoque addit ille, decrevi, Domine, facere voluntatem tuam; tanto amore Sanctam legem tuam prosequor, ut, ne illius obliviscar unquam, sed eam sedulo observem, illam in corde, immo in medio cordis insculpserim. Hoc ipsum magis explicitis verbis alibi dixit: Qui me misit, mecum est, neque me solum reliquit, nihil enim facio, quod ipsi minime placeat. Cum ergo hæc submissio omnium sacrificiorum præstantissimum sit, ut docet in Scripturis Spiritus Sanctus, dici potest, omnes actiones Filii Dei, totidem fuisse veluti sacrificia odoris suavissimi, atque acceptissimi Patri ejusdem. *Ex Bellarmini opusculo de septem verbis &c.*

Homo unus Dei voluntati resistit. Nihil magis temerarium est, quam obniti velle supremi Creatoris imperio; quæ temeritas ex omnibus creatis rebus hominis dumtaxat est; ille unus contra Deum rebellat, & a suis tantummodo voluntatibus pendet. Angeli in cœlo unice vacant Divinæ voluntati afficiendæ: *ministri ejus, qui facitis, voluntatem ejus.* Terræ animantibus nescio quid inest, rationis locum obtinens, eaque in jugi obedientia nutibus creatoris ipsorum coercens. Creaturæ, quas omnium maxime sensu carere scimus, eodem prædicta videntur, ut suo pareant Creatori. Testis est ignis, qui urentem calorem suum exuit, penitusque opposita qualitates assumpsit, ne tribus innocentibus pueris in Babylonicam fornacem conjectis, officeret: Testes mare, ac venti, qui licet effrænes susque deque illud perturbassent, atque ab imis sedibus miscuissent, ubi Dei imperantis vocem audivere, statim dicto obtemperantes, quievere. *Quis est hic, quia venti, & mare obediunt ei?* Matth. 8. Quænam igitur hæc est hominis insania, ut contra illius voluntatẽ obniti velit, cui nihil resistere potest? Quos conatus contra illum exercere potest, seu quo nihil potest conari? Quid efficere potest contra Deum mortalis? Velit, nolit, illi cedat oportet, ac imperiosæ hujus voluntati se se auctoritati subjiciat: *Num Dei possumus resistere voluntati:* Genes. 50. *Essais de Sermons pra feria secunda post secundam Quadragesimæ Dominicam.*

Se se divinæ voluntati nequaquam conformare idem est, ac omnia in se mala pertrahere sine ullo solatio. Vita sexcentis malis repleta est: undequaque nobis imminent mala; inter syrtes, scopulosque versamur; extra nos, inter nos, supra nos, infra nos non nisi malorum occasiones, causasque circumspicimus. Nisi Deum habeamus ducem, quem sequamur, & cui nosmet tradamus, fieri minime potest, quo minus tot malis obruamur. Non vis a Dei nutu pendere; non mereris, ut ipse te regat: & nisi voluntati illius adhærere velis, mereris, ut ille te tradat iis malis omnibus, quæ tibi circumstant; indignumque te præbes gratiis omnibus, quas iis elargitur, qui in ipso suam omnem fiduciam constituunt. Nihil præcipit, nihil permittit Deus, nisi ad majorem hominum utilitatem: illius ergo consillis reluctans, tuæ felicitati resistis, ac te infinitis bonis privas, quæ tibi secreta providentiæ suæ dispositione, quam venerari debebas, destinabat. *Ibidem.*

Æquum est, ut homo suã voluntatem divinæ subjiciat. Mirum non est, quod creatura mera omnes voluntates suas abdicare teneatur, ut in ipsa Dei solius voluntas dominetur. Illa in centro suo quiescit, ubi in hoc statu versetur; propterea quod creatura nihil est amplius, cum a Creatore suo minime pendet. Dici immo potest prodigii loco habendum, videre creaturam submissione suæ vincula infringentem: quod

quidem

quidem accidit ubi non amat amplius Deum, vel illum non timet amplius; duo hæc enim amoris, timorisque vincula nos Deo connectunt. Hoc, inquam, prodigium est in mera creatura, cum enim essentialiter pendeat a Deo in essentia sua, suisque actionibus, manifesta rebellio est detrectare illius voluntati submissionem, ac pro virili supremam illius potestatem eludere, *Sarazin, in adventu*.

Perfecta charitas, ideoque virtus perfecta in eo consistit, ut rebus in omnibus puram Dei voluntatem adimpleamus. Puram Dei voluntatem appello, nostra enim in ea nullam obtinet partem. Quot autem virtutes hæc una voluntas complectitur! Ibi nostra nitet fides, ubi fatemur nihil in Mundo, præter peccatum, accidere nisi per illam. Ibi confidentiam nostram testamur, enim omnino in Dei sapientiam, providentiam, & bonitatem confidimus. Ibi patientiam humilitatem, pœnitentiam exercemus nosmet illius flagellis subjicientes tamquam peccatores, & ultro omnia divinæ justitiæ supplicia suscipientes. Ibi denique Deo, tamquam Domino obedientiam præstamus. *P. Girouſt in Quadrag.*

Per hoc si terra quãtum esse licet, beati sumus.

Celerior, & brevior in terris via ad felicitatem, quæ in terris esse potest perfectissima, assequendam, est fortiori cedere, sub omnipotenti Dei manu nosmet humiliare, contra torrentis vim minime obluctari, neque conari ea reformare, quæ Cœlum sine ulla opera nostra direxit, & quod nobis etiam invitis exequi noverit; sed nosmet rerum omnium cursui accomodare, ac eodem nosmet duci finere: propterea quod Deus, cujus voluntates justitissimæ sunt, ac iis etiam utiles, qui easdem sequuntur, ita prævidit, & ita decrevit. Ubi hoc fiat, quot doloribus parcimus, quot considerationes effugimus, quę malũ exasperant, quin illi medeãtur? Libenter suscipimus, quidquid præcipit Deus, idq; libenter suscipiendo lenius, ac mitius efficimus. *Idem*.

Numquid Deus minus est Dominus tuus, quam tu famulorum tuorum, in quos adeo absolutam dominationem habere contendis? Numquid eorum Creator es? Numquid eorum Salvator? numquid Deus? Habesne bona æterna, quibus eos remunereris? habesne æterna supplicia, quibus eos plectas? Deo æque te subjice, ut illos tibi subjectos esse contendis, & satis est. Ubi semel voluntatem suam prodiderit, ubi semel locutus fuerit, tuum ne est obmurmurare, disputare, resistere? Tuum ne, o terræ vermis, contra Dominum universorum obniti? *Idem*.

Domine quid vis me facere? nihil excipiebat S. Paulus: *quid vis?* nos quoque aliquando ut ille dicimus: *Domine quid vis me facere?* Sed numquam tam late ut Apostolus. Latent semper in cordibus nostris exceptiones quædam; sunt ibi nonnulli recessus, quo si Deus penetrare velit, nosmet eidem subjicere detrectamus. Verum scias oportet, Deum integram submissionem expetere, & quemadmodum ipse totum cor nostrum effinxit, ita petere ut totum cor nostrum perfecta conformitate eidem submittatur ..... Illius quidem imperiis, hac vel in illa re te submittis; sed cum illas tu elegeris; non sunt ultra secundum divinum imperium, & quamplurimum de ipsorum merito perit. Dei imagine notata esse debet ea pecunia quę futura est prætium æternitatis. *Idem*.

Quid velit Dei Filius imperans, ut nostrã Divinæ voluntatẽ subjiciamus.

Quid petit Dei Filius cum suadet, ut Patris sui voluntatem faciamus? nonne semper hæc necessario perficitur, & in hominis potestate non est, eidem adversari. Hoc petit, ut ultro, & non ægre illud feramus jugum, quod nulla ratione excutere possumus; vult, nobis immittere vinculorum nostrorum amorem, ut & illa nobis leviora videantur, & ipse locum inveniat submissionem nostram remunerandi. Itaque cum prędicatur de conformitate beneplacito Domini nostri, vel cum in nobismetipsis deliberamus, utrum omnino divinæ voluntati nosmet tradere debeamus; scitis ne quanam de re agitur? agitur, fideles, utrum ea in necessitate, in qua sumus, ea aggrediendi, quæ placent Deo, præstet potius necessariam submissionem in meritum nostrum convertere, quam inutili resistentia illum ad iracundiam provocare: utrum prestet cor nostrum esse in lege Dei, ut loquitur Propheta, an sub eadem lege ingemiscere; utrum præstet illi adhærere tãquam amantissimos famulos, an vinculis cogi tãquã mancipia: verbo utrum præstet facere voluntatem Domini eo modo, quo in Cœlo perficitur, quemadmodum quotidie petimus; an eo modo quo in Inferno adimpletur. *P. de la Colombiere to. 4. ferm. hujus argum.*

Ille, cujus voluntas divinæ prorsus est conformata, extra jactum est malorum cujuscumque generis; tum eorum quæ moralia vocantur, & non aliud sunt nisi peccata; tum eorum, quæ dicuntur naturalia. Peccatum non aliud est, quam nostræ contra divinam voluntatem rebellis: liquet autem nullam ibi esse posse rebellionem, ubi est perfecta submissio. Cætera quęcunque mala pro nobis mala non sunt, nisi quatenus voluntati nostræ opponuntur; statim ac enim aliquid volumus; quãtumvis in aliorum hominum existimatione sit malum, nobis bonum est: itaq; si voluero quidquid vult Deus, certissime ero ab omnibus malis immunis, cum nihil accidere mihi possit in vita, quod sit divinæ, ideoque etiam meæ voluntati contrarium. *Idem*.

Felicitas facientis voluntatẽ Domini.

Felicitas illius, cujus voluntas a Dei pendet voluntate, constans est, immutabilis, æterna; nullus metus illam perturbat, nullus casus eam potest evertere. Illum mihi videre videor tamquam, præalto insidentem scopulo in mari; videt furentes fluctus illidi, quin terreatur; gaudet immo eos intueri, & ênumerare prout sub pedibus suis confringuntur. Turbatum mare, sit vel tranquillum; venti hinc fluctus impellant, vel inde repellant; ęque immobilis permanet, quia rei adhæret quę solida est, & quati non potest. Hinc proficiscitur tranquillitas illa, pax & perpetua serenitas oris, ingeniumq; semper sibi constans, quod in veris Dei servis deprehendimus. Jure quidem, o animæ sanctæ, sollicitudinem omnem abjecistis; in Dei vestri voluntate omnibus vitæ hujus calamitatibus tutissimum perfugium invenistis; altius super tempestatum regionem ascendistis, ubi nulla detonat procella; vobisque neque homines, neque dęmones sunt metuendi. Quodcumque fiat, quodcumque accidat, vel nihil vobis obfuturum est, vel ipsi Deo etiam est obfuturum: *Altissimum posuisti refugium tuum: non accedet ad te malum* Ps. 90. *Idem*.

Magnum quidem est in hac vita nihil pati posse: hæc tamen non satis ampla felicitas est; requiritur etiam, ut nihil cupere possis. Hic eorum omnium status est, qui cæce volunt quidquid vult Deus: Cum enim eorum desideria sint eadem, ac desideria Dei; fieri nequit, quominus votorum suorum summam assequantur: nihil enim Deus frustra cupit. Ad hęc quantum nobis est submissionis voluntati Dei, tantum Deo est indulgentiæ voluntatibus nostris. Ex quo illi unice obtemperare quętinus videtur ille enixius inquirere, ut nostra adimpleat vota. Preces nostras non exaudit solum, verum etiam pręvertit: immo etiam in corde ea ipsa scrutatur desideria, quę propter amorem illius suffocare adnisi sumus; illa complet, illa cumulat; immo etiam longius excedit. *Idem*.

Epictetus in hanc rẽ sententia.

Me pudet, auditores, videre ethnicum nescio quem, illuminatissimis etiã Christifidelibus de voluntate Dei, & submissione mandaris ejusdem præcepta tribuentem. Nullus dubito, quominus illa a Christianis didicerit, vel ipse etiam Christianus fuerit; id saltem satis est probabile, & plurimi hoc sentiunt. Quomodocumq; sit, audite, quid in hoc argumẽto, nos doceat. Deus ipse cogẽdus esset, ut ego invitus aliquid efficere possem; donec enim efficit Deus, quod ipse placuerit, liber esse non possum, non enim aliud volo, nisi quod ille facit: *nulla res cogere me magis potest, quã ipsũ Deũ.* Vult Deus, me ægrotare: ægritudo mihi jucundior est ipsa valletudine: ut pauper sim; divitem esse nollem: ut mortalium omnium ludibrium sim: omnes me spernant, atq; contemnant, in hoc meam gloriã versari duco. Oportet, ne me isthic, vel alibi vitam ducere; dies meos in pace, vel negotiorũ turba transigere: me in ipso ætatis flore, vel senectute confectum obire, dicere nescio, quid horũ ego mallem: sed statim ac elegerit Deus, mihiq; indicaverit, quorsum cor suum inclinet: cor meum statim partem illam amplectitur ibique suam felicitatem inveniet. *Id.*

Cur mihi tantum boni non est, idem Philosophus inquit, ut semper Dei mei voluntatibus conformis sim! tanta mihi cupiditas est sequendi nutum, & beneplacitum ejus, ut me tædeat nonnumquam,

quam, quod Deus nequaquam mihi significet, quid a me velit: quod si divinando assequi possem, certe præverterem! Mea maxima voluptas, atque lætitia est semper esse paratum ad ea efficienda, quæ vult Deus. *O utinam hæc scribentem, hæc loquentem, hæc cogitantem mors opprimat.* Quam felix essem, si imperfecta submissione voluntatibus Dei mei fato concederem! Quid vobis videtur auditores de Philosophi hujus sententia. Nonne jure nonnulli disputant, utrum Christi fidelis fuerit, & salutem sit assecutus *Pater Grisel Quadragesima.*

Divinæ voluntati Conformitas virtus est generalis, & universalis.

Virtus hæc omnium maxime generalis est propter officia, maxime universalis propter personas, maxime necessaria propter meritum, maxime utilis propter Dei gloriam. Maxime generalis propter diversa mortalium munera, cæteræ enim virtutes quibusdam tantum muneribus adhærere videntur. Potes enim bonus esse Concionator, fervens Missionarius, egregius Doctor, quin iis virtutibus effulgeas, quæ in Magistratu requiruntur; at nullus est status, nullum munus, nulla conditio, in qua necesse non sit, sese voluntati Dei conformare. Maxime universalis est ratione personarum; nobiles, ignobiles; Principes Subditi; pauperes, divites: omnes divinæ voluntati debent esse conformes. Maxime necessaria est propter meritum; hæc enim si desit, haberi nequit &c. *Desumptum ex Anonymo Auctore.*

Hæc est, o Domine, maxima mortalium calamitas, quod voluntas tua a voluntate nostra sejuncta est: alioquin, cum nihil accidat, nisi quod vis, & eo modo, quo vis, semper essent contenti. Tribue igitur, Domine, hanc nobis conformitatem imperiis tuis, quæ una nostram efficere potest felicitatem: atque tunc nullo in discrimine habentes bonum, vel malum, divitias, vel paupertatem, bonam, vel malam valetudinem, vitam vel mortem, in omnibus hisce statibus ex corde dicemus: *fiat voluntas tua: sit nomen Domini benedictũ:* Job. 1. Quibuscumq; premamur ærumnis, quibuscumq; afficiamur doloribus, malum non deprecabimur, precabimur vero solum, ut magnam nobis conferas in malis nostris patientiam, atque perfectam voluntati tuæ submissionẽ; hę quippe vię sunt, per quas tibi conformes esse possumus. *Ab. de Monmorel ser. pro 6. post Pent. Dom.*

Fons, & omnis corruptionis origo est eslicere velle, ut nostra voluntas sit norma divinæ.

Monet S. August. generale corruptionis morum nostrorum principium hoc esse, quod cum debeamus nos ipsos regere secundum Dei voluntatem; vellemus, Deum voluntatem suam nostræ accomodare; vellemus, rationem eam, quam servamus cordis nostri pravitatem excusaturi, esse divinæ legis fundamentum, & normam. Hinc prælium initur inter humanum cor, quod affectuum omnium est sedes, & Dei voluntatem, quæ omnis sanctitatis fons est atque principium. Quodnam huic bello remedium inveniri potest? quinam placare poterit rebellem hunc erga Dominum suum? quid pacem conciliare poterit inter voluntatem Dei, quæ vim propulsat, & hominis voluntatem, quæ injuste vim audet inferre? Nihil aliud, auditores, nisi submissio voluntatis nostræ voluntati Dei; ubi consideretur, Dei voluntatem supremam esse, eamque adimpletum iri, quidquid voluntas nostra in oppositum tendat. *Desumptum ex Patre de la Rue sermone de Legis observantia.*

Quod malum homines inferre possunt illi, cui non alia voluntas est, quam divina? Possunt hi quidem auferre bona, honores, dignitates, verum hæc ille nequaquam reputat veluti propria, neque dicet unquam, hæc per vim, & injustitiam eripi sibi; sed dicet potius, hæc sibi auferri a manu Dei, qui novit, ipsum fortasse illi abusurum. Addet etiam se jure conqueri non posse quod ab se repetantur ea, quibus nimis diu gavisus est, & quæ sua vere non sunt. Potest illius existimatio discerpi, in pravum sensum innocentissima etiam verba converti, optimisque actionibus teterrima facies appingi: illi persuasum erit, licet de rebus accusetur, quæ fictæ sunt, se tamen coram Deo reum esse de aliis, quarũ nomine non accusatur. *Auct. Anon.*

Vera devotio est sese Divinæ voluntati conformare.

Divinæ voluntati submissio proprie Religionis Christianæ spiritus est; ideo JESUS CHRISTUS nihil fecit, nisi secundum Patris voluntatem, nobisque præcepit, ut hanc orationem effunderemus: *fiat voluntas tua.* Submissio Divinæ voluntati tutissima, atque perfectissima est hominis Christiani devotio. Tutissima quidem; nulli enim obnoxia est illusioni. In contemplatione non deest dolus, & illusio: in mortificatione etiam invenitur; quæ nulla esse potest in perfecta divinæ voluntati conformitate. Perfectissima etiam est, nos enim particulari quadam ratione conjungit cum Deo, efficitque, ut per conformitatem nostræ voluntatis cum sua, quodammodo unum, & idem simus cum illo. *Essais de serm. pour la Carheme to. 2. serm. pro Dominica 4.*

Joseph ad altissimum dignitatis verticem in Ægypto ellatus, & per auctoritatem suam fratrum suorum, de quibus jure conqueri poterat, terror effectus, atque protector, nonne illis considerandum proponit, in ea persecutione, qua illum vexaverunt, ipsos divinæ tantum voluntatis fuisse ministros: proditionem, teterrimamque perfidiam, quam in ipsum exercuerant divinæ providentiæ potius, quam illorum invidiæ effectum fuisse: se quidem ab illis venundatum, ut in Ægyptum deferretur; sed non eorum consilio, at Dei ita disponentis imperio in terram illam fuisse delatum: *non vestro consilio; sed Dei voluntate huc missus sum:* Gen. 45. Tales etiam fuere justorum plurimorum sensus erga se persequentes. Eadem venerabantur flagella, quibus ad eos plectendos Deus utebatur. Primi Fideles manum percutientem deosculabantur. *Pater Massillon sermone pro feria 6. Cinerum.*

Virtus hæc est omnium temporum, omnesque virtutes complectitur.

Ex omnibus his, quæ ad animæ vitam fovendam prodesse possunt, divinæ voluntati conformitas illud unum est, quod æternum durare possit, ac nullum unquam finem sit habiturum. Humilitas, patientia, mortificatio, ipsa etiam fides, & spes, in beata æternitate non aderunt, & sæpe earum exercitationem mutare, vel intermpere oportet: virtutes omnes, neque statuum omnium, neque omnium temporum sunt: sed facere voluntatem Dei, omnes virtutes complectitur, atque omni tempore, omnibusque conditionum generibus convenit. Nihil ergo melius facere vel possumus, vel debemus, quam imitari Filium Dei, qui dicebat, cibum suum esse Patris sui voluntatem perficere, cujus consilia, & opera semper ob oculos ipsius versabantur. *P. Dozenne in morali JESU CHRISTI. De Conformitate voluntati divinæ.*

Rebus in omnibus, sive jucundæ nobis accidant, sive injucundę, divina tantum voluntas inspicienda est, atq; credendum eas omnes ex eodem amore profectas: *A dextris, & a sinistris, per infamiam, & bonam famam.* 2. ad Cor. 6. Cor suum tantæ casuũ varietati accõmodare, & in hac inæqualitate sẽper ęqualẽ cõsistere, hoc est recta incedere, quin ad dextrã, vel sinistrã deerretur, quin quęratur, quod placere potest, quin evitetur, quod displicere, hoc est dicere cum David; Ps. 58. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum* in utramq; fortunam, cum prosperam, tum adversam; quomodocumque me ipsum vertas, & res omnes disponas. *Idem.*

Conformitas facit ut afflictiones cum voluptate percipiamus.

Afflictio, quatenus afflictio Deo accepta non est; sed illi tantũmodo placet, quia nobis prodest. Cum aliquis perfecte sese divinę tradidit voluntati, nulla ipsi adversitas accidit, quę antea per Dei cor, ubi divinum aliquid haurit, non pertransierit. Hac de causa anima bene disposita antefert amaritudinem, quę sibi a Deo, dulcedini, quę a Mundo procedit; vel potius quascumq; res nullo habens in discrimine, libenter recipit, quidquid illi immittere vult Deus, & in hoc uno voluptatem nanciscitur. Vobis autem, quorum frequens de malis vestris auditur querela, de vestra cæcitate, vel ingratitudine potius querendum est, nisi illa tamquam munera præstantissima, ac summo in pretio habenda existimetis. *Idem.*

Si quod nobis immittit Deus, merus est bonitatis ejusdem effectus, cur nostræ utilitati adversamur? sin autem iræ, cur eamdem lenire non studemus, nosmet justitiæ illius submittentes? Faceremus, hoc pacto, ut iracundia illius in lenitatem, & justitia in misericordiam converteretur. Verum quomodonam dicere possumus: hoc volo; illud nolo: quandoquidem ignoramus, quid nobis utilius futurum sit? Nũquid nos fallit, utilissimum esse Divinæ voluntati nosmet conformare? *Idem.*

Certo scias, quo magis parata erit voluntas tua cruci subeun-

Quo magis divinæ voluntati conformamur, eo minus patimur.

subeundæ, eo minus grave humeris tuis hoc onus futurum: e contra vero si tua abhorreat voluntas, malis, quæ tibi aliunde ingruent, tuus hic dolor accedet, & nihil magis excruciabit te, quam voluntas Divinæ opposita. Ad hæc, si cum de passionibus ageretur, debuit CHRISTUS JESUS voluntatem suam minime sequi; quomodo nam voluntatis nostræ opositioni aurem præbere debemus? Immo quam potiori jure debemus dicere: *Non mea volũtas, sed tua fiat?* O Domine Luc. 22. S. Bernard. ajebat, cur dicis, *Mea volũtas non fiat?* Si voluntas hæc non erat bona, quomodo erat tua? si autem bona, cur illam abnegas? Bona procul dubio erat, sed illam abnegare debuisti, ut melior fieret. Quantum igitur æquius est, nos hoc ipsum & dicere, & facere, cum voluntas nostra tam mala sit, & corrupta? Sed hoc tibi sacrificium facientes, nonne tibi gratias habere debemus, quod pro victima excipere digneris voluntatem, qua sæpe sumus abusi? Quæ licet bona esset, non ne tua toto cœlo melior est? Præclarum ergo fructum referemus nostram cum tua voluntate commutantes? *Idem.*

Ne vel muneris vilitatem, vel ejusdem difficultatem causemur; hæ enim validæ rationes esse non possunt, ut a voluntate Dei perficienda excusemur. Quid humile, abjectumque est, si Deus hoc velit? quid amplum, & præclarum, si Deus hoc minime velit? Voluntas illius nonne abjectissima quævis officia nobiliora efficit, quam præstantissima quælibet ministeria? quodcumque ille munus imponat, nonne hoc nobis maximo honori esse debet? Quod autem ad rerum pertinet difficultatem, Deus, qui illas præcipit, pollicetur etiam, se nobis vires ad eas perficiendas suppeditaturum. Nobis vero aptandum esset, ut gravia, & difficilia imperaret; nobis enim hæc propter illius imperium, & voluntatem aggredientibus ille majores vires, validiusque auxilium ad illa exequenda conferre teneretur. *Idem.*

Dei gloria est, nos perfecte illius voluntati conformari.

Dei solius est absolute, atque independenter suam voluntatem perficere. Si conaris illius imperium effugere, & ab ejusdem nutu nequaquam pendere; vim infers ejusdem auctoritati, & coronam illius eripere velle videris: *Sed eris corona gloriæ in manu Domini*, ut loquitur Isajas c. 63, si ad unguem præceptis ipsius obtemperaveris. Non aliæ igitur inquirendæ rationes sunt, ut facias, & velis, quod ipse vult, præter voluntatem ipsius. Hæc ratio est, contra rationes excedens. *Dominus est. Idem.*

Semper mihi satisfacere nequeo agens secundum voluntatem meam; hoc vero semper accidit, ubi mea voluntas fit divinæ concordis. Votorum meorum objecta non semper pendent a me; at semper esse possum Dominus votorum meorum ultro me me divinæ voluntati submittens. Si vis igitur esse felix, voluntatem tuam ad ea tantum coarcta, quæ ab eadem pendent; at scias nihil ab eadem magis pendere quam sese divinæ voluntati submittere. Hæc præstantissima ratio est, voluntatem tuam semper faciendi, eam numquam faciendo. Semper cum aliqua voluptate id facimus, quod volumus, præsertim vero cum alii voluntati nostræ submittuntur; at quænam voluptas esse debet, ubi efficiamus, ut voluntas Dei fiat nostra? beati in hoc majorem, quam in eodem Paradiso voluptatem inveniunt. Ita anima voluntati divinæ perfectæ conformis in hac ipsa vita ea fruitur felicitate, quæ a Cœlesti beatitudine non procul distat; & secum fert hanc eãdem beatitudinem, quam nullum unquam negotium infringere valet. Verum enimvero licet in hoc non deesset molestia; quid nostra refert, utrum quod accidit placeat nobis dummodo placeat Deo? *Idem.*

Deus vult & permittit quidquid evenit.

Non est malum in Civitate, Propheta ait, quod non faciat Dominus. Unicum malum, quod ille nolit, peccatum est: hoc permittit solum; sed ea vult, quæ inde consequuntur. Damnat ille invidiam fratrum Joseph; sed vult effectum illius, nempe Josephi servitutem. Judæorum furorem horret, sed jubet, ac præcipit mortem Filii sui, quæ illum consequitur. Illatam tibi injustiam persequetur; sed vult eam jacturam, eamque tribulationem, quam tibi parit. Quomodo nam conqueri non possumus de malis hujusmodi, cum illa in seipsis spectentur? at quomodo de illis possumus conqueri, cum in Dei volũtate conspiciantur? Hæc vult Deus: Quot rationes hæc continet vox apud eos, qui fidem habent, qui Deum norunt, & diligunt! Aliquis ne fidelis hoc dicere auderet: Deus hac vult; ego autem nolo? *Pater Nepueu to. 1. Christianarum Consider.*

Perfectio nostra in hoc posita est, ut Dei voluntatem faciamus, eique nosmet subjiciamus. Voluntas Dei sanctissima est, & omnis sanctitatis norma: Nos igitur Sancti sumus prout magis normæ huic conformamur. J.C. Nostrum exemplar est, & nos ideo Sancti sumus, quia eidem similes sumus; ac tantum eidem similes sumus, quantum divinæ voluntati conformes. Ita ille profitetur, se in hunc mundum venisse, ut non suam, licet justissimam, sed Patris sui faceret voluntatem. Denique perfectio, & sanctitas nostra in Charitate consistunt; Charitas est legis plenitudo, S. Paulus inquit; Charitas vero perfecta in hoc posita est, ut plenius Dei voluntas perficiatur. *Qui habet mandata mea, & servat ea*, ipse JESUS CHRISTUS inquit, *ille est qui diligit me*. Joan. 14. Nonnumquam estis solliciti, ambigitis enim, utrum Deum vere diligatis, quæ quidem justissima est sollicitudinis causa: verumtamen si semper estis parati, ut voluntatem illius perficiatis, atque eidem vosmet submittatis, certi estis, ipsum diligi a vobis. *Idem tom. 3.*

Ista conformitas felicitatẽ nostram divinæ similem facit.

Divinæ voluntati conformitas hominem beatum efficit ipsa Dei ejusdem beatitudine. Quid enim Deum infinite beatum constituit? hoc sane, quod facit quidquid vult, & nihil vult, nisi quod bonum est, & in seipso invenit omne bonum, quod vult. Homo vero voluntati divinæ perfecte conformis, hæc omnia obtinet bona. Facit quidquid vult, quia non vult, nisi quod vult Deus; & quoniam Dei voluntas semper quomodocumque adimpletur, ita & illius voluntas semper adimpletur. Non vult, nisi quod bonum est; qui enim non vult, nisi quod vult Deus, velle non potest, nisi quod bonum, & optimum est. Denique in seipso invenit omne bonum; sua enim divinæ voluntati conformitas, cum arcte illum conjungat cum Deo, efficit, ut Deum ipsum possideat: quod autem bonum unquam deesse potest, Deum possidenti? *Idem.*

Hoc nobis persuasum esse debet, nihil a Deo, qui bonus est adeo, nobis evenire posse, nisi quod optimum sit. Si quandoq; nos plectit, & ictus illius graves nobis videntur: tandem cor ipsius percutientem manum regit, & cor ejus semper est cor Patris: hoc est cor lenitate, & benevolentia refertum. Itaque non solum flagellis illius nosmet subjicere, sed etiam amare debemus. neque solum debemus percutientem ad omne manum: verum etiam illam deosculari. Ad hunc perfectionis gradum hortatur S. Jacobus Fideles, cum ait: *omne gaudium existimase Fratres mei, cum in tentationes varias inciderit. Idem in libro de spiritu Christianismi.*

Nequiquam Divinæ resistimus voluntati.

Esto, si divinæ voluntatis resistentes in morbis, aliisve hujus vitæ casibus eorum cursum, ac vim inhibere possemus! Verumtamen velitis, nolitis æque semper Dei voluntas adimplebitur: hæc immota rupes est, quam ad vos pertrahere minime potestis, quantu mcumq; advitamini. Non petit ex vobis consẽsum vestrũ Deus, ut malum producat, vel frẹnet: hoc non statuit in voluntate vestra: consensum vestrum ideo petit ex vobis, ut tribulationes vestras utiles faciat consilio, gloriæ suę, & vestræ salutis. Quamobrem impatientia vestra, ac renitẽtia non aliud efficiunt, nisi quod vobis auferunt meritum, aliaq; vestrarum tribulationum bona, ac vos ipsos coram Deo nocentes efficiunt. *Auct. Anonym.*

S. Bernardus ait, in Inferno non flammas, sed jugem, violentamque oppositionem, quæ inter Dei, & damnatorum voluntates invenitur, horum supplicium esse, atque infernum. Jubet Deus illos pati: illi vero pati detrectant: Dei voluntas expletur, & eorum voluntas contra Dei voluntatem rebellat. Hoc unice Infernum constituit, hoc tormentorum omnium sævissimum est, videlicet *volo* ultoris Dei, & *nolo* creaturæ inflexibilis, & impœnitentis. Aufer damnatis propriam hanc voluntatem, fac ut omnino sese divinæ subjiciant voluntati justissimam de illorum sceleribus ultionem deposcentis, jam nullus erit am-

amplius damnatorum Infernus, desinent esse infelices, erunt inter flammas contenti. *Idem.*

Voluntas nostra divinæ conformata juxta Salvatoris exemplû.

Dei Filius pridie quam pateretur in eo mortis horrore, quo, quatenus homo, turbatus erat, exclamavit, quidem; Pater mi, si possibile est, transeat a me Calix iste; sed vult, etiam a vobis exemplum suum secutis addi; verumtamen non mea voluntas fiat, sed tua. Vos autem e contra nihil omnino ferre velletis! Contra providentiæ, consilia obmurmuratis! In Cœlum, terramq; irascimini! Nonne manifesta hæc est vestræ voluntatis oppositio voluntati divinæ? nonne hoc est id nolle, quod ipse vult, & quantum in vobis est, ea abjicere, quæ ab ejusdem manu procedunt? Attente perpendite maximam Incarnati Verbi submissionem, tum cum turbatus erat, atq; omnes affectus, seditione facta, tumultus ciere non desinebant, eidem gravissimos exhibendo cruciatus; quos erat subiturus namque inter hanc æstuosissimam turbam, oratio, quam Patri effudit, huc tandem redit, ut videlicet propria voluntas tua minime adimpleatur. *Idem.*

Qui religiosè vitam instituit; non magis hilari animo ea bona recipere debet, quę obtinet a Deo, quam ipsa mala, quæ sibi ab eodem immittuntur: eadem enim auctoritas, sapientia, providentia, misericordia eadem eventibus omnibus præsidet, seu tristes illi sint, seu læti. Qui cum voluptate in prosperis Deo gratias agit, rubore suffunderetur ob ingrati animi vitium, quod sibi benefactoris sui oblivionem immitteret. Nonne ob easdem rationes in adversis obedientiam testari tenetur? Sin autem conqueritur, nonne seipsum rebellionis nomine contra Dominum suum debet arguere, quandoquidem illi persuasum est, hanc pœnarum æque, ac gratiarum esse distributorem? Licet ne illi ex propriæ voluntatis placito hæc potius, quam illa sibi eligere, ac supremæ manus, quam veneratur, flagella, vel munera moderari; vel conari, ut quod timet, in alios decidat, qui æque ac ipse ab eadem divina voluntate dependent? Solida, & religiosa virtus non patitur immutari sententiam, ubi fortuna mutetur. *Liber, cui titulus; Remarques sur divers sujets de Religion, & de Morale.*

Debemus semper Dei voluntatem facere, & possumus.

Non possumus Dei voluntatem explere æque perfecte, ac Angeli, qui cum sint in Cœlo, omnia Dei consilia in Deo ipso cognoscunt, atque ita illis sunt omnino conformes, & rebus in omnibus subjecti. Ope tamen gratiæ Dei possumus voluntatem eamdem extra ipsum Deum pluribus rationibus cognoscere, quæ sunt tamquam sensibilia ejusdem indicia, eamque semper cogitationibus, verbis & actionibus efficere possumus, si eidem fideles sumus. Omnes enim cogitationes, quæ in mentem subeunt, omnia desideria, & consilia, quæ se se nobis offerunt, actiones omnes, quas facere volumus, cum sint vel bonæ, & divinæ legi conformes, vel malę, & huic legi contrariæ, vel neutræ; si, ubi eas perpenderimus, malas esse invenimus, illas abjiciemus tamquam a Deo prohibitas; sin bonas & secundum Dei legem, illas faciemus cum intentione placendi Deo, atque adimplendi voluntatem ejus in illis: sin autem neutræ videntur, nos illas bonas, & saluti nostræ utiles efficiemus eas propter amorem Dei, & aliqua bona intentione facientes. *Bartholomæus Carranza in tractatu de oratione Dominicali.*

Cum pax, & consensus qui inter Angelos, & Beatos in Cœlo invenitur, ex eorum submissione divinę voluntati nascatur; contraria ratione, & vere dicere possumus, si in hac lacrymarum valle tot occurrunt ærumnę calamitates, labores, bella: tumultus, & dissidia inter homines, hoc inde profectum, quod quisque Dei voluntatem relinquit, ut sequatur. Hæc enim propria voluntas, ut Sanctus Augustinus *de lib. arb. cap. 3. & 4.* docet, non aliud est, quam ille proprius amor, & illa cupiditas, quam S. Paulus malorum omnium radicem appellat. Namque scelera omnia, quæ in mundo patrantur, proficiscuntur ex infelici hoc fonte, ex hoc funesto germine peccati Adæ, quod omnia vitia, omnemque mortalium improbitatem producit. *Idem.*

Religiosi obedientiæ regulis inhærentes ecc.

Dei voluntatem ita aperte, & liquido cognoscere, ut de illa ambigi nequeat; hoc opus, hic labor est. In plerisque conditionibus plurima adsunt incerta, quæ lex divina non moderatur, & quæ dubitationum causas, ac sæpe etiam sollicitudinē viris bonis producunt; sed in Religiosorum vita, ubi munera omnia rite instituta sunt, ita ut vix respirandi tempus permittatur, omnia, & pro exercitationibus, & pro temporibus notata sunt. Libertas nulla ferme re potest abuti; obbedientia omnia sibi reservans ea sanctificavit. Levitas, & inconstantia nullæ sunt; sufficit lumen sequi, quod præcedit, ut tuto incedatur; nulla deliberandi cura est, agendi tantum superest studium, & qui fidelis est, imitari potest perennem J.C. obedientiam, cujus vitæ initium, atque exitus semper fuere cum conformitate Paternæ voluntati conjuncta. *Liber, cui Titulus, Tractatus de oratione.*

...si sunt, se semper Dei voluntatem facere.

Divinæ voluntati conformitas efficit, ut justus afflictus, exagitatus, & si mavis etiam oppressus constanti tranquillitate fruatur, possideat in patientia, & in pace, quæ, ut Apostolus inquit, omnem humanum sensum exuperat, animam suam, & ex propriis malis suum hauriat solatium. Quorsum isthuc? Quia in mundo respicit supremam voluntatem, cui seipsum gaudet conformare: *Dominus dedit, Dominus abstulit; sit nomen Domini benedictum* Job. 1. Impius vero e contra eo ictu perculsus, quo prosternitur, reprobi, ut ita dicam, personam gerit, blasphemiam evomens in Cœlum: omnia sibi infesta nactus in terra, amicos insimulans, furens adversus inimicos, sese tradit desperationi. *P. Bourdalove Sermone de providentia.*

Conformitas hæc præ cæteris Virtutibus Filio Dei maxime cordi fuit.

Divinæ voluntatis conformitas fuit quodammodo virtus præ cæteris Redemptori gratissima, hanc enim ipse in toto vitæ suæ curriculo exercuit, quin ne momēto quidem ab illa recederet: *in capite libri scriptum est de me, ut faciam Deus voluntatem tuam.* ad Heb. 10. Hęc effecit, ut de sinu Patris egrederetur venturus in terram hæc illum isthic detinuit, donec Deo placuit, hanc denique in novissimis etiam vitæ suæ momentis ad unguem exercuit. Ut divinam voluntatem expleret, tamdiu in silentio delituit: ad illius nutum in mundum prodiit, ac populis prædicavit: ut illi sese conformaret, laboravit, itinera ingressus est, jejunavit, oravit, miracula operatus est, cætera absolvit munera missionis suæ, quam a Patre receperat; denique ut se eidem perfecte submissum ostenderet, persecutiones, injustitias, contemptus, sævissimosque cruciatus perpessus est, & postremo suę erga Patrem obedientiæ coronidem posuit suum effundens sanguinem, & in Cruce spiritum tradens: *factus obediens usque ad mortem; mortem autem Crucis.* Ad Philipp. 2. *Ex manuscripto sermone.*

Mundi Salvator in agone illo: quem in Olivarum horto perpessus est, ubi creata quælibet illum deseruisse videbantur, hoc unum petiit a Patre: *non mea voluntas fiat.* Luc. 2. Et profecto ea in occasione hæc voluntatis submissio maxime requirebatur, cum natura refugeret amarum passionis Calicem exhaurire. Tunc ille voluntatis suæ obtulit holocaustum, ut Æterni Patris tantummodo voluntatem perficeret. O præstantissimum sacrificium centies pretiosius, & gloriosius Deo, quam corporis, & vitæ suæ Sacrificium! Non desunt nobis occasiones imitandi tantæ virtutis perfectionem in sexcentis inopinatis casibus, qui Sanctarum animarum constantiam concutere possunt. Nobis cum Salvatore *Jo. 18.* dicendum est: *calicem, quem dedit mihi Pater, non vis, ut bibam illum?* Deus hoc permisit. Publicæ calamitates molestiam afferunt: Consanguineorum, amicorumque mala nos torquent: nos casus ille perturbat? nobismetipsis cum vero confusionis, & verecundię sensu dicamus: *calicem, quem dedit mihi Pater non vis, ut bibam illum?* Deus hanc permisit jacturam, afflictionem: æquo animo ferenda est. *Pater de la Colombiere in meditationibus de Passione.*

Divinæ voluntati submissio in tribulationibus

Nefas est conqueri: & in murmurationem erumpere, ubi constet, nos pati eo quod Deus ita jubet. Tenetur Creatura Creatoris sui obsequi imperio: nimis felix procul dubio, si eidem obsequatur cum vitæ, bonorũq; jactura: obligatio inevitabilis, & quam nemo non sentit. Attamen cor vestrum excæcatum adnititur, ut supremæ hujus voluntatis intuitum vobis eripiat, humanæ tantum voluntati obsecuturis. De vobis actum est, calamitas vestra certa est, familia vestra extincta: quin recogitetis consilia omnipotentis Dei, proximum accusatis, qui bonorũ vestrorũ avidus diem vobis dixit;

dixit; ambitiosorum homine, turbam insimulatis, qui favori vestro, vestręque auctoritati invidentes falsa, fictaque narrantes, atque in sequiorem sensum dicta, factaque vestra detorquentes effecerunt, ut illi Princeps, cujus necessarii eratis, vos ægre patiatur, & causam inquirat, ut vos procul dimoveat &c. *Ex serm.manusc.P.Stephani Chamillard.*

Me me trado in manus tuas Domine: volve, revolve limum hunc, eam, quam mavis, illi formam tribue, mox illum contere, tuus est; opponi non debet: satis est, ut tuis consiliis inserviat, & nihil obsistat tuo beneplacito, pro quo factus sum. Pete, jube, prohibe; quid me vis facere? quid item vis me non facere? attolle, dejice, consolare: tuis vacam præceptis, rei cuicumque inutilis, te semper æque venerabor, nihilque mihi restat nisi, ut cum Sanctissima matre tua in omnibus dicā: *fiat mihi secundū verbum tuum. Auct. Anon.*

Divinæ voluntati submissio nota est animæ rectæ, puriqi cordis.

Cor mundum, atque recta intentio certius dignosci non potest, quam ex obedientia divinæ voluntati, & fideli mandatorum Dei observantia. Divina voluntas fons est moralis rectitudinis cogitationum nostrarum, desideriorum, actionum; ipsa unica est norma innocentiæ cordis nostri, & justitiæ operum nostrorum: ipsa ubicumque est, boni naturam constituit; ipsa virtute vetustior est, quem, ut ita dicam, in omnes mortalium actiones invexit. De cordis nostri dispositione judicium ferendum est ex ea submissione, quæ pendet ob illa æterna lege, quæ judiciis omnibus præest, & quæ una de vera integritate adjudicat. Vis nosse, utrum consilia nostra pura sint, & rectæ intentiones nostræ? vide utrum in illis Dei voluntas adsit, utrum Spiritu ejusdem animeris, & scias, virtutem hanc ad altissimum perfectionis apicem evasuram, ubi dicere poteris cum S.Paulo: *Domine, quid me vis facere*! vel quid vis facere de me. *Desumptum ex Collectione Orationum Academiæ Gallicæ ablaturum anno 1667.serm.3.*

Omnibus in rebus, quæ facienda suscipimus, Dei voluntatem explorare debemus, eaq; inconsulta nihil adniti; illa enim suprema rectitudo est, nihilque rectum fieri potest, ubi illius motus non sequeris, & ejusdem consiliis non gubernaris. E contra vero cum prudentiā sequimur divinæ oppositam; quemadmodum divina falli non potest, ita opus est, ut nostra in errorem inpingat: & quemadmodum ex duabus rebus, quæ invicem colliduntur, opus est; ut imbecillior cedat ictui fortioris; ita cum humana voluntas sit divinæ opposita, opus omnino est, ut ictui cedat ac tandem frangatur impetu supremæ potestatis, cui ipsa adversatur. *De la Volpelliere, sermone de malo regimine.*

Quandonam perfecte Dei voluntati subjecti sumus?

Cum Deo ęqui libenter inservio in iis, quæ mihi molesta sunt, atque in iis, quæ mihi accidunt perjucunda; & cum Dei voluntas semper mihi accepta est, vel morbos, bonorumque jacturam, vel bonam valetudinem, opumque afferat copiam: Cum fidelis bis habet cor paratum, ut David: *paratum cor meum Deus, paratum cor meum*: Cor meum tibi præsto est, cum ea facis, quæ mihi placent, sed æque præsto, cum illa accidunt, quæ mihi displicent. At ubinam gentium fidelem inveniemus, qui in Dei mandatis, neque severitatem, neque lenitatem consideret; sed hæc esse tantum mandata Dei reputans hac ratione libenti animo sese subjiciat? *Desum.ex serm.quodam Fromentieres*

Hoc principium est omnibus probatum, validisque argumentis confirmatum, opus esse, ut quod rectum est, regat, id quod distorsum est; & quod in seipso est immutabile, & nulli vitio obnoxium, id corrigat, quod mobile, & nutans. At Dei voluntas recta est, immutabilis, & essentialiter sancta, nostra vero inconstans, & nequam: opus est igitur, ut rebus in omnibus voluntas nostra submittatur legibus Domini, & omnino mandata illius exequatur: quod ipsum ratio, & natura nos docet. Verum enim vero in adversitatibus vitæ vestræ ad Deum ne confugistis? Ab ipso ne solatium vestrum expetastis? numquid mandatis illius unice paruistis? immo e contra quot quærelæ, quot sollicitudines, quot murmura? Quantum obstitistis calicem hunc intuiti? Quantum Dei mandatis adversati estis? Quantum adorabilibus voluntatibus ejus estis reluctati? Volebatis ne tunc, quod ille vult: an potius velletis, ipsum velle, quod vos ipsi cupitis: injustæ illius litis victoriam, persecutoris illius oppressionem, proximi interitum, Filii curationem? *Idem.*

Antequā Dei voluntas nobis sit explorata, nullā habere debemus voluntatem.

In ancipiti versari debemus, ac in neutram inclinare partem, donec Dei voluntas nobis fuerit explorata: at statim ac illa, quæ suprema est regula nostra, fuerit nobis comperta, quin aliquid ultra ponderemus, statim eam sequi debemus. Ante id tempus cuncta nobis nullo esse debent in discrimine; Bona valetudo, & mala; copia, & inopia, tenebræ, & dignitas: non enim admittendum est, & nobis, sed ut Deo satisfaciamus; neque considerandum, quod in nostram utilitaté, ac honorem cessurum est, sed quod est Deo jucundius, & gloriosius futurum. Ut verbo me expediam, nosmet illius obedientiæ debemus tradere, nosmet ejusdem spiritum regere, & eo, quem nobis imprimit motu moveri. *De la Volpilliere in quodam serm.*

Cum puer Samuel nunciavit Heli summo Pontifici terribiles minas, quas illi intentabat Deus: non dixit Heli, hunc esse tenebrarum Angelum, qui fallere conaretur: sed agnovit statim Deum esse sibi minitantem, ac per os pueri illius sibi loquentem: *Dominus est; quod bonum est in oculis suis faciat.* 1.Reg.3. O anima christiana, quam egregium exemplum! Sexcentę hinc, inde tibi ingruent calamitates: non ideo huic, vel illi irascaris: ne accuses inimicum tuum, nec improbitatem invidentis felicitati tuæ: ne succenseas nequitiæ sortis tuæ, vel injustitiæ virorum potentium: sed potentem Dei manum agnosce, & dic cum Heli. *Dominus est; quod bonum est in oculis suis faciat. Desumptum ex libro, cui titulus exercise du Chrêtien Interieur.*

Inter Creata solus homo Dei voluntati resistit.

Inter omnia creata nihil est, quod magis divinæ voluntati adhærere debeat, quam humana voluntas: & nihilominus hæc una ab eadem procul recedit. Videte a summo Cœlorum usque ad immum abyssi, utrum vel una sit creatura, quæ ad unguem adorabilis hujus voluntatis imperia non exequatur, quin vel uno tantum momento unquam ab illis recedat. Nonne Cœli, & sydera ad hanc usque diem eūdem servant in suis motibus ordinem, quem in ipsa creatione divina voluntas illis indixit? Terra, & omnia elementa: animantia, & arbores: verbo, entia quęlibet nonne ubique, & semper adorabilis hujus voluntatis imperia facessunt? Illa immo tanta solertia, ac zelo facessunt, ut in nihilum redigi mallent, quam dicto illius non parere. Verumne igitur est, humana voluntas, te, quę prę ceteris quibuscumque creatis rebus divinę voluntati temet conformare debes, te inquā adeo ingratam esse, ut illā aspерneris, te unā adeo insolentem, ut contra eamdem obniti velis, te unā adeo nefariā, ut jugi inobedientia ac rebellione eidē adverseris: te deniq; adeo improbā, ut injuriā illi repēdas, a quo indesinenter gratiis, & benedictionibus cumularis? *Id.*

Quemadmodum Dei Filius venit in terras tamquā mortalium magister, æque ac Salvator: aliorum magistrorum methodū servasse videtur, qui ut facilius discipulorū suorū menti sua imprimāt pręcepta, a generalibus quibusdā rudimētis incipiūt, quę sunt prima veluti elemēta ad reliquorū rerū captū faciliorē viā aperiētia. Hoc autē consilio, cū illius doctrina hūc sibi propositū finē habeat, ut nos Sanctos, perfectosq; efficiat: virtutem hanc tāquā primū fundamentū constituit, & veluti primā dispositionē exposcit, ut pręsto simus volūtati Patris sui exequendę perfecta mandatis ejusdem submissione, sine qua nullus in hac sciētia fieri progressus potest: *Si quis voluerit voluntatē ejus facere, cognoscet de doctrina utrum ex Deo sit.* Jo.7. Verū enim vero hac in re ab aliis Pręceptoribus differre videtur, qui ex facilioribus, & & perfectioribus initium ducunt, ut pedetentim discipulos suos ad sciētiā manuducāt, ac tādē illos perfectos efficiāt. Divinus iste Magister e cōtra incipit statim ab iis quę sublimiora, & perfectiora sūt, atq; ut ita dicā, ab ipso sāctitatis, & perfectionis cumulo, qui est perfecta nostrę voluntatis cū divina conformitas, inde enim & ipse incipere voluit nobis prębiturus exēplū, cū in mundū minime venerit, neq; inde fuerit egressus, nisi juxta Dei Patris imperiū: & cū cęr. virtutes per intervalla dūtaxat exercuerit, prout sese ferebat occasio, hāc autē jugiter, & indesinenter: *Quę placita sunt ei, facio semper*; Jo. 8.

Hanc cibum suum appellavit, innuens, illam vitæ spiritus nihilo minus esse necessariam, quam sit vitæ corporis esca: *Cibus meus est, ut faciam voluntatem Patris mei*. Joan.4. Hanc tanto habuit in pretio, ut aliquando, Discipulos suos digito ostendens, affirmaverit, eos qui Patris sui voluntatem fecissent, sibi fratris, & sororis matrisque loco futuros: *Qui fecerit voluntatem Patris mei, ipse meus frater, & soror, & mater est*. Matt.12. ac tandem pro illis tantum cœlum apertum esse docuerit. Hinc autem inferendum est, hoc esse totius doctrinæ divini hujus præceptoris compendium; hac una sectione sapientiam omnem contineri; in hac una virtute reliquas omnes includi, & solidissimam sanctitatem in facillima, & familiarissima vitæ nostræ actione comprehendi. *Auctor sermonum in omnia Christianæ Disciplinæ argumenta, sermone audito.*

Desiderium divinæ voluntatis exequendæ.

Quandonam tibi obtemperabimus, Domine, sine contradictione? quandonam dicam tibi quacumque in occasione cum sinceritate, fiat voluntas tua, non mea? quandonam me illam secutum fuisse pœnituit, & quando gavisus sum, quod meæ adhæresim voluntati? Divinę voluntatis consilio factum est, ut omnes Sancti suimetipsorum curam deferentes, eamq; unam tibi obtemperandi reservantes ad eam, quam possident, & in æternum possessuri sunt, felicitatem pervenirent: ego vero terræ hujus vermis meipsum regere volo! Cęlum; Elementa, universaque omnia ordinem, motuumque suorum regulam servant propter impressionem, quam a tua voluntate recipiunt: ego vero cinis, & pulvis aliquid me posse credam procul a te. *De Passione Domini Tom.2.*

Pulcherrimum perfectæ submissionis exemplum nobis suppetit in S. Job. Nunciantur illi ablata pecora, quæ opes ejusdem erant; eversæ domus, & earum ruina filii sepulti; ipse vero sedens in sterquilinio ulceribus, vermibusque derosus, quid agit in statu adeo deplorabili? tamquam ferreus esset, vel æneus, tranquillus permanet, & manum adeo gravia sibi vulnera infligentem adorat. Ad hæc Uxore, & amicis illum excitare studentibus, ut de Divina conqueratur providentia ipse in illos insurgit, eos improbat, atque confundit. *Desumptum ex manuscripto.*

Dei voluntatem facimus status nostri munera explentes

Ad Dei voluntate efficiendam non aliud requiritur, quam status sui munera perfecte adimplere; quandoquidem ipse etiam JESUS CHRISTUS censuit, nihil seipso dignius triginta annorum spatio fuere potuisse, quam perfecte iis officiis defungi, quæ statui humili, abjectoque, quem sibi elegerat, maxime convenirent. Alia quæcumque via nos fallit. Nimis facere velle, nisi id fiat, quod fieri debet, illusio est; & semper fit, quod debet fieri, cum id fit, quod jubet Deus. At minima etiam status nostri munera adimplentes certi sumus, nos ea facere, quæ placent Deo. Ita qui in mundo vivunt, quin extra conditionis suæ limites egrediantur in iis, quæ quotidie facere tenentur, id inveniunt, quod faciendum est ad acquirendam sanctitatem. Excusabiles ne erunt coram Deo, si hoc minime fecerint, illi, qui pro mundo multo plura efficiunt, quam quæ pro Deo facere tenentur, ut salutem assequantur? *Auctor Anonymus.*

Quotusquisque cum S. Job ait: *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?* Miram argumentandi rationem, quam plerique fidelium ignorant! Quæso enim, unquamne, Lectores lectissimi, hoc pacto estis argumentati? Eosdem ne sensus erga Deum in adversis, atque in prosperis servare consuevistis? Quæ prospere eveniunt nos gaudio afficiunt, quæ secus, mœrore. Fortasse Deo gratias egistis bonis cumulati; sed fortasse ubi lævum aliquid accidit, estis conquesti: sed anima divinæ voluntati submissa in utraque fortuna semper est eadem. Eum enim spiritum habeat Dei magnitudine, & majestate occupatum, videt a nobis generatim adorandum esse, quidquid ille jubet, cumq: sibi persuasum sit de suprema illius æquitate, scit quidquid ab illo imperatur, semper justam esse; atq; turpe futurum si de eo, quod juste præcipitur, conqueremur: & quin bona, & mala in se ipsis consideret, Dei tantum eadem immittentis manum respicit, qui in eorumdem distributione semper est sapiens æque, & misericors. *Sermo manuscriptus.*

Indicium est nos vere Dei esse, cum ad voluntatem illius efficiendam parati sumus.

Omne sumus Dei, cum voluntatem nostram adeo plene, atque integre abnegamus, ut divina voluntas occupet locum voluntatis illius, quam nos ipsi reliquimus; ipsaque in nobis efficit omnia, omniaque operatur: cumque illi adeo perfecta deffertur obedientia, ut nihil inveniri possit, quod illi resistat. Non solum imperia, sed minimi etiam nutus illius adimplentur, ita ut voluntas nostra propriis sit motibus intermortua, nullamq; actionem habeat, nisi ut sese submittat, & pareat Quemadmodum vero hæc voluntas sancta hac dispositione Deo præstat, quod illi debet, verum est dicere, fidelem in hoc statu talem esse, qualem Deus vult, & omnino ad Deum pertinere. *Abbas Trappensis Collatione pro die Assumptionis.*

Nihil utilius, nihilque gloriosius ex laboribus muneribusque nostris expectare, vel cupere possumus, quam placere Deo; quin illud nobis negotium facessat, vel quomodo, vel in quo placeamus; si juberemur omnes vitæ nostræ dies in iis exerceri, quæ in terris maxime sunt molesta, atque contemptibilia, atque nosmet iis omnibus fraudare, quæ suavissima & jucundissima possunt accidere; si Deus ita vellet, nonne nobis honori esset, & gloriæ voluntatem illius adimplere? Sin autem præciperet, ut in obscuræ vitæ latebris per integram æternitatem jaceremus, non aliam mercedem, nisi eidem placendi assecuturi; nonne nimis felices essemus, & nimia hæc esset merces laborum nostrorum? *Domine, quid me vis facere* Act.9. Exclamavit Apostolus, statim ac illum tetigit Deus. Verbum breve quidem sed efficax, & dignum Apostolo, qui se totum esse cupit Domini sui. Verum quotusquisque hodie invenitur, qui ad eum perfectionis gradum pervenerit, ad quem Sanctus ille in ipso suæ conversionis momento? Non desunt multo plures, qui Evangelicum cæcum imitantur, & qui interrogandi sunt, ut hic olim a Salvatore: *quid tibi vis faciam* 2.Luc.18. quin advertatur, non esse Dei, voluntatem nostram perficere, sed nostrum esse explorare voluntatem Dei, ut illam adimpleamus.

Nos pudere debere, quod divinæ voluntati sumus parum subjecti.

Nos pudeat videntes mare, & ventos, atque entia magis rebellia, magisque sensu carentia, promptius parere dicto Dei quam nos ejusdem legi, & voluntati obtemperemus. Illi Entia quælibet paruerunt; dicam aliquid amplius, in ipso etiam nihilo obedientiam invenit Deus; nos vero nihilum rebelle, semper illi resistimus, numquam illi obtemperamus. Videmus, S. Hieronymus inquit, creata quælibet agnoscere Creatorem; hic mari imperat, & minitatur, mare autem sentit imperantem; non per errorem Hæreticorum quæcumque animata esse credētium; sed per majestatem Domini, coram quo sensibilia fiunt, quæcumque sensu carent pro nobis. O nos miserrimos! Cum Deus audiendus est, nimis pro rebus creatis sensibiles, pro Creatore insensibiles sumus. Nonne igitur ipse jure nobis illud exprobrare potest, quod olim populo suo per Isaiam prophetam: *vocavi, & non erat, qui audiret, locutus sum, & non audistis*. Ejusdem inobedientiæ, ac rebellionis fontes metuamus, ne vobis illa accidant mala, quæ eidem populo minitatur. *Abbas de Monmorel homilia in 4. Dominica post Epiphaniam.*

Valida profecto ratio est ad persuadendum, ut divinæ pareamus voluntati, scire, Divinam hanc voluntatem id semper velle, quod nobis optimum, & utilissimum est. Cum de hac veritate certi simus; heu, Domine, de nobis fac, quodcumque tibi placuerit; quid nobis opus sit, tu melius nosti, quam nos; voluntas tua bona est, nostra mala: tua immutabilis, nostra nutans; tua infinite sapiens, nostra illusionibus, erroribusque referta. Numquid melius facere possumus, quam nosmet tibi regendos tradere? *Joly propositione pro 6. post Pentecosten Dominica.*

Justum est divinæ parere voluntati

Ad Deum spectamus, o Fideles, ob eos omnes titulos, qui legitimam dominationem statuere possunt; Deus est animæ, corporis, vitæ, bonorumque nostrorum Dominus. Unicam tantummodo voluntatem nobis liberam relinquere voluit: sed cum hæc ipsa libertas a Deo proficiscatur, Deum ejusdem Dominum esse opus est. Licet in actionibus suis a nemine pēdeat: sub-

subjecta tamen sit in principio suo; licet Domini jugum possit excutere, illi tamen debet esse submissa: integrum est illi obtemperare, vel secus, sed imperium detrectare citra scelus non potest. Potestas, quam divinitus obtinuit egrediendi ex iis finibus, quos illi præscripsit Deus, efficere debet, ut sese eidem sponte subjiciat; & hæc libertas, qua a legitimo Rege nostro deficere possumus, hoc unum fecit, quod servitutem in obedientiam immutat. Nisi enim nosmet subjicere voluerimus Regibus, quæ pro subditis rogatæ fuerunt, illi erimus obnoxii, quæ sunt rebellibus irrogatæ; si ex Dei Dominio in hac vita dilabimur, ad illud in altera redibimus, nihilque nostræ libertatis reliquum erit, nisi murmur, & querela voluntatis ribellis catenis vinctæ, & quodammodo obrutæ pondere illius potestatis, cui subesse noluerit. Ultro igitur nosmet subjiciamus legitimæ huic potestati, antequam cogamur &c. *Essais de Panegyriquez tom. 1. sermone pro die Purificationis.*

Hæc renitentia inutilis est; quodcumque enim conetur homo, Deus semper dominus est; doleat, murmuret, frendat, quod decrevit Dominus, certissime fiet. Murmurantem contra mandata Dei Sanctus Chrysostomus Oceani tempestatibus comparat. Æstuosum hoc elementum sæpe in Cœlum minari videtur, & ab imis sedibus egredi, itaut omnia late prostraturum videatur; sed nequicquam ventis vehementioribus opem ferentibus mare conatur: *huc usque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Job. 38. Ad Creatoris, Dominique imperium fluctus coercere tenetur, atque parere. Hoc ipsum de iracundis hominibus dicendum est, qui furorem suum, atque indignationem in ipsum Deum ferre velle videntur: omnes eorum conatus in irritum cedent: *huc usque venies.* Oportet semper, ut Dei voluntas fiat, & nostra mandatis illius sese submittat. *Essais de sermons pour la careme. Sermone pro Dominica quarta.*

Praxis Conformitatis voluntati Divinæ. Quamquam hæc praxis facilis sit, summopere utilis, & accepta Deo, dici posset occasionem conformitatis hujus divinæ voluntati exercendæ perraro adesse, ac proprie in adversis inveniri; verumtamen e contra nobilem, præstantemque hanc virtutem omnium esse temporum, omniumque locorum affirmo. Quamvis enim, magnæ calamitates quotidie non accidant neque in omnibus conditionibus accidere soleant; possumus tamen nosmet quotidie offerre Deo, ac paratos esse ad recipienda quæcumq; mala de manu Dei, ubi ea nobis voluerit immittere. Si tibi auferre vellet Deus Filium hunc, quem unice diligis; si permitteret, ut victus eo abires judicio, in quo de omni bonorum tuorum summa agitur; si vir ille, in quo spem omnem, & omne præsidium tuum collocasti, inopina morte tibi eriperetur; si domus tua, omnisque suppellex subita correpta flamma conflagraret, magna quidem spiritus constantia indigeres, ut ictus adeo graves æquo animo ferres. Dei voluntatem hac in re nondum nosti. Sed illam præverte; ultro. temetipsum subjice, non iis solum, quæ facere decrevit; sed iis etiam, quæ facere posset: tu certe præstantissimis meritis non carebis. Dic illi, ut olim Sanctus Rex David: *paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Sin autem ad aliquid peculiare descendere cupis, ac tibi resignationis hujus quotidianam exercitationem effingere; singulis diebus diluculo ea omnia perpende, quæ eadem die tibi molestissima accidere possent. Finge evenire posse, ut hac die malum aliquod tibi nuncietur; fortasse antequam advesperascat, te insigni contumelia affectum iri; fortasse illum, quem præ ceteris adamas, invida morte a te iri divulsum: tu ipse nescis, utrum subito, tragicoque fine tibi sit obeundum. Omnibus hisce malis tuam voluntatem submitte, si hæc Deo permittere placuerit; Ita Deo sacrificium offeres ejus rei, quæ non accidet, sed nihilo minus sacrificium erit Deo acceptum, atque jucundum; tuisque ille meritis adscribet, quod præsto fueris voluntati ipsius proficiendæ, & hoc illi satis erit fortasse, quin malum aliquod tibi ulterius immittat. *Desumptum ex Patre de la Colombiere in serm. hujus arg.*

Hæc veritas est, quam nemo umquam in dubium vocavit creatarum rerum ita proprium est pendere a Deo uti Dei proprium a nullo pendere. In hac Creaturæ submissione, & Creatoris imperio humilitas Christiana, & vera cordis humani submissio fundatur; fieri enim minime potest, ut nosmet quidem agnoscamus a Deo pendentes, Deum vero pendentem a nemine, quin nosmet humiliemus, illius auctoritatem venerantes, & obedientiam illi profitentes, quæ proprie est nostræ voluntatis divinæ voluntati submissio. Verum nostræ ambitionis effectus est, neminem pati, qui nobis imperet, & a quo pendeamus. Hic humani Spiritus caracter est, quem Evangelium nobis in Filio prodigo ostendit audacter a Patre bonorum suorum partim expetente. Quorsum enim amabo vos, insolens hæc petitio tendebat? nisi ut diceret Patri: a te ultra pendere nolo; pati nequeo, ut in tua sit potestate libertas mea? Hoc secreto dicimus Deo, quotiescumque de ejusdem imperiis conquerimur, & ut olim Judæi clamamus: *nolumus hunc regnare super nos.* Quot inveniuntur Christiani, qui vitæ suæ regimen cum Deo partiri volunt consentientes quidem, se ab eo deduci, sed illac, qua ipsi volunt; itaut si Deus per morbos, vel adversa illos ducere velit, ipsi e contra per bonam valetudinem, atque per prospera cupiant deduci? *Sarazin in Adventu.*

Quid faciendum est nobis, qui sub Crucis Vexillo Christianæ militiæ dedimus nomen, ut Jerosolymam Cœlestem acquireremus, nisi quod strenui illi Cruce signati ut Jerosolymæ toto cœlo minus desiderabilis possessionem acquirerent? Duo hæc verba *Deus vult*, magni illius exercitus anima erat, & gloriosissimi illius conatus causa. Hæc autem actu depictæ in omnibus vexillis fulgebant, sed longe magis in singulorum cordibus erant descripta. Hæc tot strenuos Fideles adegerunt, ut patriæ commodis, voluptatibusque neglectis in longinquas plagas deveherentur per sexcenta terræ marisque pericula: cumque urbes essent oppugnandæ, manus conferendæ, vel difficile opus aliquod periculosæ plenum aleæ aggrediendum, satis erat eadem verba proferre. *Deus vult.* Tunc Duces, militesque magis quam humana virtute excitati velut heroes decertabant, certi sibi aut vincendum esse, aut moriendum: æque ad utrumque parati, nihilque nisi Dei voluntatem spectantes. *Pater Dozenne.* **Omnia aggredi possumus, ubi velit Deus.** *In Historia Cruce signatorum in Concilio Claramontano anno 1095.*

Salvatoris resignatio in mortali agonia. Salvator ab omni prorsus natura destitutus, præterquam a quibusdam discipulis, qui ad modicum adhuc tempus fideles erant permansuri, horribili perculsus imagine supplicii, in quo turpitudo cum sævitia certabant, sibi quamprimum subeundi, Cœlestem Patrem orat, & ex eo petit, ut si fieri posset, cruciatus eos, qui sibi obversabantur animo, averteret. Votum autem, quod ob impendentium jam tormentorum intuitum adeo videbatur æquum; Votum adhuc æquius propter nuncupantis integerrimam innocentiam; Votum, cujus moderatio ex iis etiam innotescit verbis, quibus conceptum est; eodem nihilominus temporis momento integra submissione divinæ voluntati corrigitur. Fiat voluntas tua, ait ille Patri: at quæ voluntas? quam severa, ne sævam dicam, futura esset satis ipsi erat compertum. Videbat, se in irritatæ justitiæ manus traditum, lenitatem omnino suspensam intuebatur: attamen ut Filii obedientiam expleret, propriæ calamitati subscripsit, atque inter acerrimos dolores unicum hoc illi solatium fuit, oculos in eam manum, a qua ita afficiebatur, intendere. *Idem.*

Verum esto; si Divinæ voluntati vosmet conformare detrectantes in ægritudinis, & adversis, eorum cursũ inhibere, vel vim moderari liceret? At non ita: velis, nolis, Dei voluntas, quæ tibi hęc immisit mala, nihilo secius explebitur. Hæc immota rupes est, quam ad te numquam pertrahes, quoscumque conatus exeras. Non petit Deus consensum tuum, ut mali tui cursum vel frenet, vel persequatur; hoc tibi integrum non relinquit; illum tantummodo petit, ut, quæ pateris, adversa & sibi in gloriam, & tibi cedant in salutem. Itaque Impatientia, ac renitentia tua non aliud præstant, nisi quod

quod passionis tuæ tibi meritum auferunt, teque nocentem coram Deo faciunt. *Auctor Anonymus.*

Vera sapientia & cognoscere, & facere voluntatem Dei.

Docet Apostolus, in hoc positam esse sapientiam, ut per eam intelligentiam, quam nobis impertit Deus, cognoscamus, quænam sit voluntas ipsius: *Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quænam sit voluntas Dei*; ut hac explorata, & comperta, juxta eamdem actiones nostras instituamus. Hinc autem patet illud discrimen, quod inter divinam, humanamque sapientiam intercedit; discrimen in hoc positum, quod humana sapientia, quæ in illis reperitur, qui in Mundo sapientes nuncupantur, se ipsam, suaque lumina sequitur; divina autem sapientia, quæ in iis requiritur omnibus, qui vere sunt JESU CHRISTI discipuli, illud sequitur lumen, quod dat illis Deus. Consulit Deum, ubi aliquid faciendum sit, legibus illius paret; neque expetit aliud, nisi ut Deo obsequatur, & placeat. Nostrum est explorare, utrum hac sapientia regamur, & nobis curæ sit Dei voluntatem inquirere, ut eam secuti vere sapientes simus; non desunt enim qui eam non cognoscunt, immo neque cognoscere cupiunt; ne eidem adhærere cogantur. Hic ille status est, de quo loquitur David: *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Ps. 5. Noluit exploratum habere, quid ex se peteret Deus, ne bonum agnoscens illud exercere teneretur. *Liber, cui titulus, Instr. Chretiennes Instr. pro 20. Domin. post Pentec.*

Non desunt, qui Dei voluntatem se agnoscere velle testentur; verum cum hæc ipsis aperitur; si quod dicitur, eis non arridet, opponuntur, nisi palam, saltem clanculum, ac intra se; & illi, a quibus erudiuntur, apud ipsos suspicione non vacant. Status hic periculosus est: quid enim prodest consulere Medicum, si illi obtemperare detrectas? quid poscere pharmaca, quæ epotare non vis? Alii vero quærunt quænam sit Dei voluntas, & humiliter etiam lumen, atque monita sibi tradita excipiunt; sed hæc ipsis nimis ardua videntur, ac se nimis infirmos esse dicunt, ut sequantur, saltem eo modo, quo deberent, id, quod ex ipsis expetit Deus. Hi vero, cum fateantur sibi a Deo primam gratiam fuisse collatam, lumen videlicet, & mentis docilitatem; summa cura debent adniti, ut & alteram precibus consequantur, vim nempe agendi, & exequendi, quod Deus ab illis se cupere, significavit. *Idem.*

Notæ, ex quibus dignosci potest utrum voluntas nostra sit Divinæ conformis.

Nosse cupis, Sanctus Augustinus ait, utrum cor rectum habeas? Tunc habes, cum in bono, quod facis, Deus tibi placet, & in malo, quod pateris, Deus tibi non displicet. *Qui sunt recti corde*? alibi inquit: *Qui voluntatem suam ad Dei voluntatem dirigunt, non voluntatem Dei ad suam curvare conantur.* Nonnumquam voluntas Dei est, ut incolumis valeas, nonnumquam vero, ut morbo labores. Si cum vales, Dei voluntas tibi accidit perjucunda, & cum ægrotas, ea tibi amara videtur; cor rectum non est, & voluntas tua non est divinæ conformis. Cur? quia voluntatem tuam ad divinæ voluntatis normam minime instituis; sed Dei voluntatem quæ recta est detorquere cupis ad tuam. Tua tibi corrigenda est, & Divinæ conformanda: tunc autem cor rectum habebis. *Auctor Anonymus.*

Nihil melius exprimit verum caracterem conformitatis voluntati divinæ, quam sui metipsius abnegatio, quandoquidem ista complectitur omnes varias dispositiones, quæ in ea requiruntur. Anima in hoc statu posita dicit Deo: Deus meus *es tu*, *in manibus tuis sortes meæ*. Psalm. 30. O Deus, me met tibi penitus trado, ut rebus in omnibus pendeam a te, & me sanctæ voluntati tuæ prorsus conformem. Me ipsum in manibus tuis statuo, ibique esse volo, *sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum*, inquit Propheta. Psalm. 122. Non videbo, non cupiam, non faciam, nisi quod me vis facere, cupere, videre; namque in iis omnibus quæ video, quæ cupio, quæ facio, non aliud inquiro, nisi ut faciam voluntatem tuam. *Idem.*

Ratio voluntatis nostræ cum Divina conformandæ.

Ut intelligamus, quomodo voluntas nostra divinæ sit conformanda, tres tantum considerandæ sunt circumstantiæ, quas in oratione, quam Dominus noster in horto effudit, deprehendimus: *Non quod ego volo*: Marc. 14. *Non sicut ego volo*: Matth. 26. *Non mea voluntas, sed tua fiat.* Luc. 22. Hæc verba tria præstantissima continent documenta: ostendunt quippe voluntatem Dei finem esse omnis voluntatis; ejusdem normam esse, ac in eadem dominari omnino debere. Itaque in iis omnibus, quæ sibi voluntas nostra proponit, ad Dei voluntatem, tamquam finem suum tendere debet; in iis, quæ fecit, eidem se se tamquam regulæ debet conformare; denique in iis omnibus, quæ accidunt, divino ejusdem imperio se se submittere debet. Et in iis, quæ a nobis petit Deus, & in iis, quæ ab eodem petimus, velle debemus, quod ille vult, velle debemus eo modo, quo ipse vult; velle tandem debemus, quia ille vult. *Idem.*

Si ita affecti fuerimus, Dei voluntas nos summa cumulabit lætitia in consolationibus interioribus; in ariditatibus, tædiis, & distractionibus nos tuebitur; nostros inhibebit quæstus, sicubi nobis adversa contigerint: in dubietatibus, & incertitudinibus nos confirmabit; dissipabit timores nostros, & ut omnia verbo complectar, nos in solida, immotaque petra constituet, ubi nihil nos concutere poterit. Omnis licet infernus sæviat contra eam animam, quæ id unum vult, quod vult Deus, frustra illi interitum minitatur; Deus enim pro eadem in hoc certamine stat, quia illa Dei est, & vitam vivit prorsus divinam: *Sic affici, deificari est.* S. Bernardus Tract. de diligendo Deo capit. decimo, inquit. *Idem.*

Non debemus velle quod vult Deus quia Deus vult quod nos volumus.

Hic autem vos monitos volo, cavendum esse, ne velimus, quod Deus vult, hac una de causa, quod ille vult, quod nos volumus, & eo modo, quo volumus. Licet voluntas ipsius nostris studiis, consiliis, cupiditatibus adversaretur, illi tamen nosmet submittere oporteret; tunc etiam cum studia nostra bona essent, sancta consilia, & perfecta in seipsis desideria; nam anima, quæ Deum unice diligit, non aliud velle debet, nisi Dei sui voluntatem explere. *Idem.*

Non ne equum est, Domine, ut, si, postquam calicem epotasti, omnemque illius amaritudinem ebibisti, in immo aliquid subsederit, nobis præclare actum existimemus si post te illud exhaurire liceat, ac tecum dicere: *si possibile est, transeat a me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu*: Matth. 26. vel cum Propheta Psalm. 115. *Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo*? Hoc autem munere perfungimur, cum in eorum malorum varietate, quæ ut nobis accidant, permittis, in consanguineorum obitu, in morbis, jacturis bonorum. omnes hos casus respicimus, tamquam a te profectos, eosque de tua manu recipimus, cum resignatione perfecta, profundaque tranquillitate: *Abbas Trappensis in moralibus considerationibus in Evangelium S. Matthæi.*

Suave est sese Dei tradere voluntati

Nihil majus nobis solamen, tranquillioremque pacem afferre potest, quam si nosmet Providentiæ, ac divinæ voluntati tradamus, omnes illius dispositiones amemus, neque aliam lætitiam, aliudve solatium agnoscamus, quam divinæ, supremæque hujus voluntatis imperio obtemperare; tunc enim quidquid prævidere possumus eventurum, constantiam nostram minime labefactat. Intrepidi omnes fortunæ calamitates respicimus, & nosmet confirmamus contra timorem earum rerum, quæ nos istic accidere possunt, quantumvis duræ sint, atque acerbæ, parati ad recipiendum etiam cum gratiarum actione, quidquid a Dei manu nobis advenerit, & cum pace profunda, quidquid amaritudinis ibi inveniatur. Ad id autem nos scire sufficit, bona æque, ac mala inde proficisci, ut cum Sapiente dicere valeamus: *Non contristabit justum quidquid acciderit ei.* Prov. 12. *Idem.*

Cum eorum jacturam faciamus, cum quibus nobis jucundissima erat necessitudo, eventum hunc oculis fidei intueri debemus, Dei providentiam in perfecta submissione adorantes. Ipse absolute disponit de omnium hominum fato, & quemadmodum illos non consulit vitam

vitam elargiens ita inconsultis etiam eripit vitam. Ipse absolutus est Dominus, & quodcumque faciat, jure nullo de illo conqueri possumus. *Idem Tomo* 1. *de ses Maximes Chretiennes*.

Vera pacis, atque tranquillitatis tuendæ ratio est, omnia vota nostra in Dei manu statuere; efficere, ut voluntas nostra Divinæ cedat, ac paratos esse, ut ab optimis etiam consiliis recedamus, ubi invictus aliquis obex occurrat, & difficultates, quas in illis nanciscimur, liquido ostendant, illa a Deo minime probari. Profecto omnes sollicitudines, quibus in hoc mundo torquemur, inde solum proficiscuntur, quod Divinis imperiis submissi non sumus, & quod nosmet Divinæ Providentiæ non tradimus. Adnitimur, ut ita dicam, contra Providentiæ dispositiones, illi resistimus, ejusque consiliis, quin ne intelligamus quidem, adversamur. Ita cum in statu violento versemur, sine requie in jugi motu, & perturbatione vitam traducimus. Centrum nostrum est cordis nostri divino conformitas: eaque unica ratio est, propter quam procellis, ac tempestatibus animus noster non agitatur. Deus Rex est pacis; opus est, pacem ubique reperiri, ubi ille regnat; & nonnisi tumultus, ac divisio esse potest, ubi ipse non dominatur. *Idem*.

CONSCIENTIA BONA, ET MALA.

CONSCIENTIA ERRONEA.

Malæ Conscientiæ tormentum, bonæ pax, & tranquillitas.

MONITUM.

UM hoc in titulo de nocua, innocuaque Conscientia, de pace, atque tranquillitate, quæ bonæ adhæret, deque cruciatibus, quos mala parit, mihi loquendum sit; illud primum advertendum censui, ne ea, quæ ad noxiam pertinent Conscientiam cum mentis cæcitate, & cordis induratione, quæ inde proficiscuntur, confunderentur: quamquam tria hæc argumenta, de quibus sub variis titulis locuti sumus, quodam quasi vinculo inter se contineantur, ita ut de quovis singillatim ea dici possint, quæ de aliis dicuntur. Hic autem circa varias Conscientiæ species versabitur; erronea, quam sibi quisque fingit falsa principia supponens, iisque mordicus inhærens; illius, cujus error minus est liber. Conscientiæ deceptæ; Scrupulosæ: pœnitus ferme extincta, & circa tumultus, & cruciatus malæ conscientiæ, nec non tranquillitatem, qua viri boni fruuntur, quibus nullum scelus sua exprobrat conscientia.

Cum argumentum hoc angustis sane finibus contineatur, facere minime potui quominus eamdem sæpe tunderem incudem; quippe auctores, ex quibus ista collegi in iisdem fere sententiis conveniunt. Illorum vero, quibus hisce meis collectaneis uti placuerit, intererit ea, quæ argumento sibi proposito erunt utilia, decerpere: præsertim vero multa nanciscentur ad ostendendum miserrimum noxiæ conscientiæ statum, quæ in hac vita maturato inferni suppliciis torquetur.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum hujus Argumenti Systemata.

1.

Ulgatius argumentum, quod de conscientia generatim pertractetur, est erronea conscientia, argumentum procul dubio utilissimum, & maxime necessarium, & quod in partes duas dividi potest. Prima nihil tam commune, & nihilominus tam male fundatum, quam erronea conscientia; altera nihil magis necessarium, & nihilominus nihil infrequentius, ac difficilius, quam erroneæ conscientiæ mederi.

Pars prior. Non agimus hoc in loco de peccatis illis, quæ facile agnoscuntur, & quæ illico horrorem cient; veluti manifestæ, gravissimæque injustitiæ, turpissimæ libidines, insignes ultiones, teterrimæ proditiones, atroces calumniæ, aliaque id genus, quibus difficile est, ut acquiescat conscientia: quæ potius penitus extincta dicenda est, cum hujusmodi scelera non horremus, eaque sine ullo conscientiæ stimulo perpetramus. Verumtamen non desunt alia longe plurima, ubi difficile non est erroneam sibi conscientiam efficere: exempli gratia non ne viri nobiles honori sibi vertunt acceptam injuriam repellere, & inimicorum cruorem effundere? Contra Evangelii præceptum conscientiam nobis conformamus hanc prætexentes causam, quod in mortalium luce sine honore versari non possumus, aliter infames habendi. In Foro quot ambages, inutiles formalitates, & moræ, quæ efficiunt, ut judicio certantes sumptibus conficiantur? Hæc omnia licere fallaci conscientia putamus. In negotiis quot versutiæ? credimus in alios acceptum detrimentum posse converti. In Ecclesiasticis quot palliatæ simoniæ? in mundi amatoribus, quæ licentia, luxus, profusio? Nihil hoc vulgatius; attamen nihil hoc pejus fundatum. Hæc autem præjudicia, & fallaces sententiæ, ex quibus conscientia fallax oboritur, his præsertim rationibus innituntur.

Primum quidem commentitiæ necessitati, putamus enim aliter fieri non posse. Ita sexcenti minime servant jejunia, ac impune Quadragesimam violant ob leviuscula incommoda, ac necessitatem adesse putant, ubi ne umbra quidem necessitatis adest, ideoque suæ conscientiæ quietem conciliant. Similiter credunt generis sui dignitatem, & gradum luxu, immodicisque sumptibus esse tuendum &c. Secundo consuetudini insistunt, quasi licentia, quam sibi arrogat Mundus, contra Dei Leges præscriptionem facere posset. Ita consuetudo probare videtur, morem hunc vestium immodestarum, turpes hasce nuditates, necessitudines has nimis teneras, ubi credunt se facere, quod alii faciunt, & hac in re libidini suæ conscientiam conformant. 3. Bonorum virorum exemplo,

& sen-

& sententiæ, quæ cum nostra congruere existimatur, adhærent; consulunt Doctores, ut eorum auctoritate se ipsos confirment, sed rem dissimulant, & circumstantias immutant &c.

Pars altera. Nihil difficilius, & nihilominus nihil magis necessarium est, quam fallacem conscientiam reformare, illam ab errore evocare, ac demum fallacia præjudicia, quæ animo inhærent, convellere. Necessitas quidem rei veritatem agnoscendi satis per se patet; in hoc enim salus nostra versatur, & hæc fallax conscientia, cum per se culpa minime vacet, excusare nequit peccata, quorum est causa, neque nos coram Deo tueri; verum in hoc insistendum est, ut difficultas tanto huic malo remedium afferendi innotescat. Hæc autem difficultas triplici ex capite sumitur. 1. Ex habitu, qui per peccatum contrahitur, namque cum nobis persuadeamus aliquid licitum esse, quod etiam utile, ac jucundum videtur; hoc sæpe facimus; deinde vero omnis ea difficultas, qua pravus quilibet habitus infringitur, in hoc etiam infringendo invenitur: immo majori adhuc cum labore vincitur; quippe corrigendus est error, & illusio, in qua diutius versati sumus, & quem abjicere minime vellemus; & corrigendus est etiam amor ille, quo quædam vitia prosequimur, ubi illis improbum securi ducem nosmet tradidimus. 2. Ex quadam insensibilitate, in quam labimur, quæ efficit, ut nullum conscientiæ stimulum sentientes in rebus, a quibus peccatum abesse putamus, fere neque intelligimus quidem nobis ex eo statu esse emergendum, nihil nos urget; errorem omnem procul abjecisse videmur; vel si illum adhuc agnoscimus, non movemur. 3. Ex positiva pertinacia, qua mordicus sententiam nostram tueri gloriamur, eamque ita insipienter probare contendimus, ut de errore in cæcitatem proruamus; deinde vero de abysso in abyssum: unde nemo se se recipere potest, nisi summa Dei misericordia, quod rarissime accidit, non inde divellat. Hinc inferendum est, nihil nobis adeo pertimescendum esse, quam nobismet fallacem conscientiam effingere; nihilque nobis diligentius cavandum, propter gravissimum salutis æternæ periculum, cui sumus obnoxii, ubi hujusmodi conscientiæ improbitati innitamur.

II. In idem argumentum de falsa conscientia hac alia insistere possumus via, quæ triplici propositione continetur.

Prima: nihil magis esse speciosum, quam rationes eas quas conscientia fallax vulgo prætexit, quæ hæ ferme sunt. 1. Consuetudo; non ne id faciendum quod alii faciunt? cur ab aliis recedendum in illis est, quæ ambitionem potius, & præsumptionem redolent? 2. Virorum eorum, qui sapientiæ, & honestatis laude maxime florent, & quæ apud homines bonos in pretio sunt, consensus: fieri ne potest viros hujusmodi se ipsos damnare velle, & contra ea lumina, quibus vere illustrantur operari? 3. Eorum indulgentia, qui nobis duces esse deberent, qui hac in re tacent, vel connivent; & Deus ut nos puniat, quod veræ conscientiæ nostræ vocibus aures præbere noluimus, permittit, ut in errorem inducamur.

Propositio altera: nihil funestius esse, quam conscientiæ fallacis effectus, pacem videlicet, atque tranquillitatem. Donec dubitamus, & nondum sumus tranquilli, peccatum adhuc pavidum est; metuimus, nutamus; at ubi occalluit conscientia, tunc nos recte agere existimamus, cum maxime erramus. Status hic miserrimus est: deinceps enim nulla res movere nos potest; infernus, Judicium Dei: in his enim obstupescimus &c.

Tertia: nihil tristius esse, quam finem, & malum hoc esse incurabile. 1. Intellectus fallacibus argumentis in suo errore confirmatur. 2. Cor, & voluntas adhærent malo, & hæc afficit adhæsio, ut in malo persistamus, & diem obeamus.

III. Circa idem argumentum hæc assumi divisio potest. 1. Facile esse, fallacem sibi conscientiam efficere. 2. Maxime periculosum esse fallacem sibi conscientiam effingere. 3. Inutile prorsus futurum fallacis conscientiæ testimonium producere. Hoc est: fallax conscientia facile in malum impellit: fallax conscientia periculose attenditur: fallax conscientia futilis est in divino judicio excusatio. Hæc tota est concionis structura. *Desumptum ex veris Sermonibus P. Bourdaloue Sermone 4. primi Adventus.*

Hoc ipsum falsæ conscientiæ argumentum ita pertractari potest, ut concio duas partes habeat. IV.

In quarum altera ostendi potest, falsæ conscientiæ statum vulgatissimum esse, & neminem tamen se in eodem versari, credere; quemadmodum in iis, quæ ad scientias, humanamque vitam generatim pertinent, qui in errore est, se ibi non esse opinatur, & e contra putat, eos omnes falli, qui a sua abhorrent sententia?

In altera vero ostendetur, statum hunc periculosum esse, & funestum, & nihilominus eos, qui illuc evasere, se in tuto esse opinari, atque ita se se æternæ damnationi subjicere, quin hoc advertant, & hoc ipsis negotium facessat.

Hoc supposito, duplex esse conscientiæ genus, generatim loquendo; alteram videlicet bonam, nefariam alteram, ad examen revocari possunt diversæ agitationes, quæ utramque sequuntur, & quem fructum velit Deus, ut homines ex interioribus hisce turbis percipiant, quæ nonnisi peculiari divinæ Providentiæ consilio nos agitant. V.

Primum, tentat Deus sanctissimas, atque integerrimas animas conscientiæ earum tumultu; Ostendendum est hoc tentationis genus pœnarum omnium gravissimam & atrocissimam esse; at simul nihil esse, quod animam melius emundet, eamque humiliorem & obedientiorem efficiat &c.

Deinde, angit Deus impiorum animas conscientiæ ipsorum turbis, & stimulis. Ostendendum est hoc supplicium esse maturatum inferni genus, quo Deus in hac vita scelera persequitur; at simul unicam hanc illis superesse viam, ut resipiscant, donec intelligere valent adhuc, undenam hoc telum, quo vulnerantur, processerit.

Sermo de illis potest institui, qui conscientiam suam fugiunt, & de amoris proprii versutiis. VI.

1. Se se colligere, & conscientiæ suæ statum cognoscere nolunt, ne eidem mederi teneantur: *Noluit intelligere, ut bene ageret*, ut loquitur Scriptura; *Psalm.* 35. nolunt a vitiis recedere, & vivendi rationem immutare; atque complacent sibi in voluntaria & affectata ignorantia.

2. Sua dissimulant flagitia, licet ea norint: illa sibi metipsis abscondunt, & sibi persuadent, non esse tanta; imbecillitatis potius, quam improbitatis effectus esse; ac tandem se non esse ita nocentes, ut nonnulli, qui ex exteriori tantum facie judicium ferunt, possunt existimare.

3. Veri conscientiæ stimuli, & redargutiones tamquam inanes scrupuli habentur; quod illa in nostra vivendi ratione improbat, non exiguum aliquid tantum, sed nihil esse; immo ipsa effugitur, vel per contemptum, vel per simulationem contemptus.

Punctum primum. Nihil suavius, nihilque nobis jucundius, quam bonæ conscientiæ pax, & tranquillitas. VII.

Alterum. Nihil molestius, & gravius, quam nefariæ conscientiæ redargutiones, stimuli, atque cruciatus. Hoc pacto in una concione simul conjungi potest, quidquid ad hoc pertinet argumentum.

De bona tantum conscientia sermo potest haberi, & in duabus concionis partibus notæ, & utilitates illius possunt ostendi. VIII.

Pars prior. Notæ bonæ conscientiæ: 1. contritionis spiritus propter patrata scelera, quemadmodum S. Paulus quartodecimo post conversionem suam anno adhuc dolorem fovebat, eo quod JESU CHRISTI Ecclesiam fuisset persecutus. 2. Interius testimonium, quod nobis perhibet conscientia; nos malle rerum omnium jacturam pati, quam per lethale peccatum Dei amicitiam amittere. 3. Cura, & sedulitas in minimis etiam criminibus evitandis.

Pars altera. Utilitates vero hæ sunt. 1. Nihil metuitur,

fruitur, quod dolorem adferat, cum Deus unice timetur. 2. Nostrum in nobismet solatium invenimus, licet nobis omnes adversarentur. 3. Extra jactum omnium vitæ hujus casuum sumus.

IX. Pro concionis argumento bonam conscientiam eligentes, illis Sapientiæ *c.* 7. uti possumus: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*, atque ostendere, re ipsa tria bonorum genera, quæ novimus, utile, honestum, & delectabile, in bona conscientia inveniri.

1. Pro utili; Scriptura sexcentas promittit benedictiones viro bono Deum timenti, integramque conscientiam habenti; & Regius Propheta ubi fusius illa recensuit, his verbis concludit: *Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum*, Psal. 127.

2. Honor, & gloria, ex Apostoli 2. *ad Cor.* 1. sententia, bonæ conscientiæ inhærere videntur: *Hæc est gloria nostra testimonium conscientiæ nostræ*; vera siquidem gloria in ea existimatione consistit, quam de nobis Deus habet: neque Dei existimationem mereri potest, nisi innocentia, gratia, & conscientia ab omni scelere immunis.

3. Voluptas, & lætitia ita bonæ conscientiæ adhærere solent, ut eam juge convivium Sapiens appellet; & sane vera, solida, ac diuturna lætitia ea est, quam nemo nobis eripere potest ut loquitur ipse Dei Filius.

X. De tribus conscientiæ muneribus.

1. Testis est, qui nos accusat, & quem recusare non possumus. Oculatus testis, qui factum, vel jus dissimulare non potest, immo testis, quem fugere, & evitare non licet.

2. Judex est, qui cum sit integerrimus, atque illuminatus corrumpi, decipique non potest.

3. Tortor est, qui nos punit, & crudelissima æque, ac æquissima nobis infligit supplicia.

XI. Considerati conscientia potest in stimulis, quos gignit. 1. in justis: 2. in peccatoribus, qui nondum in iniquitate consenuerunt: 3. in iis, qui in sceleribus occalluerunt.

In primis tentatio est, qua Deus utitur ad eorum sanctificationem.

In secundis severus magister est, cujus voce utitur Deus ad eorum conversionem.

In postremis invisibile instrumentum est, quo utitur Deus ad mysterium reprobationis eorum consummandum.

XII. De fallaci pace, ac tranquillitate malæ conscientiæ inter ea scelera, in quibus alte demersus est peccator. Fatalis hæc quies duplici consideratione oppugnari potest; hinc quidem docendo, unde nam hæc falsa pax tranquillæ conscientiæ inter nequissima flagitia oboriatur; inde vero quid requiem illam turbare possit, ideoque nequissimum hunc conscientiæ errorem auferre: hoc est ostendere possumus.

1. Quænam sint adeo fatalis securitatis principia: quod erit primæ partis argumentum.

2. Quænam sint remedia; quod in altera parte docendum erit. *Desumptum ex Dictionario Morali. Sermone primo de Conscientia.*

XIII. Adsunt conscientiæ quædam laxæ nimis, quæ plura sibi licere putant, quæ falso sibi persuadent contra Dei legem non esse; nec desunt conscientiæ nimis rigidæ, pavidæ ac religiosæ: ideoque.

1. Nimium laxis metus est incutiendus, ac ostendendum in vita amatorum mundi plurima occurrere peccata, quæ illi ne norunt quidem, & quæ citra quamlibet religionem committunt,

2. Pavidis autem solatium prudenter afferendum est, ac adnitendum, ut illis tranquillitas redeat. *Ibidem Sermone secundo.*

XIV. De falsa conscientia id probari potest, quod jam dictum est, sed alia specie.

1. Causas, & principia illius esse periculosa, videlicet ignorantiam adfectatam, consuetudines, affectus.

2. Effectus noxios esse, & nos in mala gravissima inducere.

3. Exitum vero, finemque esse funestos.

De eodem fallacis conscientiæ argumento. XV.

1. Ostendenda sunt illius principia, & docendum quomodo efformetur.

2. Mox vero tradenda remedia. *Desumptum ex P. Giroust in Adventu sermone de conscientia*, ubi fallacis conscientiæ principia hæc assignat, cordis corruptionem, mentis cæcitatem, & Dei ipsius punitionem. Cur in peccato suo peccator tranquillitate perfruitur? quia mens illius occæcata est, & ita Deus illum punit.

De fallaci pace, & tranquillitate conscientiæ, ostendi potest. XVI.

1. Fictam hanc pacem esse terribilem effectum iræ Dei, æternæ infelicitatis impiorum præsagium, ac periculosissimum statum, ad quem hac in vita redigi possint.

2. Facile esse, & commune fallacem sibi comparare conscientiam, ut ficta pace homines perfruantur. *Ex Auctore sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta. In Dominic. serm. pro prima Domin. post Pasch.*

De vera pace, & tranquillitate conscientiæ. XVII.

Punctum primum. Ostendi potest, hoc bonorum omnium, quæ in hac vita possidere possimus, pretiosissimum.

Punctum alterum. Bonum hoc adeo pretiosum facile amitti. Alterum quidem ostendet utilitates, quas ex hujus pacis possessione percipimus; alterum vero curam impendendam, ut illam tueamur. *Ibidem. Sermone pro feria tertia Paschæ.*

De conscientiæ illusionibus. XVIII.

1. Conscientia decipitur; non enim nosmet adeo noxios existimamus.

2. Soporatur.

3. Suffocatur, & prorsus extinguitur.

Tres præsertim sunt status conscientiæ, quæ duce indiget, ut ex sua emergat infelicitate. XIX.

Primus est conscientiæ malæ, perditæ, &, ut inquit Apostolus cauteriatæ, cui mederi possunt ii stimuli, quibus synderesis adhuc illam identidem excitat.

Alter est conscientiæ erroneæ, quæ falsis dogmatibus imbuta est; hæc autem dirigenda est luminibus Evangelii, ac Verbi Domini.

Tertius denique est conscientiæ impeditæ, ac involutæ, quæ se ipsam non novit, ac indiget luminibus rationis, ut sua interesse concipiat salutis suæ negotiis operam diligentem navare. *Ex Auctore Sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta, Tomo 4. Dominic.*

De funestis effectibus malæ conscientiæ. XX.

1. Hinc sequitur, ubi falsa conscientia sit, nullum esse malum, quod patrare non possit.

2. Malum audacter, & tranquille sine stimulis, scrupulisque comitti.

3. Malum sine ulla reditus, ac pœnitentiæ spe perpetrari. *P. Bourdalove in veris sermonibus suis; Primo Adventu, Puncto secundo concionis de fallaci conscientia.*

Tria sunt fallacis conscientiæ principia. XXI.

1. Corruptio cordis.

2. Cæcitas mentis.

3. Dei in peccatorem animadversio.

XXII. Conscientia simul est & lumen, quod amori proprio non satis arridet, & objurgatio, quæ cordis pacem perturbat, omnemque vitæ suavitatem corrumpit. Nos autem quid facimus? Alii lumen extinguunt, alii Censori suo os claudunt: duo status, alter altero funestior, uterque duplici propositione impugnandi.

Propositio prima. Nihil iniquius iis rationibus, quibus passim mortales utuntur ad conscientiæ lumina extinguenda.

Propositio altera. Nihil perniciosius, quam eo conscientiam suam deduxisse, ut inter flagitia tranquillitate fruatur.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque ubi supellex inveniri possit ad propositas Concionum structuras exornandas.

Sancti Patres.

SAnctus Ambrosius *l. 7. Epistolarum Epist. 44. ad Constantium* ostendit conscientiæ nostræ testimonio tantum innitendum esse, cum declinamus a malo, & bonum facimus seu clanculum, seu coram hominibus.

Idem libro primo de Officiis graphice describit conscientiam scelerum suorum recordatione turbatam, & agitatam.

Idem l. 2. de iisdem, loquitur de felicitate, qua bona conscientia perfruitur.

S. Hieronymus *Epist. 49. ad Innocentium* insigne adfert exemplum imperterritæ conscientiæ.

Idem *l. 16. in cap. 56. Isaiæ* hæc explicans verba, *Cor impii quasi inane fervens*, criminosæ conscientiæ tumultus describit.

S. Gregorius l. 1. Moralium cap. 1. docet quomodo mundari conscientia possit.

Idem *l. 12. Moral. c. 21.* hæc Job verba interpretatus, *sonitus terroris semper in auribus illius* ostendit quanta quidem sit bonæ conscientiæ lætitia, quanta vero perturbatio nefariæ.

S. Augustinus *in Psalm. 36.* aliquot adfert exempla cruciatuum eorum, quibus mala torquet conscientia, & *in Psal. 33.* ostendit, quanta cum difficultate se se colligat ille, cujus conscientia nefaria est, ac perturbata.

Idem hoc ipsum ostendit *Psal. 100.* hæc explicans verba: ***Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.***

Idem, vel Auctor Sermonum ad Fratres in Eremo, de bonæ conscientiæ hilaritate loquitur.

Idem *in Psal. 45.* ostendit, nullum esse tormentum, quod cum prava conscientia comparari possit, & *in Psal. 53.* de conscientiæ integerrimæ, & ab omni scelere immunis felicitate late differit.

S. Basilius ***Homil. 4. de Grat. act.*** loquitur de pace, & tranquillitate, qua vir bonus perfruitur propter conscientiæ suæ testimonium.

Origenes *Homil. 13. in Genes.* ostendit conscientiæ rectæ pacem, atque tranquillitatem.

S. Joannes Chrysostomus *homil. 5. in Epist. ad Timoth.* ostendit conscientiam judicem esse incorruptibilem.

Idem ***Homil. 25. ad pop. Antioch.*** ostendit nihil prosternere, vel mœrore afficere posse virum bonum, cui conscientia nullum scelus exprobrat.

Idem *Homil. 1. & 4. de Lazaro* malæ conscientiæ egregiam habet hypotiposim.

S. Bernardus librum edidit de conscientia, ubi plurima habet, aque præstantissima, præsertim vero in altera parte, ubi agit de rectæ conscientiæ bono, ac utilitate, ac de nefariæ cruciatu; necnon adfert rationes, quibus illa quidem servari possit, hæc autem corrigi.

Idem *de interiori domo cap. 22.* de bonæ conscientiæ lætitia verba facit.

Idem *l. 5. de Consid. c. 12.* ostendit horrorem, quo opprimitur anima, ubi suam explorat conscientiam omni flagitiorum genere coinquinatam.

Idem in tractatu de præcepto, & dispensatione *c. 14.* docet, quid faciendum, ut conscientia munda, ac integra servetur.

S. Chrysostomus *Homil. 2. in Psalm. 50.* ostendit non deesse peccatores, quorum conscientia æque ac justorum tranquilla est; sed illos tunc esse extrema cæcitate perculsos.

Ascetici aliique.

Gerson in tractatu de remediis contra pusillanimitatem, scite de variis conscientiæ statibus disputat.

Ludovicus Blosius hac de re præstantissimum edidit tractatum, cui titulus de consolatione pusillanimium.

S. Theresia in epistola quadam ad P. Alvares, unum ex directoribus suis, scripta pulcherrima ad hoc argumentum spectantia, collegit.

P. Alphonsus Rodriguez tractatum edidit de scrupulis, ubi plura sunt ad conscientiam spectantia.

P. Ludovicus Granatensis in Peccatorum duce cap. 16. de bona conscientia verba facit, eumque recenset inter eas utilitates, quæ a virtutis exercitatione proveniunt.

P. Ludovicus a Ponte l. 1. Sermonis familiaris cum Deo.

Infiniti propemodum sunt id genus Ascetici Auctores, qui hoc argumentum pertractant, & quos referre nimis esset laboris. Theologi quoque, & Casuistæ pro modulo suo hac de re agunt.

Matthias Faber *Conc. 7. in Domin. secundam Adventus: & Conc. 6. in Dom. 4. post Epiph.*

Abbas de Breteville in libro, cui titulus *Essais de Sermons* Sermone tertio pro feria quarta hebdomadæ sanctæ.

P. Giroust in Adventu suo, tertio prætextu, sermonem habet de fallaci pace conscientiæ.

P. Bourdalove in veris sermonibus recens editis, Sermone quarto Adventus primi.

Auctor Sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta; Sermonem habet de fallaci conscientia, in Dominicali pro Dominica prima post Pascha.

Idem Sermone pro feria tertia Paschatis loquitur de vera pace cordis, & requie conscientiæ.

Idem Tomo quarto Dominic. sermonem integrum habet de conscientiæ regimine.

Drexellius in David c. 2. & 26.

Ludovicus Granatensis in locis communibus.

Busæus *in Viridario. Titul. Conscientia bona*,

Labata. Summa Prædicantium,

Berchorius,

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

T*Imebis nocte & die; mane dices: quis mihi det vesperam? & vespere, quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem qua terreberis.* Deuteron. c. 28.

Dabo pavorem in cordibus eorum: terrebit eos sonitus folii volantis, & ita fugient quasi gladium. Levit. c. 26.

Signatum est super nos lumen vultus tui. Psalm. 4.

Die ac nocte gravata est super me manus tua; conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina. Psalm. 31.

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Psalm. 50.

Dabit tibi Dominus cor pavidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore. Deuteron. 28.

Beatus vir qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis. Psalm. 111.

Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. Psalm. 37.

Secura mens quasi juge convivium. Proverb. 15.

Fugit impius nemine persequente: justus autem, quasi leo confidens, absque terrore erit. Prov. 28.

In timore Domini declinatur a malo. Proverb. 16.

Cum sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæva, perturbata conscientia. Sapient. 17.

Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia. Eccli. 13.

Non est oblectamentum super mentis gaudium. Eccli. 30.

In omni opere tuo, crede ex fide animæ tuæ, hoc est enim conservatio mandatorum. Eccli. 32.

Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. Prov. 18.

Quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimet ipsi gravis? Job. 7.

Sonitus terroris semper in auribus illius; & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur. Job. 15.

Ar-

Arguet te malitia tua, & aversio tua increpabit te. Jerem. 2.

Gentes ostendunt opus Legis scriptum in cordibus suis. Ad Roman. 2.

Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Ibidem.

Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ. 2. ad Corinth. 1.

Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. 1. ad Corinth. 4.

Habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt. 1. ad Timoth. 1.

Habentes cauteriatam conscientiam. 1. ad Timoth. 4.

Vermis eorum non moritur. Marc. 9.

Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum. 1. Joan. 3.

Exempla Veteris, novique Testamenti.

Exemplū primorū parentum in Paradiso terrestri.

STatim ac primi parentes nostri Dei præcepta transgressi sunt, pudor, & verecundia eorum conscientiam agitarunt, antequam etiam supremus judex illos damnasset: fugerunt, sese abdiderunt, puduit ipsos nuditatis suæ, arborumque foliis sese cooperuerunt. Qua in re Sancti Patres animadvertunt, illos fuisse perterritos non Dei adspectu, sed metu, ac pudore eo quod coram illo sontes apparere debebant; tunc enim conscientiam suam ipsis infidelitatem cœpit exprobrare. Tunc oculos aperuere, atque intuiti sunt periculum, cui ipsos justa Creatoris ira objiciebat, cum innocentiæ suæ tempore nihil illis vel a Deo, vel a rebus creatis esset pertimescendum. Pudor ipse sese nudos videndi non tantam illis peperit confusionem quantam scelus, quod non poterant neque seipsis, neque Deo abscondere; quamcumque excusationem adferrent. Illud autem in hac prima redargutione, qua conscientia hominem nocentem corripuit, animadvertendum est, quod si motus adeo violentos peperit in loco delitiarum, & propter unicum crimen, quid tandem futurum sit, cum conscientia gravissimis fœdata sceleribus neque sui ipsius, neque Dei effugere possit intuitum?

Exemplū Cain.

Verum profecto est, animam in peccato oblectari, sed justitia Dei, quæ non procul illam requiritur, eamdem per ipsam peccantis conscientiam punit: tunc enim adspectus peccati illius, quod ipsi erat in delitiis, fit ejusdem pœna, & supplicium. Cain in mundo solus erat, vel saltem, qui tunc erant, consanguinitatis vinculis illi adhærebant; nulla adhuc lex erat, qua interfectores aliquo supplicio damnaret; & quamvis lex lata fuisset, nondum institutum fuerat tribunal, ex quo sontes essent judicandi. Undenam igitur hæc querela: quicumque me invenerit, occidet me? Metuit, jam sentit iram Dei magis humana terribilem; ipsum sua torquet conscientia, atque in fratribus tot illi inimicos ostendit, sanguinis legem nihilo magis, quam ipse cum Abel, servaturos. At non vult Deus, illum occidi, ut deplorabilis status illius exemplum sit posteritati; ut mala ipsius sint tamquam publica vox mortalibus omnibus, lex vivens, animata columna, ut S. Gregorius Nazianzenus loquitur, docens mortales omnes, ne, si miserrimi esse noluerint, suam lædant conscientiam.

Exemplū Balthasar.

Adhuc inter voluptates, & meretricias illecebras Balthasar versabatur, cum manus in pariete aulæ, ubi celeberrimum illud convivium fiebat, ignotos caracteres descripsit. Expalluit tunc facies ejus, cogitationes turbatæ sunt, & genua trem[...]tia vicissim collisa sunt. Putasne conscientiam illius tranquillam fuisse, cum corpus violenter adeo agitaretur? Immo motus erant conscientiæ, qui in corpore illius motus naturæ prorsus oppositos gignebant. Manus hæc illum commovit, eaque omnem scelerum ipsius horrorem, omnemque Dei in ipsum iram aperiente, nullam potuit requiem invenire. Ita Dei ira metuitur, & metus hic violenter agitat conscientiam, quæ se nocentem intelligit.

Exēplum fratrum Joseph.

Ad cujuscumque periculi, vel supplicii, quod divina infligat justitia, conspectum, conscientia, jampridem sopita expergiscitur, revocatque memoriam sceleris illius, quod jam antiquatum videbatur, & de quo ne cogitabatur quidem. Fratres Joseph cum in arcto carcere versarentur, eo conjecti fratris sui jussu, qui in Ægypto dominabatur, tunc sese colligere cœperunt, & exclamare: *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustias animæ illius.... idcirco venit super nos ista tribulatio.* Fortasse non ante sceleris sui meminerant; atque Deum nequaquam illud intuitum fuisse sperabant; sed conscientia post diuturnum soporem oculos aperit, ac tandem suam videt calamitatem.

Exēplum Davidis.

David, quem pœnitentia Deo chariorem efficit, quam scelera in oculis ejusdem effecissent infensum, David crudele hoc testimonium conscientiæ experiebatur, cum oculis in terram demissis, madentibusque lacrymarum imbre genis, ajebat, Psal. 37. *Miser factus sum, & curvatus sum usque in finem, tota die contristatus ingrediebar.* Nequicquam optimates ejus triumphos ipsius enarrabant; frustra consentiebant omnia, ut illum beatum efficerent; nihil enim ab oculis ipsius scelerum patratorum imaginem auferre poterat. Modo cruor adhuc fumans ex Uriæ vulneribus emanans, modo proditionis infamia, modo adulterii turpitudo ob oculos ipsius versabatur, ut illum excruciarent: *Peccatum meum contra me est semper,* suspirans exclamat, Psalm. 52. quo magis infelicia scelerum meorum vestigia delere conor, eo magis conscientia illa mihi in mentem revocat, neque ullam requiem invenio: *Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum,* Psal. 37.

Antiochi exemplum.

Cum audit Antiochus Lysiæ exercitum profligatum fuisse, ore mœsto amicis ait; 1. Macch. 6. *dixi in corde meo: in quantam tribulationem deveni: & in quos fluctus tristitiæ, in qua nunc sum, qui jucundus eram, & dilectus in potestate mea: Reminiscor malorum quæ feci in Jerusalem,* & sine causa me voluisse omnes Judæam inhabitantes delere. Tot injustitiæ, & oppressiones, quæ jussu meo factæ sunt, tot innocentes bonis exuti, ac cæsi; tot sacrilegia a me in Jerosolymæ Templo patrata, totidem sunt testes, judices, carnifices, qui me sævissime laniant.

Exempla conscientiæ tranquillæ.

Talis erat Sancti Job quies, cum ajebat, se non paucis jam annis vixisse, quin ullius criminis conscientia redargueretur: Talis Apostoli, omnem gloriam suam in conscientiæ suæ testimonio constituentis: Talis pœnitentis David, cum certus veniæ quam peccato suo concesserat Deus, & satisfactionis, qua divinam justitiam leniverat, in lætitia cordis sui dicebat, Psalm. 16. *in justitia apparebo conspectui tuo.* Nonne deinde visi sunt Martyres ad supplicia tamquam ad triumphum properantes, atque inter sævissimos cruciatus præ lætitia exultantes &c.

Quid de se dicat S. Paulus.

Sancti Pauli conscientia nihil illi exprobrabat; attamen solatium, quo inde afficiebatur, satis non erat, ut confirmaretur contra memoriam malorum, quæ olim JESU CHRISTI Ecclesiæ persecutor attulerat. Inter ardua itinera, ac juges Apostolatus labores corpus suum castigabat, & in servitutem redigebat, ne alienæ saluti impendens operam, negligeret suam; unde liquet, conscientiam ipsius spei timorem admiscuisse, & illi solatium simul, & afflictionem attulisse. Et profecto animæ Deum amanti nihil acerbius est, quam nescire, utrum amore, an odio sit digna; ac facile intelligi potest, quo Dei amor perfectior est, eo incertitudinem hanc esse acerbiorem. In hoc tamen statu Deus justos omnes in terra sinit, ut illos in humilitate contineat.

APPLICATIONES.

Malæ conscientiæ dolor.

C*Onversus sum in ærumna mea, dum configitur spina.* Psalm. 31. Nonne verum est, cum spina pedi, vel alteri cuipiam corporis parti hæret infixa, te nequaquam somnum capere posse, nisi prius evel-

evellatur? Ita S. Bernardus ait, patrandum a te facinus spina est vulnerans animam tuam, & nullam tibi requiem relinquens; *Tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum*, inquit S. Paulus Apostolus *ad Rom.* 2. Semper inquietus eris, semper conscientiæ stimulis agitaberis, donec avulsa fuerit hæc spina per veram pœnitentiam. Unum duntaxat remedium illi pacem potest afferre, si in statum gratiæ revertatur. Conscientiæ quies tibi pretiosior tunc erit, quam omnes simul terræ divitiæ.

Fallax conscientiæ quies Dei supplicium.

Miscuit vobis Dominus spiritum soporis. Isaiæ c. 29. *Et dedit illis Dominus spiritum compunctionis*. Ad Rom. 11. Fallax conscientiæ tranquillitas a Deo pœna est permittente, ut peccator non amplius sentiat stimulos conscientiæ suæ, neque excitetur amplius aculeis, quibus antea pungebatur, ac prohibebant, ne in sceleribus requiem inveniret. Itaque in hoc statu manet tamquam defixus, & demersus, quin ne cogitatio quidem illi unquam subeat, vim faciendi, ut inde egrediatur: hæc enim est eorum Apostoli verborum *ad Rom.* 11. sententia, *dedit illis Dominus spiritum compunctionis*; non enim significat, Deum illis contritionis, & pœnitentiæ spiritum immisisse. E contra juxta S. Chrysostomi explicationem hac figurata loquendi ratione innuere vult, Deum cor eorum confodisse, ut pravis ipsorum habitibus illos configeret, quemadmodum accidit, ut plura simul nodo eodem connectantur, singula perforari; & S. Chrysostomus asserit Deum quodam veluti claro peccatoris conscientiam cum peccato illius confixisse. *Misit spiritum transpunctionis, & transfixionis cum peccato*.

De bonæ conscientiæ tranquillitate.

Scrutare, si quid tuorum apud me inveneris. Genes. 32. Hæc sunt verba S Patriarchæ Jacob, cum Dei jussu ex Labani soceri sui domo egressus est. Hic enim persecutus est illum, ratus aliquid sibi ablatum fuisse, sed Jacob, qui nihil nisi labore suo legitime parta secum abduxerat, ait illi: *scrutare, si quid tuorum apud me inveneris*. Cum singula diligenter lustrasset Labanus, nihil invenit. Sanctus Ambrosius animæ Christianæ hæc applicat verba, cui recta conscientia fidele hoc perhibet coram Deo testimonium, se integram vitæ, scelerisque puram semper fuisse. Cum prodibit ad tribunal Dei, eamque Dæmon accusabit, audacter respondere poterit: *Scrutare, si quid tuorum in me inveneris*. Nihil habeo, quod tuum sit: lustra, scrutare, quantum libet, nihil tuæ superbiæ tuarumque fraudum in me reperietis, tuta erit, nihil enim sibi a conscientia exprobrabitur.

Tibi dabo terram Chanaam. Psalm. 104. Scite animadvertit Richardus a Sancto Victore, Chananæos, & Israelitas deinceps terram promissam incoluisse, quæ vera est tranquillæ conscientiæ figura; Jerusalem quippe: *visionem pacis* significat. Chananæi tunc erant mortalium omnium nequissimi; Israelitæ vero populus Dei, atque iis temporibus mortalium omnium optimi. Utrique tamen terram eamdem possederunt; quod nobis ostendit, duplex hominum genus habere posse conscientiæ tranquillitatem; optimos videlicet, ac pessimos: hi enim in tanta vivunt securitate, quanta si optimorum virtutes omnes haberent. Impii, statim ac se iniquitatis abyssum prolapsi sunt, omnia contemnunt, neque ultra Justitiam Dei timent, justi vero ea charitate succensi, quæ foras mittit timorem summa pace fruuntur.

Rectæ conscientiæ bona.

Liberat animas testis fidelis. Prov. 14. De bona conscientia proprie hæc sapientis verba dici possunt, ipsa enim vere fidelis est testis, qui non solum rationem habet eorum omnium, quæ facimus, dicimus, cogitamus; sed qui ea æqua, vel iniqua esse testatur, & intentiones omnes, cum rectæ sunt, justificat. Ad hæc *liberat animas* a morte æterna, a Divinæ justitiæ metu, ab injustis omnibus inimicorum criminibus, cum illi, quibus fidele hoc testimonium non perhibet, numquam divinæ justitiæ tela possint evadere.

Vermis eorum non moritur. Marc. 9. Mala conscientia in Evangelio melius indigitari non potest; quam vermis nomine, atque similitudine. Tres præsertim afferri possunt rationes: prima est, quia quemadmodum vermis lignum rodit, fructusque depascitur, ubi natus est: similiter conscientia illius cor pungit, & rodit, qui peccatum admisit: Altera; quemadmodum vermis jugiter rodit subjectum, cui semel adhæserit: ita peccatum semel patratum indesinenter noxiam torquet conscientiam: Tertia denique, quemadmodum vermis in rebus dulcibus gignitur, & in amaris moritur: ita conscientiæ vermis, qui in peccati dulcedine nascitur, non nisi per pœnitentiæ amaritudinem, peccatorumque dolorem emori potest.

Rea conscientia inter voluptates ipsas amaritudinem percipit.

In pace amaritudo mea amarissima. Isaiæ 38. Nullus peccator est, qui inter suarum voluptatum illecebras dicere nequeat hæc Prophetæ verba: *in pace amaritudo mea amarissima*. In sensuum meorum malicia, anima mea tempestatibus agitatur; in pace, quam omnes affectus mei percussere cum objectis, quibus oblectantur, cor meum conturbatum est; corpus quidem voluptatibus innatat; anima vero doloribus dilaniatur.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, ac sententiæ Sanctorum Patrum hujus argumenti.

Humana judicia potest subterfugere mala agens, sed non judicium conscientiæ. Gregor. l. 27. Moral. c. 17.

Quid prodest si omnes laudent, & conscientia accuset? aut quid poterit obesse, si omnes derogant, & sola conscientia defendat? Idem super Ezech. Homil. l. 9.

Bonarum mentium est culpas agnoscere, ubi culpa non est. Idem, Epist. ad Augustinum, Anglorum Episcopum.

Bona conscientia nullius oculos fugit. Idem, Epist. 47.

Felix conscientia quæ afflictionis tempore, bonorum operum recordatur. Hieron. lib. 11. comment.

Nullus post culpam impunitati locus est, cum sit reatus ipse supplicium. Idem, Epist. ad Demetriadem.

Quæ pœna gravior quam interioris vulnus conscientiæ? nonne hoc magis fugiendum quam mors, dispendium, exilium, debilitas, dolor? Ambros. de Offic.

Tantus splendor honestatis est, ut vitam beatam efficiat tranquillitas conscientiæ, & securitas innocentiæ. Idem, l. 2. Offic.

Quod severius judicium, quam domesticum, quo unusquisque sibi est reus, seque ipse arguit? omnia adversa habet, qui sibi ipse displicet, ipse sui accusator, ipse sui testis; nec invenit quo fugiat, qui ipse perurget & stimulat. Idem, l. 3. de Offic.

Verius ac jucundius gaudebis de bona conscientia inter molestias, quam de mala inter delicias. August. l. de catech. Rud.

Jussisti Domine, & sic est, ut pœna sibi ipse sit omnis inordinatus affectus. Idem, lib. 2. Confess.

Quisquis malus est, male secum est: torqueatur necesse est, sibi tormentum est; ipse est enim pœna sua, quem torquet conscientia sua: fugit ab inimico, quo potueris, a se quo fugiet? Idem, in Psalm. 36.

Conscientia mala, bona sperare non potest. Idem, in Psalm. 31.

Conscientiam malam laudantis præconium non sanat, nec bonam vulnerat convicium. Idem, contra Petil.

Quid dulcius bona conscientia? quæ si non est, & mala est; pungit, & amara sunt omnia. Idem, Tract. sup. cap. ult. Proverb.

Quando Deus erit judex, alius testis quam conscientia tua non erit. Idem, in Psal. 37.

Inter judicem justum, & conscientiam tuam, noli timere nisi causam tuam. Ibid.

Quid

Quidquid vis, homo, potes fugere, præter conscientiam tuam, interius nihil potes habere quo fugias a conscientia tua, si rodunt te peccata tua. Idem, in Psal. 30.

Judicis tribunal est in mente tua; sedet tibi Deus, adest accusatrix conscientia, tortor, timor. Idem, in Psalm. 57.

Quisquis non facit quod debet, sine intervallo patitur quod debet: quoniam tanta est beatitudo justitiæ, ut nemo ab ea miseriam possit abscedere. Idem, l. 3. de lib. arbit. c. 15.

Ira divinæ inchoatio est, quod hic patitur peccator. Idem, in Psalm. 6.

Potest obtenebrari conscientia, quia non est Deus; extingui non potest, quia a Deo est. Tertull.

Omne malum aut timore aut pudore natura perfudit. Idem, in Apolog.

Nullus est qui dum operatur malum, bonum adesse putat: sed occasiones fingit: cæterum ille, etsi verbis fortassis crimen diluat, conscientiam tamen ipse suam effugere nequaquam poterit. Chrysost. Homil. 5. in 2. Epist. ad Timoth.

Nemo prætexat quod ignorans virtutem negligat; sufficientem enim magistrum habemus conscientiam. Idem, Homil. 54. in Genes.

Conscientia peccati formidinis mater. Idem, in Psalm. 50.

Quemadmodum seipsum nemo potest effugere, ita nec illam interioris ejus curiæ sententiam. Idem ad Popul. Antioch.

Hoc tribunal non pecunia corrumpitur, non adulationibus acquiescit; eo quod divinum est, & a Deo nostris impositum cervicibus. Idem, ibidem.

Peccator conscientiam quasi carnificem circumgestat, se laniantem, flagellantem perpetuo. Idem, Serm. 1. de Lazaro.

Judicem in animo perpetuo vigilantem & attentum constituit Deus. Idem Chrysostom. Sermon. 4. de diversis.

Conscientia domesticum & verum tribunal. Gregor. Nazianz.

Infernus quidam & carcer animæ, rea conscientia est. Bernard. Serm. 23. in Cantic.

O felix conscientiæ puritas! o felix sanctæ conscientiæ jucunditas! Idem.

Sicut rivus, quocumque fluit, terram cavat, ita conscientia mala rodere occulte mentem non cessat. Idem, l. 4. de Considerat.

Magnæ divitiæ, bona conscientia; & revera quid in rebus ditius vel dulcius? quid in terra quietius atque securius? bona conscientia damnum rerum non metuit, non verborum contumelias, non corporis cruciatus. Idem, Epist. 373.

Bona conscientia secura erit, cum corpus morietur: secura, cum anima coram Deo præsentabitur; secura, cum utrumque, in die judicii, ante tribunal terrificum justi judicis statuetur. Idem, l. de interiori domo, c. 23.

Qui magis mortuus est eo, qui portat ignem in sinu, peccatum in conscientia, nec sentit, nec excutit, nec expavescit? Idem, de Considerat.

Sufficit adversum os loquentium iniqua, opinio bonorum cum testimonio conscientiæ. Idem, super Cantic.

Sicut probis probitas ipsa fit præmium; ita improbis nequitia ipsa supplicium est. Boetius l. 4. de consol. Philos.

Omnia fugere poterit homo præter cor suum: non enim potest a se quisquam recedere: quocumque enim abierit, reatus sui conscientia illum non derelinquit. Isidorus in Syn.

Conscientia accusat de præterito, remurmurat de præsenti, præcavet de futuro. S. Bonavent. l. 2. Comp. Theol. c. 5.

Nulla pœna gravior, pœna conscientiæ: vis numquam esse tristis, bene vive; secura mens tristitiam sustinet: bona vita semper gaudium habet: conscientia autem rei semper in pœna est. Isidorus l. 2. solit.

Liber signatus & clausus, & in die judicii aperiendus. Hugo Card. l. 2. de anima.

Si gaudium est in mundo, hoc utique possidet puri cordis homo; & si alicubi tribulatio & angustia, hoc melius novit mala conscientia. Lib. de Imit. Chr. l. 2. c. 4.

Intolerabilis cruciatus. Hugo a S. Vict. tract. de inter. dom.

Plerique famam, conscientiam autem pauci verentur. Seneca, l. de moribus.

Nullum conscium peccatorum tuorum magis timueris, quam teipsum. Idem.

O te miserum si contemnis hunc testem! Idem.

Nullum theatrum virtuti, conscientia majus est. Cicero 2. Tuscul.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia desumi potest ad hoc pertinens argumentum.

NOn parum difficile reor esse accuratam, ac genuinam conscientiæ definitionem adferre, quin cum Synderesi confundatur, quæ nomine tenus inter se profecto differre solum videntur. Eas tamen nequaquam confundit D. Thomas, ait enim 1. *qu.* 79. *ar.* 12. Synderesim lumen esse naturale, quo ad malum quidem evitandum, bonum vero efficiendum impellimur; eamque non vult esse animæ facultatem, qualis est intellectus, atque voluntas; sed habitum, quo prima rerum a nobis faciendarum principia cognoscimus. Addit etiam *ibid. art.* 13. Conscientiam proprie esse actum, & scientiæ nostræ applicationem alicui peculiari objecto, perquam judicamus utrum bonum sit, nec ne; utrum fugiendum, an inquirendum; nobisque de præteritis vel bonum perhibet testimonium, vel stimulorum aculeis redarguit. *Definitur cōscientia*

Theologorum vero plerique per hoc conscientiæ nomen judicium intelligunt, quod nostra mens fert, & quod recta ratio dictat de iis, quæ in illis occasionibus, quæ se se nobis offerunt, facienda, fugiendave sunt; quo judicio tamquam duce, ac norma debemus uti, ut hoc, vel illud amplectamur. Quidam paucioribus verbis ajunt, hunc esse actum intellectus, quo judicamus, quid faciendum sit, quid non ita, quid etiam vitandum, quid secus, iis in occasionibus, ubi aliquid operari tenemur. Verum quin torqueantur justam conscientiæ definitionem scrutaturi Patres, atque Concionatores ad comparationes confugiunt, quæ aliquam nobis illius, quod quærimus, ideam possunt adstruere. Dicunt conscientiam librum esse, in quo invisibili manu describuntur peccata nostra pro ut committuntur a nobis. Addunt domesticum esse Deum, vel saltem dominum a Deo immediate pendentem; hanc infra Deum quidem esse, sed supra homines; obtinere in cordibus nostris locum Entis infiniti: nomine ipsius loqui; ejus jura tueri, & exequi judicia. Dicere mallem secundum Regii Prophetæ sententiam, illam esse quamdam Legis æternæ participationem; hoc enim lumen, quod nobis intus verum, falsumque detegit, & quod ut voluntati eam, quæ ipsi convenit, materiam suggerat, bonum etiam, & malum indigitat, est emanatio illius Legis æternæ, quam Deus in cordibus nostris insufflit: *Signatum est super nos lumen vultus tui*, Psalm. 4. *Quid ampliorem nobis conscientiæ cognitionem possit conferre.*

Conscientia judicat de actionibus omnibus, quæ factæ fuerunt, & ex hoc judicio animæ tranquillitas, stimulique nascuntur, cum enim conscientia hæc efficiat, ut illa suam agendi rationem perpendat, dijudicat utrum justæ, ac legitimæ sint eędem actiones. Ex altera parte facit, ut norit illum, qui Dei legem violat, & pęnitentiam non agit, ob legis ejusdem perfractionem aliquando damnatum, atque punitum iri. Illa cognoscit de facto, & de jure; efficit, ut nocens sentiat, a se divinam Legem fuisse perfractam, & pęnitentiam suam infirmam esse, vel fortasse nondum inceptam. Tunc pronuntiat, animam sontem esse, & damnationi proximam. *Varii conscientiæ effectus, vel officia.*

Duplex conscientiæ genus cum S. Bernardo distinguere possumus; bonam alteram, alteram malam. *Duo conscientiæ genera.*

Bona,

Bona, ait ille, iterum in species duas est dividenda, non secus ac mala: adest enim, Pater idem sequitur, conscientia bona turbata, & conscientia bona tranquilla, non secus ac conscientia mala altera inquieta est, & agitata; altera vero pacata, & obdurata. His alias etiam conscientiæ divisiones addere possumus. Adest enim conscientia erronea, fallax, & decepta, alia anceps, quæ consilium capere non potest, ubi agendum est; alia religiosa, quæ metuit, vel quæ sibi persuadet in iis, quæcumque facit, adesse malum: alia indurata, quam cauteriatam vocat Apostolus, quæ nullis amplius stimulis afficitur.

Numquid licet contra conscientiam agere.

Si Conciliis, Sanctis Patribus, omnibusque Doctoribus fides habenda est, numquam licet agere contra internum propriæ conscientiæ judicium, licet erroneum esset, vel anceps: *Non licet operari ex conscientia vel errante, vel dubia*; Conc. Lateran. Can. 41. & passim usuvenit, quod ex se peccatum non est, tale per accidens fiat, ubi tale existimatur, & nihilo secius expletur.

Plures, variæque sunt causæ erroris conscientiæ. Præcipue sunt: 1. ignorantia simplex, cum, quod in se malum est, recte factum ducimus, vel contra: 2. negligentia, cum laborem effugimus discendi, quid nobis faciendum, evitandumque: 3. superbia, cum sapientiorum, doctiorumque sententiæ judicium nostrum subjicere detrectamus. 4. inordinatus sui ipsius amor; qua propter Seneca ait: *Perit omne judicium, si res transierit in affectum*.

Fallax, & mala conscientia ex iisdem principiis proficiscitur.

Fallax, & mala conscientia ex iisdem causis proficiscuntur: propria ignorantur officia, eaque ignorari placet; hæc ignorantia est cum improbitate conjuncta: vel ea cognoscere negligimus, ac studium, & inclinationem nostram sequimur. Ignorantia peccatum abscondit, consuetudo illud probat, affectus justificat; & hæc omnia simul, ubi adsint, sine ulla religione in maxima quælibet scelera labimur. Volumus, id justum esse, quod facimus; non solum studia nostra sequimur, credere volumus licere nobis ea sequi; mentem ab iis avertimus, quæ veritatem nobis aperire possent; iis vero advertimus, quæ illam possunt corrumpere. Tantum abest, ut cordatos, doctosque viros consulamus, quod a nobismet dumtaxat petimus consilium, & quod censoris improbitate aliis minime parceremus, exequimur, nobis cæca indulgentia licere arbitramur.

Quamquam fallax, & erronea conscientia vulgo ex judicii depravatione, & corruptione oboriatur; habitus tamen illi plurimum confert, efficit enim, ut peccator in peccato sopore capiatur, ac illud non novit. Initio quidem ostendebat ratio, contractui huic fœnus adjacere, negotium illud vetitum esse licentiam hanc non licere; illud citra culpam suscipi minime posse: Primum quidem acriter exprobrabat conscientia, at postquam peccatis assuevimus, ea non amplius peccata esse ducimus: immo illa excusamus, defendimus. Peccator hic litteras non didicit, ut in iis, quæ ad affectum suum pertinent, agit Theologum, & contra eos disputat, a quibus cum charitate de officiis suis admonetur.

Quid sit conscientiæ stimulus.

Conscientiæ stimulus sensus est acer de peccato nostro, & ultrici justitia Dei cum totus criminis horror nostris se se oculis prodit; videmus, quam pœnam mereatur, cognoscimus Deum omnipotentem, justum, ultorem, qui nos persequitur, & concipimus, quousque severitas illius sit processura. Cum hæc omnia nobis ob oculos mentis versentur, atque intrinsecus nosmet fontes esse sentiamus, metuimus, ne in hoc statu nos opprimat mors. Hi stimuli non semper æque violenti sunt, alioquin nimis turbarent animam, ideoque pro improborum conversione inutiles essent; at peccatum semper horribile apparet, & Dei justitia terribilis. Cor agitatum se ipsum exprobrat, & accusat in omnibus peccati sui circumstantiis, atque tunc timor superat quidem, verum in anima aliquam spem misericordiæ relinquit, qua fulcitur, & vetat, ne omnino desperationi se tradat.

Animadvertite, Sanctus Augustinus ait, reprobationem non procul abesse a peccatoribus illis, qui nullis stimulis exagitantur. Cum peccatum aliquem in anima scrupulum, vel tumultum relinquit, indicio est, cor nondum esse induratum; sed cum in profunda pace vivimus sine mortis, æternæque damnationis, quæ imminet, metu, tunc peccator suis excæcatus affectibus in interitum ruit.

Cõscientiæ torpor ex dei supplicio proficiscitur.

Verum est, ac semper animadvertendum, Deum non quærere explicite in hac insensibilitate conscientiæ, atque fatali requie nos continere, neque per se conferre aliquid vel motu proprio, vel etiam prorsus cessando a quacumque actione, atque inspiratione: verumtamen si agit, hæc levis est actio, quam nullus sequitur effectus; si loquitur, exilis vox est, quæ ad imum usque animæ non penetrat, illam excitatura. Gratia neque in mente, neque in corde ulterius facit vividas illas impressiones, quæ alterum persuadeant, alterum moveant. Recedit Deus tamquam Medicus, qui ab ægro discedit postquam omnem in eo curando navavit operam, qui ne ultra illum inutiliter torqueat, fatali immersum lethargo relinquit.

Cum altius originem repeto, invenio adfectatam hanc intrepiditatem, licet hoc dissimuletur, proficisci ex secreta voluntate in eo permanendi statu, in quo sumus, eadem insistendi via, in iisdem habitibus perseverandi, & ut me verbo expediam, nosmet minime convertendi: ideoque procul a memoria semovendi objecta omnia, quæ in animam tumultum aliquem immittere possent, claudendi oculos omnibus veritatibus fidei, numquam discendi, quid nobis faciendum sit, ne illud facere teneamur, ac tandem nosmet in adfectata ignorantia confirmandi contra quoscumque conscientiæ tumultus.

Unde falsa, & mala conscientia oriatur.

Scelera nostra, nostrique in via salutis errores inde proficiscuntur, quod præter Dei Legem altera etiam est regula, a qua actionum nostrarum rectitudo pendet, & quam sequi debemus; vel potius quod Dei Lex quæ generalis est omnium humanarum actionum norma, nobis singillatim applicari debet per regulam aliam adhuc propiorem, & magis immediatam, quæ est ipsa conscientia.

Quid enim conscientia est? Sanctus Thomas duplici verbo nos docet: est Divinæ legis applicatio sibi ab omnibus singillatim facta. Docet autem experientia, quemlibet hanc sibi Dei Legem applicare secundum sua lumina, secundum spiritus sui caracterem; immo etiam secundum secretos motus, præsentemque cordis sui dispositionem. Hinc accidit, ut hæc Divina lex perperam applicata, quin semper in praxi tuta pro nobis sit regula, seu boni faciundi, seu mali evitandi, contra Dei ipsius intentionem nobis sit regula fallax, qua abutimur, & cujus auctoritatem prætexímus modo, ut malum admittamus, modo vero ut a virtutis persequendæ obligationibus deflectamus.

In rerum ordine, qui Dei Ordo est, desideria secundum conscientiam esse debent, non autem conscientia regi debet secundum desideria. Attamen Sanctus Augustinus ait, hæc est illusio, & iniquitas, cui nisi providemus, sumus obnoxii. Quin desideria nostra regamus ex nostris conscientiis; ex desideriis nobis conscientias facimus; & quoniam desideriis nostris conscientiæ innituntur, quid accidit? Quidquid volumus prout volumus, nobis bonum fit, & videtur: *Quodcumque volumus, bonum est*.

Cur peccator sit in suo peccato tranquillus.

Quæritur, cur accidat sæpe, ut peccator in suo peccato quiescat? Facilis patet responsio: quod nempe cor illius corruptum est, spiritus ejus excæcatus, & Deus per hoc illum punit. Cor illius corruptum est, & in eo statu nihil eorum sentit, quæ ipsum turbare possent, spiritus excæcatus est, & in cæca præsumptione, quæ illum seducit, nihil eorum videt, quæ suum auferre possent errorem, denique illum punit Deus; & supplicium in eo positum est, quod ea denegat lumina, quæ spiritum illustrare possent, easque gratias, quæ cor possent movere.

Nemo repente fit pessimus, neque gradu uno de vitæ integritate in scelus, & flagitia prorumpit. Ita peccator, post Tertullianum Sanctus Bernardus ait,

ait, initio peccandi numquam tranquillus est; verum cum conscientia adhuc delicata sit, & sensus acres, peccatum stimulum suum non sine dolore infigit. Timetur, deliberatur, resistitur: & ipsa etiam natura, licet corrupta in animam effundit, vel rationabilem verecundiam, propter quam nos sceleris pudet, vel metum salutarem, propter quem peccati effectus metuimus.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, neotericisque Concionatoribus loci hujus argumenti.

Conscientiæ vox, & sensus Religionis.

NUlla vox clatior est, quam conscientiæ: hæc est exprobratio æque inevitabilis, ac occulta; testis æque irreprehensibilis, ac domesticus. Natura alte adeo Dei cognitionem, & veritatem in anima nostra insculpsit, Salvianus ait, ut deleri minime possit, & nemo fere mortalium est, licet impius, ac rebellis, qui in aliquo inopinato periculo positus, oculos, manusque in Cœlum non tendat gratiam Entis omnipotentis impetraturus, qui cœlos elegit, ut ibi gloriæ suæ divitias ostendat. *D'Abillon libro de Divinitate propugnata contra Atheos.*

Libenter cum Tertulliano quærerem, undenam sit, quod peccatores, qui sæpius in vita conscientiæ stimulos pacem suam perturbantes suffocarunt, illos, quidquid conentur, in morte suffocare minime possint. Quot enim videmus, qui longo scelerum habitu, cum plurimorum annorum usu occalluerunt, fallaci pace fruuntur, & sine ulla inquietudine, atque tumultu transigunt dies; & qui tamen accedente morte contremiscunt, expallent, atque terribilibus curis affligantur? Doctor idem admirabilem adfert hujus rei causam: inde enim factum ait, quod anima, cum in peccatoris vita tenebris fuerit involuta, quas illius affectus, & improbitas eidem offuderat, *tunc erumpit in apertum ad meram, & puram lucem.* Antea nihil videbat, quia nihil videre volebat, ac se affectuum suorum vile mancipium effecerat: verum cum de corpore discessura est, tunc suam recipit libertatem. *Joly 2. Tomo Propositionum.*

Conscientia peccatorem in servolupta tes turbat.

Quoties in peccato extimuistis, cum hominum a vobis deceptorum suffragiis absolutis, vestra conscientia ad eum Judicem appellavit, qui neque falli potest, neque corrumpi, neque evitari? Quo labore secretam hanc suffocatis vocem, vosmet in ipsis voluptatibus perturbantem, ad minimum quodlibet periculum excitantem metum, vobisque pallorem, tremoremque afferentem, & quæ in antecessum exequi velle videtur sententiam, quam in vos prolaturus est Deus? Cogitatio hæc, moriendum esse, quæ justorum solatium, & requies est, terror, suppliciumque improborum; nisi est naturalis luminis impressio, cur nam omnibus terrarum populis communis est? cur omnibus temporibus regnat? *Pater Cheminais Sermone de Judiciis Dei.*

Ex quo scelus patratur, Conscientia, quæ antea dissuaserat, illud aperte damnare incipit, & contra fontis improbitatem invehere, ultionem ob sibi vim illatam exposcere, ac se ipsam ulcisci. At ubi crimen fuerit absolutum, tunc pejus est; cum enim voluptas desierit, affectusque laxatus fuerit, anima dolore corripitur, & conscientiæ exprobrationibus dilaniatur. Affectus effecit, ut virus inconsiderate epotaremus; voluptas illud quodam dulcore temperavit, at ubi viscera pervasit, ibi acerrimos gignit cruciatus. Silentium vero conscientiæ longe magis est metuendum. Postquam illa diu vel locuta est, vel etiam clamavit irrito labore; accidit nonnumquam, ut terribili quidem, verumtamen justo judicio, conscientia in æternum conticescat, ac nos in lethali sopore demersos relinquat. Tunc enim Deus nobis suas gratias subtrahit, atque hoc in statu omnia silent; nihil cor nostrum movet, nulla vox illud excitat, nulli casus terrorem incutere possunt; voces omnes obmutescunt, & quid inde expectandum? *P. de la Colombiere in Considerationibus.*

Conscientia Dei vox.

Quid sibi vult ita conscientia, quæ repente turbatur, & in questus, & redargutiones erumpit? Hæc profecto Dœmonis vox non est, quandoquidem nos ad bonum impellit; neque nostra est, nobis etiam invitis loquitur. Reliquum igitur est hanc Dei vocem esse, ideoque quidquid illa dicit audiendum est, & singula enim illius verba totidem sunt leges, secundum quas erimus judicandi *Idem Tom. 2. Sermonum.*

Si huic Synderesi aures præbere voluerimus, clamat illa quidem *non licet*, ut olim Herodi Joannes. Sed plerique peccatorum, quantum in ipsis est, conantur extinguere lumen hoc naturale, suamque conscientiam corrumpere; se ipsos excæcant, & ob nimium lumen, ut ita dicam, hoc lumen amittunt. Quomodonam? Cum diu agere nequeant contra conscientiam suam, aliam sibi erroneam, atque fallacem efficiunt eos consulendo auctores, & libros, qui suspicione non carent, & rationes quærendo, quibus sententiam suam, vel potius cordi sui desideria, vel actionem aliquam probent, quam recta ratio statim improbat, atque damnat, præsertim vero cum de simonia, fœnore, impudicitia sermo est. Non desunt, qui ipsam Theologiam torquent, ut quod cupiunt, inde exprimant, ut enim illic accedat auctoritas alicui sceleri, quod patrare cupiunt, vel pravæ consuetudini, quam ægerrime abjicerent: tot consulunt casuistas, atque Theologos, donec tandem imperitum aliquem nanciscantur, qui ipsorum faveat sententiæ. Innocentem hominem quæstioni subjice; primum quidem veritatem ore rotundo fatebitur; at iterum, ac tertio illum torque, doloris magnitudo, quidquid volueris, extorquebit. Ita quæstioni subjice Theologiam integerrimam veritatis sequestrem; statim quidem verum dicet: hoc salva conscientia non licet; hoc sane Ecclesiæ doctrinæ ex diametro opponitur; hoc unanimi Doctorum sententiæ adversatur; sed quæstiones iterando, ac factum, vel jus modo in hanc, modo in illam partem flectendo, tandem Doctor aliquis invenietur, qui calculum addat, cui conscientiam tuam conformabis. Sed recta conscientia diverticula hæc, & has ambages non quærit; *Revertimini ad cor*, Revertimini, peccatores, ad conscientiam vestram, neque vosmet falli quærite; audite, quid illa dicat, ipsa enim optima, & tutissima regula est, quam sequi possitis: ipsa adeo justa est, ut in propria etiam causa se ipsam condemnet: rationes omnes emendicatæ, vel tanto studio conquisitæ vos coram tribunali ipsius nequeunt justificare, & quacumque versutia, ac dolo utamini, fieri nequit, ut scelus vestrum ab illa probetur. *P. Antonius de S. Martino a Porta in secunda parte libri, cui titulus; La Conduite de la grace.*

Cõscientiã nobis pro ut placuerit effingimus.

Quot periculosæ ambages, quot turpes versutiæ ad Legem Dei eludendam? Salutis systema nobismet ad libitum concinnamus, ea, quæ magis arrident, principia nobis proponimus, virtus omnis in placito nostro constituimus, eumque Confessarium repellimus, qui cum agere nequeat contra propriæ conscientiæ lumina, nihil de importuna severitate remittit; Verbo, omnibus abrenunciamus, ne nos metipsos abnegare cogamur. Si magnum scelus esse putamus fratris nostri bona usurpare, fere numquam nobis religioni vertimus illius existimationem, vel aperta obtrectatione, vel meditato verborum circuitu lacessere. *Sermo manuscriptus.*

Verum est, Dei legem in se puram esse, sinceram, & æternam: *Lex Domini immaculata*, Psalm. 18. sed hæc lex ab homine intellecta, ab homine explicata, ab homine adimpleta, lex est æque nutans, æque dissimulata, dicamne? æque corrupta, & impu-

impura, hac hominis voluntas. Dei quidem Lex est, non inficior; sed alius hoc, alius alio modo illum inflectit, quod illius simplicitatem, sinceritatem, atque integritatem corrumpit. Deus illum puram, atque immutabilem proposuit; nos tamen per summum nefas eamdem invertimus, atque torquemus: atque ut verbo me expediam, licet divina sit, per depravatam hominis voluntatem fit mutabilis, & humana. *Ex Sermone manuscripto*.

Facile est fallam sibi efformare conscientiam.

Facillimum est in mundo fallacem sibi conscientiam effingere, quid enim facilius, quam concupiscentiæ nostræ studium sequi? Cum mens nostra sublimia spectet, difficile est, ut illi cognitiones nostræ se conforment, Inde superbia, & ambitio, inde versutiæ, assentiones, negotia, ut ad propositum nobis finem perveniamus, nihil inter vos communius, nihil tamen, quod negligentius attendatis. Dixi, nihil in mundo facilius esse quam sibi nefarias, malasque conscientias efficere; cur autem? quia nihil est facilius, quam injusta, ac temeraria desideria concipere, & inanes ambitiosasque cogitationes fovere. Nonne inde proficiscitur conscientia hæc inordinata, cæca, & erronea? Inordinata quidem, nostra enim desideria secundum conscientiam, non conscientia secundum desideria debet ordinari; nos vero oppositum facimus; desideriis acti non aliam regulam patimur; & opus est, ut conscientia voluntati sese accommodet, & præpostera inversione desideria fiunt conscientiæ regula, & quia desideria circa ea, quæ nobis placent versantur, ideo quæ placent a conscientia probantur. *Omne quodcumque volumus, bonum est*, Sanctus Augustinus ait: fortasse quod, idem addit, nobis jucundum videtur, ideo justum esse opinamur. Undenam hoc? ex infelici imperio, quod desideria in conscientiam nostram usurpant, quæ de rebus postmodum judicat, non secundum illud, quod sunt, sed quod nobis placent. *Ex Sermone, qui Patris Bourdalove tribuitur*.

Quomodo falsa conscientia fiat, & naturale lumen extinguatur.

Conscientia non est chimera, & malum, de quo loquor, confictum non est: æque homini naturale est conscientiam habere, ac habere rationem. Conscientia ex Divo Joanne Damasceno, est *Lex mentis*; hoc est, ut Sanctus Augustinus inquit, lumen, quod nobis omnibus contulit Deus, ut bonum a malo secerneremus: *lumen ad discretionem mali*. Regula est, Sanctus Thomas ait, qua in occasionibus utimur, ut cognoscamus, quid faciendum, fugiendumve sit: *Regula agendorum, fugiendorumque*. Hinc, Fideles, sequi, mihi videtur, fieri nequaquam posse, ut lumen hoc extinguatur, vel hæc regula curvetur; si enim a Deo proficiscitur, essentialiter recta est; & si naturalis est, a Deo proficiscitur. Attamen non nisi sæpe contingit, ut ultro, & culpabili ratione rationem nostram corrumpamus, ducem nostrum fallamus, nostrum lumen extinguamus: quomodonam? sæpe, præsertim vero in iis, quæ a primis legis naturalis initiis orta sunt, voluntas corripit judicium, & vicissim ab eodem corrumpitur. Fit igitur quidam veluti circulus depravationis mentem inter, & cor. Principium, quod licet abstractum sit, vel saltem nobis theoretice tale videatur, practice tamen certum, & evidens est; per quod id efficitur, quod erroneam conscientiam vocamus, hoc est fallax judicium circa ea, quæ ad morum praxim pertinent. *Desumptum ex manuscripto P. Francisci Catrou*.

Statim ac affectus aliquis, quicumque ille sit, corde nostro potitur, quantumvis inordinatus sit, ei tamen satisfacere adnitimur: sed tunc omnes spiritus nostri tumultus, omnemque conscientiæ potestatem, imperiumque experimur. Quid tunc faciendum? negligendi ne conscientiæ stimuli? contra rationis lumina peccandum est? Hoc nimis esset difficile, ac nova semper prælia essent sustinenda. Brevior est via, ducis sui lumen corrumpere, & efficere, ut conscientia affectus nostri lingua loquatur. Ad id autem his ferme artibus utimur. Ignorabo, quid deceat, quid non in iis, quæ ad conscientiam pertinent, & ignorantia mihi erit apud Deum excusatio. Alii dicunt, in ipsa ratione mea, vel in facilis, commodique Confessarii decisionibus inveniam, quid mentis meæ luminibus opponam; ut verbo me expediam; alii fallacem sibi efficiunt conscientiam extinguentes lumina sua, alii vero his fallacia substituentes. Hoc autem illud est, quod Sanctus Tomas conscientiam positive, & negative falsa appellat. *Idem*.

Ignorantia falsæ conscientiæ efficiens sæpe ex voluntaria spiritus nostri distractione proficiscitur.

Conscientia antequam in scelus labamur, fere semper in mentes nostras lumen quoddam immittit, quod illius turpitudinem detegat: lumen infirmum, quod non aliud est, quam veluti majoris luminis crepusculum. Nos autem quid facimus? palpebras aperimus, ut statim claudamus. Testes voco eos omnes, quibus accidit, ut in gravia ea scelera laberentur, quibus semper comes adhæret verecundia; ignorabant ne ipsi abominationem, & turpitudinem? Tales fuere impudicissimi senes, qui olim stuprum Susannæ inferre conati sunt: *Everterunt sensum suum.....ut non viderent*. Daniel. 13. Per ætatem, rerumque experientiam satis cognoscere poterant, quanta sit adulterii in calumniam degenerantis infamia. Quot rationes illos deterrere debuissent, si animum illis voluissent appellere? Ætas ipsorum, senes erant; dignitas, erant Judices; status, captivi erant in Regno alieno; religio, erant Judæi inter idolorum cultores degentes, quibus scandalum afferebant: peccati locus, domus videlicet viri, cui dedecus inferre volebant; libidinis objectum, Susanna erat mulier frugi, ac solitudinis amans, ideoque difficilior, quæ corrumperetur. Illi tamen omnibus his rationibus non afficiuntur, ab illis quippe suas removent cogitationes: *Everterunt sensum suum*. Rationes vero supernaturales nullam in ipsis efficiunt impressionem; cœli adspectus illos movisset; & legislatoris memoria effecisset, ut legis reminiscerentur: *Declinaverunt oculos suos ne viderent cœlum*. Hoc ii omnes quotidie præstant, qui affectata se se tuentur ignorantia. Dubia oboriuntur, verum ea dilui negligimus: bonorum nostrorum assem lustrare nolumus, ne ea, quæ metuimus, restituere teneamur: affectionum quarumdam naturam scrutari respuimus, ne illas infringere teneamur. At certum est, ignorantiam hanc nequaquam excusabilem fieri per ea, a quibus oritur. Per mentis dissipationem, vel distractionem ignoras; at hujusmodi ignorantia necessaria ne est, an invincibilis? non ne tuum erat, seriis considerationibus mentis tuæ levitatem cohibere. *Idem*.

Modus autem, quo peccatores erroneam conscientiam sua probant ratione, injustus prorsus est, & nefarius. Ita Hæresiarchæ omnes interierunt: Primum quidem dubitando fallacia dogmata proponebant, modo vero quærebant rationes, quibus probarent, quod mordicus asserebant. Falsa evidentia falsam peperit obstinationem; denique se rationem habere sæpius repetentes, eo processerunt, ut eam se habere sibi persuaserint. Humana ratio quid de te unquam fit, ubi semel affectus dominatus fuerit tui! Synagoga congregata; videlicet sapientissima illius populi capita, qui numquam luminibus, & mentis acie caruisse creditus fuit, cum de JESU CHRISTO ageretur, ita argumentabatur: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?* Joan. 11. Hic homo maxima operatur miracula; hoc inficiari non possumus: illum ergo debemus occidere. Proh superi! quam cæca est hominum mens, ubi serviat affectibus! Quam injustum est, sibi conscientiam effingere, uti rationi libuerit! *Idem*.

Aliquando ex aliena auctoritate nobis falsa conscientiam effingimus.

Neque putetis, me omnes consiliis capiundis vias istic præcludere velle; hæc legitima sunt, ac tuta generatim loquendo; alioquin quid esset fideli in dubiis agendum, si rationi suæ nequaquam fidere debens, de alienis etiam decisionibus, Confessarii videlicet, Pastoris, animæque suæ directoris diffidere teneretur? Hoc unum ajo in hujusmodi

Con-

consiliis bona fide opus esse: Ut illuminemur, non ut fallamur, vel ut erroribus nostris aliqua accedat auctoritas ad oraculum confugiendum est. Emendicamus flagitiis nostris auctoritatem ut ea sine conscientiæ tumultu patrare possimus; de uno ad alium abimus Confessarium, donec aliquem affectui nostro æquiorem nanciscimur: ab hujus decisionibus pendemus, & quamvis aliter suadeat conscientia, tamen falli gaudemus. *Idem.*

Conscientiæ stimuli, quibus torquebatur David post peccatum.

Effecit Deus, ut David post peccatum suum experiretur, quidquid stimulorum, atque cruciatuum afferre possit conscientia. Cordis ejus descriptio attentionem vestram meretur: *Miser factus sum*, inquit ille, *tota die contristatus ingrediebar*, Psalm. 37. Statim ac peccavi, sum factus miser. Nihil mihi proderat dignitatis, quam obtinebam, amplitudinem, & impunitatem, quam post patratum facinus, sperare poteram, animo reputare; nihil proderat solatium inter voluptatum copiam, & tranquillitatem inter assentantium aulicorum plausus perquirere. *Miser factus sum:* gestabam enim intra me inseparabilem, atque incorruptibilem mei sceleris testem. Inseparabilem quidem, cum quippe quocumque trahebam super solium, in Concilium, in publicos cœtus, inter ipsa etiam solatia. *Peccatum meum contra me est semper*: Psal. 50. Indesinenter Uriæ cruorem effusum circumspicio: uxor viri per summum nefas necati memoriam excitat; in cubili quoque me hæc atrox cura persequitur; somnus, qui cæteris tranquillitatem, & pacem, mihi horrorem, tumultum, atque tristitiam adfert: *Dormivi conturbatus*, Psal. 56. Incorruptibilem quoque in conscientia mea testem invenio. Quid enim intentatum reliqui, ut illum seducerem, ut illius clamores compescerem? Peccati mei excusationes commentus sum: *ad excusandas excusationes in peccatis:* Psal. 54. Affectus me excæcavit, ajebam; præsens objectum me fefellit: Tu, domine, inducias cordis mei tumultibus tribue: *Sed tu Domine usquequo?* Psal. 6. Nequaquam, Auditores; nihil noxiæ conscientiæ terrores sedare potest: *Tota die contristatus ingrediebar*. Psal. 37. Quo autem spectarunt hi stimuli? Ad Pœnitentiam, o Fideles: Deus convertere vult David, ideoque illi timorem injicit, eumque persequitur. O quam felices estis vos, quos adhuc sceleris pudet! Profecto religiosæ conscientiæ tranquillitas bonorum omnium est maximum: sed post irreprehensibilis conscientiæ pacem nullum tantum est bonum, quod noxiæ conscientiæ tumultum, & stimulos æquet. E contra vero conscientia in scelere tranquilla, caracter est, & prævium quodammodo indicium certæ, atque inevitabilis reprobationis, nisi Divina misericordia aliter velit, cujus quidem rei paucissima extant exempla. *Idem.*

Malæ conscientiæ tormenta.

Terror ille, quo impii nonnumquam corripiuntur, id probat, quod S. Chrysostomus asserit, illos videlicet in hoc ipso mundo puniri, antequam æternis torqueantur suppliciis, quos illis in altero justitia divina præparavit. Si modum quæris; per se ipsos, Doctor idem respondebit: hæc enim prima est Divinæ justitiæ sententia, quæ voluit, ut peccatum pœna semper subsequeretur. In hoc autem mala consistit conscientia, quæ peccatoribus non solum testis adest, & accusator, verum etiam judex, & carnifex; testis est unus sexcentis prævalens, & tanto magis timendus, quod rejici non potest, quia semper ocularis: non refelli quia semper verax; non flecti, quia semper inexorabilis; non metu vinci, quia semper liber, & in anima dominans; non semoveri, quia semper præsens, ac fonti comes individuus; non cogi denique, ut taceat, quia incessanter loquitur, & in corde, non in auribus clamat. Impii ab hoc interno judice fugam capessere nequeunt: eos enim semper, & ubique nanciscitur; eos in judicium rapit, & indesinenter coram tribunali suo jubet adstare: ibique eos accusat, judicat, & ne permittit quidem hiscere, ut causam dicant; illos sine provocationis spe damnat, & secretam hanc sententiam statim subsequuntur pœnæ, ac tormenta, quibus ab eodem tortore cruciatur. *Ex Moralibus Homiliis. Homil. pro prima Adventus Dominica.*

Profecto interiores hi stimuli, & secretus hic horror, quod peccatum in animo, relinquit, terribile supplicium est, illudque admirabili ratione S. Augustinus *in Psalm.* 45. describit. *Inter omnes tribulationes animæ humanæ nulla est major tribulatio, quam conscientia delictorum. Nam si ibi vulnus non sit, sanumque sit intus hominis, quod conscientia vocatur: ubicumque alibi passus fuerit tribulationes, illuc confugiet, & ibi inveniet Deum. Si autem ibi requies non est propter abundantiam iniquitatis, quoniam & ibi Deus non est; quid facturus est homo? quo confugiet cum cœperit pati tribulationes? Fugiet ab agro ad civitatem, a publico ad domum, a domo in cubiculum, & sequitur tribulatio. A cubiculo jam quo fugiat non habet, nisi in interius cubile suum. Porro si ibi tumultus est, si fumus iniquitatis, si flamma sceleris, non illuc potest confugere: pellitur inde, & cum inde pellitur, a se ipso pellitur. Et ecce hostem suum invenit, quo confugerat: seipsum quo fugiturus est? Quocumque fugerit se trahit post se; & quocumque talem traxerit se, cruciat se de se. Ipsæ sunt tribulationes, quæ inveniunt hominem nimis: acerbiores enim non sunt: tanto non sunt acerbiores, quanto non sunt interiores*. Ita impios horribilis peccatorum suorum imago per varios terrores circumagit. *Ex iisdem Homiliis Moralibus.*

Contra propriam côscientiã agere scelus est, quod fere numquam eluitur.

Qui per ignorantiam peccant, impetum, vim, furoremque vehementis alicujus affectus se se colligere aliquando possunt; sed qui conscientiæ suæ lumina contemnunt, & vel secretis de causis, vel humanas rationes bonæ conscientiæ sensus extinguunt, novamque sibi, & prorsus oppositam conscientiam effingunt, & eam, quam norunt, veritatem impugnant; per hæc scelerum genera passim omnem spem salutis amittunt; numquam fere resipiscunt, & in hac vita in desperationem corruunt, non semper quidem desperationi Judæ similem, quæ exterior fuit, ac manifesta, sed illi Sacerdotum, & Pharisæorum, quæ prorsus interior fuit, ac latens. *Ex iisdem Homiliis Homil. de Passione Domini.*

Sanctus Chrysostomus Synderesim, atque conscientiam æternam vocat, accusatricem, quam Deus nobis individuam comitem addit, ut aperte, ac non dissimulate omnia scelera repræsentet; ut sine conniventia nos improbet, & sine indulgentia nos damnet; & hac de causa adhibet illa stimulos, curas, verecundiam, mœrorem, & pœnitentiam, qui totidem sunt ministri justissimæ severitatis illius inexorabilis odii, quo Deus peccatum persequitur. *Accusatricem perpetuam, quæ decipi, & decipere numquam possit. Maimbourg. Sermone pro feria tertia post tertiam Quadrag. Dominic.*

Conscientia peccatorem morientem lanians.

In calamitosis hujus temporis circumstantiis irritata conscientia omnes colligit sordes peccatoris, easque huic projicit in faciem. Ecce, inquit illa, opera tua, ac nefariæ vitæ tuæ fructus; ecce quid te subsequi debeat accedentem ad tribunal Dei. Vel ut ait Sanctus Gregorius, conscientia quamdam veluta aciem instruit peccatorum, ut moriturum arcta obsidione circumundique premat. Ita sane loquitur Propheta, Psalmo trigesimo nono. *Circumdederunt me mala quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ*. Hæc illa est obsidio funesta per Jerosolymæ obsidionem repræsentata, quæ tempus visitationis suæ non cognoverat. *P. Texier Sermone pro feria quinta post secundam Quadragesimæ Dominicam.*

Nemo unus inficiari potest, conscientiæ pacem maximum esse bonorum omnium quæ in hac vita possidere possimus, & omnia sæculi gaudia non posse ineffabilem hanc dulcedinem exæquare, quam secreto impertit Deus timentibus se. Ideo a Sapiente Prov. 15. *Secura mens juge convivium* vocatur, & Propheta peccatores omnes invitat, ut veniant, & videant, quam suavis est Dominus, & felici experientia

pia cognoſcant, quantopere innocuæ voluptates, quas Deus exercitationi virtutis immiſcet, noxias ſuperent voluptates, quibus impii ſe ingurgitant. Ethnici quoque veritatem hanc teſtati ſunt, & quantum malæ conſcientiæ ſupplicia exaggerarunt, tantum illius requiem, ſuavitatem, lætitiam, tranquillitatem extulerunt, quæ nulli obnoxia crimini ſupremum bonum in ſemet invenire videtur. *Eſſais de Sermons. Tomo ſecundo. Tertia poſt Pentecoſtem Dominica.*

Malæ conſcientiæ teſtimonium evitari non poteſt. Teſtes reo terrorem incutiunt, cum illos evitare, rejicere, & vel auro, vel promiſſionibus corrumpere nequit. Talis eſt conſcientia contra peccatorem perhibens teſtimonium de ſceleribus omnibus, quæ operatus eſt. Illam fugere, recuſare, delinire nullo modo poteſt, & ideo illius teſtimonium eſt formidabile. Nequicquam nocturnis tenebris flagitia veſtra contegere adnitimini; nequicquam locos ab hominum conſuetudine procul ſepoſitos inquiritis, ut in omne criminum genus proruatis; nequicquam veſtra dignitas, atque auctoritas illis os obſtruunt, qui iniquitates veſtras intuentur, & metum illis incutientes prohibetis, ne veſtra flagitia in apricum proferant; quocumque eatis, & quocumque in ſtatu ſitis ſemper vobiſcum adeſt conſcientia veſtra, atque acerrimis exprobrationibus efficit, ut pudore, & confuſione ſuffundamini. *Ponamus*, inquit S. Chryſoſtomus, *nulli notum eſſe flagitium alicujus, præterquam ipſi uni: quomodo feret conſcientiam redarguentem acerbam, & amarulentam accuſatricem ſecum ferens?* Nullus peccatori acerbior eſt, oculus quam ſuus: neque intuitus magis gravis, ſimulque magis inevitabilis, quam propriæ conſcientiæ, S. Bernardus addit. *Ibidem pro feria 4. Majoris hebdomadæ.*

Vobis non erit integrum, o peccatores, conſcientiæ veſtræ teſtimonium rejicere; hic teſtis eſt, qui omnia vidit, & omnibus ſcelerum veſtrorum circumſtantiis adfuit: nullo modo vobis erit facultas teſtem hunc corrumpendi, hac de cauſa, S. Chryſoſtomus inquit, quod teſtis hic immediate a Deo inſtitutus eſt, ideo nullam habet peccantis rationem. Non thronos, neque Principum diademata reveretur; nemini parcit; exprobrat, accuſat, condemnat eodem tempore, quo mundus plaudit, atque commendat. Eſto quidem nihil vobis extrinſecus metuendum ſit, nullus Judex vos perſequatur; teſtes omnes auro, & auctoritate corrupti a vobis ſint; hoc nondum ſatis eſt, ut pacatam vitam ducatis. Heu! intra voſmet geritis, teſtem vos accuſantem, & longe magis quam teſtes omnes ſimul vos confundentem. *Idem.*

Conſcientia futurorum metu peccatorē torquet. Haud difficile eſt cognoſcere, conſcientiam peccatores torqueri non ſolum pro præterito, atque præſenti, verum etiam pro futuro, efficiendo, ut in anteceſſum omnia juſta patiantur ſupplicia, quorum timorem ipſis injicit. Hoc jam teſtatum reliquit Sanctus Job, ubi ait, peccatorem exiſtimare, ſe circumundique gladios ſuo jugulo necem intentantes, & ea, quæ ſibi manent ſupplicia, intueri: *Circumſpectans undique gladium*. Job. 15. Fingite vobis videre ſontem aliquem, cui mortis ſententia recitatur: miſer hic jam ſuo torquetur ſupplicio, quilibet illi carnifex ſuus videtur, & pro una vera morte ſexcentas fert in imaginatione ſua, quæ nequaquam ſunt minus crudeles. O miſeram peccatoris, quem propria conſcientia damnat, imaginem! modo ſe videt in Dei judicio accuſatum, & ab inexorabili judice æternis ſuppliciis addictum: modo ſe præcipite in infernas abyſſus datum ſentit; modo ad infeliciſſimæ æternitatis cogitationem comæ capitis rigent: denique damnatur, antequam damnetur, vel vitam trahit damnatis ipſis nihilo beatiorem. *Idem.*

Peccator, S. Bernardus ait, numquam tranquillus eſt initio flagitiorum ſuorum; cum teneram adhuc, & mollem habent conſcientiam, peccatum nonniſi cum dolore ſuum infert aculeum. Ille timet, reſiſtit, trepidat, & magnis tumultibus agitatur. Gravis ſarcina peccatum eſt; ſarcina, quæ primum quidem non ferenda videtur, quæ ex non ferenda fit oneroſa, ex oneroſa levis, ex levi commoda, & quæ cum commoda, & facilis eſt, tantum abeſt, ut dolorem ferat, uti aſſolet, quod immo in anima funeſtam pacem relinquit. *Ex Dictionario Morali. Sermone primo de Conſcientia.*

Ratio obtinendi tranquillitatem conſcientiæ. Inter varia remedia, quæ nobis relinquit Deus, ad morbum adeo periculoſum qualis eſt peccatrix, & tranquilla conſcientia, curandum; primum, atque potiſſimum eſt vivide, & jugis idea terribilium Dei judiciorum; quod melius explicari nequit, quam præſtantiſſima S. Auguſtini doctrina animadvertentis hoc intereſſe diſcrimen inter eum timorem quo Deum & illum, quo homines veremur; hunc nempe ex animæ infirmitate proficiſci, illum vero ex conſcientia vel jam bona, vel quæ proxime futura bona eſt. Generoſus ille appellatur, qui neminem metuit; ſed furor eſt Deum non timere: inde enim initium ducendum eſt, ut illum metuentes audiamus, audientes amemus, amantes in eum ſtatum adducamur, ubi ultra nobis metuendus non ſit: non per ſuperbam duritiem, ſed per aſſiduam nobis metipſis attentionem, jugemque vigilantiam in mandatis illius adimplendis. *Idem.*

Fallax conſcientiæ tranquillitas, via lata, ac patens, quot perdis Fideles! Aliquid ſibi interdicunt, in aliis vero, quæ ſibi licere volunt, ſunt indulgentiores; ab iis abſtinent vitiis, quibus proclives non ſunt, ac iis ſeſe ingurgitant, qui ſenſus, & ſtudia cordis alliciunt. Attamen Dei lex una eſt, & individua; idem ſpiritus eam dictavit, manus eadem illam tulit, eadem merces, eademque ſupplicia pro aliorum quidem ſolatio, aliorum vero damnatione proponuntur. Falleris ergo, ſi adeo falſis inſiſtens principiis credis Domini via ambulare, & conſcientiæ tibi pacem comparare; non ſecus ac illi, qui adſectata pietate levia quædam ſectantur exercitia, cum interim ſine ullo metu majora præcepta perfringant. *Idem Sermone ſecundo.*

De ſcrupulis conſcientiæ. Cum dæmon aliquem in peccatum pertrahere deſperat, ſeu fallaci voluptatum, quas illi proponit, illecebra, ſeu inani honorum, bonorumque, quæ illi pollicetur fulgore, non ideo ceſſat: tormenta tantum immutat ſuppetias ex ſpecie quadam religioſæ conſcientiæ petens, cujus favore ob oculos noſtros minimas quaſvis imperfectiones exaggerat, eaſque tamquam graviſſima peccata demonſtrat, nobis objiciens in via lapides offenſionis, in quos impingamus, & licita nobis exhibens tamquam nefaria, ac tandem nos in fatalem hanc redigens neceſſitatem, ut vel nihil agamus, vel mala tantum. Cum huc pervenit anima, in ſanctiſſimis etiam operibus trepidat, & quemadmodum quidquid coacte fit, fatigat, quamprimum per ſcrupulum derelinquit, quod per pietatem ſuſceperat. *Idem.*

O funeſtos animæ nimis religioſæ, & conſcientiæ nimis arctæ ſcrupulos, quos Dæmon jacit, & ſunt tamquam tot obices animam in ſalutis via removentes, eamque in viam proditionis quamprimum præcipitem dantes! *Ibi trepidaverunt timore, ubi non erat timor*, Pſal. 13. Trepidat, ubi trepidandi cauſa non adeſt; peccat, ubi non eſt peccati materia; alliditur, atque perit, ubi nulli ſunt ſcopuli. Quam miſer eſt ſtatus illius! quandoquidem ubi ſolatium invenire deberet, laborem nanciſcitur, ſuiſque ſtimulis dedita, ibi ſæpe greſſum figit, ubi ad progrediendum vires eſſent ſumendæ. *Idem.*

Quomodo conſcientiæ vocem ſuffocare adnitatur peccator. In rebus dubiis non ſemper conſcientiam noſtram conſulimus; hic incommodus eſſet Propheta; vox illius, ut olim S. Joannis Baptiſtæ inceſſanter clamaret: *Non licet*. O homo negotiis intentus, te ipſum damnas tuis injuſtitiis; quod facis *non licet*. Vana Mulier, hæ conſuetudines tuæ malæ ſunt; fruſtra te nihil agere mali profiteris: conſcientia tua clamat, *non licet*. Verum huic fatale temperamentum invenitur. Homo illi lucri cupidus nihil prætermittit, ut conſcientiæ ſilentium indicat, atque ut ſine religione ulla ſe ipſum decipiat, alios quærit, a quibus decipiatur, confeſſarios nempe, vel imperitos, vel infirmos

mos, vel quæstus avidos, qui dicunt, non opus esse, ut restitutionibus ad pauperiem redigatur; & satis esse si filiis, aut hæredibus hoc onus relinquat, post mortem suam male parta restituendi. Illa vero mulier sexcentos quærit prætextus, ut pravam vivendi rationem suam probet: se nihil mali facere profitetur; vitæ potius, quam honoris detrimentum esse passuram hominem illum, cujus consuetudine gaudet intra duos, vel ad summum tres menses abiturum. Ita conscientiæ suæ testimonium corrumpere satagit, eique frænum injicere. Sed hoc fieri nequaquam potest: hæc enim Conscientia Dei vox est, & ille majorem huic voci vim tribuet, ut exaudiatur. *Ibidem in Considerationibus.*

Quinam testis, carnifex, judex est mala conscientia? Testis est, quem nemo rejicere, evitare, corrumpere potest. Evitari non potest, quippe interior est, nos quocumque persequitur; in urbes, in agros, noctu, interdiu, in saltus, & nemora in compita, & plateas. Rejici non potest; omnia scit, omnia videt, & ex omnibus oculis, qui in peccatorem defixi sunt, nullus majus illi incommodum afferr, quam suus, suæque conscientiæ testimonium. Denique testis hic corrumpi non potest; alii quidem humano ritu loquuntur; hic vero Dei mandato loquitur; alii miseratione ducti solatium aliquod fontibus afferre possunt: hic semper sincerus, & incorruptus eos inter ipsas suavissimas voluptates perturbat. *Idem.*

Causæ tumultus, & agitationis malæ conscientiæ.

Quinam est malę conscientię tumultus, ubi nos alicui sceleri obnoxios sentimus? Extra nos nihil, nisi calamitates ingendent; intra nos nihil nisi curæ stimulique versantur; supra nos cœlum est, quod tamquam hęreditatem respicimus, a qua prohiberi meremur; infra nos infernus est, quo parum abest ut præcipites demur; circa nos, ac prope latus nostrum mors est noxiæ vitæ stamen obtruncatura. Post hęc qua voluptate frui possumus, quam requiem percipere? Sin autem agitatæ tot objectis conscientiæ stimuli nobis ad salutem non prosunt; certissimum indicium est, nos Pharaone ipso duriores esse, & ferme actum esse de nostra salute. *Idem.*

Videte, S. August. ait, quomodo mors, & reprobatio prope sequatur eos peccatores, quos conscientiæ stimuli non torquent. Cum peccatum aliquem in anima scrupulum, tumultumque relinquit, indicio est, nondum induratam esse conscientiam; sed cum profunda pace gaudemus, quin impendentem nobis mortem, damnationemque timeamus; tunc peccator affectibus suis tamquam curru trahitur, & magno cum impetu ruit in infernum. Etenim undenam ista fatalis tranquillitas oritur? inde sane, quod dœmon eam tamquam propugnaculum, quo sese recepit, tuetur. Cum fortis armatus custodit atrium suum (hæc est Evangelii parabola) in pace sunt ea, quæ possidet: tunc peccator intra Dæmonis cohortem continetur; tunc fortis armatus illum sine oppositione, sine certamine, sine timore, sine conscientiæ stimulis possidet. Cavet hic, ne quid illi negotium facessat, eumque perturbet: *Curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia dicentes: Pax; & non erat Pax:* Jerem. Medetur vulneribus animæ lethali ictu sauciatæ; & cum interim mortalia vulnera exasperantur, magisque computrescunt, pacifica tantum illi verba pronuntiat. *Idem.*

Falsa conscientia plerumque ex affectata ignorantia proficiscitur.

Hic eorum status est, qui in crassa, & voluntaria officiorum suorum ignorantia versantur. Vestrum peccatum est, o viri dignitate præstantes cum ut fallacem vobis met compareris intrepiditatem, quid facere teneamini, nosse non vultis. Vestrum peccatum est, o viri divitiis affluentes, cum injustitiæ vestræ, fructu perfruituri intelligere negligitis eam, quæ vobis instat necessitatem restituendi bona, quæ vestra non sunt, & pauperibus erogandi ea, quæ licet vestra sint, usui vestro supersunt. Vestrum est, o libidinosi, qui ut pacate in flagitiis vestris volutemini, quid per Dei legem liceat, quid non, cognoscere detrectatis. Vestrum avari, qui confictam prætendentes necessitatem vel futuræ egestatis metum, aurum argentumque in arca asservatis, & futilibus rationibus conscientiæ vestræ stimulos suffocare conamini. *Idem.*

Conscientia dux est, quem sequi oportet; pedagogus, cui resistere minime licet; Judex, cujus sententias exequi opus est; Hos omnes illi aufert titulos, qui semel prolatis decisionibus illius, acquiescere detrectat. Si times, ne ipsa perperam judicet; præcipit prudentia, ut maturato illius judicia perpendas, atque scruteris, antequam illius pareas imperiis; at ubi constat, justa esse ejus consilia; rectamque viam ab illa indigitari, consiliis illius hærendum est, eaque explenda omnia, quæ proponit, tamquam legitima, & necessaria; & Deum contemnere est, sese non dedere impulsibus Conscientiæ bonum suadentis. *Ex quodam tractatu de Conscientia.*

De Conscientiæ illusionibus.

Contra eas illusiones, quas sibi effingit Conscientia, maxime necessarium est, animum advertere, & moralis disciplinæ præcepta adhibere. Cum enim illæ sint vitiorum, virtutis personam induentium simulationes, prudentia opus est ad hanc illis personam auferendam, eaque abducenda velamenta, quibus sordes, ac turpitudinem suam studet contegere. Quomodo quilibet in defectibus suis sibi indulgeat, satis liquet; callide imminuuntur, neque omnis eorum patet deformitas. Hic primus, & fortasse uberrimus fons est illusionis. E contra vero quod ad virtutes attinet, illas extollimus, exaggeramus; quilibet se cæteris pręstare putat; & ita in errorem inducitur, &c. *Ibidem.*

Nonnumquam facilius est gravissimas solvere difficultates, quam simplices auferre scrupulos: cum enim hi non aliud sint quam inquietudines, & curæ, quas sibi imaginatio confingit, fallunt rationem; quæ nullam in ipsos vim habet, ut ex anima expellat, ubi semel eadem potiti sint. Profecto scrupuli plerumque in timidis, infirmisque animabus oriuntur. Scrupolosi vulgo iis comparantur, qui noctu iter suscipientes præ terrore, ac tenebris sibi videntur phantasmata, & ad minimum quodlibet objectum expallescunt. Hoc in statu Conscientia turbata, & agitata est, quid consilii capiat incerta: circumundique cogitationum suarum oppositionibus acta, atque oppugnata scrupulis inita consilia evertentibus; vim ultra non habent decernendi, & eligendi. Tutissima ad illos ejiciendos via est causam eorum inquirere, ac sedulo scrutari, undenam falsi hi timores, atque tumultus oriantur. Tristitia, ignorantia, ac superstitio plurimos gignunt scrupulos; neque delicatæ, ac religiosæ conscientiæ sui desunt. Tristitia tamen uberrimus fons est; spiritus mœrore rabescens tristes, horridasque officiorum suorum sibi fingit ideas sibique vivendi genus austerum, & ferox præscribit: tunc imaginatio tetro hoc, & lugubri temperamento incalescens, chimæras effingit, quibus territa furit, & trepidat: Deum sibi tamquam inexorabilem judicem exhibet, quem æterna supplicia lenire non possunt, ac illius acerrimam justitiam tantummodo spectat, quæ non nisi victimarum cruore placatur. Tristes id genus cogitationes in anima tumultum cient: quæ ubique difficultates nanciscitur: in singulos gradus contremiscit, & progredi non audet metuens, ne in præceps ruat. Hæ sunt tristium, ac solitariam vitam agentium infirmitates. *Idem.*

Scrupuli non semper sunt notæ imbecillitatis.

Scrupuli non semper sunt animæ infirmæ nota; animæ religiosæ timores contemnendi non sunt, saltem enim diligentiam excitant, & attentionem instaurant. E contra vero illa vis animæ difficultates quascumque deglutientis, sæpe vel negligentia est, vel obduratio; & hanc prætexens causam quod minuta hæc consectari dedignaris, nonnumquam graves etiam defectus prætermittis. Timor hic, qui omnia diligentius ad examen accersere satagit, fortasse tutior est decisiva illa confidentia, quam nihil terret: præstat nonnumquam perfectionibus ipsis non satis fidere, quam in defectibus esse indulgentiorem. Status illius quem aliqui scrupuli torquent, miserior est, sed fortasse tutior: & status illius qui nullo agitatur scrupulorum tumultu pacatior est, sed fortasse periculosior. Homines suapte na-

natura sibimetipsis indulgent, ac minus periculum scribit, qui severiorem partem amplectitur. Itaque non improbandi sunt illi scrupuli, qui perfectioris pietatis excitant desiderium, & qui nos identidem monent, ut nobismet a peccatis caveamus. *Ibidem*.

Ad periculi alicujus, vel a Divina justitia inflicti supplicii conspectum conscientia jamdudum sopita expergiscitur, & revocat in memoriam peccatum, quod oblivione deleverat. Filii Jacob ea in calamitate, in quam se cecidisse arbitrabantur exclamarunt; *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum.... idcirco venit super nos ista tribulatio.* Numquam fortasse adverterant animum ad scelus suum, et quo illud patraverant, immo fortasse condiderant se a Deo visos nequaquam fuisse; sed conscientia ipsorum diutius decepta oculos aperit, & suum facinus agnoscit. *Idem*.

Conscientia se ipsam decipere nititur. Noxia conscientia, quantum in se est, adlaborat, ut se ipsam fugiat. Quot invenit diverticula, ut se ipsam distrahat, vel obstupescat; vel ut sibi obicem statuat, ne se perperam egisse dijudicet? Cain urbem ædificat ratus futurum ut instrumentorum, opificumque strepitus conscientiæ clamores superet. Saul se coram cythara psalli jubet, & sperat futurum ut musici concentus secretas cordis sui increpationes deliniant. Hæc tamen omnia sunt inutilia: peccatum memoriæ insculptum, inustumque conscientiæ se se prodit semper; & nobis etiam invitis fit conscientiæ judicium. *Idem*.

Pax est innocentiæ privilegium; ideo primus hominum parens in terrestri Paradiso nullo tumultu, metuve afficiebatur. Donec conscientia nullum sibi crimen exprobavit, nihil ille neque a Cœlo, neque ab hominibus timuit. In Cœlo Deus ipsius incolumitati invigilabat; in terra creatæ res eidem obesse non poterant; quoniam vanitati subjectæ non fuerant; & divina justitia nullam inveniebat causam, propterquam exerceret ultionem; Omnia demum extrinsecus erant tranquilla, donec interior hominis conscientia munda erat. Sed statim ac ille se crimine obstrinxit; tumultus, & agitatio animam illius pervaserunt; & homo innocentiæ jacturam passus omnibus illius fructibus caruit. Tenuis aura tunc illum terrere potuit; & metus, ac trepidatio eo magis percrebuit, quo magis divinæ justitiæ magnitudinem, & horrores, qui illius ultionem comitantur, agnovit. *Idem*.

Conscientia scrupulosa. Scrupuli in anima violentum ob causas leves tumultum cient; conscientia, quæ illis agitatur, minimas consectatur res, & magnas sæpe contemnit: quid sibi consilium capiendum sit, hæret aqua, quælibet enim perexigua difficultas illam deterret: laqueos se se ubique videre opinatur; peccatum, quod non admisit, prosequitur lacrymis; virtutes suæ ipsi tremorem injiciunt, & ob innocentiam æque ac ob defectus, atque crimina expavescit; dolor illius difficilius lenitur, quam qui ex legitima causa procedit. Si postulat ratio, ut mœrore afficiatur, dolori fines etiam constituit; sed nihil frænare potest tristitiam, quam scrupuli pariunt; ideoque sæpe modum excedit. Ratio ad eam leniendam est nimis infirma, si illi præberentur aures, nulli scrupuli invenirentur. Pietas dolorem non lænit; e contra enim pietas non satis probata efficit, ut ratio minime audiatur, & ortum ac vitam scrupulis tribuit. *Idem*.

Scrupulis obnoxia conscientia timet omnia, quemadmodum noctu iter agentibus obvium quidlibet injicit trepidationem; aliquando foliorum crepitus, & aliquod minus etiam quandoque illos in fugam convertit; quippe chimæræ, & commentitia phantasmata terrorem illis incutiunt, & efficiunt, ut pallentes, ac semianimes domum suam ingrediuntur, nec non occasionem illis tribuunt, ut deinceps tragicas tabellas, tamquam veras narrationes venditent. Scrupuli autem ferme inde oriuntur, quod conscientia non satis liquido novit quid sibi fugiendum, quidve faciendum sit. Ubi vera non adsint peccata, alia sibi finget, quibus turbabitur, & conficta crimina, æque ac vera illam torquebunt. Facili negotio pravi horum scrupulorum effectus concipi possunt; nam donec quæritur hæsitanter quid faciendum sit, & anima in ancipiti posita, quo se vertat, ignorat, Deo non servitur: donec minuta quædam nos detinent, & brevis aliqua oratio in via moratur; cum, ad quem contendimus finem, minime assequimur. Cum conscientiæ pax, vel voluptas, quam ex pietate percipimus, de possessione sua fit ejecta ab iis doloribus, quibus afficitur, minus pro hac laboramus. Scrupulosa conscientia sæpe torquetur; quid sibi velit, ignorat; & curæ quin ipsius augeant perfectionem, & sanctitatem; inde illam avertunt, infirmant, & sæpe etiam extinguunt. *Idem*.

Pax hæc comparatur navi, qua Jonas vehebatur, & comparatio sane æqua est. Cum Jonas in navis imo, ubi a nemine videbatur, in utramque autem sterteret, tamdem deprehensus fuit a nautis, qui hac illac jugiter discurrebant. Minime putabant illi hominem hunc sævientis tempestatis esse causam; sed tandem inevitabilis naufragii metus eos coegit, ut rebellem Prophetam in mare projicerent; quo ejecto statim procella detonuit. Non semper scimus, vel saltem non cogitamus, a nobis grave aliquod scelus fuisse patratum: in imis conscientiæ recessibus dormit, nullumque motum edit, ex quo sentiatur. Affectus ubi expletus fuerit, tacet, cumque sceleris actus transierit, illius etiam excidit memoria. At cave ne credas; procella non cessabit, nisi prius per pœnitentiam crimen hoc projiciatur. *Idem*.

De conscientiæ stimulis. Præsentes voluptates non ita peccatoris animam occupant, ut quandoque saltem oculos non convertat ad elapsos annos iniquitatis. Dies tenebrarum, qui prætrierunt; non omnino ex mente illius exciderunt, sed subinde in memoriam redit importuna eorum imago, qua discruciatur. Horribilis hæc scelerum congeries; quæ per intervalla ad ostium conscientiæ pulsant, majorem adhuc terrorem incutiunt jam jam morituro; ea quippe flagitia, quæ olim deinceps patrabat, universa ictu oculi videt; tot gratiæ contemptæ, tot promissiones violatæ, tot momenta, & occasiones salutis suæ procurandæ flocci factæ: tot scelera, de quibus olim gloriabatur, & quorum nunc pudet, totidem monstra sunt, in quæ peccator oculos non audet conjicere sine gravissimo labore, acerrimisque doloribus. Hæc ea, sunt, quæ se se peccatoris morituri cogitationibus offerunt. *Idem*.

Semper intra nosmetipsos importunum judicem gerimus, ex erroribus nostris nos revocantem, atque severis objurgationibus suis lætissimas etiam voluptates turbantem. Hæc est sors peccatoris: ubique metus, doloris, curarumque, quibus torquetur, causam nanciscitur: Miser, quod suos nequeat affectus superare; miserior, quod importunos conscientiæ stimulos retundere nequeat. Quid igitur peccatori faciendum, ut doloribus suis solatium inveniat? de objecto in objectum discurrit, & ubique solamen quærit &c. *Idem*.

Conscientia inordinatis cupiditatibus, improbisque stimulis obluctatur. Intellectus sæpe se decipi sinit fictis luminibus, & affectus facile in eam partem concedunt, quæ sibi a mundo exhibetur: sed conscientia, ut plurimum magis religiosa, ac pura tentatoris consiliis obsistit; prohibet, ne scelus admittatur, cumque admissum fuerit, excitat pœnitentiam. Hæc quidem legislator non est: conscientia enim novas leges non irrogat, sed eas repræsentat: hæc ob oculos ponit leges a Deo latas, cumque infringuntur, testis est sexcentis par; videt enim secretissimos cordis nostri motus, eique nihil antiquius est, quam nostra salus, ita ut nosmet prodere nullo modo possit. Secundum illius testimonium judicabimur, vel potius ipsa conscientia tribunal ascendet nos absolutura, vel damnatura, ac tandem ipsa pœnas, ac præmia distribuit; quia carnifex est in hac, & in æterna vita eos torquens, qui suas leges infringit, vel remuneratrix solatium, lætitiam, & gloriam illis impertiens, qui ejusdem motus, atque inspirationes fuerint secuti. *Idem*.

Omnes sæpe conatus exerimus, ut prævertamus, vel propulsemus patrati sceleris cogitationem, cum se se nobis offert; sed frustra conamur; peccatum enim suos habet stimulos qui tanto impetu conscientiam laniant, ut quamcumque vim faciat, facere non potest

quo-

quominus hoc objecto repleatur. Vellet anima illud sibi metipsi abscondere; judicare nollet, se egisse perperam, quia hoc judicium suas turbat voluptates, & amorem proprium offendit. Quot diverticula quærit? at frustra: peccatum semper se se repræsentat, ac inter suavissimas voluptates sæpissime damnatio sentitur, quam contra patratum facinus conscientia pronunciat. Ita judicium hoc nobis invitis expletur. *Idem.*

Quomodo conscientia sit speculum. Conscientia speculum est, quemadmodum speculum repræsentat objecta, ita conscientia nobis nostra videnda objicit crimina. Non desunt specula, quibus pulvis, sordesque adhæserunt, quæ obstant, ne objecta in naturali statu nobis appareant. Passiones, & vitiorum habitus causa sunt, ut confuse animæ status, & patratorum scelerum magnitudo sentiatur; verum quemadmodum specula detergi possunt, vel igni mundiri, ut naturalem objectorum speciem referant; conscientiæ nostræ aliquando Dei præsentia detersæ, nostras virtutes, vel vitia exhibebunt, quin aliquid de gloria, vel horrore illorum imminuat; & hoc nobis prævertendum est peccatum nostrum agnoscendo, ut illud in hac vita deleamus. *Idem.*

Conscientia considerari potest vel tamquam testis, vel tamquam judex; sub utroque enim intuitu non semper id facit, quod debet. Neque enim omnia errata recenset, uti tenetur, sed aliqua illi excidunt, vel illam fallunt; quamobrem Sanctus Rex David orabat Deum, ut illa etiam sibi peccata dimitteret, quæ minime noverat. Parum advertit ad patrata flagitia; sæpe illa tuetur, eorumque causam agit. Quin illa condemnet, ea negat, æneamque frontem induit, ut inter scelera suam probet integritatem. Hinc quamplures conscientia carere vulgo dicimus; hæc enim in ipsis nullum ex iis actibus parit, qui eam manifestant, videlicet, verecundiam, & damnationem, quam peccata merentur. *Idem.*

De conscientia nostra sæpe ex aliena judicium ferimus. Sæpe de conscientia nostra judicamus ex aliena, & nullum hoc esse potest magis fallax judicium. Æquone animo pateremur in mundo, ut judex aliquis de nostro capite, bonisque judicaret ex alterius causa, quæ cum nostra aliquam habeat similitudinem? Hoc autem judicium nonne fallax esset? Attamen de æterna salute pro nobis metipsis decidimus ex alicujus hominis vivendi ratione, quam ne satis quidem fortasse novimus. Deinde secundum extrinsecam hujus hominis speciem judicamus; numquid nobis compertum est, utrum clam gerat in corde telum alte defixum, quo misere confossus est? utrum ille noverit internos animi tumultus, terroresque quibus cruciatur, dissimulare, ad eum evitandum pudorem, qui peccata subsequitur? *Idem.*

Dei justitia a decepta conscientia ad conscientiam rectius informatam provocat; tunc illius judicium antiquat, efficitque ut debita peccati pœna luatur. O miser tamdiu decepte, quam tristis te manet sors, cum jam jam moriturus tecum solus eris! denudatam conscientiam tuam videbis, cujus si modo redargutiones vix pateris, quomodonam tunc feres damnationes illius, qui penitiores cordis tui latebras, videt? Te ipsum quidem fallere poteris, non ita Deum, cui cum David dicere debebis: *Judica me Deus*. Psal. 42. Immo neque te ipsum perfecte decipere nescies; tua enim conscientia divino illustrata lumine te condemnabit, atque tunc illius increpationes, & dolor pares erunt illusionum tuarum suavitati, atque diuturnitati. *Idem.*

Peccatores conscientiam suam suffocare conantur. Suffocatur conscientia, clamoribus ejus aures obstruimus, eosque, quantum in nobis est, removemus. Fur amovet lumen, quo scelus suum proditur: & latro, si posset, judicem suum obtruncaret. Ratio naturalis, atque conscientia sufficiunt, ut earum luce peccatum dignoscamus: rationem hanc procul avertimus; conscientiam delemus per ea omnia, quæ eamdem distinere possunt, ac nihil prætermittimus, ne illius clamor nostris auribus accidat. Quæruntur ludi, spectacula, convivia, cum Prophetæ jubent, nos cinere aspergi, & indui cilicio: nobismetipsis clanculum dicimus; manducemus, & bibamus, cras enim moriemur. Mortis intuitus ad peccatorum nostrorum pœnitentiam nos deberet impellere; sed cum eam nobis objicit conscientia, ut timorem incutiat, illam procul avertimus iterando gaudia, & hoc pacto illius consilia evitamus. Sensim peccandi habitum contrahimus contra ipsum naturale lumen, propriamque conscientiam, & si quando involuntariæ quædam dubitationes, & secretæ objurgationes nostram voluptatem, affectumque perturbant; quin aures præbeamus, & eas ambiguitates extricare adnitamur, illas contemnimus, inanes scrupulos, ac imbecillitatem vocamus, eosque supprimimus, suffocamus: & scelus minorem in nobis horrorem ciet, ubi frequentius patratur. Mirandum igitur non est, si peccatores quidam conscientiam suam minime sentiunt: frustra enim loqueretur, ejusque increpationes in irritum cederent, quoniam contemni consueverunt. *Idem.*

Sæpe sua cuique conscientia interroganda est, ut nos illuminet, instruat, tegat. Alios facile decipere possumus, cum illos in re dubia consulimus. Additur, imminuitur, tegitur, immutatur quæstionis status secundum ea studia, quibus agimur; ipsi etiam se se fallere possunt; at cuncta permitte conscientiæ tuæ, ipsa partem objecti cognoscit; audi ejus responsa; tuta quippe præbebit consilia, & eam quæ tibi erit capescenda, aperiet viam. Operæ pretium est ab ea sæpius animæ nostræ statum sciscitari; mirum enim profecto est, ut in ambiguitate nobismet placeamus, omnique vitæ nostræ spatio ignorare velimus, utrum in ea via simus, quæ ad Cœlos, an quæ deducit ad inferos, utrum sub vitiorum, an virtutum jugo versemur. Una conscientia hanc nobis auferre incertitudinem potest, morali certitudine nos cum Deo in gratiam rediisse confirmans. *Idem.*

Quandoquidem conscientia Dei locum obtinet, legibus illius obtemperare, & motus, quos nobis inspirat, sequi debemus: Quandoquidem testis est, omnes actiones nostras inspiciens, pudore suffundi debemus, si quid agimus, quod nos dedecore afficiat; immo secretæ etiam cogitationes, quæ in ipsis cordis nostri latebris fiunt, ubi divinæ legi adversantur, ruborem nobis injicere debent: Demum quandoquidem judex est de sorte nostra dijudicans, omnia conari fas est, ut illum nobis deliniamus. Hæc rebus in omnibus, in dubiis vero potissimum est consulenda: si enim ante quam agemus, illam consuleremus, pleraque crimina, quæ committimus cæco affectuum impetu rapti, nequaquam committeremus. Per tempus liceret nobis primos sedare tumultus, quibus ultra præscriptos fines impellimur; & conscientia nobis indesinenter indigitante, quid deceat, quid non, fieri non posset, ut crebro eam violaremus. *Idem.* Conscientiæ lumina sequi debemus.

Verum est simplicium conscientiam plerumque meliorem esse, quam eorum, qui majoribus luminibus illustrati sunt; primi enim eas ignorant artes, quibus color vitiis linitur, ideoque numquam ab iis recedunt, quæ lumen evangelii ipsis præscribit, & sanius de officiis, statuque, suo judicium ferunt. Felix simplicitas, quæ nos feliciter in cœlum adducit, & non objicit animam nostram turbis, & sollicitudinibus, quas major scientia producit. Non ideo tamen generalis inferenda est argumentatio ex eo quod nonnulli suo lumine abutuntur; non enim sequitur, exiguum lumen, vel carceris obscuritatem solaribus radiis esse præferendam, eo quod scelesti quidam lumen suum in pravum usum convertunt. *Idem.*

Conscientiam, ubi decepta fuit, nonnumquam sopor invadit. Somnus in natura, virium, quas labor dissipavit, reparator est: curæ, sollicitudines, affectus, ægritudines in sinu ejus quiescunt: verum maximo cum conscientiæ ipsius detrimento. Conscientia per negligentiam in aliquot peccata labitur: inde somno capitur mox in securitatem transit, ac demum in certissimum interitum ruit, nisi Deus omnem gratiæ suæ vim ad illam liberandam impendat. Similis est in navi dormientibus, qui periculum, in quo versantur non vident: neque ventorum sævientium strepitu, neque fluctuum impetu, neque navis agitatæ motu excitantur. Heu miseros! eo fortasse temporis momento, quo De conscientiæ sopore.

quo jucundis fruuntur somniis, ac portum se attingere arbitrantur, vel illidunt in scopulos vel in abyssum descendunt. O vivam sopitæ conscientiæ imaginem! fallacibus recreatur speciebus, eamque nec Dei minæ, nec propriæ movent calamitates. *Idem.*

Voluptates pocula sunt soporifera conscientiam æque ac sensus impedientia. Illa oculos claudit, non videt amplius flagitia, & velut Issachar requiem bonam esse arbitratur. Minus conquerendum esset, si esset æterna; sed illam Deus suis suppliciis perturbat, mors illam interrumpit; & quemadmodum vox Archangeli de sepulchris eos omnes educet, qui illic quiescent, hæc eadem vox conscientiam de tumulo, & cubili evocabit. Ipsa quoque in judicium prodibit contra eos, qui eidem soporem immiserant, & efficiet, ut brevia illa fictæ tranquillitatis momenta, quibus gavisi sunt, æternis rependant cruciatibus. Denique peccatores capiti suo substernunt cervical conflatum ex eorum locorum congerie quos ex Bibliis conquisiverunt, qui gratiam, & misericordiam peccatoribus pollicentur; quin illud attendant, eos omnes scelerum horrorem supponere, & sinceram exposcere pœnitentiam, ubi fuerint patrata. *Idem.*

De conscientiæ obduratione.

Conscientia post soporem induratur; quod maximum est felicitatis fastigium, ad quod impii contendunt. Contenti sunt, dummodo non audiant ultra secretum hunc testem, a quo accusantur, & formidabilem hunc judicem, a quo condemnantur; & locum habeant sperandi fore, ut eum numquam audient. Nihil prætermittunt, ut illi silentium indicant, & illius tumultus inhibeant; sed hoc plerumque non assequuntur, nisi longa peccatorum serie, quæ simul coacervata conscientiam obruunt, ac prohibent, ne se se attollat. De scelere in scelus ruunt, iisque consuescunt; quod primum terrebat, ubi sæpe fuerit admissum, negotium ultra non facessit. Non defuere animæ castæ, quæ ob unicum oculorum conjectum, vel ob voculam minus honeste prolatam, rubore suffundebantur, quæ mox libidini mancipatæ hanc sibi gloriæ verterunt, vel potius in hac vitæ suę delicias collocarunt. *Idem.*

Hanc conscientiæ speciem cauteriatam S. Paulus appellat: quemadmodum enim carnes, aut nervi partis alicujus in humano corpore sensum amittunt, ubi adusti fuere: similiter conscientia, quæ ad minima peccata erubescit, cum gravia crebro committuntur, obduratur & nullum ferme dolorem sentit. Peccatum ignis est, cujus volucres flammæ molestum aliquod vestigium sæpe relinquunt; nigredine inficiunt; dolorem gignunt, sed ubi pruna aliquandiu eidem adhæserit loco, omnem prorsus sensum avellit. Si vehementis alicujus tentationis vi in scelus aliquod labimur, conscientia labem aliquam contrahit, & hoc illius stimuli indigitant; verum si sæpe eadem iteratur culpa, interit conscientia, & sensus ita perfecte extinguitur, ut ultra non agat. *Idem.*

De falsa conscientiæ tranquillitate

Donec indurata est conscientia nullo tumultu agitatur: omnes enim fatentur, quamdam malam esse conscientiam, quæ nihilominus tranquilla est: at quænam tranquillitas? melius dixerim, quæ tempestas? Quiescendum non est, cum sinu gestamus hostem dormientem quovis momento somnus cessare potest; atque tunc majori, quam antea vi debacchabitur. Cum in conscientia peccatum latet, pax neque tuta esse potest, neque diuturna. Navis Jonæ aliquot horas fortasse felici cursu æquor araverat; non diu perstitit malacia, atque subito sæviens procella, non desæviit nisi postquam Propheta rebellis in mare projectus fuit. Cum peccato aliquandiu in vita felices esse possumus; at non absunt procella, & naufragium; quod effugere minime licet, nisi pondus, & peccatum, quod nobis inest, projiciamus. *Idem.*

Conscientia, cui non est explorata Domini voluntas, vix officium suum novit: non satis distinguit inter fas, & nefas; timet se omisisse, quod ad salutem erat necessarium; angitur propter ea, quæ neque opinanti quidem exciderunt; sollicitatur pro negligentia earum rerum, quæ sibi perficiendæ erant, ubique reperit culpam; Dæmonis suggestiones vera peccata esse putat; atque hinc illi emanant mœrores, & dolores, quia non satis exprimi possunt.

Sæpe Deus in hac vita peccatorum punit tortore conscientia.

Ad extremum usque corruptio procederet, si in inferno tantum Deus peccata punire expectaret, & in vita nihil funestum occurreret. Divina Sapientia atque justitia postulant, ut impiorum conscientia per intervalla expergiscatur, ut illos de extremi judicii, æternorumque ignium veritate persuadeat. Facile de his suppliciis, quæ futurum nostris aufert oculis, dubitatum fuisset, at præsens tranquillitas pignus æternæ pacis fuisset. Sed interius hoc judicium, quod conscientia facit, & hæ præcoces pœnæ, quas post se trahit peccatum; inferni scintillæ in hac etiam vita super improbos volitantes, eosque comburere incipientes, illum etiam invitum de pœnis æternis, de quibus antea dubitabat, certum efficiunt. Cæterum conscientia imagine futuri judicii; & alicujus pœnæ sensu excitata majori vi expergiscitur, facilius vincula infringit, quibus vitio adhærebat, & inevitabili coacta necessitate libėtius pœnitentiam amplectitur. *Idem.*

Conscientia judex incorruptus.

Quærit S. Chrysostomus, cur Deus adeo vigilantem judicem nobis posuerit, conscientiam videlicet. Judices alii corrumpuntur auro, assentationibus flectuntur, deterrentur minis, sed conscientia pro tribunali sedens nemini parcit. Illi pecuniam sponde, minas, blanditiasve adhibe, semper æquam sententiam feret, & reus se judice numquam absolvetur, quamvis a nullo accusetur. Numquam peccati obliviscitur, licet jampridem patratum fuerit; dum adhuc sceleris actus permanet, conticescit, tunc enim voluptate inebriatur; at statim asperis, vehementibusque increpationibus instat: hac in se a puerpera dissimilis; hæc enim partus doloribus dilaniatur, at postmodum gaudet, sed peccator, qui crimen parit, eo momento aliqua afficitur voluptate, at deinde summo dolore conficitur, donec conscientia, atque Deus fuerint placati. *Idem.*

Peccator conscientiam obstupefacere adnititur, eique silentium indicere, cum nimis acriter loquitur. Modo illam dimittit in aliud tempus, ut olim festus Sanctum Paulum, *audiemus te de hoc iterum*: modo se voluptatibus immergit, quæ illam molliunt, & vocem ejus infirmiorem efficiunt; modo maxima negotiorum turba distinetur, quæ animam adeo perfecte replet, ut conscientia nesciat, quo pervadat, & qua sibi viam inveniat: non secus ac in iis sacrificiis, quæ Idolo Moloc offerebantur, tubarum clangore, tympanorumque tinnitu magnus edebatur strepitus, ne parentum auribus acciderent gemitus & ejulatus filiorum, qui cremabantur, ne excitata natura hujusmodi sacrificia perhorresceret. Impius, qui animam suam immolat dæmoni, occupat omnium suarum strepitu cor suum obstupefacere conatur, ac prohibere, ne sibi conscientia verum ipsius statum repræsentet, & ex illius intuitu, repleatur horrore. Sibi otium aufert: atque omnes sui corporis partes variis occupationibus distinet, ut omnem suimetipsius cognoscendi occasionem effugiat. *Idem.*

De voce, & silentio conscientiæ.

Stimuli sunt effectus peccati: sed in hac vita nequaquam individui sunt comites ejusdem. Cum relinquat aliquando quietis intervalla Deus conscientiis pavidis, nimis enim auctus dolor ad desperationem inducit, eo quam in reliquo vitæ spatio nonnullis eos stimulos suspendit Dominus, non ideo negandi sunt, nimis multi illos experti sunt, ac nulli fas est, eos in dubium accersere. Non dicimus conscientiam semper loqui, satis est, si sæpe loquatur. Cum vehementes sunt affectus, conticescit, quippe clamores ipsius tunc essent inutiles; quemadmodum sermo seditiosam plebem sæpe magis exasperat, sed cum sedatur, vel infirmatur affectus, tunc illa recipit imperium suum, & si cui diuturniorem requiem relinquit, ad illius mortem certissime redit, atque tunc temporis tumultus animam morbi vehementia infirmatam invenientes, eam opprimunt, eosque desperationis motus cient, quos humana solatia frænare non possunt. Demum si post vitam tantum loqui iterum incipit, tanto pejus hoc accidit peccatori: quia nulla superest amplius medicina. *Idem.*

Pecca-

Peccatoribus nihil magis formidandum est, quam mors, & infernus: hic enim scelerum suorum pœnæ ipsis luendæ sunt. Attamen aliqui nonnumquam visi sunt vitæ mortem ac infernum anteferre doloribus, quibus propter conscientiæ suæ stimulos conficiebantur. Extremum profecto malum hoc esse, credendum est, quia rationem ita perturbar, vel finit eam credere, quod nihil imposterum æque terribile futurum sit, ac illud quod præsenti tempore patitur. Violenta quidem in Juda erat avaritia; illum enim coegit, ut Magistrum suum proderet; at Conscientiæ turba fuit violentior, ipsum enim impulit, ut acceptam pecuniam restitueret: tanta autem ea turba fuit, ut non aliam haberet spem, nisi in inferno, neque solatium aliquod, nisi cum dæmone. Quod solatium! *Spes* desinit cum vita; mortem sibi festinans æternum perit; verum nihil eum deterret; jam jam adeo turbatus est, ut integrum illi non sit sua inire consilia; vel si illa init, ea statim rejicit; quia non illico suæ calamitati medentur; credit, nihil terribilius in ipso inferno inveniri eo tumultu, quo miserrime urgetur. *Idem.*

Conscientia ex affectibus cognoscitur. Conscientia ex affectibus cognoscitur; licet difficillimum sit, æquam illius ideam sibi adstruere. Tempori similis est, quod quid esset, se satis nosse dicebat S. Augustinus, si a nemine quæreretur; at nescire quid esset, ajebat, si quis ab ipso illius definitionem expeteret. Theologi quidam credidere, habitum esse, qui paulatim in nobis metipsis efficitur; sed habitus amitti possunt, conscientia vero prorsus numquam amittitur. Ejicitur, sed ejicientem sequitur; renascitur, cum mortua creditur; & cum etiam de illa ne cogitamus quidem, tunc nos torquet, & angit. *Idem.*

Nullum tormentum gravius est conscientiæ, quæ nondum omnem timorem abjecit, stimulis, & angoribus, qui secreto nos torquent. Nullam sinunt requiem; illos proferre metuimus; quocumque eorum sensum gerimus. Externa remedia illos exasperant; & ad Deum converti debemus, ut illi molliantur. Frustra peccator, quem sua conscientia persequitur, pœnæ suæ aures nequaquam præbere conatur: consuetudines, familiaritates, spectacula, voluptates, negotia poterunt fortasse ad breve tempus aculeos removere, sed ut deinde altiora, gravioraque cordi vulnera inferant. Cogitur indesinenter videre scelus, quo laniatur, & satis est illud intueri, ut secum immicissimum carnificem gerat. Dei misericordia unicum perfugium est, ubi tranquillitatem valeat invenire; at donec vera pœnitentia non afficiatur, mœrore, atque animi perturbatione conficietur. Cum amici aliquot horis illius tetram imaginationem recreaverint, cum communes mundi motus aliquandiu mentem ejus distraxerint ab ea cogitatione, qua premitur, ad se redire cogetur, ac per otium doloris sui amaritudinem degustare. *Liber, cui titulus, Remarques sur divers sujets de Religion, & de Morale.*

Bonæ conscientiæ solatium. Virtus ad quælibet expedienda consilia tutissima via est, immotumque fulcrum contra fortunæ motus incertos æque, ac vehementes. Nemo calamitosus propter naturalem rerum humanarum inconstantiam dubitare potest, utrum virtutem amplectens meliorem susceperit causam, & in salutis via reperiatur. Invenit in se ipso solidarum earum voluptatum principium quas in cor bona effundit Conscientia, & quæ rectitudinem, ac probitatem comitantur. Cum possidetur, quod majori, in pretio est habendum, cæterorum jacturam passi facile solatium nancissimur; saltem enim certi sumus, ea, quæ tenemus, iis, quæ amisimus, toto cœlo præstare. *Idem.*

Vos o peccatores accersit Deus, ut tristes, sævosque motus, quibus discruciamini, leniat. Abscondite, per me licet, supplicia vestra, ea non proferte, sed simulato oris habitu illa contegite. Esto, nihil intentatum relinquatis, ut amaras scelerum vestrorum cogitationes amoveatis, atque terribiles conscientiæ tumultus vos non afficiant, sed aculeos, qui vos confodiunt, sentitis: transeunt voluptates vestræ; solitudo vos obruit, valetudo infirmatur, vita fugit, flagitia vos fatigant, scelera augentur. Cuinam placere potest affectata persona, quam geritis? aliquid ne præter secretam infelicitatis vestræ cognitionem requiritur, ut ad amabilem Deum confugiatis, qui tandiu elata voce vos evocat, ut felices efficiat. *Idem Tomo 2.*

Dei lex sancta in se ab humanis affectibus corrupta fallacem efficit conscientiam. Verum est; Dei Lex absolute considerata in se ipsa, & in Deo, qui est ejusdem principium, simplex, & uniformis est; Lex est invariabilis, & immutabilis; Lex Sancta, & irreprehensibilis, uti loquitur Regius Propheta. Sed Dei lex ab homine extensa, ab homine explicata, secundum hominis spiritum conformata, denique ad hominis conscientiam redacta, tot varias sumit formas, quot sumit hominum capita; mutationi obnoxia invenitur æque ac homo illam observans, vel qui eam se observare profitetur, per naturalem inconstantiam mutabilis est: dicamne? fit etiam non solum imperfectioni, verum etiam corruptioni obnoxia, uti nos sumus, cum illa abutimur, per illam agere, & eumdem sequi existimantes. Hæc Dei Lex est, non diffiteor; sed hic eam hoc modo, ille alio interpretatur, & sensim nullum in nobis habet simplicitatis, atque uniformitatis caracterem. Dei Lex est, sed pro variis statibus, in quibus versamur, eam hodie coarctamus, cras vero laxamus; hodie pressius ad litteram intelligendam ducimus, cras inflectendam paulisper esse censemus; ideoque in nobis nullam habet stabilitatem. Lex Dei est: sed inanibus ratiocinationibus eam nostris opinionibus nostrisque studiis accommodamus; & hac ratione facimus ut a sua sanctitate degeneret. *P. Bourdalove in veris sermonibus. serm. 1. Adv. serm. 4.*

Psalmista verbo faciens de perniciosis erroribus, ac detestabilibus opinionibus, quæ apud mortales percrebrescunt, & quibus peccatorum, impiorumque conscientiæ imbuuntur, ait peccatorem, & impium hos errores corde concipere, eosque in corde suo figere; & cor ipsorum fontem esse unde emanant, & in corde suo dicere consuevisse, quidquid aptum est ad se in peccato, & impietate sua confirmandum: *Dixit in corde suo. Psalm. 49.* Si rationem suam audivisset, hæc prorsus oppositum suasisset: si fidem consuluisset; hæc cum ratione consentiens respondisset illi; deciperis: lex est qua id prohibetur, quod tu sine metu conaris; tribunal supremum est; ubi secundum legem hanc judicaberis; Deus est; & inter attributa Dei Providentia essentiæ ejusdem præ ceteris maxime intima est, & hujus Providentiæ pars est districta illa justitia, qua tuum scelus puniet. Hoc Religio simul, & ratio illi, quamvis impio persuasissent; sed quod cordi suo tantum credere voluit, cor ad ipsum fallendum dispositum dixit illi in hoc, vel in illo casu rationem non adeo arctam illi obligationem injicere: fidem ipsius nimis immitem esse, si hucusque Dei ultionem proveheret; & his omnibus suam imbuit conscientiam. *Idem.*

Conscientia corrupta sexcentos invenit prætextus, ut in peccato perseveret. Ex omnibus affectibus notissimum, & vulgatissimum desumamus. Criminosam Mundi affectionem fovemus, eamque cum conscientia conciliare cupimus: quid agimus? relinquendæ consuetudines sunt, abrumpendæ licentiæ, occasiones fugiendæ, quæ turpem, inordinatumque hunc affectum tuentur? statim ac corde hic fuerit Dominatus, quot fictæ, sed speciosæ rationes suggerit, ut hac in re latius Conscientiæ fines protendat; ut præcepti jugum excutiat, ut vim ejus imminuat; ut jus, licet apertissimum in dubium vocet, ut in facto, licet manifesto, nequaquam conveniat, ut probet occasionem neque proximam esse, neque voluntariam, licet utrumque sit; ut inanibus prætextibus vim tribuat, ac ostendat se nullo modo ex illo, in quo malo est, emergere posse, ut colorem inducat pertinacissimis cunctationibus quibus ex flagitiis suis nescit divelli. Jam vero cum hæc sit hominis indoles, ubi hinc suo urgetur affectus inde vero, quid deceat, intelligit, vel potius, ubi cor ipsius jam, quid sibi faciendum, constituit: nonne miraculum habendum esset, si in hoc statu conscientiam puram servaret, puram inquam atque erroribus vacuam? *Idem.*

Peccare, præterit; sed peccasse, numquam præterire

Vis stimulorum cõscientiæ.

terire potest. Cain sæva actus invidia fratrem occidit; plures deinde effluxerunt anni; sed cædes peracta malum est, quod illum in omnem torquebit æternitatem, hic vermis est, qui indesinenter cor ejus depascetur, ac nullam requiem illi relinquet. Cain procul secedit a loco, ubi facinus suum patraverat; per saltus ac nemora vagatur; sed semper cum suo scelere permanet. Illum fratris cruor quocumque subsequitur; & in quibuscumque objectis, quæ occulis ipsius se se offerunt, cædem suam intuetur. Hac de causa ajebat David peccatum suum sibi ob oculos incessanter versari: *Peccatum meum contra me est semper*. Psalm. 50. Numquam cessabit quominus menti meæ se se objiciat: præteriit dies, qua illud patravi; voluptas non viget amplius, illecebra evanuit; objectum, tentatio, omnia pertransiere; peccatum tantummodo superest: peccatum, quod indesinenter insurgit in me tamquam hostis, & persecutor; peccatum, quod quocumque me vertam, nullam mihi requiem concedit: omnia mihi blandiuntur, amici, complicesque mei mihi assentantur, sed peccatum meum semper coram me est, & contra me. *P. De la Rue in Sermone Temporis*.

Animæ, quæ a recta virtutis via aberrare incipit, idem accidit, quod ægrotanti, cui ubi febris effervescere incipit, turbatur, angitur, affligitur, sed prout vapores cerebrum occupant, quo magis vires illius infirmantur, eo magis querelæ ipsius imminuuntur; donec prorsus incaluerit, quia tunc natura vi morbi victa, in speciem tranquillitate quadam perfrui videtur; ita ut ubi lethali obruitur letargo ita pacatus videatur, ac si profundo, suavique somno reficeretur. Ita peccator in primis affectus inordinati furoribus, turbatur, angitur; Conscientiæ stimuli eum torquere non cessant; gratia simul, & ratio nihil intentatum relinquunt perniciosissimi salutis inimici progressum prohibituræ; & fieri nequit, quominus cor, quod intestini hujus belli veluti theatrum est, agitetur; sed quo magis affectus dominari incipit, certamen defervescit, & in hoc statu peccator quiescere videtur. Deus, cujus infinita est misericordia, & qui non vult mortem peccatoris, adhuc bonos sensus immittit, qui si in rectum usum converterentur, ad cumulatissimam conversionem peccatorem impellere possent; sed expediret illis quodammodo hujusmodi carere gratiis, quam easdem recipere; efficiunt enim nocentiorem, qui illis abutitur, eique indignationis, & iræ thesaurum accumulant. *Essais de Sermons pro Dominica Quasimodo*.

Fallacis conscientiæ status deplorabilis.

Deflemus nonnumquam infelicem peccatoris statum, qui insanis se se mancipavit affectibus, & quæ sæva malorum habituum tyrannis peccati servum constituit. Illius ob miseriam ingemiscimus; de illius salute metuimus; at non ne longe calamitosior est illius animæ status, quam error seduxit? Peccator ille saltem se errare novit: ante oculos ipsius sceleris sui versatur imago, & majori cum cognitione delinquit; quamobrem minus incorrigibilis est. Cæterum vitii deformitas, virtutis decor, conscientiæ stimuli, judiciorum Dei timor, sunt veluti totidem voces eumdem ad officium revocantes. At hoc ipsum dicendum nequaquam est de eo peccatore, qui errat, & errorem suum non agnoscit. Nulla huic superest spes; quemadmodum sine cognitione peccat: ita sine scrupulo, & sine conscientiæ stimulis peccat. Vermis, qui cor ejus corrodit, in corde illius videtur quiescere: & conscientia, quæ adeo salutaris est, cum exprobrat malum, seu in illo decepta sit, sive illum decipiat, eum in profunda tranquillitate relinquit. *Ex Oratione Accademiæ Gallicæ oblata anno 1695*.

Dummodo externæ Religionis species aliquæ serventur, & nescio quis oris habitus ad virtutem compositus, præseferatur, statim quilibet suum sibi conscientiæ systema effingit, quo protectus in salutis negotio tranquillus est. At ignoramusne, hæreticos quoque suum sibi systema proponere, & ritus quosdam præ nobis majori cum diligentia servare? Credimus tamen ipsos eum omnibus ritibus suis, & illa honestatis laude, quam jactant, in certum exitium præcipites ruere: neque injuria id credimus: at cuinam revelationi, cuinam Evangelio hæc nostra nititur certitudo, quam de salute nostra habere conamur? Sumus, inquies, in Religione vera: ipsi vero non item. Profecto nisi in iis, quæ ad salutem pertinent, falli gaudemus, utrum præstat, nihilne, vel fere nihil credere de iis, quæ facienda sunt, an nihil eorum facere, quæ creduntur. *Pater Croiset, in Recessu pro una singulorum mensium Die*.

Quoddam aliquando conscientiæ systema nobis effingimus, quod maxime periculosum est.

Fallax conscientiæ Systema nobismet affingentes tranquille in maximis flagitiis versamur: & hic status eo magis metuendus est, quia stimuli pro tentationibus, salutaria consilia pro erroribus habentur, quibus semper nobismet ipsis diligentissime cavemus. Malum periculosum est, & æger horret remedia, neque se illis indigere putat. Quænam salutis spes adest, ubi cor æque, & mens ægrotant? in iis, quæ ad conscientiam pertinent, nihil magis perniciosum est, quam illusiones; & illis frequentius nihil. *P. Croiset Tom. 2. Considerationum*.

Hæc synderesis, & hi conscientiæ stimuli, quibus peccator urgetur, plane probant, in ipso esse, at eodem invito, semper futuram partem illius, quæ mori non poterit, & quæ numquam illi vel inter jucundissimas voluptates requiem permittet: secretos aculeos, quibus in vita sua torquetur, totidem fore veritatis hujus argumenta; impotentiam sedandi hosce stimulos præjudicium esse immortalitatis principii cujusdam reclamantis; secretam repugnantiam, vel inevitabilem curam, qua efficitur, ubi malum operatur, perspicuam esse principii ejusdem probationem: & interiorem hanc voluptatem, quæ virtutis exercitationem subsequitur, esse, ut Tertullianus ait, testimonium animæ naturaliter Christianæ, quæ Deum scelerum vindicem, & virtutis remuneratorem agnoscit. *Auctor Anonymus*.

CONSUETUDO, MOS,

Tyrannicum Consuetudinis Imperium, servitus eorum, qui eidem obsequuntur, &c.

MONITUM.

Consuetudinis nomen equivocum est; nonnumquam enim significat habitum virtutis alicujus, aut vitii, veluti cum dicimus, alicui jurandi inesse consuetudinem, vel aliquem labori assuetum esse ab adolescentia: aliquando vero hoc nomen usurpatur ad usum illum significandum, qui aliquo in loco, & apud aliquas gentes percrebuit; veluti cum dicimus hæc est consuetudo induendi. In posteriori hac significatione istic accipimus consuetudinem, quæ norma est, quam plerique fidelium sequuntur, & secundum quam precipuas vitæ suæ regunt actiones. Verum dubitari non potest, quominus, cum hæ consuetudines pravæ, & periculosæ sint, maximis sceleribus originem præbeant; ideoque neque ambigere fas, quin boni Concionatoris sit omnes nervos intendere ad eas evellendas; quippe illi persuasum esse debet, hac ratione securi radicem arboris obtruncari, atque viam intercidi vitiis, atque criminibus quæ impune orbe toto grassantur.

Necessa-

Necessarium esse non reor admonendum, a nobis verba fieri de mala consuetudine tantummodo generatim quin aliquam peculiariter impugnemus; tot enim sunt, quot vitia, quæ varia Concionatoribus suppeditant argumenta de quibus singillatim suo loco dicendum. Hic vero notandum, argumentum istud magnam habere cum scandalo, vel malo exemplo conjunctionem, hoc enim consuetudini præbet initium. Neque minorem habet cum humano respectu rationem, qui efficit, ut sequamur consuetudinem, ne digito notemur, vel irrideamur, nisi eidem conformemur, Denique non abhorret etiam a pravarum societatum frequentia, in quarum mores, actionesque facile abimus. Hac tamen cura nostra versabitur, ne varia hæc argumenta confundamus, & ne ex aliis mutuemur, quod huic valeat intervenire, cum per se maxima rerum copia diffluat.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Variæ Concionum hujus argumenti structura.

Communis sententia est, pluribus in rebus consuetudinem vim legis habere, atque ab eadem recedendum non esse; quod quidem habere locum nequit, nisi in licitis, honestisque ritibus, & iis quæ Reipublicæ utilia esse censentur, cui privatus quisque prodesse pro viribus debet. Hoc tamen minime prohibet, quominus in vitiis atque sceleribus ex perniciosissimis consuetudinibus quædam fiat lex: sed tunc lex hæc injusta est, lex turpis, lex dura, & tyrannica, cui ultra obsequuntur, qui consuetudinem pro vitæ suæ norma suscipiunt. Legis hujus injustitia primum innotescit, eo quod nos impellit in vitium, cui nulla vis, nullum imperium, nulla humana lex, nos addicere possunt. Neque deest turpitudo præsertim vero apud Christifideles, qui libertate filiorum Dei gaudere, eamque summa sedulitate tueri tenentur: hac enim lege, mundi, peccati, & mox etiam dæmonis mancipia fiunt. Illius tandem sævitia, atque tyrannica potestas patet ex molestis iis rebus, quas exigit; & ex iis tormentis, quibus mundi sectatores excruciat. Hæc esse potest concionis partitio.

Quod ad primum punctum attinet, legis hujus per consuetudinem irrogatæ potest ostendi injustitia: 1. In ipso ejusdem principio, & origine; quandoquidem ex errore ortum suum ducit Tertulliano Teste; primum quidem ex ignorantia; deinde vero ex licentia, vel alio quopiam defectu, qui statim minus acer est, & magis simulatus, sensim se se insinuans, & obrepens, cui ansam præbet multitudo, quem fovet impunitas, & qui tamdem per Magistratuum negligentiam, & inertiam eorum, qui malum in ipsis incunabulis opprimere possunt, convalescit, & confirmatur. 2. In seipsa; quia opposita est legi naturali, rectæ videlicet rationi; legi Divinæ, & Evangelicæ: contra quas leges nulla humana lex, statutum nullum ab hominibus excogitatum, nulla conventio inter homines inita potest præscribere. Ad hæc donec lex positiva humana, sive Ecclesiastica sit, sive civilis, in cujus etiam contemptum sæpe consuetudo mala invehitur, nihil remiserit, & auctoritas humana legitima vere eidem adversari persistit, prava consuetudo hac etiam de causa est vera rebellio. Sin alioquin juri vel naturali vel divino minime opponitur, fieri poterit, ut Legislatores aliqua tandem utantur indulgentia, & tunc vim obtinebit: sed toto eo temporis spatio, convalescit, & roboratur per justæ potestatis contemptum jugiter reclamantis, semper est criminosa. Hac una de causa, si cæteræ abessent, ex se non aliud est quam temeraria usurpatio, ac tumultuosus usus fictitiæ auctoritatis, quam sibi arrogat multitudo, quæ tantum abest, ut jure pro libidine leges irrogare possit, quod immo regimine indiget & corrigenda est legibus superioribus, quæ illam in officio contineant. Denique consuetudo constituta per consensum, vel explicitum, vel tacitum multitudinis bona esse potest, & vim legis obtinere, ubi nulli legitimæ auctoritati adversetur; ac de hoc istic sermo non est: sed prava est, & nulla tolerantia, vel malo exemplo probari poterit, ubi simul vel naturali legi, vel divinæ opponatur 3. In effectibus suis, quia autoritate sua probat scelus, quod ex se iniquitas est, ac injustitia, & recentibus etiam criminibus aperit viam. Janua aperta adducit ad alteram, quæ statim & ipsa aperitur. Multitudo, quæ hæc omnia constituit, nullam habet regulam, de licentia in licentiam progreditur &c.

Punctum alterum. Hæc consuetudinis lex christiano viro non potest non turpis esse. 1. Quia illum efficit profugum a JESU CHRISTO, cujus leges, atque præcepta quæ in baptismo fuerat amplexus, auder rejicere, ut Mundi sequatur consuetudines, quibus adeo solemniter renunciaverat; atque ita ostendit, se diligere mundum, se illi adhærere, se illi placere velle, & quemadmodum nemo potest duobus Dominis servire; ubi palam mundo inservit, illi obsequitur, ejusque leges sectatur, palam quodammodo profitetur, se non esse amplius servum Salvatoris hominum: *si hominibus placere, Christi servus non essem* ad Gal. 1. 2. Quia hæc eadem lex homines facit servos peccati, ut loquitur Apostolus: mundi enim consuetudines eas semper intelligimus, quæ nefariæ sunt, & perniciosæ. Ita quemadmodum Sanctus Paulus concupiscentiam appellat legem peccati, quæ erat in membris suis, & quæ ipsum captivabat, quod ad peccatum sollicitabat: nos hoc ipsum dicere possumus de consuetudine, quæ est mundi lex; illam videlicet legem esse peccati, ad illud enim nos quodammodo pertrahit. 3. Hæc necessaria illatione homines efficit servos dæmonis, quem Dei Filius mundi Principem vocat. Itaque hic etiam suas habet leges, quas irrogat subditis suis: & hæ leges sunt consuetudines, per quas dominatur mundo, & quibus, qui mundum sequuntur, se se submittere tenentur, tamquam illius mancipia sub detestabili tyranni jugo posita.

Punctum tertium. Lex est gravis, atque molesta, qua sæpe cogimur agere contra studia nostra, contra rationis nostræ lumina, contra stimulos conscientiæ nostræ: verumtamen non audemus eidem resistere, neque torrenti consuetudinis obluctari. Hic describere possumus eos labores, eaque tormenta, quæ patimur, ut nosmet accomodemus variæ induendi consuetudini, quæ quotidie immutatur. Cum plerumque non suppetat unde necessariis vitæ sumptibus suppleamus, volumus tamen, immo debemus æmulari eos, qui ejusdem sunt ordinis, & conditionis in illis, quæ ad familiam, supellectilem, victumque spectant: hæc enim est consuetudo; huic conformari debemus. Cum Reipublicæ calamitas aliqua vectigal, vel tributum præter ordinem nobis infligit, facere minime possumus, quominus in querimonias, & murmura erumpamus; verumtamen si recens aliqua indumentorum prodeat norma; si consuetudinis lex effusiores sumptus efflagitet, ne hiscere quidem audemus: & licet nobis integrum sit nobiscum dispensare; hoc tamen facere nemo audet. Quæ unquam lex durior, quæ

quæ servitus molestior! O beatos, illos, quibus tanta constantia inest, ut libertate filiorum Dei perfruantur.

II. Nobis etiam pro concionis argumento assumere possumus provinciam diluendorum trium inanium prætextuum, qui vulgo afferuntur ab illis, qui mundi sequuntur consuetudines, & putant se se illis conformare debere.

Primus: Rem esse difficilem, ne impossibilem dicam, vivere in mundo, & a mundi vita abhorrere. Non aliud nobis inesse temperamentum, quam aliis; neque nos magis quam alios mundi illecebris resistere posse. Ut ostendamus hujus prætextus iniquitatem, atque falsitatem, mundi hujus consuetudines in duas veluti classes suas distinguendæ. Primum in eas, quæ honestæ, atque decoræ sunt juxta ideam æquam, & rationabilem, licet arbitrariam cujuscumque regionis; & quæ factæ sunt quodammodo necessariæ ad cujuscumque loci societatem civilem servandam. Secundo in eas, quæ vel invehunt morum licentiam, vel eidem suffragantur. Prioribus nosmet conformare non prohibemur: & Deus, qui non imperat, ut a mundo recedamus, per consequens nobis permittit, ut ejusdem leges, & consuetudines sectemur, eas videlicet, in quibus nihil pravi est, vel quæ sunt indifferentes. Sed in iis consuetudinibus, quæ ad crimen adducunt, nullus esse potest legitimus prætextus se iisdem subjiciendi, quemadmodum nullus esse potest peccatum committendi, vel amandi vitium; alterum enim necessario ex altero consequitur.

Secundus: Neminem credere se male agere ea facientem, quæ in communi usu sunt posita. Prætextus hic supponit per usum, & consuetudinem licitum fieri, quod in se criminosum est, ac divina lege prohibitum. At hic ipse prætextus acriter refellendus est, ipsa luce clarius ostendendo nullam consuetudinem auctoritate sua probari posse, quod per se vitiosum est, vel palam ad vitium adducit.

Tertius: Licet præ aliis, nostris studiis, nostroque ingenio dominari possemus, neminem velle tamen in populo solum esse, qui digito notetur, atque censuræ, & irrisioni eorum objiciatur, qui aliter vitam instituunt: verbo, iis, qui in eadem societate vivunt vitam esse debere conformem ad pacem cum aliis servandam; alioquin fieri non posse, quin aliorum odium, atque contemptum subeamus. Prætextus hic probaret, oportere improbos, & vitiosos esse, quia alii tales sunt, & generalem corruptionem esse sequendam: Quod ex se corruit.

III. Tres sunt apertissimi nostræ salutis hostes cum quibus nobis decertandum, & quibus nulla unquam est habenda fides & a quibus nos diligenter tueri debemus; mundus videlicet, caro, & Dæmon, qua in re ostendi potest.

1. Pravam consuetudinem sua auctoritate probare, quod mundus facit, quia ille nos nequaquam seducit nisi malis exemplis, quæ nostris oculis abjicit, & pravis consuetudinibus, quas ipse constituit, & ad quas sequendas nos etiam invitat.

2. Consuetudo id insinuat, quod suggerit Dæmon: hic enim consuetudine utitur, ut nobis talia solatia, tales voluptates, atque mores persuadeat.

3. Consuetudo novas addit illecebras iis omnibus, quæ carni, sensibusque blandiuntur. *Hæc concionis structura desumpta est ex* Hugone *a Sancto Victore.*

IV. Partes prior. Ostendere possumus vim, atque imperium pravæ consuetudinis, quæ sæpe ratione ipsa, veritate, & fide potentior est, itaut negligantur, & contemnantur tres istæ regulæ quas nobis tradidit Deus, ut ad earum normam vita nostra componeretur; & præster nobis sequi aliorum exempla, & consuetudines, quas constitutas invenimus.

Pars altera. Quænam vero est ratio perniciosas hasce consuetudines abolendi, ac efficiendi ne ab illis rapiamus. Hæc est, ut ratione utamur ad periculum agnoscendum; veritate ad intelligendam viam, quam sequi debemus; & fide, ut hanc tamquam actionum nostrarum ducem, normamque sequamur.

1. Prava consuetudo ortum habet a crimine, quod sensim invehitur: at postquam constituta fuerit, hoc ipsum, crimen sua probat auctoritate, & illud excusat. V.

2. Multitudo, atque ingens mortalium numerus efficit consuetudinem; sed hæc ipsa causa est, quod crimina sunt frequentiora, atque in infinitum augentur.

3. Consuetudo sceleri aufert deformitatem, & illius committendi verecundiam: & hac ipsa de causa illud efficit periculosius, quia spem omnem generatim aufert, fore ut ex tota multitudine malum adeo inveteratum auferatur, cujus illud additamentum est ipso malo pejus, quod videlicet minime penditur; atque foreut ab ea consuetudine privati avertantur qui nihil ibi intuentur, quod in pretio minime habeatur.

1. Mala consuetudo perennis est fons peccatorum, qui numquam exhauritur, & quo nos semper magis rapi patiemur. VI.

2. Prætextus est, qui tantum abest, ut nos excuset, quod immo nocentiores efficit coram Deo, quandoquidem cum minime velimus de rebus judicium ferre ex nobismetipsis secundum rationem, quam Deus tradidit nobis, cumque alios Judices sequi cupiamus: malumus turbam sectari, quam aures præbere scripturis, atque voci Ecclesiæ divinæ, per quam non cessat nobis aptissimas exhibere regulas ad nosmet præmuniendos, atque illuminandos.

Punctum primum. Hoc malum publicum est, & commune, quod non ideo tamen cuilibet singillatim minus adfert detrimenti, simile pesti, & contagioso morbo, qui eo magis est metuendus, quo vulgatior.

Punctum alterum. Hoc malum est pro nobis particulare in hoc eodem sensu magis extensum, magisque molestum, omnes pravos effectus suos, omnesque populationes, quas parit revocans, ut nos earum simus reddituri rationem, quia illas & exemplo, & suffragio probamus, quia quotidie errorem aliis prædicamus, quia eos omnes, a quibus videmur, in eumdem errorem invitamus; & quia quantum in nobis est, causa erimus, ne consuetudo hæc in sequentia sæcula propagetur. Quorum igitur malorum nos ita participes facimus! VII.

Prava consuetudo ex S. Ambrosii sententia, est VIII.

1. Causa cæcitatis peccatoribus, qui se non errare putant eidem se se conformantes.

2. Causa confusionis Ecclesiæ, quæ filios suos vitiis, sceleribusque abditos videt, & quæ terrarum orbem a se mutatum, atque conversum, in pristinum statum redeuntem intuetur.

3. Causa tentationis animabus justis, quæ urgentur, ut in parte validiores, frequentiores recedant. *Ex morali Dictionario.*

1. Facere, quod facit vitiosum vulgus, ejusque nefarias consuetudines sequi, magna est mentis infirmitas, vel dicam melius, insania mera. Hoc in priori puncto videbitis. IX.

2. Pravas has consuetudines sequi, & se se conformare multitudini, quæ flagitiosa est, hæc major est cordis corruptio: hoc enim est quærere scelerum suorum impunitatem in multitudine iniquorum, atque ita cum illis societatem inire, magis lætari ob malum, quam si soli hoc patraremus: gaudere, quod vitium plurimos habet sectatores; exultare, eo quod hic prætextus suppetat ad conscientiæ stimulos evitandos, atque ita quotidie magis in pejus ruere. Ubi enim nulli amplius sunt stimuli, cor est omnino corruptum.

1. Quantum sit malum, pravam consuetudinem invehere; ita enim rei sumus omnium scelerum, quæ ab illam sequentibus perpetrantur. X.

2. Quan-

2. Quanti intersit eidem celeriter obluctari, ne deinceps malum fiat incurabile. Interest charitatis, nisi ad id aliunde teneamur: interest justitiæ si publicam personam gerimus, vel si nosipsi huic periculo continuimus aliquid. *Ex eodem.*

XI. Christiani tres in classes dividi possunt, Sanctus quidam vir ait, cujus scripta inter S. Bernardi opera circumferuntur. Primi quidam sunt spiritus rudes & crassi, qui Christiani vocantur, eo quod Baptismate sacro abluti sunt, & extrinsecus id faciunt, quod veri Christiani; sed neque fide reguntur, neque charitate inflammantur. Secundi majori lumine pollent, & majori cognitione: sciunt quod facere tenentur, sed adhuc in ambiguo versantur; vitium quidem improbant, sed illud omnino non deserunt. Hi sunt semichristiani adhuc fluctuantes, atque nutantes. Tertii illi sunt, qui fideliter suis persunguntur officiis, & qui numquam ab iisdem recedunt. Certum, est autem pravę consuetudines omnibus detrimentum afferre.

1. Primos secum trahunt, quin hi ne obnitantur quidem.

2. Alios impellunt, ut certi consilii potiorem sequantur numerum, & putent nihil sibi ab illis esse metuendum.

3. Tertios denique quatiunt, ac nutantes efficiunt. *Ex eodem.*

XII. 1. Nihil in Christianismo minorem habere debet auctoritatem, quam pravæ consuetudines, quandoquidem omnes Sancti, verique Fideles semper contra easdem invecti sunt. Hoc ostendendum est plurimis auctoritatibus, atque exemplis, quæ validam impressionem efficiant.

2. Mala consuetudo per consequens, nonnisi falsam pacem, fictamque conscientiæ securitatem tribuere potest illis, qui hoc utuntur prætextu, ut in sceleribus suis volutentur. Peccator jam nutans, & labans urgendus est, ut contra fallaces has præventiones suffragium ferat; eique infelix ista confidentia est auferenda.

XIII. Ita vivitur, inquiunt mundani. Quomodo separari possumus a turba, a qua trahimur? Deinde vero vobis cum mundo est agendum, quomodo vero semper vitam ducere possumus oppositam mundo! Vivendum est, ut alii vivunt. Ut horum propositio melius intelligeretur, addere etiam possent, opus esse, ut damnentur cum iis, qui damnantur. Falsa hæc sententia diluenda est, atque huic opponendæ aliæ duæ.

Prima. Vivendum est cum iis, qui bene vivunt: non debemus velle omnibus interesse societatibus, omnibus gaudere solatiis, omnibus implicari negotiis, immo neque omnes mundi regulas, omnesque mores sequi; sed paulo remotiorem vitam vivere cum iis, qui vitam ducunt sanctiorem.

Altera. Bene vivendum cum iis etiam, qui male vivunt; sublimes virtutes exercere debemus, ut nosmet præmuniamus, atque eidem consuetudinis torrenti nosmet opponamus, ut spem auferamus nosmet secum trahendi illis, qui in interitum abeunt: ut eos revocemus, & perfugium præbeamus illis, qui eosdem vellent effugere. *Pater la Pesse tom. 4. de Metu sese in Mundo distinguendi sancto vivendi genere.*

PARAGRAPHUS II.

Fontes, atque Auctores, ex quibus hauriri copia potest ad propositas Concionum structuras elaborandas.

Sancti Patres. S. Cyprianus in Epistola ad Donatum plurima habet hujus argumenti.

Idem in libro de spectaculis ostendit malas consuetudines tribuere vitiis Patronos, & defensores.

Tertulianus libro *de velandis Virginibus* ostendit pravas consuetudines oriri ex simplicitate, ignorantia, & ex vitiis populorum.

S. Augustinus *serm. 18. de verbis Domini* ostendit contra malas consuetudines obluctandum esse, & docet quomodo agendum cum iis, qui easdem sequuntur.

Idem *lib. 6. de Civitate cap. 10.* ostendit insaniam, ac indignam eorum servitutem, qui pravis consuetudinibus obsequuntur.

Idem *lib. 3. de Doctrina Christiana* præstantissimas adfert regulas dignoscendi pravas consuetudines a bonis.

S. Chrysostomus *serm. 26. ad Populum Antiochenum* invehitur contra superstitiosam consuetudinem, quæ eo in populo percrebuerat.

Idem *hom. 66. in cap. 27. Generis* docet pravam consuetudinem non excusare a peccato, alioquin omnia excusanda esse flagitia.

Salvianus de hac re passim verba facit; præsertim vero in libris de Providentia.

Ascetici. Pater Bonal ex S. Francisci familia de Observantia eo libro, cui titulus *le Chrêtien du Temps*, hoc argumentum fusius pertractavit in quarta parte operis sui.

Concionatores. P. Giroust in Adventu prætextu quinto sermonem habet de consuetudine; ubi docet multitudinem, & qualitatem eorum, qui consuetudinem instituunt, duos esse inanes prætextus.

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Fidelis argumenta in Adventu habet hujus argumenti sermonem.

In Morali dictionario duos sermones, plurimasque considerationes inveneris.

Centuriatores hoc argumentum cum habituali peccato confuderunt.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio, plurimorum acquiesces sententiæ, ut a vero devies. Exod. 23.

Omnis caro corruperat viam suam. Genes. 6.

Commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum . . . . & factum est illis in scandalum. Psalm. 105.

Quis consurget mihi adversus malignantes? aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem? Psalm. 93.

Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Psalm. 13.

Ergo erravimus a via veritatis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Sap. 5.

Interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est. Ibidem 14.

Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea. Jerem. 9.

Leges populorum vanæ sunt. Idem 10.

Intrante per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam. Matth. 7.

Ab initio non fuit sic. Matth. 19.

Irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Matth. 15.

Nolite conformari huic sæculo. Ad Rom. 12.

Nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. 1. ad Cor. 11.

Non in pluribus eorum beneplacitum est Deo. Ib. 10

Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Ad Galat. 1.

Quicumque voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur. Jacob. 4.

Exempla ex Veteri Testamento decerpta.

Israelitæ captivitatis tempore in Assyriorum mores abierunt. Nihil melius ostendere nobis valet potestatem, atque imperium consuetudinis in animos mortalium

lium, quam Israelitarum exemplum qui in Babylonicā abducti fuerunt captivitate n, qui non multo post in Assyriorum vitia, & consuetudines abierunt; ita ut illis commixti, atque confusi, & quamprimum exemplis eorum corrupti eum cupiditate postliminio revertendi abjecerint quoque eos pietatis sensus, quos cum ipso lacte hauserant, atque thus adoleverint Idolis eorum, inter quos versabantur. Tantæ difficultatis est propulsare vim illam, quam consuetudo mortalium animis infert, qui plerumque id faciunt, quod ab aliis fieri conspiciunt, & qui, nisi peculiaris Dei gratia opituletur, nimis imbecilles sunt, ut obnitantur contra torrentem consuetudinis, omnia secum late trahentem.

Nonne mirum est, quod consuetudo dulcedinem quandam inspergat iis etiam rebus, quæ omni prorsus sapore carent, & quas antea detestabamur? Hoc tamen apparuit in iisdem Israelitis, qui Ægyptia eruti captivitate, atque enutriti manna; quæ omne saporis genus complectebatur, & quam ideo tamquam suavissimam escam comedere debebant, illius nausea capti cepas, & alia concupiverunt, quibus in Ægypto assueverant. Sane dicendum est, consuetudinem qua bruta ferocissima, atque ingenia magis indomita cicurantur immutare quoque temperamenta, antipathias, gustus, mentem, sensus, ac studia magis naturalia: & jure dicunt, hanc alteram esse naturam priori multo validiorem.

Deus eque & auctores, & sectatores pravæ cõsuetudinis plectit.

Qui malas invexere consuetudines pravo exemplo, a Deo puniuntur citra quamlibet dubitationem: sed Divina justitia minime parcet iis, qui pravis adhæserunt consuetudinibus. Jeroboam impius Rex Israel fecit peccare populum suum, eique fuit scandali causa; ideo nomen illius maledictum erit in æternum, ejusque memoriam sacra Biblia execrantur. Meritas quidam ipse luit scelerum pœnas: sed populus qui pravum ejusdem exemplum secutus est, aliquamne coram Deo peccati sui nactus est excusationem? Audite quomodo Deus ipse loquatur tertio Regum cap 14. post damnationem per Abdiam Prophetam contra Jeroboam prolatam, quam totius domus ejusdem excidium subsecutum est, hæc addit idem Propheta contra populum, qui nefarium pessimi Regis exemplum fuerat secutus: *& tradet Dominus Israel, propter peccata Jeroboam, qui peccavit, & peccare fecit Israel*: propter peccata Jeroboam, quem infidelis hic populus imitatus fuerat, tradet Deus universum Israel in potestatem hostium ipsius, ab ipsis penitus delendum, atque exterminandum.

Diligenter perpendite omnia ultionis exempla, qua Deus in mortales desævit propter eorum scelera, & iniquitates: Ibique considerate, Deum semper, & vitiorum auctores, & eorumdem participes; & eos, qui consuetudini dederunt initium, & qui post illam abiere, pari pœna mulctasse. In Diluvio universali, in quo infames illi Gigantes, illi potentes sæculi, omnes interiere, numquid illi solùm, quorum scelera magis erant insignia, debitas scelerum suorum pœnas luerunt? Cum infames Urbes Sodoma, & Gomorrha conflagarunt, qui peccaverant solum, eo quod consuetudinem, & aliorum exempla secuti fuerant, evaserunt ne eas flamas, quibus alii fuerunt consumpti? numquid Pharao solus, ejusque Aulici, Consiliarii, Ministri, & Magi, Ægyptiis plagis fuere percussi? An vero populus omnis peccati particeps, fuit etiam supplicii socius! Nonne omnis exercitus secutus exemplum Regis populum Dei persequentis eodem fuit involutus naufragio? Nonne imbecilles animæ quæ ad aurei Vituli cultu sese rapi passæ fuerant, populi multitudine, & exemplo coactæ; nonne in ore gladii cæse sunt, atque fuerunt ex numero viginti trium millium, quorum sanguine Filii Levi manus suas consecrarunt?

Matathiæ virtus pravis cõsuetudinibus resistentis. 1. Mach. 2.

Antiochus armata manu Jerosolymam ingressus Judæis imperavit, ut Idolis thus adolerent, cujus imperio cum plurimi turpissime obtemperassent, ratus est futurum ut Matathias etiam imperata exequeretur, Regis Nuntius illum convenit, dixitque illi: Princeps, & clarissimus, & magnus es in hac Civitate; potes si vis Regis gratiam demereri: fac solum quod fecerunt omnes populi, qui permanserunt in Jerusalem; dignabitur ille, te, filiosque tuos sua gratia, evehetque domum tuam, & locupletissimis muneribus decorabit. Quid? ego ne (elata voce Matathias exclamat, ut audiatur a populo) ego ne Dei mei legem infringam, ut Ethnicorum superstitionibus hæream? Licet gentes omnes Regi Antiocho obsequerentur; licet omnes Judæi id efficerent, quod ille jubet, ego, filii, fratresque mei non recedemus ab ea obedientia, quam legi Patrum nostrorum debemus. Generosos profecto sensus, quos nosipsi debemus concipere; sancta, & justa verba, quæ illis reddere debemus, qui nos hortantur, ut prophanas consuetudines, moresque divinis legibus oppositos sequamur?

Alia coră exempla qui pravis consuetudinibus obstiterũt

Quid autem facis, ubi teipsum excusare contendis ingenti eorum numero, qui te præcesserunt, & pertraxerunt post se? Contra teipsum adfers argumenta. Quid igitur faciendum est? Sinendum est, uti fideles Israelitæ fecerunt, populum flectere genua coram Baal, atque honor Dei Israel servandus. Relinquendum est quemadmodum Tobias junior præstitit, ut adorantium turbæ sacrilegæ impiis Jeroboami Idolis adoleant Thura; tu vero interim in Templum Domini se cede, eique preces effunde. Dicendum est, quod olim Sapiens, & Sanctus Senex Eleazarus dixit: si Deum ejusque legem prodidero, potero quidem fortasse hominum aucupari gratiam, eorumque evitare inimicitias, sed in me cœlestem iram conflabo, nihilque tueri me poterit adversus ultionem ejusdem. Mihi vero præstat potius ut ea secutus, quæ fallacibus hominum sententiis, perniciosisque consuetudinibus adversantur, eorum odium, atque contemptum subeam, quam decidam in manum supremi Judicis, cui nihil resistere potest, & contra quem nulla humana potentia me defendere poterit.

Exempla ex Novo Testamento desumpta.

Dei Filius in Mundũ venit, ut pravas illius consuetudines aboleret.

NOn extrema inter causas, propter quas Dei Filius in terras descendit, hæc fuit; ut omnino tolleret, atque aboleret consuetudines partim vitiosas, partim sacrilegas, atque nefarias, quibus universus terrarum orbis diffluebat: non enim ut Sancti Patres inquiunt, ullus esse homo poterat, nisi simul, & Deus esset, qui Judæis, atque Gentilibus persuaderet, aliter vivendum esse, quam vixissent majores sui, & aliter quam consanguinei, similesque sui, inter quos nati erant, hactenus viverent. Quælibet humanæ rationes nimis fuissent infirmæ, ut mortalium hominum sensus, & consuetudines immutarentur: infinita virtus, divina auctoritas, verbo, hominis Dei requirebatur exemplum, ut hominibus antiquis auferrentur errores, ut inveterati usus antiquarentur, & convellerentur vitia, quæ longo sæculorum decursu abierant in consuetudinem.

Consuetudines malæ, cujuscumque generis illæ sint, contra Dei Legem præscriptionis vim obtinere non possunt. Hæc fuit causa, propter quam Dei Filius olim Pharisæorum, legisque Sacerdotum nefariam redarguit consuetudinem, quam sub pietatis prætextu invexerant, & quæ unam ex præcipuis decalogi legibus evertebat; abusum videlicet, quem populo persuaserant conferendi ministris Templi ea, quæ erant necessaria, ut parentes suos ad ultimam necessitatem redactos aliquo solatio reficerent; ita enim se nequaquam teneri arbitrabantur laborantibus opem ferre, & illud explere munus quod naturali simul, & divinæ legi innixum est. Advertite quæso quid illi JESUS CHRISTUS respondeat: *irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram*. Matth. 15. O tristes Hypocritæ, quid contenditis? hic usus, hæc consuetudo non proficiscitur a Deo, qui præcepit, ut parentes colerentur, atque totis viribus auxilium ipsis ferretur. Hæc fallax est legis interpretatio ad saturandam crudelem notitiam vestram excogitata; vestras-

ftrasque traditiones divino subrogatis imperio; *irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram*.

Regis dispensationes tolerantur magis, quam permittuntur. Legimus etiam apud S. Matthæum cap. 19. Pharisæos, ut Salvatorem tentarent quondam ex eo quæsivisse, liceretne homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa: cumque JESUS CHRISTUS explicitis Scripturæ verbis probasset hoc Dei præceptis opponi, & ab hominibus dividenda non esse, quæ Deus arcte conjunxit: hæc si vera sunt, Pharisæi urgere cœperunt, cur ergo Moyses præcepit, ut viro integrum esset relinquere Uxorem suam illi tradendo chirographum, quo eam a se repudiari testaretur? Tunc vero Salvator respondit: propter duritiam cordis vestri hac usus est indulgentia Moyses: *etenim ab initio non fuit sic*. Ita quot abusus pro legibus a nobis habentur, licet nec Dei, nec Prophetarum illis accedat auctoritas? Quot æqua esse censemus, quæ permittuntur, vel potius tolerantur solum, quia nullum pati possunt remedium?

Ut quamprimum hæ consuetudines antiquentur, quas alii statuere conantur, vel ut convellantur antiquæ, quibus alii mordicus inhærere volunt, & quæ ad flagitia, & scelera aperiunt viam, uti debemus ratione, & exemplo S. Pauli, qui videns christianos, qui erant Corinthi persistere velle in ea consuetudine, vel eam instaurare, quæ vigebat apud ipsos, antequam fidem amplecterentur, sibimet ultro citroque lites inferendi; totis viribus obluctatus est ea recensens mala, quæ ex illa certissime proficiscerentur, eisque tandem ostendens hunc non esse fidelium morem, & se numquam passurum, ut in Ecclesiam introduceretur. Quam felix floridusque hodierna die esset Christianismus, si hæc oppositio vel interdictum vim suam semper servasset: Sed consuetudo prævaluit, & hoc hodie malum est incurabile.

APPLICATIONES.

In eorum mores trahimur, cum quibus vivimus. **B***Eatus vir, qui non abiit in concilium impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in Cathedra pestilentiæ non sedit*, Psalm. 1. S. Augustinus in horum Prophetæ verborum ordine mysterium quoddam deprehendit; *abiit, stetit, sedit*. Primum enim in impiorum cœtum abimus; *abiit*; hic est primus quodammodo gressus, qui fit in lata ea via, de qua loquitur Evangelium. Secundo cum illis initur consuetudo, eorum vivendi genus, & mores inquirimus, & illorum sententiæ sensim in mentem nostram pervadunt. Status noster, genus, & nonnumquam affinitas, atque propinquitas nos cum illis conjungentes, nobis afferunt, uti videtur, omnem metuendi causam, atque ab eorum exemplis cavendis. Idcirco tantum abest, quod contra perniciosos illorum sensus nobis cavendum esse putemus, quod immo in illis immoramur, *stetit*: nobis placent, eos gustamus, eos sequi volumus: ea enim quæ jugiter ob oculos nostros versantur sensim cor ipsum pervadunt; & ut plurimum ea sectamur, quæ frequentius approbari videmus. Illud vero tandem cladem nostram absolvit, quia hanc ipsam consuetudinem tamquam vivendi normam assumimus, & ab eadem non nisi cum gravissimis doloribus recedere possumus; in ea confirmamur, eam tuemur, quasi tutissimam aliquam fidei nostræ doctrinam. *Desumptum ex Auctore sermonum in omnia Ethica Christiane argumenta. Serm. 14. Adventus*.

Fac nobis Deos, qui nos præcedant. Exod. 32. Israelitæ ex Duce, a quo per maria, atque deserta in terram promissam deducebantur, petierunt olim, ut ipsis visibiles proponeret Deos, qui præirent, & ipsos per ignota ea loca sequerentur. Populus ille, qui tanto studio in idololatriam ferebatur, videre cupiebat duces, rectoresque suos, ne aberraret: sed in hoc ipso maxime errabat. Hi enim visibiles Dii erant Idola, & duces, qui nequaquam præcedere potuissent; quos cæcos Duces si fuissent secuti, multo magis in interitum festinassent. At credere sne hodiernos homines plerumque Idolum sequi, ac visibilem Deum, qui cum S. Paulo vocari potest, Deus hujus sæculi? *Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium*. 2. Cor. 4. Hoc autem Idolum est consuetudo, & aliorum exemplum, quod quisque sequi vult ac sibi honori vertit, si illud sequatur. Inest huic tanta illecebra, ut summa cum difficultate ab eo nobis cavere possimus. *Ex Auctore eodem*.

Malæ consuetudines viæ sunt fallentes eos, qui sequuntur illas. *Sicut exaltantur Cæli a terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ a viis vestris*. Isaiæ 55. Cum Spiritus Sanctus de consuetudinibus verba faciens illas vias hominum vocat, ideo hoc utitur vocabulo, quod nihil illis similius est, quam hujusmodi latæ viæ, per quas itur, quia omnes illac ire conspiciuntur. Præcedentium vestigia trahunt subsequentes quin hæc duo curentur; alterum, quod qui errant, efficere quidem possunt, ut trita sit via, non autem, ut recta; alterum hanc viam esse stratam, quia prætereuntium quilibet vestigia reliquit, qui cum essent primi, æque semitam ignorabant, ac illi, qui subsecuti sunt. *Pater Bonal*.

Sicut in manu forti erudivit me, ne irem in via populi hujus. Isaiæ 8. Hoc est, Deus forti, electaque sua gratia me servavit incolumem ab eo malo, in quod me præcipitem egisset idololatræ populi societas, atque diutior incolatus in ea gente, cujus viæ perversæ, ac nefariæ consuetudines me pertraxissent: nam perinde ac sola vox suffectura non esset, ut me illuc averteret, omnem brachii virtutem adhibuit. Verum ea, quæ adduntur a Propheta apertius adhuc indigitant ferme insuperabilem difficultatem pravis consuetudinibus obluctandi, vel easdem abdicandi, ubi post illas semel abjerimus: *omnia enim, quæ loquitur populus iste conjuratio est*. Publicus consensus videtur societates omnes in tot conjuratorum manus immutasse, quæ simul contra rectam Domini viam coaluerunt: propinqui, amici, æquales, & qui supra nos sunt, simul conjurasse videntur, ne tenerent, ne ostenderent, ne nos sequi permitterent, nisi latam viam, quæ ducit ad mortem.

Consuetudinis torrenti debemus obniti. *Etiamsi omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor*, Matth. 26. Hæc verus fidelis dicere deberet non spiritu præsumptionis, quemadmodum ea protulit S. Petrus Apostolus, pridie quam JESUS pateretur; sed sensu christianæ generositatis, & illius fidelitatis, quam debemus Domino, cui famulamur. Etiamsi mortales omnes, Domine, te desererent, & unusquisque consuetudinis torrente raptus latam sequeretur viam, quæ ad mortem, & damnationem adducit, ego unus huic torrenti obniterer, neque multitudine abripi sinerem. Ita licet omnes sancta in jocum traducerent, vel in cœtibus proximi existimationem discerperent; ego unus contra adeo perniciosam consuetudinem obluctarer. Quamvis conspicerem omnes homines ad periculosa spectacula confluere, in alea, mundanisque solatiis tempus terere, ego illos, pro viribus averteram, atque tibi fidelis adhærere persistam. Licet unus partes tuas sequi deberem, licet ab omnibus contemni, atque increpari, constanter hærebo, neque patiar, ut secum me consuetudinis impetus rapiat: etiamsi *omnes scandalizati fuerint in te: ego numquam scandalizabor*.

Nos legem habemus, & secundum legem debet mori. Joannis 19. Hoc dixerunt Judæi rabie, ac furore perciti contra Dei Filium, Pilatum coacturi, ut morti adjudicarent illum, quem tamquam nocentissimum ad illius Tribunal pertraxerant. Hoc ipsum plerique Christiani hodierna quoque die dicunt, nisi ore, saltem corde: se habere consuetudinem vim legis habentem, secundum quam Salvator mori debet. Cum enim illi, qui in luxu, & voluptatibus mollem vitam ducit, dico hanc vivendi rationem esse Evangelio contrariam; consuetudinem hanc, vel hunc usum obesse conscientiæ; ideoque Filio Dei mortem inferre; quandoquidem quodlibet mortale peccatum causa est dolorum ipsius, cruci ejus inscripta, eique aufert aliud vitæ genus, quam divinus hic Salvator habet in animabus nostris per gratiam: frigide respondebit hanc esse consuetudinem; hodierna die non aliter vitam agi posse; faciendum quod alii faciunt; sibi non esse reformandum mundum, neque præscribendas

das illi novas leges, sed potius sequendas illas, quæ in usu sunt positæ: *nos habemus legem, & secundum legem debet mori.* Perversus hic mundus quamplurimas habet id genus leges, hoc est consuetudines, & agendi modos, qui Filio Dei inferunt mortem; quandoquidem totidem sunt consuetudines noxiæ.

Crudelitas, & iniquitas Mundi volentis, nos gratæ mori, potius quam legem suam minime sequi

Secundum legem nostram debet mori. Cum ex ea Matre mundana, ac parum devota quæro, cur velit, ut ipsius quoque filia iisdem vestigiis insistat; ex hoc patre ambitioso, negotiis dedito, Dei metu carente, voluptatum, atque societatum cupido, cur velit filium quoque suum similiter agere: ex falsis amicis, qui ferre nequeunt quod aliquis hactenus sapiens in virtuti persistat, ex quo illius nacti sunt amicitiam; non ne satis est, si ipsi tantum damnentur, quin velint, ut filius etiam, filia, & amicus iisdem suppliciis addicantur? Reddent; *nos legem habemus, & secundum legem debet mori, &c.*

PARAGRAPHUS IV.

Loci, ac Sententiæ Sanctorum Patrum hoc in loco.

Exempla fiunt, quæ esse jam facinora destiterunt, lenocinante ad vitia publica authoritatis malo. Cyprian. Epist. 1.

Unde non jam vitiis excusatio, sed authoritas datur. Idem, l. de Spectaculis.

Consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: relicto ergo errore, sequamur veritatem. Idem, Epist. ad Pompon.

Homicidium cum admittunt singuli, crimen est; virtus vocatur cum publice geritur. Idem, Epist. ad Donatum.

Consensere jura peccatis, & cœpit licitum esse quod publicum est. Idem, ibidem.

Dominus noster Christus veritatem se, non consuetudinem cognominavit. Tertull. de veland. Virg.

Non prævaleat Evangelio, neque privilegium nationum, neque patrocinium personarum. Idem, ibidem.

Consuetudo initium ab aliqua ignorantia, vel simplicitate sortita, in usum per successionem corroboratur, Idem, ibidem.

Sanitatis patrocinium insanientium turba est. Aug. l. 6. de Civit.

Consuetudo non debet impedire veritatem Dei. Idem, in Psal. 30.

Invadens omnia consuetudo pro lege observatur. August. l. de decem Chordis, c. 4.

Peccata quamvis magna & horrenda, cum in consuetudinem venerint, aut parva, aut nulla esse creduntur. Idem, l. de Fide, Spe, & Charitate, cap. 8.

Væ tibi flumen moris humani! quis resistit tibi? quamdiu non siccaberis? Idem, libr. 1. Confess. cap. 16.

Num aliorum peccata virtutes tuæ sunt? an malorum tuorum putas solatium, si multos tui similes habeas? Hieron. Epist. 48.

Per diversa errorum diverticula ad viam multitudinis revertimur. Idem.

Vive cum paucis, ut cum paucis inveniri merearis in regno Dei. Cassian. l. 4. Instit.

Ad negligentiam vitæ nos negligentium turba non persuadeat; nec ad damnum propriæ salutis, alienis ducamur erroribus. S. Eucherius, Ep. ad Valer.

Quid nobis in illo Dei judicio proderit multitudo, ubi singuli judicabuntur? Idem.

Attendis quid alius faciat, non quod Deus te facere jubeat; metiris te comparatione pejoris, non vita melioris. Bernard.

Debet nos judicium veritatis ducere, non privilegium consuetudinis. Idem.

Non tam bene cum rebus humanis agitur, ut meliora pluribus placeant. Seneca, l. de beata Vita, cap. 2.

Inter causas malorum nostrorum est, quod vivimus ad exempla, nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur. Idem, Epist. 123.

Recti apud nos locum tenet error, ubi publicus factus est. Idem, Epist. 58.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia, atque Ethicæ Fontibus hauriri possit ad hoc argumentum.

Quid sit consuetudo, & quid per illam intelligatur.

Consuetudo generatim sumpta est jus quoddam moribus populorum invectum, quod transit in legem, & vim legis obtinet, ubi peculiari aliqua in occasione lex ipsa deficiat. Hanc tradit definitionem Gratianus *dist. 1. cap. Consuetudo.* Eam paucioribus verbis S. Augustinus definit, cum ait, illam esse consensum multarum personarum simul viventium, eamdemque vivendi rationem habentium, quæ temporum successione id facit, quod usum vocamus. S. Thomas, aliique Theologi, eam inter leges recensent, eique legis nomen tribuunt: & quemadmodum hoc jus est non scriptum, & quod usus unice docet, sensim instituitur non vi aut minis, sed libero populorum consensu, qui eidem sese accommodant primum & mox unanimi voluntate conformant. Quibus S. Thomas 1. 2. q. 97. *art.* 3. *ad* 2. *&* 3. addit, humanam legem, de qua hic quæstio est, non solum per consuetudinem immutari posse, vel interpretationem suscipere; sed consuetudinem posse quoque vim legis obtinere: cum enim est honesta, atque a Principe tolerata declarat, ac sufficienter prodit legislatoris voluntatem, & mox potest interpretari legem, eamque usu contrario abrogare.

Cum mores esse possint, vel boni, vel mali, vel neutri, possunt etiam in tres species distingui. Quædam sunt consuetudines Sanctæ, laudabiles, atque utiles Reipublicæ; quædam etiam, a quibus abhorrere citra peccatum non possumus, licet veteri tantum traditioni, atque immemorabili sint innixæ: aliæ vero a quibus rationabiliter abhorrere non possumus, si inter homines vitam ducere volumus. Ita jurisprudentia suas consuetudines habet; societas Civilis suas; omnia Regna, nationes omnes, omnesque fere Civitates suas, quæ subditos obligant, & eos, qui ibi sedem suam collocare statuerunt. Non desunt etiam neutræ consuetudines, quibus operæ pretium est sese conformare ad evitandam adfectatæ singularitatis exprobrationem; aliæ vero sunt malæ, & perniciosæ, quas nec recta ratio, nec publica utilitas, nec bonus ordo Reipublicæ, nec certæ vitæ necessitates invexerunt: consuetudines modo profectæ ex populi cæcitate, modo ex morum nequitia, modo ex perniciosis exemplis, modo ex quibusdam dispensationibus, quæ interitum afferunt, & iis a quibus permittuntur, & iis, qui illas sequuntur. Hæ illæ sunt nefariæ consuetudines, contra quas Concionator zelum suum exercere debet, & de quibus unice in hoc tractatu sermo est.

Pravarum consuetudinum causæ.

Pravarum harum consuetudinum causæ ad quatuor præcipuas redigi possunt. Prima est, pravum eorum exemplum qui in honore sunt constituti, & aliqua auctoritate insigniti. Profecto cum illi seipsos a legibus dispensant, vel sibi permittunt aliquid contra bonos mores; exemplum eorum; cujus eo major est vis, quo magis illi suspiciuntur, aliis præbet ansam hoc ipsum faciendi, ita ut illos imitante multitudine brevi intervallo publica fiat consuetudo. Altera est populorum assentatio, qui ipsa eorum vitia, imitantur, a quibus reguntur: vel etiam inter pares, qui alios offendere nolunt, cum quibus vitam ducere tenentur, eorumdem moribus sese accomodantes, & ab aliis invectam consuetudinem confirmantes. Tertia est naturæ nostræ corruptio, atque insitum illud studium, quo homines in malum rapiuntur: placet enim intueri ex aliorum exemplo sceleribus nostris auctoritatem accedere, cumque vicissim exemplo nostro aliena vitia confirmemus, ex particulari consuetudine, quæ illuc obrepit, & ex alia quæ isthuc invehitur, tandem consuetudinem efficimus generalem. Quarta est Magistra-

giftratuum hac in re diffimulatio, & tolerantia: inertia, quæ fæpe foporem immittit in iis, quorum eft efficere, ut leges ferventur, ac fedulo invigilare actionibus publicis, ut omnia flagitia tollantur. Sæpe enim ufuvenit, ut Miniftri, quos populi reverentur, ac metuunt, Principum quidem, & Reipublicæ negotia diligentius curent, non autem Dei; ita ut, quin ipfi pravum tribuant exemplum de quo hoc in loco non agimus, & licet per fe irreprehenfibiles fint, tamen corripiendi fint propter eam indulgentiam, qua patiuntur nefarios ufus, & eas confuetudines obrepere quæ tantum, & bonis moribus, & Religioni afferunt detrimentum. Neque ambigendum eft quominus coram Deo propter fimplicem omiffionem, & curæ defectum fint æque nocentes ac illi, qui actionibus fuis hos abufus, & has confuetudines invehunt. Cum vero qui fanctiori auctoritate infigniti funt, propter incutiam æqualia ingruere finunt mala, quodnam judicium debent præftolari?

Quomodo fiat confuetudo.

Confuetudo non tota fimul, neque eodem temporis momento invehitur, fed paulatim ac temporum fucceffione, quod ipfum confuetudinis vocabulum fatis indigitat. Itaque actio prima, licet publica, atque populi totius confenfu facta, & in qua plurimi interfuerunt, dici quidem poteft initium confuetudinis; at confuetudo hæc nondum eft efformata, donec per tempus, & ufum receptum fuerit, quod fuerat inceptum. Sed cum aliquis primum præbuit exemplum, alter illud fequitur, & imitatur; alii deinde his primis adhærent, & populos quin perpendat, quo trahatur, fefe duci finit, & ea via graditur, qua ipfum naturale rapit ftudium. Ita generalis confuetudo, quæ non aliud eft nifi continuatio particularium actionum uniufcujufque, ftatuitur, & roboratur; ut quod evitare non poffet cenforiam notam, atque vituperationem eorum, qui virtute, rectoque fenfu funt prædit, fi femel tantum, vel tantum ab uno factum fuiffet; tandem generaliter adeo receptum fit atque approbatum, poftquam fæpe, & dici hoc ipfum multi fecerunt; ut fapientes illi viri; qui, cum malum oriretur, illud jure improbrare videbantur, vel alii non minoribus virtutibus infignes, qui in eorum locum fuffecti, vellent adhuc adverfari malo, quod jam pedem fixit; non videantur amplius audiendi.

Popularium confuetudinum vis imperiofa.

Docet experientia, inter veras leges, eas, quas confuetudines irrogaverunt fortiores effe, atque diuturniores illis, quæ in tabulis tantum defcriptę funt; & idem, dici poteft de vitiis, publicifque fceleribus, quæ temporum fucceffione in legem quodammodo tranfierunt. Hinc fit, ut quamvis Ecclefia nequicquam cenfuras intentet, invehantur Concionatores, bonique viri conquerantur, & gemant, videmus tamen peffimas confuetudines, turpes Ethnicæ licentiæ reliquias, quæ inter fideles fefe perennarunt. SS. Auguftinus, Ambrofius, & Chryfoftomus conquerebantur de quibufdam temporum fuorum confuetudinibus, quæ fuperftitionem redolebant, qualis hodie quoque eft bacchanaliorum licentia; quidam ludi, & quædam fpectacula, quæ nulla vel fecularis, vel Ecclefiaftica lex potuit abolere, & quæ poft tot fæcula ad nos ufque pervenerunt.

Graviffimum damnum, quod prava confuetudo adfert; non illud folum eft, quod plurimorum peccatorum eft caufa, verum error eft, & falfa perfuafio, quam in mentibus noftris relinquit, nos fatis effe excufatos, cum illam prætereximus. Mira profecto cæcitas, quæ efficit, ut fæpe infringantur Sanctiffimæ Chriftianifmi leges fine ullo metu, immo etiam fine ulla religione; quia nemo fe teneri putat eas fervare leges, quæ fervantur a nemine; neque nemo perfuadere fibi poteft, fe perperam agere id agentem, quod ab aliis agi intuetur. Ita confuetudo quamtumvis mala, atque flagitiofa, fit norma plurimorum, qui craffa ftupiditate non aliud vitæ genus agnofcunt, quam quod fuis oculis intuentur; cum interim alii, qui melius has ipfas res dignofcere poffent, fi earum curam gerere dignarentur; quin diligentius revocent ad examen, utrum confuetudo illa bona fit, an nefaria, fatis effe putant fcire hanc confuetudinem effe, ne fibi licere credant eamdem fequi; cum non aliam excufationem prætexere poffint, quam hanc ipfam confuetudinem, quæ ipforum favet libertati.

Difcrimen inter Ecclefiafticas, & populares confuetudines.

Cum fermo eft de veteri confuetudine, atque antiquis traditionibus, Ecclefiafticæ a popularibus funt diftinguendæ; nemo enim animo concipere poteft quot errores, fententiæ erroneæ, fuperftitiones obrepferint, atque viguerint in rudi populo, qui narratiunculas fictitias, merafque fabulas putat effe conftantes veritates, quas alii quidem a Patribus fuis acceperunt, alii ad filios fuos tranfmittunt. Quod autem pertinet ad Confuetudines Ecclefiæ; quin verba faciamus de veritatibus fidei, quæ noftri argumenti non funt; illis omnino nofmet conformare debemus. Quodfi in iis quæ ad mores pertinent, illa nonnumquam indulgentia ufa eft, & cum filiis fuis quadam utitur fuavitate, notandum tamen eft, ab illa numquam approbatum fuiffe, quod nefas eft; & fi quando toleravit crimina quædam, neque adeo fevere in quofdam abufus animadvertere perfeveravit, ea caufa fuit, quod illos prohibere non potuit, vel quod in rem minime cenfuit omnem legum fuarum feveritatem impendere ad illos coercendos, verita ne majus aliquod malum fequeretur. Verumtamen ea poffeffio, quam nos affecutos arbitramur fub hoc prætextu crimina eadem committendi, criminibus ipfis nullam auctoritatem impertit.

S. Auguftinus hac in re fapientiffimum fuppeditat monitum, cum ait, ubi de fide agitur nobis non effe recedendum ab illis, quæ generatim in fidelium confuetudine pofita effe cognofcimus: *multitudini credentium defertur*; ideoque Ecclefiæ præ cæteris me fubmittit, concludit ille, populorum omnium auctoritas, atque confenfus; *tenet me confenfus populorum*. Verum enim vero fi bonum eft credere, quod plures credunt, fæpe bonum non eft agere, quod plures agunt? & in praxi folam veritatem fequi debemus, ut docet S. Bernardus, non autem fallax privilegium, quod mundus multitudini tribuit, & quo cum graviffimo periculo abutimur: *debet nos judicium veritatis ducere, non privilegium confuetudinis*. Hoc eft quin rationem habeamus eorum, quæ a mundo fiunt, ea folum inveftiganda funt, quæ funt facienda, eaque, ubi cognita fuerunt, omnino facere, licet ea facientis ne unum quidem fectatorem fimus habituri.

Numerum fequi in moribus eft fequi viam latā.

Ad hæc animadvertendum eft tamquam maximum in hac materia principium, tantum abeffe, quod ingens numerus, qui confuetudinem efficit, vitæ noftræ normam præfcribere debeat, quod immo e contra Dei Filius in Evangelio multitudini femper reprobrationis caracterem appofuit. Commune principium eft, frequentiores vias effe etiam tutiores: quod fi ubique alibi verum eft; næ illud quidem in falutis negotio, & in iis quæ ad Cœlum fpectant, verum non eft. Econtra via, quæ ducit in Cœlum arcta eft, ac numerus eam ingredientium fane exiguus: ea autem via, quę ducit ad interitum, quam lata eft, & quot mortales terunt illam! Pro multitudine vero illorum, qui in lata via currunt ad interitum, nequaquam intelligendi funt foli infideles; fed Filius Dei innuere vult inter ipfos etiam Chriftianos, ac in Ecclefia vera longe plures effe, qui latam ingrediuntur viam, infiftere volentes confuetudini, & fequi eam multitudinem, a qua eadem confuetudo formatur.

Conftans quoque eft apud Theologos principium, confuetudinem quamtumvis antiqua, & univerfalis illa fit, obeffe non poffe legi naturæ, quæ prima, atque vetuftiffima legum omnium eft, & quam Deus digito fuo humanis cordibus infculpfit, quæ recta eft, certa, atque invariabilis: unde fequitur etiam non

non posse ulla re deleri, abrogari, aut corrumpi. Itaque quodcumque huic legi adversatur, iniquum, & injustum est, neque licere numquam potest. Consuetudo igitur, quæ aliquid vellet invehere contra rectam rationem, & naturalē æquitatē, numquam est recipienda, & si qua hujusmodi invenitur, quæ apud barbaras gentes invaluerit, inde judicium ferendū est illis rationis lumē vitio ademptum fuisse. Hoc ipsum dicendum est de divinis legibus, quæ cum rogatæ fuerint ab auctoritate humanæ cuilibet auctoritati superiore, atque a suprema ratione profecta, nulla consuetudo, & nulla creata potentia illis potest derogare.

Principes neque statuere possunt, atq; probare malam consuetudinem.

Quamquam Principibus jus sit leges ferendi, atque efficiendi, ut semel latæ observentur, & S. Paulus nos moneat Dei imperio resistere eum, qui legitimæ potestati resistit: cavendum nihilominus est, ne hoc principio abutamur, ut sequamur nefarias consuetudines, quibus illi fortasse locum præbere potuerunt, vel quas ipsi probari videntur. Duo enim distinguenda sunt in iis, qui sunt in dignitate constituti, & a quibus pendemus; eorum videlicet auctoritas, & vita; quarum alteram quidem vereri debemus, alteram vero nequaquam sequi fas est. Jure quidem exigere possunt obedientiam, & jure non possunt efficere, ut mores suos subditi imitentur; & cum divinitus jubeamur explicite eorum obsequi imperiis, sæpe contra prohibemur illorum exempla imitari.

Lex Sancta abrogari non potest per consuetudinem non sanctam; viget illa, quamvis abusus plurimi ipsam impugnent; & nisi vis, quam servat, operatur salutem, vel sanctificationem hominum, ambigendum non est, quominus eorum damnationem non operetur. Nisi contineat aliquem articulum divini juris, vel aliquam legis naturalis obligationem; si licet sacra ex earum numero sit, quæ mutari possunt, neque versetur circa eam materiam, quæ sit alioquin magni momenti, ita ut nihil mali accidat, nisi servetur; sequi possumus consuetudinem, quæ illius obtinuerit locum ex consensu auctoritatis, cujus est hæc omnia regere. Sin autem cum hujus generis sit materia, tamen gravis est momenti; sed laudabili fuerit abrogata consuetudine, quæ bonum gignit par illi, quod constantissima legis hujus observantia parere poterat: tunc etiam consuetudini ita receptæ jure defertur. Verum si ex legis extinctione mala oriantur, publica scandala, & gravia incommoda; certum est se in casu abjiciendam esse consuetudinem, & habendam tamquam abusum, atque corruptionem; & quamvis huic faveant, & tempus, & numerus, & qualitas eorum, qui ipsam tuentur; nihil tamen posse contra legis ejusdem auctoritatem. Alioquin sequeretur, ut ipsa etiam mala licita fierent, cum in communi consuetudine inveniuntur; & lex quovis usus genere deleretur, quæ quidem esset omnium confusionum gravissima.

PARAGRAPHUS VI.

Electi ex Asceticis, & recentioribus Concionatoribus loci hujus Argumenti.

Prava cōsuetudo facile accipitur

Facile nobismet persuademus consuetudinem, receptam, & diuturno usu constitutam esse, vel fidelem interpretem, vel justam legis exceptionem. Quis enim ignorat gravissimas quaslibet transgressiones, ubi semel in consuetudinem abjere, pro privilegiis haberi. Ita eadem vi, qua ferocissimæ beluę cicurantur, & difficillima quævis facilia fiunt, atque eventus magis insueti admirationem amplius non afferunt: vi eadem diuturni, & generalis consuetudo videndi mala, quæ patrantur, eum pudorem aufert, qui peccatis adhæret, suffocat conscientiæ stimulos, sensus pietatis extinguit, atque gravissima quælibet peccata nobis efficit familiaria; juxta S. Cypriani Ep. ad Donatum sententiam. *consenuere jura peccati, & cœpit licitum esse, quod publicum est. P. Bonal in libro cui titulus, le Chretien du Temps parte 4.*

Cum generalis consuetudo non aliud sit, quam continuatio earumdem actionum particularium, quas sæpe, atque diu ingens personarum numerus exercuit; accidit, ut quod improbaretur, atque redargueretur, si semel tantum, & ab uno factum fuisset, tandem, & laudetur, & approbetur, ex quo & sæpius, & a pluribus factum fuerit. Ita donec cædes in usu erat apud barbaros tantū, efferatosque populos, infrequens erat, & habebatur tamquam gravissima contumelia humanæ societati illata, & tamquam usurpatio contra auctoritatem Dei, qui unus supremus est vitæ omnium hominum Dominus. At ex quo nobiles Viri sublimem gloriæ verticem in nequissima gladiatorum exercitatione constituerunt cœdes facta est fere unica virtus Nobilium, qui præclare gestas has res ex singulariū certaminū numero censent. Ita res eædem, quin naturam mutent, mutant nomen, & quæ erant unius sæculi vitia, fiunt virtutes alterius. Post hæc, dic si lubet, nos cæcos non esse, qui non videamus eam rem, cui præ cæteris plurimum deferimus sub consuetudinis nomine non aliud esse, quam congeriem ignorantiarum, errorum, vel scelerum plerorumque mortalium. Certum est enim, si quælibet actio seorsim, ac diligentius, juxta legis rigorem ad examen vocaretur damnari mereretur, & severissima pœna mulctari. Attamen si abusus hujusmodi summatim considerantur, habentur tamquam dispensationes, vel præscriptiones contra legem eamdem, quasi multitudini jus inesset mutandi rerum qualitatem; quasi posset tempus profanas res consecrare; quasi Dei justitia cum peccatorum multitudine pacisceretur, neque peccatum puniret, nisi cum solum invenitur; quasi tandem quod olim injustum, atque illicitum fuit, non esset amplius, ex quo impiorum numerus numerum bonorum excedit. *Idem.*

Quid faciat consuetudinem, & unde hæc proficiscatur;

Ex quo nam compositam esse putas consuetudinem hominum, nisi conflata est ex consuetudinibus singulorum? Quid publicum usum efficit, nisi plurimorum particularium usus; nos quoque cum cæteris pravis christianis temissionibus nostris conferimus aliquid ad eos instituendos abusus, qui late grassantur. Quis igitur nobis reliquus est prætextus ut nostrum vivendi genus excusantes aliorum vivendi genus proferamus; quandoquidem alii similiter nostrum proferunt, ut excusent suum! Nefariæ actiones nostræ, & ipsæ ex earum numero sunt, quæ simul collectę efficiunt publicum malum, quod consuetudo, mos, tempus, mundus vocatur. Hinc reciproca illa fluit revolutionis corruptio quæ orbiculari motu semper it, reditque; nos imitamur alios, nos alii imitantur: & quid nos facimus quod nefariæ alicujus actionis, vel exemplar non sit, vel imitatio? Publica exempla nosipsos corrumpunt, at personalia exempla nostra publicum vitiant. Perennis est primorum ad secunda, secundorum ad prima reciprocus æstus. Quis nescit pelagus repleri fluviis sese in illud exonerantibus, hos vero vicissim ex maris ejusdem sinu recipere aquas suas, cum illud secretis canalibus tantum subtus terram sese exoneret, quantum supra repletur? Dici etiam potest, universum genus humanum nullum habere flagitium, quod nostrum quisque non attulerit illi, ipso cum fœnore nobis reddente, quod a nobis recepit. *Idem.*

Liquido constat, nos esse auctores hujus consuetudinis, quam tantopere veneramur, ubi semel illam invexerimus. Et ut vera dicam, colimus Idolum opus manuum nostrarum, cui materiam ipsam formamq; suppeditamus. Ut plurimum incipit, ut Tertullianus ait, ex aliqua ignorantia, vel simplicitate; deinde vero temporum successione invalescit usu; ac tandem contra ipsam veritatem asseritur. Aliquid nobis fas esse ducimus, alter hoc idem sibi fas esse debere putat; plures deinde eamdem sibi vindicant facultatem, & cum videmus, neminem hoc sibi religioni vertere majori audacia minorique verecundia illud ipsum persequemur, cujus tot ob oculos nostros versantur exempla. Ita ex quo scelerum nostrorum imitatio conscios nobis adjicit; hi vicisim ad scelera multiplicanda nos ipsos impellunt. Ex hoc autem per plures reiteratos actus particularis in vita nostra efficitur Consuetudo, quam cum similes imitatorum nostrorum consuetudines, & sequantur, & confirment, ex alienis, nostrisque consuetudinibus simul generalis fit con-

consuetudo, cujus nomen est venerabile. His gradibus consuetudo, quæ nostrum opus est, fit nostrũ Idolũ. *Id.*

Quid facere debeamus, ut consuetudinis cursũ moremur.

Quemadmodum constat, generales mores subsistere eo solum, quod particulares fidelium mores vigent; ita ad inane hoc *publicæ consuetudinis* phantasma evertendum non aliud requiritur, nisi ut quilibet singillatim vitæ suæ reformandæ operam navet. Medicina, ut ajunt, non tractat hominem generatim, sed hunc, vel illum ægrotum particulariter. Nobis nequaquam inspicienda sunt illa, quæ omnes faciunt; consideremus solum quid mihi, tibique faciendum sit; si membra singula bene valebunt, totum etiam corpus bona valetudine perfruetur. Quod si nos tenemur, idque facilius est, nostram potius immutare vitam, quam sæculum nostrum, quilibet sibimetipsi dicat opus est: *medice cura teipsum*. Ex teipso incipe; te primum cura. *Idem.*

Quandoquidem generale malum nihil est aliud, quam acervus consuetudinum malarum, ex singulorum criminibus intumescens, & quoniam singuli nobiscum gestamus partem nostram corruptionis hujus, quæ totum fidelium corpus inficit, nullum melius inveniri consilium potest, quam si quisque conetur seipsum emundare ab ea iniquitatis parte, quam in hanc massam contulit. . . . Hoc igitur agitur, ut particularis nostra cesset consuetudo, nisi ea sit officio nostro conformis; ut eam publicæ consuetudini non imputemus, seu ut imitemur illam quia regula nostra non est; seu ut illam criminemur, quandoquidem propter nostra tantum flagitia est flagitiosa. Nosmetipsos accusemus, quin loquamur de aliis; & certi simus, nos aliis non amplius similes futuros, ex quo non erimus amplius similes nostri. Undenam enim putas maximum peccatorum malum proficisci? Hoc sane tantum non est, quod ab initio alios secuti Duces, cæcorum more deerraverint; quantum quod apertis oculis semper in errore suo perseverant, cum enim diutius per infirmitatem; atque imprudentiam secuti fuerint prima vestigia, quæ sibi occurrerunt, ultro eadem relegunt vestigia sua, atque seipsos imitantur, quemadmodum alios fuerant imitati. *Idem.*

Aliorum exemplũ, & consuetudinem sequi necesse.

Pravæ consuetudines publicæ procellis similes sunt. In nostra potestate non est prohibere, ne pluat, vel grandinet in agro; sed ut nosmet ab imbribus, vel tempestatibus tueamur, nostrum est quærere tectum, quo subire possimus. Cum ad terram appellere cupimus, non conamur fluminis impetum remorari; sed naviculam dumtaxat alligamus, aquam vero præterfluere sinimus. Ut depravati sæculi corruptionem evadamus, singuli tenentur vitam suam sanctificare, non autem immutare communem, nisi seipsum immutando. Quemadmodum enim alieni morbi vobis mortem nequeunt inferre, ita pravæ aliorum consuetudines efficere nequeunt, ut a Deo damnemur, & reprobemur. *Idem.*

Inutile est, contra sæculi mores generaliter invehi, quin in nobismetipsis restituere adnitamur christianam fidem, quam ibi subvertimus. Fallax, quæ vulgo viget, sententia, Religionis remissam vim, morumque corruptionem temporum esse calamitatem, non defectum fidelium, gravissimus error est, propter quem mortales suis flagitiis inhærent? Hic illis error auferendus est, atque dicendum, ne malum alibi inquirant, quam in indispositione sua: tenebras in nostris tamen oculis esse, vitia ex nobis oriri, atque ut verum dicam, non sæculum esse corruptum, sed nostrum singulos esse corruptos. Ceterum quin remedia ad salutem procurandam requiramus, imitabimur intemperantes ægros, qui recidivas suas, vel aeris inclementiæ, vel pravis syderum influxibus acceptas referunt, & ne verbum quidem faciunt de malo vitæ suæ regimine, pravoque temperamento, ut in comessationibus suis, & cõpotationibus perseverent. Nobis dicere satis est; mala esse tempora, nos felices fuisse futuros, si voluisset Deus, ut sæculo minus corrupto nasceremur; mundum hodierna die nullam pati medicinam; quin sincere dicamus, nos male vivere, nobisque, ut beati simus hoc unum deesse, quod meliores non sumus. . . . . Universales consuetudines, quæ per abstractionem a nobis procul videntur, re ipsa in nobis sunt; vel si quæ extra nos sunt, illæ ad jurisdictionem nostram non pertinent. *Idem.*

Inutile est publica accusare peccata quin nostris attẽdamus.

Quid est corruptio publica, & universalis consuetudo, nisi inanis idea, quæ ad hoc unum inservit, ut pravum ingenium nostrum excusemus, & ut zelo fallaci verba demus? Verumtamen ipsum consideremus malum; admoveamus vulneri digitum: non aliud in mundo malum est, quam corruptio nostra, & eorum, qui nostri similes sunt. Illud nos vero fallit, quod præterquamquod medicinæ difficultas prætextum nostræ præbet negligentiæ, causam illius rejicimus in consuetudinem. Quænam alia consuetudo, amabo vos, nobis nocere potest, quam nostra? De quonam tempore, vestra quidem sententia, Deus nobis rationem repetet, quam illius, quod amittimus? Censuræ generalis consuetudinis, & morum sæculi totius, in iis, qui nullam habent auctoritatem, neq; medicinam possunt afferre, sæpe eorum declamationes, sunt, qui malunt eloquentiam suam exercere, quam vitam reformare. Attamen nihil vulgatius est, quam in toto Christianismo querimonias audire contra tẽporũ nostrorũ abusus: nihil vero infrequentius, quam fidelẽ intueri in id serio intentum, ut sua scelera corrigat. *Id.*

Quam difficile sit consuetudini non parere.

Cum in stratam processimus viam, & undiq; turba stipati sumus, jam fieri non posse videtur, ut per multitudinem viam nobis recedentibus aperiamus, vel ut resistamus contra impetum tot mortalium, quo trahimur: sequi opus est, saltem ita existimatur, turbæ motum, & alienis gradibus, & ad alienum arbitruum incedere. Eundum est cum euntibus, immorandum cum immorantibus, atque ita pergendum uti inceptum est, ideoque semper cum pluribus errandum, ac tandem sine ulla reditus spe intereundum. *Idem.*

Non postrema corruptionis fidelium causa ex eo proficiscitur, quod se bene facere putant, cum faciunt id, quod magnus corruptorum hominum numerus facit, licet re ipsa non intereant, nisi quod imitantur intereuntes, pravasque consuetudines sequuntur. Plurimorum fidelium flagitioso vivendi genere spectato, nemo se teneri putat ad ea servanda, quæ a nemine servantur; quilibet sine stimulis peccat, quia videt fratres impudenter peccantes, & pauci se peccare arbitrantur: cum id tantum efficiant, quod & alii faciunt. Cum malum hucusque processit, propter ægrotantium multitudinem percrebrescit. Vitium quod natura sua illecebras habet, recentia adhuc blandimenta, alia subsidia, majoremque auctoritatem ab improborum societate, & approbatione adipiscitur. Flagitiosorum hominum conversio fit difficilior; quod salutem suam alienæ voluntati subjiciunt, quod quietam vitam ducunt, atque publica quodammodo fide freti confidunt, se per latam viam in Celum tendere, cum illa deducat ad mortem. *Idem.*

Consuetudinis impetium, atque potestas.

Væ tibi flumen moris humanis! quis resistit tibi? S. Augustinus exclamat. Mundi consuetudo, torrens est, qui nos rapit. At nondum satis est dicere, consuetudinem hanc instar esse torrentis nos secum trahentis; habet illa quidem impetum, ac vim, ut secum obvia quælibet rapiat; sed illius duratio magis est diuturna. Si torrens est rapidus, celeriter defluit; at hoc non accidit in consuetudine: hæc enim cohiberi non potest, quia multitudo populorum qui illam sequuntur, qui illam recipiunt, & qui eidem sese conformant, sunt, ut inquit Scriptura, velut aquæ, quæ congregantur, & quæ propter congeriem suam exhauriri non possunt. *P. Thomassinus in Confessiones S. Augustini.*

Speciosissimus æque ac frenquentissimus inter omnes prætextus; quibus utitur peccator, ut flagitiosum vivendi genus suum excuset, est consuetudo; putat omnem abesse culpam, ubi ait, ita in mundo consuescere, & ex alienis exemplis quamdam sibi necessitatis efficit speciem. Cæterum nequaquam miror, quod hic prætextus adeo familiaris in mundo sit, mundus enim infirmitate ambitione, & adulatione repletus est, quæ proxime sunt, dispositiones ad tyranicã cõsuetudinis potestatẽ statuẽdã

Non desunt, qui per infirmitatem sequantur torrentem, atque semper eo sese vertant, quo illos pertrahit multitudo; non enim satis roboris habent, ut illi resistant. Non desunt alii, qui turpi adulatione aliorum, cum quibus vivere debent, gratiam aucupantes, in eorum mores transeunt, & quantum in ipsis est, actionibus eorum sese conformant. Denique plures irrideri metuentes, humanis rapiuntur respectibus: superbia extrinsecus eam illis approbationem extorquet, quam sæpe intrinsecus negant; & magno sese conformant numero, quia objici nolunt iis dicteriis, quæ peculiare vivendi genus illis conflaret. *P. Giroust in Adventu suo sermone de Consuetudine.*

Abusus, qui per consuetudinem invehuntur.

Ulla ne periculosior, vel frequentior esse potest illusio? Quot falsa principia in mundo hac obreperunt, quæ conscientias in fallaci detinent securitate? Quibusdam anni temporibus aleæ, ludis, aliisque solatiis vocare consueverunt: in illis integros dies, & sæpe etiam noctes insumunt: in cœtibus sexcentas loquendi rationes sibi permittunt; in societatibus sexcentas sibi vindicant licentias, quin umquam eas sibi vertant religioni. Quorsum autem? quia hæc est consuetudo. Ut extrinsecus inanis quidam fulgor, & pompa servetur, nullis parcitur sumptibus; cum interim secreto & famulis, & mercatoribus stipendia negentur. Familiæ, filiorumque abjicitur cura; illis vix alimenta præbentur, ut suppetat, unde voluptatem possint explere, & hac in re nullis conscientiæ stimulis utuntur. Quorsum istud? quia hæc est consuetudo. Beneficiorum occulta transigitur mercatura, & quarumdam adinventionum suffragio ea emuntur, atque veneunt, quæ magis sancta sunt, & sacra; industriis ambagibus ex pecunia fructus percipitur quin vel fundi alienentur vel sors ipsa periculum subeat: legitimæ creditoris postulationes eluduntur, cum interim prematur debitor, ac sine ulla miseratione urgeatur; honores quæruntur, qui scientiam postulant, quin iisdem obeundis pares simus; gravissima nonnumquã dirimuntur negotia, quin necessaria nobis adsit scientia: nihilominus vero conscientia non mordet. Quorsus istud? quia hæc est consuetudo Verbo, plurimi damnantur, quia hæc est sese damnandi consuetudo. *Idem.*

Vestrum scelus est, o Principes hujus mundi; quibus Cœlum contulit auctoritatem vos ipsi ea vi, quam vestra habent exempla, statuitis, lateque diffunditis eos usus, contra quos e contra omnem potestatem vestram exercere deberetis ad eorum, vel prævertendam originem, vel cursum inhibendum. Heu! quantum flagitium est, quod Princeps inter aulicos, eumdem studentes imitari, quod Magistratus totius Civitatis oculis expositus unum illum intuentibus; quod Pater ea in familia cujus est caput; quorum omnium pro eo caractere, & loco, quem obtinent, est vivendi regulam servare, illi ipsi plerumque auctores sint pravarum consuetudinum, quæ invehuntur, & scandalum præbeant illis, quos eorum curæ credidit Deus, & quibus, & Duces esse deberent, & lumen? Quodnam flagitium, o mulieres, quibus, vel dignitas, vel distinctio aliqua, quæcumque illa sit, quamdam tribuit superioritatem, quæ actiones, moresque vestros tamquam totidem leges aliis proponit; cum hac imperii specie abutimini, ut vel eos invehatis induendi modos, qui scandalo vacui non sunt, & quos vanitas vestra adinvenit; vel de medio tollatis officia quædam, quæ vosipsos torquent, & quæ nihilominus sunt contra sæculi licentiam necessaria quædam antidota! *Id.*

In judicio Dei prætextus consuetudinis non admittitur.

Præclaram sane excusationem in Dei judicium afferendam cum diceretis illi: Domine proximi mei existimationem proscindere ausus sum quia neque alii parcebant meæ: aliena mihi vindicavi bona, quia alii hoc sibi religioni minime vertebant: sacros pollui recessus irreverentia mea; neque enim alii majori verecundia utebantur: in mollitie, atque inertia sine bonis operibus, atque pœnitentia vitam traduxi, ita enim, & alii facere consueverunt! O te insanum! S. Chrysostomus respondet, te ipsum eo tempore accusas, quo te excusare contendis. Nonne te admonuerat Deus ut Mundum effugeres, quippequi tuus erat inimicus? JESUS CHRISTUS Discipulos suos nonne gregem exiguum vocaverat? Quid facis ergo, ubi teipsum excusaturus ingentem profers eorum numerum, qui te præcesserunt, & pertraxerunt post se? Producis invictos sane contra teipsum titulos; tuaque sola confessio sufficit, ut damneris. *Idem.*

Quemadmodum plerumque nulla tutior methodus est in illis, quæ credenda sunt, ita e contra nihil periculosius est in iis, quæ sunt agenda, quam majorem multitudinem sequi. In latioribus viis nulla est salutis securitas, atque, ut salvemus, angustas semitas consectari nos decet. Omnes Ecclesiæ Patres consentiunt nullum magis constans, apertumque reprobrationis indicium esse, quam multitudinis mores imitari. Hæc autem veritas innititur oraculo JESU CHRISTI asserentis *Matth.* 10. multos quidem vocatos esse, paucos vero electos. Liquet igitur, ut electi simus, hoc est, ut salvemur, exiguum numerum nobis esse imitandum, eos vero, qui multitudinem imitantur, permanere in corrupta eorum massa, qui licet vocati sunt, tamen non salvantur. *Essais de sermons pro feria 3. majoris hebdomadæ.*

Mala consuetudo omnes homines corrumpere potest.

Mihi propositum non est hoc in loco latius disserere de pravorum exemplorum vi, deque periculo, quod in flagitiosorum hominum consuetudine occurrit: nemo enim unus ignorat, scelesti hominis amicitiam sapientissimum quemlibet pervertere posse, neque deesse quamdam necessitatis speciem in eorum mores abeundi, cum quibus frequenter versamur. Vos igitur cogitare potestis, quid de hoc homine, vel de muliere illa fiat, quo temere mundum sectantur ejusdem mores, atque præcepta secuturi, quæ quidem non unum dumtaxat virum, sed populos integros depravare consueverunt. Unus nonnumquam flagitiosus satis est ad universam Urbis alicujus adolescentiam corrumpendam; Una mulier sæpe totum Regum aulam infecit, neque defuerunt viri nequam, qui labem in integras Provincias effunderent, & flagitiosis factis, vel dictis maxima etiam Regna polluerent; Nunc autem cum criminosorum infinitus sit numerus, cum plurimi flagitiosi pudore, Religione, & conscientia, carentes infirmum fragilemque hominem obsideant; hiccine se illis restiturum speret? profugus aliquis peste laborans clanculum magnam Urbem ingressus illam ad arma conclamare cogeret; re enim vera periculum adesset, ne tota hac lue contabesceret; unus vero qui cetum ingreditur hominum teterrimam pestem afflantium, sibi cavere non debeat? Tantum est, pravæ consuetudinis periculum. *P. de la Colombiere serm. 57.*

Satis est, nobis favere consuetudinem, ut nobismet persuadeamus, nos a recta etiam non aberrare quasi rectæ vitæ, bonorumq; morum via similis esset magnarum Urbium itineribus, quæ cognoscuntur ex multitudine stractarum semitarum illuc ducentium: Quot actiones profecto nobis confusionem ingererent, ac nos nobismetipsis exprobraremus, si soli, vel cum paucis illa perficeremus; quæ tamen pudorem non cient, eo quod consuetudo, & multitudinis exemplum, quod divinæ opponimus legi, suffragatur? Nulla esset mulier, quæ luxum vanitatemq; suam non redargueret, nulla, quæ inanes ornatus, qui animabus infirmis interitum afferunt, damnaret, nisi illis faveret auctoritas consuetudinis, & usus, cui sese jure conformare posse arbitrantur. Nullus esset ambitiosus, ac dives nequam, cui aliquam saltem inquietudinem non afferrent violentiæ, vexationes, usuræ, & injustitiæ, quas operatus est; nisi in consuetudine perfugium nancisceretur, quo tanquam in arcem confugit, ut sese tueatur ab increpationibus, quas, & ipse sibi, & alii efficere possent. Hæc est consuetudo, hic usus, ita assolet; non ideo vivo, ut totum humanum genus castigem, atq; reformem. *De S. Martino in Quadr.*

Sæpe ex consuetudine operamur

Usus, & Consuetudo maximam plerumque in virtutibus nostris occupat partem. Consuetudo est Missam, & Concionem audiendi, statis diebus confitendi, atque communicandi; inter hæc exempla sumus enutriti; Consuetudo hæc recepta est, & probata: igitur eam sequi debemus; verumtamen citra præjudicium predominantis affectus, qui, & ipse sua asserit jura, & non secus ac virtus, frui vult privilegio con-

consuetudinis, quæ quidem est veluti clypeus generalis, quem omnes legi Divinæ, ac rationi opponere consueverunt conscientiam suam cum vitiis conciliaturi. Dicis, ambitionem, vanitatem, luxum solatia nimium libera esse vitia, quæ & morum disciplina, & divina lege damnantur: attamen hæc vivendi consuetudo, neque alia ratione vivitur; mundo egrediendum esset, & quodlibet ejusdem commercium abdicandum, ut hæc omnia præcepta negligerentur. Huic interim universalis consuetudinis fundamento innixi Dei legem suffocamus, conscientiæ, & rationi soporem injicimus; nobisque religionem conflamus prorsus profanam atque mundanam, ubi passio aliquid rationi, & virtuti permittit, hac proposita conditione virtutem nihil illi esse negaturam. *Idem.*

Nolite conformari huic sæculo, S. Paulus inquit. Præceptum hoc quod ille fidelibus omnibus tradit in Romanorum persona, difficillimum est, quod in tota christiana vita servetur. Non imperat, ut a mundo recedamus, sed ne mundo conformemur, videlicet, ne amemus quod diligit Mundus, ne faciamus, quod ille facit. Ob id autem resistendum est vi consuetudinis, atque fortiter contra mundi torrentem obnitendum. Vis autem exempli; & consuetudinis suo numquam viduatur effectu; se enim per omnes sensus communicat, & lectio quædam est numquam intermissa. Ita sicubi gentium hæc viget consuetudo ut artem aliquam, vel professionem amplectantur, vis hæc ad eamdem omnes impellit: *Essais de morale. Tom.4.*

Consuetudo pro lege habetur.

Non desunt opiniones quædam, quæ in Mundo regnant, & quæ consuetudine, & exemplo eorum, qui optimi habentur, atque dicuntur, probatæ non possunt ulterius dignosci. Sine ulla Religione eas amplectimur, & sine conscientiæ stimulis easdem fovemus rati nos tutos esse, cum socios habeamus. Persuaderi plerisque non potest ea, quæ vulgo fiunt, esse posse mala. Igitur secundum has opiniones operamur, salutemque nostram in periculum adducimus, licet illæ non minus temerariæ sint, quia communes; sexcentæ enim rationes, totidemque exempla deterrere possent eos, qui sequuntur illas, nisi vis consuetudinis, & mundi exemplum illos excæcasset. *Idem.*

Veritates usu, & consuetudine, quam temporum corruptio invexit, adeo infirmantur, ut vix possint agnosci. Quilibet clausos habet oculos, ne sua videat officia; sequitur ea, quæ in usu posita videt; vivere vult quemadmodum alios vivere intuetur; & se in tuto esse putat id faciens, quod alii faciunt; perinde ac ingens numerus certum adferret vadimonium & iniquitas probaretur, statim ac in consuetudinem abiit. *Abbas Trappensis libro de Sanctitate Monastica.*

Multitudo vitium nō probat.

Si mortales omnes sancte viverent, nos vero soli peccaremus, quem terrorem nobis conscientiæ nostræ status inferret? At non ideo nobis minus est metuendum; non enim juxta alienorum actionum normam judicabimur. Deus pro norma non consuetudinem profert, sed Evangelium, non hominum exemplum, sed JESU CHRISTI. Gravissimus error est arbitrari ex peccantium multitudine vitio auctoritatem accedere, vel hoc propter illam impunitatem acquirere. Hoc accidere potest in humano regimine, ubi infirmitas cogit, ut nimis magno improborum numero venia promittatur: sed coram Deo omnes simul homines quid sunt? Quænam hæc esset Divinitatis idea, si liceret scelus, ubi scelesti multiplicarentur? *P.Cheminais tom.1.*

Dic quæso: in Evangelio quęnam certior nota reprobationis invenitur, quam multitudinem sequi? Cum JESUS CHRISTUS docere voluit discrimen, quod adest inter perditionis, & salutis viam, quodnam tradidit ignem, ut utramque certissime agnosceremus? *lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem; & multi sunt, qui intrant per eam.* Matt. 7. Dici ne potuit apertius? hodierna hæc certissima humanæ reprobationis nota ea est, quæ nos contra metum judiciorum Dei confirmat, qui nobis eam tradidit pro signo certissimæ damnationis. Dices illi, in hoc conscientiam suam acquievisse; si te solum cogitasses, fortasse futurum fuisse, ut vitæ suæ scelera intuitus expavesceres; se vero haud ægre consuetudinis torrentem secutum fuisse. Triste, crede mihi, solatium est interire cum pluribus. Memento electorum numerum exiguum, reproborum vero ingentem esse. Si quid fidei in te reliquum est, ubi multitudinem videris contremisce; licet bona hęc sibi videatur via, oportet omnino eam malam esse; quandoquidem J. C. illam viam esse reproborum affirmat. Imprudentis est alienam sequi temeritatem: quid vero facto opus sit Dei Filius te melius agnoscit. *Idem.*

Periculosa consuetudinis præjudicia.

Consuetudo, & usus, qui in Mundo vigent, vulgo præjudicium quoddam efficiunt, quod objicere multi laboris est, & quod sæpissime Evangelii præceptis opponitur. Ut de solatiis, & voluptatibus exempli gratia loquamur; hanc nobis regulam præscribit Evangelium, eam viam esse nobis amplectendam, quę nos adducit, ut nosmet JESU CHRISTO conformes efficiamur; ut, quantum possumus, imitemur passiones illius, publicamque vitam mortificatam, laboribusque exercitam: ac docet non alio pretio gloriam, nisi per passiones acquiri. Verum enim vero consuetudinis præjudicium est, aliquod recreationis tempus requiri; hoc rationem exposcere; & voluptatem legitimam fieri, ubi caute, honesteque percipiatur. Acquiescunt omnes maximæ multitudinis exemplo, & putant se viventes ut alii vivunt, nullum subire periculum. Hinc sibi religioni non vertunt, spectacula, atque Theatra adire; immo gloriantur eos omnes, qui scrupulum injicere vellent, tamquam imbecillos, infirmosque contemnere. Evangelica præcepta deseruntur, & Mundi dogmata in pretio sunt: mundus ipse consulitur, atque in sacris pœnitentiæ Tribunalibus quotidie peccatores videmus, qui secundum mundi præcepta, ac sermonem loquuntur; qui in eo ipso loco, ubi mundus damnandus est, mundi consuetudinem tamquam optimam adferunt, excusationem. Consuetudo hæc illis in os ingerit verba, postquam actionum eorumdem extiterit norma. *Decerptum ex sermon. P. Massillon de Confessione.*

At enim nobis quoque degustandæ sunt suavitates, atq; licentiæ ætati nostræ permissę. Divites sumus; opus est, ut in mundo effulgeamus non secus ac alii. Obscuro nati loco sumus, sed eximiis donati talentis, & quibusdam optimis naturalibus qualitatibus præditi; oportet igitur tenebras dissipare, immum gradum relinquere, ac nosmet supra maximum quemlibet attolere. Magnos Patronos habemus, bona nominis æxistimatione fruimur, fortunæ domesticæ in singulos dies augescunt; fructus ex illis percipiendus est, atque omnis opera in id transmittenda, ut ad eximios Reipublicę gradus evehamur. Verbo illius sexus, nobilitatis, generis sumus, quod nos in publicum prodive cogit; opus igitur est, ut publicos usus, moresque sectemur. Tantæ nobis sunt opes, ut commode citra laborem vitam ducamus. Igitur dies in otio, atque inertia sunt transigendi, non secus ac alii nostræ conditionis consueverunt; eædem voluptates permittendæ, idem lussus sequendus, iisdem ornatibus utendum, ac illi, qui panes, vel fortasse etiam minores reditus habent. Hæc regulæ sunt, vulgatissimæ, hæc dogmata omnibus probata, neque nostrum est ea redarguere. At ex vobis quæro, quisnam probare potest hos usus, qui minime decent, vel sanctitatem status vestri; vel promissiones, quas christianam Religionem amplectendo edidistis; cum luxum, atque mundi vanitatem sequamini, eo quod non videatis virus illis inspersum, quo vestrum cor contabescit! *Idem in sermone de exiguo Electorum numero.*

Consuetudo nobis prætextus est, eamq; pro excusatione afferimus.

Ex vobis quæro; quidnam perniciosos hosce abusus probat? Numquid sancta JESU CHRISTI doctrina, an corruptæ mundi sententiæ? Numquid leges, & consuetudines sæculi, an immutabiles leges Evangelii? Regula enim opus est, ut tuti sitis. Vos autem communem usum hunc esse, & in mundo probatum respondetis: quid ultra afferatis, vobis non suppetit. Non ideo nati sumus, ut tot mortalium

talium facta corrigeremus; mundum ingressi hos invenimus constitutos usus, nobisque illos Patres nostri hereditario veluti jure reliquerunt; & eorum probitati, atque Religioni inferremus injuriam, si crederemus ipsos voluisse, & semetipsos fallere & nos. Non sumus sapientiores, quam mortales omnes simul, a quibus dogmata hujusmodi probantur. Pro nobis stat consuetudo: hæc nos tutos efficit in vita, quæ flagitiosa est, ideoque saluti prorsus opposita. Nemo Evangelium considerat, nemo juxta sacrarum Scripturarum Oracula suam vivendi rationem instituit, neque animum advertit ad id quod per Prophetam suum Dominus docet, cavendum videlicet diligentissime, ne gentium vias sequamur; & leges, atque sententias populorum inanes esse: *leges populorum vanæ sunt* Jerem. 10. Nemo cogitat, Deum nobis certissimas reliquisse regulas in Scripturis Sanctis, secundum quas vitam nostram conformare debemus, quæ numquam mutentur. *Idem*.

Quænam est multitudinis causa? quam igitur viam frequentior numerus sequitur? nonne viam latam, quam JESUS CHRISTUS condemnat? Facitis, ita enim dicere soletis, ea tantum quæ faciunt alii: sed omnes illi, qui ad Nabuchodonosor imperium cum populi turba superbo illi simulacro genua flectere voluerunt nonne eodem supplicio fuere percussi! Illi omnes, qui Tobiæ ævo inanes Patrum suorum Deos venerati fuerunt, numquid innocentes habiti sunt, eo quod ingenti essent in numero? Ea tantum facitis, quæ faciunt alii: sed Dominus vester sæculum non est, neque huic vosmet conformare debetis, neque multitudo vobis regulam debet præbere. Facitis ea tantum, quæ faciunt alii: esto; eodem igitur, ac alii, supplicio afficiemini; calamitas vestra par erit eorum infelicitati. Vos tamen in hoc quieti estis citra religionem perniciosissimos usus sequimini, & ut plurimum in eo errore, in quo vitam duxistis, diem extremum clauditis. O funestam mundi, insanarumque ejusdem opinionum illusionem! Quousque tot fideles in Dæmonis laqueos detrahes! O insanam fidelis animæ cæcitatem, quæ ita inanibus confidit regulis, quæ ipsam in interitum ducunt! *Idem*.

Via consuetudinis lata.

In Evangelio duplex via memoratur, per quam incedere possumus; altera quidem arcta quæ ducit ad vitam, & quam pauci sequuntur, & altera lata, quam omnes fere amplectuntur, & quæ ducit ad interitum. Utram arripere debeo? utram sequi? Opus ne est, eos sequar, qui meæ sunt ætatis sexus, ordinis, status, qui latam mundi viam sectantur? Me miserum! si magnum numerum hunc sequar, quo stipatus sum, in interitum ruam: novi equidem latam hanc viam maledicto esse subjectam, & ingentem mortalium numerum illac gradiendo, nequaquam salvari. Verumtamen tantum abest quod ita nobiscum loquamur, ut immo e contra hæc taciti dicamus: nihil facio, quod alii non faciant. Non sum equidem sequioris conditionis, ac alii; illi etiam animæ suæ salutem curare debent. Qui ejusdem ætatis, ordinis, conditionis sunt, vivunt, ut ego; & ego vivo, uti assolet vulgo: cur non vivam, ut illi, quorum bene vivere æque interest ac mea? O vos miseros? Si salutem vestram operari cupitis, hanc numquam profecto assequemini eam secuti viam, quæ a mundo probatur. *Idem*.

Pro superi! quam insipientes homines sunt salutem suam in periculum adducentes, eo quod ab aliis adducitur; & sese damnationi subjicientes, quod, & alii scipsos subjiciunt! confidite o Mortales in eorum multitudine, qui faciunt, quæ vos facitis, eosque sequuntur usos, quos sequimini; quasi Deus perdere non auderet eos omnes, qui vivunt, quomodo vos vivitis; quasi potentia sua non æque illum, & maximi, & minimi numeri Dominum constitueret. Numquid multitudo illum prohibuit, ne in cinerem redigeret quinque Civitates nequissimas; ne urbis superbæ muros everteret; ne infideles populos exterminaret; ne Regem cum toto exercitu deglutiret; ne Ægypti murmuratores morte percuteret? Ergo ne illum prohibebit multitudo, ne vos ipsos puniat, qui mundi leges mandatis suis anteferre nequaquam veremini? Noxios non numerat; iniquitatem tantumodo considerat; neque aliud sperare potest mortalis multitudinem sequens, & perniciosos ejusdem mores imitatus, quam totidem habere sui infortunii, æternique interitus socios. *Idem*.

Imperitorum disciplinæ multitudinem sequi pessimum est.

At enim communem secutus viam nullum periculum adis: neque aliter tibi agendum est, ac tot aliis, qui teipso sapientiores habentur. Ast hoccine te tutum facit? Numquid ignoras multitudinis causam magis esse perniciosam ac si vitam ad aliorum exempla institueris, te nequaquam futurum in exiguo eo numero, cui Dominus tuum Regnum spopondit? Numquid hæc tibi sors placet? Non vis ergo ex prædistinatorum esse numero, qui mundum, ejusque opiniones condemnant; de te ergo actum jam est, tuamque partem hæreditatis Cœlestis cedis illis, qui arctiorem viam amplectuntur? Numquid fatum hoc tibi tantopere arridet? *Idem*.

In mundo magis exemplo vivitur, quam ratione. Pudor, qui validissimum animæ propugnaculum est, tunc amittitur, cum omnes simul nobiscum peccant: omnes sibi promittunt impunitatem; & quædam ideæ, quas de divina Misericordia conceperunt, hanc spem fovent. Nimis infirmus est animus, neque nosmet supra mundum attollere, publicum contemnere judicium, & alienæ vivendi rationis censores fieri, possumus prorsus oppositam vitam ducendo. Quilibet suum genus, conditionem, honorem, cum sectatorum hujus mundi conditionibus confert: cumque se inferiorem inveniat pluribus in rebus illis, qui corruptionis auctores fuerunt, veretur, ne cum illis quamdam schismatis speciem efficiat. Meum non est, inquit, populos reformare, neque enim ego rationem reddilurus sum scelerum, quæ ab illis patrantur: isti, vel illi qui consuetudinem invexerunt ipsi pœnas dabunt. Quomodo nam ab illis sejungi possum? Vel de regione hac, vel de vita mihi esset migrandum. Vivendum est, quomodo vivitur. *Desumptum ex tractatu quodam de Conscientia*.

Mundi more fecisse qui nefas est.

Sancti fuere semper, semperque erunt exiguo in numero; ideoque eorum memoria fulgidior eluxit, quod se ab omni crimine vacuos servarunt, tamquam Abraham inter Chananeos, Moyses in Pharaonis aula, & Daniel Babylone. Hæc Mundi semper erit consuetudo; torrens est, quem cohibere non possumus; verumtamen adverso flumine natandum est, neque sinendum, ut ejusdem impetu rapiamur; alioqnin in æternum exitium pertrahendi. Ne expectes virtutem sequi, ubi passim probetur ab omnibus: hoc enim prodigium est, nullo unquam tempore eventurum. Adhuc in mundo tantum superest justitiæ quantum satis est (quin divinæ ratio habeatur) ut improbos persequamur, & virtutem debitis laudibus cumulemus. Amplum est ab iis contemni, qui dolent, videntes virtutem probari, quemadmodum fideles dolent vitium, ubicumque regnare videntes. *Idem*.

Disce inter funestas has consuetudines, in quibus mundi abusus consistit, neminem salvum fieri posse, nisi singulare vivendi genus instituat, & eos, qui vivere in mundo volunt, ut veros christifideles decet, ibi etiam sese distingere posse peculiari quadam vivendi ratione, quin ex ipso mundo egrediantur, fixas imitari stellas, quæ primo impetu Cœli, cui adhærent, abreptæ habent tamen inter se singulæ motum contrarium. Veri fideles quamquam generalis consuetudinis torrente rapiantur, similiter obniti debent contra præcepta, exempla, pravasque consuetudines ejusdem mundi, quin ab illis trahi patiantur; currere debent cursum suum, ac digne eo perfungi ministerio, quod divina providentia eisdem committere dignata est. Disce, ne actiones, moresque suos juxta mundi usus, & leges accomodes: namque Sanctis Evangelii præceptis, atque legibus vita nostra sedulo est conformanda. *Desumptum ex manuscripto sermone*.

Omnes

Omnes hoc faciunt: igitur faciendum est. O pessimã argumentationem! O improbam illationem! Qui ita loquitur, nequaquam loquitur, uti fidelem decet, immo neque uti Philosophum Ethnicum. Quidam ex illis testatus est, satis certo argumento probari rem malam esse, cum ab ingenti populi multitudine fieri consuevit: *argumentum pessimi, multitudo*. Sapientum causa neque major est, neque frequentior: quamtumvis probata videatur consuetudo, nequit tamen contra veritatem præscribere illam ergo relinquamus, & sequamur hanc, nisi errare velimus. *P. Nepueu in Christianis Considerationibus*.

Eos sequi, & imitari oportet, qui veritatem tuentur, licet exiguus eorum sit numerus; eos fugere, & ab illis recedere, præstat, qui errorem sequuntur, quantumvis eorum numerus maris arenas excedat. Multitudo fallacem confert auctoritatem improborum nequitiæ; imponit illa quidem rudibus, & imbecillis neutros tamen justificat. Error, quod universalis factus est, naturam non mutat; & qui vitiis diffluunt, quæ cum potiori hominum parte communia sunt, communes cum iisdem pœnas, ac supplicia recipient. *Abbas Trappensis. Tractatu de Mitigationibus*.

Secundū mundi consuetudines damnamur. Hæc est mundi consuetudo: hoc vulgo dicitur in omnibus vitiis, atque sceleribus, a quibus recedere nolumus; hæc est mundi consuetudo dicendi, quod scitur, & quidquid de aliis cogitatur; jurandi, superbiendi, & proximum contemnendi. Utique, hæc est consuetudo JESU CHRISTO adversandi; hæc est consuetudo a JESU CHRISTO damnandi: sed tuum est recedere a numero reproborum, nisi velis cum improbis pari pœna mulctari. *Ex Auct. Anon.*

Peccata videntur non esse amplius magna flagitia, eo quod facta sunt magna exempla; publica auctoritas tantam illis contulit fidem, atque admirationem, inquit S. Cyprianus. Magna flagitia ideo non amplius redarguuntur, eo quod tertia mortalium pars esset damnanda, quasi non admonuisset Apostolus, ne hujus sæculi moribus conformaremur, vel quasi depravati mores temporum successione cum Evangelicis legibus in gratiam rediissent. Hæccine ignorantia est, an infirmitas, turpitudo, adulatio? Hęc omnia simul sunt vitia. Negligunt edoceri, quid fieri deceat, quid non; atque ea perpendere contemnunt; quæ sunt necessaria; hæc est ignorantia: cedunt torrentis vi, cui obluctari non audent: hæc est infirmitas: amicos, Patronosque sibi comparare student: & quemadmodum, vel eorum amicitia abdicanda est, vel concilianda eos imitando, cum sint vitiosi, utrumvis eligatur, hæc est adulatio. Hæc autem principia adeo nefaria bonos effectus parere possunt? mores hujusmodi adeo labantes esse ne possunt fundamentum ædificii salutis nostræ? *Ex morali Dictionario*.

Conscientiæ stimulos suffocamus, ut pravas consuetudines sequamur. Difficile est, quod perniciosas secuti consuetudines, nullam interiorem exprobationem sentiatis, & numquam vobismetipsis dicatis, procul a recta virtutis via deerrasse: difficile est, ne aliquando vos tangant recta quorumdam piorum hominum exempla numquam in hujusmodi scelera labentium. Vel nisi intra vosmetipsos ullam harum salubrium impressionum percipitis: timete, ne vos dereliquerit Deus; cum ex D. Bernardi sententia, nihil deterius sit conscientia mala, & tranquilla. Verum magis adhuc nocentes, ac majori vituperatione digni estis, si cum vobis liceat occurrere malo, rectoque vivendi genere aliquam illi afferri medicinam, illud vel incuria vestra, vel pravo exemplo probatis. *Idem*.

Post hæc ob commentitiam innocentiam gloriare tu, qui hanc iniquitatis eluviem auges: tu qui expectas, ut mortales morum disciplinam immutent, quin ipse eos rogas ad hanc mutationem, eam, quam debes, scelerum suorum abominationem testatus: tu, qui dicis aliis cessandum ab iis faciendis quæ faciunt, ad hoc ut te exemplis eorum conformes: quin illos a viis ipsorum nefariis deterreas, illis bonam, uti teneris, ostendens: tu qui flagitiosi hominis scelera spectas, quin animum adversas ad illa, quæ tibi præcipiuntur a Deo: tu, qui fortasse minus criminosus, quam alii, sed semper criminosus, qui audes teipsum comparare cum illis, non qui sanctiorem, sed qui te ipso deteriorem vitam traducunt. Dic ergo peccatorem jam absolutum esse, cum prolixum recenset eorum numerum, qui ejusdem peccati sunt conscii, atque inter illos quosdam etiam seipso nocentiores indigitat: dic ergo rebellem subditum non esse gravi pœna puniendum, cum alios profert, quam læsæ majestatis crimine sunt nocentiores. *Idem*.

Malæ consuetudines divinæ legi subrogantur. Divinæ legi malas opponis consuetudines, quæ, Tertulliano teste Originem suam aliorum quidem ignorantiæ, aliorum vero simplicitati acceptam referre debent, qui cum primi se ipsos deceperint, eos deinde, qui sequuntur, decipiunt, atque in errorem inducunt. Imitamur eos, quos videmus; ii, qui nos vident, nos imitantur: modo exempla sumus, modo imitatores; modo fratres nostros pervertimus nefariis exẽplis: modo vero vicissim aliena nos pervertũt exempla jugi perniciosarum consuetudinum æstu. *Id.*

Nonne, ut robur huic accedat consuetudini, inanes suas traditiones, ignorantia recenset, doctiq; viri glossemata, & futiles legum exceptiones meditantur: tepidi dispensationes inquirunt; pertinaces, qui se ratione victos sentiunt, iis adhærent mordicus, quæ fieri vident pro sceleribus usu probatis decertantes, ut eorum usu nequissimæ vitæ suæ scelera excusent? Ad consuetudinem hanc probandam nonne quotidie existunt lenes, atque indulgentes Patroni vitiorum, qui eadem tueri, & propugnare contendunt, S. Cypriano teste, eaque commendant, quasi satis non esset seipsum purgare ab iis malis, quæ fiunt, & opus esset sibi, vel aliis etiam persuadere, omnem in iis criminis umbrã abesse? *Id.*

Improbi pravis lætantur cōsuetudinibus. Hominum plerique vivere volunt, ut in mundo passim vivitur, eo quod multitudo suo favet ingenio, & jucunde suos palpat affectus. Id faciunt, quod Arnobius de Ethnicis dicebat, qui cæca traditione libenter Patrum suorum superstitiosas consuetudines recipiebant, quin ad examen illas vocarent, utrum bonę essent, an malæ: satis contenti quod a majoribus suis per publicam fidem ad seipsos usque fuissent transmissæ. Abusus isti sint, necne; nihil refert: isti abusus amantur: gaudent, eo quod illos invaluisse vident, fortasse dolituri, si aliter consuevisset. Quo plura ante se vident exempla, eo magis sibi persuadere lætantur, eos abusus licere: quamquam plurimæ occurrant rationes, propter quas eos damnandos esse innotescit. Non verentur Deum offendere, cum qui illum offendit solus non est: nonnumquam etiam sive ex libidine, sive ex aliis placendi studio, quin ulla adsit, vel lucri spes, vel voluptas ultionis malum illud efficitur, quod non amaretur, nisi a pluribus fieret, qui diliguntur. *Idem*.

Ubi extremum clauseris diem, & judicandus accesseris, numquid hæc sua locum habebit excusatio? Utique Domine, Sanctissimum nomen tuum blasphemavi: verum illud ipsum, & alii blasphemabant, atque ut ego, hanc sermonis putabant elegantiam: furatus equidem sum, atque ut opes congererem, nefariis consiliis aliena bona evertere non timui: sed longe plurimi hoc facere consueverant: teterrimis obtrectationibus proximi mei existimationem dilaniavi; sed obtrectatio erat condimentum conversationum, atque sodalitarum: inanibus ornamentis faciem decorando tẽpus illud transegi, quod mihi concesseras, ut in salutis opus impenderem; sed hæc erat consuetudo, hic æqualium mihi mulierũ usus: non satis diligẽter jejunia quę ab Ecclesia pręcipiuntur, servavi; sed jejunandi abjerat consuetudo, neq; solus hanc mihi libertatem arrogabam, immo longe plurimi in majora his scelera proruerunt. At quis non videt, miseras id genus excusationes hominem nocentiorem efficere, & nequiorem cordis corruptionem ostendere? *Idem*.

Magna mala, quæ pravæ consuetudines pariunt. Perniciosæ consuetudines fluminum fontes imitantur, qui cum primum exiles sint, deinde augentur, atque intumescunt. Incæperunt alii; tu facis, quod alii faciunt: alii seipsum sequentur, cumque tu ipse non modicum profeceris, ut eluvies illa augeretur, rationem redditurus eris eorum malorum, quæ ab ipsis fuere patrata. Sed pleriq; fideles minus scire gestiunt, quid

quid faciendum sit, quam quid fiat. Celebrant quidem viros bonos, & admirantur; in praxi vero ab illorum exemplis abhorrent. Se peccare non putant, ubi plurimos secum peccare cognoscunt, quasi malæ consuetudines legibus derogarent, vel quasi nefarium aliquod facinus omnem nequitiam exueret, ex quo pluribus commune fit: cum nocentium multitudo non nisi vitii turpitudinem, & scandali augeat abominationem. *Idem.*

Jure S. Cyprianus ait, consuetudinem contra rationem, quæ veritas est, constitutam non aliud esse, quam erroris, & cœcitatis vetustatem. Hinc auctores, vel patroni consuetudinum harum, cæci sunt, cæcorum Duces; qui vero eos sequuntur, vel potius ab illis se trahi sinunt, cæci sunt, qui a cæcis ducuntur; non enim ratio, nec veritas eos ducit, sed error illos perdit, ac fallit; eosdem per semitas deducens, quæ ducunt in interitum. Illud vero magis deplorandum est, quod hic error est voluntarius; non enim volunt rationem, & Dei legem sequi, quam boni, ac sapientes Viri, qua verbis, qua exemplis ipsis proponunt. Nullam in cæcitate sua excusationem invenient, non secus ac cæci duces sui; consuetudo enim obesse non debet veritati, quæ per illos de erroribus triumphum referre debebat. Frustra, S. Cyprianus addit, illos, ubi ratione seipsos tueri ulterius non possunt, usum, & consuetudinem nobis opponere; perinde ac mundi corrupti consuetudo majori in pretio, quam ipsa veritas esset habenda. *Maimbourg. Sermone pro feria quarta post Tertiam Quadragesimæ Dominicam.*

Prava excusatio est ad consuetudinem confugere.

Neque dixeris: quomodo nam vivere possum eas horrens consuetudines, quæ jampridem invaluere, tot honestissimorum virorum usu probatæ, adeo generaliter ubique receptæ, præsertim vero iis in locis, & cœtibus, in quibus versor? Sæcula omnia, omnes Christianæ Religionis Heroes, Nationes omnes, omnesque terrarum plagæ unanimi, ac pene conflato consensu, illud tibi respondebunt, quod in hoc argumento Tertullianus: *veritate nemo præscribere potest.* Nihil potest justam præscriptionem contra veritatem acquirere: non temporum diuturnitas, non qualitas personarum, non populorum privilegia illius jura valent infringere, vel quidquam contra eamdem conari. Etsi mundus ea dicere pergat, quod semper consuevit, sua scelera, atque insanias probaturus: hæc est consuetudo: cum eodem Auctore eidem responde: scimus quidem Dei Filium seipsum veritatem nuncupasse, ipse vero se vocasse consuetudinem, nescimus. Cum igitur consuetudo neque veritas sit, neque JESUS CHRISTUS, illa profecto non erit nostrarum regula. *Idem.*

Tu, o Veritas suprema! Incarnatum Verbum! Unice regere debes actiones nostras, & doctrinæ tuæ oraculis, & vitæ tuæ exemplis: non autem mundus, qui non nisi illas corrumpere potest, & sententiarum suarum errore, & suorum exemplorum nequitia. Venisti, ut vinceres mundum; nos autem optabimus, ut hic triumphum referat? Omnes ejusdem leges evertisti; Nos illas restituere conabimur? Sapientiam, ac veritatem tuam substituisti erroribus, atque insaniæ, quæ in illius consuetudinibus videbatur; nos vero errores eosdem revocare audebimus, ut inde disciplinæ nostræ regulas, atque principia instituamus? Igitur consilium nobis ineundum esset, ut te perderemus, atque simul perderemus nosmetipsos a veritate, & via, quæ ducit ad vitam, recedentes. *Idem.*

Deus multitudinis rationem non habet sed virtutis unius.

Multitudinem non considerat Deus, neque rationem habet ejusdem; sed virtutis eorum, qui sibi fideles existunt, neque magno numero se trahi patiuntur. Profecto Moyses, & Filii Israel, qui in aliena terra captivi eum secreto venerati sunt, & fideles eidem fervierunt, nonne eidem jucundiores fuere, quam innumerabilis Ægyptiorum multitudo superstitiosis regionis suæ consuetudinibus adhærentium! Trecenti Gedeonis milites, qui temperantiam suam ostenderunt cavis potantes manibus, nonne prælati fuere reliquo exercitui, qui sese abjecit in terram, ut avidius ex eodem flumine ebiberet, ac citius suam sitim expleret? Elias exigua hominum caterva stipatus sua Domino offerens sacrificia super Victimas de Cœlo ignem & benedictiones elicit; cum interim totius Idololatræ populi holocausta reprobantur. Etsi perditionis Filii universali diluvio submersi fuerunt, Noe tamen familia arcæ inclusa jucundissimum perfugium invenit. Ut verbo me expediam, ingenti numero quidam reprobationis caracter inhærere videtur; quandoquidem Scriptura non nisi de exiguo electorum, & prædestinatorum numero loquitur. Quapropter quin ullam rationem habeamus eorum, qui magno in numero flagitiose vivunt, paucorum sequamur exempla; qui in officio suo fideles præsistunt. *Collectum ex variis Auctoribus.*

Veritas consuetudine prævalere debet; abusus numquam migrabit in legem. Inanis est excusatio, qua aleam, ludosque ex consuetudine propugnare contendimus, & communem luxum proprio aliquam auctoritatem afferre posse putamus; semper enim vere dicetur, officium voluptati esse anteferendum. Futilis excusatio est re æs alienum non dissolvere, quia hæc est consuetudo; eleemosyna semper erit præceptum: consuetudo licet fere probata numquam severam pudoris legem evertit. At enim consuetudo hæc non ne Deum lenit? vel saltem nonne justitiæ ipsius severitatem imminuit? Nequaquam; immo illum magis irritat, quippe præferimus iniquorum hominum consuetudinem legi Dei, qui ipsa est sapientia, & cui uni obtemperare tenemur. *In sermonibus, qui sub nomine P. de la Rue circumferuntur. Serm. pro feria 4. post tertiam Quadragesimæ Dominicam.*

Oportet, fideles esse Deo, & contra pravæ consuetudinis torrentem adniti.

Quid igitur? Quia Deus nullos ferme veros fideles habet, erit deserendus? Heu frater, ne sequaris torrentem consuetudinis; licet bona causa ad unum te redigeretur; ubi cum reliquis hominibus periculum adires; hoc tamen periculum tibi uni immineret. Evita ergo solus naufragium, si reliqui homines interire volunt: hoc a te petit Deus. Cur teipsum cum aliis perdere cupis? Numquid nescis justum virum solum esse clypeum contra iram Dei? Sodoma, & Gomorrha pro decem Justis flammis non fuissent addictæ; sed quia Loth solus erant justus, solus quoque exire debuit Sodomis. Impiorum vero multitudo numquid Urbes illas excusavit? *Idem.*

Tanta est infelix consuetudinis potentia, ut S. Augustinus *l. 1. Conf. c. 16.* eam jure rapido torrenti compareт, & fluvio vehementi, qui secum obvia quælibet trahens nihil offendit, quod suas vires sustineat; *væ tibi flumen moris humani! Quis resistet tibi?* Nullum discrimen adest, nisi quod qui fluminis pernicitate rapiuntur, sese interire vident, ideoque cœlestem opem deposcunt: sed torrens consuetudinis aufert illis, quos trahit, interitus sui cognitionem, afficitque, ut scopulos portum esse arbitrentur. Quis infiicias ire potest, hanc vivendi rationem horribilem esse mentis cæcitatem! Ne in tantam ruamus calamitatem, meminerimus secundum egregium S. Cypriani Ep. 74. dictum, malam consuetudinem veritati præscribere nequaquam posse, quia *consuetudo sine veritate vetustas erroris est. Auctor Anonymus.*

Quædam bonæ sunt & indifferentes consuetudines quas sequi licet.

Hoc in loco non loquor de iis consuetudinibus, quæ in omnibus regionibus inviolabiles sunt, & quæ cum indigenis natæ habendæ sunt potius tamquam morum, atque temperamenti effectus, quam veluti mentes eorum electio. Hoc profecto esset evertere velle jura, quæ amor Patriæ apud nationes omnes sacravit, & quæ partem efficiunt earum legum, quæ ibi servantur. Loquor tantum de libidine, & inconstantia nobis ingenita; propter quam probamus hodie, quod olim damnaveramus; & quæ efficit ut hoc tempore ridiculum videatur, quod aliis temporibus sequebamur; vel potius de pravis illis consuetudinibus loquor, quibus vanitas atque licentia originem præbuere. *Liber, cui titulus, Vita Civilis Officia. Tomo 2.*

Abusus, atque corruptio probari videntur, ubi vulgo consueverunt: non desunt Sanctissimæ leges, quibus se nequaquam teneri homines putant, eo quod omnes unanimi consensu ea non sequuntur; & quantum in nobis est consuetudini deferimus auctoritatem Dei

Dei mandata abrogandi. In hoc generali errore quilibet propter turbam eorum, qui secum errant, se tutum putat; cumque ratio non sit amplius communis Dux, alii ab iis vicissim tamquam ducibus utimur, ut ruamus ad interitum; decipimur, & decipimus; pravo innitimur eorum exemplo, qui nostro vicissim innituntur, *In Collectione orationum anni 1695.*

Quomodo facta nostra alieno tuemur exemplo.

Consuetudinis torrens nos trahit, & exemplum sanioris hominum partis, quæ has vias sectatur, ita potens est, ut eidem obniti nequaquam possimus. Nosmet eorum excusamus exemplo, quorum dignitatem, meritumque veremur: illi ipsi, qui majori zelo in gravissima declamare consueverunt flagitia; sæpe suum exercent ingenium eas fallaces, quas sequimur opiniones probaturi. Ab illorum sapientia, & vita pendemus, neque videmus hos sapientes, quos sequimur, minus in via salutis nobis duces, quam scelerum nostrorum socios esse futuros. *Ibidem serm.4.*

Haud ægre nobismetipsis permittimus aculeatas irrisiones, subdolas, beneque tornatas obtrectationes, jucundas fabulas, facetos, parumque verecundos jocos, lætas, nimiumque familiares agendi rationes, mundanos ornatus, ipsi etiam urbanitati adversantes, desiderium sese ostendendi, atque spectandi, adulationes, atque alia id genus. Hæc omnia tamquam receptæ consuetudines considerantur; qui hæc minime consectarentur, tamquam hodiernæ vitæ ignari existimarentur; atque nimiæ insimularentur severitatis; qui hæc vellent proscribere. Verumtamen usus hujusmodi totidem sunt flagitia, & si diligentius bona fide introspicerentur; laxior quoque morum disciplina ea pati non posset...... Agnosceretur eorum periculum, venenumque detegeretur, nisi in hujusmodi rebus non secus ac in reliquis lata quædam principia nobis proponeremus, quibus in praxi adhæremus. Nemo sane tam audax esse potest, qui eadem libertate, qua sexcentis in peculiaribus punctis, quæ pro libidine disputantur, cum propriæ conscientiæ detrimento sententiam suam auderet proferre. Gloriantur plurimi, se scrupulis nequaquam urgeri, atque mala omnia, quę inde consequi possunt, consuetudine probari respondent, quasi contra Dei legem ulla dari possit præscriptio. *P. Girouſt in Adventu ſuo, ſermone hujus argumenti.*

Prætextus qui adfertur, ad consuetudinem sequenda.

At enim, mundus igitur susque, deque miscendus est, omnesque illius consuetudines reformandæ; quandoquidem eas ipsas redarguis, quæ a plurimis probatæ sunt, qui profecto damnandi sunt, si illorum vivendi ratio damnatur. Respondeo equidem, hac in re dubitandum non esse, si consuetudines flagitiosæ sint, & cum scandalo conjunctæ; quandoquidem illi, & illæ, a quibus præbetur scandalum, expectare debent eas maledictiones, quas contra scandalorum auctores Dominus pronunciavit: *væ mundo a scandalis!* Quid ergo faciendum, ne ulla scandala præbeantur? Numquid omnino mundus deserendus est, inter claustra fugiendum, aliunde solitudines, omnesque civiles societates abdicandæ? Vide quousque progrediatur hæc inneptissima argumentatio, & quousque res proferuntur, cum a communi sensu, atque a consuetudine procul receditur? Nequaquam, auditores; quemadmodum hoc mihi non arrogo, ut reformare consuetudinem velim iis in rebus, quæ per se malæ non sunt; ita affirmo eas reformandas, vel omnino potius relinquendas, quæ peccato aperiunt viam; hæc enim sine peccato fieri non possunt, & scandali præbent occasionem; nulla enim esse potest consuetudo, quæ contra Dei legem præscribat. Hujusmodi sunt ornatus illi, & inverecunda vestimenta, atque ex nuditates quas non sine ingenti scandalo mulieres ostentant, & quas nullum unquam exemplum, consuetudo nulla, nulla ratio probare potest. *Auctor Anonymus.*

Falsa mundi sententia mundum esse sequendū.

Hoc est mundi amatorum axioma: qui in mundo est, vivere debet, ut alii vivunt; hoc est sinere debet sese a turba serviliter rapi, quin illud querat, quo vadat, tunc etiam cum certo sciat, se in interitum rapi. Verum sanæ mentis est cæce hos duces sequi? Quæ ratio suadet, sese alienis ingeniis, atque affectibus tradere? Si alii peccant, cur peccandum cum aliis? At rationabiliterne persuadere nobis possumus alios non errare? Faciendum est, quod alii faciunt: videlicet nosmet damnare tranquille debemus, uti alii damnantur; ac nullam religionem habere, nisi ex consuetudine, urbanitate, ut habent alii; nostris nosmet tradere desideriis; nihil aliud, nisi nostra negotia consulere; ad comparanda bona animum dumtaxat impendere; ita enim alii faciunt: videlicet dies sunt transigendi in perpetua proprię salutis oblivione, sub extremum vitæ finem differenda est imaginaria conversio, & moriendum in summa rerum desperatione, quod faciunt alii dolentes, quod non antea fuerint conversi. Sed quinam sunt isti alii, quos nobis in exemplum debemus proponere? Numquid perspectę probitatis sunt homines, & quorum Christiana, atque frugi vivendi ratio reverentiam ipsis conciliat? Horum numerus exiguus est. Numquid saltem exiguum hunc numerum nobismetipsis proponimus? Nequaquam profecto. Isti alii sunt hæc inertium hominum turba, quorum plerique omni carent religione, qui viris bonis salutis ęternę curam relinquentes in ęterna Dei oblivione suam vitam traducunt, atque inutilibus tantum rebus, & chimęris aluntur. *P. Croiſet in Spiritualibus Conſiderationibus.*

CONTINENTIA
CASTITAS, PURITAS,
ET QUIDQUID AD HANC VIRTUTEM PERTINET.

ARGUMENTUM.

Rimum quidem mihi persuaseram, hoc argumentum nequaquam satis copiæ suppeditaturum ad concionem elucubrandam, eaq; fortasse rationem esse, propter quam vix hodierna die concionatorem offendimus hac de re singilatim sermonem integrum suscipientem. Cum vero deinde invenerim tot Sanctos Patres huic argumento excolendo curam impendisse; teque defuisse illis, unde integros libros, prolixasque epistolas implerent; quæ omnia inferius a nobis indigitabuntur; duplex hæc mihi subiit cogitatio; altera quidem, maxime utilitatis esse, materiam hanc pertractare; quandoquidem tot doctrina, & sanctitate præstantes viri molam hanc versarunt; altera vero, licet hoc argumentum ut plurimum minime sit totius Orationis, paucissimas tamen conciones esse, quibus aliquid ad hanc virtutem pertinens non admisceatur, seu ad impuritatis vitium evellendum, seu ad modestiæ, & pudicitiæ laudes extollendas; ideoque me oleum, operamque non perditurum, si quidquid in hoc argumento scite dictum invenissem, illud in medium afferrem.

Novi equidem, rem prorsus difficilem esse de Castitate verba facere, quin sermo incidat oppositi vitii; duo enim hæc argumenta nimis arcte connectuntur invicem, ut de altero sine alterius mentione vix loqui possit; spero

spero tamen, nihil a me istic repetitum iri ex iis, quæ de impuro amore alibi dicta sunt: hoc moneo tantum, si quis aliquid ulterius in alterutro argumento petierit, hoc se facile in altero abunde inventurum.

Præterea notandum est, quamvis hic titulus de Castitate solum, variisque virtutis hujus vel partibus, vel speciebus loquatur, latius tamen patere; non enim facere possumus, quominus de rationibus illius tuendæ, de ejusdem amittendæ occasionibus, de inimicis eam lacessentibus, de cura adversus eos adhibenda, verba faciamus; quamtumvis hæc ut plurimum separata sint argumenta alibi seorsim tractanda.

Notandum quoque reor, licet inter se hæc differant, Castitas, Continentia, Pudicitia, & Virginitas, a nobis tamen confundi, & promiscue de illis haberi sermonem prout res fert; & statuum diversitatem, qua distinguuntur, non prohibere, quominus quilibet ea; quæ ad suum pertinent, sibi propria faciat.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum bujus argumenti Systemata.

I. PRimum quod statim sese offert systema est, in duplici concionis parte, ostendere: 1. ex omnibus virtutibus maxime teneram; fragilem, & facilem, quæ amittatur, majoribusque obnoxiam periculis esse castitatem, quæ nulla ferme ex parte tuta est. 2. magna tamen vis, & constantia opus esse ad virtutem hanc acquirendam, propugnandam, atque tuendam; quamquam nonnisi per summam ignaviam a nobis amitti possit, si illius jacturam faciamus.

Pars Prior. Incipiendum est, ostendendo arctam, ac inevitabilem obbligationem, quam Christiana lex omnibus hominibus generatim indicit tuendæ Castitatis, quæ singulorum statum, in quo quisque a Providentia fuit constitutus, proprie decet; conjugalis quidem in connubio, & virginalis in cœlibatu. Hæc enim virtus, ut liquet, varios habet gradus, quorum perfectissimus consilii est; sed Continentia, vel Castitas cujuslibet status propria est præcepti, & præceptum hoc a nemine potest infringi, quin se obliget noxæ. Ut autem eam afferamus fidelitatem, quæ in præcepti hujus observantia requiritur, & eas superemus difficultates, quas naturæ nostræ corruptio experitur; requiritur, ut probe teneamus, quid præcipiatur, ideoque virtus, circa quam versatur, vel ad quam nos impellit oppositum vitium proscribens, determinata sit, & peculiaris aliqua virtus a ceteris distincta, & proprium legis hujus subjectum. Hæc autem virtus, ut dictum est, proprie Castitas appellatur: Continentia enim latius extenditur, & in eo posita est, ut in quolibet genere voluptates moderetis, easque continens intra eos fines, quos illis lex divina præscripsit; quamvis usus hoc nomen cum Castitatis, & Puritatis vocabulo confundat. His igitur positis, ajo, Castitatem virtutem esse profecto nobilem, & eximiam, qua ad ipsam usque Angelorum conditionem evehimur; sed simul esse virtutum omnium maxime teneram, fragilemque propter naturale studium, quo in oppositas illi voluptates rapimur. 1. Virtus hæc suapte natura fragilis est, ad eam quippe infringendam solus sufficit oculorum conjectus, sola cogitatio, solum verbum, & quæcumque vel exigua licentia: quamobrem tenetur Fidelis sibi diligentissime cavere, ac se tueri contra sensuum suorum, omniumque objectorum illecebras. 2. Imbecillis, & fragilis est, propter inimicorum, quibus incessanter non intermissis viribus oppugnatur, multitudinem, vim, & pertinaciam, ita ut prorsus cœlesti egent auxilio, ut eorum vires eludat. 3. fragilis est; ut enim Apostolus inquit, thesaurus est, quem in fictilibus vasis deferimus, quæ ad singula momenta confringi possunt, scopulis, qui in hujus vitæ cursu frequentes occurrunt, collisa; colloquiis videlicet, consuetudinibus, visitationibus, solatiis; quæ quidem totidem sunt veluti laquei contra virtutem hanc positi, in quos non impingere difficillimum est. Adde his, eam a nobismet ipsis effici imbecilliorem in inimicorum nostrorum castra transfugientibus: nosmet enim sexcentis objicimus periculis modo per imprudentiam, modo scientes, atque volentes, quin cogitemus peccandi occasionibus sese objicere, idem prorsus esse, ac proprium excidium velle, & inquirere. Parti huic finis imponi potest, generatim exaggerando facilitatem amittendæ adeo pretiosæ virtutis, ac ostendendo materiæ parvitatem a peccato mortali non excusare, ubi actio voluntaria sit, & voluptas considerate, & cum consensu quæratur.

Pars altera. Numquam majori vi, ac fortitudine opus est, quam ad virtutem hanc acquirendam, tuendam, atque servandam. Hæc illatio ultro consequitur ex ea veritate, quam supra probavimus, eaque facile potest roborari. Quia 1. validi hostes non solum nobis oppugnandi sunt, verum etiam superandi, quandoquidem vinci est, ex illis victoriam non reportare. 2. Magni nobis obices vincendi sunt: 3. res prorsus difficiles debemus aggredi, ut votorum summam consequamur,

Primum igitur, dixi jam, nobis plurimis hostibus esse decertandum, modo autem dico, illas longe potentissimas esse, quod ad nos impugnandos blanditiis, illecebris, voluptatibus, tamquam armis utuntur; & Christiani hominis fortitudo in hoc posita est (quod ipsum multo difficilius est) ut aliter omnino, quam aperta fronte confligat, videlicet ut hostes suos fugiat, ac vitet.

Secundo Fidelis fortitudo in hoc potissimum emicare debet, in quo fortitudo quælibet sita est, scilicet ut obices omnes infringat. At naturale studium, ac temperamentum, quod coercendum est; affectus nostri, qui sunt subigendi; mollities, luxus, crapula, quæ prosus proscribenda sunt; pravi habitus, quos fortasse contraximus, eradicandi, noxia quævis vincula infringenda, ut virtutem hanc tueamur, & fugiamus vitium; quinam sunt obices! quænam difficultates! quæ moræ! quæ vincula! qua vi, animique præsentia opus est!

Tertio denique: Si vis, ac fortitudo in eo posita est, ut quæ longe difficillima sunt, aggrediamur, ubi per illa ad propositum finem perveniendum est; nihil est quod aggredi non teneamur; adeo necessarium, & grave certamen nobis subeundum est, ut virtutem hanc tueamur. Quid non fecerunt Sancti? Alii quidem ab omni prorsus hominum consuetudine secesserunt, vel in solitudines aufugientes, vel in claustra sese recipientes; alii jejuniis, atque austeritatibus semet afflixerunt: alii oris decus fœdarunt &c.

Ostendere possumus omnia bona in hac una virtute contineri, ac de illa prædicare, quod olim Salomon de Sapientia: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* II.

1. Bonum honestum, nihil enim ea majori honore dignum est coram Deo, coram hominibus. Hoc testantur Scripturæ, hac de re mirabilia Sancti Patres ennarrant; immo ipsi etiam Ethnici virtutem hanc admirati, eamque laudibus eximiis prosecuti, Virgines suas singulari in honore habuerunt. Veritatis hujus probationes peti possunt ex libro Hieronymi Plati, de bono status Religiosi.

2. Utile quoque bonum in illa invenitur: Quæ enim gratiæ, quæ virtutes eam in hac vita comitantur? & quæ-

& quænam felicitas in altera illam subsequitur?

3. Neque deest bonum delectabile, gaudium, & requies conscientiæ; & cum S. Augustino dicere possumus, eum, qui sibi corporis voluptates interdicit, spiritualibus a Deo voluptatibus cumulari: *Intrabas tu pro eis, omni voluptate dulcior*.

III. 1. Virtutis hujus pretium, & dignitas: *Non est ponderatio continentis animæ*. Illa nos Angelis similes & Deo propiores facit, illa corporum nostrorum decor, & animarum est pulchritudo.

2. Rationes illius acquirendæ, atque tuendæ. Metus, atque præsentia Dei: vigilantia; occasionum, & objectorum, in quæ tamquam in scopulos allidi- tur, fuga.

IV. Hic Tertulliani locus justæ orationis argumentum suppeditare posse videtur: *Hæc nos commendat Domino, connectit Christo: Beata ipsa, & beatos efficiens apud quoscumque habitare dignatur*.

1. Nos acceptos afficit Deo, qui cum sit puritas ipsa, singulari amore hanc virtutem prosequitur, & nihil illi oppositum pati potest.

2. Nos JESU CHRISTO connectit propter similitudinem, quam cum hoc homine Deo, ex Virgine nato habemus, & qui supremus est virtutis hujus prototypus.

3. Nostram in hac, & in altera vita felicitatem constituit: etenim nunc quidem prout magis, minusve in nobis perfecta est, magis minusve nos immunes efficit ab hujus mundi miseriis, servitute, & curis; deinde vero promissam nobis cœli gloriam impertit.

V. In Scripturis invenio, tres corporibus nostris qualitates inesse, propter quas eadem ab omni impudicitia pura, atque integra tueri debemus.

1. Vocantur JESU CHRISTI membra; ideoque imitari debent puritatem mystici capitis; alioquin eam meremur exprobationem, qua S. Paulus eos insectatur, qui obscenis sese mancipant voluptatibus: *Tollens ergo membrum Christi faciam membrum meretricis?* 1. ad Cor. 6.

2. Templa sunt Spiritus Sancti; per Baptismum, aliaque Sacramenta quodammodo consecrata; neque minori reverentia ea prosequi, nos decet, quam templa ipsa saxis, ac cæmentis extructa.

3. Conjunguntur realiter puro, ac virginali JESU CHRISTI corpori in Eucharistia; quapropter nos ab aliquibus SS. Patrum *Concorporei Christi vocamur*. Quanam ergo in puritate servari fas est corpora nostra, quæ ita Salvatoris terrarum corpori agglutinantur?

VI. 1. Si Castitas suas habet molestias, difficultates, & cruces, habet etiam suas delicias, gaudia, solatia, voluptates.

2. Si hostes habet, a quibus oppugnatur, ac sibi pertinacissimum bellum indicitur; suas etiam suppetias habet, suos fautores, ac præstantissima præsidia, quibus se ipsam propugnet, de hostibus præclaras victorias referat, atque triumphorum suorum uberrimos fructus recipiat.

3. Si sterilis est secundum carnem, secundum spiritum fœcunda est bonorum operum.

VII. Quandoquidem castitas virtus est, debet, non secus ac virtutes reliquæ, sedem suam habere in voluntate, quæ superior est animæ pars, & mox etiam sedem sibi in corpore constituere, per quod exteriores virtutis actus exerceantur.

1. Quatenus in mente, atque in voluntate sita est, in eo consistit, quod homo cogitationum, votorumque suorum est dominus; atque summa fide, ac celeritate obscœnas repellit ideas, quas exteriora objecta excitare potuerunt.

2. Quatenus vero in corpore, in hoc consistit, quod homo Dominus est suorum oculorum, aurium, cæterorumque sensuum, qui excitare possunt cogitationes, vel motus huic virtuti adversantes.

VIII. Continentiæ, vel Castitatis præceptum duo complectitur: primum ut ab illicitis voluptatibus abstineamus; alterum, ut omnem a nobis amoveamus speciem, quæ aliquam incontinentiæ suspicionem possit ingerere, vel quæ alienæ obesse posset integritati pravo exemplo, quod per eam potest præberi.

1. Non desunt, qui virtutis hujus prætium minime norunt; quibus hujus meritum, præstantia, ac bona sunt ostendenda. IX.

2. Non desunt, qui ignorant, quid illa significet, atque arctis nimium finibus eam circumscribunt; atque his ostendendum est quousque, & ad quæ præceptum illius extendatur.

3. Non desunt, quibus non suppetit satis virium ad præceptum hoc ea, qua par est diligentia servandum; iique excitandi sunt spe felicitatis, ac præmiorum, quæ hæc ipsis virtus comparabit.

Cum a Sanctis Patribus Virgines passim nuncupentur Angeli, & hoc elogio ut plurimum, decorentur; X.
Virginibus, ac illis, qui puritatem excolunt duplex illud applicari potest officium, quod Angelis a Scriptura tribuitur.

Primum, quod semper coram Deo adstent, eum laudibus celebrent, & ab illius adspectu numquam recedant.

Alterum, quod hominibus assistant, illis sanctas cogitationes immittant, atque a mala deterreant. Similiter homines pudici, ac Virgines, qui sunt Angeli terræ cum Deo conversantur, & mox etiam exemplo auxiliantur hominibus, eosque ad modestiam compositi externo oris habitu ad Dei pertrahunt servitutem.

1. Præceptum, quo a Deo jubemur continentiam nostri status propriam servare, non excedit vires nostras, quamcumque prætexamus causam seu ex infirmitate nostra, seu ex inita consuetudine, seu ex occasionibus, quibus nostra nos conditio, atque officia nostra objiciunt, desumptam. XI.

2. Et Dei, & nostra referebat, præceptum hoc ferri studiis nostris adeo oppositum; alioquin enim mundus sceleribus, atque flagitiis redundasset.

Per puritatem, constantemque illius tuendæ voluntatem illis medemur vulneribus, quæ nobis originale peccatum inflixit.

1. Concupiscentiæ, quam hac ratione compescimus, & cujus insanos furores inhibemus. XII.

2. Affectibus in appetitu contra rationem insurgentibus; quorum vehementissimus, ac magis indomitus ille est, quo obscenas voluptates deperimus; qui quidem animam nostram miserrime populatur.

3. Voluntatis nostræ infirmati, atque inconstantiæ; præsertim vero cum nos voto ad hanc virtutem majori, qua fieri possit, perfectione excolendam, obstringimus.

PARAGRAPHUS II.

Fontes Auctoresque, ex quibus hauriri copia possit ad propositas Concionum structuras exornandas.

S. Augustinus integrum edidit librum *de Sancta Virginitate*, ubi nihil ad hoc argumentum pertinens prætermissum est. Sancti Patres.

Idem alium quoque librum conscripsit *de Honestate mulierum*, ubi docet, evitandas esse occasiones, in quibus puritas periculum pati possit.

Idem lib. 1. *de Nuptiis* c. 4. ostendit, Ethnicis nequaquam fuisse veram castitatis ideam, & egregiam virtutem hanc ne novisse quidem.

Idem *l. 1. de Civit. c.* 18. virtutem hanc, ut cæteras, in mente sedem habere demonstrat.

Idem Sermone 249. *de Tempore* virtutis hujus elogium contexuit, & mirabiles illius utilitates recensuit, de quibus verba fecit etiam sermonibus 16. 244. & 250. uti de Conjugali castitate sermone 243.

Idem Confessionum lib. 6. multa habet, eaque egregia ad hanc rem pertinentia.

S. Cyprianus librum habet: *de bono Disciplinæ, & Pudicitiæ*, ubi quidquid hac de re inquit, notatu dignum est.

S. Am-

S.Ambrosius librum scripsit de Viduis.

Idem *Epist. ad Siricium Papam* docet virginitatem conjugio præferendam.

Idem l.1. *de Officiis* de modestia, ac pudore, quæ Castitatem comitari debent verba facit.

Idem *l.1. de Pœnit. c.*13. docet quid faciendum sit ad hanc virtutem servandam.

Idem denique tres edidit hujus argumenti libros.

S.Hieronymus *l.1. in Jovinianum* de Virginum felicitate, ac bonis loquitur, & adfert eorum exempla, qui ex Ethnicis hac virtute excelluerunt.

Idem in Epistola ad Nepotianum egregia adfert præcepta ad hanc virtutem servandam. Hoc ipsum tractat argumentum in epistola quarta quæ ad *Rusticum monachum* est, & in Epistola 47. ubi *de vitando suspecto contubernio* verba facit.

Idem *in Regula Monachorum ad Paulum, & Eustochium* docet, illis frequentes consuetudines, & quodvis familiaritatis genus cum viris esse evitandum.

Tertullianus in libris *ad Uxorem de Pudicitia, & de cultu mulierum* multa habet hujus argumenti.

S.Athanasius librum edidit de Virginitate; cujus argumenti libros etiam elucubrati sunt SS. Damasus, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Fulgentius, Zeno Veronensis &c.

S. Hieronymus præter ea, quæ adnotavimus, duas habet prolixas epistolas, alteram *ad Salvinam*, alteram ad *Furiam* datas; quas ipse etiam duos libellos appellat.

S.Chrysostomus quoque librum *de Virginitate* composuit, ubi cap.75. ostendit, quomodo Virgines sexcentis immunes sint curis, quibus nuptæ occupantur; & quomodo facilius Deo vacare possint; Deinde vero Virginum vitam comparat cum vita Angelorum,

Idem librum edidit de *Continentia Joseph*, ubi plurima scite animadvertit eum sancti hujus Patriarchæ virtutem pertinentia; *& in hom.44. in Genes.* iterum hoc ipsum exemplum attingit, ac illud tamquam Castitatis documentum proponit.

S. Basilius *lib. Constit. Monast. c.*4. ad castitatem perfecte servandam non repellendas tantum esse docet turpes cogitationes, sed evitandum quidquid illas ingerere valeat.

Idem in libro, *quem de vera Virginitate* inscripsit, docet Virginibus majorem curam habendam esse puritatis animarum suarum, quam corporum.

Cassianus *Collat.*12. *cap.*4. *&* 7. de variis castitatis gradibus loquitur.

Alcimus Avitus in operibus suis non pauca habet in virtutis hujus commendationem.

Trithemius *l.1. hom.*21 *ad Monach.* ostendit, quænam esse debeat vera Castitas.

S.Bernardus *serm.*23. *&* 58. *ad Sororem* docet quam metuenda sit impuritas, & quam caute castitas conservanda.

Idem *Hom.*4. *super Missus est*, loquitur de prudentia, quæ in Virginibus requiritur.

Ascetici aliique. Vitæ spiritualis Magistri hac in re Sanctos Patres secuti sunt: ne unus enim eorum est, qui de Castitate, ac rationibus eamdem tuendi non dissueruerit. Hi autem ferme sunt, ex quibus ad conciones elaborandas majorem copiam elicere possumus.

P.Ludovicus Granatensis in Peccatorum Duce *tr.* 2. *cap.*6.

P. Ludovicus a Ponte. *Tom.*3. *tract.*2. *cap.*4. *& tract.*6. *cap.*9.

P. Alphonsus Rodriguez, *Tertia parte Tractatu quarto*.

Hieronymus Platus in tribus partibus libri *de bono status Religiosi*.

Antonius Gaudier, *De natura, & causis Perfectionis. Part.*4. *c.*15.

Jacobus Alvarez. *Tom.*2. *l.*5. *part.*2.

Franciscus Arias. *Tom.*3. *de imitatione Christi*.

Nicolaus Lancicius. *Opusc.*2. *cap.*7. *& Opusc.* 4. *cap.*14.

Baldezanus. *In stimulo Virtutum l.* 2. *c.* 1. 2. 3. 7. 8. & 9.

Petrus Sanchez. *In regno Dei part.*5. *c.*8.

Lucas Pinelli *tom.*3. *tract.*3.

Bernardinus Rosignolius *l.*4. *de Discip. Christ. cap.*35.

Drexellius *in Niceta, & in Rosis part.*1. *c.*9.

Petrus Canisius *in Opere Catech. qu.*4.

P.Caussinus in Aula sancta *l.*3. *sect.*4. ubi de Castitatis exercitio loquitur.

P. Dozenne in Morali JESU CHRISTI.

Abbas Fenelon in libro, cui titulus. *Instruction Chrêtienne pour l'Education des Filles*.

Lambert in sermonibus de vita Ecclesiastica serm. 14. de Castitate.

Matthias Faber *in Auct. In festo S.Cathar. Them.* 1.

Concionatores. Peraldus Tom. 2. plurima habet hujus argumenti capita. In undecimo de Virginum in 12. de Viduarum, in 13. de Ecclesiasticorum; in 14. de conjugum continentia verba facit.

Busæus *in Viridario titul. Castitas*, plurima habet ejusd. argumenti capita.

Raynerius de Pisis *in Panth. V. Continentia.*

Lobetius)
Labata) Verbo *Castitas*.
Summa Predicantium)

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

PEpigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de Virgine. Job.31.

Scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det. Sapient.8.

Incoinquinata, quæ nescivit torum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum. Sapient.3.

O quam pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius; quoniam apud Deum nota est, & apud homines. Sap.4.

Qui diligit cordis munditiam, habebit amicum Regem. Prov.22.

Incorruptio facit esse proximum Deo. Sap.6.

Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius. Eccli.9.

Averte faciem tuam a muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. Ibid.

Propter speciem mulieris multi perierunt; & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Ibid.

Ne respicias in mulieris speciem, & ne concupiscas mulierem in specie. Eccli.25.

Omnis ponderatio non est digna continentis animæ. Ibid. c.26.

Confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris, & post virum tuum alterum nescieris: ideo eris benedicta in æternum. Judith.15.

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Matth.5.

In Resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo. Matth.22.

Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est a Patre meo. Matth.19.

Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. 1. ad Corinth. c.7.

Mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore & spiritu, & quomodo placeat Deo. Ibidem.

Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit; & qui non jungit, melius facit. Ibid.

Beatior autem erit (vidua) *si sic permanserit secundum meum consilium.* Ibid.

Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. 2. ad Corinth.4.

Fornicatio, & omnis immunditia nec nominetur in vobis. Ad Ephes.5.

Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione, & sciat unusquisq; vestrũ vas suũ possidere in sanctificatione & honore. 1. ad Thessal. c.4.

De

De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus a Domino ut sim fidelis. 1. ad Corinth. 7.

Teipsum castum custodi. 1. ad Timoth. 5.

Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Apocal. 14.

Exempla ex Veteri Testamento desumpta.

Exemplū Josephi. UBinam illustrius invenietur exemplum pudicitiæ majoribus sollicitationibus probatæ, quam illud prisci illius Joseph, quem certatim Patres laudibus celebrasse videntur? Liquet, a qua, & quomodo, in ipso ætatis flore, ac vi, fuerit sollicitatus ea in lege, ubi solum naturæ præceptum tota erat morum disciplina. Non ignorabat ille, omnia sibi esse metuenda a muliere, cujus amor in furorem convertendus erat ad servi repulsam ulciscendam, in cujus vitam omnem obtinebat auctoritatem. Cæterum fidei consonum est, nihil ab illa fuisse prætermissum, non blanditias, non minas, non promissiones, ut eumdem ad obscænæ cupiditati suæ satisfaciendum pelliceret. Sed fidelis servi obtinentia dominam magis irritavit. Non profuit illi, repræsentare fidem, quam hero suo debebat, qui omnia domestica ipsius curæ dereliquerat potius, quam tradiderat; quapropter tantum illi dedecus inferre non poterat. At impudica mulier quin sese colligeret, adeo sapientibus excusationibus aures obstruxit, oculosque considerationibus omnibus clausit, ut cæco affectui pareret. Itaque cum effrænata servum insectaretur impudentia, sanctus adolescens, ut ex illius manibus elaberetur, ei suum pallium reliquit, ne, ut S. Gregorius Nyssenus inquit, virus, quo impurissima mulier tactu vestes imbuere potuisset, cor suum aliquando pervaderet.

Exemplū Job. Sancti Job Continentia tantis profecto periculis tentata non fuit; sed fidelis vigilantia, qua oculos suos custodiebat, ne ab illis cor seduceretur, satis ostendit quanam cura puritatem suam tueretur, & quanto in pretio eamdem haberet *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.* Job. c. 31. Secretum cum oculis suis pactum percusserat, ut numquam aciem suam in innuptam, nuptamve converterent, vel retinerent; quod quidem pactum fidelissime explevit in eo etiam miserrimo statu, ad quem redactus fuit, quemadmodum Interpretes animadvertunt. Ubi perpendere haud abs re est, mulieris intuitum magnam perflare contagionem; quandoquidem homo, cujus totum fere corpus sanie, ac tabo difluit, & spiritus mærore confectus peculiari Dei unius protectione fulcitur, se tutum esse non posse ratus est, nisi cum oculis suis pacisceretur, ne virginem ullam inspicerent?

Susannæ exemplū. Susannæ exemplum adhuc admirabilius est; maluit enim turpis, sævæque mortis subire periculum, quam castitatis suæ gloriam denigrare secreto crimine, quod uni Deo fuisset compertum. Sed hæc ipsa cogitatio, quod nempe a Deo videretur, illum contra turpissimorum senum effrænem impudentiam confirmavit, qui tempus, & occasionem nacti fuerant eamdem solam, ac sine teste deprehendendi. Nota satis est historia; verum hæc in eamdem animadvertere possumus. Primum perpendenda est cæcitas, ad quam impuritas egerat senes illos & propter ætatem venerabiles, & spectabiles propter dignitatem, quam in populo obtinebant, cujus Judices erant constituti. Viros igitur hac dignitate insignitos, cum castam mulierem deperirent, non puduit, ultro citroque sibi detestabile aperire consilium, & in communi consulere, quid facto opus esset, ut votorum summam consequerentur. Hi profecto, ut Scriptura notat, averterunt oculos, ne cœlum suspicerent, ad omnem amovendam cogitationem, quæ excitare posset horrorem facinoris, quod machinabantur; ita ut accedentes ad locum, ubi erat Susanna, quæ statum suum, ac eorum insolentiam intuita plurimo rubore suffusa est; consilium suum non celarunt eamdem, atque ut illam ad sua vota pertraherent, minitati sunt, se ipsam stupri accusaturos, quasi cum formoso juvene obscœnis operam dantem voluptatibus deprehendissent. Vide quousque insaniæ cæcus hic affectus impulerit homines, quos non ætas, non dignitas, non ultoris Dei metus potuit a proposito deterrere. Verum heroicam etiam pudicissimæ feminæ constantiam intueamur; quæ ne momento quidem hæsit inter vitæ, ac pudicitiæ jacturam dubitabunda: sed cum Dei timor alte cordi ipsius esset impressus, eos clamores emisit, quos quidem sciebat sibi necis causam futuros; sed qui impudentissimis senibus ostenderunt, nihil ipsis sperandum relinqui; quandoquidem decreverat pudica mulier mortem potius, & publicum subire dedecus, quam secreto scelere coinquinari. Reliqua historiæ pars liquido ostendit, quantopere Deo cordi sint innocentes, ii vero præsertim, qui excolunt castitatem.

Omittendum non est hac in re celeberrimum Judithæ exemplum: verum cum magis admirabile sit, quam imitabile, inde ad suggestum nihil referri potest, nisi quod ipsa Scriptura animadvertit: *Confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris. . . . ideo benedicta eris in æternum*: Judith. 15. Deum videlicet passim pudicis uti personis ad maxima quæque pro gloria sua perficienda. *Confortatum est cor tuum.* Et constat ratio; cum enim illæ magis expeditæ sint terrenis curis, & carnem, ac sanguinem minime sequantur Deo magis adhærent, ideoque ad maxima quæque aggredienda sunt magis idoneæ. Ex omnium etiam sæculorum historia cognoscimus, Deum ut plurimum iisdem usum esse, ut illis gravissima, & maximi momenti negotia committeret. Sed purum, & solitarium vitæ genus, quod illustris hæc mulier toto viduitatis suæ tempore professa est; licet omnibus iis præfulgeret dotibus, quibus existimationem ibi comparare poterat; exemplar esse potest omnibus Christianis viduis, ad quod suas actiones, atque instituta conforment. Exemplū Judith.

Quamquam Virginitas in veteri Testamento in usu posita adeo frequenter non fuerit immo etiam quædam opprobrii species fuerit habita (auferebat quippe hominibus spem affinitatis, & cognationis cum Messia ex semine Abrahaæ nascituro) virtutis hujus tamen non defuerunt exempla: quandoquidem Elias, Jeremias, Daniel, aliique nonnulli Prophetæ eam constanter servarunt. Hanc ob causam, ut S. Ambrosius animadvertit, Deus illis distinctius sese communicavit, ac iisdem usus est, ut præstantissima quæque perficeret, eosque insignioribus gratiis cumulavit. Exemplū Eliæ aliorumque nonnullorum Prophetarum.

Exempla ex Novo Testamento desumpta.

Exemplū B. Virginis. PErfectissimum, atque absolutissimum quod unquam in mera Creatura affulserit puritatis exemplum, est beatissima Dei Mater, Virgo per excellentiam, quæ ipsos Angelos superavit. Hæc prima virginitatis extulit vexillum eo voto quod ante omnes concepit; quemadmodum conjicere est ex verbis, quæ ipsa dixit Angelo nunciandi futurum, & illa sinu suo Verbum Æternum conciperet; *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Luc. 1. Itaque puritatis virginalis status inde suam accepit originem, atque ut ita dicam, eodem sinu conceptus fuit, quo ipse Dei Filius, qui eadem est puritas, & fulgor lucis æternæ, carnem assumpsit. Itaque Sancti Patres ajunt, si Deus inter homines nasciturus erat, ex Virgine fuisse nasciturum: Et si Virgo erat paritura, Deum hominem parituram fuisse.

Exempla alia. Ne istic omnia congeram elogia, quibus Sancti Patres Beatissimam Virginem celebrarunt, & quibus toties Evangelici sugestus personuerunt, alia percurramus exempla, quæ lex nova nobis suppeditat. Quam castum esse decuit illum, quem Deus Mariæ conjugem destinavit, ut puritatis ejusdem custos esset, & columen? Quænam similitudinis perfectio inter duas hosce personas inveniri debuit, quas elegerat, ac destinaverat Deus alteram quidem, ut esset Mater sua, alteram vero, ut matris hujus honorem tueretur, tamquam sponsus: & esset veluti umbra Spiritui Sancto in incarnati Verbi conceptione?

Illi omnes, qui rationem aliquam cum JESU CHRISTO

CHRISTO habuere a cæteris magis distinctam, in hac virtute potissimum excelluere, quemadmodum uterque S.Joannes: alter quidem gloriosus ejusdem Præcursor Baptista, alter Evangelista, & dilectus discipulus, quem deinde elegit, ut pro se tamquam Filium Beatissimæ Virgini subrogaret, quam illi motantius enixius commendavit. Sin autem Apostoli, qui eum secuti sunt, atque illius Evangelium annunciarunt, non omnes fuere Virgines tunc temporis, quo hæc virtus non hoc habebatur in pretio; ipsi tamen, ex quo ad Apostolatum evocati fuere, semper castitatem servarunt: & S.Paulus per antonomasiam, Apostolus nuncupatus, satis minime putans suadere castitatem uniuscujusque status propriam, optabat etiam, ut omnes sui similes essent, atque seipsum hac in re imitarentur respuentes conjugia;quamquam statum hunc suaserit solum quemadmodum, ipse Dei Filius effecerat: *De Virginibus præceptum Domini non habeo; consilium autem do*. Verum quin alia inquiramus exempla, satis est dicere cum Sanctis Augustino, & Ambrosio, quod simul ac Evangelium publicatum fuit, statim terrarum orbis Virginibus repletus est, & quamplurimi vitam suam effuderunt, ut hanc virtutem servarent, quæ præ veteri lege Christianæ Religioni erat reservata.

Applicationes quorumdam Scripturæ locorum huic argumento.

Casti sunt Angelis similes.

VEnerunt duo Angeli Sodomam vespere &c. Gen.c.9. Qui Sodomis aufugerunt, Angelum habere ducem; ut ostenderetur, angelicam requiri virtutem ut sensuum voluptates fugiantur, & quo magis ab hac voluptate recedimus, eo magis nos ad spirituum cœlestium conditionem accedere: quandoquidem castitas, ut ipse ait JESUS CHRISTUS propria virtus est Angelorum: *neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei*. Matth.22. Quinam autem magis ab ejusmodi voluptatibus recedit, quam qui perpetuæ castitatis votum nuncupans ultro sibi voluptatum omnium usum interdicit?

Castæ personæ sunt sponsæ Filii Dei.

Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo 2. ad Corinth.11. Profecto Virginitas corporis de præcepto non est: sed castitas fidelibus omnibus necessaria quædam est species virginitatis animas eorum dignas efficiens, quæ sint Sponsæ JESU CHRISTI. Omnes enim Fideles spiritualia cum Salvatore sponsalia contraxerunt juxta illa S. Pauli verba: *despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo*. Omnes animæ justæ Ecclesiam efficiunt, hanc JESU CHRISTI Virginem Sponsam, atque ita quædam Spiritualis Virginitas statui fidelium adhæret. Idcirco prudentum fatuarumque Virginum parabola eas ad quinarium numerum redigit; in quo, S. Augustino teste, fidelium universitas mystice continetur; quia quinque sensus humani corporis Virgines esse debent. Hinc etiam Deus ait; animam, quæ ab ipso recedit, ut adhæreat mundo, adulteram esse, fidem legitimo juratam sponso infringentem.

Tota pulchra es, amica mea. Cant. 4. Cœlestis Sponsus in Canticis Sponsam suam bis pulchram vocat, ut innuat, duplicem illi inesse debere pulchritudinem, & opus esse, ut non minus puritatis habeat in anima, quam castitatis in corpore; *quam pulchra es amica mea, quam pulchra es*! Videtur autem ab illis, quibus arcte sese conjungit, JESUS CHRISTUS non solam corporis castitatem, vel puritatem animæ circa externos motus, sed perfectam castitatem exigere hoc est integritatem, quæ ea omnia proscribat, quæ huic virtuti adversantur.

Puritas nos supra naturam nostram extollit.

Eripe me de luto. Ps.68. In hujus virtutis laudem quid majus, atque præstantius dici potest, quam illi attribuere facultatem eripiendi de luto, qui est naturæ nostræ origo, ut ad Angelorum conditionem, & ad ipsius similitudinem attollat? Hæc enim ea virtus est, quæ quodammodo corpora in spirituum naturam traducit, quæ terrenis curis nos expedit, quæ aptos nos facit ad cœlestes veritates contemplandas,& quæ re ipsa tamquam de luto nos eripit, nos ipsos de sensuum voluptatibus eruens, quæ spiritum brutorum more deturpant, & hominem bestiis similem faciunt.

Sapientiæ cumulus est, se castum & ab omni fere de immundo eum

Scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus de......adii Dominum, & deprecatus sum illum . . . . da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam. Sap.8.9. Mirum numquid, est quod Salamon a Deo castitatem impetraturus, quam Cœli donum esse confitetur, sapientiam deposcat: quod præstat ea in oratione, quam Deo effudit ut insignem hunc favorem assequeretur? caste, integreque vitam ducere, & hanc sibi vivendi rationem eligere non ne magnæ sapientiæ indicium est, & effectus? vel potius mirum non est ad virtutem hanc tuendam non vulgari sapientia opus esse; maxima enim in operibus omnibus requiritur vigilantia, sedula, & jugis cura in sensibus, verbis, omnibusque cordis motibus regendis, in prævidendis occasionibus, & periculis, in quibus illius jactura fieri possit, atque in scrutandis rationibus, quibus resisti possit tot hostibus, qui virtutem alioquin adeo teneram atque fragilem circumundique oppugnant?

Contremisco equidem, ubi audio S.Paulum Timotheo discipulo suo hæc præcipientem: *te ipsum castum custodi*. 1.ad Timoth.5. Hic vir erat summa vitæ austeritate, laboribus, atque mortificationibus ad maciem usque confectus; qui cum sibimetipsi perpetuum indixisset jejunium, atque illud rite servaret, modico indigebat vino, ut effætas austeritatibus, atque laboribus vires, repararet. Hoc illi Paulus permittit; cæterum monet, ut accuratius invigilet perfectam animæ, corporisque puritatem servaturus perinde ac non posset citra periculum modico vino suum corpus reficere; *teipsum castum custodi*. Contremisco, inquam quandoquidem testis sum vestræ philautiæ; atque novi mollitiem hanc, qua commoda vestra perquiritis, corpori vestro blandituri, & satis appetitui vestro facturi.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, ac Sententiæ Sanctorum Patrum in hoc argumento.

P*Udicitia est honor corporum, ornamentum morum, vinculum pudoris, fons castitatis, pax domus, concordiæ caput*. Cyprian. de bono Discipl. & Pudicit.

Beata ipsa & beatos efficiens, apud quoscumque habitare dignatur. Idem, ibidem.

Virgines, illustrior portio gregis Christi. Idem.

Dei imago (Virginitas) *respondens ad sanctimoniam Domini*. Idem.

Adversus carnem obstinata certatio. Idem lib.de Veland.Virg.

Virgo, non esse tantum, sed intelligi debet & credi: ut nemo, dum virginem viderit, dubitet an virgo sit. Idem.

Lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati, salvari se sperat: incerta victoria est, inter arma hostilia pugnare. Idem, de sing. Cleric.

Vera & pura virginitas nihil magis timet quam seipsam: etiam fœminarum oculos pati non vult, alios ipsa oculos habet: confugit ad velamen capitis quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat adversus ictus tentationum, adversus jacula scandalorum. Tertull.lib.de veland.Virg.

Circumduc vallum verecundiæ (velum;) *murum sexui tuo strue, qui nec tuos emittat oculos, nec admittat alienos*. Idem, ibidem.

Cum omnes templum simus Dei, illato in nos & consecrato Spiritu sancto, ejus templi æditua & antistes pudicitia est: quæ nihil immundum & prophanum inferri sinat. Idem, l.de cult.fœm.c.1.

Ad Lenonem damnando christianam (Virginem) potius quam ad leonem, confessi estis labem pudicitiæ apud nos atrociorem omni pœna & omni morte reputari. Idem, in Apol.

Pudicitiæ Christianæ satis non est esse purum & videri; tanta enim debet esse plenitudo ejus, ut emanet

manet ab anima ad habitum, & eructet a conscientia in superficiem. Idem, l.2.de cult.fœmin.

Virginem magis laudando, quam vituperando confundas. Idem, l.de veland.Virg.

Ubi Deus, ibi puritas. Idem, de cast. fem.

Funambuli castitatis (ita appellat eos qui se periculo amittendæ castitatis exponunt.) Idem, lib. de pudicit.

Facilius est pro castitate quam cum castitate mori. Idem.

Alterius suspicione violatur. Idem de cult. fem.

Pudicitia sollicita non est cui placeat, nisi sibi: pudicitia nihil ornamentorum quærit: decus suum ipsa est. Idem, l.de Pudicit.

Hæc (Pudicitia) *nos commendat Domino, connectit Christo, beata ipsa, & beatos efficiens*. Idem, ibid.

Quod continentia genus (nempe virginitas) *quasi fastigium est, omniumque consummatio virtutum; ad quam si quis eniti atque eluctari potuerit, hunc servum Dominus, hunc discipulum magister agnoscet: hic terram triumphabit, hic erit consimilis Deo*. Lactantius, l.6.c.23.

Plerique (inter primos Christianos) *inviolati corporis virginitate perpetua fruuntur potius, quam gloriantur*. Minutius Felix in Octav.

Mulier nupta, est Christi ex parte; at virgo, tota Christi fit: illa se totam alligat mundo, hæc autem nullo modo se ei accommodat; quod est pars quædam in nupta, est totum in virgine. Greg.Nazianz.

O virginitas! corona quæ nunquam marcescit, sacrarium Spiritus sancti, gemma pretiosissima, a paucis inventa! S.Athan.l.de Virg.

Quis negat hanc vitam fluxisse de cœlo, quam non facile invenimus in terris, nisi postquam Deus in hæc terreni corporis membra descendit? Ambr. l. 1. de virginit.

Castitas Angelos facit, qui eam servavit, Angelus est. Idem.

Quanta est virginitatis gratia, quæ meruit a Christo eligi ut esset corporale Dei templum, in quo corporaliter habitaret plenitudo divinitatis! Idem, lib.de Offic.

Major est victoria Virginum quam Angelorum: Angeli enim sine carne vivunt; Virgines vero in carne triumphant. Idem, lib.de Viduis.

Virginitatis integritas Angelica portio est, & in carne corruptibili incorruptionis perpetua imitatio. Aug.l. de Virg.c.23.

Nemo miretur si Angelis Virgines comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur. Ambrof. lib. 1. de Virginit.

Non ideo laudabilis virginitas quia in Martyribus reperitur, sed quia ipsa Martyres facit. Idem, ibid.

Trepidare Virginum est, & ad omnes viri ingressus pavere, omnes viri affatus vereri. Idem, l. 2. in Luc.

Hæc, nubes, aera, Angelos, syderaque transgrediens, Verbum Dei in ipso sinu Patris invenit, & toto hausit pectore: e cœlo accersivit, quod imitaretur in terris. Idem, lib.de Virg.

Magnum est virginitas, quæ hominem incorruptibili Deo simillimum facit. Basil.lib. de Virginit.

O Virginitas? Opulenta indeficiens, corona immarcessibilis, templum Dei, domicilium Spiritus Sancti, gloriatio Apostolorum, Angelorum vita, Sanctorum corona! Athanas. lib. extremo de Virginit.

Eas, quæ in virginitate degunt, in pretio habete veluti Christi sacerdotes: viduas in pudicitia permanentes, ut altare Dei. S. Ignatius ad Tarsenses. Epist. 7. & 9.

Virgines serva, ut pretiosa Christi monilia. Idem, ad Aesonem.

Felix conscientia, & beata virginitas, in cujus corde, nullus alterius amor quam ipsius Christi incenditur! Hieron.in Epist.

Crebra munuscula, & dulces litteras, & sudariola, & prægustatos cibos sanctus amor non habet: hæc enim omnia carnem sapiunt, & procul sunt ab amore casto. Idem.

Divitiæ tuæ, virginitas tua, thesaurus tuus est; thesaurus irrecuperabilis, postquam semel amissus est. Idem, ad Demetr.

Quacumque virtute polleas, quibuscumque opibus niteas; si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahes. Idem.

Præ cæteris discipulis diligebat Jesus unum, nempe Joannem, & hunc specialis prærogativa castitatis, ampliore dilectione fecerat dignum. Idem.

Sponsa Christi Arca est Testamenti, intrinsecus & extrinsecus deaurata, custos legis Domini: super hoc propitiatorium, quasi super Cherubim sedere vult Dominus. Idem, Epist.22.ad Eustoch.

Audenter loquar: cum omnia possit Deus, Virginem suscitare post ruinam non potest: valet quidem liberare de pœna, sed non coronare corruptam. Idem, ibid.

Pudicitia in primis retinenda est, quâ omissa omnis virtus ruit. Lib.1.adversus Jovinian.

Hæc pauperem commendat, divitem extollit, deformem redimit. Idem, ibidem.

In hac, muliebrium virtutum principatus est. Ibidem.

Nullus tutus aspectus. Idem, in Epist.

Inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis; nam ibi continua pugna, & rarior victoria. August. lib. de Honest. Matrim. cap. 2.

Castus est qui amorem amore exclusit, ignemque carnis igne spiritus exclusit. Ibidem.

Dominus noster ideo per casta Virginis membra venit ad terras, ut ostenderet Deum esse castitatis authorem Idem, Serm.17.de Tempore.

Pudicitia res est animæ, virginitas, corporis. Idem, contr.Julian.c.4.

Quid prodest cui est continentia, si dominetur superbia? Idem, in Serm.57.super Matth.

Continentia virtus est animæ, & comitem habet fortitudinem. Idem, l.2.de Civit.

Pudicitia, vi, nec in carne nec in anima, violari potest. Idem, Epist.22.

Virginitatis bonum, quantum magnum video, tanto ei, ne pereat, furem superbiam pertimesco. Idem, lib.de Virg.

Quid prodest integra caro, mente corrupta? melius est humile conjugium, quam superba virginitas. Idem, in Ps.26.

Gravem castitas sortita est inimicum, cui semper cum timore resistitur. Idem.

Ne dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos. Idem, Epist.211.

Nobis ad Virgines sermo est, quarum quo sublimior gloria est, major & cura, de ea custodienda; quia cito potest amitti. Idem l.de doct.Christ. Ex Cypriano de discipl.& hab.Virginum.

In corde mundo delectationes supernæ miscentur. Idem.

Per virginitatem, integritas carnis ipsi Creatori animæ & carnis consecratur, & vovetur. Idem, lib. de sancta Virgin.

Nulla carnis fœcunditas sanctæ virginitati, etiam carnis, comparari potest. Idem, ibid.

Gloriosum & insignem inter virtutes castitas tenet locum; quia ipsa sola est, quæ mundas mentes hominum præstat videre Deum. Idem, Serm.249.de Temp.

Difficilis est res virginitas, ideo rara quia difficilis. Hieron.in Jovinian.

Per humilitatis custodiam servanda est munditia castitatis. Greg.l.19.Moral.c.12.

Nec castitas magna est sine bono opere, nec opus bonum est aliquod sine castitate. Idem, Homil. 13.in Evang.

Per Moysem, luxuria perpetrata, per Christum authorem pudicitiæ, luxuria cogitata damnatur. Idem, in Moral.

Nihil

Nihil valet apud Deum aut superba castitas, aut humilitas inquinata. Idem, 21.Moral.c.2.

Differunt quidem inter se homo pudicus & Angelus, sed felicitate, non virtute; sed etsi illius castitas sit felicior, hujus tamen fortior concluditur. Bernard. in Epist.

Sola est castitas, quæ in hoc mortalitatis & loco & tempore, statum quemdam immortalitatis & gloriæ repræsentant! Ibidem.

Castitas sine charitate, lampas sine oleo: subtrahe oleum, lampas non lucet; tolle charitatem, castitas non placet. Idem, ibid.

Solent Virgines, quæ vere Virgines sunt, semper ad omnem viri affatum pavere, & numquam esse securæ: & ut caveant timenda, etiam tutas pertimescere. Idem, Serm.super Missus est.

Virginitate placuit, humilitate concepit. Idem (loquitur de B.Virgine.)

Continentia non habet meritum apud Deum, quæ gloriam requirit humanam. Idem, Serm.8.in Cant.

Quid castitate decorius, quæ mundum, de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, Angelum denique de homine facit? Idem, Epist.42.

Nulla est castitas carnis, quam non commendat humilitas mentis. Greg.in Moral.

In virginitate exemplar habetur angelicæ sanctitatis. Athan.l.de Virgin.

Non secundum carnem vivere, angelicum est, & superius natura. Greg.Nazianz.

Virgines adhuc in terra degentes, municipatum habent in cœlis. Cassianus, lib.6.c.6.

Angelis semper cognata virginitas; in carne præter carnem vivere, non terrena vita est, sed cœlestis. Chrysost.Serm.143.

Angelorum gloriam acquirere majus est quam habere; Angelum esse felicitatis est; virginem esse, virtutis. Idem, ibidem.

Diutius virginitatis donum fluxit in fœminas, quia cœpit a fœmina. Hieronym.Epist. 22. ad Eustoch.

Castitas, quæ vera est & æterna formositas. Zeno Veron.Serm.de Pudicitia.

Quantum es miranda pudicia, qua aliter laudari te no vis, quam ut custodiaris! Idem, ibidem.

Tu in virginibus felix, in viduis fortis, in conjugiis fidelis, in Sacerdotibus pura, in Martyribus gloriosa, in Angelis clara, in omnibus vero Regina. Idem, ibid.

Ut nihil aliud esset, ut nulla merces alia virginem sequeretur; sufficeret ei hæc sola prælatio: cogitare quæ Domini sunt. (Ut ait Apostolus,) Hieron.apud Jovin.

Sola est virginitas, quæ suaderi potest, imperari non potest: res magis voti, quam præcepti. Ambrof.in adhortatione ad Virgin.

Tenera res in fœminis fama pudicitiæ est. Hieron.Epist.9.

Pudicitiam solam novit conscientia, & humani oculi hujus rei certi judices esse non possunt. Idem, Epist.128.

Invicem se eadem oculorum genera desiderant: ejusdem libidinis est videri & videre. Tertull. l. de veland.Virg.c.2.

Pudicitia, flos morum, honor corporum, decor sexuum, integritas sanguinis, fides generis, fundamentum sanctitatis, præjudicium omnis bonæ mentis. Idem, lib.de Pudicit.

PARAGRAPHUS VI.

Quæ ex Theologia, ad hoc argumentum, possunt desumi.

Castitatis ejusque specierum definitio.

CAstitas, si in proprio sensu accipiatur, virtus est & moralis, per quam ab illicitis quidem carnis voluptatibus abstinemus, licitis vero modice utimur. Cum hæc virtus sit, ideo voluntarius habitus est, qui in anima, tamquam in subjecto suo est; sed qui habet corpus pro materia, & pro subjecto, in quo exercetur: animæ enim proprium est corporeis uti membris secundum rationem, atque modum, qui ab eadem ratione præscribitur. Castitas hoc in sensu accepta in tres species distinguitur, ratione quarum generis locum tenet: prima, eaque præstantissima, est puritas virginalis, quæ omnes prorsus carnales voluptates licitas æque ac illicitas a se repellit; sive Deo consecrata sit religionis voto, sive hoc servet ex mero consilio, atque costanti proposito, numquam violandi puritatem aliquo actu voluntario, qui illi adversetur. Species altera eorum est, qui cum aliquandiu in conjugio vitam transegerint, post conjugis alterius obitum, reliquum vitæ spatium in cœlibatu, sanctaque viduitate traducunt. Tertia denique est castitas conjugalis in mutua fidelitate consistens, quam vicissim conjuges servant, quo matrimonio dumtaxat secundum Dei Leges, atque temperantiæ regulam, utuntur.

Variis hujus virtutis nomina.

Virtus hæc plura habet nomina, quæ passim promiscue confuduntur, quamvis distincta sit eorum significatio. Nomen Pudicitiæ, proprie honestatem significat, qua sensus nostros cohibemus, ne quid indecorum, & quod puritatem lædat deprehendatur in nobis. Continentiæ significatio latius patet; quandoquidem comprehendit abstinentiam ab omni sensuum incomposita voluptate, quamvis peculiarius ad abstinentiam ab inhonestis voluptatibus significandam transferatur. Puritatis nomen magis adhuc genericum est, ac dicitur, de his omnibus, quæ clara, & munda sunt; cumque de morum agitur disciplina, vitæ integritatem significat, & ad castitatem indigitandam traducitur. Hoc etiam nomine frequentius utimur, quippe quod omnia excludit vitia virtuti opposita, de qua sermo est.

De virtutis hujus præstantia.

De virtutis hujus præstantia judicium ferre licet, ex uberrimis laudibus, quibus Sancti Patres illam celebrarunt, & quæ superius a nobis allatæ sunt; præsertim vero ex S. Basilii elogio, qui Theologorum more loquens ait, per hanc Virtutem nos ad Deum propius accedere; non eo quod hæc virtutum omnium sit præstantissima, licet imperfecto ipsius gradu nempe Virginitate sumatur; quandoquidem Theologales virtutes, & ex moralibus Religio ratione objecti sui illam antecellant: verum dicere possumus, virtutem hanc Deo in paucis esse acceptissimam, & nos ad alius amorem facilius disponere, atque prorsus peculiari ratione nesmet cum illo conjugere.

Dubitandum non est, quominus Virginitas, & continentiæ status conjugio sit anteferendus, ubi semel S. Paulus hoc aperte docuerit, & Divus Thomas 2.2.qu.152. rationes attulerit. Qua in re diligenter personam inter ac statum distinguendum est: aliquis enim in perfectissimo statu reperitur, qui tamen a status sui perfectione, quam maxime distat, & aliquis est in statu minus perfecto, qui tamen summa fide omnia sui status officia adimplens, longo post se relinquit intervallo eum, qui statum amplexus est sublimiorem. Sed quamvis non desint homines conjugii vinculis irretiti, qui Virginibus præstent, & Sanctitate, & perfectione; hoc tamen non abest, quominus virginitatis, & continentiæ status Deo sit acceptior, magis meritorius, & ad nos ad sublimiorem perfectionis gradum evehendos magis idoneus. Non oportet igitur æquare meritum Virginis, & nuptæ, si cætera sint paria; ita in Cœlo peculiaris gloria, & corona destinata est Virginibus, quibus sacer Textus hanc tribuit prærogativam, quod sequuntur Agnum quocumque ierit, tamquam perfectiorem cum ipso habentes similitudinem.

De Castitatis præcepto.

Quid de castitatis præcepto Biblia, atque Theologi doceant, omnibus compertum, atque exploratum est; primum videlicet virginitatem, quæ maxima est hujus virtutis perfectio, non esse præcepti, sed tantum consilii: *de Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* 1.ad Cor.7. Sed consilium, quod toto Cœlo utilius est, quam ulla mortalis affinitas, iis, quibus illius tuendi, & desiderium, & vim Deus est elargitus: secundo castitatem illius status propriam, in quo singulos providentia constituit, inevitabile esse præceptum: Tertio quamlibet voluntariam,

tariam, & consideratè quæsitam in hac materia voluptatem esse peccatum mortale; & juxta comunem Doctorum sententiam, neminem a peccato excusari propter materiæ levitatem, sed tantummodo propter attentionis, vel consensus defectum.

De voto Castitatis

Castitas, quæ Deo vocatur fit longe præstantior, & magis meritoria propter rationes actionibus omnibus, omnibusque virtutibus, quibus explicitè adstringimur voto; communes; præter quamquod ita in bono magis confirmamur, nobisque eripitur ipsa etiam moralis aliter agendi facultas.

Rationes autem adeo præclaræ, teneræque virtutis tuendæ, præter orationem, sine qua servari nequit continentia, quæ peculiare Dei donum est, hæ fermè sunt, mortificatio, diligens sensuum nostrorum cura, fuga omnium occasionum, in quibus hæc virtus periculum pati possit; velox immundis cogitationibus resistentia; jugis vigilantia, quibus adde fugam otii, quod est vitiorum omnium origo.

Bona continentiæ.

Extra omnem dubitationis aleam positum est virginum, & eorum qui continentiam tuetur statum majores habere utilitates, quam ipsum conjugium. Princeps autem illa est, quam Apostolus in priori ad Corinthios Epistola indigitat; eos videlicet, qui conjugii vinculis irretiti sunt, plurimis curis detineri; nihil autem obesse, quominus Virgo Deo serviat, si velit; ac sese eidem penitus devoveat. Altera est; quemadmodum omnis perfectio in hoc posita est, ut quis vitam vivat Spiritualem; qualis erit post resurrectionem vita Beatorum; dubitandi locus non est, eas, quæ ad hunc statum propius accedunt, ac majorem cum eodem similitudinem habent, aptiores, ac breviores esse vias, ut eo perveniatur: cujus generis profecto sunt continentia, & virginitas. Tertia; ille, qui continens est, magnam exercet mortificationem, sibimetipsi interdicens voluptates, quas corrupta natura tantopere deperit; unde complures arguunt, vim, quam nobis metipsis inferimus, ut virtutem hanc tueamur, tutissimum esse nostræ prædestinationes indicium.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, recentioribus Concionatoribus locis hujus Argumenti.

De puritatis præstantia

QUis humano *Virginitatem* potest ingenio comprehendere, quam nec natura suis inclusit legibus? aut quis naturali voce complecti, quod supra usum naturæ sit? E cęlo accersivit, quod imitaretur in terris. Nec immerito vivendi sibi usum quæsivit e cęlo, quæ sponsum sibi invenit in Cęlo. Hæc nubes, aera, Angelos, sideraque transgrediens, verbum Dei in ipso sinu Patris invenit, & toto hausit pectore. Nam quis tantum cum invenerit relinquat boni?... Postremo non meum est illud, quoniam quæ non nubunt, neque nubentur, erunt sicut Angeli Dei in Cęlo. Nemo ergo miretur, si Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur. *Ex S. Ambrosio lib. 1. de Virginibus.*

Puritas nos Beatis in Cœlo similes facit.

Conjicere possumus quanta sit hujus virtutis præstantia; quæ tanta est, ut nulla alia re vel anima, vel corpus ad eum felicitatis statum propius accedere possit, ad quem evehemur, & ad eam vitam quam post ressurrectionem in Cęlo ducemus; ubi corpora nostra non erunt amplius morti, & corruptioni obnoxia, uti modo sunt, sed incorruptibilia, atque immortalia, & toto Cęlo semota ab humili, abjectaque qualitate, quam S. Paulus vocat *animalem*, cujus quælibet actio singillatim maximam habet cum brutorum actionibus similitudinem. Hanc autem felicitatem paucis complexus fuisse verbis JESUS CHRISTUS videtur, cum ait, in Cęlo nullas futuras nuptias, connubia nulla, quia in gloria homines erunt ad instar Angelorum. Quicumque ergo in cęlibatu vitam ducit, & conatur cor suum tamquam sanctum Templum tueri, corporis, animæque suæ puritate proprius cęlestem gloriam imitatur. Quamobrem S. Cyprianus de Virginibus Deo consecratis verba faciens inquit: vos in antecessum esse incipitis, quod aliquando in cęlo eritis; antequam ex hoc mundo egrediamini, resurrectionis gloriam possidetis; per mundum pertransitis, quin de mundo cogitetis, & cum in innocentia perseveratis, similes Angelis estis. *Desumptum ex Auctore Anonymo.*

Nos Deo quodammodo similes facit.

Fatendum est, Sanctus Basilius inquit, puritatem esse magnum aliquid, & rarum; quandoquidem, ut omnia verbo complectar, efficit, ut mortalis ad divinam incorruptibilitatem accedat. Certum autem est, si virtus hæc in corpore, tamquam in subjecto suo, residet, illam nihilominus ab anima tamquam origine, & fonte procedere: si enim anima pura est, puritatis illius particeps est corpus, cumque illa agnoscat Deum maxime purum esse, & ab omni labe semotum, vult eidem similis esse, ut fidelis sit, suamque tuens puritatem, hanc ad corpus usque transmittit, ut Deo fidelius obsequatur. Itaque cum pro virili ab omni forde pura mundaque permanere cogatur, tamquam speculum, in se recipit sui Creatoris imaginem, qui in eadem omnia suæ pulchritudinis imprimit lineamenta. *Idem.*

Quid ad virtutis hujus gloriam sublimius, atque præstantius dici potest quam cum Sanctis Patribus illi attribuere potestatem nosmet educendi de luto, qui naturæ nostræ origo est, ut nos ad Angelorum conditionem, & ipsius Dei similitudinem evehat? bonum adeo conforme naturæ nostræ studio, ut dæmon nihil aptius invenerit ad protoparentes nostros decipiendos, quam si iisdem polliceretur, futurum ut essent tamquam Dii. Sed quod falso ipsis pollicitus est ille, cujus non erat promissi fidem solvere, hoc nos per hanc virtutem assequimur. Ut autem illius gloriæ, atque præstantiæ accedat cumulus, cum publico, solemnique confirmatur voto in Religiosi alicujus persona, particeps hæc etiam fit immutabilitatis Dei, atque Sanctorum, qui de statu suo deturbari non possunt, neque sua felicitate privari; *Idem.*

Dubitandum non est, quominus Deus ab illis, qui sese eidem per Sacra Religionis vota devovent, eam exigat puritatem, quæ adeo sublimi affinitati conveniat. Sufficiet, si lubet, corporum castitas in conjugiis, quæ cum filiis hominum contrahuntur; sed JESUS CHRISTUS in animabus, quas tamquam sponsas recipit, exigit puritatem dignam sua; & ad illas potius quam ad alias ea referuntur Spiritus Sancti verba: *Sancti estote, quoniam ego Sanctus sum.* Talis sit Sanctitas vestra, ut mea Sanctitas esse possit illius norma, & mensura. Et profecto videtis sponsum in canticis velle, ut Sponsæ pulchritudo perfecta sit, atque absoluta: cor enim illius adeo afficitur iis omnibus, quæ ab ea proficiscuntur ut unius intuitus incuria, unius cincinni incompositus ordo gravissimum illi vulnus infligat: *vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.* Ita vult, ne levissimum quidem defectum, aut maculam in ea repetiri: *tota pulchra es, & macula non est in te.* Fidei consonum non est, JESUM CHRISTUM ab illis, quibus Religionis nodo intime conjungitur; expetere solum castitatem sensuum, vel puritatem animæ, quatenus pertinet ad exteriora flagitia, non autem perfectam castitatem; hoc est integritatem, quæ omnibus voluptatibus igni, & aqua interdicat, & procul amoveat quidquid hac in re Deo potest displicere. *Abbas Trappensis in vita Monastica Officiis tom. 1. quæst. 4.*

Castitas, quam Religiosus servare tenetur, nihil minus significat, quam vivendi, agendiq; ratio-

nem prorsus irreprehensibilem. Illa in omnem vitæ disciplinam extenditur, & nihil patitur eorum, quæ puritati vitium possunt adferre. Cum ille sese penitus JESU CHRISTO devoveat; neque ulla sit actio, ulla vox, ulla cogitatio, ullum vitæ momentum quod Dei non sit, oportet, ut Deus unus totum, quantum est, illius cor adimpleat. At ne putetis, me hoc in loco sensus meos venditare, audite quid S. Basilius sentiat. Magnus hic Ecclesiæ Doctor virginitatis gratiam non in eo tantum consistere docet, quod a conjugio abstineamus; sed opus esse ait, in omni vitæ ratione, ac in omni morum disciplina Virgines esse; eos omnes, qui ad hunc statum vocantur perfectam præseferre debere continentiam, atque esse ab omni corruptione, & impuritate prorsus immunes. Et sane quamplurimi in fornicationem ipsis etiam vocibus nonnumquam decidunt, oculorum conjecta adulteria committunt, auditu polluuntur, sinunt corruptionem pervadere cor suum, atque bibendi, & manducandi excessu temperantiæ fines excedunt. *Idem*.

De continentia, & sensuum castitate.

Non loquor autem de sensuum continentia, & castitate; satis enim nostis, quid deceat, & hac in re auctorum sententiæ non discrepant. Mementote solum, hanc esse basin ædificii totius, cum eadem decreveritis, licet illa una non sufficiat pro ejusdem conservatione. Hoc persuasum sit, a vobis Thesaurum in fictili vasculo ferri. Tamquam naufragium evitate quidquid vel minimum vulnus illi potest inferre; & quodlibet in re tanti momenti, vel leve malum tamquam maximum malorum omnium existimate, ex quo emergere minime liceat. Licet enim nullus sit lapsus, ex quo divina opem ferente manu consurgere non possimus, & donec peccata nostra lacrymis abstergere possimus de venia desperandum non sit: hujusmodi curationes tamen adeo sunt infrequentes, ut dicere possimus eum, qui hac in re deliquerit satis lacrymarum invenire non posse, ut suam defleat infelicitatem, & peccatum suum deleat. *Idem*.

Castæ puellæ non satis est crimen, & extrema flagitia evitare; illa neque ullam voculam, neque ullum oculorum conjectum paulo liberiorem scelere vacare putat; ipsas etiam minus voluntarias cogitationes perhorret. Non satis est illi in maximis rebus esse irreprehensibilem; omnia hac in re ipsi videntur maxima; non oculos, non aures habet, ut ea videat, vel audiat, quæ vel minimam labem menti suæ possunt offundere; Impudicæ fabulæ, historiolæ nefariæ, quæ hodierna die passim audiuntur; si auribus ejus acciderent, statim a cœtu dilaberetur. Quis autem dicere potest quousque illius cura, & religio progrediatur? improborum societates fugit; non se credit, iis etiam, qui cautius agunt, & loquuntur. In illis, qui maxime virtute præstant sexuum differentiam, in mulieribus morum, atque sententiarum corruptionem extimescit. *Pater de la Colombiere tomo secundo*.

Cogitatio præsentis Dei maximum est hujus virtutis subsidium.

Cogitare præsentem Deum, & nos ab illo ubique videri, non parum prodest, ut nosmet contineamus ut nulla in re virtutem adeo teneram offendamus, & denique ne quidquam faciamus, quod indecorum, sit vel nefarium: nihil quod tenebrarum licentiam redoleat. Homo enim, ut ita dicam, secum gerit lumen, propter quod ubique conspicitur, neque eidem fas est, vel sese occulere, vel aliam personam induere; lumen enim illud detegit, quidquid ipse facit, testi facta illius proprius exploranti, accusatori assidue post illius terga clamanti, & judici, cui os sublinire non potest. Fidelis, cui de his veritatibus persuasum fuerit, quocumque in loco sit, quodcumque faciat, potest ne minus modeste, & pudice se gerere? fovere ne potest desiderium aliquod huic virtuti contrarium, quæ ita cordi est illi, ut nihil ferre possit, a quo vel minimum labefactetur? Si sola cogitatio, sapientem aliquem testem adesse, frœnum esset iis etiam, qui majori libidine furunt; nullam ne vim habebunt oculi Dei, quibus nulla nox est, tenebræ nullæ? illius præsentia nos intra modestiæ fines continere non poterit? *Pater le Moine. Tractatu de modestia*.

A teneris usque unguiculis innutritæ ornamentorum, indumentorumque recentibus consuetudinibus examinandis, sæculi vanitatibus persequendis, spectaculis diligendis apud profanos Scriptores alienis amoribus colligendis, atque discendo quomodo, & astu, & oris specie, uti possint ad seducendas animas; in id unum institutæ, ut cupiant solum spectare, & spectari; atque se beatas putent, si lenociniis suis, atque illecebris, adolescentulum aliquem in amorem sui pellicere noverint; hujus farinæ Virgines possunt ne cor corruptum non habere? nonne e contra fidem adstruunt, animam suam esse corruptam? inde hic immodestus oris habitus, qui ad hoc inventus videtur, ut castitatem jam jam labantem, nutantemque annunciet; hinc sermones illi parum castigati, & ad licentiam propius accedentes; hinc, ut verbo me expediam, ea vivendi ratio quæ omni suspicione non caret. *Desumptum ex manuscripto sermone Patris Stephani Camillard*.

Pravorum librorum lectio maxime officit castitati.

Relicta Sanctorum librorum lectione, quæ foveat pietatem fidelium, plerique ad eos auctores confugiunt, qui suis satisfaciant, desideriis. Non contenti nefaria eorum librorum lectura, ubi adolescentes dolos callide nectendi artem edíscunt, eos quærunt libros, qui impuri amoris affectum inspirant; ea ratione, quæ quo magis suavis est, eo magis est perniciosa; & comœdias, in quibus noxii exhibentur affectus, & quæ pessimum virus, ac labem inspirant. *Desumptum ex sermone Patris Massillon*.

Nullus dubitandi locus est, quin JESUS CHRISTUS damnaverit intuitus nimium liberos, atque adspectus objectorum, quæ nostram cupiditatem irritant. Hæc sunt Dei ipsius verba: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*. Qua in re duplex obtutuum genus distinguendum est; alii enim sunt honestatis, urbanitatis, necessitatis, iique sunt cum severa modestia conjuncti, quos quidem a Salvatore damnatos nequaquam fuisse liquido patet. Alii vero curiosi sunt, adfectati, qui ad oculorum explendam satietatem, accidunt; iique profecto semper sunt noxii. Qui enim ita oculorum aciem conjicit, næ ille se se objicit periculo in semetipso impurissimam flammam accendendi. De hoc intuitu loquens Sanctus Gregorius Nanzianzenus ait, virum Castum adeo esse cautum, ut se peccare putet, si ea intueatur objecta, quorum aspectus aliquo modo potest puritatem lacessere. *Lambert in sermonibus de vita Ecclesiastica 14. sermone de castitate*.

Castus oculos suos castigare debet.

Narrat Tertullianus, non defuisse Philosophos, qui oculos sibi effoderunt, quia se caste vivere posse desperabant, donec sibi licuisset, illa intueri objecta quæ ipsorum inflammabant cupiditatem. Violentum hoc remedium ad quod confugere tenebantur, palam ostendit, maximam fuisse eorum incontinentiam. Aliter fidelis agit; oculos suos servat, sed non intuetur objecta illa, quæ in se excitare possunt prava desideria, Veritates in corde ejus insculptæ efficiunt, ut ad hæc objecta nihil magis attendat, quam si vere cœcus esset; *animus adversus libidines cæcus est*. Ergo si vultis animarum puritatem tueri, oculis vestris dominamini, qui ex omnibus sensibus, ut Sanctus Gregorius Nanzianzenus animadvertit, sensus est maxime vividus, & præceps, & ad coercendum difficillimus. Cogitate imprudentem oculorum conjectum, periculosæ cogitationis esse parentem, perniciosam vero cogitationem producere noxiam cupiditatem; atque ut Dei Filius ait: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*. *Idem*.

Ex

Ex quo audes oculorum aciem liberius quocumque conjicere, scias, cor tuum jam esse corruptum, quemadmodum explicite docet S. Augustinus, cum asserit, illum, cujus oculi casti non sunt, non posse cor castum habere. Quanti stetit imprudens intuitus Davidi, & quam funesta scelera secum ille pertraxit? scias cum oculis tuis salutare fœdus illud icere, quod cum suis Job olim percussit? *pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de Virgine*. Job.31 feci cum oculis meis pactum salutare: quodnam autem hoc est? scilicet ne unquam aperirentur ad ea curiosius incipienda, quibus affectus nostri irritantur. *Idem*.

S. Chrysostomus imperat, ut Matres procul a virginibus suis amoveant quidquid earum pudicitiæ potest detrimentum inferre; eisque suadet, ut ad earum servandam puritatem ea præstent omnia, quæ efficiunt, ut ab igne illas præservent. O matres fideles, eadem utimini diligentia cum Virginibus vestris, cavete ne consuescant cum aliis puellis, quorum immodestia in vestimentis, levitas in actionibus, in verbis appareat licentia. Ne habeatis domi impudentes ancillas, ac parum bene moratas pedisequas, ne qua scintilla in filiæ vestræ animam decidens gravissimum ibi pariat incendium. Illam procul arcete ab earum puellarum atque mulierum consuetudine, quibus mundi aura perplacet, & quæ in jocum traducunt eas, quæ pietati vacant, digito ostendentes, atque irridentes illas quæ devotionem colunt; ne virgo hæc pietatem improbari audiens, illius gustum ammittat, atque post mundi consuetudinem abeat. Quid enim inde sequeretur, intelligere satis potestis. *Abbas de Fenelon in Christiana instructione pro institutione puellarum*.

Ejusdem argumenti.

Ad earum puritatem, atque integritatem tuendam cavendum etiam diligenter est, ne naturali oris formæ aliquid addant, nihilque aliunde mutuentur ad fugacem pulchritudinem, vel commendandam, vel retinendam; quod facere consueverunt passim in mundo puellæ, quæ cum non habeant satis illecebrarum, ut in se amorem hominum convertant, ad nævos confugiunt, ad fucos, ad visus, ad calamistros, ad cincinnos tamquam ad magiam naturalem, & colores alienos exquirunt, quibus diformitas sese adornare consuevit; & quæ hac artis improbitate non solum tegunt imaginem, quam in ipsarum ore delineavit Deus, verum etiam, uti loquitur Tertullianus, illam deformant, vitiant, delent. Fas non est Christianam Virginem mutantis illecebris ad animas perdendas, & ad id, quod Virgini antiquissimum, atque prætiosissimum esse debet, perdendum adlaborare. *Idem*.

Levum judicium, quod de a sectatoribus mūdi pompas amantibus fertur.

Experientia nos docet, videntes, & loquaces puellas, quæ videre, viderique gestiunt, quæ ipsius domo egrediuntur, quæ mundi lucem amant, sodalitates inquirunt, munuscula non contendunt; atque sibi verba dari patiuntur; has ut plurimum plures habere qui eas persequuntur, quam qui illam inquirant: qui adulentur, quam laudent, & de honestate earum æquum judicium ferant. Eas palam quidem celebrant, at clanculum vituperant; eas irrident, atque in ludibrium vertunt. Cumque illæ non diu perseverent, quin in scelus aliquod ruant; populi fabula fiunt, atque totius mundi ludibrium. *Ibid*.

Puellæ cum obvias habent sexus alterius personas, diligenter sibi cavere debent, quamdam superbiæ speciem, vel saltem serietatem quandam præseferre, quæ illis optime quadrat; quoniam efficit, ut sese ab inimici oppugnationibus tueantur; præsertim vero debent omnes officiose agendi rationes exuere. Christiana Virgo æquo, & libenti animo ferre non debet eos flosculos, eos amoris sensus, affectionis protestationes, eaque benevolentiæ testimonia, quæ animos alliciunt, & fallunt; & quæ, ex Divi Hieronymi sententia, sunt morientis castitatis indicia. Immo serietate sua testari debet, hæc omnia displicere sibi, atque se minime pati eos, qui fabulas venditant, ut callide ipsam in vota sua trahant. Ita prudenter sese gerere debet, si velit, pudicitiam suam procul ab omni periculo, & suspicione tueri. *Id*.

Vestium modestia non parū confert Castitati tuendæ.

Vestes, S.Cyprianus ait, suam æque ac corpora habent castitatem; neque satis est carnis puritatem habere, nisi & vestimentorum habeatur: virtus Christiana utramque petit, ut virgo vere casta sit. Honestæ mulieri satis esse non debet, si cor mundum habeat; oportet, ut cordis puritas in vestibus etiam appareat, ut ex earum modestia de cordis innocentia judicium feratur. Virtus, quæ aliquo honore dignum corpus nostrum efficiat, pudicitia est: luxus hoc illi bonum aufert, & vana ornamenta christianæ virginis corpus deturpant. Castitas, Tertullianus inquit, non quærit ornamenta, ut perfectam habeat pulchritudinem; ipsa sua est pulchritudo, quæ numquam magis Deo accepta est, quam cum improbis displicet. *Idem*.

De indecora licentia opposita puritati.

Sanctus Basilius inter Ecclesiæ Græcæ Patres præstantissimus, illecebras, oscula, manuum attactus, aliaque id genus, quæ in mundanis cœtibus accidunt, ignitis tactibus comparat. Si nudata manu candens arripis ferrum, statim vides manum intumescere, pustulas assurgere, ac paulatim gravissima, & acerbissima vulnera gigni: similiter, Doctor hic ait, hujusmodi licentiæ, nimium liberi tactus inter utrumque sexum repente cor ipsum feriunt, ibique cient incendia, quæ puritatis florem adurunt, quin nefarius ignis valeat extingui. At enim cavemus diligentissime, ne hæc accidant, & noxiam familiaritatem perhorrescimus: ego vero, post Sanctos Patres, affirmo, paucissimos esse, qui hoc malum evitent: etenim omnes nefariæ licentiæ in mundo tamquam liciti joci existimantur. *Id*.

De virginitate, & fœcunditate in gloriosa Dei Matre consociatis.

Virgines sunt tamquam Angeli hujus terræ, id unum cogitantes, quomodo placeant Deo. Hæc præstantissima est portio Dominici gregis; quandoquidem ex SS. Patrum sententia Virginitas flos est virtutum, corporum ornamentum, honor sensuum, pulchritudo animarum. Si conjugia terram incolis replent, cœlum a Virginitate repletur: virginitas enim Sanctos, & conjugium peccatores producit. Virginitas hominem Deum parit; quamobrem Sanctus Augustinus ait, si Deus nasciturus erat, illi ex matre Virgine nascendum fuisse; & si Virgo erat paritura non nisi Deum parere potuisse. *Idem*.

Negari non potest, fœcunditatem, atque virginitatem duas esse eximias qualitates; quandoquidem in Sancta Trinitate inveniuntur; quæ a S. Gregorio Nazianzeno rerum omnium origo, & Virginum omnium princeps vocatur. Ex hoc infinito essentiæ, & puritatis pelago duo isti fluvii ad nos usque defluxerunt; ex hoc intellectualis solis globo hi duo radii discesserunt ad naturam nostram & perficiendam, & exornandam. Sed duo isti fluvii ex origine sua recedentes infeliciter separati sunt: duo isti radii e sua sphæra dilapsi secesserunt, atque secessione sua plurimum suæ dignitatis amiserunt. Si enim fœcunditas mundum replet, si speciem tuetur, si in patrum, matrumque locum filios substituit, si prohibet, ne homines omnino moriantur, tribuens illis, & vitæ successores, & bonorum hæredes; si Deo subditos, JESU CHRISTO famulos, Ecclesiæ Filios, Cœlo Cives tribuit: ipsa tamen gravissimis est obnoxia defectus. Illam impuritas, & corruptio comitantur: peccatum originale concupiscentiam addidit, & dolorem, atque licet innocens, & irreprehensibilis esse possit, non potest tamen esse sine verecundia: nam ut Sanctus Ambrosius ait: *licet bona sint conjugia, tamen habent, quod inter se ipsi conjuges erubescant*. Virginitas adhuc est admirabilior ipsa fœcunditate, neque immerito vocatur corporum honor, morum ornamentum, sanctitas sexuum, fons puritatis, affectuum victoria, pax Spiritus, cum Angelis familiaritas.

Hæc enim divina virtus est, quæ præcocem corporibus incorruptibilitatem impertit; illaque spiritualia, & prorsus cælestia efficiens, animamque a sensualium voluptatum, & carnis commercio divertens in suum restituit imperium. Verum enim vero Virginitas hæc sterilis est, nihil in mundo parit; & hic defectus non parum meritum ejusdem imminuit. Flos est hortum, ubi existit, exornans; odor illius suavis, & gratus est, ipsa vero cum admiratione respicitur, sed numquam in fructum convertitur. Ideo in naturæ lege cognita non fuit, in lege Moysis contempta, a Philosophis damnata, a Politicis punita, a paucis amata, a plerisque impossibilis judicata, apud Judæos maledicto, atque imprecationibus subjecta, apud Ethnicos impietati, & sacrilegio devota, ac tandem tamquam Reipublicæ excidium existimata. Incomparabilis Dei Mater ipsa una feliciter utramque hanc præstantissimam virtutem conciliavit, easque in persona sua conjungens ipsarum delevit maculas, eisque primævum fulgorem restituit. Verum proh superi! quam miraculosa est hæc utriusque virtutis societas! quot prodigiis opus fuit, non solum ut fieret, verum ut persuaderetur & jam facta; & possibile fuisse, ut fieret! *Ex Auctore Anonymo*.

Quam præferatur conjugio virginitas. De conjugii Sanctitate citra errorem dubitare non licet; verum Virginitati denegari minime possunt ea privilegia, propter quæ eidem præstat; quin ipsum Dei Filium lædamus. Hoc enim est virtutem lædere, qua nihil eidem antiquius fuit; & obsistere veritati quam, & ipse protulit, & toties iis iteravit oraculis, quibus tamquam sibi, fidem haberi jussit: quia per illorum os, & calamum, ad nos loquitur, & nos erudit. Docet Evangelium, JESUM CHRISTUM ex hac virtute, quam in persona sua consecravit, quam peculiari familiaritate dignatus est, quam in carissimis amicis suis commendavit, quam iis omnibus, qui conjugii vincula subire nolunt, præscripsit, ortum ducere voluisse. *Desumptum ex libro, cui titulus, discours sur les sujets les plus ordinaires des Desordres du monde, par le P. Heliodore de Paris. sermon. quinto*.

Virginitas corpus, animumque sanctificat; personam Deo penitus devovet, illam divellens ab his omnibus, quæ vel minimam partem ipsius possent distrahere. Hæc virtus animum magis idoneum reddit, ut Deo vacet, perfectiores illius meditetur, cum eo versetur eidemque placere studeat; quia nulla angitur cura placendi viro, atque familiam regendi. Virtus hæc efficit, ut cor ardentius, atque constantius Deum possit amare, non enim patitur, ut cor inter virum, ac filios dividatur. Hæc denique virtus opem fert, ut Deo serviamus majori fide, diligentia, facilitate, quia hominem disponit ad illum cognoscendum, atque perfectius amandum, eidemque majorem relinquit libertatem illius servituti sese devovendi; quæ omnia bona ab Apostolo exhibentur in prima ad Corinth. Epistola cap. 7. ubi addit, virtutem hanc particulare Dei donum esse, & effectum gratiæ singularem: ipsum sibi hoc non arrogare, ut fidelibus eam præcipiat virtutem, quam neque Deus ipse jussit, verum eamdem etiam atque etiam suadere tanquam fidelem Domini Ministrum, qui & ipse Dei spiritum se habere putat: se fateri quidem, sanctum esse conjugium, ac magnum honorem deberi societati, quæ JESU CHRISTI sanguine fuerit sanctificata, & quæ imago est federis ejusdem cum Ecclesia; verumtamen se majori in pretio habere virtutem eam, quæ majorem habet cum infinita Dei puritate similitudinem, & quam JESUS CHRISTUS, & electione sua, & laudibus conjugio docuit anteferendam. *Idem*.

Difficultates in hac virtute tuenda superandæ. Non sine pluribus, iisque gravissimis certaminibus hæc virtus persistit in proposito atque in fidelitate digna, quam JESUS CHRISTUS, & Apostolus laudibus celebrent. Homo ut suam tueatur innocentiam sæpe Dæmonem, mundum, spiritum, cor, corpusque suum superare debet; sibi denegare debet, quod enixius desiderat, sibique interdicere voluptates, ne Deo displiceat. Merito igitur Deo ea placet virtus, quæ tot agitur curis, ut illi placeat; merito majora ille præparat præmia virtuti, quæ sibi egregiam, jucundamque servit servitutem; merito triumphos magis gloriosos destinat virtuti, quæ sæpius pro ipso dimicat, quæ hominem contra seipsum acuit; eumque cogit, & contra se decertans de seipso victoriam reportet, ut puritatis Deo satisfaciat. *Idem*.

Pictura quælibet, quæ nobis Vesuvii, aliorumque montium sinu suo perpetuos ignes alentium, flammas exhibet; tabulæ, & imagines, quæ ob oculos nostros insignium oppidorum incendia repræsentant; denique maxime horribiles Infernarum flammarum, vel eorum ignium, qui post sæculorum finem quidquid est super terram, absumpturi sunt, pictæ imagines; omnes hæ repræsentationes, quæ nos perterrefaciunt, ne unam quidem ignis scintillam producere possunt in iis etiam rebus, quæ ad ignem corripiendum sunt magis disposite: sed intuitus tabulæ lascivum objectum, inhonestum, & indecorum corporis habitum referentis, aliquando potest in corde tantum ignem accendere, ut homo officii, & propositi sui obliviscatur iis obsecuturus cogitationibus, quas obscenæ illæ imagines excitant. *Idem*.

In re hac minime etiam licentia metuendæ. Pudor cum aliis rationibus conjunctus pati nequit eas licentias, quæ palam noxiæ videntur in iis, quibus adhuc Dei timor, & aliquis honestatis sensus supersunt. Sed licet sanctum propositum pudicitiæ servandæ conceperis; assiduitas, sermones blandi, epistolia affectu redundantia, cæteraque vehementis amoris indicia paulatim cor ipsum emolliunt, frontem indurant, acerrima etiam proposita, eaque studia infirmant, quæ & genus, & institutio ad virtutem immiserant. Denique longius etiam omni expectatione proceditur; & numquam existimassemus nos in illud scelus decidere posse, propter quod reliquum vitæ spatium erubescimus. Fieri quoque posset; ut qui leves has licentias, vel sibi permiserit, vel secum exerceri passus fuerit, nullum umquam turpe desiderium concipiat; sufficit tamen, ut metuendi ratio constet ad hoc ut noxæ mortalis reus sit, atque sese ab illis abstinere teneatur. *Idem*.

Primos, minimosque affectus adeo noxii, atque proditorii impetus coerce, neque adeo perfidis speciebus fucum tibi fieri sinas. Putas blanditias has, & hujusmodi exiguas licentias ad summum esse nascentis affectus indicia, quem, ubi volueris, facile convellere poteris; vel scintillas quasdam, quæ ubi ad officium diligentius attenderis, statim possis extinguere: verum considera scintillas has ex eodem igne proficisci, qui maxima producit incendia, & levia hæc amoris indicia ex eadem affectione oriri, per quam gravissima flagitia patrantur. Sed oleum, operamque perdo, ea tibi ob oculos subjiciens pericula, quibus temetipsum objicis parum passionis hujus effectus extimescens. Tibimetipsis, tuæque experientiæ integrum relinquo, in re hac edoceri, teque ad impuras has cogitationes, ad incompositos motus, ad violentas cordis tui agitationes remitto. Tibimetipsi crede illa in te, ubi adversus adeo periculosum hostem satis tibi cavere non potes. *Idem*.

De malis contra puritatem cogitationibus. Neque putes, externo aliquo inimico te ad malum sollicitari, quem quidem omni vi, ac servitute propulsare debeas, vel illi saltem constanter obniti: sæpe tu ipsum te ad malum sollicitas: animus suus, cogitationes tuæ te impellunt, ut crimini assensum præbeas; hæ te cogunt, ut te ipsum corrumpas, ac tibimet eripias eam virtutem, propter quam Deo places. Eas ne agere sines? illis ne citra horrorem præbebis aures? illas cum voluptate fovebis? nullum conatum exeres ad eas propulsandas? si illis assentiris, immo si ultro in iisdem moraris, jam periit castitas tua; cor tuum mundum est, & tua voluntas corrupta. At enim absit, ut aliquid turpe

turpe audeam, & id exequar, quod exhibent cogitationes, & cujus adeo vividam graphidem mea mihi proponit imaginatio: at nonne satis nocens es, quod has cogitationes audis, quod non statim illas repellis, quod per negligentiam majoribus flagitiis praebes occasionem? *Idem.*

Certissima veritas est, atque extra omnem dubitationis aleam posita, nos teneri ad ea evitanda, quaecumque puritatem laedere possunt; ideoque nobis abstinendum ab inspiciendis tabulis, imaginibus, simulacris, actionibus, nuditatibus, a legendis libris, & epistolis, quae excitare possint cogitationes, vel desideria opposita castitati. Certum est nobis moderate utendum esse esculentis, & poculentis, quae ut plurimum has cogitationes, & mala pariunt desideria; praesertim vero vitandum otium, quod corruptioni fons est, ex quo plerumque turpes oriuntur cogitationes; ea autem ratio est, quod non solum scelus est malum committere, sed culpa non vacat a malo committendo procul non abesse, & profecto non est abesse a malo illius occasionem inquirere, vel in illius committendi occasione versari. *Idem.*

Omnem etiam abjicere speciem debemus; quae castitati adversari videatur.

Satis casti non sumus, cum causam praebemus, ut a proximis impudici habeamur; si enim puritatem eo haberemus in pretio, quo est habenda, illius jacturam non pateremur, neque in hominum existimatione ansam illi praebentes judicandi, quod non satis a vitio eidem opposito abhorreamus. Quapropter cum virtutem hanc exercere teneamur, tenemur quoque, nihil intueri, nihil audire, nihil loqui, quod sit castitati contrarium; sed ea gerere indumenta debemus, eos ornatus, in quibus nihil non conforme huic virtuti inveniatur. Inanibus pompis abrenunciandum est, flammis adjudicandi sunt libri, & castiganda simulacra, vel tabulae, quae fidem adstruunt virtutem hanc non satis digne a nobis aestimari; atque evitanda sunt eorum, qui liberiores putantur, consortia. Hucusque late extenditur obligatio omnem reliquendi speciem, quae hominibus persuadere possit, castitatem a nobis non satis amari; quandoquidem tanta incuria illam extrinsecus tueri negligimus. *Idem.*

Castitas omnem impuritatis speciem prorsus proscribit, ac summa cura praevertit, omnemque flagitii amovet suspicionem; quantum in ipsa est, sensus sibi conformes inspirat; ejus honestas, atque modestia in illorum corda sese insinuat, a quibus diligitur, atque nimia libidinis insania furere existimandi sunt illi; quorum insolentiam virtutes hae non coercent. Castitas se possidentem ab iis omnibus purificat, quae oculos, os, aures, & corpus reliquum foedare possunt; nihil aspicit, nihil inquit, nihil audit, nihil ostendit, quod claritati suae labem possit offundere. Nihil non purissimum in homine casto deprehendi potest; nihil enim in se, nihil in domesticis suis castitas patitur, quod non sit sibi conforme. Haec summa cura se ipsam tuetur, & metuit, ne vincatur, eo quod & corporis, & mentis, & cordis sui dolos timet, ne cum externis hostibus suas vires conjungant, a quibus separari non potest, nisi cor perditione facta cum eisdem conjuret. Hac de causa nihil facere, nihil pati tenetur, quod hostibus suis vim addere possit, qui unanimi agentes consensu conjunctis viribus impetum faciunt, ut illam expugnent. Considerat illa suam cladem, suumque excidium timet in his omnibus, a quibus labefactari, & superari potest; ideoque a veteri quodam auctore *munimen sanctimoniae appellatur. Idem.*

Castitas curam gerit castitatis proximi.

Virtus haec cum proximi puritate ita cohaeret, ut contra eamdem agere, atque ad ejusdem excidium aliquid conferre minime possit. Castitas parere potest etiam castitatem: hanc enim flagitiosissimo cuique, & increpationibus, & exemplis potest persuadere: at numquam potest, saltem data opera, gignere impuritatem. Illius obtutus, sermones, vestes, facta puritatem inspirant; eaque extrinsecus aeque ac intrinsecus purissima est. Non enim satis est Deo cor purum esse; optat etiam, ut videatur, ac jubet omnem hominibus auferri causam suspicionis contra castitatem externa corporis specie quam virtus haec pati non potest; non solum, quod opposita est studiis illius, ejusque propriae securitati, sed quod aliorum puritatem impugnat, quae sibi carissima est, & cujus curam sibi diligentissime gerendam esse arbitratur. *Idem.*

Credere ne te castum potes, cum aliis tot praebeas occasiones de castitate tua suspicandi? castitas procul ab homine semovet omnem speciem, quae dubitationem ingerere possit utrum ille opposito vitium abominetur: tu vero oculos conjicis, loqueris, audis, teipsum comis, cum illis versaris, quibus negotium nequaquam facescit, quid de se alii sentiant, & judicent, & qui ne moventur quidem, si male audiant. Castitas peculiarem gerit curam inimicis omnem aditum intercludendi, ne oppugnetur: tu vero omnem illis patefacis aditum, ansam omnem, atque audaciam praebes eo corporis habitu, qui illos ad te impugnandum invitat, iisque persuadet, futurum ut non diu eorum impetus sustineas, cum jam fere victus sis. *Idem.*

Castitas cum difficultate servatur.

Christiana castitas omnia divinitus accepit, ut Tertullianus inquit: Coelum illi ortum, institutionem, ac disciplinam tradidit. Excellens tamen haec virtus non ideo minus rara est; perfecta non est, nisi cum plurimis difficultatibus, & vix perpetuam castitatem inveneris. Hoc olim S. Hieronymus haeretico respondit pro mundi conservatione laboranti, ac metuenti, ne Virginitas Urbibus Cives auferret. Virginitas difficilis est, Pater hic ait, & quia difficilis, rara; si omnes virtutem hanc excolere possent, Dei Filius non diceret: *quis potest capere capiat.* Qui eamdem tueri conantur, illi sciunt, quanti sibi stet; & qua austeritate sibi jejunandum sit, ut fomitem subtrahant concupiscentiae; quae omnes cura inutilis adhuc est, nisi divinae gratiae subsidium accesserit: & nisi Deus suum brachium tetenderit, actum jam est de humana imbecillitate. *Idem.*

Nemo unus ignorat, Virginitatis jacturam reparari non posse. Gratia efficere potest poenitentem; poenitentia potest efficere, ut homo convertatur; conversio vero hominem castum, & sanctum praestare potest sed non gratia, non poenitentia, non conversio, non castitas, non sanctitas reparare possunt amissam virginitatem. Deus, qui commissum contra hanc virtutem facinus remittere potest, virtutem ipsam non potest restituere: potest quidem attollere, qui cecidit ad gratiae gradum subliimiorem, sed neque nomen, nec qualitatem Virginis illi reddere potest; haec enim virtus integerrima est corporis, mentisque puritas, quam nullum unquam coinquinavit scelus, nullus unquam gravi flagitio consensus foedavit. Virtus adeo pretiosa meretur igitur, ut ad eam tuendam omnis cura impendatur. *Idem.*

Josephi, & Susannae elogium.

Susannae castitatem cum Josephi castitate comparo; adeo honestam mulierem cum adolescente adeo puro; Dei amicam cum filio Israel: uterque castitate sua similem coronam promeretur. Sub utriusq; victoris pedes victos statuo; impudicam Aegyptiam dominam liberi servi sub pedibus Joseph, & sub Susannae pedibus duos illos impudentissimos Senes: Susanna, & Joseph duo erunt castitatis patroni; mulierem, & virorum exempla. Eorum fulgor in universum effundetur orbem; ipsi erūt tamquam resurrectionis primitiae; ipsi adulteros judices judicabunt; ipsi legitimorum conjugiorum honore tuebuntur. *Desumptum ex quodam sermone S. Asterii.*

Puritas virtus est, quae nos Angelis aequat: Puritas illorum felicior est, nostra generosior: nobis adversus carnem confligendum est; illis vero non item. Nos inter tot inimicos non nisi magnis certaminibus puritatem nostram servare possumus: ex quibus etiam quam pauci Victores egrediuntur! Virginitas nos Deo propiores facit; in ipso Deo, S. Ambrosius ait, exemplum, quod imitetur, inquirit: aeternus enim Pater & Virgo, & Pater est. Ita Deus carnem assumere volens, voluit ex Virgine nasci; ita puras animas summa benevolentia complectitur, illis magis peculiari ratione sese communicat, illis sua detegit secreta, illas suis cu-

mulat beneficiis. Magnas profecto JESUS CHRISTUS Petro contulit gratias; quippe zeli ipsius rationem censuit habendam; sed Joannes solus, qui Virgo est, super pectus, & cor JESU CHRISTI requiescit; illi uni additus pater ad divinum hoc Sanctuarium, illi uni gravissima, & maximi momenti secreta aperiuntur. Confessores, Martyres, Apostoli magna quidem habent privilegia; sed Virginibus tantum datum videtur, sequi Agnum quocumque ierit. Hæ, sponsæ illius sunt, & egregia hæc qualitas illis ubicumque aditum aperit. *P. Nepueu in Christianis considerationibus tom.*4.

Virginitas Thesaurus est pretiosissimus, ad quem servandum tot animæ generosæ sanguinem, vitamque suam profuderunt. Thesauri hujus cura difficilis est, sed jactura irreparabilis. Gratia semel amissa iterum acquiri potest, at Virginitas non potest reparari; & nihilominus nihil facilius est, quam eamdem amittere. Nos vero adeo facile Thesaurum hunc exponentes, illius jacturam quærere videmur, & fortasse nostræ adscribimus felicitati detrimentum, quod nobis esse deberet æterni doloris causa! *Idem*.

Curiositas quomodo sit huic virtuti contraria.

Impuritatis Dæmon cor illius expugnare cupiens, qui nondum pudorem, ac Dei metum abjecit, eadem ferme utitur arte, qua exercitus Imperator qui de spe dejectus vi oppidum aliquod expugnandi cum oppidanis secreta init colloquia; ita dæmon nonnullis passionibus utitur, quæ videntur innocuæ, vel quæ saltem nulli sunt obnoxiæ suspicioni, & quæ cum ipso nullam habere videntur necessitudinem, fretus futurum ut earum auxilio quamprimum occupet cor, quod sibi non satis cavebit, atque certissime ejusdem assequatur imperium. Hujusmodi autem passiones sunt vanitas, curiositas, præsumptio; quid enim cum impuritatis peccato minus rationem habere videtur, quam istæ? Istæ tamen Dæmonis Regnum in mundo constituunt, atque inde ejiciunt castitatem. *Idem*.

Affectus, qui minorem cum impuritatis peccato rationem habere videtur, at nihilominus eidem in corda nostra aditum aperit, curiositas est, quæ efficit, ut noxios libros evolvamus. Nihil innocentiæ, atque puritati tot adolescentulorum perniciosius est quam libri ineptissimorum amorum refertissimi, qui sub inani specie sermonem edocendi mores corrumpunt. Si eorum lectione mens eruditur, vitiatur animus; si discitur mundus, dediscitur Christianismus, & per jacturam devotionis, timoris Dei, & puritatis, qui quidem frequentissimus est hujusmodi lectionum fructus, sensim aperitur via ad castitatis jacturam. *Idem*.

Maxima incendia plerumque ex neglecta scintilla orta sunt; maximi lapsus sæpe ex inconsiderato obtutu proficiscuntur, quemadmodum accidit David, qui in scelus ruit, eo quod a periculoso objecto statim oculos non avertit. Quoties animæ innocentis excidium attulit ambiguum verbum, a quo non statim sublata fuit cogitatio? maxima quæque flagitia exigua quadam licentia, quæ non illico fuit coercita, initium habuere . . . . Adde his quod quantumvis parum flammæ admoveatur lucerna extincta quidem, sed adhuc fumigans, facile accenditur. Hæc fortassis est cordibus vestris dispositio? illud pro virili ab illis objectis arcete, a quibus flamam corripere potest. *Idem*.

Occasiones quibus hæc virtus maxime periclitatur.

Spectacula choreæ, comœdiæ, amatorii libelli, nimium tenera cantica, sermones nimium liberi, æquivoca, vel obscœna verba, parum modesti mulierum gestus, oris habitus nimium hilaris, nimis mundana ornamenta, periculosæ nuditates, consuetudines, ac nimis intimæ familiaritates, sunt veluti arma, quibus Dæmon puritatem aggreditur. Hæc omnia sibi permittere, vel pati in illis, qui pendent a vobis, idem est ac assentiri Dæmoni impuritatis, atque perniciosis ejusdem conatibus velificari. Quis pudor mulieribus, & puellis, quæ se christianas nuncupant, Dæmonis instrumenta fieri? nihilominus vero se castas esse contendere, idem est ac factum asserere, quod omnino fieri non potest. Id sperare præsumptionis est; id a Deo petere, illum vel tentare est, vel illudere. *Id. tom.*3.

Pudor quidem suos habet scopulos, cum nobismet diligentissime non cavemus, neque eas quæ necessarie sunt, curas impendimus; at nihil periculosius est, quam cum improbis consuescere; virus, quod illi inspirant, optimam quamlibet naturam corrumpit, ac sensim post illorum exemplum abimus. Ita ad servandam adeo teneram virtutem, cui nostræ felicitatis hostis laqueos ubique struit, omnino interdicenda sunt adolescentibus colloquia teneri amoris referta, blanditiæ, illecebræ, colloquia solius cum sola, deambulationes, visitationes, & frequentes assiduitates; Quotidie enim videmus horum nimis liberarum consuetudinum effectus maxime funestos. Quod ad puellas attinet, matribus nequaquam satis esse debet, si easdem a theatris, comediis, malisque cœtibus arceant; verum neque permittere debent, ut lascivos, effeminatosque numeros, & verba vel audiant, vel cantent; ne infelici hac illecebra cor earum molliatur. Non ideo tamen includendas puto, vel prohibendum illis, ne aliquem videant; permittenda utique sunt illis solatia honestæque animi relaxationes cum sodalibus suis, quarum sapientia, & virtus sit explorata. Matres tamen & ipsæ interesse debent, atque ostendere, non displicere sibi, ut illæ, dummodo citra noxam fiat, oblectentur. *Ex pluribus locis collectum*.

Quam Deo accepta sit puritas.

Cum puritas magis admirabilis sit, ex Patrum sententia, in hominibus ea carne circumdatis, quæ præsto est ad rebellandum adversus spiritum, quam in Angelis; hæc facit, ut Deus cœlum pro terra relinquat cum Virginibus conversaturus, quæ sunt inseparabiles Agni sociæ, maxime illustris portio Dominici gregis, & locupletissimus Ecclesiæ Thesaurus. Ut iq; fideles, dignissimum divinitatis in hoc mundo. Templum est anima innocens, quæ Virginali candore commendat dona gratiæ, & Spiritus Sancti, quibus ornata est; quæ semper sibimetipsi attenta sedulo omnes amovet cogitationes, quæ interiori concupiscentiæ fomiti alimenta suppeditare possent; & quæ non solum prohibet, ne vel levis infernalis hujus ignis fumus ad superiorem usque partem se attollat, verum etiam diligenter custodit vas carneum, quo circumdatur, ut secundum Apostoli consilium illud ab omni labe mundum tueatur: *Ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione*, 1. ad Thessal. 4. *Essais de sermons, pro Adventu*.

Puritatis, & humilitatis fedus.

Morales Theologi docent invisibili quadam catena virtutes omnes ita invicem sibi connecti, ut earum una perfecte acquiri non possit, quin & aliæ simul acquirantur. Hic tamen nexus inter humilitatem, atque Virginitatem præcipue deprehenditur. Eorum, quæ in terris accidunt, experientia nos docet, superbas animas plerumque affectibus ignominiæ tradi. Deus enim ita punit Pseudosapientes illos, qui buccis superbia tumentibus fallacis prudentiæ præcepta venditabant. Facti sunt illi pravorum desideriorum, obscœnarumque cupiditatum mancipia: *propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ*. Cum enim Dæmon sit spiritus immundus, quia Spiritus superbus est, ex duplici hac nota discipuli illius agnoscuntur. *Id*.

Desiderium placendi oppositum Castitati.

Fieri non potest, Tertullianus ait, te castam esse, ubi foves desiderium proximi oculos in temet convertendi: *non de integra conscientia venit studium placendi per decorem, quem naturaliter irritatorem libidinis scimus*. Quereris, modestiam hanc nimium esse severam, nimiumque difficilem; castitatem nimis molestam fieri propter nostræ carnis infirmitatem, & hoc sæculo arduum esse illam tueri. Attamen inevitabile præceptum est tueri castitatem propriam status sui cum ipso etiam vitæ ipsius impendio. At restitisti ne eo usque, ut sanguinem tuum, ut olim Beata Agnes, effunderes? Velles ne subire martyrium exemplo tot Sanctarum Virginum, quæ mortem, atque sævissimos cruciatus pati maluere, quam pretiosum hunc thesaurum amittere? *Ibid*.

Te

Te plurimis pravis cogitationibus obsideri, & agitari, non mitor. Si oblectaris illas animo versare, atque fovere, jam nocens es: verumtamen invito si obrepunt, si illa repellis, si tibi displicent, si nihil intentatum relinquis, ut eas procul ejicias; scias, toties tuum augeri meritum, ac tibi totidem in Cœlo coronas acquiri. *Dæmonum est malas cogitationes suggerere*, S. Bernardus ait; *nostrum est illico eas expellere*. At inquies, omnes meas vires contendo, verum hoc assequi non possum. Quid assequi non potes? ut videlicet penitus exulent, & numquam ultra revertantur; an ut illis resistas? fateor quidem non semper in sua potestate esse positum, ne te importune lacessant; at tuum est, invitos efficere omnes dæmonis conatus. Pro certo teneas aportet hac in re S. Bernardi regulam: *cogitatio immunda mentem non inquinat, cum pulsat, nisi cum hanc sibi per delectationem subjugat. Pater Duneau sermone pro feria quarta post tertiam hebdomadam Quadragesimæ.*

Pudor, & modestia castitatem tuentur.

Pudor, & modestia sociæ sunt, & custodes castitatis; hæc numquam læditur, donec pudor nos regit. Hoc vero in modestia utilius, & majori in pretio habendum est, quod cum virtute prædita sic virtutem pulchritudini impertit; cum sancta sit, animas sanctificat, & facit, ut placeant Deo. Ipsa remedium est duplicem habens in pulchritudine effectum; illam corrigit, ac præservat; eam enim in hoc statu constituit, ut neminem lædat, & a nemine lædatur: recentem illi decorem tribuit, quin augeat malum effectum, quem illa parere consuevit. *Auctor Anonymus.*

Affirmare, mortales omnes coram impuritatis idolo genua flectere, Dei spiritum non posse ulterius in homine permanere, quia omnes carnem suam polluerunt, hæ locutiones quidem sunt nimis acres, nimisque vehementes declamationes, quas zelus ex ore ferventium Concionatorum extorquet. At sibi persuadere fieri non posse, ut quisquam universale hoc diluvium effugiat; voluptatem omnia latæ suæ ditioni subjicere, severissimam quoque virtutem sibi satis cavere non posse, non deesse momentum illud fatale, quod ænea etiam corda flectat, & subiget: hæc rapsodia est impurarum sententiarum, quæ toties in scæna repetitæ fuerunt, & quas concentus per aures in ipsam mentem traduxit. Sententiarum inquam, quas flagitiosi homines arripiunt cum voluptate, quia studiis suis favent, & imbecillitatis suæ afferunt excusationem. Sed si vero loquendum est, ac certioribus principiis, hoc est promissionibus JESU CHRISTI, vi gratiæ, ac virtuti Sanguinis Dei insistendum, dicine potest, adeo paucos a generali contagione immunes fuisse, ut eorum exempla libidinosis objicere minime liceat? *Sermo manuscriptus Patris Fr. Catrou.*

Naturæ castitatis principia nobis inspirat, quæ colere satis est ad hanc virtutem tuendam.

Natura mortalibus omnibus infudit pudorem, & naturalem quemdam horrorem, quo fœdum impuritatis vitium perhorret; neque aliud ipsis fortius propugnaculum est, ne in hoc scelus ruant. Pudicitia hæc, S. Bernardus inquit, efficit, ut omnem vitii turpitudinem intelligamus, hæc nos excitat, ne nosmet polluamus, hæc rubore os nostrum suffundit ad turpis objecti conspectum, hæc naturalis est custos puritatis: *propugnatrix puritatis innata*. Hæc est existimationis, immarcescibile columen: *famæ custos*; hæc semen, & quodammodo principium castitatis; *virtutis primitiæ*: denique nota est, atque fere certissimum intemeratæ honestatis indicium: *insigne totius honesti*. Hic igitur pudor cum nondum extinctus est, tutissimum est contra incompositas voluptates antidotum. Ex temet ipso judicium fers, si unquam in crimen aliquod castitati oppositum lapsus fuisti; quot tibi certamina ineunda fuere, non dico solum contra gratiam, vel contra rationis considerationes, sed contra solam verecundiam? Ante patratum scelus accedente libidinoso homine severa modestia te in officio continebat; hæc una ad illius audaciam infrigendam satis erat; illa in oculis, in fronte, in oris habitu, in omnibus denique agendi rationibus suis videbatur. Verum ut agnoscas, quam explicitæ sint leges pudicitiæ; nonne verum est, S. Bernardus ait, quod postquam ejusdem jacturam passus fuisti, exteriorem illius habitum affectus, illius personam, ac speciem mutuaris? Quamquam cor tuum libidini mancipasti, tamen modestiæ primæ vestigia præfers: anima perdita est, mollita, corrupta, oculi vero adhuc sunt casti: *adeo genuinum animi bonum est verecundia, ut qui eam funditus amittere verecundari velle videantur.* Hoc igitur, fideles animæ, validum est propugnaculum a Domino vestris cordibus insitum, ne legem infringeretis: & hoc primum illud est, quod licentia vestra conatur subvertere. *Idem.*

Naturalis superbia, & sensuum nobilitas non modicum subsidium adfert contra puritatis inimicos, & quam optandum esset, ut pudicus contemptus efficeret, ut silentium tot libidinosis hominibus imponeretis, quorum sola vivendi ratio indignos efficit vestra existimatione? Per vos mihi liceat, eadem vobis referre verba, quibus S. Hieronymus utebatur cum illustribus quibusdam Romanis Mulieribus, quarum spiritualem curam gerebat: *discite*, ajebat illis, *in hac parte superbiam Sanctam*. O illustris Paula, o generosa Eustochium, nobilis Consulum progenies! in mente revocate eos sensus, qui satis habuere virium, ut in officio Ethnicas matronas continerent, iisque utimini sensibus, qui olim tot Lucretias veteri Romæ dederunt. Vobismetipsis dicite, numquid oculi mei rationi imperium peripient: & illi dominabuntur? Numquid ego insani affectus ludibrium, & imprudentis hominis fabula fiam, qui post relatum de mea imbecillitate triumphum mihi illudet, atque invalidam resistentiam meam in jocum traducet? Dicite quoque vobismetipsis, quid contendunt hi, qui illecebris, atque blanda assiduitate me urgent? Numquid sibi persuadent me adeo infirmam fore, ut ipsorum illecebris vincar, vel lucri capiar aviditate? nonne jam me dedecore affecit, qui sensus virtuti meæ adeo iniquos, atque infensos concepit? *Idem.*

Per continentiam adhæremus Deo.

Si legitimus amor Sacramento confirmatus cor hominis dividit; quilibet alius amor cor dividens nonne illud fœdare, & corrumpere debet? naturaliter amor noster in infinita sese effundit objecta; sed per continentiam illum in unum tantum objectum impendimus, quod ejusdem felicitatem constituit, ut ait Augustinus. Sanctorum in Cœlo felicitas in hoc Dei amore sine alterius affectionis immixtione consistit: atque quo magis cor nostrum in hac vita amorem suum emundabit, eo magis ad vitæ alterius felicitatem accedet. *Pater Dozenne in Morali JESU CHRISTI.*

Nihil in mundo ferme timendum est magis quam quod magis placet: cum enim adversus alios inimicos strenue decertemus, ac nosmet tueamur; pro voluptatibus nos ipsos prodimus, & inimicus hic invictus evadit. Videri, laudari, amari, periculosi sunt scopuli; hoc tamen nos ultro desideramus. Sexcenti adversus sævissimos cruciatus extitere forte, qui tamen voluptatum illecebris victi fuere; prælium intra nosmetipsos est, at in visceribus nostris hostem gerimus. Mementote, quod Sanctus Cyprianus ait, inter diversi sexus personas, ubi magis periculum adest, colloquia necessitatis tantum ergo, atque obiter esse habenda: *accessio quodammodo fugitiva*, semper vero cum ea serietate quæ ad severitatem accedat, tunc etiam cum afflicta persona consolatione fuerit recreanda. Sola imago, quæ in mente superest post colloquium illud, cui aliquis amoris sensus immixtus fuit, sæpe cordis integritatem corrumpit. Ipse etiam spiritualis umor facile in carnalem degenerat. Attendite, ajebat Apostolus, ne ubi spiritu incœperitis, carne desinatis. Impuritatis spiritus nonnumquam puritatis ejusdem integumentis tegitur, ut delicatas, pavidasque animas perdat. *Idem.*

Pulcherrimus ornatus, ac pretiosa Virginis Christianæ supellex, Sanctus Bernardus ajebat, pudor est,

est, ac molestia. Virgini sufficit placere Deo, ac metuit ne placeat hominibus; tantum abest, ut cupiat: *pereat corpus, quod placere potest oculis, quibus nolo.* Egregiam profecto cujusdam Sanctæ Virginis sententiam! Si Virgo amari vellet, & rationes inquireret, quibus amaretur; næ illa quidem ex Virginum albo expungi mereretur: non enim satis casta esse potest, quæ alios in amittendæ castitatis periculum studet pertrahere. *Idem.*

Ne sinas, tibi os sublinir i dæmonis astu suadentis, ne peccati occasiones effugias, & hanc prætexentis causam, futurum videlicet ut victoriam magis gloriosam referas. Fructus, quos non videmus, non adeo cupiditatem nostram accendunt, ac illi, qui ab oculos nostros versantur: intuitum cogitatio subsequitur, cogitatio voluptatem gignit, voluptas consensum rapit. Hoc pacto sæpe exigua scintilla magnum parit incendium. Quamtumvis generosa sit castitas, semper tamen necessaria est fuga occasionum: aliis vitiis obluctari facile potes, at huic, quod puritati adversatur, terga statim vertenda sunt. Hæc ideo melius inter Religionis claustra servatur, ubi a majoribus periculis abest, & semper ingenti virtutum numero fulcitur. *Id.*

Quanam in re S.Chrysostomus quærit, veri puritatis amatores ab Angelis differunt? nulla prorsus, idem respondet, nisi quod in corporibus mortalibus puras animas gerunt. Verum si discrimen hoc illos Angelis, & natura, & dignitate inferiores facit; hoc ipsum eosdem, & virtute, & meritis facit superiores. Inter flammas ipsi Angelos habent comites, ut olim tres illi in fornace Babylonica pueri, sed mirum est, quod ignes illi animas carne circumdatas adurere minime valeant; secus vero quod meros, beatosque spiritus non lædant. Neque miraculi loco habendum, quod spiritus ab omni materia expeditus contra immaterialem spiritum configat; sed portenti instar est, quod spiritus corrupta carne impeditus, qualis noster est, in fugam Spiritus corpore carentes conjiciat. Hæc autem puritatis amor præstat in nobis. Qui carnem suam vicit, est quodammodo supra naturam; qui vero supra naturam est, parum est infra Angelos constiturus. *Idem.*

Quanam inter castos ab Angelis differentia.

In hac vita mortali anima naturaliter corporis infirmitatem, atque corruptionem redolet, sed per virginalem puritatem corpus animæ nobilitatis fit particeps, naturam ut ita dicam immutans ac fruens privilegio spirituum. Corpus hoc adeo corruptibile illis simile fit, quæ Angeli nonnunquam assumunt, ut inter homines videantur; vel potius simile est beatorum corporibus, quæ, Apostolo teste, spiritualia resurgent. Itaque Virginitas, ut quidam sit, est futuræ resurrectionis imago, & in cœlesti vita Virgines præ omnibus animabus sanctis peculiares coronas habebunt. Quomodo ergo revereri debemus corpora nostra, quæ JESUS CHRISTUS destinavit, non solum ut essent sui corporis templa, verum etiam, ut ipsius similitudinem ferrent? ratio potissima, qua nosmet præparare possimus, ut illi in gloria similes evadamus, hæc est si illius puritatem imitemur. *Idem.*

Nostin cordis, corporisque puritate peculiares inesse quasdam illecebras ad cor Filii Dei flectendum? Nostin ipsum ideo habere voluisse dilectum Discipulum Virginem, Præcursorem Virginem, Matrem Virginem, & Virginibus datum sequi Agnum quocumque ierit? Virtutem hanc semper adeo dilexit, ut cum passus fuerit sexcenta sibi ingeri crimina, ne umbram quidem ferre potuerit illius, quod puritati adversatur: & propter virtutis hujus amorem, licet aliter profunda ipsius suaderet humilitas, insueta via venire voluit in mundum. *Idem.*

Amor Filii Dei erga puras animas.

Conquerebatur S.Hieronymus plerasque ævi sui Virgines corpore tenus, non spiritu Virgines esse, easque coram Deo nihil hujus virtutis habere, nisi merum, vacuumque nomen. Profecto mundanæ Virgines, virginitas magna in cœlo præmia præstolatur; Sed illuc alia prorsus ratione ab ea, quam putetis, est ingredicura. Varii colores, qui faciem vestram illinunt puritatem deturpant; nævi oris albedinem commendantes, liliorum continentiæ candorem denigrant, hæc omnia adfectata colloquia venena sunt castitatem corrupentia; luxus, quem tantopere, deperitis, paulatim accendit ignem, quo brevi cætera etiam sunt conflagratura. Beatissima Virgo solum sibi adstantem videns Angelum, quod hic viri faciem præseferebat, expavit; vos autem diem perdidisse creditis, nisi certatim homines testati fuerint se capi pulchritudine vestra seu fictitia, seu vera. *Abbas d'Aubignac in libro cui titulus, Esais d'Eloquente. Sermone pro Incarnatione JESU CHRISTI.*

De Viduarum castitate.

Sæculi Viduæ longe differunt ab Evangelica, quæ in jejuniis, & precibus vitam suam transigebat in templo; immo illis potius similes videntur, quas S.Paulus vituperat in deliciis viventes. Profecto plurimæ videntur, quæ vitam in deliciis agunt, tamquam in suæ vanitatis elemento. Si, ubi muliebri mundo, auro, sericis fuco, ungentis seipsas comunt & ornant, sequi putant exemplum Judith, quæ in Scripturis hoc ipsum præstare describitur; næ illæ quidem vehementer falluntur, vel potius seipsas fallere gestiunt. Hoc enim in sancta illa Muliere virtutis effectus fuit; sed in ipsis voluntarium est luxus artificium; illa triduo, vel ad summum quatriduo hoc præstitit; ipsæ vero quotidie: illa vim fecit sollitudini viduitatis suæ, ut hoc stratagemate insensissimum Patriæ suæ hostem obtrucaret; hæ vero vim faciunt pudori suo, ut inimicis continentiæ suæ vires accedant. Itaque tantum abest, ut in earum Viduarum, quas coli jubet S.Paulus, describendæ sint numero, quod immo merentur, ac sæpe etiam sibi concilient eorum contemptus, qui propius ipsarum vivendi rationé intuentur. *Id.*

Puritas ex omnibus virtutibus facillime deperit. Jure existimare possumus, illam aliquando ex semet interire, cum aliquid de ipsius fulgore imminuitur: non satis est, illam a crimine tueri, ut ipsa omnem suam obtineat pulchritudinem; tueri etiam decet externam habitus modestiam, quæ optimi illius pudori convenit. Negligens oris habitus, gestus, petulantior incessus, indecens agendi ratio, indumenta luxum mollem, atque dissolutum redolentia, auferunt illi, ut ita dicam florem æque tenerum, ac jucundum, qui gloriæ suæ partem constituit. Certum est, illum in certum periculum objici, ubi externam modestiæ speciem, atque urbanitatem exuit, quæ illius quoddam est veluti propugnaculum; immo certum est illam exponi non posse, quin dedecoretur. Attamen illæ ipsæ quæ modum servare gloriantur, hoc periculum fere non vident. Amant facilem, liberam, hilaremque consuetudinem; diligunt muliebrem mundum, quo venustas oris commendatur, & quo se placere putant; nectunt familiaritates, quæ ali non possunt, nisi iis rebus quibus inflammatur affectus: prodeunt ad theatra, choreas, spectacula; denique illæ etiam, quibus adhuc religiosa conscientia est, ornatu, habituque non differunt ab iis, quarum castitas est profligata; & quod apertissimum est flagitiorum ævi hujus indicium, in hoc omnem curam transmittunt, ut sese accommodent, & tempori, & consuetudini. *Liber cui titulus, Remarques sur divers sujets de Religion, & de morale tom. 1.*

Oculi iis omnibus objectis assueti, quæ severa castitas metuere debet, mentem etiam iisdem assuefaciunt: putant, eo quod non timetur, timendum non esse; sibique eos omnes remittunt defectus, in quos decidunt propter eam necessitatem, quam sibi alios sequendi imponunt; immo neque animum dignantur advertere, ut cogitent, utrum illis scelus inhæreat. Si puritatis honor probitatis, & virtutis vigilantiam non ciet, quidnam mortales poterit excitare? *Idem.*

Puritas semper metuere, ac sibi cavere debet.

Vera puritas numquam tranquilla est, numquam enim se satis tutam putat. Timere etiam debet, cum periculum abest; ac temere, & audacter agit, uti pavere cessat; & dici potest, non pavere, ubi sibi fidit. Virtutum pleræque in certaminibus emicant, hæc in fuga. Si hostem quærit, jam semivicta est; si non quæsitum invenit, de victoria certa esse non debet. Si procul ab illo dormitat, ipsum excitat; cum illi metum nos injicit, eum provoca. In publicum prodit? ostendere debet, se ægre, & invitam prodire. Delitescit? in tenebris quoque eamdem, ac in luce curam, &

& vigilantiam debet adhibere; numquam fortior, quam cum omnia eam terrent; numquam amabilior, quam cum severior: at semper pavida, semper contremiscens, si omnem suam possidet gloriam. *Id.*

Hæc virtus est, de qua ipsi etiam mundi sectatores, dummodo non omnem honoris sui curam abjecerint, jactantius gloriantur; hæc virtus est, cujus existimatio quodammodo plurimos a multorum flagitiorum confusione liberat; hæc virtus est, quam nequissimus quisque revereri cogitur tunc etiam, cum libido eos impellit, ut majori vi, ac impudentia eamdem coinquinent. Cæterum virtus est in primis tenera, quæ sine inviolabili integritate subsistere nequit, quæ semel amissam gloriam reparare nequit; quæ, jure dici potest, plures, magisque metuendos, quam reliquæ simul virtutes habeant habere inimicos. Hinc est, quod castitas præ cæteris virtutibus custodienda est diligentissime, & cavendum sedulo, ne vel minimum lædatur; cum interim non alia fortasse virtus adeo negligatur, & majori cum temeritate periculis objiciatur. Ejus essentiam in hoc positam vulgo putant, quod a nequissimis quibusdam flagitiis, quæ inevitabilis verecundia subsequitur, abstineat. Se in hac re credunt irreprehensibiles; honori sibi vertunt, neque alios torquere ea severitate, quæ una potest honoris integritatem tueri. Sermones habentur, atque audiuntur, quæ impudicos tantummodo docent; eam sibi vendicant, aliisque permittunt licentiam, qua libido foveri consuevit; iique gestus, orisque habitus adoptantur; qui a vitio separari non possunt. *Idem.*

Castitas argumento esse potest a casto virtutes omnes possideri. Adeo præclarus, ac nobilis est castitatis caracter, ut vere casto omnes virtutes tribuere quodammodo teneamur. Difficile profecto esset genuinam hujus rei causam adferre; dici tamen potest illum, cui tanta virtus est, ut nihil indecorum sibi licere velit, omnemque sibi licentiam interdicat, quæ allcere possit affectum; cui tanta inest religio, ut ipsam periculi suspicionem perhorrescat, & minimos etiam motus suos perquam caute scrutetur; dici, inquam, potest, hunc eum esse, qui rei nullius rationem putet habendam, ut Deo fidelis adhæreat. Hic enim modestiæ, & pudoris habitus simul esse non posse videtur cum tumultuoso avaritiæ, odii, & ambitionis impetu. Externa hæc adeo bene composita species animum præsefert ordini, urbanitati, virtuti, quæ plerumque solidam, & Christianam probitatem concomitantur, assuetum. Mores isti adeo prudentes, ac pudici quomodonam locum præbere possunt, ut aliquam injustitiam, vim, furorem, dissimulationem suspicemur? Juges hæc vigilantia, qua tunc utitur etiam, cum testes non adsunt, cum vanitas non exigit, cum humana ratio nulla suadet, non ne vivæ fidei effectus est, quæ nos coram Deo jugiter tenet, & legi ipsius nos subjicit, cum etiam non aliud, nisi oculos illius timere debemus? Virtus semper mundi licentiam perosa, parata semper ad infrigendum cum inordinatis sodalibus consuetudinem, semper ad nefarium quodlibet exemplum reluctans, semper ad erubescendum disposita, si quid sibi maculam effundere posse videatur; semper stabilis, & constans, ut numquam flectatur iis molestiis, quibus urgetur; semper diffidens, ut divinæ tantum gratiæ confidat, cui fideliter respondere conatur; virtus in qua hi mores effulgent, ne illa quidem in se congeriem earum virtutum complecti censetur, quæ Christiani perfectionem constituunt. *Idem.*

Vigilantia, oratio, præsentia Dei ea sunt arma, quæ nobis suggerit gratia, ut nosmet tueamur. Vigilantia custodiam sensus meos; prohibebo ne super illicita objecta sese effundant; non sinam aliquem mihi excidere oculorum conjectum, qui in aliorum corda incendium ferat, vel inde referat in meum. Vitabo eorum librorum lectionem, qui menti quidem solatium, cordi vero afferunt corruptionem, eaque aufugiant colloquia quæ nos saltem molliunt, vel propter quæ Spiritus S. unctio exarescit: orationem denique impendam tamquam antidotum efficax æque, ac necessarium. Sapientes animarum duces norunt negligentiam orandi, ut plurimum, primam esse dispositionem ad incontinentiam; ego vero semper expavi, ubi adolescentes intuitus sum, qui pietatis amore non afficiebantur, & orationem oderant. Præsertim vero, ut innocentiam meam tuear, Deus semper ante oculos meos versabitur, & quemadmodum omnibus in locis videbo Deum, Deus ubique mihi præsens me intra severæ modestiæ, sinus continebis: cumque acerrimis urgebor sollicitationibus tunc ad illud confugiam antidotum, quo usus est Joseph. Adolescens his Servus in ætatis suæ flore, cum fatale ipsi momentum immineret, recordatus est Dei, Patrum suorum, & fecit, ut hæc recordatio esset suæ continentiæ præsidium: Deique nomine usus est ad libidinem furentis fœminæ reprimendam: *quomodo possum peccare, & facere malum hoc in Deum meum:* Fieri ne potest, ut ego contra Deum, cui servio, delinquam? Ipse me videt, ipse mihi adest. *Ex sermone Patris Catrou.*

Incursus, qua corporis puritas defenditur. Plerique se mundos & spiritu, & corpore putant, cum ob humanas rationes nefaria quædam effugiunt flagitia, quæ animam brutorum conditioni subjiciunt eamque omnino carnalem efficiunt. Amor proprius qui semper novas artes invenit, quibus hominibus blandiatur; hunc conscientiæ timorem aufert, qui animabus castis severa lex est; eique magnum discrimen ostendit inter mundi voluptates, & scelus, quod easdem subsequitur. Pauci adeo religiosi sunt, qui aures non præbeant meditatis his vocibus, quæ cum indifferentes videantur, adeo perniciosas sententias amplectuntur. Pauci timent omnes has vanitates, quæ placere gestiunt, quæ in cor clanculum obrepunt, atque ibi pessimum virus effundunt eo perniciosius, quo occultius...Pauci hos horrent ludos, hæc spectacula quæ adeo celeres, ac vividas impressiones efficiunt, quæ animam ex parte, adeo sensibili tangunt, quasi jam omnem exuissent in honestatem, atque propter mundi corruptionem jam facta fuissent necessaria. Illi ipsi, qui periculum norunt, sese intra certos fines continent procul a turba, & tumultu, ubi spiritus sub specie acquirendi aliquam elegantiam, & deflectendi a vitio, innocuis illecebris eas artes nanciscitur ad optatum finem assequendum, quæ vitio eodem sunt magis funestæ. *Desumptum ex collectione plurima Elucubrationum Gallicæ Accademiæ oblatarum anno 1667. sermone 2.*

Timeamus, Fideles, ac tremor nobis incedat hæc Apostoli 1. *ad Cor.* 3. & 6. audientibus verba: *Si quis Templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.* Templum hoc Sanctum est, & vos ipsi hoc Templum estis; nihil igitur pollutum, prophanum nihil ingredi debet. Immo debemus glorificare Deum, eumque ferre in corporibus nostris: videlicet Spiritum S. cujus Templa sunt corpora nostra, ac quocumque eumdem sit ire tamquam divinam hanc majestatem gerentes. Ideo purificemus ab omni sorde corpora, mentesque nostras, Dei in metu perfectam efficientes nostram sanctitatem. Hæc est conclusio, quam Apostolus ex eo infert, quod sumus Templa Dei, atque ad hoc proponit suæ justitiæ metum; quippe se perditurum, meditatur eum, qui Templum suum coinquinaverit. Peccatoribus nonne timor incedere debet, vel potius gravissimus terror, cum toties, atque adeo turpiter, hoc Templum polluant per ea flagitia, quæ nefarie committunt, quid opperiri possunt, cum Deus sit eosdem perditurus? Quomodo post adeo terribiles minas quietam traducere vitam possunt? meminisse debent corpora sua, animataque esse Dei Templa, quandoquidem illi solemniter dedicata fuere cum Sacrum Baptisma receperunt. *Boudon in libro cui Titulus: Le Chretien Inconnu.*

CON-

CONVERSIO PECCATORIS, EJUSDEM REDITUS AD DEUM.

Dolor, & Pœnitentia peccatorum; Mutatio vitæ, interior Pœnitentia, Spiritus Contritionis &c.

MONITUM.

UM argumenti quod Pœnitentiam respicit, tanta sit amplitudo, ut unico titulo pertractari non possit, operæ me pretium facturum arbitratus sum, si illud bifariam secarem, & in altero titulo primam, ac maxime essentialem pœnitentiæ partem, Conversionem scilicet peccatoris, quæ interior Pœnitentia vocatur, a satisfactione distinctam, quæ divinæ offertur justitiæ exterioribus pœnis, atque austeritatibus, quas ultro pro peccatorum expiatione suscipimus pertractarem. De altera hac parte alibi sub Pœnitentiæ titulo sermo erit: nunc vero de priori tantum verba facturi sumus, quæ est Reditus ad Deum per peccatorum dolorem, ac pœnitentiam, in qua proprie Conversio, vel vitæ mutatio consistit: cum hæc tunc incipiat mutatio, cum vere pœnitet peccatorum præteritorum, non sine constanti proposito imposterum ab iis abstinendi. De Contritione, & dolore, quatenus Sacramenti Pœnitentiæ partem constituit, alibi jam sermo fuit: verum cum isthic magis generatim Pœnitentiam respiciamus, quatenus virtus est, cujus usus non postremus est, nos ad hoc Sacramentum disponere: magis peculiariter ad examen revocabimus qualitates hujus doloris, quæ peccatorem immutat, & efficit pœnitentem.

Qua in re animadvertendum est, licet Scriptura Sancta, Sanctique Patres iis in locis, iisque in exemplis, quæ afferunt, veræ, sinceræque pœnitentiæ, vulgo exteriorem cum interiori pœnitentiam conjungant, nihil obesse tamen, quominus hæc Concionator sejungat, ut Auditores suos ante cætera ad verum peccatorum suorum dolorem hortetur, eosque ad eumdem vividis considerationibus excitet. Illi enim persuasum esse debet, si eorum commovere potuerit, eisque sinceram inspirare pœnitentiam ob supremi Numinis læsam Majestatem, se jamjam eos convertisse, atque ad Confessionem, & ea omnia, quæ ad divinæ justitiæ satisfaciendum requiruntur, impulisse.

Præterea non abs re puto monere, cum inter eos, qui Domini verbum annuntiant, nemo sit, qui de Pœnitentia sermonem non habeat, si quis in re non censuerit interiores actus ab exterioribus hujus virtutis actionibus separare; primis tamen insistendum esse cum hic præcipuus esse debeat finis, præsens magisque solidus concionis fructus.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex sermonum hujus argumenti Structura.

UM in Conversione Peccator id unum spectare debeat, ut convertat Dei cor merito irritatum contra ipsum, ut Sacer Textus inquit; *convertimi ad me, & ego convertar ad vos*, ut veram efficiat Conversionem, Peccator id imitetur, oportet, quod Deus ipse fecit, ut illum converteret; atque per veram, integramq; justificationem in Sanctitatis viam revocaret.

1. Quemadmodum Deus illum prævertit, sollicitat, urget, ut de miserabili statu tandem emergat in quo per se peccator semper volutatur, cum ex semet vim non habeat non dicam egrediendi, verum neque cogitandi, atque ineundi consilium revertendi ad Deum, a quo per scelera sua ipse ultro secessit; quemadmodum inquam, opus est, ut Deus sanctum illi desiderium inspiret, eique oculos aperiat, ut agnoscat malum, in quod præceps ruit, sui erroris effectus, gravissima supplicia, quæ promeritus est, & quæ evitare non potest, nisi sincera conversione redeat ad officium; & deniq; omnes illi ab oculos ponat veritates omnes, quæ efficere possunt, ut resipiscat; ita oportet quoque, ut peccator quatenus ad ipsum spectat, Dei vocem audiat, sese urgentibus divinæ gratiæ sollicitationibus dedat, libera, celeri, sinceraque pœnitentia; atque ut ex corde, immo ex toto corde suo convertatur.

2. Quemadmodum ad hoc ut Dei ipsius cor, ut ita dicam, immutetur, & convertatur ergà peccatorem, Deus illum odisse desinat, opus est, ideoque in ipso peccatore deleat peccatum, a quo odii sui objectum efficitur, eique reddat suam gratiam, quæ est reconciliationis sigillum, & quæ una in oculis ipsius nos acceptos efficere potest: opus quoque est, peccatorem odisse, atque detestari peccatum, a quo Dei sui hostis efficitur, odio summo, atque internecino quomodo illud odit Deus; certum, & constans ineat consilium illius evertendi; & pro inordinato amore, quo creatum, & fragile bonum prætulit amori, quem debet unico, & summo bono, qui Deus est, divina favente gratia in id unum incumbat, ut gustet, ac formet in se, ac longius, quam potest, ferat amorem hunc justissimum, quem tot ob causas debet Deo, ut per cordis sui reditum atque conversionem supremum hoc bonum diligat viva, ardentique charitate, per quam fideliter ejusdem adhæreat servitui. Hoc in sensu peccatoris conversio in cordis sui conversione consistit.

3. Quemadmodum Deus se peccatori reconcilians, eique gratiam reddens ab eodem amissam, simul etiam reddit omnia dona, atque privilegia, quæ illi peccatum arripuerat, obliviscitur injuriarum, quibus ab ingrato affectus fuit, remittit illi æternam, quam peccatis suis meritus fuerat, pœnam, & si fidelis divino adhæserit servitio, ipsum re-

recentibus cumulat beneficiis: ita vicissim peccator integra, perfectaq; conversione renūciare debet omnibus inordinatis affectibus, quibus creatas res deperibat; coercere, & impugnare passiones suas; veteres habitus delere, ac convellere; atque renunciare noxiis affectionibus, quæ ipsum a Dei servitute averterunt; ut imposterum bonis tantum operibus, & pietatis actionibus vacet, ac in dies majorem in se charitatem accendat. Ita magni Peccatores post Conversionem suam majores sancti effecti sunt, quam si numquam a Dei servitute descivissent, & aliquandiu in flagitiis vitam non traduxissent.

II. Hoc ipsum argumentum aliter efferri potest, in priori parte ostendendo, quid agat Deus pro peccatoris conversione; in altera vero, quid agendum peccatori: peccatoris enim Conversio opus est utriusque, cum neuter sine altero quidquam facere valeat.

Pars prior. Deus 1. sæpe annos integros, invictaque patientia peccatorem præstolatur, 2. illum urget, sollicitat, immo etiam persequitur, quasi indigeret peccatoris illius, cujus amicitiam requirit; at quasi Deus ipse intulisset injuriam, & non fuisset affectus eadem. 3. Nostris utitur calamitatibus, ærumnis, doloribus, ut nos a peccato ad suam revocet servitutem.

Pars altera: quid facere debeat pro sua Conversione peccator, ut prævenienti Dei bonitati respondeat 1. fatigare non debet Clementissimi Domini patientiam æternis cunctationibus, sed celeri, sinceroque reditu divinæ bonitati respondere: *hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra* Ps. 94. 2. Serio, atque ex toto corde suo reverti debet ad Dominum: *convertimini ad me in toto corde vestro*. 3. Generose omnes obices suæ absistentes Conversioni debet infringere atque strenue ea superare, a quibus prohibetur, ne se penitus Dei servitio devoveat.

III. Cum peccatoris Conversio reditus sit ad Deum, a quo propter scelera sua recessit, tria in hoc reditu sunt consideranda, quæ triplicem sermonis partem possunt constituere; videlicet terminus a quo discedit, quod est peccatum; terminus ad quem accedit, qui est gratia, justificatio, amicitia Dei; & denique via, per quam peccator revertitur ad Deum, & consuetæ illæ rationes, quibus ut plurimum utitur Deus ad peccatorem ab errore suo revocandum.

Punctum primum. Terminus, a quo recedit peccator, status est peccati, & inordinatæ vitæ flagitia; ubi considerari potest infelicitas, cui erat obnoxius, funesti sui erroris affectus, periculum in nullam reditus spem intereundi, nisi divina misericordia eum celeriter revocasset. Quodnam bonum? quas gratiarum actiones Deo reddere tenetur pro incomparabili hoc beneficio? Quam illi metuendum, ne per infidelitatem se iterum in abyssum hunc præcipitem tradat: Quæ opus est cura, ut imposterum se ab omni scelere abstineat?

Punctum alterum. Terminus, ad quem hic reditus refertur, gratia est, justificatio, adoptio divina, jus ad celeste Regnum, atque ejus hæreditatem: peccator hæc omnia recuperat, quorum jacturam miserrime fecerat. Quam mutationem! Quam felicitatem! Quæ beata sors in Conversione hac reperitur? Duorum horum statuum institui comparatio potest, & late alterius quidem infelicitas, alterius vero beatitudo amplificari.

Punctum Tertium. Rationes variæ quibus ad nos convertendos utitur Deus totidem sunt hujus reditus viæ. Ostendendum est, quomodo utatur Deus, & iis quæ bene, & iis, quæ male accidunt nobis; prosperis, atque adversis, uti liquet in prodigi filii reditu: præsertim vero diligenter explicandum est, hanc artem esse divinæ providentiæ, quæ per jacturam omnium fortunæ bonorum, honoris, valetudinis, & eorum omnium, quæ in mundo carissima sunt, ad Deum nos redire compellit.

IV. Commune hoc argumentum est, & a pluribus usurpatum, qui de Mariæ Magdalenæ conversione loquentes ostendunt, quas conditiones habere debeat peccatoris conversio.

Conditio prima; prompta esse debet contra dilationes, & cunctationes, quæ passim afferuntur, & propter quas plerumque pœnitentiæ consilium evanescit.

Altera; esse debet generosa, ut omnes obices, qui adversantur, infringat.

V. Tertia; esse debet constans, atque durabilis.

Cum peccatoris conversio sit de inordinata in ordinatam vitam mutatio; opus est, ut mutatio hæc in mente, in corde, & in exteriori etiam vivendi ratione inveniatur.

Punctum primum; Mutatio mentis. Peccator omnes relinquat opus est, ideas, quas primum fovebat de hujus mundi bonis, nobilitate, opibus, voluptatibus: Ut ea contemnat, quæ antea habebat in pretio, eosque sensus induat de Deo, de æternis alterius vitæ bonis, qui maxime decent. Re ipsa in peccatore, quem Dei manus tetigit, & qui serio converti cogitat, repente mirabilis accidit mutatio, vel potius inversio primarum idearum: alias habet cogitationes, cognitiones alias; quidquid magnum in mundo est in mente illius evanescit, vel deletur a recentibus veritatibus, quas illi Deus aperit, vel iis rebus, quas antea quidem ignorare non poterat, sed numquam in tanta luce conspexerat: *Spiritum rectum innova in visceribus meis*. Ps. 50.

Punctum secundum: Mutatio cordis. Opus est, cor non esse amplius idem, ac antea; alios habere fines, alia studia, affectiones alias, ac prorsus opposita illis, quas antea fovebat: *cor novum crea in me Deus*. Quemadmodum antea sua requirebat commoda, solatia, voluptates, nunc mavult secedere, mortificari, sese interius colligere. Quod si affectus non mutat, oportet saltem, ut eorum mutet objecta.

Punctum Tertium; Exterioris vivendi rationis mutatio. Mutatio interior extrinsecus etiam in nova vitæ disciplina se prodat necesse est, mutato etiam statu, si liqueat, illum, in quo hactenus peccator vixit, periculosum esse, & saluti perniciosum: verum mutandi saltem sunt mores, atque actiones, itaut non amplius furat iracundia, nec vanus sit, loquendi pristinam rationem relinquat, omnes evitet occasiones &c.

VI. *Misericordia, & veritas obviaverunt sibi; justitia, & pax osculatæ sunt*, Psalm. 84. Ostendi potest peccatoris conversionem opus simul esse misericordiæ, & justitiæ; misericordiæ quidem, ex parte Dei; justitiæ vero, ex parte peccatoris.

Primo, Misericordia ex parte Dei vocantis, & præstolantis peccatorem divina cura indignissimum; illum recipientis, illi parcentis, eique incomprehensibili bonitate amicitiam suam restituentis &c.

Secundo: Justitia ex parte peccatoris, qui 1. Deo reddit gloriam, & cultum, quem illi rapuerat 2. ulciscitur, reparatque injuriam, quam ipsi intulerat, quandoquidem pœnitentia ducitur, concipitque dolorem; 3. proponit Deo satisfacere pœnis voluntariis, quibus semetipsum addicit.

VII. Pro Dominica Passionis, aut sub illud tempus. Salvatoris Crux, quam nobis ob oculos ponit Ecclesia triplici hac de causa nos ad veram Conversionem debet excitare.

1. Crux apertius, quam cætera, nobis aperit nequitiam, & enormitatem peccati, quod mortē attulit Deo. Ita vidimus quamplures Judæos, qui ejusdem morti consenserant, eamque enixius poposcerant, ubi eundem in Cruce animam efflantem conspexerunt, dolentes rediisse *percutientes pectora sua*. Luc. 23.

2. Nobis ostendit magnitudinem misericordiæ Dei qui spem nobis tribuit, & qui eam nobis promeruit, si passionum illius virtutem nobismet applicare velimus: quæ profecto spes nos excitare debet, ut fidentius ad misericordiam ipsius confugiamus: *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ*. Ad Hebr. 3.

3. Docet, tempus hoc maxime idoneum esse ad perfectæ conversionis gratiam obtinendam, hoc quippe tempore Salvator nobis audiendi paratior est, & fortius nos ad se trahit: *si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum*. Ioan. 12.

pro-

VIII. De tristitia, ac dolore ob Deum læsum; qui profecto dolor efficit pœnitentiam, & peccatoris conversionem.

1. Dolor hic justus, & legitimus est ob gratiæ jacturam, & ipsum Deum amissum: hæc enim unica jactura est, quæ sit deploranda.

2. Dolor hic utilis est; per illum enim recipimus, quidquid amiseramus, & injuriam, damnumque receptum, æque ac contumeliam illatam Deo reparamus. In aliis quibuscumque occasionibus dolor fere inutilis est.

3. Dolor his suavis, & jucundus est, quippe moriliter certa nota est, Deum nobiscum sua usurum misericordia.

IX. Ad veram conversionem tria requiruntur, quæ in paucissimis inveniuntur peccatoribus, & quæ hodierna quoque die infrequentes efficiunt conversiones.

1. Conversionem summopere optare debemus: at plerique eam tepide volunt: eorum desideria infirma sunt, languida, & sæpe etiam simplices velleitates.

2. Magna vi opus est ad superandos obices, qui nostræ conversioni adversantur: at hominum plerique ignavi sunt, atque imbecilles tantum conatus exerunt.

3. Firmum, & costans requiritur propositum relinquendi peccatum; ac plerique sunt inconstantes &c.

X. Dolor ob læsum Deum, in quo interior pœnitentia, & vera cordis conversio consistit, debet.

1. In omne reliquæ vitæ spatium permanere.

2. Infringere obices omnes prohibentes, ne penitus nosmet addicamus Deo.

3. In omnia vitæ nostræ peccata se extendere, atque complecti constans propositum numquam imposterum lethali noxa Deum lacessendi.

XI. Ut ad veram, sinceramque conversionem perveniamus, duo sunt absolute necessaria.

Primum, ut omnino peccatum relinquamus stabili, constantique proposito.

Alterum, ut nihil intentatum relinquamus ob delendam nefariam animi propensionem, quæ nos in crimen pertraxit; ne eadem rursus nos in scelus impellat. *Essais de sermons pro Adventu.*

XII. Cum nobis persuasum jam sit, uti oportet, de necessitate nosmet convertendi, & redeundi ad Deum, quem sceleribus nostris relinqueramus.

Primo videamus conversionis hujus difficultates, ut eas superemus.

Secundo causas earum perpendamus, ne animos despondeamus.

Tertio consideremus, quid ad hoc factu opus sit, ut hoc perficiamus. *Pater Giroust tom. 2. Quadragesimæ.*

XIII. De vera peccatoris conversione juxta exemplar Filii Prodigi.

1. Incipit ille serio seipsum considerans, suumque statum, atque miseriam perpendens: *In se reversus*. Luc. 15.

2. Præteritam felicitatem cum præsenti egestate comparat; videt discrimen inter Patris sui domum, alienamque terram; horrore capitur licentiæ illius, cujus amore solum Patrium reliquerat. *Surgam, & ibo ad Patrem meum.* Luc. 15.

3. Denique postquam intra se salutaria iniit consilia, illa extrinsecus exequitur; adit Patrem suum, ejusque misericordiam implorat? *Pater peccavi in Cælum, & coram te. Essais de Sermons in tertiam Quadragesimæ Dominicam.* Luc. 15.

XIV. Rationes duæ, propter quas peccatores pauci vere convertuntur.

Prima: pauci norunt infelicitatem, in quam ipsos præcipites agit peccatum.

Secunda: pauci norunt gratiam, quam illis confert Deus, eorumdem pœnitentiam respiciens. *Idem pro Adventu.*

XV. Veræ conversionis exemplar in S. Pauli Conversione propositum.

1. Deus peccatorem hunc illustrat nitidioribus luminibus suis: *Circumfulsit eum lux de Cælo*. Act. 9.

2. Deus cum auctoritate ad ipsum loquitur, eique suam voluntatem significet voce gratiarum suarum: *audivit vocem*, hanc peccator audit, eique respondet.

3. De mente illius omnes aufert ideas bonorum, atque voluptatum hujus mundi: *apertis oculis nihil videbat*, alios oculos, aliumque ei tribuit intellectum. *Essais de Panegyriques in S. Pauli Conversione.*

De fallaci plurimorum pœnitentia, deque illusione in hac re metuenda. XVI.

Primum, eorum conversio plerumque simulata est, & hypocrita. Mutatio non est in corde, & in voluntate; sed in externo oris habitu: & ad breve tempus dumtaxat: quandoque etiam non mores mutati sunt, sed tempora, fortuna, valetudo, status, efficiunt.

Secunda, conversio hæc est inconstans; & quamtumvis bonum suscepisse propositum videantur, permanent, vel post aliquos dies tales rursus evadunt, quales erant.

Peccatoris conversio a tribus pendet. XVII.

1. A considerationibus præteritorum, ubi vitæ suæ flagitia, infelicitatis abyssum, in quam præceps ruerat, & periculum mortis æternæ, quod subierat, perpendit.

2. A constanti proposito, quod pro futuro concipit.

3. Ab oneribus, quæ suscipit, & quibus pro tempore præsenti se subiicit.

1. Peccatoris conversio magno eum dolore perficitur; hi sunt doloris parturientis. XVIII.

2. Postmodum vero magnam adfert lætitiam, ut Salvator ait: *mulier cum parit, tristitiam habet; cum pepererit, jam non meminit pressuræ, quia natus est homo in mundum.* Joan. 16.) Similiter per pœnitentiam homo novus paritur.

Tria essentialia pœnitentiæ officia; mutare mentem, hoc est pœnitentiæ principium; mutare cor, hæc est essentia pœnitentiæ; mutare vitam & mores, hic est pœnitentiæ effectus. XIX.

1. Mutare mentem; videlicet in pœnitentiæ statu contemnere ea omnia, quæ in peccati statu habita fuerunt in pretio; & in pretio habere, quidquid fuerant contemptum.

2. Mutare cor; videlicet odisse, quod amabas, & amare, quod oderas.

3. Vitam, moresque mutare; nempe fugere ea, quæ facere consueveras, & facere, quæ fugiebas. *Ex Patre de la Rue Sermone S. Magdalenæ.*

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, ex quibus possit depromi copia ad propositas Concionum structuras exornandas.

S. Augustinus *in ps.* 43. *&* 98. Peccatorem vere conversum, & pœnitentem describit. Ss. Patres

Idem *in expositione ps.* 37. ostendit peccatori pœnitentiam agenti scelera deflenda esse; quod ipsum uberius docet in libro de pœnitentiæ utilitate. In libro de vera, & falsa pœnitentia ostendit illis, qui vere conversi sunt cessandum non esse quominus lacrymis sua eluant peccata; & in libro de spiritu, & Anima demonstrat rationem, propter quam in hac vita nobis plorandum est.

Idem *in libro* 50. *homiliarum homilia* 50. suggerit causas veræ compunctionis; quod ipsum præstat Auctor sermonum ad fratres in Eremo, qui inter S. Augustini opera invenitur.

Idem, vel potius Auctor quæstionum in vetus, novumque Testamentum *quæst.* 102. docet, peccata numquam esse remittenda, nisi peccator eorum dolore afficiatur.

Idem *in expositione psalmorum* 6. 83. 92. 101. 102. ostendit, quid faciat Deus pro conversione nostra, & conatus a nobis exerendos, ut divinis respondeamus consiliis; qua de re loquitur, etiam in sermonibus 12. *&* 54. *de Verbis Domini.*

Idem *l.* 14. *de Trin. c.* 17. docet nequaquam momento fieri perfectam peccatoris conversionem.

Idem

Idem in Confessionibus peccatorum suorum dolorem exprimit vocibus adeo teneris, tantoque affectu refertis, ut legentibus suos sensus inspiret; præsertim vero *lib.5.c.7.10.11.& 13.& lib.8. cap.1.2.3.4.5.9.*

Tertullianus in libro de Pœnitentia pulcherrimas habet hac in re sententias, quarum explicatio optimam moralem doctrinam suppeditat.

S.Cyprianus tractatu de Lapsis loquitur de dolore, quo affici pœnitentes debent ob peccata sua.

S.Gregorius *libro quarto Moralium cap.17. & libr. 18.cap.24.* ostendit quantopere dolendum sit peccatori converso pro anteactæ vitæ flagitiis.

Idem *l.3.Dialogorum cap.34.refert*, & explicat plures compunctionis, & amaritudinis cordis species.

Idem *lib.3.in textum caput primi Regum libri* ostendit, quomodo Deus contritum peccatorem consoletur.

S.Ambrosius in pœnitentiam David plurima habet, eaque pulcherrima, ad peccatorum conversionem spectantia.

S. Chrysostomus in quadam homilia in Epistolam ad Corinthios, loquitur de dolore quem ob Divini Numinis majestatem læsam habere debet Peccator. Hoc ipsum ostendit *hom.9.in cap.4.Epist.ad Hebræos*.

Idem duos edidit libros de Compunctione cordis.

Idem *hom.5.de pœnitentia tom.5.* docet, ignem Inferni, quem sceleribus nostris meriti sumus, lacrymis nostris extinguendum esse, & quænam sit virtus lacrymarum pœnitentiæ.

Idem *hom. 22. ad Populum Antiochenum* conversos Peccatorem hortatur ad peccata sua in hac vita deflenda; hoc enim tempus est pœnitentiæ.

Origenes *hom.1.in ps.37.* hæc Prophetæ explicans verba: *non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum;* ostendit, Peccatoribus indesinenter ab oculos habenda esse peccata sua eorumque dolorem in corde retinendum.

Idem *hom.5.in cap.7.Levitici* plurima habet hujus argumenti.

S. Basilius *in psalm.73.* ostendit exemplo David, quinam esse debeat in pœnitente peccatore spiritus compunctionis.

S.Bernardus *serm. 1.de S. Magdalena* peccatorum dolorem thymiamati confert, quod JESU CHRISTO acceptionum est. De hoc etiam verba facit in libris de Consideratione, & Conversione ad Clericos.

S.Laurentius Justinianus adhortationem conscripsit, qua peccatores excitat ad conversionem.

S. Bernardinus *tomo quarto serm.* 17. de peccatorum conversione, & pœnitentiæ spiritu verba facit.

Albertus Magnus libro de Paradiso animæ, verbo *Pœnitentia*.

Quicumque ex SS.Patribus homilias, vel sermones ediderunt in S.Pauli, & S.Magdalenæ conversionem, necnon in Filii prodigi parabolam, utiles admiscuere considerationes ad Peccatorum conversionem spectantes, uti SS.Augustinus, atque Bernardus.

Ascetici aliique.

Granatensis in Duce peccatorum validissimas rationes collegit, ut illos ad pœnitentiam impellat.

Petrus Sanchez *in Regno Dei part.4.c.7.*

Guillelmus Parisiensis in tractatu de Sacramentis, ex Legibus.

Cardinalis Bona.

Pater Antonius a Porta ex Carmelitarum Reformatorum familia amplum edidit tractatum theologicum de peccatoris Conversione, ubi quindecim articulis ea omnia complectitur, quæ hac in re scitu opus sunt. Hoc autem præstat in libro cui titulus: *Le Conduite de la Grace sur la conversion des ames pecheresses*, in quinta fundamentali veritate.

Godeau in pœnitentiæ tabulis pulcherrimos habet doloris sensus, atque illustria exempla conversionis iniquissimorum Peccatorum.

Pater Haineufve in Ordine vitæ, & morum tertia parte sermone septimo loquitur de difficultate conversionis peccatoris illius, qui sæpe divinos afflatus conscripsit *sect.5.*& illius. qui peccati alicujus habitum habet, *sect.6.& 8.*

Pater Nepueu tom.4. Christianarum Considerationum pro octava die Octobris, doloris, & contritionis causas, & sensus suppeditat.

Pater Gegou in usu Sacramenti Pœnitentiæ, capite de cordis Contritione.

Reina Concione septima de Ninivitarum Conversione, & Pœnitentia.

Maimbourg sermone pro sexta feria post alteram quadragesimæ Dominicam. De via, & reditu peccatoris.

Biroat in adventu suo sermonem habet, ubi loquitur de conversionis pœnitentia; uti quoque in altero adventu suo, quem super pœnitentiam est elucubratus.

Joly tom. 1. Propositionum ostendit, in quo vera pœnitentia consistat, & de illius loquitur necessitate, facilitate, duratione.

Pater Texier sermone pro quarta Dominica Adventus, hoc ipsum argumentum pertractat.

Pater Giroust pro feria sexta post quartam quadragesimæ Dominicam sermonem habet de Peccatoris Conversione.

Pater Bourdalove in sermonibus sub ejusdem nomine editis, sermonem habet de Magdalenæ conversione, ubi eas conditiones ostendit, quæ in vera conversione inveniuntur.

Pater Cheminais sermone pro die Paschatis.

Pater Masson Oratorii Presbyter sermonem habet, ubi loquitur de falsitate, atque inconstantia pœnitentiæ plurimorum Peccatorum; & in alio verba facit de mutatione vitæ, atque separatione objectorum, quæ in peccatum nos possunt impellere.

Chenart Doctor Sorbonnicus in moralium sermonum suorum tom.2. de vera conversione verbo facit.

In libro cui titulus *Essais de sermons pour l'Avent*, de variis agitur argumentis, quæ conversionem, & cordis pœnitentiam respiciunt, & in eodem *pro quadragesima* sermonem habet, cujus analysim superius attulimus de peccatoris conversione juxta Filii prodigi exemplum.

In Dictionario Morali duo sermones inveniuntur de peccatoris conversione, & alii item duo de contritione, & dolore peccatorum nostrorum, cum pluribus animadversionibus ad utrumque argumentum spectantibus.

Busæus } verbo, *Conversio*
Labata }

Alii hac de re sub pœnitentiæ titulo sunt locuti.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

CUM quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum, si tamen quæsieris ex toto corde, & tota tribulatione animæ tuæ. Deuter.4.

Si in corde vestro revertimini ad Dominum, auferte Deos alienos de medio vestri, & servite ei soli. 1. Reg.c.7.

Revertimini a viis vestris pessimis. 4.Reg.c.17.

Convertimini peccatores, & facite justitiam coram Deo, credentes quod faciat vobiscum misericordiam suam. Tob.13.

Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Psalm.6.

Tibi soli peccavi, & malum coram te feci. Psalm. 50.

Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Ibidem.

Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Ibidem.

Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ; non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. Ps.37.

A voce

A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ, Ps.101.

Renuit consolari anima mea. Ps.76.

Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Ps.146.

Peccavi & vere deliqui, & ut eram dignus non recepi. Job.33.

Dixit David ad Nathan: Peccavi Domine; dixitque Nathan ad David: Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris. 2.Reg.c.12.

Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum. Eccli.2.

Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua. Ibid.c.17.

Quam magna misericordia Domini; & propitiatio illius convertentibus ad se. Ibid.

Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Isaiæ 38.

Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus; & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Idem.

Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Ps.118.

Non est reversa ad me prævaricatrix Juda in toto corde suo, sed in mendacio. Jerem.3.

Postquam convertisti me, egi pœnitentiam. Jerem.31.

Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, vita vivet, & non morietur; omnium iniquitatum ejus quas operatus est, non recordabor, & in justitia sua, quam operatus est, vivet. Ezech.c.18.

Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei. Jer.18.

Converte me Domine, & convertar. Idem 31.

Tu fornicata es cum amatoribus multis; tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. Idem, caq.3.

Converte nos Domine ad te, & convertemur. Thren.5.

Defecit gaudium cordis nostri, versus est in luctum chorus noster: væ nobis, quia peccavimus. Ibidem.

Redite, prævaricatores, ad cor. Isaiæ 46.

Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris; & non erit vobis in ruinam iniquitas. Ezech.18.

Projicite a vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum: & quare moriemini domus Israel? Ibidem.

Convertimini, convertimini a viis vestris pessimis: & quare moriemini domus Israel? Idem, c. 33.

Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua. Idem, ibid.

Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, & vivat. Idem, ibidem.

Convertimini ad me, ait Dominus exercituum, & convertar ad vos. Zachar. 1.

Convetere Israel ad me, ait Dominum exercituum, & convertar ad vos. Zachar.1.

Convertere Israel ad Dominum Deum tuum, quoniam corruisti in iniquitate tua. Osee 14.

Convertatur vir a via sua mala. Quis scit si convertatur & ignoscat Deus, & revertatur a furore iræ suæ; & non peribimus? Jonæ 3.

Revertimini ad me, & revertar ad vos, dicit Dominus. Malach.3.

Si ductus pœnitudine cordis reversus fueris ad Dominum in toto corde tuo & tota anima tua, miserebitur tui. Deuter.30.

Amen dico vobis, nisi conversi fueritis...non intrabitis in regnum cœlorum. Matth.18.

Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Luc.13.

Egressus foras Petrus flevit amare. Luc.22.

Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Joann.6.

Pœnitemini, & convertimini, ut deleantur peccata vestra. Act.3.

Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur; sæculi autem tristitia mortem operatur. 2. ad Cor.7.

Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ ejus, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Ad Hebr.4.

Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Joel.2.

Scrutemur vias nostras, & quæramus & revertamur ad Dominum. Thren.2.

Exempla ex Veteri Testamento desumpta.

Pœnitentia, si pro dolore ob Divini Numinis Majestatem læsam sumatur, eamdem jactitat cum orbe terrarum antiquitatem; quandoquidem statim subsecuta est peccatum, quod in terrestri Paradiso primi Parentes nostri commiserunt. Noluit Deus, primos illos Peccatores ad se statim post patratum facinus accersere; descendit solum in illud deliciarum viridarium, appellavit Adam, qui præ uxore magis erat inexcusabilis ut domini vocem audiens commissi sceleris reminisceretur. Sed improbus, qui ad Creatoris sui clementiam confugere debuerat, confugit ad fugam, ut delitesceret, & ad excusationes, quæ aliquando ipsa noxa nequiores sunt; sed quæ tunc minorem vim habuere ad animæ suæ confusionem, ruboremque tegendum, quam arboris folia, quibus corporis sui nuditatem contexerat. Forsitan ille severissimam mortis evitasset sententiam, quam ex tunc supremus Judex in ipsum, omnemque ipsius progeniem ejaculatus est; si statim crimen suum fuisset confessus, atque sincero dolore, celerique pœnitentia malum hoc fuisset deprecatus. Verum cum hoc ipsum facere prohibuerit superbia; Deus illum cum sceleris consorte de Paradiso voluptatis ejecit, cujus per tempus vix pulchritudinem considerare potuerat, ut gravissimo dolori torquendus traderetur. Tunc cum ea superbiæ nubecula, quæ caliginem offuderat menti protoparentis nostri, evanuisset; sceleris sui magnitudinem intellexit. Ipsum conscientia acri, amaraque exprobratione redarguit, & terra, quæ propter ipsum maledicto subjecta fuerat, illi protinus ostendit, quænam esset ea maledictio, quam sibi suo scelere promeruerat. Tradidit ergo cor suum tristitiæ; oculi ipsius facti sunt duo lacrymarum fontes, & donec sceleris memoria permansit, ejusdem dolore fuit discruciatus. Itaque quemadmodum posteris suis primum sceleris reliquit exemplum, Domini præceptum infringens; primus quoque docuit exemplo, quomodo peccatum sit lacrymis, ac vera pœnitentia expiandum. Exempl. Adæ.

S. Ambrosius ait, videri David ob id tantum peccasse, ut alios doceret quomodo pœnitentia sit instituenda. Docuit, hic Pater inquit, quomodo peccatum committatur, ut doceret, quomodo delendum sit; suaque experientia artem fecit, & ægrotavit, ut Medicus fieret. Post adulterium suum, atque homicidium, quo fidelissimum sibi subditum nequissime sustulit, annum ferme integrum tamquam sopitus in profunda scelerum suorum oblivione permanserat, quin conscientiæ suæ redargutionem ne intelligeret quidem; donec Propheta Nathan illum de hoc sopore excitavit, callide ab oculos ejus injuriam statuens, quam Deo, & proximo intulerat. At audita vix salutari Prophetæ increpatione turbatus, ac perterritus exclamavit: *peccavi Domino*; verba sane amaritudinis, ac doloris refertissima, quæ fortasse millies, & ultra reliquo vitæ suæ spatio iteravit; verba, quæ cordis ipsius tantum dolorem infixerant, ut peccata sua cogitans nullam posset pacem, & requiem invenire; *Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum*. Ps.37. Tristis interdiu, noctes in assiduis gemitibus transigebat, lectumque suum affluentibus lacrymis irrigabat, neque hujus rei contentus Dominum efflagitabat, ut magis, magisque animam suam ab iniqui- Exempl. David.

ta-

xatibus emundaret, ita ut ne unum quidem earum vestigium superesset. Hoc ille pœnitentiæ præbuit exemplum, iis omnibus, qui eumdem in scelere sunt imitati.

Manassis exemplū. Exemplum Manassis, cujus pœnitentia, & dolor in Scripturis describitur nobis vim illam ostendit, quam contritum, & humiliatum cor habet ad iram Dei, ejusque ultionem flectendam. Liceat prætetire narrationem scelerum, quibus hic Rex seipsum fœdissime coinquinaverat: non enim citra horrorem legi possunt. Dicere sufficit, ipsum vitam suam jugiter in impudicitiis, impietatibus, sacrilegiis transegisse, utque iniquitati accederet cumulus, omnibus iis abominationibus sævissimas credulitates addidisse. Quis futurum non credidissent, ut Princeps iste Regum sibi similium exitum inveniret decedens in impietate sua, ut deinde in æternum justitiæ ultricis severitatem experiretur? Sed Domino suffecit illum in hac vita percutere, & fortasse propter optimi Patris pietatem misertus est Filii, huic conferens gratiam, atque medium salutaris pœnitentiæ ob sua flagitia efficiendæ. Manasses ab Assyriis captus fuit, qui totum illius regnum invaserant, cumque seipsum in teterrimum, obscurumque carcerem conjectum, ferreisque onustum cathenis conspiceret, amarissimis lacrymis præterita scelera prosecutus est, Deoque effudit humilem illam, ardentemque orationem, cui Spiritus Sanctus, qui regit Ecclesiam, in libris Sanctis post Canonica scripta honorabilem locum reservari voluit, ut nos doceret, dolorem pœnitentiæ parem, esse debere scelerum nostrorum magnitudini, & nulla esse adeo magna facinora, quæ contriti, & humiliati pœnitentis lacrymæ delere, & expiare non possint.

Ninivitarum exēplum. Nemo unus ignorat, Ninivitarum penitentiam olim Dei iram leniisse, cum Prophera Jona Dei verbis, extremum excidium, integramque Civitatis subversionem minitante, ut fatale fulmen averterent ad penitentiam confugerunt. Facta est igitur in tota ingenti hac Urbe morum immutatio, ita ut Rex, qui infamis Sardanapalus fuisse creditur, propter mollitiem atque obscœnitates satis notus, cum audisset periculum, quod sibi portendebatur, relicto throno, regiaque purpura, sese cilicio præcinxerit, ac cinere caput consperserit. Ipsi etiam pueri, licet innocentes, immo bruta quoque animantia jejunium severissime servarunt, clamores, gemitusque suos cum nocentium lacrymis immiscerunt, ut Dei flecterent iram, & ultionem averterent. Illud autem in rem nostram facit, quod animadvertit Scriptura, clamores, gemitusque confusos a Deo exauditos fuisse, quatenus erant signa conversionis cordis eorum, & immutationis morum eorumdem: *vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala*. Jonę 3.

Exempla ex Novo Testamento desumpta.

Magdalenæ conversæ, ac pœnitentiæ exemplum. Meminisse debemus eorum quæ scripta sunt de S. Magdalena, quæ hodie exemplar pęnitentiæ Ecclesiæ universæ propositum est; scilicet ipsam peccatricem fuisse, ac pro tali in tota civitate Jerusalem cognitam. Attamen cum Simon illam Peccatricem appellaret, ipsum JESUS CHRISTUS corripuit; non enim amplius peccatrix erat, cum omnino immutata fuisset. Lacrymæ, quibus tunc Domini pedes rigabat, erant pro ipsa Baptismus, quo omnes anteactæ vitæ flagitia abluebantur, & magnitudo doloris, quem ob sua conceperat crimina, eamdem jam integerrimis animabus æquaverat. Verum doloris sui sinceritatem, & conversionis veritatem omnimoda vitę mutatio probavit; quoniam quantum antea licentiam, atque impuritatem amaverat, tantum credidit, sibi reliquum vitæ spatium in lacrymis atque pęnitentiæ exercitatione transigendum; quantum dilexerat mundum, tantum solitudinem dilexit; quantum cor suum amore prophano fędatum, corruptumque fuerat, tantum sancto, divinoque amore fuit purificatum; itaut semper apertius ostenderit veritatem eorum verborum, quæ ex ipsius Salvatoris ore audire meruerat: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Luc. 7.

Exemplū S. Petri. In Apostolorum Principe suppetit nobis penitentiæ, & conversionis exemplum superiore nequaquam minus admirabile. Necesse non puto hoc in loco referre, qua ignavia Apostolus hic, qui semper præ se zelum, amoremque erga Magistrum suum tulerat, hunc ipsum negaverit, quem pro Dei viventis Filio fuerat antea confessus. Neque hujus loci reor, memoria repetere occasionem lapsus illius, qui Ecclesiæ firmissimum columen futurus erat. Dicam solum, celerem ipsius conversionem, acerbissimum dolorem, jugesque lacrymas, quæ ex oculis ipsius defluxerunt, quotiescumque sui sceleris meminit, abunde illud reparasse facinus, quantumvis magnum extiterit. Simul ac enim illum Salvator respexit, Apostolus sese colligens vere fuit Cephas, hoc est petra non virga Moysis, sed JESU CHRISTI obtutu percussa, quæ in salutares sinceræ pęnitentiæ fluctus liquefacta iis lachrymis, quas affluenter effudit, doloris sui magnitudinis, & conversionis sinceritatem probavit. Dicitur enim adeo magnum, acerbumque sceleris sui dolorem servasse, ut toto vitæ suæ spatio fleverit, quin neque longæva ætas, neque tempus, neque illa, quæ domino suo præstiterat officia, neque multiplices in Ecclesia regunda curæ, lacrymarum cursum possent inhibere. Egregium sane doloris, & pęnitentiæ exemplar pro nobis, qui sæpius, atque indignius, quam Sanctus Petrus, divinum Salvatorem læsimus, negavimus, prodidimus.

S. Pauli exemplū. S. Paulus conversus, & S. Paulus in virum alium immutatus, unum, & idem est; ipse in una, eademque persona nobis ostendit primum quidem acerrimum JESU CHRISTI persecutorem, mox vero vas electionis, & Apostolum, qui in omnes gentes tulit ejus nominis gloriam, quod primorum fidelium sanguine delere voluerat. Ipse nobis suum scelus suamque patefecit conversionem: verum non minus sollicitus fuit in explicanda doloris sui vi, & diuturnitate, eo quod Ecclesiæ Persecutor extiterat. Ita enim loquitur in Epistola ad Romanos cap. 9. *Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu Sancto: quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis*. Quasi timuisset testimonium suum in causa propria suspicione nequaquam cariturum, Deum testem invocat eorum, quæ dicturus est, & quæ in vulgus proferri, suæ putat interesse conscientiæ. Quænam autem hæc tanti momenti veritas est, quam ita bene probare conatur, & adeo caute proponit? Hæc, inquit ille; quod tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo, eo quod voluerim inimicus esse JESU CHRISTI, ejusque subire indignationem pro fratribus meis, prohibens ne fidem, & Evangelium amplecterentur: (hic enim genuinus est horum verborum Apostoli sensus.) Tristitia, qua afficiebatur, eo quod JESUM CHRISTUM in membris ipsius persecutus fuisset, erat magna: *tristitia magna:* neque in speciem tantummodo erat, sed intime cordi infixa inhærebat: *cordi meo*. Dolor hic non solum ingens erat, sed assiduus: *& continuus dolor*. Quandoquidem post annos quatuordecim, (juxta Divi Thomæ supputationem) adhuc cor illius dolore urebatur, quasi adhuc recens esset. Quodnam illustrius afferri potest exemplum pęnitentiæ, & contritionis a fidelibus post conversionem semper fovendæ?

Filii Prodigi exēplum. Alia minus insignia exempla, puta, Samaritanæ Mulieris, Zachæi, & S. Matthæi conversionem prętereo, ut in medium proferam magis perspicuum exemplar in prodigi filii parabola propositum. Hæc in Evangelio satis distincte narratur, ut omittenda non sit; eaque satis cognita est, ut singulis illius circumstantiis non sit immorandum. Nemo unus ignorat, qua ratione filius hic paterna domo fuerit egressus; quam flagitiose peregre profectus vitam duxerit, & ad quas augustias tandem fuerit redactus,

dactus, cum omnia bona sua dissipasset. Solus ejusdem reditus, & doloris sensus, quos ad Patris pedes provolutus protulit, hujus sunt argumenti. Videte igitur quomodo miseriis, & calamitatibus obrutus sese collegit; quomodo recordatus est divitiarum, quibus fruebatur, donec se in officio continuerat: quomodo consilium inierit redeundi ad Patrem; quibus verbis usus fuerit, & qua clementia, & lenitate si Parente optimo fuerit exceptus.

Applicationes quorumdam Scripturæ locorum huic argumento.

Peccatoris conversio cor poscit prorsus novum.

Cor mundum crea in me Deus *Psal. 50. Quemadmodum creatio supponit nihilum; ita perfecta peccatoris conversio poscit, ut nihil in ipso antiquorum habituum, vitiorumque supersit; ut ex nihilo superbiæ cor humile existat; ex nihilo impuritatis cor castum prodeat: verbo, opus est, ut homo contritus, & pœnitens per gratiam particeps fiat omnipotentiæ Dei, quæ una creare potest. Videlicet ut citra metaphoram, atque allusionem loquar, ut Peccator convertatur, detestari debet peccata sua eo dolore, qui totum cor ipsius ab objecto peccati sui prorsus divellat, illudque Deo conjungat, atque, ut S. Hieronymus inquit, odisse debet, quod amavit, amare, quod odit; mœrere ob ea, quæ gavisus est, & gaudere ob ea, quæ ipsi mœrorem attulerunt. Hæc perfecta cogitationum, affectionum, votorumque mutatio id facit, quod nova creatura appellatur, novus homo, novus spiritus, novum cor; perinde ac de integro prorsus esset creatum: *facite vobis cor novum, & spiritum novum.* Ezech. 18. *P. Texier Dominic. serm. pro 4. Adventus Dominica.*

Abiit in regionem longinquam. Peccatoris calamitas exhibetur nobis sub Filii prodigi figura, qui paterna egressus domo in regione procul remota sese omnibus flagitiis mancipavit. Peccator a Deo recedit, & recedens a Deo a seipso recedit. *A seipso discedit, qui a Deo recedit,* S. Ambrosius inquit in hunc locum. Ut igitur Peccator hic convertatur, redeat primum, oportet, ad se; seipsum colligat, serio eum consideret statum, ad quem propter scelera redactus est; deinde vero ad Deum redeat, ipsius misericordiam imploraturus. Hoc narrat Evangelium de reditu Filii prodigi: *in se reversus dixit..... surgam, & ibo ad Patrem meum.*

Cum Deo semper perfectius per pœnitentiam possumus in gratiam reverti.

Amplius lava me ab iniquitate mea &c. Psalm. 50. Hæc verba nos docent, alteram esse incohatam reconciliationem cum Deo a nobis ad iracundiam provocato, quæ fit per veniam peccati; alteram vero esse completam, magisque perfectam, quæ fit per continuationem doloris, & pœnitentiæ Spiritum, qui servatur in corde. Hac de causa David quamquam ex Propheta Nathan audivisset peccatum suum a Deo sibi remissum fuisse, nihilominus Deo dicere perseverabat: *amplius lava me ab iniquitate mea.* Ps. 50. *Quid amplius quæris?* S. Chrysostomus interrogat. Deus dixit, & factum est; peccatum tuum deletum est. *Pristinum meum decorem quæro:* esse vellem, quod eram ante; cupio, Domine, ut mecum agas, quomodo agere consueveras, antequam peccarem in te, *Ita Pater idem Regem David respondentem inducit.*

Spiritus Domini ferebatur super aquas. Gen. 1. Notatu dignum est, neque pulcherrimo vacat mysterio, quod cum JESUS CHRISTUS Ecclesiæ suæ Spiritum Sanctum sub aquæ forma, & symbolo promisisset cum Samaritana loquens; illum sub ignis symbolo ad Apostolos miserit. Innuere profecto voluit, se animas convertentem illas candidas, purasque per lacrymas efficere, nec non charitate ferventes per flammas; & quemadmodum in ipsis mundi incunabulis, divinus hic Spiritus, ut ita dicam, incubabat aquis calore suo, ut per hoc elementum universo mundo, animam, vitamque tribueret; eumdem retinet ordinem in animæ conversione per aquas pœnitentiæ sua dona, suasque gratias in illa parturiens; hoc est per lacrymas, quas charitatis ignis ex oculis elicit: & requiescens super cor, ex quo tamquam fonte illæ dimanant.

Non est reversa ad me prævaricatrix Juda in toto corde suo, sed in mendacio. Hierem. 3. Exterioribus pœnitentiis, quodcumque tibi libuerit, nomen appinge, ego vero nisi pœnitentiæ hujus cor particeps existat, non puto, hoc esse ad Deum in cordis sinceritate reverti; sed hanc umbram voco, & larvam pœnitentiæ, mendacium, inanemque conversionem. S. Chrysostomus quoque hujusmodi austeritates, quæ ex contrito corde non prodeunt, has lacrymas, quæ ex corde tamquam sanguis ex vulnere non difluunt pœnitentiæ larvas appellat: *pœnitentiæ larva, & umbra sunt.* Dicis, illos jejunare, faciem eorum squalere, pectus pugnis livescere, illos palam se peccatores fateri, & cum gemitibus, & ululatibus Domini misericordiam deprecari. Eos equidem commendarem, si cor vere immutatum esset; sed cum vivant, uti vivunt, & in flagitiis suis perseverent, hæ sunt Pharisaicæ pœnitentiæ, & fictitiæ austeritates. *Ex Dictionario morali.*

Nulla vera est pœnitentia, nisi fuerit ex toto corde.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, ac Sententiæ Sanctorum Patrum in hoc argumento.

Perfecta nostra conversio inveniet Deum paratum, Aug. in Ps. 6.

Conversio ad bonum non homini, sed Deo adscribenda. Idem, Epist. 130.

Ovis perdita numquam reverteretur, nisi Pastoris misericordiam consequeretur. Idem, in Serm. de Temp.

Prius est mutandus homo, ut opera mutentur. Idem, Serm. 12. de verbis Domini.

Convertamur ad meliora, dum in nostra sunt potestate remedia; hic extinguamus mortem, moriendo peccatis; hic vitam, vita meritis acquiramus æternis. Idem, Serm. de Adventu ad Judicium.

In actione Pœnitentiæ, non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris. Idem; in Enchirid, cap. 63.

Pœnitentiam certam non facit nisi odium peccati, & amor Dei, quando sic pœnites, ut tibi amarum sapiat in anima, quod ante dulce fuit in vita. Idem, Serm. 7. de Temp.

Proruperunt flumina oculorum, acceptabile sacrificium tuum, Domine. Idem August. libr. 8. Confess.

Culpabiliter durus est, qui deflet damna temporis, mortem amici; & dolorem peccati lacrymis non ostendit Idem, l. de vera & falsa Pœnit.

Multi gemunt, & ego gemo, quia male gemunt. Amisit quis nummum? gemit; amisit fidem? non gemit. Idem.

Stetit Ninive, an eversa est? Ego autem puto impletum fuisse quod Propheta prædixerat. Respice quæ fuit Ninive; & vide quia eversa est: eversa est in malo, ædificata est in bono; sicut eversus, Paulus Persecutor; ædificatus, Paulus Prædicator. Idem, in Psalm. 60.

Hæc est magnificentia Domini, justificatio peccatoris, hæc est magnificentia Domini: quoniam ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia. Idem, in Psalm. 111.

Quid est Pœnitentia, nisi sua in seipsum iracundia: Idem, Serm. de 4. Temp.

Ascendat homo adversum se tribunal mentis suæ, atque ita constituto in corde judicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor: inde quidam sanguis animi confitentis per lacrymas fluat. Idem, Serm. ultim. de Temp.

Numquam est sera conversio: Latro de cruce transit ad paradisum. Hier. Ep. ad Læram.

Vide quantum sit auxilium Dei, & quam fragilis humana conditio: ut hoc ipsum, quod pœnitentiam facit, nisi nos Dominus ante converterit, & nisi Dei nitamur auxilio, numquam implere valeamus. Idem, in Jerem.

Quæ

Quæ peccata fletus iste non purget? quas inveterataas maculas hæc lamenta non abluant? Idem, in Epist. Fabiolæ.

Vera est pœnitentia, jugiter fletibus commissa diluere, & abluta non iterare. Idem, in Psalm. 118.

O felix pœnitentia, quæ ad se Dei trahit oculos, & furentem Dei sententiam confesso errore mutavit! Idem, in Epitaph. Fab.

Sine aliquo intervallo conjunguntur, & lacryma peccatoris, & misericordia Salvatoris. Ambros. Serm. 6.

Petrus flevit amare, fletuque culpam diluit. Idem, in Hymn.

Confessionis suæ testimonium, in perpetua sæcula, vulgato dolore transmisit. Idem, l. 2. de Apolog. Davidis.

Ille Rex tantus & potens, ne exiguo quidem momento manere penes se delicti passus est conscientiam; sed prematura confessione, atque immenso dolore, reddidit peccatum suum Domino. Idem, ibidem.

Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Greg. l. 25. Moral. cap. 9.

Pœnitentiam agere, est perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Gregor. in Evang. Homil. 24.

Plerumque fit gratior Deo, post culpam, amore fervens vita, quam securitate torpens innocentia. Idem.

Fletibus se abluit, & lacrymis se baptizat. Cypr. Serm. de Cœna Dom.

Nec quantitas criminis, nec brevitas temporis, nec horæ extremitas, si vera fuerit contritio, excludit a venia. Cypr. ibid.

Seria pœnitentia numquam sera. Idem, de Lapsis.

Semper ad indulgentiam Dei aditus patet. Idem.

Ubi emendatio nulla, ibi pœnitentia necessario vana. Tert. l. de pœnit. c. 2.

Plerumque jejuniis preces alere, ingemiscere lacrymis, & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, hoc est pœnitentis munus. Idem, ibidem.

Multus est peccati ignis: atqui modica extinguit eum lacryma; lacryma enim rogum extinguit peccatorum. Chrysost. Homil. 5. de Pœnit. tom. 5.

Sola est compunctio cordis quæ sicut ignis omne animæ vitium perurit, abstergit universa mala & delet. Idem, l. 2. de Compunct. Cordis.

Hoc solum est quod a nobis exposcetur, ut semper recordemur mala nostra, & conscientiam gestorum habeamus ante oculos. Idem, ibidem.

Peccator es; dic: Peccavi; & solvisti peccatum. Idem, Homil. 5. de Pœnit.

Diluvium peccati. Idem, ibidem.

Sine dolore cordis, mortificationes corporis, pœnitentiæ larva, & umbra ista sunt. Idem, Hom. 5. in Epist. ad Corinth.

Firmissime tene, & nullatenus dubita, neminem hic posse pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminaverit, & gratuita sua miseratione converterit. S. Fulgentius, de Fide ad Petrum.

Felices, sancte Apostole, lacrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem sacri habuere baptismatis! S. Leo, Serm. de Pass.

Descendit gladius pius in viscera peccatoris, & uno eodemque ictu, incolumi corporis manente materia, interficit veterem hominem, & creat novum. Zeno Veron. lib. de Pœnit. ad Neoph.

Dico omnes ignorare Deum, qui nolunt converti ad eum; ferum & terribilem imaginantur, qui amabilis est; & mentitur iniquitas sibi, formans sibi idolum, pro eo quod non est. Bernard. super Cantic.

Solet inter primordia conversionis, acrius insurgere tentatio prava consuetudinis. Idem, Ibidem.

Qua fronte attollo oculos ad vultum Patris tam boni, tam malus filius? Exitus aquarum deducite oculi mei, operiat confusio faciem meam, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Idem, Serm. 6. in Cant.

Hoc nempe est salvationis nostræ principium, cum incipimus respuere quod diligebamus, dolere unde lætabamur, amplecti quod timebamus, sequi quod fugiebamus, optare quod contemnebamus. Idem, Serm. 2. de Circumcis.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ penu ad hoc argumentum possit desumi.

Quid sit Conversio pœnitentia interior; dolor cordis & spiritus compunctionis.

QUamquam sub eodem titulo istbic, & peccatoris conversionem, & interiorem pœnitentiam, & peccatorum dolorem, & spiritum compunctionis complectamur, nihilominus discrimen illud, quod mens inter hos cordis actus, & motus statuere potest, efficit, ut variæ eorumdem ideæ, & notiones tribuantur. 1. Peccatoris conversio proprie reditus est cordis ad Deum, a quo per peccata recesserat. Quemadmodum enim per peccatum a Deo quidem recedimus, & accedimus ad creaturam juxta vulgarissimam definitionem: *aversio a Deo, & conversio ad creaturam*: Ita per conversionem nostram a creatura recedentes ad Deum convertimur, & felici hoc reditu anima nostra emundatur, æternæque felicitati acquirendæ par efficitur. 2. Tridentina Synodus *Sess.* 14. *c.* 4. declarat, contritionem, seu perfecta illa sit, seu imperfecta quin vera adsit conversio, tria necessario complecti, primum cessationem a peccato: alterum vitæ novæ constans propositum, atque initium: tertium odium, atque a transacta ante conversionem vita aversionem. *Non solum cessationem a peccato, & vitæ novæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere.* Tertio pœnitentiæ, vel compunctionis spiritus dolor est habitualis ab læsam Dei majestatem: licet enim unum sufficere possit momentum ad eliciendum contritionis actum, sive perfecta illa sit, sive imperfecta, quæ deleat peccatum, ac nos justificet, vel per Sacramentum jam receptum, vel ex propria virtute; æquum, & necessarium nihilominus est, quemadmodum S. Thomas *Suppl. q.* 1. & 3. *part. quæst.* 84. *art.* 9. 10. asserit, ac plurimis rationibus confirmat, ut interior hic dolor, & cordis mæstitia in reliquum vitæ spatium vigeat, semperque in pœnitente remaneat amaritudo propter comissum facinus, juxta illa Regis Prophetæ *Psalm.* 50. verba: *peccatum meum contra me est semper*: & hoc præsertim in sensu S. Augustinus, atque Tridentina Synodus ajunt, Christiani vitam jugem esse debere pœnitentiam.

Dicere possumus pœnitentiam duabus constare partibus; interioribus videlicet sensibus, exterioribusque exercitationibus; & in hoc partium varietate non deesse, quid spiritui respondeat, quid corpori. Interior ejusdem spiritus immutabilis est, qualis est rerum spiritualium natura, quæ mutari non possunt. Corpus, atque exterior species cujuscumque actionis pluribus est obnoxia mutationibus; unde proficiscuntur variæ pœnitentiæ exercitationes, cum antiquæ, tum novæ. Sed interior spiritus nondum mutari potuit; in eo quippe pœnitentiæ essentia consistit; cum externæ exercitationes, atque austeritates illius quidem effectus sint, non autem pars essentialis. Itaque sine hoc spiritu, qui in peccatorum dolore, constantique proposito non ulterius peccandi consistit, ipsum pœnitentiæ Sacramentum omni affectu careret, atque externa quæcumque severitas inutilis esset.

Quid intelligendum pro continua pœnitentia, quæ est efficienda.

Ut clarius hucusque dicta explicentur; cum dicimus fidelem post Baptismi gratiam amissam Conversum reliquo vitæ suæ spatio pœnitentiam agere debere, non ideo vult Ecclesia peccatorem conversum damnare, ut assiduis maceretur jejuniis, atque asper-

asperrimis affligeretur ciliciis. Hanc quidem olim, & longe severiorem cum fructu disciplinam retinuit, nobisque esse curæ illa deberet, ut hanc in nosmetipsos exerceamus severitatem, & piæ Matris indulgentia non abuteremur: sed ultro cum constantia, atque fervore satisfactiones hujusmodi amplecteremur: verumtamen ea semper potest, ut assidua sit nostra pœnitentia. Quid hoc rei est? Numquid præcipit, ut peccator conversus reliquos dies suos in jugi, & actuali peccatorum suorum pœnitentia traducat? Haud ita sane; humana enim infirmitas statum hunc pati non potest, nihilque a nobis exigit Deus, quod supra vires nostras sit positum. Illud vero poscit Ecclesia, ut qui Dei iram promeruit legis ipsius perfractione, reliquo vitæ spatio suæ ingratitudinis, atque perfidiæ memoriam habitualem retineat, quæ per intervalla actualem excitet dolorem. Ad hæc exigit, ut conversus peccator in omni vitæ suæ ratione præseferat sanctum fuimet ipsius odium, perfectam Divinis imperiis submissionem, vividumque pietatis fervorem; hi quippe virtutis veræ pœnitentiæ sunt fructus.

Pœnitentia in eo, quo isthic accipimus sensu, cum quodammodo sit & Dei ad hominem, & hominis ad Deum conversio; orthodoxæ veritatis est, opus utriusque requiri; Dei quidem per gratiam, hominis vero per consensum, liberamque divinæ voluntati submissionem. Hac de causa in Scripturis sanctis nonnumquam peccator ad Deum confugit, & ab eo petit, ut convertatur: *converte me, & convertar*: Jerem. 31. Aliquando vero Deus ipse peccatorem accersit, & ab eo petit, ut convertatur; *convertimini in toto corde vestro* Joel. 2. namque ad veram pœnitentiam requiritur, ut Deus peccatorem clementissimo dignetur obtutu, qui Dei reditus, & conversio erga nos appellatur; & peccator per vitæ mutationem, sinceramque scelerum suorum pœnitentiam, clementi huic misericordiæ obtutui respondeat, quæ peccatoris conversio vocatur. Hac autem in re animadvertendum est primo, in peccatoris pœnitentia, vel conversione semper Deum primum agere, ipsum nos prævertere, vocare, sollicitare, & interioribus gratiis urgere: 2. Nobis vitio vertendum esse, nisi convertamur: numquam enim desunt nobis gratiæ, quæ ad id absolute necessariæ sunt; quamvis adeo pertinaces adeoque iniquitatibus abditi peccatores inveniantur, quibus nulla reliqua est ad conversionem via præter orationis gratiam, nemini unquam negatam; per quam orare, & obtinere possunt gratias vehementiores, magisque immediatas, ut sese reipsa convertant.

Quibus gradibus fiat in Peccatore conversio

In Tridentini Concilii Catechismo docemur per hos gradus ad veram perveniri pœnitentiam. 1. Dei misericordia peccatorem prævertit, ejusque cor movet. 2. Hoc lumine præventus peccator interius per fidem accedit ad Deum: ut enim (quemadmodum docet Apostolus) accedamus ad eum primo credendum est Deum esse, & hunc esse inquirentium se remuneratorem. 3. Cor nostrum incessit timor æterni supplicii. 4. Spes Divinæ misericordiæ obtinendæ consilium immittit vitæ genus immutandi, postquam peccatorem læsi Numinis pœnituerit. 5. Denique veritate cor illius calefaciente filialis oritur timor, qui efficit, ut unice dolens, quod Deum ipsum vel in minima re offenderit, prorsus peccati habitum abjiciat, totusque immutetur.

Peccatoris Conversio ex parte Dei considerata.

Quærunt Theologi, cuinam ex divinis perfectionibus peccatorum conversio accepta sit referenda? utrum hic effectus sit misericordiæ, an sapientiæ, an denique potentiæ? Extra omnem dubitationis aleam positum est, tria hæc attributa aliquid operi huic conferre: verum, ut intelligamus, quænam sit singulorum pars, tres distinguendi sunt actus, vel operationes Dei in gratiarum suarum distributione; videlicet decretum, directio, & executio. Dei bonitatis est decernere peccatoris conversionem: non enim gratiam hanc mereri possumus, neque Deum cogere, ut eandem nobis impertiat. Sapientia dirigit, audet, disponit, eligit occasiones, in quibus prænoscit Deus futurum, ut Peccator suis sollicitationibus cedat. Hoc denique potentia exequitur; quandoquidem dici potest in hoc opere summam Dei potestatem impendi. *Hæc mutatio dexteræ excelsi*. Psal. 76.

Cum dicimus Deum disponere occasiones convertendi peccatorem, ne putes opus esse, ut Deus quærat, vel præstoletur occasiones, in quibus suas gratias conferat, & quæ sint efficaces. Ipse a tempore non pendet, cumque sit supremus bonorum suorum dispensator, sæpe etiam has gratias elargitur iis in occasionibus, quæ oppositæ sunt finibus suis, iisque personis, quæ iisdem reluctantur. Attamen sapientiæ, ac supernaturalis providentiæ effectus est, hæc subsidia, has gratias conferre iis in occasionibus, quæ efficiunt, ut libentius accipiantur, peccatorem iis circumstantiis, iisque temporibus afficiendo, quibus ipsius voluntas minus a pœnitentia distat, & paratior est, ut sese divinæ voluntati submittat.

De conversione ex parte peccatoris considerata.

Diximus jam, conversionem hanc in cordis pœnitentia consistere. Hanc autem cordis pœnitentiam tunc habemus, cum sperantes nos Dei misericordiam, & peccatorum veniam assecuturos ad ipsum ex toto corde convertimur, patrata scelera execramur, atque firmum, & constans consilium suscipimus vitæ rationem mutandi. Quoniam vero pœnitentiam hanc dolor, & tristitia concomitatur, quæ agitatio quædam est, & afflictio; immo quemadmodum a plerisque vocatur, passio a peccati horrore inseparabilis; inde profectum est, ut vulgo hæc nomina confundatur: conversio peccatoris, læsi Numinis dolor, interior Spiritus, & cordis pœnitentia.

Dolor ob Dei læsam majestatem, quæ prima, & præcipua est pars conversionis, necessario supernaturalis esse debet: cum enim peccati destructio, & animæ ad Deum conversio, sint supernaturales affectus, gigni non possunt, nisi per dolorem, qui, & ipse supernaturalis sit. Opus est igitur Dei gratiam principium esse lacrymarum, quas pœnitens peccator effundit, & quas Numinis amissi dolor elicit, sunt enim, ut ait Tertullianus, pretium, quo jactura nostra reparatur. Quamvis autem alibi de pœnitentiæ Sacramento locuti attulerimus ea, quæ docent Theologi de contritione, quæ Sacramenti ejusdem pars est potissima; operæ tamen pretium est animadvertere, hunc ipsum dolorem adeo necessarium pro pœnitentia, quatenus virtus est, habere debere easdem conditiones, easdemque qualitates. Hoc voluntarium est odium peccati ex Divi Thomæ sententia; non igitur simplex est passio: odium est peccati, quo ad illud destruendum excitamur: non igitur simplex est cessatio, vel intermissio peccati; odium est cum dolore conjunctum; igitur verbo tenus odium est; sed cor ipsum pervadit: odium est, & detestatio peccati; non igitur rugitus est, qualem edidit Esau, neque cogitabunda est vultus consternatio qualis fuit Cain, neque simplex præteritorum malorum memoria, qualis Antiochi: *reminiscor malorum quæ feci in Jerusalem*: 1. Matth. 6. Sed animæ odium est, interior detestatio, compunctio, eamdem vulnerans; cordis contritio, quæ ejusdem mollit duritiem; atque voluntatis tristitia, quæ eamdem lanians ejus salutem operatur.

De læsi Numinis dolore pœnitentiam constituente.

Quamvis peccatoris conversio vera, & sincera esse non possit citra amaritudinem, & peccatorum dolorem, qui, ut loquuntur Theologi, appretiative major sit doloribus quibus creaturum bonorum jactura nos posset efficere; hoc tamen non obest, quominus conversio vera sit, & realis, licet summum hunc Conversionis apicem non attigerit. Crebro etiam accidit, ut rerum temporalium magis, quam Spiritualium jactura nos mœrore conficiat: exempli gratia non desunt, qui nonnumquam magis dolent ob amici, vel

filii interitum, quam propter peccata sua, quamquam vero horum dolore tangatur. Ideo hic dolor, & hæc detestatio in voluntate esse debet, nec requiritur necessario, ut sit in appetitu. Hoc ipsum de lacrymis ex æquo dicendum est: quamvis enim in pœnitentia sint optandæ, nihilque justius, & æquius esse possit, easque Scripturæ, & Patres commendent tamquam sensibilis doloris notam, cum, ut loquitur Sanctus Augustinus, sint quodammodo sanguis vulnerati cordis per oculos tamquam proprios rivulos effusus: illæ tamen si desint, nihilominus dolor peccatorum verus esse potest, atque sincerus.

Notæ conversionis veræ, verique doloris peccatorum.

Cum duplex tristitiæ genus ab Apostolo distinguatur, quarum altera, quæ secundum Deum appellatur, salutarem pœnitentiam producat: *quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur* 2. Cor. 7. altera vero sæculi est, & producit mortem: *sæculi autem tristitia mortem operatur*; Illa, quæ secundum Deum est; & oritur ex dolore divinæ læsæ majestatis, agnoscitur ex effectibus, quos producit, qui totidem sunt ejusdem veluti notæ, quas paucis verbis Sanctus Bernardus collegit: *operatur sollicitudinem, indignationem, timorem, desiderium, æmulationem, vindictam*. Prima nota est, si hæc tristitia, vel dolor ob Deum læsum nobis sollicitam injiciat curam salutis nostræ; altera si in nobis contra nosmet sinceram excitet indignationem; tertia si nobis salutarem judiciorum Dei metum incutiat; quarta si efficax illius amandi, eique inserviendi desiderium accendat; quinta si piam in nobis cieat æmulationem ad eos imitandos, qui diligunt Deum, eique famulantur; sexta denique si nos impellat ad reparandas severa vindicta contumelias, quibus Deum ipsum offendimus. Hæ notæ sunt, hi caracteres, ex quibus de pœnitentiæ, & conversionis nostræ sinceritate judicare debemus.

Pœnitentiæ natura.

Quærit Sanctus Thomas, utrum pœnitentia sit virtus peculiaris, & ab alia quavis morali virtute distincta: atque affirmative concludit; seu quod Evangelium peculiare proponit hujus virtutis præceptum a reliquis omnibus distinctum; seu quod in pœnitentia occurrit peculiaris bonitatis, ac excellentiæ ratio, per quam pœnitens in id unum incumbit, ut peccatum commissum destruatur, quatenus peccatum hoc Deo infert contumeliam: quod sane peculiarem continet causam ab aliis virtutibus procul diversam, & in qua pœnitentia cum nulla alia virtute concurrit. Addit autem laudatus Doctor, hanc eamdem pœnitentiam quatenus virtutem esse justitiæ speciem; seu quod illius sit injuriam ulcisci contra Deum admissam, quæ quidem ultio, uti liquet, actus est justitiæ proprius; seu quod per actus, & opera, quæ dirigit, & ad quæ impellit, Deo reddere conetur honorem, & cultum, qui eidem debetur, & quem peccatum præcedens illi eripuerat; quod quidem, & ipsum justitiæ est, injuriam aliis illatam reparare. Verum quidem est justitiam, quæ in pœnitentia invenitur, non esse meram, simplicemque justitiam; nulla enim talis esse potest inter creaturam, & Creatorem, quemadmodum neque inter servum, & Dominum, inter Patrem, & Filium; ea nihilominus est quædam species justitiæ. Hæc est magni illius doctoris doctrina, quam nosse operæ pretium est, ut hac in re nihil absurdum dicatur.

Conversio integra esse debet.

Notandum est, quemadmodum fides, & charitas sunt individuæ, itaut hunc quidem Religionis articulum credere, illum autem non item, idem sit ac prorsus fide supernaturali, & divina carere, quæ late ad omnia revelata objecta sese debet extendere, & unum quidem præceptum observare, non aliud, quod æque irrogatum est, idem est, ac penitus omnem exuere charitatem, cujus officia separari non possunt: eadem ratione de peccatorum penitentia, & conversione esse disserendum; atque inferendum, quod unius lethalis noxæ contra Deum patratæ, non autem alterius agere pœnitentiam, hæc non est pœnitentia vera sincerusque dolor. Itaque Conversio nostra dividi nequaquam potest; eaque integra esse debet, atque complecti per omnium peccatorum dolorem, firmumque, & constans propositum ea ulterius non perpetrandi.

In Peccatoris Conversione virtutum omnium cætus invenitur. Fides quidem interesse debet, ut credatur merces promissa abdicantibus mundi vanitates, & voluptates, & voluptates, quibus divina lege fuit interdictum; spes, ut confidamus in promissionibus Dei veniam polliciti peccatorum, quæ cor contritum, & humiliatum detestatur; charitas, ut procul ex corde expellatur alius quilibet amor, quam Dei, cui per conversionem cor nostrum devovetur, & consecratur; Fortitudo ad nosmet contra pusillanimitatem, quæ passim optima perturbant consilia, confirmandos.

Innocentiæ cum Pœnitentia comparatio

Opus non est, ut innocentiam cum pœnitentia conferamus, neque adnitamur earum exæquare bona, ut commendemus beneficium Redemptoris, qui in lege gratiæ alteram nobis hanc virtutem tradidit, qua originali justitiæ supplere valeamus. Dici posset, pœnitentiam eos colligere thesauros quos innocentia fortasse neglexisset, illam in laboribus magis infatigabilem, tutiorem in humilitate, gratioremque esse eo quod majoribus aucta est beneficiis. Verum, quin hæc quæstio intus, & in ante nobis sit inspicienda, notate satis est, pœnitentiam duo complecti; peccatum, quod supponit, & gratiam; qua ipsum deletur. Quatenus peccatum supponit, infra innocentiam est, tamen vitio hominis dumtaxat: quatenus vero complectitur potentem gratiam delentem peccata, augentemque pœnitentium fervorem; ipsam innocentiam vel exæquat, vel exsuperat, efficitque, ut Redemptoris gloria magis effulgeat. Quemadmodum enim Dei enituit omnipotentia ex nihilo universa educentis; similiter Redemptor Mundum peccatis corruptum reparans, satis ostendit, in hoc nihilo patuisse minus infinitam suam potestatem. Hoc unum animadvertimus discrimen, quod in redemptionis gloriam cedit; licet utrumque hoc opus sit principii ejusdem effectus; posterius tamen esse admirabilius, quia major oppositio, atque distantia inter peccatum, & gratiam, quam inter nihilum, & esse invenitur.

In corde pœnitentia consummari debet, quod in corde consummatur peccatum. Peccatum vere peccatum non est, donec in mente consistit; omnino peccatum non est, nisi cor illud approbet, eique assentiatur: pœnitentia quoque donec in mente retinetur, inchoata tantum est, & proprie pœnitentia non est, nisi in cor ipsum descenderit. Omnes autem cordis affectiones ad duas potissimum rediguntur, amorem, & odium, qui duo motus magis naturales sunt inter eos qui ex voluntate possint proficisci. Quod malum in corde peccatum gignit? Hoc sane, quod mundi corruptio ibi Dei locum usurpat. Fatuum cor amorem suum Mundo, a quo corrumpitur, impendit; hic enim efficit, ut pœnitens oderit, quidquid inordinato creatarum rerum amori adversatur. Quid e contra in corde facit pœnitentia? In peccatore ad Deum suum accedente divinum amorem producit, & ejicit quidquid illum evertere potest, eidemque imposterum aliquam labem adspergere posset: hæc enim ex Sancti Augustini sententia tota est essentia pœnitentiæ. *Pœnitentiam veram non facit, nisi amor Dei & odium peccati.*

Quinam amor Dei sit pro vera pœnitentia necessarius.

Hoc in loco disceptandum non est, utrum amor, qui reconciliationem nostram operari debet, meræ esse debeat benevolentiæ, an concupiscentiæ? Iis subscribo, quæ Scriptura, & Patres docent; videlicet propter verum Dei amorem ea omnia, quæ Dei sunt, generatim esse præferenda iis, quæ non sunt: loquor autem de iis rebus, quæ sunt impedimentum, vel conditio ad habitualem gratiam; quin ad examen revocem, utrum hic amor ex liberali, vel secus charitatem procedat. Deus rebus omnibus præferen-

ferendus est, ut ea charitate diligatur, quæ in vera conversione requiritur.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, Neotericisque Concionatoribus locis hujus Argumenti.

Conversio esse debet cordis, & sententiæ mutatio.

NUlla unquam vera conversio fieri potest, quin Deus cor prorsus immutet, vel potius, quin cor carneum illis tribuat, qui habent lapideum, ut facilius motibus spiritus sui, & gratiæ suæ impressionibus pateant. Denique cum Deus prodigium hoc vult operari peccatoribus odium sæculi inspiret opus est, & quin peccator ejusdem sæculi consuetudinibus conformetur, seipsum omnino reformet vera renovatione, integraque extinctione spiritus erroris, atque mendacii, a quo possidetur: *nolite conformare huic sæculo; sed reformamini in novitate sensus vestri*; ad Rom. 12, ut agnoscens, secundum ejusdem Apostoli verba Dei voluntatem, quid illi acceptum sit, quid bonum, atque perfectum, amplectatur vivendi genus anteactæ vitæ prorsus oppositum, videlicet incipiat odisse, quod amaverat, & habere tamquam objectum contemptus sui quidquid antea pro amoris, & existimationis objecto respexerat. Videlicet nihil requiritur minus, quam omnium præcedentium affectionum inversio, & omnimoda priorum dogmatum, sententiarumque destructio. Oportet igitur, ut qui, exempli gratia, durus, & immitis erat, misericors fiat, qui injuriarum oblivisci non poterat, parcere discat; qui ferox erat, patiens fiat, qui voluptatibus deditus hilarem ducebat vitam, tristitiam, doloremque requirar, vel saltem patiatur; qui flagitiosam ducebat vitam, atque in impudiciciis volutabatur, puritatem antea ignotam amplectatur: quæ omnia cordis mutationem supponunt. Homo Dei afflatu percitus sese omnino illi devovet, atque in illius famulatu perseveraturum proponit, verbo, vere conversus est. *Abbas Trappensis tom. 2. Collationum in Epistolas, & Evangelia Dominicarum*; *Collatione pro nona post Pentecosten Dominica*.

Ne putes aliquem ad Deum sese convertere posse, & talem qualis erat permanere: cor, & amor mutanda sunt, ideoque etiam mores, & actiones. Hoc palam ostendit illusionem eorum, qui Deo sese convertisse opinantur, quin re ipsa in illis ulla appareat mutatio, qui hujus mundi bona, æque ac olim depereunt; qui eadem non intermissa sollicitudine, ut antea requirunt; qui æque ob leves injurias succesent, qui pietatis operibus nihil reliquunt temporis, & qui de more omnes curas suas in terrena impendunt negotia. Quod enim indicium est hujus viæ mortales vicisse mundum, quandoquidem spiritus mundi æque ac olim in ipsis viget, & operatur? Ne illi quidem abstinent a quibusdam actionibus, quæ palam nefariæ sunt: Hoc tamen non abest quominus mundus dominetur in illis, quoniam ipse est pleratumque actionum suarum objectum; ultro hilariter, sedulo, accurate faciunt quidquid mundum sapit; ægre languide, negligenter quidquid repiscit Deum. Dæmon quidem hæc simul componere gestit, æternæque damnationis metum, & quorumdam criminum horrorem permittit, dummodo cor idem, ac antea, remaneat, scilicet terrena hæc spectet tamquam summum bonum, & felicitatem. *Essais de Morale tom. 5.*

Peccator ad Deum fideater reverti debet.

Peccator prodigum Filium imitari debet, qui novum confidentiæ sensum concipit; & quamquam Pater unus ille sit, quem offenderit, unus tamen est, in quem sperat. Non cogitat ille asylum sibi apud eos amicos perquirere, quos sibi inter vitæ suæ flagitia comparaverat; amicos nequam! qui cum ex illius sceleribus quæstum ceperint, primi omnium ejusdem vivendi genus vituperant. Utique ad Patrem meum redire volo, novi cor ejus; ex quo me ad officium revertentem viderit, acceptæ injuriæ obliviscetur. Si nullam, nisi in hominibus, spem haberem, actum esset de me: ob virtutem suam nimis superbi meæ illuderent calamitati: sed in cœlestis Patris mei corde eam misericordiam me spero inventurum, quam omnia flagitia mea exhaurire non potuerunt. *P. Cheminais in libello seorsim edito, cui titulus; sentimens de pieté.*

Cum Deus Peccatores revocare vult, eosque de iniquitatis sinu quodammodo evellere, omnes eorumdem vias spinis impedit, omnesque eorum perturbat voluptates. Efficit, ut in peccato tantum amaritudinis inveniant; in eo Babylonis Calice, quem epotabant, tantum virus adspergit, ut illum tandem reiiciant, in Deo veram requiem inquirant, viam mutent, justitiæ sensus iterum foveant, & in virtutis semitam revertantur. Sed humanæ salutis inimicus prorsus oppositam agendi rationem sectatur: illis conversionem suam tamquam opus arduum, & fere impossibile, minimos culices tamquam Elephantos, faciles colles, tamquam inaccessas rupes, amœnas valles, tamquam interminatas abysos repræsentat. Relinquamus figuras. Callida descriptione illis persuadere conatur conversionem esse juge martyrium, ac tristem servitutem; efficit, ut loquatur natura, ut affectus operetur, ut habituum pondus sentiatur. Quæ ferenda inferendaque prælia! conatus deficit, labascit animus, arma de manibus decidunt, nihilque faciendum suscipitur, quoniam de fine assequendo desperatur. *Pater Girouft secundo quadragesimæ tomo. Sermone de Peccatoris Conversione.*

Dæmon illis de terrili fexetu objicit difficultates.

Sine animæ dolore, sine sincera peccati detestatione, nequicquam Deo te putas satisfacturum: illi placere non potes, neque cum eodem in gratiam redire. Te coram ipso profundissima humilitate prosterne, millies tunde pectus, ad illum manus attolle, & ad illius misericordiam flectendam eas voces inquire, quæ magnam habeant vim, & sint ad movendum aptissimæ: ejulatus, & suspiria emitte, lacrymis maneant oculi. Verum si tantum corpus humilietur, os loquatur, oculi plorent, at cor nihil dicat, nihil sentiat; humiliationes hujusmodi, verba, suspiria, ploratus externa sunt, quæ Deus minime respicit. Ille pro victima cor ipsum petit; cor pœnitens, & contritum. Audeo tamen dicere, te Deo simul nec majus, nec minus offerre sacrificium posse. Profecto non majus; nihil enim in te pretiosius est corde, nihilque difficilius quam illud a noxiis convellere objectis, quæ ipsum Deo surripuerunt, atque illud supremo reddere Creatori. Non item minus: quid enim post tot injurias exigere potest, quam pœnitentiam? Quid autem? licet ille gravissimis lacessitus fuerit contumeliis, paratus erit ad antiquandas omnes suæ justitiæ contra te latas sententias, ad omnes gratiæ suæ thesauros effundendos in te, ad celerem, perfectamque veniam elargiendam, ad te sinu suo recipiendum, atque in filiorum numero recensendum; tu vero semper inimicus illum amare non incipies; semper rebellis efficacem, liberamque transactorum flagitiorum confessionem non facies? Hoc si contendis, si speras, recentem Deo facis injuriam: & hoc sane est, quod in communibus fidelium pœnitentiis formido. *Idem sermone de Passione sub finem puncti primi.*

Rationes ad peccatorum dolorem excitandum in nobis.

Hisce utamur rationibus ad peccatorum dolorem in nobismet excitandum. Nobismet exhibeamus peccati deformitatem, odium, quo Deus illud persequitur, æterna supplicia illi impendentia, & quidquid JESUS CHRISTUS passus est, ut nos ab eodem tueretur: perpendamus denique ingratitudinis nostræ magnitudinem, & contemptum superabundantis gratiæ, quam nobis salvator promeruit, æternamque infelicitatem, in quam certissime ruemus, nisi gratia eadem utamur, nihilque esse debere, putemus quod pro nostra reconciliatione non aggrediamur; tunc juxta Scripturæ loquendi rationem plangemus, & ululabimus, faciemus planctum velut draconum, & luctum, quasi struthionum; *Mich.* 1. pectus nostrum, ut olim Publicanus ille, tundemus testaturi, cor nostrum quia antea omnia deliquit primum etiam omnium esse puniendum: illud atteremus perfecta, sinceraque contritione: *Is.* 38

Ro-

Recogitabimus nostros in amaritudine animæ nostræ annos, quos in nefaria hilaritate transegimus, conabimurque in nobis metipsis sanctam excitare tristitiam, quæ cum sit secundum Deum, stabilem, ac permanentem pro salute assequenda operabitur pœnitentiam. *Abbas de Monmorel tom. 5. homilia de Passione*. 1. ad Cor.

Quærit S. Augustinus, *quare turbatus est Christus* Lazarum a mortuis excitans? & ideo turbatum ait, ut doceret, turbam hanc de ipso in nos transire debere, & id quod in JESU CHRISTO charitatis erat affectus, in nobis affectum esse debere, & doloris, & metus: *nisi ut significaretur tibi; quod & tu turbari debeas*. Si in peccati statu turbaris, ne timeas; e contra vero metue, si eo in statu minime turbaris; quies tempestate ipsa pejor esset; Vel time, si modice tantum turbaris, itaut hæc turba non operetur in te conversionem. Turbare igitur, ut Deus animæ tuæ vulnera curet, ut æque fidenter ac David dicere possis: *sana me, Domine, quoniam turbata sunt ossa mea*. Ps. 3. Immo si parum turbaris, teipsum videns peccatis circumdatum, divina exagitatum justitia, ac jamjam in impœnitentia moriturum, ingemisce, neque tibi sit satis horror brevi duraturus, & fremitus perfunctorius. Ut enim S. Augustinus addit, homo suæ iniquitatis horrore perculsus, *contra se fremere debet, ut violentia pœnitendi cedat consuetudo peccandi. Desumptum ex sermonibus, qui sub nomine Patris Bourdalove feruntur. Sermone per feria 6. post quartam Quadragesimæ hebdomadam*.

Peccatoris conversio opus est. Omnipotentis Dei dexteræ. Hæc peccatoris conversio opus est divinæ omnipotentiæ: alioquin quomodonam repente immutari possunt ideæ, studia, sensus; mortificari vehementes passiones, validæ affectiones infringi, violenta desideria coerceri, inveterata odia suffocari, amores adhuc ferventes extingui resisti ponderi habituum, rerum terrenarum existimatio, & voluptas amitti, & Cœlestium dumtaxat amore inflammari? Hoc citra miraculum neque fit, neque fieri potest; hæc mutatio iis similis est, quæ in natura contingunt: Deus unus illas repente potest operari. *P. Aurelianensis tom. 1. serm. de conversione*.

Non unius diei opus est nostra conversio, neque putes, te jam conversum fuisse eo quod semel accesseris ad sacramenta, & diebus aliquot a sæculi hujus recesseris via. Exterior quidem conversio una peragitur die, sed conversio cordis cum vita ipsa est permansura. Nullus dies, hora nulla præterire debet, qua ad eamdem non adlaboremus; & nobis præclare cesserit, si post omnes conatus extrema mortis hora adventante eam cordis conversionem, quæ vere perfecta sit, obtinuerimus. *Non una die perficitur*, S. Bernardus ait: *utinam vel in omni vita, qua degimus in corpore valeat consumi! Desumptum ex Christianis sermonibus, sermone post quartam post Pentecosten Dominicam*.

Per cordis conversionē Deo chara omnia sacrificamus. Bona sua aliquot eelemosynis sacrificare, perfectum quidem est; verum terrena sacrificantur, ac semper ea asservantur, quæ ad victum sunt necessaria. Deo passiones aliquas, & mortificationes sacrificare sanctum quidem est, verum fatearis necesse est, corpus tantummodo sacrificari. At sacrificare Deo animi nostri studia magis cara, atque tenera, animum ab iis, quæ admantur, divellere; hoc sane est, omnia Deo sacrificare: omnia enim simul, & cor, & mens, & cogitationes, & voluptates sacrificantur, eorumque ne memoria quidem reservatur, nisi ad ea detestanda. Tunc profecto verum peccatorum nostrorum dolorem ostendimus, tunc sinceram agimus pœnitentiam; quantum enim per peccatum a Deo recessaramus, ut creatas res sequeremur, tantum ab eo recessisse dolemus, & ab illis discedimus, ut Deo uni hæreamus, fatentes Deum unum mereri, ut eidem ex toto corde inserviamus. *Pater Masson Oratorii Sacerdos sermone decimotertio de Adventu qui est de pœnitentia*.

Cum de pęnitentia agitur consulere nefas est, S. Chrysostomus inquit, æque ac nefas est ambigere, cum agitur de fide. Qui ultro de fidei articulo dubitat Infidelis est, inquiunt Theologi, quicumque deliberat, atque hæret an convertatur impęnitens est. Cur? quia certo pęnitentia amplectenda est, non deliberandum, an sit amplectenda: pęnitentiam agere, inquit Pater idem, non deliberare est, sed concludere; non disponere, sed Dei vocem audire; non velle, sed jam voluisse, itaut cum adhuc delibero, nondum egerim pęnitentiam. Qui pugnat adhuc, nondum victoriam retulit, immo in periculo versatur, ne victus acie cedat: sed jure dici potest, illum, qui deliberat, & ambigit, neque certus est adhuc consilii sui, jam semivictum esse, & quam primum omnino esse vincendum. *P. Bourdalove sermone per feria 5. post quintam Quadragesimæ hebdomadam*.

Nos omnino converti nolumus; si enim efficaciter nosmet Deo devovere vellemus, eo ipso, quo vellemus, momento, nosmet eidem traderemus; nam eo, quo vellemus, momento possemus etiam; quoniam velle uti opus, & posse unum, & idem est. Verum ut plurimum inanes languentis voluntatis conatus eximus, quæ vanam speciem, fallacemque sui ipsius imaginem producit; hoc non aliud est quam ego vellem; eumque nobismetipsis nos velle dicimus, mera est illusio, quam ignavia nostra facili negotio potest calumniæ redarguere. Cum vere volumus, S. Chrysostomus inquit; hæc voluntas statim sese pluribus prodit actionibus, quas illa producit, ut quo contendit assequatur. Hæc imperiosa facultas est in reliquas animæ facultates adeo absolutum exercens imperium, ut earum nullam otiari permittat, ut quod præcipit, exequantur. *Maimbourg sermone pro feria 6. post primam Quadragesimæ Dominicam*. *Serio cōverti nolumus.*

S. Augustinus *l. 8. Confess.* seipsum in hoc statu describens, videns, inquit, dormientem hominem, qui æque expergiscitur; medius est vigiliam inter, & somnum, neque omnino dormiens, neque vigilans omnino, sed utriusque particeps somni, & vigiliæ, itaut neque vigilantis habeat activitatem, nec quietam dormientis tranquillitatem. Assurgit quidem tamquam de cubili egressurus; at per inertiam relabitur, ibique iterum, iterumque volvitur, quin stratum relinquere possit: *Cogitationes quibus meditabar in te, similes erant conatibus expergisci volentium; qui tamen superati soporis altitudine remerguntur*. Semisopitus, & veluti somnians dimidiata quædam profert verba nihil prorsus significantia, & tandem post aliquam conatus speciem summo cum langore editam somnus, cui sese tradit ultro, illum magis quam ante iterum capit. *Idem*.

Statim ac Deus Sanctum Saulum illuminavit, ejusque cor tetigit; novus hic pœnitens petiit, quid sibi faciendum, cupiens opere admovere manum, & labori omnem curam impendere: *Domine quid me vis facere*. Act. 9. Non est in eorum sententia, qui Deum omnia facturum putant, & qui vellent a Deo vitiis omnibus exui, quemadmodum vestibus suis exuuntur. Vellent, ex nequissimis peccatoribus a Deo in Sanctos converti sine ullo ipsorum labore. Sanctus Paulus non ita conversus fuit; omnia in ipso mutata sunt, quia rerum omnium principium, cor nempe immutatum est. *Domine, quid me vis facere?* Cor superbum tu certe mutaberis, nulla honoris, nulla mundi ratio me prohibet. Mihi interdicenda hæc voluptas est, ne cum hoc, vel illa consuescam? Deus hoc vult; satis est; id fiet, licet mihi præ dolore moriendum esset. *Pater Texier Panegyrico conversionis S. Pauli*. *De S. Pauli Conversione.*

Sanctus Chrysostomus inquit, peccatum unicum esse malum, quod lacrymis curari possit. Dicere etiam possumus hoc unicum esse malum, quod defleri mereatur. Quare igitur hoc unicum malum est, quod minime defleatur? fieri ne potest ut nobis exploratæ sint rationes omnes, propter quas dolendum est nobis? Utique fideles hæ nobis sunt exploratæ, sed non satis illas concipimus. Puer scit quidem se Patris optimi jacturam fecisse; quem mors nuper abstulit; ille tamen in maxime familiæ luctu, & ridet, & ludit; non enim satis novit, quantam fecerit jacturam: at major natu frater, qui per ętatem rationis maturitatem asse-

assecutus est, nullum dolori invenire potest solatium. *Pater de la Colombiere. Sermone de Confessione.*

Quomodo peccator suum videns interitum a-here debeat.

Si consideratio magnitudinis, bonitatis, justitiæ Dei satis virium non habet ad nos movendos, experiamur utrum propriæ duritiæ intuitus flectere nos possit. O me miserum! Ergone gratiam amittens rationem, omnemque sensum amisi? Nihil me movet, non amor, non metus, non beneficia, non pœnæ? numquid infidelitatibus meis accessit cumulus? Numquid me Dominus dereliquit? Terræ vermis contra Universorum Creatorem insurgere ausus est, & perfidiæ suæ ipsum pœnitere non potest? Millies contempsi, injuriis affeci eum, qui mihi vitam tribuit, eum, qui pro me suam vitam impendit, & adeo enormem ingratitudinem non perhorresco? In ipso inferni ore versor, in funesto eo statu, in quo sum, mori possum, neque contremisco, neque me timor exanimat? Hæc ego ne cogitabam quidem, cum Dominum lædebam; & licet hæc cogitassem, passio adeo vehemens tunc erat, ut mirum esse non debuisset, si tunc his cogitationibus non fuissem affectus: nunc autem has commode veritates intueor, neque illis movetur animus meus? Quid igitur Domine? numquid in nullam spem reditus perii? nullus ergo pro me locus erit misericordiæ? Numquid, o Deus, me in æternum repulisti? *Id.*

Peccator vere conversus eos fovere sensus debet, quos olim prodigus Filius. Nequaquam Domine! dignus non sum, qui inter filios tuos numerer; verum hodie coram cœlestibus omnibus, quos irritavi juro, nullum me tibi imposterum fideliorem servum futurum. Nimium, heu nimium! tanta misericordia abusus sum; tibi ultra o Domine resistere nequeo! Fateor duritiam meam, diutius contra amorem tuum obluctari non posse. Quam me movet adspectus misericordiæ, qua erga me usus es, cum me in peccato meo non confoderis, licet audacia atque obstinatione mea te ad id compellere velle viderer? Quanta tua hæc in me gratia est, quod me semel adhuc revocare digneris? quinam esse debent animi grati sensus eo, quod me revocas, a te numquam ultra recessurum? Centies tibi pollicitus sum, centies promissi fidem perfregi; sed numquam ita promisi, ut hodie & sentio jam me tibi imposterum fidelem futurum. Desiderium hoc, quo non peccata solum, verum omnes etiam occasiones, omnesque peccati species, relinquere cupio; hæc nausea, qua ea omnia fastidio, quæ olim mihi placebant; virtus hæc, quam mihi inspiras, ut affectibus meis immortale bellum indicam; hæ omnes gratiæ sunt, quæ mihi firmissimam quodammodo constantiam pollicentur. *Idem.*

Cum anima nostra per peccatum a Deo recedit, jacturæ nostræ magnitudinem nulla vox exprimere potest, nulla mens potest intelligere. Etenim Dei amicitiam amittimus, quia Deum ipsum amittimus. Attamen mirum est, quam flocci fiat hæc maximi bonorum omnium jactura; inde tamen mihi stupor non incessit, non enim scimus, quid facimus; Deum fere ipsum ignoramus, & passio extinguit in nobis exiguam eam, quam habemus cognitionem. Illud vero obstupesco, quod Deus, qui nihilum nostrum perfecte cognoscit, qui nullam re ipsa jacturam patitur, cum ab illo recedimus; quod Deus, inquam, recedentibus nobis, tantum dolorem testetur, atque nihil prætermittat, ut ad ipsum reverti nos cogat. Æque se dolere testatur, ac Pastor, qui ovem amisit, & paupercula mulier, quæ duas tantum drachmas habens, harum alteram sibi deesse deprehendit: quandoquidem duplici hac similitudine utitur JESUS CHRISTUS suum nobis dolorem ob discessum nostrum significaturus. Sed cum jam amissos recipit, & ovis, quæ deerraverat, redit in septa; quam ipse lætitiam ostendit? Nonne ipse ille testatur Cœlum omne gaudere ad reditum peccatoris pœnitentiam agentis? *Idem.*

Quid primum fa-

Prima peccatoris infelicitas in Evangelio nobis exhibetur sub figura filii prodigi, qui de paterna Domo egressus *abiit in regionem longinquam*. Hoc peccator facit, qui sese inordinatis cogitationibus, ac desideriis tradens a Deo recedit, & a Deo recedens recedit a semetipso, ut inquit S. Ambrosius: *a seipso discedit, qui a Deo recedit*. Hic a seipso discessus status est, & dispositio generalis omnium peccatorum, quicumque tandem illi sint; avari, ambitiosi, iracundi, ultores, semper sunt extra se, & de illis quæritur Deus per Prophetas; *foras fugerunt a me*; Recesserunt a me, & fugerunt foras; quia Deo naturæ corruptæ incompositis studiis obluctante, eamque in officio continere, qua stimulis conscientiæ, qua judiciorum suorum metu conante; ideo peccatores corripiunt fugam.

cere debeat peccator conversus,

Quod autem primo faciendum est, ut vere quis pœnitens fiat, hoc est, ut ex tristi, atque infelici hoc exteriori statu egrediatur, & peccator sese convertere studens illud primum facere tenetur, quod prodigus filius, *qui in se reversus est*. Oportet, ipsum sua peccata cognoscere, eorum enormitatem detegere, & quidquid sibi horrorem possit injicere, ut sensibilem percipiat doloris amaritudinem, & hac ratione ad Patrem suum revertatur. *P. Dexier Domin. tom. 1. quarta Adventus Dominica.*

Inquies fortasse in peccatore unum tantum voluntatis actum requiri, ac unum liberi arbitrii motum, quo peccata sua detestetur; hunc autem actum brevi temporis momento elici posse. Ita sane est: verum ut voluntas ad hunc actum eliciendum sese determinet, & constans ineat propositum, iterum non amandi, quæ semper amavit, neque faciendi, quæ semper facere consuevit, multum requiritur temporis, multa sunt sustinenda certamina. Nostræ voluntatis consensus momento quidem dari potest; sed hunc elicere, hoc opus, hic labor est. Hoc si adeo facile tibi videtur, cur cogi vis? cur tot divinis afflatibus, tot conscientiæ exprobrationibus obluctaris? Ea profecto causa est, quia omnia consensui huic opponuntur; voluntas tua, Dæmones, caro, mundus, verbo, omnes nostræ salutis inimici. Omnes istæ oppositiones superandæ sunt; hæc flagiosa voluntas subigenda est, iis omnibus studiis abrenuntiandum, dæmonibus resistendum. Hic multum opus requiritur, neque adeo facile hoc est, quomodo hominum plerique comminiscuntur.

Conversio simulata per propter constantiæ ac stabilis propositi defectum.

Nihil in mundo frequentius est, quam hujusmodi peccatores, qui perfunctoriis aliquibus excitati stimulis terribilibus exemplis perterriti, iniquitatis suæ pondere fatigati, aliquo modo sese convertere vellent. Vellent quidem flagitiosis habitibus, inordinatis passionibus, turpibus affectionibus liberari, atque medii inter flagitia ad justorum pacem adspirant; verum ne minimum quidem conantur, ut sua vincula infringant, nihil moliuntur, ut pravos habitus exuant; delibant, quantum possunt, venenatam peccati dulcedinem, tunc cum ejusdem amaritudinem a se vellent removere. Dicunt illi quidem, se velle converti: verumtamen Deus in penitioribus animæ ipsorum latebris scrutatur perversam voluntatem, & naturale propositum in sceleribus suis persistendi. *Essais sermons pro tertia Adventus Dominica.*

Heu! quid nobis plorandum, nisi Dei jacturam ploremus? Ulla ne calamitas est fidelium lacrymis digna, si peccatum non est, propter quod divina excidunt gratia? Gratia JESU CHRISTI nonne drachma illa est Evangelica, jactura cujus mundi totius acquisitione reparari non potest, & cujus possessio, omnibus licet perituris bonis careamus, nos efficit locupletes? Hic ob Deum amissum dolor, quæ ad illum inveniendum conditio est prorsus necessaria, esse debet supernaturalis. Cum peccati destructio, animæque ad Deum conversio, affectus sint supernaturales, gigni profecto non possunt nisi eo dolore, qui & ipse sit supernaturalis. Ad hoc requiritur, ut gratia Dei sit principium pœnitentium lacrymarum, quas ob dolorem amissi Dei peccator effundit: illæ sunt, Tertullianus inquit, pretium quo jactura hæc reparatur. Quæcumque fidelis anima dolere debet,

debet, vel quod a Deo separata sit per vincula corporis, quibus retinetur, vel quod illum amiserit per peccatum. *Ibidem Dominica prima post Epiphaniam*.

Rationes cognoscendi utrum simus vere conversi. Scire vis, utrum sis vere conversus? Scrutare cor tuum, illius affectiones ad examen revoca, ut secretiores ejusdem motus agnoscas. Ante hac mundum amabas: illum ne amplius amas? Perdite honores cupiebas: eos ne respicis tamquam onera, & impedimenta? Eos ne fugis, quia periculum nosti, quibus patet, qui cæteris præest? Nemini cedere optabas; numquid hodie Dei humilis vestigia sectaris, teipsum contemnis, & paratus es, ut novissimum recubitum diligas? Voluptatibus, atque solatiis abditus eras; hæc una erat cogitatio tua: num secessum, & mortificationem modo complecteris? Quærebas olim ambages, subtiliaque argumenta, ut bonum, quod tuum vere non erat, possideres; impræsentiarum numquid ampliori restitutione illas injurias, & detrimenta reparas? Pauperum egestas te minime afficiebat, eosque inclementi oculo despiciebas; Numquid hodie hilariter in egenorum sinum effundis ea bona, quibus longe, effuseque te Deus donavit? O nos miseros! si de peccatoris conversione ex hujusmodi principiis judicare velimus, quotusquisque invenietur, de cujus sincera conversione tuti esse possimus! *Ibidem sermo pro tertiadecima post Pentecostem Dominica*.

Natura in semet nihil invenire potest, quo flagitia sua valeat destruere, & licet fide non edoceremur, a gratia effectus hos in animabus produci, ratio sufficeret, ut hac de re persuaderemur. Possumus quidem naturaliter aliquam mundi hujus perfunctoriam nauseam concipere; terrenarum inconstantiam obiter cogitare, ob quosdam defectus, vel quædam turpia facinora secreto erubescere; licet enim gratia similes motus in cordibus nostris pariat, nonnumquam tamen sola ratio eosdem producit. Sed ut sint vera conversionis primordia, propter quæ accedamus ad Deum, descendant, opus est, a Patre luminum, qui virium nostrarum principium est, & origo. Tu igitur, qui in vita tua quædam conversionis signa cognoscis, qui felici transitu de peccato ad pœnitentiam egressus es, sæpe, ut olim Apostolus, collatam sibi a Deo gratiam fatere. Sancto terrore percitus horrentes respice abyssos, unde auxiliatrix illius manus te eduxit; cogita in teipso, quantus esset iniquitatum tuarum numerus, si te nequitiæ suæ tradidisset, eosque humilitatis, & grati animi sensus fovens, quos in te hujusmodi cogitationes excitabunt, cum Regio Psalte exclama: *misericordias Domini in æternum cantabo*, Ps. 88. *Essais de Panegyriques in Conversione S. Pauli*.

Hic propositio conversi peccatoris de non ulterius peccando. Peccatoris vere conversi propositum omnia tempora complecti debet; ita ut si peccator æternum vivere posset, propositum deberet elicere per hanc omnem æternitatem in Dei amore atque odio peccati perseverandi. Cum Salvator Paraliticum curavit, non dixit illi, ne pecces ultra; sed *noli amplius peccare*; Joan. 8. hoc absolute non posco, ut ulterior minime pecces; id equidem cuperem, sed talis est tuæ voluntatis fragilitas, ut hoc citra audaciæ notam polliceri non possis; hoc solum posco, ut consilium capias ulterius non peccandi; *noli amplius peccare*. Æternum hoc propositum non amplius lædendi Deum est quædam reparatio injuriæ, quam eidem intulimus, cum ab eodem recessimus, ut res creatas consectaremur; & quædam veluti nova electio, quam facimus, ut jam factam retractemus electionem qua peccati suavitatem innocentibus virtutis illecebris prætuleramus. Qui considerate lethale peccatum committit, mavult in æternum carere Deo, ut peccati voluptatem percipiat: ita pœnitens velle debet in æternum peccati voluptate carere, ut fruatur ea felicitate qua gaudent, qui adhærent Deo. *Essais de sermons de l'Avent*.

Miseri sumus, quorum sera est pœnitentia; verum saltem sincera illa sit. Pro virili ea, quæ fecimus, mala reparemus; & qui errorum nostrorum testes fuerunt, sint etiam testes nostri reditus, & conversionis. Opem fer Domine! Et si infirmis hisce principiis cor nostrum non omnino teipsum, ac unum te sectatur; sentiat saltem si debere tuum esse. Convellamus ex animo turpis illius affectus reliquias, qui nimis alte radices suas fecit, & vivamus uti vivendum est. *Auctor Anonymus*.

Pœnitentia esse debet in corde. Propheta Joel, qui divino illustratus spiritu prævidebat, quot deinceps futuræ essent fallaces pœnitentiæ, etiam, atque etiam commendat, ut homines ex corde, & *ex toto corde* convertantur. Omnis homo est in corde. S. Petrus 1. *Ep. cap.* 3. id quod proprie hominem Christianum facit hominem cordis appellat. Cor hoc totum peccati contagione corruptum est: illud autem mutandum est, ut opera mutentur: *Muta cor, & mutabitur opus*. Ut vere convertamur, corda nostra scindenda sunt non vestimenta nostra, ut idem Propheta inquit: opus est, ut a Deo recipiamus cor gratiæ pro hoc peccati corde, quod nobismetipsis effinximus; cor vivum, & animatum pro corde nostro lapideo vita, sensuque carente; cor purum, & rectum pro corde immundo, & flagitioso. Non recipit Deus superficialem pœnitentiam, quæ vestes solum non vitam reformet, quæ exteriora tantum mutet, non interiora: vult hominem converti in corde, & doloris sinceritatem ostendere a se mundi amores avertentem, ac sese magis magisque in Dei amore confirmantem. *Desumptum ex libro, cui titulus; Vita Prophetarum in vita Prophetæ Joel*.

In oppressione, quam Pharao in Israelitas exercebat fidelem deprehendite imaginem eorum, quæ nos inter, & Dæmonem accidunt, cum nosmet convertere cogitamus. Crudelis hic Tyrannus ne minimam quidem cogitationem pati potest: omnes tunc suas vires instaurat bona consilia nostra dissipaturus, atque ablaturus primum illum spei radium, qui nobis affulgere incipiebat, ut in majorem desperationem labamur. Contra nosmetipsos excitat eos omnes, qui consilium nostrum possunt infirmare; efficit, ut illius nosmetipsos pœniteat ac nos irritat in eos, qui in id hoc opus incumbunt ut nos a lapsu prohibeant, & quin eos precemur, ne deterreantur impedimentis, quæ huic tanto bono possent obsistere, nos ipsi sumus præcipua difficultas, quam in hoc opere inveniant. *Ibidem in vita Moysis*.

Peccatoris conversio fit cum agitatione, ac tumultu. Conversiones in ordine gratiæ eodem modo fiunt, ac mutationes in natura, videlicet cum agitatione, & tumultu: & si quando aliter accidunt, ut illa David per Prophetæ Nathan verba, infrequentes hæ sunt & miraculo proximæ. Conversiones, ut plurimum fiunt, quomodo facta est Sancti Augustini Conversio, non sine labore, resistentia, timore, sollicitudine, metu. Qui nimis delicati huic tumultui sese verentur objicere, in periculo versantur, ne sibi accidat, quod olim Felici Syriæ Præsidi, de quo in Actis Apostolorum est sermo; qui perterritus iis veritatibus, quas Sanctus Paulus prædicabat, illum sermonem abrumpere jussit, & reliqua se alia die auditurum spopondit. *Pater Aurelianensis, sermone de amore veritatis*.

S. Augustinus S. Pauli lectione commotus, cor suum variis sensibus, ac desideriis fervere sentiebat. Plorabat etiam, ac singultus, & ejulatus emittebat; verum frustra; optimos quidem sensus fovebat, & de moribus immutandis consilium capere non poterat; cupiebat ille quidem, & nihil statuebat; præterita scelera lacrymis prosequebatur, & impelli non poterat, ut imposterum vitæ suæ rationem inverteret. Hinc profecto patet, quænam sit hujus infirmitatis origo, de qua toties mundi sectatores queruntur, quod videlicet satis virium sibi non suppetat, ut resistant torrenti, a quo rapiuntur, temperamento, quod sibi dominatur, objectis, a quibus alliciuntur, affectibus, a quibus urgentur, mundo, a quo licet inviti rapiuntur, pravis exemplis, a quibus corrumpuntur. *Idem serm. de Tentationibus*.

vulnera ejus, ut ab eadem cognoscerentur, atque ut rebus omnibus abdicatis ad te per sinceram conversionem rediret. Ita Domine quo major fuit infelicitas mea, eo major fuit misericordia tua iis rationibus utens, per quas meam cognoscerem infelicitatem. Tamen nihilo secius fallaces mundi hujus vanitates, atque voluptates iterum mihi dicunt, parumper adhuc præstolare: minime decet præcipiti fervore ab iis secedere, ad quæ reverti, ubi semel derelicta fuerint, turpe futurum sit. Tanta est, Domine, motuum varietas, quibus agitatur anima mea, ut minori in periculo versetur navis contrariis ventis hac illac acta. O mirum! beatam vitam amo, & eodem temporis momento, quo illam quæro, eamdem fugio? fallaces vitæ hujus suavitates me fascinant, mecum catenam meam traho, & contemnens, quidquid mihi dici potest ut tuam gravitatem amplectar, obluctor dexteræ, quæ liberare me vult, & de amata eripere servitute! *Idem.*

Per peccatum in corde tuo contumeliose creaturam Creatori prætulisti: in conversione cor tibi mutandum est, ut creaturæ præferas Creatorem. O miserum cor! tecum dicere debes, tu omnium malorum meorum origo fuisti; opus est, ut divina favente gratia bonorum omnium origo fias: o cor nequam! sine te quidquid in mente mea circumagitur, quidquid meo ore profertur, quidquid spiritui meo confusius offertur, me corrumpere nequit; verum si per pravam dispositionem tuam consensum præsto iis, quæ mihi essent detestanda, jam reus fio, atque in statu mortis invenior. Oportet igitur, o cor improbum, ut quemadmodum in rebellione mea primum fuisti, primum etiam immoleris in conversione mea. *Idem.*

Cur velit Deus, ut peccata defleamus

Numquid dixeris ideo lætari Deum afflictionibus nostris, nostrisque lachrymis ali? nequaquam, S. Gregorius respondet, sed vult, animarum nostrarum morbos oppositis curari remediis: vult, ut qui ab ipso per voluptatum dulcedinem secesseramus ad eumdem per lacrymarum amaritudinem revertamur; qui cecideramus per eorum usum quæ nobis erant illicita, resurgamus per voluntariam eorum, quæ licita sunt, privationem; ut qui corda nostra improbæ lætitiæ aperueramus, eadem claudamus salutari tristitia, & qui a superbia lethaliter vulnerati fueramus, per amorem abjectæ, humilisque vitæ tumori huic medeamur. *Idem in Moralibus Considerationibus de conversione.*

Paucæ sunt conversiones veræ, quia pauci fideles sunt, qui vere vitam suam mutent, qui suos affectus impugnent, qui pravos habitus exuant; pauci, qui secessum ament, qui peccata sua defleant, qui verum compunctionis spiritum habeant, cumque præferant, eam vitæ rationem instituentes, quæ anteactæ sit prorsus opposita. Alioquin enim quomodo intelligere possunt, cor suum vere mutatum fuisse? E contra vero ignavi tantum atque hypocritæ videntur, qui quin affectibus suis bellum indicant, cum ipsis fœdus percutere student, & dierum aliquot, vel ad summum mensium inducias exposcunt, ut deinde rursus primam cum ipsis consuetudinem ineant: *commeatum faciunt delinquendi* Tertul. l. de Pœnit. *Idem.*

Deus nostram cupit conversionem

Deus conversionem nostram unice quærit: quidquid in ipso, & extra ipsum est, nos ad illam sollicitat. Cogitationes ejus sunt cogitationes pacis. Ad nos venit, ut tuta, atque salutaria afferat remedia illis, qui contrito sunt corde; ut suavissimam captivis tribuat libertatem, ut salutis annos annuntiet illis, qui inter misericordiæ suæ brachia confugerint. Ministri illius ministri sunt reconciliationis; in ipsorum ore ponit verba pacis; per illos nos hortatur, ut convertamur, & cum ipso redeamus in gratiam. Verum denique a nobis dolorem poscit scelerum nostrorum, & hoc dolore nobis toto cœlo majorem æternumque dolorem remittit. *Idem.*

Consilium, quod magnus ille vir suscepit agendi pœnitentiam, efficax fuit, atque per illud confundit tot inania desideria ad virtutis adspectum elicita, tot consilia, quæ in irritum abierunt eo, quod morum licentia, ac molle vivendi genus deseri non potuerunt. Videmus justos constanter in justitiæ semita gradientes, & actiones eorum nos alliciunt: Sanctitas enim cum fulgorem emittit, qui serius, ocyus oculos peccatorum perstringit: ita sensim desiderium relinquendi vitii, ejusque in æternum relinquendi concipimus; læta via, per quam tamdiu cucurrimus tædio afficere nos incipit: sed bona hæc desideria tamquam somnia evanescunt; in catenis nostris volvimur, revolvimurque, & illas infringere non conamur, & in eo conversio tota subsistit, quod nosmet convertere, & justorum sequi vestigia cupivimus, quin tamen ea sequeremur. *Ex manuscripto sermone.*

Effectus desiderii exemplo illustrati

Prodigus Filius, quem jure proponimus tamquam veræ Conversionis exemplar in sterili speculatione non substitit. Nullum interfuit intervallum inter consilium initum, atque absolutum: *surgam*, exclamavit, *& ibo ad Patrem meum.* Cum ad ipsum pervenero, quin inutiles emendicem excusationes, ut eumdem flectam ad misericordiam, & ut a capiti meo justissimæ indignationis ipsius pondus avertam; coram ipso confitebor peccatum meum, & illud cum dolore confitebor. Affirmabo, me contra Cœlum, & contra ipsum peccasse, & per scelerum meorum indignitatem non mereri, ut Filius suus vocer. Vidisti, Domine, etiamsi hunc Filium ad te reverti; ipse unus majorem attulit in Cœlo lætitiam Angelis, atque Beatis, quam attulerit justorum nonaginta novem perseverantia. *Idem.*

Fatendum est, magnam esse vim Dæmonis, ejusque nequitiam: ingentes ille victorias retulit, plurimosque de corde humano triumphos reportavit; verumtamen vim, potestatemque suam in eos præsertim exercet, qui ab eodem aufugere conantur. Quemadmodum præcipiebat Pharao, ut Israelitarum filii enecarentur, simul ac in lucem editi fuissent ita Dæmon insidias struit, crudelitatem suam exercere, & mortem illis inferre studet, qui Dei esse filios incipiunt. Eo in statu imbecilliores sunt, minus hostilibus assueti dolis, & facilius superantur. Sicuti Pharao videns populum Israel ex Ægypto abeuntem suas collegit copias, cumque ad Erythræi maris oras persecutus est, ut ille hinc quidem se validissimo circumventum exercitu, inde vero rubro conclusum mari conspiciens, quo in statu mors evitari nullo pacto posse videbatur, perterritus Moysen jugularet, & ad vincula, servitutemque rediret: ita Dæmon, ubi videt animam aufugientem, illi repræsentat quidquid majorem ciere horrorem valet; potestatem, quæ eamdem perdere valeat, armatam justitiam, altissimam abyssum, ubi ignes æterni succensi sunt, nequissima scelera, quæ ad Dei Tribunal validis accusationibus se delaturum minitatur. Videtur hinc nulla animæ relinqui spes aufugiendi, ac tutius esse ultro ad Dæmonis obedientiam redire, quam indesinenter inutili terrore torqueri. Sed animos non despondit Israel; clamoribus suis Cœlum penetravit, & Deus suam potestatem ostendit. Inimici interierunt in mari, & in ulteriori littore Israel gratiarum actionis canticum cecinit. *Desumptum ex tractatu de conscientia tom. 2. lib. 2. cap. 1.*

Peccatorum dolor habendus

Vides territum pœnitentem, plorantem, suspiria emittentem; illum audis enixius Deum flagitantem; undenam hæ lacrymæ hæc suspiria, hæ preces, nisi a Spiritu Dei illa efformante? Habet in corde sincerum ob læsam Dei majestatem dolorem, vividumque peccati sensum, ac satis aptum ad conscientiam excitandam, & cor immutandum; hoc illud est, quod expectat, quod exigit Deus, ut peccatoris misereatur. Anima igitur primum quidem sentit peccata sua, eorum deformitatem, ac divinæ legi oppositionem cognoscit. Ex cognitione hac horroris sensus existit; videtur pœna, quam scelera merentur, timerique incipit: ex hoc sensu conscientiæ tumultus exoritur, propter quem auxilium imploratur. Auxilium non alibi, nisi apud Deum inveniri posse cognoscitur; ad illum procumbitur, criminis ingenua confessio adhibetur, coram illo humiliatur. Hujus humiliationis motus efficit odium peccati, quod ad perfectiorem dolorem

lorem disponit, qui verum Dei amorem complectitur, *Idem*.

Cadaveris horror nos percellit; videmus corpus, quibus non nisi horrida insunt lineamenta, pallidum, livens, immobile, insensibile, frigidum. Multo magis horremus, si illud in sepulcro perpendimus, cujus artus defluunt, sanie, taboque conspersum, a vermibus jam derosum. Nemo Ethnicus sibi fingere posset humanam potentiam, quae illi motum calorem, vitamque redderet: cadaveris hujus resurrectio Dei opus existimatur. Peccatoris mutationem non miramur adeo: Nihilominus multo magis admirabilis est, & apertius, quam resuscitati immutatio divinitatem ostendit. Mente ne assequimur statum animae, quae in lethali peccato versabatur? Numquid ulla mors hac horridior fingi potest? Mors spiritualis, ideoque mors aeterna, quae hanc animam imaginem fecerat daemonis, inferni praedam, spectaculum Dei, ac mortalium oculis abominabile? Quid animae huic decorem omnem ademerat? Quid omnem illi motum versus finem suum abstulerat? Quid illam in tantam infelicitatem conjecerat, ut nulla hominum, nulla Angelorum vis ei salutem, aut solatium posset adferre: Admiremur, timeamus Deum mortuos resuscitantem; sed admiremur, benedicamus Deo peccatores resuscitanti: *Liber cui titulus*, *Remarques sur divers sujets de Religion*, *& de Morale*.

Fallax dolor, & simulata contritio. Detestaris, inquis, peccatum tuum, illud odisti; saltem ita credis: sed fortasse falleris hoc tibi perhibens testimonium, & commentitia contritio tua coram Deo nihil tale est, quale tibi videtur. Fortasse magis peccati turpitudo quam ejusdem nequitia; magis calamitas tibi impendens, quam Dei odium, & indignatio te movent: si hoc verum est, dolor, contritio prorsus humana. Fortasse ideo erras, quia poenitentiae gratias, quae sunt in te, cum penitentia, quae non est, & conversionis desideria, quae tibi inspirat Deus, cum conversione tua, a qua maxime distas, confundis: videlicet te jam mutatum, & conversum putas, cum hoc tantum cupias: hoc si verum est, contritio apparens. At vis ne de hac incertitudine emergere? Nosse vis quinam sis, quin verbis semper aequivocis, & suspectis immoreris, vide, utrum peccati occasionem reliqueris. *Pater Bourdaloue; sermone de Poenitentia*.

Quaenam est seculi hujus illusio? Quin de Peccatoris conversione judicium feramus ex fructibus penitentiae, quibus illa probatur, qualia sunt, peccati occasionem evitari, bona male parta restituere, illatum scandalum reparare; judicamus ex iis, quae maxime sunt ambigua, & quae majorem speciem praeseferunt, quam habeant soliditatem. Intueri vellent, ut olim, peccatores in cinere, & cilicio humiliatos, jejuniorum austeritate ad maciem confectos. Praeclara quidem species; sed species dolosa, si interim, atque ante caetera naturalibus charitatis, & justitiae officiis satisfacere non conatur. Has disciplinae regulas quas mitigare temporum decursu e re censuit Ecclesia, adhuc vigere vellent; & ego quoque vellem: sed cum hac essentiali conditione, ut fundamentales, & essentiales leges, a quibus neque Ecclesia, neque Deus ipse dispensarunt, observarentur; ad quas tamen ne animus quidem advertitur: eo quod Pharisaico ducti spiritu in ipso penitentiae cortice haeremus, & ejusdem veros fructus relinquimus, *Idem*.

Laetitia, & solatium peccato, ris vere conversi. Peccator, qui sincere ad Deum cupit reverti, quas sibi consolationes, quae solatia pollicere potest? simulac dolore afficitur, amoresque effundit lacrymas, unctio secreta ipsum laetitia cumulat: contremiscens, ac plorans prope aras voluptates percipit longe suaviores illis, quas per vivendi licentiam quaesiverat. Cum rubore suffusus, saevisque laniatus stimulis coram Crucifixo suo cor contritum effundit, interius percipit gaudium, quod mitigat, & ad cicatricem vocat vulnus animae suae illud aperiens, atque exacerbans. Si in penitentia adeo solida nanciscitur solatia; quanta demum erit illius consolatio, ubi innocentiae jacturam reparaverit? Si sese offerens Deo tamquam inimicum, & justitiae illius severitatem metuentem tranquillae confidentiae bonis perfruitur; quaenam erit pax animae suae, cum accedet ad Deum tamquam amicum, & gratiarum illius suavitate praeventus? Si tanta miseratione, o Domine, rebellem recipis servum; quanta bonitate recipies obtemperantem filium, & ad officium suum revertentem? *Idem*.

O me beatum si numquam Deum coegissem, ut suam mihi auferret amicitiam! si numquam peccata patrassem, quae me illius indignationi objecissent! Me mea fidelitas fortitudine, & laetitia adimpleret; summa cum tranquillitate virtutis dulcedine fruerer; nihil mihi esset reliquum, nisi ut cum confidentia semper jucundiore in viam salutis progrederer; innocentiae meae tuendae invigilarem, quin distraherer, & me puderet jacturae illius, quam passus sum; non teneretur cor meum penitentiae suae amaritudinem cum voluptate charitatis miscere: Deum meum diligerem, & ab eo petere non deberem, ut oblivisceretur, quod non semper ipsum amaverim. Sed o summam amabilis Dei misericordiam, quem tanta affeci contumelia; ipse peccatum meum mihi in bonum convertit! Fortasse praeclarissimis clementiae ipsius testimoniis minime afficerer, nisi mihi pepercisset ea bonitate, qua omnino eram indignus. Lacrymas effundo, dolore conficior: lacrymae, dolorque meus eos mihi sensus inspirant, quos jure de charitatis ejusdem excessu concipio. Tetendit ille manum inimico suo; eum recepit, illi blanditus est, eumque beneficiis suis cumulavit. Post tantum perfidiae scelus aliquid ne simile expectare potuissem? Praestolari dignatus est, ut in me reverterer, ad se rediturus. Lapsus mei recordatio meam vigilantiam, meumque in ipsius servitute fervorem cier, fortasse minus fideliter eidem haererem, si non me perterruisset infelicitas mea, qua ab eodem secessi; horror periculi, e quo tandem evasi, manet mihi alta mente repostus, ut deinceps majori cum attentione ea persequar, quae mihi ad salutem sunt necessaria. *Liber cui titulus*, *Remarques sur divers sujets de Religion*, *& de morale tom.* 3.

Si verum est me post vitam homine Christiano indigne transactam, certum iniisse consilium memet corrigendi, caelumque lucrandi; incepi odisse ea, quae diligebam; quaerere, quae metuebam, diligere quae perhorrescebam, cupere, quae contemnebam. *Verae conversionis indicia.* Tandem enim si vitam mutavi, si mores, si sensus; ideae non sunt amplius eaedem, affectus alias regulas habent, objecta, quibus distineor, alia sunt ab illis, quibus antea vacabam. Si ad eumdem finem semper contendo, si eosdem motus sentio, si ea facio, quae facere consuevi, necquiquam meam conscientiam illudo, cum fallax mea conversio fuerit, Idem sum peccator ac olim, nisi fortasse nocentior, eo quod mihimetipsi fucum facio. *Idem*.

Sanctissimam legem tuam Domine perfregi, dispexi majestatem tuam, defeci ab auctoritate tua, oblitus sum amoris, omniumque gratiarum tuarum, ut abjectissimam creaturam tibi praeferrem. Illatam tibi injuriam quomodonam exprimere potero? Immortales tibi ago gratias ob veniam, quam mihi elargiri dignatus es; reus enim extiti gravissimi sceleris, quod mortalium omnium ingratissimus, atque nequissimus committere possit. Vis, ut lacrymae meae coram te me certum faciant, cordis mei vulnus per illas ad cicatricem redactum esse, ac per illas mihi ea omnia restituta fuisse bona, quibus justissime a te fueram exutus! Attamen bonitas tua, o Deus, peccati mei horrorem nequaquam delebit. Infamia mea non opponit quidem amplius ob oculos tuos; sed memoria mea revocat illam ad meos, & numquam illius abiicier imaginem mihi animo alte inhaerentem; atque penitentia mea insigne erit testimonium ignominiae, quae mihi in omnem adhaesisset aeternitatem, nisi tu mei misertus fuisses, *Idem*.

Initium, & progressus conversionis peccatoris. Primum quidem; Sanctus Prosper ait, peccator incipit de se conqueri, & sutipsius taedio affici: *peccator jam sibi displicere incipit*; incipit, inquam, suam miseriam, & corruptionem cognoscere, eaque cognitio ipsi desiderium inspirat inde emergendi; sentit vulnera sua, & curari vellet; *ut sanetur desiderat*; inde seipsum

A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ. Ps.101.

Renuit consolari anima mea. Ps.76.

Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Ps.146.

Peccavi & vere deliqui, & ut eram dignus non recepi. Job.33.

Dixit David ad Nathan: Peccavi Domine; dixitque Nathan ad David: Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris. 2.Reg.c.12.

Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum. Eccli.2.

Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua. Ibid.c.17.

Quam magna misericordia Domini; & propitiatio illius convertentibus ad se. Ibid.

Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Isaiæ 38.

Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus; & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Idem.

Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Ps.118.

Non est reversa ad me prævaricatrix Juda in toto corde suo, sed in mendacio. Jerem.3.

Postquam convertisti me, egi pœnitentiam. Jerem.31.

Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, vita vivet, & non morietur; omnium iniquitatum ejus quas operatus est, non recordabor, & in justitia sua, quam operatus est, vivet. Ezech.c.18.

Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei. Jer.18.

Converte me Domine, & convertar. Idem 31.

Tu fornicata es cum amatoribus multis; tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. Idem, cap.3.

Converte nos Domine ad te, & convertemur. Thren.5.

Defecit gaudium cordis nostri, versus est in luctum chorus noster: væ nobis, quia peccavimus. Ibidem.

Redite, prævaricatores, ad cor. Isaiæ 46.

Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris; & non erit vobis in ruinam iniquitas. Ezech.18.

Projicite a vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum: & quare moriemini domus Israel? Ibidem.

Convertimini, convertimini a viis vestris pessimis: & quare moriemini domus Israel? Idem, c. 33.

Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua. Idem, ibid.

Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, & vivat. Idem, ibidem.

Convertimini ad me, ait Dominus exercituum, & convertar ad vos. Zachar. 1.

Convetere Israel ad me, ait Dominum exercituum, & convertar ad vos. Zachar.1.

Convertere Israel ad Dominum Deum tuum, quoniam corruisti in iniquitate tua. Osee 14.

Convertatur vir a via sua mala. Quis scit si convertatur & ignoscat Deus, & revertatur a furore iræ suæ; & non peribimus? Jonæ 3.

Revertimini ad me, & revertar ad vos, dicit Dominus. Malach.3.

Si ductus pœnitudine cordis reversus fueris ad Dominum in toto corde tuo & tota anima tua, miserebitur tui. Deuter.30.

Amen dico vobis, nisi conversi fueritis... non intrabitis in regnum cœlorum. Matth.18.

Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Luc.13.

Egressus foras Petrus flevit amare. Luc.22.

Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Joann.6.

Pœnitemini, & convertimini, ut deleantur peccata vestra. Act.3.

Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur; sæculi autem tristitia mortem operatur. 2. ad Cor.7.

Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ ejus, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Ad Hebr.4.

Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Joel.2.

Scrutemur vias nostras, & quæramur & revertamur ad Dominum. Thren.3.

Exempla ex Veteri Testamento desumpta.

Pœnitentia, si pro dolore ob Divini Numinis Majestatem læsam sumatur, eamdem jactitat cum orbe terrarum antiquitatem; quandoquidem statim subsecuta est peccatum, quod in terrestri Paradiso primi Parentes nostri commiserunt. Noluit Deus, primos illos Peccatores ad se statim post patratum facinus accersere; descendit solum in illud deliciarum viridarium, appellavit Adam, qui præ uxore magis erat inexcusabilis ut domini vocem audiens commissi sceleris reminisceretur. Sed improbus, qui ad Creatoris sui clementiam confugere debuerat, confugit ad fugam, ut delitesceret, & ad excusationes, quæ aliquando ipsa noxa nequiores sunt; sed quæ tunc minorem vim habuere ad animæ suæ confusionem, ruboremque tegendum, quam arboris folia, quibus corporis sui nuditatem contexerat. Forsitan ille severissimam mortis evitasset sententiam, quam ex tunc supremus Judex in ipsum, omnemque ipsius progeniem ejaculatus est; si statim crimen suum fuisset confessus, aque sincero dolore, celerique pœnitentia malum hoc fuisset deprecatus. Verum cum hoc ipsum facere prohibuerit superbia; Deus illum cum sceleris consorte de Paradiso voluptatis ejecit, cujus per tempus vix pulchritudinem considerare potuerat, ut gravissimo dolori torquendus traderetur. Tunc cum ea superbiæ nubecula, quæ caliginem offuderat menti protoparentis nostri, evanuisset; sceleris sui magnitudinem intellexit. Ipsum conscientia acri, amaraque exprobratione redarguit, & terra, quæ propter ipsum maledicto subjecta fuerat, illi protinus ostendit, quænam esset ea maledictio, quam sibi suo scelere promeruerat. Tradidit ergo cor suum tristitiæ; oculi ipsius facti sunt duo lacrymarum fontes, & donec sceleris memoria permansit, ejusdem dolore fuit discruciatus. Itaque quemadmodum posteris suis primum sceleris reliquit exemplum, Domini præceptum infringens; primus quoque docuit exemplo, quomodo peccatum sit lacrymis, ac vera pœnitentia expiandum. Exempl. Adæ.

S. Ambrosius ait, videri David ob id tantum peccasse, ut alios doceret quomodo pœnitentia sit instituenda. Docuit, hic Pater inquit, quomodo peccatum committatur, ut doceret, quomodo delendum sit; suaque experientia artem fecit, & ægrotavit, ut Medicus fieret. Post adulterium suum, atque homicidium, quo fidelissimum sibi subditum nequissime sustulit, annum ferme integrum tamquam sopitus in profunda scelerum suorum oblivione permanserat, quin conscientiæ suæ redargutionem ne intelligeret quidem; donec Propheta Nathan illum de hoc sopore excitavit, callide ab oculos ejus injuriam statuens, quam Deo, & proximo intulerat. At audita vix salutari Prophetæ increpatione turbatus, ac perterritus exclamavit: *peccavi Domino*; verba sane amaritudinis, ac doloris refertissima, quæ fortasse millies, & ultra reliquo vitæ suæ spatio iteravit; verba, quæ cordis ipsius tantum dolorem inflixerant, ut peccata sua cogitans nullam posset pacem, & requiem invenire; *Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum*. Ps.37. Tristis interdiu, noctes in assiduis gemitibus transigebat, lectumque suum affluentibus lacrymis irrigabat, neque hujus rei contentus Dominum efflagitabat, ut magis, magisque animam suam ab iniqui- Exempl. David.

ta-

catibus emundaret, ita ut ne unum quidem earum vestigium superesset. Hoc ille pœnitentiæ præbuit exemplum, iis omnibus, qui eumdem in scelere sunt imitati.

Manassis exemplum. Exemplum Manassis, cujus pœnitentia, & dolor in Scripturis describitur nobis vim illam ostendit, quam contritum, & humiliatum cor habet ad iram Dei, ejusque ultionem flectendam. Liceat prætetire narrationem scelerum, quibus hic Rex seipsum fœdissime coinquinaverat: non enim citra horrorem legi possunt. Dicere sufficit, ipsum vitam suam jugiter in impudicitiis, impietatibus, sacrilegiis transegisse, utque iniquitati accederet cumulus, omnibus iis abominationibus sævissimas credulitates addidisse. Quis futurum non credidissent, ut Princeps iste Regum sibi similium exitum inveniret decedens in impietate sua, ut deinde in æternum justitiæ ultricis severitatem experiretur? Sed Domino suffecit illum in hac vita percutere, & fortasse propter optimi Patris pietatem misertus est Filii, huic conferens gratiam, atque medium salutaris pœnitentiæ ob sua flagitia efficiendæ. Manasses ab Assyriis captus fuit, qui totum illius regnum invaserant, cumque seipsum in teterrimum, obscurumque carcerem conjectum, ferreisque onustum cathenis conspiceret, amarissimis lacrymis præterita scelera prosecutus est, Deoque effudit humilem illam, ardentemque orationem, cui Spiritus Sanctus, qui regit Ecclesiam, in libris Sanctis post Canonica scripta honorabilem locum reservari voluit, ut nos doceret, dolorem pœnitentiæ parem, esse debere scelerum nostrorum magnitudini, & nulla esse adeo magna facinora, quæ contriti, & humiliari pœnitentis lacrymæ delere, & expiare non possint.

Ninivitarum exemplum. Nemo unus ignorat, Ninivitarum penitentiam olim Dei iram leniisse, cum Propheta Jona Dei verbis, extremum excidium, integramque Civitatis subversionem minitante, ut fatale fulmen averterent ad penitentiam confugerunt. Facta est igitur in tota ingenti hac Urbe morum immutatio, ita ut Rex, qui infamis Sardanapalus fuisse creditur, propter mollitiem atque obscenitates satis notus, cum audisset periculum, quod sibi portendebatur, relicto throno, regiaque purpura, sese cilicio præcinxerit, ac cinere caput consperserit. Ipsi etiam pueri, licet innocentes, immo bruta quoque animantia jejunium severissime servarunt, clamores, gemitusque suos cum nocentium lacrymis immiscerunt, ut Dei flecterent iram, & ultionem averterent. Illud autem in rem nostram facit, quod animadvertit Scriptura, clamores, gemitusque confusos a Deo exauditos fuisse, quatenus erant signa conversionis cordis eorum, & immutationis morum eorumdem: *vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala*. Jonę 3.

Exempla ex Novo Testamento desumpta.

Magdalenæ conversæ, ac penitentiæ exemplum. Meminisse debemus eorum quæ scripta sunt de S. Magdalena, quæ hodie exemplar penitentiæ Ecclesiæ universæ propositum est; scilicet ipsam peccatricem fuisse, ac pro tali in tota civitate Jerusalem cognitam. Attamen cum Simon illam Peccatricem appellaret, ipsum JESUS CHRISTUS corripuit; non enim amplius peccatrix erat, cum omnino immutata fuisset. Lacrymæ, quibus tunc Domini pedes rigabat, erant pro ipsa Baptismus, quo omnes anteactæ vitæ flagitia abluebantur, & magnitudo doloris, quem ob sua conceperat crimina, eamdem jam integerrimis animabus æquaverat. Verum doloris sui sinceritatem, & conversionis veritatem omnimoda vitę mutatio probavit; quoniam quantum antea licentiam, atque impuritatem amaverat, tantum credidit, sibi reliquum vitæ spatium in lacrymis atque penitentiæ exercitatione transigendum; quantum dilexerat mundum, tantum solitudinem dilexit; quantum cor suum amore prophano fedatum, corruptumque fuerat, tantum sancto, divinoque amore fuit purificatum; ita ut semper apertius ostenderit veritatem eorum verborum, quæ ex ipsius Salvatoris ore audire meruerat: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Luc. 7.

Exemplum S. Petri. In Apostolorum Principe suppetit nobis penitentiæ, & conversionis exemplum superiore nequaquam minus admirabile. Necesse non puto hoc in loco referre, qua ignavia Apostolus hic, qui semper præ se zelum, amoremque erga Magistrum suum tulerat, hunc ipsum negaverit, quem pro Dei viventis Filio fuerat antea confessus. Neque hujus loci reor, memoria repetere occasionem lapsus illius, qui Ecclesiæ firmissimum columen futurus erat. Dicam solum, celerem ipsius conversionem, acerbissimum dolorem, jugesque lacrymas, quæ ex oculis ipsius defluxerunt, quotiescumque sui sceleris meminit, abunde illud reparasse facinus, quantumvis magnum extiterit. Simul ac enim illum Salvator respexit, Apostolus sese colligens vere fuit Cephas, hoc est petra non virga Moysis, sed JESU CHRISTI obtutu percussa, quæ in salutares sinceræ penitentiæ fluctus liquefacta iis lachrymis, quas affluenter effudit, doloris sui magnitudinis, & conversionis sinceritatem probavit. Dicitur enim adeo magnum, acerbumque sceleris sui dolorem servasse, ut toto vitæ suæ spatio fleverit, quin neque longæva ætas, neque tempus, neque illa, quæ domino suo præstiterat officia, neque multiplices in Ecclesia regunda curæ, lacrymarum cursum possent inhibere. Egregium sane doloris, & penitentiæ exemplar pro nobis, qui sæpius, atque indignius, quam Sanctus Petrus, divinum Salvatorem læsimus, negavimus, prodidimus.

S. Pauli exemplū. S. Paulus conversus, & S. Paulus in virum alium immutatus, unum, & idem est; ipse in una, eademque persona nobis ostendit primum quidem acerrimum JESU CHRISTI persecutorem, mox vero vas electionis, & Apostolum, qui in omnes gentes tulit ejus nominis gloriam, quod primorum fidelium sanguine delere voluerat. Ipse nobis suum scelus suamque patefecit conversionem: verum non minus sollicitus fuit in explicanda doloris sui vi, & diuturnitate, eo quod Ecclesiæ Persecutor extiterat. Ita enim loquitur in Epistola ad Romanos cap. 9. *Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu Sancto: quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.* Quasi timuisset testimonium suum in causa propria suspicione nequaquam cariturum, Deum testem invocat eorum, quæ dicturus est, & quæ in vulgus proferri, suæ putat interesse conscientiæ. Quænam autem hæc tanti momenti veritas est, quam ita bene probare conatur, & adeo caute proponit? Hæc, inquit ille; quod tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo, eo quod voluerim inimicus esse JESU CHRISTI, ejusque subire indignationem pro fratribus meis, prohibens ne fidem, & Evangelium amplecterentur: (hic enim genuinus est horum verborum Apostoli sensus.) Tristitia, qua afficiebatur, eo quod JESUM CHRISTUM in membris ipsius persecutus fuisset, erat magna: *tristitia magna*: neque in speciem tantummodo erat, sed intime cordi infixa inhærebat: *cordi meo*. Dolor hic non solum ingens erat, sed assiduus: *& continuus dolor*. Quandoquidem post annos quatuordecim, (juxta Divi Thomæ supputationem) adhuc cor illius dolore urebatur, quasi adhuc recens esset. Quodnam illustrius afferri potest exemplum penitentiæ, & contritionis a fidelibus post conversionem semper fovendæ?

Filii Prodigi exemplum. Alia minus insignia exempla, puta, Samaritanæ Mulieris, Zachæi, & S. Matthæi conversionem pretereo, ut in medium proferam magis perspicuum exemplar in prodigi filii parabola propositum. Hæc in Evangelio satis distincte narratur, ut omittenda non sit; eaque satis cognita est, ut singulis illius circumstantiis non sit immorandum. Nemo unus ignorat, qua ratione filius hic paterna domo fuerit egressus; quam flagitiose peregre profectus vitam duxerit, & ad quas augustias tandem fuerit redactus,

ductus, cum omnia bona sua dissipasset. Solus ejusdem reditus, & doloris sensus, quos ad Patris pedes provolutus protulit, hujus sunt argumenti. Videte igitur quomodo miseriis, & calamitatibus obrutus sese collegit; quomodo recordatus est divitiarum, quibus fruebatur, donec se in officio continuerat: quomodo consilium inierit redeundi ad Patrem; quibus verbis usus fuerit, & qua clementia, & lenitate si Parente optimo fuerit exceptus.

Applicationes quorumdam Scripturæ locorum huic argumento.

Peccatoris conversio cor poscit prorsus novum.

COr mundum crea in me Deus Psal. 50. Quemadmodum creatio supponit nihilum; ita perfecta peccatoris conversio poscit, ut nihil in ipso antiquorum habituum, vitiorumque supersit; ut ex nihilo superbiæ cor humile existat; ex nihilo impuritatis cor castum prodeat: verbo, opus est, ut homo contritus, & pœnitens per gratiam particeps fiat omnipotentiæ Dei, quæ una creare potest. Videlicet ut citra metaphoram, atque allusionem loquar, ut Peccator convertatur, detestari debet peccata sua eo dolore, qui totum cor ipsius ab objecto peccati sui prorsus divellat, illudque Deo conjungat, atque, ut S. Hieronymus inquit, odisse debet, quod amavit, amare, quod odit; mœrere ob ea, quæ gavisus est, & gaudere ob ea, quæ ipsi mœrorem attulerunt. Hæc perfecta cogitationum, affectionum, voluntatumque mutatio id facit, quod nova creatura appellatur, novus homo, novus spiritus, novum cor; perinde ac de integro prorsus esset creatum: *facite vobis cor novum, & spiritum novum*. Ezech. 18. *P. Texier Dominic. serm. pro 4. Adventus Dominica.*

Abiit in regionem longinquam. Peccatoris calamitas exhibetur nobis sub Filii prodigi figura, qui paterna egressus domo in regione procul remota sese omnibus flagitiis mancipavit. Peccator a Deo recedit, & recedens a Deo a seipso recedit. *A seipso discedit, qui a Deo recedit*, S. Ambrosius inquit in hunc locum. Ut igitur Peccator hic convertatur, redeat primum, oportet, ad se; seipsum colligat, serio eum consideret statum, ad quem propter scelera redactus est; deinde vero ad Deum redeat, ipsius misericordiam imploraturus. Hoc narrat Evangelium de reditu Filii prodigi: *in se reversus dixit..... surgam, & ibo ad Patrum meum.*

Cum Deo semper perfectius per pœnitentiam possumus in gratiã reverti.

Amplius lava me ab iniquitate mea &c. Psalm. 50. Hæc verba nos docent, alteram esse inchoatam reconciliationem cum Deo a nobis ad iracundiam provocato, quæ fit per veniam peccati; alteram vero esse completam, magisque perfectam, quæ fit per continuationem doloris, & pœnitentiæ Spiritum, qui servatur in corde. Hac de causa David quamquam ex Propheta Nathan audivisset peccatum suum a Deo sibi remissum fuisse, nihilominus Deo dicere perseverabat: *amplius lava me ab iniquitate mea*. Ps. 50. *Quid amplius quæris?* S. Chrysostomus interrogat. Deus dixit, & factum est; peccatum suum deletum est. *Pristinum meum decorem quæro*: esse vellem, quod eram ante; cupio, Domine, ut mecum agas, quomodo agere consueveras, antequam peccarem in te, *Ita Pater idem Regem David respondentem inducit.*

Spiritus Domini ferebatur super aquas. Gen. 1. Notatu dignum est, neque pulcherrimo vacat mysterio, quod cum JESUS CHRISTUS Ecclesiæ suæ Spiritum Sanctum sub aquæ forma, & symbolo promisisset cum Samaritana loquens; illum sub ignis symbolo ad Apostolos miserit. Innuere profecto voluit, se animas convertentem illas candidas, purasque per lacrymas efficere, nec non charitate ferventes per flammas; & quemadmodum in ipsis mundi incunabulis, divinus hic Spiritus, ut ita dicam, incubabat aquis calore suo, ut per hoc elementum universo mundo, animam, vitamque tribueret; eumdem retinet ordinem in animæ conversione per aquas pœnitentiæ sua dona, suasque gratias in illa parturiens; hoc est per lacrymas, quas charitatis ignis ex oculis elicit: & requiescens super cor, ex quo tamquam fonte illæ dimanant.

Nulla vera est pœnitentia, nisi fuerit ex toto corde.

Non est reversa ad me prævaricatrix Juda in toto corde suo, sed in mendacio. Hierem. 3. Exterioribus pœnitentiis, quodcumque tibi libuerit, nomen appinge, ego vero nisi pœnitentiæ hujus cor particeps extiftat, non puto, hoc esse ad Deum in cordis sinceritate reverti; sed hanc umbram voco, & larvam pœnitentiæ, mendacium, inanemque conversionem. S. Chrysostomus quoque hujusmodi austeritates, quæ ex contrito corde non prodeunt, has lacrymas, quæ ex corde tamquam sanguis ex vulnere non difluunt pœnitentiæ larvas appellat: *pœnitentiæ larva, & umbra sunt*. Dicis, illos jejunare, faciem eorum squalere, pectus pugnis livescere, illos palam se peccatores fateri, & cum gemitibus, & ululatibus Domini misericordiam deprecari. Eos equidem commendarem, si cor vere immutatum esset; sed cum vivant, uti vivunt, & in flagitiis suis perseverent, hæ sunt Pharisaicæ pœnitentiæ, & fictitiæ austeritates. *Ex Dictionario morali.*

PARAGRAPHUS IV.

Loci, ac Sententiæ Sanctorum Patrum in hoc argumento.

P*Erfecta nostra conversio inveniet Deum paratum*, Aug. in Ps. 6.

Conversio ad bonum non homini, sed Deo adscribenda. Idem, Epist. 130.

Ovis perdita numquam reverteretur, nisi Pastoris misericordiam consequeretur. Idem, in Serm. de Temp.

Prius est mutandus homo, ut opera mutentur. Idem, Serm. 12. de verbis Domini.

Convertamur ad meliora, dum in nostra sunt potestate remedia; hic extinguamus mortem, moriendo peccatis; hic vitam, vitæ meritis acquiramus æternis. Idem, Serm. de Adventu ad Judicium.

In actione Pœnitentiæ, non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris. Idem; in Enchirid. cap. 63.

Pœnitentiam certam non facit nisi odium peccati, & amor Dei, quando sic pœnites, ut tibi amarum sapiat in anima, quod ante dulce fuit in vita. Idem, Serm. 7. de Temp.

Proruperunt flumina oculorum, acceptabile sacrificium tuum, Domine. Idem August. libr. 8, Confess.

Culpabiliter durus est, qui deflet damna temporis, mortem amici; & dolorem peccati lacrymis non ostendit Idem, l. de vera & falsa Pœnit.

Multi gemunt, & ego gemo, quia male gemunt. Amisit quis nummum? gemit; amisit fidem? non gemit, Idem.

Stetit Ninive, an eversa est? Ego autem puto impletum fuisse quod Propheta prædixerat. Respice quæ fuit Ninive; & vide quia eversa est: eversa est in malo, ædificata est in bono; sicut eversus, Paulus Persecutor; ædificatus, Paulus Prædicator. Idem, in Psalm. 60.

Hæc est magnificentia Domini, justificatio peccatoris, hæc est magnificentia Domini: quoniam ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia. Idem, in Psalm. 111.

Quid est Pœnitentia, nisi sua in seipsum iracundia? Idem, Serm. de 4. Temp.

Ascendat homo adversum se tribunal mentis suæ, atque ita constituto in corde judicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor: inde quidam sanguis animi confitentis per lacrymas fluat. Idem, Serm. ultim. de Temp.

Numquam est sera conversio: Latro de cruce transit ad paradisum. Hier. Ep. ad Lætam.

Vide quantum sit auxilium Dei, & quam fragilis humana conditio: ut hoc ipsum, quod pœnitentiam facit, nisi nos Dominus ante converterit, & nisi Dei nitamur auxilio, numquam implere valeamus. Idem, in Jerem.

Quæ

Quæ peccata fletus iste non purget? quas inveteratas maculas hæc lamenta non abluant? Idem, in Epit.Fabiolæ.

Vera est pœnitentia, jugiter fletibus commissa diluere, & abluta non iterare. Idem, in Psalm. 118.

O felix pœnitentia, quæ ad se Dei trahit oculos, & furentem Dei sententiam confesso errore mutavit! Idem, in Epitaph.Fab.

Sine aliquo intervallo conjunguntur, & lacryma peccatoris, & misericordia Salvatoris. Ambros. Serm.6.

Petrus flevit amare, fletuque culpam diluit. Idem, In Hymn.

Confessionis suæ testimonium, in perpetua sæcula, vulgato dolore transmisit. Idem, l.2.de Apolog. Davidis.

Ille Rex tantus & potens, ne exiguo quidem momento manere penes se delicti passus est conscientiam; sed prematura confessione, atque immenso dolore, reddidit peccatum suum Domino. Idem, ibidem.

Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Greg. l. 25. Moral. cap. 9.

Pœnitentiam agere, est perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Gregor. in Evang. Homil.24.

Plerumque fit gratior Deo, post culpam, amore fervens vita, quam securitate torpens innocentia. Idem.

Fletibus se abluit, & lacrymis se baptizat. Cypr. Serm.de Cœna Dom.

Nec quantitas criminis, nec brevitas temporis, nec horæ extremitas, si vera fuerit contritio, excludit a venia. Cypr.ibid.

Seria pœnitentia numquam sera. Idem, de Lapsis.

Semper ad indulgentiam Dei aditus patet. Idem.

Ubi emendatio nulla, ibi pœnitentia necessario vana. Tert. l.de pœnit.c.2.

Plerumque jejuniis preces alere, ingemiscere lacrymis, & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, hoc est pœnitentis munus. Idem, ibidem.

Multus est peccati ignis: atqui modica extinguit eum lacryma; lacryma enim rogum extinguit peccatorum. Chrysost. Homil. 5. de Pœnit. tom. 5.

Sola est compunctio cordis quæ sicut ignis omne animæ vitium perurit, abstergit universa mala & delet. Idem, l.2.de Compunct.Cordis.

Hoc solum est quod a nobis exposcetur, ut semper recordemur mala nostra, & conscientiam gestorum habeamus ante oculos. Idem, ibidem.

Peccator es; dic: Peccavi; & solvisti peccatum. Idem, Homil.5.de Penit.

Diluvium peccati. Idem, Ibidem.

Sine dolore cordis, mortificatione corporis, pœnitentiæ larva, & umbra ista sunt. Idem, Hom. 5. in Epist. ad Corinth.

Firmissime tene, & nullatenus dubita, neminem hic posse pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminaverit, & gratuita sua miseratione converterit. S.Fulgentius, de Fide ad Petrum.

Felices, sancte Apostole, lacrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem sacri habuere baptismatis! S.Leo, Serm.de Pass.

Descendit gladius spiritus in viscera peccatoris, & uno eodemque ictu, incolumi corporis manente materia, interficit veterem hominem, & creat novum. Zeno Veron. lib.de Penit. ad Neoph.

Dico omnes ignorare Deum, qui nolunt converti ad eum; ferum & terribilem imaginantur, qui amabilis est; & mentitur iniquitas sibi, formans sibi idolum, pro eo quod non est. Bernard.super Cantic.

Solet inter primordia conversionis, acrius insurgere tentatio prava consuetudinis. Idem, Ibidem.

Qua fronte attollo oculos ad vultum Patris tam boni, tam malus filius? Exitus aquarum deducite oculi mei, operiat confusio faciem meam, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Idem, Serm. 6. in Cant.

Hoc nempe est salvationis nostræ principium, cum incipimus respuere quod diligebamus, dolere unde lætabamur, amplecti quod timebamus, sequi quod fugiebamus, optare quod contemnebamus. Idem, Serm. 2. de Circumcis.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ penu ad hoc argumentum possit desumi.

Quid sit Conversio pœnitentiæ interior; dolor cordis & spiritus compunctionis.

Quamquam sub eodem titulo isthic, & peccatoris conversionem, & interiorem pœnitentiam, & peccatorum dolorem, & spiritum compunctionis complectamur, nihilominus discrimen illud, quod mens inter hos cordis actus, & motus statuere potest, efficit, ut variæ eorumdem ideæ, & notiones tribuantur. 1. Peccatoris conversio proprie reditus est cordis ad Deum, a quo per peccata recesserat. Quemadmodum enim per peccatum a Deo quidem recedimus, & accedimus ad creaturam juxta vulgatissimam definitionem: *aversio a Deo, & conversio ad creaturam*: Ita per conversionem nostram a creatura recedentes ad Deum convertimur, & felici hoc reditu anima nostra emundatur, æternæque felicitati acquirendæ par efficitur. 2. Tridentina Synodus *Sess.* 14. *c.*4. declarat, contritionem, seu perfecta illa sit, seu imperfecta quin vera adsit conversio, tria necessario complecti, primum cessationem a peccato: alterum vitæ novæ constans propositum, atque initium: tertium odium, atque a transacta ante conversionem vita aversionem. *Non solum cessationem a peccato, & vitæ novæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere.* Tertio pœnitentiæ, vel compunctionis spiritus dolor est habitualis ob læsam Dei majestatem: licet enim unum sufficere possit momentum ad eliciendum contritionis actum, sive perfecta illa sit, sive imperfecta, quæ deleat peccatum, ac nos justificet, vel per Sacramentum jam receptum, vel ex propria virtute; æquum, & necessarium nihilominus est, quemadmodum S. Thomas, *Suppl.q.*1. & 3. *part. quæst.*84.*art.* 9. ro. asserit, ac pluribus rationibus confirmat, ut interior hic dolor, & cordis mæstitia in reliquum vitæ spatium vigeat, semperque in pœnitente remaneat amaritudo propter commissum facinus, juxta illa Regis Prophetæ *Psalm.* 50. verba: *peccatum meum contra me est semper*: & hoc præsertim in sensu S.Augustinus, atque Tridentina Synodus ajunt, Christiani vitam jugem esse debere pœnitentiam.

Dicere possumus pœnitentiam duabus constare partibus; interioribus videlicet sensibus, exterioribusque exercitationibus; & in hoc partium varietate non deesse, quid spiritui respondeat, quid corpori. Interior ejusdem spiritus immutabilis est, qualis est rerum spiritualium natura, quæ mutari non possunt. Corpus, atque exterior species cujuscumque actionis pluribus est obnoxia mutationibus; unde proficiscuntur variæ pœnitentiæ exercitationes, cum antiquæ, tum novæ. Sed interior spiritus nondum mutari potuit; in eo quippe pœnitentiæ essentia consistit; cum externæ exercitationes, atque austeritates illius quidem effectus sint, non autem pars essentialis. Itaque sine hoc spiritu, qui in peccatorum dolore, constantique proposito non ulterius peccandi consistit, ipsum pœnitentiæ Sacramentum omni affectu careret, atque externa quæcumque severitas inutilis esset.

Quid intelligendum pro continua pœnitentia, quæ est efficienda,

Ut clarius hucusque dicta explicentur; cum dicimus fidelem post Baptismi gratiam amissam Conversum reliquo vitæ suæ spatio pœnitentiam agere debere, non ideo vult Ecclesia peccatorem conversum damnare, ut assiduis maceretur jejuniis, atque asper-

asperrimis affligetur ciliciis. Hanc quidem olim, & longe severiorem cum fructu disciplinam retinuit, nobisque esse curæ illa deberet, ut hanc in nosmetipsos exercemus severitatem, & piæ Matris indulgentia non abuteremur: sed ultro cum constantia, atque fervore satisfactiones hujusmodi amplecteremur: verumtamen ea semper potest, ut assidua sit nostra pœnitentia. Quid hoc rei est? Numquid præcipit, ut peccator conversus reliquos dies suos in jugi, & actuali peccatorum suorum penitentia traducat? Haud ita sane; humana enim infirmitas statum hunc pati non potest, nihilque a nobis exigit Deus, quod supra vires nostras sit positum. Illud vero poscit Ecclesia, ut qui Dei iram promeruit legis ipsius perfractione, reliquo vitæ spatio suæ ingratitudinis, atque perfidiæ memoriam habitualem retineat, quæ per intervalla actualem excitet dolorem. Ad hæc exigit, ut conversus peccator in omni vitæ suæ ratione præferat sanctum fuimet ipsius odium, perfectam Divinis imperiis submissionem, vividumque pietatis fervorem; hi quippe virtutis veræ pœnitentiæ sunt fructus.

Pœnitentia in eo, quo isthic accipimus sensu, cum quodammodo sit & Dei ad hominem, & hominis ad Deum conversio; orthodoxæ veritatis est, opus utriusque requiri; Dei quidem per gratiam, hominis vero per consensum, liberamque divinæ voluntati submissionem. Hac de causa in Scripturis sanctis nonnumquam peccator ad Deum confugit, & ab eo petit, ut convertatur: *converte me, & convertar*: Jerem. 31. Aliquando vero Deus ipse peccatorem accersit, & ab eo petit, ut convertatur; *convertimini in toto corde vestro* Joel. 2. namque ad veram pœnitentiam requiritur, ut Deus peccatorem clementissimo dignetur obtutu, qui Dei reditus, & conversio erga nos appellatur; & peccator per vitæ mutationem, sinceramque scelerum suorum penitentiam, clementi huic misericordiæ obtutui respondeat, quæ peccatoris conversio vocatur. Hac autem in re animadvertendum est primo, in peccatoris penitentia, vel conversione semper Deum primum agere, ipsum nos prævertere, vocare, sollicitare, & interioribus gratiis urgere: 2. Nobis vitio vertendum esse, nisi convertamur: numquam enim desunt nobis gratiæ, quæ ad id absolute necessariæ sunt; quamvis adeo pertinaces adeoque iniquitatibus abditi peccatores inveniantur, quibus nulla reliqua est ad conversionem via præter orationis gratiam, nemini unquam negatam; per quam orare, & obtinere possunt gratias vehementiores, magisque immediatas, ut sese reipsa convertant.

Quibus gradibus fiat in Peccatore conversio

In Tridentini Concilii Catechismo docemur per hos gradus ad veram perveniri penitentiam. 1. Dei misericordia peccatorem prævertit, ejusque cor movet. 2. Hoc lumine præventus peccator interius per fidem accedit ad Deum: ut enim (quemadmodum docet Apostolus) accedamus ad eum primo credendum est Deum esse, & hunc esse inquirentium se remuneratorem. 3. Cor nostrum incessit timor æterni supplicii. 4. Spes Divinæ misericordiæ obtinendæ consilium immittit vitæ genus immutandi, postquam peccatorem læsi Numinis penituerit. 5. Denique veritate cor illius calefaciente filialis oritur timor, qui efficit, ut unice dolens, quod Deum ipsum vel in minima re offendit, prorsus peccati habitum abjiciat, totusque immutetur.

Peccatoris Conversio ex parte Dei considerata.

Quærunt Theologi, cuinam ex divinis perfectionibus peccatorum conversio accepta sit referenda? utrum hic effectus sit misericordiæ, an sapientiæ, an denique potentiæ? Extra omnem dubitationis aleam positum est, tria hæc attributa aliquid operi huic conferre: verum, ut intelligamus, quænam sit singulorum pars, tres distinguendi sunt actus, vel operationes Dei in gratiarum suarum distributione; videlicet decretum, directio, & executio. Dei bonitatis est decernere peccatoris conversionem: non enim gratiam hanc mereri possumus, neque Deum cogere, ut eandem nobis impertiat. Sapientia dirigit, studet, disponit, eligit occasiones, in quibus prænoscit Deus futurum, ut Peccator suis sollicitationibus cedat. Hoc denique potentia exequitur; quandoquidem dici potest in hoc opere summam Dei potestatem impendi. *Hæc mutatio dexteræ excelsi*. Psal. 76.

Cum dicimus Deum disponere occasiones convertendi peccatorem, ne putes opus esse, ut Deus quærat, vel præstoletur occasiones, in quibus suas gratias conferat, & quæ sint efficaces. Ipse a tempore non pendet, cumque sit supremus bonorum suorum dispensator, sæpe etiam has gratias elargitur iis in occasionibus, quæ oppositæ sunt finibus suis, iisque personis, quæ iisdem reluctantur. Attamen sapientiæ, ac supernaturalis providentiæ effectus est, hæc subsidia, has gratias conferre iis in occasionibus, quæ efficiunt, ut libentius accipiantur, peccatorem iis circumstantiis, iisque temporibus afficiendo, quibus ipsius voluntas minus a penitentia distat, & paratior est, ut sese divinæ voluntati submittat.

De conversione ex parte peccatoris considerata.

Diximus jam, conversionem hanc in cordis penitentia consistere. Hanc autem cordis penitentiam tunc habemus, cum sperantes nos Dei misericordiam, & peccatorum veniam assecuturos ad ipsum ex toto corde convertimur, patrata scelera execramur, atque firmum, & constans consilium suscipimus vitæ rationem mutandi. Quoniam vero penitentiam hanc dolor, & tristitia concomitatur, quæ agitatio quædam est, & afflictio; immo quemadmodum a plerisque vocatur, passio a peccati horrore inseparabilis; inde profectum est, ut vulgo hæc nomina confundatur: conversio peccatoris, læsi Numinis dolor, interior Spiritus, & cordis pœnitentia.

Dolor ob Dei læsam majestatem, quæ prima, & præcipua est pars conversionis, necessario supernaturalis esse debet: cum enim peccati destructio, & animæ ad Deum conversio, sint supernaturales affectus, gigni non possunt, nisi per dolorem, qui, & ipse supernaturalis sit. Opus est igitur Dei gratiam principium esse lacrymarum, quas penitens peccator effundit, & quas Numinis amissi dolor elicit, sunt enim, ut ait Tertullianus, pretium, quo jactura nostra reparatur. Quamvis autem alibi de penitentiæ Sacramento locuti attulerimus ea, quæ docent Theologi de contritione, quæ Sacramenti ejusdem pars est potissima; operæ tamen pretium est animadvertere, hunc ipsum dolorem adeo necessarium pro penitentia, quatenus virtus est, habere debere easdem conditiones, easdemque qualitates. Hoc voluntarium est odium peccati ex Divi Thomæ sententia; non igitur simplex est passio: odium est peccati, quo ad illud destruendum excitamur: non igitur simplex est cessatio, vel intermissio peccati; odium est cum dolore conjunctum; igitur verbo tenus odium est; sed cor ipsum pervadit: odium est, & detestatio peccati; non igitur rugitus est, qualem edidit Esau, neque cogitabunda est vultus consternatio qualis fuit Cain, neque simplex præteritorum malorum memoria, qualis Antiochi: *reminiscor malorum quæ feci in Jerusalem*: 1. Match. 6. Sed animæ odium est, interior detestatio, compunctio, eamdem vulnerans; cordis contritio, quæ ejusdem mollit duritiem; atque voluntatis tristitia, quæ eamdem lanians ejus salutem operatur.

De læsi Numinis dolore penitentiam constituente.

Quamvis peccatoris conversio vera, & sincera esse non possit citra amaritudinem, & peccatorum dolorem, qui, ut loquuntur Theologi, appretiative major sit doloribus quibus creatorum bonorum jactura nos posset efficere; hoc tamen non obest, quominus conversio vera sit, & realis, licet summum hunc Conversionis apicem non attigerit. Crebro etiam accidit, ut rerum temporalium magis, quam Spiritualium jactura nos mœrore conficiat: exempli gratia non desunt, qui nonnumquam magis dolent ob amici, vel filii

filii interitum, quam propter peccata sua, quamquam vero horum dolore tangatur. Ideo hic dolor, & hæc detestatio in voluntate esse debet, nec requiritur necessario, ut sit in appetitu. Hoc ipsum de lacrymis ex æquo dicendum est: quamvis enim in pœnitentia sint optandæ, nihilque justius, & æquius esse possit, easque Scripturæ, & Patres commendent tamquam sensibilis doloris notam, cum, ut loquitur Sanctus Augustinus, sint quodammodo sanguis vulnerati cordis per oculos tamquam proprios rivulos effusus: illæ tamen si desint, nihilominus dolor peccatorum verus esse potest, atque sincerus.

Notæ conversionis veræ, veriq; doloris peccatorum.

Cum duplex tristitiæ genus ab Apostolo distinguatur, quarum altera, quæ secundum Deum appellatur, salutarem pęnitentiam producat: *quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur* 2. Cor. 7. altera vero sæculi est, & producit mortem: *sæculi autem tristitia mortem operatur*; Illa, quæ secundum Deum est; & oritur ex dolore divinæ læsæ majestatis, agnoscitur ex effectibus, quos producit, qui totidem sunt ejusdem veluti notæ, quas paucis verbis Sanctus Bernardus collegit: *operatur sollicitudinem, indignationem, timorem, desiderium, æmulationem, vindictam*. Prima nota est, si hæc tristitia, vel dolor ob Deum læsum nobis sollicitam injiciat curam salutis nostræ; altera si in nobis contra nosmet sinceram excitet indignationem; tertia si nobis salutarem judiciorum Dei metum incutiat; quarta si efficax illius amandi, eique inserviendi desiderium accendat; quinta si piam in nobis cieat æmulationem ad eos imitandos, qui diligunt Deum, eique famulantur; sexta denique si nos impellat ad reparandas severa vindicta contumelias, quibus Deum ipsum offendimus. Hæ notę sunt, hi caracteres, ex quibus de pęnitentiæ, & conversionis nostræ sinceritate judicare debemus.

Pœnitentiæ natura.

Quærit Sanctus Thomas, utrum pęnitentia sit virtus peculiaris, & ab alia quavis morali virtute distincta: atque affirmative concludit; seu quod Evangelium peculiare proponit hujus virtutis præceptum a reliquis omnibus distinctum; seu quod in pęnitentia occurrit peculiaris bonitatis, ac excellentiæ ratio, perquam pęnitens in id unum incumbit, ut peccatum commissum destruatur, quatenus peccatum hoc Deo infert contumeliam: quod sane peculiarem continet causam ab aliis virtutibus procul diversam, & in qua pęnitentia cum nulla alia virtute concurrit. Addit autem laudatus Doctor, hanc eamdem pęnitentiam quatenus virtutem esse justitiæ speciem; seu quod illius sit injuriam ulcisci contra Deum admissam, quæ quidem ultio, uti liquet, actus est justitiæ proprius; seu quod per actus, & opera, quæ dirigit, & ad quę impellit, Deo reddere conetur honorem, & cultum, qui eidem debetur, & quem peccatum præcedens illi eripuerat; quod quidem, & ipsum justitiæ est, injuriam aliis illatam reparare. Verum quidem est justitiam, quæ in pęnitentia invenitur, non esse meram, simplicemque justitiam; nulla enim talis esse potest inter creaturam, & Creatorem, quemadmodum neque inter servum, & Dominum, inter Patrem, & Filium; ea nihilominus est quædam species justitiæ. Hæc est magni illius doctoris doctrina, quam nosse operæ pretium est, ut hac in re nihil absurdum dicatur.

Conversio integra esse debet.

Notandum est, quemadmodum fides, & charitas sunt individuæ, itaut hunc quidem Religionis articulum credere, illum autem non item, idem sit ac prorsus fide supernaturali, & divina carere, quæ late ad omnia revelata objecta sese debet extendere, & unum quidem præceptum observare, non aliud, quod æque irrogatum est, idem est, ac penitus omnem exuere charitatem, cujus officia separari non possunt; eadem ratione de peccatorum penitentia, & conversione esse disserendum; atque inferendum, quod unius lethalis noxæ contra Deum patratæ, non autem alterius agere pęnitentiam, hæc non est pęnitentia vera sincerusque dolor. Itaque Conversio nostra dividi nequaquam potest; eaque integra esse debet, atque complecti per omnium peccatorum dolorem, firmumque, & constans propositum ea ulterius non perpetrandi.

In Peccatoris Conversione virtutum omnium cætus invenitur. Fides quidem interesse debet, ut credatur merces promissa abdicantibus mundi vanitates, & voluptates, & voluptates, quibus divina lege fuit interdictum; spes, ut confidamus in promissionibus Dei veniam polliciti peccatorum, quæ cor contritum, & humiliatum detestatur; charitas, ut procul ex corde expellatur alius quilibet amor, quam Dei, cui per conversionem cor nostrum devovetur, & consecratur; Fortitudo ad nosmet contra pusillanimitatem, quæ passim optima perturbant consilia, confirmandos,

Innocentiæ cum Pœnitentia comparatio

Opus non est, ut innocentiam cum pęnitentia conferamus, neque adnitamur earum exæquare bona, ut commendemus beneficium Redemptoris, qui in lege gratiæ alteram nobis hanc virtutem tradidit, qua originali justitiæ supplere valeamus. Dici posset, pœnitentiam eos colligere thesauros quos innocentia fortasse neglexisset, illam in laboribus magis infatigabilem, tutiorem in humilitate, gratioremque esse eo quod majoribus aucta est beneficiis. Verum, quin hæc quæstio intus, & in ante nobis sit inspicienda, notare satis est, pęnitentiam duo complecti; peccatum, quod supponit, & gratiam; qua ipsum deletur. Quatenus peccatum supponit, infra innocentiam est, tamen vitio hominis dumtaxat: quatenus vero complectitur potentem gratiam delentem peccata, augentemque pęnitentium fervorem; ipsam innocentiam vel exæquat, vel exsuperat, efficitque, ut Redemptoris gloria magis effulgeat. Quemadmodum enim Dei enituit omnipotentia ex nihilo universa educentis; similiter Redemptor Mundum peccatis corruptum reparans, satis ostendit, in hoc nihilo patuisse minus infinitam suam potestatem. Hoc unum animadvertimus discrimen, quod in redemptionis gloriam cedit; licet utrumque hoc opus sit principii ejusdem effectus; posterius tamen esse admirabilius, quia major oppositio, atque distantia inter peccatum, & gratiam, quam inter nihilum, & esse invenitur.

In corde pęnitentia consummari debet, quod in corde consummatur peccatum. Peccatum vere peccatum non est, donec in mente consistit; omnino peccatum non est, nisi cor illud approbet, eique assentiatur: pęnitentia quoque donec in mente retinetur, inchoata tantum est, & proprie pęnitentia non est, nisi in cor ipsum descenderit. Omnes autem cordis affectiones ad duas potissimum rediguntur, amorem, & odium, qui duo motus magis naturales sunt inter eos qui ex voluntate possint proficisci. Quod malum in corde peccatum gignit? Hoc sane, quod mundi corruptio ibi Dei locum usurpat. Fatuum cor amorem suum Mundo, a quo corrumpitur, impendit; hic enim efficit, ut pęnitens oderit, quidquid inordinato creatarum rerum amori adversatur. Quid e contra in corde facit pęnitentia? In peccatore ad Deum suum accedente divinum amorem producit, & ejicit quidquid illum evertere potest, eidemque imposterum aliquam labem adspergere posset: hæc enim ex Sancti Augustini sententia tota est essentia pęnitentiæ, *Pœnitentiam veram non facit, nisi amor Dei & odium peccati*.

Quinam amor Dei sit pro vera pœnitentia necessarius.

Hoc in loco disceptandum non est, utrum amor, qui reconciliationem nostram operari debet, meræ esse debeat benevolentiæ, an concupiscentiæ? Iis subscribo, quæ Scriptura, & Patres docent; videlicet propter verum Dei amorem ea omnia, quæ Dei sunt, generatim esse præferenda iis, quæ non sunt: loquor autem de iis rebus, quæ sunt impedimentum, vel conditio ad habitualem gratiam; quin ad examen revocem, utrum hic amor ex liberali, vel secus charitatem procedat. Deus rebus omnibus præferen-

ferendus est, ut ea charitate diligatur, quæ in vera conversione requiritur.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, Neotericisque Concionatoribus locis hujus Argumenti.

Conversio esse debet cordis, & sensuum mutatio.

NUlla unquam vera conversio fieri potest, quin Deus cor prorsus immutet, vel potius, quin cor carneum illis tribuat, qui habent lapideum, ut facilius motibus spiritus sui, & gratiæ suæ impressionibus pateant. Denique cum Deus prodigium hoc vult operari peccatoribus odium sæculi inspiret opus est, & quin peccator ejusdem sæculi consuetudinibus conformetur, seipsum omnino reformet vera renovatione, integraque extinctione spiritus erroris, atque mendacii, a quo possidetur: *nolite conformare huic sæculo; sed reformamini in novitate sensus vestri;* ad Rom. 12, ut agnoscens, secundum ejusdem Apostoli verba Dei voluntatem, quid illi acceptum sit, quid bonum, atque perfectum, amplectatur vivendi genus anteactæ vitæ prorsus oppositum, videlicet incipiat odisse, quod amaverat, & habere tamquam objectum contemptus sui quidquid antea pro amoris, & existimationis objecto respexerat. Videlicet nihil requiritur minus, quam omnium præcedentium affectionum inversio, & omnimoda priorum dogmatum, sententiarumque destructio. Oportet igitur, ut qui, exempli gratia, durus, & immitis erat, misericors fiat, qui injuriarum oblivisci non poterat, parcere discat; qui ferox erat, patiens fiat, qui voluptatibus deditus hilarem ducebat vitam, tristitiam, doloremque requirat, vel saltem patiatur; qui flagitiosam ducebat vitam, atque in impudiciciis volutabatur, puritatem antea ignotam amplectatur: quæ omnia cordis mutationem supponunt. Homo Dei afflatu percitus sese omnino illi devovet, atque in illius famulatu perseveraturum proponit, verbo, vere conversus est. *Abbas Trappensis tom. 2. Collationum in Epistolas, & Evangelia Dominicarum; Collatione pro nona post Pentecosten Dominica.*

Ne putes aliquem ad Deum sese convertere posse, & talem qualis erat permanere: cor, & amor mutanda sunt, ideoque etiam mores, & actiones. Hoc palam ostendit illusionem eorum, qui Deo sese convertisse opinantur, quin re ipsa in illis ulla appareat mutatio, qui hujus mundi bona, æque ac olim depereunt; qui eadem non intermissa sollicitudine, ut antea requirunt; qui æque ob leves injurias succesent, qui pietatis operibus nihil reliquunt temporis, & qui de more omnes curas suas in terrena impendunt negotia. Quod enim indicium est hujus vie mortales vicisse mundum, quandoquidem spiritus mundi æque ac olim in ipsis viget, & operatur? Ne illi quidem abstinent a quibusdam actionibus, quæ palam nefariæ sunt: Hoc tamen non abest quominus mundus dominetur in illis, quoniam ipse est plerarumque actionum suarum objectum; ultro hilariter, sedulo, accurate faciunt quidquid mundum sapit; ægre languide, negligenter quidquid respicit Deum. Dæmon quidem hæc simul componere gestit, æternæque damnationis metum, & quorumdam criminum horrorem permittit, dummodo cor idem, ac antea, remaneat, scilicet terrena hæc spectet tamquam summum bonum, & felicitatem. *Essais de Morale tom. 5.*

Peccator ad Deum fidenter reverti debet.

Peccator prodigum Filium imitari debet, qui novum confidentiæ sensum concipit; & quamquam Pater unus ille sit, quem offenderit, unus tamen est, in quem speret. Non cogitat ille asylum sibi apud eos amicos perquirere, quos sibi inter vitæ suæ flagitia comparaverat; amicos nequam! qui cum ex illius sceleribus quæstum ceperint, primi omnium ejusdem vivendi genus vituperant. Utique ad Patrem meum redire volo, novi cor ejus; ex quo me ad officium revertentem viderit, acceptæ injuriæ obliviscetur. Si nullam, nisi in hominibus, spem haberem, actum esset de me: ob virtutem suam nimis superbi meæ illudærent calamitati: sed in cœlestis Patris mei corde eam misericordiam me spero inventurum, quam omnia flagitia mea exhaurire non potuerunt. *P. Cheminais in libello seorsim edito, cui titulus; sentimens de pieté.*

Dæmon, ut illos deterreat, sex eorum objicit difficultates.

Cum Deus Peccatores revocare vult, eosque de iniquitatis sinu quodammodo evellere, omnes eorumdem vias spinis impedit, omnesque eorum perturbat voluptates. Efficit, ut in peccato tantum amaritudinis inveniant; in eo Babylonis Calice, quem epotabant, tantum virus adspergit, ut illum tandem rejiciant, in Deo veram requiem inquirant, viam mutent, justitiæ sensus iterum foveant, & in virtutis semitam revertantur. Sed humanæ salutis inimicus prorsus oppositam agendi rationem sectatur: illis conversionem suam tamquam opus arduum, & fere impossibile, minimos culices tamquam Elephantos, faciles colles, tamquam inaccessas rupes, amenas valles, tamquam interminatas abyssos repræsentat. Relinquamus figuras. Callida descriptione illis persuadere conatur conversionem esse juge martyrium, ac tristem servitutem; efficit, ut loquatur natura, ut affectus operetur, ut habituum pondus sentiatur. Quæ ferenda inferendaque prælia! conatus deficit, labascit animus, arma de manibus decidunt, nihilque faciendum suscipitur, quoniam de fine assequendo desperatur. *Pater Giroust secundo quadragesimæ tomo. Sermone de Peccatoris Conversione.*

Sine animæ dolore, sine sincera peccati detestatione, nequicquam Deo te putas satisfacturum: illi placere non potes, neque cum eodem in gratiam redire. Te coram ipso profundissima humilitate prosterne, millies tunde pectus, ad illum manus attolle, & ad illius misericordiam flectendam eas voces inquire, quæ magnam habeant vim, & sint ad movendum aptissimæ: ejulatus, & suspiria emitte, lacrymis maneant oculi. Verum si tantum corpus humilietur, os loquatur, oculi plorent, at cor nihil dicat, nihil sentiat; humiliationes hujusmodi, verba, suspiria, ploratus externa sunt, quæ Deus minime respicit. Ille pro victima cor ipsum petit; cor pœnitens, & contritum. Audeo tamen dicere, te Deo simul nec majus, nec minus offerre sacrificium posse. Profecto non majus; nihil enim in te pretiosius est corde, nihilque difficilius quam illud a noxiis convellere objectis, quæ ipsum Deo surripuerunt, atque illud supremo reddere Creatori. Non item minus; quid enim post tot injurias exigere potest, quam pœnitentiam? Quid autem? licet ille gravissimis lacessitus fuerit contumeliis, paratus erit ad antiquandas omnes suæ justitiæ contra te latas sententias, ad omnes gratiæ suæ thesauros effundendos in te, ad celerem, perfectamque veniam elargiendam, ad te sinu suo recipiendum, atque in filiorum numero recensendum; tu vero semper inimicus illum amare non incipies; semper rebellis efficacem, liberamque transactorum flagitiorum confessionem non facies? Hoc si contendis, si speras, recentem Deo facis injuriam: & hoc sane est, quod in communibus fidelium pœnitentiis formido. *Idem sermone de Passione sub finem puncti primi.*

Rationes ad peccatorum dolorem excitandum in nobis.

Hisce utamur rationibus ad peccatorum dolorem in nobismet excitandum. Nobismet exhibeamus peccati deformitatem, odium, quo Deus illud persequitur, æterna supplicia illi impendentia, & quidquid JESUS CHRISTUS passus est, ut nos ab eodem tueretur: perpendamus denique ingratitudinis nostræ magnitudinem, & contemptum superabundantis gratiæ, quam nobis salvator promeruit, æternamque infelicitatem, in quam certissime ruemus, nisi gratia eadem utamur, nihilque esse debere, putemus quod pro nostra reconciliatione non aggrediamur; tunc juxta Scripturæ loquendi rationem plangemus, & ululabimus, faciemus planctum velut draconum, & luctum, quasi struthionum; *Mich.* 1. pectus nostrum, ut olim Publicanus ille, tundemus testaturi, cor nostrum quia antea omnia deliquit primum etiam omnium esse puniendum; illud atteremus perfecta, sinceraque contritione: *Is.* 38

Recogitabimus nostros in amaritudine animæ nostræ annos, quos in nefaria hilaritate transegimus, conabimurque in nobis metipsis sanctam excitare tristitiam, quæ cum sit secundum Deum, stabilem, ac permanentem pro salute assequenda operabitur pœnitentiam. *Abbas de Monmorel tom. 5. homilia de Passione.* 1. ad Cor.

Quærit S. Augustinus, *quare turbatus est Christus* Lazarum a mortuis excitans? & ideo turbatum ait, ut doceret, turbam hanc de ipso in nos transire debere, & id quod in JESU CHRISTO charitatis erat affectus, in nobis affectum esse debere, & doloris, & metus: *nisi ut significaretur tibi; quod & tu turbari debeas.* Si in peccati statu turbaris, ne timeas; e contra vero metue, si eo in statu minime turbaris; quies tempestate ipsa pejor esset; Vel time, si modice tantum turbaris, itant hæc turba non operetur in te conversionem. Turbare igitur, ut Deus animæ tuæ vulnera curet, ut æque fidenter ac David dicere possis: *sana me, Domine, quoniam turbata sunt ossa mea.* Ps. 3. Immo si parum turbaris, teipsum videns peccatis circumdatum, divina exagitatum justitia, ac jamjam in impœnitentia moriturum, ingemisce, neque tibi sit satis horror brevi duraturus, & fremitus perfunctorius. Ut enim S. Augustinus addit, homo suæ iniquitatis horrore percitus, *contra se fremere debet, ut violentiæ pœnitendi cedat consuetudo peccandi. Desumptum ex sermonibus, qui sub nomine Patris Bourdalove feruntur. Sermone per feria 6. post quartam Quadragesimæ hebdomadam.*

Peccatoris conversio opus est. Omnipotentis Dei dexteræ.

Hæc peccatoris conversio opus est divinæ omnipotentiæ: alioquin quomodonam repente immutari possunt ideæ, studia, sensus; mortificari vehementes passiones, validæ affectiones infringi, violenta desideria coerceri, inveterata odia suffocari, amores adhuc ferventes extingui resisti ponderi habituum, rerum terrenarum existimatio, & voluptas amitti, & Cœlestium dumtaxat amore inflammari? Hoc citra miraculum neque fit, neque fieri potest; hæc mutatio iis similis est, quæ in natura contingunt: Deus unus illas repente potest operari. *P. Aurelianensis tom. 1. serm. de conversione.*

Non unius diei opus est nostra conversio, neque putes, te jam conversum fuisse eo quod semel accesseris ad sacramenta, & diebus aliquot a sæculi hujus recesseris via. Exterior quidem conversio una peragitur die, sed conversio cordis cum vita ipsa est permansura. Nullus dies, hora nulla præterire debet, qua ad eamdem non adlaboremus; & nobis præclare cesserit, si post omnes conatus extrema mortis hora adventante eam cordis conversionem, quæ vere perfecta sit, obtinuerimus. *Non una die perficitur*, S. Bernardus ait: *utinam vel in omni vita, qua degimus in corpore valeat consumi! Desumptum ex Christianis sermonibus, sermone post quartam post Pentecosten Dominicam.*

Per cordis conversioně Deo chara omnia sacrificamus.

Bona sua aliquot eelemosynis sacrificare, perfectum quidem est; verum terrena sacrificantur, ac semper ea asservantur, quæ ad victum sunt necessaria. Deo passiones aliquas, & mortificationes sacrificare sanctum quidem est, verum fateatis necesse est, corpus tantummodo sacrificari. At sacrificare Deo animi nostri studia magis cara, atque tenera, animum ab iis, quæ adamantur, divellere; hoc sane est, omnia Deo sacrificare: omnia enim simul, & cor, & mens, & cogitationes, & voluptates sacrificantur, eorumque ne memoria quidem reservatur, nisi ad ea detestanda. Tunc profecto verum peccatorum nostrorum dolorem ostendimus, tunc sinceram agimus pœnitentiam; quantum enim per peccatum a Deo recessaramus, ut creatas res sequeremur, tantum ab eo recessisse dolemus, & ab illis discedimus, ut Deo uni hæreamus, fatentes Deum unum mereri, ut eidem ex toto corde inserviamus. *Pater Masson Oratorii Sacerdos sermone decimotertio de Adventu qui est de pœnitentia.*

Cum de pęnitentia agitur consulere nefas est, S. Chrysostomus inquit, æque ac nefas est ambigere, cum agitur de fide. Qui ultro de fidei articulo dubitat infidelis est, inquiunt Theologi, quicumque delibe-rat, atque hæret an convertatur impęnitens est. Cur? quia certo pęnitentia amplectenda est, non deliberandum, an sit amplectenda: pęnitentiam agere, inquit Pater idem, non deliberare est, sed concludere; non disponere, sed Dei vocem audire; non velle, sed jam voluisse, itaut cum adhuc delibero, nondum egerim pęnitentiam. Qui pugnat adhuc, nondum victoriam retulit, immo in periculo versatur, ne victus acie cedat: sed jure dici potest, illum, qui deliberat, & ambigit, neque certus est adhuc consilii sui, jam semivictum esse, & quam primum omnino esse vincendum. *P. Bourdalove sermone per feria 5. post quintam Quadragesimæ hebdomadam.*

Serio côverti nolumus.

Nos omnino converti nolumus; si enim efficaciter nosmet Deo devovere vellemus, eo ipso, quo vellemus, momento, nosmet eidem traderemus; nam eo, quo vellemus, momento possemus etiam; quoniam velle uti opus, & posse unum, & idem est. Verum ut plurimum inanes languentis voluntatis conatus eximus, quæ vanam speciem, fallacemque sui ipsius imaginem producit; hoc non aliud est quam ego vellem; cumque nobismetipsis nos velle dicimus, mera est illusio, quam ignavia nostra facili negotio potest calumniæ redarguere. Cum vere volumus, S. Chrysostomus inquit; hæc voluntas statim sese pluribus prodit actionibus, quas illa producit, ut quo contendit assequatur. Hæc imperiosa facultas est in reliquas animæ facultates adeo absolutum exercens imperium, ut earum nullam otiari permittat, ut quod præcipit, exequantur. *Maimbourg sermone pro feria 6. post primam Quadragesimæ Dominicam.*

S. Augustinus *l. 8. Confess.* seipsum in hoc statu describens, videns, inquit, dormientem hominem, qui æque expergiscitur; medius est vigiliam inter, & somnum, neque omnino dormiens, neque vigilans omnino, sed utriusque particeps somni, & vigiliæ, itaut neque vigilantis habeat activitatem, nec quietam dormientis tranquillitatem. Assurgit quidem tamquam de cubili egressurus; at per inertiam relabitur, ibique iterum, iterumque volvitur, quin stratum relinquere possit: *Cogitationes quibus meditabar in te, similes erant conatibus expergisci volentium; qui tamen superati soporis altitudine remerguntur.* Semisopitus, & veluti somnians dimidiata quædam profert verba nihil prorsus significantia, & tandem post aliquam conatus speciem summo cum langore editam somnus, cui sese tradit ultro, illum magis quam ante iterum capit. *Idem.*

De S. Pauli Conversione.

Statim ac Deus Sanctum Saulum illuminavit, ejusque cor tetigit; novus hic pœnitens petiit, quid sibi faciendum, cupiens opere admovere manum, & labori omnem curam impendere: *Domine quid me vis facere.* Act. 9. Non est in eorum sententia, qui Deum omnia facturum putant, & qui vellent a Deo vitiis omnibus exui, quemadmodum vestibus suis exuuntur. Vellent, ex nequissimis peccatoribus a Deo in Sanctos converti sine ullo ipsorum labore. Sanctus Paulus non ita conversus fuit; omnia in ipso mutata sunt, quia rerum omnium principium, cor nempe immutatum est. *Domine, quid me vis facere?* Cor superbum tu certe mutaberis, nulla honoris, nulla mundi ratio me prohibet. Mihi interdicenda hæc voluptas est, ne cum hoc, vel illa consuescam? Deus hoc vult; satis est; id fiet, licet mihi præ dolore moriendum esset. *Pater Texier Panegyrico conversionis S. Pauli.*

Sanctus Chrysostomus inquit, peccatum unicum esse malum, quod lacrymis curari possit. Dicere etiam possumus hoc unicum esse malum, quod defleri mereatur. Quare igitur hoc unicum malum est, quod minime defleatur? fieri ne potest ut nobis exploratæ sint rationes omnes, propter quas dolendum est nobis? Utique fideles hæ nobis sunt exploratæ, sed non satis illas concipimus. Puer scit quidem se Patris optimi jacturam fecisse; quem mors nuper abstulit; ille tamen in maxime familiæ luctu, & ridet, & ludit; non enim satis novit, quantam fecerit jacturam: at major natu frater, qui per ętatem rationis maturitatem asse-

assecutus est, nullum dolori invenire potest solatium. *Pater de la Colombiere. Sermone de Confessione.*

Quomodo peccator suum videns in terrorem adhuc debeat.

Si consideratio magnitudinis, bonitatis, justitiæ Dei satis virium non habet ad nos movendos, experiamur utrum propriæ duritiæ intuitus flectere nos possit. O me miserum! Ergone gratiam amittens rationem, omnemque sensum amisi? Nihil me movet, non amor, non metus, non beneficia, non pœnæ? numquid infidelitatibus meis accessit cumulus? Numquid me Dominus dereliquit? Terræ vermis contra Universorum Creatorem insurgere ausus est, & perfidiæ suæ ipsum pœnitere non potest? Millies contempsi, injuriis affeci eum, qui mihi vitam tribuit, eum, qui pro me suam vitam impendit, & adeo enormem ingratitudinem non perhorresco? In ipso inferni ore versor, in funesto eo statu, in quo sum, mori possum, neque contremisco, neque me timor exanimat? Hæc ego ne cogitabam quidem, cum Dominum lædebam; & licet hæc cogitassem, passio adeo vehemens tunc erat, ut mirum esse non debuisset, si tunc his cogitationibus non fuissem affectus: nunc autem has commode veritates intueor, neque illis movetur animus meus? Quid igitur Domine? numquid in nullam spem redditus perii? nullus ergo pro me locus erit misericordiæ? Numquid, o Deus, me in æternum repulisti? *Id.*

Peccator vere conversus eos fovere sensus debet, quos olim prodigus Filius. Nequaquam Domine! dignus non sum, qui inter filios tuos numerer; verum hodie coram cœlestibus omnibus, quos irritavi juro, nullum me tibi imposterum fideliorem servum futurum. Nimium, heu nimium! tanta misericordia abusus sum; tibi ultra o Domine resistere nequeo! Fateor duritiam meam, diutius contra amorem tuum obluctari non posse. Quam me movet adspectus misericordiæ, qua erga me usus es, cum me in peccato meo non confoderis, licet audacia atque obstinatione mea te ad id compellere velle viderer? Quanta tua hæc in me gratia est, quod me semel adhuc revocare digneris? quinam esse debent animi grati sensus eo, quod me revocas, a te numquam ultra recessurum? Centies tibi pollicitus sum, centies promissi fidem perfregi; sed numquam ita promisi, ut hodie & sentio jam me tibi imposterum fidelem futurum. Desiderium hoc, quo non peccata solum, verum omnes etiam occasiones, omnesque peccati species, relinquere cupio; hæc nausea, qua ea omnia fastidio, quæ olim mihi placebant; virtus hæc, quam mihi inspiras, ut affectibus meis immortale bellum indicam; hæ omnes gratiæ sunt, quæ mihi firmissimam quodammodo constantiam pollicentur. *Idem.*

Cum anima nostra per peccatum a Deo recedit, jacturæ nostræ magnitudinem nulla vox exprimere potest, nulla mens potest intelligere. Etenim Dei amicitiam amittimus, quia Deum ipsum amittimus. Attamen mirum est, quam flocci fiat hæc maximi bonorum omnium jactura; inde tamen mihi stupor non incessit, non enim scimus, quid facimus; Deum fere ipsum ignoramus, & passio extinguit in nobis exiguam eam, quam habemus cognitionem. Illud vero obstupesco, quod Deus, qui nihilum nostrum perfecte cognoscit, qui nullam re ipsa jacturam patitur, cum ab illo recedimus; quod Deus, inquam, recedentibus nobis, tantum dolorem testetur, atque nihil prætermittat, ut ad ipsum reverti nos cogat. Æque se dolere testatur, ac Pastor, qui ovem amisit, & paupercula mulier, quæ duas tantum drachmas habens, harum alteram sibi deesse deprehendit: quandoquidem duplici hac similitudine utitur JESUS CHRISTUS suum nobis dolorem ob discessum nostrum significaturus. Sed cum jam amissos recipit, & ovis, quæ deeraverat, redit in septa; quam ipse lætitiam ostendit? Nonne ipse ille testatur Cœlum omne gaudere ad reditum peccatoris pœnitentiam agentis? *Idem.*

Quid prim[illegible]

Prima peccatoris infelicitas in Evangelio nobis exhibetur sub figura filii prodigi, qui de paterna Domo egressus *abiit in regionem longinquam*. Hoc peccator facit, qui sese inordinatis cogitationibus, ac desideriis tradens a Deo recedit, & a Deo recedens recedit a semetipso, ut inquit S. Ambrosius: *a seipso discedit, qui a Deo recedit*. Hic a seipso discessus status est, & dispositio generalis omnium peccatorum, quicumque tandem illi sint; avari, ambitiosi, iracundi, ultores, semper sunt extra se, & de illis quæritur Deus per Prophetas; *foras fugerunt a me*; Recesserunt a me, & fugerunt foras; quia Deo naturæ corruptæ incompositis studiis obluctante, eamque in officio continere, qua stimulis conscientiæ, qua judiciorum suorum metu conante; ideo peccatores corripiunt fugam.

vere debeat peccator esse versus.

Quod autem primo faciendum est, ut vere quis pœnitens fiat, hoc est, ut ex tristi, atque infelici hoc exteriori statu egrediatur, & peccator sese convertere studens illud primum facere tenetur, quod prodigus filius, *qui in se reversus est*. Oportet, ipsum sua peccata cognoscere, eorum enormitatem detegere, & quidquid sibi horrorem possit injicere, ut sensibilem percipiat doloris amaritudinem, & hac ratione ad Patrem suum revertatur. *P. Dexier Domin. tom. 1. quarta Adventus Dominica.*

Inquies fortasse in peccatore unum tantum voluntatis actum requiri, ac unum liberi arbitrii motum, quo peccata sua detestetur; hunc autem actum brevi temporis momento elici posse. Ita sane est: verum ut voluntas ad hunc actum eliciendum sese determinet, & constans ineat propositum, iterum non amandi, quæ semper amavit, neque faciendi, quæ semper facere consuevit, multum requiritur temporis, multa sunt sustinenda certamina. Nostræ voluntatis consensus momento quidem dari potest; sed hunc elicere, hoc opus, hic labor est. Hoc si adeo facile tibi videtur, cur cogi vis? cur tot divinis afflatibus, tot conscientiæ exprobrationibus obluctaris? Ea profecto causa est, quia omnia consensui huic opponuntur; voluntas tua, Dæmones, caro, mundus, verbo, omnes nostræ salutis inimici. Omnes istæ oppositiones superandæ sunt; hæc flagiosa voluntas subigenda est, iis omnibus studiis abrenuntiandum, dæmonibus resistendum. Hic multum opus requiritur, neque adeo facile hoc est, quomodo hominum plerique comminiscuntur.

Conversio simulata propter conscientiæ ac stabilis propositi defectum.

Nihil in mundo frequentius est, quam hujusmodi peccatores, qui perfunctoriis aliquibus excitati stimulis terribilibus exemplis perterriti, iniquitatis suæ pondere fatigati, aliquo modo sese convertere vellent. Vellent quidem flagitiosis habitibus, inordinatis passionibus, turpibus affectionibus liberari, atque medii inter flagitia ad justorum pacem adspirant; verum ne minimum quidem conantur, ut sua vincula infringant, nihil moliuntur, ut pravos habitus exuant; delibant, quantum possunt, venenatam peccati dulcedinem, tunc cum ejusdem amaritudinem a se vellent removere. Dicunt illi quidem, se velle converti: verumtamen Deus in penitioribus animæ ipsorum latebris scrutatur perversam voluntatem, & naturale propositum in sceleribus suis persistendi. *Essais sermons pro tertia Adventus Dominica.*

Heu! quid nobis plorandum, nisi Dei jacturam ploremus? Ulla ne calamitas est fidelium lacrymis digna, si peccatum non est, propter quod divina excidunt gratia? Gratia JESU CHRISTI nonne drachma illa est Evangelica, jactura cujus mundi totius acquisitione reparari non potest, & cujus possessio, omnibus licet perituris bonis careamus, nos efficit locupletes? Hic ob Deum amissum dolor, qui ad illum inveniendum conditio est prorsus necessaria, esse debet supernaturalis. Cum peccati destructio, animæque ad Deum conversio, affectus sint supernaturales, gigni profecto non possunt nisi eo dolore, qui & ipse sit supernaturalis. Ad hoc requiritur, ut gratia Dei sit principium pœnitentium lacrymarum, quas ob dolorem amissi Dei peccator effundit: illæ sunt, Tertullianus inquit, pretium quo jactura hæc reparatur. Quæcumque fidelis anima dolere debet,

debet, vel quod a Deo separata sit per vincula corporis, quibus retinetur, vel quod illum amiserit per peccatum. *Ibidem Dominica prima post Epiphaniam*.

Rationes cognoscendi utrum simus vere conversi.

Scire vis, utrum sis vere conversus? Scrutare cor tuum, illius affectiones ad examen revoca, ut secretiores ejusdem motus agnoscas. Ante hac mundum amabas: illum ne amplius amas? Perdite honores cupiebas: eos ne respicis tamquam onera, & impedimenta? Eos ne fugis, quia periculum nosti, quibus patet, qui cæteris præest? Nemini cedere optabas; numquid hodie Dei humilis vestigia sectaris; teipsum contemnis, & paratus es, ut novissimum recubitum diligas? Voluptatibus, atque solatiis abditus eras; hæc una erat cogitatio tua: num secessum, & mortificationem modo complecteris? Quærebas olim ambages, subtiliaque argumenta, ut bonum, quod tuum vere non erat, possideres; impræsentiarum numquid ampliori restitutione illas injurias, & detrimenta reparas? Pauperum egestas te minime afficiebat, eosque inclementi oculo despiciebas; Numquid hodie hilariter in egenorum sinum effundis ea bona, quibus longe, effuseque te Deus donavit? O nos miseros! si de peccatoris conversione ex hujusmodi principiis judicare velimus, quotusquisque invenietur, de cujus sincera conversione tuti esse possimus! *Ibidem sermo pro tertiadecima post Pentecostem Dominica*.

Natura in semet nihil invenire potest, quo flagitia sua valeat destruere, & licet fide non edoceremur, a gratia effectus hos in animabus produci, ratio sufficeret, ut hac de re persuaderemur. Possumus quidem naturaliter aliquam mundi hujus perfunctoriam nauseam concipere; terrenarum inconstantiam obiter cogitare, ob quosdam defectus, vel quædam turpia facinora secreto erubescere; licet enim gratia similes motus in cordibus nostris pariat, nonnumquam tamen sola ratio eosdem producit. Sed ut sint vera conversionis primordia, propter quæ accedamus ad Deum, descendant, opus est, a Patre luminum, qui virium nostrarum principium est, & origo. Tu igitur, qui in vita tua quædam conversionis signa cognoscis, qui felici transitu de peccato ad pœnitentiam egressus es, sæpe, ut olim Apostolus, collatam sibi a Deo gratiam fatere. Sancto terrore percitus horrentes respice abyssos, unde auxiliatrix illius manus te eduxit; cogita in teipso, quantus esset iniquitatum tuarum numerus, si te nequitiæ suæ tradidisset, eosque humilitatis, & grati animi sensus fovens, quos in te hujusmodi cogitationes excitabunt, cum Regio Psalte exclama: *misericordias Domini in æternum cantabo*. Ps. 88. *Essais de Panegyriques in Conversione S. Pauli*.

De proposito conversi peccatoris de non ulterius peccando.

Peccatoris vere conversi propositum omnia tempora complecti debet; ita ut si peccator æternum vivere posset, propositum deberet elicere per hanc omnem æternitatem in Dei amore atque odio peccati perseverandi. Cum Salvator Paraliticum curavit, non dixit illi, ne pecces ultra; sed *noli amplius peccare*; Joan. 8. hoc absolute non posco, ut ulterior minime pecces; id equidem cuperem, sed talis est tuæ voluntatis fragilitas, ut hoc citra audaciæ notam polliceri non possis; hoc solum posco, ut consilium capias ulterius non peccandi; *noli amplius peccare*. Æternum hoc propositum non amplius lædendi Deum est quædam reparatio injuriæ, quam eidem intulimus, cum ab eodem recessimus, ut res creatas consectaremur; & quædam veluti nova electio, quam facimus, ut jam factam retractemus electionem qua peccati suavitatem innocentibus virtutis illecebris prætuleramus. Qui considerate lethale peccatum committit, mavult in æternum carere Deo, ut peccati voluptatem percipiat: ita pęnitens velle debet in æternum peccati voluptate carere, ut fruatur ea felicitate qua gaudent, qui adhærent Deo. *Essais de sermons de l'Avent*.

Miseri sumus, quorum sera est pœnitentia; verum saltem sincera illa sit. Pro virili ea, quæ fecimus, mala reparemus; & qui errorum nostrorum testes fuerunt, sint etiam testes nostri reditus, & conversionis. Opem fer Domine! Et si infirmis hisce principiis cor nostrum non omnino teipsum, ac unum te sectatur; sentiat saltem si debere tuum esse. Convellamus ex animo turpis illius affectus reliquias, qui nimis alte radices suas fecit, & vivamus uti vivendum est. *Auctor Anonymus*.

Pœnitentia esse debet in corde.

Propheta Joel, qui divino illustratus spiritu prævidebat, quot deinceps futuræ essent fallaces pęnitentiæ, etiam, atque etiam commendat, ut homines ex corde, & *ex toto corde* convertantur. Omnis homo est in corde. S. Petrus 1. *Ep. cap.* 3. id quod proprie hominem Christianum facit hominem cordis appellat. Cor hoc totum peccati contagione corruptum est: illud autem mutandum est, ut opera mutentur: *Muta cor, & mutabitur opus*. Ut vere convertamur, corda nostra scindenda sunt non vestimenta nostra, ut idem Propheta inquit: opus est, ut a Deo recipiamus cor gratiæ pro hoc peccati corde, quod nobismetipsis effinximus; cor vivum, & animatum pro corde nostro lapideo vita, sensuque carente; cor purum, & rectum pro corde immundo, & flagitioso. Non recipit Deus superficialem pœnitentiam, quæ vestes solum non vitam reformet, quæ exteriora tantum mutet, non interiora: vult hominem converti in corde, & doloris sinceritatem ostendere a se mundi amores avertentem, ac sese magis magisque in Dei amore confirmantem. *Desumptum ex libro, cui titulus; Vita Prophetarum in vita Prophetæ Joel*.

In oppressione, quam Pharao in Israelitas exercebat fidelem deprehendite imaginem eorum, quę nos inter, & Dæmonem accidunt, cum nosmet convertere cogitamus. Crudelis hic Tyrannus ne minimam quidem cogitationem pati potest: omnes tunc suas vires instaurat bona consilia nostra dissipaturus, atque ablaturus primum illum spei radium, qui nobis affulgere incipiebat, ut in majorem desperationem labamur. Contra nosmetipsos excitat eos omnes, qui consilium nostrum possunt infirmare; efficit, ut illius nosmetipsos pœniteat ac nos irritat in eos, qui in id hoc opus incumbunt ut nos a lapsu prohibeant, & quin eos precemur, ne deterreantur impedimentis, quæ huic tanto bono possent obsistere, nos ipsi sumus præcipua difficultas, quam in hoc opere inveniant. *Ibidem in vita Moysis*.

Peccatoris conversio fit cum agitatione, ac tumultu.

Conversiones in ordine gratiæ eodem modo fiunt, ac mutationes in natura, videlicet cum agitatione, & tumultu: & si quando aliter accidunt, ut illa David per Prophetæ Nathan verba, infrequentes hæ sunt & miraculo proximæ. Conversiones, ut plurimum fiunt, quomodo facta est Sancti Augustini Conversio, non sine labore, resistentia, timore, sollicitudine, metu. Qui nimis delicati huic tumultui sese verentur objicerè, in periculo versantur, ne sibi accidat, quod olim Felici Syriæ Pręsidi, de quo in Actis Apostolorum est sermo; qui perterritus iis veritatibus, quas Sanctus Paulus prædicabat, illum sermonem abrumpere jussit, & reliqua se alia die auditurum spopondit. *Pater Aurelianensis, sermone de amore veritatis*.

S. Augustinus S. Pauli lectione commotus, cor suum variis sensibus, ac desideriis fervere sentiebat. Plorabat etiam, ac singultus, & ejulatus emittebat; verum frustra; optimos quidem sensus fovebat, & de moribus immutandis consilium capere non poterat; cupiebat ille quidem, & nihil statuebat; præterita scelera lacrymis prosequebatur, & impelli non poterat, ut imposterum vitæ suæ rationem inverteret. Hinc profecto patet, quænam sit hujus infirmitatis origo, de qua toties mundi sectatores queruntur, quod videlicet satis virium sibi non suppetat, ut resistant torrenti, a quo rapiuntur, temperamento, quod sibi dominatur, objectis, a quibus alliciuntur, affectibus, a quibus urgentur, mundo, a quo licet inviti rapiuntur, pravis exemplis, a quibus corrumpuntur. *Idem serm. de Tentationibus*.

Rerum creationem ex chaos productione incœpit Deus; quæ quidem confusa, & informis erat rerum omnium congregatio; ubi tenebris lumen, terra cœlo erant commixti. Ita asserere possumus primum divinæ gratiæ in hominem peccatorem effectum hunc esse statim quidem illius cor confundere, & maximis terroribus perturbare: illico chaos quoddam conficere cogitationum ipsius confusione, ac æstuoso sexcentorum motuum, violentarumque agitationum tumultu: chaos, in quo lumen veritatis adhuc est cum præjudiciis carnis, sanguinisque commixtum; terrena cum cœlestibus confusa; bene vivendi consilia cum hujus mundi desideriis perturbata. Mundum hunc non repente creavit Deus; sed illius partes deinceps condidit: Deus idem in novæ creaturæ productione successive operatur, & per gradus in nobis nostram conversionem, & sanctificationem affirmat. Incœpit Deus chaos ipsum extricare de tenebrarum sinu lumen educens; novam etiam producere incipit creaturam efficiens, ut lux ejusdem menti affulgeat, quæ primum ignorantiæ tenebris fallacibusque præjudiciis erat referta. *Desumptum ex alio Auctore.*

De Peccatoris conversione generatim. Peccatorem considerare possumus ante conversionem, in ipsa conversione, & post conversionem. Nihilum illius conversionem præcedens (absit verbo invidia) majus est, quam quod mundi creationem præcessit; vis, quam Dominus in illius conversionem impendit, major est, quoniam omnipotentis brachii sui conatus exerit, & demum magis laborat Deus prohibiturus, ne ille post conversionem iterum se corrumpat, quam adlaboret, ut primæ creationis opera semel efformata tueatur. Ante primam creationem simplex tantummodo nihilum rerum essentiam præcessit; hic vero præter justitiæ, & sanctitatis nihilum novam creaturam præcedens, corruptio, & nequitia majorem obicem, quam simplex nihilum statuit. Cum Dei potentia id producebat, quod antea nihilum fuerat, nullos habebat hostes, quos superaret; agebat in nihilo, sibique nihilum non resistebat: sed gratiæ novam creaturam producenti plurima resistunt præjudicia, passiones, quæ actioni illius adversantur: & naturale illud studium, quo versus nihilum sanctitatis rapimur, longe majus est ille, quo versus naturæ nihilum tendimus. *Idem.*

S. Ambrosius inquit lacrymas consuevisse legatione fungi apud Deum pro nocentibus: *lacrymæ solent legationem suscipere pro delictis.* Peccator a Deo in exilium pulsus non habet, quem pro se mittat oratorem: preces illius ad Cœlum usque non ascendunt, infirmæ sunt; oportet, ut gemitus hac legatione fungantur. Estote, lacrymæ meæ mei doloris testes! Ita Magdalena JESUM CHRISTUM alloquitur, quin ne ullum quidem proferat verbum. Erubuisset illa discens ea, quæ ad Salvatoris pedes provoluta flere non erubuit. Ante Dei Tribunal si causam verbis egeris victus, sin lacrymis, victor judicio decedis. Lacrymæ sunt oratrices, quarum silentium satis est eloquens quandoquidem Regius Propheta dicit. Ps. 6. *exaudivit Dominus vocem fletus mei. Abbas de Maruc Panegyrico sanctæ Magdalenæ.*

Cur peccatoris conversio accepta sit Deo. Undenam, o Domine, ita post conversionem suam S. Augustinus ajebat, tantam percipis oblectationem animam, quæ deerraverat revocans, ut videaris malle jacturam reparare, quam prohibere? Cupis potius recuperare, quam tueri, & prodigi Filii reditus tibi magis placet, quam majoris natu obedientia; magisque lætaris ob centisimam ovem, quæ amissa fuerat, inventam, quam ab nonaginta novem servatas! procuIdubio ea causa dicenda est, quod triumphus post prælium refertur, & quo cruentius fuit prælium, eo victoria accidit jucundior. Diuturna desideria possessionem suaviorem efficiunt. O quanam tu ipse peccator pœnitens Angelos afficis lætitia, cum postquam diu, ac pertinaciter restitisti, victrici tandem gratiæ cedis! *Idem in S. Augustini Panegyrico.*

Deum nequaquam despicere cor contritum, & humiliatum, jam Regius Propheta testatus est. Oculi omnes, qui in Cœlis sunt, pœnitentis plorantes oculos intuentur, & Deus ipse videtur, nullum habere jucundius objectum, in quod suos convertat oculos; & quemadmodum sol respicit nubem, quam ipse attraxit in aera, & quæ in tenuam solvitur imbrem, itaut oblectari videatur illam intuens, illam suis radiis inaurans, & illa admirabilia gignens meteora, quæ Deus tamquam signum, & nuncium fœderis cum hominibus inniti statuit; hoc ipsum divinus justitiæ sol in contritis cordis lacrymas operatur. Hæ tristitiæ nubes, quibus anima pœnitens obvoluta est, Deo sunt jucundæ; in illas ejaculatur gratiæ suæ radios, easdem in levissimum imbrem resolventes; eas inaurat, atque exornat gratiis suis, quibus anima per peccatum fuerat exuta; ibique efficit, & producit eam conscientiæ tranquillitatem, eam pacem, quam se cum peccatore ad se confugiente facturum spopondit. *Ex Italico P. Alberti Panegyrico S. Francisci Xaverii.*

Peccatoris conversio ut plurimum a timore ordiatur. Conversiones ut plurimum ex metu incipiunt, ac desinunt in amorem. Judiciorum Dei metus ingerit perfectionum ejusdem amorem, acui similis, ait S. Augustinus, aditum filo aperienti. Timor hic, ut Propheta loquitur, carnem salutari terrore confodit, ut in animam charitatis perfectionem immittat. Ideo Sapiens Dei timorem vitæ fontem appellat; *timor Domini fons vitæ.* Prov. 14. Quemadmodum enim exiguus fons intra rupis alicujus sinum, & in visceribus terræ abditus extrinsecus prosiliens rivum facit, qui defluens percrebescit, & sese cum ingentium fluminum aquis consocians, cum eisdem in Oceanum tendit: ita exigui terrores, quos in pœnitentiam anima excitat Deus, sunt veluti fons salutis adhuc abditus, atque in ipso corde sepultus. Salit autem extrinsecus per quasdam doloris notas, & actus pœnitentiæ; augetur subinde affluentia gratiarum per Sacramenta defluentium, ad quæ nocentes adducit; & tandem in divini amoris fluvium convertitur, & feliciter desinit, in charitatis perfectionem, quem omnem timorem expellit: *charitas foras mittit timorem.* 1. Joan. 4. *Abbas du Jarry panegyrico Sanctæ Magdalenæ.*

Spiritus agitatio ubi conversionē meditatur. Sanctus hic Pœnitens, videlicet Augustinus, quodam ex felicibus illis momentis, quibus Dei Spiritus efficit in animabus secretos tumultus, & eas interiores agitationes, quæ novi hominis partum præcedunt; dies antiquos recogitans, æternosque meditans annos, variis hinc inde actus cogitationibus, quas Dei justitia, & misericordia suggerunt; modo cum horrore, in impenetrabilium judiciorum, quibus terretur abysso errabundus, modo inter horrentes tenebras ipsi radium sibi affulgentem intuitus, sese repente inter domini bracchia, & ut ita dicam in portum projiciens post vehementissimam procellam, amoris, & gratitudinis actus impetu exclamat: *dixi nunc cœpi: hæc mutatio dexteræ excelsi. Idem in Panegirico S. Augustini.*

Cum Saulum irreconciliabilem JESU CHRISTI inimicum tanto zelo prędicantem intueor Sacrosanctum nomen illud, in quod nequissima rabie percitus evomebat blasphemias, cumque electum video, ut gentibus annunciet divinitatem capitis, cujus membra crudeliter persequebatur: Cum Magdalenam cerno ex infelicissima passionum sæculi victima in divinam Salvatoris amatricem immutatam, omnemque sacri amoris vim in ejus corde mederi insanos profani amoris furori. Cum Matthæum intueor, ex publicanorum telonio repente in Apostolorum societatem traductum; cum Propheta *Psalm.* 76. exclamo: *hæc mutatio dextra Excelsi.* Sed hæc omnia, quæ in celeberrimis affulsere conversionibus simul congregata in Magdalenæ conversione inveniuntur. *Idem in Panegyrico S. Magdalenæ.*

Pœnitentis animi sensus. Heu, Domine, ubinam eram in illo infelicissimo statu; sanctus Pœnitens Augustinus exclamat (mentem illius assequi conabor potius quam verba referre) ubi eram Domine? quibus profundis, densissimisque tenebris insepultus eram? quod chaos horrendum inter me, ac te inumerabilis peccatorum meorum multitudo statuerat? Me miserum, tranquillum soporem cupiebam in umbra mortis; nihil sentiebam ex gravissimo correptionis, & scandali odore, quem in Ecclesia

clesia exhalabam; meorumque scelerum tumulus æternus fuisset animæ meæ incolatus, nisi omnipotens vox tua hunc Lazarum de sepulcro excitasset. Tabidam vitiorum aeram afflabam, iniquitatis fermentum universam cordis mei massam corruperat, & fons infectus in omnem vitam meam effundebat perennem scelerum, flagitiorumque eluvionem. Immortales igitur gratias ago misericordiæ tuæ, quod divisionis murum, quo a te sejungebar prostraveris, mihique auxiliatricem manum tetenderis, quæ de profunda, & terribili abysso me eduxit. *Idem in Panegyrico S. Augustini.*

Quam deplorandus est infelicis animæ status, quæ subjecta legi peccati tyrannidem exercentis in ipsam, malum facie, quod minime vult, & quod vult, bonum minime facit! quæ peccati amaritudinem, pudoremque sentit, eidem se mancipat ad sanctas virtutis delicias adspirans! In miserrimo hoc statu, o Deus, omnipotens gratiæ tuæ virtus retulit de mea infirmitate triumphum. Tu perfregisti vincula mea, & ego tibi hostiam laudis sacrifico. Effecisti, ut deciderent integumenta, quibus oculi mei erant circumdati, easque illecebras dissipasti, quæ sensus, rationemque meam captivaverant. O me felicem, o me beatum, si quam mihi reliquum est vitæ spatium impendam ad tempus, quod noxie perdidi, reparandum! Jam victus sum Domine! divina lumina tua mentem meam illustrarunt; toto cordis impetu te adoro, divinæque bonitati tuæ benedico. Egredimini ex anima mea misera objecta, quibus cum cultum impendi, qui uni Deo debebatur. Corruptos hos rivos derelinquo, ut in ipso aquæ vivæ fonte meam sitim extinguam. *Idem.*

Tumultus peccatoris antequam se pœniteat.

Quoties cum jam prope esset, ut novum hominem pareret ad ipsos usque partus dolores processit, antequam in lucem illum ederet? Quoties prohibitus gravibus quidem, sed suavibus catenis, atque amore ductus ineffabilium justitiæ pulchritudinum, quarum quædam illecebræ cor ejus tetigerant obiter, dilaniatus fuit crudelibus cordis sui ambiguitatibus, quod sibimetipsi contrarium, bonum, quod vult non operatur, & operatur malum, quod minime vult? Quoties vehementibus gratiæ sollicitationes suas iterantis, prout ejusdem resistentia augebatur, oppugnationibus actus a Deo aliquot adhuc dies, aliquot petiit momenta, ut seipsum a rebus creatis divelleret? Quoties cum jamjam voluptatibus suis vale extremum esset dicturus, blandam audiit fascinantium voluptatum vocem, se retinentium, sibique dicentium; Augustino quomodo sine nobis vivere poteris? Aliquando vero tandem post iterata prælia illud momentum affulsit, quod cœlo, terræque summam attulit lætitiam. *Idem.*

Hoc Domine magnum est tuæ gratiæ prodigium; hoc *Domine opus tuum*. Perturbationes, quæ in mente humana contingunt, naturalem ordinem non excedunt, participes sunt inconstantiæ, atque infirmitatis principii sui, neque parere possunt mutationes has admirabiles, & fere incredibiles, per quas terrenus, & carnalis homo in spiritualem, atque cœlestem prorsus convertitur. Hoc sane non nisi divinum esse potest principium, quod ex hominibus facit deos; hoc est pretiosum gratiæ fermentum, quod in corruptam humani cordis massam effusum illam momento purificat. *Idem.*

Quinam esse debeat dolor Peccatoris vere conversi.

Cor vestrum sine Deo vos a Deo removet; cor vestrum, cum Deo, & per divini Spiritus motum efficere debet, ut ad eum accedatis; cor vestrum flagitiosam in rebus creatis voluptatem invenit; in corde vestro fieri debet vera, & amara contritio, quod Creatorem reliquistis. Quocumque modo peccatoris justificatio fiat, necesse est, ut ille duo sibi objecta proponat; peccata quæ commisit, ut ea detestetur; Deum, quem læsit, ut illum placet, & cum eodem redeat in gratiam. Horum autem nihil fieri potest, nisi cor in partem accedat, immo nisi primam, optimamque partem obtineat. Nihil horum fieri potest, nisi peccator Spiritum novum habeat, & novum cor Spiritum novum, ut cognoscat nihilum creatarum rerum quas habebat in pretio, & infinitas creatoris perfectiones quas contemnebat; cor novum, ut oderit objecta quæ perdite amabat, atque illud ad Deum convertat, quem oderat. Horum nihil fieri potest, nisi misericors, Deus renovet Spiritum, & in homine cor mundum creat; ut olim David *Psalm. 50.* humiliter precabatur: *cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis. Dictionarium morale.*

Sæpe exterior homo se accusat, & homo interior se excusat; homo exterior ait: me pœnitet offendisse Deum; & homo interior inquit; me minime pœnitet. Homo exterior se peccata relicturum promittit, & homo interior illis adhæret; homo exterior horrore perculsus æternorum ignium, quos timet, converti desiderat; & homo interior illectus suavitate voluptatum, quas amat, aut converti non vult, aut frigide vult. Alter quidem nimis infirmus est, ut bonum operetur, alter nimis validus, ut malum sequatur, & in hoc adeo oppositorum studiorum conflictu contingit, quod S. Augustinus ait, dolorem superficialem esse, inutilem, mendacem. Vult, & non vult, quia ex toto corde non vult; præcipitur, non obtemperatur, quia non absolute præcipitur. Intelligitur opus esse, de peccato emergere, ac illud omnino detestari; sed desunt vires, ut veritas perspecta adimpleatur. Natura gratiam, passio jus ipsum vincit: duo loquuntur homines, & non sine quadam contradictionis specie duo corda in uno, eodemque corde geruntur. *Idem sermo primus de contritione.*

Plerique ob sua peccata non dolent.

Multi gemunt, inquit S. Augustinus, & ego gemo, & ideo gemo, quia male gemunt. Multi aliis in occasionibus frigide quieti sunt, & pacati; super eos gemo, & ideo gemo, quod illos in hoc fatali ignavia conspicio. Pecuniam amiserunt? gemunt: amiserunt fidem, & gratiam Dei? minime gemunt; Lis aliqua vel incendium rem domesticam perturbavit? gemunt; nihilque intentatum relinquunt, ut jacturam hanc reparent, licet ut plurimum conatus ipsorum in irritum cedant. Peccata voluntarie patrata illos in infelicitatum omnium miserrimam deturbarunt. Si extrinsecus aliquem dolorem ostendunt, hoc satis esse arbitrantur; tristitiam aliquam fronte præseferentes, at non eamdem in cordibus suis imprimentes. *Id.*

Cum ignis compunctionis animam fovet, ut hæc a Deo excusa sopore suo excitetur, tunc tamquam ingentia scelera respicit ea, quæ sibi levia videbantur errata. Tunc minimos etiam horret defectus, perinde ac nequissimi esent; adeo Deum lædere, eique displicere timet; adeo malum perhorrescit, ut pudore suffundatur eo quod abjectis, terrenisque rebus olim adhæserit in quibus per summam indignitatem elanguerat. Tales sunt doloris ipsius effectus: effectus adeo admirabiles, ut quo dignior est, quæ a Deo diligatur propter fidelitatem, qua ipsius gratiæ respondet, & metum, ne in ulla, vel minima re, quæ eidem displiceat, eo se indigniorem existimet, non tam, quod est, quam quod ipsa fuit, serio considerans. *Idem.*

Quinam verum peccatorum dolorem habeat.

Quinam verum habet peccatorum dolorem, eorumque veniam recipit? Ille, S. Cyprianus *tract. de peccat.* respondet, qui coram Deo ex toto corde ingemiscit, qui vero dolore tangitur peccatorum suorum, qui pœnitentia ducitur, qui malum deprecatur: qui lethalibus confossus vulneribus suum malum agnoscit; qui peccata sua cum dolore perpendit, qui scelerum suorum intelligens enormitatem de misericordia Dei non desperat; quamvis per temerariam confidentiam nihil præsumat, optime sciens quantum per affectionem Patris indulgens, & misericors est, tantum propter Judicis qualitatem esse terribilem. *Idem.*

Sensus S. Augustini post conversionem. *Confess. l. 5. c. 9.*

Quoties Domine parum absuit, ne sceleribus meis onustus in Inferni flammas deciderem, nisi Sancta, & gratuita misericordia tua mei fuisset miserta? Cum adsis ubique, manum meam apprehendisti, neque permisisti, ut ruerem in funestissimum duplicis mortis statum, & anima quæ in æternæ prædestinationis tuæ ordine tibi erat accepta, in interitum laberetur. Cor contritum, & humiliatum non despexisti. In quas miserias anima mea redacta erat? Attamen tetigisti vul-

Ibid. c. 7.

vulnera ejus, ut ab eadem cognoscerentur, atque ut rebus omnibus abdicaris ad te per sinceram conversionem rediret. Ita Domine quo major fuit infelicitas mea, eo major fuit misericordia tua iis rationibus utens, per quas meam cognoscerem infelicitatem. Tamen nihilo secius fallaces mundi hujus vanitates, atque voluptates iterum mihi dicunt, parumper adhuc præstolare: minime decet præcipiti fervore ab iis secedere, ad quæ reverti, ubi semel derelicta fuerint, turpe futurum sit. Tanta est, Domine, motuum varietas, quibus agitatur anima mea, ut minori in periculo versetur navis contrariis ventis hac illac acta. O mirum! beatam vitam amo, & eodem temporis momento, quo illam quæro, eamdem fugio? fallaces vitæ hujus suavitates me fascinant, meum catenam meam traho, & contemnens, quidquid mihi dici potest ut tuam gravitatem amplectar, obluctor dexteræ, quæ liberare me vult, & de amata eripere servitute! *Idem*.

Per peccatum in corde tuo contumeliose creaturam Creatori prætulisti: in conversione cor tibi mutandum est, ut creaturæ præferas Creatorem. O miserum cor! tecum dicere debes, tu omnium malorum meorum origo fuisti; opus est, ut divina favente gratia bonorum omnium origo fias: o cor nequam! fine te quidquid in mente mea circumagitur, quidquid meo ore profertur, quidquid spiritui meo confusius offertur, me corrumpere nequit; verum si per pravam dispositionem tuam consensum præsto iis, quæ mihi essent detestanda, jam reus fio, atque in statu mortis invenior. Oportet igitur, o cor improbum, ut quemadmodum in rebellione mea primum fuisti, primum etiam immoleris in conversione mea. *Idem*.

Cur velit Deus, ut peccata defleamus

Numquid dixeris ideo lætari Deum afflictionibus nostris, nostrisque lachrymis ali? nequaquam, S. Gregorius respondet, sed vult, animarum nostrarum morbos oppositis curari remediis: vult, ut qui ab ipso per voluptatum dulcedinem secesseramus ad eumdem per lacrymarum amaritudinem revertamur; qui cecideramus per eorum usum quæ nobis erant illicita, resurgamus per voluntariam eorum, quæ licita sunt, privationem; ut qui corda nostra improbæ lætitiæ aperueramus, eadem claudamus salutari tristitia, & qui a superbia lethaliter vulnerati fueramus, per amorem abjectæ, humilisque vitæ tumori huic medeamur. *Idem in Moralibus Considerationibus de conversione*.

Paucæ sunt conversiones veræ, quia pauci fideles sunt, qui vere vitam suam mutent, qui suos affectus impugnent, qui pravos habitus exuant; pauci, qui secessum ament, qui peccata sua defleant, qui verum compunctionis spiritum habeant, eumque præferant, eam vitæ rationem instituentes, quæ anteactæ sit prorsus opposita. Alioquin enim quomodo intelligere possunt, cor suum vere mutatum fuisse? E contra vero ignavi tantum atque hypocritæ videntur, qui quin affectibus suis bellum indicant, cum ipsis fœdus percutere student, & dierum aliquot, vel ad summum mensium inducias expetunt, ut deinde rursus primam cum ipsis consuetudinem ineant: *commeatum faciunt delinquendi* Tertul. l. de Pœnit. *Idem*.

Deus nostram cupit conversionē

Deus conversionem nostram unice quærit: quidquid in ipso, & extra ipsum est, nos ad illam sollicitat. Cogitationes ejus sunt cogitationes pacis, Ad nos venit, ut tuta, atque salutaria adferat remedia illis, qui contrito sunt corde; ut suavissimam captivis tribuat libertatem, ut salutis annos annuntiet illis, qui inter misericordiæ suæ bracchia confugerint. Ministri illius ministri sunt reconciliationis; in ipsorum ore ponit verba pacis; per illos nos hortatur, ut convertamur, & cum ipso redeamus in gratiam. Verum denique a nobis dolorem poscit scelerum nostrorum, & hoc dolore nobis toto cœlo majorem æternumque dolorem remittit. *Idem*.

Consilium, quod magnus ille vir suscepit agendi pœnitentiam, efficax fuit, atque per illud confundit tot inania desideria ad virtutis adspectum elicita, tot consilia, quæ in irritum abierunt eo, quod morum licentia, ac molle vivendi genus deseri non potuerunt. Videmus justos constanter in justitiæ semita gradientes, & actiones eorum nos alliciunt: Sanctitas enim cum fulgorem emittit, qui serius, ocyus oculos peccatorum perstringit: ita sensim desiderium relinquendi vitii, ejusque in æternum relinquendi concipimus; lata via, per quam tamdiu cucurrimus tædio afficere nos incipit: sed bona hæc desideria tamquam somnia evanescunt; in catenis nostris volvimur, revolvimurque, & illas infringere non conamur, & in eo conversio tota subsistit, quod nosmet convertere, & justorum sequi vestigia cupimus, quin tamen ea sequeremur. *Ex manuscripto sermone*.

Efficaci desiderii exemplo filii Prodi.

Prodigus Filius, quem jure proponimus tamquam veræ Conversionis exemplar in sterili speculatione non subsistit. Nullum interfuit intervallum inter consilium initum, atque absolutum: *surgam*, exclamavit, *& ibo ad Patrem meum*. Cum ad ipsum pervenero, quin inutiles emendicem excusationes, ut eumdem flectam ad misericordiam, & ut a capiti meo justissimæ indignationis ipsius pondus avertam; coram ipso confitebor peccatum meum, & illud cum dolore confitebor. Affirmabo, me contra Cœlum, & contra ipsum peccasse, & per scelerum meorum indignitatem non mereri, ut Filius suus vocer. Vidisti, Domine, errantem hunc Filium ad te reverti; ipse unus majorem attulit in Cœlo lætitiam Angelis, atque Beatis, quam attulerit justorum nonagintanovem perseverantia. *Idem*.

Fatendum est, magnam esse vim Dæmonis, ejusque nequitiam: ingentes ille victorias retulit, plurimosque de corde humano triumphos reportavit; verumtamen vim, potestatemque suam in eos præsertim exercet, qui ab eodem aufugere conantur. Quemadmodum præcipiebat Pharao, ut Israelitarum filii enecarentur, simul ac in lucem editi fuissent ita Dæmon insidias struit, crudelitatem suam exercere, & mortem illis inferre studet, qui Dei esse filios incipiunt. Eo in statu imbecilliores sunt, minus hostilibus assueti dolis, & facilius superantur, Sicuti Pharao videns populum Israel ex Ægypto abeuntem suas collegit copias, eumque ad Erythræi maris oras persecutus est, ut ille hinc quidem se validissimo circumventum exercitu, inde vero rubro conclusum mari conspiciens, quo in statu mors evitari nullo pacto posse videbatur, perterritus Moysen jugularet, & ad vincula, servitutemque rediret: ita Dæmon, ubi videt animam aufugientem, illi repræsentat quidquid majorem ciere horrorem valet; potestatem, quæ eamdem perdere valeat, armatam justitiam, altissimam abyssum, ubi ignes æterni succensi sunt, nequissima scelera, quæ ad Dei Tribunal validis accusationibus se delaturum minitatur. Videtur hinc nulla animæ relinqui spes aufugiendi, ac tutius esse ultro ad Dæmonis obedientiam redire, quam indesinenter inutili terrore torqueri. Sed animos non despondit Israel; clamoribus suis Cœlum penetravit, & Deus suam potestatem ostendit. Inimici interierunt in mari, & in ulteriori littore Israel gratiarum actionis canticum cecinit. *Desumptum ex tractatu de conscientia tom. 2. lib. 2. cap. 1.*

Peccatorum dolor habendus

Vides territum pœnitentem, plorantem, suspiria emittentem; illum audis enixius Deum flagitantem; undenam hæ lacrymæ hæc suspiria, hæ preces, nisi a Spiritu Dei illa efformante? Habet in corde sincerum ob læsam Dei majestatem dolorem, vividumque peccati sensum, ac satis aptum ad conscientiam excitandam, & cor immutandum; hoc illud est, quod expectat, quod exigit Deus, ut peccatoris misereatur. Anima igitur primum quidem sentit peccata sua, eorum deformitatem, ac divinæ legi oppositionem cognoscit. Ex cognitione hac horroris sensus existit; videtur pœna, quam scelera merentur, timerique incipit: ex hoc sensu conscientiæ tumultus exoritur, propter quem auxilium imploratur. Auxilium non alibi, nisi apud Deum inveniri posse cognoscitur; ad illum procumbitur, criminis ingenua confessio adhibetur, coram illo humiliatur. Hujus humiliationis motus efficit odium peccati, quod ad perfectiorem dolorem

lorem disponit, qui verum Dei amorem complectitur, *Idem*.

Cadaveris horror nos percellit; videmus corpus, quibus non nisi horrida insunt lineamenta, pallidum, livens, immobile, insensibile, frigidum. Multo magis horremus, si illud in sepulcro perpendimus, cujus artus defluunt, sanie, taboque conspersum, a vermibus jam derosum. Nemo Ethnicus sibi fingere posset humanam potentiam, quæ illi motum calorem, vitamque redderet: cadaveris hujus resurrectio Dei opus existimatur. Peccatoris mutationem non miramur adeo: Nihilominus multo magis admirabilis est, & apertius, quam resuscitati immutatio divinitatem ostendit. Mente ne assequimur statum animæ, quæ in lethali peccato versabatur? Numquid ulla mors hac horridior fingi potest? Mors spiritualis, ideoque mors æterna, quæ hanc animam imaginem fecerat dæmonis, inferni prædam, spectaculum Dei, ac mortalium oculis abominabile? Quid animæ huic decorem omnem ademerat? Quid omnem illi motum versus finem suum abstulerat? Quid illam in tantam infelicitatem conjecerat, ut nulla hominum, nulla Angelorum vis ei salutem, aut solatium posset afferre: Admiremur, timeamus Deum mortuos resuscitantem; sed admiremur, benedicamus Deo peccatores resuscitanti: *Liber cui titulus, Remarques sur divers sujets de Religion, & de Morale*.

Fallax dolor, & simulata contritio. Detestaris, inquis, peccatum tuum, illud odisti; saltem ita credis: sed fortasse falleris hoc tibi perhibens testimonium, & commentitia contritio tua coram Deo nihil tale est, quale tibi videtur. Fortasse magis peccati turpitudo quam ejusdem nequitia; magis calamitas tibi impendens, quam Dei odium, & indignatio te movent: si hoc verum est, dolor, contritio prorsus humana. Fortasse ideo erras, quia pœnitentiæ gratias, quæ sunt in te, cum pęnitentia, quæ non est, & conversionis desideria, quæ tibi inspirat Deus, cum conversione tua, a qua maxime distas, confundis: videlicet te jam mutatum, & conversum putas, cum hoc tantum cupias: hoc si verum est, contritio apparens. At vis ne de hac incertitudine emergere? Nosse vis quinam sis, quin verbis semper æquivocis, & suspectis immoreris, vide, utrum peccati occasionem reliqueris. *Pater Bourdaloue; sermone de Pœnitentia*.

Quænam est sæculi hujus illusio? Quin de Peccatoris conversione judicium feramus ex fructibus pęnitentiæ, quibus illa probatur, qualia sunt, peccati occasionem evitari, bona male parta restituere, illatum scandalum reparare; judicamus ex iis, quæ maxime sunt ambigua, & quæ majorem speciem præseferunt, quam habeant soliditatem. Intueri vellent, ut olim, peccatores in cinere, & cilicio humiliatos, jejuniorum austeritate ad maciem confectos. Præclara quidem species; sed species dolosa, si interim, atque ante cætera naturalibus charitatis, & justitiæ officiis satisfacere non conatur. Has disciplinæ regulas quas mitigare temporum decursu e re censuit Ecclesia, adhuc vigere vellent; & ego quoque vellem: sed cum hac essentiali conditione, ut fundamentales, & essentiales leges, a quibus neque Ecclesia, neque Deus ipse dispensarunt, observarentur; ad quas tamen ne animus quidem advertitur; eo quod Pharisaico ducti spiritu in ipso pęnitentiæ cortice hæremus, & ejusdem veros fructus relinquimus. *Idem*.

Lætitia, & solatium pœnitentis vere conversi. Peccator, qui sincere ad Deum cupit reverti, quas sibi consolationes, quæ solatia pollicere potest? simulac dolore afficitur, amoresque effundit lacrymas, unctio secreta ipsum lætitia cumulat: contremiscens, ac plorans prope aras voluptates percipit longe suaviores illis, quas per vivendi licentiam quæsiverat. Cum rubore suffusus, sævisque laniatus stimulis coram Crucifixo suo cor contritum effundit, interius percipit gaudium, quod mitigat, & ad cicatricem vocat vulnus animæ suæ illud aperiens, atque exacerbans. Si in pęnitentia adeo solida nanciscitur solatia; quanta demum erit illius consolatio, ubi innocentiæ jacturam reparaverit? Si sese offerens Deo tamquam inimicum, & justitiæ illius severitatem metuentem tranquillæ confidentiæ bonis perfruitur; quænam erit pax animę suæ, cum accedet ad Deum tamquam amicum, & gratiarum illius suavitate præventus? Si tanta miseratione, o Domine, rebellem recipis servum; quanta bonitate recipies obtemperantem filium, & ad officium suum revertentem? *Idem*.

O me beatum si numquam Deum coegissem, ut suam mihi auferret amicitiam! si numquam peccata patrassem, quæ me illius indignationi objecissent! Me mea fidelitas fortitudine, & lætitia adimpleret; summa cum tranquillitate virtutis dulcedine fruerer; nihil mihi esset reliquum, nisi ut cum confidentia semper jucundiore in viam salutis progrederer; innocentiæ meę tuendæ invigilarem, quin distraberer, & me puderet jacturæ illius, quam passus sum; non teneretur cor meum pęnitentię suæ amaritudinem cum voluptate charitatis miscere: Deum meum diligerem, & ab eo petere non deberem, ut oblivisceretur, quod non semper ipsum amaverim. Sed o summam amabilis Dei misericordiam, quem tanta affeci contumelia; ipse peccatum meum mihi in bonum convertit! Fortasse præclarissimis clementiæ ipsius testimoniis minime afficerer, nisi mihi pepercisset ea bonitate, qua omnino eram indignus. Lacrymas effundo, dolore conficior: lacrymæ, dolorque meus eos mihi sensus inspirant, quos jure de charitatis ejusdem excessu concipio. Tetendit ille manum inimico suo; eum recepit, illi blanditus est, eumque beneficiis suis cumulavit. Post tantum perfidiæ scelus aliquid ne simile expectare potuissem? Præstolari dignatus est, ut in me reverteret, ad se rediturus. Lapsus mei recordatio meam vigilantiam, meumque in ipsius servitute fervorem cier, fortasse minus fideliter eidem hærerem, si non me perterruisset infelicitas mea, qua ab eodem secessi; horror periculi, e quo tandem evasi, manet mihi alta mente repostus, ut deinceps majori cum attentione ea persequar, quæ mihi ad salutem sunt necessaria. *Liber cui titulus, Remarques sur divers sujets de Religion, & de morale tom. 3.*

Si verum est me post vitam homine Christiano indigne transactam, certum iniisse consilium memet corrigendi, cęlumque lucrandi; incæpi odisse ea, quæ diligebam; quærere, quæ metuebam, diligere quæ perhorrescebam, cupere, quæ contemnebam, Tandem enim si vitam mutavi, si mores, si sensus; ideæ non sunt amplius eædem, affectus alias regulas habent, objecta, quibus distineor, alia sunt ab illis, quibus antea vacabam. Si ad eumdem finem semper contendo, si eosdem motus sentio, si ea facio, quæ facere consuevi, nequiquam meam conscientiam illudo, cum fallax mea conversio fuerit, Idem sum peccator ac olim, nisi fortasse nocentior, eo quod mihimetipsi fucum facio. *Idem*. Veræ conversionis indicia.

Sanctissimam legem tuam Domine perfregi, dispexi majestatem tuam, defeci ab auctoritate tua, oblitus sum amoris, omniumque gratiarum tuarum, ut abjectissimam creaturam tibi præferrem. Illatam tibi injuriam quomodonam exprimere potero? Immortales tibi ago gratias ob veniam, quam mihi elargiri dignatus es: reus enim extiti gravissimi sceleris, quod mortalium omnium ingratissimus, atque nequissimus committere possit. Vis, ut lacrymæ meæ coram te me certum faciant, cordis mei vulnus per illas ad cicatricem redactum esse, ac per illas mihi ea omnia restituta fuisse bona, quibus justissime a te fueram exutus! Attamen bonitas tua, o Deus, peccati mei horrorem nequaquam delebit. Infamia mea non opponit quidem amplius ob oculos tuos; sed memoria mea revocat illam ad meos, & numquam illius abiiciet imaginem mihi animo alte inhærentem; atque pęnitentia mea insigne erit testimonium ignominiæ, quæ mihi in omnem adhæsisset æternitatem, nisi tu mei misertus fuisses, *Idem*.

Initium, & progressus conversionis peccatoris. Primum quidem; Sanctus Prosper ait, peccator incipit de se conqueri, & suiipsius tædio affici: *peccator jam sibi displicere incipit*; incipit, inquam, suam miseriam, & corruptionem cognoscere, eaque cognitio ipsi desiderium inspirat inde emergendi; sentit vulnera sua, & curari vellet; *ut sanetur desiderat*; inde seigsum

sum diligentiori excutit examine, secretiores conscientiæ suæ sinus scrutatur, cor suum attollit ad Deum, & quemadmodum scit illum unum operari posse suam curationem, & conversionem, confugit ad ipsum, ut idem perficiat, quod ipsius misericordia inchoavit. *Pater de la Rue, sermone pro feria sexta post secundam quadragesimæ Dominicam.*

Statim ac perfecte conversi cupimus, volumus, & non volumus, & quod volumus, ignoramus: ne enim vera sæpe nihil minus volumus, quam quod nos velle simulamus. Cum Deo parcius agimus, aliquid semper retinamus eorum, quæ vos eidem daturos spopondimus: illorum, quæ petit ex nobis, ambigimus, veremur, ne nimis eidem tribuamus Proh Deus! quidnam veremur? veremur, ne nosmet penitus tibi tradamus! non quod persuasum nobis non sit, nobis maximæ utilitatis futurum; sed hoc citra laborem fieri, non potest, ac nos pigeret omnia perrupisse vincula, quibus mundo adhæremus, nobisque satis est aliqua confringere. *P. Croiset, in primo tomo Recessus spiritualis.*

Notæ, ac effectus perfectæ conversionis.

Conversio, quæ fit per pœnitentiam, novum est vitæ genus, quod peccatorem immutat, quod pœnitenti passiones jucundas efficit, & causa est, ut una Cęli via amabilis, & una æterna felicitas desideriis suis digna videatur. Hic novus est amor propter quem odimus, quod magis amabamus, & amamus, quod oderamus: hic efficax dolor est, propter quem in corde nostro mortua spes revivifcit, fides extincta rursus accenditur, nova charitas reproducitur, ac pro præterito perennes stimuli, pro futuro tempore recens fervor nobis inspiratur; propter quem pro salute nostra semper contremiscimus, ac timemus, ne satis numquam nobismet consuluerimus, ut peccatum effugeremus. *P. Massilon sermone pro feria 3, Paschatis.*

Non petit a vobis Deus, ut efficiatis, ut iniquitas vestra comissa non fuerit; alioquin id peteret, quod fieri minime posset: vult solum, ut oderitis peccatum vestrum, & hanc vobis methodum offert, ad hoc efficiendum. Revocate præteritas actiones, prævaricationes abominabiles cum omnibus circumstantiis, quæ majori odio dignos vos efficere possunt: horribilem earum imaginem vobismet exhibete, atque mentem scelerum vestrorum ideis refertam habentes finite, cor vestrum operari: inde enim detestatio peccati maxime digna oborietur. Memini, intra vobismetipsos dicetis, cum me eo usque rapi passus sum, ut Deo meo obedientiam detrectarem, Sensi gratiam, & rationem agentem in me, illi restiti, cumque prævaleret cupiditas, assensum præbui sceleribus, quæ sanguine meo vellem delere. Antehac peccatum non nisi sub jucunda voluptatis imagine, quæ illud concomitabatur, adspexi: hodie vero illud in seipso conspicio, ejusque turpitudinem, atque deformitatem intueor. Quidnam æquius esse potest, Fideles, quam teneri odiisse, quod fuit causa nostræ infelicitatis, & abominari, quod vere odio dignum est? *sermo manuscriptus Patris Catrou.*

Peccata flere ad perfectã conversionem non sufficit.

Nihil facilius, quam lacrymis prosequi temporales jacturas, fortunas eversas, lites amissas, & calamitates, quæ nobis acciderunt. Nihil hoc naturalius, nihil hoc vulgatius. Ad hujusmodi jacturas deflendas inexhaustus lachrymarum fons in oculis, suspiriorum acerbius in corde nostro invenitur, sed ut ploremus quomodo oportet, & veram pęnitentiam faciamus, nosmetipsos sincere odiisse opus est: quod tamen ipsum nondum satis est: hoc enim operis est dimidium; sed in hoc nostrum metipsorum odio amor Dei statuendus est. Satis non est delere, sese mortificare, flere, atque omnia propria negotia abjicere; ad hæc, omnia referenda sunt ad Deum, nihilque nisi propter ipsum faciendum. Quemadmodum in statu peccati omnia ad nosmetipsos tamquam ad finem, terminumque referebamus; in conversione omnia sunt ad Deum referenda. *Pater de la Rue sermone de Sancta Maria Magdalena.*

Fideles, qui ad pęnitentiæ gratiam contenditis, vel qui saltem eam desideratis, duo hæc principia rite simul conciliate: odium vestri, & amorem Dei: *pœnitentiam veram non facit, nisi amor Dei, & odium peccati.* Odium autem sui, & Dei amorem voco, præferre Deum, & rebus omnibus, & sibimetipsi; hoc enim est deserere omnia bona sua, omnes voluptates, & quidquid Dei amorem vel extinguere potest, vel imminuere. *Idem.*

Hodierna die mortales inter ceteros micare student, sibique famam comparare; & quemadmodum non desunt peccatores insignes, ita adsunt quoque insignes pęnitentes, qui conversione sua tantum rumorem efficere cupiunt, quantum suis fecere sceleribus. Verum conversiones hujusmodi inanem tantummodo præseferunt speciem, hominesque fallunt, non placent Deo. De illis loquor, qui propter necessitatem convertuntur cum ætatis suæ decor illos impellit; qui peccatum relinquunt diu postquam a peccato relicti fuerunt, & quibus satis est, si mundo moriantur, corpore jamjam morituro, sed illi semper inhęrent animo. De illis loquor, qui ideo peccata relinquunt vel eo, quod eorum jam pertæsum est, vel ex quadam ingenii libidine: de illis loquor, qui ob politicas rationes, atque ob utilitatem suam convertuntur, ut populi plausus aucupentur, & eam sibi captent existimationem, quam virtus impertit; ad Deum euntes, ut facilius ad se homines trahant: de illis conversionibus simulatis loquor, ad quas tamquam ad delicatissimum, tutissimumque prætextum tot mortales confugiunt, qui Deo contra Deum ipsum abutentes sub fictarum quarumdam virtutum integumento vera scelera abscondunt. Id genus homines coram hominibus salvi fiunt, coram Deo reprobantur: infelicissimi, quod in hoc mundo quidem inutilis pęnitentiæ pęnas, in inferno autem eos patiuntur cruciatus, quos ipsorum hypocrisis, & peccata merentur! *Essais de sermons pro feria 6. post primam Quadragesimæ Dominicam.*

Verum est, Domine, me uti ignorasse felicitate mea, qua creatus fui, ut essem tuus; erravi ab ea via, quæ me ad postremum finem meum deducebat, neque volui subsequi vocem Pastoris optimi, a qua vocabar; sed fateor, & flectu prosequor errores meos. Quantumvis infidelis fuerim hoc tamen satis est, ut sperem futurum, ut sua mecum utaris misericordia. Tu Domine, dilexisti me, cum te minime diligebam, cum etiam nihil relinquebam intentatum, ut te cogerem, ne me diligeres: tu me quæsivisti, tunc etiam cum longe fugiebam a te. Quid ergo? cum modo te amare velim, numquid repellar? Cum te inquiram, numquid fugies a me? Hoc cogitare non possum, o Domine, in Patre, in Salvatore, in Deo, qui adeo bonus, & misericors est; & quandoquidem hactenus tantum patientiæ habuisti, ut ferres errores meos, spero, tantum tibi lenitatis futurum, ut mihi parcas. *P. Croisset in Recessu spirituali tom. 1.*

Veræ conversionis vis, atque potestas.

Contritio, quam potens es, quandoquidem vincis invincibilem; Deo exercituum fulmina aufers, & facis, ut JESUS CHRISTUS in animam descendat? S. Chrysostomus inquit. Contritio perfecta quam potens es! quandoquidem tibi nihil resistit; deles non solum culpam, verum etiam, pęnam sceleribus debitam, ita ut si anima supremo hoc dolore percita repente a pęnitentis corpore divelleretur, recta in Cęlum contenderet. Sed me miserum! Quam rara est hæc adeo perfecta contritio! ubinam illam hoc sæculo reperiemus? Deus unus illam cognoscit, & hæc aliquando in quibusdam sanctis adeo vehemens extitit, ut præ dolore ad plures abierint. *Joly in prima propositione de Jubilæo,*

Quam maxime interest in eo, quod suscepimus nosmet convertendi, nosque Deo prorsus devovendi consilio, nequaquam nutare, atque tepescere. Maxima animi constantia, & inconcussa firmitate triumphus referendus est de omnibus oppositionibus, atque ignavorum hominum irrisionibus, qui adeo nobili, & Christiano consilio adversantur: hac enim firmitate, atque constantia palam ostendimus quod conversi desideramus. Nihil infrequentius est hoc sincero, veroque desiderio, hac plena, sinceraque nosmet Deo

Deo devovendi voluntate. Hoc volumus, & hoc rursus minime volumus. Cor sibimetipsi infidele imponit sibi, & se velle credit, quod minime vult, & si mortalium plerique sinceri essent, ac veram animæ suæ dispositionem intelligerent, eorum quilibet affirmari posset de se, quod Augustinus ante conversionem suam de seipso dicebat: Deum quidem orabam de eo, de quo eundem exorare nequaquam optabam. Ita voluntas nostra dividitur, atque desideriis prorsus oppositis seipsam oppugnat: hinc quidem sese ad Deum attollit, inde vero in infirmitatem, & prava studia dilabitur, quam Sanctus hic Doctor appellat *voluntatem, parte assurgente, cum alia parte cadente, luctantem*, quod illa facere profecto nequit, nisi valido præsidio suffulta. *P. Champigni. Sermone de spirituali cæcitate.*

Contritio, & dolor ob Deum læsum, in quo proprie peccatoris conversio consistit, debet esse supernaturalis; videlicet actus omnes illum componentes, veramque pœnitentiam efficientes, esse non debent virium naturæ effectus; sed illos Spiritus Sanctus gratiæ suæ lumine, atque auxilio in nobis excitare debet; cumque illos excitaverit, nobiscum producere. Hoc sacræ Litteræ sæpe nos docent affirmantes, pœnitentiam esse Dei donum, eamque ab ipso petendam cum Hieremia: *converte me, Domine, & convertar: postquam enim convertisti me, egi pœnitentiam.* Converte me, Domine, si vis me converti: quomodo enim pœnitentiam agere potero, antequam tu mihi ejusdem sensus inspires, & gratiæ tuæ subsidia ad eam efficiendam mihi præbeas: Et sane cum hi actus pœnitentiæ sint postrema ad peccatoris justificationem, & gratiam, quæ sanctificans appellatur, dispositia; esse debent ordinis ejusdem, ac gratia ista, quæ omnino supernaturalis est. Si enim naturales essent, peccator posset ex semet, propriisque viribus extremam justificationi suæ dispositionem afferre; ideoque conversio ejusdem absolute ab uno illo penderet quin sollicite cum humilitate, fletu, lacrymisque a Deo illam teneretur exposcere, tamquam donum Dei, ac divinæ miserationis effectum: quamquam ipse nos sine nobis numquam convertat, absque eo quod gratiæ illius motum sequamur. *P. Gegou libro, cui titulus: Usage de Sacrament de Penitence.*

Veræ conversionis notæ.

Si quæramus ex S. Paulo, quid sentiat de veræ conversionis indiciis: utrum necesse sit, ut peccator per omnimodam extinctionem eorum, quæ Deo possunt displicere, mortuus sit omnibus terrenæ vitæ desideriis: dicet ille: *nihil ergo damnationis est iis, qui sunt in CHRISTO JESU* ad Rom. 8. Opus igitur est, ut veterem hominem omnino exuamus. At opus ne est ut illum omnino exuamus, quin ne ulla quidem reliquia supersit? Ita sane; neque putetis conversionem pati posse vitium aliquod, vel aliquam peccati affectionem: *Deponite, & vos hominem.* Vult quin vel unius ratio habeatur, forti, generosaque costantia hæc omnia vincula abrumpi vult, hanc esse totius in totum aliud mutatio, & nostram conversionem talem esse, ut de pœnitente post ipsius conversionem dici possit, hic antea impurus erat homo, non aliud habebat numen præter ventrem, uti loquutur Apostolus, modo vero omnes sensuum voluptates perresecit. *Pater Antonius a Porta in libro, qui inscribitur: Les Conduites de la Grace sur la Conversion du Pecheur. Quinta veritate fundamentali.*

Hæc sese convertendi voluntas absoluta esse debet: infirmæ voluntates illæ, quæ *velleitates* vocantur, non sufficiunt; harum infernus refertissimus est, & illæ mæstos, atque calamitosos, non autem pœnitentes possunt efficere. Infirma hæc peccati fastidia, infirma hæc erga bonum studia, nos morari possunt, & fallere, sed nonquam justificare nos possunt. Satis non est dicere: ego vellem; dicendum est: ego volo, & id, quodcumque mihi adversetur, nihilominus faciam. Velleitates sunt conditionales voluntates, quæ nihil producunt, quippe quæ necessariam conditionem excludunt: hoc est, peccatum relinquerem, nisi voluptas mihi esset relinquenda, & alienum bonum restituendum. O insanam voluntatem, quæ contradictionem involvit! Ego vellem: hoc est, Deus afflatibus suis me urget, ut a peccato recedam; & donec eidem obluctor, gratiæ motus pro libertatis meæ motibus, sensus pro consensibus, inefficacia conversionis desideria pro ipsis conversionibus accipio. Ita frequenter alios decipimus, postquam nos ipsos deceperimus. *Pater Nepueu tom. 1. considerationum Christianarum.*

Ex S. Augustini sententia oculi Dei duplex hominum genus pati non possunt: eos, qui plorant, quod plorari non debet, & eos, qui minime plorant, quod amarissimas, diuturnasque lacrymas meretur; qui dolent, atque gemunt propter temporalium bonorum jacturam, & qui nullo dolore afficiuntur, quod bonorum æternorum possessione exciderunt; eos demum, qui solliciti sunt, ac sese torquent, propter ea, quorum jacturam, quidquid conentur, moveantque, reparare non poterunt, & eos qui superficiali dolore contenti per veram, sinceramque pœnitentiam negligunt ea sibi aquirere jura, a quibus infeliciter deciderunt, & quorum possessionem sibi certam facere possent, si ea præstarent, quæ requiruntur ad eorum fruitionem iterum sibi comparandam. *Desemptum ex Dictionario Morali.*

Gemitus, & suspiria peccatoris tantummodo delendis impendenda.

Ex Patrum, Theologorumque sententia peccatoris conversio magis est admirabilis, quam universorum Creatio. In primo opere creavit Deus, quod non erat, & nihil ejusdem vestitit voluntati; in altero Salvator reparat, quod amissum, erat, & omnis improbitas gratiæ resistit: in primo solum Dei verbum invenit obedientiam in nihilo, & in omnibus creaturis, quæ illius paruerunt imperio, ut mundus hic perficeretur; in altero Salvator, loquitur, & sæpe non auditur; vox sanguinis sui contemnitur, & homines Domino suo rebelles suas etiam utilitates despiciunt. Ipse nihilominus consilium suum ad perfectionem usque deducit; peccatorem justificat; efficit, ut regnet gratia, ubi peccatum triumphaverat; mortuas resuscitat animas atque in ipsas introducit gratiam. Quemadmodum olim in primi hominis corpus infudit animam, & Scriptura narrat insuflasse Deum in faciem Adæ, ut eidem vitæ, & gratiæ spiritum inspiraret; similiter cordibus Fidelium spiritum pœnitentiæ, qui quidem mortis suæ fructus est, & vitæ eorum principium, Salvator inspirat. *Ex tractatu de pœnitentia de Bellefons.*

Peccatorum dolor in vitam omnem durare debeat.

Docent Sancti, pœnitentiam ad mortem usque esse producendam; peccatum tantum esse malum, ut credi minime debeat, ipsum expiari posse dolore, qui vitæ diuturnitatem non æquet, & Deum nobis parcentem remittere nobis ejusdem plorandi obligationem. Hinc existit discrimen illud, quod inter Sanctorum, & Peccatorum aliorum pœnitentiam deprehendimus. Quamquam Sancti pro peccatis suis satisfaciant, numquam tamen satisfaciunt dolore suo; lacrymis prosequuntur peccata, oderunt illa, fugiunt, ac semper metuunt; alii vero e contra eorum memoriam statim abiiciunt quominus eorum pondus percipiunt, eo facilius de impetrata venia sibi persuadent, & huic opinioni insistentes in fallaci tranquillitate vitam traducunt. *Ex libro, cui titulus les souffrances de JESU CHRIST.*

Non deest inutilis pœnitentia quam Patres *Pœnitentiam mentis* appellant, hoc est desiderium, & consilium quoddam pœnitentiam agendi. Nemo adeo impius peccator est, qui perpendens vitæ suæ nequitiam, funestosque effectus scelerum suorum, converti minime cupiat, atque id se facturum proponat: sed illius pœnitentia in mente tantum est, non in corde; se velle credit, quod minime vult, seipsum primum fallit, atque existimat se prorsus esse mutatum. *Joly in Propositionibus suis.*

Quid in nobis conversio vera operetur.

Ut redeamus ad Deum, atque in veritate convertamur, a spiritus mutatione initium sumendum est: *facite vobis spiritum novum.* Opus est, ut peccator ex mundano illuminato cæcus fidelis fiat; hoc est penitus debet exuere fallacem carnis, sanguinisque sapientiam, omnia amoris proprii abjicere præjudicia, ne-

neque præbere ulterius aures manibus seductæ, decepræque rationis prætextibus. Peccatum ipsum non nisi oculis fidei spectare debet, quæ ejusdem omnem detegit enormitatem, & ostendit injuriam infinitæ illatam majestati, & ob oculos ponit æterna, quæ sibi promeruit, supplicia. *Essais de sermons pro quarta Dominica Adventus.*

Cum lumen divinum paulatim sese in animam insinuet, vellum aufertur, & fascinatio dissipatur; detegitque errorem quo hactenus Deum, creaturam, animamque suam perpexerat. Divina justitia sese terribilem oculis ejus ostendit; terrenarum rerum vanitas, creaturarum brevis duratio stuporem injiciunt; universa mundi facies pro ipso immutatur, omnesque inanes imagines evanescunt: *præterit figura hujus mundi.* 1. ad Cor. 7. Seipsum non cognoscit amplius, sibimet monstrum videtur; non intelligit, quomodo esse potuerit id quod fuit; vel quomodo evaserit, id quod est; gratia illum rationi eripit, & fides spiritui. *Ibidem.*

De coacti, simulatisque conversionibus.

Cum de Conversione loquor, procul absint a mente vestra homines illi, qui nonnisi acti necessitate convertuntur, cum ipsos provectior ætas impellit; qui a peccato relicta fuerunt, qui de Deo non cogitant, nisi cum eos mundus cogit, ut ipsum abdicent mundum: procul sint a cogitationibus vestris conversiones illæ, quæ propter secretum aliquod tædium fiunt, quod efficit, ut quidam vitiis fatigati illis ad aliquod tempus abstineant, & se putent conversi, Deo tribuentes quædam tædiorum suorum intervalla &c. *Ibidem.*

Infirmitati vestræ memet aptare non abnuo: *humanum dico propter infirmitatem vestram*, ad Rom. 6. per me vobis liceat frequentibus temperare lacrymis, quibus peccata vestra deberis abluere; at simul dico, illis etiam temperandum esse, quas quotidie leves ab causas effunditis. Quid? ubi rerum hujus mundi jacturam patimini, gemitis; & cum salutis vestræ jacturam facitis, non ploratis? Cor vestrum suspiria suppeditabit, ut amici mortem prosequamini, negabit autem, ut eamdem animæ vestræ mortem defleatis? Nisi peccata vestra defletis, veto, ne pro alia qualibet re ploretis; idque veto, quod hoc vestræ etiam intereft conscientiæ. *Fromentieres.*

Difficultas perfectæ conversionis

In hac mutatione non deest magna difficultas, & labor. Inde insueti illi motus, affectuum cum ratione certamina, prælia naturæ cum gratia, quando recedere debemus a creaturis, quibus fortiter adhæseramus: quæ quidem prælia belle nobis S. Augustinus describit, ea quippe in corde suo fuerat expertus. Quos tumultus non gignunt violenti conatus illi, qui hominem omnino immutantes Dei Regnum in ejus corde constituunt? *P. Nepueu tom. 3. Considerationum.*

Si serio convertimini, omnia corrupti sæculi dogmata debetis abjicere: ac nullo in pretio mundum, ejusque illecebras habere. Nulla vobis esse debet pro illius pompis ambitio, nullum pro illius vanitatibus desiderium: nulla curiositas, nulla zelotypia, nisi ut illius amorem promereamini, qui unice meretur amari. *Idem.*

Scriptura de homine converso tamquam de nova creatura loquitur: profecto enim admirabilis in regenerato homine renovatio producitur. Hic enim non est amplius ille, qui erat; est homo alius, & nova creatura: omnia in ipso mutantur, nihil vetus in ipso dignoscitur, & quacumque ex parte inspiciatur, nova persona deprehenditur. Alii illi sunt oculi; perspicaces, vividique oculi fidei cęlos ipsos penetrantes, ac cęlestia veritatis lumina, divinumque sanctitatis, & virtutis decorem scrutantes; videntes invisibilia, & tamquam præsentia ea, quæ remota sunt, inspicientes. Alias habet aures; aures attentas, & obedientes, quæ oblectantur Dei verbum audire, & quæ sedulo cęli oracula auscultant, ut illa retineant. Alium habet gustum, quo spiritualium deliciarum saporem percipit: alios habet sensus, aliosque motus ab iis, quibus consueverant. Timor illius est, ne peccet, & lædat Deum; ira, zelus est pro Domini gloria; tristitia, dolor est peccatorum; gaudium conscientiæ pax; amor, charitas erga Deum, & proximum; odium, horror vitii: spes, bonorum æternorum expectatio; exercitationes pietatis opera; solatia, Dei laudes; vita, jugis pietatis exercitatio. Diceres naturam illius omnino esse immutatam. *Recens Auctor.*

Veræ conversionis difficultas

Hæ mutationes gratiæ non sunt fructus diei unius. Cum fortis armatus semel cordis possessionem adierit, non nisi summa expellitur cum difficultate; Domus rupibus insistens primo ventorum flatu, nequaquam evertitur; Dęmon in anima regnans nequaquam cedit ubi primum conatum exeris, ut illum ejicias. Similiter gratia in corde non statim confirmatur: lenti sunt illius progressus, & sensim opus suum ad perfectionem adducit. Affectus nostros impugnare debemus, & cum salutis nostræ inimicis confligere, &c. *Desumptum ex manuscripto sermone.*

Desiderium, quod peccator intra seipsum sentit, sese convertendi, & ad Deum redeundi, numquam inspicione vacare debet, nisi in ipso deprehenderit notas quasdam, quas vitæ Spiritualis magistri solent inquirere. Quamplurimæ enim sunt simplices velleitates, quæ pro veris desideriis capiuntur, quæ tantum abest; quod nos justificent ut quinimmo nos efficiunt nocentiores. In primis autem oportet, ut hoc desiderium contrito cordi inspiret celeritatem ad conversionem, quam primum aggrediendam: constantiam, ut in consilio inito firmus persistat; fortitudinem, ut quidlibet audeat amissam gratiam recuperaturus. Cum de pęnitentia suscipienda deliberatur, Sanctus quidam Vir ait, nondum conversio facta est; conversio, ut plurimum opus est felicium momentorum, quibus Spiritus Sanctus repente animam illuminat, & vividum in eam telum contorquet, quo confoditur, & vulneratur. Ita est: si serius vel uno momento insignis ille pęnitens fuisset conversus, factus fuisset obduratissimus peccator. Præter hanc promptitudinem peccator ad pęnitentiam evocatus firmitatem habere inconcussam; oculis suis fletum indicit, quo reliquo dierum suorum spatio transactæ vitæ abluat flagitia; assiduis angitur sollicitudinibus circa præsentem vitæ suæ statum, & pro futuro sibi diligentissime cavet. Hoc denique desiderium non vulgaris fortitudo comitatur; saltem nullus videtur sanctus, cui hæc non adfuerit. Augustinus iniit consilium serviendi Deo suo, eumque diligendi? Illum quocumque pretio quęsivit, nihil ipsi videtur impossibile; timiditas ejus evanuit, immutata in summam intrepiditatem, quam ipsi etiam attulit admirationem. *Ex manuscripto Patri Stephani Chamillard.*

Peccatoris mutatio esse debet perfectim in corde.

Quoniam nulla est ibi vera conversio, ubi nulla interior mutatio, opus est, ut cor nostrum mutetur. At quinam! modo diligat, quod olim aderat; aderit, quod olim unice diligebat, quærat, quod olim fugiebat, & ardenter ea persequatur, à quibus olim abhorrebat: itaut totum cor nostrum sejunctum, separatum, ac divulsum sit ab iis, quæ ipsum in peccatum rapiebant, ut Deo uni prorsus adhæreat. Nonne verum est, ut remedium suum obtineat effectum, applicandum esse ibi, unde malum procedit? Non ne hæc una ratio est efficaciter morbum curandi? Hoc sane si desit nulla salus speranda est. At cor peccatoris totum peccati infectione contabuit: illud unica fuit nequissimorum omnium scelerum origo; omnia flagitia ex corde tamquam ex fonte dimanant, quemadmodum Dei Filius inquit. Cum igitur cor sit fons omnium malorum, opus est, cordi remedium applicari. *Chenart Doctor Sorbonnicus in sermonibus suis.*

Cum aliquis vere conversus est, postquam illum tetigit Deus opus est, ut cum Sancto Paulo dicere possit: *continuo non acquievi carni & sanguini.* ad Galat. 1. Statim ac me Deus ad se convertit, carnis, sanguinisque desideriis non amplius consensi. Ita peccator dicere debet: olim facilis eram ad iracundiam, cum aliquid fieret, vel diceretur, quod mihi displiceret; promptus eram ad judicium de rebus omnibus ferendum, ad resistendum, & contemnendum; negotiis meis nimia sollicitudine urgebar, ægre ferebam eos, cum quibus mihi res erat, & minima quælibet res me summopere angebar. Verum ex quo me tetigit Deus, non consensi ulterius omnibus iis desideriis, quæ Apo-

postolus carnem appellat, & sanguinem: acquiescere enim juxta S. Pauli locutionem carni, & Sanguini, est moveri adhuc rationibus humanis, atque consanguineorum, & affinium causa operari. Quod vere tetigit Deus, hi non habitum solum, verum cor etiam immutant; non sermones solum, verum etiam sensus, & cogitationes. *Liber cui titulus. Instruc. Chretiennes &c. pro vigesimatertia post Pentecostes Dominica.*

Nemo unus fidelis est, qui ignoret minimum quodvis lethale peccatum æternam mereri damnationem, & quot peccata patrantur totidem esse mortis æternæ sententias, quas quisque contra seipsum pronunciat. Verum est, pœnitentia, cum ingenua, & sincera est, sententias omnes deleri, & antiquari: verum quemadmodum nemo certo scire potest, utrum odium, & dolor peccatorum suorum, & propositum ulterius non peccandi talia sint, qualia requiruntur; inde sequitur, dubium semper esse de validitate pœnitentiæ ideoque semper ambigendum, utrum in gratiæ statu simus, vel secus. Quomodo igitur ulla pace fieri potest fidelis, cum 101 peccata commiserit, & totidem æquissimis sententiis morti fuerit addictus! In hoc autem incertitudine quomodo potest non indesinenter metuere, & contremiscere? Nemo scit, utrum amore, non odio sit dignus; quam formidabilia hæc verba sunt, S. Bernardus exclamat! In singula momenta mori possunt, & si peccata mea mihi dimissa non fuerunt, de me actum est in æternum! Verum non deest nobis opportuna consolatio: unicum tantummodo suspirium requiritur, & sincera pœnitentia ex corde, quod vere suorum peccatorum & pudet, & piget profecta ad omnem maculam eluendam. At cum Spiritus compunctionis, atque pœnitentiæ in omnem vitam servatur, difficile est, ut inter tot gemitus, & assidua suspiria, nullum sit, quod Dei ipsius cor flectat, qui sæpe ad primas animæ pœnitentis preces placatur. Ideo peccator de præcedentium confessionum validitate incertus jugiter ad Cœlum suspiria debet emittere, & veniam poscere; hæc enim tutissima via est divinæ misericordiæ flectendæ, ac tandem omnium scelerum suorum veniæ exorandæ. *P. Gegou, libro cui titulus usus Sacramenti Pœnitentiæ.*

Hoc in sensu, & hoc spiritu contritionis ob oculos David semper peccatum illius versabatur, ut semper illi adesset causa illius execrãdi: *quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.* Ut Dei misericordiam imploret, atq; suum dolorem testetur, quo ob læsa Domini præcepta torquetur, sua jejunia non profert; non ait se cinerem cum pane, & cum potu lacrymas miscuisse; non memorat cilicia, omnesque austeritates, quibus corpus suum affligebat. Solum ait, iniquitates suas, & peccati sui imaginem sibi ante oculos indesinenter versari, & hanc semper cum horrore prospicere, tamquam gravissimum hostem, a quo nulla sibi quies relinquebatur. Hoc fuit unicum spei ipsius fundamentum. *Idem.*

Peccatoris Dolor in ipsa mortis hora, quod converti neglexerit.

Eo momento, quo animam sumus efflaturi transactæ vitæ flagitia perpendimus, & ob oculos nostros versantur eæ occasiones, in quibus salutem nostram operari potuimus: tot sanctæ inspirationes, tot rationes, quæ urgebant, ut converteremur; facilitas immo, & voluptas, quam in lege adimplenda percipiebamus, tot optima exempla? Atque eodem tempore videmus quomodo omnibus hisce subsidiis abusi sumus, quomodo pertinaciter oblectati sumus contra gratiæ sollicitantis vim; qua insania, quo furore nosmet convertere detrectavimus; atque intelligimus nullum pœnitentiæ tempus superesse, nobisque inter has amaritudines, doloresque esse moriendum? Horrores, quorum fulgor mentis meæ aciem perstrinxit, voluptates, propter quas toties effudi lacrymas, mundana gaudia, quæ mei gemitus, & suspiria toties subsecuta sunt; quoties vos ego damnavi? Cur autem tunc sensus meos secutus non sum? *Pater Croiset tom. 2. Recessus pro unica die singulorum mensium.*

Quo dolore non afficimur propter terreni alicujus boni jacturam? Quot effluxerunt lacrymæ, super mortuum illius filii corpus! Defletur corpus, a quo anima in aliquod tempus secedit; & peccator non plorat animam suam per peccatum a Deo suo recedentem. Lacrymarum torrens offunditur super Cadaver, quod effertur ad tumulum, super amicum ex hac vita abeuntem; ego vero cœlum amitto, & anima mea in periculo versatur in æternum intereundi, neque ingemisco? Næ quidem oportet, non dignas foveri ideas peccati, justitiæ Dei, salutis æternæ, vel æternæ infelicitatis, ut non tangamur adspectu scelerum, quæ altera quidem nos privant, ad alteram vero deducunt. Verum nihilominus est gemitus, et lacrymas non esse huic dolori essentiales, & esse illius æquivoca signa. Cor dolore confici potest, quin ex oculis fluant lacrymæ, pœnitentes non semper gemuere. Ex omnibus Apostolorum conversionibus in ea tantum S. Petri de lacrymas incidit sermo. Fatendum attamen est, aquam, quam sincerus dolor elicit ex oculis nostris cum Salvatoris Sanguine conjunctam mirabilem habere vim ad iram Dei flectendam, ejusque misericordiam obtinendam. *Idem.*

Filii Dei lacrymæ nos à plorando nequaquam dispensãt.

Falluntur, qui putant lacrymas JESU CHRISTI nos dispensare, ne nostras effundamus: hæ quippe maximæ sunt necessitatis, eæ vero præsertim, quas lacrymas cordis S. Augustinus appellat; per illas enim spiritualem nostram conversionem incipimus. Inde Magdalenæ conversio sumpsit exordium; *cœpit rigare pedes ejus;* pro se statim illa præstitit, quod deinde pro Lazaro fratre suo. Ita David quoque scelus suum expiavit noctes, diesque plorans, ita ut stratum suum lacrymis madaret: ita S. Petrus etiam suum crimen delevit. Cum scelerum nostrorum veniam petimus, non possumus eorumdem dolore non tangi; non enim semper voces tutissimi, & fidelissimi sunt cordis interpretes: lacrymæ vero minus subdolæ sunt, & magis eloquentes, detegunt enim perniciosiores animæ latebras, & frequentiores ejus affectus: *lacryma totum prodit affectum. Ex sermonibus, qui sub nomine Patris Bourdalove circumferuntur.*

In hoc proprie pœnitentia consistit, ut vere tibi displiceat, offendisse Deum, & justitiæ ejusdem satisfacere quæras. Parum enim est, suum malum agnoscere; ad hæc requiritur, illius dolore affici; oportet salutarem cordis compunctionem concipere, & illam animæ amaritudinem quam tristitiam secundum Deum, vocat Apostolus; tristitiam illam quæ elicit, ex corde suspiria, quæ caput cinere adspergit, quæ faciem pallore induit, quæ efficit, ut pectus tundatur, & cilicio induantur artus: tristitiam, ex qua præteritorum pœnitentia, futurorum metus, & pro præsenti angustiæ procedunt; tristitiam quæ columbæ gemitus parit, & facit, ut pro pane sint lacrymæ, quemadmodum loquitur David. Talis profecto est pœnitentiæ effectus, cum vividi sunt sensus illius, & aculeis suis conscientias angit: non solum cor interius secreta affligit molestia, sed extrinsecus etiam in oris suspiria, & lacrymas oculorum erumpit. Ita Regius Propheta se cubile suum lacrymis rigasse fatetur: ita peccatrix Evangelica lacrymis Domini pedes rigabat, miscebatque fletus sui aquas pretioso unguento, quo eosdem ungebat. *Idem.*

De virtute lacrymarum pœnitentiæ.

Vide, quam efficax sit harum felicium lacrymarum virtus & quantum a communibus, vulgatisque lacrymis differant. Frustra ploras cum ære alieno obstrictus es, & te urgent creditores tui; non ideo tamen æs alienum dissolvis: frustra ploras, cum te gravis aliquis morbus urget; non ideo per lacrymas tuas convalescis: frustra mortuum ploras, non ideo fletuum copia illum in vitam revocas. O admirabilem lacrymarum pœnitentię virtutem! ipsę debita nostra dissolvunt, ipsę morbos nostros curant, ipsę de peccati morte resuscitant, & dummodo ex corde ploremus, statim in novam creaturam transformamur, & vitam omnino spiritualem, atque cęlestem ducere incipimus. *Idem.*

Excita in me quęso, Domine, eos salutares tumultus, quibus peccatores sępe agitantur, eam interiorem confusionem, mortalem tristitiam, ac novi ipsius fastidium, ita ut quemadmodum olim David, męstus ingrediar: *tota die contristatur ingrediebar.* Ps. 37.

Num-

Numquid cito oblitus fuissem status hujus miserrimi, & rursus in eumdem mortali noxa redire vellem? Hic præcox: infernus, & majorem ipsa morte mihi horrorem injiciens. *P. Cheminais in libro cui titulus: Sentimens de Pieté.*

Si perpendere velimus, quo pacto in ordine gratiæ Deus operetur; profecto videbimus, hominis regenerationem, & conversionem peccatoris suum habere principium, progressum, atque consummationem. Non ideo tamen ausim affirmare, justificationem, si pro gratiæ infusione sumatur, nequaquam repente fieri. Theologia enim prorsus oppositum docet. Inde autem mora, tempusque requiritur, quod qui actionis subjectum est, resistit aliqua qualitate contraria principio actionis ejusdem. Liquet autem, Deum, cum sit supremus agens, cui nihil in natura resistere posset, repente suam gratiam in cor peccatoris effundere; non enim aliam ibi dispositionem requirit præter, eam quam ibi ipse statuit. Cum igitur ajo, conversioni peccatoris suum esse principium, progressum, & perfectionem; loquor de dispositionibus illam subsequentibus, quæ secundum communem gratiæ œconomiam successive tantum formantur; excitatio, animadversio, metus, admiratio, & deliberatio illam inchoant; quas sequitur amor, cui confidentia succedit; oratio vero extremam adfert dispositionem eamque perficit gratia. *Liber cui titulus colloquia Abbatis Joannis, & Eusebii Presbyteri.*

> Peccatoris conversio indiget gratia, & misericordia Dei.

Jure quidem peccatum perhorrescimus; propter illud enim ad Deum non nisi per gratiam prohibemur accedere. Hæc profecto magis calamitosa conditio est, quam remissionis litteris indigne, & ex carnificis manu effugere nequaquam posse sine Principis venia. Quidnam de misero peccatore factum esset, nisi Deus *gratiæ thronum* constituisset? *stipendia enim peccati mors*, ut Apostolus inquit, Si Mundi hujus mancipia tantopere metuunt, quidquid a Principis adspectu illa potest arcere, vel id propter quod Magni alicujus viri, a quo præsidium, ac opem recipiunt, subire possunt indignationem; quanto horrore nos persequi fas est, quidquid nos de illius gratia potest dejicere, a quo æterna felicitas nostra pendet, & quidquid nos ab eodem potest in æternum sejungere? *Idem.*

Sentiat voluntas nostra, vel minime sentiat violentos motus, quibus turbatur, torquetur, ac summa amaritudine afficitur; illa per dolorem suum sese in eum statum debet adducere, ubi Dei honorem potius, quam aliud quodlibet bonum perpendat. Qua in re in religiosarum conscientiarum solatium animadvertendum est; maxima bona, & mala gravissima non semper esse illa, quæ in nobis magis sensibiles, ac vehementes impressiones efficiunt; licet ea sint bona, quæ plurimi facimus, & ea mala, quæ præ ceteris magis metuimus. Majori afficiemur lætitia, ubi nuncium auribus accidat, litem exigui momenti nobis fuisse adjudicatam, quam ubi locupletes intueamur ædes, quarum opulentiæ consuevimus; attamen ædes ipsas causæ, quam vicimus, præferemus. In graviores quæstus erumpemus micraniæ doloribus lacessiti, quam lentæ febris ardore consumpti; mallemus tamen hac febri, quam micrania non laborare. Ita dolor, quo ex peccato affici pœnitens debet, eum jubet Deum cæteris anteferre; omnia pati, rerum omnium jacturam subire potius, quam ipsum offendere; licet fortasse eos non sentias vividos, vehementesque motus, qui dolorem suum possent significare. *P. la Pesse. Tomo 3. sermone de Dolore Pœnitentis.*

> Incuria, quam præ ceteris eo ipso tempore, quo serio temet convertere cogitas, sensibile signum est, fallacem esse pœnitentiam.

Indifferentia, & incuria, quæ pœnitentiam vestram præcedunt, illius falsitatem apertissime probant, tranquillitas vero, qua vosmet eidem suscipiendæ disponitis, hoc ipsum apertius indigitant. Nihil fortasse melius cordis vestri dispositionem ostendit, quam incredibilis ista indolentia. Vosmet doloribus per gaudia, confusioni per licentiam, benemoratæ vitæ per impudicitiam disponitis. Ridetis, luditis, periculosis spectaculis assistitis, fortasse etiam pridie ejus diei, quo ad Sacerdotis pedes vosmet estis accusaturi, nullumque intervallum inter flagitiosum vitæ genus, ac pœnitentiam relinquitis. Dissidia, commessationes, assuetæ licentiæ obtrectationes, doli fuere, ejus accusationis præludia, qua nequissime actam vitam eratis abominaturi. Ut Deum offenderetis, nihil inausum deseruistis; varias artes exeogitastis, diuturnas sollicitudines pertulistis, ut virginis illius simplicitatem, æquitatem, pudorem falleretis; laborastis, fatigati estis, ubi affectibus vestris satisfacere quærebatis; cumque illud intuemini objectum, quo capti eratis, vosmet, lætitiamque vestram erumpentem compescere non valuistis. At illatæ Deo injuriæ sunt reparandæ? frigidi estis, ac prope sensu carentes. Illum insectamini, ac summo cum ardore læsistis; at nihil solliciti estis, ut eumdem leniatis..... Similes estis impudentissimæ Jezabel, quæ tunc temporis, quo omnem curam debebat impendere, ut violentias, ac injustitias suas execraretur, os fuco liniebat, caputque suum muliebri mundo, ac impiæ vanitatis supellectili ornabat. Regias ædes ingrediebatur Jehu, illam de fenestra præcipitem daturus; cumque illa ipsum audiit ingredientem, ad speculum cucurrit, ut fictis coloribus faciem imbueret. *Idem.*

> Contritionem veram non esse illud indicium est, si nobis exiguo constet impendio.

Signa, quæ conversionem vestram præcesserunt, eam fallacem fuisse arguunt; signa vero, quæ eamdem subsequuta sunt, hoc ipsum confirmant. Facile est scelus committere; difficile æquam illius agere pœnitentiam, at fideles pœnitentiam peccato faciliorem autumant. Parvo labore impurus homo, impudica mulier Deum lædunt; at majori cum labore illatas Deo contumelias reparare deberent: sed nihilominus dolor suus illas non angit, immo neque sollicitos tenet...... Non loquor de pœnis exterioribus, quas ferre deberetis, ut divinæ justitiæ satisfaceretis. Olim Ecclesia gravissimas, diuturnas, insignesque efflagitabat; quas nostræ infirmitatis miserta mitiores fecit, & sapienter est moderata. Verum dolor peccati idem esse debet nunc, ac primis illis Ecclesiæ temporibus, cum fidelium pietas fervebat; non enim mutata est essentia peccati; eaque in re Deus & Ecclesia eamdem vobis obligationem injiciunt. Ut autem æquam doloris vestri ideam concipiatis, consideranda, mihi videtur, illius vis, magnitudo, & diuturnitas &c. *Idem.*

> Ejusdem argumenti.

Possem equidem lacrymas, suspiria, macerationes, prolixas preces, solitudinem, humiliationem, flagella, & cilicium exposcere; ii enim Pœnitentes, quos colit Ecclesia, palam dolorem suum testati sunt. Paucissimos invenietis, & nescio, utrum vel unum, cui satis fuerit pœnitentiæ suæ motus inter cordis angustias concludere. Verum ne perterream infirmitatem vestram hoc horrenti pœnitentiæ apparatu, iterum dico, ex vobis verum dumtaxat dolorem exposcimus. Ubi vitæ per summam licentiam actæ flagitia omnia estis confessi, quænam doloris vestri præbuistis indicia? Arentes oculos, vagos, liberosque; hilarem oris habitum, superbum, elatumque incessum; mollem, effœminatumque gestum, vocem elatam, & firmam; sermones profanos, & noxios; faciem lætam sine ulla mœroris nota; hæc ea sunt, quæ mortalium oculis ostendistis. Fieri ne potest, ut tantum in dolorem vestrum obtineatis imperium, ut illum ita suffocare potueritis, ne aliqua ex parte erumperet? Hic in Scripturis *Compunctio* dicitur, quoniam cor ipsum pungit; & *contritio*, quia illud terit.... Tertullianus vero illud *compendium ignium æternorum* vocavit; quia pœnitentia vestra suppliciis æternis, quæ meruistis quodammodo supplere debet... Attamen nullum vobis negotium facessit vestra pœnitentia. Numquid peccati natura mutata est, ex quo vos illius estis auctores? Numquid in vobis non adeo, ut in peccatoribus aliis enorme est? Injustitia num minorem fratri infert injuriam? Iracundia melius cum christiana charitate consentit? Virtutes minus perfectæ, vitia vero minus detestabilia evasere? Numquid nostrorum temporum Deus minus est magnus, minus amabilis, minus terribilis? Num nostris assuetus injuriis illas minus persequitur? Quis revelavit futurum ut ille nostri eam rationem haberet, quam pro tot reprobatis Regibus non habuit? Numquid his diebus minus læditur per nostrum contemptum, quam læderetur olim, cum infernum succendit, & JESUS CHRISTUS filius suus in cruce expiravit? *Idem.*

Non

Dolores omnes in veri pœnitentis dolore simul collecti videri deberent.

Non igitur in pœnitentia vestra expectanda hæc vis, & virtus, quæ una vos coram judice vestro tutos efficere potest. Illius magnitudinem consideremus. Contritio ut ita dicam, est dolorum omnium congregatio, efficit enim, ut ob omnium bonorum nostrorum jacturam doleamus . . . . In mentem, si fieri potest, revocate omnia vitæ mala, quæ vos mærore conficere possunt; etenim in peccato vestro quædam vel ejusdem speciei, vel multo majora deprehendetis, quæ vos amaritudine debent replere. Dolemus quod officiorum, laborumque nostrorum fructum amisimus: vos bonorum operum fructum omnem perdidistis. Dolemus, cum a patria exulere cogimur, vos a Paradiso exules estis: Dolemus, cum ære alieno premimur; vos autem quid non debetis Deo? Dolemus, cum nominis bonam famam amisimus, & infamiæ nota existimationi nostræ est inusta; vos facti estis abominabiles in Dei, & Sanctorum conspectu. Dolemus, cum in arcta carceris custodia constringimur; vos estis dæmonis, infernique mancipia. Dolemus, cum gravi laborantes morbo in cubili macie, taboque consumimur; anima vestra jam mortua est. Dolemus, cum a pluribus simul inimicis nosmet tueri debemus; creatura quælibet parata est ad vestrum interitum, ut Deum suum ulciscatur. Dolemus ob Patris, Conjugis, Amici jacturam; Deum amittentes Patrem, Sponsum, Amicum amisistis. Dolemus, cum ab inimico pendere debemus; Deus vester est inimicus, & ab illo pendetis. Dolemus cum bona excidimus gratia Domini æque potentis, atque amabilis; nullus Dominus Deo potentia, ac bonitate par est, & ille vos odit. Quidquid affligere potest in peccato vestro invenitur . . . . . . Omnes vobis dolores concipiendi sunt; mala omnia ploranda: ac deflenda bonorum omnium jactura, ex quo lethale peccatum patrastis. Plura simul mortalia peccata commisistis; & hæc omnia peccata simul in anima vestra eum dolorem non cient, quem naturale malum, leve, contemptibile, neque consideratione dignum excitaret. O Deum læsum! O irritatam justitiam! quid de tot peccatoribus fiet? *Idem*.

Falsa pœnitentia ab æternis non tuetur suppliciis.

Vis ergo esse ex eorum miserorum numero, de quo Propheta locutus est: *Qui descenderunt ad infernum cum armis suis*? Cum plurimorum scelerum reus sis, dolor, atque propositum tuum sola sunt arma, quæ te a divinæ justitiæ telis tueri possunt. Hęc arma otiari sinis, neque illis uteris nisi ut teipsum decipias. Simulas illa adhibere, ut te ipsum defendas; sed judicis tui jaculis expositus permanes; dolor, ac propositum tibi fucum faciunt, ac in sceleribus tuis, tibi soporem inducunt. Infernus, pœnitentibus oppletus est, qui æque ac tu simulatam doloris speciem præ se tulerunt. Hæc omnia proposita, quæ ut ita dicam, summis labiis inhærent, non prohibebunt interitum tuum. Ad hoc attende, videbis deesse tibi fidem, ac diligentiam, nec non vigilantiam atque constantiam in illis adimplendis. *Idem Tom.3.serm. de Pœnitentia facienda consilio*.

Calamitas nostra audaces nos efficere debet ad reparandas, & Deo illatas injurias, & præteritas animarum nostrarum jacturas. Cum Rex David peccati veniam consecutus est, quo zelo exarsit contra inimicos Dei sui? Quot modis eumdem colere adnisus est? Labores, humiliationes, preces, lacrymæ: ad mortem usque sese dolori tradidit, cui nihil abluendum supererat. Quid præstitit Magdalena, ex quo ipsam pœnituit? Quem Dei amorem, quod sui odium prætetulit? Quocumque JESUM CHRISTUM secuta est, ubique ad pedes ejus ploravit: mundum omnem contempsit, ut Domino fidem suam testaretur; illum super Calvarium comitata est; armatis satellitibus corpus illius auferre voluit; se se in horrenti specu conclusit, ut in unum illum omnes suas cogitationes impenderet. S.Augustinus postquam suos accusavit errores, satis ne sibi fore duxit, si vitam frugi, & ab omni scelere vacuam traduceret, ut suam servaret integritatem? Calamum arripit dextera, ut Domini sui jura tueatur; cor ipsius amorem sexcentis modis effundit: ægre ardori suo moderatur; idololatria, hæresis, impietas ab illustri hoc Pœnitente aufugere nequeunt, semper ab eo lacessitæ, semper confusæ, semperque victæ. Deo injuriam attulisse, tantam recto cordi affert verecundiam, ut nihil intentatum relinquere velit, & impensissimi amoris sui iterata præbere documenta adnitatur, ut præteritum scelus oblivioni tradatur. . . . Adeo jucundam, hilaremque infringere consuetudinem; hoc procul dubio, neque hæsitanter faciendum est; at qui illi assuetus fuit, ac mox se se Deo devovere decrevit, quasdam sibi etiam innocuas delitias interdicet, quæ flagitiosi amoris imaginem revocare possent; verecundam præseferet modestiam, eaque bona opera aggredietur, quæ castitati servandæ quam maxime prosunt. Impios in Religionis materia sermones damnare; hic necessarius est honos, quem pietas etiam vulgaris debet veritati; sed qui sancta in jocum traduxit, & Providentiæ, atque Æternitatis mysteria contempsit, cæcam præstabit obedientiam in minimis etiam, quæ ad fidem pertineant, ac se plurimi facere ostendet vulgatissimas etiam Ecclesiæ ceremonias. Aliena restituere bona: hoc tempus non est excogitandarum causarum, quibus acti ad hoc nequaquam nos teneri arbitremur; sed qui injuste aliena retinuit, omnes scriniorum suorum evolvet tabulas, omnesque perleget syngraphas, ut minimam etiam æris alieni suspicionem enucleet. Inimico parcere; quid homine Christiano magis dignum? Sed qui cum scandalo inimicitias aluit, summa cum voluptate videbit, alloquetur inviset olim inimicum suum; cum eo colloquia amoris, ac reverentiæ plenissima miscebit, ac se beatum putabit, si eidem secretam ferre potuerit opem, quam mortales ignorent, & ipse etiam, cui confertur, minime sciat. Mundi impudicitias relinquere; hoc omnes præstare tenentur, sed qui dilexerit illas, in earum odio, honorem suum, atque felicitatem constituet. Indumentorum modestia, recta morum disciplina, ab iis, qui nimium hilarem vitam ducunt, secessus; humilis, & verecundus incessus, civitati universæ cordis ipsius mutationem ostendent . . . . Quomodo o Deus! anima, quæ sincere quærere vult quæ tua sunt, potest ne se continere intra cancellos officii illius, quod non potest ulla ratione evitare? Nihil ne nimis fieri posset ad gratiam, atque misericordiam tuam promerendum? Equidem obstupesco, quod nostrę pęnitentię, nostriq;propositi, unquam esse contenti possimus;quod de conscientię nostrę statu non jugi sollicitudine angamur;quod diuturnę servituti assueti putemus adeo facile vincula nostra perfracta fuisse... Fuimus olim inimici insolentes, & pertinaces; modo vero sumus amici frigidi, & ignavi. *Idem*.

Negligentia, qua conversionis negotium tractatur, ostenditillius falsitatem.

In iis consiliis quæ nobis placent, nescio quamdam oris præ nobis ferimus hilaritatem, quæ nostram excitat industriam, nostramque bonam fidem probat; neque aliud vellem argumentum ad consiliorum vestrorum redarguendam fallaciam, quam hanc in illis explendis incuriam. Videmus Pictorem, cui curæ non est, ut affabre in tabula imagines exprimat, eamdem coloribus coinquinare; Scriptorem, qui rudi, pinguique minerva lucubratur, paginas perdere; artificem operi non satis attentum eidem non posse eam tribuere elegantiam, ac dignitatem, quæ auctoris artem commendant. In id toto pectore minime incumbitis, ut vosmet corrigatis; numquam hoc præstare poteritis, eo magis, quod hoc agentibus nihil incuriosius est aggrediendum. Necessario omne studium, atque opera navanda

vanda est, ne iterum in ea decidatis flagitia, propter quę a Domini gratia excidistis, *Idem*.

Longe plura possent afferre ad eas spectantia causas, quæ in peccatoribus scelerum suorum dolorem possunt excitare, ac in illis penitentiæ spiritum fovere; sed satis superque hac de re actum est cum loqueremur de Confessione, ac dolore, qui Sacramenti Pęnitentiæ partem constituit.

CORRECTIO FRATERNA.

REPREHENSIO, PUNITIO, ETC.

MONITUM.

AUCISSIMA invenies argumenta, quæ hoc facilius repleri possint propter rerum ingentem copiam, quæ inveniuntur apud Sanctos Patres, Asceticos, atque cum veteres, tum Neotericos Concionatores, qui de Correctione fraterna integros edidere sermones. In eo vero tota difficultas sita est, ut ex tanta rerum suppellectile, quam tot Auctores suppeditant, prudens electio fiat. Hoc tamen argumentum arctioribus, quam alia plura cancellis continetur, neque multa sunt hoc simpliciora: licet enim in hoc accidere sermo possit de dissimulatione, & alienorum peccatorum tolerantia, quæ Correctioni, & increpationi fraternæ opponuntur; hi defectus adeo naturaliter referuntur ad ea, quæ in earum virtutum laudem dicenda sunt, quibus directe adversantur, ut in concione ab illis separari minime possint dummodo argumentum hoc funditus sit pertractandum. Tria tantum notanda occurrunt.

Primum, quemadmodum Correctio pro quovis peccatorum genere, & cuivis personarum conditioni fieri potest, concionatori sedulam impendendam esse curam, ne a suo recedat argumento late nimis differens de peccatorum gravitate, de malis, quæ consequi possent, de defectibus qui sunt corripiendi, atque arrepta occasione inductionis, quæ erit instituenda, propositi sui obliviscatur.

Secundo cavendum etiam diligenter est ne, quæ consilii in hac materia sunt, cum iis confundatur, quæ sunt praecepti: ideoque memorandæ sunt circumstantiæ, in quibus hæc fieri debeat correctio; & quando, & quomodo, & quibus, & a quibus sit instituenda. Cum enim nullum præceptum adsit in cujus observantia major requiratur prudentia, ita nullum argumentum est, ubi majori prudentia opus sit, ut statuatur ad quosnam præsertim hæc correctio fraterna pertineat.

Tertio denique cum nequaquam minus rarum, atque difficile sit, æqui, bonique facere correctionem, quam eamdem dato tempore suscipere; operæpretium est in concionibus ad charitatem fraternam spectantibus utrumque miscere; vel nisi placuerit seorsim de utroque habere concionem, semper alterum ita pertractare, ut ad alterum referatur ita ut alterius cognitio sit tamquam gradus ad cognitionem alterius, vel saltem alterutrum ex his argumentis, de quo explicite verba facere non aggredimur, verissimum certissimumque supponere.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia concionum hujus argumenti Sistemata.

EGREGIA concionis partitio, & quæ statim sese offert, hæc sane est, ut ostendas 1. obligationem correctionis fraternæ faciendæ; cujus naturæ sit præceptum, quo
I. hoc agere jubemur, & cuinam rationi innitatur. 2. Ad quos hoc officium, & hæc obligatio pertineat. 3. Ratio hoc munere fungendi, quæ tres esse possunt concionis partes.

Pars prima: Quale sit hoc præceptum. Licet scire sufficiat, præceptum hoc esse divinum explicite, & in lege veteri, & in lege nova irrogatum; haud abs re est nihilominus rem altius repetere, atq; docere, præceptum hoc esse de jure naturæ innixum 1. amori, quo Deum prosequi debemus, & zelo, quem pro ipsius gloria testari debemus; quibus enim in occasionibus hunc præ nobis ferre melius possumus, quam prohibendo, ne ipse lædatur, & ne ignominia afficiatur? Terræ hujus Principes ministros suos habent, qui eorum jura tuentur, & injurias, atq; contumelias eisdem illatas, prosequuntur: nonne igitur æquum est, ut Universorum Dominus servos habeat, qui suum erga eumdem amorem testentur, suique probent zelum corripientes palam, & corrigentes eos a quibus divinas leges violari cōspexerint? Itaq; hoc ille, & omnibus hominibus generatim, & singulis particulariter præcepit. 2. Pręceptum hoc innixum est charitati proximi, in quo & continetur, ejusdem partem constituens: *mandavit ille unicuique de proximo suo*. Eccli. 17. Hęc autem charitas erga proximum utilius exerceri non potest, quam prohibendo, ne ille in interitum ruat, eumq; a peccatis revocando, quæ fortasse essent causa damnationis ejusdem. Itaq; quomodo contra charitatē peccaret, qui proximum in præceps lapsum non erueret, vel qui non prohiberet, ne laberetur, eumdem de periculo certiorem minime faciens: contra idem præceptum delinqueret, qui non vetaret, ipsum in flagitiis suis permanere, vel non præberet opem, ut ex infelici eo statu emergeret in quo versatur, & in quem fortasse lapsus est eo, quod minime admonitus fuit. 3. Hoc deniq; præceptum innititur curæ, quę singulis esse debet de bono Reipublicæ: si enim nemo corriperet, vel corrigeret peccatores, qui officiorum suorum obliviscuntur, peccatum quamprimum fieret scandalum, & lues, quæ generatim sese ubique effunderet; ideoque Judices, & Magistratus instituti sunt, ut tantum malum averteretur. Verum quia hoc minime sufficeret; hinc est, quod cum virium in privatas personas, & cum minori rumore obrepit; si nostræ accidat cognitioni, quilibet pro mensura illius, quam obtinet, existimationis, a Deo constitutus est ut si opus sit, fratrem corripiat, & generatim ut mali progressus, atque effectus, quod fieri poterit, citra temeritatem, atque indecentiam prohibeat.

Pars altera: quinam hoc præcepto obligentur, 1. Extra omnem dubitationis aleam positum est ad id eos

eos præsertim teneri, qui alienis moribus debent invigilare: Magistratus erga sibi subditos Cives; Pastores in grege suo; Parentes cum filiis, & familia sua; Dominos cum servis, & generatim quicumque super alios aliquam obtinent auctoritatem, quod onus quodammodo inhæret eorum caracteri, & dignitati, quam occupant; reddituri enim sunt Deo rationem de illorum interitu, quos Deus peculiariter ipsorum curæ commisit. 2. At credis fortasse ad hos tantum hoc præceptum referri, neque putas hoc officium ad quemlibet singillatim spectare, cujuscumque status,& conditionis ille sit, ac te, quem ab hoc onere legitime solutum censes, ad illud fortasse magis, quam alios plures teneri. Profecto Magistratus quatenus hac auctoritate insigniti non omnia peccatorum genera punire possunt, eorumque officium nequaquam extenditur ad peculiares occasiones omnes, ubi læditur Deus: Pastores non semper vident, vel norunt flagitia eorum omnium, a quibus suus grex componitur, neque tenentur curiosius inquirere quidquid in singulis domibus peragatur: Concionatores nequeunt vitia usque ad individuum perstringere, & exprobrare: immo ministerio suo essent indigni, si nominatim personas indigitarent. Cujus igitur erit redarguere vitium illius, qui propter justitiæ metum nondum tenetur fugam arripere; illius, cui tu unus fortasse loqui audes; vitium, quod clanculum sese producit, & cujus tu unus fortasse testis es? Quis denique tenetur corrigere secundum occasiones, quas cuique tempus, & locus aperiunt? Ego sane affirmo, vestrum singulos teneri pro peccatis, quæ ob oculos vestros patrari videtis: & hoc explicite docet Salvator in Evangelio eo in casu, qui vulgo accidere solet: ubi quamquam videantur causa nostra ducti corripere velle; nihilominus proximi salus multo magis, quam nostra voluntas requiritur: *si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum:* Matth. 18. ubi institui potest inductio aliarum occasionum, in quibus præceptum hoc obligat.

Pars tertia: quo modo servandum est. Quemadmodum imprudenter fieret, si indiscriminatim quolibet personarum genus corrigeretur, ita nosse oportet modum, quis servandus est, tempora, quæ sunt aptiora, occasiones, in quibus utilius est abstinere, ne dum malo medicinam afferre studemus, illud augeamus: vel in quibus melius est inutilis reprehensionis onerosam curam abiicere. Nemo satis cognoscere potest, qua prudentia opus sit in negotio adeo tenero, & delicato: habenda enim diligenter est ratio ætatis, dignitatis, ingenii, præsentis dispositionis cum eorum, qui corripiunt, tum eorum, qui sunt corripiendi; ideo Concionator hæc fusius persequi debebit, brevibusque ostendere exemplis, quomodo instituenda correctio sit, 1. cum inferioribus 2. cum paribus 3. cum Superioribus, atque orationis finem imponere magnum illud bonum amplificans, quod ex Correctione hac existere potest.

Hoc ipsum argumentum aliter etiam proponi potest. 1. Fraterna Correctio de præcepto est,& præceptum istud obligat; hoc certissimum est: neque dubitandum. 2. A quibus præceptum hoc sit observandum: hac in re aliquæ occurrere difficultates possunt, quæ sunt elucidandæ. 3. quando, quibus in occasionibus,& quo ordine præceptum hoc sit observandum, ubi diligens explicatio requiritur.

II. Post explicatam obligationem, qua præceptum hoc adimplere tenemur pro Concionis argumento desumere possumus. 1. Magnitudinem,& qualitatem peccati, quod committitur, ubi deficimus: 2. defectus evitandos, ut rite hoc munere perfungamur, & ne correctionem hanc, ut crebro usuvenit, vel nocuam, vel inutilem efficiamus. Peccatum igitur, quod committimus non corrigẽtes: peccatũ quod corrigentes etiam committimus.

Pars prior. Cum non corripimus fratrem iis in occasionibus, in quibus hoc præstare tenemur: 1. rei efficimur eorũdẽ scelerũ, quæ cõmittuntur ab eo, quẽ minime increpamus: hoc enim efficit, ut ille in vitiis, flagitiisq; suis perseveret. 2. gravius etiã, quã ille fortasse peccare possumus, quia hinc illius sceleri cooperamur: inde vero majori cum cognitione, ac minori preventione, quam passio producit, evadimus causa interitus,& damnationis ejusdem. Ideo minitatur Deus futurum, ut rationem de nobis exposcat: *de manu viri, & fratris ejus requiram animam hominis.* Gen. 9. *Et sanguinem ejus de manu tua requiram.* Ezech. 33. 3. Probamus etiam hac conniventia scelus ab aliis suspectum,& causa sumus, ut funesta imitatione illud ipsi quoque committant.

Pars altera. Quemadmodum sæpe contra charitatem peccamus minime corripientes, sæpe etiam corripientes,& contra prudentiam, & contra charitatẽ peccamus. Hi igitur defectus vitandi sunt: 1. ne importune correctio fiat, cum aliquis ita succensus est, vel passionis vi raptus facit; tunc enim quodcumque dixeris oleum addet camino, eumque magis irritabit. 2. Ne hoc nimis aspere, sed leniter fiat, ut docet Apostolus: quippe ira, & asperitas nostra fratrem exasperabit: & qui antea uno tantũ laborabat malo huic alterius quoq; accesio fiat. 3. Ne palam exprobremus, quod clã actũ est.

Ea omnia quæ ad hanc materiam pertinent una tantum Concione complecti possumus, ita propositionem partientes, quomodo correctio facienda est: & quomodo recipienda. III.

Punctum primum. Prudenter correctio instituenda est habita ratione qualitatis eorum, qui corripiuntur, sceleris, quod improbatur, circũstãtiarũ, in quibus corripiẽdũ est: nãq; pro earũ varietate aliter est corripiẽdũ.

Punctum alterum: recipienda est 1. cum humilitate, nosmet peccatores confitendo, quin per superbiam factum excusare velimus: 2. cum actione gratiarum tanquam beneficium, quoniam re ipsa satis magnum est; & hac ratione nequaquam pravam nobis ad esse voluntatem ostendimus: 3. cum desiderio proficiendi, & nosmet corrigendi; quod ipsum adhibendum est, quandoquidem correctio nobis fert opera, atque rei hujus necessitatem ostendit.

Tria sunt hominum genera, qui sibi corripiendum esse minime ducunt, quamquam correctionis præceptũ excipiat neminem. 1. Quidam corripere non audent, quia metuunt redargutiones suas contemptum iri, vel timent sibi odium conflare,& excidere ab eorum gratia qui sunt corripiendi. 2. Alii nesciunt, quomodo corripiendum sit,& qua via insistere debeant. 3. Alii denique non corripiunt; quia non æqui, bonique factæ fuerunt aliis temporibus correptiones suæ, & quod nullum percipere potuerunt fructum ex redargutionibus suis. IV.

Primorum timor in primo puncto confundendus est Secundis, immo tertiis etiam ostendendum est, illos non satis novisse quo pacto corrigere deberent pro varietate personarum, correctione indigentium: quod erit punctum alterum.

Denique ad prætextum omnem tertiis etiam auferendum,& si opus sit, ad illos magis excitandos, metumque illis auferendum, eorum causa agenda est apud nocentes, eisque ostendendum magnum illud bonum, quod sapiens correctio ipsis afferre potest, quo seipsos privant cum illam reiiciunt; & generatim explicandus erit modus, quo correptio recipi nec non afferendæ rationes, propter quas æqui, bonique consuli debeat. Et hoc erit punctum tertium.

Fraterna correctio christiana, & sancta est, cum oritur ex charitatis principio: itaque hoc unum corripientibus ab oculos versari debet, non autem desideriũ satisfaciendi affectui suo. Nihil aggrediendum, nihil faciendum præ dolore, invidia, simultate, vel propter cupiditatem ostendendæ auctoritatis, sed fratris salus unice inquirenda est. *Lucratus eris fratrem tuum.* Educendus est de errore, in quo versatur, meliora illi desideria immittenda, procurandus felix in Dei gratiam reditus, eaq; pax,& letitia, qua in hac etiã vita nos afficit virtus. V.

Secundo salutaris est,& efficax, ubi illam dirigit prudentia; hoc est, cum tempus commodum præstolamur eamque opportune suscipimus, non sine ea lenitate, quę hac in re præsertim requiritur.

Tertio maxime est meritoria, cum Dei gloriam, tanquã finẽ, nobismetipsis proponimus. Peccatis enim frænum injicimus, irreverentiã,& impietatem deterremus, nomen Domini sanctificamus, & ut ab aliis sanctificẽtur, magis magisq; conamur; liberali huic Regi gaudiũ

afferimus, cum atria sua per nos cultoribus ridet repleta; præsertim vero illud explemus desiderium quod homo Deus in toto vitę suę mortalis cursu potissimum testatus est &c.

VI. Prudentia omnino necessaria est, ut fraterna correctio cum fructu percipiatur.

1. Necessaria est ut bonum a malo, verum a falso secernatur: uti etiam intelligatur, quæ tacenda, dicendave sint, quæ corripienda, vel dissimulanda.

2. Necessaria est, ut nosmetipsos diligenti excutiamus examine, & videamus, utrum iisdem defectibus simus obnoxii, quos in aliis reprehendimus, vel alteri cuipiam, propter quod jure nobis reddi queat: *Medice cura teipsum.*

3. Necessaria est, ut tempus capiatur, & afferantur temperamenta, quæ correctionis amaritudinem valeant lenire. *Desumptum ex Dictionario morali.*

VII. Pauci correctionem hanc efficiunt, licet hoc præceptum generatim ad omnes, & singulos pateat; ex paucis vero illam exercentibus longe pauciores sunt, quibus cum fructu hoc accidat.

1. Qui illam negligis, corripe fratrem tuum, ubi illum a virtutis via deerantem conspexeris. Hoc urgens est charitatis officium.

2. Qui illam perperam facis, disce, quid requiratur, ut cum fructu fieri possit, & quid præcavendum, ut votis damneris. In prima igitur parte erit obligatio hoc munere perfungendi; in altera rationes, quibus eodem debeamus perfungi. *Ibidem.*

VIII. Quomodo correctiones sint recipiendæ. Duæ propositiones concionis hujus partitionem constituunt.

1. Periculum, quibus nosmet objicimus, & malum, quod nobismet conflamus salutaria contemnentes monita, vel contra corripientes nosmet irritando.

2. Quænam mentis, & cordis dispositio quæratur, ut ex correctionibus fructum feramus. *Ibidem.*

IX. Ut Correctio sit utilis, fieri debet 1. cum auctoritate, alioquin æqui, bonique non fiet, & ex corripiente quæreretur, quo titulo hoc sibi vindicet jus; vel quomodo hanc sibi potestatem, vel audaciam arroget? Hæc autem auctoritas vel ab ortu proficiscitur uti in nobilibus viris, vel a munere, ut in Judicibus, & Magistratibus, vel ab amicitia, ut in amicis.

2. Cum prudentia; alioquin inutilis erit, quia non instituta, uti opus erat.

3. Cum integerrima charitate, ita ut omnia ad Dei gloriam referantur. *Ibidem.*

Quod tamen hic dicitur de auctoritate, in apertiori correptione intelligendum est: Etenim in ea, quæ cautius instituitur; reverentia, quam præ nobismet ferimus, vel solus etiam zelus, quibusdam in occasionibus justificare potest eam licentiam, quam nobismet vindicamus.

X. Zelus, quo ad corrigendum, vel ad corripiendum proximum ferimus, tres habere debet qualitates.

1. Bono exemplo confirmari debet; alioquin vobis conflat, contemptum, & irrisionem eorum, quos corripere volumus.

2. Debet esse *secundum scientiam*, videlicet prudens atque discretum: alioquin animos potius exasperabit.

3. Constans esse debet, & firmus, ubi hoc requiratur.

XI. Fratrem teneamur corripere, & ad id nos cogit.

1. Præceptum, quod irrogavit Deus;

2. Honor Dei, qui hoc deposcit;

3. Salus proximi, quæ vobis credita est.

XII. Frater tuus, ubi deliquerit corrigendus est.

1. Hoc amor, quo Deum prosequi debes exposcit; punctum primum.

2. Amor, quo proximum tuum complecti debes, ad id te sollicitat; punctum alienum.

3. Moderare correctionem hanc, eamque aggredere iis omnibus in circumstantiis, quas illam requirit. *P. Bourdalove in sermonibus, qui sub ejus nomine circumferuntur.*

XIII. Opus est, ut fraterna correctio instituatur juxta exemplar illius qua nos corrigit Deus.

1. Deus nos cum summa tranquillitate castigat: *cum tranquillitate judicas*; hoc igitur nobis sine affectuum, emotione ulla præstandum est.

2. Hoc facit cum reverentia; *cum magna reverentia disponis nos.* Reverentia autem metus est amore mixtus: curemus fratres nostros admonere atque ita nostram illis ostendamus charitatem; vereamur, ne eo oris habitu, vocisque tono, vel ira importune hoc faciamus, ut iisdem displicere possimus. Hæc amoris, motusque immixtio erga eos, qui nostri similes sunt, nobis multo melius convenit, quam Deo erga creaturas.

3. Cum in speciem durius nos redarguere tenetur, tunc etiam semper bonitatem, & misericordiam præfefert: *das locum in peccatis, pœnitentiæ....ut cum de nobis judicatur, speremus misericordiam tuam.* Hoc nostrum exemplar est, imitemur illud. *Ibidem.*

In hoc quamdam Apostolatus speciem exercemus. XIV.

1. Ab ipso Deo missionem recepimus: *si peccaverit in te frater tuus: vade, & corripe eum.*

2. Hoc munere perfungi possumus: *si te audierit.*

3. Eumdem etiam fructum possumus sperare: *lucratus eris fratrem tuum.* Tres causæ officii nostri, quo errantes fratres corripere tenemur. *Biroat.*

Fratres corrigere tenemur; hoc primum erit concionis punctum. Tenemur autem 1. propter zelum odii contra peccatum, 2. propter zelum amoris pro Dei gloria, cui infertur contumelia, 3. propter zelum charitatis erga proximum nostrum, cujus salutem pro virili procurare debemus. XV.

Tenemur scire modos hoc efficiendi: 1. Leniter incipiendum est: 2. cum non proficit lenitas acrior correptio adhibenda. 3. cum privatæ correctiones inutiles sunt, si hoc nobis nostra conditio permiserit, palam corrigere possumus.

Punctum primum; quantæ necessitatis sit fraterna correctio ad proximi salutem. 1. Ita frænum injicitur eorum flagitiis, quod quidem ipsis maximum malum est: 2. Vetamus, ne alii peccent. 3. Deo fratrem lucramur, & hujus saluti felici eventu consulimus. XVI.

Punctum alterum; rationes deterrentes, ne hoc faciamus, & adeo necessario munere perfungamur. 1. Fallax amicitia. 2. Nostra utilitas: veremur enim hunc lædere, quem minime volumus; nobis enim hoc obfuturum putamus; Non dico illum aperte offendentes, neque rationem habentes ejusdem existimationis, quam rectus sensus, & virtus defendere consueverunt, sed illi ostendentes ipsius agendi rationem a nobis, vel minimum improbare. 3. Incuria qua verum proximi nostri bonum negligimus.

1. Quidam minime corrigunt, cum & possunt, & debet; & his ostendendum est, ipsos ad hoc prę standum lege teneri. XVII.

2. Alii hoc perperam faciunt, hique erudiendi sunt, ut rite hoc munere perfungantur.

3. Alii denique, & zelo satis fervent, & ea, quæ requiritur, præditi sunt prudentia, ut corripiant, quemadmodum par est, sed nimis sensibiles sunt, & pati nequeunt, ut vicissim corripiantur: his autem ostendenda est suæ actionis iniquitas; quo bono & se, & alios privent; & quomodo hac ratione omnem adimant auctoritatē correptionibus suis.

1. Justitia sæpe exigit, ut peccator corrigatur. XVIII.

2. Charitas hoc infinitis in occasionibus deposcit.

3. Prudentia vult, utramque secundum personas, & circumstantias regi.

Regulæ fraternæ correctionis, & conditiones, quæ in ea requiruntur, fere sunt quatuor. XIX.

1. Comes esse debet prudentia; namque hæc si desit, correctio omnino inutilis est. Hæc autem prudentia consistit in hoc, ut ratio habeatur temporum, locorum, personarum, aliarumque circumstantiarum. 2. Comes esse debet, & zelus alioquin in infirmitatem, & humanum respectum degenerat; vitium palpatur potius quam vere corripiatur: sed hic zelus sine impetu esse debet, & sine indignatione. 3. Comes esse debet justitia; corripere enim innocētē, vel qui levis, aut ambigui facti nocēs existimatur, hoc sane est auctoritatē suā cōtēptui objicere, & iis, qui corripiuntur indignationis ansam præbere, quin eorum malis vera medicina afferatur,

4. Co-

4. Comes esse debet auctoritas, hoc est per illum fieri cui jus est aliis invigilandi, eosque ab erroribus suis revocandi. Hoc sermonis sistema formalem supponit correctionem iis in circumstantiis habendam quae vere poscunt, ut corripiens superior sit, vel quae fidem adstruere possunt, corripientem hoc jure velle corrigere. *Desumptum ex hujus argumenti homilia in D. Sulpicii prolata, & mox typis edita.*

XX. Cum fraternae correptionis praeceptum positivum sit, neque obliget semper, & quovis tempore, suasque habeat exceptiones, atque dispensationes.

1. Examinandum est, quandonam hoc facere teneamur, & quibus in circumstantiis nequaquam cogamur: Proponenda doctrina est, & materia omnis scite excutienda in hoc primo puncto.

2. Si hoc praestare tenemur, docendum quomodo hoc facere debeamus, quod ipsum ad tria redigi potest; scilicet, ut corrigamus, 1. leves errores cum indulgentia 2. homines dociles, & obedientes cum charitate; 3. Rebelles cum robore. Haec omnia in altero puncto sunt explicanda.

XXI. Triplex ratio propter quam hoc praestare cogimur.

1. Postulat Charitas, ut proximum corripiamus, ubi cum aliqua fructus spe id nos facere possimus, sive ut ad frugem redeat, qui peccaverit, seu ut a peccati contagione praeserventur illi, coram quibus peccaverit. Praeceptum hoc plus, minusve nos urget, juxta eas necessitates, quibus remedium afferendum est; & quamvis late ad omnia se extendat, quae charitatem erga fratres nostros respiciunt, illius praesertim tunc meminisse debemus, cum de eorum agitur spirituali utilitate, pro qua multo majora, quam pro aliis utilitatibus, sunt a nobis facienda. Attamen quid fit? quantulo constaret impendio amico illis consanguineo, locupleti viro, cui in caetibus adeo libentem omnes praebent aurem, ad officium tot homines, cum quibus quotidie versatur, revocare? idque tanto magis quod idem praeceptum imperat, ut hoc leniter, sine temeritate, atque superbia fiat; modo aperte, modo etiam indirecte, quin unquam a prudentiae regulis recedamus?

2. Generositas poscit, ut charitas haec suam habeat extensionem, & ut evitentur praetextus propter quos nimis facile judicamus, vel conatum hunc cum nimio periculo esse conjunctum, vel inutilem futurum esse laborem; poscit, inquam, generositas, ne quis metuat pro causa adeo bona leve discrimen subire, & oleum, operamque perdere. Nihil ne pro Deo, pro fratrum nostrorum bono, & salute ferendum est? Cur statim desperandum? Numquid tam cito consilia nostra deserimus, ubi statuimus alicujus aucupari gratiam, a cujus libidine sexcenta ferre debemus? Quaenam gloria negligere, immo etiam subire has irrisiones, atque repulsas, quas nequaquam meremur, cum rite instituta correctio fuerit, easque tamquam pretiosum laborum nostrum fructum referre! Hac ratione fortasse assequemur, ut saltem nostro perfungamur munere, existimantes nos aliquid ultra assecuturos; & ad agendum alacriores erimus, cum major attentio, majorque constantia requiretur.

3. Justitia poscit pluribus in occasionibus hanc fieri correctionem, licet ubique cum prudentia, quin nos labor, vel dolor fortasse, quo inde afficiemur, deterreat. Itaque haec obligatio ad omnem Pastorem, Magistratum, Superiorem, quicumque tandem ille sit, pertinet, secundum omnem suae jurisdictionis, atque auctoritatis extensionem. Quamvis habendus esses pro Censore importuno, & periculum aliquod tibi subeundum esset, tacite saltem, vel indirecte teneris redarguere peccantem coram te, ne nocens existimet suum a te probari facinus, eo quod non corripitur.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde hauriri possit rerum copia ad hoc argumentum pertractandum.

SS. Patres S. Augustinus librum edidit *de Correptione & Gratia*, ubi ostendit, correctionem non esse inutilem, quamquam Deus gratia sua nos interius admoneat, atque corripiat.

Idem *l. 1. de Civit.* ostendit Praesules a Deo institutos fuisse ut peccata corripiant, & illis aliquando rationem reddendam esse interitus subditorum suorum, qui interierint, eo, quod non fuerunt admoniti.

Idem l. 2. *sermonum Domini in monte* ostendit, illum, qui alterum corripit, & redarguit, irreprehensibilem esse debere in iis, quae in alio reprehendit, vel si eidem vitio esset obnoxius, sese diligenter corrigere.

Idem *in Epist. 19. ad S. Hieronymum* docet quomodo corripiendi sint aequales, vel superiores nostri juxta S. Pauli exemplum S. Petrum redarguentis.

Idem *serm. 16. de verbis Domini* loquitur de correctione, quae private facienda est.

Idem *in epist. 87. ad Felic. & Rusticum*, ostendit, non facile inveniri, qui aeque bonique consulant increpationes; sed hoc esse necessarium, & singulos teneri, ut hoc praestent.

Idem *serm. 15. de Verb. Matth.* exemplo Medicorum difficilia saepe remedia imperantium docet, nihil inhumanitatis in severa correctione inveniri, ubi est necessaria.

Idem, vel quis est Auctor sermonum 14. ad fratres in Eremo prolixum habet sermonem de fraternae correctionis utilitate,

Idem *l. 1. de Civit. c. 9.* querens, cur saepe boni una cum impiis plectantur, ideo eodem involvi supplicio respondet, quia aliena peccata dissimulant.

Idem *tr. 10. in S. Joannem* docet, quinam sit verus zelus, cum quo correctio facienda est.

Idem l. 50. Homil. homilia 4. docet quaenam requirantur in corripiente, qualitates, & *homil. 46. Libri ejusdem* ostendit, quid in peccatoribus, atque Justis operetur correctio.

S. Gregorius *l. 10. Moralium* docet sapientis esse audire aliorum monita, & redargutiones; & *libro 33 moralium eorumdem* de illis verba facit, qui ubi corripiuntur, sese excusant, & correctionem in sequiorem partem accipiunt.

Idem *Past. part. 2. cap. 10.* uberem habet sermonem de correctione, qua peccatores corripere tenemur; peculiariter vero explicat methodum in corrigendo servandam.

Idem *l. 13. in Job cap. 3.* docet, quomodo indociles, & rebelles sint corripiendi. *Lib. 14. cap. 13.* tradit ordinem in correptionibus servandum: *l. 20. cap. 17.* tradit quinam sint peccatores, in quibus corripiendis oleum, operamque perdimus: *l. 33. c. 8.* quid nobis proponere debeamus aliena redarguentes vitia: *l. 24. c. 20.* in severioribus correctionibus humilitatem, & charitatem servandam: *l. 26. c. 28.* Cavendum, ne corripiamus aliquem, ubi ad iracundiam exarsimus: *l. 29. c. 6.* ostendit peccatum detrectantium aliena vitia corripere.

Idem In Regum libros ostendit, quaenam prudentia in corripiendo requiratur.

Idem *hom. 9.* in Ezechielem docet discrimen, quo erga Superiores, & Inferiores nosmet, gerere debemus, cum illos corripere teneamur.

Idem pluribus aliis in locis de correctione fraterna verba facit; veluti *l. 33. in Job c. 24. & 32. c. 17.* praesertim vero *in hom. 32. in Evangelia.*

S. Chrysostomus *l. 3. contra vituperatores vitae Monasticae* ostendit Supremum Judicem rationem ex nobis expetiturum salutis fratrum nostrorum, qui interierint eo, quod illos minime corripuerimus.

Idem *in hom. 30. in Epist. ad Hebreos* non corripientem comparat cum eleemosynam facere detrectante: & hoc ipsum docet *hom. 44 in primam ad Corinth. Epistolam.*

Idem *hom. 3. ad populum Antiochenum* docet quanam suavitate sit corrigendum.

Idem *in cap. 16. primae ad Corinth. Epistolae* docet, qua patientia, & submissione correctiones sint recipiendae.

Idem *hom. 1. ad populum Antiochenum*, qua constantia vitium corripiendum sit docet S. Joan. Bapt. exemplo.

Idem *homil.3. ad eumdem populum* docet, quam suaviter instituenda sit correctio, ubi illam suscipere teneamur.

Idem *hom.16. ad eumdem populum*, fideles ad fraternam correctionem exhortantur propter spem præmii, & boni, quod fratribus nostris procurabimus.

Idem in postrema homilia in Epistolam ad Romanos, docet, quinam ad corripiendum sint magis idonei.

Idem in caput 19. S.Lucæ homil.1. de Lazaro, docet non desistendum a corrigendo, & corripiendo; licet, nullum ex correptione fructum simus percepturi. Loquitur ille quidem ad Pastores, & Concionatores; sed quod ait omnes excitare potest, ut hoc constanter aggrediantur.

Idem in oratione quadam contra Judeos, quæ tomo 5.invenitur, ostendit quanti apud Deum meriti sit fraterna correctio.

Idem habet homiliam de modo recipiendi reprehensiones, de quo loquitur etiam in hom.44. ad populum Antiochenum.

Idem *hom.43.in Genesim* docet, inexcusabilem esse, qui aliena vitia improbare detrectat.

Idem *hom.44.in Epistolam ad Corinth.* docet, quanam prudentia uti debent corripientes.

S.Ambrosius *l.8.in S.Lucam* docet, quanam moderatione corripiendum sit.

Idem *in Ps.118.* verba facit de correctione pro particularibus peccatis instituenda.

S.Hieronymus pluribus in locis loquitur de correctione peccantium, præsertim vero *in cap. 9. & 18.* Proverbiorum, & 12. Ecclesiastici. De hac re etiam idem loquitur *l.2. in c.7. Propheta Amos*, & docet, correptionem æqui, bonique consulendam.

S.Gregorius Nanzianzenus verba faciens de modo in disputationibus servando ostendit, cavendum, ne inimico animo corripiatur, & puniatur.

S.Basilius in *regulis fusius disputatis, quæst.52.* ostendit, eos ipsos, qui præsunt aliis, non debere effugere correptiones eorum, qui sunt sibi subjecti.

Idem *tom.1.hom.3.* illa Prophetæ explicans verba: *Et opprobrium non accepit adversus proximum*, de fraterna correctione verba facit, ejusque & finem explicat, & utilitatem; & *tom.2. interrog.* 47. illius obligationem ostendit exemplis ex Scriptura desumptis.

Idem *homil.3.in psal.14.* pluribus argumentis correctionis hujus probat necessitatem.

Origenes *homil.6.in 16.cap.Ezechielis* refert exempla Prophetarum, qui omnibus sese objecerunt periculis, ut hoc munere perfungerentur.

Idem in *homil.1.in psalm.37.* docet quonam spiritu recipienda sit aliena correctio, & quibus sese objiciat malis, qui eadem se lædi putat.

S.Petrus Damiani in Epistola ad Desiderium Abbatem, & ad Aripandum Monachum ostendit utilitatem, quam adfert correctio, ubi nosmet eidem subjicimus.

S.Cæsareus Arelatensis *homil.8.* ostendit quomodo sit recipienda correctio.

S.Bernardus *serm.44.in Cantica* in correptionibus suavitatem cum firmitate miscendam ostendit.

Idem sermone de Nativitate S.Joannis Baptistæ, & tractatu de gradibus humilitatis hac de re præstantissima tradit præcepta.

Idem *serm.2.* pro die festo Sanctorum Petri, & Pauli Apostolorum docet reprehensiones cum gratiarum actione recipiendas.

Dionysius Carthusianus in Operibus Minoribus *to.2.* fusius hoc argumentum persequitur.

Pater Alphonsus Rodriquez tertia parte tractatum habet hujus argumenti.

Ascetici, aliique.

Pater *Saint Jure* l.3.de cognitione, & amore Domini Nostri fusius hac de re loquitur.

Liber, cui titulus *Instructions Chretiennes tom.5.*

Nicolaus Hanapus in summa virtutum, & vitiorum.

Raynerius de Pisis in Pantheologia, titulo, correctio.

Ofocius feria secunda post Dominicam tertiam Quadragesimæ.

Concionatores.

Gaspar Sanchez feria quarta post Dominicam primam Quadragesimæ.

Molinier sermone pro feria tertia post tertia n Quadragesimæ Dominicam.

Reina Conc.15.Quadragesimæ.

Pater Delingendes tom. 2. Sermonum Quadragesimalium.

Maymbourg sermone pro feria tertia post tertiam Quadragesimæ Dominicam.

Biroat pro eadem die.

Pater Duneau sermone pro die eodem.

De Breteville in libro, cui titulus *Essais de sermons*, tres, vel quatuor habet deinceps hujus argumenti sermones pro feria tertia post tertiam Quadragesimę Dominicam.

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta in Domin.in Evangelium Dominicæ quintæ Quadragesimæ.

Busæus in Viridario.)
Labata in Thesauro.)
Granatensis in locis com.) V. Correctio.
Bercorius.)
Summa Prædicantium.)

Dandinus l.48. Sacrorum Ethicorum in quatuor, vel quinque capitibus infinita propemodum in hoc argumentum collegit.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Non oderis fratrem tuum in corde tuo; sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. Levit.19

Noli arguere derisorem, ne oderit te. Proverb. 9.

Argue sapientem, & diliget te. Ibid.

Via vitæ custodienti disciplinam; qui autem increpationes relinquit, errat. Prov.10.

Plus proficit correptio apud sapientem, quam centum plagæ apud stultum. Prov.17.

Qui abjicit disciplinam, despicit animam suam; qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis. Prov.15.

Qui arguunt laudabuntur; & super ipsos veniet benedictio. Prov.24.

Qui acquiescit arguenti, glorificabitur. Prov.13.

Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus. Prov.27.

Qui odit increpationes, insipiens est. Proverb. 12.

Qui increpationes odit, morietur. Prov.15.

Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum magis, quam ille qui per linguæ blandimenta decipit. Prov.28.

Viro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus. Prov. 29.

Quem diligit Dominus corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Prov.5.

Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur. Prov.15.

Auris quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientum commorabitur. Prov.15.

Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit. Eccle.7.

Perversi difficile corriguntur. Eccle.1.

Probata virtus corripit insipientes. Sapient.2.

Vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus. Eccli.10.

Qui odit disciplinam minuitur vita. Eccli.19.

Quam bonum est, correptum, manifestare pœnitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum. Eccli. 20.

Priusquam interroges, ne vituperes quemquam; & cum interrogaveris, corripe juste. Eccli.7.

Est

Est correptio mendax. Eccli.19.
Corripe proximum antequam commineris; & da locum timori Altissimi. Eccli.19.
Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat; Non feci; &, si fecerit, ne iterum addat facere. Eccli.19.
Curavimus Babylonem, & non est sanata; derelinquamus eam. Jerem.51.
Ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. Matth.7.
Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras? Luc.6
Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; & si pœnitentiam egerit, dimitte illum. Luc. 17.
Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Matth.18.
Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum; magis autem redarguite. Ad Ephes.5.
Nolite, si quis non obedit verbo nostro, quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem. 2. ad Thess.c.3.
Si praeoccupatus fuerit homo, in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Ad Galat.6.
Non ut confundam vos hæc scribo; sed ut filios meos charissimos moneo. 1.ad Corinth.c.4.
Peccantes coram omnibus argue, ut cæteri timorem habeant. 1.ad Timoth.c.5.
Prædica verbum, insta opportune, importune; argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina. 2.ad Timoth.4.
Hæreticum hominem, post unam & secundam correptionem devita; sciens quia subversus est. Ad Tit.3.
Increpa dure, ut sani sint in fide. Ib.1.
Corripite inquietos, cõsolamini pusillanimes. Ad Tit.5
Si quis ex vobis erraverit a veritate, & converterit quis illum, scire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, & operiet multitudinem peccatorum. Iac.5

Exempla ex Veteri Testamento desumpta.

Deus corripit Adā.

VEtustissima, quæ unquam facta fuerit correctio, ea est, qua Deus Adam corripit. Sed primus hic nocens illam superbe recepit, atque iniquo animo tulit Dei ipsius vocem. Attulit ipse sui sceleris excusationem, ut a se culpam deflecteret, voluit, Evam solam peccasse: immo per summam audaciam in Deum ipsum insurrexit, atque eidem acceptum quodammodo retulit facinus suum, se in errorem impulsum dicens a muliere, quam ipse Deus illi sociam adjunxerat. Hoc ipsum omnes fere filii Adam efficiunt; corripientem ferre non possunt: in alios ea mala rejiciunt, quæ ipsi faciunt, immo corripientes ipsos damnare conantur: *omnis, qui corripitur, quærit in corripiente, quod corripiat*, S.August.inquit, & *plus gaudet de infirmitate inventa quam de infirmitate correpta*.

Heli a Deo percussus.

Si per ignavā conniventiam patiemur fratres nostros in vitiis suis misere interire, nos ipsi interitus eorum pœnas luemus, tamquam flagitiorum eorumdem participes, atque fautores. Non alio opus est ad hoc ostendendum argumento, quam insigni, funestoq; Heli exemplo ignavi Patrisfamilias, simulque Principis Sacerdotum, qui eodem tempore universæ Judæorum Reipublicæ præerat, qui, quod non dicam dissimulasset, sed parum acriter corripuisset avaritiam, impietatem, impotentiam, & Sacrilegia Ophni, & Phinees filiorum suorum, qui sua abutebantur auctoritate, ut divina, humanaque omnia miscerent; honorem, atque opes pro tota progenie sua amisit, & ipse quoque de viventium numero exturbatus fuit subita, tragicaque morte correptus post filiorum suorum cœdem, Arcam fœderis captam, & exercitum, cui filii præerant, occisione deletum. Adeo terribiles pęnas luit, quod, quemadmodum per Prophetam suum Deus illi significaverat, minori in pretio habuerat Dominum Deum Israel, quam filios suos, quorum scelera per summam ignaviam probaverat.

Quomodo Jonathas filius Saul Patrem correxerit.

Jonathas Filius Saul videns Patrem suum in Davidem ira succensum, quadam die conatus est, hunc Patri reconciliare, quod ab Rege tunc impetrare non potuit. Sed alia vice commoda fandi tempora nactus, ac Patrem hilari animo intuitus, apud illum de David locutus est, ea ennarans, quæ hic Regno attulerat bona, affirmans, hunc servorum omnium esse fidelissimum, atque tandem ostendens quantum & sibimet, & toti Regno detrimentum afferret, si tantum virum perderet. His verbis opportune prolatis ira parentis sui cor immutavit Jonathas, ut Saul Regis fide intermissa spoponderit, se non ultra persecuturum esse Davidem, atque permisit, ut hic tuto ad aulam accederet. Tantum interest uti nosse occasionibus ad correctionem instituendam apud illum, qui ob inordinatum aliquem affectum suimetipsius oblitus est.

Samuel tamquam Judex Israel a Deo super Universum populum constitutus auctoritate sua uti poterat, ut vitium, quod in ea gente grassabatur corriperet, atque puniret; verum ne exprobrationes, quibus peccatores castigaturus erat, suo carerent effectu, illis convocata concione dixit: Aliquid ne in me deprehendistis, propter quod sim corrigendus? Numquid aliquis ex vobis est, quem impotenter oppressērim, cujus bona rapuerim, vel a quo munuscula acceperim? Eja audacter loquimini, paratus enim sum, ut totius vitæ meæ rationem reddam. Verum cum respondissent una voce omnes, nihil esse, quod ipsi objici posset: non ita ego de vobis idem sentire possum, iterum ait, neque vobis simile testimonium perhibere; vos in judicium coram Deo appello: & reliqua, quæ in Scripturis videri possunt. Cum ergo hactenus divina abusi fueritis misericordia in id incumbite, ut sincera pęnitentia Dei iram flectatis &c.

Nathan Propheta Regem David castigat.

David in adulterium ceciderat, quod cæde deinde contegere adnisus est. Nemo unus aderat, qui Regi scelerum horum enormitatem auderet exprobrare, atque integer ferme elapsus erat annus, quin hic Princeps sese colligeret. Tandem aliquando misit Deus Prophetam Nathan, a quo corriperetur. At quomodonam Propheta ille sese disposuit, ut perfungeretur munere adeo delicato, quod sane plurimum prudentiæ requirebat? Non accedit ille quidem, S.August.ait, imprudenti zelo palam Regis peccata exprobraturus; arte utitur, commodum tempus aucupatur, atque viam excogitat, qua effecta, ut Rex ipse propriæ damnationis sententiam proferat, commentus parabolam divitis cujusdam, qui amicis suis convivium instructurus, ut suo parceret gregi, pauperis ovem surripuit, quam unam hic domi alebat, suum solatium, atque delitias. Quo supplicio dignus est Princeps, qui tantum facinus ausus est? Morte, statim David adjecit; atq; quadruplum reddere debet illius, quod proximo eripuit. Tunc autem Nathan; *tu es ille vir*; in te lata sententia est, tu Uxorem Uriæ servi tui rapuisti. Quem autem habuerit eventum hæc sapiens correptio, nemo unus ignorat. David scelus suum confessus iis sese subjecit suppliciis, quæcumque ab ipso Deus poposcisset.

Zelus, & constantia Prophetæ Eliæ corripientis Jezabel.

Cum vidit Elias gravissima impiæ Jezabel Sacrilegia Dei cultum abolere conantis, quid reliquit intentatum, ut eidem resisteret? Preces adhibet, minas, invectivas, exprobrationes, cælestem ignem, sexcentaq; miracula, quæ ad hoc ipsum impendit; videns autem idololatriam nihilominus triumphum referre, & in irritum cedere omnes redargutiones suas, quibus nequaquam pęperceerat; tunc in desertum secessit certus consilii se Religioni, quæ evertebatur, & honori divino, qui ubique contemnebatur, nequaquam esse velle superstitem. Qua animi constantia Propheta idem convenit Regem Achab, possessionem adeuntem vineæ Nabot, qui ejusdem imperio, vel saltē auctoritate, hac ad innocentem opprimendum fuerat occisus? Qua audacia Regi dixit, *occidisti, & possidisti*; illi deinde portendens ultionem, quam Deus erat sumpturus?

Sæpe permittit Deus, ut, qui ferre nequeunt eos, a quibus cum zelo, & charitate corripiuntur, incidant in

in palpatores, a quibus fallantur, & decipiantur. Hujus rei præstantissimum occurrit exemplum 3. Regum libro cap. 22. Cum Michæas Propheta loqueretur coram Achab Rege Israel, atque hunc iracundia correptum videret, quod contra mentem ejusdem verba facere ausus esset, ipse quoque succensuit, & visionem, quæ sibi superiori nocte contigerat, ennaravit. Vidi, inquit, exercituum Dominum throno Majestatis insidentem, paratum ad perdendum, & evertendum Achab. Cum autem omnes operam suam in illius excidium detrectarent impendere, accessit Dæmon, & ait, ego perdam illum: cui Dominus, quid facies, inquit, ut illum perdas? *decipiam eum*, Sathan respondit; quærentique Domino, quo pacto illum esset decepturus, *in quo*? reddidit ille, *ero spiritus mendacii in ore omnium Prophetarum ejus*. Quibus auditis *egredere, & fac ita*, Deus inquit: *decipies, & prævalebis*; cum enim semel spiritus mendacii per adulationem animam ejus invaserit, spiritus veritatis aditum sibi nunquam inveniet. Hoc, o Fideles, quotidie accidit vobis! Quæritis hominem, qui fœnora vestra, luxus, jocos, vanitatem non corripiat: permittet Deus, ut incidatis in manus cum hominis hujus viæ, tum aliorum etiam, qui in flagitiis vestris adulabuntur vobis, & erunt causa interitus vestri.

Ut plurimum clanculum corrigendum. Cum aliquem corripio, parcendum est pudori illius, qui corripitur eodem tempore, quo ejusdem saluti consulitur: *intendens correctioni, parcens pudori*. Intuere admirabilem Patriarchæ Joseph hac in re prudentiam, qui per ea verba describi videtur. Vult sese tradere cognoscendum fratribus suis, neque id efficere potest, quin illis in memoriam revocet eorum crimen, & nequissimam proditionem Quamobrem omnes recedere jussit, ut hæc recognitio quæ fieri minime poterat sine manifesta exprobratione perfidiæ, & crudelitatis, sine teste ullo transigeretur. Deinde vero quasi, nihil sibi cum illis fuisset, post adeo inexpectatam manifestationem jussit ipsis eum honorem deferri, qui tamquam fratribus suis debebatur. Tamquam Fratres in totius Ægypti luce illos excepit, & bifariam amorem suum admirabiliter testatus est palam, quidem eos in honorem habendo, clanculum eos corrigendo. Hoc pacto correctio, ut plurimum instituenda est, ita ut animi nostri ægritudo sub zeli prætextu dolorem suum non evomat; sed omnia amoris spiritu, & cum fraterna charitate transigantur.

In Lege veteri plurimæ correctiones occurrunt; aliæ quidem suavitatis, & circumspectionis plenissimæ, aliæ vero acres, ferventesque pro ratione criminum, & eorum, qui corripiuntur, qualitate. Abraham corripuit Abimelech pro quodam puteo, quem Regis hujus famuli violenter usurpaverant. Jacob acri redargutione exprobavit Rubem, Simeon, & Levi Filios suos; acrius vero Noe invectus est in Chanaam, in ipsum maledictionem suam ejaculatus. Mitius, suaviusque, & Jethro Moysem, & Abigail virum suum Nabal redarguit. At infiniti propemodum laboris esset omnes hoc in loco referre species; omniaque fraternæ charitatis exempla, quæ Scriptura nobis potest suppeditare. Addamus tantummodo quædam ex novo Testamento deprompta.

Exempla ex Novo Testamento decerta.

De correctione, qua S. Jo Bapt Herodem redarguit NEmo graviori morbo laborat, quam cui pharmacorum usus cedit in morbi augmentum. Hoc locum peculiariter habet in illis, qui seu ab hominibus, seu Dei ipsius nomine correpti, quin salutaria consilia æqui, bonique faciant, succensent in illos, a quibus leniter corripiuntur. Hujus rei celeberrimum occurrit exemplum apud Sanctum Lucam, ubi dicitur Herodes a Sancto Joanne Baptista correptus, eo quod tulisset Herodiadem sui fratris Uxorem, ceteris criminibus cumulum adidisse insignem hunc sanctitate virum in carcere primum detrudi, & mox jubens obtruncari.

Plurima occurrunt in Evangeliis exempla correctionum, quas alias quidem suaviores, severiores alias Salvator Apostolis suis fecit. Inter cæteras vero illa emicat, qua Sanctum Thomam Discipulum suum redarguit, eidem post Resurrectionem suam detegens vulnera, eumque admonens, ne ultra infidelis esset. Non deserit ille in infirmitate errantem Discipulum, illum sedulo quærit. Aliis primum sese offert, ut eorum testimonio hunc ad credendum disponat; sese tandem huic offert, ut summa charitate ad officium revocet, eumque propriis oculis convincat: ut videlicet nos doceat peccatoribus occurrendum esse, & non esse verum Pontificem, qui aliorum infirmitatibus compati nescit. Illum suaviter corripit, illi veniam concedit, illius consulit existimationi, eumque domi clausis, januis redarguit. Cum illius noxa Apostolis tantum esset explorata, coram illis dolum de hac verba facit. Neque prolixis sermonibus, acerbis querimoniis, amarisque utitur exprobrationibus illum revocaturus ad officium, pauca adhibet verba, eaque adhortationis potius, quam correptionis in corde D. Thomæ fidem, & charitatem fere extinctas excitantia.

Neque minori usus est indulgentia cum duobus Discipulis, qui in Emaus proficiscebantur, titubantes in fide, tristes, atque dolentes propter mortem sui Præceptoris. *Quomodo Salvator Discipulos in Emaus tendentes corripuit.* Cum enim sese illis comitem addidisset in via, eosque sciscitatus esset, de quanam re miscerent colloquia, ubi tristitiæ eorumdem causam accepit; ea scilicet quæ illis diebus Jerosolymæ transacta fuerant de JESU Nazareno, & cognovit ipsos quidem sperare quodammodo, futurum ut a mortuis resurgere posset, quemadmodum receperat; Sed spe adeo infirma, ut turbarentur, & viderentur non adhibere fidem iis, quæ ab aliis fuerant visa: Clementissimus Salvator duorum Discipulorum errorem misertus incepit illis explicare Scripturæ sensum, & enucleare, quæ Prophetæ cecinerunt de passione sua, deque Resurrectionis gloria, quam per tormenta sibi promereri debuerat. Ita illos confirmavit in fide, eorumque incredulitatem corripiens in corde ipsorum charitatis ignem accendit, cujus reliquiæ, prope erat, ut penitus extinguerentur. Deinde vero cum in fractione panis sese illis agnoscendum præbuisset, ab eorum oculis evanuit eosdem fidei, veræque Spei plenos relinquens.

Cum ad JESUM CHRISTUM adducta fuit Mulier in adulterio deprehensa sese inclinavit in terram, digito litteras quasdam descripturus in pulvere, accersitisque accusatoribus quæsivit ab eis, ut, qui ex eorum numero peccato careret, primum in eam Mulierem conjiceret lapidem. Hoc facto nos monet, ut ante cætera zeli nostri severitatem in nosmetipsos convertamus, & diligenti examine excutiamus errores nostros, eosque corrigamus. Ita justitia loquitur, S. Augustinus inquit, in particulari judicio, quod in proximum profertur, cum illum corripere aggredimur. Impudica quidem Mulier punienda est, sed oporteret, illam puniri ab iis, qui non essent nocentiores eadem; opus est adimplere legem, sed optandum esset, ut ab iis adimpleretur, qui eamdem minime violassent. Idcirco creditur JESUS CHRISTUS sese in terram inclinans descripsisse in pulvere peccata eorum, qui eamdem accusabant; & Accusatores ea legentes maxima confusione suffusos abjisse. Tunc vero Salvator ruborem intuitus, quem accusata pertulerat, illam supplicio liberavit, quo damnabatur in lege, eamque tantumodo monuit, ne ulterius peccaret.

Non desunt in Evangelio, & Actis Apostolorum plurima correctionis exempla partim cum suavite, partim cum severitate conjuncta. *Aliæ correptionum exempla.* S. Joannes Baptista zelo succensus Judæos corripuit, illos *genimina viperarum* appellans; Sanctus Stephanus eos duræ cervicis, indociles, & incircumcisos corde vocat Salvator Scribas, & Pharisæos propter ipsorum hypocrisim redarguit: & acribus verbis Sanctum Petrum corripuit

sua-

suadere conantem, ne sese passioni subjiceret. Qua severitate usus non est idem S. Petrus cum Anania, & Saphira, atque cum Simone Mago, & S. Paulus cum Elyma pariter mago? &c.

Applicationes aliquorum Scripturæ locorum huic argumento.

Qui per silentium alienis annuivent sceleribus Cœli maledictionem merentur.

Væ mihi, quia tacui? Isai. 6. ajebat Isajas Propheta. Quod potiori jure dicendum esset ab illis, qui aliqua pollentes auctoritate vitium patiuntur, quin illud corripiant. O Patrem ignavum! qui non audet Filium suum corripere, atque punire, quodnam malum utrique ipse conflat? O improbos Magistratus, improbumque Pastorem qui publica intuentur flagitia, quin moveantur, & necessariam afferre studeant medicinam? Obtrectatorem, qui loquitur, cum tacendum esset, & Deus, & homines odere; sed illum qui tacet, cum loquendum esset, & cum fratrem corrigere deberet, hic in se Dei maledicta detorquet: *Væ mihi, quia tacui?*

Correptio mendax; Eccli. 19. Si animi nostri ægritudo efficit, ut proximum corripiamus, numquam in correptionibus deerit livor, impetus, atque nimia severitas; eaque correctio erit plena mendacii, atque illusionis, ut inquit Sapiens; *correptio mendax;* Vera enim semper inquirit bonum illius, qui corripitur, mendax autem satisfacit pravo corripientis ingenio. Hinc non vult Apostolus, cujuslibet generis personas erudiendi, monendique Provinciam arrogare sibi; sed spirituales tantum, illas videlicet, quæ spiritu Dei, lenitatis, & amoris sunt animatæ: *in spiritu lenitatis*. Omnes quidem ad id tenentur. Verum teneatur etiam ad id hunc lenitatis assumere spiritum, eamque agendi rationem sequi, quæ vere sit cum christiana charitate conjuncta, & quæ illos actu, in hoc, homines spirituales efficiat.

In Correctione vitia non personas odisse debemus.

Perfecto odio oderam illos, Ps. 138. Quid sibi vult hoc odium perfectum; quandoquidem neminem, immo neque infensissimos hostes odisse debemus? significat, S. Augustinus respondet, corripientibus duo esse distinguenda: hinc quidem nequitiam, qua peccatores aguntur, vel scelus quo fœdati sunt, inde vero personam eorum, vel qualitatem, quam gerunt. Justum autem, Sanctum, perfectumque odium, quo animati esse debemus ad eos corripiendos tale esse debet, ut non oderimus eorum personas propter vitia, neque vitia amemus propter personas, atque ita semper parati simus, ubi se obtulerit occasio ad reprehendendum vitium, personas vero semper diligendas.

Correctionis usus, & effectus.

Verba Sapientis quasi stimuli, & quasi clavi in altum defixi. Eccl. 12. Hæ duæ loquendi rationes sibi videntur oppositæ propter diversum duorum instrumentorum usum, quorum imaginem hoc in loco Salomon mutuatur. Stimuli enim efficiunt, ut lentiora etiam jumenta corripiant gradum; clavi autem e contra res figunt, ac tenent, ita ut moveri non possint. Sed in correptionibus, & redargutionibus verba Sapientis duplicem hunc usum habent: stimulant enim, atque excitant inertes homines, ut suo satisfaciant officio; *quasi stimuli*; sed sunt tamquam clavi, quibus homines vagi, & inconstantes severæ correctionis metu in virtute firmantur.

Opportune, importune, argue, obsecra, increpa 2. ad Timoth. 4. Quid sibi vult hæc vox, *importune*? Prodesse ne possunt remedia importune propinata? Apostolus innuere voluit, licet videremur importune loqui iis, qui æquo non ferunt animo correptiones nostras, nobis nihilominus credendum esse, hoc illis utile futurum. Lenitatis Spiritus nos debet impellere, ut licet illi obluctantur, servemus tamen, & exerceamus amorem, quo illos complectimur, & quo eorum studemus saluti. Tandem enim plurimi secum deinde animo repetentes, quæ sibi dicta fuerant, seipsos acrius, ac severius corripuerunt animadvertentes jure se fuisse exprobratos: & quamvis a facie Medici recessissent subirati, nihilominus vi correctionis sensim cor eorum penetrante, tandem convaluerunt. Hoc sane minime accideret, si semper vellemus incumbere ad curationem illius, cujus membra computrescunt, donec illi placeret ferrum, ignemque pati.

Fraternæ charitatis præceptū a paucis servatum.

Num custos fratris mei sum ego? Genes. 4. Licet fraterna correctio; & cura, qua quilibet gerere debet salutis proximi sui, præceptum sit maxime necessarium atque fidelibus omnibus irrogatum, quotusquisque tamen putat zelum hunc ad se pertinere? Unusquisque rationem Deo de seipso tantum esse redditurum putat; satis esse sibimetipsi consulere, eum omnibus in rebus sibi debent invigilare, quin aliis censor accedere velit. *Num custos fratris mei sum ego*, inquiunt ipsi cum Cain? Ego vero ipsos utique esse respondeo: *in reos majestatis, & publicos hostes omnis homo miles*, inquit Tertullianus. Cum de re publica, & de Principis salute agitur omnes homines naturaliter milites sunt, & arma capere tenentur; his enim in casibus Patriæ, & Principis salus, suprema lex est. Similiter quoque enim de Dei gloria, & de proximi agitur salute, omnis Christianus est miles, & pugnare debet; omnis Christianus est Apostolus, & debet prædicare, neque hoc prætermittere potest, quin lethali sese obliget noxæ; Dei enim præceptum explicitum est: *mandavit illis unicuique de proximo suo.*

Petre amas me? pasce oves meas; Joan. 21. Hominum Salvator ex Divo Petro quærebat, ut si ab ipso amaretur, amorem ille suum testaretur dominici gregis curam gerendo, videlicet fratruum suorum saluti prospiciendo. Quod ille tunc Divo Petro, hodie quoque omnibus fidelibus inquit, hos quidem publice non mittit, ut olim Apostolos ad Evangelium gentibus prædicandum? sed peculiarem illis missionem tradidit, ut privatim prædicent: *mandavit illis unicuique de proximo suo.* Ideoque quilibet audacter dicere potest cum Sancto Paulo: *væ mihi si non evangelizavero:* Væ mihi, nisi perfunctus fuero eo munere, quod mihi JESUS CHRISTUS imposuit, ut pro virili fratrum meorum saluti consulerem. Si hac in re desum, infringo primum præceptorum omnium, quo Deum ipsum amari cogor, & hac negligentia ostendo, me non affici iis, quæ ad JESUM CHRISTUM maxime pertinent, qui nullius rei tantum habet curam, quam salutis hominum.

Quam magnum sit bonum aliquid proximorum saluti conferre.

Lucratus eris fratrem tuum; Matth. 18. Si propter correctionem, quo fratrem tuum admonueris, ille ad frugem redierit, & a peccato recesserit? maximum fecisti quæstum, & fratrem Deo lucratus es. Hæc est valida ratio, quam ipse Salvator adfert, ut homines ad hanc charitatis actionem erga fratrem suum exercendam impellat. Si frater tuus vitæ periculum subierit, vel fame ad extremam redactus maciem, vel in alio quopiam periculo constitutus, eumque ope tua servare possis, potes ne illi detrectare subsidium, quin te mortis ejusdem reum efficias? Mors vero animæ atque æternus ejusdem interitus, cujus periculum subiit Deum lacessens, non ne multo magis formidanda sunt, quam corporum mors? Tu vero non eris particeps peccatorum, & damnationis fratris tui, cum, te non admonente, sese colligere nequeat, te saluberrima correctione ipsum non corripiente, resipiscere tandem non possit? E contra vero quanta erit illius erga te obligatio, si illum de perditionis via reduxeris, Cœlum eidem aperueris, eidemque salutem procuraveris? *Lucratus eris fratrem tuum*. Quas tibi gratias referre debebit ille, cui in tam gravi necessitate opem attulleris; quantum se tibi debere aliquando testabitur? Salvator vero, & ipse tibi debebit, quod id procuraveris, quod illi tantopere cordi est, videlicet salutem fratris tui, per qua ipse Sanguinem suum effudit.

PA-

PARAGRAPHUS IV.

Loci, & Sententiæ Sanctorum Patrum, hujus argumenti.

D*Ebemus amando corripere; non nocendi aviditate, sed studio corrigendi*. Augustin. Serm. 16. de verb.Domini.

Quicumque corripi non vis, etiam propterea corripiendus es, quia corripi non vis. Idem, lib.de Correp.& Grat.

Tuum vitium est quod malus es; & majus vitium, corripi nolle quia malus es. Idem, ibidem.

Corripiendis male agentibus parce, cum metuis ne deteriores ex hoc efficiantur. Idem, l.2. de Civit. c. 9.

Numquam alieni peccati objurgandi suscipiendum est negotium, nisi cum liquido nobis responderimus, dilectione nos facere. Idem, in Epist.ad Galat.

Quidquid ulcerato animo dixeris, punientis est impetus, non charitas corrigentis. Dilige, & dic quidquid voles. Idem, ibidem.

Rara & magna necessitate objurgationes adhibendæ sunt; ita tamen ut in his etiam ipsis, non nobis, sed Deo serviatur, Idem, l.2.de Serm.Dom.

Molestus est medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio: ille ligando, iste cædendo; sed ambo diligendo. Si autem istos negligant, & perire permittant, ista potius falsa mansuetudo crudelis est. Idem, Epist.ad Bonifac.

Detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat. Idem, ibidem.

Corripienda sunt coram omnibus quæ peccantur coram omnibus: ipsa vero corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distribuite tempora, & concordat scriptura. Idem, Serm.16.de verb. Dom. concilians locum Matth. *inter te, &c.* cum locis 1.*Dim.*5.Coram omnibus argue, & *Prov.* 10. Qui arguit palam, pacem facit.

Plurimum interest quo quisque animo parcat; sicut enim est aliquando misericordia puniens, ita & crudelitas parcens. Idem, Epist.64.ad Marcum.

Non omnis qui parcit amicus est, nec omnis qui verberat, inimicus. Idem, Epist. ad Vincent. Donatist.

Non putes te amare servum, quando non cædis: aut tum amare filium, quando eum non corripis: non ista est charitas, sed languor. Idem, de Charit. Serm.7.

Juste alios reprehendit, qui non habet quod in se alius reprehendat. Idem, in Psalm.5.

Intendens correptioni, parcens pudori. Idem, Serm.10.de verb.Dom.

Tu vulnus fratris contemnis: tu eum vides perire, & negligis: pejor es tu tacendo, quam ille conviciando. Idem, ibidem.

Si eos, in quos nobis potestas est, ante oculos nostros perpetrare scelera permittimus, rei coram ipsis erimus. Idem, l.5.contra Julian.c.3.

Si severitas disciplinæ dormiat depressa, sævit impunita nequitia. Idem,Serm.15.de verb.Dom.

Quos corrigere non valemus, peccatis eorum non communicemus. Idem, Epist.166.ad Donatist.

Superbi, lenissima admonitione ad pejora præcipitia provocantur. Idem, Serm.36.de Sanctis.

Adhibenda est a nobis medicinaliter severa correctio, Dei autem est illis eam facere utilem. Idem, l.de Corrept.& Grat.c.16.

Regat disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem: & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Gregorius, l.19.Moral.

Profecto se esse Dei denegat, qui in quantum sufficit, vitam carnalium corrigere recusat. Idem, in Past. c.39.

Qui non corrigit resecanda, commisit; & facientis culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Idem, in Registro.

Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda: sed palam sunt arguendi, qui palam nocent, ut dum aperta objurgatione sanantur, ii qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Idem, ibidem.

Multos novimus, qui, arguente nullo, peccatores se confitentur: cum vero de culpa sua fuerint fortasse correpti, patrocinium defensionis quærunt, ne peccatores esse videantur. Idem, l.21.Moral.

Mundus esse a vitiis debet, qui aliena corrigere curat. Idem l.6.Moral.

Qui potest emendare, & negligit, participem procul dubio se constituit: qui alterius bonum juvat, suum facit. Idem, in Registro.

In correctione hunc noveris esse ordinem observandum, ut personas diligas, & vitia persequaris: ne si aliter fortasse agere volueris, transeat in crudelitatem correctio, & perdas quos emendare desideras. Idem, ibidem, l.9.c.8

Tanto humili corde alios corrigamus, quanto nos ipsos, in iis quos emendamus, agnoscimus. Idem, 23. Moral.

Sunt bonæ correptiones, & plerumque meliores, quam tacita amicitia: etsi lædi se putat amicus, tu tamen corripe. Ambros.l.3.de Offic.

Plus proficit amica correctio, quam accusatio turbulenta: illa pudorem incutit, hæc indignationem movet. Idem, in Lucam.

Quisquis peccantem fratrem non arguit, quodam modo hortatur ut peccet. Idem.Serm.6.

Peccatum unius, quod cognitum non arguitur, multos contaminat, imo omnes, qui norunt, & non devitant, aut cum possunt arguere, dissimulant: non enim sibi videtur peccare, quando a nullo corripitur, vel vitatur. Idem, in Epist.1.ab Corinth.

Omnis correptio amara quidem videtur ad præsens, sed fructus parit dulcissimos. Hieron. l.1. in Jeremiam.

Corripiendus est frater tuus seorsim, ne si semel pudorem & verecundiam amiserit, remaneat in peccato; & si quidem audierit, lucrifacimus animam ejus; & per alterius salutem, nobis quoque acquiritur salus. Idem, lib.3. Comment.in Matth.

Eos maxime elegerim, qui sunt acres & vehementes, qui peccatum aperiunt, qui reprehendunt; hoc enim maxime misericordia & clementia est, mederi vulneribus. Chrysost.

In omnibus peccantibus pecco, quando non increpo. S. Prosper, l.3.de vit.Cont.c.23.

Odio habeantur peccata, non homines; corripiantur tumidi, tolerentur infirmi; & quod severius castigare necesse est, non sævientis plectatur animo, sed medentis. S.Leo.

Facientis procul dubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Idem.

Plus erga corrigendum agat benevolentia, quam severitas; plus cohortatio, quam commotio: plus charitas, quam potestas. Idem, Epist.ad Anastas.

Est consentire, silere cum arguere possis, & scimus quod eadem pœna facientes maneat, & consentientes. Bernard.in Nat:Joannis Baptistæ.

Ferveat in nobis zelus ille, ferveat amor justitiæ, odium iniquitatis; nemo vitia palpet, peccata dissimulet nemo. Idem, Serm.de Joann.Bapt.

Qui arguit, veritatem habeat ut cognitor, mansuetudinem ut Pater, justitiam ut Judex. Idem, in hæc verba, *Propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam, &c.*

Impunitas, incuriæ soboles, insolentiæ mater, transgressionem nutrix est. Idem, l.3.de Consid.

Cum arguuntur vitia, & inde scandalum oritur, ipse sibi scandali causa est, qui facit quod argui debeat; non ille qui arguit. Idem, super Cantica.

Objurgationi semper aliquid blande commisce; facilius penetrant verba, quæ mollia vadunt, quam quæ aspera. Seneca in Epist.

PA-

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ penu ad hoc argumentum depromi possit.

Quid sit fraterna correctio.

FRaternæ correctionis nomine quamlibet correptionem intelligimus, quæ spiritu charitatis fit ob delictum aliquod patratum, ut nocens vel malum reparet, vel imposterum ab aliis patrandis abstineat. Correptio hæc si leniter, & blande fiat, monitum, & correptio vocatur; sin autem asperioribus verbis, reprehensio, abjurgatio, vel increpatio dicitur. Hanc nobis rationem tradit S. Augustinus, & hoc ipse interesse docet inter verba reprehendere, castigare, & corrigere, quibus tamen utimur indiscriminatim de fraterna correctione loquentes. D.Thomas, 2.2.*qu.*33.*art.*1. illam charitatis actum appellat, seu quod spiritualis est eleemosyna; seu quod quocumque nomine vocetur, hic ipsi propositus finis est, ut a proximo nostro summum avertat malum, peccatum videlicet, eique summum procuret bonum, hoc est animæ salutem. Quibus addit, si correctio hæc adhibeatur, ne scelus latius grassetur, & ne impunitas aliis similia suadeat facinora, tunc esse actum justitiæ, ad quam spectat reparare injuriam publico illatam, licet nihil aliud fuisset effectum, quam januam hanc aperire, & quæ injuria adhuc persistere, nisi ostium illud clauderetur.

Duo correctionis genera.

Ex S. Doctoris hujus sententia inferri potest, noxam peccantis, bifariam posse considerari, vel tamquam peccatori solum noxiam, vel etiam noxiam populo, qui inde scandali occasionem excepit: unde sequitur, duplex sese correctionum genus, alterum ut medeamur alienis peccatis, quæ tamquam propria eadem patrantis mala censentur; alterum ut afferatur remedium peccatis, quatenus perniciem afferunt populo per scandalum, quod illi tribuitur. Prima proprie est fraterna correctio, quam charitatis actum esse diximus, altera vero ea est, quam actum justitiæ appellavimus. Prima illa omnes homines obligat, & erga omnes: Secunda vero directe, & regulariter obligat solum Præsules, Superiores, Magistratus erga boni regiminis perturbatores. Prior intra simplices admonitiones, & correptiones subsistit; altera usque ad scelerum punitionem procedit: illa ab inferiore fieri potest erga superiorem: hæc vero non nisi a Superiore fit erga inferiorem.

Correctio fraterna; de præcepto est, non tantum de consilio.

Theologorum post D.Thomam 2.2.*qu.*33. *art.*1. communis est sententia, fraternam correctionem generatim sumptam præcepti esse, non autem solius consilii: quod probant per ea JESU CHRISTI verba: *Matth.*18. *si peccaverit in te frater tuus: vade, & corrippe eum inter te, & ipsum solum.* Et generatim constat ratio; charitas enim finis est cujuscumque præcepti quemadmodum Apostolus inquit, 1. ad Timoth. 1. *finis præcepti charitas;* & Salvator ipse nos docuit legem universam in duplici charitatis præcepto contineri. Igitur quidquid huic divinæ virtuti adversatur, vel conjunctim, vel seorsim hac lege prohibetur; & quidquid ad eam servandam necessarium est, eadem præcipitur. Et profecto si negligimus corripere, cum opus est, fratrem nostrum, & Dei, & proximi lædimus charitatem. Quod ad proximi charitatem pertinet, hoc illa perspicue verba ostendunt: *lucratus eris fratrem tuum:* Ergo ille perierat, infert S.Augustinus.

Unde sequitur, fraternam correctionem imperatam esse, ut proximum ex magis periculoso lapsu attollamus, quam si in præceps, vel in mare cecidisset. At charitatem infringeret, qui opem non fratri jamjam sese aquis submergenti, vel in eo statu posito, ut in præceps prolapsurus esset, nisi illi tenderet manum, & hanc per summam inhumanitatem illi detrectaret: igitur hanc eamdem charitatem infringit, qui salutaribus monitis opem eidem non fert, ut e peccato suo egrediatur: ideoque hoc est præceptum naturale, atque divinum ex eo universali principio deductum: fac aliis, quod tibi vis fieri. Esse ne potest, ut quis proximum suum tamquam semetipsum diligat, qui eumdem videns intereuntem, illius non afficitur periculo, quod valeat prohibere?

Hoc peccatum est etiam contra charitatem, quam debemus Deo; non solum quod illi innobedientes sumus, & violamus præceptum, quod nobis explicite indixit imperans, ut fratres nostros deerrantes corrigeremus: verum etiam, quod ostendimus illum non amari, quemadmodum filius amare debet Patrem, & subditus Principem, si eumdem lędi videntes lædentem non increpamus. Quid diceres de filio qui videret Patrem suum male haberi, quin illi ferret opem? vel de subdito, qui summa animi tranquillitate spectaret Regem suum affici contumelia? Nos vero quotidie tot in Deum blasphemias, tot murmura audimus; tot iniquitates patrari intuemur, quin hanc insolentiam audeamus reprimere! Apertius ne potest ostendi, non inesse nobis pro Deo eam charitatem, quam petit a nobis; tantum enim abest, quod flagremus zelo gloriæ nominis sui, ut immo contumelis ejusdem nos ne tangi quidem ostendamus? Primum, Sanctissimumque præceptorum omnium illud proculdubio est, quo omnibus animæ nostræ viribus Deum amare tenemur. Si proximum suum veluti seipsum, uti superius dictum est, non amat, qui patitur ipsum interire, neque Deum omnibus amat viribus, qui æquo animo fert, ut mortali noxa lædatur. Quis autem ambigit utrum Deum lędi patiatur, qui id prohibere potest, neque lædentem redarguit? *Si amas Christum, corrige*, inquit S. Augustinus; si illum vere diligeres, illi injuriam inferri minime parereris. Illum profecto non amat, qui non movetur ejusdem contumelia, neque eam prohibere conatur, neque nocenti suadet, ut æqua satisfactione illatum reparet damnum. Inferendum igitur, eum qui correctionis præceptum, ubi potest, minime exercet contra duplex charitatis præceptum peccare.

Christianus omnis duplici hac animatus charitate odisse debet, quod Deus detestatur, quodque illi contrarium est; & simul odisse quidquid fratrem suum perdere potest. At certum est, nihil Deum magis perhorrescere, nihilque, proximo nostro magis officere quam peccatum: ideoque si fidelis divina hac fervet charitate, neque in aliis peccatum pati poterit, cumque cognoverit, hoc a fratre commissum, nihil relinquet intentatum, ut illud penitus destruat. Cum vero nulla suavior, neque utilior sit ad scelus extinguendum via, quam correctio cum zelo, & prudentia conjuncta, hac illi utetur medicina adeo efficaci monstrum hoc in ipsis incunabulis suffocaturus, atque prohibiturus, ne progrediatur.

Odium peccati efficere debet, ut peccantē corripiamus.

Fraternæ correctionis præceptum, quemadmodum S.Thomas docet *artic.*3. quæstionis ejusdem, nonnisi datis temporibus, & locis obligat, non autem semper, & qualibet momento? tum eo quod præceptum est affirmativum, tum quod opportunum non esset quavis hora, quovis tempore, & in qualibet occasione, aliquem sceleris redarguere, neque clam, neque coram populo, quod multo minus decet. Virtutum enim actus exigunt, ut circumstantiæ serventur, & agatur juxta prudentiæ regulas, alioquin illæ vitiosæ efficerentur, vel saltem alicui defectui obnoxię: quod de quacumque virtute vere dici potest.

Tunc maxime proximum corripere tenemur, cum aliqua spes adest futurum ut corrigatur.

Idem S. Doctor conclusione 3. ejusdem articuli ulterius docet; hoc præceptum correctionis tunc obligare solum, cum sperare possumus, ut hac ratione proximus corrigatur. Cum enim ad hunc finem institutum fuerit hoc præceptum, hac ipsa de causa illud in praxim redigere non tenentur; nisi cui jure sperare possumus, futurum ut serius, ocyus e voto nostro res cedant. Etenim quemadmodum, quod ad unum finem ordinatum est, ut scholasticis verbis utar, & ad nullum alium finem dirigitur, ad nihil ultra valet, cum finis cessat: ita pariter si correctio, qua fratres nostros corripimus, talis est, ut nullum inde fructum præstolari possimus pro moribus eorumdem, propter alicujus circumstantiæ defectum; tantum abest, quod eo in casu correctio

fit

sit de præcepto; ut immo tunc agit eidem præcepto contraria.

Ecce autem quid ex eodem D. Thoma 2.2. qu.33. *art.2. ad* 3., aliisque Theologis hauserim circa omissionem rerum, quæ hoc præcepto jubentur; scilicet accidere posse, ut proximum nostrum admonere, & corrigere omittamus triplici modo: 1. cum merito; cum prudenti charitatis consilio, & in iis circumstantiis, quæ ad id requiruntur, abstineamus a fratre corripiendo, veriti ne pejor evadat. 2. cum peccato mortali; cum rationabiliter præsumere possumus futurum, ut sese corrigat proximus, si ipsum leniter corripiamus; tunc enim si correctionem omittimus, mortalis omissio est. 3. cum peccato veniali, cum aliquis humanus respectus, vel mundana aliqua ratio lentiores, atque tardiores efficit in correctione, vel cum fructus spes tanta non est, vel cum non tanta necessitas urget, ita ut negligentia magnum afferre queat detrimentum.

Regulæ, ex quibus dignosci potest, quando fraterna correctio est adhibenda.

Ut autem sciamus, quandonam aggredienda sit correctio, hæ fermè regulæ sunt: 1. non tenemur, uti diximus, peccatorem corrigere, cum jure credimus correctionem irritam fore; & multo minus, si putamus, futurum ut, quin ullum percipiamus fructum, accidat immo, ut correptus succenseat, & per iracundiam suam Deum gravius offendat. Sin autem de eventu dubitatur, etsi hac in re certum capere consilium non possumus, plerique docent Theologi, omitti correctionem posse citra grave peccatum, & nisi moralem habeamus felicis eventus certudinem nos cum stato rigore nequaquam teneri. Optimum tamen est sedulo cavere, ne facile nobismet persuadeamus, correctionem fructu carituram: periculum enim imminet, ne hæc persuasio ex ignavia, vel metu oboriatur illis displicendi, quos non audemus de officio suo commonefacere. Secunda regula; juxta Theologorum sententiam privati non tenentur publica peccata corrigere, nisi fortasse per accidens, & indirecte atque tunc etiam semper meminisse debent, se nequaquam Dominos esse. Correctio, de qua hic agimus, secreta esse debet, atque seorsim fieri, quippe inter privatos est transigenda: sed peccatis publicis similis correctio nequaquam satis mederetur; acriorem illam postulant, & satis aptam, ut scandalo afferat medicinam. Possumus quidem, immo debemus, seorsim publicum peccatorem corrigere, & redarguere, ubi occurrat occasio; & ipsi etiam Superiores, cum viam hanc arripere possunt, quippe qui exigere possunt, ut sibi aures attentius adhibeantur, præsertim vero Pastores quibus demandata est animarum cura, plurimum hac in re præstare tenentur: hoc enim idem est, ac mali ipsius radicem convellere: *dicendum quod etiam in correctione fraterna, quæ ad omnes pertinet, gravior est cura Prælatorum, ut dicit Augustinus in libro de Civitate Dei*; verba sunt D.Thomæ: sed præter hoc remedium alterum etiam publica noxa requirit, ab illis videlicet, qui publicam habent auctoritatem, quales sunt Præsules, Magistratus, & Superiores. Tertia denique regula in fraterna correctione observanda hæc est, ut opportunam scruteris occasionem adeo Sancto munere perfungendi; neque putes e te semper futurum peccantem in ipso delicto deprehensum corripere. Præsertim vero cavendum est, ne hominem redarguamus, cum in ipso affectus fervet magnitudo. Cum enim nihil valeat ratio apud hominem sensu, & ratione carentem, similiter inutile est admonere, & corripere peccatorem actu passionis suæ furore correptum.

Quos corrigere teneamur.

Quamvis fraterna correctio bonum sit, quod universo mundo debemus, nihilominus necessarium non est, ut omnem lustremus Civitatem eos, qui deliquerint, correpturi; sed satis est, ut hoc charitatis officium inter eos contineatur, cum quibus res aliqua nobis est, & qui aliquo affinitatis, amicitiæ, vel societatis vinculo sunt nobis conjuncti. Hoc enim præceptum nequaquam obligat privatos homines, ut curiosius alienas explorent actiones; quas corripiant, atque redarguant. Hoc ad Superiores pertinet erga eos, qui sub eorum auctoritate versantur; veluti ad Patres erga filios, & Dominos erga servos, quibus invigilare tenentur, & de quibus sunt rationem reddituri. Pro aliis vero, in quos neque auctoritatem, neque jurisdictionem obtinent, satis est, si corripiant malum, quod in ipsis vident, vel quod fortuito ipsorum auribus accidit; atque tunc quoque eas observare debent conditiones, quas superius attulimus. Ita docet S. Augustinus serm. 16. de verbis Dom. *non quærendo quid reprehendas, sed videndo, quid corrigas, . . . alioquin efficeremus exploratores vitæ aliorum.*

Licet nemo corrigere valeat, neque ad frugem revocare possit eum, quem semel Deus dereliquet; unusquique tamen nostrum vi præcepti hujus tenetur ea quæcumque potest conari non sine spe gratiæ, & cœlestis auxilii. Quis enim cognoscere potest suprema Dei consilia in eos, quos gravissimis abditos sceleribus intuemur? Alioquin vero nonne bene sperare cogimur de misericordia Dei, qui fidei persecutorem in Apostolum, & vas electionis convertit, & flagitiosissimos peccatores in admirabiles sanctos mutavit? Igitur nullius unquam salus desperanda est; ideoque non est ab improbis corrigendis cessandum. Hac mente S.Paulus Thimotheum Discipulum hortatur, ne cesset unquam corrigere, admonere, omnesque exercere artes ad peccatores ad officium revocandos: *insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa, in omni patientia, & doctrina.* 2. ad Tim.4. Quod Apostolus Episcopo dicendum existimavit, cæteris quoque pro documento, atque exemplo esse potest.

Non cessandum, si etiam consilia nostra in se. quio rem partem accipiantur.

Si quem mones, vel corripis iniquo fert animo correptionem tuam, quod affectus magnitudine excæcatus est; ubi sese collegerit atque perpenderit diligentius, quæ sibi dicta fuerunt, agnoscet, te veri amici munere functum, tibi acceptam referet salutem suam, & serius, ocyus plurimas sibi gratias habebit. Verum esto ingratus sit ille, cui tantum confers beneficium; si vere christiana est charitas sua, non ideo cessare debes, quominus hac in occasione illi opem feras; immo etiam majori zelo pro ipso contra ipsum agas, medicos imitatus, qui minime curant, utrum phreneticum ægrotum lædant, molestum eidem pharmacum præcipientes: si enim illum modo ad iracundiam provocant, sciunt sibi gratias actutum, ubi perfecte convaluerit. Sin autem medicorum conatus e voto non cedit, saltem suo munere perfunguntur, nihilque sua ipsis conscientia exprobrabit, si æger e vita decesserit. Hunc nobis proponere finem debemus proximum corripientes.

Quando, & quomodo corrigendum.

Prohibuit Deus, ne temere de proximorum factis judicium ferremus, vel ne ulla nobis suspicio incederet nequitiæ eorum, cum, quæ ab ipsis fiunt, palam nefaria non sint. Vetuit etiam explicite, ne obloqueremur, neque aliis ea detegeremus mala, quæ scimus, ubi secreta, & abscondita sint: *sed* voluit, ut de peccatis redarguerentur, ubi *nostris* illa acciderent auribus; & ut leniter admonerentur, primum quidem seorsim ad evitandum ruborem, quo palam suffunderentur; deinde, si nullus ex admonitionibus fructus perciperetur, ut coram uno, vel duobus testibus acrius increparentur, ut melius suum errorem cognoscerent: ac tandem Ecclesiæ toti deferrentur, ut per salutarem confusionem istam sese tandem colligerent. Sin autem hæc omnia in irritum cederent, nihilque correptionibus proficeretur, jussit eos tamquam Ethnicos, & Publicanos haberi, omnemque cum ipsis tolli necessitudinem. Hoc nobis ore proprio præceptum irrogavit JESUS CHRISTUS, & hoc ipse etiam pluribus in occasionibus exercuit. Utinam præceptum hoc servaretur hodie cum eadem severitate, & libertate, qua primis Ecclesiæ sæculis, immo etiam in veteri Lege servabatur! Vitium, quod hodierna die impune grassatur, prodire minime auderet, & cum modo tanta sese efferat jactantia, timeret, & expavesceret; tot enim haberet censores, & judi-

judicet, quot spectatores, quorum notam, & reprehensionem formidaret.

Non petitur ex nobis omnino, ut in proximo scelerum cursum inhibeamus; sæpe enim mali vis vehementior est ipsis remediis: sed quemadmodum loquitur S. Bernardus lib. de Consid. *exigeris curam, non curationem*. Teneamur solum proximi curam gerere, & malo supremum reprehensionis remedium applicare, quæ si in proximo effectum non obtinuerit, obtinebit in nobis; ita enim persungamur munere charitatis, quam proximo nostro præstare jubemur. Ita Dei Filius de hujus remedii successu sub conditione tantummodo loquitur: *si te audierit, lucratus eris fratrem tuum* Matth. 18. Si te audierit, si intellexerit utilitatem suam, si, quem debet, fructum perceperit ex admonitionibus tuis, verus eris ejusdem amicus, & medicus, & quodammodo etiam Salvator. Sed quomodocumque res cessura sit, maximum charitatis munus obibimus, & quemadmodum nihil nobis esse debet, antiquius, quam fratrum saluti prodesse: nihil est etiam, quod magis timere debeamus quam ne causam præbeamus illius damnationi, & excidio seu eumdem impellentes in scelus pravo exemplo, seu minime prohibentes, ne cadat, illum non corripiendo, atque admonendo. Utroque modo terribiles illas subimus minas, quas intentat Deus per Prophetam suum illis, qui causa fuerint interitus fratris sui: *Ille quidem in iniquitate sua captus est; sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram*. Ezech. 33.

Hujus præcepti necessitas

Fratris corrigendi, & de peccato suo corripiendi præceptum summæ necessitatis non esse nequit, constituit enim partem præcepti charitatis quod Deus præceptum suum antonomastice appellat. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem* Joan. 15. Quemadmodum vero ex Apostoli sententia cetera legis præcepta hoc uno complexus est Deus; asserere possumus, hunc unum charitatis actum, quem erga proximum exercemus illum corripientes, eminenter alios quoslibet continere; quod illum ex maximo malorum omnium, quod est peccatum, educimus; illi maximum bonorum omnium, quod est salus æterna, procuramus; illi in necessitatum omnium gravissima opitulamur, illi saluberrimum consiliorum omnium tribuimus, ac tandem amplissimum omnium beneficiorum conferimus. Itaque JESU CHRISTO hæc actio charitatis adeo cordi fuit, ut licet in præcepto generali contineretur, eam peculiariter, præcipere voluit hoc explicito mandato: *Si peccaverit in te frater tuus: vade, & corripe eum*. Matth. 18.

Fraterna correctio, quatenus actus est charitatis, non solum ab omnibus, exerceri potest, verum etiam cum omnibus, qui deliquerunt, qui vitio alicui sunt obnoxii, vel qui scandalum attolerunt; attamen ista correctio aliter, aliterque instituenda est pro statu, & qualitate eorum, qui corripiunt, vel corripiuntur. Etenim primo quæ fieri potest ab inferiore ad Superiorem, vel ad eum qui nos aut dignitate, aut nobilitate superat, esse debet, ex Divi Thomæ sententia, cum quadam reverentia, suavitate, & modestia conjuncta, atque iis verbis, quæ palam ostendant, nos status nostri nequaquam oblitos, sed zelum saluti ejus, vel fidem, quam illi debemus, & quam ipse alias in nobis expertus est, nos in eam spem induxisse futurum, ut æquo pateretur animo, si veritas sibi a nobis diceretur. Correptio deinde subjicienda, æque sincera esse debet, atque modesta. Hæc sunt Div. Thomæ verba: *ut scilicet, non cum protervia, & duritia, sed cum mansuetudine corrigantur, unde Apostolus dicit: seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut Patrem*, 1. ad Tim. 5. Secundo cum paribus minus caute, magisque audenter agendum; cumque æqualitas ad audendum majorem præbeat ansam, liberius est instituenda correctio; licet semper hac uti debeamus circumspectione, ut aptetur personarum ingenio, amicitiæ, vel necessitudini, quæ interesse potest, & scelerum qualitati, quibus obnoxii sunt. Tertio, cum inferioribus, satis patet Superiori utendum esse auctoritate sua non solum ad eos majori vi corripiendos verum etiam puniendos, ubi necessitas velit; ita tamen ut semper charitas severissimam etiam leniat correctionem; & postquam illis ostensa fuerit criminis gravitas, & noxii ejusdem effectus, intelligant simul, hanc, & Paternam esse correctionem, & satisfactionem publico debitam.

Amicum prodimus cum illum corripere veremur.

Qui amicum, non audet reprehendere, ne ipsum lædat, atque ut sartam tectam cum eo servet amicitiam, non videt profecto se sanctissimas amicitiæ æque, ac charitatis leges infringere manifesta proditione, qua ipsum interire patitur quod salutari consilio ipsum admonere detrectat: quod aliorum censuris, & irrisionibus objicit, quibus fortasse idem, ac nobis jus est illius monendi, & corripiendi; sed cum sint æque inertes, & timidi, eamdem in ipsum infidelitatem committunt. Et sane si hunc diligis; quamnam præstolaris occasionem, ut tuam illi probes amicitiam, si eam nunc ostendere non audes in hoc, quod primum zeli tui esse debet objectum? Cum ad auferendum maximum suæ salutis obicem una tantum sufficere possit vox, una amici admonitio, & lenis correctio, quæ ipsum de miserrimo statu, in quem lapsus est, educere poterit. Si amicus, quem admones, æquus est, habere profecto debet tibi gratias; sin autem iniquus, tua est indignus amicitia.

Si veram erga Deum charitatem habemus, qua fideles omnes animari debeat. Dei ipsius mentem debemus assequi quæ profecto est, odisse peccatum, quod ille unice horret, omnem conatum exerere ad illud destruendum, nihilque intentatum relinquere prohibituros, ne Dei majestas lædatur. Hoc ille præstolatur a nobis: ideo quemadmodum prohibet, ne peccemus, ita præcipit, ut peccantem corripiamus; nulla enim tutior, suavior, & efficacior est via, vel ad prævertendum scelus, vel ad sceleris progressum inhibendum. In hac igitur occasione præsertim ferre præ nobis debemus amorem nostrum erga Deum, atque Mundi Salvatorem. Si vere amas eum, qui venit, ut peccata deleret, audacter peccantem corripe, & redargue. Numquid ignorare potes quantum dedecus Deo peccatum adferat? Heu si hoc tenes, quiescere ne potes, illum contumelia affectum intuitus? Si amicum haberes, cui te totum devovisses, ferres ne tacitus, ut coram te illius existimationi nota adspergeretur? ut ille convitiis peteretur, vel domui ejusdem maleolis ignis admoveretur, quin te ipsum moveres, quin ad ignem conclamares, & quin eum tibi defendendum esse censeres? Tu vero, quem Deus amicum vocare dignatur, cui gratia gloriosum hunc titulum præbuit, poteris, ut te inspectante dedecore ipse afficiatur, in eum ingerantur convitia, ejusque leges, & mandata infringantur? Tu testis es, & spectator, & potes quiescere, quin tu quoque amicitiæ leges infringas, & indignæ infidelitatis reum te constituas?

Quomodo nostra res agitur in proximi correctione.

Dei, & proximi nostri utilitati nostra quoque utilitas addenda est, nobis etiam alii peccant, nisi eos corripuerimus, & increpaverimus: *si peccaverit in te frater tuus*, inquit Evangelium hoc nobis irrogans præceptum. Si peccaverit contra te, hunc sensum nonnulli verbis allatis appingunt; sed non id innuere velle Dei Filius mihi videtur. Si enim corripere teneremur, cum læsi fuimus; homines sane, qui nimium injuriis afficiuntur, præceptum hoc, quod ipsorum faveret studiis, satis superque adimplerent: eorum questus, exprobrationes sæpe etiam ira, & ultio in occasionibus, enitescerent, ultra quam par esset: & ita pauca scelera correctione carerent, si noxa nos tantum respiceret. Quamobrem alii censent, verba illa *peccaverit in te*, significare velle, *coram te*, quasi nos ipsos offenderet, qui nobis inspectantibus offendit Deum, quem amare, & cujus honorem nostræ etiam utilitati anteferre de-

be-

bemus. Hac ipsa de causa nosipsi peccamus cum aliena patimur peccata, nec equis, & quadrigis adnitimur, ut ea prohibeamus. Sensus autem maxime naturalis, quem Sancti Patres huic loco tribuunt, hic est, in nos ipsos re ipsa peccari, cum coram nobis peccatur in Deum, quia hæc actio esse potest nobis causa peccati, vel propter malum exemplum, quod nobis tribuitur, vel propter imbecillitatem, & ignaviam, qua peccatum corripimus, vel propter defectum charitatis, quem ostendimus, fratri non afferentes opem, ut lapsus consurgat, eumdem minime redarguentes, ut opus est, atque tenemur. Igitur propter propriam utilitatem proximum debemus corrigere, nisi velimus sceleris sui fieri participes, & a nobis rationem deposci malorum omnium, quæ ejusdem exemplo patrantur. Hoc præcepto si hujus necessitatem ostendit, quod videlicet in hoc ita res agitur nostra, ut Deus a nobis rationem sit expetiturus; atque hinc docemur aliquem existimare se divinæ ultioni obnoxium non fore, quia inter sua peccata recenset ea solum, quæ ipse patravit, quin attendat, ut olim Regius Propheta, non deesse aliena peccata, quorum a nobis rationem exiget Deus, & quæ nostra fiunt, & quod eum possemus, illa non prohibuimus. Satis enim est officio huic defuisse, ut simus nocentes; quamquam fortasse ad hujus articuli necessitatem numquam appulerimus animum: *Et ab alienis parce servo tuo*. Psalm. 18.

Ut corrigere possimus, uti decet, & cum veritate, proximos nostros de ipsorum defectibus; non satis est mero agi zelo, atque charitate urgeri, requiritur ulterius, ut qui corripit, immunis sit a vitiis iisdem, quæ reprehendit, atque vituperat. Ita docet etiam S. Thomas, nihil magis enervem correctionem efficere, quam intueri corripientem iisdem obnoxium vitiis, quæ corripit. Itaque oportet præferre boni exempli auctoritatem, atque præclaram probitatis existimationem; alioquin nihil injustius, nihilque magis ridiculum, & quod magis mercatur eorum, qui corripiuntur, censuram, atque contemptum, quam si nosipsi correctione indigeamus. Nihil stultius quam hominem violentum, atque furentem modestiæ, atque patientiæ præcepta tradere velle, & hominem libidinosum, & voluptatibus deditum temperantiæ documenta suis amicis dictare. Nonne hoc est sese alieno contemptui objicere, aliisque ansam præbere dicendi, quod est in Evangelio: *Medice cura te ipsum*? Heus tu, qui aliis mederi contendis, cur non uteris iis pharmacis, quæ aliis propinas? Quod si metus, nostræque auctoritatis reverentia prohibuerint illos, ne in faciem hæc nobis exprobrent; saltem clam in ludibrium traducent monita nostra nosque eum amicis suis irridebunt. Verum si irreprehensibiles fuerimus, correctio nostra cum charitate conjuncta felici eventu carere non poterit.

Non necesse est omni prorsus culpa vacare ut jure alios corripias.

Ex iis, quæ hactenus dicta sunt, non sequitur, nos prorsus perfectos, & ab omni labe vacuos esse debere, ut vindicare nobis possimus jus alios admonendi, & corripiendi: si enim hoc verum esset, nemo teneretur peccantes corrigere; nemo enim a culpa immunis est. Et si opus esset semper, non æquiores esse illis, qui in viam justitiæ sunt revocandi, quis citra criminosam audaciam hanc sibi posset Provinciam deposcere? quandoquidem in communibus erroribus quos sæpe tenemur redarguere, optimus quisque tantum habet infirmitatis, ut similis videatur illis, quos corripit, quapropter præcepto hoc perfungi minime posset, quod nihilominus generale est, omnesque vicissim homines obligat. Sufficit ergo irreprehensibilem vitam ducere bonorumque virorum communem mereri approbationem, ut jure corripiamus vitia, quæ ad cognitionem nostram perveniunt, quin totius humani generis censuram exerceamus.

Correctio ad hoc, ut utilis sit, quamplures habere debet circumstantias, quibus ipsa lenitur. Ea enim accommodanda est ingenio eorum, qui corripiuntur, ideoque opus est, eorum studia, infirmioremque partem agnoscere, ut modo utilitatis, modo gloriæ, & existimationis, modo ætatis, & dignitatis rationem illis proponamus. Nimis violenta reprehensio peccatorem exasperare potius potest, quam revocare ad officium, & alia importune adhibita quocumque effectu carebit. Si elata voce superbum hominem alloquemur, lapis erit super lapidem violenter cadens ex cujus lapsu igneæ scintillæ emicabunt. Si corripiendus pavidus est, æquum erit, ac facile ex hac ipsa parte ipsum oppugnare, & justum metum ob pravam vivendi rationem eidem injicere; sin autem auctoritate, vel dignitate polleat, blande aditus nobismet aperiendus erit in animum illius, ita ut ipse errata sua cognoscat, & contra se damnationis suæ proferat sententiam, quod in Davide Propheta Nathan obtinuit: *tu es ille vir*. 2. Reg. 12. Zelus enim, & charitas certas aperiunt vias, cum vere nobis fratrum nostrorum salus proposita est.

Qui peculiariter alios tenentur corripere.

Non desunt quidam, qui præter communem omnibus fidelibus vitia corripiendi obligationem, ad id peculiari tenentur officio, quod eorum statui, honori, loco, muneri adhæret. Exempli gratia, Pater familias invigilare debet filiorum, servorumque suorum actionibus; ipsius interest, eos corrigere cum sese emancipant, & a vera virtutis semita aberrant: ad illum pertinet filiorum educatio: ideoque ipsius est eos corripere, & adolescentiæ præcipites motus compescere. Quis enim ignorare potest auctoritatem patriam primam esse, vetustissimam, ac magis naturalem ex omnibus legibus? Ad hæc cum simul sit domi suæ Dominus, nihilque ibi fieri debeat, nisi de mandato ejusdem, ipse rationem redditurus est de servis suis, cum in illos jus obtineat prorsus diversum a jure Magistratuum, qui potestatem suam non in qualibet occasione, neque propter omnia crimina exercent. Adsunt etiam nonnulli, qui tenentur curam gerere eorum, quos Deus illis commisit: illi autem tenentur corripere ea, quæ noverunt flagitia: quia si rationem reddituri sunt de salute illorum, qui suo subsunt regimini, nonne rationem reddent de eorum sceleribus, quæ saluti ipsorum sunt impedimento? Non desunt alii quibus profecto adeo explicitum jus non est, sed nihilominus sufficit, ut ad hoc munus explendum necessario teneantur. Hoc autem jus confert amicitia. Amicum habes, cujus auribus omnia secreta committis, & qui vicissim sese aperit tibi: intus ergo, & in cute illius flagitiosum vivendi genus, ejusque impudicitiam nosti. Tuum est, ipsum amice redarguere; & eadem amicitia, quæ hoc tibi jus tribuit, atque aditum aperit faciliorem, peculiarem etiam tibi injicit obligationem. Alia supersunt particularia jura, veluti ea, quæ sanguinis propinquitas confert fratrum in fratres, & consanguineorum, quorum interest bona, vel mala cognatorum suorum existimatio, quin loquamur de illis, qui parentum locum obtinent apud eos, in quos parentum obtinent jurisdictionem, quales sunt tutores erga pupillos, Magistri erga discipulos, & Pædagogi erga Nobiles alumnos. Certum est hæc nomina, & officia totidem instituere particulares obligationes corripiendi præter eam, quæ christianis omnibus communis est.

Fraterna correctio, qui præstantissimus quidem est charitatis actus, & cujus tanta necessitas est, plurimas in praxi patitur difficultates, & quo ægrius superbia nostra patitur redargutionem, eo difficilius amor proprius viam ad alios corripiendos nanciscitur. Metus illis displicendi, vel eorum odium sibi conflandi, ratio, quam habemus eorum qui corripiendi sunt, ipsorum qualitas, atque superbia, quæ non patitur, ut ad illos audeamus accedere, naturalis nostra timiditas, vel potius ignavia; denique modicus zelus, quo & pro eorum, & pro nostra simul salute sumus succensi, totidem sunt difficultates, atque impedimenta, ne explicitum adimpleamus præceptum, cui deesse non possumus, quin nosmet reos officiamus ejusdem criminis, quod detrectamus corripere; & quemadmodum plurimi Doctores loquuntur, quin fiamus participes scelerum omnium, quæ illi patrant, & mox etiam eorum malorum, quæ eventura sunt, quod non attulimus medicinam, quam poteramus.

Animadvertendum est tamen fraternæ correctionis præcepto nequaquam opponi alienas infirmitates pati, easque

easque ad tempus aliquod dissimulare; hic enim nonnumquam actus est charitatis, quemadmodum monet Apostolus: *alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi:* Non enim dissimulantur, nisi ut tempus opportunum expectetur, ut correctio fiat efficaciter, si est necessaria. Quis enim ignorat, utrum ille peccantis impetus quidam fuerit, ex quo quamprimum sese sit collecturus? Hoc proprie est charitatem prudentia regere, omnia metiri, ut correctio magis opportune, & majori cum fructu efficiatur.

Nimis multi in mundo inveniuntur, qui correctionis prætextu fratribus suis contumeliosas exprobrationes efficiunt, eorum oculis obiicientes magis occulta, & obscæna vitæ ipsorum flagitia: sed hujusmodi exprobrationes non aliud sunt, quam effectus ipsorum odii, & furoris, non aliud quærentis, quam eam voluptatem, quam in proximi convitiis experiuntur. Sensus, & rationes hujusmodi prorsus abhorrent ab eo quod petit vere fraterna correctio, quæ est actio sancta, & actus charitatis Dei gloriam, & fratrum utilitatem inquirens. Qui igitur ita Dei opus corrumpunt, animadvertere debent, se obesse potius, quam prosint. Cæterum opus non est, ut injucundus, & ferox oris habitus, quo monita nobis tribuuntur, ad ea contemnenda, si bona fuerint, nos cogat; e contra vero illa cum docilitate audienda sunt, & cavendum, ne propter animi nostri ægritudinem aliter judicemus, quam oporteat, & non intelligamus a nobis esse præstanda ea, de quibus admonemur.

Opportunæ correctionis fructus.

Ambigendum non est, quominus fraterna correctio prudenter adhibita magnam adferat utilitatem corripienti. Insignia autem bona, & fructus præcipui, quos inde percipere potest, quinque sunt, qui sequuntur. Primus est, quod hoc pacto proximus educitur de cæno vitiorum suorum, vel prohibetur, ne magis magisque immergatur. Hoc exprimit Evangelium per ea verba: *lucratus eris fratrem tuum*: Alter, illi ob oculos statuendo crimina sua efficimus, ut illa cognoscat, etiamsi illis antea non adverteret animum, eique peccatorum horrorem injiciamus: *corripe amicum, ne non intellexerit, & dicat; non feci*. Eccli. 19. Tertius, quod Cæli benedictiones promeremur, & propriæ saluti consulimus prospicientes alienæ: *qui arguunt, laudabuntur, & super ipsos veniet benedictio*. Prov. 24. Quartus, quod sæpe amicitiam acquirimus illius, qui a nobis corripitur, vel saltem quemadmodum de ipso melius mereri nequaquam possumus ille saltem habere gratiam debet: *argue sapientem, & diliget te*. Prov. 9. Quintus, cum publica esse debet correctio, si qui corripitur, ex correptione fructum non percipit, hunc tamen percipiunt alii, & sibi caveant, ne in similia scelera decidant, ne parem subeant correctionem: *peccantem coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant*. 1. Timot. 5.

Hujus peccati gravitas ex quatuor capitibus sumitur. 1. Committimus omissionis peccatum, non observantes tantæ necessitatis præceptum. 2. Participes evadimus criminum, quæ a proximo perpetrantur, illa dissimulantes, & non corripientes, & quo magis prohibere tenemur, ne ille cadat, dum actu cadit, eo sumus nocentiores. 3. Causa sumus æternæ illius damnationis, si idcirco ille interierit, ejusque interitus Deo rationem erimus reddituri. 4. Ratio nobis reddenda est de scandalo, quod ille adfert, deque malis omnibus, quæ imposterum ejusdem producent flagitia, eo quod in ipso fonte non inhibuimus cursum, quemadmodum tenebamur.

Duo hominum genera diversa ratione corrigendorum.

Animadvertendum est, proximum bifariam posse considerari, vel enim per fragilitatem in aliquod scelus cecidit, ideoque non indiget alienis monitis, ut inde emergat; vel non agnoscit facinus suum, & illud etiam mordicus tuetur. Quod attinet ad eos, qui per fragilitatem lapsi sunt, quod innuunt ea verba: *si quis præoccupatus fuerit*; qui eos tenetur corripere, debet, quantum muneris sui ratio patitur, summa uti lenitate, videns lapsum eo in statu reperiri, in quo correptionem æqui, bonique consulere potest; ideoque hæc prima via est, quippeque optima, quam nobis Dominus commendat. Hic præsertim humana fragilitas consideranda est, neque superbiendum, ubi fratrem lapsum videmus, immo e contra considerandum, nos æque fragiles esse, ideoque in humilitatis, & lenitatis spiritu eumdem esse commonefaciendum: *considerans te ipsum, ne & tu tenteris*. Verum enim vero si res tibi fuerit cum illis, qui scelus suum non agnoscunt; tunc severior objurgatio erit adhibenda, quæ a S. Paulo *increpatio, & correptio* vocatur. Quod enim docet Apostolus, corripiendos esse in Spiritu lenitatis eos, qui sua videntes flagitia, illa confitentur, atque sese humiliant; hæc sane nequaquam ratio est, qua indiscriminatim cum omnibus sit utendum.

Cæterum si non desunt flagitia, quæ non corripere nefas est, non desunt etiam alia quædam, quæ dissimulare potius intersit. Hoc autem accidit, cum correptiones, quin correptos meliores efficiant, eos magis irritant, atque exasperant. Huic inixi principio, quod omnium sæculorum experientia probavit, ea ferenda esse mala didicimus, quæ corripiendo curare non possumus.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, recentioribusque Concionatoribus loci hujus Argumenti.

Amor, & Dei gloria nos ad proximos corrigendos impellere debet.

Fieri ne potest, quæso Fratres, ut Deus magis deferatur quam terræ hujus Principes? Mirum! tanto ardore Regum honori studemus, ut si vel minima ipsis inferatur injuria, vel aliqua contra eorum majestatem fiat conjuratio, excitemur, & ut utar verbis Tertulliani cap. 2. Apologetici sui, arripiamus arma, & milites simus: *contra læsæ majestatis reos omnis homo miles:* Quid autem! Terræ hujus Principes subditos habebunt adeo studiosos sui, & Regum Rex neminem reperiet qui fidelis sit, & qui ipsius injurias propulset? Inertes christiani videbunt ipsum affici contumelia, videbunt vim ejus vitæ intentari, neque movebuntur? Nonne hoc est, Augustinus ait, sese nocentem efficere rebellionis, & sceleris, quod non corripitur? Ad arma currendum putas pro Rege, quem fortasse numquam vidisti; tuum esse arbitraris populi seditionem compescere; quantumvis autem a Deo te amari scias, nihil per ejusdem gloria conaris? Non te fugit Deum tanta te prosequi benevolentia, ut ad tuam utilitatem omnia disponat; quotidie percipis amoris ejusdem effectus: & licet tot sis beneficiis cumulatus, cum te inspectante lacessitur, ne hiscere quidem audes; neque pro ejus gloria decertare contendis? Aliquem ex fratribus tuis vides ejusdem sanguine imbutum, & gloriæ ipsius nebulam offundere conantem, tu vero langues, atque in criminoso metu te contines! Heu! Fieri ne potest, ut fidelis Dei spiritu animatus sit, ejusque amore succensus, si illius gloria non tangitur, si ad eam tuendam nihil audet generosum? *In sermonibus, qui sub Patris Bourdalove nomine circumferuntur pro feria tertia post tertiam Quadragesimæ Dominicam.*

Nemo ad tenetur fratrem corrigere.

Qui legitimis rationibus immunes esse possunt a necessitate corporalem eleemosynam erogandi, illi ipsi secum dispensare non possunt a necessitate spiritualis eleemosynæ exercendæ, videlicet fratres suos corrigendi. Mercator, Nobilis aliquis Vir, Civis, dicet: plurimos habeo filios, tempora sunt calamitosa, ægre invenio, unde alam familiam meam; ne hic quidem nisi fictitiam prætexit egestatem, & inanes adfert excusationes non tenetur eleemosynam erogare; sed in quocumque statu ille sit, numquam fratrem suum corripere non tenetur. Novit ille proximum in periculo versari moriendi in peccato, ipse illum pravo irretitum habitu videt, hoc scit, hoc novit: nisi illum inde conetur educere, Carnifex est, & rationem rediturus animæ fratris sui, quem perdidit, eo quod non corripuit. *Idem*.

Hoc illud est argumentum, quod vos de hac verita-

titate præ ceteris persuadere debet. Christianus omnis amare debet proximum suum ex supranaturalis charitatis principio: charitas vero supernaturalis ordinem amat; ita ut opem proximo laboranti ferens semper majores inquirat necessitates, ut illis ante cæteras solatium afferat. Necessitatum autem omnium maxima, omniumque calamitatum miserrima, est in peccatum ruere, & cœlestibus bonis indigere. Hæc igitur charitas, si vera, & christiana est, hujusmodi necessitates debet auferre, hanc egestatem propulsare, ne fratres in has decidant calamitates. Atqui non nisi per fraternam correctionem id potest efficere; quicumque ergo fidelis vere proximum suum diligens, ipsum tenetur corrigere. Omnis enim fidelis proximum suum cum ordine amare debet, neque cum ordine illum amare potest, nisi majus minori bonum anteferat: neque majus minori bonum anteferre potest nisi præferat tempori æternitatem; ideoque pro æternitate proximum diligat. Pergamus. Illum pro æternitate amare non potest, nisi cupiens, ut in virtute sit; at hic in virtute esse non potest, nisi emergat e vitio, in quo versatur; neque melius inde potest emergere, quam per correctionem, & salutaria monita sibi præbenda; ideo fidelis quicumque, qui fratrem integro, & ordinato amore, & pro æternitate amare tenetur, hunc etiam tenetur corripere. *Idem*.

Correctio non ex ira, aliove animi motu facienda.

Cum fidelis fratrem corripit hoc ille cum ratione, non autem passione aliqua præstare debet; rationis enim defectus inutiles efficit correctiones. Passio ridicula efficit uxorum contra viros querimonias; cachinnis objicit virorum contra uxores, & patrum contra filios, & Dominorum contra Servos querelas; sed nihil æquius est, quam alium cum tranquillitate, non autem cum præcipiti impetu spiritus corripere. Si animi ægritudine correptus corrigis, quem fructum sperare potes? Cum iratus quispiam alium corripiat ulla ne spes esse potest futurum, ut hunc leniat? Ideo tenemur in hujusmodi occasionibus numquam ferri iracundia. Attamen vides quid in mundo fiat, & quomodo ibi consuescat; si fit correctio, hæc plerumque ex insana proficiscitur cupiditate sese tamquam Superiorem aliis jactandi; & qui hoc pacto corripitur magis, magisque exasperatur, quin ad officium revocetur. Cur istud? quia cum alium sceleris corrigimus, scelus aliud patramus, atque hoc pacto, nos nocentes sumus; cum alterius noxam corripere volumus. Cæterum si qua vitæ nostræ actio poscit, ut compos tui sis, & agas cum tranquillitate, hæc sane correctio est. Et ratio constat: ut enim utiliter corrigas explorare debes ingenium corrigendi; illius infirmiorem partem cognoscas opus est, tempus fandi commodum præstoleris, omniaque illius studia diligentius scruteris. Si ferox sit ejus ingenium, cavendum, ne illum offendans; si timidum, vel iners, excitandus est, & sic de cæteris. Hæc autem quomodo præstari possunt cum passionis impetu rapimur ad corripiendum? *Idem*.

Reprehensio fieri debet cum humilitate: alicui enim insultare, cum aliquid ab ipso cupimus obtinere, numquid est animum illius præparare ad ea, quæ sumus dicturi? Nonne satis pudoris eidem injicimus ob oculos ipsius facinus suum statuentes, quin velimus etiam illius miseriæ, atque cæcitati insultare? Si peccator es æque ac ille, qui corripiendus est, & hoc illi exploratum est, videat te ipsum cum eodem humiliari, & quin superbiæ spiritu illi exprobres scelus suum, temetipsum in eadem conditione constitue; *Congemiscamus*, ut ait S. Augustinus. Cum eodem lacrymas misce, & humiliter dic, quid sentias de illius vivendi ratione; hæc enim certissima ratio est ejus lucrandi. *Idem*.

Correctio optior via lucrandi fratrem.

Lucratus eris fratrem tuum, inquit Evangelium; illius concionator eris, & Apostolus, apud illum Dei Vicarius eris, gratiarum Cœlestium dispensator, nunciusque fidelis. Certum est enim Deum plurimas gratias correctionibus adnectere, & aliquem fortasse numquam salutem æternam consecuturum fuisse, nisi fuisset correptus; atque ita, qui eumdem corripuit, auctor est salutis ipsius. Aliquidne ulterius requiritur, ut cogaris fratrem tuum aberrantem corripere? *Idem*.

Cum Chirurgus novacula abscessum ferit, ingentem adfert dolorem, partemque infirmam summo rigore torquet: sed postquam inde labem, ac tabum abstersit, leniter eamdem attrectat, illam vitis circumligat, atque multa admovet lenimenta; diceresque ipsum palpare, quod antea tanta cum severitate secuerat. Ubi Christianus correctionem exercet, novacula quodammodo secat, & acerbissimam facit incisionem; sed paullo post ægram partem palpat, atque fratri suo majorem benevolentiam, quam ante, testatur. *Idem*.

Oportet; ut in correctione zelo comes sit exemplum.

Bonum exemplum si desit, zelus omni caret fructu in illis, cum quibus exercetur; censorum monita contemnuntur, & inde arripitur etiam occasio in deterius ruendi. Monita contemnuntur, quia contemnuntur personæ: earum vitia, eo magis exaggerantur quo magis illæ exaggerare conantur aliena; nihil illis parcitur, quia nihil parcere student. Ex falso eorum zelo nequiores fiunt: putant enim correpti ea, quæ sibi dicuntur, iis tantum esse dicenda, qui *spiritu* carent, neque vera ea putant, quia a corripiente exerceri non vident. Da mihi judicem, quem omnes justitiæ corruptorem agnoscant: præstantissima hic de æquitate dogmata tradat, & persequatur abusus: illum videbimus, ejusque vivendi ratio cum iis quæ ab ipso venditantur præceptis collata persuadebit aliis, *ipsum* nequaquam credere, quæ dicit. Da mihi Patrem libidinosum, matrem inverecundam filiis suis præcepta tradentes, alterum quidem pudicitiæ, alteram vero modestiæ: quem fructum invenient? Satis est mundum intueri, ut hæ pateant veritates. Te ipsum corrige, disce alios eadem excipere lenitate, qua te ipsum: severitas in animarum regimine omnibus scopulis est perniciosior. Hoc plane Apostolis suis Salvator ostendit: cum enim de Cœlo ignem educere vellent ad nonnullorum delicta punienda, acriter illos reprehendit testatus severitatem hanc non esse secundum spiritum suum. *Idem sermone de zelo*.

Vanitas, propter quam contemnimus monita illius, qui scelera nostra redarguit, sæpe nos æque injustos, ac indociles efficit. Contemnere illum conamur, a quo contemni videmur, scelera nostra increpante; perinde ac speraremus reparare eam existimationis jacturam, quam in ipso nos fecisse putamus, omnem illius existimationem abjicientes. Verumtamen ita nosmetipsos eo bono privamus, quod ex alterius correctione consequi possumus. Ipse quoque suas habet infirmitates, suas imperfectiones, defectus suos. De hoc querendum non est: fortasse meretur etiam, ut acrius corripiatur, quam nos ipse reprehenderit: fortasse etiam hoc ipsum vitium, quod in nobis redarguit, nomini ejusdem labem offundit. Verumtamen æque, & ut Christianum decet, cogitat de vitio, quo ego laboro, & quod fateri me pudet, Ego vero ut christiane, & sapienter agam, quicumque sit corripientis caracter, vocem illius aspernari non debeo propter utilitatem, quam inde percipere possum; & de illius correptionibus conqueri nequeo, quin simul nequior evadam. *Desumptum ex libro cui titulus; Remarques sur divers sujets de Religion, & de morale*.

Quid spectare debeat corripiens.

Corripiens maximam habere rationem debet pudoris illius, qui corripitur: in hoc consistit ars præcipua correctionis. Monitum utile esse nequit, nisi quatenus persuadet: nec persuadet, nisi quatenus dispositionem invenit, ut moveat: nemo vero dispositus est, ut moveatur, nisi quatenus est obnoxius verecundiæ. Si nocens molli infirmaque indulgentia corripitur; Quidquid turpe in ipsius facinore existit non movebit illum, neque ille sese corrigendi desiderium concipiet. Si cum impetu, acrimonia, & eo vocis tono, qui contemptum redoleat, corripiatur; animum sceleri suo ne advertet quidem: unice intentus contumeliæ, qua se affectum putabit, obliviscetur sceleris sui, ut illatam sibi persequatur injuriam. Violenta, & contumeliosa correptio adhuc nequiorem effectum obtinebit. Peccator adeo

super-

superbe exceptus non curabit suam tueri existimationem, quam nullo esse in pretio cognoscet, & quam tamquam profligatam putabit: censebitque sibi non parci, eo quod nihil boni ab eo expectetur. Contumeliosa hac præventione ad iracundiam lacessitus, quin ipsum pœniteat, fit obstinatior: in maxima etiam præceps ruet scelera, tamquam ulturus injustitiam sibi illatam, eo quod tam male audiat; putabit se reparare posse offensam, quam correctioni inesse arbitratur, magis flagitioso vivendi genere ostendens se correctionis auctorem contemnere. Contemptum contemptum punire conabitur, quia qui ipsum corripuit, adeo impudenter vanitatem, amoremque proprium, magis quam zelum, & charitatem prætulit. *Idem.*

Licet correptionis lenitas effectu esset caritura, prudentia docet, eadem uti ante severitatem: Æquum enim est credere, eos, qui corripiuntur, nequaquam passuros se flecti corripientis superbia, atque duritia: Hoc nobis præjudicium inspirat humanitas. Nihil magis efficere potest, ut indocilitate nostra obstinatiores evadamus, quam videre alios de nostra docilitate diffidere: tunc enim adnitimur, ne flectamur, cum nostri nullam rationem haberi cognoscimus. Quamtumvis parum rationis habeamus, nosipsi scelus nostrum damnamus, & nos valde lædit, qui nobiscum agit, perinde ac malefacta minime improbaremus: Videtur enim nobis exprobrare, vel stupiditatem, vel pertinaciam scelere ipso nequiorem; minus pudendum est peccasse, quam peccati non pœnitere. Quicumque sit hominis caracter, præsumere debemus, leni, honestaque correptione magis, quam aspera, & superba esse movendum. Verum est ferox ingenium aliquando non cedere, nisi auctoritati imperiosæ, quæ illi dominatur; sed hoc minime prohibet, quin plerumque adnitendum sit, ut palpando illud curemus. Id si fecerimus, nullum periculum adest, nisi ut remedium in irritum cedat; alioquin vero periculum adest, ut malum, quod curari potest, fiat incurabilius. Qui austera monita recepit, atque cum contemptu corripitur, existimare potest corripientem non aliud quærere, nisi voluntatem suam; difficile enim credimus aliis ita cordi esse nostram utilitatem, ut in iis, quæ nostro bono officiunt, adeo facile tangantur. Austerus oris habitus satis probat corripientis vanitatem; & illum ipsum nequaquam satis sibi dominari. Ad corrigendum peccatorem maxime interest existimare, ipsum bonos sensus suscipere posse; si enim hoc verum est, ipsum lenitate lucrabimur; & severitas illum posset exasperare. Necesse etiam est proprios defectus cognoscere, ne injustam expetamus voluptatem, cum justam facere contendimus correptionem. *Idem.*

Vanus timor amittendi amicum corripiendo.

Amicum corripiens vereris fortasse, ne illi molestus sis, atque initam cum ipso necessitudinem fœderis infringere: si illi accidunt molesta monita tua, eorum magis indiget; reus est sceleris, quod eidem exprobras, ac præterea superbus est. Si times, ne illi displiceas, duo simul illi affers mala: efficis, ut consuescat malo, quod patravit, ejusque foves vanitatem. Hoc autem faciens cogitare ne potes te vere esse amicum illius? At putas, ipsum esse amicum tuum, si tantum cavere debes, ne verbo illum offendas? Irritatur, ubi tutissimum amoris tui testimonium illi præbes: non credit igitur se a te amari; potesne tu credere te amari ab illo? Vera amicitia id genus timores non patitur. *Idem.*

Hujus obligationis ratio ex ipsis Evangelii verbis desumitur, ubi fidelis tamquam frater noster exhibetur: *si peccaverit in te frater tuus.* Fideles isti peccatores quidem sunt, sed sunt fratres nostri: peccata, quæ illos efficiunt miseros, eorumque animas decipiunt, nos ad miserationem debent excitare. Calamitosos intuentes miseremur, tunc præcipue cum nobis naturæ, vel affinitatis, vel necessitudinis vinculis conjuncti sunt; quænam autem major esse calamitas potest, quam peccatorem videre in damnationis statu, atque in æterni excidii periculo positum? Hunc autem corporeis intuemur oculis, quia testes sumus sceleris ejusdem; illum & oculis fidei intuemur, quæ in peccatis ipsius nobis magnitudinem infelicitatis ejus ostendit. Nihil ultra requiritur, ut misericordia ducatur animus noster, ubi corporales egenorum necessitates videmus, ut illis opem feramus. Igitur si spirituales inspicimus necessitates, nonne fides nostra nos debet impellere, ut opportuna correctione illis subsidium feramur? Inter corporis, animæque necessitates hoc etiam discriminis interest, ut qui corporeis premuntur, implorent opem, suam egestatem ostentent, suasque infelicitates præbeant inspiciendas, ut aliquod solatium recipiant? hoc autem dicendum non est de spiritualibus peccatorum necessitatibus; quemadmodum illas voluntas facit, illas etiam diligit, & quin ab illis liberari petat, in illis complacet sibi; quin sua vulnera ostentet, ea tegit, atque excusat instar illius qui phrenesi laborat, qui & medicum horret, & medicinam. Hoc autem illud est, quod maxime nostram ciere debet miserationem. *Biroat. Serm. pro feria 3. post 3. quadragesimæ Dominicam.*

Cum fratrem admones de peccato commisso, illum cogis, ut sese colligat conscientiæ vocem auditurus, atque facinoris sui magnitudinem inspecturus, itaut nocens sese exteriori, interiorique bello lacessitum videns, interiori quidem propter secretas accusationes, exteriori vero propter sensibiles correctiones, nullibi locum inveniat, ubi has exprobrationes possit effugere, & ubique nactus imaginem sceleris tui, tandem sese corrigere, atque vivendi rationem immutare teneatur. *Idem.*

Corrigentes efficimus, ut se colligant peccatores.

Hæc olim S. Augustini ævo agitari consueverat quæstio, ubi de gratia agebatur; utrum, quandoquidem Dei gratia peccatores convertit, atque exteriora subsidia ad eos convertendos nequaquam sufficiunt, utrum, inquam, opus esset fraternæ correctionis præceptum servare; per illis enim hanc gratiam conversionis petere satis esse arbitrabantur. Respondet S. Augustinus, licet Deus ex se solo operari queat peccatoris conversionem, atque mutationem; ipsum tamen fraternam correptionem requirere tamquam ordinariam suæ gratiæ viam; seu quod videns Deus te fratrem corripere, hanc arripiat occasionem interiores gratias elargendi seu exterius hoc subsidium interiori, quæ est gratia, conjungat, ut homo suavius, atque fortius operetur; quemadmodum precibus utitur, ut peccatores convertat.

Fructus, quem ex fratrum nostrorum correctione referimus, hic est, quod eorum animas lucramur. Nisi homini illi in impudicitiis alte demerso verbum dixisses, fortasse in peccato suo permansisset, sexcentaque alia crimina patrasset, cum omnia potius, quam vitæ mutationem cogitaret: hoc illi præclarum præstitisti officium correctione tua, quæ ipsius correctionem operata est, ipsumque de scelerum suorum cœno eduxit: *lucratus eris fratrem tuum.* Hoc unum satis fuit, ut excitarentur Apostoli ad Evangelium gentibus omnibus prædicandum; omnia tranarunt maria, omnesque terras lustrarunt, ipsaque tyrannorum provocarunt supplicia; & si quis causam ab illis sciscitatus fuisset, respondissent, sibi lucrandas esse animas, quarum saluti ut consulerent, vitam suam objicere, sanguinemque suum effundere non detrectabant. Nos cum proximo id ipsum præstare possumus, quod Apostoli prædicatione sua præstiterunt; esse possumus Apostoli, Concionatores, & cooperatores saluti fratrum nostrorum, illos increpationibus, & correptionibus saluberrimis in salutis viam revocantes. *Idem.*

Per correctionem fieri possumus Apostoli, & alienæ saluti prodesse.

Certum est, eum qui non corripit fratrem suum, cum explicito Dei mandato hoc præstare jubeatur, grave peccatum committere. S. Greg. ulterius procedit, & ait, per silentium nos fieri participes peccatorum, quæ non corrigimus, & quæ intempestiva lenitate dissimulamur. Fratrem corrigere potuisti, illum non corripuisti, idem peccatum ac ille patrasti. *Qui emendare potest, & negligit, participem se proculdubio constituit.* Ulterius adhuc progreditur S. Augustinus, & ait, non corripientes nocentiores esse peccantibus. *Tu vulnus fratris contemnis; pejor es tacendo, quam ille conviciando. Idem.*

Illud vero nos excitare debet, ut hoc munere per-

perfungamur, quod hac in re ejusdem J. C. fungitur officio; *qui venit quærere, & salvum facere, quod perierat*. Luc. 19. Hoc est gloriosum munus proximum suum corripientis. Hic post J. C. alter est ipsius Salvator, alter Redemptor; atque si illum a morte non liberat cum possit, animæ illius rationem redditurus est sumptibus propriæ. Si esurienti panem non præbere scelus, & cædes est: *si non pavisti, occidisti*, quid erit sinere, ut anima pereat, ac in præceps ruat? *Tot occidimus, quot ad mortem scientes ire sinimus*, S. Augustinus addit. Verum quornam sunt, qui fratres suos corrigere renuunt? Nonne quilibet ait, ut Cain: *Num custos fratris mei sum ego*? Gen. 4. E contra vero quamplurimi sunt, qui fratres prævertunt, & sunt causa eorum damnationis. *Essais de sermons pro feria 3. post tertiam Quadragesimæ Dominicam*.

Insignes quidem, plurimæque rationes nos cogunt, ut fratres nostros corrigamus; verum quisnam hodierna die hoc munus adimplet? Quis ad hoc se teneri cogitat? Cupiditas, fallax amicitia, vel incuria efficiunt, ne quis proximum suum corrigere velit: amicitia, quidem efficit, ne illius defectus intelligamus, incuria vero, ne ad eos animum advertamus. Magistratus, Patresfamilias, Domini, Dominæque erga famulos, ancillasque suas hac in re multo magis, quam cæteri sibi debent metuere, & quo major ipsorum est obligatio, eo criminosior est negligentia. *Idem*

Ad alios corrigendos recta intentio requiritur. Facile est, nisi diligentius caveatur, correctionem humanorum motuum immixtione confundere; ea enim quæ nobis insita nequitia est, viam invenit, qua per correctionis occasionem sese prodat, semperque ibi admittitur aliquam veneni, atque amaritudinis suæ partem adspergere. Superbia quidem illi imperiosum oris habitum tribuit, ira libenter exonerat ea omnia quibus movetur; nullus affectus est, qui aliqua ex parte illuc viam sibi facere minime curet. Hoc autem prohibere voluit Apostolus præcipiens, ut in *spiritu lenitatis corriperemur*. Prohibet etiam nimis ardentis zeli motus, qui optimi quidem aliis in occasionibus, & erga peccatores alios esse possunt; sed qui pares non sunt eum corripiendo, qui per ignorantiam, erroremve peccaverit, ... Si ad examen revocaremus causas omnes, propter quas nonnulli alios corripiunt; quotusquisque inveniretur, qui hoc recta intentione perageret! Alii quidem ob vanitatem corripiunt, alii propter odium, alii ex libidine, alii etiam per ignorantiam, atque infirmitatem, plurimi per hypocrisim, cæteri vero fere omnes propter avaritiam. *Essais de morale tom.* 5.

Avaritia prohibet sæpe, ne mortales corrigant fratres suos. Quot sunt Magistratus, qui alienis vitiis, & iniquitatibus saginantur? Quot sunt fallaces amici, qui ex turpi quæstu adulationum suarum aluntur, nequissima vitia in virtutem convertentes, eaque laudantes, quæ Deus perhorrescit? Quot Confessarii, & seipsos, & alios damnationi addicunt ob turpem avaritiam? Hunc si acriter corripio, me deseret, & omnia amittam munuscula, quibus me cumulat: si nobilem eum virum jubeo servis suis stipendia persolvere, a me recedet vir, qui mihi tribuit auctoritatem. O nequissimam crudelitatem, temporalem quæstum præferre æterno exitio animæ divino sanguine redemptæ! *Essais de Sermons*.

Prudentia in correctionibus est necessaria duplici præsertim ex causa; ut leviter corripiantur peccata, quæ lenitatem merentur, & severe illa redarguantur, quæ severitatem exposcunt. Quædam sunt humanæ fragilitatis peccata, quæ leniter punienda sunt: hujusmodi erant, crimina Magdalenæ, & Samaritanæ Mulieris, quas Salvator tanta excepit miseratione. Alia vero sunt nequitiæ, & pertinaciæ peccata omni severitatis genere impugnanda, qualia erant superbia, & hypocrisis Pharisæorum, quos JESUS CHRISTUS tanta severitate corripuit: talis etiam mala eorum religio, qui in Templo vendebant, quæ ejusdem provocavit iracundiam. Verum ut efficaciter corrigas, præ cæteris patientia requiritur: nequissimus quisque converteretur, si felix momentum captare sciremus, quo ad id melius essent dispositi. Malum operamur, eo quod nimià impatientia bonum facere festinamus. In hoc Deum ipsum imitari debemus; quanam ipse patientia peccatorem præstolatur? Numquam illum fastidit; & dummodo sincere convertatur extremo mortis momento, quo animam exhalaturus est, a Deo gravissimorum scelerum obtinet veniam. *Idem*.

Non corripiendi ex mera libidine. Si scrutaremur cor eorum, qui proximum suum corripere, atque redarguere tantopere cupiunt, videremus profecto plerosque id ex invidia, vel iracundia, vel quia ita ipsorum fert ingenium, præstare. Homo quidem, ut plurimum, ex ingenio operatur, præsertim vero cum proximi sui defectus corripit: ea enim tantum vituperat, quæ ingenio, studiisque suis adversantur. Ambitiosus, & qui ingentes sumptus amat contra avaros insurgit: avarus contra illos declamat, qui sua in voluptatibus patrimonia obligurjunt; ut verbo me expediam, ea tantum corripimus vitia, quæ displicent nobis, ingenioque nostro opponuntur. Non loquor de illis, quos terrum nescio quod ingenium jugi exagitat rabie contra mortales omnes, & qui æque, & inique contra alienos defectus inveluntur. Palam enim constat, hunc effectum esse furentis ingenii, & livoris, qui quidem ex corde non satis contento egreditur, & nihil aliud quærit, quam ne aliquem contentum relinquat. Refertus etiam est Mundus illis, qui per invidiam corripiunt; in aliis defectus ideo vident; quia in ipsis vident distinctas qualitates: neque ullum in ipsis defectum corripiunt, nisi quod in iisdem plurimum virtutis elucet. Verum quis nescit, iracundiam passim efficere, ut contra fratrum nostrorum vitia insurgamus? Utimur Deo, ut nobismetipsis satisfaciamus, nostramque persequimur ultionem Dominum simulantes ulcisci. Qui charitatis spiritum non habet, & alia quavis ratione ducitur, quam gloria Dei, aptus non est ad alios monendos, & corrigendos. *Idem*.

Ut proximum utiliter corrigamus, nihil in nobis debemus ostendere, quod correctionis effectum prohibeat. Cavendum est, ne duris vocibus, & aliquo contemptus judicio illius iracundiam, atque superbiam provocemus; Neque illum debemus obruere multa increpationum vi, quæ spem omnem auferat corrigendi eos defectus, quos illi exprobramus. Neque iram præ nobis ferre debemus; ne locum illi præbeamus seipsum tuendi a defectibus illis, quos in ipso deprehendimus, atque accusandi nostram iniquitatem; neque illi credendi locus reliquendus est, hæc monita a nobis tradi ob aliquam utilitatem, vel animi nostri ægritudinem; correctio enim ubi est cum iis dispositionibus conjuncta, semper maligna est, & fere semper inutilis. *Essais de morale*.

Quomodo viri summi corripiendi. Cum loquendum est apud Principes, sive sæculares, sive Regulares, hoc semper moderate, ac prudenter agendum est. Metuendum non est, ne vel nimium audaciæ, vel nimium infirmitatis ostendamus: audacia tumultum ciet, adulatio corrumpit, mediaque via invenienda est, qua veritatem æque, & sine duritia, & sine assentatione dicamus. Hæc est mundi sapientia: semper ad periculosa extrema progreditur, semperque vel molestiam adfert vel nauseam. Sed cum a divina Sapientia pendemus, mortalium defectus corripimus, quin dignitatis honorem lædamus, vel vitium aggredimur, quin vel Religionis, vel Imperii caput attingamus. *Flechier in Panegyrico S. Bernardi*.

Nihil ab hoc officio detorquere nos poterit, si vel unicam divinæ charitatis scintillam habeamus; tunc enim invictus fiet zelus noster per considerationem gloriæ Dei adeo indigne hominum peccatis lacessitam. Si amico tuo contumelia, Patri tuo vis, atque tibimetipsi inferatur injuria, quid intentatum relinquis, ut indignationem tuam testeris, ut illam pro-

propulses, vel illico superbe, & insigni quadam ultione persequaris? Quid autem? nonne Deus amicus tuus est, nonne tuus Pater, Dominus, Princeps, a quo incessanter recipis vitam, eamque tibi in singula momenta conservatur? Hic te inspectante impudentissime lacessitur, sexcentis modis, & per vivendi licentiam, impietatem, & blasphemias coram te omnes ejusdem leges infringuntur, vero ne hiscere quidem audes? Silentii tui ignavia te horum omnium scelerum participem efficit, turpi ea dissimulatione, qua illa a te probari videntur, cum aliis omnem agendi facultatem relinquis. Ubinam cor tuum est? Ubi fides? ubi zelus? ubi honor? *Maimbourg sermone pro feria* 3. *post tertiam Quadragesimæ Dominicam.*

Ignavia, quæ in te hac nunc temporis late regnat.

Ex horribili hac ignavia, quæ hodierna de omnibus fere mortalium conditionibus videtur, conjicere possumus, quam parum nota sit fraterna correctio. Videbunt parentes in familiis suis noxiam filiorum insolentiam: passio vero illos excæcat, ne eorum videant flagitia; vel mollit, ne eadem puniant; vel si hoc præstant, tanta infirmitate accidit, ut scelus inde majorem ansam arripiat, & citra metum sese confirmet eum contemnens inimicum, qui adeo parum formidabilis videtur. Norunt Domini servorum suorum nequitiam, & dummodo negotia sua nihil detrimenti patiantur, hanc illi non ægre patiuntur, & ne animum quidem ad illam advertunt. Magistratus in quadam Civitate testes erunt scelerum horribilium, quæ publice patrata christianæ Religioni ingenti scandalo dedecus adferunt, & quia vel corrupti sunt, vel nulla quæstus affulget spes, oculos claudunt ne crimina videant, quibus impunitas quidem præbet audaciam, & quæ impudentia in mortalium omnium lucem proferre non metuit. Terræ hujus Principes minime ignorant eorum impotentiam, qui ipsorum gratiam aucupati sunt, sed quin eamdem coerceant, eam sua protegunt auctoritate, eique præbent perfugium. *Id.*

Tempus opportunum esse debet, ut optatus correctionis fructus percipi valeat; & nisi fuerit, ex pectandum est. Expectamus opportunum tempus, ut ægrotis optima remedia applicemus. Catharticum pharmacum importune propinatum humores irritat, & nonnunquã morbum efficit incurabile. Expecta, donec faveat occasio, omnia sint disposita, & sperandi locus adsit fructum aliquem; præsertim vero donec furens affectus deferbuerit, atque felicis hujus occasionis momentum nactus, cum visitationis ejusdem tempus accesserit; *vade, & corripe eum*; præ te fer zelum tuum illi suum ostendens facinus, atq; illud remedium adhibens, quod illius curationi censebis aptissimum... Ægrotanti pharmacum non præbetur, dum febris incalescit: expectatur; donec defervescat accessus. Peccator affectus sui violentia correptus furit, debacchatur: expecta donec hujus febris tepescat calor, ut eumdem moneas, atque corripias, alioquin virus pro pharmaco eidem propinabis, & bonum hoc officium fraternæ correctionis, quod eidem debes, propter tui zeli imprudentiam causa fiet, atque instrumentum furoris. *Ne ministerium correctionis, in arma versamus furoris.* Greg. in Ps. 3. Pœnit. *Idem.*

Lenitate animas Deo lucramur.

Hoc amore, & hac lenitate lucraberis fratrem tuum; hic erit prudentis correctionis tuæ fructus, hic felix eventus: *lucratus eris fratrem tuum.* Lucrari animam Deo numquid majus, atque illustrius lucrum fieri potest unquam? Num aliqua præstantior laborum merces experiri potest? Num aliquid opimius lucrari possumus; quandoquidem anima coram Deo magis est pretiosa, quam quæcumque in universo mundo inveniuntur, quæ facta non fuerunt, nisi ut aliquid animæ bonum conferrent; quandoquidem hic est thesaurus absconditus, ad quem comparandum, cœlestibus relictis Dei Filius in terram descendit; hæc pretiosa illa margarita pro qua alia quæcumque reliquit, hoc denique Regnum, quod suum effundens sanguinem acquisivit? *Idem.*

Cum concionator publicam personam gerat, suo ministerio, atque officio tenetur contra vitia, atque scelera invehi, quæ sunt iis in locis, ubi Dei Verbum annuntiat, frequentiora, quin tamen nominatim, vel eo verborum circuitu ita personas describat, ut jure hunc, vel illum notare velle existimetur. Sin autem nocens aliquis sibi dictum putet, atque in se Concionatorem probra sua ejaculatum existimet; næ quidem iniquus est judex: quia vitii correptio e suggestu neminem singillatim tangit, sed omnes generatim, qui eadem labe notati sunt; alioquin numquam vitia essent redarguenda, quia numquam desunt iisdem obnoxii: quod minime tamen prohibet, quominus cavendum sit, ne ad peculiaria descendamus, vel ad eas circumstantias adeo aperte explicitas, ut omnes intelligere possint, de quo loquamur, & occasionem arripere valeant auditores ut, quæ dicta fuerunt, alicui singulariter applicent. Hoc enim idem est, ac palam personæ nomen proferre; vel eam adeo aptis coloribus exhibere, ut dicta uni illi possint convenire. *P. Duneau. Serm. pro feria* 3. *post tertiam Quadragesimæ Dominicam.*

Correctio primum secreta esse debet.

Correctio juxta ea, quæ Dei Filius præcepit, primum quidem seorsim est adhibenda: *corripe eum inter se, & ipsum solum.* Qua in re jure quidem S. Hieron. queritur, homines plerosque oppositum prorsus efficere. Qui enim alterius peccatum celare deberet, atq; illud ipsi uni patefacere; huic uni minime dicit; qua in re contra J. C. præceptum delinquimus; sed ut vel odio, vel ultioni nostræ satisfaciamus illud iis omnibus ennarramus, qui peccantem norunt: & hoc pacto ex secreto publicum fit quia singulis dicitur, quasi uni tantum diceretur; atque ita tot mortales hoc norunt, ut præstitisset illum stentorea voce in vulgus conclamasse, quod, quin proximi nostri malo remedium adferat, aliud longe majus operatur. *Idem.*

Jeremias Propheta videns peccata, quibus populus Deum ad iracundiam provocabat, illum sæpe redarguit, idque tanto zelo, ut in se gravissimam persecutionem excitaverit, & magna in ipsum seditio fuerit cohorta. Phassur templi Custos vir omnĩ iniquitate inquinatus prophetam hunc irritati populi furori, atque vindictæ objecit, eumque in profundum lacum dejici jussit, ubi prope fuit, ut incommodis, & fame interiret. Hæc mala timorem injecerunt Prophetæ, ejusque zelus ita deferbuit, ut injerit consilium non amplius corrigendi illius populi vitia, qui adeo iniquo ferebat animo ea, quę Dei verbis fuerat loquutus: *& dixi non recordabor ejus, neq; loquar ultra in nomine illius.* Jer. 20. Verum ubi sese collegit, atque agnovit, se indignum fore ministerii sui dignitate, si Dominum suum dedecore affectum intuitus, dolorem non testaretur, decrevit potius vitæ periculum subire, omniaque perpeti mala, quam in adeo justa occasione silere, atque dissimulare. Et profecto valde mirum est, quod cum tanta benevolentia nos prosequatur Deus, ut illas, quæ nobis inferuntur, injurias tamquam sibi illatas existimet, nos adeo simus ignavi, ut contumelias illius non putemus nostra. Æternam minitatur damnationem, si quis contumeliosum verbum fratri suo dixerit; nos vero non audebimus leniter corripere eum, qui Sanctissimum Dei nomen blasphemat? Hoc sane non nisi ex charitatis defectu potest proficisci. *Idem.*

Ob Charitatis defectum Fraterna correctio non exercetur.

Sæculi calamitas eo usque processit, ut quemadmodum non desunt fratres secundum carnem omni amicitia carentes, inter Christianos quoque quamplurimi sint falsi fratres, qui sua tantummodo curant. O charitas! quam misere in hominibus intepuisti! Quotidie videmus eos, qui de fratribus suis obloquuntur: aliquis ne invenitur, qui audeat dicere obtrectationem esse effugiendam. Videntur, qui blasphemant, atq; nefanda, infandaque proferunt; quinam eos audet corripere? Videntur, qui manifestas exercent injustitias: quinam dicit illis: perperam facitis? Si isti viri Principes sunt, eos palpare malumus, quam redarguere, ne illis displiceamus; si pares, eorum amicitiam veremur amittere; si inferiores, illos despicimus, dicimusque quid ad me? Alienis immisceri negotiis minime mihi placet; si illum de officio suo admonuero, hic fortasse ei deerit reverentiæ, quam mihi debet. *Idem.*

Nemo audet exprobrare nob. Viris ipsorũ peccata, atque

atque flagitia: nemo audet nunciare David, ipsum eum hominem esse, qui abstulit ovem, quam pauper possidebat; nemo audet dicere Herodi, nequaquam licere ingenti cum scandalo cum Uxore fratris sui consuescere. Videtur dignitas, atque nobilitas summos Viros extra correctionis, regularumque Religionis jactum statuere, & divini verbi præcones, illos attingere nequaquam posse: atque inde sæpissime usuvenit, ut maxima scelera diuturna sint, quia numquam Evangelico zelo corripiuntur. *Desump. ex manusc. ser.*

Ratio correctionis instituendæ

Nemo uberiori cum fructu alios corrigere potest, quam qui, ubi conquisiverit quid in corripiendis laude dignum affulgeat, ex eorum laudibus ducit exordium, & mox facinus quod est correpturus, imminuit. Elogium callide suo loco positum non lædit superbiam, quæ alioquin contumuisset, conciliat fidem, quæ abhorruisset, insinuat monita, quæ propulsata fuissent. Voluptas, quam ex laudibus nostris percipimus, efficit, ut eam quoque, quæ denegatur, mereri studeamus. Ubi defectus imminuitur, & sceleris nostri pars quædam contegitur, nobis aditus aperitur, ut reliqua fateamur, eaque confessio efficit, ut nosmet corrigamus. Nolumus, excidere ex laudantis opinione, & libenter eam reformationem suscipimus, quam facilem scimus, & gloriosam existimamus. Si cui detegimus omnes ipsius defectus, omniaque scelera, quanta sunt, & sine ulla præcautione, nobis res erit cum illius vanitate, qua fallitur, cum ignavia, qua corrigi prohibetur, cum illius constantia, quæ abjicitur. Visne celeriter hos omnes obices auferre? Cum ejusdem passionibus clanculum compositio quædam ineunda est; periculosum enim esset easdem aperte lacessere. Hunc lauda, si quid in ipso laude dignum deprehendis; ita illius veritati auferes arma; nec statim quidem defectus omnes, omniaque scelera eidem ostende, ita illius silebit ignavia, atque ejus constantiam excitabis. *de Sacy, in tractatu de Amicitia.*

Optarem equidem, ut amor proprius, cujus in nostris sceleribus excusandis maxime pollet ingenium, nequaquam minus polleret in excusationibus inveniendis, quibus proximi delicta contegeret; & ut omne studium collocaremus ad ea mala minuenda, & lenienda, quæ prorsus probare non possumus. Justitiæ quidem tribuamus, quidquid illa petit, non abnuo; ea mala damnemus quæ excusare non possumus; sed austeritas intempestiva charitatis, jura non lædat. Ægre, invitique damnemus, & corripiamus: summi etiam fortasse, viri in ea lapsi sunt, quæ fratri exprobramus: ille fortasse, quem vituperamus, aliis temporibus dignas laudibus actiones, & in eodem genere operatus est. Has producamus; illius pudorem cum illustrium virorum erubescentia confundamus, vel propriis ejusdem virtutibus contegamus. Hæc nostra sunt officia, ubi proximi defectus damnare, & vituperare tenemur. *Idem.*

Ratio habenda est amici, qui corripitur

Cognosce statim fratris tui defectus, si illum admonere debes; ne palperis, quandoquidem ad eos evertendos debet adlaborare. Si fieri minime posset, ut media insisteremus via inter cognitionem, atque ignorantiam defectuum eorum, qui nostro subsunt regimini, præferrem ipsam ignorantiam, vel negligentiam cognoscendi lumini nimis importuno in illis cognoscendis, nimisque sedulæ vigilantiæ in detegendis. Quod si adeo perspicaci lumini polles, hoc in te ipsum converte; ibi sane videbis plurima corripienda. Metue tantum, ut videas defectus suos, quantum ut alienos inspicias; cæcitas, qua tua non vides, neque intueatur aliena: omnia rectius procedent, cumque alios redarguere debebis semper ante in ipsum te oculos conjice. *Idem.*

Acres censuræ, ac nimium vehementes redargutiones ostendunt potius fervorem ingenii, quam proximi amorem, vel zelum gloriæ Dei. Violentæ contra mortalium peccata invectivæ avertunt cor, suffocant sensus, & desideria pœnitentiæ; lenitas vero peccatorem lucratur, atque in viam salutis pertrahit. Censuræ, & reprehensiones non solum acres esse non debent; verum etiam aptandæ sunt peccatis corripiendis: alioquin nostrum ibi agit ingenium, atque suos sensus exagerat. JESUS CHRISTI discipuli petebant, ut ignis de cœlo in Samaritanos descenderet, atque putabant suum pro Dei causa zelum ostendere contra Schismaticos, qui ultionem illius merebantur; opinabantur saltem se imitari Eliam Prophetam, cujus zelus tot laudibus celebratur: attamen nescio quo spiritu agamini, illis Dei Filius ajebat, S. Paulus Christianos persequens se nutantem legem, jamjam casuram sustinere arbitrabatur; quæcumque vox alia, præter cœlestem, illum perculisset, omni prorsus caruisset effectu in corde illius, vox profecto lenitatis, & miraculosa patenter requirebatur, ut hic spiritus zeli de errore in rectam viam adduceretur. *Decerptum ex quodam tractatu de conscientia.*

In correctionibus cautius agendum.

Cum de proximo corripiendo agitur, magna circumspectione opus est, atque adnitendum, ut omnis correctionis amaritudo auferatur. Seorsim reprehendenda sunt secreta peccata, & generalibus utendum verbis, in quibus tamen seipsum agnoscere possit peccator juxta JESU CHRISTI exempla, qui Judæ crimen cognoscens in cætu aliorum Apostolorum dixit tantummodo futurum ut ab uno eorum traderetur. *De Monmorel homilia pro prima Dominica Adventus, & prima post Pentecostes Dominica.*

Magna requiritur prudentia, ut rite tam difficili munere, quale est fraternæ correctionis officium, perfungamur: opus est, ut qui hanc suscepturus est Provinciam, talem sese gerat, qualem Deus ipse illum in Jeremiæ persona descripsit: *ecce constitui te hodie super gentes, & super Regna, ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* Cujuslibet generis personam gerere debet tanquam Proteus, qui formam, & faciem mutare dixerit pro varietate temporum, occasionum, rerum, personarum ad abusus, pravasque consuetudines eradicandas, & bonos, sanctosq; mores substituendos: Videlicet esse debet Medicus omnia habens pharmacorum genera, quibus uti sciat, & ubi oportet, & eum oportet; atque ubi opus fuerit ignem; ferrumque admoveat, & oleum vulneribus infundat, prout mali natura poposcerit; non autem quemadmodum Medici Israel, *qui curabant cum ignominia contritionem filiæ populi mei.* Si enim hæc tibi prudentia desit, periculum imminet, ne vulneribus venenum infundas, & dum & curare conaris, eadem efficias insanabilia. *Desumptum ex Italico Reina.*

Quorumdam SS. Patrum de correctionibus sententia

Supponunt semper, ut ille, cui jus adest reprehendendi, & corrigendi, prudenter agere debeat pro temporum, rerum, personarumque discrimine, & noverit omnem procul semovere furorem, vim omnem, verborum aculeos, derisiones, aliaque id genus, quæ in imprudentibus correptionibus possunt occurrere. Verum numquam cogitarunt omnino in exilium ejicere severitatem, constantiam, dura, atque humiliantia verba, immo & quoddam iræ speciem. Verum profecto est, S. Basilium pluribus in locis docere, Superiori citra passione esse corrigendum, ne ipse in peccatum decidat eum alios inde conatur educere; illi habendam esse rationem eorum, quos corrigit, induendo Patris, & Medici sensus, atque eum miseratione, & benevolentia opus curationis aggrediendum. Verumtamen insignis hic ductor animarum satis ostendit, se non esse in ea sententia, ut quemvis rigorem, & severitatem qualibet in occasione censeat esse damnandam; exigit enim, ut ubi oportuerit vis correctionis præferat inflammatas quasdam dispositiones; & quamvis iracundiæ excitetur ignis, tamen mansuetudinis meritum servetur, & diversam agendi rationem sæpe vitio potius, quam virtuti esse adscribendam; Sicearios, & Medicos ferro uti, illos quidem cum crudelitate ad vitam eripiendam, hos vero eum prudentia, & charitate ad illam servandā; Atque tandem reprehensiones nonnumqā acres esse debere, & amaritudinis plenas. Itaq; si magnus hic Doctor furorem, imprudentiam, veram iracundiam, nimiamq; damnat severitatem, rectum earum approbat usū. Neq; prætermittenda est hac in re S. Benedicti sententia; vult enim, eā servari formā, quā præscripsit Apostolus, cū ait; *argue, obsecra, increpa;* videlicet pro temporum, locorū, personarumq; diversitate, vel lenibus verbis, vel iis vocibus, quæ terrorem incutient, modo secundum duri, severique Domini, modo amantis, indulgentisque Patris exemplum. Ita quoque intelligendus est S. Bernardus, cum docet, quomodo agere cum subditis debeamus; passim

passim enim ait, severitatem nonnumquam esse necessariam, & vini robur, cum olei suavitate esse miscendum; amara remedia, severas acerrimasque reprehensiones cum levibus, benevolisque increpationibus: sin autem, qui bono resistunt, perfrictæ sint frontis, tunc adhibendam esse duritiam, quæ illorum vincat resistentiam, æque peccari, & irascendo, ubi opus non est, & non irascendo, ubi opus. Hinc sequitur, eos longe decipi, qui christianam pietatem constituunt in suavitate quadam, & patientia rebus in omnibus servanda, quæ numquam perturbetur; vel potius in mollitie, & languore quodam propter metum pacis turbandæ. *Hæc omnia deprompta sunt ex Abbati Trappensi primo tomo de vita Monasticæ officiis c.12.*

Vides, S. August. ait, scelera fratris tui, vides improbam consuetudinem, in qua irretitus est; vides illum, ne tria quidem proferre verba, quin jusjurandum, vel aliquam blasphemiam immisceat: posses prudentia tua, & fide, quam habet in te, & existimatione, quam qualitas vel beneficia tua tibi apud illum compararunt, posses inquam efficere, ut sese corrigeret. Parentes non moventur, ut filii libidinem, & filiæ vanitatem coerceant, qui intereunt propter licentiam, quæ ipsis permittitur quoscumque cetus adeundi; herus servorum suorum impietatem, atque nequitiam castigare minime adnititur. Heu! isti non solum participes fiunt peccati fratrum suorum; sed ipsi silentio suo, quam illi sceleribus, sunt nocentiores. *Vulnus fratris conspicis: vides in eo peccatum, & negligis: pejor es tacendo, quam ille conviciando.* Quorsum? quia peccatoris passio, atq; cæcitas prohibent, ne æternam cogitet calamitatem in quam præceps ruit: tu vero, qui apertis oculis, ac mente tranquilla eum vides, neque injuria, quam recipit Deus, neque excidio illius, qui Deum lædit, afficeris: *pejor es tacendo, quam ille conviciando; P. Gegou in usu Sacramenti Pœnitentiæ.*

Reprehensionis severitas charitatis suavitate temperanda. Nihil utilius est ad progrediendum in via pietatis, simulque nihil difficilius, quam sapienter, atque sancte corripere, & severitatem reprehensionis cum charitatis suavitate conjungere. S. Paulus in Epistola ad Galatas paucissimis verbis sanctæ hujus actionis conditiones complectitur. Ubi enim fideles admonuit, ut simul in pace vivant, hoc monitum tradit iis, qui ad alios corripiendos sunt idonei; *instruite*, inquit ille, *in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris.* Itaque S. Paulus voluit eos corripi, qui in scelus aliquod laberentur, verum ad hoc simul animum adverti, futurum ut, & ipse corripiens similia committere possit peccata, ut misereatur eorum, qui ceciderunt, eosque leva lenitate corripiat, qua ipse corripi vellet, si cecidisset. *Liber, cui titulus, Instructions Chretiennes, Tom. 5.*

Si acriter corripuerimus, metuamus, ne iræ nostræ motus ad aliquod ultionis desiderium nos rapiat; quidquid animo ita ulcerato dicemus erit potius impetus ulciscentis, quam charitas corrigentis. Ama igitur, S. Augustinus inquit, & dic, quod vis. Quod cum injuria dictum videbitur, re ipsa non erit, si corde fovebis desiderium sanandi fratrem tuum. *Idem.*

De necessitate hujus præcepti. Hæc fraternæ correctionis lex si rite servaretur, quodnam peccatorum diluvium prohiberet! quem in virtutibus progressum charitas prudens atque imperterrita efficeret! Sed seu negligentia sit, vel metus proximo displicendi, ejusque odium sibi conflandi, sive imprudentia, quia non præcavetur id, quod necesse est, ut objurgationes nostræ utiles fiant; nimis frequenter accidit, ut quantum hæc est necessaria correctio, tantum vel neglecta, vel inutilis sit: Pauci illam exercent, & qui illam cum fructu exerceant, longe sunt pauciores. *Ex Morali Dictionario sermone 1. de Correctione.*

Audacter post S. Cyprianum dicamus; Phinees, qui impudicos persequantur, Moyses, qui sacrilegos puniant, Samueles, qui Saules corripiant, hodierna die infrequentissime occurrunt. Videtur peccatum, & tacetur; audiuntur blasphemorum imprecationes, vel irrisiones Atheorum, & tacetur; Lupi ingrediuntur in septa, & canes non latrant: Hostes mœnia diruunt, ut Jerosolymam depopulentur, & Excubiæ, quas Deus super muros constituit, ad arma non conclamant. Morborum lues in dies semper augetur; sapientesque correctiones, quæ utilia esse possunt remedia, negliguntur. *Id.*

Qui corporalem erogare eleemosynam non tenentur, spiritualē tenentur. Illi, quibus ob æquas, legitimasque causas dispensatum est, ne corporales eleemosynas erogent, tenentur semper spiritualem, de qua sermo est, ubi opus fuerit, erogare. Ingentes passus es jacturas: tempora iniqua sunt. Filiorum numerus augetur, vix possides ea, quæ sunt ad victum necessaria; Eleemosynę præceptum tibi irrogatum non est. Sed frater tuus coram te peccat, atq; per peccatum, jacturarum omnium maximam patitur: servi, filiiq; tui fanda, infandaq; omnia committunt, correptionis præceptum tibi irrogatum est: nisi eos corripueris, nisi omnem curam impenderis eos ad officium revocaturus nocentissimus es coram Deo, qui animæ, sanguinisque ipsorum rationem ex te se expetiturum esse profitetur. *Idem.*

Quotusquisque est, qui hoc preceptum novit, & illud adimpleat? Plerique se nequaquam teneri arbitrantur; satis enim, superque mihi est, ajunt illi, si mihimetipsi invigilent; quilibet feret sarcinulas suas; cum nimis occupatus sim vacans saluti meæ, alienam non curo: utrum impudici sint, blasphemi, nequam, nec ne, sua interest, non mea: *quid ad me?* Non tua interest? S. Jo: Chrysost. respondet; cujus igitur interest? Num dęmonis, omnes tentare, & perdere cupientis? Num interest impiorum scelera palpantium, atque adulationibus suis, vel exemplorum correptione illa probantium? *Idem.*

Hic explere munus negligimus. Nisi putamus, nos minime teneri ad fratres corripiendos hac fallaci de causa; tamen alia de causa istud charitatis officium negligimus. Nemo, sibi vult aliena conflare odia, nemo cum amicis irritam necessitudinem infringere, nemo filio aberranti dolorem, & mœrorem inferre; immo nonnumquam etiam famulum redarguere detrectamus. Satis est, si fideliter Domino famuletur, atq; rei domesticæ curam gerat; cætera non curantur. Si Virgo hilaris sit, atq; venusta, mūdumq; norit; mater imprudens sexcenta illi permittet parum honesta & patietur ejusdem non satis decoram licentiam. Videbit hæc mater indulgens eas horas quæ precibus, ac pietati essent dicandę in choreas, atque Comędias traduci; pro libris Asceticis, ex quibus filia ediscere posset pietatis officia, illam intuebitur alios legentem libros, mentem illius vanitate replentes; & quin in iis versetur virginum cœtibus unde bona percipere posset exempla, in eos sese tradere, quæ ipsam corrumpere possunt. Hoccine est Patrem esse, hoccine Matrem. *Idem.*

At enim, inquies, correctio erit inutilis. Quis hoc tibi dixit? Esto tamen, quandoquidem vis, non ideo tamen præcepto minus teneris. Dei est, verbis tuis eam addere unctionem, & vim, quæ ipsi placuerit; sed tuum est hoc munere perfungi quomodocunque res cessura sit. Juberis proximi tui curam gerere: illum sanare nequaquam juberis: Cum imperat JESUS CHRISTUS, ut proximum corrigas, non imperat tibi, ut salutaria monita eum, quem optas, fructum inveniant: fac solum quidquid ea in occasione zelus tibi inspiraverit, permitte Deo cætera. *Idem.*

Quanta opus est prudentia, ut salutaris fiat correctio? quot sunt cavenda, & providenda! Ratio habenda est diligenter status, & conditionis personarum: viri summi non æque corripiuntur, ac imi; cum Dominis non eodem pacto loquendum, quo cum servis. Nathan Davidis peccatum, parabola involvit, eaque figurata correctio effecit, ut sese Rex ille corrigeret. Virorum Principum animus irritandus non est: verbum duriusculum illos ad iracundiam provocat: monitum vero opportunam illos revocat ad virtutem. Sæpe claudendi sunt oculi, ne videamus quæ faciunt, eorumque errata quodammodo eminus sunt prospicienda præter propter uti fecit Deus, qui se ignorare simulavit locum, quo se receperat Adam, ut eidem dicere posset, *Adam ubi es? Idem.*

Quid sit proximi correctio. Si correctio in se ipsa inspiciatur? hæc est, inquit Origenes, peculiare judicium, quod homo in hominem seorsim exercet: hæc est, inquit S. Ambrosius, personalis censura, & accusatio peccatorem ad seipsum revocans: hæc est, inquit S. Augustinus, salu-

tatis amaritudo, cujus veritas, & charitas efficiunt, ut ille suam sentiat iniquitatem: hæc denique, S.Gregorius Nazianzenus addit,externa vox est, quam adhibet Deus, ut suppleat interiori conscientiæ voci, cujus sæpe stimuli retunduntur; vel verbo suo, quod nequiter a nobismetipsis avertimus, quin illud nostris egestatibus, privatisq;malis applicemus. *Id. Serm.*2.

Cum Peccator contra corripientem ira intumescit; cum saxo durior reverti detrectat, ut rectum virtutis tramitem,a quo recesserat, amplectatur; cum similis Pharaoni habituali pertinentia Moysis correptiones irridet; quænam spes est futurum ut æternam salutem consequatur?Nova ne pro ipso, o Deus, conversionis adminicula suscitabis? Hoc quidem facere posses; sed aptior, atque vulgatior ad conversionem via est seipsum docilem præbere monitis, quæ sibi tribuuntur, alienasque correctiones in bonum usum convertere. Hoc est utique præsentissimum remedium, & hanc gratiam ab infinita misericordia tua petere debemus. *Idem.*

Mala, in quæ per correctionis defectum labitur peccator.

Quam monstruosa peccatorum congeries, cum hæc peccatori absconduntur, vel cum hæc sibi peccator abscondit! Inde fluit crassa quidem, sed criminosa scelerum omnium ignorantia; eadem quoque cæcitas, quæ est etiam peccati causa, cujus sæpe effectus est, & pena. Inde sexcenta flagitia, quæ propter impunitatem grassantur: flagitia, quæ cessare profecto possent si quis prudenti,atque sapienti audacia eos admoneret, qui illuc labuntur. Inde tot publica scandala, quæ sane interciderentur, si plus charitatis,atque zeli haberemus, & si peccatores sese dociles præberent severis quidem, sed utilibus exprobrationibus sapientiæ vulnerantis quidem, sed simul etiam curantis. *Idem.*

Nihil aptius efficere potest vitium mutum, censorem spectabilem, correctionem utilem, quam vita sancta, atque irreprehensibilis. Quomodo enim cum fructu in aliis damnare possumus ea, quæ nobis licere existimamus? Eorum avaritiam,si avarus sis;furorem, si iracundus;calliditatem, si subdolus; obtrectationes, si irrisor, atque maledicus? Nonne jure dicere possent: *medice cura te ipsum*, *Idem in Consideration.*

Superbia efficit, ut iniquo feramus animo corripientem.

Ejus gloriæ cupidi, quam per peccatum in oculis Dei amisimus, externam illius speciem in hominum oculis tueri desideramus: dicimusque, ut olim Saul Samueli; saltem honora me coram senioribus Israel. Æque superbi ac primus Adam, cujus vitia ad nos usque cum natura migrarunt, turpem nuditatem nostram celare conamur; satis putantes, si frondibus ex ea decerptis arbore, quæ sane arbor vitæ non est, nosmet ipsos tegamus. Hoc posito quidquid nobis dicitur, ut de peccato nostro corripiamur, acerbum, molestumque accidit nobis. *Idem.*

Vides hominem ira furentem,qui neque seipsum cognoscit;vinum,vel passio ipsum in hunc statum conjecit frustra hoc in statu illum corrigere adniteris. Expecta donec procella desævierit: fortasse Spiritus Sancti aura flabit in illum, cumque in portum adducet; fortasse hic voluptatibus mancipatus erubescet, atque tunc tempus sibi æque ac illi favebit. Admiramur nonnumquam peccatores, qui ex nostra quidem sententia acriores meriti sunt redargutiones, lenibus blandisque verbis excipi: at non intelligimus quibusdam in occasionibus necessariam esse sapientem hanc indulgentiam sine qua omnia corrumperentur, quin ulla malo medicina afferretur. *Idem.*

Indulgentiam in mollitiem degenerare non debet.

Opus non est, ut indulgentia qua erga proximum utimur in mollem, nimiamque suavitatem degeneret. Si enim verum est, proximum nostrum nobis tamquam nosmet ipsos amandum, verum quoque est, quod cum nosmetipsos damnare,atque punire debeamus, debemus etiam hanc eamdem servare regulam cum illis, qui sunt tamquam nosipsi:nisi dicere velimus cum S.Bernardo si quid severitatis,atque suavitatis in Christiana charitate invenitur, utilius esse, ut illas quidem pro nobis arripiamus, hanc vero relinquamus proximo, ut ad officium revocetur. Non desunt homines adeo severi, qui nullum habent sensum lenitatis; e contra vero alii ita lenes, & indulgentes sunt, ut nullam disciplinæ regulam, nullum ordinem servent: utrobique peccatur, ibi quidem per excessum, hic per defectum; atque inde fit, ut correctionis præceptum, vel omittatur,vel inutile fiat. Utrique igitur monendi sunt, ut æquum servent temperamentum, atq;exactam servantes disciplinam numquam a lenitate recedant;& utentes lenitate, numquam rigorem disciplinæ relinquant: cum pertinaces animos corrigunt,nequaquam seipsos indurent contra omnem miserationis sensu:& cum infirmas animas consolantur, non sinant se nimia ferri indulgentia. *Idem.*

Non deest in homine principium superbiæ, quo correptiones omnes contemnit:mavult errare semper,quā in rectam virtutis viam iis revocari monitis, quę sibi ob oculos suam ponant improbitatem; mavult laudari,atque palpari,quam corrigi, tunc etiam cum nequissime operatur. Hæc sane non postrema est errorum suorum causa.Hoc est magnæ corruptionis,vel insanissimæ obstinationis indicium, putare,seipsum regere posse,præsertim vero in iis,quæ maximi momenti sunt negotiis, sine cujuscumq;lumine, & auxilio. Hominum plerique cæci sunt,& inique ratiocinantur in iis, quæ ad ipsos pertinent;amor proprius rationis lumina infirmat, efficitque, ut sæpe pejora sequantur. *Ab. de Bellegarde in libris Moralibus ex Veteri Testamento desumptis.*

Correctionem æqui, bonique facere recti spiritus nota est.

Undenam hominum plerique,qui tanta cura suis negotiis invigilant, nolunt tamen se corrigi, ubi deliquerint? Cor eorum intumescit, ignis exardescit in faciem,& eorum certissimum subit odium, qui illos corripere velit:videntur metuere, ne sibi error auferatur. Major vis requiritur,quam vulgo in hominibus adsit, ut æqui,bonique faciamus corripientis verba,atq;bona fide fateamur;nos fuisse deceptos. Salutaria monita, quæ nobis afferuntur magnæ sunt utilitatis, vel ad Dei gratiam salvandam, vel ad eam recipiendam, ubi fuerit amissa; & hoc in sensu, qui ferre nequit correctionem contemnit animā suā,quemadmodū loquitur sapiēs. *Id.*

Quanam dexteritate opus est,ut hoc opus delicatum adeo perficiamus? Quam prudentia usus non est Propheta Nathan, ut Regem David corriperet? Ipse etiam David erat Propheta: sed simul erat,& Rex,eaque proponenda fuit parabola, quæ nullum præseferre videretur caracterem increpationis, qua ille Regem erat objurgaturus. Principum virorum sors hac in re calamitosior est,quam pauperum, quibus sine fuco veritas nuda proponitur. *Blandiendum est illis,ut audiant veritatem*, S.August. ajebat de hujus terræ divitibus verba faciens. *Desumptum ex hujus argumenti homilia primum recitata mox edita.*

Correctio facienda 1. clam; 2. leniter; 3. paucis.

S.Joannis Baptistæ prudentia in sequentibus præsertim circumstantiis enituisse mihi videtur. Primum in hoc quod Herodem seorsim corripuit, & ad illum non ad alios locutus est,neque alienis auribus Regis scelera recitavit: *dicebat Herodi*: quo pacto diligenter adimplevit,quod a Salvatore præcipitur:*corripe inter te, & ipsum solum*. Alioquin enim si alienum crimen in vulgus proferes,hæc non erit amplius correctio, sed diffamatio;lædes charitatem,charitatis actum cupiens exercere,tuaque imprudentia efficiet,ut abjiciatur correctio tua. Peccantem sapienti alloquere temperamento; ac stude illi pœnitentiam non confusionem ingerere:*intendens correctioni,parcens pudori*,inquit August. *serm.*16. *de Verbis Dom.*Cave,ne illius scelera aliis ennarres;alioquin illi diem dices, non corriges; accusabis, non curabis.*Curare volo,non accusare.*Secundo S.Joannes Herodem corripiens modesta æque ac leni loquendi ratione usus est,sine declamatione,sine furore, sine acrimonia,sine elato vocis tono:*decebat Herodi*. Tertio Sanctus iste Præcursor correctionē paucissimis verbis complexus est:*non licet tibi*:tria illi verba sufficiūt.Profecto magnę, prolixęq;declamationes, exprobrationes illę, quę nullum inveniunt finem,minę, atq;animadversiones de ira Dei,de turpitudine,funestisq;effectibus peccati non aliud efficiunt,quam reprehensioni,quę per seipsam satis est amara,& molesta, majorem molestiam, & amaritudinem addere. Hoc autem nonne idem est, ac efficere, ut qui corripitur in nosipsos succenseat, & nequior fiat,cum meliorē studemus efficere,inquit S. Aug. *Ne quem vis facere correctiorem, facias pejorem.* Hujusmodi ergo redargutiones, atq;animadversiones, ut plu-

plurimum, in tempus magis opportunum sunt rejiciendæ. *In eadem homilia.*

Peccata, quæ in Scripturis correpta videmus, ut plurimum, habitus sunt qualia David, & Herodis; corripere enim pro peccato, quod vix patratum est, & cum nimis violentus affectus est, nonne hoc est ulcus abscindere, quod nondum maturatum est? Præbe igitur aliquod tempus considerationi, & religioni; fortasse qui peccavit resipiscet, atque utiliter resipiscet. Denique correctio potissimum respicit peccata, quibus adhæret scandalum, quæ aliis sunt perniciosa, & quibus præsertim invigilare, ex justitia Superiores debent, eaq; frenare tenentur. Talia, vel similia, ut plurimum, erant peccata, quæ per Prophetas corripiebat Deus. Non ideo dixerim his minora æquo esse animo ferenda; illa quidem corripienda sunt, neque hęc negligenda: sed certum est in utrisque corrigendis plurima esse præcavenda, & quamplurimas esse res correptione dignas, pro quibus tamen satis esse debet lacrymas, & preces effundere. Etenim velle ea omnia, quæ committuntur, errata corrigere, hic sane zelus esset æque periculosus, atque insipiens. *In eadem homilia.*

Qui corripis alios ipse sis culpa vacuus.

Cæterum tu, qui corripis alios, nisi hoc propter dignitatem efficere potes, saltem ea nota probitate, atque irreprehensibili vita auctoritatem obtinuisse debes: alioquin enim correctiones tuæ fere semper inutiles erunt fratri tuo, & noxiæ honori caracteris tui, si quem obtines, præsertim vero si Ecclesiasticam vitam profiteris. Ad te enim ea spectabunt Scripturæ verba: *peccatori dixit Deus: quare tu ennarras justitias meas, & assumis Testamentum meum per os tuum?* Verba pietatis cum vita tua non congruunt, Sapientes correptiones suas improbum vivendi genus mentitur, & quod tu ipse contemneris, veritates, quas prædicas, in jocum traducuntur. Qui alios reprehendit; ipse irreprehensibilis sit, oportet; alioquin dicetur illi: *medice cum teipsum.* Et ipse corripiens erubescet, quin illi, quem corripit, ruborē incutiat. Ne me redarguas, indocilis inquiet, quod mūdū diligo, quod opes congero, quod fortunam aucupar; fateor quidem in hoc nocens sum, tu vero plurimis aliis de causis nihilo es innocentior. *In eadem homilia.*

Qui pravo genere vivendi scandalum offerunt non semper eo insigniti sunt caractere ut nobis eos corripiendi libertas auferatur, Liceret nobis, quia prudentię, atque reverentiæ deessemus, ipsis suam ostendere improbitatem. Non difficile esset nancisci occasionem eos alloquendi, ut citra aliquod dedecus illos corriperemus; frœnum, quo retinemur, nobisque claudit os, profecto non est charitas. Nostrum est invigilare subditorum moribus, & quantum in nobis est, eos sanctificare, qui cari sunt nobis; cum autem dicis, te immisceri nolle iis, quæ ad te minime pertinent, fallax prætextus est, quo ego uti non ausim. Non male cogitamus de actionibus religioni, virtutique contrariis; ideoque ignorantia eorum, quæ dicenda essent, futilis est excusatio. Non desunt adeo aperta facinora, quæ de sua nequitia nullam relinquunt dubitationem; ita lex quæ nobis irrogata est, ut animas de perditionis via monitis nostris revocemus, facillime adimpleri posset, si Deum metueremus, si zelo gloriæ ipsius essemus succensi. Dicamus ergo, a nobis infringi præceptum correctionis fraternæ, quia alia ipsius præcepta infringuntur a nobis. Si fidelem eidem præstaremus obedientiam, æque fortes essemus, ut aliis testari possemus eum dolorem, quo propter ipsorum legis inobedientiam afficimur. Erubescentia peccandi remoratur admonitionem, cujus debitores sumus peccantibus. Non curamus illos revocare ad officium, eo quod cognoscimus nos quoque alieno indigere subsidio. *Liber, cui titulus, Remarques sur divers sujets de Religion, & de Morale.*

Fallax zelus sese plerumq; aliorum immiscet correctioni.

Si in proximo defectus quosdam invenio, neque ea mihi charitas est, & humilitas, ut credam me decipi posse, cur tanto ardore, tantaque festinatione adnitor, ut illi mortalibus omnibus comperti fiant, atque explorati? Nullus verus esse potest fine charitate zelus. At dic quæso, ex virtute proceduntne omnes illæ curæ, quas impendis, ut fratrum suorum errata detegas, & deinde vituperes? Ingentes defectus habent, inquies: verum nihil ne boni in ipsis inest, quod proferre possis, ut reprehensionem suam aliqua ratione demulceas? & quid recte factum intueri potes, cur mala tantummodo vides? Ea vero sensibilis lætitia, & secreta voluptas qua alios abjectos, despectosque vides, ea ne effectus est puri zeli, & christianæ charitatis? Nullum ne periculum subest, ne imprudens ille fervor, propter quem proximum cum scandalo, atque rumore reprehendi, zelus hic inquietus acer amarus sit affectus quidam personatus? *P. Croiset in Considerationibus Spiritualibus.*

Quænam illusio privato homini, qui, cum debeat suam tantum vivendi rationem castigare, vacat iis detegendis, quæ reprehensibilia esse possunt in aliena; quin intra domesticos parietes se ipsum contineat juxta Apostoli consilium, atque in id operam omnem transmittat, ut perfecte status sui perfungatur officio? Jugibus prosequitur lacrymis morum sæculi licentiam; & cum in singulos dies magis se abdat negotiis suis intentus lucro, & contra sibi abæratos asperrimus, cumque subita exardescat ita adversus eos, a quibus lacessitur, postulat, ut omnium mortalium genus reformetur, ipse vero seipsum reformare non cogitat. Minus ostendenda pietas est, minus acrimoniæ requiritur, minus furoris in zelo, & plus integritatis plus bonæ fidei, plus justitiæ; verbo, plus charitatis, sine qua maxima quælibet virtus illusio est? *Idem.*

De publicis malis non conquerendo graviter.

Avertat Deus, quod licentiam sæculi probare velimus, atque sub ignavæ blandæque charitatis prætextu vitio velimus velificari: tanta hæc temporum, morumque licentia, sane deflenda est. Verum enim vero cum hæc tibi demandata non fuerit Provincia, ut alienos defectus censoria nota castiges, cur tanto cum strepitu quereris? cur tanta cum acrimonia, ex amaritudine corripis? Teipsum ad frugem revocare incipe, atque tunc hoc solatium habebis, te efficaciter ad morum reformationem adlaborasse, *Idem.*

Metus quædam est via qua Deus jubet Superiores uti, ut eas in officio contineant, qui sibi subditi sunt; impunitas vero fons est inexhaustus vitiorum omnium, & flagitiorum. Certissimum est, quandoquidem hoc æterna veritas docuit, ubi minores defectus corripere negligimus, fieri nequaquam posse, quominus majores accidant; & si altius repetenda esset origo malorum in legibus violatis, vel remissa mandatorum observantia, inveniremus sane primam tot malorum causam fuisse Magistratuum, Dominorum, atque Superiorum incuriam, qua in eos animadvertere neglexerunt, qui ab officio recesserunt. *Abbas Trappensis. Tom. I. Dogmatum Christianorum.*

Si diligentius ad examen revocare velimus rationes propter quas nonnulli conqueruntur de pravis actionibus, quarum testes sunt, & quas propter caracterem suum dissimulare non possunt; inveniemus sane, eorum indignationem nequaquam ob illud inflammari, quod majori reprehensione dignum est. Deus scelere offenditur: hæc ea causa est, propter quam ante aliam quamlibet considerationem scelus fidelem animam irritare debet. Pater corripit Filium ob factum aliquod, quo divina præcepta læduntur. Verum prima corripientis intentio ea ne est, ut nocentem sanctificet, atque ad Deum revocet? Si patiebatur, ipsum affectibus incompositis rapi, turpe illi fuisset, videre in se recidere infamiam scelerum, quæ permisisset: at afficitur ne acri dolore ob Deo illatam injuriam? Nonne magis afficeretur, si filius hic in infirmitatem sua indignam fortuna decideret, vel mortalium omnium contemptum sibi conflaret? Amicus testatur amico dolorem, quem sibi illius afferunt scelera.... Si ullam habet divini honoris rationem, maxima afficietur molestia & vix fortasse lacrymas continebit: amici sui bona existimatio, temporalia negotia, decor, necessitudinis illius, qua simul conjuncti sunt, omnem vigilantiam, omnemque amicitiæ suæ zelum exhauriunt. Superior aberrantem corripiet subditum; virtus illius

efficere debet, ut oderit eam perfidiam, quæ tantam divinæ misericordiæ infert injuriam; verum satis probabile videtur, regiminis sui felicitatem, metum, ne aliqua auctoritati suæ labes inferatur, quorumdam temporalium bonorum jacturam, non modicum habere partem eo in motu, qui eumdem ad corripiendum impellit. Correctio sane magis efficax esset, si esset magis christiana. Hoc sane est Deum negligere, illius ea in actione oblivisci in qua gloria ipsius tanto dedecore afficitur. *Liber, cui titulus; Remarques sur divers sujets de Religion, & de morale.*

Reprehensio illius qui nobis melior nô est, contemnenda non est.

Qui corripit, se vitium odisse ostendit; qui vero corripitur, se illud nequaquam odisse demonstrat. Uter horum majorem præsefert sapientiam? Non curo, quinam sit, qui me corripere velit, hic meliores sane sensus habet, quam ego; ille quidem æquius, atque, ut christianum hominem decet, de iis defectibus cogitat quibus obnoxius sum, & quos & agnoscere, & relinquere vereor. Quicumque alioquin sit corripientis caracter, illius lumina in pretio habere deberem propter eam, quam inde possum percipere utilitatem: neque de illius correptionibus conqueri possum, quin pejor fiam. *Qui etsi iisdem teneatur criminibus, certe in eo melior est, quod sua ei mala non placeant.* Hieron. Ep. 4. *Idem.*

Præceptum, quo fratres jubemur corrigere, ex illis profecto est, qui minus observantur: licet illius observantia non adeo infrequens esse debere videatur. Nosmet prohibere non possumus, quo minus vitium damnemus, quod exerceri intuemur; non igitur ob luminis defectum tacemus, cum alienorum criminum testes sumus. Immo, neque videtur, non satis liquere nobis, utrum crimen damnandum sit: ergo silentium nostrum effectus non est impiæ ignorantiæ. Ii qui flagitioso vivendi genere nobis scandalum afferunt, non semper eo sunt caractere insigniti, qui nobis corripiendi libertatem eripiat; nobisque liceret: incolumi reverentia, atque sapientia illis ab oculos suos scelus statuere. Levi negotio nancisci possemus loquendi occasionem, ut illos corriperemus, quin dedecore eosdem afficeremus; charitas non est frenum, quod nos contineat, nobisque os claudat. Nostrum est subditorum nostrorum moribus invigilare, & quantum in nobis est, eos qui cari sunt nobis, sanctificare: at alienis immisceri nolle negotiis, inanes prætextus est, quem afferre non auderemus. Non male cogitamus de actionibus religioni, virtutique contrariis: ideoque eorum, quæ a nobis essent dicenda, ignorantia futilis est excusatio. Si dicimus incertum esse judicium, quod in corripiendum ferimus: nos ipsos decipimus: non enim desunt apertissima crimina, de quorum nequitia nefas est dubitare. Si rationes, quibus impulsi fuimus, cum renuimus proximum nostrum corrigere, uti debebamus, adeo palam suam, & fallaciam, & infirmitatem præseferunt: lex nobis irrogata, ut monitis nostris animas de via perditionis eripiamus, næ illa quidem potest impleri, si aliquis Dei metus, & gloriæ ipsius zelus nobis inesset. Dicamus ideo a nobis correctionis fraternæ præceptum infringi, quia alia etiam Dei præcepta contemnimus. Si fideli obedientia obsequeremur Deo, satis constantiæ nobis suppeteret, ut testaremur aliis, eum dolorem, quem ipsorum nobis adfert inobedientia. Pudor male operandi prohibet, ne malum operantes redarguamus, uti par est. Non quærimus quomodo alios in rectam virtutis viam revocare possimus, quia, & nosmetipsos hac monitione indigere cognoscimus. Vanitas nostra metuit, ne afferatur: extinguit in nobis charitatem hanc, quæ fratrem nostrum posset humiliare. Non ægre illum corriperemus, ut vitam homine christiano dignam duceret, si nosipsi christianam vitam sequeremur. *Idem.*

CURIOSITAS,

DISSIPATIO SPIRITUS, EFFUSIO CORDIS

IN SUIS OFFICIIS INCURIA, &c.

MONITUM.

Etiamsi titulus hic satis aperte præseferat, de quo isthic agatur, opera tamen pretium reor admonere, nos in hoc loco, neque inertiam complecti, neque temporis jacturam, neque alia argumenta, quæ cum hoc rationem aliquam possent habere, ut unice de curiositate verba faciamus, quæ mentem nostram dissipat, eamque penitus occupat, vel nugis, vel iis rebus, quæ non solum ad nos minime pertinent, verum etiam, quæ efficiunt, ut oblivioni tradamus earum rerum curam, quæ ad nos personaliter spectant.

Verum est, variam esse Curiositatem hanc pro varietate objectorum, quibus detinetur, & mala, quæ parit totidem suppeditare posse argumenta Concionum. Verumtamen reor illam ad eos obices hic esse coarctandam, quos pietati, curæ salutis, & veri Christiani officiis opponit. In hoc etiam sese continere debet Sacer Orator, ne nimis vagum sermonem instituat. Itaque hoc in loco nequaquam accusamus homines, vel de magnis sceleribus, in quæ præcipites ruunt, vel de vitiis, quibus maxime patent; sed eos hortamur, ut præcipuam illorum auferant causam, quæ est Curiositas, Dissipatio mentis, & cordis Effusio in objecta plurima, a quibus distrahuntur, atque ab officiis status sui, suorum munerum, sueque Religionis arcentur.

Cæterum ex hoc argumento plurimum percipi potest utilitatis, quandoquidem hoc illud sibi proponere debet, ut auditores a vanis sæculi curis amoveat, iisque medeatur malis, quæ Curiositas adfert; præterea locum præbet plurimis inductionibus, atque moralibus descriptionibus quibus mortales ad christianam vigilantiam, sedulamque in omnibus officiis suis curam possunt excitari.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Multiplex concionum hujus argumenti Synopsis.

I. Uriositatem omnino oppositam esse spiritui Religionis Christianæ, & vitæ veri Christiani: Fidelium plerique in hoc pernicioso errore versantur; Curiositatem ex levium peccatorum numero esse, affectumque innocuum, & venia dignum, quem nemo ferme coercere contendit. Consideratur enim tamquam medium aliquod ad ignorantiæ tenebras, cum qua nascimur, excutiendas idoneum; tamquam indicium aliquod nobilitatis animæ nostræ, & quoddam relati desiderium, omnibus hominibus natura inditum, ad vitæ hujus labores, mœrores, ærumnasque leniendas. Verum quidem hoc esset, si recte hoc affectu sciremus uti; sed corruptio, quæ ab eodem sejungi vix potest, fons est scelerum omnium, & causa omnium malorum, quæ in mundo videntur; quod ipsum probandum aggredior, ostendens curiositatem christianæ Religionis spiritui, & veræ christifidelis vitæ, prorsus opponi. Hæc autem sunt argumenta.

Christianæ Religionis spiritus tribus in rebus præcipue consistit, quas ipse Dei Filius instituit, & quæ ex constantissimis Evangelii dogmatibus eruuntur. Primum quidem in jugi mortificatione, & interiori omnium inordinatorum affectuum, & exteriori sensuum omnium. Secundo in vigilantia, atque attentione, qua nosmetipsos, atque cor nostrum tueri debemus, ad omnes amoris proprii motus, omnesque inimicorum salutis nostræ laqueos evitandos. Tertio in vita laboribus exercita, inertiæ inimica, & in id intenta, ut Cœlum acquirat. Huic autem spiritui vitæque Christianæ quid magis oppositum est, quam Curiositas? 1. Namque pro jugi rebus in omnibus mortificatione, Curiositas efficit, ut cor sese effundat extrinsecus; neque aliud quæratur, nisi voluptas, & sensuum omnium æque ac omnium desideriorum satisfactio. Curiositas ergo nonne inimica est Christianæ mortificationis: ideoque in præcipuo Christianæ Religionis fundamento spiritui ejusdem opposita? 2. Nec minus opposita est vigilantiæ, qua jugiter nobismetipsis vacare debemus, & quam Salvator tantopere commendavit; sed pro hac adeo necessaria vigilantia, quid aliud Curiositas præstat, nisi ut iis, quæ extrinsecus fiunt, intenti simus, longa aggrediamur itinera, ut illi satisfaciamus, nobis nostrum metipsorum ingerens oblivionem, ut alienis tantummodo vacemus negotiis? Denique 3. si vita Christiana in hoc posita est, ut virtutes, & merita comparemus ad Cœlum acquirendum: quid illi magis oppositum esse potest ipsa Curiositate, quæ efficit, ut mortalium plerique in assidua versentur incuria, quæ est malorum omnium origo?

II. De malis, quæ ex Curiositate proficiscuntur.

1. Curiositas omnia sciendi, discendique causa est propter quam nosmetipsos ignoramus, ac nosmet cognoscere negligimus, quæ quidem scientiarum omnium est utilissima.

2. Curiositas, qua scire cupimus, quid alii faciant, alienisque negotiis immiscemur, efficit ut propria negligamus: ea saltem, quorum nobis maxime debet interesse; videlicet officia status nostri, & curam familiæ nostræ, & eorum, qui pendent a nobis.

3. Curiositas, qua rara, pretiosa, & non communia conquirimus efficit, ut iisdem cor nostrum adhæreat, omnisque affectus nugis impendatur cor illud dividentibus, quod unice in solida, æternaque bona deberet impendi.

III. Quomodo Curiositas devotioni opposita sit.

1. Devotio in interiori spiritus collectione consistit; sed Curiositas nos distrahit, dissipatque, efficiens, ut exteriora objecta sequamur.

2. Devotio nos a creatis quibuscumque rebus divellit, atque omnino separat ab iis quæ mundus amat, ac deperit: Patet per Curiositatem nos rebus illis adhærere quandoquidem tanta festinatione, & sollicitudine non perquireremus illas, nisi easdem diligeremus.

3. Devotio facit, ut unice rebus in omnibus quæramus Deum, cui nosmet perfecte devoveamus. E contra vero Curiositas nos a Deo removet, nisi ab eodem prorsus divellat, efficiens, ut in creatis rebus voluptatem nostram quæramus, & inveniamus.

Curiositas in personis Dei servitio dicatis. IV.

1. Curiositas mentem dissipat, sensim fervorem imminuit, ac efficit tandem, ut devotionis Spiritus evanescat: neque ad hoc probandum alia requiruntur argumenta præter experientiam, quæ aperte docet, inde teporem, ac religionis relaxationem incipere.

2. Efficit, ut Religiosi status sui officia, & pietatis exercitationes negligant, ut non sine regularitatis detrimento iis vacent, quæ externa sunt.

3. Efficit, ut in mundum redeant quærentes mundi solatia, & iis rebus vacantes, a quibus distinentur, & distrahuntur.

Malum, quod Curiositas singulis privatim adfert. V.

1. Curiositas omnium ferme tentationum fons est; illas enim inquirit, irritat, alit, & fovet, qui per Curiositatem videre vult, audire, & possidere objecta, quæ illas possunt excitare, & producere.

2. Plurimorum peccatorum fons est: puta vanitatis, obtrectationis, temerarii judicii de alienis moribus, mendacium narrationum &c.

3. Causa est maximorum malorum, quæ in mundo contingunt, jurgiorum, inimicitiarum, zelotypiarum, dissensionum: cujus rei in Scripturis, omniumque historiis passim occurrunt exempla.

De Curiositatis effectibus. VI.

1. Curiositas levis videtur defectus, quem facilius, & accusamus, & excusamus: sed simul est occasio maximorum criminum, cui temere nosmetipsos objicimus.

2. Optimas quaslibet actiones corrumpit: hoc commune habet cum vana gloria, quod quantumvis laude sit digna actio illa, quam ob alterutrum ex iis causis aggredimur, nullius meriti est coram Deo; immo sæpe illius iracundiam provocat, & severissima ejusdem meretur supplicia.

3. Efficit, ut cor sese effundens extrinsecus exhauriatur, & amittat quidquid virtutis, meriti, ac pietatis olim fortasse comparaverat.

Curiositas cum sit, vel effectus, vel causa dissipationis spiritus, & effusionis cordis nostri in bona externa. VII.

1. Magnum obicem statuit luminibus Cœli, interioribusque gratiis, quibus Deus mentem fidelium illustrat, & cor illorum tangit, ut sese colligant, & resipiscant.

2. Inspirat habitualem nauseam orationis, verbi divini, aliarumque sanctarum exercitationum.

3. Deinde profundam immittit oblivionem, integram salutis negligentiam, & contemptum saluberrimarum admonitionum, quibus adeo nefarium vivendi genus posset redargui.

Curiositas peculiariter duabus præceptis oponitur, quæ Dei Filius tradidit nobis ad vitæ nostræ disciplinam instituendam. VIII.

1. Ut indesinenter nobismetipsis invigilemus ad evitandos omnes inimicorum laqueos, omnes passionum nostrarum impetus, omnesque exteriorum objectorum illecebras. Verum præcepto huic quid magis opponitur, quam Curiositas, quæ nos dissipat, di-

distrahitque, mentemque nostram ad alia quæcumque traducit.

2. Præcepit Dominus illis, qui eum sequi vellent, ut corde saltem, atque affectu terrena omnia abdicarent; At quodnam apertius indicium inveniri potest hæc nobis placere, hæc a nobis amari, nos mordicus adhærere pompis, voluptatibus, atque solatiis hujus mundi, quam Curiositas, qua ad illa rapimur inquirenda, ad potiorem temporis nostri partem in illis absumendam?

IX. In Duplici sermonis parte ostendere possumus.

1. Curiositatem, passionem esse inimicam quietis, cum animæ, tum corporis illius qui eadem possidetur. Sexcentas parit sollicitudines, efficit, ut periculosa, & longa suscipiantur itinera, illud multis laboribus impedit, e quibus vix possit emergere, ac tandem conscientiæ tumultus excitat, a quibus liberari non potest, nisi inquietam hanc passionem abjiciat, quæ omnem vitæ suæ tranquillitatem perturbat. Adde his, Curiositatem æque insatiabilem esse, atque avaritiam, cujus species quædam videtur, numquam enim contenta est; de objecto migrat in objectum, & numquam dicit sufficit: *non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur*. Eccle. 1.

2. Ut perfruamur pace, & tranquillitate, quæ potissimam vitæ hujus felicitatem constituit, Curiositatem nostram jugi mortificatione esse coercendam, quin hæc passio in omnem plerumque vitam producitur: jugi, inquam, mortificatione interiori, exteriorique desideriorum omnium inordinatorum, omniumque sensuum nostrorum, oculorum, aurium, aliorumque Curiositatem excitantium, ac denique assidua in nosmetipsos vigilantia.

X. Hominum Curiositas nullis cancellis arctatur, in res omnes extenditur, quæ non jure ejusdem objecta; in præteritum, præsens, atque futurum, ex cujus cognitione voluptatem aliquam percipere possumus. Hoc argumentum, ni fallor, occasionem tribuere potest concioni ad morum disciplinam utilissimæ.

1. Circa præteritum: Curiositas laudabilis esse potest, & utilis, cum circa eum finem versetur, ut ex iis, quæ retroactis sæculis acciderunt discat, quomodo imposterum vitam suam regere debeat; occurrunt enim quamplurima facta, & exempla, quæ totidem præclara documenta suppeditant.

2. Circa futura: Noxia Curiositas est ex Sydерum motu hominum fata, atque res ex illorum libertate pendentes intelligere velle: sed superstitiosa atque detestabilis Curiositas est eadem cognoscere velle Dæmonum ministerio per sacrilegia, divinos, dæmonesque consulendo.

3. Circa præsentia, seu quæ generatim in Universo terrarum orbe fiunt, seu particulariter, quæ in alienis accidunt familiis &c. Hæc inquieta Curiositas est nos distrahens, atque eam prohibens attentionem, qua nobismetipsis esset invigilandum.

XI. Vulgo Curiositas in tres distinguitur species, quarum singulæ noxiæ sunt, & saluti nostræ afferunt detrimentum, idque propter tria objecta, quæ easdem excitare consueverunt.

Primum respicit divina, occulta providentiæ secreta, & mysteria, mentem, & captum nostrum excedentia.

Alterum objectum ea sunt, quæ infra nos sunt; quæ videlicet digna non sunt, ut illis animum advertamus, & quæ ubi mentem nostram corruperint, cor ipsum corrumpere possunt.

Tertium denique ea sunt, quæ circa nos accidunt; videlicet proximorum nostrorum mores, & facta. Ubi ostendere possumus.

1. Curiositatem in iis, quæ ad fidem pertinent, ad secreta, atque mysteria, quæ Deus nobis detegere noluit, nos in periculum objicere, ut fidei jacturam faciamus, & divinæ Majestatis fulgore perstringamur. Hoc fecerunt omnes Hæretici, qui credere noluerunt, quod non voluerunt intelligere.

2. Pro iis, quæ infra nos sunt, intelligenda est mali cognitio, quod propter naturale studium, atque propensionem, qua in illud rapimur, concupiscentiam magis irritat, nosque impellit, ut per experientiam id agnoscamus, quod per studium, atque speculationem didicimus; & constat, quod indiscreta curiositate malum agnoscere velle idem est, ac ab eo perpetrando non abhorrere; & hoc illud est periculum, cui Curiositas nostra nos abjicit.

3. Neque minus periculosa est earum rerum Curiositas, quæ circa nos accidunt; videlicet curiosius aliena facta, moresque investigandi; hæc enim est peccatorum contra charitatem origo. Præbet enim occasionem obtrectationibus, suspicionibus, iniquis judiciis, & efficit, ne propriis attendamus officiis in id semper attenti, ut scrutemur, quomodo alii suis perfungantur.

Curiositas magnum est salutis impedimentum. XII.

1. Ut adlaboremus, quemadmodum opus est in salutis nostræ negotio, opus est, nos omnes nervos, omnemque operam contendere tamquam in maximo, atque præcipuo negotio; at nihil magis prohiber, ut serio id reputemus, quam Curiositas, quæ mentem dissipat, efficitque, ut illius recordationem penitus amittamus.

2. Ut Salvemur, credere, & sequi debemus æterna dogmata, quæ nobis a Fide traduntur, & quæ ab Evangelio salutis scientia vocatur: *Ad dandam scientiam salutis plebi ejus*. Curiositas vero nos in errorem adducit, efficitque, ut in materia fidei de rebus omnibus ambigamus.

3. Ut salutem nostram certam faciamus in praxim redigenda sunt christianæ Religionis principia, humilitas, charitas, sensuum mortificatio &c. At nihil mores nostros magis corrumpit, quam ipsa Curiositas, quæ nihil aliud quærit, nisi ut expleatur.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde hauriri copia potest ad propositas Concionum structuras elucubrandas.

SAnctus Augustinus *l. 10. Confess. cap.* 35. 37. fusius Curiositatis caracterem describit.

Idem in Confessionibus sæpe conqueritur de spiritus sui dissipatione, & Effusione cordis in creata bona, quas Curiositas in ipso pepererat.

Idem *l. 3. Confes. cap.* 2. loquitur de Curiositate, qua Theatrorum spectacula deperibat, & de ea parte, quam Auditores sibi arrogant in funestis casibus, quæ ibi repræsentantur.

Idem *lib. de moribus Ecclesiæ cap.* 21. eorum vituperat Curiositatem, qui Christianas virtutes negligunt, ut rerum naturalium vacent cognitioni.

Idem *tract. in Epist. Joannis* loquens de iis, quæ Salvator Dæmoni respondit suadenti, ut de summo Templi vertice sese præcipitem daret, ostendit, improbam esse Curiositatem extraordinaria de fidei nostræ veritate peteret argumenta.

Idem *lib. 8. de Civit. c.* 19. *& l. 2. de doctrina Christ. cap.* 23. damnabilem corripit Curiositatem, ex Dæmonibus futura, vel abdita cognoscendi, vel per magiam, vel per vacuas superstitiones.

S. Hieronymus *Epist.* 146. *ad Damasum* invehitur contra Sacerdotes, & Ministros Domini, qui Sacrorum librorum lectionem negligentes prophanis, curiosisque scientiis vacant, & legunt parum honestos Poetas, aliosque id genus libros, qui periculosi sunt, eorumque statum dedecent.

Idem *Epist.* 22. *ad Eustochium* Virginibus Curiosorum librorum lecturam interdicit.

S. Gregorius *homil.* 36. *in Evang.* ostendit præcipuam hominis curiosi munus, maximumque ejusdem peccatum esse, alienam vitam scrutari, & suam negligere.

Idem *lib.* 12. *Moral. c.* 23. *&* 24. ostendit, quam peri-

periculosum sit sese extrinsecus nimium effundere per inquietam Curiositatem, qua Spiritus dissipatur.

S.Chrysostomus *Exhortatione in cap.*11.*S.Matthæi* ostendit, quam periculosa Christiano viro sit spectacula videndi curiositas.

Idem *in cap.*24. *S. Matthæi* acriter contra judiciariam astrologiam declamat; quippe quæ docet curiosa quædam, quæ perniciosa sunt, atque ipsi Deo contumeliosa.

S. Bernardus *in lib. de modo bene vivendi, quam Sorori suæ inscripsit. Serm.*54. totus circa Curiositatem versatur.

Idem *tractat. de gradibus humilitatis*, ubi ait primum superbiæ gradum esse Curiositatem, docet, quibus signis, atque indiciis curiosus valeat cognosci.

Ascetici aliique — Granatensis *Tractatu de Oratione, & Meditatione cap.*2. §.7. ostendit quantum devotioni Curiositas obsit.

Idem *cap.* 4. *tract. ejusdem* §.6. ostendit inani curiositate ea nequaquam esse quærenda, quæ supra nos sunt.

P. Ludovicus a Ponte in Duce peccatorum tractatu de mortificatione &c. cap.8.

P. Caussinus *in Aula sancta tractat.*3. *de Affectibus* verba facit de Curiositate, & malis, quæ in mundo producit.

P. Guillove in opere majori passim loquitur de vita dissipata, de curiositate, & sensuum mortificatione.

Quicumque scripserunt contra spectacula, contra pravorum librorum lectionem, contra sæculi vanitates, hæc omnia mala accepta referunt curiositate. Hos autem Auctores in iis titulis afferemus, ubi de his argumentis tractabimus.

Dandinus *in Ethicis sacris lib.* 2. *de fide SS.* Patrum auctoritate docet quam periculosa sit in materia fidei Curiositas.

Joannes Vitalis *in Speculo Morali, tract. de rumoribus non audiendis, & rebus curiosis.*

Matthæus Fasianus *in Exposit.*7.*Peccat.Mortal.* loquitur de curiositate.

Nicolaus Hanapus *in summa cap.*123. fusius de curiositate mundana disserit.

Guillelmus Baldesanus *lib. contra intemperantiam cap.*11. ubi agit de custodia oculorum, uberius loquitur de curiositate, cujus præcipua instrumenta sunt oculi.

Thiers in libro, cui titulus de ludis, atque solatiis *cap.*9. ostendit, curiositatem inspiciendi tabulas, statuas, & lasciva spectacula, cum ab Evangelicæ disciplinæ, tum ab Ethinicorum Philosophorum, qui aliquam bonorum morum curam habuerunt, doctrina abhorrere. Plutarchus in Moralibus tractatum habet de curiositate.

His omnibus subnecti possunt Auctores illi, qui de ipsius collectione, recessu, & christiana vigilantia disseruerunt.

Concionatores super — Matthias Faber *in fest. S.Joan. Apost. Conc.*4. loquitur de quinque curiositatis speciebus, quæ sunt evitandæ.

Pater Duneau *serm. pro Dominica infra octavam Epiphaniæ*, ostendit præclarum Doctrinæ, atque scientiarum usum esse faciendum, & diligenter cavendum ab illis abusibus, qui illic solent obrepere.

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta, in Argumentis Particularibus sermonem habet de curiositate generatim.

Qui collectanea ediderunt — Granatensis in locis communibus V. *Curiositas.*

Busæus in Panario V. *Curiositas.*

P. Theophilus Raynaudus *tom. de virtutibus lib.* 6. *sect.*2.*cap.*4.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Eccli.3.

Quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus. Ibidem.

Qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria. Prov.25.

In rebus supervacuis noli scrutari multipliciter . . . non enim tibi necessarium, ea quæ sunt abscondita, videre oculis tuis. Eccli.3.

Vani sunt homines in quibus non subest scientia Dei. Sapient.13.

Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur. Eccle.1.

Renunciavit cor meum, ultra laborare sub sole. Eccle.2.

Annunciate nobis quæ ventura sunt, & dicemus quod Dii estis vos. Isaiæ 41.

Fili mi, ne in multis sint actus tui. Eccli. 11.

Præcordia fatui quasi rota carri, & quasi axis versatilis, cogitationes illius. Eccli.33.

Fascinatio nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentiæ transvertit sensum sine malitia. Sapient.4.

Væ qui cogitatis inutile? Mich.2.

Telas aranearum texuerunt. Isaiæ 59.

Filii hominum usquequo gravi corde: ut quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Psalm. 4.

Cum me convertissem ad universa opera quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi, Eccle.2.

Omni custodia custodi cor tuum. Prov.4.

Magister, volumus a te signum videre. Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei. Matth 12.

Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. Act.1.

Per totam noctem laborantes nihil cepimus. Luc.5

Martha, Martha, sollicita es & turbaris erga plurima: porro unum est necessarium. Luc.10.

Semper discentes, & nunquam ad scientiam pervenientes, 2.ad Timoth.3.

Averte oculos meos ne videant vanitatem. Psalm. 118.

Narraverunt mihi iniqui fabulationes. Ibid.

Ambulantes inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. 2.ad Thessal.c.3.

Adolescentiores viduas devita . . . . otiosæ discunt circuire domos: non solum otiosæ, sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet. 1. ad Timoth.5.

Qui ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere aut audire aliquid novi. Act.17.

Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius. Eccli.9.

Proposui in anima mea quærere, & investigare sapienter quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea. Eccle.1.

Operam detis ut quieti sitis, & negotium vestrum agatis. 1.ad Thessal.c.4.

Exempla ex Veteri, novoque Testamento desumpta.

Curiositas eamdem fere cum mundo jactat antiquitatem, quandoquidem in primo protoparentum nostrorum scelere non abfuit. Dæmon quidem sub Serpentis imagine primum mulieri obtulit fructum; qui ne tangeretur, vetuerat Deus; illam invitavit, ut eodem vesceretur, pollicitus futurum, ut non mortem, quam Deus fuerat minitatus, sed vitæ — Curiositas in uxore Loth punita

vitæ

vitæ immortalis originem, ibi nancisceretur, & præterea boni, malique cognitionem assequeretur, quæ profecto satis superque ad mulieris curiositatem excitandam idonea videbantur. Cæterum non abhorret a fide, calidissimum Serpentem nihil reliquisse intentatum, ut fructus illius pulchritudinem, atque præstantiam, super cæteros, qui in eo voluptatis Paradiso inveniebatur, commendaret. Nihil ulterius requirebatur, ut Eva impelleretur ad illius faciendum periculum quod tantam omni posteritati attulit calamitatem. Ita jure dicere possumus primam tentationem, primamque malorum omnium mundi hujus originem extitisse curiositatem.

Curiositas in uxore Loth punita. Uxor Loth ea levitate, quæ sexui huic satis est communis, oblita eorum, quæ sibi ab Angelis fuerant imperata, ne post tergum respiceret; cum credere minime posset curiositatem hanc eminus intuendi Urbem Cœlesti flamma conflagrantem, vitæ ipsius detrimento luendam esse; se eadem corripi passa est, atque audiens rumorem, stridoremque flammarum permixtum eorum clamoribus, qui viventes ignibus absumebantur, sese convertit spectaculum illud intuitura. Sed hoc terroris spectaculum videre cupiens, ipsa facta est spectaculum formidabile: quippe illico immutata fuit in statuam salis, quæ fuit tamquam monumentum æternum, quemadmodum inquit Scriptura, quo edocerentur homines, qui sese objiciunt periculis propter indiscretas curiositates suas, ubi sibi persuadere non possunt perfunctorium oculorum conjectum, & levem curiositatem frequenter esse posse magnorum malorum originem.

Bethsamitarum curiositas severe punita. Alterum quoque longe terribilius nobis tradidit exemplum Deus ea cæde, qua Bethsamitas percussit, eo quod curiosius Arcam fœderis fuissent intuiti, cum Philistiim eam remiserunt postquam aliquot menses eamdem in potestate sua retinuissent. Quidam SS. Patres, plurimique Interpretes quærunt, quodnam adeo enorme scelus Bethsamitæ patrare potuerant, quo Deum cogerent adeo severum exercere supplicium mortem inferendo quinquaginta millibus e plebe præter septuaginta eorum, qui in populo magni nominis erant. *Eo quod vidissent Arcam Domini*. Quid? Numquid tantum scelus fuit oculorum aciem conjecisse in pretiosum hoc pignus divinæ protectionis? In Sacrum hoc depositum, a quo nationis illius felicitas pendebat? In Sanctuarium hoc, unde Dominus sua præbebat oracula? Nonne dignum erat obtutu eorum spectaculum, videre Arcam illam, quam contra spem omnem feliciter adeo receperant? Nequaquam: scelus non erat eamdem respexisse, sed illam curiosis oculis introspexisse ablato, quemadmodum existimatur, velo, quo cooperiebatur, ut diligentius viderent, atque perpenderent, quid in illa contineretur. Hæc quidem in re defuit Bethsamitarum reverentia; hæc temeraria curiositas fuit, quæ tantum illis, sed justissimum conflavit excidium.

Curiositas Dinæ mali gravissimi causa. Licet curiositas in scelus nequaquam impelleret, nonne sæpe occasionem tribuit peccandi? Testis esto curiosa Dina. Sacer Textus tragicam descriptionem eorum nobis malorum tradit, quæ hæc mundana puella peperit profecta, ut Regionis illius, quo recens cum Jacob Patre suo pervenerat, videret mulieres. Rapta enim fuit, & Stuprum passa, quam contumeliam deinde fratres ipsius persecuti sunt, Civitatem omnem depopulati, omnibus illius Civibus internecione deletis.

Pœna curiositatis David. Quantam Davidi perniciem attulit oculorum conjectus nimium curiosus? Post maculatam vitæ suæ innocentiam nonne plurimis obnoxius fuit malis, quæ populum etiam universum in familiæ suæ calamitatibus involvit? Tunc non cogitabat ille hos funestos eventus, quorum intuitus iste principium futurum erat, & causa: verumtamen sua doctus fuit experientia, nulla esse mala, quæ Curiositas secum non trahat. Hoc jam alia in occasione cognoverat, cum curiositate actus scire voluit imperii sui robur, & quot milites armis ferendis pares conscribere posset, ubi opus esset, Exercitum satis validum componere ad bellum, vel propulsandum, vel cuicumque hosti inferendum. Explevit ille quidem curiositatem suam, verum hæc illi gravissimo stetit impendio; videlicet morte septuaginta millium ex subditis suis, quos teterrima lues brevi abstulit intervallo; & Rex ipse, licet tanta sanctitatis laude præstaret, summa cum difficultate Dei lenivit iram, adeo vana curiositate irritatam.

Curiositas Reginæ Saba. Verumtamen ex omnibus hisce funestis exemplis, nequaquam inferendum est, quidlibet curiositatis genus esse vituperandum, atque Dei ultionem mereri. Scriptura quidem probavit, laudibusque extulit curiositatem Reginæ Saba, cui cum mira nunciata fuissent de Salamonis sapientia, innocenti acta curiositate propriis intueri oculis concupivit, utrum ea, quæ ferebantur, ipsam veritatem excederent. Longum itaque suscepit iter, ut ipsa fidele præberet sibimetipsi testimonium; cumque admirata esset ordinem, qui Regiis ædibus servabatur, magnificentiam, qua illi ministrabatur, & Sapientiam, quæ in omnibus Regiis actionibus elucebat tanto stupore perculsa fuit, ut extra se quodammodo rapta exclamaverit, rei veritate famam ipsam superari, quæ licet omnia amplificare consueverit, ad aures ipsius nequaquam attulerat potiorem earum rerum partem, quas ipsa suis oculis intuebatur. Culpa sane caruit illius curiositas; etenim ex remotis Regionibus illuc accesserat, ut ex Sapientissimi Regis exemplo perciperet, quomodo populum, imperiumque sibi a Deo traditum regeret, atque tueretur.

Ipse Salomon eam damnavit curiositatem, cui sese abdiderat. Ad inanem, inutilemque curiositatem damnandam, nihil gravius afferri posse reor, quam, quæ sapiens ait secundo capite Ecclesiastis, ubi prolixam habet enumerationem omnium inanium occupationum, conatuum, laborumque omnium, quos impendit, ut inquietis, mobilibusque desideriis suis faceret satis; qua absoluta sincere confitetur in curiositatis suæ objectis se nihil nactum fuisse præter vanitatem, laborem, cordis amaritudinem, atque male insumptorum laborum pœnitentiam, quos omnes tandem abdicavit, ut magis seriis, majorisque momenti negotijs vacaret: *Renunciavitque cor meum ultra laborare sub Sole*. Eccle. c.2.

Novum Testamentum, non alia nobis hac in re suppeditat argumenta, quam sapientissimas responsiones, quas Dei Filius reddidit illis, qui ab ipso ea quæsiverunt, sciscitatique sunt, quæ eo spectabant, ut inani interrogantium satisfieret curiositati, & quorum cognitio, vel ad illorum eruditionem, vel ad salutem ipsorum utilis esse non poterat. En autem quid legimus in Evangelio. Primum quidem non æque, sed aspere excepit Judeos, prodigium aliquod ab ipso videre cupientes: *magister volumus a te signum videre*. Quemadmodum Spiritu Curiositatis tantummodo agebantur, ut hanc missionis, & potestatis ipsius probationem expeterent, ita ille respondit; *generatio mala, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei*. Quærit illa quidem prodigium; sed quandoquidem non aliud cupit, nisi inanem suam curiositatem explere, ille nullum dabitur signum; neque enim fas est, ut divina potestas hac ratione illudatur. Secundo cum ductus fuit coram Herode, ad quem miserat illum Pilatus. Enixius optaverat Princeps ille JESUM videre sperans futurum, ut coram se miraculum aliquod operaretur: sed hic Homo Deus, qui Supremam habebat in naturam omnem auctoritatem, ita ut satis esset proferre verbum, ut dicto illius omnia obtemperarent, posset que ille Principis hujus desideriis indulgens evadere ex manibus & persecutione illorum, qui in mortem ipsius conjuraverant, nequaquam dignatus est, vel ullum quidem proferre verbum, maluitque indignationem illius

illius subire, atque traduci in ludibrium satellitum, ac ministrorum illius, quam mortem effugere scelesti hominis curiositati satisfaciendo. Tertio eadem ferme ratione cum Pilato usus est. Donec Romanus hic Judex illum interrogavit de criminibus, quæ ipsi ab inimicis ingerebantur, summa usus reverentia respondit, ita ut Pilatus de Judice fieret ejusdem Patronus, & apertissimum innocentiæ ipsius testimonium præberet. Cum vero alia ab eo quæsivit, quæ ad illius integritatem probandam minime pertinebant, altum servavit silentium, quod stuporem attulit eidem Pilato, a quo de eodem fuit exprobratus; verumtamen pati maluit Salvator, quam aliquid illius curiositati permittere. Quarto eadem etiam ratione utebatur cum Apostolis suis, cum quibus familiariter versabatur, & quibus nonnumquam maximi momenti arcana aperiebat. Cum enim eo privilegio, quod amicitia, qua illos dignabatur, ipsis conferebat, aliqua de re audebant illum interrogare, licet plerumque importunas, futilesque proponerent illi quæstiones, eorum tamen patiebatur ignorantiam; immo patienter illos erudiebat: sed acriter eos corripiebat cum curiosas quæstiones proponerent, ex quibus nihil utilitatis percipere poterant; velut cum ex eo quæsiverunt, utrum Regum Israel esset restituturus. Quid enim tunc Divinus, ille Magister curiosis respondit Discipulis? *Non est vestrum nosse tempora, & momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.*

Applicationes quorumdam Scripturæ locorum huic argumento.

Vana curiositas est ea scire velle, quæ saluti nostræ nô prosunt.

VAni sunt homines, in quibus non subest scientia Dei. Sap.13. Vani sunt homines, hoc est oleum, operamque perdunt ea curiosius quærentes, quæ æternæ ipsorum felicitati non prosunt, nisi Deus primum fuerit perquisitionum, & cognitionum eorumdem objectum. Reliqua omnia nihil sunt aliud, quam curiositas mera, & omnis scientia nostra non aliud est, quam vana inquieti spiritus oblectatio, qui non meminit se in hac vita versari, ut cognoscat, & diligat Deum. Itaque quidquid ad nobilem hunc finem minime tendit, scientia, labor, negotium, occupatio, sollicitudo, cujuscumque generis ea sit, a Christiano haberi non debet, nisi inanis curiositas, quæ ab unico. & vero fine nostro divertit, ad quem omnes cogitationes, verba, auctores, desideria, consilia nostra sunt referenda.

Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur. Eccle.1. Multitudo objectorum, in quæ celeri, festinaque curiositate spiritus, sensusque nostri se effundunt, nos occupat, distrahit, dissipat, & ab officiis nostris avertit. Hoc procul dubio salutis nostræ obstaculum est; hæc enim assidua præsentibus rebus attentio nos detinet, neque finit, nos cogitare salutis nostræ negotium, in quod curas omnes deberemus impendere. Profecto curiositas hoc habet commune cum opum cupiditate, quod neutra potest expleri; omnia semper videre vult, audire omnia; semper avida nova quædam detegendi, nihil intentatum relinquit, ut novas cognitiones acquirat, quæ sæpe non minus inutiles sunt, quam opes, quas undequaque avarus congerit, & ex quibus nullum percipit fructum præter voluptatem eas possidendi. Tandem enim cui bono esse potest audite rumores omnes, qui accidunt, & quos curiosus avidissime consectatur? Hæ temporum novitates, de quibus in crastinam diem sermonem differre non patitur? Narratio eorum omnium, quæ in familiis, atque orbe tota aguntur, & transiguntur? Attamen omnia recipit, omnibus suppletur, & semper permanet vacuus; numquam voti compos, semper inquietus, de objecto in objectum migrans, quin per tempus ulli eorum possit immorari; *non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.*

Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, Eccli.3. Cave, ne inani mentis subtilitate scrutari velis mysteria, quæ perspicacissimam rationem excedunt, vel quæ luminum naturalium vim, ac virtutem exuperant. Necesse non est, nosse arcana, quæ Deus celare nos voluit; ea sunt abyssi tenebris involutæ, neque ulli introspiciendæ. Itaque temeraria curiositas est audere Providentiæ secreta rimari, ac velle Religionis mysteria detegere, & nimis ultra incomprehensibilem divinæ Sapientiæ abyssum penetrare, rationem ex eodem expetere Providentiæ ipsius, altitudinem judiciorum ejus investigare, argumentari, atque disceptare de iis, quæ in fide sunt magis sublimia, & humilem cordis nostri submissionem exposcunt. Hic locum habet Sapientis Monitum: *altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris.*

Temeraria curiositas est secreta Dei penetrare velle conspi... [Temeraria curiositas est secreta Dei penetrare velle conari.]

Nisi videro, non credam. Joan.20. Hoc ajebat Thomas incredulus, reliquis Apostolis sibi nunciantibus, quod Salvatorem a mortuis excitatum conspexerant. Apostoli hujus curiositas eo usque processit, ut manibus attrectare vellet vulnera, quibus JESU CHRISTI corpus fuerat confossum, digitosque suos inferre foraminibus manuum, & lateris ut certo cognosceret, esse vere corpus illud, quod iis vulneribus fuerat apertum: quod ostendit, curiositatem in iis, quæ ad Religionem pertinent, ut plurimum ad incredulitatem usque procedere iis etiam in rebus, quæ apertissima sunt. Hujusmodi enim mortales curiosi ea tantum credunt quæ suismet oculis intuentur, anilesque fabulas putant alterius vitæ præmia; & supplicia, & sacratissima nostra mysteria illis incredibilia videntur. Vellent enim ea capere posse, ut crederent: ita, ut hæc temeraria curiositas ut plurimum in Atheismum inducat, quo usque nisi pervenitur, saltem sibi Philosophorum more Religionem cominiscuntur, ea tantum credentes, quæ vident, vel quæ rationis suę vi comprehendere possunt.

Curiositas suffocat Dei gratias, divinique verbi fructum.

Aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres Cœli comederunt illud. Luc.8. In seminis parabola, cum pars illius cecidisset secus viam, prætereuntium pedibus contrita fuit, & volucres comederunt illam. Parabolam hanc ipse Dei Filius explicuit; & sane belle ostendit quid in anima dissipata curiositas efficere consuevit. Postquam enim dixit JESUS, semen hoc, de quo loquebatur, Dei verbum esse, sive interius, quod est gratia, sive exterius, quod ex ore illud enunciantis prodit; addit magnam hujus seminis partem secus latam viam cadere, quæ nimis patet, & prætereuntibus, quorum pedibus teritur, & avibus Cœli; quæ illum auferunt; quod innuit cor seipsum per omnes sensus effundere. Hic enim effectus est curiositatis: hæc est latæ viæ species; omnia prætergrediuntur, cogitationes, desideria, affectus, imagines, rerum, quæ videntur, & amantur. Sexcenta alia aliis sibi succedunt consilia; perennis est æstus; vix bona aliqua cogitatio concipitur, vel bonum verbum auditur, cum sexcentæ aliæ cogitationes, sexcentæque aliæ occupationes illud oblivioni tradunt: illudque auferunt aves Cœli: videlicet vaga desideria, inanesque curiositates. Viatores pedibus obterunt divinum hoc semen, hoc est rumor, tumultus, societates, quæ per curiositatem quæruntur, hæc omnia semen illud convellunt cum jam jam est germinaturum, atque ex telluris sinu proditurum.

Annunciate nobis, quæ ventura sunt, & dicemus, quod Dii estis vos. Isajæ 41. Verum profecto est homini naturaliter insitum esse desiderium sciendi: ex quo nonnulli rationem eliciunt ad probandam illius nobilitatem, atque similitudinem cum divinitate, quæ omnia novit, & quam nihil fallere potest: sed si malum intueamur, quod hoc desiderium illi potest inferre, dicendum potius est, esse imitationem quamdam, vel quemadmodum loquitur Tertullianus, vitiosam divinitatis æmulationem, qualis fuit Protoparentum nostrorum, quibus mendacii Pater spospondit futurum, ut diis similes essent, eo quod bonum, & malum cognoscerent. Ego vero libenter quamdam originalis peccati speciem vocarem, vel quem-

quemadmodum alii censent, effectum amoris proprii rebus in omnibus uni sibi satisfacere quærentis, cui cum minime sufficiat præsertim cognoscere, vult etiam scire futura, ut fiat species quædam mortalis divinitatis: *eritis sicut Dii scientes bonum, & malum*. O fallacem divinitatis æmulationem! O infelicissimam Curiositatem: In quam malorum abyssum homines dedisti præcipites, quos sæpe Dæmonibus similes effecisti pro ea similitudine, quam cum Deo illis te comparaturam pollicebaris. O beatos oculos, qui omnibus hujusmodi impiis, inanibus, & criminosis abrenunciant curiositatibus, ut unice iis rationibus vacent, quibus imposterum beatam sibi procurare possint æternitatem! Si præterita nosse cupimus ideo cupiamus, ut eorum, qui nos præcesserunt exemplo intelligamus impiorum mala, & effectus divinæ ultionis, quos illi promeruere: atque, ut justorum exemplis conformemur, qui vixerunt ante nos, atque vestigiis suis eas indigitarunt semitas, per quas ad æternam felicitatem possumus pervenire. Si optamus nosse præsentia, exordium fiat a cognitione nostrum metipsorum, quin curiosius alienos mores scrutemur; oculosque claudamus tot rebus, quæ nobis prodesse non possunt. Si cognosceres, S Bernardus ait, Terræ latitudinem, altitudinem Cœlorum, ac maris profunditatem, ignorares autem, quid fieret in te, sine fundamento ædificares, & quodcumque extrueres, non aliud esset, quam congestus pulvis minimo venti flatu dissipandus. Quod attinet ad futura, ne prævertamus illa cognitione curiosa; nobisque sufficiat sapienti vitæ ratione eisdem prospicere.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, & Sententiæ Sanctorum Patrum, hujus argumenti.

O*Mnis anima curiosa indocta est*. Aug. lib. de agone Christ. c.4.

Curiositas motus est animæ moritura. Idem, l. 13. Confess.

Curiositas invenit hæresim. Idem, tract. 97. in Joannem.

Omnis illa quæ appellatur curiositas, nihil aliud quærit quam de rerum cognitione lætitiam. Idem, lib. de vera relig. c.45.

Curiosus est, qui ea requirit, quæ nihil ad se pertinent; studiosus quæ ad se attinent requirit. Idem, lib. de utilit. credendi. c.9.

In consideratione creaturarum non est vana & peritura curiositas exercenda, sed gradus ad immortalia & semper permanentia faciendus. Idem, l. de vera relig. c.29.

Volentes gaudere forinsecus facile evanescunt, & effunduntur in ea quæ videntur, & temporalia sunt, & imagines rerum famelica cogitatione lambunt. Aug. l.9. Conf. c.4.

Curiosum genus hominum ad cognoscendum vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam. Idem, l. 10. Confess.

Sunt quædam, quæ nescire quam scire sit melius. Idem, in Enchir. c.17.

Si non prius a secretioribus cordis expellitur importuna sæcularium multitudo curarum, anima, quæ intus jacet mortua, non resurget. Gregor. lib. 18. Moral. c.22.

Vox Dei non sonat in foro, non auditur in publico; secretum concilium, secretum quærit auditum. Bernardus.

Frivola prorsus & inanis ac nugatoria est curiositas; & nescio quid durius illi imprecor, quam ut habeat quod requirit, & quo curiosa inquietudine delectatur. Idem, in floribus.

Sunt qui scire volunt tantum ut sciant; & turpis curiositas est. Idem, Serm. 36. in Cant.

Quo a te curiose recedis? cui te interim committis? Idem, in tract. de Grad. humilit.

Dum anima a sui circumspectione torpescit, incuria sui, curiosam se in alios facit. Idem, ibidem.

Tamdiu quisque sua peccata ignorat, quamdiu curiose aliena considerat. Idem, de inter. domo. c.43.

Si ad te, o homo, vigilanter attendas, mirum est si ad aliud unquam attendas. Idem, de Grad. Humil.

Curiosus foras egreditur, & exterius omnia considerat, qui sic interna non considerat, præterita non respicit, futura non prospicit. Idem.

Quæ Deus occulta esse voluit, non sunt scrutanda; quæ autem manifesta fecit, non sunt negligenda: ne in illis illicite curiosi, in his damnabiliter inveniamur ingrati. S. Prosper, de vocat. Gent.

Curiositas reum facit, non peritum. Zeno Veronensis.

Multi multa sciunt, & seipsos nesciunt; cum tamen summa Philosophiæ sit, cognitio sui. Hugo à S. Vict. l. de anima. c.9.

Non est sine periculo curiosius exquirere ea, quibus minus assuevimus; stultissimum autem omnino examini subjicere ea quæ mentem nostram transcendunt, & tentare ea, quæ intelligere impossibile est. Cyrill. Alexand. l. de recta Fide.

Si porta oculorum bene munita fuerit, tota illa civitas cordis nostri ab assultu vitiorum quieta erit. Hugo a S. Vict. in Ps. 13.

Gravis ac vehemens est proditor, oculus vagus, atque distractus. S. Ephrem. Parænesi 37.

Mens, oculis, tamquam fenestris utitur. Lactant. de opific. Dei.

Nihil in homine, cui curiositas prosit, invenies. Bernard. de Conversi. ad Cler. c.12.

Vanus labor, qui studio vanitatis assumitur. Idem, ibidem.

Curiositas, etsi culpa non est, culpæ tamen occasio est; & indicium commissæ, & causa est committendæ. Idem, ibidem.

Non consideres mala quæ alii faciunt, sed consideres bona quæ tu facere debes. Idem, lib. de modo bene vivendi.

Tamdiu homo ignorat peccata sua quæ debuerat flere, & cognoscere, quamdiu aliena vitia exquirit curiose. Idem, ibidem.

Facilius reprehendimus vitia uniuscujusque hominis, quam virtutes intendimus; nec quid boni quisque fecerit agnoscere cupimus, sed quid mali egerit perscrutamur. Idem, ibid.

Cave curiositatem, omitte curas alienæ vitæ; nulla curiositas animum tuum decipiat, ne tu oblita tuorum morum, alienos perquiras. Idem, ibidem.

Scire numquam desideres quod scire non debes. Idem, ibid.

Scito pro certo quia curiositas periculosa præsumptio est. Idem, ibid.

Curiositas damnosa peritia est, ad hæresim provocat, in fabulas sacrilegas præcipitat mentem, in causis obscuris reddit audaces, in rebus ignotis facit homines præcipites. Idem, ibid.

Cor lasciviendo perfluit, & per sensus carnis circumquaque se diffundens, nullatenus ad se redire sufficit. Laurent. Justinian.

PARAGRAPHUS V.

Quid Theologia huic argumento suppeditare possit.

CUriositatis nomine vulgo intelligitur immoderatum, inordinatumque desiderium ea videndi, & cognoscendi, quæ ad nos minime spectant; inutilia, ineptaque, quæ a quocumque meliori occupatione animum distinent, distrahuntque, & tandem nos in scelus impellere possunt, vel mentem dissipare, nosque ab officiis nostris avertere. Quid sit curiositas & quid per illam sit intelligendum.

Ut huic argumento lux accedat cum S. Augustino supponendum est, magnum interesse discrimen in-

inter Curiosum, qui omnia scire desiderat, & studiosum, qui mentem scientiarum, artiumque cognitione cupit excolere; uterque enim ardentissimo sciendi flagrat desiderio. Curiosus enim, Pater ille ait, ea studet inquirere, quorum cognitio ipsi minime prodest; qui vero studiis vacat, ut doctus fiat, ad ea incumbit, quæ sibi sunt necessaria, vel ut rite status sui munere perfungatur, vel ut vitam suam inter homines instituere edoceatur.

Ex hoc discrimine perspicuam, distinctamque Curiositatis ideam, & notionem concipere possumus, quæ alioquin æquivoca est, atque in partem utramque potest inflecti. Eam vero hoc in loco, ex deteriori parte conspicimus, tamquam animæ ægritudinem, quemadmodum Veteres nonnulli illam vocarunt; tamquam inquietum, ac periculosum affectum, vel tamquam vitium, a quo nobis est diligentissime cavendum. Quamquam inficias ire non possumus, curiositatem esse uti affectus reliquos; hoc est indifferentem; potest enim in bonum usum converti, quippequæ fundamentum est scientiarum omnium, ut tunc solum est criminosa, cum eos excedit limites, quos illis Deus, ratio, & natura præscripsit.

Præcipua curiositatis causa.

Liquido constat præcipuam curiositatis causam esse immortificationem sensuum, quibus facultas relinquitur sese in omnia objecta effundendi. Cum enim Spiritus noster non agat, nisi per sensus, repletusque sit illis objectis, quæ ab iisdem sibi exhibentur; nihil aliud cogitat, ac deinde voluntas nihil aliud inquirit, nisi ut quæ eidem accidunt perjucunda, procuret. Hinc curiosi hominis vita omnino extrinsecus effusa est, suisque sensibus obsequens. Verum quidem est, non semper eam omnem inveniri voluptatem, quæ in exterioribus rebus inquiritur; tandem enim fastidimus, atque fatigamur earum rerum oblectatione, quæ antea nobis quam maxime placebant; sed per curiositatem hanc nauseam, fastidiumque evitamus de objecto in objectum migrantes, & nulli immorantes, nisi donec ex eo voluptatem percipimus.

Curiositas, quæ mentis dissipationem, & integram cordis nostri effusionem parit in extrinseca objecta, referri potest. 1. Ad acidiæ peccatum, quod ex septem capitalibus est, quandoquidem significat divinarum rerum nauseam, & negligentiam in statu, ac Religionis nostræ muneribus exequendis; interim enim alteri cuicumque rei vacare malumus. Itaque, si per hanc curiositatem Spiritus ita sit dissipatus, ut præceptum aliquod, vel aliquod ad salutem necessarium munus explere contemnat, palam innotescit mortale peccatum committi. 2. Curiositas ad inertiam, & otium referri potest, cujus quædam est species non, eo quod nihil omnino fiat, sed quod inutilibus rebus vacamus, & oblectamur nugis, quæ a negotiis maximi momenti mentem nostram avertunt.

Curiositas efficit, ne orare, aliisque pietatis exercitiis vacare possimus.

Nemo ad Deum potest accedere, atque divinas illius communicationes percipere sine precibus, & oratione, quæ earum quidam veluti rivulus est: eaque certissima veritas est, neque in dubium revocanda. Sed curiositas, quæ ex mentis dissipatione, ac sensuum immortificatione proficiscitur cum orationis consuetudine simul esse non potest: ex hac enim mentis effusione in exteriora objecta, sensus imagines eorum percipiunt, quibus illa repletur, & quas secum quocumque gerit. Hæ autem imagines sese offerunt nostræ imaginationi; ubi orationi vacare cupimus nos turbant, distrahuntque, & quamdam veluti nubeculam Deum inter, & animam statuunt, quæ prohibet, ne Dei lumina recipiamus, omnemque nobis aufert attentionem necessario huic sanctæ exercitationi affetendam. Hæc ratio est, propter quam quicumque ad interiorem vitam, intimamque cum Deo conversationem adspirant, in hoc potissimum adlaborant, ut creatas has imagines exuant, quas curiositas, & mentis dissipatio, in animo eorum producit, qui sensus suos cohibere non possunt. Hinc fit, ut si quando a sese velint colligere, & orationi vacare, spiritus eorum pateat distractionibus, nauseis, fastidiisque: quod non minimum sane malum est ex plurimis, quæ curiositas gignit.

Curiositas, quæ mentis dissipationem, & cordis effusionem erga exteriora objecta significat, quamprimum ex anima aufert sensus omnes pietatis, ac devotionis, quos sanctissimorum mysteriorum cogitatio, Christianarumque veritatum meditatio illi fortassis infuderat: mens enim nugis, ineptisque oblectatiunculis occupata rebus seriis, cujusmodi eæ sunt, quæ ad salutem pertinent, vacare non potest, eadem ferme ratione qua oculi, qui cum terrenis hisce rebus inhæreant defixi, nequeunt simul Cœlestia contemplari. Cor quod nimis sese extrinsecus effundit, ibi vires omnes exhaurit suas: creata quælibet Dei memoriam ciere deberent, sed hæc plerumque efficiunt, ut illius obliviscamur: Externa communicatio, nisi prudentissime adhibeatur exhaurit animam bonis sensibus, quos fovebat, eamque prorsus oppositis replet. Hac de causa illam numquam optare debemus per Curiositatem, & tunc etiam cum necessitas cogit, maxima semper est diligentia adhibenda. Ad hæc Asceticorum omnium certissimum est axioma, Domino nequaquam placere animæ Curiosæ, inquieti, & dissipatæ agitationem; & uno ore docent spiritum sese extrinsecus per oculos, aures, aliosque sensus effundentem similem esse cisternis illis, de quibus loquitur Jeremias, quæ undequaque fatiscentes aquas continere non valent. Gratiæ, quas spiritus Sanctus infundit, bonæ cogitationes, sanctæque effusiones, illico defluunt. Ut cor Deo repleatur, creaturis omnibus exhauriendum est; id autem, qua ratione fieri potest, cum per curiositatem illas avide consectetur?

Curiositas ex ingenito discendi studio proficiscitur.

Omnis homo naturaliter scire desiderat. Ita Philosophus Methaphysicorum libros orditur; & hanc veritatem probat ex amore, quo sensus nostros prosequimur quibus utimur ad scientiæ acquisitionem, præsertim vero visum, qui necessarius est non solum ut agamus, verum etiam, ut agnoscamus rerum varietatem, atque differentiam, licet cognitio hæc nequaquam sit nobis profutura. Hoc ipsum de auditu dicere possumus, naturaliter enim Curiosi sumus ea discendi, quæ ignoramus, licet non alium percipiamus fructum, quam recentem alicujus rei cognitionem. Hic autem naturalis instinctus omnibus quidem hominibus communis est; sed non par in omnibus, videmus enim passionem hanc in aliis esse ardentiorem, & quemadmodum ingens est varietas earum rerum, quæ sciri possunt, & non omnibus idem ingenium est, eademque studia: hinc fit, ut libentius alii aliis artibus vacent. Addit his S. Augustinus animam nostram nihil enixius optare, quam veritatis cognitionem: *Quid enim fortius desiderat anima, quam veritatem?* Nihilominus cum veritates omnes ejusdem naturæ non sint, & aliæ aliis sint præstantiores, eas majori affectione perquirimus, quas majori habemus in pretio. Quod si cognitiones, quas acquirere cupimus, utiles sunt, ut digne status nostri perfungamur officiis, ut recte vivamus, ut mentem excolamus, vel ut alium quemlibet honestum finem assequamur, hoc laudabile desiderium est, & unum ex iis privilegiis, quibus homines præ cæteris animantibus perfruuntur. Cum vero inepta, atque inutilia, vel quæ ad nos minime pertinent, scire cupimus, non alium ob finem, nisi ut secretam expleamus pruriginem audiendi, videndi, discendique ea, quæ scire nihil interest nostra; tunc inanis curiositas est a virtute, ac vera pietate longissime abhorrens. Sin autem sciendi desiderium eousque procedat, ut divina, quæ sunt super nostrum captum posita, & quæ nobis detegere noluit Deus, scrutari velimus, hæc est temeraria curiositas, & perniciosa præsumptio. Tandem, vero cum noxiis diabolicisque artibus ea scire cupimus, quæ numquam cognoscere deberemus; damnabilis est curiositas, & eorum tantummodo propria, qui in hac etiam vita animas suas dæmoni devoverunt,

Si

Si mentis humanæ curiositas intra eos cancellos contineretur, ut rationes scrutari vellet, quæ omnem hominem debent impellere ad fidem amplectendam, qualia sunt miracula, mundi conversio, ea ratio, qua peracta est, & unanimis Sapientum omnium consensus; hæc sane curiositas, quæ magnum adferret auxilium ad nos confirmandos in fide, nequaquam esse vituperanda. Sed longius suam curiositatem producere, exquirere rationem eorum, quæ dixit Deus, intelligere velle, cur Deus quædam permittat, & secreta providentiæ Consilia, vel mysteria, quæ rationem nostram exuperant scrutari velle: hoc profecto fidem nostram ambiguam facit, atque labantem, & sæpe etiam causa est, ut illius jacturam faciamus.

Quando curiositas vitiosa sit & reprehensibilis.

Curiositas, quæ sensibilium rerum cognitionem respicit vitiosa esse potest, quemadmodum docet D. Thomas 2.2.*qu.*167.*art.*2. cum minime referatur ad aliquam utilitatem, vel cum prohibeat alterius rei cognitionem, quæ nobis esset profutura, vel cum ad aliquod malum referatur, puta, ad alienas actiones scrutandas, ut inde arripiatur occasio vituperandi alios, vel obtrectandi, vel contemnendi. Qua in re vitæ spiritualis Magistri docent, Curiositatem generatim loquendo fontem esse tentationum, vulgatissimam temerariorum judiciorum, & obtrectationum causam, & virus optimas quaslibet actiones corrumpens: unde inferunt, interiorem mortificationem in coercenda curiositate consistere.

PARAGRAPHUS VI.

Decerpti ex Asceticis, recentioribusque Concionatoribus loci.

CUM sciendi cupiditas homini sit insita a natura, injustum profecto esset eadem absolute, & sine ulla exceptione damnare; quamvis S. Thomas ipsius etiam veritatis perquisitionem in rebus creatis condemnet, nisi pia animi consideratione ad Creatorem referatur, & nisi tot mirabilium rerum intuitus oculos, mentesque nostras perstringentium ad id tendat, ut admirabilium operum Auctorem cognoscamus. Mihi, fideles, nequaquam illud consilium est, ut ad adeo sublimem perfectionis apicem vos attollam, mundum vobis exhibens, veluti scholam, omniaque creata, tot veluti libros, qui nos erudire possunt Duce magno illo Magistro, qui illuminat omnem hominem, quemadmodum *Joannes c.*1. loquitur. Illud tantum quæro, ut magnum obstaculum auferam, quod in scientia salutis invenitur, in hoc positum quod inquieta curiositate rapi nos patimur ad sexcentarum rerum perquisitionem, & cognitionem, quæ non solum prodesse non possunt, sed quam maxime officiunt. *Ex Auctore sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta.*

Curiositas mentem dissipat, ac prohibet, ne saluti nostræ negotio vacemus.

Quod curiositas magnam mentis dissipationem efficiat, eamque avertat, ne ad ea, quæ homini Christiano sunt necessaria, sedulo incumbat magno salutis suæ negotio vacatura, profecto in dubium revocari nequaquam posse mihi videtur: quandoquidem hic proprius est ejusdem effectus, qui etiam inanis Curiositatis nomen eidem attribuit. Reor potius de hac inordinata cupiditate mentem suam replendi cognitionibus, quæ profuturæ non sunt, dici posse, quod Apostolus inquit de insatiabili divitiarum congerendarum cupiditate. Qui enim alterutra possidetur, iisdem sunt obnoxii periculis, & calamitatibus; *incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & in perditionem.* Quodquidem mea sententia non est multum deflectere a vero, cum hæc S. Pauli verba de avaritia prolata ad curiositatem, immodicumque omnia sciendi desiderium traducimus; quoniam hæc quoque species est avaritiæ, nihilo minus vel periculosa, vel nocens. Utraque hæc passio fames, sitis, desiderium, inordinata cupiditas appellatur; sed parabola æquior, & verborum S. Pauli applicatio aptior efficitur ab effectu utrique communi; utraque enim facit, ut in laqueum Diaboli decidamus, qui ut mentem nostram avertat ab attentione, qua officiis nostris vacare debemus, utque nobis curam auferat ejus negotii, quo nihil unquam nobis esse debet antiquius, hoc nobis immittit sollicitum desiderium discendi, cognoscendique res vanas, atque inutiles, quod quidem curiositas vulgo appellatur; ego vero cum Apostolo laqueum Diaboli voco, nobis multa ingerentis objecta, quibus animus noster distrahitur, & quæ avidam, & insaturabilem curiositatem hanc explere non valeat: *desideria multa.* Hoc non unum dumtaxat desiderium inordinatum, sed multiplex; cupiditas est nullis cancellis coercita; nam quemadmodum Sapiens *Eccle.*1. ait: *non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur. Idem.*

Hominem curiosum, omniaque videndi, sciendique cupidum; jure dicere possumus, nunquam in se ipso inveniri; hæc enim curiositas per omnia exteriora objecta illum circumagit, atque adeo raro ex inanibus occupationibus suis seipsum colligit, ut miraculi loco habeatur, si nonnumquam ad se revertatur. Hæc autem distracta, dissipataque vita, est ne Christiana? Esse ne potest via, qua ad *nostrum finem* perveniamus? Haud ita profecto. Hæc impeditissima est viarum ambages, absentia, vel potius evagatio, quæ nos in perniciem adducit. Heu! Fideles, quot hujus viæ mortales inveniuntur, qui per curiositatem ea omnia, quæ rara sunt, & quæ recentia consectantur; qui vitam suam in jugi objectorum vicissitudine transfigunt, qui iis omnibus inhærent, quæ vident, & qui per ingenium æque mobile, ac curiosum nunc ea contemnunt, quæ olim festinanter conquisiverunt; & quod persequebantur, cum illud eminus tantum prospicerent, nauseam illis cier jam possidentibus, atque commode eodem pro libidine perfruentibus. Vel dicamus potius iis similes esse, qui accumbentes mensæ exquisitissimis epulis refertissimæ sarietatem quamdam præseferunt, qua fastidientes omnia aliud pro alio relinquunt, ut ex singulis aliquid delibent: quæ non tantum fames est, quam curiositas efficiens, ut per varia ferculorum genera manus circumferatur; itaut dicere possumus, illos sola dapum multitudine saturari. *Idem.*

In Communi mundi hujus consuetudine mens curiosa indesinenter sese effundit extrinsecus aliquod objectum, quod sibi satisfaciat, inquirens; quod cum invenire minime possit, vaga curiositate de uno transit in alterum, incessanter eligit, & mutat, & nihil nanciscitur, quo sua vota repleantur; in nulla re conquiescit, quia rebus omnibus fatigatur, & omnia fastidit . . . . . . Hoc est curiositatis ingenium, series videlicet desideriorum sibimet invicem succedentium.

Curiositas pro objectorum varietate varia.

Cum hominum desideria varia sint pro varietate objectorum, circa quæ versantur, ita curiositas multiplex est. Alii quidem perdite scientias inquirunt, brevi temporis intervallo integra devorant volumina, omnesque sapientes, quæstionibus, ac dubitationibus suis valent defatigare; & simul ac liber aliquis in lucem prodiit, statim eorum manibus teritur. Hæc sane curiositas redarguenda minime videretur, si esset ordinata, neque illis sufficere posset earum rerum cognitio, quæ utiles sunt, & necessariæ; sed cum illa sit inquieta cupiditas, omnia sciendi, discendive, cibus est indigestus, qui facilius obesse poterit quam prodesse; & de illis, quibus studiorum suorum non alius propositus finis est, quam ut expleant curiositatem suam, dici potest, quod S. Paulus ait, ipsos quidem studere indesinenter, quin rerum scientiam assequantur, salutis videlicet suæ, æternæque felicitatis: *semper discentes, & numquam ad scientiam pervenientes*, 2. ad Timoth. 3. *Idem.*

Quis nescit, curiositatem rebus omnibus iis etiam, quæ ad vitam sunt maxime necessariæ, immisceri? Indigemus alimentis, quibus nutriatur corpus, vestimentis, quibus tegatur, domibus, quibus immoremur, varia pro variis usibus suppellectili, aliisque sexcentis ad vitæ commoditatem. Necessitas primum singula in simplicitate invenit; sed curiositas hoc habet com-

commune eum cupiditate, quod omnia multiplicat, vel saltem efficit opulentiora, atque ornatiora, quin major fit eorum necessitas. Hinc prodierunt mirabilia artis, atque naturæ opera, quibus raritas ipsa pretium addit: hinc pretiosi lapides undequaque conquisiti, hinc elegantes tabulæ, hinc antiquitatis pretiosæ reliquiæ, hinc nova Artificum adinventa, quæ statim ac in lucem prodierunt, vel in scitii alicujus viri musæum, vel ad exornandam magni Principis aulam transferuntur. Hinc varii indumentorum modi, qui licet plerumque inepti sint, propter novitatis gratiam nihilominus placent. Circa hæc curiosorum versantur curæ; digna proculdubio Christianis hominibus occupatio, quorum cor a terrenis omnibus divulsum esse debet, perdite ea omnia, quæ rarissima, & exquisitissima sunt ad inanem curiositatem explendam conquirere! *Idem*.

Curiositas speciatim in vestimentis.

Indumentis quidem carere non potestis tum honestatis gratia, tum ad temporum propulsandam injuriam: possetis hac in re tamen christianam exercere modestiam, atque necessitati crassiores panni sufficerent, sed curiositas adversatur, neque voti compos est, nisi pretiosissimi, atque elegantissimi ornatus accesserint, quos idcirco ex remotissimis regionibus accercit. Si recens aliqua indumentorum ratio prodit; expectare non possumus, donec primum indumentum attritum sit, ut novum comparetur. Sed quo usque hac in re procedit curiositas? Hoc nostis, o Mulieres, quæ indumentorum, atque ornatuum amorem, ad extrema usque producitis. Si dubitatis, utrum curiositas ista saluti vestræ impendimento esse possit, dicere sufficiat, hanc invexisse luxum, immodicos sumptus, vanitatemque pomparum, quibus abrenunciare debuistis cum primum christianæ Religioni dedistis nomen, & quas deperire non potestis, quin Christianorum spem abdiceretis, *Idem*.

Quid dicam de suppellectilibus, ubi curiositas potiorem partem invenit, quam commoditas, & urbanitas? Quid cogitatis de conviviis, opiparisque Cœnis? nonne curiositas cum intemperantia sese in illis commiscet. Epulæ, quæ rarissimæ sunt, nonne tamquam exquisitissimæ afferuntur. Temporum fructus, & vina, quæ nostra fert Regio, semper minori habentur in pretio. Ut verbo me expediam, non famem tantum, ac sitim, sed ipsam curiositatem explere concedimus. Quid de solatiis dicam? Ulla ne in ipsis voluptas percipitur, nisi satis fiat curiositati, & nisi ea adsint omnia, quæ nova sunt, & quæ non nisi novitate sua possunt oblectationem afferre? Tandem vero nonne curiositas affectus nostros perturbare videtur? qua ipsa re non ne saluti nostræ magnum obstaculum injicit? *Idem*.

Curiositas nostræ saluti obstaculum, & quomodo

Curiositas magnum injicit obstaculum saluti nostræ per eam mentis dissipationem, quam parit multitudo objectorum, eventuum, spectaculorum, quibus distinetur, & a majoris momenti curis distrahitur. Distrahitur enim, & dissipatur anima sese effundens exterius, itaut in hoc statu impar sit omnibus pietatis exercitationibus, neque vacare possit sui status, suæque Religionis officiis. Sancti omnes agnovere hanc spiritus dissipationem, in quam curiositas animam jacit, cum evagatur in tanta objectorum, quæ sibi a mundo exhibentur, varietate. Itaq; quicumq; serio saluti suæ prospicere voluerunt, initiũ duxerunt relinquendo sodalitates, atque spectacula, & ea omnia quæ festinantius curiositas quærit. Hæc enim omnia dissipant vires necessarias illi, qui serio magno salutis suæ negotio vacare contendit. Curiositatem hanc esse putarunt generale impedimentum cætera omnia quodammodo complectens, vel universalem quamdam passionem, quæ ad omnia objecta refertur, & quæ constituit tamquam partem aliquam cupiditatis iis omnibus inhærentis, quæ cor divellere possunt ab eo, quo unice potest repleri. *Idem*.

Curiositas non solum fons est plurimorum desideriorum, quæ ab Apostolo *desideria multa, & inutilia vocantur*; verum etiam otiosæ cujusdam inertiæ, quæ in aliquid serium, & christiano viro dignum nequit incumbere. His adnumero eos omnes, qui rerum, quæ recenter accidunt, & quæ apud alios populos fiunt, sunt curiosi, & qui omnia temporum, omniaque Principum consilia scire volunt, & quasi omnia prorsus Reipublicæ negotia sibi explorata essent, atque comperta, Politicorum more disceptant, & quid factum, quidque faciendum sit conjectando assequi student. Alios intentos video omnibus rumoribus, qui circumferuntur, & qui sæpe falso proferuntur, ut inanis hæc alatur curiositas, quæ vera æque, ac non vera indiscriminatim arripit, & quæ pascitur, imaginarias fovens ideas præliorum, obsidionum, & consiliorum, quæ jamjam sint proditura. Alii vero quibus satis non est ea nosse, quæ tam procul fiunt, privatorum domos ingrediuntur, ut diligentissime familiarum omnium calleant negotia, bona, affinitates, lites, dissensiones. Alii denique, quibus nullum est negotium, omne transigunt tempus visitationibus ultro citroque recipiendis, reddendisque, venditando quæcumque sciunt, & inquirendo quæcumque fiunt, atque dicuntur. Alii demum curiosiores oculis suis ea intueri volunt, quæ legerunt; quamobrem longa aggrediuntur itinera, de Regno in Regnum migrant, Urbes, atque insignes substructiones admiraturi; atque ut mentem æque, ac oculos expleant, discere gestiunt mores, divitias, vires, & quæcumque rara sunt omnibus in terris (eaque consectantur omnia, quæ nullius esse possunt utilitatis, & quæ alienam tantummodo fatigant curiositatem, cum illa subinde importune, opportuneque in omni cœtu ennarantur. Hæc sane cum Apostolo vocari potest vana curiositas ea sciendi, quæ ad nos minime pertinent, omnem dissipans attentionem iis rebus impendendam, quæ nos propius attingunt, & quæ nostræ virtuti, & sanctitati conferre aliquod possunt, *Idem*.

Mala, quæ curiositas parit.

Numquid opus est, Auditores, hoc in loco illa exhibere mala, quæ curiositas parit? Sufficiat potius affirmare omnia terrarum mala non aliud initium sortita fuisse in ipso sæculorum primordio, quemadmodum in Protoparentum nostrorum exemplo prospeximus. Verum quin altius ea repetamus tempora; sexcenta sunt quæ ignorare operæ pretium est, quorum perquisitio quietem nostram perturbat, & quorum cognitio nos ad alienam perturbandam impellit. Qui curiose nimis ea scire gestit, quæ de seipso dicuntur, nonne plerumque odium, atque vindictam concipit contra eos, a quibus eo non habetur in pretio, quod se mereri putat, vel contra eos, quibus sententia sua; cautius ore elapsa est? Qui aliena penetrare conatur consilia, nonne sibi parit inimicitias, sibique molesta conflat negotia? Qui vero nimis scrutari vult ea ipsa, quæ ad se spectant, non ne passim mœroris causas deprehendit? Inordinatum hoc quæcumque sciendi desiderium nonne sæpe occasionem præbet iis rebus, quarum effectus prævidere non possumus: sed qui efficiunt, ut earum pretium pro inani curiositate solvamus. *Idem*.

Cum Sapiens monet, ne ea scrutemur, quæ captum nostrum exuperant, facile judicare possumus ab eo scientiam nequaquam damnari; quandoquidem hanc ille divinitus acceperat, & hac mortalibus cæteris antecellebat: immo neque secretorum naturæ cognitionem; quandoquidem mentis suæ perspicacitate plantarum omnium ab Hyssopo ad Cedros Libani, virtutes cognoverat, eique natura omnes Thesauros suos aperuisse videbatur. Immo neque temeritatis, vel præsumptionis nomine supernaturalium veritatum perquisitionem insimulat, quarum cognitio necessaria est ut æternam felicitatem assequamur; quandoquidem JESUS CHRISTUS, in quo omnes scientiæ, ac sapientiæ Thesauri continebantur de Cœlo in terram descendit, ut de illis nos erudiret. Pro curiositate igitur, cui Sapiens non vult sese homines tradere, intelligenda profecto est præsumptio secreta providentiæ scrutandi, Religionis mysteria detegendi, abyssum consiliorum Dei, ut loquitur Propheta, penetrandi, investigandi altitudinem judiciorum ejus, & de iis disceptãdi, quæ in Religione nostra magis sunt a captu nostro

sepofita. *Altiora te ne quæsieris*. Eccli. 3. *Idem*.

Curiositas magnum fidei obstaculum.

Curiositas in iis, quæ ad fidem pertinent, semper habita fuit tamquam magnum Christianæ Religionis obstaculum, quia plerumque curiosos in errorem, vel hæresim impellit. Hæc olim Philosophos quosdam deterruit, ne illam amplecterentur, & hodierna quoq; die causa est, propter quam illam abdicent mente saltem, & corde fideles quamplurimi, id tantum credere volentes, quod concipere possunt. Hæc ratio est propterquam tot mortales intuemur, *qui circumferuntur omni vento doctrinæ*, qui res novas amant, ipsas etiam, quæ suspicioni, & periculo sunt magis obnoxiæ. At mirumne; cum curiositas sit errorum omnium, omnium heresum, quæ sæculis omnibus insurrexerunt, principium? Nova enim opinio statim ac in mentem aliquam pervasit in fidei principiis laborantem, statim propter superbiam tamquam felix adinventum respicitur; curiositas deinde alios æque habentes impellit, ut errorem illum perdiscat; ubi cum aliquam veritatis speciem deprehendant, qua falluntur, statim pertinaciter tuentur eas sententias, in quas ex mera curiositate impegerunt. Hac ratione errores omnes invaluerunt. Eos novitas curiosis ingeniis commendavit, quæ fallaci specie decepta fuerunt: eorumque curiositas funestos peperit lapsus, qui post se infinitos pertraxere, atque in maximis etiam Regnis religionis inversionem peperere. *Idem*.

Curiositates damnabiles, & omnino vetitæ.

Quemadmodum quædam sunt, quæ ad humanam curiositatem non pertinent, quædam etiam scientiæ, & cognitiones sunt eidem interdictæ: ideoque rationes omnes, quæ adhibentur, ut illuc perveniatur, criminosæ sunt, atque detestabiles. Hujusmodi sunt superstitiosæ artes divinandi, futura prænoscendi, vel prædicendi effectus, nullum nexum, aut rationem habentes cum causis, vel iis adminiculis, quæ adhibentur; præstigia, veneficia, sortilegia, artes omnes diabolicæ, & effectus, qui cum ex naturali principio nequeant proficisci, homines curiositate adacti fuerunt, ut id assecuturi cum dæmonibus inirent necessitudinem. Hujusmodi curiositates magna sunt scelera; nemo diffitetur. Scriptura illas cum ipsorum Auctoribus detestatur; divinæ humanæque leges eas puniunt, perinde ac Dei ipsius jura, & potestatem sibi arrogare contendant: verumtamen huc usque sæpe homines curiositas rapit, ut a Dæmone discant, quod humani spiritus acumen celare Deus voluit. *Idem*.

Inter noxias curiositates, nequaquam adnumero Astrologiæ scientiam, dummodo inter præscriptos sibi cancellos contineatur. Stude, si tibi lubet, Cœlorum motum, syderumque cursum; metire, si vales, eorum magnitudinem, distantiam, altitudinem; portende Eclypses, temporum mutationes; de Cometis, aliisque Phænomenis, quæ per intervalla videntur, differe; nova instrumentorum genera excogita, ut solis maculas intuearis, & ea deprehendas, quæ præterita sæcula ignorarunt. Verum hæc sibi sufficiant; nihil molire contra hominum libertatem; ne jactes in Syderibus, quæ eorum nativitati præfuerunt, eorundem fata perlegere, noli invehere in mundum cæcam fatalitatem, quam christiana Religio semper perhorruit, hæc enim curiositas futura cognoscendi, quæ a libertate unice pendet, non solum in magna deducit scelera; sed ipsa maximum scelus est. *Idem*.

Curiositas sæpe mortales in gravissima scelera impulit.

Ita est; proculdubio curiositas hominibus maximorum fuit scelerum causa, eique accepta referenda sunt adulteria, & homicidia, quorum in sacra, prophanaque historia sexcenta supersunt exempla; & Rempublicarum, Imperiorumque pernicies in extremam usque posteritatem hanc memoriam traducet. Hæc non solum hæreticos peperit, & Hæresiarchas, quemadmodum jam dictum est: sed etiam impios insignes, veluti Julianum Apostatam, & quosdam Philosophos ævi ejusdem, quos curiositas ad extrema usque crudelitatis scelera pertulit hominum viventium corpora discecantes, ut maxime intimarum partium, ordinem, situmque, extremosque cordis motus intuerentur. Quid dicam de sævissimis experimentis, quæ tentavit curiositas, matrum fœtarum abscindens sinum, ut conclusos ibi parvulos introspicerent. Verum missa faciamus hæc nefanda scelera, quorum consuetudinem christiana Religio delevit; Sed quæ sæpius Curiositas revocavit, postquam e fidelibus Religionis profugos fecit, qui fidei mysteria intelligere desperantes, nihil intentatum reliquerunt, ut naturæ saltem mysteria detegerent. *Idem*.

Neque præterire possunt eam calamitatem, quam in caput suum detorquent quam plurimi, qui, licet Ecclesia apertissime vetet, Canones intentent supplicia, naturale præceptum prohibeat, ne peccandi occasioni sese abjiciant, & licet civiles omnes Ecclesiasticæque leges interdicant; licentiam sibi arrogant cujuscumque generis libros legendi, quorum alii sensus fidei, & Religioni contrarios Inspirant, alii vero in vitium, morumque corruptionem inducunt. Non desunt, qui aperte vivendi licentiam suadeant: alii id sensim efficere student mollientes animum iis affectibus, qui maxime sunt periculosi; alii denique, ubi scelus personatum est, & sententiæ Christianæ Religioni prorsus appositæ ea arte exornantur, ut facile quilibet eas gustare desideret. Unus Dei timor, atque salutis negotium effrænem hanc licentiam compescere potest. Animadvertite *fideles* inter nefarios hos libros non deesse, qui mentem corrumpant; videlicet, qui per impressionem, quam lectura facit, sensus inspirent oppositos vel pietati, vel fidei pro varietate argumentorum, de quibus agitur; quod si inutiles tantummodo sensus contineant, saltem dissipant mentem, ibique saluberrimas suffocant cogitationes, traducentes illam ad inanes oblectatiunculas, nugasque, rationabi'i, & christiano homine indignas. Alios etiam adesse diximus, qui in vitium, atque licentiam impellunt, & hujus generis libri quo elegantius conscripti sunt, eo jucundiores accidunt, & bonis moribus corrumpendis aptiores sunt. Itaque cum mentis corruptio, ac vitæ nostræ scelus, duo sint effectus magis metuendi, magisque certi librorum nequam, si salus nostra cordi nobis est, curiositatem hanc frænare debemus, *Idem*.

De spectaculorũ curiositate.

Quamtumvis magnum illud sit bonum, quo a natura donati fuimus, quæ facultatem impertit omnia videndi objecta, quæ oculos nostros perstringunt, nescio utrum maxima fidelium pars deberet hodie eandem orationem effundere Deo, quam Regius Propheta Psalm. 118. effundebat; *averte oculos meos, ne videant vanitatem*. Averte, Domine, oculos meos ab iis spectaculis, quæ propter cupiditatem explendæ curiositatis meæ tantopere quæro, & in quibus vanitas, pompa, magnificentia, & quidquid in mundo majores habet illecebras, nitidiori in luce refulget. Quid enim ibi videntur nisi objecta, quæ nos seducere possunt! Nonne periculosa curiositas est ad ea cum affectu, & ne dicam, cum furore, confluere, quemadmodum plurimi ad illa concurrunt? Spectacula hujusmodi si omnino criminosa non sunt, dici tamen potest, fere semper esse periculosa; quandoquidem vanitatis amorem inspirant, & quemadmodum S. Bern. inquit, ea non licet videre, quæ cupere minime licet. Cæterum pleraque id genus spectacula opposita sunt spiritui Religionis Christianæ, & professioni, qua solemniter polliciti sumus, nos pompas hujus mundi abdicaturos. Harum autem rerum curiositatem ostendere nonne est palã ad easdẽ reverti? Ita profecto; atq; olim nota hæc erat Apostasiæ a fide, & religione, quemadmodum disertissimus Salvianus affirmat: *est quædam in spectaculis, Apostatatio fidei*. *Idem in sermone de spectaculis*.

In mundi hujus vulgari Consuetudine curiositas efficit, ut anima sese effundat extrinsecus, & dissipetur; atque hinc accidit, quod pietatis exercitiis sit impar, solidisque, & interioribus rebus vacare nullatenus valeat. Agnovit quidem S. Augustinus hanc animæ divisionem, & dissipationem, quæ fit, quin ipsa illa percipiat; cum nimia curiositate semet effundit in varia objecta, quæ sibi a mundo exhibentur. Cum enim cupiditas magnam habeat ad hæc objecta rationem, efficit, ut anima mirabili activitate sese illis communicet, atque conjungat, quin sequatur Deum, eique unice adhæreat, *Liber cui titulus, Solitudo christiana*.

Quocumque in statu vivamus, magnam semper erga sen-

sensibilia bona propensionem habemus: mens nostra illis repletur, & cor nostrum in illas se effundit, nisi curiositatem coerceamus, oculos, linguam, sensusque omnes regamus; hi enim sunt fontes malorum eorum quæ veneno animas nostras inficiunt. Quidam deserit mundum, vitamque solitariam vivere statuit: suę illum sequuntur ideæ in ipsam solitudinem, & nisi aditum intercluserit variis objectis, quæ suos sensus officiunt, hæc iterum prævalebunt; illius imaginatio multiplici phantasmate replebitur; mens cogitationes inanes fovebit; cor incompositos motus, & mala desideria producet, ita ut seipsum dissipatum, inquietum, & in ipso portu agitatum inveniat, perinde ac si tempestate agеretur adhuc; & curiositas efficiet, ut mente, animoque revertatur in mundum; quem corpore tenus reliquit. *Abbas Drappensis in explicatione regulæ S. Ben. t.* 1

Cum Viatores magnum arripiunt iter (hæc est S. Chrysost. similitudo) varia, quę intuentur objecta, fluentia flumina, virentia nemora, ridentia prata, ita jucunde eorum alliciunt oculos, ut omnino sint dissipati. Hoc ipsum in hac vita accidit sectatoribus Mundi: quæcumque res illos morantur, & detinent; omnia videre cupiunt, audire volunt, quidquid dicitur, & attenti sunt omnibus, quæcumque fiunt. Rumores, qui percrebrescunt, eventus, qui accidunt, negotia, quæ tractantur, sermones, qui habentur, omnia illos occupant, omnibusque illi replentur. Quomodonam salutaria monita, quæ illi traduntur, & verbum Dei, quod audiunt nonnumquam, aliquam in ipsis impressionem efficere possunt, cum desit attentio, qua per curiositatem uti minime possunt? Hoc semen est quod teritur pedibus; quemadmodum loquitur Evangelium, hoc verbum est, quod corporeis tantum auribus auditur; sed cordis aures illi obstruuntur; vel si verbum illuc ingreditur, longius tamen non procedit; sed statim Diabolus adest, ut hoc vitæ semen evellat, ne credatur ab audientibus, vel exerceatur a credentibus, & illud exercentes minime salutem consequantur. *Joly propositione pro Dominica sexagesimæ.*

Curiositas Dei communicationes in anima nostra expedit.

Si ipsum cum viris bonis colloquium prohibet sæpe divinas communicationes, quomodo nam mundanæ conversationes, quas curiositas tantopere deperit, eas non prohibebunt? Verba quæ audiuntur, objectorum imagines, quæ sese offerunt, solatia, quæ nos detinent, dissipantque, nonne mentem nostram penitus occupant? Ita sane, ut cum nosmet colligere cupimus, & in Deum cogitationes nostras transferre, turba cogitationum, quas mens ipsa revocat, seipsam confundens, animum nostrum perturbet & animam ita perturbatam Deus pati non possit.

In quibusdam personis jugem videmus dissipationem, miram cordis, mentisque evagationem, propterquam indiscriminatim sese in omnia effundunt objectorum genera, inania, inepta, periculosa, & sæpe etiam noxia, nullum sibi metipsis vim inferentes, ut sensuum, imaginationis, mentis, & cordis evagationem prohibeant. Nihil tam metuunt, quam ne sese colligere teneantur, ut cordis sui motibus invigilent, ut omnia flagitia, atque impedimenta suæ conscientiæ cognoscant. Immo eorumdem ignorantiam affectant, ne illis mederi cogantur. Id unum denique inquirunt quomodo a seipsis parum jucundas cogitationes avertant, atque sibimetipsis stuporem injiciant, ne exprobrantis conscientiæ suæ importunos stimulos audiant. *P. Nepueu tom. 2. Considerationum Christianarum.*

Naturalis ad mentis dissipationem ferimur.

Naturaliter ad mentis dissipationem proclives sumus, non minori cura mentis nostræ, quam nostri cordis libertatem quærentes. Quamdam captivitatis speciem putamus cogitationum nostrarum collectionem, quæ curiositatem expellit, atque cordi aufert hanc libertatem, qua gaudet per universa discurrendi, & sese in cujuslibet generis objecta effundendi. Vanitas nihil minus confert huic dissipationi, quam curiositas: Si enim, quin ita nosmet effunderemus, sæpius nosmet colligeremus; in nobis sane plurimas infirmitates defectusque intueremur, qui quidem superbiam nostrā nequaquam palparent. Ideo quantum possumus avertimus oculos ab hujusmodi objectis parum adeo jucundis. Voluptas denique cum vanitate conjungitur, easque recens est illecebra curiositati, quæ jucunda quidem appetit, molesta vero fastidit.

Quemadmodum inconstantia verus est cordis nostri caracter, & singula momenta, quibus nostra deficit attentio, & vigilantia, varias impressiones efficiunt, quæ ægre abraduntur; dici etiam potest ab hac inconstantia gigni curiositatem, & alteram ex altera consequi necessario: quamobrem tantus fit desideriorum concursus cor ipsum dissipantium, ut illud revocare, eique dominari, imposterum nequeamus. Cogitationes nostræ, desideria, factaque in ipsa multitudine confunduntur, & cor nostrum pro nobis fit veluti abyssus, cujus vix ipsam superficiem agnoscere possumus. Næ igitur vehementer errant, qui post vitam dissipatam, atque sæcularibus rebus inanibusque objectis vacantem se facile colligere, & resipiscere sperant. *Sermo manuscriptus.*

Anima nostra est velut aqua, quæ ubi tubulis continеatur, sursum attollitur, quia ad tantum ascendit altitudinis, quanta est fontis, unde effluxit, altitudo; verum ubi vagari permittatur, in agros libere effusa disperditur. Ita spiritus noster curiositate dissipatus, inutilium verborum, quæ effutiuntur, atque audiuntur, multitudine, & objectorum, quæ oculis accidunt, varietate, in hæc exteriora, objectaque effunditur, tamquam in totidem rivulos, neque sese inde colligere potest, ut sua cognoscat officia. Hoc in statu sese objicit anima hostium suorum telis, qui undequaque, qua vi aperta, qua insidiis illam oppugnant, nullo satellite, qui eam tueatur, & protegat circumseptam. Hac de causa Sapiens ait, hominem, qui sese continere nequit, ne loquatur, oppido similem esse, quod undiquę hostilibus aggressionibus pateat, non mœnibus, non vallo munitum. *Ex Solitarii cujusdam Epistolis; Epistola prima.*

Fieri ferme non potest, ut in mundi commercio, præ curiositate non dissipemur.

Quomodonam quotidie mundi hujus negotiis interesse possumus, quin nosmetipsos dissipemus, & corrumpamus? Quomodonam incessanter obluctari contra vim plurimorum objectorum, quæ sese nobis offerunt catervatim, quæ nos circumundique obsident, quæ indesinenter conantur, ut per sensus in animam irruant? Quomodonam neque perstringere, neque concutere nos poterit divitiarum fulgor, illecebræ fastus, atque magnificentia mundanarum rerum, quæ jugiter oculis nostris collucent, ut nos suis promissionibus alliciant, spectaculis detineant, & jucundo phantasmatę fascinent? Quomodo fieri potest, ut exemplorum atque consuetudinis torrens nos rapiat? Numquid semper obniti possumus contra eas sententias, & usus, qui suavissimis cordis nostri affectionibus favent, & obluctari contra objecta, quæ per curiositatem enixius conquirimus? *In Collectione orationum Accademiæ Gallicæ oblatarum.*

Nulla re magis spiritus noster dissipatur, quam cum iis immiscetur, quæ ad alios pertinent. Hac tamen in re nos magis curiositas tentat, & S. August. animadvertit nos naturaliter æque in alienis negotiis esse curiosos, ac negligentes, & inertes in nostris. Ex omnibus Creaturum rerum imaginibus, quæ in anima nostra imprimūtur, nullis magis occupatur, quam imaginibus eorum cum quibus versamur, & quos cognoscimus, & propterea solitarius est, qui alios homines non intuetur. Quamobrem anima quæ serio officiis suis, propriæ cognitioni, salutisque suæ negotio vacare vult, juxta sanctorum omnium consilium suam debet coercere curiositatem, & oculos ab aliis avertere, satis enim est si sibi consulat; alioquin extra omnem dubitationis aleam certissimum est, illam inutilibus speciebus, superfluisque curis replectum iri. Stupebit illa quidem singulis momentis intuita, cor suum tumultu, atque indignatione contra aliorum defectus fervere: vix seipsam poterit continere, ne loquatur; fallax zelus impatientia incitatus, cui occasionem curiositas tribuit, illam indesinenter laniabit, atque ita occupabit, ut pacem omnem amittat. *Decerptum ex tom. 1. Epistolarum Patris Surin.*

Curiositas, qua alienis immiscemur, efficit, ut negotiorū nostrorū obliviscamur.

Eo quod Curiositatem nostram coercere minime adnitimur, & alienis immisceri negotiis festinamus, quot res inutiles; quot accidunt actiones, considerationes, communica-

tiones; consilia, solatia, quæ non solum proximi nostri negotiis necessaria non sunt, nostris vero maxime noxia? Ea quippe res quibus animum nostrum deberemus impendere, negliguntur omnino, admirabilia nostræ Religionis objecta in animas nostras nullam impressionem efficiunt; futiles nugæ, leve aliquod negotiulum, acrius attentionem nostram ad se pertrahit, quam hæ res quibus vacare nostras quam maxime refert. *Idem.*

Quam difficile est mundi hujus immisceri negoriis, quin sæpe distrahamur, & nos curiositas dissipat? Objecta, quæ sensus nostros afficiunt, numquam ferme in sensibus nostris subsistunt: Ut plurimum mentem ipsam invadunt, cogitationes occupant nostras, Dei oblivionem immittunt; & si quando omnem illius memoriam non auferunt, saltem applicationem nostram imminuunt, caliginem quamdam offundunt, ne illius magnitudinem, atque bonitatem intueamur. Intermittunt, atque abrumpunt reverentiæ, & amoris sensus, easque laudes, quibus illum celebrare tenemur, & adhuc dici potest, hoc minimum esse malum, quod curiositas pariat. *P. le Valois Epistola 6. de Recessu.*

Dissipatus, & curiosus interiori vitæ ineptus est.

Cum Deo communicaturi in hoc primum sedulo incumbendum est, ut mentem, & cor quibuscumque inutilibus rebus expediant. Qui scire quærunt, quidquid fiat, oculosque jugiter habent apertos, ut alienos mores explorent, qui præclaras prætexentes causas cujuscumque generis negotia amplectuntur, iisque immiscentur occupationibus, quæ ad ipsos minime pertinent; hi sane plura debent abjicere, ut sese ad convertendum cum Deo apte disponant. Hujus vix vir tantum abest, ut dispositus sit ad familiariter communicandum cum Domino, ut ne id cogitet quidem, tunc etiam cum ad id cogitare maxime teneatur. Interim Deus non loquitur illis, & si loqueretur, numquid audiretur, ea in agitatione, iisque in turbis, quibus homo suam explere curiositatem contendit? *Auctor recens.*

Ut nosmet colligamus, quemadmodum oportet, ad interiorem vitam vivendam, ante cætera evitandæ sunt inutiles omnes curiositates, ad quas nos rapit naturalis quædam libido omnia sciendi. Videre volumus quidquid sese nobis offert, audire, quidquid dicitur, ac deniq; cujuscumq; speciei objectis immorari, & ut cum S. Aug. loquar, avidissime famelicas cogitationes nostras circumferimus in imagines omnium terrenarum rerum, & hic inordinatus appetitus eam in nobis gignit perturbationem, quæ satis exprimi nequit. Efficit enim, ut naturales animæ nostræ facultates in perquisitione inanium voluptatum exhaustæ, pares non sint, ut intrinsecus vires omnes suas colligant iis vacaturæ exercitationibus, ex quibus major utilitas percipiatur. *Ex Epistola Surin tom. 1.*

Quantum [illegible] curiositas fit mortificanda ne in majora mala ruamus.

Ad evitanda mala omnia, quæ ex curiositate proficiscuntur, satis nequaquam est sibi interdicere spectacula, aliaq; profana solatia, quæ majorem mentis dissipationem, & cordis effusionem efficiunt; recedendum quoque est ab iis cœtibus, ubi facetæ, mimicæque narratiunculæ afferuntur, & ubi id unum quæritur, ut cum proximi detrimento oblectemur. Non loquor autem de nimium liberis cœtibus, ubi mens, & cor non dissipantur solum, verum etiam omnino corrumpuntur: de illis loquor, qui indifferentes vocantur, in quibus omnia fabularum genera venditantur, ubi narrantur quæcunque in Civitate fiunt, ubi familiæ omnes censoria severitate notantur. Verum esto, non aliud committatur malum; nonne satis magnum malum est, inde referre mentem prorsus dissipatam, inanibusque refertam ideis semper recurrentibus cum de Deo cogitandum est, & orationi vacandum? Adde, si vis, te ipsum colligere, atque in hoc statu permanere, abstinendum esse a superfluis visitationibus, quæ ad tempus tantummodo traducendum instituuntur; hæc enim jam dissipationis nota est, secum morari non posse, & alibi oblectationem inquirere. Et sane quis inficiari poterit hujusmodi visitationes, morosasque conversationes in nobis molestias relinquere imagines eorum omnium, quæ visa, & audita fuerunt, atq; ut plurimũ nos ex hujusmodi cœtibus recedere mente inani, & fatigata, quæ inde ut plurimũ fastidium refert, unde voluptatem percipere cogitabat. Hoc denique nobis persuasum esse debet, quandoquidem satis aperte docet experientia, ineptos hos sermones, inutilia colloquia, superfluas visitationes prohibere, ne justam aliquam vitæ rationem sequi possimus, ne orationi tempus necessarium possimus tribuere, omnibusque status nostri, & Religionis officiis perfungi.

Non desunt notæ quædam ex quibus spiritus nostri dissipationem cognoscere possumus. Hujusmodi sunt gaudia nimium effusa, in quibus spiritus ipse, & cor extra se videntur egredi, & ubi satis liquido apparet nondum acquisitum fuisse in omnes affectus imperium; facile enim ea consectamur, quæ spiritu rationabili sunt indigna. Hæc effusio lætitiæ in peculiaribus occursibus fieri consuevit, cum nostrum metipsorum obliviscimur, ac parum caute nosmet tradimus curiositati. Illud vero divino spiritui multo magis oppositum est, necnon maximæ dissipationis indicium, cum semper læti, ridentesque sumus: non enim desunt nonnulli, qui nullam maturitatis speciem non facie, non verbis, non gestibus præseferunt. Id genus homines hilaris ingenii, dicuntur, qui nihil dicunt, quin in solutos cachinnos erumpant, & immodica offerantur lætitia, qui curiosius omnia scire festinant, ut oblectandi occasionem arripiant; qui mortalium omnium risum excutiunt, qui quæcumque vident in jocum traducunt, ac dummodo faceti habeantur, negotium illis non facessit, utrum fanda, infandaque dicant. Hæc sunt dissipatæ mentis indicia. *Pater Guillore. Tractatu de sensuum mortificatione.*

Qui tantam præsefert curiositatem, inane gaudium, ac mentis evagationem, liquido ostendit se Deo repletum non esse, & Sanctis illius motibus recipiendis nequaquam parem; nec non facili negotio, quæcumque sese afferat occasio, evagari per cordis sui effusionem. Neque dixeris hos homines, qui semper lætantur, qui omnia conquirunt, qui nihil dicunt, quod non sit joco, aut sale conditum; ne dixeris, inquam, id genus homines a gravibus obtrectationibus abstinere, sedulo carere, ne quempiam lædant, eorumque vivendi genus culpa vacare. Esto quidem, eorum vita non æque sit criminosa ac impiorum, & eorum, qui se omnibus sceleribus mancipant: verum hiccine character est veri fidelis, qui Deo dignos sensus foveat, atque omnibus officiis suis vacet? Hæc mentis dissipatio nonne illis communicatur, qui cum ipsis consueverunt? Nonne ex omnibus cœtibus proscribit sermones, qui aliquem pietatis sensum immittere possent? Nonne e contra immoderatum gaudium inspirat? *Idem Tractatu de Spiritu serie.*

Curiositas est spiritualis avaritia.

Curiositas, vel desiderium res inanes sciendi spiritualis est avaritia, non minus periculosa quam quæ circa temporalia bona versatur, curiosi quippe in eamdem cordis decidunt ariditatem, & avari. Hi quidem vitam suam traducunt replendis arcis, opibusque congerendis, quin illis pro salute sua utuntur, eas pauperibus erogantes; illi vero quin veræ pietatis spiritum concipiant, & humiliores fiant, prout doctiores evadunt, semper magis sunt vani, & prout majorem scientiam acquirunt, propriæ cognitionis existimatione intumescunt. Sæpe quidem veritatis fulgorem diligunt, sed illius praxim effugiunt; aliquando eam cognoscere gaudent, non ut meliores evadant, sed ut sapientiores videantur, atque in cœtibus majorem laudem aucupentur &c. *Desumptum ex morali Christiana in Pater.*

Quot fideles vitam suam in rebus inanibus transigunt, tantummodo ut suæ curiositati faciant satis? Alii quidem inquirendo Philosophicum lapidem sua dissipant bona, suæque officiunt valetudini sperantes, se tandem inventuros, quod numquam invenient. Aliis placent locupletissimas struere Bibliothecas, pretiosissimis libris repletas, quos quidem elegantissime compingi volunt, sed quos nunquã legunt, eosdem videndi mera voluptate contenti. Quot tabulis ingentis pretii, & ab egregiis pictoribus, elaboratis oblectantur, & ad

& ad eas comparandas ingentem auri vim impendunt? Quot voluptatem suam in viridariis excolendis collocant, eaque pulcherrimis floribus, fructibusque exquisitissimis ornant ex Regionibus exoticis accersitis, ut se solos id genus fructuum, florumque possidere glorientur? Alii alia quærunt, atque sumptibus minime parcunt, ut suum expleant affectum. Cum autem hujusmodi occupationes inanes sint, & ad salutem inutiles, atque ad curiositatem, & oculorum concupiscentiam explendam tantummodo inserviant; peccata sunt, de quibus coram Deo ratio erit reddenda, eo quod temporis jactura facta est, & opes in has nugas expensæ, quæ in pauperibus alendis erant insumendæ. *Ibid.l.8.sect.4.a.1.*

Abjicite, S.Augustinus ait, omnes has periculosas curiositates, quibus spectacula, ornatus, servorumque pompam tantopere deperitis: abjicite improbas curiositates, propter quas proximi vestri actiones motus, negotia, exploratis. Verum sancta nobis curiositas insit, ut cognoscatis tot malorum abditorum genera in Xenodochiis, in carceribus, in caliginosis locis, ubi perfugium habet paupertas ex divitum ædibus ejecta. Quin voluptuosa spectacula, profanosque concentus consectemini, audite clamores, gemitusque egenorum, quibus panis deest; cum interim vos inter delicias versemini. Quin vestram foveatis vanitatem, aliasque affectiones excitetis obscœnarum tabularum, magnificorumque aulæorum intuitu, languentem charitatem excitate, miserrima subite tecta, ubi in sordibus, & squalore egeni, imagines JESU CHRISTI, patiuntur &c. *Essais de sermons pro sexta post Pentecosten Dominica.*

DETRACTIO,

CALUMNIA, ET QUIDQUID PERTINET AD JACTURAM ALIENÆ EXISTIMATIONIS.

MONITUM.

Quemadmodum detractionis vitium quovis tempore in paucis fuit vulgatissimum, ita hujus argumenti sermones frequentius in SS.Patrum scriptis occurrunt, & de Christianis suggestibus audiuntur. Pauci Concionatores. Argumentum hoc intactum reliquere, & nos collegimus ea quæ validiora, & aptiora censuimus ad vitii adeo communis, & perniciosi horrorem ciendum.

Admonendum dumtaxat est, licet discrimen, quod calumniam inter ac detractionem interest, perspectum sit, exploratumque; tamen utrumque in eadem concione confundi veluti duas ejusdem peccati species; cum simplici detractioni calumnia solam falsitatem, atque mendacium adjiciat, quæ quidem circumstantia est peccatum aggravans, ac illius reparationem difficiliorem efficiens.

Sæpe equidem animadverti perpauca esse argumenta, quibus libentius aures adhibeantur, quam cum contra detractionem sacer Orator invehitur; ideoque nullum esse, quod majorem concionatoribus occasionem præbeat mores hujus temporis vivis coloribus exhibendi. Quamobrem accepta hac attentione utendum est, ut criminis horror imprimatur, & ut justus excitetur metus, ne quis in hoc scelus ruat, seu malum, quod novit, in apricum proferens, seu malum, quod ab aliis proditur, audiens.

Argumentum hoc pertractantibus utilissimum quoque monitum est, ut præsertim in arcta, atque inevitabili necessitate immorentur reparandi honoris, qui per detractionem aut calumniam proximo præreptus fuit; nihil enim aptius esse potest ad coercendam proclivitatem, qua naturaliter in hoc peccatum ferimur; sed reparationis hujus difficultas exaggeranda est, quæ illam arduam quidem non autem impossibilem efficit.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia sermonum hujus argumenti Systemata.

I.

PRO concionis partitione, & argumento desumi possunt tres propositiones, quæ quidquid hac in re validissimum, magisque necessarium est, complectuntur. Prima est, detractionem horribile crimen esse, quod tamen homines vulgo non perhorrescunt; quandoquidem illud passim committunt. 2. Crimen turpe est, sed quod sine verecundia, & sine metu existimationis nostræ quidem amittendæ, alienæ vero obscurandæ patratur. Tertia, contagiosum crimen est, ad quod evitandum nulla tamen cura adhibetur, multoque minus ad reparandum.

Propositio prima: *Grande crimen detractio*, S.Bernardus exclamat. Et profecto licet detractor nihil efficeret mali, præterquamquod unionem, concordiam, fraternamque infringeret charitatem, inexplicabile quidem malum efficeret, ac se ipsum gravissimi sceleris reum statueret, fundamentalem Christianæ Religionis legem evertens. Dei Filius agnoscens quanti momenti esset hanc servare præcipuam Regni sui legem, pridie quam moreretur tria insignia opera operatus est; ad hoc enim adorabile Corporis sui Sacramentum instituit; explicitum Apostolis suis mandatum irrogavit, ut sese mutuo diligerent: Æterno Patri suo preces fudit, ut illos in dilectione hac confirmaret. Corporis enim sui Sacramentum, quod Communio vocatur, nonne ideo recipitur, ut simul omnes uniamur, quemadmodum S. Augustinus testatur? Mutuæ dilectionis præceptum, quod JESUS CHRISTUS Apostolis tradidit, nonne ad eorum consensionem spectabat? Denique Patrem suum oravit & pro illis, & pro cunctis, qui in ipsum erant credituri per prædicationis eorum ministerium. *Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te*; ut omnes unum essent ad imitationem admirabilis illius unitatis, quæ in adorabili Trinitate est inter Patrem, ac Filium. Quid autem detractor? Quantum in ipso est, fundamentalem hanc legem evertit, & labefactat: eas sejungit personas, pro quarum unione Deus suum effudit sanguinem; animos eorum separat, quos quotidie Dominici corporis Sacramentum unire contendit, mutuæ dilectionis præceptum infringit odio, invidia, & zelotypia, qua flagrat in eum, de quo obloquitur, ac sensu ultionis, & inimicitiæ, quem læsus in lædentem fovet: inutilem efficit orationem, quam Dei Filius jam jam moriturus pro omnium fidelium unione effudit, ac discordias serit inter eos, qui numquam fortasse in gratiam sunt redituri. Hoc illud est, quod peccatum hoc coram Deo quidem adeo enorme efficit, coram hominibus vero odiosum adeo: sed quam parum illud homines horrent, quandoquidem ipsum facile, omnibus in locis, omnibusque in cœtibus patrant? Quomodo vitium hoc omnium statuum est, conditionum omnium, omnis generis mor-

mortalium; ut hoc recreationis loco quodammodo habeatur, ut sine ulla religione patretur, ut merito etiam sibi vertant scire alienis sumptibus societati placere, eique afferre delectationem. Hoc in loco ad ostendendam criminis magnitudinem, & enormitatem, latius differi potest de injuria, qua afficitur proximus, cujus officitur existimationi, quæ quidem bonorum omnium pretiosissimum est; deque funestis detractionis effectibus, necnon de obligatione, quæ contrahitur injuriam hanc quocumque pretio reparandi &c.

Propositio altera. Detractionis peccatum non minus turpe est, quam horribile, & enorme; quod fortasse ægre quis sibi persuadebit, cogitans hac re sibi acris ingenii laudem conciliare, cum voluptate ab omnibus audiri, totius conventus plausus mereri, & demum complures hoc pacto narrationis lepidæ texendæ laudem aucupari, &c. Hoc pacto vult etiam haberi sincerus, ac improbator malorum, vel saltem lepidus homo, qui risum excutere novit, ac infirmam cujuslibet partem deprehendere. Verum nihilominus hoc turpe crimen esse probo, 1. Quia non ferenda ignavia est absentem, & qui se tueri non possit, qui ne hiscit quidem, & qui te fortasse numquam læsit, lacessere; vel si tibi est inimicus, ignava profecto ultio est illius existimationem deterere, quem coram non auderes attingere. 2. Proprios defectus aperit, qui in apricum profert alienos; ostendit se subiratum esse, atque dolorem suum dissimulare non posse, se invidum, superbumve esse, quia metuit ne alterius existimatio suo nomini officiat. 3. Habetur tamquam maledicus, quo caractere nullus sane turpior est. *Summa turpitudinis est, nihil fœdius*, S. Bernardus inquit. His tamen non obstantibus detractor impudens est, cui æque parum propria existimatio cordi est, ac aliena.

Propositio tertia. Vitium hoc est etiam contagiosum; & nihilominus nulla adhibetur diligentia ad illud evitandum, nulla cura ad cursum illius inhibendum, vel ad illatam injuriam reparandam. Hic primum ostendendum est, quomodo secreta detractio sese effundat, ac publicus rumor fiat; deinde vero quomodo detractor malum, quod intulit, separare teneatur, & quam difficile hoc facere possit.

II. Ostendendum est, quodvis detractio vulgatissimum sit crimen, & ad committendum facillimum, difficillime tamen dimitti.

Primum: Peccatum hoc vulgatissimum est; hoc satis docet experientia. 1. Hoc maxime naturale est; superbia enim, & gloriæ desiderium, quod ex ipsa nobiscum gerimus nativitate, nobis suadet aliis obtrectare, ut ipsi crescamus, cum alienæ gloriæ imminutio, nostræ incremẽtum videatur. 2. Quodammodo necessariũ videatur; in cœtibus enim qua de re sermo habendus sit, ignoratur, nisi de aliis instituatur. 3. Facillimum est, quia detractores non fatigantur, & detractiones cum voluptate audiuntur. In aliis omnibus peccatis aliquis semper metus est, ne quid detrimentum nostra pariatur existimatio; sed detrahens nihil veretur, immo oblectatur, & quovis tempore, & loco detrahit; omnia mortalium genera hoc possunt efficere, & detractio tot variis modis committitur, ut nemo hoc agere ignoret; ideoque nihil hoc vulgatius est, nihil facilius.

Secundo; peccatum hoc adeo commune, adeoque facile, quod committatur, difficillime tamen dimittitur; detractio enim non charitatem solum, verum etiam justitiam lædit, & peccata contra justitiam non remittuntur, nisi illatum reparetur damnum, & læso fiat satis. Quantum igitur rara est detractionis reparatio, difficilis, & moraliter fere impossibilis, tantum difficile est veniam illius obtinere. Furtum est, homicidium est; major est injuria, quæ mortali possit inferri; illi enim existimationem aufert, quem sæpe bonis ipsis, vitaq; habet chariorem. Damni hujus reparandi ostendenda est difficultas: 1. Ex parte illius, qui oblocutus est, qui animum inducere nequit ut palinodiam canat, si calumniam intulit; & nescit quomodo se gerere debeat, si tantum alterius famæ obtrectavit. 2. Ex parte illius, de quo oblocutus est, huic enim satisfaciendum est &c.

III. Pro Concionis argumento, & partitione desumi potest hic S. Bern. locus: *Detractio grande vitium est, detractio grande peccatum est, detractio grande crimen est*;

1. *Grande vitium est* in habitu. Oritur ex superbia, odio, invidia, omnium vitiorum nequitiam continet, ac illorum instrumentum est. 2. *Grande peccatum est* in actu propter damnum fere irreparabile, quod infert proximo. 3. *Grande crimen est* propter funestos exitus & mala, quæ parere consuevit.

In duabus orationis partibus ostendi potest primum malum, quod detractio parit, in quam adeo proclives sumus vel ob animi levitatem, vel ob aliquam ægritudinem. Secundo bonũ, & utilitas, quã percipere possumus ex detractionibus, quibus nomini nostro obtrectatur. IV.

Primo, quoad malum, quod nostrę pariunt detractiones. 1. Charitatem violant proximi existimationem lædendo. 2. Discordiam, ac dissidium serunt inter detrahẽtem, & illum, de quo detrahitur; 3. Nonnumquam obest non personarum solum, verum etiam familiarũ existimationi, ita ut infamię notam earum nomini inustam nullo pacto possint eluere. 4. Detractor se ipsum in morali salutis suæ impossibilitate constituit propter difficultatem reparandi damnum illud, quod intulit. 5. Sæpe causa est damnationis eorum, de quibus detrahit, qui contra eos qui suo nomini officiunt, odium concipiunt, ac ultionem moliuntur.

Secundo quoad bona, & utilitates quas percipere possumus ex detractionibus, quibus alii nomini nostro maculam offundere adnituntur; potest mirum in modum sanctificationi nostræ inservire. 1. Exemplarem vitam nos ducere cogit, ne cui locum præbeamus detrahendi. 2. Occasionem præbet exercendæ patientiæ; non enim majorem magisq; heroicam præ nobis ferre possumus patientiã, quã si nõ iniquo feramus animo ea, quę de nobis mala dicũtur. 3. Locum quoq; aperit præstantissimis actibus charitatis christianæ injurias dimittendi, & bene de illis dicendi, qui de nobis oblocuti sunt &c.

Pro concionis de detractione argumento desumi potest S. Bernardi sententia, dicentis obtrectatione tres simul personas uno tantum ictu necari. V.

1. Detrahentem; detractio enim, quę ex se ipsa magnũ crimen est contra charitatem proximo debitam, efficit, ut detractor gratiæ vitam amittat; ubi latius de peccati gravitate potest disceptari. 2. Audientem eam, qui non peccat minus detrahente, & gravius etiam nonnumquam, illum excitans, illi plaudens, eiq; animos faciens; qui si deesset, in irritum cederet detractio, vel saltẽ non adeo funestos exitus haberet. 3. Illum, cui detrahitur; detractio enim civilem vitam aufert, quam ille habet apud eos omnes, a quibus habetur in pretio, vitam longe pretiosiorem ipsa naturali vita; quoniam ad eam servandam hæc in discrimen adducitur.

1. Detrahendi facilitas non efficit detractionem venia digniorem. 2. Ejus reparandi difficultas justę reparationis necessitatẽ non minuit, neq; illam excusabilẽ reddit. Quod illam difficilem ad reparandum facit, nequaquam ab integra, exactaque reparatione dispensat. IV.

Detractio peccatum est, quod duplici ex causa reprobationis gerit caracterem. VII.

Prior ex peccati hujus natura desumitur, quod facillime patratur, quod difficillime exuitur, eo quod ad veniam obtinendam adhuc longe difficilius reparatur.

Altera ex dispositione cordis, ac mentis in detrahente, qui invidiæ, superbiæ, ambitionis, vel ultionis spiritu ad proximi existimationem lædendam impellitur; quæ quidem animi ægritudines sunt damnationis nostræ causæ, & principia.

1. Detractionis causæ semper corruptæ sunt, & criminosæ; detrahitur per invidiam, odium, zelotypiã, quę contra proximum concepta fuit; illum detractor in aliorum existimatione perdere conatur, & super competitoris interitum existimationem suam statuere contendit &c. 2. Detractionis circumstantię numquam culpa vacant; detrahitur coram iis, apud quos bene audiebat ille, cujus læditur existimatio; impetitur absens, & qui contumeliam propulsare non potest; dicuntur incerta, vel falsa, vel quæ vera sunt, exagerantur, & detractio in calumniam mutatur. 3. Effectus perniciosi detractionis sunt fere semper irreparabiles. VIII.

Prætextus, qui ad detractionem excusandam afferuntur, futiles sunt. IX.

Primus

Primus est levitas defectuum proximi, qui tamquam parvi momenti considerantur, quasi alienæ existimationi nullum afferant detrimentum, qua in re sæpissime fallimur.

Alter est, quod licet res magnæ essent, earum nota publicitas efficit, ut sermonibus nostris nihil eorum, de quibus loquimur, nomini officiamus.

Tertius est, quod Dei, cui servimus gloria, non patitur, ut eorum, qui dedecorant illam, temeritatem, ac impotentiam feramus. *P. Massilon sermone de Detractione*.

X. Detrahitur per nequitiam, & levitatem; atque hoc pacto Detractio arbor est lethalis, quæ in duos bipartita ramos universum Terrarum Orbem inficit. Ostendamus ergo enormitatem utriusque hujus speciei detractionis, quarum altera naturaliter horrorem, altera ciet confusionem.

Primum punctum eam ostendet detractionem, quę fit per nequitiam, & quam grave, Deo, hominibusque invitum peccatum hoc fit.

Punctum alterum versabitur circa detractionem, quæ oritur ex levitate. Vitium hoc nobis abrogat fidem ac naturam levem, mobilemque significat, ex qua nihil sperari, & expectari valeat. *Auctor Anonymus*.

XI. 1. Nihil ignavius, & odiosius nihil detractionis peccato. 2. Nihil ad salutem periculosius. *Ex sermonibus sub nomine P. Bourdalove editis*.

XII. Detractionis peccatum licet turpe, ac infame, se ipsum abscondit.

1. Sub veritate; fas esse putatur in lucem afferre ea, quæ de proximo constant, dummodo nihil falsum immisceatur. 2. Sub nomine Justitiæ: creditur æquum esse, bonum quidem laudare, malum autem vituperare, ubicũq; reperiantur, ac nemini fieri injuriã, cũ tales exhibẽtur, quales revera sunt. 3. Sub pietatis integumento; jactitant enim, in hoc Dei gloriã verti, ut qui male vivunt, agnoscantur, ne quis eos secutus illorum exemplis corrumpatur.

XIII. 1. Detractio peccatum est, quod nulla consuetudine probari potest, 2. quod nullo prætextu potest excusari; 3. quod nulla satisfactione potest reparari.

XIV. 1. Peccatum est in origine sua turpe, & infame; oritur enim ex ambitione, invidia, zelotypia, vel aliquo simili affectu. 2. In progressu periculosum, quia cum studio, & arte committitur. 3. In exitu, & effectibus funestum, atque irreparabile.

XV. Detractor exhiberi potest: 1. tamquam crudelis, furensque inimicus, quem passio sua ad funestissimos quoslibet effectus potest impellere.

2. Tamquam callidus, versutusque inimicus, qui ut proximo noceat acutissimis utitur artibus, quas humana excogitare potest industria.

3. Tamquam fere invictus inimicus, cujus tela evitari non possunt, & vulnera nequeunt curari. Detractionis crudelitas; detractionis artificium; difficultas reparandi damnum, quod infert detractio tres efficient partes concionis. *Ex Auctore sermonum de omnibus Christianæ Disciplinæ argumentis in Adventu*.

XVI. Ostendi potest, quod detractioni aures præbere, non minus peccatum est contra justitiam, & contra charitatem quam proximo debemus, quam si ipsi detraheremus,

1. Justitia prohibere debet injuriam, quæ proximo infertur, ubi id facere valeamus. Hoc primum erit punctum. 2. Charitas nos excitare debet ad proximum tuendum, eique præclarum hoc officium præstandum, quia hoc possumus, & quod hoc unum fortasse est, in quo de eodem bene mereri possimus. Hoc erit Alterum. *Idem Dominica tertia Quadragesimæ in Dominicali*.

XVII. 1. Nullum peccatum est, quod magis metuendum sit, quam alienæ existimationis Detractio. 2. Nulla noxa est, in qua majus invenire possimus solatium, quam cum de nobis detrahitur.

Pars prior: peccatum metuendum est 1. cum facilis in illud lapsus pateat: at nullum peccatum facilius ipsa detractione committitur. Omnes animi ægritudines nos ad hanc impellunt, & nulla res ab eadem deterret. 2. Cum peccatum est grave: At nihil majorem proximo infert injuriam, quam ejusdem existimationem auferre. 3. Cum difficile reparatur; liquet autem, quanta cum difficultate reparetur damnum, quod infert detractio.

Pars altera, nullam videlicet noxam esse, ubi majus inveniatur solatium, quam cum existimationi nostræ obtrectatur.

1. Quia nemo detractionis solum evitare potest, non nobiles, non ignobiles, non nocentes, non innocentes. 2. Quia illi, qui præ cæteris nituerunt, ac virtutibus floruerunt hac lacessiti fuerunt. 3. Nobis quatenus Christianis solatio esse debet ipsum JESU CHRISTI exemplum.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde hauriri copia potest ad propositas Concionum structuras elucubrandas.

S. Augustinus, *lib. de bono viduitatis*, loquitur de suæ existimationis cura habenda, ne locus detractioni præbeatur. SS. Patres

Idem *l. 2. & 3. contr. litter. Petiliani* testatur se contemnere contumeliosos sermones, qui de se ipso habebantur.

Idem in *Psalm. 90.* hæc explicans verba: *Ipse liberavit me de laqueo venantium, & a verbo aspero*, ostendit propter detractiones, quibus nostra læditur existimatio; animos non esse abjiciendos.

Idem *in Psalm. 119.* Docet quomodo ferenda sit detractio.

Idem *in Enarrat. Psalm. 108.* loquitur de calumniis, quæ ingerebantur Filio Dei, qui de illis per Prophetam conqueritur.

Idem vel auctor libri *de Conflictu vitiorum, & virtutum* docet quid discriminis intercedat inter correctionem, & detractionem, & vanas detrahentium excusationes explodit.

Idem, vel Auctor *serm. 26. & 45. ad fratres in Eremo* loquitur de detractione.

Idem in *Ps. 16. & 139.* fusius de hoc loquitur vitio.

S. Hieronymus *Epist. 14. ad Calantiam*, ostendit ita vivendum, ut nulla detractioni præbeatur occasio; quæ ubi evitari non potest, christiane ferenda est.

Idem in prolixa *ad Oceanum* epistola hoc ipsum JESU CHRISTI docet exemplo.

Idem *Epist. 1. ad Demetriadem* docet detractionem magnum esse tum in detrahente, tum in audiente peccatum.

Idem in Psalm. 100. hoc ipsum ostendit.

Idem *Ep. ad Rusticum Monachum* docet qua cura detractio, & detractores fugiendi sint.

S. Greg. *l. 9. Ep. Epist. 39. ad Theoclistam* docet quomodo existimationis nostræ detractio ferenda sit.

Idem *l. 6. Epist. 24.* prolixum habet de detractione sermonem, ubi egregia tradit præcepta.

Idem *l. 8. Epist. 24. ad Pallad. Presbit.* docet, quomodo cum detractoribus agendum sit.

Idem *Hom. 9. in Ezechielem* hoc ipsum docet modo detractores corripiens, modo illos fugiens &c.

Idem de detractione loquitur *l. 3. mor. in Job c. 11. & l. 7. c. 17. & l. 23. c. 4.*

S. Cyprianus *Epist. 69.*

S. Ephrem *l. de morbo linguæ*.

S. Joannes Climacus *gradu 10.*

Origenes Homil. 7. in numeros, animadvertit, Moysem numquam majori in honore apud Deum fuisse, quam cum Legislatori huic fuit obtrectatum.

Idem *Hom. in Ps. 36. & l. 3. in Job* agit de detractione.

S. Chrysostomus *Hom. 3. ad Popul. Antioch.* detractionis mala ostendit, & versutiam, qua detractor utitur, ut inferat damnum.

Idem *hom. 42. in c. 12.* Matthæi in exhortatione ostendit calumniam calumnianti tantum obesse.

Idem *Cant. 1. de Lazaro tom. 2.* de nequitia, & arte detractionis verba facit.

Idem *Homil. 26. in Act. Apost.* docet detractionem, qua lacessimur, esse contemnendam.

S. Basilius ad Neocæsareæ cives scribens refutat calumnias, quæ sibi ingestæ fuerant, & fusius disserit de detractione, & detractionis contemptu.

Idem in Epistola *ad Bosphorium Episcopum* de eodem argumento, in eadem loquitur occasione.

Idem *in regul. brev. respons. 25.* docet quibus in occasionibus liceat proximi defectus proferre.

S. Bernardus *lib. de triplici custodia* detraxionem viperæ comparat, ac ostendit solum illius afflatum tribus necem inferre.

Idem *serm. 24. in Cant.* detegit secretum detractionis virus, ejusque perniciem.

Idem *in 2. parte serm. 33. ad sororem* detractionis sævitiam, & gravitatem ostendit.

S. Bernardinus Tomo 1. serm. 23. & Tomo 2. sermon. 29.

Ascetici, aliique. Granatensis in Duce Peccatorum c. 11. §. 1.

P. Saint Jure libro de cognitione, & amore Domini nostri l. 3. sect. 8.

Cardinalis Bona in Christianæ vitæ principiis cap. 8

Idem in alio opere, cui titulus manuductio ad Cœlum.

Drexellius *in Phaetonte*.

P. Caussinus in Aula sancta, tract. 3. sect. 3. ubi de invidia, & detractione.

P. Suffren Tomo 1. Anni Christiani capit. 7. sectio. 4.

P. Nepueu in Christianis considerationibus Tomo 1. pro 9. Die Martii, & Tomo 2. pro 10. Die Maii.

Liber, cui titulus: Animadversiones in varia Religionis, & Moralis argumenta. Tomo 2.

Biroat Sermone secundo pro tertia Quadragesimæ Dominica.

Concionatores recentes. P. De la Colombiere Tomo 4. serm. 78.

Joly Tomo 4. Propositionum, Propositione pro 11. post Pentec. Dominica.

P. Bourdalove sermone pro feria 2. Hebdomadæ sanctæ.

Abbas de S. Martino.

De la Volpilliere.

La Font Propositione pro 11. Dominica post Pentecosten.

In Concionibus sub nomine P. de la Rue editis.

Specimen sermonum, tomo 1. serm. pro 3. Quadragesimæ Dominica.

Idem tom. 2. Dominicali, serm. pro 3. post Pentecostem Dominica.

Fromentieres.

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta sermone 22. Adventus.

Idem sermone pro 3. Dominica Quadragesimæ in Dominicale, contra audientes detractionem.

Idem tom. 3. sermonum particularium sermone de cura suæ existimationis tuendæ.

Qui collectanea ediderunt. Peraldus *tom. 2. de peccato linguæ c. 9.*

Labatha)
Busæus) Titulo *Detratio*.
Lohner)
Berchorius)

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturæ huic argumento.

Quare non timuistis detrahere servo meo Moysi? Num. 12.

Non facies calumniam proximo tuo; non eris criminator, nec susurro. Levit. 9.

Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Psal. 13.

Exacuerunt ut gladium linguas suas; intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum. Psal. 63.

Lingua tua concinnabat dolos. Psal. 49.

Cujus os maledictione plenum est, & amaritudine, & dolo: sub lingua ejus labor & dolor. Psalm. 10.

Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar, Psalm. 100.

Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi. Psalm. 108.

Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Psalm. 119.

Domine libera animam meam a labiis iniquis, & a lingua dolosa. Ibid.

Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis. Psal. 140.

Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat. Prov. 13.

Abominatio hominum detractor. Prov. 24.

Cum detractoribus non commiscearis, quoniam repente consurget perditio eorum, & ruinam utriusque quis novit? Ibid.

Remove a te os pravum, & detrahentia labia sint procul a te. Prov. 4.

Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem Prov. 25.

Attende ne forte labaris in lingua, & sit casus tuus insanabilis in mortem. Eccli. 28.

Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam. Ibid.

Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius. Eccle. 7.

Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit. Eccle. 10.

Qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens judicium. Sapient. 1.

Vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorum: Eccle. 4.

Audisti verbum adversus proximum tuum? commoriatur in te. Eccli. 19.

Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras. Eccli. 28.

Recede procul a calumnia. Isaiæ 54.

Qui calumniatus est, & vim fecit fratri, ecce mortuus est in iniquitate sua. Ezechiel. 18.

Detractores, Deo odibiles. Ad Rom. 1.

Timeo ne forte contentiones, dissensiones, & detractiones sint inter vos. 2. ad Corinth. c. 12.

Neque fornicarii, neque adulteri, neque fures, neque avari, neque maledici, regnum Dei possidebunt. 1. ad Corinth. 6.

Lingua, universitas iniquitatis....inquietum malum plena veneno mortifero. Jacobi 3.

Linguam autem nullus hominum domare potest. Idem, ibid.

Exempla ex Veteri, novoque Testamento deprompta.

S. Vir Job rupe constantior, & adamante solidior, cum uno ictu bonorum omnium, filiorumque jacturam patiebatur, cum sexcentis malis obruebatur, vermibusque per omnes corporis artus gliscentibus depascebatur, ipsa etiam uxore inter tot hæc mala sibi insultante, cuncta ferebat, quin ne in minimam quidem querimoniam erumperet. Sed ubi audiit amicos suos sibi obtrectantes, & credentes ipsum propter peccata sua tot confectum esse vulneribus, tunc se continere non potuit, quin turbaretur, & magnum cor ipsius hac moveretur injuria. Quædam peculiaris vis inest calumniis, quæ altius corda nostra pervadit, quam ipsæ etiam contumeliæ sæpe facere consueverint. Reliqua mala quibusdam cum circumstantiis conjuncta sunt, quæ eorum dolorem imminuunt; plurimos invenimus, qui ea, ut ita dicam, nobiscum quodammodo gerunt, & qui nobis animos faciunt, ut ea constanti, magnoque animo perferamus, sed in calumniis omnia isthæc solatia amittimus. Quanto dolore affectus fuerit Job ob illatam sibi calumniam.

Cum Maria Soror Moysis de fratre suo perperam oblocuta fuisset, Deus ita indignatus est, ut nebula, qua Tabernaculum tegebatur, evanuerit, & illa, quæ fratri

fratri obtrectaverat, in arena lepra fuerit infecta. Ubi animadvertit Origenes, nebulam recessisse, ut ostenderet, Spiritus Sancti gratiam a detractare recedere, animamque ejus statim lepratum omnium turpissima, peccato videlicet fœdari. Israelitæ quoque alias Moysi detraxerunt, & illico immisit in illas Deus serpentes, a quibus ingens eorum numerus absumpti fuere. Hanc eamdem ob causam Core, Dathan, & Abiron viventes adhuc tellure absorpti sunt, & duceoti, ac quinquaginta ejusdem seditionis socii igni conflagrarunt. *Num.*11.& 12.

Exempla quædam nequitiæ, & effectus detractionis.

Doeg Idumæus cum nunciasset Sauli, Achimelechum Davidi commeatus suppeditasse, causa fuit, ut Rex ille ad iracundiam irritatus octoginta quinque viros, deferentes Ephod occideret, quin vel mulieribus, vel parvulis parceret. 1. *Reg.* 21. Cum principes Philistiim (1.*Reg.*29.) contumeliose dictis Regis Geth animum contra Davidem inflammassent, in causa fuerunt, quod tanto viro credita provincia abrogata fuit; satis frequens harum detractionum exitus, quæ alienæ officiunt existimationi, ac perniciosos gignunt effectus. Absalon, qui Regnum affectabat illis omnibus, quibus res aliqua apud Regem erat transigenda dicebat; Nemo est, qui constitutus a Rege vos audiat, ac vestras dirimat lites. Duo illi, qui Susannæ stuprum inferre conati sunt, eidem cum honore vitam quoque ademissent, nisi Daniel adolescens a Deo, ut illius causam tueretur, suscitatus illos calumniæ crimine redarguisset, atque ut meritas darent pœnas effecisset. Ex hisce exemplis videre est causas, & perniciosos ejus criminis effectus, quod hodierna die adeo vulgatum est, atque in omnibus fere conditionibus regnat.

Ieremiæ Prophetæ exemplū.

Jeremias indigitare volens conjurationem, quam ad ipsum perdendum sui conflaverant inimici, ita eos loquentes inducit: *Venite percutiamus eum lingua*, Ad illum vulnerandum non aliis armis utamur, conemur famam illius imminuere, & existimationem ejus deterere; ictus linguæ majus illi damnum quam gladii ancipitis vulnera infligent. Hic idem Propheta egregiam instruit descriptionem malorum quæ obtrectatrix lingua alienæ infert existimationi sub imagine fertilis oleæ, quæ visu pulcherrima est, & circum undique ramosa attollit brachia fructibus prægravis; sed cui repente ignis adhæret, ac levi aura perflante omnes ramos, & fructus, omnemque arboris decorem depascitur: *Ad vocem loquela grandis exarsit ignis in ea, & combusta sunt frutecta ejus*, Jerem.18. Oliva hæc imago est hominis frugi, ac virtutibus præditi, suo muneri intenti, semperque irreprehensibilem vitam ducentis. Verum quid sibi vult hæc aura levis, qua ignis actus arbori usque ad medullas inhæret? Hæc detractionis figura est: pauca satis, superque sunt verba, ad boni hominis existimationem lædendam.

Detractio non aliter melius repræsentari potest quam per lapidem illum, qui celeberrimam statuam, de qua Daniel Propheta loquitur, confregit. Aureum illius erat caput, corpus argenteum femora ænea, pedes lutei. Lapillus ex proximo lapsus monte illam percutit non in aureo quidem capite, ubi lapsus fuisset inutilis, non in corpore argenteo, ubi nimis sonorum edidisset strepitum, non in æneis femoribus, in quæ illisus forte fractus fuisset, sed in pedibus, qui maxime fragiles erant, eamque statim evertit. Hoc linguæ telum facit. Detractor viri boni existimationi caliginem offundere cupiens, nequaquam virtutes ejus impugnat; omnis enim in irritum cederet conatus illius, si hac ex parte illum aggrederetur; at si in eo vel minimum deprehendere potest defectum inde arripit occasionem nomini illius labem offundendi; & hac ex parte existimationem ejus conatur evertere.

Detractio Magis Pharaonis comparatur.

Moyses ut aliquo prodigio Pharaoni probaret mandatum, quod ipse a Domino acceperat, projecit in terram baculum, quem gerebat manu, & illico in serpentem conversus est. Deinde vix illum e terra suscepit, cum pristinæ formæ redditus est. Regis Magi simile prodigium operari conati sunt, at non eumdem exitum habuere. Baculos quidem in angues converterunt, ubi eos projecerunt in terram; verum illi semper remansere serpentes, & quocumque uterentur præstigio, illos in pristinam redigere formam non valuerunt. *Exod.*7 Ita maledici, & calumniatores possunt quidem deformare proximum suum; & heu nimis id frequenter, & feliciter præstant! possunt quidem illum, ut ita dicam, in serpentem mutare, eumque ita exhibere, ut horrorem cieat; possunt aliorum denigrare famam, eorumque bonam existimationem in odium convertere. Baculi sunt in angues mutati: Verum, ut scite Origenes *hom.in c.* 2.*Num.* animadvertit, illis priorem formam, hoc est pristinam existimationem reddere minime possunt. Quod in serpentem mutarunt, in aliorum mente, ac imaginatione serpens erit: pravæ ideæ, quos de aliis adstruxerunt, eædem semper remanebunt; credent omnes, hos esse serpentes, homines pravos, perniciosos, & quibus fidendum non est.

Sæpe cum in privato aliquod vitium deprehenditur, hoc nomine totum corpus, cujus membrum est insimulatur. Hæc sæva est injustitia, quam detractio adhibere solet, & cujus exemplum Aman posteritati reliquit, cum Mardochæum perditurus, populum Judæum universum accusavit, quasi in Assueri statum novas leges inveheret. Contra hoc injustitiæ genus consueto zelo S.Augustinus invehitur. Doletis, Christianos omnes corruptos esse, quia eorum aliquis officiorum suorum obliviscitur; Sacerdotes omnes vitiosos, quia aliqui ex illis ministerii sui sanctitatem dedecorant: Religiosos omnes nefarios esse &c,

Quomodo Pharisæi calumniati sunt Filio Dei.

Si nosse cupis detrahentium, & calumniantium caracterem, vide, quid agant Scribæ, & Pharisæi, ut JESU CHRISTI innocentiam, atque potentiam in suspicionem adducant. Explorabant omnes gressus illius, atque in insignioribus ejusdem miraculis quasdam dumtaxat temporis, locique circumstantias observabant, quas improbis censuris suis magis favere opinabantur, oculos avertentes a miraculo, eosque variis tantum invidiæ suæ objectis intendentes. Quin laudibus extollerent admirabilem curationem hominis illius, cujus manus prorsus exaruerat, illi verterunt crimini, quod eum die festo curasset, tamquam Mercenarius esset medicus, vel impius; & quandoquidem calumnia numquam caret inventis contra ipsam veritatem, tunc præsertim cum auctoritas illi non deest; detractionibus suis adnitebantur persuadere populo, quod hominis hujus miracula mera essent præstigia. Apostoli quoque, ac discipuli Salvatoris calumniis petiti fuere, neque illis tum ante, cum post obitum Filii Dei pepercit detractio. Hoc testantur Pharisæorum querelæ, qui aliquando eos apud JESUM CHRISTUM insimularunt, quod Majorum suorum traditiones minime servarent. Quoties vero accusati, immo etiam damnati fuerunt propter calumnias, fictasque criminationes, quæ illis coram judicibus, atque principibus afflictæ fuerunt? Satis est Apostolorum acta perlegere, ut plurima occurrant exempla.

S. Clemens Papa, & S. Petri discipulus narrat, Magistrum suum fidelibus dicere consuevisse, triplex esse interfectorum genus æque fere in Dei oculis abominabile. Siccarii, qui ut Cain, corporis vitam fratribus suis barbara eripiunt crudelitate: Ultores, qui illos lethali odio persequuntur, eisque mortem optant ob injuriam, qua se affectos fuisse credunt: ac tandem, qui alienam proscindunt existimationem, eisque honestam auferunt vitam, & existimationem, quam apud honestos homines obtinebant.

Quo-

Quorumdam Scripturæ locorum Applicationes.

Charitas aliena peccata operit, nō aperit.

UNiversa delicta operit charitas. Proverb. 10. Charitas studet eorum, quos diligit, celare peccata; cumque omnes homines diligat, ita peccatorum omnium memoriam abolere vellet. Sermo incidere nequit de homine adeo nefario, cujus partes ille non tueatur, & pro quo aliquid reponendum minime inveniat. Obrectantium malam fidem exaggerat; improbitatem extollit, quæ nonnumquam perfectissimis etiam virtutibus atræ loliginis fuccum conatur adspergere. Profert innocentium virorum exempla, qui calumniis lacessiti fuere; contradictionem nancifcitur in iis, quæ de eo, cujus nomini obtrectatur, dicuntur; in illis quamdam deprehendit impossibilitatem; præteritas actiones commendat: malo, quod corripitur, omne opponit bonum, quod aliunde scit, detractionem infirmatura, eique, si fieri potest omnem fidem abrogatura. Sin autem factum adeo patet, ut negari non possit, intentionem saltem admititur excusare; crimen imminuere contendit noxam in ignorantiam, vel incuriam, vel in nimis urgentem tentationem rejiciens; tunc fortasse primum lapsum esse: alium quemlibet simili in occasione lapsum fortasse fuisse.

Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis, & non declines cor meum in verba malitiæ. Psalm. 140. Statue Domine labis meis quodam veluti satellitium, ne inde egrediatur, quod in corde retineri jubebis. Prudentia, & circumspectio ostium sint ori meo, quo claudatur sermonibus omnibus, qui vel minimum detractionem redolеant. Ideo mihi linguam tribuisti, ut te laudibus celebrarem, aliosque ad te laudandum impellerem. Fac, si fieri potest, ut numquam in hunc usum solvatur. Quid? hæc lingua, quam sæpius adorabilis corporis tui attactu, hoc amoris tui mysterio sanctificas, sermonibus charitati oppositis polluatur? Ne, Domine, hoc permittas; ego sane nihil prætermittam, ne in crimen hoc decidam.

Væ iis, qui non audent corripere detrahentes proximo suo.

Væ mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum. Isaiæ 6. In persona eorum, qui detrahentibus adhibent aures tantum dolorem testatur Isaias, quod tacuerit, ac silentium servaverit. At quomodonam fieri, Propheta, potest, ut polluta habeas labia, quia tacuisti? Hoc facile intelligerem si locutus esses, ac contumeliosa, obscœna, vel inutilia verba protulisses. Videmus quotidie eos, quos pœnitet se nimium fuisse locutos, at neminem fere, quem se tacuisse pœniteat. At sequentia verba veram doloris Isaiæ causam aperiunt: *Vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito.* Ideo criminosum erat prophetæ silentium, quod cum versaretur in populo ad detrahendum prono, & cujus colloquiis nullum accidere poterat argumentum, quam de alienis defectibus sermo, tantum nefas dissimulaverat, quin illum corriperet, atque huic consuetudini adversaretur. Hæc res illum efficiebat detractionis alienæ reum, atque consortem.

Ecce quantus ignis, quam magnam sylvam incendit. Jacobi 3. Detractio re adhuc integra exigua erat scintilla, at nova invenit nutrimenta, illis adhæsit; & quamprimum in magnum ignem exarsit, quo brevi maxima quælibet nemora conflagrarunt: *Ecce quantus ignis quam magnam sylvam incendit.* Hesterna die laudibus extollebantur proceræ arbores, quæ in vastis nemoribus in cœlum minabantur, hodierna vero nihil præter carbonum, cinerumque congeriem superest. Hesterna die locupletissimæ ædes, ac superba videbantur palatia; hodierna vero nonnisi tristia eorum vestigia supersunt. Ecclesiasticus ille sapiens habebatur, muneríque suo obeundo intentus; Judex ille æquissimus, ac integerrimus; Mercator ille fidelis; attamen hodie in civitate nomen eorum proscinditur, eorumque virtutes non aliud sunt quam pulvis, & cinis. Quænam est tot malorum causa? Detractio. *Ecce quantus ignis, quā magnam sylvam incendit.*

Curam habe de bono nomine, plus enim tibi proderit, quam mille thesauri Eccli. 41. Salomon nos hortatur ut existimationis nostræ curam geramus, & caveamus quidquid illi nebulam potest effundere; alibique ait illam maximis quibuslibet divitiis esse anteferendam. Non ne hoc insignem proximo injuriam inferre est, ac maximam injustitiam admittere, eidem per detractionem rem tanti pretii auferre? Nonne hoc est gravissimam, acerbissimamque mortem infligere, illi famam eripere, quæ vitæ ipsius vita est; illum ad hunc statum redigere, ut palam prodire non audeat, ac præ verecundia longius absit a societate honestorum virorum, qui illum ultra pati non poterunt?

De malis quæ parit linguæ præpeditio vero per detractionem.

Solutum est vinculum ejus, & loquebatur recte. Marci 7. Ingens proculdubio miraculum fuit illud, quod in Evangelio narratur, cum Dei Filius muti hominis linguam solvit, effecitque ut bene, ac distincte loqueretur; verum multo majus esset miraculum, atque toto cœlo utilius, si Deus per miraculum superiori prorsus oppositum plerorumque mortalium linguam alligaret, eique frenum immittens, ne adeo mala, & incommoda simul inhiberentur, exhausto quodammodo fonte; unde manant in mundum, ubi omnia susque, deque pervertunt? Si enim linguæ peccata ea non sunt, quæ nos nocentiores efficiunt, hæc certe frequentius nos reos faciunt; & Spiritus sanctus qui quodam in loco testatur difficile esse din citra scelus loqui, docet etiam difficile esse a culpa vacare, quantumvis parum loquamur; ubi perfectum vocat, qui loquens non peccat.

Domine libera animam meam a labiis iniquis, & a lingua dolosa. Psalm. 119. Regius Propheta mœrore confectus quondam confugit ad Deum, ut aliquod dolori suo inveniret solatium. *Ad Dominum cum tribularer clamavi.* At quænam erat doloris ipsius causa? *Domine libera animam meam a labiis iniquis, & a lingua dolosa:* Verum quid illi reddidit Deus? quodnam illi præscripsit remedium? Nullum sane; satisque Deo fuit dicere: *Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?* Ut ostenderet nullum esse remedium alto vulneri, quod lingua detractoris infert; vel si quod est, esse difficile adeo, & acerbum, ut vix, & ne vix quidem inveniri possit, qui eidem se se subjicere velit.

Detractio est peccatum contra justitiam quod reparare tenemur.

Ecce parturiit injustitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Psalm. 7. Quodlibet peccatum contra justitiam post se trahit duplicem obligationem, qua reparatio illius fit difficilis. Ita S. Augustinus hunc explicans locum Psalmorum injustitiam interpretatur pro alieni juris violatione, atque ita concludit: Ne miremini, ait ille, si injustitia, ex Prophetæ sententia, dolorem pariat: *Concepit dolorem.* Injustitiæ enim peccatum, cum expiandum est, duplicem imponit obligationem; alteram quidam cum omnibus peccatis communem, ad Deum videlicet iterum accedendi per peccatorum pœnitentiam; alteram vero satisfaciendi proximo per justam ejus damni reparationem, quod illius bonis, aut honori fuerit illatum. Unde arguit, injustitiæ pœnitentiam longe difficiliorem esse communium peccatorum pœnitentia, quia gravem continet obligationem restituendi, vel reparandi damnum: *Parturiit injustitiam, & concepit dolorem.* Ex hoc principio sequitur, quoniam detractio opus est injustitiæ infringentis jura, quæ quilibet habet ad honorem suum, peccatum hoc longe difficilius reparari, quam vulgo cætera. Hæc igitur difficultas, hæc reparationis verecundia eos coerceat, qui in sævas detractiones erumpunt, & cohibeat impetum passionis illius, quæ tanto sumptu erit reparanda. *P. Catrou.*

Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occulte detrahit. Eccl. 10. Detractoris lingua a Spiritu sancto comparatur linguæ serpentis, cujus morsus licet vix sentiatur, tamen venenum in ipsa usque immittit præcordia. Quo callidior est detractio, eo minus nocentem se putat mortalis, & re ipsa magis est nocens. Telum, quia acutum est, numquid ideo mi-

minus mortale est? Oleum, quod illi superinfunditur, vulneribus inferendis illud aptius efficit. Morsus Serpentis sub floribus delitescentis numquid minus virulentus est? Et virus, quod nobis in suavissimo liquore propinatur, numquid minus virus est? Hæ detractiones tot verborum involucris tornatæ, numquid minus ad vivum usque penetrant; ac minus mortales sunt?

PARAGRAPHUS IV.

Sanctorum Patrum loci, atque sententiæ hujus argumenti.

PEjor est detractio in magni nominis viris, quam in plebeis. Aug. contra Petilian.

Nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra. Idem, de bono viduitatis.

Detractio est mordacior quam veracior reprehensio. Idem, lib. de 50. Hom. Homil. 20.

Detractio grave peccatum est, & gravis damnatio est. Idem, Serm. 1. de Quadrages.

Ubi Deus judex est, nullus falso crimine læditur, quia nō cui objicitur, sed obiiciēti potius imputatur. Id. in Ps. 118

Cum detrahitur bonis, ab iis qui videntur alicujus momenti esse, & docti, in scandalum cadunt infirmi, qui adhuc nesciunt judicare. Idem, in Psalm. 49.

Majora sunt vulnera linguæ quam gladii: gladius enim corpus interficit, animam autem non interficit. Idem, vel quivis Author Sermon. ad fratres in Eremo.

Servis Dei merces falsis detractoribus crescit, sed crescit etiam pœna detrahentibus. Idem Author, Serm. 53.

Frustra irascimur obtrectationibus nostris, si eis ipsis obtrectandi materiam ministramus. Hieronymus, Epist. 14.

Si vultu hilari audis detractorem, tu illi das fomitem detrahendi; ille ignem excutit, tu substernis igniarium. Idem.

Si facie subtristi & aversa detractorem audias, discet ille non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri. Idem.

Discat detractor, dum te videt non libenter audire, non facile detrahere. Idem, Epist. 4. ad Nepotian.

Vitium satis hominum est, & suam laudem quærentium, alios viles facere, quia alterius vituperatione se laudari putant, & qui suo merito placere non possunt, placere volunt in comparatione malorum. Idem.

Nemo invito auditori libenter refert. Idem.

Qui testem in cœlo habet, reprehensiones hominum metuere non debet. Greg. l. 13. Moral.

De invidia detractio nascitur. Idem, 3. Moral. in Job. 17.

Cum linguæ derogantium corrigi nequeunt, æquanimiter sunt per omnia toleranda. Idem, Homil. 9. in Ezech.

Hoc maxime vitio periclitatur genus humanum. Idem.

Pauci admodum sunt, qui huic vitio renuncient, raroque invenies qui ita irreprehensibilem vitam exhibere velint, ut non libenter reprehendant alienam. S. Paulinus, Ep. 14. ad Cælant.

Tanta mali hujus libido mentes hominum invasit, ut etiam qui procul ab aliis vitiis recesserunt, in istud tamen, quasi in extremum incidant. Idem, ibidem.

Beatus est, qui ita se contra hoc vitium armavit, ut apud eum detrahere nemo audeat. Idem, ibidem.

Hoc ideo malum celebre, & idcirco in multis fervet hoc vitium, quia pene ab omnibus libenter auditur. Idem, ibidem.

Diabolicus hic maledicendi laqueus est, & peccatum nullam voluptatem, sed tantum damnum alterius afferens, & magnum delictorum acervum efficiens. Chrys. Hom. 44. in Matth.

Grave malum, & turbulentus dæmon est detractio. Idem, in Ps. 100.

Ex detractione odia pullulant, jurgia conflantur, dissidia ortum trahunt, suspiciones malæ procreantur. Idem, ibidem.

Dic proximo detrahenti, habes quem laudes? aures aperio, ut unguenta suscipiam; si vero malum velis dicere, obturo aures; nec enim stercus & cœnum accipere sustineo. Idem, Hom. 3. ad Popul. Antioch.

Levis quidem res sermo, leviter volat, sed graviter vulnerat; leviter transit, sed graviter urit. Bernardus, in Ps. 56.

Gladius equidem anceps, imo triceps, est lingua detractoris. Idem, Ps. 56.

Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. Idem, l. 2. de Consid.

Omnino sufficit adversus os loquentium iniqua, opinio bonorum cum testimonio conscientiæ. Idem, Hom. 24. in Cant.

Detractio grande vitium est, detractio grande peccatum est, detractio grande crimen est. Idem, l. de modo bene vivendi.

Nonnulli quodam simulatæ verecundiæ fuco, conceptam malitiam, quam retinere non possunt, adumbrare conantur. Idem.

Hanc tibi regulam constituas, ut omnem, qui palam veretur dicere, quod in ore locutus est, suspectum habeas. Idem, l. de Consid.

Infirma condemnatio est quæ de alterius infamatione fulcitur. Tertull.

Detractor intus rumpitur invidia, & qua utatur via non invenit, nisi detrahendi libidine. S. Ephrem, de malo linguæ.

Audiendo detractorem, & non reprehendendo, maledicta ejus comprobare videtur tamquam vera. Idem.

Esuriendi libido terminum habet, detrahendi libido non habet. Salvianus.

Detractor paucis voluptati, nullis amori, omnibus odio est. Sidonius Apoll. l. 3. Epist. Epist. 13.

Necat animam suam, dum vulnerat famam alienam. August. l. 50. Homil.

Quid aliud intendit detractor, nisi ut is cui detrahit, in odium veniat aliorum. Bernardus, Serm. 24. in Cant.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia penu ad hoc argumentum depromi possit.

DEtrahere, vel obloqui de proximo est ejus absentis injustam existimationi labem offundere. Quamobrem detractio ex D. Thoma 2.2.q.73.*art.*1. est alienæ existimationis diffamatio, quæ vel in totum, vel ex parte destruitur occultis verbis, hoc est, eo absente, cui obtrectatur. Definitio hæc justa est secundum eumdem Doctorem; quia ab aliis quibuscumque peccatis distinguitur proximo damnum inferentibus. 1. *Verbis* qua voce distinguitur a peccatis, quæ facto patrantur, qualia sunt cœdes, injuria &c. 2. *Existimationi diffamatio*, quo vocabulo distinguitur a furto, ac latrocinio, per quo sola fortunæ bona rapiuntur. 3. *Verbis occultis*, quæ dicuntur eo absente, qui in ludibrium traducitur, differt ab injuria, quæ fit præsenti, & coram testibus, qualia sunt contumelia, probrum, exprobatio, insultatio. 4. Additur tandem *vel ex parte*, ut enim alicui detrahatur sufficit auferre partem existimationis, quam aliquis sibi virtute, aut aliqua bona qualitate comparaverat, quæ in eo esse credebatur, vel conari, ut ille existimationis hujus faciat detrimentum. (Detractionis definitio.)

Quæ a nobis de detractione dicta sunt, supponunt, malum de proximo prolatum verum esse, & secretum. Si enim quod adfertur, ut palam nomini illius labes offundatur, veritati contrarium est, crimen hoc speciem mutat, neque amplius est detractio simplex, sed calumnia, quæ coram Deo magis adhuc enormis est, & coram hominibus odiosa, (Discrimē inter detractionem, & calumniam.)

dicta, quia innocuis conficta appingit scelera, vel quia optimas etiam actiones inique traducit, illis pravam tribuentes, quam non habent, intentionem. Hac in re calumnia communem detractionem improbitate, ac nequitia superat; hæc enim proximi honorem aufert abdita, licet vera, ejus peccata in lucem proferendo: Sed cumulus improbitatis est justis, sanctisque animabus calumniari, illis ficta supponendo crimina, quibus coram hominibus dedecorentur.

In Christiana morum disciplina error est apud plurimos vulgatissimus, quod detrahere non dicatur qui de proximo suo ea profert mala, quæ vera sunt; nullumque peccatum committatur, nisi res falso, nequiterque confictæ referantur. S. Thomas fallax hoc præjudicium evertit: *Detractor vocatur non quia de veritate, sed quia de fama proximi detrahit*. Falsa contra proximi existimationem ferere calumnia est; sed rem veram dicere, quæ illius nomini officiat, detractio est. Nequam igitur prætextus est dicere ea quæ afferuntur, vera esse; nam quamvis vera sint, hoc est detractionis peccatum.

Unde colligitur gravitate peccati detractionis

Nihil melius nobis aperit enormitatem peccati detractionis, quantum ejus boni, quod nobis præripitur pretium. *Tanto majus est nocumentum, quanto majus deletur bonum*, S.Thomas ait. At existimatio, quæ per detractionem aufertur, quodam in sensu, bonorum omnium maximum est, & cui cetera sacrificantur. Mundus, Religio, Politica consentiunt in ea cura, quæ de bona existimatione habenda est. Quamobrem S. Augustinus docuit nobis duo maxima inesse bona conscientiam, & existimationem; existimationem, quæ nos efficit irreprehensibiles coram oculis hominum, & quomodo omnia Christiani hominis officia Deum inter, & proximum dividuntur; si tenemur nullam conscientiæ nostræ labem adspergere, tenemur quoque nullum existimationis nostræ pati detrimentum; quoniam Religio eam considerat tamquam bonum odorem vitæ, quæ tantum conducit ad virtutem inter Christianos servandam, quantum vitium ad eam confert corrumpendam. Hæ rationes, quæ nobis innuunt præstantiam boni inhærentis existimationi nostræ, aperiunt enormitatem vitii, inhærentem detractioni, per quam tantum boni nobis aufertur. Hinc Apostolus eam in eodem gradu cum furto constituit; si enim furtum nobis bona, & divitias aufert; obtrectatio nobis eripit thesaurum, qui bonis, divitiisque omnibus esse debet antiquior, & quemadmodum sæpe honor vita ipsa nobis charior est, dici potest detractor quamdam committere homicidii speciem longe crudeliorem, cum proximi honori lethale vulnus infligit.

Notandum illud est, quod Theologi docent, de peccati hujus gravitate nequaquam judicandum esse, ex magnitudine rerum, quæ de proximo dicuntur, sed ex damno, quod illi per detractionem infertur: Nam licet crimen, quod refertur, veniale tantummodo sit, fieri tamen potest, ut in lucem prolatum insignem auctori jacturam afferat, seu propter peculiarem existimationem, qua apud mortales omnes perfruitur, seu propter statum, ac professionem ejus, quæ non vulgarem virtutem efflagitat. E contra si noxa, quæ alii tribuitur, non admodum illius existimationem imminuit, patet, injuriam eidem illatam multo minorem esse, ideoque & minus gravem esse obtrectationem. Exempli gratia si dicas, aliquem martis castra secutum cum alio singulari certamine decertasse; licet hæc sit enormis culpa; tamen quia hoc crimen non afficit dedecore milites, quorum plurimi in hoc etiam gloriantur; non plurimum de illius existimatione peribet; at si de Religioso viro loquens, eum mordacem, vanum, immortificatum esse dicis, liquet, te plurimum de ea imminuere existimatione, in qua virtus illius habebatur; atque ita insignem illi inferens injuriam graviter peccas, quamvis malum, quod de eodem prædicas, venialis noxæ terminos non excedat.

Detractio suapte natura mortale peccatum est & quando fit tantum venialis.

S.Thomas memorata quæstione articulo secundo, tradit, formalem detractionem, quæ fit animo denigrandæ alienæ existimationis, semper esse mortale peccatum; quoniam non mediocre infert detrimentum existimationi proximi, quæ pluris facienda est, quam temporales divitiæ; & quia per hujus existimationis jacturam proximo facultas aufertur plurima faciendi, quæ reipublicæ essent utilia: quæ enim fides haberi potest actionibus illius, qui nequam habetur? In sequenti vero conclusione idem addit, imprudentem detractionem sine animo alienæ existimationis lædendæ non esse mortalem, quatenus nocendi abest voluntas; sed si quæ temere effutiuntur tanta sint, ut proximo non exiguum afferant nominis detrimentum; detractio gravis est propter ea, quæ dicuntur; & levitas mentis, vel imprudentia non excusat a necessitate illatam injuriam reparandi; quæ res diligenter est attendenda.

Varia detractionis genera.

Quinque potissimum sunt detractionum genera, quæ in mundo adhiberi consueverunt. Primum est, cum proximo fictum crimen appingitur; qualia fuere ea, quæ Judæi in JESUM CHRISTUM confinxere, illum ad tumultum populum concitasse. Alterum est, cum proximi peccatum narratur iis omnibus convestitum circumstantiis, quibus augetur; quod Pharisæus cum Magdalena operatus est. Tertium est, bonas proximi qualitates illis malum allinendo corrumpere; quod fecit diabolus cum Job, dicens illum ob solam utilitatem Domino servire. Quartum est, cum iis quæ de proximo dicuntur bona, ejusque laudibus, non assentimur; qualis fuit Judæorum detractio, qui tamdiu cæci nati miraculum in dubium vocarunt. Quintum denique & postremum detractionis genus est, reticere bonum, quod scitur, præsertim vero iis in occasionibus, ubi proximi utilitas flagitat, ut virtutes illius in lucem afferantur; & ubi justitiæ ratio nos cogit, ut illas celebremus.

Hoc autem in vitio illud diligenter est animadvertendum quod non semper ut detrahas, opus est, multa dicere; unicum verbum sufficit, unicus vocis tonus, qui nihil significat, & qui tamen significat omnia; actio, gestus, motus capitis, vel manus; simplex oculorum conjectus funestum hunc effectum producere potest. Minimus nutus, & quod minus exprimit, hac in re semper magnam habet vim exprimendi. Intelliguntur hominum sensus, ubi dimidiatam proferant vocem; intelliguntur, quin hiscant; eorumque silentium nonnumquam æque ac verba significant.

Duæ sunt detractionum species.

Duæ detractionum species distingui possunt, quibus passim mortales utuntur: altera crassior est, eorum qui impudenter, aperteque quidquid in buccam venit, effutiunt; callidior altera, quæ clanculum, & per cuniculos veluti irrepit, qualis eorum est, qui simulatæ modestiæ personam induunt improbitati, quam animo conceperunt, & quam intus retinere non possunt. Primum quidem profunda emittunt suspiria, & adsectata gravitate, demissis in terram oculis, flebilique voce extrinsecus proferunt detractionem, cui fidem eo magis conciliant, quod postquam omnis proximi sui defectus protulerunt in lucem, ut detractio sua miserantis potius charitatis habeatur effectus, quam improbæ invidiæ, exclamare non cessent: doleo equidem vehementissime; hujusmodi enim homines aliunde optimis sunt qualitatibus prædititi; quod alterum detractionis genus procul dubio vulgatius est, & periculosius.

Qui detrahentem audiunt, peccant, & nonnumquam sit ipso detrahente nocentiores.

Hæc est Theologorum omnium post S. Thomam sententia, eum, qui detractionem audit, quin detrahenti resistat (posito tamen quod rationabiliter eidem resistere valeat) per consensum, atque silentium fieri ejusdem detractionis participem; illi enim qui alicui peccato consentiunt non sunt minus nocentes illud patrantibus; quemadmodum docet Apostolus. S. hic Doctor *qu. citata art.* 4. addit eum, qui alienam audit, & patitur detractionem præ metu, negligentia, vel sese opponendi pudore,

re, non autem præ illius audiendæ voluptate, venialiter tantum peccare duabus rebus suppositis; altera quidem si novit damnum hac detractione illatum ingens non fore; altera vero, si non ea polleat auctoritate, qua detrahentem corripere possit. Sæpe accidit, ut detractionem audientes sint detrahentibus nocentiores, nisi enim illos, dum charitatem violent, corripiant, & severo oculorum conjectu dolorem testentur, quo his sermonibus afficiuntur, incitant eos, qui detrahunt, ut longius procedant, curiosius percontantes circumstantias, quæ narrationi leporem, lucemque possunt afferre; liquido patet, quod illos ad recentem provocant detractionem, & ideo nocentiores sunt, & causa potissima injuriæ, qua afficitur ille, cui obtrectatur, & qui vertitur in ludibrium.

Omnia peccata conscientiam aggravant coram Deo sed ea, quæ proximum vel in bonis, vel in honore, vel in vita lædunt illam, & coram Deo, & coram hominibus simul aggravant. At ea quæ ad Deum, quæque ad proximum pertinent ita conjuncta sunt, S. Jo. Chrysostomus inquit, ut Deus numquam ea remittat peccata, quibus ipse lacessitus fuit, nisi hominum damna fuerint reparata. Ad ea, quæ ad Deum referuntur, reparanda sufficit dolor naturalis; Deus enim se flecti sinit solo dolore, quo peccator ob numen læsum conficitur: Sed ut ea, quæ ad proximum spectant, reparentur, addenda est sinceræ pœnitentiæ integra restitutio, quæ quidem ubi agitur de detractione longe difficilior est, quam alibi; vulnera enim, quæ alienæ existimationi inferuntur, nonnisi cum extremo labore, & difficultate possunt reparari. Cum per fas, & nefas alienis bonis petitus es, si deest tibi, unde illa restituas, non teneris, dummodo verum tibi restituendi insit desiderium; sed quidquid accidat, detractori semper illata noxa reparanda est, quippe honor proximi bonum est, quod semper restituere potes, tantum exempli gratia existimationis, ac reverentiæ præ se ferens erga proximum, quantum contemptum præ se erga eumdem tulisti: ac de illo cum laude tantum loquens quantum de eodem oblocutus fuisti. Nisi per te ipsum restituere potes fructum injustitiæ, ac rapinæ tuæ, hoc per alium facere potes; sed ubi de detractione sermo est, reparatio debet esse personalis. Frustra hac in re indulgentes quæruntur Confessarii. Deus in Cœlo nequaquam ratam facit absolutionem, quæ in terris extorquetur, nisi hæc absolute necessaria conditio comes accedat.

Necessitas reparandæ detractionis. Quemadmodum bifariam proximi existimatio lædi potest; bifariam quoque potest reparari. Vel enim aliena læditur existimatio ea, quæ vera sunt, in lucem proferendo, quæ quidem detractio est; vel ficta comminiscendo, quæ calumnia est, & directam flagitat reparationem etiam cum propriæ existimationis detrimento; justum quippe est, ut tuus patiatur honor ad hoc, ut honor fratris tui reparetur; & in hac humiliatione debiti tui dissolutio consistit. At nondum satis; cum enim ore tenus reparatus fuit læsus fratris honor, teneris etiam pecunia omnes reparare jacturas, quas noxia diffamatio pepererit. Ita cum servi fides in suspicionem adducitur, eique offunditur labes, omnes atræ calumniæ effectus reparandi sunt. Cum de simplici agitur detractione, consentiunt omnes, indirectam restitutionem sufficere; hoc est se non teneri tunc ad palinodiam canendam, ac mendacio reparandum honorem; qui vel nimis sincera, vel imprudenti nimis veritatis confessione fuit læsus. Hisce in circumstantiis justitiæ obligatio eousque fertur, ut fratri tantum existimationis reddatur, quantum ademptum fuit, tantumque laudibus ille cumuletur, quantum probris petitus fuit; ac ea ex parte, quæ digna laude est exhibeatur, quemadmodum ex parte odiosa fuit exhibitus.

Quid faciendum detractionem audienti. Quæstioni huic respondet S. Hieronymus: non dicimus te peccare, ubi detrahentem audis, quin inde ulla perfundaris voluptate; dicimus tantum, te debere horum alterutrum facere 1. Si dignitas, vel honos tibi aliquam confert auctoritatem in detrahentem, silentium illi indicendum est, ac ipse corripiendus ob pravos inceptos sermones, prohibendusque, ne eos prosequatur. 2. Sin autem hac auctoritate cares, pro virili conari debes, ut immutetur sermo; tuere eum, qui accusatur; leniter ostende ea, quæ dicuntur, conficta esse posse; severum indue oris habitum, ut sermonem hunc tibi displicere sentiant; & tandem, nisi aliter liceat detractionem prohibere, a cœtu recede.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, nuperisque Concionatoribus loci hujus argumenti.

Detractionis nequitia rationes inquirentis, ut hominum officiat nomini. Detractioni rationes numquam desunt: secretum illius virus artem novit tanta calliditate eas præparandi, easque tanto lepore, ac verborum concinnitate efferendi, ut quidquid vult, persuadeat. Si Religio nullas suppeditat, a politia illas petit; & quos perdere cupit, exhibet tamquam periculosos homines, quibus fidendum non est. Impune conscientias ipsas rimatur, & nisi in præsenti eorum, quos petit, innocentia quidquam reperiat, præterita inquirit, omnemque scientiæ suæ exerit improbitatem, ut historias proferat, atque illationes hauriat, quibus probentur suspiciones, quas aliorum mentibus studet ingerere, postquam illis detrahentis animus fuerit imbutus. *Ex libro cui titulus: Vita Prophetarum.*

In plerisque mortalibus fœda improbitas deprehenditur, quæ efficit, ut honestum hominem bona existimatione gaudentem lacessant; hujus meritis parcere nequeunt, nec possunt pati laudes, quibus ubique celebratur. Quid interest tua, utrum homo hic ab omnibus generatim probetur? Numquid illius meritum invidos oculos tuos perstringit? Metuis, ne tuo nomini officiat? Quem fructum percipies postquam maledictis tuis illum perdideris? Visne sumptibus existimationis ejus crescere? Certo scias quidquid de illo oblocutus fueris majorem tibi, quam illi injuriam illaturum; haberis tamquam invidus &c. *Abbas de Bellegarde in tractatu de Sinceritate.*

Nequitia illorum qui detractionem audiunt. Te illius amicum jactas, cujus absentis læditur existimatio; testis es eorum, quæ de illo inofficiose dicuntur; & quin silere cogas eos, qui illi obtrectant, corporis habitu, ac gestu probas, quidquid ab illis profertur. Vim non habes tuendi causam illius, cui præsenti blandiris, & cui quotidie sexcenties amicitiæ sinceritatem profiteris; hancine tu personam gerere debes? . . . Cum accidit, ut de aliquo te audiente detrahatur, quod crebro accidit, nonne adjicis virus improbatum animadversionum tuarum, nonne iis, quæ dicuntur ab aliis, deterius aliquid addis? Præsertim vero cave ne illis, quibus obtrectatum fuit, ea referas, quæ de ipsis contumeliosius dicta fuere; neque enim de illo bene mereris quibus hæc nuntias, & certissime illorum tibi conflas inimicitias, qui aliorum nomini labem offunderunt. *Idem.*

Silentium præsentissimum est remedium contra detractionem; querelæ, exprobrationes, explicationes illam exasperant, non extinguunt. Qui non videtur affici iis, quæ de se inofficiose dicuntur, non lacessitur ultra. Virtus hæc insignis est, & modico stat sumptu; leniter cum illis agere, qui tuæ obstrepunt existimationi. Cogimur sæpe vivere cum hominibus incommodis, atque furentibus; misereri nos oportet imbecillitates eorum, & pari ea, quæ vobis modo, de vobis modo male dicunt. Æquitas animi, quam præ te fers, cum tibi obtrectatur, sæpe magis obtrectantibus displicet, quam acerrima quævis responsio. *Idem.*

Detractor postquam de omnibus oblocutus est, atque aliorum nomini labem offudit, putat hoc ludicrum aliquid esse, quod mundi consuetudine probatur.

Verum

Verum Deus aliter omnino judicat; nosque admonet, se rationem expetiturum unius etiam verbi otiose, atque inutiliter prolati. Quomodo ergo pœnas reposcet ob contumeliosa verba, quæ ad vivum usque inferunt vulnus, & quæ totidem veluti ictus pugionis habentur. *Idem in expositione Proverbiorum*.

Nonnumquam in mundo contumeliosa dicta, & calumniæ effunduntur, quæ adeo boni nominis existimationi officiunt, ut insignis quælibet virtus labefactari videatur. Quid tunc faciendum? In bona conscientia aliquod contra hæc mala solatium inveniendum est. Tunc homo sapiens Deo Magis adhærere contendit, illi ultionem relinquens ejus, quæ sibi fit, contumeliæ. *Idem*.

Alii simulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere non possunt, adumbrare conantur. Videns alta præmitti suspiria, sicque quadam cum gravitate, & tarditate, vultu mæsto, dimissis superciliis, & voce plangenti egredi maledictionem, & quidem tanto persuadibiliorem, quanto creditur ab iis, qui audiunt, corde invito, & magis condolentis affectu, quam malitiose proferri, Doleo, inquit, vehementer, pro eo quod diligo eum satis, & numquam potui de hac re corrigere eum: Et alius; Mihi quidem, ait, bene compertum fuerat de illo istud, sed per me numquam innotuisset; At quoniam per alterum patefacta res est, negare non possum; dolens dico, revera ita est. Et addit: Grande damnum: nam alias quidem in pluribus valet, cæterum in hac parte (ut verum fateamur) excusari minime potest. *Ex S. Bernardo sermone 24. in Cantica*.

De reparatione detractionis. Quodnam conscientiæ detractoris onus imminet, cui talis reparatio facienda est? onus tamen, quo nec pietas, neque devotio illum possunt exonerare, nisi primum ex integro reparaverit omnia damna, quæ illius destractio proximo peperit. Quodnam difficilius examen, quam quod facere tenetur malorum omnium, quæ peperit, omniumque suspicionum, quas de eo, cui calumniatus est, in populi animos jecit? Ibi virtus in jocum traducta, hic virtutis laus attrita; ibi damnum illatum; hic eversa familia; ibi simultates excitatæ, hic fatę discordiæ. Eheu crudelem detractionis cladem! proprii etiam pudoris detrimento tot malis reparare tenetur; attamen nihil infrequentius hodierna die, quam hæc reparatio videtur. Fatentur omnes æquissimum esse, quod illatum proximo damnum reparetur; omnes se ipsos accensent; ac nulla fit reparatio. Nihilominus ad Sacramenta frequens patet accessus, preces effunduntur, Pęnitentiæ Sacramento peccata expiantur; verumtamen viget iniquitas, nisi ampla fiat eorum malorum reparatio, quæ maledicta pepererunt. *P. Massillon Sermone de Invidia*.

Sæculi tanta labes est, ut detractiones, quæ majori cum improbitate, ac injustitia ibi effunduntur, facilius officere possint nomini eorum, qui peculiariter pietatem profitentur. Nulla res est, in qua detrahentis improbitas majori cum scandalo, ac detrimento enitescat. In lucem proferuntur, & amplificantur defectus privati hominis quem conditionis suæ ratio minime cogit singularis sanctitatis speciem præ se ferre; at quidquid illi obtrectatum fuerit, ad unum illum pertinebit. Vituperabitur aliquis opifex, nobilis, Pater familias, verum illatum eorum existimationis vulnus intra eos continebitur, & in eorum similes nequaquam desæviet . . . . Viri boni, Ecclesiastici, Religiosi ii tantum sunt, in quos omnes late effunditur quidquid ab uno, alterove eorum fuerit peccatum. Vir aliquis pietati addictus erumpit in iras, vel cupidius terrena bona consectatur; statim devoti omnes tamquam ultionis cupidi, & avari traducuntur. Inter modestiam compositamque vitæ rationem, quam præ se Ecclesiasticus quidem fert, parum decoræ necessitudinis vinculum elucet; non ille unus culpabitur; sed Ecclesiastici omnes tamquam hypocritæ, ac nefarii redarguentur. Si Religiosus aliquis quidquam statu suo minus dignum gesserit: Religiosos omnes damnabit detractio, quæ ita factum in lucem proferet, ut in omnium dedecus cedat, qui eidem familiæ nomen dederunt. *Liber cui titulus: Animadversiones in varia Religionis, & Moralis argumenta*.

Proclive illud ingenium, quo rapimur, ut in mundo ea, quæ sancta sunt contemnamus, hanc detrahendi rationem inspirat. Licentia minus iis parcit, quæ magis revereri deberet; se ipsam probare contendit, conata fidem iis vitæ statibus abrogare, qui per se majori reverentia sunt digni. Devoti, Ecclesiastici, & Religiosi adeo terram adstruens ideam, cur in eorum statu non utitur eadem, qua in ceteris, distinctione? Cur non solum petit nocentem, quin tot illi noxę consortes adjiciat in quos suum evomat virus? Saltem, quandoquidem hoc illi perplacet, eodem telo plures, sed minus improba, furentique rabie confodiat; & quoniam detrahere vult, saltem intra ea quæ sunt verisimilia se contineat. Charitas detrahentium pruriginem deberet extinguere; eosque admonere, Charitatis leges non nisi propter Religionis defectum tanta cum licentia subverti. *Idem*.

Humilitatem ne habet, qui in ludibrium vertit innocentiam, atque censoriam sibi vendicans auctoritatem, gloriam aufert illi, cui obtrectat? Ullum ne humanitatis principium in eo reliquum est, qui virus adspergens alienis factis, atque intentionibus, quidquid boni fit, in sequiorem partem interpretatur? Credine potest aliquam adhuc probitatis speciem servari, cum amici adversus amicos, fratres adversus fratres excitantur exaggerando, & patrati mali veritatem amplificando? Sed ubi est boni celandi generositas? nonne hinc maxima quęque mala procedunt? *Ex manuscripto sermone de detractione*.

Hæc levissima sunt eorum malorum, quæ parit detractio; verum illis ne advertitur animus? id ne reputatur, quod alicujus meritum dissimulantes, vel imminuentes pretium earum rerum, quæ utiles esse possunt iis, qui nobis minime perplacent, vel exceptionem aliquam adfectantes, vel malignum frigus præ nobis ferentes nonnumquam statuimus obicem fortunæ non solum hominis unius, verum etiam sæpe totius rei publicæ? Putamus ne in his id tantum inquiri, quomodo libidini nostræ faciamus satis, quin æquum meritis locum relinquamus? Credimus ne coram Deo nobis de hoc rationem non esse reddendam? Demum cohibere nos possumus, quominus lacrymis prosequamur hoc silentium, quod de alienis meritis improbe servatur? Quid igitur de illis dicendum, qui malum exasperant? Nonne detractionis injustitia detestanda est, *Idem*. Injuria; quæ per detractionem proximo infertur.

Antequam nigrum theta affigatur illi, qui accusatus est, non audietur? Cum de bonis fortunæ agitur, nemo indicta causa damnatur; Judices utramque partem audiunt, probationes, quæ factum palam ostendant, requirunt; alioquin injuste judicaturi. Sed cum agitur de obtrectatione primum jus est absentem damnare. Id quod calliditas dicitur, & opportuni temporis captandi ad obtrectandum cognitio totam mundi scientiam constituit, quæ tota ad hoc unum refertur, ut personam tuam ferre scias. Cum ille de quo detrahere cupis, adest, conaris in speciem illius quam solertissimam habere rationem; & oris habitu ad affectationem composito omnes illius sensus probare simulas; at ubi absit, simul certum incertum, serium, ridiculumque commisces, ac suspiciones pro rationibus affers, dummodo imperceptibile vulnus inferas, & ille cui hujusmodi vulnera infligis ex iis est, quos amicos putas, & qui amicus esse debet propterea quod de te toties optime meritus fuit, *Idem*.

Statua illa aurea, hoc est, insignis illa existimatio unico lapidis ictu eversa fuit, Daniel propheta inquit;

quit: *Lapis sine manibus*. Ictus quidem videtur, non videtur manus; attamen unico hujus lapidis ictu existimatio tanto labore parta corruit. At enim, præsentes homines reveremur, ita se detractores tuentur. Quid autem sinceritas, & generositas? Numquid unquam huic ignaviæ locus esse deberet? Quid porro videre potentes homines sua abuti potentia usque ad excidium existimationis eorum, quibus hæc præ omnibus mundi bonis est charior? Numquid obliti sunt, quod in auctoritate sua rationem invenire deberent, propterquam illis parcerent, quos leviter attingere nequeunt? O Mundi Principes, per calumnias vestras usque ad integram existimationis eorum, qui vobis subditi sunt jacturam protenditis? Cur vestram voluptatem non sine honoris eorumdem detrimento inquiritis? Hoc pacto illi, qui præ cæteris honoris aliquo gradu nitent, suam ostendunt iracundiam; primum quidem mera simultas est, quæ mox in mortale desinit odium, cujus causa plerumque solum in pravo eorum inest ingenio. Heu! nonne sexcenti vobis suppetunt modi, quibus pœnas repetatis ex illis, qui vos aliquo dolore affecerunt? incuria, quam illis testari potestis, non ne satis magna pœna est? Verum ad vindictam uti detractione, turpis est ignavia, gravis injustitia, & maxima, quæ extiterit unquam, crudelitas. *Idem*.

Quam difficilis sit detractionis reparatio.

Videte, utrum detractionis reparatio sit facilis, simulque judicate quid sibi velit, damno reparationem congruentem efficere. Ipsum etiam qui illam velit efficere, numquid posse existimatis? Proh humani generis improbitatem? quantumvis ignavus sis, aures apertas invenies ad audiendam obtrectationem, qua proximo detrahis; at illas ne apertas reperies, ubi illum laudibus extuleris? faciles quidem detractioni præbebuntur aures, laudes vero non audientur; & si verum est, nihil esse æque frigidum ac laudes, quæ post detractionem alicui tribuuntur, non audieris, ubi illatum damnum reparare, & palinodiam canere volueris. Verum esto, audiaris: justam reparationem efficias, frigidæ hæ laudes tuæ tibi uni tantum recinendæ sunt, an illis omnibus iterandæ, qui te detrahentem audierunt? Homines nequaquam eadem facilitate bonum, malumque credunt; quomodo ergo credere potes, te illis eam ablaturum mentem, ac sententiam, cujus tu ipse auctor fuisti? *Idem*.

Si cum illis mihi res esset, qui aperte dumtaxat detrahunt, satis esset ostendere, quid in hoc vitio rationi, atque urbanitati oppositum inveniatur, ut horror injiciatur illis, qui sunt hoc scelere adstricti; sed non desunt detractores quidam, qui fratrum existimationem summa calliditate discerpunt, & qui alienas aures, plaususque sibi conciliant. Detractio, quam ferunt, in omnem ferre terrarum orbem se effundit; non claustra, non templa veretur; in summis æque ac imis, apud divites æque ac pauperes invenitur. Hoc vitium non abhorret ab eorum colloquiis, qui sanctissimam vitam vivere existimantur. Zelum ipsum ingreditur, justorum charitate se tegit, ac dici potest, ne unum quidem ab hoc scelere linguam suam, & labia innocua servasse. *P. Massillon sermone hujus argumenti pro Passionis Dominica*.

Descriptio detractionis & malorum, quæ gignit.

Lingua, S. Jacobus Apost. inquit, ignis est devorans, iniquitatis universitas, malum inquietum, pestiferi veneni fons; quæ omnia detractioni applicarem, si justam hujus criminis ideam vobis nunc vellem ad struere. Detrahentis lingua ignis est devorans, pulcherrimos quoslibet flores exsiccans, immitem furorem suum in triticum æque ac paleam, spiritum, & corpus, populum, & Principem exercens; qui quacumque prætervolat, terram exhalat mephitim; qui in ipsa usque terræ viscera pervadit, ut quod mortalium memoriæ mortuum est, proferat in apricum; qui in putidis cineribus intra sepulchrorum horrorem latentibus leves inquirit defectus, quos & Dominus dimisit, & tempus oblivioni tradidit; & qui fuco, quo illos illixit, æque præsentes ostendit, ac illis essent temporibus, quo homines vivebant; qui atrum loliginis succum allinit iis, quos nequit absumere, & urere novit antequam luceat, ne quis suas flammas effugiat. Addere possem detractionem infamem esse secretamque superbiam, quæ fratris talenta in censurarum objecta convertens, existimationi illius lethale vulnus infligit; odium eo gravius, quo occultius; indignam nequitiam, quæ præsentes quidem laudat, absentes vero vituperat; meditatam barbariem, quæ nullam unquam invenire potest excusationem; scandalum impium, quod voluptatem, solatiumque inquirenti mortem infert; crudelem injustitiam, qua fratri quidquid illi charissimum est, eripitur. Hoc vitio societates dissociari, in Regnis bellum accendi, in Rebuspublicis turbas excitari, in familiis discordias seri, fratres adversus fratres, virum in uxorem armari: hoc principium æque ac abjectissimæ plebis vitium esse; eorum, qui omnibus disciplinis exculti sunt, ac eorum, qui omnium sunt expertes litterarum: *Inquietum malum*. Denique dici potest, *universitas iniquitatis*, omnia eodem plena esse, & nullum esse locum, ubi non impune grassetur. Linguam detractoris mortifero plenam esse veneno; spicula ejus venenata esse; verba ejus necem inferre, ac ipsum etiam silentium vulnera infligere: *Plena veneno mortifero*. Hæc est vitii hujus imago. *Idem*.

Vobismet applicate vulnus, quod fratri infertis, ac ex dolore vestro damnum eidem allatum metimini. Dicitis illius existimationem a vobis non lædi, & ea quæ de illo in vulgus profertis, nullum eidem parere detrimentum; at quæso quonam in illum animo effetis affecti, si tantundem ille de vobis oblocutus fuisset? Proh Deus? quis furor? tunc non satis vobis esset verborum ultionem reposcere, ipsam etiam intentionem investigaretis. Frustra aliquis vos ad lenitatem hortaturus diceret levem esse injuriam, existimationis vestræ nullam fieri jacturam, hæc nomini vestro nullam labem offundere: etenim fureretis, vestrique minime compotes, cæteris furorem hunc damnantibus, soli vestram justissimam esse querelam affirmaretis. Eheu fratres! Iterum dico, Vobis met applicate vulnus, quod alteri infertis, vobisque illud illatum putate: numquid hoc levius fratri vestro, quam vobis est? Cur pro fratre aliud, ac pro vobis pondus habetis? Omnia fratri vestro levia sunt, vobis autem gravissima! Verum esto, leves sint fratris defectus, & aliquid ne illis additis de vestro? Ullam ne conjecturarum vestrarum improbitatem admiscetis? Nonne vulneribus, quæ infligitis, fucum additis, qui non minus periculosus est, quod est sale conditus? atque ut ex fratre vestro Heroem efficiatis, qui placeat, nonne quibusdam utimini locutionibus, quæ audientium animos ita disponant, ut iniquius de eodem ferant judicium? Non ne detractiones vestras quodam silentio obvolvitis, quod affectatis, & plus cogitandum relinquit quam quod dicere poteratis; sub quibusdam signis, quæ, cum ostendant, vos de industria intra justos charitatis terminos contineri velle, nullos audientibus terminos servandos relinquunt? Hoc pacto calumniator fit, qui se neque detractorem esse credidit. Ad hæc licet etiam detractiones istæ per se leves essent, tales ne sunt ratione habita ejus de quo fiunt? *Idem*.

Justi, Ecclesiastici, ac illi, qui Divino cultui dicati sunt, habendi sunt velut Arcæ Fœderis a peccatoribus non attingendæ, & Deus ulciscitur vel levissimas etiam injurias, quibus afficiuntur. Possunt illi quidem ut Arca nutare; virtus enim licet fortissima non semper æque consistit, verum ægre fert Dominus peccatorum temeritatem, qui illos audent attingere. Vix enim manum extendunt, ut Oza, qui ausus est labantem fœderis arcam fulcire, cum illico eos percutit morte; & indignum est, quod illi qui imitatores dumtaxat invenire deberent, censores inveniant. Ita pueri statim in arena ab ursis devorati fuerunt, eo quod calvitiem Prophetæ irrise-

riserunt: ita impius quidam cum tota interiit domo, quod hominis Dei prophetiam vertit in ludibrium ...... Non enim patitur Deus eos, quos ipse honore dignatur, fieri peccatorum ludibria. *Idem*.

Fratrum tuorum defectus in amici unius auriculam revelas; sed ille, cui hos narras, alteri committit; dumque per ora feruntur, prout magis communes fiunt, magis augentur. Detractoris lingua similis est igneæ scintillæ, quæ ingentem sylvam comburit; publicorum sermonum defectus est malum semper majus pro rei veritate exhibere: quod re adhuc integra de fratre dixisti, parum est, sed unusquisque eorum, quibus dixisti, aliquid addent de suo; & singuli pro libidine aliquid comminiscentur. Esto quidem, fons fere sit imperceptibilis; fluvius tamen inde existens universam civitatem inundat; fietque maximum existimationis fratris sui detrimentum. Viduæ oleum defluet, quousque non deerunt vasa, quibus contineatur; levis hæc detractio in infinitum crescet, si per plurimorum ora feratur.

Tu qui adeo libere loqueris, & tanta cum voluptate de hujus hominis lapsu, felicior illo es, quod de tuis nemo loquitur: verum culpa ne vacas? Putant homines tibi majorem inesse virtutem; & Deus, qui cordis latebras, penitioresque sinus scrutatur, idem ne cum hominibus judicat? Non debes igitur existimationem tuam nisi quibusdam cautionibus, quas eludere potest Deus permittens, ut de te pejus, quam tu de aliis, homines loquantur. De aliis libenter obloqueris; Verum cave, ne alii de te cum gaudio obloquantur. Memento eum, qui gladio ferit, gladio periturum. Tu qui ancipiti linguæ gladio fratrem vulneras, gladio eodem pariter vulneraberis. Eadem te manet sors, ac tu quoque fies cœtuum fabula, & ludibrium. Quidam abstinere non potest quominus earum, qui aliquid peccant, crimen exaggeret, sed prout ipse peccat, sua quoque crimina amplificantur. Ardentissimus videtur in aliorum nominibus exquirendis, sed statim ac illinc egreditur, primus omnium probris proscinditur; & qui fratrem damnaverat, primus est, qui a mundo damnetur. *Idem*.

Vulgo de illis detrahitur, qui de aliis detrahũt.

Proximi tui existimationem discerpis, modo quidem apertis detractionibus, modo vero per cuniculos, ut ita dicam, in audientium animos irrepens callide, atque versute, acerbissimum sermonem blanda quadam præfatione condiens, ac floribus circumundique exornans, quod mox veneno inficias. Persuasum tibi sit, non defuturas obtrectantium linguas, quæ in te insurgentes venenatis detractionibus tibi ea in animi parte vulnera infligent, ubi dolor acerbissimus futurus sit. Non parcent honori, & sapientiæ tuæ; veris fictisque rumoribus innocentiæ tuæ labem offundent: illos maligna credulitas approbabit; verum patientia tua inter ea probra, quæ tibi ingerentur, judicium adstruet, utrum te eorum, quæ de aliis oblocutus fuisti, pœniteat. *Flechier sermone pro die festo Conversionis S. Pauli*.

Si invidia in mundo communis est, numquid detractio minus late grassatur? Omnia scire cupiunt, ut de omnibus loqui possint; mores, ac personas inquirunt, ut illis nebulam adspergendi voluptate perfundantur. Non sacris, non prophanis, non vitiis, non virtutibus parcitur. Nullum in vita crimen est, quod non detegatur; nullum in familiis dedecus quod in apricum non proferatur. Quod bonum fit, negligitur, ignoratur; malum vero tenetur, & ut ita dicam, augurando cognoscitur. Judicatur non actionum dumtaxat, verum etiam cogitationum, ac intentionum, quas sibi reservasse videtur Deus, malum, & cor humanum licet minime videatur, ac invium sit detrectantium oculis, eorum tamen probra, & obtutus evitare non potest. Unicuique sua est detrahendi methodus: alius aperte existimationi fratris sui lethale vulnus infert, quin illud leniat, vel saltem mucronem, quo infertur, contegat; alius verba multis verborum lenociniis condire non cessat &c. *Idem. serm. 2. pro comitiis statuum Occitaniæ*.

Si quæris quinam detractionis vitio maxime pateant, respondebo: Ille juvenis qui cum integros dies non aliud habeat negotium, quam totius urbis percurrendæ, sedulo inquirit vel minimam querimoniam, quæ virum inter, & uxorem fuit oborta; qui suopte ingenio ad hilaritatem factus primo statim occursu deprehendit, quid unicuique ridiculum insit, atque intra breve unius horæ spatium, novit ob oculos audientium exhibere quidquid mortalium est, quibus os, habitusque, & corporis gestus sit parum abnormis; & qui haud hesitanter de omnium meritis disceptat, eorumque verum, aut falsum caracterem describit. Homo ille, qui publicis conductus videtur stipendiis, ut familiarum omnium nomenclaturam, & facta recenseat; & qui, ubi sese obtulerit occasio, fidelem texit historiam rerum a parentibus, abavisque illius, de quo accidit sermo, gestarum. Mulier illa, quæ secretis invidiæ stimulis acta, & injuria, qua privatim affecta fuit, excitata, & dolens, quod aliqua vel etiam amica, & familiaris, sibi fuerit antehabita, statim exardescit, ubi de industria aliquot prolata fuerint verba in eorum laudem, quarum amorem abjecit. *Ex manuscripto sermone Pater Stephani Chamillard*.

Quinam detractionis vitio maxime pateant.

Qui hujusmodi sermones sibi in habitum convertere studet, habeat proculdubio necesse est, leporem, acrimoniam, festivitatem, quæ aliis quibuslibet negata est. Fas huic est nugari, augere, levissimam quamlibet rem amplificare, sexcentos casus supponere, & festivis, mimicisque locutionibus uti. Quæ autem tunc sese prodit hilaritas? ipsi etiam gestus, ipse oculorum circumactus, omnia lacessunt, & placent. Ego quidem non intelligo, quomodo mortalis hisce dotibus præditus cœtum virorum, qui pietatem, & Christianam charitatem nullo habent in discrimine, tædio afficere valeat. Detractori idem accidit, quod Satyrico; uterque existimationem suam iis debent argumentis, quæ tractant; & si de seriis tantum loquerentur fortasse inter cæteros non eminerent. Verum quam infelix talentum est, & perniciosa cognitio, nosse cum lepore proximi existimationem lacessere, & callere artem onerandi conscientiam sexcentis peccatis, quæ numquam fortasse deleri poterunt! *Idem*.

S. Chrysostomus ait, Deum ad pacem, & concordiam inter homines fovendam, docuisse, nullam nobis ab illo veniam sperandam, cum aliquod ex iis criminibus patraverimus, in quibus res fratrum nostrorum aguntur, nisi primum illatum damnum reparare incæperimus. Itaque Deus ille, qui semper paratus est, ut aliquid de suo jure remittat, & nobiscum in gratiam redeat (vera enim pœnitentia, sincerusque dolor eum lenit, & flectit, si unum ipsum lædere ausi fuerimus) hanc peccatorum nostrorum detestationem repellit, ac se nobis inexorabilem prebet: Deus inquam, alias nobis obligationes injicit, cum illum ad iracundiam provocantes proximo damnum intulimus, ac illud reparare detrectamus. Utique: ubi hæc adsit occasio, a creatura primum venia impetranda est, antequam a Creatore petatur & utriusque negotia simul cohærent, & conjuncta sunt, ita tamen ut quod ad hominem spectat, sit primum. Hujus veniam obtinere contemnis? reliqua inutilia sunt, sine fructu, & sine merito: quæ Veritas ita manifesta est, ut nemo illam ignoret, & quidquid conemur, numquam ex cordibus nostris eam oblitterare possimus. Intelligis ergo, detractori omnino illatum a se damnum reparandum esse. At aliquid ne difficilius, quam hoc munus obire? Nihil exaggero; at equidem credo paucissimos homines velle, & quod maxime terribile est, posse hoc ad unguem explere: & irremissibilis hæc noxa fieret, nisi acceptaret Deus quod facere adnitimur, cum id pro virili facimus, quod in nostra positum est facultate. *Idem*.

Deus detractionis culpam non dimittit, nisi damnum proximo illatum reparatum fuerit.

Ex-

Experientiam vestram ipse testor. Ex quo in mundi hujus luce versamini, sexcentas insignes, & noxias detractiones vos audisse non dubito; & fortasse vosmet ipsos conscientia vestra redarguit, quod & ipsi in crimen hoc lapsi estis; atque si mecum animo reputare vultis sermones, quos habuistis de adversariis, cum quibus in foro vobis lis erat; de superiore illo, qui vobis erat infestus, & gravis; de competitore, cum quo aliquam dignitatem appetebatis, quoties in toto vitæ vestræ spatio vos alteri detraxisse invenietis? Verumenim vero quotum vidistis ea, quæ dixit, retractare? Aliquis ne vos ipsos convenit, ut palinodiam caneret, ac se nimis temere locutum fuisse fateretur? Vos ipsi studuistis tutas, certasque invenire vias, ut existimationem, cui damnum intuleratis, repararetis? Heu! licet toties ad Pœnitentiæ tribunal accesseritis, & inter cætera noxam hanc fitis confessi, nondum audita est aliqua retractatio. Si hujus obligationis justa haberetur idea utraque æque comunis esset; & quot aliis obtrectare audiuntur, totidem dicta retractare audirentur. *Idem*.

In marg.: Exemplo detractio tolerandaest.

Dei servis, cum eorum nomini obtrectatur insigne solatium est, scire, se hoc pacto fieri domesticos illius, qui ante ipsos, & pro ipsis hoc ipsum est passus. Verum ut hunc honorem, & adeo æstimabile privilegium tueantur, summa officii fide hac in re imitari debent magistrum suum, atque illius exemplum secuti, hominum maledicta, & calumnias ferre. Cum enim Mundus sit miseriarum, pœnarumque locus, nemo est, qui huic, uti cæteris, minime pateat, & Dei servos ab hominibus seculi sola patientia distinguit. Hi non nisi inviti, & animo amaritudine, & impatientia repleto ita patiuntur, ut æque nocentes se præbeant, ac illos a quibus læduntur: Servi autem Dei cum humilitate, & pro peccatorum suorum expiatione recipiunt pœnas, quas se mereri putant; vel nisi eas meriti fuerint, eas alacriter sustinent, quoniam digni habiti sunt, qui CHRISTUM JESUM imitentur. *Liber, cui titulus: Passione Domini JESU CHRISTI.*

Modus rubore suffundendi maledicos, qui omnium maxime præsens, & Christiano dignus sit, est illos per patientiam, suavitatem, & beneficia in virtutibus erudire. Nullum tempus inutilius teritur, quam quod impenditur adnitendo, ne homines loquantur. Qui de proximo suo obloqui gestit, quærit non utrum jure, an injuria aliquid dicat, sed ne sibi desit, quod dicat. Numquam majori flagrat loquendi cupiditate, quam cum rationes illi afferuntur, ut taceat... Silentium, suavitas, perseverantia in bono, sancta, & sapiens dissimulatio ea sunt arma, quæ validissima obtrectationi valeant opponi; si enim ex nequitia procedit, satis punitur dolore, quo afficitur, quod libidinem suam nequeat explere contra inimicum, qui ictus propulsare dedignatur: Sin autem ex ignorantia, habituque pravo; quam primum illam cohibet silentium, neque diutius blatterat. *Idem*.

In marg.: Hominum detractiones sunt contemnendæ.

Si quod esse potest remedium iis, quæ de nobis dicuntur, illud sane est, nostram vivendi rationem nequaquam secundum hominum dicta conformare; sed potius nullam vituperandi causam illis præbere. Si cordis nostri intentiones actionesque vitæ secundum Evangelii præcepta instituerimus, ea quæ homines dicunt, negotium nobis facessere non debent. Ipsa etiam docet experientia nullum periculosiorem esse scopulum in virtutis via, quam cogitare, quid homines dicturi sint; & eum, qui se se huic subjicit non diu fidelem Deo permanere. *Idem*.

Detractio incurabilis morbus est: inutile igitur est illi mederi velle; ideoque contemnenda est si cordis tranquillitatem servare velimus. Eorum enim, qui detrahunt, plerique hoc faciunt, vel ut ipsi oblectentur, vel ut nobis noceant. Qui ex sola detrahendi libidine detrahunt; nulla religione moventur quantumcumque dolorem afferant aliis, atque se remediis indigere non credunt. Eorum immo augetur voluptas, cum ob ea, quæ dicunt, irascimur, atque ipsorum dicteria impatienter sustinemus. . . . Quamobrem Philosophi veteres sapienter suadebant, ut detractiones pro salutaribus monitis haberentur, & veluti speculum, quo nobis defectus nostri exhibentur: id enim, quod amicus per amicitiam excusat, vel per reverentiam dissimulat, vel non videt per negligentiam, detractor libere dicit, & palam ea ostendit vitia, quæ nobis sunt metuenda. Hinc Sanctus Bernardus ait, virtutem plurimum roboris, & nitoris amissuram, si absque exercitatione langueat; hanc vero a maledicis, & detractoribus exerceri, atque illorum impotentiam ferendo, eisque bonum pro malo reddendo puriorem fieri, perfectioremque. *Idem*.

Detractio vitium est universe odiosum; cuinam? Deo, & hominibus: Deo, qui cum sit amor, & charitas essentialis, ideoque essentialem habet detractioni oppositionem: hominibus; quod enim magis infensum est, quam illud vitium, quod non summis, non imis parcit, non sacris, non profanis, & cujus persecutionem neque ipsa capita diademate redimita possunt evitare? Quid magis infensum homine, qui tyrannicam sibi vendicat potestatem in proximorum existimationem, qui eorum famam imminuit, & qui eos aggreditur tunc etiam, cum injuriam propulsare non possunt? Hic autem detractoris caracter est; quapropter cum de illo Scriptura loquitur, eum nobis repræsentat velut hominem eo in loco, ubi immoratur, terribilem: *Terribilis in civitate sua vir linguosus*. Eccli. 9. Et profecto da mihi detractorem, & videbis, hunc sui terrorem quocumque injicere. Timetur in urbibus, in communitatibus, in privatis domibus, apud Principes: verbo, ubicumque est, timetur. Timetur in urbibus, quia ibi seditiones, ac dissidia serit; timetur in Communitatibus, quia ibi alit simultates, & inimicitias &c. *P. Bourdalove in sermonibus, qui sub ejus nomine circumferuntur*.

In marg.: Detractio vitium est Deo, & hominibus odiosum.

Lingua, Sanctus Jacobus ait, malum est inquietum; neque in hominis potestate positum illam cohibere. Affectus omnes cum cordis improbitate conjuncti ad detrahendum impellunt. Aliquem odisti? detractio tuta est, & parum periculosa ulciscendi ratio. Si accesserit invidia, tunc magis virulenta detractio est. Aliena gloria officit nostræ? tenebræ illi sunt offundendæ. Superbia tumes? quis non? existimationem tuam cum alienæ detrimento studes provehere. Ingenii polles acumine? illud lepidis detractionibus ostentas. Non polles? alienis sumptibus crescere conaris, ac tuam infirmitatem celare, alienam exaggerando. Virtutes ipsæ detractioni studere videntur; nec desunt, qui imprudenti zelo sine ulla religione alieno nomini obstrigillant; & malum, quod latet, medendi specie, in publicum scandalum vertunt. *P. Nepuèu Tom. 2. Considerat.*

In marg.: Detractio ignavum est vitium.

Detractio turpe vitium est, & ignavis animabus proprium: quædam est species latrocinii. Hominem palam aggredi non audent; tuto enim aggredi nequeunt; clanculum id fiat. Hominem imparatum aggrediuntur, ne cogitantem quidem, & qui cum absit, nequit vim propulsare. O turpem ignaviam! quæ tanto deterior est, quia hominem petit nobis innoxium, & a quo læsi non fuimus. Vulgo illos tantum lædimus, qui nos læsere; atq; tunc ex dolore aliqua peti posse excusatio videtur; quomodo vero excusetur, qui alterum non læsus lædat, eumque pro mera libidine pugione confodiat? Proditio passim accedit ignaviæ; blandis excipitur verbis ille, qui perdendus est, elogiis illi cumulantur, qui malignis detractionibus proscinduntur: laudantur, donec eorum fama minuitur; detractio conditur laudibus vel frigidis, vel malignis, quæ majorem detractioni fidem conciliant, & vulnus magis invitabile efficiunt. *Id. t. 1*

Levitas, & imprudentia numquam coram Deo detractionem excusant. 1. Nam vitium loquacitatis, & habitus per omnes discurrendi locus, & effutiendi quidquid levis imaginatio linguæ imprudenti suggerit, nequaquam Christianæ religionis legibus conformis est. Christianus homo est, qui ex fide vivit; vita illius intenta in id esse debet, ut in spiri-

tu ambulet coram Deo, ut cordis sui motus exploret, & quærat omnia gratiæ momenta, ne ullum sibi elabi patiatur: Verum itane se gerunt imprudentes illi, de quibus loquor? quandonam se ipsos colligunt? quandonam Deo vacant? 2. Hæc eadem imprudentia, quam veluti excusationem prætexunt, nonne ipso Dei damnatur oraculo? Per os sapientis locutus est Dominus, & hanc loquacitatem culpa nequaquam vacare testatus est: Prov. 10. *In multiloquio non deerit peccatum;* hoc est secundum S. Hieronymi interpretationem; cave ne loquendi prurigo necessariam auferat tibi considerationem, ad hoc ut quomodo sapientem, verumque Christianum decet, loquaris. Adveniet dies, cum semet excusabit propter imaginationis levitatem, ac verborum affluentiam, in qua difficile est imprudentem non esse. Verum non ne integrum tibi fuit, considerare, quæ diceres? Nonne tibi moderatum inducere poteras silentium? . . . 3. JESUS CHRISTUS testatur nobis in judicio inutilium quoque verborum districtam rationem esse reddendam. Quid autem per hæc verba S. Augustinus intelligit? nempe nos rationem esse reddituros verborum omnium, quæ non fides, vel ratio dictaverit; quid porro de verbis detractionis existimandum est? Quid! si levitas ipsa non excusat sermones, qui nullos gignunt effectus malos, qui fratrum existimationem non lædunt, & quibus non alius est improbitatis character, quam temporis jactura; numquid imprudentia detractionis, cujus adeo molesti sunt effectus poterit excusare? Ne dicas igitur, cum imprudens illud verbum excidit mihi, non considerabam, non attendebam, dicam enim, se attendere, & considerate loqui debuisse. Incendium, quod excitasti, discordia, quam accendisti iis in familiis, quæ olim unanimes erant, merebatur profecto, ut verba tua ad trutinam revocares. Apage peccator infelix; Deus ultor pari pœna & eam quam temere, & eam, quam consulto protulisti, detractionem, mulctabit. *Sermo manusc. F. Catrou.*

Detractor improbam percipit voluptatem, & ob hanc unã detrahet aliquãdo.

Sæpe ille plausus, quem sibi captat detractor, eaque attentio, quam sibi conciliat, in illius corde improbam parit lætitiam. Quodnam gaudium in cœtibus dominari, omnium in se ora convertere, sales adspergere, sibi risum excutere, ac tandem festivis dicteriis eos sermones condire, qui alioquin nullum haberent leporem, aut festivitatem? Profecto nihil magis comicum, quam detractio: modo ridiculum imitatur; modo sermones, & locutiones mulieris alicujus traducuntur; aliquando illius gustus, ornatus, placendique studium in ludibrium vertuntur; aliquando vita illius censoria nota perstringitur. In præsentis pietatis gratiam præteritis criminibus non parcitur, & præsens hæc etiam pietas in suspicionem vocatur propter præteritam infirmitatem, levissimæ suspiciones tamquam probatissimæ veritates venditantur, & indiscreti sermones tamquam publicæ diffamationes habentur. *Idem.*

Cum detractio invidiæ est effectus (quandoquidem hæc animi ægritudo præ cæteris eadem uti consuevit) turpis est, ac generoso corde indigna. Hoc vos minime fallit, Auditores; invidiæ proprium est gravissimas parere proditiones. Nemo se invidum fateri vult, hoc immo sibi met ipsi abscondere gestit; qui enim invidet, inferiorem se fatetur illi, cui invidet; adversarii sui facta comparatione exardescit, & metuit, ne aliena gloria officiat suæ. Quid autem invidus? Veritus ne videatur de propriis diffidere meritis, ac illum, cui obtrectat, plurimi facere, secretæ detractionis consilium ingreditur. Tunc ignave quot vulnera infligit imparato? Quibus artibus utitur, ut illi gloriam auferat, quæ suo officit nomini? Vos testes invoco, quos Mundus in id genus artificiis edocuit. Mulier alienæ invidens formæ, venustati, fortunæ, quot nectit clanculum dolos, ut illi, cui invidet, labem offundat? Competitor, qui alterius dignitatem hirquis intuetur oculis, quam prætermittit versutiam? Eheu! Homines metuunt vulgo, ne videantur ignavi; metuant ergo, ne videantur maledici. Detractio, quam parit invidiam, semper cordato vero est indigna. *Idem.*

De Detractione ex odio profecta.

Cum detractio ex aperto proficiscitur odio, impudens est, injusta, rabida. Vos terræ judices testor; qui circum vos murmurare videtis acerrimas quaslibet cupiditatas, quoties obstupuistis audientes detractionis susurros in auribus vestris, ubi fatale dissidium cives, amicos, consanguineos perturbavit; quam terribilis detractio contra ea nomina, quæ in maxima veneratione sunt posita? Cum de magni momenti agitur re, nihil ducitur nefas; mortuorum cineres agitantur; turbatur requies eorum, ut in lucem proferatur illorum turpitudo, quæ cum illis tumulata esse deberet. At ferendum etiam hoc malum esset, si hic detractionis furor a fervido Declamatore ad Oratorem, qui ex commentatiis loquitur gradum non faceret. Quæ enim ista forensis est eloquentia, quis furor præclarissimas deturpare existimationes! Judices, qui hujusmodi causis aures adhibetis, quænam a vobis Deo ratio erit reddenda? Verbum, unicum verbum furentem Oratorem, qui a proposita causa divertit, ut in injustam satyram latius vagetur, revocare potuisset; vos id non fecistis, vos furoris ejusdem rationem eritis reddituri. Verum quænam adhuc terribilior ratio ob contumeliosos libellos, quos odium profert, & quos incuria, vel politia tolerat? At enim animi fervens ægritudo hæc omnia detractionis genera profert. Egregiam sane rationem reddendam Deo ex nobis fratris nostri honorem coinquinatum reposcenti! Domine! odium dumtaxat, vindictam, inimicitias fovebam, ac me rabies mea furentem obtrectatorem effecit dupliciter injustum, quod & acerrimus ultor fui, & furens detractor. *Idem.*

Unus adhuc detractioni superest prætextus, qui speciosus quidem est, at minime solidus, zeli videlicet prætextus: vitium enim, de quo loquor, vulgo solet sanctissima etiam corda pervadere; in Sanctuarium ipsum obrepere, Sacerdotis linguam divino imbutam sanguine polluere; claustra penetrare, ac solitudines; eos, qui pacati sunt, commovere; eos qui Deum timet, ad arma provocare. Unde hoc? quia zeli prætextus fel in sanctissimas etiam animas effundir. Ita Ezechiel Propheta *cap.* 8. ea mala recensens, quæ intra Templi septum a Levitis in commune viventibus patrabantur, addit, idolum zeli inter eos contentionem excitasse: *Idolum zeli ad provocandum æmulationem.* Tunc enim detractio zeli, religionis, publicique boni nomine palliatur; contra temporis vitia, & contra tolerantes illa invehuntur; illis remedium quidem afferre nequeunt; sed suæ libidini satisfaciunt, qua vituperare, & in invectivas erumpere student. Verum esto si in vitia tantum insurgerent; sed eorum auctores produnt, suasque detractiones confirmant zelo, qui secundum scientiam est, non Dei quidem, sed Mundi, qui detractioni personam inducere, eamque pro virtute traducere novit. *Idem.*

Passim per jactantiam detrahitur.

In detractionibus inanis gloriæ voluptas invenitur; aliis enim obtrectatur, ut indirecte nosmet ipsos laudemus. Nemo unos ferme, si auderet, se ipsum laudibus non ornaret; verum quemadmodum si modestia careat, sibi injuriam inferre metuit, tenetur ad occultas, callidasque vias confugere, atque efficere, ut merita sua ab aliis intelligantur, quin in se nimiæ vanitatis exprobrationem convertat. Se ipsum palam non audet laudibus extollere; sed sperat fore ut de aliis verba faciens se ipsum indirecte commendet; ac testatus nefariæ actionis horrorem, testetur etiam, se virtute sua illi patrandæ imparem esse, & quo magis aliorum vitia detestabitur, eo magis se iisdem vacuum ostendet, aliosque in admirationem rapiet earum virtutum, quas possidet. *Liber, qui inscribitur, Ars cognoscendi se ipsum.*

Tu qui cum voluptate detractioni adhibes aurem,

rem, vide, quam committis injustitiam, & obligationem, quam subis reparandi honorem, cui macula offunditur, certum enim est, si detractioni faves, & si aut voluptate, qua te affici ostendis, aut ardore, quo te eidem immisces, detrahentem excitas, atque confirmas, te ejusdem criminis esse participem, ac te non minus, quam illum ad damnum reparandum teneri. Quamvis etiam ad detractionem non excites, neque illi coopereris, nisi illam prohibes, immo per curiositatem bibulis auribus illam excipis, plus, minusve peccas, prout majus, minusve alterius existimationi affers detrimentum. *De la Volpilliere tomo* 3.

Facilitas committendi peccatum detractionis.

Ad cedem patrandam, S. Chrysostomus inquit, præterquamquod ille, cui paratur, non semper in nostra potestate est, sexcenta sunt præcavenda; tempus ut plurimum importunum est; & non desunt loci parum ad hæc nefaria explenda consilia accommodati. Adhæc non omne armorum genus tutum est; non ictus omnes vulnera infligunt, neque vulnus quodlibet lethale est; sed ad honorem auferendum, unicum verbum dicendum est; ubicumque adsit ille, cui detrahis, existimationem ejus invenis ibi, ubi adsunt homines, a quibus agnoscitur; ideoque nullus fere locus est, ubi eidem officere nequeas. Cæterum ad id tempore diuturno opus non est, unicum sufficit momentum; vix detrahendi voluntatem concepisti, cum jam acta res est. *P. De la Colombiere Tomo* 4. *sermone hujus argumenti*.

Linguæ nostræ mobilitas, si aliæ deessent rationes, ostenderet detrahendi facilitatem; eadem enim qua loqueris facilitate, etiam detrahis. Immo detrahere facilius est, quam loqui. Nonnumquam ipso etiam silentio detrahitur, præsertim vero cum affectatum, mysticumque videtur. Capitis quassatio, manuum motus, os ad risum compositum, oculi nictatio pulcherrimam quamlibet existimationem lædere potest; & vel minimus ex his nutibus ex se solo tantum nonnumquam valet, quantum prolixa satyra, & crudelis. Verum præter hanc facilitatem momento declarandi id, quod sentimus, vel id quod de aliis cogitari volumus, plurima sunt, quæ detractionem facilem faciunt; puta, voluptas, qua naturaliter detrahentes afficimur, sive hæc improba, & crudelis voluptas ex superbia oriatur, quæ falso persuadet nos ex æqualium depressione crescere, sive effectus invidiæ sit, quæ detrahere gaudet, non ob aliam causam, nisi ut alienæ obstrepat felicitati; quomodocumque sit, inficias ire nemo potest, nobis omnibus secretum inesse studium de proximo detrahendi; cumque naturæ adversari difficillimum sit, nisi maxima utamur vigilantia, natura ipsa facile nos ad detrahendum impellit. *Idem*.

Multifariam detrahitur, & variis prætextibus detractio palliatur.

Sæpe ipsa natura leniter nos ad detrahendum impellit per quasdam ambages: ita ut sermo idem, qui ex alicujus laudibus initium duxerat sensim ad ejusdem probra dilabatur. Qui paulo moderatiores sunt, utuntur arte, & detractiones speciosis quibusdam prætextibus colorant; zelo, æquitatis amore, miseratione erga fratrum defectus; violento, justoque dolore ob contumeliam, qua Deus afficitur, ad loquendum aguntur. Numquam fictæ rationes desunt; & si desunt inimici, vel alii vituperatione digni, virtutem ipsam aggredimur, nonnumquam amicos etiam lacessimus, dummodo detrahendi voluptate non careamus. *Idem*.

Mihi nequaquam propositum est hoc in loco vobis ob oculos ponere omnem vitii hujus turpitudinem; neque eas afferam descriptiones adeo horribiles, quas Sancti Patres, præsertim vero Basilius, Chrysostomus, Hieronymus, & Bernardus in scriptis suis reliquerunt. Satis liquet quam grave malum sit homini existimationem auferre, quæ tanti in mundo fit, ut nonnumquam vitæ ipsius pretio redimatur. Nemo unus ignorat, detractorem, unico linguæ ictu quodammodo occidere & absentes, quorum nomini obtrectat, & præsentes, quibus scandalum infert, & se ipsum, quoniam peccatum committit suapte natura mortale; patet, illum reum fieri malorum omnium, quæ virulenta ejus dicta gignere possunt, odiorum, inimicitiarum, litium, ultionum, cædium, qui consueti sunt fructus detractionis. Hæc omnia maximum peccati hujus horrorem debent immittere. *Idem*.

Detractio commune peccatum est, & quod pauci fugiunt.

Detractio non in corrupto tantum mundo grassatur; pauci sunt ex illis etiam, qui pietatem profitentur, ab hoc vitio immunes; quod ideo *Extremum diaboli laqueum* vocari posse S. Paulinus existimat. Etenim, qui alios evitavit laqueos, in hunc tandem impingit. Abstinebunt fortasse a calumniis, & secretam non revelabunt infamiam; sed non unius generis est detractio. Detrahit, qui falso innocenti crimen appingit; qui pro certo affirmat, quod ex incerto rumore didicit; qui secretum revelat scelus; qui etiam aliis communicat id, quod sibi fuerat revelatum. Detractio est in vulgus proferre factum, quod paucissimis erat compertum: alia detractio est, uni tantum committere alterius noxam, nisi necessitas adsit, vel gravis aliqua urgeat ratio. Si de scelere agitur, quod jam notum est, peccari etiam potest, si amplificetur; vel addendo ignotas circumstantias, illius improbitatem augentes, vel eas reticendo, quæ facti turpitudinem possunt imminuere. Ad hæc nonnumquam maligne efferri possunt actiones, quæ extrinsecus bonæ videntur; & seu temerariæ sint suspiciones nostræ, seu alicui innitantur fundamento, semper detrahit, qui illas aliis communicat. *Idem*.

Non desunt hypocritæ pietatem simulantes, qui eo magis metuendi sunt, quo callidius, & versutius detrahunt. Videbitis homines, S. Bernardus ait, qui profunda suspiria emittentes, demittentes oculos, & pallore faciem suam tegentes flebili voce, atque veluti inviti virulentum, improbumque sermonem ordiuntur. Jam actum est, dicet aliquis hunc enim hominem amavi: nihil inausum reliqui, ut aliam vivendi rationem susciperet: verum oleum, operamque perdidi. Jampridem, inquiet alius, id intellexi, quod tibi dicturus sum: per me non stetit, quo minus factum æterno obrueretur silentio: sed quandoquidem alii de eo locuti sunt, frustra ego tacerem: dico, & dolens dico: verum est illum hoc patrasse facinus. Magnum profecto malum est, prosequitur adhuc, alioquin enim egregiis virtutibus preditus est: verum quid simulare prodest; hac in re inexcusabilis est. *Idem*.

Difficultas reparandi injuriam, quam detractio intulit proximo.

Quomodo ex animis eorum, qui se audierunt, abolere poteris fidem, qua te vera dixisse putant? Quod licet consequaris, non ideo rem expedivisti: detractio, ex quo prodiit ex ore tuo per plurimorum aures peragravit: ab amicis tuis ad eos transiit, quos minime nosti, ab his deinde ad alios, ac rursus alios migravit: qui quinam sint, quærendum tibi est, atque adnitendum, ut te palinodiam canente, id credere desinant, quod te referente crediderunt. Difficillimum est tot alloqui mortales, illis vero errorem auferre, difficilius. At ulteriora dicam: licet publicam retractationem efficeres, tibique e voto contingeret, ut malam opinionem prorsus deleres, dico, te nondum malum omne, quod peperisti, reparasse. Illorum existimatio, quibus numquam obtrectatum fuit quemdam habet florem, quem & aufert detractio, & retractatio reparare non valet. Ex quo suborta suspicio est, aliquem vel parum honestum esse, vel fidelem parum, quamvis id assequaris, ut omnibus illius probetur integritas: in eorum tamen animis nescio quędam remanet impressio, quæ efficit, ut minus ut olim, bene audiar. Virtus illius minus nitet, & qui semel accusatus fuit, omnino ab omni reprehensione immunis esse non posse videtur. *Idem*.

Hic est spiritus detractionis, spiritus invidiæ, qui omnia deformat, optime confirmatam existimationem merita satis comperta, & explorata, vivendi rationem ab omnibus probatam, atque ab omni suspicione remotam. Quot mortales ex omni genere, & conditione in hoc delicias, ac voluptatem constituunt, neque alia norunt oblectamenta, nisi

nisi quæ detractionis sese condiuntur? Cætera alloquia seu ad pietatem pertinent, seu curiositatem non cient; & nisi versetur sermo circa aliorum defectus, & vitia, nisi aliquantulum detractionis intersit nullius saporis sunt, & prorsus languent. Ita meritis accensetur,& acris ingenii caracter ducitur venuste aliorum existimationem lacessere, lepide historiam nefarii amoris narrare, salibus aliquem perfricare, laudes simul & probra immiscere, ut color quidam, & verisimilitudo accedat calumniæ. Etenim quod in detractione placet, & quæritur, veritas est; neque voluptatem afferunt dicta nisi vera, & ab omni simulatione semota videantur; quamobrem nihil prætermittitur, ut hac in re audientium animi occupentur, qui cum plerumque male affecti sint, & tantum sæpe, quantum qui loquitur, facile credunt quæ sibi dicuntur, dumodo aliqua, vel levis adsit species veritatis. *De Sancto Germano sermone hujus argumenti*.

Non desunt nonnulli, qui sibi jus esse putant detrahendi.

Non desunt, qui se jure detrahere putant, ut improbi cognoscantur, eosque digito ostendere non secus ac præcipitia, ut quilibet ab illis ubi quam diligentissime caveat? & sub hoc prætextu nullius parcitur existimationi, & bonorum etiam virorum famæ labes offunditur . . . Hæc autem animi ægritudo, Sanctus Hieronymus ait, ita hominum mentes pervasit, ut illi etiam qui in cæteris omni culpa vacant, in hanc turpissime ruant. Etenim diceres, sanctus hic Pater ait, eos ex quo aliquis irreprehensibilis est, & frugi, ex quo mulier pietatem colit, & apud omnes bene audit, statim jure suo aliorum vitam censoria nota perstringere; si vel minimus deprehendatur error, palam ostendere curam, qua illum in lucem proferre, aliisque cognoscendum tradere satagunt; si quæ infidelitas, vel secreta adsit iniquitas, opus esse, de hac statim omnes certiores fieri: omnia detegi, omnia publicari: minimos etiam defectus corripi, & hæc omnia ex charitatis principio dici simul, & fieri. *Idem*.

Videndum est quid detractio faciat, ut suam celet improbitatem, & hac in re Auditorum animos prævertat, modo per illius, qui lædendus est, encomia, modo per fictam miserationem, fucatam amicitiam, adfectatam charitatem, quæ non nisi ægre loquitur, & invita. Homo hic sane, in paucis honestus est, officiosus, liberalis; verum dolendum est, quod hæc illi infirmitas adsit. Fatendum est: nihil est meritis hujus fœminæ par: acri pollet ingenio, incomparabilis ejus probitas est,charitas non vulgaris, & nisi nescio quo teneretur amore, merita illius omnibus essent numeris absoluta. Magistratus ille præclara fruitur existimatione, nec immerito: verum in hoc mundo perfectus est nemo: ipse quoque non secus ac alii suas habet infirmitates . . . . Tibi equidem hanc rem, dicunt, aperiam; verumtamen hac conditione, ut nemini dicas, atque inter me, ac te tantum permaneat. Non enim viro huic dedecus afferendum est; charitas exercenda est, atque illius existimationi consulendum. Crudele artificium! præcautio ridicula, S.Chrysostomus inquit; vis, eos, quibus aliena detegis vitia, aliorum existimationi consulere, tu vero eidem non consulis? Quamquam sibi integrum fuisset secretum servare vel secus, tu illud non servasti, & eos, quibus illud aperuisti, servaturos putas? Illi omnibus garrient in auriculam; & fortasse hæc est voluntas tua; tu vulnus aperuisti, nec illud ad cicatricem revocabis: tua positum erat in potestate malum prævertere; eidem vero mederi, non est. *Idem*.

Detractor sæpe aliquam virtutem laudat, mox vitia vituperaturus.

Hæc quoque improba detrahentis est ars, alicujus virtutes laudibus celebrare, ut locum sibi faciat vitiis, atque defectibus vituperandis. Magistratus exempli gratia integritatem commendabit, palam incorruptum esse affirmabit; non auro, non precibus, non gratia impelli posse, ut vel minimam injustitiam committat; verum simul conquæretur de illius tarditate, & negligentia veluti habituali, qua negotia ita producit, ut illi qui apud ipsum lite contendunt, ad pauperiem redigantur. Laudabit in Ecclesiastico zelum, quem vituperare non potest; in muliere domesticæ rei curam, quam diffiteri nequit; verum simul improbas suspiciones effundet in Ecclesiastici illius integritatem, quem avarum putat, & in mulieris illius verecundiam, cujus abditos defectus profert in lucem. *Ex Morali Dictionario, Sermone primo*.

Aliæ detractionis artes.

Detractores sæpe nihil nisi aliqua æquivoca proferunt verba, ut alii malum re ipsa deterius esse suspicantur; os ad risum compositum, oculi nictatio est quædam commentarii species in ea verba, quæ ambigue non sine dolo dixere. Detractionem quodam miserationis contegunt fuco; eorum præfatio semper elogium continet; diceres, eos misereri illorum, quos accusant, collacrymari eos, quos perdere festinant, atque ut summi viri hujus sæculi utar testimonio, ut charitatem exercere credantur, eodem tempore, quo cladem inferunt, neminem cædunt, nisi prius funebri laudatione ei parentaverint. *Idem*.

Quinam vobis videntur esse illi, qui alienæ detractionis crimine adstricti sunt? Vos estis, quibus cum facultas sit, silentium illis indicendi, silentio vestro, ignavaque indulgentia eos vobis placere testamini. Vos, qui nimia credulitate aures adhibetis, & corda aperitis improbis detractionibus, contra quas, religione, & honore impellentibus, invehi deberetis. Vos, qui ejus, qui loquebatur, locum vindicantes nefariam habetis prurriginem detegendi, quod vobis fuerat commissum. Vos, qui per impatientiam effutiendi, quod imprudenter vobis creditum fuerat, & ipsi detrahitis. Si sapientes essetis probrum illud, quod audistis, labi, ac intermori sineretis; illud æterna oblivione obrueretis, saltem nemini illud diceretis; hoc pacto de proximo vestro bene merentes quod nihil eidem contumeliosum profertis, & hanc etiam erga vos ipsos prudentem charitatem exercentes, quod vosmet in discrimen nequaquam adduceritis alienæ improbitatis participes efficiendi. *Id*.

Detrahentes plerique Dei gloriam & publicæ prætextu utilitatis.

Mirum! si callidissimis detractoribus fides adhibeatur, non odium, non invidia, non superbia, non infirmitas aliqua eos ad loquendum impellit, sed gloria Dei, honor Ecclesiæ, privata, & publica utilitas. Ex eorum sententia, ut peccatores resipiscant, mœror illis afferendus est; & cum monita, quæ illis præbentur, sunt inutilia, opus est eos, quales revera sunt, aliis tradere cognoscendos. Sub hoc specioso prætextu, nulla est existimatio, quæ non lædatur, nulla infirmitas, quæ non proferatur, nullum vitium, quod per omnium aures non traducatur. Illi ipsi, qui extrinsecus religiosi, ac virtute præ ceteris ornati videntur, primi nonnumquam sunt, qui periculosam hanc *sibi* vendicent facultatem, S. Hieronymus inquit. *Statim* ac homo frugi est, & mulier devota, ac in vitæ suæ ratione irreprehensibilis, jus sibi comparasse videntur aliorum mores censoria nota castigandi. Si quis labitur, si in infidelitatem, vel secretam aliquam decidit injustitiam, statim hoc omnes norunt, ab omnibus monstratur digito, & minimi etiam illius defectus evulgantur. Hæc autem omnia ex Religionis, & charitatis principio fieri dicuntur, pro bono Ecclesiæ, & eorum utilitate, quorum vitia deteguntur. *Idem sermone secundo*.

Obliti estis vos millies accusasse alios de iisdem sceleribus, quæ in vobis levia, ac venia digna existimastis. Vultis vobis parci, aliis parcere detrectantes. Ad ea, quæ vos lædunt, attenti ea, quæ ad alios pertinent, nullo in discrimine habetis; de honoris summa solliciti ne minimum quidem vulnus ferre potestis; & vulnera, quæ lingua vestra aliis infligit, vos minime movent. Vocula inofficiosus in vos pro-

prolata vos ita provocat ad iracundiam, ut quidquid fiat satisfaciendi gratia, numquam iras ponere velitis; & ubi proximum læditis, vultis illum levibus, ac perfunctoriis imprudentiæ vestræ excusationibus acquiescere. Frustra dicunt, verbum sibi temere excidisse, ne cogitantibus quidem; statim quippe redditis, illis fuisse cogitandum, & non ideo minori vos affectos fuisse contumelia. Vosmet ipsos hac eadem mensura metiamini, neque duplex adhibeatis pondus, duplicemque mensuram, quæ a Spiritu sancto reprobatur. *Idem.*

Detrahentium injustitia, qui actiones omnes in pravam partem interpretantur. Mirum detrahentium artificium, S. Basilius inquit! Reticent ea, quæ in alicujus laudem cedunt, ut ea tantum expromant, quæ illi contemptum conflare possunt. Illum ex altera tantum parte, & ut ita dicam per illius extrema solum ostendunt. Exhibent illum ex eo tantum latere, ubi virtutem inter ac vitium parum discriminis intercedit. Aliquid ne inest temeritati, quod ad fortitudinem accedat? Pusillanimitatis, & ignaviæ confinia suntne moderationi, & lenitati contermina? tamquam temerarios, & audaces ostendunt eos, qui strenui, ac fortes essent habendi; & veluti ignavos, ac pusillanimes exhibent eos, qui tamquam mites, ac moderati essent celebrandi. Charitas vitium quidem celat, virtutem vero palam ostendit; detractio e contra virtutem abscondit, & vitium revelat. *Idem in Considerationibus in hoc argumentum.*

Comparatio Detractionis cū furto. Vulgo dici solet, si nulli essent, qui absconderent furta, nullos fures futuros; at æquiori jure in Christiana morali dicere possumus, si nulli aures libenter præberent detrahentibus proximo suo; nullum fortasse detractorem futurum. In furto abominabile adest commercium, ubi alii seu vi, seu dolo aliena auferunt bona, & alii ablata recipiunt, ac distrahunt. In detractione quoque turpe adest commercium, ubi alii proximi famam proscindunt, alii vero, quæ audierunt, narrant, atque promulgant. In furto abscondita est injustitia ubi fures, & conscii præter propter æque nocentes sunt: in detractione altera est injustitia, ubi auctores æque, & approbationes æquali fere sunt crimine adstricti. Denique secundum humanas leges pari pena puniuntur, & qui furantur, & qui furta distribuunt; & secundum divinas in illos qui detrahunt, & qui eos audiunt libenter, adeo severe animadvertitur, ut facile nequaquam sit statuere utri graviori pœna puniantur illine, qui alienæ obtrectant existimationi, an qui præbent aurem obtrectantibus: *Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. Joly sermone de Detractione pro undecima post Pentecostem Dominica.*

Detractionem audiens peccas, quia vel per incuriam, vel per voluptatem detractioni aditum aperis. Ideo in terris adeo communis, ac familiaris detractio est, quia illius auctores non corripiuntur. Si illis valide adversaremur, si tantum nobis esset zeli, ut potestatem habentes, illos corriperemus, vel mœrore vel austeritate testaremur, pravis eorum sermonibus scandalum nobis inferri; quamprimum hæc maledicta cessarent, vel saltem non eum haberent progressum, atque perpetuitatem, quam habent. Si tibi tantum pectoris esset, animique, ut his humanæ societatis pestibus id diceres, quod olim Sanctus Chrysostomus: Habetis ne aliquem, quem laudibus condecoretis, libenter vos audiam; aliquem estis vituperaturi, aures meas obstruam: utrum hic fœnerator sit, nec ne, quid ad me? utrum mulier illa pudica sit, an secus, quid ad me? ea tantum peccata, de quibus rationem reddituri estis Deo, vobis negotium facessant; scrutamini potius vitia vestra, ut ea corrigatis, quam aliena, ut vituperetis: cogitate quid vobis desit, quid domi vestræ fiat, potiusquam improbe exploretis, quid fiat alienæ. Si tibi, inquam, ut Sancto Chrysostomo, tantum animi esset, ut hoc pacto detractores alloquereris, cum eodem credo, eos paucissimos in mundo futuros; & homines hujusmodi inquietos, & periculosos, ubi se contemptos ac ejectos viderent, pravum hunc habitum tandem esse relicturos. *Idem.*

Patres, ut ostendunt quot mala pariat detractio, pluribus utuntur similitudinibus; alii eam igni comparant, veneno alii, alii viperis; atque serpentibus. Detractio omnia igni corrumpit; plurimam parit vastitatem, & ad instar furentis illius elementi nulli rei parcit: summos æque, ac imos eggreditur, & si flamma neque Templa, neque Principum palatia revetetur, nihilo majorem adhibet reverentiam detractio. Sacræ Personæ, & qui in sublimiorum dignitatum apice constituti sunt, illam evitare non possunt. Virus est omnia inficiens, omnia corrumpens, nulli rei parcens, eo usque ut a Sancto Jacobo, *Universitas iniquitatis* vocetur: Jacobi 3. Adeo verum est, detractionem pestem esse, quæ quocumque obrepit, & quocumque corruptionem immittit: *Specimen sermonum pro Dominicis, Dominica Quadragesimæ tertia.*

Divitiæ, voluptates, honores, dignitates amittuntur in morte, sed existimatio in hoc naufragio, in quo humana quælibet nobis intereunt, viget immortales. Nobis incolumen servat vitæ partem, quam, ut ita dicam, eripit morti, & hæc, ut vetus quidam Pater ait, *sola est possessio mortuorum.* Ita Spiritus Sanctus etiam, atque etiam nobis commendat, ut illius quam diligentissime curam geramus: *Curam habe de bono nomine;* & Sanctus Paulus Apostolus rebus in omnibus adeo humilis, non se extollit, nisi ut tueatur existimationem suam, quæ ad Apostolatus sui munera uberiori cum fructu obeunda ipsi erant necessaria. Omnes istæ rationes, quæ nobis ostendunt præstantiam boni existimationi nostræ adhærentis, detractionis enormitatem aperiunt. Quo autem in pretio ab hominibus honor semper habitus fuit, quandoquidem ad illum tuendum, & acquirendum adeo frequenter vitam suam in discrimen objecerunt, & sibi hanc veluti incvitabilem legem irrogarunt hujus potius amittendæ, quam se illius periculo objiciendi. Ita dici potest detractor quamdam homicidii speciem committere. *Ibidem Tomo secundo pro tertia post Pentecostem Dominica.* **Quam pretiosa sit existimatio, quā nobis aufert detractio.**

Humani spiritus nequitia efficit, ut retractationes habeantur tamquam satisfactiones a Religione irrogatæ, quæ, tantum abest, quod contumeliosas deleant ideas, quas illevit detractio, ut illas instaurent. Cæterum detractionis virus se se celeriter adeo effundit, ut afferri nullo modo possit medicina iis omnibus, qui eodem fuerunt imbuti. Ita vulnera proximi existimationi inflicta, numquam fere curantur. Persona illa, cujus nomini labem effudisti; semper animo recurrit eadem coinquinata labe, quam illi per detractionem adspersisti: ita ut postquam omnes exerueris conatus, ut malum, quod peperisti, reparares, nihil de illius gravitate decesserit. Hæc scintilla est infernalis spiritus afflatu agitata, quæ incendium excitat non ita facile extinguendum, & cujus flammæ se se quoquo versum effundunt tunc etiam, cum deplorabiles ejus effectus cum dolore spectamus. Quæ cum ita sint mirum non est, quod peccatum hoc committatur omnibus in locis, ab omni personarum genere, qualibet hora, quin fortasse ad id animus advertatur, & quin aliquis illud saltem reparare contendat? *Idem.*

Praxis S. Ambrosii Meminerimus quid facere consueverit S. Ambrosius, qui cum fratrem haberet vita ipsa chariorem cum illo pactus est, numquam sibi ultro citroque revelaturos quidquam, quod alterius officeret existimationi: *Erant nobis omnia communia, solum de vitio proximorum non erat commune secretum.* Sed heu! hodierna die, statim ac alicujus vitia, vel defectus detecti fuerunt, illico amico alicui narrantur, qui statim in alterius amici auriculam hoc idem garrit, ita ut defectus, qui tamquam secretum aliquid caute ape-

aperiuntur, in publicum rumorem evadunt. *Auctor Anonymus.*

Videtur nonnumquam devotio detractionis esse causa in iis, qui pietatem profitentur. Si loquimur, inquiunt, ideo loquimur, quia divinæ gloriæ zelus nos agit. Si tacemus, homo hic in idem facinus haud ægre relabetur. Eheu, pietas nefaria, quæ unicum prohibere conata crimen, quod fortasse crimen non erit, causa est propter quam plura te ipsa peccata patrentur. Proh zelum imprudentissimum, vel potius funestum dæmonis prætextum, qui hac ratione homines perdere conatur, cum id alia qualibet ratione nequeat efficere. Si veram habes charitatem erga hominem hunc, cur illum non convenis, eumque suaviter corrigis, vel cur certiores non facis eos, qui medicinam possunt adhibere, potiusquam illius defectus buccina clangas apud eos, qui malum augent, peccatum omnibus, qui in urbe adsunt, enarrantes? Fatere potius, dæmonem, ne hoc vitium relinques, illud in animo tuo tamquam virtutis actum exhibere; vel si vere nosti hoc scelus esse, quomodo illud conciliare potes cum ea pietate, quam aperte profiteris? *Biroat Sermone secundo pro tertia Quadragesima Dominica.*

Ejusdem argumenti. Hoc sæculo adinventa est ars de proximo detrahendi eo perniciosior, quominus ab eadem sibi cavent mortales. Excogitata est ratio alienam proscindendi existimationem non quidem violentis furoribus, sed sanctis institutis, intentionibus, quæ in speciem laudabiles sunt, & falso Divinæ gloriæ zelo. Hominibus hujusmodi fides abroganda est inquiunt; vitium non est relinquendum inter eas tenebras, quibus involutum est? divinæ gloriæ postulat ratio, ut in publicum proferatur. Hoc sibi religioni maxime vertunt, & quamvis plerumque nesciant quid dicant, facta comminiscuntur, exaggerant, vel ea dimidiata dumtaxat proferuntur; generale cum particulari confunditur, additur interpretatio, judicium, disceptatio, eaque omnia ex quodam divinæ gloriæ principio; eo enim usque abusus evasit. Eheu! si in pœnitentiæ spiritu ad trutinam revocaremus, abditas intentiones omnes, quas habuimus aliorum existimationem imminuentes, quænam esset nostra confessio? Proh Deus, cum cordis contritione diceremus, non lex tua quidem nos ad detrahendum compulit: nos prævaricatores sumus, qui detractionibus nostris gloriam tuam prætexere ausi sumus. *In sermonibus editis sub nomine P. Bourdalove pro feria secunda majoris hebdomadæ.*

Quid quotidie parit secretas inimicitias, quæ ad honoris summam redeguntur? Quid cruenta gignit prælia divinis, humanisque legibus vetita, nisi imprudentia linguæ maledicæ, ex qua pœnas reposcere læsus cupit? Numquid vobis incederet, si in historiæ nostræ decursu videretis fluvios effuso sanguine purpureos, idque ob unicam detractionis vocem? Quid non efficit hæc obtrectatio, cum se se effundit in Satyras, & Opera Poetarum, quæ non aliud profecto præter demonem nacta sunt inventorem? Integra elabuntur sæcula in detractione, & post sexcentas reconciliationes vultus adhuc fluit sanguine, & cicatrix numquam obducitur &c. *Idem.*

Mala, quæ parit detractio. Antequam JESUS CHRISTUS fieret Judæorum furoris objectum, jampridem erat eorum detractionis. Civitas tota, totaque Provincia de eodem variis distinebantur sententiis; ubique aperti erant inimici, neque deerant alicubi patroni. Sed heu! patroni pavidi, ac nutantes, quorum vox suffocabatur impotentia Judæorum cor tumidum, & obduratum habentium. Si JESUS CHRISTUS innocentiæ speculum, & perfectionis exemplar detractionem non potuit effugere, quomodo illius Discipuli, Apostoli, & servi se eidem nequaquam obnoxios futuros arbitrentur? Quicumque contra illum loquebantur, similiter erant affecti, verum non omnes iisdem innitebantur principiis. Scribas quidem, & Pharisæos agebat invidia, ut perspicua JESU CHRISTI miracula imminuerunt, & præclaris ejusdem actionibus maculam adspergerent; populum trahebant prava Pharisæorum exempla, a quibus fuerat deceptus. Ecce quænam fuerit eorum detractio, & nefaria censura de sacra JESU CHRISTI personam. *Auctor Anonymus.*

Quomodo ferre non possumus, ut vel parū nomini nostro obtrectetur. Perpendite, o fideles, quantopere vos ad iracundiam excitent ea, quæ vobis ingeruntur maledicta: Si unicum in vos inofficiosum verbum proferatur, quinam est cordis vestri sensus? Quo vocis tono in omnigenam linguarum improbitatem invehimini, exaggerantes quod vobis damnum infertur, & quæ vobis justa reparatio debeatur? Quo usque jura vestra, & querimoniam protenditis? Frustra sibi dicet aliquis verbum imprudenti, & ne cogitanti quidem elapsum, vel se non esse illius rumoris auctorem, vel tandem nihil a veritate dissonum dictum fuisse; quo enim loco has omnes inanes excusationes habebitis? Hoc non cogitabam, inquies? Nonne id cogitare tenebaris? Tu auctor non es? Non ne satis hoc a te dictum? At enim nihil nisi clanculum dixi, & prudentibus hominibus: verum quis tibi pollicitus est futurum, ut homines illi te essent prudentiores? Demum dicis, nihil non verum protuli: At velles ne omnia de te dici, quæ vera sunt? Hæc idea est, quam de detractione habemus, cum ejus nomine corripimur: ubi res agitur nostra, satis religiosi sumus, ubi vero de proximi agitur gloria, tunc impudentes sumus, nullisque agimur conscientiæ stimulis & quidquid de aliis dicimus, cupimus excusari. *Idem.*

Neque satis est veros proximi defectus detegere, aut damna..; si illi subirati sumus, si illum odimus, si qua nobis cum illo simultas est, omnia in læviorem partem interpretamur, atque ex verbis, ac operibus ejus perniciosas illationes elicimus. Illi nefaria consilia, & noxias intentiones tribuimus, atque in ejus vitæ ratione satis superque invenimus, quare illum superbiæ, curiositatis, dissimulationis, hypocrisis nomine redarguamus. Tunc etiam cum in eumdem tam improbos sensus non fovemus, animi ægritudo non sinit ut eosdem foventibus adversemur, efficitque, ut in speciem probemus quidquid illi restantur, quamvis intrinsecus illos damnemus, atque e re nata in illos invehamur, eosque tales exhibeamus, quales nobis sunt visi. *De Sancta Martha. Tomo 2. Tractatuum Asceticorum. Tractatu de Colloquiis.*

Piorum hominum detractiones magis periculosæ. Cum apud plurimos homines pietate præditos idem error percrebuit, atque se teneri ex conscientia putant eumdem aliis persuadere, eorum conversatio tunc fit maxime periculosus mortalibus laqueus. Opinio enim quæ de eorum virtute pervasit, bona opera quæ ab illis fieri videntur, charitatis eorum argumenta, eorumque integritas ex altera parte plurimum sermonibus eorum ponderis addunt, ex altera vero, si credunt se propter pietatis regulas teneri, ut aliquem aliis cognoscendum tradant, qualem esse arbitrantur; tanta vi, & ardore illius existimationem lacessunt, ut nulla ferme ratione illis resistere valeas. Quamobrem dici potest, nullos calumniatores periculosiores esse piis hominibus, qui cum vel occæcati sint, vel facti ignorantia teneantur, in eo suam pietatem constituunt, ut illis obtrectent, quos non satis agnoscunt. Zelus excæcatus eos contra Dei servos excitat, non secus ac olim Judæos contra JESUM CHRISTUM excitabat. *Idem.*

Callida obtrectatio. Si reminisci posses sermonum, quos cum hominibus etiam virtute præditis miscuisti, intelligeres paucissimos esse, qui, cum de aliis est sermo, abstineant a detractione, sed callida, & quæ vix, & ne vix quidem percipi potest. Vir ille, de Aulico loquentes inquiunt, scitus est, & politicus, cumque se ipsum altius attollere studeat, diligentius scrutatur affectus Principis, cui famulatur, & apud quē in pretio est, ut illam in suas pertrahat voluptates. Viro huic alioquin plurima sunt merita: tot prælia sustinuit, ubi egregiā sibi nominis famā cōparavit; tot certamina pertulit, ex quibus cum summa utilitate, & gloria semper evasit. Opipare, lauteq; vescitur, ac plurimam servorum alit familiam. Jam præ cæteris com-

competitoribus tantum præstat, ut nihil ultra queat desiderari; & si de ejusdem fortunæ cursu judicium ferendum est ex ejusdem initiis, certissime, & brevi ad primos gradus, ac Regni dignitates perventurus videtur. Optaret ille quidem eo meliori via adniti, verum cum in aula, in qua est non aliæ viæ pateant ad eumdem finem assequendum, id facere cogitur, quod hodierna die omnes honesti faciunt. Singulare profecto matronæ hujus est meritum; ad miraculum usque mundum novit, omnia tanta peragit cum venustate, ut videntibus omnibus placeat; omnibus nobilibus, honestisque cœtibus interest; nulla fiunt sympoſia, nullæ choreæ, ad quibus vocata non adsit. Paulo quidem superba videtur, fastum, & amatoria blandimenta diligit. Aufer ista, qui tamen frequens est mulierum hujus dignitatis caracter, mulierum omnium est optima. Abbas ille vir est spectatissimus; generis nobilitatem cum litterarum eruditione conjungit; talis est oris ejus habitus, ac vitæ ratio, ut facile in eo virtus eluceat: cæterum dici potest paucissimos esse in toto Regno Ecclesiasticis auctos beneficiis, qui præillo melius collatas a Principe gratias mereatur. Redditibus suis utitur egregie; mensa ejus delicata est, & pretiosa supellex; præ cæteris nitet; venuste, & eleganter concionatur, & nonnisi præcipuos occupat suggestus. In cœtu, & societate nihil illo suavius est; ita ut si meritis par fortuna fuerit, credo brevi ad Infulas perventurum. Inficias tamen ire non possumus, illum paulo nimis Mundum consectari; verum quid? genus, & nobilitas ita vivendi illi necessitatem injiciunt. *In Dialogis Abbatis Joannis, & Presbyteri Eusebii Dialogo secundo.*

Hominum plerique improbe eos oderunt, qui in diversa partium studia abiisse arbitrantur. Credunt, sibi jus esse famam eorum imminuendi, ideoque nihil intentatum relinquunt; convicia, improbæ artes; atroces calumniæ, famosi libelli hæc arma sunt eorum, qui partes diversas sequuntur: quidquid eorum favet cupiditati, probatur. Diceres detractionem in illis non esse amplius vitium, dummodo suum finem consequantur; ipsi etiam magis violenti furores meriti locum habent, Quidquid illis non placet, & ab eorum moribus discrepat, nullo habetur in pretio. In illis tantum mentem, virtutem, meritum, religionem esse volunt, qui in ipsorum partes, ac sententiam concessere. *P. Croiset Tomo secundo Spiritualium considerationum.*

In mundo facile de trahere est, & audire detrahentes

Qui in mundo vivunt, ex statu suo subjecti sunt plurimis detractionibus audiendis. Curiositas ad eas audiendas allicit, improbitas ad credendas, lævitas ad diffundendas, aliisque communicandas. Ita, ex Divi Bernardi sententia, unica detractio plurimos perdit, & dicentem, & eam cum voluptate audientes, & eandem evulgantes. *Essais de morale. Tomo 10.*

Detractio ita familiaris effecta est, ut in paucissimis cœtibus non adsit. Ubi simul plures convenere, sermo de iis fit, quæ accidunt in mundo. Hoc theatrum est, in quo actores sunt homines, quorum quilibet suam ludit, ut novit, & potest, personam; eorumque studium est, ut alii aliorum mores, vivendique rationem considerent; non quidem ut eos laudibus prosequantur; sed e contra quemadmodum quilibet se attollere, ac inter cæteros enitescere quærit, ita non aliud quærit, nisi quo pacto dejiciat, ac deprimat eos, qui nomini suo possunt officere. Non habentibus defectus, appingunt; habentium augentur, & multiplicantur; sine ulla religione comminiscuntur, fabulantur. Ita quæ unquam res est, o Domine, quæ te cogat in homines damnationis sententiam inferre, quam improbitas hæc, quæ illos impulit, ut de mortalibus omnibus obloquerentur, & hæc voluptas, quam nemini parentes percipiunt. *Abbas Trappensis in Considerationibus moralibus in Evangelium Sancti Matthæi.*

Nulli sunt nocentiores, vel deterioris notæ mortales, quam qui callide detrahunt, & coloribus abundant ut malum, quod de aliis proferunt, probari faciant, & laudes, quæ illis deferuntur, evertant; qui cum elogio vituperare norunt, ac in suspicionem optimam quamlibet existimationem, prout ipsis libitum fuerit, adducunt; qui officiosi videntur tunc maxime, cum perniciem afferunt; & qui non nocent, nisi cum gratificari velle videntur: qui mites sunt, ut sint crudeles, sinceri, ut sint proditores, & qui venenatas habent laudes aperta detractione deteriores. Id genus hominum non satis horrere possumus. Si nescit homo oblivisci contumeliæ, quæ sibi in ipso irarum fervore ingeritur, quomodo parcet illi, qui consulto, & quasi ex commentario illam depromit? *J. Pic. De filiorum educatione.*

Mulieres præ cæteris ad detrahendū pronę.

Mulieres crebro diebus integris de alia re non loquuntur præterquam de defectibus proximi, & de iis, quæ ad alios pertinent. Sexcenta ferunt temeraria judicia, quæ ubi maturius inspiciantur, falsa deprehenduntur; ac in sexcentas erumpunt detractiones, quæ proximi labem offundunt. Omnia scire volunt, de omnibus loqui, de omnibus ferre judicium, omnia perpendere, omnibus se immiscere, & non intelligunt, quod sibi necem inferentes eas, quæ adsunt, docent curiositatem, temeritatem, detractionem, & erga proximum nequitiam. *Auctor Anonymus.*

Sanctitas satis non est, ut nos a calumniis tueatur, & os inimicorum obstruat. Deus non semper mortalium cohibet invidiam. Hæc una ex omnibus animi ægritudinibus nullo vallo coercetur; & donec in terris virtus erit, & meritum, erit etiam detractio. Virtus, quæ magis nitet, magis etiam oppugnatur, perstringit enim oculos eorum, qui vel virtutibus carent, vel vulgarem tantummodo virtutem habent. Itaque qui non usitata virtute renident, non minus sibi contra calumnias, quam contra plausus debent cavere. *Abbas Trappensis in Christianis Sententiis.*

DEVOTIO,

PIETAS, VERA, ET FALSA DEVOTIO.

MONITUM.

RGUMENTUM hoc, quod nullus fere ex veteribus Concionatoribus attigit, hodierna die ita vulgatum est, ut de eo integra passim conciones audiantur. Ipsi etiam Sancti Patres nequaquam locuti sunt de devotione eo in sensu, in quo isthic accipitur nisi sub nomine Christianismi, vitæ, virtutisque Christianæ, vel Professionis Religionis illius, quam sumus amplexi. Hodie vero cum concionatoribus Moralis maxime arrideat, turpe rati sunt eam præterire virtutem, quæ inter illas, quæ morales vocantur, principem obtinet locum; Religionem videlicet, quæ Dei cultum respicit, cujus præstantissimus, atque excellentissimus actus est devotio.

Ut argumentum hoc utilius fiat, de Devotione agemus, non autem in eo sensu, in quo vulgo usurpatur pro affectione erga preces, vel pro pio illo sensu, quam viri boni Orationi Mentali vacantes percipiunt; sed pro publica professione, quæ fit, fidelis, ferventisque Christiani officia adimplendi, atque bona opera exercendi; hoc enim devotum esse, & colere devotionem significat.

Verum cum facile, immo etiam frequentissimum sit, a vera via recedere, se ipsum fallere, aliisque etiam in hac re imponere; quippe virtus hac inter gravissimorum, ac perniciosissimorum vitiorum confinia posita est: loquemur etiam de devotionis defectibus; nec non veræ falsæque devotionis notas trademus. Quod autem ad hypocrisim pertinet, quæ vitium est illi maxime oppositum, & quod sæpe tribuit occasionem in suspicionem vocandi pietatem ipsam, quæ maxime sincera, sanctaque habetur: seorsim de eadem peculiari titulo agemus, non secus ac de fervore; uberrimam enim rerum copiam utrumque hoc argumentum suppeditat. Denique sicuti nullum invenit finem obtrectatio, ubi hanc rem attigerit; Concionatori ea suppeditabimus, quæ satis, superque esse valeant ad Devotionem tuendam, ducendosque Auditores, quid facto opus sit, quid non item, ut sint vere devoti.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum hujus argumenti Systemata.

I. RO concionis argumento provinciam aggredi possumus; 1. Tuendi devotionem contra impios, & flagitiosos homines, qui, cum omni prorsus pietatis sensu careant, ubique in jocum traducere conantur nequissimis irrisionibus, impiisque dicteriis eos, qui palam eam profitentur. 2. Eos consolandi qui hujusmodi aculeatis sermonibus impetuntur, & qui vel a Dei servitute recedere possent, vel sanctas exercitationes suas relinquere propter adeo obstinatæ persecutionis timorem.

In parte priori ostendi potest; 1. temeritas judiciorum, quæ ab impiis fiunt de piorum hominum devotione secundum nefariam, quam & ipsi animo imbiberunt devotionis ideam, & aliis conantur ingerere. Si enim Dei jura invadere est de interiori fratris sui pietate judicium ferre, cum etiam aliqua suppetit causa exprobandæ actionis, quæ extrinsecus quidem videtur (nisi etiam re ipsa sit) prorsus inexcusabilis; quo potiori jure dicendus est ille sibi divinam vindicare auctoritatem, & iniquum ferre judicium de agentis intentione, cum externa species bona sit, atque irreprehensibilis? Quid autem? Charitas jubet, intentionem saltem excusari, cum factum ipsum laudari, probarique non potest; & licebit credere, pravam esse intentionem, cum actio exterior recta sit, qualis est cultus, qui defertur Deo, sedula in religionis officiis opera, fidelis divinarum legum observantia, vel naturale illud studium, quo nonnulli ad pietatis exercitationem trahuntur? S. Paulus eos accusat, qui de fratribus suis male judicant ex sola externa specie, quasi illi rei essent ejus criminis, de quo alios insimulant; quid igitur dicere potuisset de illis, qui adeo lævum judicium ferunt ex iis actionibus, quæ non solum innocuæ sunt, verum etiam piæ, & sanctæ? Non ne hoc est de sanæ mentis judicio prorsus esse dejectum, similemque iis esse, qui per coloratam crystallum intuentes objecta, omnia colore imbuta conspiciunt? Hoc est, de mortalibus omnibus judicant secundum animi sui dispositionem: impii sunt, ideoque mortales omnes impios esse supponunt. 2. Eorum suspicio non solum temeraria est, verum etiam injusta: ex illis enim quæro, utrum quod mercator aliquis ipsis fucum fecerit, possint ideo jure mercatores omnes dolosos esse arbitrari? si Judex aliquis muneribus se corrumpi passus fuerit; si Ecclesiasticus a recto virtutis tramite aberraverit, utrum Judices omnes tamquam iniquos, & Ecclesiasticos tamquam suo indignos caractere possint existimare? Quemadmodum laboraret argumentum, si ex aliquorum vitio generalis erueretur illatio; ita neque recte argui potest, quod nonnulli devotione abutuntur, ideo devotos omnes, vel hypocritas esse, vel avaros, vel inurbanos, & humanæ societatis osores; ac tandem nullam esse sinceram devotionem, nullam veram pietatem. Longe aliter S. Augustinus argumentatur, uti illuminatum Theologum decet: ait enim, veritatem mendacio, & sinceritatem calliditati præcessisse, neque sciri umquam potuisse, utrum falsi existerent devoti, nisi primum exploratum fuisset, veros adesse; neque ullum in devotione futurum fuisse abusum, nisi fuisset compertum, non deesse quamplurimos, qui eadem utantur egregie. 3. Impii ex nequitia de devotione obloquuntur, eosque irrident, qui eam propalam profitentur. Quorsum enim eorum spectat obtrectatio, nisi ut sua excusent flagitia, ac fidem adstruant, viros bonos, & qui frugi vivunt, ipsis meliores non esse; sed esse tantum in sceleribus suis contegendis callidiores. Excusationem igitur dumtaxat, vel prætextum sceleribus quærunt eumque se invenisse arbitrantur, cum aliquid minus rectum excidit illis, qui religiosius vitam ducere existimantur; ideoque illos in ludibrium traducunt, atque in cœtibus omnibus irrident; ac se jure pietati, officiisque omnibus fidem obrogare posse opinantur.

Pars altera eos consolari debet, qui pietatem profiten-

fitentur, eosque contra impiorum dicteria confirmare; ideoque 1. illos hortari, & excitare ad persecutionem hanc propter Deum æquo animo ferendam, illis ob oculos ponendo, ac in mentem revocando, mirum non esse, quod, cum Christiana Religio ab ipsis usque incunabulis per tot sæcula fuerit exagitata, devotio, quæ illius actus est, & publica professio, ubi in praxi exerceatur, linguis impiorum, ut olim Religio Tyrannorum cruciatibus, torqueatur; & quomodo olim fidelibus gravissima ingerebantur crimina, hodie nulla sint scelera, quæ devotis falso non imputentur; ac tandem nostram in hoc requiri constantiam, nostramque in Dei servitio fidem, ut constanter impiorum irrisiones patiamur, quandoquidem pro illius amore parati esse debemus suppliciis omnibus, ac ipsi etiam morti subeundæ. 2. Ostendendum est, illos ex irrisionibus, atque contumeliosis impiorum dicteriis saluberrimum haurire posse documentum; si enim ulli sunt ex iis defectibus quorum insimulantur, obnoxii, sese corrigere possunt; sin autem præclaram habent bene merendi, & ad virtutem progrediendi occasionem. 3. In hoc ipso consolari eos possumus, quod similes sunt JESU CHRISTO &c.

II. Alterum argumentum haud ita dissimile priori.

1. Sunt, qui devotionem damnant, atque vituperant; & contra hos illius causa est peroranda.

2. Sunt, qui eam perhorrescunt, ac se eidem mancipare detrectant propter auctoritatem, quæ illi inesse arbitrantur.

Pro parte priori. Devotionem considerant, quasi Deo injuriam afferat, illam hypocrisis insimulantes, quasi sincera non sit. Quis eos judices constituit? quo jure hanc sibi vindicant auctoritatem, cum Dei unius sit cor ipsum, atque intentionem scrutari? Si quæ sunt falsæ devotiones; num ideo nullæ sunt veræ? Ad hæc damnatur quasi proximo incommodat: ad quam criminationem diluendam ostendendum est, illam in charitate esse peculiariter positam, omnesque eas habere qualitates, quas amabili huic virtuti S. Paulus attribuit. Denique redarguitur quasi sibi met nimis indulgeat, mollis sit, & delicata: e contra vero ostendendum est, illam in se ipsam severam esse, ac sine mortificatione esse non posse.

Pro parte altera, quæ ad eos spectat, qui eidem sese addicere metuunt propter labores, & cruces, quæ subeundæ sunt, ut tot officiis, atque exercitationibus sese subjiciant; ostendendum est, multo majores in Mundi, quam in Dei servitute ferendos esse labores, Deum vero mitissimum esse Dominum omnes mulcentem curas, quæ propter ipsius amorem suscipiuntur.

III. Ostendi potest in quo vera devotio consistat: ex quo facili negotio dignosci poterit a falsa, ac de utraque, & in notis, & in aliis judicium ferri.

Primum ea vera est devotio, quæ nos ab omnium creatarum rerum affectione divellit, quæ a mundanis societatibus amovet, quæ generalem nobis immittit divitiarum, pomparum, voluptatum, omniumque mundi solatiorum contemptum. Antequam huc pervenerimus, nequaquam putandum est, nos vere devotos esse; & nisi hæ notæ liquido appareant, æqua semper remanet causa de veritate devotionis suspicandi.

Secundo, vera devotio nos Deo adnectit per cultum sincerum, qui ex ipso corde, apertaque, fideli, & constanti professione procedit.

Tertio in id præsertim incumbit, ut interiorem efformet hominem, passiones evincat, cupiditatem omnem, ac propriam voluntatem abjiciat: Verbo; vera est abdicatio nostrum met ipsorum, ut Deo uni vacemus, nosmet eidem devoventes; unde etiam devotionis nomen profectum est.

IV. Devotio cum ex Divo Bernardo virtus sit propria cordis: *Res est cordis gratia devotionis* habere debet qualitates cordis, ac particeps esse omnium motuum ipsius, ideoque.

1. Quemadmodum cor abditum est devotio quoque principium habere debet in parte interiori; & uti loquitur Evangelium, non nisi ex abundantia cordis extrinsecus se se proferre. Hoc si absit, affectatio mera est, hypocrisis, velum, & larva pietatis.

2. Quemadmodum cor ordinatum est constans, ac uniforme in motibus, naturalibusque operationibus suis; pietas quoque, & vera devotio ordinata esse debet in bonis operibus, in precibus, in cultu, quem defert Deo, & in officiis illis, quæ proximo præstat; quidquid enim abnorme est, ac ex mera libidine fit, hoc Deo esse nequit acceptum.

Anima vere devota similis est Virginibus sapientibus, de quibus loquitur Evangelium, quibus nihil antiquius fuit, quam ut alerent lampades suas: 1. lumen, quod hominem sincere devotum illustrat, sublimis est de Deo conceptus, qui efficit, ut se beatos putent, qui eidem famulantur, idque sibi gloriæ vertant, & quacumque in occasione præseferant. 2. Ardor, quo anima flagrat, magnus est fervor in illius servitute, qui ad eas omnes actiones nos excitat, quibus illum colere possumus; efficitque, ut omnes superemus obices, illis adversantes consiliis, quæ ad gloriam ipsius procurandam concepimus. Hæ sunt partes duæ veram devotionem constituentes, notæque, vel effectus duo spiritus Dei: cum e contra cæcitas, atque tepiditas, cum de pietate sermo est, hanc vel modicam esse, vel omnino nullam significent. V.

Tria sunt hominum genera devotioni abrogantium fidem; videlicet 1. Impii, qui illam suis obtrectationibus proscindunt, ut vitia, ac iniquitates suas quodammodo excusent: 2. Hypocritæ, qui efficiunt, ut illius indigna concipiatur idea, secreta flagitia affectatæ pietatis velamine contegentes. 3. Ignavi, atque inertes, qui eam sibi fingunt nimis molestam, atque austeram, atque hoc prætextu abutuntur, ut illam prorsus abjiciant. Primi refellendi sunt consilii eorumdem improbitatem ostendendo. Secundi confundendi sunt, probandumque ab illis in pretio haberi virtutem, quandoquidem eadem sese cooperire contendunt. Tertiis vero auferendus est error, ac demostrandum, devotionem non esse tam austeram, quam ipsi opinantur. VI.

Pro tribus concionis partibus, desumi possunt tres hæ veritates, quæ communi quodam vinculo sibi cohærent, ac sese invicem consequuntur. VII.

Veritas prima: devotio vera non est, nisi sit in corde; quæ constans est veritas, quod in spiritu, & veritate oportet adorare. Hoc si desit, dissimulatio est, & Hypocrisis in oculis Dei abominabilis.

Secunda: Devotio in corde vera non est, nisi per exteriorem cultum sese prodat; Hoc est nisi extrinsecus ea pietatis expleat officia, easque exercitationes, quas Religio a nobis deposcit.

Tertia; Deo accepta non est, neque coram proximo suavem potest odorem effundere nisi statui, & conditioni nostræ sit accommodata. Hæc concionis structura ea omnia complecti mihi videtur, quæ in hoc argumento dici possunt.

Possumus etiam amplificare tres illas veritates, quæ sequuntur, atque ex illis concionem elucubrari. VIII.

1. Devotio statuum omnium, & conditionum est propria; & nihilominus plurimi inter claustra remittunt illam, quasi Cœnobitarum tantummodo propriam.

2. Omnium ætatum est; atque in senectutem rejiciunt.

3. Cujuslibet generis ingeniorum; ac simplicium dumtaxat esse opinantur. *Ex Morali Dictionario*.

Quamvis devotio quasdam notas habeat æquivocas, & ficta veram ita sedulo imitetur, ut alteram ab altera secernere non levis sit operæ; non desunt tamen notæ quædam adeo apertæ, propriæque veræ devotionis, ut iis decipi difficile sit. IX.

Prima est, integerrima generositas, qua anima Deum tantummodo quærit, quin terrenarum rerum ullum sibi finem proponat; & proximo inservit, quin ullam utilitatem expectet. Ficta e contra pietas semper est quæstus avida; ideoque jure suspicione non caret.

Al-

Altera est humilitas sine affectatione; non enim quærit ea facere, quæ videantur, & unde honorem aucupari possit, sed humillimis pietatis operibus vacat.

Tertia est charitas mitis, quæ omnem in se adhibet severitatem, omnemque in proximos indulgentiam, *P. Bourdaloue sermone pro feria 5. post tertiam Quadragesimæ Dominicam.*

X. Duo præsertim insignes defectus occurrunt, qui devotionem corrumpunt, atque eam fictam esse, & eum, a quo exercetur, in errore versari palam ostendunt.

Prior est, summa religione servare, quod consilii est, cum interim quid præcepti est, impune violetur; vel potius additamentum ei præferre, quod caput est, & quod levis est momenti iis, quæ summæ sunt necessitatis, anteferre.

Posterior, sanctitatem, atque perfectionem extra statum sui fines inquirere, ita ut conditionem ex devotione, non autem devotionem ex conditione propria metiamur. *P. Girouft, sermone de vera, ac falsa pietate.*

XI. Tria etiam considerari possunt personarum genere, devotione abutentium, in quibus illa æque desideratur.

Primi sunt illi, qui exteriora tantummodo quærunt, quin solidum, nempe charitatem, aliasque virtutes sectentur; minutas exercitationes, & nugas, quæ nonnumquam superstitionem redolent, religiosius inquirentes. Hi sunt spiritus imbecilles.

Secundi, illi sunt, qui solidum, & quod maxime essentiale est, consectari affirmantes, externam omnem devotionis speciem contemnunt ac volunt pietatem omnem intus latere. Horum manifestus est error; se quidem vere devotos esse jactitant, sed ipsa magis communia devotionis exercitia dedignantur.

Tertii utrisque opponuntur: devotione abutuntur, ut inertiam suam contegant, & statim ac piorum hominum speciem induerunt, nihil eorum faciunt, quæ juxta officii, atque conditionis suæ statum deberent efficere. *Maimbourg. Sermone pro feria secunda majoris hebdomadæ.*

XII. Religio essentialia duo officia complectitur; alterum quidem erga Deum, alterum erga proximum: 1. Deo quidem debemus amorem, supremum cultum, atque integrum nostrum met ipsorum, omniumque facultatum nostrarum sacrificium; quod illi exhibemus interiori pietate. 2. Proximo vero debemus virtutum, & pietatis exempla, quæ quidem illi suppeditamus omnibus veri Christiani muneribus exemplari devotione perfungentes; quæ ideo se se extrinsecus etiam prodere debet. *Desumptum ex Christianis sermonibus. Sermone de Hypocrisi.*

XIII. Ut plurimum in devotione nostra superbi sumus; & in judicio alienæ temerarii. Hi duo defectus duplici propositione impugnandi sunt.

1. Non satis fidendum propriæ devotioni propter illusiones, in quas decidere, & defectus, quos ibi committere possumus, quin eos agnoscamus.

2. Cautius agendum in judiciis, quæ de aliena pietate proferimus, ne vel nobis hypocrisis suspicio oboriatur, vel hoc nomine alios damnemus.

XIV. In duplici Concionis parte ostendere possumus,

1. Posse omnes devotionem excolere, namque statibus, muneribus, conditionibusque omnibus accommodata est.

2. In singulis statibus non deesse magna subsidia, quæ illam nobis reddant faciliorem; gratias, occasiones testandæ fidei nostræ Deo, & opportuna auxilia, quibus suffulti officiis nostris perfungamur; ideoque nullam nos prætexere causam posse, ne pietatem impensius colamus.

XV. Vulgatissimus defectus in devotione occurrens est, illam esse inordinatam. Hujus autem rei hæ notæ sunt, quibus addenda remedia.

1. Cum supererogationis consiliique opera consectamur, interim ea negligentes, quæ præcepti sunt, & ad statum nostrum pertinent.

2. Cum, quin summa fede majora præcepta exerceamus, leves, ac nullius momenti rebus immoramur.

3. Cum in officiis, atque exercitationibus nutantes sumus, instabilesque.

Errores duo, in Devotione occurrentes.

1. Alii eam nimis austeram, severamque & putant, & aliis exhibent, ideoque alios ab eadem deterrent. XVI.

2. Alii e contra devotionem habent nimis sensibus indulgentem, & delicatam, atque JESUM CHRISTUM cum Belial; cum Mundo Deum conciliare contendunt. *Ex Dictionario Morali.*

Tres falsæ devotionis caracteres. XVII.

Primus est indiscretio, & importunitas.

Alter est amarus quidam zelus omnibus monitis, & correctionibus inspersus.

Tertius, superbia, & cupiditas dominandi in iis omnibus, quæ ad pietatem pertinent. *Idem.*

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde hauriri rerum copia potest ad propositas Concionum structuras elaborandas.

Sanctus Augustinus in libro de vera Religione, ac in altero de Beata vita loquitur de Devotione eo in sensu, in quo illam accipimus. SS. Patres

Idem de eadem verba facit etiam in libris 10. & 11. de Civitate Dei.

S. Chrysostomus *in caput 8. S. Matthæi* docet nihil utilius esse ad veram pietatem suscipiendam, quam humilis divinarum munerum cogitatio.

Idem *in caput* 12. ostendit Christianos esse veros Israelitas, a quibus juge sabbathum servandum est & viam Dei minus molestam esse, quam mundi.

Idem *in caput* 14. indignum ait Christiano viro propter temporalia servire Deo.

Idem *in caput* 21. egregiem instituit comparationem inter Mundanos, ac Cœnobitas, & Solitarios, ubi horum sanctorum hominum vitam in pietatis exercitationibus transactam describit.

Idem *in caput* 22. Christianis iterum Eremitarum vitam proponit, illos ad pietatem excitaturus; quod ipsum argumentum rursum in caput 23. pertractat.

S. Bernardus in sermonibus de Ascensione docet per devotionem omnes pietatis exercitationes faciles fieri.

Idem *l. 1. de Consid.* ostendit nimias curas extrinsecas officere devotioni.

Idem *Serm. 10. in Cantica* de contemplationis suavitate loquitur.

Idem *serm. 22. in eadem Cantica* docet a pietatis exercitationibus non desistendum, si in illis gustus, & suavitas non percipiatur.

Idem *serm. 52. in eadem Cantica* ostendit, Dei præsentiam maxime ad spiritum devotionis excitandum, fovendumque conferre.

S. Bonaventura in Axeticis Tractatibus, præsertim vero in illo de sex alis Seraphim de pluribus devotionis effectibus verba facit.

S. Laurentius Justinianus in Tractatibus de Disciplina Monastica, & conjugio Animæ cum Divino verbo de hac re loquitur uberius.

Richardus a S. Victore in Cantica, & in Tractatu de interioris hominis instructione *l. 2.*

S. Franciscus Salesius in admirabili libro de Introductione ad vitam devotam, devotionis naturam, proprietates, ac præstantiam ostendit, & præterea quomodo anima devota sese attollat ad Deum per Orationem, usumque Sacramentorum; ac tandem loquitur de praxi christianorum virtutum, quæ si desint, nemo esse potest vere devotus, ita ut vel hic unus liber ea omnia, quæ in hoc argumento possunt optari, abunde suppeditet. Ascetici, aliique.

Gra-

Granatensis *in par. 2. c. 2. & 3.* loquitur de devotarum animarum tentationibus, ac impedimentis devotionis *c. 34. &c.*

Cardinalis Bona *l. de Disciplina psallendi.*

R. P. Masson Chartusianæ Familiæ Generalis veram adstruit devotionis ideam in libro cui titulus Introductio ad vitam Religiosam.

Cardinalis Bellarminus in Opusculo de *Ascensione mentis in Deum* rationem tradit, qua jugiter in Deum, attollamur, & contemplativam vitam ducamus.

P. Haineufve in tomo 4. Ordinis ferm. 26. hoc tractat argumentum.

P. Guillore *in tract. cui tit. Maximes spirituales. Maxim.* 4. ostendit non omnes semper ad majorem perfectionem, hoc est ad sublimiorem devotionem esse dirigendos; & *Maxim. sequ.* docet singulos ad statu, munerisque sui perfectionem esse adducendos; & *max.* 7. loquitur de corporis austeritatibus, quando, & quomodo pietati sint necessariæ.

Jacobus Alvares *Tom. 3. part.* 3. amplum habet tractatum de devotione, ubi ad examen revocat quidquid ad hanc virtutem refertur.

P. Gaudier in tractatu de Oratione *par. 2.* loquitur de devotionis defectu.

Franciscus Suarez *de Relig. Tom. 2. tr.* 3. Theologice hoc argumentum exhaurit.

Lessius *de Justitia, & jure l. 2. c. 37.*

Reinerius de Pisis *tit. Devotio.*

P. Caussinus in Aula Sancta tract. 2. Enunciato 9. loquitur de falsa devotione, omnibusque speciebus illius: de devotione nigra, tetra, superstitiosa, affectata, hypocrita &c.

Idem Enunciato sequenti de solida devotione verba facit.

P. Ludovicus Franciscus d'Argentano ex Capucinorum Familia in Collationibus Theologicis, & asceticis de Magnalibus Virginis *collatione* 23. *art.* 1. 2. 3 tuetur devotionem contra impiorum, & eorum, a quibus ignoratur, criminationes; & *collat.* 30. *art.* 10 loquitur de virtutis hujus usu, & necessitate.

Cambolas lib. cui titulus, Exemplar Vitæ Christianæ *c. 3. §. 5.* loquitur de devotionis abusu; *c. 6 §. 3.* contra eos invehitur, qui mundum, ejusque præcepta cum christianæ vitæ institutis conciliare contendunt; & *§. 6. capitis ejusdem* ostendit, qui pietatem profitentur, & mundi mores sequuntur, inanem dumtaxat devotionis speciem habere.

P. Cordier Tomo secundo Familiæ sanctæ cap. 3. ostendit, quam necessaria sit in familia devotio.

P. Dozenne lib. de Morali JESU CHRISTI art. 6. plura devotionis tradit præcepta.

Liber cui titulus; Schola JESU CHRISTI Francisci Pean Theologiæ Doctoris de devotione, & christiana pietate late differit.

P. Croiset in spiritualibus Considerationibus to. 1. prolixum habet caput de falsa pietate; capite vero sequenti de vera agit devotione.

Immensi laboris esset eos recensere qui de pietate loquuntur, & devotionis tradunt præcepta; eos, quos memoravimus, in medium attulisse sufficiat.

Concionatores. In Morali dictionario duos hujus argumenti sermones invenies.

Inter sermones sub P. Bourdalove nomine editos; Feria quarta post tertiam Quadragesimæ hebdomadam sermo est præcipuos veræ devotionis caratheres indigitans.

P. Girouft pro Feria tertia Hebdomadæ secundæ in Quadragesima loquitur de vera, & falsa pietate.

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta in Adventu veræ, falsæque devotionis profert caracteres.

Maimbourg veræ devotionis tradit ideam in Magdalena ad JESU CHRISTI pedes provoluta, sermone pro feria secunda majoris hebdomadæ.

P. Grisel in Quadragesima eamdem secutus est ideam in S. Mariæ Magdalenæ Panegyrico.

In Christianis sermonibus pro quinta post Pentec. Domin. sermo est de iis sensibus, quos homini Christiano Religio vera debet inspirare.

Quicumque de hypocrisi disseruerunt, indirecte de vera devotione locuti sunt.

P. Ludovicus Granatensis in locis Communibus titulo *Devotio.* Qui Collectanea ediderunt.

Busæus in Viridario fusius de hoc loquitur argumento.

Centuriatores alii non nisi data occasione de hac devotione locuti sunt, idque sub titulo Religionis.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te! Ps. 30.

Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Ps. 35.

Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi? Ps. 34.

Lex Dei in corde ipsius. Ps. 36.

Lex tua in medio cordis mei. Ps. 39.

Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Ps. 62.

Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Ps. 118.

Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem. . . donec inveniam locum Domino. Ps. 131.

Non habet amaritudinem convictus illius, neque tædium conversatio illius. Sap. 8.

Cor meum, & caro mea, exultaverunt in Deum vivum. Ps. 83.

Dominus autem intuetur cor. 1. Reg. c. 16.

Posuit oculum suum super corda eorum, ostendere illis magnalia operum suorum. Eccli. 17.

Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Matth. c. 15.

Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longe est a me. Ibid.

Sine causa colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum. Ibid.

Venit hora.... quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Joan. 4.

Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Ibid.

Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Matth. 23.

Graditur via non bona post cogitationes suas. Isaiæ 62.

Pietas ad omnia utilis est. 1. ad Timoth. 4.

Religiositas custodiet & justificabit cor. Eccli. 1.

Absconditus cordis homo. 1. Petri 3.

Memor fui Dei, & delectatus sum. Ps. 76.

Exempla ex utroque Testamento deprompta.

Quacumque in significatione devotio sumatur, seu pro Religionis actu, seu pro voluntate, quæ nos ad Deo inserviendum impellit, seu pro earum rerum omnium, quæ ad Domini cultum pertinent, amore; Sanctus Patriarcha Abraham luculentissimum nobis illius suppeditare potest exemplum. Et profecto cur nam putas Deum illi imperasse, ut sibi unigenitum suum, unicum amoris objectum, senectutis columen, diuturnæque posteritatis spem sacrificaret? Non ideo sane, quod oblectetur ille humano cruore, præsertim vero cruore filii paterna effuso dextera; videmus enim e contra in Lege ipsum id genus sacrificia perhorrescere? sed quod inspicere vult, quænam futura sit dispositio cordis Abrahæ, ubi gravissimum hoc mandatum acceperit; & utrum amor, quo carissimum prosequitur filium suum Isaac eam superaturus sit obedientiam, quam debet Deo. Itaque ubi heroicam magni hujus Patriarchæ virtutem intui- Exemplâ Abrahæ.

tus

tus est, ipsam voluntatis dispositionem pro effectu acceptam habuit, eique insigne illud perhibuit testimonium; illum videlicet perfecte, integreque servitio suo esse devotum; quandoquidem præsto erat, ut omnia conaretur, omniaque sine ulla exceptione sacrificaret; in quo vera devotio consistit. *Nunc cognovi, quod times Deum*. Genes.22.

Falsa devotio Saul. Abjecit Deus sacrificium Saul, quantumvis omnem actus religiosi speciem præferret; non enim juxta suam voluntatem oblatum fuit, neque profectum ex animo qui divinis exequendis imperiis promptus esset, atque submissus. Itaque Regis hujus factum improbavit Samuel tamquam importunum, habitumque potius fuit veluti idololatriæ species, quam actus Religionis: *Quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere*. 1.Reg.15 Jussus fuerat Saul Amalecitis bellum indicere, eisque deletis omnia igne ferroque vastare; at ratus nimis magnam se jacturam subiturum, si tantas opes absumeret flamma, ea sibi reservavit, quæ maximi pretii esse duxit; cumque Dei verbis a Samuele exprobraretur, satis validam se afferre excusationem arbitratus est dicens, se pretiosissimas igni subtraxisse manubias, Domino sacrificandas. Fallacem pietatem, sacrilegam religionem! Non indiget Deus oblationibus, atque muneribus; cordis puritatem, mandatis suis obedientiam, nostræ voluntatis suæ conformationem exposcit.

Exempla, devotionem in corde esse debere probantia. Vera devotio principium habere debet in corde, & nisi pietatis actiones ex hoc fonte non manaverint, quantumvis egregiam extrinsecus speciem ostenderent, Deo acceptæ esse non possunt. Ideo in Scripturis nihil enixius, quam cor, petitur a Deo. Ibi enim videmus, illum Abelis quidem accipere sacrificium, quod ex corde proficiscebatur, Cain vero repellere, cujus particeps cor non erat; Moysi præcipere, ut interiorem Arcæ partem primum, mox vero exteriorem auro exornaret. Scimus, Davidem fuisse hominem secundum cor Dei; cor enim sanctissimi Regis semper erat ad exequenda Dei mandata paratum: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum*. Psal.107. ac denique in actibus quibuscumque, patet Deum ante cetera cor intueri: *Dominus autem intuetur cor*. 1. Reg.16.

Cum devotionis virtuti latiorem tribuamus significationem præ ea, quam illi Theologi tribuunt, & hoc nomine intelligamus sanctam vitam, piam, pro Dei servitio zelo succensam, in lege servanda sedulam & paratam debitum Deo cultum deferendo; hoc in sensu piorum, devotorumque albo omnes veteris Testamenti Sancti possunt accenseri. Ita Abel, Noe, Job, Jacob, Josias, Josaphat, Ezechias, Prophetæ omnes, aliique innumeri devoti fuere; pietas enim, religio, sanctitas, nomina sunt, quibus Sacra utitur Scriptura ad illud indigitandum, quod a nobis devotio nuncupatur.

Falsa devotio prophetarum Baal. Licet vera devotio omnem oderit mollitiem, omnibusque in rebus mortificationem requirat, & corporis austeritates exerceat; putandum tamen non est in his devotionem consistere; & hæc esse certa veræ devotionis indicia. In Bibliis enim videmus, Prophetas Baal pseudoprophetas fuisse, licet ipsa austeritate vere Dei Prophetas superarent; barbara enim pietate membra sua cultris secabant, laniabantque, ita ut cruore difluerent. Itaque vera devotio ea non est, quæ virtutem omnem immodicis, nimiisque austeritatibus collocat, corpus quidem infirmantibus, omnemque spiritus vim extinguentibus; neque ea, quæ sine Ecclesiæ præcepto, vel sapientis Ducis alicujus consilio severissimos ritus consectatur magis ut propriæ voluntati satisfaciat, quam ullo pietatis sensu: & in his omnem Christianismi perfectionem constituit, quin aliis perfungatur muneribus, quæ magis sunt essentialia, & ad quæ servanda arctiori necessitate tenemur. Sæpe etiam sub externis hujusmodi austeritatibus secreta latet superbia; sed internæ mortificationes nullis sunt obnoxiæ illusionibus.

Devotio nequaquam propria est, ut nonnulli putant, aliquorum dumtaxat hominum; vel quorumdam vitæ statuum, aut professionum. Omnium temporum est, omnium conditionum, earum etiam, quæ ab eadem magis abhorrere videntur. In Scripturis enim videmus non defuisse Davidi, qui ingentis Regni pluribus distractus curis tempus tamen inveniebat, quo centies singulis diebus Domino suo laudes diceret; Moysem, qui frequentissimi populi dux erat, ad Deum indesinenter confugisse, cumque rebus in omnibus consuluisse; Josue exercitus imperatorem egregia pietatis laude floruisse; Esther in Assueri Aula ad maximi terrarum Regis thalamum evectam nihil magis odisse quam fastum, atque jactantiam, neque majores unquam percepisse delicias, quam cum in recessu in Deum unum cogitationes suas transferebat; Judith, quæ in gente sua tanto in honore habebatur, vitam frugi, sancteque duxisse, sese induxisse cilicio, atque ad unguem jejunia, festos dies, omnesque Legis cæremonias servasse.

Publicanus, & Pharisæus in Evangelio nos tamquam exempla proponuntur alter quidem veræ, alter vero falsæ devotionis; sed Dei unius est alteram ab altera dignoscere. Ex duobus hisce exemplis post veritatis ejusdem sententiam, & verbum, innotescit, illum, qui majorem habere putat pietatem, ut plurimum omnino eadem carere. Sed ex iis, quæ faciunt hypocritæ, cognoscere possumus, quid nobis faciendum sit, ut vere devoti simus; atque metuere debemus, ne damnemus eos, qui aliquando fortasse nos accusabunt, & condemnabunt. — Publicani, & Pharisæi Evangelici.

Post beatissimam Virginem in Evangelio nullum perfectius devotioni exemplar invenimus, quam Magdalenam; ea quippe omnes ejus qualitates, sensus, officia, & exercitationes complectitur. Modo ad Salvatoris pedes procumbit, eas lacrymis abluens, modo illum ubique, ut Canticorum Sponsa, quærit, eoque invento suavissimo charitatis impetu extra se rapta perfruitur: *Quæsivi, quem diligit anima mea; tenui eum, nec dimittam*: Cant.3. modo super caput ejus pretiosi unguenti phialam effundit, ac eodem pedes inungit, quos suis capillis detergit; quo charitatis officio tanto eum fervore perfungitur, ut eum aromatico unguento cor ipsum effundere videatur: modo æque tenera, ac solida devotione ipsum ad Calvariæ, usque cacumen persequitur passionum ipsius consors futura; mox illum in sepulcro requirit, ut justa persolvat; eoque non invento, sollicita sciscitatur, ubinam positus fuerit, & ad eum auferendum sibi satis virium futurum arbitratur. Omnes, quibus agitur, motus totidem sunt teneræ, solidæ, ferventis, constantisque simul devotionis indicia, & effectus; quamobrem Dei filius dixit, ipsam quidem optimam elegisse partem, numquam ab eadem auferendam. — Magdalena praestans et devotionis exemplum.

Exempla reliqua nimis multa sunt, ut possint recenseri. Hoc in numero adscribi possunt Apostoli omnes, præsertim vero S.Petrus, cujus ardentissima devotio fuit, & S.Joannes, qui summo Dei flagrabat amore, deinde vero discipuli, qui Salvatorem secuti sunt, piæ mulieres, quæ eumdem subsequabantur, Cornelius Centurio, qui in Actis c.10. *Religiosus, ac timens Deum* appellatur, & S.Timotheus qui a S.Paulo *Homo Dei* dicitur.

APPLICATIONES.

Quomodo corporis, sensusque et animæ devotione afficiantur. *Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum*. Ps.83. Quomodo nam caro, pars hæc nostrum met ipsorum animalis gaudium, & requiem suam in Deo potest invenire, quod quidem spiritus est illam quodammodo gustantis, ac delibantis, uti alibi idem loquitur Propheta? Cum lumen insuetum repente spiritum illuminet, ac recens ardor sancto amore voluntatem inflammet; anima suavitate repleta hanc appetitui communicat, qui ipsius pars est; quæ deinde in carnem, sensusque diffunditur, qui hac facultate reguntur. Hinc fit, ut labor, ac dolor, qui in Dei servitio est, non percipiatur; ut sancta hilaritate mandatorum illius vix percurratur; ac devoti homines ibi voluptatem inveniant, ubi tepidi, ac devotione carentes laborem tantum, ac fastidium inveniunt.

Aruit

Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Psalm.100. His verbis Propheta docet, devotionem quamprimum arescere, ac imminui, nisi oratione enutriatur. Hæc est S. Bonaventuræ animadversio, qui ad hoc probandum Prophetæ allata utitur auctoritate; & hoc ipsum quotidiana etiam docet experientia: Si enim desit oratio, sensim pietatis remittuntur officia, bona consilia oblivioni traduntur, & passiones omnes, quibus devotio soporem immiserat, rursus expergiscuntur. Quamobrem ubi de homine devoto sermo est, ut plurimum homo orationi deditus intelligitur, & effectus pro causa usurpatur. Devotio ad orationem excitat, & oratio fovet devotionem; utraque vero a Spiritu Sancto modo cibus, modo pinguedo animæ, & signum salutis ejusdem vocatur: *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea*.

Absconditus cordis homo. 1. Petri 3. Lex vetus, ex S. Pauli testimonio, neminem adducebat ad perfectionem. Omnis in figuris posita erat, & si verum habebat sanctitatem, hæc extrinsecus quidem incipiebat, & mox in cor ipsum transibat; cumque cultus, & sacrificia illius non essent aliud, nisi umbræ cultus, & sacrificii novæ Legis, hic finis illius erat, ut externis actionibus ea præsignaret, quæ interna erant futura. E contra vero Christiana Religio statim pietatem in ipso corde constituit, & hæc pietas *absconditus cordis homo* a Sancto Petro vocatur: mox vero præcipit, ut per actionum sanctitatem illam extrinsecus proferamus.

Quomodo per devotionem induimus J.C. *Induimini Dominum, JESUM CHRISTUM*. Ad Rom.13. Te, Domine Salvator hominum, indui volo secundum Apostoli tui consilium; at si extrinsecus tantum induerer per virtutes mere exteriores, quid de me esset? quænam esset pietatis larva ad iram tuam excitandam, quam ad misericordiam promerendam accommodatior? Fac igitur, ut hoc devotionis indumentum, quod utrique geram proximum meum ædificaturus, interiorem hominem contegat: *Absconditus cordis homo*, hominem, qui tua gratia efformatus ex tuo spiritu vivat, & intra se invisibilia virtutum tuarum servet lineamenta; hominem, qui in omnibus officiis suis fidelis, ea omnia majora æque ac minora diligenter adimpleat; hominem, qui prudens, ac sapiens ea, quæ præcepti sunt, atque ad statum suum pertinent, iis præferat, quæ sunt supererogationis; hominem denique, qui omnino sibi sacer, devotusque sit. *Ex Morali Dictionario*.

Pietas ad omnia utilis. 1. ad Timoth. 4. Et sane cui non utilis pietas? Usum habet in omnibus locis, temporibus, rebus; in Ecclesiis æque, ac in Regum penetralibus. Per hanc audimus verbum ab hominibus prolatum, tamquam verbum Dei, quale reipsa est, illudque recipimus quemadmodum arens tellus recipit imbrem; per hanc divinorum beneficiorum consideratio nos afficit, amoris ejusdem cogitatio succendit, promissiones solatium afferunt, minæ perterrent. Sine hac Verbum Dei quod esse debet instar gladii ancipitis, in cordis nostri duritie retunditur; & sine hac obstinationis scelere scelus impœnitentiæ cumulamus. Hæc vera devotio cubicula nostra in angusta templa convertit, quo descendit divinitas; hæc efficit, ut Deus nobis loquatur, ut nos loquamur illi; nobisque sua aperiat oracula, ac suas consolationes infundat.

PARAGRAPHUS IV.

Sanctorum Patrum loci, atque sententiæ hujus argumenti.

Dulciores sunt lacrymæ orationum, quam gaudia theatrorum. August. in Psalm. 127.

Quamquam hæc infima habeant suas delectationes, suosque amores: non tamen tali modo delectant, sicuti tu Deus noster. Idem in Meditat.

Est gaudium quod non datur impiis, sed eis, qui tegratis colunt Domine, quorum gaudium tu ipsa es. Idem in Confess.

Si habet animus unde oblectetur extrinsecus, sine deliciis manet interius. Idem in Joannem.

Si forinsecus ea quæ Deus jubet, manibus fiant, & in corde non fiant, nemo est tam insulsus, qui præcepta arbitretur impleri. Idem, Quæst. 54. in Deuter.

Quis cultus ejus, nisi amor ejus? Idem in Psalm. 32.

Hoc nimis doleo, quod multa quæ in sacris libris magna sunt, minus teneantur, & parva nimis introducantur. Idem, Epist. 110. ad Januar.

Religionem, quam Christus liberam esse voluit, servilibus oneribus premunt. Idem ibidem.

Hæc perfecta justitia est; si potius potiora, si minus minora diligamus. Idem, Epist. 119. ad Januar.

Pietas vera est verax Dei cultus. Idem, l. 4. de Civit. Dei, cap. 23.

Sine vera pietate & religione, omne quamvis laudabile ingenium, superbia vanescit, & decidit. Idem, l. 2. de Civit. c. 5.

Cum mens internam dulcedinem degustat, amore æstuat, videtque se videre non posse quod ardenter diligit; nec tamen ardenter diligeret, nisi aliquatenus videret. Gregor. lib. 4. Moral. c. 12.

Gravis est iniquitas, quando is qui perversus est ostendere alios perversos molitur; ut inde minus malus appareat, quod alios sanctos non esse docuerit. Idem, lib. 12. c. 15.

Quanto quis minus æterna intelligit, tanto delectabilius in temporalibus requiescit. Idem super Ezechielem.

Devotio est fervor bonæ voluntatis, quem mens cohibere non valens certis manifestat indiciis. Cassianus in Collat.

Deus non æstimat quemquam ex eventu rerum, sed ex affectu. Cyprian.

Non improbo eos qui castigant corpus suum; sed satanas mille artibus nonnunquam illudit incautis Idem de dupl. Martyr.

Habet hanc vim dulcedo cœlestium pulcritudinum, ut quanto intentius quæritur, tanto ardentius desideretur: ingerunt de cupiditate appetitum, & non faciunt de satietate fastidium. Euseb. Emiss. Serm. de B. Maximo.

Tanta esse debet ejus (devotionis) *lenitudo, ut emanet ab animo ad habitum*. Tert. de cultu mulier.

Gustato spiritu, necesse est desipere carnem; affectanti cœlestia, terrena non sapiunt; æternis inhianti, fastidio sunt transitoria. Bernard. in Epist.

Cui Christus incipit dulcescere, necesse est amarescere mundum. Idem in Sermonib.

Hoc debes semper observare, ut non occidas carnem tuam, sed vitia. Idem, de modo beate vivendi.

Ingratum est quidquid obtuleris, neglecto eo, ad quod teneris. Idem.

Quæstuosa res est nomen Christi. Gilbertus Abbas in Cantic.

Nihil est in rebus humanis religione præstantius, eamque summa vi oportet defendi. Lactantius l. 3. cap. 10.

Devotionis virtus ordine prima est, quæ est fundamentum cæterarum, meritoque hanc primam exegit Deus ab Abraham. Ambros. l. de Abraham.

Res est cordis, gratia devotionis. Bernardus.

Hæc gratia devotionis, est unctio docens de omnibus; quam expertus novit, inexpertus ignorat: quoniam nemo scit, nisi qui accipit. Idem in declamat. de verbis Apost. Petri. Ecce nos reliquimus omnia.

PARAGRAPHUS V.

Quid in hoc argumento ex Theologiæ penu possit depromi.

CUM *Devotionis* nomen æquivocum sit, difficile est virtutis hujus æquam notionem tribuere, & iis omnibus rebus, quæ devotionis nomine significantur, convenientem. Nonnumquam hoc nomine indigitatur interior suavitas, atque solatium, quo anima in oratione perfunditur; quo in sensu SS. Quid sit devotio, & variæ nominis significationes

Au-

Augustinus, atque Bernardus de ea vulgo loquuntur. Alii hoc vocabulo intelligunt, quemdam affectum, ac studium erga pietatis exercitia, & ea omnia, quæ Dei cultum respiciunt; eoque in sensu SS. Ambrosius, & Gregorius, ut plurimum, hoc nomine utuntur. Credunt nonnulli hanc esse cordis affectionem, quod divinis rebus palam afficitur; quamobrem ubi hæc cogitamus, vel de his sermonem audimus haberi, in lacrymas dissolvimur. Alii vero cum plerisque Theologis dicunt, hanc sanctam esse lætitiam ac mentis alacritatem, qua Sancti ea, quæ Dei sunt, consectantur. Hi Doctores devotionem cum fervore confundunt, qui potius devotionis qualitas est, & conditio, quam ipsa devotio. Sæpe devotum dicimus, qui frequens ad Sacramenta accedit, atque pietatis exercitiis sese crebro mancipat; tunc vero effectus usurpatur pro causa. Sed eo in sensu, in quo istic devotionem accipimus, aperta professio est vitæ secundum omnia Religionis officia, & statum, in quo nos Providentia constituit, & munus, quod illius imperio, sumus amplexi, diligenter instituta. Quod non longe abest ea definitione, quam tradit D. Thomas 2. 2. *qu.* 82. dicens, hanc alacrem esse voluntatem, propter quam hilariter ea omnia perficimus, quæ ad Dei cultum pertinent; quibus hoc unum addimus; nempe juxta singulorum statum & conditionem ad eos prohibendos abusus, qui in devotionem magis, quam in quamcumque virtutem aliam obrepunt.

Hæc notio ipso devotionis nomine sumitur, quod ex verbo *devovere* originem duxit; quapropter devoti illi proprie vocantur, qui Deo suo sese devoverunt. Itaque, ut pressius loquamur, religionis virtus, quæ moralium omnium virtutum princeps est, ac præstantissima, nos ad ea impellit, quæcumque ad Dei cultum pertinent; devotio autem efficit, ut ea omnia alacriter, & cum gaudio exerceamus, ibique voluptatem nanciscamur, atque interiori voluptate repleamur. Hinc sequitur, devotionem quandam in sensu esse religionis actum, in altero vero particularem esse virtutem, licet Sancti Patres sæpe illam cum ipsa religione confundant, & frequentius *pietatem*, nonnumquam etiam Divini spiritus unctionem appellent. Hodie vero devotorum nomen eorum proprium est, qui pietatem, bona opera, sanctaque charitatis exercitia peculiariter profitentur.

Vera devotio inter duo extrema vitia, superstitionem, videlicet, atque impietatem sita est. Superstitio quidem per mentis imbecillitatem peccat; impietas vero, commentitiam spiritus vim affectans per nequitiam potius delinquit: altera nimis credula est, altera vero satis credula non est; utraque duplicem efficiunt scopulum, ut vere devotus sis, diligentissime evitandum. Attamen superstitio excusatione dignior videtur; namque inter falsas ideas, quas sibi proponit imaginatio, aliqua bonæ affectionis elucet nota; cum impietas e contra omnia simul intellectum, voluntatemque corrumpat. Verum ne in alterutrum horum scopulorum impingas, satis est, ut eas diligentissime serves pietatis exercitationes, quas vel præcipit, vel probat Ecclesia.

Vera devotio inter duo vitia sita est, quæ sunt ejusdem extrema.

Fundamentale est christianæ Moralis Axioma, veram, solidamque pietatem potius in sensu cordis, quam in exteriori actione consistere; & Deum majorem habere rationem affectionum, votorumque nostrorum, quam operum. Deus cor præsertim spectat, cor petit, atque exigit; & quantumvis illum colere possis exteriori mandatorum illius observantia, nisi cor interiori motu simul accesserit, Deo acceptus esse non poteris. Ita in Propheris videmus, contempsisse Deum sacrificia, quæ non erant interiori cordis pietate animata.

Licet vera, at solida devotio in eo consistat, ut Deo in spiritu, & veritate serviamus, quemadmodum ipsa Veritas docuit; tamen non prohibet externos cultus, cæremonias, vocales preces, genuflexiones, omnesque motus, quos devotio suggerit, prudentia regit, permittit Ecclesia; & quos non nisi audacissima temeritate, S. Augustinus inquit, hæretici, ac impii vituperant. Et patet ratio; cum enim homo corpore constet, ac spiritu, efficere tenetur, ut utraque hæc sui ipsius pars suæ erga Deum pietati famuletur, & debet interiori cultui exteriorem adjicere, non secus ac Publicanus, quem laudat Evangelium, cordis contritioni, ac spiritus humiliationi lacrymarum copiam, & fervorem, quo pectus suum tundebat, adjecit.

In devotione exteriores cultus prætermittendi non sunt.

Cavendum est, ne sensibilis devotionis dulcedinem abjiciamus, vel contemnamus in aliis, quod Theologi mystici docent: licet enim devotio solida nequaquam consistit in hoc gustu, atque suavitate; hæ tamen sunt cœlestes gratiæ; & maxime mundi hujus labores optimam sane mercedem hujusmodi solatiis referrent. Sæpe veræ virtuti opem adferunt, & qui majori Sanctitatis laude floruerunt, uberrimum inde fructum percepere. Verum cavendum quoque, ne quid remittatur, vel relinquatur ex illis exercitationibus sanctis, quibus assuevimus, ubi hujusmodi suavitates imminuantur; alioquin hoc esset Deo, ut conducti assolent, famulari. Deus ut plurimum dulcedinem hanc illis degustandam impertit, qui sese illi devovere incipiunt, ut eos ad se pertrahat, atque suæ servituti subjiciat; deinde vero, ubi profecerint, illos esca magis solida enutrit.

Vehementer errat, qui putat, devotionis exercitia esse negligenda eo quod illis se se hypocrisis contegit, eaque omittenda esse, ne tamquam hypocrita habeatur. Haud ita, S. Augustinus inquit; non decet oves suis velleribus exui, quod illis nonnumquam utuntur lupi, ut felicius decipiant. Deus, qui est universale rerum omnium principium, vult, corpore etiam, non solum mente sibi serviri: deinde vero proximis etiam debet prodesse devotio, ac bonum hominibus exemplum tribuere, Deo gloriam debitam, tribuens. Falsa pietas illis etiam, quos fallit, utilis esse potest; neque enim vident, quod in ipsa improbum latet, ac amant, quod sibi bonum videtur.

Devotionis actus non relinquendi, quod illis abutantur hypocritæ.

Quamvis quicumque fidelis devotus esse debeat, tenetur quippe omnibus suæ Religionis officiis defungi; nihilominus communiter loquendo, videtur devotis nonnihil peculiare communibus addere officiis; ita ut qui sincere devoti esse velint, recentes obligationes contrahere videantur. Namque devotum esse, idem est, ac esse devotum Deo non solum propter Baptismi sui promissiones, verum etiam propter voluntariam, generosam, atque constantem professionem, qua se Deo adhærere devotus decernit. Hoc non est solum Dei subditum esse, sed etiam domesticum, eum propius sequi, ejusque consuetudine sæpius frui.

Cum dicunt, laicos æque devotos esse debere, ac Regulares; nequaquam intelligendum est, laicum æque ac Regularem ad eamdem devotionem servandam teneri: ita enim confunderentur obligationes, quæ esse debent distinctæ. Religiosi, atque Ecclesiastici propria habent officia; Magistratus etiam, ac Negotiosi homines habent sua, quæ variis vitæ civilis conditionibus, varia esse debent. Verum intelligendum est, unicuique virtutis formam, atque devotionis mensuram ex status sui officiis, & obligationibus esse desumendum, & quidquid ab hac forma abhorret, quantumvis ejusdem fines excedat, supervacuam esse supererrogationem, quæ Deo accepta non est, & nihilum prodest, ut aliquem devotum efficiat.

Quid intelligendum, cum omnes devoti esse debere dicuntur.

Hinc sequitur, curas, atque negotia, quæ ab officiorum nostrorum ordine non recedunt (dummodo modus ille servetur, quem lex christiana præscribit) non esse devotionis impedimenta: quoniam devotio instituenda est juxta ea munera, quæ explere tenemur, eaque officia, quæ pro conditione nostra nobis sunt obeunda. Inde sequitur etiam, exercitia qualibet omnem devotionis actum, qui nos ab officiis nostris rite persungendis avertit, mala esse, atque irregularia. Tertio sequitur etiam, licet devotio recessum diligat, ac tranquillum spiritum exigat, inter maximas curas illam servari posse, atque foveri.

Errant, qui putant devotionem nimis esse sublimem, ac perfectis tantum, vel iis, qui ad altissimum perfectionis fastigium contendunt, perviam. Cum varii

varii sint gloriæ in cœlo, & gratiæ gradus in terra, varii quoque sunt gradus devotionis, per quos crescimus in gratia, & magis, magisque ad gloriam attollimur. Ut verbo me expediam: quemadmodum non omnes justi sunt æque perfecti, licet omnes per sanctificantem gratiam sint Dei filii, & amici; ita ordo a Deo constitutus exigit, ut non unum sit devotorum genus, quemadmodum plures futuri sunt Sanctorum, atque Beatorum ordines. Quamobrem cum nemo pro virili non contendere debeat, ut salutem suam operetur, ac Cœlum acquirat, licet primos gloriæ gradus se assecuturum minime speret, ita nemo est, qui devotionem exercere non debeat.

In devotione nequaquam statim ad ea, quæ magis sublimia sunt, contendendum est; expectandum est, donec nos attrahat Deus; alioquin hoc esset aviculas imitari, ut spirituales vitæ magistri dicunt, quibus cum nondum satis firmæ sint alæ; ubi volare adnituntur, decidunt in terram. Magna profecto illusio est, repente ad altissimos gradus contendere, quo sancti non pervenerunt, nisi per vias minus perfectas summa cum simplicitate incedendo. Hæc immo dæmonis fraus est, atque tentatio, qua studet, a devotione removere, qui Deo famulari inceperunt: illis indiscretas austeritates, atque conatus ultra ipsorum vires positos suadet, ut cum diu eos sustinere non valeant, tædio affecti a devotione, Deique cultu prorsus recedant.

Mentis sublimitas, quæ in scientiarum acquisitione perquiritur, in devotione necessaria non est: hæc enim virtus potius cordis est, quam mentis, & calore magis indiget, quam lumine. Quamobrem vulgo videmus simplices, atque illiteratos homines facilius devotionem excolere, atque constantius in eadem persistere; & Apostoli, qui procul dubio primi devoti fuere, quippe qui in pietate a Magistrorum omnium præstantissimo eruditi, rudes fuere, in lintribus, scaphisque innutriti, atque sagenis, retibusque dumtaxat attrectandis idonei. Cæterum devotio, si ejus spectetur essentia, nequaquam consistit in sublimibus contemplationibus; illi mediocris mentis sufficit applicatio, quod sane ostendit, non adeo operosum, & arduum esse; ut existimatur, illuc pertingere.

Devotionis effectus. Quamvis pietas, atque devotio omnium bonorum sit causa, totiusque nostræ felicitatis origo; habet tamen peculiares quosdam effectus, quorum præcipue hi ferme sunt. 1. Fervens desiderium conversandi cum Deo, audiendi verbum illius, amorisque sui gratias in Sacramentis recipiendi. Ita David ad Domini sui dilecta tabernacula adspirabat, nihilque in exilio suo gravius, acerbiusque inveniebat, quam ab illius absesse conspectu, aperte professus, se una spe, futurum ut ipsum in domo ejus videret, suffultum fuisse, ne in desperationem decideret. 2. Gaudium, quod vocari potest incomprehensibile; anima enim devota sentit cor suum aperiri, ac in illud ingredi Spiritum Sanctum cum omnibus gratiæ, dulcedinis, consolationumque suarum delitiis, quas, qui percipiunt, satis explicare non possunt. 3. Mundi oblivio, voluptatum ejus nausea, omniumque vanitatum contemptus. 4. Facilitas ea, quæ ad nos pertinent adimplendi, &, ut loquitur Propheta, currendi in via mandatorum Domini, ita ut labores omnes, doloresque, qui in virtute, Deique servitute inveniuntur, protinus abeant, & evanescant. 5. Quædam animæ elevatio, quæ efficit, ut ab omnibus terrenis rebus divulsa rerum divinarum contemplationi unice inhæreat. 6. Zelus ardens gloriæ Dei, quo illum mortalibus omnibus cognoscendum, amandumque tradere adnitimur.

Devotionis impedimenta. Primum spiritui devotionis obstaculum est humanarum consolationum, ac sensibilium voluptatum pcequisitio; hæc quippe saltem non minus, quam spiritui caro, interioribus spiritus sancti gaudiis opponuntur. Ita Manna Israelitis deficere occœpit, ubi illi fructibus terræ vesci inceperunt. Alterum est nimis sollicita cura pro terræ hujus bonis, quæ quidem suffocat verbi divini semen, prohibetque, ne radicem in corde jaciat. Tertium curiositas est ea sciendi, quæcumque aguntur, & transiguntur, ac ediscendi sexcentas res inutiles mentem distrahentes, dissipantesque, ac ne Deo suo vacet, prohibentes. Quartum negotiorum impedimentum, & sæcularium multitudo curarum, quibus sine ullo ordine, ac necessitate animum nostrum impendimus.

Alii devotionem constituunt in eo, quod est secundum sensum suum, alii in eo, quod secundum suum studium est: alii in inusitatis, singularibusque exercitationibus; alii in extremis: alii in eo, quod nitet, ac fulget, alii in eo, quod terret, ac abjicit. Alii eam sibi fingunt extra statum suum, alii ultra vires, & potestatem suam. Alii hanc esse putant urbanitatis officiis, regulisque in hujus mundi consuetudine servandis oppositam: alii denique illam prorsus contrariam opinantur arctissimis etiam obligationibus, ac particularibus muneribus, quibus in mundo defungi tenentur.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, nuperisque Concionatoribus loci ad hoc argumentum spectantes.

Vulgo devotio falsis coloribus exhibetur. Devotio, quæ propria est Christifidelium virtus non æquioribus delineata coloribus fuit, quam virtus Philosophorum, qui eam collocarunt in altissimo montis fastigio, horrentibus undique spinis consiti, asperrimisque rupibus præpediti; eique socios dedere laborem, doloremque, vestem hirtam, atque horribilem, ac oris habitum ad terrorem injiciendum aptissimum. Hæc quidem amaritudine, ac austeritate conflata est, ciliciis induta, atque iis omnibus armata, quæ in pœnitentia magis aspera sunt, atque horrentia. Alii eam omnia fastidientem sibi fingunt, solitudinis amantem, honestissimarum voluptatum inimicam, quæ simul ac aliquod rectum subjerit, inde statim societatem, solatia, & hilaritatem expellit. Agreste illi temperamentum tribuunt, ita ut omnem oderit urbanitatem, ornatus omnes contemnat, pretiosam supellectilem abominetur, flammis ornatus omnes addicat, & lacrymis tantummodo alatur. Quid dicam amplius? exhibetur tamquam larva quædam macie confecta, quæ Templis numquam pedem efferat, numquam in mundi lucem prodit, eos, quicumque accesserint, terret: ac mirum est, si devotio ita personata, atque his deformata coloribus nemini placeat, nullum habeat sectatorem? Insigne facinus est ex re adeo præstanti terriculamentum efficere. Immodicæ severitates non minus scandalum adferunt, quam importunæ indulgentiæ; & qui timidas deterrent animas horrentem illis devotionis graphidem proponentes, vel a recta virtutis via detorquent usi imaginibus horrorem injicientibus ejus rei, quæ amabilis est, nihilo minus sunt veræ pietatis inimici, quam qui illam laxioribus sententiis impugnant. *P. le Moine in libro, cui titulus, La devotion aisée.*

Devotio nequaquam inaccessibilis est, quemadmodum nonnulli conantur obtrudere; sublimes quidem regiones habet pro magnis animabus, quas ad eminentem perfectionem Deus vocat; at quasdam humiliores etiam pro illis, quæ ægre per viam virtutis incedunt, ideoque non solum pro illis est, qui sæcularibus curis sunt omnino expediti, verum etiam pro illis, qui domesticis negotiis impediti sunt, & omnibus officiis, omnibusque vitæ communis necessitatibus vacant. Hi quoque, non secus ac Religiosi, salutem suam operari, beatamque æternitatem sibi acquirere debent. Mundi impedimenta illos a Christianæ Religionis officiis nequaquam solvunt; & Sancti cujuslibet conditionis, qui in cœlo sunt liquido probant nullam esse conditionem, quæ sanctificari non possit; maximas opes, magnasque virtutes sibimet non adversari, atque e superbis etiam rogum ædibus in cœlum patere viam. Attamen numquam visus fuit, neque videbitur unquam Sanctus religione vacuus. Nullus ergo Fidelis est, cui non sit necessaria

ria devotio; hæc enim virtus est, per quam omnibus Christiani hominis officiis defungimur. *Idem.*

Singulorum devotio statui suo debet esse conformis.

Hac in re illud primum diligentius est attendendum, quod quilibet virtutis formam, atque devotionis mensuram ex statu sui muneribus, officiisque depingere debet; & quidquid huic formæ abnorme est, licet alioquin egregium, atque speciosum; quidquid ab hac mensura recedit, licet illam magnopere excedat, inanem esse supererogationem, Deo quidem nequaquam acceptam, ad personam vero devotam efficiendam inutilem. Hoc autem posito, quot, heu, exercentur austeritates, quæ tamquam actiones heroicæ putantur, & quæ facta sunt importuna, ordinem tantummodo perturbantia? Quot devoti, devotæque miracula se patrare putant, cum præstigia operantur; aerem verberantes, ut loquitur S.Paulus, fatigantur, summo anhelitu currunt, & semper a meta recedunt, quia extra suum stadium currunt! Quot Templorum, Xenodochiorumque visitationes illis inutiles sunt, quæ domi munere, domesticæque rei curam gerere debent! *Idem.*

Haud equidem ignoro, animas magis elevatas inveniri, quam vulgo sint aliæ; quæ intra status sui officia se minime continent, neque intra eos fines, quos lex indigitavit, subsistunt. Liberalem habent justitiam; atque operibus bonis cumulum addere quærunt; & nisi quæ debent, cum fœnore persolverint, se munus suum adimplesse nequaquam putant. Verum hæc abundans justitia eam gratiæ affluentiam supponit, quæ non omnibus datur de communi agimus pietate, quæ munerum omnium fundamentum est, & quæ obligat singulos ad quos extenditur. Quibus addendum est, supererogationes ex plenitudine proficisci debere; neque ad consilia progrediendum esse, nisi prius adimpleta fuerint mandata. Deus non recipit oblationes, quæ ex furto sibi fiunt, & detestatur holocausta, in quibus adest rapina. Unde inferendum eos evertere potius, quam ædificare, qui naturales obligationes, ac legitima officia interire sinunt, ut pro libidine nova sibi officia, novasque pias exercitationes comminiscantur. *Idem.*

Devotio moderate sumenda.

Generale, atque pernecessarium effatum est, devotionem accommodatam esse debere conditionibus, ac statibus omnibus, eorumque officiis, atque oneribus parem. Quæ quidem sententia perniciosissimum errorem, atque illusionem debet auferre, quæ efficit, ut tot existant ignavi, ac profugi, qui devotionem excolere fatigantur, atque tot pavidi, qui eam amplecti detrectant, ne similiter fatigati eam abdicare cogantur. Hæc illusio eorum est, qui quod debent, non faciunt, ac meritum amittunt eorum, quæ supra ea, quæ debent, facere adnituntur; qui ea justitiæ temperantia, & sapientiæ voluntate, de qua loquitur scriptura, nequaquam contenti, majora assumunt onera, quibus ferendis non valent humeri, ac tandem suo pondere, quod subire voluere, franguntur. Id genus devotis, qui suo se impetu rapi sinunt, ac festinanter currunt, cum pedetentim gradum proferre satis esset, suadendum est, ut satis esse putent eam ingredi viam, quæ in statu suo patet; sibi caveant, ne præpropero gradu festinent, neque longius precedere velint, ne cupiditate inter cæteros emicandi se rapi sinant; ne ea sibi onera imponant, quæ & vires excedant, & officiis suis paria non sint. *Idem.*

Altera in hac re illorum est illusio, qui eminus majorem prospicientes devotionem, quæ præ vulgari magis enitescit, atque illuc assequi desperantes, seu quod illos viæ longitudo, atque asperitas terret, seu quod detrectant illuc patienter per gradus contendere, omne prorsus devotionis genus relinquunt, & vulgaris, quæ non satis ampla, & præstantioris, quæ nimis elata videtur. Inertibus his impatientibus, qui ignaviæ suæ inanes prætextus inquirunt, ostendendum est, extraordinariam hanc devotionem, quam procul tantum prospiciunt, & quæ illis elatior, atque perfectior videtur, esse fortasse viribus eorum minus aptam, ingenio minus accomodatam, & a statu muneribus magis alienam: Fortasse quoque ad hanc a Deo illas nequaquam vocari, & gratiam ipsis concessam eo usque nequaquam pertingere. *Idem.*

Devotio non est rationi, legibus, probatisque consuetudinibus cōtraria.

Devotio non est vel rationi, vel legibus, vel consuetudinibus, quas leges, & ratio probarunt, contraria. Itaque cum leges, & consuetudines velint, ut viri principes, nobilesque, & qui ad regiam dignitatem propius accedunt, vel in dignitate sunt constituti, ornatioribus præfulgeant in rogis; devotio aliquos patitur vestium ornatus, sub quibusdam conditionibus, atque modis, quos & decor, & officium ipsum requirunt. Vult ornamenta hæc omni prorsus arte carere, atq; immodicis curis, & adfectatis curiositatibus interdicit; respuit eos cultus in quibus studium, & nimia fulget elegantia, recentes indumentorum modos, abhorret qui sua novitate cōmendantur, quibus nondū vel temporis præscriptio, vel consuetudinis approbatio, vel auctoritas accessit ex eorum, earumve consuetudine, quos sequi fas est, quin a virtute recedamus, & devotionem ipsam eorum censuræ objiciamus, qui mundum, & sequuntur, & diligunt. *Idem.*

Omnibus plane persuasum esse debet, in iis actionibus, quas nobis lex Christiana præscripsit, & quæ ad prima devotæ vitæ officia pertinent, nihil non facile inveniri. Nequaquam requiruntur sublimia, ac mira facta, quæ niteant, & publicam in se admirationem convertant; verum opus est, ut diligenter ea fiant, quæ præcipiuntur, & communis justitiæ mensura sedulo adimpleatur. Hoc illi præstabunt, qui actionum meritum ponderare noverint, qui eas non in subseisivas horas, tempusque solitudinis, mœrorisque remiserint, qui in illis vitæ suæ optimam partem impenderint, qui sibi persuaserint, se non nisi per illas posse operari salutem suam, atque cetera quæcumque cum salutis negotio collata nugas, & ineptias esse crediderint. *Idem.*

Devotio non inutilis, ut impii dictitant.

Impii, perditique mundi amatores dictitant devotionem inutilem esse, ac ad id unum prodesse, ut emollescant animæ, ac illis timor incedat. Ne dixeris inutilem virtutem eam, sine qua virtutes reliquæ umbra sunt; illi enim, cui devotionis habitus deest, & qui virtutes omnes ad Dei gloriam refert, vera devotio non est. Ne dixeris inutilem virtutem eam, quæ Dei lenit iram, atque procellas ab Imperiis avertunt; virtutem, quæ Sodomam ab ignibus cœlitus delapsis liberasset, si decem tantummodo adfuissent vere justi, qui cum Abraham, insigne illud supplicium fuissent deprecati; virtutem, quæ toties Ecclesiam a naufragio prohibet; virtutem, quæ conscientiam profunda pace, ac divino lumine replet. Ne dixeris per hanc fidelium animas emollescere, quippe harum illa virtutem confirmat, efficitque, ut ipsi occurrant morti, contemnant pericula, nihilque parcant iis in occasionibus, in quibus Dei agitur gloria. *Ex Tractatu de devotione.*

Nemo sane satis exprimere potest negligentiam, qua fidelium plerique pietatis exercitia, non secus ac cetera excipiunt. Mira tarditate ad illa procedunt; liquido patet, illuc non studio, sed consuetudine rapi, huc enim tamquam ad pensum, atque laboriosum opus lento gradu veniunt. Quod autem ægre facimus parcius, quam fieri potest, facimus; ideoque mundo vix horæ quadrantem surripimus, illum daturi Deo, quod ipsum ubi fecerimus, optimos Christicolas nos esse arbitramur. Cum preces effundimus, quippe quæ graves sunt nobis, festinanter eas blateramus: cumque absolutis, onerosissima sarcina liberati videmur. Plerique preces lingua tantum revolvunt, corde in alia distracto; vel si qua in eodem impressio fiat, tantula est, ut brevi deleatur. Si preces indevotæ sunt, numquid reliqua pietatis exercitia majori sunt cū devotione cōjūcta? Si Dei verbum auditur, aliqua sane præbetur attentio; at non iis, quæ dicuntur, sed formæ, qua dicuntur; & nisi placuerit concionator, minime auditur. Quanam vero devotione, immo quo tepore, ac frigiditate ad augustum Eucharistiæ Sacramentum accedimus, ubi nobis Domini ipsius caro ad manducandum, sanguis vero ad bibendum tribuuntur? Qua majori devotione, & religionis sensu alia pietatis officia persolvimus? *Idem.*

Devotio non tollit innocuas voluptates.

Devotio lætitiæ inimica non est: patitur innocuas a nocuis voluptates secerni: neque ferox est, neque bruta-

talis; sed honesta, urbana, comis, atque modesta: Mollitiem quidem fugit, neque floribus redimitur, sed neque spinis horrens, dirtaque videri gaudet. Verbo; necesse non est, Christianum, ut fidelis sit, in squalore, ac mærore versari; e contra pietas hilaris est, ac libera. Cor justi juge convivium est, inquit Spiritus Sanctus, & Salvator in Evangelio vetat, ne truculentum, ac macie confectum oris habitum præferamus; immo præcipit ut jejunantes etiam, atque mortificatione corpus castigantes, caput unguentis liniamus, cum palam prodituri sumus, ad omnem pietatis ostentationem evitandam. *Ex eodem Tractatu de devotione.*

Summi viri præ cæteris, & servorum caterva, & vestium ornatu fulgeant, dummodo immodicus ille absit excessus, qui hoc sæculo late viget, verum illis ostendendum est, gloriosius ipsis futurum, si miseras has abdicaverint vanitates: Certum quippe est hac opinionem nullo umquam sæculo fuisse perniciosiorem. Sumptus erogare suæ conditioni pares juxta Mundi conceptum idem est, ac omnem substantiam in luxum, ornamenta, servos, opiparam mensam, aliaque id genus impendere. Cum igitur nobili viro dicimus; ne inter cæteros ejusdem conditionis distingui velit; constat profecto, miram hanc profusionem probari, propter quam ille egenis opem ferendo, publicisque calamitatibus subveniendo fit impar. Dicant, quidquid velint; non credam ego tamen, aliquem vere devotum esse, donec inani mundi pompa refulgentem conspexero. Veram fovere devotionem citra veram humilitatem nemo potest, ratio autem, quæ adfertur, propter quam tot inutiles sumptus fiunt; nempe cuique, ut sua conditio fert, esse vivendum, ex ipsa superbia originem duxit. Verus fidelis seipsum in semet considerat, & quatenus refertur ad Deum, scit, se pulverem esse, cineremque; neque ignorat hæc conditionum discrimina a Deo non admitti. Itaque anima qualibet vere devota immodicos hos ornatus, inanesque sumptus abjiciet, atque in bona opera erogabit. *Idem.*

Læva judicia, quæ de devotis fiunt. Nihil vulgatius est, quam judicia, ac iniqui sermones, qui passim de hominibus pietatem colentibus habentur in mundo. Inter hypocritas rejiciuntur; hi sunt falsi devoti, vulgo inquiunt, qui diligentius servant jejunia, qui frequentius sacris intersunt officiis, qui assidue conciones audiunt, qui tanto devotionis apparatu suas præces effundunt & ad Eucharisticam mensam accedunt. At numquid nos minus boni fideles sumus, quod minorem adfectationem præferimus? In nobis quidem invenitur, quidquid solidum pietati inest; illi inanem ejusdem speciem ostentant. Fatendum profecto est, hypocrisim devotioni insignem injuriam adferre. Non inficior, homines adesse, qui se devotos simulant: improbi non alio integumento frequentius, quam pietatis utuntur; sed quod non desunt hypocritæ ac pseudo-devoti, idcirco inferendum est, nullos omnino devotos esse? Quia non desunt adulterini adamantes, nulli veri adamantes invenientur? Quod nonnulli putant, se huic malo nactos esse medicinam, extrinsecus se devotos non esse adfectant; cum enim intrinsecus aliquo flagrent zelo, ad hypocrisis suspicionem evitandam, sibi palam devotionem præferendam nequaquam esse arbitrantur. Verum hoc est ad malum evitandum in pejus ruere; ac ad duram necessitatem redigi, ut vel committatur scelus, vel in illius committendi occasione jugiter simus, si postremum consilium sequamur. Sed facili negotio sinceritas ab affectatione distinguitur; quantumvis parum Mundi Sectatores hæc norint, numquam modestam pietatem, sapientemque devotionem, quæ nonnisi per profundæ humilitatis nubem internitet, cum adfectata devotione confundent. *Idem.*

Devotio esse debet in corde. Alii Dei legem habent in mente, ut litterati viri, qui student, ut illam ediscant, non exequantur, alii in ore, & lingua, ut Pharisæi: *Dicunt, & non faciunt*. Matth. 23. Plurimi eam in modesto, devoto, mortificatoque oris habitu deferunt; & isti sunt hypocritæ, contra quos Dei filius tantopere declamavit; qui in quadam exteriori specie immorantur, & dealbatis sepulchris similes externa facie, quæ quidem videtur innocens, depravatos mores abscondunt. Sed vir bonus, inquit regius Propheta, homo vere devotus, legem Dei in suo corde tuetur: *Lex Dei ejus in corde ipsius*. Psalm. 36. Hic proprius est ejus caracter. Ex cordis centro devotio ad omnes interioris, exteriorisque hominis facultates diffunditur; illius regit judicia, existimationem, intentiones, gressus, intuitus, voces: Omnes ejus actiones, cogitationes, consilia recta erunt, & æqua; vita illius frugi erit, & numquam virtutem inter, ac vitium nutare videbitur. Cur autem? Eamdem semper ob causam, quia *Lex Dei ejus in corde ipsius*. *P. Giroust. Serm. de vera, falsaque pietate.*

Tertullianus, cum Ethnicis exprobrasset, illis quidem satis esse, si extrinsecus aliquam virtutis speciem ferrent præ se, quin negotium facesseret, utrum reipsa virtutem excolerent, ita in fidelium favorem sermoni finem imponit: Nos omnem justitiam exercemus, eamque in nobis metipsis servamus; vivimus enim sub oculis legislatoris, qui corda nostra scrutatur, & sub manu Judicis omnipotentis qui nos ubique & percutere, & perdere potest. Omnia ad eam tuendam nos adigunt, persequitur ille, & luminum Dei copia, & latendi impossibilitas, & impendentis æterni supplicii conspectus. Hæc sunt occulta christianæ pietatis artificia; at numquid illa sunt pietatis nostræ principia? Numquid agimus, eo quod fideliter adhæremus Domino, cui famulamur? quod illius legem sancto amore prosequimur? quod illi placendi sincero studio flagramus? quod illius erga nos beneficiis gratias habemus? an saltem quod illius judicia metuimus, vel præmia expectamus? Nonne similes sumus populo illi, qui labiis tenus Deus honorabat, dum cor illius procul esset ab eo? Nonne inter nos corruptissimum Judaismum revocamus? *Idem.*

Ut Deo placeamus, res velle debemus eo ordine, quo Deus illas vult; ipsius enim voluntas nostræ norma est, ac totius boni principium. Deus enim primum, directe, peculiariter a nobis fieri vult, quod jubet; atque in hoc primum curas omnes debemus impendere. Fac, quodcumque tibi placuerit; Sanctus Bernardus ait; at ne speres ea, quæ a te fient, Deo accepta futura, ubi illa contempseris, quæ lege præstare juberis: *Ingratum est, quidquid obtuleris, neglecto eo, ad quod teneris*. Si rite hoc intelligeretur effatum, quod tamen æquissimum est, atque intellectu facillimum; nequaquam videremus, eos, qui se virtutem colere profitentur, ubi sese tulerit occasio, majorem in negotiis suis sollicitudinem, in quæstu aviditatem, in sibi obæratos crudelitatem, in litibus pertinaciam, in injuriis persequendis ardorem præ se ferre, quam qui Mundum sectantur. Nulla fit pietatis ostentatio, nulla exterior reformatio; hæc nequaquam jubentur; sed major appareat charitas, major justitia, major integritas, major fides; hæc præcipua capita sunt, ad hæc omnes tenemur. *Idem.* *In iis, quæ ad pietatem spectant ea primo explere debemus quæ sunt de præcepto.*

Quænam anathemata ejaculatus est JESUS CHRISTUS in Pharisæos? *Væ vobis Pharisæi*. Cur autem? Vos enim qui tanta diligentia menthæ, aliarumque hortensium herbarum decimas Sacerdotibus persolvitis, interim obliviscimini eorum, quæ Deo, & proximo vestro debetis. Nonne ego quoque dicere hoc ipsum possem? Væ vobis, qui integras horas in sacello quopiam ad aras provoluti transigitis, mox vero in cœtu nequissima obtrectatione proximi existimationem proscinditis? Væ vobis, qui toties ad Eucharisticam mensam acceditis, ac inde totam domum perturbatis libidine, impatientia, atque superbia. Quæ pietas? Sanctus Augustinus exclamat; homo pauperibus ingentes eleemosynas erogat, insignibus donariis Ecclesias cumulat, & æs alienum non solvit? Quid illi dicet Deus? Mihi eos ostenditis, de quibus bene meriti estis, ego vobis objicio illos, quibus pejus damnum intulistis: *Vos dicitis, quæ dedistis, & ego dico, quæ furati estis.* Eos ostentatis, quos aluistis, ego vobis obtrudo, quos ad

ad mendicitatem redegistis, ac fame enecastis. *Vos memoramini, quos pavistis, & non recordamini, quos occidistis.* Ne tot orationibus Deum fatigeris, sed suaviores, atque leniores estote; nec tamdiu jejuneris, sed vera vivendi ratio magis sit consona æquitati; ne tantâ in vestibus negligentiâ præ vobis feratis, sed animus magis excolat humilitate; ne tot munera ad aras afferatis, sed ea reddite; quæ vestra non sunt; immo aram ipsam relinquite, si opus est, ut in inimici vestri ruatis amplexus. *Idem. P. Girouft.*

Falsa devotio ex secreta superbia proficiscitur.

Falsa devotio plerumque ex secreta superbia proficiscitur. Non enim communia status nostri exercitia sufficiunt, quia præ ceteris emicare contendimus. Communium officiorum observantia quemdam nitorem secum non adferri; volatu altiori petenda sunt, & sublimior spiritualitas inquirenda. Postquam in mundo famam nobis comparavimus, illam in ipsa etiam pietate aucupamur. Heu quot hac ad agendum causa impelluntur; qui tamen eadem se agi minime putant. Zelus adeo fervens, quo rapti videntur, quam citius defervexeret si minori enitendi cupiditate flagrarent! *Idem.*

Hic licentiæ spiritus est; quidquid præcipitur, nobis crucem figit, & nescio qua hominis libidine contingat, ut idipsum, quod primum ultro quærebat, ubi mox illud facere teneatur, in onus non ferendum immutetur. Quidquid facimus, in nostra libertate, ac arbitrio positum volumus; cupimusque nobis integrum esse hoc facere, ubi libuerit, & hoc ipsum, ubi libido tulerit, negligere. Statim ac nostræ conditionis exigit status, ut hoc, vel illud faciamus; jam nobis gravissimum videtur, ac non ferendi laboris refertissimum. Jugum excutimus, & quamprimum callide hanc evadere servitutem conamur. *Idem.*

Judæorũ devotio a J.C. damnata, quia non erat ex corde.

Qui extimum dumtaxat intueri velit corticem, Scribas quidem, ac Pharisæos Judæorum omnium sanctissimos, ac maxime irreprehensibiles esse fatebitur. Præ cæteris noverant illi suæ Religionis instituta, ejusque præcepta diligentissime servabant. Immo quasi parum esset ad litteræ apicem legem Moysis exequi, quamplura adjiciebant, quæ non præcipiebantur in lege; ac ne umquam in iis, ad quæ tenebantur deficerent, hanc sibi met legem indixerant, ut semper plura præstarent quam quæ erant imperata. Jugiter Orationi vacabant, plurima servabant jejunia, summo zelo in Judæorum sacra Infideles pertrahere adnitebantur; ut verbo me expediam, non pauca opera bona patrabant. Fatendum est in ipsa etiam Christiana Religione, perpaucos existere, qui tanta officii fide muneribus suis perfungi satagant, & si, qui eamdem, ac Pharisæi illi, sedulitatem in pietate adhibent, hos habendos tamquam summa virtute, ac sanctitatis laude florentes. Sed quam diversa sunt ab humanis judicia Dei! Reprobat Deus Pharisaicam hanc devotionem, quia exterior tantum est, & ex corde non prodit. *La Font, Entretiens Ecclesiastiques, pro quinta post Pentecostem Dominica.*

Si qui curant exteriorem vitæ suæ rationem componere, & reformare, pauci interioribus cordis sui motibus invigilant, & vitam emendare, prava desideria coercere; pravos habitus convellere, solidam pietatem jacere adlaborant mores, sensusque suos cum Evangelicis præceptis conformantes. In exteriori pietatis cortice hærent, externamque tantummodo speciem consectantur; & ex multorum agendi ratione videtur Deus illis plurimum debere, nisi palam præcipua decalogi præcepta perfringant; ac si manum a malo cohibeant; quamvis cor eorum ab eo non abhorreat. Hic Judaicus, & Pharisaicus cultus est, ac minima pars illius, quem ab Fidelibus exigit Deus; neque enim ita Deus in spiritu, & veritate adoratur, quod a veris adoratoribus faciendum esse S. Joannes tradit. Cultus autem, ut talis sit, interiori observantiæ, existimationis, & affectionis sensu debet animari. *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate.* Joan. 4. *Idem.*

Nobis sufficere debent vulgatæ devotionis viæ, donec Deus nos altius attollat.

Quænam est eorum cæcitas, qui ad extraordinarias, atque eminentes anhelant vias, per quas placuit Deo electas animas ad apicem perfectionis adducere! Quam ignari sumus in via Dei, putantes, ut sancti simus, ac magni in cœlo, gravissimas austeritates nobis esse exercendas, atque ad Dei gloriam procurandam, ea nobis capescenda, quæ vires nostras excedunt! Errorem hunc abjiciamus: ut devoti, immo etiam ut sancti simus, satis est fideles esse, fideliter divinis gratiis respondere, atque illa explere munera, quæ nostris adhærent conditionibus non sine ardenti desiderio placendi Deo, & voluntatem illius perficiendi. *Idem.*

Vera pietas nequaquam posita est in sincera, mortificataque vita; omnes enim corporis mortificationes cum secretis cupiditatibus subsistere possunt, quæ omnino simul esse non possunt cum absoluta, ac generali sui ipsius abdicatione, quam ex veris discipulis suis Salvator exquirit. Ea, quæ naturæ maxime incommoda sunt, jucunda, & facilia evadunt, ubi affectus intersit. Itaque si quis austeram, ac solitariam vitam duxerit ob superbiam, atque ut inter alios enitescat, qui ita vivens vim inferat sibi; hic proprio amori satisfacit, quem delere, ac mortificare in Evangelio jubemur. Quod autem amori proprio blanditur, eumque fovet, nae hoc ex christiana severitate proficisci plane non potest, sed potius ex mœsta, tristique austeritate, in qua ingenium, ac temperamentum potiorem, quam virtus, obtinet partem. *Essais de sermons, pro 14. post Pentecosten Dominica.*

Devotio est interior in spiritu, & corde.

Devotio mentis simul, & cordis virtus est cum enim sublimem de Deo conceptum mente per illam imbibimus, summum ergo eumdem nobis amorem inspirat, Hæc, S. Bernardus ait, unctio est, per quam anima altissimas veritates intelligit; lumen est, quod mentis tenebras fugat, & a corde tristitiam expellit; hæc animabus nostris solidus est cibus, qui ingentes tribuit vires, & cujus gustus mundi voluptatum fastidium gignit; hæc denique virtus est multarum aliarum origo, & rivus, per quem in nos cœlestia munera defluunt. Vult Deus, interiori, ac spirituali cultu adorari; cultus enim dumtaxat exterior non aliud est, quam hypocrisis integumentum. Respuit victimas servili metu oblatas, ut olim in Legis umbra, atque figuris; ea cupit sacrificia, quæ filiorum amor offerat in Evangelii lumine, & veritate. Cor in fidei fundamento constitutum per hanc adorationis speciem fit quodammodo templum, quod a nullis temporibus, locisve pendet; templum, quod verus adorator quocumque gestat, ac semper tuetur; templum denique, quod persunctiones quæ materiata templa evertentes magis magisque confirmant. Illic exteriores demissiones mentis humilitate sanctificentur; & ita Deus, qui summus est spiritus, coli vult cultu spirituali. *P. Dozenne in Morali JESU CHRISTI.*

Veræ devotionis notæ.

Anima vere devota: similis est Virginibus Sapientibus, quæ summo studio lampades suas aluerunt. Lumen, quo illustratur; sublimis est conceptus de Deo; ardor, quo flagrat, magnus est fervor in illius famulatu. Hæ duæ partes veram devotionem constituentes, duo sunt effectus, notæque duæ divini Spiritus; cum tenebræ, ac tepiditas in iis, quæ ad pietatem pertinent, spiritus sint, vel nostri, vel Dæmonis. Hinc intellige, utrum tibi metuenda sit, necne, fatuarum virginum pœna, quæ, quia in lampadibus suis non servaverunt ignem, invenerunt ostium a sponso conclusum; utque tantum hoc malum effugiat, adde semper fidem charitati. *Idem.*

Devotio nequaquam consistit in ea dulcedine, quam in Oratione percipimus; neque in iis lacrymis ex quibus solatium haurimus, sed in hoc posita est, ut Deo constanter famulemur, omniaque munera nostra rite abeamus. Interiores pœnæ, atque ariditates plerumque sunt viæ aridæ, atque desertæ, per quas Deus suos amicos traducit. Ille, qui e Sanctorum numero Devoti nomen per antonomasiam sibi comparavit, nonne aliquando se ipsum putabat velut humum arentem; non ne in sanctissimis etiam Divini cultus exercitationibus tædium, fastidiumque inveniebat. Hujusmodi ergo pœnas in mortificationum causas debemus convertere, quin extrinsecus gaudium, voluptatemque inquiramus. Opus est, ut hoc in statu nosmet voluntarias victimas *S. Bernardus.* præbeamus, cum JESU CHRISTO morituri, qui in Cruce positus extrema desolatione affectus fuit; nobisque persuadere debemus quod si eidem opem tulerimus, ut suam bajulet crucem, ipse quoque

que nobis opitulabitur, ut nostram circumferamus. *Id.*

Contra vituperatores vel contemnentes devotionem.

Atheorum, impiorumq; dumtaxat est affirmare neminẽ, nisi qui mente, ac animo caret, devotũ esse. Vera devotio aliquid adeo magnũ est, ut illuc pertingere nequeamus, nisi divinus spiritus nos ultra naturales vires attollat. Hæc humanę menti altissima queq; aperit mysteria: hęc etiã in corde nostro generosum ardorẽ accendit, quo ad difficillima queq; excitatur. Si virtus hęc mulierũ magis est propria, quã virorũ, ibi vis, atq; sapientia divini spiritus magis elucet, qui sapiẽtissimũ quẽlibet confundit, ac de fortissimo quovis victoriã reportat per ea, quæ maxime sunt imbecillia, & quibus nulla vis, nullũ inest lumẽ, nisi quod cõfert devotio. Sed inter viros etiã Patriarchę, & veteris Legis Prophetæ, novæ autẽ Apostoli, Martyresque, Hieronymi, Ambrosii, Augustini erant ne ingenia imbecillia, & mollia corde? *Idem.*

Curas õnes debemus impẽdere, ut devotionis gratiã tueamur, quæ in dulci pace cõsistit, & quadã facilitate, qua piis objectis afficimur. Hãc autẽ pacem eo diligẽtius servare debemus, quo difficilius iterũ invenitur, ubi semel fuerit amissa. Illa nos deserit, ubi eã neglexerimus, atq; tũc dissipati, infirmiq; tenemur ad naturę voluptates cõfugere. E cõtra vero illa nos comitãte, sẽper fortes erimus, & in bonum proclives. Itaq; ubi intelligimus aliquid nobis auferre vim hanc, & hoc divinum auxilium statim summa fide illud evitare, atque a nobis prohibere debemus. *Auctor nuperus.*

Discrimẽ inter verã fictãque pietatem

Illud ipsũ discrimẽ quod naturã inter, & artẽ occurrit, inter verã, fictãq; pietatẽ invenitur. Ars quidẽ circa exteriora tãtũ versatur. Vultne sculptor quidã eximius simulacrũ elaborare, quod auctori magnã nominis famã comparet? Omnis illius cura in eo versatur, ut scite eas partes cõponat, quę spectãtiũ oculis patẽt; caput belle tornatũ, faciẽ affabre delineatã. Arterię, cerebrũ, jecur, pulmones, cor ipsũ illi negotiũ nequaquã facessunt; õnisq; ars in eo posita est, ut egregie ea fiãt, quę extrinsecus extãt. Natura vero aliter operatur. Internis occupata partibus has ãte cæteras elaborat; cor, cerebrũ, partesq; nobiliores, potiora prioraq; sunt suarũ curarũ objecta; quæ vero extrinsecus videntur, postremo curat, quasi operis hæc pars esset postrema. Quid autẽ ficta devotio? in eo totũ opus impẽdit, ut virtutibus egregiã speciẽ tribuat, oculos, manus, exterioreq; corporis habitum belle cõponat. Dummodo inanimatum hoc placeat simulacrũ, dũmodo ex oculis aliquot manent lacrymulę, os aliquot emittat suspiria, & pectus cũ modo tundatur; cætera nullo in discrimine habẽtur; cor ne afficitur quidẽ, ac sæpe qui insensibilibus crucifixi sui vulneribus tenera defigit oscula, sine pietate vivẽtia crucifixi mẽbra derelinquit. Vera devotio alia prorsus ratione operatur. Ab interiori parte sẽper orditur; scit enim ex anima quidquid vel bonum, vel malum proficisci: primũ quidẽ in illud incũbit, ut mentẽ regat per fidem, humilemq; ad omnia Evangelii præcepta docilitatem; ut cor ipsum recta intentione purificet, & casto, sinceroque amore succendat. *Ex morali Dictionario 1. Sermone de Devotione.*

Esto quidem, Fideles, religio vestra videatur; verum simul intrinsecus etiã foveri debet: Esto, aliquid extrinsecus effundat; sed primum mentem, & cor ipsum regat, ac statim interiorem partem informet. Virtus, ut perfecta sit, ædificare debet, Tertullianus ait; ut ædificet, sese debet ostendere. Sol lucem habet, ut se videndum exhibeat; ignis calorem, ut se sentiendum tradat: Religioni quoq; suum lumen, calorq; suus debet inesse, lumen quidem, ut opera nostra bona ab hominibus videãtur, atq; inde Pater cœlestis glorificetur; calor autẽ, ut hæc bona opera charitate animata tepidas animas foveant, & ad vitium cõfundendum, quod impuni se se effert jactantia virtus mortalium sibi reverentiã, amorẽq; conciliet. *Id.*

Non desunt homines orationis amantes; habent designatas suarum precum horas, quam exercitationẽ, nulla umquã re adduci possunt, ut intermittãt: laude profecto sunt digni; & hoc Christiani hominis proprium est. Verum si in publica quapiã dignitate sint cõstituti, illis dicã; ne precibus vacando absumatis horas illas, quæ litibus discutiendis, iisq; audiendis, qui judicio certant, insumendæ sunt: ne prolixis orationibus dies teratis, qui prompte sancteq; juri dicundo sunt impendendi. Reddite quidẽ Deo, quod Dei est, at ne obliviscamini reddere Cæsari, quæ Cæsaris sunt; ne per negligentiã vestrã, atq; in litibus expediendis incuriã familię integrę intereant. Hæc quidem iniqua esset devotio, & iis, qui litibus torquentur, funesta. Alios etiã videbimus, qui sibi religioni vertent, si quis non feriatus dies elabatur, quin sacris intersint. Hoc optimum profecto est, atq; utinã ita cõsuesceret, quicumq; cõmode potest; illud vero dolorem adfert, quod cum hac in Dei servitio assiduitate duri sunt, atq; inclementes eos, qui pendent ab ipsis. Eorum quidẽ ædificat pietas, at scandalum adfert sævitia; gaudemus quidem illos frequenter invenientes in Templis, magis vero gauderemus, nisi frequẽtius invenirẽtur in foro. *Id.*

Devotio ætatum omnium est, statuum omnium, sexuum, & cõditionum õnium: Sæcularium æque, ac Regularium; nuptarum, ac innuptarum; summorum, imorumque: eorum qui sæcularibus curis omnino expediti sunt, & eorũ, qui vitæ civilis officiis, atq; necessitatibus occupati ingentes familias trahunt. Gradus quidẽ varii sunt, & inęqualia erunt præmia; sed utriq; salutẽ suam debent operari, atq; æternam consequi hæreditatem. Utriq; possunt vere, & constanter esse devoti; & sancti, qui ex omni conditione cœlestem gloriam adepti sunt, satis ostendunt nullam esse, quam pietas sanctificare non possit, & debeat. *Idem sermone 2. de Devotione.*

Quomodo vivere debeant devoti.

Non omnia cœtuum genera vobis interdicuntur; verum eum devote, ac pie vitam traducere profiteamini; suademus, ut illis tãtũ interesse velitis, quibus vel necessitas, vel urbanitas jubet, illis, ex quibus pietas; vel charitas vestra fructum aliquem percipere possit; illis, in quibus feriis, & homine Christiano dignis sermonibus aliquã divini amoris scintillam in fratrum cordibus excitare possitis; illis, in quibus neq; frequenter, neq; diu distractis interiorem solitudinem servare liceat, quæ aliis commodans, vosmet vestrum revocat ad officium. Visitationes nugatoriæ, ac mere mundanæ, cum iositas alios quidem videndi, videndiq; ab aliis, audiendiq; atq; vicissim narandi sexcenta futilia, & aliena; multitudo inanium curarum; in iis, quæ supervacanea, atq; inutilia sunt libidinosa occupatio, ubi spiritus facessit, cor vero exarescit; hæc ea sunt, quæ vobis interdicuntur. Hoc vobis negotium facessit, inquitis: fateor equidem, at mementote citra molestiam vos devotos esse non posse. Vos enim admonere debeo, quod velle cum devotione suavitatem, & commoditatem vitæ sibi comparare, quin velitis vobismet eam inferre vim, quæ est necessaria, ut tanti nominis muneri respondentis, idem est ac Deum ipsum, atque devotionem in jocum traducere. *Idem morale Dictionarium.*

Importune censoria nota aliorum vivendi rationem pertingere, & sibi in vitæ suę sceleribus parcere; de aliena perfectione sollicitos, de sua vero securos esse, proximo suo curam omnem impendere, sibi vero nequaquam vacare; loqui tantum de primis Fidelibus, antiquos dumtaxat Canones proferre, ac indesinenter laxam morum disciplinam deplorare: hoc devotum esse non est. Nequaquam; neque in nimia severitate vera devotio concipit. *Idem.*

Veræ devotorum character.

Simplicem esse, recessus amantem, exilem in oculis ad suos quidem infirmitates intuendas apertis, ad alienas vero clausis: cognoscere minus, quæ sua sunt, quam quæ proximi: se ipsum contemnere, alios vero in pretio habere: omnibus bonum, nulli vero pravum exemplum præbere: famam etiam in bonis operibus fugere: omniaque ad Dei gloriam referre: quæ perfectio est! quæ virtus! Hæc tamen virtus erat primorum Fidelium, qui egregia quidem veræ devotionis exemplaria fuerunt. *Idem in considerationibus in hoc argumentum.*

Devotio ætatum est omnium: plurimi tamen extremam vitæ partem illi volunt impendere. Sæpe tunc solum devotioni appellitur animus, cum mundo non possumus ultra placere: neque Deo magis placet devotio, quam cum illam amplectimur, quãdo nos mundus perquirit, & habet in pretio. Non desunt, qui devotione senectutẽ suã ornãt, adversamq; fortunã solãtur: sunt, qui senium præstolãtur, vel aliquã calamitatẽ; & serio vacẽt pietati. In primis devotio vel ambitionis est, vel necessitatis: a posterioribus inane consilium est devotionis futuræ, & realis contemptus devotionis præsentis. Sed quomodocumque fit, cum nimis sero pietati vacamus, vix verum illius spiritum assequi possumus. *Idem.*

Hoc spiritu adeo opposito spiritui J.C. charitatem in alios

alios exercemus, ut quamdam societatis speciem ineamus cum viris, qui præ cæteris fulgent, & a quibus aliquã utilitatem nos percepturos putamus. Gestimus hac via illorum aucupari gratiam, existimationem nobis conciliare, atq; in illis vel honorẽ nostrũ, vel præsidium invenire, atq; ita non minus pauperum negotia gerere, quam nostra. Saltem ita caracterem nostrum larva quadam contegimus, ac nosmet prorsus alios ab iis, qui sumus, illis obtrudimus. *Idem*.

Devotio indiscreta. Hac indiscreta devotione, postquã proximi existimationẽ nequissimis obtrectationibus discepimus, honorẽ illius resarcimus, ita ut reparatio sit eadẽ obtrectatione nocẽtior. Per hãc, postquã aliis opẽ ferre, cũ poteramus, negleximus; de illis benemerendi consiliũ inimus, cũ id agere vel nos ipsi nõ possumus; vel ex actione nostra illi fructũ percipere nequeũt. Per hanc in eleemosynas patrimonia erogamus, cũ interim cõflatũ æs aliorũ nequaquã dissolvimus, in carcerũ squalore positos invisimus, cũ eos, qui arctiori consanguinitatis vinculo sunt nobis cõjuncti, deserimus; ultima cera magnã argenti vim in opera pia legamus cum affectã rẽ familiarẽ posteris relinquimus. Per hanc deniq; indiscretam devotionem, aliquis erroribus, vagisque ea tribuit, quibus eorum foveat inertiam; & detrectat solatium auferre pauperum egestati, quorum vita pia est; & aliquis alienæ salutis curam gerit, non prospicit suæ. *Idem*.

Devotio superstitiosa. Superstitiosas dico devotiones nostras, cũ aliqua ex actionibus nostris cæteræ damnantur; Sed heu! non ne hoc quotidie in mũdo contingit? Sũma officii fide exilia quædã pietatis officia adimplẽtur, cũ interim præcipuæ Christianæ Religionis leges violantur. Tot devoti, qui magnũ se patrasse facinus putant, si quãdo ad breve tẽporis spatiũ assuetis precibus desint, integras videntur horas, ne dies dicã, in iis transigere cœtibus, ubi passim alieno nomini, atq; existimationi nebula, ac labes offũditur; Ecclesiæ ingentibus cumulare donariis, ac pati, pauperes interire fame; altaria locupletare, & animã suam polluere, sanctuariũ exornare, & creditoribus suis cõflatũ æs nõ persolvere; cæremoniis quibusdã mere exterioribus inhærere, atq; cultũ divinũ intus nequaquã perspicere; cũ justo frequẽter versari, & justitiã negligere. Non ne hoc Pharisæorum, Judæorũq; scelus est, qui sibi religioni vertebant illotis manducare manibus, cũ interim viduam, & pupillos diriderent? *Sermo manuscriptus*.

Devotio externa. In devotionibus vestris, ne quæratis semper inanẽ religionis fulgorẽ, ac pietatis apparatũ, ac intelligite zelũ altius intra vos, qua extra insculptum esse debere. Sed nihil utilius est, quam in imo cordis sui veræ, solideq; devotionis principia celare. Tritici granũ diu latẽs humi, segetes feret; semen abditum sulco, copiosam proferet messem, neq; ab avibus cœli auferetur, ut illud, quod secus viam, vel super petrã ceciderit. Et profecto cũ devotio externa tantũ est, neq; latet in corde, germinare, ac bonũ quidquã proferre non potest. Quamprimũ autem deficit similis gramini, quod ibi satum non est, ubi radices jacere valeat, & quod cũ terræ superficiei tantũ adhæreat, statim exarescit: *sicut fœnũ tectorum, quod priusquam evellatur exaruit*. Ps. 128. Ita sæpe insignis aliqua pietas, tãquã fœnũ tectorũ, virescens, cũ radicibus solidis careat, cõputrescit, atq; in ipsa sublimitate sua mortem nanciscitur: Cũ verus devotus de virtute in virtutẽ videatur ascẽdere, in singulos dies crescere, ac indesinenter procedere, donec dies est: *Justorum semita crescit usque in perfectũ diem*. Pro. 4. cõtra in eo, qui justitiã simulat, fastidiũ dũtaxat, nauseã, teporẽq; deprehẽdimus. *Id*.

Devotio Pharisaica sub pietatis specie magna scelera tegens. Humanis rationibus acti ob aliorũ oculos reformamur, cũ interim cor omni flagitiorũ genere coinquinatur. Nõ desunt, qui corã mũdo fictas prætexũt causas, ut callidius suas tegãt iniquitates. Palã quidẽ justi, clã impii; viduæ bona impune diripere, ac orphani substantiã occupare vidẽtur. Simul, & ingentia Tẽplo afferunt dona, & fratribus suis ingẽtia auferũt bona. Ad aras cruẽtis manibus, ac ore injuriis, calumniisq; refertissimo accedunt; ad summũ pharisaico animati zelo ad sãctuarii pedes procũbũt, ut jactitẽt ea, quæ non faciũt, & ea quæ faciũt, abscondũt. Ita cæcus homo sepulchrũ suũ extrinsecus dealbare contẽdit, quod intrinsecus pus, tabũq; cõtineat, atq; omnia fictæ speciei deferens, religionem suã in comœdiã, & arã in theatrũ vertit, ubi in scenã vicissim omnes passiones prodeũt, atq; maxime essentiales Christianæ Religionis virtutes in jocum traducuntur. *Idem*.

Religio animã recta ad Cœlũ, Deũq; attollit, cui illius offert possessionẽ, atq; fruitionem; & quin minima cõtemnat officia, ea præsertim, quæ magis sunt necessaria, cõsectatur. Ficta devotio minuta auget objecta, magna imminuit; ea quæ majoris momenti sunt, negligit, & levia persequitur: majora peccata deglutit, & contra minora succẽset. Hãc cõscientiæ integritatẽ esse putant, atq; falluntur; est enim superstitio, spiritus abjectio, ac falsũ judiciũ. Judæorũ sacerdotes in Prætoriũ detrectabãt inferre pedẽ, ne polluerẽtur, cũ interim sanguinẽ innocẽtẽ effunderẽt. Nolebat alius in ærariũ reponere pecuniã, quã retulit Judas, quia pretiũ sanguinis erat; atq; audacter clamabat, sanguis ejus super nos, & super filios nostros. Nõ audet Herodes jusjurandũ infringere, at Joanni Baptistæ mortem audet inferre, quasi justitia non omnes nodos abrumperet, quos injustitia potuit efficere. *Desumptum ex Tractatu quodam de Conscientia*.

Vera devotio pec. odit, inspirat. Vera devotio gravissimũ peccati odiũ inspirat. Mortẽ sceleri præfert: Dei gloriã perquirit, quidquid illi nebulã potest offundere, dolorem affert; quidquid eã promovet, fit nostri amoris objectũ; sed minutis noxis non illud deformitatis gradum appingit, quẽ ex se nõ habẽt; & quin eas multiplicet devotiones, quæ ipsam ab officiis suis magis essentialibus possent distrahere, licet minuta nequaquam contemnat, ea tamen ferventius consectatur, quæ sibi salubriora cognoscit. *Idem*.

Nihil vera devotione sanctius, augustius nihil. Cũ hæc prõpta, ac sincera volũtas sit, qua rapimur ad ea omnia faciẽda, quæ ad cultũ, honorẽq; Deo debitũ spectãt; fovet ardorẽ charitatis, quæ purificat cor, & pietatis, quæ illud sãctificat; virtutes colit, & nihil cõtemnit, quo ad Deũ possit attolli; nihil in corde relinquit, quod creaturis adhæreat, ac Deo uni vult adhærere, veritatẽ cũ veri similitudine nõ confũdit, nõ fervorẽ cũ imprudentia, non lenitatẽ cũ affectatione. Vere devotus J. C. adorat in spiritu, & veritate; cultus, quẽ illi tribuit, ex eminẽti pietate proficiscitur; adoratio illius sincera est, atq; intentio pura. Nõ rapit illũ cupiditas, nõ cohibet illũ cõsuetudo, nõ verecũdia efficere potest, ut sui officii fines transiliat, & cẽsura, licet improba sit, nũquã suborẽ injicit illi, eo quod Deo suo famulatur. Et fervorẽ habet, ut quod debet adimpleat; & cõstãtiã, ut illius pondus sustineat. Enitet in verbis ejus simplicitas, pietas in actionibus, ac puritas in desideriis. Bonũ citra jactãtiã operatur; lenis est sine affectatione, humilis sine abjectione; gravia quælibet ministeria obit sine querela; & sine acerbitate aliena vitia redarguit. Verbo, & corde, & labiis devotus est; pietas in factis potius, quam verbis ejus elucet. *Ex manusc. serm.*

Vera devotio non est agrestis. Credendũ non est devotũ, de quo loquimur, hominẽ externũ oris habitũ rudẽ, austerumq; habere, ita ut illius societas timenda sit; morum austeritas nihil aufert urbanitati; & pœnitentiæ opera sine Pharisæorum tristitia scit exercere. Cum bonæ conscientiæ gaudium in corde illius vigeat, sese in faciem effundit; omnia admittit temperamenta, quæ officium suum pro aliorum infirmitate potest permittere. Viam salutis neq; latiorem efficit, neq; arctiorẽ, neq; semper eas sibi intercidit voluptates, quæ innocuæ sunt, quin illas tamen consectetur; iisque mediocriter, tamquam honestis laborum suorum remissionibus, utitur. *In Collectione orationum Gallica Academiæ oblatarum anno* 1703.

Illud vero funestissimum est, quod hæ miseræ devotionis chimeræ non faciunt, quod debent, & nihilo secius ultra ea, quæ possunt, facere aggrediuntur. Aggrediũtur quidem opera supererogationis, & ea, ad quæ tenentur, non explent; vellent Ecclesiam reformare, illæ vero majori indigent reformatione; severæ in proximum suum, simul vero in se ipsas molles, ac blandæ. Sed antequam magna aggrediamur, a minimis incipiendum est; ut adeo augustum superstruatur ædificium, moderatio, justitia, fides, aliæq; virtutes pro fundamento sunt substernendæ: alioquin cultus, qui Deo tribuitur, inane est Religionis Phantasma, immo etiam proximis fit scandalum Religionis. *Ex sermone sub P. Bourdaloue nomine typis edito*.

Vir bonus, & veræ devotus sincero Dei amore flagrat, & in perficiendis Mandatis illius summa voluptate perfungitur. Magnæ virtutes prima sunt votorum ejus objecta; deinde vero minus necessaria perse-

qui-

quitur. In se ipsum severus, lenis in alios, nihil habet, quod proximũ offendet, avertatque: illum æquo animo sẽper admittit, peccatorem numquam repellit; scit enim se illi virtutis amorem infundere posse, eumq; ad frugẽ revocare. Ignorat omnia hæc carnis, & sanguinis artificia; novit solum, eum, qui Deum suum diligit, diligere, & proximum, eiq; toties parcere, quoties afficitur contumelia. Quæcumq; ad salutem pertinent, sine fuco, & affectatione perspicit; humanis laudibus, plausibusq; nõ præbet aures; gloriam, quę ex morum sanctitate, fluere potest, tãquã periculosissimũ laqueũ, vel semen tentationis considerat, quod ipsam sanctitatem, quin alat & foveat, deterit, atq; extinguit. Suam sentit infirmitatem, simulac virtus, pietasq; augetur, ideo gemit, & cor attollit ad Deum illius misericordiam, & gratiam impetraturus. Super homines, a quibus celebratur, Deum videt, cui uni suos labores consecrat, Constãs in officio, numquam ab illo recedit: pietatem amat, & quærit; necnon virtutes suas ad summum perfectionis apicem studet provehere. *Ex tractatu quodam de Cõscientia*.

Falsa devotio.

Cum devotio respiciat Religionis officia, sæpe illi exterior quædam sufficit exercitatio. Pharisæi admirationem sibi conciliabant austera Sabbathi observantia, ac J.C. redarguebant, quasi diem illũ cũ Discipulis suis prophanaret. Hæc legis observantia nequaquã beatiores efficiebat Pharisæos, quandoquidẽ Publicani, ac Meretrices illos in regno Dei præcedebant. Docet experientia neminẽ illis esse nequiorem, quorũ exterior legi obediẽtia pietatem, ac Religionem omnem constituit. At non fallitur Deus, neq; similis est Isaac accipientis Jacob pro Esau, atq; ex vestimentis, exterioriq; habitum judicantis Deus immũ cor intuetur, & quidquid ibi fiat scrutatur; eos tantũ pro filiis, atq; hæredibus agnoscit, qui ipsius imaginẽ referunt; cumq; Dei imago in sancta cordis dispositione consistat, qui solam devotionis speciem, atque lineamenta præseferunt, similes sunt mortuis, sensuque carentibus simulacris, qui vitæ umbram habent, & corpus sine anima. *Idem*.

Nullo habentur in pretio perfunctorii illi devotionis sẽsus, quos afflictio aliqua, vel domesticę rei jactura, vel jejunii, aut communionis circumstãtia quædam producit. Quemadmodũ enim metalla igni admota liquescũt, amota vero ad pristinã redeũt duritiẽ; sæpe cor mollitur & oculi solvuntur in lacrymas, cũ percutit Deus; sed ubi divina deferbuit ira, revertimur ad ingenium, quemadmodum Jordanis aquæ montis instar acervabantur, Arca transeũte, sed mox iterũ fluere inceperunt. Naturalis corruptio vel inhibetur, vel propulsatur, cum Deus adest per verbum suum, & Sacramenta; sed eadem pernicitate fertur, statim ac desiit devotio. Mente quidem elevantur in Cœlo, Dei colloquio fruuntur, ac superfundũtur dulcedine, qua cor ipsum rapitur; videntur naturalem conditionem excedere, in cœlum elati, & proximi Deo; attamen nullus status est, ubi frequentiores sint illusiones; in hujusmodi motibus potiorem sibi vindicat partem imaginatio, quam cor: amor proprius potius, quam vera pietas alloquitur Deum. *Idem*.

In devotione singularitas est evitanda.

Inter Christianos, præcipue vero inter eos, qui devoti dicuntur, non desunt spiritus quidã omnino singulares in actionibus suis, atq; in vivendi ratione ita abnormes, ut ab omnibus ferme communibus regulis abhorrent, & quasdam solum particulares devotiones consectentur, quæ illorum palpant vanitatem potiusquã satisfaciant pietati. Communia negligunt, quia non habentur in pretio; iis vero solum inhærent, quæ præter ordinem sunt; hæc enim sola ipsis arrident. In ipsorum vivendi ratione omnia singularia sunt; esca, indumentũ, sermo, preces, omniaq; exercitia; & si jejunant, tunc accidit, cũ non jejunat Ecclesia. Denique in omnibus bonis operibus suis tempus, locum, occasionem, & modum captant, quibus ab aliis facile distinguantur. *De la Volpilliere. Sermone de Hypocrisi*.

Nihil odiosius est simulata pietate, & indignatio, quę in fictitiam virtutẽ istã concipitur, sæpe etiã in veram se effundit. Fere nũquã pati possumus hominẽ vere pium, exceptis enim adsunt falsi devoti, qui pręstantissima qualitate hac abutuntur, eamq; omni mundo pene intolerabilẽ faciũt. Statim ac nobis occurrit homo extrinsecus pietati vacans, nobis rem esse putamus cum homine sævissimo, inhumanissimo, atq; injustissimo, quia inter eos qui virtutẽ hãc profitẽtur inveniũtur quidẽ omni prorsus lenitate, humanitate, atq; justitia carentes. Quã labẽ offundunt devotioni, hac ita per summam indignitatem abutentes? Quos sensus aliis infundunt? Quam ipsi de eadem concipiunt ideam? Numquid devotus esse quis potest, quin simul & misericors, & justus sit? Numquid propter Deũ zelo flagrare potest, nisi & propter proximũ flagret? Et potest arbitrari, se primũ christianæ virtutis attigisse gradum, nisi prius se ipsum exuerit, neque amplius nimis suam quæsiverit utilitatem? *Idem*.

Scopuli in devotione metuendi.

Si sapientis alicujus ducis consilium, atq; documenta sequeremur; nõ videretur sane devotiones aliis odiosæ, consanguineis molestæ, proximo injustę, qui contra devotũ illũ obmurmurat in pietatis ostẽtationẽ, speciosãq; charitatẽ erogantẽ ea, quæ justitiæ tribuenda essent cõflatũ æs alienũ dissolvẽdo; non viderentur tot avarę, inhumanęq; pietatis victimę in iis gementes conditionibus, in quas invitę conjectę fuerunt sub inani specie eas Deo devovendi; cũ devotione, non assumeretur censorius animus de omnibus judicium ferens, atq; in omnibus indignans. Spiritus amarus, charitatẽ vocans quod bilis, & odii plenum est, & nihil probans eorum, quæ ab aliis fiunt, suarum idololatra est cogitationum. Non videretur libido, & furor hic, qui in familiis simultates, atq; odia gignunt, sanctasque extinguunt amicitias, quas Christiana indulgentia alere poterat. *Idem*.

In eo potissimũ vera, ac falsa devotiones discrepant, quod vera ordinẽ sequitur, ea consectatur, quę sunt essentialia, atq; necessitatis; falsa · · speciẽ tantummodo quærit: e.g. sedulam navare operã, ut filii erudiãtur sui; invigilare, utrũ familia Ecclesiæ præceptis obtemperet, summa fide, ac promptitudine æs alienum dissolvere, opificum mercedẽ non diu retinere; hęc omnia quidẽ satis speciosa non sunt, sed sunt necessaria. Duarum, triũve horarũ spatiũ in Tẽplo orationi vacare, eleemosynis colligendis operã dare, omnibus piis civitatis operibus interesse; hoc pulchrũ est, speciosũ est, omniũq; sibi conciliat admirationẽ; at necessariũ non est. Ita cum video speciosa facta cum ardore exquiri, ea vero, quę præcepti sunt, negligi: statim intelligo in hac devotione ordinem prætermitti, ac jure illi fidem nequaquã adhibeo. Non desunt frequentiores pietatis actus minus quidem speciosi, at Deo magis accepti. Quod uxor e.g. patienter ferat iniquum viri sui ingeniũ, eumq; suo amore deliniat; hoc quidẽ valde speciosũ non est, sed solidũ; neq; ulla vanitatis, & hypocrisis suspicio subest. Hoc primũ in devotione requiritur, ordo videlicet. Quod necessarium est, quãtũvis abjectũ, sẽper illi anteferẽdum, quod est supererogationis, quãtũvis speciosum sit. *Ex ...io manusc.*

Fideli viro numquã metuendũ est, ne tãquã hypocrita habeatur; facili enim negotio hæc reprehensio evitatur, cũ facile sit servire Deo, ita ut morales rectã intẽtionẽ nostrã intelligant, videantq; pietatẽ cũ sinceritate cõjunctã. Licet enim externa species fallere possit, & non ita facile negotiũ sit verã a ficta devotione dignoscere; vera tamen quædã habet lineamenta satis nitentia, quibus se cognoscẽdã tradit, ubi sese proferre cupiat. Lumẽ est, S. Aug. inquit, quod omnia detegens, se ipsum quoq; ostendit; Dei exẽplar est, quod Dæmon nũquã potest simulare. Fateor quidẽ sanctitati æquivocos esse caracteres; sed affirmo, nõ deesse quosdã eidẽ omnino proprios; humilitatẽ e. g. sine affectatione, spiritũ ab omni avaritiæ specie alienũ, agendi rationẽ semper sibi in virtutis exercitatione constantem: hęc sunt citra hominum censuram posita. *Ex sermone P. Bourdalove de Devotione*.

Illusiones quæ in devotione occurrunt.

Interioris virtutis defectus nũquã minus periculosus est, quam externus corporis habitus incompositus, quod quidẽ grave malũ est, & cũ majori scandalo conjunctũ; vulnera quæ infert ille, nihilo sunt minus funesta, licet minus sentiantur. Illud oculorum malum est, interior animæ morbus; hunc nobiscum gerimus, quin intelligamus; & ideo incurabilis est, quia a mortalibus non cognoscitur, & sæpe illis placet, quibus displicere deberet. Hoc malum in Religionibus etiã austerissimis invenitur, quæ jejunia servat, aliasq; corporis afflictationes, sed quæ interiorẽ pietatẽ, & cordis reformationẽ contemnunt. SS. spiritus, atq; simplicitas relinquitur, & sufficit ædificatio quædã, quæ populo tribuitur, necnon discrimen illud, quod inter statũ ipsorũ, & aliorum, qui flagitiosã vitã ducunt, invenitur. Attamen licet religio san-

cta sit, nisi vero animetur spiritu, qui quidem SS. Spiritus est, nisi hic motus omnes, exercitationes, omnemque vitæ rationem informet, tantum abest, ut sit, quod esse deberet, quod immo nihil est aliud, nisi larva, & illusio. *Abbas Trappensis lib. 2. de Officiis Monasticis*.

Devotio, ex fructibus, quos adfert, cognoscitur, non autem in æterna vita, sed in hac. Omnibus civitatis bonis operibus interesse student, sanctos cœtus magno cum vulgi rumore colligũt, hortantur, prædicant, agunt, omnia miscent; verbo, Religionis zelum præseferunt, aliquam percipiunt utilitatem: Ex quo autem hæc spes evanescit, & ea quæ bene fiunt, Deus unus agnoscit, neque ea prospectat oculus, quo animabantur, neque præsens ulla merces recipitur, obmurmurant, fatigantur, recedunt, & nonnumquam ad turpem etiam pœnitentiam deveniunt. *P. Cheminais. Sermo de Nativitate*.

Quid cogitandum de devotione, quã facilem quidem efficere suadent.

Nescio quid sibi velint, qui, ut sese accõmodent mundo, facilem devotionem proponunt? Mihi videtur devotio sine virtutibus esse non posse, & cum virtutes supra naturam assurgant, praxis earum facilis esse non posse. Ipse etiam Dei Filius inquit: *contendite intrare per angustam portam*. Itaq; velle invenire devotionem in eo vivendi genere, quod naturalium studiorum propensionẽ sequitur, hoc profecto nequit intelligi. Per ampla ostia facilis aditus patet, non autẽ per munitarum arcium januas. Cum de pietate agitur, nihil laxius afferendum est; nihil excogitari potest, quod nobiscum dispensare possit ne nobis moriamur; at nobismetipsis mori non aliud, est, quam obluctari iis studiis, quibus voluptates, cœtus, ludos, choreas, theatra, deambulationes, ornatusq; vanitati dumtaxat inservientes consectamur. In SS. Patrum scriptis nullam nanciscimur methodum, qua devotio cũ mundi spiritu valeat conciliari. Docent potius, qua ratione huic sit obluctandum, & naturalibus studiis obnitendum tunc etiam, cum innocua nobis videntur. *In Dialogis Spiritualibus P. Surin c. 1. ch. ult.*

Non parum distat ad examen vocare, utrum aliquid sit lethale peccatum nec ne, an utrum cum devotione simul esse queat. Devotio delicatus est virtutum fructus; rerum divinarum gustus, dulcis J. C. memoria, mysteriorum illius repræsentatio. Numquid hæc visa sunt unquã in iis, qui luxum, commessationes, mollem vitam, mundum deperéunt? Ut gustemus orationem, Dei verbum, communionem; cordis nostri curæ invigilãdum est, hoc claudendum, & mens colligenda. Hoc in mundana vita difficillimum est; quomodo igitur facilis ibi poterit esse devotio? Non dixerim tamen, nullas esse voluptates, quę culpa carere possit. Videri aliquod spectaculum potest, ubi nihil inhonestum, nihil nefarium sit; audiri potest musicarum vocum, filiumq; concentus; adesse convivio, ubi temperantiæ leges serventur: quod si raro fiat, cum devotione simul esse posse negare non ausim. At si hęc in consuetudinem abeant, si magna tẽporis pars in his trãsigatur, si cor hujusmodi voluptatibus expleatur, & nihilominus devotionem servari posse quis putet, haud ita facile illius sententiæ subscripserim. *Idem*.

Quomodo & quo in sensu dici possit oratio facilis esse.

Nonnisi eo in sensu, in quo Propheta dixit, dici potest: *Dicite Justo, quoniam bene*. Profecto qui virtuti, ac devotioni se mancipant, majori lætitia perfunduntur, quam mundi sectatores in voluptatibus suis; ex quo enim anima pietatem amplecti decrevit, Deus illam tot auxiliis, & benedictionibus cumulat, ut tandem assecuta finem, ad quem contendebat, sibi semper bene fuisse sit affirmatura; atq; hoc in sensu devotio eidem facilis extitit. Non diffitebitur illa, sibi ardua incunda fuisse itinera, atq; per arida deserta contendendum: prælia, & propulsanda, & inferenda; sibi met vim faciendam, multaq; perferenda fuisse; at gratia labores, pęnasq; ita temperavit, ut si eas cum consolationibus suis æqua lance ponderare velit, quidquid fecit, quidquid passa est, velut nihilum putet. Tunc vero præsertim cum constanter se ipsam vincere perstitit, & naturę eas voluptates respuere, quas cupit, tanta ad virtutem exercendam facilitas acquiritur, & in veri boni perfruitione pax tanta percipitur, ut tamquã in suo centro quiescat. Hoc est commune illud stadium, per quod fideles, cordi anteq; animas adducit Deus. Tũc illis devotio vere facilis est, quoniam austeritates illis suaviores sunt, quam voluptates, quibus in mundanæ vitæ curriculo perfruebantur, amore divino illud adferente solatium, quod nulla unquam effectio humana illis potuit conferre. *Idem*.

Operæ pretium est vos admonere, Fideles socii, de devotione minime judicandum esse ex illis simulationibus quæ in eorum vita inveniuntur, qui larvam, nomenque pietatis tantummodo gestant, qui actionibus suis eidem abrogant fidem, eamq; in suspicionem accersunt apud illos, qui de eadem judicantes solum juxta ea, quę in ipsorum vita intuiti sunt, nonnisi falsum de ipsa conceptum animo inhibere potuerunt. Vera devotio virtus est sanctissima; vel melius dicam, omnis sanctitatis initium est & Christiano adeo necessaria, ut sine illa non diu perfũgi possit essẽtialibus Religionis officiis, iisq; parere pręceptis, quę studiis nostris opposita sũt; nequit enim, moraliter loquẽdo, iis omnibus, quę illa imponit, defungi muneribus, nisi quid ea leniat, nobisq; efficiat jucunda, quod præstat devotio. *Auctor sermonum in omnia Ethica Christiana argumenta, in Adventu*.

Inordinata Devotio.

Devotio inordinata est, quando statui nostro non est conformis. Talis est illius, qui Magistratum obtinens, muneris sui contemnit officia, ac prolixas preces effundens, quas Deus non petit, ea diu producit negotia, quæ expedire tenetur: talis etiam mulieris, quæ sub devotionis prætextu plures horas in Templo traducit, interim essentialia status sui munera negligens, & filiorum educationem, & quid domi agatur, contemnens. Nihil hoc malo vulgatius est. Quæritur, non quid deceat, sed non quid placebat; volumus Christianos esse non autem juxta immutabiles Religionis regulas, sed pro ingenii nostri libidine. Quibusdam inhæremus officiis, non secundum Evangelii consilia, sed secundum varios affectuum nostrorum impulsus. *Flechier*.

De singularitate devotionis.

Meminerimus non minus periculosum esse hominũ oculos, atq; existimationem in se convertere exteriori vitæ austeritate, atq; nimis abjecta indumentorum specie, quam illis inferre scandalum iis actionibus, quæ sæculi spiritum nimis redoleant; in mundi commercio nullam sequi tutiorem posse viam, quam simplicitatem æque, & a pharisaica austeritate superbiam alente, & a mundana affectatione vanitatem inspirante, abhorrentem. Si ad austerius, & mortificatius vivendi genus vocamur, inter claustra, & Cœnobia confugiamus. *Abbas de Jarry. Paneg. S. Antonii*.

Vera, & falsa devotio ex corde pensanda est.

Quid est vera devotio? Flamma est ex divina Charitate, viva, sinceraque fide proveniens; est Deum colere corde, antequam regnet in labiis. Christianus vocatur *Cordis homo*. Dicitur in Scripturis *Dei regnum intra nos esse*, hoc est nonnisi corde nosmet eodem dignos efficere posse. Hoc nobis aperire debet varios mere exterioris devotionis defectus, atque ostendere, nisi illa in id primum incumbat, ut in nobis sinceritatis viscera informet, efficiatque cor, ex quo ea omnia procedant, quæ extrinsecus putent: devotionem semper inanem, simulatamque futuram. Qui vere devotus est inde incipiens, ubi natura desinit, operi suo modestos, & castos oculos, pavidam, & ad reverentiam compositam frontem, justas, innocuasque manus, verecundum, prudentemque incessum studet effingere; sed hæc omnia essent inutilia, nisi cor primum omnibus hisce qualitatibus præditum assulgeret. Quia religiosus hypocrita speciosum hunc corporis habitum ubique præsefert, & non secus ac vere devotus, in omnibus sensibus suis, exteriorem modestiam refert: religiosus in verbis, religiosus in vestibus, religiosus in omnibus præterquam in corde, ubi inter tot egregias species, fovet invidiam æque periculosam, obtrectandi libidinem æque improbam, ulciscendi cupiditatem æque sævam, desideria æque iniqua, ac si in nulla actionum suarum esset religiosus. *Ex manuscripta sermone*.

Quilibet se ipsum diligenti examine inspiciat, videatque, utrum sit ex numero eorum, qui hypocritæ sunt. Donec parum attente ea facimus, quæ Dei sunt; sane metuendum est, nobis devotionem esse mere apparentem, & cor nostrum latere post lutulentum parietem, politica ratione quapiam, vel humano respectu dealbatum. Hic locus est, ubi damnationem nostram invenimus, si hujus viæ sumus. Væ vobis, inquit Dei Filius, qui erogatis eleemosynas, postquam manus, arcasque vestras furtibus, ratoque replestis; extrinsecus quidẽ sinceri, intus vero Pharisæi. Cur cordis penetralia non

non pervaditis, ut inde ea depromatis lineamenta, quę extrinsecus enitescere vultis; inde enim homo bonum, malumque educit? Ibi Deus gratiæ suæ thesaurum occulit; inde omnis iniquitatis cumulus procedit. Illinc adulteria, falsa testimonia, injustitiæ, calumniæ, impura desideria, intemperantia, odium, amor proprius; illic superbia sedem constituit, postquam in spiritu adolevit: *De corde exeunt &c.* Cor igitur emundandum est, ut ibi cor inhabitet; alioquin nulla est vera devotio. Dicamus denique, Deum, qui corda scrutatur, & penitiores illius latebras videt, nihil ibi invenire debere, quod externis repugnet actionibus; & hoc ibi profecto videt, utrum Christianus sit fidelis legum suarum observator, an prævaricator earum; utrum veram habeat pietatem, an falsam devotionem.

Devotio mollis se accommodans.

Inter eos, qui Mundum sectantur mollis quædam adest devotio, ac sese accommodans, quæ magna est illusio amorem proprium palpans, & fovens. Etenim amor propius non solum efficit ut nosmet ipsos amemus, sed ut ab aliis etiam amari velimus. Deo quidē placere cupimus, at hominibus displicere nollemus; & huic innixi principio, verā pietatē neq; tetrā, neq; sævā esse, virtutis lenimētum usq; ad servilem assentationem traduci mus; eāq; omnibus amabilē reddere conantes, illam humano respectui mancipamus. Majori studio cavemus, ne quid in nostra devotione sit, quod imperfectioribus crucem figat, quam ut ea faciamus, quę animas justas ędificent. Officia communia, pietatis exercitia, solertia, bona desideria, omnia cedunt timori, ne minus devotis vel odiosi vel incommodi simus. Hæc non est christiana suavitas, non est vel charitatis, vel rationis officium: servitus est, atque timiditas. Virtutem humaniorem efficere contendentes, eam prorsus naturalem efficimus; & generalis approbatio, qua devotio adeo facilis, atque accommodans commendatur, mirum in modum in ignavis animabus mollem quamdam speciē devotionis enutrit. Vera pietas neque aspera est, neque inurbana; honesta est, officiosa, atque decori studiosa; at abjectiones, politicas rationes, humanos respectus ignorat. *P. Croiset in spiritualibus Considerationibus Tomo* I.

Occurrunt nonnumquam homines inter eos, qui sanctiorem vitæ rationem profitentur, qui eo quod interiorem spiritum contempserunt, qui veræ devotionis quodammodo anima est, & quod secreta quadam mollitie se vinci passi sunt, inane tantum habent virtutis phantasma. Propriis cupiditatibus traditi id solum volunt, quod sibi placet, neque faciunt, nisi quod optant; sui ipsius existimatione tumidi, non verentur eos affectus, quos alunt. Falsa illis soporem immittit securitas; atque inani tantum virtutis aura elati virtutem ipsam negligunt. Si status sui ratione proximorum saluti tenentur prospicere, hoc non nisi cum odioso discrimine præstant; quasi animæ, ad quorum salutem adlaborant, non eodem fuissent pretio redemptæ. Semper amore proprio zelus eorum dirigitur, neque ullum ex bonis operibus gustum percipiunt, nisi hæc ipsi elegerint: ibique Dei gloriam semper inveniri putant, ubi invenitur sua. Ubi de honore agitur ad superstitionem usque delicati, minima quælibet urbanitatis officia summa religione servanda putant, quorum qui aliquod neglexerit, gravissimum facinus patrasse arbitrantur; & hac in re mens nihilo facilius, quam cor, errorem agnoscit. Raro ex iis morbis convalescimus, quos amor proprius fovet, & virtus aliqua probat. *Idem*.

Devotio consuetudinis.

Adest etiam devotio quædam urbanitatis, ex qua nullus Religioni cedit honor. Hic mos est, & consuetudo, quam sequi oportet, & quam vulgo sequimur. Læsum facimus? modestia, recessus, oratio loci sunt communes, quos negligi nefas putatur. Quid enim diceretur de muliere, aut virgine, quæ choreis, spectaculisque interesset triduo, vel quatriduo post viri, vel patris obitum? Tunc magis templum decet, quam alea, atque solatium: tunc pietatis exercitia, ac opera bona opportuna sunt: Deo datur, quod dari Mundus ipse probat. At non diu producitur actus; cor quamprimum reparare studet dolorem, quem pertulit, & una cum luctu ipsa etiam urbanitatis devotio terminatur. *Idem*.

Pietatem profiteri volumus; tandem enim minime ignoramus, Christianum pietate carentem esse phantasma Christiani: verum hęc pietas erit statis anni diebus præfixa, quæ temporanea devotio, vel devotionis intervallum vocari potest. Solemnis aliqua festivitas fidē excitat; profana removentur solatia; ad aras acceditur; sed heu! pietas desinit cum festivitate. Nobilis illa Matrona uno tantum die devota est: voluptatum stadium non relictum, sed intermissum est; non diuturnum fuit intervallum; postridie ejus diei, quo se sacra Synaxi refecit, iterum ad ludos, choreas, deambulationes revertitur; neq; sese confitens diuturnæ subjici voluit reformationi. Ad eumdem redit luxum, iisdem sese objicit periculis, in voluptuarios cœtus, & ad spectacula, a quibus nonnisi ut mundo quamdam devotionis scęnam exhiberet, abfuerat, statim revertitur. Huc omnis plurimorū pietas redigitur, qui in mundo se Christianos esse profitentur, quod nonnumquam mundana solatia intermittunt; quasi Deus, quem colimus, per intervalla tantummodo amandus esset, atque colendus. *Idem*.

Devoti asperi, in inurbani.

Auferte asperos, inurbanosq; devotos, quibus nulla vel erga Deum, vel erga homines suavitas, & humanitas est; Apage devotiones spirituum fortium, speculationis, ratiocinationum, magnorum verborum, ac impeditissimorum mysteriorum, sublimiumq; conceptuum, quibus nihil affectu plenum, nihil tenerū, nihil sensibile. Homines hujusmodi, ut plurimum, sunt in propriis sententiis pertinaces, suam dumtaxat libidinem sequentes iis omnibus adversantes, quæ ab eorum sensu abhorrēt: ideoq; aptiores ad alios deterrendos a devotione, quam ad eādem alliciendas. Illi asperitate sua derogant fidem; vulgo enim, licet injuste, devoti omnes illis similes esse putantur, & devotio illos incomptos, inurbanos, inofficiosos efficere existimatur. *Nuperus Auctor*.

Christiani, qui Deo vosmet penitus devovere cogitatis, ac devotionem amplecti, cogitatis, simul etiam cogitate plures contradictiones vobis esse perferendas. Non deerunt viri boni, qui falso zelo correpti, vel præoccupati, neque satis devotionem vestram agnoscentes, vobis adversabuntur. Non deerunt improbi, qui vos in ludibrium traducent, & tamquam ignavos spiritus arguent. Non deerunt etiam nequiores, qui in vos ipsos insurgent, & consilia vestra penitus evertere conabuntur. Quid vos autem inter tot oppugnantes? quid fiet vestra devotio? Estote constantes; contra omnes conatus, & contradictiones obsistite. Si vera, ac solida vobis virtus erit, de calumnia triumphum referetis; & qui majori feruntur impetu, ut vobis obluctentur, ac vos pertinacius irrideant, hi primi omnium virtutem vestram admirabuntur, quæ omnes obtrectantium sermones, omnesq; impiorum irrisiones superaverit. Quātumvis injustus sit Mundus, facere nequit tamen quo minus aliquando veram pietatem celebret, & admiretur, quod imitari detrectat. *Auctor Anonymus*.

Quo errores in hoc devotionis argumento oppositi.

Duplex errorum genus devotionem fere contemptibilem efficiunt. Alii eam austerissimam, atque inhumanam fere volunt; alii eam urbanissimam, atque se se accommodantem requirunt. Illi eam efferam, deserta, tenebrasque consectantem, societatis, omnisque lætitiæ inimicam sibi fingunt: hi delicatam, teneramque exhibent, quæ nihil ex voluptatibus suis, vel recto jucundarum societatum ordine patitur minui. Apud illos phantasma, & tenicculamentum est; adeo macie, & squalore confecta est; apud hos, fucata est pulchritudo; adeo indulgens, & commoda est. Illi in adeo sublimi regione istam constituunt, ut infirmi se illuc assequi posse desperent; hi vero in adeo humili situ collocant, ut tepidus quilibet ad illam valeat accedere. *Desumptum ex Dictionario Morali*.

Huic devoti nomini fides in mundo ita abrogata est, ut vix ferendum videatur. Nemo est, qui vir bonus, honestusque haberi non cupiat; sed devoti famam quisque detrectat; & plerique si hoc appellentur nomine, injuriam sibi inferri arbitrantur. Unde hoc? nisi quod falso Mundo persuasum est, in hoc devoti nomine nonnihil contemptibile adesse, propter quod eos pudet, qui eodem indignantur? Ventū jam est ad Tertulliani tēpora, in Apologetico suo

ſuo conquerentis, quod Idololatræ tantum Chriſtiani nominis horrorem conceperant, ut quaſi certi eſſent in auguſto hoc nomine quodlibet ſceleris genus contineri ſatis eſſet probare aliquem eodem appellari, ut ſtatim ſæviſſimis ſuppliciis adjudicaretur. Nequaquam cenſebant, de patratis ab illo criminibus cognoſcendum; immo Trajanus Cæſar edicto prohibuit, ne contra chriſtianos quæſtio ulla haberetur. Satis erat, ſi hoc ſe vocari nomine confiterentur; & ſi obtineri potuiſſet, ut ſe Chriſtianos eſſe negarent, jam judicio abſoluti abire permittebantur. Igitur nomen tota illorum erat noxa: *Solius nominis crimen eſt: quis nominum reatus?* Quænam judicii forma hæccine eſt, Tertullianus interrogat; ſi præter nomen nihil in me ſceleris eſt? Cujus quæſo criminis redargui nomina poſſunt, ut extremo ſupplicio afficiantur? Cognoſcite, quid egerim; quærite ſcelera, quorum nocens ſum, eaque punite; ſed nomini, quod innocens eſt, ignoſcite. Æquone animo ferendum eſt, quod Chriſtiani hodierna die eodem in diſcrimine devoti nomen habeant, ac olim Ethnici Chriſtiani nomen habebant? Exagitantur devoti non propter ſcelera, quæ committunt, ſed propter nomen, quod illis tribuitur. Innocentes eſſent, niſi devoti appellarentur. *P. d'Argentan ex Capucinorum familia. De B. Virginis magnalibus collatione vigeſima tertia.*

At enim in ævi hujus devotis nihil niſi hypocriſis, improbitas, ac prava fides videtur; at quis nam exploratum, compertumque habere poteſt myſterium criminum, ac diſſimulationum eorumdem? Quinam horror! quænam abominationes! Verum ad hæc non ſatis attenditis: illi, de quibus loquimini, non ſunt devoti, ſed impii. Scio quidem non deeſſe in mundo plurimos ſpeudo-devotos; ſed ſpeudo-devotus devotus non eſt. Non loquor de iis qui devotos eſſe ſimulant, qui virtutem ipſam coinquinant, & qui ſatis nequeunt improbari; loquor de ea devotione, quæ ſine arte eſt, ſine fuco, quæ Deo uni placere geſtit, ejuſque agnoſcere ſtuder voluntates, ut illas adimpleat. Loquor de ſublimibus illis animabus &c. *Idem*.

Falſa criminatio contra devotos.

Chriſtiani ſæpe præcipuum pietatis caput in exterioribus actibus collocant. Quemadmodum enim externa religionis ſpecies aliquid auguſtum, ac nitens habet, quod oculos perſtringit, & venerationem conciliat; eidem facile inhæremus, interioremque partem negligimus. Omnino opus eſt, ut Chriſtianus interior ſit, ſæpe ſeſe colligat, ut quid in corde ipſius fiat, quo ſpiritu animetur, quo affectu moveatur, quem ad finem ejus tendant conſilia, quid in actionibus ſibi proponat, intelligat; ne poſt multos exantlatos labores exiguum referat fructum? *Deſumptum ex moralibus ſermonibus*.

De cultu exteriori, qui Deo eſt deferendus.

Si vera devotio noſtris tantum cogitationibus, ſtudiiſque pro acquirenda ſanctitate leges indiceret; cum nequeat homo mentis ſuæ profunditatem, & cordis ſinus ſcrutari, poſtquam culpa illi tenebras offudit: fere ſemper ambigeremus, utrum a nobis lex adimpleta fuiſſet; vel nobis idolum virtutis effingeremus, ac putaremus jam ſanctitatem aſſecutos eſſe, ubi illius aſſequendæ conſilium iniiſſemus. Oportuit igitur, perfectam devotionem in exterioribus actibus æque ac interioribus ſenſibus conſiſtere, ut magis perſpicue cognoſceremus, quid nobis faciendum ſit, ac melius videre poſſemus, utrum illud factum fuerit a nobis. *Maimbourg ſermone pro feria ſecunda majoris hebdomadæ.*

Falluntur, qui putant Dei Filium interiorem tantummodo adorationem pro vera devotione popoſciſſe, cum inquit, veros adoratores in ſpiritu, & veritate adorare. Non inde ſequitur, te verum eſſe adoratorem, ſi in ſpiritu dumtaxat adoras; quamvis neceſſe ſit, & in ſpiritu adorare, ſi vis verus eſſe adorator. Qui extrinſecus tantum adorat, hypocrita eſt, Deum adorare quidem ſimulans, re autem vera non adorans: qui adorat ſolum in ſpiritu, eſt vere adorator, non verus; hoc eſt non perfectus adorator. Dei Filius præcipit, ſuadetque nobis exteriora devotionis opera, ut hæc ſint fidei noſtræ columen, juſtitiæque noſtræ ſubſidium; quam citra quamdam miraculi ſpeciem nec adipiſci, neque adeptam ſervare poſſumus niſi per eos actus, qui non ſint mere intellectuales, atque interiores; ea enim non debet ſolum intellectus noſtri ſpeculationes, mentesque cogitationes, verum etiam cordis deſideria, affectuum motus, ſenſuum regere propenſiones. Vitium roboratur in nobis per externos licentiæ, & vanitatis actus quomodo vero illud infirmare poſſumus, niſi exterioribus actibus pietatis, & religionis? *Idem*.

Cum dicimus devotionem interiorem eſſe debere, & in corde; non ideo affirmamus exteriorem eſſe negligendam. Oportet enim, Tertullianus ait, ut exteriori quoque vacemus triplici ex cauſa; primo, ut completa ſit; ſecundo, ut ædificans, tertio, ut conſtans. Ut ſit completa; etenim omnem hominem perficere debet; ut ſit ædificans, non enim Deo ſolum, nobiſque, ſed etiam proximo debitores ſumus, qui a nobis bonum exemplum expectent: conſtans denique . . . . Quamobrem non ſatis celebrari poteſt exterior in precibus reverentia, exterior Sacramentorum frequentia, exterior eleemoſynarum erogatio; dummodo hæc omnia intra illum conſiſtere ordinem, qui nobis præſcribitur. Verum cum Apoſtolo addo, omnia ex corde, ac ſpiritu proficiſci debere: *In ſpiritu*, ita ut pietas, quæ oculis patet, non aliud ſit, niſi illius emanatio, quæ latet, & quam homines non intuentur. *P. Girouſt ſermone de vera falſaque pietate.*

Exterior pietatis habitus non eſt negligendus.

Diligenter autem obſervandum eſt, non omne devotionis genus conditionum omnium eſſe proprium. Virtus in eo poſita eſt, ut rite muneribus noſtris perfungamur; at munera noſtra varia ſunt pro ſtatuum varietatem. Aliter agere debet Eccleſiaſticus, aliter in ſæculari dignitate conſtitutus, aliter, qui militiæ nomen dedit; aliter mater familias rei domeſticæ curam gerens, aliter ſanctimonialis in clauſtris; eaque diſtinctio ita neceſſaria eſt, ut quod aliorum ſanctitatem conſtituit, aliorum ſit damnatio, & interitus. Hæ ſunt, ut loquitur Evangelium, totidem arbores, quæ ſingulæ fructus ſuos ferre debent, ſed ſingulæ juxta ſpeciem ſuam; alioquin ſuccidendæ, ac in ignem mittendæ. *Idem*.

In illis ipſis, qui ſolide adhærent Deo, duplex devotionum genus invenitur: aliæ enim ſunt aridæ macie confectæ, triſtes, dolentes, non enim metu carent qui ſemper cum inquietudine, amaritudine, ac triſtitia conjunctus eſt; aliæ ſunt mites, hilares, jucundæ, deliciis affluentes, & gaudio refertæ: naſcuntur enim ex amore divino cui, ut S. Auguſtinus aſſerit, ſemper comes adeſt ſuavitas, atque voluptas. Ideo Filius Dei in animam ſibi adhærentem ſuavitatem, ac lætitiam infundit, qua leniuntur omnes devotionis auſteritates, roboratur infirmitas, ſenſibilia gaudia contemnuntur, & pax, atque tranquillitas conſcientiæ confirmatur. *Maimbourg*.

Deo devotionis genera.

Hic eſt nequitiæ mundi hujus effectus. Homo Deo obtemperaturus, atque ſalutem ſuam operaturus pietatem ſectatur: deinde nihil ignoſcitur *illi*, omniaque illius facta tamquam crimina redarguuntur, ex quo enim pietatem ſequitur, non licet illi ullum affectum, ullam imperfectionem habere. Hunc irreprehenſibilem eſſe volunt, & niſi fuerit, pietas ipſa inſimulatur. Nequitiam profecto, S. Hieronymus inquit, iniquiſſimam! Si enim pietas mundi cenſuræ eſſe debet obnoxia, ſaltem hæc mundi cenſura æqua eſſet: & niſi clementia? uti vellet, ſaltem a juſtitia non recederet. Quorſum igitur hæc contra pietatem præjudicia? Quorſum hæ ſuppoſitiones, quibus tamquam proprium imputatur illi, quod ab ipſa quoque damnatur? Quorſum ſecretum hoc odium in eos, qui amplectuntur illam? Quorſum hoc ſtudium, quo integerrima facta, æquiſſimæque intentiones piorum hominum in ludibrium vertuntur, deprimuntur, veneno inficiuntur? quo bonæ eorum qualitates atteruntur, & malæ, ſi quando malum aliquod forte exciderit, ex-

ag-

aggerantur? Numquid ita cum reliquis hominibus consuevimus? & fides, qua Deo inservire illi adnituntur, contemptum, odiumque nostrum meretur? *P. Bourdaloue in veris sermonibus suis. Adventu secundo. Sermone de Sanctitate.*

Devotione nonnunquam abutimur ad opum & honorem consequendum.

Accidit non raro, ut re sanctissima, qualis est pietas, atque devotio, abutamur: & utinam scandalum a S. Paulo prædictum, deploratumque non adimpleretur in nobis; quibus cum forte alia quælibet desit via ad mundi hujus honores progrediendi, illuc pervenire contendimus specie quadam vitæ castigatioris; utinam per hanc non aucuparemur opes, non compararemus amicos, & patronorum gratiam non studeremus; utinam per hanc, vel potius in hac non lateret spes, atque consilia tempore suo proferenda: ita ut hæc omnis pietatis fama non ad id unum referretur, ut negotium aliquod e voto cederet, ut ceptum aliquod ad finem suum deduceretur, ut illum nobis delinire, hunc fautorem adsciscere conaremur; verbo, ut eam tueremur societatem, commercium illud indignum sustineremus, quod Apostolus 1. ad Timoth. 6. detestatus est: *Hominum existimantium quæstum esse pietatem.* Tunc dici ne posset vel minimum Christianæ pietatis adfuisse vestigium? Hoc sane esset rerum subvertere ideas, atque nosmet ipsos fallere velle, si ita judicaremus. *Idem. Sermone de severitate Evangelica.*

Pharisaica devotio est ea contemnere officia, ad quæ tenemur, ut quibus minime tenemur, bonis supererogationis operibus exerceamur. Mulier exempli gratia centies ad sanctum Eucharistiæ sacramentum accedet; at nullam viri, nullam filiorum, nullam familiæ rationem habebit. Mortificabit, si vis, corpus suum, & ne unam quidem de corde suo victoriam reportabit; efficiet ut pro libidine sua tota patiatur familia; ad aras prostrata prolixas proferet preces, in cœtu vero aliorum nomini obtrectabit. Quid est hoc? Pietas Pharisaica; pharisæi quippe diligentissime ad superstitionem usque servabant quasdam traditiones, ac cæremonias parum necessarias, in quo omnem devotionem suam constituebant; ceterum omnia mandata negligebant. *Idem.*

Plurimi laudant pietatem, quam minime colunt.

Pietas, atque devotio esse debet anima omnium actionum nostrarum, si eas Deo acceptas esse volumus. Hæc veritas, licet Dei verbo probata, apud homines non est ita recepta, ut non desint, qui eamdem rejiciant. Quot occurrunt quotidie, qui ut in irreligione sua Christiani videantur, fatebuntur, eos de sanæ mentis usu dejectos esse, qui pietatem, ac devotionem in pretio non habent, hoc esse bonum, ac virtutem, ad quam acquirendam præ ceteris adlaborandum est; Sacramentorum frequentiam, bonorum operum praxim, summis encomiis esse celebrandum; vitam ad Evangelii normam recte institutam, ac sedulitatem in omnibus Religionis officiis rite adimplendis virtutes esse anima magna vere dignas: sed singulis rebus suum adesse tempus; tunc se animum traducturos ad hæc munera explenda, cum negotia sua in ordinem redegerint, cum familiam suam statuerint, cum fortunas suas eo usque provexerint, quo provehendas existimant, quæ ubi fuerint absoluta, tunc tandem serio dabunt operam, ut solide fiant devoti; virtutisque sectatores, at ante id tempus virtutem sibi incommodam fore? *Sermo manuscriptus.*

Cum vera, & solida pietas in eo posita sit, ut summa officii fide lex divina servetur; inde regula educenda est, ad cujus se trutinam ponderandus est totus status interior, tota devotionis ratio, tota vitæ forma. Omnes enim status, devotiones omnes, omniaque exercitia quæ a munerum nostrorum observantia recedunt, mala sunt quemadmodum explicite significat Deus per S. Joannem Apostolum: *Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus.* 1. Joan. 5. Hanc exequendarum Dei legum sedulitatem ac præceptorum illius observantiam suspiciens David exclamat: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.* Ps. 118. Sancto huic prophetæ cura hæc licet solertissima numquam satisfacere poterat, quæ quantumvis magna esset, sentiebat ille tamen semper multo minorem esse illa, quam præstare tenebatur. *De S. Martha. Tomo 2. Operum Asceticorum.*

Nemo vere devotis melius suis muneribus perfungitur.

Ex quo Deo inserviendi consilium inimus, & quod idem est, ex quo devotionem amplecti incipimus, suaves sumus, humani, justi, humiles, officiosi: atque status nostri officiis rite obeundis operam omnem impendimus. Nulla in amicitia constantia est, nulla bona fides in commercio, nulla probitas in vita, nisi virtuti, pietatique innitatur. Pietas bonum tribuit sensum, rectitudinem, diligentiam, prudentiam. Vera devotio hæc est, ad unguem status sui munera obire. Plurima sunt ea, ad quæ nos obligat commercium, societas, ac varii vitæ status. Nihil majori laude dignum est, quam toto pectore, ac sine ulla intermissionem ad satisfaciendum illis incumbere; at quinam præ ceteris melius satisfaciunt, nisi qui devotionem colere inceperunt? Omnes vitæ status percurre. Quis bonus est pater familias, bonus dominus, bonus judex, consanguineus, amicus, subditus? Quænam verecundior femina, quis fidelior famulus, quis diligentior artifex? Quis promissionum suarum religiosior observator? Quis Domini Sacerdos vigilantior, & virtutum suarum exemplis utilior? Hæ omnes virtutes fructus sunt christianæ pietatis, ac veræ devotionis. *P. Croiset in Considerationibus spiritualibus.*

Neque Deus, neque Evangelium urbanitatis improbat officia, sed regit. Non præcipit, ut solitariam in deserto vitam agamus: sed ut quisque in statu suo vitam homine Christiano vere dignam traducamus. Ita tantum abest, ut homines asperos, inhumanosque faciat, quod nulla res est, quæ magis quam pietas, atque devotio illos suaves, comesque efficere valeat. Quotidie occurrunt exempla. Da mihi aliquem vitiis abditum; hic erit molestus, intractabilis, asper, inurbanus, furens, malæ fidei, ad vindictam pronus, ac ad alienam tantummodo patientiam exercendam idoneus. Da mihi mulierem omni penitus pietatis sensu carentem; vana est, iners, erga filios dura, ancillis immitis, & viri sui gravissima crux. At si devotioni sese illi dederint, jam mansueverunt, æquioresque fiunt, erga omnes liberales, muneribus suis attenti, in statu suo honorabiles, existimatione, atque totius mundi veneratione dignissimi. *Idem.*

Ridicula eorum objectio, qui ajunt devotos in mundo nulli rei utiles esse.

Quam pudet, Domine, Christianos audire dicentes, ex quo devotionem amplectimur, videlicet, ex quo secundum Evangelii præcepta vitam ducere incipimus, fieri molestos, graves, incommodos, inurbanos, ac nulli rei utiles! Numquid in mundo utiles esse non possumus, nisi pietatem abdicaverimus? Neque felices, nisi Ethnicorum, impiorumque more vixerimus? Devotio non prohibet urbanæ societatis commercium, non prohibet honesta solatia, sed nullum agnoscit honestum solatium, quod Christianum non sit. Adhæc vetat ne Evangelium, quominus bonorum nostrorum conservationi invigilemus, eaque licitis rationibus augere quæramus? Damnat ne Evangelium sollicitudinem providendi familiæ suæ, filios ad ampliores honoris gradus evehendi, prædiorum fructus colligendi, dignitatem suam cum honore & juxta æquitatis regulas tuendi. Prohibet ne ultro citroque communia vitæ civilis sibi officia præstare? Num scelus putat honestam animi relaxationem, modestum ornatum, qui genus, nobilitatemque vestram maxime deceat? Nullo modo, sed excessum tantummodo, cupiditatem, nimiamque damnat festinationem. *Idem.*

Hoc autem impii contra devotionem objiciunt. Quot devoti videntur vani, delicati, ac ubi de honore agitur, proni ad iracundiam: quot, quorum devotio alitur ignavia, & qui proculdubio inutiles sunt: quot quorum varium temperamentum, impolitumq; ingenium honestorum hominum sibi conflant invidiam, & virtutem minus amabilem reddunt. Certum est, crassos eorum defectus, qui pietatem profitentur, ansam impiis præbuisse, ut ipsi pietati fidem abrogarent. Sed injuria devotioni accepti referuntur defectus, qui ex virtutis carentia proficiscuntur. Quænam major injustitia, quam christianæ pietati ea imputare delicta,

quæ

quæ damnat, & velle, ipsam esse, quod illi sunt, qui illius nomen ostentant, & qui sua mendaci devotionis specie insignia scelera fovent. *Idem.*

Animus non est advertendus ad eas irrisiones, quibus excipitur pietas.

Quot irrisionibus, inquit, non patent illi, qui virtutem exercent, ac sese mancipant devotioni? Nonne pudet, ita in jocum traduci? Verum enim vero quorumnam irrisionibus devoti homines patent? Numquid eorum, qui honesti sunt, ac probi, quibus displicere semper malum est? Nequaquam; sed impiorum, , quibus placere non possumus, quin existimationis nostræ jacturam faciamus, & quibus displicere, quædam est species honoris. Quis enim cordatus, si Christianus sit, irridere possit eum, qui Deum amat, qui legem ejus observat, qui ad illius præcepta suam vivendi rationem conformat, & qui post hanc vitam suppliciorum æternitatem metuens, ad eam evitandam nihil intentatum relinquit? Sin autem impii dumtaxat, corruptique homines in jocum traducere possunt, & religionem, & qui eamdem sequuntur; numquid hoc nobis negotium facessere debet, si objectum simus irrisionis, vel melius dicam, invidiæ eorum? Hujusmodi censura honori esse debet. *Idem P. Croiset.*

Nemo accuratius, ac diligentius minoribus urbanitatis officiis perfungitur, quam qui indesinenter vitæ christianæ officia student explere. Dici potest, veram pietatem cum cordis rectitudine quemdam bonum sensum tribuere, qui diligentissimæ supplet urbanitati, & certum est, ex quo sincere devotus, & pius es, te simul esse honestum, justum, officiosum, & ab omni avaritia remotum. *Idem.*

Falsa devotio cōmoda, & mitis.

Heu! arbitrarium nobismet fingimus suavis, commodæque devotionis systema, semper cum amore proprio consentientis, semper cum prædominante affectu concordis, semper nostro ingenio conformis. Hęc devotio est juxta cujuslibet ingenium conficta, quæ plurimum ex animi libidine pendet, & homines impellit, ut serviant Deo, non ut hic jubet, sed ut illis placet. Minus quæritur virtus, quam laudes illi inhærentes; privilegiis illius frui desideramus, quin meritum acquirere adnitamur: quoniam sine prętextu errare non lubet, ex vera pietate mutuamur; quidquid amori proprio personam potest inducere. Deo quidem tribuuntur nonnulla cultus exterioris exercitia, at sinuntur intrinsecus desideria, sæculique affectiones vigere; atque externa pietatis specie, omnibus fucum faciente, protecti devote mollem vitam ducimus, ac tandem morimur inter angores, ac desperationes, quas sub vitæ exitum adeo crassa gignit illusio. *Idem.*

Devoti habitus, vel vanitatis ex malo ipsorum ingenio, & inæquali vitæ ratione dignoscuntur: diceres, devotionem eorum ex valetudine, vel bono, lævoque negotiorum successu, vel etiam temporum varietate pendere. Attabiles, & inhumani prout ipsorum habitus fert; numquam illis acceptus eris, nisi eorum temperamentum, animique libidinem investigaveris, & consulueris. Non omnia opera bona illorum gustui accommodantur; non enim omnia eumdem habent gustum. Dissimulatus affectus plerumque apud illos charitatis, vel alterius cujuspiam virtutis occupat locum. Pietatis exercitia illis necessaria nequaquam videntur, nisi quatenus ipsis arrident; & christianam virtutem in alias, aliasque partes detorquentes, facile eidem cor suum accommodant. Nihil amatur, nisi externa speciosæ pietatis superficies; ac sensim vera virtutis, ac devotionis idea oblitteratur. *Idem.*

Verę devotionis caracter in vita civili.

Vera pietas neque sæva est, neque aspera; urbana est, officiosa, affabilis, verum neque demissionem, politicas rationes, humanosque respectus agnoscit. Devotus homo nihil facere debet, ut hominibus displiceat: vult etiam virtus, ut ea, quæ secundum Deum illi placere possunt, minime negligantur. Facilitas ista gratiosa, suave hoc ingenium, quo semper ignavarum animarum infirmitati parcere studemus non semper est generosæ virtutis argumentum; immo timendum est, ne mera sit philaucia, & falsæ pietatis effectus. *Idem.*

Est etiam devotio quædam ætatis, decori, temporisque. Effœta jam senectus quædam nobis obtrudit officia, quæ mundus quærit, & amat, sine quibus eidem non facile placeas. Ætatis decor, familiæ rationes, repulsæ, irrisiones, contemptus, omnia morum reformationem suadent, omnia ad secessum conclamant; hoc unum reliquum est, quod capiatur consilii, & quod tandem cupiatur. Felices, si vel necessitate, vel contumelia ad præclaram hanc conditionem adacti, cum ea sinceritate, & cordis rectitudine, sine qua Deo placere non possunt, eidem se se devoverent. *Idem.*

Falsi devoti ad iram faciles, & irreconciliabiles.

Quædam negligentiæ species, quam amor proprius modestiam nominat, quamplures celat defectus secretamque fovet superbiam, quæ a ficta pietate separari non potest. Ad summum delicati in iis præsertim, quæ lædere videantur eam, quam de se ipsis opinionem imbiberunt, parum excusant, & minus adhuc ignoscunt. Hinc in adagium quodammodo versum est, ab irritato devoto, tamquam a peste cavendum; æterna est ejus iracundia, ultio vero eo acrior est, quo magis putat, in persona sua religionem ipsam lacessitam fuisse, & se alios persequi, eo quod injustitiam, alienamque nequitiam perhorrescunt. Mirum profecto est, quod adeo crassus error conscientiam non agitet; at numquid minus mirum est, ut qui religionem vel solo nomine noverit, hunc errorem non videat? O Deus! in quos errores non labuntur? superbia, ubi dominatur, in iis præsertim, quæ ad pietatem, ac religionem pertinent, numquam nisi integram affert cæcitatem. Cordi ita satis est invenisse viam ea probandi, quæ sibi arrident, atque blandiuntur, ut quidquid requiem suam perturbare potest, penitus oderit; &, mens, quæ a corde se trahi sinit, omnia tamquam infesta putat, quæ sibi auferre possunt errores, quibus lætatur; ac in eo tota est, ut sese iisdem conformet. *Idem.*

Quonam dedecore afficitur Christiana Religio monstruosa hac immixtione, quæ hodierna die adeo communis est mundanorum solatiorum, piarumque exercitationum! Heu, Domine! quænam sanctitati legis tuæ infertur injuria? Quid? pietatis simulatio, statis horis ad templum accessus eum excusabit, qui totum fere vitæ suæ curriculum in alea, & otiosis conventibus transigit? Mundana hæc mulier, quam ad aras prostratam vides, ea est, quam nuper ex ludorum Accademia exeuntem vidisti, ac brevi ad choreas, ac theatra se conferet. Devotio illius non ita facile austeritatem induit; longa profanorum solatiorum consuetudo illam circumcit; & superficiali quadam pietatis specie illam protegente in molli vitæ ratione, ac sopore otioso versatur. Quamplures hodie se nactos putant artem cum Religione mundum, cum devotione mundi solatia, omnium voluptatum usum cum Evangelicorum præceptorum severitate conciliandi; similesque populis in Samariam missis, qui modo se Assyrios, modo Israelitas ferentes, postquam Idolis adoleverant thura, verum Deum adorabant; patiuntur, mundum regnare, omnibus ejusdem legibus se se subjiciunt non sine conditione levissimi cujusdam tributi, ut ita dicam, quod Domino statis horis sese persoluturos promittunt; hoc est, dummodo semel in die christiani videantur, se mundi sectatores esse reliquo temporis spatio gloriantur. *Idem.*

Devotio iners, & otiosa.

Inertia sæpe devotionis sibi nomen vindicat. In oratione gustum aliquem inveniunt, ac non sentiunt, hoc esse laboris fastidium. Recessus non prodest nisi otiosorum devotorum inertiæ fovendæ. Devotionem reperiunt in non agendo; interim vero familia, res domestica, negotia, sui status officia negliguntur, ac pessum eunt. Immo eorum miseratione ducuntur, qui res hujusmodi curant; atque misera illusione interior collectio, a mundo discessus, reformatio morum, pietas ædificans appellatur, quod noxia est ignavia, soporem atque cupiditatem inferens animæ. Vera pietas numquam otiosa fuit; novit actionem cum oratione conciliare. Qui solide pius est, præcipuam devotionem in eo constituit, si rite muneribus suis,

licet

devotionem in eo constituit, si rite muneribus suis, licet molestissimis, acerbissimisque perfungatur. Scit, perfectionem, quam a nobis exigit Deus, eam esse, quæ statum nostrum maxime decet; ille enim nos ad statum hunc evocavit. *Idem*.

Devotio ostentationis. Communium officiorum observantia; non est cum aliquo nitore conjuncta; alterius velatu contendendum est, atque sublimior spiritualitas inquirenda. Postquam mundi auram aucupati sumus, in pietate quoque cupimus effulgere; in ipsa modestia superbiam quærimus, pietatis ipsius negotium facimus, in quo melius, quam in reliquis nitescere cupimus: ostentatione tantum alimur: puræ, solidæque virtutes negliguntur, & pro solido ædificio dealbata solum sepulchra ædificamus. Vir bonus, Propheta inquit, Dei legem in suo corde tuetur, neque illam ostentat in manibus. Exteriora quælibet virtutis exercitia sunt laude dignissima; verum nisi ex corde profecta fuerint externa pietatis specie decipiunt. Pietas, quæ sese oculis prodit, non aliud esse debet, quam latentis indicium; & quomodo nulla fides viva est sine operibus, nulla pietas vera est sine hac fide. *Idem*.

Falsæ devotionis character. Duri, ac imperiosi mores, amoris proprii artificium, cor superbum, elata mens, corporis habitus molles, ac voluptuosi, affectus personati veram quidem efficiunt imaginem plurimorum, qui devoti vocantur: numquam tamen veræ devotionis caracterem efficient. Cum placuerit mundi sectatoribus distinguere eorum defectus, qui se pios esse putant a propriis veræ pietatis caracteribus, videbunt nihil hac esse præstantius, nihil æquius, nihilque magis hominum existimationem, & honorem, quam veram, solidamque virtutem mereri. Fatemur, devotorum defectus veræ devotioni contumeliam intulisse. Quemadmodum, qui religiosam vivendi rationem profitebantur, deprehensum fuit, parum esse mortificatos, sui ipsius existimatione tumentes, propriis sententiis mordicus inhærentes, negotia sua cupidius consectantes, ubi læsi fuerint, ad iracundiam præ cæteris magis pronos, omnibus incommodos, ac ut plurimum ingenii asperi, inhumanique; sensim hæc invaluit consuetudo, ut nonnisi per has nebulas virtus prospiceretur, & prospectus adeo insuavis illius peperit nauseam. *Idem*.

Veræ devotionis caracter. Unde nam impotenter adeo contra devotionem hodie mundus invehitur, ita ut hodie sit argumentum severissimæ impiorum criticæ, & communis omnium fere mortalium censuræ? Inde sane, quod non satis agnoscitur, atque cum exteriori hyprocrisi confunditur, quæ veræ pietati adeo insignem adfert contumeliam, ac devoti nomen adeo infensum efficit, ut aliquando pro injuria accipiatur. Nihil amabilius, nihil honoratius est vera pietate; hæc neque inhumana est, neque inurbana, neque austera, neque aspera. Nequaquam posita est in imprudentis zeli excessu; fastum, atque ostentationem odit; nullis vexatur scrupulis, affectatas ignorat simulationes, & semper sibi constat. Æquitate sibi mentem, cor vero suavitate conciliat, & quo humilior est, eo majorem obtinet reverentiam. Meritum ipsius ex hominum libidine, vagoque conceptu non pendet: solida virtus ejus principium est, Deus unus objectum, & finis. Tantum abest, quod novas consectetur vias, quarum errore decipiatur, ut immo in usitatioribus sui status officiis tutam inveniat viam, qua ad summum perfectionis fastigium contendat. Devotio urbanitatis & elegantiæ speciem non adfectat, sed ne minima quidem urbanitatis munera negligit, & quemadmodum semper cautius, ac diligentius operatur, ita nulla in re deficit. JESU CHRISTI spiritu animata internecinum amori proprio bellum indicit, & in eo semper versatur, ut suos affectus mortificet. *Idem*.

Nullus in terris vitæ status est, in quo nobisinet ab illusionibus cavere non debeamus; sed nullus esse videtur, in quo magis sint metuendæ, quam status pietatem profitendi, ibi enim ferme communes sunt. Nihil veræ pietati magis opponitur, quam amor proprius. Hic virtuti aufert, quidquid asperum, austerumque in illa invenitur, nobisque illam exhibet sub ea forma, quæ placet. Illusio nimis crassa esset, si palam affectus aliquis sese proferret, ad quem contegendum amor proprius sexcentos invenit speciosos modos, qui devoti videntur, & ita belle agere novit, ut ipsum naturale ingenium, vel affectio christianarum virtutum personam gerere videatur. Mirum profecto est, quod cum in sexcentis Evangelii locis verus appareat christianæ pietatis prototypus; tamen fictæ illius proponantur imagines, omnes proprii amoris industria delineatæ, qui quidem sese rebus omnibus immiscet, & ubique mutato tantum nomine, idem exercet imperium, vim eamdem obtinet, easdemque irrogat leges. *Auctor recens, & Anonymus*.

Non decet Devotio prorsus externa. Quot devotionem in sola bonorum operum exercitatione præseferunt? Vita abdita, atque interior exsiccat, & extinguit omnem eorum fervorem; tumultu, ac luce opus est, ne langueat; multitudo, rumor eorum excitant devotionem, quæ tranquillitate sopitur. Plura operari gestiunt, & secum præclare actum putant, si sua requies turbetur. Verum parumper hoc serio cogitemus; Numquid mera Dei gloria, proximi charitas, vocationis gratia causæ sunt devotionis adeo activæ, atque tumultuosæ? Quam metuendum est, ne hæc jugis cordis effusio in exteriora semper sit interioris virtutis effectus? Corripitur Martha, quia in agendo nimis sollicita; & tamen cupiendum esset, ut devotio nostra ad agendum æque laudabilibus causis, ac illa Domini ancilla, ageretur. Avertat Deus, quod hic charitatem deterere audeam, & christianum improbare zelum, qui in externa misericordiæ opera se se effundit. Pietas numquam otiatur; sed Spiritus Sanctus eam semper ad agendum movet; secessum amat, & in ipsa quoque actione interiorem collectionem tuetur. Periculum est, ne in sublimi virtute magis famam virtutis, quam virtutem ipsam diligamus. *P. Croiset. Tomo 2. Consid. spiritual.*

Sine mortificatione interiori nulla est pietas: verum hoc effatum amori proprio non placet; ideoque quot ad illud eludendum prætextus, quot falsa præjudicia inveniuntur? Commoda amatur devotio: quidquid mortificationem redolet, & crucem, nimium videtur, & terret. Affectata mollities, sui ipsius amor, suorum commodorum ad delitias usque cupiditas, fastidium rerum earum, quæ nobis minime arrident, monstrosa mundanarum voluptatum piorumque exercitiorum societas; habitualis tepiditas, omnia illusioni huic velificantur. Dummodo spiritualis director adsit, vel sæpe ad confessarium accedamus, hoc satis, superque est, ut nos devotos credamus, & pie hac opinione decepti gravissimas quaslibet imperfectiones toleramus; neque ab illis cavemus, si cum pietatis fama subsistant. *Idem*.

Quomodo falsa devotio ad salutem est periculosa. Cum falsum nobis devotionis systema concinnaverimus, crassiores imperfectiones negligimus, & status hic eo metuendus est magis, quo magis stimuli tamquam tentationes habentur, & saluberrima consilia tamquam errores, a quibus cavendum sit diligentissime. Nihil perniciosius illusionibus est, ubi de pietate agatur, at non ne dici etiam potest, nihil infrequentius! Ea protecti existimatione, quam fallaci modestiæ, virtutisque speciei comparavimus in secura vivimus tranquillitate, licet conscientiæ stimulis torqueamur. Quisnam status hoc infelicior? vera pietas solum est innocentiæ asylum; fallax in inevitabile periculum salutis inducit. *Pater Croiset, Tomo secundo Considerationum Christianarum*.

Devotionis anima, & essentia in vero Dei amore, sinceraque eidem inserviendi cupiditate, consistit; ita ut amor hic regnet in corde nostro, efficiatque, ut Deum creatis quibuscumque rebus anteferamus, melior vitæ nostræ pars ad eum referatur, & hic in nobis præcipuum, ac dominantem affectum constituat. Qui maximam hujus amoris

partem

partem habet, hic majorem habet devotionem. Hic autem amor, hæc devotio nequaquam posita est in affectione, quæ ex oculis lacrymarum elicit fontem, & cordis motus cieat; immo neque necessarium est, ut imago humanitatis JESU CHRISTI in nostra imaginatione depicta sæpe in corde aliquem sensibilis amoris excitet motum. Hoc potest quidem pluribus esse utile; sed possumus amare Deum sine hac sensibilitate, ideoque possumus esse vere devoti. Hic igitur amor consistit in amore veritatis, justitiæ, sanctitatis, hoc est Dei justi, Dei sancti, Dei veri; in amore legis illius, & præceptorum ejus; in desiderio sese illis subjiciendi, eaque servandi, & stabilibus, solidis, æternisque rebus adhærendi. *Essais de morale*.

Quomodo spiritus devotionis sensim amittatur. Spiritus devotionis triplici ratione potest amitti; scilicet sensim redeundo ad naturæ studia, fallacibus institutis sese corrumpi sinendo, & prava exempla sequendo. Homo Dei spiritu actus, & gratiæ illecebris percitus optima cum voluntate sese devotioni mancipat, seu religionem amplectatur, seu in sæculo vivat. Primum sese penitus Dei servitio devovere, bona opera exercere, serio christiana mortificatione affectibus suis subigendis invigilare proponit; quod quidem sanctissimum est consilium, & ab uno Deo profectum. Sed cum Deus ad eum probandum, quod non raro præstat, sensibiles illi gustus, & consolationes aufert, quibus leniuntur pœnæ, quæ in servitute illius inveniuntur; ille sese videns his suavitatibus, ac cœlestibus consolationibus destitutum, ad terræ solatia revertitur, ac sese inanibus terrenisque voluptatibus recreare contendit. Hinc sibi effingit ideam nimis humilem devotionis, quæ sese accommodat, & longe a primo consilio recedit. Sentit ille quidem redarguentis conscientiæ latratus; at illos dissimulat: non enim audire vult quidquid a se exigat Deus. Ita sese certis cancellis coercens, multo laxioribus, quam quos sibi re adhuc integra constituerat, eam vitæ rationem sequitur, quæ hinc quidem naturæ vim minime inferens, inde vero satis frugi credita eidem maxime arridet. Verum neque in hac persistet diu; paullatim in eum redibit statum, in quo erat, antequam sese Deo devovendi consilium cœpisset. *P. Surin. Tomo 2. Dialogorum spiritualium*.

Conversatio, in qua nimis evagamur, plures ad primos errores, veteresque defectus reducit. Statim ac devotus aliquis, licet ad summum perfectionis apicem pervenerit, incipit cum proximo, non dicam licentius, & nequius, sed minus caute conversari; statim ac sui in conversatione obliviscitur, neque modestiam satis attente tuetur: devotio illius sensim tepescit, ita ut paullatim amittat, quidquid virtutis fuerat adeptus. Conversatio res est necessaria; ultro citroque cum aliis consuescere opus est; at ibi spiritum devotionis servare difficillimum. Si eo in cœtu, in quo sumus humanitus inanibus sermonibus, dicteriis, jocisque indulgemus, statim animus noster jacturam patitur. Ex eo conventu dilabimur mente quidem caligine quadam offuscata, corde vero arido; & si hujus generis conversationes frequentiores fiant, omnino devotio tota laxatur, & evanescit. *Idem*. *Nimis libera conversatio officit devotioni.*

DIGNITAS,

HONOR, MAGISTRATUS;

QUOMODO IN ILLIS SESE GERERE OPORTEAT, ET EORUM OFFICIA.

MONITUM.

PAUCI videntur sermones, ubi non adsit pars quædam contra mundi hujus honores, dignitates, atque Magistratus, ad quos alii quidem genere, alii meritis, favore alii evehuntur; sed pauciores adhuc videntur in hoc argumento de industria elaborati, quod aliis tantummodo supellectilem suppeditare posse videtur. Quam maxime tamen interest scire quomodo se se gerere debeant homines in tanta luce, quem modum servare debeant, quomodo hæc cum humilitate Christiana queant conciliari; quo pacto cor ab illis avulsum esse debeat; quomodo contemnenda sint ab illis, a quibus possidentur, & demum quænam iis, qui in dignitate constituti sunt, debeatur reverentia. Huc omnia, quæ suggeremus, sermonum argumenta collimant. Animadvertendum est solum dignitatum nomine intelligendos esse Magistratus, auctoritatem, jus imperandi, locum, qui supra cæteros obtinetur, omniaque honoris indicia, propter quæ homines habentur in pretio.

Ad hæc notandum, argumentum hoc ab ambitione, per quam honores, & magistratus appetuntur, & ab inani gloria differre; licet inter hæc plurima communia inveniantur.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum hujus argumenti Synopsis.

I.

SUMMOS viros, qui vel nobilitate, vel dignitate, vel alio quovis titulo cæteris præsunt debere magis Deo fideles esse, atque majori gloriæ ejusdem zelo flagare, quam cæteros. Tres rationes affabre explicatæ concionis hujus, & partitionem, & argumenta præbebunt.

Prima est, grati animi sensus erga Deum, qui illos ad hunc honoris apicem evexit. Efficere poterat Deus, ut obscuro loco nascerentur, atque in pulvere reperent; verum hisce bonis eos cumulare dignatus est ob ea consilia, quæ de illis ab æterno iniit. Deo igitur debent; licet enim omnis hæc terrena amplitudo pro nihilo habeatur coram eodem, & apud ipsum nulla sit personarum acceptio; hæc tamen nobis magna sunt bona, quæ nimis crebro iis etiam, quæ magis realia, atque solida sunt, anteferimus. Illi, qui ab ipso his bonis donati fuere, animum gratum testari tenentur, majori sedulitate, ac fide ea conantes adimplere consilia, quæ Deus de ipsis

fis concepit, iisque fungi muneribus, quæ suæ inhærent conditioni; verbo, se dignos præbere ea electione, qua Deus ipsos cæteris prætulit. Meminisse debent, se Dei imagines esse non solum natura, ut cæteri homines, sed amplitudine, ac potentia; se locum illius obtinere, & ab eodem accepisse auctoritatem, quam in alios exercent; ideoque eadem ntendum esse propter Deum, atque secundum fines ejusdem: demum vero cum majorem in Dei ipsius judicio rationem sint reddituri, in munere, ac ministerio sibi credito sese gerere debere secundum leges ab eodem ipsis irrogatas, quas ignorare non possunt. Hoc latum sane aperit campum ostendendi viros in dignitate constitutos ideo Domini esse ministros, ut ipsum, & supra se, & supra eos omnes, quibus imperitant, regnare faciant.

Ratio altera est, ipsos validiori indigere subsidio, Cœlique gratiis prorsus peculiaribus, ut eo in statu, in quo sunt, suæ saluti prospiciant; quandoquidem pluribus patent periculis, & plures habent Deum lædendi occasiones inter opum affluentiam, honorum fulgorem, atque voluptatum illecebras. Et sane sine ulla comparatione plures saluti eorum opponuntur obices, plures obstant virtutis amplectendæ difficultates, graviores, sæviores que tentationes, ideoque majori illis utendum est diligentia, gratiæ cœlestes precibus impetrandæ, a Deo, ut olim Salomon petenda sapientia, & christiana prudentia, ut se ipsos, & eos regant, quos Deus ipsorum curæ commisit. Ad hæc cum illis eadem insit, ac cæteris mortalibus necessitas exercendi christianas virtutes, paupertatem spiritus, humilitatem, temperantiam; quis ambigere potest, utrum hæ virtutes magis difficiles sint in magnarum divitiarum possessione, honoribus, qui eisdem deferuntur, & vitæ hujus libertate, quibus addi possunt vividiores affectus, ac difficilius coercendi; ad quæ præstanda non ne virtus non vulgaris requiritur? &c.

Tertia ratio est, quod debent exemplum illis præbere, quæ sibi subjecti sunt, qui ad eorum exempla sese componere gestiunt. Itaque cum Deus ad aliquam dignitatem attollit; qui elatus fuerit non se tantum in hoc statu debet sanctificare, sed plurimum etiam conferre aliorum saluti, exemplo suo faciliorem viam aperire, eosque ad virtutum exercitationem excitare. Quomodo autem bonum hoc præbebunt virtutis exemplum, nisi ipsi boni fuerint, ac vitam irreprehensibilem duxerint? Ex hac veritate terribiles illationes deduci possunt videlicet ipsos rationem esse reddituros de eorum interitu, quos prava ipsorum exempla perdiderint. Hoc sane D. Pauli verbum terrorem illis incutere debet; *Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*, ad Hebr.13. quarum saluti prospicere debent iis omnibus modis, quos imperii dignitas, & auctoritas possunt suppeditare &c.

II. 1. Dignitates, & magistratus periculosi sunt bonis, quia in periculo versantur se se pervertendi. Rationes per se patent, & neminem fugiunt; ideoque accipiendi non sunt, nisi antea Deum consulueris, & ab eadem vocatus fueris. 2. Adhuc periculosiores, & perniciosiores sunt impiis; illis enim occasiones suppeditant obsequendi affectibus suis, & ingentia crimina perpetrandi. Hinc sequitur eos, qui melius merentur dignitates, præ cæteris illas metuere; &, qui sese illis obtrudant, & non vocati ad illas obrepunt, atque earumdem muneribus adimplendis non satis pares se norunt, vel eorum adimplendorum mentem non habent, jam in ipsa interitus ora versari, eorumque inevitabilem esse perniciem.

III. 1. Qui aliqua sunt dignitate prædití, in iis honoribus, officiis, & obsequiis, quæ sibi deferuntur agnoscere debent, quid ipsi divinæ debeant majestati, a qua eo in loco sunt constituti. 2. Debent ipsam dignitatem, genus, amplitudinemque suam commendare magnitudine virtutum, quæ solæ magnos coram Deo possunt efficere.

IV. Summorum virorum salus proculdubio difficilior est, ac majori obnoxia periculo, quam salus eorum, qui in conditionis mediocritate subsistunt, ob tres causas ex tribus desumptas officiis, quæ omnibus quidem Christianis communia sunt, sed quæ nobiles majori cum labore obeunt, quam cæteri vulgo.

Prima; humiles esse debent in amplitudine, ac dignitate sua; quod ex S. Bernardi sententia in humilitate magis rarum, difficile, heroicumque invenitur; ideoque si fieri nequit, ut quis salvus fiat, quin fiat humilis, & parvulus; quemadmodum ipse Dei Filius docet: conjicite, utrum non sit difficilius se se demittere, ac humiliare iis, qui in honorum, ac dignitatum luce refulgent.

Altera; opus est, cor, animumque ab omnibus mundi hujus bonis avellere. At quinam difficilius ab illis divelli possunt, quam qui possident illa, eaque ad gradum, ac dignitatem tuendam necessaria esse arbitrantur?

Tertia temperantes esse debent inter voluptates. Nonne major est difficultas, cum illis perfruendi, & modus suppetit, & facultas?

Mundi hujus viri principes duo gravia habent munera, quæ eorum ipsis imponit conditio, & quibus rite perfungi debent, si saluti suæ voluerint prospicere. Primum est, magna erga Deum submissio, qui supra illos est; alterum est, magna erga eos charitas, qui ipsis subjecti sunt. Hæ vero qualitates duæ duobus oppositis vitiis destruuntur, quæ eorum inhærent conditioni; impietate videlicet, quæ efficit, ut per superbiam a Deo rebellent, quod fecerunt tot Reges, Principesque sacrilegi, & impii; & negligant debitum illi cultum præbere, ac nullo religionis munere perfungantur; alterum est contemptus subditorum, quos opprimunt, vel saltem quorum non miserentur. V.

1. Terræ hujus principes, ii videlicet, qui vel genere, vel ea, quam obtinent dignitate, supra cæteros elati sunt, ea pericula, quæ in sua conditione inveniuntur, respicere debent veluti maximos salutis suæ obices; ideoque uti debent majori vigilantia, & præcautione, quam cæteri. 2. Illis persuasum esse debet, ad hoc, ut in eo statu salvi fiant, majori virtute opus esse, majoresque præ cæteris conatus sibi, esse exerendos. VI.

Nobiles, aliique viri in sublimi aliqua dignitate constituti, indesinenter invigilare, & laborare debent, si saluti suæ consulere cupiunt. VII.

1. Quia graviora ipsis, quam cæteris sustinenda sunt prælia, occasiones magis periculosæ affectus magis vehementes, fortioresque tentationes superandæ &c. 2. Quia major illis reddenda ratio est Deo de suis, deque eorum moribus, quorum cura illis fuit demandata. *P. de la Colombiere.*

S. Ambrosius in officiis, eorum, qui in dignitate constituti sunt, officia universa ad duo redigit summa capita, sub quibus plures conditiones, insignesque virtutes continentur. VIII.

1. Ne cui ullum malum, aut detrimentum inferant. Ad id autem quæ moderatio, quænam requiritur æquitas? 2. Ut omnibus bene faciant, quæ Charitas? &c.

Ut viri nobiles in dignitatibus se met ipsos sanctificent, illis persuasum esse debet de duabus hisce veritatibus, quas ita exercere debent, ut eas summa officiorum suorum capita arbitrentur? IX.

Prima est, Deum Deo illos supra infirmorum caput evexisse, ut hos tuerentur, atque indigentibus ferrent opem.

Altera est. Eos debere quoque aliis exemplo prodesse, atque eorum sanctificationi conferre quacumque ope, quam Christiana charitas, divinæque gloriæ zelus suggerere potest. Principes, Nobiles, Magistratus divinam sibi conflant iram, atque ultionis ejus effectus in se convertunt, X.

1. Cum, quin Dei honorem, & cultum pro viribus procurent, prohibent, ne colatur, & honoretur. 2. Cum quin justitiam tueantur, legesque propugnent, primi omnium illas infringunt. 3. Cum ad bonos hominum mores corrumpendos iis abutuntur

ad-

adminiculis, quæ illis præbuit Deus, ut eosdem servarent.

XI. Nobiles viri se ipsos in triplici statu considerare possunt, videlicet naturæ, religionis, & conditionis, quam Deo acceptam referre debent; sed quacumque ex parte semet ipsos intueantur, in se humiliationis causas invenient.

1. In Natura, homines sunt sicut cæteri, ideoque iisdem infirmitatibus, & ærumnis obnoxii. 2. In Religione, iisdem legibus subjecti sunt, iisdemque perfungi tenentur officiis quibus alii Christifideles, & sæpe minori sunt, in pretio apud Deum, quia minus virtutem sunt præditi. 3. In conditione; nisi omnipotens Dei manus eos tegat, non possunt esse nisi insignes peccatores, & reprobi. *Flechier pro feria quinta majoris hebdomadæ.*

XII. Viri principes, quibus potestas, & auctoritas est, pati nequeunt aliquid contra Dei honorem fieri. 2. Pro viribus gloriam illius zelare, & procurare tenentur, 3. Quæ Dei sunt, iis præferre debent, quæ sua sunt; & tria hæc necessaria sunt eorum officia.

XIII. Mundi hujus Principes magis, quam cæteri, JESU CHRISTI imperio sese submittere debent.

1. Plus enim debent Deo, qui ad hunc gradum illos evexit, ideoque gratiorem illi animum præstare debent majori obedientia. 2. Quia facilius abuti possunt iis bonis, quæ receperunt a Deo, ideoque illius ope, & gratia magis indigent. 3. Majorem habent obicem virtutibus omnibus, quam reliqui fideles, quamvis eorum dignitates, & magistratus majorem earum exercendarum necessitatem illis injiciant. *Ex libro, qui inscribitur* Essais de sermons *pro Quadragesima. Sermone pro Dominica Palmarum.*

XIV. Rationes duas, quibus ostendi potest, nobilibus viris difficilius esse, quam cæteris virtutem colere.

Prima est: Mundum, in quo vivunt, & qui est eorum veluti elementum, eos quodammodo invitos in sensus trahere; aer illius pestilens est, suamque labem statim effundit. Hi sese conformant præceptis ejusdem, quæ sunt veluti totidem leges. Plurima sane ex Dei parte subsidia, ac potentes gratiæ, in ipsis vero magni conatus, & summa fidelitas, quæ perrara est, requiruntur.

Altera est; Nobiles viros ut plurimum in luxu, & mollitie vitam traducere, quod quidem christianis virtutibus minime congruit. *Ibidem pro Anni Dominicis. Tomo* 4. *sermone pro* 2. *Dominica adventus.*

XV. Nobilitas tres habet gravissimos sanctitati, atque saluti obices; nobiles enim obnoxii sunt.

1. Impietati; non enim de Religione admodum bene sentiunt: se tamquam exigua numina respiciunt: se nequaquam teneri putant ad ea pietatis officia, quæ popello tantum imposita esse arbitrantur. 2. Injustitiæ; non enim Juris sui tantum tenaces sunt, verum illa etiam usurpant, quæ ad ipsos minime pertinent. 3. Voluptati; quoniam magis quam cæteri ad eam excitantur. *Essais de Panegyriques Tomo* 2.

XVI. Duo munera, quæ necessario obire tenentur illi qui in dignitate constituti sunt, & quibus Deus aliorum regimen credit.

Primum, curare, ut Deo primum servatur; & populi iis perfungantur officiis, quæ supremæ illius Majestati debentur.

Alterum est, hominibus reddere, quod ad eos pertinet. Primum est religionis officium, alterum justitiæ. Ad hæc Principes tenentur, qui eo, quem occupant gradu se præbent indignos, si in alterutro deficiant.

XVII. Quemadmodum Mundi Principes & a nemine pendere volunt, & sibi debitam obedientiam præstari contendunt; ita illis persuasum esse debet, in utroque Deum maxime esse sollicitum, videlicet.

1. Velle, ut a se principes omnino pendeant; qui si imperium ejusdem detrectare voluerint, tantum eos deprimere, consuevisse, quantum illi se attollere conantur. 2. Nec minus requirere ut illi suis legibus, & præceptis, quam debent, præstent obedientiam; ideoque normam, quam sequi debent motibus suis hanc esse, ut Deo obsequantur, & pareant eo saltem modo, quo sibi a subditis suis obtemperari desiderant.

XVIII. 1. Mundi honores inanes sunt, fluxi, atque mobilibus rebus innixi. 2. Saluti maxime sunt periculosi, 3. Causa sunt graviorum malorum; quid enim non faciunt illi, qui quocumque pretio se attollere cupiunt? Ullum ne divinum, aut humanum jus est, quod minime infringant?

XIX. Dignitas triplici ratione potest considerari. 1. quatenus refertur ad Deum, a quo eam recepimus; 2. ad eos, qui nobis subjecti sunt; 3. ad nos ipsos, qui illam possidemus.

1. Quatenus refertur ad Deum, homines illa uti debent, ut ab aliis ipse honoretur. 2. Quatenus refertur ad eos, quibus præpositi sumus; hi leniter sunt excipiendi; atque modeste utendum auctoritate, 3. Quatenus refertur ad possidentes; hi fastum, luxumque debent evitare. *Ex Auctore sermonum in omnia Ethica Christianæ argumenta in Quadragesima pro Dominica Palmarum.*

PARAGRAPHUS II.

Fontes, unde hauriri copia potest ad propositas Concionum structuras ornandas.

SS. Patres. SAnctus Hieronymus in Epistola 5. ubi satis prolixe narrat S. Hilarionis vitam, admiratur præsertim in eo gloriæ, totiusque humanæ amplitudinis contemptum.

Idem *l.* 3. *in c.* 6. *Amos* loquitur de vanitate, inconstantia, ac brevi duratione eorum omnium, quæ magna in mundo vocantur.

Origenes *Homil.* 5. *in Psalm.* 36. hæc Regii Prophetæ explicans verba. *Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut Cedros Libani, & transivi, & ecce non erat*, ostendit dignitates hasce flocci fieri a Deo, qui sæpe indignissimo cuique illas impertit.

S. Augustinus *lib. Quæst. utriusq. testam.* docet veram Christiani dignitatem esse, omnem mundi dignitatem, inanemque honorem contemnere.

Idem *l.* 5. *de Civit. Dei c.* 12. ostendit quantum adversetur perfectioni Christifidelis desiderium gloriæ, & dignitatis. Et *cap.* 24. prolixum habet sermonem de summorum officiis.

S. Gregorius *lib.* 6. *moral. c.* 5. Hæc Jobi explicans verba: *Vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini ejus* ostendit humanam amplitudinem arenæ incumbere, & arborem esse sine radicibus.

S. Augustinus in *Ps.* 102. hæc explicans verba: *Homo, sicut fœnum dies ejus*, ostendit, quam vana sit universa Mundi gloria, & celsitudo.

S. Basilius *Hom.* 3 *in Ps.* 14. ostendit quænam esse debeat vis Christiani, ne honorum fulgore perstringatur, & ne Principum, omniumque mundi potestatum ratione ab officio recedat.

S. Chrysostomus *Homil.* 41. *in Matth.* ostendit, non invidendum principibus viris, neque illis, qui honoribus, dignitatibusque præfulgent, docens eorum gloriam, atque fulgorem nihilum esse.

Idem *Homil.* 7. *in c.* 3. *Epist. ad Coloss.* docet flocci faciendos esse honores, opes, & hujus mundi dignitates.

Idem *Homil.* 73 *in Matth.* ostendit quot mala & publicis afferant rebus, & Ecclesiæ, eorum ambitus, qui primas dignitates affectant.

S. Gregorius *lib.* 1. *Epist. c.* 5. suam dolet sortem, quod ad tantum apicem fuerit evectus, atque eorum ostendit periculum, qui in dignitate constituti sunt, ac prima tenent subsellia.

S. Chrysostomus *Serm. Quod Deus est*, docet, Reges quoque, ac Principes Deo subjectos esse debere.

S. Fulgentius *lib.* 2. *de verit. Prædest. c.* 2. docet, quo pacto Mundi Principes sancti esse possint, & prædestinati.

S. Bernardus *Epist.* 272. *ad Eugenium Papam*, Summo huic Pontifici exponit pericula, & scopulos, qui in hac dignitate, honoribusque offenduntur.

Idem

Idem in libris de Confideratione, quos eidem Pontifici infcripfit fæpe, & eloquenter verba facit de muneribus, quæ fummis dignitatibus inhærent.

Origenes *Homil.20.in Num.* docet Viros Principes rationem effe reddituros de fceleribus, quæ fubditi eorum committunt, cum illos non puniunt, vel cum non omnem collocant curam, ut illa prævertant.

Ascetici, aliiq;

S. Thomas in Opufculis tractatum habet *de regimine Principum*, ubi theologice de Principum muneribus differit.

Cardinalis Bellarminus librum edidit tripartitum, *de officio Principis Chriftiani*.

Alium quoque ejufdem argumenti edidit Ribadeneira ad impia Machiavelli dogmata refellenda.

Cambolas *lib.3.c.6.* pluribus in Paragraphis docet, quomodo fefe gerere debeant, qui ad honores, & dignitates evecti funt.

Nicolaus Lancicius *Opufcul.8.l.2.c.5.nu.52.* de hoc loquitur argumento.

P. Cauffinus in Aula fancta *Tract.1. in proœmio*, docet aulicos, nobilefque viros teneri chriftianas virtutes exercere, atque oftendit obices, qui huic rei adverfantur.

Gobinet parte 5. de puerorum inftitutione cap. 11.

Effais de morale parte prima Tractatu de Principis educatione.

Idem oftendit deinde pluribus in fectionibus, pluribufque argumentis probat, iis qui dignitate aliqua nitent, Chriftianam perfectionem effe excolendam.

Petrarca in dialogo de Principum poteftate, & amore populorum.

De la Bruyere in caracteribus morum hujus fæculi plures exhibet Principum virorum caracteres, quorum quidam in morali concione locum habere poffunt.

Joannes Picus in libro de Filiorum educatione Tractatum habet de educatione Principis.

Concionatores.

Reina *Conc.* 13. *fer.* 4. *poft Dominic.* 2. *Quadrag.* Sermonem integrum habet de vanitate honorum Mundi.

P. Delingendos *ferm.pro 4. Domin. Quadrag.* ex fuga Domini, cum populus, quem in deferto paverat, illum Regem inaugurare cupiebat, occafionem arripit agendi de vanitate, & mobilitate honorum terræ.

Henricus Engelgrave *part.* 2. *in Luc. Evang. in Domin.16. poft Pentec.* hoc ipfum pertractat argumentum.

Sarazin tomo 2. Adventus fermonem habet, cui titulus, JESUS CHRISTUS *legiflator pro Regibus, & Principibus*, ubi de Principum virorum officiis loquitur.

Flechier fermone pro feria quinta in Cœna Domini docet, homines in dignitate conftitutos humiles effe debere exemplo Filii Dei, & in hac humilitate veram confiftere dignitatem.

P. Duneau *fermone pro feria 6. poft quartam Quadragefimæ Dominicam* docet Principum, Magiftratuum, & judicum effe Religionem, juftitiam, legefque tueri.

Idem *fermone pro Dominic. 5. poft Pentec.* loquitur de vanitate honorum mundi, & periculo eorum, qui iifdem abutuntur.

P. De la Colombiere *ferm. pro die Epiphaniæ* docet Magnatibus hujus Mundi indefinenter invigilandum effe, atque faluti fuæ profpiciendum.

Auctor Sermonum in Omnia Ethicæ Chriftianæ argumenta in Quad.ferm. pro Dominica Palmarum oftendit quomodo fefe gerere oporteat in dignitatibus.

Qui collectanea ediderunt.

Bufæus de *ftatibus* totidem in capitibus loquitur de Officiis Regum, Principum, Judicum, & Magiftratuum.

Ludovicus Granatenfis Titulo *Honor*.

Labatha Titulo *Magnates*.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Diligite juftitiam, qui judicatis terram. Sapient. 1.

Judicium duriffimum his, qui præfunt, fiet. Ibidem 6.

Potentes potenter tormenta patientur. Ibid.

Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data eft a Domino poteftas vobis, & virtus ab Altiffimo, qui interrogabit opera veftra, & cogitationes fcrutabitur. Ibidem.

Videte quid faciatis: non enim hominis exercetis judicium, fed Domini. Paralip.c.19.

Quanto magnus es, humilia te in omnibus: quoniam magna potentia Dei folius, & ab humilibus honoratur. Eccli.3.

Rectorem te pofuerunt? noli extolli: efto in illis quafi unus ex ipfis. Ibidem, c.32.

Secundum judicem populi, fic & miniftri ejus: & qualis rector eft civitatis, tales & inhabitantes in ea. Ibidem, c.10.

Dominatur Excelfus in regno hominum; & cuicumque voluerit, dabit illud, & humillimum hominem conftituet fuper eum. Daniel.4.

Egreffa eft iniquitas de Babylone a fenioribus judicibus, qui videbantur regere populum. Ibidem, 13.

Ipfi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi. Ofee 8.

Oculi fublimes hominis humiliati funt, & incurvabitur altitudo virorum: exaltabitur autem Dominus folus. Ifaiæ, c.2.

Magnus, & judex, & potens eft in honore: & non eft major illo, qui timet Deum. Eccli.10.

Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: femen autem hoc exhonorabitur, quod præterit mandata Domini. Ibid.10.

Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. 1. Regum, c.2.

Et nunc Reges intelligite: erudimini qui judicatis terram; fervite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Pfal.2.

Noli quærere fieri judex, nifi valeas virtute irrumpere iniquitates. Eccli.7.

Parvum audietis ut magnum: nec accipietis cujufquam perfonam, quia Dei judicium eft. Deuteron.1.

Elevafti me, & quafi fuper ventum ponens elififti me valide. Jobi 30.

Dixerunt omnes viri Ifrael ad Gedeon: Dominare noftri tu, &c. Quibus ille ait: Non dominabor veftri, fed dominabitur vobis Dominus. Judic.8.

Cui multum datum eft, multum quæretur ab eo. Luc.12.

Qui fe exaltat, humiliabitur. Ibid. 14.

Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharifæis? Joan.7.

Cum impii fumpferint principatum, gemet populus. Proverb.29.

Veteris, Novique Teftamenti Exempla.

Adam primus magnitudine fua abufus eft.

PRopheta de primo homine loquens ait, a Deo fuiffe gloria circumdatum, atque mundi totius imperio donatum: *Gloria, & honore coronafti eum, & conftituifti eum fuper opera manuum tuarum.* Sed non multo poft fua ille abufus eft poteftate contra Dominum rebellans, qua re meritus eft ut non folum de gradu deturbaretur, verum etiam ut creata omnia, quibus antea dominabatur, & deficerent, eique negarent obedientiam, quam ipfe quoque Deo detrectaverat. Primum exemplum, primumque documentum, quod hominibus præbere voluit Deus fuit

ut

ut discerent veram amplitudinem esse Deo subjacere, & prout Principes viri eam conantur eludere obedientiam, quam Cœli, terræque Domino debent, ita illos etiam, qui eosdem subjecti sunt, illud, quod ipsis debent, officium, & obsequium detrectaturos.

Abrahā docuit exemplo mundi honores esse contemnendos

Abraham, qui non minus exemplar, quam pater extitit fidelium, mirum præbuit exemplum ejus contemptus, in quo ab illis, qui in aliqua dignitate constituti sunt, habendi sunt mundi hujus honores, ut per hoc se iisdem dignos efficiant. Cum enim sæpius illi pollicitus fuisset Deus, ipsum frequentissimæ generis patrem futurum, atque ex illius sobole Reges, Principesque nascituros hoc ipsum iterato eidem recepit, recens ingresso in eam terram, quo ipsum vocaverat, dicens, terram hanc ipsius, atque posteritatis ejus futuram, ac eumdem illi fore dominaturum. Qua promissione quin magnus vir ille intumesceret, in eo omne gaudium suum constituit, quod videlicet Domino obtemperasset; at in id unum sua intendit consilia quomodo illic sibi, filiisque suis sepulturæ locum compararet. Poteratne melius S. hic Patriarcha docere, licet Deus non spopondisset tantum, verum etiam totius terræ contulisset imperium, nobis quoque ut illi, satis esse debere, obtemperare Deo, nostraque dignitate uti ad majorem ipsius gloriam etiam cum propriæ gloriæ detrimento procurandam?

Sanctus vir Job procul dubio esse potest magnatibus, Principibusque viris exemplo, quomodo sit utendum dignitate sua, & quomodo sese gerere debeant cum in iis, quæ ad ipsos, tum in iis, quæ ad ipsorum subditos pertinent. Magnus erat, & potens, immo inter omnes Orientis principes enitebat, ut loquitur Scriptura: *Magnus inter Orientales*. Verum se hoc fulgore perstringi passus non est; sed e contra Scriptura in ejus persona memorat qualitates omnes, quibus præditi esse debent Principes, ut magni sint coram Deo. Etenim in profunda sapientia sua *Simplex* erat, videlicet sine fuco, & simulatione. *Rectus*, hoc est, justus in absoluta potestate sua; *Timens Deus* cum sibi reverentialem mortalium omnium timorem conciliabat. *Et recedens a malo*, hoc est ab omni scelerum genere, quæ late proscribere conabatur ab omnibus iis locis, ad quæ potestas ipsius extendebatur. Hoc affert, ut virtutis suæ fulgor, cui clausos habebat oculos, e contra in omnium finitimorum Orientis Principum oculis eluceret, eorumque admirationem, laudesque sibi conciliaret.

Joseph archetypus eorū, qui sunt publicæ rei administratores.

Joseph in Pharaonis aula Sapiens fuit Minister, fidelis & Deo, & Principi, qui ad tantam dignitatem illum evexerat. Absolutam in Ægyptum universam receperat potestatem, eo usque ut Rex illi suum crediderit annulum, quo edicta, quæ huc, illuc mittenda erant, signaret. Ipsum pretiosis induit vestibus, atque currum ascendere jussit; Deo tantum gloriæ eidem rependente, quantum passus fuerat dejectionis. Quemadmodum vero per sapientiam ad sublimem hunc honoris gradum pervenerat, eadem sapientia deinceps in omnibus usus est, videlicet prudentia, atque modestia, quibus Spiritus Sancti promeruit elogia.

Moyses sprevit dignitates.

Moysis facta satis ostendunt quam parvo habendæ sint in pretio ab hominibus insignes dignitates, ad quas illos evehi, divina Providentia permittit. Josephi historicus narrat, Pharaonis filiam, quæ illum sibi adoptaverat in filium, cum adhuc in incunabulis esset, ubi paulo crevisset ætate, quodam die super Regis hujus genua collocasse, atque ex patris capite detractum diadema pueri hujus capiti imposuisse, quo innueret, illum regni successorem futurum: sed puerum indignabundum illud abjecisse, ac pedibus conculcasse; quod portendebat hunc contemptorem omnium dignitatum futurum. Etenim S. Paulus affirmat, illum cum paulo adolevisset, generose negasse, ex Pharaonis filia se genitum, atque afflictionem populi Dei, cujus non particeps esse non poterat, sceptro, omnibusque Ægypti opibus prætulisse. Generosus iste contemptus causa procul dubio fuit propter quam Deus illum deinceps ad Liberatoris, atque Legislatoris populi sui dignitatem evexit. Quam ubi dignitatem obtinuit, quid sensit de hoc honore, quo illum ornaverat Deus? Hunc onus appellat, ac regimen populi vocat afflictionem, officium matris, atque cursum nutricis; & cum Deo his vocibus queritur: *Cur afflixisti servum tuum? quare non invenio gratiam coram te? & cur imposuisti pondus universi populi ejus super me*. Num. 11. c. 11.

Quid præceperit Deus Josue illi tradens regimen populi sui.

Postquam humanis decessit Moyses, Deus, cum populo suo tradere decrevisset terram, quam Chananæi incolebant, usus est Josue, ut illam expugnaret, atque in eam introduceret Israelitas; hæc illi præcepta tradidit. Non semel jussit illum agere tamquam cordatum virum, sed simul præcipuam spem suam in Dei timore statuere, idque testari ea fide, qua & ipse diligenter observaret, & ab aliis observari curaret, quidquid ipse Moysi præceperat, quin ne latum quidem unguem vel ad dexteram, vel ad sinistram diflecteret. Ad id autem imperavit, ut interdiu, noctuque legeret ea, quæ ipse mandaverat, & quæ fidelis ille Minister post mortem scripta reliquerat, ista ostendens illos, quibus Deus aliorum regimen committit, res omnes gestas ad legis divinæ normam conformare debere, atque semet illi submittere, ut omnibus cœptis suis cœlestes benedictiones promereantur.

Saul inter honores corrumpitur.

Saul antequam regnum obtineret eximis fuit virtutibus præditus, vitamque duxit integerrimam. Sacer textus, hoc illi perhibet testimonium primo Regum libro. *Erat Saul electus, & bonus, & non erat vir de filiis Israel melior illo*. Non communis laus est vocari bonum, & electum a Deo inter tot hominum myriades frequentissimam nationem illam componentes. Ille autem ostendit, quam humiliter de se ipso sentiret cum Samuel pro Regis electione congregavit populum, & sors super illum cecidit; etenim se abdidit Regiam dignitatem evitaturus ita ut oraculum fuerit consulendum, a quo proderetur. Denique ad morum ejus innocentiam exprimendam notabili locutione scriptura usa est: *Filius unius anni erat Saul, cum regnare cœpisset*. 1. Reg. 13. Sed hæc simplicitas, atque innocentia diu non permansit; honores quam primum mutarunt mores illius, eosque ita corruperunt, ut in regno suo ea facinora patraverit, quæ nimis longum esset referre.

Quid Regina Esther.

Historia Esther in Reginæ hujus persona præbet exemplum prorsus oppositum exemplo Saul, quandoquidem cum dignitate Conjugis Regis Assueri, ad quam Deus illam evexerat, pietatem, atque humilitatem suam servavit incolumem. Sermo, quo alloquitur Deum, veritatis hujus perhibet testimonium. Nosti, Deus, inquit illa, tu, qui ad Reginæ fortunam me evexisti, qui me coegisti, ut huic me subjicerem dignitati, quantopere perhonestam ea gloriæ, atque nobilitatis signa, quæ statis diebus defero, quibus ejus loci, in quo me statuisti, inevitabili necessitate postulat amplitudo. Nosti me universum hunc fastum, tamquam rerum omnium nequissimam abominari.

Exempla Filii Dei nobis in lege nova sufficere debent.

In nova lege inutile esset alia perquirere exempla contemptus honorum mundi, post illud Filii Dei ipsius, cujus vita, doctrina, factaque omnia nihil aliud ferme nos docent. In Incarnatione semet ipsum exinanivit, ut loquitur S. Paulus; in Nativitate, omnes suæ dignitatis notas exuit; in vita nihil sæpius commendavit, quam divitiarum contemptum, voluitque, ut animus ab iis rebus avelleretur, quæ majori in pretio a mortalibus haberi consueverunt. Triginta annis obscuram, latentemque vitam duxit; cum se prodere voluit, prohibuit, ne miraculorum suorum quædam ab Apostolis evulgarentur: eos, qui de prælatione altercabantur, corripuit; & quomodo duos ex eorum numero primos in Regno ipsius sibi deposcentes accubitus increpaverit, neminem latet: Turbes illum in Regem cupientibus eligere, fugam arripuit: in cruce mortuus est, æternoque Patri reliquit curam ipsum post mortem glorificandi.

Applicationes quorumdam locorum.

AUdite somnium meum, quod vidi. Gen.37. Mirum sane est, neq; mysterio vacuum, quemadmodum Sancti Patres animadverterunt, in Scripturis videre, quod opes, potestas, honores, triumphi per somnium vel promissi fuere, vel exhibiti. In somnio Joseph Patriarcha puer adhuc accepit futuræ magnitudinis vaticinia; in somnio, cujus idem fuit interpres, septem summæ frugum omnium vilitatis anni exhibiti fuerunt Pharaoni; in somnio Deus ostendit Esther eam dignitatem, atque amplitudinem, ad quam erat evehenda; in somnio & Gedeon vidit victorias, quas erat relaturus, & sapientia Salomoni promissa fuit, & Nabuchodonosor vidit quatuor celeberrima imperia, quorum alterum alteri erant deinceps successura, & Daniel vidit prælia, atque Triumphos Regum ætatis suæ &c. Sancti Patres detexerunt mysterium, quod in re hac latebat. Inter cæteros vero S. Ambrosius *lib. de Joseph c.6.* ait, omnem sæculi magnitudinem, ac potestatem somnium esse dumtaxat, non veritatem; & Tertullianus, *in Apolog.* qui in eadem fuit sententia ait: *Omnia imaginaria in hoc sæculo, & nihil veri. Ex Reina Conc.* 13.

Spes impii tamquam lanugo, quæ a vento tollitur. Sap. 5. Nonnulli Sancti Patres animadverterunt, eorumque sententiam Concionatores non pauci eloquentissime exornarunt; Salomonem ad nihilum, & vanitatem omnium mundi honorum indigitandam congessisse quidquid fragilius, atque inconstantius in mundo est, ut hæc tamquam hujus veritatis symbola proponeret. Eos lanugini comparat, quæ a vento abripitur, & circumfertur: *tamquam lanugo, quæ a vento tollitur*; spumæ, quæ intumescit, sed ad minimam auram dissipatur. *Tamquam spuma gracilis, quæ a procella dispergitur*; fumo, qui in aerem attollitur, & evanescit; ac tandem hospitis memoriæ qui præterit, & de quo post dies aliquot omnino interiit recordatio. Diceres sane, Sapientem cum satis aptam præbere non posset ideam hujus fragilitatis, conatum fuisse illam mentibus nostris ingerere per ea omnia quæ in terris fragilissima sunt, atque inconstantissima. *Ex P. Delingendes.*

Sicut divisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini. Prov.21 Hæc est Spiritus Sancti locutio, & innuit, quemadmodum olim satis fuit cœli cataractas aperiri, ac sinere, ut quæ ibi continebantur aquæ, diffluerent ad hoc, ut universalis eluvies terram universam obrueret, ita satis esse a Deo Principum corda derelinqui affectibus eorum, qui sunt tamquam vehementissimi torrentes, quibus nihil resistere valet, ne terram inundent, eamque malis, & calamitatibus repleant. Verum quemadmodum videmus etiam imbres, ac pruinas de cœlo in terram dilapsas causam esse bonorum omnium, quæ illa producit; vel quemadmodum fluvii, qui Provincias irrigant, & Regna, ibi rerum omnium copiam, ac ubertatem afferunt propter commercii facilitatem: ita Deus populis egregium confert beneficium, illis bonum, sapientemque regem, publicæ nempe felicitatis auctorem impertiens. *Auctor sermonum in omnia Ethica argumenta in oratione funebri Henrici IV.*

Produxit filium Regis, & posuit super eum diadema, & testimonium. 4. Reg.1.11. Cum summus Sacerdos Jojada inaugurare voluit Regem Joas, qui Athaliæ furorem effugerat, quæ pueros omnes regiæ sobolis interficiendos curaverat, pium servavit ritum a nobis nequaquam prætereundum. Magnus enim Pontifex ille novum Regem declaraturus supra eumdem, & Diadema, & Legis librum imposuit alterum in Regiæ dignitatis argumentum, alterum vero, ut doceret, quomodo sese in tanta dignitate gerere debebat, quasi dixisset, illum in hoc libro inventurum quomodo sua erga Deum officia, nec non erga populum justitiam, debitumque amorem persolveret. Hæc hodierna quoque die viget consuetudo, ubi aliquis ad honorem, aut dignitatem quampiam evehitur, jurare cogitur, & sæpe etiam imposita S. Evangeliis dextera, se auctoritate sua secundum leges usurum, atque se earum fidelissimum observatorē futurum; verum ad id sæpe illis consulenda essent Evangelii præcepta, atque cum dignitatis suę signis gerendus hic liber, a quo de officiis suis erudirentur.

Ibo ad optimates: & ecce magis hi simul confregerunt jugum, ruperunt vincula. Jer.5. Experientia docemur in iis, ut plurimum qui majori pollent auctoritate, atque existimatione, luxum, ambitionem, ultionem, injustitiā, & sæpe etiam impietatem dominari Testis Jeremias Propheta, qui narrat, a se, cū omnē Jerosolymā lustrasset atq; cōpita, plateasq; obivisset, nihil inventū præter licētiam atq; flagitia, atq; se fuisse deceptum, eum se ratus inventurum bonos homines inter Magistratus, atq; spectatissimos cives, nactus est hos omnium primos descivisse a divinis imperiis, & quin aliorum effrænatam coercerent audaciam, illam pravis exemplis, nequissimisque moribus probasse.

Filii hominum, ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Ps.4. Non sufficit Prophetæ affirmare, honores, opes, & voluptates mundi mendaces esse, & fallere; sed ipsum esse mendacium affirmat. *Quæritis mendacium.* Et sane opes pollicentur, se beatos facturas eos, a quibus possidebuntur; sed mentiuntur, ac nos decipiunt; divites enim semper egent in summa affluentia. Honores dicunt, se eorum esse felicitatem qui ad dignitatum, & magistratuum apices evecti sunt; sed mentiuntur; etenim sub purpura, & paludamento spinæ latent; atque onus est honos, qui sustinet rempublicam. Voluptates quoque se jactitant eos beatos efficere, qui sese iisdem mancipant; sed mentiuntur, etenim omnis dulcedinis earum species semper in fel, atque amaritudinem convertitur. *Essais de sermons pro die Pentecostes.*

Respondebit non sum medicus, & in domo mea non est panis, nolite me constituere principem populi. Isaiæ 3. Mirum quidem hoc responsum est; regnum homini huic defertur, & se Medicum esse negat. Omnium divitiarum possessio illi exhibetur, & sibi panem, vinumque deesse respondet. Hoc mysterium est, quo docemur, Principes legitime imperare non posse, nisi quodammodo sint Medici, ut subditorum suorum incolumitati prospiciant, & nisi panem habuerint, nisi se illis tamquam parentes exhibuerint, ut illos alant, & nutriant. Velle igitur magnum esse, quin egenis feras auxilium hoc est ordinem a Providentia constitutum subvertere. *Ibidem pro feria quinta post cineres.*

Videte vocationem vestram. 1. ad Corinth.c.1. Hoc dici posset Principibus, Magistratibus, iisque omnibus, qui imperant aliis. O viri potentes, quæcumque sit auctoritas illa, qua præfulgetis hæc præcipua qualitas vestra est, Christianos esse, & hoc primum officium, christiano ritu vitam traducere. Vos ipsi ad hoc vivendi genus alios debetis compellere; natura propter gratiam efformata est; atq; temporalia tendunt ad spiritualia. Itaque cogitare debetis vos non esse nobiles, magnos, divites, potentes, nisi ut ea expleatis, quæ a vobis Christiana postulat religio pro variis statibus, qui a vobis sanctificandi sunt. *Essais des Paneg. pro die S. Jos.*

Ego confortavi brachia eorum: & in me cogitaverunt malitiam. Oseæ 7. Conqueritur Deus per Prophetam suum, quod viri principes dignitatibus suis abutantur contra leges, quas tueri tenentur. Roboravi inquit ille, eorum lacertos; illis potentiæ arma contuli, ac dedi Ministros, qui voluntates meas exequerentur; at improba tantum in me consilia foverunt. Contulit vobis Deus auctoritatem judicandi homines, qui subditi sui sunt; vos autem per summam iniquitatem conceditis in partem inimicorum ejus, horum probantes impotentiam contra innocentes.

Data est a Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Sap.6. Quidquid vobis potestatis, & auctoritatis inest, accepistis a Domino: efficere poterat, ut in pulvere nasceremini, ac ibi relinquere; ubi alios reliquit, quorū majora vestris erant merita. Si vos ad eum extulit gradū in quo versamini hic honor est, quem bonitas ejus vobis conferre dignata est, & qui vobis nullatenus debebatur; sed simul est onus, quod vobis imposuit, ea propter quod laborare debetis. Sedulo hæc duo sunt distinguenda; & mementote, honorem omnem a vobis Deo acceptum esse referendum, onus vero universum assumendum pro vobis: Vobis laborandū esse, & laborandū juxta mentē ejusdem, videlicet pro gloria ipsius, & populorū ejus utilitate. Id nisi feceritis, cum judices sitis, reos vos

fieri scitote, ipsumque Judicem vestrum futurum. Ipse vobis diem dicet, ad tribunal suum accerset, terribilem quaestionem subituros.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, & Sententiae Sanctorum Patrum hujus argumenti.

G*Loriam & honorem non debet sequi virtus; sed ipsa virtutem.* Aug. de Civ. Dei, l. 5.

Non tribuamus regni atque imperii potestatem nisi Deo vero, qui dat felicitatem solis piis, regnum vero terrenum piis & impiis. Idem ibid. c. 21.

Opus Regis est vitam suam pro iis quibus regnas exponere. Idem. Serm. 120. de tempore.

Per magna pericula ad majus periculum pervenitur. (Loquitur de favore principum.) Idem, in Confess.

Noli expavescere divitias & gloriam saeculi, quoniam caduca ista sunt, & citius abeunt quam veniunt; somnium est iste thesaurus, evigilas, & recessit. Idem, in Ps. 48.

Reges quanto sunt in majori sublimitate terrena, tanto magis humiliari Deo debent. Idem. in Ps. 137

Quid sunt honores saeculi nisi typhus & vanitas, & ruinae periculum? Idem, lib. de catechiz. rudibus.

Ex conditionis honore intellige quantum debeas conditori tuo; ut tanto eum ardentius amares, quanto mirabiliorem te ab eo esse conditum intelligeres. Idem, vel incertus Author, libr. de salutaribus documentis.

Qui imperant, non dominandi cupiditate imperent, sed officio consulendi; nec principandi superbia, sed providendi misericordia. Idem, lib. 9. de Civit. cap. 4.

Cur te jactas de generis nobilitate? numquid non omnium nascendi una conditio est? numquid moriendi una conclusio? Idem, vel alius Author. Serm. 48. ad fratres in Eremo.

Excellentis virtutis est officium Regis bene exercere. S. Thomas, tr. de regim. Principum.

Major est virtus non tantum seipsum bene regere, sed plures; & quanto plures, tanto majus praemium. Idem, ibidem.

Nobilitas operis major est quam generis. Ambros. in Offic.

Ut ea agas quae nulli officiant, prosint omnibus. Idem, lib. 1. c. 8. de Offic.

Lubricam videmus ad vitia potestatem, & facultatem imperandi incentivum esse peccantibus. Idem, Apolog. de David. c. 2.

Ostendit diabolus (Christo) omnia regna terrae, in momento temporis, bene in momento, quia diuturna esse nequeunt. Idem, lib. de Abel & Cain, c. 5.

Non est dignum ut inde exigas honorem, unde refugis laborem. Hieron. in Epist.

Summa apud Deum nobilitas clarum esse virtutibus. Idem, Epist. 14.

Optimus est judex, qui bis pessimis vitiis, ira & cupiditate, non tenetur. Idem, in caput 36. Job.

Nulli te unquam de generis nobilitate praeponas; nescit enim Religio nostra personas, nec conditiones hominum, sed animas inspicit. Idem, Epist. ad Celantiam.

Honor malis exhibitus in eorum commutatur ruinam. Greg. l. 7. Moralium.

Iniquorum potentia foeni floribus comparatur in Scriptura, quia nimirum carnalis gloria dum nitet, cadit, dum apud se extollitur, repentino intercepta fine terminatur. Idem, l. 7. Moral.

Quidquid in hoc saeculo laetum, delectabile, sublime, aut prosperum cernitur, vanum est, quia difficile habetur, & cito amittitur. Idem, in secundum Regum.

Honores videntur esse dignitates, sed revera non sunt, imo ministeria. Chrys. super Matth.

Non operis ipsius, sed dominationis ac potentiae desiderium pestilens esse dixi. Idem, l. 3. de Sacerdot.

Qui primatum quaerunt, [illegible] ipsis dedecori sunt, ignorantes hocce pacto, [illegible] se detrudere. Idem, Hom. 66. in matth.

Ille clarus, ille sublimis, ille nobilis, ille tunc integram nobilitatem suam putet, si dedignetur servire vitiis, & ab iis superari. Idem, sup. Matth.

Praeesse malumus quam prodesse. Gregorius.

Inde Imperator, unde est homo; inde illi potestas, unde & spiritus. Tertull. in Apolog.

Vanus error hominis, & inanis cultus dignitatis purpura splendescere, mente sordescere. Minutius Felix in Oct.

Nobilitate generosus es, laudas parentes tuos; pari sorte nascimur, sed virtute distinguimur. Idem, ibidem.

Blandum nomen honos, magna servitus, exitus aeger. S. Paulinus, ad Polinar.

Omnia imaginaria in hoc saeculo, & nihil veri. Tertul. in Apolog.

Honor verus virtus animi est. Chrysost. de reparat. laps.

Saepe gloria ut acquiratur contemnitur, & mundus ut obtineatur relinquitur. Hugo Cardinalis.

Qui de amore non venit honor, non honor sed adulatio est. Bernard. in Cant.

Virtus mater gloriae est; sola enim est, cui jure debetur, & secure impenditur. Qui autem sine virtute, gloria, profecto indebite venit, praepropere affectatur, periculose captatur. Idem, ibidem.

Non est quod blandiatur celsitudo, ubi sollicitudo major. Idem, l. 2. de Consider. c. 4.

Multi non tanta fiducia currerent ad honores, si esse scirent & onera. Idem, Epist. 42.

Facitis hoc quia potestis; sed utrum & debeatis quaestio est. Idem, de Consider. c. 4.

Quomodo non indecens tibi voluntate pro lege uti, & quia non est ad quem appelleris, potestatem exercere, negligere rationem? Idem, ibidem.

Non vos felices quia praeestis; sed si non prodestis, infelices putatote. Idem, Epist. 42.

Si quis de populo deviat, solus perit; verum Principis error multos involvit, & tantis obest, quantis praeest ipse. Idem, Epist. 127. ad Ducem Aquitaniae.

Per quem Reges regnant, ipse nos praefecit populis suis, a nobis tuendis, non subvertendis. Idem, ibidem.

Honores pensamus, non affectamus honores. Idem, Serm. 12. in Cant.

Considero gradum, & casum vereor; considero fastigium dignitatis, & intueor faciem abyssi jacentis deorsum; attendo celsitudinem, & e vicino periculum reformido. Idem, Epist. 272. ad Eugen. Papam.

Pompa mundi, & favor populi fumus est, & aura subito evanescens; & si delectant ad modicum, productiore spatio displicebunt. Chrysol. in quodam Serm.

Fallax suavitas in rebus temporalibus, infructuosus labor, vana spes, perpetuus timor, & periculosa inest jucunditas. Laurent. Justinian. l. de ligno vitae.

Nomen sine actu & officio suo nihil est; quid est aliud principatus sine meritorum sublimitate, quam hominis titulus sine homine? Salvian. l. 4. de Provid.

Adhoc honor a paucis emitur, ut cunctorum vastatione solvatur. Quo quid esse indignius, quid iniquius potest? Reddunt miseri dignitatum pretia quas non emerunt; commercium nesciunt, & solutionem sciunt: ut pauci illustrentur, mundus evertitur. Idem, ibidem.

Omnis gloria humana, omnis honor temporalis, omnis altitudo mundana, aeternae gloriae comparata, vanitas est & stultitia. Lib. 3. c. 40. de Imitatione Christi.

Bre-

Brevis gloria, quæ ab hominibus datur & accipitur. Idem, l.2.c.6.

Confragosa in fastigium dignitatis via est. Senec. Epist.85.

Nemo eorum, quos divitiæ honoresque in altiori fastigio ponunt, magnus est; quare ergo magnus videtur? Cum basi sua illum metiris. Hoc laboramus errore, quod neminem æstimamus ex æquo. Idem.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ penu in hoc argumento valeat depromi.

Quid sit magnitudo. CUM homo magnus esse possit propter plurimas qualitates laude dignas, quarum singulæ nomen magni tribuere possunt illi, a quo possidentur, tradi nequit notio communis, & definitio, quæ omnibus conveniat. Magnus quis esse potest coram hominibus, aut virtute, & meritis, aut genere, & dignitate, scientia, robore, auctoritate, ac demum rebus præclare gestis. Generatim ergo solummodo dicere possumus, magnum esse propter aliquam ex præclaris hisce qualitatibus idem esse ac illam in aliquo præsentię gradu possidere, quo illam possidens a cęteris vulgo mortalibus distinguatur. Sed cum magnitudinem spectemus ex bonis generis & fortunæ, virtutis, & meriti, quæ reverentiam sibi conciliant, dignitates, honores, auctoritatem, & potestatem; hæc ea fere sunt, quæ Moralis, & Religio hoc in argumento nos docent.

Quid sit honor, & gloria. Honor non aliud est, quam testimonium, quod alicui perhibetur meriti, atque præstantiæ, quæ in ipso deprehenditur; & quemadmodum S. Thomas ait, 2.2.q.124.est virtutis pretium, & merces; ubi Sanctus hic Doctor addit, inter extrinseca bona, quæ homo in hac vita possidere valeat hoc maximum esse, & spectatissimum; generosus enim vir nihil intentatum relinquit, ut illud assequatur, nullumque horret periculum, ut infamiam evitet.

Gloria ab honore non differt; aliter tamen definitur; hæc enim perspicua, & certa cognitio est meritorum alicujus, & amor, quo illum prosequimur propter hanc cognitionem, quam palam profitemur, cum laudibus, aliisque testimoniis illud significantibus pretium, in quo ipsum habemus, celebrantes.

Varia dignitatum, & magnitudinis genera. Dignitates, & magnitudo, quæ inter homines inveniuntur, non unius sunt generis, vel dicam melius, ad eas non una tantummodo via pervenitur. Aliæ quidem sunt naturales, & a Deo constitutæ, quales sunt Regum, Principum, eorumque omnium, quos genus suum super alios attollit. Non desunt, quas ipsi homines faciunt, Magistratus, & Capita sibi eligentes; quæ tamen & ipsæ sunt divinæ opus Providentiæ, cum electio secundum leges fuerit instituta. Tertiæ illę sunt quas privatus quilibet suis meritis adipiscitur. Quartæ denique ex, quæ amicorum gratia obtinentur; non exceptis illis, quæ argento, ambitu, astuque comparantur. Verum quæcumque via sit, qua dignitas acquiritur, eadem semper officia adimplenda sunt, & christiano more vivendum.

Verum quoq; est, secundum Sapientiæ, Providentię; Dei consilium dignitates omnes esse ministeria; honorare quidem, sed onerare. Et sane æquum est, S. Bernardus ait, ut qui ad dignitates evehuntur, in muneribus suis pondus inveniant, quo deprimantur, & reverentiā, quæ illis adhibetur, impositus labor moderetur. Ad hæc verum est etiam officia honoribus esse congrua, & quo, magis quis elatus est, eo majorem curam habendam illi quia ejus auctoritas ad plures extenditur.

Cur dignitates institutæ fuerint. Dubium non est, quominus dignitates ob publicā utilitatē fuerint institutæ; & populi re adhuc integra sese quorumdā regimini crediderūt, quorum merita, virtus, & existimatio satis erant explorata, ut privatorum jura & bona tutius, atq; facilius defenderētur, ac servarētur, vigilantia, & labore illorum, quos ipsi elegerant, & quibus hanc potestatem, atq; auctoritatem demandaverāt. Hinc sequitur; tantū abesse, quod honoribus, ac dignitatibus viri principes debeant abuti ad subditos opprimēdos, vel ad injuriam alicui inferendam, ut immo e contra constituti sunt ad eorum jura asserenda, & quemlibet ab injuria vindicandum.

Honores cujuscumq; generis illi sint adeundi sunt animo Christiano, & mente inserviendo Deo, dum publicę servitur utilitati, necnō propter virtutis principiū; ideoq; cum requisita probitate, atq; scientia. Qui enim vel per ambitionem, vel per avaritiam ad dignitates obrepit, hic in perenni, assiduoq; salutis suæ periculo versatur. Hæc nostri temporis calamitas est, quod eorum plerique, qui magistratus adeunt, se ipsos tantum, suasque res considerant, numquam vero propriam utilitatem propter quam instituti fuerunt.

Quacumque dignitate summi viri fruantur, semper homines sunt, ideoque aliorum hominum opera indigentes; & si dignitas illos a subditis sejungit, opus est, ut charitas eosdem illis admoveat; si enim semper ab iisdem abessent, nulla ope ab illis juvari possent. Vera magnitudo idem præstat, quod magnitudo Dei; hæc autem illum Patrem, Magistrum, & Judicem hominum constituit; Patrem, ut alat, Magistrum, ut erudiat, Judicem, ut vel præmiis, vel pęnis afficiat. Talis est magnitudo Christiana, principes viros efficit patres, magistros, & judices subditorū; patres, ut eorum necessitatibus ferant opem; magistros, ut morum eorumdem curam gerant; judices vero tandem, ut illos remunerentur, vel puniant. Summorū virorum erga imos officia.

Operosum non est intelligere verę magnitudinis comitem semper esse debere obedientiam, atque submissionem erga Deum, propterea quod legitima magnitudo, ex S.Paulo non aliud est, quam emanatio quædam magnitudinis Dei ipsius, ideoque cessaret esse, si ab eadem pendere desineret. Fallax magnitudo effectum habet prorsus oppositum, cum originē suam ex humana ducat superbia, suadet homini solū amorem sui ipsius, at ab uno illo pendere vult. Testis infelix ille Princeps, qui non alium præter se numen volebat agnoscere, atque putidissima insolentia dicebat? *Quis est Dominus, ut audiam vocem ejus.* Exod.5.

Hominum sanctificatio, quocumque in statu illi sint semper opus est manus Dei, & effectus ejusdem omnipotentiæ: sed cum sibi devincire cupit Deus Regum Principumque corda, hoc opus est manus dexteræ, ut inquit Scriptura: Ps.70. *Hæc mutatio dexteræ Excelsi.* Opus est ut tota gratia suæ vi agat, ut superet fatalem hanc oppositionem, quæ inter honorum amplitudinem, ac pietatem invenitur; ut totum retineat pondus cupiditatis ex semet in illos ruentis; & ut omnes subvertens obices, quos mundus opponit, illos a semetipsis divellat, efficiatque, ut, intrinsecus saltem, naturam, & conditionem immutent. Principes difficilius quam cæteri sanctificantur.

Cum dicimus, honoribus tantam inesse vim ad bonos mores corrumpendos, supponendum est semper, hęc mala non gigni ab honoribus in semet consideratis; sed a pravo usu eorum, qui iisdem abutuntur, quemadmodum dicitur de divitiis. Etenim sicut opes iis, qui iisdem uti norunt, ad optima, & eximia quælibet peragenda inserviunt, & e contra sunt instrumenta vitiorum iis, qui abutuntur: ita dicere possumus, honorem efficere, ut virtutes majori in luce refulgeant, & vitia deterius scandalum afferant, prout in bonum, malumve usum adhibeantur. Quemadmodum vero facilius, & vulgatius est abuti divitiis, quam ad Dei gloriam iisdem uti; hoc ipsum quoque de honoribus, ac dignitatibus dici potest propter superbiam, mollitiem, obedientiæ detrectationem, quam inspirant, & propter commoda, quæ præbent, effectuum libidini satisfaciendi.

Tres circumstantiæ, Sanctus Cyprianus ait in prima ad Donatum epistola, concomitantur peccatum illius, qui est in dignitate constitutus. Primum; hic animam suam peccato corrumpit, quod peccatoribus omnibus est commune. Secundo, docet peccatum eos omnes, a quibus videtur. Tertio, peccatum hoc quodammodo præcipit, & quamdam veluti legem aliis indicit. Hoc faciunt Principes cum publica peccata committunt; quod simul gravissimas in eos Dei ultiones detorquet. Principū peccata graviora sunt, & gignunt effectus perniciosiores.

Esto quidē, nō abutantur auctoritate sua Principes ut spiri-

spirituali, vel temporali proximi sui officiant bono, difficile est, quod tertia peccatorum specie, quæ sub eorum auctoritate patrantur, omnino evitent utrumque. Hoc ajebat S. Augustinus summum nescio quem ætatis suæ alloquens virum: *Pauca quidem per te, sed multa propter te.* Si te ipsum intueamur; innocens es; tu per te pauca peccas; at sub te, nomine, atque auctoritate tua multa patrantur peccata, quæ tua fiunt, & quæ te æque nocentem efficiunt, ac si tu re ipsa peccasses.

Liquido constat ei, qui in dignitate aliqua constitutus est, pro virili summa vigilantia, cura, integritate munera sua esse obeunda; Verum christiana prudentia prohibere debet ne se ita negotiis abdat, ut Christiani hominis officia, & salutis suæ negotia contemnat; quandoquidem persuasum illi esse debet hoc primum illius esse officium, & maxime necessarium, & quo diligentius suis erga Deum perfungetur officiis, eo melius dignitatis suæ muneribus satis facturum.

Reges, & Principes sunt vivæ Dei imagines.

Numquam satis repetere, ac iterare possumus, ad subditos in officio continendos, Reges, & Principes Dei imagines esse; Deum in eorum persona semper esse spectandum, & eos, qui regiam exercent potestatem, & magnates vocantur, aliquem ejusdem caracterem in sua gerere dignitate. Verum opus est etiam ex Principum, ac Optimatum animo cogitationem hanc non deleri, se videlicet Dei imagines esse; & hoc nequaquam in eo tantum consistere ut illius vim, & potestatem referant; verum etiam ut imitentur bonitatem, charitatem, providentiam, & perfectiones alias, quæ in mundi hujus regimine clucescunt.

Ecce autem nonnulla principia, quæ scire oportet, cum agitur de dignitate, magistratu, honore, auctoritate, ut ad ea se conforment, qui aliquam super alios obtinent potestatem. 1. Omnis dignitas proficisci debet a legitima auctoritate; quælibet enim dignitas suam habet potestatem suaq; officia, & legitimæ dumtaxat interest auctoritatis potestatem conferre, & munera imponere. 2. Nulla in terris legitima potestas est, quæ non sit ordinata; omnis enim legitima potestas a Deo est, & quæcũq; a Deo potestas est, sẽper est ordinata. *Non est potestas nisi a Deo; quæ autẽ sũt a Deo, ordinata sũt*, ad Rom. 13. 3. Potestates, quæ ob ordinata potestate cõferũtur sẽper æque, & justæ sunt: officia, quæ imperata, & imposita sunt ob ordinata potestate semper æqua, justaq; sunt. Nulla dignitas est, neq; esse potest, cujus officia ab ordinata potestate non sint imposita. Igitur nulla dignitas est, neq; esse potest in Republica qualibet, cujus potestas & munera justa, & æqua non sint. 4. Dignitatis alicujus munera justa, & æqua esse non possunt, nisi quatenus magno, primoq; muneri subordinata sunt, quo Deo famulari, nostramq; salutem operari tenemur. Ex quo sese non conformant huic muneri, quod nobis essentiale, atq; inevitabile est, jam cessant esse munera. Ita quamcumque dignitatem quispiam obtineat, & quæcumq; negotia propter eamdem illi sint subeunda, numquam se totum vel dignitati, vel negotiis ejusdem tradere debet. Neque charitas, neque justitia poscit, ut omne tempus suum in illa transmittat; immo charitas, & justitia cum illa, quam Deo, tum illa, quam sibimet debet, efflagitat, ut omne necessarium tempus impendat cum Deo salutis suæ negotium transacturus.

Si nobilium conditio magnis obnoxia est periculis, magna etiam obtinet bona.

Verum quidẽ est mundi hujus principes viros in maximis salutis suę periculis versari, sed in manibus magna quoq; habent subsidia. Vitium callide, ac felici eventu in opulentum conditionem irrepit, sed virtus quoque non nisi imperiose ibi dominatur. Principum mores sunt exempla; Beati illi, si actiones eorum esse possent virtutum exemplaria. Hoc certum est, in ipsorum potestate esse positum, quod conditio sua paucioribus sit obnoxia periculis, & illa etiam evitent, quæ quodammodo fortunæ suæ sunt inhærentia; & quemadmodum conditio quælibet sua habet subsidia, non secus ac impedimenta, & difficultates ad salutem assequendam, ipsorum est, qui aliquod, quodcumque illud sit, vitæ genus, vel nativitatis jure, vel electione susceperunt, ipsorum inquam est, iis uti subsidiis, quæ illic inveniunt, easque vincere difficultates, quæ occurrunt.

Inter inæquales fortunas mutua non desunt officia; & si Principes jure ab aliis operam, curamque deposcunt, & ipsi tenentur illis suam præstare sollicitudinem, atque tutelam. In gratiarum distributione quidam justitiæ spiritus regnare debet, ne tam sint favoris, quam rationis effectus, & ne alii iis onerentur, cum interim alii in tenebris, & egestate sordescunt.

Cum Deus in lucem profert Principes, nobilesque viros, non tam eorum, quam populorum, qui aliquando subditi eisdem futuri sunt, habet rationem: ideo nequaquam pro se tantum uti debent omnibus conditionis suæ bonis, verum illa subditis quoque suis partim erogare tenentur. Ex omnibus, quibus perfruuntur, bonis sola voluptas illis æquabiliter utendi erga alios, sua prorsus est, eosque omnino beatos efficere potest. Ratio de aliis bene merendi illis jucundior esse debet, quam beneficium; ut dici queant, plures in una, quæ petitur, gratias conjungere, neque imitari illos, qui oris habitu tristi, ac molesto, quo sua beneficia distribuunt, inveniunt modum infelices efficiendi eos, quibus gratificantur.

Princeps per se judicare debet de meritis eorum, quibus suam auctoritatẽ communicat.

Assuescat oportet Princeps ex semet judicium ferre de hominum virtute, eorum vero præsertim, quos facit suæ auctoritatis ministros, ut populi teneantur ipsum in sua electione colere, atque ut meritum ejus deprehendatur in eorum administratione, quorum opera utitur. Concordia, & quies populorum; optimus ordo in regno institutus; consensus partium illud constituentium, legũ virtus; disciplina, & moderatio in militibus servatæ; religio protecta, ac florens; hęc omnia non aliud esse debent quam caracter spiritus ejus, qui præsidet, atque se in omnes imperii sui partes communicat.

Si ulla in terris difficilis, & periculosa est occasio, eorum sane est, quibus aliorum regimen est impositum, Principum, qui supremam obtinent auctoritatem, Dominorum particularibus tantum in locis imperitantiũ, qui auctoritatem habent subalternam, Magistratuum, publicorumq; ministrorum, qui delegatam habent potestatem. Igitur si vel genere, vel alia qualibet causa aliis regundis te præpositum vides, te ipsum fortiter munire debes contra hujus status difficultates, atq; pericula præceptis salutaribus, atq; christianis, quorum hęc præcipua sunt, quibus ut animum diligentissime advertas etiam atq; etiam obtestor. 1. Cave ne superbia elatus intumescas eo quod super aliorum capita te ipsum intuearis; memento, quo sublimiorem obtines gradum, eo magis tibi esse metuendum juxta illud Ecclesiastici effatum c. 3. *Quanto magnus es humilia te in omnibus.* Et c. 32. *Rectorem te posuerunt? noli extolli; esto in illis, quasi unus ex ipsis.* 2. Ne consideres statum tuum tamquam bonum aliquod, & ne felicitatem putes; sed onus grave; neque velut aliquid pro bono tuo, sed propter alienam utilitatem tibi collatum. Scias illos, quibus imperas non pro te, sed te pro illis, factos esse: illi quidem reverentiam, & obedientiam tibi, tu vero multo difficiliora illis debes, curam, vigilantiam, incolumitatem, justitiam. 3. Persuasum tibi sit, quantumlibet obtineas auctoritatem, illam te a Deo recepisse; neque illius esse Ministrum pro regimine eorum, quos subdidit tibi. Hinc fit, ut secundum illius voluntatem regere debeas, tibique districta regiminis tui sit ratio reddenda. 4. Illis qui aliis imperant, imperium suum primum in semet exercendum est affectibus suis imperando, atque considerare debent turpe, ac putidum esse hominibus præcipere, & affectuum suorum esse mancipium. 5. Scias exemplum tuum plurimum posse in subditos tuos; si vir bonus fueris, virtutem tuam imitabuntur; si nequam, omnia sibi fas esse putabunt, ut Sapiens Eccli. 10. ait: *Secundum judicem populi, sint & ministri ejus: & qualis rector est civitatis, tales & inhabitantes in ea.*

Vitia, & defectus principibus vitanda.

1. Non debent pati adulantium illecebras, hæ quippe summorum virorum prævertunt animos, quorum conditio hac in re misera est, quod fere numquam earum veram, quas scire tenentur, veritas illis aperitur. Ejicite, o Principes, procul a vobis adulatores, eosq; arbitramini vobis infensissimos esse inimicos, quales re ipsa sunt; hujusmodi pecus perhorrescite. E contra vero illos diligite, qui vera dicunt. Unum vel duos eligite

eligite necessarios, quibus explicite hancde mandetis curam vos admonendi de iis, quæ peccabitis, & quæ vobis advertenda esse existimabunt. Hoc potissimum deest Principibus omnibus, ac illis, qui in dignitate sunt constituti. 2. Caveant diligentissime, opus est, ab avaritia, & inextinguibile divitiarum cupiditate, quæ principum virorum pestis est. Hæc in illos populorum conflat odia, eosque in plurima compellit flagitia; inde enim fluunt injustitiæ, violentiæ, innocentium oppressiones, iniquissimæ extorsiones, sexcentaque id genus, propter quæ gemunt populi sub eorum tyrannide, quod tantopere per Prophetas suos detestatus est Deus. 5. Ultionis quoque cupiditas magnum est malum, quo Principes tanto facilius se trahi sinunt, quod in promptu habent ulciscendi modum, & quod ultionem exercentes facile prætexere possunt justitiã tunc etiam, cum ex mera libidine operantur; qua in re falluntur; justitia enim publicum tantummodo spectat bonum, vel ejus, quem punit, correctionem; e contra vero ultionis cupiditas propriæ tantum satisfacere quærit iracundiæ. 4. Sed ultionem, & iram fugientes alterum evitare debent scopulum nimiam videlicet indulgentiam, quæ in sceleribus persequendi in ignaviam degenerat. Hac in re diligentes esse decet, præsertim cum scelera publico bono, & magis adhuc cum Religioni advensantur,

Monita ad Magistratus præsertim spectantia

Præter ea, quæ hactenus dicta sunt, quæ sequuntur ad Judices, & Magistratus peculiariter pertinent. 1. Ob oculos eorum versari semper debet eximium illud monitum, quod Sanctus Rex Josaphat tradidit Judicibus suis. *Videte, quod faciatis; non enim hominis exercetis judicium, sed Domini; & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit*. Hoc spiritus Sanctus per sancti Regis os omnes Judices monet? Ad hoc autem monitum exercendum summa adnitendum est cura, ut eam acquirant scientiam, quæ requiritur, ut munere suo rite perfungantur. Meminisse debent bonum, honorem, & sæpe etiam hominum vitam ab ore suo pendere; ideoque si per justitiam injustas protulerint sententias, rationem reddituros esse detrimenti, quod proximus fuerit perpessus. 3. Posito quod judiciis ferendis pares sint, ac idonei, numquam tamen tantum suæ fidere debent scientiæ ut nihil unquam præcipiti judicio temere sanciant, quin diligenter excusserint negotia, de quibus sibi judicandum est. Ad examen diligenter vocabam, Sanctus Job ait, negotium quod implicatius mihi videbatur: *Causam, quam nesciebam, dilingentissime investigabam*. Neque ex collegarum judicio, & multo minus eorum, qui inserviunt sibi, pendere debent; sciant, si male vel per ignorantiam, vel per festinationem, vel quia alieno hærere judicio voluerint, judicaverint, sibi reparandam esse ad ultimum usque quadrantem jacturam illam; quam judicio suo pepererunt. 4. Numquam pati debent, se pretio corrumpi aut muneribus; munera enim, ut Scriptura inquit de judicibus loquens, excæcant sapientes, & justos prævertunt: *Non accipies personam, nec munera, quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum*. Deuter. 16. Nihil tandem illis faciendum est contra justitiam neque propter minas, aut promissiones, neque propter assentationes, ullamve hominum persuasionem. Judex hæc omnia spernere: injustitiam juxta egregium illud sapientis Eccli. 4. effatum: *Pro justitia agonizare quasi pro anima tua, & usque ad mortem certa pro justitia*. 5. Caveant, etiam, ne personarum acceptionem admittant; quod malum facile potest in Judicum, ac Magistratuum animos obrepere, & plurimas ab illis injustitias extorquere. Si liberum præbeant divitibus aditum, si illos æquis auribus audiant, eorum expediant negotia, iisque in omnibus faveant: e contra vero si pauperes repellantur, eisque intercludatur aditus; si horum negotia negligantur, atque in longum producantur, ita ut interitum, vel saltem grave incommodum subeant; hæ sunt injustitiæ ex personarum acceptione profectæ, quas Deus judicibus severissime prohibet Deut. 1. *Audite illos, & quod justum est, judicate . . . . . nulla erit distantia personarum . . . . Nec accipietis cujusquam personam, quia Dei judicium est*. 6. Constanter malo adversentur, iniquitatibus, ac violentiis, quas ab improbis, præsertim vero a nobilibus viris exerceri cognoscunt. Ad hunc finem tenentur, impendere quid quid possunt rationabiliter, & secundum Deum. Ne quæras Judicem fieri, Sapiens ait, nisi satis roboris tibi adsit, quo fortiter iniquitatibus resistas, ne potentis alicujus faciem veritus tuo muneri desis. 7. Justi sint in sceleribus persequendis, in improbis exterminandis, in iis opprimendis, qui requiem, publicamque perturbant securitatem sine ulla acceptione personarum. 8. Sint patroni pauperum, viduarum, orphanorum, eorumque omnium, qui injustitiam patiuntur; hoc enim dignitatis suæ munus efflagitat: *Libera eum, qui injuriam patitur, de manu superbi, & non acide feras in anima tua*. Eccli. 4. Felix sane consolatio est Judici, vel Magistratui, cum vere dicere potest, quod Sancto Job *cap.* 29. publicam, vocem sibi perhibere testimonium, quod tutatus fuerit pauperem, & orphanum, petentem opem, eamque nullibi reperientem; & quod liberaverit illum, quem alii persequebantur, & consolationem attulerit cordi viduarum, paterque extiterit pauperum. 9. Caveant denique ne ruant umquam in ea scelera, quæ puniunt. Qua enim fronte scelus illud punire possunt, cujus sunt participes? Quot judicia proferunt, tot sententiæ sunt in se ipsos prolatæ, & quæ in damnationem ipsorum vertentur, cum a Deo judicabuntur. 10. Tandem ab aliis judicandis, & regundis abstineant, nisi quatuor illas qualitates habuerint, quas Scriptura in judicibus, rectoribusque desiderat: vim spiritus, timorem Deo, Justitiæ amorem, & odium avaritiæ. *Provide de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam*. Exod. 18. Hæ sunt conditiones quatuor, quas Scriptura memorat in sapienti consilio, quod tradidit. Jethro Moysi, Populum Israel ducturo, illum hortatus, ut eligeret viros sapientes, metuentes Deum, veritatem, hoc est justitiam amantes, & avaritiæ inimicos.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, nuperisque Concionatoribus loci hujus argumenti.

De Regũ majestate.

Regum Majestas semper reverentiam inspirat; hæc species quædam est civilis religionis, & politici cultus, quæ efficit ut ea revereamur lineamenta, quæ divina manus in frontibus eorum insculpsit, quibus potestatem suam communicare dignatus est Deus. Licet ad nos usque sese demittant, numquam tamen ad illos usque nosmet attollere audemus. Licet sint populorum patres, sunt etiam domini, & Principes. Quecumque sit eorum infirmitas, homo, ut ita dicam, sub Rege latet; & quantacumque sit Regum suavitas, semper tamen regni splendor, ac pompa illos tuetur. Sed cum utrumque simul consociant, cumque in oculis eorum nitet lenitas, atque clementia, quibus imperiorum austeritas temperatur; tunc in subditorum cordibus tanta fit amoris, & gaudii impressio quanta exprimi satis non potest. *Flechier Oraison funebre de Madame de Montausier*.

Honores instituti sunt ad merita remuneranda, sapientiam exercendam, hominesq; ad virtutem excitandos, ideoq; jure ad eos tantummodo pertinent, qui moderati sunt, justi, charitate præditi, qui eos possident citra superbiam, eosq; exercẽt sine avaritia. Sed verũ eorũ usũ Mũdus subvertit. Appetuntur ab immerẽtibus; qui illos consecuti sunt, iisdem abutuntur; pro se tantum illis uti volunt, qui possident illos. Ambitio illos criminosis etiam rationibus consectatur, vanitas putat per

per eosdem a cæteris homines distingui; & injustitia efficit, ut omnis eorum fructus qui cum aliis esset communicandus, retineatur. *Idem ibidem.*

Quo animo spectandi sint honores, & dignitates.

Si animæ hujus magnitudo, atque tranquillitas minus essent compertæ, dicerem equidem nullam ab eadem adhibitam fuisse unquam ex iis artibus, quas ambitiosi Mundi sententiam, & secretum honores acquirendi nuncupant; nec sese illam vel importunis sollicitationibus vel ignavis assentatiunculis aulæ commendasse. Sed his majora dicere possum, & affirmare, ipsam extulisse mentem suam ultra fallaces mortalium conceptus, atque sine invidia quidem spectasse quidquid fortunam suam excedebat, sine contemptu vero quidquid infra eamdem videbatur; perquisivisse virtutem propter virtutem ipsam, non autem propter virtutis nitorem, & præmia; ipsam denique ab honoribus inventam fuisse quin ipsa honoribus perquirendis operam, animumque adhibuerit. *Idem.*

Neque satis est hoc pacto ad honores ingredi, nisi ubi possidentur, modus adhibeatur. Qui sua regere norunt desideria, non semper suam regunt auctoritatem. Superbia, quæ fere numquam recedit a gratia; acutissimum, ac præsentissimum virus est, quod sensim in principum virorum animas repit; & illi ipsi, qui in mediocri conditione ab omni ambitionis sensu abhorrebant; nonnumquam insolescunt, cum majori fulgent honore. *Idem.*

Quomodo utendum gratia apud Principes.

Vir ipse magnam habebat animam, atque non vulgarem virtutem; malebat sua uti gratia, ut aliis opem ferret, quam ut suæ utilitati consuleret. Metus de iis benemerendi qui gratiam minime rependerent, vel dolor ob ingrati animi vitium, quod in aliis deprehendit, numquam illum prohibuere, quominus omnibus gratificari certaret. Æquæ ne alicujus petitioni vis erat addenda; latens alicujus meritum in lucem proferendum; anceps gratia obtinenda; fides in suspicionem vocata roboranda, præstitum beneficium laudibus extollendum; erratum venia dignum imminuendum; salutare monitum tribuendum; mediocris fortuna procuranda? Hæc omnia alacri animo perurgebat: hic omnis ferme fructus erat gratiæ illius, quam apud Principem fuerat effecutus. Ratio ipsa conferendi beneficium eodem beneficio erat acceptior. Ipsis etiam importunis adhibebat aurem, quin tædio afficeretur; neque in ipsa etiam repulsa deerat gratia; atque sapientia illius efficiebat, ut commoda petendi tempora aucuparetur. *Id.*

Vehementer errat, qui putat sanctitatem, & gloriam omnino simul esse non posse, & J. C. qui simul Rex erat, & pauper nequaquam sanctificasse honores æque ac humilitatem, & paupertatem. Tantum abest, duo hæc simul esse non posse, ut inter se maxime naturali vinculo connectantur; & donec res a recto non recedunt ordine, gloria est veluti umbra lucens, ac nitens, quæ ubique subsequitur sanctitatem. Utraque simul in terris originem habuere; utraque simul adhuc vivunt in Cœlo; parens mortalium omnium utramque simul accepit; gratiæ unctio, quæ eidem collata fuit, dominationi erat commixta, atque idem status innocentiæ, qui illum Creatori subjiciebat, eumdem cæterarum creatarum rerum constituebat dominatorem. Verum est, peccatum, quod quocumque ingerit divisionem, hominem a Deo sejungens, gloriam quoque separasse a sanctitate, ac infringens suavissimam societatem, quam in nobis habebant, eas redegisse, ut nullam ferme nisi inter Beatas habeant. Verumtamen Deus semper sibi fortes aliquot reservat animas, in quibus, ut melius dicam, ipse eas congregat quodammodo, ut jus illud tueatur, quod habent justi in bonorum, honorumque possessione. *In vita Cardinalis de Berulle lib. 2. cap. 14.*

Nobiles facile superbiunt.

Qui potentes sunt, atque bonorum affluentia fruuntur, ut plurimum se aliquid præ cæteris esse arbitrantur. Quemadmodum enim aves in aera plumarum levitate se attollunt, ita divitiæ honoribus, & nobilitatis fulgori conjunctæ iis, qui eodem inebriati sunt adeo elatos de se metipsis sensus inspirant, ut illos pudeat quacumque in re sese demittere, quamobrem S. Bernardus ait pertrato humilitatem cum mundi honoribus consociatam videri. Quemadmodum enim inter comessationes ac suaves epulas periclitatur temperantia; ita humilitas christiana in periculo versatur inter sæculi honores, atque dignitates: ita ut mirum non sit, si gratia recedat, ac deserat eos, in quibus superbia suum, ut ita dicam, constituit imperium. Illi e contra, quorum afflicta, vel mediocris est fortuna, majorem habent dispositionem ad humilitatem, quia semper ob oculos eorum versatur sui generis, & conditionis ignobilitas, quæ illos intumescere non sinit. *Homiliæ morales.*

Potentes, nobiles, & plerique eorum, qui in aula versantur sexcentis patent criminosis affectibus avaritiæ, ambitionis, vanitatis, ultionis, invidiæ, qui cor illorum lancinant. Nullum scelus est, cui præsto non sint, ut Principibus, eorumq; ministris placeant, & illorum sibi benevolentiam concilient. In hoc honorem suum constituunt, si de inimicis insignem referant ultionem. Satis strenui sunt, ut vitam suam objiciant, suumque effundant sanguinem in prælio fallacem honoris auram aucupaturi; verum deficiunt, cum Deo obtemperaturi affectum aliquem tenentur infringere. *Si pro Deo minimam facerent, vel paterentur partem earum rerum, quę pro Mundo faciunt, atque patiuntur;* næ illi quidem inter sanctos insigni apotheosi essent referendi. Sed strenui sunt, cum mundo serviendum est, at in Dei servitute pavidi, & ignavi, & nihilominus e contra in Deum sunt audaces, & in homines timidi. Cum hominibus reverentiam præseferunt, eosque lacessere verentur; sciunt enim ipsos quamprimum esse pœnam repetituros. Verum quia norunt etiam, Deum ultionem differre, & non semper in hac vita impiorum scelera persequi; audacter leges ejusdem infringunt. Patet ergo difficillimum esse, quod in hoc statu salventur. *Moralis Christiana l. 8. sect. 4. art. 5.*

In ipsa nobilitatis conditione salvari possumus.

Heu! quot magnis in muneribus, atque inter fulgorem dignitatum damnati interierunt, qui salutem suam operati fuissent, atque in mediocri conditione Sanctitatis laureolam fuissent adepti? Qui nescit, periculo propiorem esse, ejusque lapsum esse perniciosiorem, qui in sublimi ambulat, quam qui graditur humi? Verumtamen ne dignitatem, honorem, mundum insimulet. Nulla conditio est, ubi salutem nostrã operari nequeamus, & pro qua Deus gratias prorsus singulares non præparaverit. In Cœlo, immo etiam in terra non desunt ex quovis statu Sancti; & in Sanctorum album Ecclesia retulit quosdam, quorum alii diademate redimitum caput gessere, alii maxima rei publicæ transegere negotia, alii prima judiciorum subsellia obtinuere, & alii amplissimis Ecclesiæ dignitatibus fuere decorati. *P. Haineufve 3. parte Ordinis.*

Sancti Patres, cum de hoc argumento locuti sunt, numquam vel honores, vel dignitates quantumvis insignes, ac nitentes vituperandas censuerunt, sed eorum vituperarunt audacia qui nimis ardenti earum desiderio tenerentur. Fatendum est, S. Augustinus ait, necessum esse primas in mundo sedes æque ex novissimas repleri; eorum enim qui illas obtinent, interest cæteros in ordinem cogere, sed licet aliquis digne sublimem illum obtineat gradum, se indignum præbet eodem, cum se dignum esse arbitratur.

Virtutes, quæ in nobilibus viris requiruntur; ut inter honores salventur.

Scio equidem non solam in Principibus viris humilitatem requiri, ut in fortuna sua sancti esse valeant; non satis est illos inter honores humiles esse, nisi & inter divitias sint pauperes, & inter voluptates temperantes. Hæ tres sunt virtutes, quæ reparandæ non sunt in illis, quos Deus ad summos honores, & præstantissimas dignitates evocavit. Cum autem raro accidat, ut qui ad illa evecti fuerunt, omnes illas obtineant; rarum quoq; est, eos æque virtutibus ornatos factosq; esse, quales postulat Deus. Possent proculdubio, neque extra rem esset, possent horribilia exhiberi pericula, quibus Principum salus obnoxia est; satis esset ostendere, nihil adeo operosum esse, quam in ingentium bonorum possessione pauperes, & in omnium voluptatum affluentia esse temperantes; atque corruptionem, quam

pec-

peccatum in naturam invexit, in Principibus roboratam propterea quod rebus omnibus alitur; ac irritatur, efficere quodammodo, ut impossibile sit, illos fine extraordinariæ gratiæ subsidio salvari. *Sarazin in Adventu Tomo 2.*

JESU CHRISTI gratia hominum conditiones minime perturbans, neque confundens nemini aufert dignitatem ipsius, honoris gradum, magistratum, ullamve magnitudinis, quam possidet, particulam. Si minime probat scelera, & injustitias quę a nobilibus viris in magistratibus committuntur; neminem tamen solvit quominus illis subditus sit, atq; obtemperet in iis omnibus, quę justa sunt, & divinæ legi minime adversantur. Tanta cura tuetur hunc ordinem, ut servari subeat cum iis etiam qui accidunt permolesti, & quorũ dominatio rigida, & severa est; ea in obedientia, quæ ipsis præstanda est nullam distinctionem constituens inter eos, quorum jugum durum est, & alios, qui cum humanitate suos excipiunt subditos: per os Apostoli hoc pronunciat Oraculum: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* ad Rom. 13. Deus Reges induit purpura, Deus capiti eorum coronam imponit, Deus illis gladium, atq; potestatem impertit; quemadmodum Deus ipse illis sapientiam tribuit ut leges populorum regimini perutiles irrogent. *Idem.*

Pietas non prohibet, ne Principes subjectos sibi populos bene regant.

Quemadmodum Evangelii gratia nequaquam efficit Christianos rei publicæ inutiles, atq; magistratibus impares, quod olim Ethnici exprobrabant, a Tertulliano acerrime confutati: ita pietas, quæ ibi jubetur nequaquam impedimento est maximorum honorum, fulgentiumque dignitatum muneribus obeundis; ita ut viri principes digne, sancteq; populos regere nequeant. Si gratia cuilibet eam demandat provinciam, quæ singulorum talento congruit; non minus potest eos Magistratus, Principes, Dominosq; statuere, qui sapienter populos regant. Quapropter D. August. Christianos ab hac injuria vendicans, non secus ac Tertullianus *Ep. 5. ad Marcel.* eos, qui calumniam hanc proferebant, provocabat ut tales producerent exercitus, talesq; milites, quales J.C. doctrina formantur; tales Dominos, Reges, Judices, quales flagitat Evangelium. *Idem.*

Si Deus nonnumquam humillimum attollit, non ideo attollit, ut superbiat, & ut magnus effectus coram hominibus, parvulus esse cesset coram ipso. Princeps, qui subditum ad Magistratum evehit, vult quidem ab hominibus majori in honore haberi, quam antea; verum illum in hac luce non pateretur, si nosset, ipsum, ratione principis ejusdem, nequaquam se habiturum tamquam parvulum, atque ex pulvere eductum. Quodcumq; igitur esse possumus, & ad quemcumque gradum nos evexerit Deus, humiles semper esse debemus; & quamquã Reges non semper teneantur humiliationem præseferre, tenentur tamen semper tueri humilitatem. *Idem.*

Quare Principes sero J.C. fidem fuerint amplexi.

Superbia honoribus roborata effecit, ut primis Christianæ reipublicæ temporibus Regũ, Principumq; conversio adeo rara esset, atq; difficilis. Et sane videmus sero tandem Imperatores, ac Principes Christianę militię dedisse nomen; videlicet postquam trecenti, atq; ultra a J.C. morte effluxerant anni. Ad hæc scimus illos paulatim Christianam religionem amplexos fuisse; & reliquam Principum turbam, qui mox sacro abluti fuerunt baptismate, tunc tandem hoc suscepisse consilium, cum nullum amplius aderat periculum jacturæ bonorum, dignitatis, vitæ, & cum nullam metuebant proscriptionem, ac dignitatis suæ decrementum. Unde nam, amabo vos, hoc proficiscebatur pertinax odium, quo Principes viri hanc Religionem horrebant? nisi quod illam spectabant tamquam fastus hujus mundi inimicam, neq; ullum, quantumvis nobilissimum, admittentem; quin illum cogeret, ut in ipso honorum fulgore humilẽ, & annihilatam vitam traduceret? Hæc de causa Optimates sero ac post tot prælia, in J.C. castra migrarunt. Cũ enim ipsis pro vitæ norma proponeret annihilationem crucis J.C. neq; fidem recipere possent, nisi se cum J.C. humiles futuros pollicerentur; non poterant se huic jugo submittere, quod ambitioni suæ adeo videbatur oppositum? *Idem.*

Ars potissima, qua superbus mundi spiritus utitur, est illis omnibus, qui præcipuis nitent dignitatibus fulgorẽ tantũ ostendere, qui easdẽ concomitatur, eorum vero oculos claudere, ne videant magnitudinem Dei, qui illos de pulvere eduxit. Ars hæc fere semper e voto illi cedit: cumq; Dei magnitudo in dies magis magisq; fugiat oculos superborum, accidit, ut propriæ amplitudinis conceptus ita augeatur, ut nihil aliud ultra videant, neq; cogitent amplius se parvulos esse, & a Deo ex nihilo eductos atq; jussu illius ad solium evectos. Facile videre est, mundi spiritu principum mentes hoc pacto fascinari, quorũ nonnullos eo usq; insaniæ superbia pertraxit, ut se Deos putarent, auderentque dicere, nullos se majores Deos inveniri. Scriptura fidele est testimonium horribilẽ hanc probans cæcitatem: *Quis est Dominus, ut audiam vocem ejus.* Exod. 5. Unde nam egredi possunt adeo impiæ blasphemiæ, nisi ex misera cæcitate, quæ hisce calamitosissimis hominibus abscondit veram Dei celsitudinem, ipsisq; eorum tantummodo gloriam ostendit. *Idem.*

Principes intumescunt quia se ipsos non norunt.

Ut salutem nostram operemur nihil est magis necessarium, quam nosse quid simus, & cognoscere nostram quidem infirmitatem, ut humiliemur, scelera vero nostra, ut perhorrescamus. Cognitio hæc Mundi principibus est quodammodo impossibilis; illorum indumenta, servorum caterva, pompa illa, qua stipati sunt honores, qui deferuntur ipsis, reverentia, qua excipiuntur, non sinunt eos videre, se ab aliis hominibus nequaquã esse dissimiles; excepta externa hac specie inter servos eorum miseros esse, qui rebus in omnibus eidẽ æquãtur; simplices tantum, atq; idiotas discrimen aliquod invenire, quia externo hoc fulgore se falli patiuntur; nullum tamẽ a sapientibus deprehendi; mortem illos cum novissimis e plebe confusuram esse, & Deum ipsum, qui judicio suo falli non potest, nequaquam eos distinguere a populo ea in cura, quam de ipsorum gerit salute. *Quoniam pupillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus.* Sap. 6. *P. de la Colombiere sermon. de Epiphania.*

Haud equidẽ ignoro nobiliũ plerisq; propter status sui dignitatẽ pretiosas induendas esse vestes, supellectiles, atq; servorũ catervas habendas, quæ superbiam, & vanitatem inspirant, magna servanda bona, ac illos sodalitatibus, & sæpe etiam voluptatibus, mundiq; solatiis interesse debere. Sed in hoc ipso sita est salutis ipsorum difficultas; hæ quippe humanæ obligationes nequeunt illos a christianis officiis exolvere; eos esse oportet humiles in honore, in delitiis mortificatos, in locupletissimorũ thesaurorũ possessione pauperes, in rerũ omniũ usu, atq; affluentia ab omnibus rebus divulsos; oportet, tantum ab hoc mundo abhorrere, quem tamen pati, & cum quo tenentur consuescere, quantum horrerent cadaver, cui inviti essent alligati; atq; veluti crudelissimam servitutẽ putare, necessitatem illam, qua voluptatum omniũ esse debent participes. Utrum vero facile sit inter hæc eos fovere sensus, quos vix Anachoreta in deserto tuetur, penes vos esto judicium. *Idem.*

Quænam habeant salutis impedimenta.

Viri nobiles semet in seipsis defendere debent a carne in otio, & mollitie innutrita, ab igne interiore, cui indesinenter omnia illa suggeruntur alimẽta, quæ aptissima sunt ad eũ lẽ inflã nandũ, magisq; accendendũ. Extrinsecus vero Mundus non ostendit solũ objecta nobilium oculis; hæc illorum offert desideriis, hæc ut ita dicam, in manibus eorũ constituit iis omnibus exutas difficultatibus, quæ alios deterrẽt. Pauci profecto mortales aliquãdo avaritiæ, ultionis, ambitionis sensu non tanguntur; hæ cupiditates statim illos excæcant, quos possident; sed antequã qui opibus nõ diffluit, qui modicã habet potestatem, rationẽ invenerit eisdem satisfaciendi; periculũ imminens, curæ, quæ suscipiendæ sunt, tempusq; ipsum oculos eidem aperit, & cordis perturbationi malaciam reddit; cum interim vir dives, ac potens semper in manibus habeat, ũ de sua expleat desideria; & vix pravũ aliquod iniit cõsiliũ, cũ jãjã ipsũ explevit: omnia illi semper in promptu sunt, ut quod cupit, illico exequatur. *Idem.*

Quid ergo? Opus ne est, ut qui in honore, & affluentia versantur de salute desperent? Haud ita profecto; sed opus est ut cum metu, multaq; sedulitate salutem suam operentur; opus est ut ferventibus, jugibusque precibus celestem opem, qua carent ad evitandos laqueos, quibus septi sunt, mereantur, atq; frequenti Sacramentorum usu se ipsos cõtra adeo terribiles hostes muniant, atq; cõfirment. Præceteris vero opus est ut in ea, in qua sunt

necessitate, ornatissimas vestes gerendi, magnifice habitandi, ad delitias usque famulorum opera utendi, & inanibus mundi voluptatibus oblectandi; opus est, inquam, ut in hac necessitate caveant, ne quid faciant ultra id, quod mera necessitas exigit, & status sui decorum exposcit. Cum hoc feceris, si aliquod intereundi periculum subjeris, dicere poteris, ipsam in illud te impulisse providentiam, ac ejusdem interesse, te illinc eripere. *Idem.*

Mundi hujus potentes altera in vita gravius manet supplicium.

Utique; Mundi hujus potentes gravius expectare debent supplicium, quam cæteri. *Fortioribus autem fortior, instat cruciatio.* Sap.6. Quia? Primum propter ingrati animi vitium in Deum, qui cum illos bonis cumulaverit, atque ut videtur, pro illis reliqua creata fecerit, non invenit in illis eam gratitudinem, quam beneficia adeo insignia merebantur. Ad hæc magis patientur, quam qui in hac vita miseri fuerunt; hi enim peccatorum suorum partem iis expiarunt incommodis, quos passi sunt; potentes vero, qui semper inter delicias versati sunt, ac nihil divinæ justitiæ persolverunt, totum ex esse supplicium cogentur dissolvere. Tertio quemadmodum nihil eorum cupiditatibus obstitit, atque summam nacti sunt peccandi facilitatem, fieri non potest, quo minus scelerum eorumdem qualitas, aut numerus peccata longe superet, quæ in tanta fortuna patrantur. Adde, illis non de suis tantum sceleribus reddendam esse rationem, verum etiam de alienis, seu quod exemplo suo, quod contagionem afferre consuevit, vitium, & vanitatem invexerint, aut confirmaverint. *Idem.*

Verum enim vero quos thronos, quos triumphos non præparat Deus heroicis virtutibus, quæ inter corruptissima quæque roboratæ, auctæque fuerint? Quibus encomiis excipietur humilitas illa, quæ inter honores enituerit; spiritus paupertatis, qui inter cumulatissimos thesauros non defecerit, hic voluptatum horror in iis, quos voluptates ipsæ videntur conquirere; intemerata puritas in aere adeo tabido, infectoque in mundo, qui ubicumque illi insidias struit, eam persequitur, eam improbat, verbo, qui sibi gloriæ vertit obscœnissimam impudicitiam? *Idem.*

Principibus adhibenda reverentia.

Adulatio in sacrilegium migravit, cum Principibus dicavit aras; at veritas docet, si illi re ipsa non sunt numina, esse tamen viventes divinitatis imagines in terris, & quidquid contra sacras eorum personas intentatur, peccatum est, quod secundum obtinet gradum post ea, quibus ipsa lacessitur divinitas, cujus imaginem referunt. At non solus principatus caracter ex nobis reverentiam expetit; quem nisi virtutis nitor commendet, illos magis hominum contemptui objicit, eorumque vitia magis efficit horribilia, cum illorum vereamur dignitatem. Virtutes in Principibus præcipua sunt, magisque manifesta lineamenta divinitatis: status, ad quem illos extulit Providentia, quamdam expetit proportionem inter eorum pietatem, ac magnitudinem, ac vult, eos tantum per illam distingui, quantum per hanc honorantur.

Terræ hujus Principes ad Cœlum ascendunt eo fulgore, qui undequaque suum jubar emittit; & in cœlum ferunt tributum plurium particularium sanctitatum, quas publica eorum sanctitas attrahit; Religio enim propugnata, virtus quidem præmiis, vitium vero suppliciis affecta; servati innocentes, jus suum cuicumque traditum, patriæ salus, publica felicitas eorum triumphi pompam constituunt. *Essais de sermons pour l'Avent.*

Principes esse debet humiles.

Terræ hujus Principes non semper tenentur apparere humiliati, sed humiles semper tenentur; & Deus ipse, qui eos solium jubet ascendere, ut supra cæteros attollantur, illis simul præcipit, ut erga ipsum se tamquam novissimos ex plebe arbitrentur. Corona, quam Reges deferunt, signum est, super ipsos etiam esse Deum; hæc docet quod si hominibus imperant se minoribus, Deus similiter imperat ipsis, & vult illos coram se adhuc minores esse, quam coram Regibus cæteri homines sint. Monitum hoc mundi principibus tradit Ecclesiasticus: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Eccli.8. Quo major es in oculis hominum, eo minor esse debes in oculis Dei; quo magis extolleris eo magis erubescere debes, inquit Apostolus, quia nihil habes quod ex mera Domini misericordia non acceperis; cumque id per illius misericordiam acceperis, agnoscere debes naturalem paupertatem tuam, ac in illud reverti nihilum, unde egressus es. *Essais de sermons pro Quadragesima, feria quinta post Cineres.*

Nisi eximia sanctitas adsit, dignitates fugiendæ sunt, atque evitandæ, Doctores ajunt, propter frequentia cadendi pericula, quæ in illis occurrunt. Fulgor, quo septæ sunt dignitates, auctoritas, quam deferunt, opes, quæ illas concomitantur, totidem sunt scopuli, in quos periculum est, ne salus nostra allidatur, totidem sunt dæmones, qui interitum nobis moliuntur. Fulgor mentem perstringit, ac inflat; auctoritas voluntatem perturbat, atque corrumpit; divitiæ cor molliunt, & vitiant. Quænam requiritur virtus, ut humiles simus in honoribus, ut justi simus in imperiis, ut temperantes simus in affluentia? *Ibidem pro Dominicis. Sermone pro Dominica 2. post Pascha.*

Quam tuta in principibus humilitas.

Verum est, imperare Deum, ut honorem deferamus superioribus nostris; quemadmodum dignitas eorum illis quoddam tribuit divinæ Magnitudinis radium ac qui Dei locum in terris obtinent, ita illos revereri nos decet; alioquin eorum contemptus in Deum ipsum relaberetur: *Qui vos spernit, me spernit.* At non vult Superiores ita vanos esse, ut ob honores sibi delatos superbiant, atque ob debitam sibi reverentiam intumescant. Attamen durissimum est honores inter, ac humilitatem prælium. Honores tantam vim habent in hominum animis, ut pro victoria, quam semel eorum refert humilitas, vanitas eorum sexcentos triumphos reportet. Ita humilitas inter dignitates est virtus heroica, licet in humili, abjectaque conditione mediocris sit virtus. *Idem.*

Ideo tantopere nitent dignitates, atque populorum sibi reverentiam conciliant, quia imperii conferunt auctoritatem; & hæc auctoritas ipsa eos, qui iisdem insigniti sunt, in salutis suæ discrimen adducit. Et ratio est, ut enim bene utantur auctoritate, Deum unum respicere debent; etenim ut S. Paulus ait: *non est potestas nisi a Deo.* Hanc autem auctoritatem in Regibus, in Ecclesiæ Præsulibus, ac Magistratibus debemus agnoscere. Propter hanc illis omne reverentiæ, & obedientiæ genus debemus; & Dei resistit imperio, qui eorum edictis obtemperare detrectat. Ex hoc Apostoli argumento sequitur, quemadmodum subditi respiciunt Deum obtemperantes legibus Principis a Deo dati, ut nobis imperaret, Principibus quoque, omnique superioribus, ut auctoritate sua bene utantur in suæ potestatis usu Deum esse respiciendum. Non debent imperare, ut sibi pareatur, sed ut obediatur Deo, & ut voluntas ipsius expleatur. *Idem.*

Pericula in quo versantur Principes abutendo sua auctoritate.

Auctoritatis, quæ in mundo habetur, usus non minoribus periculis salutem objicit, quam usus divitiarum. Quemadmodum homines vulgo ad honores obrepunt, ut inter cæteros niteant, vel ut rei consulent familiari, sua non utuntur potestate, nisi propter se ipsos. Hinc fit, ut minime persequantur injurias, quibus Deus lacessitur; eæ vero, quibus homines afficiuntur, parum juste, & æque judicentur. Neque dixerim familiare esse, ut qui in dignitate constituti sunt, manifestas, gravesque injustitias committant; sed consanguinei alicujus, amici, hominis in mundo potentis, cujus indignatio metuitur, & nonnumquam viri probi, a quo præverti nos patimur, consideratio, negotiis faciem prorsus aliam appingit. Nullum adeo pravum est, quod ex aliqua parte inspectum, minus videatur iniquum; ideo qui favet, hic primus sibi persuadet, se id mere facere, quod justum est: *P. Cheminais. Serm. de S. Ludovico.*

Difficile est simul & potentiæ, & justitiæ plenitudinem intueri: posse, quidquid velis, & solum velle, quod debes. Suprema auctoritas aliquid in mente relinquit, quæ omnia replet, & tunc etiam cum tibimet imperas, etiamsi imperans aliis temet intra cancellos contines, difficile est, ne aliquando prætergrediaris. Quamobrem nullæ satis umquam Deo gratiæ possunt agi, & haberi, cum illis subjecti sumus Principibus, qui

qui ut magnitudini suæ frænum injiciant, sæpe cogitant, si subditis suis dominantur, sibi quoque Deum dominari; omnem potestatem suam cæcam, infanamque futuram, nisi illam æquitate compescerent, ac futurum ut minime possent exemplo subditorum injustitias coercere, nisi propriis affectibus imperitarent. *Liber, qui inscribitur, Vitæ Prophetarum. Vita Isaiæ.*

Difficile est Christianam vitam in aula traducere.

Luxus, & magnificentia dominantur in aula; quod profecto summum est pœnitentiæ, & christianæ vitæ impedimentum pro Aulicis, qui Mundo tamquam numini suo thus adolent, & qui omnes spes suas vitæ hujus terminis circumscribunt. Constat enim, Mundi pompam ita oculos perstringere, & fascinare, ut sub hoc fallaci, & jucundo velamine vitium minime videatur. Non modicus requiritur labor, ut nosmet a suavi hac fraude, blandaque illusione tueamur. Hæremus in cortice, qui nitet, ac placet, neque interiorem possumus scrutari partem, ubi sub magnificis indumentis fœditas latet. *Ex Anonymo Auctore.*

Ideo Sancti omnes dignitatem pondus esse censuerunt, de quo Mundi Principes rationem erunt reddituri Deo, & ob cujus abusum sævissimis cruciatibus punientur: *Potentes potenter tormenta patientur.* Sap. 6. Funestum, fulmineumque Spiritus Sancti verbum quam potens es ad infringendam Principem audaciam ac summa superborum montium cacumina concutienda? Ne appetamus, Fideles, tristissimam hanc Principum mundi prærogativam, neque illi invideamus potentiam, quantumlibet fulgida, & suavis nobis videatur. *Pater Dozenne libro de Divinitate JESU.*

In ipsis dignitatibus possumus sanctificari.

Pompas, luxumque mundi contemnere non est donum adeo inhærens cœnobiis, atque solitudinibus, ut desint ejus rei præstantissima exempla in nobilissimis etiam conditionibus, & in aula, quæ ut ita dicam, centrum est mundanæ vanitatis, ubi hæc mundi figura nitidius lucet, atq; exhibet objecta magis idonea ad fallēndos animos, atq; effectuū libidinem excitandā; David, Esther, S. Ludovicus habuere vim sese ad æternitatis cogitationes attollendi; secretam cum Deo necessitudinem fovendi, eidem in corde suo thronum constituendi, ubi solus dominabatur, ubi in spiritu, & veritate colebatur, ubi licet voluptatum omnium urgerentur illecebris, semper tamen rationi aures adhibebantur, & lex Æterni Dei servabatur. *In Collectione orationum Academiæ oblatarum an.* 1703.

Fateor equidem inter principes raro inveniri vitam Christiano homine dignam; eorumque conditionem maxime patere fallacibus mundi hujus illecebris. Magnus nominis sui rumor, quem sibi stuporem afferre sinunt, prohibet, ne audiant vocem Domini illos ad sese revocantis; ut plurimum fortuna quæ illos extulit, eos excæcat; gradus, quem obtinent, eos perstringit; auctoritas, quam habent, eorum cor inflat; thus, quod illis adoletur, eorum excitat superbiam; magnifica aulicorum, qua stipantur, caterva fallacem illis promittit statum, nemini obnoxium. Cum in eorum potestate sit positum affectibus omnibus satisfacere, raro illis resistunt; defectus suos virtutes censere consueverunt, qua in re ipsos fallunt: ambitio heroicum ipsis studium videtur; ultio animi magnitudo; luxus magnificentia, prodigalitatem pro liberalitate, dissimulationem pro prudentia, temeritatem pro virtute desumunt. Fatendum nihilominus est in hoc etiam statu, quantumvis periculosus ille sit generosas animas inveniri, quas neque prava exempla seducere, ne mollities frangere, possunt, qui omnem dignitatem suam vero illius auctori acceptam referunt, & qui ideo super leges esse videntur, ut eas diligentissime ab omnibus servari contendant. *Idem serm.* 3.

Quid cogitare debet magistratum obtinens?

Qui vere Christianus est, atque Magistratum obtinet non solum semet ipsum considerat tamquam regiæ potestatis depositarium, sed etiam a Dei potestate, atque auctoritate pendentem. Videns potestatem, quam habet in vitam aliorum, videt vitam suam esse in manibus Dei. Considerat tribunal, pro quo sedet, imaginem esse terribilis illius tribunalis, ubi vel minime actiones suæ judicandæ, ac reformandæ erunt tamquam gravissimæ sese latæ sententiæ: eos sensus induit, quos S. Bernardus Centurioni Evangelico tribuit: Domine, habeo equidem homines, qui meis parent imperiis, & ego impero illis, attamen homo sum: *Homo sum sub potestate.* Dignitatis suæ intuitus non terret illum; conjicit oculos in infirmitatem suam, antequam magnitudinem suam contempletur; cogitat prius se hominem esse, antequam se potentem esse consideret. *Ex ms. sermone.*

Potentes sæculi! quando potestate, atque auctoritate vestra utimini, ut vobis serviatur, atque obtemperetur, quin illud quæratis, utrum serviatur Deo, quam eidem contumeliam infertis? Cum videtis ministros vestros avaros, famulos impios, quin illos corripiatis, dummodo familiaris vestræ rei curam utiliter gerant, quodnam de vobis ferri judicium potest, quænam vestra in Deum est sævitia? Non ne tunc de vobis dici jure potest, vos ea, quæ Dei sunt, omnino negligere? Utque vestræ infelicitati cumulus accedat, servorum vestrorum flagitia nullo in discrimine habetis, dummodo vobis sint utiles. Non ne jure affirmare licet vos omnium officiorum vestrorum potissime oblivisci; quandoquidem ob id unum potentes estis, & hanc in illos auctoritatem obtinetis, ut illos Deo obedire cogatis? *Idem.*

Summi viri indigent imis, ut vivant.

Humiliamini, o Mundi divites! non enim subsistitis, nisi eorum ope, quos conculcatis. Perpendite quid sit omnium strenuissimorum Imperatorum magnitudo; quot mortalium opera indigent, ut suam dignitatem, & gloriam tueantur? Numquid propriis tantum lacertis tot victorias referunt? Numquid propriis tantum oculis tot Provincias regunt? Nonne agent, Prætoribus, Magistratibus, Ducibus? De quo igitur gloriari possunt, quandoquidem nonnisi aliorum opera fulgent? Si consideratis statum alicujus Magistratum obtinentis, vel Judicis; invenietis ne suæ tantum vigilantiæ deberi tot negotia acta, transactaque, tot causas, ex quibus victores evaserc? Nonne iis indigent, qui sibi a secretis adsint, qui rerum consuetudine polleant, qui pro ipsis scribant? Considerate, Fideles, absolutam eorum omnium, qui maximi habentur, egestatem; quot mortalium indigent cura? Numquid suæ valetudini student, morbo laborant, senio confecti sunt? licet tot opibus difluant per se contenti esse non possunt. Hinc oritur mutuus statuum omnium, & conditionum nexus, hinc mutua artium, scientiarumque subordinatio. Si potentes in ipsorum negotiis inter honores intueamur, videbuntur illi quidem a nemine pendere; sed illos in morbis debiles, & languentes considerate, nonne alienam opem exposcunt. *Idem.*

O potentes sæculi! si genus, & nobilitas vos a populo secernunt; mors, ac putredo vos eidem æquabit; infirmorum animæ æque pretiosæ sunt ac vestræ. Mementote, supremum Legislatorem æquum esse, neque alias pro ignobilibus, ac pro vobis leges tulisse. Eadem Evangelia, eademque præcepta vobis observanda sunt; Paradisus idem sperandus; idemque metuendus infernus. Considerate etiam JESUM CHRISTUM non pro divitibus magis, quam pro pauperibus sanguinem effudisse, neque illorum factis aliud fore præmium, quam virtutibus horum, dummodo paria sint utrobique merita. Hinc Salomon, qui noverat quænam ratio summis viris habenda esset pauperum, ait illis. *Audite Reges, discite Judices* Sap. 6. qui super alios auctoritatem habetis: scitote potestatem vestram ab uno Deo vobis fuisse collatam: *Data est a Domino potestas vobis, & ipse interrogabit opera vestra.* Vos qui jus dicitis, mementote, vos quoque vicissim a Deo esse judicandos; & judicandos secundum opera vestra, non autem secundum numerum adulantium, quibus stipati estis, & qui vobis soporem induunt, ne vestrum agnoscatis officium. Scitote ipsum vobis exprobraturum, quod cum essetis sui Regni Ministri, leges illius non servastis, cum vestrum esset efficere, ut ab aliis servarentur: vos in via mandatorum ejus non ambulastis, cum in terra constituti essetis, ut in eam alios induceretis; vos easdem vestris affectibus, negotiis, peccatis subjecistis, cum iisdem utendum vobis esset ad Dei honorem, & glo-

& gloriam. *Vos, o potentes potenter tormenta patiemini*, pergit Sapiens c.6. Ubique dominari voluistis, sed heu! non sine gravissimo damno tamquam domini, principesque pœnis afficiemini; cum enim peccata vestra graviora, quam aliorum fuerint, graviora quoque, & severiora supplicia a justitia Dei expectare debetis. *Pusillum, & magnum fecit Dominus*; ideoque in utrumque secundum singulorum statum animadvertit. Contremiscite ergo o Principes, divites, potentes &c. *Idem*.

Nemo audet summos viros corripere quod illi utile foret.

Hæc superbia, quæ a throno videtur inseparabilis; asserta hæc libertas faciendi quodcumq; lubet, commentitium hoc jus actiones suas ex voluntate, voluntatem vero ex affectibus suis regendi; hæc adulantium caterva, qua stipati sunt, & qui non ministri solum, verum etiam laudatores sunt vitiorum eorumdem, multitudo hæc invidentium, & Aulicorum, qui ut Principi placeant apud illum in suspicionem vocant fidelissimos Domini Ministros; hæc omnia præstant, ut viro potente, præsertim vero Principe minime æqui, bonique faciente redargutiones, quibus corripitur; opus sit, ut Deus, vel homo non vulgaris divino animatus spiritu, divinaque indutus auctoritate adeo gloriosam, sed simul adeo difficilem provinciam suscipiat. *Fromentiere. Serm. de S. Joanne Baptista*.

Innocentiam eo in statu servari, ubi nulla occurrit illius labefactandæ occasio; non admodum mirum est: Sed in magna fortuna servari; cum omnia possumus, velle solum, quod fas est; cum omnes Inferorum potestates hominem obsident, omnibusque illius sensibus potiuntur, tamquam totidem viis, per quas in cor ingressus pateat; esse tamen vigilantem, ac strenuum, ut adeo vehementes impetus sustineamus; hoc, auditores, simile est prodigio, & omnes naturæ vires excedit. Absit tamen, ne impossibile existimetur, quod difficile tantum est. *Idem serm. de S. Sulpicio*.

Flagitiosa plerumque principum vita.

Potentes sæculi! ullane in vestro vivendi genere Religionis umbra invenitur inter tot prospera, ac tot dignitates? Ut plurimum nulla domus flagitiosior est, quam vestra; nulla Sacramentorum frequentia; nulla fere actio pietatis, humilitatis, patientiæ, justitiæ. In aula ne versamini! Quot malorum nexus! . . . Ullus ne homo in mundo est, præsertim vero in aula, qui vel otiosus, vel voluptatibus deditus cæce non ruat in omnes solatii, aleæque occasiones, quæ sibi exhibentur? At enim occasiones hujusmodi non sunt criminosæ: nescio equidem, verum saltem fieri possunt; & ars abstinendi ab iis, quæ vetita sunt, S. Gregorius ait, est a licitis abstinere. *Idem*.

Considerate eorum statum, ac vitam; raro de Deo cogitant; nullas habent gratias illi, a quo tot beneficiis aucti fuerunt; numquam se ipsos intuentur, ut vanitatis suæ impetum cohibeant; nulla est nequior familia, quam sua; nullibi servos invenis qui vel facilius blasphemias evomant, vel impudentius in omne libidinis genus ruant. Nulla Sacramentorum frequentia, nulla mortificatio; nulla pœnitentiæ legibus, alioquin inevitabilis, subjectio. Primas ne Regni obtinent dignitates? Quænam malorum series! Aures illis adhibet Princeps? numquam illi vera dicunt, nisi forte veritas ipsis sit profutura; semper parati ut vitium æque, ac virtutem tueantur, si res sua postulet; semper favorem, numquam conscientiam sectantes. *Idem. Sermone de S. Francisco Borgia*.

Sanctitas in aula, & inter honores.

Inde vero gratiæ virtus præsertim elucet in homine, qui in ipsa aula sanctus est, quod per hanc transit fortunam, quin unquam corrumpatur. Terra cum omnibus bonis suis numquam illius allicit animum; numquam suis dignitatibus inflat, aut voluptatibus decipit: & quemadmodum lumen nullas umquam sordes contrahit ex iis, quæ attingit; ita magnus hic vir ex magis periculosa sæculi, aulæque contagione egressus est cum innocentia filiorum Dei, & cum sui Batismatis gratia. *Idem*.

Nobilis in mundo vir, si vitam Christiano nomine dignam vivere vult, omnibus generis, fortunæque suæ bonis utetur tamquam si non uteretur; ea possidebit, tamquam si non possideret; neque aulæ mundoque adhærebit: fortunæ, opes, honores, dignitates frustra cor illius allicere conabimini; ille medius inter vos pertransibit, scit enim vos quoque transituras; & si in mundo est viatoris instar prætergredientis, scit Mundum quoque figuram esse prætereuntem, fulgidumque phantasma, quod evanescit: *Præterit enim figura hujus mundi*. *Idem*.

S. Augustinus loquens de zelo, quo Reges persequi, ac punire debent hæreticos, quærit, quomodo illi Deo valeant servire, & respondet, posse utendo auctoritate sua ad prohibendas, & ulciscendas injurias, quæ gloriæ illius afferuntur, & præclaram hanc addit sententiam: *Aliter servit, quia homo est, aliter quia etiam & Rex est*. Plurimum quidem discriminis interest inter eum cultum, quem Deo Rex adhibet, quatenus homo, & eum, quo illum quatenus Rex veneratur. *Quia homo est, eo servit vivendo fideliter; quia vero etiam Rex, per leges justa præcipientes*. Quatenus homo Deo servit in semet private sanctam vitam exercens; sed servit Deo quatenus Rex, cum pro causæ ejusdem justitia omnem legum adhibet severitatem. Credant quidem Reges, ut cæteri fidelium fidei veritatem; at eas tamquam Reges tueantur usu utriusque potestatis, quam Deus eorum adjecit auctoritati, militaris quidem armorum, politicæ vero legum. *Biroat. Oratione funebri Reginæ Annæ Austriacæ*.

Adulatio causa est, ne viri Principes unquam suos corrigant defectus.

Adulatio viros Principes ita obsidet, ut plerique cum omni defectuum suorum numero, & vitiis, quæ vel a natura, vel a consuetudine contraxerant ad plures abeant. Hinc fit, ut licet non desint, qui insignibus refulgeant virtutibus præditi, paucissimis non sint obnoxii defectibus, atque fragilitatibus; ideoque illud nobis dumtaxat consulendum est, quod de ipsis post ipsorum narratur occubitum. Paucissimos dixi, non enim aliquando desunt, qui in ipsa adolescentia a Providentia exerciti in adversis didicerunt; adversa quippe omne removere consueverunt adulantium pecus, a quo corrumpuntur; vel qui a teneris usque unguiculis ad solidam pietatem efformati didicerunt semet ipsos sæpius coram Deo excutere, atque in cordibus suis actionum vitia scrutari. Ideo Principes fidem nequaquam adhibere debent omnibus encomiis, quibus celebrantur. Ipsos fuimet ipsorum censores esse oportet; in se inquirere, quod ibi videtur ab aliis, ac sibi occulitur; se cum minoribus comparare, ac meminisse, quod in aliorum vita vituperandum inveniunt, adhuc magis vituperandum in ipsis esse, & re vera magis vituperari. *P. de la Colombiere in Christianis Considerationibus*.

Pœnitentia, & mortificatio semper quidem admirabiles sunt in hominibus; verum fatendum est, peculiare illarum esse decus, & meritum, cum in nobilibus, Principibusque inveniuntur, ubi dicere possumus dupliciter esse supernaturales. Virtutes hæ in semet supernaturales sunt, superant enim naturam, & non nisi per gratiæ motum efformantur; iterum vero propter conditionem suam sunt supernaturales. Ut Princeps aliquis generosus sit, strenuus magnus, liberalis, politicus, non est, cur supra conditionem suam se ipsum attollat, vel sua studia impugnet; satis est illa sequatur. Hujusmodi virtutes quodammodo fortunæ illius sunt naturales: sed pietas, pœnitentia. humilitas, omnino principibus supernaturales habentur; & ad eas exercendas, oblivisci debent quod sunt, supra conditionem suam assurgant oportet, eamque impugnent, & vincant, *Biroat. Oratione Funebri Domini de Longueville*.

Inter principum officia non postremum esse debet, in Deum transferre honorem, qui sibi adhibetur atque totis viribus contendere, ut regnet Deus: quemadmodum enim gloria omnis pertinet ad Deum: *Soli Deo honor, & gloria*; opus est, ut principes eam Deo referant, quæ sibi defertur, eaque utantur

tur

tur, ut Deus glorificetur. At ratio hoc munere perfungendi non est simpliciter coram Deo omnem hanc humanam gloriam abjicere, quæ eorum inhæret conditioni, neque coram eodem fateri, non ad se, sed ad illum pertinere; verum in hoc posita est, ut exemplo suo virtutibus omnibus honorem concilient. *P.Texier in Quadragesima*.

Principū statui omnibus ferme virtutibus est oppositus. Nulla fere Christiana virtus est, cui Principum status aliqua ex parte non adversetur, & a qua non recedit. Adversatur spiritui fidei; fides enim a visibilibus, præsentibusque rebus nos separat, ut invisibilia, æternaque consectemur; nobilitas e contra efficit, ut visibilia, at præsentia in deliciis habeamus. Adversatur spei Christianæ; hæc enim virtus efficit, ut honorem, subsidiumque nostrum in Deo uno constituamus; nobilitas vero suadet, ut in opibus spem omnem collocemus. Adversatur spiritui charitatis: charitas enim non quærit quæ sua sunt; nobilitas vero se ipsam dumtaxat considerat. Adversatur spiritui meditationis, per jugem mentis evagationem, quam exigit; spiritui pœnitentiæ, per eas voluptates, quas nobis suppeditat &c. *Idem*.

Principes invenient fortasse fideles famulos, a quibus admoneantur de periculis, ipsorum vitæ aut fortunæ imminentibus; qui illis placere gestient, qui terrena eorum negotia sanctissima fide procurabunt; sed amicos ita fideles, ut de eorum vitiis commonefacere velint cum periculo ex eorum gratia excidendi, nullos prorsus habebunt; hæc enim virtus est, cujus ne unum quidem ferme extat exemplum. Si dissimulaverimus, certi sumus futurum, ut placeamus; si veritatem dixerimus illud ad summum sperare possumus, futurum ut minime displiceamus. Quis autem superare poterit affectum illum, quo naturaliter eorum gratiam captare contendimus, qui nos beatos efficere possunt? Illi, quibus animarum eorumdem cura credita est, se satis putant efficere, si illos tantum monuerint de iis, quæ facere tenentur; immo nihil prætermittunt, quod molestam hanc veritatem lenire potest; timent hanc illis proponere ea vi, quæ de rebellibus etiam animis triumphum referre consuevit; non audent illam in eam, quæ par est, lucem proferre; non audent vitium ostendere ea ex parte, qua ab omnibus videtur, & quæ illis odium ciet. Quotusquisque est, qui illis necessariam hanc operam præstet? *P.de la Colombiere in Christianis Considerationibus*.

Nobiles sæpe sunt flagitiosiores. Jeremias Propheta dolore confectus, quod in Jerosolymitano populo neminem videret, qui impune Dei legem non frangeret, cum ibi deprehendisset Magistratus injustos, Mercatores fœnori intentos, pauperes etiam impatientes, & invidos decrevit tamen se ad Principes, reique publicæ Optimates convertere ratus procul dubio, quo plura illi acceperant a Deo, eo diligentius illius mandatis esse obtemperaturos: *Ibo ad optimates* . . . , Sed heu! quam longe spes sua illum fefellit! *Et ecce magis hi simul confregerunt jugum, ruperunt vincula*. Jerem.5. Invenit illos majori adhuc licentia legis jugum excussisse. Quam metuo, ne hodierna mihi die id accidat, quod Prophetæ, inquirenti apud viros principes eam divinis, ecclesiasticisque mandatis obedientiam, quam in populo non invenio. Non est, cur vos palpem: plerique principum hujus mundi putant, non postremum conditionis suæ privilegium esse omnes leges negligere, sibique, suæque dignitati vim fieri, cum aliquid licentiæ suæ cancellos, finesque constituit. Populus, qui non admodum audax est, non nisi contremiscens ut plurimum a lege recedit; sed principes, cum nulla re coerceantur, audacter omnia perfringunt vincula, quibus Religio studia eorum compescere, eorumque concupiscentiam ad officium vellet redigere: *Ruperunt vincula*. *Fromentiere, Sermone de Purificatione*.

Principes magis, quam cæteri mortalium cognoscere debent Dei majestatem, atque omnipotentiam, ne ea pompa, qua septi sunt, se sinant perstringi; & facilius illi, quam ceteri vulgo dignos de eadem sensus concipere possunt. Plurimorum subditorum Domini, terrorem sua potentia injicientes, in divitiarum affluentia inter Dei, ac propriam magnitudinem illud experiuntur discrimen, quo humiliantur. Inceptis gravibus fatigantur; iis vero negotiis, quæ mediocris sunt momenti, animum non dignantur advertere. Imperii fines proferendi sunt, meditatis negotiationibus, vel insignibus triumphis; quot eventibus mentem suam applicare tenentur? Quot manus, quot arma sunt adhibenda? Quot inopinatæ revolutiones reparandæ! Eorum sollicitudo, vigilantia, cura satis probant naturalem ipsorum infirmitatem, & liquido ostendunt, illos sine non communi cœli auxilio nihil magis posse, quam qui ipsorum parent imperiis. *Liber, cui titulus: Remarques sur divers sujets de Religion, & de Morale: Tomo 2.*

Quid plerique Principum de divina magnitudine sentiunt? Quid cogitant de obedientia quam debent Deo? De honore, quo ab eodem cumulantur, si obedientiam, operamque ipsorum æqui, bonique facere dignatur? De submissione, qua indesinenter supremę illius dexteræ subjecti esse debent? Quid credunt de æquitate, ac vi legum ejus, de minis iræ, sententiis justitiæ, extensione cognitionis, ac terrore potestatis ejusdem? Contemptibiles terræ vermes, eos ne decet voluntates ipsius interpretari, scrutari consilia, propriam gloriam inquirere, cum uni illi tantum honor est deferendus: humanam rationem, corruptam naturam, rebelles affectus consulere quomodo legibus ejusdem sit obtemperandum? Quid? eo in statu, in quo ad nihilum redigi possunt, ubi illi placuerit, atque in nullam reditus spem ultioni ipsius tradi, illum contemnent, illum irritabunt, illi in faciem resistent? Næ illum quidem parum norunt, si adorabilibus, atque infinitis perfectionibus ejus parum adeo moventur; sed quid ipsis de errore suo existimantur est, si anima ipsorum ad divinæ magnitudinis intuitum adeo parum moveatur? *Idem*. Principes sua potentia, suaque dignitate abutentes

Dixi jam iterumque dico, principum virorum salutem majori in periculo versari, quam cæterorum, Cur autem? Sexcentis de causis, quas illi numquam satis meditari possunt. Qui cum nobiles sint, atque elati plura habent negotia difficilius cum lege Dei concilianda; ideoque periculum est, ne contra conscientiam suam agant, vel sibi falsam, erroneamque effingant, quæ illos omnino perdat. Etenim non ne Magnatum negotia efficiunt, ut in ceptis, consiliisque eorum perraro Deus consulatur? In illis conscientia passim politicis rationibus infirmatur, vel potius politica ratio fere norma est præcipuarum actionum. Illi quatenus viri nobiles in majori pereundi versantur periculo: Cur? quia quidquid illos circumdat confert aliquid ad superbiam illorum alendam: quid enim præstant aliud plausus, laudes, & amor ille proprius, quo sibi placere student? Neminem habentes, qui sibi adversetur, certo scientes se ab omnibus probatum iri, nemine audente illos corripere, eorumque vitia ipsis ob oculos ponere, in illis perseverant, & numquam resipiscunt. Quatenus principes status sui fato nescio quo, patent æternæ damnationis infelicitati: cur? Quia eorum opera utuntur, quorum maxime interest illos decipere eorum quorum omnia consilia, præter propter, inituntur cæcitati conscientiæ dominorum suorum; ideoque cavent quam diligentissime ne error ipsorum auferatur; Eorum, de quibus actum esset, si viris bonis famularentur; ita ut omnia illos in vitium impellunt, & quidquid circa ipsos est, illos ibidem detinere conatur. *Desumptum ex parte ex veris sermonibus P.Bourdalove Tomo 1.sermone de falsa conscientia*.

In mundi hujus luce, in aula vero præsertim, salutis pericula frequentiora sunt, ac difficilius evitanda. Ibi enim dominantur affectus; ibi ardentius flagrant desideria, ibi impensius transiguntur negotia, ideoque ibi facilius excæcantur, & mentes ipsæ magis perspicaces, ac rectæ prævertuntur. In Aula hoc mundi numen, fortuna videlicet, in hominum mentes, ac deinde in animos magis absolutum exercet imperium. Ibi gradus sui tuendi consilium, vel se In Aula, ac mundi luce scopuli salutis frequentiores sunt, ac difficilius evitantur

se attollendi cupiditas, vel displicendi metus, vel captandæ gratiæ desiderium conscientias efformant; quæ ubique tamquam monstra haberentur; sed quæ ibi usu, & consuetudine probatæ, quoddam possessionis, & præscriptionis jus adeptæ fuisse videntur. *Id.*

Non equidem credo redargui posse quod rem nimis exagerare velim, si dixerim, neminem legitima etiam via ad honores sese attollere posse, nisi animo se devovendi bono eorum, quos nobis Providentia subjecit; hominem, exempli gratia in dignitate aliqua constitutum, destinatum esse a Deo, & electum, ut certo mortalium numero invigilet, quibus suam debet curam; eum, qui magistratum aggreditur, jam non esse ultra sui juris, sed publici; Superiorem ac Dominum ideo in manu auctoritatem habere, ut toti domui utilis sit, quod fieri sine auctoritate non posset. Præes ajebat S. Bernardus scribens insigni cuidam rerrarum Principi, ejque adstruens ideam, quæ de condirione sua habenda illi erat: *Praes, non ut de subditis crescas, sed ut ipsi de te.* Eo loco es, ubi imperes aliis; & æquum est alios tua jussa facessere; at scias oneroso tantum titulo hanc tibi deberi obedientiam, ac te prævaricatorem esse, nisi eadem uteris ad eorum, a quibus illa tibi debetur, utilitatem. ***P. Bourdalove** in veris sermonibus sermone de ambitione.*

Qui huic di fine officio a Deo reprobari dicuntur.

Hinc autem infero, si fidelis adsit (quot autem adesse liquido patet?) qui propter eam dignitatem quam illi vel fortuna, vel genus suum contulit, habens sub se subditos, eos tamquam sibi utiles tantum considerat, ut inde fructum, & gloriam percipiat; cæterum eos negligit, quin eorum bonis consulere satagat, quod illi jure suo ab eodem expectant; jam sine alio crimine meretur ut reprobetur a Deo, qui magnos non nisi in parvulorum, ac potentes in infirmorum gratiam constituit. Hoc jam statuit S. Augustinus secundum generalia Providentiæ principia argumentatus. *Idem.*

Mundi honores secundum æternæ prædestinationis principia totidem sunt vocationes Dei: Sed Christianæ Religionis scandalum est, videre hodierna die tamquam omnino prophanos haberi. Quippe per S. Pauli, ejusque sententiæ contemptum non vocati ad illos obrepunt; eos ambitu, ac dolo assequuntur; cujuscumque naturæ sint tamquam generi suo debiti existimantur; tamquam laborum præmia quæruntur; in familiæ decus, atque utilitatem vertuntur; ex majori, minorive illinc prodeunte fructu æstimantur: sordida, ac turpia eorum commercia fiunt; idque sine stimulis, sine molestia; quia commentitiæ innitimur præscriptioni ac fallaci consuetudini, perinde ac morum, vitæque nostræ nequitia justus fieri posset titulus contra Dei jura. Quid autem potius effusis deflendum lacrymis arbitrabimur, nisi similes abusus sint deplorandi? ***P. Bourdalove** in veris sermonibus. Tom. 1. sermone de ambitione.*

Ad sæculi honores non vocati mortales adrepunt; neque miror: error enim eo usque procedit, ut supponat pro id genus statibus nullam vocationem requiri. Vocationis gratia requiritur, ut humilem in te claustra statum amplectamur; quod nemo diffitetur; sed ut ad primas rei publicæ honores evadamus, ut in Judicum subsellis sedeamus; ut publicarum rerum provinciam subeamus; ut gravissimis oneremur muneribus, ubi totius civitatis, Provinciæ, Regni negotia agenda, transigendaque sint; ut eos obtineamus gradus, qui si fieri posset, angeli sanctitatem expeterent; ambitio, & cupiditas hominis satis est; ejus interest auctorem esse fati sui; atque a suo dumtaxat testimonio, vel potius temeritate sua pendere sufficiat? *Idem.*

Viri summi se corā Deo parvulos existimare debent & corā aliis non intumescere.

Fidei proprium est efficere, ut supremum rerum omnium agnoscamus principium, & annihilare potentes, ac divites sæculi coram hoc ente supremo, quod a nulla humana celsitudine, atque potestate dependet. Ideo iis omnibus, qui in sæculo magni sunt, Sapiens suadet, ut se coram Deo tantum parvos esse fateantur, quantum coram hominibus elati videntur: *Quanto magnus es humilia te in omnibus.* Eccli. 3. Attamen plerique principes ideo se populis suis superiores esse putant, ut illos contemnant. Se ipsos numen aliquod esse putant, cumque ab omnibus coli, palpari, in pretio haberi consueverint, vix sibi persuadere possunt, omnes honoris titulos cum vita sua desituros. ***Liber**, qui inscribitur*, Essais de sermons, ***pro 13.** post Pentecostem Dominica.*

Deus noster ad Sanctuarii pondus hominum actiones appendet; ex lancibus ejiciet. Magnificos titulos, eximios honores, inania fortunæ impedimenta, ut ibi Christianum omnino solum, cum officiis ipsius relinquat. Verum cur solum dico? Tantum abest, dignitatem illius legitimum esse titulum, quo Evangelii jugum leniri possit, quod immo e contra duplicat obligationes illius, qui eadem insignitus est; etenim secundum fortunæ ipsius magnitudinem judicabitur, & plura ab eo petentur, qui acceperit plura. *Flechier.*

Ratio a principibus reddenda Deo

Si omnibus hisce obligationibus addantur illæ, quæ oriuntur ex potestate, quam habent Principes pluribus flagitiis medendi in ea, qua pollent auctoritate; si addatur quidquid possent efficere, ut auctoritate, exemplo, verbo proscriberent luxum, blasphemiam, libidinem, licentiam, aliosque plures scelerum fontes; idque ex duobus existimetur principiis, quorum alterum est, illos teneri, ut ad id omnes industriæ, ac potestatis suæ nervos contendant; alterum vero, si hæc præstare neglexerint, illis accepta referenda esse omnia scelera, quæ non prohibuerint; aliqua sane adstruetur idea terribilium ministerii hujus periculorum, Hæc omnis scelerum congeries, qua se ipsos onerant Principes, quin ne animum quidem advertant, in vita hac non sentitur; etenim rumor, qui circum eosdem accidit, illos obstupefacit. Sed aliquando objecta omnia, quibus nunc occupantur, ex oculis eorum evanescent, atque se circumundique septos innumera hominum caterva spectabunt, qui ipsorum iniquitates illis exprobrabunt. *Ex libro cui titulus: Educatio Principis.*

Hæ difficultates oriuntur ex vitiis, quæ eorum conditioni inhærere videntur. Superbi sunt, & sese humiliare debent; Voluptuosi sunt, & indigent mortificatione; mundi huius bonis inhærent, ac inde sunt revellendi; toti extra se sunt, ac dissipati; sese colligant oportet. Quomodo vero ex his morbis convalescant? ea a se debent amovere, quæ hos morbos vel gignunt, vel fovent; quod tamen ipsorum conditio eos facere non sinit. Neque ab opibus, neque ab honoribus suis separari possunt; mortificationi exercendæ, ac sese colligendo impares sunt; sexcenta enim habent, quæ illos extra se rapiunt. Attamen vel convalescendum est, vel intereundum, cumque communi methodo convalescere nequeant, insolita quædam, & quodammodo miraculosa in ipso etiam gratiæ ordine curatio requiritur.

Sanctitas in aula non invenitur.

Sanctitas in mundo non est, in aula vero multo minus: ibi ne ex nomine quidem cognoscitur, neque illuc accedit nisi contremiscens, ac peritura, vel contemnenda. Innocentia, & devotio in recessu tuto latent. In abjecta conditione humilem esse, pauperem in paupertate, austerum in religiosa vita, virtus est fere necessaria; sed inter negotia, atque Aulę sodalitates innocentiam, pietatemque tueri; inter honores humilitatem, inter affluentiam paupertatem, inter voluptatum illecebras austeritatem amare, majus miraculum est quam videre mirabile flumen, per mare transiens quin ullam salsedinem contrahat; vel quam videre adolescentes in Babylonica fornace positos, quin ejusdem flammis urantur; prorsus divina virtus, ac Dei brachium requiritur. *Ex funebri quadam oratione quam Abbas Bossuet est elucubratus.*

Hæc potentia, qua quidam inter cæteros mortales effulgent, verum bonum est, cum ipsis, tum illis, qui iisdem subditi sunt; ipsis quidem, quippe aliquam præ aliis hinc obtinent præeminentiam. Omnis enim preeminentia innititur cuidam excellentiæ, saltem morali; & ipsum excellentiæ nomen nonnihil dicit supra ipsam boni naturam, quatenus aliud bonum sibi inferius supponit. Illis quoque bonum est, qui subditi sunt huic potestati; hæc enim humanam regit societatem, fovet

fovet concordiam, justitiam alit, scelera prohibet, atque ea omnia aufert, quæ publicæ adversantur felicitati, qui finis est totius regiminis, & potestatis eorum etiam, qui regnant. Quemadmodum autem fieri non potest, ut ullum sit bonum, quod auctorem non habeat Deum, fatendum est imperandi jus inter homines a Deo originem ducere, & Deum esse ejusdem auctorem. Quod verum est quamquam hominum electio, & consensus aliquid ad Imperiorum institutionem contulerit, *Auctor Anonymus*.

De iis, qui publicis tantũ negotiis vacant, & salutis suæ curã negligunt

Fieri ne potest, Judices, & Magistratus, vos esse ministros Domini, & mentem illius ignorare? Vel, eam quidem exploratam habere, sed adeo perperam sequi? Non ambulatis secundum voluntatem ejus, neque justitiæ legem servatis. Vellet justitia, ut vosmet omnino devoveretis Deo, & singulis diebus insignem aliquam temporis partem in cultu ejusdem impenderetis; reliquum vero spatium ideo in forensia negotia transmitteretis, ut illi obtemperaretis, ejusque voluntati obsequeremini: immo hoc etiam tempore sæpe ad illum per intervalla animum adverteretis, seu labores vestros eidem oblaturi, seu illum in difficilibus rebus consulturi. Sed negotia vestram exhauriunt sollicitudinem, mundus totum cor occupat, cogitationes omnes exposcit, omne tempus aufert. Hoccine est Deo, quam debetis, justitiam reddere? Vellet justitia, ut primas curas saluti, atque animæ vestræ sanctificationi impenderetis, secundas vero mox traderetis publicis negotiis, vestræque familiæ utilitati; itane agitis? Anima vestra neque primas habet, neque postremas; omnes enim avaritiæ, gloriæ, tempori, mundo, mundique negotiis impenduntur; atque unicum salutis vestræ negotium contemnitur. Nonne hoc est maximam vobis met ipsis injuriam inferre? *P. le Valois in Epistola nona de recessu ad Magistratum quemdam scripta*.

Vos, qui in dignitate constituti estis, ut hominibus jus dicatis, non ne in muneris vestri administratione sexcentas injustitias committitis? Non ne facitis, ut diu nimis producantur lites, vel negligentia vestra, vel inutilibus quæstionibus, vel alia qualibet causa? Numquid cum illæ a vobis referendæ sunt, in id operam navatis, ut eas intus & in cute per vosmetipsos cognoscatis? Diligenter ne pretiosas illas expletis horas, quæ per vos tanto stant pretio? Cum de pauperum causis agitur nimium ne celeriter profertis judicium? in causis vero divitum nihil ne favori conceditis? Unquam ne vos pecunia corrupit? Consanguinei vestri, amici, ii, qui pollent auctoritate, mulieres, ipsi etiam affectus vestri ullam ne unquam in animo vestro vim habuere? Judicia vestra semper ne æqua fuere? Eheu! scitote, iniustitias vestras non diu permansuras, uti existimatis; potestatem vestram quam primum desituram, & vos quoque vicissim iudicandos esse, quemadmodum alios iudicatis. Brevi videbitis, & non sine horrore videbitis qua severitate in vos utetur Deus. Gaudebit ille suas effundens gratias erga parvulos, & infirmos, atque in illis bonitatem, atque misericordiam suam palam ostendens; sed potentiam, atque iustitiam in potentium, principumque suppliciis ostendet. *Idem*.

Principũ crimina gravius punientur quam aliorum.

Quemadmodum Deus & summos fecit, & imos, ita æqua utrorumque cura illi est; æque, illos remunerabitur, si virtute præditi fuerint; æque illos puniet, si fuerint æque nocentes. Sed quia nobiles plura illi debent; quia ut plurimum sunt magis perspicaces, quia majora semper illis obeunda sunt munera; quia sæpe facultatem habent, impune ea, quę voluerint faciendi; hinc fit quod in periculo sunt plura patrandi peccata, quod peccata eorum graviora sunt, & cum graviora sint, Deum cogunt, ut gravius in illos animadvertat. O Mundi potentes, nolite gloriam, spemque vestram in vestra potentia statuere. *Fortioribus autem fortior instat cruciatio*. Sap. 6. *Idem*.

Opus est, ut Principes a mente sua procul removentes ea, quæ illam perstringunt, fateantur, ob dignitatem suam minime solvi ab Evangelicis legibus, neque sibi pleraque earum rerum permitti, quæ prohibentur. Possunt quidem legitime ampliores, pulchrioresque habere domos, vestes ditiores, ornatioremque supellectilem; quemadmodum alioquin æquum est, ut major adhibeatur reverentia, atque integra fidelitas illis servetur; verum illis æque ac privatis nefas est sequi concupiscentiæ, atque superbię suæ motum. Neque minus servare tenentur sobrietatem, iustitiam, modestiam, humilitatem, pœnitentiam, orationem. Immo e contra eo magis indigent virtutibus huiusmodi, eoque attentius sibimet est invigilandum, quo magis ipsorum conditio ingentibus, ac periculosis obnoxia est tentationibus. Verbo; nihil illos solvere potest ab iis officiis, quæ cum fidelibus omnibus habent communia. *De sancta Martha. Tomo 2. Tractatuum Asceticorum*.

Principes non carẽt, sollicitudinibus, ærumnis, mœroribus.

Qui in sæculo felicissimi videntur, carent ne curis, angoribusque? Heu! cruces sub throno etiam, ut alibi, oriuntur; immo ibi longe graviores sunt, semperque maiorem dolorem gignunt. Locus, quem obtinent Principes inter homines, inevitabilem illis imponit necessitatem plures quotidie de affectibus suis triumphos referendi. Quæ modestia, quis modus, quæ invisibilis mortificatio in principibus viris, sæpe etiam ob meram rationem, & ob politicam causam? Proh Deus, quam locuples esset meritorum thesaurus, si vellent solum pro Cœli acquisitione ea pati, quæ patiuntur, ac semper christiana mente operari! *Pater Croiset in Christianis considerationibus*.

Donec Moyses in Ægyptia vixit aula, habitus in honore tamquam regni hæres, & ab omnibus veluti florentissimi illius imperii spes, columenque reputatus inter omnes voluptates, mundique illecebras, quas insignis adeo fortuna producit, Deus ne minima quidem allocutione illum dignatus est. Verum simulac pedibus conculcavit, ut inquit Apostolus, Pharaonis sceptrum, atque diadema eligens potius JESU CHRISTI, cujus figura erat, improperia: *Majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi*: simulac omnes Ægypti reliquit thesauros, ingentesque spes, quas habebat, abjecit, atque in Arabiæ solitudinem secessit: tunc se illi ostendit Deus, ei suam patefecit magnitudinem mirabilibus apparitionibus, eumque iis abunde replevit luminibus, quæ in frequentissimum populum suum, & mox in omnes terrarum nationes effunderet. *Abbas Verjus, Panegyrico Vitæ Religiosæ*.

Status eorum, qui aliis præpositi sũt, semper est periculosus.

Quod bonum in terris Principes, atque Optimates efficere nequeunt? Quinam vir Apostolicus tantum Ecclesiæ honorem potest conferre, & æque efficaciter vitiorum, errorumque eversioni adlaborare, quantum Princeps, qui sanctus est? Sanctitas illi non majori stat pretio, quam cæteris. Christianam, atque exemplarem hominum vitam semper omnium Regni Ordinum sequitur reformatio; quam vero cœlestium bonorum affluentiam ipsis adeo salutaris reformatio meretur? *P. Croiset in Christianis Considerationibus*.

Sanctis hominibus semper fuit persuasum, dignitates esse pericula iis, qui divina gratia minime roborati resistere nequeunt, ut ita dicam, vehementi huic stupori, quo mens humana semper capta est, ubi eo in gradu sit, unde alios sibi subiectos despiciat. Cum nihilominus divina Providentia, quæ ut plurimum hominum ductu ad homines regendos utitur, illos eligit, ut gubernent; illis etiam tunc tantum luminis & gratiæ communicat, ut eorum elatio ipsos magis demittat. Itaque tantum abest, ut se aliis præpositos glorientur, quod e contra putant sibi timendum, ac trepidandum esse; & nullus dubitandi superest locus, quominus quemadmodum ex statibus omnibus, quos suscipere, nobis integrum est, nullus maiori obnoxius est periculo, quam qui nobis homines subiicit; hac de causa nihil sit nobis magis metuendum, nihilque enixius a Deo petendum quam pro status eiusdem electione. *Liber, cui titulus: Colloquia Abbatis Joannis, & Eusebii Prebyteri*.

Vir-

Virtus, ubique reverentiam meretur; sed multo magis cum inter rerum affluentiam, atque honorum fulgorem coruscat. Quod exemplum non adfert vita frugi, atque ædificans viri potentis: & quam vim ejus non habent exempla? Vera Principum pietas semper Religioni quidem gloriæ cedit, ipsis vero multo magis. Divites invenient semper in thesauris suis fontem felicitatis, dummodo pauperes suam felicitatem inveniant in manibus divitum. *P. Croiset*, 2. *Tomo Considerationum Christianarum.*

Pericula, quibus Principū salus patet.

Deflenda quidem est principum virorum conditio, si ea ignorant pericula, quibus salus sua est obnoxia? Inter luxum nati, in deliciis enutriti, in ipsis etiam gravioribus defectibus probati ab omnibus affectibus cavere debent. Evangelica instituta semper ne illis arrident? humilitas, & innocentia, quæ electorum Dei caracterem constituere debent, in illis elucent? In eo autem statu, ubi omnia amorem proprium fovent, atque palpant cupiditatem, parati ne sunt ut jugem hanc sibi vim inferant, quam Regnum Cœlorum ab illis exposcit, qui illud conantur acquirere. Primos in mundo gradus obtinent; mundus vero postremum ne locum habet in corde? hic enim locus est, qui solus eidem conveniat. Quam metuendum est, ne illi, qui genere, vel dignitatibus in terra prę ceteris enituerunt, cœlo nequaquam pares inveniantur! Munera cum fortuna crescunt; quo major es, eo plura tibi officia sunt obeunda. Dignitas tamen tamquam se indignam omnem respuit subjectionem. Licentia secum impune a lege dispensandi, sæpe tamquam privilegium habetur; at re ipsa talis est?... Saltem periculorum multitudo diligentiores efficeret. Sed heu! prorsus oppositum accidit; & quo magis de salute metuendum est, eo metuitur minus. Utinam minus contra mala desideria nobis cavemus, quam inter objecta, a quibus excitantur? In Principum Aula, in mundo, qui fallax est, ac virulentus, quænam esse possunt amuleta, quibus a contagione servemur? Et querimur! & miramur, quod adeo pauci sibi inde caveant! Multo magis mirandum esset, si eo in statu, ubi omnia tentationes, & laquei sunt, & ubi adeo exigua adhibetur vigilantia, ne in illos incidant, tuto ibi tamen versarentur. *Idem.*

Audite Reges, & intelligite, discite judices finium terræ, quoniam data est a Domino potestas vobis, &c. Audite, atque intelligite, o Principes, qui judicatis populos: considerate, hanc vobis potestatem a Domino fuisse collatam. *Qui interrogabit opera vestra.* Non aliud testimonium non aliud in supremo hoc Tribunali chirographum admittitur, ubi sententiæ, atque judicia vestra sunt districtissime examinanda: *Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis. Horrende, & cito apparebit vobis.* Sap. 3. Se se vobis ostendet modo terribili, & citius quam cogitatis. *Quonam judicium durissimum, his, qui præsunt, fiet.* Qui enim judicant alios, majori cum severitate judicabuntur. Deus nullam excipiet personam, neque cujusquam reveribetur amplitudinem; *Fortioribus fortior instat cruciatio.* Qui in terra magis nitent, ac amplioribus præstant dignitatibus, hos graviora manent supplicia. *Potentes potenter tormenta patientur.* Qui in dignitate constituti sunt, qui primos obtinent gradus, nisi rite suis perfuncti fuerint officiis, si per ignorantiam, vel negligentiam, vel avaritiam male justitiam administraverint, hi altera in vita severissimis pęnis afficientur. *Ad vos sunt hi sermones mei.* Sap. 6. Ad vos o principes Mundi, ad vos, qui judicatis populos, mihi sermo est, pergit Sapiens, præbete vos dignos eo loco, quem occupatis, sapientiam acquirite, atque muneri vestro vos pares ostendite. *Erudimini, qui judicatis terram. Idem.*

Officiorū suorum ignorantia judicem, & Magistratum excusare non potest.

Inexcusabile peccatum est in suę professionis inscitia versari; quemadmodum in Judice est temere judicium ferre, quin satis eas cognoverit causas, quæ a sua pendent sententia, quamtumvis exigui momenti illæ sint. Eos, qui aliquando inter judicum subsellia sessuri sunt, numquam satis admonere possumus, ne se periculo obiiciant proprium consulendi sensum, eo quod legis mentem non assequuntur, atque per ignorantiam eam impugnandi legem, quam propugnassent, si edoceri voluissent. Præsertim vero ea sæpe tundenda incus est, judicem non per se, sed per leges disponere posse de quiete familiarum, deque bonis, & vita subditorum; ideoque illi discendas esse non regulas solum secundum quas iudicandum est, verum etiam cognoscendas, atque ad examen revocandas varias circumstantias, quibus illæ ipsæ regulæ immutantur. *Joannes Picus in libro de educatione filiorum.*

Judex sensibus suis, totaque vitæ suæ ratione magnum tribuere debet sapientiæ, & æquitatis specimen, ut populi amorem, & confidentiam sibi conciliet. Si enim hic in illius moribus aliquid corripiendum deprehenderet, ægre, atque gravate, nec sine querela, ejusdem se se judiciis submitteret. Non est improborum de aliis iudicium ferre; sed bonorum est bonos malosque iudicare. Qui Magistratum obtinet non minus verbis quam factis verecundus esse debet. Quemadmodum non nisi ex moribus eius de sensibus eiusdem ferri iudicium potest, ita ex verbis eiusdem de ipsius moribus potest judicari. Ille cuius verba iudicia sunt, & qui una tantum vocula potest aliorum quidem fortunam evertere, aliorum autem statuere, numquam suspicioni locum dare debet, quod aliqua in occasione inconsiderate loquatur. *Idem.*

Justa idea quam Princeps, & Nobilis habere debet dignitatis.

Ut æqua dignitatis concipiatur idea, nobilis, & Princeps sciat oportet Reges, Principes, nobiles a Deo super alios non aliam ob causam fuisse constitutos, nisi ut illos tuerentur, atque protegerent ab aliorum iniustitia, & oppressione: eodem pacto, quo Deus hanc sibi vendicat curam per potentiam atque sapientiam suam universum orbem regendi, Regibus relinquere curam regendi mortales; his nequaquam permisisse auctoritatem legum constituendarum, ut hoc pacto inanem præberent potentiæ suæ ostentationem, sed ut per eas in imperiis, locisque eorum ditioni subjectis ordo, iustitia, atque tranquillitas vigeret: non posuisse reges, ut beatiores essent, quam reliqui vulgo, sed ut pro virili aliquid conferrent populorum sibi subiectorum felicitati: Maximum, magisque solidum Principis, & Optimatis alicuius bonum non in eo esse positum, ut se prę ceteris eminere videat, atque in fortuna sua inveniat, unde ambitioni suæ satisfaciat; sed ut eos, qui merentur, possit attollere, atque ex caligine, tenebrisque illos educere, quorum exemplum aliis utile futurum videatur: Principem a vulgo non in hoc potissimum distingui, quod inter honores, rerumque omnium affluentiam versetur; sed quod Dei exemplo semper hominibus potest gratificari; ipsique in gratiarum distributione consulendum non esse studium suum, sed rei publicæ utilitatem, & meritum eorum, quibus illæ conferuntur. Demum non debere suam spectare dignitatem, tamquam aliquid, quod suam palpet vanitatem, sed tamquam occasionem miseros protegendi. *Joannes Picus in libro de Principis educatione.*

Princeps, quem super cęteros homines constituit Deus sit vas eorum quietis, & felicitatis. Non aliam habet gloriam quam, quæ cum eorum felicitate est conjuncta; alia quæcumque efficere fortasse poterit, ut metuatur, non ut ametur. Cum subditis suis sese gerere potius debet uti pater, quam dominus; & licet honor, quem illi huic debent, necessarius sit, opus est, ut ea ratione, qua illud sibi conciliat, videatur potius ultro delatus, quam coactus, & amoris, ac bonitatis, potius quam potentię & severitatis effectus. Vita, & mors, bonum, & malum sunt in manibus Principum; ideoque indulgentes esse debent, ubi errata venia sunt digna; in ea vero, in quibus exemplum debetur populo, non nisi ægre, & serius quam fieri potest animadvertere. *Ex Tractatu de Educatione Principis Joannis Pici.*

Corona a Principe vere Christiano haberi debet tamquam onus potius quam verus ornatus. Neque enim subditos suos regere debet ex animi libidine, sed

& affectu, neque ut suis satis faciat voluptatibus, sed ut verum eorum bonum inquirat. Scire debet mollitiem, injustitiam, inscitiam, & otium communes esse defectus, qui sæpe principem populorum suorum contemptui, & sæpe etiam imperium alienigenarum incursibus obiicit: debere nonnumquam se ipsum voluptatibus fraudare, ut populorum necessitatibus subveniat, atque jucundas relinquere ideas, quibus recreatur, ut animum transferat ad subditorum mala, eorumque cursum prohibeat: debere etiam per se eorum necessitates cognoscere, liberum præbere quæstibus eorum aditum, neque de populi sui statu unquam judicium ferre secundum eorum testimonia, qui sæpius, ipso principe, majorem malis ejusdem causam præbuerunt. *Idem.*

Principes, atque Magnates non debent cæce sese tradere prosperitati, quæ magnitudinem suam comitatur. Reminisci nonnumquam debent plerasque voluptates nobilium sudore, & sæpe etiam lacrymis subditorum conditas esse; & hac una cogitatione omnes earum gustus simul, & error illis auferendus esset. Meminerint, oportet, si magnitudinis suæ curam gerere cupiunt, atque justas inire vias ad veram gloriam assequendam, nihil vel speciosum, vel horridum magis esse quam unum intueri hominem in regione aliqua causam felicitatis, vel calamitatis, quietis, vel tumultus cæterorum. Princeps tutius, atque pacatius sua fruitur dignitate amori potius subditorum; quam vi armorum innixus; & amoris, atque reverentiæ impressio, quam vel nomen, vel præsentia ipsius in subditos facit, ut plurimum effectus illius est, quam in ipsum Principem Dei nomen, aut recordatio ciet. *Idem.*

Quomodo Princeps cogitare debeat discrimē illud, quod inter ipsum, ac privatorum conditionem intercedit.

Princeps adhuc juvenis, ne mentis aciem eo sinat fulgore perstringi, quo renidet, maturare discere debet, sibi præter homines reliquos nihil esse, nisi inane potentiæ, & dignitatis phantasma: se in mundum venisse, atque illinc egredi, eodem pacto quo illi & ingrediuntur, & obeunt; vitam suam iisdem casibus, atque morbis obnoxiam esse; principum, atque nobilium conditionem a privata nequaquam differre, nisi quatenus insignia efficere possunt bona, & mala, ideoque ipsos in altera vita insignibus vel præmiis, vel suppliciis esse afficiendos: terrenam aliorum hominum felicitatem, vel infortunium, ut plurimum opus suum esse; atque in altera vita non aliud futurum discrimen Principem inter, atque Privatum, nisi, quod Princeps cui semper suppetit facultas, & occasio procul ejiciendi calamitatem, atque laborem ex iis locis, ubi hæc adsunt, rationem redditurus est non solum, ut cæteri, de iis, quæ fecerit, sed etiam de iis, quæ bona facere potuisset. *Idem.*

Nobiles de se ipsis judicium ferre volunt ex iis tantum, quibus inter cæteros nitent, atque attolluntur. Pati nequeunt æqualitatem, quæ illos populo commiscet, & cæteris eos propiores facit, quo magis ab aliis secedere student. Diligentissime eas prævertere conantur infirmitates, quibus aliis similes fiunt; atque superbia eorum efficit, ut illud ipsum diffiteantur sensum quo ex plerisque voluptatibus, utrisque communibus, percipiunt; eosque cogit, ut novas semper artes inveniant, quibus quondam illis personam induant, atque inter eas discrimina quædam deprehendant. Si omnes, quorum frequentia stipati sunt, in id unum incumbunt, ut illis veram auferant ideam ejus, quod sunt, ac fallacem foveant ideam ejus, quod minime sunt. Honores, & reverentia, quæ illis adhibentur, ideo accidunt perjucunda, quia plurimum conferunt ad hoc, ut sibimet seipsos abscondant, atque in nihili sui oblivione versentur. *Idem.*

Principes semper in magnitudinis hoc errore vivunt, & nequeunt, & sic intereunt.

Sæpe nobiles quin de se judicium ferant ex interiori naturæ humanæ testimonio, quæ illos multifariam alloquitur, in toto vitæ hujus curriculo se ipsos tenebris replent: malum operantur, quin illius effectus, & magnitudinem cogitare velint, quasi peculiari quadam conditionis suæ prærogativa id ipsis liceret, quam aliis est nefas: ita ut postquam certum annorum spatium in voluptates transmiserint inanem magnitudinis suæ foventes ideam, qua decipiuntur, & quæ efficit, ne se ipsos norint, repente sese inter mortis ulnas vident, quin ne minima quidem Christianæ Religionis officia, vel exercuerint, vel cognoverint. Oculi eorum aperiuntur, cum tempus effluxit; dignitas eorum evanescit eosque relinquit; atque tunc solum se indigentes, ac miseros, non secus ac reliquos mortales intelligunt. At nimis sero intelligunt, cum jam adulationibus decepti, ac venenatis laudibus cumulati interierunt. *Idem.*

hunc errorem abjiciunt

Principes, Reges, Imperatores servare quidem possunt amplitudinem eam, qua a cæteris distinguuntur, & supra reliquos mortales attolluntur; verum illam amare non debent. Patitur quidem Deus eos cum servorum caterva, ac prætorianorum militum manu incedere, quæ res, & hostibus terrorem incutit, & subditorum amorem, atque metum conciliat; sed inde illos intumescere, ac superbire non patitur. Cum illos infinitæ mortalium multitudini præficit, quæ eorum nutibus parere teneatur; vult etiam illos se met cogitare tamquam coram ipso, & veluti unum ex illis, qui sub eorum pedibus jacent. *Abbas Trappensis tomo 1. libri, qui inscribitur. Maximes Chrétiennes.*

Quomodo Fidelis terrenos honores spectare debeant.

Qui sanctæ meditationis conatu supra se ipsum attollitur, non videt mundi hujus honores, & fortunas, quantæcumque illæ sint, nisi quomodo hæc ima illi videntur, qui altissimi cujuspiam montis cacumen ascendit. Distantia efficit, ut nequeat dignoscere objecta; non homines, non domos, non flumina, non sylvas, non colles distinguit; & quidquid sub pedibus ejus est, veluti atomi, sese oculis ejusdem ostendit. *Idem.*

Quamquam Principum virtutes nihil aliud ferme sint quam simulati affectus, per artem amoris proprii ea ex parte, quæ nitet, intuentium oculis expositi; non desunt inter illos tamen qui virtutem possideant quæ soliditate, uniformitate, & constantia sua de amoris proprii insultibus triumphatrix, veræ virtutis, nomen meretur. Vera virtus, S. Hieronymus, inquit, nitorem, pretium, nomenque suum mutuatur a vi, quam sibi met ipsi, ingenio, studiisque suis infert, quæ blandis simulatæ amicitiæ sermonibus excitantur, foventur objectis, sive allicientibus, sive irritantibus; putidis adulationibus aluntur; malis probantur exemplis, quæ præterita suppeditant tempora, nisi abunde in præsenti occurrant; & denique perniciosis carnalis prudentiæ institutis confirmantur. *Ex Auctore Anonym.*

Vera Principū virtus est Dei mandatis obtemperare.

Quænam est hæc in Principibus hujus terræ virtus heroica? Habitus est ex multis victoriis de amore proprio sæpe relatis coalescens; stabilis, & permanens dispositio, quæ mentem inclinat, animam submittit, totumque hominem Dei nutibus subjicit. . . . Hæc, auditores, vera Principum virtus est, ad quemcumque dignitatis gradum illas divina destinet Providentia. Si Dominum non habent in terra, habent tamen in Cœlo prohibentem quidquid legi suæ contrarium est, & quidquid gloriæ suæ convenit, imperantem. Sin autem illis hic etiam dominum præficit, nefas est jugum excutere, atque ambitiosa vota ad cum apicem attollere, ubi Dei voluntas nondum illos constituit. Jubentur omnia obire munera, quæ a statu suo separari non possunt, & a se avertere, quidquid defectionis mentem posset injicere. Hæc autem Divinis imperiis obedientia vera est Principum virtus. Cur autem? Quia hinc quidem propter plenitudinem imperii, quod habet Deus in omnes homines, jus, quo Principum obedientiam requirit, eo majus est, quia ipse ille est, qui eos in hoc loco constituit, cum ex communi massa illos eduxit capitibus nostris præficiendos: inde vero tenentur Principes omnes curas transmittere, omnemque amplitudinem suam devovere, ut penitus satisfaciant certissimo juri Entis supremi, in quo justitia videlicet universalis, & dominans, quæ post se veluti ancillas omnes ducit virtutes. *Idem.*

Nulla

Nulla Principibus utilior esse gratia potest, quam quæ illos de ipsorum admonet mortalitate. In ea luce, atque potentia, qua septi sunt, cum omnia ab illis pendere, & imperiis earum obtemperare consueverint, vanitate, & amore proprio decepti non reminiscuntur fragilis limi, ex quo compacti fuerunt; cumque se hic tamquam numina in honore haberi conspiciant, obliviscuntur, se cum commentitia hac divinitate, non secus ac alios e plebe esse morituros. Quomodo vero reminiscantur? omnibus certatim semovere conantibus tamquam funestissima objecta, quidquid saluberrimam mortalitatis memoriam in illis potest excitare; nec non plurimorum Principum ambitione probante quodammodo adulationem, & hanc quasi officiosam necessitatem injiciente? At quod illis vulnus infligitur, cum Domino placuerit hanc, qua decipiuntur, illecebram auferre, subitoque periculo quodam in eorum mentem caducam, & mortalem conditionis memoriam revocare! *Ex funebri oratione Ser. Delphini.*

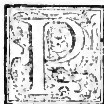
Ne putetis, quæso (Auditores) me hoc sermone improbare nitorem illum legitimum, & decorum, qui generi, nobilitati, honori debetur. Equidem scio eos, qui supra cæteros elati sunt dignitatem suam sustinere posse exteriori apparatu, qui non adversetur Evangelio: hoc ordo poscit; neque divina lege prohibetur. Languesceret fortasse subditorum obedientia, nisi hac excitaretur pompa, quæ illam in officio coercet: indocilitas facile oblivioni traderet auctoritatem, quæ non effulgeret. Talis est humana imbecillitas: indiget quadam exteriori specie, quæ oculos afficiat, sive ad servandam imperii reverentiam, sive ad obedientiæ onus leniendum. Vivite quidem, o Principes, o viri dignitatibus insigniti; videant vos populi eo ornatu decoros, qui vestrum maxime decet gradum; hoc numquam mihi animus fuit improbandi: verum excessum probare non possum, qui conditionem vestram prætergreditur, modestiam lædit, passiones alit, efficitque, ut spiritus hujus mundi triumphet. *P. la Pesse 2. Tomo sermonum. Sermone de luxu.*

Ostendere quoque possunt Principes cum dignitatis suæ signis non autē cum luxu immodico

DISCORDIA,

DISSIDIUM, DISSENSIO, JURGIUM ETC.

MONITUM.

RIMO statim intuitu liquet, hoc argumentum, quod agit de vitio Charitati erga Proximum ex diametro opposito, & quod sine odio, & inimicitiis fere esse nequit, sub Charitatis Titulo contineri non posse, licet non semel virtus cum opposito vitio a nobis fuerit conjuncta. Res, de qua hic agitur, nimis est ampla, nimisque necessaria, ita ut seorsim omnino sit pertractanda, quin, non nisi indirecte, de Charitate, injuriarum venia, inimicorumque amore incidat sermo.

Discordia, atque dissensio passim in Rebuspublicis, familiis, Ecclesia grassatur, & nonnumquam etiam inter viros bonos irrepit; & novit Deus, quot mala, quot vastationes pariat, ubicumque invenitur; quam operosum sit eidem afferre medicinam, & quot scelerum causa esse consueverit. Quamobrem nihil hac magis Contionatoris zelum debet excitare; cumque malum hoc sit omnibus in civitatibus, atque societatibus omnibus vulgatissimum, numquam in irritum ferri illius potest oratio, quæ semper uberrimum est fructum relatura. Immo audeo dicere, illum numquam rite munere suo perfuncturum nisi omnes industriæ nervos ad dissensiones conciliandas impenderit.

Notandum hic tamen jurgia, quæ inter eos suboriuntur, quorum cor unum erat, non semper ejusdem generis esse, neque semper ab eodem fonte manare. Nos vero in eo peculiariter immorabimur, quod vulgatius, & notius est, in lite videlicet, quæ licet justa sit, & unica etiam ad illata nobis injuria reparationem exposcendam ratio, ea tamen sævissimarum inimicitiarum, atque injustitiarum gravissimarum causa, & occasio existere consuevit. Argumentum hoc delicatum est, atque summa cura invigilandum est, ne hac in re nimis dicatur, simulque ne taceantur abusus, qui in litibus peragendis occurrunt, tum eorum culpa qui litem ultro, citroque inferunt, sustinentque, tum eorum qui juri dicendo præpositi sunt; qui quidem sexcentis modis peccare possunt contra jus illud, quod dissidentibus partibus dicere tenentur.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum hujus argumenti Systemata.

I. RIMUM concionis systema, quod ultro sese offerat, contra eos est, qui serunt dissidia, qui eorum auctores sunt, vel qui sermonibus suis, aut alia quavis ratione illa fovent, & alunt. Pro textu assumi ea possunt Evangelii verba: Matth. 13. *Inimicus homo hoc fecit*; ac ostendi, hujus farinæ mortales esse vere 1. Dei inimicos, quem graviter lædunt; 2. inimicos hominum, humanæque societatis, quam laniant inter conjunctissimos etiam rixas, discordiasque serendo; 3. suimet ipsorum inimicos, propter eam, quam sibi conflant, perniciem.

Punctum primum. Qui discordiam serit inter eos, qui arctis necessitudinis vinculis erant antea conjuncti, apertissimus est Dei inimicus: *inimicus homo hoc fecit*; 1. Quia illius in hoc mundo regnum evertit, quod, ex S. Pauli sententia, in justitia, pace, gaudioque consistit. Per hæc enim Deus regnat in nobis, quippe Regnum suum in charitate constituit, qui autem serit discordias, hanc aufert charitatem, pacem, quæ inter fideles esse debet, evertens. Quamobrem Spiritus Sanctus affirmat sex esse ea, quæ ipse odit, septimum vero maxime perhorrescere, atque pati non posse; eum videlicet, qui inter fratres serit dissidia. Hinc autem sequitur, quod cum sit inimicus Dei ratione prorsus diversa, quam per reliqua scelera; Deus vicissim se illius peculiari ratione inimicum esse testatur. 2. Dei est inimicus, quia destruit opus Filii Dei, pacem videlicet, atque concordiam, quam in Mundum attulit, quam proprio sanguine illevit, quam enixius mortalibus omnibus commendavit. 3. Quia cum discordia, atque dissensio paci adversetur, quam Deus unus conferre potest; quodammodo irritat Deum, eumque tamquam adversarium provocat, qui pacem tanto labore ab eodem constitutam infringit; subditos illius contra ipsum ad rebellionem excitat;

vel

vel si mavis domesticus est ejusdem inimicus, magis perniculosus, & perniciosus, quam qui aperte ipsi bellum indicunt, &c.

Punctum alterum: Qui serit discordiam, vel fovet inimicitias, hominum, humanæque societatis est inimicus; alios enim contra alios componit, eosque sejungit, qui arctissimis naturæ, sanguinisque vinculis conjuncti esse deberent. Nullus hostis majus malum, majoremque perniciem inferre potest. Latus hic patet campus amplificandi ea mala, quæ ex discordiis oriuntur; inimicitias, quas diffidia gignunt, rixas, quas excitant, injurias, contumelias, querimonias, & sæpe etiam clades &c. Nonne florentissima Regna, opulentissimas familias, optime institutas Respublicas, quæ non nisi propriis viribus, & armis dirui poterant, una discordia prostravit? Qui igitur hos tumultus ciet, has dissensiones, hæc jurgia in civitatibus, familiis, societatibus, causa est malorum omnium, quæ inde proficiscuntur: *Inimicus homo hoc fecit*. Ostendi deinde potest difficultas ignis succensi extinguendi, & medendi malo, quod verbum imprudens, narratio aliqua seu vera, seu ficta, aliæque rationes, quibus uti quis potest ad tantum hoc incendium, quod non semper prævideri potest, excitandum, pepererе.

Punctum tertium. Qui discordiarum auctor est inter alios, sui met ipsius etiam infensus est inimicus; & licet inquirat, ac nonnumquam etiam suam utilitatem inveniat in eorum dissensione, quos suis obstare consiliis arbitratur; majus tamen sibi, quam reliquis malum procurat. 1. Etenim quot peccatorum causa est; ideoque reus, atque rationem Deo redditurus? Quomodo illatas reparare potest injurias? 2. Hi discordiarum satores non Dei solum, verum hominum quoque sibi conflant indignationem, eosque mortales omnes perhorrent; & quemadmodum ex amicis inimicos fecere; ubi eorum nequitia detegitur, qui divisi fuere odium omne contra dissensionis suæ auctores conjungunt. Demum quibus Dei, hominumque maledictis se se illi subjiciunt? Quin post hujus vitæ spatium in cœlo recipiantur, quod pacis regnum est, nonne expectare debent, se se cum dæmonibus, quorum ministri fuere, & quorum improbitatem imitati sunt, æternis ignibus esse addicendos? &c.

II. *Omne regnum in se divisum desolabitur*. Matth. 12. Deus tria particulariter habet regna, quæ discordia consuevit evertere, vel ingenti saltem depopulatione vastare.

Primum est Dei Regnum in nobis met ipsis: *Regnum Dei intra vos est*. Luc. 17. Charitas videlicet, per quam regnat in cordibus nostris, & in omnibus animæ nostræ facultatibus. Regnum hoc discordia perturbat, atque evertit per eos affectus, quos excitat, invidiam, odium, inimicitias &c.

Alterum est Ecclesia, quæ proprie Dei Regnum est in terra: Quem enim ibi tumultum, quam perturbationem ibi sententiarum parit divisio? Quot animas schismata perdiderunt? Quam cladem non attulit hæresis, & sententiarum varietas in iis, quæ pertinent ad fidem?

Tertium est Regnum Cœlorum, quod omnes speramus, & ad cujus possessionem omnes jure contendimus. Verum cum hoc pacis Regnum Pacificis tantum destinatum sit, quemadmodum ipse Dei Filius testatur; discordia, atque dissentio, quæ inter Fideles obrepit, inde quamplurimos prohibet; atque ingentem ibi gignit vastitatem illi similem, quam olim rebellis Angelus peperit.

III. 1. Unionis, & concordię necessitas in qualibet societate, quæcumq; illa sit; ea enim desit, vigere non potest.

2. Mala, quæ discordiam, atque dissensionem consequuntur.

IV. 1. Discordiam, atque diffidium in familia quampiam, vel inter homines, quicumque illi sint, vel summa est imprudentia, vel summa nequitia.

2. Sedare lites, finem contentionibus injicere, dissidentes conciliare, magna sapientia est, & maximum Charitatis officium.

1. Inter homines mutuo charitatis vinculo conjunctos serere jurgia diabolicum est, ac summopere perniciosum. V.

2. Scelus est quamplurimorum aliorum origo, quæ in familiis, ac societatibus se se multiplicant, atque perennant.

1. Dissensionum, atque rixarum causæ, quæ sunt, 1. superbia, vel vanagloria, disceptatur, ac vincere contenditur; nullus competitor ferri potest; inimicitiæ cum quovis gerendæ sunt, quicumque ille sit, qui nobiscum, de dignitate contendat. 2. Neque minus pacis, & unionis inimica est invidia, & zelotypia. 3. Avaritia denique, ac bonorum congerendorum aviditas efficit, ut lites intententur, & ubique discordia feratur. VI.

2. Effectus, quos illæ gignunt maxime sunt perniciosi. 1. Cordis pacem perturbant, ira, dolore, funestisque affectibus, quos in illis excitant, qui lite contendunt. 2. Rixas pariunt, contentiones, ac impotentia. 3. Bella, & mutuas inimicitias &c.

Tota etiam concio circa lites versari potest. VII.

1. Pro virili sunt evitandæ, ideoque pro pacis bono aliquid proprii boni, atque utilitatis sacrificandum.

2. Cum nobis injustæ lites intentantur, atque nostrum esse putamus, injuriam propulsare, hoc cum suavitate, & Christiana moderatione faciendum est.

3. Cum nobis lis adjudicatur, charitate ducti cum adversariis mitius egere; sin autem victi judicio abimus, æquo animo jacturam pati sine querimonia, & obmurmuratione tenemur.

1. Quamtumvis justa sit lis, ingens semper malum est ad illam vel inferendam, vel propulsandam accedere. VIII.

2. Cum de nugis lis est inter duos, qui sunt pertinacissimi juris sui assertores; hæc est plurimorum peccatorum origo; & nefas est, se se illi immiscere.

3. Quæcumque lis assumatur, sive iudicio victores, seu victi discedamus, maiorem, ut plurimum iacturam reportamus, quam si statim omnia cedere maluissemus, vel si cum adversariis conventione facta, aliquid de iure nostro remittere maluissemus.

In litibus quicumque futurus est eventus, tria vulgo amittimus, propter quæ omni studio illæ sunt evitandæ. IX.

1. Requiem, & pacem spiritus; propter sollicitudines, & anxietates quibus torquemur, eventus incerti, nec non propter labores exantlandos antequam propositum finem assequamur.

2. Conscientiam; eo quod læditur Charitas simultatibus contra adversarios, obtrectationibus, calumniis, versutiis, dolis, ac sæpe etiam gravissimis iniustitiis, quæ committuntur.

3. Pecuniam; sumptibus nimiis, qui in litibus, causisque peragendis sunt erogandi, & quorum vix umquam finis invenitur: ita ut ubi etiam nobis fuerit lis adiudicata, intelligamus tandem nos maiorem subiisse iacturam, quam si numquam litem fuissemus aggressi.

1. Lites pro virili parte sunt evitandæ propter dissensiones, atque inimicitias, quarum origo sunt. X.

2. Quamprimum sunt ad finem redigendæ, ubi vel inferre, vel illatas sustinere tenemur; atque christiano viro dignior via est, utrinque arbitris rem iudicandam, componendamque committere, eorumque iudicio acquiescere.

3. Nisi aliter componi res possint; bona fide lite agendum est, citra dolum, & iniustitiam.

Cum de litibus agatur duo quæstiones proponi possunt duplici concionis parte solvendæ.

Altera: Lite certandum est? Salutis, bonorum temporalium, & propriæ existimationis utilitas nequaquam certandum esse suadent. Hæc prima veritas est, quæ facile probari potest, & prima quæstio, quæ ita solvitur.

Altera: Ubi lite certandum sit, quid faciendum, ut citra conscientiæ detrimentum certetur? 1. Sine astu in quæstionibus agendum est. 2. sine odio contra adversarios; 3. sine sævitia jus est persequendum. Duplici verbo: pericula, quibus sese objicit, qui litem instituit; præcautiones servandæ, ut sine peccato lis transigatur. *Desumptum ex libro, qui inscribitur: Essais de sermons. Tomo 2. Dominic.*

XII. Lex Justitiæ, & Charitatis duæ sunt lances, quibus jura nostra ponderanda sunt, ubi aliquid ambiguum accederit; justitia charitate, & charitas justitia temperandæ sunt, ab alterutra earum recedere, sese damnare est. Hodierna igitur die necessarium hoc temperamentum docere in animo est. Ex proximo iustitiam petis, proximus ex te charitatem. In duabus Concionis partibus duarum harum legum inter se nexum videamus. In priori consideremus quousque pervenire potest iustitia; in posteriori vero, quo usque charitas pertingere potest. *Ex Manuscripto Sermone.*

XIII. 1. Litium origo superbia est, & avaritia; nemo alteri vult cedere, neque aliquam sui iuris remittere; cupiditas vero facit, ut ad aliena invadenda bona semper præsto simus.

2. Mala, quæ lites pariunt. Hæc quidem & spiritualia sunt, & temporalia satis nota.

3. Rationes, quibus evitari possunt mala, quæ lites gignant, ubi omnino lite agere teneamur, sunt 1. pro virili adniti, ut inita conventione cum adversario concilieris; 2. conari, ne adversæ parti noceas, neque de eodem obloquaris; 3. ne ullus adsit dolus.

XIV. Cum ex corde dissensiones oriantur, ibique foveantur, alantur; ibi etiam funestissima gignunt mala: inde enim ejiciunt iustitiam, pacem, & gaudium, per quæ illic regnabat Deus, ibique regnum suum constituerat, dicente Apostolo: *Regnum Dei justitia, pax, & gaudium.* Et in hoc desolatio consistit, quam dissensiones efficiunt in corde.

1. Ibi iustitiam evertunt, evertentes charitatem, & amicitiam Dei per ea scelera, quorum sunt causa.

2. Pacem, & gaudium expellunt cor ipsum sexcentis affectibus laniantes, ac dividentes, atque illud sexcentis opplentes curis, quæ omnem vitæ auferunt suavitatem. Hæc duo nos maxime movere debent, & duplicem sermonis partem efficere possunt. *Auctor Sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta 3. Quadragesimæ Dominica.*

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde hauriri copia potest ad proposita Concionum Systemata adornanda.

SS. Patres. SAnctus Cyprianus *libr. de Simplicitate Prælat.* scelus eorum exaggerat, qui inter alios serunt discordias.

Idem in Epistola ad Donatum, ostendit, quinam esset furor litigantium ævo suo, & quot injustitiæ admittebantur in foro.

S. Augustinus *Sermone* 37. *eorum*, qui a Patre Sirmondo inventi fuere, ad pacem, & concordiam hortatur, eosque vituperat, qui lites, contentiones, & rixas amant.

Idem *lib. 9. Confess. c. 9.* laudat S. Monicam parentem suam, quod discordias pacare, ubicumque posset, adniteretur.

Idem in Regulis, quas Religiosis proposuit, eos toto pectore a dissensionibus, rixisque conatur avertere.

S. Gregorius *in Pastor admon.* 23. *&* 24. scita quædam tradit consilia ad discordias, atque dissidia evitanda.

Idem *l.* 34. *in Job*, loquitur de pace, atque discordia cum inter bonos, tum inter malos.

Idem *l.* 21. *in Job*, docet sine patientia nullam in hominibus esse posse pacem, atque concordiam.

S. Chrysostomus *Homil.* 16. *in* 1. *ad Corinth.* ostendit pro virili a litibus exercendis esse abstinendum, omnemque illatam nobis injuriam, juxta Apostoli Consilium, æqui, bonique esse faciendam.

Idem in *Act. Apost.* ait, S. Barnabæ a S. Paulo secessionem factam fuisse, ne cum eorum variarent sententiæ, discordia inter ipsos oriretur, & charitas læderetur.

Auctor Operis imperfecti in S. Matthæum, quod S. Chrysostomo refertur acceptum, *homil.* 12. prolixum habet sermonem de periculis, quæ subeuntur ab iis, qui lites exercent, atque de injustitiis, ac dolis, qui in iis committuntur.

S. Bernardus *serm. 29. in Cant.* eum explicans locum, *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*; acriter in illos invehitur, qui pacem turbant, atque inter fratres serunt dissidia.

Idem in libro, cui titulus: *modus bene vivendi ad sororem*, nihil prodesse docet in communi vivere, nisi voluntatum consensus adsit, sed ibi dissensio, atque discordia inveniatur.

Alphonsus Rodriguez *l.* 1. *tract.* 4. loquitur de rationibus servandi consensus, deque malis, quæ ex discordia proficiscuntur. Ascetici, aliique.

In libro, qui inscribitur, *Essais de morale parte* 4. de litibus, atque dissidiis sermo est; & ibidem tomo 10. de contentionibus agitur.

In Morali Christiana *in Pater l. 7. sect. 2. art. 3.* ostenditur, Fidelibus lites exercendas non esse, & si quæ sit, quomodo agere liceat.

Cajetanus *in Opuscul. tom. opusc.* 17. fusius hoc argumentum persequitur.

Drexellius *in Phaetonte* loquitur de jurgiis, & contentionibus.

Faber *Conc.* 8. *in Dominic.* 5. *post Pascha*, *numer.* 3. Concionatores.

Lambert in sermonibus de vita Ecclesiastica, sermonem habet de Ecclesiasticorum consensu, ubi de dissensione, & discordia verba facit.

Apud Patrem le Jeune, Oratorii Presbyterum tom. 5. sermonem de litibus invenies.

In sermonibus moralibus ejusdem argumenti sermo invenitur.

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta sermonem habet hujus argumenti Tomo 2. Argumentorum particularium.

Idem in Quadragesima *tomo* 2. *Domin.* 3. peculiarem habet sermonem de dissensione, & discordia generatim.

Peraldus *Tomo* 2. *de Peccato linguæ c.* 10. Centuriatores.
Busæus in Panario. V. Discordia
Idem in Viridario. V. Pax.
Lonher, Titulo discordia.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

D*Ixit Abraham ad Lot: Ne quæso sit jurgium inter me & te, & inter pastores meos, & pastores tuos; fratres enim sumus, &c.* Genes.

Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus; eum qui seminat inter fratres discordias. Proverb. 6.

Qui meditatur discordias, diligit rixas. Ibid. c. 17.

Homo iracundus suscitat rixas. Ibid. 26.

Honor est homini qui separat se a contentionibus. Ibid. 20.

Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium. Ibidem 22.

Inter superbos semper jurgia sunt. Prov. 13.

Labia stulti miscent se rixis, & os ejus jurgia provocat. Ibid. 18.

Homo Apostata omni tempore jurgia seminat. Ibidem 6.

Homo perversus suscitat lites. Ibid. 16.

Semper jurgia quærit malus. Ibid. 17.

Ne litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius. Eccl. 1.

Ne

Ne contendas cum viro locuplete, ne forte contra te consistuat litem tibi. Ibid.

Cum iracundo non facias rixam. Ibid.

Homo iracundus incendit litem. Ibid. 28.

Abstine te a lite; & minues peccata. Eccli. 28.

Vir sapiens si cum stulto contenderis, non inveniet requiem. Prov. 29.

Divisum est cor eorum, nunc interibunt. Oseæ 16.

Qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Matth. 5.

Omne regnum divisum contra se desolabitur; & omnis civitas, vel domus divisa contra se non stabit. Matth. 12.

Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet. Luc. 11.

Multitudinis credentium erat cor unum & anima una. Act. 4.

Rogo vos fratres ut observetis eos, qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam quam didicistis, faciunt & declinate ab illis. Ad Rom. 16.

Non est dissensionis Deus, sed pacis, sicut in omnibus Ecclesiis Sanctorum doceo. 2. ad Cor. 14.

Timeo, ne forte contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, seditiones sint inter vos. 1. ad Cor. 12.

Inimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, dissensiones, sectæ... & his similia; quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Ad Galat. 5.

Cum sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis? 1. ad Corinth. 3.

Quæ pacis sunt sectemur. Ad Rom. 14.

Audio scissuras esse inter vos. 1. ad Cor. 7.

Commone testificans coram Deo; noli verbis contendere. 2. ad Timoth. 2.

Servum Domini non oportet litigare. Ibid.

Admone illos non litigiosos esse. Ad Titum. cap. 3.

Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam. Ad Philip. 2.

Unde bella & lites in vobis? nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris? Jacob. 4.

Ubi zelus, & contentio, ibi inconstantia, & omne opus pravum. Ibid. 3.

Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. 1. ad Corinth. 11.

Frater cum fratre judicio contendit; & hoc apud infideles? Ibid. 6.

Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Ibidem.

Quod si invicem mordetis & comeditis, videte ne ab invicem consumamini. Ad Galat. 5.

Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum. Ps. 132.

Exempla ex Bibliis deprompta.

Exemplū Abrahæ & Loth. SAnctus Patriarcha Abraham pacatam sub tabernaculis vitam degebat cum Loth nepote suo, cum nescioquid accidit, quod eorum pacem turbavit, eosque secedere coegit, ne aperta discordia eorum animos, atque voluntates divideret. Huic autem dissensioni occasionem præbuere ingentia bona, quæ ab utroque possidebantur; namque, uti memorat Scriptura, ea regio, quam incolebant, utrumque capere non poterat; & utriusque pastores ultro, citroque miscebant jurgia propter passiones, quæ tot pecoribus satis esse non poterant. Nunc primum in Bibliis sermo de opibus accidit; ibique etiam sermo est de dissensione, atque discordia, quam illæ gignunt inter eos etiam, qui arctissimo consanguinitatis vinculo conjuncti sunt. Ita videtur illa præsertim ingentibus bonis, quæ possidentur, inhærere; quod omnium sæculorum decursu satis multa exempla probarunt; quemadmodum e contra sola paupertas Evangelica, terrenarumque divitiarum abdicatio animarum consensum procurare, & fovere visa est: cujus rei testes sunt primi Fideles, quibus cor unum erat, & anima una, quia omnem possessionem abjecerant, nihilque proprium habebant. Cum Abraham primas hujus ignis adeo perniciosi scintillas perspexit, anima ipsius semper tranquilla perhorruit, neque pati potuit, ut spiritus dissidii in suam familiam obreperet. Ita malum in ipso statim ortu cupiens opprimere, dixit ad Loth: *Ne quæso sit jurgium inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos, fratres enim sumus*. Deinde vero pacis amor, quod quidem maximum est hujus mundi bonum, illum impulit, ut proponeret nepoti suo secessionem, potiusquam simul semper, sed dissidentibus animis viverent. Sed ut inveniret, hac in re communi dumtaxat se prospicere tranquillitati, ei optione relicta inquit: *si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam;* tantummodo secedamus, ut concordia servetur.

Exemplū Isaac. Isaac, qui perfectissimus fuit paternarum virtutum imitator, ab Abraham hæreditario veluti jure exceperat hunc pacatum spiritum, jurgiorum, ac dissensionum inimicum; ad quæ evitanda eadem ratione usus est. Cessit videlicet, atque secessit ab eorum agris, cum quibus lis aliqua oboriri poterat propter ea bona, quæ jure fuerat adeptus sed quæ sibi nequaquam tuenda, servandaque esse putavit cum pacis jactura, quod quidem bonorum omnium est pretiosissimum. Ab agris Geraræ discessit, eo quod Abimelecho, ibi terrarum dominanti, magnæ opes illum in invidiam, & suspicionem adduxerant, ita ut diu cum eodem pax vigere non posset. Cum igitur pro bono pacis secessisset, in desertum abiit locum, ubi antea permanserat Abraham, ibique rursus effodiendos curavit puteos, quos pater suus primum quidem effoderat, atque per invidiam loci illius incolæ humo ingesta repleverant. Sed licet, locus ille Isaaco jucundus esset, quippe qui Abrahæ patris sui permansione fuerat sanctificatus; nova jurgia inter Pastores oborta illum inde etiam expulere. Ita Sanctus hic Patriarcha, quem ubique Scriptura proponit tamquam perfectum patientiæ, & lenitatis exemplar, non cum potentioribus tantum dissensiones evitare studuit, sed neque suum jus persequi, neque cum abjectissimis hominibus certare, passus est, ut cum omnibus æque pacem servaret.

Exemplū Jacob, & Esau. Dissensio inter Jacob, & Esau nequaquam felicem adeo eventum sortita est, licet Jacob fratris sui impotentiæ concesserit. Quemadmodum Deus elegerat Jacob ad altissima Providentiæ suæ explenda consilia, & jus primogeniti, quod cum paterna benedictione fratri rapuerat, erat Mysterium; de hoc minime loquor, licet ea fuerit causa eorum dissidii; Immo prætereo quoque certamen, quod in ipso matris utero inceperunt; non enim illud effectus esse potuit discordiæ, cui pares non erant. Sed loquor solum de illis effectibus, quos discordia illa produxit. Jacob quidem omni caruit culpa, quandoquidem illius opera usus est Deus, ut immutabilem Providentiæ suæ dispositionem exequeretur: sed fraterni odii gravissimos effectus subiit, ac pertulit. Paternam quippe domum relinquere coactus fuit, ad fratris furorem evitandum, qui se illi vitam erepturum decreverat, & qui illi semper obluctatus, atque adversatus est, ita ut non sine peculiari divinæ Providentiæ subsidio Jacob odii, iræque fraternæ extremos effectus evaserit; futurus eorum malorum figura, quæ aliquando boni ab impiis cum quibus pacem servare, minime potuissent, erant passuri.

Discordia, quæ inter Josephum, fratresque ejus oborta est, non habuit sanctum hunc Patriarcham auctorem; nullus enim unquam fuit spiritus suavior,

nullum pacatius temperamentum, mitiusve ingenium quam in hoc adolescentulo. Sed fratres, qui ab illius virtute, egregiisque dotibus quam maxime discrepabant, illum pati non poterant; quippe quod ipsorum flagitia redarguebat, ac de illis certiorem faciebat patrem, a quo præ cæteris propter morum integritatem, aliaque animi bona diligebatur. Cæterum cum Deus de illo mira disposuisset, & non obscura per somnium præbuisset indicia; puer hic innocenter ea fratribus, eidemque patri suo enarrabat, a quo sapienter corripiebatur, metuente, ne hæc fratrum illi conflarent invidiam; quod profecto probavit eventus. Illud vero ad rem nostram pertinet, quod in hac discordia, cujus causa erat levissima, fratres sui illum pati non poterant, nec ei *quidquam pacifice loqui*, ut inquit Scriptura: *Genes.* 37. eousque, ut tandem consilium eum de medio tollendi inierint, quod ea ratione executi sunt, quę neminem fallit. Sed cum tandem eventu probata fuissent præsagia, quæ discordiæ occasionem præbuerant, Joseph fratribus suis pepercit, majora illis contulit bona, quam, illi sibi mala inferre voluissent, redditque familiæ suæ pacem, tranquillitatem, & gaudium.

Apostolorum contentio. Novum Testamentum aliquot nobis altercationum potius, quam dissensionum exempla suppeditat; ex quibus non aliud eruere possumus documentum, nisi nimium esse non debere, si quando in cœtibus, sanctissimisque societatibus contentio aliqua oriatur, & quamprimum afferri oportere medicinam, ne illa ad dissensionem usque, apertamque inimicitiam, quæ omnino charitatem ejiciat, progrediatur. Duo tantum delibabo exempla; quorum primum est illa contentio, quæ inter Apostolos oborta est, antequam perfecte a divino Præceptore suo fuissent edocti, videlicet, quisnam inter ipsos major futurus esset, ac cæteris præferendus. Sed litem diremit Salvator, cui illam aperire suppuduit, edicens in regno suo, non secus ac in schola cum maximum fore, qui humillimus esset, ac se omnium minimum arbitraretur.

Secessio S. Barnabæ a S. Paulo. Alterum vero exemplum levis est illa dissensio, quæ in Actis Apostolorum refertur inter Sanctos Paulum, & Barnabam, quorum variabant sententiæ in aliquo disciplinæ puncto, quod observandum erat, vel statuendum. Qua in re Sanctus Chrysostomus animadvertit, illos sese loco reparasse; ne sententiarum varietas voluntates separaret, ac læderet Charitatem. Fidei consonum nequaquam est, duos illos Apostolos in gratia confirmatos, atque Dei jussu conjunctos, ut eadem in regione eodem fungerentur ministerio, eousque fuisse progressuros, ut in apertam dissensionem, atque inimicitiam erumperent, quæ magnum sane in Ecclesia scandalum peperisset. Sed ut edoceremur, discordiæ ignem ita esse metuendum, ut statim minima quævis scintilla diligentius sit extinguenda; & cum illis, qui vix consentire possunt, simul commorandum non esse, ad omnem discordiæ occasionem vitandam.

APPLICATIONES.

Quam estrania Christianæ religionis sit fratrum, & cognatorum discordia. NE quæso sit jurgium inter me, & te: fratres enim sumus. Genes. 13. Nostis, quam suave sit nomen fratris, & quam validum ejus cognationis vinculum, ut eamdem familiam componentium affectus invicem coalescant: Sed, ut Sanctus Augustinus, *Serm. 25. de Verbis Domini*, ait, fraternitas, quam habemus in CHRISTO JESU melior est, quam quæ per carnem habetur, & sanguinem: *Melior est fraternitas Christi quam sanguinis*; & Fideles præstantiori modo sunt fratres, quia Deum habent Patrem, atque eodem gratiæ, & sanctitatis vinculo animantur. Unde illa existit obligatio, qua tenentur, simul pacatam vitam ducere, unionem, & charitatem servare, necnon dissidia, rixas, litesque evitare. Si enim olim prodigii loco habitum est, quod fratres duo Esau, & Jacob in matris suæ utero certarent, atque locum conceptionis suæ in certaminis theatrum converterent; longe majus, ac terribilius prodigium est in ordine gratiæ, videre Fideles sibimet invicem bellum inferentes in visceribus J. C., & in Ecclesiæ sinu, ubi nativitatem sortiti sunt; atque secum tamquam hostes decertare ibidem, ubi fratrum qualitatem recipiunt. *Biroat Sermone sexto Adventus.*

Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum; sicut unguentum &c. Psalm. 132. Cur nam Propheta pretioso unguento eorum comparat consensum, qui in eadem domo morantur, eamdemque familiam constituunt? Pacati mortales quid habent commune cum unguento effuso, & a summo capite ad imas vestimentorum oras difluente? Nisi quod quemadmodum suavis odor unguenti latere nequit, sed quocumque se se effundit, ac eminus etiam percipitur: similiter nihil majorem nominis celebritatem adfert, nihilque præstantius præbet exemplum (quod quidem in Scripturis boni odoris nomine indigitatur) quam conjunctio, pax, & concordia, quæ in familia, & communitate, quæcumque illa sit, dominatur? Talis erat inter primos Fideles consensus, quibus cor unum erat, & anima una; quod tantam Christianæ Religioni laudem pepererat, ut passim diceretur: Videte Christianos homines, quomodo se se mutuo diligant, atque arcto necessitudinis vinculo sibi cohæreant! Nihil e contra majus scandalum adfert, & ut ita dicam, magis insuavem odorem emittit, quam dissidium, & discordia inter fratres, & consanguineos, qui arctissimis charitatis vinculis simul debent esse conjuncti.

Zizania autem filii sunt nequam. Math. 13. Nemo adeo biblici sensus est expers, qui ignoret Justos bonas fruges vocari, quas Pater Familias congregari jubet, in horreum deferendas. At quam rationem habent impii cum lollio, vel zizaniis, nisi quod in hac vita cum bonis frugibus commiscentur, quemadmodum, & lollium cum tritico confusum est, cum adhuc flavescit in agro? Verum cum non omnes impii iisdem vitiis infecti sint, quæri rursus potest, quinam sunt illi, quibus aptius tribui potest hoc nomen zizaniorum in Ecclesiæ agro satorum? Interpretes quidam respondent, eos esse, qui pacem Ecclesiæ perturbant, ac inter alios serunt dissidia: 1. quia hi sunt Dæmonis Ministri, & Vicarii illius inimici, de quo loquitur Evangelium, & qui in id unum intentus est, ut ubique serat discordias: *Inimicus homo hoc fecit*. Matth. 13. 2. quia malum, inferunt noctu; videlicet, donec illi, quibus vigilandum est ad concordiam servandam, sopore capti sunt, vel non satis vigilant, ut omnem discordiam prohibeant: 3. quia prohibent fructum omnem, ac omne bonum, quod ex societate percipi posset, quemadmodum zizania omnem messis lætitiam perturbant. *P. Faber. in Dom. 5. post Epiph.* — Qui discordiam serunt jure zizaniorum satores vocantur.

Non ædificabis altare de sectis lapidibus. Exod. 20. Quodnam latere mysterium potest in his verbis; quibus præcipit Deus, ut sibi altare ædificetur? Quorsum explicite vetat, ne ex pluribus lapidibus fiat sectis, simulque compactis, sed uno tantum lapide ad hoc opus electo? Hoc videlicet innuit, ex cujusdam Patris sententia, Deum in Ecclesia sua unitatem requirere; & velle, ut lapides, quibus illi exhibentur, qui illam componunt, atque Aræ inserviendæ dicati sunt, nequaquam secti sint, vel ulla dissensione divisi: hi enim cum Deo conversari non possunt, ex quo simul convivere nequeunt, ac fovent discordias. — Divisio rebus in omnibus excidium parit.

Divisum est cor eorum, nunc interibunt. Oseæ 10. Neminem latet, in animatis rebus divisionem esse doloris causam, & cordi, quod vitæ principium, & fons est levissimum etiam vulnus mortem inferre. In ædibus parietum hiatus vel interni sint, vel externi, illarum ruinas portendunt. In corporibus omnibus, quæ ex variis partibus coalescunt, ex quo partes illæ secedunt, ac distrahuntur,

non

non alio opus est indicio, illa non diu duratura intelligantur. Hoc ipsum de societatibus omnibus dicendum est; quo si discordia pervaserit, si factiones, seditionesque extiterint, næ ille quidem brevi interibunt; singuli enim seorsim agent, eos ultro citroque discordia reddet infensos, omnes denique sese mutuo delebunt.

Non impedias Musicam. Eccli. 32. Quam utilitatem hoc adfert consilium, seu pro bono publico, seu pro moribus privatorum, discordi voce musicis non obstrepere muneris, vel dissonis fidibus suavem non turbare concentum? S. Chrysostomus, qui ex Patribus melius assecutus est, meliusque Scripturæ sensum explicuit, docet, concordiam, optimumque eorum consensum, qui simul vivunt, suavissimum esse, armonicumque concentum: sed quemadmodum satis est, unam cytharæ cordam oberrare ut injucundus sonus existat; ita satis esse hominem jurgiosum, atque difficilem, ut omnis suavitas societatis auferatur, atque in illam invehatur discordia.

PARAGRAPHUS IV.

Sanctorum Patrum loci, atque sententiæ hujus argumenti.

Triumphus dæmonum est dissensio Christianorum. Aug. Serm. 156. de temp.

Unde ista inter fratres discordia, qui licet unius uteri, non sunt unius animi? Idem, serm. 17. Additorum.

Discordiam in corde tuo diabolus seminat: nonne ille est semper discordiarum seminator, dissensionis author, & origo rixarum? Idem, Serm. 10. ex communibus.

Hi solent latebras malæ defensionis inquirere, qui contentionis sunt cupidiores, quam veritatis. Idem, Epist. 154. ad Pascent.

In collatione disputationis cavendum est ne perrumpatur in litem. Idem, l. 4. contra Crescon.

Concordia in rebus humanis, magna res est, sed rara; ab omnibus laudatur, a paucis custoditur. Idem, Serm. 37. ex recenter inventis.

Alia hæreditas litigando acquiritur; ista, nempe cœlestis, litigando amittitur: nolentes eam perdere, vitent litigare. Ibidem.

Ille litigat, qui adversario suo male vult: eum vult pati detrimentum, & se augmentum; illi vult aliquid decedere, & sibi accedere. Ibidem.

Lites aut nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis; ne ira crescat in odium, & trabem de festuca, & animam faciat homicidam. Idem, in regula quam Monach. præscripsit.

Si in uno membro totum corpus violatur, utique in uno homine communio totius humanitatis solvitur; violatur natura generis humani, & sanctæ Ecclesiæ congregatio. Ambros. lib. 3. offic. cap. 3.

Melius est emigrare cum gratia, quam cohabitare cum discordia; melius est abire sine lite, quam cum jurgio residere. Idem, in l. de Patriarch.

Contentio est impugnatio veritatis cum confidentia clamoris. Idem.

Quidquid separat fratres, infernus est appellandus. Hier. l. 3. in Oseam.

Cum persona per contrarietatem displicet, nec recta quæ protulerit, placent. Greg. l. 9. Moral.

Qui jurgia seminant, in uno malo innumera peragunt; quia seminando discordiam, charitatem qua virtutum omnium est mater, extinguunt. Idem.

Numquam servari concordia, nisi per solam patientiam, valet. Idem, l. 21. in Job.

Ut perniciosum est si unitas desit bonis, ita perniciosius est si non desit malis. Idem, l. 34. in Job.

Nulla re amicitiæ facilius dissuuntur, quam diversa animorum sententia. Basil. orat. 1. de Pace.

Contentiones a principio exiles quidem esse solent, & facile curantur; at procedente tempore aucta, insanabiles omnino evadunt. Idem, orat. 9.

Bellum non indictum, inter homines excitat discordia. Chrys. Hom. 13. in Matth.

Quidquid capit divisionem, & interitum capiat necesse est. Lactant. l. 1. Instit.

Laqueus est mortis implicatio litis. Chrysologus Serm. 53.

Jubet Christus ne litigamus: vide Christianos, quomodo præcepta Christi contemnunt. Salvian. l. 4. de Provid.

Contentio lites pascit, faces odiorum accendit, concordiam rumpit. Isidor l. 2. Solil.

Cogi debet esse quietus, qui suo vitio renuit esse pacificus. Cassiod. l. 1. Ep. 1.

Si filii Dei vocantur qui pacem faciunt, procul dubio sunt satanæ filii qui confundunt. Greg. Nazianz. orat. 20.

Os diaboli est seminatoris discordiæ os. S. Bonav. serm. 2. fer. 4. Pent.

Respice volatilia cœli, respice bestias agri, attende pisces in mari; non tantam divisionem in eis invenies, sicut in hominibus esse patet. Idem, Serm. 8. inf. oct. Epiphan.

Qui ab unitate dividitur, ne dubites quin ab eo recesserit spiritus vitæ. Bern. in festo S. Michael.

Sicut in pace factus est locus Domini, sic in discordia locum diabolo fieri manifestum est. Idem, serm. 3. de Dedicat.

Væ homini illi, per quem unitatis vinculum turbatur. Idem, serm. 20. in Cantic.

Infelix victoria est, qua superans hominem, succumbit vitio. Idem, Serm. ad Milit.

Summopere jurgia fuge; nam contra parem contendere, anceps est; cum superiore, furiosum; cum inferiore, sordidum. Cassiod. Epist. 22.

Concordia res parvæ crescunt; discordia, maximæ dilabuntur. Sallust. in Jugurtha.

Principium discordiæ est, commune aliquid suum facere. Seneca.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologiæ fontibus ad hoc argumentum hauriri potest.

Discordia est separatio, ac divisio voluntatum inter eos, qui antea vinculis charitatis in eodem sensu, iisdemque consiliis erant conjuncti? Aliam discordiæ notionem tradunt philosophi, quidem putantes odium esse, quod sese intra cordis angustias continere non valens in apertam erumpit inimicitiam. Cum hæc discordia, vel mutua dissensio charitatem infringit peccatum mortale nequaquam abesse D. Thomas 2. 2. q. 36. ar. 1. auctor est. Et constat ratio: si enim S. Joannes Evangelista illum gratiæ mortuum esse testatur, qui non diligit fratrem suum; discordia charitatem infringens citra odium esse non potest, quod illius partem constituit, & quod ab ea tantummodo differt quod illud sæpe secretum, abditumque est, hæc vero semper cognita, atque aperta; & addit vulgo scandalum, quod recens peccatum est, vel circumstantia, qua peccatum primum augetur. *Quid sit discordia.*

Animadvertendum interim est cum eodem D. Thoma: 1. Discordiam, quæ charitatis nexum non dirimit, & in mera sensuum varietate consistit (dummodo ingens absit pertinacia, & gravis error in iis, quæ ad salutem sunt necessaria) non esse mortale peccatum quandoquidem eruditissimi etiam viri, ac ii, qui majori sanctitatis laude floruerunt, non semper in eadem fuere sententia, & sæpe in iis, quæ ad doctrinam pertinent in contrariam partem disputarunt: 2. Discordiam, atque dissensionem, quæ inter duos oritur, in altero tantum peccatum esse posse; quod accidit, cum quidam mordicus rem injustam affirmat, quæ vel contra Deum est, vel contra Proximum; alter vero suum jus tuetur, atque pro justitia decertat. 3. Sæpius peccatum esse utrinq; reciprocum æque ac dissensionem, cum uterq; obfirmato est animo, neq; cedere vult, neq; ullam admittere compositionem, sed quocumque pretio victoriam referre contendit. *Quomodo fieri possit quod discordia non sit peccatum.*

Discordia, atque dissensio, quæ inter personas ejusdem ordinis, ejusdemque muneris accidit, vel inter eos, qui ad finem eumdem contendere debent, ut plurimum ex ambitione, & vanagloria proficiscitur: nemo competitori suo cedere vult, omnesque victoriam referre contendunt. Nonnumquam etiam invidiæ, atque zelotypiæ est filia: numquam æquo probamus animo, quæ ab alio dicuntur, aut fiunt; eique semper adversamur. Aliquando etiam secretus est livor, quem in aliquem concepimus, temperamentum triste, quod nihil pati potest, & ob quamlibet causam exardescit. Hoc etiam proficisci potest ex quodam ultionis spiritu, propter quem obnitimur contra ea, quæcumque aggredi conatur ille, a quo fuimus lacessiti; despicitur, incommodatur, atque præclarum aliquid nos assecutos putamus, cum nobis obtigit, ut irritos illius conatus effecerimus, eumque de spe sua dejecerimus. Sed ut plurimum cupiditas litium mater extitit. *Meum, ac tuum* discordiæ causa fuerunt, & hodierna quoque die lites, atque certamina ubique serunt.

De contentionibus

Contentio idem non est, atque discordia, licet altera sæpe sit alterius causa. S. Thomas eam vocat, atque definit, bellum inter privatos sine publica auctoritate bellatum, sed ex sola personalium voluntatum discessione peractum. Cum autem parvum hoc bellum injustum sit, quippe quod sine legitima auctoritate suscipitur, atque factis, quemadmodum lis verbis, transfigitur; hinc est, contentionem seu rixam numquam vacare culpa, itaut aggressor, qui adversarium injuste lacessit, mortali crimine excusari non possit propter injuriam proximo illatam: ille vero qui lacessitus est, ac injuste læsus culpa caret, cum se tuetur non sine moderamine inculpatæ tutelæ, & quantum opus est, ad eam, quæ sibi infertur, propulsandam injuriam. Non excedit vero culpæ venialis fines, cum motus odii, vel ultionis, qui illico excitatur, levis est, & non nimis tutelæ modum excedit; sed grave crimen est, cum animo nequam, atque odio, ultionisque referto vis infertur adversario, ut vel cæde, vel gravi aliquo detrimento afficiatur.

De Litibus.

Nemo profecto inficias ire potest, lites, quæ sæpe fuere modo quidem causa, modo vero effectus discordiæ, ac dissensionis, tum in veteri, tum in novo testamento perstrictas fuisse; hæc unica via est, qua illata nobis iniuria reparari potest; veruntamen fatendum quoque est difficillimum esse persequi in iudicio ius suum, quin charitati officiatur; & plurimas requiri conditiones, ne illa lites exercendo infringatur. Notandum est igitur primo cum dicimus, vel prædicamus lites esse fugiendas, vel cum docet S. Paulus Dei servum ab illis procul esse debere, non affirmare nos, omnino litibus igni, & aqua esse interdictum; liquet enim non deesse legitimas causas litium inferendarum, atque sustinendarum: significamus autem viam hanc, non nisi, ubi extrema necessitas urgeat, esse tentandam, cum nulla superest iuris tuendi via. 2. Lites agi posse ob ea, quæ magni momenti sunt, exempli gratia ad evitandam ingentem bonorum iacturam, vel gravissima damna, ad violentiam infensissimi adversarii excutiendam, ad insignem aliquam cohibendam iniuriam, quæ acerbissimos habere posset effectus, ac similibus locum præbere flagitiis; præsertim vero id cogendum, ut qui nobiscum iniquius egerit, resipiscat eum modum intuitus, quo causam nostram persequimur. 3. Antequam in ius rapiamus adversarium, nihil intentatum esse relinquendum, ut arbitrorum, communiumque amicorum, interventu lis dirimatur. 4. Non satis esse, litem, quam aggredimur iustam esse; verum etiam iure, & cum æquitate litem esse instituendam, cavendumque ab omnibus dolis, ambagibus, syngrapharum adulterationibus, neque causam calumniis, vel obtrectationibus esse peragendam, non fidem adversariis abrogandam; cum illis immitius non agendum, sed eorum, quantum licet, consulendum, & utilitati, & existimationi. 5. Denique difficillimum esse, immo etiam perrarum, citra crimen exercere lites, cum gravissimum adsit vel iustitiæ, vel Charitatis legum violandarum periculum.

Causæ propter quas concordiam tueri tenemur.

Ad concordiam sedulo servandam, & enixius evitandum quidquid eamdem potest evertere quam maxime prodest, meminisse, Deum simul omnes fideles, sibi inservientes coegisse, ut unum tantum corpus conficeret. In vobis ergo, inquit Apostolus, ad Ephes. 4. *sit unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ.* At si illis persuasum est, se non esse nisi spiritum unum, quod testatur Paulus; hæc validior adhuc est ratio, propter quam fideles quamlibet dissensionem perhorrescant. Exponit deinde Apostolus idem præcipua Religionis dogmata, ut inde semper eamdem inferat conclusionem: *Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus, & Pater omnium.* Hæ autem sunt illationes. Unus est Dominus, & hic Dominus imperat, ut servi omnes unum sint inter se. Una est fides; unus ex præcipuis articulis fidei hic est; velle Deum, ut omnes inservientes sibi sint perfecta charitate coniuncti. Unum est baptisma; per hoc sumus filii Patris illius, qui nihil impensius commendat filiis suis, nisi ut in unum corpus coalescant. Unus est Deus Pater omnium; nos vero Dei huius omnes filii sumus. *Ipse* unus est; vult, nos omnes unum esse; vult etiam, unitatem perfectam, quæ inter se, Filiumque suum, sibi consubstantialem, atque coæternum adest, esse illius unitatis exemplar, quam etiam, atque etiam mortalibus omnibus commendat.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, recentioribusque Concionatoribus loci in hoc argumento.

Sine concordia nihil vigere potest.

Maxima mundi huius opera nonnisi unione servantur; eorumque clades, atque interitus est, seiunctio. Ædes illæ magnificæ, ubi natura, & ars certasse videntur, quidquid rarissimum, atque pretiosissimum est, ibi effulgeret, confusæ rerum moles essent, tristesque maceriæ, nisi eas unio tueretur, ac partes easdem componentes rite dispneret. Maxima flumina, quibus alluuntur Provinciæ, & quorum aquæ ubertatem, & copiam quocumque ferunt, fugaces essent torrentes, ac rivuli sine nomine, si eorum aquæ dividerentur. Florentissimi, maximeque formidabiles exercitus non aliud profecto essent, nisi multitudo victimarum ad lanium deductarum, si discordia militum animos traheret in diversa. Hoc ipsum de JESU CHRISTI Ecclesia, quæ illius in hac terra regnum est, dicere oportet: Illa in sua perfectione subsistere nequit, nisi duplici unione, altera quidem cum capite suo, quod est JESUS CHRISTUS, altera vero cum Fidelibus per concordiam, pacem, & charitatem. Inde sequitur eos, qui dissidiis, jurgiis, contentionibus hanc unionem evertunt, quantum in ipsis est, hoc spirituale regnum diruere: *Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur.* Luc. 11. Itaque hujusmodi Fideles nequam rei sunt læsæ majestatis; majestatis inquam Divinæ, quandoquidem illius delent imperium nempe Ecclesiam, & adversantur Spiritui Dei, ac ipsius JESU CHRISTI personæ, quæ quidem sanctissima vincula sunt intemerandam hanc unionem constituentia. *P. Texier, serm. pro 3. Quadrag. Domin.*

Discordia passim viget.

Licet mortales ab aliis abhorrerent flagitiis, quæ citra horrorem ne cogitari quidem possunt; hoc unum quæro, utrum ab inimicitiis, simultatibus, dissensionibus, jurgiis abhorrerent? Si hoc affirmabitis, prorsus oppositum probabo infinitis propemodum, innumerisque contentionibus, aversionibus, odiis, quæ in omne vitæ spatium producuntur, & vix cum vita ipsa inveniunt finem. Hæ sunt contentiones illæ, quæ quotidie inter parentes, & filios, inter uxores, & viros ob-

obriuntur. Amici maxime necessarii secedunt, & hæc dissensionum genera adeo sæva sunt, ut quibuslibet in occasionibus virus adspergant, ut plurimum ope nulla curandum. Hæc autem scelera ex eorum numero sunt, quæ ab Apostolo: ad Rom 13. *facta carnis;* vocantur, quæ qui commiserint, cœlestis regni non erunt participes. *Abbas Trappensis Collatione pro tertia Adventu Dominica.*

Discordia Divino Spiritui opposita.

Spiritus Sanctus Spiritus est amoris, & charitatis; ideoque JESUS CHRISTUS a Patre petiit, ut Discipuli sui unum essent, ac simul invicem unirentur, quemadmodum ipse cum Patre unum erant: *Sint unum, sicut & nos unum sumus.* Jo.17. Hac eadem de causa unus tantum est Deus, unum Baptisma, una fides: *Unus Deus, una Fides, unum Baptisma.* ad Ephes.4. Hic admirabilis erat effectus, quem gignebat Spiritus Sanctus in primis Fidelibus, quibus cor unum erat, & anima una. Cum Christiani omnes membra sint JESU CHRISTI; simul unum esse debent, quemadmodum membra sunt unum cum corpore. At quidnam discordia, & dissensio parit? ingentem hanc unionem dissolvit, ubicumque dissidium serit &c. *Essais de sermons pour le 3. Dimanche du Careme.*

Discordias serere magnum scelus.

Utrum nequius est, inter mortales dissensionem, atque discordiam serere, an in judicio falsum perhibere testimonium, & innocuum sanguinem effundere? Alterum quidem in uno sensu; alterum in alio. Peccatum, quod committis serens discordiam, suapte natura non adeo grave est ac homicidium, atque falsum testimonium: sed hoc ipsum crimen si consideretur in effectibus, quos secum trahit, quodammodo gravius est; quandoquidem cætera omnia nonnumquam complecti videtur, & quibusdam in occasionibus cædes, violentia, falsum testimonium, vindicta ex ipsa discordia oboriuntur. Cum animus exacerbatus est, nihil sibi cavet, nihil intentatum, nihil inausum relinquit &c. *Joly, Propositione pro 17. post Pentec. Dominica.*

Quam perniciosa res sit discordia.

Nemo sensus humani tam expers est, qui non agnoscat, domestica, atque civilia bella externis longe esse graviora, & magis periculosa; quos autem funestos effectus in familiis pariat discordia, quotidiana nos docet experientia. Evertere voluit Deus superbum opus Filiorum Adæ, qui ut ambitioni, ac jactantiæ suæ facerent satis, monumentum extruere cœperant, quo nomen suum in universa terra celebritatem consequeretur æternam, turrim ædificantes, in Cœlum usque attollendam? Satis fuit eorum sermonem confundere; cumque populi ultro citroque, sensus suos non intelligerent, cœpto desistere, & hac illac in universas terrarum plagas sese effundere coacti sunt. Consensum autem adeo necessarium esse, Sanctus Petrus animadvertit, ut & inter eos requiratur, qui omnibus in locis dissensionis faces accendunt: Ait enim, dæmones sese nequaquam ultro, citroque lacessere execrationibus, atque blasphemiis: & juxta responsum, quod tradidit Salvator illis, a quibus accusabatur, quasi dœmonia in Beelzebub nomine ejiceret, Beelzebub ipse ad regni sui eversione adlaboraret, si cum eo consentiret, a quo ejicitur, & qui in mundum venit, ut homines ex illius tyrannide liberaret. *Lambert. Homilia in 3. Quadragesima Dominicam.*

Pacis, & concordiæ necessitas.

Deus unus est, & vult, nos simul omnes unum esse; vult immo, unitatem perfectam, quæ inter ipsum est, & Filium ab æterno genitum, esse unitatis ejus exemplar, quam mortalibus omnibus commendavit. Ideo S.Gregorius Nazianzenus affirmat, eos qui pacem amant, & oderunt quid quid eam perturbare potest, propius ad Deum accedere, eique magis similes fieri. O pretiosam unitatem! O thesaurum admirabilem! Quam charus es illis, qui tuum pretium agnoscunt! Quid intentatum relinquere mortales debent, ut te tueantur, cui non sese objiciunt detrimento, qui tui jacturam patiuntur? Unitatem amittere, a fratribus per discordiam secedere, idem est ac non esse amplius membrum ejus corporis, quod JESUS CHRISTUS effinxit; qui autem ad JESUM CHRISTUM non pertinet, illius est inimicus, & non nisi diaboli membrum esse potest, cujus tyrannidi sese infelicissime mancipavit. *Idem, in sermonibus de Vita Ecclesiastica, serm. de Unione.*

Quam periculosa sit discordia.

Quemadmodum in substructione aliqua, S. Chrysostomus inquit, cum lapides omnes fornicem componentes perfecte conjuncti sunt, ædificium firmum est, solidumque, ibique tuto, ac sine metu habitari potest; at si lapis quidam a ceteris dimoveatur, tunc omnia sunt metuenda; & levissima quælibet scissura gravissimam portendit ruinam, quæ illam passim subsequitur; idem dicendum est de dissidiis, quæ inter mortales oriuntur, & quæ nihilo minus sunt periculosa. Quomodo igitur Fideles omnes perhorrescere debent quodlibet dissidii genus? Quid præstandum non est, ut pax, atque concordia servetur? *Idem.*

Optime noverat Constantinus Imperator quam periculosæ opus plenum sit aleæ, quævis discordia; ideoque cum Nicænæ Synodo interfuit hac usus est arte, ut inter se discrepantium Præsulum dissidia sopiret. Eorum quamplures ad ipsum libellos attulerant, quibus mutuis criminationibus se ultro citroque apud Cæsarem acerbissime insimulabant. Imperator non sine gravissimo dolore illorum perlegens querimonias, ac reputans quantam afferre posset perniciem Episcoporum discordia, diem indixit, quo omnes simul ad illum deberent accedere; cumque stata illuxisset dies, jussit ingentem succendi ignem, in quem omnes sibi oblatos libellos conjecit. Deinde vero in clementiæ, ac lenitatis sensibus Episcopos alocutus est, ut difficillimum esset, eos etiam non tangi, qui animo essent magis percito, atque furenti. Deum nostrum verum judicem esse, inquit, a quo districto examine singulorum facta aliquando tandem sunt ponderanda, atque ad sacrum illius tribunal mortalium omnium causas justissima æquitate esse aliquando dijudicandas. Interim illos ad concordiam, atque unitatem exhortatus est, eisque palam ostendit, quanti referret, privata dissidia oblivioni tradere, ut unice in illud toto pectore incumberent, propter quod illuc convenerant.

Cavendo, ne discordiæ simus auctores.

Fidelis tenetur pro virili quantum in ipso est pacem tueri. Hinc conjicite quantum sit scelus eorum, qui non solum paci servandæ minime consulunt, verum etiam discordiæ faces accendunt, jurgia miscent, & fovent discordiam. Unicum fortasse protulistis verbum, quod imprudentibus etiam, & inconsultis elapsum est; at periculosæ hujus vocis effectus erant prævidendi. Quænam fuerit intentio vestra, ex malo, quod peperit, judicate. Fratribus pessimum discordiæ virus afflastis; ergo ex illis estis, quos Sapiens execratur: *Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus.* Hoc autem septimum, quod non odit solum, verum etiam detestatur Deus, proculdubio scelus erit enorme. Quod autem? *Seminare inter fratres discordias. Idem.*

Superbia dissensionum omnium origo.

Licet affectus omnes funestæ sint dissensionum causæ, superbia tamen principem locum tenet: cum enim velit semper supra ceteros efferri, alii vero cedere atque subesse detrectet, necesse est, ut contentiones, rixæ, dissensiones oriantur. Hic prælationis, ac dominationis amor sæpe ipsam terrenorum bonorum cupiditatem antevertit; malumus etiam cum sumptu primos esse, & optime locatam ingentem auri vim credimus, & eminentem aliquam auctoritatem, sepe etiam commentitiam, adipiscamur. Si vulgatissima dissensionum, atque rixarum causa ambitio est, est etiam gravissimum ad eas sedandas, atque extinguendas obstaculum. Si cui superbo conditiones pacis proponantur, si eidem ostendas, ipsum forensibus confici sumptibus, & licet victor abiret judicio, sumptus longe majores fore, quam quidquid se per judicis sententiam speret assecuturum; verum est, inquiet ille, at nolo, de me dici, me adversario meo cessisse; & licet omnia bona mea litibus peragendis essent absumenda, sentiant omnes, volo, mihi neminem impune injuriam illaturum. *P. le Jeune, Oratorii Sacerdos.*

Sæpe urbis alicujus cives sese mutuo persequuntur, neque simul vivunt, nisi ut sese ultro citroque conentur opprimere. Omnes quærunt & suam, & proximi vitam efficere sollicitam dissidiis, atque contentionibus nullum finem habituris. Animadvertimus etiam animos inter se magis discrepare, ubi magis locorum propinquitate conjunguntur, quippe simultas, & odium communes sunt propinquitatis effectus. Nemo Sinensium domos, nemo Indorum sceptrum habere desiderat, invidia, atque zelotypia inter angustos fines continentur; quæ procul sunt, non prospiciunt; illis inhærent, quæ cominus sunt: & discordia, rixæ, jurgia inter eos oriri consueverunt, qui ad eamdem anhelant utilitatem, ac idem bonum conantur acquirere. *Ex Petrarcha Tractatu de malis accolis, & de Inimicitiis.*

Nihil dicam de spiritu obstinationis, & contradictionis, de varietate sententiarum, & opinionum in iis, quæ ad Religionem pertinent, neque de erroribus, qui hodie fidem Christianam affligunt. Recens adhuc est memoria malorum, quæ elapso sæculo acciderunt, ita ut quantam perniciem secum trahant, satis intelligi possit. Dicere sufficiat, nihil aptius esse ad populorum animos dividendos, quam sententiarum varietas, cum agitur de Religione; hæ quippe gignunt schismata, contentiones, quæ degenerant in jurgia, invectivas, & nonnumquam etiam in factiones, quæ Ecclesiæ primum, mox etiam Regnorum, rerumque publicarum pacem perturbant. *P. Rapin in spiritu Christianismi.*

Discordia inter homines familiaris.

Quam difficile est, S. Augustinus inquit, cum mortalibus omnibus fovere pacem, & a nemine dissentire! Deus nos ad concordiam vocat, præcipitque, ut inter nos pacem tueamur. Hic nobis propositus esse debet finis, omnesque industriæ nervi sunt contendendi, ut perfectam pacem assequamur. Attamen sæpius usuvenit, ut cum illis ipsis decertemus, quibus cupimus gratificari. Aliquis in errore versatur, tu illum inde studes ad veritatem adducere; ipse vero tibi acerbis, aculeatisque vocibus respondet. Nullibi ferme gentium vera inter fideles concordia deprehenditur; atque ex adimplentur minæ, quibus olim per Jeremiam Prophetam portendit Deus futurum, ut Jerusalem arenæ tumulo similis fieret: *Dabo Jerusalem in acervos arenæ*. Jerem. 9. Ecclesia enim jamjam acervis dumtaxat arenæ fere constat; videlicet membris atentibus & siccis, quæ invicem minime coalescunt per interiorem Charitatis, divini Spiritus unionem; est enim cœtus exterior, quamdam societatis speciem præseferens, sed quæ satis sibi non constat, & minima aura diflatur. Illud vero magis adhuc mirum est, quod hæc dissensio non in magna solum Ecclesiæ societate deprehenditur propter improbos homines, quibus repleta est, verum etiam in omnibus fere particularibus societatibus invenitur &c. *Essais de morale Tomo 4.*

Pax, & concordia pro virili tuenda.

Quemadmodum Dei Filius improbat dissensiones, & simultates, quæ passim inter homines regnant; ita etiam, atque etiam pacem, atque concordiam nobis commendat. Ad hanc nos Spiritus Sanctus hortatur per os Regii Prophetæ: *Ps. 33. inquire pacem, & persequere eam*: Apostolus quoque in Epistola ad Romanos c. 12. docet: *Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus pacem habentes*. S. Chrysostomus ponderat verbum illud, *si fieri potest*. Nonnumquam enim, ait ille, contingit, ut pax servari nullatenus possit cum quibusdam hominibus, & quibusdam in occasionibus; veluti cum agitur de veritate, vel de pietate Christiana, quam alii corrumpere, aut evertere adnituntur. Apostolus inquit, quantum in vobis est, contendite, ut pax foveatur; nulli discordiæ, vel inimicitiæ occasionem præbete: si tamen aliquis ausus fuerit, pietatem impetere, ejusque regulas proscindere; pacem relinquite, ut veritatem propugnetis, eamque ad extremum usque spiritum defendite, ita tamen, ut semper charitas erga illum servetur, contra quem est decertandum. Cum illo non tamquam inimico, sed amicissimo agetis, lenibus verbis illi ob oculos statuentes errorem ipsius, & veritatem, qualis re ipsa est: hoc enim ea verba significant: *Quantum in nobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes*. Cum illo perfecti amici necessitudinem servate, ita tamen ut veritati non inferatis injuriam. *Ex Homiliis moralibus Homil pro 3. Quadragesimæ Dominica.*

Ratio evitandi jurgia, & dissensiones.

Sed etiam ille cavendus est, qui videri potest, quicumque irritat, quicumque incitat, quicumque exasperat, quicumque incentiva luxuriæ, aut libidinis suggerit. Quando ergo aliquis nobis conviciatur, lacessit, ad violentiam provocat, ad jurgium vocat: tunc silentium exerceamus, tunc muti fieri non erubescamus. Peccator est enim, qui nos provocat, qui injuriam facit, & nos similes sui fieri desiderat. Denique si taceas, si dissimules, solet dicere: Quid taces? loquere si audes. Sed non audes: mutus es, elinguem te feci. Si ergo taceas plus rumpitur: victum se reputat, irrisum post habitum, atque illusum. *Ex Divo Ambrosio de Officiis c. 5.*

Cum S. Gregorius Nazianzenus videret Episcopos, qui Constantinopolim convenerant, turbatos esse, atque infrendere propter Episcopatum, quem ille invitus susceperat; non solum pro bono pacis illum abdicavit, sed enixis precibus Theodosium Imperatorem exoravit, ut abdicationem a se factam dignaretur admittere. Hoc unum, o Cæsar, posco, inquit ille, videlicet ut ingens laboris pondus, quod subii, me dimittentem patiaris. De Barbaris quidem egisti triumphum, sed gloria tua, maximumque tui Imperii trophæum est pacem, atque concordiam inter Episcopos constituere. Dissentiunt illi inter se, & unica via, qua eorum consensum consulere possis, est mei Episcopatus abdicatio. Ecclesiæ navis agitata est: & quoniam propter me hæc procella detonuit, projice me in mare, & sedabitur. Imperator, atque Patres qui eminentem virtutem, insignemque Præsulis doctrinam cognoverant, hac petitione, & hoc sermone adeo perculsi fuerunt, ut ægre permiserint, ipsum se Episcopatu abdicare. *Eædem Homiliæ morales.*

Avaritia ut plurimum, litium, ac dissidiorum causa.

Meum, ac Tuum funestissima est plurimorum malorum causa, præsertim vero litium, & contentionum. Cum consanguineis, ac necessariis pacem tuemur, donec nulla nobis cum illis res est: sed simul ac vel utilitas aliqua acquirenda, vel incommodum evitandum est, statim inter eos, qui conjunctissimi videbantur, simultas exoritur. Tantum abest, ut qui provectiori sunt ætate, in quibus ideo juventutis æstus deferbuit, in hujusmodi certaminibus minus ferventes sint, quod immo sæpe videmus, quo magis ad senium accedimus, eo magis divitiarum amorem in nobis augeri, atque nos cupidius minimum quodpiam lucellum consectari; solum hujus cupiditatis intuitum in corde omnes divinas, humanasque rationes extinguere, propter quas nosmet temperare deberemus? ac nos inexorabiles fieri in iis, quæ deberi nobis putamus. Inde tot molestæ lites oriuntur, quas plurimi maximum vitæ humanæ flagellum esse arbitrantur, cum interior ad eas evitandas nihil de jure suo imminutum patiantur. Hæ autem lites ut plurimum ex levissimis proficiscuntur initiis. Qui causam agunt, ad hoc se teneri putant, quia ad bona sua vel servanda, vel augenda illud necessarium esse opinantur. Putant se quamprimum ex molestis hisce contentionibus evasuros; & sæpe vel non sufficit ipsorum vita, ut eorum finem possint attingere, vel illæ fiunt familiæ ipsorum excidium, ac semper in magnum discrimen, & conscientiam, & salutem eorum adducunt. *P. le Jeune. Sermone de Litibus.*

Litigantium peccata.

Quisnam litem alicui intentat, & pro virili non adnititur, ut mala audiat adversarius, palam non jactitet illum hominem esse litigiosum, versutum, falsarium, satis in foro cognitum, & id genus similia, quorum fons numquam exhauritur? Sed præterquam quod hujusmodi crimina, ut plurimum conficta sunt, vel saltem temere intentata, tibine illa fas esset objicere? Quodnam tibi jus est in alienam existimationem? Esto ille versutus, fur, chirographorum adulterator, & quodcumque libuerit, quid hoc tua, tuæque interest causæ? At esto, aliquid inde utilitatis tua causa percipiat: quid tibi prodest, hæc in vulgus proferre,

& sex-

& sexcentorum auribus ingerere, quibus tecum res nulla est, qui cum neque causidici, neque judices tui sint, his de rebus edoceri non indigent? *Idem*.

Dei obliviscuntur, qui lites exercent.

Donec lis fervet, ut plurimum in summa Dei oblivione versamur. Ad Sacramenta ne cogitamus quidem accedere, lite penitus occupati huic uni vacamus, neque locus aliis objectis ullus reliquus est. O Deus! Quænam effunduntur preces? quomodo tunc temporis sacris adstamus Mysteriis? Quam mentis attentionem sanctissimis Religionis officiis impendimus? Quomodo JESUM CHRISTUM adoramus, qui super ara pro inimicis suis immolatur, tunc temporis, cum animus exacerbatus est, & fortasse odiit, quos antea diligebat? Quomodo habere gratias JESU CHRISTO possumus, qui omnia, & seipsum quoque tribuit hominibus, cum interim litibus aliena auferre bona contendimus? At fieri ne tamdem potest, ut inter hos motus, atque tumultus mentis requiem, & cordis pacem tueamur? *Idem*.

S. Franciscus Salesius ait, si quis adest, qui in litibus, & quæstionibus exercendis modum servet, dici posse, jam quæstionem habitam esse de ejus virtutibus pro ejusdem Apotheosi. At libentius affirmo, inquit ille, quod & lites miscere, & servare modum, rationem, rectumque sensum, adeo operosum est, adeoque rarum, ut Sanctis ipsis hæc simul præstare vix permittatur. Contendamus, Auditores, ad Cælestem hæreditatem, pro qua lis nulla suscipienda est. Nonnumquam sane terrenæ hæreditates litibus inferendis obtinentur; & exercendis litibus plerumque Cœli hæreditatem amittimus. Et constat hujus discriminis ratio: Cœlestis quippe hæreditas adeo lata, ac ingens est, ut licet eam possiderent omnes, adhuc tamen integra ab omnibus possideretur. Itaque cum nemini auferatur quidquam, nulla suppetit litium causa. Sed cum terrenæ hæreditates angustis sane finibus contineantur; neque rem eamdem unus, & alter possidere valeat, quilibet socium prohibere conatur, & hæc est litium omnium origo. *Idem*.

Quid faciendum cum lites agere cogimur.

Cum autem inevitabili necessitate lites agere cogimur, primum illud esse debet, ac inde semper inchoandum est, ut quantum in nobis est contendamus, ut inita conventione lis dirimatur. Quamobrem bona fide viri morum integritate, ac legum doctrina ornatissimi consulendi sunt, atque eorum sententiæ parendum. Ad hoc tamen nobis probata esse deberet insignis veritas, de qua nullatenus possumus persuaderi; videlicet nos facile causæ nostræ æquitate decipi posse, propria utilitate quemlibet semper excæcari, & neminem in propria causa æquum judicem esse, ideoque nobis illud amplectendum esse consilium cui neque utilitas, neque affectus aliquis nubem offundere potest. *Idem*.

Nemo unus ferme ex iis, qui lites agunt, invenitur, qui sibi religioni vertat, effutire fanda, infandaque omnia, quæ auribus suis adversario accidere runt. Oratores levi negotio clientum animos induunt, optimamque eloquentiæ suæ partem in eo sitam putant si eorum, contra quos agunt, existimationem in ludibrium vertant, eamque iis etiam in rebus proscindant, quæ ad causam minime pertinent: & quemadmodum per miserrimam humani cordis corruptionem oblectamur, ubi facete aliena facta perstringi percipimus; Causidici, qui in hoc dicendi genere excellunt, disertissimi habentur, atque certatim ad causas peragendas usurpantur. Fidelis, qui litem agens, volet tamen semper esse fidelis, non solum de adversariis non obloquetur, verum etiam non sine adfectatione ea omnia proferet, quæ bona de illis dicere poterit.

Ecclesiastici a litibus abesse debent.

Ecclesiastici nihil prætermittere debent, ut pacem foveant, animos sedent, diffutam gratiam farciant, hominesque impellant, ut relictis forensibus jurgiis ultro, citroque mutua charitate litem componant: At tamquam malum gravissimum, & lacrymis uberrimis deplorandum existimare debent, cum mortalium nequitia cogantur sua legitima asserere jura, quæ propter necessarias causas ad Ecclesiæ utilitatem spectantes ut ab aliis infringantur, pati non debent. Extra inevitabilem gravissimamque necessitatem Ecclesiasticus, qui secum diligentius funestos litium effectus reputaverit, nullam sibi unquam movendam litem esse cognoscet, ac malet potius sibi aliquid legitimi juris deperire, quam per difficiles, severasque judiciorum vias illud persequi. Potestne Ecclesiasticus eam non amplecti sententiam, in quam Fideles omnes versari jubet Apostolus? 1. ad Cor. 6. *jam quidem omnino delictum est*, inquit ille, *quod judicia habetis inter vos*. Quid ergo cogitaret ille de quibusdam ferventibus Ecclesiasticis, quos lites non terrent? qui ad eas aggrediendas semper parati sunt? qui meliorem vitæ suæ partem transigunt, causidicos adeuntes, ac sollicitantes judicia? quibus præstat ingentem auri vim forensibus absumere sumptibus, quam minorem amittere assentientes ei conventioni, qua ex tot ambagibus, tricisque eriperentur. Qui calliditate sua, atque litigiis beneficium aliquod assecuti, tamquam de insigni victoria gloriantur? Qui turpi hac ratione, & Ecclesiæ spiritui prorsus opposita plura collegerunt beneficia, quibus ad redditus suos augendos usuri sunt? *Idem*.

Cum sæva necessitas adest litis urgendæ, a qua bona, & honor pendent; tunc pro nihilo reputatur, somnum amittere, requiem interrumpere, famem, sitimque perferre, fatigari, judiciis obstinatam pati severitatem, & eorum, qui res nostras agunt, increpationes haurire. Omnem impendimus curam, ut illum quidem Optimatis alicujus intercessione deliniamus, cui nihil negare potest, hunc vero, amici alicujus precibus, cui studet gratificari: illum opera Confessarii, a quo pendet, hunc Creditoris auctoritate, cujus petitiones vim habent imperii; alios argento, alios mulierculis, quas depereunt, corrumpere adnitimur. Sin autem conferre velimus, quæ sæculi filii conantur, ut temporale quodpiam negotium sibi cedat e sententia, cum iis, quæ faciunt filii lucis pro æterno suæ salutis negotio, numquid illic quidem majorem videre possumus sollicitudinem, hic vero incuriam ignaviorem? *Abbas de Monmorel Homil. in 8. post Pentec. Domin.*

Memento in litibus agendis, ut plurimum, quietis, atque tranquillitatis jacturam fieri; unde sequitur, ea quæ certissime amittuntur longe esse pretiosiora, quam quæ sperantur; quandoquidem omnia terræ bona cum animi pace nequaquam sunt comparanda. At nonne quotidiana docet experientia, illum, qui victor judicio abit, minus fieri locupletem, quam antequam litem intentasset: eum vero, qui victus fuit, repente in summam inopiam, atque egestatem proruere? Utinam ista perpenderentur ab initio, & ex aliorum jactura edoceri vellemus; næ tunc non ita raptim ad judicium confugeremus, res nostras repetituri; atque ultro JESU CHRISTI consilium amplecteremur dicentis: Matth. 5. *Ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium*. *Idem Domin. 21.*

In litibus tranquillitas animi amittitur.

Scio equidem non deesse justas contentiones, eas ob res institutas, quæ easdem mereri videntur: sed plerumque sive in civili, sive in criminali materia de modica lis agitur summa, ob injurias leves, ob castes, quæ satis probant Judicibus aviditatem, miseramque litigantium insaniam. Quot enim litigandi libidine ducti pro ea re, quæ pauci æstimatur, rapiunt in judicium? Quot, ne æris alieni exiguam summam dissolvant, judicio certare volunt, ac ad Judices rapi, maluntque omnia pessum ire, quam sine sumptibus creditori suo satisfacere? Quot ob negatum urbanitatis officium, ob verbum injuriosius prolatum, ob veram fictamve narratam rem acerbissimas, diuturnasque lites persequuntur? Quot ob verbum ambigue prolatum in contractu, ob levem in societate vel divisione inæqualitatem incalescunt, atque lite decertare volunt, quantocumque statura sit pretio; tanta est, ac tam inexaturabilis eorum cupiditas? Verum non hic moratur; non solum homines incitat invicem levibus de causis, quoniam avida simul, & pertinax est; illis sexcentas etiam suggerit

rit fraudes, dolos, ambages, quia perspicax est, atque ingeniosa. Licet causa futilis sit, aliquis justitiæ fucus eidem appingitur: ideoque nullum mysterium est, cui non sese immisceat, nulla ars, quam non excogitet; nulla dilatio, vel subterfugium, quod non inquirat, nulla conjectura, quam in rem suam minime vertat cupiditas. Quod maxime perspicuum est, illa obscurum facit; quod expeditissimum, impedit; quod falsissimum regit, atque dissimulat. Quantumvis validæ fint aliorum rationes, illas infirmare, atque atterere adnititur. Quamtumvis futiles fint suæ, ubi aliqua veritatis species adsit, illas extollit, elegantibus verbis exornat, inutilium citationum congerie inflat; cumque judices corrumpere nequeat, illos, saltem fallere, atque perstringere adnititur. Ambages quas objicit, industriam vocat; tutelam, & diligentiam sibi met contra adversarios consulendi nominat boni fruitionem, quod suum non est, & quod dolis, atque versuriis tueri conatur. Hæc autem numquam Lex Evangelica pati potest verans, quidquid innocentiæ, & Christianæ simplicitati adversatur. *Essais de sermons pro 22. post Pentec. Dominic.*

Charitas atque ac justitia in litibus inferendis servanda.

Tantum abest, ut concedere velim, ea, quæ quamdam justitiæ speciem præseferunt, litem aliquam probare posse, quod neque ausim concedere, justam litis causam esse posse quidquid justum est. Causa mea justa est: hoc quidem Ethnico sufficeret; sed fidelis ob oculos aliam habet legem præter legem justitiæ; legem videlicet charitatis. Ex duobus his locis, & utraque hac trutina jura nostra ponderanda sunt, ubi lis aliqua oboritur; justitia charitate, & charitas justitia est temperanda; in Judicio ab alterutra recedere, idem est ac se ipsum damnare. Hodierna igitur die necessarium hoc temperamentum edocere volo: Ex proximo justitiam, at nonnisi secundum charitatem illud persequi debes. *Ex manuscripto qui Patris de la Rue esse perhibetur.*

Antequam litem aggrediaris in eo primum curam omnem impendis, ut causæ tuæ fundamentum scruteris, & quem habitura sit finem, conjicias. At non inde initium ducendum; aliud antea petagendum est. Quid autem? Audi S. August. *litigare vis cum fratre tuo, prius litiga cum corde tuo*; hoc est, ad conscientiæ tuæ tribunal cor ipsum accerse, ex eo quære, utrum inter forenses clamores, ac litium jurgia pacem servare poterit; ac illi præcipe, ne oderit: *Dic cordi tuo, noli odisse*. Quod licet summa fide dicto paruerit; quamdiu hic spiritus Charitatis vigebit? usque ad primam molestiam, quæ acciderit tibi; usque ad primam vel levissimam victoriam, quam de te referet adversarius; usque ad primum inofficiosum verbum, quod illi contra te exciderit; usque ad primam vim, quam ille tibi inferre velle videbitur. Tunc omnia hæc pacis, concordiæ, charitatis consilia, evanescent; ex dolore gradus fiet ad Charitatis languorem, ex languore ad querimoniam, ex querimonia ad iram, ex ira ad contumeliam, ex contumelia ad obtrectationem, ex obtrectatione ad calumniam, ex calumnia, denique ad apertam inimicitiam. *Idem.*

Quilibet secum ait, quomodo ferri possunt hæ versuriæ, hæ fraudes? numquid hoc est honeste operari? Quomodo post hæc in lucem prodire quis audeat? Numquid homine Christiano dignum est his animi dispositionibus litem exercere? Quomodo non intelligis legitimam hanc litis exercendæ rationem aliam tibi coram Deo litem conflare? Cum hæc tibi adjudicabitur ob certissimas causas omnibus juris consultis probatas, alteram coram Deo perdes propter odium, & inexplebilem avaritiam tuam; neque enim Dei Tribunal est forensibus simile; unde alter quidem victor, victus alter abeunt, cum utrique damnentur a Deo, si utrique justitiæ, & charitatis excesserint claustra, namque ante hoc Domini Tribunal nequaquam judicabuntur secundum rationum æquitatem, quæ liti agendæ locum præbuere, sed secundum injustiam odii, quod utrinque par est, & quod æque omnibus Fidelibus, quamtumque prætexere causam possint, fuit interdictum. *Idem.*

Ambagum nomine non improbas tantum moras, quæstionum multitudinem, labyrinthos, atque meandros intelligo, quibus lis in ævum producitur; verum etiam malas artes, chirographorum adulterationes, perjuria, æquivoca, testium subornationem, singrapharum, quæ jus in lucem afferrent, suppressionem, infensas omnes nequitias, quarum scelus, ac turpitudo palam ex ea cura deprehenditur, qua quis illas contegere adnititur; quæ omnia, qui bona fide, non agit negligenda esse minime censet magno hoc ductus principio: ea licet improba sint, probari tamen suæ causæ justitia; & ex quo illud, quod contenditur, justum est, nullam, qua illud assequi possumus, viam injustam esse putandam. *Idem sermo manuscriptus.*

De ambagibus quæ litibus usurpantur.

O nequissimum litigantium abusum! qui causam suam commendare putant, contumeliosa hypotiposi adversariorum mores describunt, eorum existimationem proscindunt, & bono personarum, familiarumque nomini minime parcunt. At enim hoc prodest, ut jus nostrum tueamur; hoc adversarium in suspicionem vocat. Verum quid tibi prodest, Causidice, quam tibi Cliens, hæc sordium, probrorumque congeries, quam ex conditione, munere, honestate Parentum, Avorum, Atavorumque proximi tui, tanto labore emendicas? Quid in apricum proferre ea, quæ tempus oblivioni tradiderat? Quid mortuorum cineribus insultatis? Licet nihil nisi publicum, verumque asseratis, hoccine probat eam hæreditatem, de qua sub judice lis est, ad vos pertinere; vel divisionem illam cum fraude factam, vel illam auri vim vobis debeti? Sed o causidice, o litigator, qui bonum, quod vobis negatur, reposcitis, quandonam per vos fiet illius honoris restitutio, quem rapuistis? Quod reposcitis, civilium, politicarumque legum vi vobis vindicatis; quod ex vobis reperitur hoc divinarum Evangelii legum vi postulatur. Potestis ne coram Deo invicem alter in alterum crimen detorquendo excusari? Cliens quidem forensem usum, & Oratorum consuetudinem; Orator autem ficta, vel vera a Cliente sibi tradita insimulans monumenta? *Idem.*

Litigantium artes.

Prima litigantium cura est judicum suorum mores, habitusque cognoscere, eorum necessarios perquirere, quibus familiarius utuntur; eos, ut ajunt, invenire, a quorum nutu pendent, ac se beatos putant, si eorum aucupentur gratiam, qui eorumdem conscientiæ rectores sunt; quasi magnum sit causæ præjudicium, viris bonis probari, & illi robur accedat, ubi contigerit aliquid infirmitatis in illo deprehendere, a quo litis pendet eventus. *Idem.*

Mirum profecto est, mortales adeo iniquos esse eorum judices, qui juri dicundo præsunt, & Judicem in oculis litigantium æquum esse non posse, nisi cum sollicitationibus actus a justitia recesserit. Humani cordis nequitiam admiramini: si tibi causam adjudicavit Prætor, jam honestus, & æquissimus habendus est; sed si litem amittis, semper judicis crimen est, numquam litigantis; semper favor est, inscitia, inimicitia, corruptio; jamjam contra illius personam, & mores sexcentæ evomuntur injuriæ, omniaque tibi licere putas, ut dolori tuo satisfacias. *Idem.*

Hi repetunt, quod suum est, illi tueri adnituntur, quod sibi præreptum fuit; igitur judicio contendendum est. Ferendum ne est, ut alii nobis impune bona auferant, injurias inferant, calumnias ingerant, existimationem proscindant, quin jus repetamus, & contra aliorum impotentiam nosmet propugnemus? Via sibimet consulendi omnibus patet; Deus, qui Judices constituit, illam probavit, voluitque, nos ad illam confugere. Alioquin quænam fieret rerum omnium perturbatio? Innocentes ingemiscerent, quin ne in fletus quidem erumpere auderent; impii debacharentur, quin ab ullo redargui, &c. *Ex sermonibus moralibus, serm. de Lite.*

Quilibet litem suã justam putat.

Sæpe utilius esset sapienti conventione litem componere, quam sese infinitis contentionibus immiscere, ubi omnia in periculum adducuntur, quantumvis pro te justitiam stare arbitreris, & ubi licet plurimum lucreris, lite acta, transacta pauperior est, quam nondum inchoata . . . Cum litem inituri sumus, adstamus

mus veluti in cujusdam labyrinthi aditu, quo ubi sumus ingressi, eo magis errore viarum decipimur, quo magis progredimur; & quo magis egrediendi viam inde perquirimus, eo magis ab eadem recedimus . . . . Citationes, postulationes, vadimonia, fidejussiones, oppositiones, recusationum causæ, interdicta, collationes testium, doli, defectus, nullitates, sententiæ secundum postulationes datæ, jurisdictionis conflictus, Judicum incompetentia, nova postulata, recentes perquisitiones, qualitatum contestationes, contradictiones, criminationes, criminationibus responsiones, aliaque id genus sexcenta, scapos papyraceos inficiunt in re adeo perspicua, quam judex ex arvis accitus statim judicasset. Quid ut plurimum judicia præstant? *Lites, sit decernit ut seminet*, inquit Zeno Veronensis, *legibus suis leges impugnat*: in litibus, quibus finem videntur imponere, quædam relinquunt semina, per quæ reproducuntur; hydræ capita nequaquam eo obtruncantur pacto, ut rursus minime renascantur, modo per sententiarum interpretationes, modo per earum rerum, quæ de novo incidunt, occursum: nonnumquam leges legibus ipsis impugnant, & aliis evertunt, quod aliæ constituunt. *Idem.*

Maturata conventio laborantes, sumptibusque parcit.

Si statim animum appulisses, ut æquam cum adversariis compositionem inires, quin impeditissimis litium tricis temet immisceres; si arbitrum delegisses hominem sapientiæ, & integritatis laude florentem, qua nunc pace, quo gaudio fruereris? Itaque sollicitationibus, curis, vigiliis non aliud assecutus es; quam rei familiaris, & fortasse etiam conscientiæ jacturam; bonaque tua Causidicos tantum, aliosque forenses Ministros saginarunt. Proh Superi! quam cæcitatem! Omnes de fori injustitia queruntur, & omnes ad forum confugiunt! Omnes dicunt forum esse bonorum voraginem, ibique sumptibus confici, qui lite contendunt, & nihilo serius omnes lites amant, & pertinaci animo litibus persequendis inhærent. *Idem.*

Qui lites agunt, hoc primum sibi cavere debent, ne in sævitiam, & inhumanitatem decidant, qui funesti, ut plurimum, sunt litium effectus. Credunt homines, se tuta conscientia contendere posse, ut ad extremum usque apicem adimpleantur ea, quæ a Prætore obtinentur, sententiæ; sibique persuadent, quandoquidem litem vicerunt, licere inclementer persequi adversarios suos, nihil illis remittere, nullam in ipsorum calamitate moram permittere; eorum bona raptim invadere, licet in summam egestatem redigantur, eosque in carceris squalorem detrudere, donec extremum usque quadrantem persolverint. *Idem.*

Conscientiæ periculum in litibus peragendis.

Si affirmare non licet, Sanctum Paulum existimasse, lites omnes, omnesque forenses decertationes per se crimen esse, ac divinæ legis prævaricationem: licet affirmare saltem, illum credidisse, hoc malum esse, ac esse difficillimum inculpatæ tutelæ modum nequaquam excedere, ac intra eos lenitatis, ac modestiæ fines contineri, quos nobis Salvator præscripsit, atque ita cordis nostri affectibus imperitare, ut numquam lædatur Charitas; quandoquidem minime vetitus fuit litigantibus dicere: Deum offenditis, statim ac litem intentatis: *jam quidem omnino debitum est*. 1. ad Corinth. 6. Non quod lites exercere, absolute culpa non vacet, sed quod fieri ferme non potest, ut qui lites agit, culpa vacet. Quomodo enim servari potest modus, qui adeo necessarius est inter agitationes omnes, inter incompositos motus, variosque affectus iræ, vel avaritiæ, invidiæ, vel ultionis, qui semper incalescunt, ac fervent inter eos, qui judicio forensi decertant? *Abbas Trappensis Tomo secundo de Vitæ Monasticæ Officiis.*

Plurimi lites ingrediuntur, alii quidam passione ducti, alii imprudentia, alii avaritia, qui sane ab illis abhorrerent, si earum perniciosos effectus prænoscerent. Non vident illi, se procelloso committi pelago, ubi tempestates, atque naufragia semper sunt metuenda; vel se labyrinthum ingredi, unde exitus minime patet. Qui huc usque sua cupiditate excæcantur; intelligunt quidem, sed nimis sero, se nihil lucrari posse, amittendique universa periculum sibi imminere; ac sæpe nequitiæ, vel pertinaciæ supplicium est, quod illos rapit, ut se se mutuis jacturis conficiant. *Ex Anonymo Auctore.*

Sollicitudines, quas lites pariunt.

Cum litium spiritus litigantium crimina prope in infinitum adauxerit, eorum quoque sollicitudines ultra modum multiplicat; efficit enim ut infinitas patiantur ærumnas, atque tormenta sine honore, sine merito, sine solatio. Lites eos jugiter rodunt, metum illis incutiunt, labores ingeminant, illas de via in viam, de domo in domum ad Judices urgendos traducunt; eos cogunt tamquam mancipia antea Procuratoris sui scribas obrepere; ac illis arcta indicunt jejunia ut sumptibus parcant, mox in foro erogandis: *Ecce ad lites, & contentiones jejunatis*. Isaiæ 58. Eorum animos torquent, honorem, & existimationem in discrimen adducunt, ac tandem in carcerem detrudunt squalore, & macie conficiendos. *Idem.*

Donec sapientissimus mortalium omnium Salomon litem consideravit, quatenus ad res hujus mundi refertur; tantummodo dixit in hoc hominis gloriam verti, ne se se illis impediat; ac apertissimam imprudentiæ notam esse in eo qui sese immiscet contentionibus, quæ dedecus tantum possunt afferre: *Honor est homini, qui separet se a contentionibus*? Prov. 20. Cæterum veram rationem, qua quis ad egestatem redigi potest, ac rem domesticam perdere, esse litium amorem; e contra vero simplicitatem sequi optimam esse viam, qua filii locupletes possint relinqui. Verum cum cogitationes suas longius provexit, atque litem consideravit quatenus ad salutem nostram, atque præcipua officia nostra refertur, nequaquam intra hujusmodi loquendi rationes sese continuit. Modo enim asseruit ambitionem ex potissimis esse caussis acerbarum, ac pertinacium contentionum, quæ habentur in foro; inter superbos numquam convenire posse; semper inter illos aliquod esse litigium; ac neminem litem intentare debere, ubi pravis hujusmodi principiis laboret: *Inter superbos semper sunt jurgia &c.* Proverb. decimotertio. *Ex manuscrito sermone.*

Nonnisi magnis cum præcautionibus lites agere licet.

Nobis nequaquam ea generositas est, qua tot fideles acti pro JESU CHRISTO omnia terrena relinquunt; at caveamus, ne inexplebilem aliorum cupiditatem labamur, qui omnia possidere desiderant. Ideo inter utrumque extremum media insistendum est via; & quoniam potius erga cupiditatem, quam generosam integritatem noster inclinat animus: *Affines cupiditati deprehendimur*, quidam ait; Deus qui salvare nos vult ea in conditione, in qua ipse nos posuit, non nisi perquam raro, & non sine quibusdam conditionibus lites exercendi libertatem concedit; & nobiscum agit, uti cum arbore consuevit in malam partem inclinante, quam agricola semper in oppositam flectere adnititur. Videlicet cum lites ex vitiis, & concupiscentiis nostris oriantur, suadet Apostolus 1. *ad Corinth. sexto*, ut earum rerum, quas habemus; jacturam patiamus potius, quam lite decertemus ne inter forenses contentiones eam amittamus rectitudinem, sine qua eidem placere non possumus. *Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?* *Idem.*

In justitia una tantum via est, quæ ducit ad vitam, a qua quamtumvis parum declinemus, iter ingredimur, quod ad mortem adducit. Licet causa bona esset, numquam fas esset eam meliorem efficere, eam vel tantillum detorquendo, ne dicam mendacium aliquod immiscendo. Numquid enim inter Christi Fideles ferri possunt in causa, sive bona, sive mala chirographorum vel adulterationes, vel subtractiones, malignæ evasiones, conficta facta, impeditissimæ ambages, quæstiones inutiles, ne dicam falsa testimonia, collusiones, perjuria; quis enim ignorat calliditatem ar-

artemque tenebras iis offundere, quæ sunt perspicua, impedire, quæ facilia, tegere, ac simulare quæ falsa? Quantumvis bonæ sint aliorum rationes, illas infirmare, ac labefactare conamur; Quantumvis malæ sint nostræ, ex quo aliquam veritatis speciem præseferunt, eas in immensum extollimus, elegantium verborum fuco decoramus, & inutilium citationum congerie inflamus. *Idem.*

Inimicitiæ, atque simultates vitandæ.

Cum litem agere cogimur, illud quoque cavere diligentius debemus, ne decidamus in odia, simultates, inimicitias seu publicas, seu latentes, quæ passim inter eos, qui judicio contendunt, inveniuntur. Nulli magis pertinaces, magisque irreconciliabiles hostes inveniuntur, quam qui simul lites exercent, seu ambitione, seu cupiditate moveantur. Prima cogitatio, quæ mentem ipsorum subeat, hæc est, ut quacumque via sumant ultionem. Hoc consilio adversariorum suorum inquirunt vitam, facta, mores, affinitates; ipsos etiam majorum cineres effodiunt, ut viventibus exprobrant mortuorum peccata, quibus fortasse Deus ipse pepercit. His rebus tabulas suas inferciunt, testes producunt, ac saltem existimationem auferre conantur illius, cui non possunt eripere bona. *Idem.*

Lites, S. Bernardus ait, cordis pacem auferunt, arctissima vincula infringunt, rixas cient, obtrectationibus, atque calumniis aluntur, accendunt odia, ac post se iniquitatis, livorisque semina relinquunt. At J.C. qui Deus est, & Deus, qui Charitas est, peccatorum horum minimum pati non potest; & si lites permittit, nonnisi cum ea conditione permittit, ut procul absint injuriæ, temeraria judicia, fictæ narrationes, probra, simultates sive publicæ, sive occultæ. J.C., hic Pater ait, est Pax Mundi, at in foro nihil nisi discordia, & jurgia inveniuntur: *Christus est pax; in foro discordia:* J.C. est suprema justitia; in foro autem nihil præter injustitiam inveneris: *Christus justitia est; in foro injustitia.* J.C. ipsa fidelitas, atque simplicitas; in foro nihil nisi fraus, atque perfidia: *Christus fides est; in foro fraus, atque perfidia.* J. C. denique essentialis est Charitas; in foro autem ultro citroque probra inferuntur, foventurque inimicitiæ. *Christus charitas est; in foro obtrectatio. Idem.*

Cur noluerit JESUS Judex esse inter fratres in hæreditate dividenda.

Obstupescunt Sancti Patres, quod cum homo quidam J. C. rogasset, ut juberet fratrem suum secum dividere hæreditatem, non aliud percipere potuerit responsum, quam hoc: *Quis me constituit judicem super vos?* J.C. inquiunt illi, nonne totius Mundi Dominus erat, & Legislator? Nonne jure ad ipsum litium quarumcumque judicium spectabat? Nonne ille unus ex se ea præstabat sapientia, scientia, integritate, auctoritate, quæ ad omnes terræ lites absolvendas requiritur? Cur ergo homo ille, cujus quidem recta mens fuisse videtur, & quod æquum patebat, hac responsione repellitur: *Quis me constituit Judicem super vos?* Luc. 12. Quod nempe, S. Chrysostomus respondet, J.C. in Mundum venit, ut homines invicem conciliaret, non ut doceret, quomodo inter se lite contenderent. In Mundum venit, non ut diceret illis, dividite hæreditates vestras; occupate quidquid potestis, sed ut diceret e contra: si quis vobis auferre pallium voluerit, eidem & tunicam relinquite. In Mundum venit, ut perfectæ charitatis, ac intemeratæ pacis regulas proponeret; quæ virtutes fere numquam in litigantibus inveniuntur. Cæca, & præceps cupiditas, hic Pater ait, male novit J.C.; arbitrum in terrenis litibus assumit illum, qui perfectis suadet, ut nulla terrena possideant. *Idem.*

Quæritur, utrum, cum ea, quæ nobis debentur, alii dissolvere detrectant, ac nolunt restituere, quæ nobis fuerunt surrepta, omnia debitoribus nostris dimittere teneamur, postusquam coram Prætore jus nostrum persequamur? Si leges civiles consulimus, certissime constat, nos posse; leges enim constitutæ sunt ad pacem, societatemque in hominibus servandam, sua cuique tribuentes. Quis dicere ausit illicitum, quod recta ratio, & lex Divina præcipiunt? At recta ratio, & lex divina præcipiunt, ut in Rebus publicis, Imperiisque Judices constituantur, procul dubio ad nobilium, divitumque insolentiam compescendam, ubi pauperes, infirmosque velint opprimere: ad injustitiam persequendam, ac efficiendum, ut inter homines ubique floreat justitia? Quis ambigit demum, singulis jus esse coram Judice ea repetendi, quæ sibi injuste negantur? alioquin improbi bonos diriperent; & furtibus, atque lattociniis aditus aperiretur. Licet ergo bona tua tueri, ac sese judicio defendere. *Desumptum ex morali Christiana in Pater. l. 7. sect. 2. art. 3.*

Rationes, quæ probare videntur fidelibus interdictum esse lites agere.

Cæterum liquido constat, si Evangelium pressius ad litteram intelligendum est, prohibere, ne Fideles litium negotiis immisceantur, atque eos cogere, ut potius bonorum suorum jacturam patiantur, quam se se illis impediri sinant; non quod malum sit, & sine culpa, in judicio, quæ nostra sunt, repetere nequeamus, sed quod difficillimum est, in hac naturæ corruptione, litem agentes, vinculo quodam veluti necessario, majoribus non implicari criminibus, quæ graviter lædant charitatem, eamque prorsus evertant. Inde enim plurimi furentes affectus oriuntur; invidiæ, simultates, iræ, querimoniæ, rixæ, inimicitiæ, suspiciones malæ, contumeliosa verba, odia irreconciliabilia. Qui lite contendunt, sese mutuo nequissimis obtrectationibus, calumniis, atque injuriis proscindere consueverunt; dolos inveniunt, versutias, mendacia, ut causæ suæ aliquam justitiæ speciem appingant, & adversarii sui robur enervent. Quam horribile infidelibus scandalum, videre Fideles alternis odiis succensos, secum amarissimis verbis decertare, omnesque, præsertim vero sibi amicissimos, ut sibi faveant, allicere! Sed quamquam non aliud adesset malum, nisi jugis cura, & sollicitudo, qua lis urgenda est, & quæ omnes mentis cogitationes, omnes cordis affectus, melioresque vitæ nostræ aufert dies; unde fit, ut anima gratiæ spiritu vacua, exarescat, terrenis negotiis ita abdita, & insepulta, ut ne minimum quidem temporis spatium illi supersit, quo mentem ad Deum attollat, & vacet saluti, quæ nihilominus potissimum, immo unum est Christiani hominis negotium: Non ne hoc satis superque menti rationis compoti persuadere potest, nihil Christianæ Religionis spiritui magis adversari, quam lites; & ab his peccatum fere numquam abesse? *Idem.*

Scio equidem viros bonos, ac veros Dei famulos nonnumquam litibus necessariis urgeri: Mundus hodierna die ad extremum nequitiæ cumulum accessit, & numquam corruptior fuit: palam rapinæ exercerentur; sanctissimus quisque & innocentissimus bonis exueretur, nisi justitiæ metu improbi coercerentur. Cum igitur justitia sancta res sit, ad illos coercendos hæc est exercenda, ideoque opus est, ut lites agantur. Idcirco de præcepto hoc Evangelico idem est dicendum quod S. Augustinus de aliis nonnullis docet, non semper quidem in praxi, semper vero in cordis præparatione obligare. Videlicet interior dispositio nostra hæc esse debet, ut parati simus ad rerum omnium potius, quam Charitatis, quæ proximo debetur, jacturam subeundam. Sola tantum nos dispensat necessitas, cum aliter bona, existimatio, vita servari non possunt: tunc licet litem persequi, dummodo tamen non lædatur charitas mutua, quæ numquam est temeranda; & verum est nonnumquam judicio certari posse, quin charitati officiatur, nonnumquam etiam hoc agere esse Charitatis effectum, & ipsam Charitatis legem ad hoc agendum impellere posse. *Idem.*

Quando litem ingredi possumus citra charitatis detrimentum.

Lis aliqua suscipi citra charitatis detrimentum potest, cum omnes perquirimus vias compositionis ineundæ, cum adversarios sollicitamus, ut privata conventione forensia jurgia dirimantur, & cum ad pacem, christianamque Charitatem tuendam, quod quidem bonorum omnium est maximum aliquid de jure nostro remittere non dubitamus. Quod si cum improbis, atque rationis expertibus res sit, qui nullam admittere compositionem volunt; tunc corde charitatem servantes, quam debemus, illis diem dicere, litemque intentare possumus, ut ad officium revocemus. Ita vir bonus jure litem exercere potest, ut sua, vel filiorum suorum, quorum tutor est, bona tueatur, contra eos, qui per fas, & nefas illa eripere adniterentur, in-

injustas lites quocumque modo inferentes. Secundo, non licet solum, verum etiam oportet pro ipsa charitate lites indicere: veluti ob tuendos egenos, viduas, pupillos, & orphanos, eosque de opprimentium vi eripiendos; ob servanda zenodochiorum, religiosarumque domorum bona, ubi & publicæ, & Ecclesiasticæ rei interest. Hoc enim in casu Dei ipsius agimus causam. *Idem.*

Si Sancta Lex Evangelii nos jubet potius bonorum omnium jacturam ferre, quam subire periculum ne litem exercentes eam amittamus Charitatem, quam fratribus nostris debemus, quid sentiendum de illis, qui data opera lites cient, atque fovent? Quot Judices vexant egenos, damnatu innocentes, atque eos, qui apud ipsos judicio contendunt gravissimis sumptibus conficiunt? Quot justitiam in lucro ponunt, sese muneribus deliniri patiuntur, atque injustas pronuntiant sententias, ut amicis faveant, & Nobilium virorum flagitantium, atque enixius urgentium gratiam aucupentur? Quot litibus abutuntur, ut avidum ultionis animum expleant? Quot procuratores, atque causidici negotia procrastinant brevi expedienda, si pacis auctores essent, atque conventione aliqua lites dirimere adniterentur? Quot eos produnt, quorum causas suscipiunt, earum celantes injustitiam, de qua clientes suos certiores facere deberent? Beatos illos, in quorum corde charitas regnat, ac triumphum refert de concupiscentia & qui Deum unum cogitantes muneribus suis summa officii fide perfunguntur! *P. Croiset. Tom.1. Considerationum.*

Litigantium excusationes.

At enim omnia ne perdenda sunt? æquo ferendum est animo, si bonis spoliamur? Hoc si verum est, triumphum recinent impii, ac viros bonos conculcabunt; Mundus prædonibus patebit, nisi justitiæ vias persequi liceat. Hæc profecto æqua est querimonia, cique alibi satis factum est: sed præterea illud dicendum quod olim Dominus noster de scandalis inquit; Matth. 18. *Necesse est, ut veniant scandala; verumtamen væ homini illi, per quem scandalum venit.* Lites quoque fieri necesse est; at væ illi, qui eas perperam cupiditatis, vel ultionis spiritu intentant; & væ illis, qui judicio certantes non metuunt adire periculum pro temporali quapiam utilitate amittendæ Charitatis. *Idem.*

Ut opus hoc adeo laude dignum, & vere Christianum quale est, dissidentes conciliare, nobis e voto cedat, omni contendendum est nisu, ut media servetur via, & in neutram partem nostra inclinent studia, quod si defuerit, quinam te arbitrum optare potest? Licet nominatim ad hoc electus fuisses, in id sedulo incumbe, ut omnes urbanitatis præstes officia, quin impatientia te rapi sinas, quantumvis palam intelligas utra causa sit pejor: tunc omnia temperanda sunt, ac leniter pertractanda, ut penes quem est injustitia, sese colligat, & jus ipsum agnoscat. Quod autem spectat ad eas lites, in quibus de bonis agitur, utramque partem sedulo in eam mentem injicere oportet, ut malint arbitrum utrique charum, acceptumque eligere, a cujus judicio, & æquitate se pendere polliceantur. Sed quoniam difficile est homines impellere, ut aliquid suæ utilitatis remittere velint, adnitere, ut illis persuadeas, quod verissimum est, quamlibet compositionem semper utilem fore, saltem esse anteferendam litibus, quæ producuntur, & ubi nihil certum est præter innumeros sumptus; ita ut qui etiam victor judicio discedit, insignem referat jacturam. Et sane lites hujus naturæ sunt, ut quemadmodum in adagio est, tibia varam sequatur. Lis enim litem parit, hæc rursus aliam, & sic deinceps ita ut æque difficile sit, ubi inceperis, temet illis expedire, ac facile antequam incœpisses, iisdem non impediri.

Qui violentos habent affectus, ut plurimum sunt litigiosi.

Fieri nequaquam potest, ut qui variis, vehementibusque agitantur affectibus nullos inveniant inimicos, a quibus lædantur. Cum ament nobilitatem, opes, & scientiam, hirquis vident oculis, qui hujusmodi prærogativis decorati sunt, & inimicorum numero accensent, quicumque honoribus, divitiis, aut voluptatibus; quas cupiunt, adversantur. Hinc proficiscuntur odia obtrectationes, rixæ, litigia, injustitiæ, violentiæ, ac demum scelera omnia, cum homines alternis sese odiis propter cupiditatem persequentur. Qui vere pii sunt, citra dolorem intueri minime possunt insanam hanc mundi faciem, ac miserrimam eorum conditionem, qui perdite cordis sui prava desideria sectantur. *Auctor Anonymus.*

Nullus ferme locus est, ubi sensus magis vigeat, quam ille in quo qui versantur, terrenis omnibus intermortui esse deberent; claustra nempe, eæque domus quę Domini cultui prorsus devotæ sunt. Ibi facile irritantur; alii in alios subirascuntur; cumque nulla satis digna illis suppetat causa, ut foveant inimicitias, pro nullius momenti re provocantur ad iracundiam animi, quæ nonnumquam est æque vehemens ac si de rebus summis ageretur. Cum autem ob oculos fere semper versentur illi, quarum molestus adspectus est; dolor semel conceptus numquam interit, ac jugiter instauratur. Inde autem dissensiones, simultates, discordiæ sæpe in iis etiam locis emicant, in quibus charitas, pax, & concordia regnare deberent, etiamsi a cæteris societatibus exules, extorresque essent ejectæ. *Abbas Trappensis in moralibus Considerationibus in Evang. S. Matth.*

Pertinacis affecti juris vindicandi lites, ac dissensiones omnes producit.

Litium amor nonnullis adeo ingenitus est, ut sine contentionibus vix, ac ne vix quidem vivere possint. Nati videntur ad totius humani generis pacem turbandam. Minimas etiam negotioli alicujus circumstantias enucleabunt, ibique litium argumenta nanciscentur. Nihil adeo perspicuum est, ubi dubium aliquod minime deprehendant: nihil adeo firmum, quod labefactare non adnitantur. Nulla est definitiva sententia, quæ illis silentium injiciat; numquam acquiescere possunt. Hæc eadem pertinacia dissensiones in familiis, bella in populis, discordias in societatibus parit: per hanc superbia homines vicissim obarmat; & quemadmodum ubi noxius aliquis humor in nobis dominatur, cibus, quo vescimur, in hunc humorem convertitur, ejusque vires adauget, ita qui pertinax est, & qui per fas, & nefas assertum jus suum tueri contendit, & qui proprii judicii nimia affectione laborat, in hoc vitio convalescit, & quocumque pretio jus sibi fieri contendit. *P. Surin in Dialogis Spiritualibus, Tomo secundo.*

DI-

DIVITIÆ, FORTUNÆ BONA, BONUS, MALUSQUE USUS OPUM; VITIA, ET MALA QUORUM SUNT CAUSA &c.

MONITUM.

LIBI jam, cum de Avaritia loqueremur, de opibus, terræque bonis sermonem habuimus; difficillimum enim est hæc duo argumenta ita invicem separare, ut aliqua in re non confundantur; Avaritia enim bonis, quæ possidentur, vel optantur, addit solum noxium affectum, inordinatumque amorem, propter quem omnes nervos avari contendunt, ut illicitis etiam actionibus, ac sordida parcitate collectis opibus semper major accessio fiat. Igitur loqui de divitiis, & recto, vel pravo earum usu, quin ne verbum quidem fieret de turpi hoc vitio, quod Deus, hominesque oderunt, idem profecto esset, ac prætermittere quidquid in hoc argumento utilius est, ac latissimum Eloquentiæ aperit campum. Illud autem polliceri possum; præter quosdam Scripturæ locos, utrique communes argumento, quæ sola pertractandi ratione inter se differunt; me nihil huc relaturum, quod jam in titulo de Avaritia dictum sit, illuc benevolum lectorem remittens si qua re indiguerit, quæ magis aperte, atque directe ad hoc vitium referatur.

Hic autem illud unum monendum videtur, sub hoc Divitiarum; vel Fortunæ bonorum titulo, ea comprehendi pericula, quibus nos opes objiciunt, & illa adminicula, quæ ad salutem consequendam inde percipere possumus; abusum, qui earum passim fit, & usum faciendum; cum enim hæc bona per se in neutram partem inclinent, bonum, malumve, quod gignunt, unice pendet ex ratione, qua illis utuntur, a quibus legitime possidentur.

PARAGRAPHUS PRIMUS,

Varia Concionum hujus argumenti Systemata.

I.

RIMUM concionis, quod sese offerat, argumentum, tamquam magis naturale, minusque conquisitum, est ostendere, opes ut plurimum noxias esse in perquisitione, periculosas in possessione, ac in exitu funestas; quę tres esse possunt concionis partes.

1. Divitiæ in perquisitione sunt noxiæ; esto enim, acquiri justis rationibus valeant ad statum, dignitatemque tuendam, operosum non est probare, festinationem, ac ardentius earum acquirendarum desiderium efficere, ut sæpe illegitimis utamur mediis, prę sertim cum brevi temporis intervallo ditescimus, hoc ipsum inordinatum desiderium noxiam esse affectionem, Evangelicæ legi contrariam, quæ præcipit, ut animum a terrenarum rerum amore divellamus; per eamdem cupiditatem non licere nobis inter fas, nefasque distinguere; ac tandem in horum bonorum perquisitione plurima committi scelera, fraudes, dolos, lites male intentatas, & nonnumquam sævissimas etiam injustitias. 2. Opes periculosæ sunt in possessione; periculum enim est, ne illis adhæreat cor; licet enim Deus minime eas a nobis possideri vetuerit, neque prę ceperit, ut illas possidentes easdem abdicent, dubitari non potest, quo minus earum amor sit status damnationis, & periculum iisdem inhærendi, in illis spem suam constituendi, & quemadmodum loquitur Apostolus, eas sibi in idolum vertendi, ferme evitari non possit. Ad hæc cum facillimum sit iisdem abuti, difficillimum est non labi in ea mala, quæ divitias consequi solent. 3. In exitu funestæ sunt; modo enim amittuntur, vel auferuntur nobis, quod ingentem dolorem, mœroremque adfert; modo sexcentos nobis excitant tumultus, quibus tranquillitas nostra turbatur. Cum per scelus acquisitæ fuerunt, gravissimis conscientiæ stimulis nos torquent; & cum in hac vita ab illis non relinquimur, nos illas necessario in morte relinquimus, sed quonam dolore? *O mors, quam amara es homini pacem habenti in substantiis suis?* Eccli. 41. Denique illæ ipsæ nos perdunt, & in æternam infelicitatem præcipites agunt.

Divites plerumque divitiis suis abutuntur, iisdem utentes contra Deum, a quo eas receperunt.

1. Deus opes hominibus contulit, ut essent salutis eorum instrumentum, in Dei honorem erogaræ; illi vero eas in damnationis suæ instrumentum converterunt, iisdem abutantes ut affectibus suis, ambitioni, vanitati, & cupiditati &c. satisfaciant &c.

2. Sunt Dei beneficia, ut illi, erga quos largitor extitit Deus, eum magis amare, majoresque eidem gratias habere teneantur. Sed gravissimo abusu, qui nihilominus vulgatissimus est, opes Dei oblivionem ingerunt, ac hominibus prætextus suppeditant, ut se se a potissimis Religionis officiis dispensent.

3. Deus hæc illis contulit bona, ut eorum partem aliis erogarent, atque essent quidem veluti Providentiæ vicarii erga pauperes, quorum curam illis commisit; & oppositum prorsus accidit, quod ditissimus quoque inclementissimus est, ac alienis egestatibus minime efficitur.

Fortunæ bona, ingentesque divitiæ a Sanctis Patribus, immo etiam a Philosophis Ethnicis semper habita fuere potius tamquam obstacula, quam virtutis adminicula; eo usque ut illa *impedimenta* vocaverint. Qua in re tria hæc possunt animadverti, totidem futura concionis puncta.

1. Bona, atque divitiæ impedimento sunt, ne serviamus Deo, quemadmodum inquit Evangelium: Matth. 6. *Nemo potest duobus Dominis servire: non potestis Deo servire, & mammonæ.*

2. Impediunt libertatem spiritus; qui curis acquirendi, ac parta tuendi occupatus, vix tempus habet de Deo cogitandi: *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.*

3. Impediunt, atque perturbant nostram requiem, & pacem, mæroribus, sollicitudinibus, litibus, contentionibus, quæ nullo fere pacto sunt evitandæ.

Opes

VI. Opes duplici in statu considerari possunt. 1. antequam possideantur, & cum ad eas comparandas adlaboratur. 2. Cum possidentur, quocumque modo, titulove possideantur. 1. In primo statu, sunt, inquit Apostolus 1. ad Timoth. 9. tentationum causa: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem*. Desideriorum multitudo, occasiones alienis sumptibus locupletandi variæ, quæ ad id excogitantur, rationes jugi objiciunt tentationi. 2. Cum possidentur, sunt tamquam retia, & laquei nos detinentes, & captivantes: *Incidunt in laqueum*; 1. ad Timoth. 6.

V. Vitia, ac mala, in quæ nos impellunt divitiæ, satis patent ex Divitis Evangelici exemplo: non enim sufficit, eas jure partas fuisse, nisi illis comes adsit recta mentis, animique dispositio, quæ in divite illo desiderabatur. 1. Superbus erat, idque indumentorum suorum magnificentia ostendebat: *Induebatur purpura, & bysso*; unde liquet superbiam primum esse malum, quod afferant opes: *Vermis divitiarum superbia*. 2. Libidinosus erat, ac voluptatibus deditus: *& epulabatur quotidie splendide*. Quanam autem in re divites ut plurimum suas collocant opes, nisi ut sibi vitæ commoda, voluptatesque procurent? 3. Avarus, & crudelis erat, neque afficiebatur egestate, qua pauper Lazarus laborabat. Nonne hoc divitum ingenium est, ut pauperum miseriis nequaquam tangantur, quamvis eas præsenti ope recreare teneantur?

VI. Utilis haberi concio potest de falsa idea, quam vulgo homines animo imbiberunt de divitiis, ac temporalibus bonis. 1. Habentur tamquam generis, & conditionis suæ necessaria substantia; & sunt plerumque fructus scelerum eorum, qui adepti sunt illas, easque nobis reliquerunt. 2. Considerantur tamquam valida ad benemerendum adminicula; & ut plurimum sunt malorum omnium instrumenta quemadmodum eorum esse radicem testatur Apostolus: *Radix malorum omnium cupiditas*. 1. ad Timoth. 6. 3. Respiciuntur tamquam Cœleste donum; & fere semper sunt pęna peccati, vel quarumdam moralium virtutum præmium, quod reprobis in hac vita Deus elargitur.

Hi tres sunt errores, qui in hominibus vigent, & qui iisdem sunt auferendi. *Ex manuscripto sermone*.

VII. Hoc idem argumentum ad duo præcipua capita redigi potest justam concionem constituentia.

1. Divitiæ sæpe sunt fructus peccati, cum illi, qui earum nos hæredes scripsere, non semper sine crimina illas congesserint.

2. Sunt instrumentum peccati in earum usu, quippe per illas gravissima crimina perpetrantur.

VIII. Divites periculosius tentantur quam pauperes juxta illud Apostoli: *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem*. 1. ad Timoth. 6. ideoque in majori salutis periculo versantur.

1. Tentationes pauperum ea tantum sunt, quæ ad vitam sunt necessaria. Hæc autem angustis sane finibus continentur; & facile licitis rationibus acquiruntur, quin memorem certissimam Dei promissionem, qui eorumdem egestatibus se provisurum spopondit. At divites tentat superfluarum rerum desiderium, quod cum nullis cancellis coerceatur, tentationes & numero carent, & perennes sunt.

2. Quemadmodum a Deo neque expectanda, neque petenda sunt superflua, cum hæc ardenti desiderio cupiuntur, quod facere solent divites, non nisi humanis rationibus obtineri possunt, & illicitis artibus conquiruntur.

3. Cum divites minime sperent se a Deo obtenturos votorum suorum objectum, illius facile obliviscuntur eique fideles esse minime curant. *P. de la Colombiere in Christianis Considerationibus*.

X. Ut discamus quomodo utendum iis bonis sit, quæ nobis Providentia largitur, recipienda sunt: 1. cum timoris sensu, quod spectat ad nos; si enim hæc bona non sunt apertissimi salutis nostræ obices, sunt tamen ingentes ad nostrum interitum dispositiones. 2. cum sensu gratitudinis erga Deum; eidem enim gratias & habere, & agere, opesque in illius gloriam convertere oportet. 3. cum sensu fidelitatis, atque justitiæ erga proximum; eas enim divitias nobis contulit Deus, ut fratribus indigentibus opitularemur. *Joly. Propositione pro 4. Quadragesima Dominica*.

Bonus usus temporalium bonorum, quibus a Deo fuimus cumulati. X.

1. Hæc bona, & opes esse possunt objectum generosi contemptus fideli viro ad æterna bona adspiranti; & hoc nos ipsi testamur, cum divitias possidemus, quin illis cor nostrum adhæreat.

2. Sunt bonorum operum nostrorum instrumenta, si in eleemosynas aliaque id genus pietatis opera erogantur.

3. Sunt sacrificiorum nostrorum materia, si unusquisque pro statu nostro illis abrenuntiamus.

Ut bonis hujus mundi utamur, quomodo veros Christi Fideles decet, tres requiruntur conditiones. XI.

1. Illis uti debemus, quantum status nostri decor, & necessitas exigit.

2. Ab illis cor debet esse divulsum, tunc etiam cum illas honestis, legitimisque rationibus, & congerere, & congestas tueri studemus.

3. Opus est, ut usus earum christianis purificetur intentionibus, quæ sint nostræ Religioni conformes. *Essais de sermons*; *Tomo 2. pro octava post Pentecosten Dominica*.

Divitiæ in Scripturis injustæ, *& Mammona iniquitatis* vocantur; licet ipsæ per se malæ non sint, & saluti nostræ non adversentur. Tres afferuntur causæ a S. Augustino, quæ pro Concionis partitione desumi possunt. XII.

1. *Quia sæpe cum iniquitate acquiruntur*, per fas, & nefas, cum dolo, aliisque illegitimis rationibus.

2. *Cum iniquitate possidentur*, hoc est cum peccato, quia illis inhæret animus, ac in illis omnis confidentia collocatur.

3. *Cum iniquitate consumuntur*; erogantur enim in scelera, sumptusque insanos, ut passionibus humanis satis fiat.

Ostendi potest, quomodo opes sunt pro salute nostra periculosæ. 1. Periculosæ cupientibus illas; quamobrem dixit Apostolus: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli*. 2. Periculosæ possidentibus, propter noxiam affectionem, quam non habere difficillimum est, licet hic status sit damnationis. 3. Periculosæ utentibus, non enim illis secundum Domini consilia, & mentem utuntur. *P. Massillon. Sermone de usu divitiarum*. XIII.

Ut bene sancteque terrenis bonis utamur; 1. illa disponere debet Religio ad gloriam Dei; 2. Charitas ad proximi utilitatem. 3. prudentia ad commodum nostrum. XIV.

Opes tria in hominibus pariunt mala, quod efficit, ut divitum salus sit difficillima, & moraliter impossibilis juxta Veritatis ejusdem Oraculum. XV.

1. Cum Homines in acquisitione sua injustos efficiunt.

2. Eos inexplebiles faciunt: videmus enim, ipsos eo plura cupere, quo possident plura, & nihil unquam huic satis esse cupiditati.

3. Eos crudeles, & immisericordes efficiunt, quos alienæ sordes non tangunt.

Divites considerari possunt primo in opum suarum possessione, deinde vero in usu earum, quem plurimi facere consueverunt. Primo ostendi potest quomodo noxiæ fiant per ea mala, quæ earum amor parit; deinde quomodo pravus earum usus illas efficit scelerum omnium instrumentum. Ita divitiæ nos ipsos possident, cum male possidentur a nobis; ac nos perdunt, cum illas profundimus, vel illis in ea, quæ sunt criminosa, perperam utimur. *Ex Auctore sermonum in omnia Ethica Christiana argumenta sermone 17. de Adventu*. XVI.

Divitiæ ut plurimum, vel nimium ferunt negotiorum, vel commodorum nimium; vel nimium spinarum, ut Evangelicis utar verbis, vel nimium rosarum; vel nimias curas, & sollicitudines, vel nimias voluptates, quorum utrumque saluti nostræ adversa- XVII

versatur. 1. Curæ, & sollicitudines, quas nobis constant divitiæ, in Scripturis spinæ vocantur, quæ nos morantur, pungunt, impediunt; sexcentis nos impediunt negotiis, per quæ nobis non licet unico salutis negotio vacare; hæ spinæ omnia gratiæ semina suffocant &c. 2. Voluptates, solatia, delitiæ, quas opibus nobis comparamus: *divitiæ voluptatum satellites*, ut inquit S. Augustinus. Hæ voluptates nos sua mollitie corrumpunt, ac in omne flagitiorum genus detrahunt; & duplici hac via opes causa sunt æternæ infelicitatis se inquirentium, ac possidentium.

Pro Concionis argumento desumi possunt illa duo, quæ Sapiens doctus experientia, in omnibus mundi hujus bonis deprehendit vanitatem videlicet, & afflictionem spiritus: *Ex se ipsis veterascunt, luxu dominorum suorum consumuntur, aut ab extraneis dolo, violentia vel calumnia diripiuntur.* 2. Quod spectat ad animi dolorem, mœroremque quem pariunt opes, alio uti possumus loco Innocentii Papæ tribus verbis illum exprimentis: *labor est in acquirendo, timor in possidendo, dolor in amittendo.*

In duplici etiam Concionis parte potest ostendi. 1. Divitias esse cujuslibet generis bonorum operum instrumenta in manibus eorum, qui illis prudenter uti norunt. 2. easdem esse omnium malorum operum instrumenta in manu illorum, qui conscientia, & honestate destituti sunt.

Bonis temporalibus uti debemus secundum diversas rationes, propter quas illa possidemus. 1. Cum illa vel ab ipsa nativitate, vel a fortuna sortiti sumus, illis uti debemus ad conditionem nostram sanctificandam. 2. Cum ea virtus nobis elargita est, illa ad virtutem ipsam firmandam, roborandamque sunt impendenda; 3. cum scelere ea comparavimus, ad scelus in nobis, & aliis eluendum sunt effundenda.

Ne opes, ac temporalia bona interitus, & damnationis nostræ causa sint, 1. acquirenda sunt sine injustitia. 2. servanda sine anxietate, 3. possidenda sine affectione.

Reprobati divitis caracter describi potest secundum Evangelici divitis exemplum. 1. Thesauros tantum congerere studet, ut habeat, unde affectibus suis possit facere satis. 2. Bona sua obligurit, & dissipat in luxu, alea, solatiis, ac vanitatibus mundi. 3. Denique eo in miseros sævior est, quo magis suæ crescunt divitiæ.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde copia hauriri potest ad propositas concionum adumbrationes exornandas.

SS. Patres — Sanctus Cyprianus, *serm. 6. de orat. Dominic.* tractat de periculo divitiarum, deque illis utendi rationibus.

S. Hieronymus in Commentariis in Prophetam Nahum c. 3. loquitur de temporalium bonorum contemptu.

Idem lib. 7. in Isaiam arrepta occasione immensarum opum, quæ in urbe Tyro tunc aderant, inanem repræsentat eorum occupationem, qui opibus tantummodo congerendis insudant.

Idem in Epistola 21. ad Ageruchiam scripta, salutis curam divitiarum conservandarum sollicitudini præferendam ostendit.

Idem in Epistola 34. ad Julianum docet, quam difficile sit divitias contemnere, & ad quam perfectionem contemptus earum nos evehat.

S. Augustinus in Psalmum 122. rationes adfert, propter quas hujus terræ bona, atque terrenæ opes vera bona non sunt.

Idem *lib. 50. Homiliarum Homil. 30.* prolixum habet sermonem, ut ostendat quænam sint divitiæ, quæ juste possidentur, & quæ injustæ sunt; & qua de causa Deus illas largiatur, ac sub finem ostendit eas per se malas non esse.

Idem serm. 35. & 59. *de Verbis Domini* docet quænam sint veræ divitiæ.

Item *lib. 1. de Civit. c. 10.* refert exemplum, & verba S. Paulini Episcopi Nolani, ut ostendat, quænam sint Christiani hominis divitiæ.

Idem *Epist. 89. ad Hilarium* ostendit, quomodo terrenis bonis utendum Fideli.

Idem *serm. 5. de verbis Domini*, ostendit quid intersit discriminis inter divitem, & divitias amantem.

Idem *serm. 10. de Sanctis* docet, quonam in sensu divitiæ sint bona, & quomodo tales effici possint.

Idem *l. 50. Homiliarum Homil.* 13. loquitur de divitum superbia, & quanam in re opes suas debeant impendere.

Idem *lib. de catechizandis rudibus c. 16.* vanitatem, & inconstantiam divitiarum, & quam parum illis sit fidendum, ostendit.

Idem *lib. de 12. Abusionum gradibus incerti Auctoris c. 4.* docet quinam opibus abutantur.

S. Gregorius *Homil. 4. in Evang.* ait divitias improbis sæpe permitti in aliquorum bonorum operum præmium.

Idem *lib. 18. Moral.* in ea Job verba: *Dives cum dormierit, nihil secum auferet*, ostendit quomodo in morte divites errorem intelligent inanium consiliorum suorum, eosque pœnitebit inutilium curarum, quibus opes congessere.

Idem *l. 20. c. 16. Moral.* fusius verba facit de divitiarum sollicitudinibus.

Origenes *Homil. 8. in S. Matth.* loquitur de contemnendis divitiis.

S. Basilius *Homil. 13. in Psalm. 48.* in ea verba: *Ne timueris, cum dives factus fuerit homo &c.* ostendit, in morte divitiarum inutilitatem cognosci.

Idem *Homil. in Ps. 62.* in hæc verba: *divitiæ si affluant, nolite cor apponere*; ostendit terrena bona fluxa esse, atque fragilia; quam eamdem veritatem ostendit *Hom. 23. ex variis*; cui titulus: *non adhærendum esse rebus sæcularibus.*

Idem *Hom. 24. ex variis* docet, quam contemptibiles sint divitiæ cum virtute collatæ.

S. Chrysostomus *in Homil. de avaritia* de opum, terrenorumque bonorum inutilitate verba facit.

Idem *in Homil. Quod nemo læditur, nisi a se ipso*, ostendit quam dura, & crudelis sit servitus divitiarum.

Idem *Homil. 58. in S. Matth.* hæc explicans verba: *Nemo potest duobus Dominis servire*, hoc ipsum ostendit.

Idem *Hom. 7. in 2. ad Corinth.* recenset curas, ac sollicitudines, quas gignunt.

Idem *Hom. 17. in 1. ad Timoth. Epist. c. 6.* uberius ea prosequitur mala, quæ amor, & cupiditas divitiarum pariunt.

Idem *lib. 2. de Compunctione cordis*, ostendit; quomodo terræ bonis prohibemur, ne cogitemus cœlestia.

Idem *Homil. 35. & 36. in Genes.* de Abraham verba faciens ostendit, quomodo sanctus hic Patriarcha docuerit, divitias esse contemnendas.

Idem *Homil. 14. in Epist. ad Rom.* nobis aperit artificium dæmonis, quo efficit, ut inutiles, ac nullius pretii res adepturi, amittamus pretiosissima.

Idem *Homil. 38. in 1. ad Corinth.* ostendit opum cupiditatem esse inexplebilem, & *Homil. 12.* ea, quæ a nobis terrena bona vocantur, bona non esse.

Idem *Exhort. 3. in cap. 2. S. Matth.* docet ob genus, & opes superbiendum non esse.

Idem *Exhort. 3. in cap. 3. S. Matth.* ostendit Fideli omnia hujus terræ bona tamquam se indigna, esse contemnenda.

Idem *Exhort. 4. in cap. 6.* ostendit nos terrena quidem curiosius consectantes, æterna vero nullo in discrimine habentes Deo contumeliam inferre. *Exhort. 4. in cap. 10.* divitias superbiæ, & crudelitatis nomine insimulat. *Exhort. 2. in cap. 14.* ait, terræ bona nequaquam mereri, ut cor nostrum illis adhæreat. *Exhort. 3. in cap. 18.* recenset mala, quibus divites patent. *Exhort. 2. in cap. 19.* omnia terræ bona nos infelices tantum efficere posse docet, sunt enim in causa, ut amittamus cœlestia. *Exhot. 3. in cap.*

*cap.*24. divites se ipsos considerare debere inquit, tamquam opum suarum dispensatores, non dominos; & exhortatione postrema qua universum opus in S. Matthæum concludit; loquitur de divitum martyrio, & divitiarum vanitate.

Salvianus *l.*1. *ad Eccl. Cath.* in pravum divitiarum usum invehitur.

S. Bernardus *serm.*1. *de adventu* ostendit, opibus hominum plerosque in interitum trahi.

Idem *serm.* 80. *in Cantic.* docet, eos, qui terrenis congerendis opibus student, nescire, quibus congregent illas.

Idem in hæc verba: *Ecce nos reliquimus omnia &c.* rationes adfert propter quas opes fugiendæ sunt, & contemnendæ.

Granatensis pluribus in locis, quos nimis longum esset recensere, cum nullum de hac re peculiarem tractatum ediderit.

Auctor Christianæ Moralis *in Pater l.*6. *sect.* 1. *art.* 3. 4. *&c.*

Cambolas in Vitæ Christianæ prototypo *tr.*1. *c.*3. *& paragraphis sequentibus.*

P. Caussinus in Aula Sancta lib. 1. & aliis in locis eiusdem libri.

P. Ludovicus Thomassinus ingentem, eruditumque tractatum edidit de bono temporalium bonorum usu, sed unice loquitur de eleemosyna.

P. Croiset 2. *Tom. Consid. Christ.* prolixum habet caput de divitiis.

Idem in eodem volumine loquitur de opum acquirendarum cupiditate.

Marchantius *in Tuba Sacerdotali tr.*2. *lect.*1.

P. de la Colombiere in Christianis considerationibus

Faber *conc.*5.6.7. *in Domin.*14. *post Pentec.*

Auctor moralium Homiliarum in omnes anni Dominicas *Hom. in* 8. *Domin. post Pentec.*

Reina *Conc.*6. *num.*6. *& Conc.*17. *num.*22.

Joly *Propositione pro* 4. *Domin. Quadr.* loquitur de bono divitiarum usu.

Biroat. *Serm.*13. *Advent.*

Abbas de Breteville in libro, cui titulus, *Essais de Sermons* serm. 1. in Evangelium divitis reprobati.

P. Texier Sermone pro feria tertia post 2. Quadrag. Domin. ostendi divitem malum esse idololatram, ac nullam religionem habere.

Quicumque de Eleemosyna habuere sermones de divitibus etiam, divitiisque loquuntur.

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta huius argumenti sermonem habet.

Ludovicus de Granata. Verbo *Divitiæ*. Berchorius, *summa Prædicantium*. Peraldus, Labatha, Raynerius de Pisis &c.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

NE *timueris cum dives factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus ejus: quoniam cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus.* Ps. 48.

Relinquent alienis divitias suas, & sepulchra eorum domus illorum in æternum. Ibid.

Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis. Ps. 75.

Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriamur. Frater non redimit, redimet homo; non dabit Deo placationem suam. Ps. 48.

Divitiæ si affluant, nolite cor apponere. Psalm. 61.

Divites eguerunt & esurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. Ps. 33.

Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum: sed speravit in multitudine divitiarum suarum, & prævaluit in vanitate sua. Ps. 51.

Qui confidit in divitiis suis, corruet. Prov. 11.

Non proderunt divitiæ in die ultionis. Ibidem.

Benedictio Domini divites facit. Ibid. c. 10.

Corona sapientium, divitiæ eorum. Ibid. c. 14.

Est quasi dives, cum nihil habeat: & est quasi pauper, cum in multis divitiis sit: Ibid. c. 13.

Redemptio animæ viri, divitiæ suæ. Ibidem.

Noli laborare ut diteris; sed prudentiæ tuæ pone modum. Ibidem cap. 23.

Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi; tribue tantum victui meo necessaria: ne satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei. Ibid. cap. 30.

Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere. Ibid. cap. 23.

Dives cum dormierit, nihil secum auferet; aperiet oculos suos, & nihil inveniet: apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. Iob. 27.

Melius est parum cum timore Domini, quam thesauri magni & insatiabiles. Prov. c. 15.

Utilior est sapientia cum divitiis: sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. Eccle. 7.

Pecuniæ obediunt omnia. Ibid. c. 10.

Si dives fueris, non eris immunis a delicto. Eccli. 11

Multos perdidit aurum & argentum. Ibid. c. 8.

Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia. Ibid. c. 13.

Domus quæ nimis locuples est, annullabitur superbia. Eccli. 21.

Beatus dives, qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia, & thesauris. Ibid. 31.

Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci; numquid habitabitis vos soli in medio terræ? Isaiæ 5.

Telas araneæ texuerunt: telæ eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis; opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum. Ibid. c. 59.

Divitias tuas & thesauros tuos in direptionem dabo. Jerem. 15.

Divitiæ conservatæ in malum domini sui. Eccle. 5.

Ubi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Eccle. 5.

Dives effectus sum, inveni idolum mihi. Osee 12.

Argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini. Sophon. 1.

Ubi sunt qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines?... Ad inferos descenderunt, & alii loco eorum surrexerunt. Baruch. 3.

Væ ei, qui multiplicat non sua: usquequo & aggravat contra se densum lutum? Habacuc. 2.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo, & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt, & furantur. Matth. 6.

Non potestis servire Deo & mammonæ. Ibid.

Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum. Ibid. c. 19.

Sollicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur. Ibid. c. 13.

Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram: væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis. Luc. 6.

Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. 1. ad Timoth. 6.

Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum. Ibidem.

Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quod nec auferre quid possumus. Ibidem.

Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis; divitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra a tineis comesta sunt; aurum, & argentum vestrum æruginavit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit. Jacob. cap. 5.

Exempla ex veteri, novoque Testamento decerpta.

Exemplũ Iob opes suas contemnentis

JOb dives erat, S.Chrysostomus inquit; illi aurum, non ille auro serviebat, cujus dominus erat, non idololatra; sed omnia quæ possidebat, tamquam aliena putabat, quorum dispensator erat; non dominus. Adeo longe abhorrebat ab alienis bonis eripiendis, ut sua pauperibus erogaret, ut ipse de se testatum reliquit; & ut aliquid amplius dicamus, ingentibus opibus suis non fruebatur, S. Augustinus *Epist.*140. *ad Honor.* inquit, neque eas amore prosequebatur; ideoque non doluit, ubi earum jacturam subiit.

Exemplũ Abrahæ.

Abraham quoque plurimas possidebat divitias, at non amabat illas, quandoquidem eas insumebat pauperibus opem ferendo, ac Viatores hospitio recipiando. Idem cum a Deo jussus fuit solum vertere, ac domum Patris sui relinquere in alienam regionem profectutus, ubi nulla spes aderat futurum ut illa inveniret bona, quæ relinquebat, haud ægre dicto paruit, ac celeri obedientia ostendit, quantum a terrenis quibuscumque rebus expeditus esset, quibus per summum scelus homines adhærere consueverunt.

Exemplũ dissensionum, quas pariunt opes

Jure S. Jacobus Apostolus affirmat divitias perennem esse litium, atque jurgiorum fontem: cujus rei nobis præclarum suppetit in Scripturis exemplum. Pastores Abrahæ, & Loth ultro citroque semper altercabantur propter gregum pascua; tanta enim utrorumque horum Patriarcharum erant pecora, ut ea regio, ubi incolebant, utrique satis esse non posset. Quotidie recentia subinde oriebantur certamina propter fines prædiorum, ne alterius pastores in alterius pascua agerent greges. Dissensio quam primum a famulis migrasset ad Dominos, nisi Abraham prudenti consilio malum occupasset, suadens Loth operæ pretium esse, ut ab invicem fœderent, eique optionem relinquens, utram terrarum plagam mallet eligere. Hoc sane probat, difficillimum esse, ingentes possidere divitias, sine contentionibus, ac inde cognosci, utrum aliquis suis inhæreat bonis, si pro bono pacis, atque concordiæ illa abdicare paratus est.

Ezechiæ Regis exemplum

Ezechiæ Regis exemplum ostendit, non posse Deum pati, ut qui opibus ab ipso cumulati sunt, ob illas glorientur, atque intumescant. Rex iste pius erat, religiosus legis observator, ac zelo plenus pro veri Dei cultu, ideoque beneditionibus, terrenisque bonis a Deo fuit cumulatus: hac enim ratione eorum temporum virtutem, atque pietatem remunerari consueverat. Sacer Textus diligenti descriptione prosequitur omnes Regis hujus divitias, auri, argentique talenta, pretiosos lapides, aureorum vasorum, quibus ædes regiæ ornatæ erant, multitudinem, refertissima cellaria, armamentaria, infinita pecora, & quidquid illum inter ipsos quoque Reges potentem, insignemque efficere poterant. Verum enim vero Princeps hic religiosus, quamtumvis peritura hæc bona non deperiret, inani superbia efferri se passus est, propter tot opum possessionem. Voluit ideo Assyriorum Regis Legatis suos ostentare thesauros, quos omnes singillatim illis non sine secreto sensu lætitiæ, & voluptatis aperuit. At inanem hanc ostentationem impunem abire non passus est Deus; illa enim ita Babylonici Regis, cui Legati, quæ viderant, magnificis verbis nuntiaverant, cupiditatem accendit, ut non multo post bellum Ezechiæ intulerit, Jerosolymam oppugnaverit, expugnaverit; que, ac inde omnes thesauros abstulerit, quemadmodum Isaias Propheta Regi fuerat vaticinatus.

Deus, quemadmodum Sancti Chrysostomus, & Augustinus animadvertunt, magnum exemplorum numerum in Scripturis relinquere voluit eorum, qui & opibus simul, & sanctitate floruerunt, quales fuere Patriarchæ Abraham, Isaac, & Jacob, David etiam, alique quamplures, ut edoceret sanctitatem simul esse posse cum opibus, quæ possunt esse maximarum virtutum instrumentum, & via ad æterna bona in cœlis acquirenda.

Exemplũ quod nobis Dei filius reliquit, contemptus divitiarũ.

Non aliud contemptus divitiarum exemplum nobis inquirendum est, quam quod ipse Dei Filius reliquit, cujus nativitas, mors, ac totum vitæ spatium non aliud fuit quam perennis omnium terræ bonorum egestas. *Propter vos egenus factus est, cum esset dives*, inquit Apostolus. 2.*ad Cor.*8. Licet ditissimus esset, non solum quatenus Deus, verum etiam quatenus homo, quippe qui supremum obtinebat in universa creata imperium; factus tamen est pauper propter amorem nostrum, non aliud docuit, nisi ut terrena abdicaremus; in hoc altissimum christianæ perfectionis apicem constituit; non alios sectatores habuit, & Apostolos, nisi qui Evangelicam paupertatem profitebantur, licet quidam ex illis satis opibus affluerent; denique imperavit, ut primus in Christianam Religionem ingressus, ac prima Christiani hominis actio esset abrenuntiare omni divitiarum affectui, omnibusque pompis, & voluptatibus, quæ inde consequuntur.

Exemplũ divitis Evangelici.

Evangelici divitis exitus, qui ex omnibus Concionatorum suggestibus ubique resonat, satis perspectus est, quam ut necesse sit vobis ob oculos funestum hoc exemplum statuere, ut intelligatis quorum malorum causa opes esse consueverint. Ad incutiendum similis calamitatis metum satis esset paulo serius ea considerare verba, quæ Sanctus Patriarcha Abraham diviti æternis ignibus insepulto dixit: *Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua*. Luc. 16. Quasi diceret, bona, quibus in hac vita ille gavissus fuerat, omnem fuisse hæreditatis ipsius partem; ipsum in vitæ hujus voluptatibus felicitatem suam constituisse, ideoque non aliam illi sperandam superesse. Ex hoc autem terribili divinæ justitiæ exemplo edoceri debemus, plerisque hujus mundi divitibus nequaquam lætiorem exitum sperandum esse, nisi bona sua in meliorem usum præ calamitoso divite illo converterint.

Zachæi exemplum.

Quamvis non levi negotio divites salutem suam valeant operari, & quamvis opes magno sint ad eam assequendam impedimento; Zachæi tamen exemplo intelligimus, hoc non solum fieri posse; verum etiam posse fieri, ut opes ipsæ in salutis nostræ causam impendantur; cum dives hic bona sua in præclarum usum insumpserit, dimidium quidem eorum pauperibus errogans, iis vero, quos fortasse fraudaverat, quadruplum reddens, & reliquum in bona opera impendens. Sanctus hic bonorum usus magnam illi promeruit sanctitatem, eumque divitibus omnibus proposuit exemplum, unde percipiant quid de opibus faciendum sit, si Regni cœlestis participes esse, æternasque sibi divitias comparare voluerint.

Applicationes quorumdam Scripturæ locorum huic argumento.

NImis multi hodierna die Fideles id faciunt, quod olim Tribus Ruben, Gad, & dimidia Manasses, quæ illectæ pulchritudine, ac ubertate agrorum, qui cis Jordanem patebant, eas a Moyse sibi in hæreditatem poposcerunt, ideoque renuntiarunt Promissæ Terræ, quæ trans Jordanem erat posita. Ita Vitæ hujus felicitas cœlesti Patriæ antefertur propter possessionem bonorum hujus mundi, quibus fruimur; terrenis curis omnino distinemur, & divites ut plurimum in illis suam felicitatem constituunt, quin alia inquirant bona, iis, quibus fruuntur, contenti: *P. de la Colombiere in Christianis Considerationibus.*

*Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum. Ad Hebr.*12. Hoc pondus, quod a nobis abiici jubet

jubet Apostolus, ex S.Augustini sententia, pondus est divitiarum; & peccatum *circumstans* multitudo est scelerum, quibus obnoxii sunt, qui opes inquirunt, & amant. Hic amor sane pondus est, quod nos ad humilia detrahit: Terræ sinum effodimus, ut omnium irritamenta malorum inveniamus, Sapiens quidam ajebat; Hic amor pondus est, quo in imum usque mare descendimus, ibi margaritas, atque pretiosos inventuri thesauros, qui tot mala gignunt. *Auctor sermonum Christianorum.*

Nonne divitum plerique comparari possunt simulacro, quod in somnis Nabuchodonosor vidit fictiles habenti pedes, ferrea crura, femora ac ventrem æneum, pectus, & brachia argentea, & caput aureum? Cum negotiosus hic homo de natali solo egressus est, quinam erat? Heu! non ita facile divinando assequi possum; nemo enim illum noverat; repebat in pulvere; homo quidam erat fictiles tantum pedes habens; cujus bonorum summa erat nosse litterulas, easque legere, ac scribere, cum ingenio callido, cupido, ac dissimulato. Super hoc fictiles pedes sibi ferrea crura, vel potius cor æneum conflavit, ut per fas, & nefas nulla pauperum miseratione ductus undequaque divitias congereret. Incœpit deinde nitescere propter congestas opes, ac paulatim majores adhuc collegit, ut pectus, & brachia argentea sibi efformaret; donec fortuna populorum potitus aurum sibi posuit caput, ingenti bonorum, quæ assecutus est, affluentia &c.

Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. Quod S.Paulus ait, Dei Filium per omnia fuisse tentantum, non est ad litteræ apicem intelligendum; non enim desunt peccata, in quibus tentatus non fuit. Utrum innuere vult Apostolus, quemadmodum S. Joannes Chrysostomus inquit, dæmonem hac in tentatione divitiarum collegisse quidquid in aliis quibuscumque tentationibus, roboris est, atque periculi. *Biroat in Adventu, sermone Decimotertio.*

Pecuniæ obediunt omnia. Eccle. 10. Alia verbo. *Pecuniæ respondent omnia.* Omnium affectuum nostrorum objecta nobis respondent, dummodo pecunia non desit . . . . Si amor voluptates quærit, si ambitio petit honores; dummodo adsit pecunia, objecta omnia, quæ inquirunt, votis eorum respondent. Ideo mirum esse non debet si corda nostra tanto studio, atque ardore in ea bona ferantur; quia affectus omnes ad eorum acquisitionem, atque conservationem conspirantes, se se cum eo desiderio conjungunt, quod vulgo cupiditas appellatur, atque communem simul efformant affectum, qui in se uno vim omnem aliorum contineat. *Idem.*

Qua re cur in Evangelio spinæ dicantur.

Aliud cecidit inter spinas, & simul exorta spinæ suffocaverunt illud. Luc. 8. Divitiæ in Evangelio spinis comparantur verbum Dei suffocantibus. Spinæ tria efficiunt mala, pungunt, discerpunt, detinent; ut inquit Sanctus Hieronymus illa Michææ Prophetæ explicans verba: *Quasi paliurus pungens, & retinens.* Hoc faciunt opes, earumque cupiditas. Divitum mentes sexcentis curis, & anxietatibus pungunt; discerpunt corda eorum infinitis desideriis, quæ semper noxia sunt, & sæpe inutilia, ut inquit Apostolus; detinent, retinentque cogitationes, & affectus eorum, qui ultro illis adhærent. *Idem.*

Quo in sensu, & Deo & Mammonæ servire possimus.

Non potestis servire Deo, & Mammonæ. Matth. 6. Cum Salvator pecuniam dominam vocat, ne putes illam re ipsa dominam esse; sed fit voluntaria eorum servitute, qui eidem se se subjiciunt; cumque Mammonam opponit Deo, ne credas ideo, hominem aliis servire dominis non posse, nam fit servus affectuum omnium, qui dominantur illi; sed hoc dicit, quia divitiarum Deus majorem in nos obtinet potestatem, ac imperiosius nobis dominatur. *Abbas de Monmorel. Homil.in 14. post Pentec Dominicam.*

Bona relinquere, vel pro Deo amittere maximum est nostræ virtutis, nostræque fidelitatis periculum; & hoc Jobi virtutem a Deo tentari diabolus petiit: *Numquid Job frustra timet Deum?* Putasne, Job tibi propter amorem tui, non alia actum causa famulari? Non ne ipsum, familiamque ipsius protectione tua munisti? Non ne benedixisti omnibus manuum ejus operibus, ita ut potens factus sit super terram? Sed aufer protectionem tuam; illum bonis exue, & videbis, utrum te amplius amaverit. Dæmon quidem erravit, sed hoc palam ostendit quomodo cognosci queat, utrum sincera sit virtus nostra.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, & Sententiæ Sanctorum Patrum in hoc argumento.

B*Ona vis habere, & tu bonus esse non vis; erubescere deberes de bonis tuis, si domus plena bonis te malum habet dominum.* Augustinus, Serm.12.de verbis Domini.

Vera illa sunt divitiæ, quas cum habuerimus, perdere non possumus. Idem, super Matth.

Pauper est qui vult esse dives. Idem.

Tolle superbiam, divitiæ non nocebunt. Idem, serm.24.de tempore.

Divites & pauperes in corde interrogat Deus, non in arca aut in domo. Idem, in Ps.68.

Hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur. Idem, super Epist.ad Philipp.

Qui divitias falsas desiderat, veras non quærit. Idem, in Ps.122.

Ista (divitiæ) bona sunt, & non sunt. Non enim stant; labuntur, fluunt. Idem, in Ps.127.

Vera divitiæ sunt, quando nobis nihil deest. Idem, in Ps.68.

Vermis divitiarum superbia est, difficile est ut non sit superbus qui dives est. Lib.50. Homil.Homil.13.

In magna egestate sunt, qui de iniquitate sunt divites. Lib.de vera innoc.c.83.

Vides divitem viventem, cogita morientem; quid hic habeat attendis, quid secum tollat attende: multum auri habet, multum prædiorum, mancipiorum; moritur, remanent illa nescio quibus, etsi enim dimittit quibus vult, non servat quibus vult. Idem, in Ps.48.

Quis beatam vitam arbitretur in iis quæ contemnenda esse docuit Filius Dei? Idem.

Multo mirabilius est non inhærere istis, quamvis possideas, quam omnino ea non possidere. Idem, lib. de Moribus Ecclesiast.cap.23.

Amisit ille (Job) omnes divitias, & factus repente pauperrimus tam inconcussum animum tenuit, & infixum Deo, ut satis demonstraret non illas sibi fuisse magnas, sed se illis, sibi autem Deum. Idem, cap.16.

Vir temperans in ejusmodi rebus statuentibus, nihil sibi appetendum putet; sed ad vitæ hujus atque officiorum necessitatem quantum satis est usurpet, utentis modestia, non amantis affectu. Ibidem, cap.22.

Sic utaris hoc mundo tamquam non utens, ut ex bonis ejus bona facias, non malus fias. Idem, Epist.70.

Ne ista putentur mala, dantur & bonis; ne putentur magna, vel summa bona, dantur, & malis. Idem, ibidem.

Solæ divitiæ veræ sunt, quæ nos divites virtutibus efficiunt; si ergo divites esse cupitis, veras divitias amate. Gregorius, Homil.15.in Evangel.

Facile est homini tunc divitias dispicere cum habet; difficile vero cum non habet, viles æstimare. Idem, lib.11.Moral.

Nequaquam Dominus divitias sed fallaces divitias appellat; fallaces enim sunt, quæ nobiscum diu permanere non possunt; fallaces sunt, quæ mentis nostræ inopiam non expellunt. Idem, Homil.15.in Evang.

Habent hoc potentes & iniqui proprium, ut fallacibus divitiis occupati veras Dei opes negligant, & quanto minus quod verum est inquirunt, tanto amplius falsis

falsis divitiis extolluntur. Idem, 12. Moral. in Job.

Discant divites non in facultatibus crimen haberi, sed in iis qui uti nesciunt; nam divitiæ ut impedimenta sunt improbis, ita bonis sunt adjumenta virtutum. Ambros. in Luc.

Omnis dives aut iniquus, aut iniqui heres. Hieronym. Epist. ad Heliod.

Qui male utitur divitiis, miserabilis est, ut ille qui sponte se vulneraverit eo gladio, quem ad vindictam hostium sumpsit. Greg. Nazianz.

Diviti non obsunt opes si bene utatur, nec pauperem egestas commendabiliorem facit. Hieron. Epist. ad Salvin.

Auro vinctos in ergastulis habent (quidam Barbari) & divitiis malos onerant, tanto locupletiores, quanto nocentiores. Tertull. lib. de habitu mulier.

Ad subsidium vitæ, non ad malorum incitamentum opes datæ sunt, pecunia animæ redemptio, non exitii occasio. S. Basilius.

Divitiæ maximæ sunt non egere divitiis. Chrysost. in quadam Homil.

Hi sunt omnibus abundantiores, qui divitiarum contempsere cupiditatem. Idem, Homil. 22. ad populum Antioch.

Si tu mundana contempseris, toto eris dignior mundo, juxta illos Sanctos, quibus dignus non erat mundus. Ut itaque cœlis dignus efficiaris, præsentia derideas. Ibidem.

Aurum, & argentum, & cætera ejusmodi, quantum ad animi bonum spectat, nec bona sunt nec mala; usus tamen horum bonus, abusio mala, sollicitudo pejor, quæstus turpior. Bernard. Serm. 4. in Cant.

Quid vobis cum terrenis divitiis, quæ nec veræ, nec vestræ sunt? Idem, ibid.

Si sapis, si cor habes, si tecum est lumen oculorum tuorum, desine ea sequi, quæ & assequi miserum est. Idem, Epist. 103.

Beatus qui post illa non abiit, quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. Idem.

Nil clausum constat, quod auro argentoque non pateat; nihil occultum, quod pecunia indagante non sit cognitum. Valer. Episc. in quodam Serm.

Si vis vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Seneca, Epist. 7.

Deus divites prædamnat. Tertull. l. de Pœnitentia.

Solum convenit Deo dicere, hoc meum est. Philo Jud. l. 2. alleg.

Fugiendæ sunt divitiæ, quas qui habent, sine labore non quærunt, sine difficultate non inveniunt, sine cura non servant, sine noxia delectatione non possident, sine dolore non perdunt. S. Prosper, l. 1. de vita contempl.

Nemo dives est, qui quod habet secum hinc auferre non potest; quod enim hic relinquitur, nostrum, sed alienum est. Ambros. Epist. 10. ad Simplic.

Dives es, sed fortunæ male creditur: & magno viatico breve iter non instruitur, sed oneratur. Minut. Felix.

Divitiarum ardor insatiabilis longe amplius desiderio torquet, quam usu suo refrigeret. Bernard. in sententiis.

Non ante satiatur cor hominis auro, quam corpus aura. Idem, ibidem.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia ad hoc argumentum afferri possit.

Quid sint opes fortunæque bona.

BOna, quæ vulgo divitiæ, fortunæque bona dicuntur, omnia sunt exteriora bona, quæ possidentur, a Deo pro hujus vitæ usu collata. Duplex eorum genus distinguitur, quorum alia mobilia, immobilia alia vocantur. Hæc sunt agri, prædia, domus, redditusque; illa vero pecuniæ, lapides pretiosi, pecora, suppellex, aliaque id genus. Horum bonorum discrimen, atque ratio ad Jurisprudentiam potius, quam ad Suggestum, atque Prædicationem pertinet; ubi illorum tantummodo usus spectatur.

Sanctus Thomas *prima secundæ quæstione secunda articulo primo* docet fieri non posse, ut divitiarum possessio hominem beatum faciat; Rationes vero, quæ ab ipso, aliisque Theologis simul afferuntur ad duas potissimum referuntur. Prima est, beatitudinem nostram positam esse debere in aliqua re, quæ sit in nobis, quæ nos perfectiones efficiat, summumque bonum nostrum constituat, quod externa bona profecto nequeunt efficere. Altera est, bona ejusmodi non esse per se inquirenda, sed solum quatenus alteri cuipiam rei sunt utilia; cum e contra extremus finis noster, qui simul esse debet summa nostra felicitas ex se met sit desiderabilis. Hinc nullo negotio potest intelligi Fidelium cæcitas, qui, quin ad summum adspirent bonum, laboribus, curisque conficiuntur terræ bona adepturi, quæ cor humanum replere non possunt, & quæ alioquin adeo fluxa, atque mobilia sunt, ut singulis momentis possint amitti, præterquam quod qui præ cæteris hujusmodi bonis difluunt magis torquentur vel cupiditate ea, quæ non habent, possidendi, vel metu ea, quæ habent, amittendi.

Opes per se malæ non sunt.

Divitiis affluere culpa non est, neque essentiale est salutis obstaculum; quod olim asserere voluerunt discipuli quidam heresiarchæ Pelagii, a S. Augustino in 89. ad Hilarium Epistola confutati: & quamvis Evangelicus Dives reprobatus fuerit, infernique flammis addictus, non ideo damnatum fuisse, credendum est, quod fuerit dives, sed quod opibus suis fuerit abusus in comessationibus, & conviviis, inanibus, noxiisque sumptibus, & quod Lazaro egenti, atque præ Ædium suarum foribus fame intereunti, offam, opemque tribuere negaverit. Verum enim vero si hæresis est terrenorum bonorum possessionem damnare, & error credere inter opes Christiano viro dignam vitam agi non posse; verum, & de fide est neminem salutem suam posse operari, quin cor suum ex fluxis, periturisque avellat divitiis, sive possideantur, sive secus; & in hoc eam consistere renuntiationem, quam nobis Evangelium indicit.

Non possessio, sed servitus divitiarum prohibetur.

Igitur opes in se malæ non sunt; immo sunt bonæ, dummodo sine iniquitate congerentur, sine affectione possideantur, ac in egenorum solatium erogentur. Hinc non dicitur in Evangelio; non potestis servire Deo, & affluere divitiis; sed & Deo, & divitiis servire non potestis; quæ verba divitiarum servitutem, non possessionem damnant. At raro conditiones hæ simul inveniuntur, ita ut Dei Filius affirmet facilius esse, ut camelus per foramen acus transiliat, quam ut dives Regnum Cœlorum ingrediatur.

Sciendum est, quid hac in re explicite præcipiatur, & quid simplicis sit consilii in *Evangelio*; quid sit de necessitate salutis, quid vero suadeat Deus, ut ad Cœlum via tutior, breviorque fiat; atque diligentissime cavendum est, ne alterum cum altero confundatur, nisi velis in errorem impingere, vel in periculosam exaggerationem erumpere. Omnia relinquere, agros, domos, prædia, omniaque venumdare bona, ut inde congestas pecunias in pauperes eroges, ut sequeris JESUM CHRISTUM, ejusque paupertatem imiteris; hæc quidem perfectissima via est, sed consilii fines non excedit. Sed ea omnia, quæ possides, in hoc renuntiare sensu, ut cor tuum opibus, terrenisque rebus nequaquam inhæreat; hoc per Evangelicam legem quilibet fidelis necessario præstare tenetur.

Quædam sunt, quibus fruendum, quædam vero quibus utendum tantummodo est.

Sanctus Augustinus libro primo de doctrina Christiana cap. 3. & 4. docet non deesse quædam, quibus fruendum est, quædam vero, quibus utendum, & quosdam qui utuntur simul, atque fruuntur. Ea, quibus fruendum est, nos beatos efficere; ea, quibus utendum, inservire ut ad beatitudinem perveniamus; & nos qui aliis quidem fruimur, & aliis utimur, inter utrumque ita esse, ut si frui velimus iis, quibus uti tantum debemus, numquam assecuturi simus earum rerum perfruitionem, in qua vera beatitudo consistit: *Si eis, quibus fruendum est, uti voluerimus, impeditur cursus noster, & aliquando etiam deflectitur ab iis rebus, quibus fovendum est.* Deinde duo hæc verba definit: *frui, & uti.*

uti. Frui, est aliquid amare propter ipsum; uti vero est referre id, quo utimur, ad id, quod amamus, obtinendum. Hinc omnis amor, vel fruitio est, vel usus: namque vel quod amas, propter ipsum amas, & fruitio est, vel propter aliud amas, & usus est; præsertim vero si id, propter quod illud amas, hoc meretur, alioquin abusus potius est, quam legitimus usus: *Nam usus illicitus, abusus potius, vel abusio nominandus est*. Hæc est S. Augustini Doctrina; ex qua cum eodem inferendum est, Deum unum esse debere votorum nostrorum objectum. Alia quæcumque bona creata, cujuscumque generis illa sint, propter usum nostrum facta sunt, & illis si frui volumus, cum uti debeamus, invertimus ordinem a Deo constitutum in Mundo; nam ut alibi sanctus idem Augustinus ait, omnis ordinis inversio inter homines, quam proprio vocabulo vitium nuncupamus, in hoc sita est, quod iis uti volumus, quibus fruendum, iisque frui, quibus tantum utendum est. Quemadmodum e contra bonus ordo, quem virtutem dicimus in eo positus est, ut frui velimus, quibus fruendum, & illis uti, quibus est dumtaxat utendum.

Divitiæ nullam in se habent bonitatem; sed omnis earum bonitas in eo consistit, quod bonis aliis sunt utiles. At quod mere utile est, amandum non est, nisi quatenus refertur ad bonum illud, uti utile est. Hujusmodi sunt divitiæ, quæ bona sunt mere utilia, ex Sapientum omnium sententia; sunt enim instrumenta ad familias, resque publicas servandas utilia. Ita illas definit Aristoteles primo Politicorum: *Divitiæ nihil aliud sunt, quam multitudo instrumentorum œconomicorum, & politicorum*; unde æquissimas depromit illationes, ac memorat varios abusus, qui in opum perquisitione passim occurrunt.

Abusus divitiarũ & quænã sit causa. Origo malorum omnium, quæ eorum pleríque patrant, qui ingentes possident divitias, ea est, quod illis ob alios, quam quos deberent, fines utuntur. Illis quidem tamquam mediis, & instrumentis utuntur, non salutis suæ, sed interitus; hoc est non fruuntur, sed abutuntur illis. Qui autem hic vellet eos omnes enumerare abusus divitiarum, omnia profecto huic scelera essent singillatim recensenda.

Quamtumvis opes per se neque bonæ sint, neque malæ, & virtuti æque ac vitio valeant inservire, pro ut divites illis utuntur; fatendum est tamen, ex quo peccatum in mundum invectum est, & non exiguo esse ad sanctitatem acquirendam obstaculo, easque sæpius in sequiorem partem insumi, eo quod illis homines abutuntur. Quamobrem Sanctus Paulus ait eos, qui ditescere cupiunt, in tentationem, & in laqueum diaboli incidere, atque plurima fovere desideria inutilia, & perniciosa, quæ mortales in malorum omnium abyssum detrudunt.

Cur opes in Bibliis injustæ vocentur. Quæret fortasse aliquis, cur in Scripturis divitiæ dicantur injustæ, vel thesaurus iniquitatis: *Mammona iniquitatis*. Sancti Patres plures adferunt causas, quia vel plerumque sunt fructus injustitiæ; quapropter Sanctus Hieronymus ait divitem aut injustum esse, aut hæredem injusti; vel qui possidet illas, eas quodammodo injuste retinet, cum sibi ea reservat bona, quæ in fratrum usum sunt impendenda; vel mortales illis in sceleribus, & iniquitatibus abutuntur.

Quoddam injustitiæ genus est ea nobis vindicare bona, quæ possidemus; tandem enim quidquid habemus ita nostrum est, ut eo uti, ac illud erogare debeamus secundum voluntatem Dei, a quo illud accepimus, & qui ex nobis rationem repetet, tamquam herus ex villico quem bonis suis prudenter administrandis præfecit: *Redde rationem villicationis tuæ*. Luc. 16. Omnia hujus mundi bona, quæ nobis tradit Deus, quantumvis per fas, ac jus illorum acquisitionem fuerimus consecuti, ad ipsum pleno jure pertinent ita ut præcipere possit, quid nobis sit faciendum de illis; & sane præcipit, ut nobis amicos quamplurimos devinciamus, pro divitiarum affluentia satis amplas eleemosynas erogando: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*.

Cur periculosus amor divitiarum. Inde opum amor amorum omnium periculosissimus est, quod hoc bonorum genus ad cæterorum bonorum, quæ in mundo plurimi fiunt, acquisitionem perducit, & quod cum ætate adolescit, cum alii senescant, atque infirmentur. Affectus autem adeo vehemens in bonorum perquisitione æquitatis modum fere numquam tuetur; & ita videmus eorumdem bonorum usum fere numquam culpa vacare. Iniquitas ex S. Bernardi sententia, plerumque ex rerum affluentia proficiscitur; quæ cum etiam parcius insumuntur, numquid sæpe nocentes eos non facit, a quibus summa cura servantur?

Ut hujus terræ bona cum virtute possideamus, non sufficit solum ea sine ulla affectione possidere; aliæ ulterius requiruntur conditiones, ut secundum Christianismi spiritum possideantur: 1. ut eam curam illorum geramus, quæ requiritur ad familiam alendam, ut secundum leges illa reservemus iis qui post nos jure iisdem sunt perfruituri. 2. ut sancte illis utamur, in eleemosynas, aliaque bona opera erogantes. 3. ut eorum jacturam, & fortunæ adversitates æquo feramus animo. Verbo, ut cordis amorem ab illis divellamus, quin rationabilem illorum curam abiiciamus; & ut eorum gerentes curam, nec festinanter congerere, neque sollicite illa servare adnitamur. In hoc lex Christiana cum infinita Sapientia coniuncta est; novit enim æternam privatorum, quos Deus opibus ornat, procurare salutem, quin ullam afferat rerum publicarum ordini, ac bono iacturam.

Nihil melius constantem solidamque virtutem ostendit, quam divitiarum contemptus. Nihil sublimiorem magnanimitatis, & generositatis, quod Christianismus inspirat, adstruit ideam, quam divitiarum, terrenorumque bonorum contemptus. Jeiunia, preces, Sacramentorum frequentia boni, religiosique hominis indicia sunt; sed hæ sunt actiones perfunctoriæ, & quas nonnumquam in utramque partem homines interpretantur; sed christianus opum contemptus, & vitæ ratio ab iis vacua cupiditatibus, quæ vulgo possessioni divitiarum adhærent, signum est veræ, sinceræque virtutis, animæque magnæ, cui de Religionis nostræ veritatibus alte persuasum est.

Ut veris imbuamur sensibus, quos de divitiis, terreque bonis concipere debemus, considerandum est: 1. Nos viatores esse hospitesque in hoc mundo, ideoque cum iter intra paucos dies nobis sit absolvendum, paucis nos indigere. 2. Nos sequestres esse dumtaxat bonorum Dei, cui diligentissime ad novissimum quadrantem rationem sumus reddituri. 3. Licet post plurimos exantlatos labores bonorum horum possessionem consequeremur, his humani cordis captum nequaquam repleri; & quin vota nostra expleantur, maiora in nobis semper desideria excitari. 4. Has opes, ubi male partæ fuerint, post se amarissimos conscientiæ stimulos, iustique supplicii metum pertrahere. 5. Eorum possessionem seu iusta illa sit, seu iniusta, semper incertam esse, hæc enim bona fluxa sunt, & peritura. 6. Hæc bona nisi nos in hac vita reliquerint, post mortem certissime a nobis esse relinquenda.

Qui opibus abutuntur, earum immutentes finem Dei ordinem invertunt & delent. Divitiæ, nobilitas, honor bona sunt; sed bona, quæ necessario præterire, debent; bona sunt, sed bona, quæ cum tempore diffluunt: bona sunt, sed bona, quibus ad cœlestia comparanda bona dumtaxat utendum est. At mortales ut plurimum horum bonorum naturam invertunt, ac destruunt. Bona illa necessario præterire debent, nos vero illa possidemus, quasi nullum essent finem habitura: bona illa cum tempore diffluunt, nos vero tamquam æternitatis bona perpendimus; in ea omnem spem intendentes, ac pro illis omnia vota nuncupantes. Hæc denique media tantummodo sunt, sed a nobis tamquam extremus finis hebentur; & quin illis utamur ad æternorum bonorum acquisitionem; illis unice inhæremus, ac in illis felicitatem nostram statuimus. Mirum ergo esse non debet, si bona hæc naturam ea inversione im-

immutantia eodem temporis momento non ſint amplius bona poſſidentibus illa, & mala fiant, quæ ipſos calamitoſos efficiunt. Si hæc bona Creatoris juſſu ſtatuta mediorum qualitatem continerentur, beatos in terra nos facerent; ſed quod homo huic non paret imperio, ſuam ſimul felicitatem evertit.

Nemo unus inficias ire poteſt curarum, ac ſollicitudinum, quibus ſæviſſime torquemur, cauſam eſſe cupiditatem, habendi libidinem, ac damnabilem terræ bonorum amorem. Vitæ voluptates inquirimus, & ſumma divitiarum cupiditas, qua flagramus, ut inquit Scriptura, vitæ noſtræ tormentum eſt. Et profecto quam anxie quæruntur! Quam pavide ſervantur! Quinam metus illas ad leve quodvis periculum amittendi! quænam inexaturabilia eas augendi deſideria! Qui dolores, quæ cruces, cum vel commentitiis neceſſitatibus, vel ſuperfluis ſumptibus deſunt? Quis mœror! quæ triſtitia! cum invitis elabuntur, easque inopinatus aliquis caſus aufert? Quis timor non in egeſtatem dumtaxat, verum etiam in abjectionem decidendi? Quæ ſollicitudo in futurum tempus, cum tot undique circumſtent inevitabilia in mundi commercio, atque inter tot adverſa, quibus quotidie patent pericula!

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Aſceticis, nuperiſque Concionatoribus loci hujus argumenti.

Divitiarum amor in Fideli inexcuſabilis.

DIvitiarum amor in Judæis venia dignus erat, eas quippe Deus tamquam fidelitatis præmium propoſuerat; cumque illas in ſingula fere momenta ipſis polliceretur, aliquo in honore habendas eſſe, & diligendas videbatur innuere; & illi quidem erraſſe mihi viderentur, ſi credidiſſent mala, ea quæ, ſibi a Deo tamquam pretium virtutis proponebantur. Verum hæc ſordida cupiditas nullam inter Fideles hodierna die invenit excuſationem. Divina Majeſtas loquendi rationem immutans juſſit hominum deſideria immutari; cumque videamus J SUM CHRISTUM toties in Evangelium damnantem divites, & contra illos anathema, & maledicta proferentem; profecto niſi opes odiſſe tenemur, non exigua illas metuendi ſuppetit cauſa. Quod olim in lege veteri fuit ſtimulus, & virtutis illecebra, nunc factum eſt vitiorum omnium fons, & origo, quod in ordine Providentiæ inſerviebat, ut homines in officio continerentur, & mox etiam ſalutem aſſequerentur; nunc vulgatiſſimum eſt inſtrumentum, quo ad eos corrumpendos, perdendoſque Dæmon utitur. *Germanus Habert Abbas de Ceryſi, lib. 3. de Vita Cardinalis de Berulle cap. 11.*

Dicere audeo, divitiarum contemptum aliquid in ſe majus, purius, ac ab omni ſuſpicione remotius, quam dignitatum habere; & licet vere honor bonum ſit longe præſtantius, quam bona fortunæ, attamen, qui aurum, argentumque contemnit majorem ſubire videtur jacturam, quam qui contemnit honores. Ut enim vera loquar, arduum ſane eſt, ſuaviſſimum gloriæ thymiama nobis oblatum reſpuere, tunc etiam cum re ipſa illud reſpuimus: quicumque ab aliis honorari detrectat detrectans ſe ipſum honorat; recipit aliud gloriæ genus multo præſtantius eo, quod dedignatur, & inaudito quidem miraculo, nihilominus vero, ubi alicui defertur honos, ſeu recipiatur, ſeu reſpuatur, ſemper tamen recipitur. Hoc ipſum de divitiis dici nequit; qui reſpuit illas in priſtina remanet paupertate; & nihil diſcriminis intereſt, ſeu illas omnino amittat, ſive reſpuat. *Idem.*

Cur difficile divites ſalventur.

Cur difficile eſt, ut qui opibus diffluit, ſalutem conſequi valeat? Quia animus divellendus ab iis quæ poſſidentur & contemnenda ea, quæ nobis conferunt dignitatem. Ex locupletibus editus ſum parentibus, qui ingentium bonorum me hæredem inſtituerunt; illis indigeo, ut juxta generis mei dignitatem vivam; hæc exigit ut magnif[illegible]s utar indumentis, ut menſa exquiſitiſſimis inſt[illegible]ur epulis, ut ædes pretioſiſſima ſupellectili ornatas inhabitem. In hoc te infelicem reor; difficile quipp[illegible] mihi videtur, te ex animo hæc omnia abdicare poſſe, eorumque amorem exuere; quod niſi præſtiteris, ſalvus eſſe non poteris. *Pater de la Colombiere in Chriſtianis conſiderationibus.*

Quænam inſania eſt, Fidelem velle quocumque pretio opes ſibi a Providentia negatas acquirere? ſi eas haberes opes, quas cupis, non tutius tibi præberi conſilium poſſet, quam illas abjiciendi, ut tuæ ſaluti proſpiceres; cur ergo illas per fas, & nefas aggerere ſtudes? Si tuæ eſſent, erogandæ pauperibus eſſent; cum vero male partæ fuerint, in eam mentem impelli nequis, ut illas reſtituas. Si Providentia te illis cumulaſſet, tibi ſimul neceſſarias contuliſſet gratias, ut bene uteteris; ſed in eo ſtatu, in quo propter nequitiam verſaris, jure illa te tibi derelinquere poteſt. Cogitaſne, ſi te Deus per divitias ſalvum facere vellet, tibi legitimas nequaquam ſtraturum fuiſſe vias, quibus illas conſequereris? Omnes tibi obſtruxit aditus; prævidit enim hæc bonorum genera tibi ſcopulum, atque offendiculum futura. *Idem. In Conſiderationibus de bonis alienis.*

Divites vulgo parum confidunt in Deo.

Millies præcepit Deus, ut in ipſo confidentiam omnem conſtitueremus; nequicquam, dixit nos rebus creatis inniti, quæ felicitati noſtræ nihil conferre poſſunt; hoc idem eſſe ac confracto calamo incumbere; cujus veritatis ſexcenta præbuit exempla. Quid autem inquit mortalis ille, qui quacumque ratione opes congerere ſtudet, vel qui ingentia poſſidet bona? Niſi ait, ſe Divino non indigere auxilio, ut ſuam provehat fortunam, eoque etiam invito ſe illam provecturum; agit ſaltem, quaſi non indigeret; ſibi juxta libidinem ſuam opes comparare feſtinat; eum ſibi vendicare ſtudet locum, in quo Deus illum minime vult, vel quem ſatis aperte ſaluti ejuſdem minus utilem eſſe oſtendit. *Idem.*

Nonne juſta divitibus metuendi ſuppetit cauſa futurum ut, poſtquam in vita hac tot opibus gaviſi fuerint, in altera id ſibi dicatur, quod Evangelico diviti; *Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala*? Luc. 16. Recordare quia induebaris purpura, & byſſo, ille vero ſcrutis, centonibuſque male tegebatur; Recordare, quia menſa tua exquiſitiſſimis affluenter epulis inſtruebatur, ille vero præ foribus tuis famæ, ac macie conficiebatur. Recordare hæc omnia. Sed nunc longe aliter de te, ac illo Providentia diſpoſuit: Opus fuit, illum refici ob ea mala, quæ paſſus eſt; opus eſt, te torqueri poſt tot bona, quibus gaviſus es: *Nunc autem hic conſolatur, tu vero cruciaris. Joly. Prop. 4. Quadrag. Dominica.*

Hujus mundi bona lu- pie oſcu- ra fluxa, & fragilia ſunt.

Juſta, injuſtave ſit bonorum poſſeſſio, ſemper incerta eſt; hæc enim fluxa ſunt, & peritura. Incendium, fidei defectio, intentata lis ea momento poſſunt eripere. Præterit hujus Mundi figura, quin prohiberi poſſit; & ſi hæc bona, donec vivimus, nos minime deſerunt, ea morientes deſeremus. Illud vero afflictioni cumulum addit, quod ignoramus, quis horum hæres bonorum futurus ſit? numquid filii, qui obligurient illa, an ipſi etiam nobis, vel quod pejus eſt, Deo infenſiſſimi inimici. Horum bonorum amor divini verbi ſuffocat ſemen, primas gratiæ ſcintillas extinguit, & eſt radix omnium malorum. Quod ſi mundi hujus bona in nobis funeſtos hoſce affectus non gignunt, illos producunt in poſteris noſtris. Quot filii meliores extitiſſent, ſi parentes eorum minus fuiſſent locupletes? *Ex Anonymo Auctore.*

In ea, quam pedibus calcamus, terra Creator aurum, argentum, lapideſque pretioſos concluſit, vultumq; noſtrum in Cœlum extulit, ut hinc quidem mun-

mundum, omniaque bona illius contemneremus, inde vero thesaurum nostrum in Cœlis esse, & illuc cor nostrum esse convertendum cogitaremus. Inde vero nobis persuasum esse debet, bona hæc uni tantumodo usui esse utilia, videlicet si de terra in Cœlum per egenorum manus transmittantur, & si per eleemosynas, aliaque pietatis opera ad æternitatis gloriam comparandam impendantur. *Idem.*

Cur opibus abutimur. Opes ut plurimum in malum convertuntur usum, quia in ordine naturali tantum, vel tamquam fortis effectus, vel tamquam naturæ munera considerantur. Plerique illa esse reputant bona, quæ cæca fortuna de manu tradit in manum, & quæ incerto quodam, fatalive motu vel gradum sistentia, vel dominum mutantia, aliis elabuntur, & ad alios transvolant, pro temporum ratione, & negotiorum occursu. Qui hæc sibi comparaverunt bona industria, curisque suis, putant illa a se empta fuisse laboribus ad eas acquirendas insumptis; easque retinentes velut opus manuum suarum, Dei beneficiis fruuntur tamquam mercede operum suorum, ac fructu studiorum. Qui vero hæreditario jure illa sunt consecuti, illis utuntur tamquam possessione, quæ cum esset aliena, tandem juris sui facta est; & quin cogitent Deum eorum fontem, auctoremque in patrum suorum prævidentia subsistunt & se divites putant, quia geniti fuere, vel hæredes scripti ab eo, qui opum affluentia fruebatur. Cæci sunt, inquit Dominus per Prophetam, qui non vident, quia ego dedi eis *frumentum*, *& vinum*, *& oleum*, *& argentum multiplicavi ei*, *& aurum*, *quæ fecerunt Baal.* Oseæ 2. Mirum ne esse debet si falsos laborantes principiis, deficiunt in illationibus suis; si Dei dona minime intelligentes, illis secundum consilia Dei non utuntur; & si quærere negligentes a quo tot bonis fuerint cumulati, non quærunt quomodo sit illis utendum. *Flechier sermone de Eleemosyna.*

Hoc, quod fide edocemur, supposito Deum videlicet bonorum omnium auctorem esse; neque deesse secretam, ac spiritualem benedictionem, quæ illa producit, atque multiplicat, paternamque, & invisibilem manum, quæ illa effundit, atque distribuit: inde inferendum est, ea ob aliquem finem erogari, & in aliquem usum distribui, & non nisi insignem aliquam ob causam divitibus concedi. Quænam igitur hæc causa est, quinam hic finis? Vos ipsi judicate. Numquid ut humanis cupiditatibus, non ut humanitatis necessitatibus satisfiat? Numquid ut aliorum quidem ambitio, & avaritia saturetur, aliorum vero humilitas, atque patientia torqueatur? Numquid ut luxui, atque intemperantiæ vestræ materia præbeatur? Numquid ut bona vestra immodicis atque superfluis sumptibus, imprudentique effusione dissipetis? Numquid ut populi oculos perstringatis earum divitiarum fulgore, quas fortasse illi eripuistis? Haud ita sane; sed Dei divites efficientis ea fuit mens, ut homines liberales, & charitatis amantes efficeret &c. *Idem.*

Opes sæpe injustæ sunt, & fructus iniquitatis. Sacra Biblia fere numquam de divitiis verba faciunt, nisi tamquam justitiæ divinæ objectis. Si in ipsa origine inspiciantur, fere semper corruptæ sunt. Quis nescit eas plerumque esse fructum iniquitatis eorum, a quibus congestæ fuerunt? Quis nescit summo cum labore, atque difficultate augeri, & tamquam sponte diffluere, cum in bonorum manibus versantur? Quis certo scire potest, illas ad se usque per licitas, justasque vias pervenisse, atque per innocuas, integerrimasque manus semper ad se usque fuisse traductas? Quam metuendum est, ne divitibus omnibus dici queat, quod ævo suo Isaias c.13. ajebat: *Rapina pauperis in domo tua.* *Idem.*

Si divitiarum effectus sedulo scrutari velis, omnes succendunt affectus, in imis cordibus prava excitant studia, quæ ibi sopita quodammodo latebant, ac per eam, quam aperiunt, peccandi facilitatem, ingenium in scelus per se satis pronum provocant, & commovent. Si earum usum spectes, quis non dissipat illas. Quis non effundit eas in vanitates, vel quis tamquam mancipia inutili possessione non retinet? Illæ fere semper sunt divinæ Legi oppositæ, ubi pauperibus non erogantur. Quantumvis dicas, non alia mihi sunt bona, immo neque alia cupio; iis utor, quæ mihi contulit Deus, iisque prout mihi placitum fuerit, uti possum: ego vere ajo, non licere tibi illis ita uti; Deus enim non ob hunc finem ea tradidit tibi. *Idem.*

Deo, & divitiis servire nequimus. *Non potestis servire Deo, & mammonæ*, ait ipse Dei Filius in Evangelio. Deus profecto, atque divitiæ duo sunt domini, quorum nimis opposita sunt studia, quorum ingenia dissident, quorum præcepta ita sibi met adversantur, ut unus homo utrique satis esse non possit. Opus est omnino, ut ubi alterum amas, alterum oderis, & ubi cultus, & obedientia præstatur alteri, alter contemnatur. Vult Deus, gentem sanctam, & populum acquisitionis sibi inservire; cupiditas vero secum in corda nostra malorum omnium radicem adfert, ut loquitur Apostolus; quia nullum est vitium, non solum quod non inspiret cupiditas, sed quod per illam non perpetretur. *Auctor Sermonum Christianorum, sermone pro 14. post Pentecosten Dominica.*

Habendi Cupiditas maximum est humanæ vitæ negotium, cum quo omnia fiunt, & sine quo nihil. Hoc intelligebat Dæmon, qui postquam irrito conatu, semel iterumque Dei Filium tentasset, tandem eo aciem convertit, ut hoc affectu illum, tamquam validissimo telo aggrederetur. *Hæc omnia tibi dabo*, inquit, Matth.4. *si adoraveris me.* Quam potentes sunt hæ voculæ? Omnia facere possunt, omnia corrumpere, humana, divinaque omnia. Nulla virtus est, nulla fides, nulla probitas, nulla verecundia, nulla justitia, quæ diu eorum pondus valeant sustinere. Possunt illæ iniquissimis carcerum reserare claustra, sceleribus impunitatem mereri, Judices, & judicia corrumpere. Inaccessa pervadunt loca, atque munitissimas penetrant arces, ut proditionem inspirent. Nulla iniquitas est, quæ propter pecuniam non perpetretur. Avaritia secretissima Regum penetralia, & sæpe etiam corda pervadit. Omnia vincit, omnia perrumpit, validissimos exercitus, durissimas rupes facilius ipso fulmine proterit. *Idem.*

Plerique per nefas ditescunt. Si liceret inquirere fontem divitiarum, quibus mundi hujus opulenti viri affluunt, inveniremus sane illos passim ex aliorum paupertatem divites fuisse factos, ut vetus quidam Auctor ajebat? Quot enim videremus, qui ex plurimis aristis, ex pauperum manipulis surreptis ditissimas collegere messes? Quot, quorum prosperitas ex sterquilinio Job fuit collecta? Quot, quorum pretiosa supellex, immensæque divitiæ ex direptis urbibus, & sudoribus egenorum, quibus vix offam, indusiumque reliquere? *Idem.*

Humanum cor terrenis inhærens bonis simul dominum quærit; etenim iis servimus, quæ diligimus; verum si experientia docemur hominem sine amore, vel domino esse non posse, docet nos Deus multo minus hominem duobus servire dominis posse; duobus videlicet, qui invicem sibi adversentur, & duo contraria præcipiant: Fieri quippe non potest ut media insistat via cor humanum inter duo positum objecta, quæ inter se sunt opposita; & statim ac alterutri adhærere tenetur, necessum est, ut omnino alterum amet, alterum oderit; alterum amplectatur, alterumque contemnat. Ita Dei Filius nobis ostendere vult necessitatem, qua inter ipsum, & adversarium illius alterutrum eligere debemus, quod ut hoc clarius adhuc ostendat, addit: *Non potestis servire Deo, & mammonæ.* Matth.6. Attamen pro certo affirmari potest, omnes homines in id unum intendere, ut duos hosce dominos simul conciliare adnitantur, & modo huic, modo illi famulari lætentur. *Abbas de Monmorel in decimam quartam post Pentecosten Dominicam.*

Temporalia bona possunt in usum bonum converti. Rationalis anima, S. Augustinus ait, temporalis etiam felicitatis optimum potest usum facere, & immo facit, cum quin sese mancipet rebus creatis ita ut ipsum negligat Creatorem, hac ipsa felicitate utitur, ut serviat Deo, a cujus liberalitate illam, non secus ac reliqua omnia cognoscit. Verum ita ne

ne terræ hujus possidemus bona, an potius dicere possumus aurum sæculi hujus divitum Dominum esse, atque tyrannum? Illis summa cum severitate impositum tributum extorquet, & ipsi huic tamquam vilissima mancipia obsequuntur. Hic divitiarum amor cor illorum possidet, ibique sese tamquam munitissima in arce tuetur; unde quotidie leges irrogat novas iniquitate, ac impotentia plenissimas, quin eorum aliquis hiscere audeat, *Idem*.

Scire quærimus, utrum possideamus opes, an possideamur ab illis, utri serviamus Deo, an mammonę? Sedulo nosmetipsos excutiamus, utrum eos foveamus sensus, quos olim Sanctus Job, videlicet, utrum nullo sit nobis in discrimine divitiis difluere, an indigere; vel potius utrum cupiditas fruendi bonis terræ hujus, ac dolor iisdem cavendi, eorumque amittendorum metus palam testentur nos opibus inservire, & mera esse earum mancipia. Hanc sollicitudinem, & mentis anxietatem Dei Filius in nobis evertere studet, tamquam ex diametro oppositas tranquillitati, quam divinæ Providentiæ in nos cura nobis debet elargiri. *Id.*

Nomquā bene uti possumus iis bonis, quæ nimia cura cupiuntur & possidẽtur.

Numquam bene iis bonis utemur, quæ cupidius optaverimus, vel quæ nimis cum amore possederimus; & hoc maxime prodesse deberet, ut cor nostrum inde avelleremus, propterea quod summa cum difficultate illis cum laude uti possumus, ac eorum Domino rationem sumus reddituri. Pertarum enim est terrenas opes sine ulla affectione possidere, illis sine crimine uti, mediocritatem servare, ubi in affluentia versamur; iis acquiescere, quæ necessaria sunt, cum suppetunt superflua; ut verbo me expediam, in id incumbere, ut quotidie aliquid de ciborum, vestium, familiæ, ac suppellectilis sumptu imminuamus non quidem per avaritiam; hæc enim avaro ea etiam subtrahit, quæ sunt necessaria; sed per virtutem, ut pares simus eleemosynis erogandis, aliisque bonis operibus perficiendis. Hæc tamen, o sæculi Divites, ea est conditio, qua Deus opes vobis largitus est; & huic uni innitantur oportet rationes, quas illi e stis aliquando reddituri. *Idem*.

Numquam proibuit Deus, neque prohibebit unquam possessionem divitiarum, & si in Evangelio tot ejuculatur in divites maledicta: *Ve vobis divitibus*; non ideo eos derelinquit, quia divites, sed damnat quod nimio ardore divitias depereū̃t, & in illis suam felicitatem, suāq; beatitudinem statuunt, Providentia, & divites & pauperes facit pro utrorumq; salute; & hæc erat ratio propterquam volebat Deus, ut antiquæ legis Sancti viri divitiarum copia fruerentur. Si enim eos pauperes effecisset; ethici Providentiam in ludibrium vertissent, atque dixissent Israelitarum Deum nullum ipsis conferre bonum, immo omnia illius beneficia in eo tantum versari, ut illos affligeret. Ostendere volebat Deus infidelibus, se rerum omnium, & Creatorem, & Dominum esse, & se opes quidem conferre, ubi velit; sed ubi eas contulerit, hoc semper velle, ut ab earum affectu animi abhorreant, *Abbas de Breteville in libro, cui titulus, Essais de sermons, pro feria quinta post secundam Quadragesimæ Dominicam*.

Divitiæ licet per fas quæsitæ fuerint, funt.

Licet divites opes legitime partas possideant, non sunt tamen earum domini, sed œconomi tantum, atque sequestres. Non statuit eas Dominus in manu eorum pro ipsis tantum; illarum usum dumtaxat concedit ipsis: & nisi bene iisdem usi fuerint, districtissimas ex illis rationes deposcet. Dives Evangelicus bona sua duobus in rebus dissipavit, in magnificis videlicet indumentis, atque conviviis. *Induebatur purpura, & bysso, & epulebatur quotidie splendide*. Luc. 16. Hæc saltem ex parte sunt ea, propterquam æternis ignibus fuit addictus. Fateor equidem, ubi hanc damnationem intueor, me omnibus Mundi hujus divitibus timere; tandem enim quisnam est dives, qui pretiosis indui vestibus, opiparisque assidere mensis non diligat? Si legeremus in Evangelio divitem illum sua in turpibus, nefariisque scortationibus dissipasse bona; occurrerent fortasse divites, quibus non admodum sibi metuendum esset, cum opes suas flagitiis, sceleribusque minime impenderint; illud vero terribile est, quod nullus fere inter sæculi divites hodierna die inveniri possit, qui Evangelicum divitem non imitetur. Omnes indumentorum, ut ille, luxum amant; omnes exquisitissimas, ut ille conviviorum delitias depereunt. *Idem*.

Duo sane inaudita Filius Dei oracula protulit, alterum quidem pro pauperibus: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum Cœlorum* Matth. 5. alterum vero prorsus oppositum, & propter quod debent contremiscere divites; videlicet facilius esse, ut per acus foramen traducatur camelus, quam dives Cœlorum Regnum ingrediatur. Primum illud oraculum in pauperum gratiam prolatum nemini videtur mirum; quippe homini quidem favet, divinæ autem liberalitati maxime convenit. Sed nemo non miratur alterum contra divitias intentatum. Apostoli etiam, res quorum in hoc minime agi videbatur, obstupuere, quemadmodum palam magistro suo testati sunt. Plures afferuntur rationes, ut probetur vix fieri posse, ut Mundi hujus divites salutem consequantur; ea vero potissima est, quod quemadmodum multa per fas, & nefas patranda sunt, ut congerantur opes, congestæque serventur; ita etiam dici potest, illas, ubi partæ fuerint, causas esse aliorum vitiorum, quorum sunt etiam instrumenta, puta ambitionis, impuritatis, gulæ &c. *Biroat*. 13. *Adventus sermone*.

Repleta est, Isaias c. 2. ait, *terra argento, & auro, & repleta est terra ejus idolis*. Nescio, utrum hujus temporis mali divites hoc verum esse confitebuntur; scio equidem eos, qui Oseæ Prophetæ vivebant ævo, hoc fuisse confessos, populo Ephraim dicente: *Dives effectus sum, idolum inveni mihi*. Oseæ 12. Qui quocumque pretio ditescere volunt, qui ajunt, divitiis affluendum esse, & eos, qui opibus carent, nullo habendus in pretio qui sentiunt, omnia parere pecuniæ, aliaque id genus sexcenta: hi profecto Deum verum non nisi in speciem agnoscunt; & non nisi extrinsecus Christiani sunt; sed in corde suo divitiarum idolo aram constituerunt. Ibi eorum latet oraculum, tabernaculum, propitiatorium; ibi adolent thura, & in egestatibus suis ad numen illud confugiunt. *P. Texier Sermone pro feria secunda post secundam Quadragesimæ Dominicam*.

Quonam in sensu divites sint idololatræ.

Quænam cæcitas est suam felicitatem in fluxa, fragilique fortuna statuere, ac sese quodammodo æternæ infelicitati subjicere? Quid? bona corruptioni, furum aviditati, mortisque necessitati subjecta præferenda ne sunt bonis incorruptibilibus, quæ nihil nobis auferre potest, & quæ mors ipsa immortalitati est sacratura? Non ne experiris voluptatem omnem, quam præsentis vitæ opes afferunt, minus in earum possessione, quam in acquisitione consistere; eas spe possideri, quin possidentes illis fruantur; & qui multis exercentur laboribus, ut illas indipiscantur, pro aliis potius, quam pro se ipsis adlaborare. Si eas cupis, te ab illis torqueri, si minime cupis, tibi graves esse? *P. Dozenne libro de morali JESU CHRISTI*.

Dei servitio, nostræque saluti opes præferendæ non sunt.

Terrenæ opes minima sunt omnium naturalium bonorum; & nemo fortasse nostrum est, qui omnium divitiarum jacturam subire malit, quam honoris, & vitæ. Omnis ergo Christi Fidelis paratus esse debet, ut potius rerum omnium, quas possidet, detrimentum patiatur, quam Dei sui gratiam, & amicitiam amittat; quid quidem locupletissimus thesaurus est, qui in mundo possideri possit. Si bona quærere, illa augere, ea retinere citra peccatum, & quin quodammodo vulnus inferatur conscientię suæ, ac fidei, quæ debetur Deo minime licet; quis ambigit, utrum illa sibi sint abdicanda; vel si male parta fuerint, utrum sint, licet cum summo status sui, familiæ, vel dignitatis detrimento restituenda? *Auctor moralis Christianæ in Pater*, *l. 4. sect. 1. art. 3.*

Infiniti laboris esset enumerare singillatim pravos usus, in quos divites suas divitias convertunt; ad id enim opus esset omnium vitiorum enumerationem ordiri. Nonne abutuntur ad mulierum pudicitiam labefactandam, illi ad innocentiam opprimendam, hi ad inimicos persequendos, illi ad luxum nutriendum; gravissimi effunduntur sumptus

in

in magnificis vestimentis, splendidis conviviis, superbis ædibus, pretiosa supellectile, ingenti servorum caterva? Non ne insumuntur opes in dignitatibus, honoribusque persequendis, ut super ceteros evehamur, ac nostræ ambitioni satisfaciamus? Verbo, ut pro libidine vitam instituamus, omnibusque solatiis, & vitæ hujus commodis perfruamur. Ut paucis omnia complectar, omnes hi fines ad duos potissimum rediguntur, quos nobismet ipsis in opibus acquirendis proponimus, videlicet ut carni quidem satisfaciamus omnium voluptatum generibus, spiritui vero honoribus, quos aucupari contendimus divitiarum ope, quæ quidem meritis, insignioribusque qualitatibus satis superque supplent. Oculorum enim concupiscentia quærit tantummodo explere carnis concupiscentiam, & ambitionem sæculi, quæ est honorum concupiscentia. *P. Duneau. Sermone pro 8. post Pentecosten Dominica.*

Opes fluxæ sunt, fragilesque.

Ne timeas, ubi videris homines ditescere, eorumque domos gloria cumulari, Regius, inquit Propheta; cum enim ad plures abierint, secum non auferent bona sua, & gloria cum ipsis non descendet ad inferos. Donec vivebant, benedictionibus cumulati fuere, sed quod abusi sunt opibus, & gratiis, quas Dominus ipsis contulerat, inglorii patrum suorum sedem ingredientur, atque in æternum lux illis non affulgebit: *Ne timueris cum dives factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus ejus: quoniam cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus.* Psalm. 48. Et sane divitis gaudium, pompa, & vanitas ejus fiunt ipsi æternorum dolorum occasio; uti enim S. Ambrosius inquit, omnis illius gloria thesaurus, atque felicitas non aliud est quam somnium, & cum expergiscitur moriturus, jam omnia sibi elapsa fuisse cognoscit. Qui eidem superstites sunt, conari possunt, ut nomen illius æternitati commendent, possunt magnificum illi ponere monumentum, marmoreoque cippo exquisitum elogium inscribere, verum hæc omnia minime proderunt, ut sint in altera vita beatior. *Auctor Sermonum Christianorum. Sermone de Sancti Stephani Lipsanis.*

Opes a Deo collatæ ægre in pauperes effunduntur.

Divitiæ, quibus hominum plerique adhærescunt similes sunt liquoribus pinguibus, & crassis, qui ægre defluunt, & numquam ex vasibus, ubi continentur, ita perfecte effunduntur, ut pars aliqua semper ibi nequaquam remaneat. Cor illas adamans, illis omnino carere non patitur; neque communibus egestatibus ita afficitur unquam, ut omnino opes suas velit abjicere, aliis opem daturum. Heu! Quomodo nam ab illis divelli vivens adhuc potest, quas substantiam suam nominat, & a quibus nonnisi summa, cum cordis amaritudine in ipsa morte divellitur, postquam quidquid studiosius congessit, illi profuturum non est? *Idem Sermone pro S. Carolo Borromeo.*

Non juberis omnino mundum, & quæ sunt in Mundo relinquere, sed ea non amare juberis. Non prohiberis ea servare bona, quæ tibi affluunt, sed in illis amorem tuum constituere prohiberis. Immo neque interdicitur tibi rerum creatarum amor, inquit S. Augustinus, sed illas tamquam ultimum finem amare, & in illis tamquam in summa felicitate tua acquiescere, interdicitur. Non vetatur usus, sed abusus; donec illis moderate usus fueris, te adducent ad Deum, ac temperantia tua palam ostendet illas pro te factas, non te factum pro illis. *Idem sermon 6. de SS. Sacramento.*

Si mecum reputo, quomodo passim mortales divitiis utantur, illæ quidam ad effectus omnes succendendos inserviunt, & optime Vetus ille nescio quis asserere non dubitavit, illas universalem affectum esse, appetitum dominantem igne armatum; opes enim re ipsa universalis est malorum omnium causa, & affectuum omnium fomes. Si ambitiosus honores affectat, illos per divitias consequitur: si impudicus libidinem explere suam cupit, per divitias votorum summam obtinet; si nocens judicum suorum probitatem corrumpere gestit, id per divitias assequitur. Pecunia affectus est cæterorum ignibus succensus: *Pecuniæ obediunt omnia. Idem.*

Opes omnibus affectibus vitiisque omnibus famulantur.

Opes eos humiliare debent, a quibus possidentur, & sanctificare eos, qui ipsis fruuntur; per se in neutram inclinantes partem, nostrum est, eas sanctas efficere; id quippe ex eorum usu pendet, & ex iis rebus, quibus applicantur. Si illis abusi sunt Israelitæ, ut in deserto conflarent Idolum, illis quoque usi sunt, ut Tabernaculum exornarent. Fateor equidem lubricum esse, facilius vulgo ab iis quæ licent, ad ea quæ minime licent, gradum facimus; quam ab illis, quæ nullo sunt in discrimine, ad ea quæ laude sunt digna: Melius est iis nosmet expedire, quæ nos morari possent, non ut inertem vitam ducamus, sed ut Deo liberius serviamus; vel si eas retinemus, easdem in illius servitium impendere qui illas nobis large, effuseque donavit. *Auctor Christianarum Actionum Panegyrico S. Francisci Assisinatis.*

Bonis hujus mundi utendum est, quin illis animus vel tantillum adhæreat ita ut iis relinquendis præsto simus, ubi Deo nos ab iisdem avelli placuerit, & varii casus, qui nos iisdem viduare possunt, nequaquam nos ita afficiant, ut in murmur aliquod, & querimoniam erumpamus. Cum enim cum querela, ac mœrore, ea relinquimus, quæ possidemus, hoc palam ostendit, illa a nobis amari, neque eam servari mensuram, quam Deus in bonorum possessione præscripsit: *Cum dolore non amittitur, nisi quod cum dolore possidetur*; S. Augustinus inquit. Ut verbo me expediam, si in mundo ita versari cupimus, ut ne tantillum quidem Divinis voluntatibus adversemur, ea a nobis præstanda sunt, quæ docet Apostolus: 1. ad Cor. 7. *Qui emunt, tamquam non possidentes, & qui utuntur mundo, tamquam non utantur; præterit enim figura hujus mundi.* Ita Abraham, quem tantopere amavit Deus, in mundo vixit; semper paratus solo vertendo, bonis relinquendis, vitæque suæ in discrimen objiciendæ, ut Dei voluntatem faceret, simulac ipsi comperta fuisset. Ita Job, homo ille qui de universis Inferorum viribus victoriam reportavit, de summa bonorum omnium affluentia in miserrimam lapsus egestatem, & undequaque ingruentibus adversis petitus, quin quereretur, vel obmurmuraret, ea tantum proferre verba consueverat: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.* Hæc illustria sunt pro illis exempla, qui mundi hujus possident bona; sed nos miseros! quin possidentes ad sanctitatem acquirendam illis utantur, iisdem ut plurimum ad severissimam damnationem a Deo promerenda abutuntur. *Abbas Trappensis. Collatione pro 4. Adventus Dominica.*

Mundi bona sine affectione possidenda.

Quamquam terrenæ divitiæ in sanctos usus possint impendi, neque necesse sit actu, & extrinsecus illas relinquere; tamen adeo rarum est, quod possidentes puris, rectisque intentionibus utantur, ut nemo falli possit, qui ea tamquam iniquitatis bona respexerit. Et sane secreta illis inhæret improbitas; & quotidiana docemur experientia, nihil unquam intentatum relinqui, ut acquiramus illa, nullumque scelus esse, quod per ea, ubi parta fuerint, non perpetretur . . . Sed peculiari opus est gratia ut fluxa hæc, & peritura bona deseramus, voluntaria eorum abdicationem JESU CHRISTI amicitiam promerituri. *Idem. Collatione pro 8. post Pentecost. Dominica.*

Difficile sane est magnam virtutem in magna rerum inopia tueri; quod privilegium est quibusdam dumtaxat electis animabus concessum. Pauperes ut plurimum ita victui comparando vacant, ut cogitantibus unde vivant, nihil temporis supersit, ut cogitent, quomodo bene vivant; & sapientiæ præcepta nullam ferme vim obtinent apud eos, quos misera premit egestas. Pater familias, qui domi suæ paupertatem, ac filiorum multitudinem videt, quibus prospiciendum est; qui a creditoribus urgetur, ut æs alienum dissolvat; qui in foro litibus, & animo curas inferentibus, & lucellum omne exhaurientibus exagitatur; qui videt labantem domum, quin ruinas reparare valeat;

leat, qui deficiente alterius cujuspiam fide, prope est; ut deficiat, qui ex prædiolis suis spe fraudatus messem recipere nequit: hic inquam paterfamilias in id unum intentus est, ut sese hac difficultate negotiorum expediat. Egestas nonnumquam scelerum mater est, nisi Dei metus altius cordi fuerit impressus; cumque deficiunt bona, periculum instat, ne multa patrentur mala. Quamobrem Salomon a Deo petebat nisi ingentem divitiarum copiam, saltem opes eas, quibus paupertatem posset avertere. *P.Caussinus lib.1. Aulæ Sanctæ.*

Opibus in utramque partem uti possumus.

Considerate, divites mundi, quod debeatis Deo, & quænam vos urgeat necessitas sancte vitam traducendi, cum sanctitatis instrumentum præ manibus habeatis. Ne putetis ultra divitias esse vestræ salutis, æternæque beatitudinis impedimenta. Hoc enim malum non nisi ex cordis vestri corruptione, & pravo divitiarum usu proficisci potest. Si illis perperam abusi fueritis, plumbeæ sunt, ac vos in certissimum interitum dabunt; sin autem bene utemini, vobis idem erunt, ac volucribus alæ, pennæque, quarum ope in Cœlum usque possitis contendere. De divitiis idem est ac de Nilo flumine; mirabile prodigium fuit videre unam ex plagis, quibus Deus Ægyptum percussit, aquas videlicet fluminis illius pro Ægyptiis in sanguinem esse conversas, cum interim pellucidæ essent, atque limpidæ Israelitis, qui iisdem ad bibendum, ac in omnibus humanæ vitæ necessitatibus utebantur. Non ne hæc eorum figura est, quæ hodierna die in Fideli mundo videntur? Mali divites tamquam ex flumine pauperum sanguinem hauriunt impotentia, ac dolis suis; cum interim veri fideles in opibus, quas illis large contulit Deus, aquam puram inveniant, quam largitatibus suis, bonis operibus, atque eleemosynis effundunt in publicum. *Idem.*

Ipse Dei Filius nos monuit, spinas exhibere hujus terræ divites, qui fallacibus bonis occupati cœlestes gratias verbique Dei operationes impediunt. Inter divitias, & spinas perfectam deprehendere possumus similitudinem. Si spinæ steriles sunt, & non afferunt fructum, non ideo minus steriles sunt divitiæ, Sanctus Chrysostomus hom.32. in Joan. inquit: *Spinæ steriles, & divitiæ.* Si spinæ pungunt, nonne & divitię acutissimos habent aculeos? Terrę hujus bona, eruditus quidam Interpres ait, pungunt, & lancinant cum acquiruntur, cum possidentur, & cum amittuntur: *Cum acquiruntur pungunt per laborem; cum habentur pungunt per timorem, cum perduntur pungunt per dolorem.* Jure profecto dicebat Isaias, *c.14.* divites Ericiis in prædam datum iri: *Ponam eam in possessionem Ericii.* Hoc enim animal neque pauciores habet aculeos, neque minora infligit vulnera, quam divitiæ. Si spinæ serpentes, & virulenta tegunt infecta, divitiæ quoque, ex S.Chrysostomi sententia, plurima tegunt monstra, plurima continentes vitia. Denique si spinæ morantur, impediunt, prohibent, ne quis accedat; divitiæ hoc ipsum præstant in illis, a quibus possidentur, habent enim invisibiles catenas, quibus illos ita nectunt, impediuntque, ut ad Cœlum progredi minime valeant. *Essais de sermons pro sexagesima Dominica.*

Quinam sint divites illi, quibus hæc etiam vitæ sunt veluti reprobati.

Quinam illi sunt divites, in quos Dei Filius tot maledicta ejaculatur? Sunt divites hujus sæculi, divites superbi, divites sibi met indulgentes, divites opprimentes eos, quos tueri deberent; divites, qui inter summos, & imos discrimen illud constituentes, quod Sacra Biblia condemnant, alios quidem colunt, contemnunt alios; divites demum, qui confidentiam suam in incertis opibus statuunt, quin confident in Deo divitiarum, in Deo viventi, qui affluenter ea, quæ ad vitam sunt necessaria, supeditat; divites crudeles, qui ad sponsi convivium non admittuntur. Quid ergo de vobis fiet, divites nequam, qui cupiditati vestræ impenditis bona, quibus cumulati fuistis, ut pauperibus erogaretis; vos, quibus rerum copia, & prosperitas ferreum animum tribuere; vos cujus luxus in ea, quæ superflua sunt, effunditur, & qui tunc solum parci, & avari estis, cum flagitamini, ut eleemosynas erogetis; vos qui nullum humanitatis sensum amplius foventes, videtis Christianos esurientes languescere, & intermori, quin illis afferatis opem? *Idem pro Dominica infra octavæ Corporis Domini.*

Divites hujus sæculi divitias tamquam bona respiciunt, quæ cæca sors pro variis temporum vicibus de manu in manum traducit; qui eas curis suis quæsivere, illis tamquam laboris sui fructu tranquille fruuntur; qui per hæreditem illas consecuti sunt, nativitatis jure se earum absolutos Dominos putant. Cœci, Deus inquit per Prophetam, discite aliquando, aurum, argentumque meum esse, utrumque a me in terræ visceribus efformatum fuisse, ac non minus meum esse, cum in arcis vestris clausum asservatur, quam cum in montium fodinis latet unde illud effoditis, ut vanitatem, luxumque vestrum expleatis. *Meum est aurum, meum est argentum.* Joel 3. At si verum est, Deum supremum esse divitiarum Dominum, earum quoque dispensator est; eas paterna ejusdem manus distribuit, quemadmodum omnipotens ejusdem manus efformat. Ita Sapientia illius, quæ omnia facit cum pondere, & mensura, harum divitiarum dispensationem in aliquem finem, & usum determinare debet, neque validæ desunt causæ, quibus eas aliis quidem elargiri, aliis vero negare teneatur. *Idem pro sexta post Pent. Dominic.*

Discrimen bonorum, malorumq. divitum in divitiarum suarum possessione.

Quod opulenti tanta affectione in hoc mundo possident non bonum tantummodo, verum etiam substantia vocatur, ad innuendum discrimen illud, quod inter ipsos, justosque intercedit: ita ut si justi mundi opes tamquam mera accidentia respiciunt quibus facile carere possunt, & quorum jactura perfunctoriam dumtaxat in illis suam felicitatem constituunt, easque se amittere posse minime putant, nisi simul & esse, & vivere desinant. Non miror ideo, si illis toto pectore adhærentes mortem metuant, & sola hujus cogitatio eos terrore, atque amaritudine repleat. *O mors, quam amara es homini pacem habenti in substantiis suis!* Eccli.41. *Ex sermone de morte, qui P.Bourdalove nomine circumfertur.*

Cum Homines hujus terrę bona cæteris quibuscumque censeant anteferenda, accidit, ut qui effluunt illis, falso putent se solida, ac vera bona possidere; unde sequitur, quod intrinsecus superbia intumescentes, elati sunt, ambitiosi, ac cætera jactantia repleti. Hinc illa existit præsumptio, atque contemptus, quo proximum despiciunt: præsumptio, qua freti se tantum pares existimant maximis reipublicæ muneribus obeundis, quasi quia suppetit ipsis, unde honores emere possint, vera etiam suppeterent merita, quibus dignitatibus iisdem possent defungi. *Ex auctore recenti.*

Divites facile obliviscuntur.

Nihil vulgatius est, quam invenire divites oblitos Dei; putant fortunam industriæ tantum suæ deberi; quæ etiam eorum sententia est, qui in magna rerum affluentia nascuntur; sed illi, quos repente felicis auræ flatus eo transtulit, numquid magis humiles, modestosque sensus fovent? Id genus mortales, qui ingentes agros late possident, qui in magnificis ædibus habitant, quorum arcæ auro, argentoque redundant, quibus plurimi famulantur servi, quorum conclavia aureis peristromatis, argentea supellectile renident, quibus ad venandum, equitandumque plurimi adlatrant canes, & nitriunt equi; quibus amicorum, vel potius adulantium assidet corona; id genus, inquam mortales, numquid Deo gratias agunt, vel habent? *Fromentiere sermone de peccatis divitum.*

Divites ambitiosi.

Si divites sunt ambitiosi, quemadmodum omnia pecuniæ parent, numquam tot illis suppetunt divitię, ut immodicis eorum sumptibus sufficiant; fortunæ rotæ alligati omnes illius motus sequuntur, indesinenter ridiculo consiliorum ambitu, ac jugi desideriorum circuitu circumaguntur jumentis similes, gravem trahentibus molam, cui sunt devincti . . . At enim numquid locupleti viro æqua prohibetur prævidentia, & prudens interdicitur œconomia? Haud ita sane; & sibi, & familiæ suæ prospicere debet; verum immo-

modice se ipsum torquere non debet, neque vel animæ suæ requiem, vel Christiani hominis officia sacrificare curæ parta bona tuendi, vel etiam legitimis rationibus augendi. *Desumptum ex sermonibus moralibus*.

Desiderium congerendi bona in corde tuo succensum est, nihil ultra requiritur, ut vita tua amaritudine repleatur, & te in certum interitum tradat; desiderium hoc quam primum augebitur, sexcentisque aliis origine præbebit, quibus mirum in modum torquebetis. Nemo repente fit dives, & non nisi post multos exantlatos labores divitiæ acquiruntur. Quot autem se se tibi offerent viæ, ut votorum summam assequaris, tot recentia desideria concipies. Existimationem tibi conciliare, amicos comparare, patronosque demereri studes, inire cujus societates, obire negotia, familiaritates statuere, jam aliena investiganda sunt consilia, & propria omnibus, si fieri potest, contegenda. Simul, & sumptibus parcere, & mutuari, emere, ac iterum vendere curas: *Incidunt in desideria multa*; 1. ad Timoth. 6. hæc est desideriorum turba animam occupantium, dividentium, lanianrapacitas tium . . . Sin autem ut res tibi facilius e voto cedat, ut periculum aliquod effugias, ut ingentem quæstum referas, fallere opus est, pejerare, alienæ famæ notam offundere, proximi bona retinere; nisi aliter insignem aliquam jacturam evitare poses, nisi alia patet via, ne in interitum ruas; quæ turba! quenam agitatio? quam mortalis sollicitudo! at simul quam terribilis tentatio! Dicis quidem te restiturum; at Spiritus Sanctus id negat: *Demergunt homines in interitum, & perditionem*. *P. de la Colombiere*.

Difficultates terrena bona cumulandi, aller vandique.

Si argentum quæris, quot avaros in eadem reperies via post idem objectum currentes? Quemadmodum autem hujusmodi bona suis finibus coercentur, & sane exiguis, omnibus satis esse non possunt; contendendum est igitur, quorum futura sint; cum in hac contentione singuli alios propulsare quærant, ac semet a dolis, laqueisque tueri populi ex tot adversariis conflati, quorum es inimicus statim ac te æmulum profiteris. Non exigua requiritur felicitas, ut hæc omnia superentur, utque solus id assequaris, quod tot ad se trahere conantur. *Idem*.

Opes fallaces, ac fluxæ.

Verum est, JESUM CHRISTUM, Matth. 13. ubi de divitiis verba facit, eas fallaces, dolosasque vocare; *Fallacia divitiarum*; semper enim id pollicentur, quod præbere non possunt, efficiuntque, ut objecta videantur alia ab illis, quæ sunt. Detegitur tandem aliquando earum versutia, sed nimis sero. . . . Dei quidem filius divites anathemate percutit: *Væ vobis divitibus*; at mundus eos beatos appellat, qui a JESU CHRISTO damnantur. *Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt*. Psalm. 143. Hic error, & hæc cæcitas inter Ethnicos quodammodo excusabiles viderentur; verum quomodonam fieri potest, ut fideles erroribus Mundi, potius quam Evangelicis veritatibus hæreant? Heus perniciosam hanc illusionem abjiciamus. *P. Dozenne lib. cui titulus: le monde condamné par lui meme*.

Pater familias tenetur status sui rationem tueri, & nonnumquam etiam augere bona sua, ubi id legitime possit, ut consulat filiis suis, eosque in illum statum adducat, ubi vitam pro conditionis suæ decore traducere possint; ne eorum bona contemnens in periculum illos objiciat, & honorem, & salutem amittendi. Hanc illis obligationem imposuit Deus, qui & ipse filiorum eorum pater est, immo ratione longe præstantiori. Ita qui misera negligentia, vel pœnæ metu, vel quietis amore, vel immodica voluptatum suarum cura, familiæ curam negligunt, & filiorum bona contemnunt: qui negotia impeditissima relinquunt, litium, ac dissidiorum seminaria, ideoque plurimorum criminum occasiones, filiorum suorum fortunas evertentes, eorumque salutem in periculum adducentes, nonne propriæ efficiunt conscientiæ, salutemque suam in apertum discrimen objiciunt? *P. Nepueu 3. Tomo Christian. Consider.*

Tantum abest, ut opes divitibus superbiam inspirare debeant, quemadmodum passim usuvenit; quod immo illi statum reputantes suum tamquam JESU CHRISTO oppositum, qui pauper vixit, & obiit, & maledicta in eos ejaculatus est, qui suas opes depereunt; se ipsos debent humiliare. At quotusquisque suas opes non ada nat? Denique divitii metuendum est; divitiarum enim status, status est concupiscentiæ, superbiæ, mollis vitæ, ac in se quidem indulgentis, in alios vero asperæ; plurimosque complectitur obices ad salutem propter occasiones, quas præbet, propter desideria, quæ fovet, propter potestatem, quam tribuit nequissimas etiam affectiones explendi. At si dives es ita ne tuum repuias statum? *Idem*.

Dives statum suum intuitus se ipsum debet humiliare.

Dæmon illius potestatis effectu, quam supra corpora spiritus obtinent, JESUM CHRISTUM super altum montis verticem transtulit, ibique illi omnia Mundi regna ostendit, seu oculis ejus omnia admovens objecta, seu regnorum omnium veram illi obiiciens imaginem, vel potius fallacem illi regnorum speciem obtrudens, dixitque ei Matth. 4. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*. Quænam vulgatior, atque validior illecebra, quam desiderium plura iis, quæ habentur, possidendi? *Hæc omnia tibi dabo*. Quid non possunt hæc verba? Non ne quotidie his justitia verumdatur, pudicitia corrumpitur, regna evertuntur, optimique amici produntur. *Desumptum ex mss. sermone de amore*.

Cave, credas, opes, atque hujus mundi prosperitatem Dei gratias esse, quas electis dumtaxat largitur. Sæpe Deus in ira sua concedit divitias, quæ ab ipso postulantur, easque, puniens, ut S. inquit Augustinus, concedit. Decreverat ille, latentem, humilemque te ducere vitam, ut tuto ad gloriæ cumulum te proveheret; tu vero pertinaciter consilium illius explodere non dubitasti; tibique vitæ systema constituisti affectibus tuis accommodatum, atque voluntatem ipsius tuæ subjicere voluntati conatus es. Tu tibi fata tua proposuisti; ille tibi concedit, quæ petis, ac te iratus exaudit; opes, dignitates, honores, ridentem fortunam, felices successus, hæc omnia fortasse tibi in supplicium permittit. *Sermo manuscriptus*.

Deus sæpe in ira sua divitias tribuit.

Si dives es, ne putes satis esse, si ob divitiarum tuarum possessionem elatus non intumescas; oportet etiam ea non amare, quæ possides, neque in illis confidentiam statuere. Et profecto, Auditores, nonne insipiens credendus est, qui incertissimæ innititur rei? Hæc est terrenarum divitiarum conditio. Quot enim familiæ ob unicam fortunæ mutationem defecere, & in interitum lapsæ sunt? Quot jacturæ, quot mortes? Sed o sæculi cæcitatem! licet tot affulgeant exempla, homines errorem suum numquam abjiciunt: in iis confidunt, quæ fluxa, fragiliaque sunt, quin in Deo, qui unicum, solidum, æternumque bonum est, confidere velint. Quorsum autem in divitiis confiditis, quæ præterquamquod vera bona non sunt, neque vos beatos possunt efficere, velitis, nolitis, a vobis erunt aliquando relinquendæ, cum mors auferet illas? Cur igitur tot curis torquimini, cur tanta contentione adlaboratis? Cur tot periculis vosmet obiicitis, ut fluxas, ac perituras res acquiratis? *Ex Auctore recenti*.

Audite hæc, o divites; & si hæc nostis, non ne jurgiter vobis terrorem debent incutere? Communis tantum sufficit virtus, ut pauper salutem consequatur; dives autem virtutes omnes præstantissimo in gradu obtineat opus est. Non satis huic est, si ambitionis, avaritiæ, injustitiæ nomine nequaquam notetur; adhæc requiritur, ut neque amorem, neque confidentiam in bonis suis statuat, ut paratus sit eorum jacturæ ferendæ, ubi hæc illi auferri, placuerit Domino; ut charitatem exerceat in proximum; præsertim vero, ut opibus suis optime utatur. Hinc licet arguere, divites numquam in via salutis futuros, nisi omnes hæ virtutes in illis effulserint. *Idem*.

Difficilius divites præ pauperibus salvantur.

Divitem esse, & esse damnatum, profecto necessaria illatio non est; quemadmodum neque ex eo quod quis pauper est, necessario consequitur, hunc salvum esse. Cum obex, quem divitiæ saluti constituunt, nequaquam sit insuperabilis; jus etiam, quod pauper-

pertas ad æternæ gloriæ consecutionem confert, excidere potest, & alienari. Occurrunt in scripturis Abrahæ, atque Davides salvi, licet magnis affluerent opibus, supremaque auctoritate pollerent. Occurrunt etiam Judæi in Ægypto captivi, atque in solitudine rerum omnium egeni, qui licet pauperes damnati sunt, Deus potentes non rejicit, quandoquidem ipse etiam est potens, & illorum affluentia æque, ac auctoritas quædam est divinæ emanatio. Virtutes tantummodo, & bona opera respicit, quæ ab utrisque in suo statu exercentur. *Joly Propos. pro 6. post Pentec. Dominic.*

Curæ, & sollicitudines, quas gignunt divitiæ.

Quomodonam loquitur JESUS CHRISTUS, ubi de opibus verba facit? *Sollicitudo divitiarum*. Non ait solum *divitiæ*, sed *sollicitudo divitiarum*, ad innuendam anxietatem, quam plerumque afferunt secum. Eas alibi spinis pungentibus, doloremque afferentibus comparat. Et sane quis dolor unquam cum eo potest conferri, quo afficitur, qui divitias consectatur? Quibus curis cor illius non torquetur metuens, ne quod habet, amittat, & ea quæ non habet, festinans acquirere? Quęnam illius desperatio, cum adversa jactatus fortuna, vel inopinata obrutus calamitate, vel ut Christiano viro dignius loquar, secreto Providentiæ ordine tactus, eorum jacturam sibi bonorum, quæ illi tot, tantisque laboribus steterant? *P. Masson Oratorii Presbyter, sermone de Domini nostri nativitate.*

Qui cæca, violentaque congetendarum opum libidine furit, eas quocumque pretio cumulare contendit; omnia mentis suæ consilia depromit; omnes inquirit rationes, quas industria suggerere potest; lites excitat contra simplices, innocuosque, qui injusti hominis, interitumque afferentis vim propulsare, dolosque eludere ignorant; atque hoc pacto eos bonis omnibus exuit. Pecuniam in fœnore collocat; scit aliquem pecunia indigere, quia gravissimis negotiis urgetur; huic promittit, huic donat tamen non sine ingni usura; mutuum dat, dummodo tamen sibi oppigneretur domus aliqua, vel prædium, quod novit numquam liberaturum, ideoque videt obæratum sibi coactum iri, ut vili, modicoque pretio illud venumdet. Verum hæc levia sunt crimina si conferantur cum rapinis eorum, qui populorum bona diripiunt Principis auctoritate abutentes, ut ea, quæ sibi minime debentur, impotentius extorqueant. Quicumque ditescere cupit, a Dęmone in quovis iniquitatum genere tentatur, ut per fas, & nefas eo, quo contendit, evadat. *Ex manuscripto sermone.*

Insani divitum sumptus.

Ambitiosus, qui potens est, & locuples nil modice facit, ut inter alios maxime niteat. Commoda, & honesta domus illi non sufficit; magnificas quærit substructiones, quæ ingentibus claustris plures domos contineant. Ædes ubi plurima hinc inde patent conclavia, variis ambagibus sibimet cohærentia veluti meandri ad fallendum, quam incolendum aptiora. Ædes ad quas extruendas lapidum montes, lignorum nemora, auri, argentique ingentes summæ exhauriuntur. Mensa laute quidem, sed honeste instructa non sufficit; copia, magnificentia, ac exquisitissima dapum condimenta quæruntur; opus est ut ferculorum numero, epularum varietate, salsamentorum confusione, ministrantium multitudine intelligatur, horum non parcere sumptibus, eumque, ut Belum Deum pluribus obsoniis indigere, quam quæ ad viginti familias alendas sufficerent. *Ex Dictionario morali, in Considerationibus de Ambitione.*

Nostis, nos vitæ mortalis spatio ingens mundi hujus arare pelagus fragili nostri corporis rate, alios quidem cœlestes, ut præcipit Dominus; *Negotiamini, dum venio*: Luc. 19. alios terrenas merces comparaturos. Post multos exantlatos labores aliquis tandem ingentes opes adeptus est, verum esto, locupletissimum etiam sit adeptus Imperium. Tandem post diutinam navigationem portus adest in conspectu, jam jam ad æternitatis fines, ac novissima momenta perventum est, ubi horror, metus, dolor, mortis accessus miseram hanc naviculam & terrent, & quatiunt: *Cum irruerit repentina calamitas, & interitus, quasi tempestas ingruerit*. Proverb. 1. Nihil intentatum relinquitur, ut naufragium hoc evitetur, pereundum est, moriendum est, & opus est, ut quassa navis in inevitabilem mortis allisa scopulum conteratur; tunc anima e pereunte rate prosiliens, ac naufragium effugiens in æternitatis portu consistit, ubi simulac pedem figit, ex ea percontor, o divitis, avari, potentis hominis anima quonam abiere thesauri tui; quid factum est de magnificis ædibus, splendida supellectili, ingentibusque pecuniarum acervis: *Et quæ parasti cujus erunt*? Luc. 12. *Maimbourg* 1. *serm. Quadrag.*

Neque paupertas neque opes sunt sanctitatis indicium, sed alius causa.

Non omnis paupertas sancta est, neque omnes divitiæ nefariæ, S. inquit Ambrosius. Videntur nonnumquam egeni, qui inopiæ suæ pondere sese obrui sinunt, & contra Dei Providentiam insurgunt; verum etiam divites nonnumquam occurrunt, qui auri fulgore se falli non patiuntur, qui bona possident, non possidentur ab illis. Si divitiæ sunt gladius in insipientis manu, corona sunt in manu sapientis: *Corona sapientium divitiæ*, inquit Spiritus Sanctus *Prov.* 14. Si divitiæ in prodigorum, avarorumque manu sunt iniquitatis thesauri, in manu justorum, atque prudentum fontes sunt meritorum. Sed heu! ubi nam hic justus, hic vir prudens invenietur? Ubi hic, qui coram fortunæ ac mundi Idolo genua non flexit? Inter omnes divites eum inquiramus, qui ex auro suo Deum sibi minime effinxit, qui non credidit, divitias totum esse robur suum, qui suis illectus opibus auro non dixit, tu amor meus es, & fiducia mea, tu spes mea, ac finis laborum meorum. Fateamur necesse est, pauper propius, quam dives ad virum bonum accedit. Perrarum est, ut quis simul & divitiis, & virtute sit præditus: difficillimum est, bonum esse inter divitias, atque salutem cum terræ bonis conciliare. *Sermo manuscriptus de bono divitiarum usu, quem P. Massillon esse ferunt.*

Tale est divitiarum desiderium, & amor; illis comes accedit iniquitas, & calamitas. Quot malis, atque periculis obnoxius non est, qui opes inquirit, & deperit? Pericula a communi salutis nostræ inimico, qui vehementibus nos aggreditur tentationibus, & qui in singula fere momenta prope inevitabiles insidias struit: *incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli*; Apostolus 1. ad Timoth. 6. inquit. Pericula a nostra concupiscentia, quæ sexcentis nos mancipat desideriis inutilibus, & nocuis, quæ nos in mortis, ac perditionis abyssum immergunt. Pericula a fide, quę tuto non viget in corde, ubi hujusmodi regnant desideria. Pericula a corpore, quod in fallacium bonorum perquisitione gravissimis angoribus *excruciatur; Et inseruerunt se doloribus multis*. Ubique tandem pericula; nam *radix malorum omnium cupiditas*. *Idem.*

Apostolus asserit eos qui ditescere cupiunt, intentationem decidere.

Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, inquit Apostolus. Tentationem pro illis, qui opes congerere student; ut enim votorum summam consequantur, non parcunt dolis, non iniquitatibus, non rapinis, non perjuriis, non cędibus; nihilque intentatum prætermittunt, ut voti damnentur. In statibus omnibus videmus, scelus divitiarum acquisitioni inservire; mercatoris officinam laqueis esse refertam, ad decipiendos emptores; Judicis subsellia semper instructa ad agellum viduæ eripiendum, & Magistratuum os semper apertum ad sententiam proferendam, ex qua lucrum non modicum referatur. Filius pauper egeni patris pertæsus sanda, infandaque patrat omnia, ut undequaque divitias aggerat: & filius dives divitem patrem perosus, illius crudelis fit parricida, ut omnia ejusdem bona possideat. Denique omnibus amantibus opes, legem nullo esse in discrimine, Sapiens testatur: *Nihil est iniquius quam amare pecuniam*. Profer mulierem sapientissimam: ubi semel auri, argentique cupiditas ejus tetigerit animum, heu! quamprimum illa se corrumpi sinet, & jure Salomon dicet, nullam fortem inveniri mulierem, quia nulla huic tentationi resistere potest. Da mihi integerrimum Judicem, ubi opes diligere occæperit, jam dolosas stateras habet, quæ semper eo vergant, quo utilitas sua, non quo recta postulat ratio. Mercator, qui tantopere studet bonam

fidem

fidem in negotiis servare, pietatis rationes contemner, ubi bonum illud sit adepturus, quod est suorum votorum objectum: Sacerdos, cujus alioquin frugi vita est, sanctique mores, & qui in sententiis suis adeo constans, & in consiliis rigidus est, ubi pretiosi metalli fulgor oculos ejus perstrinxerit, non ne Sacramentorum, ac sacrificii & Religioni, & mundo invisam mercaturam exercet? *Idem*.

Si quis in mundo status est, ubi divitiarum possessio legitima videatur, hic procul dubio nobilium virorum status est: divites oriuntur; & Providentia, quæ illos nobiles efficit, facit simul, & divites, ut opibus eorum fulciat nobilitatem. Ab omni mercatura remoti, fraudes, ac sordidos quæstus ignorant, ac bona suo tantum generi debent. Verum si eos sequaris in iis bonis, quibus donati fuere, videbis quamprimum ab iniquitate illa produci. Creditores frustrati, bona in ludis, aleisque dissipata opes in comessationibus, & compotationibus perditæ, redditus in luxu, & vanitatibus alendis insumpti; hæc omnia eos cogunt, ut quantocyus alienos agros invadant, alios supplantent, criminosis assentationibus Regis gratiam aucupentur; verbo, nihil inausum, nihil intentatum relinquant, ut quocumque pretio suas opes restituant, & in alienis jacturis, atque excidiis fortunæ suæ reparationem inveniant. *Alius sermo manuscriptus*.

Divitiarū iniquitas in vulgatissimis etiam conditionibus invenitur.

Neque putetis iniquitatem, quam divitiis Sapiens attribuit, in summis tantum conditionibus inveniri. Magis communes, atque ordinariæ conditiones hominum in bonorum suorum acquisitione, iniquitate, & infidelitate non carent. Forum, quod institutum est, ut suum cuique tribuatur; plerumq; viduæ bona diripit, & pupillum de suo jure deturbat, venalis nonnumquam est auro justitia, & non semel uno calami ductu sexcentarum simul familiarum fortuna mactatur. Ibi in antecessum servorum captatur benevolentia, ut heros eorum, penes quos judicium est, deliniant; ibi non nisi fraudibus aguntur causæ, non nisi utilitatis spe lites inferuntur, nonnisi favore victores judicio decedunt. Undenam ingentia hæc possidentur bona? Non ne fructus sunt dignitatum per vanitatem emptarum, & per avaritiam adeptarum. Nonne judiciorum, ubi præsides munusculis capti patiuntur, ut bona causa vincatur, ut vidua bonis exuatur, & injustitia triumphet? Sin autem innocentia deseritur, non ne collata munera in causa sunt? non ne venalibus judiciis, ut Propheta loquitur hujusmodi comparantur divitiæ? *In muneribus judicabant*. Mich. 3. *Idem*.

De Ecclesiasticorū opibus.

Vos autem, Ecclesiastici, quos æquum esset ita divitiarum contemptu, ut ministerii sanctitate populis præstare, bona vestra, eo quod sancta sunt: numquid melius sunt acquisita? Haud ita, ut plurimum, procul dubio; nam Beneficiorum redditibus frui, quin digne illorum adimpleantur officia; majores semper redditus inquirere, ut majores fieri sumptus valeant; Ecclesiæ propter aurum, non propter Dei gloriam inservire; quotidie ad aras accedere per avaritiam, non per devotionem, prędicare propter utilitatem, quæ inde redundat; non propter animarum conversionem; hoccine est justis, legitimisque rationibus locupletari? Hoccine jus habere ad Domini patrimonium, an potius sordidam pietatis, & eorum omnium, quæ in Religione sanctissima habentur, facere mercaturam? *Existimantium quæstum esse pietatem*. 1. ad Timoth. 6. *Idem*.

Liceat, esto, legitimis rationibus opes congerere; at quotusquisque non mavult per fœnus, & nefas ditescere, quam intra iustos æquitatis cancellos contineri? Heu! hæc locupletandi via nimis longa, lentaque est, ut cupidam hominum expleat impatientiam. Integris opus esset sæculis, ut legitimis viis ingentes cumularentur divitiæ, cum interim brevi per fęnora, & iniquitates alienis sumptibus magnæ opes conflentur. Cum quis suas mutuas dat opes ad tempus; ut alienas in æternum deglutiat, tunc perniciosissime augentur thesauri. At scias, opes has ita quæsitas non diu vigere, & fortunam, quæ per fas, & nefas coaluit, quamprimum in interitum ruere. Qui aliena abusus fuerit egestate, inveniet, qui vicissim ubutantur sua; quemadmodum enim hominum vita instabilis est, ac mutationibus obnoxia; pauper, qui factus fuit locupletioris præda, mox illius dominus fit, & sæpe illum magis deprimit, quam ab ipso fuerat depressus. *Idem*.

Divitiæ sæpe Religioni opponuntur.

Difficile est plurimum & divitiarum, & Religionis simul habere. Multum fortunæ nequit impendi, quin multum pietati subtrahatur; tunc tandem ad æternorum Cęli bonorum possessionem appellitur animus, cum fluxa terræ bona non amplius possidentur. Verbo; Religio totum hominem poscit, & bona hęc temporalia non sinunt, nisi ut partim ad summum se se illi tradat. Si enim dives sui ipsius partem externæ Religionis speciei tradit; non ne intimam cordis sui partem divitiis reservat, & cum in Templis ante aras prostratus Deum adorare videtur, sæpe contingit, ut aurum tantummodo adoret. Quamobrem S. Paulus inquit eum, qui cor opibus mancipat, nihil minus a Dei Regno abhorrere, quam qui thus idolis adolet. O monstrosus divitiarum effectus, quo Christianæ Religionis sensus suffocantur! vulgo enim se divites putant, ut se ipsos ement, cupiditatibus suis satisfaciant quin Dei, proximique ullam habeant rationem: maxime essentialia Religionis officia nullo habent in discrimine, quasi hoc esset Christianum esse, non amare JESUM CHRISTUM, & proximorum calamitate non affici. Se ipsos excæcant, ne sancta Evangelii dogmata inspiciant . . . . Ut verbo me expediam, ubi aliquis locupletatus est, tunc pœnitentiam facere detrectat, omnem respuit mortificationem; quasi divitiis congestis jus sibi compararet in omnia ruendi flagitia; & leve aliquod malum pati refugit, quasi pęnitentia ad eos tantum spectaret, quibus illius evitandæ ratio non suppetit. Interim omnem Religionis sensum divitiæ suffocant in corde eorum, qui eas simul possident, & possidentur ab illis. *Idem*.

Fatendum est, perraro inveniri, qui fluxiis mundi hujus bonis non hæreat animo; boni enim viri, de quorum virtute ex illorum statu, atque professione judicium fertur ab hoc universali divitiarum amore vacui non sunt; ita ut qui in illis spem, præsidiumque suum non constituunt æquo jure Sancti habeantur. Innumeræ excogitantur rationes ad opum cupiditatem excusandam, & ad probanda consilia, quibus ad divitias comparandas utuntur. Quilibet hac in re miro pollet ingenio, ac solum Dei lumen ostendere potest, rationes has, & excusationes. Si hac nota immunis es, magnus eris, & vere dives in oculis Dei, ab Angelis, & hominibus in pretio, ac benedictione habitus. Si tibi bona Deus confert, excipe illa, tamquam adminicula ad bona opera facienda, egenisque opem ferendam: at cave, ne affluentia tuæ inserviat voluptati. *Ex tomo primo Epistolarum P. Surin*.

Divitum duritiesin egenos

Divites se ipsos respicere præsertim videntur tamquam mundum alium ab hominibus reliquis superatum. Putant, se solos esse, qui terram omnem possidere debeant, omnemque fructum percipere; alios sibi fratres non esse, sed servos, ideo natos, ut ipsis deserviant, atque indignum esse eorum calamitatibus tangi. Credunt se jure illos opprimere posse, vel saltem sine ope inter gravissimos mœrores, angoresque deserere, potiusquam iis se rebus privare, quę alioquin prorsus inutiles sunt. Non cogitant futurum ut opes, quibus abutuntur, cum hac vita illos relinquent, quæ quidem velut somnium est dierum paucorum; atque tunc nihil inventuros in manibus suis ex iis omnibus, quæ se possidere arbitrantur, donec in hac terra versantur. Se ita divites, bonisque refertos putant, ut nulla re indigere credant; sed cum prodibunt ante Judicis oculos sine ulla miseratione damnandi, quemadmodum fratrum suorum miserti non sunt, fate-

fatebuntur, se prætioso charitatis auro, quod unum divites facit, destitutos nudos esse, pauperes, cæcos, & ad extremam inopiam redactos. *De sancta Martha. Tom.2.Tractatuum Asceticorum. Tractatu de elemosyna erogandæ obligatione.*

Quocumque modo possidemus opes, sive illas industria comparaverimus, seu a parentibus hæreditario jure nobis traditæ fuerint, illas uni Deo acceptas referre debemus, confitentes, ipsum nobis eas quotidie impertire; easque ita esse nostras, ut non nisi juxta ejusdem imperium illas disponere debeamus, quo indigentibus erogare jubemur. Si Deus nobis confert divitias, certo certius est, ipsum eas nobis non conferre, ut affectibus nostris satisfaciat; & vetat sub necessitatis prætextu a nobis divitiarum tantum congeri, quantum ambitio, & superbia nostra desiderat. Imperat, ut illis peccata redimamus illas in operibus charitatis erogemus, easque ita impendamus, ut non abutamur, ac denique meminerimus, nullum nobis adesse jus, ut majorem in nos, quam in alios homines liberalitatem exerceamus; quandoquidem ea tantum in nostrum usum convertenda sunt, quæ ad victum sunt necessaria. *Idem.*

Cupiditas, ex Apostolo, malorum, vitiorumque omnium fons est; nullumque malum est, quod cupiditatis spiritus secum non trahat; inde exittunt odia, ultiones, jurgia, discordiæ, lites, quæ familias, & bella, quæ subvertunt imperia. Nullum est vitium, in quod hæc eadem habendi libido nos non impellat. Qui divitias congerere student, incidunt in tentationem, in laqueos Diaboli, & in plurima desideria inutilia, ac perniciosa, quæ, ut inquit Apostolus, mergunt homines in interitum, & damnationem. Homo divitiis affluens, & hujus terræ bona diligens fere semper est ambitiosus. Quid homo dives non potest? Cumque possit omnia, se super omnia positum credit; contemnit pauperes, eos despicit, ac dedignatur, atque cum illis aspere agit, & inclementer divitiæ superbiam inspirant, & inflant: quo pervenire negatum est, ubi ingentia bona possideantur? Divitiæ viam quocumque aperiunt: summi appetuntur honores, maxime occupantur dignitates, quin oneri earum ferendo pares simus, & quemadmodum illas adepti sumus non alio, quam divitiarum merito commendati, injuste exercemus, quod indigne obtinuimus. Raro divitem videbis non libidinosum, ac nequissimis voluptatibus se se minime ingurgitantem. Dives in hoc potest, quodcumque cupit, quid autem non cupiat dives libidinosus, & pervicax? Facile nefarios quoscumque affectus explet, ubi facile, ac impune hoc fieri possit; quorum utrumque præstant divitiæ. In fidei, spei, plerorumque spiritualium bonorum amittendorum periculo versatur, qui nimis festinanter temporalia bona cumulare studet, atque salutis suæ quamprimum obliviscitur, qui divitiarum cogitatione distinetur. *P. Nepueu in libro cui titulus: L'Esprit du Christianisme.*

Divitiæ beatum efficere nequeunt hominem in terra. Extra omnem dubitationis aleam positum est hominem divitiarum possessione felicem fieri non posse; sed si ulla in hoc mundo esse potest felicitas, eam esse, si habeat, quod cupit. Si ergo cordis nostri desideria regere possumus, eaque ad alterius boni acquisitionem erigere; profecto, ubi illud possideremus, essemus beati, licet auro, argento, redditibusque omnibus careremus; & quamvis omnes Regum omnium thesauros obtineremus, tamen infelices essemus: ea re carentes, quæ felicitatem nostram debet efficere. In Mundo autem sexcenta sunt, quæ præ divitiis cordis nostri affectum magis merentur; ergo sine divitiis possumus esse felices. Et sane bona valetudo non ne opibus præstat? non ne scientiæ divitiis longe sunt anteferendæ? Virtus denique apud cordatos homines non ne majori in pretio est habenda? Huc desideria nostra debent contendere, hic cor nostrum morari; hæc nos in terris longe beatiores possunt efficere; cum e contra quo majores possidebitis divitias, eo majori earum desiderio flagrabitis, & numquam eritis contenti. Vobis sint ea satis, quæ a Deo accepistis; ea perfruemini voluptate, quam pollicentur opes, neque earum dolore afficiemini. Non ducetis noctes insomnes præ metu, ne vobis auferantur; nullos habebitis æmulos, a quibus cavendum sit; vitam ipsam in periculum minime adducetis ob eas tuendas; paupertas spiritus vos ex his timoribus eruet, vosque felices efficiet, quantum homini in hac vita esse licet. *Auctor Anonymus.*

Opes quidem sunt necessariæ, verum est, sed tantummodo tamquam bonum utile ad majus aliquod bonum obtinendum, ad victum comparandum, ad vitam, valetudinemqne tuendam, ad partum honorem tuendum, ad status sui munera explenda; ita ut si finis, propter quem divitiæ institutæ sunt, magna cum mediocritate potest obtineri, cur plura quærenda, ac pro nihilo magis est laborandum? Media enim optabilia sunt, quatenus ad eum finem adducunt, ad quem sunt dirigenda. *Idem.*

Privat divitiarũ usus homines nequam facit. S.Jacobus Apostolus, Salvianus *ad Eccles. Cathol.* ait, divites ad plorandum invitat, quod omnes eorum divitiæ ærugine, ac tineis absumptæ fuerunt, & quod ipsis ultra non sunt nisi ignis, ultionisque thesauri. Æterna illis præparantur supplicia non ob patratas cædes, vel illata stupra, vel sacrilegia, aliaque scelera, quæ lethalia vulnera infligant; sed tantum propter opes, propter immodicas concupiscentias, propter inexplebilem auri, argentique sitim; ut inde colligamus hæc satis esse ad hoc ut, sine aliis sceleribus homo damnetur. Quid apertius dici potest? Non ait diviti; Æternis ignibus adjudicaberis, quia siccarius es, vel fornicator; sed tantum, quia dives; videlicet, quia tuis bonis abuteris, neque intelligis ea tibi collata fuisse, ut sanctius meliusque uteretis. Divitiæ nefariæ minime sunt, sed voluntates eorum, qui abutuntur illis. Divitiæ non sunt causa damnationis hominum; sed homines divitias in suæ damnationis subjectum convertunt. *Idem.*

Opibus affluis? divitiæ tibi sunt omnia; cor earum amore capitur, eæque illi fiunt in idolum: *Dives effectus sum, inveni idolum mihi.* Osee 12. Remissiones in vulgatioribus Religionis exercitiis; dispensationis jura in præcipuis præceptis; ineptæ decori, ac rationis ideæ, ut vita minus frugi, ac homine Christiano minus digna ducatur; hæc sunt perniciosa privilegia, quæ adoratoribus suis novum hoc idolum concedit. At o Deus! quod nam erit judicium tuum de illis terribili ultionis die? Divitiæ superbiam inspirant in ipsis actibus Religionis, qui demississimam deposcunt humilitatem. Ad aras quoque videntur inquirere, quomodo divitiores, ac potentiores videri possint. In Templis major semper adfectatur distinctio, nihil de jure suo ibi amittit mollities, nihilque de suo fastu superbia. Paucissimi sunt effectus, qui in rerum affluentia, prosperoque eventu non regnet; nullus, qui metuendus non sit; nullus, qui ad cordis corruptionem non tendat; interim vero quæ adhibentur contra hanc contagionem amuleta? quæ tot in periculis affertur vigilantia? Et mirum adhuc videbitur, quod JESUS CHRISTUS ait, rem summæ difficultatis esse, quod homo dives cœlum ingrediatur? *P. Croiset. Considerat. Spiritual. tom. 2.*

Hic divitias damnare, non est in animo, sed pravum dumtaxat earum usum damnamus. Illæ sunt divinæ liberalitatis effectus; nostrumque est efficere, ut fiant nostræ gratitudinis argumenta, necnon instrumenta nostræ sanctitatis: *Corona sapientium, divitiæ eorum.* Optimus earum usus, in quem a sapientibus erogantur, laude recenti eorum pietatem commendat; charitas ipsorum ibi nova subsidia, & virtus recentem invenire potest fulgorem. Tunc divitiæ sunt impedimenta salutis, cum cupiditati fovendæ tantum inserviunt; verum quot bonorum operum fontes esse possunt, ac instrumenta? Eminens fortuna mirum in modum eminenti sanctitati prodesse potest, ubi eadem mentis aciem perstringi non sinis. In soliis quoque Sancti Reges imperitarunt, neque defuerunt in qualibet conditione viri sanctitatis laude florentes; divitum conditio summis quidem est obnoxia periculis; verum maxima etiam obtinet privilegia. Quod majus *Malus divitiarum usus nocentes nos facit.*

subsi-

fubfidium ad mala defideria propulfanda! quod potentius auxilium ad cupiditatem coercendam! quam præclare occafiones maxima facrificia efficiendi! Divitiæ plurimos fibi in Cœlo poffunt amicos conciliare; uti poffunt egenorum manibus, ut illuc fuos thefauros tranfmittant; tandem quot cum Domino debita eleemofynis diffolvere poffunt? *Idem*.

Supremus conditionum moderator ideo divitibus tantam bonorum copiam large, effufeque donavit, ut pauperum egeftatibus opitularentur. Omnia bona, quæ poffidemus, fupremi dominii jure Dei funt; eidem tributum, decumafque tenemur perfolvere; & quandoquidem ipfe eorum obtinet etiam proprietatem, illi eorumdem fructus funt deferendi. Quid autem Deus? Vult tributum, fructufque hos in pauperum alimoniam impendi: ita ut eleemofyna, quæ erga pauperes actus eft charitatis, erga Deum fit actus juftitiæ. Numquid ambitio, luxus, crapula caufæ funt fatis amplæ, ut ab hoc duplici munere divites foluti exiftimentur? Sorti nequaquam referenda eft accepta inæqualis bonorum divifio! Omnia divina fapientia reguntur; nihil ipfius providentiam fallit; atque fi dives in terris rerum affluentia lætatur, pauper aliquando videbit, fecundum Dei confilia, fecum nequaquam iniquius actum fuiffe. Si hoc modo non fentit, ideo non fentit, quod injufta ufurpatione dives ordinem omnem fubvertit. Hujus ob noxam Dei Providentia videtur deficere; illius erga pauperes inclementia horum querimoniis, anfam præbere videtur, ac eorumdem obmurmurationibus fpeciofos prætextus fuppeditare. Quam impia eft hæc inclementia, propterquam tot blafphemiæ evomuntur in Deum! *Idem*.

Divites ut plurimum, prꝫ ceteris funt du ±rores. Omnia charitatis opera ex divitum affluentia debent emanare. At bona fide quæfo, numquid inde fluunt ingentes eleemofynæ, quæ ad pauperes alendos erogantur? Numquid inde Xenodochia fubfiftunt? Numquid inde Nofocomia vigent, ægrifque folatium affertur? An Plerorumque, licet ampliffimi, redditus vix indumentorum luxui, fervorum catervę, ludorum, conviviorumque fumptibus fufficiunt? Undenam juftæ ille, ac frequentiffimæ languentium artificum, ac famulorum querelæ, quibus pacta merces negatur? Unde æternum æs illud alienum, quod fecretæ fubftitutionis prætextu tot familias evertit? Magna quidem funt prædia, at major ambitio: magni exigendi funt redditus, fed plures effectus explendi; & hac de caufa pauperes intereunt fame. O Deus, quęnam ordinis perturbatio! quis munerum tuorum abufus! quam religioni, reique publicæ contumeliam, adfpergunt, divitum fæculi, & infaturabilis cupiditas, & immodica ambitio! *Idem*.

Iis omnibus, qui bonorum affluentia lætantur, ex vere chriftiana liberalitate quantum honoris cederet? Quid præftantius! quid gloriofius, quam ex egeftatis fqualore, & veluti ex tumulo plurimos calamitofos eruere! Quid juxta ipfa etiam mundi placita nobilius, quam largitatibus fuis fieri fervatorem plurium honeftorum familiarum, quas muta, & fecreta inopia ad incitas redegerat, & quibus eleemofynæ tuæ falutem, vitamque reftituunt! Nonne gloria major eft eidem JESU CHRISTO in pauperum perfona panis offam præbere, quam decem, vel duodecim otiofos, ignavofque homines alere alienis fumptibus vitam trahere quærentes, ut habeant, quid alacrius in fua impendant flagitia? Nulla fervorum caterva nobilior, nulla præftantior pompa, quam pauperum multitudo te, veluti parentem alterum exiftimantium. Cur Mundum hoc pofcere, obtrudis? Chriftianus es; Religio inter denfiffimas etiam nubes collucet; vox illius inter confufiffimos ftrepitus exauditur; patet, nihil locupleti viro tantam boni nominis famam comparare, quam chriftianam hanc charitatem. In hac liberalitate magnitudo animæ elucet, mentis nobilitas, ac ingenii præftantia, quæ inanes, aridos, fterilefque titulos omnes excedit, quos vel a prædiis, quæ nullum umquam meritum conferunt, vel a majoribus, qui jam obiere, mutuaris. Pravum cor numquam ad exercendam charitatem fuit admodum pronum; liberalitas nobilium animarum eft virtus; fed liberalitas in pauperes communis eft cordis chriftiani caracter. *Idem*.

Admiramur tot in mortalium fortunis revolutiones intuiti; numquam in fcęna tantum mutationis videtur; mortalis idem brevi vitæ fuæ fpatio quamplures perfonas gerit; honores, ac prædia crebro dominum mutant. Saltem pauci funt filii paternæ fortunæ hæredes, & raræ familiæ opulentæ opes fuas in pofteros tranfmittunt. Hæc autem profperitatis inconftantia fexcentis eventibus accepta refertur, qui fane omni culpa vacant. Divitum erga pauperes duritia vulgatiffima eft harum inverfionum caufą. Deo negantur tot divitiarum fructus; mirum non eft, fi ille nobis auferat ea bona, quæ perperam adminiftrantur. Rivulos obftruimus, per quos fe fe debent effundere bona; hæc quamprimum alio fluent. Vin florentem fortunam tuam certam, ftabilemque facere: Vin agros, redditufque tuos diu in pofterorum tuorum hæreditatem tranfmitti? Vin hanc affluentiam in familia tueri? Dives efto charitatis; efto liberalis, magnificus in bonis etiam operibus, & eleemofynis. Pauperum victus præftantiffima eft caufa profperitatis. Benedictiones eorum tempeftates avertunt; bona, quæ illis eroganiur, Deum ipfum afficiunt, & movent, quidquid illis erogatur, in fęnore ponitur. *Idem*.

Quantum boni efficerent duodecim, vel quindecim argenteorum millia quotannis in egenos effufa! Quot ex defperationis faucibus eriperentur? quot pauperes virgunculæ ex impudicitiæ roftris auferentur! quot obæratæ familiæ ex fqualoris finu educerentur! Plurimi tamen longe majorem auri, argentique vim effundere poffent, quin thefauros fuos exhaurirent. Pauciores fane alerentur equi, minori pompa per urbem incederetur, minus lauta inftruerentur convivia; & numquid ideo, qui hoc faceret, minori haberetur in pretio? *Idem*.

Fatendum eft, magnas opes magnas effe follicitudinum caufas. Curæ, & anxietates paffim inde proficifcuntur. Spectari ne poteft fine ullo dolore jugis hæc revolutio conditionum, fortunarumque incipientium & definentium; iterumque refurgentium, ac relabentium? Eadem fere fæcula quæ fortunam orientem, eamdem etiam jacentem viderunt; non ædificatur, nifi ex aliorum ruina, neque dicendum, ea quotidie permittere Deum tot miferos lapfus ad hanc inexplebilem habendi cupiditatem puniendam? Suppetebat jam, unde pro ftatus qualitate vivere poffes; fi minori follicitudine, & cura ditefcere feftinaffes, fi minori fuperbia intumuiffes, neque adeo celeriter ad honorum apicem properaffes, fi modum fervaffes, tutius rem tuam firmare potuiffes. Fortuna non adeo celeriter properata longius a lapfu abfuiffet. Ædificia, quæ lentius extruuntur, folidiora funt, atque firmiora; fed vana impatientia pulveris, in quo natus es, excutiendi, in oculis tuis pulverem injecit. . . . . Non fine gravi labore adeo alte provehimur, neque fine graviori adeo feftinanter votorum fummam confequimur, idque fæpe ad hoc unum, ut diutius lapfum, funeftamque fortem defleamus. Oblectatur Deus temeraria ambitioforum hominum, qui fortunam fuam ad nubes ufque provehere ftudent, evertens confilia. Venti afflatus novem jamjam portus hoftia fubeuntem allidit in fcopulos; lapillus ingentem coloffum evertit. Quandonam adeo crebra naufragia, hi adverfæ fortunæ impetus adeo familiares, atque communes inanem hanc nobis auferent fpem felicitatis, qua mundus eos fallit, qui eidem inferviunt? *Idem*.

Opes funt follicitudinum, & curarum.

At efto fortuna mobilis nequaquam fit, & licet tot urgeant procellæ, tot lateant fcopuli tandem portum fimus affecuturi. At ideo ne erimus beatiores? Numquid ideo fapientiores nos fuiffe dicendi erimus? Ingentes iftæ divitiæ undequaque congeftę infi-

insignis fortuna, non ne sæpius, ubi salus nostra spectetur, veri interitus sunt? Quot ex felicibus istis divitibus facti sunt ignium æternorum prædia! *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram*; Luc.6. fructus harum divitiarum, ex Apostolo, severissimum supplicium est; hi cupiditatis thesauri sæpe sunt thesauri iræ: *Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus*. Jacob. 5. At non solum alterius tantum vitæ ratione habita insignes hæ divitiæ odiosæ sunt, quid enim solidum, & quod verum solatium afferat, in hac ipsa præbent? Hæ profecto sunt fructus primorum sudorum, laborumque, ac fons ubertimus sollicitudinum, atque curarum. Non semper felicior est, qui opulentior; immo quotusquisque dives felix esse invenitur? Multa possidet bona, & valetudine bona caret, ut suis bonis fruatur. Magnos redditus habet, cum breve reliquum est vitæ spatium. Uberes adeptus est agros, insignesque titulos assecutus, magnificasque ædes extruxit, at illum post biduum manet sepulcrum. Profecto mundus, ejusque divitiæ apud eos, qui illas bene norit, tot labores, tantamque sollicitudinem non merentur. *Idem.*

Divitiæ magnum salutis obstaculum. Quotusquisque hanc desideriorum insatiabilitatem, hanc divitiarum aviditatem saluti periculosam putat? Attamen aliquid ne unquam magis fuit metuendum? Consilia, rationes, conatus, omnia periculo proxima sunt; & nonne de hujusmodi opulentis hominibus intelligenda sunt ea Salvatoris oracula: *Amen dico vobis, quia difficile intrabit in regnum cælorum &c.* Hujusmodi: Matth.19. sermo stuporem injecit discipulis, qui dixerunt, quis ergo poterit salvus fieri? Nulla umquam hac æquior extitit admiratio. At hujus temporis divites credunt ne eidem Oraculo? putant ne Fidei articulum esse, quod docet Evangelium? Perterriti sunt Apostoli; divites vero tranquilli sunt, & si quid illis negotium facessit, hoc sane est, quod nondum satis locupletati sunt; & metuunt, ne ditiores, ac potentiores evadant. *Idem.*

Voluit Deus, divites esse, & suas etiam servare divitias, ut indigentibus opem, & solatium ferrent, vel alias ob causas, quæ ad populi ædificationem, ac Domini gloriam collimant. Ita Abraham, cujus cor a terrenis hisce divitiis adeo vacuum, alienumque erat, semper tamen magnas obtinuit opes, ac fortunę bonis fuit auctus. Ita Job, quem sacra memorant Biblia tamquam inter Orientis incolas locupletissimum, ab omnibus bonis suis, quæ illi possidenda tradiderat Deus, animo erat prorsus avulso, eorumque jacturam insigni patientiæ exemplo perpessus est. Duo hi Sancti viri amorem, quo terrena hæc prosequi poterant, Spiritus Sancti motu vicerant; simul pauperes erant, & divites, ac perfecte ei parebant præcepto, quod per Prophetam suum deinde irrogavit Deus: *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere*. Ps.61. Hoc illud exemplum est, quod sequi debent, qui divitiis aucti sunt, & saluti suæ prospicere cupiunt. Opus est, cor illorum ita esse a bonorum, quorum obtinent usum, amore divulsum, ut si Dei voluntas ferret, ut in reali, sensibilique paupertate squallerent, alacriter paupertatem ipsam amplecterentur. *Abbas Trappensis in moralibus Considerationibus in S. Matthæi Evangelium.*

Divites in periculoso statu versantur, quin ne cogitent quidem. Corruptio cordis in divite malum est insanabile; quippe virus est, se se ubique effundens, & nisi efficax adsit gratia, & auxilium aliquod insuetum, non nisi mortem illius possumus præstolari. Felices, Domine, quibus sanctæ mediocritatis sensum contulisti; qui nihil nisi tamquam a te sibi collatum possident, qui præsto sunt, ut in singula momenta ea tibi reddant, & hanc tutissimam credunt viam ad infiniti pretii thesaurum sibi comparandum. Utinam, utinam in imis divitum omnium cordibus insculpere possem ea verba, quæ in eos protulisti: *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.* Luc.6. ad hoc saltem ut illis metum incuterem, & auferrem eam, quam in statu suo collocant confidentiam, ne in fallaci securitate quiescerent, cujus quamprimum improbitatem intelliget, cum attolles brachium tuum in ipsos ob tantum errorem animadversurus. *Idem.*

Si quid auferre nobis errorem potest violentæ hujus cupiditatis, qua bona, divitiasque colligimus, illud sane est, si nobis sit persuasum, insignem esse dementiam, curis, angoribusque torqueri ad ea congerenda, quæ momento possunt amitti, quin sciamus, quisnam post nos sit iisdem perfruiturus: *Quæ parasti cujus erunt?* Dives assiduis laboribus, dicamne? repetitis sceleribus per fas, & nefas thesauros congregat, vitamque suam traducit violentissimo affectuum omnium jurgiter exagitatam: hic enim affectus non est ut alii, qui cum ætate decrescunt, atque infirmantur; augetur e contra, atque cum solatium invenire putamus in congestis opibus, quænam desperationis occasio miseris est, qui gravi morbo periti in æternum iis sunt cariuri, quæ tantopere deperierunt? Quod eo temporis momento patiuntur, citra quamlibet comparationem exuperat gaudium, atque lætitiam, quam ex divitiarum suarum possessione, atque fruitione percipere potuissent, etiamsi vitam ultra spem producere licuisset: atque ut malo huic maxima accessio fiat, sæpe nesciunt, quid futurum sit de opibus suis, & quinam iisdem sint perfruituri. *Thesaurizat, & ignorat, cui congregabit ea.* Ps.38. *Idem in S. Lucæ Evangelium.*

Non extremus amoris fluxorum, fragiliumque bonorum effectus est diviti proprium sui ipsius amorem inspirare, & contemptum immittere rerum omnium, quæ vanitati, ac voluptati nihil possunt conferre: amat luxum, ac indumentorum magnificentiam: crapulam quærit; nihil palato eorum negat, quæ appetuntur, cumque ea, qua erga se utitur, indulgentia nullis finibus coerceatur, atque in rerum omnium copia hilarem vitam ducat, in pauperes, eorumque necessitates durus, & inexorabilis est, & licet hi ad extremam redigantur maciem ille ad misericordiam non flectitur. Et vere postremus adeo crudelis, barbarique animi effectus est, quod qui eodem afficitur, Dei fit inimicus, ejusque in æternum sibi conflat indignationem. Talis fuit exitus divitis illius, cujus imaginem ad vivum nobis exprimit Evangelium; Luc.16. *Induebatur purpura*: ita viri Principes ornabantur; Mensa illius juge erat convivium: *Epulabatur quotidie.* Quod vero ad illius duritiem, & sævitiam pertinet, ea sane major ostendi non poterat, quam dicendo ipsum ferreis visceribus pertulisse, ut pauper ulceribus derosus, & macie confectus præ foribus illius prostratus frustra eas cuperet micas, quę de voluptuosi hujus divitis mensa cadebant. *Idem.* — Divitiarū effectus, & vitia, quibus obnoxii sunt eas possidentes.

Fatendum, Fideles, est divitiarum amorem affectuum omnium acerrimum esse, & iniquissimum. Immites eos facit, quibus dominatur, tamquam si ferrei, æneique essent. Dicamus etiam hunc esse in causa, quod illi plurima crimina, cędesque committunt, illos efficiens inexorabiles in eos, qui summa rerum omnium premuntur inopia, & necessitate. Etenim juxta S. Gregorii sententiam, illos, qui pauperes contemnunt, eisque esurientibus opem ferre recusant, egenis mortem inferre dicere possumus: *Si non pavisti, occidisti.* Illud vero pejus est, quod hæc labes quocumque pervasit: nullus est in terris locus, ubi non videantur pauperes quidem fame, ac siti laborantes, divites vero, qui cum facile eorum egestati opitulari possint, illos in squalore suo interire patiuntur; hoc est, terra universa, & Lazaris indigentibus, & sævis divitibus est referta *Idem.*

Vera reprobati cordis idea dives est domi suæ magnifice inhabitans, laute inutritus, splendidis indutus vestibus, tempus hilariter transigens, magna servorum caterva stipatus, & pauperes miserosque contemnens, vel saltem tamquam rem nullius momenti despiciens. Hoc divitem Evangelicum damnavit. Jacebat ad ostium illius pauper, qui sani, taboque fluens, ac fame confectus prope erat, ut efflaret animam, & nemo illi præbebat, unde vesceretur, immo neque fragmenta, quæ ex divitis mensa dilabebantur. Cum homo dives, opibusque affluens pauperum — Character divitis tū reprobati tum prædestinati.

perum

pauperum egestate afficitur, illis opem ferre studet, eleemosynas erogat, hoc apertum indicium est, Dei charitatem in illo vigere. De illius salute bene sperare possumus; &, quomodo S. Joannes in 1. Ep. c. 3. ait: *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?* Illi se divinæ participes naturæ probant, in quibus videtur principium misericordiæ semper viventis, semperque operantis. Studium, quo miseris opem ferre contendunt, ut placeant Deo hoc deposcenti, ea, quæ diximus, aperte probat; cumque venerit Deus in illos animadversurus, si domi eorum misericordiam invenerit, statim flectetur ad lenitatem. *P. Surin in Dialogis Spiritualibus t. 1. l. 2. c. 5.*

Quid de divitibus, potentibus sæculi dicendum, quibus tantum adfuit sapientiæ ut ædificarent, ut acquirerent, ut filios suos opibus augerent, neque recordati sunt egenorum, neque divitias suas rectum in usum converterunt? De illis dicetur: *Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum: sed speravit in multitudine divitiarum suarum, & prævaluit in vanitate sua.* Psalm. 51. Votorum suorum assecutus est summam; fecit, quæcumque voluit, vanitatis suæ desideriis velificatus est. Concupivit magnificas ædes, prætiosam supellectilem, uberes agros; hæc obtinuit. Eam optavit dignitatem, assecutus est; honorem illum, eo pervenit, ac reliquos Candidatos de ponte dejecit. Vanitas ejus qualibet in re triumphum retulit. Moritur tandem; quid porro ajunt Angeli, & Sancti? *Prævaluit in vanitate sua.* Si charitatis suæ vestigia relinqueret, si zeli sui monumenta superessent, si eleemosynarum suarum viderentur effectus; memoria illius esset in benedictione. Verum quid egit? Ruri magnificas extruxit ædes, villam suam ab interitu magnifice vindicavit; hortos delitiarum refertissimos, areolis, fontibusque interspersis concinnavit; plurima vanitatis signa reliquit; ubi vero sunt charitatis indicia? Vitam prorsus mundanam, profanamque traduxit. Cor ejus erat in thesauris ipsius, atque æterna conclusio illius erit hæreditas. Illi vere illustres sunt, æternamque merentur gloriam, qui cum in mundo opibus affluerent Xenodochia instituerunt, Cœnobia ædificarunt, ac ad majorem Dei gloriam, & animarum salutem opera sancta ediderunt. Deo quidem præbuere occasionem illos remunerandi, hominibus vero eosdem æternis laudibus in Cœlum extollendi. *Idem.*

Divinæ Bonitatis beneficiũ est cum nos liberat cura opes cõgregandi & cupiditate eas possidendi.

Divinæ bonitati gratias habere debemus, cum in nobis vel continuit, vel delevit naturalem hanc cupiditatem, qua fluxa hujus terræ bona hominum plerique depereunt, cumque efficit gratiæ suæ auxilio, ut eum modo, vel potius sine sensu videamus id, quæ in aliis acerrimos, ac vehementissimos affectus cient. Ut enim vera dicam, illi servi sunt eorum quæ concupiscunt; possessio vero illorum magis coarctat vincula, & si quando accidit, ut eorum jacturam patiantur, aviditas ipsorum magis augetur: itaque semper iidem sunt sive divitiis affluant, sive careant; vitamque in turpi servitute traducunt. *Abbas Trappensis tomo primo de maximes Chretiennes.*

Quomodo nam mundi huius bona opes vocari possunt, quippe augent egestatem nostram, & quin faciant satis eorum necessitati, a quibus amantur, illorum magis, magisque concupiscentiam incendunt? Divitem ne vocares illum, qui si pauciora possideret, paucioribus indigeret. Affluentia terrenarum opum non obstruit os avaro, sed magis aperit; non extinguit sitim, sed magis accendit. Calamitosi hi divitiarum amatores, non cogitant se magis ab opibus suis possideri, quam illas possideant. O detestabilem mentis cæcitatem! O profundas insanæ cupiditatis tenebras! Cum exonerare se possint divitiarum pondere, quo obruuntur, eas augendo adlaborant, ut magis opprimantur ac recentibus sese quotidie curis, angoribusque subjiciunt. Quomodo nam, qui bonis suis vincti sunt, JESUM CHRISTUM sequi possunt? Quomodo in Cœlum ascendere, ac ad sublimiora se attollere terrenarum cupiditatum ponderе oppressi? *Ex Sancti Augustino, & Cypriano.*

Aug. sup. var. serm. c. 4.

Cyprian. Epist. ad Donatum.

De divitiis generatim.

Ingratissimus profecto erga Dei bonitatem esset, qui divitias in se malas esse affirmaret; & Stoici, qui eas perhorrescere videbantur, illas contemnebant, ut superbam nescio quam paupertatem ostentarent, propter quam inter mortales celebrabantur. Tunc temporis tamquam homines prorsus divini habebantur; sed posteritati fucum non fecit eorum secreta vanitas; facile enim intellectum est, illos per superbiam contempsisse, quod cum humilitate possidere non poterant. Divitiæ in se malæ non sunt, inquit S. Paulus Apostolus 1. *ad Tim. 6.* qui præ sapientibus illis longe sanius iudicium ferebat: sed inordinata divitiarum cupiditas origo est omnium malorum. Cupiditas ergo divitiarum damnanda est, non divitiæ. Divitiæ malum non operantur, sed illi, qui divitiis abutuntur, illas inordinata cupiditate quærentes, in nefariis actionibus insumentes, cum dolore possidentes, cum anxietate asservantes, & cum desperatione amittentes. Divitiæ sunt bonæ; sed infra omnia bona collocandæ sunt: ut verum earum agnoscatur pretium, satis est perpendere, quanti stet eas comparare, ac tueri; necnon quantum doloris earum afferat iactura. Labor, quo acquiruntur; incertitudo, metus, terror, anxietas, quibus asservantur; exigua voluptas, quæ in pacatissima etiam earum possessione percipitur, impossibilitas earum mobilitatem inhibendi; iracundia, furor, desperatio, quibus agitatur qui easdem amittunt, validæ rationes sunt, propter quas huiusmodi bonorum desideria debent corrigi, ne pravo usu in tot mala mutentur. *Abbas de Bretevílle in libro cui titulus: Ecclesiastica, & forensis Eloquentia.*

Nulla christiana virtus est, cui secreta quadam oppositione non adversentur divitiæ. Adversantur fidei; mens enim humana per illas sensibilibus, sensualibusque tantum rebus inhæret: Adversantur Spei; dives enim in suis tantum divitiis confidit: Adversantur Charitati; occupant enim humanum cor, quod ut pecuniam adamat, Deum non amat. Adversantur palam paupertati, quam JESUS CHRISTUS suum regnum spopondit. Adversantur denique humilitati, & christianæ mortificationi, spiritui crucis, & præsertim Salvatoris exemplo, qui virtutum omnium prototypus est. Sed quantum divitiæ Christianis virtutibus adversantur, tantum vitiis velificantur. Sanctus Paulus 1. *Timoth. 6.* eas funestas appellat causas interitus, & damnationis hominum: & ratio constat; opes enim omnia peccatorum genera inspirant, eisque patrandis inserviunt. Cor tuum consule, ac fateberis nullum esse vitii genus, quod mundi prosperitas non suadeat, & foveat. Vanitas, superbia, luxus, licentia, ludus, alea, impudicitia, non ne totidem scelera sunt, quæ divitiæ suadent? Adhæc opes non solum peccati cogitationem cient, verum etiam, ut illud committatur, inserviunt. Illæ, ut Sanctus Augustinus inquit, sunt *voluptatum satellites*. Ancillantur ambitioni, gulæ, libidini &c. *Idem.*

Opum cupiditas in cor humanum majorem quã ipse dæmon, obtinet potestatem.

Divitiarum amor longe magis perniciosus, ac potens est ipso dæmone; & quamplures illis ecce magis obediunt, quam Ethnici idolis suis. Plures enim sunt Ethnici qui non obediunt in omnibus dæmoni, qui in idolis suis est; sed qui divitias depereunt, sine ulla exceptione iis parent omnibus, quæ sua cupiditas iubet. Hæc si dixerit: Esto inimicus mundi totius, obliviscere sensuum naturæ, contemne Deum, statim obtemperant. Idola sibi jumenta mactari volunt; sed cupiditas ex adoratoribus suis petit, ut suas illi sacrificent animas, easque sine ulla difficultate sacrificant. *Ex Divo Chrysostomo Homil. sexagesimaquarta in Sancto Joannem.*

Quinam isti sunt divites; qui intereunt eo quod divi-

divitiis abutuntur? Sunt divitiæs fæculi, de quibus S. Paulus verba facit; divites fuperbi; divites fibimet ipfis indulgentes; divites opprimentes eos, quos tueri deberent; divites, qui illud inter fummos, & imos difcrimen ftatuentes, quod in fcripturis damnatur, alios quidem in pretio habent, alios contemnunt; divites, qui fe reos præbent illius acceptionis perfonarum, quam tamquam chriftianæ oppofitam charitati Sanctus Jacobus condemnat; divites tandem confidentiam omnem in incertis opibus ftatuentes, quin illam in uno viventi Deo conftituant, a quo affluenter accipimus quæcumque victui noftro funt neceffaria. Quid ergo fiet de vobis, divites nequam, quibus probari non poteft, divitias veftras facrum effe depofitum, cujus fimplices eftis difpenfatores? Vos, qui in cupiditatibus veftris ea impenditis bona, quæ recepiftis, ut pauperibus erogaretis; vos, quibus rerum profperitas, & copia æneа effecerunt vifcera; vos cujus luxus effunditur in fuperflua, & qui tunc folum parci, & avari eftis, cum ex vobis eleemofyna petitur; vos, qui nihil fuperfluum vobis effe putatis, quia cupiditas veftra nullis finibus coercetur; vos qui nullum amplius humanitatis fenfum fervantes, videtis Chriftifideles macie confectos, femianimefque, quin illis feratis opem, licet vos fides admoneat ipfos fratres effe veftros, vobifque etiam, atque etiam in Scripturis paffim a JESU CHRISTO commendatos. *Effais de fermons*; *tomo 2. pro Dominicis.*

Deus quippe divitiarum dominus jure illas quibuscumque distribuit.

Sæculi divites opes confiderant tamquam bona, quæ cæca fors de manu in manum pro variis temporum occafionibus transfert. Qui eas fudoribus fuis pepercre, iis tamquam fructu laboris fui perfruuntur; qui hæreditario jure illas affecuti funt, putant fe ratione nativitatis earum abfolutos dominos effe. Cæci, per Prophetam Dominus exclamat, difcite quoniam *meum eft aurum*, *meum eft argentum*, ego utrumque in terræ vifceribus efformavi, neque ideo minus meum eft, cum in arcis veftris illud clauditur, quam cum latet in fodinis, unde ipfum eruitis, ut vanitati, & avaritiæ veftræ fatisfaciatis. At fi verum eft, Deum fupremum effe divitiarum dominum; verum quoque eft, ipfum earum effe difpenfatorem: paterna ejufdem dextera illas diftribuit, quemadmodum omnipotens eadem manus effingit illa. Ita fapientia ipfius, quæ omnia cum pondere, & menfura facit, difpenfationem hanc determinare debet in aliquem finem, & ufum; neque validæ defunt caufæ, quibus opes aliis quidem elargiri, aliis vero negare tenetur. *Idem.*

Si Deus vobis contulit bona, num ideo contulit, ut luxum, intemperantiam, & ambitionem veftram foveret? Num ut impudicitiis, iniquitatibus, fceleribufque veftris fomitem fuppeditaret? Numquid ut inani, inutilique pompa oculos populi fatiaret, utque oculis fuis rapinarum, concuffionumque veftrarum fructus oftentarentur? Quis non videt nefarium hunc divitiarum ufum effe Providentiæ confiliis oppofitum quæ non permittit alios quidem affluentia lætari, alios vero in pauperie fqualefcere, nifi ut divitibus quidem præbeatur ratio reparandi fcelera fua fapienti bonorum fuorum difpenfatione, pauperibus vero expiandi delicta humili fuæ egeftatis patientia, ut ftatuum fubordinatio in focietate, & charitatis officia in Religione ferventur. *Ibidem pro fexta poft Pentecoft. Dominic.*

Effectus concupiscentiæ, cupiditatis divitiarum.

Turpia quælibet aggredi, ut ditefcas, ethnicam probitatem pro evangelica juftitia defumere, contra peccati ftimulos incallefcere; omnes actiones ad temporalium bonorum acquifitionem dirigere, non aliam præ fe ferre Religionem, quam ad fugiendam impietatis notam, quæ in mundo poffet officere; in terribili falutis fuæ oblivione vitam traducere; vitæ huic eo magis animo adhærefcere, quo magis ad mortem accedimus; hi funt, o Fideles, funefti fructus, quos in animabus parit cupiditas. Adde his inexorabilem fævitiam erga egentium ejulatus; crudelem duritiam erga miferorum pauperiem; perenne murmur in minimis etiam bonorum jacturis; in horum profperis rebus fecretam invidiam; in adverfis illorum improbum gaudium; arrogantiam non ferendam, ubi læta arriferit fors; infatiabile defiderium redditus augendi, & noxium eorum, quæ poffidentur, bonorum amorem. Hi fructus, hæc germina funt nefariæ cupiditatis, quæ radix eft omnium malorum. *Auctor recens.*

Boni divitiarum usus.

Quæris quomodo nam opibus utendum fit? Præter ftipem, quam obviis quibuslibet pauperibus erogare potes, non ne longe plurimi inveniuntur, qui Paralytico duodequadraginta annos jam laboranti fimiles fub malorum fuorum pondere gemunt; cum enim per fe oftiatim victum fibi quæritare non valeant, neminem habent, qui ipfis folatium aliquod afferant? *Hominem non habeo.* Joann. 5. Quot honeftæ familiæ ad extremam redactæ pauperiem, quia vel rationem eleemofynam quæritandi ignorant, vel fi norunt, illam exercere præ verecundia prohibentur? Quot oppreffæ viduæ, quæ panem lacrymis mifcent, ac modicum illud bonum, quod fibi reliquum eft, per avaritiam, & ambitionem fibi auferri vident, quia confilio carent, ut quid fibi faciendum fit, minime norint, & carent præfidio, ut illatam injuriam propulfent? Quot ægrotantes, qui in eorum locorum tenebris abditi, ubi morbis fuis detinentur, ne fperare quidem poffunt trifte illud folatium, fideles ad mifericordiam flectendi oftentatione malorum fuorum, quæ aliis ignota funt, & qui deplorabili eo in ftatu, in quo miferrime jacent, nullum præftolari poffunt fubfidium? At enim pauperes, de quibus loqueris, ne novi quidem. Hoc vero vos reos facit, quod illos minime noftis: oftendit enim oblivionem falutis veftræ, ac nullo vobis in difcrimine eamdem haberi: tantum enim abeft, ut egenorum calamitates opibus veftris levare velitis, qui quidem optimus effet ufus illarum, ut ne animum quidem advertitis ad eas cognofcendas. *Abbas du Jarry fermone pro Vifitationis die.*

De divitum in pauperes sævitia.

Nequiquam de fuggeftu magnum illud Chriftianæ morum difciplinæ documentum iteratur; fi Æterna Providentia, quæ creatarum quarumcumque rerum egeftatibus profpicit, adeo inæqualem bonorum vitæ hujus partitionem permifit, inde factum, ut divitibus quidem ratio præbeatur femet fanctificandi fapienti divitiarum difpenfatione, pauperibus vero fanctæ fuæ paupertatis patientia. Locuples, qui finguli s diebus hæreditatis fuæ fines producit, & qui cum voluptate circumagit oculos in immenfum prædiorum *fuorum* ambitum, credit tellurem, communem hanc hominum matrem fibi tantum fæcundam effe; cum horrea frugibus, & cellæ vino redundant, fefe altiffimæ mancipat quieti; purpura byffoque induitur; in delitiis, & affluentia fplendide vivit, cum interim præ foribus jaceat pauperculus micas de illius menfa cadentes, fibi dari petens, quæ tamen inexorabili fævitia negantur. Fortaffe fuperbis inclufus ædibus, quo importunæ paupertatis imagines pervadere nequeunt, fibi circumdique munitiffimum ftatuit vallum indigentium quærimoniis minime pervium, quæ tantum abeft, ut ad cor illius ufque penetrent, quod immo neque ejufdem auribus accidunt. Eheu! divites duri, fcitote futurum at Deus de manu veftra pauperum fanguinem nequirat: *Sanguinem pauperum de manu veftra requiram.* Manus quidem veftras pauperum cruore imbutas non video; fed vos illis mortem intuliftis, cum panem negaftis: *Occidifti, dum non pavifti.* Hinc S. Jacobus Apoftolus *cap. 5.* divitibus clamat, ut horribiles edant ululatus, quoniam omnes opes eorum computruerunt. *Divites ululate, divitiæ veftræ putrefactæ funt. Idem in Panegyrico S. Francifci Affifinatis.*

Spiritus Sanctus Proverb. 12. *Vifcera impiorum crudelia* vocat; nihil enim tam crudele, tamque barbarum eft, quam fimilem fibi morientem intueri, & in manu præfentiffimam geftare medicinam, quin eidem propinetur.

O va-

O vanæ mulieres, quæ sæculi idolum triumphali curru vehitis, quæ prætergredientes pedibus teritis pauperem vestram implorantem misericordiam, quin lenem in ipsum conjicere oculorum aciem dignemini: scitote vos leonibus, tigridibusque sæviores esse. Eheu! donec dives pompam suam superbe ostentat, pauper doloribus dilaniatur: *Dum superbit impius, incenditur pauper*. Psalm. 9. Secreto in imprecationes erumpit contra divites, quas audit Deus, ut sapiens ait. Hæc illa sunt murmura, gemitus, lacrymæque, quæ Deum ad ultionem provocant contra opulentas domos pauperibus semper clausas, & invias; hæc omnia nitentia iniquitatis spolia hæc omnis pretiosa supellex pauperum sanguine cruentata igni devota sunt: *Vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem*. Audite, divites inclementes, & contremiscite ad terribiles imprecationes, quas Dei Filius ipse in vos jaculatur; *Væ vobis divitibus &c. Idem ibidem.*

Sæpe divitiæ propter superbiam queruntur.

Quemadmodum hujus mundi honorem divitiis inhærere videmus, ideo divitiæ æque per superbiam, ac per avaritiam quæruntur. Quot ad paupertatem rediguntur, ut divitum existimationem aucupentur, immodicis famulorum sumptibus, conviviorum, ac luxus, quem ultra vires affectant? Quidam patienter egestatis dolorem ferret, qui paupertatis opprobrium ferre non potest. Proximi vivendi ratio diligenter inspicitur, ut ex ejus sumptibus de illius redditibus judicium feratur. Cæteris opibus præstare putamus, eo solum quod vel majori servorum caterva stipati sumus, vel fulgidioribus induimur vestimentis. Immo ad insaniam usque progredimur; etenim morientes etiam divites haberi volumus: cum mors nihil nobis relinquat, honorem ambimus, quod multa bona congessimus; atque in tumuli paupertate probrum putamus, si familiam non satis bene opibus auctam, firmatamque relinquamus; & avaritia ambitioni consociata efficit, ut inter divitias tamquam pauperes vivamus, ineptum, insanumque honorem divites moriendi captaturi. *Idem*.

D O M I N I,
E T F A M U L I,
MUTUAQUE INTER ILLOS OFFICIA.
M O N I T U M.

ALIBI jam monuimus, operosum esse aliquod pertractare argumentum ita singulare, ut nihil habeat cum aliis commune, in quorum numero præsens est recensendum, ubi de mutuis Dominorum, Famulorumque officiis agendum est. Quod enim ad famulos pertinet argumentum, habet aliquam cum Obedientia Superioribus debita rationem, de qua suo loco accidet sermo; Dominorum vero qualitas, quorum est imperare, ac a famulis exigere servitutem, plurima habet communia cum nobilitate, ac dignitate, quæ hominem supra alios attollit, eique in sibi subjectos confert auctoritatem. De hoc quoque alibi sermo erit; verum id minime prohibet; quo minus argumentum, quod tractandum aggredimur, multa peculiaria contineat, ideoque ab aliis seorsim pertractari mereatur.

Interim e re futurum censuimus hoc in loco mutua complecti cum Dominorum in servos, tum servorum in dominos officia, seu ne tituli multiplicarentur, seu quod singula hæc seorsim desumpta satis copiæ nequaquam suppeditarent, ut tractatus ad reliquis parem magnitudinem produceretur; quamobrem Concionatores non pauci utraque simul conjungere consueverunt. Verum quocumque pacto Concio hoc in argumento instituenda sit, ea, quæ collegimus, non mediocris futura puto utilitatis.

Ceterum, quamquam proprius hujus argumenti caracter ille sit, ut erudiat, & ad populi captum sit accommodatus, facile erit eloquentiæ coloribus illud extollere, uti judicium fieri poterit ex iis, quæ a nobis afferentur, sive de Famulorum tantum erga Dominos officiis, seu de ratione, qua Dominis erga servos est utendum, agatur.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum hujus argumenti Systemata.

I.

UT universam tituli hujus materiam unico sermone complectamur, pro argumento, & partitione duo possunt ad examen revocari, primum quid famulis domini; alterum quid famuli dominis debeant.

Pars Prior. Quemadmodum videmus, Deum servis præcipere, ut dominis suis pareant, in iis quæ a justitia, & æquitate minime abhorrent, *cum timore, & tremore in simplicitate cordis &c.* ita quoque videmus mandare Dominis, ut servorum suorum curam gerant in omnibus eorum cum spiritus, tum corporis necessitatibus: *Et vos Domini*, magnus inquit Apostolus, *eadem facite illis, remittentes minas, scientes, quia & illorum, & vester Dominus est in Cœlis: & personarum acceptio non est apud Deum*. Ad Ephes. 6. Ut igitur a Dominis sumamus initium; omnia eorum erga servos officia ad duo præsertim redigere possumus, sub quibus cætera continentur: ad ea videlicet, quæ animam, & ea, quæ corpus respiciunt; hoc est ab illis famulos habendos esse veluti & Christi fideles, & homines. Primum autem, quia famuli vestri sunt, uti vos Christifideles, & eumdem Deum colunt, eique serviunt; eodemque pretio redempti sunt nempe Sanguine Dei, non ne hæc satis valida est ratio, qua acri eorum curam geratis? Præsertim cum innotescat, Deum, ubi illos vestræ adjecit servituti, vobis salutis eorum curam credidisse; nec non inter utrosque quamdam reciprocæ servitutis speciem adesse: illi enim vobis suam præstant operam in terrenis negotiis, & vos divinæ Providentiæ mandato illorum spirituali bono, maximoque salutis ipsorum negotio debetis prospicere. Sin autem nosse vultis, quanam in re hæc cura consistat, in hoc sita est, ut eos Religionis suæ principia, & officia edoceri curetis, illos iden-

identidem mittentes eo, ubi id genus homines erudiuntur; illis tempus præbeatis, quo divinis interesse possint officiis diebus illis, quibus jubentur; sedulo inspiciatis, utrum aliis Christiano viro dignis muneribus perfungantur; non patiamini illos flagitiis sese mancipare, atque vivendi nefariam licentiam arripere; illos corrigatis, & redarguatis, ubi erraverint; toti denique eorum vivendi rationi invigiletis, ac præsertim bona illis præbeatis exempla, quæ præstantissima, & maxime efficax via est, qua eos sapientes efficere, & ad virtutem conformare valeatis. Serio meditemini quod Apostolus inquit, non esse fidelem; sed fidem omnem abjecisse, ac ethnico deteriorem esse, qui servorum suorum curam neglexerit, ac eos indignam homine Christiano vitam ducere passus fuerit. Inde inferendum est, eum, qui familiam suam in Religionis ignorantia versari patitur, quia servos erudire dedignatur, vel tempus illuc negat eundi, ubi fidei præceptis imbuantur; qui perniciosum eis præbet exemplum, vel eos in criminosis actionibus adhibet; hunc suis officiis deesse, & infideli esse deteriorem &c. 2. Neque satis est curam gerere animarum; corporum quoque ratio habenda est diligenter: si enim servi Christiani sunt, sunt etiam homines; ideoque merentur ut cum humanitate, lenitate, indulgentia, non autem cum tyrannico imperio excipiantur. Rationes vero propter quas ita cum illis agendum est, hæ potissimæ afferuntur: 1. Quod nobis similes sunt natura, & secundum gratiam, atque uti loquitur Scriptura, *Gen.* 27. fratres sunt, & caro de carne nostra, filii patris ejusdem, & ad eamdem adspirantes hæreditatem; quo ratione S. Job *c.*13. utebatur. 2. Quia communem habemus Dominum, qui nullam habitutus est personarum acceptionem; & hanc nobis causam suggerit S. Paulus Apostolus: *Scientes quia, & illorum, & vester Dominus est in Cœlis*. 3. Quia Deo rationem reddituri sumus de illorum actionibus, vivendi ratione, salute, præsertim vero de iis, quæ inique propter nos fuerint operati. Cura vero quæ de illorum gerenda corporibus est, in eo posita est, ut victum necessarium illis præbeamus; ut eorum stipendia quam diligentissime persolvamus, ut laboribus nimiis eos minime obruamus hanc prætexentes causam, ne illorum inertia, ignaviaque foveatur; ut denique omnia, quæ ad ipsos pertinent, nobis etiam, atque etiam sint commendata.

Pars altera. Servorum quoque erga dominos officia ad duo similiter videntur redigenda, ad fidelitatem nempe, & obedientiam. Fidelitas autem in eo posita est. 1. ut non solum nihil eorum, quæ ad dominum pertinent, bona, ad se transferant; verum etiam ut summo zelo, affectu, ac diligentia herilium bonorum curam sedulo gerant. 2. Ut prudenter evitent, quidquid injurium esse potest hero suo, & familiæ, cui operam præstant, ut domini honorem, atque existimationem tueantur; ut illius defectus in vulgus nequaquam proferant, ut de iis, quæ domi fiunt, extra numquam loquantur; ut denique tempus omne in creditum sibi munus impendant. Obedientia vero, quam famuli dominis debent, prompta sit, integra, cum reverentia conjuncta, citra contentionem, & querelam, sed cum hilaritate; etenim in memoriam revocare debent se in dominorum persona Deo famulari, *Domino servientes*, quemadmodum Apostolus inquit.

II. Famuli conditionem juxta communem mundi sensum omnium esse abjectissimam, atque contemptibilem; verumtamen ad salutem comparandam unam omnium esse utilissimam.

1. Cum enim Deus aliquos ex hominibus huic destinaverit statui ad rectum ordinem, quem in mundi hujus regimine instituit, servandum; ambigendum non est, quominus illius Providentia eum aptissimum judicaverit ad sua in ipsis explenda consilia, & in quo facilius saluti suæ prospicere possent, minora intereundi pericula subeuntes. 2. Quia status hic magis est illi conformis, quem pro se ipso Dei Filius elegit: ideoque, si ut salutem operemur, fieri debemus Salvatori conformes, ut inquit Apostolus; non ne utilissimum est, vitam eo traducere in munere, quod ipse toto fere vitæ suæ spatio exercere non horruit? *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* 3. Quia status hic recta in Cœlum adducit per humilitatem, pauperiem, laboremque illi inhærentem conditioni, in qua famulos posuit Deus, ubi immunes sunt a periculis, & peccati occasionibus, quibus alii maxime patent. III.

Hæ veritates duæ ad servos tantum, domesticosque spectantes concionis partitionem possunt efficere.

1. Servi conditio eos, qui vel nativitate, vel necessitate servire tenentur, non prohibet, quominus Deo serviant, ac semetipsos sanctificent. 2. Servus numquam melius, fideliusque Deo servit, qua cum fideliter hero suo famulatur in iis omnibus, quæ hic jure expetere potest; hic enim status est, in quo fuit constitutus a Domino, qui hoc exigit ab illo. Hoc ipsum argumentum aliter efferri potest, ostendendo, servum obedire Deo, cum hero suo paret; neque tutius posse Dei sui voluntatem exequi, quam heri præceptis obtemperando iis in rebus, quæ palam Dei voluntati non opponuntur. IV.

Curam, quam Domini servorum suorum gerere tenentur.

1. Religio, Justitia, & Charitas dominos obligant, ut servorum suorum curam gerant peculiarem. Tres hi tituli, quibus hæc innitur obligatio, & a quibus efficitur inevitabilis, facili negotio probari possunt. 2. Eadem Religio, Justitia, & Charitas, quarum officia hominem latere non possunt, dominis, patribusque familias ostendunt, quænam esse debeat ea cura, quam domesticorum suorum habere tenentur. V.

Domini tria erga servos suos præstare tenentur.

1. Patrum fungi debent officio; hunc enim titulum illis conferre videtur scriptura servi nomen cum nomine filii confundens; ita enim Evangelicus loquitur Centurio: Matth. 8. *Puer meus jacet in lecto*. Unde sequitur servos ab heris amandos esse, & eorum victui, & incolumitati his esse studendum: &c. 2. Eorum sunt Domini, sive ut Galli dicunt *Maitres*, hoc est Magistri, ac præceptores, ideoque illos erudire debent, vel curare, ut de iis quæ ad salutem sunt necessaria, erudiantur, bonum illis præbere exemplum, eos corripere, & redarguere &c. Hinc Sancti Patres, ac præ ceteris S. Ambrosius illos domesticorum suorum Pastores, & veluti Domi suæ Episcopos vocant. 3. Eorum tutores sunt, illos tueri debent, amplecti, eorum utilitati consulere, quam sollicite stipendia persolvere, & admitti, ut ex bonis suis fructum percipiant &c. *P. Faber in Concionibus de tempore*. VI.

Ostendi possunt varia munera, quibus erga servos suos domini debent perfungi aliquam habere cum iis rationem, quæ ipsi ab illis exposcunt.

1. Possunt, atque optare debent, eos viros bonos esse, ut fidelius munere suo perfungantur; illis igitur virtutis, & religionis exemplum præbere debent. 2. Volunt servos mites, & dociles esse, neque vel iracundos, vel furentes pati possunt. Ipsi ergo vicissim affabiles se præbere debent, cum illis humaniter agere, non superbe, neque imperiosius. 3. Fideles sibi esse quærunt; sed ut eos tales præstent, illis confidentiam, amoremque suum testari debent, eique significare, sibi res eorum quam maxime cordi esse. VII.

Quantumvis genere, ac fortuna domini servis suis præstent; illis tamen persuasum debet esse, se non posse bonos esse dominos, nisi prius boni fuerint servi Dei sui, ideoque.

1. Illis cum Deo agendum est, quemadmodum secum agi a servis suis vellent; alacres esse debent, ac fideles in divinis mandatis explendis, voluntatibus Dei subjecti; illum metuentes, colentes, ejusque servituti prorsus devoti.

2. Illis erga servos ea præstanda sunt, quæ

quæ sibi a Deo fieri desiderant; rerũ, quæ ad illos pertinent, curã gerant, illos tueantur &c. *Essais de sermons.*

VIII. 1. Non parva familiæ felicitas est, boni, ac pii servi; bonum, quod illi afferunt, felicitas, & benedictiones Dei, quas illi & pro spiritualibus, & pro temporalibus de cœlo detrahunt. Verum advertendum est toto pectore, ut tales fiant, qua opportunis documentis, qua bonis exemplis, & studio, quo invigilandum est, ut a virtutis via non deflectant. 2. Mala, quæ aliqua in domo gignunt, ubi nequam sint, & protervi; satis est servus nequam; ad discordiam inter alios domesticos injiciendam, ad serenda inter virum, uxoremque dissidia, ad familiam universam fictis relationibus perturbandam. Cæterum si dejerator sit, atque blasphemus, quas non detrahet maledictiones in illam? Interest ideo quam maxime sedulo inspicere quos tibi famulos deligas.

IX. Quemadmodum Domini, Patresque familias domi suæ sunt tamquam servorum suorum Dii, ita Deum imitari debent in eo regimine, quod supremus hic rerum omnium Dominus in mortales exercet.

1. Prævidentia requiritur, ut omnibus rum spiritualibus, tum temporalibus servorum necessitatibus consulant, quemadmodum Dei Providentia late in omnes hominum necessitates extenditur, 2. Justitia opus est, ut bonum quidem remunerentur, puniant malum; defectusque eorum, quos Deus ipsorum regimini tradidit, corripiant, atque castigent. 3. Sanctitas etiam, & virtus poscitur, ut illas exemplis suis excitant, atque erudiant. *Essais de sermons.*

X. De ratione, qua servi dominis suis servire debent, juxta illa S. Pauli ad Eph. 6. verba: *Obedite dominis Carnalibus sicut Christo.* Ter hæc repetens verba S. Paulus: *sicut Christo, ut servi Christi, & sicut Domino,* tres exprimit qualitates, quæ in ea requiruntur obedientia, quam dominis suis famuli præstare tenentur.

1. Servire debent propter Deum, servitutis suæ causam a creatura ad Creatorem transferentes, & cogitare, se servire Deo in dominorum suorum persona. 2. servire debent propter amorem JESU CHRISTI, & ut exemplum ejus sequantur. 3. servire debent, quemadmodum si JESU CHRISTO servirent, se beatos putantes, quod illi obediunt in dominorum persona vices ejusdem gerentium.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, unde erui potest copia ad propositas concionum structuras exornandas.

SS. Patres. S. Augustinus *l. 3. de Civit.* servos a dominis suis tamquam filios habendos.

Idem *lib. 9. de Civit. cap.* 15. docet servitutis statum, & conditionem esse effectum peccati, non autem naturæ nostræ proprium.

Idem *serm. 3. de Dedic. Eccl.* servis quamplura scita, & utilia tradit consilia.

Idem *in Commun. serm.* 50. ostendit, Dominus in familiis suis ita sese gerere debere erga Deum, quales erga se famulos cuperent.

Idem *tr. 5. in Joan.* de herilibus erga servos officiis loquitur; quod ipsum tractat *in Ep. ad Comitem.*

Idem *in Ps.* 83. introducit J.C. exemplo suo Christianos hortantem, ut dominis licet nequam, & indignis obediant.

Idem alicubi in Psalmos docet, patres familias se se gerere debere tamquam domesticorum suorum Pastores, ipsisq; eamdem inesse obligationem eos in domibus suis erudiendi, qua Pastores creditum sibi populum in templis erudire tenentur.

S. Ambrosius *serm.* 33. vituperat herum Fidelem imperiosius servos suos excipientem.

S. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 9. recenset pœnas, & ærumnas servorum conditioni inhærentes.

S. Chrysostomus *Hom. 9. in Epist. 1. ad Corinth.* prolixum habet sermonem de famuli conditione, & officiis, & quomodo operam suam domino præstare teneatur.

Idem *hom* 40. in eamdem Epistolam ostendit, utile esse pauciores habere servos, & ob oculos subjicit incommoda, quæ servorum secum trahit multitudo.

Idem in illa Apostoli ad Ephes. 6. verba: *servi obedite Dominis in simplicitate cordis,* explicat quid sit, hero suo in simplicitate cordis servire. *Homil.* 10. *in Epist. ad Coloss.*

Idem *in 2. ad Timoth. Homil.* 10. ostendit, quo pacto servi dominorum sibi conciliant amorem, & quid illis faciendum, ut divinum etiam promereantur.

Idem *Homil. 5. in Epist. ad Titum* herili negligentię acceptam refert servorum impotentiam, pervicaciam, aliaque scelera.

Idem *ult. Hom in Epist. ad Hebræos,* recenset minas quas ejaculatur Deus in eos, qui domesticorum suorum gerere curam detrectant.

S. Chrysologus *serm.* 26. ostendit mutua dominorum famulorumque officia, & ad vivum exhibet pœnas, atque labores servorum, qui flagitiosis hominibus famulantur.

Salvianus *l. 3. de Gubernat. Dei,* docet servum obtemperare debere domino suo in iis, quæ sibi præcipiuntur, non iis tantum, quæ sibi placent.

Idem ibidem graphice describit servorum infelicitatem dominis nequam servientium.

Idem libro eodem ostendit famulorum conditionem immunem esse gravioribus criminibus, quæ aliis in statibus patrantur.

Idem libro quarto docet dominis ita agendum esse cum servis, quomodo Deus qui noster supremus est dominus agit nobiscum bona largiens, ac suppliciis coercens.

Ascetici & aliqui. Pean in libro, cui titulus, Schola JESU CHRISTI cap. 17.

Hortus Pastorum *tr. 3. lect.* 3.

Sancta Familia P. Cordier. *to. 1. c.* 7. 8. 9. 10. 11. 12.

Cambolas cap. 5. pluribus in sectionibus.

Pedagogus Christianus cap. 6. §. 5.

Liber, cui titulus, *le conduite du Sage,* Tom. 1.

Liber, cui titulus, *Conduite Chretienne dans les principales actions de la vie.*

Liber, cui titulus, *Regle de familles,* parte 4. P. Sandret.

Azor, *Instit. moral. Tom. 2. l.* 2.

Raynerius de Pisis, *titul. Obedientia* plurima habet hujus argumenti.

Petrarca in dialogis, alicubi loquitur de servis nequam, ibique plurima, eaque sapientissima tradit præcepta pro eorum regimine.

Concionatores. Matthias Faber. Domin. 3. *post Epiph. conc.* 1.

P. le Jeune *Tomo 2. serm.* 55.

P. Texier in *Domin. Tom.* 1.

Abbas de Monmorel *Tomo 1. sermone pro 3. post Epiph. Dominica.*

Auctor sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta *Domin. Tom. 1. sermone pro 3. post Epiphaniam Dominica.*

Idem *sermone pro Dominica 22. post Pentec.* ubi agit de subditorum erga Superiores officiis.

Centuriatores.

Berchorius)
Polianthea) Titulo Servus.
Granatensis)
Labatha)
Busæus) Titulo Obedientia.
Lohner)

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum.

Facies quodcumque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus. Deut. 17.

Data est a Domino potestas vobis, & virtus ab Altissi

tissimo, qui interrogabit opera vestra. Sapient.6.

Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos, & opprimens subjectos tibi. Eccli.c.4.

Rectorem te posuerunt? noli extolli, esto in illis quasi unus ex ipsis. Eccli.32.

Qui occidit proximum suum, qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. Eccli.34.

Ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: Vade, & vadit; & alii, Veni, & venit; & servo meo, Fac hoc, & facit. Matth.8.

Non est servus super dominum suum; sufficit servo, ut sit sicut dominus ejus. Matth.c.10.

Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam. Matth.25.

Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister. Matth.20.

Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Idem, ibidem.

Quis, putas, est fidelis servus, & prudens, quem constituit dominus suus super familiam suam? Matth.24.

Nemo servus potest duobus dominis servire. Luc. 16.

Non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente, qui timet eum, & operatur justitiam, acceptus est illi. Act.10.

Non est potestas nisi a Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Ad Roman.c.13.

Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua. Eccli.33.

Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Servus vocatus es? non sit tibi curæ: sed etsi potes fieri liber, magis utere. Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini. 1.ad Corinth.7.

Servi obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum servientes; quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus. Ad Ephes.c.6.

Vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum, & vester Dominus est in cœlis: & personarum acceptio non est apud eum. Ibidem.

Domini, quod justum est & æquum, servis præstate: scientes quod & vos Dominum habetis in cœlo. Ad Coloss.4.

Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum. Ad Coloss.3.

Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus. Ibidem.

Quicumque sunt sub jugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini, & doctrina blasphemetur. 1.ad Timoth.6.

Mone servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes, ut doctrinam Salvatoris nostri ornent in omnibus. Ad Titum c.2.

Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior. 1. 1.ad Timoth.5.

Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. 1.Petri c.2.

Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Ibidem.

Obedite præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Ad Hebr.13.

Necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ad Roman.13.

Exempla ex veteri, novoque Testamento desumpta.

S. Job posteritati testatos relinquere voluit sensus amoris, justitiæ, & humanitatis, quibus servos suos complectebatur. De se ipso enim fatetur, tantum abfuisse, ut aliquid superbe, & cum absoluta auctoritate imperitaret, quod Deum testem vocat, utrum detrectaverit umquam judicium cum minimo quoque suorum famulorum subire? *Si contempsi subire judicium cum servo meo, & ancilla mea, cum disceptarent adversum me*. Job.31. Ita, qui tanta cum æquitate jus dicebat universo populo, non refugiebat judicum subire sententiam, ut servis suis, quod justum erat, tribueret. Neque aliter sibi faciendum esse intelligebat, quippe qui alte animo ejusdem inhærebat, eumdem Dei dexteram, qua in matris sinu fuerat efformatus, minimum quemlibet e servorum grege pari providentia efformasse; & si vel minimam illis intulisset injuriam, se injustitiæ suæ Deo redditurum esse rationem. Hac utebatur cogitatione vir ille, ut eo in dignitatis apice, in quo effulgebat, se intra metus, & humilitatis cancellos contineret. Est, ajebat ille, tribunal in cœlo, coram quo una cum illis, qui famulantur mihi, sum proditurus, ubi qualitatum varietas ne minimum quid suffragatur; postremus dierum nostrorum dies eos omnes exæquat. Nihil mihi proderit id, quod fui, neque judex servo meo minus, quam mihi attentas præbebit aures. Ibi innotescet, quomodo me cum illo gesserim, Deus judicium feret; neque me quidquam tuebitur præter innocentiam meam; neq; delicta mea, eo quod dominatus fuerim, mitius judicium invenient. *Job respiciendus est tamquam heri boni exemplar.*

Nullum fidelitatis, vigilantiæ, patientiæ in laboribus, ceterarumque virtutum quæ in servo requiri possunt illustrius suppetit in Scripturis exemplum S. Patriarcha Jacob, qui propter Esau fratris impotentiam solum vertere, patriamque domum relinquere coactus, Labani avunculi sui famulitio sese subjecit, & curis suis, indefessaque vigilantia causa fuit temporalis felicitatis illius, quem sibi elegerat dominum, a quo satis benigne acceptus fuit, licet non semper ea bona fide, & æquitate, quæ decebat. Illud vero præsertim in Jacob considerandum occurrit; recta videlicet intentio, fides, labor assiduus, & in labore patientia, nec non maximi momenti opera, quæ hero suo præstitit, idque tanta constantia, & humilitate, ut S. Augustinus illum in hac re proponat exemplum non servis tantum, alienoque famulatui addictis, verum iis etiam, qui sese Deo devoverunt, ut ignaviam, & otium oderint, ac numquam in tanti Domini servitute fatigentur. *Fides vigilantia, & patientia Jacob Labano servientis.*

Prudens agendi ratio, quæ in omnibus *Josephi* operibus eluxit, sanctum hunc Patriarcham perfectum constituit omnium virtutum exemplar in omni statuum varietate, per quos illum divina Providentia traduxit. Cum esset adhuc adolescens, a fratribus venundatus fuit, ut nemo unus ignorat, Ismaelitis, qui puerum in Ægyptum adductum rursus vendiderunt in servum Putiphari, qui Princeps erat in aula Pharaonis, atq; non postremam regni opulentissimi dignitatem obtinebat. Non diuturno tẽporis intervallo opus fuit, ut vir hic in juvene servo aliquid non cõmune deprehenderet; prudẽtia enim, atq; modestia in omnibus factis, & verbis illius elucebant. Summa ejus fides sibi Putipharis amorem conciliavit, qui secreta admiratione videns nihil servile, vel humile in moribus adolescentis, paulatim tantam de illo existimationem concepit, ut illi uni totius familiæ curam tradiderit. Hac igitur in re Joseph illustre exemplum proponitur illis, qui aliis hominibus famulantur. Vident in illo tantum abfuisse, ut servilis conditio fuerit virtutis impedimentum, quod immo cognoscunt, quam primum eam ad virtutem comparandam conferre; si ut olim Joseph, sibi Deum semper præsentem proposuerint, eumq; tanto fervore invocaverint, ut omnibus laboribus suis benedicat, ut olim laboribus Josephi benedixit, ac propter illos felices efficiat dominos, quibus illi famulantur. *Exemplũ S. Josephi.*

Servus timens Deum cumulatissimus est in familia thesaurus; ac sæpe unus tantum sufficit servus bonus, & rectus, ut tota domi inde feli-

felicitas pendeat. Labanus, de quo in Scripturis est sermo, ingentibus actus est opibus, ex quo illi Jacob suam præstitit servitutem. Putiphar divinam in domo sua benedictionem est admiratus, ex quo Joseph fuit eius œconomus. Nabuchodonosor tunc desiit esse miser, cum inter domesticos eius adlectus est Daniel: Et in scripturis videmus Naaman præcipuum Syri Regis Ministrum salutem, & conversionem suam acceptam referre debuisse ancillæ cuidam, quam domi habebat; & sapiens consilium, quod quidam ex servis illius ipsi tradidit factum fuisse sanctificationis eius originem. Hoc docemur exemplo, ubi famuli herum suum vident vel flagitiis abditum, vel in periculo positum, ne perniciosum negotium aliquod aggrediatur, monitum opportune traditum sæpe effectu nequaquam caruisse. Operæ tamen pretium non est, servum hanc sibi vindicare provinciam, domino consilium suppeditandi, nisi aliter tempus, occasio, & urgens periculum suadeant: eidem vero bonum præbere exemplum numquam non utile est, immo maxime docet.

Dei Filius in mundo & servis, & domini exemplar propositum.

Quemadmodum Dei Filius venit in Mundum futurus exemplar, rebus in omnibus ab hominibus imitandum; satis est, si isti tradita ab ipso imitentur exempla ut boni sint domini, bonique famuli. Patientia, qua discipulorum suorum infirmitatem pertulit, humanitas, qua ob eorum egestatem se se sollicitum præbuit, eorumque necessitatibus consuluit, satis docent, quanam uti debeamus indulgentia, lenitate, benevolentia erga eos, qui nobis subditi sunt. Ex altera autem parte submissio, & obedientia, quam semper Patri suo, immo etiam hominibus præstitit, quibus ille auctoritatem suam communicavit, satis ostendunt, quid illis debeamus, qui in nos habent auctoritatem. At vera imperandi, obtemperandique ratio, ut verum Christifidelem decet, ea est, ut perfecte Deo pareamus.

Capharnaita Centurio cum adhuc Ethnicus esset, servum habebat domi ægrotantem, sed tantum abfuit, ut illum dimittere vellet, quod immo ipse JESUM CHRISTUM adiit pro famulo deprecaturus; & sane tanto fervore, tantaque humilitate ex illo munus hoc petiit, ut illud obtinere meruerit. Dux iste ea in occasione se æque bonum & dominum probavit, & servum; dominum quidem erga ægrotantem famulum cui valetudinem procuravit; servum autem erga Deum, cuius bonitatem, atque potentiam confessus est. O admirabile omnibus terræ principibus exemplar! Licet aliorum hominum sint domini, servi tamen sunt Dei, neque boni esse possunt domini, nisi prius boni sint famuli. Erga Deum id tenentur facere quod sibi a servis fieri cupiunt: & pro servis id facere debent, quod sibi a Deo fieri desiderant.

Judas servi nequam exemplum.

Inter duodecim Apostolos, quos sibi socios elegerat Dominus, unius erat non admodum religiosus. Divinus Herus, cui calamitosus ille famulabatur, huic procuratoris officium credidit, & docet Evangelium infidelem hunc discipulum, qui Judas appellabatur, custodem fuisse, ac depositarium eleemosynarum quæ Salvatori conferebantur; verum cum avaritiæ esset obnoxius, aliquid semper in usus suos sepofuisse: *Fur erat, & loculos habens.* Jo. 12. Hęc quidem furta non adeo magna esse poterant; verum cum ipse tenuem compararet victum, aliquid semper sibi reservabat occultum. Pauca sane illa erant, quæ sibi hac ratione vendicabat; nihilominus tamen fur in Evangelio vocatur. Exemplum hoc quamplurimi servi, domesticique passim sequuntur, qui aliquid quotidie decerpunt in iis, quæ ipsis aut vendenda, aut emenda creduntur. Modicum profecto in rem suam vertunt, & non ideo minus fures existimandi sunt; & si eo tempore, quo herilis pecuniæ vel unicum obolum retinent, illis propositum est exiguo hoc commertio satis magnam colligere summam, quæ grave peccatum efficere possit; hoc committunt singulos suffurantes obolos, ac ideo ad restitutionem tenentur.

S. Paulus palam ostendit quantum sibi esset cordi, ut famuli dominis suis fideles essent, atque dicto parentes; non enim satis putat in omnibus ferme, Epistolis fidem hanc, & obedientiam commendare; sed præcipit etiam Tito discipulo suo, ut illis hoc præceptum explicet tamquam rem maximi momenti in ipsis Christianismi orientis incunabulis; ethnici enim primos fideles insimulabant, quasi potestatibus essent rebelles; re enim vera imperata facere detrectabant, cum contra Dei legem agere iubebantur, vel cum illis interdicebatur, ne JESU CHRISTI legem prædicarent. Ad eluendam igitur opinionem, quæ illos rebelles esse ferebat, Apostolus, quemadmodum quidam Sancti Patres animadverterunt, cupiebat, ut quicumque alienis subiecti erant imperiis, Ethnicis ipsis præberent exemplum obedientiæ, fidei, atque diligentiæ in iis omnibus, quæ divinæ voluntati, ac legi non adversarentur.

Quorumdam Scripturæ locorum applicationes huic argumento.

Exempla Charitatis erga servos habendæ.

PUer meus jacet in domo mea, & male torquetur. Matt. 8. Hic Centurio, de quo loquitur Evangelium, licet infidelis, ruborem injicere deberet Fidelibus. Omnia verba hæc singillatim sunt inspicienda: *Puer meus jacet.* Hæc verba inhumanos redarguunt dominos, qui servorum suorum morbis non afficiuntur, eosque deserunt statim ac illi servilibus explendis operibus pares amplius non sunt. *In domo mea jacet:* Quid dicent ad hæc Fideles, qui servum domo ejiciunt, dimittuntque, ubi morbo aliquo laboret? *Et male torquetur;* Quid autem ad hæc domini, qui servorum suorum morbos imminuunt ac deterunt, neque vere morbo effectos putant, nisi cum jamjam animam sunt efflaturi? Hoc inhumanitatis genus est vulgatissimum, ejusque nobis exemplum suppetit in primo Regum cap. 30. ubi miseri servi Ægyptii ab hero, cui famulabatur derelicti, eo quod prę morbi vi illum sequi non poterat, misertus est David, eumque excepit, & illius curam egit.

Si quis domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior. Cave, Sanctus Paulus inquit, ne servorum tuorum curam gerere negligas; si enim eorum curam contempseris, jam fidem abdicasti, & infidelibus ipsis es nequior. Si rationes audire exoptatis propter quas adeo terribilibus verbis usus est Apostolus, quæ sane videri posset exaggeratio quædam, nisi innotesceret, ipsum Spiritus S. afflatu ita fuisse locutum; hæ sunt; 1. Cum fides nos omnes invicem fratres effecerit, qui subditos, famulosque suos fratrum loco non habet, eorumque non consulit utilitati, Christianæ Religionis unioni abrenuntiat. 2. qui credit in J. C. fidem suam mentitur operibus, non servans vinculum charitatis, quæ potissima Religionis Christianæ lex est, & nota, ex qua discipulos suos optat agnosci. 3. Qui servorum negligit curam infideli deterior est; Ethnici enim, atque Gentiles servorum curam gerere non detrectant, solo rationis lumine, atque instinctu naturæ acti, quo docentur servos alienis anteferre, ita ut leges illorum libertate donarent eos servos, quorum dominus curam neglexerat.

Servi conditio J. C. exemplo commendatur.

Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Math. 20. Hoc Salvator Mundi a nobis intelligi voluit, ipsum videlicet, qui quocumque jure supremus est Dominus, in terras venisse, non ut sibi serviretur, sed ut ipse serviret. Qua in re dicere possumus, servi qualitatem in Filii Dei persona fuisse quodammodo commendatam, & consecratam: neque ullus inter Fideles subditos servosque esse potest, cui submissio, & obedientia levis, & jucunda esse non debeat, ubi videat, non satis fuisse CRISTO JESU dixisse, se in Mundum ob id unum venisse, ibique fuisse versatum, ac inde egressum, ut Patris sui dicto pareret: *Descendi de Cœlo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me;* Joan. 6. verum etiam, se exemplo suo docuisse, quo pacto famuli suæ conditionis officiis debeant perfungi, sese ad abjectissima quælibet demittendo ministeria domi illius, qui pater suus ferebatur, operosissimam artem exercendo, & admirabili cum celeritate, atq; obediētia illi operam pręstando, cujus in sūma

rei familiaris inopia, egenaque domo opus esse poterat; idque integro annorum triginta intervallo. Nonne iis omnibus, qui ad hanc conditionem redacti sunt dicere videtur: *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis?* Jo.31.

Servilis conditionis privilegia.

Servus vocatus es? non sit tibi cura: sed etsi potes fieri liber, magis utere, nempe servitute. 1.*ad Cor.*1.7. Cum S. Paulus Fideles hortatur ut ea in vocatione, atque statu permaneant, in quo Deus illos constituit, neque esse velint ex eorum numero, qui mobiles, vagique conditionem immutant, quin se ipsos in illa sanctificent, in qua eos oriri, divina Providentia disposuit, nequaquam alloquitur eos, qui honoribus acuti sunt, & generis sui commendatione ad dignitates evecti sunt; neque dicit illis, Estote Domini, Nobiles, Magistratos ad aliquem honoris gradum, & dignitatem elati; in hoc loco permanete; sciebat enim, hujusmodi mortales non semper illuc a Deo vocari, sed vel propria, vel majorum suorum ambitione actos eo contendisse. Verum servis saluberrimum hoc tradit consilium Apostolus; *Servus vocatus es, non sit tibi cura* &c. Si generis te humilitas ad servi conditionem vocat, in ea conquiesce, quin negotium tibi locus iste facessat, ac inde contendas emergere. Cæterum, addit ille, si per industriam, meritumve ex eo statu egredi vales, ne illinc egrediaris; nullus quippe in terris est status, ubi Deo gratior esse possis. Hæc tutior, brevior, & facilior est via ad salutem obtinendam, & libertatem filiorum Dei indipiscendam.

Servi dominos suos omni honore dignos arbitrentur, 1.ad Timoth.6. *Dignos*. Hæc vocula notanda est. Honor, quem servi deferunt dominis suis, & quem deferre tenentur, non est urbanitatis, sed officii, & obligationis; hunc illis debent; hoc illi sunt digni, hunc merentur non solum cum boni sunt, lenes, facilesque: verum etiam cum molesti sunt, atque difficiles. *Etiam dyscolis*, inquit S.Petrus; eorum quippe auctoritas supremæ potestatis Dei quædam est emanatio, imago, & similitudo. Itaque devotusne sit herus tuus, an impius; virtutis amicus, an flagitiis deditus nihil interest, herus est; potestas, quam habet in te, a Deo habet, & quidquid a Deo fluit, honore dignum est, & reverentia.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, & Sententiæ Sanctorum Patrum hujus argumenti.

Magis debent heri quod dominentur, tolerare, quam servi quod serviant. Augustinus, l.1.de Civit.c.16.

Dicit Christus, non ideo Christianus factus es, ut dedigneris servire: non feci de servis liberos, sed de malis servis bonos servos. Idem, in Ps. 83.

Domini, domesticorum vestrorum salutem omni vigilantia procurate. Idem, in Sermon. commun. Serm.51.

Omnis servitus amaritudine plena est. Idem, in Psalm.99.

Omnes conditione obligati & serviunt, & murmurant. Idem, ibidem.

Nomen, & conditionem servitutis culpa genuit, non natura, & prima hujus subjectionis causa peccatum est. Idem, l.de vera innocentia.

Melior ejus status est qui famulatur homini, quam qui servit suæ cupiditati. Idem, ibidem.

Audi quisquis temporaliter servus es, & quisquis teneris jure dominationis astrictus, quisquis conditione qualibet obnoxius es, esto servus & esto liber; est servus humiliter obediendo; est liber fideliter serviendo, Idem, Serm.3.de Dedicat.Eccles.

Esto servus domini, & noli esse servus peccati.Idem, ibidem.

Cum servieris homini, Deum fideliter cogita, Dei præcepta conserva, Dei voluntati semper obtempera, a Deo mercedem bonæ voluntatis expecta, custodi fidem, fuge fraudem, cognosce Deo te redditurum rationem de omni opere tuo. Idem, ibidem.

Si bonam domino c[illegible]es servitutem, a Deo recipies perpetuam libertatem. [illegible]dem, ibidem.

Jubentur servi Chri[illegible]ani dominis suis temporalibus æquanimiter, fideliter[illegible] servire, quos judicaturi sunt, si usque in finem iniquos invenerint, aut cum quibus æqualiter regnaturi sunt, si illi ad verum Deum conversi fuerint. Idem, l.de catechizandis rudibus, c.21.

Quicumque dominos carnales habetis, quicumque servitii conditionem debetis, obedite dominis vestris, & diligite ex toto corde, non ad oculum servientes, sed ministerium ex amore facientes: quia & illos Deus constituit, ut vobis dominentur, & vos ut serviatis. Idem, Serm.7.de temp.

Ipse de servo tuo exigit servitutem, & homo hominem parere tibi compellis; & non agnoscis miser Dominum tuum, cum sic exerceas ipse in hominem dominatum? Cyprianus, contra Demetr.

Timor quodammodo cum natura servitutis conjunctus est. Gregorius Nyssenus, orat. 9. contra Eunom.

Servis, tanquam nobis ipsis utendum est. Isidorus Pelusiota.

Debent domini, ejus, qui vere est Dominus, memores, mutuas velut reddere operas servis suis, quantum possint in timore Dei, & clementia adversus ipsos, idque exemplo Domini. Basil. regul.75. cap.2.

Servorum virtus confert ad domum constituendam, & administrandam. Chrysost. Homil. 22. in Epist. ad Ephes.

Vult quispiam ministros habere quamplurimos, nec patitur eos vel necessarium habere victum; num quæso lapideos vis esse homines? Idem, Homil.7.in secundam ad Timoth.

Est hoc ad gloriam domini, si servos habeat gratos, & illum diligant servi. Idem, Homil. 2 in Epist.ad Philem.

Quando servis nostris succensemus, nostra delicta consideremus. Idem, Hom.25.in Joan.

Servus erat Joseph, sed non servus hominum; quamobrem etiam in servitute erat omnibus hominibus liberior. Idem.

Solent etiam nequissimos servos, quos supplicia non correxerunt, blandimenta corrigere, & quos dominis suis verbera non submiserint, beneficia submittunt. Salvianus de Gubernat. Dei.

Quanta servorum illic corruptela, ubi dominorum tanta corruptio! morbido enim capite, nihil sanum est, neque ullum omnino membrum officio suo fungitur, ubi quod est principale non constat. Idem, l. 7. de eadem Gubernat.

Nemini dubium est omnes dominorum familias aut similes esse dominis, aut deteriores; quamvis hoc usitatius, ut deteriores. Idem, l.8.

Serviles animos jam per se malos, etiam dominorum facit nequitia pejores. Idem, ibidem.

Multi sunt sub obedientia magis ex necessitate quam ex charitate, & illi pœnam habent, & leviter murmurant, nec libertatem mentis acquirunt, nisi ex toto corde, propter Deum, se subjiciant. Lib.1.de Imitat. Christi, c.9.

Non dominandi cupiditate, sed charitatis motu imperent domini. August.

Non per te, sed propter te peccatur. Idem, in quadam Epist.ad virum spectabilem.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia ad hoc argumentum afferri possit.

In civili vita & domini, & servi sunt Utriusque differentiæ

Quid Dominus sit, quid servus, satis per se patet, quin ulla indigeat explicatione, quæ profecto eorum qualitati cognoscendæ nihil conferre potest; satis est nosse, mutuam inter utrumque relationem inveniri, quæ diversæ illorum innititur conditioni; alteri usesse ex altero eam deposcere, de qua inter ipsos convenit, operam, quam alter se

priori

priori præstiturum pollicitus est certam pactus mercedem. Inde sequitur utrumque quibusdam veluti justitiæ vinculis teneri, quibus invicem obligantur, & quæ citra scelus nequeunt infringi. Animadvertendum est solummodo servi conditionem, de qua hic verba facimus aliam esse a servitute, vel captivitate, quam jus gentium invexit, & cujus vel originem repetere, vel usum probare hujus loci non est. Agimus tantum de famulis conductitiis, qui liberi sunt, qui sunt integri capitis, & quibus integrum est de bonis suis disponere, ab hero suo, ubi voluerint, recedere, conqueri, & jus suum ob acceptam persequi contumeliam: Mancipia enim nihil proprium habent, & quidquid faciunt, vel acquirunt, domini sunt, qui victum dumtaxat illis suppeditat citra mercedem, ullumve servitutis stipendium.

Ad hæc supponendum est, quemadmodum conditiones omnes civilem constituentes vitam ad duas generatim redigi possunt, heri videlicet, & famuli, quorum diversa sunt, licet reciproca, officia: utrique Theologos præscribere, quomodo illa sint persolvenda, ut salutem suam operentur, & vitam Christiano homine dignam traducant.

Ethicorum, Politicorumque Scriptores quærunt, utrum imperandi potestas, & obtemperandi munus hominibus esse naturalia possint, ita ut alii quidem superiores, alii subditi sint, quin imperantibus aliud jus adsit præter naturæ privilegia? Et negative respondent; discrimen hoc fortunæ tantum esse, non naturæ, quæ potest illas quidem aptos reddere, sed quæ jus illis conferre non potest; hoc enim jus alteri cuipiam titulo inniti debet, qualis esset consensus, & libera populorum electio, vel legitima suorum majorum possessio. Docet S.Thomas 2.2. *qu.* 57. *art.* 3. populorum servitutem absolute naturalem non esse, & si homines in innocentiæ statu perseverassent, non aliam inter ipsos dominationem, quam parentum in liberos suos fuisse futuram. Addit tamen servitutem a populis invectam dici posse naturalem propter eam, quam adfert utilitatem, rectumque ordinem, quem inter mortales constituit. Divina Providentia genus humanum dirigens, ac mundi totius regimini intenta hoc inter homines discrimen invexit; & quemadmodum Deus & pauperem facit, & divitem, ita & herum facit, & famulum.

Herilis in servos auctoritas a Deo

Ut liqueat undenam dominorum in servos, & patrumfamilias in domesticos auctoritas fluat, non aliis luminibus indigemus, quam eo, quod ex S. Pauli verbis nobis affulget, asserentis potestatem omnem, auctoritatem, ac imperandi facultatem a Deo esse, & a divina ejusdem Sapientia factum esse imperantis, obtemperantisque discrimen existimante hoc necessarium esse, ut rectus ordo in terris constitueretur: *Non est potestas nisi a Deo; quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt.* Ad Rom. 13. Unde sequitur, ait ille, præsertim, neminem legitimis potestatibus resistere posse, quin Dei mandato resistat, ideoque æternam subeat damnationem.

Quod de Principibus, subditisque loquitur S. Ambrosius, nos ad heros, famulosque transferre possumus; videlicet Deum voluisse, ut alii pro aliis agerent, ac vicissim suis studerent utilitatibus. Si accidit ergo, ut qui conductitios habet famulos, quæ sua tantum sunt, quærat, sua commoda, honorem peculiaremque utilitatem consectetur, quin servientium sibi commodo, atque utilitati prospiciat; ille palam sua abutitur potestate, atque ordinem Providentiæ subvertit.

Domini curam gerere debent servorum suorum, & in quo ea cura consistat

Quod Domini servis suis debent generatim hoc est, ut illorum curam habeant diligentem. Hoc illis Deus præcipit in Ecclesiastico cap. 33. *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua, quasi fratrem sic tracta eum.* Et S.Paulus eodem spiritu cap. 4. ad Colossenses hæc ait: *Domini, quod justum est, & æquum servis præstate, scientes, quod & vos Dominum habetis in Cælo.* Quibus addenda, quæ habentur in prima ad Timotheum cap. 5. *Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* Unde inferendum est, in ordine Charitatis servos, atque domesticos illis esse præferendos qui nulla ex parte ad nos referuntur: cum e contra sæpius alienos domesticis præferamus vanitatis ergo, & jactantiæ pro illis efficientes, quod pro his fieri postulat Justitia.

Cura, quam domini servorum suorum generatim gerere tenentur, ad duo peculiariter referuntur, ad ea videlicet quæ ad corpus, & ea, quæ ad animam spectant. Quod pertinet ad corpus, tenentur domini; 1. necessarium illis victum præbere juxta eorum statum, & operę, quæ ab ipsis sibi impenditur, qualitatem: 2. mercedem illis summa fide persolvere, quin criminosa cunctatione eis differatur, ubi memoria repetendum est, quod Epistolæ suæ capite quinto S.Jacobus Apostolus testatur, iis videlicet denegare, quod debetur, peccatum est vindictam deposcens. 3. illos ingentibus, immodicisque laboribus non obruere. 4. diligenter cavere, ne ulla illis inferatur injuria. Hæc ad corpus.

Ad animam vero pertinet, ut domini servorum suorum salutis zelo flagrent: 1. illos erudientes, vel curantes ut in iis, quæ ad fidem, & Christianæ Religionis officia spectant edoceantur; 2. illos hortantes, ut sæpe ad Sacramenta accedere consuescant, eosque cogentes, ut iis, quibus jubentur, diebus divinis intersint officiis, tempus illis tradentes, quo muneribus suis perfungantur, & curantes, ut statis horis suas preces effundant. 3. Eos corrigentes, & castigantes pro qualitate defectuum, cum jurant, vel alio quopiam modo Deum lædunt; Domini enim domesticorum suorum rationem reddituri sunt, nisi his officiis fuerint perfuncti.

Deus imperat, ut domini servorum curam gerant, imperat quoque, ut servi dominis pareant.

Quemadmodum dominorum erga servos, servorumque erga dominos officia mutua sunt, Deus, qui suam dominis communicat auctoritatem, vult etiam ut illis servi in iis, quæcumque justa fuerint, obtemperent. Verba S.Pauli, cujus ore hoc illis Deus mandatum pronuntiat *ad Ephes.* 6. apertissima sunt: *Servi obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri sicut Christo: non ad oculum servientes quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi facientes voluntatem Dei, & animo, cum bona voluntate servientes sicut Domino, & non hominibus.* Apostolus, passim in Epistolis mandatum hoc repetens, servos ad obedientiam inducit ob propriam ipsorum utilitatem; si enim parere detrectaverint, procul dubio subituri sunt justæ dominorum suorum indignationis effectus; his quippe jus est in illas animadvertendi. Ab utilitate ad conscientiam mox gradum facit, eisque edicit, hac ipsos inevitabili ratione cogi, ut sese intra reverentiæ, atque obedientiæ fines contineant: *Subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter Conscientiam.* Ad Roman. 13.

Hanc etiam obligationem eo argumento confirmat, quod si rite perpendatur, nullam dubitationem admittit. Vetat conscientia, ne Dei mandatis resistamus, & legitimæ potestatis auctoritati resistere, est Dei mandatis resistere; omnes enim terræ hujus potestates a Deo sunt: *Non est enim potestas nisi a Deo.* Unde sequitur, illum dominis, omnibusque superioribus conferentem jus imperandi, famulis, subditisque præcipere, ut eorum dictis obtemperent; ideoque qui domini, vel superioris, cui subest infringit mandata, Dei mandatum infringit: *Qui enim potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Utque cognosceremus, quam criminosa hæc sit inobedientia, eo usque procedit, ut dicat, illam post se æternam trahere damnationem: *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Poterat ne aliquid in hoc argumento distinctius, & apertius afferri?

Quænam sint servorum erga dominos officia?

Si scire cupis, quid servi debeant illis, quibus serviunt servitutem; hæc ferme sunt: 1. Illos diligere, & colere debent: hoc illis docet Apostolus in prima ad Timotheum epistola cap. 6. *Servi dominos suos omni honore dignos arbitrentur.* Ideo numquam inde absentibus dominis obloqui debent, neque pati obloquentes; contra quod præceptum relinquunt, graviterque peccant, qui dominorum suorum defectus pandunt, & in

& in jocum traducunt, qui contra illos obmurmurant, vel illis maledicunt, ubi ab eis corripiuntur.

Alterum servorum officium est alacriter, & cum amore id exequi, quod sibi ab hero præcipiuntur, cogitando hanc esse Dei voluntatem: hoc ipsum in Epistolis passim docet Apostolus, præsertim vero ad Ephesios cap. 6. *Servi obedite Dominis carnalibus cum timore, & tremore in simplicitate cordis vestri sicut CHRISTO non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi CHRISTI facientes voluntatem Dei ex animo; cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus, scientes, quod unusquisque quodcumque fecerit bonum hoc recipiet a Domino, sive servus, sive liber.* Quod si herus præciperet aliquid contra Dei legem, vel ille prava vivendi ratione servo scandalum inferret, tunc opus est, ut servus recedat a domino, licet ea perutilis sibi esset conditio, salus enim cæteris quibuscumque rebus est anteferenda.

Tertium servorum munus est fides, quæ in eo sita est, ne ullam hero suo injuriam inferant, neque in rem suam vel parum aliquid, quamtumvis minimum videatur, detorqueant; qui enim pauca decerpere consueverit, paulatim ad majora surripienda procedet. Ad hæc, licet singulis vicibus minimum aliquid carperent, hæc pauca toties repetita post aliquod temporis intervallum satis magnam efficerent summam, quam sub gravi restituere tenerentur. Hæc autem fides in eo etiam consistit, ut bene transmittatur tempus in eos labores, quos præcipit dominus, neque aliquid eorum interire sinatur, quorum administratio ipsis credita fuerit. Tandem fidelis esse debes, secretum illius domi, ubi servis, custodiens; etenim per imprudentiam grave potes afferre vel rei, vel existimationi dominorum tuorum detrimentum.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Asceticis, recentibusque Concionatoribus loci hujus argumenti.

Providentia, inæqualitatem, & subordinationem in humanis instituit, ideoque & servos esse voluit.

NUllus status est per Leges probatus, qui ab ordine Providentiæ recedat, quæ hanc conditionum varietatem instituit, sine qua mundus, & humana societas esse, & vigere minime possent. Ideo nemo statum aliquem amplectitur, vel in aliqua nascitur conditione, nisi juxta ejusdem Providentiæ nutum, quæ inæqualitatem, atque subordinationem constituit non secus ne diversitatem humanarum conditionum, & quæ iis omnibus, quoscumque ad eos status vocat, gratias, & necessaria tribuit subsidia ad eorum replenda munera, salutemque suam in iis procurandam. Itaque pauperes, & divites, Domini, & servi, justam hanc dispensationem fateri tenentur, & ei acquiescere partitioni, quam sapientia Dei, qui communis est utrorumque parens, effecit, & qui singulos sincero amore complectens illos vocavit, vel nasci voluit ea in conditione, quam ad æternam felicitatem illis destinatam indipiscendam utilissimam censuit futuram. Inde inferendum est, illis, quos necessitas, vel nativitatis humilitas servire cogit servitutem, statum suum Deo acceptum esse referendum, & credendum, se a Domino ad servitutem fuisse evocatos, quæ inter humanæ societatis gradus extremus est, & denique illis persuasum esse debere, eo in famulatu, quem aliis hominibus sibi similibus præstant, se perfectionem, ac beatitudinem suam inventuros; hic enim status divinis erga ipsos consiliis magis conformis est. *Desumptum ex libro, cui titulus: l'Ordre de la vie, & des mœurs, P. Haineuve, sermone* 14.

Nequaquam licet Divinæ Providentiæ, quæ inter homines conditionum varietatem constituit, ordinem perturbare, hanc prætexendo causam, quod omnes liberi nascimur, & nemini jus est alios sibi subjiciendi, qui in natura sua nihil habent, quod sit inferius; tandem enim patet, nos per nativitatem nostram nobiscum in hanc vitam afferre essentialem submissionem, quæ nos divinitatis subditos facit, & cogit, ut omnibus ejusdem præceptis obtemperemus; quandoquidem ipse suis legibus, atque imperio esse voluit, qui aliis imperarent, & qui facerent imperata; & illi, quos ita subjecit Deus, rebelles sunt, si excutere velint jugum, quod ipsi ultro subierunt, quales sunt vulgo famuli, vel quod propter nativitatem, vel jus gentium subire tenentur, & quod adeo grave ipsis videtur. Hinc juxta Principis Apostolorum præceptum S. Augustinus ait, licet domini oblivíscerentur, quod sunt, hoc est, homines illis similes, in quos grave exercent imperium, servos nihilominus & subditos id oblivisci non debere, quod ipsi sunt erga dominos suos; quamtumvis enim isti imperando excedere possint, numquam ideo ab eorum obedientia famuli dispensantur. Tandem enim aliquando hoc omnibus persuasum esse debet, dominorum auctoritatem personarum virtuti minime innixam esse, sed potestati, & auctoritati Dei, quem illi exhibent, quæ cum mutari, ut eorum voluntas, non possit, eos detinere debet in jure, in fide, ac submissione illorum, quibus subditi sunt. *Idem.*

Non sola necessitas homines cogit, ut conditionem aliquam, quæcumque illa sit amplectantur.

Deciperemur procul dubio, si cogitaremus aliorum quidem ignaviam, & imbecillitatem, aliorum vero ambitionem, aut calliditatem causas esse, propter quas tantum discriminis invectum est inter dominos, & servos, potentes, ac debiles, nobiles, ignobilesque, vel si putaremus solam privatorum hominum voluntatem tantam peperisse varietatem; qui quatenus se conditionis suæ electione liberi; ea ut plurimum consectantur, ad quæ sua ambitione, genere, studiis, ingenio, vel libidine feruntur. Etenim una Dei Providentia singulorum status constituit, & variis etiam mortalium studiis utens ad diversas Imperii sui partes efficiendas suam ostendit sapientiam, ac bonitatem hominum optioni conditionum qualitatem relinquens, simulque suam potentiam ostendit, eorum consilia semper in majorem sui gloriam convertens, eosque ad suos revocans fines, quocumque sese vertant, & quæcumque ineant consilia. Quod satis est, ut subditi, famulique sese divinæ voluntati conformare, suæque conditioni acquiescere teneantur. *Idem.*

Nihil est, quod efficere possit, ut servi, subditique jure eam negare valeant reverentiam ac obedientiam, quam illis præstare tenentur, quibus Deus illos subjecit: & quemadmodum patet terræ huius Potestates auctoritatem suam ex cœlesti Potestate obtinere, cujus providentia nonnisi æquissima esse potest, justitiam illius veneremur oportet, licet etiam permitteret injustitias in illis, qui imperant nobis, atque intra nosmet ipsos dicamus: Tandem, ita voluit Deus; nihil vult, quod justum non sit; justum est ergo, ut mea divinæ voluntati sese conformet, & in eo, qui potest quidem injuste operari, sed qui in me justam obtinet auctoritatem, odorem justitiam Dei, qui illi contulit potestatem, quæ bona est, quandoquidem ab ipso fluit, & qui ferre potest vitam eius, licet flagitiosam ob eas causas, quas Dei solius est compertas habere, & exploratas. *Idem.*

Servi obtemperare debent dominis suis etiam dyscolis.

Meminerint, opus est, servi eius præcepti, quod Princeps tradit Apostolorum: in 1. Ep. c. 2. *Servi subditi estote in omni timore dominis non tantum bonis, & modestis, sed etiam dyscolis*, non obliti ubi obtemperandum est, non mores, sed auctoritatem esse tantummodo respiciendam. In hoc autem Christianismi gratia effulgebit, si propter Deum leniter, atque patienter malum domini sua abutentis auctoritate, ingenium, libidinem, iniustasque persecutiones pertuleritis. Hoc pacto non solum dominos vestros, verum etiam doctrinam, quam vos docuit Salvator vester, honorabitis: *Ut doctrinam Salvatoris Dei ornent in omnibus*, inquit S. Paulus *ad Tit.* 2. Divina hæc doctrina non regit solum famulorum mores, verum illis inexhaustum aperit lætitiæ, & solatii fontem, quia per illam docentur, se libertatem

suam

suam uni Deo sacrificare, & proprie loquendo, se uni JESU CHRISTO inservire, qui infinitæ bonitatis exemplo ut conditionis eorum humilitatem extolleret, eorumque leniret obedientiam dignatus est servi formam suscipere. *P. Texier in Domini: sermone pro altera post Pascha Dominica.*

Quænam honoris, & consolationis causa servis omnibus est, audire Angelorum, hominumque regem dicentem Regni sui, quod Ecclesia est, politica instituta longe alia ab iis futura, quæ apud Idololatras, profanosque servantur. Inter hos, quemadmodum amore proprio, & ambitione reguntur, inanis tantummodo nobilitas ostentatur, & ambitiosa dominatio suspicitur: *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum: non ita erit inter vos*: Matth. 20. Omnia aliud erit in regno meo, cujus fundamenta solidę humilitati innituntur: hic enim maximus quisque gloriæ sibi vertet, servi qualitatem suscipere: *Qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.* Hoc illos exemplo meo docui; cum enim supremus universorum sim Dominus quocumque jure, huc veni, non ut mihi alii; sed ut aliis ego servirem: *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Idem.*

Quem habere sensum debeant domini erga servos suos.

Hæc, o domini, patresque familias, idea est, quæ in familiarum vestrarum regimine vobis est proponenda. Quamvis illustre genus, qualitates vestræ, honores, & opes supra servos, domesticosque vestros in immensum attollant, eos tamen numquam debetis aspernari, sed cum quadam reverentia regere, aliquam cum illa habente similitudinem, cum qua Deus, qui summus nostrum omnium est dominus nos gubernat: *cum magna reverentia disponis nos.* Sap. 12. Æquissimum Job sensum induite. Quid? ajebat ille, idem Creator, qui Dominum, nonne & servum effinxit? nonne uterque ejusdem naturæ sunt? Numquid eorum conditionis inæqualitas prohibet, ne uterque dominum eumdem, eumdemque habeant Deum, cui sunt rationem reddituri? *Numquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est?* Job 31. Opus est, ut regimen vestrum cum ea institutum sit tranquillitate, cum qua judicat Deus: *cum tranquillitate judicas*; & numquam sit præceps in imperiis; imperium autem sit paternum, non tyrannicum, leniens jugum servitutis, quod per se grave est, vestra lenitate, atque patientia. Hoc nobis in Ecclesiastico monitum prębet Spiritus Sanctus: Eccli. 4. *Noli esse sicut leo in domo tua evertens domesticos subjectos tibi.* Quandoquidem o patres familias, estis domi vestræ exiguæ quædam divinitatis imagines, ne per iracundiæ vestræ impetum, furoremque leonem imitemini, jurantes semper, ac minas intentantes, necnon vi, immodicisque pęnis perterrentes. *Idem.*

Numquam benedicet Deus familiæ vestræ, donec flagitiosos servos habebitis, eorumque peccata in domum vestram divinam detrahat maledictionem: illud vero magis timendum est, quod videlicet rationem reddituri estis Deo scelerum omnium, quæ vobis vitio vertentur; quoniam, ut S.Paulus *ad Hebr.* 13. inquit, vigilandum vobis est, totoque pectore incumbendum, ut illos corrigatis: *Pervigilant quasi rationem reddituri.* Satis perspicaces estis, ut intelligere possitis, quam bonis vestris detrimentum inferre possint famuli vestri; satis delicati, ubi eum vobis honorem non præstant, qui debetur vobis, satis prompti ad persequendos errores, quos contra vestram utilitatem admiserint: attamen in illis ea toleratis, quę Dei honorem lacessunt, qualia sunt, obscęna verba, juramenta, aliaque peccata, quæ Deo sunt contumeliosa. Adeo solliciti estis, S.Bernardus ait, ut rationem ex illis repetatis sumptuum, qui ad familiam alendam erogantur, eamque ad minimum usque quadrantem persequimini, at non quæritis quomodo serviatur Deo, & utrum servi rite suæ Religionis officiis perfungantur. *Idem.*

Domini in sua trahentes vitia famulos, eosque suorum scelerum consortes efficientes.

Non desunt domini longe nocentiores illis, qui servorum suorum flagitia æquo patiuntur animo; Hi autem sunt, qui eosdem corrumpunt, & quin eorum invigilent saluti, sunt illorum interitus, & damnationis causa. Ne credatis me de execrabilibus, turpibusque Dominis loqui, qui ea abutentes potestate, quam sibi contulit Deus, importunis sollicitationibus persequuntur, & auro, vel minis adnituntur corrumpere infirmas, innocuasque creaturas suo subjectas imperio. Haud ita sane; neque enim satis disertus sum, ut dignas invenire possim voces, quibus hac in re zelum meum exprimere valeam: de illis tantummodo loquor, qui famulos suorum scelerum consortes efficiunt, & ea, quam in ipsos obtinent, potestate in propria detrahunt flagitia. Hero illi non satis est, se nequam esse, vitiisque diffluere, opus etiam est, ut servi suæ sint impudicitiæ ministri, vel ultionis instrumenta, vel falsi testes perjuriis res ipsorum tuentes. Nobilis hæc mulier virgunculæ, quæ innocens adhuc eidem cœpit ancillari, amorum suorum credit arcana. Nil ultra dico; hoc enim satis est, ut pateat eam quæ secundum mentem Dei tamquam domina ancillæ saluti invigilare deberet, se ipsam causam facere damnationis ejusdem, suæque libidini mactare æternam animæ illius salutem, cujus aliquando rationem Deus ex illa expetiturus. *Idem.*

Inter præcipua dominorum erga servos officia non extremum est, illos cum humanitate excipere; qua in re delinquunt, qui superbis, gravibusque verbis eos alloquuntur, & non nisi cum contumeliis, maledictis, & imprecationibus suos illis sensus aperiunt. Communis est doctorum omnium sententia, imperiosos hos Dominos, furentes, atque superbos nequaquam gravi culpa carere, cum servos atrocibus obruunt injuriis, nisi primus iracundiæ motus rationem ipsam præveniens illos excuset. Charitatem etiam, quæ ipsis debetur, non servat, qui nimis severus est; qui indesinenter eos arguit; qui semper illis minitatur; qui neque ob minimum erratum parcit, licet alioquin optima illis voluntas adsit (satis frequens eorum defectus, qui se devotos esse putant;) qui eos in Nosocomia dimittunt statim ac levi febre laborare incœperint; qui in illos cum furore, impetuque deserviunt, omnesque modestiæ regulas negligentes indignis verbis utuntur, & a verberibus etiam non abstinent leves ob causas. Dici jure potest, qui hæc fecerit, eum servis suis non tamquam cum hominibus, sed jumentis agere; & eam, quam debet, charitatem nequaquam præstare. *Sermo manuscriptus.*

Justitia necessaria virtus est dominis, patribusque familias; eos & remunerari, & punire docet. Servis pactam mercedem negare barbaries est, ac summa injustitia, Deum ad iracundiam, & ultionem provocans, ac efficiens, ut crudeles hi domini servorum suorum sudoribus, laboribusque abutentes, neque debitum stipendium persolventes a Spiritu Sancto in Ecclesiastico inter sicarios adnumerentur. Ceterum illos non corrigere, ubi vitiis sese mancipaverint, crudelitas est, & impietas; & qui id fecerit rationem Deo redditurus est malorum omnium, quæ illi patraverint. Heu? nimis etiam corripiuntur, cum in nostrum detrimentum peccaverint; at cum peccant in Deum, ne movemur quidem! Nisi nobis honorem præstiterint; scelus est non ferendum; nisi præstiterint Deo, ne afficimur quidem. Quandoquidem domini Dei ipsius locum tenent in familiæ, servorumque suorum regimine, summum illum Dominum imitari debent, eorum labores remunerari, defectus vero spiritu lenitatis corripere: sic se & bonos Dei servos, & bonos servorum dominos gerentes in cœlis & servi stipendia, & domini coronam invenient.

Domini, quatenus familias justitiam cum servis suis debeant exercere.

Quodnam est scelus heri, vel patris familias, qui sui oblitus, vel sua abusus potestate, omnemque divinæ Providentiæ subvertens ordinem, fit corruptor eorum quorum dux esse deberet, atque Salvator? S. Paulus nequaquam hyperbolice se loqui putabat, 1. *ad Timoth.* 5. & profecto non loquebatur, cum dicebat; si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, hunc fidem negasse, & esse infidelibus deteriorem. Pauca sane verba, sed energetice prolata, quæ sperarem ad morum vestrorum reformationem plus esse valitura, quam sermones omnes, si velletis auditores lectissimi, serio illa meditari. Quod si hæc ajebat Apostolus de dominis parum accuratis, & vigi-

vigilantibus, quid autem de illis, qui scandalo sunt servis, dixisset? Et si apostasiæ nomine redarguebat simplicem negligentiam, vel oblivionem eorum, quæ debet herus, tamquam Fidelis, domesticis suis: quo nomine illum appellasset, qui tantum abest, ut illis invigilet, eorumque studeant saluti, cujus, veluti dominus, Deo rationem est redditurus, quod ipse illis præverit, & proxima causa est reprobationis eorum. *P. Bourdaloue in veris sermonibus suis sermone* 1. *Adventus, qui est de scandalo.*

Quanam in re Domini scandalū præbeant servis.

Opus est, o homo nequam, ut servus, qui tibi adhæret, & nullo in discrimine habet, salutem suam, dummodo tibi placeat, atque in fortunam suam aliqua ratione provehat; opus est, inquam, ipsum fieri instrumentum, & consortem iniquitatum tuarum, cum ejus opera uteris iis in rebus, quarum indignitatem reverentia nobilissimæ huic concioni, & suggestui, de quo loquor, debita memorare vetat. Abominabile scandalum, pro quo centies in te exclamare deberem: *Væ homini illi, per quem scandalum venit!* Matth. 18 Væ domino, qui causa est interitus servorum suorum! Opus est, o christiana mulier, si tamen eo in vivendi genere, quod servas, te adhuc Christianam esse profiteris, opus est, puellam hanc, quæ tibi ancillatur, virgunculam, quæ ab omni vitii suspicione abhorrebat, cum se in tuam tradidit servitutem, ex te cognoscere quæ æternum ignorare debet: opus est, illi uni explorata esse flagitia tua, & licet invitam eorum fieri participem, cum ab illa eam exigis operam, in qua ipsa scelus est obedientia? Deus illam tibi tradens in famulam, te integritatis ejusdem custodem, præsidiumque statuerat; at illa tecum suum innocentiæ florem amittit. Domus tua illi debebat esse honestatis, & sapientiæ schola, at ibi a te discit omnem abjicere verecundiam. Anima erat bene nata, & virtutibus prædita; at statim eo quod conscientiam illius infelici nexu tuæ consociare voluisti, omnia virtutis semina intermortua sunt, atque deleta. Quid respondere poteris Deo, cum illam tibi in judicio producet tuis coopertam sceleribus; cumque illam individuam suppliciorum tuorum sociam in æternis ignibus torqueri videbis?

De servorum copia

Sunt, qui putant, ut sibi melius serviatur, magnam servorum copiam requiri, quasi ut melius videres, pluribus, quam duobus oculis indigeres. Duo tantum brachia, duasque manus nobis natura largita est ad opus quodlibet perficiendum; & quamvis hi servi fideles sint, si nobis plures essent duobus, sane plures nobis essent impedimento. Hoc autem pacto nos docet nisi ab ipsa multiplex tribuitur membrorum nobis maxime inservientium numerus; neque nobis servorum numerum augendum esse, ne curas, laboremque nobismetipsis augeamus. Præterquam quod sese tradere tot domesticorum libidini, stupiditas est; illis jugiter invigilare, nimia sollicitudo; ab illis semper sibi cavere, assiduus timor; bonæ illorum fidei acquiescere ultro citroque ab aliis aliquod fieri præstolantium, simplicitas; illos vero semper urgere stimulis, adeo asperum negotium est, ut præstaret, sibimet ipsis famulari, quam hoc pretio alienam operam, ac servitutem conducere. Hinc jure in adagium abiit, nulla re ambitiosum torqueri magis, quam magno amicorum, a quibus proditur, numero, magnaque servorum, a quibus impeditur, multitudine. Unde inferendum est, pauciores habere servos, prout necessitas sinit, prudentiam esse; plures objactatam necessitatem assumere, suæ hanc infirmitatis esse ostentationem; ob jactantiam, vero multo servorum satellitio stipari idem esse, ac ægrotantem imitari, qui eo quod pluribus abundat pharmacis, plurimoque habet amuleta, ut eum præ virium exinanitione deficiat; aliquo solatio recreetur, se bene valentibus putat anteferendum. *Liber, cui Titulus, la Conduite du Sage dans les divers etats de la vie.*

Herus perpendere debet, quod si conditione sua super illos extollitur, qui sibi serviunt servitutem, longe plures habet, qui supra ipsum sunt positi; etenim quatenus homo, Creatorem habet, illi obedientiam eadem necessitate debet, qua eidem suam debet essentiam; quatenus privatus, & Reipublicæ membrum, optimates habet, Principes viros, & Magistratus, quorum subest imperio; quatenus Christifidelis, Religionem habet, quæ ipsum suis legibus subjicit; ita ut non tantum cogitare debeat jus, quod habet imperandi exiguo servorum numero, quantum necessitatem pluribus obtemperandi, ut imperans superbum, ac imperiosum illud præcipiendi morem evitet, qui character est animæ, quæ neque imperare novit, neque obtemperare. Hoc posito herus herilem conditionem suam reputare debet, veluti statum, in quo omnes actiones suas metiri tenetur, eique persuasum esse debet, cum Deus homines ipsius potestati submittit, eos curæ, & regimini ejusdem submittere. *Idem.*

Christianæ Considerationes, quas teneatur efficere dominus famulos regens.

Conditio, quæ postulat, ut ab aliis servitus vobis præstetur, postulat simul, ut vobismetipsis invigiletis; etenim cui bono cura est impendenda familiæ vestræ exterius regundæ, si affectus vestri fuerint inordinati? Quid proderit habere servos scitos, ac dociles, si desideria vestra perturbata fuerint, atque intractabilia? Si imperas, cave, ne tibi dominetur superbia, neque tantum obedientiam, quam tibi præstant alii, quantum simul tuam cogita infirmitatem, propterquam ad subditorum tuorum præsidium teneris confugere; si enim eorum servitus conditionis tuæ potestatem ostendit, ostendit quoque personæ tuæ imbecillitatem, quæ non nisi alienis suffulta subsidiis agere potest; & æquum est, ut imperans aliis cor ipsum tuum cogites, quod fortasse sub desideriorum suorum, qui sane importuni sunt domini, tyrannide gemit. Ubi vero imperata facta fuerint, diligentius attende utrum tu id expleveris, quod tibi tua conscientia præscripsit, atque utrum ibi præstita servitute edocearis, quomodo servire debeas Deo. Plurimi mandatis tuis parent, qui scis, utrum adeo felix futurus aliquando sis, ut in altera vita perfugium ad pedes eorum invenias, qui modo tibi famulantur? Hodie supra illos elatum te vides; qui scis, utrum aliquando æternum ab illis contemnendus sis? Cum illis imperiosius agis; qui scis, utrum novissimo die, quo actiones tantum nos supra alios extollent, tibi sint insultaturi? *Idem.*

Nescio, utrum jure asserere possim, bonum familiæ ordinem ex bono servorum regimine fluere; & de qualibet familia seorsim affirmare ausim, quod olim veteri cuidam sapienti redditum fuit; qui rectum admiratus ordinem, qui in urbe quadam florebat, exclamare non cessabat, beatam illam esse civitatem, quæ eos nacta Magistratus erat, qui adeo scite eam regere noverant: falleris, ita enim illi responsum fuit, eam beatam potius appella, quod subditos habet, qui adeo bene imperata facere norunt. Hoc ipsum de qualibet domo singillatim affirmo: beata domus, quæ bonos habet famulos; at dominorum interest, servos efformare, ac tales efficere, qua præceptis, qua exemplis, qua bono regimine. *Liber, cui titulus, Reglement des familles.*

Herus talem Deo servire debet, uti servos sibi servire cupit.

Cum S. Chrysostomo dicamus, cum Deo qui supremus est Dominus vester saltem agite, quemadmodum servos vestros vobiscum agere cuperetis. Debet servus vester in vobis eam venerari auctoritatem, quam in ipsum obtinetis, etenim quædam est divinæ dominationis imago, & emanatio. Vos ergo multo magis tenemini supremam Dei ipsius colere auctoritatem summa cum obedientia legibus illius obtemperantes; tandem enim si imago aliquo est honore digna, quis prototypo debetur honos? Si Regis simulacrum in honore habendum est, multo magis ejus persona. Fortasse famulis vestris nonnisi aliquot fortunæ bonis præstatis, bonis vero fortunæ vel æqualis vobis est, vel fortasse superior? At Deus & natura, & divinis perfectionibus suis toto cœlo, vos, ceterasque creaturas omnes exsuperat. Servus vester non est opus vestrum; non enim illi essentiam tribuistis, & fortasse fuit, antequam essetis; Deus vero creavit vos, ac fecit, quales estis; servo modicum sane victum præbetis, eumque reliquiis tantummodo vestris alitis, & levissimam dumtaxat illi mercedem pollicemini; at

Deos

Deus abunde vobis ea suppeditavit, quibus indigetis, atque infinita bona vobis in mercedem amplissimam præparavit. Vultis nihilominus servum hunc fidelem vobis servire servitutem cum zelo, & affectu, cum reverentia, & celeritate; vos autem quomodo servitis Deo, supremo illi Domino, cui omni jure, quod unquam fingi potest servitutem vestram debetis? Quomodo infelix creatura negare potest Deo, Creatori, & Universorum Domino, quod ab alio petit, qui sibi inferior non est nisi in eo, quod in homine minori est habendum in pretio, videlicet in bonis fortunæ &c. *Pater le Jeune, Tomo 2. sermone hujus argumenti.*

Pater familias nisi animo sit e terrenis rebus prorsus avulso, in omnibus actionibus suis nihil inquirit aliud nisi suæ fortunæ progressum, suarumque divitiarum augmentum; quæ si unica est, vel præcipua illius cogitatio, næ ille quidem saluti suæ non invigilat, neque ad cœlestem gloriam meritum ullum acquirit. At miser famulus, qui hoc in mundo non aliud lucratur, quam satis arctam alimoniam, facile omnes actiones suas ad majorem Dei gloriam potest convertere, omniaque divinæ voluntati submittere, quæ illum in hac versari vult conditione, atque singulis diebus sexcentas illi occasiones aperit exercendæ patientiæ, mortificationis, obedientiæ, christianæ humilitatis aliarumque virtutum, quæ maxime sunt utiles, & necessariæ ad acquirendam salutem, quarum quidem magis commoda, feliciorque in terris conditio occasionem, immo fortasse neque cogitationem, suggereret. *Sermo manuscriptus.*

Servus obtemperare non debet domino aliquid contra Dei mandata præcipienti.

Servi Dominis vestris propter Deum servire debetis sed si illis hac mente, & propter supremi hujus Domini amorem servieritis, non obedietis domino vestro aliquid contra Dei voluntatem præcipienti. Etenim ne vos fallat error, excusati non eritis, neque coram Deo carebitis culpa dicentes; verum est, malum equidem illud feci, & malum esse satis novi; sed illud facere jussus fui. Herus quidem vester æternis adjudicabitur suppliciis, quod vobis illud præceperit, vos autem, quod dicto parueritis. Itaque audacter vestram illi denegare debetis operam, atque obedientiam, in impudicitiis, in lenocinnis, quæ imperat vobis, in ultione aliqua exposcenda, vel inferenda injuria. Tunc enim cum S. Petro debetis dicere; Justum ne magis est hominibus obedire, quam Deo? Vel cum milite Israelita, cui Joab regii exercitus imperator dicebat: debebas gladio Absalonem, quem de arbore suspensum vidisti, transfodere, a me præclaram mercedem relaturus. Licet mille mihi argenti siclos, respondit ille, donares, illum gladio nequaquam transverberarem. Numquid te latet, quid Rex imperaverit? Etiam, atque etiam nobis commendavit, ut rebellis filii sanguini parceremus, quem tu quidem vita putas indignum, & qui procul dubio mortem mereretur, nisi Rex pater illius dominusque noster edixisset, ne illi violentas manus auderemus inferre. *P. le Jeune.*

Quot servos intuemur, qui pro dominis suis seipsos immolant; qui sæpe nequam fiunt, & injusti, ut illis placeant, eorumque scelera imitantur? Eheu! si pro bono id faceremus, quod pro malo ipsi faciunt, si tanto amore Deum prosequeremur, quonam interiori gaudio perfunderemur. Quid autem servos impellit, ut hoc pacto operentur? exigua sane merces, & aliquot contemptibiles minæ. Hæc merces, hæ minæ aliquid ne sunt cum gloria, quam nobis Deus pollicetur vel cum æternis cruciatibus, quos minitatur, conferendum? Solus homo dubiam incertamque facit supremam Dei dominationem illi obtemperare detrectans: *Solus homo voluntate sua libera Dei dominium reddit ambiguum.* Opus ne est, ut nostra voluntas in adeo infelicem usum convertatur? Omnes Dei servi sumus, divites, pauperes, nobiles, ignobiles hac in re omnes pares sumus; quicumque sit status noster, omnes nostrum habemus ministerium a supremo Domino nobis traditum; & beatus, qui aliquando sibi dici audiet: *Eugè serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.* Matth. 25. *Essais de sermons; pro feria quinta post Cineres.*

Herus servos suos amare debet.

Quamvis familia quædam tot rebelles, indocilesque spiritus haberet, quot servos, si herus illis amorem suum testari noverit, eos ad officium coget, suis submittet imperiis, & humillimam quamlibet ab illis operam, quæ ex servo peti possit, obtinebit; Itaque numquam imperiosa illorum dominorum mihi arrisit sententia, qui metu servos in officio continere contendunt. Deplorabile est, S. Ambrosius inquit, herum, qui Christifidelis est, cum inhumanitate eum excipere servum & ipsum Christifidelem, qui cogitat servi conditionem nequaquam obesse, quominus per gratiam sit frater suus; ipse enim etiam indutus est J. C. particeps est eorumdem Sacramentorum; eumdem habet Patrem Deum; omnes sumus ejusdem corporis membra, & licet caput amplissimum locum obtineat in corpore, & ipsum etiam sese demittit, ut pedem sublevet, ubi aliquo laborat incomodo, & ex ejusdem morbo & ipsum dolore conficitur. *Auctor Anonymus.*

Dici generatim potest: 1. Operæ pretium non esse famulis nostram de ipsorum vivendi ratione diffidentiam ostendere, & minus adhuc conceptam de prava eorum vivendi ratione suspicionem aperire; quia præterquam quod cogitatio hæc eorum prosternit animum aliquid semper in illis malæ voluntatis contra dominum ipsorum relinquit. 2. Utile est, ipsos scire, suæ vivendi rationi invigilari; neque ipsos ideo callide suos defectus, & nefaria consilia contegere posse, quominus illi quidem detegantur, hæc vero penetrentur: & ita cum persuasum illis sit omnia in apricum proferri, ac vitia eorum delitescere nequaquam posse, metus illos in officio continebit. Hanc autem curam, qua actiones eorum investigamus, nequaquam esse nostræ effectum diffidentiæ, vel malam de ipsis orbortam suspicionem; etenim statim ac putant, sibi nihil superesse, quod amittere possint, & quidquid illi conentur, numquam suspicionem hanc de herili animo deleturos, sese tradunt desperationi. & re ipsa in ea ruunt scelera, quorum suspicione laboraverant. 3. Liquido constat, illos non credere se amari, nisi res suas dominis cordi esse perspexerint; nisi eorum causam susceperimus, & nisi illatæ ipsis injuriæ nos pœnituerit. Justitiæ profecto interest innocentiam propugnare: at cavendum, ne omnes eorum contentiones a nobis probentur. Tempus arripiamus, quo ad examen revocare possimus, utrum jure, & injuria se læsos putent; eorum quæstubus aures præbeamus; at mentem nostram nequaquam præveniant contra ea, quæ aliunde nostris auribus accidere possunt. Judices potius esse debemus, quam patroni, cavendumque est, ne illos peccare nequaquam posse arbitremur: Et male cum amicis initam gratiam infringimus, ut protervi famuli insolentiæ patrocinemur. 4. Non est permittendum, ut servi injuriam inferant ulli; neque probanda est licentia, quam arrogant sibi omnibus illudendi; cumque intellexeris aliquem tuorum alicui vim fecisse, ne expectes donec qui læsus fuerit de servi tui impotentia tecum queratur; sed hunc coge, ut eat petitum veniam, & si tibi parere detrectaverit, eum læso trade; etenim simulac ipsum in iniquitate sua tueris, iniquitatis ejusdem fis particeps. Sufficiat ergo eidem patrocinari, cum penes illum jus erit, ac illi significare futurum, ut neque in innocentia meliorem te patronum, neque in injustitia severiorem te judicem inveniat. *Desumptum ex sancta familia Patris Cordier.*

Domini servos debent eligere.

Domini, ubi servos electuri sunt, debent serio perpendere, utrum ex illis insint qualitates, quæ requiruntur. Satis sollicite naturales qualitates inspicimus; sedulo inquirimus, antequam inter famulos cooptemus, utrum robusti sint, industrii, bene valentes; eorum oris, corporisque habitum exploramus, & utrum fideles, ac laboris amantes sint, percontamur. Haud sane vituperanda hæc est diligentia; verum optabilius esset, ut eorum mores, vivendique ratio quæreretur; & qua ratione vitam hactenus traduxerint, utrum sancta Religionis mysteria didicerent; utrum impii, & protervi sint, & flagitioso quopiam habitu inquinati. Persuasum enim vobis esse debet, quo meliores, ac religiosiores illi fuerint, eo vobis fideliores futuros; nisi enim Deo reddunt, quod debent,

bunt, putas ne tibi futuros æquiores? *Liber; cui titulus: Conduite Chretienne.*

Si famuli dominis suis tamquam Deo obedire tenentur, ut S.Paulus inquit, nonne inde sequitur, debere dominos sese cum servis suis gerere, quemadmodum cum hominibus Deus? At Deus primum æternam hominum familiam suam constituentium salutem respicit; debetis ergo salutari eo uti monito, quod Apostolus tradit: 1.ad Timoth.5. *Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* Itaque o Domini, patresque familias in id unum præcipue vobis incumbendum est, ut domesticorum vestrorum æternæ saluti consulatis; vos eorum debetis esse Pastores, quemadmodum plures Sancti Patres loquuntur; curam habentes, ut Christiani hominis muneribus rite perfungantur, & in domo vestra Deo primum serviatur. *Idem.*

Quamvis Deus supra nos sit toto cœlo positus, novit tamen potestatem, quam exercet in nos ita temperare, ut nos minime obruat, nihil exigat, quod vires nostras excedat, nostramque libertatem non opprimat; sed miram habet in nos indulgentiam, nostros patitur defectus summa cum lenitate, ac patientia, nobisque facilem concedit veniam; semper suam cum nostra rem miscet; indesinenter providentiæ suæ cura, misericordiæ subsidio, & jugi benefici amoris effusione nobis invigilat. Hanc vobis ideam proponere opus est familias vestras regentibus. *Idem.*

Domini servos amare tenentur. Cum aliquis tibi famulatur, hominem esse non cessat; semper est frater tuus, eumque teneris diligere, quemadmodum alios homines amas. Hic immo generalis amor non sufficit; quandoquidem enim servi magis tui sint, atque spectent ad te, quam homines reliqui, peculiarem eorum rationem habere debes, eosque magis, quam cęteros mortales diligere. Dicam amplius, ea dilectione eos debes complecti, quæ propius ad eum amorem accedat, quo filios tuos diligis; servi enim tui te sibi patronum, ac patrem elegerunt; parentes suos deseruerunt, ut tibi inservirent; se se in brachia tua contulerunt, receperunt in domos tuas; tu illos excepisti, ac eisdem patris loco esse dignatus es. Denique familiam tuam sunt ingressi; & præceptum idem, quo filios tuos amare, eorumque curam gerere juberis, te cogit; ut servos tuos ames, eorum curam geras, licet ordinis sint inferioris. *Idem.*

Si timeri, tibique serviri vis, serius esto cum servis tuis, neque cum illis passim sermonem institue. Illi tantum erga reverentiæ præseferent, quantum in illos tu moderationis. Ubi corripiendi sunt, memento eos jure, neque levem ob causam, & paucis, & quin eamdem semper incudem tundas ad libidinem tuam explendam, esse corripiendos. Ne indesinenter, & quæcumque sese levis etiam offerat occasio, ob nugas obmurmures, & quandoquidem tantum honorem assecutus es, ut domi tuæ sis divinitatis imago, ne hanc tibi injuriam inferas, ut per iracundiæ impetus leoni potius similis fias: hoc nobis consilium Scriptura suppeditat. De servis suis, quodcumque tibi libitum fuerit, facere poteris, si tuum erga ipsos amorem testatus fueris, ac certo scias, benevolentiam, quam illis opportune significaveris, aliquibus apud ipsos lenibus usus verbis, illos excitans, eorum fidem nonnumquam commendans, laboribus solatium afferens, multo majorem vim habituram, quam habeat jugis querela, impetus, imprecatio, & injuriæ illæ, quibus servi facile consuescunt, & quæ aerem verberantes in irritum abeunt. *Idem.*

Domini servis suis stipendia persolvere tenentur. Mutua est obligatio: servus quidem laborem, operamque suam pollicitus est, dominus vero servo victum, atque stipendium se erogaturum recepit. Rectus instituitur ordo, ut servus, quoad ipsum pertinet munere suo diligentissime perfungatur; at domini, qui suo defungi negligunt, se reos statuunt criminis, quod, ut S.Jacobus Apostolus inquit, Dei iram, ultionemque provocat. Qui igitur servos habetis, fideliter illis stipendia persolvite, quin ipsorum torqueatis patientiam. Ne aliquid ex pacta mercede imminuatis, si quid omiserint, vel erraverint vel inconsulto, vel fortuito, non data opera, & citra quodcumque scelus. Illis præbete, quod pro illorum victu sunt necessaria; alioquin enim omnia sibi licere furta putabunt. Ne dimittatis illos post annum prætexentes malam eorum indolem, vel leves aliquot defectus, nisi furentur, & nefariam vitam traducant; tunc enim minime docet illos ultra domi vestræ commorari. *Idem.*

Servorum tuorum infelicitatem misertus laborantibus fer opem, neque imiteris eos dominos, de quibus S.Basilius loquitur, qui in se molles sunt, ac delicati, in famulos vero duri, & crudeles; quibus nullæ sufficiunt opes ad ambitionem explendam, qui necessarium servis victum dare detrectant, eosque enecant fame, & ægrotantes deserunt. Herus ille curam sedulam geret equi vulnerati, quo nonnisi post longum temporis spatium se uti posse timet; sed erga miserum servum, qui vires suas attrivit eidem famulatus, qui & ipse homo est, & secundum Dei mentem post filios primum obtinere debet locum, sævus, & inexorabilis erit, neque ulla umquam miseratione afficietur? Hoccine est Christianam Charitatem habere? *Id.*

Veritas est rerum experientia satis probata, servos ut plurimum tales esse, qualis dominus, cui serviunt. Hinc inferendum est duplici de causa horum debere servis suis optimum exemplum præbere; primum quidem quatenus homines; etenim quatenus tales, in omnibus actionibus, quæ extrinsecus videntur, vel quæ ad hominum notionem pervenire possunt ædificare tenentur; sed præter communem hanc obligationem alteram peculiarem habent quatenus domini; eorum quippe famuli ad ipsorum exemplum se se conformare consueverunt, & sibi licere putant, quidquid a dominis fieri perspiciunt. Ceterum vero cum non tanta illis adsit cognitio, ut dignoscere possint quid sibi imitandum, quidve fugiendum est, sibi vitæ systema effingunt juxta exemplar, quod sibi versatur ob oculis; neque aliud melius sibi imitandum proponere posse putat, quam quod ipsis Providentia proposuisse videtur; ita ut jure Apostolus asserat, Dominis rationem esse reddendam Deo de servorum suorum moribus, ac vivendi ratione, eosque reos esse, quod malum præbentes exemplum famulos suos nequam effecerint. Ideo eo diligentius ipsis invigilandum est, quod cum domi suæ minus caute sibi agendum esse putent quam in publico, facilius, atque frequentius ea sibi licere volunt, quæ servis, qui tunc soli sunt testes, scandalum afferunt. *Idem.* *De bono exemplo quod domini servis suis præbere tenentur.*

Domestica de servis habenda cura incipienda est ex necessario monito, quod prima statim die, qua domum tuam ingrediuntur, vel simulac tuæ se addicunt servituti, tradendum est; ut noverint sibi minus quærendam esse mercedem quam pacificantur, ea conditione, cum qua sunt recipiendi; sciant ipsis in domo tua principem herum habendum esse Deum, supremum universorum Dominum, cujus servitus cæteris quibuscumque rebus est anteferenda; intelligant te nihil ex ipsis petiturum, quod debito illius cultu adversetur; ipsos vero nullam tibi gratiorem operam præstituros, quam si Deum præ cęteris amaverint, atque timuerint; Ideo hanc tibi mentem esse, ut nullum jusjurandum, blasphemiam nullam, obscęnasque voces, aut vitium quod Deo simul, domuique tuæ dedecus afferat, pati velis. Verbo, animum, voluntatemque tuam illis adeo explicitis verbis aperire debes, ut agnoscant, quod domum tuam ingredi, idem est ac scholam adire, a qua vitium quodlibet procul debet exulare. *Cambolas in libro cui titulus, Conduite de la vie Chretienne cap.5. de Famulorum regimine.*

Quod Apostolus inquit de subditis erga Principes, de servis erga dominos est intelligendum, ita ut quemadmodum ille asserit, subditos ex conscientia teneri (ita enim loquitur) suo munere perfungi: *Subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam;* servi quoque omnino similem contrahunt obligationem, quæ efficit, ut licet utrorumque officia sint diversa, sit communis obligatio. Itaque quemadmodum injustus est servus, cum illis obtemperare detrectat, quibus jus est eidem imperandi, cum per negligentiam ipsius eorum bona dispereunt, vel cum credito sibi munere non perfungitur; hoc ipsum dicendum *Inter Dominum, & servum datur justitiæ obligatio.*

dum est de domino stipendia vel mercedem famulis detrectante, vel nullam infirmitatis, nullam valetudinis eorum rationem habente, vel eos laboribus opprimente, vel illis injuriam afferente cum illarum supplicium nequaquam merentur. Hoc duobus verbis Apostolus *ad Ephes.* 6. docet *Et vos domini eadem facite illis: & ad Coloss.* 4. *Domini, quod justum est, & æquum servis præstate.* Non ait Apostolus eadem servis esse præstanda, quæ ab ipsis Domini recipiunt, officia; hoc enim everteret subordinationem, quod instituit Deus, & utrosque simul exæquaret; verum ait, quemadmodum æquum est, ut quærenus servi, famulentur, obtemperent, & ea curent, quæ ad dominos pertinent; ita æquum pariter esse, ut domini alternis ea adimpleant omnia, quæ servis se præstituros polliciti sunt. Hic contractus est, quo uterque se se mutuo obligant; alter quidem spondet se domino operam, atque obedientiam, quam officii, ac muneris sui ratio poscit præstiturum; alter vero promittit se famulo suo victum erogaturum, ejusque vitæ, ac valetudinis rationem habiturum; unde quoddam jus oritur utrinque, quod justam obligationem constituit, quæ præterminti non potest sine apertissima injustitia, & quin vulnus conscientiæ inferatur. *Author sermonum in omni Ethica Christiana argumenta, Dominic. Tomo* 3. *Dominica post Epiphaniam.*

De illis qui cum inhumanitate suos servos excipiunt.

Si ea in injustitia, qua servos tuos opprimis, homines jus illud negligunt quod impune violas, cogitare debes adesse judicem serius, ocyus rationem expetiturum: *Illorum & vester dominus est in cœlis.* ad Ephes. 6. Hic fortasse prohibere potes, ne de illatis conquerantur injuriis; os illis obstruere potes minis, & metu gravioris supplicii, at prohibere minime potes, ne secretas eorum querelas Deus audiat, ut olim populi sui sub Pharaonis tyrannide gementis clamores exaudiit: *Ingemiscentes filii Israel propter opera vociferati sunt, ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.* Exod. 2. Esto quidem non audeant queri, & in apertum murmur erumpere, vox oppressionis, qua torquentur, nonne ad Dei usque thronum ascendit? *Idem.*

Si eam intuemur rationem, qua, o homines sæculi, vestros servos excipitis, non ne jure dicere licet, vos illis æquam præbere causam deflendi conditionis suæ infelicitatem, qua subjecti fuere domino imperioso, impotenti, sævo, non ferendo, qui sexcenta simul præcipit, sæpe etiam importune, & quæ omnia facta citius vellet, quam imperata? Eheu! cogitare dignitatis fortunæque discrimen, quod inter utrosque accidit, minime prohibiturum, quominus aliquando vobis dicat Deus, ut servo illi nequam, de quo loquitur Evangelium Matth. 18. *Nonne oportuit, & te misereri conservi tui?* Miser, non ne duci debebas misericordia erga fratrem tuum, cumque eum humanitate excipere, quandoquidem homo erat, qualis tu, & fortasse major, atque nobilior quam tu in oculis meis? *Idem.*

Quidnam accidit servo, cujus curam non geris, & quid ab eo ita neglecto expectandum est tibi? Fateberis non invitus, servum hunc, quin sibi utilis fiat, plurimum e contra domi tuæ excidio conferre. Te monuit Sapiens, cum ait, qui nimia cum servo utitur negligentia, eumque inertem, ignavamque vitam ducere patitur, hunc quam primum pravam illius indolem experturum, eumque rebellem inveniri, ubi ad officium revocabitur: Qui delicate a pueritia nutrit servum suum, *postea sentiet eum contumacem.* Prov. 29. Similiter dicendum est illum vitiosum futurum, nisi maturato ejus licentiam, in quam abire cognoscis, coerceas; se plurimis mancipaturum flagitiis, nisi illum corrigas; omnem Dei metum, omnemque serviendi eidem curam abjecturum, nisi vigilaveris attentius, & non oscitanter veri Christifidelis muneribus perfungaris; verbo, futurum servum nequam, si tu erga ipsum nequam herus fueris vel propter noxiam indulgentiam, qua ipsum ingenio suo rapi permittis. *Idem.*

Dominorum interest servos habere bonos, & frugi.

Ne cogitatis quidem, o Domini, patresque familias, cum domesticos vestros negligitis; vestra agitur existimatio; de domino enim ex servis ejus judicium fertur, neque credi potest vir bonus, qui servos habet flagitiosos; & profecto hæc prima est cogitatio, quæ mentem subeat. Et sane existimari potest herus servis suis non deterior, cum eos æquo animo ferre videtur? Si sint insolentes, numquid male judicas, qui domini sui exemplum sequi arbitratur? Si impii, blasphemi, sacrorum contemptores, nonne dici assolet, qualis dominus; talis famulus? Tibi eorum vitia imputantur, non enim ambigitur, quo minus ad exemplum tuum illi se se conformaverint. Et vere non vulgare miraculum esset, si boni essent servientes domino, qui numquam fuit bonus. Itaque nulla re magis tuam lædere existimationem potes, & personæ tuæ, vivendi rationis, morumque tuorum nequiorem apud homines conceptum efficere, quam servorum tuorum nequitia. E contra vero omnes æquissimum de recto tuæ domus ordine, probitate, ac moderatione tua, iisque omnibus, quæ honestum hominem constituunt judicium ferent, ubi viderint eos, qui ad te pertinent, ac tibi proprius assident, frugi esse, & bonam vitam ducere. *Idem.*

Hoc omissionis peccatum est in familiarum regimine adeo frequens, Servos habetis; Christiani sunt, & vix norunt, quid sibi velit Christianum esse. Ad Pœnitentiæ tribunal accedunt, & vix intelligunt, quid sit pœnitentia. Ad Sacramenta recipienda se conferunt, ibique sacrilegia committunt. Eos ne sua excusat inscitia? Haud ita profecto; sed vos minus excusat, si enim edoceri tenentur, vos teneamini efficere, ut edoceantur, & ob id quodammodo illos vobis subesse vult Deus. Quæritis ne, quo mittendi sunt, ut salutis elementis imbuantur? ne quæso molestum sit vobis, quod respondebo. Quo, inquitis, mittendi sunt? at ego inquio, cur ad alios mittendi sunt, quam ad vos ipsos, quandoquidem illos vobis Deus commendavit? Putabitis ne vos affici ignominia ipso Apostolorum officio apud eos persungentes? Verum ad quos confugiendum erit, si curam hanc detrectatis? ad tot Ecclesiæ Ministros, qui se beatos putabunt, cum in adeo sanctum ministerium eligentur. Dicere ausim? Ad ipsum me. Utique ad me ipsum, qui mihi gloriæ vertam, has animas JESU CHRISTI sanguine redemptas excolere. Alii vacabunt, ut vos ipsos regant, neque decerunt plurimi: hos vero pauperes, qui Deo æque accepti sunt, ac quidquid in mundo est, ipse ego recipiam. Eorum tunc ero concionator, quomodo nunc vester sum, vobis relinquam imperandi eis facultatem, mihique assumam onus, vel potius honorem eis supremi Domini voluntatem aperiendi. *P. Bourdaloue, tomo secundo quadragesimæ sermone de spirituali Caritate.*

Servis facile adsunt suæ salutis operandæ occasiones.

Servi sæpe de ea conqueruntur servitute, quam serviunt, tamquam suæ salutis obstaculo; at falluntur; vita obscura, egena, laboriosa, abjectaque in oculis hominum a fidelibus semper habita fuit tamquam tutissima ad Cœlum via. Qui nati sunt Domini in extremis terrarum oris, atque intér claustra inquirunt, quod pauper domi suæ habet; videlicet jugem submissionem, molestamque mortificationis, & patientiæ exercitationem, quæ ubi opportune impendantur, eorum, qui maxima Sanctitatis laude florent, felicitatem constituunt. At enim quid illi pati non debent ex procaci dominorum inhumanorum ingenio, & eorum, quibus jus est illis imperandi, sævitia? Verum quidem est; gravis est eorum conditio; at nonne obedientia, atque patientia sua sibi ad Cœlum aperiunt viam? *P. Croiset in spiritualibus considerationibus.*

Servus meminisse debet, se servientem hero suo servire Deo; neque oblivisci herus debet, se ea sanctificari cura, & charitate, quam habet erga proximum suum: uterq; in sui status officiis Deum sibi semper ob oculos proponere debent. Dici potest, dominus plurimum ad servi sui sanctitatem conferre posse, & servus quoq; heri sui perfectioni non inutilis esse: mutuis certant officiis, & reciprocis juvantur utilitatibus. *Idem.*

FINIS TOMI PRIMI.

